
37
38 F
14

DE PROBATIS SANCTORVM HISTORIIS, PARTIM EX TOMIS ALOYSII LIPOMANI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM EX EGREGIIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS, QVARVM

permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre, optima fide collectis per F. LAVRENTIVM SVRIVM Carthusianum domûs Coloniensis, & nunc recèns recognitis atque aliquot Vitarum accessione auctis per F. IACOBVM MOSANDRVM eiusdem Carthusiæ monachum,

TOMVS SEXTVS,

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

NOVEMBRIS ET DECEMBRIS.

COLONIAE AGRIPPINAE,

Apud Geruinum Calenium & hæredes Quentelios, Anno M.D.LXXXI.

Cum priuilegio PII V. Pontificis Maximi, & CAESAREAE Maiestatis in decennium.

PIVS PAPA V.

DILECTO FILIO F. LAVRENTIO CARTHVSIANO.

DILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionē. Librum, sanctorum Patrum vitas continentem, à te nupèr editum, atq; ad nos missum, libentissimè accepimus: qui quidē eo etiam gratior nobis fuit, quòd opus in se cōtinet à nobis semper desideratum, & ad refellēda hęreticorum in easdem sanctorum Patrum historias maledicta, aptissimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuū, teq́ue, quòd coram Domino vacuus apparére nolueris, sed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo concessa, quicquid potueris, vltrò obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam inprimìs ei tribuendam esse memento, à quo accepisti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicæ religionis studiosis meritò laudaretur. Hortamur autem te, vt huiusmodi opere prosequendo, & de Ecclesia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè desistas, securus, te à Redemptore nostro laborum tuorum centuplum esse fructum percepturum. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 2. Iunij, M.D.LXX. Pontificatûs nostri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

PIVS

PIVS PAPA V. DILECTO FILIO GERVINO CALENIO TYPOGRAPHO COLONIENSI.

ILECTE Fili Salutem & Apostolicam benedictionem. Cùm tu, sicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum historijs à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos seu libros dilecti filij Petri Canisij presbyteri seu religiosi Societatis IESV, de doctrina siue Institutione Christiana inscriptos, vnà cum certis Annotationibus, nõdùm impressos, tua impensa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudendis huiusmodi Tomis seu libris graues impensas subire necessè est, nè ex beneficio omnibus Christi fidelibus collato detrimẽtum aliquod sentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipub. Christianæ perutili proposito confouere volentes, & à quibusuis Excommunicationis, suspensionis & interdicti, alijsq́ Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectũ præsentium dũtaxàt consequendum, harũ serie absoluentes, & absolutũ fore censentes: Motu proprio nõ ad tuam vel alicuius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia & mera deliberatione nostris tibi Tomos seu libros præfatos per te vel alium seu alios imprimendi, & impressos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apostolica authoritate per præsentes concedimus: Necnon omnibus & singulis impressoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiã constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub Excõmunicationis sententiæ, necnon in terris sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectis, sub amißionis Tomorũ seu librorũ huiusmodi, ac mille ducatorũ auri de Camera, pro vna Cameræ Apostolicæ, & altera medietatibus tibi, tuisq́ hæredibus & successoribus irremißibiliter loco damnorũ applicandorum pœnis, per alios absq́ tuî & hæredum vel successorum tuorũ expresso mandato aut licentia habita excudentes, seu imprimentes, aut vendentes, totiès quotiès id fecerint, eo ipso incurrendis, nè eosdem Tomos seu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impreßione computandum, in quibusuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, seu magna, vel alia quacunq́ forma alicubì imprimere, neq́ per alios impressos vendere absq́ expressa tuî vel hæredum & successorum præfatorũ licentia vel consen suaudeant vel præsumant, & ità per quoscunq́ iudices & commissarios quauis authoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & authoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid secùs super his à quoquam quauis authoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominùs Motu simili sub interdicti Ecclesiastici & ingressus ecclesiarum Venerabilibus Fratribus nostris Coloniens. & quorũuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs seu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac sub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs quibusuis Iudicibus quibuscũque authoritate & officio fungentibus, quatenùs quotiès pro parte tua, & successorũ tuorum, vel alicuius eorum huiusmodi fuerint requisiti in præmissis, efficacis defensionis præsidio aßistentes, faciant authoritate nostra inhibitionem præfatam inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosque hæredes & successores præfatos huiusmodi, illorumq́ue singulos conceßione pacificè frui & gaudere: Ac

impressores, librarios, mercatores, fautores, scientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfatæ contrauenisse eis constiterit, excõmunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, compescendo: inuocato etiam ad hoc, si opùs fuerit, auxilio brachij secularis: Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, Priuilegijs quoquè, Indultis, & literis Apostolicis super imprimendorum Tomorum facultate quibusuis personis cuiuscunque dignitatis & præeminentiæ existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusuis tenoribus & formis, necnon clausulis & decretis concessis: Quibus omnibus etiamsi de illis, eorumq́; totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua: non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expreßio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, illorum tenores, àc si de verbo ad verbum insererentur, præsentibus pro expreßis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dũtaxàt specialiter & expreßè derogamus: Aut si impressoribus, librarijs, & mercatoribus præfatis vel quibusuis alijs, communiter vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non poßint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbũ de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem authoritate decernimus præsentium literarum transcripta in ipsis Tomis impressa in iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIIII. Septembris, M. D. LXIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

REVE-

REVERENDISS. ET ILLVSTRISS. PRINCIPI AC DOMINO, D. ERNESTO, COMITI PALATINO, VTRIVSQVE BAVARIAE DVCI, FRISINGENSIS ET HILDESHEMENSIS ECCLESIARVM

Administratori, Domino & patrono suo colendissimo.

TANDEM, Deo benè propitio, absolutus est sextus sacrarum Historiarum Tomus, isque cupit sub tuo nomine exire in manus hominum, Reuerendissime & Illustrissime Princeps Erneste. Tāta enim est hodiè in Ecclesia Dei celebritas nominis tui, tam apud omnes peruulgata virtus & integritas tua, vt si sit tuo iudicio approbatus, nihil dubitet se doctis & bonis viris omnibus probatum iri. Multas habet sanctissimorum hominū Vitas, in quibus etsì multa passìm occurrunt, quæ admirari potiùs cogamur, quàm possimus imitari: sunt tamen non pauca, immò plurima, quæ nisì pro modulo nostro imitanda suscipere velimus, digni profectò non sumus, qui Christiani vocemur. Voluit autem omnipotens Deus extare illorum historias, vt homines desides & suæ salutis incuriosi, excusso torpore & ignauia, illorum optimis exemplis inflammati, redeant in memoriam sponsionis factæ in baptismo, dentque operam, vt, quod illic polliciti sunt, gnauiter & accuratè exequantur. Abrenunciauimus enim, cùm baptizati sumus, satanę & omnibus operibus & pompis eius. Sed id proh dolor vix quisquam alicuius pensi habet, suntque perpauci, qui vel cogitare velint, quid Deo his verbis promiserint. Accedunt nouatores, augent hominum suo vitio in malum procliuium, incuriam & contemptū, prædicant sola fide nos iustificari, & id genus pleraq; alia, non sine multorum certa pernicie: cùm tamen videamus, aliud nos, cùm primùm Christo nomen dedimus, esse pollicitos, & sanctorum omnium exempla planè diuersum hortari. Videbant illi latissimè patére sponsionem hanc paucis verbis compręhensam, satanęq; & operibus atque pompis eius renunciare illum non posse, qui non bellum pertinax & inexpiabile indicat vitijs & peccatis vniuersis, virtutibusq; obtinendis magnam curam perpetuosq; conatus adhibeat. Hinc illa corporum multiplex & propè incredibilis afflictio & castigatio, hinc admirabilis mundi & corū omnium, quæ homines mundo dediti admirantur, contemptus: hinc amor solitudinis, atque extra hominum frequētiam secessus, ob vitandas peccādi occasiones, vitaq; durissima, perpetuum orandi, legendi, psallendi, meditandi, contemplandi studium, cui perpetuæ ferè adiunctæ erant lachrymæ, multaq; id genus alia, quæ ab Apostolo videmus etiam in priscis illis patribus egregiè cōmendari, cùm ait: Circumiêrunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, Heb. 11.
afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus & spelūcis, & in cauernis terræ. Atq; hoc est perfectè abrenunciare satanæ & operibus atq; pompis eius. Miramur hoc in sanctis hominibus, sed vtinàm liberet etiam saltem vtcunquè imitari. Quicunq; in Christo bapti- Galat. 3.
zati sumus, vt Apostolus ait, Christum induimus, consepultiq; cum illo sumus per baptismum in mortem: vt quomodò Christus surrexit à mortuis Rom. 6.
per gloriam patris, ità & nos in nouitate vitę ambulemus. Quid est autem in nouitate vitæ ambulare, nisì in Christi vestigijs insistere? Id nos facturos, in

baptismo recepimus omnes: sed hęc pacta conuenta sępè abeunt in obliuionem, & cùm turpe sit, fidem, quam dederis homini mortali, fallere, nō pudet nos perfidię notam incurrere apud Deum. Oportebat sanè nunquàm huius sponsionis obliuisci. Eramus per peccatum redacti in seruitutē satanę: Christus nostrî misertus, ab ea seruitute nos liberauit morte sua: sed vt vult planè,
Lucæ 1. vt de manu inimicorum nostrorū liberati, abrenunciemus satanæ & operibus atq; pompis eius, & seruiamus ipsi in sanctitate & iustitia omnibus diebus vitę nostræ. Liberati ergò à seruitute, reuocamur ad seruitutē: deserimus satanam, & ad Christū accedimus: sed seruire satanę, hoc demùm re vera seruire est: Christo autem seruire, regnare est. Nō enim propriè seruit Christo,
2.Cor 3. nisi qui eius spiritu regitur. Vbi autem spiritus Domini, ibi libertas, & in eo
Rom.8. spiritu clamant sancti, Abba pater, magna fidutia Deum patrem appellantes, ità vt iam, etiamsì seruire videantur, tamen filij Dei sint. Sed non essent profectò tales filij benignissima adoptione Dei, nisì conformes esse studerent vnico filius eius Domino nostro Iesu Christo. Id verò non fit, nisì primùm abijciantur opera satanæ & pompæ eius, id est, peccata omnia, & quicquid pugnat cum iustitia & sanctitate, in qua Christus nos vult seruire sibi, nè per peccatum recidamus in satanæ potestatē. Nimirùm isthuc seriò cogitandum esset Christianis omnibus, qui in hoc mundo, nō vt in patria, sed vt in exilio degere debent, atq; in eo versari semper, vt se seruent immunes à peccato, & ad diuinam sese conforment voluntatē: ità demùm venturi ad illam cęlestem patriam, in qua nobis parata sunt bona illa immēsa, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis asscenderunt. Verùm hìc cogimur
Eccles.1. exclamare cum scriptura diuina, Stultorum infinitus est numerus. An non meritò stulti appellandi, qui futurorum immemores, totos se dedunt hisce rebus fluxis, miseris & momētaneis? quibus terribiliter minatur illa Prophe-
Psal.9. tæ vox, Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes, quæ obliuiscuntur Deum. Quàm dolenda planè hominū cæcitas, in tanta Christianorū multitudine vix paucissimos inueniri, qui sint moribus & vita, quod nomine profitentur? Scio plerosq; omnes obijcere suam infirmitatē, permultos etiam tantam sibijpsis fingere Dei misericordiā, tanquàm ille non valdè offendatur flagitijs nostris. Sed pretextum infirmitatis disijcit innumera sanctorum hominum multitudo: diuinę clementię temerariam fidutiam facilè reprimit illa meritò pertimescenda seueritudo, qua punit Deus peccata igne inextinguibili. Habemus nobis proposita innumerabilium vtriusq; sexûs, omnis ætatis & ordinis sanctorū exempla: non possumus prætexere virium imbecillitatē, alioquì audituri, potuisse illos, cùm essent mortales & similes nobis. Sed feruor ille fidei & charitatis deest nobis, quē in illis videmus: quo si nos quoq; præditi essemus, possemus quod illi potuêre. Nec tamē hoc ità accipi velim, quasì debeamus aliquid supra vires attētare. Vt contemnamus satanam, & abijciamus opera & pompas eius, non est vltra vires nostras: sed vt tanta nos cōficiamus inedia, tanta vigilandi instantia, & vitæ propè incredibili asperitate corpus conteramus, id nemo sapiens facilè cuiuis consuluerit. In eiusmodi enim quisq; debet vires metiri suas, nec tā considerare, quid alij fecerint, quàm quid ferre ipse possit. At tamen plurimùm confert, diligenter lectitare Sanctorū res gestas, etiamsì omnes imitari nequeamus. Valdè enim permouent animum, quæ ab illis discimus præclarè gesta, & fit non

raro,

taro, vt accensi illorũ exemplis, plus possimus, quàm vel sperare ausi essemus. Scimus quid Augustinus se sensisse scribat, cùm audiuisset coram se cõmemorari vitam beati Antonij. Habẽt historiæ Sanctorum stimulos quosdam suos, quibus etiã planè torpentes possint vrgere, vt conentur aliquid. Et hoc illustrissimum laudatissimumq; parentem tuum, ornatissime Princeps, permouisse videtur, vt maximis impendijs Germanicè versas Sanctorũ Historias, à me hactenùs editas, in insigni papyro egregijs typis curet imprimendas: satìs hoc ipso testatum efficiens, quàm cupiat Germanos nostros, pseudoprophetarum blandiloquentia miserè euersos & eneruatos, reuocari in viam, à qua multùm aberrârunt, decepti maleblandis impostorum sermonibus, sterilem & mortuam fidem imperitæ concioni perniciosissimè inculcantibus, cùm videamus Christi Saluatoris, qui est caput electorũ omnium, & Sanctorum eius vitam, omni genere virtutum conspicuam, hortari, immò & propemodùm cõpellere nos ad consectanda bona opera, quibus in cælis merces sempiterna reposita est, dicente Apostolo, vnumquenq; recepturum illic mercedem secundùm suum laborem. 1.Cor.3. Videt enim Princeps sapiẽtissimus, & memoria sempiterna dignissimus, posse homines, si diligenter velint Sanctorum lectitare historias, eò facilè adduci, vt intelligant longè alia via eundum esse in cælum, quàm quæ ab istis nouatoribus proponitur. Cùm enim illi sic vixerint, vt Christus ipse non modò verbis, sed etiam factis docuit, dubitare nemo potest, si quis aliud velit iter ostendere, illũ non alio, quàm impostoris, loco habendum. Neq; verò Christus tã multa & facere & pati voluit ea sola causa, vt nos patri cõciliaret, sed vt etiã viuendi formam nobis traderet, quam nos pro viribus imitari conemur. Christus passus est pro nobis, ait Apostolorũ princeps, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. 1.Pet.2. & paulò pòst: Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. Sed quarè tandem? Vt nos iam securi dormianus in vtranuis aurem? Minimè: sed vt peccatis mortui, inquit, iustitiæ viuamus. Quod summo studio & incredibili mentis ardore videmus fecisse Sanctos, quorũ historias serenissimus Princeps parens tuus tam libenter legere solet, tamq; auidè ab alijs quoquè lectitari cupit. Nec dubito, quin idem studiũ & zelus planè insitus sit animo tuo, Illustrissime Princeps, cuius laudatissimos mores Colonia perspexit, seq; perspexisse gratulatur, cùm esses apud nos ante paucos hos annos, quãdò etiã pro singulari humanitate sua, Celsitudo tua me priuatìm voluit inuisere, nec mediocrẽ apud me beneuolẽtiæ suæ significationẽ relinquere: ità vt ego tum hanc, tũ alias ob causas non temerè constituerim sextum hunc Tomum illi dedicare, planè mihi persuadens non posse ei ingratum esse munusculum, quod Illustrissimo parenti eius constat esse gratissimum. Nec mihi opùs est, multùm hìc immorari decantandis virtutibus tuis, quibus in hac florenti ętate ità ornatus & instructus es, Princeps clarissime, vt boni omnes de T. C. non nisì summa & egregia quæque sibi polliceantur. CHRISTVS IESVS sua potenti virtute seruet C. T. afflictis Germaniæ nostrę rebus, vtì bene speramus, magnam breuì opem allaturam, & toti orbi Christiano eximio futuram ornamento. Ex Carthusia Coloniensi III. Nonas Martij, Anno M. D. LXXV.

T. C. obseruantissimus

F. Laurentius Surius Carthusianus.

F. LAVR. SVRIVS LECTORI S.

VIsum est mihi, postquàm ad duodecimi mensis finem peruentum est, paucis cõmemorare eos, quorum opera in his sex Tomis adiutus sum, vt nóueris non parũ illis te debere, Candide Lector, si quem fructum his legendis assecutus sis. Non tamen annotabo omnes, sed præcipuos, & qui animo occurrerint: cæteri dabunt veniã, si quid putent à me prætermissum contra decorum. Neque enim angustia temporis sinebat iã omnia exactè persequi. Primo loco plurimùm debẽt Christiani omnes ornatissimo viro D. Geruino Calenio, qui vt primus mihi suasor & incẽtor fuit ad hos labores suscipiendos, ità magnis sumptibus non destitit cõquirere codices manuscriptos, aut pro aliũde missis numerare pecuniã illis, qui eos attulerũt: tum quoquè eo studio & elegantia curauit sex Tomos hos excudendos typis suis, vt vel hoc solo nomine dignus sit, quem ament pij omnes, & sacrarum historiarum studiosi. Deindè magnæ habẽdæ sunt gratiæ reuerẽdissimo doctissimoq́ piæ memoriæ Episcopo Aloysio Lipomano, ex cuius Tomis octo, totũ ferè Metaphrastẽ in meos Tomos transtuli, qui tres illius Tomos occupat: tum quoq nõnulla alia. Non aũt debet Lector arbitrari, Aloysio tribuẽda esse, quæ ille ex libris anteà editis descripsit. Ea enim nõ magìs illius sunt, quàm mea, vel cuiuslibet alterius, qui ea indè describere velit. Metaphrastẽ propriè illi debemus. Longè aũt plura ex MS. codicibus & aliundè ego habeo, quàm ex Aloysio: quod idcircò indicatũ volui, ꝙ audiam quosdã in Italia molestè ferre, quòd meis Tomis non præfixerim Aloysij nomen: quod sanè fecissem, si ex illo omnia mutuatus essem. Cum verò vel tertiã partem ab illo me accepisse affirmare non ausim, nemo iure id carpere potest: quãquàm hac in parte plus à me præstitũ est, quàm ratio postularet. In frõte enim cuiuslibet Tomi testatus sum, me partìm habere historias illas ex ipsò Aloysio, quod suffecisset alicubì in Epistola liminari indicâsse: sed volo etiã in meis Tomis extare memoriã optimè de Ecclesia Dei meriti Episcopi. Fateor tamen imprudẽter à me omissa esse nomina interpretũ, qui hortãte Aloysio Metaphrastẽ nobis latinũ fecẽre: sed qui Tomos Aloysij habent, facilè norunt maximam eius partem transtulisse Gentianũ Heruetum doctissimũ virum, reliqua partìm Guilelmũ Sirletum, tunc Protonotarium Apostolicũ, modò Cardinalem lectissimũ, non minùs vitæ integritate quàm eruditione spectatum: partìm Franciscũ Zinum Veronensem, pietate & doctrina præstantem. Tertiò loco mihi non immeritò annotandus venit reuerendus & præclarè eruditus sacræ Theologiæ Doctor D. Iohannes Molanus Louaniensis, qui certè permultũ mihi contulit tum annotationibus suis in Vsuardi Martyrologiũ, tum priuatis quibusdam scriptis suis: tũ etiam conquirendis libris manuscriptis. Per illũ enim habui septem codices manuscriptos ex monasterio Rubeavallensi, quod non ità procul abest Bruxellis: qui mihi in quibusdam vsui fuẽre. His subiungendus est admodùm reuerendus & insignis vir D. Iacobus Pamelius, S. Theologiæ L. & Canonicus Brugensis, cuius opera non pauci ad me venẽre MS. codices, qui mihi sanè egregias suppeditauẽre historias, quibus lector careret, si illis destitutus essem. Habui etiam aliquot antiquos MS. libros à Reuerendo inprimìs & spectatissimo Abbate monasterij Bruwylerensis, qui eos vltrò mihi obtulit, studio Ecclesiæ iuuandæ, & sacrarum historiarum editionem promouẽdi. Ab alijs quoquè diuersis egregijs viris & collegijs atque monasterijs habui codices non contemnendos: sed neque iam succurrunt memoriæ omnes, neque temporis angustia patitur singulatìm recensere omnes. Non possum tamen, nec debeo committere, quòd is mihi hæc scribenti opportunè occurrit, quin mentionem faciam doctissimi & integerrimi viri S. Theologiæ Licentiati D. Melchioris Hittorpij, qui præter alios labores, quos his edendis Tomis impertijt, aliquot Aloysij Tomos, quos ipse suo ære cõparauerat, non inuitus nobis tradidit discindendos, vt, si qua in illis essent, quæ nobis forent vsui, ea Typographo excudenda præberemus.

Postremò admonitum velim Lectorem, Tomo primo primæ editionis 11. Februarij posuisse me historiam SS. Saturnini, Datiui, Felicis, Apuleij &c. quæ quidem in Acta publica videtur bona fide relata: sed qui eam indè descripsit, quædam posteà attexit, quibus se de factione Donatiana valdè suspectũ reddit. Acerbè enim perstringit Episcopos Mensuriũ & Cæcilianũ: quod primò quidem non animaduerti: sed admonitus à doctis viris, cùm accuratiùs iã excusam longè antè historiã relegissem, dolui illũ næuũ irrepsisse me imprudẽte in sacras historias. Itaque tolli & expungi debẽt, quæ pagina 954. habentur ab eo loco, Verùm quoniã nos, vt suprà diximus, schismatis tẽpus admonuit &c. vsq, ad eius historiæ finẽ. Nam tãetsi nulla illic dogmata hæretica contineantur, tamẽ nolim extare quicquam suspectũ in sacris Historijs mea opera euulgatis. Vereor enim multos ibì ab Authore inter martyres numerari, qui Donati schismate deprauati fuẽre: quanquã id certò affirmare nolim. Sed nè cui scriptũ dubium offendiculo sit, satius omninò est, totam illam Authoris suspecti Appendicẽ aboleri: quod quidẽ in Germanica versione interpres, me admonente, præstitit, nisi quòd paucissimos, eosq́, extremos versus suæ versione adiunxit, quos planè velim ex cũctis exẽplaribus erasos: ꝙ illic nominatìm perstringãtur Mẽsurius & Cæcilianus Episcopi Carthaginenses. Simul aũt oratum velim Lectorẽ, vt, si nõ omni ex parte toto hoc opere ipsi satisfactũ sit, (multa enim erũt proculdubiò, quæ alij breuiùs, alij fusiùs scripta velint) æquo animo id ferat. Habẽt docti viri occasionẽ multã ex me, vt possint absolutiora exactioraq́ nobis quãdoq exhibere, quæ in meo opere desiderari videantur.

REVE-

REVERENDO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, DN. GASPARO GROPPERO, ECCLESIAE COLLEGIATAE APVD BONNENSES PRAEPOSITO ET ARCHIEPISCOPATVS COLONIENSIS *Archidiacono, sacri insupèr Palatij Apostolici Causarum Auditori, Domino suo obseruandissimo.*

TVVS ille affectus quem olìm erga dilectum nostrum fratrem piæ memoriȩ D. Laurentium Surium gessisti, R.D. Præposite, & ampla in eum collata beneficia indè mihi originem accepisse videntur, quòd eius labores probares, & inprimìs vitis illis Sanctorum capereris, quas ille literis proditas ad posteritatem transmisit: non solùm quòd illarum frequens lectio eos qui sanctæ solitudini & quieti cum Maria optimam partem eligentes se tradidêre mirificè recreet, delectet ac pascat, sed quòd hisce etiam calamitosis tumultuosisque temporibus Reipub. Christianæ non modicam vtilitatem adferat, eamque in fide Catholica retineat, cõfirmetque. Hoc verò tam sacro studio non facilè Tua Reuerentia delectaretur, nisi & eius corporis membrũ esset, cuius & illi membra existunt, qui mundo huic nequam nuncium remittentes elegerunt, in solitudinibus, in montibus, speluncis ac terræ cauernis, soli Deo vacare: & eius insupèr spiritu viueret, cuius gratia & operatione, omnes fideles in Ecclesia Dei, suaui animorum concordia & consensione inter se, in vnius eiusdemq; fidei confessionem conspirârunt, vt idem sapiãt, idemque loquãtur omnes, nec sint inter eos schismata. Quid enim homini Christiano iucundius, quàm vt sit de corpore Christi? qui fide non ficta, multifarijs virtutibus, vitæ sanctitate, quotidianis abstinentijs, vigilijs, precandi & contemplandi indefessa assiduitate, corporis frequenti castigatione, multisque id genus alijs virtutum exercitijs, Sanctorum eius insequatur vestigia & commembrum fiat? Quid econtrà tristius, quàm per reprobam fidem, mortuaq; opera reuerti ac commutari in naturalem oleastrũ, atque ex Euangelici agricolæ excidi oliua? quandoquidẽ sine Deo viuere, mors potiùs dicenda est quàm vita, & summa miseria. Atque hanc quidem obcȩcata indurataque mente, animales nostri pseudoeuãgelistæ alteri præferẽtes, carnis libertatem amplectuntur, ieiunia & corporis castigationes, tanquàm pestem quandam & hypocrisim fugiunt, & cùm nullus sit in eis spiritus, nullus Christi amor: peritura bona sempiternis, & carnis delicias spiritualibus gaudijs anteponunt, ad eas (vt in Sapientiæ volumine legitur) inuicèm se inuitantes: Venite & fruamur bonis quæ sunt, & vtamur creatura tanquàm in iuuentute celeriter, vino precioso & vnguentis nos impleamus, & non prȩtereat nos flos temporis, coronemus nos rosis antequàm marcescant: nullum pratum sit, quod non prætereat luxuria nostra: nemo vestrûm exors sit luxuriæ nostræ: vbiquè relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc est pars nostra, & sors nostra. Sanctis prȩtereà Dei ferale bellum indicũt, eorum mirabilem abstinentiam & spiritualem vitam non solùm execrantes, verumetiam eò impietatis ac dementiȩ veniẽtes, vt eorum sacras reliquias sordibus & contumelijs afficiant, altaria Deo ad Sanctorum honorem erecta deijciant ac solo prosternant, Sap. 2.

nant,

nant, venerabiles imagines confringãt & ignibus crement, eò quòd via eorum bona, prauę suæ atque peruersę contraria fuerit: Deum in Sanctis eius
Gen. 4. (more Cain qui fratrem suum iustum ob suam sanctitatem interfecit) persequentes. Cùm igitur teterrimis suis facinoribus ac doctrinis mendacibus dementent ac fascinent rudem plebeculam, nunquid nõ Dei & Sanctorum eius honorem impiè ab illis pollutum & contaminatum, omni conatu vindicare studebimus? virtutes illorum literis exaratas in lucem proferemus? vitæ sanctimoniam proponemus, atque ad imitandum eam, populum exhortabimur? Cæterùm licèt inter se opinionibus dissentiant, atque ex vna hęresi in aliam prolabantur, ità vt quidam illorum Deum negent & Sanctos eius, neque vitam vllam post hanc superesse, alij verò Christum in Cruce, omnium hominum peccata ità expiâsse, vt nullum ei ad mortem (infidelitatis excepto) imputetur flagitium, credant, & sic de cæteris: in hoc tamen, velut agmine facto, concurrunt & conspirant, vt Ecclesiam Dei persequantur ac Rom. fidem anathematizent, venerabilium imaginum vsum, ac purgatorij locum stentorea voce abiurent. Quorum ora obstruere, pro ingenij mei modulo, ac tam impij dogmatis propellendi materiam lectori subministrare volens, S. Iohannis Damasceni Orationem de fidelibus defunctis, ac suppetijs eis ferẽdis, huic Tomo inserui, & insignis illius pietate viri Stephani Iunioris martyris passionem, qui pro venerabilium imaginum Sanctorum Dei defensione à Constantino Copronymo occisus, posteà innumerabilibus miraculis claruit: Itemque S. Martini Papæ, qui ab Ariano Imperatore exilio relegatus, quanta vitæ sanctitate & signorum operatione orthodoxam Ecclesiæ suæ fidem confirmârit, eius pandit historia. Inserui prætereà non paucas alias Sanctorum Vitas, quarum lectio non paruam (vt spero) & voluptatem & vtilitatem pijs auribus allatura est. Quicquid à me porrò ad recognoscendum hunc Tomum & augendum operæ & studij impensum est, sub clarissimo tuo nomine R. Pater & Domine apparere volui, quem quiete & sancta solitudine delectari cognouimus, & Carthusiensis instituti monachos singulari fauore prosequi experti sumus. Quod nostrum officium tibi idcircò debitum, vt pro innata familię vestrę humanitate amplecti & nos nostrosque labores contra maleuolos obtrectatores, tua authoritate, qua summa præditus es, tuendos suscipere velis, etiam atque etiam rogamus. Dominus IESVS Christus R. Dominationem tuam Ecclesiæ suæ diù conseruet incolumem. Ex Carthusia Coloniensi VIII. Calend. Feb. Anno M. D. LXXXI.

R. T. Dominationis

clientulus

F. Iacobus Mosander
Carthusianus.

INDEX

INDEX GENERALIS VITARVM, IN TOMO HOC SEXTO COMPRAEHENSARVM.

NOVEMBER.

Vita

INDEX COPIOSVS IN SEXTVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM, QVI recèns ex diuersis authoribus ac Bibliothecis collectus, duos menses Nouembrem ac Decembrem complectitur.

Restituantur suis locis in sequenti hoc Tomo sexto, numeri sequentes hi: 81.135.349.459.509.559.591.592.597.598.817.818.875.876.

ange-

confes-

Imago

mona-

obiur-

vela-

PIO ET CANDIDO
LECTORI S.

Vód plùs moueant, fortiusq́; ad Christianam pietatem extimulent exempla quàm verba, pleniusq́; sit opere docere, vt inquit Magnus ille Leo Pontifex, quàm verbo, testantur tam multi sancti & eruditissimi Patres, qui Sanctorum vtriusque sexûs hominum Vitas describendas sibi sumpserunt, & cum ineffabili fructu ad posteritatis notitiam transmiserunt. Nouimus ex D. Augustini Lib. 8. ca. 6. *Confessionibus, quantùm illi adhuc vacillanti contulerit audita vita beatissimi Antonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idem euenerit. Nostri instituti primus author & patriarcha Dominicus, Patrum exemplis summoperè delectatus, ad supremam vitæ spiritalis & religiosæ perfectionem peruénit. D. Thomas Aquinas, sui patris Dominici vestigijs insistens, eiusmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id sanè absque ingenti fructu. Quòd si verò his solidiora petimus, non desunt nobis ne ipsius quidem scripturæ diuinæ testimonia. Iesus Syrach à cap. 44. vsque ad quinquagesimumprimum in suo Ecclesiastico quid aliud, quàm Sanctorum, qui in hac vita Deo placuerunt, exempla commemorat, eaq́; nobis ob oculos spectanda & imitanda proponit?* 1. Mach. 2. *Matathias ille legis eximius zelator cùm ab hac vita esset abiturus, filios suos nulla re alia magis, quàm recitandis Patrum gestis, ad agendum fortiter pro Deo eiusq́; sanctissimis legibus, exhortatur & confirmat.* Heb. 11. *Sed & in nouo Testamento D. Paulus prolixus est in præcedentium sanctorum Patrum celebranda fide. Possent huius generis permulta alia adduci: sed res per se adeò illustris & perspicua est, vt superuacaneum videri possit, illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Itaque non possum non approbare, atque etiam commendare tam pium studium R. Patris D. Laurentij Carthusiani, qui non paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuersis authoribus & egregijs manuscriptis exemplaribus collegit, & tanquàm rarum quendam thesaurum Catholicæ Ecclesiæ hominibus contulit: quàm spectabilis viri D. Geruini Licentiati vtriusque Iuris, diligentiam & sedulitatem, tum in ponenda sua in MS. exemplaribus conquirendis opera, tum in excudendo opere tam pio & Ecclesiæ salutari. Tu itaque his fruere, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non solùm detrimentum nullum aut perniciem, sed ingentes potiùs & vberrimos tibi sit fructus allatura. Vale.*

F. Theodoricus Buscoducensis, fratrum Dominicanorum intrà Coloniam Prior & Apostolicus Inquisitor.

NO-

NOVEMBER.

ORATIO D. EPHRAEM DIACONI ECCLESIAE EDISSENAE, DE SANCTISSIMAE DEI MATRIS LAVDIBVS:

Quam nos idcircò primo loco mensis huius posuimus cum ijs, quæ eodem authore mox sequuntur, quòd in honorem matris DEI *& omnium sanctorum Martyrum, hodierna solennitas ante mille ferè annos celebrata est.*

INTEMERATA prorsusque pura, Virgo Deipara, regina omnium, spes desperantium, Domina mea gloriosissima, eademque optima, sublimior cęlicolis, purior Solis radijs & splēdoribus, honoratior Cherubin, & polyommatis (id est, multoculis) spiritibus, sanctior Seraphin, & nulla comparatione cęteris omnibus superis exercitibus gloriosior, spes Patrum, gloria Prophetarum, Apostolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum lætitia, & lumen studiosorū Abraham, Isaac & Iacob, decus Aaron, Mosis splendor, & Gedeon vellus, Hierarcharum cœtus, & omnium sanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inaccessa. Acerra aurea, lucerna micantissima, vrna cæli manna gestans, tabula scriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuinissima, omnium princeps, circunspecta & lucifera Virgo, cōsolatio sanctissima, & omnium dux, sacratissima puella. 1. Nouēbris. Vide quid tribuerint sanctiss. Patres B. Mariæ virgini.

O rube incombuste, & patens prædium, & viridans Aaron illius virga. Virga profectò extitisti, & flos filius tuus. E radice Dauid & Salomonis germinauit Christus noster creator, Deus & Dominus omnipotens, altissimus & solus. Tu, quo ad corpus, Deum & Verbum genuisti: virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Claues non excussit Deus creator tuus in tuo virginali vtero, absque semine carnem indutus, te, ô celeberrima, talem præseruans, qualis extiteras ante partum. Per te reconciliati sumus Christo Deo meo, filio tuo. Tu peccantium & auxilio destitutorum adiutrix. Tu portus procella vexatorum, solatium mundi, carcere clausorum liberatrix celeberrima. Tu orphanorum susceptio, tu captiuorum redemptio, tu ægrotantium exultatio, & omnium salus. Tu solitariorum stabilimentum, & spes mundanorum. Tu virginum decus, corona & gaudium. Tu mūdi lætitia, ô domina princeps, regina præstantissima, & perquam benedicta, puella veneranda, dominorum domina purissima. Sub alis tuis custodi me, & protege. Miserere meî, qui sum luto inquinatus, qui sceleribus quamplurimis creatorem Deum meum & iudicem offendi, nè aduersùs me glorietur satanas exitiosissimus, nè in me exurgat execrandus inimicus meus, nè seruum tuum à tuî spe destitui cognoscam, nè calumnietur me detrectantium lingua. Non mihi alia fidutia, ô Virgo syncera. Ex vlnis equidem maternis tibi, domina mea, deditus sum miserabilis, & cliens tuus vocatus sum: nè maleuolus satanas me ad infernas portas abducat. Tu enim meus portus, ô Virgo inuiolata, & præsens auxiliatrix. Deniquè sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te, ô celeberrima mater, imploro, & aduoluor tibi, domina mea, supplicìter clamans, nè dulcis filius tuus, & vitæ omnium dator, ob multa, quæ patraui, scelera tollat me de medio, & miseram animā, ceu leo, diripiat, vel velut sterilem ficum infelicem me excidat. Sed obsecro, vt Christum meum adeam, & subeam aulas illas beatorum, vbi non sunt lachrymæ, non vexatio, non molestia, non mors, nō tormenta, non lo- Inuocat sanctam Dei genitricem.

locorum angustiæ: sed lætitia inexhausta, voluptas iustorum, deliciæ & exultatio, gloria & splendor. Imple os meum gratia dulcedinis tuæ. Illumina mentem, ó gratia plena. Moue linguam meam & labia ad laudes tibi alacri & læto animo canendas, & præcipuè melos illud Angelicum celebratissimum, quod Gabriel in Nazareth seruili habitu ad te Virginem & matrem Dei mei integerrimam clamãs cecinit, salutationẽ maximè congruam, & dignissimam, mundi salutem, cunctarumque animarum tutelam.

Angelicæ salutationis melos.

Nota hæc Epitheta matris Dei.

Dignare, Virgo, te tuum seruum laudare, & dicere: Aue Dei splendidissimum & luculentissimum vas: aue Domina Maria gratia plena: aue in mulieribus Virgo beatissima: aue stella fulgentissima, ex qua Christus prodijt: aue illustrissima lux, mater & Virgo: aue, quæ mirificè Regem omnium peperisti: aue, per quã nobis Sol præclarissimus illuxit: aue Domina cunctis sublimior: aue cãticum Cherubin, & hymnus Angelorum: aue pax, gaudium & salus mundi: aue generis humani lætitia: aue patrum præconium, & prophetarum decus: aue martyrum pulchritudo, & corona sanctorum: aue piorum gloria, & in solitudine degentium hymnus: aue præclarissimum hierarcharum cælestium ornamentum: aue hymnigraphorum omnium oratio: aue præstantissimum orbis terræ miraculum: aue terrigenarum omnium delectatio: aue paradise deliciarum & immortalitatis: aue lignum vitæ, gaudium & voluptas: aue vallum fidelium, & mundi salus: aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix: aue nostra periclitantium auxiliatrix: aue progenitoris illius Adam resurrectio: aue iucũda libertas: aue omnium parens: aue flos gratiæ & consolationis: aue refugium peccatorum & hospitium: aue propitiatorium laborantium: aue refugium in Hierosolymis: aue throne mei creatoris gloriosissime: aue æui splendor illustrissime & micantissime: aue spes omnium proborum, aduersis casibus afflictorum: aue conuersorum refugium: aue virorum iuxtà mulierumque regina & tutela: aue mundi mediatrix gloriosissima: aue vniuersi terrarum orbis conciliatrix: aue Domina, sceptrum fidelibus tuis impetrans: aue gloria & lætitia omnium sacerdotum: aue Virgo solatium solitariorum; aue porta cælorum, asscensus omnium: aue reseramentum portarum paradisi: aue, quæ mœrores sedâsti, adornatrix omnium: aue eadem, quæ lenijsti oppressorum molestiam: aue clauis cælorum, & regni Christi: aue portus optime huius vitæ nautarum: aue animæ meæ spes bona & fida: aue Christianorum omnium firma salus: aue lumen præfulgens, quo mundus illustratur: aue mater Christi filij Dei viui: aue nostra genitorum protectio luculenta & gloria: aue, quæ nullo spatio compræhensum in sinu compræhendisti: aue, quæ Christum vitæ datorem educâsti, Christum pientissimum omnium creatorem, Deum, dulcem Iesum meum, altorem mundi, hominum amantissimum, omnipotentem patrem meum, cui competit gloria, honor & potestas in secula, laus & magnificentia, cum æterno Patre & Spiritu sancto nunc & semper, & in secula seculorum.

Vide quomodò sancti intercedunt pro nobis.

Precibus Dei genitricis semper Virginis, & exercitûs cælestium, ac cœtûs Angelorum, Cherubin, Seraphin, Prophetarum, Martyrum, Hierarcharum, sanctorum studiosorum intercessionibus, & omnium beatorum supplicationibus, miserere tuæ creaturæ, Deus mi clementissime. A dextris in hora iudicij colloca humiles seruos tuos. Nè, ó Domine vitæ author, ad opera, quæ nos mortales legem præuaricati commisimus, adspexeris: quin potiùs adspice ad mitissimam humanitatẽ & misericordiã tuam. Amen.

EIVSDEM DIVI EPHRAEM ORATIO AD SANCTISSIMAM DEI GENITRICEM.

Precatio insignis ad matrẽ Virginem.

MMACVLATA, impolluta, incorrupta, pudica Virgo, DEI sponsa, Domina nostra, quæ Deum Verbum hominibus mirifica tua conceptione conciliâsti, & rebellem humani nostri generis naturam cælestibus consociâsti, vnica spes desperatorum, oppressorum subsidium, & ad te currentium auxilium præsentissimum, omnium deniquè Christianorum profugium, me scelestum peccatorem, & fœdis meis cogitationibus, verbis, factis factum vilissimum, atque adeò voluptatum mollitiem animo ser-

seruili & abiecto amplexatum, nè auerseris, quæso: quin potiùs sicut humanissimi Dei mater es, ità me peccatorem humaniter suscipe, & meam sordidissimam, indignisque labijs expressam orationem admitte, necnon tuum quidem filium, meum autem herum & Deum, materna tua liberalitate volens exora, vt mihi quoque mitissima illa suæ pietatis viscera reseret, & posthabitis innumerabilibus peccatis meis, ad pœnitentiam me conuertat, probeque sua complere mandata concedat. Adsis mihi semper, Virgo misericors, clemens & benigna, in præsenti quidem vita feruens protectrix & auxiliatrix, hostiles impetus repellens, & me deducens ad salutem, ac in supremo vitæ momento miseram meam animam conseruans, & tenebrosos malorum dæmonum adspectus ab ea procùl abigens: in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans, postremò inaccessę tui filij & Dei gloriæ me hęredem efficiens. Quam per intercessionem, fauoremque tuum, Domina mea sanctissima, Dei mater, te etiam atque etiam oro, assequi valeam, gratia, miseratione & humanitate vnigeniti tui filij Domini & Dei Saluatoris nostri Iesu Christi, cui conuenit omnis gloria, honor & veneratio cum æterno eius Patre, & sanctissimo optimoque vitæ authore Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SERMO EIVSDEM DIVI EPHRAEM, DE LAVDIBVS SANCTORVM MARTYRVM,

Ambrosio Camaldulensi interprete.

INSIPIENS, imperitus, rudis pictor & horridus, pulcherrimam spectatoribus proponere imaginem cupit, eamque lucentem ac splendidam cunctis ostendere, id est, sanctorum martyrum pugnam. Sed cùm dignis ea imagine coloribus careat, nec adsit manus, quæ in ea effigie lineamenta perfecta insignire valeat, quo pacto pręsumet iners atque rudis excedentem virium suarum modum, imaginem vel ornare coloribus, vel spectantibus ad intuendum proponere? Quoniam igitur suam non ignorat inertiam, neque suæ humilitatis oblitus est huiusmodi opifex, in oratione prosternitur, deprecans Dominum omnium Regem Christum, vt qui martyribus suis inter certamina donauit vires, atque inter pressuras tolerantiam contulit, vt varias astuti inimici artes, & callidum ingenium vincerent, coronamque immortalem & immarcescibilem raperent, ipse Deus bonus, pius, sanctus, rudi artifici & imperito sapientiam, intelligentiam ac virtutem præstet, quibus imaginem pulcherrimam atque dignissimam possit erigere, sanctorumque martyrum gloriosa certamina, spectanda omnibus posthàc generationibus atque admiranda proponere: vt posteri addiscant præclaram patientiam, eximiamque constantiam sanctorum bellatorum. Fuerunt enim profectò nobilissimi & constantissimi propositi, nimiumque laudabiles. Nam cùm persecutionis sæuissimæ feruor, Christiani gregis strages plurimas daret, omnesque timidi ac fide imbecilles certare renuerent, Christumque Dei filium confiteri pœnarum metu detrectarent, fortissimi isti milites Christi instaurârunt aciem, & conserto bello summis viribus fuderunt hostem, victoriaque potiti sunt. Accincti enim lumbos suos fide integra atque perfecta, interriti Christum Dominum, ingentique constantia confitebantur. Qui verò formidine ac pauore superati, terga hosti dedêrunt, cęlesti regno seipsos abdicârunt. Miseri profectò atque miserabiles, quos tepor atque socordia, tanta gloria fecit indignos.

1. Nouẽbris.

Fortitudo sanctorum martyrum.

Stabant igitur certaminis tempore fortissimi bellatores Dei, tormenta omnia summa animi alacritate tolerantes pro nomine vnigeniti filij Dei, ac Saluatoris nostri Christi. Quàm verò strenui, quantaque laude fortitudinis præditi fuêre, qui subiecta oculis horrenda supplicia contra se parata, non modò nihil timuerunt, verùm maiori quoquè constantia pugnantes, cuncta tolerando superârunt? Cernebant ardentem rogum, igniitas sartagines, ollasque feruentes, quæ feruore nimio guttas picis, & adipis longiùs ia-

culabantur. Adſpiciebant itèm ferratas & aculeatas rotas inter ignium globos nimia celeritate verſari. Intuebantur ferreos vngues, laminasque candentes, fuſtes, vectes, aculeos, terebra, compedes atque catenas, omnemque prorsùs artem, quam inimicus veritatis aduersùs confeſſores Domini Saluatoris inuénit. Omnia enim pœnarum genera in conſpectum martyribus hoſtis callidus dedit, vt in formidinem verteret ſanctos, & adſpectu ipſo ac terrore pœnarum, lingua non ampliùs confiteri Dominum Ieſum, metu impedita, præſumeret.

Pœnis propoſitis martyres fiunt alacriores.

Quid autem fideliſſimi promptiſſimique bellatores Chriſti, inter huiuſmodi ante oculos expoſita horrenda, inauditaque ſupplicia? Promptiores effecti, maiore fidutia atque conſtantia indubitanter & intrepidè ante tribunalia iudicum ac Præfectorum, Chriſtum Dominum confitebantur. Non ſtridens flamma, non ignitæ ſartagines, non ollæ feruentes, non rotarum horrendæ vertigines, non ardentes laminæ, non vnguium dentes, non cętera id genus tormenta, non compedes, non catenarum pondus immenſum, non tyrannorum minæ, non principum fremitus, non ars tota diaboli, miniſtrorumque eius exterruit fortiſſimos milites Chriſti, non impulit abnegare pietatem, non à charitate Dei & Saluatoris abduxit: ſed pręcincti fide, conculcârunt machinas omnes inimici, neque illos omninò formido tentauit. Vidiſti ſeruorum fidelium robur? Vidiſti gloriam pugilum Chriſti atque conſtantiam? Vidiſti alacritatem ingentem, cæleſte regnum tota fide quærentium, Chriſtumque Regem ſuum omni affectu ambientium? Vidiſti fidem perfectam veraciter perfectorum? Vidiſti charitatem flagrantem in beatiſſimis pectoribus martyrum, pro qua terrena cuncta ſpreuerunt, vt Deum ſuum tenerent, quem dilexerunt? Vidiſti affectum Chriſti, quomodò à terra ſublimat exaltari cupientes? Vidiſti exultantem paradiſum amplecti, ac fouere ſuî quoſdam auidos milites Chriſti, in ęterna luce ac pace gaudentes?

Accede, mî frater chariſſime, pertracta, conſidera martyrum glorioſos triumphos. Adſpice oculis cordis cæleſtium pugilum eximiam fidem, inuiolabilemque pietatis affectum. Non valuit vis immenſa pœnarum iuſtorum animos flectere: tam intrepidæ charitatis ardorem nec mors ipſa quiuit extinguere. Cæſi, magno cum gaudio flagrorum ictus, vt ſummas delicias, ſuſcipiebant: ſerenaque ac ridenti facie gratias Deo referebant, quia meruerant pro ipſius nomine pati. Quibus ego vos laudibus prædicem, ô perfecti milites Chriſti? Aut quomodò appellem vos, inclyti atque beatiſſimi viri? Quis veſtræ fidei laudes explicare ſufficiat? Obſtupuit nempe oratorum facũdia, Philoſophorumque ſapientia, dũm cernerent mirabilia in Chriſti famulis fieri. Iudicibus ac Tyrannis verba defecerunt, ſanctorum martyrum conſtantiam & alacritatem, immenſamq; athletarum Chriſti tolerantiam adſpicientibus. Nam dum lictorum manus eorum membra torquerent, viſceraque nudarent, non mœrentes adſpexêre, non triſtes, nec ſolùm inter cruciatus gemitum non edentes, verùm lætiore facie gaudia interna teſtantes. Quippe illis ea erant tormenta pro requie, & carnifices obſequi potiùs, quàm ſæuire, videbantur.

Acto. 5.

En quid efficit charitas.

Nos autem, fratres, quam, obſecro, apud Deum in die iudicij excuſationem habituri ſumus, qui ſine perſecutionis atrocitate, & cruciatibus varijs, charitatem DEI, vitamque noſtram ità negligimus, ac tanto * corporis ſomno demerſi ſumus? Martyres eccè vexati, afflicti, tentati, exquiſitiſque tormentis cruciati, Deum ex toto corde, totaque mente dilexerunt. Nullis tentationibus, nullis, grauiſſimis licèt, acerrimiſque, ſupplicijs flecti potuit tanta conſtantia. Nullis perſequentium terroribus diuinæ charitatis ardor in ſacris pectoribus quiuit obtundi. Nos verò in requie atque delicijs, benigniſſimum Deum ac Dominum noſtrum diligere volumus. Quid igitur acturi, quid dicturi ſumus in die illa terribili, cùm beatiſſimi martyres, prope ſolium gloriæ magna cum gloria & confidentia adſtantes, oſtendent cicatrices vulnerum, atrociumque pœnarum in ſuis corporibus lucentes, fulgoremq; Solis ſua claritate vincentes? Nos quidnam ibi, fratres, oſtenſuri ſumus? Quas virtutes pręferemus? Num charitatem Dei? Num inuiolabilem fidem? Num terrenorum omnium nuditatem? An fortè tranquillitatem? An quietem? Num eleemoſynas? Num miſerationis affectum? An manſuetudinem? An orationes mundas? An compunctionem ſalutarem? An vigilias? An lachrymas? Beatus ſanè, felixque eſt, quem illic iſta comitantur. Nam erit profectò tunc martyrum ſocius, neque à cęleſti & pleno luminis thalamo abijcietur, ſed eandem habebit confidentiam

for. * torporis

tiam

tiam coram Christo Domino & Angelis eius his operibus fretus, gloriamque nihilo martyribus inferiorem.

Precamur, beatissimi martyres, qui pro Domino Saluatore, proque illius charitate spontè & impigrè tormenta subijstis, atque ideò familiariùs Domino cõiuncti estis, vt pro nobis miseris, & peccatoribus, & negligentiæ squalore sordentibus, Dominum interpellare dignemini, vt superueniat in nos gratia Christi, quæ corda nostra radio sanctæ charitatis illustret, vt ipsum toto corde diligere possimus. Vos nempe verè beati atque gloriosi estis, quos Angeli & homines pari consensu beatos prædicant. Nam pressuræ tempore, cùm pœnarum dolor augeretur, vos ante mentis oculos paradisum habebatis, vobiscum ista reputantes: Multiplicentur hîc supplicia corporis, vt illic in paradiso voluptatis propagetur & requies. Cumque in altum se attollerent fluctuum montes, & moles vndarum per supplicia passionum, beatitudo vobis à Deo repromissa iugiter versabatur ante oculos, perfectè credentibus non posse mentiri Deum, qui ista promiserat. Quoniam igitur futura illa & sempiterna bona iugiter intuebamini, certi vos eis sine fine fruituros, idcircò, beatissimi, flecti mollirique non potuit vestra constantia. Læta & exultans futurorum expectatio, fortes vos ac robustissimos fecit. Itaque horis singulis noua vobis admoueri acriora supplicia cupiebatis, neque satiari pœnis poteratis. Vidit vos truculentus arbiter securos, fidentes, intrepidos in agone persistere, nullamque pœnarum acerbitatem, nullos verberum ictus, nullas carnificum manus omninò formidare, fractasque suæ nequitiæ vires obstupuit ac doluit. Vbi verò cruciatus omnes, ô fortissimi athletæ Dei, immensa virtute vicistis, arbitrabatur insanus Iudex, per ferri metum robur vestræ constantiæ in formidinem posse conuertere, negaturosque Christum putauit, quem toto animi affectu concupistis, quique in cordibus vestris, vt in purissimo gratissimoque domicilio inhabitabat. Ignorabat amens, fore, vt ipsius gladius, qui immensos sanguinis riuos, strictus in sanctorum iugulum, fuderat, sibi inprimis pararet necem, vt ipsis pij cruoris vndis suffocaretur infelix. Aiebat autem militibus suis, victus atque confusus: Timeo ac trepido vehementer hunc sanguinem, qui decęsorum pro Iesu Nazareni nomine ceruicibus manat. Se inuicèm hortantur ad mortem, pro ipsius confessione subeundam. Terret me tanti ipsorum cruoris effusio, neque ad momentum, ante tantum discipulorum Christi consensum, tantamque concordiam fidei consistere possum. Pœnitet me iam facti mei, mâllemque aduersùs eos non concitâsse principum animos. Ecce enim illorum sanguis me vndiquè exagitat. En sanguinis odor meas exoluit vires, ac nequeo penitùs illuc intendere aciem, vbi discipulorum Iesu ossa inhumata iacent.

Inuocat sanctos martyres.

Sancti martyres vt se confirmârint in pœnis.

Hæc sunt, ô formosi milites Christi, insignia vestræ victoriæ. Ista, ô athletæ probatissimi, perfectique diuini prælij bellatores, vestræ fidei ac fortitudinis præmia. Istæ vestræ victoriæ, hæc gloriatio vestra. Mors vestra perennem vobis peperit vitam. Conspexêre sapientes stragem vestram, ac in stuporem conuersa est illorum sapientia, attonitique ad alterutrum dicebant: Verè magnus est Christianorum Deus, in quem illius discipuli ità crediderunt, vt ab eius fide nullis supplicijs amoueri possint. Sæpè autem & tortores ipsi, beatorum tanta permoti constantia, Christum venerabiliter adorauerunt, factique sunt in timore Dei ac fide perfecti, tolerantia maximè martyrum & exhortationibus, quibus se mutuò in ipso ardore certaminis ad passiones tolerandas animabant, prouocati. Vidistis, fratres, diuini consensûs eminentiam? Vidistis, dilectissimi, charitatem DEI, membra sua inter labores passionesque roborantem? Nam sancti illi se inuicèm in ipso certaminis feruore ad perferendos pro fide Christi cruciatus hortabantur, pusillanimesque consolabantur, vt ipsi quoquè illorum serui vnà cum dominis in sancto certamine martyrij corona donarentur. Nos contrà mali atque peruersi, inuicèm inuidemus, inuicèm comedimus, inuicèm mordemus ob immanitatem nequitiæ nostræ. Agè igitur sanctorum martyrum esto discipulus. Si te illis in disciplinam tradas, erunt tibi præceptores optimi, discesque ab illis nulla ratione passionibus cedere: disces ab eis perfectam fidem, charitatem Dei, ingentemque miserationis affectum, ac futurorum desiderium. Hi enim ardentem rogum virtute DEI & fide perfecta vicerunt. Vince igitur & tu semper ardentes noxiæ concupiscentiæ flammas. Varios illi cruciatus tolerando superârunt, spe, quæ est in Christo, subnixi. Tu quoquè turpes omnes passiones, pudicitia & cogitatione pietatis admota, superare contende. Vicerunt

Charitas & mutua consensio martyrum.

Nota hæretice.

runt illi tyrannos per modestiam & longanimitatem. Vince tu quoquè iracundiæ tyrannidem, eisdem armis instructus. Illi apertè martyres fuére: tu in occulto martyr esto perfectus. Illi palàm consummauêre certamen: perfice & tu in occulto certamen, vt in die retributionis cum ipsis coroneris, atque in cęlesti regno illorum glorię socius inueniaris, atque vnà sempiterno gaudio fruaris.

Eccè quomodò sancti pro nobis orant.

Nunc igitur ô beatissimi viri, ô gloriosissimi martyres Dei, me miserum vestris iuuate precibus, vt in illa hora misericordiam consequar, quandò manifesta erunt occulta hominum. Vt pincerna inutilis ac rudis vobis effectus sum, ô sanctissimi martyres. De vino vestri certaminis inclyti, filijs ac fratribus fidei vestræ poculum tradidi. De præclara mensa vestræ victoriæ, omnigenis instructa epulis, patres ac fratres, propinquosque vestros, quotidiè mensam vestram adeuntes, toto animi affectu recreare contendi. Nam eccè psallunt, Deumque cum exultatione glorificant, qui virtutis vestræ sacratissima capita cælestibus coronis honorauit, summoque cum gaudio circunstant certaminis vestri reliquias, benedici cupientes, ac secum referre sancta animæ corporisque remedia. Omnes ergò benedicite, vt boni discipuli benignissimi Domini & Saluatoris nostri. Ego itèm imbecillis, accepto vestris meritis ac precibus robore, cecini tota deuotione animi ante sanctas reliquias vestras hymnum vestræ laudis & gloriæ. Pro me igitur misero ante thronum maiestatis assistite, vt vestris precibus saluari merear, ac vobiscum æterna beatitudine perfrui, gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui est cum Patre & Spiritu sancto honor & gloria in secula seculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN FESTO OMNIVM SANCTORVM.

1. Nouēbris.

Festiuitas omnium Sanctorum celebris.

HOdiè dies serenior arrisit nobis, & Sol solito lucidior terris illuxit. Non enim vnus, sed vniuersi sancti sanctificant eam, & splendoribus irradiant luminosis. Spectabilis illa cælorum solennitas, quæ non annuis, sed continuis gaudijs inclarescit: vbì lumen videtur in lumine, & ipsius Trinitatis substantia beatis oculis, oculo ad oculum aperitur. Ibì cognoscitur Gignentis, Genitique, & Procedentis ratio sempiterna, quæ hîc credi potest, compræhendi non potest. Illic Regina virginū virginibus innumeris comitata, mansiones perambulat Angelorum, & vtrisque naturis gloriam eius admirantibus dicit: Quid me admiramini? Diuinum est mysterium hoc, quod cernitis: diuinum profectò, non humanum, nec humanis vnquàm rationibus compræhensum. Ibì numerosus Angelorum exercitus sacratis diuisionibus insplendescit, & volitatorio delectatus obsequio, non velat, sed reuelat Domini maiestatem. Illic Patriarcharum electio primitiua, reuerenda societas Prophetarum, gloriosus Apostolorum chorus, purpurea Martyrum multitudo, congregatio florida Confessorum, candida Virginum turma, Monachorum numerus infinitus. Sedet in medio Dominus virtutum, & de refusione gloriæ suæ inebriat intuentes
Psal. 35. Inebriabuntur nanque, ait Propheta, ab vbertate domûs tuæ. Ibì pax secura, requies voluptuosa, vita perpetua, sapientia mentis, agilitas corporis, cordis illuminatio. Bea-
Psal. 83. ti qui habitant in domo tua, Domine. Sicut lætantium omnium habitatio est in te, ci-
Psal. 86. uitas DEI: & in plateis tuis vox exaltationis dulcioribus modulis intonatur. Quarè
Psal. 41. & 42. tristis es, anima mea? & quarè conturbas me? Spera in DEO, quoniam adhuc confitebor illi. Confitebor illi, ibì: nam hîc stadium, illic præmium: hîc pugna, ibì corona. Vanum est ante lucem surgere. Indurandus est animus, & à blandimentis voluptatum procùl abstrahendus, & vtriusque substantiæ materia repurganda, si ad proprios ortus volumus euolare. Amanda est interìm tenuitas paupertatis, sermo suspendendus amarior, elatio fugienda, sustinendi labores, cum vitijs congrediendum, eliminandæ diuitiæ seculares.

Psal. 24. Hoc est, quod ille pauper & vnicus, in hodierna sancti Euangelij lectione pauperibus,

bus,quos de mũdi paupertate vocauerat, ait: Beati pauperes spiritu. Hæ sunt octo, immò septem beatitudines,quia octaua eadem,quæ & prima. Felicissimi gradus, quibus itur ad Dominum, quos omnes in persona sua priùs ascẽdit, qui ascendit in mõtem,& aperuit os suum, vt doceret discipulos suos. Deniquè quis pauperior illo,qui non habuit,vbi caput suum reclinaret? Quis illo mitior,qui mitis est & humilis corde? Qui videns ciuitatem,fleuit super illam,fleuit Lazarum,iustitiam docuit,iustitiam fecit,in cuius ore non est inuentus dolus? Quis illo misericordior,qui mulierem adulteram liberauit? Peccatricem sanauit septem dæmonibus cumulatam? Quis mundior illo, qui peccatum non fecit? Pacificare venit & quæ in cælis, & quæ in terris: pacem reliquit discipulis suis, persecutionem pro iustitia passus est, flagellatus in carne, suspensus in Cruce, morte turpatus. Qui dicit se in CHRISTO manere,debet,sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Canta ergò canticum graduum, & gradatìm ascende, nec præpropero saltu aliquem prætermittas: quia qui offenderit in vno,factus est omnium reus. Matt.5. Matt.11. Iohan.8. Luc.7. 1.Iohan.2. Iaco.2.

Sis ergò pauper spiritu, nec putes hunc primum gradum leuiter attingendum, cùm multæ solicitudinis sit,mundum & mũdana relinquere,& à consuetudinario cursu cor, corpus & studium reuocare. Qui enim pauper est spiritu,vilitate gaudet,humilitatẽ amplectitur,desideria terrena conculcat. Sed quia illa paupertas execrabilis est, quę regio spiritu intumescens,discordias seminat,inseruit litibus,detractorijs sermonibus iucundatur: euolandum est ad secundi gradûs sublimitatem,vt sis mitis. Mitis est, qui nulli reddit malum pro malo. Læsus veniam petit,& benefacit lædentibus. Nec plenam iactet victoriam,quisquis huc fortasis ascendit, cùm sit omni lachrymarum fonte plangendum, quòd tandiù luto & lateri sub Pharaonis seruierimus potestate: & ideò Beati qui lugent. Luctus autem sanctorum non est de diminutione rerum,de corporum infirmitate,de ferocitate sublimioris potestatis: lugent enim peccata vel propria, vel aliena,ruinam mundi,detrimentum fidei,contemptum iustitiæ, abundantiam iniquitatis, dilationem Regni. Nec hîc consummationis terminus imponendus, cùm perfecta iustitia sit diligere proximum,sicut seipsum,& eius excessus libera discretione, & discreta redarguere libertate. Qui enim pro persona,quam gerit,non resistit peccantibus, de suo se nouerit silentio esse damnandum. Esurit ergò & sitit iustitiam,qui vitia destruit,construit virtutes,sobrius sibi, iustus proximo,pius D E O. Cuius animam vrit zelus domûs D E I: qui cantat cum iusto: Tabescere me fecit zelus tuus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. Sed quia secundùm vocem Oratoris, plerunquè summum ius,summa malitia est,& incõsiderata iustitia præcipitium parturit,ideò sequitur: Beati misericordes. Misericordia est speciosum humanæ naturæ ornamentum, cuius expers malè degenerat,& hominem diffitetur. Est autem vera misericordia, cùm superexaltatur misericordia iudicio,cùm vel largitate substantiæ,vel bona voluntate, vel doctrina verbi,vel exemplo facti,proximi corpus & animam refouemus. Cùm autem iam à claritate in claritatem sic cœperimus ambulare,à claritate cordis nostri ad clarificandum cor proximi,mundandi sumus ab omni inquinamento carnis & spiritûs,ab omni huius mundi adspersione purè presseque tergendi,sicut subiungitur: Beati mundo corde. Quis gloriabitur castum se habere cor? Prauum est cor hominis,& inscrutabile. Quis cognoscet illud? Difficile est illud mundare, cùm in suis abditis delitescens, irruentium recipiat agmina cogitationum, plurimùm etiam renitentibus nobis, sed nequaquàm obniti valentibus. Ille igitur mundum cor habet, qui vtriusque hominis moribus mitigatis, passiones non modò reprimit, sed ignorat, naturali cursu bonorum operum communitus, crucifixus mundo, & cui crucifixus est mundus. Pauci autem, quibus se infuderit tantæ gratiæ plenitudo. Quicunque autem illi sunt,iam sunt prope palmam supernæ vocationis, si pace, qua refecti sunt, pacificare studeant dissidentes, & dicere cum Propheta: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Idcircò subinfertur: Beati pacifici: non solùm pacati,sed pacifici,facientes pacem,concordiæ semina seminantes. Sed quia sępiùs vel adulatione potentium, vel amore temporalium,iustitiam aut dimittimus, aut non defendimus dimissam, ad metam cursûs porrigenda est dextera,vt pro iustitia non solùm nostra,sed & alterius, persecutionem patiamur,& resistamus vsque ad sanguinem,vel vsque ad mortem. Et hoc est,quod subsequitur: Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Post hæc Mitis quis. Luctus sanctorum. Psal.118. Vera misericordia. Prou.20. Iere.17. Psal.119.

 autem

autem quid? Hîc adhæremus Domino,& vnus cum eo spiritus efficimur. Hîc disrumpitur nubes,& transit oratio. Hîc reuelata facie gloriam Domini speculamur. Hîc dulce-
Psal. 88. do spiritûs, cordis suauitas, iubilatio mentis. Beatus populus, qui scit iubilationem.

Videamus, si fortè aliqua sermonis consequentia beatitudines istas septem donis
Timor Domini. sancti spiritûs possimus assignare. Paupertatem spiritûs generat timor Dei, qui pungit animam,& sanguinem elicit,& cogit nos quærere medicinam. A timore tuo, Domine, concepimus,& parturiuimus, spiritum salutis fecimus super terram, hoc est, spiritum
Esa. 26. paupertatis: dicit Esaias Propheta, immò per Esaiam Dominus. Hic facit nos mundana vel relinquere, vel non concupiscere, clauus clauum expellens,& pertingens vsque ad
Pietas. diuisionem animæ & spiritûs. Pietas autem mites facit, dum nos dulciori spiritu superfusos, ad mansuetudinis thalamum introducit. Qui enim efferati sunt superbia, sublimes in oculis suis, ardentes inuidia, inuicèm mordentes,& inuicèm consumpti, quomo
Scientia. dò mitigatoria possunt indui pietate? Porrò scientia luctum parit. Scimus enim, quia singularis scientia est, recogitare annos nostros in amaritudine animæ nostræ,& multiplicibus lachrymarum riuulis propria deflere delicta. De fortitudine verò nascitur fa-
Fortitudo. mes & sitis iustitiæ, cùm virium sit non paucarum, pro libertate iustitiæ mori, nedùm
Consilium. loqui,& vbì Deus in causa est, nec allici blãditijs, nec terrore moueri. Consilium autem misericordiam parit, cùm summa totius consilij sit, consulere omnibus,& infirmitates
Intellectus. tam animarum, quàm corporum, benigna manu misericordiæ subleuare. Mũditia cordis ab intellectûs puritate descendit, qui cordis receptacula purgat,& latebrosos eius affectus acutissima circunspectionis falce succidit. Porrò pacificus ab ipsius Sapientiæ
Sapientia. nascitur summitate, conformis illi Sapientiæ, quæ precio sanguinis sui & terram pacificauit,& cælum.

Fortassis etiam, si diligentiùs perscrutemur, septem petitionibus, quæ in oratione Dominica continentur, eas iterùm concatenare poterimus. Illi etenim de timore Domini paupertatem spiritûs amplectũtur, qui volunt vt sanctificetur in eis nomen Do-
Psal. 85. mini,& dicunt cum Psalmista: Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Qui verò sunt mites, nisì quos pietas imbuit, qui cum patientia & mansuetudine frequenter postulant, vt adueniat regnum Dei, cupientes dissolui,& esse cum Christo? Quorum vni-
Psal. 36. uersitati sanctus eructuat, dicens: Expecta Dominum,& custodi viam eius,& exaltabit te, vt hęreditate capias terram: terra enim viuentium promittitur possidenda. Qui autẽ lugent, nisì quos instruit scientia salutaris, qui piarum vndis lachrymarum voluntatem Dei volunt fieri sicut in cælo, ità in terra: sicut in Angelis, ità in hominibus? Porrò fames & sitis iustitiæ, de mentis fortitudine generatur, quæ quotidianum panem ab ipsis
Psal. 103. Dei manibus quærit, panem illum videlicet, qui cor hominis confirmat. Qui etiam misericordes sunt, nisì qui pro facultate consulunt omnibus,& audaci cõscientia pactum faciunt cum Deo, dicentes: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Mundum autem cor non nisì lucidissimus percipit intellectus, qui non inducitur in tentationem, rogans à patre luminum, non vt tentetur, sed vt non inducatur, excutiẽs latrocinantium turmas negociorum. Pacificatio verò à sapientia ipsa descendit, vbì liberamur à malo,& ab omnium iniquitatum mundamur influxu. Hæc sunt septem beatitudines, septem dona, septem petitiones, septem cãdelabra, septem lucernę, septem infusoria, septem spicę,& si qua sunt alia, quę in arce septenarij numeri, scripturarum consecrauit authoritas.

Adolescentulus ego ausus sum totam lectionis huius seriem explanare, illorum rogatus, immò compulsus precibus & pręcepto, quibus nec velle, nec posse fuerat obuiare. Sed vt pręsenti solennitati aliquantulùm insistamus, fauorabili & mellita dulcedine redundans tanta festiuitas est, in qua laudem dicunt Deo omnes sancti eius,& totus orbis clara voce resultat. Isti sunt aduocati, quos apud Iudicem habemus. Pro quo isti intercesserint, sententiam non timet capitalem. Confugiamus ergò ad probata suffragia, nec nos deterreat enormitas peccatorum: quia maior est illorum pietas, quàm impietas nostra. Consiliarij sunt Regis nostri,& ipsius irę sępè resistunt, nec nos deserunt in tempore malo. Sciunt enim, vbì nos reliquerint, quantis hostium insidijs pateamus. Suspiremus igitur ad illorum memoriam, vt protegant nos sub vmbra alarum suarum, donèc transeat iniquitas,& perducant nos ad sponsum Ecclesię, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

HISTORIA S. BENIGNI PRESBYTERI ET MARTYRIS, EX QVODAM SANE ANTIQVO MS. CODICE,

per F. Laurentium Surium, mutato nonnihil, vbi expedire visum est, stylo descripta. Consentiunt vetustissima Martyrologia, nisi quòd à Terentio Comite eum omnia pertulisse aiunt.

EODEM tempore *Aurelius Imperator ad castrū, quod Diuionem vocant, aduénit, vt videret muros nouos, quos illic cōstruxerant. Cumque fuisset ingressus, ait: Benè muros hos constructos video. Aedificate nunc templum Ioui, Mercurio & Saturno, nec patiamini vllum, qui se Christianæ legis affirmat, in locis istis residere, nè eorū vana religione populus noster euertatur. Audiens hæc Terentius Comes loci illius, ait: An Christianus quispiam híc sit, inuictissime Imperator, nos nō nouimus. Vidi autem quendam hominem peregrinum capite tonso, cuius habitus differt ab habitu nostro, vitaque eius nostræ dissimilis est, deorumque cæremonias refutat: populum nostrum abluit aqua, & balsamo linit: signa multa in populo facit, nouum Deum patriæ nostræ annunciat, & post mortem aliam vitam illi Deo credentibus promittit. His auditis, Aurelius, Quantùm audio, inquit, hic, quem dicis, Christianus est. Inquirite eum, & alligatum in conspectum meum perducite: si enim hunc dimiserimus, magnum malum regioni nostræ accedet, & deorum nostrorum despectio existet. Non enim placet dijs nostris ista conuersatio, nec miscetur lex Christianorum legibus deorum nostrorum: sed vbi dijs nostris ostensum fuerit signum illius Crucifixi, ilicò tabescunt & fremunt dentibus, nec signum illud intueri sustinent.

1. Nouēbris. Codex habet. *Aurelianus, sed mendosè, vt facilè in talibus accidit.

Ecce quàm olim etiam ethnici nouerunt Crucis signum formidare dæmones.

His ab Aurelio dictis, Terentius Comes inquiri iussit sanctum Benignum: cumque repertum in villa, cui nomen est *Spaniaco, vbi verbum Dei Gentilibus prædicabat, vinctum ac cæsum in conspectu Aurelij exhiberi præcepit. Eo viso, Aurelius ait: Crucicola, si quidem Christianę legis te profiteris esse doctorem, me persecutorem habebis. Quòd si ad interrogationes meas non lacinioso sermone, nec verborum argumentis, sed antiquæ legis & sacrificijs deorum offerre nolueris, diuersis te pœnis interimi iubebo, & non eripiet te de manibus meis Christi tui auxilium. Sanctus Benignus respondit: Sacratissima vox Christi est, vbi ait: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere. Aurelius ait: Ex qua regione es, & quod est tibi nomen? S. Benignus respondit: Ab Oriente vénimus ego & fratres mei, quos tu iam occidisti, à sancto Polycarpo missi, vt verbum Dei & nomen Christi incorruptum gentilibus prædicemus: vt lux, quæ illuminat omnem hominem, id est, Christus de cælo missus, omnibus innotescat. Aurelius ait: Si sermonibus meis obtemperaueris, magnum te sacerdotem deorum meorum constituam, & muneratum ex ærario publico, primum te in meo palatio esse iubebo. S. Benignus respondit: Aurum & argentum tuum tecum confletur in perditionem, lupe rapax: primatum aut sacerdotiū à te promissum non accipio, quia interitus æternus est, & damnatio plenissima. Me verò non abduces à Christo, cui ego seruio, qui est verbum patris, & vita, & lux inenarrabilis, margarita splendens: qui est à patre missus cælitùs, credentibus annunciatus: qui in se credentibus vitam tribuit ęternam. Ipse est, qui venturus est iudicare viuos & mortuos: tuamque deteget insaniam, qua in Christi seruos debaccharis, & tum, velis nolis, eum, quem negas, esse scies Deum tuum & omnium gentium.

Locus obscurus & mendosus.

Matt. 10.

Iohan. 1.

S. Benignus contēnit tyranni promissa.

Hæc vt audiuit Aurelius, neruis durissimis eum cędi præcepit, dicens: Nisi hodiè sacrificauerit, diuersis eum pœnis affligite. Cumque Terentio Comiti traditus fuisset, ad trochleas extensus est, & cùm cęderetur, ait: Gratias tibi ago, Domine IESV Christe, quòd propter nomen tuum hęc pati merui. Pręsta rex glorię, vt sustineam omnem pœnam, quam iniquissimus Cęsar me pati vult. Cùm ergò cęsus esset, & carceri mancipatus, Angelus eum confortans adeò pristinę reddidit sanitati, acsi prorsùs nihil lęsus

Cæditur neruis.

sus fuisset. Altera die Aurelius suis eum iussit conspectibus pręsentari, & ait: Benigne, sacrificas dijs, an non? S. Benignus respondit: Non sacrifico. Agnosce miser, quòd dij tui nihil sunt: qui signum authoris nostri Iesu Christi si viderint, statim tabescent. sunt enim idola surda & muta: neq; vident, neque audiunt, neque ambulant, neque gressus habent. similes autem illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Tibi verò quomodò subuenient, qui sibi subuenire non possunt? Tunc iratus Cæsar, ad fanũ eum quoddam adduci præcepit, & inuito carnes immolatitias in os ingeri, persuasum habens, si eas carnes comederet, deincèps eum talia minimè locuturũ, sed deos illum suo seruitio adhibituros. Cùm autem id fieret, ille signo crucis contra illas carnes edito, cordeque sursùm suspenso, & oculis in cælum subiatis: Domine Iesu Christe, ait, mundi instaurator, destructor dæmonum, lux æterna, adspice in hac hora, vt confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & gloriantur in simulacris suis, & sciant, quia tu es Deus æternus. Cùm hæc dixisset, & Crucis expressisset signum, mox idola omnia lignea & lapidea, & vasa, in quibus sacrificia offerebantur, instàr fumi euanuerunt. Tum verò S. Benignus gaudio magno affectus, ait: Gratias tibi ago Domine IESV Christe, quòd me sacrificijs mutis contaminari non sinis. ad Aurelium autem dixit: Agnosce miser, quò redactæ sint effigies deorum tuorum, vt ad signum salutis euanuerint. Cognosce infelix creatorem cæli & terrę. Aurelius ait: Et tu cognosce Benigne, vt dij nostri tuam cupiant facere voluntatem. Si tu illis velis prębere assensum, magnum te apud nos videbis. S. Benignus respondit: Stultum habes cor, nec oculis vides, quãta sit virtus Christo, quę deos tuos sic comminuit. Iam diù dixi, diabole, auctor criminum, me non seruire dijs tuis, nec dęmonum simulacra adorare.

Psal. 113. & 135. — *Nota vim signi Crucis.* — *Traditur in carcerem.*

His verbis commotus iniquissimus Imperator, in carcerem eum includi pręcepit, & grande saxum idemque perforatum adduci, atque illi pedes eius plumbo liquefacto inseri, & in digitos manuum eius calentes subulas in longum defigi, atque per sex dies nullum ei nec cibum nec potum pręberi: porrò etiam includi cum eo duodecim canes sęuissimos, fame & siti affectos, vt ab illis discerperetur: carcerem quoquè custodiri à militibus. Itaque subulas acutissimas in manus eius infixerunt, & in lapide plumbo liquefacto, vel remisso pedes eius incluserunt, canesque ferocissimos cum illo in carcere incluserunt. Cùm autem ad carcerem duceretur, ait: Audite me Comites & tribuni: credite in Iesum Christum redemptorem nostrum, quia ipse spes & salus est in se credentium, vt deleantur peccata vestra. Ipse est lux mundi huius, cuius odore mortui reuiuiscũt, cuius tactu confortãtur infirmi, cuius gloria implet cęlos, misericordia replet terram. Ingressus verò in carcerem, per sex dies illic mansit, orationi vacans: Angeloque eum conseruante, canes mansuefacti sunt, ità vt nec pilum capitis eius, nec fimbriam vestimenti attingerent. Idemque angelus Domini ei alimentum, id est, panem cęlestem prębuit, & discutiens subulas de manibus, & plumbum à pedibus eius, Accipe, inquit, Christo dilectissime. Ille verò accipiens panem, gratias egit, & manducauit. Sexto die Aurelius ait ad suos: Aperite carcerem, & videte num sit à canibus dilaceratus, néc ne. Aperta itaque custodia, inuenerunt eum ità illęsum, & tam integrum, vt ne vna quidem plaga in eius corpore appareret. Quod cùm Aurelio renũciassent, ille ait: Vecte ferreo collum eius in ipso carcere contundite, & lancea militis vitam ei crudeliter extorquete, nè vel nobis, vel dijs nostris pergat irrogare iniuriam. Id cùm factum esset, columba niuea ex carcere à Christianis euolare visa est vsque ad nubes, satis indicans, preciosam martyris animam ad cęlos proficisci. Tantę autem suauitatis odor eorum compleuit nares, vt in Paradiso sibi versari viderentur. Postquàm autem Aurelius indè recessit, Leonilla beatissima matrona nutu Dei eò veniens, sanctum corpus aromatibus condiuit, & non longè ab ipso carcere condidit in sepulcro: vbi multis se virtutibus & miraculis manifestè declarauit. Acta sunt hęc circa sanctum Dei Benignum presbyterum Calendis Nouembris, regnante Domino nostro IESV Christo. Cui est honor & gloria in secula seculorum, AMEN.

Vide dira supplicia. — *Angelus eũ tuetur, & cibum ei pręsbet.* — *Migrat ad Dominum.* — *Miracula, ad sepulcrũ eius.*

DE

DE HOC EODEM MARTYRE HABENTVR QVAEDAM IN PASSIONE TERGEMINORVM MARtyrum, quæ est Tomo 1. die 17. Ianuarij. Extant etiam nonnulla apud S. Gregorium Turonensem, in laudem Martyrum, Cap. 51. quæ hîc subijcere visum est.

Benignus autem Dominici nominis testis, apud Diuionense castrũ martyrio consummatus est. Et quia in magno sarcophago post martyrium conditus fuit, putabant nostri temporis homines, & præsertim beatus Gregorius Episcopus, ibì aliquem positum fuisse gentilem. Nam rustici vota inibì dissoluebant, & quæ petebant, velociter impetrabant. Ad hoc ergò beati sepulcrum quidam, dum exindè multa beneficia perciperet, cereũ detulit: quo accenso, domum redijt. Puerulus enim paruulus hęc obseruans, illo abeunte, descendit ad tumulum, vt ardentẽ cereum extingueret & auferret. Quo descendente, eccè serpens mirę magnitudinis de alia parte veniens, cereum circuncingit. Puer autem timens, sursùm redijt: & bìs aut tertiò cereum auferre tentans, obsistente angue non potuit. Talia & his similia beato pontifici nunciata, nullo modo credebat, sed magìs, nè ibidèm adorarent, fortiter testabatur. Tandèm aliquandò Dei martyr beato se confessori reuelat, & dicit: Quid agis, quòd nõ solùm tu despicis, verumetiam honorantes me spernis? Nè facias, quæso, sed tegmen super me velociùs præpara. *Itèm miracula ad sepulcrũ eius.* *Sancti honorandi & inuocandi.*

De qua ille visione concussus, beatum sepulcrum adit, ibiq; diutissimè pro ignorãtia cum fletu veniã deprecatur. Et quia crypta illa, quę ab antiquis inibì transuoluta fuerat, diruta erat, rursùm eam beatus pontifex reædificauit, eleganti transuoluens opere: sed sanctum sepulcrum, nescio qua causa faciente, forìs euenit. Quod ille intùs transferre cupiens, conuocauit ad hoc obsequium Abbates atque alios religiosos viros. in quo conuentu grande miraculum beatus martyr & populis, & suo præstitit confessori. Erat quippe validum, vt suprà diximus, illud sarcophagũ, vt tale in isto tempore nec tria paria boum trahere possint. Cumque diutissimè morarentur, nec inuenirent qualiter ipsum intùs inferrent, sanctus Gregorius illuminatis cereis, cum grandi psallentio appręhensum à capite martyris sarcophagum, & duo presbyteri ad pedes mouentes, illud in cryptam habilissimè detulerunt, & vbì ipsis fuit placitum, composuerunt: quod non minimum populis spectaculum fuit. Post paucos autem annos ab euntibus in Italiam, passionis eius historiam allatam beatus confessor accepit. Sed & deincèps sanctus martyr multis se virtutibus manifestauit in populis. Nec moratus, super cryptam illam basilicam magnam iussit ædificari. *Sarcophagũ neutro genere.* *Nota de cereis ardentibus.*

In proximo aũt est & alia basilica, in qua Paschasia quędam religiosa veneratur. Nam visum est eo tempore structoribus, quandam anum egressam fuisse ab ipsa basilica, nigra veste, cygneo capite, vultuq; decoro, quæ sic affata est structores: Eià dilectissimi, pficite opus bonum: eleuentur machinæ, quibus erigitur hæc structura, & meritò acceleratur, quæ talem habet executorem. Nam si permitteretur, vt vestrorum oculorum acies contemplaretur, nempe videretis vobis operantibus sanctũ pręire benignũ. Hæc effata, basilicam, de qua egressa fuerat, ingrediens, nulli vltrà comparuit. Autumabant enim eius temporis homines, beatã ibì apparuisse Paschasiã. Super lapidem verò illum, in quo cum plũbo remisso pedes eius confixi fuerunt, factis loculis vinũ aut micerã multi infundunt: vndè si aut oculi lippitudine grauati, aut quęlibet vulnera fuerint peruncta, protinùs fugata infirmitate sanãtur. Quod ego euidẽter expertus sum. Nã cùm mihi nimia lippitudine oculi grauarentur, ex hoc sacro vnguine tactus, dolore protinùs carui. *S. Paschasia apparet quibusdam.* *Nota lector*

Cùm aũt ad Aruennã regionem lues illa inguinaria adueniret, quę S. Galli Episcopi oratione depulsa est, & in subita contẽplatione parietes domorum atq; ecclesiarum signarẽtur atq; caraxarentur, matri meæ apparuit in visu noctis, quasi vinũ, quod in apothecis nostris habebatur, sanguis esset effectus. Cui lamentanti ac dicenti: Vę mihi, quia & signata est plagæ domus mea: ait ei vir quidã: Nôsti, inquit, quòd postridiè, quod erit in Calendis Nouembris, passio Benigni martyris celebrabitur? Nôui, ait. Vade, inquit, & vigila totam noctem in honore*, ac reuoca Missas, & liberaberis à plaga. Expergefacta autem à somno, impleuit quę sibi fuerant imperata: signatisque vicinorum domibus, domus nostra inuiolata permansit. **eius, deesse videtur.*

MAR-

MARTYRIVM S. CAESARII DIACONI, EX VETVSTIS SANE LIBRIS MS. PER F. LAVR. SVRIVM *pressiùs descripta. Suffragantur antiquiss. Martyrologia.*

Nouẽbris 1.

EMPORE illo, quo Claudius necauit gladio matrem suam, furore arreptus, toto orbe Romano edicta proposuit, vt quicunq; deos colere nollent, aut acerrimis subderentur pœnis & supplicijs, aut solita offerrent sacrificia. Erat tum Taracinis, quæ est Campaniæ ciuitas, Firminus pontifex. Is satanico impulsus spiritu, hortabatur ignaros & veri Dei notitia destitutos, vt pro salute reipublicæ nomen sibi immortale compararent crudelitate & audacia. Proponebat autem eis delicias & ornamenta, vt ijs inescati, cum equis phaleratis & armis militaribus è monte se in mare præcipitarent, tanquàm hoc crudelitatis genere patriam expiaturi. Et id quidem faciebat ille quotannis Calendis Ianuarijs pro salute reipublicæ & principum, & in laudem eorum, qui Taracinis morabãtur. Erat autem in vrbe illa iuuenis formosus, Lucianus nomine, qui delicijs & lasciuijs diffluens, ad Calendas Ianuarias huic præcipitio destinabatur.

Firminus dæmonum põtifex q̃d persuaserit quibusdã.

Eum iuuenem conspicatus Cæsarius Diaconus, qui tum ex Africa reuertebatur, sciscitatus est ex ciuibus, q̃d sibi vellet ille ornatus. Responderunt illi: Sic ille ornatus est in suum exitium. Et Cæsarius: Per Deum, inquit, omnipotẽtem vos adiuro, vt huius rei mihi rationem explicetis. Responderunt ciues: Ad sex vel octo menses nutritur hîc quispiam pro illius voluntate. Ijs exactis mensibus, armatus & ornatus ascendit in montem, & pro salute reipublicæ, & principum ciuiumq́ue salute, atque vt immortale sibi paret nomen, cum equo se agit è monte præcipitem. Eius verò cadauer honorificè admodùm colligitur, & ad templum Apollinis perductum concrematur, cinisq́ue eius in templo pro ciuium & reipublicæ salute reconditur. Hæc vt audiuit Cæsarius Diaconus: O vos infelices, inquit, & miseros, qui hominum innoxiorum animas offertis dæmonibus, neque hîc, neque in futuro seculo vera vita potituri. Deindè latuit ea in vrbe vsq; ad Calendas Ianuarias apud quendam Christianum Dei seruum, in precibus & vigilijs cum illo seruiens Deo & Domino nostro Iesu Christo.

Vide morẽ planè barbarum.

Vbì ventũ est ad Calendas illas, ciues ad templum Apollinis conuenêre, Lucianumq́; iuuenem speciosissimum adduxerunt, vt offerret sacrificium. Obtulit ergò porcam pro salute ciuitatis & ciuium. Id cernens Cęsarius Diaconus, exclamauit: Viri sapientes, cur tanto vos scelere obstringitis? Itáne æquum vobis videtur, hominem innoxium pro vita vestra in mortem præcipitare? Oblato sacrificio, iuuenis Lucianus conscendit equum, & furoris quodam œstro percitus, vbì in montem peruénit, indè se pręcipitem dedit, & mortuus est. Rursùs ergò exclamãs Cæsarius Diaconus: Væ reipublicæ, inquit, & principibus eius, qui lætantur alienis cruciatibus, & sanguine fundendo pascuntur. Quid ità perditis animas imposturis & persuasionibus malorum dæmonum? Hæc dicẽtem illum Firminus pontifex iussit summo studio cõpræhendi, & in custodiam publicam abduci. Porrò corpus Luciani collegit, & pro more in templum Apollinis importatum combussit, templumq́ue sacrificijs ornauit. Indè post dies octo Luxurius, vir primarius eius ciuitatis, & Firminus pontifex Cæsarium Diaconum è custodia in forum adduxerunt: rogârúntque Leontium consularem, qui per id tempus in Fundana ciuitate erat, vt Taracinas veniret. Ei venienti, triduana inedia maceratum Cæsarium in ipso foro tradiderunt. Is verò per præconem sciscitatus est ex Cęsario, quis vocaretur. Respondit ille: Cęsarius peccator vocor, Diaconus immeritus. Leontius consularis dixit: Seruus es, an ingenuus? Cæsarius respondit: Seruus sum Domini mei Iesu Christi. Leontius consularis dixit: Audisti, quid iusserint Imperatores? Cæsarius Diaconus respõdit: Iussa illorum ego nescio. Leontius consularis ait: Vt sacrificium offeras dijs immortalibus. Cæsarius dixit: Planè iusserunt illi, vt infelices. Leontius consularis ait: Quid ità? an quia pro salute reipublicæ? Cęsarius respondit: Illa salus, non nisi exitium est. Leontius consularis dixit: Et tamen omnibus salutifera est. Cæsarius ait: Et quænam illa salus est, qua sic intereunt

S. Cæsarius in custodiã ducitur.

eunt homines, vt vitæ compotes esse non queant?

Leontius Consularis dixit: Fac, quod dico, & sacrifica dijs, alioqui mox daturus pœnas. Cæsarius Diaconus respondit: Pœnæ tuæ nihil me mouent: sed vos illa æterna supplicia mouebunt, quæ sine fine persentietis. Leontius Consularis dixit: Eamus vsque ad Apollinis sacratissimum templum. Ductus est autem Cæsarius vinctus, & quidem nudus ante carpentum Leontij: cumq; templo appropinquaret, in medio militum dixit: Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui es in æternum: tibi omnia cognita sunt: noli me derelinquere, sed respice in seruum tuum sperantem in te. Hoc cùm dixisset, subitò corruit templum, & pontificem Firminũ oppressit. Tum verò accurrens Luxurius primus ciuitatis, Audióne, inquit, Consularis perfidum hũc Cęsariũ magica carmina promẽtem? Leontius Consularis respondit: Et nos id scimus: versusq; ad Cæsarium Diaconum: Hodiè, inquit, in te exardescet ira mea. Cæsarius Diaconus ait: Ego verò neq; te, neque principem tuum timeo. Vt enim dixisti, ira tua hodiè exardescet, & cràs euanescet: cumque mortui fueritis, nihil vlteriùs eritis. Exclamans autem Luxurius, dixit: Audis hunc in principum iniuriam verba iactantem, & adhuc cessas eum tollere è medio? Leontius Consularis respondit: Et quanam pœna mulctandus est? Luxurius ait: Conuocetur vniuersa ciuitas ad templum, vbi suam magiam exercuit. Id cùm factũ esset, eiecto Firmini pontificis cadauere, ità ad populum locutus est Luxurius: Videtis perfidum hominem, qui nec deos timet, nec principem: qui pontificẽ extinxit, & incantationibus suis antiquitatis euertit templum?

Cęsarius nudus & vinctu, ad templũ trahit.

Exclamans autem Cæsarius Diaconus, ait: Aequum'ne est, fratres, hominem potiùs timere, quàm rerum omnium præpotentem Deum, humanoque sanguine vestram expiari vrbem? Admoneo igitur vos, vt agatis pœnitentiam ob effusum innocentum sanguinem, credatisq; in Christum filiũ Dei, eumq; timeatis. Exclamauit omnis populus: Bonus homo iusta loquitur. Tum verò Luxurius eum è populo eductum, rursùs in carcerem coniecit, vbi fuit annum integrum & mensem vnum. Deindè iussit Luxurius eum è carcere produci, missaq; ad Leontium legatione, perquisiuit ex eo, quo pacto eum necandum censeret. Prodijt autem è custodia beatus Cæsarius, macie confectus & nudus, sed capillis suis tectus. Angelus enim Domini nocte ac die custodiebat eũ. Adductusque in medium forum, ait ad milites, qui eum catenis vinctum tenebant: Quæso, parumpèr me relaxate, vt gratias agam Domino meo IESV Christo, qui me dignatus est adiungere seruis suis. moxq; humì se abijciens, adorauit Dominum, ità dicens: Domine Deus, pater Domini nostri Iesu Christi, ostẽde nobis misericordiam tuam. Eadem hora corusca lux emicuit, protexitq; illum. Id cernens Leontius Consularis, magna voce dixit: Verè Dominus Deus est, quem prædicat Cęsarius Diaconus. mittensq; se ad pedes beati Cęsarij, expoliauit se chlamyde sua, & induit ea beatum Cęsarium, rogauitque eum coram omni populo, vt se baptizaret. Dixit autem ei beatus Cęsarius: Tu crede, & mox lumen splendidum videbis. acceptaque aqua, baptizauit eum in nomine patris & filij & spiritussancti: adueniensque Iulianus presbyter, porrexit ei corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi. Cumque sacramenta percepisset, beatus Iulianus orauit super caput eius: finitaque oratione, Leontius reddidit spiritum.

Rursùs in carcerẽ conijcitur.

Leontius Consularis cõuertit ad Christum.

Eodem die Luxurius tenuit Iulianum presbyterum, tulitq; sententiam in eum & Cęsarium Diaconum, vt ambo in saccum inclusi, in mare pręcipitarentur. Porrò Leontij corpus collegerũt vxor & filij eius, sepeliẽruntq; prope ciuitatem in agro Verano tertio Calendas Nouẽbris. Post triduũ cùm nocte ducerentur Iulianus presbyter & Cęsarius Diaconus, vt pręcipites acti in mare, submergerẽtur, beatus Cęsarius dixit ad Luxurium: Me quidem aqua, quę me regenerauit, tãquàm filium suum ex se renatum suscipiet, vt me nunc martyrem efficiat cum patre meo Iuliano, qui me anteà fecit Christianum: Te verò, Luxuri, hodiè comedet coluber, vt cognoscat omnis hęc regio, quòd vindicet Dominus sanguinem seruorum suorum, & virginum, quas tu ignibus concremâsti. Deindè missi in saccum Iulianus presbyter & Cęsarius Diaconus, in mare pręcipitati sunt: sed eodem die in litus eorum corpora eiecta sunt, vbi iacebat Luxurius totus inflatus & tumidus, quippe à serpente percussus. Ierat enim ille eques ad villam suam, ibi pransurus: & quia festinabat, solus pręcessit: cumque quandam pręteriret arborem, ob maleficia eius serpens quidam lapsus est per caput eius inter collum & tunicam, atque indè ad ventrem eius, lateraq; morsibus lacerans, vsque ad corillius penetrauit. Totus

Iulianus & Cæsarius damnãtur.

Inclusi in sacco, mittuntur in mare.

tus igitur intumescens, iacebat humi: sed tamen priusquàm animam efflaret, vidit oculis suis psallentes angelos, & admodùm honorificè corpora sanctorum Iuliani & Cæsarij ex vndis exportantes: quæ quidam seruus Dei, qui cum illis habitauerat, collegit, noctuq; sepeliuit apud Taracinas Calendis Nouembris. Eusebius is dicebatur.

Post dies autem quinque idem Eusebius inuentus est eo loco, quo condiderat beatos martyres, ieiunans, & orans Dominum, & psallens. Id cùm non pauci viderent Taracinenses ciues, quòd non longè ab vrbe esset locus, accedebant ad beatum Eusebium, & conuersi, à beato Felice presbytero baptizabantur. Id vbi comperit Leontius Leontij Cōsularis filius, furibundus ob mortem patris, misit milites, qui tenerent Felicem presbyterum & Eusebium monachum, eosq; in forum in populi conspectum perducerent. Atque ibi ille residens cum primoribus ciuium, ait ad eos: Edicite nobis, serui'ne an ingenui sitis. Felix presbyter respondit: Serui sumus Domini nostri Iesu Christi. Leontius dixit: Dicite qui vocemini. Responderunt sancti: Felix & Eusebius appellamur. Leontius ait: Quid ità contra salutem reipublicę & principum, prędicatis insaniam? Felix presbyter respondit: Nos insaniam non prędicamus, sed sanam & veram doctrinam, vt timeatur DEVS & cognoscatur: quem si vos cognoueritis, licebit vobis vitam obtinere æternam. Leontius dixit ad populum: Ecquid vobis videtur? Alij clamabāt, bonam eam esse doctrinam, alij id negabant, dicentes ea populum seduci. Sic ergò illis altercātibus, Leontius eos iussit duci in custodiam. Nocte autem misit ad illos, qui eos compellerent sacrificare. Sed illi irridentes & contemnentes dæmonum sacrificia, clamabant: Gloria in excelsis Deo. Eadem ergò nocte Leontius eos capite damnauit, iussitque corpora in flumen iactari. Ea verò per flumen perlata sunt in mare: claraque iam luce, eiecit illa mare in litus iuxta pineta. Eccè autem quidam presbyter Capuanus, Quartus nomine, cùm exiret ad agrum suum, inuenit trunca sanctorum corpora, collegitque ea & posuit in vehiculum, duxitque in domum suam, capita eorum curiosè perquirens. Quæ quidem postera luce inuenit incorrupta, iunxitque ea corpora sanctis, & sepeliuit iuxta corpus beati Cæsarij Diaconi & martyris. Vbi orationibus eorū beneficia præstantur vsq; in præsentem diem, ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Felix et Eusebius trucidantur.

VITA S. MARCELLI PARISIENSIS EPISCOPI, AVTHORE FORTVNATO EPISCOPO.

Præfatio Authoris ad S. Germanum Episcopum Parisiensem.

Domino sancto, & meritis obtinētibus Apostolico viro, in Christi charitate fundato, meo lumini præponendo, domino & dulci patri Germano papæ Fortunatus. Facundissima illustriū oratorū ingenia, sermonum flore variante distincta, & eloquij vernantibus pampinis obumbrata, solent sibi viles causas sterilemq; materiam quærere, vt magna dicendo de minimis, videantur ostendere sui fluminis vbertatem: quia habentes intra se fontes eloquentiæ, de ipso sicco themate didicerunt vndas haurire. Vndè quicqd iniungitur illis, carmine irriguo copiosiùs explicatur. Verùm econtrà quicunque angustæ intelligentiæ ariditate torrentur, nec habent affluentiam inundantis eloquij, per quam vel aliquos reficere, vel suæ siccitatis possint inopiam temperare;: tales non solùm aliqua non per se dicere appetūt, verumetiam si quid eis iniunctum fuerit, perhorrescunt: quoniam quantùm doctis proloqui, tantùm indoctis vtile sit tacere. Nam illi de paruis magna differere, isti de magnis nesciunt vel pauca proferre. Et ideò quod ab alijs quæritur, ab alijs formidatur. Sic belligerator in armis damni esse deputat, si non possit integer inuenire quod vincat. Sed sicut fortis requirit, vndè ducat spolia: sic debilis metuit, nè ducatur in prædam; & quod acer inuenire desiderat, iners vel audire formidat.

Cuius exempli gratia, cùm ipse sterilis scientiæ conuenienter accuser, nec sit in me aliquid, quod venusti sermonis ornamenta commendent, quid tibi visum fuerit, pater beatissime atque amantissime, constanter admiror, vt de sanctissimi viri Marcelli antistitis

stitis vita, nullo fine claudenda, & de illa cælesti lampade meæ aliquid dignum committeres scintillæ: cùm ego pauper ingenio, & ille diues sit merito: ego humilis sermone, & ille sit egregius mercede: præsertim cùm vobis multorũ prudẽtium famosę abũdantiæ sufficiat eloquentia, Gallico Gallicana, & quadratis iuncturis verba trutinata procedant. Qui si velint, sermone possint depingere, quicquid animus figurauerit: apud quos ipsum loqui dictare sit, & quæ vix corde cõcipitur, mox in pagina res formetur. Cur itaque, vt dictum est, inter Gallicanos cothurnos ità lippata vilitas plano pede ire præsumat, ad quorum comparationem velut inter rosas & lilia nostræ linguæ vilis saliunca respirat? Accedit etiam ad difficultatem ingenij impediti res altera, quòd de actibus beati Marcelli plurima sunt inuisenda, temporum vetustate subrepta, nec facilè memoria recolit, quod annositas numerosa fraudauit: quoniam quicquid in libris nõ figitur, vento obliuionis aufertur. Pauca quidem de eius gestis felicibus sunt ad nostra tempora relatione viuẽte perducta, nè in totum quod sui amatores in posterum quærerent, periret: Quia etsì sancta membra iamdudùm sepulcro sunt condita, non tamen miracula sunt sepulta: quæ tanto clariora sunt, quanto plùs memoria viuere meruêre non scriptæ: quoniam licèt non tenerentur in pagina, fixa sunt in cordis membrana.

Vndè inter hæc difficilia dubito quò conuertar, vtrùm vel digitos præparem ad scribendum, cùm dictare lingua formidet. Sed differre non licet, quod pater iniungit, cùm secùm magìs ipse pugnet, qui tibi repugnat: pręsertìm qui vt obedire me doceas, & quod sustinere non valeo, libenter imponis. Maior enim deuotio in re difficili comprobatur. Deniquè ibì plenus est affectus, vbì etsì virtus non tolerat, tamen animus non recusat: & ego magìs hîc venerer, quod charitas non leuiter exigit, sed audacter extorquet. Deniquè ex hac parte mihi ipsi conueniat perficere, quia qui minora vituperat, ducere ad maiora festinat. Quibus suggestis, voluëram hoc opus aliorum lingua nitescere potiùs, quàm nostra sordere. Sed quod primi differunt, vel vltimi prosequantur: quod cùm displicere videatur eloquio, placere videtur ex voto.

VITA.

BEATISSIMVS igitur Marcellus antistes, natus Parisij, sed ciuis paradisi: in terris humilis, erectus in cælis: mediocris parẽtibus, sed meritis celsus. Cui hoc fuit nobilitatis insigne lumẽ, Christo sine culpa seruire: Non de generis intumescens superbia, sed habens de moribus ornamenta: nec sumens de parentali laude iactãtiam, sed gratiam possidens in virtutis exemplum: Intra se suos thesauros retinens, Deum mundo corde complectens. Sed cum Christo pauper iste regnauit, qui in humilitatis conuersatione, in charitatis vbertate, in castitatis lumine, in ieiuniorum pinguedine ità se totum cælesti tradidit disciplinæ, vt ab ipsa infantia maturus accederet, & positus in corpore, quasi nihil de carne portaret. Hic itaq; nobilissima institutione succinctus, & venerandis operibus penè prius sacerdos, quàm clericus, iamdudùm dignus, qui susciperet dignitatẽ, anteà paratus ad id, quod erat sine mora futurus: calcata pompa mundi vel criminibus, cùm diuinis armis initiatus accingeretur, ad spem felicem, palmam de hoste publico relaturus, in militia Christi exercitando Lector effectus est, ac seipsum templo Christi primitùs offerens, velut Abel sacrificium, hostia victæ carnis & puræ mentis, exceptus est.

Nouẽbris 1.

Patria S. Marcelli.

S. Marcellus fit lector.

Qui clarior mercede, quàm nomine, & merito maior, quàm gradu, sine offendiculo suum gerens officium, cœpit in milite crescere, quod accepit à rege. Cuius occultæ diutiùs, velut vitis palmites, cœperunt fructificare virtutes: nec pertulit in eo sua dona abscõdi, qui quod de sursùm venerat, adeò humiliter eũ videbat amplecti. Deniq; cùm clericali tyrocinio celaretur, miraculis proditur, & signis cælestibus illustratur. Quadã vice accessit ad officinam fabrilem: qui despectus ab artifice, cogitur, vt extractam ferri de ardenti camino massam candentem manu sua attolleret, & quanti esset ponderis enarraret. Tunc vir beatissimus, non ignarus totum de Christo præsumere, & quantæ virtutis causa sit in rebus non turpibus obedire, mox supposita manu ferrum altiùs eleuauit, dicens: De calore calet, sed nouem pondera habet. Quod posteà tantum ad sta-

Vide præclarum miraculum.

teram inuentum est, quantum eius vox librata prędixerat. Sic in vna specie duplex miraculum propagauit, nè eum foci calor exureret, nec ferri põdera fefellissent. Nam defęcatis vitijs in se libidinis vaporem nõ habuit, qui tam liberè ignis incendia sine vstione euasit. Nam vt elementi ignem vinceret, antè flammas carnis extinxit: & vt in ipsa pensa non falleret, probauit ferrum pondere.

Deindè in religionis ordine subdiaconus effectus est. Itaque cùm subdiaconali ministerio fungeretur, in die Epiphaniorum hauriens aquam de fluuio Sequanæ, dum beato Prudentio Episcopo manibus abluendis offerret, mutatis elementis, vini sapor inuentus est. Quo viso obstupescens pontifex, iussit ex ipso vrceo in calicem sacrum fundi: vndè vniuersus populus, Missa celebrata, ad cõmunionem accepit, & ipsum vas cùm ad plebis multitudinem suffecisset, acsi non tactum & integrum, sic plenum permãsit. Cuius vini mystico beneficio posteà multi infirmi sanati sunt. Eccè virũ sanctissimum, qui vndam sumens à flumine, vina effudit in calicem. Sed vndè tam noua miracula, * vndè portaret aquam, quodammodò quasi vuas exprimeret, nasceretur illi palmes in palma? Verè beatum Marcellum, summa veneratione colendum, in cuius manibus vno eodemque momento floruit vindemia, & torculata sunt vina. Videmus non vno in loco beneficia diuina cõcludi, dum quod præcessit Dominus in Galilæa, ille successit in Gallia. Ibì ad nuptialem mensam Christus aquas vertit in vina: hîc, quę ad mensam Christi sufficerent, noua vina sumpsit altare. Illud præcessit tempore, hoc honore. Nam tunc quod dederunt sex hydriæ, hîc vnum & modicum vas expleuit. Sed tũc effecit, vt se Dominus proderet: nunc, vt famulum non celaret.

Aliud insigne miraculum.

For. * vt dũ

Iohan. 2.

Veniamus ad illud miraculum, secundum ordine, non honore. Itaque cùm vir sanctissimus quadam vice ex sui officij seruitute, aquam manibus venerabili episcopo porrexisset, mox indè balsama cœperunt fragrare: & dum vnda curreret, visa sunt chrismata respirare, vt penè pontifex crederet suas manus magìs vngere, quàm lauare, & alteras aquas quæreret, vt priores vndas ablueret. Quo viso, sacerdos venerabiliter obstupescens, Deo gratias de comperto munere retulit, & beato Marcello reuerẽtiam in religione seruauit, dum eum non talem, qui seruiret, sed potiùs cui seruiretur, agnouit. Vndè quis tantum subdiaconum admiraretur condignè, in cuius dextera ex aqua fiebant vina & balsama, & vndarum pallor aut in ruborem conuersus est, aut odorem? Iam tunc illis præfigurabatur indicijs futurus pontifex, qui dignus esset chrisma tractare. Sed cùm adhuc subdiaconus hausisset chrisma de flumine, meritò dignus erat, vt factus sacerdos, hoc sacrificaret in fonte.

Aqua mutat in balsami liquorẽ.

Illud quoquè mysterium reticeri non debet, quod proficit auditori: quia de paucis, quę memoria recoluntur, quicquid dictum non fuerit, aut inuideri creditur, aut contemni. Igitur quidam clericus, Mintucius nomine, annorũ circiter decem, propter suauissimæ vocis tintinnabulum, & dulcedinis organum de fauce prolatum, quia cõtingebat animos populi delectari, cùm repercussa in auribus, solita & auribus blandiri: iussus est ab Archidiacono teneritate melliflua decantare. Quo facto, præcepit ipsum puerum Episcopus flagellari ob hoc, quia alterum iusserat ipse cantare. Itaque dum clericus cæditur, Episcopus lingua damnatur. Mox enim vt clamor vapulantis in aurem sonuit, vox eius ab ore discessit: & nouo prædone sonum captiuauit pontificis vox infantis. Sed si causa facti requiritur, cur contigerit, inuenitur. Deniquè qui puerum cantare prohibuit, pertulit vocis dispendia, quia vocibus inuidebat. Cui ergò non nocet inuidia, si Episcopo non pepercit vindicta? | Vndè quòd quis in altero videre non cupit, non habebit: immò hoc sibi perdit, quod alios habere nõ optat. Omnis enim qui alteri lapsum parat, iam cecidit, & antequàm inducat in laqueum, tenetur ipse captiuante peccato ligatus. Tum magìs si proficere volumus, aliorum profectus, nostros esse credamus. Itaq; idem sacerdos per triduum, etsì ambulabat per compita, tamen iacebat lingua sepulta. Non enim sonus poterat repercussa palati camera resultare, nec intra sepem dentium vox lingua rotante disponi: sed totum quod perdiderat, ore muto prodebat. Tunc beatus Marcellus his verbis appellat pontificem: Licèt intelligam, pastor bone, tibi talem casum de culpa venire, tamen quicquid vis, in nomine Domini sermone prorumpe. His dictis, adhuc beati Marcelli sermo voluebatur in ore, & iam quod imperauerat, obediebat. Deindè antequàm iste explicaret, ille respondit, dicens: Vos mihi hoc fecistis, quorum iussio fuit, vt alter cantaret, quàm ego præceperam. Et dum ista loquitur, amissæ vocis gratia

MS. codex sic habet: Vndè quis in altero videre nõ cupit, nõ habebit, immò hoc sibi, quod alios habere non optat.

S. Marcell' muto episcopo reddit loquelã.

gratia reformatur. O meritũ subdiaconi, q̃ vocẽ restituit sacerdoti, & versa vice, quod accipere debuit, hoc indulsit: Qui debiles fauces armauit eloqo, & in ore alterius fudit verba p̃ verbũ. Quid diutiùs protrahã? Sẽper tacuisset Episcopus, si nunq̃ reqsisset Marcellus. Verè dignus beati Marcelli sermo, vt gregẽ Dñi regeret, qui dedit pastori salutẽ.

Operæprecium credimus etiam in paginis hæc texere, quæ multis sunt infixa sub corde. Quia etsi de re terribili in relatione metus est, in ædificatione fit fructus. Porrò autem cùm beatus Marcellus, quod semper possedit moribus, esset pontifex ordinatus, quam dignitatem sibi reputabat magìs oneris, quàm honoris: tunc quidam de populo dum vellet ad cõmunionem accedere, manibus retrò ligatis non poterat ad altare pertingere: sed cùm oẽs transirẽt, quasi meta cœpit stare: vt videretur non ad cõmunicandum, sed ad numerandum populum aduenisse. Quem conspiciens pontifex, interrogauit quid fecerit. Respõdit se peccâsse. Cuius confessionem agnoscens, dixit ei: Veni, accede, & vltrà non pecces. Qua iussione absolutus, ad communionem accessit, duplici beneficio muneratus, de prę terita culpa veniam consecutus, de futura vita correctus. Quanta huic erat in sanctæ Trinitatis æqualitate fidutia, cuius mens sic libera, per singula verba proferebat miracula? Sed licèt satìs fuerit, religati catenas sermone dissoluere, tamen plùs est laudabile, quòd in Christi amore visus est peccata donare. Creatus epi scopus, oneratum potiùs, q̃ honoratum se sensit.

Exequamur & illud triumphale mysterium, quòd cùm sit vltimum ordine, anteponitur in virtute. Matrona quædam, prosapia quidem nobilis, opinione vilis, malo maculans crimine, quod fulgebat ex genere: postquàm dies fugitiuæ vitæ rapta luce conclusit, ad tumulum pompa comitante, sed non profutura, processit. Quo condita, horresco referens hoc contigisse post funera, quia duplex nascitur lamentatio de defuncta. Ergò ad consumendum eius cadauer, cœpit serpens immanissimus frequentare, & vt dicam clariùs, mulieri, cuius membra bestia deuorabat, ipse draco factus est sepultura. Sic infelices exequias serpentinus baiulus impendebat, vt post mortem quiescere cadaueri non liceret: & cui vitę finis in vno loco iacere concesserat, semper mutabatur in pœna. O casum execrabilem, & valdè timendum. Mulier, quę coniugij integritatem non seruauit in mundo, integra non meruit iacere in sepulcro. Nam serpens, qui viuentem in crimine traxerat, adhuc in cadauer desæuiebat. Tunc ex eius familia, qui in ciuitate manebant, audientes strepitum, & pariter concurrentes, viderunt ingentem belluam de tumulosis anfractibus exeuntem, & vasta mole cadauer flagellante labentem. Quo nimìs perterriti homines, de suis sedibus migrauerunt. Hoc cognito, beatus Marcellus intelligens de hoste triumphum acquirere, collecta plebe, de ciuitate progreditur, & relictis ciuibus, in prospectu populi solus, Christo duce, ad locum pugnaturus accessit: & cùm coluber de sylua rediret ad tumulum, obuiãtes se inuicèm, dante orationem beato Marcello, ille capite supplici cœpit veniam blandiente cauda precari. Tunc beatus Marcellus caput eius baculo ter percutiens, misso in ceruicem serpentis orario, triumphum suum ante ciuium oculos extrahebat. Sic in spiritali theatro spectante, solus cum dracone pugnauit. Hinc confortatus populus, cucurrit ad Episcopum, cupiens hostem suum videre captiuum. Tunc pręcedente pontifice, bestiam ferè tribus millibus omnes prosecuti sunt, reddentes gratias Domino, & soluentes exequias inimico. Deindè increpans eum beatus Marcellus, dixit: Ab hac die aut deserta tene, aut in mare te demerge. Mox dimissa bellua, nulla eius vlteriùs indicia sunt inuenta. Eccè propugnaculum patrię in vno consistere sacerdote: qui fragili baculo fortiùs hostem edomuit, quàm si balistę transissent. nam sagittatus repercutere poterat, nisi vinceret res diuina. O virum sanctissimum, in cuius leui baculo virtutis est pondus ostensum: cuius molles digiti fuerunt catena serpentis. Sic inimicum publicum vicerunt arma priuata: plaudit in vnius prędagene ralis victoria. Si sanctorum virorũ ex factis merita conferãtur, miretur Marcellum Gallia, dum Roma Syluestrum: nisi hoc distat in opere, quòd draconem sigillauit ille, iste iactauit. Sed quis eius valeat miracula per singula sermone comprę hendere, vel voce p̃ferre, q̃ ãta ille fecerit & celauerit, cùm ea scripta sunt, quę de ipso, teste populo, claruerũt? His nanq; operibus sanctissimus Marcellus semper intentus, conuersatione clarus, consummatione pręcipuus, beatitudine gloriosus, remuneratione ditatus, cum Domino perpetuò regnaturus, vincẽs mundi contagiũ, mundus migrauit ad Christum die Calendarũ Nouembriũ, regnãte Domino nostro Iesu Christo: Cui est honor & gloria & virtus & potestas per cuncta seculorũ secula, Amen.

Horrenda Dei vindicta in adulteram.

Immanem serpentẽ S. Marcellus profligat.

Felicissimꝰ eius obitus.

HISTORIA BREVIS S. MARIAE VIRGINIS ET MARTYRIS, QVAM VINCENTIVS IN SPECVLO *Historiali annotauit ex gestis eius Lib.11.Cap.86.& 87.*

Adstipulantur antiquissima Martyrologia.

Nouembris 1.

Eata Maria, ancilla quidem Tertulli principalis erat, sed nobilitatem domini, mētis benignitate vincebat, & Christo se probabat ingenuam. Natalem autem filij celebrante Tertullo, cùm impuris vanisque simulacris hostias immolaret, Maria incumbebat ieiunijs, & sociam suam, nè ꝑderetur dominæ, occulta simulatione fallebat. Diù tamen, insidiante conserua, latére non potuit. Prodita igitur, mox vocatur à domina, diciturq; ei: Quę est causa ieiunij? An occasio tristitiæ est, quòd iratum tibi nupèr dominum perhorrescis? Respondit Maria: Nunquid noui aliquid nunc vsurpo? Semper mihi sunt hęc obseruata ieiunia. Christiana sum, Christiano nascor ex genere: hæreditarius est mihi iste cultus Christi. Tunc imperante domina, vt cibi aliquid hauriret, illa noluit. Et domina indignata, ei verbera grauia & pœnam etiam mortis, si repugnaret, intentauit.

Vide quàm olim familiare fuerit Christianis ieiunium.

Sed dum altercatio ista verborum esset cogentis dominæ & repugnantis ancillæ, pedem aforis referens Tertullus ingreditur: qui ab vxore rebus omnibus inquisitis, inauditam statìm flagellari præcepit ancillam, & afflictam diutino verbere, detrudi in carcerem, administrato modico & vili cibo, quo non satiaretur fames, sed deficientis quotidiè animæ pars extrema seruaretur. Sed deuota mens pro Christo frangi hoc dolore nō potuit: quinetiam quotidianis orationibus incumbebat, vt facultas esset maior tolerandi. Emensis verò nouendecim diebus, Præsidi nunciatur, Tertullum principalem illius ciuitatis, occultare in domo sua Christianæ religionis ancillā, quod Imperatorum pręcepta prohibebant. Stetit itaque adducta tandèm, & quamuìs cōtra iudicem oculos tenderet, animum tamen habebat ad Christum. Clamor autem vndiquè populi frementis attollitur, dicentis: Viua diro cremetur incendio. Illa verò intrepida, quippe quæ Dei sui nôsset auxilium, cælum intuens, clamauit ad Dominum: Ait verò Præses: Sacrifica, si effugere tormenta festinas. Respondit Maria: Supplicia quę minaris, nec longi temporis, nec grauis doloris sunt. Quæso ergò, nè differas quæ moliris. Christum habeo: ideò nihil timeo.

Maria flagellatur, & in carcerē truditur.

Constantia eius.

Tunc iussu Præsidis applicata tormentis, miserationem populi tantam adepta est, vt lachrymæ quoquè à circunstantibus funderentur. Nec mora, clamore summo venia virgini postulatur: sed crudelitas iudicis accelerare tormenta mandauit. Et eccè secunda vox populi, iudicium Præsidis castigātis, emergit. Vociferatio nanque vna penè erat totius coronę, iniustè lacerari virginē crudelitate iudicis, non culpa peccantis: agi contra leges omnia, nec æquitatis iura seruari. Stupens verò Præses, & sono tanti clamoris adactus, (quippe qui pręter humanam vocem, ipsa etiam putâsset tecta corruere) mox Mariam relaxari pręcepit. Tunc seruari eam sub custodia libera Pręses iubet. Maria virgo signo Domini se muniuit, & leuatis ad cælum oculis, post relictum tribunal orauit ad Dominum, viditq; aciem Angelorum, & multitudinem sanctorum, atque filium Dei sedentem ad dexteram patris. Hinc tanta subitò gratulatione perfusa est, vt iam se paradisum ingressa putaret.

Vngulis laceratur, vt habēt Martyrologia.

Hi verò, qui eam fugientem persequebantur, subitò stupuêre virtute. Sed vbì illa se cicundatam à persequentibus vidit, lachrymans clamauit ad Dominum: Nè permittas, inquit, Domine tradi ancillam tuam, & lacerari manibus impiorum: sed ostende misericordiam tuam: citò exaudi ancillam tuam, exaudi Domine rex cęlestis. Et dum ità orauit, petra, quę ante oculos eius iacebat, Domino iubente patefacta, rimam perfugij, qua virgo susciperetur, ostendit, & adinstar dulcissimę nutricis, vel charę matris, motu quodam anxiam amplexās, se prębuit: moxq; suscepta virgine, latera antè aperta conclusit. Hoc cùm carnifices peruiderent, omnia loca petrę illius perscrutati sunt, sicubì erepta subitò pręda ex oculis latitaret. Ibì adhęrentes exuuiarum reliqas, & affixa saxo vestium frusta

Diuinitùs eripitur è manibus persequentium.

frusta depræhendunt, atque incredibili stupore confusi, Præsidi gesta commemorant. Ille verò partìm ira, partìm admiratione commotus, iussit Philocomo principali * Veronensium ciuitatis, vt ad prędictum locum festinus accedat, & ad eruendum lapidem innumeram secum multitudinem ducat. Statìm igitur præconis voce populus cõgregatur. Qui vbì primùm ad predictum locum cum eo, cui summa huius operis fuerat assignata, peruénit, mox inijcere manum lapidi tentauerũt, sed statìm ab Oriente fulgor nimij splendoris exortus est. Nec mora, tonitruum & fragor quidam, vt putarentur cuncta corruere. Statìm terra concussa est, & nutantia omnium corruêre vestigia. Ecce autem duo equites, magno fulgore radiantes, à cælesti sede venientes, terras volatu nimio petunt: quorum sellę, frena & omnis ornatus adinstar lampadarum cęlesti igne rutilabãt. * Netro. mensium

Hoc cùm omnis illa, quæ conuenerat, multitudo conspiceret, ità timore causa præsentis virtutis expauit, vt fugiente sensu pariter atque anima, in æternam mortem oculi clauderentur. Cæteri verò, qui euaserant, ad profana templi simulacra fugientes, cùm ad scelesta ingrederentur altaria, in ipsa perfugij sui sede cęciderũt: Neccorus ad ipsam templi ianuam spiritũ fudit. Vbì verò templum omne repletum est, missus è cælo ignis, & populum exussit, & templum. Multipariæ itaque mortis, tam à percussis, quàm incensis, numerus fuit duo millia septingenti. Pauci verò, qui euaserant, ciuitatem petentes, magnis per omne iter vocibus conclamabant: Magnus Deus Marię: magnus Deus Christianorum. Et crediderunt, perterriti eo timore, tria ferè millia animarum. Passa est sancta virgo sub Adriano Imperatore. Vltio cælestis.

VITA S. AMABILIS, PRESBYTERI ET CONFESSORIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE SCRIpta, sed tamen fide digna. Nos plerisque locis nonnihil eam contraximus, stylumque mutauimus absque historiæ detrimento.

PROLOGVS AVTHORIS.

BEATA sanctorum vitæ opinio idcircò non absurdè à Catholicis prædicatur, quòd, vt nouêre sapientes, disciplinæ Dei doctrix æterni patris sapientia hanc vult ad posterorum transmitti notitiam, vt & eorum inflammemur exemplis, & Christi benignitate sociemur gaudijs. Hinc Patriarcharum spes nomen obtinuit immortale, Prophetarumque chorus suí memoriam habet sempiternam, pręmio suæ fidei gaudens in curia cælesti: quandoquidem animi obtutus cęlo affixêre, vbì nouerant sanctos Angelos cum Deo, apud quem vita est inconcussa, ineffabili iucunditate perfrui. Porrò etiam apicis Apostolici fama illustris permanet, & latitudo charitatis nobis declaratur: quorum vitam mirificam nobis Christus exemplo esse voluit, vt contemplatione rerum ab illis gestarum ad ipsum amandum incitemur. Eorum prędicatione redemptorem suum cognoscens Ecclesia, sanctos habet martyres, qui pro eius honore fortiter certârunt, & in confessione nominis eius sanguinem suum fuderunt. Est deindè etiam sanctorum confessorum splendor mirabilis, qui pleni spiritusancto, multis coruscârunt miraculis, quibus mundus crucifixus fuit, & illi mundo, pari gloria amoris Christum sequentes, crucemque post eum portantes. Vt enim martyres, ità & confessores pro Christo pati voluêrunt: & ij quidem Ecclesiæ lilia, illi rosæ sunt. E quibus cõfessoribus sanctum Amabilem, quem vita innocens & miracula crebra commendant, summa veneratione prosequi debemus, quippe quem sacrosanctæ Trinitati placuisse fideliter credimus: quem sicut viuere non ambigitis, qui hęc legitis: ità ijs, quæ per illum redemptor noster operatus est, fidem adhibete. Alioquì satiùs esset hæc audire nolle, quàm * comperta non credere: & scriptorem reticere, quàm narrare friuola.

Patriarchę. Prophetæ. Apostoli. Martyres. Cõfessores.

* comparata, habet codex MS. sed mendosè, vt appáret.

VITAE HISTORIA.

Mombrit. 1. SANCTVS Christi Confessor Amabilis, magnus in conspectu omnipotentis Dei futurus, quodam præsagio cœptæ vel augēdæ in ipso sanctitatis, à totius boni fonte hoc videtur accepisse vocabulum: vt animi nobilitate cælitùs hausta, etiam nomine clarus esset, qui generis ingenuitate pollebat. Gemina enim dote author vitæ illū ornauit,
S. Amabilis patria. vt & parentum religiosorum ortu esset nobilis, & præclaræ vitę integritate nobilior. Natus est in vico Ricomagēsi, atque illic etiam literis eruditus. Nè qua enim labe sancti eius mores aspergerentur, si militiæ traditus esset, religiosi parentes literarum studijs eum applicârunt. Cœperūt tum in illo crescere Dei amor & gratia, adeò vt in ter-
Philip. 3. ris corpore degens, iam cum Apostolo animo in cælis versaretur. Despiciebat in parua
Psal. 118. ætate ineptos puerorum iocos, & cum Psalmista ad Dominū clamabat: Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiā illam in toto corde meo. Explorabat, vt miles strenuus, q̄bus armis resisteret diabolo, nè vllis nequitiæ eius telis à Christo separaretur, si inuicto animo nocte ac die in mandatis eius exequendis non vigilaret. Sic enim
Cant. 1. amabat Christum, vt nollet separari à Christo, clamās cum sponsa: Trahe me post te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Implebat Dominus & rex sanctorū in seruo suo nominis eius significationem, vt esset ipsi amabilis, & ab ipso dignus amari.
Psal. 110. Porrò timorem Domini, qui est initium sapientiæ, cōstanti animo retinebat, nequa-
Prou. 1. 9. quàm respiciens post tergum: sed instàr sapientis aratoris, sulcum vomere dirigētis, iter
2. Cor. 1. suum ad æternam vitam semper intendēs. Gloriabatur in Domino, vt Apostolus monet,
2. Cor. 10. de nomine suo, & in precibus suis toto corde illi dicebat: Domine, qui appellari me voluisti Amabilem, fac me tuî perfectissimum amatorem: vtì nè decipiat humani generis hostis, quem tuus spiritus sanctificauit. Prudenter verò latam & spatiosam viam respuens, cùm iam adolescentiæ metas attigisset, carnis lasciuiam sobrietate domabat. Magna in illo erga Deum & proximum charitas inerat: qua fiebat, vt nulla ex parte legem Domini præteriret, atque ità & Christo, & sanctis eius charus esset. Ecquis autem dubitare queat fuisse eum fide catholicum, spe firmū, charitate diffusum, præsertìm si attendat eum Christum accuratè prędicantem, castitate integrum, humilitatis studiosum, &
Psal. 118. nè peccaret Domino, eius eloquia abscondentē in corde suo? Videbatur ambulare cum
Gene. 5. Deo, quemadmodùm de Enoch legitur, & multiplicabantur eius merita, cùm cordis desiderio suspiraret cælestia, & amore æstuaret gaudiorum æternorum.
Initiatur sacerdotio. Cumq; id genus polleret virtutibus, per gradus singulos canonici ordinis ascēdit vsque ad sacerdotium, virginitatis thesauro non amisso, quæ in eius pectore Christi efficiebat hospitiū. Factus aūt sacerdos, dignè seruiuit Domino die ac nocte in vico Ricomagensi, permultas sępè noctes in precibus attentissimis manens peruigil, erga pauperes munificum se exhibēs, cunctisq; ipsum rogantibus quibus poterat modis, piè opitulans. Suauissimis adhortationibus omnes ad Christum trahere nitebatur, persuadens eis illum ante omnia quærendum & amandum. Aiebat etiam, sanctorū charitatē non tepescere, sed in Christo crescere debere. Porrò eo tempore, quo vir sanctus ecclesiam beatorum martyrū Geruasij & Protasij fideli famulatu frequentabat, (quę quidem ecclesia primùm, vt fertur, apud Aruernos constructa, Ricomagēsem illustrauit pagum) in vrbe
Huius Vita est Tomo 1. Claromontensi cantor institutus, eandem sæpiùs decēter petebat. At verò Episcopus &
25. Ianuarij. martyr Christi Præiectus, qui tunc Claromontensem regebat ecclesiam, iam dicti territorij Abbatiam cōtulit ei. Itaq; ille diuino accensus amore, construendis templis animū appulit, vt in loco, ad quē multi confluebant, multorū sanctorū reliquię reuerēter asser-
Duas cōdit basilicas. uarentur, & illorū patrocinio locus ille cum proprijs cultoribus mūdior haberetur. Diuina ergò bonitate fretus, basilicam in S. Iohannis Baptistæ honorem nō mediocri opere extruxit: itemq; alteram in B. martyris Benigni memoriā, in qua nūc ipse corpore quiescit, grandi fabrica extulit. Ac deindè diuersis peragratis regionibus, probatæ sanctitatis pignora siue reliquias eò aduexit, & eo, quo par est, honore illic reponendas destinauit. Aderat illi in omnibus diuina misericordia, exhilarans eum in eiusmodi studijs.

Inter

Inter alia autem, quæ Deus per illum operatus est, nec adhuc operari desinit, hoc sanè memorabile est, quòd eo in loco serpens nullus morari potest, neque si repertus sit, viuere aut nocere potest. O admirandam serui Dei sanctitatem, ad cuius imperium venenati serpentes fugiunt, nec vlteriùs hærere possunt. Id verò meretur fides, nō qualem habent dæmones, qui credunt & contremiscunt: sed quæ per dilectionem operatur, & non nisi fidelium est. Hæc ergò tua sunt, Deus, qui serpentem, à quo primus homo victus est, per secundum hominem vicisti, tuisque militibus subdidisti, qui non in vetustate literæ, sed in nouitate spiritûs ambulant. Iacob. 2. Galat. 5. Rom. 7.

Profectus est aliquandò Romam vir Dei, sanctorum Apostolorum sepulcra visitaturus, & suffragia expetiturus. Et ecce Deus, qui glorificātes se glorificat, Solis radium iussit illi suam nauare operam, & contra naturæ vsum ceu fidelis minister, eius sustentare pallium atque chirothecas. Si cui hoc incredibile videatur, meminerit Deum mirabilem esse in sanctis suis. Certè de Iosue habemus in scripturis diuinis, cùm persequeretur ille hostes suos, dixisse eum coram filijs Israël: Sol, contra Gabaon nè mouearis, & Luna contra vallem Aialon. atq; ità factum esse. Si igitur Sol obediuit tunc homini, iubente Deo, quid mirum, si etiam obsecutus est, Deo annuente, huic beato patrono nostro? O verbum patris altissimi, factorque carnis & caro, qui sanctis tuis semper præstò es, & tua per eos, qui tibi placent, mirabilia innouas, vt fides nostra nō deficiat, sed in timore tuo recta operando, te, cùm talia recitantur, magnificet. Nos enim etsì multo minores sumus illis, quos talibus fecisti coruscare miraculis, at tamen illorum, te donante, exemplis incitamur ad fidem, & suffragijs communimur. 1. Reg. 2. Psal. 67. Iosu. 10.

Aliud quoquè in eadem vrbe magnum illi Deus præstitit beneficium. Nam solaturus pro sua bonitate labores itineris eius, misit ad eum Angelum suum, in pyxide sacras reliquias afferentem, iucundoque vultu in eum ceu notum intuentem, illique dicentem: Accipe dilecte Deo munus, quod tibi per me mittit Christus rex & Domin⁹ noster, qui te scit harum rerum cupidum: nóuerisq; te in cęlis Angelorū consortem fore. Vt enim Angeli laudant Deum in Hierusálem cęlesti, cuius ciuibus tu adiungi cupis, sic tu eum laudas in terris. His dictis, disparuit Angelus, & Christi militem impensè lætantem reliquit. Admirans enim ille bonitatem Dei, munus oblatum pio amore complexus & veneratus est: & quia tanto iam certior erat de cælestibus capessendis præmijs, quanto veracior nuncius ea de re ipsi indicârat, lætabundus egit gratias Deo, exclamās cum Propheta: Anima mea exultabit in Domino, & delectabitur super salutari suo. Indè Aruernos repetēs, dona illa secum absportauit, & in ecclesia B. Benigni martyris, quā ipse condiderat, reponenda curauit, vbi hodieque asseruantur. Atq; vt eæ reliquiæ venerationi essent, ingentia Deus signa exhibuit. Crebrò enim flammis oppositæ ab incolis loci illius, aut alijs vicinis, incendium omne, quod iam vastabat domos, extinxerunt. Psal. 34. Miracula ad sacras reliquias.

Solebat vir Dei mysteria corporis & sanguinis Christi cum magna cordis contritione, multoq; lachrymarū imbre totus igneus & ardēs diuino amore, in proprijs ecclesijs sępiùs celebrare. Porrò radicem malorum omniū cupiditatem proculcabat, neq; ex affluentia diuitiarū, quibus multi malè gloriantur, nūmos condebat in arca: sed quicquid habere poterat, in suos & pauperū vsus quotidiè expendebat. Macerabat se ieiunijs, in precibus erat peruigil, prudens vt serpēs, simplex vt columba: agnorū mansuetudinem, paruulorum humilitatē imitabatur. Laus Dei semper in ore eius. Populum ad templum confluentem, optimis sermonibus ad cęlestia inuitabat, & conuenienter doctrinę Apostolicæ, arguebat, obsecrabat, increpabat in omni patientia. Spargebat in pectora auditorum vitale semen: omnesq; eum, tanquàm præsentem Dominum, ob gratiam ex illo relucentem, pio amore colebant, eiusq; se precibus commēdabant. Contemptu corporis sui & perpetua mortificatione, martyribus comparatur, lōgos pro Christi amore in seipso perferens cruciatus, & diuturnas cum diabolo conserens pugnas: vt non sit illorum frustratus gloria, quos Christus martyrij corona ornauit. 1. Tim. 6. 2. Tim. 4.

Atque eiusmodi ille vitam in populo ducēs, incedebat in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela, pręsentibus de se virtutis exempla præbens, posteris relinquens. Vestem cilicinam ferebat ad nudū corpus, eiusq; asperitate carnis petulantiam sapienter reprimebat, sed celabat id alios, mediocribus indumētis illud obtegens, seque induens extrinsecùs. Iam verò consenuerat, & aderat tempus, quo Christus pro tot laboribus fideli seruo suo regnum cælorū redderet. Sentiensque ille vocari se à Domino, Vestitur cilicio.

mino, lætus expectat diem migrationis suæ: conuocatisque discipulis, admonet eos de seruanda disciplina & charitate, de pace atque sanctimonia sectanda. Estote, inquit, vigilantes in lege Dei, & adspicite vitam patrum: qui oculos ad cęlum tollētes, illam sempiternam gloriam pompis huius mundi anteposuerūt. Sciebant enim se hîc non habere manentem ciuitatem, sed futuram toto pectore inquirebant, cuius artifex & cōditor Deus. Dehinc iubet oēm acciri populum ad ecclesiam, vt ipsum cōcionantem audiant, quos ille pia cura regebat. Ad quos sanè pręclara eius semper fuerat oratio, ad contemptum mundi & cęlestis patrię amorem extimulans. Nec alius eius ad quenquam sermo fuit, quàm vt sperneret fallacia mundi blandimenta, & ad beatæ vitæ incōpręhensa gaudia properaret. Postq̄ plebs omnis aduénit in templum, indicat eis suî corporis iam iminere dissolutionem, idq; se diuina reuelatione edoctum. Existit itaq; mœror & luctus omnium, quippe qui ægerrimè ab illo se paterētur separari: aiuntq; ad eum: Ecquis nos pater dilectissime deincèps consolabitur? Quis illam regni cælestis dulcedinem nobis perindè explicabit, & nostrarum prata mentium sanctis adhortationibus & institutionibus irrigabit? Sermo tuus nobis semper optatissimus fuit, & eloquia tua melle & fauo dulciora.

Hebr. 13.

Sermo eius qualis semper fuerit.

Prædicit obitū suū.

Cernens autem vir sanctus adeò lamentari populum, nō potuit lachrymas cohibere: at tamen toto animo in Deum defixus, spemq; suam illius potestati commendans, rogauit eos vt domum redirent: osculatusque eos, & illis benè precatus, dimisit à se. Posteà febre correptus, cœpit acri dolore fatigari: cumque corporis vires deficerent, ille Domino psalmos promebat & hymnos. & iam finem adesse sentiens, Dominici epuli sacramentis se communiuit: àc deindè in cilicium & cinerem artus fatiscentes prosternens, cælestis patriæ ad se venientes conspexit ciues. Quorum præsentia exhilaratus spiritus eius, mortis acerbitate contempta, lætus emigrauit è corpore Calendis Nouembris. Conuénit autem Clerus & populus Claromontensis, monachi quoquè & promiscui sexûs multitudo, qui sanctitatem eius nouerant, & exequias eius honorificè celebrārūt, atq; cum cereorum & lampadarum apparatu sepeliêrunt eum in media basilica S. Benigni: vbì multa diuinitùs eduntur miracula, Domino ob merita & preces sancti confessoris suî largiente, quicquid eò aduentātes fideliter petunt. Multi illic varijs pressi morbis, curati sunt, itemq; plerique dęmoniaci, multi quoq; febre quartana diuexati: vtì nôrunt fideles, qui id sæpiùs suis conspexêre oculis.

Eucharistia sub mortē se munit.

Abit ad cælos.

Miracula.

Reus quidam cùm ob admissum facinus à quodam potente affligeretur, essetq; non minima disceptatio, iureiurando ille purgare se volens, petijt sibi dari facultatē adeundi sepulcrum beatissimi Amabilis confessoris. Permissum est illi, vt ibì iuraret ad sepulcrum eius. Sed cùm id ille miser fecisset, obriguerunt manus & pedes eius, ità vt omnes intelligerent, sancti Amabilis virtute eum ligatū teneri, ad cuius tumulum peierare ausus esset. Stabat igitur & torquebatur pœna periurij, nec abire poterat, quòd nollet facinus confiteri suum. Quod vbì tandèm Deo miserante agnouit, & sancti confessoris interuentu confessus est, ilicò absolutus est non sine multorum admiratione & gaudio, qui satìs aduertebant non posse innocentem videri, quem magnus ille Deicola Amabilis ostenderet scelere obstrictum.

Pœna periuri.

Notum autē est etiā illud, si serpens in os hominis dormientis ingressus sit, & ille beati viri suffragium ad monumentum eius ocyùs imploret, serpentem velle quidem exire: sed quòd sanctus confessor non ferat id in sua ecclesia vel terra cum vomitu fieri, extra eius territorium abductum hominem, euomere anguem in humum.

Nota rem miram.

Cernens itaque beatus Gallus, Aruernorum, tum Archidiaconus, posteà Episcopus, ad tumulum sancti confessoris multa fieri miracula, omnesq; eius beneficijs gratulari, ingentes Domino gratias egit, qui ciues Aruernenses tanto patrono munijsset: æquissimumq; sentiens, vt sacrū corpus eius loco honoratiori tumularetur, rem totam quibusdam amicis & religiosis hominibus cōmunicauit. Ij lętantur oēs, hortantur vt id faciat. Aedificauit ergò in prima templi fronte in eius honorem egregij operis testudinem, & sub ea altare: eoq; transtulit solenniter sacrū corpus illius, psallente clero, populoq; cereos & lampades gestante. Porrò ob donorū amplitudinem, quę sancto confessori oblata sunt in vineis, agris & nōnullis territorijs, vndè illi, qui eo in loco canonicè Deo seruirent, sustentarentur: vel etiā ob miraculorū magnitudinem, illa S. Benigni ecclesia, more recepto, S. Amabilis ædes appellatur. Strauit aūt idem venerabilis Gallus pauimētum, quod

Gallus Aruernorum Episcopus.

quod est ante sancti Amabilis mausoleum, diuersi generis elegantissimis lapidibus, auri argentique colorem repræsentantibus: qui quidem illic mansêre, quandiù ea structura integra fuit. In eo pauimento ordinata lapillorũ serie hęc inscribi voluit ob suî memoriam: Gallus Archidiaconus hoc fieri iussit. Eam autem rem gratam fuisse beato confessori, (quippe quæ honoris causâ, & vt maior ei adhiberetur veneratio, facta fuerat) miracula crebra testantur, quæ ab eo tempore vsque in pręsens, copiosiùs illic operatur.

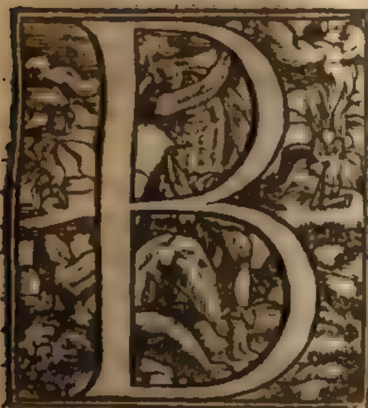
DE EODEM S. AMABILI, EX GREGORIO TVRONENSI, *De Gloria Confessorum,* Cap. 33.

FVIT etiam in supradicta Aruerna vrbe admirabilis sanctitatis Amabilis quidam, vici Ricomagensis presbyter, qui virtutibus magnis præcellens, sæpè serpentibus dicitur imperâsse. Nam ad huius tumulum cùm Dux Victorius despexisset orare, affixo è regione equo, nequaquàm poterat amouere. Quem cùm flagris stimulisque vrgeret, & ille quasi æneus staret immobilis, tandèm aliquandò Dux à suis commonitus, qui, vt ità dicam, ipsi pecudi similis erat factus, ad orationem descendit. Cumque fideliter orâsset, quò voluït, iuit. Ad huius sepulcrum energumenum vidi mundatum, periurantem diriguisse vt ferrum: crimen confessum, ilicò absolutum. Pœna Ducis, nolẽtis orare ad sepulcrum S. Benigni.

VITA S. VIGORIS EPISCOPI BAIOCENSIS, A F. LAVRENTIO SVRIO NONNIHIL CONTRACTA

stylo mutato. Habetur in antiquis MS. codicibus absque nomine Authoris, sed videtur fide digna.

BEATVS Vigor in Attrebatensi territorio parentes habuit, generis nobilitate & fide conspicuos. Cumq; adhuc matris gestaretur vtero, audiuit illa ab Angelo in somnis, habere ipsam in vtero filium, quem Dominus sua gratia illustraturus esset. Regnante Childeberto Francorum rege, educatus est intra monasteriũ beatissimi patris Vedasti, quod est in Attrebatẽsi territorio, vbi inter monachos in monastica religione degens, tanta obedientia & humilitate præditus fuit, vt in ipsa pueritia & adolescentia alijs omnibus gratiosior videretur. At parentes eius rebus locupletes, non tam monachum, quàm opum suarum hęredem, eum post se relinquere cupiebant. Ille verò non immemor sententiæ Saluatoris, centuplum & vitam æternam promittẽtis ei, qui reliquerit patrem aut matrem & agros propter nomen ipsius, maiori flagrabat rerum cælestium, quàm terrenarum facultatum, desiderio. Nouẽbris 1. S. Vigor degit in monasterio. Matth. 19.

Itaq; nuditatis & paupertatis studio, qçquid habere poterat, in pauperes clàm erogabat. Diuino aũt instinctu permotus, cum beatissimo patriarcha Abrahamo constituit exire è terra & cognatione sua: sed cùm nesciret, quonàm iter intenderet, tandèm ad Occidentem cœpit proficisci, assumpto itineris socio puero Theodemiro. Interìm audit Angelum in somnis sibi dicentem: Perge ire, quò cœpisti. locus enim tibi à DEO paratus est, & multum populum ad veram traduces fidem.Ità ergò diuino fretus auxilio, peruẽnit in Baiocensem regionẽ ad vicum quendam, qui Redeuerus dicitur, atq; illic cõmoratus est. Erant verò loci eius homines bruti, diuini cultûs ignari, sacrilegæ superstitioni addicti, multis implicati erroribus, colentes dęmonũ simulacra, & Deũ verum prorsùs ignorantes. Cœpit ergò vir Dei eis prędicare verbũ Dei, extructoq; oratorio, in vigilijs & precibus pernoctare, & assiduè deprecari Dominũ, vt ad cognoscendam veritatem corda paganorũ sui spiritûs gratia illustraret. Tantam aũt ei gratiã contulit Deus, vt penè omnes ad Christum cõuerteret prędicatione sua & multis sanctitatis exemplis. Gene. 12. Conuertit multos ad Christum.

Volens ergò Christus militem illum suũ in ea regione innotescere, hac ratione id effecit: Vir quidam, quem ipse cõuerterat, filium habuit impensè charum, qui febre correptus, excessit è viuis. Eius corpusculum mater, acerbissimè dolens, collocauit in lectulo: veniensque ad virum Dei, cum ingenti eiulatu dixit: Sancte Vigor, si verè seruus

Dei

Dei es,& si vera sunt, quæ in nomine Iesu Christi annuncias, veni,excita filium meum vita functum,& credemus missum te à Domino in regionem hanc ad illuminãdos nos. At vir sanctus humi se prosternens,orabat Dominum cum lachrymis,vt puero vitam restitueret in illius populi salutem. Expleta oratione,ait ad mulierem: Quid mihi molestiam exhibes? Dixi tibi: si credideris toto corde in Deum verum,quicquid petiĕris,ab illo te impetraturam. Credidit mulier,& abijt:& eccè vbi accessit ad fores domûs suę,videt filium suum prosilientem, laudantemque Deum & dicentem: Laudo & magnifico Christum filium Dei, qui mihi per preces serui sui Vigoris, vitam & salutem reddidit. Multo ille tempore posteà superuixit, incolumis. Propter hoc autem miraculum fama beati viri longè lateque increbuit, & ad eum confluxêre cæci, claudi, alijsque morbis afflicti,qui eius precibus curati sunt.

Excitat puerum defunctum.

Per id tempus Volusianus quidam, homo opulentus, prædijs & familia locuples, in eadem regione degens, venit ad virum Dei,aitque illi: Scio miraculis potentem te esse, quæ per te Dominus efficit. Oro igitur, vt venias ad possessionem meam. Est enim illic in sylua serpens immanis, qui flatu suo & homines & pecora multa adurit, vt nemo ausit in eius loci circuitu quicquam attingere. Tu nos precibus tuis ab illo libera. Respõdit vir Dei: Non possum ego quicquam per me efficere, nisi Christus filius Dei, qui dedit discipulis suis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem potestatem inimici, constantiam mihi præstet ad conterendam callidissimi serpentis nequitiam. Abi nunc igitur,& die tertio huc reuertere,& si Deo visum erit,ibo tecum. Suo ergò more vir Dei in preces incumbens, & biduana inedia se afficiens, multasque fundens lachrymas,implorabat Dei misericordiam. Indè tertio die accedens ad locum, reperit viam,qua serpẽs ibat ad fontem,& rursùs redibat ad specum suam. Eam autem viam antiquæ maceriæ & quædam ingens arbor obtegebant. Propiùs igitur ad specum se adiungens,exclamat vir Dei: Serpens antique & satan, præcipio tibi in nomine Iesu Christi filij Dei viui, qui seruis suis dedit virtutem ambulandi super aspidem & basiliscum,& conculcandi leonem & draconem,vt exeas ab hac specu. Mox prodit ille,stridẽs dentibus, & erecto capite flammas vomens, tanquàm iam deuoraturus hominem Dei. Fertur longus fuisse ad pedes quadraginta, adspectu terribilis. Postquàm autem vidit Christi seruum,mox contracto ore & abiecta ceruice,venit ad eum. At vir sanctus sublata manu Crucis signum exprimens,orarium suum inijcit in collum eius, eumque ligatum tradit discipulo suo ceu ouem mansuetam,dicens ei: Duc eum ad litus maris,nec vltrà liceat ei in hoc loco commorari. Cernens hæc populus, qui ad hoc spectaculum conuenerat,in Dei laudes prorupit: Reuerà,inquiens,Deus est in seruo suo,per quem tale edidit miraculum sub oculis nostris. Porrò Volusianus abijciens se ad pedes beati viri,Dominum confitebatur mirabilem in sanctis suis: donauitque sancto Vigori locum, qui Cerisiacus dicitur,qui in circuitu fermè quinque & viginti viculos habuit.

Luc.10.

Psal.90.

Immanem serpentem profligat.

Psal.67.

Alius etiam serpens exijt è loco, quem Cellam nominant: sed illum quoq; vir beatus profligauit. Sed & apud Cameronem trans fretum alius miræ magnitudinis egressus, audiuit à viro Dei: Pręcipio tibi,draco,nè humum deincèps attingas,neque vlli homini nocere ausus sis,atque ità mox ille præceps in mare ruit. Has ob causas,ea,quę diximus, prædia vir Dei dono accepit. Fama autem virtutum eius in dies augescente, cùm è vita abijsset Baiocensis ciuitatis Episcopus,Clerus omnis & populus sanctum Vigorem sibi petijt Episcopum. Dei ergò nutu & multorum Pontificum fauore Episcopus ordinatus est. Eam verò dignitatem,virtutum studijs bonorumque omnium exercitatione ornauit. Nam deincèps operam dedit, vt magìs magisque purum Domino exhiberet famulatum,die noctuque ieiunijs,vigilijs,orationibus,diuinis lectionibus & concionibus vacans. Ea tempestate,cùm ad concionandum iret,venit in montem, qui tum quidem Phœnus appellabatur, nunc aũt Chrismatus dicitur, milliario vno ab vrbe. In eo monte erat saxea effigies mulieris, quam loci eius incolæ tanquàm sacrum quiddam colebant. Cumque vir Dei suo more verbum Dei illis prædicaret,omnes rustici illi indignabundi cum multa iniuria eum eiecerunt,dicentes: Nos patrum nostrorum morem retinebimus, & neque à cultura deorum nostrorum vnquàm recedemus, neque tuis dictis obtemperabimus. Quamobrèm commotus vir Dei,recessit indè. Posteà verò ad regem Childebertum se conferens,narrauit ei quemadmodùm regio Baiocensis ad fidem traducta sit, demptis eius montis incolis, qui etiamnùm profana superstitione diabolicis

Item duos alios serpentes.

Creatur Baiocẽsis Episcopus.

erro-

erroribus implicati tenerentur. Rex autem admirans sanctitatem & famam beati viri, ait ad eum; Nouit sanctitas tua montem illum esse regiæ ditionis, & priscis temporibus fiscum regalem fuisse. Ego verò illum cum omnibus, quæ ad eum spectãt, tibi trado perpetuò possidendum, vt omnem illic idololatriam destruas, & in Christi nomine ecclesiam ædifices. Itaque Episcopus locum illum repurgauit, Baiocensesque omnes strenuam illi in construenda ecclesia operam nauârunt: locique habitatores, pij & religiosi effecti sunt, & mons Chrismati nomen accepit: decretumque est, vt ab illo die Episcopus Baiocẽsis in solennitate Paschali tres ibi infantes baptizet, atque ità cum reliquijs, cum presbyteris & diaconis, sacris vestibus indûtis, cum choro psallẽtium domum reuertatur. Adueniebant etiam ad virum Dei multi vicini Episcopi, & prędia atque possessiones ei largiebantur. Complures etiam Clerici eo in loco diuinę se seruituti subdebant. Conuertit quosdã idololatras.

Porrò Bertulphus Comes regionis illius, auaritiæ facibus incensus, agrum quendam beati viri inuadere conatus, cum armatis hominibus eum occupauit. At vir Dei multa iam ætate fessus, & penè lumine destitutus, per nuncium rogauit eum, vt exiret ab hæreditate, à Domino Iesu Christo ipsi per hominum religiosorum manus attributa: addiditque, nisi id faceret, se rogaturum Dominum, vt suam hæreditatem tueatur. Sed vir ille superbia tumidus, nuncium sancti Episcopi cum iniuria abiecit, etiam minas intentans, nî ocyùs abscederet: perrexitque agrum magna contentione colere. Vbì id renunciatum est viro Dei, conscenso vehiculo suo, venit ad montem: ingressusq; in templum, orauit Dominum, vt defenderet hæreditatem suam. Necdùm verò preces finiêrat, cùm eccè repentè ab equo corruit, & fractis ceruicibus expirauit, ęternas apud inferos daturus pœnas. Qui autem cum eo venerant, ea re conspecta, celerrimè domum abiêre: nec quisquam deincèps ausus est viri Dei possessionem sibi vendicare. Multa alia per eum Dominus operatus est, quæ, nè fastidioso lectori molestiã afferamus, omittimus. E plurimis autem hæc pauca annotauimus, vt prudens Lector ex ijs plura possit colligere. Obijt vir beatus, senex & plenus dierum Calendis Nouembris, perfectus timore & fide Domini nostri Iesu Christi: permultosque discipulos in fide sanctæ Trinitatis educatos, post se reliquit. Conditus autem est in monte Chrismato, vbì ipse monasteriũ sibi condiderat: vbì per eius merita plurimæ diuinitùs curationes & beneficia vsque in hodiernum præstantur diem: largiente Domino nostro Iesu, qui cum Deo patre & spiritusancto viuit & regnat per cuncta secula seculorum, Amen. Eccè tibi horrendum Dei iudiciũ in Comitẽ, bona ecclesiastica sibi vendicantem.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS *EVSTACHII AC THEOPISTES, ET DVORVM FILIORVM *Agapij & Theopisti: Authore Simeone Metaphraste.*

*Eustathij

TRAIANO tenente sceptra Imperij Romanorum, cùm rabies cultûs simulacrorum totum orbem terræ peruasisset, magnus ille Eustathius erat Dux exercitûs, & vocabatur nunc Placidas. Hoc aũt imperium non aurum ei comparauerat, nec inconsideratum donârat beneficium eorũ, qui illa solent conferre: sed aduersùs hostes suscepta certamina, & multæ partæ victoriæ, id ei mercedem dederant & præmium. Is genere quidem erat clarissimus, diuitijs autem abũdantissimus, virtute verò & honestis moribus maximè insignis. Non solùm enim erat eximius fortitudine in hostes, sed multò magìs erat strenuus in vincendis animi perturbationibus. Neque enim sustinebat, dum vinceret externos hostes, à suis ipse vinci animi motibus. Propterea & curam vitæ gerebat moderatæ, & accuratè studebat iustitię: & erat ei larga manus, & benefica in egenos: quę non solùm didicerat torquere hastam, sed etiam multò magìs pauperes alere munificè: & latendo hominum oculos, benefacere pluris faciebat, quàm apertè hostes fundere ac profligare. Nam etsi adhuc erroris tenebris tenebatur, & cultûs idolorum insania, bonis tamen operibus gloriabatur: atque olea quidem fructifera, vt diuinus Dauid dicit, Psal. 51.

2. Nouembris, iuxta Latina Martyrologia.

Virtutes Eustachij adhuc gentilis.

cognoscebatur. Nè autem staret in domo Domini, solùm à fide prohibebatur, vt qui nouus quidam Cornelius videretur illo tempore. Erat autem ei vitæ socia, quæ studebat ei similiter esse socia virtutis. Porrò autem illis paulò antè nati erãt duo filij, quos ità educabat, vt ex fructu esset arbor manifesta: & non magìs ex corporeis lineamentis, quàm ex animæ nobilitate appareret similitudo. Tanta autem emanauerat in hostes fama virtutis Eustathij, vt vel solo nomine ipsis esset terribilis: quem cùm audiuissent adesse, satìs habebant, si fuga sibi consulerent. Quandò verò ei à bello in hostes gerendo dabatur requies, oblectabatur venatione, quæ est belli meditatio.

Acto. 10.

Porrò autem cùm ei aliquãdò egresso ad venandum renunciâsset explorator, ceruorum armentum non procùl pasci, Dux quidem, vt mos est, disponebat eos, qui secum venabantur, & ordinabat venationem. Interìm autem dum occupati essent, qui cum eo erant, in dumis appárens quidam ceruus ingentis magnitudinis, & cursu alios anteuertens, illius ad se conuertit oculos: & tanquàm insignis quidam hostis, prouocabat illum vt secum confligeret. Atque eorum quidem, qui cum eo venabantur, alios, sicut ordinauerat, ità armentum ceruorum persequi iuit: ipse autem cum paucis, laxatis frenis vehementer magnum illum persequebatur. Deindè, alijs iam defessis, solus ipse post eum currebat, cùm nec equus esset defessus, nec retardatus esset eius impetus, donèc ceruus, cùm eum vidisset solum relictum ab alijs, in verticem montis, & præruptam petram, quod quidem cerui naturam superat, insiliens, & pedes repressit à cursu, & venatorem à persecutione. Hoc autem erat, non venatorem esse prædæ propinquum: sed ipsum cerni captum ab eo, quem persequebatur. Nam cùm Dux consideraret, quanam posset via petram conscendere, & à tanta præda non excidere, capitur ipse potiùs à diuina & magna sapientia. Nam supra caput Cerui, qui apparuit, & ex vtroque eius cornu, salutaris Crucis erat signata figura, colore admodùm splendido & luminoso: in ipsa autem ille, qui carne fuit pro nobis passus, tanquàm in tabula formatus erat in aëre. Ex illo autem spectaculo vox quædam audiebatur, dicens: Placida, quid me persequeris? (Ità enim adhuc vocabatur Eustathius) Ego sum Christus Iesus, qui tuis delectatus virtutibus, non pulchrum esse iudicaui tãtas virtutum copias tegi sub profundis tenebris cultûs simulacrorũ, & eas perire temerè. Nihil enim aliud fecit me in terram venire in hac, quam vides, forma, cùm sim Deus, & cęlos habitem, & ab intelligẽtibus adorer virtutibus, quàm amor in homines, & velle eos omnes seruare.

Videt in Cornibus cerui Crucifixi effigiẽ.

Placidas autem hac tam noua forma & voce obstupefactus, statìm ex equo décidit, partìm quidem non ferẽs ad talia accedere spectacula & auditiones: partìm autem etiam ex ijs, quæ euenerant, honorans eum, qui respondebat. Postquàm verò à magno stupore ad se redijt, & iam apud se fuit: Quis es, Domine? rogauit cũ magno animi metu. Et rursùs audit vocem resonantem à sacra illa imagine: Ego sum Iesus Christus, qui vt vniuersum ex nihilo consisteret effeci, & hominem proprijs effinxi manibus, & non hactenùs benignitatem ostendi & clementiam, sed etiam à peccato rursùs contritum erexi. Et deincèps omnia enumerat, carnis susceptionem, crucem, mortem, sepulturam: ex quibus libertas nostro generi accessit, in seruitutẽ redacto nostro aduersario, & ascensus in cęlum, & bonorum, quæ dici non possunt, participatio. Quæ cùm audijsset Eustathius, qui ipse quoquè, sicut Paulus, erat diuinis initiatus mysterijs, credit ijs, quæ audiuit & vidit: & ex operibus ostendit, cęlestem illum Agricolam gaudio affecit, qui non in petras aliquas, nec spinas, sed in bonã terram semina deiecerat. Ei enim in tempus quoquè, quod est consecutum, reddidit fructus fide dignos. Rursùs igitur vocem audit admirabilem ei iubentem, vt proficisceretur in ciuitatem, accederetq; ad sacerdotem Christianorum, & ab eo citò purificaretur viuifico baptismate cum vxore, & liberis: deindè huc rursùm reuerteretur. Tibi enim, inquit, rursùs apparebo, & ostendam futura, & reddam manifesta salutis mysteria. Et hęc quidem Deus.

Acto. 9.

Dux autem exercitûs Placidas, cùm domũ venisset, singulatìm omnia narrat vxori, tam quæ viderat, quàm quæ auribus acceperat. Nondùm loqui desierat, & statìm vxor, (nam ipsa quoquè aliqua ex parte gustârat hęc bona arcana) O Domine mî, inquit, vidisti Crucifixum, quem genus Christianorum honorat rectè faciens? Deindè ea quoquè adiecit, quę sibi euenerant. Ei enim diuina visa in somnis apparentia, rerum magnarum faustum attulêre nuncium, dicendo: Tu, & maritus tuus, & filij cràs ad me venietis: & accuratè scietis me esse IESVM Christum, qui possum dare salutem ijs, qui me diligunt.

Visio vxoris eius.

gunt. Si tibi ergò optimum videtur, ô marite, nè hoc bonum differamus acquirere, neque videamur socordes & desides, cùm tale lucrum sit nobis propositum: sed hac nocte mercemur gratiam, & ad Christianorum sacerdotem accedentes, id assequamur, quod magnum est assequi, sacrum, inquam, & diuinum baptisma. Hæc vxor, quæ erat re vera adiutrix, & bona consultrix, & quæ videbatur secùs affecta, quàm prima parens. Iam ergò media nocte, duobus acceptis filijs, & ijs, qui ex famulis erant fidelissimi, accedunt ad ecclesiam. Deindè seorsùm congressi cùm sacerdote, dicunt ei mysteria, quibus & interdiù, & in somnis per visionem initiati fuerant. Propter quæ sacerdos (neq; enim erat indoctus, vt non intelligeret ea, quæ dicta fuerant: sed erat etiam diuina gratia dignatus Iohannes: erat nanq; ei hoc nomen) valdè est lętatus: & statìm cùm eos de more catechizâsset, in nomine patris, & filij, & spiritûs sancti eos initiat: & Placidam quidem Ducem exercitûs, mutato nomine, vocat Eustathiũ: vxorem autem Traianam, Theopisten, non sustinens in vitæ mutatione non etiam nomina transmutare. Similiter autem filios quoquè, primogenitum quidem, Agapium: Theopistum autem, secundum. Pręterea eos impertit sanctificatis, corpore, inquam, & sanguine Domini. Deindè bona quoquè eis precatus, eos lætus lętos dimittit: Abite, dicẽs, vos Christi vera pace pręeunte. Sed quandò fueritis in paradiso habitantes, nè ea, quę facta sunt, vobis mandentur obliuioni: sed meî quoq; recordemini. Et hęc quidem vir ille sacrosanctus, cùm præsensisset, quonam fine vitam essent clausuri, & à maioribus maiora postularet. *Post catechesin baptizatur cũ vxore & liberis.*

Nocte autem iam desinente, cùm accepisset Eustathius eos, qui soliti erãt cum eo venari, illos quidem emittit ad venationem, sibi solitudinem procurans, & quietem. Deindè cùm solus fuisset in monte, & accessisset ad priorem locum, in quo diuinam visionem, & sacras assecutus erat auditiones, & terræ caput defixisset, petebat, vt illa rursùs assequeretur, precibus vtens vehementioribus. Nam post gustum erat acriore voluptatis telo consauciatus. Ostende mihi, dicebat, teipsum Domine, & id mihi significa, quod promisisti te significaturum. Protinùs ergò sapiens venator, & hominum piscator Dominus, cùm iam accessisset ad accedentem: Beatus es, ei dixit, ô Eustathi, propter hoc lauacrum, & diuiniorem regenerationem. Per ipsum enim accepisti arrham incorruptionis, & signatus fuisti, vt sis ouis mei gregis. Nunc ergò sit tibi propositum subire fidei probationem. Mox enim tentator dęmon tibi inuidens hoc donum, te circumibit, oẽm mouens lapidem, & conans id surripere. Sed tu longè pręclarius trophæum in eum excitabis, quàm Iob priùs. Nam in hodiernum quidem vsque diem elatus fuisti diuitijs, & gloria, & vitę copijs, & specie liberorum, & rebus fortiter & pręclarè bello gestis, & alijs omnibus, quibus consistit & exprimitur apud homines felicitas. Nondùm autem est manifestum diabolo, & vulgo hominum, num tanquàm mercedem felicitatis mihi, qui ea dedi, obtuleris agnitionem. Si ergò postquàm priuatus fueris rebus prosperis, tibi conseruata fuerit pietas immutabilis, prębuerisque accuratam virtutis probationem, ego efficiam rursùs, vt sis admirationi: & virtutis amantibus eris exemplar patientiæ, vt qui non *soli* Iob eam habere concesseris. Quinetiam iucundè ridebis post luctam inimici supercilium, vt qui eius victor extiteris. Sit enim hęc quoquè tibi molestiæ consolatio, quòd postquàm humilis & abiectus euaseris, & acerbum illum calamitatum calicem admiseris, te rursùs suscipiet manus mea: & tibi desideranti videbor desiderans, & priorem recipies vitam & prosperitatem. In fine autẽ mei quoquè testimonij corona caput habebis redimitum. *Christus ei pręd icit futuras tentationes.* *Itemque prosperitatem, & martyrium.*

Hæc cùm dixisset, qui responsa quidem dabat, ascendit in cælos: ipse autem diuinus Eustathius, cùm, vt par erat, egisset gratias, descendit de monte, simul quidem promisso fine lętus, & se quodammodò exuens, ac pręparans aduersùs tentationes & luctam. Cùm autem domum redijsset, sciebat quidem vir sapiens, non esse tutum vxori arcana communicare. Verùm ex ijs, quę præcesserant, edoctus quàm illa esset bona consultrix, ei credit omnia, quę sibi dicta fuerãt. Et cùm ambo inclinâssent & genua & corda, lachrymantes, quoniam certaminibus plenæ erant narrationes, magna & benigna opùs habebant dextera, vt eis opem ferret quemadmodùm in rebus secundis, ità etiam in afflictionibus. Non multi dies præterierant, & domum Ducis repentè inuadit pestis, quæ ab initio quidem seruos & ancillas depascens, totam quidem domum reddit vacuam famulis: deindè autem serpens, aggreditur omnes equos, & mulos, & boues, & exedit omnes eorum greges, adeò vt breui omnis eius brutorum animantium possessio fun- *Sæua pestis eius domũ inuadit.*

ditùs interierit. Hoc autem præclarũ par decertatorũ intelligit quidem hoc esse principium & procemium tentationum: ferebat verò forti animo, párens sapienti Iacobo, qui in sua epistola iubet nos omne existimare gaudium, quandò in varias inciderimus tentationes. Causa autem: quòd probatio, inquit, fidei operari nouit tolerantiam. Ferebant ergò forti & generoso animo ea, quç inferebantur. Hoc autem solùm petebant, nè eos desereret gratia tolerantiæ benignè adspiciens.

Iacob, 1.

Rebus omnibus priuat.

Sic autem repentè priuati omnibus, quorum erant domini, hominibus scilicet, & iumẽtis, cùm in media patria naufragium graue sustinuissent, & perindè àc somnium adspicerent ea, quæ accidebant, neque possent quidem sibi credere, se esse illos, qui erant paulò antè splendidi, & qui suspiciebantur ab omnibus: amicorum oculos pudore afficientes, & minimè ferentes, spectaculum miserabile, & lachrymarum occasionem se esse propositos vicinis, notis & vniuersæ ciuitati, statuerunt exulare, & peregrè in alienam proficisci regionem, voluntarium exilium pro charissima patria potiùs eligentes, quàm habere tam multos testes calamitatis, & malentes potiùs seruire mercede, & viuere miserè in aliena regione, quàm in medio illorum habitare, qui & eorum priorem nouerãt felicitatem, & casum, qui tunc eis acciderat. Hominibus enim honesto loco natis, afflictione quauis & calamitate, laboribusque & perpessionibus, & quauis re molesta grauius est dedecus. Cùm sic ergò statuissent, & sic esse faciendum animis suis persuasissent, pauca accepta supellectile, & quantam ferre poterant cum onere filiorum, sub noctem & tenebras ineunt viam, quæ ducit in Aegyptum. Cçterùm quidam ex ijs, q prope eos habitabant, & quibus studio erat malefacere, cùm sensissent domum vacuam habitatoribus, & in eam repentè irrupissent, omnia quæ in ea supererant, vestesq; preciosas, cùm nullus esset, qui prohiberet maleficia, ambabus hauriebant manibus, nihilo visi dçmone mitiores, qui inferebat eis tentationem.

Proficiscitur clàm in Aegyptũ.

Illo autem tempore in ciuitate erat festum publicum. Festum autem erat triumphus de victoria contra Persas. Oportebat verò Ducem quoq; adesse exercitûs, festi futurum magnam partem. Cùm autem esset quidem ciuitatis valdè lçtus habitus, & esset totum theatrum lætitia erectum, non adesset autem Dux exercitûs, & nusquàm esset, qui festo præerat, omnes inuasit stupor commixtus tristitia: & nec ipse quidẽ Imperator fuit expers illius affectionis. Cùm autem ad eorum venisset notitiam, quæ passus fuerat Eustathius, & quantis illius domus percussa fuisset calamitatibus: & quòd dolore victus, & non ferens dedecus, peregrè esset profectus, à notorum oculis se procùl remouens, incessit omnes maxima tristitia, & in apertã animi ægritudinẽ mutata est lætitia: omnesq; magistratus, & ipse Imperator erat tristis, vtq tanti viri iacturam ferre non possent æquo animo. Atq; omnes quidem ferè latebat modus mutationis, & translatio religionis. Inclytus autem Eustathius simul cum vxore, & liberis pergẽs, sicut diximus, in Aegyptum, appellit in quoddam litus, & quendam portum. Quo in loco cùm scapham inuenissent enauigantem, ei seipsos tradunt. Et mare quidem erat tranquillum, & secundus ventus agebat nauem: mare autem calamitatum, eis rursùs efferabatur.

Nauis enim dominus cùm esset genere quidem barbarus, moribus autem impudicus & intemperans: qui cùm pugnare quidem aduersùs mare, & resistere violentiæ ventorum (nescio tamen an rectè) sciret, aduersùs vitiorum autem ingruentes flatus, & insolentes carnis appetitiones, se valdè mollem præbebat & procliuem. Hic ergò cùm in Theopisten coniecisset oculos, & eam vidisset esse pulchram, & lasciuis oculis eam esset intuitus, specie captus fuit mulieris, & in illius vultum defixos tenebat oculos. Cùm iam autem desijsset nauigatio, tunc Barbarus, manu iniecta in mulierem, dicebat se non esse eam dimissurum, sed eam velle pro mercede nauigationis. Cùm autem promitterent se omnia esse soluturos, ex quibus sit multiplicata merces ei pendenda, ille ne omninò quidem audire sustinuit: sed eos toruo adspectu & cçdem spirante adspiciens, illam quidem rursùs traxit validiùs, à qua ipse magìs vicissìm miserè trahebatur. Eustathio autem, nisi taceat, & satis habeat, si cùm solis seruetur filijs, at hoc tibi, ensem intentans, dicebat: Hic tibi, vel inuito imponet silentium. Atq; metu quidem statìm magnus diriguerat Eustathius: & erant quidem ei manus vinctæ, & lingua, partìm quidem minis barbari, quæ promptam habebant cçdem, & vt quidlibet aliud facilem: partìm autem, & multò magìs propter inopinatam calamitatem.

Vxor illi vi aufertur.

Porrò autem, licèt inuitus, vir diuinus, acceptis filijs, ibat per eam viam, quæ ducit in Aegy-

Aegyptum, sæpè retrò conuertens oculos, & vxorem, quousquè licebat, permittens eos intueri. Cùm nesciret autem quid ageret, nec esset qui opem ferret, erat animi dubius, & dissecabatur doloribus. Neque enim licebat lachrymari, cùm immodica affectio, tanquàm flamma, naturalem depasceret humiditatem. Sed enim hanc, sicut omnes scitis, calamitatem, quæ est grauissima viro coniuncto coniugi, & quę super alia omnia intensum affert dolorem, abscondit id, quod est dicendum. Quomodò enim Deus, vt qui sit bonus, nunquàm cessat benefacere: ità etiam malum contrà, malefaciendi nunquàm capit satietas. Hic enim vir præclarus, tanquàm suî dimidia parte cæsus, & qui propter vxoris calamitatem nullum haberet solatium præter lamentationes, abibat solos ferens filios, qui ipsi quoquè parentem reuocabant in memoriam. Et grauibus quidem doloribus animi sauciatus, ferens tamen, & Deo agens gratias pro sapientibus iudicijs, & recta eius dispensatione, peruenit ad quendam fluuium, qui propter vehementes fluctuum impetus, & aquæ multitudinem, non poterat facilè transmitti. Cùm non posset ergò cum filijs transire Eustathius, vnum primùm humeris impositum traiecit. Cùm autem, eo humì deposito, reuerteretur, alterum accepturus: videt filium, ad quem properabat, direptum sæui leonis vnguibus. Medium cor meum tetigit dolor, & vestrum etiam, vt arbitror, quibuscunque res gesta venit in mẽtem. Quòd si sic afficiuntur ij, qui audiũt, quomodò putatis patrem fuisse affectum? Sed sic quoquè euasit ille superior calamitatibus. Nam & si pater erat, studebat etiam esse filius, Patri párens cęlesti. Agit gratias Deo in summa calamitate. Filium tollit leo.

Sed est adhuc attendendum: habet enim aliud quoquè argumentum calamitas. Postquàm enim sustinuit graue hoc spectaculum intueri oculis, corde grauiter sauciatus, & dubitans quid ageret, cùm de eo desperâsset, ad alium est conuersus: & ad eum, quem dimiserat, deincèps reuertebatur, solam spem, solam generis successionem. Sed quidnam accidit? Mea vincitur lingua, vel ad solam enunciationem: neque scio quomodò narrabo, quod euénit. Cùm nondùm fluuij ripę appropinquâsset, nondùm prioris filij luxisset calamitatem, adhuc ignem doloris spirans, adhuc incensus visceribus, & in alterum intendens oculos, videt illum quoquè (ô acerbum spectaculum, ô miseros oculos) ore lupi portari, & à bestia edendũ abduci. Quomodò vidit? Quomodò tulit? Quomodò sustinuit spectaculum? Quomodò non ipsam quoquè amisit animam? Num clarum est, quòd Dei manu ipsum sustinente, qui scit dolore affectos consolari, & facit, sicut dicit Paulus, cum tentatione prouentum etiam, vt possint ferre? Ad se ergò paulatim reuersus, & solam spem diuinam appręhendens, rursùs viam est ingressus, opibus spoliatus, exul à patria, priuatus vxore & filijs, homo re vera mare malorum & calamitatum. Alterum filium lupus absportat. 1.Cor. 10.

Verumenimuerò vide rursùs prouidentiæ, quæ dici non potest, in eum beneuolentiam: & quemadmodùm consueuit id, quod est eius acerbum & molestum, in fine effici plenum gratijs, felicibus ac bonis euentibus, summisque gaudijs. Ex bestijs enim, quæ filios abstulerant, leo quidem, simulatquè puerum rapuit, fluuium superiùs transmittens ibat in solitudinem. Sed qui balenæ vinxit ventrem, adeò vt Prophetæ, qui erat intùs, nullum afferret damnum, is ne nunc quidem puerum omninò neglexit. Effecit enim, vt pastores in leonem incurrerent: illæsumque, & ab omni malo purum puerum os eius redderet. Lupus autem, qui ipse quoq; incidit in aratores, ex ore suo, tanquàm ex thalamo aliquo, intactum, & morsu inoffensum eis reddit infantem. Propinquas igitur isti habentes inter se habitationes, pastores, inquam, & qui terram colebãt, acceptos infantes apud se alebant, reuerentes, si nihil aliud, bestiarum humanitatem, nè viderentur bestiæ in homines hominibus benigniores. Ignorabant autem omninò & ipsi, & infantes eam, quæ erat inter illos inuicèm, cognationem. Ionæ 2. Vterq; filius conseruatur.

Deindè post has multas plagas & victorias, animo robustus & magnus Eustathius, alimento etiam indigens, & ad suas manus adspiciens, & ex eis solis sibi victum parans, erat mercenarius, labore nutrimentum sibi quærens: vel potiùs ad supernam manum benignissimam largissimamque intuens, quæ quidem aperta scit omne animal implere benedictione, ab ipsa petebat, vt vitæ suæ prospiceret. Sic ergò faciens, orabat sine intermissione in contrito corde, & spiritu humilitatis: Nè me derelinquas, dicens, vsque ad finem, ô benigne & clemens: sed ori meo & cordi imposita custodia tuæ visitationis, præsta mihi, vt per tolerantiam & gratiarum actionem, quod vitæ est reliquum, transigam: & sic inueniam quietem à multis afflictionibus: Quoniam es benedictus in secula. Deindè rursùs ea, quæ sunt modesta, attingens, & sibi veluti colligens occasionem la- S. Eustathius victitat labore suo. Psal. 144.

mentationum:& carnem quidem volẽs comprimere,modestum autem sibi reddere spiritum,simul quidem Deo agebat gratias,& de se canebat talia: Hei mihi,dicens,qui aliquandò in mundo germinabam,ac florebam sicut arbor:nunc autem affectus sum sicut terebinthus, quę amisit folia,& sicut hortus,qui nõ habet aquam. Quæ quidem apud Iudęos aliquandò habuerunt locum minarum.Hęc quoquè rursùs dicebat,quę Iob socius certaminis: Quis mihi tribuat,vt sim iuxta menses pristinos,secundùm dies,quibus Deus me custodiebat? quandò lucebat lucerna eius super caput meum: quandò ipse faciebat visitationem domûs meæ, quandò viæ quidem meæ manabant caseo, montes autem mei manabant lacte. Nũc autem vel maximè solus sum relictus,desertus ab opibus,desertus à famulis,desertus à cõiuge: cui nec(hei mihi) permissum est habere charissimos filios,neque vllum alium, qui me consoletur & recreet. Deindè rursùs etiam in cęlos intuẽs: Memini tuî,dicebat,Iesu Christe,qui dixisti fore,vt Iob similes sustinerem tentationes.Nunc autem video mea esse plura,quàm quæ fuerũt illius. Nam illi quidem & vxor aderat,& conspectus amicorum, & solum patriæ, iucundum spectaculum: ego autem priuatus sum his omnibus,pauper, orbus filijs, sine vrbe,sine domo, sine amicis, ipsa vitę socia vi priuatus:in ijs quidem,quæ molestiam & dolorem afferunt,ei similis:in ijs autem,quæ possunt consolari,nihil ei similis. Hęc dicebat, & quæ sunt his similia,gemitibus & solis lachrymis magnum cordis pondus sustinẽs, adeò vt in eo impletum sit, ei fuisse panem lachrymas noctù & interdiù.

Iob 29. *Psal. 41.*

Cùm autem quendam pagum, cui nomen est Badisus, ille multorum viæ laborum sibi statuisset terminum, in ipso Dux exercitûs (pròh dolor) terram colebat alienam, & ventri mensam parabat pauperem. Prope pagum autem (ô admirabilem tuam, Saluator,prouidentiam)eius quoquè degebant filij,nihil de ea,quæ erat inter se inuicèm,cognatione, ne tantillùm quidem scientes, vt diximus, neque illi, neque ipsi rursùs, qui aluerunt.In eo autem Dux exercitûs egit annos quindecim:aliquandò quidem ipse terram operans,aliquandò autem custos fructuum pagi effectus,& pro hac custodia suam locans operam. Ille verò Barbarus,qui per multam reuerà petulantiam & intemperantiam Eustathij acceperat vxorem (nam huc quoquè peruénit iucũdissimum prouidentiæ consilium)exultabat quidem,& lętabatur hanc habens in manibus: ex ea autem nullum alium percepit fructũ,quàm vt videretur malus. Ducebatur enim à superna manu, quomodò placebat mulieri. Et quomodò cùm Pharaonẽ Deus olìm magnis compressisset examinationibus, marito diuinè conseruauit Saram, nulla affectam contumelia: ità etiam Theopisten,cùm morte mulctâsset Barbarũ, à nefario cõcubitu intactam conseruauit marito. Cùm ille ergò sceleratus è viuis,vt par erat,excessisset, Theopistæ in ea regione manendi magna dabatur potestas. Sed ne hoc quidem adhuc erat manifestum Eustathio,vt vel ex hoc paruam aliquam caperet consolationem.

Eccè virtãtus,ad quãtam seruitutem redactus. *Gene. 12.*

Sed vide quidnam sit deincèps consecutum. Interìm etiam dum hęc fiebant,gens illa barbara,apud quam degebat Theopiste,fractis,quę cum Romanis iniuerant,fœderibus,fecit incursionem in agros Romanorum,& maxima præda abducta,integri & salui in suam rediêrunt regionem. Hoc valdè angit eum, cui credita fuerant sceptra Imperij Romanorum. Vndè cùm animo agitaret, Romanis illatam vlcisci iniuriam, consequenter ei etiam venit in mentem eius, qui hoc bellum rectè poterat suscipere. Is erat Eustathius.Protinùs autem nihil cunctatus,ad eum quærẽdum mittit Traianus. Is enim erat,vt est iam dictum,qui tunc administrabat Imperium Romanorum. Fuit ergò quæsitus per omnem regionem,& ciuitatem:& inuenturis non parua fuit merces proposita. Cùm multi autem alij propterea dispersi essent in multas partes orbis terrarum, duo quidam viri (Hi vocabantur Acacius & Antiochus, qui exercitum ducenti Eustathio ministrabant,& militari fungebantur munere,& in eo cognoscendo alios superabant) magno confecto itinere, non sine Dei numine ad hunc vicum omninò perueniunt, in quo agros colẽs Eustathius,suis alebatur manibus. Cùm autem ad eum propiùs accessissent, nihil certi poterant ex specie agnoscere. Erat enim vultus mutatus, eorum,quæ molesta fuerant,multitudine:& ex magna illa afflictione,obscura,& non aperta formæ seruabat vestigia: & alioquì eius habitus planè vulgaris & plebeius, vilisque & omninò abiectus,efficiebat,vt ij procùl abessent ab illius viri cognitione,q̃ inter multos erat insignis,& paucos habebat sibi similes.

Traianus eum vbiq; iubet inquiri

Ille autem eos ignoratus agnouit,& hoc cor eius valdè commouit,cùm notos esset

ſet contemplatus: idque ei priora reuocauit rursùs in memoriam: & iam maturata renouabatur & recrudeſcebat affectio. Cæterùm ad ſe rediens vir præclarus, fortiter ferebat, & tacebat, vt non ſolùm hoſtes, ſed etiam ſeipſum cerneretur vincere poſſe. Nondùm qui miſſi fuerant, vocem eius audiuerant, ſed ſolùm eos, in quos inciderant, interrogabant, an eorum aliquis vnquàm talem vidiſſet quempiam, oſtendentes Euſtathij magnam inquiſitionem. Ille autem etiamsì ſic magnum ſentiret animi motum, nihil aliud faciebat, quàm Deum rogabat, ſolam & certam conſolationem: Siſte, dicens, ô clemens, ſiſte eius, qui nos odit, inexplebiles aduersùs nos inſidias, qui ſolus naturæ nôſtri imbecillitatem: præbe tolerantiam, adijce, benigne, conſolationẽ, &, ſi non ad iram prouoco rogãs, ſi nõ boni viſcera afficio moleſtia, ꝙ videar meîjpſius maiorem curam gerere, quàm tu, Rex, quomodò oſtendiſti mihi notũ eorum vultũ, qui aliquandò famulo tuo familiariter ſeruiebant? ità tibi placeat à me quoq; videri eam, quã mihi dediſti adiutricẽ, quę etiã omninò tua prouidentia ab initio fuit mihi coniuncta, ſi nondùm eã interfecit barbara illa aĩa, quę ex ęquo vincebatur ab ira & voluptate. Miſeros enim meos infantes, cùm ſciã, quẽadmodùm rapti & exeſi fuerint à beſtijs, neſcio quomodò nõ mea ludificer petitione: ſed ipſis hoc ſolùm rogo, Domine, vt in cõmuni vniuerſa generis noſtri reſurrectione, illorũ fiam ſpectator, & ꝑpetuò ſimul cum eis exultẽ. Sic cõpleuit preces, & vocem audijt cælitùs, dicentem: Eſto bono animo. nam & vita tua priorem accipiet gloriam, & accipies vxorem, & ea quæ ſunt tibi chariſſima. Diuinitùs lapſa vox, eum conſolatur.

Hæc poſtq̃ audiuit Euſtathius, mixtus erat gaudio & timore, partìm quidem habens bonorum promiſſionem, partìm aũt expectationem tentationũ. Ipſe enim adhuc timebat, & maligni ſuſpectas habebat inſidias. Qui aũt ad illum quærendũ venerant milites, excuſſo puluere, quem è via collegerant, & alioquì ornati paulò honeſtiùs accedunt ad Euſtathium, de eo nondùm quicquam valentes cognoſcere. Cùm hoc aũt ſolùm commune & ſolitum dixiſſent, Salue amice, & ab eo ſimilem accepiſſent allocutionẽ, illumipſum id rogabant, quod per totam viam petebãt ab omnibus in quos incidiſſent: & diligenter ſciſcitabantur, ſi quem fortè vidiſſet Placidam errantem, qui erat cum vxore & liberis. Sic enim ab eis exiſtimabatur ad hoc vſq; tempus ſe habere Euſtathius. Ille autẽ eius memoria & chariſſimorum incenſus, & hac tanquàm ſtimulo ſauciatus oratione, animo quidem afficiebatur, & iam ad manifeſtas deducebatur lachrymas & lamentationes: Vicit tamen affectionem, tanquàm aliquod frenum, ei iniſciens rationem, & animi firmitatem ac conſtantiam, & rogauit quanam de cauſa vir ille tãtopetè ab eis quęreretur, & cur id ſit eis tantę curę. Illi aũt dixerunt eũ eſſe ſibi valdè familiarẽ: cùm autẽ multũ tẽporis pręterfluxerit, ex quo eũ non viderint, incenſum eſſe cor eorũ vehementi illius deſiderio. Ille aũt tacuit quidẽ in pręſentia, nec ſe eis aperuit: ad hoſpitium autẽ inuitauit & cœnam, eos, vt qui grauati labore eſſent, volens reficere.

Cùm eos ergò deduxiſſet ad ædes, in quibus ipſe hoſpitio accipiebatur, dixit earum domino: Mihi ſunt hi viri cogniti, & in me in tranſitu inciderunt. Oportet ergò prębere, quæ ſufficiant ad eos excipiendos: & mea, inquit, ſeruitus, & hæ manus exoluent mercedem. Atque ille quidem eos ſic curabat, & eis miniſtrabat: ipſius autem intùs grauiter diſcerpebatur animus: & acerbè viſcera intùs conuertebantur, & cogebatur lachrymari. Quid enim aliud, niſi quercus eſſet aut lapis, homo paſſus talia, & cuius in mentẽ veniebat prior felicitas? Vndè etiam ſtudens latére, quandò vidiſſet victos oculos, & ex ſuis genis cadentes lachrymas, exiens protinùs, tanquàm quidam vſus eum vocaret, ſcitè abſtergebat oculos. Deindè rursùs ingrediens, lætitia viros impertiebat. Et hoc ſæpè faciens, & patiens, latuit propter inſignem animi magnitudinem. Poſtq̃ autẽ illi magìs fixis adſpexerunt oculis, & in eum obtutum inieceruut cũrioſiùs, & videntes vultum plenum multa modeſtia, & certum nuncium interioris ornatûs & virtutum animæ, cœperũt ipſum, tanquàm canes venatorij, ſensìm naribus indagare: & iam apud ſe ſubmurmurabant, quòd eſſet valdè ſimilis ei, qui quærebatur. Alter autem eorum: Similitudo quidem, inquit, bonum affert nũcium, neque quicquam noſtrum fefellerit deſiderium. Verumenimuerò mihi quoddam certum cognitum eſt ſignum, quod efficiet, vt nobis minimè dubium ſit illud, quod quęritur. Scio enim plagam manu hoſtili collo eius fuiſſe impoſitam, non in ſuperficie vt laceraret, ſed concauam, & in profundum demiſſam. Eius ſi nos viderimus cicatricem, tenetur præda implicata retibus: & deinceps curæ ſit adhibere manus, vt, ſi quid agat, nos nequaquàm effugiat. Sic dixerunt, Accipit hoſpitio miſſos à Traiano.

runt,& cùm propiùs accessissent,& in colli superficiem oculos defixissent, viderunt illicò insigne cicatricis, eum, quàm lingua, proclamans & prædicans apertiùs.

Agnoscitur ab illis incredibili gaudio affectis.

Cùm se ergò non possent ampliùs continere propter summam voluptatem, è mensa exiliêrunt,& quasi à se discedentes, & Bacchico quodam furore moti, nesciebant quid agerẽt,partìm quidem exultantes,partim autem lachrymantes,partìm verò vehementioribus osculis significantes sui animi lætitiam : Quid autem non facientes? pedes prẹhensantes,manus tangentes,collo circunfusi,perindè acsì timerent,nè somnium essent, quæ videbantur. Vir longè fortissimus benefactor & dominus noster,dicebant,quid factum est? Quid accidit? Quænam est hæc eorum,quę apparent,mutatio? Vbì autẽ vxor? Vbì filij? Num sumus mentis compotes? num falsi sumus,& quem desideramus,te nondùm inuénimus? Ille autem vir verè præclarus ac generosus, qui alioquì quidem habebat oculos suffusos lachrymis: cùm eos audiuisset rogantes de vxore & filijs,acerbè fleuit,& valdè eiulauit,& continuas,imbris instàr, fundens lachrymas,faciem humectabat & tunicam. Cùm autem vix tandèm desijsset lamentari,motu cordis voce adhuc ei interrupta : Filij quidem,inquit,ô amici,& vxor iam sunt mortui,(suam enim coniugem iam habebat in numero eorum,qui periërant)me autem ità affectum,vt videtis,reliquerunt lamentationum huic vitæ argumentum. Hæc eo dicente,cõmunis mouebatur luctus,& turmatìm confluebant omnes pagi habitatores ad nouã spectandam tragœdiã.

Cùm autem vix tandèm à luctu cessâssent ipsi satellites,& multitudinis,quæ conuenerat,magnum sedâssent tumultum,continuò summam viri dignitatem,& res præclarè gestas, nobilitatemque, & alium eius splendorem manifestum reddiderunt ijs, qui aderant: eosque in magnam admirationem & stuporem adduxerunt. Reuerà enim nouum erat, siquidẽ Dux exercitûs,erat mercenarius : & qui multorum priùs erat dominus,virum priuatum & opificem appellabat dominũ : & qui priùs innumerabilibus alimentum suppeditauerat, manus intuebatur alienas,& mercede sibi victum quærebat. Hæc audientes,in magnam adducti erãt dubitationem: suam reprẹhendebant ignorantiam,admirabantur fortitudinem eius & constantiam. Heu,dicebant, quomodò latuit? Quomodò nos celauit? Quis,si sciuisset,non fuisset misertus? Quis non motus esset eius misericordia ex ijs,qui conuenissent? Hæc cùm dicerent pagi incolæ, & quæ prẹcesserant,sibi reuocarent in memoriam,milites Eustathio seorsùm abducto, ei significabãt mentẽ Imperatoris,& quanam de causa ad eum venissent: & quòd opùs habet eius prẹsentia ipse,& magistratus,& vniuersa ciuitas:& quòd non essent reuersuri,nisì eo accepto. Hęc seriò dicebant : & cùm statìm exuissent pannos, quibus erat indutus, induunt eum vestibus,quas afferebant ab Imperatore. Diù enim antè virum complectebatur, in illum suam ostendens beneuolentiam. Deindè eo accepto,reuersi sunt. At Eustathius iudicabat hæc non sine diuina euenisse sententia,vt qui à Deo nupèr audiuisset, se rursùs priorem accepturũ gloriam,& alia, quæ amicissimè & iucundissimè erat pollicitus.

Induitur vestibus ab Imperatore missis.

Cùm autem iter conficerent, eis narrabat singula, quemadmodùm vidisset Dominum,& vt esset baptizatus,& mutato nomine vocatus esset Eustathius: & vt semèl dicã, ferè omnia,quæ ei euenerant & domì, & in itinere. Atque diebus quidem triginta fuit ab eis iter confectum. Deindè cùm venissent in regiam, & Imperatori de eo annunciâssent,gaudio,quantum non lingua dixerit, & ipsum, & ciues, & totum implêrunt exercitum. Lętitię autem hoc fuit signum, quòd non id tulit Imperator, tanquàm aliquid consuetum:sed prę magno gaudio ne se quidem potuit continere: Neq; ad dignitatem, & Imperatoriã adspexit maiestatem : sed neglectis omnibus,quę erãt in manibus,(tunc enim fortè agebatur de negocijs publicis) surrexit è sede,& ei factus obuiàm ingredienti regiã,eum excipit quàm dici potest syncerissimè,arctè amplectens, benignè appellans, lachrymis & osculis magnam lętitiam aperiens,& internam animi exultationem. Deindè etiam de ijs,quę euenerant,interrogabat singula. Ipse autem à principio ad finem omnia est persecutus,quę ingruerat pestem,interitum seruorum,boum,mulorũ, equorum,& aliorum animalium: deindè facultatum domesticarum, & omnium opum direptionem,& quòd sibi necesse fuerit,non ferenti, quem ex notis suscipiebat, pudorem, se remouere,& procùl abscedens,viuere cum ignotis hominibus: post hæc autem vt vidisset suam vxorem barbaris manibus trahi,tanquàm captiuam, ab impudico pudicissimam: & quemadmodùm suos filios dentes ferarum discerpsissent,& hoc coacti fuissent videre patris oculi:& ꝙ ex illo tempore mercede suam locãs operã, in aliena terra Dux exer-

Imperator eum excipit summo cũ gaudio.

exercitûs suis aleretur manibus. Atq; tristibus quidẽ his narrationibus, oĩbus, qui, dum referrẽtur, aderãt, prę misericordia lachrymę stillabãt ex oculis. Sed illius inuẽtio rursùs consolabatur animi molestiã. Post hęc Imperator ei cõmunicat, quę ad bellũ pertinebant, Ducisq; exercitûs ei rursùs tradit Zonã & dignitatẽ. Ille aũt cùm numeros inspexisset militares, & intellexisset eos nõ sufficere ad propositũ certamen, de nouo colligẽdo cogitabat exercitu. Statìm ergò per omne oppidũ, & pagũ, qui sceptris parebat Romanis, quicunq; pręstabant viribus & ętate, in huius exercitûs numerũ referebantur. Restituit ei pristinã dignitatem

Sed quid rursùs? Qui sapienter omnia versat & gubernat Deus, qui, quę non sunt, vocat ad hoc vt sint, & congregat quę sunt dispersa, Eustathij filiorum inuẽtionem prouidet admirabiliter, & pręter opinionẽ. Accidit, vt is pagus, in quo ij degebãt, duos recenter lectos emitteret milites, qui robore corporis & operibus manuum, longo interuallo superabant eos, qui erãt cum ipsis. Deindè cùm hic nouus exercitus in ordines & manipulos discretus esset à Duce exercitûs, electi sunt illi in satellites. Quorũ generositatẽ & virtutẽ cùm ex multis lineamẽtis corporis didicisset Eustathius, & ad diligendos adolescentes esset nescio quomodò inclinatus, (Simile enim, vt aiũt, simili delectatur) iussit eos & mensa impertiri, & alia familiaritate. Cùm sic rem bellicam ordinâsset Eustathius, suscipit expeditionem aduersùs inimicos, & valido commisso prælio, à forti Eustathio vi vertuntur barbari, qui magnam eorum edit stragem. Non eo vsq; autem sistit vltionem in eos, qui priores iniuriam fecerant: sed etiam cùm præter spem fluuium traiecisset Hydaspem, & ex eorum agris magnam egisset prędam, & plurimos cepisset captiuos, tunc barbarorum fregit & compressit spiritus, & effecit, vt, nè ipsi malè pateren tur, satis haberent, non autem vt malè facerent. Rom. 4. S. Eustachius debellat hostes.

Cùm sic fecisset vir egregius, & Romanorum Imperiũ liberâsset à malis, in reditu castrametatur in quodam vico, qui ad hoc erat valdè appositus. Vbì cùm vellet exercitûs recreare magnũ itineris laborem, & grauem militiæ perpessionẽ, tribus diebus in eo est versatus: hortis enim, qui circunfluis irrigabantur aquis, fructibusq; abundabãt omnis generis, amœnus erat vicus, quorum vnius quidem custodiam vxor Eustathij habebat mercede sibi commissam, Ducis autem exercitûs satellites, quos ipsos quoq; esse eius filios ostẽsura accedit oratio, (Properat enim hoc Dei admirabile aperire consiliũ) prope hortum, cuius erat custos vxor Eustathij, fixerunt tentoriũ. A quibus rursùs ne ille ipse quidem procùl aberat Dux exercitûs. Vt solet autem ab armis cessatio sæpè ad narrationes inducere milites, & alioquì cùm admodùm noua esset narratio, & aures posset illicere, congredientes ambo circa meridiem, quę in infantia sibi acciderant, inter se inuicèm referebant. Dicebat itaq; maior alteri: Mihi quidem pater erat Dux exercitûs: mater aũt venusta, & quę pulchritudine nulli alij cedebat mulieri. Erat aũt mihi quoq; alius frater minor ętate, decora specie, flaua coma. Cùm ambos aũt accepissent parentes, quanam verò de causa dicebat se nescire, è domo exiêrunt. Cùm longum aũt iter confecissemus, nauem quandam ingressi nauigabamus. Cùm verò essemus è naue descensuri, ego quidem cum fratre, & pater egredimur: matrem autem nostram abduxit nauis, neque possum huius causam scire. Verumenimuerò vidi patrem proficiscentem valdè lachrymabundum, postquàm descendit è naue. Me autem & fratrem ducens, cùm deindè non multum viæ confecisset, offendit fluuium, qui nec ab vllo alio facilè transmitti poterat, tãtum abest, vt à puero. Propterea cùm meũ fratrem sustulisset humeris, transmisit fluentum, me in secunda accepturus traiectione. Cùm autem ille in aduersa ripa iam esset saluus, reuerteretur verò pater, vt me acciperet, postquàm fuit in medio fluuio, vidit spectaculum, ne aliorum quidem oculis, nedùm patris, tolerãdum. Tanquàm enim vno signo dato irruentes bestiæ, me quidem hinc, illinc aũt fratrem meum corripuerũt, vidente quidẽ patre, nulli autem liberorum valente ferre auxiliũ. Et fratri quidẽ meo quidnam fecerit lupus, (talis enim erat bestia, quæ illum rapuit) ignoro: Leo autem qui me accepit, cùm essem procùl ab oculis patris, traiecit fluuium, me sustinens dentibus. Deindè dimisit, cùm accurrissent pastores, corpore illæsum penitùs. Et sic eorum manibus creditus sum nutriendus. Filij eius inter se cõferunt.

Hæc audiens minor frater, & in vnoquoque eorum, quæ dicebantur, signa accipiens & indicia, & in memoriam reuocans, incalescebat: & cor ei vibrabatur, & palpitabat. Postquàm autem totum actum audiuit, tunc non ampliùs dubijs, sed iam certis indicijs fratre agnito, non potuit quiescere, nec sedere, neque se continere: sed repentè insilijt,

&

Agnoscunt se inter se. & iucundè,& amanter eum est amplexus gaudens,lachrymans,nunc quidem admiratione,nũc verò repletus lætitia: & sic in diuersas,& omne genus mutatus species: Frater es,dicebat,frater meus,frater amicissime,frater iucundissime,frater,quem pręter oẽm spem video inter viuos,quomodò etiam me habes insperatum: quos bestiæ quidẽ admirabiliter rapuerunt,& præter opinionem: conseruârunt autem admirabiliùs: & homines ignoti, misericordia commoti,educârunt.Hæc, dicebat is fratri, & multa itidèm eorum,quæ mihi dixisti,non ex ijs,quæ tunc vidi ob imperfectam ætatem, teneo mandata memoriæ: sed ex ijs potiùs,quæ audiui ab illis,qui me aluerunt. Et sic quidem fratribus mutua suî inuicèm agnitio & inuentio,fuit admirabiliter diuino dispensata consilio.Sed quomodò agnouerunt matrem,& ab ipsa sunt agniti?

Scitis omninò,neq; vllo modo obliti estis,quòd prope eam diximus ipsos fixisse tentoria.Sic enim prouiderat multiplex & varia Dei sapientia. Vt quæ ergò esset proximè, rectè audiuit ea,quæ dicebantur,cùm ignota adesset apud ignotos, & in principio quidem nihil posset ampliùs conijcere,pręter hoc solùm,quòd ex eorum iuuentute & specie recordaretur filiorum. Ipsis autem iam in narrãdo progredientibus, cor illius acres subiĕrunt cogitationes:feriebatur mentis agitationibus,scindebatur suspicionibus,curiosè vultum intuebatur filiorum,& signa,quibus illorum forma cognosci poterat, diligenter repetebat. Nam eos quidẽ fuisse raptos à feris,ignorabat,cùm ipsa priùs fuisset capta,& tamẽ ex multis apertè didicit se eorũ esse matrẽ. Nam & ei vultus signa quidem prębebant non incerta,& hoc maximè,quòd esset eis pater Dux exercitûs: quòd verò, eis à patria in alienam proficiscentibus regionem, cùm alij omnes descendissent, mater minimè descendit,sed eam solam abduxit nauis,hoc certam ei faciebat fidem. Quæ quidem illa omnia in corde colligens, & eos esse suos filios non ambigens, vsa est quidem gemitibus inenarrabilibus,Deo autẽ agebat gratias. Et adducta ad lamentationes,contendebat in pręsentia,nè eam cognoscerent filij,hoc agens sapiẽter,& suprà quàm pręstare possit fœmina. Vndè etiam citò currens in domunculam, in qua manebat,quoniã dolor eam non sinebat tacere,(Natura enim ità comparatum est, vt in rebus eiusmodi non magìs lætemur ijs,quę inuenerimus,quàm doleamus propterea,quæ desunt) grauiter flens,& lamentabiliter: Hi sunt,inquit,filij è meo vtero nati: Pater autem vbì est? Num ei aliquod malum accidit inopinatum? Num sæua irruens fera eum deuorauit? An solem ipse quoq; mœstis adspicit oculis,pressus calamitatibus? Quomodò autem misera agnoscar à meis filijs? Vereor enim,nè eis euadam suspecta,quòd non ex ijs,quę passa sum,sed ex ijs,quę audiui,velim haberi eorum mater. Sic illa,per se versans, quod reliquum erat diei,& totam noctem,cruciabatur animo.

Agnoscuntur etiam à matre.

Statuit itaque cùm dies esset,stare coram Duce exercitûs,& petere,vt cum eo liceat redire in patriam. Propterea cùm accessisset: Domine mi,inquit,ego sum è regione Romanorum,quę longo tempore hìc egi,propterea quòd defuerit,qui mihi opem ferret ad reditum. Rogo ergò manum tuam, vt per te desiderata à me videatur patria: & non despiciar,in tantam redacta inopiam. Hoc enim considerauit,seu spectetur maritus,seu filij,id sibi futurum conducibile. Nam reuertens quidem cum reuertentibus,& vtpotè satellites exercitûs Ducem secuturos sequẽs,poterit eos videre, & simul versans & colloquens,sic paulatìm eis suî afferre cognitionem: & efficere, vt habeatur eorum mater citra vllam dubitationem. Maritus autem similiter, Ducis exercitûs potentia efficiet, vt sciri possit,vbinàm sit terrarum. Eam ergò,quæ sic considerauerat, & ad Ducem exercitûs talem attulerat supplicationem,ille omninò benignè tractans, aures præbuit faciles,& annuit,vt ad suam patriã reuerteretur. Admirans aũt mulier hanc Ducis exercitûs benignitatẽ & humanitatẽ,eum curiosioribus intuebatur & considerabat oculis. Eccè aũt quidam splendor incidens per viri mores, vultusq; figuram & lineamẽta, eam ità illuminauit,vt eũ agnosceret. Vbì aũt primùm eum esse Eustathium Theopistes maritum,pro certo & comperto habuit, neq; eam vlla mouebat dubitatio,stetit ore aperto, & mente attonita,labrisq; immobilibus,& rei admirabilitate in magnam adducta hęsitationẽ,pudoreq; simul distracta & cupiditate,(multũ enim videbat interesse inter humilitatẽ suam,& viri gloriam) nesciebat quonã modo auderet videri eius vxor: & alioquì cùm ignoraret,quomodò nunc esset in eam affectus maritus,eò quòd multum intercessisset temporis, eius adhuc magìs retardabatur impetus.

S. Eustachius agnoscitur ab vxore sua.

Verumenimuerò res est fortis & audax desiderium: neque fuerit aliquid tam durũ

ac

ac resistens, quod non illi fiat facile & planum. Ei ipsa quoquè cedens, cùm aptum tempus obseruâsset, stetit coram marito: & ex imo miserabiliter ingemiscens, & lachrymas, quæ vim maximam habent ad persuadendum, vberes profundens ex oculis: O vir præclare, dixit: ô qui multos subijsti labores & certamina: ô qui ex Placida vocatus es Eustathius, ô qui Crucis diuina apparitione, quæ tibi in ceruo est cõspecta, initiatus es mysterio pietatis, & antè didicisti ea, quæ erant futura: qui ex beato euasisti abiectus, & inglorius, & afflictus in calamitatibus, qui olìm vxorem in naui reliquisti, quæ quidẽ sum ego misera, quam ille barbarus per vim abstulit prætextu mercedis in mari nauigationis, quandò te quidem lachrymantem emisit è mari, me autem in naui retinuit, non honestas animo versans cogitationes: sed diuina iustitia eum mox est persecuta, intactam & inuiolatam tibi conseruans coniugem. Nam multa quidem grauia & aspera interìm pertuli: inuiolatum autem & impollutnm tibi seruaui cubile. Hoc dico, Deo teste, & illius oculis, qui omnia intuentur. Si ergò ipse es, cuius hæc sunt signa, quibus agnoscaris, agnosce tu quoquè tuam vxorem: nisi me sic affectam asperneris, & indignam ducas tuo splendore: & stemus hîc communiter, & agamus gratias magnæ Christi prouidentiæ, quę res nostras sic deduxit.

Hæc cum calidis lachrymis laboriosa dicente Theopiste, Dux exercitûs non iudicans hæc sufficere ad fidem faciendam rei periculosæ, & quæ mãgna indiget cautione, formam adhuc, tanquàm certissimum signum, diligenter inquirebat. Postquàm autem eam quoquè vidit conuenire, ortus est vtrinquè clamor cum magno fluxu lachrymarum, largos imbres fundens. Postquàm autem in amplexus & oscula irruerunt, dixit veneranda Theopiste coniugi: Filij autem vbì sunt, ô charissime? & quomodò non sunt nunc apud te? Ille verò, qui nondùm puras compresserat lachrymas, animi dolore totus repentè commotus, & illas profudit tanquàm fontes: &, O mulierum omnium fidelissima Theopiste, dixit, deuorati sunt à bestijs nostri filij: & hoc (proh dolor) meis vidi oculis. Illa autem ex eo nihil commota, (planè enim sciebat eos esse superstites) statuit interìm philosophari, & non apertè enũciare, cùm omninò esset vxor Eustathij. Sed quid est, inquit, quod Deus nõ possit facere, qui nos quoq; præter spem oẽm sic fecit cõuenire? Deindè singulatìm retulit omnia, quæ filios inter se audiuisset narrãtes: & quemadmodùm se planè inuicèm agnouissent, & illa ipsos, etsi se charissimis nõdùm sustinuisset aperire: Cùm tuî, aiebat, ô marite, cura me non relaxaret, neque sineret gustum integrum percipere voluptatis, quam accipiebam ex filijs. Ille autem admiratus est arcanam Dei sapientiam: & admiratione propemodùm obstupuit, quemadmodùm eum latuissent filij, dilectique & effecti ei essent familiares, nõ lege aliqua cognationis, sed virtute sola, propter quam electi sunt ab eo sui satellites: & quemadmodùm lugens eos, quos apud se habebat, bestiarum ventres appetijsset maledictis. Eis ergò accersitis, rogauit quinam essent, & vndè, & quinam essent eorum parentes. Illi autem dixerunt, se natos quidem esse ex claris parentibus, sed qui quantùm ab initio fuêre gloriosi, tantùm posteà fuerunt infelices. *At ipse quoquè agnoscit vxorẽ.*

Postquàm autem iussit singulatìm aperire quæ euenerãt, illi dixerunt se cum parentibus fuisse exules à patria, deindè eam, quę in naue facta fuerat, matris retentionẽ: quę in fluuio euenerant: & quemadmodùm eos feræ rapuerant. Ad quem locum cùm peruenissent, non expectauit pater, vt narrarent reliqua, sed protinùs insiluit, & circunfusus eos est amplexus, qui videbantur quidem satellites, erant autem latenter filij desiderati: Filij mei, dicens, filij dulcissimi, filij charissimi, qui priùs, quàm solem benè videretis, tenebris tentationum fuistis circũdati, & priusquàm agnosceretis parentes, nouam didicistis orbitatem. Hęc, & his similia, commixtis lętitia lachrymis, proferente patre, & parentes filios, & filij parẽtes amplectebantur: duplexque festum egit populus, & de victoria parta aduersùs hostes, & de Ducis exercitûs familię ad vitam, vt ità dicam, reuocatione. Sic non in finem fuit pauper mandatus obliuioni, neq; patiẽtia pauperum perijt omninò. Sic qui occidit, & facit viuere: qui ferit, & rursùs medetur, & statuit in aurã procellam: cùm sic eos igne candefecisset, vt candefit argentum, eduxit in refrigerium: adeò vt Eustathio cõueniret dicere: Venite, audite, & narrabo vobis omnes qui timetis Deum, quanta fecit animę meę. Quoniam ad ipsum accelerauerunt pedes bonum afferentis nuncium. Dicat enim Naum quoq; ea, quę tempori conueniunt: Et ascendit qui spirat in faciem eius, & eripit eum ex afflictione. Sed de his quidem satìs. *Agnoscit et filios suos.* *Psal. 9.* *Deut. 32.* *Psal. 106.* *Psal. 65.* *Ibidem.* *Naum 1. iuxta 70.*

Post

Adrianus succedit Traiano.

Post hæc autem iussis sequi captiuis, & aliorũ spoliorum multitudine, ad vrbem regiam victor profectus est Romam. Cùm nondùm autem peruenisset, Traianus quidem è viuis excesserat: Adrianus verò post illum suscipit Imperium, vir religione quidẽ gentilissimus, mente autem barbarus, & qui maximo impetu ferebatur in pios. Postquàm ergò reuersus fuit Dux exercitûs, eum quidem donis est prosecutus, & alia benignitate, exultãs trophæis, quæ ille erexerat aduersùs hostes: & vxoris, & filiorum eius inuentione ipse quoquè lætandum sibi ducens. Postquàm autem amens abijt in templum idolorum, ijs, qui erant amentiores, sacrificaturus pro victoria, verè pius dux exercitûs non ignorans quisnam re vera esset author victoriæ, & ei spiritale offerens sacrificium, non solùm non est ingressus simul cum Imperatore, sed ne sustinuit quidem eum vsque ad portas deducere, malam viam statim ab ipsis declinans carceribus. Cùm autem causa esset ab Imperatore omninò quæsita, cur non accederet dijs patrijs pro victoria sacrificaturus, & filiorum salute & vxoris, ille cùm liberè loqueretur, neque timidus esset ad confitẽdum, audacter statim dicit: Quoniam cùm sim Christianus, ô Imperator, Christo datori victoriæ, & filiorum, qui mihi perierant, & vxoris, ago gratias. Alium aũt præter eum, & maximè hæc inanima & surda, neque agnouerim, neque coluerim. Absit, vt sim adeò emotæ mentis.

S. Eustachius cũ vxore & filijs sistitur coram tribunali.

Ira propter hæc repletus Imperator, ei quidem primùm aufert munus ducendi exercitûs, & Zonam. Deindè cum ipsis filijs & coniuge eum sisti iubet pro tyrannico tribunali. Et primùm quidem verborum illecebris conabatur eis persuadere, vt dediscerent pietatem. Postquàm autem vidit eos vinci non posse ab vllis blanditijs, & eorum, quæ videntur, bonorum promissione, accessit deindè ad minas. Postquàm autem eos illis quoquè vidit superiores, induxit etiam ipsam experientiam, ignorans stolidus, hæc duo esse maximè contraria, vim & persuasionem. Quamobrèm si hoc studebat, vt ipsi Christianam abiurarent religionem, persuadere, non autem vim afferre ei oportebat: nisi fortè sufficiat solis labris, etiamsi quis cor non habeat consentiens. Deducit ergò athletas in stadium, & sæuos in eos immittit leones, qui erat animo immanis & insipiens. Qui etiam magno impetu feruntur in sanctos, vt qui fame essent iritati. Hoc enim de industria factum fuerat à parricidis, vt cum naturali feritate fame quoquè cõcurrente, citiùs consumerentur ab eis Christi martyres. Id verò maiori fuit admirationi, cùm euaserint martyres feris superiores. Solet enim magna Dei sapientia insignem malitiam deducere ad reddendam virtutem insigniter admirabilem.

Leones nihil eos lædunt.

Postquàm ergò bestię fuêre prope sanctos, non erãt ampliùs bestiæ, sed testes pietatis omni exceptione maiores, illam non verbis, sed rebus ipsis confitentes. Ipsę enim statìm eos, qui adorant, imitantes, & sanctis capita inclinantes, & veluti apertè præ se ferentes se petere veniam, quòd non ex se, sed ab alijs inuitæ ductę essent: deindè cùm etiam corpora eorum linxissent cum magna reuerentia, rursùs quietę redîerunt, Tyrannum summæ accusantes amentiæ, & omnibus euidenter ostendentes, quòd hęc animantia rationis expertia suos agnoscũt dominos, cùm id, quod est particeps rationis, vt par est, ab illis obseruetur. Sed sic quidem bestię, perindè àc compotes rationis, se apertè prębuerunt. Vide autẽ contrà rursùs eos, qui sunt prędìti ratione, quomodò apertè ostenderunt ferarum crudelitatem, & vacuitatem rationis. Cùm enim oporteret amentem illum Imperatorem hoc admirari, quod erat supra naturam, & contra opinionem, & hac re vti duce ad pietatem, ille non solùm non est admiratus, neque, si nihil aliud, reueritus ferarum ad rationem aptitudinem, sed eo ipso fuit magìs accensus ad iram: perindè atq; si feris indignaretur, quòd non sanctos, vt volebat, superâssent. Vndè etiam processit ad aliud genus tormenti. Bouem æneum machinatur supplicium martyribus. Quem cùm postridiè vehementer accendisset, signo dato frequentissimum populum congregat in theatro. Quoniam autem in his prolixa vtens oratione, visus est apertè nugari, & verba in aërem fundere inaniter, adhuc magìs accenditur ad iram: & iussit ijs, qui aderant, dicto citiùs sanctos inijcere in machinam æneam. Ducebantur itaque martyres tristem vultum minimè prę se ferentes, neque vllum mœstitię vestigium facie omninò ostendentes.

Conijciunt in bouẽ æneum inflammatum.

Postquàm autem propè fuerunt, manus & oculos simul in cælum tollentes: Domine Deus virtutum, dixerunt, exaudi nos rogãtes, & concede nobis, ô Rex, propterea quòd nos candefecisti, & probâsti igne pro te susceptorum certaminum, vt simus participes

hęre-

hæreditatis sanctorum tuorum à seculo. Reduxisti nos Domine, vt es pollicitus, ad priorem huius vitæ splendorem & gloriam: reduc nunc quoq; ab ijs, quæ fluunt, ad ea, in quæ nullus cadit interitus. Eccè enim nos tibi offerentes, igne efficimur holocaustum. Sic & pater, & filij, & mater tibi offerimur. Sit sacrificium nostrum acceptum coram te: & hîc quoq; pudore afficiatur per tuam potẽtiam communis hostis nostri generis. Per nos quoq; humiles glorificetur, Domine, summis laudibus celebrandum nomen tuum. Nè nostrum despicias sacrificium: sed appareat coram te sicut dona Abelis, sicut Abrahæ sacrificium, sicut sanguis primi martyris, sicut omnium sanctorum cædes, & holocausta, & mors per martyrium. Præbe autem ijs quoquè, qui nostrî commemorationem per sanctum nomen tuum peragunt, animæ salutem, & liberationem ab omni re, quæ affert molestiam. Hæc per vnam linguam gloriosi martyris Eustachij, qui simul decertabat, sanctorum chorus precatus audiuit vocem, quæ de cælo extitit, simul quidem eis, confirmantem finem petitionum, & eos renunciantem hęredes regni cælorum. *Audiũt vocẽ lapsam cœlitùs.*

Postquàm ergò hanc vocem audiuerunt martyres, in bouem candentem omnes simul alacri animo insiliêrunt. Ille autem, cùm ei appropinquâssent corpora sanctorum, nõ erat ampliùs instrumentũ ignis, nec supplicij, sed ęs eos refrigerãs, & recreans à multis sudoribus. Et sic Deum glorificantes, & ad ipsum quærentes resolutionem, martyricas animas, & quę multa subierãt certamina, deponũt in eius manibus, vicesimo mensis septembris. Cæterùm qui erat insignis scelere Adrianus, cùm tres iam dies pręterijssent, accedit ad hunc bouem ęneum: & iubet eum aperiri: erat enim eius in tergo ostium. Cùm ergò fuisset apertum, ipse, & ij, qui simul aderant, vident corpora martyrum, quę nullum quidem ignis ostendebant vestigium, candore autem magìs, quàm priùs, resplendebant. Quocircà cùm existimati essent viuere, iussit eos educi. Quod cùm factũ esset, inuasit omnes stupor & admiratio, quòd eos ne minimùm quidem attigisset, nec lęsisset ignis, vt hinc iudicare quispiam posset causam mortis. Hoc ergò magno stupefacti miraculo, veluti vno ore clamârunt: Magnus est Deus Christianorum. Is est vnus verus Deus: Deus fortis omnipotens, Iesus Christus, qui ex igne conseruat illęsa sanctorum suorum corpora, vt nec pilum quidem eorum possit ignis tangere. Cuius diuinę potentię apertum est testimonium leones quoquè, qui pręcesserunt, à malis illęsos eius conseruantes famulos. Sed hęc quidem, & similia canebat populus, Deum laudans. Tyrannus verò populi clamorem simul reueritus, & exterritus, recessit pudore affectus, & sub eo etiam occultè cõmunis hostis & inimicus. Qui aũt ex Christianis erant valdè pij & honesti, cùm gloriosorum Christi martyrum corpora sustulissent, psalmisque & hymnis fideliter ea essent prosecuti, honorificè & reuerẽter in loco sacro deponunt. Deindè cultûs simulacrorum desinente furore, oratoriam quoquè domum ędificant gloriosis victoribus, glorificantes patrem, filium, & spiritum sanctum, diuinitatem vnam & regnum: Cui conuenit omnis gloria, honor & potentia, maiestas & magnificẽtia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Vide miraculum.

Populus laudat Christũ.

CERTAMEN SANCTORVM ET GLORIOSORVM MARTYRVM, ACYNDINI, PEGASII, *Anempodisti, Aphthonij & Elpidephori: Authore Simeone Metaphraste.*

ETIAMSI Persę primi Christum natum ex Virgine adorârunt, & donis eum honorârunt, ij tamen posteà Christi seruos propter ipsum inhumanè puniẽrũt. Hoc autem cùm ex multis alijs est euidens, tum ex argumento, quod nunc est propositum. Nam cùm superbus ille Sapores sceptra teneret Persica, & declinâsset ad tyrannidem, & ad Christianos, qui erant in eius potestate, persequendos fuisset inciatus, magna quędam caligo Christi fuit offusa ecclesię, & ea repleta fuit tumultu & confusione. Nullus autem ex Persis erat negligens in acriter defendenda sua religione. Quamobrèm eos, qui Christum colebant, quotidiè criminantes, manui regię tradiderunt. Inter quos beatum

Nouẽbris 2.

Sapores rex Persarũ persequit Christianos.

atum quoquè Acindynum, Pegasium & Anempodistum, qui latebant in quadam domuncula, regi indicauerunt, vt qui & Christianorum tenerent opinionem, & multos ex ijs, qui ad ipsos ventitabant, Christi dogma docerent, & persuaderent, vt regia despicerent decreta. Ille autem valdè iratus, iussit statìm sanctos comprætendi, & coram se sisti.

Blanditur sanctis martyribus. Cùm verò adfuissent, iram statìm illinens ficta moderatione: Filioli, inquit, (quos paulò pòst erat excarnificaturus) dicite mihi, quænam est vobis patria, vndè genus ducitis, quodnam est vobis studium? Sancti autem responderunt: Et patria, & genus, & studium est fides in Trinitatem, quę est vnus Deus, à quo ad omnes, qui sunt, essentia: & ad eos qui viuũt, vita, tanquàm à fonte aliquo perenni, deriuatur. Hæc cùm audiuisset Tyrannus, Vt videtur, inquit, mea lenitas & quòd non sim procliuis ad supplicia, vos reddidit contumaces & audaces ad respondendum. Dixit verò statìm Acindynus: Quænam responsio facta fuit secùs, quàm oportet: aut quid tibi videmur non respondere vt cónuenit? Quoniam, inquit, alia respondistis, quàm de quibus fuistis interrogati. sed nisì accedentes citò sacrificaueritis, pœnitentia ducti frustrà flebitis. S. Anempodistus libero verborum fluento dixit Tyranno: Oportebat quidem, ô rex, nos de hoc verbo nè minimum quidem respondere, sed ferre silentio tuam in nos contumeliam: sed quoniam feruor fidei in Christum, non finit nos tacere, audi nos hæc tibi dicentes: Cur de patria, genere & studio curiosè inquiris? Hęc enim omnia, vt priùs diximus, est nobis Trinitas omnium architectatrix. Deos autem, quibus nos iubes sacrificare, nec nouimus, nec sunt omninò. Oportet enim amare veritatem: dæmones verò scimus esse deceptores, & animis afferre interitum. Qui cùm à Deo creati essent, & ab eo qui fecerat defecissent, igni æterno sunt damnati. Tyrannus autem his ad iram accensus, eis mortem minàtur acerbissimam. Cui sancti, perindè acsì bona esset pollicitus, non autem tormenta minatus, responderunt: Vix tandèm agnouisti id, quod est nobis vtile & salutare.

Mox intentat minas.

Sancti martyres virgis cæduntur. Tunc ergò iubet eos à quatuor viris extensos per totum corpus virgis cædi. Illi autem cùm totam mentem ad Deum sustulissent, ità affecti erant, cùm virgis cæderentur, perindè acsì patientibus alijs, ipsi adessent spectatores. Propterea plagas quidem negligebant: conueniens autem canticum ad Deum psallebant, dicentes: Vidisti Domine, nè sileas, & nè discedas à nobis. Deindè qui eos torquebant lictores, defessos iam, quòd diutiùs producerentur tormenta, alij recentes excipiunt. Cùm autem hanc, quæ erat supra hominem, vidisset Tyrannus martyrum tolerantiam, & eos tanquàm inane quidpiam ferre plagas citra dolorem, in maximam adductus admirationem & correptus vertigine, statìm cadit supinus, adeò vt, qui aderant, putarent eum esse mortuum. Deindè cùm ad se redijsset, licèt non ad id, quod oportebat, & veritatem, cùm ex athletarum quæ superabat hominem, tolerantia oporteret eum deduci ad pietatem, apparuit ille magìs ab ira superatus: & iubet martyres funibus extendi in aëre, & ignem subter eis accendi: vt duplici tormento eorum animæ celeriùs erumperēt. Illi autem quouis ferro & quouis adamante fortiores, tanquàm ad tormentum recẽtius etiam recentiorem ostentantes tolerantiam, & non in viuente corpore & dolorem sentiente, sed in quodam inanimo supplicium sustinentes, ipsum quidem negligebant: ad preces verò linguam & mentem conuertebant, dicentes: Qui es illuminatio nostra, Christe DEVS noster, qui propter nos passus es iniurias, & in ligno fuisti extensus, & precatus es pro ijs, qui te interimebant, patientiæ & tolerantiæ decreta nobis proponens, adspice ad humilitatem nostram & afflictionem, & libera nos à machinationibus scelerati animi huius tyranni. Sciant omnes nos te habere Deum in cælis, qui potest omnia, & qui est sine principio, tuum patrem, & adorandum tuum & sanctissimum spiritum in secula, Amen.

Psal. 34.

Sapores corruit.

Igni aduruntur martyres.

Christus eis apparet. Dan. 3. Cùm sic essent precati, in nostra forma appárens Dominus, soluit quidem vincula: ignem autem irrorat, quomodò pueris olìm in Assyria: & sic sancti illæsi & salui producti sunt in conspectum regis. Ille autem cùm esset valdè crassus & insipiens, neque admirabili spectaculo obstupefactus, neque martyrum inuicta motus patientia: Quid, inquit, vobis videtur, eos appellans nominatim, num hæc vobis parua persuaserunt tormenta, vt à pernicioso quidem vestro errore discedatis, nostris autem edictis cedatis? an adhuc vultis permanere in errore, vestris freti pręstigijs? Respondit B. Acindynus: Pręstigias

gias quidem neque scimus, neque vnquàm didicimus, neque vnquàm talibus vsi sumus imposturis. Sed quoniam Dei vires* inseparabiles, & quæ sunt supra naturam signa diuina, putas esse præstigias, visioneque & non re vera hæc fieri suspicaris, eris deinceps mutus & lingua impeditus, vt ex teipso testimonium feras Dei virtutis. Si potes ergò dicere, dic, quibusnam dijs nos iubes sacrificare? Non erat autem vox, neque auditio, sed erat mutus, non secùs atquè dij eius, solo nutu indicans animi voluntatē. Cuius amentiam Christi serui arguentes & irridentes, dicebant: Recedimus, tu autem nihil nobis omninò dicis.

for. *insuperabiles

Sapores sit mutus.

Cùm autem finxissent sancti se recedere, erat rex mutus similiter, crebrò defigens oculos in eos, qui circunsistebant, & nutu iubens, vt sancti comprætienderentur. Deindè cùm ministri quod volebat, nō possent intelligere, præ ira & dubitatione effectus semijnsanus, rupit chlamydem, & id quod fibulatoriū dicitur, humì disiecit, & sic eos, qui aderant, vocabat ad misericordiam. Christi autem milites & ipsos & Tyrannum miserati propter amentiam, O hominum cęcitatem, dixerunt, quòd sua sponte claudentes oculos, intueri nolunt lucem veritatis. Sed aperi DOMINE, oculos cordis eorum, vt illuminentur luce Dei cognitionis: & tua considerent miracula, & adorandum & sanctum tuum nomen significent. Cùm hæc autem essent precati, eis appáret exercitus angelorum, quorum splendorem ferre non valentes, qui oculis animæ caligabant, humì ceciderunt. Sancti verò cùm Dei consuetum sensissent auxilium, ei obtulerunt gratiarum actionem, dicentes: Deus noster, refugium & virtus, adiutor in afflictionibus quæ inuenerunt nos valdè: sed surge, & nobis fer adhuc auxilium, & libera ab ijs, quæ nos circundant vexationibus propter nomen tuum.

Angeli apparent martyribus.

Psal. 45.

Filius autem interitûs ne tunc quidem intelligens, nec se effectus melior, sed quasi à se discessisset, gemitus & suspiria emittebat, & faciem pulsabat, & similis erat ei, qui est animo perplexo, & nescit quid agat. Quem cùm benigni CHRISTI benignus discipulus sic affectum adspexisset Acindynus, dolore oppressus, effusis propter eius cordis cæcitatem lachrymis, conuersus: Quoniam, inquit, neque DEI disciplina, ô homo, fecit te eius virtutem intelligere, sed tua sponte sic manes improbus, gaudens tenebris impietatis, & amplectens ignorantiam: sit tibi potestas loquendi citra impedimentum, & nihil sit, quod tuæ linguæ obsistat. Illi autem protinùs quidem soluuntur frena linguæ: oculi verò animę minimè soluuntur à nube, quæ eos obstruebat: sed perindè acsì nihil noui accidisset, neque quicquam esset passus, pergebat ea, quæ priùs, exequi: & in eos, qui circunsistebant, præ animi dubitatione iram volens immittere, vt cuius animus esset plenus dedecore: Acindynus quidem, inquit, & eius socij, & Pegasius & Anempodistus eum, quem par est, finem iam accipient: Porrò autem vos quoquè, ô pessimi omnium ministri, nequaquàm sinam: & sumam pœnas, quas vestra meretur inobedientia. Iubet ergò grabatos afferri ferreos, & ignis multum substerni, qui adspergatur adipe & pice & resina, & sanctos recumbere super hos candentes grabatos. Illi autem perindè acsì in quodam roscido & florido prato essent recubaturi, constanti vultu magnoque & excelso animo insiliêrunt in grabatos. Deindè cùm se multis horis extendissent, canebant Psalmum tempori conuenientem, dicentes: Igne probâsti nos, sicut probatur argentum. Posuisti afflictiones super dorsa nostra. & : Da, vt magno & forti animo feramus eos qui adsunt, cruciatus. Da etiam circunsistentibus, vt agnoscant nomen sanctum tuum, quibus & tuam virtutem, & tua nota fecisti miracula.

Sapores per martyrum preces recipit loquendi facultatem.

Vide supplicium.

Psal. 65.

Cùm ij hæc dixissent, audita est vox è cælis, dicens: Quoniam factis vestram fidem confirmâstis, vestræ petitiones deducentur ad effectum. Hanc ergò diuinam vocem effectus statim est consecutus. Nam quicunque ex circunsistentibus digni sunt habiti, qui eam audirent, exclamauerunt: Vnus solus est verus DEVS, quem colunt martyres, vnus fortis, vnus inuictus, & præter ipsum non est DEVS. Vos ergò estis beati, qui aduentûs eius in terram fuistis testes, & propter eius desiderium animas ad mortem tradidistis, mortem, quæ vitam æternam conciliat. Cæterùm vt nobis quoquè manum præbeat, & nos extrahat ex profundo interitûs, eum rogate. Martyres autem cùm eorum precum duxissent rationem, & oculos in cælum sustulissent, Altissime Deus, dixerunt, adspice ad seruos tuos, qui nomen tuum inuocant in veritate, & voluntariam irrigationem attribue nouæ tuæ hæreditati, ijs, inquam, qui nunc crediderunt

Multi credūt in Christum.

runt in nomen tuum, vt ſit eis medicina ros, qui à te proficiſcitur, id quod peccati eſt morboſum, expugnans: & ſciant omnes te ſolum eſſe DEVM, & omnia, ô Rex, tuæ obedire potentiæ. Simul autem cum fine orationis & repentè emicant fulgura, & erumpunt fulmina, & vehemens cadit pluuia, adeò vt metu correpti aduerſarij, huc & illuc diſpergerentur, ijs ſolis, qui Chriſto crediderant, relictis ſolis cùm ſanctis martyribus, ad quos ſancti: Nè timeatis, dixerunt, qui vos Chriſto dedicâſtis: nam hæc propter vos extiterunt.

Cùm ergò vna voce DEO emitterent glorificationem, acceſſit multitudo angelorum, candidis eos induens veſtibus, quæ fortè oſtendebant purgatam eſſe animam fide & aqua. Rex autem, cuius cohiberi non poterat inſania, vt par erat, dixit ſanctis: Quòd veſtræ iuuentuti parcerem & ſpeciei, id vos fecit meam contemnere potentiam: ſed re ipſa omninò ſcietis, vos ea facere, quæ ſunt inutilia & vobis non expediunt Sed quoniam non ineſt nobis minor patientia, quàm potentia, adhuc veſtram tolerantes ſtultitiam, conſulimus vt pareatis, & hunc dulcem ſolem lucrifaciatis, & non mortem præmaturam & acerbam attrahatis: ſed accedentes, dominis dijs ſacrificetis. Sanctus autem dixit Acindynus: Nos vnum nouimus Deum, qui eſt in cælis, & ei ſoli ſeruimus, qui poteſt corpus & animam damnare igne æterno. Ad hæc rex: Ego quoquè, inquit, volo vos vnum ſolum DEVM adorare. Et quomodò, dixerunt martyres, nos iubes ei ſacrificare? Me, inquit, ſequentes facite, quomodò me videritis facientem Sed tu quidem, dixerunt martyres, facies ſicut ſcis: nos autem rursùs conſequenter faciemus, vt didicimus.

Matt. 10.

Stultus rex putat ſanctos velle dęmonibus ſacrificare.

His lætatus Rex, Et cur hoc, inquit, non diù antè feciſtis: ſed me coëgiſtis ad hoc, quod eſt præter naturam, vt in vos inueherer, qui eſtis mihi chariſſimi? quod vtinàm non feciſſem. Vos tamen tanquàm patri filij ignoſcite, qui vos caſtigando, conuertere coactus ſum etiam pręter ſententiam His dictis, currum conſcendit: & accerſiuit ſanctos, vt cum ipſo conſidérent. Illi autem, Abſit, dixerunt, ô rex, vt nos eó procedamus dementiæ, vt tecum audeamus conſidere, & tuam potentiam tanta afficere contumelia. Sed qua à vobis, inquit, afficior contumelia, ea eſt mihi optabilior & pluris facienda, quàm honor aliorum. Cùm autem fuiſſent in templo, vno ex ſanctis manu appræhenſo, ſimul cum eo eſt ingreſſus. Eius verò animo magna diffuſo lætitia, Magna eſt Iouis inuicti potentia, clara voce exclamauit. Deindè ad ſanctos conuerſus, Quid inquit, vobis videtur, an vt ipſi primi inchoëmus ſacrificium: an nos id vobis concedamus facere? Quomodò veſtra voluërit potentia, Sancti reſponderunt. Rex autem permittit ſanctis primùm precari. Cùm ipſi ergó genua inclinâſſent, & preces DEO offerrent, totum templum fuit terræmotu concuſſum, & quæ in eo erat ſtatua, cadens fuit confracta. Rex itaque territus, è templo exilijt. Deindè cùm ſurrexiſſent ſancti ab oratione, & veſtigia lachrymarum adhuc apparerent in eorum vultibus: Hæc ſunt veſtra Deo inuiſa promiſſa? dixit rex, hac'ne ſpe vos adduxi in templum deorum? Sancti autem, Nos, dixerunt, in nullo mendacio deprædhendiſti, ô rex, ſed quod polliciti fuimus, hoc fecimus. Ille verò, Si ad talem deduci finem veſtra, vt vos dicitis, promiſſa putâſſemus, nec omninò quidem attẽdiſſemus ea, quæ à vobis dicebantur. Reſtat ergò, vt vos pro meritis factorum remuneremur.

Dixit, & ſtatìm iuſſit tres afferri lebetes, & in eos inijci plumbum, & maximum ignem in eis accendi: ex vtraque autem parte lebetum ſtylos infigi, qui duo capita & ea diuiſa habebant ſupernè, per quæ demiſſis catenis, & lumbis ſanctorum compræhenſis, eos in lebetes demittere, & rursùs ſursùm trahere. Hoc ergò horribile ſupplicium ſubeuntes, canticum canebat vnuſquiſquè ſanctus, & ſuo nomini & pœnæ conueniens. Nam beatus quidem Pegaſius: Quoniam apud te eſt fons vitæ, dicebat: In lumine tuo videbimus lumen. Inſignis autem Anempodiſtus: Pedes mei ſteterunt rectitudine, & lucerna pedibus meis lex tua, & lumen ſemitis meis. Diuinus verò Acindynus, Compręhenderunt nos dolores mortis, Pericula inferni inuenerunt nos: ſed etiamſi per ignem tranſiuimus, ipſe Domine educes nos in refrigerium. Qui erat autem anima occęcatus Imperator, cùm vidit ſanctos à plumbo nihil pati, propiùs ad illos accedens: Noui, inquit, veſtras pręſtigias, & cùm catenas ſuis tetigiſſet manibus, demiſit ſanctos in lebetes vſque ad collum. Quorum ſubmerſione plumbum effuſum ſupra lebetes, eos propè reliquit vacuos. Statim ergò dixerunt ſancti Tyranno: Tu quidem cùm

Immani ſupplicio effecti martyres, Deum laudant. Pſal. 35. 18 17 65

cùm tua manu velles nobis mortem afferre, à ſcopo excidiſti, DEO nos omninò conſeruante: labor autem tuus in caput tuum conuertetur, & colliges fructus dignos tuis operibus. His autem hæc dicentibus, ceciderunt quidem & diſſolutæ ſunt catenæ.

Vnus autem ex miniſtris, admirabili obſtupefactus ſpectaculo, exclamauit: Magnus eſt DEVS Chriſtianorum: & tyranno dixit, O crudeliſſime, quouſquè tuis iuſſis nos vexas, iubens nos aggredi ea, quæ ſunt inutilia? Nos enim, qui tibi cedimus, videmus pati potiùs, quàm Chriſti martyres. Tyrannus autem conturbatus repentina eius mutatione, iram quidem apud ſe celat, ſed manſuetudinem ſimulans apud Aphthonium, (hoc enim erat nomen ei, qui crediderat,) Iube eos, inquit, citò egredi ex lebetibus. Illi verò ſalui, non ſecùs atquè aurum ex fornace, repentè emergentes, acceſſerunt ad Imperatorem. Egregius autem Aphthonius, recenter compactam fidem veluti confirmans: Notum tibi ſit, inquit, ó rex, quòd Deum adoro, quem colunt Chriſtiani, & ei ſoli ſeruio, & me his ſanctis adiungo. Ille autem magna eius audacia & fiducia obſtupefactus, bonis verbis & honorum promiſſis eum conabatur potiùs inducere, dicens: Ego tibi cauſa fui huius mutationis, qui te tamdiù reliqui in ea, in qua fuiſti collocatus, militia, & non ſum te maioribus dignatus honoribus: ſed ſi quid hucuſquè defecimus, id iam implere ſtudebimus. Nihil ergò veritus, dic liberè, quaſnam cupias dignitates: tuam enim petitionem nequaquàm omninò renuemus. A Chriſto autem recèns electus miles, Deſidero, inquit, ó rex, eam accipere militiam, quam ipſe nō potes præbere: ſed ſolus Rex immortalis, qui ſcit etiam dona largiri immortalia. Cùm ergò eius firmam & ſtabilem didiciſſet ſententiam, eum ſtatim condemnat, vt ei caput feriatur gladio, pro ſupplicio ea largitus, quæ erant ei maximè optanda. Qui cùm lubenter eam accepiſſet ſententiam, Ago tibi gratias, inquit, Domine, quòd me ſeruas, qui ſum indignus, propter magnam tuam & ineffabilem miſericordiam. Proptereà anima mea te laudabit, & nomen ſanctum tuum glorificabit, nunc & in ſecula, Amen.

Vnus ex miniſtris regis cōuertitur.

Ingens miraculum.

S. Aphthonius cędi capite iubetur

Deindè ad ſanctos conuerſus: Ego quidem, inquit, ó domini mei dilecti, ingredior vitam mihi propoſitam. Rogo autem veſtram benignam & miſericordem animam, nè recordemini eorum, quæ iuſſus in vos feci: potiùs verò pro me rogetis communem Dominum, vt ſit mihi clemens & propitius, & nè me ſeparet à veſtra portione. Cui ſancti martyres: Bono animo, dixerunt, ó frater, beatam vitam ingredere. Beatus enim es propter tuum deceſſum, quòd primus noſtrûm ſiſteris coram optata Trinitate, & tui laboris accipies remunerationes, æternam lucem conſequens & gloriam ſempiternā. Quocircà tu potiùs memento tuorum ſociorum, & precare, vt cùm quod ſupereſt certaminis perfecerimus, abſque vllo impedimento eadem, quæ tu, prę̨mia & eandem adipiſcamur hæreditatem. Hæc cùm ſancti dixiſſent, eis diuinus circunfuſus Aphthonius, cùm & in eorum colla deſiderij effudiſſet lachrymas, & iucundè illorum membra eſſet amplexus, ducebatur ad mortem. Deindè cùm ad locum perueniſſet definitum, beatum caput ei amputatur, & apud Deum beatam deponit animam. Qui autem fortè aderant Chriſtiani, cùm veluti ad quendam theſaurum accurriſſent, & mundis ſindonibus precioſas eius reliquias inuoluiſſent, in loculo depoſuerunt, conſummationem ſociorum eius adhuc expectantes, vt maiores diuitias ſic ſibi reconderent.

Caput eius amputatur

Eius ſacræ reliquię colliguntur.

Poſt hæc ſanctis dicit rex: Nè exiſtimetis, inquit, me vobis æquè leuem ac facilem mortem allaturum, atquè malè perdendo Aphthonio. Nam paulatìm acerbiſſimis tormentis carnes veſtras conſumens, miſerabilem vobis mortem afferam. Hæc cùm dixiſſet, bubulos iubet afferri culeos, & ſanctos in eos inijci martyres: Deindè in aquam immitti. Hoc autem cùm factum eſſet maxima celeritate, eis beatus appáret Aphthonius ſimul cum tribus indutis candidis veſtibus, quorum diuina virtute diſrumpuntur culei, & terrę illæſi redduntur ab eis martyres. Cùm ſic ergò conſpecti fuiſſent à tyranno, arbitrans ille non fuiſſe factum, quod ipſe iuſſerat, ſtatim ſurrexit ad ſupplicium ſumendū de lictoribus, & ſtatim iuſſit eorum manus amputari gladio. erant autem quatuor numero. Deindè eos ſic, pro ſanctis immitti in profundum maris. Quod quidem cùm fieret, & mari traderentur, exclamabāt: Domine, excipe noſtros ſpiritus, & cum ſanctis tuis martyribus nos, etſi ſimus indigni, connumera. Deo autem inuiſus & planè dæmon Saporius, cùm ſtatim beatos viros, Acindynum, inquam, & Pegaſium, & Anempodiſtum

Appáret martyribus

ſtum

ftum iussisset includi in carcere, ipse seipsum grauissimè cruciabat, anxius propter res præsentes, & magnis animi fluctibus agitatus, & nec cibum quidem omninò sumere sustinens.

Ijs ergò, qui primas partes apud eum obtinebant, conuocatis: Cur me solum, inquit, reliquistis in his, quę sunt proposita, laborare: ipsi autem ociosum delegistis silentium, nec verbo, nec facto vllam opem mihi ferentes? Sed si aliquid quidem noui & insoliti velim afferre, vos statìm habeo resistentes & reluctantes. Nunc autem cùm nihil noui introducatur, sed patrium nostrum dogma despiciatur, & nè cadat, veniat in periculum, & nulli vestrûm veniat in mentem, ne vultu quidem dolorem præ se ferre, de summa rei planè venio in dubium, & mœrore enecor. Ad hæc Elpidephorus, qui tunc erat primus senatûs, & fidei Christi ardens amator, & ad summam quidam Nicodemus, & Christi occultus discipulus: Et quam tibi, inquit, ô rex, hac in re opem ferre possumus? Neque enim potentia tua nobis indiget, quæ rerum experientia omnibus antecellit, & habes potestatem voluntati consequentem. Copia autem instrumentorũ, quæ sunt comparata ad torquēdum, eorum quę sunt facienda, apertè suggerit tibi deliberationem. Rursùs dicit Tyrannus: Quid verò? Egó ne solus possum latrare aduersùs hos impios? Sanctus verò respondit: Si hoc tibi videtur operosum ac difficile, sine, inquit, eos sua abire voluntate. Immanissimus verò Sapores: Sed quantùm, inquit, das ex tuis verbis conijciendum, vidéris illis potiùs, quàm nobis, adhærere. Nam mihi verba communiter ad omnes facienti, ipse solus das responsa: & suggeris, vt impios relinquã impunitos.

Elpidephorus insignis vir.

His sic à Saporio dictis cum suspicione, beatus Elpidephorus, Quoniam sum, inquit princeps senatûs, hi mihi meritò concedunt primum dicendi locum. Sed ij quoquè dicant, quod videtur vnicuique, quoniam vis, ô rex, omninò verum audire. Quidam autem vnus ex senatoribus, habens animam diuina gratia illuminatam: Quid reuerà mirum est, inquit, ô rex, si Elpidephoro, qui est princeps senatûs, & nihil insipiens respondet aut indecorum, nos dicere concedimus? Rex a[...]m cùm id, quod erat, re vera deprehendisset: Video, inquit, vestram mentem non rectè affectam in nostram potentiam. Quidam verò, nomine Philologus, ætate iunior, ingenio acutissimo, zelo ardentissimus: O rex, inquit, mala, quæ tuũ animum de nobis inuasit coniectura, non nobis in bonum exitum desinet. Es enim plenus suspicione, vt qu[...]gites omnibus tua condemnatione afferre exitium. Tyrannus autem ira repletus propter repētinam Philologi loquendi libertatem: Quis, inquit, te delegit, v[t] dares tam duram & asperam sententiam? Ad hæc vir ille egregius, non iram tyranni reueritus, nec de eius potestate solicitus: Quid verò, quandò verum dixerit quispiam, ô rex, té ne oportebit ilicò irasci? Deindè etiam intuens ad omnes, qui aderant, senatores: Per salutem, inquit, vestrûm omnium, tali viro nihil oportet respondere. Quomodò enim veram accipiet orationem, quæ furore repleta est, anima? Propter hæc Tyrannus ira repletus, ira, inquam, ad similitudinem serpentis, vt dicit diuinus Dauid, milites iubet stare pro foribus, vt eos, qui ei repugnabant, & primum omnium Elpidephorum, ense conficeret: Quidam autem Callistratus, cùm esset regi amicissimus, eum collo amplexus, orabat vt iram reprimeret. Omnes verò simul liberè loquentes: Miserrime regum, dicebant, pulchrè scies nos non eadem quæ tu, sentire, neque similiter tueri impietatem. Et hæc cùm dixissent, exiērũt eo sic relicto. Sed ille, cùm esset nox, & ad summam filius tenebrarum, habuit noctem, opem ferentem rebus pessimis, & cùm primùm illuxisset, sedēs pro tribunali, iubet tres fossas effodi, & in eas immitti bestias & serpentes, & sanctum Acindynum cum suis in eas inijci.

Philologi dicendi libertas.

Psal. 57.

Martyres in fossas mittuntur.

Postquàm autem sanctos eò immisissent, Deus Deus noster, ad te de luce vigilamus, psallebant martyres. Sitiuit te anima nostra, sitiuit Deum viuum & fortem. Sed tu fac nobiscum conuenienter tuæ mansuetudini, & educ nos de lacu miseriæ. Quoniam benigna est misericordia tua, & bonitas quæ non potest exprimi. Interìm autem dum precarentur, splendidi accesserunt angeli, velutì quibusdam virgis ferreis bestias abigentes, & vnumquenque è sanctis manu accipientes, eos illæsos è fossis eduxerunt. Sed rex cùm oporteret rursùs Christi intelligere potentiam, & cessare aliquandò aggredi, quæ non possunt effici, ille iussit sanctos rursùs suspensos cædi. Cùm autem vidisset eorum carnes multis horis conscindi, fortique & generoso animo resistere certamini.

Psal. 26.

Angeli eos indè educũt

Cæduntur crudelissimè.

raminibus, iubet eos è lignis deponi, & eis capita amputari. Ipse enim magis erat defessus intentans supplicia, quàm martyres sustinentes ea, quæ intentabantur: & summa fortitudine vicerunt illi infinitam crudelitatem. Cùm iam autem ad mortem abducerentur, qui ab eis illuminati fuerant ad pietatem, simul cum senatu, Dimittitis nos, dicebant, ô doctores pietatis, super cathedram pestilentię, in medio ecclesię malignantium, cùm ad mensuram ætatis in Christo nondùm peruenerimus. Beati autem illi eis responderunt: Qui docet hominem sciẽtiam Christus Deus noster, qui est illuminatio animarum nostrarum, ipse vos illuminabit & reddet intelligentes, firmosque faciet & stabiles fundamento suæ fidei. Psal. 93.

Relata sunt hæc regi: & quòd magna multitudo sequeretur sanctos, eorum cędes prohibens. Ille autem statìm emittit cateruam militum in eos, qui sequebantur sanctos, cui iussum fuerat vt eos expelleret: sed egregij illi viri, qui ad finem vsque statuerant resistere peccato, hoc nihilifacientes, maluërunt potiùs mori cum sanctis. Quorum constantiam cùm tyrannus rursùs intellexisset, iussit omnes simul cum sanctis interfici, suæ occidendi homines cupiditatis prætextum accipiens eorum amorem pietatis. Cùm autem ei suggessissent quidam, quorum erat magnus zelus in simulacra, quòd fuisset senatus causa horum malorum, iubet beatum adduci Elpidephorum, vt qui apud eum ferret primos honores. Ille autem conuersus ad inuictos martyres, qui nondùm erant consummati, Rogate, dixit, pro me patres in spiritu, duces meæ in Christum fidei, vt ego quoquè à vestro cœtu non excidam. Cui sancti: Esto bono animo, dixerũt, ô frater, esto bono animo, & nè sis animo anxius. Nos enim pręcedes, primus sistendus coram cęlesti Domino. Cùm eos ergò esset amplexus, ducebatur ad tyrannum: cum autem tres quoquè alij consequebantur, qui erant eiusdem animi & instituti.

Tyrannus autem, Quid vobis, inquit, accidit, ô stulti, vt deorum quidem patriam dimitteretis religionem, adhæreretis verò his impostoribus? Sed nisì citò resipiscentes, ad priora redièritis, vos excipiet acerbus vitæ finis. Cui Elpidephorus interrito & constanti animo: Notum tibi sit, inquit, ô rex, quòd deos, qui non sunt, non colimus, & tuo dogmati repugnamus. Fac ergò id, quod tibi videtur. Quoniam hoc vobis placet, inquit Tyrannus, sequendo hos impios eiusdem quoquè esse finis socios, neque nos vos vestro frustrabimur desiderio: sed vestra capita iubeo gladio amputari. Cùm autem sancti hanc audiuissent sententiam, lætique & exultantes ducerentur ad mortem, eos quoquè consequentibus militibus, qui erant numero circiter trecenti, qui cum diuino, inquam, Acindyno & eius socijs mori maluërunt, & sic venire ad CHRISTVM, cuius misericordia est supra vitas, mortem gladio accipiunt, magnam animi alacritatem eis afferente Acindyno, & excitante, animosque addente ad martyrium.

S. Elpidephori constantia.

Psal. 62.

Senatores 4. cum 300. militib⁹ occiduntur.

Iam autem interfectis militibus & senatoribus, quamprimùm accersit tyrannus beatum Acindynum, Pegasiumque & Anempodistum: Deindè vulpina pelle indutus, clementiamque & mansuetudinem simulans peruersissimè: Quænam est, dicebat, talis vestra constantia, vt vitæ præsentis sitis prodigi, & eam morte commutetis? Testis sit mihi sol, qui est iucundus omnibus, quòd propter vestram mortem mihi scinduntur viscera & anima. Misereor enim vestræ ætatis & iuuentutis, & corporis quoquè pulchritudinis, cuius vel misereretur bestia, & ei parceret. Credite ergò mihi, qui vestrí magnam curam gero, & consulo quæ sunt vtilia. Videtis enim, quomodò nulli pepercerim senatori, nec militi. Vestrì autem paternè curam gero, & vos amplector, vt qui vestram didicerim virtutem & fortitudinem ex constantia in tormentis. Si enim mihi paruëritis, vos primis dignabor honoribus, & concedam dona digna vestra virtute. Sancti autem, Nec tibi, dixerunt, nec nobis frustrà labores exhibe. Sed nec tu nobis parcas, nec te nostrî vlla moueat misericordia. mentem enim nostram nunquàm flectes, aut bonorum promissis, aut minis malorum intentatis, aut metu mortis, quæ est tibi terribilis. Quomodò enim mortem timuerint, quos hoc magis afficit molestia, quòd semèl & non milliès possint mori pro CHRISTO? Fac ergò citò id, quòd à te iam est iudicatum. Nos enim expectat chorus sanctorum: vt etiam magis tibi agamus gratias propter celerem consummationem.

Tyrannus blanditur.

Martyres cum contemnunt.

Traduntur in custodiã. Ille autem deposita persona, & ficta ablata mansuetudine: Non per deos, inquit, non assequemini id, quod desideratis. Iubet ergò eos, cùm fuerint ferro vincti, in tutissima seruari custodia. Ipse autem cùm tota nocte considerâsset, quanam morte eos afficeret, manè iubet in fornacem ignis ardentem diuinos iácere martyres, vt omninò consumptis sanctis eorum corporibus, ne cinis quidem relinqueretur Christianis desiderij sui solatium. Qui cùm mox educti fuissent è custodia, eis magna voce acclamauit tyrannus: Eccè pręmia vestræ inobedientiæ, ostendens manu fornacem: quam nullus alius, sed vos vobisipsis accendistis. Acindynus ergò beatus martyr cùm intellexisset, quàm esset malitiosus & versipellis tyrannus: Fortè, inquit, prophetice tibi nomen imposuit mater. id enim patrem dęmonum significat. Tu autem non pater dęmonum, sed Iohan. 8. es apertè filius eius, qui fuit homicida ab initio: quoniam eius opera imitaris, vt qui hominum sanguine, sicut ipse, delecteris. Ille verò, cùm verbi acerbitas eius animum momordisset, matre sua accersita: Quid mihi, inquit, ô mater, nomen sibi vult? Illa autem: Scio, inquit, hoc esse tibi paternum. Quidnam verò possit significare, nescio. Sapores autem, Sed isti, inquit, cacodęmones dicunt hoc significare patrem dęmonum. Quòd si habeant veritatem in hoc sibi suffragantem, non illos, sed te priùs tradam morti acerbæ. Illa verò subridens: Omninò, inquit, nisi hoc apertè nôssent, non ità auderent loqui multis præsentibus. Hinc factum est, vt ira, quæ cohiberi non poterat, inuaderet hunc execrandum: statimque cùm simul cum DEO communem abnegâsset naturam, & nec ipsum omnibus charum nomen matris esset reueritus, quod vel ipsis feris & animalibus rationis expertibus affert reuerentiam, ei manus Sapores matri impingit alapã. inijcit, manus (ô diuina iustitia) homo in matrem, & matrem iam vetulam, & filius matri impingit alapam, egregiam ei reddens mercedem nutritionis, aut potiùs lubenter dixeris, qui maiorem iure erat redditurus, quòd illa tale malum in lucem ediderit. Illa autem prócidens ad pedes sanctorum, Seruate meam senectutem, dixit cum multis lachrymis. Ipsum enim, vt video, satanam, illum ipsum ego genui.

Ille autem illam nihilipendens & repellens, intuens ad martyres: Vestra, inquit, in malis perseuerantia, efficit, vt vobis fornax accendatur ampliùs. Illi verò, Tua mater, aiunt, curæ tibi sit in præsentia. Quid enim animi habeamus, iam satis es expertus. Tyrannus autem, Quid ea, inquit, sit mihi curæ? Si tibi, inquiunt, remittetur scelus, qui iniustas manus in ipsam matrem intulisti. Sed si pro filio, inquit, mater precata fuerit, dij mei ignoscent. Illa autem oculos statìm in altum tollens, Christe vnigenite, inquit, Dei fili, filio meo nè remittas, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Ille autem rursùs iniquus, Longa, inquit, vt videtur, & multorum annorum senectus tuam mutauit & corrupit mẽtem: & ideò tam facilè indúceris, vt nobis malè preceris. Ad hęc anus illa sapiẽs: Sed si ego, inquit, qui te genui, sum inops mentis, tu qui ab ea es genitus, quomodò saluam mentem habere existimaberis? Non ergò, inquit Tyrannus, ab eo, quod decet aberraui: qui tibi, quę es eiusmodi, talem intuli tibi alapam, impingens contumeliam. Illa autem, Tibi, inquit, testificor, quòd Dei, qui omnia adspicit, oculum & iustum illius iudicium non effugies.

Cùm ea sic respondisset, mutus euasit sceleratus. vix tandèm autem dixit ijs, qui aderant: Hinc tollantur impij, & in ardentem fornacem inijciantur: quoniam contendunt non parére nostris iussis. Hanc verò, quæ abiurauit se meam esse matrem, & violauit ius naturæ, relinquite eam sua voluntate ambulare. Illa autem beata: Deum, in-Mater Saporis iurat se velle mori cum sanctis. quit, iuro, me esse morituram cum hac trinitate martyrum, & neque morte, neque vlla re alia me vnquàm ab his esse seiungendam. Tyrannus verò, bonæ terræ malum germen præter expectationem: Hæc res, inquit, non est mihi magnæ curæ: fac, vt tu volueris. Cùm ergò martyres fornaci appropinquâssent, tollentes in cælum oculos, dixerunt: Domine Iesu Christe, vera lux, quę ante secula è paterna effulsit gloria, agimus tibi gratias, quòd nos corroborâsti, vt ferremus pro te certamẽ: & nõ permisisti, vt compræhenderemur à laqueo venantium: sed tanquàm passerem animam nostram ex eo liberâsti. Et nunc Domine confirma nostros animos, vt possimus aduersùs hunc ignem nos fortiter gerere. Nobis quoq; adsis in tẽpore excessûs ex hoc abiecto corpore, & defende nostras animas. Te enim freti & tua virtute, hanc flammam ascendimus.

Cùm itaque fuissent milites prope os fornacis, & intolerabilem eius ardorem non possent

possent sustinere, sancti qui eos viderant territos: Quid statis, dicebant, quod iussi estis, non facientes? Si hic, qui est conseruus & est ad tempus ignis, vobis visus est tam terribilis: ignis ille gehennæ, qui nunquàm desinit, & nunquàm extinguitur, quemadmodùm à vobis tolerabitur? Et quomodò, dixerunt illi, potuerimus effugere, quod vos dicitis, supplicium? Nisi abnegato cultu idolorum, dixerunt sancti, Christo vero DEO verè credideritis, non poteritis illa effugere supplicia. Ad hæc milites: Quandò, dixerunt, regis iussui seruientes, vobis inferebamus supplicia, contremiscebamus & timore afficiebamur, vt qui expectaremus nos aliquid graue esse passuros. Nunc autem vestram consecuti doctrinam & admonitionem, sumus tranquillis animis, aliquam spem salutis, vt par est, expectantes: sed vos cùm in nos feceritis, quæ oportet & vult vestra fides, ad Regem æternum adducite. hunc enim, in quem cadit interitus, iam sumus abominati. Propter hæc martyres repleti lætitia, Dominum, dixerunt, vna voce laudemus, quoniam bonus: & suauis euadat ei nostra laudatio, qui ædificat animas eorum, qui ad ipsum fide accedunt, & gaudio propter eorum salutem implet cælestia. Excipe Domine eos, quos hora vndecima conuocâsti ad vineam tui martyrij: & da eis mercedem dignam tua bonitate, eos referens in numerum priorum tuorum decertatorum. Alij milites credunt in Christū.

Milites ergò velutì quibusdam armis inexpugnabilibus, Christi muniti signaculo, simul cum sanctis Acindyno, Pegasio & Anempodisto fornacem ingressi sunt, cùm essent numero viginti & octo, ne ipsa quidem tyranni matre relicta, sed cum eis simul ingressa. Chorus autem Angelorum circa fornacem sanctos videbatur excipiens, & cum eis hymnum canens. Martyres autem cùm sacras animas apud DEVM per ignem deposuissent secundo die Nouembris, locum repleuerunt odore ineffabili: adeò vt qui illic aderant Christiani, quæ dici non potest, voluptatem senserint, & eum laudârint, qui re ipsa implet quæ dicit diuinus Dauid, & in sanctis suis se ostendit mirabilem. Quorum sacræ & preciosæ reliquiæ depositæ sunt in loco, qui dicitur Irenessus, ex quibus manat maxima gratia ad eos, qui accedunt: Ad gloriam Domini nostri IESV Christi: Quem decet maiestas & laudatio cum eius principio carente patre, & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. 28. milites cum regis matre & martyribus in fornace ardēti reddunt animas. Psal. 67.

VITA SANCTI HVBERTI EPISCOPI LEODIENSIS: AVTHORE QVODAM *eius discipulo vel familiari, vt ipsa historia satis indicat.*

Extat in antiquis MS. codicibus.

POST gloriosum beatissimi ac præcellentissimi antistitis Lamberti à rebus humanis excessum, qui Pontificalem apicem apud vrbem Tungrensem quadraginta annis strenuè ferens, vitę quidem exempla posteris dereliquit: mortis autem acerbæ viriliter ferendo discrimina, & summi pastoris vestigijs inhęsit, & quantum amoris circa Dominicas oues haberet, aperuit: vtpotè quibus & viuens vitæ contulit pascua, & pro quibus non metuit mortis subire dispendia: Hubertus venerandus præsul eius sedi subrogatur Episcopus, cui non erat virtute secundus. Nanque pastor ille pius, qui deuicto mortis tyranno, oues suas consolari dignatus est, dicendo: Eccè ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi: eidem gregi talem ac tantum prætulit pastorem, per cuius opera, vera esse sua verba ostenderet, virtusque in eo pollens, Christum in se & loqui, & operari clamaret. Egitque, vt assolet, diuina prouisio, vt quia optimi pastoris destituebantur solatio, non rictibus luporum territæ, per diuersa dispergerentur, dentibusq; lacerarentur: sed succederet pastor, qui humilis gregis curam gerēs, fessas subleuaret, fractas alligaret, emaceratas sanaret, luporumq; rabiem ab eorum insecta- 3. Nouēbris. S. Hubertus S. Lamberti successor. Matt. 28.

insectatione procul proturbaret: nec iam Ecclesia DEI fieret lustrum ferale, sed expiatum à sorde nocentium, & serenatum ab angore luporum, redderetur Domino templum herile.

Iuuabatur nanque prædictus Domini famulus non modò Christi exemplis, sed & prædecessoris sui nuperrimis institutis: quia & humanam mentem non tam instruunt prisca, quantùm præsentia: nec eò infirmi conualescunt exemplo multò sibi superiorum, quò ad æmulationem prouocantur ex visione coæqualium. Vndè actum est, vt idem vir venerandus & lectione scripturarum, quæ sibi agenda forent, addisceret, opusque lectionis, paterna æmulando opera, perageret, * operibusque pastoralis non segnis executor existeret, atque ideò officij episcopalis non incongruus minister fieret. Igitur vt vox veridica, veritatis ore prolata, compleretur, dicentis: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum: consensu vnanimi fidelium, talis ac tantus vir cathedra, vt dictum est, præsulatûs Dominici gregis donatur: vt qui eatenùs sibi tantùm profuerat, & sub schemate priuatorum degens delituerat, candelabro Dei quasi quidam clarissimus lychnus imponeretur, quatenùs eius exemplo cunctis in domo Dei positis, luminis claritas pręberetur.

Exempla præsentia quantùm prosint.

*for. * operis*

Matt. 18.

Sciens nanque memoratus & sæpè memorandus vir, aliam legem esse subditorum, aliamque prælatorum: scilicet vt subditus quisque curet, nè pereat, nè ve suo exemplo alios perdat: prælatus autem non solùm intendat suæ, sed & iudex prouisorque cogatur vitæ fieri alienæ: non ei sufficiebant ea, quæ sibi olim sectanda proposuerat: sed in arctiora tendens, magnoperè studebat antiquorum patrum sectari vestigia. Vndè non * quælibet sibi in æmulatione proposuit, aut virtutum ignobilitate degenerem, aut inscientia vecordem, aut mollitia segnem: sed illos potissimùm, qui voce Domini audita, dicentis: Si vis perfectus esse, vade: vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me: studuerant nihil mundiale appetere, sed explosis terrenis cupiditatibus, si quid rei familiaris superfuit, curauerant sub vno congerere, & singulis pro necessitate subministrare. Vndè factum est, vt initium eius præsulatûs talibus tantisque dedicaretur auspicijs, in quibus non initium bonæ intentionis, sed perfectio fulgeret operis. Distractis igitur, si qua ei superfuêre in re priuata, studebat ea non sub cauo terræ cæspite abscondere, aut ærugini consumenda tradere, furibusque diripienda derelinquere: sed amicos euangelicos de his conquirere, qui se in æterna tabernacula valerent recipere. Erat nanque largus erga indigentiam inopum, refocillator pauperum, & secundùm scripturam pater orphanorum, & pro viro matribus eorum. Oppressis adminiculabatur, inopum miserebatur, suaque pro Domino derelinquentibus pio affectu patrocinabatur. Tribulationem patientibus strenuus consolator aderat, & carcere præclusis, necnon diualium pœna subactis, eius visitatio atque subministratio non deerat: sed & quocunquè pedem ferre libuisset, in manu illius eleemosyna desudabat, quousquè pauper occurreret, cui eam tanquàm Christo committeret. Et quia moris est proficientium, præterita boni operis exercitia à mentis acie subducere, quò acutiùs ad ea, quæ sunt arctiora, mentem valeant defricatam ignire, atque iamiamque fessam, appetitu noui operis recreare: viro beato non satìs erat, talibus ac tantis virtutum insignibus cluêre, sed reminiscens perfectionis decessoris sui, ardebat cupiditate martyrij, minùs se deputans habere perfectionis, qui nondùm pro Domino tradidisset morti etiam officia corporis. Doloris nanque illius interni amaritudinisque animi, quo flagrabat amore martyrij, testes erant lachrymæ, quæ solent prodere intima conscientiæ, quas in recordationem beati Lamberti solitus erat dolor elicere, genarumque orbes assidua humectatione alluere. Vndè inter pias exuberationes fletuum, alta suspiria pulmonum, crebrò talia conquestus est: O me infelicem, terque miserandum, cuius se peccata in tantam sustulêre congeriem, vt non idoneus dignusque possim reperiri consortio tanti viri, martyrij triumphum subeuntis, palmamque victoriæ inuadentis. Sic sic nimirùm imperfectionis sese arguebat, vt quo magis perfectus, eo sibimet videretur exiguus: minusque oculum mentis tendebat in his, quæ in se iam & victore CHRISTO subegerat, & satore bona nutriuerat: sed ad ea capessenda irreuerberato tendebat obtutu, quę nondùm, ob conseruationem humilitatis, Christi ei

Alia prælatis, alia subditis curanda.

*for. * quemlibet*

Matt. 19.

Episcopatū à quāta perfectione auspicatus sit S. Hubertus.

Luc. 16.

Eccle. 4.

Flagrat martyrij desiderio.

ei discreta largitas attribuerat, attendens illud, quod à sancta Scriptura præcipitur: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram DEO inuenies gratiam. His igitur & talibus exercitijs in gymnasio sanctæ Ecclesiæ per annos duodecim exercitatus, his palæstricis certaminibus contra carnis hostes, aërisque principes est præliatus. Eccle. 3.

Anno autem ordinationis eius duodecimo crebras sibi prodidit oblatas sub noctis quiete visiones, quibus se commonitum fatebatur, vti à Traiectensi oppido ossa sancti leuaret Lamberti, & in loco, quo celebratam eius passionem nôsset, iterùm humãda reduceret. Quarum admonitio eius animum inęstimabili recreauit gaudio. Attamen in quodam meditullio positus, cùm neque visioni certam fidem tribueret, neq; omnimodis ei diffideret, quod sibi occultum erat, iudicauit à Domino quærendum. Nam indicto cunctis tam monasterialibus, quàm & ciuitatis clericis, necnon & laicis ieiunio, quę sibi diuina voluntas de his agere præciperet, magnoperè requirere studuit. Tandemque edoctus, ancipiti submota sentẽtia, tertiodecimo anno sui pręsulatûs cœtu clericorum sibi adiuncto, necnon populari agmine coacto, accitis etiam venerabilibus Episcopis & sacerdotibus, tumulum venerandi viri adijt: ibidemque spirituales obseruantes excubias, diuinitatemque pulsantes precibus, honorantes laudibus, rogabant, vt qui antistiti suo facienda mandauerat, quô perficerentur, cœptis annueret, secundosq; prouentus attribuendo, suam voluntatem vt taliter fierent, cunctis palàm ostenderet. Quorum pijs votis omnipotentię Diuinitatis annuere libuit. Nam cum maxima veneratione vrnam, qua sanctissimus cinis conditus seruabatur, adeuntes, absque aliqua difficultate busta beati viri ex loculo protulêre: & cum magno gaudio, qua venerant, pedem referentes, in loco, quo passus est, terræ mãdauêre. Quantis autem, qualibus've miraculis suum velle Dominus in tali facto per omne iter reuersionis eorum commendârit, schedula gestorum eiusdem sancti pontificis annotata continet. Crebræ ei offeruntur visiones de transferendis S. Lamberti reliquijs. Busta, pro ossibus. S. Lamberti sacra ossa transfert.

Fabrica autem eiusdem basilicæ, qua beati viri conditæ sunt reliquiæ, qualiter ab eodem sancto viro Huberto ordinata sit, quia oculis videntium se offert, de ea aliquid dicere supersedi. His peractis, vir Domini Hubertus, vt Scriptura clamat, de virtute in virtutem proficiens, ardebat videre Deum deorum in Sion. Et sciens dictum ab Apostolo, Ea, quæ sunt retrò, oblitus, in ea verò, quæ antè sunt, extendens me, persequor ad brauium supernę vocationis: magis magisque ieiunio & vigiliæ, castitatique animi & corporis operam dabat: & subditorum curam gerens, tanquàm fidelissimus dispensator verbi triticum conseruis suis toto nisu subministrabat: nec tamen Dominici immemor exempli, de quo legitur: Cœpit Iesus facere & docere: ea quę discipulis obseruanda voce prędicabat, qua diligẽtia operanda essent, suis actibus prętendebat. Instabatque, iuxta Apostoli mandatum, prædicans opportunè, importunè: tantaque cum gratia verbi, & dulcedine sermonis virtus spiritussancti donauerat, vt non modò è vicinis, verùm etiam è longinquis, & à se valdè semotis locis, ad eum populi concurrerent, ac de potestate faucibusque diaboli se erui, atque in regnum Christi, gremiumque sanctæ Ecclesiæ per baptismi gratiam transferri, gauderent: idolorumque cultum, necnon profanum eorum obseruationis ritum, cum authoribus eorum respuerent: atque olìm sibi veneranda templa, terræ coæquarent, pulueremque eorum veluti immunditiam detestantes, per diuersa dispergerent. Omnem nanque Arduennam, hisce cultibus hactenùs mancipatam, in breui sacrilega seruitute liberam, famulitio Domini subiugauit. Si qui autem, facessente generali idolorum cultu, superessent, qui more sacrilego aut pulueris eorum reuerentiam haberent, vel cętera huiusmodi obseruari debere vsu nefando putarent, hos ad se deductos, triennij pœnitentia plectebat: sicque præliator Domini strenuè aduersarias insequendo ac proterendo virtutes, imperium Domini in fines eorum longè lateque ampliauit, ità vt Taxandria & Brachbante, eorum detegendo insidias, eos penitùs annullaret, effigiesque eorum populi, CHRISTI gratia illuminati, confringerent, & penitùs abdicarent. Ab ijs autem, à quibus deorum, immò dæmoniorum, templa subuertebantur, Christo Domino pręclara in honore sanctorum martyrum templa, per S. Hubertum construebantur & honorabantur. Sicq; vir Domini circũquaquè Christi prędicando mysteria, populos ab atra cęcitate leuatos, lumine scientiæ reddidit cõspicuos: vt de eis veracissimè dici posset: Populus qui sedebat in tenebris, lucem vidit magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis; Psal. 83. Philip. 3. Luc. 12. Acto. 1. 2. Tim. 4. Multos ad Christum traducit. Itemq; totam Arduennam. Brachbãtes pro Brabãtia. Esa. 9.

cis: regnoque Francorum à Deo donatus lucerna luminis, ei superadderet ornamenta salutis.

Intereà dum sacratissimus Domini famulus curam gregis gerens, parochiamque suam circumiens, ouili sibi commisso inuigilaret, nè qua luporum versutia aditum in eo inueniret, & in villam, cui Viuoch vocabulum est, deuenisset, & secunda Dominica temporis Quadragesimalis adesset, mulieris cuiusdam pulsatus est necessitate, vt & cum quanta reuerentia dies resurrectionis Dominicæ coli debeat, Dominus ostenderet, & cuius sanctitatis idem præsul esset, declararet. Nam cùm iam dicta mulier, posthabita Dominici diei reuerentia, panifico, quanquàm iussa, deseruiret ministerio, manus illæ, quæ sacram solennitatem insolenter temerare tentauerant, subitò obriguêre: arescentibusque à sanguinis humectatione venis, ac neruis siccitate contractis, adeò stupidæ sunt redditæ, vt vngues eius palmis ambabus viderētur infixi. Quæ tanta necessitate adstricta, vnum sibi solummodò restare remedium credidit, vt virum Dei adiens, cuiusmodi vrgeretur necessitate, exponeret: atque eas, quas sibi temeritas abstulerat, per eius orationem sibi reddi manus flagitaret. Neque spes eam fefellit. Nam exeunti viro DEI ab ecclesia, obuia mulier ad pedes proruit: quę eam necessitas vrgeret, exposuit: subsidiumque, quò ab eo possit erui, postulauit. Cui vir Dei: Vade, inquit, & deincèps tali præsumptione abstineto, & emendationem tuam sanitas consequetur. Cuius promissionem non Dominus in longum distulit, sed statìm opere compleuit. Nam manus illius, dudùm pallido perfusæ colore, in genuinum sunt reuocatæ repentè, siccitasq; peregrina sospitati cessit: & recepta sanitate pristina, creatori omnium benedixit, atque Dei famulo pro se oranti, gratias reddidit.

Punit mulier, laborās die Dominico.

Eam sanat B. Hubert⁹.

Huic mirando operi successit aliud, veterrimis Eliæ atque Elisei miraculis conferendum. Nam cùm operi cuidam in vico Gabelio instaret, atque siccitate sua fluuius Mosa cursum nauibus denegaret, vtpotè tempore autumni instante, quo maximè solent fluuiales aquæ detrimenta sentire, difficultate sibi operis cœpti nunciata, primùm pauluslùm mœroris concepit: sed deincèps in omnipotentia diuina confisus, discipulis ait: Nôstis'ne quisnam ille fuerit, qui tribus semis annis clausos cælos verbo aperuit, aridumque aërem pluuia humectauit, ac terram, diù negata prole fœcundauit? Tunc vnus discipulorum se benè nôsse respondit, Eliamque id fecisse cōfessus est. Ait vir Dei: Equidem ipsum & nos Deum colimus, ipsiusque virtus, quæ in veteribus potenter emicuit, nequaquàm nostro tempore vetustate aut impotentia emarcuit. Ideoque nos ieiunio atque orationibus eius omnipotentiam pulsemus, & eius misericordiæ, quæ sibi fuerint visa, de his agenda relinquamus. Igitur mox vt poplitibus curuatis orationem fudit, cęli serenitas tetra caligine obducitur, coactoque in nubes aëre, sensìm pluuia cœpit demitti. Pòst verò paulatìm & per incrementa gliscendo, in tantam nimborum excreuit magnitudinem, quoadusquè fluuius, qui dudùm etiam bidentibus transmeabilis erat, ripas aluei sui ad summum vsque compleret, voluntatiq; serui Dei adeò famulatum pręberet, vt opus, quod cœperat, absque vllius rei difficultate lętus perficeret.

3. Reg. 17.

Illustre miraculum, subitò impetrata pluuia.

Alio itidèm tempore cùm ieiunium triduanum, quod more sanctæ Ecclesiæ vniuersaliter celebratur, & Græco vocabulo Litaniæ, Latinè verò Rogationes nominatur, instaret, gloriosus Domini pontifex iuxta consuetudinem suæ Ecclesiæ per oppida & castella cœpit discurrere, semenque verbi Dei in agro cordis audientium seminare: Veniensque Traiectum, iuxta consuetudinem cum clericis populique agmine, & victoriosissimis Saluatoris insignibus, Crucis videlicet vexillis, necnon & sanctorum pijs reliquijs ab oppido egreditur, peragraturus cum precibus agros, vt Deum tanto precaretur ambitiosiùs, quanto id faceret humiliùs. Cùm igitur solitò verbum Domini seminator egregius in agro cordis humani iáceret, intonando salubriter: Si me, inquit, superni iudicis præconem attenta cordis aure audieritis, & ea, quæ vobis, authore DEO, supernaque gratia administrante, dixero, sanctorum operum executione compleueritis, nulli dubium, quin æternę patriæ hęreditatem sorte felicissima mecum adepturi sitis: repentè inuidus ille verbi Dei inimicus, qui illud aut funditùs volucrum more rapere, aut certè ei zizania soletinterserere, quantùm sibi ea, quæ à seruo Dei gerebantur, displicerēt, coactus est, inuidia cogente, monstrare. Nam subitò vas olìm sibi appetibile, mulierem scilicet, per pręuaricationem primam amicissimam, ingressus, magnis inconditisque vocibus cœpit perstrepere, & silentium, quo verbum Dei audiebatur, sui importunitate

Ieiunium triduanum diebus Rogationum.

Nota hunc antiquum morem.

Matt. 13.

te clamoris perturbare. Hac itaque vociferatione tetrica, vir Dei, audita & cognita, ad se quidem accurrenti primò signum Crucis obiecit: Deindè alapam eidem impressit, atque silentium imposuit. Statimq; mulier in terram corruit, ità vt crederetur exanimis. Sed cùm diutiùs iacéret, ab ore eius quędam sanies diù profluxit, atque post hæc dęmone caruit.

S. Hubertus dæmoniacum sanat.

Indè autem Dei famulo discedente, & in villam, cui Hannala nomen est, aduenienté, cùm iam solis iubar terras desereret, atque suî recessu vmbris tellurem obduceret, artus diutino labore defessos voluit releuare lectulo superpositos: cùm ecce quidam eius puerorum, aforìs venientes, nunciant cæli faciem à solito mutatam, ignearumque acierum rubore perfusam. Quod ille audiens, intima domûs liquit, aciesque illas diù considerauit: & alta suspiria trahens, dixit: En signis euidentibus ruinam mundi iamiamque imminere elementa testantur: diemque extremi examinis, ea etiam, quæ voce carent, proloquuntur. O beatum illium, quem tantum examen non reperit imparatum, & qui, conscientia se defendente, securus opperietur illum vltimū maximumque conuentum. His dictis, alij adsunt nuncij, qui dicerent domum illius incendio conflagrare. Quo audito, vir Domini concitè illuc pergit, obicemque se igni intrepidus opposuit, ità dicēdo: Si diuinę voluntatis est, vt hoc cremandus occumbam incendio, in potestate eius, cui nemo mortalium resistere potest, fore non ambigo. Eleuatisque manibus, signum Crucis iniecit, Deumque sibi adiutorem futurum inuocauit, canendo: Deus, in adiutorium meum intende, &c. Mirumque in modum ignis ille permaximus, qui aduenienti sacerdoti aditum ostij flammas vomendo negauerat, repentè eius suffragantibus meritis vires perdidit: subitoque in soporem conuersus, nil detrimenti aut læsionis eidem dereliquit. Tunc vir Dei addidit: Cernitis, inquit, quòd inuidus ille totius bonitatis, qui hodiè auditorio nostro perturbationem excitauit, nunc nos nec paulispèr quieti indulgere sinit. His dictis, officium completorij cecinimus, cubitumque secessimus.

Signo Crucis & precibus ingens incendium extinguit.

Hinc habes Authoris ætatem.

Post hęc cùm opus Apostolis familiare, id est, capturam piscium in prędio quodam, * Nuuella cognominato, construeret, & ipse cum cæteris eidem operi instaret, sudesque cum multa vi, vtpotè silicum densitate & duritia obstante, infigerentur, vir Domini ad momentum super vnam earum manu superposita sustentari voluit. Vnus autem famulorum, toto nisu ictum eidem stipiti iam librauerat: cuius impetum sustinere non valens, manui illius illisit, digitosque confregit. Talique lęsura suscepta, domum sub celeritate redijt: in crastinum verò, ei operi curam nobis impéndere atque instare pręcepit. Cuius dicto parentes, conscensa naui, adnauigauimus, easdem fixuri sudes. Sed paululùm à terra secretis, mox violentia venti nimborumque procella obuiàm sese tulit, vadoque nauim sui impetûs violentia contorsit, intimoq; gurgiti demersit: omnesque, qui in eadem aducti fueramus naui, ilicò profunditas miserabiliter obsorbuit pelagi. Sed pius sacerdos, nostri periculum naufragij audiens, ægrè tulit, suspirijs ingemuit, lachrymis oculos oraque rigauit, Deumque his vocibus exorauit: Tu Domine IESV Christe, cui calcanti mare sicca dorsa præbuit, æstumque suum tuo verbo coërcuit: nimbus etiam fremens, tumorem deposuit, atque spiritûs violentia, tui imperio oris cessit: quæso, succurre famulis tuis naufragia patientibus, saluenturque tua potentia, quos iamiamque obsorbuêre procellosa discrimina. Mihi quoquè, qui hęc scripsi, in eodem naufragio tale quid accidit: Cùm eiusdem periculi particeps, sub aquarum mole pressus huc illucque violentia voluerer, pars tunicæ meæ palo cuidam inhæsit, libertatemque exeundi bìs terque conanti denegauit. Subitoque ad memetipsum conuersus, dixi: Succurrat mihi, quæso, per intercessionem patris mei virtus tua, cuius manus formauit mare & aridam. Hisque dictis, ab impactione illa sum solutus, & cum omnibus condiscipulis meis à profunditate pelagi liberatus, atque luci redditus. Sacerdos Domini intereà grauiter accepti vulneris doloribus cruciabatur, ità vt nec somni quiddam, dolore instante, percipere permitteretur, tribusque mensibus è digitis eius tabo fluente, acerrimo cruciatu vexaretur: nec tamen dolor, quanquàm acerrimus, eius impediebat intentionem, sed magìs magisque in laudibus Domini atque psalmorum occupatione sese detinebat, illum pœnitentiæ psalmum crebris iterationibus lachrymosisque rugitibus humiliter canendo: Miserere meî, Deus, secundùm magnam misericordiam tuam. Vna autem noctium, dum tribulationis magnitudine pressus, in soporem membra dedisset: quidam cælicus nuncius adstitisse visus est, & talia pro-

*Niuella

Pelagi, pro fluminis.

Matt. 14. Matt. 8.

Rursùs Author prodit ætatē, qua hęc scripsit.

Nota miraculum.

Habes hic argumentū eximiæ virtutis.

Psal. 50.

Visio sancti viri.

protulisse: In tribulatione inuocâsti me,& liberaui,& exaudiui te. Et simul hæc dicendo, ostendit illi prægrandem aulam, nouitate atque pulchritudine præstantem,& ait: Multis equidem mansionibus pollet domus patris mei, è quibus omnibus ista delecta est tuæ habitationi, vt cedat tibi perpetua hęreditate. Excessum verò eius, in hęc verba prędixit: Post anni vertentis circulum, soluam tribulationis tuæ vinculum,& eripiam te,& magnificabis me. Hoc vir Dei oraculo percepto, alta mentis indagatione considerabat visionis magnitudinem, vimque dictorum. Sed & tempus & horam solicitè corde notabat, quo sibi hæc delata susceperat. Visionem autem eandem quibusdam discipulorum suorum tunc temporis enarrare curauit. Suî autem non immemor, quo propinquiorem suî cognouit resolutionem, eo seruituti diuinæ reddidit promptiorem. Instabatq; in orationibus attentiùs, in vigilijs enixiùs, in eleemosynis profusiùs per spatium prænunciati sibi anni totius.

Iohan.14.

Ex quibus studijs vir sanctus ad mortem se præparat.

Igitur cùm sciret imminere tempus, quo anima eius ergastulo corporis absoluenda foret, discurrens per memoriam sanctorum,& loca orationum, per eorum intercessionem Domino commendabat suam resolutionem. Nam veniens ante sepulcrum beati Lamberti in basilicam, quam ipse condiderat,& pia ossa inibì terræ mandauerat, orationi diutissimè incubuit, solitoque fonte lachrymarum genas rigauit, oculis lachrymis perfusis, aramque deosculans, fratribus circunstantibus semet humiliter commendauit. Progrediensque indè, basilicam, quam ipse sub honore beati Petri principis Apostolorum Domino dicauerat, oraturus adijt. Indè etiam ante altare, quod in honore beati Albini in eadem basilica Domino consecrauerat, diutiùs curuatis genibus orationem profudit: Moxque ab oratione surgens, dixit: In memoria æterna erit iustus &c. Conuersusque ad parietem,& protensis per eum brachijs, locum sepulcri sui permensus, ait: Hic defossa humo locus meę sepulturę paretur. Nam istud corpus miserrimum istic collocari disposui, precorque vt meæ migrationi vestris precibus adminiculemini. Instat enim tempus, quo hęc torpentia membra spiritus relinquat, iudicique suo præsentandus occurrat. Non multùm igitur temporis interfluxit, iuxta quod vir Dei super sepulturæ suæ celebratione ore pręsago actitandum fore disposuerat, nos fidelissimi ac deuotissimi eius famuli flebiliter executi sumus: quoniam triginta dierum spatio euoluto, spiritu eius in astra feliciter ab Angelis euecto, sacrum corpus eius ad eundem tumulandum adueximus locum. Per idem verò tempus, licèt vocationis suæ haud nescius, rogatu tamen quorũdam illustrium virorum Brachbantum perrexit, basilicam nouo opere constructam Domino dedicaturus. Cumq; quò rogabatur, vtpotè nomen laudemq; Domini propagaturus, lętabundus aduenisset,& domum illam sicutì petebatur, sanctificaturus esset, discipulorum quidam officio prępositus, eius voluntatem atq; possibilitatem requirere studuit, dicẽdo: Vis'ne pater, longè protrahi officij moras, an ne succingi? At ille, cuius cor perfectionem semper desideraret: Nil, inquit, remaneat imperfectionis: quin prout vales,& morosè,& cum integritate cuncta compleantur. Cœpto ergò officio insistens, adiunctis presbyteris & diaconibus, necnon omni Ecclesiæ gradu, cum magno illud honore & reuerentia, sicutì & reuerà idem officium postulabat, ad finem vsque perduxit, domumq; illam tam in hostiarum oblatione, quàm & sacerdotali benedictione, necnon incẽsi super aram thurificatione acceptabilẽ Domino prorsùs reddidit. Sciens autem illud potissimùm charũ esse Domino templum, quod non latomorum diligentia compactum, neq; cęmentariorum arte litum, sed virtutum exercitijs est conspicuum, de quo ipse dixit: Qui diligit me, diligetur à patre meo:& pater meus diliget eum,& ad eum veniemus,& mansionem apud eum faciemus.& de quo per Prophetam dicitur: Inhabitabo in eis,& inambulabo:& de quo Apostolus: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.& iterùm: Corpora vestra templũ sunt spiritussancti:& multa his similia admonendo, sermonemque exhortationis ab hora tertia vsque in horam sextam protrahendo, satagebat verbo suæ pręedicationis parare in cordibus credentium Domino templum decoris, dicens cum Iohanne: Parate viam Domino, rectas facite semitas eius. Itemque: Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum. Admonebat etiam vnumquenque attendere vicinitatem mortis,& mortalium cursum labilem,& consilium salubre suggerebat, dicẽdo: Quisquis vestrûm, ô charissimi filij, criminis cuiuscunq; se sentit perpetratione maculatũ, atque fouea maioris peccati absorptum, citò salubre medicamentum suo superponat vulneri, dum iudex manum misericordiæ

Psal.111.

Dedicat ecclesiam admodùm reuerenter.

Iohan.14.

Leui.26.

1.Cor.3.6.

Esa.40.

Luc.3.

Matt.3.

Saluberrimę eius admonitiões.

cordiæ porrigit pœnitenti. En patet, dũ aduiuitur, ianua misericordiæ, quæ post mortem obstruetur, sola patente, quę contẽptores pręceptorumq; Dominicorũ desertores puniendos suscipiat, porta gehennæ. Alta quisq; consideratione, qd fuerit, quid sit, quid've post modicum futurus sit, perpẽdat, & in quo se à pręceptis Domini exorbitâsse perspexerit, digna pœnitẽtiæ opera faciendo, diuinitatem sibi conciliet. Nam & mihi non mediocris insistit angor, reminiscenti, ministerij mihi iniuncti quanta debeat esse perfectio: & econtrà, quàm sit cõtemptibilis vitæ meę inofficiosa correctio. Eccè iudicis mei iamiamq; cõsidero à nuptijs reditum, cùm tamen mihi desint lampades, repletæ bonorum operum perfectione, charitatisque luce irradiatæ, quibus eius terribili atque splendifluo dignè valeam occurrere aduentui. En rationem positurus de talentis, redit: mihiq; timeo dici, quod seruus negligẽs audiuit: Redde rationem villicationis tuæ. Itemq;: Serue male & piger, oportuit te pecuniam meam committere nummularijs, vel ad mẽsam, & ego veniens recepissem vtiquè, quod meum est, cum vsuris. Gregis mei te posui pastorem, exercitusque Ecclesiastici ducem: Lactis eorum vbertate famem, lanarumque tegmine frigoris propellere consuêsti algorem. Pręsentes ergò necessè est eorum saluationem, quorum te pręposui præsulem. Matt. 25. Luc. 16. Matt. 25.

Perpendite, quęso, quod mihi responsum, quæ've restet excusatio coram iudice tanto, cuius aduentum comitabuntur angelorũ archangelorumq; agmina, sanctorũ spirituum pręclaræ phalanges. In cuius aduentu cęlum vt liber plicabitur: terra ignis ardore concremabitur, iniustisque pereuntibus, iustorũ chorus misericorditer ac sublimiter se à Domino coronatum gratulabitur. Nempe si qui ex vobis fuerint inuẽti digni cœtui illi cęlesti connumerari, hos iudici meo pręsentaturus, dicam: En Domine, isti sunt, qui me in vi verbi personante, in procinctu fidei contra aduersarias virtutes tui nominis amore se armauerũt, atq; triumphantes tibi victoriosissimo Domino, per quem vincere quiuêre, coronas suæ reportant victoriæ. Tunc quiqui illi fuerunt, lęti suos offerent Christo venienti manipulos, mecumq; illa gratulatoria honorabuntur sentẽtia, qua dicitur: Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Et item: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ, quod vobis paratum est ab origine mundi. In quod regnũ ille vos inducat, qui pro vobis sanguinem suum fudit, & vt vos ad cęlum leuaret, terrena petiuit. Cuius vos hodiè misericordiæ commẽdo, vt quia hactenùs illo opem ferente, vos, prout potui, rexi, ab eo deincèps regamini, & feliciter coronãdi, in paradisi amœnitates inducamini. His & talibus adhortationibus, cęlestis curiæ acerrimus atq; facundus orator, concionis suæ populos adhortatus est, intentosque ad audiẽda cęlica iura reddidit, atq; benedictionibus confirmauit: explicitoq; officio, ad prandendum, se cum socijs suis & discipulis vertit. Apoc. 6. Matt. 25. Ibidèm.

Ingressus conuiuij domũ, oratione super mensam fusa, epulas benedixit, eulogiasq; omnibus dedit. Ipse aũt ad prandendum, quasi pransurus, discubuit: sed cibo carnali non indulsit. Cùm verò pranderetur, oculis creberrimè ad astra subrectis, superorũ inferorumq; creatorem tam animi intentione, quàm verborũ prosecutione, assiduè benedicere studuit. Intereà die ad vesperã vergẽte, occasuq; Phœbeæ lampadis tenebras vocãte, vir Domini à mensa surrexit, iterq; carpere delegit. Cùm eccè vnus anachoritarũ, duodecim iam habẽs in eodẽ habitu annos, suggerendũ ei arbitratus est, vt paululùm adhuc mero indulgeret. Sed ipse his illius precibus renitens, respondit: In regno Dei te videre merear. Scito verò certissimè, nequaq̃ hodiè me ampliùs hîc pótui indulturum. His dictis, nauim ascendit, ab eodemq; loco secundo milliario secedit. Exeunte aũt illo de naui, protinùs omne corpus eius frigore corripitur, & sitis ardore validè aduritur, & quietuto lectulus, loco delecto, aptatur. Sed dum altus sopor fessos illius irrigat artus, inter eius pueros repẽtè inexorabilis se discordia ingerit, ità vt ensibus distractis, alterutram quisq; mortẽ peteret: & qui citiùs posset, comparis sui animã ereptam superis, dimittere gauderet inferis. Sed hisce perturbationibus, viro Domini sopore soluto, protinùs facessit omne litigium. Indeq; equo conscenso, & vsus clientũ sustentatione, tãdèm domui propriæ inducitur, noctis transacta non minima parte. Quò perueniens, consuetis orationũ ferculis, lachrymarumq; poculis reficitur, sanctiq; altaris cornua deosculatur, & nimia pressus grauedine, lectulo superimponitur. Sicq; à prima feria vsq; ad sextam eius febre augmẽta capiente, expers somni, solummodò semet solabatur decantatione psalterij. Sed cùm infusus corpori dolor nullo fine coërceretur, sacerdos Domini, secũdùm Apostolum, Habes exẽplum ante cibum orãdi, escasque benedicẽdi. Sanct. Episcopus febre corripitur.

1.Cor.12. stolū, quo amplius infirmabatur, eo fortior reddebatur: & quo citiùs se videbat lucem mortalium relicturū, eo indefessiùs à Domino poscebat auxilium, vt scilicet citiùs ærumnis præsentis vitæ exemptus, interesse mereretur angelicis ciuibus.

Quadam aūt nocte, cùm eum flagellorū ardor ampliùs adureret, subitò inimica humano generi fraus diaboli affuit, minasq; & figuras sibi competentes prętendit, & pueris illius dormientibus, vocibus belluinis frequenter increpuit. Sed athleta Domini huic non parmam teretem obiecit, nec contum vibrauit, spiculúmve cōtorsit: sed psalmi vnius decantatione versutiam eius perculit. Cantabat enim: Qui habitat in adiutorio altissimi, &c. Tunc puerorū quendam aduocans, noctis horam requisiuit, & quia media nox esset, audiuit, atq; adiecit: O vtinàm tanta mora noctis iam subduceretur, & lux diurna nostris ablata cōspectibus, reueheretur. His etiam adiecit: Nè dubitemus hac in domo satanæ adesse prę sentiam, qui humani exitûs auidus, diuini operis semper se insidiatorem ac persecutorem assiduis probat incursibus. Cui puer: O, inqnit, pastorū optime, quorsùm ista prosequeris, cùm certum sit, eum tuę virtuti obuiare nō posse, nosq; omnes tua prę sentia ab eius incursibus ereptos & saluatos, eorū tartareis vocibus eiulantes, coram te adductos, tuamq; prę sentiam ferre non valentes, pro tuis sanctis meritis ex diù obsessis corporibus abstractos, & caligini æternæ damnatos. Et licèt sua subtilissima ac sagacissima calliditate vsus, aliquid tuæ Deo amabili innocentiæ impugnationis ingerere conatus fuerit, te tamen fidente in illū, qui dixit: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquā: nihil prorsùs sui iuris inuenit. Cui venerādus pontifex: Hæc, inquit, optimè locutus es: quoniam quę corde dubitâsti, sermonis officio ꝓsecutus es. Cæterùm iam nunc vade, aqua, quę sacerdotali consecratione sale admixto benedicta, & ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute imprægnata est, liquorq; olìm iridèm Apostolica authoritate benedictus, huc deferatur: quorum aspergine atq; litura mox ità effugabuntur hinc inimici virulenta phantasmata, vt ampliùs non sua audeat inferre machinamēta. Quo facto, ipse consueto orationū operi constanter insistebat, sacrumq; officium, septeno numero dicatum, antequàm lux diurna fieret, Domino persoluebat. Iamq; se aurora diei sexta feria, paululùm decrescētibus furuę noctis tenebris, roseo repręsentabat splendore, cùm nos torū ipsius circùm ambientes, vnaque nobiscum egregius filius eius Florbertus, præstolabamur gloriosam ipsius migrationem. Conuersus aūt sacer pontifex, circunstantibus ità proloqui cœpit: Mi prędilecti atq; amantissimi filij, apud Christū iamnūc pro meis interuenite fragilitatibus. Iam enim terminus irreuocabilis vitę meæ adest, quo iubeor luteū hoc habitaculū linquere, & rationē ante iudicē actuum meorū positurus apparére. Et quia tanto imparem me examini, obsistente meorum mole peccaminū, persentio, vtpotè cui exeūti vitiorū acies phalangesq; tristes occurrent: precor, precum vestrarū clypeos opponite, & vt piam Christi maiestatē propitiam habere merear, deposcite. Hęc beato viro, iuxta quod scriptū est, Iustus in principio sermonis accusator est suî, proloquēte, persentiens pallidę mortis proximā iam esse prę sentiam, manibus ad cęlū eleuatis, & veste rugata oculis à lachrymarū fonte siccatis, dixit: Oppandite ori velamen, qa depositū animæ, quod nunc vsq; fragili vase retentū est, oportet tandèm resolui, atq; ab eo liberū egredi. Canebatq; symboli verba, quo cōtinentur fidei sacramēta, dicendo: Credo in Deū patrem omnipotētem &c. Itemq; orationis Dominicæ verba serendo, Pater noster, qui es in cęlis. Inter quę verba spiritū efflauit, angelicisq; admixtus cœtibus, & euectus manibus, cælū penetrauit, sanctorū iungendus agminibus. Eius aūt migratio intulit superno cōuentui gaudiū: eis aūt, qui eius consortio eatenùs frui fuerāt, grauem & penè interminabilem luctum. Eratq; videre pauperum fletibus ora rigata, & pastoris se cōquerentiū destitutos opima prę sentia: monachorum quoq; greges, ieiunijs pallida ora gerentes, incultoq; habitu despectum mundum protestantes, ad viri Dei inferiarū exequias deducēdas concurrere, quamq; piè & sanctè pontificis sui vita decurrerit, sedulum officium eorū altaq; deuotio testabatur. Sanè eo spiritū reddente, euangelium Christi perlegitur: & eo perlecto, quæ mortuis, piæ officia sepulturæ prę stantur. Etenim corpus eius ablutū lymphis, atq; circundatū peplis, loculo superponunt, atq; elatū è loco eius obitûs, qui vocatur Fura, Leodium transfertur. Quæ loca à se differunt millibꝰ triginta. Sanè per omne corpus reuersionis, piæ oues funebria exuuiasq; sui audiētes deferri pastoris, ex omnibus villis & locis confluentes, vltimū vale dicturi, aduenīūt. Omnis ætas, vterq; sexus, curuus arator, pannosusque bubulcus dolorem

Margin notes: Psal. 90. — Semper maligni dæmones hominibus insidiantur. — Iohan.14. — Vide quid vir tantus tribuat aquæ benedictæ. — Nota de VII. horis Canonicis. — Prou. 18. — Feliciter è corpore ad cælos proficiscitur.

lorem lachrymis confessi, accedentes atq; eminùs salutantes, pugnis etiam pectora verberantes, proclamabant: Heu heu, qd nobis iamnunc restat salutis? En destituimur periclitantes benignissimo periculorum nostrorũ propulsatore, qui doloribus nostris consolator aderat, inopiæq; miserator, orphanorum altor, defensor viduarum, doctrinęque cælestis eximius doctor. Huius præsentia fugabatur diaboli sæuitia, seculi calcabatur pompa, & in vno isto omnia nobis erant doctrinæ atque operis sancta emolumenta. Hisce vocibus planctibusq; similes iungebantur querimoniæ, quousque suprascripto emenso spatio, in locum destinatum sancti ossa aduexêre præsulis. Omnib' mi rè dolet obitus eius.

Cùm aũt prope eundem locũ aduentarent, plebis multitudo gradusq; omnis Ecclesiasticus, cum reuerẽdo habitu obuiàm sanctis processêre exequijs, ferẽtes Crucis vexilla, sanctorumq; patrocinia, necnon cãdelabra lumine radiãtia, sed & aromata in thymiamaterijs redolentia, psallẽtes, quę moris est talibus officijs decantari, carmina. Dum aũt feretro viri Dei se iunxerunt, dolor intolerabilis canticũ cunctis interdixit, & luctũ indixit, ità vt à fletu nemo posset tẽperare: sed conquerebãtur de sui pastoris, dolore magistro dictante, intempestiua subtractione. O bone, inquiunt, pastor, nunc te consolatorẽ miseriæ agnoscimus nostræ: dum in viri Dei perfectionẽ animiq; robur euaseras, etiam tuî fraudamur p̃sentia. Te doctore, insipientiæ locus nõ erat: te medicãte, morbo cuiquã nostri sedibus animi adspirare fas nõ erat. En quid nobis restat, nisi lachrymæ nostrę solummodò testes degenerositatis animi, qua pręualẽte, caruimus tanto pastore miserrimi? En tibi pro meritis iam reddũtur cęlici honores: nos aũt grex tuus orbati patre, prostituimur cunctis diripientibus velut inutiles oues. Sed petimus, vt tua intercessio pia nos iuuet Christo adhęrens, quę nos cunctis bonis imbuit terra consistens. His & similibus dolori satisfacientens, sanctissima membra in B. Petri basilicam intulêre, quam ipse beatus vir sua construxit munificentia: ibiq; facibus accensis, peruigilem noctẽ ducẽtes, Dauidicisq; canticis operã dantes, vsquequò sol iubare suo poli terræq; faciem perfunderet, perseuerauêre psallentes. Post hęc aũt induunt eum, prout erat solitus indui, diuino altari assistens, subucula scilicet, atq; linea planeta. Tanta aũt vultui eius inerat pulchritudinis gratia, vt potior videretur atq; venustior mortuus, q̃ olìm fuerat viuus. Quæ cùm fierent, discipuliq; eius vultum sibi dudùm optabilem atque amãtissimum oculis perlustrarent, internũ amorẽ animi non ferentes, lachrymis testabãtur, amicumq; dolori luctũ assumẽtes, hęc permixta singultibus verba reddebãt: O columna & tutamen, decusq; Ecclesiæ, sed & animarũ nostrarũ custos egregie, tuã exoptatam atq; subtractã sitimus prę sentiam: & qa in prę senti nostris ꝑfectibus inimicã tuî sustinemus absentiam, neq; datur nobis suauissimã ac mellifluam tuam audire eloquẽtiam, questus nostros lachrymis restat solari vberrimis, atq; pietatẽ tuam submissis obsecrare precib', vt q hactenùs te, prauitatis nostrę exigente miseria, cõtempsimus docentẽ, te apud Christum intercedente, mereamur videre faciem nostri iudicis propitiã atq; misericordẽ. Oẽs etiam adstãtes, genibus curuatis, ceruicibusq; submissis, plãtis eius grata oscula libãt, & qa doctrinę eius segnes executores fuerint, proclamãt, ob idq; sibi indulgentiã dari suppliciter postulãt. Deindè officia, prout res postulat, super eum peragũt, cantionemq; aptam depromũt, odoramẽtisq; & lampadibus cũ omni honestate, vt res funebria postulat, ꝑeuntibus, loculo quo ipse p̃dixerat, humãdus inducitur. Vt aũt diuinitas cũctis palàm ostenderet, semper apud se viuere, quẽ ab oculis hoĩm occulerat, terra sub arido cęspite lucũ sepulcri eius tali dignata est miraculo venustare. Virga nanq; super sepulcrũ eius incisa est: quia ità res exigebat, contractior tamen, q̃ vtilitas poposcerat: sed posteà inuenta est duorum palmorum longitudine supercreuisse. Quam nos ob ampliandã Christi gloriã & sancti viri perpetuã memoriã, ab eodẽ loco leuatã, parieti inseruimus cõseruandam.

Vide antiquã Christianorum deuotionẽ.

Codex MS. sic habet: nec & solatrices miserię agnoscimus nostri.

Decor vultûs iam defuncti.

Luctus discipulorum eius.

En rursùs antiquum sepeliendi ritum.

Insigne miraculum.

Posthęc aũt cœperũt sancti viri reliqæ virtutibus florere, locusq; eius sepulturæ crebris miraculis enitére. Nã creberrimè qdã inter diurnũ nocturnumq; officiũ inibì peragẽtes, crebrò se cõfessi sunt voces exaudîsse de tumulo. Quas, vtì humanę imbecillitati moris est, audientes, timore nimio perterriti, fugæ sese credidêre, timorisque magnitudinem mutatione loci declinauêre. Quod nos audientes, innumeras Christo Domino persoluimus grates, qui tali modo voluit commẽdare preciosam mortem prę sulis sui, vidẽtes ꝙ eum alta beatitudine donauerat, quem tanta ꝓrogatiua signorũ cõmendabat. Miracula ad sepulcrũ eius.

Anno aũt decimosexto felicissimi eius excessûs, vt vox Saluatoris vera ꝓbaretur, dicẽtis, Nihil opertũ, quod nõ reueletur: & occultũ, quod nõ sciatur: pastor pastorũ vicariũ suũ, quãti apud se esset meriti, voluit ostẽdere, quatenùs lux virtutũ eius corã hominibus Matt. 10.

 fulge-

fulgeret,& populi pfruentes suauitate signorũ,glorificarẽt Deũ,patratorẽ tãtorũ operũ: & qa membrũ parsq; magna erit ciuitatis supernæ, noluit eum Dñs sepositũ delitescere, sed cunctis eius ciuibus in exẽplũ ꝓferre. Nã Carlomãno rege,tertio iã anno regni Frãcorũ sceptra regẽte,æditui basilicę,qua sancti viri mẽbra tegebãtur,detexêre sibi mandatũ fuisse cęlitùs,vtì corporis beati viri busta indè leuarẽtur: nec soli illi talia sibi referebãt mãdata diuinitùs,sed & aliæ cõplures ꝑsonæ spectabiles, & nobilitate humì ꝓstantes. Quiq; ad alterutrũ ea,q̃ viritìm viderãt,cõferẽtes, q̃sitù ne opùs esset dicebãt,quod sibi in talibus cõsiliũ,qd've foret agendũ.Et diù quaquauersùm sentẽtiã potuére,trutinãtes,ad id tãdèm cõsilij vẽtũ est,vt diuinitas sup his cõsuleretur,& sup hac re ei' voluntas atq; sentẽtia ꝓstolaretur. Igitur ad amica sibi subsidia se vertentes,orationi atq; ieiunio sese triduano mãcipauêre,vtq; voluntatẽ sup hoc negocio Dñi nósse possent,ab eo totis nisibus poposcêre. Ac tertio tãdèm ieiunij die instãte,duos libros sup altare deposuêre:quorũ vnus sacratissimi Euãgelij retinebat textũ,alter verò benedictiões atq; cõsecrationes,qbus Missarũ pagunt sacramẽtũ,scilicet vt à diuinis libris addiscerẽt, q̃ sibi de his agẽda forẽt.Reseratũ euangeliũ,hãc primũ legẽti sentẽtiã obtulit: Nè timeas Maria:inuenisti gratiã apud Dñm.Liber etiã sacramẽtorũ in suî apertione hoc primùm vidẽti obiecit:Dirige viã famuli tui.Quibus pactis,noctẽ superuenientẽ vigiliarum celebratiõe,hymnorumq; decãtatione reddunt festiuã.Adueniẽte aũt die,sacerdotes quiq;, sibi iunctis aliorũ Ecclesiasticorũ graduũ turmis,itemq; populi ac ꝓcerum palatij agminibus,primo manè Dñica illucescẽte,basilicã B.Petri adeũt, vbi sanctissimi viri mẽbra silicea cõtinebat vrna,ferẽtes in manibus vexilla Crucis & cãdelabra, sed & diuersa odoramẽtorũ genera.Quò ꝑuenięntes,operculũ à sarcophago sustulêre:attñ grauitate pauorẽ cũ reuerẽtia indicẽte,nõ audebãt pleniùs locũ sepulturę eius oculis visitare.Putabãt nanq;,more mortaliũ,illud sacratissimũ corpus à soliditatis cõpage seiunctũ,& pulueri redditũ.Nè tamẽ,qa tãtũ opus cœperãt,si relinquerẽt, impfectiõis argui possent, grauitate magistra,leniter quoq; accesserũt,& introspiciẽtes, gloriosum ei' corpus nulla detrimẽta passum,illęsum à dissolutiõe atq; putredine repererũt,& ꝓ tabo atq; putredine,q̃ mos est mortalium corpora defuncta cõtrahere,aromatũ more illud senserũt odorifico odore feruere.Caput aũt illius ꝑlustrãtes oculis,vidẽt vultũ ei' (quod dictu quoq; mirabile est)sudore ꝑfusum,& velut noctis opacę roscidulis ꝑfusum guttulis.Coronam verò capillorũ alienã ꝓrsùs ab omni lęsiõe,cęsariẽq; auctã & ꝓlixitate & pulchritudine.Neq; eñ cãdore senili albebat,sed colore & visiõe suî,iuuenis caput repromittebat.Quod vidẽtes oẽs,q aderãt,gaudio inęstimabili corde cõcepto etiã vocib' cõclamabãt:O mũdi fabricę inęstimabilis cõditor,ô fili Dei,generis humani in initio mũdi,patris socia virtute factor,eiusdemq; in fine redemptor,q̃nã tibi similis in misericordia,q nõ solùm animas seruorũ tuorũ in paradisi sedib' collocãs, æternã eis felicitatẽ attribuis,sed etiã corpora eorũ,naturę quodãmodò vim afferẽs,illibata custodis? Eccè eñ ad augmentãdã tui nõis magnificentiam,nõ modò corporis integritas,vultusq; venustas, sed & indumẽtorũ eius cõseruata est pulchritudo,& quodãmodò antiq̃ nouitas. Eodẽ verò die hui' rei fama circunquaq; decucurrit,& ꝑ cunctorũ ora volitãs,ad palatiũ vsq; ꝑuenit. Venit eñ & illuc nuncius,referẽs beati viri corp' in cõditorio,quo olìm exanime est cõditũ,nũc oculis visentiũ se offerri,ab oñi ꝓrsùs corruptela alienũ,vestesq; illius tanq̃ miraculi participes,nequaq̃ reperiri aliqua deformitate degeneres.Quod postq̃,fama vulgãte,ꝑ cunctorum aures disseminatũ est,certatìm tã ꝓximi, q̃ & lõginqui quiq; viri studuerũt illuc aduẽtare,& miraculũ,quod Christus in serui sui corpore mõstrauerat,intueri.Vt aũt in tãto miraculo Dñi potẽtia potissimùm magnificaretur,& virtus nota redderetur,pars ꝑmaxima princeps clarissimus atq; orthodoxus extitit Carlomãnus. Qui talibus auditis, regali solo exiliuit vnà cũ vxore & primoribus palatij sui,& ad viri Dei corpus ꝑuidẽdũ accessit:Et admirãs potẽtiã Dñi,virtutẽ eius magnificauit, misericordiã collaudauit,& qa in diebus suis talia ostẽdere dignatus sit,gloriosum nomẽ eius benedixit:nimioq; gaudio ꝑmotus, inter pias laudes & gratiarum actiões gaudio eliciẽte lachrymas fudit. Sed & aduenientiũ itidèm quisq; fecit: gaudebantq; osculari manus & pedes beatissimi viri, quẽ Dñs honorare dignatus est tãti ꝓrogatiua miraculi.Rex intereà memorabilis Carlomãnus vnà cũ optimatibus suis,ꝓceribusq; sui palatij,sanctissimi viri mẽbra,suauissimis &(vt ità dixerim) inenarrabilibus odoribus redolẽtia,sustulit ex vase sepulcri, & loculo imposuit,& cũ magna lętitia atq; honore,necnon hymnorũ decãtatione, sed & candelabrorũ lumine aromatumq; suauissimo odore detulit ante sacrũ altare,ibidemq; maxima munera deuouit atq; attribuit,vasa scilicet argẽtea,& pallia ꝑegrino opere elaborata,necnon fundos fundorumq; redditus, itemq; seruos prędiorumq; dederat incolas.

Frequens apud veteres,ieiunijs & precibus inquirere Dei voluntatem.

Lucæ 1.

Ecclesiastici corum graduũ,id est, ordinum.

Post multos annos S. Huberti corpus integrum cernitur.

Vide rem miram.

Nota priscorũ principum & Christianorum religionem.

En quæ munera offert

Quę singula testamẽto mãdauit, & ecclesię, in quã sanctũ corpus intulit, in ꝑpetuã hęreditatẽ delegauit, sanctiq; viri ossa nobiliter ibi collocauit. Per cuius intercessionẽ, piãq; interuẽtionẽ tuã, Dñe, supplices exposcim⁹ pietatẽ, vt q nostris grauamur excessibus, tua gratissima opitulatiõe à reproborũ nũero secerni, iustissimaq; dãnatiõe liberari, atq; in electorũ cõsortio mereamur cõnumerari: cui est honor & imperiũ, potestas summa, pietas immẽsa, bonitas inexhausta: quẽ decet laus & gloria ꝑ cũcta seculorũ secul. Amẽ.

princeps Carlomannus S. Huberto.

Hęc de vita & mirabilib⁹ B. Huberti antistitis almi, & de his, q̃ circa corp⁹ eius ob ipsius reuerẽtiam & Domini immensam gloriã prædicandã, priscis tẽporibus celebrata sunt, quanq̃ infacundo, fideli tñ, stylo exarata, ad nos scripta cõmeârunt. Abhinc aũt quomodò qualitérve, monente, immò cõpellente Christi honore & amore, crescente etiã atq; flagrante erga diuinũ cultũ pijssimãq; sanctorũ Dei veneratiõnẽ fideliũ deuotione, sub pijssimo Deiq; amãtissimo Ludouico Imperatore, in trãsferendo memorati & sępè memorandi sanctissimi viri corpore sit actũ, breuiter fideliterq; cõstat esse subnexũ. Anno siquidẽ octingentesimo vndecimo felicissimę incarnationis Domini nostri Iesu Christi, exempto rebus humanis famosissimo Imperatore Carolo, victoriosissimo pijssimo Augusto, q regni Frãcorum spatia lõgè lateq; dilatauit, & Christi gloriã in suis finibus ampliauit, insupèr & multarũ gentium cęcitatẽ quãta potuit virtute ꝑculit, ereptasq; profundis tenebris, lucis claritate conspicuas reddidit: Ludouicus gloriosus filius eius, sceptra imperialia sibi debita atq; ab eo tradita, post eũ feliciter suscepit. Decebat quippe Christum, talẽ ac tãtum imperio suo pręficere principẽ, in quo nõ modò auiti specimẽ eluceret imperij, sed & q mentis nobilitate insignis, prudentia singularis, moribusq; innocuus, cunctis sibi subiectis fieret tot virtutũ excellentia imitabilis.

Carolus magnus regnũ Frãcorum pluri-mùm auxit.

Hic ergò imperij sui primordia talibus tãtisq; dedicare instituit auspicijs, vt incorrecta corrigerẽtur, bona collapsa erigerentur, & quisq; ordo in regno sibi tradito nõ passìm leuitate iactatus à ꝓpria regula exorbitaret: sed laicus ordo iustitiæ deseruiret, atq; armis pacẽ sanctæ Ecclesiæ defenderet: monasticus ordo q̃etem diligeret, orationi vacaret, & q se à seculi fastibus secreuisset, eisdem iterùm nec voluntate, nec necessitate semet subderet: Episcopalis aũt ordo, vt his omnibus suꝑintenderet: scilicet, vt si q ab his aut voluntate, aut necessitate deuiarent, eorũ solerti iudicio prudentiq; cõsilio ad lineã rectitudinis correcti redirent. In quibus, vt reuerà decet, cùm multi imitatione dignissima talibus eius monitis præberent obtẽperantiam, pars horum nõ minima extitit Vualcãdus venerãdus episcopus. Is enim partìm diuinitatis instinctu, & mercedis intuitu: partìm verò huius sacratissimi principis talib⁹ monitionibus incitatus, studebat magnoperè plebẽ sibi à Domino traditã, bonorum operũ exercitijs nobilitare, & de bonis ad meliora semꝑ euehere, ac si q̃d in episcopio suo resedisset emẽdatione dignum, totis nisibus in meliorẽ statum recuperare. Vndè inter cętera, q̃ emendationẽ postulabãt, obtulit se eius munificentię cella q̃dam, antiquo nomine vocata * Andagium, quę olìm q̃dem inhabitatoribus penè fuerat annullata. Hęc ergò se materiam quandã obtulit eius munificẽtię, in qua liberalitatis suæ laxatis habenis, q̃ vacuus tenacitate esset, nõ inanibus verbis, sed executione opis ostendit. Nãq; hãc penè à fundamentis restauratã, in melioremq; statum denuò renouatã, posthabita auaritia, nobiliter eius statum cõposuit, ędificijs honestis nobilitauit, & exẽptis prędijs, q̃ olìm religio sanctorũ virorum largitate possedit, alia de episcopio suo suꝑaddidit, incolasq; loci illius, monachos esse voluit. Qui nè nullius rei inopes, indigentię manus darent, atq; à ꝓposito sancto deficerent, vt dictum est, ꝓuidit & nobiliter ordinauit. Egit nãq;, vt q̃ vitę forent necessaria, nulla deessent: ꝓcurauitq; vt q̃a vsibus eorum necessaria subministrabat, ipsi quoq; q̃ diuinæ forẽt grata voluntati, ꝑagerent, & quãtum sibi posse diuinitas cõferret, nequaq̃ ab ea declinarent. Adductis nãq; regularis vitę optimis ꝓceptoribus, monasticę ordinẽ vitę eos edocuit, & bonorum opum exercitijs operã dare, tã voce ꝓpria, q̃ & lectione diuina, suasit. Vndè factum est, vt eius studiũ nõ inani labore cassaretur: sed suꝑ optimã terrã iactato verbi semine, citiùs centuplicato verbi fœnore fructus multiplicaretur. Cœperunt igitur vndiquaq; in eundẽ locũ religiositatis cultores cõfluere, & maximè nobiles viri ex monasterio S. Lãberti, q Apostolicę vitę desiderio accensi erant, illuc cõuolare, viriliter eius ordinis vitã morũ actuumq; ꝓbitate tenere. Qui postq̃ detrita sanctę cõuersationis via, q̃ olim sibi fuerãt aspera, Christo ductore cœperũt fieri leuia, augmenta suę ꝑfectionis & deuotionis regentes, adiêrunt ꝓfatum venerabilẽ antistitem Vualcãdum, vt B. Huberti ꝓsulis ossa eis à loco sepulturę permitteret trãsferre, & in cellã suę habitatiõis ob sui cõsolationẽ, & cõfessoris Domini ampliorẽ honorẽ, transportare. Qui vocis eorũ

Prima initia imperij Ludouici Pij valdè præclara.

Vualcandi Episcopi Leodiensis encomion.

**Andainũ*

Andaginũ monasteriũ Vualcãdus Episcopus construit.

Monasticã vitã, dicit Apostolicã: q̃a imitatur eã vitã, quã Hierosolymæ inchoârunt Apostoli.

petitionem,vt pius pater,clementer audiuit, indignumq; locum,in quo sancta membra iacebant,tanto confessore iudicauit. Sed piam petitionem eorum impleri posse atque debere,non abnuit: attamen nè incautè ac passim,leuitatis errore dictante,id fecisse videretur,fermè tribus annis eorum petitionem distulit. Sed cùm ab ipsis venerandis viris magnoperè,vt id eis concederet,exigeretur,prudēti cōsilio cuncta peragens,* Adebaldum venerabilem virum metropolitē suū super hac re cōsuluit. Qui & ipse in tantare consilium suum,vt decebat summæ humilitatis virum, reputās minimum, ratum duxit,vt vnà Christianissimum atq; orthodoxum principem Ludouicum Imperatorē adirent,& quæ eos pulsaret fratrum petitio,pariter edissererent. Qui & ipse gloriosus atq; inuictus Augustus,considerans rem pergrandem,atq; paucorum vires magnitudine suā transcendentem,ad concilium venerabile Episcoporū, quod tunc tēporis apud Aquas congregatum erat,statuit conferendum, & quid eis esset gerendum, à sententia sancti conuentûs magnoperè flagitandum. Idem autem venerabilis,ac prorsùs Deo amabilis conuentus,consideratis vndiquè partibus,scilicet qui & quarè peterent,sed & reuerentia Domini cōfessoris,sanxerūt tot religiosorum virorum voto, sancti viri ossa * omitti,& in monasterio supradicto,vbì religiosiùs honorarentur, collocari. Quorū sententiæ sæpedictus pontifex obedientiam prębuit, consilio assensit, & petentibus iamdictis viris venerandis,sanctissimi viri Huberti corpus attribuit.Nā anno ordinationis ipsius decimosexto,qui est incarnationis Dominicæ octingentesimus vicesimusquintus, XI. Calendas Octob. ad beatissimi confessoris ventū est vrnā, atq; à sacerdotibus cum maxima reuerētia à loco sepulturę eius effossa,indè cum religiosi populi gradusq; Ecclesiastici frequētia,in B.Lamberti ecclesiā,sancti ossa sunt viri transuecta.Vbì triduò orationibus & vigilijs psecuta,vndecimo Calēdas Octob.ad memoratū monasteriū cum loculo suo sunt plata,ibidēq; Christo annuēte,vt tāto cōfessori cōpetebat,mirificè cōdita.

*Hadabaldum *Hildebaldum *Hildiboldum

Eccè q̃ olìm reuerenter habitæ sunt Sanctorum reliqæ etiā ab Imperatoribus,&c.

Concilium Aquisgranense.

for. * dimitti

Sed quoniam insignia Christi miracula, quibus multifariè sanctos suos glorificat, nullo modo sunt occulenda,sed magìs magisq;, quantùm mortalibus fari datur, ob eius gloriam & laudem propagandam,fideliter pręconanda: valdè indecens indignumque iudicauimus,vt eius magnificentiam, quę nostro seculo circa memorati sancti viri cadauer mirabiliter effulsit,silētio tegamus. Verùm,sicut dicti venerabilis antistitis Vualcandi,& quorundam aliorum religiosorum virorum veraci relatu didicimus, prorsùs ab illa corruptione, quæ ob præuaricationem primi parentis iustissimè humanæ naturæ pœnaliter inflicta est,eiusdem beatissimi viri totius corporis compago ità aliena immunisq; est reperta,quemadmodùm tempore Carlomanni regis legitur inuenta fuisse, & terrę mādata. Quod quantùm sub ipsius principis tempore,erga præfati sancti viri corpus,per tot elapsa tempora incorruptè seruatum virtus diuina claruerit, seriem huius libelli paulò superiùs repetendo perspicaciter legat, ibiq; quanto honore, quantàve illęsione & incorruptione protectio diuina illud donauerit, rationabiliter cōpræhensum fideliterq; annotatum,perfacilè colligere quibit. Cùm igitur nil detrimenti,nilq; corruptionis in corporis eiusdem sancti viri prima translatione,quæ facta est sub memorato principe,cōpertum fuisse didicerit,nullo modo,quòd in hac secunda, quæ facta est à Vualcando præsule sub pijssimo Deoq; amabili Ludouico Cęsare, sępedicti sancti viri corpus solidum illęsumq;, eadē Christi gratia protegente,inuenire quiuerit,dubitabit. Ac per hoc totius ambiguitatis nubilo exutus, veritatisq; perspicuę luce perfusus, nil nisì quod miretur, & vndè diuinę potētię multiplices grates dignè persoluat inueniēs, Deū proculdubiò mirabilē gloriosumq;, sicut in cęteris sanctis suis, ità quoq; in huius fidelissimi serui sui corpore,tot tantorūq; donorū pręrogatiuis,legi naturę vim inferentibus,honorato & glorificato,toto annisu pręedicandum cernuis vocibus exclamabit. Interfluxit aūt spatiū temporis à prima vsq; ad secundā translationem,annorū circiter septuagintaquinq;,regnāte Domino nostro Iesu Christo,& pollicente suis se vsq; ad cōsummationem seculi affuturū fidelibus, eorumq; agonibus misericorditer opitulante, triumphosq; feliciter atque ineffabiliter renumerante. Qui viuit cum patre in vnitate spiritussancti Deus,per omnia secula seculorum, Amen.

Rursùs post annos multos incorruptum S. Huberti corpus inuenitur.

Psal. 67.

Matt.28.

Hactenùs ex MS.vetusto codice.Sunt aūt,qui scribāt B. Hubertū filiū fuisse Bertrandi ducis Aquitanię,& ei adhuc pagano venationi operā danti,inter cerui cornua Christū apparuisse,& vt ad Lābertū Episc.iret,admonuisse.Ab eo verò humaniter acceptū, in fide instructū,atq; vndis salutaribus expiatū esse.Indè Romā pfectum ad visitāda Apostolorū limina.Interìm verò pemptū S.Lābertum, atq; in eius locū B.Hubertū subrogatū.

VITA

VITA S. VVENEFRIDAE VIRGINIS ET MARTYRIS, PER F. LAVR. SVRIVM COMPRAEHENSIVS

conscripta. De huius sanctæ virginis vita scripsit Ropertus Abbas Salopien. & nisi fallor, is est author eius vitæ, quam nos hîc mutato stylo aliquanto breuiorem edimus. Claruit autem Ropertus Abbas anno 1140. ad cuius monasterium, huius virginis ossa translata sunt anno 1138.

Eunous vir sanctissimus, multis clarus virtutibus, in Occidentali maioris Britanniæ regione enituit. Is contempto paterno solio, pauper aufugit, factusq; monachus, breui in perfectum euasit virum. Cumque diuersis in locis monasteria côdidisset, fratresq; in ijs Christo seruituros congregâsset, diuinitùs admonitus, aliò profectus est, à Domino ipsi destinatam quæsiturus habitationem. Tandèm ad prędium Teuithi hominis potentissimi peruénit, orauitque illum, vt portionem quandam possessionum suarum Deo & ipsi largiretur, in qua ecclesiam extruere, atq; in ea Deo seruire, & pro eius salute quotidiè Dominum deprecari posset. Ille verò non difficulter annuit, immò etiam vnicę filię suæ Vuenefridæ mores conformandos illi commendauit. Eam vir sanctus quandò ad populum concionabatur, ad pedes suos sedere iussit, & sermones suos diligenter auscultare. Vndè factum est, vt in dies seipsa melior effecta, auctaque sapientia, ab omni viri toro prorsùs abstinere constitueret. Sed cùm id parentibus indicare reformidaret, ad virum Dei accessit, ait sibi deliberatum esse virginem se Christo conseruare incontaminatam: orauit, vt à parentibus id ipse sibi impetraret. Assentit vir sanctus, dicit se accuratè ea de re cum parentibus acturum. Nouẽbris 3. Beunous vir sanctiss. Vuenefrida statuit virgo permanere.

Venit ergò ad parentes puellæ, ijque cognito virginis proposito, fundunt lachrymas, laudant Deum, & libentibus animis assentiuntur. At illa sedens identidèm ad pedes viri Dei, ardenti desiderio hauriebat, quę ille dicebat de gloria sponsi cęlestis, nec quicquam in suum pectus admittebat terrenũ, crebrò noctibus in ecclesia vigilabat. Solebat nonnunquàm etiam importunè petere à sancto viro, vt sermonem texeret de vita & moribus sponsi immortalis, audiensq; de illius excellentia, decore & maiestate, côtemptum omnis terrenæ iucunditatis concipiebat, & spiritalis lætitiæ indeficientem materiam suo in pectore colligebat. Etsì autem ætate adhuc esset tenera, moribus tamen & animo cana erat, prauas cupiditates omnes planè contemnens. Parentes libẽter assentiunt.

Cùm aũt quodã Dominico die parẽtes eius iuissent ad ecclesiam, & illa necessariò domì sola remãsisset, Cadocus Alani regis filius iuuenis, in eius ædes aduenit, eãq; ad focũ solã sedentẽ inuenit. Illá cernẽs regis filiũ, surgit ocyùs, submissè rogat, ecquidnàm sibi velit. Tũ ille: Scis, inqt, me esse regis filiũ, multis opibus & honoribus conspicuũ, & q te quoq; magnis possim augere diuitijs, si meæ velis parére volũtati. Sentiẽs virgo pudica de concubitu illum verba facere, paululùm demisso vultu & rubore suffusa, primò quidem prę se fert, grauiter se dolere, quòd tam parùm cultam ipsam inuenisset, aitque ad eum: Cùm tu regio sis ortus stemmate, & Deo volẽte, regni gubernacula suscepturus, non dubito me diuitem & beatam posse fieri, si tuo coniugio assentiar. Sed quęso te, parumpèr sustine aduentum parentis mei. Interìm ego ingrediar in cubiculum, moxq; ad te reuertar. Dixit hoc, vt posset ab illo se subducere, quem videbat libidinis flamma incensum, præ amore propè amentẽ fieri. Permisit aũt iuuenis, vt in cubiculũ se reciperet, putans illã benè cœptam ilicò redituram. At illa per aliud cubiculi ostiũ exiens, præpeti cursu ad ecclesiã properabat. Quod vbi sensit iuuenis, magno furoris œstro percitus, districto ense eã celeriter inseqtur, toruisq; eã luminibus intuẽs: Olìm, inqt, te amaui, mihiq; te cõiungere volui: & tu nũc ad te venientẽ fugis & habes cõtẽptui? Notũ ergò sit tibi, nisì mihi spõtè tuìmodo copiã feceris, confestim me ablaturũ caput tuũ. Respõdet illa Cadocus regis filius eã ad concubitũ prouocat. Minatur ei mortem.

illa constanti & infracto animo: Ego verò regi æterno, qui iudicaturus est viuos & mortuos, matrimonio iuncta sum, nec vllum alium admittere possum: & nè diù suspensum te teneam, nóueris, dum spiritus hos reget artus, neminem me admissurã præter illum. Fac ergò quicquid erit libitum, & quãta maxima potes, in me feritate incurre. Me enim neque terrores tui, neque blanditiæ, nec promissa, nec munera ab illius amore suauissimo poterunt separare, cuius castis amplexibus adstricta sum. Cernẽs incestus iuuenis se contemni à virgine, libidinis impotentia victus, caput ei præcidit. Simul autem atquè corpus virginis humì collapsum est, fons illic mirè perspicuus & ingens erupit, qui hodieq; manare non desinit, multis morbidis per merita sanctę virginis salutem adferens. Caput autem, quòd in monte pręcisum esset, facilè à mõte deuoluebatur in ipsam vsq; ecclesiam, magnoq; terrori fuit cunctis illud adspectantibus. Cumque omnes dicerent tam immane scelus vlciscendum esse, eiusq; authorem detestarentur, parentes virginis internum animi dolorem luctu & eiulatu testabantur.

Illa contemnit.

Ab illo interficitur.

Interìm homicida cruentus tergebat gladium suum ad herbas, & quia filius regis erat, aiebat se nihil in eo perpetrando facinore Deum timuisse. At vir Dei Beunous, eius superbiam & animi obstinationem non ferens, cùm in manibus haberet caput virginis, accessit ad eum, & ait illi: O te scelestum, qui regiæ dignitatis puellam crudeliter iugulâsti, cur te non pœnitet tantum admisisse flagitium, quo ipsam quoquè ecclesiam contaminâsti, & Deum prouocâsti? Quandò ergò nec ecclesiæ pepercisti, nec diei Dominico reuerentiam præstitisti, oro Deum meum, vt reddat tibi in præsentia, quod mereris. His dictis, iuuenis repentè corruit & expirauit, corpusq; eius colliquescens disparuit, multis asserentibus, illud in tartarum cum anima descendisse. Porrò vir Dei caput virginis crebrò deosculans, à lachrymis abstinere non potuit. Deindè corpori illud apponens, & suo pallio tegens, ad altare accessit Missam celebraturus. Ea finita, redit ad corpus virginis, luculentum sermonem habet ad populum, dicit inter cætera, sanctam virginem votum Deo nuncupâsse, sed illud morte impediente reddere non potuisse: itaq; orandum esse Deum, vt eam vitæ restituat. Cumque diù oratum esset, vir beatus surgit à terra, manibus in cælum sublatis, Domine Iesu Christe, inquit, pro cuius amore hæc virgo terrena respuit, cęlestia concupiuit: exaudi nos pijs animis te inuocãtes, vt quanuìs non ignoremus eam pro tuo nomine passam, in cælis degere, nec nostro egére contubernio, animam tamen eius iubeas redire in corpus, vt magnificet nomen tuum, & post longa vitę spatia, multiplicato bonæ conuersationis feruore, ad te redeat sponsum suum vnicè charum. Vbi ab omnibus dictum est, Amen, puella quasi à somno surgens, puluerem & sudorem à facie detergit, omnesque illic adstantes gaudio & admiratione afficit. Mansit autem in collo eius quoàd vixit, tanquàm candidi fili species, locum sectionis obtegens: aiuntque viri regionis illius indè eam Vuenefredam dictam, cùm anteà, vt ipsi affirmant, Breuna appellaretur. Vuen enim Britannica lingua, idem est, quod Latinè candidum. Porrò euphoniæ causa, prioris vocabuli duabus literis mutatis, dictam Vuenefredam.

Diuina vltione repẽtè perit Cadocus.

Beunous ad vitã reuocat S. Vuenefredam.

Locus autem ille, vbì sanguis eius fusus est, non lõgè abest à monasterio Basinguuercko in Nouuallia, & anteà quidem dictus est Siccauallis: post eius verò obitum vsque in præsens, Fons Vuenefredæ appellatur. Lapides quoq; tam in fontis scaturigine, quàm in riuo illius, seu vtriusq; margine, eius adspersi cruore, & sanguinis eius tãquàm congelati manifesta vestigia retinent, & neq; temporis diuturnitate, neq; aquę pręterfluentis alluuione ea abolentur. Muscus autem lapidibus illis inhærens, thus redolet. Homines regionis illius, qui Deum necdùm cognouerãt, virginem rediuiuam, fontem aquas manantem, & petras sanguine adspersas videntes, ad pedes beati Beunoi se abiecerunt, & ab eo baptizati sunt. Tandèm autem sancta virgo ab eodem viro Dei sacrum velamen accepit. Ille autem, solo scipione assumpto, omnem domũs suæ supellectilem & quicquid fideles ei donauerant, sanctę illi virgini & eius sociabus reliquit, atq; aliò commigrauit. Porrò beata Vuenefreda nobilium filias congregans, docebat eas amare castitatem, cunctisque mundi spretis illecebris, leui iugo Christi colla supponere, & regulari consectanda disciplina, illius se seruitio mancipare.

Multi ea excitata credunt in Christum.

Defuncto autem B. Beunoo, sancta virgo, Deo ipsam admonente, ad sanctũ virũ Deiferum accessit. Erat enim is magnus coram Domino, ferturq; fontem è terra excitâsse, multos depellentem morbos. Cumque ad eum iret Vuenefreda, nocte oranti cælitùs

hæc

hęc vox facta est: Dic charissimæ filiæ meę Vuenefridę, vt ad Saturnum (hoc enim viro nomen erat) sese conferat, ab eoq; discat, quo in loco omne reliquum vitæ tempus exigere debeat. Vbi sancta virgo ad Saturnum venit, ille ait ad eam: Est locus, quē Vuitheriacum vocant, ab omni populo admodùm reuerenter habitus. Eum te iubet Deus adire, in eo donèc vixeris, commorari, tuisq; exemplis alijs prælucere. Est illic Abbas Elerius, multis ornatus virtutibus, quem perpetui gemitus & assiduę preces adeò ab omnibus mundi huius curis abalienârunt, vt nihil iam terrenum sapiat, nihil rerum labentiū experat, totus cælestibus intentus. Fecit virgo sancta, vt erat iussa: Venienti autem Abbas Elerius, per spiritum sanctum eius cognoscens aduentū, obuiàm proficiscitur, eamq; honorificè excipiens, in virginum monasterium introducit, earumq; curam ei demādat. Ibì sanè quisquis ad illam ęger accessit, incolumis ab ea recessit: mœrentes omnes, animi lętitiā reportarunt. Tandèm nocte quadā oranti Iesus Christus apparuit, indicauitq; propedièm ipsam è corpore decessuram. Itaq; quarto Nonas Nouembris, plena virtutibus & operibus bonis, spiritum Deo reddidit, sepultaq; est iuxta sanctum Chebeum & Senanum. Multa verò per illam prępotens Deus effecit miracula, inter alia fabri cuiusdam filiam, ab ipso ortu cæcam, illuminans.

Abbatis Elerij laus.

S. Vuenefrida virginibus pręficitur.

Feliciter migrat ad Dominum.

Miracula.

Si pueri tenelli, aliquo corporis incommodo affecti & morbo correpti, in ipsius fontis scaturiginē mittantur, à matribus incolumes reportātur. Alia miracula pręterimus. Post annos multos, putà à Christo nato anno millesimo centesimo tricesimooctauo, beatæ huius virginis ossā Solopiam in monachorum monasterium admodùm honorificè translata sunt.

HISTORIA BREVIS SANCTORVM MARTYRVM AGRICOLAE ET VITALIS, EX ADHORtatione *B. Ambrosij Episcopi ad Virgines.*

QVI ad conuiuium magnum inuitantur, apophoreta secum referre consueuerunt. Ego ad Bononiense inuitatus conuiuiū, vbì sancti martyris celebrata translatio est, apophoreta vobis plena sanctitatis & gratię reseruaui. Apophoreta aūt solent habere triūphos principum: & hęc apophoreta triumphalia sunt Christi enim nostri principis triumphi, sunt martyrū palmę. Nec verò huc dirigebam iter: sed quia petitus à vobis sum, debui mecū deferre, quæ alijs parabātur, nè minor ad vos venirem: vt quòd in me minùs est, quàm pręsumebatur, in martyre plùs inueniretur. Martyri nomen Agricola est, cui Vitalis seruus fuit antè, nunc consors & collega martyrij. Præcessit seruus, vt pręuideret locū: secutus est dominus, securus quòd fide seruuli iam inueniret paratū. Nō aliena laudamus. Passio enim serui, domini disciplina est. Hic instituit, ille impleuit. Nihil illi decerpitur. Quomodò enim minui potest, quod Christus donauit? Egregiè & ille, qui homini seruiuit, seruiendo didicit, quomodò Christo placeret. Hic tamen geminam laudem acquisiuit, in illo magisterij, in se martyrij. Certauerunt tamen inter se inuicèm beneficijs, postq̄ ęquales esse meruerunt. Hic illum ad martyrium pręmisit, ille istum accersiuit.

Nouēbris 4.

Christi triumphi, martyrum palmæ.

Nullum ergò ad commendationem hominis conditio affert impedimentum: nec dignitas prosapię meritum, sed fides, affert. Siue seruus, siue liber, omnes in Christo vnum sumus: & vnusquisq; quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à Domino. Nec seruitus derogat, nec libertas adiuuat. Vide, ad eam rem quàm nihil in conditione momenti sit. Seruus, inquit, vocatus es? non sit tibi curæ. Qui enim vocatus est in Domino seruus, libertus est Domini. Similiter qui liber vocatꝰ est, seruus est Christi. Vide, inquā, vim Apostoli. Plus putatur dedisse ei, qui seruus, q̄ ei, qui liber vocatus est. Ex seruo enī libertus Christi fit, ex libero seruus. Sed nulli plus dedit, verùm vtriq; ęqualem mensurā diuisit. Apud Christum enim seruitus & libertas æqua lance penduntur, nec vllo discerniculo bonæ seruitutis & libertatis merita diuiduntur: quia nulla maior est dignitas, q̄ seruire Christo. Deniq; Paulus seruus Christi Iesu. Hęc enim seruitus gloriosa est, in qua gloriatur & Apostolus. An non summa gloria est, quandò tali precio æstimati sumus, vt sanguine Domini redimeremur? sed pergamus ad cætera.

Ephes. 6.

1. Cor. 7.

Christo seruire, summa dignitas.

Rom. 1.

Cumque

S. Vitalis omne genus tormentorum experitur.

Cumque sanctus Vitalis cogeretur à persequentibus, vt Christum negaret, & ille ampliùs profiteretur Dominum Iesum Christum, omnia tormentorum genera in eum exercentes, vt nõ esset in corpore eius sine vulnere locus, orationem fudit ad Dominũ, dicens: Domine Iesu Christe, saluator meus & Deus meus, iube suscipi spiritum meum: quia iam desidero, vt accipiam coronam, quam Angelus tuus sanctus mihi ostendit. Et completa oratione, emisit spiritum.

Sanctus verò Agricola mitior habebatur moribus, vt ab ipsis etiã inimicis diligeretur. Ideoq; differebant eius passionem. Sed hæc persecutorũ honorificentia, omni erat immanitate acerbior, quæ inuidebat martyrium. Deniquè vbi non acquicuit sanctus Agricola, crucifixus est: vt aduertamus illas blanditias eorum, non sedulitatis fuisse, sed fraudis. Supplicio serui, dominum terrere voluërunt. Vertit hoc Christus in gratiam, vt martyrio serui, dominus inuitaretur. Vtriq; nomen aptum martyrio, vt designati ad martyrium ipsis vocabulis viderentur. Ille, Vitalis dictus est, quasi qui contemptu istius vitæ, verã illã vitã æternã sibi haberet acquirere: iste, Agricola, qui bonos fructus spiritalis gratiæ seminaret, & sacri sanguinis effusione, meritorũ suorum omnium virtutumque rigaret plantaria. Sepulti autem erant in Iudæorum solo inter ipsorum sepulcra. Ambiërunt Iudæi cum seruulis sepulturæ habere consortium, quorum Dominum negauerunt. Sic & aliquandò Balaam dixit: Moriatur anima mea pro animis iustorum: & tamen non communicauit eorum operibus, cùm viueret, quorum in animis cupiebat mori. Et isti, quos viuentes persecuti sunt, mortuos honorabant.

S. Agricola crucifigitur.

Num. 23.

Illic igitur martyris exuuias requirebamus, tanquàm inter spinas rosam legentes. Circunfundebamur Iudæis, cùm sacræ reliquiæ eueherentur: aderat populus Ecclesiæ cum plausu & lætitia. Dicebant Iudęi: Flores visi sunt in terra, cùm viderent martyres. Dicebãt Christiani: Tempus incisionis adest. Iam qui metit, mercedem accipit. Alij seminauerunt, & nos metimus martyrum fructus. Iterùm audiẽtes Iudæi voces plaudentis Ecclesiæ, dicebant inter se: Vox turturis audita est in terra nostra. Vndè benè lectum est: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiã: Dies diei, Christianus Christiano: nox nocti, Iudæus Iudęo. Indicabant ergò Iudęi quòd haberent scientiam martyrum, sed non scientiam verbi: id est, nõ secundùm illam solius boni, & solius veri scientiam. Ignorantes enim Dei iustitiam, & volentes se iustificare, iustitiam Dei non receperũt. Detuli ergò vobis munera, quæ meis legi manibus, id est, crucis trophęa, cuius gratiam in operibus agnoscitis. Certè & ipsi dæmones confitentur. Condãt alij aurum atq; argentum, ac de latentibus ëruant venis, legant preciosa monilium serta. Temporalis ille thesaurus est, & sæpè habẽtibus perniciosus. Nos legimus martyris clauos, & multos quidem, vt plura fuerint vulnera, quàm membra. Clamare martyrem diceres ad populum Iudęorum, cùm clauos eius colligeremus: Mitte manus tuas in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Collegimus sanguinem triumphalem, & crucis lignũ. Hæc sanctæ viduæ negare non potuimus postulanti. Munera itaque salutis accipite, quę nunc sub sacris altaribus reconduntur. Ea igitur vidua sancta est Iuliana, quæ hoc Domino templum parauit atque obtulit, quod hodiè dedicamus: digna tali oblatione, quę in sobole sua templa iam Domino pudicitiæ atque integritatis sacrauit.

Cant. 2.
Ioan. 4.
Psal. 18.
Rom. 10.

Recè vir tãtus etiã clauos martyris colligit.
Ioan. 20.
Item crucis ei⁹ lignum.

DE IISDEM SANCTIS MARTYRIBVS, EX GREGORIO TVRONEN. DE GLORIA *Martyrum*, *Cap.* 44.

AGricola & Vitalis, apud Bononiam Italię vrbem pro Christi nomine crucifixi sunt: quorum sepulcra, vt per relationem fidelium cognouimus, quia nondùm ad nos historia passionis aduénit, super terram sunt collocata. Quæ cùm à multis, vt fit, vel tangerentur manu, vel ore oscularentur, admonitus est æदituus templi, vt immundi ab ijs arcerẽtur. Quidam audax atque facinorosus opertorium vnius tumuli remouet, vt scilicet aliquid de sacris auferret cineribus: missoque introrsùm capite, oppressus ab eo, vix ab alijs liberatus, confusus abscessit: nec accipere meruit, quod temerario ausu pręsumpsit: sed cum maiori deincèps reuerentia, sanctorum adiuit sepulcra.

Pœna temerarij.

Alius quoquè tributa publica deferens, sacculũ pecuniæ dum iter ageret, negligenter

ter amisit. Appropinquans autem ciuitati, recognoscit se amisisse publicum, quod ferebat. Tūc prostratus coram sepulcris beatorum, cum lachrymis deprecatur, vt perditum, corū virtute reciperet, nè ipse, coniunxq; ac liberi, ob id captiuitati subigerentur. Egressus autem foràs in atrium, virum qui hanc pecuniam in via iacentem repererat, nactus est: scrutatusque diligenter, illius horę tempore hic sacculum inuenisse se dixit, quo iste martyrum auxilium flagitauit. Note miraculum.

Horum reliquias Namatius Aruernorum Episcopus deuotè expetijt, vt scilicet eas in ecclesia, quā ipse construxerat, collocaret: direxitq; vnum illuc presbyterum, qui abiens, cum Dei gratia, quę petierat, detulit: regressusq; cum socijs, in quinto ab Aruerna vrbe, milliario reuertentes, metatum accipiunt, & ad Episcopum missos dirigunt, vt eis, quid agant, iubeat ordinare. Manè autē facto, sacerdos, admonitis ciuibus, cum Crucibus & cereis ad occursum sanctarum reliquiarū deuotissimus properat. Cumq; ei præsbyter offerret, vt beatas reliquias adspiceret, si luberet: & ille, Mihi, inquit, magis est hęc credere, quàm videre. sic enim in scripturis legimus sanctis, quia ipse Dominus eos beatos iudicat, qui eum cùm non viderint, credidissent. Hac itaq; sacerdotis fide pollente, Dominus sanctos suos glorificat in virtute. Nam venientibus illis, subitò contenebratum est cęlum, & eccè imber vmbrosus atq; teterrimus super eos descendit: & tanta pluuia ibidèm est diffusa, vt flumina per vias illas currere cernerentur. Veruntamen circa sancta pignora per vnum valdè iugerum neque vna gutta visa est cecidisse. Et abeuntibus illis, pluuia eos à longè quasi præbens obsequium, sequebatur populum fouens, gestatores autem pignorum non attingens. Hęc videns pontifex, magnificauit Dominum, qui fidei suæ sic fauens, talia ad sanctorum gloriam operari dignatus est. Congregatis verò ciuibus, cùm magno gaudio atq; deuotione sanctam ecclesiam, his illustratam pignoribus, dedicauit. Obserua veterum erga sanctorum reliquias studium, venerationē & cęremonias Ioan. 20. Mira res.

VITA, RES GESTAE, ET CERTAMINA SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNICII ABBATIS,

Authore Simeone Metaphraste.

VIAM, quæ ducit ad virtutem, sciunt omnes esse asperam, arduam & difficilem, idque apertè ipsa discunt experiētia. Et ideò multis quoq; indigent, quæ ad ipsam excitent, partìm quidem exhortationibus, partìm autē vitę quoq; historia eorum, qui in illa priùs sunt ingressi: quod etiam magìs ad eam attrahit sine molestia, & efficit vt non despondeant animum propter difficultatem itineris. Ei enim, qui viam est ingressurus asperam & difficilem, suadens & adhortans quispiam minùs persuaserit: ostendens autē multos eam iam confecisse, & ad optatum tandèm finem peruenisse, sic magìs persuaserit: vt prompto & alacri animo iter aggrediatur. Talem esse existimo magni quoquè patris Iohannicij vitam, & longè iucundissimam, & longè vtilissimam, & quę ipsa quoquè potest vel valdè socordem excitare ad studium virtutis. Dicantur ergò res illius, quoàd eius fieri poterit, & vobis pijs ac religiosis in medium proferantur, vndè scilicet cœperit, & ad quem finem tandèm peruenerit. Sic autem habet: Nouēbris 4. Via virtutum ardua.

Quartodecimo anno tyrannidis Leonis filij Constantini, qui etiam generis seriem traxit ex Isauria, admirabilis Iohannicius procedit ex maternis thalamis. Cui patria quidem fuit prouincia Bithynorum: vicus autem, qui vocatur Marycati, situs ad Borealem partem Apolloniadis: Parentes, qui factis ipsis veram reddebant appellationem, Miritzicius & Anastaso. Erant enim tanquàm pulchram rosam iustum Iohannicium editur i pietati, qui à vita ad vitam, vt dicit Apostolus, euocabat multos vnguento pietatis, & à lapsu peccati faciebat surgere, & viam ostendebat salutarem, vt iam ostendet oratio. Statim ergò ab ineunte ætate, cùm sensilibus cibis aleretur & educaretur vt puer, non disciplinarum orbē & mundanam elegit sapientiam: sed eam, quę ad eum adducit, & ei reddit familiarem, quæ est initium sapientiæ, nempe Dei timorē, & eius mandatorum insistere vestigijs. Proficiebat ergò in dies in virtute & diuina disciplina, & pulchro augebatur S. Iohannicij patria. Parentes. 2. Cor. 2. Psal. 110. Prou. 1. & 9.

batur incremento. Quid autem Dominus, qui est velox ad bonorum remunerationem? Nondùm magnus Iohãnicius è prima ętate excesserat, & munus obiens, quod ei fuerat mandatum à parentibus, in consueta pascua porcos immittēs, ille quidem eos signabat figura Crucis, & ipse consuetas preces Deo reddebat: Illi autem permanebant indiuulsi, nullo nec hominum, nec bestiarum damno omninò affecti, donèc vesperè reuersus sanctus, eos domum rursùs ageret.

Nota hic vim & efficaciā signi S. Crucis.

Cùm autem ille quidem iam excessisset ex Ephebis, tunc cùm esset & corpore agilis, & adspectu præ se ferret speciem hominis non ignaui, haberetur verò accuratus militum delectus iussu eius, qui tunc rerum potiebatur: tunc hic quoquè vir admirandus, relatus fuit in numerum excubitorum. Erat autem exercitui quidem iucundus propter moderationem: inimicis verò terribilis propter fortitudinem, vt qui eos sæpè vel solo adspectu in fugā verteret. Cùm se ergò sic gereret, & tāti fieret ab exercitu, apud Deum adhuc pluris fiebat, quatenùs eius pręcepta ad vnguem obseruabat. Hoc ergò videns malignus, & cùm aliam virtutem, tum eius cum Deo familiaritatem & coniunctionem ei inuideret, in eum latenter comparabat insidias. Quamobrèm cùm aliquandò hominibus communem offudisset caliginem, vt non diuinis imaginibus eum, quem par erat, honorem tribuerent, peruenit etiam vsque ad Iohãnicium: capitq; & expugnat hunc virum præclarum inter exercitatores, & inducit eum ad perniciosam sectam Iconomachorum. Ab illo autem tempore diuinis imaginibus non modò quem par erat, multi honorem non tribuebant: sed nec earum quidem auditionem auribus omninò admittebant. Totis verò quinquagintaseptem annis, figura à Christo susceptæ humanitatis, crimini dabatur & contemptui habebatur ab ijs, qui pugnabāt aduersùs imagines. Cum quibus fuit adductus & captus hic quoq; vir admirandus, & pauci fuerunt, qui maligni laqueum effugerint. Atque hæc quidem sic se habebant: & Christi figura nostrę similis, proh dolor, despiciebatur, & nihil omninò putabatur.

In militia viuit religiosè.

Labitur in hęresin Iconomachorū

Heresis Iconomachorū durat annos 57.

Postquàm autem huius sceleris operatores cum impietate miserabiliter perièrunt, & Romanorum imperium trāsijt ad coniugem eius Irenem, quæ res Christianorū tuebatur & habebat in honore, etiamsì propter metum mariti, non poterat eo superstite liberè eloqui veram religionem. Cùm ea verò in imperio fuisset constituta, tunc ipse quoq; Christus, qui propter nos carnem induit, rursùs honorabatur figuris, & exoptatæ sanctorum imagines, in ecclesijs, in foro, in populo cernebantur. Sed ne sic quidem multi huius Iconomachorum hæresis acerbitatem eluërunt ex animis, sed cùm temporis diuturnitate ad mali habitum peruenissent, ægrè ferebant se ab eo liberari. Quorum vnus erat hic quoq; pręclarus Iohannicius: qui non erat prōptus nec velox ad mutationem, neq; omni vento conuertebatur aut circunferebatur, sed morum ostendens grauitatem, etsi in re non laudabili, permanebat in ijs, quæ sibi rectè opinari videbatur, & diuinis imaginibus nullum cultum tribuebat. Deindè quid fit? Eum venatur egregius agricola, qui nouit terram animi vniuscuiusque, & is accipit semina fidei orthodoxæ. Quomodò autem?

Mittitur ab Imperatore ad Occidentem cum toto exercitu. Illinc autem reuertens, transijt per quandam partem Olympi, & nutu diuino iter fecit prope quendam ex monachis, qui in eo monte exercebantur. Deindè ille apparēs ex sylua, O fili, inquit, Iohannici, si magnum tibi est, inquit, Christianum esse & nominari, cur Christi imaginem despiciens, efficis vt labor virtutis à te frustrà suscipiatur? Hæc audiuit vir diuinus, & miratus est, quòd ei euidentissimè dixisset de omnibus. Humi itaque cadens, petijt veniam, quòd ille ignorans fuisset ingratus in Dominum, & affirmauit se deincèps Christi imaginem & omnium, qui ei placuerunt, honoraturum cum omni proposito. Ab illo ergò tempore, beatus ille satellitis officio fungens in vestibulo regiæ, recubabat in nudo solo, eratq; orationi intentus in ieiunio. Nam etsi conuiuia inibat cum alijs, cibum tamen non sumebat vsque ad satietatem, sed eatenùs, vt illis quidem non videretur ieiunare: corpus autem ei consisteret, & ad pernoctem illam inseruiret stationem.

Iohãnicius resipiscit ab errore Iconomachorū

Humi cubat, orat, ieiunat.

Cùm ille ergò totos sex annos his vacaret, egreditur gens Bulgarorum, Thraciam depopulans. Aduersùs eos autem ducit exercitum, qui tunc erat Imperator Romanorum, magna & valida manu coacta, in quorum numero erat hic quoq; pietate planè iuuenis. Magnum itaq; pręlium fuit inter eos commissum, & ex exercitu Romanorū cadit magnus numerus. Quid ergò ille inter viros fortes magnus, & inter exercitatores pieta-

Bulgari cædunt exercitū Roman.

pietatis maior Iohannicius? Erat tanquàm alius Dauid, alienigenas quidem perrũpens cum multis millibus: plurimos autem liberãs ex ijs,qui erant eiusdem generis, adeò vt quidam ex illustribus Romanis,machina quidem ex loris contexta caperetur à Bulgaris,is verò ea gladio dissecta,à manu hostili hominem liberauerit. Hæc cùm tunc ipse adspexisset Imperator,& eius esset virtutem admiratus, cupiebat scire patriam,& quod esset ei nomen. Ille autem præter hæc docuit etiam ordinem militiæ. Imperator verò omnia statìm, nè memoria exciderent, scribæ iubet mandare scriptis, & magnificentia remunerationum,confirmauit defessam manum huius egregij militis. Hinc magìs incitatus, vnum quendam ex inimicis, qui steterat in via angusta, & multos occidebat ex Romanis,vir ille strenuus,facto in eum impetu,illum priuauit capite,qui multis alijs capita abstulerat. Sic aduersùs hostes qui videntur, præclara facinora, erant signum trophæorum,quæ erat erecturus contra inimicos,qui non apparent. Iohannicij strenuitas.

Vide autem,quomodò hinc fuit deductus ad suscipiendum contra illos certamen: & iam ad luctandum est aggressus, & grauis armaturę mentem,abstinentia à cibis & oratione pulchrè armauit. Nam cùm à pugna aduersùs eos,qui cernuntur,hostes se sensim & paulatìm dimouisset, & se deincèps collegisset, versabat animo ea, quæ Dei virtute aduersùs hostes fortiter gesserat, & se posteriori tempore dicebat acerbum illud damnum accepisse,quo Christi sui imago in honore ab eo nõ habebatur, & telis pœnitentiæ sauciabatur eius animus,& in hunc modum secum loquebatur: Oportuit me tali Domino seruire,& non solùm aduersùs hos,qui cernuntur,inimicos: sed etiam armari in eos,qui non cadunt sub adspectum.Quod quidem ergò habeo maximè in votis,nempe dari mihi tempus,in quo possim carnem subijcere spiritui, & soli Deo animum adhibere. Hinc se dedit totum solitæ orationi, & cùm vidisset montem, qui supereminet à dextera Bithyniæ, qui apud nos vocatur Olympus, concepit animo vitam quietam & amantem solitudinis.

Cùm venisset ergò in vrbem regiam,& valere iussisset ea,quę sunt in ipsa,oratoria, & emigrationis postremam reddidisset adorationem, despicit quidẽ referri in numerum procerum Imperatoris: despicit autem maxima adipisci, & pluris fieri, quàm vulgus. Despicit paternam affectionem,postponit viscera matris, & cùm parùm congressus esset cum parentibus, profectus est ad iucundam quietem & silentium,cùm solos viginti quatuor annos se pulchrè gessisset in hac inferiori & mundana militia. In transitu verò cùm accessisset ad Agaurorum monasterium,accipitur ab ijs,qui illic erant,monachis: & monasterij Præfecto Patri Gregorio aperit suum animum, quòd scilicet amet vitam quietam,& quòd velit solus sub Deo viuere,omnem humanam vitans consolationem. Ille autem laudat quidem propositum: sed hæc dicebat conuenire ijs,qui versati sunt in diuturniori exercitatione,& ad eius habitum quodammodò peruenerunt. Ego verò tibi consuluerim, non eam primò vitam eligere, quæ est remota ab omni hominum societate: sed cum viris pijs & monachis te priùs coniungere, & discere tempus & ordinem orationis.Deindè obedientiam doceri & modestiam: & sic ad vitam accedere anachoreticam,nè si ad eam irruperis priusquàm didiceris, cùm te oporteret ferire,feriaris:& cùm superare,supereris miserabiliter. Anachoresis & solitudo quibus expetenda.

Hæc cùm ille monita audiuisset, illinc quidem recessit: cùm venisset autem vespera, hospitio excipitur à quodam viro pio & religioso,vt qui pulchrè cognosceret huiusmodi habitacula,& caueret,nè vnquàm diuersaretur in ædibus alicuius,qui esset diuersæ à recta sententia. Cui cùm animum aperuisset, quoniam erat adhuc omninò ignarus literarum,abducitur ab eo in quoddam propinquũ monasteriũ, quod vocabatur Vtotelas: & cùm in eo didicisset solam elementorum institutionem, cùm intellexisset hoc monasterium esse tumultu plenum,ascendit ad aliud monasterium, quod dicitur Antidij: & cùm illius Pręfecto suũ declarâsset propositũ,docetur ab eo,cuiusmodi sit palęstra in diuinis certaminibus, deprimere scilicet cogitationes, & omnem altitudinem, quæ extollitur aduersùs Dei cognitionẽ. Cùm duos autem annos in eo perseuerâsset, & Dei patris Dauid hymnorum triginta psalmos didicisset, & ostendisset satìs validas esse eorum ansas aduersùs omnem insultum aduersarij,paulopòst incessit eum desiderium trãseundi ad montẽ,qui supereminebat. Totos ergò septẽ dies vacans orationi,petebat vt sibi appareret certus dux vię,quã desiderabat.Septimo aũt die,audit hic nouus noster Moses vocẽ desupèr iubentẽ,vt parũ accedat ad montẽ, & assequatur id quod desiderat. Discit prima elemẽta Iohãnicius. Audit vocẽ diuinitùs lapsam.

Cùm ergò ille hæc audiuisset, accessit ad montem, & quemnam locum inueniret aptum ad suam habitationem, vndiquè circũspiciebat. Ascendens ergò in montem, incidit in duos monachos, quibus tunicę quidem erant confectę ex pilis, victus autem erat ex herbis, quæ illic nascebantur, & tantus, vt solùm possent viuere, & vt tanquàm angeli in terra viuerent cum corpore. Eis ergò communicauit ea, quæ animo versabat & meditabatur. Illi autem postquàm preces solitas Deo pro eo obtulissent, sigillatìm narrârunt de omnibus, quæ interrogabat, adijcientes quòd post quinquagesimum annũ exercitationis, & circa ipsum finem vitæ, ei inferetur tentatio: esse autem inuidos & malignos eos, qui eam sunt illaturi. Sed illis quidem labor in caput eorum conuertetur: Tu autem, dicebãt, nihil graue patieris, quod etiam posteà deductum est ad effectum, quomodò etiam suo tempore declarabit oratio. Sed cùm hæc prædixissent, & tunicam (eam lebetonarium vocat lingua illius regionis: est autem ex pilis contexta) ei tradidissent, recesserunt: hoc aduersùs omnes insidias & insultus fuit ei arma inexpugnabilia & fortissima, vt ille narrauit posteà. Deindè cùm illinc emigrâsset in montem, qui vocatur *Cichalix, degebat sub dio & absque vllo tabernaculo.

Duo monachi egregij.

Iohãnicius viuit sub dio.

Cùm Gregorius autem, de quo priùs diximus, sancto rude excitâsset habitaculum, vt esset ei paruum tegumentum ab imbribus & niuibus, se in eo inclusit. Sed quoniam multi illuc accedebant, eum conuenire cupientes, & illi gratum & familiare silentium interrumpentes, illinc discedens in quendam vicum Hellesponti, in quodam monte nemoroso & aditu difficili se collocat: in quo cùm foramen quoddam angustum & profundum sub terra fodisset, in eo manebat, nusquàm progrediens, non habens coruũ cibi suppeditatorem, sicut Elias: sed cuidam caprarum pastori hoc committens, vt ille vicissim ab eo maiora acciperet. A quo quidem pastore ipse singulis mensibus panem & aquam tanquàm quoddam planè nouum accipiebat epulum. Tres totos annos silentio in eo transigens, precationis quidem curam gerebat & hymnorum ad Deum noctù & interdiù: Erat autem hoc eius opus, deliciæq; & consolatio. Hæc verba in ore habebat veluti quoddam condimentum, quæ assiduè ab ipso canebantur: *Spes mea Deus, refugium meum Christus, protectio mea spiritus sanctus.* Quocircà licet videre multos hoc pulchrum dictum ab illo acceptum, in ore ferre perpetuò.

Degit in specu.

3. Reg. 17.

Mira eius abstinẽtia.

Cùm sic ergò se haberet, & extolleretur talibus cordis ascensionibus, voluisset autem aliquãdò venire in quandam domum oratoriam ex ijs, quæ illic erant, in qua multi erant congregati ex prædijs, quæ erant circuncircà, accidit vt cõueniret etiam quidam ex eius commilitonibus, qui cùm hunc magnum vidisset inter exercitatores, & ipsũm non ampliùs esse existimâsset, statìm est recordatus veteris illius sui familiaris & amici Iohannicij, illius vultûs effigiem & staturæ magnitudinem reputans, etiamsì longa illa inedia, & voluntaria in lacu inclusio, multa destruxisset ex ijs, quibus poterat cognosci. Stabat ergò, illum perfectiùs memoria repetens: is autem ei magìs magisq; ille esse videbatur. Postquàm verò in eum oculis curiosiùs coniectis, re vera cognouit hunc illum esse amicorum & familiarium amicissimum Iohannicium, eius statìm collum circundans ardenter complectebatur: apertè ostendebat, se pendére ab illius anima, ei lachrymæ distillabant præ gaudio, & in memoriam reuocabat veterem consuetudinem. Deindè ille quidem excurrit, reliquis socijs rem volens significare: Iohannicius autem volens magìs latére, peruasit in montes Conturiæ, in quibus degebant feræ, seorsùm cum Deo congrediens.

Fugit ad alias latebras, nolẽs agnosci.

Cùm tunc autem fortè fortuna venisset in ædem oratoriam, incidit in virum quendam & mulierem, qui conuenerant vt festum patrium peragerent. Qui cùm sanctum vidissent, in primo occursu, illo insolito & terribili eius spectaculo obstupefacti, ne potuerunt quidem interrogare quisnam esset, nec omninò cum eo conferre sermonem. Erat enim vir satìs quidem iustę magnitudinis: pannis autem obsitus, & nudis incedens pedibus, & totus capillatus, & coma mirandum in modum promissa. Illi ergò cùm sanctum vidissent sic affectum, affecti sunt timore. Ille autem placida & miti voce iussit eos esse bono animo, & ab illo timore recreauit. Deindè eos rogauit, quænam esset via, quæ rectà ferret. Illi verò dixerunt antè fluuium fluere, qui non erat transitu facilis, & tunc maximè, cùm tam multi imbres ad eum affluxissent. Tunc enim acciderat, vt vehemẽter plueret, & ideò restagnaret fluuius. Ille autem cùm circa mediã noctem surrexisset, (O pedes speciosos, ô ingressum illum admirabilem) aquam ascendit, nec fuit madefactus,

Nota S. viri cultum externum.

Transit flumen, nihil madefactꝰ.

&

& transmittit in continentem, quæ erat ex aduerso.

Illinc autem venit in templum magistro Christo dilecti discipuli, quod erat Ephesi: ei autem statim sua spõte apertæ sunt portæ illius templi. Ille verò ingressus, cùm Domino suas preces reddidisset, rursùs egreditur: & cùm esset egressus, protinùs clauduntur portæ, & rursùs conuertitur in Conturiam, & cõuenit quasdam monachas, matrem, inquam, cum filia. Quarum filia quidem iam erat defessa libidine: mater autem studebat admonitionibus motus eius carnis comprimere. Cùm in eas incidisset sanctus, & propter puellæ vitium esset animo perturbatus, puella ad se vocata, iubet eam manũ suam collo illius imponere. Quod quidem cùm factum fuisset vt iusserat, rogauit vt puella quidem liberaretur à malo, quod eam vexabat: in se autem graue illud malum recideret. Atq; illa quidem liberata à bello carnis, ordini monachorum se, vt priùs, restituit: In sanctum autem graue illud bellum excitabatur. Cùm autem intelligeret turpes cogitationes eum ad facta non honesta impellere, inuenit draconem quendã ex serpentibus in quadam, quę illic erat, spelunca, & seipsum statim prębet ab eo exedendum, vel p vim cogens inuitum eius corpus tangere. Malebat enim mori, q̃ animi sui nobilitatẽ voluntati carnis esse mancipatã. Atq; ille quidẽ se prębuit draconi: malę autem cogitationes, quæ sunt semina draconis, q cadit in intelligẽtiam, protinùs recesserunt: & si qua voluntas carnis ei exhibebat molestiã, ea quodammodò tota flaccescebat & morte afficiebatur. Simul aũt morte quoq; affectum fuit statim ipsum animal: & exhinc aduersùs omne genus feras, tã quę sub adspectum cadunt, q̃ quę nõ cadũt, data est potestas decertatori.

Nota res miras.

Liberat monachã à carnis tẽtationib⁹, & eas in se recipit.

Nouum genus domãdę libidinis

Aliquandò enim ille quidem Dauidis psalmos dicebat memoriter: mouebatur autem quidam aceruus lapidum, & sancti ad se attrahebat oculos. Cùm ergò quendam maximum serpentem punicei coloris ex eo vidisset apparentem, & quam in manu habebat, virga eum percussisset, eum nihil spirãtem reddidit, & morte affecit. Deindè rursùs quoquè tempore hyberno ille quidem subterraneam quandam & obscuram subit speluncam: In ea autem habitabat draco, vt qui spelunca vteretur pro cauerna. Lucebant verò draconis oculi, & videbatur beatus pater ignem intueri. Neque enim priusquàm esset expertus, putâsset vnquàm draconem inesse in spelunca. Cùm ergò visum sibi esset ignem in spelunca accendere, ligna collegit, & draconis oculis imposuit, ea volens accendere propter tempus hybernum. Cùm is autem excussisset ea, quæ fuerãt imposita, intelligens pater esse bestiam, non fuit ignauo nec abiecto animo, nec vllo timore est affectus, sed paululùm declinans ad dexteram speluncæ, nullum malum passus, versabatur simul cum * dæmone.

* for. dracone.

Agebatur verò iam duodecimus annus, ex quo morabatur in solitudine homo DEI: venit autem ad eum à superis prædictio, vt illinc quidem migraret, habitaret autem in monasterio, quod vocatur Eriste, & habitum indueret monasticum. Nam cùm tanta esset virtute, nondùm vestem induerat monasticam: sed adhuc magnorum monastici habitus certaminum erant ea, quæ dicta sunt præexercitationes. Venit itaq; ęstate ad prędictum monasterium, & Stephano Præfecto monachorum, qui in eo erant, aperit reuelationem. Ille autem postridiè nihil cunctatus, solitas fundit preces, & sacras dicit orationes, & eum veste induit monastica. Tali ergò habitu monastico indutus, qui erat monachus vel ante habitum, aut etiam supra monachos, & à certaminibus se parabat ad certamina, & à laboribus procedebat ad labores, se includit in loco, qui vocatur Critama, & se ligat catena, quæ erat longa sex vlnas.

Induit habitum monasticum cum solitis precibus.

Iam autem erat tertius annus, ex quo in eo degebat, & cùm ei visum esset ire ad Chelidonem, vt conueniret virum quendam virtute insignem, (erat autem is magnus Georgius) venisset autem ad fluuiũ Gorã, incidit in draconem, qui cohibebat aquę fluentum, & transitum ei interrumpebat. Et eum quidem precatione & signo Crucis mortuum statim tradit aquis. Tres autem annos cum magno versatus Georgio, cùm ab eo totum didicisset Psalterium, abijt rursùs ad pastorem Antidij, cum Pachomio discipulo. Et cùm illinc rursùs venisset in monasterium Agaurorum, ascendit cum alijs monachis in montem propè situm, vt essent spectatores domûs, quæ in eo ędificabatur. Construebatur enim in eo monte quoddam habitaculum ijs, qui erant in monasterio, quod & volentibus maiorem cõciliabat quietem & silẽtium, & perfectiorem cum Deo coniunctionem. Cùm ergò venissent in montem, hircus insignis magnitudine, alicundè è grege apparuit. Itaque qui cum hoc beato patre erant monachi, cùm vidissent hircum,

Signo Crucis & precibus interficit dracone.

F 3 & eos

& eos inuasissent humanę quędam cogitationes, animo versabant, quonam modo eum caperent, & vt illius pellem in vtrem transmutarent, maximi faciebant. Cùm in eo ergò inhabitante spiritu cognouisset pater ea, quæ erant in mente monachorũ, vnum ex ijs, cui nomen erat Sabas, ad se vocans, iubet hircum ad se adducere. Illo verò interrogante, si in fugam fuerit conuersus, quomodò eum cõpræhenderet: Vade solùm, ô frater, inquit ille magnus: ille autem lubẽs veniet, & te sequetur. Conuersus verò ad alios monachos, rogauit an hirci pellis esset apta ad vtrem componendum. Illi autem, Maximè, inquiunt: & antequàm hoc diceres, nos id cogitabamus. Interìm autem ductus fuit hircus à monacho Saba, & pater vel in verbis ostendens benignitatem, transmittit rursùs pecudem ad sua pascua, non solùm hinc commiserationem, sed etiam amputationem docens suarum voluntatum.

In hoc autem monte versans, ijs etiam, qui genere attinebant ad Imperatorem, (Nicephorus verò tunc Romanum administrabat imperium) prædicit eius mortem paulò pòst esse venturam. Nono ergò anno eius imperij erumpentes Hunni, Thraciam populabantur. Satis autem magno coacto exercitu, Imperator quidem eos priùs vicit: Post hæc verò, coactis copijs, Hunni vexauêre Romanos. Quo tempore ipse quoquè Imperator sauciatus, cum imperio ipse quoquè finit vitam: sceptrorum autem & imperij hæredem filium relinquit Stauracium. Cùm esset ergò Stauracius in imperio constitutus, ij, quibus de morte Imperatoris Nicephori ab admirabili Iohannicio priùs fuerat significatum, paulopòst quàm Imperator decesserat, recordati eorũ, quę prędicta fuerant, accesserunt rursùs ad hunc magnum patrem, & rogârunt de filio eius Stauracio, an sit longo tempore victurus in imperio. Ille autem prædixit rursùs quoquè celerem fore mutationem, &, vt aiunt, rem esse in acie nouaculæ. Breue tempus intercessit, & imperio translato ad Michaëlem generum, euenerunt ea, quę prędicta fuerant. Hic autem Michaël antequàm perueniret ad imperium, dignitatem habebat procuratoris palatij. Non multo itaq; pòst tempore Hunni rursùs in Thraciam faciebant incursiones. Itaq; Imperator erat valdè solicitus, quonãmodo & eos graui inuaderet exercitu, & quemadmodùm eos malè haberet. Interìm autem ille quidem Leonem Armenium præfecit orienti: Leo verò, qui iamdiù maximo amore tenebatur imperij, hoc solùm animo versabat, quomodò eo potiretur: & quicquid non ad id tendebat, id paruum existimabat & non magni momenti.

Nicephorus Imperator ab Hunnis occiditur.

Michael obtinet imperium.

Cùm ergò rursùs bellum exortum esset aduersùs Hũnos, & nec primò quidem cum eis conflixisset Armenius, sua sponte tergis datis, Romanos affecit dedecore: vt simul q̃dem & Michaëli maculã inureret, & eũ graui afficeret animi ęgritudine. Cùm ergò Leo hoc consilium cepisset, & id fecisset, fraudeq; & simulatione conciliâsset animos militum, persuasit vt eum solum spectarent, & in eo solo spem salutis collocarẽt, vt qui imprudentiùs & inconsideratiùs in his rebus se gererent, & bonis, quę habebant in manibus, stultè præferrent ea, quæ expectabantur. Leo ergò cùm induisset personam beneuolentiæ in Imperatorem, simulabat se eum maximi facere & colere. Post illam autem cladem ab ipso de industria & voluntariè conceptam, cùm reuersus esset Michaël Byzantium, illo tempore proferens, quod iamdiù parturierat, & qui intùs erat, Leonẽ aperiens, ijs relictis, qui Romanorum agros populabantur, quàm maxima potuit celeritate armatur aduersùs suos, & ab ijs, qui aderant, renunciatur Imperator, & ad omnium clarissimam peruenit ciuitatem. Michaël verò vel inuitus ei cedit imperio, cùm iureiurando ab eo accepto sibi priùs cauisset, & fide dignis, vt putabat, ꝑmissis se munijsset, quòd ei cum vxore & liberis permitteret agere vitam priuatam.

Leo Armenus fraude occupat imperium.

Ille autem cùm primùm ascendit ad imperium, veluti omnium oblitus, & nihil curans eorum, quę Deo teste iurauerat, primùm quidẽ Michaëlem & eius coniugem condemnat exilio: paulopòst verò, habitu monachorum vel inuitos induit. Non eousquè autem constitit: sed etiam paucis pòst diebus eos à se inuicèm separauit, nec eos simul habitare siuit in regione, sed illum quidem in vnum locum, hanc verò in alium relegauit. Vide autem, quò procedat improbitas potestatem cõsecuta. statìm enim qui & nomine & moribus erat bellua, in ipsum, proh dolor, Christũ & eius imaginem rabie exagitatur, multis afficit supplicijs veræ pietatis adoratores, ab ijs, quæ habebant, alienans & exterminans, quòd non Christi & eius sanctorum imaginem cum ipso conculcare in animum induxissent. Quãobrèm Nicephorũ quoquè sanctissimũ Patriarcham, si non

Perfidia eius in Michaelem &c.

Persequtur crudeliter eos, q. nolũt esse Iconomachi.

si non à sacerdotali deponeret rectione, graue esse putabat, & sua amentia indignum & importunitate. Propterea ergò tum à sede dimouet, qui verè erat dignus qui regeret, quoniam nec luci quidem conueniebant tenebræ. Theodoto autē ex Natolia, cui erat cognomen Melissenus, vt qui esset eiusdem sententiæ & moribus similis, introducto, replet Ecclesiam magna abominatione. Theodotus Melissenus Iconomachus, fit ab eo Episcopus Cōstantinop.

Illo autem tempore cùm per montes Prusensium magnus hic pater se exerceret, Gurias quidam, qui ipse quoquè erat vnus ex ijs, qui vitam susceperant anachoreticam, & videbatur præstare alijs in monachorū certaminibus, & summus exercitator & amator virtutis ab omnibus existimabatur & nominabatur, & cùm quis dixisset Guriam, adijciebat etiam exercitatorem, vtpotè quòd hinc magìs agnosceretur, quàm ex nomine proprio. Is cùm videret se longè abesse à vera virtute Iohannicij, & venerandam illam exercitatoris appellationem ad eum transire, ei dissecabatur & laniabatur animus inuidia. Dum autem inuidiam parturiret, cædem peperit. Quomodò autem, declarabit oratio. Ea enim versans in animo, & quærens ad effectum deducere id, quod meditabatur, cum sancto de industria studet vitam agere, cùm magnus Iohānicius propter maximam animi simplicitatem, Guriam supinis, vt dicitur, manibus accepisset & foueret. Ille autem in principio quidem magnam simulat pietatem, & erat virtutis histrio præstantissimus. Cùm non aliò autem spectaret, quàm vt latenter inuidiæ gratificaretur, sub specie propinandi, sancto venenum porrigit, cùm ipse priùs bibisset longè acerbius inuidiæ & malitiæ. Insidiosum autem sic epotum poculum, sanctum multis affecit doloribus: sed qui per eum colebatur Dominus, non passus est eum diù vexari, nè nimìs gloriaretur vitium aduersùs virtutem. Sed in somnis misso præclaro inter martyres Eustathio, ei donat priorem habitum & sanitatem. Ille autem in honorem eius, quod tunc factum fuerat admirabiliter & præter opinionē, ædem oratoriam extruxit & monasterium: quod quidem extat vsque in hodiernum diem. Neque enim ad liberationem solùm à doloribus fuit ille dulcis somnus, & lætus ille aduentus martyris, sed ad maiorum miraculorum simul & rerum principium & fundamentum. En qd parturit inuidia.

Aliquandò enim in quadam nocte ille quidem volebat necessariò dare corpus quieti, vt se recrearet, promptioriq; & alacriori animo rursùs labores aggrederetur. In quodam autem loco, qui illic vergebat ad Orientem, nō in somnis, sed re vera videt aquam emitti copiosam & perspicuam, & multas cęcas pecudes illic stare, & ex ea bibere. Et ille quidem desiderauit scire, quidnam sibi vellet visio. hoc verò solùm resciuit ab ijs, qui in ea regione habitabant, quòd in eo loco priùs ædificatum fuerat templum Dei genitricis. Cùm itaq; venisset ad locum, qui sibi apparuerat, aquæ quidem fontem nō inuenit: cùm eum autem vidisset benè esse situm & pulchrum, & alioquì aptum ad Domini domum ædificandum, in eo pulchrum templum excitat, & construit monasterium, cùm non pauci illic se totondissent, & ad certamen spiritale se prompto & alacri animo pręparâssent, & ab illo erudirentur ad virtutem. Sanctum ergò non fefellit visio. Non enim ostendit id, quod factum fuerat, sed id quod erat futurum. Nam quòd in loco quidem, qui apparuerat, fuerit habitaculum matris Domini nostri, testabantur multi, qui ipsis hoc viderant oculis. Oues autem & aqua scaturiens, illæ quidem significabant sanctos, qui templo assidebant: hæc autem suauissimum illud fluentum eius doctrinæ. Quòd eæ verò essent orbatæ oculis, id ostendebat animæ eorum cæcitatem. Visio S. Iohannicij. Construit templum & monasterium.

Interìm autem dum DEI excitabatur habitaculum, erupit quidem pluuia: serpentes autem emissi è terra, morsibus prohibebant eos, qui in illo laborabant. Sed ille quidem statim manus tollit ad cælum, Deum rogans: nubium autem crassitudo mutata est in summam serenitatem, & qui operi erant intenti, manebant illæsi à nocumento morsuum. Quo quidem tempore, sancto quoquè pro viribus opem ferente ijs, qui ædificabant, & ad tollendum lapidem manum porrigente, vipera emersit è lapide, & manum appræhendens, ab ea diù pependit, & immisit ei totam veneni acerbitatem. Sed nobis apparuit alter Paulus, etiamsì nō primus chori Apostolorum, sed eorundem, quibus ille, donorum potestate præditus. Nam ille quidem manum concutit: acerba verò illa vipera humì cadit, & erat ei manus illæsa, adeò vt non appareret, an fuisset omninò percussus. Sed non eousquè constitit vehemens eius contentio & studium, in ædificandis ædibus oratorijs, sed etiam opem tulit ijs, qui ædificabāt, & post ædificationē conseruabat omninò suis precibus illęsas ædes quas ædificauerat, habens perpetuò oculos ad Dominum, Præclara miracula edit. Acto. 28.

 num,

Psal. 24. num,qui est eorum,qui ipsum timent,vires & firmamentum,euellens quidem è laqueo pedes eorum,non tradens autem in manus eorum qui affligunt,neque dedecore afficiens eos,qui sustinebant:quomodò licet videre in eo,quod est nobis propositum ad narrandum.Ipsum enim eduxit in tantam latitudinem ab afflictione,& ità leuauit grauitate corporis,vt quodam tempore suæ orationis,in sancto templo mentem suam omninò intendens ad sublimiorem cõtemplationem,sublimis cerneretur & elatus, & ne terram quidem omninò tangens,tanquàm qui ad supernam vocaretur conuersationem,quam ille desiderabat.

Inter orandum corpus eius sursùm attollitur.

Quidam enim Eustratius nomine,qui eandem vitam quam beatus exercebat,magno in eum erat zelo affectus,& incitabatur ad eius imitationem: & maximi faciebat videre ea,quæ fiebant à sancto. Eum ergò aliquandò secutus cùm esset, preces consuetas Domino redditurus,cùm se,vt potuit,abscondisset, nè ab illo videretur, & ibi permansisset toto tempore precationis,stupuit quidem,quòd adeò ardenter & vehementer esset intentus orationi:stupuit autem etiam,quòd res diuina in eum ostenderetur: & quòd non solùm spiritu,sed etiam corpore sublimis ab eo cerneretur,& assurgẽs à rebus terrestribus.Hoc ergò cùm cognouisset ille beatus,tantum abfuit,vt eum propterea laudauerit, vt eum etiam curiosum aliquid fecisse sit suspicatus, & grauiter increpauerit, dicens: Psalm.5. Non habitabit iuxta te malignus. Ità studebat seorsùm inuocare Dominum. Quænam autem fuerint deincèps præclarè ab eo gesta, ad ea iam transit oratio.

Mulier quædam cùm eam in orbem multi circundedissent & inuasissent dęmones, & eam ad turpia iritarent desideria,cùm nesciret quanam ratione vitaret periculum, confugit ad Iohãnicium,qui erat promptus ac paratus ad eam defendendam: & ei enunciat dęmonum insidias,& eo vtitur adiutore contra aduersarios.Ille autem precatus est Dominum,nè mulier ampliùs vexaretur à dæmonibus:bellum verò in se conuerteretur,& illa liberaretur ab animi perturbatione. Cõfidebat enim se posse eorum sustinere impetum,cùm haberet manus doctas ad bellum,& ad arcum æneum composita brachia. Ille ergò statim quidem precibus tanq̃ telis dæmones confixit, cùm nec primum quidem eius impetum sustinuissent.Mulier autẽ fuit liberata ab animi perturbatione,& domum reuersa,Deo vniuersorum & eius seruo Iohannicio,acceptam asscribebat salutem.

Magna vis precum eius cõtra dęmones.

Quid ergò,qui omnia audent,improbi & malitiosi dæmones? Non satìs duxerunt se fuisse semèl affectos ignominia,nec eis suffecit semèl fuisse victos:sed missis insidijs,quę structę fuerant in fœminam,sanctum aggrediuntur,& quę aduersùs illam fabricantur, ea per turpes cogitationes ei contrà inferre conabantur.Quibus cùm is ab initio dominari,non seruire,didicisset,vt qui esset vndiquè munitus armatura iuuenilium certaminum, eos rursùs vincit, & eorum machinas ad nihilum redigit. Non hìc autem solùm, neque propter ea, quæ priùs diximus, decertat aduersùs malignum genus dæmonum: sed etiam puerum, qui aliquandò ab ijs intempesta nocte in montibus nemorosis & inuijs deducebatur & trahebatur,& iamiam erat ab eis è præcipitio deturbandus, apparẽs Sanctus (erat enim,si vel solùm eis apparuisset,terribilis)liberauit ab insidijs, & deduxit in viam rectam.

Nota rem miram.

Cùm ergò sic perageret exercitationem,& inimicos, qui intelligentia appręhenduntur,facilimè prosterneret,erat in ore omnium,alio quidem narrante eius,quę in exercitatione versabatur,vitam laboriosam:alio autem simplicitatem, & in sermonibus soliditatem,& magnam vtilitatem:in exercitatione verò grauitatẽ & constantiam:alijs autem enunciãtibus eam,quam in dęmones habebat potestatem. Ille enim & verbis multa efficiebat,& valebat precibus. Cùm ergò hęc se sic haberent, & tam multa de eo dicerentur,multos habebat illuc accedentes & interrumpentes exercitationem.Deus enim eum posuerat ad acquisitionem salutis, vt magnus dicit Apostolus, vt qui in ipso viueret,vigilaret & dormiret.Quamobrèm aliquandò quidẽ liberabat accolas à nocumento serpentum & ferarum, eas interimens & de medio tollens, partìm quidem virga sua, partìm autem signo Crucis: aliquandò verò à dęmonum insidijs & tyrannide liberabat eos,qui in eos incidebant, vt qui à Deo accepisset cõcurrentem cum voluntate potentiam.Cùm ergò didicisset,quòd quę est in solitudinibus molestia,parùm aut nihil differt ab vrbium tumultibus,diligenter,conuenienter Domino,bonum persequẽs,rursùs migrat in montem Thricalicis, ardentiùs & fortiùs adhuc seipsum recreans, & ipse seipso quodammodò effectus magìs strenuus ad certamina spiritalia.

1.Thess.5.

Signo Crucis interficit serpẽtes & feras.

Nemo

Nemo autem hæc audiens de magno inter exercitatores, inaniter cogitet, quòd non est verisimile eum vbiquè adeò refulsisse, qui animo præceperat in sanctas imagines impietatem, & eas aliquo tempore noluerat honorare. Si quis hoc admiratus fuerit tanquàm incredibile & contra opinionem, is quoquè prodigiosa existimauerit, quæ facta sunt à piscatoribus orbis terræ, & præ cęteris à Paulo, qui priùs fuit persecutor Ecclesiæ. Acto. 9. Ad gratiam autem videbitur etiam dictum esse à Domino illud, Qui credit in me, opera Iohan 14. quæ ego facio, ille quoquè faciet. Vbi autem pones illud quoquè: Si habetis fidem, sicut Matt. 17. granum sinapis, dicetis huic monti: Transi, & transibit? Si hęc ergò sunt euidens & certa veritas: ea etiam, quæ sunt omninò facta ab hoc viro admirabili, sunt aliena à mēdacio. Sedenim redeamus, vndè digressi sumus.

Cùm fuisset in hoc monte Trichalicis, non extendit tabernaculum, non fixit tugurium, sed sub dio & sine domo vitam agere constituit, vt qui magnifico tecto vteretur cęlo. Viuit sub dio. Sed ne sic quidem viuens latuit, sed Eustratius quidam ex monasterio Agaurorum, eius amore captus, cùm non posset manere in regione, (eum enim cogebat amor ille diuinus, & quòd valdè eum inflammaret studium sanctarum imaginum) cùm ad eum accessisset, & nihil ampliùs expectâsset, quàm consuetam precationem, statim est sciscitatus, an diù duraturum esset imperium Leonis. Ille autem videns eum magna animi affectione commotum, quòd pro diuinis imaginibus maximum caperet dolorem, (in eas enim erat impius hic Leo, vt si quis alius) & ideò properâsse ad interrogationem, nō substitit, neque respōsionem est meditatus, sed vt qui spiritûs profunda scrutaretur, & haud Leo Armenus tollitur è medio. ità diù abhinc futuram præsignificauit eius euersionem, & prędixit futura. Nam nō multò pòst eo de medio sublato, Michaël arripuit imperium: qui non auxit quidem persecutionem aduersùs Christianos: siuit autem Ecclesiam esse sub hæreticis, vt qui neque Michael Balbus imperat. Iconomachorum hæresi omninò accesserit, sed in eius zelum effectus sit mollior, vt etiam multis videretur benignus: neque vllum Orthodoxum dogma prior inceperit, adeò vt contingeret neque ipsum à vitio abstinere, neque salutem defendere: sed malitiosè potiùs hæresim quidem siuit crescere, fidem autem Orthodoxam minui & diffluere. Et hoc quidem ità se habebat.

Postquàm autem Leo fuit interfectus, venit rursùs cum quodam alio Eustratius, diuino huic viro renuncians euentum eorum, quæ ipse prædixerat. Contritum est autem ab eis aliquantum temporis in sermone. Quidam verò Elias nomine, qui exercebatur non procùl à sancto, ipsum magnum Iohannicium excepit conuiuio, & eos qui venerant simul cum Eustratio. Diuinus autem Iohannicius huius vitæ accusans vanitatem, & verbis ostendens, quàm esset instabilis & infida, communiter iubebat, vt se procùl remouerent ab vrbibus & vicis. Eliæ autem dicebat hoc magìs conuenire, quàm alijs. Is verò, De hoc, inquit, ô pater Iohannici, esto bono animo. vt maiorem autem huius rei fidem faceret, dicebat, quòd in totis annis præcedentibus fuisset solitarius, & se remouisset ab hominum congressione. Vnus itaque & alter dies prætèriērat, ex quo hęc dicta fuerāt. Ille verò monachus Elias ad eum accedens, postulabat eius preces, vt propter morbum, qui eum inuaserat, iret ad quoddam prædium, quod emittebat aquas calidas. Cùm autem ille quidem nollet, hic verò instaret: & postremò ad imbecillitatem fratris se demittens sanctus eum emisisset, vix potuit ad aquas calidas accedere. Cùm eum autem liquisset animus, & ab ijs qui illic erant sublatus, in quadam cella, quæ erat ad montem, Elias monachus excedit è vita. fuisset locatus, circa mediam noctem excessit ex hac vita, prioribus bonis suæ exercitationis hanc solam habens gratiam, quòd in hac extrema cogitatione ductus esset pœnitentia, quòd omninò cessisset curationi corporis. Sed nobis reuertēdum est ad magnum Iohannicium.

Hic vir diuinus solebat obire cum virga, etsì sermone potiùs, quàm virga, opùs haberet aduersùs suum gregem. Cùm is ergò aliquandò transiret per loca quędam transitu difficilia, accidisset autem, vt ea illi è manu excideret, angebatur animo, quòd virga perijsset, nec eius inueniendæ vllam inueniebat rationem. Deindè cùm in ea quærenda despondisset animum, flexis genibus consuetas preces reddebat Domino. Illa autem rursùs venit per aërem & in sancti manum fuit imposita: & ille quidem statim per quoddam arbustum antrum subijt, vt qui sibi quoddam gratū arripuisset habitaculum. Id aūt erat breue admodùm, & habitabatur à dæmonibus: qui postq̄ viderunt sanctum virtute quadam, quæ sub adspectū non cadebat, roboratū, &, vt dicit Paulus, in die malo, thora- Ephes. 6.

ce iustitiæ & fidei clypeo gloriantem, fuerunt ira omninò accensi, & ab ipso aliquid passi, ei quoquè par pari referunt. Cùm verò obscuris omnibus insultibus fuissent propulsati, eo valdè munito precibus, tandèm missis aduersùs animam machinationibus, apertè aggrediebantur, irridebant, vociferabantur, pulsabant, fugiebant, expectantes fore, vt ei afferrent terrorem: rugiebant, in faciem inuadebant, mouere videbantur speluncam. Cùm autem ille nihil ostendisset, quod esset pusilli & abiecti animi: illi verò moto omni rudente suæ calliditatis & malitiæ, postremò omnem spem abiecissent aduersùs tanti viri virtutem & constantiam, miserabiliter victi & in fugam conuersi: Quid nobis & tibi? Venisti ad nos torquendos ante tempus? ij quoquè ad ipsum clamabant, quomodò etiam meo Iesu ij, qui aduentum illius non sustinebant. Cùm autem speluncam vel inuiti reliquissent, non poterant inuenire aliam quam habitarēt. Vbiquè enim adesse sanctum visione appræhendebant, persequentem & fugantem, & eos increpantem, tāquàm feras aliquas arundinis. Sic sine iniquitate currens dirigebatur, & excitatus ad occurrendum inimicis, inueniebat Deum præuenientem, ipsum quidem circundantem misericordia, malos autem malè perdentem. Et à quanta quidem turba & molestia, dæmonum fuga liberauerit eos, qui erant in monte, in quo habitare, vt dicit Psalmographus, ipsi Deo complacuit, illis scribendum & beneficium literis mandandum relinquamus. Nos autem conuertamur ad ea, quæ deincèps sequuntur.

Vide dæmonum ineptam procacitatem. *Matt. 8.* *Psal. 67.*

Cuidam Senatori ægrotabat vna ex suis filiabus, membraque erant ei soluta, cùm esset pia, & Christianam seruaret religionem. Qui autem sancti sororem duxerat vxorem, aduersùs Christi imagines grauiter furebat, & in eas inuehebatur. Accedens autem beatus, illam quidem precibus & signo Crucis à graui morbo liberauit: hunc verò, cùm admonens non posset persuadere, vt à graui illa abstineret insania, tradidit disciplinæ, & viscerum despecta cognatione, & sui sanguinis oblitus propter veram religionem, precibus eum orbat oculis. Ità zelus pietatis & veri Dei cultûs, gloriatur etiā contra ipsam naturam: & verum in Deum desiderium, est validius necessitate cognationis. Nam illam quidem, etiamsi genere ad eum non attineret, quoniam tamen Christianam obseruabat religionem, à morbo liberauit: hunc autem, etsi sororem duxisset in matrimonium, quoniam cum diuinis pugnabat imaginibus, visu priuauit, & æquum censuit, vt oculi qui erant manifesti, castigarentur pro ijs, qui non cernebantur oculis. His par est illud addere.

Precibus & signo Crucis sanat paralyticam. *Nota miraculum in cōtemptorem sacrarum imaginum.*

Huic magno patri erat studio, si quos ad se audiebat ascendere, è monte descendere, & eis obuiàm procedere. Cur hoc faciens? Magnam in ascensu resecans vexationem eorum, qui ad ipsum ascendebant. Est enim asper & accliuis ad montem ascensus, & non facile nec expeditum iter præbens ascendentibus. Aliquandò itaque is, cui obtigerat Chalcedonis pontificatus, &, cui Niceæ, Petrus & Theodorus, Præfectus insignis gregis * studij, cum Ioseph & Clemente ad ipsum ascendebant. Hoc autem cùm cognouisset sanctus, volens eorum magnam leuare viæ molestiam, ad eos descendit è monte. Cùm verò hominis Dei essent partes, & facere & dicere ea, quæ essent Deo grata, in sermone, quem ad ipsos habuit, censebat humilitatem esse præferendam omnibus virtutibus. Postquàm autem ad cibum sumendum iam accessissent: Nè conturberis, inquit, frater Ioseph, sed sis paratus ad exitum. Hoc quidem tunc sic dictum, quidnam sibi vellet, dubitabatur ab ijs, qui audiuerant. Cùm autem post decem & octo dies Ioseph è vita excessisset, rectè intellexerunt quid sibi vellet, quod magnus dixerat. Diuinus ergò hic pater sic se habebat, & tantam gerebat curam fratrum vtilitatis, vt omnia ei parua viderentur & nullius precij, nisi etiam suam animam poneret pro fratribus: in hoc quoquè meum imitans Dominum, qui, cùm esset Pastor, & nō mercenarius, animam ponebat pro ouibus.

*for. * vterq;* *Prædicit cuidam obitum eius.* *Iohan. 10.*

Iam agebatur quidem quintus annus imperij Michaëlis: quartusdecimus autem, ex quo Bulgari fecerāt expeditionem & decesserat Nicephorus: à quo tempore multi Romanorum, cum patria libertate amissa, detinebantur captiui manibus Bulgarorum. Venit itaq; in mentem illi benignę & clementi animæ, si quo modo eos posset educere à laboriosa illa & afflicta vita. Interrogans aūt, accepit carcerem illum, in quem illi erant coniecti, esse obscurum & tenebricosum, adeò vt eis vsuueniret ægrè ferre, quòd non cum patria vitam quoq; amisissent: quod quidē eū magis angebat. Huic ergò proposito omnibus postpositis, relinquit quidē illam gratam & solitam viuēdi rationē: & via quæ inter-

intercedit, confecta, non curauit custodes, qui eos circunsidebant: sed non visus ad eos accedens, statim pro omnibus copijs vsus est figura Crucis: & ea perfractis vinculis & claustris portarum, tanquàm ab inferis & vmbra mortis, quomodò meus Iesus, reuocat eos, qui illic sedebāt: & potat non aquis, sed sermonibus salutaribus viuificæ doctrinæ, admonens, nè essent sicut patres eorum, generatio peruersa & exasperans: sed deincèps spem in Deo ponerent, & non obliuiscerentur eius remunerationum: prætereà autem filijs quoquè nota facerent illius mirabilia. Deindè cùm in luce, sicut Moses, tota nocte eos traduxisset, vsque ad nostros fines eos transmisit & conseruauit. Cùm autem vim afferrent & vrgerēt ij, qui seruati fuerant, & quis es, ô homo Dei, sæpè rogarēt, non celauit quidem nomen: dixit autem, se hanc gratiam soli Deo asscribere.

Nota hic rē sanè admiratione dignissimam.

Exo.13.14. Psal. 77.

Cum hoc nescio an sit conferēdum id, quod vsuénit ijs, qui fugiebant ex Aegypto. Nam illorum quidem inimicos aqua obruit: hi autem consecuti quod optabant consequi, nulli fuerunt causa calamitatis, sed & hi domum redeunt, & sanctum rursùs excepit grata illa quies & silentium in monte Thricalicis. Illo autem tempore Inger ille, non secùs àc vernis floribus, florebat laboribus exercitationis. Hinc factum est, vt crearetur Antistes Nicenæ ecclesiæ. Cęterùm is non habebat fructum rectę fidei. Huius decessum cùm præsciuisset Pater, quodam monacho ex Eliæ altaribus (is erat Basilius) ad ipsum emisso, mendacio & vmbra dimissa, iussit eum tandèm adhęrere veritati, etiamsì stultissimus ille Inger, in improba Iconomachorum hęresi commori statuerit miserabiliter.

Inger Nicenæ Episcopus Iconomachus.

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, illud mihi venit in mentem: Nauigauit aliquandò sanctus, adoraturus S. Theophanis tabernaculum, quod est in Sigriana. Illinc reuertens, & lacum præternauigans, qui est ad borealem partem Apolloniadis, appulit Thaso. Qui in illa autem vitam susceperant monasticam, & omnes accolæ grauiter vexabantur à serpentum, qui in ea erāt, multitúdine. Ijs enim repleta erat insula, non paruum afferens damnum habitatoribus. Cùm ergò sanctus in ea esset, veniunt ad eum oēs, qui habitabant insulam, & supplices ei prócidunt, postulantq; & rogant, vt eis opem ferat, vt eos, quoàd eius fieri poterit, líberet à nocumento serpentium. Et ille quidem miseretur eorum calamitatis, & velutì quædam tela, quæ tórquentur in serpentes, emittit preces: illi autem protinùs proserpunt è suis cauernis, & relicta insula, se in maris profundum proijciunt. Atque noster quidem Iesus in aquis contriuit capita draconum: illius autem discipulus, & quoàd eius fieri poterat imitator, per illa sipsas eos suffocauit.

Precibus liberat insulam à serpentibus.

Psal. 73.

Ab hoc tempore profectus est ad alium locum quietis ac silentij: simul autem cum eo profectus quoquè est Daniel, qui præerat monachis, qui erant in Thaso. Ei verò erat frater monachus, cui erat nomen Euthymius, cui etiam dicitur pater prædixisse non multò pòst futurum decessum, sic dicens: Frater Euthymi, sis paratus. mox enim ad supernam proficiscéris peregrinationem. Et sic quidem dixit Euthymio. Ipse autem cùm voluisset ingredi antrum quoddam breuissimum, & quod vix sufficiebat ad habitandum, íncidit in dęmonem, qui erat prioribus longè sceleratior. Ab illo enim spelunca appellabatur Toparcha. Qui cùm non ferret habitare cum Iohannicio, niger & terribilis accessit ad Danielem, vt eum quidem terreret: ille autem accepto quoquè Iohannicio recederet. Sed ij, vt qui sibi confiderent, erant interriti, & illius fugam potiùs expectabant. Cùm ergò vidisset malignus eos adeò fortes & constantes, Danielis quidem pedibus circunuolutus, admirabilis autem Iohannicij lateri plaga imposita, ei quidē tantum dolorem attulit, vt esset mutus totos septem dies: ille verò statìm euanuit. Sed sanctum quidem rursùs accipit mons Thricalicis.

Dæmō magnum illi dolorem affert.

Si quid autem, postquàm illinc abierat, molesti aliquid acciderat ijs, qui erāt in monte, id rursùs totum de medio ablatum est eius aduentu. Et nunc quidem eruca, quæ nocumentum afferebat oleribus, precibus & signo Crucis fugabatur à circuitu: nunc autem ijs, qui illuc accedebant, mors præsignificabatur. Et illi quidem rebus suis prouidebant, & se parabant ad excessum: malignus autem & hostis humani generis, lupus erat, vt dicitur, frustrà hians. Ità etiam cuidam viro Isacio, qui fœminæ inseruiebat monachæ, quoniam prædictum fuerat à sancto, fore vt mox ad eum veniret vitæ finis, & ideò oporteret eum se parare ad decessum: ille autem negligenter viueret & remissè: deindè etiam rursùs ad ipsum Dei hominem ascendisset: Cur, inquit, adhuc mundanis occupatus solicitudinibus, nullam futuri curam geris? Sed ille quidem partìm à domina coactus: partìm autem etiam sua sponte inductus, (in possessionum enim cura gerenda,

Precibus & signo Crucis erucam fugat.

Quidā mortē prædicit, isque nō se corrigens, subitò moritur.

erat valdè vtilis) ad nihil est excitatus eorum, quæ oportebat, neque sibi vltimum parauit viaticum. Non multò pòst autem morbus & necessitas, quæ eum inuasit, fecit vt & monasticum indueret habitum, & ei, pròh dolor, mortem attulit euestigiò. Sed quòd attinet quidem ad Isacium, necessitati, non voluntati, quispiam id acceptum tulerit: huic autem magno patri verè paternam adscripserit affectionē, quòd ei mortem prędixerit, etiamsi ille nihil mutatus, in priori socordia sit mortuus.

Nō verbis, sed facto indicat quod futurum erat.

Sed enim hinc quoquè nota fiunt omninò ea, quæ iustus faciebat vel per transitum. Isacij domina, cùm esset & monacha, sicut à me dictum est, & vetula, & pręfecta monasterij Clubiorum, ad ipsum aliquandò ascendit simul cum filia precationis gratia & benedictionis. Ille autē accepto baculo, quem mater manu tenebat, tradidit in manum filiæ. Conturbata ergò mater puellæ, dixit: Mihi, pater, magis conueniebat baculus, qui corpus meum fulcit ac sustinet magna ex parte propter senectutem. Ille autem nihil ipsi omninò respondens, reipsa significauit futurum. Paulò pòst enim illa quidem è vita excessit: hæc verò prouecta fuit ad præfecturam monasterij. Ab hinc autem hic admirabilis Iohannicius migrauit ad montem asperum & arduum, qui appellabatur mons Corui, vtpotè quòd sancto prædictum fuisset ab ijs, qui in solitudine ei occurrerant, Monachis, & dederant lebitonarium, eum aliquandò venturum ad eum montem. Sed quænam sunt, quæ ab ipso, vel ab eo potiùs, qui in ipso habitabat spiritu, in eo monte facta sunt admirabiliter?

Pascebant quidam in ipso oues, & cùm quasdam ex eis amisissent, ad eas quærendas montem obibant in omnem partem. Eos sanctus neque vnquàm auditione acceperat, neque visu cognoscebat. Cùm ergò in eos incidisset, & nomine vnumquenque vocabat, & viam, quam ipse ignorabat, (neque enim omnia omninò scire sancto concedit spiritus sanctus) iubebat docere. Et illi quidem viam ostenderunt: ille autem refert gratiam, nempe pecudum inuentionem, & iubet eos ire in solitudinem, & oues illic esse inuenturos. Cùm in eam ergò venissent, sicut ille iusserat, offendunt oues errantes, pręter omnem eorum expectationem, idque cùm sæpè in eis quærendis laborâssent, etiamsi tunc non potuerant in eas incidere. Quocircà id acceptum ferebant illius viri viæ ignorationi, quòd digni essent habiti, qui eum conuenirent, & cum eo colloquerentur: Neque enim, qui in eum incidebant, ipsum videbāt, nisi ille voluisset, & vt sequenti Eustratio esset exemplar humilitatis, si non videretur ab ijs, qui incidebant, ad ipsum conuersus, dicebat: Precibus tuis, ô frater Eustrati, ne ab ijs quidem sum conspectus.

Cellam sibi cōstruit angustissimā, maioresq; labores suscipit.

Cùm autem ascendisset in montes Antidij monasterij, qui quotidiè in rebus diuinis extollebatur, & cellam ædificâsset angustissimam & breuissimam, prioribus maiores suscipiebat labores virtutis, & dignus habebatur maiori cōtemplatione. Corporis quidem certè afflictionem existimabat esse alimentum animæ. Hinc factum est, vt multis rarò fuerit manifestus, quomodò etiam habuit multos eius vitæ amatores. Satis enim erat, si vel solùm videretur, ad acre quidem desiderium eorum, qui videbant, animis instillandum, & immittendum zelum æmulationis, & ad virtutem excitandum eum, qui esset vel hebetissimus. Porrò autem cùm vnius ex ijs, qui tunc erant magistri, coniunx (erat verò is, vt opinor, Stephanus,) ancillarum improbitate, & curiosis ac maleficis artibus esset emotæ mentis, seipsam tradit medicis. Multæ quidem manus medicorum, medicamenta innumerabilia, plura artis adiumenta. Postquàm autem cognouit se inutiliter laborare, statuit quidem alijs vale dicere: ad magnum verò confugit Iohannicium. Ille autem precatione quidem dat mulieri sanitatem: hanc autem ab ea petit mercedem, vt ea in Dei portas ingrederetur in confessione & hymnis, & ijs qui offenderant, peccatum remitteret.

Sanat insanam. Psal. 99.

Viro sancto obitum eius significat.

Hic omni ex parte bonus, vt ad alium transeam, cuidam nomine Stephano, viro quidem exercenti virtutem & iusto in omnibus vijs suis, qui, quæ erant in anima, ei multò antè dedicârat, cùm post lōgum tempus venisset ad eum visitandum: Esto, inquit, ô frater, paratus ad exitum. Is autem cùm coniecisset, quidnam sibi vellet quod dictum fuerat, quoniam quòd ad eum quidem attinebat, iam erat paratus, vt qui super fundamentum virtutis, quod pręcesserat, diligentiùs superędificauerat, paulopòst prompto & alacri animo hinc excessit, post excessum innumerabilibus resplendens miraculis. Itèm etiam

Itèm alteri.

Thomæ, qui eum sequebatur, & eius labores ad virtutem, & humilitate superabat alios, significauit, quòd ex improuiso esset in morbum casurus, & quòd morbum mors quoquè

quę esset consecutura. Hac ergò prædictione is simul & animo magìs fuit excitatus ad exercitationem,& subit finem vitæ.Ità etiam cùm eum,qui præerat monasterio Agaurorum,cognouisset se adiunxisse hæreticis,(iam autem à pręfectura excesserat Eustratius,vt qui viam declinaret impiorum)cùm post vnam & alteram admonitionem vidisset eum non desistere ab hæresi, Quoniam,inquit, te sæpè ad fidem orthodoxam deducens, ô Antoni,(ità enim vocabatur) inuéni te reuocatu difficilem,hoc tibi dico postremum: Si non ampliùs peccare perrexeris,sequens eos,qui sunt diuersæ opinionis: sed eam etiam, quæ à Domino tibi afferenda est, disciplinam grato animo sustinueris, non minima merces tibi reponetur. Hæc dixit iustus: & statìm altera pars corporis Antonio flaccescens,fuit quasì morte affecta. Quadraginta itaque totos dies cùm magno animo eam tulisset disciplinam, & nec minimum quidem verbum contemptûs ex ore emisisset, & nec hæreticis deincèps esset assensus, è vita excessit,maligni effugiens artes & machinationes, & parua castigatione aduersùs eum referens victoriam, & victor fuit renunciatus,& corona redimitus. Sic ille Dei extendit benignitatem & clementiam: tam certò spopondit veniam ijs,quibus erat quidã paruus fomes pœnitentię:eo aũt,ꝙ venientem corporis mortẽ pſignificabat, apertè efficiebat, nè homines morte animæ morerẽtur. Nota vt quendã ab hæresi Iconomachorũ reuocet.

Sed ad alia me vocat oratio, & ad ea accedo. Constantinus quidam creatus Consul, solebat quidem venire ad hûc virum admirabilem. Is autem illi rursùs hoc vicissìm reddebat,quòd eius orationibus conseruabatur ab ira alienus,neque propter aliquid,quod accidebat,facilè mouebatur aut excandescebat. Is erat aliquãdò ascensurus ad magnũ Iohannicium. Cùm autem accidisset, vt ministro acriter irasceretur, eum ira abripit, & manu repentè famulum percutit. Deindè cùm ad se redijsset Constantinus, valdè cruciabatur animo,quòd ab ira fuisset superatus,& ad magnum hunc patrem accedẽs,rem ei renunciat. Ille verò seriam & conueniẽtem ei infert increpationem.Consul verò tanquàm filius, qui à patre mandatũ acceperat, ab illo tempore si quãdò sensisset se longiùs efferri,q̃ conueniebat,apud se dicebat: Cessa ab ira,& vince animum.Statimq; verbum res ipsa sequebatur.Nam & sensìm ab ira desijt,& rursùs ad se redijt.Atq; quod à sancto quidem factum est in Constantinũ,fuit huiusmodi. Quod aũt in filium eius,iam dicam. Cõsuli impetrat,nè facilè irascatur.

Ascendit is quoquè aliquandò ad hunc Dei seruum,cùm pater id ei iussisset. Lingua autem ei lababat,& balbutiebat. Cùm ergò cum sancto sermones contulisset,intelligẽs ille,quòd in dicendo titubaret,iussit ei linguam porrigere. Hoc autem factum fuit,sicut iussit. Ille verò implorato auxilio eius, qui potest facere, vt apertè & distinctè loquatur,simul quidem effecit,vt adolescenti esset linguæ instrumentum promptum & expeditum: & effecit eius animam ad Dei exequenda præcepta viuidiorem, & ei immisit bonorum æmulationem. Adolescẽti balbo obtinet distinctè loquẽdi facultatẽ.

Sed eum quidem,quòd talibus esset dignus, talibus est remuneratus: in aliorũ autem cùm venisset conspectum,ab eis tamen non cernebatur.Aedificabatur enim in monte Baptistæ & pręcursori quoddam templum,cuius vitã hic æmulabatur.Forma autẽ ædificij à magno Iohãnicio fuerat descripta ijs,qui ædificabant. Cùm ergò sancto visum esset aliquandò venire ad contemplandum ædificium, vt videret an opus procederet, vt constituerat:cùm ad eum locum venisset,accedunt etiam ad eum quidam alij,vt virum admirabilem simul & viderent, & aliquo eius sermone fruerentur. Cùm ergò illuc venisset Iohannicius,qui iuuenili erat exercitatione,& illi etiam venissent,ille quidem stabat iuxta ipsos,considerans quomodò procederet ædificium: Illi verò videntes eum,tamen non videbant. Deindè ille quidem cùm vidisset ædificium, rursùs conuersus est ad speluncam. Illi autem in loco assidebant, expectantes quandò esset venturus. Quidam ergò ex ijs,qui erant cum ipso,monachis(is autem erat Iohannes) cùm rem cognouisset,existimat hoc eis visum esse molestum,& sancto dicit: Non oportet eos, qui propter te tantum iter confecerunt, reuerti tua non conspecta virtute. Scis rem esse molestam, & quæ cor ipsum tangit medium. Sanctus verò laudauit quidem illorum institutum,& pro eis est precatus: conuersus autem ad monachum: Quomodò à nobis,inquit,fieri possit,quod Deo non videtur? Nam ego quidem stabam sine vllo tegumento in medio oculorum illorum:Illi autem,si Deo id ità visum esset,me omninò vidissent, etiamsì me abscondissem. Postquàm hæc à sancto audiuit monachus, eis significat. Illi verò reuertuntur,nihil ægrè ferentes.Et hoc quidem est eiusmodi. Sed illud quidem quomodò nõ est narrandum?

Theodorus quidam, qui modò vitam susceperat monasticam, cupiebat de rebus sancti discere ab ijs, qui ad ipsum ventitabant, & quænam esset eius vitæ ratio, & cuiusnam modi adspiceretur: & qdnam faceret aut diceret: vt si nihil aliud, at de Iohânicij quidem certè rebus posset narrare, & hinc memoriam suis relinqueret posteris, cùm ij, qui hæc ab illo audiuerant, suis rursùs narrarent posteris, quòd hæc & hęc ąb hoc aut illo audiuissent. Cùm autem narraret aliquibus, quęcunq; audiuerat, illi autem dicerent hęc non esse admittenda citra examinationem: Sed horum, dicebant, effectorem, si velis, videbimus. Ille autem statim fit eis dux itineris, & rursùs ascendunt ad sanctum, & eum alloquuntur. Cùm verò sermo ab eis produceretur, vrsa, quæ alicundè è sylua eis apparuit, conturbat eorum animos. Ille autem iubet eis ipsi panem porrigere, & hortatur, vt ab illo magno timore recreentur, recordantes eius, qui dedit potestatem conculcandi leonem & draconem, qui quidem sunt vrso longè terribiliores: & illorum quidem animos liberat à metu, vrsum autem iubet reuerti ad sua latibula. Hoc quidem sic factum fuerat, & finito sermone, illi recesserunt, nihil aliud habentes in ore, nisi magnum Iohannicium. Hinc factum est, vt essent acres ad virtutem, & ad similem zelum incitarentur, & dicerēt monacho Theodoro: Non ex tuis verbis credimus, sed ex ijs, quæ ipsi audiuimus & vidimus, vt dicit Euangelista. Hæc'ne sufficiunt, an ex rebus sancti vultis alias adijciamus? Sed quomodò, si hæc silentio dederimus, non pulcherrimarum rerum detrimento pios affecerimus?

Psal. 90. *Ioan. 4.*

Benignitas eius in pauperes.

Cùm vellet aliquādò pauperibus oleum suppeditare ad cibum: (multi enim pauperes sępè illuc accedebant, quibus etiam pręebebat quidquid habebat) Cùm ergò vellet aliquandò eis dare oleum, (hoc enim tunc habebat) iubet monacho, qui ei inseruiebat, afferre duo vasa, vnum plenum, & alterum inane. Ille autem alioquì quidem existimabat superuacaneum afferre vas inane. Quid enim, apud se dicebat, opùs est inani, vbì est plenum? tamen cùm non posset transgredi patris mādatum, hęc duo ad ipsum attulit, nempe plenum & inane. Cùm autem forte fortuna contigisset, vt vas plenum esset perforatum, oleum verò effunderetur, erat perplexo animo monachus. Cùm autē id ei venisset in mētem, trāsmutat oleum ex pleno in inane: & sic indigētibus datum est ad misericordiam. Tūc cognouit monachus propheticè dictum fuisse à patre, vt simul cum vase pleno afferret alterum inane. Hinc erat ei vultus confusus, quòd sciret se aliquātulùm dubitâsse de mandato patris. Ne illud quidem æquum est prætermittere.

Magnus hic Pater cùm toto vitæ tempore se pręclarè & admirabiliter exercuisset, non solùm post vitam, sed etiam cùm esset in corpore, fecit multa admirabilia, & quæ erant pręter opinionem. Non enim dęmones solùm eum formidabāt, eius non ferentes pręsentiam: sed morbi quoquè, qui mortem minabantur, eius precibus & signo Crucis soluebantur. Eius quidem certè familiaris & amicus Eustratius graui morbo affligebatur, sanguinem vomēs ex intestinis. Ille verò, cùm id ei priùs significâsset Eustratius, veniens sistitit quidē sanguinem, ipsum autem iussit esse bono animo. Eustratius ergò cùm viri aduentu à morbo conualuisset, transit ad Leucadum habitaculum, quod solent vocare Metochium, se volens defessum afflictumq; recreare, & aliquod adipisci solatium. Res autem ei contrà cessit, & incidit in calamitatem longè priori grauiorem. Vehemēs enim eum adorta febris, acriter laniabat, & vocem ei adimebat: donèc recordatus præclari inter eos, qui se exercebant, Iohannicij, ei tanquàm pręsenti supplex prócidit, & rogauit, vt à morbo pręsenti liberaretur. Interìm autem ad dormiendum conuersus, cùm visus esset videre magnū Iohannicium adstantem, colloquentem, confirmantem, morbum superauit: & salutem illi acceptam tulit, quem habuit eum lętificantem à iuuentute, & tunc liberauit à calamitate.

Precibus & signo Crucis pellit morbos exitiales.

Me iampridèm volentē oratione prętercurrere, non sinunt quæ sequuntur. Nam sceptra quidem Romanorum tenebat Theophilus. Ille autem congerendo auro totus inhiabat, & ab eo superabatur, & alioquì non ferens esse Christianus, & se impiè gerens in diuinas imagines: & quomodò potestate, ità etiam Iconomachorum dogmate alios superans, talem laqueum abscondit omnibus Christianis. Scribis & exactoribus omnem simul vicum occupat, volēs facere duo, quæ sunt pessima: nempe & auaro suo gratificari animo tributorū exactionibus, & sibi fieri manifestum vnumquenque, qui doctrinam sequebatur Orthodoxam, vt & eos vi caperet, & efficeret, vt vel inuiti adiungerētur hęresi Iconomachorum. Cùm ergò hic vir diuinus incidisset in quendam exactorem: Quid hæc

Theophil⁹ Imperator auar⁹ & Iconoclasta.

Insidiatur Catholicis.

hæc sibi volunt, inquit, ô frater? Rex te iam accersit factorum tuorum redditurum rationem, & ne sic quidem intelligitis? Iam enim imminet & vrget, vt vides, iustitia, & nisi improbam hanc mētem mutaueris, peribis quidem miserabiliter, miserrimè autem puniéris. Atque ille quidem dicebat eum, qui est in cælis: exactor aūt putabat suum regem eum accersere. Lætus itaque iam erat & bona spe præditus, vt qui sciret, quòd propter tributa diligenter exacta, esset apud Imperatorem magna consecuturus. Eius aūt spem irrisit futurum, & ea, quæ à Sancto dicta fuerant, finis est consecutus: & statim nouacula iræ Dei inebriata, excindit exactorē, vt immortales illę post mortē pœnę de eo sumātur. Subita mors Iconomachi exactoris.

Reuoluens itaque aliquis ea, quæ à Sancto prædicta fuerunt, & quammaximè perscrutans, ea nunquàm inuenerit excidisse à veritate. Nam cùm aliquandò duo simul venissent in domunculam, in qua ille erat, vt magnum conuenirent Iohannicium, (Petrus & Plato erant eorum nomina) postquàm ille eos satis instruxit ad virtutem, alter rogauit Sanctum, vt ad ipsum veniret singulis annis: & eius adspectum dignus esset qui consequeretur, & illo qui fluit instàr mellis, frueretur sermone. Ille autem, Decæterò, inquit, etiamsi velles, non me videbis ampliùs. Is ergò apud se dubitabat, quidnam obstaret, quo minùs ad sanctum ascenderet: & considerans, nihil inueniebat, quod ad illū aduentu reputaretur præstantius. Non multò pòst autem quidam ad eum ascenderunt. Volens ergò ipse quoquè cum eis ascendere, quoniam ille quidem pedibus, illi autem equis iter ingrediebantur, defessus domum redijt. Hinc factum est, vt grauiter animo angeretur, quòd ei accidisset, vt frustraretur proposito. Cùm itaq; non multò pòst ad se redijsset, rursùs conatus est ad eum ascendere, & rursùs fuit prohibitus ab ascensu. Deindè cùm sępè, aliâs alia incidēte difficultate, se repulsum esse cognouisset, & recordatus esset eorum, quæ à sancto ei dicta fuerant, mansit apud se, rem adscribens Iohannicio, diuina quadam prouidentia, ad vtilitatem omnia dispensante.

Aliquandò rursùs qui omni ex parte bonus erat Iohannicius, cùm esset in ocio, & se totum dedisset orationi, dixit se videre quēdam Petrum, qui tollebatur in cælos, & circundatum gloria quadam & luce ineffabili. Illi autem Petro fuerat commissa præfectura cuiusdam monasterij. Illo verò tempore, quo vir admirabilis dignatus fuit hac contemplatione, contigit vt is à corpore disiunctus, spiritu ad cęlos ascenderet, & ex hac vita migraret. Nihilominùs aūt admiranda quoquè est eius loquendi libertas apud Imperatores. Neque enim solùm lętabatur probris pro Christo affectus, aut patiens persecutionem: sed cupiebat etiam pati maiora, rectè sciens, quòd per ea, maiora cōsequeretur. Hinc discipulorum Christi loquendi libertatem, & pro Magistro acceptas plagas ducebat esse beatas, perfectum gaudium illud nominans, cuius ij fuerunt participes. Videt vir sancti animā cuiusdam ferri in cælos. Insignis eius pauētia. Acto. 5.

Duos itaque viros illustres, & quos sciebat esse præditos maiore dicendi facultate, quàm alios, cùm ad ipsum misisset Imperator, rogauit an oporteret Christi honorare figuram. Cùm is autem ad hoc diuinè, & non cum mundana respondisset persuasione & sapientia, tantum abfuit, vt qui missi fuerant ab Imperatore, aliquid adducerent contra ea, quæ ab ipso dicta fuerant, vt relictis ijs, quæ priùs tenebant, rectè & vt eis exposuerat, pietatem & veram didicerint religionem. Cùm ad sanctum autem rursùm venisset Eustratius, præfectus monasterij Agaurorum, quoniam res Dei & ecclesiarum erant tunc mundanis perturbatæ fluctibus: Quousquè, dixit, res Ecclesiarum nō reddentur Ecclesijs? Quousquè augebuntur res persecutorum, & immanes eas lacerabunt bestiæ? Ille verò, Parùm, inquit, sustine ô frater, & intelliges Dei potētiam. erit enim quidam Methodius, qui tenebit eius clauum, & eam diuino spiritu gubernabit: qui tollet quidem diuisionem & dissectionem diuinitatis: decretis autem fidem constituet Orthodoxam, & ad summam pacem & concordiam rediget seditionem: & eos, qui restiterunt, dextra altissimi subiunget. Duos illustres viros liberat ab hæresi.

Breue tempus intercessit, & Theophilus quidem ex hac vita excedit: Michaël verò & Theodora imperium suscipiunt: Methodius autem vir reuerà sacrosanctus, & homo Dei, in sacris collocatur sedibus, & vt semèl dicam, cùm omnia ab eo fuissent traducta ad fidem orthodoxā, & sopitus esset omnis fluctus & sedata tempestas, & res essent quietæ, quædam alia seditio excitatur à pijs, & res Ecclesiæ rursùs erant diuisæ, & redactæ erant in duas opiniones. Nam alij quidem volebant habere in ministerio eos, qui dignitatem sacerdotij acceperant ab Iconomachis, vtpotè quòd hoc nihil pietati officeret: Illi autem profanis sancta tradere manibus, putabant omninò esse impium, & minimè Michaël succedit Theophilo Imperatori cum matre Theodora.

Deo gratum, nec admittendum. Et qui Deo quidem verè viuebat Methodius, ęgrè ferebat, angebatur, corde lacerabatur, putabat magnum Paulum resonare in auribus propemodùm hęc loquētem: Vtinàm sim à Christo anathema pro fratribus meis secundùm carnem, si modò steteritis nobiscum, & cōmuniter Trinitatem glorificauerimus. Et ille quidem sic se habebat. Illi autem parati erant omnia pati potiùs, quàm dimittere ea, quæ visa fuerant, adeò vt hinc in partes rursùs scinderetur cœtus Ecclesiæ: & alij quidem se cum his, alij verò cum illis se coniungerent. Dei itaq; amicus Iohannicius, incidēs in res adeò turbatas, partìm quidem per se, partìm verò per literas, velutì fistula reuocabat diuulsam partem gregis, & ei qui est solus Deus, qui est solus bonus pastor, & non mercenarius, conciliabat. Maximè autem Archiepiscopi Methodij iam labantem recreabat animum, multa quidem etiam alia scribens: ante omnia autem ijs, qui homousion absurdè & alieno modo scindunt, nouasq; & absurdas opinantur diuisiones, eis ne aurem quidem omninò adhibere suadebat: non sal, nō rectum cum his habere commune: non eos alloqui: sed quammaximè declinare eorum congressionem. Admonebat enim ne posse quidem eum sanctè reputari sacrificum, qui eum, qui sacrificatur, contemnit & vilipendit. Scribebat autem Methodio, vt illos potiùs haberet circa diuinum sacrificium, quos nôsset cum eo sentire in dogmate Orthodoxiæ. In fine verò epistolæ, valere eū circa sanam rationem optauit magnus Iohannicius.

Rom. 9.

Vitādi penitùs heretici.

Cùm hæ venissent literæ, diuinus quidem Methodius memoriæ mandauit ea, quæ scripta fuerant: improbi autem homines eam rem irridebant, & habebāt ludibrio, & malè ab ipsis bonus audiebat Iohannicius. Ille verò cùm cognouisset, quòd ipsi eum calumniarentur, itā stans, vt omnes eum possent exaudire, de Deo & rebus diuinis disserens, ità eos vi cepit, & in suam redegit potestatem, vt nō solùm abstinuerint à sua in eum insania: sed etiam eorum mentes ad id, quod est melius, conuerterit: & ijs dimissis, quę priùs eis visa fuerant, orthodoxæ fidei dogma didicerint, vt ipse exponebat. Sic frequentissimus ille populus victus fuit ab vnius huius virtute, & totæ ciuitates dependebant ab vna illius sententia, ijs, quę longo tempore meditata fuerant, breuì depositis. Ei quidē sic curæ fuit communis vtilitas, & sic fratres est complexus.

S. Iohannicius cōuertit hæreticos.

Cùm autem oratoriarum ædium, quas ædificauerat, fieret dedicatio, multa ab illo eo tempore facta sunt miracula, etiamsi non adesset. Phalanx enim dæmonum repentè apparens super tumulum velutì corporata, eos qui illic aderant redegit ad dubitationem. Cùm ergò spiritu, qui in eo habitabat, rem cognouisset magnus Iohannicius, & vtilissimo vsus esset medicamento precationis, eorum quidem metum abstulit: dęmonum autem multitudinem vertit in fugam, & fecit eos liquescere tanquàm ceram à facie ignis. Quicunq; verò aliquibus grauibus afflicti morbis, ad veneranda illa tēpla confugerunt, eos ijs, quæ ipsos vexabāt, liberatos, fecit domum abire sanos. Quid ergò non est hîc viri illius admirandum? An quòd eum etiam non pręsentem fugerent dęmones? An quòd eos, qui à malo aliquo premebantur, liberauit à dolore? Nam vel solam eius precationem aduersas timuisse phalanges, est indicium fiduciæ ad Deum: à malis autem liberare eos, qui illuc accedebant, est & feruoris, & commiserationis. Sed hoc quidem est eiusmodi: illud autem quisnam silentio prætericrit?

Precibus profligat dæmones.

Ad eum aliquandò ascenderunt ij, quibus fuerat cōmissa pręfectura templorum, quę ipse extruxerat. Cùm autē sanctum conuenissent, & eum fixis oculis ądspexisset quidam ex eis, ei venit in mentem cogitare: Si hic diuinus pater Iohannicius summæ subijt labores exercitationis, & se multorum dierum afflixit ieiunijs: cur nō carnis vicit multitudinem, sed est adhuc similis ijs, q sunt bonæ habitudinis corporis, & seipsos in tibijs pinguefaciunt? Cùm autem is hęc mente versaret, dixit hic vir admirabilis: O Macar, (erat enim hoc nomen) cur cogitationes ascendunt in cor tuum? Non sunt mihi tibiæ plenæ carnibus, sed vides quemadmodùm tumescant, cùm sint inanes & flatuosæ, quod qdem solet facere malus cibus stomacho susceptus. Illum autem statì m subijt pœnitentia, & multùm repræhendit vanam suæ mentis cogitationem, & petijt veniam eius, quod ei in mentem venerat.

Diuinitùs cognoscit cuiusdā cogitationes.

Sub id aūt tempus Ismaēlitæ prælio confligunt cum Romanis, & multi quidem Romani interficiuntur: multi verò bello capti, abducuntur captiui. Horum vnus, qui erat adolescens, erat magni Iohannicij cognatus. Itaq; qui genere ad eum attinebant, sancti inuocabant auxilium, vt adolescentem liberaret à captiuitate. Is aūt etiam priusquàm

Ismaēlitæ superāt Romanos.

voca-

vocaretur, citò venit, & cùm circa mediam noctem fuisset in carcere, & apparuisset vni ex ijs, qui cum illo detinebantur: Surge, inquit, & alterum excita, & is eum, qui est post illum. Hoc autem facto, vt iusserat, eis quidem protinùs sunt soluta vincula cum catenis, vt nec omninò quidem viderentur fuisse vincti: portæ verò sua sponte sunt apertæ, & sunt egressi ij, ad quos priùs ne licuit qdem ingredi. Cùm autem iam in suam redijssent regionem, in via incidunt in quosdam canes, feroces quidem & immites ijs, qui prçteribant, vel ipso autem adspectu terribiles. Et illi quidē nesciebant, quid agerent: magnus autem tunc quoquè accedens Iohannicius, densa caligine offusa canum oculis, illæsos & nullo malo affectos eos transmittit, & suis eos restituit. Illi verò toto tempore vitç suç in ore habebant gratiarumactionem, nec vllum tempus eis obliuionē induxit beneficij. Miro modo liberat captiuos.

Cùm autem oporteret etiam aduersùs extrinsecùs illatas à maligno tentationes, illius egregij viri in multis ostendi fortitudinem, ità dispensante prouidentia, & tradente iustos in manus eorum, qui ipsos affligunt, non vt eos tentet, sed vt reddat illustriores, Epiphanium quēdam monachum malignus subiens, qui & virtute videbatur insignis, & in illo monte se exercebat, mouet aduersùs sanctum. Cur hoc machinans? Ambos volens auellere à laboribus virtutis, vt illi ne daretur quidem ocium, propterea quòd ei pararentur insidiæ. Sed Epiphanij quidem animæ immittit inuidiam, Iohannicio autem ne potuit qdē omninò interrumpere intensam exercitationē. Et ille qdem comatū & frondosum illum montem exussit, vt simul cum sylua flamma sanctum quoquè depasceret: Ille autem cùm spiritûs, quæ in eo erat, gratia id præsciuisset, transijt ad alium, & malus fuit depræhensus Epiphanius, & seipso deterior. Quid ergò admirabilis ad hoc Iohannicius? Non fuit excitatus ad vindictam, non ei maledixit, qui parabat insidias: sed vt mitis eius, qui est mitis, discipulus, & amicè eum adijt, & humiliter est allocutus, & rogauit vt diceret causam, cur ei vellet esse inimicus. Ille autem plaustris probrorum, vt dicitur, & contumeliarum eum est insectatus, & tandèm egregius ille Epiphanius virga, quam habebat in manu, quæ in extremo ferrum habebat acutum, in medio vētre percutit sanctum, etiamsi illæsus permāserit vir misericors, & ad recōciliationem hortatus sit Epiphanium. Sed ille, pernicioso illo animo nihil mutato, permansit in eadem maleuolentia. Hoc autem sancto prædictum fuerat ab illis monachis, qui ei ab initio dederāt illam tunicam pilis contextam. Tentatio enim, dixerunt illi, ad te veniet in fine, sed ipsa quoquè erit irrita. Egregia eius patiētia erga æmulum.

Cùm autem sanctus iam ad profundam processisset senectutem, & illis admirabilibus laboribus exercitationis euasisset infirmus, in monasterio Antidij extructa cellula, illic se includit. Si quandò autem eum vocaret tempus, vt illinc egrederetur, transibat per viam publicam, ne ab illis quidem visus magna ex parte, à qbus ne volebat quidem omninò adspici. Quinto verò anno imperij Michaëlis, qui Ecclesiam regebat Methodius, cùm magni Iohannicij ad Dominum excessum præsciuisset iam appropinquare, ad eum venit, & vltimas preces ab eo petijt. Ille autem cùm maximi fecisset cōuenire Methodium, & in longum tempus cum eo produxisset sermonem: & deindè sacro cœtui & recèns electo gregi ea, quç ad pietatem opùs erant, suasisset, dicēs, vt immobiliter & stabiliter permanerent in fide orthodoxa, neque euerterentur à profanis vocibus hçreticorum, & inter se conseruarent concordiam, neque blasphemam & maledicam linguam mouerent in pontificem: subiunxit, quòd nec multum tempus post suum decessum viueret Methodius: qua quidem in re non fuit falsus. Tertio enim die, postquàm hçc dixisset, (Erat verò * tertius Nouembris) D. Iohānicius spiritu quidem migrat ad eum, quem diligit, deductus à choris Angelorum: corpus autem deponitur in loculo. Methodius autem, qui clarissimè refulsit inter Patriarchas, ipse quoquè octauo mense post illius decessum, excessit ex hac vita quartodecimo Iunij. for. * quarto. Obitus S. Iohannicij.

Quænam autem sunt ea, quæ facta sunt in morte & post mortem admirabilis huius Iohannicij? Dissolutorum membrorum cōfirmationes, homines liberati à malignis spiritibus, si solùm ad capsam illius accessissent. Quidni enim erat Iohannicius ijs rebus vel post mortem glorificandus, cuius decessum columna ignis significauit ijs, qui erant in monte Olympo? quem prçcesserunt Angeli, paradisi portas ei aperientes, & trāsmittentes ad eam, quæ est illic, beatitudinem, purè appariturum ante faciem Domini, & simul versaturum cum Angelicis Ordinibus? à quibus beata Trinitas laudatur & glorificatur nunc, & in nunquàm desitura secula seculorum, Amen. Præclara miracula post obitū eius.

VITA SANCTI AMANTII EPISCOPI RUTENENSIS, CVIUS AVTHOREM NECDVM REPERI. *Videtur mihi esse Fortunatus, idq; planè sentio. Stylus enim à Fortunati dictione non abhorret. Extat in MS. codicibus.*

4. Nouẽb.

Beatissimus Amantius Rutenę vrbis quodàm fuit ciuis ortu, vita pastor, nunc felici patronus est excessu. Qui in primæuo ætatis flore, abruptis seculi laqueis, militiam Christi perseuerantiæ definitione suscepit, & vitia, quibus pulsatur humana fragilitas, patiẽtiæ virtute calcauit. Qui beato feruens proposito, & felicium meritorũ splendore conspicuus, sacerdotij culmen & sublimis cathedrę sedẽ emeruit, gessitque mentem fastigio honoris sui parem. Nunc breui stylo pauca virtutũ eius perstringamus insignia, præstante Domino, oratione beati antistitis, dicendi vires, qui diuitias bonitatis suæ sine vllo defectu scit effundere, & nescit, cùm effuderit, vacuari.

Amantius fit Episcopus.

Igitur cùm in prædictæ vrbis foro consedisset Præses, altiori sede cæteris sublimior, & quendam nefarij facinoris reum vltimo crucis supplicio, & extrema pœna patibuli damnâsset, properat beatus antistes ad forum, petit à Præside vitam iam metu præmortuo: non impetrat: iterat preces, orationem apud surdum Præsidem perdit. Itaque antistes ad cellam repedat, terræ prosternitur, fundit preces, suspiria geminat, tundit crebro verbere sanctum pectus: petit à Domino, quod à Præside obtinere nequiuerat. Digna ilicò Præses immitis pœna percellitur. Nam cathedræ, cui altiùs insederat, miris repentè modis affigitur, deserit ossa vitalis calor, & soluta neruis rigentibus membra, officium quo animæ famulabãtur, amittunt. Ad cellulam beatissimi viri concurritur: ab oratione consurgit, ad forum progreditur. Sensit aduentum viri Dei Præses, magna iam suî parte præmortuus. Amissi itaque redduntur sensus, & famulantia vsibus suis, ad vigorem pristinum redeunt membra. Redditur ergò Pręsidi salus, vita damnato: & quicquid vel admittendo ille, vel hic non dimittẽdo contraxerat, pia Domini miseratione diluitur. Deniquè condonata est reo vita cum crimine, Præses meruit veniam cum salute.

Præses nolens audire eum rogantem pro damnato, diuinitùs punitur.

Non longo pòst tempore sequitur longè clarior virtus, & tãto par merito. Erat nanque haud longè ab vrbe altiori base eminens simulacrum, quo in loco mira gentilium multitudo confluxerat. Itaq; dum dęmonibus pecudum, vel suis potiùs mortibus litant, dumq; cuncti referti epulis, vino pleni, cantu perstrepũt, beatissimus sacerdos aduenit: vidensque exultare infelicem plebem omni luctu grauiori lætitia, trahens imo pectore longa suspiria, à sacrilegij impio scelere pio hortamine reuocare pertentat. Sed inuisa semper ignauiæ remedia sunt, quæ perire arbitrio suo, quàm alieno seruari consilio, mâuult. In modum vtilium, incommodum voluptatis examinat, blandaq; noxia pro rectis ac necessarijs habet. Totis ergò furoris stimulis in iniuriam sancti viri seditiosum vulgus exarsit, cùm pia ille aduersùs sæuientes arma corripiens, cellulam repetit, terræ prosternitur, fundit vberes pro hostibus fletus, ingeminat pro inimicis alta suspiria, petit vt sine nece sua, vel certè propria, sæuientium furor * desisteret. Nam ille quô coronaretur, optabat: pro his, nè punirentur impij, pia apud misericordem regem vota fundebat. Post longa itaq; suspiria sanctum eleuans caput, si nubes aliqua ab Oriente cõsurgeret, qui propè assistebat, inspicere puerum rogat. Nullam ille videri respõdit. Rursùs beatus Pontifex terræ prostratus, ingemuit: erectumq; item à terra caput, eadem prius famulũ sciscitabatur. Videri, vt priùs, famulus negat. Cumque tertiò sancta terræ membra prosterneret, ait, cui id operis iniunctum fuerat, nubem ab Oriente pertenuem exiguamq; videri: scilicet credidit, quod futurum præuiderat. Ab humo homo Dei consurgit, & cęlum, vndè nunquàm mẽte defuerat, intuetur. Tegitur repentè nubibus dies, mox diabolo exitium ferẽs terribili sonitu fulmen increpuit, pariterq; infelix simulacrum ferit, diuidit, dispergitque: fertur per aëra lapideum sacrilegorum numen. Quod ità diuersam in partem vltricis procellæ turbo deiecit, vt partem nũc eius Lauerna teneat riuus, partem Auarionis habeat ripa fluminis, in testimonium virtutis perpetuò seruatura: partem ab vrbe

Sententia memorabilis.

* decederet

Fulmine dissipatur dæmonis simulacrũ.

vrbe procùl patens retineat campus, opus tanti miraculi visibus ingerens, admirationem præbens, memoriam repræsentans.

Aliquantulùm post hæc temporis fluxerat, cùm eccè præcepit duobus Ecclesiæ famulis, vt in flumine, quod iuxta vrbem prçterfluit, paucos pro aduenietibus pisces caperent. Haud mora, præceptis obediunt, pisces capiunt, lina legunt, ad vrbē remeant: quos milites, qui in prçsidio erant ciuitatis, redeuntes offendunt. Ij hostili ritu septi, potiuntur piscibus: eosq; malè mulctatos flagris, relinquūt exanimes. Ad sacerdotē famuli redeunt, & quæ ijs simul ablata illataq; fuerāt, testis luctus edocuit. Beatus tamē pontifex amissis non doluit ex contemptu, afflictis cōgemuit ex affectu. Illinc cōstantiam rigor tenuit, hinc pias lachrymas fudit. Felix, cùm vicit contēptu: felicior, cùm victus affectu est. Domū intereà milites repetūt, nitūtur prçdā edomare flāmis. Subiecto etenim igne exundant latices, nouo repētè miraculo perdit vim flāma dissiliēs, & çstuās incassū furibunda. Miroq; repētè modo durātur magìs flāmis pisces, lege mutata naturæ, & intractabiles duriq; sensus tāti nouitate miraculi molliuntur. Intereà peruasores milites ad sacerdotē concurrūt, direpta referūt, genibus adhærēt, veniam facinoris petūt. Ignoscit mēs pietate prōptissima, donat eis crimē cū piscibus. Mox quç direpta focis, intemerata durauerāt, reddita flāmis edomātur. Prçclaris gloriosisq; signis plùs stupēda succedūt. Insigni miraculo castigatur militum præsidiariorum improbitas.

Erat in foro altiori base eminens simulacrū, quod vir beatissimus zelo diuini amoris accensus deiecit atq; cōfregit. In vltionē igitur numinis sui, sacrilegç plebis multitudo consurgit, ac lymphatico furore succensa, Christi bellatori minatur exitiū. Sed vir beatissimus mortē non timuit vitç amore. Neq; enim fas erat, fortissimū bellatorē præsentem timere mortē, quia iam æterna prçsentiū rerū contēptu meruerat. Itaq; plebs misso in Rutenem nuncio, cuidā refert, qui erat eo tēpore natàliū splendore, honore, titulis, opibus, authoritate cæteris lōgè præstantior. Contrahit hic seruorū auxilia, sede inuectus curruli, vrbē protinùs petit. Et iam emēsus iter diei frēmēs, dira & extrema minitās, vrbi aderat. In medio tamē portæ pridiè beatus pōtifex orationem terræ prostratus fuderat. Quo in loco miro stupore hçsēre bijuges, & vt insensibilia riguēre signa. Nil agūt stimuli, nil verbera sæua proficiunt. Tum vir ille insignis, miraculi nouitate perculsus, ad beatissimum virum vnum ex necessarijs mittens, rogat vt pia dignanter oratione absolueret, quem meritis quasi vinculis nexuisset. Haud mora, sacerdos aduenit, carpento deuoluitur persecutor, adhæret sancti genibus, rigat pedes lachrymis, peccatum fatetur, petit remedium. Vix verba compresserat, & animalia, quç vt durç cautes riguerant, cælitùs recepta mobilitate, præceptis obediunt. Nota miraculum.

Criminosus quidam hortulum sancti viri exiguum quidem spatijs, lætis tamen conspicit nitescere oleribus. Ampliabat siquidem loci angustias amœna iucunditas. Statìm ergò atroci mente furti facinus concipit. Itaq; redditur terris occasus diei noctis silentio. Vix corda mortalium alta quies dulci sopore laxauerat, cùm ille cōmodum fraudi tempus amplectēs, prosilit audacia plenus & scelere, leuiq; impulsu quæ obstabāt cedentibus, adit hortulū, olera diripit, abire festinat, sed diuinitùs retinetur. Nullus etenim remeanti patet exitus, & irà reus tenui sepe quasì muro vallatus tenetur. Exigua nanq; obstacula, velut omni constructa munimine, crescere fugienti videntur in molem. Noctis ergò totius spatium iter hortuli fuit. Intereà roseæ lucis splendor mundi faciem irradiat, qua rebus reddita, terris lux redit. Igitur beatus senex in cellam, vbì preces insomnis in çstibus noctis dulci meditatione & sancto labore trāsegerat, vnū è fratribus vocat, mittensq; in hortulum, mandat vt quem illic errore lassatū suo, & velut quibusdam arctatum vinculis, ità innexum crimine reperisset, attraheret. Haud mora, it, reperit, attrahit. Adest ilicò criminosus, furtum in medio proijcit, pedes complectitur sacerdotis. Ità vir pietate plenus indulget crimen, donatq; furtum, monens sæpè, vt vsibus necessaria suis potiùs petat quàm rapiat, & necessaria sibi tribuentis munere, non rapinæ scelere, conferantur. Sic ergò indulgentiam à sancto viro promeruit, & discessit. Fur non potest ex hortulo sancti viri recedere cum furto.

Quid memorem in eodem hortulo à simili scelesto quodā mella ab aluearibus nocturno dempta furto, delataq; domum, in picis prorsùs mutata naturam, stupuisse reum admiratione virtutis, cū criminis deesset causa, sed cònscientia criminis torqueret authorem, cùm furto damnū superesset, in qua mœstus atroci maneret in scelere? Tandē verò criminosum, alto mētis stupore discusso, ad antistitē properâsse, retulisse furtū, sanctiq; vestigijs prostratū, veniā facinoris postulâsse, pfacilè supplicāti indulsisse antistitē, natu- Vide rem admiratione dignam.

In vna re geminum miraculũ. ramque mellis non minori rediјsse miraculo, quàm mutâsse: ità reum pro supplicio veniam, munus domum retulisse pro crimine?

Dum his virtutum fulget miraculis, beatum gloriosæ consummationis tempus aduenit. Sed cùm fracta iam æuo membra deficerent, afflictum emortuumq; corpus onus abstinentiæ roborabat, & quod natura negauerat, meritum conferebat. Fuitq; tantus fidei in eo feruor, vt insatiabili ardore quo plus corpori districtionis intulisset, inferre plus cuperet, & ità erant augmenta meritorum eius incitamenta profectuum. Amor quippe Dei reficere animum potest, satiare desiderium non potest: sed magìs magisq; cùm hauritur, inflammat. Iucunditate enim suî excitat appetitum, sed non facit de satietate fastidium. Igitur beatissimus Amantius hac meritorum luce fulgens, terrena terris membra commendat, cęlestis spiritus celsa conscendit. Illic nunc interest choris Angelorum, hîc fulget claritate meritorũ. Illic interpellat pro famulis voce supplici, hîc tuetur famulos virtute sublimi. Illic petit, hîc præstat. Illic vota fundit, hîc votis respondet. Illic nunc circunseptus æterna micat luce, vel meritorum splendore clara, vel illatę crucis tormẽtis roseo quasi fulgore purpurea. Nam ipse in semet & persecutor extinguendo vitia extitit, & martyr crucifigendo corpus emicuit: adeptusq; est nouum, non mortis, sed carnis mortificatione, martyrium. Et cùm sit in conspectu Domini preciosa mors martyris, dum beatissimus Amantius in seipso hostem & persequitur, & prosternit, fuit in conspectu Domini mors preciosa viuentis.

Admirabilis senis feruor.

Felicissimus obitus.

Nouũ genus martyrij. Psal. 115.

Quædam de hoc beato Antistite Amantio Lector offendet infrà 13. Nouembris in vita S. Quintiani primò Rutenensis, indè Aruernorum Episcopi: qui sancto Amantio successit.

DE S. LVSORE PVERO ET CONFESSORE, EX GREGORIO TVRONENSI: DE GLORIA *Confessorum, cap. XCII.*

Nouẽbris 4.

IN Dolensi Biturigi termini vico B. Lusor Leucadi, quondàm senatoris filius requiescit, qui fertur in albis migrâsse à seculo: in crypta verò positus super pauimentum, sepulcrum habens ex marmore Pario mirabiliter exculptũ. Factum est autem, vt quadam vice sanctus Germanus Parisiacę vrbis Episcopus, ad hunc tumulum vigilias celebraret, haud procùl formulam habens, in qua genua, cùm necessitas cogeret, deflectebat. Factum est autem in vna vigiliarum nocte, dum Psalmos lectionis Dauidicę decantarent, stationis labore lassi clerici, quasì pro aliquo releuamine se super sepulcrum sancti defixis vlnarum compagibus sustentarent. Contremuit ilicò beati tumulus confessoris, & sibi iniuriam irrogari præsenti vibratione fatetur.

Vtinã hæc attẽderent, q sanctorũ sepulcra & sacras reliquias irreuerenter tractant.

At Germanus pontifex terrore perterritus, amoueri desupèr præcepit somnolentos, dicens: Absistite ô segnes procùl à tumulo, nè sancto Dei molestia inferatur. Quibus amotis, tremorem illum deincèps non senserunt.

Sed nec illud placuit præteriri, quòd cuidam pauperi idem Lusor beatus per visum apparuit, præcepitq; cellulam emundari, in qua, vt fertur, infantiæ vagitus exegerat. Sed cùm pauper ille his commonitus agere iussa differret, apparuit ei tertiò, dicens: Si feceris quæ pręcipio, vnum trientem pro obediẽtiæ famulatu recipies. Ille verò consurgens, cellula scopis mũdata, abluta & aqua herbisq; respersa, stabat attonitus, pollicitam promissionem opperiens, donèc nutu Dei aduertit triẽtem in pauimento lucere: quem colligens, lætus abscessit.

De SS. Felice presbytero & Eusebio monacho, Lector videat 1. Nouembris S. Cæsarij historiam.

VITA

VITA S. EMERICI, B. STEPHANI HVNGARORVM REGIS FILII, EX QVODAM MS. CODICE per F. Laur. Surium, mutato stylo, descripta.

Videat Lector Antonij Bonfinij rerum Hungaricarum Decad. 2. Lib. 2. vbi eadem ferè habentur.

Beatus Emericus parentes nobilissimos habuit, Stephanum Hungarorum regem & Apostolum, & Gyselam siue Gysslam, sororem S. Henrici Imperatoris: qui paribus studijs in præstantissimo quoquè virtutum genere certabant. Emericus in tā ardenti charitate Christi natus, quid aliud, quàm suauissimum Deo holocaustum, esse poterat? Ab incunte pueritia, quò sanctitatis euasurus esset, facilè declarauit: quippe qui cùm esset somni parcissimus, alijs dormientibus, à secunda ferè vigilia noctis ad lucem vsque, psalmos Dauidicos lectitabat, lucernis coram ipso ardētibus, vt regiam decebat prolem. Ad finem autem cuiusque psalmi, corde contrito & compuncto, à Deo veniā petebat. Quod cùm sanctus parens eius sæpiùs clàm per rimam parietis esset contemplatus, apud se tacitum habuit, nec vlli suorum voluït indicare, magna interìm de filio spe concepta.

Nouēbris 4. S. Emerici parentes.

Nota sancti pueri preces & vigilias.

Cùm autem aliquandò sanctus rex monasterium beati Martini, quod ipse in monte Pannoniæ ingenti sumptu fundârat, & egregia monachorum sodalitate impleuerat, orandi causa vellet inuisere, Emericum filium suum, eius itineris comitem sibi adhibuit, non ignorans, quanta Dei gratia puer ille polleret. Vbì autem ad monasterium propiùs accessit, monachi honoris causa instituta processione illi obuiàm venēre, vt ea, qua par erat, reuerentia eum exciperent. Sed rex sciens filij pręclara merita, eum iussit antecedere, fratresq; illos salutare, tum vt ea ratione illos honestaret, tum vt filio honor, ipsi paratus, impenderetur. Venit ergò Emericus ad fratres, accipitur ab illis honorificentissimè, osculatur singulos, non tamē eodem omnes modo, sed pro ratione meritorum, quę reuelante spiritu Dei cognouerat, alijs duo, alijs tria, plerisque quatuor vel quinq;, vni Mauro septem oscula dedit. Quod cùm cerneret pater eius, etsì filium nihil ea in re temerè fecisse existimaret, non potuit tamen ob rei nouitatem non admirari. Itaq; peracto sacrificio, familiariter & accuratè ex eo percontatur, cur non ijsdem omnes patres osculis impertijsset. Respondet ille se pro ratione temporis, quo singuli continenter vixissent, alijs plura, alijs pauciora oscula distribuisse Eum autem, quem septiès osculatus esset, virginem permansisse ait: atque ex eo septenario numero virginitatis pręstātiam intelligi debere, quæ virtutes alias antecellat, & ad cordium vsque intimos recessus, qui soli Deo patescant, penetret, & reconditas hominum mentes intueatur.

Diuina reuelatione monachorum merita discit.

Bonfinius nō de vno, sed de pluribus hoc est dixisse scribit.

Profectus indè rex, cùm huius rei certiorem omninò notitiam habere percuperet, & filij sui virtutem magìs exploratam, paucis pòst diebus cum duobus duntaxàt comitibus redit ad illud cœnobium, fratrum vigilias & preces clàm explorat. Absolutis nocturnis precibus, quas Matutinas vocant, cùm alij ad suos se lectos reciperent, soli illi, quibus multa Emericus oscula libauerat, in templo permansêre, & in angulos sese abdentes, Domino preces obtulerunt, & reliquum noctis tempus in Dei laudibus consumpsêre. Eos igitur singulatìm accedens sanctus rex, comiter salutat: eumque illi, rupto silentio, reuerenter resalutant, regiæ maiestati deferentes. Tandèm vbì ad Maurum venit, cui septem oscula fixerat beatus Emericus, nec blandissima salutatione, nec seuera comminatione ab eo responsum extorquere potuit. In sequenti die ad publicum fratrum conuentum rex accedit, Maurique humilitatem & sanctitatem explorare cupiēs, coram omnibus multa ei obijcit, quę hominem religiosum facere minimè conueniret. Maurus sibi satìs benè conscius, nihil penitùs ad ea respondet, sed ad Deum, quem sciret mentium certissimum inspectorem, confugit, in eoq; spem suam collocat. Itá ergò intelligens rex vera esse, quæ filius eius dixerat, omnibus explicat, quo animo illuc aduenerit, Maurumq; laudibus in cælum vehit, nec diù pòst Quinqueecclesiensem Episcopum instituendum curat.

Maurus monachus sanctus.

Emericus autem ætate procedente, simul etiam virtutum capiebat & meritorum incre-

cremēta. Nocte quadā cùm Vesprinij esset, vno ad se famulo accersito, orationis causa vetustissimam beati Georgij martyris ecclesiam petijt, ibique ante aram in preces incūbens, apud se disquirere cœpit, quodnam posset Deo gratissimum munus offerre. Eccè autem immēso lumine tota repentè cōpletur ecclesia, voxq; cælitùs auditur eiusmodi: Præclara res est virginitas. Itaq; mentis & corporis virgineam integritatem à te exigo. Hanc offeras Deo, & in ea constanti animi proposito perseueres. Ille verò non suis prę-fidens viribus, sed ad Dei gratiam confugiēs: Domine Deus, inquit, qui inspicis omnia, qui humanam imbecillitatem adiuuas, qui aufers spiritum principum, & terribilis es apud reges terrę, perfice in me gratissimā voluntatē tuā, & noxias perniciosasq; concupiscentias rore misericordiæ tuæ prorsùs extingue. Confirma fragilitatem seruuli tui, & vt in tuo seruitio perpetim perduret, ab omnibus carnis illecebris & spurca libidine pro tua benignitate eum tuere: præstaque, nè vnquàm è tua gratia éxcidat. Porrò diuina consolatione confirmatus, rem hanc apud se tacitam habuit, & famulo quoquè eius conscio, nè cuiquam eam indicaret, dum adhuc in humanis ipse esset, interdixit. Ità factum est, vt multa eius virtutum insignia, hominum notitiam, ipso celante, effugerint, nec antè, quàm decessisset è vita, alijs patefacta sint. Nimirùm hac ratione sapienter declinauit virtutum pestem, inanem gloriam.

Virginitatē cælesti re. sponso iubetur seruare S. Emericus.

Psal. 75.

Pater autem illius regno consulere volens, virginem & fortuna corporis, & morum integritate spectatissimam, stirpe regia ortam, ei despōdit. Id etsì ille principiò multùm recusaret, tandèm tamen, paternis precibus victus, assensit quidem, sed ità tamen, vt non solùm ipse virgo permanserit, sed etiam sponsam integram conseruârit. Iam enim virginitatis amore & proposito, voluptati omni renunciârat. Præclarum hoc erat in regio adolescente, qui posset omnibus huius mundi bonis circunfluere, non modò se à vitæ huius voluptatibus seruare immunem, sed etiam sponsam tam illustrem ad earum contemptum, atq; etiam ad virtutum studium & vitæ consectandam sanctitatē, adducere. Malebat enim pius adolescens virtutū illam, quàm liberorum, fœcunditate pollere. Nec latuit sanctum eius parentem Stephanum regem, quemadmodùm corpus suum maceraret ieiunijs, nè forsitan lasciuiret, spōsamq; non alio, quàm sororis loco haberet. Sed & sponsa ipsa, cùm ille iam in ipso iuuentutis flore vita functus esset, quàm castè vixisset, testata est, & famulus ille, quem suprà diximus, res eius secretas euulgauit.

Cū spōsa vixit castissimè.

Non enim diù superuixit, sed quòd cęlo vita eius dignior esset, quàm terra, Dominus eum citò tulit è medio, & transtulit in regnum suum. Quidam Archiepiscopus in publicis supplicationibus affirmauit, se eius animam vidisse in cælos euntem. Pater eius admodùm doluit regno tantam spem ereptam: cōsolabatur autem seipsum, quòd filium non dubitaret in cælis felicissimè viuentem, egregium & sibi & suis patronum exhibiturum. Die tricesimo ab obitu eius tot & tātis miraculis Deus illustrauit sanctū suum, vt cunctis in vrbe regia, quam Albam regalem vocant, vbì sacrum corpus eius tumulatum est, non mœroris ille, sed gaudij dies videretur.

Abit è vita.

Miracula post obitū eius.

Porrò autem Ladislao religioso rege posteà regnante, Conradus quidam natione Germanus, homo flagitiosissimus, tandèm magno Dei munere compunctus, cùm se ad meliorem frugem recipere cuperet, Romā adijt, Pontifici peccata sua cum ingenti cordis contritione confessus est, animæ salutarem ab eo petijt medicinam. Pontifex ad immanitatem criminum eius obstupescens, hac eum mulctauit pœna, vt loricam ferream ad nudū corpus quinis catenis ferreis adstringeret, & chartā, in qua eius peccata enormia scripta erant, Pontificis annulo obsignatam, ad loca, in quibus sancti quiescerent, secum circunferret, donèc diuinitùs catenæ dissoluerentur, & scriptura chartæ penitùs obliteraretur. Fecit homo, vt erat iussus, (nihil enim arduum videtur ex animo sua peccata lugenti, & cum Deo in gratiam redire cupienti) inuisit loca sacra, etiam Hierosolymam & Saluatoris sepulcrum non prætermisit. Tandèm venit in Pannoniam, vbì beati regis Stephani tum celebre nomen erat: orat ad sepulcrum eius, nec indè recedere constituit, donèc ruptis vinculis & charta óblita, se sentiat DOMINI misericordiam impetrâsse. Postquàm autem multùm delassato inter orandum somnus obrepsit, (à prima enim hora vsque ad nonam in preces incubuerat) sanctus rex ei apparens, Surge, inquit, amice, & Emerici filij mei monumentum, quod iuxtà est, adito. Ille, quòd carnis seruanda integritate pręcipuam apud DEVM gratiam promeruerit, facinorum tuorum veniam tibi impetrabit. Ex eorum enim numero est, qui non inqui-

inquinauerunt vestimenta sua, sequunturq; Agnum,quocunq; ierit, & ante thronum Dei cantant canticum nouum. Euigilat homo, ilicò ad beati Emerici se sacellum confert, fundit ibi preces, atque opinione celeriùs dissiliunt ferrei nexus: charta resignata, nullum habet literę scriptæ vestigium. Ad sonitum cadentium catenarum accurrunt ęditui & complures alij, quibus ille omnia ordine exponit. Mirantur omnes, laudant Deum & beatum Emericũ, referunt cũcta ad Ladislaũ regem. Is cõuocato concilio, de beato Emerico sanctorum catalogo adscribendo, cum Episcopis & regni proceribus confert. Iam enim etiã ex remotissimis regionibus eò aduentabant homines, pro grauissimis rebus vota nuncupantes. Indictum est autem triduanum ieiunium, & Nonis Nouembris honorificè eleuatum est beati Emerici corpus, multaq; diuinitùs miracula eodem eleuationis die atque deincèps edita sunt: Pręstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Apoc. 14.

Insigne miraculũ ad B. Emerici tumulum.

Eleuatur sacrũ corpus.

VITA ET MARTYRIVM SANCTORVM GALACTIONIS ET EPISTEMES, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

Phœniciæ, quę est ad montem Libanum, multæ quidem sunt alię quoquè ciuitates, tam ad austrũ, quàm ad septentrionem: eius autem est ea quoq;, quæ est aliarũ omnium pręstantissima, & ad partes sita boreales, Emesa: quæ quidem tulit & aluit virum nomine Clitophontem, genere insignem, diuitijs nulli ciuium inferiorem: intelligentia alijs longè acutiorem. Ei coniuncta erat vxor nomine Leucippe, alioquì quidem bonis moribus, & tali marito conueniens, & ne pulcherrimis quidem cedẽs forma corporis: vno autem hoc solo erat infelix, quòd esset sterilis. Qua de causa cùm multis probris à marito appeteretur, magna opprimebatur animi ęgritudine, & curis vexabatur, & nihil non moliebatur, cupiens solui ab his vinculis.

Nouemb. 5.

Patria & parentes S. Galactionis.

Cùm ambo ergò hoc sibi probro ducerent & dedecori, quòd non essent parentes filiorum, neq; vllum essent habituri hæredem suarum facultatum, per quem genus rursùs eis conseruaretur, quoniam acciderat vt illo tempore valdè inualesceret cultus simulacrorum, & cuidam Secundo ciuitatis Emesæ rectio committeretur, gentili quidem religione, animo autem planè barbaro, cui nihil aliud erat curæ, nisi omnes euertere Christianos, & pietatem pro viribus excindere radicitùs: quoniam, inquam, res piorum in tanto versabantur periculo, vnusquisque fuga sibi salutem comparabat. Vnus verò, nomine Honofrius, habitu monachus, moribus bonus & religiosus, omninò quidem recedere, ac in tali tempore ac tempestate relinquere periclitantes animas imbecilliorum, statuit nõ esse viri pij, & eius qui se asscripsit choro eorum, qui sunt eiusmodi. Verumenimuerò cùm liberè eloqui pietatem, & in periculum seipsum conijcere, iudicâsset non esse alienum à repręhensione, neque consentaneum legibus veræ religionis, tenebat medium: & alba veste contegens monasticam, erat animo verè monachus, & ea exercebat, quæ ei vitæ conueniebant, & ità callidè eludebat impietatem. Itaq; propter pietatem paupertatẽ simulans, erat mendicus voluntarius, & domos obiẽs ob vsum rerum necessariarũ, ipse dabat potiùs panem, qui potest confirmare animos, eos in quos inciderat, instruẽs sermonibus pietatis, & adhortans fugere pro viribus ab ijs, qui se procùl à vita remouent, & separant à creatore.

Apud Emesam magna persecutio Christianorum.

Honofrius egregius monachus.

Cùm ergò aliquandò accessisset ad ędes Clitophontis, petebat alimẽtum, manus extendens, & voces emittens, quę possent inducere animum ad misericordiam. Accidit autem, vt tunc esset Leucippe conturbata, & plena tristitia, vtpotè quòd maritus ei exprobrâsset sterilitatem. Cùm ergò Honofrio, qui videbatur molestus, iussisset occludi fores: ille autem, vt qui nihilo magìs sciret, quid vellet, & quòd accessisset potiùs daturus, quàm accepturus, propterea instabat petens, donèc propter hãc laudabilem impudentiã fuit accersitus, & benignè acceptus. Motis ergò verbis & sermone ꝑducto, de se quidẽ narrauit Leucippe, ꝙ mãca esset ei matrix, & quòd nullus deus esset inuẽtus vsq; in hodiernũ diem, qui eam posset relaxare ab ijs vinculis, & liberare à dedecore filiorum

egesta-

egestatis. Sed meritò, inquit Honofrius, non es consecuta, quod petebas, quæ tales voluisti adiutores habere sterilitatis. Nam qui ipsi exercuerunt opera plena probro & dedecore, quomodò possent ipsi alios à dedecore liberare? Sed si nunc audiens, & verum Deum velis agnoscere, qui cuncta potest, videbis ad te solam redeūtem vtilitatē. Quinetiam tuum genus poteris afficere beneficio, tanquàm quandam hæreditatem ad eos transmittens veram religionem. Leucippe his adhibebat animum, & se tanquàm bonam terram præbebat verborum illius seminibus.

Reprehendit Leucippē, q deos inuocārit.

Hic autem vir diuinus primùm quidem excelsæ Trinitatis diuinam introduxit ei cognitionem: Deindè eam est adhortatus ad studium virtutum. Deindè eam docuit sanctificationem, quç efficitur ex salutari baptismate: per quod erit expurgatio priorum inquinamentorum. Ostendit autem habitum quoquè monasticum, quo erat quidem indutus, sed eum tegebat, declinans insultum malignorum venatorum, & quòd accessisset propter eius salutem, simulans petere eleemosynam. Illa verò ad hæc respondit: Timeo, inquit, nè inciderim in duo contraria. Vnum quidem, quòd ijs, qui hanc habent fidem, & appellantur Christiani, magnæ quidem intenduntur minæ ab eo, qui nūc rerum potitur: grauiora autem sunt, quæ eas consequuntur, supplicia. Alterum verò, quòd si ego transeam ad pietatem, & recedam à decretis Maiorū, si qui mecum cohabitat, non subierit eandem mutationem, sed deincèps sequatur eam, quam nūc tenet religionem, quomodò in vno & eodem consenserimus, qui debemus esse vnum, cùm simus maxima parte diuisi? Hanc mihi solue dubitationem, & me liberabis ab aliarum rerum solicitudine.

Catechesin ei proponit.

Ille autem cùm & multa alia dixisset, & adiecisset: Tuus quoquè maritus mox conuertetur ad eandem religionem: ei adeò paruit, vt ancillis quoquè statim iusserit, vt facerent quod ipse diceret. Cùm vnum ergò ex dolijs, quæ alicubi illic erant in horto, ità iubente Honofrio, illæ aqua implêssent, catechismo priùs instituta Leucippe, alijs quoquè ab eo factis, quæ fiunt de more Christianis, diuinum baptismum consequitur. Paulopòst autem illinc quidem recessit Honofrius, ei diligenter præcipiens, vt fidem seruaret & Christi præcepta. Leucippe autem fingens se ægrotare, erat separata, fugiēs mariti consuetudinem. Neq; enim volebat, cùm iam esset purificata spiritu, & diuinum accepisset lauacrum, id polluere incestis mariti congressionibus. Cùm autem dies aliquot præterijssent, agnouit se in vtero concepisse, quod etiam paulopòst euadit manifestum Clitophonti. Ille autem ignorans veritatem: Nunc mihi, inquit, vidéris ô vxor, placuisse dijs immortalibus: & propterea digna es iudicata, cuius curam gererent. Illa verò cùm se parùm retinuisset, Nè mihi, inquit, deos nomines, ô marite. nolo enim: sed Deum vnum, qui est vniuersi Dominus & effector, qui tuî & nostrî curam gerit, qui non solùm potest soluere sterilitatem, sed etiam facile est illi facere quçcunq; vult. Ille autem, Et quis est hic, inquit, aliorum fortissimus, & qui nos tam benignè intuetur? Leucippe autem: Mihi, inquit, is in somnis apparuit, ô suauissime, formam quidem habens humanam, manus autem extensas in Cruce, qui etiam mihi vteri statim soluit vincula, & ad hanc conceptionem excitauit admirabiliter. Cur ergò non nos quoquè eum potiùs attendemus & colemus, & omnia nostra ab eius benignitate pendere oportere statuemus?

Leucippe credit in Christum.

Christus crucifixus ei apparuit.

Dixit autem Clitophon, cùm parùm siluisset, vt daret menti tempus deliberādi: Scio, inquit, quem dicis: nempe is est, qui colitur à Galilæis: & reuerà habet magnas vires & inexpugnabiles. Sed quis feret eius, qui rerum potitur, sæuitiam? Leucippe autem lubenter quod dictum fuerat arripiens, Interìm quidem, inquit, ô caput mihi venerandum, occultus erit noster in eum cultus. Sic enim effugerimus impiorum malitiam. Licebit verò aliquandò, eius virtute nobis opem ferente, etiam in die honestè ambulare, & lucis opera facere manifestè. Hæc dicens, postquàm habuit maritum, ad omnia parentem, (oportebat enim & Christi apparere benignitatem, & quod ei de marito prędixerat Honofrius, minimè excidere) deincèps nihil ampliùs reticendo, sed liberè & apertè omnia de monacho exposuit: quòd is scilicet eam baptizauerit, & quòd hoc est, quod eius matricis soluit nodos difficiles. Deindè etiam adiecit, nihil esse impedimento, quo minùs ipse quoquè diuinum baptismum consequatur. Etenim mihi inter cætera hoc quoquè prædixit vir ille diuinus, fore vt te quoquè, ô charissime, mox haberem meæ fidei socium. Hęc & illa dixit, & quę dicta sunt, paulopòst deducta sunt ad effectum, & ipse

Maritū suū ad fidē traducit.

quoquè

quoquè diuinum baptismum est consecutus, & didicit arcana pietatis, cùm diuinus & admirabilis Honofrius ad hæc rursùs inseruijsset.

Cùm autem iam venisset tempus pariendi Leucippes, & filium peperisset masculum, accersitus rursùs Honofrius, consueta vtilitas, bonum à Deo missum, & quod genitum fuerat, rursùs per ipsum fuit regeneratum beato baptismate, & ab ipso accepit appellationem, & fuit nominatus Galaction: fuitque appellatio, certa futurorum prædictio. Is enim editus fuit mundus ex mundis, & ex generosis germen verè generosum. Procedente autem tempore, paulatìm Galaction additamento ætatis adiecit etiam intelligentiam, atque adeò habebat ingenium supra ætatem. Traditus verò ludis literarijs, & in perfectioribus exercitus disciplinis, præclara sua indole vel ipsos magistros relinquebat à tergo. Cùm ageret autem vicesimum & quartum annum, curæ erat patri, ei conuenientem vitæ coniungere sociam, cùm mater Leucippe iam è vita excessisset.

Parit Galactionem.

Galactionis præclarum ingenium.

Erat autem tūc quædam virgo, pulchritudine & morum honestate antecellēs omnibus. Ei erat nomen Episteme, quæ nobilitatis & gloriæ famā habebat primā inter mulieres. Eam despondit Galaction, nunc quidem ad speciem matrimonij, posteà autem ad vnionem animæ. Cùm verò vitæ cum ea societatem ęgrè ferret Galaction, & apertè ostenderet se eius congressus & complexus non admittere, propter religionis dissimilitudinem, & quòd ea non esset particeps diuini baptismatis, à necessarijs sæpè exigebantur rationes, qui eam rem ęgrè ferebant, & grauiter expendebant. Cùm autem solus aliquandò apud solam fuisset Epistemen, ab ea rogatus, quænam esset causa odij, dixit Galaction se non posse aliter ferre vitæ cum ea societatem, nisi eam viderit secum conuenire in religione. Dicebat enim apertè, esse impium, mundum coniungi cum immundo. Si ergò, ô vxor, est tibi grata nostra tecum vitæ societas, crede mihi optima consulenti. Et quoniam in præsentia est inopia sacerdotum, qui constituti sunt ad hoc, vt ad baptismum inseruiant: fieri autem non potest, vt aliter sit quispiam & nominetur mundus, nos hoc donum, prout tempus concedit, ipsi vtcunquè peragemus.

Epistemen virginē sibi desponsat.

Baptismus à quibus cōferendus.

Cùm autem vidisset eam ad hoc morem gerentem, iubet vnum ex tubis horti impleri aqua: & ità omnibus inscientibus baptizat Epistemen. Ipsa autem, cùm post baptisma octo dies præterijssent, nouam quandam & insolitam videt in somnis visionem. Videbatur enim versari in quibusdam ædibus regijs, pulchritudine quæ verbis explicari non potest, insignibus: in quibus tres vtrinquè chori stabant circa parietes. Quorum vnus quidem habebat viros visu honestos, & veste nigra indutos. Secūdus autem mulieres, quæ se habebant similiter. Tertius verò erat virginum, in quibus iucunda quædam florebat alacritas, & liberalis gratia in vultu arridebat. Mulieres autem illæ nigra veste indutæ, videbantur etiam habere quasdam pennas, & ignem emittere, à quo quicquid incidebat, videbatur comburi. Cùm autem id, quod visum fuerat, audiuisset Galaction, dicebat id hanc habere potestatem. Dixit enim hos tres choros esse eorum, qui se à mundo separant, & ab ijs quæ sunt mundi, & seruant virginitatem, & elegerunt vitam agere Christo conuenientem. Eorum autem, qui erant nigra veste induti, ipsos dixit esse similes Angelis: illorum enim pennæ & ignis, simul celeritatem & vires exprimunt inexpugnabiles.

Visio Epistemes.

Episteme autem his auditis, statìm ostendit generosum animum, & rerum honestarum amorem: & capta desiderio magnitudinis eorum, quæ visa fuerant: Num verò, inquit, ô marite, si à nobis inuicèm discesserimus, & ad Deum accesserimus, poterimus eam quoquè, quę est inter nos, conseruare affectionem? Da mihi huius rei firmam & certam cautionem: nec ego vnquàm recusabo, quo minùs sim tibi socia huius propositi. Cùm autem sibi inuicèm sanctè dedissent fidem, nunquàm esse à se inuicèm animis disiungendos, Galaction cùm Deum precibus de more esset allocutus, suggessit Epistemæ ea, quę erant futura ei conducibilia, dicens: Tu quidem abi, & indigentibus, quas habes facultates, distribue liberaliter, credens te non eas consumere, sed thesaurum potiùs in locum tutum reponere. Ego autem huius rei me tibi proponam exemplar, & primus rerum mearum faciam distributionem, non auara & parca manu, sed munificè & abundè eas exhauriens. Venies autem tertio die, & prout vtrisque visum fuerit, dispensabimus.

Galactiō & Episteme omnia sua dant pauperibus.

Cùm ergò ea, quę habebāt, distribuissent, & inter se cōuenissent, Eutolmio omnium

H quos

quos habebant, famulorum beneuolentissimo sequi iusso, egressi sunt vitam suscepturi solitariam. Cùm autem confecissent iter decem dierum, veniunt ad montem, qui ab incolis quidem appellabatur Publius: est autem prope montem Sina. Quo in loco cùm in decem monachos incidissent, qui vitam exercebant monasticam, eis narrârunt suum scopum & institutum, & rogârunt, vt adscriberentur in eorum numerum: quod quidem fit non multis pòst diebus. Et Galaction quidem refertur in ordinem horum virorum: Episteme autem mittitur ab ipso ad quoddam procùl remotum monasterium, in quo quatuor exercebantur virgines.

Cõplectuntur vitã monasticam.

Cùm hanc ergò vitæ agendæ rationem elegisset Galaction, quam non viam quidem inijt, quæ posset docere moderationem? Quem autem sensum non erudit, limites & modos imponens omnibus, & cogens eos parére rationi? Ità autem ei curæ fuerunt ieiunia, vt duos annos semel in hebdomada pane solo vesceretur, eoque modico, & quantum satìs esset ad viuendum. Cum inedia verò se etiam exercebat in vigilijs, & in perpetuo studio orationis. Pudicitiç autem tantam curam gessit, vt nec venire quidem in cõspectum mulieris vnquàm induxerit in animum, ex quo fuit ad vitam adscriptus monasticam. Huius autem rei est apertum indicium, quòd cùm duo monachi matrem haberent, quç non solùm curam gerebat virtutis, sed iam erat prouectæ etatis, & consenuerat in vita monastica, & rogarent vt eam videret, & maternarum esset precum particeps, non sustinuit.

Rectè sancti exercitia, ieiunia, vigiliæ, orationes, pudicitia.

Cùm sic ergò se haberet, & ad omnem virtutem recta via incederet, non visum est hoc maligno tolerandum: sed eum subiens, qui tunc administrabat imperium, eum iritauit aduersùs omnes Christianos, & effecit, vt aduersùs eos apertam moueret persecutionem. Eos enim inuasit, partim quidem per se, partìm autem per similiter affectos vicarios grauissimè puniens. Ad eum autem accedentes, qui tempori seruiebant, dixerunt eos, qui montem Sinam habitabant, deos quidem habere contemptui: vnum autem solum Deum colere, eumque Crucifixum, & ei omnem offerre adorationem. Statìm ergò illa, tãquàm stimulo, percussus oratione, iussit cohorti militum ire ad montem, & vinctos ad se ducere eos, qui ipsum inhabitant, Christianos. Quo autem tempore, qui missi fuerant, in locum venerant, & viros diuinos erant comprahensuri, Episteme in dicto monasterio se exercẽs vt monacha, circa mediam noctem videt somnium. Videbatur enim simul cum Galactione venire in quoddam palatium: fuisse autem eorum capita coronis à Rege redimita. Manè verò œconomo monasterij ea, quæ viderat, communicans, apertè didicit quorsùm tenderet somnium. Is enim dixit palatium quidem esse regnum cçlorum: Regem autem ipsum esse, qui verè & solus & naturaliter regnat: coronas autem hoc significare, eos mox esse processuros ad certamina, & aduersarijs futuros planè superiores.

Visio Epistemes iam monachæ.

Cùm ergò milites, vt iussi fuerãt, accessissent, & alij omnes se in fugam coniecissent, inueniunt duos solos monachos, quorum vnus erat Galaction. Cùm ergò ille quoquè ab eis ductus esset, & hoc resciuisset Episteme, & sedisset in loco sublimi montis, ex quo ipsa videns non poterat videri, illa cernebat oculis, quç ne potuisset quidem auribus accipere, vinctum abduci Galactionem, & qui esse grauia passurus pro certo putabatur. Se ergò humì prosternens, vehementer rogabat ancillam, vt sineret eam properare ad Galactionem, & si liceret, eadem subire vincula. Si autem vitam quoquè illum oporteret relinquere, ipsam quoquè eandem mortem esse subituram. Inter vtrunque enim iampridèm conuenisse, nè vnquàm disiungerentur ab eadem mente & affectione. Graue ergò & indignum esse dicebat, si tẽpore vocante ea videretur esse oblita pactorum conuentorum. Ministra autem verbis quidem primùm conabatur eam abducere ab incepto: Cùm autem non persuaderet, sinit eam facere quod vellet.

Illa ergò cùm eas, quç cum ipsa erant, postremò esset allocuta, instituit vestigijs Galactionis. Cùm autem propè esset, Domine mi, clamabat, & dux meæ salutis, nè me quæ tua sum recuses: nec obliuiscaris eorum, quæ inter nos conuenerunt. Quæ cùm audiuissent acres ministri impietatis, è media via sunt reuersi, & comprahẽsam ijsdẽ circundant vinculis, cùm nihil aliud dixissent, sed valdè lçtati essent ad ipsam interrogationem. Galaction verò ne sic quidem affectus, à diuinis abstinebat admonitionibus: sed & ingrediens, & circundatus vinculis, ea dabat quç par erat, monita: Nè te, dicens, ô vxor, fraude circunueniant inimici, aut grauia ad terrorem intentantes, aut ijs quæ sunt mundi

Vide mirũ feruorẽ sanctæ Epistemes.

mundi incitantes ad impietatẽ. Interim autem dum hæc diceretur, venit quidam festinanter, & vultu magnum tumultum significans, in crastinũ diem esse reseruatã sanctorum examinationem, cùm ità sit visum Præsidi. Manè ergò Iudex iubet eos adduci in locum, in quem mos est adduci reos iudicandos.

Cùm ij autem magno studio producti essent, Præses statìm nõ de fortuna, non de ea quæ ipsos tulit patria, non de aliquo alio ex ijs, quę consueuerunt: neq; accessit ad verba, quæ possunt persuadere: sed toruè & minaciter intuens Galactionem: Quis hic est tristis & cogitabũdus, (nimia ira dixit incitatus) & cuinam alij diuinũ cultum tribuens, deos negligit? Galaction autem nihil formidans, neq; de solita quicquam mutans constantia: Vita quidem, inquit, sum monachus: à Christo autem habeo, quòd vocor Christianus: cui etiam, vt qui rectè sentiam, tribuo cultum. Cùm verò sanctus eum multis probris insectaretur, & deos eius ludificaretur, & ęquè amentes vocaret eos, qui colunt hæc inanima, ponè vinctum manibus, iussit execrandus eum verberari immisericorditer. Cùm is autem flagris cæderetur, adspiciens Episteme, & mirandum in modum ęgrè ferens: O, inquit, insatiabilem animum ad puniendum: cur tales plagas intẽtâstis membris tam iuuenilibus, & cõsumptis multis laboribus exercitationis? Quomodò autem manus ministrorum tot illatis plagis non obtorpuit? His Præses ad iram magìs accensus: Hanc impudentem & temerariam, inquit, fœminam ad lineam vsque tunicam nudate vestibus, & flagris valdè cædite, vt cautè discat loqui, & non se tam arroganter gerat aduersùs superiores.

Galactiõ & Episteme sistuntur corã Pręside.

Galaction flagris cęditur.

Itèm Episteme.

Hoc autem cùm factum esset magna celeritate, & in longum iam esset productũ supplicium, aduersùs omnia quidem, quæ inferebantur molesta & aspera, martyr mirãdum in modum decertabat: minimè verò intermittebat vociferari aduersùs iudicem, & ei exprobrare rei turpitudinem, quòd naturam, quam oporteret quidem manere non venientem in conspectum hominum, non solummodò sustinuit aperire, sed multis etiam videntibus iussit cruciare. Propterea te, inquit, manent illic supplicia. Cæterùm hic quoquè non diù abhinc, vos iustum Dei puniet supplicium. Dixit, & euestigiò secuta est iustitia, & visu orbati conspecti sunt, qui erant circa Præsidem. Hoc autem sanctæ quidem gloriam, ijs verò qui puniebant, conciliauit salutem. Oculorum enim cęcitas depulit animæ nubem, & eos illuminauit luce Dei cognitionis. Propterea cõfessi sunt se Christo credere, & rursùs cum luce animę acceperunt etiam lucem oculorum corporis, viri non duo aut tres, sed quinquaginta tres numero.

Orbãtur ij, qui fuerunt cũ Pręside, homines 53.

Sed licèt hæc facta fuerint, Præses adhuc mente cęcutiens, vtpotè quòd vitium esset ei altè impressum, iubet in extremo acui arundines, & infigi sanctorum vnguibus. Quod cùm celerrimè factum esset, sancti in doloribus maiorem ostendebant fortitudinem, ei propter quem hæc sustinebant, magnas agentes gratias, & falsos deos afficientes contumelijs. Iudex autem rursùs iubet eos priuari manibus simul & pedibus, & prætereà lingua, propriam quodãmodò voluptatem capiens sanguiniuora anima in hominum, qui sunt eiusdem generis, supplicijs. Cùm autem hæc citò facta essent, martyribus nihilo seciùs eodem modo se habentibus, qui erat quidem ſęuus in iudicando, crudelissimus autem in puniendo, fert vltimam in martyres sententiã, iubens eos mortem subire gladio. Atq; ij quidem hinc excesserunt, sacris eorum capitibus amputatis quinto Nouembris: preciosa autem eorum corpora cùm in quodã vase precioso imposuisset is, quem diximus, Eutolmius, qui sequi iussus fuerat à martyre, effecit vt etiam ab alijs haberentur in honore: ad gloriam patris, filij & spiritussancti, vnius Dei in Trinitate: Quem decet omnis honor, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Martyres dirè cruciãtur.

Truncãtur eis manus, pedes, lingua.

Capite plectuntur.

H 2 VITA

VITA S. MALACHIAE EPISCOPI HYBERNIAE, EDITA A BEATISSIMO BERNARDO ABBATE *Claraeuallensi.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

Historiæ Sanctorum quid conferant.

SEmper quidem operępretium fuit illustres sanctorum describere vitas, vt sint in speculum & exemplum, ac quoddam veluti condimentum vitæ hominum super terram. Per hoc enim quodammodò apud nos etiam post mortem viuunt, multosq; ex his, qui viuētes mortui sunt, ad veram prouocant & reuocant vitam. Verùm nunc maximè id requirit raritas sanctitatis, & nostra planè ętas inops virorum. Quam sanè inopiam super nos adeò inualuisse sentimus, vt nulli sit dubium illa sententia nos feriri: Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorū. Et vt suspicor ego, aut pręstò, aut propè est, de quo scriptum est: Faciem eius pręcedet egestas. Ni fallor, Antichristus est iste, quem fames & sterilitas totius boni, & præit, & comitatur. Siue igitur nuncia iam præsentis, siue iamiamq; adfuturi prænuncia, egestas in euidenti est. Taceo vulgus, taceo vilem filiorum huius seculi multitudinem: in ipsas Ecclesiæ columnas, volo, oculos leues. Quem mihi ostendas vel de illorum numero, qui videntur dati in lucem gentium, non magìs de sublimi fumantem, quàm flammantem? Et si lumē, quod in te est, inquit, tenebrę sunt, quantæ sunt tenebræ? Nisì tu illos fortè (quod non credo) lucere dixeris, qui quæstum æstimant pietatem, qui in hæreditate Domini, non quæ Domini, sed magìs quæ sua sunt, quæritant. Quid dico quę sua sunt? Perfectus sit & sanctus etiam sua quærens, suaq; retinens, si ab alienis cor manusq; contineat. Meminerit tamen, qui sibi vsq; huc fortè peruenisse videtur, eundem exigi sanctitatis gradum & ab ethnico. An non milites suis iubentur contenti fore stipendijs, vt salui fiant? Magnum verò Ecclesię doctori, si sit sicut vnus militum: aut certè (quod ad illorum improperium propheta loquitur) si vt populus, ità & sacerdos fuerit? O deformitatem. Itá ne summus meritò reputandus erit, qui summo corruens gradu, hærebit vix infimo, nè abysso absorbeatur? Quàm rarus tamen isteipse in clero? Quem itèm das mihi contentum necessarijs, contemptorem superfluorum? Lex est tamen præfixa ab Apostolis Apostolorum successoribus: Victum & vestitum habentes, inquiunt, his contenti simus. Vbì forma hæc? In libris cernimus eam, sed nō in viris. Habes verò de iusto: Quia lex Dei eius in corde ipsius, & non in codice. Nec perfectionis is gradus. Perfectus carere & necessarijs paratus est. At gratis istud. Vtinàm superfluis ponatur modus: Vtinàm nō cupiamus in infinitum. Sed quid? Fortè reperias, qui hoc possit. Id quidem difficile. Sed vide quid egimus. Quęramus virum optimum, multorum liberatorem, & eccè laboramus in inueniendo, qui seipsum saluum facere possit. Optimus hodiè est, qui non est nimìs malus. Vndè quoniam à terra defecit sanctus, videor mihi non superuacuè ex his, qui empti sunt de terra, reuocare ad medium Malachiam Episcopum, virum verè sanctum, & nostrorum quidem temporum singularis sapientiæ & virtutis. Iste erat lucerna ardens & lucens, nec extincta est tamen, sed submota. Quis mihi iure succenseat, si readmouero eam? Immò verò non est, quòd mihi ingrati esse mei seculi homines debeant, & omnis deincèps generatio ventura, si quem conditio tulit, reuocem stylo: si mundo restituam, quo dignus non erat mundus: si seruem memoriæ hominum hominem, cuius memoria in benedictione sit omnibus, qui legere dignabuntur: si me excitante amicum dormientem, vox turturis audita fuerit in terra nostra, dicens: Eccè ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi. Deindè sepultus apud nos est, nobis specialiter hoc opus incumbit. Quid quòd me inter speciales amicos sanctus ille habebat, & eo loci, vt nulli in hac parte gloriæ secundum fuisse me credam? Nec mercede vacat mihi tantę familiaritas sanctitatis. Primitias iam accepi. In extremis positus erat, immò in principijs, iuxta illud: Cùm consummatus fuerit homo, tunc incipit. Ac cucurri ego, vt benedictio morituri super me veniret. At ille cùm iam membra alia mouere non posset, fortis ad dandam benedictionem, eleuatis sanctis manibus super caput meum, benedixit mihi, & benedictionem hæreditate possideo: & quomodò illum silere queam? Postremò tu id mihi Abba Congane iniungis, reuerendus frater, & dulcis amicus meus, ac tecum pariter

Matt. 24. Iob 41. Matt. 6. Luc. 3. Esa. 24. 1. Tim. 6. Psal. 36. S. Bernard. S. Malachię charissimus. Eccl. 18.

ter (vt ex Hybernia scribis) vestra illa omnis Ecclesia sanctorum. Libens obedio: præsertìm quòd non eloquium exigitis, sed narrationem. Dabo verò operam, vt ea sit pura & luculenta, deuotos informans, fastidiosos non onerans. Sanè narrationis veritas secura apud me est, intimata à vobis, haud alia proculdubiò protestantibus, quàm quæ certissimè comperta sunt vobis. Historiæ huius fides

VITA.

Malachias noster, ortus Hybernia de populo barbaro, ibì educatus, ibì literas edoctus est. Cęterùm de natali barbarie traxit nihil, non magìs, quàm de sale materno pisces maris. Quàm verò suaue, quòd inculta nobis barbaries tam vrbanum protulit ciuem sanctorum, & domesticum Dei? Qui producit mel de petra, oleūq; de saxo durissimo, ipse fecit hoc. Parentes tamen illi fuêre genere & potentia magni, iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra. At mater mente, quàm sanguine, generosior, satagebat in ipso initio viarum suarū, notas paruulo facere vias vitæ: hanc pluris illi existimans ventosa scientia literaturæ secularis. Ad vtranq; tamē huic nō defuit ingenium pro ętate: In scholis literas, domì timorē Domini docebatur, & quotidianis profectibus respōdebat amborus satis, magistro & matri. Nempe à principio spiritū sortitus est bonum, per quem erat puer docilis, & amabilis valdè, mirè admodùm omnibus per omnia gratiosus. Bibebat autem pro lacte de pectore materno aquas sapientię salutaris, & fiebat in dies seipso prudentior. Prudentior, dicam, an sanctior? vtrūq; si dixero, non me pœnitebit. Veritatem enim dicam. Agebat senem moribus, annis puer, expers lasciuiæ puerilis. Cumq; ex hoc cunctis esset reuerentiæ ac stupori, non tamen indè, vt assolet, insolentior inueniebatur, sed magìs quietus & subditus in omni mansuetudine. Non impatiens magisterij, non fugitans disciplinæ, non lectionis fastidiens, non ludorum deniq; appetens: quod vel maximè illa ætas dulce ac familiare habere solet. Et proficiebat supra omnes coætaneos suos in ea quidem literatura, quæ illi competebat ętati. Nam in disciplina morum, profectuq; virtutum, etiam super omnes docentes se in breui enituit, non tam matre tamen, quàm vnctione magistra. Hac solicitante, haud segniter & in diuinis exercebatur, petere secretum, anticipare vigilias, meditari in lege, refici parciùs, orare frequentiùs. Et quia ecclesiam frequentare nec vacabat propter studium, & pro verecundia non libebat, leuare puras manus in omni loco, vbì tamen secretè id posset. Iam tunc siquidem cautus fuit declinare virus virtutum, inanem gloriam. Est vicus prope ciuitatem, in qua discebat puer, quò magister eius frequenter pergere solitus erat, ipso solo comite. Illò euntibus ambobus pariter, ipse (vt posteà referebat) retrahebat pedem, sistebat gradum, & stans à tergo magistri, illo quidem non comperiente, expansis ad cælum manibus, raptìm quodāmodò, ac velutì iaculatam emittebat orationē: & sic dissimulans, magistrum denuò sequebatur. Istiusmodi pio furto puer sępiùs illudebat comitem & magistrū. Non est dicere omnia, quę eius principia colore bonę indolis decorauêre: ad maiora, atq; vtiliora currendū. Vnū tamen refero adhuc, quòd hoc, meo quidem iudicio, non modò bonæ, sed & magnæ in puero dederit insigne spei. Excitus aliquandò opinione cuiusdā magistri, (erat enim famosus in disciplinis, quas dicunt liberales) adiuit illum discendi cupiditate. Quippe extrema iam pueritiæ captans, ad eas literas anhelabat. Intrans verò domum, vidit virum ludentem subula, crebrisq; sulcantem tractibus nescio quo notabili modo parietē. Et solo visu offensus puer serius, quòd leuitatem redoleret, resiliuit ab eo, ac deincèps illū nec videre curauit. Ità cùm esset studiosissimus literarum, prę honesto tamen spreuit eas virtutis amator. Tali quodam pręludio puer præparabatur ad eum, qui se manebat in fortiori ętate, conflictum: iamque ipse aduersarium prouocabat. Et Malachiæ quidem pueritia sic erat. Porrò adolescentiam simili transiuit simplicitate, & puritate: nisì quòd crescente ætate, crescebat simul illi sapientia & gratia apud DEVM & homines.

Nouēbris 5.

Patria S. Malachiæ.

Deut. 32.

Discit literas.

Sancta eius pueritia.

Vana gloria, virtutū virus.

Hinc iam, id est, ab ineunte adolescentia eius, cœpit manifestiùs apparére, quid esset in homine, & gratiā Dei in illo vacua nō videri. Videns enim industrius adolescēs, quòd

1. Ioan. 5. in maligno mũdus positus sit, & cogitans qualem spiritũ accepisset, dicebat intra se: Nõ est spiritus huius mundi iste. Quid isti, & illi? Non est societas alteri ad alterum, nõ plùs q̃ luci ad tenebras. Meus ex Deo est, & scio quæ in illo donata sunt mihi. Indè mihi interìm adhuc innocentia vitæ, indè continentię decus, indè iustitiæ fames, indè quoq; illa eo securior, quo secretior, gloria mea est testimonium conscientię meæ. Nil horũ mihi tutum sub principe mundi. Deindè habeo thesaurum hũc in fictili vase. Verendũ nè impingat, & frangatur, & effundatur oleum lætitię, quod porto. Et quidem non impingere inter saxa & scopulos distortę & anfractuosæ viæ & vitę huius, difficilimum. Itáne in momento perdam simul omnes, quibus ab initio pręuentus sum, benedictiones dulcedinis? Resigno illi potiùs, à quo sunt, & me pariter. Et ego enim ipsius. Perdo ipsam ad tempus animam meã, nè perdam in æternũ. Et quod sum, & quę habeo omnia, vbì mihi æquè salua, vtì in manu authoris? Quis ità ad seruandum solicitus, ad retinendum potẽs, ad restituendum fidelis? Seruabit tutò, restituet opportunè. Sine retractatione me do ad seruiẽdum illi de donis suis. Non potest mihi perire ex omnibus, quę in opus pietatis expẽdero. Fortè & sperare plus aliquid licet. Solet reddere cum vsura, quę dat gratis. Ità est. Etiam cumulabit, & multiplicabit in anima mea virtutem. Hæc cogitauit, & fecit, sciens absq; facto vanas esse cogitationes hominum.

Periculosissimum iter vitæ huius inter homines.

Erat homo in ciuitate Ardinacha, (ipsa est, in qua alit⁹ est Malachias) & homo ille sanctus, & austerę admodũ vitę, inexorabilis castigator corporis sui, cellã habẽs iuxta ecclesiam. In ea manebat, ieiunijs & obsecrationibus seruiens die ac nocte. Ad hunc se cõtulit Malachias, formã vitę accepturus ab eo, qui viuũ se tali dãnauerat sepultura. Et vide humilitatem. A primęua ætate in sancta arte magistrũ (quod dubium nõ est) habuerat Deũ: & eccè fact⁹ est denuò discipulus hominis, homo mitis & humilis corde. Si nesciebamus, hoc vel solo nobis ipse probauit. Legãt hoc, qui docere, quę non didicère, conãtur, discipulos sibi coaceruantes, qui nunq̃ discipuli extitère, cæci duces cęcorum. Malachias doctus à Deo, doctorẽ nihilominùs quęsiuit hominem, & quidẽ cautè & sapienter. Quid simile, quęso, afferre quibat, in quo ęquè daret caperetq; experimentum profectûs sui? Si Malachię exẽplum eis pro minimo est, Pauli opus attendãt. Nõne Euãgelium suũ, quod non ab homine acceperat, sed à Christo, cũ hominibus tamen censuit conferendum, nè fortè in vacuũ curreret, aut cucurrisset? Vbì ille securus nõ est, nec ego. Si quis hoc scit, viderit, nè non tam securitas sit, q̃ temeritas. Sed hęc alterius tẽporis. Nunc verò sonuit in ciuitate, quod factum est, & cõmota est vniuersa ad inopinatã nouitatẽ. Stupebant aũt omnes, & virtutẽ mirabãtur, eoq; ampliùs, quo minùs vsitatã in gente fera. Videres tũc reuelari ex multorum cordibus cogitationes. Pleriq; humano affectu pensantes factũ, plãgere & dolere, ꝙ dilectus omnibus, delicatusq; adolescẽs, duris se adeò laboribus mãcipâsset. Alij suspicati leuitatem propter ætatem, diffidere de perseuerantia, timere de casu. Nonnulli temeritatem causantes, indignari & fremere in eum, quòd supra ętatem & vires inconsultè rem arduã fuisset aggressus. Verùm ille sine consilio egit nihil. Nam habuit consilium à propheta, qui ait: Bonum est homini, si portauerit iugum ab adolescentia. Et addit: Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se supra se. Sedebat sibi iuuẽculus secus pedes Imarij, (hoc enim nomẽ viro) & aut discebat obedientiã, aut se didicisse docebat. Sedebat vt quietus, vt mansuetus, vt humilis. Sedebat, & tacebat, sciẽs secundùm prophetam, cultum iustitię esse silentium: sedebat vt perseuerans, tacebat vt verecũdus, nisi quòd suo illo silentio in Dei auribus loquebatur cum sancto Dauid: Adolescẽtulus sum ego, & contemptus: iustificationes tuas non sum oblitus. Et sedebat interim solitarius, qa & sine socio, & sine exemplo. Quis enim ante Malachiam districtissimũ viri propositum vel cogitaret attentare? Nempe mirabile omnibus habebatur, non imitabile. Malachias imitabile persuasit, sedendo duntaxàt, & tacendo. Intra paucos dies habuit imitatores non paucos, prouocatos exemplo suî. Ità qui primò solitarius sedit, & vnicus patris sui, fit iam vnus ex multis, fit ex vnigenito primogenitus in multis fratribus. Et vt prior in conuersione, ità in conuersatione sublimior: & qui ante omnes venit, omnium iudicio supra omnes emicuit in virtute. Et dignus visus est Episcopo pariter & magistro, qui ad Diaconij gradum promoueretur. Et coëgerunt eum.

S. Malachias adiungit se ad quendam virum sanctiss.

Gala. 1. & 2.

Vitam viuit durissimam.

Thren. 3.

Ibidem.

Esai. 32.

Psalm. 118.

Ordinatur Diaconus.

Hinc iàm Leuita Domini publicè se ad omne opus pietatis accinxit: plùs verò ad eas res, in quibus aliqua iniuria videretur. Deniq; cura erat ei maxima in sepeliendis defunctis pauperibus, quòd hoc sibi non minùs humilitatem saperet, quàm humanitatẽ. Nec

defuit nouo nostro Tobiæ rediuiua à muliere tentatio, immò à serpente per mulierem. Germana eius indignitatem (vt sibi videbatur) officij exhorrens: Quid facis (inquit) ô in sane? Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et hoc illi quotidiè exprobrans ingerebat. Sed respondebatur mulieri stultę iuxta stultitiam suam: Misera, tu eloquij casti vocem tenes, sed virtutem ignoras. Ità ministerium, ad quod coactus accesserat, deuotus tenuit, indefessus exercuit. Vndè & censuerunt etiam sacerdotale officium imponendum illi. Et factum est ità. Erat autem, cùm sacerdos ordinatus est, annos natus quasì viginti quinque. In qua eius vtraque ordinatione, si quid præter canonum formam processisse videtur, vt verè videtur, (siquidem infra vicesimumquintũ annum Leuiticum ministerium, infra tricesimum adeptus est sacerdotij dignitatem) donandum sanè tum zelo ordinatoris, tum meritis ordinati. Ego verò istud nec in sancto redarguendum, nec vsurpandum consulo ei, qui sanctus non fuerit. Nec contentus Episcopus, etiam vices suas commisit ei, seminare semen sanctum in gente non sancta: & dare rudi populo & sine lege viuenti, legem vitæ & disciplinæ. Suscepit ille mãdatum in omni alacritate, sicut erat spiritu feruens: nec talentis incubans, sed inhians lucris. Et eccè linguæ sarculo cœpit euellere, destruere, dissipare, de die in diem factitans praua in directa, & aspera in vias planas. Exultabat vt gigas ad discurrendum vbiquè. Diceres ignem vrentem in consumendo criminum vepres. Diceres securim, vel asciam in deijciendo plantationes malas, extirpare barbaricos ritus, plantare Ecclesiasticos. Veternosas omnes (neq; enim paucæ inueniebãtur) abolebat superstitiones, seu quaslibet, vbicũquè depręhendisset, malignitates, immissas per angelos malos. Deniquè quicquid incompositũ, quicquid indecorũ, quicquid distortũ obuium habuisset, non parcebat oculus eius: sed velut grando grossos è ficubus, & sicut puluerem ventus à facie terræ: sic coram facie sua eiusmodi nitebatur totum pro viribus exturbare, ac delere de populo suo. Et pro his omnibus tradebat iura cælestia optimus legislator. Leges dabat plenas iustitiæ, plenas modestiæ & honesti: sed & Apostolicas sanctiones, ac decreta sanctorum patrum, præcipueque consuetudines sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in cunctis ecclesijs statuebat. Hinc est, quòd hodiè in illis ad horas canonicas cantatur & psallitur, iuxta morem vniuersæ terræ. Nam minimè id antè fiebat, ne in ciuitate quidem. Ipse verò in adolescentia cantũ didicerat: & in suo cœnobio mox cantari fecit: cùm necdùm in ciuitate, seu in Episcopatu vniuerso cantare scirent, vel vellent. Deindè vsum saluberrimum confessionis, sacramentũ confirmationis, contractum coniugiorum: quæ omnia aut ignorabãt, aut negligebant: Malachias de nouo instituit. Et de his ista pro exemplo sufficiant. Nam & per totum historiæ textum, breuitatis studio plurima pręterimus.

Studiũ ergà sepeliẽdos mortuos. *Initiatur sacerdotio.* *Episcopus mandat ei vices suas.* *Nota quã iste fecerit Romanæ Ecclesiæ consuetudines.*

Cùm esset illi studium, & zelus maximus circa cultum diuinorum, & venerationẽ sacramentorum: nè fortè de his aliquid constitueret, vel doceret secùs, quàm ritus haberet vniuersalis Ecclesiæ, subijt animum adire Episcopum Malchum, qui se pleniùs de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierum & virtutum: & sapientia DEI erat in illo. Natione quidem Hybernus: sed in Anglia conuersatus fuerat in habitu & proposito monachali in Vintoniensi monasterio. De quo assumptus est in Episcopum in Lesmor ciuitatem Mumoniæ: & ipsa nobilior inter cæteras regni illius. Ibì tanta ei desupèr collata est gratia, vt non modò vita & doctrina, sed & signis clareret. Quorum duo pono exempli causa: vt omnibus innotescat, qualem in scientia sanctorum Malachias habuerit præceptorem. Puerum mente captum ex his, quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra vnctione sanauit. Hoc ità notum, certumq; fuit, vt illum mox constituerit ostiarium domûs suæ: vixeritque idem puer incolumis in eo officio vsque ad virilem ętatem Surdo auditum restituit: in quo idem mirabile quiddam confessus est: quòd cum sanctus vtriq; auriculæ hinc indè digitos immisisset, duos quasì porcellos ex ipsis exire senserit. Pro his, atq; huiusmodi fama crebrescẽte, nomen grande adeptus est: ità vt ad eum Scoti, Hyberniq; confluerẽt: & tanq̃ vnus oĩm pater ab omnibus coleretur. Ad hũc ergò Malachias, accepta benedictione patris Imarij, & ab Episcopo missus, cùm prosperè peruenisset, benignè à sene susceptus est. Qui annos aliquot cum eo mansit, vt per hanc temporis moram hauriret pleniùs de pectore veterano, sciẽs scriptum, Quia in antiquis est sapiẽtia. Sed nec hoc quoq; ad causam defuisse reor: ꝙ magnus ille prouisor vniuersorũ, voluit seruũ suũ Malachiã in loco tam celebri notum fieri omnibus, q̃ erat omnibus profuturus. Nec enim poterat nõ esse gratus, q̃bus notus fuisset. Deniq; vnum

Vtinàm hęc attenderent nouatores nostri. *Malchi Episcopi duo miracula.* *Iob 12.*

interim accidit, per quod ex aliqua parte, quod notum Deo erat in illo, manifestum fecit hominibus. Inter regẽ Mumoniæ (quę est Hyberniæ pars Australis) & germanũ eius orta simultate, & fratre facto superiori, rex pulsus regno, cõfugit ad Episcopum Malchum. Non tamẽ, vt ope illius regnum recuperaret: sed magis princeps deuotus dedit locũ iræ, & necessitatem in virtutem conuertit, priuatam eligens ducere vitam. Cumq; Episcopus regem suscipere debito honore pararet, abnuit ille, se mâlle inquiens tanquàm vnũ ex illis esse pauperibus fratribus, qui illi adhęrerent: regium fastum deponere, & communi paupertate fore cõtentum, expectare potiùs Domini volũtatem, quàm per vim recipere regnum: nec velle pro suo honore terreno sanguinem humanum effundere, qui contra se clamet ad Deum de terra. Quo audito, exultat Episcopus: & admiratus deuotionem, satisfacit voto. Quid plura? Traditur regi paupercula domus ad habitandum, & Malachias in magistrum, ad victum panis cum sale & aqua. Porrò ad delicias sufficiebat regi, Malachiæ pręsentia, vita atq; doctrina: ità vt diceret ei: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Ad hęc per singulas noctes lachrymis suis stratum suum rigabat: sed & quotidiano aquæ frigidæ balneo malè calentem extinguebat in carne libidinem. Et orans rex, cum rege dicebat: Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea. Et non amouit Deus orationem eius, & misericordiam suam ab eo. Et exaudita est oratio eius: etsì secùs, quàm intenderet ipse. Nam is quidem solicitus erat pro anima sua: sed vindex innocentiæ Deus, hominibus ostendere volens, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico, parabat interìm facere iudicium iniuriam patienti, quod ille penitùs nõ sperabat. Et suscitauit Deus spiritum vicini regis: (neq; enim vnum est Hybernia regnum, sed diuisa in plura) Hic itaq; videns quæ facta sunt, repletus est zelo: & hinc quidem indignans prędonum libertati, & insolentiæ superborum, indè verò miserans regni desolationem, & regis deiectionem, descẽdit ad cellulam pauperis: suadet reditum, sed non persuadet. Instat tamen, spondet opem, de effectu non diffidere monet, Deum affuturum promittit, cui non poterunt resistere omnes aduersarij eius. Proponit etiam oppressionem pauperum, patriæ vastationem, & non proficit. Cæterùm accedente mandato Episcopi, & Malachiæ consilio, de quibus ille pendebat totus, vix tandèm acquiescit. Sequitur rex regem, & iuxta verbum regis, sicut fuerat voluntas in cęlo, tota facilitate pulsis prędonibus, reducitur homo in sua cum exultatione suorum, regnoque restituitur suo. Dilexit extunc rex ille, & semper reueritus est Malachiam: eoque propensiùs, quo pleniùs in sancto viro digna veneratione & amore compererat. Cuius enim tantam meruit in sua aduersitate familiaritatem, sanctitatem ignorare non potuit. Propterea magis in sua prosperitate perpetuis illum amicitijs, deuotisque colebat obsequijs: & libenter audiebat eum, & audito eo, multa faciebat. Et de his satìs. Veruntamen non fortuitu factum reor, quòd ità iamtunc magnificauit eum Dominus in conspectu regum: sed quia vas electionis sibi erat ille, portaturus nomen suum coram regibus & principibus.

Rex Mumoniæ pellitur à fratre suo. *Exemplum pij regis.* *Nota victũ regis huius.* *Psal. 118.* *Psal. 6.* *Psal. 24.* *Psal. 36.* *Rex pius in regnum restituitur.*

Mortua est interìm soror eius illa, quã pręfati sumus. Nec prætereundæ visiones, quas vidit de ea. Huius siquidem sanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt se deuouerit non visurum eam in carne viuentem. At illa carne soluta, solutum est votum: & cœpit videre in spiritu, quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per somnium vocem sibi dicentis, sororem eius stare foràs in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil gustâsse. Qui euigilans, citò intellexit, cuius escæ inedia marceret. Et diligenter discusso numero dierum, quem audierat, ipsum esse reperit, ex quo pro eo panem de cælo viuum non obtulisset. Tum ille, qui sororis non animam oderat, sed peccatum, beneficentiam, quam intermiserat, rursùm adoritur. Neque id frustrà. Non multò pòst visa est illi peruenisse ad limen ecclesiæ, needùm tamen posse intrare: apparére etiam in veste pulla. Cumque ille perseueraret, curans nè qua die solita stipe frustraretur: secundò vidit eam in veste subcandida, admissam quidem intra ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertiò tandèm visa est aggregari cœtui candidatorum, & in veste candida. Vides lector, quantum valeat deprecatio iusti assidua? Verè regnum cælorum vim patitur: & violenti rapiunt illud. Nónne tibi videtur Malachiæ oratio vicem quodammodò effractoris exhibuisse cælestibus portis, quandò peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod suis meritis negabatur? Hanc vim, IESV bone, tu qui pateris, facis, validus & pius ad saluandum, faciens misericordiam, & potentiam in brachio tuo &

Soror defuncta apparet S. Malachiæ. *Obserua qd cõferãt defunctis Missę & preces.* *Matt. 11.*

in sacramento tuo seruans sanctis, qui in terra sunt, vsque in consummationem seculi. Hoc planè sacramentum potens peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre cælis reuertentes de terra. Nota Eucharistiæ vim.

Et Dominus quidem in regione Lesmorensi sic præparabat dilectum suum Malachiam ad gloriam nominis sui. Verùm qui miserant eum, minimè iam ferentes absentiam eius, missis epistolis reuocant illum. Quo reddito suis, & quidem instructiore de omnibus, quæ oportebat: en opus à Deo paratum, & seruatum Malachię. Vir diues & potens, qui locum Benchor, & possessiones eius tenebat, inspiratus à Deo, confestim in manu eius sua oïa dedit, & se quoquè. Et is auunculus eius. Sed Malachiæ spiritûs, quàm carnis, propinquitas pluris fuit. Ipsum quoq; locum Benchor, de quo cognominabatur, tradidit ei princeps, vt ædificaret ibi monasterium, vel potiùs reædificaret. Nempe nobilissimum extiterat antè sub primo patre Congello, multa millia monachorum generans, multorum monasteriorũ caput. Locus verò sanctus foecundusq; sanctorũ, copiosissimè fructificans Deo, ità vt vnus ex filijs sanctæ illius cõgregationis, nomine Luanus, cẽtum solus monasteriorũ fundator extitisse feratur. Quod idcircò dixerim, vt ex hoc vno conijciat lector, quàm ingens fuerit reliqua multitudo. Deniquè ità Hyberniam, Scotiamq; repleuerunt genimina eius, vt ea potissimùm tempora Dauidici illi versiculi præcinisse videãtur: Visitâsti terrã, & inebriâsti eam, multiplicâsti locupletare eam. Flumen Dei repletum est aquis, parâsti cibum illorũ, quoniam ità est pręparatio eius. Riuos eius inebrians, multiplica genimina eius: in stillicidijs eius lętabitur germinans. Et in hũc modum cæteri, qui sequũtur. Nec modò in pręfatas, sed in exteras etiam regiones, quasi inundatione facta, illa se sanctorum examina effuderunt. E quibus ad has nostras Gallicanas partes sanctus Columbanus ascendens, Lexouiense construxit monasterium, factus ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnã fuisse, vt succedentibus sibi vicissim choris, continuarentur solennia diuinorum, ità vt ne momentum quidem diei aut noctis vacaret à laudibus. Hæc de antiqua dicta sint Benchorensis monasterij gloria. Hoc olìm destructũ à piratis, ob insigne dignitatis antiquæ Malachias, veluti quandam replantaturus paradisum, amplexus est, & quia multa corpora sanctorum dormirent ibi. Nam vt taceam illa, quæ in pace sepulta sunt, ferunt nongentos simul vna die à piratis occisos. Erat quidem ingens loci illius possessio, sed Malachias solo contentus loco sancto, totas possessiones & terras alteri cessit. Siquidem à tempore, quo destructum est monasterium, non defuit, qui illud teneret cum possessionibus suis. Nam & constituebantur per electionem etiam, & Abbates appellabantur, seruantes nomine, & si non re, quod olìm extiterat. Cumq; suaderent multi non alienare possessiones, sed totum simul retinere sibi, non acquieuit paupertatis amator, sed fecit eligi iuxta morem, qui eas teneret, loco (vt pręeiximus) retento sibi, & suis. Et fortasśis consultiùs, vt pòst apparuit, integrum retinuisset, si non magìs suæ prospexisset humilitati, quàm paci. Itaque ex mãdato patris Imarij assumptis secum decem circiter fratribus, veniens ad locum, cœpit ædificare. Vbi quadam die cùm in securi ipse secaret, casu ex operarijs vnus, illo vibrante in aëra securim, locum incautè occupauit, quò ictus destinabatur: & cecidit super spinam dorsi eius, tanto vtiq; impetu, quanto ille conatu impingere valuit. Corruit ille: accurrêre omnes, putantes aut percussum, aut mortuum. Et tunica quidem scissa à summo vsq; deorsùm, homo verò illæsus inuentus est, tam modicè & summatìm perstricta cute, vt vix in superficie vestigium appareret. Stabat homo incolumis, quem securis prostrauerat, intuẽtibus & stupentibus, q circunstabant. Vndè & facti alacriores, promptiores exindè ad opus inuenti sunt. Et hoc initium signorũ Malachiæ. Porrò oratorium intra paucos dies consummatum est, de lignis quidem læuigatis, sed aptè firmiterque contextum, opus Scoticum, pulchrũ satis. Et exindè seruitur Deo in eo, sicut in diebus antiquis, simili quidem deuotione, etsì non pari numero. Præfuit Malachias loco illi tempore aliquanto, patre Imario ità constituente: ipse rector, ipse regula fratrum. Legebant in vita eius, quomodò conuersarentur, & ipse ante illos præibat in iustitia & sanctitate corã Deo: nisì quòd præter instituta communia, multa singulariter faciebat, in quibus potiùs pręibat omnes, & aliorum nemo illum poterat ad tam ardua sequi. Eo temporis, & eo loci quidam infirmabatur. Cui assistens diabolus, & apertè loquẽs, suggerebat, nè vnquàm crederet monitis Malachiæ: sed si intraret ad se, cultello eum peteret, & occideret. Quo cognito, qui illi ministrabant, ipso infirmo prodente, verbum proferunt ad Malachiam, præmuni-

Benchor insigne monasteriũ instauratur.

Luan' monachus too. monasteria condit.

Psal. 64.

S. Columbanus & eius monasteriũ Luxouiense.

900. monachi vno die occisi à piratis.

Magnũ miraculum.

Malachias præest monasterio Benchorensi.

Vide malignitatem suam.

munientes. At ille ſolita arma orationis arripiēs, impauidus hoſtem aggreſſus, & infirmitatem fugat, & dæmonem. Erat autem nomen viro Malchus. Frater eſt iſte ſecundùm carnem Chriſtiani noſtri Mellifontis Abbatis. Ambo enim ſuperſtites adhuc ſunt, ſibi in ſpiritu modò germaniores. Nam ille, vt literatus eſt, continuò non ingratus, loco eodem conuerſus ad Dominum, habitum ſimul animumq; mutauit. Et cognouêre fratres malignum inuidere bonis eorum, & ædificati ſunt, facti de reliquo cautiores.

S. Malachias curat dyſenteriam.

Clericum nomine Michaëlem, dyſenteria laborātem, & deſperatè, mittens ei aliquid de menſa ſua, eodem loco ſanauit. Secūdò eundem ipſum grauiſſima infirmitate correptum, & corpore pariter curauit, & mente. Ilicò enim adhæſit Deo, & Malachiæ ſeruo eius, timens nè deterius aliquid ſibi contingeret, ſi denuò ingratus tanto inueniretur & beneficio, & miraculo. Et nunc, vt audiuimus, præeſt cuidam monaſterio ſito in partibus Scotiæ: & hoc nouiſſimum omnium, quæ ille fundauit. Pro huiuſmodi augeſcebat in dies & opinio, & congregatio Malachiæ, & grande ei nomen intùs & foris, non tamen re grandius. Nempe ibi demorabatur etiam factus Epiſcopus, quòd locus eſſet vicinus ciuitati.

Creat Epiſcop⁹ Connerethēſis.

Vacabat tunc temporis Epiſcopalis ſedes, & iamdiù vacârat, Malachia nolēte aſſentire. Siquidem ipſum elegerant. Perſiſtentibus tamen illis, tandèm aliquandò ceſſit, accedente ad vim faciēdam mādato magiſtri ſui, necnon & Metropolitani. Triceſimo fermè ætatis ſuæ anno, Malachias cōſecratus Epiſcop⁹ introducitur Connereth: hoc enim nomen ciuitatis. Cùm aūt cœpiſſet pro officio ſuo agere, tūc intellexit homo Dei, non ad homines ſe, ſed ad beſtias, deſtinatum. Nuſquàm adhuc tales expertus fuerat in quātacunq; barbarie. Nuſquàm repererat ſic proteruos ad mores, ſic ferales ad ritus, ſic ad fidem impios, ad leges barbaros, ceruicoſos ad diſciplinā, ſpurcos ad vitam. Chriſtiani nomine, re pagani. Non decimas, non primitias dare, non legitima inire coniugia, non facere confeſſiones, pœnitētias nec qui peteret, nec qui daret, penitùs inueniri. Miniſtri altaris pauci admodùm erant. Sedenim quid opùs plurium, vbi ipſa paucitas inter laicos propemodùm ocioſa vacaret? Non erat, quod de ſuis fructificarēt officijs in populo nequam. Nec enim in eccleſijs aut prędicantis vox, aut cantantis audiebatur. Quid faceret athleta Domini? Aut cedendum turpiter, aut periculosè certādum. Sed qui ſe paſtorem, & non mercenarium agnoſcebat, elegit ſtare, quàm fugere: paratus & animā ſuam dare pro ouibus, ſi oportuerit. Et quāquàm omnes lupi, & oues nullę, ſtetit in medio luporum paſtor intrepidus, omnimodis argumētoſus, quomodò faceret oues de lupis. Monere communiter: ſecretò arguere: flere per ſingulos: nūc aſperè, nunc leniter conuenire, prout cuiq; expedire videbat. In qbus per hęc minùs profeciſſet, cor contritū & humiliatum offerebat pro eis. Quotiès noctes totas peruigiles duxit, extendens manus in oratione? Et cùm venire ad eccleſiam nollent, per vicos & plateas occurrebat inuitis: & circumiens ciuitatem, perquirebat anhelus, quem Chriſto acquireret. Sed & foris rura & oppida nihilominùs ſępiùs percurrebat, cum ſancto illo comitatu diſcipulorū ſuorū, qui nunquàm deerant lateri eius. Ibat, & erogabat vel ingratis cęleſtis tritici menſuram. Nec vehebatur equo, ſed pedes ibat, & in hoc virum ſe Apoſtolicum probans. Ieſu bone, quāta paſſus eſt ꝓ nomine tuo bellator tuus à filijs ſceleratis? quāta ſuſtinuit ab hiſipſis, quibus, & pro quibus loquebatur bona tibi? Quis dignè exprimat, in quātis vexatus, quibus affectus ſit cōtumelijs, qbus iniurijs laceſſitus, quotiès laſſatus inedia, quotiès afflictus in frigore & nuditate? Attamen cum his, qui oderunt pacem, erat pacificus, inſtans nihilominùs opportunè, importunè. Blaſphematus, obſecrabat: iniuriatus, opponebat ſcutum patiētiæ, & vincebat in bono malum. Quidni viciſſet? Perſeuerauit pulſans, & ſecundùm promiſſionem, tandèm aliquādò pulſanti apertum eſt. Quomodò poterat non ſequi, quod veritas pręnunciauerat ſecuturum? Dextera Domini fecit virtutem, quia os Domini locutum eſt veritatem. Ceſſit duritia, quieuit barbaries: & domus exaſperans, paulatìm leniri cœpit, paulatìm correptionem admittere, recipere diſciplinam. Fiunt de medio barbaricæ leges, Romanæ introducūtur. Recipiuntur vbiq; Eccleſiaſticæ cōſuetudines, cōtrariæ reijciuntur. Reædificantur baſilicæ, ordinatur clerus in illis: ſacramentorū ritè ſolēnia celebrātur. Confeſſiones fiunt, ad eccleſiam conueniunt plebes, concubinat⁹ honeſtat celebritas nuptiarū. Poſtremò ſic mutata in melius oīa, vt hodiè illi genti cōueniat, quod Dn̄s per Prophetā dicit: Qui antè nō populus me⁹, nūc populus meus.

Verùm ſe declarat paſtorē inter ſubditos peſſimos.

Lucæ 11.

Romanas leges & Eccleſiaſticas conſuetudines apud illos introducit.

Oſeæ 2.

Contigit poſt annos aliquot deſtrui ciuitatem à rege Aquilonaris partis Hyberniæ: quia

quia ab Aquilone panditur omne malum. Et fortè malum illud benè vtentibus bonum fuit. Quis scit enim, si tali flagello Deus delere voluit mala antiqua populi sui? Istiusmodi Malachias necessitate compulsus, & ipse exijt cum turba discipulorum suorum. Nec ociosus exitus eius. Hac occasione monasterium Ibracense constructum est, eunte illò Malachia cum suis numero centum viginti fratribus. Ibì occurrit ei Cormacus rex. Ipse est, qui olìm regno pulsus, sub cura Malachiæ de misericordia Dei consolationem accepit. Et locus ille situs in regno eius. Gauisus est rex viso Malachia, se & omnia sua exponens ei, & his, qui cum eo erant: vtpotè non ingratus, nec immemor beneficij. Adducta incontinentì animalia multa ad vsus fratrum: multa insupèr in auro & argento ad sumptus ædificiorum pro regia liberalitate collata. Ipse quoquè erat intrans & exiens cum eis sedulus & officiosus, habitu quidem rex, sed animo discipulus Malachiæ. Et benedixit loco illi Dominus propter Malachiam. Et in breui factus est magnus rebus, possessionibus & personis. Vbì velut de nouo inchoans, legem & disciplinam, quam alijs imponebat, magìs ipse portabat Episcopus & magister. Ipse in ordine vicis suæ, coquinę ministerio inseruiebat: ipse fratribus, cùm recumberent, ministrabat. Inter succedentes inuicèm fratres ad cantandum, legendum've in ecclesia, non se præteriri patiebatur, strenuè implens & ipse officium loco suo, tanquàm vnus ex illis. Sanctæ paupertatis nō modò participem, sed & principem se exhibebat, ipsius præcipuè super omnes abūdantiùs æmulator existens.

Iere. 1. Vide regis optimi insignē pietatem. Humilitas S. Malachiæ.

Dum hęc ità aguntur, cōtigit infirmari Archiepiscopum Celsum. Et ipse est, qui Malachiam in Diaconem, Presbyterum, Episcopumq; ordinauit. Et cognoscēs quia moreretur, fecit quasì testamentum: quatenùs Malachias deberet succedere sibi, ꝙ nullus alius videretur dignior, qui episcoparetur in sede prima. Hoc p̄sentibus indixit, hoc mandauit absentibus, hoc specialiter ambobus Mumoniæ regibus, & maioribus terræ sancti Patricij authoritate præcepit. Cuius reuerentia & honore, tanquàm Apostoli illius gentis, qui totam patriam conuertisset ad fidem, sedes illa, in qua & viuens præfuit, & mortuus requiescit, in tanta ab initio cunctis veneratione habetur: vt non modò Episcopi, & sacerdotes, & qui de clero sunt, sed etiam regum ac principum vniuersitas subiecta sit Metropolitano in omni obedientia, & vnus ipse omnibus præsit. Verùm mos pessimus inoleuerat quorundam diabolica ambitione potētum, sedem sanctam obtentum iri hęreditaria successione. Nec enim patiebātur episcopari, nisì qui essent de tribu & familia sua. Nec parùm ꝓcesserat execrāda successio, decursis iam in hac malitia quasì generationibus quindecim. Et eousquè firmauerat sibi ius prauū, immò omni morte puniendā iniuriā, generatio mala & adultera, vt etsì interdùm defecissent clerici de sanguine illo, sed Episcopi nunquàm. Deniq; iam octo extiterāt ante Celsum viri vxorati, & absq; ordinibus, literati tamen. Indè tota illa per vniuersam Hyberniam, de qua superiùs diximus, dissolutio Ecclesiasticæ disciplinæ, censuræ eneruatio, religionis euacuatio. Indè illa vbiquè pro mansuetudine Christiana, sæua subintroducta barbaries, immò paganismus quidam inductus sub nomine Christiano. Nam quod inauditum est ab ipso Christianitatis initio, sine ordine, sine ratione mutabantur & multiplicabātur Episcopi pro libitu Metropolitani, ità vt vnus Episcopatus vno non esset contentus, sed singulæ penè Ecclesiæ singulos haberent Episcopos. Nec mirum. Nam quomodò tam morbidi capitis membra valerēt? Pro his Celsus, atq; huiusmodi malis populi sui vehementer dolēs, (erat enim vir bonus & timoratus) curauit omnimodò habere sibi successorem Malachiam: quòd per ipsum confideret posse explantari malè radicatam successionem: qui charus esset omnibus, & quem omnes æmularentur, & Dominus erat cum eo. Nec frustratus est à spe sua. Nam illo mortuo, substitutus est Malachias, non tamen mox, neque id facilè. Eccè enim de semine nequam, qui occupet locum, Mauricius nomine. Is per quinquennium, fretus potentia seculari, incubauit Ecclesiæ, non Episcopus, sed Tyrannus. Nam vota piorum magìs in Malachiam conuenerant. Deniquè suadebant eum subire onus iuxta constitutionem Celsi: sed ille, qui omne sublime haud secùs quàm suum præcipitium declinabat, bonam sibi videbatur nactus occasionem excusandi, quòd per id temporis introitus eius pacificus esse non posset. Instabant tam sancto operi, & solicitabant omnes: duo potissimùm Episcopi Malchus & Gilbertus. Quorum prior, ipse est senior Lesmorensis, de quo suprà mentio facta est: alter, quem aiunt prima functum legatione Apostolicæ Sedis per vniuersam Hyberniam.

Nota de authoritate Archiepiscopi Hyberniæ. Obseruà causam multorum malorū in Hybernia. S. Malachias Archiepiscopi sedē recusat.

Qui triennio iam decurso in hac præsumptione Mauricij, & Malachiæ dissimulatione, non ferentes vltrà Ecclesiæ adulterium, dedecus Christi, conuocatis Episcopis & principibus terræ, vno spiritu adeunt Malachiam, parati vim facere. At ille renuere primùm: prætendere siquidem difficultatem rei, nobilis illius prosapiæ multitudinem, fortitudinem, ambitionem: multum esse ad se paupereulum opponere, sed tot, tantis, talibus, taliter radicatis: qui iam annos fermè ducẽtos, quasi hæreditate possedissent sanctuarium Dei, & nunc quoquè id pręoccupâssent: non posse illos extirpari, nec cum mortibus hominum quidem: sua non interesse, fundi humanum sanguinem occasione suî: postremò iunctum se sponsæ alteri, quam dimittere nõ liceret. Verùm illis econtrariò instantibus, & clamantibus, quia à Domino sermo egressus est: sed & tota authoritate iubentibus subire onus, atque intentantibus anathema: Ad mortem, inquit, ducitis me: sed obedio spe martyrij, hac tamen cõditione, vt si iuxta fidem vestram res in melius cedat, & vendicet sibi Deus suam hæreditatem à diripientibus eam, tunc demùm omnibus consummatis, & Ecclesia pacem habente, liceat redire ad priorem sponsam meam, & amicam, de qua rapior, paupertatem: & pro me illic alium substituere, qui tũc fortè repertus idoneus fuerit. Nota lector virtutem viri, & animi puritatem, nec honorẽ scilicet affectantis, nec formidantis mortem pro Christi nomine. Quid hoc animo purius, quid ve fortius, vt se exponẽs periculo & labori, alteri fructum cedat, ipsam in loco principatûs securitatem & pacem? Facit hoc, cùm liberum sibi ex pacto retinet reditum ad paupertatem, pace & libertate Ecclesiæ restituta. Spondentibus illis, demùm acquieuit voluntati eorum, vel potiùs Dei: à quo sibi iam olìm præostensum recordabatur, quod de se modò dolebat fieri. Nempe iam ægrotante Celso, apparuit Malachiæ, & quidem longè posito & nescienti, mulier proceræ staturæ, & reuerendi vultûs. Percontanti quænam esset, responsum est esse vxorem Celsi. Quæ tradens ei virgam pastoralem, quam manu tenebat, disparuit. Paucis decursis diebus, Celsus moriens misit baculum suum Malachiæ, tanquàm sibi successuro: quem vt vidit, agnouit ipsum esse, quem viderat. Huius præcipuè recordatio visionis terruit Malachiam: nè, si quod diù satis dissimulârat, vltrà renueret, diuinæ iam videretur resistere voluntati. Veruntamen ciuitatem non intrauit, quandiù ille incubator vixit: nè hac occasione contingeret mori quenquam ex his, quibus vitam magis ministraturus veniebat. Ità per biennium (nam id temporis superuixit ille) agens extra vrbem, strenuè in vniuersa prouincia opus Episcopale exercuit. Illo igitur celeri morte facto de medio, rursùm Nigellus quidam, immò verò nigerrimus, sedem præripuit. Et in hoc animæ suæ Mauricius adhuc viuẽs prouiderat, vt hunc haberet hęredem: in quo qui damnandus exibat, operibus adijcere damnationis persisteret. Erat enim & ipse ex damnata progenie cognatus Mauricij. Cæterùm rex, & Episcopi, & fideles terræ nihilominùs conuenerunt, vt introducerent Malachiam. Et ecce consilium malignantium ex aduerso. Quidam de filijs Belial promptus ad malitiam, potens in iniquitate, sciens locum, vbi pariter conuenire decreuissent, multis aggregatis sibi, latenter vicinum occupat collem eminentem è regione: vndè illis tractantibus alia, repentino impetu super incautos irruerent, & interficerent innocẽtes. Condixerãt enim etiã regẽ cum Episcopo trucidare, vt non esset, qui vindicaret sanguinem iustum. Res innotuit Malachiæ, & intrans Ecclesiam (erat enim propè) eleuatis manibus orauit ad Dominum. Et ecce nubes & caligo, sed & tenebrosa aqua in nubibus aëris diem verterunt in noctem. Fulgura quoquè & tonitrua, & horribiles spiritus procellarum, diem vltimum minitantur, vicinamque elementa intentant omnia mortem. Et vt scias lector, quòd oratio Malachiæ concusserit elementa, solos intercepit tempestas, qui quærebant animam eius: solos turbo tenebrosus inuoluit, qui parauerant opera tenebrarũ. Deniquè ipse, qui princeps extiterat tanti mali, fulmine percussus interijt cum tribus alijs: & fuêre consortes mortis, qui fuerant participes sceleris. Quorum sequenti die inuenta sunt corpora semiusta, & putrida, hærentia ramis arborum, vbi quenq; spiritus eleuans allisisset. Alij quoquè tres semiuiui inuenti sunt. Cæteri omnes circunquaquè dispersi. Illos autem, qui cum Malachia erant, quanuis proximos loco, tempestas omninò non tetigit, nec quicquam molestiæ intulit. In facto isto recens capimus experimentum veritatis verbi illius: Quia oratio iusti penetrat cælos. Sed & nouum antiqui exemplũ miraculi: quo olìm tota Aegypto versante in tenebris, solus Israel in lumine mansit, dicente scriptura: Vbicunquè Israël erat, lux erat. Huc mihi accurrit & factum sancti Eliæ, nunc quidem ab extremis

Vide insignem beati viri virtutẽ & animi puritatem.

Visio Malachiæ.

Ad preces S. Malachię vide quid consecutum sit.

Exod. 10.
3. Reg. 18.

tremis terræ nubes & pluuias educentis, nũc verò super blasphemos inuocantis ignem de cælo. Et modò de simili clarificatus est Deus in seruo suo Malachia. 4. Reg. 1.

Anno ætatis suæ tricesimooctauo pauper Malachias, pulso incubatore, intrauit Ardinacha pontifex & metropolitanus totius Hyberniæ. Rege verò cæterisque, qui introduxerāt eum, ad propria remeantibus, ipse remanet in manu Dei, & remanent illi: foris pugnæ, intùs timores. Nam eccè viperea soboles frendens & vociferans se exhæredari, tota se intùs & foris suscitat aduersùs Dominum & aduersùs Christum eius. Porrò Nigellus videns sibi imminere fugam, tulit secum insignia quædam sedis illius, textum scilicet Euangeliorum, qui fuit beati Patritij, baculumq; auro tectum, & gemmis preciosissimis adornatum, quem nominant baculum Iesu: eò quòd ipse Dominus (vt fert opinio) cum suis manibus tenuerit, atque formauerit. Et hæc summæ dignitatis & venerationis in gente illa. Nempe notissima sunt, celeberrimaque in populis, atque in ea reuerentia apud omnes, vt qui illa habere visus fuerit, ipsum habeat Episcopum populus stultus & insipiens. Ibat homo gyrouagus, & alter satanas circuibat terram, & perambulabat eam, insignia sacra circunferens. Quæ vbiquè ostentans, vbiquè eorum gratia receptabatur, concilians sibi per hęc animos omnium, & à Malachia, quosque potuisset, auertens. Hæc ille. Erat autem princeps quidam de potentioribus iniquæ progeniei, quem rex priusquàm ciuitatem exiret, iurare coëgerat pacem tenere Episcopo, acceptis ab eo insupèr obsidibus multis. Is post regis exitum, nihilominùs ciuitatem ingressus, consilium habuit cum propinquis & amicis, quomodò sanctum dolo tenerent, & occiderent: Timebant verò plebem. Et coniurantes in necem Malachiæ, constituêre locũ & diē: & traditor dedit eis signũ. Ipso die cùm vespertina iam solennia in Ecclesia celebraret antistes cũ vniuerso clero, & multitudine populi, mittit ad ipsum nequam ille in verbis pacificis in dolo, rogās quatenùs ad se dignetur descēdere, vt faciat pacē. Respondentibus qui assistebāt, ipsum potiùs ad Episcopum debere venire, Ecclesiam esse competentiorem locum firmādæ pacis: siquidem præsenserant dolum. Subiungunt qui missi erant, hoc tutum non esse Principi, timere eum capiti suo, nec se credere turbis, quæ se ante hos dies causa Episcopi propemodùm interemissent. Contēdentibus in hunc modum, illis quidem, vt iret: istis verò, nè iret: Episcopus cupidus pacis, & mortis non timidus: Sinite, inquit, fratres, sinite me imitari magistrũ meum. Sine causa sum Christianus, si Christum non sequor. Fortè flecto humilitate tyrannum, & si non, vinco tamen exhibens oui pastor, sacerdos laico, quod mihi ille debuerat: Vos quoquè, quòd in me est, nō parùm ædifico exemplo tali. Quid enim si contingat occidi? Non recuso mori, vt vos vitæ ex me teneatis exemplum. Oportet Episcopum (vt ait Episcoporum Princeps) non dominari in clero, sed formam fieri gregis. Haud aliam sanè formam, quàm ab illo accepimus, qui humiliauit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortem. Quis mihi det hanc relinquere filijs signatam sanguine meo? Experiemini certè, an sacerdos vester dignè satis à Christo didicerit, mortem non timere pro Christo. Et surgens, cœpit ire flentibus cunctis & supplicantibus, nè tantùm cuperet pro Christo mori, vt tantum Christi gregem desolatum relinqueret. Verùm ille totam spem suam ponens in Domino, tota alacritate perrexit, tribus tantùm comitatus discipulis, paratis mori cum eo. Qui vt calcato limine domûs repentè se medio intulit armatorum, scuto fidei ipse munitus, concidêre facies omnium, quia pauor irruit super eos, ità vt dicere posset Episcopus: Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Hoc verbum verum est. Videres hostiam stantem, carnifices ferro armatis manibus vndiquè circũstantes: & qui immolaret, non erat. Putares stupere lacertos: sic non fuit, qui extenderet manum. Nam & is quoquè, qui caput malitiæ videbatur, assurgit ei potiùs, quàm insurgit. Vbì, quæso, signum, ô homo, quod dederas in mortem pontificis? Hoc magìs honoris signum, quàm mortis indicium. Deferre est hoc, non mortem inferre. Res mira: pacem offerunt, qui necem parauerant. Non est, quòd abnuat, qui & vitæ periculo quæsiêrat eam. Itaque facta est pax, & tam firma, vt ab illa die hostem sacerdos non modò pacatum habuerit, sed subditũ, sed deuotum. Quo audito, fideles quique gauisi sunt, quòd non modò saluatus sit sanguis innoxius in die illa, sed & nocentium multorum animæ, Malachiæ meritis euaserint ad salutem. Et appręhendit omnes circunquaquè timor, audientes quomodò duos inimicorum eius, qui viderētur ferociores & fortiores in generatione sua, sic subita virtute prostrauit Deus: istum loquor, qui in manibus est: & eũ, de quo superiùs dixi.

Malachias fit totius Hyberniæ metropolitanus.

Quidam ei necem moliuntur.

Eximia virtus eius.

Petrus Episcoporum Princeps: ità & Romanus Pōtifex Petri successor.

Psal. 26.

Insigne miraculum.

Alterum enim terribiliter mulctatum in corpore, alterum misericorditer mutatum in corde, ambos mirabiliter compræhendit in consilijs, quæ cogitabant.

His ità peractis, cœpit iam in ciuitate Episcopus tota libertate disponere & ordinare de omnibus pertinentibus ad ministerium suum, non tamen sine cõtinuo discrimine vitæ suæ. Nam etsì iam nemo, qui palàm noceret, ab insidiantibus tamen nec locus satìs tutus Episcopo erat, nec tempus feriatum. Et deputati sunt ei viri armati ad custodiam die & nocte: sed ille magis in Domino confidebat. Fuit verò consilium, præfatum schismaticum insequi, eò quòd seduceret multos ex insignibus, quę ferebat, suadens omnibus se Episcopum esse debere, & sic solicitans plebes aduersùs Malachiam, atq; Ecclesiæ vnitatẽ. Et fecit sic, & sine difficultate ità in breui vniuersas sepiuit vias eius per gratiam sibi à Domino datam, & quam habebat ad omnes, vt malignus ille coactus sit dare manus, reddere insignia, & quiescere de reliquo in omni subiectione. Ità Malachias, licèt per multa pericula & labores, prosperabatur in dies, & confortabatur magìs ac magìs, abundans in spe & virtute spiritùs sancti.

Nunquam tutus ab insidijs S. Malachias.

Nec modò malefactores, sed & detractores Malachiæ corripuit Deus. Quidam, verbi gratia, gratiam habens principum & potentum, etiam ipsius regis, quòd esset adulator, & garrulus, & potens in lingua, fauebat per omnia aduersarijs Malachiæ, & procaciter tuebatur partem eorum: Sancto verò & præsenti resistebat in facie, & detrahebat absenti, irreuerenter occurrens ei in omni loco, maximeq; vbì celebrioribus illum sciret interesse conuentibus. Sed citò digna linguæ procacis mercede donatus est. Intumuit & computruit lingua maledica, vermibus ex ea scatentibus, & diffluentibus toto ore blasphemo. Quos per septem fermè dies incessanter vomẽs, tandèm cum illis miseram expuit animam.

Vltio cœlestis in sancti viri obtrectatorẽ.

Loquente coràm aliquandò Malachia, & populum exhortante, mulier quædam infelix ausa est interrumpere sermonem clamoribus improbis, non deferens sacerdoti, & spiritui, qui loquebatur. Erat autem de progenie impia, & spiritum habens in naribus, blasphemias contumeliasque euomebat in sanctum, dicens hypocritam & inuasorem alienæ hęreditatis, sed & caluitiei illius improperans. At ille nihil respondit ei, sicut erat verecundus & mitis: sed Dominus respondit pro eo. Versa illa in insaniam est, Domino iudicante: & crebris vocibus clamitans se suffocari à Malachia, morte demùm horrenda luit peccatum blasphemiæ. Sic misera assumens aduersùs Malachiam improperium Elisei, verè illum sibi alterum experta est Eliseum.

Itèm in fœminá maledicam.

4. Reg. 2.

Porrò quia causa pestilentiæ cuiusdam ortæ in ciuitate, multitudinem cleri & populi solenniter cum memoria sanctorum tũc foràs eduxerat, ne hoc quidem prętereũdum, quòd orante Malachia, pestilentia ilicò conquieuit. Ex hoc iam, qui mutiret aduersùs eum, non fuit, dicentibus, qui de semine Chanaan sunt, Fugiamus Malachiam, quia Dominus pugnat pro eo. At serò istud, quia zelus Domini vbiquè occurrens eis, persecutus est eos vsq; ad internecionem. Quomodò intra paucos dies perijt memoria eorum cum sonitu? Quomodò facti sunt in desolationem, subitò defecerũt, periêrunt propter iniquitatem suam? Grande hodieq; miraculum facit tam velox generationis illius deletio, his pręsertìm, qui eorum nouerant superbiam atq; potentiam. Multa quidem & alia signa fuêre, quibus DEVS glorificauit nomen suum, & seruum suum inter sudores & pericula confortauit. Quis dignè commemoret? Non tamen omnia pręterimus, etsì non sufficimus ad omnia. Propter seriem autem narrationis, nè impediatur, aliqua, quę dicturi sumus, reseruamus in finem.

Igitur Malachias intra triennium reddita retributione superbis, & libertate Ecclesiæ restituta, pulsa barbarie, & reformatis vbiquè moribus Christianæ religionis, videns omnia in pace esse, cœpit cogitare de sua pace. Et memor propositi sui, constituit pro se Gelasium virum bonum, & dignum tali honore, conueniẽtibus clero & populo, quin potiùs sustinentibus propter pactum. Nam aliâs durum visum omninò. Quo consecrato, regibusq; ac principibus attentiùs commendato, ipse clarus miraculis & triumphis, ad suam parochiam redit: non tamen Connereth: & audi causam dignam relatu. Diœcesis illa duas fertur habuisse antiquitùs Episcopales sedes, & duos extitisse Episcopatus. Id visum melius Malachiæ. Itaque quos ambitio conflauit in vnum, Malachias reuocauit in duos, partem alteri Episcopo cedens, partem retinens sibi. Et propterea nõ venit Connereth, quòd in ea iam Episcopum ordinâsset, sed Dunum se contulit, disterminãs

Habes exẽplũ eximiæ perfectio nis, dũ pace obtẽta, alterum sibi substituit.

Itèm aliud.

paro-

parochias,sicut in diebus antiquis. O purum cor. O oculum columbinum. Locum tradidit nouo Episcopo,qui videretur paratior, principalior haberetur: locum,in quo sederat ipse.Vbi sunt,qui de terminis litigant, pro vno viculo perpetes adinuicèm inimicitias exercentes? Nescio si quod genus hominum magìs, quàm istos,antiquum vaticinium tangat:Secuerũt prægnantes Galaad ad dilatandum terminos suos.Sed hoc aliâs. Amos 1.

Malachias factus Dunensis Episcopus, confestìm more suo curauit asciscere ad solatium sibi de filijs suis conuentum regularium clericorum. Et eccè rursùs accingitur quasì nouus Christi tyro ad spiritale certamen: rursùs induitur arma potẽtia Deo,sanctæ paupertatis humilitatem,rigorẽ disciplinæ cœnobialis,ocium contemplandi,orandi assiduitatem.Quæ tamẽ omnia voto magìs valuit diù tenere,quàm actu.Etenim vniuersi confluebant ad eum:nec modò mediocres,sed & nobiles & potẽtes,illius se sapientiæ & sanctitati instruendos, corrigendos ac regendos committere festinabant. Et ipse interdùm ibat,& exibat seminare semen suum, disponens & decernens tota authoritate de rebus Ecclesiasticis,tanquàm ex Apostolis vnus.Et nemo illi dicebat:In qua potestate hęc facis?videntibus cunctis signa & prodigia,quæ faciebat:& qa vbì spiritus Domini,ibì libertas. Visum tamen sibi, nõ tutè satìs actitari ista absq; sedis Apostolicę authoritate,& Romam proficisci deliberat: maximeq; quòd metropolicæ sedi deerat adhuc,& defuerat ab initio pallij vsus,quod est plenitudo honoris. Et visum est bonum in oculis eius,si Ecclesia,pro qua tantum laborârat,quem hactenùs non habuerat,suo acquireret studio & labore. Erat & altera metropolica sedes, quam de nouo constituerat Celsus:primæ tamen sedi,& illius Archiepiscopo subdita,tãquàm primati.Et huic quoquè optabat nihilominùs pallium Malachias,confirmariq; authoritate sedis Apostolicæ pręrogatiuam,quam beneficio Celsi adipisci meruerat.Innotescente proposito,displicuit fratribus,necnon & magnatibus,& populo terræ.Omnes enim intolerabilem sibi iudicabant tam diutinam omnium pij parentis absentiam,& quòd metuerẽt de morte ipsius. Contigit intereà mori germanum eius, Christianum nomine,virum bonum, plenum gratiæ & virtutis.Episcopus erat,illi quidem secundus in celebri opinione,sed vitæ sanctimonia & iustitiæ zelo fortè non impar. Huius decessus magìs terruit vniuersos,& discessum Malachiæ reddidit molestiorem. Dicebant autem nullo modo assentiendum vnici peregrinationi patroni, vt non desoletur omnis terra, si duabus tantis columnis sub vno momento temporis destituatur. Ergò oẽs pariter contradicunt. Et vim faciebant,cùm ille diuinam vltionẽ minatus est.Non tamen destitêre illi,nisì missa forte,priùs Dei voluntas super hoc interrogaretur.Prohibente illo,nihilominùs mittunt: sed illa pro Malachiæ parte tèr respondisse inuenta est.Nec enim vna contenti vice fuẽre,cupidi retinendi eum. Demùm cedentes,dimittunt illum,non tamen sine ploratu & vlulatu multo.Sed nè quid imperfectum relinqueret,tractare cœpit,quomodò defuncti fratris semen suscitaret.Et accersitis ad se tribus discipulis suis,anxius æstuabat quisnam dignior ad hoc opus,siue vtilior videretur. Et diligenter intuitus singulos, Tu, inquit,ô Edane,(sic enim vocabatur vnus) suscipe onus.Illo cunctãte,& flẽte: Nè timeas,ait: Tu enim mihi à Domino designatus es:quia annulum aureũ,quo despõsandus es,iamnunc præuidi in digito tuo. Acquieuit ille, & Malachias eo consecrato, proficiscitur. Cumq; egressus de Scotia, peruenisset Eboracũ, sacerdos quidã Sycarus nomine,intuitus eum agnouit.Nec enim faciem eius viderat antè: sed cùm haberet spiritum prophetiæ,reuelatum fuerat ei iampridèm de illo.Et nunc incunctanter circunstantibus digito eum demonstrãs:Hic est,inquit,de quo dixeram:quia de Hybernia sanctus veniet Pontifex,qui scit cogitationes hominum. Sic nõ potuit latére luçerna sub modio,prodente eam per os Sycari spiritusancto,qui illam accẽderat.Nam & multa secreta de esse suo suorumq;, dicta sunt ei à Sycaro,quæ ità esse, vel fuisse, omnia recognouit. Sed & socijs Malachiæ percontantibus de suo reditu, respondit Sycarus incunctanter,(quod pòst rei probauit euẽtus) paucos videlicet admodùm de numero illo cum Episcopo redituros.Illi audito hoc,suspicati sunt mortem:sed Deus aliter adimpleuit. Nempe rediens ab Vrbe,quibusdam apud nos,quibusdam & in alijs locis ad discendam conuersationis formam relictis, iuxta verbum Sycari,cum paucis admodùm repatriauit.Hæc de Sycaro.

[Margin notes: Dunẽsi Ecclesiæ pest. — 2.Cor.3. — En tantus vir agnoscit Rom. Pontificis authoritatẽ,& vsum pallij. — Christianus S.Malachię frater. — S.Malachias Romam pficiscitur. — Sycar⁹ presbyter propheta.]

In ipsa vrbe Eboracensi,accessit ad eum vir nobilis secũdùm seculum,Vualleluus nomine,tunc Prior in Kyrkeham regularium fratrum:nunc verò monachus,& monachorum pater in Mailros monasterio ordinis nostri: qui deuotus Malachiæ se orationibus

satis humiliter commendauit. Is aduertens multos habere Episcopum socios, & equos paucos, (nam pręter ministros, & clericos alios, quinq; cum eo erant presbyteri, & equi non nisi tres) obtulit ei suum, quo ipse vehebatur, hoc solùm dolere se inquiēs, quòd esset runcinus durè portans. Et addit: Libentiùs dedissem, si melior fuisset: sed si dignamini, ducite qualemcunq; vobiscum. Et ego (ait Episcopus) eo libentiùs accipio, quo prædicas viliorem: quia non potest mihi vile esse, quicquid tam preciosa volùntas obtùlerit. Et conuersus ad suos: Hunc, inquit, sternite mihi, quia commodus satis, & sufficiens erit in longum. Quo facto, ascendit: & primò quidem durum, vt erat, sentiens, postmodùm mira mutatione valdè commodum sibi & suauiter ambulantem inuenit. Et nè caderet super terram de sermone, quem dixerat, vsque ad nonum annum, quo mortuus est ipse, non defecit ei, factus optimus & preciosissimus palefridus. Quodque euidentius miraculum cernentibus fecit, de subnigro cœpit albescere, & non multò pòst vix inueniebatur albior illo. Mihi quoquè in hac via datum est videre virum: & in eius visu & verbo refectus sum, & delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs. Et ego vicissìm, peccator licèt, inuéni gratiam in oculis eius extunc, & deincèps vsque ad obitum ipsius, sicut in procemio præfatus sum. Ipse etiam dignatus diuertere ad Claramuallem, visis fratribus, compunctus est: & illi non mediocriter ædificati in præsentia & sermone eius. Et acceptans locum, & nos, atque intimis visceribus colligens, valedixit nobis, & abijt. Qui transalpinans, cùm venisset Iporiam ciuitatem Italiæ, hospitis sui paruulum filium, qui malè habens moriturus erat, continuò sanauit.

Equus ex incommodo fit commodissimus S. Malachiæ. Nota miraculum.

Sanat puerum moribundum.

Erat tunc temporis in sede Apostolica felicis memoriæ Innocentius secundus Papa: qui eum benignè suscepit, humanè satìs illi super longa peregrinatione compassus. Et primò quidem Malachias, quod altiùs infixerat animo, cum multis lachrymis implorabat, licere sibi viuere, & mori in Claraualle, permissū & benedictione summi Pōtificis. Et petijt hoc, non oblítus ad quod venerat, sed affectus, quò venerat, desiderio Clarçuallis. Non autem obtinuit, quòd vir Apostolicus lucris potiùs vberioribus occupandum decerneret. Nec tamen omninò frustratus est à desiderio cordis sui, cui mori ibì, etsì non viuere, donatum est. Mensem integrum fecit in Vrbe, loca sancta perambulans, & frequentans causa orationis. Cumque per id temporis sæpè ac diligenter ab eo, & ab his, qui cum eo erant, summus Pontifex inquisisset, esse patriæ, mores gentis, statum Ecclesiarū, & quanta in terra Deus per eum operatus fuisset: paranti iam repatriare commisit vices suas, per vniuersam Hyberniam legatum illum constituens. Significatum siquidem erat ei ab Episcopo Gilleberto, qui, vt suprà memorauimus, tunc legatus extiterat, quòd iam non posset præ senio & debilitate corporis villicare. Post hæc petit Malachias confirmari nouę metropolis constitutionē, & vtriusque sedis pallia sibi dari. Et confirmationis quidem priuilegium mox accepit: De pallijs autem (ait summus Pōtifex) oportet solenniùs agi. Conuocatis Episcopis, & Clericis, & maioribus terræ, celebrabis generale concilium: & sic conniuentia, & communi voto vniuersorum per honestas personas requiretis pallium, & dabitur vobis. Deindè tollens mithram de capite suo, imposuit capiti eius: sed & stolam cum manipulo dedit illi, quibus vti inter offerendum solebat. Et salutatum in osculo pacis dimisit eum, Apostolica fultum benedictione & authoritate. Qui reuertens per Claramuallem, suam secundā nobis largitus est benedictionē. Et alta suspiria trahens, ꝙ non liceret sibi pro suo desiderio remanere: Hos, inquit, interìm pro me, oro, vt retineatis, qui à vobis discant, quod nos postmodùm doceāt. Et infert: Erunt nobis in semen, & in semine isto benedicentur gētes, & illæ gentes, quæ à diebus antiquis monachi quidem nomen audiêrūt, monachum non viderunt. Et dimissis quatuor à latere suo, abijt. Qui probati, & digni inuenti, monachi facti sunt. Post aliquod tempus, cùm iam sanctus esset in terra sua, misit alios, & de illis factum est similiter. Quibus per aliquantum tempus instructis, & eruditis corde in sapientia, dato eis in patrem sancto fratre Christiano, qui erat vnus ex ipsis, emisimus eos, adiungentes de nostris, quanti sufficerent ad numerū Abbatiæ. Quæ concepit, & peperit filias quinque: & sic multiplicato semine, augescit indiès numerus monachorum, iuxta desiderium & vaticinium Malachiæ. Nunc iam repetamus ordinem narrationis.

Romæ sacra loca inuisit.

Summi Pōtificis erga eum humanitas.

Sex Abbatiæ Ordi. Cistertieñ instituuntur in Hybernia.

Malachias profectus à nobis, prosperè peruenit Scotiam. Et inuenit Dauid regem, qui adhuc hodiè superest, in quodam castello suo: cuius filius infirmabatur ad mortem. Ad quem ingressus, honorificè à rege susceptus, & humiliter exoratus, vt sanaret filium suum:

ſuum:aqua,cui benedixit,adſperſit iuuenem,& intuens in eum,ait: Confide fili,nō morieris hac vice.Dixit hoc:& die ſequenti,ſecundùm dictum prophetæ,ſecuta eſt ſanitas, ſanitatem lætitia patris, clamor & ſtrepitus totius exultantis familiæ. Exijt ſermo ad omnes:nec enim quod in domo regia,& regis acciderat filio,latére potuit. Et eccè vbiquè reſultans gratiarum actio,& vox laudis, tum pro ſalute domini,tum pro miraculi nouitate.Henricus eſt iſte:nam viuit adhuc vnicus patris ſui, miles fortis & prudens,pátrizans (vt aiunt) in ſectando iuſtitiam & amorem viri. Et amauit vterque Malachiam, quandiu vixit,tanquàm qui illum à morte reuocâſſet. Rogabât eum manere per aliquot dies:ſed ille declinans gloriam,moram non ſuſtinuit: & manè carpebat iter. Tranſeunti igitur per villam,nomine Crugeldum, occurrit puella muta. Orāte illo,ſolutū eſt vinculum linguæ eius,& loquebatur rectè. Dehinc villam ingrediens, quam nominant Eccleſiam ſancti Michaëlis, oblatam ſibi mulierem phreneticam, & vinctam funibus,coram omni populo curat: & dimiſſa incolumi,proficiſcitur. Perueniens verò ad portum Lapaſperi,trāſitum ibì per aliquot dies præſtolabatur: ſed mora minimè tranſijt ocioſa. Conſtruitur interìm de virgis in ſepem textis oratorium, ipſo iubente, ipſo operante pariter.Conſummatū circundedit vallo: atque interiacens ſpatium in cœmeterium benedixit.Sanè merita benedicentis,miracula ſatis declarant:quæ vſque hodiè ibì actitari feruntur. Indè eſt,quòd de finitimis locis infirmos & malè habentes,illò portare conſueuerunt:& ſanantur multi. Mulier totis diſſolutis membris, plauſtro vecta illuc,pedibus ſuis remeauit domū,vna duntaxàt nocte non fruſtrà in loco ſancto prẹſtolata miſericordiam Domini. Alia quædam ibidèm pernoctabat in oratione:quā fortè reperiens ſolam homo barbarus,accenſus libidine,& ſuî minimè compos, irruit rabioſus in eam. Conuerſa illa,& tremefacta ſuſpiciens,aduertit hominem plenum diabolico ſpiritu,Heus tu, inquit,miſer,quid ágis?Conſidera vbì es:reuerere hẹc ſancta:defer Deo,defer ſeruo eius Malachiæ:parce & tibijpſi.Non deſtitit ille,furijs agitatus iniquis. Et eccè (quod horribile dictum eſt)venenatum & tumidum animal,quod bufonē vocāt: viſum eſt reptans exire deinter femora mulieris. Quid plura? Terrefactus reſilijt homo, & datis ſaltibus, feſtinus oratorio exilijt. Ille confuſus,abſceſſit: & illa,intacta remanſit,magno quidem & Dei miraculo,& merito Malachiæ.Et pulchrè operi fœdo & abominando,fœdum interuenit & abominabile monſtrum.Non prorsùs aliter decuit beſtialem extingui libidinem,quàm per frigidiſſimum vermem:nec aliter temerarium frenari auſum,fruſtrari conatum,quàm per vilem,inutilemq́ue beſtiolam. Et hẹc loco iſto ſufficiant, pauca de pluribus.Nunc iam reliqua proſequamur.

Aqua benedicta ſanat filium regis Scotiæ.

Sanat mutam.

Itèm phreneticam.

Nota miracula in cœmeterio benedicto.

Diſce hinc deferēdum locis ſacratis.

Aſcendit Malachias nauem, & proſperè nauigās, applicuit monaſterio ſuo Benchorenſi,vt primi filij primam reciperent gratiam. Quid animi putas geſſiſſe illos, ſano de via tam longa recepto patre, & illo patre? Nec mirum,ſi ſe tota in gaudium effuderunt viſcera eorum in reditu eius, quandò & exteris circunquaquè gentibus incredibilem mox lẹtitiam velox rumor inuexit. Deniquè de ciuitatibus,& caſtellis, & vicis occurrunt ei: & quocunquè diuertat, ſuſcipitur exultatione vniuerſæ terræ. Veruntamen non ſapit honor:opus exercetur legationis.Multis in locis celebrantur conuentus multi,nè qua regio, ſeu portio regionis,legationis fructu & vtilitate fraudetur. Seminatur ſuper omnes aquas:non eſt qui ſe abſcondat ab opera ſolicitudinis eius. Non ſexus,non ætas,non conditio,non profeſſio reputatur. Vbiquè ſemen ſpargitur ſalutare:vbiquè intonat tuba cẹleſtis. Vbiquè diſcurrit,vbiquè irrumpit, euaginato gladio linguæ ad faciendam vindictam in nationibus, * increpationis in populis.Terror eius ſuper facientes mala.Clamat iniquis,Nolite iniquè agere:& delinquentibus,Nolite exaltare cornu.Religio vbiquè plantatur,propagatur,fouetur. Oculi eius ſuper eos, & cura eius ad neceſſitates eorum. In concilijs, quæ paſſim celebrantur, repetuntur antiquæ traditiones, quas tamen bonas fuiſſe conſtiterit,abolitas verò negligentia ſacerdotum. Nec modò vetera inſtaurantur,cuduntur & noua.Et quæcunque promulgauerit, tanquàm cælitùs edita acceptantur,tenentur,ſcripto mandantur ad memoriam poſterorum.Quidni cælitùs miſſa crederentur,quẹ tot cẹleſtia confirmant miracula? Et vt fidem dictis faciam, perſtringam nonnulla paucis.Quis enim cuncta enumeret?Quanquàm libētiùs,fateor, imitandis immorer,quàm admirandis.

Prẹclarè exercet munus Legati.

Pſal. 47.

Et meo quidem iudicio primum & maximū miraculum,quod fecit,ipſe erat.Vt enim taceam interiorem hominem eius,cuius pulchritudinem, fortitudinem, puritatem ſatis

Nota de optimis moribus eius. tis indicabant mores ipsius & vita: ipsum exteriorem ità vno semper modo, ipsoque modestissimo & decentissimo gessit, vt nil prorsùs appareret in eo, quod posset offendere intuentes. Et quidem qui non offendit in verbo, ille perfectus est vir. At verò in Malachia quis vnquàm, etiamsì curiosiùs obseruârit, deprehendit ociosum non dico verbum, sed nutum? Quis manum, pedem've mouentem frustrà? Immò quid non ædificans in eius incessu, adspectu, habitu, vultu? Deniquè vultûs hilaritatem nec fuscauit mœror, nec leuigauit risus. Totum in eo disciplinatum, totum insigne virtutis, perfectionis forma. Per omnia serius, sed non austerus. Remissus interdùm, dissolutus nunquàm. Negligens nihil, etsì pro tempore multa dissimulans. Quietus sæpè, sed minimè aliquandò ociosus. A die primo conuersionis suę vsque ad extremum vitę, sine proprio vixit. Non seruos, non ancillas, non villas, non viculos, non deniquè quicquam redituum ecclesiasticorum secularium've, vel in ipso habuit Episcopatu. Mensæ Episcopali nihil prorsùs constitutum, vel assignatum, vndè Episcopus viueret. Nec enim vel domum propriam habuit. Erat autem penè incessanter circumiens parochias omnes, Euangelio seruiens, & de Euangelio viuens, sicut constituit ei Dominus, Dignus est, inquiens, operarius mercede sua. Nisì quòd frequentiùs ipsum Euangelium sine sumptu ponens, de laboribus suis suorumque ferebat, vndè se & alios, qui secum laborabant in opere ministerij, sustentaret. Porrò si interdùm quiescere oporteret, in sanctis hoc faciebat locis: quæ ipse per Hyberniam sparserat vniuersam. Apud quos verò moram facere libuisset, illorum se conformauit moribus & obseruantijs, communi contentus vita & mensa. Non fuit in victu, non fuit in vestitu, in quo potuisset Malachias dignosci inter cæteros fratres. Intantùm cùm maior esset, humiliauit se in omnibus. Deniquè cùm exiret ad prædicandum, cum peditibus pedes & ipse ibat, Episcopus & Legatus. Forma Apostolica hæc: & indè magìs mira in Malachia, quo rara nimìs in alijs. Verus profectò Apostolorum hæres est iste, qui talia agit. Sed aduertere est, quomodò diuidat hæreditatem cum fratribus suis, æquè nepotibus Apostolorum. Illi dominantur in clero: iste dum esset liber ex omnibus, omnium se seruũ fecit. Illi aut non euangelizantes manducant, aut euangelizant vt manducent: Malachias imitans Paulum, manducat, vt euangelizet. Illi fastum & quæstum æstimant pietatem: Malachias hæreditate vendicat sibi opus & onus. Illi felices se credunt, si dilatauerint terminos suos: Malachias in dilatanda charitate gloriatur. Illi congregant in horrea, & dolia replent, vndè onerent mensas: Malachias colligit in deserta & solitudines, vndè impleat cælos. Illi cùm accipiant decimas, & primitias, & oblationes, insupèr & de Cæsaris beneficio telonia, & tributa, & alios reditus infinitos: soliciti sunt nihilominùs quid manducent, & quid bibant: Malachias nihil horum habens, multos tamen locupletat de promptuario fidei. Illis nec cupiditatis, nec solicitudinis vllus est finis: Malachias cupiens nihil, non nouit tamen cogitare de crastino. Illi à pauperibus exigunt, quod dent diuitibus: iste solicitat diuites pro pauperibus sustentandis. Illi marsupia vacuãt subditorum: iste pro peccatis eorum altaria cumulat votis, hostijsque pacificis. Illi alta palatia erigunt, turres ac mœnia ad cælos leuant: Malachias non habens vbì caput reclinet, opus facit Euangelistæ. Illi equos ascendunt cum turba hominum gratìs manducantium panem, & nõ suum: Malachias septus sanctorum fratrum collegio, pedes circumit, portans panes Angelorum, quibus satiet animas esurientes. Illi plebes ne agnoscunt quidem, iste erudit. Illi potentes & tyrannos honorant, iste punit. O virum Apostolicum, quem tot & talia nobilitant signa Apostolatûs sui. Quid ergò mirum, si mira est operatus sic mirabilis ipse? Immò verò nõ ipse, sed Deus in ipso. Alioquìn tu es Deus, inquit, qui facis mirabilia.

Margin notes: Iacob. 3. — Insignis eius paupertas voluntaria. — Luc. 10. — Eximia humilitas. — 1. Cor. 9. — Psal. 76.

Vide nequissimum dæmonem. Erat mulier in ciuitate Culratim, dęmonium habens. Vocatus est Malachias: orat pro addicta: vrget inuasorem: exit. Sed nondùm exaturata nequitia eius: miseram inuadit mulierculam, quæ fortè propè assisteret. Et Malachias: Non ad hoc, inquit, tibi illam tuli, vt hanc peruaderes: exi & ab ea. Páret: sed repetit priorem. Qua denuò pulsus, recurrit in alteram. Ità per aliquod spatium alternatìm vexabat illas, hinc indè refugiens. Tunc sanctus indignans sibi illudi à dæmone, colligensque spiritum, infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in aduersarium, ab vtraque fugauit: & quidem non minùs vexatum his, quas vexauerat ipse. Cæterùm quòd moram fecit sancto, non putes, lector, fuisse virtutis eius, sed dispensationis diuinæ, vt videlicet ex hoc manifestior fieret, & maligni præsentia, & victoria Malachiæ. Deniquè audi quid

alibì

alibì fecerit, non autem per præsentiam suam. Et vtiquè potuit præsens, quod absens valuit.

In regione Aquilonaris partis Hyberniæ iacebat infirmus in domo: nec dubium, quin dæmonum maleficio. Nam quadam nocte audiuit eos loquentes, dicentes alter ad alterum: Vide, nè miser iste hypocritæ illius stratum, straménve contingat, & sic effugiat manus nostras. Cognouit homo, quòd Malachiam loquerentur, quem non multò antè in eadem domo meminerat pernoctâsse, & adhuc stramen in loco. Sumptaque fiducia, & quo potuit conatu, cœpit repere debilis corpore, sed fide fortis. Et eccè in aëre clamor & vociferatio. Prohibe eum, prohibe: retine eum, retine: Amittimus prædam. Verùm is, quem portabat fides & desiderium euadendi, quanto plùs clamabant illi, tanto magìs genibus manibusque nitens, ad remedium festinabat. Et perueniens ascendit lectulum, volutatur in stramine, audit vlulatum plangentium: Heu, heu, ipsi nos prodidimus: decepti sumus: euasit. Et dicto citiùs recessit ab eo dæmonum terror & horror, quem patiebatur, & omnis pariter ægritudo. In Lesmor ciuitate homo à dæmonio vexatus, per Malachiam liberatus est. Itèm transeunti aliquandò Plaginiam, oblatus illi infans habens dęmonium, sanus relatus est. In regione eádem ligatam funibus phreneticam solui iussit, & in aqua, quam benedixit, lauari. Lota est, & sanata est. Alteram quoquè in Saballo regione Vlydiæ, membra propria dentibus laniantem, orando & tangendo curauit. Amentem hominem multa prædicentem futura, amici & propinqui adducunt ad Dei hominem vinctum funibus fortiter, quòd fortem ad nocendum rabies ipsa fecisset, & terribilem valdè. Orat Malachias, & incontinentì æger sanatur, & soluitur. Factum est hoc loco qnodam, cuius nomen tacemus, quòd nimìs barbarum sonet, sicut & alia multa. Alio tempore in præfata ciuitate Lesmor puellam mutam parentes eius in media platea offerunt transeunti, cum multa supplicatione rogantes, vt ei subuenire dignetur. Stat Malachias, & facta oratione, tangens digito linguam eius, sputum misit in os eius, & loquentem dimisit. Exiens de quadam ecclesia, obuium habuit hominem cum vxore sua, quæ non poterat loqui. Rogatus, vt eius misereatur, stat in porta populo circunstante: & data benedictione super eam, iubet Dominicam dicere orationem. Dixit illa, & populus benedixit Dominum. In ciuitate cui nomen Oenthreb, decũbens lectulo quidam diues, iam dies duodecim priuatus linguæ officio, ad visionem visitantis se sancti, loquelam recuperat, Eucharistiam sumit: & ità munitus, extremum in bona confessione efflauit spiritum. O oliua fructifera in domo Dei, ô oleum iucunditatis, vngens & lucens. Et splendore miraculi illustrauit sanos, & suauitate beneficij vnxit infirmum, cui mox morituro salutarem confitendi & communicandi obtinuit facultatem. Intrauit ad eum quidam de nobilibus, habens ei aliquid dicere. Qui inter loquendum fide plenus, tres iuncos piè furatus de lectulo, in quo ille sedebat, tulit secum: & multa DEVS de furto pietatis est operatus, fide illius, & pręsulis sanctitate. Fortè venerat in ciuitatem, nomine Duenuania. Et cùm sederet ad mensam, ingressus vir nobilis de ciuitate ipsa, humiliter supplicat pro vxore prægnante, quæ iam solenne prætcrijsset tempus pariendi, ità vt mirarentur omnes: & nemo, qui aliud quàm vitæ periculum, crederet imminere. Rogat & eum eo Neemias Episcopus illius ciuitatis, qui iuxta eum sedebat: rogant & cæteri, quotquot aderant simul discumbentes. Tum ille: Compatior ei, inquit, quòd bona mulier sit, & pudica. Et porrigens viro poculum, cui benedixerat: Vade, inquit, da illi bibere: sciens eam sumpto benedictionis potu, & sine mora, & sine periculo parituram. Factum est, quod præcepit, & nocte ipsa subsecutũ est, quod promisit. Sedebat in campo cum Comite Vlydiæ aliqua tractans: & multitudo copiosa circa eos. Venit mulier grauida, & verè grauida: Indicat se contra omnes naturæ leges retinere partum iam quindecim mensibus & diebus viginti. Compassus Malachias super nouo & inaudito incommodo, orat, & mulier parit. Et qui aderant, lætati sunt, & mirati sunt. Omnes enim viderunt, in qua facilitate & velocitate loco eodem enixa sit: & triste negati partûs periculum, miraculo commutatum iucundiori.

Nota mirabilè gratiã Dei in sanctis eius.

Sanat furiosum vatẽ.

Muta loquitur.

Mutus moribundus loqui, cõfitetur, sumit Eucharistiã

Nota.

Nota vim benedicti poculi.

Accidit ibidèm quiddam pari quidem miraculo, sed sorte dispari. Vidit hominem, qui publicè tenere diceretur concubinam fratris: & hic erat miles minister Comitis. Et publicè conueniẽs incestuosum, alterũ ei Iohannẽ exhibuit: Non licet tibi, inquiẽs, cõcubi- Mat. 4

cubinam habere fratris tui. At ille alterum ipsi nihilominùs Herodem redhibens, non modò non audiuit eum, sed & superbè respondit, & coram omnibus iurabat nunquam se dimissurum. Tum commotus Malachias, sicut erat pro iustitia vehemẽter zelans: Et Deus,inquit,te ab illa separet vel inuitum. Paruipendens ille, ex instanti abijt indignabundus. Offendensque mulierem non longè à turba constituta in loco, vi oppressit eam,sicut erat satanæ totus,cui pauloantè traditus fuerat. Nec latuit flagitium. Ancilla,quæ dominam comitabatur,recurrens domum,(nempe haud procùl aberat loco)nunciat anhela,quid mali acciderit. Ad quam vocem germani illius,qui domi erãt, zelantes sororis stuprum,tota illò festinantia peruolant, pudicitiæ hostem ipso in loco & opere sceleris depræhensum,multis confossum vulneribus interimunt. Needùm conuentus solutus erat,cùm eccè armiger illius,quod euenerat,nunciauit. Et mirati sunt vniuersi,quòd sententia Malachiæ tam celerem habuisset effectum. Timuerunt quiq; flagitiosi, audito hoc verbo: (nam multi erant in terra)& territi, purgati sunt, lauantes manus suas in sanguine peccatoris.

Terribile Dei iudiciũ in contemptorem S. Malachiæ.

Diarmitium Comitem multo iam tempore decumbentem lecto,duriter quidem increpans,quòd malus homo esset,immoderatiùs seruiens vẽtri & gulæ, benedicta adspersum aqua,surgere fecit sine mora,& ità valentem,vt equum asscenderet ilicò,& vtiquè præter spem suam ipsius & suorum. In vrbe Caselensi venit homo ante eum cum filio paralytico,rogans illum sanari. Qui orans breuiter: Vade,inquit, filius tuus sanabitur. It,& crastinò redit cũ filio,sed minimè sanato. Tum surgẽs Malachias,& stans super eum diutiùs orauit,& sanatus est. Et conuersus ad patrem: Offer, inquit, illum Deo. Annuit homo, sed nõ tenuit:& post aliquot annos ille iam iuuenis recidit in idipsum,sine dubio propter inobedientiam patris,& pacti transgressionem. Alius quidam veniens de longinquo, cùm esset Malachias in finibus Mumoniæ, attulit ad eum filium, pedum penitùs officio destitutum. Percontatus, quonam modo illi accidisset: Vt suspicor,inquit, dæmonum malignitate. Et addit: Ludenti in prato ipsi(nî fallor)immisêre soporẽ: euigilansque puerulus,sic se inuenit. Hæc dicens, cum lachrymis precem fundit, efflagitat opem. Misertus eius orauit Malachias,iubens ægrum interìm dormire ibidèm super solium. Dormiuit,& surrexit sanus. Hunc ipse,quia delongè venerat,aliquandiù in comitatu suo retinuit:& erat ambulans cum eo. In monasterio Benchorensi pauper quidam fratrum eleemosynis sustentabatur. Et erat quotidianam accipiens stipem,aliquid officij factitans in pistrino. Is claudus ab annis duodecim, humì manibus repens, post se trahebat pedes emortuos. Quem die quadam ante cellam suam Malachias mœstum & mœrentem inueniens,causam percontatur. Et ille: Vides,inquit,quàm ex longo misellus afflicter,& manus Domini super me:& eccè ad cumulum ærumnæ,homines, qui misereri debuerant,irrident me potiùs, miseriæ exprobrantes. Quem vbì audiuit,pietate motus,suspexit in cælum,manus pariter leuans. Facta autem breui oratione, ipse intrauit cellam,& ille surrexit. Et stans super pedes suos,mirabatur,si verè esset quod erat, penè somnium suspicatus. Cœpit tamen se pedetentim mouere: neque enim posse ire satis credebat. Tandèm quasì è graui somno euigilans, cognoscit misericordiam Domini super se: firmiter graditur, & in pistrinum reuertitur,exiliens & exultans, & laudans Deum. Viso eo,qui antè viderant & cognouerant, repleti sunt stupore & ecstasi, phantasma putantes. Virum item hydropicum orando sanauit, qui ilicò permansit in monasterio,pastor ouium factus.

Repentina Comitis curatio.

Pœna non seruantis promissa.

Claudus sanatur.

Itèm alter.

Itẽ hydropicus.

Ciuitas Hyberniæ,nomine Corcagia,vacabat Episcopo. Tractatum est de electione: dissensêre partes,quibusque,vt assolet,præsulem volentibus constituere suum,non Dei. Venit illuc Malachias, audita dissensione. Conuocato clero & populo, etiam corda & vota discordantium vnire curauit. Et persuasis illis totum negocium sibi debere credi, cui potissimùm solicitudo incumberet illius, sicut & aliarum per Hyberniam Ecclesiarum,incontinentì nominat eis non quempiam de nobilibus terrę,sed magìs quendam hominem pauperem,quem sciret sanctum & doctum: & hic erat alienigena. Quæritur ille: nunciatur decumbere lecto,& ità debilis,vt nullo pacto exeat,nisì in manibus portatus ministrantium. Et Malachias: Surgat,inquit, in nomine Domini: ego præcipio, obedientia saluum faciet eum. Quid faceret ille? Parére volebat, sed imparatum se sentiebat: quòd etsì posset ire,Episcopari reformidabat. Ità cum voluntate obediendi,pugnante gemino hoste,pondere languoris, & metu oneris, vicit illa tamen, data sibi in adiu-

adiutorium spe salutis. Itaque conatur, mouet sese, tentat vires, inuenit se solito fortiorem. Crescit pariter fides cum viribus, & rursùm facta fortior fides dat vicissim viribus incrementum. Iam surgere per se valet, iam meliusculè gradi: iam nec sentire in ambulando lassitudinem, demùm expeditus & alacer peruenire ad Malachiam sine hominis adiutorio. Qui assumens eum, misit in cathedram, clero & populo collaudante. Hoc ita in pace factum est, quia nec illi ausi sunt Malachiæ voluntati in aliquo obuiare, videntes signum, quod fecerat: nec ille parére dubitauit, tam euidenti argumento factus securior de Domini voluntate.

Sanat morbidũ, & constituit Episcopum.

Mulier quędam fluxum sanguinis patiebatur: & hæc nobilis, charissima Malachiæ, plùs tamen ob morum, quàm generis, nobilitatem. Quę ex toto deficiens, (nimirùm cũ sanguine exhaustis viribus) iam posita in extremis, misit ad Dei hominem, vt, quod superat, animæ subueniret, qui se iam non esset visurus in corpore. Audiens Malachias, molestè tulit, quòd mulier virtutis foret, & vita eius fructuosa opere & exemplo. Et videns se non posse satis accurrere tempestiuè, accito Malcho, quòd iuuenis esset, & expeditus: (ipse est, cuius suprà meminimus, frater Christiani Abbatis) Accelera, inquit, fer illi tria poma hæc, super quæ nomen Domini inuocaui. Confido in ipso, quòd, vbì ex eis gustauerit, non gustabit mortem, priusquàm nos videat, etsì tardiusculè secuturos. Festinat Malchus secundùm mandatum, & veniens, intrat ad morituram, alterum se exhibens puerum Elisei, nisì quòd huius efficacior opera fuit. Iubet missam sibi à Malachia benedictionem accipere, & gustare, si quo modo valuerit. At illa exhilarata, audito nomine Malachiæ, vt obedire possit, nutu signat, paulispèr se erigi velle: nam verbo nõ poterat. Erigitur, gustat: gustato confortata est: loquitur, & gratias agit. Et immisit Dominus soporem in eam, & suauissimè requieuit in eo, cuius vsu diù caruerat, sicut & esu. Stetit interim sanguis, & post modicum expergefacta, sanam se reperit, nisì quòd longa inedia, & sanguinis minutione adhuc debilis erat. Si quo minùs, die sequenti desideratus Malachiæ aduentus adspectusque perfecit.

4. Reg. 4.

Nota rem mirã in pomis benedictis à Malachia.

Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorensis monasterij. Cuius vxor cùm infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias vt descenderet, priusquàm moreretur, infirmam vncturus oleo: descendit, & intrauit ad eam. Quo viso, exultat illa, spe animata salutis. Et cùm pararet vngere eam, visum est omnibus differendum potiùs vsque manè. Erat enim vespera. Acquieuit Malachias, & data benedictione super ægram, exiuit cum his, qui secum erãt. At verò post modicum subitò clamor factus est, planctus & strepitus multus per totam domum: siquidem insonuit, quòd mortua esset. Accurrit Malachias tumultu audito, & secuti sunt eum discipuli eius. Et accedens ad lectum, vt certò comperit expirâsse, consternatus est animo, sibi imputans, quòd fraudata gratia sacramenti obiërit. Et eleuatis in cælum manibus: Obsecro Domine, inquit, insipienter egi. Ego, ego peccaui, qui distuli: non ista, quæ voluït. Hæc dicens, cõtestatus est in audientia omnium, nullam se recepturum consolationem, nullam daturum requiem spiritui suo, nisì, quam tulerat, liceret restituere gratiam. Et stans super eam, tota nocte laborabat in gemitu suo: & pro oleo sancto largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, vicem illi vnctionis, quam poterat, exhibebat. Ipse quidem sic: Ad suos autem: Vigilate, inquit, & orate. Itaque in psalmis illi, ille in lachrymis, noctem duxêre peruigilem. Et manè facto, exaudiuit DOMINVS sanctum suum, quia spiritus Domini erat postulans pro eo, qui postulat pro sanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperuit oculos, quæ fuerat mortua: &, vt solent, qui de graui somno euigilant, fricans sibi manibus frontem & tempora, super lectum se erigit, & agnito Malachia, inclinãs deuotè salutat eũ. Et verso luctu in gaudiũ, stupor appręhendit oẽs, & qui viderũt, & q audiêrũt. Sed & Malachias gratias agens, benedixit Dominũ. Et vnxit eã nihilominùs, sciens in hoc sacramento remitti peccata, & quòd oratio fidei saluet infirmum. Post hæc abijt ille, & illa conualuit, & viuens incolumis tempore aliquanto, vt gloria Domini manifestaretur in ea, peracta pœnitentia, quam sibi Malachias iniunxerat, in bona confessione iterùm obdormiuit, & migrauit ad Dominum.

Nota quantùm doleat tantus vir, quòd fine extrema vnctione obierit fœmina.

Rom. 8.

Mortua resuscit.

Iacob. 5. Extrema vnctio, sacramentũ est.

Fuit item mulier, cui spiritus iracundiæ & furoris intantùm dominaretur, vt non solùm vicini & cognati fugerent consortium eius, sed filij quoquè ipsi vix sustinerent habitare cum ea. Clamor, & rancor, & tempestas valida, vbicunquè fuisset. Audax & ardens, & præceps, metuenda lingua & manu, importabilis omnibus, & inuisa. Dolentes

lentes filij tum pro illa, tum pro seipsis, trahunt illam ad præsentiam Malachiæ, lachrymabilem cum fletu querimoniam deponentes. Vir autem sanctus & periculum matris, & incommodum miserans filiorum, seorsùm aduocat illam: Fueritne confessa aliquandò peccata sua, solicitè percontatur. Respondit, Nequaquàm. Confitere, inquit. Páret. Et ille iniungens pœnitentiam confitenti, oransque super eam, vt Dominus omnipotēs det ei spiritum mansuetudinis, in nomine Domini Iesu, nè vltrà irascatur, iubet. Sequitur tanta mansuetudo, vt pateat omnibus non esse aliud, quàm admirabilem mutationem dexteræ excelsi. Fertur adhuc hodiè viuere, & tantæ esse patientiæ & lenitatis, vt quę omnes exasperare solebat, nullis modò exasperari dānis, cōtumelijs, afflictionibus queat. Si licet & me, iuxta Apostolum, abūdare in sensu meo, accipiat quisque vt volet: ego istud superiori suscitatę miraculo mortuę censeo præferendum, quòd exterior quidem ibì, hîc verò interior reuixerit homo. Et nunc curramus ad reliqua.

Nota de cōfessione & satisfactione. Præstantissimum miraculum. Rom. 14.

Vir secundùm seculum honorabilis, secundùm Deum timoratus, veniens ad Malachiam, questus est super sterilitate animæ suæ, supplicans vt sibi obtineret ab omnipotēte Deo gratiam lachrymarum. Et subridens Malachias, quòd gratum haberet in homine seculari desiderium spiritale, suam maxillam maxillæ illius quasì blandiendo coniungens: Fiat, inquit, tibi, sicut petîsti. Tantos exindè, & penè continuos exitus aquarum deduxerunt oculi eius, vt illud Scripturæ ei posse aptari videretur: Fons hortorum, puteus aquarum viuentium.

Verè mirabilis Deus in sanctis suis. Cantic. 4.

Est insula maris in Hybernia, ab olìm fœcunda piscium: & mare ibì piscosum valdè. Peccatis (vt creditur) habitantium adempta copia solita: quæ multos habebat filios, infirmata est, & à tanta funditùs suî commoditate emarcuit. Dolentibus accolis, & iacturam grauem populis ęgrè ferētibus, reuelatum est cuidam mulieri, precibus Malachiæ posse afferri remedium. Idq; innotuit omnibus, ipsa prodente. Nutu Dei contigit adesse Malachiam. Dum enim circumiret, & repleret Euangelio regionem, diuertit illuc, vt & ipsis eandem gratiam impartiret. At Barbari, quibus erat maior cura de piscibus, omni instantia flagitant, vt potiùs respicere dignetur super sterilitatem insulæ suæ. Qui cùm respōderet se minimè ad hoc venisse: hominum magìs, quàm piscium desiderare capturam: vidēs tamen fidem eorum, flexis in litore genibus, orauit ad Dominum, vt, licèt indignis, indultum olìm beneficium tanta fide repetentibus non negaret. Ascēdit oratio, ascendit & piscium multitudo, & fortè vberior, quàm in diebus antiquis, & ipsa populo terræ perseuerans vsque in hodiernum diem. Quid mirum, si oratio iusti, quæ penetrat cælos, penetrauit abyssos, & de profundo maris tantas piscium copias euocauit?

Nota vim precū eius.

Venerunt aliquandò tres Episcopi in villam Fochart, quem dicunt locum natiuitatis Brigidæ virginis, & quartus erat Malachias. Ad quē presbyter, qui hospitio susceperat eos: Quid faciam, inquit, quòd pisces non habeo? Quo respondente, vt quęreret à piscatoribus: biennium est, ait, quòd non inueniuntur pisces in flumine, vndè & piscatores prorsùs diffisi, etiam arti suæ renunciauerunt. Et ille: Præcipe, inquit, laxari retia in nomine Domini. Factum est, & capti sunt salmones duodecim. Secundò miserūt, & captis toridē, inopinatum inferunt mensis & ferculum, & miraculum. Et vt clarè liqueat, Malachiæ meritis hoc datum fuisse, alijs quoquè duobus sequentibus annis eadem nihilominùs sterilitas perdurauit.

Capiuntur prętер spē pisces iubēte Malachia.

Fuit quidam clericus in Lesmor, probabilis, vt fertur, vitæ, sed fidei non ità. Is sciolus in oculis suis, præsumpsit dicere, in Eucharistia esse tantummodò sacramentum, & non rem sacramenti, id est, solam sanctificationem, & non corporis veritatem. Super quo à Malachia secretò, & sæpè conuentus, sed incassùm, vocatus ad medium est: Seorsùm tamen à laicis, vt, si fieri posset, sanaretur, & non confunderetur. Itaque in cōuentu clericorum data facultas homini est pro sua sententia respondendi. Cumque totis ingenij viribus, quo non mediocriter callebat, asserere & defendere conaretur errorem, Malachia contrà disputante & conuincente, iudicio omnium superatus, de conuentu confusus quidem exijt, sed non correctus. Dicebat autem se non ratione victum, sed Episcopi pressum authoritate: Et tu (inquit) ô Malachia sine causa me hodiè confudisti, aduersùs profectò veritatem locutus, & contra tuam ipsius conscientiam. Mœstus Malachias pro homine sic indurato, sed magìs fidei dolēs iniuriam, timens periculum, Ecclesiam conuocat, errantem publicè arguit, publicè monet, vt resipiscat. Suadentibus hoc ipsum episcopis, & vniuerso clero, cùm nō acqesceret, cōtumaci anathema dicūt, hære-

Vtinā hæc aduertant hęretici Sacramentarij.

hæreticum protestantes. Nec sic euigilans: Omnes, inquit, faueris homini potiùs, quàm veritati. Ego personam non accipio, vt deseram veritatem. Ad hoc verbum substomachans sanctus: Dominus, inquit, fateri te veritatem faciat vel ex necessitate. Quo respõdente, Amen, soluitur conuentus. Tali ille inustus cauterio, fugam meditatur, infamis atq; inhonorus fore, non sustinens. Et continuò sua tollẽs exibat, cùm eccè subita correptus infirmitate, sistit gradum, viribusq; deficiens, eodem loco iactat se super solum anhelus & fessus. Fortè incidens in id loci vagabundus insanus, offendit hominem: quídnam ibi agat, percontatur. Respondet, graui se infirmitate teneri, & neq; procedere, neque redire valentem. Et ille: Infirmitas ista haud alia, inquit, quàm ipsa mors est. Hoc autem non dixit à semetipso: sed pulchrè Dominus per insanum corripuit eum, qui sanis acquiescere noluit cõsilijs sensatorum. Et addit: Reuertere domum: ego te iuuabo. Deniq; ipso duce, reuertitur in ciuitatẽ: redit ad cor, & ad misericordiã Domini. Eádem hora accitur Episcopus, agnoscitur veritas: abijcitur error, confessus reatum, absoluitur, petit viaticum, datur reconciliatio, & vno penè momento perfidia ore abdicatur, & morte diluitur. Ità mirantibus cunctis, sub omni celeritate completus est sermo Malachiæ, & scripturæ pariter dicentis, quia vexatio dat intellectum auditui. O miseros, quos hoc non terret exemplum, & inuitat ad pœnitentiam. Esa. 28.

Inter populos quarundam regionum orta aliquandò grauis discordia est. Interpellatur Malachias de componenda pace inter eos. Et cùm esset aliàs impeditus, iniungit negocium hoc vni Episcoporum. Illo excusante, & negante, & dicente, Malachiam, nõ se, quæsitũ: se contemptum iri, frustrà fatigari nolle: Vade, inquit, & Dominus erit tecum. Et ille: Acquiesco, sed si me non audierint, scito me ad tuam paternitatẽ appellaturum. Subridens Malachias: Fiat, inquit. Tunc Episcopus conuocatis partibus, dictat formam pacis: acquiescunt, reconciliantur adinuicèm: fide hincindè data, stabilitur pax: & sic dimisit eos. At pars vna videns hostes factos securos, imparatos esse: quippe qui pace facta mali nihil suspicarentur: loquebatur mutuò, & dicebat homo ad proximum suum: Quid volumus facere? Victoria præ manibus est, & vltio de inimicis. Et cœpêre insequi illos. Innotuit Episcopo, quod fiebat: & accurrens conuenit ducem eorum super iniquitate & dolo: sed spretus ab illo est. Inuocauit nomen Malachiæ aduersùs eum, & nihilipendit. Irridensq; Episcopum: Putásne, inquit, propter te amittere debeamus malefactores nostros, quos Deus tradidit in manus nostras? Et recordatus verbi sui Episcopus, quod habuerat cum Malachia, flens & eiulans verso vultu ad monasterium eius: Vbì es, ait, homo Dei? vbi es? Nõne hoc est, Pater mi, quod tibi dicebam? Heu, heu veni, vt facerem bonum, & non malum: & eccè per me omnes, illi in corpore, isti in anima, pereunt. Multa in hunc modum loquebatur lamentans & plangens, & quasi præsentem solicitans & compellans Malachiã aduersùs malignantes. Interim verò impij, cum quibus fecerant pacem, insequi non desistebant ad perdendum eos. Et eccè spiritus mendax in ore quorundam virorum, qui eos deciperet. Et occurrerunt illis in via viri nunciantes, factam irruptionem in terras ipsorum ab aduersarijs: in ore gladij consumi omnia, & diripi bona eorum: vxores quoq; ac liberos tolli & abduci. His auditis, reuersi sunt festinanter. Sequebantur vltimi primos, quò irent, aut quid acciderit, nescientes. Nec enim omnes audierant viros loquentes. Cumq; venissent, & inuenissent nihil horũ, quę nunciata erant, confusi sunt, deprehensi in malitia sua. Et cognouerunt spiritui erroris se traditos propter nuncium Malachiæ, quem deceperunt, & nomen eius, quod spreuerunt. Porrò Episcopus audiens frustratos proditores in iniquitate sua, quam cogitauerant, cum gaudio remeauit ad Malachiam, referens omnia per ordinem, quæ acciderant sibi. Miromodo impediūtur scelesti homines à cæde destinata.

Sciens Malachias eiusmodi occasione pacem esse turbatam, nactus opportunũ tempus, pacem per semet inter ipsos denuò reformare curauit, & firmare reformatam, datis & receptis altrinsecùs fide & iuramento. Verùm illi, quibus antè pax fracta fuit, iniuriæ memores, neglecto pacto & præcepto Malachiæ, tractauerunt de vice reddenda. Et congregati omnes in vnum, ibant vt imparatos præoccuparent, redderentque in caput eorum malum, quod sibi facere cogitâssent. Et magno flumine, quod intererat, facilimè transuadato, fluuiolo, quem non procùl ab illo offendêre, retenti sunt. Neque enim iam fluuiolus, sed planè fluuius ingens apparuit, vbiquè sui transire volentibus transitum negans. Mirari omnes tantum nunc esse, tantillum antehàc fuisse scientes, & loqui inter se: Vndè inundatio hæc? Aër serenus est, imbres nõ sunt, nec proximè fuisse meminimus. Et si multùm pluisset, quis nostrùm vnquã hactenùs meminit in quãtacunq; illuuie ità Magno miraculo alij à simili facinore retardantur.

ità intumuiſſe, vt operiret terram, ſata & prata peruaderet? Digitus Dei eſt iſte: & Dominus ſepit vias noſtras propter ſanctum ſuum Malachiam, cuius ſumus prçuaricati pactum, tranſgreſſi mandatum. Ità & hi infecto negocio, ad ſua æquè confuſi repedauerunt. Diuulgatum eſt verbum per vniuerſam regionem, & benedicebant Deum, qui comprçhendit ſapientes in aſtutia ſua, & confringens cornua peccatorum, ſublimauit cornu Chriſti ſui.

Aliquis de nobilibus infenſus regi, recõciliatus eſt per manum Malachię. Nec enim regi ſatis fidebat ille, vt pacem cum eo faceret, nisì mediante Malachia, aut quem rex æquè reuereretur. Nec immeritò, vt pòſt apparuit. Nam factũ ſecurũ, & minimè iam cauentem ſibi, captum truſit in vincula, odio antiquo captus plùs ipſe. Requiritur homo à ſuis de manu mediatoris. Nec enim aliud amici expectare, quàm mortem. Quid faceret Malachias? Non eſt quod poſſit, nisì vt recurrat ad ſuum illud ſolitum vnicumq; refugium. Congregato exercitu forti nimìs, turba magna diſcipulorum ſuorum, adit hominem, requirit vinctum, negatur. Et Malachias: Iniquè, inquit, agis contra Dominum, & contra me, & contra teipſum, pactum præuaricans: ſi diſſimulas tu, ſed non ego. Credidit ſe homo fidei meæ: ſi cõtingat mori, ego prodidi eum: ego reus ſanguinis eius. Quid tibi viſum eſt me proditorem, te præuaricatorem conſtituere? Nóueris me, donèc liberetur, nihil guſtaturum, ſed neque iſtos. Sic locutus, intrat eccleſiam: Deum omnipotentem ſuis, ſuorumque anxijs gemitibus interpellat, vt iniuſtè addictum, dignetur eripere de manu præuaricatoris & iniqui. Et ea die cum nocte ſequenti, in ieiunio & oratione perſtiterunt. Perlatum ad regem, quid fieret: & magìs indè induratum eſt cor eius, vndè emolliri debuerat. Init fugam, veritus homo carnalis, nè ſi propè remaneret, orationis non poſſet ſuſtinere virtutem: Quasì verò vel abſconditum non inueniat, vel non perueniat ad remotum. Tu metas ponis miſer orationibus ſanctorum? Num eſt oratio iacta ſagitta, vt fugias à facie arcûs? Quò ibis à ſpiritu Dei, qui eam portat? & quò à facie eius fugies? Deniq; fugientem inſequitur, ínuenit latitantem. Erisque cęcus, & non videns, vt meliùs videas, & intelligas, quoniam durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Deniq; ſenti vel nunc, quia ſagittæ potentis acutę peruenerunt ad te: quę etſi reſiliêrunt à corde, quia ſaxeum eſt, ſed non ab oculis. Vtinàm per feneſtram ſaltem oculorum perueniant vſq; ad cor, & vexatio det intellectum cæcitati. Cernere erat Saulum denuò ad manus trahi, & duci ad Ananiam, ad ouem ſcilicet lupum, vt refunderet prædam. Refudit, & recepit viſum: quòd Malachias vſq; adeò ouis eſſet, vt ſit miſertus & lupo. Diligenter ex his aduerte, lector, cum quibus habitatio Malachiæ, quales principes, & quales populi. Quomodò non & is frater fuit draconum, & ſocius ſtruthionum? Et ideò dedit ei Dominus virtutem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, alligare reges eorum in cõpedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Deindè audi, quid ſequatur.

Vir ſanctus obiurgat regem pacti violatorẽ.

Act. 9. Rex orbatur lumine, redditq; captiuum. Iob 30. Pſalm. 149.

Is, cui Benchorẽſis monaſterij ceſſerat poſſeſſiones, ingratus beneficio, extunc & deincèps inſolentiſſimè ſemper ſe habuit aduersùs eum & ſuos, in omnibus infeſtus eis, vbiq; inſidians, detrahensq; actibus eius. At non impunè hoc. Erat illi vnicus filius, qui imitator patris, audẽs aliquid & ipſe in Malachiam, eodem anno mortuus eſt. Mortuus autem ſic: Viſum eſt Malachiæ debere conſtrui in Benchor oratorium lapideum, inſtar eorum, quæ in alijs regionibus extructa conſpexerat. Et cùm cœpiſſet iácere fundamenta, indigenæ quidem mirati ſunt, quòd in terra illa necdùm eiuſmodi ædificia inuenirẽtur. Verùm ille nequam (ſicut erat præſumptuoſus & inſolens) nõ modò miratus eſt, ſed indignatus. Ex qua indignatione cõcepit dolorem, & peperit iniquitatem. Et factus ſuſurro in populis, nunc ſecretò detrahere, nunc blaſphemare palàm: notare leuitatẽ, nouitatem horrere, ſumptus exaggerare. Iſtiuſmodi venenatis ſermonibus ſolicitans, & inducens multos ad prohibendum: Sequimini me, inquit, & quod nõ nisì per nos fieri debet, contra nos fieri non ſinamus. Itaq; cum pluribus, quibus ſuadere valuit, deſcẽdit ad locum, repertum conuenit hominem Dei, primus ipſe dux verbi, qui erat principium mali: O bone vir, quid tibi viſum eſt noſtris hanc inducere regionibus nouitatem? Scoti ſumus, nõ Galli. Quænam leuitas hęc? Quid opùs erat opere tam ſuperfluo, tam ſuperbo? Vndè tibi pauperi & inopi ſumptus ad perficiendum? Quis perfectũ videbit? Quid iſtud præſumptionis, inchoare quod non queas, non dico, perficere, ſed nec videre perfectũ? Quanquàm amentis magìs eſt, quàm prudẽtis, conari quod modum excedit, vincit vires, ſuperat facultates. Ceſſa, ceſſa, deſine à veſania hac. Alioquìn nos non ſinimus, non ſuſtinemus.

Vltio Dei in Malachię obtrectatores.

sustinemus. Hoc dixit, prodens quid vellet, non quid posset, considerans. Nam de quibus præsumebat, & secum adduxerat, viso viro, mutati sunt, & iam nō ibant cum eo. Ad quem vir sanctus, tota libertate vtēs: Miser, inquit, opus, quod inchoatum vides, & inuides, sine dubio perficietur: perfectum videbunt multi. Tu verò quia non vis, non videbis: & quod non vis, morieris: attendito tibi, nè in peccato tuo moriaris. Ità est: ille mortuus est, & opus completum est: sed ille non vidit, qui, vt præfati sumus, anno eodē mortuus est. Interìm pater audito mox, quid de filio vir sanctus prædixisset, sciens verbum eius viuum & efficax esse: Interfecit, inquit, filium meum. Et instigāte diabolo, tāto furore exarsit in illum, vt coram duce & maioribus, inuidiæ, falsitatis & mendacij arguere nō vereretur hominē, qui veracissimus esset, veritatis & discipulus, & amator: & conuiciū intulit, simiam appellans. Et Malachias quidem doctus nō reddere maledictum pro maledicto, obmutuit, & non aperuit os suum, dum consisteret peccator aduersùs eum. Sed non Dominus oblitus sermonis sui, quem dixerat: Mihi vindictam, & ego retribuam. Eádem die domum reuersus homo, luit linguæ effrenis temeritatem, ipso vltore, quo instigatore laxârat. Arreptum in ignem proijcit dæmon: sed mox manibus assistentium extractus est, adustus tamen corporis parte, & mente captus. Et dum insaniret, vocatus Malachias venit: reperitque maledicum spumantia ora torquentem, horrendis vocibus & motibus terrentem omnia, ac toto corpore agitatum, vix posse teneri à pluribus: & orans pro inimico vir totius perfectionis, exauditus est, sed ex parte. Nam ilicò quidem sancto orante, ille aperuit oculos, & sensum recepit. Relictus est autem ei spiritus Domini malus, qui eum colaphizet, vt discat non blasphemare. Credimus eum viuere vsq; adhuc, & vsque ad hæc tempora luere peccatum grande, quod peccauit in sanctum: certis temporibus tamen ferunt lunaticum esse. Porrò prædictę possessiones, cùm iam pro suî imbecillitate & inutilitate eas tenere non valuit, in pace ad locum, cuius extiterant, redierunt. Nec renuit Malachias post multam demùm vexationem, pacis obtentum. Sed iam ad opus ædificij, quod Malachias aggressus est, sermo recurrat. Et quidem non erat Malachiæ, non dico vndè perficeret, sed vndè faceret quicquam. Erat autem cor eius fiduciam habens in Domino. Dominus verò prouidit, vt, etsi nō speranti in pecuniæ thesauris, pecunia non deesset. Quis enim alius fecit, vt thesaurus eo loci reponeretur, repositus non reperiretur, vsque ad tempus & opus Malachiæ? Inuenit Dei famulus in Dei marsupio, quod defuit suo. Meritò quidem. Quid enim iustius, quàm vt cui pro Deo non erat proprium, cum Deo iniret consortium, & marsupium vnum esset amborum? Fideli deniquè homini totus mundus diuitiarum est. Et quid est ille, nisì quoddam marsupium Dei? Deniquè ait: Meus est orbis terræ, & plenitudo eius. Indè est, quòd Malachias repertos argenteos multos non reposuit, sed exposuit. Nam totum munus Dei, in Dei opus iubet expendi. Non suas, non suorum considerat necessitates: sed iactat cogitatum suum in Domino: ad quem vtiquè recurrendum non dubitat, quotiès necessitas postulârit. Nec dubium Dei opus esse, quod Deo reuelāte Malachias præuidit. Contulerat primùm cum fratribus de opere illo: & multi præ inopia minùs libenter assentiebant. Indè anxius dubiusque quid ageret, cœpit inter orandum vehementer inquirere, quænam foret voluntas Dei. Et die quadam de via regrediens, cùm iam loco appropiaret, prospexit eminùs: & eccè oratorium apparuit magnum lapideum, & pulchrum valdè. Et intuens diligenter situm, formam & compositionem, cum fiducia arripit opus, priùs quidem indicata visione senioribus fratribus, paucis tamen. Sanè totum, quod attentè notauit de loco, & modo, & qualitate, tanta diligentia obseruauit, vt peracto opere, factum viso simillimum appareret, àc si & sibi cum Moyse dictum audierit: Vide, vt omnia facias secundùm exemplar, quod tibi ostensum est in monte. Eodem visionis genere id quoquè, quod in Saballino situm est, antequàm fieret, præostensum est illi, non modò oratorium, sed & monasterium totum.

Vir sanctus ad conuiciū nil respondet. *Deuter. 32.* *Diabolus ei maledicentem inuadit.* *Psalm. 49.* *S. Malachias inuenit multam pecuniam.* *Visio eius.* *Exod. 25.*

Transeunte illo per quandam ciuitatem, & multitudine magna concurrēte ad eum, casu vidit iuuenem inter alios videndi se curiosum. Ascenderat lapidem, & stans super summos articulos extento collo, oculis & animo intendens in eum, quendam illi de nouo Zachęum exhibebat. Nec latuit Malachiam, sancto quidem spiritu reuelante, verè illum venisse in spiritu & virtute Zachęi. Dissimulauit tunc tamen, tacitusq; pertransijt. Cæterùm in hospitio nocte ipsa narrauit fratribus, quomodò illum vidisset, & quid prędixisset de illo. Die autē tertia, en ille cū viro quodam nobili, domino suo: Qui aperiens

Luc. 19.

K votum,

votum & desiderium iuuenis, rogabat, vt à se commendatum recipere dignaretur, & habere decęterò inter suos. Et Malachias agnoscens eum, Non est opùs, inquit, vt, quē iam Deus commendauit, homo commendet. Appręhensumque manu sua tradidit Abbati Congano nostro, & ille fratribus. Ipse verò iuuenis adhuc (nî fallor) viuens, primus conuersus laïcus Suriensis monasterij, testimonium habet ab omnibus, quòd sanctè cōuersetur inter fratres secundùm ordinem Cistertiensem. Et cognouerūt discipuli, etiam in hoc Malachiam prophetiæ spiritum habuisse. Non solùm autem, sed & in eo, quod subiuncturi sumus. Cùm sacramenta offerret, & appropiâsset ei Diaconus, facturus aliquid pro officio suo, intuitus eum sacerdos, ingemuit, quòd sensisset penès illum latére, quod non conueniret. Peracto sacrificio, secretò percōtatus de conscientia sua, cōfessus est, & non negauit illusum sibi per somniū nocte ipsa. Cui iniungens pœnitentiam: Nō debueras, inquit, hodiè ministrâsse, sed verecundè te subtrahere sacris, & deferre tantis, tamq; diuinis mysterijs, vt hac humilitate purgatus, digniùs exindè ministrares. Item alia vice sacrificante illo, & orante hora sacrificij, ea quidem sanctitate & puritate cordis, qua solitus erat, adstante diacono, visa est columba intrare per fenestrā in claritate magna. Ea sacerdos perfunditur totus: ea subobscurior basilica tota refulget. Columba verò alis quandiù circūuolitans, tandē residet super Crucem ante faciem sacerdotis. Obstupuit diaconus, & pauens tum pro luminis, tum pro volucris nouitate, quòd illa sit rara auis in terra, cecidit super faciem suam, & vix palpitans, sese erigere ausus est, vel quandò officij sui necessitas postulauit. Post Missam seorsùm conuentus à Malachia, sub periculo vitæ iubetur nullatenùs secretum prodere, quod vidisset, quoàd viueret ipse. Aliquandò cùm in Ardinacha esset cum quodam coëpiscopo suo, de nocte surgens, cœpit memorias sanctorum, quæ in cœmeterio sancti Patricij multæ sunt, orādo lustrare. Et eccè vnū de altaribus subitò ardere conspiciunt. Ambo enim viderunt visionem hanc magnam: ambo mirati sunt. Et Malachias intelligens signum esse magni meriti illius, vel illorum, quorum sub altari illo corpora requiescerent, currens, & se medijs immergens flammis, expansis brachijs sacram amplexatus est aram. Quid ibi fecerit, quídve senserit, nemo q̃ sciat: sed quod ampliùs solito, cælesti igne succensus, ex illo igne exiërit, fratrum, qui cū eo tunc erant, reor neminem esse, qui nesciat.

Videre ad-mirandam sub Missæ sacrificio.

Hæc dicta sunt, pauca quidem de pluribus, sed multa pro tempore. Non enim signorum tempora hęc, secundùm illud: Signa non vidimus, iam non est propheta. Vndè satis appáret, Malachias meus quantus in meritis fuit, qui tam multus in signis extitit, & in raritate tanta. Quo enim antiquorum genere miraculorum Malachias non claruit? Si benè aduertimus pauca ipsa, quæ dicta sunt, non prophetia defuit illi, non reuelatio, non vltio impiorum, non gratia sanitatum, non mutatio mentium, non deniquè mortuorum suscitatio. Per omnia benedictus Deus, qui sic amauit & ornauit eum: qui & magnificauit eum in conspectu regum, & dedit illi coronam gloriæ. Amor probatur in meritis, ornatus in signis, magnificatio in vltione inimicorum, glorificatio in præmiorum retributione. Habes diligens lector in Malachia quid mireris, habes & quid imiteris. Nunc iam quid tibi ex his sperandum sit, studiosus attende. Nam finis horum, preciosa mors est.

Psalm. 73.

Malachiæ nullū genus veterū miraculorū defuit.

Percontatus aliquandò, quonam in loco, si optio detur, extremum mâlit agere diem, (de hoc siquidem fratres quærebant inter se, quem sibi quisque deligeret) cunctatur, & non respondet. Instantibus illis: Si hinc migro, inquit, nusquàm libentiùs, quàm vndè vnà cum nostro Apostolo resurgere possim. (Dicebat autem sanctum Patritium.) Si peregrinari oportet, & ità permittit Deus, Claramuallē delegi. Requisitus itèm de tempore, diem respondit solennem omnium defunctorum. Si simplex votum putatur, impletum est. Si prophetia, ne iota præterijt. Sicut audiuimus, sic vidimus de loco pariter, & de die. Dicamus breuiter, quo ordine istud, quáve occasione pronenerit. Aegrè satìs ferebat, Hyberniam vsq; adhuc pallio caruisse, vtpotè æmulator sacramentorum: quorū ne vno quolibet gentem suam vellet omninò fraudari. Et recordatus sibi à Papa Innocentio fuisse promissum, indè magìs tristari, quòd dum adhuc ille superfuit, nō fuit missum pro eo. Et nactus occasionem, quòd Papa Eugenius summam regiminis teneret, & eo temporis vsq; in Franciam appropiâsse nunciaretur, opportunitatem requirendi se inuenisse gauisus est. Præsumebat autem de illo, vtiquè viro tali, & de tali assumpto professione. Magis verò, quòd suæ Claræuallis specialis filius extitisset, nec timeret apud illum

S. Patritius Hyberniæ Apostolus.

Dies solennis omniū defunctorum.

illum se vllam sustinere difficultatem. Itaque conuocantur Episcopi, concilium cogitur: tractata triduò, quæ tempori imminerent: die quarto aperitur consilium de pallio requirendo. Placet, sed si per alium requiratur. Tamen quia breuior via, & ob hoc tolerabilior peregrinatio videretur, non fuit, qui eius obuiare præsumeret consilio & voluntati. Et Malachias, soluto concilio, arripit iter. Prosequuntur eum, qui conuenerant fratres, vsque ad litus, non multi tamen, ipso nimirùm prohibente. Ad quem vnus illorũ, Catholicus nomine, flebili voce & fletu: Heu tu abis, inquit, & in quanta penè quotidiana vexatione me deseris, nõ ignoras, nec fers opem misertus mei. Si ego dignus qui patior, fratres quid peccauerunt, qui vix diem, noctémve vllam à tam laboriosa cura & custodia meî feriatam habere sinuntur? His verbis & lachrymis filij (flebat enim) paterna viscera concussa sunt, & amplexatus est eum blandiendo, impressóque pectori eius signo Crucis: Certus esto, inquit, te eiusmodi nil passurum, donèc redeam. Erat autem epilepticus, & cadebat frequenter, ità vt interdùm non semèl, sed sępiùs pateretur in die. Hoc iam per sex annos morbo horrido laborabat, sed ad verbũ Malachiæ, perfectè cõualuit. Ab illa hora nil tale ꝑpessus est, nil tale (vt confidimus) deincèps perpessurus, quia Malachias deincèps rediturus nõ est. In ipso ascẽsu nauis accedũt duo ex his, qui illi familiariùs adhærebãt, audentes, & petentes aliqd ab eo. Quibus ille: Quid vultis? Nõ dicimus, inquiunt, nisi spondeas te daturum. Spondet. Et illi: Volumus nobis certò promitti à tua dignatione, te in Hyberniam incolumem reuersurum. Instare & cæteri omnes. Tum ille parumpèr deliberãs, pœnitere primò, quòd se alligâsset, quà exiret, non inueniens. Angustię vndiquè, dum nil occurreret ab alterutro tutum periculo, voti videlicet, aut promissi. Visum est tandèm id potiùs eligendum, quod in præsentiarùm plùs vrgeret, reliquum supernæ committendum dispositioni. Annuit tristis quidem: sed magìs illos noluit contristare: & respondens eis, vt volunt, ascendit nauem. Et cùm iam ferè medium iter æquoreum peregissent, subitò contrarius ventus nauem repellit, & reducit in terram Hyberniæ. Descendens de naui, in ipso portu in quadam sua ecclesia pernoctauit. Et lætus, gratias egit diuinæ consilio prouidentiæ: quo factum est, vt iam fecerit satìs pro sua promissione. Manè verò intrans nauem, ipsa die prospero cursu transfretauit, & venit in Scotiam. Die tertia peruenit ad locum, qui Viride stagnum dicitur: quem fecerat præparari, vt ibì statueret Abbatiam. Et relicto illic de filijs suis fratribus nostris, monachorum conuentu & Abbate, (nam secum ad hoc ipsum eos adduxerat) valedicens eis, profectus est. Et cùm transiret, occurrit ei rex Dauid, à quo receptus cum gaudio, & retentus per aliquot dies, multaque operatus placita Deo, inchoatum repetit iter. Et pertransiens Scotiam, in ipso introitu Angliæ diuertit ad ecclesiam Gisisburnensem, vbì habitant viri religiosi, canonicam ducentes vitam, ab antiquo familiares ei pro sua religiositate & honestate. Ibì adducta est ad eum mulier patiens morbum, quem cancrum vulgò appellant, ipso horrendum visu, & sanauit eam. Nam vbì aqua, cui benedixit, adspersa sunt vlcerum loca, dolorem non sensit. Die verò sequẽti vix vlcera apparebant. Abiens indè, ad mare venit: sed negatur transitus. Causa (nî fallor) fuit, orta simultas quædam inter summum Pontificem & regem Angliæ, quòd rex nescio quid mali suspicaretur de bono illo homine, si transiret. Nam neque alios Episcopos transire sinebat. Quod quidem impedimentum, etsì fuit contrarium Malachiæ voluntati, sed non voto. Dolebat differri à desiderio suo, nesciens magìs per hoc impletum iri. Nam si incontinentì transisset, oportebat transire etiam Claramuallem, vt summum Pontificem sequeretur. Iam enim abiẽrat, & erat Romæ, aut prope Romam. Nunc verò intercedente dilatione factum est, vt tardiùs transfretans, ad locum & horam sanctissimi sui obitùs opportunè occurreret.

En quanti facit pallii vir sanctissimus.

Curat epilepticũ facilimè.

Vide quanta agat Deus curâ seruorum suorum.

Mulier aqua benedicta sanata.

Qui à nobis susceptus est, tanquàm verus ab Occidente veniens, visitans nos oriens ex alto. O quantùm nostræ Claræualli irradians sol ille claritatis adauxit: Quàm iucundus ad eius introitum dies festus illuxit nobis. Hæc dies, quam fecit Dominus, exultatum & lętatũ in ea. Quàm celer & saliens, tremulus ac debilis mox ipse occurri. Quàm lætus in oscula rui: Quàm lętis brachijs missam mihi cælitùs amplexatus sum gratiam. Quàm alacri vultu & animo, mî pater, introduxi te in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Quàm festiuos deindè tecum duxi dies, sed paucos. Quid verò ille vicissìm nobis? Nempe hilarem, nempe affabilem peregrinus noster omnibus se pręb ebat, omnibus incredibiliter gratum. Quàm bonum, & quàm iucundum agebat hospitem

S. Malachias venit Claraeuallem.

ſpitem apud eos, quos nimirùm videre venerat à finibus terræ, non auditurus Salomonem, ſed exhibiturus. Deniquè audiuimus ſapientiam eius, tenuimus præſentiam eius, & tenemus. Iam quatuor aut quinque dies huius noſtræ ſolennitatis defluxerant, cùm eccè die ſolenni beati Lucæ Euangeliſtæ, Miſſa in conuentu ſua illa ſancta deuotione celebrata, febre correptus, lecto decubuit, & nos cum illo omnes. Extrema gaudij noſtri mœror occupat, moderatior tamen, quòd leuior interìm febris eſſe videretur. Videres diſcurrere fratres, dandi auidos, vel accipiendi. Cui non dulce videre illum? cui non dúlcius miniſtrare illi? Vtrunq; ſuaue, vtrunq; ſalutare. Et humanitatis erat præbere obſequium, & profectûs cuique ſui, cùm gratiam reportaret. Aſſiſtere omnes, omnes ſoliciti erant circa frequens miniſterium: medicamenta perquirere, adhibere fomenta, vrgere ſæpiùs ad guſtandum. Ad quos ille: Sine cauſa, inquit, hæc: ſed charitate veſtrî facio, quicquid iniungitis. Sciebat enim imminere tempus ſuæ migrationis. Cumque fratres, qui cum eo venerant, fidentiùs inſtarent, dicentes, non oportere diffidere de vita: nec enim ſigna mortis in eo aliqua apparerēt: oportet, inquit, hoc anno Malachiam exire de corpore. Et infert: Eccè appropinquat dies, quem, vt optimè nôſtis, optaui ſemper ipſum fore diem reſolutionis meæ. Scio cui credidi, & certus ſum: non fraudabor reliquo deſiderij mei, qui partem iam teneo. Qui me ſua miſericordia perduxit ad locum, quem petij: terminum, quem æquè voluï, non negabit. Quòd ad hoc corpuſculum attinet, hîc requies mea: quòd ad animam, Dominus prouidebit, qui ſaluos facit ſperantes in ſe. Nec parùm ſpei repoſitum mihi in die illa, qua mortuis tanta à viuis beneficia impenduntur. Nec longè aberat dies ipſa, cùm talia loqueretur. Intereà iubet ſe ſacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrum, vt ſolenniter fieret, non ſuſtinuit vt ad ſe aſſcenderent: ipſe deſcendit ad eos. Iacebat ſiquidem in ſolario, domo ſuperiori. Vngitur, & ſumpto viatico, fratrum ſe orationibus, & fratres commendans Deo, ad lectum reuertitur. Alto de ſolio deſcendebat pedibus ſuis, & rursùm nihilominùs ſuis pedibus aſſcendebat: & dicebat mortem eſſe in ianuis. Quis hūc hominem crederet moriturum? Solus ipſe, & Deus id ſcire poterat. Non vultus pallidior, non macilentior videbatur, non rugata frons, non reconditi oculi, non nares extenuatæ, non contracta labia, non aduſti dentes, non collum exeſum & gracile, non curui humeri, non caro exinanita in corpore reliquo. Hæc erat gratia corporis eius, & hęc gloria vultûs eius, quę non euacuatur, ne in morte quidem. Talis quoàd vixit, talis & mortuus apparebat viuenti ſimilior.

Dies ſolennis S. Lucæ.

Pſal. 16.

Nota quid ſentiat tantus vir de ſuffragijs defunctorū, & extrema vnctione.

Cucurrimus vſque huc, ſed modò hæremus, quia Malachias curſum conſummauit. Stat ille, & nos pariter ſtamus cum eo. Alioquìn quis libenter currat ad mortem? Præſertim tuam, Pater ſancte, quis referre poſſit? quis velit audire? Attamen dileximus nos in vita, in morte non ſeparabimur. Fratres, non relinquamus in morte, quem in vita proſequuti ſumus. Ab vlteriori Scotia vſque huc cucurrit ille ad mortē: Eamus & nos, & moriamur cum eo. Oportet, oportet dicere, quam cernere neceſsè fuit. Adeſt omnium ſanctorum clara vbiquè celebritas: ſed iuxta veterem ſententiam, Muſica in luctu importuna narratio eſt. Adſumus, canimus vel inuiti. Flendo cantamus, & cantando flemus. Malachias etsì non cantat, non plorat tamen. Quid enim ploret, qui appropinquat ad gaudium? Nobis, qui relinquimur, relinquitur luctus: ſolus Malachias feſtū facit. Quod enim non poteſt corpore, facit mente, ſicut ſcriptum eſt: Cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi. Deficiente illi corporis inſtrumento, ſilente organo oris, officio vocis ceſſante, reliquum eſt, vt mentis iubilo ſolennizet. Quidni ſolennizet ſanctus, qui ſanctorum ducitur ad ſolennitatem? Exhibet illis, quod mox ſibi debebitur. Adhuc modicum, & ipſe vnus ex ipſis eſt. Sub noctis crepuſculo, cùm iam vtcunquè diei à nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat non crepuſculo, ſed auroræ. An non illi aurora, cui nox pręceſſit, dies autem appropinquauit? Itaque febre inualeſcente, cœpit ex intimis ardens per omne corpus erumpere ſudor, vt quodammodò tranſiens per ignem & aquam, educeretur in refrigerium. Iam deſperatur de vita eius: iam quiſque ſuum iudicium repræhendit: iam nulli dubium, Malachiæ ſententiam præualere. Vocamur: adſumus. Et ille oculos leuās in circunſtantes: Deſiderio deſideraui, inquit, hoc paſcha manducare apud vos. Gratias ago ſupernę pietati: Non ſum fraudatus à deſiderio meo. Vides hominem ſecurum in morte, & necdùm mortuum, iam certum de vita? Nec mirum. Videns adeſſe noctem, quam expectauerat, & in ipſa dieſcere ſibi, quasì de nocte triumphans, videtur inſultare

Omnium ſanctorum celebritas. Eccl. 22.

Pſal. 75.

tenebris,& quodammodò loqui: Iam non dicam, Forsitan tenebræ conculcabunt me: quia hæc nox illuminatio mea in delicijs meis. Et blandè nos cõsolans: Habete, inquit, curam meî: Ego vestrî, si licuerit, non obliuiscar. Licebit autem. Credidi in Deum,& omnia possibilia credenti. Amaui DEVM: amaui vos: & charitas nunquàm excidit. Et suspiciens in cælum: Deus, inquit, serua eos in nomine tuo: Non solùm autem eos, sed & omnes, qui per verbum ac ministerium meum tuo se mancipauêre seruitio. Deindè imponēs manus singulis,& benedicens omnibus, pausatum ire iubet, quia nōdùm venerat hora eius. Imus, redimus circa medium noctis: nam ea hora lux lucere in tenebris nunciatur. Impletur domus: adest congregatio tota: Abbates quoquè multi, qui conuenerant. Psalmis,& hymnis,& canticis spiritualibus prosequimur amicum repatriantem. Anno ętatis suę quinquagesimo quarto, loco & tempore, quo prælegit,& prædixit Malachias Episcopus, & Legatus sanctæ Apostolicæ sedis, velut è manibus nostris assumptus ab Angelis, feliciter obdormiuit in Domino Et verè obdormiuit. Vultus placidus, placidi exitûs indicium fuit. Et quidem omnium oculi fixi in eum: nemo tamen, qui quādò exiuit, aduertere potuisset. Mortuus viuere,& viuēs mortuus putabatur: adeò nil intércidit, quod alterutrum disterminaret. Eadem viuacitas vultûs, serenitas eadem, qualis apparere solet in dormiente. D[illegible]ceres mortem nil horū tulisse, magìs auxisse plurimùm. Non est mutatus, sed ipse mutauit omnes. Mirum in modum luctus & gemitus omnium subitò conquiescit: mutatur in gaudium mœror, planctum cantus excludit. Effertur, feruntur in cælum voces, infertur oratorio Abbatum humeris. Vicit fides: triumphat affectus: res in suum déuenit statum: cuncta geruntur ex ordine: cuncta ex ratione procedunt.

Psal. 138. Marc. 9. 1. Cor. 13. Felicissimè vir sanctissimus obdormit in Domino.

Et reuerà quid rationis habet immoderatiùs plangere Malachiā, quasì non sit preciosa mors eius, quasì non sit magìs somnus, quàm mors: quasì non sit mortis portus, & porta vitæ? Malachias amicus noster dormit, & ego lugeam? Luctus iste vsu se, non ratione, tuetur. Si Dominus dedit dilecto suo somnum,& talem somnum, in quo hæreditas Domini, filij merces, fructus ventris: quid horum videtur fletum indicere? Egóne fleam illum, qui fletum euasit? Ille tripudiat, ille triumphat: ille introductus est in gaudium Domini sui,& ego eum plangam? Cupio mihi hæc, non illi inuideo. Interìm parantur exequię: offertur pro eo sacrificium: consummantur ex more omnia cum summa deuotione. Stabat eminùs puer, cui emortuum pendebat à latere brachium, magìs illi impedimento, quàm vsui. Quo comperto, innui, vt accederet. Et appræhensàm aridam manum, applicui ad manum Episcopi: & viuificauit eam. Nempe viuebat in mortuo gratia sanitatum: & manus eius fuit mortuæ manui, quod mortuo homini Eliseus. Puer ille de longè venerat,& manum, quam pendentem attulerat, sanam in patriam reportauit. Iam omnibus ritè peractis, in ipso oratorio sanctæ Dei genitricis Mariæ, in quo sibi benè cōplacuit, Malachias traditur sepulturæ, anno ab incarnatione Domini millesimo, centesimo, quadragesimooctauo, quarto Nonas Nouembris. Tuum est, Iesu bone, depositum, quod nobis creditum est: tuus thesaurus, qui reconditur penès nos. Seruamus illum resignandum in tempore, quo reposcendum censueris, tantùm vt absque contubernalibus suis non egrediatur: sed quem habuimus hospitem, habeamus ducem, tecum & cum ipso pariter regnaturi in secula seculórum, Amen.

En offertur pro eo sacrificium. Miraculum defuncti. 4. Reg. 13.

DE EODEM S. MALACHIA, SERMO B. BERNARDI ABBATIS.

LIquet, dilectissimi, quòd dum corpore retinemur, peregrinamur à Domino: ac per hoc luctum magìs, quàm gaudium, miserandum nobis indicit exilium,& conscientia delictorū. Quia tamen Apostolico ore gaudere cum gaudentibus admonemur, in omnem nos suscitari lætitiam, tempus & causa requirit. Nam si verè, quod Propheta sensit, exultent iusti in conspectu Dei: exultat sine dubio Malachias, qui in diebus suis placuit Deo,& inuentus est iustus. In sanctitate & iustitia coram ipso ministrauit: placuit ministeriū, placuit & minister. Quid nì placuerit? Posuit sine sumptu Euangelium, repleuit Euangelio patriam, suorum maximè feralem edomuit barbariem Hybernorum, leui

2. Cor. 5. Rom. 12. Psal. 67.

iugo Christi in gladio spiritûs exteras subdidit nationes, vsque ad extrema terræ restituens hæreditatem suam illi. O ministerium fructuosum, ô ministrum fidelem. Nunquid non per ipsum filio est paterna adimpleta promissio? Nunquid non hunc olim intuebatur pater, cùm ad filium loqueretur, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terrę? Quàm libens Saluator recipiebat, quod emerat, & emerat precio sanguinis sui, ignominia Crucis, horrore passionis? Quàm libens de manibus Malachię, pro eo quòd gratìs ministraret? Ergò in ministro quidem gratum erat munus gratuitum, in ministerio autem placita conuersio peccatorum. Grata inquam, & placita in ministro simplicitas oculi, in ministerio autem salus populi.

Psal. 2.

Quanquàm etsì ministerij quidem minor efficientia sequeretur, nihilominùs tamen ad Malachiā & ad opera eius ille meritò respexisset, cui amica puritas, cui familiaris simplicitas: cuius iustitiæ est de intentione pensare opus, & de oculi qualitate totius ęstimare corporis statum. Nunc verò magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates & studia Malachię, magna & multa & bona valdè, etsì pro bona castæ intentionis origine meliora. Quod opus pietatis pręterijt Malachiā? Pauper sibi, sed diues pauperibus erat. Pater orphanorum, maritus viduarum, patronus extitit oppressorum. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Pacis reformandæ inter discordantes fuit illi cura maxima, & efficacia multa. Quis æquè pius ad compatiendum, ad subueniendum promptus, ad corripiendum liber? Nam & zelans erat, nec deerat scientia, zeli ipsius moderatrix. Et quidem infirmus infirmis, sed nihilominùs potentibus potēs, superbis resistebat, tyrannos verberabat, regum magister ac principū. Ipse est, qui regi orādo visum & malignanti tulit, & humiliato restituit. Ipse est, qui pacis, quā fecerat, violatores spiritui erroris traditos, frustratus est in malo, quod facere cogitabant: ac denuò coëgit ad pacem, confusos quidem & stupefactos in eo, quod sibi cōtigerat. Ipse enim est, cui aduersùs alios pacti æquè pręuaricatores riuus officiosissimè adfuit, miro modo obiectu suî euacuans molimina impiorum. Imbres non erant, non illuuies aquarum, non concursus nubium, non liquefactio niuium, cùm subitò factus est in fluuium magnum, qui riuulus erat, & riuus ibat, & intumescebat inundans, & negās omninò transitū volentibus malignari.

Deus opera de intentione pensat.

Scientia, zeli moderatrix.

Riuulus excreicit subitò in fluuiū.

Quanta audiuimus & cognouimus ea de zelo viri, & vltione inimicorum, cùm tamen esset suauis & mitis, & multę misericordiæ omnibus necessitatem patiētibus. Qui quasì vnus omnium parens, viuebat omnibus: quasì gallina pullos suos, sic fouebat omnes, & in velamento alarum suarum protegebat. Non sexus, non ętas, & nō conditio discernebatur, aut persona: deerat nemini, expanso omnibus gremio pietatis. De quacunq; tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat, nisì quòd in sua patiens, in aliena compatiens erat, plerunq; & impatiens. Nonnunquàm siquidem repletus zelo, pro alijs in alios mouebatur, vt eripiens inopes, & reprimens fortes, consuleret proindè omnibus in salutem. Itaq; irascebatur, sed nè irascēdo peccaret, iuxta illud de Psalmo: Irascimini, & nolitè peccare: non ira illi, sed ipse animo, dominabatur. Erat suîmet potis. Sanè victor suî, ira superari non poterat. Ira eius, in manu eius. Vocata veniebat, exiens, non erumpens: nutu, nō impetu, ferebatur. Non vrebatur illa, sed vtebatur. Magna illi tam in hoc, quàm in cunctis vtriusque hominis sui motibus regendis vel cohibendis, censuræ diligentia, & circunspectio multa. Non ità omnibus intendebat, vt se solum exponeret, solum curæ exciperet generali. Erat & suî solicitus. Seipsum custodiebat. Ità deniq; totus suus, & totus omniū erat, vt nec charitas à custodia suî, nec proprietas ab vtilitate communi eū impedire vel retardare in aliquo videretur. Si videres hominē medijs immersum turbis, & implicitum curis, diceres patriæ natum, non sibi. Si videres hominem solum, & secum habitantem, putares soli viuere Deo & sibi.

Psal. 4.

Ira vt vsus sit S. Malachias.

Et sibi, & alijs intētus est totus.

Sine turbatione versabatur in turbis: sine ocio tempus, quod ocio dederat, transigebat. Quomodò ociosus, quandò exercebatur in iustificationibus Domini? Nam etsì habebat tempus liberum à necessitatibus plebium, nō tamen à sanctis meditationibus feriatum, non orandi studio, non ipso ocio contemplandi. Sermo illi in tempore ocij aut serius, aut nullus. Adspectus eius aut officiosus, aut demissus, & cohibitus intra se. Nempe (quod non mediocri laudi inter sapientes ducitur) oculus eius in capite eius, nusquàm auolans, nisì cùm virtuti paruïsset. Risus aut indicans charitatis, aut prouocans: rarus tamen & ipse. Equidem interdùm eductus, excussus nunquàm: qui ità nunciaret cordis lætitiam, vt ori gratiam nō minueret, sed augeret. Tam modestus, vt leuitatis non posset

Magna perfectio.

Eccl. 2.

Risus eius.

posset esse suspectus: tantillus tamen, vt hilarem vultum ab omni tristitiæ næuo vel nubilo vendicare sufficeret. O munus perfectum, ô holocaustum pingue, ô obsequium gratum mente & manu. Quàm bonus odor Deo in orationibus ociosi, quàm bonus hominibus in sudoribus occupati.

Pro huiusmodi ergò dilectus à Deo & hominibus, non immeritò hodiè Malachias in consortium Angelorum recipitur, re adeptus, quod nomine dicebatur. Et quidem antè Angelus erat non minùs puritate, quàm nomine: sed nunc feliciùs gloriosi in eo interpretatio nominis adimpletur, quandò pari cum Angelis gloria & felicitate lætatur. Congratulemur itaque fratres, congratulemur, vt dignum est, patri nostro: quia & pium est, defunctum plangere Malachiam: & pium magìs, Malachię congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Et beatè. Nimirùm visus est oculis insipientium mori: ille autem est in pace. Deniq; iam conciuis sanctorũ & domesticus Dei, psallit pariter & agit gratias, dicens: Transiuimus per ignẽ & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Transiuit planè viriliter, & feliciter pertransiuit. Verus Hebręus pascha celebrauit in spiritu, & nobis transiens loquebatur: Desiderio desideraui hoc pascha manducare apud vos. Transiuit per ignem & aquam, quem nec tristia frangere, nec detinere mollia potuerũt. Lætemur, quòd Angelus noster ascendit ad ciues suos, pro filijs captiuitatis legatione fungẽs, corda nobis concilians beatorum, vota illis intimans miserorum. Lætemur, inquam, & exultemus, quia cælestis illa curia ex nobis habet, cui sit cura nostrî, qui suis nos protegat meritis, quos informauit exemplis, miraculis confirmauit.

Sap. 3. Psal. 65. Vide quid Sancti in cælis præstent nobis.

Sanctus pontifex, qui in spiritu humilitatis hostias pacificas cælis frequenter inuexerat, hodiè per semetipsum introiuit ad altare Dei, ipse hostia & sacerdos. Migrãte sacerdote, sacrificij ritus in melius mutatus est, fons lachrymarum siccatus est, holocaustum omne conditur in lætitia & exultatione. Benedictus Dominus Deus Malachiæ, qui tanti pontificis ministerio visitauit plebem suam, & nũc assumpto eo in sanctam ciuitatem, tantæ recordatione suauitatis nostram non desinit consolari captiuitatem. Exultet in Domino spiritus Malachiæ, quòd leuatus pondere corporeæ molis, nulla iam fæculenta vel terrena materia prægrauatur, quô minùs tota alacritate ac viuacitate corpoream omnem & incorpoream transiẽs creaturam, pergat totus in Deum, & adhęrens illi, vnus sit cum eo spiritus inæternùm. 1. Cor. 6.

Domum istam decet sanctitudo, in qua tantæ frequentatur memoria sanctitatis. Sancte Malachia, serua eam in sanctitate & iustitia, misertus nostrî, qui inter tot & tãtas miserias memoriã abundantiæ suauitatis tuę eructamus. Magna est super te diuinæ dispensatio pietatis, qui te paruum fecit in oculis tuis, magnum in suis, qui magna fecit per te, saluans patriam tuam: magna fecit tibi, introducens te in gloriam suam. Festiuitas tua, quę meritò tuis virtutibus votiua impenditur, tuis nobis efficiatur meritis & precibus salutaris. Gloria sanctitatis tuæ, quæ à nobis frequentatur, continuatur ab Angelis, sic erit nobis dignè iucunda, si fuerit & fructuosa. Liceat nobis aliquas, te migrãte, retinere reliquias de fructibus spiritûs, quibus onustus ascendis, qui in tuo hodiè tam delicioso conuiuio congregamur.

Obserua, vt vir tãtus innocet S. Malachiam. S. Malachię festiuitas.

Esto nobis, quęsumus, Malachia sancte, alter Moyses, vel alter Elias, impartiẽs & tu de spiritu tuo nobis: ipsorum siquidem in spiritu & virtute venisti. Vita tua, lex vitæ & disciplinæ: mors tua, mortis port⁹, & porta vitę: memoria tua, dulcedo suauitatis & gratiæ: præsentia tua, corona gloriæ in manu Domini Dei tui. O oliua fructifera in domo Dei, ô oleum lætitiæ vngens & lucens, fouens beneficijs, coruscans miraculis: fac nos eius, qua frueris, lucis suauitatisque participes. O odoriferum lilium, in æternum ante Dominum germinans & florens, & spargens vbiquè viuificum suauitatis odorem: cuius apud nos memoria in benedictione est, apud superos præsentia in honore: da canentibus te tantæ plenitudinis participio non fraudari. O luminare magnum, & lux in tenebris lucens, signorum radijs & meritorum illuminans carcerem, lætificans ciuitatem: fuga de cordibus nostris, virtutum splendoribus tenebras vitiorum. O stella matutina, eo cęteris clarior, quo Deo vicinior, similior soli, dignare præire nobis, vt & nos in lumine ambulemus, quasì filij lucis, & non filij tenebrarum. O aurora diescens super terram, sed superiores cęli plagas lux meridiana perlustrãs: recipe nos in cõsortio luminis, quo illuminatus & latè forìs luces, & intùs suauiter ardes: Præstante Dño nostro Iesu Christo, q cũ patre & spiritu sancto viuit & regnat De⁹ per oĩa secula secluorũ, Amen.

Num. 11. 4. Reg. 2.

VITA SANCTI LEONARDI CONFESSORIS, PER F. LAVR. SVRIVM EX MS. CODICIBUS *pressiùs descripta.*

Nouẽbris 6.

Beatus Leonardus sub Athanasio Imperatore in Gallijs natus est. Parentes claros habuit, & magnæ apud Clodoueum regem dignitatis & authoritatis. Clodoueus is primò paganus fuit, sed ad beati Remigij Episcopi prædicationem, Christiana religione initiatus est: & vt graues affirmãt testes, Leonardum puerum è sacro baptismatis fonte suscepit, quòd parẽtes eius inprimìs charos haberet. Postquàm autem Leonardus puer adolescẽtiæ robur adeptus est, noluit regi terreno militare, vt fecerant Maiores eius: sed spiritu diuino permotus, ad beatissimum Remigium Episcopum imitandum se contulit. Cuius salutares admonitiones non surda accipiebat aure, sed vt futurus verbi Dei seminator, in pectoris sui armario recondebat. Indè est, quòd quemadmodùm beatus Remigius olìm à Franciæ regibus impetrârat, vt quotiès Rhemorum vrbem aut ingrederentur, aut præterirent, captiui omnes è vinculis & carceribus dimitterentur: quod quidem hodieque obseruatur: ità boni magistri bonus discipulus Leonardus à rege obnixè petijt, vt in vincula coniectis, si ipse eos inuiseret, libera potestas fieret abscedendi. Cumque id à rege obtinuisset, vbicunquè comperit vinctos in carcere detineri, summoperè eos indè extrahere conabatur. Sciebat enim illud dictum à Saluatore: In carcere eram, & venistis ad me. &, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

Clodoueus rex credit in Christũ. *B. Remigius qd petierit à Franciæ regibus.* *Itemque S. Leonardus.* *Matt. 25.*

Crescebat interìm tota Gallia fama virtutis eius, quòd multi incommoda affecti valetudine, ad eum confluerent, & sani reuerterentur, corporea & spiritali ab eo alimonia recreati. Erat vir Dei alacer in exhortando, suauis atque humilis in sermone, in actione simplex & pudicus, in promissis verax, in eleemosynis largus & munificus: in reddenda ratione modestus, atq; adeò tenuis & submissus, vt non familia nobili, sed abiectissima ortus videri posset. Eius famą permotus Francię rex, honestos ad eum legatos misit, qui eum accersirent, aitque venienti ad se: Obsecro te, vir Dei Leonarde, vt non recedas à palatio meo, donèc sis pontificia, vt dignus es, functione ornatus. Erat enim iam in clerum ascitus, moribus humilis & mansuetus. Respõdit vir beatus: Si more Maiorũ meorum regibus Franciæ militare voluissem, non dubito, domine mî rex, quin in palatio tuo non mediocri fuerim loco potiturus. Sed quia potiùs elégi abiectus seruire DEO meo, quàm in loco sublimi seruire regi terreno, eas, quas mihi promittis, dignitates & infulas largire illis, qui eas appetunt: mihi satìs est, si liceat in solitudine laudare Deum & Dominum meum. Nec tamen hoc ità accipi velim, serenissime rex, quasì execrandum sit Episcopi munus illis, qui illi obeundo sunt idonei: sed quòd mihi magìs libeat abiectum esse in domo Dei mei, quàm habitare in aulis regũ & principum mundi huius.

S. Leonardi virtutes. *Respuit oblatum Episcopatum.*

Ità ergò posthabito dignitatis terrenæ fastigio, quod rex offerebat, tanquàm fidelis agricola verbum Dei seminãs, Aureliam peruenit, inuentoq; haud procùl extra vrbem venerabili viro Maximino monacho, aliquandiù apud illum moratus est. Diuina autem reuelatione admonitus, indè recedens, in Aquitaniam profectus est. Cumque sancto Liphardo fratri suo, qui fidus ei comes fuerat, eam reuelationem indicâsset, orãs vt secum iret, beatus Liphardus respondit: Equidem mî frater, nisì tibi molestum est, hîc apud Ligerim mihi commodum construam domicilium: tu verò pergas ire, quò te vocat Dominus Iesus: isque tibi vbiquè propitius sit. Ità cùm se inuicèm osculati essent, à se separati sunt: & Liphardus quidem Madunum petijt, vbì etiamnùm requiescit: Leonardus verò abijt in Aquitaniam. Cumque per Biturigum regionem iret, haudquaquàm mortis metu se celauit: sed sicut vir strenuus, armis fidei munitus, Christum prædicabat. Ijs enim in locis tum recens admodùm erat Christiana religio, necdùm abolito prorsùs ethnicismo. Itaque vir DEI, quantùm poterat, verbis & factis Christum annunciabat, pellebat dæmones, surdos, claudos, cæcos, & morbidos omnes ad ipsum venientes, curabat.

Huius Liphardi Vitam quære Tom. 3. Iunij 3. *Miraculis coruscat.*

curabat. Interim suum prosequens iter, galea salutis & scuto fidei instructus, tandem in syluam peruenit, quam Pauum vocant. Ea feris abundans, reges Galliæ & Aquitaniæ principes inuitabat ad venationes. Ferunt etiam singulis annis Galliarum regẽ eò venisse animi gratia, plerunquè etiam regina comitante. Aberat is locus à Lemouicum vrbe decem ferè milliaribus. Cùm autem beatus Leonardus per eam transiret syluam, rex eò venerat cum regina, quæ ex partu in magnum vitæ discrimen adducta, regem non mediocri animi dolore affecit. Adhibebatur varia medicorum opera, sed nihil promouebatur. Plorabat omnis aula & familia regis, quòd regina tam miserè abiret è vita. Vt autem lamentantium voces sensit beatus Leonardus, ab itinere nonnihil deflectens, eò se contulit, multa animi commiseratione permotus, scire volens, quid sibi vellent lugubres illæ voces atque clamores.

Quem simul atquè conspicati sunt aulici, regi indicârunt de eo, quòd quidam vir Dei adesset, qui Angelicum præ se vultum ferre videretur. Mox ad eum aduolans rex, & secum introducens in aulam, ità eum compellat: Dic nobis, venerande pater, cuias sis, vndè véneris, & num sis medendi arte instructus. Vir sanctus respondit: Patria mihi Francia est: vt autem huc accederem, lamentabiles voces me impulerunt: neque verò eam calleo medicinã, quæ ab herbis petit remedia: sed inuocato Christi nomine soleo varios curare morbos. Ijs auditis, lætatur rex, sciscitaturq; ex viro Dei, quo vocetur nomine. Respondente illo se Leonardum dici, seruumq; esse omnipotentis Dei & beati Remigij auditorem: rex audiens tam boni magistri eum esse discipulum, nihil ambigit sanctum & bonum virum esse, ad eiusq; se genua submittens, præ ingenti animi dolore orat, vt opituletur reginę, ex partûs difficultate morienti. Affer mihi, inquit, vir sanctissime, geminam consolationem reginę restitutæ, & prolis feliciter editæ. Tum vir sanctus solita humanitate commotus, lachrymas fundit, regemq; eleuans, cum illo & paucis satellitibus eius intrat in cubiculum, vbi regina decumbebat, oculisq; in cęlum sublatis, Dominum pro illa deprecatur. Deinde exeunte illo cum rege, confestim regina peperit, & omni dolore absoluta est. Itaque rex cum omnibus suis tollit ad sidera manus, laudat omnipotentem Deum, quòd per seruum suum Leonardum tam insigne ediderit miraculum: iubet proferri aureos scyphos & pateras argenteas, permultaq; alia, & gratitudinis ergô donari beato Leonardo. Sed ille homo Dei, cui mundus erat crucifixus cum omnibus pompis suis, regia munera non accipit, sed accito ad se regi dicit voce mitissima: Donum Dei, mî rex, pecunia non comparatur, sed precio fidei fidelibus administratur. Ea igitur, quæ mihi largiri volebas, da pauperibus, viduis, pupillis, & rerum inopia laborantibus, vt possis post obitum æterna felicitate perfrui. Ego nullo horum indigeo: sed in desertis locis, contemptis mundi diuitijs, soli Christo seruire cupio. Atque ea causa fugio hominum turbas, vt Christo nocte & die seruiẽs, possim ad opes pertingere nũquàm perituras.

Reginã ex partus difficultate morientem sanat.

Magna regis munera nõ vult recipere.

Respondit aũt illi rex: Sanctissimæ volũtati tuæ equidem abundè possum satisfacere, & ecce totum hoc nemus tibi tradam possidẽdum. Ego verò, inquit B. Leonardus, non totum, sed eius tantùm partem quandam à te accipiam, serenissime rex, quandò adeò promptum te experior. Itaq; quantum nocte potero asello meo vectus circumire, tantum dari mihi peto. Annuit rex libentissimè, iussitq; omne illud spatium lapideis terminis definiri. Mansit aũt vir Dei in illo loco, condiditq; ibi oratorium in honorem beatissimæ matris Dei, in cuius sinistro latere altare alterum construxit in beati Remigij memoriam. Vixit verò parcissimè, corpus ieiunijs, vigilijs & precibus macerans. Adiunxit quoquè sibi duos monachos, vita & moribus religiosos, vt in ea ecclesia perpetim diuina mysteria celebrarent, quandò ipse sanctorum limina orandi causa visitaret. Solebat enim pro more sępissimè adire basilicam B. Martialis Episcopi Lemouicẽsis: atq; ea causa nolebat oratorium suũ esse sine ministro, dum ipse abesset. Difficulter aũt illic à monachis aqua obtineri potuit, quòd ferè vno milliari apportanda esset. Rogârunt igitur B. Leonardum, vt iuxta ecclesiam aquam ipsis impetraret. Iussit ergò humũ instàr putei fodi, stansque supra effossam humum, orauit Dominum, & mox perennes eruperunt aquæ, quæ vsq; in hunc diem loci eius habitatoribus potum præbẽt. Porrò locũ ipsum B. Leonardus Nobiliacum dici voluit, quòd à nobilissimo rege eum dono accepisset.

Accipit partem nemoris à rege.

Precib' impetrat aquã perennem.

Etsi autem latére percuperet vir sanctus, & hominum frequentiam fugeret: quandò tamen ciuitas abscõdi nõ potest supra montẽ posita, infinita ad eũ malè valentiũ turba con-

Matt. 5.

con-

confluxit, curabanturque ab eo. Fama sanctitatis eius Aquitaniam omnem & Britanniam minorem impleuerat, atque vsque in Germaniam sese effuderat: atque adeò Deus ornauit & illustrauit illum, vt si quis in carcerem coniectus, eius nomen inuocaret, ruptis catenis, nullo impediente, liber abscederet. Indè accidit, vt multi etiã ex longinquis regionibus à vinculis & carceribus per eum liberati, ad eum venirent, & compedes atque catenas secum afferrent, ad eius sese pedes humiliter abijcientes. E quibus etiam nõ pauci apud eum manebant, se illi seruos offerentes: sed vir Dei illis potiùs seruire studebat, partem eis syluæ distribuens, vt consuescerent agriculturæ operam dare, & indè sibi parare victum, non inhiare prædis, nè rursùs in vincula conijcerentur & obscuros carceres. Simul autem salutari eos Euangelij prędicatione instituebat, prætereaque omnes ad se venientes varijs affectos morbis, sanabat sanctis precibus, & optimis sermonibus continenter pascebat, nudos vestiebat, esurientes alebat, cunctisq; necessaria pro viribus suppeditabat. Itaq; amabant eum haud secùs, atquè solent filij parentes suos.

Magna ei vis in liberandis vinctis.

Multa edit miracula.

Cùm autem hęc eius pręclara facinora in Francia diuulgarentur, multi ex cognatis eius, pleriq; etiam familiares eius, distractis rebus & possessionibus suis, cum vxoribus & liberis ad eum se contulerunt. Quos vt ille vidit, non mediocriter admirãs, ait ad eos: Ego vos fugi, & eccè vos me sequimini, quandoquè etiam ad paradisum me secuturi. At illi prosternentes se, Domine pater, inquiunt, tui sumus, & à te, si placet, nunquàm recedemus. Vias tuas ostende nobis, & semitas tuas edoce nos. Respondit vir sanctus: Ego vos, dilectissimi, Prophetæ verbis appello: vos autem reponite ea in cordibus vestris. Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærẽs panem. Timete ergò Dominum, quoniam non est inopia timentibus eum. Diuites eguẽrũt & esuriẽrunt: inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono. Itaq; filij audite me: timorem Domini docebo vos. Ea causa tulit vos Deus è populorũ tumultu & strepitu, vt in hac solitudine mecum commorantes, rectè hîc viuatis in iustitia & sanctitate, memores illius propheticæ sentẽtiæ: Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. itemq; illius: Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm plena domus cum iurgio. Post id genus salutares adhortationes septem eis nemoris sui partes assignauit, tot enim erãt familiæ: iussitq; eos labore manuum suarum victitare, quemadmodùm Apostolus se fecisse dicit, vt haberent vndè possent indigentibus elargiri. Pręter hoc aũt alij multi & ex propinquis & longinquis regionibus ad eum aduentabãt, cupientes ad mortem vsque cum illo permanere. At ille amplectens omnes, fouebat eos vt solet gallina pullos suos. Robur erat validis, atq; infirmis medicina, in tẽplo Dei tanquàm stella matutina refulgens. Vixit diebus vitę suę in timore Domini, ornatusq; virtutum gemmis, seruiuit creatori suo sine querela. Deniquè cùm iam bonũ certamen certâsset, fidemq; seruâsset, quandò visum est altissimo, vt è pſenti seculo emigraret, octauo Idus Nouembris sanctissima anima eius ab Angelis recepta est in cęlum: corpus aũt sacratissimum à fidelibus humatum est in ecclesia, quam ipse cõstruxerat in honorem beatissimæ semperq; Virginis Mariæ & B. Remigij Rhemorum Episcopi. In ea aũt ecclesia multa diuinitùs miracula fiunt, cæci vident, leprosi mundantur, paralytici curantur, varijq; hominum languores, eius precibus depelluntur, pręstante Domino nostro Iesu Christo.

Psal. 36.
Psal. 33.
Psal. 36.
Prou. 17.
Acto. 20.
1. Cor. 4.
2. Thess. 3.

Feliciter ad Dñm proficiscitur.

Miracula ad sepulcrũ eius.

Post eius aũt decessum pagus ille Nobiliacus propter miracula, quæ illic fiebant, in dies aduentantibus hominibus augmentabatur, crescebatq; habitatorum numerus, Clero populoq; incrementa capiente. Euolutis itaq; paucis diebus, diuina reuelatione admoniti sunt Clerici ecclesiæ eius, vt aliud ædificarẽt templũ, & in illud corpus sancti viri honorificentissimè transferrent. Illi visionẽ referũt ad populum, triduanumq; omnibus ieiunium indicunt. Cumq; in ieiunio, precibus & vigilijs pariter perdurarent, Dominumq; rogarẽt, vt locum ipsis ostenderet, ad quem vellet confessorem suum transferri, signo admirabili declaratus est ecclesiæ construendæ locus. Tertia enim nocte in tota ferè prouincia illa nix altissima décidit: porrò locus ille, in quo vir sanctus quiescere voluit, prorsùs intactus à niue permansit. Eo conspecto miraculo, cũ magnis vocibus gratias agunt Deo, qui per sanctum confessorẽ suum exhilarârit fluctuantem populum suum: moxq; arreptis ligonibus & sarculis, ecclesiæ fundamẽta fodiũt, eamq; magna operis instãtia breui exædificãt: deindè adunatis fideliũ turmis, in eã corpus sacrũ beati viri cũ hymnis & canticis inferũt. Quæ aũt miracula in hac translatione ꝑpetrata sint, paucis explicari nõ potest. Sed & quotidiana ad eius sepulcrũ fiunt miracula, quę perspicuè testantur.

Insigne miraculum.

ſtatur, qua in gratia ſit apud Chriſtum. Permulta illic ſuſpenſa cernuntur ferrea vincula, multorum etiam enſes & lanceæ, quos è bellorum rabie liberauit. Quòd ſi quis velit catenas eò allatas, itemq; compedes, ocreas & manicas ferreas oẽs certo numero comprehendere, & in ſcripta redigere, fortaſsis res incredibiles narrare videbitur. Qui aũt eò adueniũt, non poſſunt ambigere, quin vera dicamus: iiq; ex tanta ſuſpenſi ferri copia magis animis confirmãtur & hilareſcunt. Porrò aũt ſi quis & antiqua & quotidiana eius miracula annotare inſtituat, priùs ſe tempore, quàm rerum copia, deſtitutũ experietur. Sed quandò omnia referre non ſinit multitudo, nihil autem ex iis commemorare ſtultiſſimum eſt, pauca è plurimis breuiter dicemus, quæ ad lectoris demulcendum animum, tanquàm flores ex amplis pratis decerpſimus. Infinita eius miracula.

Lemouicenſium Vicecomes quidã, ob deterrendos homines à maleficiis, immaniſſimam iuſſerat parari catenã, eamq; ad cippum alligari, q erat in media turri, haud procùl ab eccleſia B. Martialis, extructa. Prominebat aũt è turri catena, & qui ea ad collum vinciebantur, ſub dio ſtabant: & æſtate quidem expoſiti erãt ſolis ardoribus, hyeme autem niuibus & frigori: & vtroq; tempore pluuiis, ventis & imbribus, aliiſq; cęli iniuriis, ità vt non vnam, ſed mille mortes perferre viderentur. Eam catenam, Mauram appellabant. Vicini omnes valdè ſibi ab illa metuebant, quòd plerunquè etiam innocentes ea punirentur, ſi Vicecomitẽ, vt aſſolet, terrena fortaſsis cupiditas occupâſſet. Ità accidit, quendam beato Leonardo deuotum hominem, abſque culpa ea colligari: qui cùm ferro adeò eſſet ad collum attritus, vt ſupremum ſpiritum vix trahere videretur, recordatus beati Leonardi, ſuſpirabũdus intra ſe dixit: (nec enim catena preſſus vocẽ edere potuit) Sancte Leonarde, qui etiam extraneis te inuocantibus ſubuenis, cur me ſeruum tuum hac catena ſtrangulari permittis? Succurre (obſecro) mihi, antequàm me vitalis deſtituat ſpiritus. Confeſtìm in veſte candidiſſima adeſt ſanctus Leonardus, aitq; ad hominem: Non morieris, ſed viues, & narrabis opera Domini. Surge incolumis, & hanc Mauram perfer ad eccleſiam meam. Nemo enim deincèps ea vincietur, ſed quòd te ex ea exemerim, ſuſpenſa apud ſepulcrum meum palàm teſtabitur. Tu verò ſequere me præeuntem, nec dubites abſportare catenam. nullum enim eius pondus ſenties. Obtemperat homo, ſequitur ducem ſuum, & celeriter ad fores eccleſiæ beati viri perductus, ſolus manet, beato viro ab eius oculis euaneſcente. Mox intrat in templum, ſpectante Clero & populo, ad ſanctum altare: deponit catenam, narrat omnibus, quid ipſi pręſtiterit ſanctus Leonardus. Cuncti laudant Deum: fama rei geſtæ procùl diffunditur, accurrunt Lemouicenſes ciues & vicini omnes, offerunt munera Deo & S. Leonardo, depromũt laudes deuotione præcipua. Homo innoxius diro ſupplicio afficitur. Eum S. Leonardus liberat.

Cùm eius regionis nobiles inter ſe contenderent, quidam è pago Nobiliaco, beato Leonardo deuotus, à quodam nequiſſimo tyranno captus eſt. Is veritus, vt poſteà ipſe narrauit, nè ſanctus Leonardus homini opitularetur, ità apud ſe cogitabat: Si hunc hominem ferro conſtrinxero, prorsùs metuo nè amittam illum. Vt enim apud ignem cera, ſic ad beati Leonardi nutum colliqueſcit ferrum. Si cippo pedes eius incluſero, aut in cuſtodiam eum detruſero, nihilo certior ero. eadem enim illic quoquè Leonardi vis eſt. Planè anxius ſum, quid agam hoc homine, à quo ego mille ſolidos, ſi redimi velit, extorquere conſtitui. Sed ſcio tamen, quid faciam. Iubebo foueam profundiſſimam in intima turri mea fieri, in eamque illum compedibus manicisque ferreis colligatum demergam. necdùm enim ſanctus Leonardus ſub terram ſe demiſit: & quanuìs fortaſsis catenas ferreas diſſoluet, hominẽ tamen è ſpecu ſubterraneo educere nequibit. Porrò etiam ad os foueæ arcam ligneam admouebo, & in ea milites iubebo excubare noctes atq; dies, q eum cuſtodiant. Fecit ergò hęc oĩa ſęuus homo: ſed tamen efficere non potuit, vt licèt in tenebris & magnis catenarum anguſtiis eſſet, ſpem & fiduciam vinctus abiiceret, ſeq; à B. Leonardo ereptum iri dubitaret, quem etiam cuſtodibus audiẽtibus crebrò inuocabat, ſimul orans Dominum, vt per dilectum confeſſorem ſuum Leonardum ſe liberaret. Eccè autem quadam nocte præ laſſitudine illo obdormiente, ſanctus Leonardus cum multa luce adeſt, euertit arcam, in qua milites inerant, eoſq; ſub eam ceu mortuos deprimit: indè deſcẽdit in foueam, alta voce appellat hominem, Dormis'ne, inquiens, an vigilas? En adſum Leonardus, quẽ expetiiſti. Expergefactus homo, viſa luce immenſa, ait ad eum: Domine, adiuua me. Confeſtìm diruptis catenis, & inſtàr luti diſſipatis, propriis vlnis è turri eum exportat; ambulanſque cum eo, familiaria miſcet Singularis virtus S. Leonardi in captiuis liberandis. Extrahit vinctum è profunda fouea.

collo-

colloquia, vt inter se amici solent, tandemque Nobiliacum perducit, vbì extra periculum fuit. Sole orto, exponit vicinis, quæ passus sit à tyranno, quid beneficij à S. Leonardo acceperit. Mirantur omnes, & incredibili gaudio & lætitia afficiuntur.

Peregrinus quidam in longinqua regione audiens, quæ beati Leonardi intercessione miracula fierent, cõstituit eius adire sepulcrum. Fecit, venit eò, orauit, & reuersus est. Dum est in itinere, capitur apud Aruernos, & in arctam custodiam ducitur. Ait ergò ad illos: Quæ hæc vestra immanitas est, vt in hominem, à quo nihil vnquàm læsi estis, quem neque nouistis, neq; vidistis antehàc, tam inhumanos vos declaretis? A S. Leonardo reuertor: pro eius amore vt abire me sinatis, oro. At illi non modò preces eius cõtemnunt; sed etiam mortis minas intentant. Fame, inquiunt, te excruciatum interficiemus, donèc è patria non paruam pecuniæ vim, qua redimaris, petas. Respondet ille: Noueritis me beato Leonardo esse commendatum. Nocte eâdem castelli eius principi apparet S. Leonardus, expostulat cum eo, cur ausus sit capere peregrinum suum, à quo nihil mali illatum esset. Vide, inquit, vt manè absolutum à vinculis, à te dimittas. Ille refert hæc suis militibus, nec tamen soluit captiuum. Altera nocte redit S. Leonardus, sed rursùs nihil impetrat. Tertia nocte reuersus, aufert hominem è custodia, longeque extra oppidum educit. Illo ablato, media castelli pars repentino casu multos crudeles viros opprimit & extinguit: castelli dominus, fractis cruribus, cum ignominia superstes manet.

Alium inhumaniter captũ, mirè eripit.

Apud Nannetes, quod est minoris Britanniæ oppidum, eques quidam carcere tenebatur, catena ferrea vinctus collum, brachia & pedes. Orauit ille sanctum Leonardum, vt tantæ miseriæ subueniret. S. Leonardus, qui nunquàm solitus esset cunctanter adesse ipsum implorantibus, quodam die visibilis apparuit in media domo, vbì captiuus ille detinebatur. Familia omnis, oculis in eum coniectis, expectauit quidnam facturus esset. Permulti enim illic erant, & adeò certò illis constabat, sanctum Leonardum eum esse, acsì aliundè id eis indicatum esset. Ille ergò captiuum manu appræhendit, cunctisque valdè admirantibus, catenam ab eo tollit, rursusque in eius imponit vlnas, iubet vt ad suam ecclesiam eam absportet, eumque per medium illorum educit. Nemo quicquam ausus erat dicere: sed omnes taciti, laudabãt præclara Dei opera, quę efficiebat per beatum Leonardum confessorem suum.

Aliũ quoq; admirabiliter è captiuitate educit.

Cùm adhuc in viuis esset Vuilhelmus magnus Aquitaniæ Dux, dubitatum est à multis, num beatissimi Iohãnis Baptistæ caput apud * Augericũ haberetur. Iussit ergò princeps Vuilhelmus magnam Episcoporum conuocari synodum, vt eorum cõsensu tantus thesaurus inquireretur, & sacratis illorum manibus hæsitanti populo visendus exhiberetur. Quæsitum & inuentum est caput sacratissimum, altarique impositum, cunctis illud ità, vt par erat, venerantibus. Multę tum ea causa illuc allatæ erant Sanctorum reliquiæ, multaque edita sunt miracula per merita illorum: in ijsque S. Leonardus, bonus inprimìs malè habentium medicus, non pauca virtutum signa declarauit. Paupercula quædam mulier filium cęcum eò adduxerat, orauitque sanctos, quorum reliquiæ illic erant, vt ei redderent visum: sed exaudita nõ est. Cùm aũt obuiàm venisset capsæ, in qua ad synodum adducebãtur beati Leonardi reliquiæ, apud se dixit: O beate Leonarde, omnes ad te venientes sanas: ego verò paupercula neque à te, neque ab alijs sanctis filij sospitatem potui impetrare. Simul autem feretro supposuit filium suum, eumq; mox videntem, ad se recepit. Alia fœmina illic aderat, septem nequam spiritibus occupata. Eam quoquè beatus Leonardus curauit. Sanauit etiam claudum quendam.

Cęcus lumẽ recipit. Dæmoniaca curatur, itemque claudus.

Ad Rhodanum flumen castellum est, in quo captiuus quidam asseruabatur. Is sine intermissione inuocans beatum Leonardum, ab eo ereptus est. Sed cùm esset eo loco admodùm profundus fluuius, & homo illi se committere formidaret, beatus Leonardus illum incunctanter per eum transire iussit. Iuit ergò siccis vestibus ad vlteriorem vsque ripam. Alteri cuidam in subterraneam specũ coniecto columbæ specie apparuit, eumq; indè eduxit. Cùm autem atra nox homini viam, qua iret, prorsùs absconderet, columba ob oculos eius volitans, eum antecessit, atque ad locum optatum perduxit.

Duo captiui euadunt.

Latrones quidam rusticum ceperunt, eumque ad quercum suspenderũt, corpore miserè pendente, pedibus arbore compressis, sinistraque manu ad aliam arborem ferreo vinculo alligata: ità vt nihil misero relictum esset liberum, præter solam dextram manum, cui innitebatur. In tãtis igitur angustijs appellat cum lachrymis beatum Leonardum. Et eccè circunfundi sibi cernit lucem clarissimã, & ex ipsa luce audit vocem blandissi-

dissimam: Quid ità clamas? Respondet ille: Deum inuoco, sanctosque eius Martialem & Leonardum appello. Tum vox illa: Extrahe, inquit, pedes & manus, & abi liber & incolumis. Illo dicente, se non posse pedibus & manibus impeditis, rursùs iubetur absque vllo metu facere quod monitus erat. Fecit ergò sic, & compedibus in terram decidentibus, abscessit.

VITA SANCTI VVINOCI ABBATIS, GRAVITER ET DOCTE SATIS CONSCRIpta: *sed nomen Authoris vel ab ipso suppressum, vel à librario neglectum & omissum, MS. codex non habet.*

EATVS Vuinocus in Britanniæ finibus ex nobilium virorum prosapia nascendi exordia sumpsit, sed nobilitatis titulum probitatis indole ornauit. Qui cùm à prima ætate nouus virtutibus quasi semper inciperet, inter ipsa tamen primordia consummator apparuit: & in mundo positus, extra mundum fuit, & sub habitu seculi gessit militem Christi. Inter hæc stupebat in sinu suo Britãnia ciuem suum peregrinari, & intra fines proprios nouis quotidiè actibus exulare & morari. At qui mente iam à patria exulârat, vt etiam corpore esset exul, non ægrè operam dabat. Itaque vt alter Abraham, exire de terra & de cognatione sua, meditatione versabat assidua. Porrò succedentibus ad integrum votis, consilium inuenit res diù mente concepta & agitata. Habuit proindè in consortiũ suscipiendæ peregrinationis coniuratos in Christi sacramenta tyrones, Quadanocum videlicet, Ingenocum, atque Madocum, genere quidem spectabiles, & vita probabiles. Hi vnà cum beato Vuinoco rerum suarum onere expediti, patrio solo parentumque opibus exuti, ad currendam viam mandatorum Dei passibus fidei ducebantur, illud Apostolicum operum suorum vocibus clamantes: Non habemus hîc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.

Nouembris 6. *Magna perfectio S. Vuinoci.* *Gene. 12.* *Cum tribus socijs peregrinatio-nẽ suscipit.* *Hebr. 13.*

Igitur post longa viarum spatia regioni tandèm appulêre Morinorum, vbi fama vulgante sanctorum hominum tum florere religionem compererant. Per id tempus in ea Morinorum seu Taruanensium regione beatus Bertinus in ornamento Ecclesiæ DEI erat lapis preciosus, in Sithiu monasterio merito & officio Abba. Hic sanctitatis suæ aromata longè lateque spirauerat, & in militiam Christi suo exemplo permultos inuitârat atque pertraxerat: cuius laudabilia gesta nôsse qui velit, ex libello, quo eius actus plenissimè continentur, perspicuè discere poterit. Tanti ergò patris regimini viri illi, quos diximus, deuoto se obsequio subdiderunt, & egregium omninò duxêre, ad doctrinam sancti animo peruigili pendére. Eorum verò laudabili deuotione gratulans beatus Bertinus, sub norma pij patris Benedicti docuit eos ferre suaue iugum Christi: monasticisque parére sanctionibus, & verbis & factis instituit. Cumque eos inter ipsa conuersionis primordia culmen perfectionis iam attigisse miraretur, locum eis, in quo singulariùs Domino vacarent, attribuit, vtque cellam illic sacris occupationibus congruentem extruerent, imperauit. Párent imperio, construendo incumbunt ędificio. Locus ille in Morinorum territorio situs, vsque in præsentem diem mons sancti Vuinoci vocatur: vbi illi viri Dei aliquandiù degentes, & se mundo, & sibi mundũ crucifixerunt.

Veniũt ad S. Bertinũ. *Vita eius habes To. 5. Septemb. 5.* *S. Vuinocus fit monachus.*

Habebat tum sanè mater Ecclesia egregium membrum suum, virum illustrem Hermarum, tam opibus quàm moribus præclarum. Hic pro adipiscenda in terra viuentium portione, Deo sanctoque Vuinoco quoddam sui iuris obtulit prædium, quod Vormholt ab incolis vocitatum, vsitatissimum ad nos vsque seruat vocabulum. Adiacet ea possessio cuidam fluuiolo in Taruanensium & Flandrorum confinio, habetque pingue satis solum & fertile frugum. Eò autem Abbas Bertinus destinatis Dei famulis, operam dat construendis seruorum DEI habitaculis, in quibus & Christus in pauperibus chariùs exciperetur, & monasticus ordo secretiùs atque deuotiùs excoleretur. Viri ergò

gò Dei, in militiam Christi succincti lumbos mentis, imperio se iubentis accommodant, iniunctumque opus maturare contendunt. Feruet opus, surgunt ædificia, instruuntur xenodochia: ità vt breuì absoluta & exædificata illa domus Dei, facilè posset ab incolis honorem promereri. Sancti autem viri illi in labore manuum suarum adeò erant diuina gratia instructi, vt non sua, sed quæ essent IESV Christi, quærentes, aliorum salutem suæ anteferre, & aliorum leuandis incommodis sarciendisque detrimentis sua lucra facere viderentur. Nihil enim in omni vita iucundius habuêre, quàm hospitum pauperum & peregrinorum commodis prospicere: eratque eis cor vnum & anima vna, & quod dici solet, erat alius alij dimidium animæ. His ergò instrumentis in semet. ipsis templum spiritussancti construentes, vsque ad finem vitæ à rigore propositi nihil remiserunt.

Monasteriũ in Verom. holt constructur.

Porrò post decessum trium sanctorum virorum, beatus Vuinocus superstes fuit: qui regularibus disciplinis apprimè imbutus, profecerat sanè in omnibus fidei doctrinis, proferens de thesauro cordis noua & vetera. Cumque sæpè memorati tres viri extremum clausissent diem, perpetuam translati in requiem, sanctus Bertinus virum Dei gregi monachorum voluit præesse, quippe qui iam humiliter subesse didicerat. Erat ille quidem antedictis tribus viris ætate minor, sed non inferior sanctitate. Adeò enim in præcedentium sanctorum vestigijs institit, vt in nulla eum virtute posteriorem Ecclesia miraretur. Non enim, vt dici solet, posterior currebat rota, sed præeuntes quosque in bonis actibus maturè attingebat, illud Apostolicum & animo voluens, & opere complens: Quæ quidem retrò sunt, obliuiscens, ad ea, quæ priora sunt, me extendens, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis. An mihi eius iam prędicanda est humilitas & patientia? De quibus sanè quicquid dixero, minus inuenietur, quàm pro meritis tanti viri. Didicit ille mitis esse & humilis ab eo, qui dicit: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. & itèm: Qui maior est vestrûm, erit minister vester. &: Qui se humiliauerit, exaltabitur. Egregium duxit subiectis sibi fratribus ministrare: quia nouit Christum non venisse ministrari, sed ministrare.

S. Vuinocus pficitur monasterio.
Philip. 3.
Matt. 11. 20. 23. 20.

Hospitalitas in eo prompta fuit, quia charitas non ficta: adeò vt illum diem egregiè lætum duceret, cùm hospitem, immò in hospite Christũ, suscipere meruisset. Quicquid operis aliorum manus vel arduum & graue refugiebat, impigrè ille & incunctanter arripiebat. In tantarum autem argumentum virtutum accessit ei à Domino gratia signorum, & qui paruulus in oculis suis fuit, gloriosus factus est per eum, qui dicit: Super quem alium requiescam, nisi super humilem, & trementem sermones meos? Et iam vltimo senio confectus, non fatiscentem causabatur ætatem: sed in emeritis artubus adhuc Christi militiam gessit, in eaque, licèt corpore fessus, fortiùs pedem fixit, & virtute, qua potuit, ad erogandam familiæ Christi tritici mensuram fidelis dispensator incubuit. Sæpiùs autem illud Apostolicum animo reuoluens, Qui non laborat, non manducet: itemque illud Psalmographi: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & benè tibi erit: eisdem præceptis non solùm affectu, sed etiam effectu paruit, atque labore manuum tam suis, quàm aliorum, necessitatibus prospexit. Aptauit enim sibi molam quandam, (nimirùm opus, in quo solet iniuriæ locus esse) quam subindè manibus versando, subindè quoquè orando, suis pauperumque vtilitatibus inseruire coëgit: & mirum in modum, cùm vicissim operi succederet oratio, orationem diuina secuta est benedictio, qua illum celebrem reddidit. Deus enim parcere volens labori fessi senis sui, molam, quod dictu quoquè mirum est, sua spontè fecit circumagi, consulens famuli sui & defessæ ætati, & necessitati. O verè mirabilem Deum in sanctis suis, qui in creaturarum ministerio sic ministris suis ministrat, vt etiam naturæ legem excedere compellat.

Isa. 66.
2. Thess. 3.
Psal. 127.
Præclaro miraculo eum Deus illustrat.

Id verò ille animaduertens, iam securus de labore suo, quippe qui Deum adiutorem experiretur, frustrà se labori manum admouere existimabat, cùm Deus illi suam admoueret: qui dat escam esurientibus, & implet omne animal benedictione. Itaque oculis & manibus semper in cælum intentus, pro collatis sibi à DEO beneficijs, cordis offert sacrificia. Interim fratres, qui labore manuum eius iucundè reficiebantur, & alimentorum copiam, & in sene operis efficaciam mirabantur. Nec erat incerta suspicio, senem diuinitùs adiuuari, cui & ætas prolixior, & ad occasum procliuior esset. Illis ergò admirantibus hinc copiam panis, indè imbecilla membra senis, vnus

Psal. 145. & 144.

eorum

eorum curiositatem temeritate armauit, omnemque rei ordinem oculata fide explorare tentauit. Accedens ergò ad domum illam, vbì vir DEI & labori manuum, & orationi incumbebat, oculis ad foramen curiosè admotis, vidit molam, orante viro Dei, diuinitùs moueri, atque farinæ copiam euomere. Sed ad eius intuitum solito cursu refrenato, mola immobilis mansit, moxque hominis temeritatem vltio diuina secuta est, quæ illum & humì prostrauit, & iusta cæcitate damnauit. Pœnam hanc immodicus quisque & temerarius maiestatis scrutator pertimescat, & à noxia curiositate resipiscat. Plùs enim velle sapere, quàm oportet sapere, quid est aliud, quàm desipere? Ità enim quidam exciderunt à veritate, iustam in seipsis suæ temeritatis mercedem recipientes. Sed ad rem: Ille ergò frater tam visu, quàm gressu orbatus, aliorum manibus reductus est: & qui in non sua plùs, quàm debuit, extitit curiosus, in suis minùs, quàm oportuit, officiosus effectus est. Minùs, inquam, officiosus, quia oculorum & virium officio destitutus. Altero autem die, quid viderit, quid've perpessus sit, ijs, qui aderant, indicauit: & ad virum DEI perductus, pedibus eius aduoluitur, se temerarium, se reum non sine lachrymis fatetur. Nec res potuit reuocari in dubium, quam & cæcitas & pauor hominis demonstrarent. At seruus DEI condolet reo, fontemque illi misericordiæ aperit: condonat iniuriam, consignat eius oculos: dehinc orationis antidotum parat, visum cæcato reparat: & quàm facile ei fuit remittere iniuriam, tam non difficile est cæco visum instaurare. Itaque mœror restituti fratris mutatur in gaudium, confusio in iubilum: tamq; iucundũ erat errati meruisse veniam, quàm cæcitatis pœnam euasisse.

Fratris cuiusdã temeritas castigatur diuinitùs.

S. Vuinoc cæcũ sanat.

Sed ad alias viri DEI virtutes veniamus. Erat ille planè, vt de quodam in Euangelio Dominus dicit, verè Israëlita, & doli expers. Iam mente Deum cernebat, à quo se dolebat in corpore peregrinari. Fidelis in domo DEI œconomus, plùs amari studebat, quàm timeri: & ministrare potiùs, quàm aliorum ministerijs foueri: nec occasione regiæ nobilitatis, qua præclarè pollebat, cuiquam seruilis conditionis ad conuersionem venienti se anteponebat. Animo & vultu hilaris, fide robustus, spe longanimis, charitate diffusus: à dextris & à sinistris, armis iustitiæ munitus, nec prosperis efferebatur, nec aduersis deijciebatur. In consilio prouidus, in intercessione strenuus, sapientiæ sale conditus, lorica virtutum contra spiritales nequitias instructus. His & id genus alijs virtutibus armatus, Dominica bella peregit, & vt vir fortis, principem huius mundi subegit. Cupiens verò dissolui, & esse cum Christo: Educ, inquit, Domine, de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo. Eius autem desiderijs Dominus annuens, petitioni eius non defuit. Mittit Angelos, qui eum ad se euocent, donatiuum largitur emerito militi suo, quod oculus non vidit, auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit. Obijt octauo Idus Nouembris, atque in prædio, quod iam suprà diximus Vorombolt appellari, humatus est: regnante in perpetuum Domino nostro IESV Christo: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Ioan. 1.

Virtutes S. Vuinoci.

Psal. 141.

1. Cor. 2.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS HIERONIS, ET SANCTORVM *eius sociorum, qui Melitinæ decertârunt, Authore Simeone Metaphraste.*

Nouẽbris 7. Patria & mater S. Hieronis.

PRæclaro Hieroni patria quidem erat, secunda Cappadocum prouincia: vrbs autem, Tyana: mater Stratonice, pia fœmina & timens Dominum. Cùm autem Diocletianus & Maximianus Romanum administrarent Imperium, viri in cultu dæmonũ superstitiosissimi, & in simulacra zelum habẽtes maximum: esset verò eis nunciatum, quòd omnis Armeniorum regio & Cappadocũ, facit pręter improbum eorum decretum, & resistit eorum iussis: postquàm satis longo tempore consultârũt, electis duobus viris, qui & ingenio plurimùm valebant, & lingua erant diserta & volubili, & artificij multum habebãt & astutiæ, eos mittunt ad vtranque gentem. Quorum alterum quidem iusserũt præesse Armeniæ, is erat Agricolaus: alterum autem procurare regionem Cappadocum, ei erat nomen Lysias. Quibus quidem nõ solùm fuerat imperatum, vt eos, qui non parebant edicto Imperatoris, & nolebant adorare simulacra, punirent: sed etiam in numeros militum adscriberent eos, qui erant idonei.

Cùm venisset ergò Lysias in Cappadociã, & eos quęreret, qui erant robore insignes, indicatur Hieron vir manu fortis, animo generosus, pręstantissimus omnium, qui erant suo tempore: & statìm mittit eum ducturos milites. Cùm autẽ venissent ad eius ædes, & quem quęrebant, non inuenissent, (colebat enim suum prędiolum) resciuissent verò, vbinàm esset, illuc veniunt. Ille autem cùm vidisset frequentem multitudinem in eum inuadere, & alioquì suspectũ habuisset, quod fiebat, & nollet vir ille pius militare cum impijs & sceleratis hominibus, ità vt erat in rustico habitu, eiecto manubrio securis, quam manu tenebat, eo vltus est eos qui inuadebant: & vehementi in eos facto impetu, non cessauit percutere, donèc omnes eos fudisset, fugam valdè laudantes, vt quæ eis demùm posset dare salutem. Deindè secundò inuadunt, simul quidem & quam amiserant victoriam, recuperaturi, & rem probro ducentes, si cùm sint tam multi, renuncientur fuisse ab vno superati: quinetiam ipsum quoquè timentes Præsidem, si is manus eorum omninò effugisset: & multis alijs vocatis ad ferendum auxilium, sanctum simul inuadunt. Is autem antequàm illi venissent, propè sitam speluncam cum decem & octo viris, qui cum eo erant, subiens, statìm, vt vulgò dicitur, erat aquila in nubibus, eos, qui ipsum inuadebant, re infecta relinquens. Statìm itaq; isti cùm antrum circundedissent, satìs multos quidem statuunt ad ostium, nè aufugeret: alios autem mittunt ad Præsidem ciuitatis, petentes alios, qui darent eis auxilium. Ille autem mittit quidem non paruam manum. Mittit Quiriacum quoquè fratrem diuini Hieronis.

Non vult militare cũ impijs.

Cùm autẽ illi simul adessent, nemo erat, qui antrum auderet omninò ingredi, vt qui Hieronis manus pertimescerent. Quiriacus autem cùm videret eos in magnam adductos dubitationem, consuluit vt parùm recederent, non vi, sed persuasione eum potiùs capturum pollicitus. Quod cùm factũ esset, persuadet fratri, vt exeat è spelunca. Quem cùm assumpsisset, venit ad suam matrem. Illa autem cùm rem audiuisset, & quòd statìm coram Pręside condemnãdus sistendus erat eius filius, ei circunfusa, valdè lachrymabatur, cum solam vitæ vocans consolationem, & baculum senectutis, & recreationẽ acerbæ viduitatis, & quòd sola & absq; vllo solatio mox relinquetur, orbata oculis, grauata senectute, oppressa viduitate. Ille verò cum ea, cum qua par est, reuerẽtia eam amplexus, vbì iussisset valere eos, qui congregati fuerant, cum cognato Victore & duobus fratribus Antonio & Matroniano, magno & intẽso studio iter ingressus est Melitinen, vrgentibus militibus, qui missi fuerant ad ducendum.

Visio offertur ei, ib.

In quodam autem loco, cùm aduentâsset vespera, diuersati, expectabant auroram. In ipsa verò nocte quidam, cãdidis vestibus, indutus ei appâret, miti & benigna voce dicẽs: Eccè

Eccè, ô Hieron, tibi salutem annũcio. Via autem, quam ingrederis, est recta ante te. Non pro rege verò terreno & gloria, quæ facilimè soluitur, decertabis: sed pro cælesti Rege certamen perages, & mox ad ipsum venies glorificandus. Hæc cùm dixisset is, qui conspectus fuerat, & ineffabilem quandam lætitiam eius animo indidisset, statim recessit. Ille autẽ surgens lætus, amicis & cognatis, qui cum eo aderant: Noui, inquit, Dei in me dispensationis mysterium, & decæterò prompto & alacri animo viam propositam ingredior. Vnus thesaurus, vna possessio, vnæ diuitiæ, quæ sunt in cęlis repositæ. Quæ autem sunt pręsentia, nihil iuuant eos qui possident. Quid enim profuerit homini, si totum mundum lucrifecerit, & suæ animæ passus fuerit detrimentum? Nihil est mihi anima preciosius, nihil melius. Sufficit id, quod præterijt meæ vitæ tempus, quod vixi in vanitate. Vado decæterò ad Deum. Vna solùm me cruciat solicitudo, nempe solitudo matris. Illa est enim vidua, & defecta ijs, qui eam sint defensuri: & præterea orbata luce, & quæ iam venit ad extremam ætatem, & me priuatur, qui eram baculus eius senectutis. Sed quoniam propter Christum propero ad mortem, ea ipsi omninò erit curæ, patri orphanorum & iudici viduarum.

lum admodùm confirmans & mutans. *Matt. 16.* *Psal. 67.*

Cùm sic dixisset pręclarus ille Hieron, & propter parentis recordationem esset illachrymatus, confecit reliquum itineris. Deindè cùm venisset Melitinem, includitur in custodia cum alijs, qui erant numero triginta & vnus. Quibus dixit Sanctus: Audite meum consilium amici & fratres. Dicam, quæ sunt vobis futura conducibilia, non in pręsentia, sed in futurum. Quocircà ea sunt omninò curæ futura ijs, qui timent Dominum. Annunciatum est edictum, quòd cràs Præses impius est ijs, qui dij non sunt, oblaturus sacrificium. Si me ergò auditis, despiciamus hoc edictum, & nec simulacra velimus adorare, neque eis omninò offeramus sacrificium. Sacrificemus autem potiùs sacrificium laudis vero Deo nostro, & ei offeramus preces nostras: vt attendẽs precationem animarum nostrarum, det vt forti & excelso animo feramus tormenta, quæ sunt nobis inferenda, & finem beatum assequamur. Hæc cùm dixisset Sanctus: Verba tua, dixerunt ij, qui simul aderant, tanquàm fauus mellis extiterunt dulcia nostro gutturi. Consuluisti enim nobis ea, quæ sunt verè vtilia atque salutaria. Cùm ad Tyrannũ autem relata fuisset sanctorum constantia, & quòd imperatorium quidem edictum execrantur, Christianorum verò fidem vehementer amplectuntur. Hęc ægrè ferens, & ira commotus, cùm in alto sedisset tribunali, & sanctos curâsset sistendos: Quis, inquit, dęmonum in infinitam vos actos amentiam, induxit, vt aduersùs tantam insurgeretis potentiam, & effecit vt imperatoria decreta despiceretis, & magnos deos non adoraretis? Emotæ mentis essemus, dixerunt martyres, & planè dęmonum ludibrium, si Dei cultum tribueremus lignis & lapidibus, quæ sunt opera manûs humanæ. Nunc autem sapienti vtentes ratiocinatione, adoramus Deum vniuersorum, qui cęlum & terram verbo suo & spiritu oris sui produxit ex nihilo.

Cum 31. sociijs ducitur in carcerẽ. *Constans martyrum responsum.*

Cùm autem quidam ex ijs, qui assistebant Pręsidi, ostendens Hieronem, Hic est, dixisset, qui restitit ijs, qui à te missi sunt, & fecit ea quæ audiuisti: Dux ad ipsum conuersus: Vndè tu es, inquit? Cùm autem is dixisset, se esse ortum ex secunda Cappadocum prouincia: & dixisset patriam, dicens se esse Tyaneum: Dux rursùs, Tu es, inquit, qui iussis repugnas imperatorijs, & manuum exultas viribus, vt qui malè affeceris à nobis missos milites? Egregius verò Hieron nihil omninò reueritus, (Sciebat enim ipse quoq; dicere cum Dauide: Odio habentes te, Domine, odio habui, & propter inimicos tuos tabescebam) se eum esse confessus est. Præses autem non tanquàm fortitudinem laudans, quod factum fuerat, sed magìs vituperans tanquàm temeritatem & inobedientiam, in eo quod fuerat constitutum, censuit eum puniendum. Nam quoniam, inquit, stultitia te ad tantam impulit temeritatem, vt imperatoriam despiciens potestatem, & nostri iussûs nullam ducas rationem, & ministros nostros clauîs contundas, manum quæ seruijt menti ineruditæ, ab ipso cubito iubeo amputari. Dicto ergò citiùs factum est, quod iubebatur: alios autem sanctos iubet, vinctos boum neruis, cędi immisericorditer: quod quidem martyribus magìs conciliabat lętitiam, quàm dolorem. Multas enim horas fortiter tolerantes, Deo agebant gratias, qui pro sancto nomine dignos censuerit, qui talia subirent supplicia. Quid deinceps est consecutum? Carcer excipit flagella. Verumenimuerò scio, quòd id, quod est dicendum, quomodò tunc factum sanctis, ità nunc auditum

Psal. 138. *Sæuitur in martyres.*

ditum afferet dolorem vobis auditoribus. Vnus enim ex socijs certaminis, Victor nomine, quem Sancti cognatum priùs diximus, & ijs, quæ iam præcesserant, plagis emollitus, & Inferendarum terrore perturbatus ac concussus, clàm accersito Commentariensi, vt eius misereretur, rogabat valdè humiliter & immisericorditer, & eximeret nomen suum ex actis, & ipsum dimitteret è custodia, accepta pro eo mercede prædiolo, quod erat Coramis. Ille autem lubenter auditis eius precibus, (erat enim ei vicinum id, quod promittebatur) dimittit Victorem è carcere, qui cùm noctù effugisset, inuenit salutem plenam extremo interitu, vt qui miser simul damnum acceperit & agri & animæ: illo quidem tradito ei, qui visus est seruare: hac autem tradita dæmoni. Die autem iam illucescente, cùm rem cognouisset Hieron, intolerabili dolore est affectus, & acerbis deflebat lachrymis cognati interitum, dicens: Hei mihi, ô Victor, quid à te factum est? Quàm grauis tua fuit negociatio? Quomodò emisti animæ interitum? Quid teipsum tradidisti inimicis? Cur gloriæ coronis prætulisti fugæ dedecus? Cur breui vita vitam æternam commutâsti? Cur breuem recreationem præposuisti lætitiæ, quæ non potest terminari? Quantam autem tibi molestiam attulissent mala, quæ afferuntur ab hominibus, si conferantur cum adeò acerbis doloribus, quos es habiturus in manus Dei incidens, & æterno igni gehennæ traditus?

Vnus in pœnis deficit.

Eius defectionem luget S. Hieron.

Sic ille deflens, cùm satìs fuisset lamẽtatus, vocatis suis cognatis Antonio & Matroniano: Adeste, inquit, vltimam meam audite voluntatem: vt reuertentes, eam perducatis ad effectum. Volo sorori quidem meæ Theotimiæ dari possessionem, quam habeo in Pedisia: vt ex ea sibi parans ea, quæ sunt ad victum necessaria, ipsa mei martyrij peragat memoriam. Alia autem omnia, quę mihi supersunt, dimitto matri propter ipsam viduitatem, quæ cura eget & auxilio: & prætereà ad senectutem & cęcitatem. Manum autem meam abscissam ei tradentes, dicite, vt scribat ad magnificentissimum Rusticium, qui Ancyrę administrat rem publicam, vt prębeat domum in Badesana, vt manus mea illic deponatur. Cùm Sanctus sic fuisset testatus, quatuor pòst diebus Præses sedens pro tribunali, accersit eum cum alijs sanctis. Postquàm autem multis machinis eorum fortitudinem conatus prosternere, partìm quidem blanditijs, partìm verò minis eos tentâsset, postremò autem virgis quoquè fortiter cecidisset, & eos vidisset penitùs immobiles nulli rei cedere, iubet eis amputari capita.

S. Hieron condit testamẽtum.

Martyres cæduntur virgis.

Cùm autem educerentur sancti extra ciuitatem, psallebant in via: Beati immaculati in via, qui ambulant in via Domini. Deindè cùm venissent ad locum definitum, & genua inclinâssent, &, Benignè suscipe, ô Christe, animas nostras, dixissent, eis amputata sunt beata capita. Cùm Christiani autem noctù eorum corpora sustulissent, sepeliunt honorificè. Antonius verò & Matronianus ad Pręsidem accedentes, auri permultum dabant, vt acciperent caput sancti Hieronis. Ille autem, Nisi mihi, inquit, tantum auri dederitis, vt ex æquilibrio capiti respondeat, id vos non accipietis: magni æstimans vir execrandus, sed non recta ratione, caput martyris reuerà longè preciosissimum. Illi autem cùm id tanti non possent emere, erant animo perplexi. Sed hoc quidem, vt homines: Deus autem hìc quoquè inuenit exitum. Vir enim quidam Senatorius, fidelis & amans martyrum, cui nomen erat Chrysaphius, cùm aurum pro capite expendisset, id accipit à Pręside: & cùm templum extruxisset pulcherrimum, vbì Sancti finem vitæ acceperant, illic hoc sacrum caput honorificè deponit & magnificè.

Psal. 118.

Cæduntur capite.

In quanti fecit antiquitas sacras reliquias.

Auarus autem Pręses, vt qui propter Sancti caput tãtum lucrifecisset, quærebat manum, ex ea quoquè lucrum captans. Sed cùm eius voluntatem sensissent boni Antonius & Matronianus, cùm intempesta nocte eam sustulissent, fugiunt: & cùm in suam venissent ciuitatem, tradunt matri manum charissimi filij, singulatìm omnia de sancto ei narrantes. Illa autem cùm martyricam illam manum in manibus accepisset, & lachrymas doloris gaudio contemperâsset, eam crebrò subijciebat oculis, deosculabatur, & tanquàm totum habens eum, quem desiderabat, circunfundebatur, amplectebatur, nesciebat quid faceret, partìm quidem se gaudio, partìm autem tristitiæ dispertiẽs, dicendo: O qualia pro qualibus accepi, ô charissime, vt quę te qdem emisi viuum & saluum: nunc autem pro toto & viuo solam manum accepi, partem quãdam, proh dolor, & breues reliquias: vt magìs defleam & habeam stimulum mœroris, vt quæ per eam deducar ad memoriam. Atquì in dolore quidem te peperi infelix, labore autem te âlui, spe-

rans

rans te futurum baculum senectutis, ducem imbecillitatis, cõsolationem animi ægritudinis. Sed enim quid mihi accidit, quæ deducta sum ad lachrymas, cùm me oporteat lætari & exultare, quòd fuerim mater martyris, quòd Deo obtulerim donum mei vteri, quòd cùm te, ô charissime, aluërim & erudierim, & pietatẽ exercuerim, nõ te viderim consummatum morte communi & inutili? Vtilitatem enim magnam habet mors martyris, qua tu es consummatus. Sed me, cùm decesseris, nè omninò relinquas: sed tuis intercessionibus apud eum, pro quo effudisti sanguinem, me ab hac laboriosa & calamitosa vita citò liberatã apud te statuas, hac in re mihi reddens mercedẽ nutritionis. Hæc cùm dixisset, deposuit manum in eo loco, in quo iusserat martyr: & quæcunque mandata fuerant, deduxit ad effectum, glorificans Christum verum Deum nostrum: Quem decet omnis gloria, maiestas & laus cum principio carente eius patre & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Sãcti apud Deum pro nobis intercedunt.

VITA S. VVILLIBRORDI TRAIECTENSIS EPISCOPI, AVTHORE ALBINO FLACCO *Alcuino, Caroli Magni præceptore.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Domino eximio, venerabili atque laudabili Beornrado Archiepiscopo, humilis Leuita Alcuinus salutem. Delatis ad nos vestræ excellentiæ literis, in quibus vestrum agnoscens in Domino studium, & diuturnam in lege eius meditationem, magno me gaudio affectum esse fateor. Sed tamen longè imparem me petitionis vestræ consideraui, vtpotè nullo prærogatiuę munere eloquentiæ suffultus ad implẽdum, quod iussistis: ac nisi me charitas vrgeret, quæ nulla negare solet, non auderem vltra meę paupertatis vires negocium attingere. Tamen vestris orationibus diuina donante gratia, & sanctissimo patre Vuillibrordo intercedente, cuius me vitam, mores & miracula scribere sic studiosè rogas, tuis paruï, pater sancte, pręceptis, & duos digessi libellos: vnum prosaico sermone gradiẽtem, qui publicè fratribus in ecclesia, si dignum tuæ videatur sapientię, legi potuisset: alterum Pierio pede currentem, qui in secreto cubili inter scholasticos tuos tantummodò ruminari debuisset. Vterque tamen propter occupationes diurnas furtiuis noctium lucubratiunculis dictatus est, & eo magis vestrę indigent defensionis, quo minùs ab authore proprio expoliti sunt. Meum fuit, pręcipientis nõ sperne re authoritatem: tuum est, obedientis defendere imperitiam. Vnam quoquè priori libello superaddidi Homiliam, quæ vtinam digna esset tuo venerando ore populo prędicari. Itèm secundo adieci sermoni elegiacum carmen de viro venerabili Vuilgiso, patre scilicet sanctissimi pontificis Vuillibrordi, cuius corpus requiescit in cellula quadam maritima, cui ego, indignus licèt, legitima, Deo donante, successione deseruio. Sed & omnia, quæ vel prosa gradiente, vel versu currente dictaui, tuæ sanctitatis spectant iudicium, vtrùm digna memorię, an pumice radenda * feroci: nec nisi tuo roborata examine, procedent in publicum.

Alcuinus scripsit prosa & carmine vitam S. Vuillibrordi.

* ferro.

VITA.

Fvit in Britannia insula, prouincia Nordanhũbrana, quidã paterfamiliâs genere Saxo, & nomine Vuilgis, religiosam in Christo cum coniuge & omni domo sua, sicut pòst signis patefactum est, agẽs vitam. Nam relicto habitu seculari, monachicam cõuersationem elegit, ac nõ multò pòst crescente in eo feruore vitę spiritualis, arctiori animi studio solitaria seipsum mancipauit districtione in promontorijs, quę mari Oceano & Humbri flumine cinguntur. Ibi etiam multo tempore in quodam paruo oratorio, sancti Andreę apostoli CHRISTI nomine dicato, in ieiunijs & orationibus atque vigilijs Deo seruiens, etiam miraculorum signis claruit, & nomen eius celebre factum est. Nec confluentes cessabat ad se turbas suauissima verbi DEI admoni-

Nouẽbris 7.

S. Vuillibrordi pater, vir sanctiss.

monitione cohortari. Sed & illius gentis regi & optimatibus honorabilis effectus est: intantùm, vt ei aliquas terrarum possessiunculas, illis promontorijs adiacentes, ad ędificandam DEO ecclesiam, dono perpetuo contulerint. In qua pius pater modicam quidem, sed honestam, DEO seruientium adunauit congregationem. In qua & post multiplices sancti laboris agones, à Deo coronatus corpore requescit, & posteri eius vsque hodiè ex sanctitatis eius traditione possident. Quorum ego meritis & ordine extremus, eandem cellulam per successiones legitimas suscepi gubernandam, qui hanc historiam sanctissimi patris & summi sacerdotis Vuillibrordi, te iubēte, beatissime pontifex Beornrade, conscripsi: Qui tanto patri & summi sacerdotij dignitate, & generis posteritate, & sanctorum locorum obseruatione, quæ ab eo in Dei honorem constructa esse noscuntur, secundùm datam tibi à Deo gratiam, hæres dignissimus extitisti.

Beornrad. S. Vuillibrordi successor.

Et vt eiusdem sancti patris Vuillibrordi altiùs natiuitatis originem, & mox in vtero matris diuinæ electionis repetam præsagia, reuertar vndè egressus sum. Nam sicut sanctissimus præcursor Domini nostri Iesu Christi beatus Ioannes Baptista, ex vtero matris Deo sanctificatus, religiosis parentibus, vt Euangelica narrat historia, Christum ceu solem pręcedens lucifer, multis in salutem profuturus, natus est: ità & sanctus Vuillibrordus in plurimorum genitus salutem, religiosis parentibus natus esse dinoscitur. Nam vir venerabilis Vuilgis, de quo nobis pauloantè sermo fuit, ad hoc tantùm, Deo prędestinante, matrimonio iunctus est, vt talis ad profectum multorum populorum ex eo ederetur proles. Igitur vxor eius, mater scilicet beati Vuillibrordi patris, intēpesta noctis quiete cęleste in somnis vidit orama. Visum est ei, quasì nouam in cælo videret lunam, crescente illa vsquedum plena videbatur esse. Quam diligentiùs intuens, repentino cursu lapsa ruit in os eius. Qua deuorata, eius intima splendore perfusa sunt. Euigilans verò, timore perterrita, cuidam religioso presbytero retulit somnium, illoque interrogante, si ea nocte, qua ei visio facta est, suo more solito iungeretur viro, acceptaque ab ea eius rei confessione, ità respondit: Luna, quam ex modica vidisti in magnam creuisse, filius est, quem in ea nocte concepisti: qui luce veritatis caliginosos tenebrarum errores discutiet, & quocunquè perrexerit, comitante superni luminis splendore, plenum suæ perfectionis ostendet globum: coruscanteque rumoris eius candore, & morum pulchritudine, multorum in se alliciet adspectum. Huius ergò somnij interpretationem, rerum veritas subsecuta est.

Luc. 1.

Visio matris S. Vuillibrordi. Spauna visum.

Visionis interpretatio.

Factum est post circulum dierum, & mulier peperit filium, sacroque fonte baptismatis regenerato, imposuit ei mater nomen Vuilbrord. Et statìm ablactatum infantulum tradidit eum pater Ripensis ecclesiæ fratribus, religiosis studijs & sacris literis erudiendum, vt fragilior ętas validioribus inualesceret disciplinis, vbì nihil videret nisì honesta, nihil audiret nisì sancta. Quē diuina mox gratia ab ineunte pueritia & sensu proficere, & moribus pollere, quantùm ad tales congruit annos, concessit: ità vt nostris temporibus nouum Samuel nasci putares, de quo dictum est: Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Deo, quàm hominibus. Ibique in prædicto monasterio multis profuturus puer, clericatûs accepit tonsuram, & pia professione monachum se fecit esse, & inter cæteros eiusdem sanctissimi monasterij adolescentes enutritus est, sed nulli alacritate minor, nulli humilitatis officio secundus, nulli lectionis studio inferior: sed sic quotidiè bonę indolis puer proficiebat, vt teneros pueritiæ annos, morum grauitate transcenderet: factusque est grandæuus sensu, qui corpusculo modicus fuit & fragilis.

Literis & moribus imbuendus traditur puer Vuillibrordus.

1. Reg. 2.

Fit monachus.

Igitur in sacris eruditionibus, & in omni sobrietate, morumque honestate, beatissimo vsque ad vicesimum ętatis suę annum adolescente proficiente, arctioris vitę ardore succēsus, & peregrinationis amore instigatus, & quia in Hybernia scholasticam eruditionem viguisse audiuit, etiam quorundam sanctorum virorum, fama narrante, conuersatione incitatus, & pręcipuè beatissimi patris & Episcopi Egberti, qui cognomento sanctus vocabatur, necnon & Vuicberti venerabilis viri & sacerdotis Dei, quorum vterque ob cęlestis patrię amorem, domo, patria, cognationeque relicta, Hyberniam secessit, ibique dulcissimos supernę contemplationis fructus seculo nudus, Deo plenus, solitaria quotidiè hauriebat conuersatione. Horū beatus adolescens ęmulari cupiens religionē, cum cōniuentia sui Abbatis & fratrum, in Hyberniam veloci cursu contendit,

Proficiscitur in Hyberniam.

tendit, prædictorum patrum se familiaritati coniungens, quatenùs ceu prudentissimà apis, ex eorum propinquitate mellifluos pietatis carperet flores, & in sui pectoris alueario dulcissimos virtutum fauos construeret. Ibique duodecim annis inter eximios simul piæ religionis & sacræ lectionis magistros, futurus multorum populorum prædicator, erudiebatur, donèc occurreret in virum perfectum, & in ætatem plenitudinis Christi.

Tricesimo itaque & tertio ætatis suæ anno, maior egregio viro fidei flamma crescebat in pectore, ità vt parùm ei videretur sibi soli tantummodò in religionis sanctitate sudâsse, si non & alijs quoquè in prædicationis veritate prodesset. Audiuit in borealibus mundi partibus messem quidem multam esse, sed operarios paucos. Sed vt somnij, Deo dispensante, impleretur veritas, quod mater olim de eo se vidisse testatur, suæ conscius voluntatis, licèt adhuc diuinæ dispensationis ignarus, illas in partes nauigare cogitauit, & clarissima Euangelicæ prædicationis luce, torpentes longa infidelitate populos, si Dei esset voluntas, illustrare. Assumptisque secum duodecim fratribus, eo fidei feruore armatis, quo & ipse, nauim conscendit: quorum aliqui posteà, ob prædicationis Euangelicæ instantiam, martyrio coronati sunt: aliqui verò Episcopatûs ordinem accipientes, post sanctæ prędicationis labores, in pace quieuerunt. Feruet desiderio paganos conuertendi.

Igitur vir Dei cum socijs, sicut prædiximus, nauigauit, donèc prospero cursu ad ostia Rheni fluminis vela deposuit, ibique optata telluris statione refocillati sunt, & mox ad castellum Traiectum, quod in ipsa fluminis ripa situm est, peruenerunt, in quo etiam post aliquod tempus, Deo donante, & verbo fidei crescente, idem sanctus Vuilibrordus sedem Episcopatûs sui habuit. Sed quia eadem gens Frisonum, in quo idem ædificatum est castellum, cum rege suo Radbodo paganis adhuc ritibus sorduit, visum est viro Dei Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pipinum, virum strenuum, triumphis clarum, & moribus probum. Qui eum cum omni honore suscipiens, sed nolens tanto doctore se vel suam priuare gentem, loca ei opportuna intra terminos regni sui præuidit, quó potuisset idolatriæ spinas extirpare, & purissima verbi Dei semina per munda noualia abundantiùs spargere: vt impleret propheticum præceptum: Nouate vobis noualia, & nolite serere super spinas. Cumque studiosissimè vir Dei per loca singula discurrendo, optatum euangelizandi opus exercuisset, & semina vitæ, supernæ gratiæ rore irrigante, longè lateque in agris multorum cordium ad eius prædicationem pullulâssent, congaudens prædictus Francorum Dux eius sanctissimæ deuotioni, & verbi Dei clarissimæ multiplicationi, maioris profectûs occasione, prudenti cogitabat consilio eum Romam mittere, vt à domino Apostolico Sergio viro sanctissimo tunc temporis, in summi sacerdotij honorem ordinaretur: quatenùs Apostolica benedictione & iussione suscepta, maiori ab eo missus fiducia roboratus, in opus Euangelij reuerteretur, iuxta Apostolicum illud: Quomodò prędicabunt, nisi mittantur? Quod cùm viro Dei persuadere tētaret, renuit primùm, nec se tantę authoritatis honore dignum esse referebat: Enumeratisque Apostolicæ sanctionis præceptis, longè se inferiorem huic virtutum catalogo asserebat, quem egregius mundi prædicator, filium suum Timotheum erudiens, oportere Episcopum habere censuit. Dux verò contrà religiosè suasit, quod vir Dei verecundè negauit. Tandèm omnium vnanimitate victus, & (quod maius est) Dei dispensatione coactus, consensit, magìs volens plurimorum humiliter obedire consilio, quàm suam pertinaciter defendere voluntatem. Et sic cum honorifica legatione, & muneribus, authoritati Apostolicæ condignis, Romam directus est. Sed die quarta, priusquàm illò veniret, beatissimus Apostolicus, Angelica in somnis responsione admonitus est, vt illum cum summo honore susciperet, & quòd multarum animarum esset illuminator futurus, à Deoque electus, & ad hoc venisset, vt summi ab eo sacerdotij honorem susciperet, nihilque ei negandum esse, quicquid petisset. Qua factus Apostolicus admonitione certus, cum magno gaudio, & summo eum suscepit honore: & vt in eo fidei agnouit feruorem, religionis deuotionem, sapientię plenitudinem, die competenti populo aduenięte, aduocatis venerabilibus ad societatem ministerij sacerdotibus, publicè in ecclesia beatissimi Petri principis Apostolorū cū magna dignitate more Apostolico eū ordinauit Archiepiscopū, ac ordinato nomen imposuit Clemens, vestimentisque suis sacerdotalibus induit eum, & sancto quasi superhumerali Aaron, pallio

Cum 12. socijs venit Traiectum.

A Pipino principe honorificè excipitur.

Oseæ 10.

Rom. 10.

1. Tim. 3.

Visio summi Pontificis.

S. Vuillibrordus venit Romā ad Pontificem.

Ordinatur ab eo Archiepiscopus.

pallio dignitatis & indumenti confirmauit gloria: & quicquid voluit vel petiuit, aut in patrocinijs sanctorum, aut in rebus Ecclesiasticis, cum tota mentis alacritate tradidit illi, firmatumque benedictione, donis ditatum, cum salutaribus præceptis iterùm cum in opus Euangelij remisit.

Accepta ergò Apostolicæ authoritatis benedictione, cum maiori fiducia deuotus verbi Dei prædicator, ad præfatum Frãcorum Ducem regressus est. Qui eum cum summa honoris magnificentia receptum, cum suæ potestatis iussione in opus Euangelij direxit, maximè tamen in borealibus regni sui partibus, quò eatenùs ob raritatem doctorum, vel duritiam habitatorum, fidei flamma minùs relucebat. Eo vir Dei instantiùs illis in regionibus semina vitæ sparserat, quo plùs necessarium antiquam ignorantiæ famem depellere perspexerat. Qualem, diuina gratia adiuuante, illis incolis fructum fecisset, testes sunt vsque hodiè populi per ciuitates, vicos & castella, quos ad veritatis agnitionem & ad vnius omnipotentis Dei cultum pia admonitione perduxerat. Testes quoquè ecclesię, quas per loca singula construxerat: testes & Deo famulantium congregationes, quas aliquibus adunauit in locis.

Fructus prędicationũ eius

Tentauit quoquè idem vir Dei vltra Francorum regni fines cælestis doctrinæ flumina deriuare. Nam tunc temporis regem Frisonum Radbodum cum gente sua paganum non timuit adire, & quocunquè perrexerat, verbum DEI cum omni fiducia loquebatur. Sed præfatus Frisonum rex licèt virum Dei humilitatis gratia benignè susciperet, nullis tamen vitæ fomentis saxeum eius cor emolliri potuit. Cùm ergò apud eum vir Dei fructificare se non posse sentiret, ad ferocissimos Danorum populos iter euangelizandi conuertit. Ibì tum, vt fertur, regnabat Ongendus, homo omni fera crudelior, & omni lapide durior: qui tamen, iubente Deo, veritatis præconem honorificè tractabat. Quem dum obduratum moribus, & idolatriæ deditum, & nullam melioris vitę spem habentem offendit, acceptis tunc triginta eiusdem patrię pueris, ad electos à Deo populos regni Francorum reuerti festinauit. Sed in eo ipso itinere catechizatos eosdem pueros vitę fonte abluit, nè aliquod propter pericula longissimi nauigij, vel ex insidijs ferocissimorum terrę illius habitatorum, damnum pateretur in illis, volens antiqui hostis pręuenire astutias, & Domini sacramentis animas munire acquisitas.

Prædicat Christum in Frisia.

Itèm in Dania.

Et dum pius verbi Dei prędicator iter agebat, peruenit in confinio Frisonum & Danorum ad quandam insulam, quę à quodam deo suo Fosite, ab accolis terrę Fositesland dicebatur: quia in ea eiusdem dei fana fuére constructa. Qui locus à Paganis in tanta veneratione habebatur, vt nihil in ea vel animalium ibì pascentium, vel aliarum quarumlibet rerum, quisquam gentilium tangere auderet, nec etiam à fonte, qui ibì ebulliebat, aquam haurire, nisì tacens, pręsumeret. Quò cùm vir Dei tempestate iactatus est, mãsit ibidèm aliquot dies, quousquè sepositis tempestatibus, opportunum nauigandi tempus aduenirct. Sed paruipendens stultam loci illius religionem, vel ferocissimum regis animum, qui violatores sacrorum illius atrocissima morte damnare solebat, tres homines in eo fonte cum inuocatione sanctę Trinitatis baptizauit: sed & animalia in ea terra pascentia, in cibaria suis mactare pręcepit. Quod Pagani intuentes, arbitrabantur eos vel in furorem verti, vel etiam veloci morte perire. Quos cùm nihil mali cernebant pati, furore pérciti, regi tum Radbodo, quod viderant factum, retulerunt. Qui nimio furore succensus, in sacerdotem Dei viui, suorum iniurias deorum vlcisci cogitabat: & per dies semper tribus vicibus suo more mittebat sortes, & nunquàm damnatorum sors, Deo vero defendente suos, super seruum Dei, vel aliquem ex suis cadere potuit: nec nisì vnus tantùm ex socijs sorte mõstratus, & martyrio coronatus est. Vocabatur verò vir sanctus ad regem, & multùm ab eo est increpatus, quarè sua sacra violâsset, & iniuriam deo suo fecisset. Cui pręco veritatis constanti animo respondit: Non est deus, quem colis, sed diabolus, qui te pessimo errore deceptum habet, ô rex, vt animam tuam ęternis tradat flammis. Non est enim Deus, nisì vnus, qui creauit cęlum & terram & omnia quę in eis sunt: quem qui vera fide colit, vitam habebit sempiternam: cuius ego seruus hodiè tibi testificor, vt ab antiqui erroris vanitate, quam coluerunt patres tui, tandèm aliquandò resipiscas, & credens in vnum DEVM omnipotentem DOMINVM nostrum IESVM CHRISTVM, & vitę fonte baptizatus, abluas omnia peccata tua, & proiecta omni iniqui-

Barbaræ gẽtis superstitionẽ mira fiducia contemnit.

Radbodus vnum è socijs eius necat.

Illi constãtèr Christũ annunciat.

tate

tate & iniustitia, deincèps nouus homo viuas in omni sobrietate, iustitia & sanctitate. Hoc faciens, cum Deo & sanctis eius gloriam possidebis sempiternam. Si verò me contemnis, viam salutis tibi ostendentem, scito certissimè, quòd æterna supplicia & infernales flammas tu cum diabolo, cui obtemperas, sustinebis. Ad hæc rex miratus, respondit: Video te minas nostras non metuisse, & verba tua esse, sicut & opera. Etsì autem nollet veritatis prædicatori credere, tamen ad Pipinum Ducem Francorum eum cum honore remisit.

Qui in eius lætatus aduentu, rogauit eum destinato verbi Dei opere insistere, eradicatisque idolatriæ spinis, verbum Dei instanter per loca singula serere. Quod etiam pius prædicator haud segniter implere satagebat, circumiens omnes illius terræ regiones, per vrbes, vicos, castella, vbì priùs euangelizauerat, exhortans omnes, quatenùs bono animi proposito in veræ fidei permanerent firmitate. Et dum per singulos dies numerus crescebat fidelium, & maior credentium turba ad verbi Dei agnitionem confluebat, cœperunt plurimi, fidei feruore incitati, patrimonia sua viro Dei offerre. Quibus ille acceptis, mox ecclesias in eis ædificare iussit. Statuitque per eas singulos presbyteros, & verbi Dei sibi cooperatores, quatenùs nouus Dei populus haberet, quò se diebus festis congregaret, vel salutares audiret admonitiones, vel à quibus sacri baptismatis munera acciperet, & Christianæ religionis regulas edisceret. Et ità vir Dei magìs ac magìs de die in diem, diuina donante gratia, proficiebat.

Multi credũt in Christum, extruunturq; templa eorum impensis.

Contigit autem, Pipinum Ducem Francorum diem obire, & filium eius Carolum regno patris potiri. Qui multas gentes sceptris adiecit Francorum: inter quas etiam cum triumphi gloria Frisiam, deuicto Radbodo, paterno superaddidit imperio: in qua tunc gente sanctus Vuillibrordus positus est prædicator, sedique Episcopali in Traiecto castello delegatus est. Qui maiori Euangelizandi occasione accepta, nupèr gladio acquisitã gentem sacro baptismate abluere conatus est. Nec quicquam in ea vetusti erroris, nec tenebras ignorantiæ latére sinebat: sed totã Euangelica luce sine dilatione perfundebat, ità vt in eo populo subitò propheticum illud impleretur testimonium: Et erit: in loco, vbi dicetur eis, Non populus vos: dicetur eis, Filij Dei viuentis. Plurima quoquè diuina virtus fecit per seruum suum miracula: licèt omni miraculorum operationi & signorum ostensioni ministerium Euangelicæ prædicationis præferendum sit, tamen quæ gesta narrantur, ad gloriam donantis Dei non tacenda esse censeo, sed magìs stylo alliganda, nè pereant posteris seculis, quæ priscis temporibus acta esse noscuntur.

Carolus Martellus multas domat gẽtes.

S. Vuillibrordus fit Episcopus Traiectẽsis.

Osee 1.

Quodam igitur tempore, dum venerabilis vir iter Euangelizandi more solito ageret, venit ad quandam villam, Vualachrum nomine, in qua antiqui erroris idolum remansit. Quod cùm vir Dei zelo feruens confringeret, præsente eiusdem idoli custode, nimio furore succensus ille, quasì dei sui iniuriam vindicaret, in impetu animi insaniensis, gladio caput sacerdotis Christi percussit: sed Deo defendente seruum suum, nullam ex ictu ferientis læsuram sustinuit. Socij verò illius hoc videntes, pessimam præsumptionem impij hominis vindicare concurrerunt. Sed à viro Dei pio animo de manibus illorum liberatus est reus, ac dimissus: qui tamen eodem die dæmoniaco spiritu arreptus est, & die tertia infeliciter miseram vitam finiuit. Et quia vir Dei, iuxta præceptum Domini, suas iniurias vlcisci noluit, citiùs à Domino vindicatũ est, iuxta illud: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.

Gladio cæsus nihil læditur.

Vltio diuina in percussorem eius.

Mat. 5.

Deut. 32.

Alio quoquè tempore iter beato viro faciente ad quandam suæ ditionis cellulam, quæ ex nomine præterfluentis aquæ Suestra dicitur, propter compendium propioris viæ per segetes cuiusdam diuitis angustam subintrauit semitam. Quod earundem segetum custos cernens, nimio inflatus furore, virum Dei blasphemare cœpit. Quem conuicia viro Dei inferentem cùm socij, qui cum eo erant, vindicare vellent, miti animo Dei famulus eos compescuit, nolens aliquem sua causa perire, qui salutem sitiebat omnium. Sed cùm insanientis animũ nullo modo lenire posset, dans locum iræ eius, via qua venit, reuersus est. Sed die postera idem infelix, qui famulo Dei conuicia dicere non abhorruit, multis cernentibus, in eodem loco repentina morte perijt.

Patientia eius.

Repentina mors ei conuicia facientis.

Cùm vir DEO plenus propter euangelicæ prædicationis instantiam loca circumiret maritima, aquę dulcis penuriam patiebatur. Quod dum cernebat commilitones, propter ardorem sitis, grauiter sustinere: vocato vno ex illis, pręcepit ei

intra tentorium suum fossam aperire paruam. Vbi secretò fixis genibus orabat Deum, vt qui populo suo aquam in deserto produxit de petra, seruis suis eadem misericordia de arenosa terra aquam produceret. Qui mox exauditus est. nam subitò fons dulcissimi saporis fossam implebat. Quod sui cernentes, gratias agebant omnipotenti Deo, qui sanctum suum magnificauit, & exaudire dignatus est. Bibebantque vsque ad satietatem, secumque ad prędestinati itineris necessitatem, quantum sufficere videbatur, portare curabant.

Exod. 17. Num. 20. Miraculum

Iterùm sanctus Dei sacerdos in quodā loco iter agens, vidit mēdicantes inopes duodecim, pariter postulantes sibi aliqd à prætereuntibus solatij. Quos, vt erat mitissimus, benigno adspexit animo, vnique ex suis mandauit specialem suum flasconem sumere, ac pauperibus miscere Christi. Ex quo omnes illi duodecim vsque ad satietatem bibebant: & mirum in modum, illis abeuntibus, ex optimo vino flasco, de quo tanti biberant homines, inuentus est plenus, vt antè. Hoc comperto, benedicebant omnes Dominum Deum nostrum, dicentes: Verè impletum est in nobis, quod in euangelio dicitur: Date, & dabitur vobis.

Praeclarum miraculum. Luc. 6.

Venit quoquè vir sanctus ad suum visitandi gratia monasterium, & post orationes ad Deum & salutationes fratrum, & admonitiones pacificas, circumiens singula fratrum habitacula, si quid in illis emēdandum fuisset, pius pastor explorare voluit. Intrauit quoquè in cellarium, in quo modicum vini reperit in vase, in quod suum benedictionis gratia cum oratione immisit baculum, & exiuit. Sed eádem nocte in eoipso vasculo vinum crescere cœpit, & supereffundi vasis margine. Hoc cellarius cernens, insperata abundantia obstupefactus, nec celare audebat, quod diuina misericordia per serui sui benedictionē geri cognoscebat. Crastino manè cucurrit, & ante pedes sancti patris se prosternens, confitebatur quid vidisset. Qui more solito Deo gratias agens, memorque Dominicæ iussionis, discipulis suis præcipientis, nè cui transfigurationis gloriam ante diem resurrectionis suæ dicerent, præcepit eidem cellario, nè cui miraculum, quod viderat, ante diem obitûs sui ediceret. Sed & aliud huic simile per eius benedictionē Deus Christus operatus est miraculum.

Item aliud. Mat. 17.

Perueniens seruus Dei cum socijs suis ad domum cuiusdam amici sui, & paulispèr cupiens in domo dilecti lōgi laborem itineris refectione alleuare, patremfamiliâs nihil vini habere comperit. Quatuor ergò modicos flascones, quos tantùm in itineris solatiū secum eius socij ferebant, iussit afferri: eosque in eius nomine benedixit, qui in conuiuio nuptiali aquas conuertit in vinum. Et mirum in modum post benedictionem, quasi quadraginta viri ex illis lagunculis vsque ad satietatem bibebant, & cum magna gratiarum actione lætis sibi inuicèm animis dicebant: Verè Dominus Iesus impleuit, quod in Euāgelio promisit, dicēs: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.

Iohan. 2. Aliud illustre miraculum. Iohan. 14.

Perrexit idem sanctus prædicator quodam tempore more solito, ob euangelizandi gratiam, cum festinatione in Frisiam, & propter laborem viæ, in pratis cuiusdam diuitis paululùm lassos refocillare equos volebat. Quos diues ille in pratis suis pasci cernens, superbiæ spiritu equos cædere cœpit, & è pascuis abigere. Quem vir Dei placidissimis verbis alloquitur, dicēs: Desine nobis iniuriam facere. Non enim propter læsionem tuî, sed propter necessitatem nostri, ad horam in his pascuis quiescere voluïmus. Instat nobis opus Dei peragendum, cuius tu quoquè mercedem habere poteris, si nos quantùm ad te pertinet, adiuueris animo, memor illius Domini nostri Iesu Christi dulcissimę promissionis: Qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Sed magìs mente pacifica nobiscum quasi amicus teipsum reficiens, aliquantulùm bibe, nobisque cœpto itinere pergentibus, tu à Deo benedictus, reuertere in domum tuam. Ille autem in malitia pertinax, nolens pacificis viri Dei verbis acquiescere, sed conuicia ingeminans, opprobria iaculans: Tu me, inquit, hortaris bibere, & pacem tecum inire: scito certissimè, quòd tecum bibere pro nihilo habeo. Rapiensque ex eius ore verbum hoc vir Dei: Si non velis, ait, mecum bibere, non bibe. Et statìm paratis socijs, perrexit viam suam. Ille quoquè contumax, domum suam festinabat adire, sed totus subitò siti ardebat. Cupiensque ardentem stomachum vino refrigerare, os, quod viro Dei conuicia ingessit, vini potionē recipere non valebat: & qui pacem cum seruo Dei voluntariè noluit, pœnā in seipso necessariè sustinuit. Vocati sunt medici, qui sitim sedarent, aut facul-

Mat. 10. Diuinitùs punitur homo cōtumeliosus in virum Dei.

cultatem ægroto bibendi præstarent. Anhelabant viscera, sed non fuit, qui guttam vini feruescenti pulmoni infundere valuisset. Tandem aliquandò pœnitentia ductus ille, in seipsum reuersus est, & agnoscebat sanctum Vuillibrordum esse, quem offenderat, illiusque, anhelante spiritus, optabat reditum. Qui sequenti anno eâdem reuersus est via, præcognitoque aduentu eius, obuius ei homo ægrotus venire festinabat, culpam cõfitens suam, & quam patiebatur pœnam aperiens, pro amore Christi se solui deprecabatur. Quem vir Dei misericordia motus absoluit, deditque illi cum benedictione de suo bibere calice. Qui mox absolutus bibebat, & sanus in suam reuersus est domum. Eum vir sanctus liberat.

Est in Treuerensi ciuitate monasterium puellarum, quod temporibus beati Vuillibrordi Episcopi pestis acerrima inuasit. Cuius acerbitate multæ ex ancillis Dei moriebantur: quædam verò longo infirmitatis dolore iacebant in lectulo. Cæteræ verò nimio terrore turbatæ, quasi præsentem mortem metuebant. Et quia propè est prædictæ ciuitati sancti viri monasterium, quod appellatur* Esternaco, in quo vsque hodiè sanctus ille requiescit corpore, & eius posteri ex legitima traditione patris, & pijssimorum pietate regum tenere noscuntur: ideò antedicti fœminæ monasterij, audientes sanctum virum illuc venire, statìm miserunt legationes, postulantes eum non tardare venire. Qui beati Petri principis Apostolorum mitissimo doctus exemplo, de Ioppe ob viduarum Christi petitionem venientis Lyddam, vt sanctam suscitaret Tabitham, festinus venit, audito desiderio ancillarum Christi, ad illas. Et veniens, mox in eodem monasterio Missa pro infirmis celebrata, aquam benedixit, qua & domos illarum adspergi iussit, & ægrotantibus potandam transmisit. Quæ citò, diuina donante misericordia, conualuêre, nec vllæ in eo monasterio prædicta peste exindè moriebantur. *Epternaci Act. 9. Nota hic effectum Missæ & aquæ benedictæ.

Contigit cuidam patrifamiliâs & domui suæ dira dæmoniacæ illusionis tentatio, ità vt apertè malignus in eius domo spiritus, ex horrore & maleficijs habitare agnosceretur. Nam subitò cibos, vel vestimenta, vel alia domui necessaria, rapere solebat, & in ignem mittere. Quinetiam paruulum, inter amplexus parentum pausantem, illis dormientibus, tulit, & in ignem proiecit. Sed vagitu infantis parentes excitati, vix paruulum de incendio ëruërunt. Et multa atrocia eadem familia à nefando spiritu perpessa est, nec à quolibet presbyterorum expelli potuit, donèc vir sanctus Vuillibrordus, à patrefamiliâs postulatus, aquam illis benedictam direxit, præcipiens omnem domûs illius supellectilem foràs efferre, & aqua illa adspergi, præuidens in spiritu domum flammis consumendam esse. Quibus ità gestis, vacuam domum à loco lectuli ignis inuasit, totamque consumpsit. Altera verò in eo loco cum sanctificatione aquæ benedictæ ædificata, nihil exindè pristinæ tentationis passi sunt in ea: sed cum omni tranquillitate & quiete degentes, & Domino gratias agentes erant, qui illos per seruum suum redimere dignatus est. Et hic obserua vim aquę sacratæ.

Idem quoquè vir Deo amabilis, quædam prophetico prædixerat spiritu, quæ pòst rerum euetus vera probauit. Baptizauit enim Pipinum, filium Francorum fortissimi Ducis Caroli, patrẽ huius nobilissimi Caroli, qui modò cum triumphis maximis & omni dignitate gloriosissimè Francorum regit imperium. De quo Pipino patre eius idem sanctus vir præsaga voce coram discipulis suis prædixit hoc vaticinium: Scitote, inquiens, quòd iste infans sublimis erit valdè & gloriosus, & omnium præcedentium Francorum Ducibus maior. Huius itaque vaticinij veritas nostris probata est temporibus, nec opùs est testimonijs assequi, quod totius regni agnoscit authoritas. Scit nanque omnis populus, quibus nobilissimus victor celebratur triumphis, vel quantùm terminos nostri dilatauit imperij, vel quàm deuotè Christianã in regno suo præparauit religionẽ, vel quid pro defensione sanctæ Ecclesiæ Dei apud extraneas exercuit gẽtes: quę omnia meliùs oculis probari, quàm verbis explicari queunt. Prophetia S. Vuillibrordi.

Fuit verò iste vir sanctus, omni dignitate præclarus, statura decens, vultu honorabilis, facie venustus, corde lętus, consilio sapiens, ore iucundus, moribus compositus, & in omni opere Dei strenuus. Cuius autem patientiæ esset, ex antedictis eius gestis ostenditur. Quantam verò habuerit industriam in Euangelio Christi prędicando, vel qualiter illum in opere prædicandi diuina adiuuerit gratia, non necessè est nostro prosequi stylo, quod totius populi testimonio comprobatur. Porrò eius secreta conuersatio in vigilijs & orationibus, in ieiunijs & psalmodijs, ex vitæ sanctitate & signorum osten- Dotes & virtutes eius.

suorum iniurias sæpiùs vindicare non tardat. Nam miser ille, qui hoc perpetrare crimen non abhorruit, misera subitò morte arreptus interijt. In ipso vitæ exitu aliquibus fratrum reatûs sui crimen ostendit, & vbi ostendisset, quod furto rapuit, indicauit. Videtis, fratres, quàm terribili damnatus iudicio est, qui sancti Dei ecclesiã furto violare non timuit. Idcircò obsecro, vt castam in hac habeatis conuersationem, quatenùs diuina clementia per sancti Clementis viri Apostolici preces in omni petitione honesta vos exaudire dignetur, sicut antè diximus illam exaudire preces infirmantum in eadem ecclesia, eosque cum diù desiderata sanitate domum redire. Nec scilicet dubitandum est, quòd veluti visibiliter corporeas illorum dignatus est Christus sanare infirmitates, ità & occultas animarum nostrarum ægrotationes, intercedente pro nobis sancto suo, qui hîc corporaliter requiescit, & quem spiritaliter præsentem esse credimus, quotidiè sanare non cessat, si firma fide & confessione vera cum lachrymis effundimus in loco isto ante conspectum pietatis illius corda nostra, qui pro sua diuina clementia paratus est ad ignoscendum, si nos tardi non fuerimus ad deprecandum: Cui laus sit & gloria in sempiterna secula.

Horrenda vltio in sacrilegum.

S. Vuillibrordus aliàs Clemens dictus est.

Restat nunc de beato Vuilgiso, qui fuit huius sancti viri, vt antè diximus, pater: vt à quo huius historiæ primum capitulum incipit, de eo nouissimum finiatur. Redijt igitur anniuersarius eiusdem beati Vuilgisi sanctæ migrationis dies, in qua pius Abba Albertus, successor venerandi Archiepiscopi, post sacratissima Missarum solennia, & honorem Deo debitum, cum fratribus epulari & gaudere aggressus est. Sed in eo monasterio nil plus vini inuentum est, quàm duo tantummodò flascones, quorum vnus prandij hora exhaustus est, alter in horam cœnæ reseruatus. Igitur post vespertinam melodiam, pro reuerentia eius diei, fratres ad refectorium reuersi sunt, & post sacras lectiones præfatus Abbas fratres allocutus est, dicens: Decet nos, ô venerandi patres, cum gaudio spiritali venerabilium patrum nostrorum festiuos dies celebrare, & aliquanto laxiùs solito rigore, nostris indulgere corporibus, non luxuriæ, sed charitatis, causa. Nequaquàm verò vos celâssem, si aliquid plus habuissem in hoc monasterio, quàm hunc solum flasconem, qui nobis hora prandij restabat. Potens est tamen Deus per preces sanctorum suorum hunc eundem nobis abundare facere, illos honorificare, & nos lætificare, & ostendere nobis, licèt indignis, suæ pietatis miracula, qui per benedictionem quondàm sancti Vuillibrordi patris nostri, ex quatuor flasconibus quadraginta viros satiare dignatus est. Tantùm cum gratiarum actione in spe bibamus, quod habemus. Primò & secundò de eodem flascone omnes biberunt fratres, & inuentus est à ministro ità plenus, vt antè. Hoc audito, Abbas cum fratribus Deo agere gratias satagebat: biberuntque laudantes diuinam clementiam illa nocte cum sobrietate & lætitia, quantùm voluërunt. O felicem patrem, qui talem generauit filium, qui tali hærede à Deo dignus habitus est. In quo benedictio illa impletur, quę in Deuteronomio legitur: Benedictus tu, & benedictus fructus ventris tui, Amen.

Miraculo augetur vinum inter bibendum.

Deut. 28.

VITA S. FLORENTII EPISCOPI ARGENTINENSIS, EX QVODAM MS. CODICE PER F. *Laurentium Surium, mutato stylo descripta. Consentiunt etiam aliæ historiæ.*

Nouembris 7.

VM Dagobertus rex ad regni Francorum gubernacula sederet, sanctus Florentius cum beato Arbogasto, Theodato & Hildulpho, è Scotia venit in Alsatiam. Vbi cùm sanctus Arbogastus Argentinensi Ecclesiæ datus esset antistes, beatus Florentius in sylua, quam Hasle vocant, vbi Bruscha fluuius è monte Vosago emanat, manibus suis cœpit terram colere, vt victui necessaria pararet. Cumq; illic domicilium condidisset, ceruæ & aliæ feræ è nemore cò aduentantes, omnem eius laborem deuastabant. Non aderant beato viro instrumenta venatoria, quibus eas caperet: sed non deerat magna in Deum fiducia, qua fretus, in Domini nomine iussit eas omnes venire ad fores cellulæ suæ, & illic gradum figere. Per id tempus Dagobertus rex manens in palatio suo Kyrcheimēsi, famulos suos misit, vt venationi operā darēt. Abeunt illi cum canibus, perlustrant montes & syluas omnes, nec vllam feram cōspiciunt. Tandèm ad beati viri domunculam perueniunt, frequentes illic præ foribus eius consistere feras conspiciunt, nihil se loco mouentes, perindè acsì vincula quædam eis iniecta sint. Rei indignitate, vt ipsis videbatur, permoti, cùm virum Dei non cognoscerent, tunicam eius vi auferunt, & recedunt. Ille sequitur abeuntes, apportat securim siue bipennim, vt eam quoquè tollant.

S. Arbogastus fit Episcopus Argentinæ.

S. Florentius cogit feras obedire sibi

Vide contemptū rerū etiam necessariarū.

Illis ergò recedentibus, vbì ad paludem quandam ventum est, equi eorum progredi noluerunt. Vrgent illi quidem fortiter, adigunt calcaria, sed nihil efficiunt. Animaduertunt id se pati ob illatam sancto viro iniuriam: redeunt igitur, redduntque quæ abstulerant. Redditur equis gradiēdi facultas: veniunt ad Dagobertum regem: quid acciderit, enunciant. Ille confestìm mittit equum suum optimè instratum: orat virum Dei, vt illo subuectus, ad ipsum se conferat. Vir beatus equum non admittit, sed suo asello contentus, ad regis palatium proficiscitur. Vbì ad portæ limen accessit, filia regis ab ipso ortu luminibus orbata, itemque muta, repentè & videt, & loquitur: appellatq; beati Florentij nomen, cùm tamen id omnibus esset incompertum. Ascendente porrò illo in palatium, & ad regem ingredi volente, res accidit admiratione digna. Cùm enim non haberet ministrum, cuius opera vteretur in seruando interìm pallio suo, ad solis radium, per fenestram sese infundentem, suspendit pallium: inhęsitq; id illi haud secùs, atquè perticæ cuidam, donèc vir sanctus cum rege collocutus esset. Quæ res tantæ admirationi fuit & regi ipsi, & familiæ eius, vt magnam syluæ eius partem rex ei largitus sit, vbì cellam construęret, villasque adiacentes & multa prædia addiderit, quæ vsque in pręsens monasterium Hasle sibi vendicat.

Hæc alijs Rathildā vocant.

Insigne miraculum.

Porrò autem ex hac vita abeunte beato Arbogasto, sanctus Florentius ei subrogatus est in cathedra Argentinensi, vitamque in populo viuens sanctissimam, gregem sibi creditum vt bonus pastor accuratè custodiuit. In ecclesia quoquè sua, siue monasterio Hasle, religiosos homines, qui Deo illic seruirent, collegit: tandemque bonorum operum cursu confecto, cum Christo ęternùm regnaturus, in pace quieuit. Fuit autem vir sanctus etiam generis nobilitate clarus, sed virtutum ornamentis longè illustrior. Nā in ipso quoquè vernantis adolescentiæ flore, quod etiam apud maturos perrarum est, carnis proculcauit illecebras, patriam parentesque pro Christi amore deseruit, voluntariamque complexus paupertatem, longinquam in exteras regiones peregrinationem suscepit: Christique bonus odor effectus, Ecclesiam Dei & dictis & factis longè lateque suauiter affecit, & tanquàm fidelis & prudens Domini seruus, æternæ vitæ alimonia refecit. Post multos autem exātlatos labores, septimo Idus Nouembris migrauit ad Dominum, conditusque in ecclesia, quam viuens gubernârat, præsentia corporis

S. Florentius succedit S. Arbogasto.

Feliciter decedit.

suæ

sui eam condecorauit. Posteà verò Rhato Argentinensis Episcopus, diuina reuelatione admonitus, sanctissimi viri corpus in locum illum nemoris, quem primò sibi ille delegerat, transferendum curauit, ipseque sibi illic sepulturam elegit. Posteà multis miraculis Dominus virtutum fidelem seruum suum Florentium illustrauit: Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen. Corpus eius transfertur.

VITA SANCTAE MEMORIAE ENGELBERTI ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, QVI PROPTER *iustitiam crudeliter cæsus est, necdùm tamen in Sanctos, quòd sciam, relatus. Author est Cæsarius monachus Vallis S. Petri siue Heisterbacensis.*

PRAEFATIO AVTHORIS AD HENRICVM Coloniensem Archiepiscopum, Engelberti successorem.

Reuerendo Domino suo Henrico, sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopo, frater Cęsarius, numero, non merito, monachus in Valle S. Petri, cum deuotis orationibus paratam ad obsequia voluntatem. Excellentię vestræ pręcepto obediens, vitam, actus, passionem & miracula beatæ memoriæ domini Engelberti prędecessoris vestri, non quomodò debui, sed quomodò potui, scripto commẽdaui: hoc optans, hoc orans, vt Deo eiusque martyri esse possint accepta, vobis & Ecclesiæ vestrę grata, posterisque * necessaria. Considerans materię dignitatem, nõ sine timore ad iniuncta obediui, cùm propter scientiæ insufficientiam, tum propter linguas detrahentium. Sciens enim scriptum, quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere: mâlui minùs dignè scribendo confusionem sustinere, quàm nõ obedire. Quòd si alij viri literati, quorum in diœcesi vestra copia esse dinoscitur, post me scripserint excellentiùs, non illis inuideo, immò gloriæ martyris congaudeo. Non enim meæ professionis est, etiamsi scientia adesset, in historia simplici verborum phaleras quærere, & floribus rhetoricis sententias purpurare: quod non monachorum, sed philosophorum est, qui magis ad ostentationem scientiæ, quàm ad ędificationem morum loquuntur, secundùm quod quidam ait:

for. * vtilia

1. Reg. 15.

Purpureus, latè qui splendeat, vnus & alter
Assuitur pannus.

Vndè oratoriæ iucunditatis dulcedinem, & persuasibilis eloquij venustatem minùs vtilẽ contemnens, beati martyris actus & mortem stylo simplici prosecutus sum, in textûs defloratione magis diuinæ scripturę testimonijs, quàm dictis vtens philosophicis. Vestrum est, cui Dominus scientiam contulit, apponere limam correctionis, ità vt vestro iudicio superflua resecentur, neglecta suppleantur, mutanda mutentur. Quapropter supplico beatitudini vestrę, vt quæ vestra iussione, non mea pręsumptione, per ministerium meum ad laudem martyris conscripta sunt, nisi iure reprobari debeant, quod absit, benedictione vestra roborentur, authoritate perpetuentur.

VITAE LIBER PRIMVS.

Quòd beati Engelberti vocabulum, futuræ paßionis eius præsagium fuerit: & de eius æterna electione. Cap. I.

Nouẽbris 7.

AD honorem Dei patris, & filij eius Iesu Christi, Domini ac Saluatoris nostri, & sanctæ matris Ecclesiæ: actus, passionẽ & virtutes pretiosi martyris & Archipræsulis nostri Engelberti descripturus, gratiã inuoco spiritussancti: vt qui iam positus super candelabrum, fulgore miraculorum lucet in domo Dei, & in ecclesia specialiùs beati Petri Apostoli, styli mei ministerio vtcunque valeat illustrari, & ad posterorum notitiã vtiliter declarari. Videtur mihi inprimis antistitis nostri vocabulum, quoddam futurę beatitudinis eius fuisse præsagium. Ex Teutonico enim Latinoque compositum, Angelicam sonat libertatem, significans, Engelbertum de iugo peccatorum per mortis necessitatem ad Angelicam migraturum libertatem. Si Deus à nobis mirabilis prædicatur in sanctis suis antiquis, multo magìs mirabilem se ostendit in nouo martyre, & tali martyre diebus his nouissimis, eô quòd miraculorum tempora modò non sint, vt quidam ait: Rara auis in terris, sanctitas huius temporis. Et ideò miracula crebra, quæ de patre nostro videmus & audimus, & per ipsius merita fieri credimus, tanto nobis debent esse gratiora, quanto propter tempus rariora. Sanctitatem, quæ vitæ defuit, mors preciosa suppleuit: & si minùs perfectus in conuersatione, sanctus tamen effectus est in passione. Consummatus in breui, expleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima illius. Nam placens Deo æterna prædestinatione, factus est dilectus in passione. Quis enim sanctitati eius contradicat, quem cordium cognitor, & meritorum ponderator Dominus, signis tam varijs mirificat? Non qui seipsum commendat, vt ait Apostolus, ille probatus est: sed quem Deus commendat, ille probatus est.

(Margin: Etymologia nominis Engelberti. — Psal. 67. — Sap. 4. — 2. Cor. 10.)

De nobilitate eius, & quòd à puero stipendijs Ecclesiasticis honoratus sit. Cap. 2.

VIdetur sancto Engelberto cõgruere, quod per Salomonẽ dicitur: Læua eius, id est, Christi, sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Ad lęuã spõsi ptinent bona corporalia & terrena: ad dexterã verò, bona spiritualia atq; cælestia. Bona corporalia sunt, generis & *morũ nobilitas, valetudo corporis & pulchritudo. Bona dexteræ, virtutes sunt, qbus in præsenti aĩa illuminatur: & vita æterna, quæ virtutibus pmeretur. Vtraq; bona, dexteræ scilicet & sinistræ, Salomõ alibì exponit, cùm dicit: Lõgitudo dierũ in dextera eius: diuitiæ aũt & gloria, in sinistra illius. Sanctus aũt Engelbertus quãdiù vixit, gloria & diuitiæ in domo eius fuerũt: cuius iustitia, quã per passionẽ meruit, permanet in seculum seculi. Quàm copiosè in præsenti bonis sinistræ sustentatus sit, & in illis quieuerit, paucis explicabo. Quæ enim in tempore geruntur, cum tempore voluuntur: & nisì scripto perpetuentur, citiùs ab hominum memoria delentur. Erat autem vir nobilis valdè, & spectabilis genere, filius Engelberti Comitis de monte. Cuius patrui fuêre Fridericus & Bruno Archipræsules Colonienses: Adolphus verò, qui Brunoni in Episcopatu successit, patrui eiꝰ filius fuit. Mater eius, filia erat Comitis Geldrensis, viri diuitis atque potentis. Theodoricus Episcopus Monasteriẽsis, & Engelbertus Osnaburgensis electus, nepotes patrui eius extitêre. Eccè de tam nobili ac insigni prosapia martyr noster carnis duxit originem. Nec degenerauit moribus: qa ab ineunte ætate puer prudens erat & amabilis, secundùm nominis sui participium, gerens vultum Angelicum: tractabilis, liberalis, humilis satìs, & gratiosus valdè. Annos pueriles transcendens, & in adolescentem proficiens, ità se omnibus conformare studuit, vt clericis se clericum, & militibus se militem exhiberet. Erat etiam in eádem ætate tantę pulchritudinis, vt in omni clero, nec in laicis quidẽ, vir illo pulchrior inueniri nõ posset. Adspectu decorus, statura procerus, viribus robustus: ità vt speciali quodam priuile-

(Margin: Cãt. 2. & 8. — *for. maiorum — Prou. 3. — Genus eius. Pater. Mater. — Egregia corporis forma)

uilegio mater natura tantæ speciei congaudere, & in illo quasi in speculo resultare videretur. Huiusmodi diuitijs naturæ, accesserunt diuitiæ, vt ità dixerim, fortunæ. Nam cùm adhuc puerulus studeret in scholis, sic stipendijs Ecclesiasticis oneratus est, & honoratus ecclesijs, videlicet Præbēdis & Prępositurís, vt magìs dignitates & diuitię eum venerari, quàm ipse illas, viderentur. Non opera iustitiæ hęc, neque salutis diuitiæ, sed retia dęmoniorum, instrumenta & laquei peccatorum, quos ipse euadere non potuit. Nam mundanæ gloriæ deditus, totus illis multipliciter est irretitus: sed electis, teste beato Paulo Apostolo, omnia cooperantur in bonum. Hæc idcircò commemoro, vt cognoscat lector, de quali viro martyrem sibi elegit Dominus, de vase iræ faciens vas gloriæ. De scholis emancipatus, in Præpositum maiorem est electus. Electus est deindè in Episcopum Monasteriensem: sed eundem Episcopatum suscipere nō acquieuit, adolescentiæ suæ fortè pertimescens.

Abundat opibus.

Rom. 8.

Recusat Episcopatū Monasteriensem.

De discordia Episcopatûs temporibus Philippi, Othonis, Friderici regum. Cap. 3.

CIrca idem tempus dominus Adolphus Coloniensis Archiepiscopus, à prauis consiliarijs seductus, insupèr multa pecunia corruptus, ab Othone filio Henrici Ducis Saxoniæ, quem ipse ex consensu domini Innocentij Papæ, Romanorum regem creauerat, & Aquisgrani coronauerat, rupto iureiurando recessit, & aduersarium eius Philippum Ducem Sueuiæ, filium Friderici Imperatoris eligens, in sede regia consecrauit. Propter quod in ciuitate propria, Colonia scilicet, ex mandato iam dicti Innocentij, à iudicibus ad hoc delegatis citatus, excommunicatus & depositus est. Excommunicati sunt cum eo vniuersi penè nobiles terræ, eò quòd ei adhęrerent, & Philippi partes fouerēt. Quanta eodem tempore in Episcopatu Coloniensi perpetrata sint incendia, prouinciæ vastatæ, ecclesiarum bona direpta, nunc Othone, nunc Philippo pręualente, paucis non potest explicari. Adolpho successit Bruno, Prępositus Bonnensis, qui à Philippo rege, qui cum exercitu Episcopatum Coloniēsem intrauerat, in castro Vuassinberg magìs dolo, quàm vi captus, vinctus est & eductus. Philippo autē occiso, & Othone in regno confirmato, ad sedem suam redijt: & non multò pòst in fata cedēs, Theodorico sanctorum Apostolorum Pręposito sedem reliquit. Hic pręsente rege Othone in Archiepiscopum est electus, & pallij dignitate eius gratia celeriùs donatus. Rege verò ab Innocentio in Imperatorem consecrato, propter retractionem terræ *Mechtildis, quam Papæ contulerat, tam graues inter eos oriūtur inimicitiæ, vt Othonem, quem vsque ad hoc tempus paterno affectu fouerat, excommunicaret, eiq́; Fridericum Hērici Imperatoris filium & regem Siciliæ, aduersarium suscitaret. Ad cuius promotionem Sifrido Moguntinēsi Archiepiscopo plenariam potestatem legationis contulit: qui Theodoricum Archiepiscopum, eò quòd fautor Othonis esset, indignè satìs deponēs, Adolphum restituit. Neuter tamen illorum Episcopatum recuperare valuit, licèt in Curia Romana ab vtroq; satìs pro illo laboratum sit: sed vtriq; trecentæ marcę ex redditibus Episcopalibus sunt assignatæ. Ecclesię verò Coloniensi libera electio remissa est. Hęc inserta sunt, ô lector, vt posteris innotescat, in quali statu Ecclesiam, per longa & varia schismata laceratam & depauperatā martyr noster factus Episcopus inuenerit, & in quali illam dimiserit.

Adolphus Coloniensis Episcopus deponitur.

Bruno illi succedit.

Brunoni Theodoricus.

* Mechildis

* Mathildis

Vt Episcopus factus Engelbertus, prouinciæ tyrannos compresserit prudentia magìs, quàm armis. Cap. 4.

POst depositionem Othonis Friderico adhęrens, ac per hoc fauorem domini Innocentij Papę conquirens, cōmuni consensu in Archiepiscopum electus est. In ipsa die electionis ob pręcedentem infirmitatem tam debilis fuerat, vt vix stare aut incedere posset: eratq́; signū, quòd flebile principium melior fortuna sequeretur. Nam circa principiū electionis eius, totius pacis inimicus diabolus, qui feruescere facit quasì ollam profundū maris, suscitauit ei aduersarios acerrimos, scilicet Theodoricum Comitē de Cleuo, & Vualramū Ducem de Lymburg & Comitē in Lutzelburg, eorumq́; cognatos & auxiliarios, vt futurus Machabęus in eis experiretur. Quos ità humiliauit & repressit, vt illorum exemplo cęteri Comites ac nobiles terrę territi, contra ipsum mutire non auderent, verentes sibi euenire posse, quod quidam ait: Tum tua res agitur, paries cùm proximus ardet. Aedificauerat enim Vualramus castrum & villam forensem in Ducatu Coloniensi, quam dominus Archielectus destruxit & exussit.

Engelbertus creatur Episcopus Coloniēsi.

Iob 41.

Ob quam causam tam graues ortæ sunt inter eos inimicitiæ, vt dominus Archielectus, & frater eius Comes Adolphus, diuortium fieri vellent inter Henricum filium Ducis Vualrami, & filiam eiusdem Adolphi, consanguinitatem prætendentes, nè Comitia ad Henricum vxoris gratia deuolui posset. Non fuit adeò potens, qui in Ducatu eius vel Episcopatu, inimici sui terram vastare auderet per incendium. Sic Comitum siue aliorum nobilium vel potentum insolentias repressit, vt penè nullius castrum destrueret, vel terram vastaret: magìs prudentia, quàm bellorum copia, sibi subiugans omnia, ità vt de eo dictum videatur,

Comitia, pro Comitatus.

Aduersarios vt edomârit.

Quique dolet, quotiès cogitur esse ferox.

In ciuitatibus suis principalibus, Colonia scilicet & Susatia, maiorem exercuit potestatem zelo iustitiæ, quàm aliquis Episcoporum ante eum. Ad curias Friderici Imperatoris, tunc regis, cum tanta gloria & expensis accēdit, vt cęteris principibus superior gloria & honore haberetur. Quantùm eidem Friderico adstiterit, quātùm eius partes contra Othonem promouerit, vsque hodiè experitur. Et cùm maximas haberet expensas, tum propter curias regales, tum propter supradictos nobiles, quorum timore corpori suo custodiam adhibebat satis sumptuosam, ab Honorio Papa, qui Innocentio successit, antequàm pallium ei dare vellet, soluere cogebatur, quæ eius antecessores Adolphus, Bruno & Theodoricus, dissensionis tēpore consumpserant in curia, cum sorte vsuras grauissimas, quorum summa transcendisse dicitur sedecim millia marcarum.

Vt regni tutor factus, firmam pacem effecerit, & Coloniensem ditârit Ecclesiam. Cap. 5.

FRiderico rege ab Honorio in Imperatorem coronato, cùm intrâsset regnum Siciliæ, audita Archiepiscopi sibi in Alemānia benè noti probitate, per literas Imperiales regni negocia citra Alpes illi commisit, Henrici filij sui eum cōstituens tutorem, & totius regni Romani per Alemāniam prouisorem. Qui regni negocia non absq; timore suscipiēs, Reipublicæ tam vtilē & tam fidelem se exhibere studuit, vt de contingentibus vel modicum, vel nihil negligeret, & inuidus, vbi detractionis dentem figeret, in eius verbis vel actibus nō inueniret. Congregatis principibus, Henricum puerum Aquisgrani in regem cōsecrauit: quem nutriebat vt filium, & honorauit vt dominum. Cum quo & sine quo diuersas regni partes perlustrans, tantam fecit pacem, vt Augusti tempora crederes. Videntes huiusmodi virtutis opera prædones & dissensionis amatores, glorię pontificis, sicut de Ionatha legitur, inuidentes tabescebant: boni verò, & maximè negociatores, ipsum laudantes, & benedicētes Deum, pro concessa potestate glorificabant. Die quodam mercator quendam Archiepiscopum Imperij, ipso audiente, pro fide publica per quędam loca diœcesis eius interpellabat. Quam cùm ille dare renueret, nobilium siue militū illic habitantium malitiam prętendēs, gloriosus Archiepiscopus & Dux Engelbertus, non Episcopo insultando, sed petenti compatiendo, ait: Dic mihi bone vir, audésne te committere conductui meo? Respondente illo constanter, Etiam domine: subiunxit Machabęus noster: Sume istam chirothecam, & si necessè habuēris, pro signo ostēdas: & si aliquid tibi vi sublatum fuerit, ego tibi omne damnum restituā. Et fecit sic, gratia signi, immò timore Episcopi, sua securus deducēs. Sicut scriptū est de Iuda, Similis factus est leoni in operibus suis, & protegebat castra Israël, id est, bona Ecclesiæ sibi cōmissæ gladio suo. Natura leonis esse dicitur, vt prostratis parcat, & erectos inuadat. Nouerat leo noster, Machabęus noster, tum ex nobilitate naturæ, tum ex zelo iustitiæ parcere subiectis, & debellare superbos. Erat enim defensor afflictorum, & malleus tyrannorum, magnanimus & humilis, gloriosus & affabilis, rigidus & lenis, multa pro tempore dissimulans, & cùm minùs speraretur, ad vindictam se accingēs. Acceperat aūt cum Episcopatu gladiū spiritualem, & cum Ducatu gladium materialem. Vtroq; gladio rebelles coërcuit, quosdam excommunicādo, quosdam per militiam debellando. Sic Machabęus priùs proprio in deiectione inimicorū, deindè Apolloni gladio legitur pugnâsse. Et qđ eius laudi immorer, cùm gloria, diuitijs & potētia, sicut de Salomone legitur, oēs supergressus sit pontifices, qui ante eum fuerunt in Colonia: excepto Brunone primo, cuius gratia Ducatus Episcopatui per Othonē primum Imperatorem, cuius frater erat, additus est? In rebus exterioribus & fama sub nullo pontifice vsq; ad diem hanc, tātùm Ecclesia Coloniēsis profecit, quātùm sub Engelberto. Prædia plurima simul & feuda, Ecclesię diù subtracta, & à multis eius antecessorib⁹ siue p̄ torporē,

Imperij negocia ei demandātur.

1. Mach. 10.

1. Machab. 3.

Præclarę eius virtutes.

Ibidèm.

3. Reg 3.

Auget opes Ecclesiæ Coloniēsis.

siue

siue per inualetudinem neglecta, ipse per iudicium & sententiam recuperauit. Puto tamen, quòd iudicio vel sentētia modicùm profecisset, si animi virtus & militiæ robur illi defuisset. Prȩter redditus Episcopales, post mortem fratris tenebat terram patris, de qua habebat ministeriales multos & redditus magnos. Ob quam causam Ducis Vualrami, cuius filius Henricus filiam Adolphi Comitis duxerat vxorem, contra se non modicam excitauerat inuidiam: sopita tamen omnia fuerant tali pacto interueniente, vt dominus Episcopus, quoàd viueret, teneret terram: ille verò ab eo singulis annis in pecunijs reciperet pensionem. Prætereà feudis multis ac prȩdijs diuersis Ecclesiam Coloniensem ditauit & sublimauit, terminos eius ciuitatibus, castris & possessionibus ampliauit. Quædam ex his de nouo ædificauit, quędā renouauit, nonnulla pecunia comparauit. In quibusdam ciuitatibus & turribus suis, turrita satisq; pulchra construxit palatia. Henricus Dux Lotharingię & princeps Imperij, probitate prȩsulis attractus & illectus, & qa prudens esset in consilio, & validus in auxilio, quædam sua prȩdia, quę hîc nominare necessè non est, de manibus præsulis Engelberti iure feudali suscepit, tanto pontifici eiusque Ecclesiæ volens arctiùs adstringi, & bonis proprijs ab eo gaudens beneficiari. Henricus Lotharingiæ Dux, quanti eum fecerit.

Vt rex Hierosolymitanus Iohannes venerit Coloniam, vtque reges terræ Engelberti amicitiam expetièrint. *Cap. 6.*

IOhannes rex Hierosolymitanus propter eum, & cum eo Coloniam diuertit: vbì tam magnificè susceptus est, vt tam eius, quàm ciuitatis gloriam admirari non sufficeret. Quod dictum est de Salomone, qui regnauit in Hierusalem, quòd reges terræ desiderauerunt videre faciem eius, & audire sapientiam eius, & obtulerunt ei munera: etiam de ipso exponi potest. Cognita eius sapientia atque potentia, & quòd potentior esset † imperio, reges terræ, Franciæ scilicet & Angliæ, Daciæ, Boëmiæ & Hungariæ, miserunt ei munera in auro & argento, gemmisque preciosis, eius adspectu & colloquio vel pro amicitia comparanda, vel pro diuersis causis & necessitatibus vti desiderantes. Hæc, quæ à me in eius laude scripta sunt, qui legerit, & illius gesta vidit, dicere poterit, quod regina Saba Salomoni dixit: Probaui, inquit, quòd media pars mihi nunciata non fuerit. Maior est sapientia tua & opera, quàm rumor, quem audiui. Fama nominis eius & operum iam vsque ad exteras nationes peruenerat, & timebant eum Saraceni. Cui nomen Salomonis re vera congruebat, eò quòd esset multùm pacificus, pacem diligens, & pacem faciens. Gratia pacis reformandæ neque expensis, neque corpori pepercit. Vndè si beati pacifici, immò quia beati, & ipse beatus est. Qui cùm aliquandò argueretur à religiosis, quarè exactiones faceret in populum sibi subiectum, humiliter se excusauit, culpam recognouit, dicens sine pecunijs pacem se non posse facere in terris. Tempore quodam de tali materia conferens cum magistro Iohanne Abbate sancti Trudonis, aiebat: Magister, nôstis quid facere cogitauerim? Respondente illo, Non domine: subiunxit: Super omnes redditus meos duodecim sculteros ordinare disposui, vt illis cȩteri administratores rationem reddant, & ex illis duodecim singulis mensibus singuli mihi meisque administrent: & ità non erit necessè, vt aliena rapiam, siue per exactiones aliquem grauem.

Itemq; rex Hierusalē. 2. Paral. 9. † videl de. esse, in Alijq; multi reges. 3. Reg. 10. Matt. 5.

Vt septem donis spiritussancti ornatus fuerit.
Cap. 7.

DItauerat illum gratia diuina, secundùm vsum exteriorem, spiritu sapientiæ & intellectûs, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, nec deerat ei spiritus timoris Domini. Secūdùm vsum exteriorem dixi, eò quòd spiritualiter sine charitate haberi nequeāt. Statum eius interiorem Deus nouit. Sed & quidam ex eius Capellanis, qui conscientiam eius nouerat, de ipso cum Abbate nostro conferens, sic ait: Licèt dominus meus secularis habeatur, non tamen intùs talis est, qualis forìs appáret. Sciatis eum multas occultas consolationes habere à Deo. Erat enim sapiens ad omnia, & intelligens. Sapienter ad omnia respondit, & quid quisque dicere vellet, facilè intellexit. Cùm venissent Coloniam fratres de nouo Ordine Prædicatorum, necnon & fratres, qui dicūtur Minores, & graues quidā eis essent ex Clero, eisq; coram Archiepiscopo Engelberto diuersa obijcerēt, illos accusando, respondit: Quandiù res in bono statu est, stare sinite. Cumque instarent tam primores, ꝙ plebani, & dicerent,

Testimonium Confessarij eius de illo. Dñicani & Franciscani initiò quid passi sint à Clero.

rent, Timemus nè isti sint illi, de quibus spiritussanctus per os beatæ Hildegardis prophetauit, per quos Clerus affligetur,& ciuitas periclitabitur, verbum notabile respondit: Si diuinitùs prophetatũ est,necesse est vt impleatur. quo verbo compescuit omnes. Spiritu consilij sic abundabat, vt in consilijs dandis esset prouidus, & in responsionibus tam promptus, vt consiliarij eius sua paruipendentes consilia, mutuò dicerent: Dominus noster consilium suum in crumena sua portat. Spiritu fortitudinis ità pollebat, vt neque minis frangi, neque blanditijs facilè flecti posset,os habens agninum, & cor leoninum. Hinc est,quòd cùm dominus Conradus Episcopus Portuensis, & tunc temporis in Alemannia legatus, diceret prædicto Abbati Iohanni: Vndè est, quòd dominus Coloniensis ità timetur? respondit ille: Ex quadam gratia speciali Dei est. Spiritus scientiæ illi non deerat: quia tanto rationis vigebat acumine, vt prudenter inauditas& difficiles solueret quæstiones: quod,multò literatiores eo,facere non poterant. Cui etiam spiritus pietatis tantus inerat, vt,si in turbis positus, consideraret ex remoto pauperem sibi loqui volentem,nutu,siue per nuncium,illum vocaret,& querimonijs eius cum multa patientia perauditis, efficaciter expediret. Hoc sæpiùs illi contigisse certum est. Quàm pleno sinu necessitatibus afflictorum sit compassus,subiecta declarant exempla.

Præclarum Dei donũ.

Rara virt'.

De commiseratione eius erga pauperes & afflictos, & vt tempore famis prouinciæ subuenerit. Cap. 8.

SEdente eo Coloniæ in palatio Episcopali in iudicio, vidua quædam causam habens, propiùs accessit, petens sibi dari aduocatum, qui eius querimonias proponeret.Cui beatus Episcopus compassus,aduocatorum auaritiam non ignorans, viduæ respondit: Bona domina, liceat tibi pro te loqui: tu meliùs nôsti, quæ necessitas te vrgeat,quàm alij. Dicentibus scabinis, Domine, hoc est contra ius ciuitatis: non aduertit verba illorum: hoc tamen adijciens, Nos benè intelligimus verba eius. Alio tempore, descendente eo de palatio, occurrit quidam, in partibus superioribus nescio à quo se spoliatum conquerens.Qui statìm in gradibus gradum figens,ità vt erat vestibus ad iter accõmodis indutus, & calcaribus instructus, substitit, & cum multa patientia hominem audire cœpit. * Marestallo dicente: Domine,ascendite equum, quia via longa est,& tempus breue: acsi nõ audiret, hominem monuit, vt causam suam peroraret.Cumque iteratò clamaret Marestallus,conuersus ad illum Episcopus,ait: Modò negocium produxisti. Cumque plenè intellexisset, vbì vel à quo spoliatus esset homo, accito notario, literas in eodem loco & scribi & obsignari iussit, easque viro tradens, Vade,ait,& ostende ei,qui tibi tua abstulit,has literas: & si tibi non fuerint restituta, rursùs ad me venias,& ego tibi tantundem reddam.sicq; equum ascendit,& abijt.Ostendit & aliud signum magnę pietatis. Anno præterito, cùm annona venderetur sex solidis, & eo ampliùs,&,quod magis terruit homines, nec haberi quidem posset pro pecunia, naues cum annona comparans, authoritate sua è prouincia Moguntina eas iussit adduci, & per cœnobia, quæ magìs indigebant, distribui. Eodem tempore Coloniæ & per totum Episcopatum suum,ad totius prouinciæ subsidium, cereuisiam coqui inhibuit,mâlens maximis redditibus, quos recipiebat ab illis qui cereuisiam coquebant, carere, quàm quęstûs sui causa populos fame perire. Spiritu timoris Domini alienus nõ erat: quia nullus nostri temporis pontificum summo Pontifici plùs illo timoris & reuerentiæ exhibebat. Vndè cùm dominus Honorius Papa mortem eius deplangeret, dixisse fertur hoc verbum:Omnes de Alemannia, timore eius me timebant. Nam propter obedientiam,quam Papæ & regi exhibuit,occisus est.

Nota tanti principis singularem humanitatem.

*Marescalco

Vt prosit multis,sua lucra negligit.

Vt religiosos siue monachos semper honorârit: Cap. 9.

REligiosos, immò in religiosis Christum, ità honorare studuit, vt personis priuatis assurgeret, & tam humiliter cum eis loqueretur, acsi illis subditus esset. Sacerdotes seculares & pauperes valdè, personis illustribus, secularibus tamen, neglectis, de sua scutella comedere, & de suo scypho bibere sępissimè coëgit. Vestimenta sua aliquandò satìs preciosa, quibus ad breue tempus vsus fuerat, non histrionibus,sed sacerdotibus: non scurris, sed Clericis dare consueuerat. Et quia timor sine dilectione minùs placet, beatam Virginem Mariam, quæ mater est pulchræ dile-

Mira eius modestia & humilitas.

Impensè amat matrẽ Christi.

dilectionis, id est, Christi, qui fons est & author totius sancti amoris, intantùm dilexit, vt per annos aliquot, omnes quartas ferias in eius honore ieiunaret, & duabus vicibus, postquàm factus est Episcopus, limina eius in Rupe amatoris visitaret. Decorem domûs Dei cum sancto Dauid sic dilexit, sic desiderauit, vt ecclesiam sancti Petri, quæ mater est omnium ecclesiarum prouinciæ Coloniensis, renouare fratres hortaretur, promittens se quingentas marcas statìm ad inchoationem oblaturum, ac deindè annis singulis marcas totidem, donèc fabrica consummaretur. Fecerat autem ante mortem suam vestimenta pontificalia ex purpura & lino subtilissimo, fimbrijs & laminis aureis, itemque margaritis & gemmis tanti decoris, vt cordis eius deuotio in illis tanquàm in speculo reluceret. Semèl tantùm ijs vestimentis vsus est, idque in velatione sanctimonialium: quod officium sine lachrymis exercere non potuit. Calicem verò aureum ex gemmis preciosis, à diuersis regibus illi missis, valoris, vt aiunt, plùs quàm quingentarum marcarum, ad honorem domûs Dei fieri curauit, quem deuotus super altare beati Petri Apostolorum principis obtulisset, si non priùs de passionis calice bibisset. Psal. 25. Calix ingẽtis precij.

Hæc de vita & actibus beati viri dicta sufficiant, ex multis pauca. Non enim tam multa, quàm vera probitatis eius acta scribere proposui, nè mihi ab ijs, qui virum nouerant, de mendacio possit insultari, cô quòd nondùm expletus sit annus, ex quo passus est: & nè congestorum copia legentibus generet fastidium. Nunc autem quàm feliciter, etsì difficulter, de lęua temporalium per ascensum purpureum, id est, martyrij meritum ascenderit ad amplexus veri Salomonis, id est, ad quietem diuinæ contemplationis, stylus manifestet: quia, vt ait quidam ex eius concanonicis, sacerdos deuotus ac literatus, aliam viam, per quam in statu tali positus ianuam regni cælestis, quæ angusta est, intrare potuisset, non considero.

LIBER SECVNDVS.

Vt propter defensionem Ecclesiæ Essendiensis Comes Fridericus in eius necem clàm conspirârit. Cap. I.

VAS electionis beatus Paulus Apostolus, electorum gloriam, & diuinam circa illos intelligens dispensationem, ait: Quos autem prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, hos & magnificauit. Quatuor hìc enumerat, prædestinationem, vocationem, iustificationem, magnificationem. Primum æternum est, & est causa trium subsequentium. Quos Deus ab æterno prædestinat, hos in tempore vocat, iustificat & magnificat. Beatum pontificem Engelbertum, ab æterno prædestinatum, prędestinantis gratia ad martyrij locum tempore & occasione, quibus voluit, vocauit: vocatum, contritione, confessione & proprij sanguinis effusione iustificauit: iustificatum, signis & virtutibus post mortem magnificauit, & quotidiè magnificare non cessat. De magnificatione eius cælesti, dicere non sufficimus: quia qualis vel quanta sit, nescimus. Causa verò martyrij eius, per quam, illam promeruit, talis erat: Fridericus Comes de Isenburg, aduocatus fuit Ecclesiæ Essendiensis. Est enim Abbatia regalis, & ab Imperatore tenetur. Iste Fridericus, fratre seniore in fata cedente sine filio, vt fratris esset hęres, recedens à Clericatu, factus est miles: & tanto fortassis ad malignandum promptior, quanto à gratia remotior. Vndè Dauid in Psalmo: Qui elongant se, inquit, à te, peribunt: perdidisti omnes, qui fornicantur abs te. Non potest esse sine periculo & gratiæ detrimento, quandò Clerici, qui secundùm nomen suum de sorte sunt Dei, ordine mutato, militiæ se mancipant seculari. Tales, sicut exemplum habemus in multis, cùm ad malum, vt dici solet, deterius tendunt, etiam malis peiores, & crudelibus crudeliores fiunt. Hinc Ieremiæ dicitur à Domino: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Ficus malas, malas valdè. Ficus malæ, sunt maligni religiosi, vtputà monachi vel clerici. Ficus malæ valdè, cùm ex illis fiunt laici. Fuerat enim Fridericus maioris ecclesiæ Coloniensis canonicus. In Comitem ex Clerico mutatus, fit Ecclesiæ Essendiensis Aduocatus nomine, re ipsa inimicus. Non enim defendere, sed magìs deprædari didicit. Cùm pater eius Arnoldus Comes de Altena, vir admodùm prudens & modestus satìs in genere suo, ratione aduocationis satìs indebitè iam dictam Rom. 8. Prædestinatio. Vocatio. Iustificatio. Magnificatio. Causa cędis Engelberti. Psal. 72. Nota. Ierem. 24. Abbatia Essendiensis miserè vexatur.

vexâsset Ecclesiam, iste nouissimus Fridericus exossauit eam. Aduocatos siue sculteros Ecclesiæ, contra volũtatem Abbatissæ & sororũ, amouit: pro libitu nouos instituit: homines ad monasterium quocunque iure attinentes, tantis vexationibus angarians, tantisque exactionibus excorians, vt nobilis illa Ecclesia subsistere, vel diutiùs eiusdem incubatoris insolentias sustinere non posset. Non legerat, vel potiùs non attenderat scri-
Esa. 33. ptum, si legerat, miserrimus ille: Væ qui prędaris, nónne & ipse prędaberis? Abbatissa sæpiùs cum sororibus Coloniam veniẽs, cùm coram primoribus suas miserias, & Friderici violentias priùs domino Theodorico, ac deindè eius successori Engelberto Archiepiscopo exponerent, modicùm profecerunt, quòd amore cognationis multa circa illum dissimularẽt. Post annos aliquot sororum querimonijs dominus Papa Honorius, necnon Imperator Fridericus defatigati, compatientes sæpè dictæ Ecclesiæ, vrgentes literas Episcopo direxerunt. Qui cùm Ecclesiæ Imperialis iniurias diutiùs dissimulare nec auderet, nec vellet, Comitem seriò monuit, sed nihil profecit. Intãtùm autem ei pepercit, vt de proprijs redditibus annis singulis certam pensionem ei offerret, modò ad-
Sap. 1. uocatione legitimè vti vellet: sed ille minimè acceptauit, quoniam in maleuolam animam non intrabit sapientia. Intelligens autem idem ipse Fridericus præsulis volũtatem, quòd eum exhęredare vellet, cognatis cõqueritur & amicis. Et eccè flante Behemoth,
Iob 41. cuius halitus prunas ardere facit, sic succẽsus est ad Episcopum interficiendum, vt verbis fumantibus carbones, id est, satellites suos, homines in malitia exercitatos, & ad omne facinus pronos, ad paricidium inflammaret. Fridericus, dictio Teutonica est, & significat pacis diuitẽ. At misero isti non nisi per antiphrasim, id est, à contrario congrue-
Inflammantur multi in nece Engelberti. bat. Nam pacis inops erat, pacis inimicos sibi socians. Mox cultelli, lanceæ, enses præparantur, à misero miseri falsis promissis animantur. Ego sum, inquit, Comes, castra fortia habens & terram. Duo ex fratribus meis Episcopi sunt. Dux Vualramus, & terræ nostræ potentissimus, affinis meus est, cuius filius Comitatum Montensem habiturus est. Consobrinus sum Theodorici Comitis Cliuẽsis, cuius fratruelis est nobilis vir de Hennisberg. Godefridum Comitem de Arnsberg, Othonem Comitem de Tekelenburg, Herimannum potentem de Lippia, & alios complures iniurijs affecit, læsit & offendit, nec est qui sanguinem eius vindicet. Omnes vos ditabo, protegam & sublimabo. Simile quiddam clandestino huic paricidio, antequàm occideretur beatus Episcopus, frater
Militẽ vocat virũ nobilem. Friderici Engelbertus cuidam honesto militi, sicut nupèr ab eius ore audiui, proposuit, ità dicens: Tales & tales sunt cognati mei, tales & tales sunt affines mei, prædictos nobiles nominans, & quis mihi fratribusque meis nocere posset? Respondente milite, Nullus sanè possit, maximè quandiù vobiscum est dominus & cognatus vester Archiepiscopus: ille subiunxit: Ponamus non superesse Archiepiscopum, ecquis nobis vim vel contumeliam inferre posset? Miles quidem respondit, sicut & priùs responderat, sed satìs displicuit ei hic sermo, cùm posteà cǫmperîsset, quarè prolatus esset ab eo. Atque indè conijci potest, hoc sacrilegium non tum primùm, cùm Episcopus occisus est, fuisse conceptum, sed diù pertractatum. Feruntur huic conspirationi consensisse nonnulli potentes, quos fama quidem non tacet, sed propter tempus nominare non licet: sed ve-
Matt. 10. niet narrandi opportunitas, dicente Saluatore: Nihil est opertum, quod non reueletur: & occultum, quod non sciatur.

Vt Susati tractatum sit de pace inter Episcopum & Fridericum Comitem concilianda. Cap. 2.

Fridericus Comes respuit pacis cõditiones. Iob 41. POst festum omnium Sanctorum Deo dilectus põtifex propter bonum pacis Susatum venit. Venit & Fridericus cum fratribus suis Episcopis, alijsque cognatis suis atque consiliarijs. Vbì cùm triduò pro compositione pacis laboratum esset, nulla via, quæ Friderico placeret, inueniri potuit. Indurauerat enim diabolus cor eius quasì lapidem, & strinxerat id quasì malleatoris incudem. Eius consiliarijs tunc temporis congruebat, quod de diabolo, cuius membra per conspirationem effecti
Ibidem. sunt, paulò superiùs ad Iob dictum est à Domino: Corpus illius quasì scuta fusilia, compactum squamis se prementibus. Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhęrebit, & tenentes se nequaquàm separabuntur. Ità erant, quicquid ore dicerent, conspiratores illi in concepta malitia pertinaces & indurati, ità cohęrentes & confœderati, vt nullum pacis consilium corde possent admittere.

Vt

Vt quibusdam religiosis mors eius reuelata sit, & quidam etiam eum præmonuerint. Cap. 3.

PLacuit circa idem tempus spirituisancto, martyris sui finē quibusdam viris religiosis, idque diuersis in locis, reuelare. Monachus quidam cōgregationis nostræ, iuuenis probatæ vitæ, Abbati nostro secretiùs dicebat: Domine, si qua habes tractanda cum Archiepiscopo, nè differas: quia breui morietur. Post dies paucos infirmarius noster, Vuinādus nomine, pro negocio quodam ad illum, Susatum directus est. Qui cùm in Veteri monte, domo Ordinis nostri pernoctaret, & manè vellet recedere, Supprior subsecutus, ait ad eum: Est apud nos conuersus quidam, spiritum habens propheticum, sicutì sæpè experti sumus. Is tribulationem ingentem breuì domino nostro Archiepiscopo euenturā prophetat. Quapropter rogo vos, vt moneatis eum vt cautus sit, seque custodiat. Cui ille respondit: Satiùs est me id tacere. nam pro friuolo habiturus est. Veniens indè ad Episcopum, benignè susceptus est & expeditus, nec quicquam tamen illi hac de re indicare ausus fuit. Die sequenti dominus Episcopus literas indices mortis suæ accepit. Quas cùm legisset, in ignem mittens, pedibus conculcauit, nè discordiæ seminarium fierent inter ipsum & cognatum suum Comitem Fridericum. Recitauit tamen eas Episcopo Mindensi, qui presens erat. Cui cùm diceret ille, Caue tibi domine propter Deum, non solùm tua causa, sed etiam pro vtilitate Ecclesię nostræ, & totius terræ salute: respondit ille, Angustiæ mihi sunt vndiquè, & quid mihi faciēdum, Dominus nouit, prorsùs ignoro. Væ mihi, si tacuero: si autem eis proposuero, dicēt, immò amicis & cognatis de me conquerentur, quòd paricidij crimen eis impingam. Non solùm de Friderico, sed etiam de Godefrido & Vuilhelmo fratribus eius suspicio fuit. & adiecit: Ego ab hac hora corpus & animam meam diuinæ committo prouidentiæ.

Vide animū candidum, & pacis studiosum.

Vt Episcopo Mindensi peccata sua confessus sit, & Episcopis Monasteriensi & Osnaburgensi fratribus Friderici aperuerit, quæ ad ipsum delata erant. Cap. 4.

ASsumensq; Episcopum illum in sacellum suū, solus soli cœpit confiteri omnia peccata sua ab ineunte ætate, cum tāto imbre lachrymarum, vt totum pectus eius infunderent, & cordis maculas crebris stillicidijs, vt speramus, diluerent. Cumq; diceret ei dominus Mindensis, Timeo adhuc latére in conscientia vestra, quod mihi dictum non sit: respondit beatus ille: Dominus scit me exindustriâ nihil subticuisse. Posteà tamen pleniùs cogitans de peccatis suis, summo manè in priorem locum ducēs confessorē suum confessor Domini, in spiritu humilitatis & in animo contrito, quod memorię occurrerat, rursùs cum tantis lachrymis cōfessus est, vt in tali persona talem gratiam lachrymarum Episcopus Mindensis mirari nō sufficeret, & ille meritò cum Propheta dicere posset: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodiui legē tuam. Teste eodē Episcopo, cuius relatione hęc comperta sunt, sic se contritione cordis coram Domino mactauit, sic se oris confessione mundauit, tam solicitè vtraq; iustificatione se pręparans, acsì ipsa die moriturus esset. Posteà conscientia serenata, confidenter ait: Modò voluntas Dei de me fiat. Eccè sic verus & summus sacerdos homo Christus Iesus, qui se in ara Crucis offerre dignatus est hostiā propiciationis pro peccatis nostris, sacerdotem pœnitentem profluuio lachrymarū suarū abluere & emundare voluït, vt Deo patri per martyrium offerēdus in holocaustum, esset hostia pura, hostia sancta, hostia placens & immaculata. Sacerdotes veteris testamenti, hostias offerendas priùs lauabant. Interìm pulsabatur ad ostium sacelli, sed nō permisit aperiri dominus Archiepiscopus, eò quòd haberet oculos ex fletu adhuc tumidos & humidos. Cumque pulsando perseuerarent, dicerentq; Monasteriensem & Osnaburgensem Episcopos ad ostium stare, postq̃ oculos extersit & faciem siccauit, permisit eos intromitti: quibus & ait: Vos dn̄i ambo cognati mei estis: ego, sicut optimè nôstis, in nullo vos læsi, sed quantùm potui, semper promoui. Et eccè à diuersis, tam literis quàm verbis, indicatur mihi, Comitem Fridericum fratrem vestrum, quem ex animo dilexi, & cui nō nocui, malum mihi machinari, meq; velle occídere. At illi simulantes, quod in pectore non habebant, pauidi responderunt: Absit hoc, domine, absit: nihil necesse est vos hoc reformidare, quia nunquàm ascendit in cor eius. Omnes per vos ditati, honorati & sublimati sumus. & hoc quidem verissimum erat. Nam Theodoricum, electus in Archiepiscopum, statìm

Cū multis lachrymis confitetur Engelbert⁹ peccata sua.

Psal. 118.

Leuit. 8.

Episcopis fratrib⁹ Friderici indicat, quid ad ipsum perlatum sit de cæde sua.

promouit in summi templi Prępositū, ac deindè in Monasteriēsem Episcopum: Engelbertum verò in Prępositum S. Georgij, & posteà in Episcopum Osnaburgēsem: & Philippum fratrem illorū, in summa Coloniensi ecclesia Canonicū, & thesaurarium fecit. Atq; eo tēpore, quo occisus est, operā dabat, vt Bruno frater eorū Prępositus fieret summæ ædis Traiectensis. Quæ idcircò commemorare voluī, vt lector cognoscat, qualem ei vicem rependerint. Reuerà retribuerunt ei mala pro bonis: & cùm loqueretur illis & pro illis bonum, impugnabant eum gratis.

Vt Susato proficiscens, in itinere viduæ ius amissum restituerit. *Cap. 5.*

Simulat pacem Fridericus.

COmes Fridericus vt conceptam malitiam meliùs dissimulare posset, pro bono pacis ipsi à domino Episcopo oblata verbotenùs acceptauit, cum eo à Susato exiens, eumq; tam familiariter deducens, vt ei Episcopus diceret: Cognate, cū multa iucunditate simul ascendemus ad solennē regis & principum conuentum, qui Nurenbergæ celebrabitur. Sciens aūt Fridericus, ꝙ postera die dedicaturus esset ecclesiam in Suuelme, oblata hac occasione, exemplo Iudæ petijt licentiam ab Episcopo discedēdi, sicq; ad satellites suos redijt, eosq; diuersis in locis insidias tēdere iussit, qdq; facerēt instruxit, & omni quo potuit studio ad facinus animauit. Erat tū sexta feria post festum oīm Sanctorū, & Domini electus eodē die Sanctis omnibus per meritū passionis sociandus, ad dedicationis locum ieiunus venire cōstituit. Eodem aūt die occurrit ei vidua quędam, super duabus causis sub diuini nominis obtestatione iudiciū illius flagitans. Cuius vociferatione sacerdos Dei commotus, nè in hoc inferior videretur iudice illo iniquitatis, de quo Dominus dicit in Euangelio, ꝙ nec Deum timebat, nec hominem reuerebatur: mox de equo descēdit, & sede composita loco Ducis ad iudicandū sedens, super feudo, de quo vidua conquerebatur, sententiam quęsiuit & accepit. Audiens verò pro se & contra viduam sentētiam esse latam, ex multa cordis commiseratione protulit verbum memoria dignum: En domina, inquit, feudum hoc, de quo conquereris, tibi per sentētiam ablatum, mihiq; adiudicatū est. Sed ego propter Deū, dolens miseriam tuam, id tibi relinquo. Porrò alterius negocij tui ad me nō pertinet querimonia.

Luc. 18.

Singulari humanitate satisfacit viduæ ius petenti.

Traianus Imperator.

Simile quiddam legimus in Romana historia de pio principe Traiano: qui cùm esset in expeditione positus, & militia vallatus, vidua illi vetustissima in foro occurrit, & iniuriam suam illi cōquesta est. Cumq; ille diceret se ius ei dictūrū cùm rediret, & illa responderet incertū esse reditum eius: mox dominus orbis substitit, viduam audiuit & vindicauit, oīa illi restituens. Amplius aliquid operatus est princeps noster. Traianus per iudicium viduæ fecit iustitiam: Engelbertus omne iudicium conuertit in misericordiam. Et quia sine fide impossibile est placere Deo, si Imperator illam humanitatē exercuit zelo iustitię, non appetitu secularis gloriæ, poterat ei esse ad mitigationē pœnæ, quod sacerdoti Domini, eò ꝙ esset vir catholicus, contritus & confessus, meritoriū fuisse creditur vitę æternę. Opus Imperatoris, cùm extra charitatē factū sit, mortuū remāsit. Opus verò episcopi, quod ex charitate factū speram⁹, ad martyrij gloriā valdè eū habilē reddidit.

Hebr. 11.

Vt Comes Fridericus crebrò ad eum ventitans, res eius explorârit. *Cap. 6.*

Fridericus Comes eius iter explorat.

CVm aūt Episcopus properaret ad locū destinatū, Comes Fridericus circa meridiem venit ad eum, certior fieri cupiēs quò tenderet, & qui vel quot cum eo essent. Episcopus illum salutat, vtq; apud se pernoctaret, plurimùm inuitat: sed ille non acquiescit, aliquid semper, vt priùs, causæ prętexens. O cor agninum, ô oculum columbinū. Cor sine felle, oculus sine suspicione. Inuitat amicus hostem, domesticus latronē, hostia carnificem. Comite recedente, & pontifice procedente, tempus adest vespertinū. Vesperis verò dictis, rursùs adest Comes. Eū cernens eminùs Conradus Comes Tremoniæ, ait ad Episcopum: Domine, creber Comitis huius accessus & recessus mihi multùm est suspectus. En nūc tertiò venit, & non, sicut antè, in palefrido, sed in dextrario. Consulo vobis, vt & vos dextrariū vestrum ascendatis. Cui ille respondit: Hoc nimis esset notabile. Nō enim timeo: quia nō nocui illi. Cumq; appropinquaret, viderunt vultùs eius colorē penitùs immutatū. Heu quàm difficile est, vt quidam ait, crimen non prodere vultu. Cœpit aūt eum alloqui Episcopus, & dicere: Sciebam cognate, quòd tandèm maneres mecum, sed ille nihil respondit, conscius ipse sibi: pergebantque simul. Ea causa quidam tam ex Clericis quàm ex militibus suspicione territi, ab illorum se comitatu subduxerunt. Magna verò pars Episcopalis familiæ cum cocis iamdudùm

Nō cauet sibi ab insidijs Friderici.

ad

ad hospitium pręparandum pręcesserat,& pauci cum pontifice remāserant. Sole properante ad occasum,hostia cum immolante properat ad aram,vt fieret Domino sacrificiū vespertinum,quod dignius erat in lege. Passus est Christus sexta feria,hora sexta, scilicet in meridie,vt declararet se mediatorem esse Dei & hominum: Engelbertū verò pati voluit eádem feria,sed in fine diei: vt ostenderet eum per bonum finem, non per pręcedentem vitam,coronatum.Per caudam hostiæ,bonus finis designatus est in lege.Hostiam sine cauda offerre non licuit:neq; Deo vita bona sine bono fine placebit.Sciens scriptum beatus ille, Qualem te inuenero,talem te iudico : maximè à religiosis expetere solebat,quatenùs ei finem bonum suis orationibus apud Deum obtinerent : quod & factum est eo,quo iam dicemus,ordine.

De cæde eius,& vt corpus exanime in Suuelme delatum sit. Cap. 7.

CIrca crepusculum ventum est ad locum insidiarum, & eccè Comes enormitatem concepti facinoris considerans & abhorrens,dicere cœpit ad suos: Vę mihi misero. Quid est, quod facere volui, vt dominū & cognatū meum occiderem? Sed mox illi,quos ipse iam antè flatu Behemoth succēderat, eū rursùs inflamantes,adeò ad facinus instigauerūt,vt instàr colubri venenum,quod ad breue tempus euomuerat,ardentiùs resorberet & resumeret:statimq; cum Heriberto de nece Episcopi tractans, voluntatem suam ei exposuit. Ille confestìm, vt edoctus fuerat à fratre suo dapifero,assumpto secum Heriberto de Suueren,dominū Archiepiscopū pcesserunt: & cùm in ascēsu mōtis esset,Comes ait: Domine,hęc est via nostra. Cui Episcopus respōdit:Dominus nos custodiat.Non enim sine suspicione fuit. Tunc parùm expectans Comes,alios famulos post eum misit, pręcipiens eis,vt Heriberto assisterent in eo,quod ille moliturus esset. Cumq; iam concauam viam, quæ in summitate duabus hincindè semitis cingebatur,dominus Episcopus ingrederetur, pręmissi serui Comitis cum tanto strepitu aditum pręoccupârunt,vt etiam ipse pontifex,sicut hodiè testis est Cellarius de Hemmerode,turbatus miraretur.Alij à dextris,alij à sinistris gradiebantur : quidam verò retrò cum Comite insidias obseruantes,sequebantur. Tunc Heribertus signum eis dans,qui in latebris erant, tam horrificum edidit sibilum,vt non modò homines proditionis ignari,sed etiam equi,quibus insidebāt,stuperent. Mox ij,qui pręcesserant,extractis gladijs reuersi sunt.Id vbi cōspexit miles quidam,qui inter illos & Episcopum erat, territus clamauit: Domine,ascendite citò dextrarium vestrum, quia mors in ianuis est. Ducebatur enim dextrarius à tergo eius à nobili adolescente de Hemirsbach. Videntes aūt famuli Comitis,quòd dextrarium ascendisset,obiecerūt se ei,& vnus ex illis vulnerauit eum grauiter in crure,nullo eum defendēte, excepto milite Cunrado de Tremonia, qui districto ense Heriberto Rinckore se obiecit, quē tamē is Heribertus anteuertens,dirè in fronte percussit:& cùm se ab illo Cunradus auerteret,alio ictu inter scapulas eum vulnerauit. Atq; hic est ille Heribertus,qui pauloantè dominū Episcopum præmonuerat,vt si secùs,quàm ipse sperabat,res eueniret,excusare se posset.Vt aūt viderūt hęc illi,qui erant cum Episcopo,oēs relicto eo fugerunt:& impletū est in illis,quod per prophetam de capite nostro scriptū est: Percutiam pastorem,& dispergētur oues. Quid post hęc de illo gestum sit,tum propter suorū fugam,tum propter imminētem noctem plenè sciri non potuit. Sed eccè nutu Dei actū est,vt Comes Fridericus ab Vrbe rediens, Coloniam captiuus adduceretur, ex quo martyrij eius ordo modusque cognitus est. Is enim facinus suum palàm confessus, paricidij reos nominatìm expressit, etiam fratres suos de reatu accusans.Captus est cum eo & milite quodam Tobias notarius eius:qui in vinculis positus,ad preces quorundam Canonicorum, qui me ad scribendum ampliùs solicitârunt,vt veriùs scribi posset,quemadmodùm & à quibus occisus esset Episcopus, spe consequēdæ veniæ manifestauit,Deum testem adhibens,se vera dixisse, prout ipsius Comitis in agone,& aliorum nefandorum Romæ confessio patefecit. Vt ergò Tobias ille scripsit, cùm dominus Episcopus in via concaua positus adhuc esset, satellites præire iussi, tanta vi arrepto freno dextrarium eius verterūt, vt frenum ei è manibus extraherent:cumq; ex vtraque parte aliò diuertere non posset,quòd via arcta & concaua esset,per mediam illam fugere cœpit. Illis autem eum insequētibus, Ioachim dextrarium eius in femore vulnerauit : & cùm ex neutra parte in via eum antecedere possent, Heribertus extra viam cum equo exiliens, in * acutissima semita, sicut ipse confessus est,

Sceleris immanitate terretur Fridericus, sed à suis animatur.

Miserè circunuenitur beatus Episcopus.

Prim⁹ vulnus in crure accipit.

A suis deseritur.

Zach. 13.

for. * arctissima

eum prȩueniens,per capitium arripuit, & eum ex latere ad se inclinãs, secum in terram traxit.Sed mox violenter surgẽte beato Episcopo,quia fortior illo erat,cùm extra viam in rubo Comes audîsset,propiùs accedẽs, clamâsse dicitur: Apprȩhẽdite & tenete eum, quia fortior nobis efficitur vir.Cumq; verba supplicationis ederet Episcopus & diceret, Sancte Petre,quid mihi imputant homines isti? frendens Fridericus ait: Cædite latronem,cȩdite,qui & nobiles exhȩredat,& nemini parcit.Tunc Giselbertus vidẽs Heribertum chlamydi eius inhȩrentem,ocyùs descendit,& furibundè accurrens,primũ vulnus capiti eius inflixit, secundo ictu vibrans ferrum, manum eius, vt puto, amputauit,corpusq; eius gladio trãsfixit. Tobiæ sunt hȩc. Eádem hora Iordanus,qui ab eo proscriptus fuerat,superueniẽs,maximum vulnus capiti eius imposuit,quemadmodùm in Isenburg iactitauit,semèl atq; iterùm dicente Episcopo:Eheu,eheu.Tum seorsùm eum inclinantes,Heribertus primò cultello eum perfodit,Comite,vt aiunt,eiulante & clamãte: Heu me miserum: nimium est. Cùm aũt Giselbertus caput ei prȩcidere vellet, à Godefrido, quem Comes ad prohibendum miserat,per capillos abstractus est. A quercu aũt,vbì primò cȩdi cœperat,vsq; ad locum,vbì detractus est & extractus,vbì hodiè super martyriũ eius sacellum fabricatum est,vix decem passus distant. Vbì super eum velut canes rabidi ac famelici, filij perditionis congregati, cultellis acutissimis ad hoc præparatis sic totum corpus eius perfoderunt, vt à vertice vsq; ad plantam nulla pars corporis à vulnere vacua remaneret, ità vt dicere posset cũ Propheta in persona Christi, cuius membrũ effectus est pro iustitia moriendo: Circundederũt me canes multi:conciliũ malignantium obsedit me &c. Porrò vnus ex eis,instàr eius qui latus Domini lãcea aperuit,fertur eum sub pede incidisse,exploratur' an extinctus esset. Deindè ad equos suos singuli reuertentes,ad Comitem conuenerũt,corpore Episcopi in terra relicto. O cȩcam temeritatem, ô furorẽ mille mortibus plectendum, ô rabiem non hoĩm, sed belluarum, quæ non est verita tam audacter,tam crudeliter,tam viliter & indignè occídere Christum Domini, sacerdotem Domini, pontificem magnũ,& non qualemcunq; pontificem,sed pontificum patrẽ ac principem:& quod magis terrere debuerat,Ducem fortissimũ,& Romani regni tutorem. Patrato tãto paricidio,homines malo dȩmone pleni cum suo Comite, immò totius malitiæ fomite recedentes, Domini sacerdotẽ, acsì vnctus non esset oleo, reliquerunt in sterquilinio. Miles aũt quidã Leonies nomine,qui illi adhȩserat,cùm primùm detentus & vulneratus fuit,Henricum Cellarium de Hemenrode,qui paulùm prȩcesserat,subsecutus,ait ad eum:Heu domine Cellarie,qd faciemus? Dominus noster Archiepiscopus grauiter vulneratus est, & à Comite Friderico captiuus abductus est. Cui ille,suprà quàm credi potest turbatus,respondit: Pium est,vt reuertamur & videamus,qd circa illum agatur,vel quorsùm abducatur. Cumq; simul reuersi essent ad locum cȩdis, audiunt clamores carnificum illorũ in nemore errantium. Erat enim nox.& cùm vndiquè circunspicerent,offenderunt corpus martyris extinctum,confossum, ipsoq; adspectu nimìs horrendum. Valdè igitur consternati, suadente Cellario, nè à feris corpus exanime,si illic nocte remaneret,indignè attrectaretur,abeunt ad ꝓximas ædes,atq; indè bigam stercorariã,qua illa die fimus euectus fuerat,adducunt:& eccè corpus clarissimi principis,quod ex parte vestitũ reliquerãt, penè totũ reperiunt nudum. Nam ꝑter femoralia & subuculã,quæ collo eius adhȩrebat,nihil ei reliquerãt:diploidem verò & pileum eius iuxta corpus inuenerũt. Quæ oĩa ità erãt sanguine infecta & dilacerata,vt tanq̃ nulli vsui accõmoda spoliatores illi neglexerint. Per quȩ tamẽ hodiè multi sanitatis beneficia cõsequuntur. Cellarius verò & miles atq; eleemosynarius corpus tollẽtes,& linteamini inuoluẽtes,vehiculo imposuerunt. Cumq; Suuelme illud perduxissent,& in ecclesia ponere decreuissent,non permisit sacerdos, contaminationẽ basilicæ prȩtexens, cùm potiùs sanguine martyris dedicaretur. Sed propter hoc & alia quȩdam,quibus martyris gratia se indignũ reddidit,vsq; hodiè satìs grauiter in suo corpore diuinitùs flagellatur. At tamen positus est in eádem domo,in qua pernoctare & comedere proposuerat sacerdos Dei viuus,duæq; cãdelæ dedicationi prȩparatæ illic collocatæ sunt, vna ad caput,altera ad pedes. Cùm aũt inter se vigilias noctis partiti essent,& Cellari' vsq; ad mediam noctem corpori assideret, precesq; horarias beatæ Dei genitricis & virginis Mariȩ lectitaret, sicut hodieq; testis est, nunq̃ aliquid horroris ex contactu illius, vt de cadaueribus occisorum fieri assolet, passus est. Haud dubium, quin ex præsentia sanctorum Angelorum gratia hȩc extiterit, qui apud corpus martyris cælestes excubias celebrabant.

Horridum in modum trucidatur.

Innumeris vulneribus conficitur.

Psal. 21.

Iohan. 19.

Diploidem Author vocat wanbasium. Est vestis proxima subuculæ.

Sacerdotis cuiusdã temeritas punitur à Deo.

Fuerat

Fuerat autem is Henricus Cellarius ante conuersionem miles,& tanto fortasse ad huiusmodi opus expeditior & audacior,quanto assuetior.

Vt corpus eius ad cœnobium Montense delatum sit. *Cap.* 8.

MAnè martyris corpus currui impositum est:cumq; illud deducerent,plures ex familia Episcopi, qui timore mortis dispersi fuerant, deducentibus adiuncti sunt. Veniētibus aūt ad nouum castrum,quod beatus Episcopus suis expensis ædificauerat,cùm intrare vellent,vt illic corpus lauarent & componerent, negatus est introitus,timore, vt æstimo, Henrici nunc Comitis de Monte. Sed Randulphus Prior Montensis cœnobij,ante castrum illis occurrit, eoq; duce ad monasterium festinatum est.Cumq; appropinquarent monasterio, fratres cum Cruce & thuris suffitu eis obuiàm processerunt.Corpore sacro in feretrum de curru deposito,quidam è senioribus Henricus nomine,nunc eiusdem monasterij Prior, linteamen de capite martyris remouit, vultum eius cruentum & cōfractum fratribus ostendens. Quo viso,lachrymati sunt valdè,tam dilecti patris morte,& tali morte,plurimùm cōsternati.Specialiter enim ille dilexerat Montēse cœnobiū,vtpotè ab eius proauis fundatum. Henricus verò cùm ob cruris infirmitatē vno pede nutaret,cogitans beatum virum à nocentibus innocenter occisum,brachium eius nudum nuda manu tetigit,& plena fide eādem benedictionem ad crus nudum trāsmittens, gradum pedis vacillantis roborauit. Nam sicut ab eius ore nupèr audiui,ipsa hora cœpit leniùs habere,& gradatìm proficere.Deindè cum vocibus lachrymosis corpus in oratorium illatum est, & eádem nocte quibusdā fratribus mirificæ visiones de gloria martyris in somnis oblatæ sunt.Posteà magno studio corpus eius in cœnobio lotum & euisceratum est,myrrhaq; & sale condítum, & vestibus sacerdotalibus decenter indutum. Numerata tum sunt in martyris corpore quadragintaseptem vulnera,exceptis paruis punctionibus:nec hoc sine sacramēto.Nam quadragenarius numerus est pœnitentiæ: septenarius verò, spiritualis gratiæ. Accepit igitur Christi martyr quadragintaseptem vulnera, vt ijs significaretur per cordis pœnitudinē & oris cōfessionē accepisse eum septiformem gratiā spiritussancti, cuius dono perductus est ad martyrij gloriā.Nulli dubiū est,quin vera cōtritio & vera cōfessio deleat peccata quo ad culpam,& satisfactio exterior pœnā,ità tamen,si cōtritio sit sufficiēs. Quæ verò satisfactio dignior & efficacior martyrio? Nulla prorsùs. Duo sunt,per quæ plena fit remissio, mediante contritione in adultis,baptismus aquę & baptismus sanguinis. Vtroq; satisfecit Deo beatus Engelbertus. Quicquid enim macularum post primum cōtraxit,secundo,vt speramus,totum diluit.In omnibus siquidem membris, in quibus peccauerat,punitus est:In capite quidem multipliciter,sicut apparet in eius pileo,scilicet in vertice,in fronte,in occipite,in temporibus,labijs & dētibus,idq; tam grauiter, vt riuuli sanguinis inundantes & decurrentes, fossas oculorum, aurium, narium & oris implerent. In gutture etiam punitus est,itemque collo,humeris,dorso, pectore,corde, ventre,coxis,cruribus & pedibus:vt cognoscas lector,quali baptismo Christus in martyre suo diluere dignatus sit,quicquid culpæ contraxerat.

Honorificè à fratribus Montensis cœnobij, corpus martyris excipitur.

Innocēter, pro,immeritò.

Miraculū.

Visiōes de gloria eius.

Nota.

Vt corpus eius Coloniam perlatum,totius vrbis mœrore exceptum sit: & de destructione castri Valantiæ. *Cap.* 9.

FEria secunda pontificis corpus Coloniam perducitur,& ad gradus ecclesiæ sanctæ Dei genitricis,cum mœrore totius ciuitatis excipitur.Quantus tum illic fuerit gemitus,dolor,planctus Clericorū,clamor & vlulatus eorū,qui erāt in ministerijs, plebis diuersi sexûs & ętatis quāta vociferatio,pastoris sui mortē deplorantium,probitatis eius insignia cōmemorātium, & Friderico mille mortes imprecantium:nullius vox dicere,nullius stylus cōscribere sufficit.Pręferebatur feretro interula, martyris sanguine purpurata, q̄ ad cōmiserationē mouit vniuersos. Nec mirum, si Colonia tāto pastore viduata plāxit. Erat enim ille maxima columna templi, honor Cleri, inter ꝓceres regni famosissimus,patrię pater:& vt breuiter dicā,speciale decus sui temporis.Tam aūt fidelis fuerat Ecclesiæ sibi cōmissæ, vt quodā tempore vni è ministris suis dixerit:Non tu tam solicitus es,vt liberis tuis,quos vnicè diligis,amplā relinquas hęreditatem,q̄ ego solicitus sum,vt B.Petrum & Ecclesiam eius hęreditate ditem.Reipublicæ quoq; tam fuit vtilis,vt neq; corpori,neq; expensis parceret, modò ꝓdesset multis. Deportatur indè corpus martyris per curiā Episcopalem cum lachrymis multis,cum Cru-

Sūmo oīm dolore corꝰ Coloniā infertur.

Quantùm amārit Ecclesiā suā.

cibus & thuribulis in domum B. Petri, ibiq; deponitur, multaq; ei beneficia per multos dies tam in Missis, quàm in Psalmis, more Christiano impenduntur. Diù enim in illa ecclesia mansit corpus inhumatum, q per futurum antistitem primores & qui ministerijs fungebantur, illud cõuentui principum pręsentare, & de percussoribus eius coqueri statuissent, sicut & factum est. Ea enim causa sacrũ corpus coquentes, carnes ab ossibus separauerunt. Sicut aũt testantur, q aderãt, ità martyris caluaria gladijs cędentium confracta & cõminuta fuerat, vt de caldario corpore extracto, particulatim vix posset coniungi. Cùm tristis rumor occisi põtificis Ecclesiam perturbâsset, Dux Vualramus dolorem super dolorem eius addens, tertia die à cęde eius, antè quàm corpus eius venisset Coloniam, congregato milite copioso & multis rusticis, castrum Valantiam, quod beatus vir ad munimentum terrę non longè à castro Rodensi, maximo sumptu ędificauerat, absens obsedit, & post paucos dies cum magno suorum tripudio deiecit. Nam propter Episcopi repentinum interitum, & Vualrami improuisum aduentum, qui in castro erãt, propter penuriam annonæ, armorum & propugnatorum, hostibus se dediderunt. Vualramus vt à facto excusare se posset, sicut & fecit, pręsens adesse noluit: sed fratrem suum Gerardum cum filio Vualramo ad castrũ destruendum misit. Aiebat enim in suã ignominiã illud extructum. Gerardus verò, qui in castro diruendo multùm feruebat, eodem die, quo solenne tricenarium eius, qui castrũ extruxerat, agebatur Coloniæ, vita priuatus, in Vuassenberg sepultus est. Eum post quinq; mẽses frater eius Dux Vualramus secutus, eãdem viam vniuersæ carnis ingressus est. Post cuius mortem duo filij eius Vualramus iunior & Comes Henricus, graui admodùm infirmitate correpti, satis vexati sunt, nec adhuc plenè cõualuerunt. Causam verò tum mortis illorum, tum horum malæ valetudinis Deus nouit.

Castrũ Valãtia à Duce Vualramo diruit.

Vltio diuina.

Vt sub sacrificio Episcopus apparuerit cuidam. Cap. 10.

SExta illa feria, qua castrum fuit euersum, septenarium martyris agebatur. Cuius rei gratia sacerdos quidam, Ludouicus nomine, regularis canonicus S. Gabrielis in Rode, eiusdẽ vocabuli castrum vicinum pro anima martyris Missam celebraturus ascendit. Cumq; dictis secretis, post Sanctus Canonem inchoaret, eccè sanctum Episcopum pontificalibus indutum, vultu hilari sacro altari adstare videt: & cùm Crucis signa exprimeret super panem & calicem, beatus pontifex per totum Canonem sacerdoti se conformans, eodem modo & ijsdem vicibus sancta consignauit, dexteram eleuans. Cùm aũt ventum esset ad eum locum, vbi defuncti nominantur, & eum sacerdos nominâsset, expleto sacramento, ait illi Episcopus: Frater, non est necessè, vt inter mortuos me nomines. Sum enim cum Deo, & in choro martyrum gaudio fruor ineffabili. & adiecit: Nóueris pro certo, quòd omnes illi, qui me occiderunt, vel quorum consilio occisus sum, malè peribunt, idq; citiùs, quàm credi possit. His dictis, disparuit: Ludouicus verò Missa completa, omnibus quæ viderat, indicauit, testem Deum adhibens ità se habere.

Appáret Episcop⁹ sacrificanti.

Prędicat illi celerem vindictã in percussores suos.

De electione Henrici successoris eius, & quàm ille feruens fuerit ad vlciscendam necem eius. Cap. 11.

SEquenti die, id est, sabbato, castro Valantiæ destructo, turris à Clero Coloniæ erecta est contra faciem Damasci. Cùm aũt status regionis ex morte pontificis valdè turbatus esset, timerẽtq; primores & Clerus, nè fortè ciues cũ Vualramo ꝑpter priuilegia, quę dominus Engelbertus cõmunis vtilitatis causa confecerat, aliquid cõtra Ecclesiæ libertatem molirẽtur, sicut eis posteà durè satìs impositum est, diem, qui est decimusseptimus Calẽdas Septẽbris, q nonus erat à cęde põtificis, electioni ꝓfixerũt. Quo die, mediãte & cooperãte domino Theodorico Treuirensi Archiepiscopo, Henricus Bõnensis Prępositus in pastorẽ & Archipręsulem cõsensu vnanimi electus est. Quo iuxta morem in Episcopi sede residente, clamores ministrorũ, id est, eorũ q ministerijs fungebãtur, de nece domini sui cõquerentium, renouati sunt, & ab eis interula martyris in sinũ eius deposita est. Ille verò, vt aiunt, mox iurauit se sanguinẽ eius quoàd viueret, vindicaturum. Quàm studiosus aũt & feruens hactenùs & fuerit & sit in ea vindicta persequenda, ità vt neq; corpori, neq; pecunijs parcat, sequentia declarabunt. Eo quidem die, quo sacerdotio initiatus est, ad gloriam martyris dilatandam, coram altari beati Petri exiguitati meæ humiliter satìs iniungere dignatus est, vt quæ ab eo insigniter gesta

Henricus creatur Colon. Archiepiscopus.

Persequitur Engelberti percussores.

sunt,& miracula quæ per eum Dominus operatur,ad posterorũ notitiam scripto transmitterem. Cumq; me excusarem,& dicerē, mihi id nō licere, Priori meo,qui pſens erat, precepit,vt me cogeret obedire: quod & fecit. Itaq; cùm multos in sua diœcesi habeat viros sapientes & eloquentes,vtpotè theologos,rhetores & philosophos, qui beati antecessoris eius vitam,martyrium & miracula eleganti stylo scribere,& floribus rhetoricis ornare posſēt,si materia laude digna, sermone inculto à me tractata fuerit & explicata,non mihi,quem cogit obedientia,sed illi potiùs,qui iniunxit,imputandum est.

Vt ortæ sint inimicitiæ inter Henricum electum,& Vualramum Ducem &c. *Cap.* 12.

CVm in ea electione præsentes adessent dux Vualramus, & filius eius Hēricus, intantùm commotus est Archiepiscopus electus, vt feuda, quæ Vualramus à B. Petro habebat,& quæ filius eius habiturus erat,porrigere recusaret, idq; ob supradicti castri destructionem. Ciuibus etiā negauit gratiam suam ob priuilegiorum concrematione͞, & societatem cum Vualramo initam, atq; etiam ob alia quędam,de quibus omnibus non est huius temporis texere historiam. Infensus est Vualramo Duci.

Vt Fridericus Comes in curia regis proscriptus sit. *Cap.* 13.

ASscendens indè Francofurtum ad colloquium regis electus Episcopus, corpus martyris duobus Abbatibus Ordinis Cistertiensis deferendum commisit, putà Godefrido Abbati Montensi,& Henrico Abbati Vallis S. Petri. Cumque præsentatum esset corpus Henrico regi atque principibus, & cum eo mortis eius insignia,interula,diplois & pileus: ijs,qui corpus præcedebant districtis gladijs, vt habent legum iura,contra Fridericum latronem vociferantibus,turbatus est rex, & oēs qui cum illo erant:maximè autem rex puer,qui perindè vt lugere solet filius patrem, & puer tutorem suum,extinctum planxit Episcopum: Proscriptionem verò Friderici in celebri conuentu Norenbergensi factam renouauit,omnibus ei abiudicatis tam allodijs,quàm feudis. Feuda libera adiudicata sunt dominis suis:allodia proximis,ministeriales siue ministri & homines à iuramēto ei præstito absoluti. Vxor eius vidua, liberi eius orphani sunt iudicati. Electi quoq; Archiepiscopi nomine illic denunciatum est,quicunque Fridericum captiuum ei exhiberet,illum mille marcas Coloniēses ab eo recepturum. Infeudatus indè à rege electus Archiepiscopus,cum corpore martyris Moguntiam descendit, vbi dominus Cunradus Portuensis episcopus & legatus in Aduentu Domini Concilium celebrauit. Ibì enim eius præcepto congregati erant diuersarum vrbium Episcopi,& Abbates multi. Is ob necem præsulis multùm consternatus,in sermone suo multis eum in eodem Concilio præconijs extulit, martyrem prædicans,& cęteris episcopis,qui bonis ecclesiarum suarum cognatos & nepotulos suos infeudant, vel dum ea illi diripiunt,dissimulant,exemplum eum statuēs. In eodem Concilio ab illo totius Germaniæ legato Cunrado, Fridericus Comes etiam spiritali gladio punitus est. Cùm enim eum excommunicaret cum vniuersis Ecclesiarum prælatis illic congregatis, præcepit per omnes prouincias legationis suæ, id est, Moguntinensem, Coloniensem, Treuirensem, Bremensem & Magdeburgensem, in omnibus ecclesijs per omnes Dominicas cum extinctione cādelarum eum excommunicari: nec eum solum, sed etiam omnes eius adiutores, à quibus,vel quorum consilio occisus est præsul: itemque omnes,qui reos necis eius fouerent,vel eis communicarent. Exhibitæ quoquè in eodem Concilio sunt Cunrado Legato literæ Theodorici Monasteriensis episcopi, & Engelberti electi Osnaburgensis, germanorum fratrum Friderici: quorum prior de sacrilegio se excusauit, paratum se dicens canonicè se purgare: alter episcopum ordinari se petijt. Respondit Legatus,se proniorem ad parcendum, quàm ad puniendũ, modò se excusare possint: diemque eis pręfixit,quo se purgarent in Concilio Leodiensi. Quò cùm venissent,nobilibus conductum eis ex mandato Cardinalis Legati præstantibus,nec se canonicè cum septem episcopis purgare possent, primoribus Coloniensibus,multisque alijs eos accusantibus,Legatus ex consensu episcoporum plurimorum, qui præsentes erāt,ad dominum Papam illos transmisit: cui etiam inter cætera hæc scripsit: Examini vestro dirigimus hos duos episcopos,grauiter de domini Engelberti nece infamatos.

In Comitijs ostenditur cæsus martyr.

Fridericus proscribit.

Concilium Mogūtinū.

Fridericus à Legato & synodo excommunicatur.

Concilium Leodiense.

Vt punitus sit Arnoldus miles,cùm martyri malediceret. *Cap.* 14.

VT autem ad superiora redeamus, corpus martyris à duobus supradictis Abbatibus per Rheni alueum Coloniam reducitur. Cumq; venissent contra Vuesseling pagum, duobus milliaribus à Colonia distantem, miles quidam Arnoldus nomine, è litore prospiciens, vbì didicit pontificis Engelberti ossa reuehi, in contumeliã martyris erupit, ità dicens: Multi aiunt, dominum hunc, qui complures læsit, damnis affecit & exhæredauit, sanctum esse & miracula facere. Hoc si verũ est, quod tamen ego non credo, hæc mihi Deus faciat & addat, vt antequàm moriar, insanus efficiar. Mulctauerat illum beatus episcopus quadraginta marcis ob culpam filij eius, qui fœminam vi oppresserat. Qua tamen in re multùm ei pepercerat, vt facinus morte plectendum, tam modicę pecunię damno mulctaret. Vt verò ostenderet Deus, q̃ periculosum sit homini ponere in cælũ os suum, eodẽ die maledico vertiginẽ capitis immisit: & cùm paulò pòst aliena loqueretur, vxorem cum cæteris cędere cœpit, itemq; sacerdotẽ qui ad confessionem eius audiendã vocatus erat. Quid plura? Tenetur, vincitur, custoditur tanquàm furiosus, & sequenti die post multa blasphemię verba sine viatico & cõfessione aĩam insanus expirat. Induerat enim maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius. Itaq; nemo debet sibi malum imprecari: quia licèt benignus sit spiritus sapientiæ, non tamen semper liberabit maledictũ à labijs suis. Hæc mihi retulit miles quidam, qui has Arnoldi blasphemias audiuit, nec tamen compescere potuit blasphemantem: & vix est quisquã in ea vicinia, quem tãtum lateat miraculum. Audiant recentem militis huius pœnam, atque vtinàm nõ etiã ęternam damnationem, qui quacunq; ex causa martyri detrahẽtes, & gloriæ eius inuidentes, dicere solent: Nequaquàm credere possumus, virum superbum, auarum, & prorsùs mundo deditum, miracula posse edere. Considerant illi, quid aliquandò fortaßè fuerit: sed quid per martyriũ factus sit, non attendunt. Credant saltem saluatum, quem dæmones martyrem confitẽtur.

Homo maledicus, malè de martyre loquens, diuinitùs punitur.

Psal. 108.

Sap. 1.

Quid de eo dixerit Magdeburgi dæmoniacus quidam.
Cap. 15.

EST in ciuitate Magdeburgensi quidam obsessus à dæmone pessimo, qui nullius timet exorcismos, nec vult respondere, nisì vni sacerdoti, qui specialem gratiã contra illum accepit à Domino: cui etiã sæpè noua & occulta dicere consueuit. Postridiè eius diei, quo occisus est episcopus, pręcepit illi sacerdos, vt aliqd noui ipsi diceret. Illo diutiùs reluctante, & presbytero instante, miro modo cœpit dęmon ridere, cachinnari, manus cõplodere. Cumq; sacerdos diceret, Quid habes, & quæ causa est tanti tripudij tui? respondet ille: Eia, eia: serò ille Engelbertus, qui Coloniæ episcopus erat, occisus est. Stupente sacerdote ac dicente, Mentiris: ille respondit, Citò percipies. Et sacerdos: Fuisti in morte eius? Fui, inquit ille: immò non sunt tot graminis herbulę, quot ibì congregati fuimus. Cumq; sacerdos diceret, Quid factum est de aĩa eius? lugubri voce respondit: Quandò oculi eius sanguine obducti & oppressi fuêre, anima nobis erepta est, & quò peruenerit, ignoro. Post triduum audientes de morte põtificis, satìs admirati sunt, quibus priùs verba dæmonis innotuerant. Ciuitas enim Magdeburgensis à loco cædis penè quatuor abest mansionibus. Etsì autẽ diabolus mendax est ab initio, & pater eius, constat tamen ex Euangeliorũ testimonio, eum aliquandò vera dicere contra suã voluntatẽ, maximè cùm exorcizatur, vtì hoc speramus, quod subiungimus.

Serò, id est, hesterno vespere.

Ioan. 8.

Quid dæmon ex alio quodam obsesso de eo dixerit: & vt diuersæ sint martyrij species. Cap. 16.

IN diœcesi Treuirensi est cœnobium sanctimonialium Ordinis Cisterciensis, quod, Ad sanctum Thomã, vocatur. Illic ante hos duos menses energumenus quidam in oratorio eiusdem martyris, de statu quarundam animarũ tam secularium, quàm religiosorum interrogatus, tam rationabiliter de omnibus respondit, vt qui illic adetant, vera eum dicere non ambigerẽt. Cumque domina Elizabeth, eiusdem domûs Abbatissa, eũ interrogaret, nũ interfuisset cædi episcopi Engelberti, & ille respõdere nollet, adiuratus validissimis exorcismis vt diceret veritatẽ, sic ait: Quæris, an fuerim in morte eius. Vtiq; fui: immò meo cõsilio interfectus est. Ego Fridericũ & satellites eius incitaui, ego ad facinus illos animaui: ego, vt re ipsa malitiã conceptã implerẽt, effeci. Dicẽte Abbatissa, Vbì est aĩa eius? respõdit: Eheu, eheu subtracta est mihi & socijs meis, q illic cõueneramus. Ità se ante mortẽ præparauerat, ità se lauerat, (cõtritionem & confessionem

Dæmõ adiuratus, qd de Engelberto dixerit.

nem significans) vt nostri iuris nihil esset in illo, & adiecit: Nôstis, cur tot ille miracula faciat? Respondẽtibus illis: Nos id ignoramus, sed volumus, immò pręcipimus tibi in nomine Christi, vt nobis id indices: subiunxit, Quandò volutabatur in suo sanguine, & iam moriturus erat, percussoribus suis medullitùs ignouit, ità dicẽs: Pater, ignosce illis. Propter hunc sermonem tam potens effectus est apud altissimum, vt non negetur ei, quicquid ab illo petierit. Idq; pro comperto habeatis, nunquàm vllum Colonię sedisse episcopum in pontificis cathedra, qui tantum possit apud Deum, tantiq; apud illum meriti sit, vt Engelbertus. Sed hîc fortasis obijciat quisquam Maternũ & Seuerinũ, aliosque sanctissimos ecclesię Coloniensis episcopos, quorũ vita fuit irrepręhensibilis, & sanctitas in Christo probata. Sed respondetur, hunc fuisse martyrem, illos nõ fuisse. Consummatus in breui per martyriũ Engelbertus, expleuit tempora multa. Totius tabernaculi pulchritudinem, per cuius cortinas & colũnas ecclesiæ ordines pręfigurati sunt, pelles tegebant arietũ rubricatæ. Arietes, qui duces gregum sunt, significãt ecclesiæ prælatos, qui verbo & exẽplo, siue vtriusq; Testamenti cognitione, quasì duobus cornibus gregẽ sibi commissum custodire tenẽtur. Quorum pelles rubricantur, cùm pro subditorũ salute, vel zelo iustitiæ mortẽ oppetẽtes, vtì B. Engelbertus, lauant stolas suas in sanguine agni. Ipse quidẽ Engelbertus, reuerà fortis aries fuit, qppe qui duobus cornibus suis, id est, gemina potestate, spirituali & seculari hostes ecclesię Colonienſ. vẽtilauit. Quòd si obijciatur de sanctis Euergislo & Agilolpho episcopis Coloniẽsibus, etiã illos passos esse: responderi potest, nõ tanti meriti fuisse causam martyrij eorũ, sicut Engelberti. Alter enim illorũ noctù à latronibus clàm occisus est: alter verò palàm à raptoribus, qui discessis eius terminos peruaserant. Illos martyres fecit pietas & innocentia vitę: hunc verò virtus obedientię & zelus iustitiæ. Sicut diuersæ sunt species martyrij, ità & causæ diuersæ. Agnus occisus est ab origine mundi, ait scripturæ authoritas. Agnus Christus est, qui in quibusdam suis membris occisus est propter innocentiam, vt in Abel: in alijs propter iustitiam, vt in prophetis: in alijs propter zelum legis, vt in Machabęis: in alijs propter constantiam fidei, vt in Apostolis. Recentiori tempore in sancto Thoma Cantuariensi Episcopo, occisus est propter libertatem ecclesiæ conseruandam. Eadem causa mortis extitit in præsule nostro Engelberto. Occubuit ille pro libertate ecclesiæ Cãtuariensis, iste verò pro defensione ecclesiæ Essendiensis. Liberauit ille ecclesiam Anglicanam sanguine suo de graui iugo regis Henrici: liberauit iste æquè morte sua ecclesiam suę defensioni commissam, ab intolerabili exactione Comitis Friderici. Et licèt beatus Thomas ante passionem multa pertulerit incommoda, damna, exilia, quę non pertulit Engelbertus: in ipsa tamen passione plus doloris, angoris & ignominiæ certum est Engelbertum tolerâsse. Ille enim, vt legimus, in capite vno ictu cęsus, à sacrilegis relictus est in templo: iste vulneribus permultis toto corpore cõfossus, nudus relictus est in sterquilinio. Sanctus Thomas occisus est ab eis, qui apertè eum oderant: sanctus verò Engelbertus, quod maiorem afferre solet dolorẽ, & augere inuidiam, à cognatis & amicis, à quibus nihil metuebat, quosq; ipse sublimârat. Philosophi cuiusdam sententia est, duplicari dolorem, cùm ab eo, à quo bonum merueris, venit: itemq; tanto iniuriam magìs affligere, quanto propinquior est, qui fecit. Indè etiam est, quod Dauid propheta dicit in Psalmo: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtiquè, & cętera, quæ sequũtur. Reportatum deniquè corpus sacrum gloriosi martyris Engelberti, Angelica libertate donati, Coloniæ in ecclesia beati Petri in sepulcro decentissimè præparato iuxta mausoleum nobilissimi præsulis & Archiducis Philippi, quod est in dextera ecclesiæ parte, contra portam Australem, sexto Calendas Martij dominus Conradus Portuensis episcopus & sedis Apostolicæ Legatus, coram innumerabili multitudine diuersæ dignitatis, ordinis, sexûs, & ætatis sepeliuit. Quãta illic quotidiè miracula fiant, in libro virtutum eius partìm declarabitur. Passus est autem beatus martyr anno gratię millesimo ducentesimo vicesimoquinto, mensis Nouẽbris die septimo, anno pontificatûs sui decimo, sub Honorio Papa III. imperante Friderico II. monarchiam cæli & terræ obtinente Domino nostro IESV Christo, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

Exod. 26.

Apoc. 7. & 22.

Apoc. 13.

Gen. 4.

2. Machab. 7.

Dolor acerrimus quis sit.

Psal. 54.

Tẽpus cędis eius.

De celeri vindicta percussorum eius, & morte misera Friderici Comitis.
Cap. 17.

SVperest nunc, vt dicamus, quanta & celeritate & seueritate omnipotens Deus famuli sui sanguinem, tum per seipsum, tum per humanum ministerium vindicauerit. Quãtùm enim displicuerit sacrilegorum facinus, licèt martyris passio placuerit, pœna subsequens manifestat. Vox animarum pro Christo interfectorum, eiusmodi est in Apocalypsi: Vsquequò, Domine, sanctus & verus, nõ iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Nõ diù expectauit Dominus, nõ annum, non mensem: sed statìm martyris sui Engelberti sanguinẽ ad se de terra clamantem, vindicare cœpit. Vindicauit autẽ gladio materiali, vindicauit gladio spirituali, idq́;, sicut martyr octauo die ab obitu suo, Ludouico Rodensi prædixerat, tam celeriter & tã acriter, vt à nobis credi non posset. Nóueris, inquit, pro certo, eos omnes, qui me occiderunt, vel quorum consilio occisus sum, malè perituros, & hoc citiùs, quàm credi possit. Quarto enim die vnus satellitum funestorum ab Henrico Comite Tuitij captus, in insula Rheni ante ciuitatis mœnia, rotæ supplicio affectus est sine vlla misericordia. Nõ multò pòst alius quidã capitur, & vinctus Coloniã mittitur: vbì pedibus ad equos ligatus, cùm per plateas ciuitatis horrendum in modum tractus esset, membris omnibus securi confractis, in rota extra muros positus est. Aiunt duos alios alibì cõsimiles dedisse pœnas. Cæteri verò tam nobiles, quàm serui eorũ, timore mortis natale solum cum possessionibus suis relinquentes, cum duce suo satana vsq; hodiè circumeunt terrã, & perambulant eã. Ipse aũt totius mali caput Fridericus, cũ duobus fratribus suis Vuilhelmo & Godefrido, vt supradictum est, excommunicatus, ac deindè proscriptus, proiectus à facie Domini, sicut Cain, qui fratrem suũ occiderat, vagus & profugus factus est super terram, nusq̃ acceptus, nusq̃ tutus, ità vt dicere possit cũ Cain: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Interìm castrum eius Isenburg, quod inexpugnabile videbatur, in vltionem pontificis obsidetur, deditur, & solotenùs destruitur. Cumq; obsessi multi essent, & vitæ necessarijs abundarent, tantus eos timor inuasit, vt castrũ diù tenere non auderent. Indè aũt vxor Friderici cum liberis educta est, vt ei meritò congrueret, quod de Iuda traditore scriptũ est: Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, eijciãtur de habitationibus suis. Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius, & diripiãt alieni labores eius. Nõ sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius. Ex omnibus enim bonis suis Fridericus cũ vxore, liberis & fratribus eliminatus est. Theodoricus verò episcopus Monasteriẽsis cũ fratre Engelberto, in Osnaburgensi. episcopũ electo, in Cõcilio Leodiensi suspẽsi, Romã profecti sunt. Profectus est etiã cum eis Fridericus eadẽ spe, qua & illi. Cumq; aliquãdiù in curia mãsissent episcopi, nec proficerẽt, eò ꝙ se sufficienter purgare nõ possent, ꝓcuratoribus ecclesię Coloniẽsis reclamantibus, & literis principũ eos accusantibus, ambo depositi sunt, & nõ multò pòst tũ ex dolore, tũ (quod credibilius est) ex diuina vltione mortuus est Theodoricus, & in solo peregrino sepultus. Mortui sunt ibidèm alij ex paricidis tres. Mortua est etiã vxor Friderici morte subitanea: cumq; viscera eius eiecta essent, adeò cor eius ex dolore, vt aiũt, emarcuerat, vt vix fabæ quantitatẽ excederet. Mortuus fuit ante eã pater eius Dux Vualramus cũ fratre Gerardo, viri potẽtes. Ità miser Fridericus spe vbiq; destitutus, cùm Romę nõ impetraret misericordiã, quę illi placeret, vel indignus misericordia, vel quod ꝓbabilius est, ad maiorẽ indignioreḿq; pœnã diuinitùs reseruat⁹, digressus ab vrbe, dissimulata ꝑsona, quãtùm quidẽ potuit, cũ duobus Leodiũ venit. Vbì à quodã, qui eũ Romę viderat, cognitus, & ꝙ ipse Comes Fridericus esset, ꝓditus, à Balduino milite Leodiensi fraudulenter satìs captus est, & dño Hẽrico Coloniensi Archiepiscopo plusq̃ duobus millib⁹ marcarũ vẽditus, ac Deo dispẽsante, eodẽ penè die, anno euoluto, quo beatus martyr Engelbertus multorũ mœrore ciuitati est mortuus illatus, multorũ desiderio ꝑ portã oppositã captiuus est introductus, atq; indè quarto die, quo fuerat superiori anno primũ episcopi septenariũ celebratũ, turpissimè in rotã cum tormẽtis impositus est. Videtur ei cõgruere, quod à Dño per Ezechielẽ ad regẽ Aegypti dictũ est: Expandã super te rete meũ, & extrahã te in sagena mea, & ꝓijciã te in terrã. Super faciẽ agri abijciam te, & habitare super te faciã omnia volatilia agri, & implebo colles sanie tua, & irrigabo terrã fœtore sanguinis tui. Vniuersa hæc impleta sunt & cõplentur in Friderico. Captus est, venditus, extractus & vinctus, in terrã proiectus, & securi cõfractus, sicq; super rotam positus, esca factus est volatilibus agri, colles, q̃bus impositus est, implẽs sanie sua, & terram subtùs irrigãs fœtore sanguinis sui. Per triduum illud, quo vinctus tenebatur in palatio, extra muros ciuitatis in monticulo, qui est iuxta portam sancti Seuerini, columna

Apoc. 6.

Supplicium vnius è percussoribus eius.

Itèm alterius horrendum.

Gen. 4.

Ibidèm.

Psal. 108.

Duo episcopi ob cædẽ eius deponuntur.

Dira mors Comitis Friderici.

Ezech. 32.

ex lapidibus alta satis erecta est,& in illam rota plaustri plumbo vestita,vt durare posset, translata: atque in eam rotam funibus pertractus est, priùs tamen in terra brachijs & cruribus eius securi confractis.Erat tum anniuersarius dies, quo martyr sacerdoti Rodensi prædixerat,omnes percussores suos mala morte perituros.Quod accipiendum est vel de corporis,vel animæ,vel vtriusque morte. Etsi autem mala & turpi atque ignominiosa morte in corpore Fridericus perijt,speramus tamen eam pœnam animæ eius fuisse medicinam,quandoquidem benè contritus, & diligenter atque frequenter tam priuatìm quàm publicè confessus, se reum clamauit, & pœnas illatas patienter tulit,membra singula carnifici confringenda vltrò offerens: & cùm in dorso eius fabricaret carnifex ille immisericors,& sedecim ictus cum securi ei inferret,nullam edidit vocem,ità vt omnes mirarentur.Indè vsque ad matutinas preces in corpore durans,fertur tantùm oràsse, & circunstãtes, vt pro ipso orarent,deprecatus esse.Fortassis ex merito martyris Engelberti,qui moriens orauit pro inimicis,gratia hæc illi præstita est. Cũ autem ea omnia,quæ iam diximus,intra primum ferè annum acciderint,haud dubium, quin de alijs sacrilegis his similia vel etiam maiora audituri simus: sed de his satis. Nunc porrò de miraculis & beneficijs, quæ ob eius merita declarãda præstantur infirmis,quędam dicenda sunt ad honorem Domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & spiritu sancto honor & imperium in secula seculorum,Amen. Pœnitẽtia eius, & post natum tolerantia.

LIBER TERTIVS, QVI EST DE MIRACVLIS BEATI VIRI: QVEM PRAETER PROLOGVM OB VItandam prolixitatem mutato stylo F. Lauren. Surius in compendium redegit: sed ità tamen, vt nihil historiæ desit. In superioribus duobus libris hincindè idem ipse stylũ nonnihil correxit, sed modicè, vbi res poscere videbatur.

PROLOGVS AVTHORIS.

OCuli Heli caligauerunt,& non poterat videre lucernam Dei, antequàm extingueretur.Lucernam Dei esse eum, cui diuinitùs datum est,ecclesiam verbo,scripto vel exẽplo illuminare, Saluator, qui lux lucis & fons luminis est,in euangelio ostendit,cùm ait:Nemo accendit lucernam,& ponit eam sub modio,sed super candelabrum,vt luceat omnibus, qui in domo sunt.Quia beatus pontifex Engelbertus, cuius actus & passionẽ in duobus libellis pro modulo ingenij mei dudùm explicaui,minùs in vsu habuit gratiam prædicandi, siue sacras scripturas exponendi,vel spiritualiter conuersandi: propter diuinam electionem,qua ab æterno prædestinatus est,ignorantes, postquàm per mortem carnis extinctus est, per lucem miraculorum declarata sunt opera eius meritoria, quæ sibi conquisierat operibus Deo notis,maximè,vt supradictum est,contritione, confessione & pro iustitia sanguinis sui effusione. Cùm enim heu tristis rumor occisionis eius insonuisset,multi,qui actus eius seculares nouerant,de salute eius desperãtes, aiebant: Heu modò perdidit corpus & animam.Audierant enim,quòd à cognato suo Friderico Comite occisus esset, eò quòd eũ exhæredare vellet.Vndè necessè erat,vt signa eum sequerentur.Signa enim non sunt de substantia sanctitatis,'sed quædã indicia sanctitatis.Nec fuisset necessè,dominum Episcopum Engelbertum miraculis clarere post mortem,si vitę perfectioris fuisset ante mortẽ. Beatus Euergislus & sanctus Agilolphus Coloniẽses episcopi,ambo à nocentibus innocenter occisi,martyrio coronati sunt,qui tamen post mortẽ paucis admodùm signis claruerunt: quia non erat necessè, vt post mortẽ cõmendarent miracula,quos ante mortem cõmendârat vita sanctissima. Voluit Dominus in martyre suo demonstrare,quãtùm ei placeat pro iustitia stare, & vt occisoribus suis terrorẽ incuteret per miracula. Martyrij eius meritum duo cõmendant, videlicet vindicta de inimicis eius,& gratia sanitatũ,quã quotidiè exhibet de infirmis. De his miraculis ad iussionẽ successoris eius dñi Hẽrici Archipsulis, aliqua scribere ꝓpono, & ea tantũ, quę mihi à ꝑsonis veridicis sunt relata, siue à venerabili viro Gosuuino,ecclesię B.Petri Canonico,ab ore corũ,quos martyr sanauit,excepta. Prętereà miracula magna

1. Reg. 3. Mat. 5. SS. Euergislus & Agilolphus episcopi Colo. cur nõ multis claruerint miraculis.

gna & crebra fiunt in loco, qui vocatur Ginelberg, vbi occisus est: vt ibi spiritu, hic corpore præsens esse non dubitetur.

Miracula quæ libenter huc adscripsimus, nè quis possit de martyris sanctitate dubitare.

Milles quidam Hermannus nomine, in pago Glibach duobus & eo ampliùs annis adeò fuit vexatus paralysi, vt non nisi supinus in lecto dormire, neque aliter quàm aliena opera vestire se posset. Aliquandò ergò admonitus à fratre suo, vt sancti martyris Engelberti meritis salutem donari sibi peteret, ille respondit: Equidem deportandum me curaui Nouesium ad S. Quirinum, Ruræmundam ad Dominam nostram, & ad multorum aliorum sanctorum limina, nec exauditus sum, fortasśis indignus exaudiri. Vrgente fratre, vt votū nuncuparet martyri, petijt se in aream efferri. Ibi iacens in terra, plena fide cum lachrymis votum suscepit, si meritis martyris sanaretur, nudis pedibus, sine lineis vestibus sepulcrum eius se aditurum. Postridiè eodem loco similiter orauit. Putant enim simplices laici efficacius esse votum, si fiat sub dio, quàm sub tecto. Tertio die cupiens idem facere votum, cùm abessent ministri, anxiè circunspiciens, vidit scipionem apud lectum, & quod nunquàm anteà fecerat, induit se vestibus suis, scipionique incumbēs, venit ad aream, & iam tertiò humi prostratus, repetit votum. Indè surgens, sentit remissiùs in corpore: scipionem è manu cadentem, à terra eleuat: redit lætus in ædes, atque indè ad templum properat. Vxor & liberi videntes eum, nullo sustentante, ambulantem, replētur stupore & ecstasi, præ gaudio lachrymantur: accurrunt, vt euntem fulciant. ille respuit, dicens, à domino suo Episcopo Engelberto se curatum. Venit ad ecclesiam: coram altari prostratus, gratias agit DEO & sancto martyri Engelberto. Post preces, ob declarandum miraculum, circumit templū, atque indè domū redit. Vicini gratulabūdi accurrūt, & martyrem prædicant. Ille quinto die Coloniam venit, nudis pedibus adit martyris sepulcrum, agit gratias, custodi Ecclesiæ omnia ordine exponit.

Paralyticus votū facit, & sanatur.

In cœnobio Heisterbacensi puer annorum quatuordecim, in domo hospitali fuit adeò contractus, vt ne ventrem quidem exonerare posset, nisi alienis pedibus deportatus. Eius pater, qui erat ex Conuersis illius monasterij, vbi audiuit de miraculis Episcopi, ait ad eum: Fili, cùm solus fueris, fac votum sancto Engelberto. Obtemperat ille, reptat manibus & pedibus, donèc esset sub dio, ibique vouet martyri cereum suæ staturę, itemque imaginem ceream. Eadem hora, vt in orantis fide appareret martyris meritū, puer cœpit esse meliusculus, redit ad lectulum commodiùs, quàm indè exierat: ait patri, si adessent duo scipiones, videri sibi se posse ingredi, iam beati Engelberti meritis adiutum. Parantur scipiones, puer graditur, mirantur omnes. Iam antè ductus fuerat à patre suo Nouesium ad S. Quirinum, sed ille hanc curationem in nouum martyrem reiecit. Posteà venit puer Coloniam, inuisit sepulcrū martyris, obtulit quæ vouerat, post preces totus incolumis, scipionibus illic relictis, postridiè ad nos reuersus est pedibus suis. Audiant hæc martyris obtrectatores, qui aiunt: Si videremus ciues nostros, quos nouimus diù malè habuisse, ab illo curari, crederemus ei. Sed illi vel non sunt digni curari ob fidei inopiam, vel eis non expedit vt curentur: aut certè qui sic dicunt, digni non sunt videre miracula martyris. Nec ipse Dei filius omnes Iudęę morbidos curare voluit: immò scriptum est de illo, quòd quibusdam locis non fecerit virtutes multas propter incredulitatem illorum. Porrò in edendis miraculis, & fides petentium, & sanctorum merita requiruntur: quanquàm non rarò Deus etiam ingratis & indignis sua præstat beneficia.

Puer cōtractus, nuncupato voto fit sanus.

Mat. 13.

Mulier quædam prope Coloniam, periculosè laborans ex gutture, venit ad martyris memoriam cum amicis: petijt subuculam eius in aquam intingi, sperans, si indè biberet, se mox sanatum iri. Bibit difficulter admodùm, redit domum, post horas quatuor ad sepulcrum reuertitur, gratias agit Christo & sancto Engelberto. Tātam ei molestiam morbus ille attulerat, vt quinque diebus nec loqui, nec gustare quicquam potuerit.

Nota miraculum.

Miles quidam ceream imaginem obtulit ad martyris sepulcrum cum his verbis: Tam tu sis benedictus, sancte episcope Engelberte, quàm ego verè tertiana febre liberatus sum à Domino.

Eodem tempore Iohannes Abbas S. Trudonis, quartana diù & grauiter conflictatus, audit miracula Engelberti, laudat Deum mirabilem in gloria eius: moxque in mentem

ei

ei venit, fuisse hominem pacificum & misericordē: porrò beatos esse pacificos & misericordes. Inuocat ergò Deum, orat vt per eius merita sibi opituletur: & confestim se lætatur in seipso experiri, quanti sit apud Deum meriti beatus Engelbertus, sanum se sentiens. Matt. 5. Abbas à quartana liberatur.

Mulier diù paralytica, eius nomen appellans, curata est. Ciuis Cōfluentinus puerum scholasticum habuit adeò cōtractum, vt dimidio anno pedem in terram deponere non posset. Iussit ergò eū duci Coloniam, & plena fide martyris sepulcro imponi. Fit ità: & ecce mox laxantur nerui, puer à monumento se submittit in pedes, atque ad hospitium suum gratulabundus abscedit. Contractus reualescit.

Aurifaber quidam Sibergensis adeò noluit fidem adhibere miraculis martyris, vt quotiès eius audiret prædicari sanctitatem, vel irrideret, vel contradiceret. Et quînam, inquit, vel dici, vel esse potest sanctus, cuius iussu multæ inflammatæ ædes, multi spoliati sunt, & quem multorum malorum constat fuisse authorem? Sed Deus martyris iniurias diutiùs ferre non sustinens, blasphemum hominem subitò tāta vi morbi oppressit, vt se quamprimùm crederet è vita abiturum. In se igitur reuersus, veretur ea causa se pcussum, quòd martyri detraxisset. Iubet ergò Coloniam se adduci, venit aliorum manibus ad sepulcrum martyris, fatetur illi culpam suā, inter cætera crebrò hæc repetit: Domine, per merita tua & sanctum martyrium tuum, adiuua me miserum. Interìm dicit ad circunstantes: Ecquis me aqua benedicta adspersit? Respondent omnes: Nemo nostrûm te adspersit. Ille repetit: Immò verò adspersit me aliquis. Rursùm illis negantibus: Sinite me, inquit, abire. Dei enim benignitate & meritis Engelberti martyris eccè sanus sum. Surgit eádem hora, cunctis mirātibus: quiescit paulispèr in ædibus templo vicinis: indè domum proficiscitur, & sensìm plenè restituitur. Punitur cōtumeliosus martyris obtrectator.

Cubicularius Comitissæ Geldrensis, non nisi scipionibus fultus ingredi potuit. Audiēs Coloniæ multa edi miracula, eò se confert, & aliquot continuis diebus martyris Engelberti sepulcrum inuisens, atque eius precibus sanari se petens, octauo die curatur, relictisque illic scipionibus, lætus domum redit.

Geldriæ Comitissa tanta pariendi difficultate quandoquè laborauit, vt vita eius propemodùm desperaretur. Accitus confessarius eius Abbas Campensis, à Duce Brabantię Henrico, qui erat Comitissę pater, atque à marito eius Gerardo Comite, introductus est ad eam, præ doloris acerbitate miserè eiulantem. Illa, viso Abbate, perindè acsì moritura sit, commendat se eius precibus, orans vt fratres omnes iubeat pro se orare. Lachrymantur omnes, qui aderant. Interìm Comes sic ait ad eam: Nôsti charissima, quantùm nos amârit cognatus & dominus meus episcopus Engelbertus. Inuoca ergò illum in hac summa calamitate: spero non minùs illum tibi, quàm cęteris, subuenturum. Deindè Abbas cū Duce & Comite egreditur: porrò Comitissa orat martyrē, vt sibi opituletur. Orat Christum, vt propter sanguinem quem pro iustitia fudit Engelbertus, à tantis doloribus se liberet. Vix in castrum illi redierant, cùm eccè puella cursitat post eos, lætissimumq; nuncium Comiti afferēs: Domine, inquit, domina mea peperit tibi elegantissimum filium. Tum verò omnes laudant & pręedicant Deum in martyre suo Engelberto. At Comitissa non immemor beneficij, mox vt reualuit, Coloniam venit, sepulcrū martyris visitauit, argenteamque imaginem ad illud obtulit. Illustre miraculum in Comitissa Geldriæ.

Puella quędam Coloniensis, sexto mense ætatis suæ cœpit malè habere in oculo: deindè lumine prorsùs orbata est. Cumq; sextum ageret ætatis annum, mater eius causa tribus sextis ferijs ieiunauit in pane & aqua, & Missam defunctorum in honorem B. Engelberti celebrandā curauit: atq; ità puella mox per martyris meritum, visum recepit. Cæca puella videt.

Henricus de Calēmunt, vir nobilis, cùm diù vexatus esset morbo comitiali, die quodam in sacello stans, & de miraculis B. Engelberti cogitās, humì se prostrauit, crebroq; rogauit sanctum martyrem, vt à Domino sanitatem sibi impetraret. Indè surgens, sensit insolitam quādam corporis alleuationem, ità vt deincèps vsque in præsens, nihil ab illo morbo molestię acceperit. Nobilis à morbo caduco liberatur.

Homo paralyticus cū ad sepulcrū eius duabus ferè horis orâsset, & martyrē attentissimè deprecat⁹ esset, relictis illic scipionibus, q̄bus aduenerat, suis pedibus lętus abscessit. Paralytici curatio.

Sacerdos quidam quindecim dies cæcus, vouit se visitaturum martyris Engelberti sepulcrum, & in altari, quod est ad * caput eius, Missam defunctorum celebraturū. Mox à voto nuncupato redijt lumen, & ille fecit, quod promiserat.

Mulier in castro Nideckensi, viginti annis nihil viderat. Vbì didicit Engelbertum coruscare miraculis: Ego, inquit, ibo ad noui martyris monumentum, vt beneficia, quæ confert alijs, etiam mihi impendat. Venit ergò Coloniam, orat ad sepulcrum episcopi, apertisque oculis videt lumen cæli, quæ tot annis perpetuas senserat tenebras.

Cæca recipit visum.

Abbas Burnenbaccensis vnum ex iunioribus monachis suis misit ad monasterium veteris Montis. Is cùm venam incidi sibi curâsset, putaretque non satis detractum sanguinis, atq; ea causa etiam alterius brachij venam aperuisset, cum sanguine lumē amisit. Id vbi cognouit Abbas Burnenbacensis, nè esset illi cœnobio oneri, redire eum iussit ad se. In illo itinere Coloniam veniens, orauit ad Engelberti martyris tumulum, duosq; cereos oculos obtulit, votumq; fecit, si visus ei rediret, patrem ipsius duos argēteos oculos in eius honorem missurum. Abit cæcus à sepulcro, venit ad locum quendā, qui erat monasterij veteris Montis, accipitur illic humaniter, & cùm causam cæcitatis suæ indicâsset, Conuersus quidam hortatur eum, vt sanctum Engelbertum episcopum inuocet, respondet ille se id fecisse: addit Cōuersus, vt benè confidat martyrem sibi non defuturum: moxq; indè recedit Conuersus, & post horam eò reuertitur. Eum verò monachus iam videns, salutat. Et Conuersus ad eum: Vndè scis, inquit, me hîc esse, cùm nihil videas? Ille respōdet: Gratia Deo & beato Engelberto: perspicuè enim intueor & te, & quicqd est in his ædibus.

Cæcus monachus videt.

Eodem tempore monachus quidam Eberbacensis ad partes inferiores missus, in itinere antequàm veniret Coloniam, mēbris omnibus adeò paralysi cœpit diuexari, vt difficulter ad veteris Montis monasterium posset perduci. Ibì in valetudinario manēti occurrerunt miracula noui martyris Engelberti. Vouet igitur se, si morbus abscedat, Missam defunctorum dicturum. Mox sentit remissiùs, & totus reualescit.

Paralyticus curatur.

Monachus iuuenis, dum vena illi inciditur, ità in brachio intumuit, vt morbus fistulæ timeretur. Dolore vrgente, promittit se beato Engelberto Psalterium lecturum. Ilicò sentit se habere meliùs, dicitq; cunctis, à sancto Engelberto se curatum.

Alius iuuenis monachus, tribus mensibus paralysi in brachijs dirè vexatus, vbì ex alio iuuene iam dicto percepit, quàm facilè curatus esset à nostri temporis martyre, vouit se illi quotidianas oblaturum preces, moxque sanatus est. Sed deindè preces illas negligēs, pristino dolore cruciatur. Resipiscit verò, omissa repetit, & redit incolumitas.

Itèm alius.

Castigatur voti violator.

Matrona Coloniensis, diues sanè, dolore dentium grauissimè cruciabatur. Dentem vnum, qui erat totius mali origo, curat extrahendū: sed radice relicta, atrociori dolore afficitur, ità vt furere videretur. Adit martyris Engelberti monumentū, offert illic mandibulam ceream, domumque abiens, in ipso itinere se sentit incolumem. Quisnam ergò pontificis nostri sanctitatem in dubium reuocet, quem tot commendant præclara miracula?

Immanis dolor dentium sopit.

In pago quodam diœcesis Coloniensis puella erat sex annorum, ab ipso ortu muta. Ea cū oblationibus primùm ducta est ad sepulcrū martyris: sed cùm non curaretur, perducta est ad eum locum, vbì occisus est. Vbì cœpit rectè & expeditè loqui, quę nunquàm anteà locuta fuerat, cunctis non immeritò admirantibus.

Est pagus Vuestphalię Vlichdorp, in quo erat quidam ex multo iam tempore surdus. Pro eo vxor quotidiè orabat martyrē Engelbertum, addito etiam voto, si sanaretur, aditurum eū locum cædis eius nudis pedibus & sine lineis vestibus, ibique oblationes suas daturum. Eo voto suscepto, ait surdus: Audio pulsari ad Missas. Stupet vxor, dicitque ad eum: Audis etiam me loquentē? Audio, inquit, immò verò nūquàm mihi antehàc meliùs audisse videor. Itaq; gratias agens Deo & martyri Engelberto, abijt in Giuelberg, vbì cæsus est martyr, & vota persoluit.

Vide voti efficaciā.

Vt verò Dominus martyris gloriam declararet, etiam per nocturnas visiones quosdā admonuit eius suffragia implorare. In pago Iserenlonensi fuit quidam, semiquinq; annis ex paralysi & linguę & manuum officio destitutus. Is sub meridiem quandoquè obdormiens, audiuit vocem dicentem sibi: Dic auunculo tuo, vt ducat te in Giuelberg, vbì occisus est episcopus Engelbertus, & curaberis. Mox ille euigilat, incipit loqui, & gratias agit Deo. Stabat auunculus eius in media domo, audiensq; loquentem illum, alta voce dicebat: Quis loquitur in cubiculo? Respondet ille: Ego loquor. Accurrit auunculus, obstupescit, aitq; ad eum: Quî fit, vt tandiù mutus, tam absolutè loquaris? Ille refert quā vocem audierit. Nondùm autem commodè ingredi potuit, quòd coxa diuturni morbi vi ex-

Mutus loquitur.

vi exesa esset. Itaq; in vehiculo ductus est in Giuelberg, in dies meliùs habere cœpit, ità vt exiguo scipione fultus, iret quocunquè libitum esset, per merita martyris se sanatum vbiquè prædicans.

Hermannus de Lechnich episcopi Engelberti ianitor fuit, quo munere hodieq; apud successorē Henricum fungitur. Is ante Augustum mensem acerrima correptus febre, ità & corpore & mente defecit, vt vxore eius in eadem domo obeunte, amicisq; eā plangentibus & ad sepulcrum efferentibus, ille prorsùs nō aduerteret, quid ageretur. Cumq; tam miserè ad dies quindecim decubuisset, clara luce ostio aperto videt eminùs beatum illum martyrem tanquàm ad se venientē cum multis alijs religiosis viris, qui oēs erant albis induti, & ad collum habebant oraria siue stolas, vt solent sacerdotes. Ipse autem beatus pontifex mulæ albæ insidebat: iam enim lauerat iumentnm carnis suæ in sanguine Agni. Hermānus ea visione exhilaratus, ad fœminas, quæ illic sedebant, alta voce dicit: Exite ocyùs bonæ dominæ: Engelbertus episcopus venit ad me. Fratrē quoq; suum, qui ad limen ostij erat, fortiter inclamans: Surge, inquit, frater, cede locum domino meo, vt possit ingredi ad me. Sed illis non se mouentibus, quòd putarent vi morbi eum delirare, iterùm clamitat: cunctiq;, dempta puella paruula, foràs exeunt. Ante hos autem clamores miles quidam iam vita functus, vir bonus & modestus, cādidatos illos antecesserat, dixeratq; Hermanno, vt se pararet: episcopum Engelbertum velle ipsum inuisere. Cùm ergò omnes egressi essent, B. Engelbertus, quem tum obijsse nesciebat æger ille, cū quodam monacho ignoto ad lectum eius accessit, aitque ad eum: Vt habes Hermanne? Respondit ille: Malè, mi domine: vel solū apostema lateris mei nimiùm me cruciat. Tum episcopus ad monachum se vertens, Adeò, inqt, confectus est hic vir, vt meritò potuerit animā expirare. Deindè manu tangit apostema, moxq; incipit sudare homo: & episcopus, cùm ei benedixisset, euanuit. Confestim adiutum se sentiens Hermānus, iam regressis intrò illis, qui exierant, rem omnem exposuit. laudatur ab omnibus Deus, & sanctus martyr eius Engelbertus.

Visio cuiusdam.

Mira curatio febricitantis.

Nobilis quidā valdè laborabat è pede. Monitus ab Abbate nostro, vt S. Engelberto cereū pedē voueret, fecit sic, & curatus est: sed tumor & dolor omnis ab illo pede migrauit in alterum. Dicente aūt Abbate, sanctum episcopum duos velle cereos habere pedes, ille alterum quoquè pedem vouit, & repentè dolor omnis euanuit.

Nota.

Eodem temporè quidā è familia Ducis Limburgensis, pollicem contritū habuit. Venit ergò Coloniā, & cùm manum ceream ad sepulcrum martyris obtulisset, curatus est.

Alius in eiusdem Ducis castro natus, miserè contractus fuit. Ei ironicè dicere solebāt nobiles principis illius: Abi, abi Coloniam ad S. Engelbertum, vt sanet te. Ità illi insultabant martyri propter veteres simultates, quę Duci eorum cū Engelberto intercesserāt. Tandèm homo abijt Coloniā, & tribus continuis diebus orans apud sepulcrum martyris, exauditus est. Cumq; domum reuertisset, & eum nobiles illi, atque alij eius regionis homines sanum viderent, quem biennio fœdè contractum nouerant, pudefacti dicebāt: Iam renerà cernimus Archiepiscopum Engelbertum sanctum esse.

Contracto redditur incolumitas.

Quidam decem annis absq; scipionibus ambulare non poterat. Venit ad tumulum martyris, & scipionibus illic relictis, domum sanus reuersus est.

Mulier quędam Coloniæ in platea salaria habitans, nouē annis dolore capitis & gutturis laborauit. Nocte quadam, doloris immanitate vrgente, beatum martyrem implorat, & ante solis ortum tumor & dolor omnis abscedit. Manè igitur adit sepulcrum eius, hilariter suas oblationes exhibet, agit gratias, & lęta redit ad suos.

Dolor capitis & gutturis profligatur.

Mindensis episcopus veniens in Giuelberg, orandi causa ingressus est in sacellū, quod illic in loco cædis eius fabricatū est. Oblatus est aūt ei illic puer, qui cōtractus fuerat, & ibidèm sanatus. Eū intuens episcopus: Vnus, inquit, ex famulis meis tā dirè cœpit morbo laborare in hoc itinere, vt ab equo in terrā deponi eum oportuerit. Cumq; tractaremus, quid faciendū illi esset, tandèm recordati Archiepiscopi Engelberti, rogauimus vt suis meritis misero opitularetur. Simulatquè nos preces absoluimus, ille surrexit sanus, & conscenso equo, martyri gratias egit.

Conuersus quidam Cāpensis monasterij, olìm nobilis fuerat, & vitæ sic satis honestæ. Huic oranti adeò importunè se ingerebant cogitationes diuitiarum & honorū mundi huius, vt instàr muscarū morientium, suauitatem vnguenti, id est, orationis deuotionē, perderent. Crebrò ille corpus suum cędebat virgis, & multorum sanctorum suffragia im-

Eccle. 10.

Tentatio [illegible] ernicio-sa abigitur.

implorabat, vt liberaretur: sed non impetrauit. Tandèm memor Archiepiscopi Engelberti pro iustitia cæsi, flexis genibus illum inuocauit, & eádem hora adeò liberatus est, vt deinceps nihil eiusmodi sentiret.

Mulier quædam filium habens paralyticum, martyri vouit se cum filio, si eum sanaret, venturam ad eius monumentum, & munera oblaturàm. Votum mox consecuta est salus ægroti: & martyri iucundis animis persolutum est, quod fuerat promissum.

Temeritas fœminæ castigatur.

Alia mulier, natione Geldrẽsis, Coloniç in parœcia S. Seuerini degebat vidua cũ matre sua & filio adhuc puero, qui miserè caduco morbo affligebatur. Quod cùm mater ferret molestissimè, dixit quandoquè matri suæ: Audio episcopum Engelbertum multis clarere miraculis: quid si ducamus filium ad sepulcrum eius? Respondet illa: Cras eum ducemus ad aram sancti Cornelij, quç est in ecclesia sancti Seuerini. Is enim solet huic mederi morbo. Manè igitur veniunt ad altare, offerunt munera, & orant pro puero intentissimè. Ea die visus est planè liberatus à morbo puer. Itaque auia eius, tanquàm improperans martyri Engelberto; En, inquit, antiqui sancti nórunt beneficia præstare indigentibus. Postridiè rursùs inuadit morbus puerũ, solito etiã infestior. Id mater tremebunda cõspiciens, puerũ cum cereo adducit ad tumulũ martyris Engelberti, eumq; plena fide illi imponit, oratque cum gemitu & lachrymis pro illo. Sanatur puer, nec vnquàm in morbum illum recidit.

Surdus audit.

Surdus quidam peregrè Coloniã venit, martyris sepulcrum adijt: & cùm obtulisset preces, ilicò restitutus est.

Cæcæ oculo & brachiũ curantur.

Mulier quędã Coloniẽsis nouẽ annis vno orbata oculo, & alterius brachij officio destituta, apud beati martyris sepulcrũ sic orauit: Domine, si aĩa tua est apud Deũ, vtì creditur, intercede pro me apud illum, vt per me declarẽtur merita tua. Mox vt illa cessauit orare, oculo lumen, brachio pristinç vires redduntur. Atq; hoc quidẽ primum fertur fuisse miraculum ab eo Coloniæ editum: sed tum annotatum non fuit, sicut & alia multa, quæ propterea hodiè ignorantur.

Contracta restituitur.

Fœmina quędam miserandum in modum contracta annis quatuor & mensibus sex, Coloniã adducta, & apud martyris tumulũ deposita, cũ ad duas horas precata esset martyrem, paulatìm se subrexit, & interìm neruos laxari sensit. Tandèm nullius freta adminiculo, pedibus suis redijt in pagum suum, vbiq; martyrẽ laude & pṙdicatione efferẽs.

Nota miraculum.

Pellio quidã est Coloniç notissimus. Eum magno alterius brachij dolore excruciatũ hortabatur vxor, vt adiret episcopi Engelberti monumẽtum, & pro sanitate eum deprecaretur. Ille indignabundus respõdit: Id ego nõ faciam. Cùm enim in viuis esset, præter ius à me quatuor marcas accepit. Et vxor: Non ità, inquit, loquaris: sed eas ad sepulcrum eius, & dicas te nunq̃ repetiturum illam pecuniã, siue iure, siue iniuria data sit. Initio enĩ põtificatûs eius acerba inter scabinos & tribus ciuitatis orta erat dissensio: quã cùm cõponere nõ posset ob tribuum pertinaciã, quatuor millia marcarũ ab eis exegit, è quibus hic pellio quatuor marcas depẽderat. Acquiescit vxoris cõsilio, abit ad monumentũ, dicit aĩo simplici: Domine, siue rectè, siue præter fas à me acceperis quatuor marcas illas, ego te liberũ pnuncio apud Deum. Oro igitur, vt precibus tuis sanes brachiũ meũ. Dixit, & ilicò sanatus est: ostenditq; brachiũ Decano summç ędis, merita martyris pdicãs.

Miraculum zonç eius.

Idem Decanus abijt ad castrũ Radenrodẽse, inuisere volens cognatã suam. Cumq; inter se cõferrent de miraculis episcopi Engelberti, Decanus matronæ illi dedit dimidiã zonã eiusdẽ episcopi, quam argẽto ornandã curauerat. Erat tum in castro illo puer tertiana laborans, quã matrona cingẽs zona illa, Domine Archiepiscope, ingt, quàm verè est anima tua apud Deum, tam certò curetur hic puer per merita tua. Confestim abijt febris, nec ausa fuit redire ad puerum.

Matrona quædã duplici conflictata quartana, per merita sancti martyris reualuit.

Mira vis voti nuncupati.

Hermãnus aduocatus Coloniensis, adeò cruciabatur dolore lateris, vt familia oĩs ilicò moriturũ existimaret. Intolerabili igitur cruciatu affectus, ità exclamauit: O Domine Archiepiscope, ego te præ omnibus dilexi, & tu quoquè me nõ mediocriter amâsti: oro vt me hoc morbo líberes. Sed cùm nõ statìm adesset remediũ, doloris immanitate stimulatus, substomachãs ait: En oẽs, etiã qui te nõ nouerunt, tu adiuuas: me qui tibi inseruiui, teq; semper amaui, negligis. Cumq; hæc & id genus alia diceret, filij & famuli eius vouerunt se cum illo ituros in Giuelberg, vbi beatus episcopus cæsus est, si illum sanaret. Vouent illi, & ille obdormit: rursusq; expergiscens: Nihil, inquit, mali sentio. Gratias ago Deo, & episcopo Engelberto.

Fœmi-

Fœmina quędā è Flādria attulit filiū suū infantē. Cumq; eum in balneo posuisset, & necessitate vrgēte ab eo recessisset, illius oblita est. Post horā verò reuertēs, cernit infantē aquis præfocatū. Itaq; incredibili correpta dolore, simul etiā recordata martyris, qui tū passim ferebatur multis coruscare miraculis, toto corde cū lachrymis & suspirijs orauit eū, vt excitaret filiū ipsius. Redit aīa in viscera infantis, mater ineffabili afficitur gaudio, venit cum infante Coloniā, & apud sepulcrū martyris gratias agit immēsas. Quis te pro his nō magnificet Domine Deus? Eccè per martyrē tuū Engelbertum cæci vidēt, claudi ambulant, paralytici curantur, surdi audiunt, tertianæ & quartanę febres profligātur, epileptici & alijs diuersis implicati morbis, sanantur, etiā mortui reuiuiscunt. Si non esset hic homo cum Deo, immò potens apud Deum, non posset facere quicquam. Infantem mortuum excitat.

Referam nunc quoddā nō exiguum sanctitatis eius documentū. Godefridus Comes de Arnsberg, venit quandoq; ad monasteriū Mōtense, & cū mētio incideret, queadmodùm illic tractatū esset corpus B. martyris Engelberti, sciscitabatur ille, vbi viscera eius humata essent. Dicentibꝰ monachis, in cœmeterij fossa quadā vulgari cōdita esse: Nō decet, inqt, tanti principis, immò & martyris miraculis coruscātis, viscera tam neglig ēter haberi. Obtēperant verò illi fratres, amouentq; à sepulcro humū: & eccè viscera martyris adeò cernūt recentia, acsi illa hora è corpore extracta essent. Nihil in eis corruptionis, nihil fœtoris sentiri potuit, cùm tamen iam quatuordecim hebdomadas tumulata fuissent. Admirātur fratres haud vulgariter, agnoscūt Dei virtutem & martyris merita: collecta viscera in scrinio reponunt, & ante altare honorificè condunt. Viscera martyris incorrupta post multas hebdomadas.

Sacerdos quidā doctus & pius, calculi dolores ferēs intolerabiles, votum fecit, si B. Engelbertus ipsum intra biduum curaret, se cum muneribus eius sepulcrum visitaturum. Curatus est ante biduum spe sua celeriùs, & promissi munus accuratè confecit.

Henricus Abbas Hēmenrodensis ex Iohāne Burggrauio ab Hamersteindidicit, quod dicturus sum: Quidā ex familia eius, oībus in castro illo notissimus, diù oppressus paralysi, vt audiuit miracula martyris Engelberti, toto corde illum inuocans, votum suscepit. Ductus est Coloniam paralyticus, & indè ad castrum incolumis reuersus est. Paralyticus fit sanus.

In Saxonia monasterium est ordinis Cistertiensis, quod Cellam vocant. Eius quidam frater adeò doluit dētes, vt somnū capere nō posset. Nocte quadā supra vires cruciari se sentiēs, has preces fudit: Domine episcope Engelberte, si verū est aīam tuā degere apud dnm, adiuua me. Dixit sic, & obdormiuit. Posteà euigilās, doloris oīs exps deincèps fuit.

In Vuestphalię pago Hagēsi puella quędā pedibus ingredi nō potuit prę paralysi. Diù sic vexata, tandē ꝓduci se petijt ad locū, vbi beatus martyr occisus est. Vidit id vir quidā, & salutē eius desperās, ait: Si hęc curata fuerit eo loco, quò ꝓficiscitur, ego hoc saxū (digito illud demōstrans) eò deportabo. Venit puella ad locū optatū, & sanata est. Vbi id comperit vir ille, nocte tulit saxum, nè ab alijs irrideretur, & ad locum deportauit, qui indè sesquimilliari aberat. Paralytica sanatur.

Alia puella alterius loci annos aliquot vtroq; oculo orbata fuit. Audiuit in somnis, si lapidē quendā suis humeris ferret ad locū passionis beati martyris, q cederet in structuram ecclesię ibì tum inchoatę, cōfestìm ipsi lumē restitutū iri. Indicat hoc parētibus: illi & sumptu & laboris itinere, tum quoq; visionis incertitudine absterriti, eā non audiunt. Tādèm ad locū deducta, cùm lapidē illic deposuisset, mox ab eius oculis albugo prodijt. Indè domum sana reuertens, parentibus lætitiam, vicinis admirationem affert. Cæca illuminatur.

Monachus quidam grauiter laborās, beatū episcopū sic appellauit: Memineris, domine, me ab illo tempore, quo cæsus es, semper in Canone Missæ tuum nomen expressisse. Itaq; pro salute corporis mei te orare æquum est. Eàdem nocte illi dormienti apparuit martyr, iussitq; sanum & incolumem esse. Expergefactus ilicò, è lecto sanus exit.

Anselmus pastor Coloniæ ad S. Brigidā, vir doctus & bonus, adeò scabiosas habuit manus, vt leprā ꝑ seferre viderētur, nec ille prę verecūdia cū quoquā cibū capere vellet. Admonuit eū sacerdos quidā, vt inuiseret sepulcrū martyris Engelberti. Venit ad sepulcrū, imponit illi manus, votū facit martyri, & eādē hora, ipso admirante, tanq̄ squamę quędā ceciderunt de manibus eius. Sed cùm meliùs habere cœpisset, nō stetit promissis. Redit scabies, & pręuaricator voti redit ad cor: iterat votum, & ocyùs curatur. Nota miraculū, & pœnam votū negligētis.

Abbate Erbacensi nupèr ad martyris sepulcrū orante, quidā ciuis ait ad eum: Meritò ad monumētum martyris nostri oras domine Abba. Reuerà enī in magno ille apud Dominum precio est, cuius ego in me virtutē mirabiliter sum expertus. Adeò enim hydro-

pisi intumueram, vt medici spem omnem vitæ meæ abijcerēt. Ego igitur multùm eius as quadam nocte, cùm diù stetissem ante lectū meū, toto pectore martyrem hunc inuocare cœpi. Deindè fessus, in lecto paulispèr obdormiui. Pòst expergefactus, dolorem & tumorē oēm sentio euanuisse. Obstupesco tam inexpectato miraculo: exploro, nū humor noxius, dirupta pelle, in lectū dimanârit. Sed nec humorē vllum in lecto, nec in corpore rupturā reperio. Itaq; gratias ago Deo, qui tam præclarè ornat & illustrat electos suos.

Hydropici mira curatio.

Venio nunc ad miracula, quę in Giuelberg, vbì trucidatus est martyr, facta sunt, quę ad me scripto compręhensa miserunt sacerdotes eius loci, qui ea partìm viderunt, partìm auditione acceperunt ab illis, in quibus patrata sunt.

Psal. 67.

Cùm prępotens Deus, qui est mirabilis in sanctis suis, diuersis miraculis Engelberti martyris sui merita declarare cœpisset, faber quidam, vir bonus, cum filio suo quatuordecim annos nato, intempesta nocte præterijt locum illum, in quo beatus ille necatus fuit. Et eccè videt vterq; cereum insignē in ipso martyrij loco, vbì nunc altare extructū est, flammis radiantibus ad mensuram cubiti vnius à terra eleuatum, qui & tenebras circunquaq; illustraret, & tamen neq; imbre, neq; ventorum flatu extingui posset. Mirātur igitur, & cùm non ignorarent, quid visio illa sibi vellet, precandi causa ad locū accedūt: & cereum quidem conspiciunt, sed nulla ratione possunt attingere. Mox properant in pagum Suuelme, & visionem índicant Bartholdo sacerdoti.

Visio mirabilis.

Ea visio postquàm diuulgata est, quidam carpentarius non longè à Giuelberg habitans, cùm toto anno crus eius planè exaruisset, eò accessit, terramque martyris cruore infusam, cruri alligauit, & post triduum integrè curatus est.

Crus emortuum reuiuiscit.

Mulier quędam cum filia, quæ semper clauda & muta fuerat, ad sacrum martyrij locū venit, & aliquot diebus cum lachrymis pro illa martyris opem implorauit. Et eccè muta loquitur, petit ouum à matre, illudq; procùl ab ea allatum, propiùs ad eam accedēs, hilariter accipit ex manu illius.

Clauda & muta curatur.

Parochus quidam manum dexteram plusquàm dimidium annum adeò habuit ex morbo quodā malè olentē, vt tota hyeme ab offerendo Missæ sacrificio abstineret. Cùm autem in mentem ei venisset, beatum virum pro iustitia immeritò occisum, plena fide manum loco cædis admouit, & paulò pòst sanam retraxit.

Sacerdos quidā cæcus, procùl è Saxonia venit ad hunc locum: & cùm humì ꝓstratus, piè admodùm Deum & martyrem eius deprecatus esset, lumen amissum recuperauit. Non multò pòst pro gratiarum actione limina beatissimorum Apostolorū Petri & Pauli, itemq; Iacobi adijt, Engelberti martyris gloriam vbiquè prædicans.

Cæco redit lumen.

Per id tempus etiam mulier paupercula, quinq; annos cæca, eodem loco orans cum lachrymis & humì prostrata, lumen gratulabunda recepit.

Anno Christi millesimo ducentesimo vicesimoquinto, qui fuit pōtificatûs Engelberti annus decimus, vitæ verò quadragesimus, & cædis primus, apud pagum Suuelme fuit quidam paralysi admodùm afflictus. Is post multas calamitates perductus est ad locum hunc, in quo sæuitum est in martyrem, atque in ipsa parasceue nocte intempesta orans, vidit beatum præsulem tanquàm viuum pontificalibus indutum, instàr solis fulgentem, cum duobus viris clarissimis, qui & ipsi magno vestiū ornatu cōspicui erāt, ad eundem aduentare locum, eosque pariter illum circumire, indicare spatia, in quibus construendum sit monasterium, doindè simul disparére. Eius visionis tantus fuit effectus, vt paralyticus se sentiret beati Engelberti meritis curatum.

Visionis mirus effectus.

In eodem loco, vbì martyr passus est, Crux lignea erecta fuit. Venit autem eò veteranus quidam, & miraculis martyris obtrectans, intra se ait: Quid est, quod video & audio? Homo iste tyrannus fuit, oppressor pupillorum & viduarum, superbus & auarus. Adeoq; gloriæ eius inuidit, vt nec Crucem illam æquis posset oculis intueri. Sed iustus Dominus repentè igne cælesti guttur & humeros liuidi hominis inflammauit. Mox ergò ducitur in ædes filiæ amicæ suæ, ibique per ordinem omnibus confitetur, quid de martyre cogitauerit. Consulunt amici, vt indutus cilicio, nudis pedibus (Erat autem tum hyemis ingens frigus) ad locum sacrum redeat, precibusq; & lachrymis martyrem sibi conciliet. Facit sic, & post triduum integrè sanatur.

Vindicta cælestis in martyris calumniatorem.

Fœmina quædam in Paschate cum cæteris sacrosanctā Eucharistiā percipiens, terribili Dei iudicio cœpit spumare, agitare linguā, nec tamē quicquā posse eloqui. Ante cōmunionem sanissima fuerat: indignè accedēs ad sacramentū, subitò intantùm debilitata est,

Pœna indignè Eucharistiā percipientis.

ta est, vt nullum membrum mouere posset. Ab ineunte enim ætate admodùm dissolutè vixerat, & multis onusta peccatis, tam salutarē medicinā prorsùs imparata sumpsit. Itaque sacra corporis Christi cōmunio nō remedium ei attulit, sed tormentū. Periculosum est ægro obstipato, vti medicina fortiter aluum ciēte, nisì priùs sumat quippiā, quo peccans materia digeratur. Ità ergò peccator obstinatus & induratus, nè medicinā corporis Christi ad iudicium accipiat, peccatorū virus & noxios humores cōtritione & cōfessione priùs digerere debet. Porrò increscente in fœmina, de qua agimus, cęlesti animaduersione, in somnis visio ei oblata est, qua didicit se breuì curatum iri, si velit locum, vbì cæsus est Engelbertus Episcopus, adire. Difficulter igitur & cum magno labore venit ad locum, moxque restituta, surrexit è lecto, & cibum potumque sumpsit, Deoque gratias agens, promisit se annuum censum martyri illo in loco persoluturam. Sanatur.

Puerulus quidam colli tumore ingenti & periculoso laborans, non linguā mouere, nō cibum capere, nihil neq; videre, neq; audire potuit. Ea re miserè afflicti parētes eius, cum multis lachrymis rogârunt, vt mitra beati martyris caput pueri tangeretur. O miram Dei gratiā. Mox vt mitra imposita est capiti infantis, tumores deturgent, noxij humores euanescunt, & priusquàm paternæ domûs attingat limina, infans totus reualescit. Eam mitram in capite habuit Episcopus, cùm trucidaretur. Itaque sacro eius tincta cruore, malè habentibus affert medicinam. Vide mirū effectū mitræ Episcopi.

Mulier quædā paupercula morbo vrgēte, è Turingia venit in Giuelberg nō sine multa difficultate. Laborabat illa angina, toto anno lusca fuit, sinistra manus exaruerat, pedē podagra infestabat. Tot oppressa malis, ꝓsternit se in loco, vbì occubuit martyr, orat cū lachrymis: nō tamē impetrat sanitatē, sed spe impetrādi nō destituitur. Redit post mēses duos, & ꝑfectè curatur. Gratitudinis ergò ꝓmittit annuum cēsum martyri Engelberto. Morbida curatur.

Quo tempore euersum est castrum Comitis Friderici, qui fuit author cædis Episcopi, cuiusdam etiam mechanici domus, quæ iuxtà erat, destructa est, & facultates omnes ei ereptæ. Quæ res adeò ei doluit, vt plorādo oculos amiserit. Sexto cæcitatis mense votum nuncupat beato Engelberto, duosq; oculos cereos secum ferens ad locum martyrij, vnius oculi sui lumen recipit.

Pauperculus quidam in Vuestphalia septem annis nō vno conflictatus est morbo. Alterum eius latus emortuum erat, manus aruērat, lateris costæ confractę erant, crus adeò intumuit, vt crassitudine ventrem æquaret. Duobus fultus scipionibus venit ad locum, vbì impij trucidârunt Episcopum Engelbertum: preces supplices obtulit, & celeriter impetrauit quod voluit. Multis affectꝰ morbis, fit sanus.

Crebrescebāt eo in loco miracula, & permulti quotidiè accedebant & recedebāt, alij salutē expetituri, alij se eam adeptos gratulātes. Inter alios venit surdus quidā, q decem annis nihil audiērat: sed videns hoīm tum aduentantiū, tum abeuntiū frequentiā, animaduertit curationes fieri. Veniēs ergò ad locū, vbì martyr occubuit, sanitatē adeptus est. Qui propiùs illi adstabāt, audiērunt rumpi pelliculas aurium, quibus meatus obstructi erāt. Indè verò tantus consecutus est dolor, vt caput vtráq; manu cōprimendo, cum nonnihil lenire cogeretur. Auditu recuperato, martyris gloriam vbiquè diuulgauit. Surdus audit.

Auceps quidam in brachijs & manibus spasmo laborans, multa loca inuisit, remedia multa adhibuit, sed nihil profecit. Venit tandèm in Giuelberg, & optata illic sanitate potitus est. Vt autem se martyri gratum declararet, annuum censum se illi loco daturum recepit. Spasticus sanatur.

Fœmina quędam Andernacensis, toto corpore inflata, decem & octo hebdomadibus immanes dolores pertulit. Vbì audiuit miracula Engelberti, huiusmodi votū suscepit: Domine Deus, inqt, si per merita martyris tui curata fuero, nudis pedibus ibo in Giuelberg, vbì cæsus est. Indè intra triduum sana effecta, fecit vt erat pollicita.

Nobilis quidā Andernacensis, diues & potēs, multis annis totus ex paralysi decubuit. Erat morbus ille adeò vehemēs, vt cibum erectus capere nō posset, sed pectori impositū iacens magna vi tādèm deglutiret. In somnis aūt admonitus est, quodā in loco tèr osculari humum, & tres offerre preces in honorem B. Engelberti martyris: ità enim fore, vt ilicò sanaretur. Ille visionem indicat vxori & liberis, quam illi vt phantasticam irrident. Valdè igitur afflictus, cum lachrymis orat se ad locum designatum deportari. Parent tandèm deprecanti, & cùm ad locum perductus esset, tèr se prosternit, & orat, totusq; fit sanus & incolumis. Deindè nudis pedibus cum vxore & prolibus se contulit in Paralyticus reualescit.

Giuelberg, obtulit preces & munera, & annuum quoq; cēsum se daturum pollicitus est.

Surdus curatur. Theodoricus vir nobilis, à teneris annis surdus, ad locū, vbì martyr passus est, spe salutis obtinēdæ venit. Octo diebus illic in labore & precibus pdurās, integerrimè sanatus est atq; eū locū deincèps summo studio & deuotiōe atq; annuis muneribus psecutus est.

Contractus restituitur. Quidā decem annis crura cōtracta & eneruata habuit. Is tādèm duobus innitens scipionibus, ad hunc locum cōtendit. In itinere preces ab imo pectore fudit multis permixtas lachrymis, & in ipso passionis loco cum tanta se deuotione prostrauit, vt etiam citiùs, quàm ipse aduerteret, sanitas ei restituta sit. Hoc miraculum quicunque viderunt, in martyris erupêre laudes, altaque voce eum concelebrârunt.

Duo sanantur. Virgo quędā adeò fuit in facie à vermibus exesa, vt ipsi quoq; parentes eā cōtemnerent & abominarētur. Sed id Deus nō sustinēs, patrē eius egregiè flagellauit. Agnoscēs ille se ob filiæ cōtemptū diuinitùs puniri, cōfessus est sacerdoti, & cū filia vouit se ad locum, vbì peremptus est B. Engelbertus, pfecturum. In ipso aūt itinere ambo sanati sunt. Venerant cum illis viri ampliùs ducenti, qui omnes eius miraculi testes fuêre.

Dolor dentium abigitur. Quędā fœmina diuturno dētiū cruciata dolore, fabrū acciuit, q ei dētē extraheret. Venit faber, sed dum forcipe admota, nimiùm trahit, & dentē frāgit, & mādibulā è suo loco euellit. Tū verò misera illa nec cibū capere potuit, ità vt vita ipsa fastidio ei esset. Tandèm inuocat B. martyrē Engelbertū, & eius meritis maxilla redit in locū suū, & dolor oīs facessit. Illa nudis pedibus abit in Giuelberg, reddit vota, & annuā oblationem promittit.

Contractus fit sanus. Henricus qdā nimio vino óbrutus, cum alijs corrixari cœpit, & pbra iactare. A verbis ad enses ventum est. Interìm ille apud talum in neruo dirè vulneratur, cureq; ex eo vulnere cōtracto, ambulādi facultate destituitur. Quę res ad eā inopiā illū adduxit, vt scipionibus innixus, stipem quotidiè ostiatìm emēdicare cōpulsus sit. Vt verò cōperit multos quotidiè curari à B. Engelberto, ad locū cędis eius pfectus est: nec tamen tunc curatus est: sed cùm spem nō abijceret, & tertiò non sine multa difficultate eò accessisset, post preces supplices Deo & beato Engelberto oblatas, integrè curatus est.

Mulier morbida sanatur. Nec solùm ijs locis, qbus necatus & sepultus est martyr noster, signis & miraculis clarescere voluit, sed quāti apud Deū sit meriti, etiā in remotis locis, nō raro ostēdit. In vrbe quadā faber vxorē habuit toto corpore adeò inflatā, vt hydropisi laborare putaretur. Sesquiannū illo incōmodo ità malè affecta fuit, vt oīs edēdi atq; bibēdi appetitus planè pstratus in ea esset. Nocte quadā audiuit vocē in somnis: Si locū, vbì fusus est sanguis B. martyris Engelberti, visitaueris, eius meritis mox curaberis. Indicat marito, qd audièrit. Ille summo manè cum ea iter ingreditur: quod cùm necdùm mediū cōfecissent, mulier planè incolumem se sensit. Id vbì maritus comperit, non ingratus tanto beneficio, pergit cum illa, venientesque in Giuelberg, martyris gloriam prædicant, & miraculum diuulgant, hilariterque annuum censum promittunt.

Item virgo quædam. Virgo quędam octo annis morbi cuiusdā infestatione adeò debilitata fuit & excruciata, vt absq; alienis manibus nec edere, nec bibere, nec loco mouere se posset. Adducta igitur ad locum, vbì B. Episcopus sanguinem fudit, mox vt illum attigit, sanata est.

Puer mente captus curatur. Hoc anno, qui est à Christo nato millesimus ducentesimus tricesimusseptimus, puer quidam annos plùs minùs sedecim natus, sed mente captus, à matre ductus est in beati Engelberti ecclesiam, quæ est in Giuelberg. Stanti autem illi in eo templo, qdam sic ait: Abi ad altare, & sublatis manibus ora beatum pontificem, qui illic sanguinem suum fudit, vt te sanet. Fecit ille, vt iussus erat, & curatus est.

Visio Ioseph sancti monachi. Ioseph monachus Steinfeldensis, admodùm religiosus & pius, hebdomada vna ante cædē Episcopi Engelberti, quadā nocte intēpesta sub dio stabat, in siderū pulchritudine Deū creatorē cōtemplās. Cumq; in lunā tum pleno lumine incedentē oculos intenderet, vidit aliam oriri lunā in plaga Aquilonari, cuius tanta erat lucis præstantia, vt alterius lunæ lumen propemodùm obscuraret. Stabat ea re attonitus: & eccè videt cælum à dextris patefieri, & inter eam patulam cæli partem & lunam recèns ortam, quę iam cœpit eò contendere, vbì apertum fuit cælum, conspicit effigiem gladij, breuis quidem, sed lati, quales sunt Bauarorum. Deindè videt lunā, quæ ab Aquilone ad Orientem ascendebat, postquàm gladium attigit, simul cum illo ingredi in cælum, qua parte patescebat. Hanc quidem visionem etsì ille non intellexit, non tamen dubitauit magnum aliquid portendere. Itaque ad lectulum anxius redijt: vbì cùm paululùm dormitare inciperet, turbam quandam prætereuntem sibi visus est audire, crebroque alios alijs dicentes:

tes: Eheu, eheu, Episcopus Engelbertus occisus est. Indè verò satis ille cóiecit, quid visio portenderet, sed non fuit ausus illi fidem commodare. dicebat enim apud se: Quî fieri potest, vt vir tam insignis & potens, tanto semper stipatus comitatu, occidatur? Quòd si verò etiam id accidat, quis credat virum totum mundo deditum, cui ad voluntatem fluunt omnia, quiq; tot affluit delicijs, ità continuò coronari? Sed non potuit, quod ostensum erat, non fieri. Itaq; breuì pòst cecidit vir tantus, suorũ gladijs trucidatus, pro quo, nè caderet, suas illi potiùs ceruices debuerant obijcere. Ea igitur visionis parte completa, nõdùm sibi persuadere potuit vir sanctus, vt erat semper sibijpsi suspectus, martyrem esse tam citò in cęlis gloria & honore coronatũ. Facta est itaq; vox ad eum: Pro eo, quòd visioni verissimæ fidei oculos aduertere noluisti, dolebũt tibi oculi corporis tui: nec cessabit dolor, donèc oculos cereos offeras ad sepulcrũ martyris, & ex restituta salute eam, de qua nunc dubitas, certissimè comperias veritatẽ. Vocem hanc secutus est oculorum dolor: sed simulatquè obtulit, quæ iussus erat, ad martyris monumentum, repentè dolor omnis euanuit: præstante Deo ac Domino nostro, cui honor, gloria & imperium, sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Punitur à Deo, dum de sanctitate martyris dubitat.

Sanatur.

MARTYRIVM SANCTORVM CLAVDII, NICOSTRATI, SYMPHORIANI, CASTORII ET SIMplicij: *itemq́ sanctorum quatuor Coronatorum, ex Martyrologio Adonis Episcopi Treuirensis: qui historiam, quæ in MS. codicibus habetur, plerisque locis admodùm obscura & mendis scatens, in compendium redegit.*

ROmæ natale sanctorũ martyrum Claudij, Nicostrati, Symphoriani, Castorij & Simplicij, imperantibus Diocletiano & Maximiano. Hi cùm essent artifices insignissimi, & marmorũ cęsores probatissimi, Imperatori Diocletiano valdè facti sunt accepti. Cùm itaq; tẽpore quodã essent quadraturis marmorum intenti, & artem suam signo Crucis munirent, & ad voluntatem ipsorum artificium fieret, horum vnus Simplicius, q adhuc pagano errore tenebatur, dixit ad quatuor reliquos: Adiuro vos per deum Solem, vt quis iste Deus sit, dicatis mihi, in cui⁹ nomine vos tam benè operamini. Cui Symphorianus: Si potes credere, dicemus tibi, & mox artem consequéris: sed & vitam æternam habebis. Quem cùm in fide solidatum beato Cyrillo Episcopo consignâssent, isdem Episcopus baptizauit eum, & Christo Domino credere informauit.

Nouẽbris 8.

Artem suã signo Crucis muniũt.

Non multo pòst accusati à Philosophis, quòd Christiani essent, & quòd deum Aesculapium fingere, sicut pceperat Imperator, ex marmore Porphyretico & * Proconisso noluissent, Diocletianus iussit cuidam tribuno, nomine Lampadio, sub moderatione verborum eos audire. Quibus isdem Lampadius dixit: Adorate deum Solem, vt destruatis consiliũ Philosophorũ. Qui respondẽtes, dixerũt: Nos nunq̃ adoramus facturã manuum nostrarũ: sed adoramus Deũ cęli & terræ, q imperat inæternùm, Iesum Christũ filiũ Dei.

for. * Proconnesio.

Nolunt [illegible] fos colere deos.

Reclusi sunt igitur in custodia publica. Indè cùm mutari à fide Christi nõ possent, iubente Lampadio expoliantur, & scorpionibus grauissimè cæduntur. Mox Lampadius à dæmonio correptus, expirauit. Hoc factum cùm audîsset Diocletianus, nimio furore repletus, iussit cuidam Nicetio togato, vt in loculis plumbeis viui includerentur, ac sic in fluuium præcipitarẽtur. Post dies autem quadragintaduos venit quidam Nicodemus Christianus, & leuauit cum ipsis loculis corpora martyrum, & in domo sua honorificè posuit. Passi verò sunt sexto Idus Nouembris.

Cæduntur scorpionibus.

In flumen demerguntur.

Itẽ Romę natale sanctorũ quatuor Coronatorũ, id est, Seueri, Seueriani, Carpophori & Victorini. Hi cùm impellerẽtur ad sacrificãdũ, reluctãtes nec omninò cõsensum impijs prębentes, perstiterunt in fide. Nunciatum est autẽ Diocletiano Imperatori. Qui ilicò iussit, vt ante simulacrum Aesculapij ictibus plumbatarum cæsi deficerent. Quorum corpora iussit in platea canibus iactari: & iacuerunt ibi diebus quinque. Tunc pij Christiani venerunt, & collecta corpora sepeliêrunt in via Lauicana, milliario ab Vrbe tertio,

4. martyres occidũtur.

tertio, in arenario iuxta corpora sanctorum martyrum, Claudij, Nicostrati, Symphoriani, Castorij & Simplicij. Passi sunt autem sexto Idus Nouembris, post duos tamen annos passionis horum quinque martyrum. Cùm autem nomina eorum minimè reperirentur, statuit beatus Melciades Episcopus, vt anniuersaria quatuor Coronatorũ dies, sub nominibus sanctorum quinque martyrum recoleretur. Intercurrentibus tamen annis, cuidam sancto viro etiam nomina eorum reuelata sunt. Festiuitas verò, vt fuerat statuta, celebris in aliorum martyrum festiuitate permãsit, ac locus quatuor Coronatorum nomine insignis.

VITA ET EXERCITATIO SANCTAE MAtronæ, *Authore Simeone Metaphraste.*

Nouẽbris 8.

OS, qui sunt in vita temperantes, & studiosi virtutis, pro viribus laudare, simul est sanctum, & longè vtilissimum. Nam & ipsi sunt laude digni, & quæ de eis habetur oratio, incitat & inflammat & alios ad amorem aggrediendi talia. Cùm autem & id, quod laudatur, fuerit mulier, id scilicet, quod est humanæ naturæ maximè imbecillum, & ad asperos suscipiendos labores mollissimum, quemadmodùm non est laus conducibilis viris simul & fœminis, quæ potest vtrosque excitare ad ea, quæ sunt pulchra & honesta? Fœminas quidem, vt, cùm sint eiusdẽ generis, eosdem quoquè labores suscipiant & easdem remunerationes: Viros autem, nè, cùm sint viri, cernantur cedere mulieribus, & ad labores suscipiendos eis esse ignauiores. Ex ijs ergò, quæ vitam laudabiliter egérunt & ex virtute, fuit etiam Matrona: quæ cum viris quidem virtute contendit: præclaris verò & admirandis factis eos superauit, vt in processu ostendent ea, quæ dicentur.

Est quædam regio subiecta imperio Romanorum, sita in confinio Cilicum & Isaurorum, nomine Pamphylia: quæ propterea, quòd sit populo frequẽs, & habeat habitatores ex omnibus ciuitatibus, sic fuit appellata. Vna autem ex ijs, quæ sunt in ea, ciuitatibus vocatur Perge, in qua fuit educata hęc beata Matrona: quæ à parentibus adepta liberalem disciplinam & educationem, cùm iam esset nubilis, (erat enim insigni pulchritudine) iungitur matrimonio marito non vulgari, nõ plebeio, nomine Domitiano: fitq́; mater vnius filiæ, cui statìm ex futuris tribuit appellationẽ, vt quæ eam nominârit Theodoten: Deo autem eam dederit ex ipsis fascijs. Atque vt post nuptias quidem & cohabitationem, moderationem exerceret, & à fastu ac superbia alienationẽ, & ornaretur non ornatu, qui consistit in ficta & fucata pulchritudine: sed in interno animæ homine, adhibebat studium, & vt in temperantia vitam degeret & honestate.

(Pamphylia vndè sic dicta.) (Matrona nubit viro.)

Laudabile quidem, & alioqui gratum est hęc persequi. Superuacaneum autem visum omninò fuerit, si præteritis maioribus & perfectioribus, voluërimus occupatos tenere auditores in horum recordatione. Quod autem ipsa alijs prætulit, hoc etiam conuenit præponere in narratione. Statuebat enim id, quod dicit Apostolus, à se summè esse seruandum. Ille enim dicit, oportere eos, qui habent vxores, affici perindè, àc si non habeãt. Quamobrèm cùm sua sponte excessisset ab ea, quæ illam tulit patria, diuina, inquam, prouidentia, quam eius consilium habuit adiuuantem, in eam, quæ primam sedem obtinet inter ciuitates, nempe Byzantium, cum marito proficiscitur: quem habebat quidem simul peregrinantem, & ne minimũ quidem recedentem, non tamen eorum conscium, quæ animo agitabat: neque scientem aliquid, quod ea mente versabat. Deindè vrbem ingressa regiam, toto die assidebat in templis sanctorum, nec diù nec noctù ab eis recedens, ieiunijq́ue & precum curam gerens, & facultates impertiens egentibus, & Deum assiduè rogans, vt sopiretur in ea innatum bellum carnis: erat enim tunc ætate iuuenis, vt quæ non esset nata plùs quàm vigintiquinque annos.

(1. Cor. 7.) (Constantinopoli semper est in tẽplis, &c.)

Rogabat ergò, sicut diximus, vt liberaretur à carnis molestijs: vt, cùm posset viuere sine marito, liberè vacaret spiritalibus & diuinioribus. Quæ aũt eã ad ea, q̃ sunt honesta,

incitabat, erat quędam Eugenia, quæ conuenienter nomini erat moribus ingenuis, & vna, quæ totam vitam consumebat in nocturnis stationibus & orationibus. Cum qua ipsa quoquè bona decertabat contentione exercitationis, ea, quibus exercentur monachi, diligenter exercens. Hæc verò, quæ quotidiè fiebant, ægrè ferebat Domitianus, & absurdæ quędam & turpes cogitationes ei veniebant in mentem, dicendo: Non rectè habet continuus hic progressus, sed fit animo, qui ad malas tendit cupiditates. & exhinc omnem adhibebat custodiam, ne eam quidem sinens prodire extra domunculam: & ambobus erat cōstitutum certamen: illi quidem, nè dimitteret eam facere ea quæ consueuerat: huic autem, nè abesset à sacris cœtibus. Sed cùm is valdè repugnaret, ea multis vrgens precibus, vix tandèm persuadet, vt sibi liceat facere quod vellet.

Magno itaque studio venit in templum sacrorum Apostolorum. In quo cùm fuisset, eos precans intensiùs, petebat vt sibi nihil esset impedimēto, quo minùs fugeret mundum: sed eam quoquè Christo offerrent cum eo cœtu, qui iam ab eis priùs ei fuit oblatus. Cùm ea sic esset precata, & iam aduentâsset vespera, & qui templum custodiebant, iuberent omnes egredi, ipsa cùm in quodam porticu ex ijs, qui illic erant, Sosannæ cuiusdam, ei iam olìm familiaris, inuenisset habitaculum, quæ ab ineunte ætate virginitatem conseruare cōstituerat, & ex Deo vitam agere, cum ea totam noctem peragit. Die verò iam apparēte, Matrona ventitat ad magistram Eugeniam, dę rebus propositis cum ea communicatura. Cùm autem multa vltrò citroque dicta essent, magistra dicebat hoc ante alia esse considerandum, quomodò se habitura esset filia Theodote. Matrona autem, quæ nullum alium scopum sibi proponebat præter Dęum, & omnem aliam negligebat solicitudinem: Me, inquit, accipiat solitaria vita & monastica: Theodoten autem Sosannæ & Deo trado: & de ea iam omni cura liberor. Verba res ipsa quoquè mox est consecuta. Summoperè cupit vni seruire Deo, & mūdum fugere.

Rursùs autem quomodò oporteat silentiò viuere, & Deo placere quærēs Matrona, per euidētem in somnis visionem docetur à Domino. Fuit autem hęc visio admirabilis. Videbatur enim vir quidam eam persequi: ipsa autem fugiēs, seruata esse à quibusdam monachis: quod quidē ei significabat, quòd in monasterio oporteret eam suscipere vitam virorum monachorum. Sic enim fore, vt & marito & alijs sit ignota. Cùm se ergò ad cutem vsq; totondisset, & Eunuchi habitum induisset, rursùs venit cum Eugenia in dictum templum diuinorum Apostolorum: & volens obscurorū scire significationem ex diuinioribus, sacrum aperit Euangelium, & protinùs incidit in tale dictum: Quicunque vult post me venire, abneget seipsum, & tollat crucē suam, & sequatur me. Hinc eorum, quæ Deo placent, indubitatam habentes cognitionē, cùm sua ei dedicâssent, & sperâssent se eum habituras adiutorem eorum, quæ fiebant, à seinuicèm separantur. Matrona autem cùm, vt dictum est, se esse Eunuchum simulâsset, & Babylam seipsam nominâsset, ad sancti Bassiani accedit monasteriū: & accepta à monachis, protinùs ad certamina se parauit spiritalia, non pallore vultûs, nec tristitia faciei, sed germanè potiùs & verè virtutem exercens, & omnibus modis studens latére: vt propemodùm prouecta fuerit ad summum vitæ, quæ ex Deo agitur: & haberetur ab omnibus in admiratione, quomodò vir, qui erat imbecillus, vtpotè Eunuchus, tam fortiter se gerit aduersùs labores, & omnes monachos contendit superare: magno & excelso animo iram cohibens, & gloriam tanquàm vanam despiciens, omnem obedientiam ex summa complectens modestia. Visio eius. Luc. 9. Eunuchum se simulat, & degit inter monachos sanctissimè.

Et certè non poterant inuidere. Zelus enim, qui est ex virtute, liber est ab omni inuidia. eum autem potiùs colebāt tanquàm magistrū, priùs etiam incitati ad imitationem: propemodùm verò etiam cognitum fuisset, quod celabatur, & manifestum fuisset eam esse mulierem, nisi exortam suspicionem spiritali amouisset sapientia. Nam cùm aliquo tempore ità contigisset, vt in quodam horto laboraret cum monachis, operiq; instaret promptiùs & alacriùs, monachus cui obtigerat, vt cū ea laboraret, nomine Barnabas, in eam iniectis oculis paulò curiosiùs, vt qui paulò antè ad vitā monasticam accessisset ex scena, etiamsì posteà profecerit in virtute, & ei commissa fuerit præfectura monachorum, rogauit quî factū sit, vt sint ei ambæ perforatæ auriculæ. Beata autem illa breuem simul & consideratam dedit responsionem: Accidit tibi quidem, ô frater, humanum quidpiam, alienum verò à nostra professione: cùm terram oporteat arare, non vultum humanum curiosè intueri. Sed quanuìs res ità se habeat, quęstionis disce solutio- Mirè celat sexum, cùm ferè esset agnitus.

lutionem. Nam quæ me olim tenuit & educauit, in me summa beneuolentia, munificè in meas aures aurea iniecit ornamenta. Sic beata illa monachum sapienti inuentione remouit à suspicione: eam autem subijt magna turba cogitationum, & venerunt ei in mentem admonitiones Eugeniæ, dicentis: Res est admodùm difficilis, mulierem versari simul cum viris, & tentare, vt ipsa vir videatur sicut illi. Neque enim fieri potest, vt perpetuò lateat simulatio: attentiori tamen cogitatione sola solum Deum alloquens: Tuo nutu, dicebat, ô Domine, vitam suscepi monasticam, & eum, qui iussit sequi, nunquàm retrò conuersa sum secuta. Quamobrèm nè efficias, vt ego vnquàm mea spe fallar, nec ab hoc bono vnquàm proposito excidam. sed tu meam defendens imbecillitatem, annue vt meo scopo finis accidat similis. Hæc dicens, videbatur etiam videre pura anima meliorem exitum.

Cùm ea ergò sic haberet, & vitam amplecteretur spiritalem, longo tempore ignoratæ sunt res eius à Bassiano, etiamsi non esset expers doni perspiciendi: cum tamen latuit DEI sapientia, & magis arcanis quibusdam iudicijs, quomodò etiam Eliseum aliquādò Sunamitis. Serò autem & longo pòst tempore ea ipsi extitit manifesta. Sic autem fit: Visus est in somnis videre magnus Bassianus virum amictu quidem honestum, vultu autem decorum, & qui videbatur esse cuiusdam naturæ diuinioris, & ei tèr dicere: Babylas eunuchus, qui est vnus ex monachis, qui sunt in tuo grege, apertè quidem est fœmina: simulat autem se esse eunuchum, vt lateat. Sicut ipse autē, Acacius quoquè quidam, vir insignis pietate, qui fuit etiā pro tertia parte pastor monasterij diuini Abramij, eandem vidit visionem. Manè ergò cùm Bassianus accersiuisset vnum ex monachis, Ioannem quendam, qui post ipsum erat secundus in monasterio, narrauit ei quod viderat in somnis. Interim verò dum hęc differebat, venit quidam missus ab Acacio, narrans Bassiano quam ipse viderat visionem. Tunc ergò magnus Bassianus, volens de hac re maiorem sibi fidem fieri, in manus sumpto sacro Euangelio & explicato, in illa verba incidit, quæ dicebant regnum cęlorum esse simile fermento, quod acceptū mulier abscondit in farinæ satis tribus, donèc totum esset fermentatum.

4. Reg. 4. — *Visio Bassiani Abbatis.* — *Luc. 13.*

Cùm itaque intellexisset eam, quæ in profundo significabatur, intelligentiam, post hęc apud se cogitabat, quomodò dextrè aggrederetur id, quod erat propositum, & hoc multis non fieret manifestum. Accersit ergò beatam illam, & eam toruè adspiciēs: Quid fuit causæ, inquit, ô mulier, quòd tam audax cœptum in nos sis aggressa: & quæ nobis non conueniebat, tentationem & probrum inusseris, tantum tempus studens latére? Illa autem id quod dictum fuerat, intelligens, & formidans austeritatem, & quæ in eius vultu apparuerat, acerbitatis nube obstupefacta, & maximè ijs, quę dicta erant, testimonium ferentem habens conscientiam, se quidem statìm humì prosternit: Sancti verò pedes pręhensans, verba quæ multum quidem habebant humilitatis, vix autem proferebantur, emittit, dicens: Non tentationem, ô domine, volens afferre, me retuli in numerum tui gregis: sed tentationem potiùs fugiens ab aduersarijs, & laqueos qui sunt in mundo, declinans. Cui rursùs respondit Bassianus: Quomodò autem cùm sis mulier, ad diuina sacramenta accessisti nudo capite, & in pacis salutatione os tuum securè exhibuisti fratribus? Illa verò, Quòd ad diuina quidem dona attinet, inquit, simulans imbecillitatem, non omninò auferens tegmen, quod erat in capite, ità ad sacramentorum accedebam communionem: charitatis autem apud fratres signū nunquàm recusabam. Neque enim hominum vultibus, sed hominibus angelicam imitantibus impatibilitatem, meipsam offerre existimabam.

Deprę hēsa à sancto Bassiano, quòd esset fœmina, sui facti reddit rationem.

Sapientem autem responsionem admiratus Bassianus: Et cur non, inquit, in alterum, ô mulier, te contulisti monasterium, & in quod licet ingredi mulieribus? Illa autem cùm se parùm sustinuisset, & timorem excussisset, vt quæ accepisset occasionem vtendi pluribus verbis ad defensionem, quomodò res eius se haberent, singulatim exposuit: quòd marito quidem fuisset legitimo coniuncta matrimonio, & vocata esset mater vnius filiæ: totas autem noctes versaretur in sanctorum cœtibus, & quòd ab eo, qui cum ea cohabitabat, aliquandò quidem minante, aliquandò autem plagas quoquè intentante, retardata fuisset ab eo desiderio & proposito, & quòd quæsiuisset aliquam rationem, qua posset latére maritum, & se ex sua gerere sententia. Post hęc persequebatur, quomodò filiam tradidisset Sosannæ: & tandèm intulit eam, quæ in somnis apparuit, visionē, quòd fugiens maritum, videbatur fuisse seruata manibus monachorum. Quod quidem intelligens,

ligens, seipsam mutauit in hunc habitum, ipso quoquè mutato nomine. Hæc cùm audijsset Bassianus, & acre eius ingenium valdè esset admiratus, & cōsiderâsset propositum eius esse admittendum, rogauit, an decæterò esset ei vita eligenda monastica. Cùm ea autem dixisset, Maximè: propterea enim se à mundo, & ijs, quæ sunt mundi, recessisse: Decæterò confide, ô filia, dixit Bassianus: & cùm ea dedisset monita, quæ sciebat ei esse profutura: Decæterò, inquit, ô filia, oportet te vittā tuo capiti imponere propter legem naturæ, & sic supernam expectare vocationem: nec se ea dixit neglecturū, quæ ad opem ei ferendam pertinent.

Cùm ipsa sic tunc illinc recessisset, Dominus, qui omnia dispensat ad id quod est vtile, filiam Matronæ fecit è vita excedere, & ad se assumpsit, nè aduersùs ipsam esset maligno occasio, & nè eam, quam iam cognitum esset esse mulierem, prætextu curæ gerendæ de filia, à diuiniore deduceret solicitudine, & in eius animo mundanas insereret cogitationes. Quamobrèm non dolorem, sed voluptatem ex ea re accepit: quod factū erat, non esse statuens filiæ amissionem, sed à curis de ea susceptis liberationem, & earum depositionem. Ipsa ergò latebat apud Sosannā, aut Deus potiùs eam seruabat per Sosannam. Fama autem, ea quæ ab ipsa facta erant, vbiquè annunciabat, & hic actus ad aures omnium permanabat. Quo factum est, vt maritus eius Domitianus paulatìm venans veritatem, vt qui non cessâsset vxorem suam inuestigare, postquàm reliqua obijt monasteria, ad illud quoquè venit, in quo beata fuit versata, quasdam non expressas & indecoras voces præ ira emittens, importunè fores pulsans & insultans, dicendo: Quænam est ea vis, quam mihi attulistis? Quænam est hęc magna iniuria? Pulchra certè, ô monachi, pulchra sunt admodùm, quæ à vobis facta sunt. Cur eos, qui sunt pulchrè coniuncti, vos malè vultis diuidere? Date mihi meam vitæ sociam. Date eam, quæ est mihi coniuncta legibus.

Filia S. Matronæ excedit è vita.

Maritus eius importunè eam repetit.

Hæc & ijs plura, desiderio victus & animi ægritudine, voce interrupta à dolore, exclamauit. Audiuit autem ab ipsis: Nos vxorem quidem tuam non accepimus, (neque enim fas est fœminæ permittere ingressum in monasterium) Eunuchum autem quēdam monachum, nomine Babylam, scimus aliquo tempore nobiscum vitam egisse: Deindè repentè mutatum statuisse proficisci Hierosolyma. Eum ergò cùm haberet hanc causam peregrè proficiscendi, multis antè diebus à nobis discessisse cognouimus. Vbinàm autem nunc degat, illi soli omninò est cognitum, cuius oculis nihil est quod non possit adspici. Quòd aūt hęc vera sint, testabitur vniuersus populus ciuitatis. Hæc cùm audiuisset Domitianus, & frustratus esset cœpto suæ inquisitionis, & omni pulchra priuatus occasione, se vertebat in omnem speciem, quòd res ei non cessisset, se excrucians, propter zelum irascens, propter eius amorem incitatus cupiditate. Atque ille quidem sic recessit, distractus his animi perturbationibus.

Bassianum autem inuasit agmen curarum, nè Matronæ anima, quæ eius fidei commissa fuerat, verè subijsset interitum: & cùm eos accersijsset, qui ordine quodam erant primi monachorum: Est, inquit, nobis ampliùs considerandum de ea, quę à nobis discessit, sorore. Nam etsì sexu erat diuersa: quoniam tamen in nostrum adscripta erat circulum, oportet existimare, membri ablationem, eius quę facta est à nobis, disiūctionem. De ijs ergò quæ ad ipsam pertinent, constituamus, vt ad bonum finem perueniat, nè malignus, & qui quotidiè nobis insidiatur, eius superet constantiam, apto ad insidias instrumento vtens marito. Atque sic quidem dicebat Bassianus, in communi posita deliberatione. Marcellus autē quidam, tunc Diaconus, hanc dixit sententiam: In Emesa ciuitate (ille enim ex ea erat ortus) dicens esse monasterium mulierum, in quo etiam suam sororem esse vnam ex ijs, quæ exercentur. Si ergò tibi placet, ad id mittatur. Sic enim licebit curam de ea deponere. Cùm assensus autem esset Bassianus ei, quod dictum fuerat, & id permisisset, minister statìm nactus nauem, quæ illinc soluebat, sancta in ea imposita, est reuersus.

Illa autem cùm alacri animo accepisset id, quod factum fuerat, tanquàm id non accidisset absque Dei numine, & pauca quædam accepisset pro alimentis, secundo & leni vento peracta nauigatione, venit in monasterium, quod erat Emesæ. Benignè ergò accepta, tanto studio se exercebat in laboribus virtutis, vt monachis videretur exemplar non facile, decertātibus aduersùs paria eius certamina. Quocircà placuit omnibus post decessum eius, quæ illis præerat, ei committere omnem monasterij præfecturam. Quo

S. Matrona Emesæ se confert in virginū cœnobium.

Ei cœnobio præficitur. magìs ergò latére studebat Matrona, eo magìs Deo erat curæ eam reddere manifestam, & illius lucem ponere super candelabrum, & euidentem eius reddere virtutem. Illo autem tempore agricola quidam prædium operans, multis diebus vidit flammam è terra emitti. Erat verò emissio continua, & nunquàm desinens. Hic ergò, vt qui esset agricola, nihil valens conijcere altiùs, Episcopum ciuitatis accedens, id renunciat. Ille autem ex eo, quod apparebat, intelligens magnum quid significari, cum suo clero veniens ad locum, vt par erat, facta oratione, iussit terrā fodere. Quod cùm factum esset, inuenta est vrna, non aurum celans, aut aliquid aliud eiusmodi, quod possit demulcere animum ornamentorum cupidum: sed rem quandam preciosam & maximi faciendam, nempe maximè venerandum caput Iohannis Baptistæ.

S. Iohannis Baptistæ caput inuenitur.

Cùm hęc fama in omnem partē peruasisset, nullus domì remanebat: sed cum vniuersa multitudine confluebant omnes ad spectaculum: à quibus hoc venerandum caput cum omni laude & glorificatione in templum introducitur. Cùm autem Matrona cum omnib⁹ monachis interfuisset spectaculo eius, quod apparuerat, accessit & hausit ex vnguento capitis, quod erat propositum. Eius communicatio facta est, ea etiam inuita, ijs qui aderant. Quomodò autem & cur hoc ea inuita factum sit, id quod dicendum est, vult vos attendere & discere. In media enim intercepta multitudine, cùm ei nō concederetur exitus, vtpotè quòd vt acciperent, omnes se intruderent: ex eo, quod acceperat, vnguento coacta est alijs impertiri. Dum autem ea distribueret, quidam ab ortu cęcus, omnes prętercurrens, (erant enim tunc quidam sacerdotes, qui diuini vnguenti faciebant distributionem) venit ad ipsam, valdè instans precibus. Illa verò cùm precioso vnguento oculos inunxisset, eum fecit lucem protinùs intueri, qui anteà nunquàm viderat. Hoc eam magnā prædicauit & præclaram, & effecit vt esset apud omnes insignis adeò, vt omnes dicerēt eam esse, quę latére tandiù est meditata, & cum viris fecit ea, quę faciunt monachi.

Cæcus illuminatur.

Præclara hęc fama rursùs vocauit Domitianum, & velutì manu tangens, fecit eum venire ad monasterium. Cùm autem audiuisset esse viris prohibitum ingressum, celans id quod volebat, simulauit pietatem: & rogat per quasdam fœminas, vt orationis gratia & adorationis videret Matronam. Illa autem cùm diligentiori interrogatione & signis, quæ erant in vultu, ex ijs quæ audiebat, eius esse maritum pulchrè agnouisset, quid machinatur? Petit spatium septem dierum, & post illos se per ocium in conspectum eius esse venturam. Hoc cùm Domitianus audijsset à mulieribus, ipse quidem à spe pendens, sedebat, in animo versans diem pręfinitum, & expectās videre, & iam eam habere in manibus visione appræhendens: Matrona autem rursùs studens latére, proficiscitur Hierosolyma, nihil aliud induta, quàm pannum ex pilis contextum, & modicū panis fragmentum secum ferens.

Rursùs fugit maritū suum.

Cùm septem autem dies intercessissent, vt constitutum quidem fuerat, venerūt mulieres: audiuerunt autem à monachis, quæ ipsæ quoquè erant graui oppressæ ægritudine, quòd ex quo eam conuenerant, ab eis non esset ampliùs visa: neque se scire, vbinàm esset. Illæ verò citò abeuntes, postquàm hęc didicissent, dixerunt Domitiano. Is autem vehemētiore cordis dolore sauciatus, nō cessat curiosè perscrutari, donèc venisset Hierosolyma. Et cùm rursùs in alias incidisset mulieres, eis describens formā eius, quæ quærebatur, mouebat omnem lapidem, volens scire vbinàm ea versaretur. Illæ autem dicebant quidem se vidisse tali facie mulierem: non posse verò apertè scire, vbinàm esset. Vbi enim serò venerit ad diuersorium, in aliquo quidem templo ex ijs quæ illic sunt, diuersatur: festinat autem rursùs aliò transire. Nos tamen, inquiūt, tibi inseruiemus ad eam inueniendam. Singulatìm enim diuisæ, festinans quæ eam primam viderit, celerrimè accedens tibi significabit. Atque illæ quidem faciebant, sicut dixerant.

Matrona aūt cùm ità accidisset, obuiàm facta accedenti Domitiano, cùm eum agnouisset, fixis humì oculis, & manum terræ admouens, vt tolleret lapidem, eum ex aduerso prætereuntem latuit sapienter. Porrò autem cùm illis occurrisset, intelligens quanam de causa totam illam tam diligenter obirent regionem inuestigantes, & se ex forma eis euasisse manifestam, & fore vt mox compræhenderetur, eas quoquè amouit sapienti excogitatione, petens sibi tres solos dies concedi, eunti in montem Sinam: & post eos se venturam quamprimùm, & maritum conuenturam. Domitianus verò cùm hoc resciuisset, existimās rursùs excusationem esse talem responsionem, maxima celeritate eam per-

Mirè euadit viri sui notitiam.

persequebatur. Matrona autem cùm hoc rursùs resciuisset, & quòd adest, qui persequitur, & iam sit capiēda, magno metu correpta, in quoddam idolorum delubrum, quod est Beryti, ingressa, illic est diuersata, meliùs rata in dęmones incidere aut feras, quàm capi manibus Domitiani. Nam illæ quidem si acceperint, corpus omninò solùm lædēt: Maritus autem si appręhenderit, erit & dęmonibus & feris perniciosior, vt qui possit cum corpore etiam animam lædere, eam rursùs trahens ad mundum, & tanquàm suam vxorem vendicans.

Cùm in eo ergò esset, & operam daret hymnis ad Deū & precibus, audiuit dęmones contrà psallentes, & voces ei similes emittentes: & hoc factum est multis diebus. Ei itaque terrorē afferebat id, quod fiebat. Deindè cùm se Crucis figura munijsset, egressa est aduersùs terribiles. Sed cùm nullum posset videre, diuinam rogabat gratiam, vt manifestum fieret id, de quo dubitabat. Statìm ergò vidit manifestos eos, qui priùs nō cernebantur, & voces emittentes obscuras, & ignem inferentes: qui rursùs cùm ab ea increparentur, excedebant, & tanquàm fumus deficiebant. Nonnunquàm autem cùm generosam fœminam † inuasisset, illa parùm progressa è delubro, cùm ad herbam se conuertisset, roscidas & virides herbas ad modicam consolationem ori admouit. Qui autem admirabiliter manna aliquandò pluit Dominus, & populum pauit ad satietatem, qui erat malignus & ingratus, sua sponte enatum potum & mēsam ei simul ostendit. Nam cùm in loco ardēte, & soli valdè exposito, inuenisset locum pauco humore grauidum, & cum acutis effodisset lapidibus, quantum satìs erat ad concauis manibus hauriendum, nocte iam aduentante, ipsa quidem ascēdit, consuetas preces Domino redditura: Postridiè verò cùm redijsset, inuenit cisternam aqua plenam & mensam herbarum esculentarum: quæ nequaquàm quidem paruifiebat ab ea, quæ accipiebatur conuiuio: sed multo magìs eam lætificabat, quàm lautæ & opiparæ cœnæ paratæ diuitibus.

Crucis figura se munit contra dæmones.

† deest, fames, vel sitis.

Exod. 16.

Diuinitùs ei præbetur cibus & potus.

Cùm ea ergò sic se haberet, & Deum assiduè oraret, hoc graue & non ferendum malignus iudicabat. Quamobrèm suscepta forma speciosæ fœminæ, ad eam accedēs: Cur, inquit, domina mea delegisti hoc obscurum & alienum habitaculum? Nam & longa solitudo, & penuria rerum necessariarū magna est: & alioquì es ætate adhuc iuuenis, & insigni pulchritudine: & tibi valdè timeo, nè amabilis hic vultus sit occasio cupiditatis libidinosis oculis: & ꝓpter loci solitudinem, & quòd non adsit, qui sit opem tibi laturus, tuo corpori inferas contumeliam. Sed si mihi parueris, te deducam ad ipsam ciuitatem, vbì etiam domum inuenies ex tua sententia: & vt tibi placet, habitabis absque vllo tumultu: neque tibi deerunt, quæ sunt necessaria. Illa autem cùm depręhendisset hoc esse insidiosum consilium aduersarij, hęc verba reputauit tanquàm nugas, & superauit laqueum.

Sed rursùs malignum illud dęmonium non cessat omni arte eam inuadere. Itaq; cùm circulatricis vetulæ formam suscepisset, & ignem qui videbatur emitti ex oculis, insanè simul & audacter se abijciebat ad eius pedes, terrens & loquens absurda & turpia. Cùm ergò beata eius nullam duceret rationem, neq; se ad eam verteret, tanquàm sæuiens & insultans: Etsì, inquit, generosam fœminam non potui vincere, cùm esset iuuenis: sed in senectute inferam tibi, quæ sunt omniū difficilima. In pręsentia autem aduersùs te excitabo eos, qui sunt Beryti, vt quę vilipendas delubrum eorum idolorum, & quantùm in te est, efficis, vt habeatur despectui. Has improbas maligni insidias exceperunt reuelationes & visiones diuiniores, quomodò solet Deus consolari in afflictionibus, & per benigniora soluere, quæ sunt tristia. Secundùm multitudinem enim, inquit diuinus Dauid, dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Res autem ità se habuit:

Dæmon procaciter ei minatur.

Deus eam consolatur.

Psal. 93.

Cùm ipsa vesperè, vt solebat, preces funderet, tres viri apertè accedētes, visi sunt psallere: & horas aliquot peracta est ab eis genuum flexio ponè Matronam. Illa autem conuertente faciem, vt videret quinam essent, cùm leniter & placidè tèr dixissent, Ora pro nobis, protinùs abiêrunt. Cùm ergò eam virtus magìs ac magìs redderet manifestam, fama in omnem partem peruadebat, quòd Matronam malitiæ spiritus fugerent, & sint idolorum delubra vacua dęmonibus. Quamobrèm multi ad eam veniebāt, vel eam solùm conuenire plurimi facientes. Hinc factum est, vt mulier quoquè quædam, nomine Sophrone, temperanter & conuenienter eius nomini vitam agens, sed quæ erat gentilium dedita falsæ religioni, & cum ea aliæ quoquè, quę eandem tenebāt opinionem, cùm renunciâssent parentibus & amicis, & omnibus huius mundi, seipsas Matronæ tradiderunt,

Multæ se in eius tradūt disciplinā.

runt,& patentes aures ei præbebant,quæ etiam breuì sunt baptiſmum conſecutæ ſalutarem: inter quas virgo quoquè quædam gentilis,quæ erat ſacerdos idolorum, cùm de ſancta audiuiſſet,& deos ſuos condemnâſſet,& diuino zelo eſſet repleta,ea quidem,quę à gentilibus offerebantur dęmonibus,& conſumenda erant in nefaria ſacrificia,prębebat pauperibus. Ipſa autem cùm diſceſſiſſet ab omnibus, ad Matronam ardenti ſtudio accedit,& ſe facit vnam ex ijs, quæ illam ſequi ſtatuerant.

Cùm autem adeſſet dies,quo oportebat peragi ſacrificia : & qui ad eam genere attinebant,cum populo eſſent congregati,ipſam non inuenientes,neſciebãt quonam modo,quę de more fiebant,peragerent,cùm non adeſſet ſacerdos.Cùm verò quod factum fuerat, non poſſent intelligere, vix tandèm autem id reſciuiſſent parentes, in idolorum delubrum,vbì erat Sancta,veniunt quamprimùm:& cùm eam vidiſſent iacẽtem ad ſanctæ pedes,in hęc verba proruperunt: Cur,dicentes,ô adoleſcẽtula, dijs maximis deſpectui habitis, imperfecta quidem reliquiſti ſacrificia : populum autem in nos iritâſti non ferentem eam,quæ fit in deos,contumeliam? ipſa verò pro optima & quæ beata cenſetur vita,hanc elegiſti infamem,& quę planè habetur contemptui?Dimiſſa ergò ea,quæ te repentè oppreſſit,amentia,eſto aliquandò ſapiens,& hoc lugubri depoſito habitu,læta ad nos lætos egredere: nè ſit tibi ſepulcrum interitûs, locus eius quæ videtur ſalutis. Nam ſi tu non facias quod iubetur,craſtino die ab igne conſumetur præſens habitaculum.Hæc cùm dixiſſent,ab ipſa quidem nihil audiebant.

Matrona autem eis dixit amicè & pacificè: Hanc ſinite, inquit ,hæc eſt Dei ancilla, quæ priùs erat ancilla veſtrorum deorum. Nihil eſt decæterò ei vobiſcum cõmune. Hęc cùm audijſſent,illi quidem ſunt reuerſi, templi cõflagrationem & alia minantes grauiſſima. Puella autem iacens ad pedes beatæ Matronæ, Chriſtum valdè rogabat, vt obſignaretur ſignaculo, & quamprimùm diuinum baptiſmum conſequeretur. Cùm Matrona ergò reliquas iuſſiſſet expectare, ipſa proceſſit ad aridam colligendam materiam: & cùm multum collegiſſet & redijſſet, Quædam ex vobis, inquit, euntes quamcelerrimè,renunciate ijs,qui pauloantè venerunt,dicẽtes: Ignis eſt vobis paratus, & ſatìs materiæ. Quanam autem de cauſa tardat veſter aduentus, vt finem accipiant minæ, quæ ſunt à vobis intentatæ? Hęc cùm illi audiuiſſent,& ſapientem inuentionem, & generoſos ſpiritus eſſent admirati, neſciebant quidnam contrà reſponderent: & nec auſi ſunt poſteà illuc reuerti. Tunc ijs,quæ redierant,beata rursùs aliud iuſſit: nempe vt Epiſcopum conuenirent, & ſecum ducerent vnum ex ſacerdotibus & Diaconum. Quod quidem cùm factum eſſet magna celeritate, ijs qui iam venerãt ſacerdotibus, tradidit eam quæ nupèr acceſſerat,ſacerdotem: & iuſſit eam catechiſmo initiare & baptiſmo,& rursùs ad ſe adducere.

Magno animo contemnit minas hoīm impiorum.

Poſt baptiſmũ itaq; adducta Euche, (ſic enim fuerat nominata) edocebatur in omni diſciplina ſpiritali, & in rebus diuinis exercebatur ſimul cum reliquis, quæ erant octo numero. Erat autem ſancta adeò iucunda in ſermone, & bonum odorem ſpirans in Deum,vt multi ſæpè ex ijs,qui eam conuenerant,poſtquàm ceſsâſſet loqui,volẽtes domum reuerti, ægrè ab ea diſcederent: vt qui veluti quibuſdam vinculis eſſent ab ea conſtricti ſui in eam amoris: aut qui cùm in ſiti pulchra aqua ſe exatiauerint, & propterea grauiter ferant ab ea receſſum. Porrò autem ipſam rursùs inuaſit deſiderium conueniendi Baſſianum. Cùm autem is eſſet rursùs in regina vrbium Conſtantinopoli, in ipſa verò adeſſet etiam Domitianus eius maritus,repellebat deſiderium eius mariti metus,nè fortè in manus eius incideret,ſi veniſſet in vrbem. Quamobrèm cùm diſtractus ei eſſet animus his duabus cogitationibus, nempe patris ſpiritalis deſiderio,& metu mariti, in animo habebat ire potiùs Alexandriam,aut,cuius ſpe fuerat fruſtrata,Antiochiam.Hac de cauſa intentiùs vacabat orationibus, & à Domino expectabat ſignificationem eius, quod erat ei futurum conducibile.

Multi eius ſanctitate permoti, impensè eã diligunt.

Cùm in ſomnum ergò eſſet reſoluta, videbatur adſpicere tres viros : quorũ vnuſquiſque vehementer contendebat, quiſnam ex his tribus eſſet pręferendus, vt eam duceret vxorem. Cùm ea autem aures auerteret,& putaret rem eſſe valdè abſurdam,(terrebat enim ſomnium, vt quod eſſet contrarium ijs,quas interdiù ſuſceperat, cogitationibus) Quinam autem vos eſtis,videbatur eis ſancta dicere,& quæ ſunt veſtra nomina? Illi verò dixerunt, vnum quidem nominari Alexandrum, alterum autem Antiochum, tertium verò Conſtantinum.Sorte autem conabantur dirimere controuerſiam: ea verò cecidit

Viſio ei offertur.

cidit in eum, qui erat ætate iuuenis, nomine Constãtinus. E somno ergò excitata, quidnam sibi vellet visionis reuelatio, intelligens, statuit quidem relinquere viam, quæ Alexandriam ducit, aut Antiochiam: Tota autem in hoc erat, vt proficisceretur Constantinopolim. hoc enim dicebat placere Deo, qui euidenter ostendit significationem eorum, quæ erant obscura.

Cùm suis itaque sororibus somnium communicâsset, videbat eas suæ voluntati resistere: non quòd iudicarent id, quod visum fuerat, aliud significare: sed quòd eam valdè amplecterentur, & non sustinerent eam ab ipsis discedere: vt quæ non secùs àc recèns plantatæ plantæ, ab illius verbis irrigarentur: & venirent in periculum, nè eius priuatione flaccescerent. tamen quoniam, dixerunt, diuina quędam prouidentia opem tulit tuo consilio, nequaquàm possumus tuum interrumpere propositum. Sed secundo loco, inquiunt, sit tibi curæ, quibusnam sis nos relictura post tuum hinc recessum. Illa autem de eis protinùs Episcopum facit certiorẽ, & petit, vt ad ipsam mittat duas Diaconissas, quibus tempus virtutem confirmauit. Quæ cùm accessissent, beatissima Matrona suas, velutì quoddam depositum, credidit earum fidei, & suasit plurimi facere animas earum fidei creditas: nè, quas fecit Deus mundum relinquere, rursùs sinerent accedere ad mundi vanitatem, & pacta conuenta negligere.

Hęc cùm dixisset, & vltimum eis dedisset amplexum, & vnam ex eis solam secum accepisset Sophronen, nauem conscendit: & secundo vento vecta, peruenit Constantinopolim. Deindè cùm venisset ad templũ prope mare situm, quod à nomine pacis Dei, dictum est Templum Irenes, Diaconum accersit Marcellum, quęnam esset, ei aperiens. Is autem erat, quem superiùs diximus consuluisse Bassiano, vt ea mitteretur ad monasterium, quod est Emesæ. Lubenter ergò ab eo accepta, rogauit vt diceret, quænam esset causa longæ huius peregrinationis. Illa autem: Nihil, inquit, aliud (quid enim posset efficere, vt tantum laborem despiceret) nisì maximum quoddam desiderium eos conueniendi, & maximè, inquit, diuinum Bassianum. Propter quod iam & senectutem, & mulierum imbecillitatem, & quietam vitæ agendæ rationem, & alia omnia despiciens, soli viæ, quę ad vos ducit, ineundę intenta fui. Deindè breuiter persequitur Domitiani Hierosolyma, & in Sinam montem persecutionem, & suam in idolorum delubro conuersationem, & quòd multitudo innumerabilis per eam accessit ad pietatem. Persequitur autem, non vt quæ se ostentaret, sed vt quæ teneretur veri dicendi desiderio. Est enim ostẽtatio aliena à modestia, & ab ea, quæ nihil æquè studuit, atquè latére. Alioqui autem accusari, quòd ordines deseruisset, quę semel adscripta fuerat in vitam monasticam, iudicabat esse inutile, & quod posset occasionem præbere offensionis.

Proficiscitur Constãtinopolim.

Marcellus autem singula statim aperit diuino Bassiano. Ille verò auditione affectus tristitia, iussit eum quamprimùm abire, & quietum aliquod & à tumultu alienum, non procùl à monasterio pręstituere ei habitaculum, vt esset ei facile, si vellet, ad eam accedere. Ille autem citò effectum reddidit id quod imperabatur: & cùm aptam domum ei parâsset, sanctam in ea collocat. Quem in locum cùm magnus venisset Bassianus, eamq; esset allocutus, & dixisset quę oportebat, quinetiam ab ea didicisset de ijs, quæ ei obtigerant, & eam impertijsset ijs, q̃bus indigebat, eam rogauit, an sibi opùs esset aliquo alio. Cùm ea autem dixisset alias sorores esse Beryti, & eas velle ad ipsam venire, & vnà degere, hoc Episcopo Beryti statìm literis significat, & quas nominatim quærebat Matrona, iussit ad eam quamprimùm mittere. Eæ ergò emissæ, & cohabitantes cum Matrona, ei summam exhibebant obedientiam, illa seipsam prębente perfectissimum exemplar ad virtutem: quæ etiam multo magìs, quàm multa ora, eam pręedicabat, & omnibus reddebat manifestam. Nam cum alijs Verina quoq; Imperatrix, vxor magni Leonis, ad ipsam ventitabat, nec tam illam, quàm seipsam in hoc statuebat honorare. Quæ cùm moderatè & frugaliter ab ea esset accepta, & vt oportebat ipsam accipere, illa, quæ erat remota à negociorum solicitudine, & dedita philosophię, recessit, admirans eius virtutẽ, & quòd nihil peteret ab ea, quę multa dare posset & vellet.

Constantinopoli præest aliquot religiosis fœminis.

Verina Imperatrix eã charam habet.

Euphemia autem coniunx Anthimi, qui fuerat Præfectus vrbis Romæ, cùm fuisset sanctæ familiaris, & cuiusmodi esset ipsa didicisset experientia: eam autem, quę patricio Sporacio cõiuncta erat matrimonio, in grauem morbum vidisset incidisse, & qui artem vincebat medicinã, & nullam vitæ spem ostenderet: cùm eam, inquam, vidisset sic affectam: Si me audias, inquit, iubens valere medicos, in præsentia trade te communi bono,

Et corporis & animi morbis medetur. quod venit in ciuitatem: sanctam, inquam, Matronam, quæ multos non solùm à morbis corporis, sed etiam animæ liberauit, ab impietate traducens ad verum Dei cultum: & ipsam haud ità multò pòst admiraberis, & alios multos ad ipsam transmittes. Hęc cùm dixisset, quænam esset, & qualem vitam transegisset, ei narrauit ab initio vsque ad finem. Die ergò sequenti ambæ ad eam veniunt, & cùm in longum productus esset earum sermo, cùm ea, quæ morbo laborabat, manum dexteram Sanctæ appræhendisset, ad eam, quæ erat affecta, partem attulit: affectionem autem statìm sensit leuiorem. Matrona verò rogauit causam, cur eam tetigisset. Cùm autem verum dixisset ea, quæ laborabat: Dominus, inquit, te liberabit ab eo malo, quod te detinet. nos enim hoc non possumus efficere.

Quæ itaq; laborabat, ab illo tempore remissè accedẽtem cogitans mali grauitatem, in animo habebat manere apud sanctam, expectãs perfectam liberationem ab eo, quod ipsi afferebat molestiam. Propterea iubebat etiã manere animantia, quæ ei ad vsum seruiebant. Cùm autem ei nunciatum esset, non esse aliud, quod eam acciperet, habitaculum: (vnum enim esse, idq; habitari mercede) cum beata conferẽs sermones: Facultates, inquit, satìs magnas suppeditauit mihi splẽdor generis, multasq; ædes extructas ad pulchritudinem atq; magnitudinem. Earum, inquit, quascunq; volueris, quæ vno ambitu compręhenduntur, parata sum ego tibi largiri, animarum, quę sunt seruandæ, futuras habitacula, & principaliter ad meam ipsius vtilitatem. Illa aũt cùm spiritu cognouisset, quàm multis animabus ex hoc aperiẽda esset porta salutis, assensa est se esse accepturam: & cùm Diaconũ accersiuisset Marcellum, & ei rem exposuisset, mittit ad contemplandum ea, quæ promissa fuerant. Qui postquàm est contemplatus, reuersus dixit esse quidem pulchrum loci situm, vt qui à dextera quidem mare, alia autem ex parte propinquum habeat Bassiani monasterium: non parua autem & leui, sed magna opùs habere diligentia.

Euphemia opulẽta matrona multa ei largit. Nondùm hęc renunciabantur, & promissio consecuta est effectum: & cùm donum fuisset literis insinuatum, statim ei quoquè perfectum sanitatis donum à Deo fuit donatum. Posteà autem & ædes extruxit magnificẽtiùs, vt quæ eas, quibus opùs erat, impensas ad corrigendum & exornandum munifica manu ei exhibuerit. Hinc fit, vt eas vsque in hodiernum diem vocent omnes Seuerianas. Hinc cùm sancta migrâsset è priori habitatione, nihil omninò migrauit à scopo, qui est in Deum, & ab operibus: nisi quis hoc vocârit migrationem, à minoribus ad maiora transitum. Quo factum est, vt suum quoquè gregem fecerit valdè augeri, & ab inimicis conseruârit illęsum, operibus habens adiutorem eum, qui est causa bonorum. Fit etiam tale quid aliud pręter cętera, quod eam fecit maiorem.

Venerandũ festum S. Laurentij martyris. Celebrabatur quidem publicum & venerandum festum Laurẽtij martyris. In eius autem templum confluxerat maxima multitudo populi, & diem in eo transigebat. Ibì duę erant quidem sorores natura, sed moribus minimè, vt quæ valdè inter se discreparent: genere autem erant claræ & insignes. Eæ ergò peracto festo illinc reuertentes, cùm fuissent in loco, in quo erat sanctæ monasterium, numerosus quidam sonus hymnorum diuinorum accessit ad aures earum. Quibus delectatæ, cùm resciuissent quænam ea esset, quæ pręest monasterio, ad eam ingressæ sunt. Cùm eam verò cõuenissent, & partìm quidem ex verbis, partìm autem ex modestia & morũ honestate magnam accepissent vtilitatem, vna ex ijs spiritali eius amore capta: Tu quidem, inquit, abi, dixit alteri: ego autem manebo apud eam, me enim cepit obliuio & mariti, & domûs, & cognatorum. &, Psal. 83. vt dicam cum diuino Dauide: Elégi abiecta esse in domo Dei mei potiùs, quàm in mundo frui rebus iucundis. Cùm autem sorori hæc dixisset * Anastasia, (hoc enim erat ei nomen) ea non est illi assensa: sed apertè contradixit, dixitque rem esse leuitatis & inconsiderati feruoris, qui facilè tendit ad pœnitentiam. Hæc autem dicebat animo potiùs mundi cupido, quàm graui & constanti. Sancta verò eius quidem laudabat ex Deo scopum: sed nec ipsa repentinam probabat mutationem: sed suadebat, vt priùs rediret ad maritum, & eam rem communicaret marito: dicebatque oportere eam, quoàd eius fieri potest, curam gerere vitæ perfectioris, & DEVM perpetuò rogare, vt scopum eius dirigat. Tuncque, aiebat, venies ad me: ex animi autem tui sententia succedat id, cuius teneris desiderio. Etsi enim diuinum desiderium subijt tuum animum, nec te te-

te tenere intermittit: me tamen multa impediunt, nè confidam: nempe tua ætas tenera, & quòd in suscipiendis laboribus non sis exercitata, & quòd sit natura magìs ingeneratum, vt tibi seruiatur potiùs, quàm vt seruias: & quod est omnium maximum, mariti prohibitio.

His dictis, silebat Athanasia, animo quidem cruciata, vt quæ repelleretur: nollet autem contradicere, & suam confirmare voluntatem. Propterea recessit, hunc scopum & propositum acerrimè persequens: & vt sancta ei suaserat, vitæ temperantis & frugalis curam gerens, & veluti præcedentem disciplinam, ad vitam & exercitationem id faciēs monasticam. Porrò autem cùm venisset in quendam ex suis agris, & seiuncta fuisset à coniuge, studebat ipsa se gerere ad sanctæ imitationem, eodem tempore cibum sumens, parceque & tenuiter, sicut illa, comedens, & preces fundens ante cibum & post cibum, & alia omnia pro viribus imitans, quæ faciebat beata. Cùm ea autē in hoc esset, & quæreret honestam à marito seiunctionem, tale quid accidit, valdè honestam præbens liberationem. Nam cùm ea, vt priùs diximus, abesset, maritus, qui erat sumptuosus & moribus intemperans, magnos faciebat sumptus. Cùm itaque redactus esset ad inopiā, persuadet puero, vt clàm surripiat aliquam ex arcis dominæ, & ad eum afferat. Quod quidem cùm factum esset, nō latuit ancillam, quæ seruabat res dominæ. A qua cùm illa rursùs id didicisset, decætero tanquā honesta arrepta occasione, nulla non ratione Athanasia moliebatur separationem. Tandem autem cùm marito persuasisset, & magnam partem facultatum, quæ ad ipsam pertinebant, secum tulisset, Matronæ fidei suam credit animam: accedensque, & ei suas offerens diuitias: Hæc, inquit, mihi accipe, & repone in thesauris Christi, qui non possunt surripi: & nè despicias animam, quæ à sancta tua dependet anima, & omnia sua tibi dedicat.

Athanasia fœmina nobilis ad eius se imitatio nem componit.

Omnes suas facultates ei tradit

Matrona autem administrationem quidem, vt molestam & negociosam reijciens, supplicis verò propositum admittens, dubitabat quidnam esset sibi faciendum. Et Bassiano quidem rem communicat: & audita eius sententia, accipit quæ oblata fuerant: & ex pecunijs quidem quasdam consumit in monasterij faciēdis operibus: vt quæ monasterium quidem muro circundederit, trium autem tabulatorum habitaculum extruxerit. Primum quidem & terræ propinquum, quod est ad sepulcra definitum. Secundum autem & medium, quod est aptum ad hyemandum, & habet templum, quod est eo tempore aptum, ad quod cōueniatur. Tertium verò & postremum, quod ipsum quoq; templo ornatur pulcherrimo, & est pulchrè accommodatum ad ver illic agēdum. Quæ quidem permanent vsque in hodiernum diem, prædicātia sumptuosam & magnificam ædificationem. In his quidem, sicut dictum est, consumptæ sunt nonnullæ pecuniæ Athanasiæ: reliquas autem distribuit monasterijs, quæ erant Hierosolymis, & alijs, quæ rerum necessariarum laborabant inopia, bono Marcello ad hæc piè inseruiente. Et sic quidem Athanasia, amissis, quæ fluunt, diuitijs, acquisiuit diuitias, in quas non cadit interitus.

Etiā olim fuère sumptuosa & magnifica tēpla & monasteria.

Cùm quindecim autem annos fuisset superstes in hac viuendi ratione, à vita præsenti liberata, felix iter ad Deum inijt. Sic grex Matronæ fuit amplificatus, multis quotidiè accedentibus, & volentibus pasci ab hac magistra. Cùm autem instaret tempus eius dissolutionis, planè ostendebat sancta, se neque propter parata opera perturbari ad separationem. Paratus enim fui, inquit diuinus Dauid, & non sum conturbatus: neque rursùs festinabat seiungi: illud quidem, vt dictum est, propterea quòd consideret: hoc autem rursùs, propter amorem sui gregis. Quocircà erat ei magìs necessarium in carne permanere, sicut dicit diuinus Paulus: & cùm maiores subijsset labores, illinc quoquè plures fructus accipere. Quamobrèm in fine se maioribus exercebat laboribus, sicut boni cursores: & pluribus vacabat precibus & intentioribus.

Psal. 118.

Philip. 1.

Cùm Deus autem vellet ne hac quidem consolatione priuare Matronam, vt anteq̄ hinc excederet, nósset futurum illic suum statum, eam arripit somnus maior solito: in quo videbatur obire locū, pulchris admodùm arboribus consitum, & qui aquis irrigabatur suauissimis, & prædium iucunditate maxima circundantibus: in quo adstantes quædam fœminæ graues & honestæ, & vultu præ se ferentes aperta virtutis indicia, domum quandam interiorem ei manu videbantur ostendere, insigni pulchritudine, & qualem nec humana potest manus efficere, neque lingua narrare. Vocabāt autem Matronam,

Visio S. Matronæ.

nam, vt illuc ingrederetur, dicentes: Hęc est tua, & tibi præcipuè definita. E somno verò excitata, intellexit quorsùm somnium tenderet, quod ei fidem faciebat eorũ, quæ erãt secutura, postquàm ex hac vita excessisset. Cùm totum ergò vitæ tempus ei perductum esset ad centesimum annum: & solos quidem vigintiquinque annos in vita transegisset mũdana, reliquos aũt in spiritali, hinc migrauit ad Christũ, quẽ desiderabat, relictis actionibus, quæ ab omnibus quidem habentur in insigni admiratione: paucos verò possunt inducere ad eas imitandas: Christum, ad quem accessit, perpetuò supplex rogans, vt det pacem ecclesijs, & toti populo suo salutem, qui eum vnum glorificat Trinitatis, in quã non cadit diuisio: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Nota grandem eius ætatem.

Migrat è corpore.

VITA S. VVILLEHADI, PRIMI EPISCOPI BREMENSIS, PER F. LAVR. SVRIVM EX MS. CODICE, *mutato ferè stylo descripta. Est historia fide digna, tametsi Authoris nomen Codex non habet, sed ab alio abbreuiata videtur.*

Nouemb. 8.

Villehadus vir venerabilis, ex Britannia maiori originem duxit. Porrò spiritalibus instructus disciplinis, sacerdotio initiatus est. Vbi verò comperit Frisones, hactenùs gentilismi erroribus implicatos, Christianæ fidei expetere mysteria, magno zelo incitatus, accuratè cœpit perquirere, qua posset ratione ad eam gentem peruenire. Atque eo salutis animorum zelo, agente spiritu Dei, in dies augescente, accessit ad regem Anglorum Alachintum, eique aperuit, quo zelo esset incensus, petiuitque eius permissu sibi licere prædicandi verbi vitæ causa ad Frisones proficisci. Rex, comperta eius sanctissima voluntate, conuocato ad se Episcoporum seruorumq; Dei nõ paruo cœtu, de communi omnium sententia & consensu, iussit eum adire gentem illam, eique fidenter annunciare verbum Dei.

Feruet zelo conuertendi Frisones.

At vir Dei gratulabundus accessit ad mare, eoque transmisso, venit in Frisiæ locum quendam, quem * Dockinge vocant, vbì iam antè beatus Bonifacius fuit martyrio coronatus. Cuius concionibus multi illic fidem edocti, & Christiana religione initiati fuère. Vndè factum est, vt honorificè illic Vuillehadus exciperetur. Multo verò tempore ibì habitans, docuit ea quæ sunt Dei, ità vt etiam permulti nobiles, suos filios ei traderẽt instituendos, & multi ab errore in viam reuocarentur, & magna infidelium turba eius prędicatione instructa, vndis salutaribus expiaretur.

* Dockum

Magnũ fructum facit in Frisia.

Indè autem proficiscẽs vir Dei, traiecto flumine Lauinca, venit ad locũ, quem Huchmarke appellant: cumq; eius habitatores ab idolorum cultura ad verum Deum colendum reuocaret, illi furore perciti, exclamârũt, virum tam prophanum prorsùs è medio tolli oportere. Nec deerant tamen moderatiores quidam & sanioris consilij, qui more gentis sorte experiendum dicerent, num morte afficiẽdus esset. Sed agente diuina prouidentia, sors eum non attigit. Itaque liberam ei fecère abeundi potestatem. Illis ergò relictis, venit in Drentiam, vbì multi eius prædicatione cõuersi, crediderunt in Christũ, & baptizati sunt. Porrò discipuli eius, diuino eos impellente amore, idolorum fana demoliri conabantur: sed id barbari molestissimè ferentes, eos trucidare voluërunt. Cæsus tum fustibus est beatus Vuillehadus, & multæ ei plagæ impositæ sunt. Quidam verò ex illis, districto gladio in eum irruit, & caput ei amputare voluit: sed vir sanctus thecam, in qua sanctorum reliquiæ inerant, ad collum suspensam habebat. Itaque ictus ille in eius caput vibratus, partem quidem ligaminis thecæ discidit, sed cum prorsùs nihil læsit. Eo miraculo pagani territi, illum cum discipulis illęsum, à se dimiserunt.

Pagani volunt eum occidere.

Cęditur fustibus.

Nota de reliquijs sanctorum.

Porrò inuictissimus Francorum rex Carolus, audita eius fama, cum egregiè animauit ad propagandam Christi religionem, veritus nè fractus iniurijs, à prædicando verbo

verbo Dei cessaret. Tùm verò in Vuigmodiam se conferens, ecclesias illic condidit, & populum salutari prædicatione alacriter erudiuit. Deniquè anno Christi septingentesimo octogesimoprimo, omnes Frisones circuncircà degẽtes, Christianã fidem se complecti velle promiserunt. Sed anno tertio Vuedekindus Saxonum dux, cõgregato exercitu, aduersùs Carolum regẽ rebellauit, Christianosq; persequi, & è suis finibus profligare cœpit. Id vbi comperit vir Dei Vuillehadus, abijt in Vtriustri: sed ibì quoq; imminentẽ persecutionem, Christi benignitate euasit. Indè verò Romam proficiscens, cùm sanctissimi Pontificis Adriani consolatione animatus esset, in Franciam lætus redijt. In illo itinere scutella eius lignea confracta, creditur meritis eius redintegrata.

Vuedekindus Saxo persequitur Christianos

S. Vuillehadus venit Romam.

Porrò autem Carolo Francorum rege iubente, in Vuigmodiam reuersus, Christi fidem publicè & strenuè prędicauit, destructaque templa instaurauit: conatusq; eos Domino adiuuante & prosperante, eodem anno Frisones fidem Christi, à qua defecerant, rursùs complexi sunt: atq; etiam Vuedekindns ipse, totius mali author, regi Carolo se submittens, baptismi gratiam percepit. Carolus autem rex cùm esset Vuormatię, seruum Dei Vuillehadum Episcopum consecrari voluït, idque factum est tertio Idus Iulij. Eius autem parœciæ subiecit Vuigmodiã, Haras, Vtriustri, Astergam, Vuangã & Noerden. Et illic quidem primus Episcopus fuit beatus Vuillehadus: in ipsa autem functione Episcopi admodùm piè & religiosè se gessit, virtutũq; studia multis modis auxit. Cùm autem corporis incommoda valetudine admodùm confectus esset, Hadrianus Pontifex iussit, vt piscibus vesceretur, quibus ob studium abstinentiæ vti non solebat. Nullus propè dies abijt, quo non sacra Missarum solennia cum magna cordis contritione celebraret, insupèr nonnunquàm duo vel tria Psalteria lectitans. Ità vir beatus doctrinam suam egregiè ornabat, exemplo suo confirmans, quod ore prædicabat.

Vuedekindus baptizatur.

S. Vuillehadus fit primus Episcopus Bremẽsis.

Bremæ ædificauit templum elegantissimum, dedicauitq; illud Calendis Nouembris Dominico die in honorem Domini nostri IESV Christi, & beati Petri Apostoli. Atque ea in vrbe Episcopi sedem constituit.

Tandèm cùm vniuersam parœciam suam studio pię intentionis crebrò perlustrâsset, in locum, qui * Bleckensee dicitur, peruenit: vbì tam acri correptus est febre, vt discipuli qui cum eo erant, vitam eius desperarent. Vnus autem ex eis familiariter ei adhærẽs, dolorem, quem ex eius obitu impendente conceperat, lachrymis & querimonijs testatus est: Noli, inquiens, pater sancte plebem, quam pascendam suscepisti, quæque cultui diuino sese accõmodare videtur, deserere, nè tenellus grex, te decedẽte, luporũ morsibus exponatur. Ei verò beatus vir sic respondit: Noli, fili mi, à Domini mei conspectu diutiùs me auocare. Oues ab illo mihi commendatas, ei tuendas committo. Non deerit vobis benignitas eius, cuius misericordia plena est terra. Atque ità pia animi deuotione vir Domini cælo semper intentus, sexto Idus Nouembris, cùm iam virtutibus perfectus esset, in Christi pace obdormiuit. Ad eius exequias plebs deuota vndiquè accurrens, patrem & doctorem optimum cum hymnis & laudibus ad Bremensem ecclesiam, quam ipse condiderat, deportârunt, in eaq; sacrum corpus eius tumulârunt. Fuit in Episcopatu Bremensi annos duos, menses tres, dies vigintisex.

Psal. 32.

Feliciter abit ad Dominum.

EX LIB. II. CAPITE XIIII. ET XV. SAXONIAE ALBERTI KRANTZII QVAEDAM HIS SVBiungimus, *quæ non parùm faciunt ad beati Vuillehadi historiam confirmandam & illustrandam.*

Cum iam antè diuisis locis per Saxoniam rex (Carolus Magnus) aliquot constituisset episcopatus, in Osnaburga, in Salingstede, inque Padeburna: anno tandèm DCCLXXXVIII. Bremensem erexit ecclesiam, vt esset suffraganea Coloniensi. In quam ordinatur episcopus Vuillehadus, natione Anglus: qui multis iam annis in maritimis eius regionis Christi Euangeliũ disseminauit. In psecutione, quã excitauit Vuedekindus, vix ipse elabitur, cũ discipuli eius diuersis locis occũberent ꝓ Christo. Vndè Dei cõfessor maius sitiẽs lucrũ aĩarum, Euangelicũ cõpleuit pręceptũ, de ciuitate fugiẽs in ciuitatẽ: dispersisq; ad prędicandũ socijs, ipse Romã cũ Ludgero adijt: vbì sanctissimi Papæ Hadriani cõsolatione releuati, Ludgerus ad professionẽ ordinis S. Benedicti in montẽ Cassinũ, Vuillehadus in Galliã ad sepulcrũ sancti repedauit Vuillibrordi. Itaq; biẽnio vterq; con-

Episcopatus Salingstede translatus est Halberstadium.

De Ludgero hęc paulò aliter habet eius historia To. 2 Martij 26.

conclusi, contemplationi institerunt & orationi, magni Saxoniæ futuri Apostoli: orantes interim pro persecutoribus & gente Saxonum, nè iactum in eos fidei semen inimicus homo zizanijs opprimeret. Quo tempore Vuedekindus author, vt diximus, rebellionis, ad fidem, vt est dictum, venit, baptizatus cum alijs Saxonū magnatibus. Et tum demùm subacta Saxonia, in prouinciā est redacta: quę diuersis tēporibus in octo Episcopatus diuisa, Moguntino & Coloniensi Archiepiscopis est subiecta. Operęprecium iudicaui inserere priuilegium Caroli, quod tum contulit Ecclesiæ Bremensi: vndè discant posteri, quid permouerit optimum regem, Episcopis, non Ducibus suis, terram supponere: cernantque de temporum ratione complurima, quę alibì non legantur. Exemplar ergò eius priuilegij, Bremensi Ecclesiæ à Carolo donati.

Saxonia in prouinciā redacta.

Cap. 15. Priuilegiū Ecclesię Bremensis.

IN NOMINE DOMINI & Saluatoris nostri Iesu Christi, Carolus diuina ordinante clementia rex: Si Domino Deo exercituum succurrente, in bellis victoria potiti sumus, in illo, & non in nobis, gloriamur: & in hoc seculo pacem & prosperitatem, & in perpetuo futuro æternæ mercedis retributionem nos promereri confidimus. Quapropter nouerint omnes Christifideles, quòd Saxones, quos à progenitoribus nostris, ob suæ pertinaciæ perfidiam semper indomabiles, ipsiq; Deo & nobis tā diù rebelles, quousq; illius, nō nostra, virtute ipsos & bellis vicimus, & ad baptismi gratiam, Deo annuente, perduximus, pristinę libertati donatos, & omni nobis debito censu solutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipsi tributarios & subiugales deuotè addiximus: videlicet, vt qui nostræ potestatis iugum hactenùs ferre detrectârunt, victi iam, Deo gratias, & armis & fide, Domino ac Saluatori nostro Iesu Christo, ac sacerdotibus eius, oīm suorum iumentorū & fructuū, totiusq; culturæ decimas ac nutrituræ, diuites ac paupe- res legaliter constricti persoluant. Proindè omnem terram eorum antiquo Romanorū more in prouincias redigentes, & inter Episcopos certo limite disterminantes, septentrionalem illius partem, quæ & piscium vbertate ditissima, & pecoribus alendis habetur aptissima, pio Christo & Apostolorum suorum principi Petro, pro gratiarum actione deuotè obtulimus: sibiq; in Vuigmodia, in loco Bremen vocato, super flumen Vueseram ecclesiam & Episcopalem constituimus cathedram. Huic parochiæ pagis septuaginta mansos cū suis colonis offerentes, totius huius parochiæ incolas, decimas suas Ecclesiæ, suoq; ꝓuisori fideliter persoluere, hoc nostrę maiestatis pręcepto iubemus, donamus, & confirmamus. Ad hoc etiam summi pontificis & vniuersalis Papæ Hadriani præcepto, necnon & Moguntinensis Episcopi Lullonis, omniumq;, qui affuêre, pontificum consilio eandem Bremensem Ecclesiam, cum omnibus suis appendicijs, Vuillehado probabilis vitæ viro, coram Deo & sanctis eius commisimus: quem etiam primum eiusdem Ecclesiæ tertio Idus Iulij consecrari fecimus Episcopum: vt populis diuini semina verbi, secundùm datam sibi sapientiam fideliter dispensando, & nouellam hanc ecclesiam canonico ordine & monasteriali competentia instruendo, interim plantet & riget, quousq; precibus sanctorum suorum exoratus, incrementum det omnipotens Deus.

Saxonia vt Episcopis sit subiecta.

Vueserā, id est, Visurgim.

Innotuit etiā idem venerabilis vir serenitati nostrę, eam, quā diximus, parochiā propter barbarorum infestantiū pericula, seu varios euentus, qui in ea solent cōtingere, ad sustentacula siue stipendia Dei seruorum inibì militātium minimè sufficere posse. Quāobrèm, quia omnipotens Deus in gente Frisonū, sicut Saxonū, ostium suū aperuit, partē pręnominatę regionis Frisiæ, quę contigua huic regioni esse dinoscitur, eidem Bremensi ecclesię, suoq; prouisori Vuillehado episcopo, eiusq; successoribus perpetuò delegauimus retinendam. Et quia casus pręcedentes, nos cautos faciūt in futurum, nè quis, quod non optamus, aliquam sibi in eádem diœcesi vsurpet potestatem, certo eam limite facimus terminari: eiq; hos terminos, mare Oceanum, Albim fluuiū, Liam, Stenbach, Hasalā, Vuimmarchā, Sneielbach, Ostā, Mulinbach, Motā paludē, q̄ dicitur Sigefridesmoer, Quistinā, Chisemmoer, Ascbrock, Vuiscbrock, Biuernā, Vternā, iterumq; Ostā. Ab Osta verò vsq; dū peruenitur ad paludē, quę dicitur Kaldenbach: deindè ipsam paludē vsq; ad *Vuēmam fluuiū: à Vuēma verò Bitinā Farstinā, vsq; ad Vueserā fluuiū: deindè ab orientali parte eiusdē fluminis viā publicā, q̄ dicitur Hesseuueg, Sturmegor & Lorgoe: disterminantē Sechbasam, Alapā, Caldehorra, iterumq; Vueserā. Ex occidentali aūt parte viā publicā, q̄ dicitur Folckuueg, quē incolę loci Vuildloch nominānt: Finolā, Vualdesmoer, Berckpol, Eddenri ad paludē, Emisgoer & Oestergoer disterminantem: Brudlocho, Biberlach, iterumque mare: firmos & intransibiles scribi iussimus, & circunscribi: &, vt huius

Limites diœcesis Bremensis.

*Vuennā fluuiū, à Vuenna verò Bicinam.

huius donationis ac circunscriptionis authoritas nostris futurisque temporibus, Domino protegente, valeat inconcussa manere, manu propria subscripsimus, & annuli nostri impressione signari iussimus. Signum domini Caroli regis inuictissimi: Hildebaldus Archiepiscopus Coloniēsis, & sacri palatij capellanus, recognoui. Data II. Idus Iulij, anno Dominicę incarnationis DCCLXXXVIII. Indictione XII. regni dñi Caroli XXI. Actum palatio Nemetensi feliciter, Amen.

Hildebaldus Archiepiscopus Coloniensis.

Sedit igitur in Ecclesia Bremensi beatus Vuillehadus post ordinationem suam annos duos, menses tres, dies vigintisex: prędicauitque tam Frisijs quàm Saxonibus post martyrium S. Bonifacij omnes annos trigintaquinque. Obijt autem senex & plenus dierū in Frisia, in villa * Pleccazze, nunc vocant Plexen: quæ sita est in Rustria. Corpus eius Bremam deportatum, in basilica S. Petri, quam ipse ædificauit, sepultum est. Transitus eius celebratur festiuis gaudijs vj. Idus Nouembris. Ordinatio, 3. Idus Iulij. Hactenùs ex Crantzio.

S. Vuillehadus multis annis prædicat Frisijs & Saxonibus.

VITA S. GODEFRIDI EPISCOPI AMBIANENSIS, AVTHORE NICOLAO MONACHO SVESsionensi, eius æquali: Cuius tamen dictionem passim mutauit, & plerunquè nonnihil contraxit F. Laur. Surius, sola epistola nuncupatoria prorsùs nihil mutata: quæ mox sequitur.

Reuerendo patri Rohardo, sanctæ Suessionēsis sedis ac matris Ecclesiæ Decano, Nicolaus beatorū martyrū Crispini & Crispiniani, ipsius vrbis apostolorū & patronorū, seruus, debitæ venerationis obsequiū. Sæpiùs, pater amantissime, tua sanctitas paruitatem meam commonefecit, vt aliqua de gestis pię memoriæ Godefridi Ambianensis ciuitatis præsulis, in laudem omnipotentis Dei stylo contraderem fidelium posteritati. Quod vt ipse reor meministi, primò durè suscepi, nec mirum. Etenim à tanti viri pijs laudibus exprimendis hinc me reuocabat ætatis immaturę debilitas: (Vt enim relatione obstetricis insertum memorię retinebā, non ampliùs quàm quinq; lustrorum ambitū attigeram) hinc verò humilis scientiolę tarditas maximè retrahebat. Nam vt de reliquis taceam, nondùm complexionem syllabarum, nondum ipsius Alphabeti elementa plenè cognoueram. Cumque modernos acutiores, & vt ità dixerim, lyncum more obstantia quęque subtiliter penetrare intueor, dum vnumquenque in suo sensu abūdare contemplor, dumque penè vniuersos eloquiorum flores perquirere, simul & compendio studere perpendo: nimiùm nimiumque vereor, quòd si tantilli exercitij ruditas, incultique ingenioli tarditas, Pythagoricas seu Platonicas peruenerit ad aures, fastidium magis, quàm emolumentum generans, inter argutos videar grauis anser perstrepere olores. Enimuerò moris vituperandę fertur picturę, vt à longè quidem perpulchra pareat: cùm verò obtutus attentiùs subtiliusque defixeris, ampliùs vilescat. Quod & ego, nè simile quid incurrerem, admodùm formidabam, sicque potiùs subsannationi cūctorum, iudicio meritò paterem, quàm laudi: cùm durum nimis sit, iuxta cuiusdam dicti sententiam, cuiuspiam meritum calamo efferre, cuius imitator esse desistis. Hęc aliaq; quamplurima cùm mihimetipsi obijcerem, his meam pusillitatem refoues, tarditatem desidiamque commones, non ęquum fore, si verbi Dei talentum acceperim, de cęlestibus reticendo, occiduam vitam, iuxta illud Crispi, vtì bruta animalia, quę natura finxit prona & obedientia ventri, pręterire silentio: quod etiam est minam reponere in sudario: sed dignum piumque, actus serui Dei ad ipsius fauorem, simulque fidelium exhortationem, prout vnctio spiritûs nos de omnibus doceret, non in immensum cognitioni mortalium commendando, exarare calamo. His alijsque tuis tam allocutionibus, quàm & allegationibus inclinans animum, quanquàm pridèm ad id peragendum flagraret, tamen vehementer timebam ruditati hebetis intelligentię, nè si illud aggrederer, quasì contra torrentem conarer, sicque succumberem mole pręconandę pressus historię. Rursùs itaque illo tuo excellenti more his pigritantem suscitas, vt videlicet meminerim me reum detineri, si ad ornandam veri summiq; sacerdotis vestem nollem, cùm possem, competenter offerre. Et nè de inęqualitate virium id exequendi minimè diffiderem, nec de ingenij tarditate titubarem, sępiùs inculcabas, vt in ipso, qui fabricatus est surdum &

Salustij initio Coniurationis Catilinæ.

Exod.4. & mutum, spem ponens, hoc opus, vniuersis imitari cupientibus vtile, mihi esset in voluntate: orationibus autem ipsius serui Dei suffragantibus, quamcitiùs feliciter futurum in perfectione. Quia verò, iuxta quod legitur, Quoque magis tegitur, tectus magis æstuat ignis: præcepto tuo, cui non obaudire, nefas duxi, nimiùm nimiumque moratus, tandem ad scribendum animum appuli, egregios mores gloriosi Godefridi, dignosque relatu, ad fauorem illius, qui in sanctis suis mirabilis prædicatur, Psal.67. quanuis scientia imperitus, recitandos statui. Itaque venerande pater, nequaquàm in his perquiras sapientiam sermonis, sed præpollentem vitam viri, ad imitationem positã cunctis, qui sobriè & iustè versantur in domo Dei. Sed quia nôsti, quòd ad euoluendũ tam immensæ profunditatis pelagus pluma imbecillis est, orationibus tuis obtine, quatenùs aura paracleti spiritûs nobis aduenire, iam iamq; cursum dignetur dirigere: vt quò nos ducit oratio, illæsa rate, possimus pertingere.

Exoro, valeas, felix cum tempore curras.
Post obitum carnis, paradisi pace fruaris.

PROLOGVS AVTHORIS AD LECTOREM.

Memoriæ proditum est, apud veteres in more positum fuisse, præclarè ab alijs dicta & facta, literis mandare, vt posteris egregiæ virtutis essent monimenta: tum etiam illorum imagines vel nomina, siue aureis, siue ęreis insculpta laminis, ad excitandam animi virtutem & fidẽtiam, ob oculos statuere. Quod si ob propagandum eorum famam mortalium sagacitati fieri placuit, quos nõ modò æquum nõ fuit superuacaneis efferri laudibus, sed etiam imitari velle extremæ dementię sit: quanto iustiùs nos militum Christi res gestas ad laudem prępotentis Dei, ad fidei confirmationem, ad excitandam auditorum ignauiam literis consignamus, quos pro sua benignitate ad illud gloriæ fastigiũ Ioan.1. Deus euexit, vt filij Dei & dicerẽtur, & essent: nec tantũ regni cęlestis participes, sed etiam hæredes Dei, Christique cohæredes sint? Nè quis autem temerè id fieri existimet, meminerit iubere egregium citharœdum, vt fideles quique laudent Dominum in Sanctis eius: quos ab ipso mundi exordio ità in hoc mundo constituit, vt in medio nationis prauę atque peruersę, verbum vitæ in se continerent. De quibus etsi multa dici hoc loco possent, sed sermo cohibendus est, nè fiat lectori vel auditori onerosus. Ex eorum autem collegio libet iam in medium adducere electum Christi antistitem Godefridum, Ambianensis ciuitatis pastorem, quem Dominus Iesus ex eius latebris extractum, eo tempore, quo Philippus Henrici Francorum regis filius in Gallijs rerũ potiebatur, ceu sidus eximium, quo peccatorum tenebræ illustrarentur, in specula sanctæ matris Ecclesiæ collocauit: qui quantæ sanctitatis & innocentię fuerit, finis declarauit, in quo, vt ante nos dictum est, securè laus omnis canitur. Etsi autem de illo multa extent, plurimaque memoriæ succurrant, nos tamen ea duntaxàt annotabimus, quæ penè omnes nouerunt. At verò dum satis necdùm video, ex ijsipsis quęnam potissimùm eligam, hominumque animis affigã, dum fluctuat animus, priorane, an posteriora commemorãda suscipiam, haud mediocres me angustiæ obtinent, inscitia miserè me premit, ità vt tanto oneri impar, rerumq; gestarum immensitati succumbens, cum quodam exclamare cogar, Inopem me copia reddit.

Rom.8. Psal.150. Philip.2. Quo tẽpore vixerit S. Godefridus

Multæ eius reuelatiões. Nam si referre velim, quotiès illi de statu præsentis Ecclesiæ diuinæ sint oblatæ reuelationes, quàm crebrò ille beatissimis supernorũ spirituum cœtibus vltrà quàm cõmunis naturæ admittit imbecillitas, admixtus, potentum huius seculi infidelitatem, & in subditos tyrannidem, itemque pellicum & matronarum infandam commixtionem ęternis ignibus puniendam pręnouerit, (horum enim fœtor iam in æquissimi iudicis conspectũ pertigerat) vtq; fraternę charitatis flãma incensus, diuinæ animaduersionis gladium iam iamq; imminere cunctis denuncians, innumeras pertulerit angustias & labores: Corporis afflictiões. tum quoquè si frigora, nuditatem, ieiunia, quibus mirè corpus suum edomuit, si castitatem, patientiam, humilitatem, cæterasque virtutes eius, quibus egregiè instructus, viam mandatorum Dei dilatato corde hilariter cucurrit, exactè explicare contendam, modum voluminis excedam, videborque dixisse incredibilia: adeò nõ potest horum certus numerus iniri. Quid igitur? Si non possunt dici omnia, ad excitandam tepidorum desidiam,

diam,ad inflammandos cælestium amore pigrorum animos,vel pauca è plurimis ceu desides & oscitantes non cōmemorabimus,lucernamq; Christi benignitate accensam, vt mortalibus iter ostendat,quo pergendum sit ad beatitudinem,nostro silētio interim sub modio latére patiemur? Quid verò hac re possit fingi impudentius,aut dici miserabilius? Nam de tanto viro dicere, præclarum, honestum & pium est: de illo horis & locis omnibus meditari,vtile & salutare est: deniquè,quò iam præcessit, illum subsequi pro viribus,optatissimum esse debet.

Adiuuante igitur nos spiritu Dei,& precibus ipsius Godefridi Episcopi suffragantibus, eius ortum, mores bonos, felicemque è corpore migrationem,non fallaciosè,sed syncerè coram Deo in Christo scribere connitemur. E quibus pauca quidem nostris oculis vidimus: reliqua verò,hominum veracium,qui illum familiariùs & videre & audire potuerunt,fideli relatione didicimus, putà Renigerij monachi S. Quintini, cuius cœnobium Peronæ vrbi propinquum est,qui Renigerius à puero discipulus fuit nostri huius prędicandi Godefridi: & cùm ego ei loquerer,ætatis excesserat annum sexagesimum sextum,& in monasterio vixerat annos quinquaginta.Rohardi etiam,viri venerabilis,qui in Suessionensi Ecclesia Decani officio nunc fungitur, quemq; hic Dei seruus Godefridus ab ipsis incunabulis (Nam erat eius ex sorore Hodierna nepos) apud se educauit,& ad reuerēdos prouexit mores. Qui sanè memoria sempiterna dignus est, tantoq; potest veriùs de beato viro testari & proloqui,quanto eius præclarè dicta & facta,omni venerationis studio complectenda,familiariùs cognita & perspecta habere potuit. His accedit Gislebertus,vir æquè per omnia fide dignissimus,qui ei indiuiduus terra mariq; vsque ad supremum vitæ eius diem comes adhæsit. Quòd si quis impudenter oblatrare & carpere nos velit,cur non tam visa,quàm audita referamus,accipiat ille,quod beatus Gregorius Pōtifex & Doctor in Dialogo suo dicit,Lucam & Marcū Euangelium,quod scripserunt,non visu,sed auditu didicisse.Itaque cùm Doctor gentium testis sit fidem ex auditu constare,tantorum virorum freti authoritate, ad dicenda ea, quæ de beato viro suscepimus,nos accingamus. Qua tamen in re quādò nobis vires deesse nō ignoramus, habitatoris eius spiritussancti gratiam medullitùs imploremus: vt de tali tantoque patre digna animo concipere,& lectori vtilia proferre queamus,quem ille plurimis charismatibus gratuita benignitate prçclarè illustrauit.

Aetas Authoris.

Rom.10.

VITAE LIBER PRIMVS.

Quibus ortus sit parentibus. Cap. I.

GITVR venerabilis Godefridus pago Suessionēsi editus est in lucem,habuitque parētes ingenuos, fide & actione catholicos.Pater eius Frodo, mater Elizabeth dicta est.Degebant autem illi in prædio Moulicurtensi, & cœnobio beatæ Mariæ * Nouigenti è suis redditibus,terris & vineis,non parùm multa contulêre. In eo autem cœnobio annis aliquot vixit Frodo in habitu monastico,prçclaraq; innocentiæ & patientię exempla reliquit: mater verò orbata viro, instàr turturis,casu aliquo coniugem amittentis,in viduitate & animi puritate perseuerans, vsqueadeò superuixit, vt filium suum viderit eius monasterij regimen obtinere.

Nouēbris 8.

Patria & parentes Godefridi.

De Godefrido Abbate S.Quintini. Cap. 2.

EST celebre monasterium in Veromanduorum solo, in beati Quintini martyris honorem conditum,Peronæ oppido propinquum. Ei per id tempus prçerat vir pius Godefridus,& morum integritate, & generis nobilitate clarus. Fuit enim patruus Idę,filię Alberti nobilissimi Comitis Namurcensis,quę iuncta matrimonio egregio * consuli Boloniensis prouincię Eustachio,Godefridum & Balduinum ei peperit:qui posteà itineris Hierosolymitani,quod iubente Vrbano Pontifice maximo susceptum fuit,duces & moderatores inuictissimi diuinitùs instituti, vrbem Hierosolymā, in qua totius mundi vita à sacrosanctę Crucis patibulo pependit, armis expugnârunt, atque in ea alius post alium imperium obtinentes,annis aliquot barbaras & à Christi religione

Hi ab alijs vocantur Duces Lotaringiæ.

ligione alienas gentes egregiè debellârunt,& tandèm illic animas Christo reddiderunt, honorificè ea in ciuitate,vbì sepulcrum est Domini,tumulati. Quę quidem idcircò mihi commemorata sunt,vt possit intelligi genus illustre tanti patris,quem constat etiam gregi suo magna cura inuigilâsse,religione celeberrimum,literarum scientia & rerum quoquè externarum & politicarum peritia, cumprimìs instructum fuisse.

Vt parentes eleemosynis & precibus obtinuerint à Deo filium Godefridum.

Cap. 3.

CVm autem ille die quodam per pagum Suessionēsem iter haberet,hospitio vti voluit eius,quem diximus,Frodonis. Qui cum vxore sua tanquàm Dei seruũ honorificè eum accepit,& charitatis officijs,multaq; humanitate prosecutus est,& ad pedes eius pariter prouoluti, ab ore eius verba salutis attentis animis perceperunt.Omnis enim sermo eius,è diuinis erat scripturis depromptus, de gloria iustorum,de pœnis impiorum,de contemptu rerum visibilium & caducarum, de inuisibilium semperq; manentis beatitudinis & felicitatis appetitione. Cumque ille eis loqueretur,inter alia sciscitatus est ex eis,num quenquam è liberis suis(Duos enim filios,illos habere didicerat)Domino seruiturum obtulissent. Tum verò illi alta trahētes suspiria, multoq; ab oculis manante lachrymarũ imbre,aiunt se id necdùm fecisse: eos,quos antè genuissent,quorum alter Fulco,alter Odo dicebatur,iam seculari militia implicatos teneri: se verò iam toto decēnio nullam edidisse prolem, & iam tendere ad senectutem, nec vllam deincèps sperare sobolem : orare tamen, vt à Christo ipse eis impetrare velit filium,quem possint monasticę professioni mancipare.Respondet ille,ad eam rem promerendam,expetenda esse iustorum suffragia & merita,piorum lachrymas, monachorũ & circumquaquè degentium seruorum Christi preces. Non enim,inquit,vnum me sufficere video huic rei impetrandæ: sed quia ex propheta didicimus,fidelem Dominum in

Psal.144. omnibus verbis suis,quid ille in Euangelio promittat,interioribus auribus fideliter accipite:Si quid, ait,petieritis patrem in nomine meo,dabit vobis. Vos ergò in nomine filij patrem rogetis,credatisque vos accepturos,& fiet vobis. His dictis,ad sua abiturus, illis valefacit,hortaturq; vt in preces & opera pietatis incumbant.At illi duas vineas,alteram apud Morellichortem, alteram apud Cupheias,cum redditibus ei dono dedêre, vt fratres,qui sub eius cura degebant,indè sustentarentur. Quæ quidem ille cum gratiarumactione suscipiens,vbì ad monasterium suum redijt,conuocatis fratribus,quid illo itinere euenisset,exposuit,Frodonis quoquè & coniugis eius deuotionem & pietatem, atque ab eis munus liberaliter collatum, indicauit. Fratres, ijs auditis, Christo ingentes agunt gratias, offerunt sacrificia, ieiunijs & litanijs præpotentem Deum permouere conantur,vt ocyùs illorum voto satisfiat. Christus,cui humilium & mansuetorum semper placuit deprecatio,exaudit desiderium pauperũ:Elizabeth concipit filium,suo tempore in domo Dei, quæ est Ecclesia, luminare magnum futurum. Accurrunt cognati & vicini,mira omnes lætitia & exultatione afficiuntur: & deindè edita tanta prole,non modò homines,sed etiam cælestis patriæ ciues,gratulantur.

Ioan.16.

Iudith 9.

Editur in lucem S. Godefridus

Vbì & à quo baptizatus sit S.Godefridus. *Cap.* 4.

VT autem baptismi gratiam perciperet natus puer,ad monasterium sancti martyris Quintini deportatus, atque à monasterij patre Godefrido, cuius paulò antè meminimus,amanter exceptus & baptizatus est,atque etiam è fonte sacro eius manibus susceptus,eius nomine appellatus est.Iussit autem idē Christi seruus,nescio quid diuinæ in illo gratię pręsentiens,accuratè eum enutriri,vt in templo Domini tanquàm alter Samuel, quandoquè iugiter seruiret,& crescente in illo gratia spiritussancti,intrans in sancta sanctorum,offerret sacrificium pro populo Dei;quod & factum est,vt suo loco dicemus.

Baptizatur.

1.Reg.2.

Quandò monasticum sit complexus institutum. *Cap.* 5.

ABlactatus indè cura parentũ,cùm iam quinquēnis esset,rursùs ad eundē patrē Godefridum adductus est.Ille verò puerum exosculans,habitum religionis ei tradidit,disciplinisque tum liberalibus,tum monasticis diligenter erudiuit. Et ille puerulus, pindè vt solet humus, nimio solis adusta feruore, infusum imbrē celeriter imbibere, & fertile solum, accepto semine, messori copiosam refundere segetem;

Quinquennis induitur habitum monasticũ.

getem: à magistro tradita, auidè hauriebat: & reipsa quoquè & opere exequi, auidiùs & ardentiùs conabatur. Vndè factum est, vt ab illo monasterij patre impensiùs amaretur, & suis quoquè coætaneis & æqualibus non mediocri venerationi esset. Augebatur interim in illo gratia Dei, & coram Deo & hominibus in dies ætate & sapientia proficiebat.

Vt à grue rostro percussus in oculo, nihil mali perpessus sit.
Cap. 6.

ACcidit autẽ, vt solus in monasterio pius puerulus ambularet. Eccè autem eunti obuia fit grus, quæ iam senio fessa, oblongum rostrum tanta vi ab improuiso adegit in oculum eius, vt caput totum confixisse videri posset. Quæ res cùm nõ solùm dolorem, sed etiam mortem afferre debuerit, pius puer Christi nomẽ fideliter appellans, signumq; Crucis pollice identidèm vulneri imprimens, non mortem, non oculi iacturam, immò ne minimum quidem dolorem persensit. Aduolãt certatim fratres cum patre monasterij, fundunt lachrymas, suspirant grauiter, putant orbatum lumine, cerebrum, in quod grus rostrum defixerat, mox effusum iri, puerumq; ilicò moriturum: Sed Deus nõ est passus, vt eo vulnere vel oculus eius deformaretur, quẽ & Abbatem & Episcopum fore sciebat. Vbi ergò vidẽt fratres, nihil incommodi ei accidisse, sed sanũ atq; incolumem adstare, gemitus mutantur in gaudia, mœror & luctus omnis abscedit, Christus ab omnibus eximiè prędicatur, quòd sit fidus & verus suorum custos & conseruator. At tamen, vt extaret tantæ virtutis monimentum, in oculo, quoàd vixit, quædam hæsit cicatrix, sed prorsùs nullam ei deformitatem afferens. Insigne miraculum in puero.

Vt inter fratres monasterij vixerit. *Cap.* 7.

ERat ei vultus propemodùm angelicus: nec modò æquęuos, sed etiam ætate maiores, morum honestate & maturitate anteibat. Erat in vigilijs pernox, creber in precibus, scripturæ diuinæ studiosissimus, non id spectans, quod plerique solent, vt doctus videretur: sed intimæ lucis suauitatem, & lachrymarum largos imbres indè eliciens, atque intelligentiæ pennis ad superna se erigens, quæ lectione didicerat, tanquàm mundum animal assidua commemoratione ruminabat. Cibi potusque multa in eo cernebatur parsimonia: quippe memor erat illius Boëthianæ sententiæ, naturam paucis minimisque rebus esse contẽtam. Itaque non modò superflua, sed etiam necessaria corpori non rarò subtrahebat, adeò vt plerunquè fratribus cibum capientibus, solus in templo meditationi siue lectioni operam daret, atque vsque in noctem ieiunium protrahens, confectum inedia corpusculum tum demùm non exquisitis epulis, sed pane & aqua reficeret. Os ab obtrectatione & ociosis sermonibus perpetuò refrenauit, nec ad aures eiusmodi virus admittere voluit. Non tantùm superioribus & æqualibus, sed etiam inferioribus, Christi Saluatoris vestigijs pro modulo suo insistere cupiẽs, obedientem & morigerum se præbuit, vt etiam extrema quæque ab illis imperata, haud secùs atquè si Christus iussisset, sine mora exequenda susciperet. Portionem vini, quæ illi apponebatur, nunquàm visus est hausisse totam, sed plerunq; mediam, sæpissimè totã egenis impertijt, idem faciens de piscibus & alijs rebus esculentis. Et quid me necesse est multa singulatim perstringere? Erat omnibus ceu speculum ob oculos positus, vt facilè quiuis in eo possent animaduertere, quantùm à perfectionis culmine abessent. Eius virtutes. Victûs parsimonia. Egregia obedientia & humilitas.

De eius vigilijs. *Cap.* 8.

DVo illic erant constructa oratoria, alterum Thomæ Apostoli, alterum Aegidij confessoris: è quibus vnum valetudinario, aliud dormitorio propinquum erat. In ijs vir beatus sæpissimè solebat noctù vigilare. E suo enim lectulo, fratribus nescientibus, surgens, & nocturnas vigilias anteuertens, eò se conferebat, hymnis & laudibus diuinis vacans, cum multis lachrymis ad vitæ fontem & domûs Dei vbertatem suspirans, vt posset ipse quoquè dicere cum Propheta: Fuerunt mihi lachrymæ meę panes die ac nocte. Ijs enim delectabatur & fruebatur, earum consolatione fretus, per desertum & arentem huius exilij solitudinem, cælestis patriæ ardens desiderio, ad brauium supernæ vocationis constanter contendebat. Prolixę vigiliæ. Preces. Psal. 41.

Miraculum, in S. Aegidij oratorio factum.
Cap. 9.

ET quia oratorij beati Aegidij Abbatis mentio facta est, rem memorabilem, quæ illic contigit, referemus. Ea nocte media, qua præsepij angustia Christum è matre virgine nascentem olim excepit, monachus quidam, Richardus nomine, vir inprimis reuerendus, qui vitam monasticam annis ampliùs quinquaginta egisse ferebatur, sacrificium illic offerre voluit. Cumque expansis linteis calicem & alia ad sacrificium adhiberi solita imposuisset, incautè ardentem ibi reliquit cereum, & in chorū fratrum psallentium abscessit. Vbi cùm sextam lectionem à præcentore ipsi assignatā recitaret, recordatur cerei, fitque multùm anxius, quòd non posset intermissā lectione eò properare, nec cuiquam indicare, quid ipsum malè haberet. Absoluta lectione, propè exanimis eò festinat: cumq; omnia iam in cineres & fauillam redacta putaret, videt cereum cecidisse in lintea, flammarum comas latè diffundi, & tamen illęsa omnia, & quod credi vix possit, ità comparata omnia, vt ignis non in stramina aut pannos lineos, sed in marmoris, aut ferri, vel alterius metalli massas incidisse videretur. Ea re obstupefactus, multos aduocat, qui sint tanti miraculi testes oculati: qui cùm omnia curiosè inspexissent, nec vestigium quidem adustionis vllum reperire potuerunt. In ipso autem B. Aegidij altari inferiùs sito, reliquiæ inuentæ sunt præsepij Saluatoris, vestiū matris eius sanctissimę, plurimorumq; sanctorum: nec dubium, quin iliarum virtute vires ignis illius debilitatæ & eneruatæ sint. Eæ reliquiæ illo tēpore, quo Aleidis Comitissa Peronensis castri, altare vnà cum oratorio diruit, quòd locus dormitorio extruendo destinatus, nimiùm angustus esset, inuentæ, atque in maiori æde congruo loculo repositæ sunt. Ipsa enim domus, eius industria & impensis, vtì hodiè cernitur, constructa, elegantique opere consummata est.

Præclarum miraculum.

Aleidis Comitissa Peronensis.

Alud miraculum. Cap. 10.

PEr idem tempus ea nocte, qua repertæ sunt olim reliquiæ Stephani protomartyris, permulti captiui, qui in oppido iam sępè memorato detinebantur, cùm audirent voces monachorum in S. Quintini monasterio deuotè psallentium, eius martyris auxilium fideliter implorantes, admirabiliter sese adiutos sensêre. Nā antè, quàm nocturnę preces, quas Matutinas vocant, absolutę essent, laxatis catenis, cōpedibus & manicis, cunctis reseratis custodijs, indè exeūtes, coram altari mirum in modum gratulabundi sese prostrauerunt. Permulta alia illic facta miracula, referre hoc loco possemus: sed quia ab instituto alienum est, ad ea sese referat oratio, vndè ob loci huius commendationem paulispèr deflexit.

Vide quid præstet inuocatio sanctorum.

Vt Godefrido cura ægrotorum mandata sit. Cap. 11.

CErnens verò monasterij pater Godefridum caduca vilipendere, virtutumq; ardua ardenti desiderio petere, mirificè animo exultabat. Itaque vt alijs quoquè virtus eius innotesceret, fratrum malè habentium curam ei demandauit, iussitq; vt ad omnia illis officiosum & obsequētem se prębere, necessaria queq; pro viribus eis suppeditaret. Ille patris accepta volūtate, comiter alacriterque eis inseruiuit, manus, pedes, aliaque affecta corporis membra suis manibus abluit, crebrò interim ex animi pietate multas effundens lachrymas. Cùm naturæ poscebat necessitas, suis impositos humeris, ad loca opportuna & ferebat & referebat, lectulos accuratè componebat, cęteraque humanitatis officia blanditer & peramanter exhibebat, sperans se ab illo æternæ beatitudinis pręmia recepturum, qui in supremo mūdi die dicturus est suis: Quandiù vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Venite, possidete paratum vobis regnum.

Aegrotis officiosè admodùm seruit Godefridus.

Mat. 25.

Vt diabolus se eius oculis ingesserit. Cap. 12.

DIe quodam aduesperascente fratres eum vocāt, & vt cibos è culina afferat, deprecātur. Respōdet ille: Hesperus en quanuis terras obduxerit vmbris, Pergo tamen, quò vestra iubet nunc ire voluntas. Sed oretis, quæso, Dominum pro me, certi, maligni dæmonis machinis interim me oppugnatum iri. Sic dixit, & nè posset inobedientię & ignauię nota ipsi inuri, diuini zeli feruore incensus, ocyùs ad culinam abijt, allaturus ea, quæ iussus erat. Ibi tum tortuosus coluber, qui quondàm Romanum monachum, beato Benedicto panem ministrantem, cōfracto tintinnabulo conatus est ab officio charitatis auertere, etiam hunc Dei seruum ab hoc obedientiæ studio

dio eiusmodi ludibrijs retardare molitus est. Inter refectorium & culinam humilis casula intererat, per quam transeundum ei erat. Cùm ergò ad id loci venisset Godefridus, videt vmbram teterrimam fœdissimamque magno impetu in se inferri. Erat autem dæmon in effigie cuiusdam monachi, nupèr admodùm defuncti, videbaturque manus habere colligatas, & atro cucullo indutus: deniquè, adeò horridus, vt, si coràm cerneres, principem tenebrarum esse dubitare nō posses. Etsì autem iam præuiderat ità futurum, tamen insolito occursu nonnihil exterritus, (quippe qui ipsum totius inuidię magistrū, qui modò in angelū lucis se transfigurans, modò satanam, vt est, sese mortalibus ostendēs, mille modis pios infestat, præsentem intueretur) quis esset, vel ad quid venisset, scire cupiebat: cùm eccè Christo reuelante intelligit simulatam speciem defuncti fratris, moxque contra illam Crucis Christi signum vibrans, repentè eum euanescere cogit, relicto post se odore deterrimo, qui suum proderet authorem. His alijsq; dæmonum tentationibus exercitatus, tanto magìs Dei proximique amore flagrabat, quanto omnis boni æmulum aduersùm se acriùs sæuire sentiebat. In excipiendis hospitibus, pauperibus & peregrinis (Nam ei muneri atque officio præerat) hilarem se exhibebat, sciensq; in illis Christum se excipere, etiam suas illis vestes largiebatur, ipse interìm frigoris iniuriam æquanimiter perferens.

Diabolus eū terrere mititur.

2.Cor.11.

Crucis signo eū dellit.

De fratre eius Odone. Cap. 13.

HAbebat in eodem monasterio germanū fratrem, Odonem nomine, mirę simplicitatis & innocentiæ virum. Quem à seculari militia orationibus mellitisque sermonibus abstraxerat, & monachorum contubernio adiunxerat. De cuius vita, quandò se offert occasio, obiter pauca dicemus. Quadraginta ille & eo ampliùs annis in monasterio monachus sobriè, piè & iustè versatus est: & diuinas quidē ignorabat literas, sed pręcepta Dei ab alijs edoctus, opere implere studuit. Decem & octo annis esu carnium abstinuit, donèc Abbatis imperio & fratrum sententia compulsus, communem monasterij regulam vel inuitus ea in re sequeretur. Tempore Quadragesimæ decem annis vsqueadeò silentij tenax fuit, vt nullum prorsùs, pręterquàm in confessione sacramētali, verbum fuderit. Nec solùm ijs Quadragesimæ, sed etiam alijs anni diebus, pane & aqua contentus, carnem multis afflixit modis, quotidianisque virgarum & flagellorum ictibus contriuit. Monasterij rebus, quæ ei creditæ erant, tanta fide vsus est, vt, quod possit incredibile videri, non modò extraneis, sed ne cognatis quidem, obolum vnquàm volens gratìs dederit Abbatis iniussu. Cùm iam extremus adesset vitæ eius dies, coram fratribus Dominica percipiens sacramenta, manibus in prece extensis, hilari vultu animam expirauit. Potest hinc animaduerti, quàm religiosum & pium Godefridi genus fuerit.

Odonis fratris eius vita sanctissima.

Vt sit cellæ vinariæ præfectus Godefridus. Cap. 14.

PRouincia illa, in qua monasterium hoc situm est, omnibus penè frugibus abundat: vineis magna ex parte caret. Itaque habitatores non ferè nisì aliundè importato vino vtuntur. Abbas verò & monachi non ignorantes Godefridi industriā, id officij ei demandârunt, vt vinum compararet in vsus fratrum, atque etiam pauperum & hospitum, ad ipsos diuertentium. Id ille quidem initiò grauiter accepit, sciens ægrè posse eorum animos in virtutibus habere progressus, qui rebus mundanis distrahantur. Sed cùm vera humilitas nunquàm destituta sit comite obedientia, admodùm reuerenter & submissè eam prouinciam recepit. Statuerat enim apud se, non suo viuere arbitratu, sed alieno parére imperio. Interìm tamen suis meritis minimè præfidens, fratrum opem sedulò expetebat: & tum sanis, tum debilibus, atque etiam pueris permulta humanitatis officia præstabat, vt Christū ardentiùs deprecarentur, quò per regiū incedens iter, onus impositum ferret humiliter, & neq; ad dexteram, neque ad sinistram deflectendo, ad Christum pertingere mereretur. Adeò autem diuina illi adfuit gratia, vt monasterij res, ab eius antecessoribus afflictas, & ære alieno obligatas, monasterio restituerit, & fratribus illic degentibus, alijsque eò aduentantibus res necessarias abundè suppeditârit.

Inuitus quidē, sed tamē humiliter suscipit curā cellę vinariæ.

Vt omnibus charus fuerit. Cap. 15.

*Namcensis

EA tempestate, maligni serpentis agente inuidia, Robertus Peronẽsis, Odo * Namurcensis oppidi, Clarenbaldus castri Vendoilensis dominus, alijq; satanę satellites, atrocia excitârunt bella in Veromanduorum, Suessionum & Laudunensiũ regione: ità vt non modò nemo clericus aut monachus, sed nec ipsi quidem ecclesiarum rectores itineri committere se auderẽt. At Godefridus non solùm vulgo, sed ipsis etiã principibus impendiò charus & optimè notus, nihil reformidabat, sed hàc atq; illàc securus proficiscebatur. Quòd si vel sua, vel aliena necessitate adactus, illos adire cogeretur, quod nemo mortalium ab eis impetrâsset, id ei perbenignè atq; etiam lætissimis animis largiebantur. Ità ille charus suo creatori, etiã à creaturis studiosè & ex animo colebatur & obseruabatur.

Inter pericula tutus est, & oibus charus.

Vt ventris ingluuiem edomuerit Cap. 16.

CVm aliquandò pagum Suessionẽsem, in quo natus fuerat, circumiret, ad quoddam monachorum cœnobium peruenit eo die, quo sanctorum martyrũ Crispini & Crispiniani illic quiescentium, solennitas magno concurrentis plebis studio celebrabatur: quorum quidem martyrum ille perpetim memor erat. Adiungens igitur se monachorum clericorumq; psallentium frequentię, animi sui synceram pietatem ac deuotionem in psalmis, hymnis & cãticis spiritualibus suaue sonantis Ecclesiæ perspicuè declarauit. Erat enim non legendi duntaxàt, sed etiam canẽdi apprimè peritus, tamque suauiter Christi depromebat laudes, vt qui eum audirent, lachrymas funderent. Porrò autem paulò antè, quàm Missarum solennia celebrarentur, in refectorium ingressus, casu illic multos offendit monachos, poculis & carnibus vescendis operam dantes: qui vbi eum conspicati sunt, nonnihil verecundari cœpêre: sed quòd eis esset charissimus, deterso rubore, inuitant eum, vt cum ipsis comedat. At ille: Nolite, inquit, fratres isthuc à me petere. moxque non sine magna admiratione subiungit: Aequúmne est, cibum ventris refectioni mentis anteferre? Nondùm completa est Missarũ celebritas, & iam ventrem epulis infarcire iuuat? Oremus, psallamus, debitas Christo & sanctis eius laudes persoluamus, esurientes animas verbi Dei adipe saginemus, impleatur in bonis desiderium nostrum, primùm quæramus regnum Dei & iustitiam eius, reddamus quæ sunt Dei, Deo, posteà ad reficienda corpora accedamus. His illi non, vtì par erat, emendati, sed animis exulcerati, & atra bile perciti: Veni, veni, inquiunt, paries dealbate, pinguissimo cibo vnge arteriam, vt clariùs vox tua percutiat ac penetret aures nostras. multaque alia in venerandum virum probra conuiciaque iactârunt. Ità solent mali etiam rectè facta bonorum sinistrè interpretari. Porrò Godefridus nihil his motus, sed cogitans illud Sapientis: Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: submisso capite, depressisque luminibus, ad templum mox redijt, cum timore & gaudio spiritali festum diem peragens. O virum columbina simplicitate candidũ, nec serpentinæ prudentiæ expertẽ, qui & venenatos improborũ sermones nôsset ferre moderatè, & eorũ versutiam scienter deuitare. Itaque vt olìm Iacob dum cõtemnit lentis edulium, patris benedictionem accepit: ità & noster luctator his alijsque virtutum studijs hæreditatẽ & benedictionem patris cęlestis promeruit. Huius rei in eo monasterio hodieq; fit mentio & commemoratio: in quo nunc gratia Dei, sanctorumq; illic quiescentium intercessione, & fratrum labore, monastica disciplina vel maximè viget.

Obiurgat monachos dissolutos, & ab illis proscindit conuicijs.

Matt. 6.

Matt. 22.

Prouer. 9.

Gen. 25. & 27.

Vt sit sacerdotio initiatus. Cap. 17.

POstquã autem Godefridus quintum & vicesimũ ætatis excessit annum, Abbas eius sanctitate permotus, voluit eum sacerdotio initiari. At ille se ad eius pedes abijcit, flet largiter, nec vt plerique solent, verbis fictis, sed ab intimo animi affectu expressis, etiã lectoris, nedùm sacerdotis, munere se indignũ ꝓclamat. Sed tamen pergit Abbas, iubet Godefridũ ad Nouiomensem adduci Ecclesiam, cui tũ Episcopus Rachodus pręsidebat, vir sanè doctissimus. Cui etsì Godefridus & notus admodùm, & charus esset, at nihilominùs perfecti monachi Deoq; digni vita & mores ei indicantur. Itaq; illum ad se accersitum Episcopus amplectitur & deosculatur, luculentoq; sermone è diuinis scripturis docet & ostẽdit, subditos suis pręfectis per oĩa obedire debere. Deindè nulla interiecta mora, Godefrid⁹ sacerdos ordinatur, ipso p̃sule admodùm exultãte, ꝙ suo ministerio id in tãto viro esset effectũ. Ille verò quantũ augebatur gradûs dignitate, tantũ & virtute & sanctitate crescebat. Castissimę vitę eius fama, nõ solũ in vicina,

Ordinatur sacerdos, licèt nolens.

na,sed etiã remota loca se diffundebat. Optabāt oēs eũ habere pastorē. Quis enī nō summoperè appeteret illius erudiri magisterio, imbui institutis, felici gubernatione dirigi?

Vt sit Abbas institutus. Cap. 18.

MOnasterium beatissimæ matris Dei, quod Nouigēti præclarè extructum est, per id tempus ab Henrico Abbate sancti Remigij Rhemensis, administrabatur. Porrò Ingelrammus Comes castelli Cociati, pater Thomę inprimis strenui militis, & Helinandus pręsul Laudunensis, cùm viderent, neque spiritalibus, neque externis bonis, quantùm ipsi vellent, illud augeri, ab Henrico Abbate magnis precibus contenderūt, vt aut accuratiùs id, quàm hactenùs fecisset, instauraret, aut ab illo se prorsùs remoueret. Se enim nolle ampliùs eius ferre detrimenta, quorum studio & beneficijs fundatū esset. Ille verò tum aduersa valetudine, tum ingrauescente ætate impediri se sentiens, quò minùs pręstare posset id, quod exigebatur, liberam eis permisit pastoris eligendi facultatem. Mox illi communicato cum Rainaldo Rhemorum Archiepiscopo, cæterisque Episcopis consilio, Godefrido hoc onus imponēdum communi sententia decernunt. Comperta enim eis erat integritas, virtus, & modestia eius. Refertur autem isthuc etiam ad Philippum Francorum regem: isque tanti viri electione mirè gratulans, rem iubet accelerari, missis etiam literis suis ad Godefridum Abbatem montis S. Quintini, quibus eum rogabat, vt Godefridum monachum suum eò mitteret, vbi nutu Dei Abbas esset electus. Eas literas vbi accepit senex ille venerabilis, infusus lachrymis: En, inquit, senectutis meæ baculum, in quo mihi solebat in perturbationum & tempestatum fluctibus esse perfugium & quædam respiratio, quemque huic loco ego deliberabam pastorem pficere, nunc mihi repentè auferre vultis? Monachi quoquè pariter lachrymari, eheu eheu crebrò dicere, vereri loci desolationem, mortem oppetere mâlle, quàm tanti fratris & sodalis amico contubernio & pręsentia fraudari, quē omnes se patrem & Abbatem habituros sperâssent. Sed cùm regis voluntati, & Episcoporum postulationi reluctari non auderēt, Abbas Godefridus eum perduxit Laudunum clauatum, ad Helinandum Episcopum, vbi ille coram omnibus crebra trahens suspiria, opponebat ætatis & morum immaturitatem, scientiæ inopiam, indignum se asserens, qui in templo Domini extremi æditui fungeretur ministerio, tantum abesse, vt custos vasorum fieret. Sed quantunuis ille hęc aliaque id genus allegaret, non solùm non est exauditus, sed quamprimùm pastorale mun' tueri ac sustinere iussus est, Nouigentumq; honorificè adductus, non modò hominibus, sed vt credere par est, etiam cęlitibus ca re gratulantibus.

A multis Episcopis designatur Abbas.

Valdè renitens, cogitur Abbas esse.

Vt Nouigentum venerit. Cap. 19.

CVmque eò peruenisset, non nisi sex monachos & duos puerulos illic inuenit: nihil ibi vel vini, vel frumenti supererat: * cellas admodùm humiles & angustas videre licebat, (mapalia diceres) virgis vel viminibus intextas. Excreuerāt dumeta, tribuli, rubeta, & alia arbusta passim: quibus succisis & extirpatis, agroq; eruderato, à fundamētis extruxit loca, monachorum habitationi opportuna & accommoda. Domum quoquè ædificauit, in qua pauperes & ægri reciperētur, quibus fouendis terras & vineas delegauit. Ad eam domum solebat quotidiè se conferre, eorum, qui illic morabantur, pedes abluere, vestes eis præbere, defunctos officiosissimè sepulturæ mandare.

* officinulas vocat Author.

Vide humilitatem & charitatē.

De duobus patribus, qui se regimine abdicârunt, & in eius disciplinam se tradiderunt. Cap. 20.

MVlti verò ad eum confluere cœperūt, quemadmodùm solent apes ad florentem thymū, vel cytisum: in quibus fuêre duo patres egregij, Lābertus cœnobij Florimiacensis, & Vualradus S. Nicolai de Ribodi monte, pręfecti: qui narijuum solum & monasteriorū regimen siue gubernationē relinquentes, in eius se disciplinam tradiderunt, vel extremis eius vestigijs insistere cupientes. Inter hos medius recumbens Godefridus, cùm illo iubente, multa essent in mēsam fercula illata, vix quicquā indè degustauit, herbis virentibus vel arborū fructibus corpusculum sustentās. Quæ supererant, egenis vel malè valentibus alacriter distribuebat. Non mediocriter mirabantur omnes, quòd vsqueadeò in se gulam edomitam haberet.

Inter epulas summa eius abstinentia.

Vt ciborum delicias respuerit. Cap. 21.

QVod dicturi iam sumus, id à Gisleberto accepimus, quondàm beati viri coco, nunc verò eius loci monacho. Coquebat is aliquandò in olla agrestes herbas vndiquè collectas, vt in cœna eas apponeret Godefrido. Nihil autē herbis adiunctum erat, prçter salem exiguū & aquam: sed vt palatum eius magis afficeret, casu nonnihil panis cādidi intriuit. A cœna ergò Godefridus cocum secretò obiurgat, quòd tam delicatum, atq; etiam pipere conditum edulium, ipsi apponere ausus esset. An ignoras, inquit, superbæ vel potiùs miseræ carnis rebellionem non nisì diuersis cruciatibus posse edomari? Caue igitur, nè deincèps aliquid tale admisceas, nisì me tibi iratum habere velis. His ille virtutum exemplis filios suos ad meliora nitebatur prouocare.

Ita vt vir sanctus delicias etiam exiguas respuit.

Quàm humanus erga subditos fuerit. Cap. 22.

SVb eo interìm militum Christi exercitus & merito & numero augebatur, inter quos ille optimus pater, quodammodò oblitus dignitatis suæ, qua cæteros antecellebat, paruulum se exhibuit, admonuitque vt sedulò in ea essent cogitatione, vndè vel qua causa venissent, quò tenderent, & quà irent: vt nihil sibi peculij vendicarent, voluntatem propriam frangerent, puritatem cordis, oris veritatem, corporis munditiam momentis omnibus Christo exhiberent, atque vt inuicti milites, in spiritalis pugnæ procinctu stantes, fraterna acie stipati, charitatis glutino inter se coniuncti, summoperè in eam curam incumberent, nè quis in ipsos hostilibus insidijs pateret accessus. Aegrotos incredibili animi commiseratione prosequebatur, ità vt propemodùm cum illis eadem pati videretur. Eorum salutis & sanitatis instaurandæ causa nullis parcebat sumptibus, immò nec sibijpsi quidē, si posceret necessitas. Omnia omnibus factus erat, vt omnes Christo lucrifaceret. Interìm tamen sicut erga bonos multa vtebatur benignitate & morum suauitate, ità improbis seuerum & rigidum se exhibebat. Nouerat enim, quid naturæ, quid've vitijs deberetur. Hos itaque acriter obiurgabat, vrgebat, spiritalis medicinæ cauterio vrebat, modis omnibus id agens, vt integrè curari possent.

Optima monachorū institutiones.

Vt iusserit ephippium exuri. Cap. 23.

VEnit quidam ad eum obnixè rogans, vt iuberet ephippium ipsi equitaturo accommodari. Mox ille ad se vocat monasterij prçpositum Theobaldum, iubet dari illi ephippium. At ille superbia tumidus, & fellea bile cōmotus, detrectat parére iubenti: sed id tamen dissimulans, hortatur hominem, vt expectet præ foribus, donèc reuertatur. Expectat ille, & quidem diutissimè: sed frustrà. Tandèm sentiens sibi à monacho illudi, redit ad Godefridum, indicat ei quid actum sit. Tum Godefridus coram fratribus vniuersis rogat Prçpositum, num fecerit quod iussus erat. Respondit ille superbè & insolenter: Equidem non feci. Adeò enim molesta sunt, quæ tu imperas, vt vix ab vllo mortalium tolerari queant, nedùm confici. Audiens hoc Godefridus, cogitabat, si eam proteruiam dissimulare velit, alios itidèm posse insolescere. Seuerè igitur obiurgat fratrem inobedientem, & pro contemptu congruam illi mulctam irrogat. Mox iubet copiosum incendi ignem, ephippiumque arripiens, En, inquit ad fratres, memores simus Apostolicæ sententiæ, iubentis vt auferamus malum ex nobisipsis. Hoc ergò est malum & scandalum, quod in domo pacis & iustitiæ, in * schola obedientiæ tolerari non debet. Et his dictis, zelo domûs Dei incensus, proiecit ephippium in medias flammas, & penitùs combussit.

Seuerè castigat rebellem monachum.

1. Cor. 5.

* aula habet Author.

Vt precibus suis sanctimoniali ablata restituerit. Cap. 24.

MAtrona quçdam, Viuera nomine, apud Flandros nobili prosapia orta, spretis mundi huius pompis, & carnis illecebris, ad ecclesiam se contulit beatissimæ matris Dei, quæ apud Suessiones recèns extructa, hodieque penè inauditis miraculis toto orbe celebris habetur. Vbì cùm simplici & syncera animi deuotione ad sanctimoniales eius loci cumprimìs venerandas accessisset, sponso immortali iuncta, sacrum accepit velamen, & permultis annis in corporis & animi illic vixit castitate. Erant autem ei tres filiæ, quarum vna Ida, altera Heluidis, tertia Hauidis dicebatur. Ex ijs natu maior non nisì vndecim habuit ætatis annos: aliæ propè infantes videbantur. Eas vnà secum Christo cōsecrauit. Vixit autē in sacro ordine annis triginta, precibus & lachrymis sacrisq; meditationibus perpetìm intenta. Cilicio asperrimo domabat carnem, pane & aqua atque leguminibus victitabat, nihil cibi potus've extrinsecùs, nisì

Viuera nobilis fœmina fit sanctimonialis, & viuit sanctissimè.

nisi rarò, serò prægustans, adeoque diuersis modis corpus suum affligens, vt mirarentur omnes, quînam subsistere posset. Tandèm iter Hierosolymitanum, quod tum feruebat, ingressa, vbi venit Hierosolymam, loca, quæ Saluator sua præsentia insigniuit, nudis inuisens pedibus, tum corporis aduersa valetudine, tum itineris longitudine adeò laborabat, vt è pedibus eius sanguis manare videretur. Nec diù illic superuiuens, post multos pro Christo susceptos exantlatosque labores, migrauit in cælum. Totam illa se beati Godefridi moderationi submiserat, eius se precibus commendabat, & vestigia illius vel eminùs imitari summoperè studebat. Neque id mirum. Credo enim, si Anna illa, quam Euãgelium testatur ieiunijs & obsecrationibus seruijsse nocte ac die, nec de templo discessisse, hac tempestate vixisset, ne puncto quidem temporis à Godefridi huius optatissima pręsentia separari voluisset. Eam autem, quam diximus, Viuetam venerabilis eius monasterij Abbatissa Ogina, iussit ob quędam expedienda negocia, sine vlla cunctatione in Teutonum regionẽ proficisci, quòd eorũ idioma omnium optimè calleret. Paruit illa admodùm reuerẽter, sed non ausa dominũ Godefridum insalutatum præterire, cum socijs itineris diuertit Nouigentum, vbi eum reperit: petitaque cum multa cordis contritione eius solita benedictione, in syluam ingressa est, quæ inter Cirisiacũ & S. Paulum interiacet, quę per id tempus ob prędas & latrocinia admodùm infamis habebãtur, quòd plerique oẽs, qui in eam intrâssent, aut iugularentur, aut captiui in carceres abducerentur. Vbi ergò eò peruenit ancilla Christi, incidit in latrones, qui strictis pugionibus minaciter eam circundantes, absque sacri ordinis siue professionis reuerentia, nulla sexus fœminei habita ratione, in terram eam deijciunt: famulos, equos & alia eius omnia secum abducunt, captiuos in imum carcerem conijciunt, pedes cippo stringũt, manus & brachia durissimis loris colligant: indè tanta præda exhilarati, largiter se dant epotandis calicibus: prædæ distributionem in crastinum diem differunt. Sed cùm mero obruti essent, alius aliò dilabitur, carcer manet absque custode, captiui vruntur gelu, quod tum acerrimum erat, metus omnes occupat & suspiria, maximè quòd peiora formidarent. Porrò sanctimonialis Viueta sola relicta, lachrymabunda ad solis occasum Nouigentum redit. Eam intuitus venerabilis Godefridus soliuagam, valdè admiratur & ingemiscit, rogat quid ei acciderit. Illa ad eius se pedes prosternens, explicat quid passa sit. Consolatur vir pius lugentem, inuitatque vt omissis lachrymis, cibo potuque fessum corpusculum refocillet. Sed illa nihil se cibi aut potûs sumpturam affirmat, nisi ablata recuperet. Tu igitur, inquit, mî pater, Deum ora, & misericordię matrem, beatumq; Nicolaum, in cuius solennitate in hanc ego calamitatem incidi: planeque confido Deum minimè defuturum precibus tuis. Negat vir Dei se dignum, per quem vllum vel minimum fiat miraculum: sed tamen nimijs eius lachrymis victus, confert se in oratorium, & ante sanctissimę Virginis aram se prosternit. Idem facit Vineta ante altare, in quo Christi imago cernebatur. Illis ergò sic orantibus, vincti diuinitùs soluuntur, carceris ostia patescunt, cippus scinditur medius. Vnus ex eis, Gontardus nomine, cùm se sentiret planè liberum, impium credidit, non ilicò indicare socijs. Clàm ergò dicit Iohanni: Sentis'ne, quæ ego in me experior? Ille cum lachrymis, quos ingens animi lætitia expressit, respondet se à vinculis absolutum. Idem aiunt reliqui. Eccè autem illis hęc dicentibus, cippus, nulla hominis admota manu, sursùm erigitur. At illi exeunt, nullo impediente, è carcere, & per opacam syluam perque viarum anfractus & aquas, quæ hyeme intumuerant, Christo duce, Nouigentum perueniunt. Vbi cùm starent in atrio monasterij, & ob loci inscitiam nescirent vbinàm essent, admodùm vereri cœperunt, nè in vincula retraherentur. Tum quidam ex eis trepidantes confirmans, Nè, quæso, inquit, trepidetis. Nam vt mihi videtur, in eo monasterio sumus, à quo herì discessimus. Illis ergò omnia circunspectantibus, vbi aduerterunt eum rectè sentire, ad fores ecclesiæ properant. Eorum strepitu permota Viueta, accurrit ad fores, agnoscit homines suos, nec tamen aperit præ gaudio, sed ad patrem Godefridum adhuc orantem recurrens, indicat eius exauditas preces. Surgit ille, oculis lachrymarum humore madentibus: (Nam inter orandum tanta illi aderat copia lachrymarum, vt locus, cui vultum affixerat, circunquaque aquis infusus videretur) Viuetam hortatur nè ipsius meritis tribuat, quod eius fidei potiùs imputandum sit: sed illa ediuersò perseuérat in sententia. Atque sub hac amica contentione veniunt ad ostium templi, illudque aperiunt pulsantibus, audiuntque ex eis & aduersa & iucunda omnia, quæ eis euenerant. Laudatur igitur ab illis DEVS & san-

Luc. 2.

Incidit Viueta in latrões, & eius oĩa diripiuntur.

Precibus S. Godefridi & Viuetæ captiui mirè liberant.

& sancti eius. Porrò Godefridus pater cælo albescente proficiscitur ad raptores illos, dirè increpat audax facinus, quòd fœminam Deo charam manibus scelestis ausi essent contingere, iter eius impedire, res diripere. Mirum profectò est, inquit, non vos cælesti absumptos igne, aut viuos, dehiscēte terra, descendisse in tartarū, aut alio inusitato mortis genere extinctos esse. Sed iam tandèm resipiscite, & reddite quę herì abstulistis. His illi verbis admodùm commoti, ignem spirātes, currunt ad carcerem, vt in captiuos furorem suum effundant. Sed cùm neminem illic inuenirent, mirè animis consternati, certatìm ad viri DEI genua se aduoluunt, peccatum suum lachrymabundi confitentur & accusant, restituunt ablata omnia, dempto cultello vno, cuius obliti erant. Quibus acceptis, vir Dei recedit, & sanctimoniali ea reddens, admonet eam, nè in casibus aduersis animū abijciat, sed æquo animo tum prospera, tum aduersa ferat: sicq; eam à se dimittit.

Ablata oīa Vinctæ restituuntur.

De siccitate, quæ eius temporibus accidit. Cap. 25.

EO tempore, quo Godefridus Abbatis munere fungebatur, in peccatores diuina iustitia magno cæli ardore animaduertit. Arescebant præ nimio æstu arbusta & segetes omnes, messis nulla spes in his regionibus relicta erat, flumina quoquè magna ex parte exiccabantur: pisces vi caloris & igneæ vaporationis præfocati, super vndas ferebantur: iumenta & pecora præ siti passìm domì & in agris exanimata, corruebant. Ipsi etiam homines ex corrupto aëre quandam mortis speciem contraxisse videbantur, cute turgente & liuida. Quid plura? Diceres confusa elementa penè omnia, &, si dici fas est, in quoddam chaos cūcta redacta. His igitur paternis castigationibus eruditi præuaricatores, redeunt ad cor, videntque in se impleri illud sapientis, Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Iam tacti montes fumigant, iam perpendunt, quàm vilis est carnis materia, quàm breuis & fœda voluptas: itaq; ad pœnitentię lamenta confugiūt. Intereà Hugo Suessionum Episcopus, admodùm angebatur animo, quòd gregem sibi commissum, videret tam atroci vastari exterminio, nec tamen ęquissimum Dei iudicium culpare posset. Mittit ergò Nouigentum, accersit indè patrem Godefridū, sciscitatur ex eo, qua ratione sit auertenda pręsens ira Dei. Illo consulente, indicitur per omnem diœcesim ieiunium, nō hominibus duntaxàt, sed etiam iumentis & pecoribus, vt olìm apud Niniuitas, vt quod noxiorum culpa commeruërat, lactentium, insontū atque etiam brutorum animantium abstinentia expiaretur. Indicto ieiunij die innumera vtriusq; sexûs hominum turba apud Suessiones confluxit, adducebantq; sacras reliquias in ædem Stephani protomartyris, quòd ea tantæ multitudini capiendæ aptior videretur. Ibi tum Episcopus orat B. Godefridum, vt populum tāta calamitate oppressum, sermone consoletur & erigat, aitque se non dubitare, illius & sanctorum, quorum reliquiæ adessent, meritis Christum placatum iri. Non recusat Godefridus, sed luculenta & mellita oratione, & quæ sale cōdita esset, auditorum animos medullitùs compunxit. Cumq; sermonem protraheret, subitò densæ nubes cęlum omne occupârūt, crepant tonitrua, micāt fulgura, ruit impetu è cęlo largissimus imber, dimanāt per plateas & agros aquarum riuuli, populusq; festinat domū, quòd diluuium impendere videretur. Quis ambigat, tam necessarium munus clementissimum Deum ob merita serui sui & sanctorum suffragia, quorum illic cineres populus fidelis piè venerabatur, derepentè contulisse? Et quid mirum, iustos homines impetrare à Deo quæ petunt, quandò licèt corpore degāt in terris, animo tamen cum illo versantur in cęlis, & vnus cum eo spiritus sunt, dicente Apostolo, Qui adhęret Domino, vnus spiritus est?

Magno ęstu segetes & pisces &c. pereunt.

Sap. 5.

Hugo Episcop' Suessionensis.

Ionæ 3.
Nota ieiunium.

Pluuia meritis sanctorū & B. Godefridi impetrat.

1. Cor. 6.

Vt pauperis monasterij regimen, ditioris prætulerit. Cap. 26.

MAnasses Rhemorum Archiepiscopus, quādoq; acciuit beatum virum ad synodum Rhemensem, & coram omni frequentia rogauit eum, vt monasterium B. Remigij gubernandum susciperet. Erat illud prope Rhemorum vrbem, Nouigenti cœnobio diuitijs & dignitate pręstantius. Sed vir prudens respōndit, se neq; ea esse industria & peritia, vt tanto muneri paresse queat, neque se velle semèl à Christo acceptam ecclesiolam deserere. Cumq; & Archiepiscopus & alij antistites etiam atq; etiam hortarentur & obsecrarēt eum, vt id faceret, ille immota animi constantia Niceni Concilij Canonem sibi seruandum statuens, in medium prosilit & exclamat, se neq; posse, neq; velle pauperculam sponsam præditiori cōtemnere. Mirantur omnes beatum virum diuitias paupertati, mundi gloriam humilitati posthabere.

Manasses Rhemensis Episcopus.

Can. 15. & 16.
Humilitas S. Godefridi.

De

De Vicecomitissa Adelheide. Cap. 27.

ADelheidis castri Cociaci Vicecomitissa, liberalitatis & castitatis multa præclara de se exempla præbuit, nostri Godefridi sermonibus egregiè instituta. Ea facultatib' suis magna ex parte in pauperes & pupillos & ecclesias erogatis, (Tabulam enim insignem, quæ est Nouigenti in altari beatissimæ matris Dei, fabricandam curauit, consimilem B. Eligij Nouiomensis Episcopi aræ adhibens) contemptis mundi pompis, Nouigentum venit, atque illic in multa puritate & sanctitate vitam egit, quoàd Christo charus Godefridus ibì permansit. Factum est idem & ab alijs multis hortatu illius, quibus iam credimus reddita, quę promisit Deus diligentibus se.

Vt multa eius gesta Author prætermiserit, & vt præuiderit se Episcopum fore. Cap. 28.

PErmulta sanè memoratu digna illic gessit vir sanctus, quæ nos, ad alia eius properantes, omittimus. Vt enim solent apes & formicæ interdùm sub fasce succumbere, ità nos mole pręclaræ & admirabilis historiæ pressi, extrema quæque decerpendo veriùs, quàm exaggerando, qualicunque stylo posteris tradimus. Quandoquè illi cęlestis patriæ ineffabilem suauitatem & iucunditatem animo voluenti, atque in lachrymis & precibus Deique laudibus pernoctanti, ac deindè fessum corpusculum sub diei ortum in lectulo componenti, vtì ipse posteà cuidam admodùm familiari amico secretò indicauit, cùm nec planè vigilaret, nec prorsùs obdormijsset, apparuit quidam ætate & statura mediocri, barba promissa, oculis radiantibus, vultu Angelico, toga candida indutus, literas quasdam & annulum aureum manu ferens. Hæsitans autem Godefridus, quis esset, (Nouerat enim multos à versuto dęmone phantasticis illusionibus in fraudem actos) Crucis signũ sibi imprimit, priorq; eum sic appellat: Quis sis, vndè vel à quo, & qua causa véneris, edicito. Tum is, qui videbatur, nõnihil depressis luminibus, cum multa gratulatione, Nè pertimescas, inquit, serue Dei: non sum ego partis aduersæ. Quis sim autem, facilè aduertere potes, dum me vides Crucis mysterium non solùm non horrere, sed amplecti etiam. Venio aũt è cęlis, vt annunciem tibi, visum esse prępotẽti Deo, constituere te Episcopum populi sui. Et Godefridus: Etsì, inquit, vera te dicere putem, tamen locum ipsum nôsse velim. At ille subridens, Noli, ait, plura ex me sciscitari. Functus sum legatione mea: quę verò dixi, tempore suo complebuntur. Tu confortare in Domino, & in potẽtia virtutis eius. His dictis, repentè dispáret. Mox vir venerandus ad dexteram se vertens, videt non ità procùl aulam ornatissimam atq; amplissimam. In eam ingressus, cernit viros plurimos albis indutos: qui oẽs reuerenter ei assurgunt, depressisq; oculis rogant, vt ipsis benè precetur siue benedicat. Ille tam luminis splendore, quàm re insperata nonnihil obstupefactus, Cruce se consignãs, percontatur quinam sint, & quid sibi velint. At illi: Nè mireris, inquiunt, pater venerande. Iam enim incommutabili Dei consilio definitum est, vt propedièm fias Episcopus ciuium nostrorum. Hęc atq; alia illis dicẽtibus, vir Dei sublatis oculis videt in editiori regiæ loco quendam sublimi residentem solio, vultu ac habitu suprà quàm capi possit luculento ac splẽdido. Ad quẽ cùm accedere vereretur, ille manu innuit vt veniat. Cumq; propiùs accessisset, & ad eius pedes abijcere se vellet, ille non permisit: sed, ô serue Dei, inquit, accipe quæ dicturus sum, & tenaci memoria complectere: Ego sum cuiusdã ciuitatis Gallicanæ primus Episcopus, & Christi martyr inuictus, q pro eius amore innumeras sum perpessus iniurias, & mortem ipsam. Hanc ego tibi committo, huic sedi tu diligenter præesse curato. Volebat verò Godefridus ex eo cognoscere nomen eius & ciuitatis, cuius meminit, sed neutrum ab eo impetrare potuit. Atq; interìm expergefactus, valdè admirabatur visionem. Hęc ego ab ore reuerendi patris Andreæ accepi, qui post Godefridum tertius pręfuit monasterio Nouigenti, & se ex ipso Godefrido hęc audiuisse, sanctè asseuerabat.

Visio ei ostenditur.

Cælitùs didicit se fore Episcopũ.

Alia visio.

Vt sit creatus Ambianensium Episcopus. Cap. 29.

PEr id tẽpus * Geruinus Ambianẽsium Episcopus, vir non admodùm sanæ mentis, quibusdam rebus aduersis vexatus, sedem suam planè deseruit, ità vt Ecclesia illa aliquandiù pastore careret. Quod cùm periculo vacare non posset, indictum est tota dioecesi ieiuniũ, misericordiæ operibus & precibus atq; litanijs diuina pulsata clemẽtia. Tandèm electus est Godefridus, Nouigẽti monasterij Abbas, qui iam bonus erat Christi odor in omni loco, & sanctitatis suæ fama etiã illas partes compleue-

* Gerlanus

Creat. Ambianensium Episcopus.

pleuerat. Missa quoq; legatio est ad Philippum regem Gallorum: qui vbi comperit Godefridum electum, ingentes Deo gratias egit. Erat enim regi illi pro sanctitatis suæ reuerentia charissimus & valdè familiaris: statueratq; rex, opportunitate oblata, eum ad Episcopi munus prouehere. Iussit igitur more regio, eius promotionem accelerari.

Vt in Trecensi Concilio eius electio sit approbata. Cap. 30.

Conuentus Trecensis. EOdem tempore Richardus Cardinalis & Apostolicę sedis legatus, apud Trecenses celeberrimum habuit conuentum Episcoporum, Abbatum, & Gallię procerum. Eò igitur se Ambianorum legati conferũt, proponunt se pastore orbatos, vnanimiter à Clero & populo electum asserunt Godefridum, rege quoquè assentiente. Tum verò omnes, qui in eo conuentu Godefridum nouerãt, Christum summoperè collaudârunt: sed ille interim fugam meditabatur. At verò interceptus, iubente Cardinali & Episcopis, in medium eorum adducitur, cunctis acclamãtibus dignũ eum fore Ecclesiæ ministrum, strenuum dispẽsatorem: beatum futurum populum, qui talem sit pastorem habiturus. Aiunt omnes tunc, Te Deum laudamus, cantâsse. Indè verò seruus Dei regressus est Nouigentum, expectaturus illic consecrationis suæ administrum Rhemorum Archiepiscopum Manassem. Magnus autem dolor obtinuit omnes, qui hac occasione se propediem eius gratissima præsentia carituros sentiebant.

Vt matrona quædam precibus à Deo impetrârit, vt à Godefrido sepeliretur. Cap. 31.

Emma matrona admodùm religiosa. IN pago Gimi, (sic enim vocant) qui ferè duobus milliaribus à Cociaco abest, ea tempestate quædam erat matrona, Emma nomine, matertera Adonis & fratrum eius. Ea vitam viuebat castissimam, alebat pupillos & viduas, nudis præbebat vestimenta, infirmis ferebat opem, & alijs actuosæ vitæ pijs studijs insudabat. Crebrò etiam Nouigentum ventitabat ad ecclesiam beatæ Mariæ, & cereis eam illustrabat, multa ei munera è suis prouentibus impertiens. Vbi autem comperit Godefridum Episcopum electum, properè venit Nouigentum: perquirit num res ità se habeat. Impensè enim amabat sanctum virum, cuius & exemplis & verbis incensa erat ad ea, quæ diximus, studia pietatis. Postquàm certior facta est rem veram se audijsse, velut exanimis humì procumbit: orat Deum, nè sinat ab eo loco priùs exire Godefridum, quàm ipsius corpusculum mandet sepulturæ. Mira res. Illius preces ægritudo, ægritudinem sequitur mors. Decumbit mox acri febre: morbo inualescente, à Godefrido sacro oleo vngitur, sacramenta Dominica ab eius percipit manu, mirè exultat se à Domino exauditam, & illi læta bunda reddit spiritum, atque in ipso monasterio à Dei seruo Godefrido honorificè, vtì par erat, tumulatur.

Vide rem miram.

Vt Rhemis sit Episcopus consecratus. Cap. 32.

POstquàm Manasses Rhemorum Archiepiscopus domum redijt, proceres Ambiani Nouigentum veniunt, Godefridum peramanter Rhemos perducunt. Magnus eò totius regionis Episcoporum fit cõcursus, in quibus erant etiam Lambertus Atrebatensis & Iohannes Morinensis Antistites, sapientia & eruditione insignes, religione & sanctitate celebres, sponsæ Christi bases & firmamentum, beato Godefrido præ cæteris addicti. Quanta illic animi & corporis humilitate, quãta lachrymarũ vi consecratus sit vir Dei, nullis verbis explicari potest. Nouerat enim, etsi grandis sit honor, tamen etiam grande esse eius pondus honoris. Potẽtes nanque, vt scriptura ait, potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio, nisi ministerio suo rectè perfungantur. Cumque ex more Euangelij codex eius capiti imponeretur, & explicaretur, statim occurrit locus ille, Elizabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Non mediocri id omnibus admirationi fuit. Vt enim Iohannes Baptista, ità & Godefridus matrem habuit Elizabetham, decem annis sterilem atque senescentem. Parauit ille viam Domino, parauit & Godefridus. Laudabant itaque Deum vniuersi, qui quasi argumento quodam indicare voluisset, vitam serui sui sibi gratam, qui per ostium, & non aliundè intrans, verum & idoneum se suis ouibus dictis & factis pastorem esset exhibiturus.

Lambertus Atrebatẽsis & Iohãnes Morinensis Episcopi.

Sap. 6.

Luc. 1.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

De ijs, quæ gessit in Episcopatu. Cap. 1.

HActenùs, quæ beatus Godefridus adhuc monachus egit, carptìm annotauimus, nihil admiscentes, nisì quę fide dignorum hominum relatione cognouimus. In quibus nè qua esset falsi suspicio, simplici potiùs oratione, quàm compta & phalerata, vti voluimus. Neque enim sancti homines tam sunt angusta virtute, vt ea nostris vel mēdacijs, vel fucis amplificari & ornari egeat, cuius & testis & remunerator est Christus Deus, qui eos accumbere facit in regno patris sui, gloria & honore eximiè coronatos. Luc. 12.

Vt Ambianos venerit. Cap. 2.

POstquàm vir Dei Rhemis consecratus est, Ambianos proficiscitur: aduentanti vrbs tota obuiàm ruit, exceptura pastorem suum. Vbi ad beati Acioli martyris ædem, quæ extra vrbis muros est, accessit, à iumēto desiliens, per asperrimam viam, vtrunque latus eius stipantibus Lamberto & Iohanne Episcopis, quos suprà diximus, vsque ad beati Firmini martyris ecclesiam nudis pedibus, cunctis cernentibus, ingressus est, ab imo pectore interìm suspiria trahens: vbì ad populum sibi commissum egregiam concionem habuit, cui intererant multi literati viri, non pauci etiā, qui posteà Episcopi, Abbates, & ecclesiarum rectores effecti sunt. Ijque omnes vno ore testabantur, nunquàm se ex quoquam, tam diuina, tamq; sublimia & recondita percepisse: veritateque compellente, aiebant eum reuerà esse sancti spiritûs organum. Lib. 1. ca. 32. Vide religionem sancti viri.

Vt à fastu alienus, & erga pauperes humanus fuerit. Cap. 3.

ILle verò Episcopi dignitate auctus & sublimatus, Saluatoris vestigia consectabatur, & plùs factis quàm dictis suos instituere nitebatur: ità vt etiam tacente lingua, moribus & exemplis eos erudiret, quò tendere sine intermissione deberent. Non est exaltatum cor eius, neque elati sunt oculi eius, nec ambulauit in magnis & mirabilibus super se. Non illi studium erat cultioris habitûs & preciosarum vestium: monastico cucullo indutus fuit, qui pallio non valdè ambitioso operiebatur. Quotidiè ad mensam suam tredecim pauperes habuit, quos, ablutis sua manu pedibus eorum, cibo potuque largiter reficiebat, eisque officiosè admodùm inseruiebat. Domus eius, non Episcopi, sed Christi, aula videbatur. Orphanorum & miserorum magna illi cura erat, eripiebat inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eum, vt inter filios excelsi numerari posset. Ea causa dente canino à quibusdam rodebatur, quos ille obturata aure præteribat, thesaurizans in cælo, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Psal. 130. Habitus eius in Episcopatu. Nota humilitatem. Psal. 34. Psal. 81. Matt. 6.

Erga pauperes illi occurrentes vt se gesserit. Cap. 4.

ACcepi à quodam eius familiari, viro reuerēdissimo, & in domo Dei super candelabrum posito, cùm æstiuo tempore pauperes ei eunti venissent obuiàm, & multi obstructis naribus eos prēterirent, quòd malè olere viderētur: illum miseros amplexatū & exosculatum, nec solùm blandis sermonibus, sed etiā larga stipe eorum inopiam subleuâsse. Quæ etsì multis grauia, plerisq; intoleranda videantur, at ille tamē adeò iam illis assueuerat, vt etiam delectationem ei afferrent. A puero nanque, immò ab ipso penè matris vtero, iugum Christi suaue & onus leue ferre, multisque modis carnem edomare consueuerat. Humanitas erga pauperes.

De pisce, quem leprosis dedit. Cap. 5.

VEnerunt quandoquè ad ædes eius multi leprosi, & vbì Episcopus esset perquisiérunt. Responsum est à ministris, eum pro more in beati Firmini martyris æde precari. Illi eò se conferunt, & cum alijs mendicis sustinent indè proditurum. Solebat enim vir beatus, ab ecclesia hora matutina exiens, pauperibus cunctis ei occurrentibus sua manu stipem elargiri, ità vt vix quisquam ab eo vacuus recederet. Volebat implere, quod Saluator ait, Omni petenti te tribue. Egredientem igitur è templo circunsistunt leprosi, & eius benignitate freti, quippe ipsis familiarissimi, non tam orant, quàm propemodùm imperant, vt victum necessarium ipsis suppeditet. Luc. 6.

Erant sanè adspectu horrido, cute lurida, sanie defluente, vultu vulneribus occupato, *Exemplum raræ virtutis.* ità vt præ horrore quidam eos intueri non possent. Eos vir pius non abominatur, sed salutat officiosissimè, summissoque capite, orat vt sibi benè precentur. Mirè interim animo angitur, quòd nihil in manibus sit, quod eis largiatur. Tãdem accersit œconomum suum, imperat ei, vt sine dilatione ciborum copiam eis paret. Ille alijs intentus, negligit, quod iussus erat. Post horas tres aut quatuor veniunt ad fores Episcopi, & mirè crepitaculis suis perstrepunt. Mox Episcopus aduolat, audit eos nihil ab œconomo accepisse. Quid faceret vir misericors? Nihil æris in arca remanserat: totum in pauperes effusum erat. Ad culinam, quam neque ante illum diem vnquàm in Episcopatu suo ingressus fuerat, neque posteà ingressus est, necessitate pauperum adactus, humilitate atque charitate eum vrgente, se confert, cernit illic piscem grandem, qui cœnæ apparabatur: (Erat *Vide Episcopi insigne opus.* autem salmo) eum in suos conijcit humeros: (Tantæ enim molis erat piscis, vt nullius manibus ferri posset) deponit eum ad pedes leprosorũ: Hoc, inquit, munusculum è ma- *Luc. 16.* nibus meis accipite, & vbì defecero, in æterna tabernacula me recipere dignemini. Tollunt illi piscem gratulabundi, & tanta benignitate compulsi, testantur apud omnes, neminẽ Godefrido Episcopo posse æquiparari. Oeconomus verò domũ rediens, vbì comperit Episcopum tam insignem piscem, quem ipse pridiè comparâsset, leprosis dedisse, quibusdam, vt aiunt, furijs agitatus, irrumpit ad eum, multisq; proscindit conuicijs, ait nõ sano esse cerebro, qui sic res profundat suas: nisì manũ contrahat, breuì ad summam inopiam ipsum rediturum. At vir Dei nihil motus, blandè eum compellãs, Itáne tibi, inquit, ęquum videtur, homines eodem precio redemptos, Christi sanguinem bibẽtes, cælesti beatitudine donandos, fame cruciari, mihi verò extremo homuncioni ferculorum lautitias apparari? Manet ergò iustitia eius in seculum seculi, vt Propheta ait, quan- *Psal. 111.* doquidem omnia sua pro Christo in pauperes dispersit, vt cum illo omnia in cælis possideret.

Vt oratorium S. Thomæ dedicârit, nullo docente. Cap. 6.

VIr piæ memoriæ Nicolaus Abbas Corbeiæ Gallicanæ, petijt ab eo, vt oratorium S. Thomæ, in pratis eius pagi conditum, dedicaret. Mox annuit precibus: fit ad eum diem, qui erat dedicationi pręstitutus, magnus hominũ promiscui sexûs concursus. Aderat & Abbas Nicolaus cum monachis suis, multique docti viri, artium liberalium disciplinis egregiè instructi. Habebat verò beatus Godefridus apud se Giselbertum quendam, hominem passim malè audientem: qui cùm ritus Ecclesiasticos optimè calleret, instituebat beatum virum in ijs, quæ sunt officij sacerdotalis, ità vt necessitate potiùs, quàm volũtate sua, illum apud se vir sanctus retineret. Crebrò autem illum obiurgabat propter mores infames animiq; leuitatem. Quod cùm ille ferret molestissimè, obtrectationibus eum insectabatur, & omnia eius in hypocrisim interpretabatur. Postquàm autem vir Dei venit ad templum dedicandum, ratus ille opportunum se inuenisse tempus, eum coram tanta populi frequentia traducendi atque pudefaciendi, subduxit sese, nec eum docere voluit, quæ in dedicatione fieri ab Episcopo oporteret. Id vbì Dei sacerdos animaduertit, sese consolatur, quòd vbì humanum *Dum humanũ non suppetit, adest diuinũ auxilium.* deest auxilium, diuinum adesse soleat. Itaque Christo benè confidens, cœptum dedicationis officium, docente eum spiritu Dei, tam exactè peregit, vt omnes putarent ab ineunte ætate nihil eum didicisse aliud, cùm tamen nunquàm anteà fecisset, ità vt etiam ipse se facere potuisse admiraretur.

Quàm piè Missarum solennia celebrârit. Cap. 7.

ET quia nunc sese offert occasio, operæprecium nobis videtur commemorare, quanta animi deuotione sacrosancta Missarũ mysteria quotidiè celebrârit. Valdè enim metuimus, nè nos iurè reprehendant, qui hęc nouerunt, si quid silentio pręterire velimus, vbi tanta suppetit rerum copia. Quandò igitur ad altare acce- *Sacrificãtis pietas & deuotio.* debar, ipso vultu Angelicam quodammodò dignitatem præ se ferre videbatur. Sub sacrificio non erat mente vagus, sed seipsum transscendens, oculis fidei incarnati Verbi contemplabatur mysteria, & frequentiam spirituum beatorum: sicque extremis pedum articulis toto corpore innixus, non genua defigens, non latera aut brachia deponens, adeò ex abundantia mundi cordis verba proferre videbatur, adeò pijs desiderijs totus cręmabatur, adeò lachrymis irrigabatur, vt vix vocem attollere, vix codicem ape-

rire

rire posset. Atque ità diuina peragebat mysteria. Eam autem animi puritatem summopere horis omnibus conseruare ac tueri nitebatur, omni custodia, vt admonet sapiens, seruans cor suum. Prou. 4.

Vt infames & vxorios Clericos à Choro excluserit, & ea causa veneno appetitus sit. Cap. 8.

SAnctitatis & pudicitiæ custos adeò præclarus & studiosus vbiquè extitit, vt infames Clericos, vel impuro matrimonio copulatos, non solùm à suo consortio, sed etiam à Chori ingressu constanter arceret. Eam ob rem multis conuicijs ab illis proscindebatur, multis appetebatur insidijs: quas ille forti animo contemnebat, beatum se fore palàm affirmans, si propter iustitiam malè accipi mereretur. Itaque coluber tortuosus, qui olim protoplastum in paradiso per fœminam euertit, fœminam quandam, cuiusdam Clerici concubinam, magno furore inflammatam, eò impulit, vt virum Dei è medio tollere cogitaret. Misit igitur illi vinũ aromatiten, helleboro infectum. Accepit id vir sanctus cum gratiarum actione, & ob oculos statuens, diutissimè intuebatur. Sed sancti viri ignorare quid possint, qui Christum scientem omnia nôrunt? Eius spiritu reuelante cognouit Episcopus, virus exitiale in potu illo inesse. Adfuit tum casu catulus, qui in aula discurrere soleret. Ei beatus vir panis fragmen, in illo vino intinctum, obtulit. Accepit canis, comedit, abijt, & in Episcopi lectulo se reponẽs, in somno extinctus est. Prohibuit autem vir Dei, nè quisquam ex illa potione sumeret. Post occasum solis vnus è cubicularijs Episcopi venit ad eius lectũ, & catulum illic cubantem cernens, auribus apprę̃hendit, dormire eum existimans. Sed vbi mortuum comperit, currit ocyùs ad Episcopũ: En, inquit, pater beatissime, catulus cui intinctum porrexisti panem, mortuus iacet in lecto tuo. Audiens id Episcopus, gratias agit Deo, aitque ad suos: An non prædixi vobis, filioli, quod iam euenisse cernitis? Nè quis autem me vel inuidia, vel inani gloria stimulatum id dixisse crederet, catulo morsellum mortiferum obtuli, vt si verbis non libéret adhibere fidem, vel factis crederetis. Deindè iubet poculum illud exitiosum in eum locum proijci, vbi à nullo mortalium vel videri vnquàm posset.

Impuros Clericos vt castigârit. Gene. 3. Venenum sibi oblatũ diuinitùs cognoscit.

Vt à monachis S. Vualerici malè acceptus sit. Cap. 9.

CVm aliquandò vir beatus diœcesim suam visitaret, ad beati Vualerici monasterium venit. Id vbi Abbas Lambertus & monachi perceperunt, ilicò ad cryptam properant, vbi ille residebat: rogant, qua causa eò accesserit. Respondet vir Dei: Hi presbyteri (illi enim circunstabant) longè ab Ambianorum ciuitate separati, orant me, vt calices & lintea, in quibus diuina tractantur mysteria, ipsis consecrem. Tum illi magno furore perciti, & vix manus cohibentes, Nunquàm, aiunt, vllus Ambianorum Episcopus hìc consecrationis alicuius ministerium executus est. Cernens vir beatus immodicè illos commoueri, blandis verbis ait ad eos, lenire eos volens: Licet Episcopis vbiuis locorum vasa Dominici ministerij cõsecrare. Quod ergò omnibus passìm licet, mihi vni hoc loco non licebit? At tamen cedẽs ad tempus inuidiæ, abijt indè, lugens domum orationis mutatam in speluncam latronum. Ea enim tempestate domus illa vitijs scatere videbatur, sed nunc adeò in melius mutata est, vt illis in partibus totius religionis exemplar sit.

Visitat diœcesim suam.

Vt Ambianos reuersus, de monachis illis questus sit. Cap. 10.

POstquàm autem domum redijt Episcopus, conuocato Clero, exponit eis, monachos sancti Vualerici iactare immunitatem suam, & quòd non sint subiecti Ecclesiæ Ambianensi, seque cum ignominia ab illis repulsum. Id illi audientes, valdè cõmoti sunt, missisque literis, accersiunt Abbatem. Venit ille ad Ambianorum vrbem: sed auri sacra fames quid nõ mortalia cogis pectora? Non pauci ab Abbate largitione corrupti, eum aduersùs Episcopum & matrem Ecclesiam acerrimè tuebantur. Id vir beatus animaduertens, ad Archiepiscopum Rhemensem Manassen causam reijciendam statuit. Itaque sic tum discessum est.

Quidã pecunia corrupti, ei resistunt.

Vt monachi illi falsa confinxerint priuilegia. Cap 11.

Conuentus Rhematsis.

PОrrò monachi commentitia fingunt priuilegia, eaque cuiusdam Romani Pontificis nomine falsò inscribunt, atque deindè frequentes ad Rhemẽsem vrbem accedunt, vbi tum celeberrimus procerum Galliæ conuentus habebatur. Adfuit etiam venerabilis Ambianorum Episcopus Godefridus. Procedit in medium Abbas cum monachis suis, accusat Episcopum Godefridum, quòd magna ipsum iniuria affecerit, profert literas cõmentitias, nulli, pręterquàm Romano Pontifici, ipsos esse subiectos. Legũtur literæ iubente Archiepiscopo, moxq; insultatur Episcopo ab illis, qui muneribus deprauati erãt: Cessa, aiunt, prę sul sanctissime, innoxios persequi monachos, qui olìm etiã inimicos solebas diligere. Nec te eò impellat gradus sublimior, nisì forasśis etiam in te quadrat illud, Honores mutant mores. Multaq; alia in eum indigna iactãtibus illis, vir beatus inter eos & animo & vultu columbino stabat immotus. Cùm autem Archiepiscopus imperaret silentium, ille parùm fidens literis, quas recitârant, petit eas sibi dari inspiciendas. Accuratè igitur illas cõtemplans, & veste sua leuiter abstergens, fraudem dephendit, exclamansque, Huc quęso, inquit, oculos omnes aduertite: en membranas & atramentum scripturamq; planè recentia, nec Romano more obsignata, meritoq; ea causa reijcienda. Accurrunt omnes, diligenter inspiciunt: rem esse, vt ait Godefridus, comperiũt: qui paulò antè canino ore eum lacerârant, rei euidentia conuicti, mirantur eius prudentiam, laude & prędicatione mirè eum efferunt. Monachi pudefacti, ad Romanum Pontificem prouocant, Romamq; ilicò proficiscuntur.

Ostendit literas commentitias sibi opponi.

Vt Romam profectus sit Episcopus. Cap. 12.

IDem facit beatus antistes, propter iustitiam aduersa omnia perferre paratus. Verebatur enim, nè ipsius desidia & ignauia ius aliquod suũ amitteret Ecclesia, cui pręsidebat. Habebat in comitatu suo multos egregios & reuerendos viros, qui posteà Ecclesiarum antistites facti sunt. Vbì ad Alpes ventum est, iubet socios antecedere. Omninò enim inter equitandum hęc ei prædicanda erat consuetudo, vt comites vel præcedere, vel subsequi vellet, neminem propiùs ad ipsum se adiũgere, nè ociosis sermonibus daretur occasio: atque ità ille psalmis sanctisque meditationibus vacans, à patria cælesti se exulare lugebat.

Nota præclarum exemplum.

Vt vestem pauperi muliercula largitus sit. Cap. 13.

CVm iam magna ex parte iuga Alpium emensus esset, arcta & hõrrida, glacie ac niuibus impedita, semita ingressus, audit tenuiter gemitus hominis. Subsistit igitur, arrigit aures, circunfert oculorũ obtutus, & eccè videt fœminam pauperculam, inter densas niues frigore propè enectam, & iam supremũ trahentem spiritum. Totus mox præ commiseratione lachrymis diffluit, & Heu, me miserum, inquit, qui cùm sim mortalium omnium vltimus, magno comitatu fruor, & interìm quod natura omnibus commune esse voluït, mihi speciatìm vendico, eoque plùs quàm opùs sit, vtor: & hęc paupercula dum veste caret, dolore conficitur, frigore consumpta perit. His dictis, suo se vestimẽto nudat, vt penè nudus videretur, induit ea miserrimam fœminam, atque indè sensìm membris recalescentibus, reducit eam in viam: porrò ipse socios insequitur, valdè interìm frigore eum infestante, adeò vt vbì illos attigit, tremebundus adstaret coram illis, solo cilicio & cucullo indutus. Percontantibus eis, vbì esset vestis superior, modis omnibus ille celatum cupiẽs quod fecerat, ait se magno onere pressum, iuga montium scandere non potuisse: vestem tuto reliquisse loco, Christi benignitate restituendam. Prudenter id quidem, & tamen citra mendacium, significare volens neminem diuitiarum fasce depressum, posse ascendere in montem Domini: qui autem misericordiæ operibus dediti sint, eos à Christo recepturos centuplum.

Eximię charitatis exemplum.

Quid eius aduersarij Romæ egerint. Cap. 14.

MOnachi verò Romam veniunt, munera largiuntur, redeunt ad sua læti & alacres, omnibus pro voto impetratis à Romano Pontifice. Postquàm in Ambianorum fines peruenẽre, insolenter iactitant, se ab Episcopi Godefridi ditione immunes, redire in patriam incolumes, illum in peregrino solo exulem degere, & dignitate Episcopi nudatũ, quòd eos iniustè vexâsset. Populus his auditis, malè metuere cœpit, atque pudore suffundi.

Insolentia monachorũ quorundã.

Quid Godefridus Romæ fecerit. Cap. 15.

At

AT vir Dei Romam ingressus, limina beatissimorũ Apostolorum Petri & Pauli religiosè inuisit, ac deindè ad Paschalem Pontificem se confert. Mox aduolant causidici, sperant ab illo quoquè se accepturos munera largissima. Sed Godefridus, qui non confidebat in homine, nec ponebat carnem brachium suum, vt à Domino recederet cor eius, qua causa tam difficile & longinquum suscepisset iter, absque vllis vel verborum fucis, vel munerum pollicitationibus simpliciter edicit. Sed contradicũt causidici, aiunt monachos ab eo iniustè vexari, dumque nulla sperant ab eo munera, causam malam cum fouere affirmant. Videns ergò vir Dei se humano patrocinio destitutum, labentia cuncta forti & excelso animo contemnens, exclamat: O pastor orthodoxæ matris Ecclesiæ, ea causa Christus te voluit suo loco illi præesse, vt lucem à tenebris, verum à falso discerneres: vt enim à capite membra reguntur, & ad illius nutum, membrorum vitia corriguntur: sic etiam à te Christianorum omnium non facta duntaxàt, sed etiam malæ voluntates comprimendæ sunt. Sed quia nunc cerno, iustum quandoquè crimen iniqui, occulto Christi iudicio perpeti, mâlim priuatus viuere, quàm admittere, vt Ecclesia Ambianẽsis, me præsule, ius amittat suum. His dictis, Pontifici valefacit, & ad Barẽsium vrbem, ob inuisendas beati Nicolai reliquias, ardenti studio proficiscitur.

Vt Pontifex eius admiratus sit libertatem. *Cap.* 16.

POstquàm abijt, Pontifex diligenter perquisiuit, quæ vitæ eius sanctitas, quæque illius authoritas esset, quòd tanta dicendi libertate vteretur. Ità qui anteà citra Alpes celebre sanctitatis nomen ferè vbiquè obtinuẽrat, etiam Romanæ vrbi præclarè innotuit. Nam interroganti Pontifici indicatum est, quòd ab ipsis penè incunabulis disciplinis Ecclesiasticis imbutus sit, quòd pro virtutum incremento ad altiora prouectus, primò Abbas, indè Episcopus creatus sit, quòd eius egregia sit religio, iureque cunctis sacerdotibus anteponẽdus videatur, quòd pauperum & viduarum magnam curam gerat, ꝙ Galliæ proceribus notissimus, & cunctis ferè charissimus sit, denique quòd omnibus diuinis charismatîs abundet. Ijs auditis, Pontifex seipsum acriter repræhendit, quòd talem ac tantum virum vel ad momentum leuiter exacerbâsset, quòd non magno studio & beneuolentia eum excepisset, & eius votis annuisset. Imperat itaque suis, vt si quandoquè eum ad Vrbem redire contingat, mox eum ad se perducant.

Apud Rõ. Pontificem mirè prædicatur S. Godefridus.

Vt orationis ergô Barium venerit Godefridus.
Cap. 17.

VEnit autem beatus Episcopus ad Barensem ciuitatem, & apud beati Nicolai, miraculis celeberrimi pręsulis, reliquias diutissimè cum multis lachrymis precatus est. Altera luce, annulo aureo & reliquis sacerdotalibus ornamentis indutus, sacrosancta Missarum solẽnia supra eius ossa oleum stillantia, deuotissimè celebrauit.

S. Nicolai ossa oleum stillant.

Vt ei loci Episcopus oleum, quod à beati Nicolai ossibus manârat, dono miserit.
Cap. 18.

VBì autem animaduertit eius regionis Episcopus, Godefridum animi constantia & fortitudine Episcopos alios anteire, incredibili admiratiõe affectus est. Galliarum enim atq; etiam aliarum terrarum præsules, cùm eò proficiscuntur, vili habitu celant se, nè possint agnosci. At Godefridus neque longitudine itineris, neq; nationis feritate fractus mutauit habitum, nec se studuit occultare. Nanque vt leo confidens, & absque terrore permanens, omnes amicorum loco habuit, nulli ipse nocere cupiens. Hæc ergò in eo Episcopus, quẽ diximus, animaduertẽs, ex animo amplectitur virum, eique amando totum se applicans, præ cunctis mortalibus colendum affirmat. Comitibus quoq; illius multa humanitatis officia alacriter præstitit, atq; ad extremum olei partem quandam, à beati Nicolai ossibus profluentis, beato viro in vase vitreo ad hospitium more Ecclesiastico solenniter transmittit. Quod quidem vir Dei cum ingenti deuotione, nec sine tremore, venerabundus accepit, auro & gemmis quibus suis charius illud amplectens, plurisq; æstimans. Appendit autem illud ad collum suum, magnum sibi aduersùs hostium insidias in eo præsidium constituens.

Animi imperterritus S. Godefridi.

Vt vas illud vitreum in mare lapsum, illæsum sit Godefrido Episcopo redditum.
Cap. 19.

CVm sic autem vir Dei loca sacra inuiseret, asscensis equis, cum suis comitibus venit ad portum maris, in quē fama ferebat nauem appulsam, corpus beati Nicolai ferentem: qui locus adeò commodus est, vt inter naues, quæ iactis ancoris illic figuntur, tutò possit transuadari. Ibi ille ambulans, contemplabatur piscatores retia sua piscibus onusta ad litus retrahentes. Interìm autem manum pectori admouens, sentit abesse vas vitreum, de quo iam diximus, summoque animi dolore afficitur. Rogant socij, quæ causa sit tam repentini mœroris. At ille prolixè illachrymans, Væ, inquit, misero mihi, quòd tanto patrocinio destitutus, cælitùs oblata benedictione diù perfrui non merui. Dum enim hic versor, rupto funiculo, in aquas lapsum est vasculum, quo Episcopus me donauit, nec nisì singulari quodam Christi beneficio reperiri poterit. Dumque hęc dicit, vertens se ad dexteram, videt vasculum instàr plumæ ferri super aquas, cùm tamen pondere suo quoduis metallum æquare videretur. Res erat admiratione digna, vel equorum ferreis pedibus, vel nauium quassatione, vel impulsu remorum, vel præruptis scopulis, quorum illic magna copia est, non penitùs contritum fuisse. Exultat eo conspectu vir beatus, tollit ab vndis, diligenter inspectat, nihil læsum summoperè gratulatur.

Ex quanti vir sanctus fecerit sacras reliquias.

Nota miraculum.

Vt Romam redièrit. *Cap.* 20.

POrrò autem loci Episcopum eius rei certiorem reddit, atq; ità rursùs Romam proficiscitur. Mox à Pontificis Paschalis familia in eius cōspectum perducitur. Pontifex ei reuerenter assurgit, humanissimè eum osculatur, & secum assidere compellit. Volens autem certiùs explorare, quæ de eius prudentia iam antè ab alijs didicerat, multas tum diuinarum, tum politicarum rerum ei quęstiones proponit, atque etiam ad difficiles sòluendos nodos haudquaquàm imparatum eum offendit.

Vt à Pontifice Paschali comiter dimissus sit. *Cap.* 21.

CErnens ergò Pontifex multa eum prudentia & pietate pollere, orat nè grauatè accipiat, quòd anteà non sic, vt fidelem dispensatorem par erat, ab ipso exceptus & exauditus fuerit: cogitet, animum innumeris curis distractū, haudquaquàm ad singula posse sufficere. Beatus vir facilè ignouit. Tum Paschalis Pontifex literas ei tradit, quibus inter alia cōtinebatur, Abbatem sancti Vualerici cum monachis suis, Ambianensi Episcopo, perindè atquè patri & pastori, in omnibus parére debere. Ille igitur Apostolica authoritate & benedictione munitus, redit ad ciuitatem suam.

Paschalis Pōtifex q̄d ei p̄stiterit.

Vt socij eum coëgerint mutare nomen suum. *Cap.* 22.

CVm aūt in Galliam Cisalpinam venisset, comites itineris monuerunt eum, vt pro Godefrido Herueum se sineret appellari. Metuebant enim, nè quid aduersi ipsis accideret, si ex nomine innotesceret. Principiò quidem seruus Dei id grauatè accepit, sed cùm non posset illorū resistere volūtati, inuitus tulit alienum sibi nomen imponi. At tamen quocunq; diuertisset, ab omnibus facilè, quòd Episcopus esset, agnoscebatur & mirè prędicabatur. Sed quid antiquo serpente nequius, aut malignitate instructius, qui non solùm noxia, sed etiam ociosa nostra diligenter annotans, apud Deum nos perpetuò accusat?

Vt fœminæ cuidam satan in monachi effigie apparuerit. *Cap.* 23.

ERat per id tempus in * Pontinorū solo apud castellum * Medardum quędam fœmina solitaria, vel inclusa, Deoq; chara. Eam miserè dissoluebat paralysis, ità vt pedibus consistere non posset: sed animus inuictus pręclarè aduersùs vitia decertabat. Ferebatur eo in loco annos ampliùs quinquaginta clausa mansisse. Beatus Godefridus ei hordeaceam farinulam mittere solebat, cui illa parùm salis & herbas virentes addens, sese sustentabat. Cùm autem vir DEI absens esset, illa Dominum obnixè deprecabatur, vt saluum eum reduceret. Eius enim aduentum summoperè expetebant homines religiosi & inopes. Quadam autem die pro hac re oranti illi satan in cuiusdam religiosi viri specie apparuit, & qua causa cum tot lachrymis Dominum rogaret, inquisiuit. Respondit illa, se pro domino Godefrido Episcopo

Victus inclusæ fœminæ.

ſcopo rogare. Et ſatan, Ambianorum Epiſcopus, inquit, non Godefridus iam, ſed Herueus vocatur. Reijcit illa nugantem, dicens ſibi beatum virum ſatis ſuperque notum eſſe. Pergit dæmon improbus eadē repetere: Videris, inquit, mihi lethargo correpta neſcire, quid dicas. Iam dixi tibi, iterumque repeto, non eſſe cur pro Godefrido ores: pro Herueo orandum eſſe. Reſpondet fœmina: Ego verò, quoad ſuperſtes ero, Ieſum Chriſtum pro Godefrido paſtore meo deprecabor, vt poſſit nobis incolumis reſtitui. Et dæmon: Agnoſcis' ne me, inquit? Illa parumpèr reticens, vbi Chriſto reuelante didicit verſutias impoſtoris: Deſine, ait, inimice omnis boni, & totius nequitię artifex, infeſtare pios, quorum ſententia trudendus es in tartarum. Nóui, qui ſis. Itaque in Chriſti virtute tibi impero, vt quamprimùm hinc recedas. Mox ille inſtàr fumi cum eiulatu euanuit, neque Chriſti nomen, neque ſignum trophæi eius ferre ſuſtinens.

Vide procacissimi dæmonis nequiſſimam malignitatem.

Vt annulum S. Honorati Ambianenſis Epiſcopi, ſecum retulerit beatus Godefridus.

Cap. 24.

PEr Italiam autem beatus vir iter faciens, annulum Honorati Epiſcopi Ambianenſis & illuſtris confeſſoris, quem * Geruinus eius deceſſor vendiderat, iuſto precio redemit, ſecumque ad vrbem Ambianorum adduxit. Vbi cùm eſſet honorificè exceptus, Abbate S. Vualerici rursùs accito, beatus Epiſcopus profert literas Paſchalis Pontificis, dat eas Simoni Præpoſito palàm recitandas. Poſtquàm ventum eſt ad eum locum, vbi Pontifex iubet Abbatem S. Vualerici cum fratribus ſuis per omnia obedire Ambianenſi pręſuli, tanquàm patri & paſtori, Abbas & monachi exclamant, non bona fide literas recitari. Sed cùm ipſi eas inſpexiſſent, & ità habere, vt erant lectæ, certò comperiſſent, cùm nec poſſent, nec auderent Romani pontificis voluntati reſiſtere, ad pedes beati Godefridi ſe abijciunt, veniam perperàm geſtorum petunt, nec difficulter impetrant, congrua eis mulcta irrogata. Ex eo tempore Abbatia S. Vualerici páret Epiſcopo Ambianenſi.

*Giruinus

Tandem monachi, qui cum verè rant, veniã ab eo petũt.

Vt ad fœminam ſolitariam acceſſerit.

Cap. 25.

DEindè cùm vir ſanctus parœciam ſuam pro more viſitaret, vt ouibus ſuis verbi Dei præberet alimoniam, & ſi qua in cultu diuino fierent negligentiùs, ea corrigeret: ad eam, quam diximus, fœminam pro Chriſti amore ſolitariè degentem, acceſſit. Eiuſmodi enim hominibus victum & res neceſſarias ſuppeditabat. Vbi autē illa vidit epiſcopum, Túne, inquit, es Godefridus dominus meus? Quis igitur ille fuit, qui neſcio quem Herueum mihi pro te voluit ingerere? ſimul explicans, quas ei moleſtias malus dæmon intuliſſet, perſuadere ei volens, Ambianenſem epiſcopum non Godefridum, ſed Herueum vocari. Quæ vt audiuit epiſcopus, valdè exhorruit, paululumque intra ſe hærens, cum ingenti animi dolore ait eam vera dicere: deindè humì ſe proſternens, & pectus diutiſſimè pugnis verberans, grauiter doluit, ſe vel ad horam paſſum aliud ſibi nomen ſimulatè imponi.

Vt corpus beati Firmini martyris tranſtulerit.

Cap. 26.

FIrminus martyr inſignis, & Ambianorum primus antiſtes, exacto felicis agonis curſu, in eádem vrbe tumulatus, ſe cum Chriſto in cælis viuere, innumeris præſtandis beneficijs egregiè declarat. Cùm autem quodam die beatus Godefridus pro more ad populum concionaretur, oculos interìm vertēs ad beati huius martyris ſacras reliquias, (hactenùs enim humili continebatur loculo) ità exclamauit: Cernite filioli, quantùm debeamus ſanctis martyribus, quorũ nos & patrocinio à vitę huius periculis eripi, & ſuffragijs cæleſtem beatitudinem conſequi poſſe confidimus. Itaq; dum hîc ſumus, crebrò eorũ memoriã vſurpemus, vt & illi apud Dominũ noſtrî memores ſint. Indè eſt, quòd maiores noſtri in illorum honorem baſilicas condiderunt, monumenta eorum, auro, argento & gemmis ornârunt, non quòd ijs illi indigeant, aut quòd hinc clariores fiant, (hæc enim illi, vt Chriſtum pauperem imitarentur, & eius inopia ditari mererentur, ceu lutũ contempsêre) ſed vt his ſuum erga eos amorem, ſtudium & deuotionem declararent. Et vos igitur anguſtiam loculi, qui B. Firmini Epiſcopi & martyris atque patroni noſtri oſſa retinet, contemplantes, vt poſſit congruum ei præparari

Firminus martyr, primus Ambianorum Epiſcopus.

Sancti honorandi & inuocandi.

receptaculum, aurum promptis animis cõferte. His beati viri sermonibus omnes egregiè incensi, aurum, argentum, armillas, annulos afferunt, plerique vasta terrarum & marium spatia emetiuntur, vt quæ ornare martyris basilicam possint, comparent. Postquàm loculus accuratè confectus fuit, ad eum diem, quo erant transferendæ reliquiæ, tantus eò aduenit hominum cœtus, vt tota Europa confluxisse videri posset. Tum Episcopus Godefridus cum alijs sacerdotibus accessit ad locum, vbi cælestis ille seruabatur thesaurus, sacrasque reliquias cum multo tremore omnibus visendas exposuit. Eas cernens fidelis populus, cum multis lachrymis laudat CHRISTVM, quòd testis eius reliquias videre mereretur. Porrò beatus Godefridus hortatur omnes, vt sanctorum loca crebrò inuisant, illic sua vota persoluant, illorum patrocinio se suosque commendent: indè enim innumera, inquit, fidelibus accedunt beneficia. Deindè populum dimittit. Huic autem spectaculo non interfuêre, qui Ambianensis vrbis suburbana loca habitabant, alij alijs rebus impediti. Accedunt igitur ad Godefridum Episcopum: orant, vt ipsis quoquè beati Firmini sacras reliquias ostendat. At ille valdè admirans, Vbi, inquit, nudiustertiùs fuistis, quandò mea manu eas omnibus contemplandas exhibui? Afferunt alij alia, sed cùm eum permouere non possent, cum lachrymis commemorant, quæ dona obtulerint, quos labores susceperint, vt martyris templum & loculus ornarentur: & subiungunt, Ergóne à martyris contẽplatione excludemur, qui martyris causa, tanta & fecimus, & perpessi sumus? Flectitur tandèm vir pius, & in celebritate omnium Sanctorum, præmisso ieiunio, ait se illorum precibus satisfacturum.

Nota prisci deuotionē.

De miraculo quodam. *Cap.* 27.

PEr id tempus regionem illam iugis nebula densaque adeò obsedit, vt sol à cælo migrâsse videri posset. Totis enim viginti & eo ampliùs diebus, nullus eius splẽdor apparuerat. Metuebant omnes, ea re dira ac tristia portendi. Vbi aduenit omnium Sanctorum solennitas, ad beati Firmini ædem manè aduolant: adest & Godefridus Episcopus, capsam, in quam paulò antè transtulerat beati martyris reliquias, iubet in terram deponi. vestibusque Pontificalibus indutus, nudis pedibus & lachrymabũdus, ad eam reuerenter accedit, (in eiusmodi enim rebus admodùm religiosus & pius cernebatur) sacras reliquias in pannum purpureum effundit, stansque loco editiori, vbi ab omnibus videri posset: En, inquit, dilectissimi, hæc sunt Firmini martyris & protectoris nostri sacra ossa. Quod cùm ille dixisset, mox basilicam omnem serenissima solis lux perfudit, cùm iam penè mensem vnum, vt diximus, radios suos omnes prorsùs retraxisset. Ad tam euidens miraculum, vnà omnes prorumpunt in laudem præpotentis Dei: porrò Episcopum Godefridum rogant, vt dexteram martyris separatìm ponat, vt eam opportuno tempore & intueri & exosculari faciliùs possint. Nec id eis vir pius negare voluit. Tandèm omnes domum eunt.

Ecce insigne miraculum ad ostēsas reliqas S. Firmini.

Vt beati Saluij aliorumque multorum sacras reliquias transtulerit. *Cap.* 28.

TRanstulit etiam corpus sanctissimi Saluij confessoris & Ambianorum Episcopi, in eum locum, vbi nunc eum fideles venerantur: transtulit & aliorum multorum. De quibus omnibus, & quæ tum miracula edita sint diuinitùs, vt Christus seruorum suorum merita declararet, hîc adscribere noluimus, nè lectori fastidium afferamus.

Saluius Episcopus Ambianensis.

Vt in aula Roberti Flandriæ Comitis quædam præclarè gesserit. *Cap.* 29.

LIbet autem commemorare hoc loco beati viri humilitatem, & perpetuam cum improborum amentia conflictationem. Robertus Flandriæ Comes & rebus bellicis & magnis opibus celeberrimus, Hierosolymitani itineris dux, CHRISTI natalitium diem apud sanctum Audomarum voluit festiuẽ ducere. Aderant illic Duces, Comites, diuersarumque regionum Proceres, & totius Flandriæ nobiles siue milites, multi etiam Galliarum Episcopi, & in ijs beatus Godefridus, quem Comes Robertus accepit officiosissimè, & cum illo separatìm, vtpotè magnæ authoritatis viro, diù collocutus est, inter cætera orans eum, vt illa sacrosancta nocte

Robertus Flandriæ Comes.

more Ecclesiastico, Domino sacrificium offerret. Annuit humiliter vir Dei, & fecit sacrificium piè ac deuotè. Sub ipso sacrificio post lectionem Euangelij, omnibus certatim ad altare munera offerentibus, vir Dei sine personarum acceptione, illorum omnium dona reiecit, qui instàr muliercularũ intonsa essent coma. Ea re permoti, efferis vocibus percontantur, cuius authoritatis sit antistes, qui apud exteros tale quippiam designare non vereatur. Vbi, quis esset, didicerunt, videres certatim gladijs & cultris (non enim aderant ad manum forfices) eos sibi amputare pilos, infelices ac miseros putare, si propter comas, tanti viri benedictione priuarentur. Eius facti fama mox tota Gallia increbuit, Godefridum Episcopum etiam in aliena ditione in principes & magnates ausum fuisse, quod alij antistites etiã in suis sedibus aut negligant, aut non ausint etiã in extremis homuncionibus. Magna ei non solùm apud reliquam multitudinem, sed etiam apud Comitem ipsum, hinc reuerentia accessit. Nota sancti viri zelum.

Vt à Guermundo captus sit Adam princeps Ambianensis, & vt Godefridus Episcopus eum defendere conatus sit.

Cap. 30.

INdè verò omnium fauore ad vrbem suam reuertẽs, secum duxit Adamum eius ciuitatis principem. Cumque iam fines suos ingressi essent, Adamus ad virum Dei, Nôsti, ait, venerande pater, quas mihi insidias comparet Guermundus Pinquiniaci Vicedominus? Iam multis annis inter nos vario euentu bella ducimus. Quòd si ille me comprẹhẽderit, certus sum, aut inauditis me supplicijs excruciatum, aut certè gladio necatum iri. Si ergò placet tibi, aliud ego capessam iter, nè militum præsidio destitutus, incidam in manus eius. At vir beatus vehemẽter admirans, An non, inquit, ille ęquè meus est, àc tu? An non iampridèm sanctè mihi, vtpotè domino suo, iurauit, se pacem bona fide conseruaturum, honoremque mihi habiturum? Confido equidem in Domino, etiamsì mille armatas militum cohortes secum adducat, non ausurum illum vel duriùs te appellare. Quòd si mutato animo quippiam tibi irrogare tentauerit, testor Iesum, me te prosecuturum, quocunquè ille etiam vinctũ te abduxerit. Dum sic illi inter se loquũtur, eccè Vicedominus multo stipatus equitatu, aduenit, salutat Episcopum, & ad læuã se vertens, furibũdus exclamat: Túnc hîc es Adame, mihi semper infestissime? O te miserum, quis te huc appulit? Satiùs tibi foret vitam agere priuatã ac tenuẽ, quàm incidisse in has manus. Moxque nulla tanti Episcopi habita ratione, Adamus ab equo deturbatur, districtis ensibus appetitur. Cernẽs id Episcopus, ab equo desilit, toto corpore super Adamum incumbit, porrigit iugulum, exclamat cum lachrymis: Quæ te furiæ, quæ dira Erinnys, Guermunde, huc impellunt, vt me præsente, qui sum dominus tuus, istuc ausis designare? En ceruicem meam, si ità placet, libens feriendam obijcio: tantùm nè quid moliaris aduersùs Adamum meum. Hæc vt viderunt comites episcopi, omnes aufugerunt, quòd putarent cum Adamo illum interfectum. Porrò Adamus in equum imponitur, iniectisque catenis Pinquiniacum abducitur. Eum verò beatus episcopus flens & eiulans, comamque vellens, solus sequitur, se eius proditorem, tantæque calamitatis authorem clamitans. Vbì Pinquiniacum ventum est, beatus vir, cæteris intromissis, cogitur stare forìs. Videns ille humano se auxilio destitutum, redit solus ad ciuitatem suam: refert clero & populo, quid acciderit. mœrent omnes, tum captiuitatẽ domini sui, tum iniuriam præsulis sui, quam molestiùs ferebant. Guermundus sæuit in Adamum. Vide sancti Episcopi fidelitatem.

Vt Vicedominum excommunicârit.

Cap. 31.

EPiscopus verò sacras reliquias beati Firmini & aliorum sanctorum humì deponit, ecclesias regionis infidi Vicedomini claudit, illum & fautores eius omnes plectit anathemate. Indè vtrinquè existunt bella. cogitur audire pius episcopus crebras agrorum vastationes, pagorum depopulationes atque direptiones, templorum incendia. Quibus ille mirum in modum affligebatur, & flens largiter, miserum se dictitabat, qui in ea tempora incidisset. Poterat tum dicere cum Propheta: A voce gemitûs mei adhæsit os meum carni meæ. Similis factus sum pelicano solitudinis, factus sum sicut nycticorax in domicilio. Vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Dolebat vicem miserorum, qui calamitati- Guermundus excommunicatus addit scelera sceleribus. Psal. 101.

tatibus illis afficiebantur. Redibat in memoriam pristinæ quietis, qua in monasterio potitus erat, & in has turbas se coniectum mœrebat. Itaque factæ sunt ei lachrymæ panes
Psal. 41. eius dies ac nocte, sitienti fontem vitæ, qui est apud te Domine Deus.

De duobus pijs viris, quos domi habebat.

Cap. 32.

HAbebat domi apud se duos spiritu pauperes, religione & animi puritate eximios, morum integritate conspicuos. Ex ijs alter Gaufridus, alter Otbertus dicebatur. Ijs domûs, alendorum pecorum, & agriculturæ curam demandârat. Et Gaufridus quidem, licèt ne ipsa quidem literarum elementa calleret, attamen percepta beati Episcopi benedictione, tanta dexteritate hominibus verbi cælestis semina promebat, vt tam ipse beatus antistes, quàm multi etiam benè docti viri admirarentur, vndè illiteratus & idiota tam sublimia & recōdita proferret. Diceres Amos armentarium, vellicantem sycomoros & sequentem gregem, repentè à Domino iussum prophetare. Ad hos ergò sæpissimè se recipiebat Episcopus, tumultus & strepitus rerum mundanarum ferre non sustinens, illorum colloquijs synceris mirificè delectatus.

Cum simplicibus sermocinatio beati viri.

Vt illos rogârit, quô Dominum pro ipso deprecarentur.

Cap. 33.

QVandoquè autem veniens ad domicilium, in quo degebant, inuenit illos pauperum pedes abluentes, suas vestes illis donantes, & cibis quos paulò antè à dispensatore domûs acceperant, eos reficientes, non rarò enim sibijpsis eos subtrahebant, & miseris impertiebantur. Iucūdo ergò vultu ait ad eos: O felices vos ac Deo dignos. Respondent illi: Orationibus tuis, pater beatissime, bonum & iucundum. Et Episcopus: Apertiùs, inquit, isthuc edicite. An non, aiūt illi, bonum & iucundū tibi videtur, pater, recreare pauperes, & illis, conuenienter præceptis Dominicis, res necessarias prębere? His enim studijs possumus promereri gaudia beatorum, & sempiternam Christi regis immortalis contemplationem. Tum vir beatus eis reuerenter caput inclinans, Ità est, inquit, vt dicitis. Christum igitur, quęso, pro me deprecemini, vt cum istis merear in eius domum æternam introire.

Quid Gaufridus beato Episcopo consuluerit.

Cap. 34.

SEdebat deindè solus in penetralibus domûs Godefridus Episcopus, multo animi angore ob ea, quę diximus, correptus. Venit autem ad eum Gaufridus iste, & pro singulari familiaritate sic eum prior compellat: Quid est, venerande pręsul, quòd vsqueadeò consternatus & mœstus videris? Equidem non puto id frustrà esse, nec commodi alicuius temporarij iactura te torqueri. Respondit vir Dei, vt potuit præ lachrymis, quæ ab oculis largiter dimanabant: Et quæ mihi, obsecro, gaudendi materia relicta est? En vt nauclerus, amisso clauo, cogitur ventis permittere nauem, etiamsi in scopulos impellatur: ità animus meus virtutis inops, vndiquè immensis afflictionum fluctibus exagitatus, hac illacq; distrahitur, nec vsquàm eam præsentit quietis suauitatem, quam iampridèm reliquit. Video euerti templa, gregem mihi commissum pessimè accipi, diœcesim meam fame, ferro, flammisque vastari. Est tamen, fateor, in his rebus duris vnicum nobis in Christo perfugium, vti in petra herinacijs. Respondit Gaufridus: Etsi præsul optime, & diuina & humana sapientia adeò instructus es, vt tantilli homuncionis consilio prorsùs non indigeas: tamen quandò Vicedominum neque regum, neque principum intercessione flectere potes, vt dimittat Adamum, Christi regis immortalis exemplum imitare, & humilitate illum emollire stude. His dictis, Gaufridus abscedit.

Vir sanctus mœret ob suæ diœcesis vastationem.

LIBER

LIBER TERTIVS,

Author sibi petit fidem adhiberi.

Cap. I.

VEnio nunc ad commemorãdam eiusmodi rem, qualis haud scio an vnquàm antehàc audita sit, quamq; non modò nullus Episcopus, sed nec secundi ordinis quisquam sacerdos fortassis tentaturus esset. Lectorẽ oro, vt dictis fidem adhibeat. Vt enim iam antè testati sumus, non hîc quicquam fingimus, sed à fide dignis, qui ea viderunt & audiêrunt, accepta referimus. Memini, non ità pridèm quẽdam dixisse ad me, quid ità oblinerem chartas tot nugis & delliramẽtis. O hominem ineptum & planè miserum, qui non modò non veneratur sanctorum hominum facta praeclara, verumetiam nôsse ea non vult. Sed improbis hoc familiare est, vt bona, quibus ipsi carent, in alijs contẽnant & lacerent. Credo equidem hominem hunc, si Ganymedis raptum & id genus impuras fabulas, quas Christiani omnes meritò semper execrari debeant, scripto comprehenderem, egregiè me commẽdaturum, bonum & strenuum fidumq; scriptorem appellaturum. Talibus illud Augustini inculcãdum est: Exinanire, quo plenus es, vt queas impleri, quo inanis es. Sed haec obiter contra obtrectatores dicta sint: nunc ad narrationem redeundum.

Pleriq; pluś delectantur impuris fabulis, quàm rebus gestis sanctorum.

Vt summae humilitatis exemplo Vicedominum mollire conatus sit Episcopus.

Cap. 2.

POstquàm Gaufridi consilium audiuit beatus Episcopus, ea nocte multa secum in lecto pertractabat, vtrùm parendum illi esset, néc ne. Hinc enim reformidabat, nè si intantùm Episcopus se coram subdito suo abijceret, homines nequam & improbi insolescerent: indè verò pietate stimulabatur, ad captiuum Adamũ in libertatem vindicandum. Tandèm Gaufridi sanctitatem & innocentiam considerans, sibiq; persuadẽs, hominem simplicem quod dixisset, non nisi à Deo habuisse, qui id ei reuelâsset: statuit sic facere, vt ab illo monitus erat. Itaque post absolutas nocturnas prẽces, vocat ad se Gaufridum & Otbertum: & alteri quidem suos calceos imponit, alteri palliolum, atque ità cilicio simpliciq́ue monachi habitu siue cucullo indutus, nudis pedibus ingreditur horrendũ & peregrinum iter, quod Pinquiniacum ducit, quod ab Ambianis fertur octo milliaribus abesse. Iam tum mensis erat Ianuarius, & Sole Aquarium ingresso, vrebant montana niues camposque patentes, nec duraturae conspecto sole pruinae: Hirta comis tellus. Tam amoenum, inquam, iter nudis pedibus suscepit Godefridus praesul eximius, fraterna eum charitate perurgente. Vbi autem ad monasterium S. Remigij peruenit, quod in nemore situm est, à monachis propensis animis accipitur, rogant illi admirabundi, quid sibi velit tanti viri talis habitus, quorsùm intẽdat iter, offerunt se socios itineris: sed vir beatus non sinit eos extra monasterium pedem efferre, ait solatio eos sibi fore, si pro se Dominum deprecentur. Deindè cùm illis benè precatus esset, pergit cum duobus illis, quos diximus, psalmos interim Domino suo more suauiter depromẽs. Tandẽ venit ad Vicedominum, capitio vultum tegit, nè possit agnosci, coram illo, in platea vtriusq; sexûs hominum frequentia stipato, se humì prosternit, apprehendit eius pedes, infundit eos lachrymis suis. Tum ille toruo, vt erat, vultu: Quis sis, ait, & vndè véneris, edicito. Et vir beatus, rarescẽte ob frigoris asperitatem anhelitu, ità vt sanguinem spuere videretur, Ego sum, inquit, Godefridus Ambianorum Episcopus, tuus etiam iure qualiscunque tẽporalis dominus. Vt impellente charitate Christus Crucem conscendit, vt Adamum protoplastum liberaret: ità ego huc aduéni, vt meum Adamũ, quẽ vinctum detines, mihi reddas. Huius spectaculi nouitate adeò perculsi sunt, qui illic aderant, vt tanquàm fulmine icti, pariter corruerent, nec quicquam loqui possent. Postquàm autem laxata dolore vox inuenit iter, gemitusq; in verba soluti sunt, lachrymabundi exclamant: Quid ità, sanctissime prẽsul, ad huius tyranni pedes te prosternis? Adcóne apud te in feras belluas mutati sumus, vt tanquàm peregrinus ad nos accedere voluêris? Haec aliaque dicentes, è solo eum subleuant. At scelestus ille Vicedominus nihil motus, sed vt aspera serpẽs, iacto cominùs saxo erigitur, totosque agitata per artus,

Exemplum sanè admirandum in tanto Episcopo.

artus, conuocat in fauces ac squamea colla venenum: sic ille humilitate & sermone beati viri ceu iaculo confixus, terribiliter exclamat: Qua fronte ausus es, monache, in meum venire conspectum? Adeóne effœminatum me putas, vt quasi pauore fractus, hunc à me Adamum dimittam? Ego illum, quem fortuna dedit, vinctum teneo, vinctumq; tenebo: Perferet æternùm meritas, miserabile, pœnas. Vtinã verò te sic in omnibus exaudiat Deus, vtì ego hunc à me abire sinam. Facesse igitur hinc ocyùs, nè cum ignominia repellaris. His verborum iniurijs affectus Episcopus, comiter & sedatè perfert, abitque in ædem S. Martini, & coram altari in mattam flexis genibus incumbens, totam illam noctem in precibus insomnem ducit.

O hominẽ insanum, quem tãta charitas nõ mouet.

Concio beati viri ad populum. Cap. 3.

MAnè iubet populum campanæ signo conuocari. Accurrit mox hominum infinita multitudo, non solùm ex ea vrbe, verumetiam ex finitimis agris & vicis: sperabant enim pacem Ecclesiæ redditam. Ad eos vir Dei concionatur, ex diuinis literis docet eos, damna & iacturam labentium rerum, placidè & moderatè ferendam: Deum homines pios multis exercere modis, corripere omnem filium, quem recipit. Adextremùm dicit, se ea causa illuc venisse nudis pedibus, indutum cilicio & propè nudũ, abiecisse se ad pedes Vicedomini, vt sua humilitate eum permoueret & flecteret ad dimittendum Adamum captiuũ. Sed se tamen impetrâsse nihil: immò verò egregiè irrisum esse. Hîc cùm exclamarent quidam, vt mitiùs diceret in Vicedominum, ille magna animi fidutia concepta, in Vicedominum & omnes illi assentientes, palàm excommunicationis fulmen vibrauit. Aduertit hic lector, vt vir Dei nec timori succubuerit, nec vlli labori pepercerit, vtque administrum satanæ propter vnius hominis salutem nunc humilitate, nunc seueritate, modò blanditer, modò asperè iustitia impellente aggressus sit, vt iustitiæ & misericordiæ speculum atque exemplar iurè dici queat.

Prou. 3.

Rursùs excõmunicatur impius tyrannus.

Vt ad Ambianensem vrbem reuersus, Christi martyrem Firminum implorârit. Cap. 4.

TAndèm re infecta beatus redit ad vrbem suam eodem die: accurrunt ciues, circunsistunt, stupent & lamentantur. Ille verò paucis eos consolatur: indè abit ad sacras beati Firmini reliquias. ibì se prosternens, orat martyrem, vt Vicedomini Guermundi insolentia comprimatur. Mox domum se recipit, sed diuina animaduersio non dormitat. Vidit enim Dominus afflictionem serui sui, & statuit vlcisci.

Vt Vicedominus captus, opem beati Godefridi implorârit. Cap. 5.

PAucis pòst diebus importunissimus ille Vicedominus, regionem latè depopulans, insidijs militum Vuilhelmi, primarij apud Pontinos viri, capitur, & ad illũ mira gratulatione adducitur. Is vt vidit hominem, primò innumeris iniurijs exagitatum, mox ferro vinctum iubet duci in custodiam. Vbì cùm non parùm diù detineretur, videretque omnem sibi prodeundi, quò vellet, facultatem ereptam, mirè anxius, tandèm redit ad sanitatem. Videns autem in nullo homine mortali spem aliquã mortis euadendæ sibi relictam, nisì in vno Godefrido Episcopo, dirè cruciabatur, sciens quàm multis ijsque intolerandis eum iniurijs affecisset. Sed tamen vrgente calamitate, de illius singulari humanitate præfidens, qua sciret eum etiam inimicos ex animo complecti, per hominem fidum supplex orat beatum virum, vt immemor eorum, quæ hactenùs malo dæmone instigante in eum admisisset, ipsi opem ferre dignetur. Pollicetur, se ecclesias dirutas instauraturum, Adamum dimissurum, deincèps emẽdatiùs & humaniùs victurum. Hæc vbì audiuit Episcopus, lætatur se à Domino exauditum, dolet vicem miseri hominis, & bona pro malis reddere ei volens, quod est perfectorum, non cunctatur ire ad illum. Eo conspecto, tanquàm ab orci faucibus ereptus sit, valdè sibi gratulatur Vuermundus, & qui anteà virum Dei supplices ei preces offerentem superbus contempserat, iam ad eius sese pedes aduoluit. Sed nè longiores simus, si singula annotare velimus, extrahit pius Episcopus Guermundum à carcere, reducit non sine multo sudore Pinquiniacum, & secum abducit Adamum suum.

Guermũdꝰ capitur, & in carcerem conijcitur.

Exemplum perfectæ charitatis.

Vir Dei liberat Guermundum.

Vt

Vt cruor visus sit à beati Godefridi digitis stillare.
Cap. 6.

Dicturus iam sum rem propè incredibilem, nisi & ipse vir Dei eam alijs narrâsset, & multi coràm inspexissent. Quandoquè hyberno tempore suam perlustrans diœcesim, ad pagum quendam exiguum venit, vbì etiam Ecclesia dedicandæ causa hærere coactus est. Multi eò conuenêre, quibus capiendis cùm ecclesia parua non sufficeret, iubet sibi sub dio locum præparari, vndè posset concionari ad populum. In eum locum postquàm subijt, oblitus suî, manibus extẽsis adeò steric immobilis, vt prę frigoris acerbitate sanguis ab eius digitis in humum distillare videretur. Erat enim tenerrimi corporis, quod facilè ab æstu, vel gelu affligeretur. Scio non deesse, quibus isthuc incredibile videatur. Sed non est mirum, quandò pleriq; dicta factaq; etiã antiquorum patrum in dubium reuocant, quòd ea suis oculis non viderunt. Notum est illud poëtæ: Sãguis ab eis digitis fluit

Segniùs iritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus. Horat. de Arte.

Vt sit profectus Viennam. *Cap.* 7.

Ea tempestate Imperator Pontificem Paschalem, cùm eius & pedes & os deosculatus esset, dolo captum, secum abduxit. Ea causa Guido Viennensis Archiepiscopus, qui posteà fuit Calixtus Romanus Pontifex, magnum habuit Ecclesiæ procerum apud Viennam conuentum. Vocauit etiam per literas Godefridum Ambianorum prę̨sulẽ, ab annis multis ei charissimum. Qui sine mora profectus Viennam, vbì eò venit, rogatus est à Guidone Archiepiscopo, vt in synodo vice eius fungeretur, erat enim ipse Guido impeditioris linguæ. Etsì autem acri tum febre laboraret Godefridus, tamen vt erat miro animi candore, statuit pro viribus illi parére. Cùm autem dicendũ esset, & vires sibi minimè suppetere vereretur, tanta est spiritûs sancti gratia confirmatus & illustratus, vt omnes magna admiratione affecti, egregium illum dicerent sancti spiritûs organum, multaq; eum laude & prędicatione efferrent. Quæ in illa synodo & prouincia ab eo præclarè gesta sunt, breuitatis studio præterimus. Vienna autem discedens magno celeberrimæ synodi fauore, Cluniacum venit, & ab Abbate Pontio honorificè exceptus est, & aliquot dies ibì hærens, sacrosanctaque Missarum solennia festiuè celebrans, atque illi spectabili congregationi fratrum verbum Dei suo more excellenter proponens, magno suî apud eos desiderio relicto, ad vrbem suam regressus est. Paschalis. Papa capit Synodus Viennẽsis.

Vt ad magnam Carthusiam se contulerit. *Cap.* 8.

Perpendens autem vir prudens, quàm molestum atque adeò intolerabile sit, tot secularium tumultuum perferre tempestates, vbì comperit præclaram seruorũ Dei famam, qui in Carthusia non lõgè à Gratianopoli degebant, relictis omnibus, illo igne, quem Dominus Iesus misit in terram, suauiter ardens, eò celeriter profectus est, vt quietiùs vni Deo vacaret. Pręerat tum Carthusiæ Guigo, vir egregiè doctus & vitæ integritate conspicuus, omnium ore prędicãdus. Is vt vidit vultûs Angelici & simplicis naturæ virum, gratias immensas agit Christo, statimque illum sanctissimò fratrum collegio adiunxisset, nî veritus esset Romanum Pontificem, Rhemorũ Archiepiscopum, aliosque Galliarum præsules minimè passuros, vt illic permaneret. Interìm tamen cellulam ei attribuit. Separatìm enim degunt singuli in domicilijs, quæ Cellas vocant, ad ecclesiam certis horis pariter conueniunt, indè taciti redeunt ad Cellas suas: ad nudam carnem asperis induũtur cilicijs, quarta & sexta ferijs pane & aqua victitant: diuinæ contemplationi adeò adhærent, vt iure possent dicere cum Apostolo: Nostra autem conuersatio in cælis est: illorumque precibus & sanctorum meritis mundus constare videatur. Sed de eorum excellenti, meritoque ab omnibus prędicanda conuersatione, alijs plura dicenda relinquimus, atque ad institutum redimus. Seruus Christi Godefridus hac re summoperè delectatus, quòd imperturbata animi puritate & tranquillitate frueretur, licèt etiam in illa populi frequentia & importunitate, animo ad cælestia contemplanda se erexisset: postquàm optatæ solitudinis locũ diuinitùs se adeptum vidit, ieiunijs, precibus, lachrymis, sacris meditationibus, diuinis lectionibus adeò feruens incumbe- Luc. 12. S. Godefridus cupit in summa carthusia monachus fieri. Instituta Carthusianorum. Phil. 3. Vt in Carthusia vir sanctus vixerit.

cumbebat, vt quamuis à primis ætatis initijs, vt diximus, in his assiduus fuerit, iam tamē primùm Deo se seruire cœpisse mirificè gratularetur. Sordebant terrena viro, subit æthera votis, cum Propheta plorat nimis prolongari incolatum suum. Cùm autem quandoquè venerandus pater Guigo cellulas monachorum pia solicitudine inuiseret, etiam ad beatum Godefridum peruenit, inuenitque eum nescio quæ diuina scripta legentem, & vberes fundentem lachymas, seque hostiam viuam Christo Saluatori mira suauitate in cordis ara immolantem. Valdè autem eius amore incensus, & nôsse cupiens, vtrùm posset æquo animo ferre iniurias, ità ait ad eum: Solebásne, Episcope, pro sacris ordinibus aurum & argentum & id genus munuscula recipere? Multi enim per id tempus hoc vitio proh dolor infecti erāt, vt vix cuiquam sine precio sacros ordines conferrent. Respōdit cum multo gemitu Episcopus: Equidem, pater beatissime, non nummos expetebam ab aliquo, sed vel inuitus sæpè humani fauoris aura inani inficiebar. Id audiens Guigo, miratur eum minimè se palpare, sed humiliter accusare etiam extrema quæque.

Psal. 119.

Vt propter eum reuocandum Bellouaci sit indictum concilium.

Cap. 9.

Radulphus Rhemorū Episcopus, Synodus Bellouacēs

INterim Conon Cardinalis, Pontificis maximi legatus, & Radulphus Rhemorum Archiepiscopus, apud Bellouacum synodum celebrant. Ad eam accedunt Ambianensium legati, conqueruntur se destitutos optimo pastore suo. Ad quos Rhemensis Archiepiscopus: Qua fronte, inquit, hæc apud nos proponere ausi estis, qui virū pudicū, orthodoxū, virtutibus cunctis ornatū, vestra improbitate à sua sede expulistis? Quē illi parē, nedùm sanctiorē, vnq̄ habituri estis sacerdotē? O vos miseros, qui tāto pastore vel ad momentū caruistis. Nū vos illū turpia lucra sectantem, libidini vacantē Ecclesiastica beneficia venundantē, vnq̄ depræhendistis? Illis respondentibus, Ab his illum planè immunem esse: subiecit Archiepiscopus, Ite ergò, & tam peritum ouilis Dominici custodem perquirite, & inuentum, vobiscum reducite. Testor enim Dominum Iesum, donèc vllus erit in Godefrido vitalis spiritus, nullum aliū vos Episcopum habituros. Dum hæc geruntur, en adsunt nuncij, apportantes literas beati Godefridi, quibus ille significat se Episcopatu abdicâsse: hortatur, vt alium patrem sibi quærant: se nunquā rediturum affirmat: ostendit se ineptum & inidoneum, qui Episcopi munere fungatur: se verbis quidem docuisse subditos suos, sed mala vita corrupisse & perdidisse. Quæ cùm legerentur, penè omnes lachrymati sunt, admirantes tāti viri humilitatem, qui cùm esset meritis summus, infra omnes infimos se abijcere videretur. Sanè cùm interdùm de his quidam reuerendissimi patres, qui tum præsentes adfuêre, inter se colloquuntur, video eos lachrymas tenere non posse: adeò illorum animis affixa est Epistola illa, qua intantùm se vir tantus extenuauit.

Nota humilitatem sancti viri.

Vt apud Suessiones actum sit de reuocando beato Godefrido.

Cap. 10.

TAndèm statuunt patres, apud Suessiones ad Domini Epiphaniam conuenire, & quid faciendum sit, deliberare. Vbi eò ventum est, iubente Ludouico Francorum rege, accitus ab eis est Henricus Abbas S. Quintini, in quo monasterio vir Dei Godefridus ab ipsis penè incunabulis sobriè & piè educatus, ad summum virtutum apicem pertigerat. Vocatus est etiam Hubertus magnæ authoritatis vir, & celeberrimi monasterij, quod Cluniacum vocant, monachus. Hos duos cum suis literis mittunt ad fratres Carthusiæ: orant, immò & imperant, nè Godefridum Ambianorum præsulem, apud se diutiùs morari sinant, sed ad sedem suam ocyùs redire compellant. Addunt mandata ad ipsum Godefridum, vt celerrimè ad desolatum gregem suum se recipiat: ostendunt, non debuisse illum semel susceptam Ecclesiam tam facilè deserere: plus eum apud Dominum demereri, dum sinit per abrupta vitiorum præcipites ire oues suas, quàm possit promereri, dum priuatìm in quantumuis remota solitudine viuit etiā seuerissimè: tum quoquè docent sacros vetare Canones, nè quis Episcopo viuenti subrogetur, nisi vel infirmitate cogente id ipse petat, vel ob crimen deponendus sit. Hæc vbi Gdefridus accepit, animo valdè consternatus, ad pedes monachorum se prostrauit, cum multis lachrymis orans, nè sinerent ipsum à se auelli. Flent pariter etiam illi, at tamen multis eum consolantur modis: & quia regis & Episcoporum authoritati resistere non

Vide Concilium Aurelianense V. Can. 12.

Cogitur redire ad diœcesim.

non poterant,in pace illũ à se dimittunt. Obiter hîc annotare visum est,quandò in mentem venit,beati huius viri cingulum & pectinem,cùm apud Suessiones in ecclesia sanctorum Crispini & Crispiniani defunctus esset,Odonem eius loci Abbatē sibi reseruâsse. Is Odo posteà coactus suscipere regēdum monasterium S. Remigij,quod apud Rhemos est,ad magnā Carthusiam certas ob causas se contulit,& illic aliquot dies apud fratres egit sanctissimè. Ad eum quandoquè veniens memoratus Guigo Carthusiæ Prior, inter alia non sine gemitu mentionem faciebat Godefridi Episcopi, & quàm religiosè inter ipsos vixisset: summoperè autem admirari se dicebat tantam animi eius compunctionem,vt penè iugiter ab eius oculis lachrymæ manarent: quod quidem cælestis gratiæ munus nemo negare ausus erit,puritate & simplicitate cordis eum impetrâsse. Respondebat ad hæc Odo,se hæc reipsa comperisse, quippe qui summa eius familiaritate fruitus esset,& defuncti corpusculum in ecclesia sanctorum Crispini & Crispiniani,qui in eādē ecclesia conditi sunt,suis manibus sepulturæ mandâsset,atque eius cingulum & pectinem tum pro sua erga illum deuotione,tum sui tuendi causa semper apud se ab eo tempore gestâsset. Quod vt audiuit Guigo ille venerabilis,dici non potest, quanto affectu ea osculatus sit,Christum testificans,reuerà felices eos esse,qui non modò cineribus eius, sed vel fimbrijs vestimenti eius potiri mererētur. Talis fuit piorum de Godefrido sententia & existimatio. Equidem hæc ab ipsius venerabilis patris Odonis ore accepi: quæ etsi prępropere,non tamen,vtì spero,infructuosè,hîc mihi commemorata sunt.

Gratia lachrymarũ insignis in beato viro.

Nota tanti viri de B. Godefrido testimonium.

Vt beatus Godefridus è Carthusia Ambianos redierit.

Cap. 11.

PORrò autem beatus Godefridus à Carthusia non tam sponte sua, quàm vi propemodùm adactus,exiens,crebrò ad eam reflectebat oculos,lachrymis madentes,se miserum & infelicem summo animi dolore proclamans, cui in illo Angelico contubernio non licuerit vsque ad supremum vitæ diem permanere, & soli Deo diuinæque contemplationi vacare. Fuit autem in Carthusia à ferijs beati Nicolai Episcopi,quę agũtur octauo Idus Decēbris, vsq; ad Quadragesimæ initiũ,admodùm interim exultās in Domino,ꝙ à terrenis curis absolutus,optata quiete frueretur. Multa illic reliquit virtutis & sanctitatis exempla, vt hodieque de illo inter se crebrò conferant. Profectus indè,venit ad Rhemorum vrbem,vbì tum Cono Cardinalis & legatus frequentissimam synodum habebat. Adduxit autem eum in synodum Radulphus Rhemorum Archiepiscopus,ieiunijs,vigilijs,alijsque sanctis exercitijs adeò attenuatum & confectum, vt vix pedibus consistere posset. Quem vt viderunt patres,valdè admirabantur adeò illum se mundo, sibique mundum crucifixisse, vt nec mundum ipse diligere, nec mundus illum amare posse videretur. Duriusculè cum tunc appellauit Cono legatus,quòd iniunctum munus reliquisset: deindè admonuit, vt proprię vtilitati multorum salutem anteponens,Ambianos rediret,& suo officio fungeretur,rectiùs sibi consulturus, si non sua vnius salute contentus, plurimos Christo lucrifacere conaretur,& tandèm à CHRISTO audire mereretur, Eugè serue bone & fidelis,quia super pauca fuisti fidelis,super multa te constituam: intra in gaudium DOMINI tui. Cùm non posset autem vir Dei,illius aliorumque Episcoporum authoritati obluctari,ad suam redit Ecclesiam,ab omnibus cupidissimè excipitur: sed non diù pòst superuixit,vt dicemus suo loco,vbì priùs quędam eius memoratu digna exposuerimus,quę iam nobis interìm succurrunt.

B. Godefridus venit in Synodũ Rhemensẽ.

Matt. 25.

De quodam,qui ausus fuit,illo prohibente,sacram Eucharistiam percipere.

Cap. 12.

ADuentante Quadragesimæ sacrosancto ieiunio,plebs frequens aduenit in ædē beati Firmini Episcopi & martyris eo die,quo cineres ex patrum pia traditione,quæ hactenùs obseruatur,fidelium capitibus imponuntur. Adfuit etiam beatus Godefridus,more suo,nudis pedibus & cilicio indutus: inter cætera sanctę exhortationis verba,omnibus interdixit esu carnium, donèc Dominicæ resurrectionis solennitas adesset. Sed id multi surda aure accepēre. Nam proximo die Dominico carnibus abstinere noluerunt,dicentes Episcopum de suo corde fingere dura, proferre inaudita:

Obserua vitæ asperitatem.

dita: se assueta nec velle, nec posse relinquere: par esse, non solùm vti cibis, sed etiam abuti, & suauibus ætatem ducere oblectamentis. Non id latuit Episcopum, sed tempus expectauit, quo posset opportunè mulctam irrogare. Ipso igitur Cœnæ Dominicæ die, populo ad memorati martyris basilicam ob impetrandam peccatorum veniam confluente, eò venit sacerdotalibus vestimentis indutus: habet suo more concionem, inter alia commemorat Adami inobedientiam, quòd dum ab esu pomi sibi temperare non vult, vniuersum genus humanum damnationi obnoxium reddiderit, & in multas coniecerit calamitates. Tum pergit exprobrare illis, quòd nihil eius exemplo absterriti, noluerint obtemperare ipsi, immò Christo per ipsum prohibenti, nè carnes ederent. An ignoratis, inquit, in Euangelio dixisse Dominum de me meique similibus: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit? Annunciaui ego vobis Christi voluntatem & iustitiam: vos me finxisse friuola dicere non formidâstis. Ergò vestra hac rebellione incidistis in pœnas contemptorum, & cum Adamo rei estis inobedientiæ. Certè meritas hodiè luetis pœnas. Hæc Episcopo dicente, certatìm omnes se humì prosternunt, pugnis pectora verberant, palàm fatentur culpam suam, cum multis lachrymis petunt à Deo veniam, eamque per Episcopum impetrare admodùm submissè contendunt. Ille verò ait ad eos: Dignos pœnitentiæ fructus facite, & Christum propitium vobis reddere conemini. Interìm tam impuræ transgressionis hæc mulcta esto, vt à sacrosancta Eucharistia vsque ad secundam Paschatis feriam abstineatis: vt quod improba admisit temeritas, pia quandoquè possit confessio abolere. Abeunt igitur cum multo rubore & mœrore, atque inter se quiritantur, quòd pro momentanea delectatione tam solenni die communione priuentur. Porrò Episcopus pastorali seueritate vtens, presbyteris omnibus præcepit, nè quem ex ijs, qui carnes comedissent, ad Eucharistiam sumendam admitterent. Volebat enim hac ratione eam insolentiam reprimere & coërcere, nè similia quandoquè attentarent. Sed eccè ipso Dominicæ resurrectionis sacro die, fidelibus ad percipiendam Eucharistiam accedentibus, quidam ex mundi huius sapientibus, vel potiùs insipientibus, cùm se reum sciret eius, quam diximus, transgressionis, nec tamen abstinere vellet à sacra communione, muliebrem habitum induit, sexumque fœmineum adeò mentitur, vt non aliud, quàm fœmina videretur. Vult hominum oculos fallere, sed omnia videntis Dei oculos fallere non potest. Vt pòst alijs insultare queat, quòd Episcopo obtemperantes, in tanta hominum frequentia se passi sint tanquàm ethnicos arceri à communione: accedit ad altare, non dijudicans corpus Domini, nec metuens Apostoli sententiam, eum qui indignè illud manducet, iudicium sibi manducare. Per id tempus in ecclesia, in qua isthuc accidit, quæque in beati Remigij honorem constructa est, vir reuerendissimus Fulco sacerdotio fungebatur. Is hominem non agnoscẽs, admittit eum ad altare, porrigit ei Eucharistiam: sed ille, diuina eum persequente vindicta, corruit: acerrimis viscerum doloribus cruciatur, spumasque cruentas ab ore eijciens, quod indignus sumpserat, cum multo sanguine, cunctis cernentibus, euomit. Accurrunt omnes, dolent vicem eius. (necdùm enim aliud, quàm fœminam credebãt) Fulco sacerdos propè exanimis aduolat, sciscitatur vndè venerit, quæ sit, qua causa tam horrendam patiatur calamitatem. Non enim frustrà id esse. Ille tandem collectis nonnihil viribus, fœmineo abiecto habitu, declarat quis sit. nec enim dolor sinebat eum diutiùs dissimulare. Tum verò ait ad eum venerabilis presbyter Fulco: Qua tu mente aut fronte ausus es tam inauditum designare facinus, vt sexu ementito, contra egregij Præsulis Godefridi præceptum, tremendis te ingerere sacramentis non dubitares? Non tu gehennæ æternos cruciatus & flammas inextinguibiles formidare debuisti? His atque alijs à sacerdote dictis, ille miser summo pudore affectus: Heu me infelicem, ait, qui diù instàr equi & muli per illicita diffluens, quicquid animo collibitum esset, impudenter admisi. Vndè tandem id consecutum est, quod Salomon ait: Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit. Itaque erecta ceruice, spreta antistitis salutari prohibitione, huc accessi: sed tandem vexatione dante intellectum auditui, re ipsa iam comperi, facienda esse, quæ iubet Episcopus. Christus enim per eum locutus est. Hæc vt audiuit populus circunstans, valdè horruit infandum scelus, laudauit Christi iudicia, abdita in lucem proferentis, Godefridum episcopum mirè extulit, exactiùs deindè iussa eius se facturum affirmauit. Hæc quidem dicta sint in terrorem illorum, qui spiritualium patrum iussa contemnere non verentur.

Gen. 3. — Inobedientia Adæ perijt humanũ genus. — Luc. 10. — Seueriter castigat inobedientẽ populum. — 1. Cor. 11. — Punitur diuinitùs Eucharistiam contra sancti viri prohibitionẽ sumens. — Prou. 18. — Esa. 28.

Vt

Vt precibus suis monachum apostatam ad monasterium reuerti coëgerit.
Cap. 13.

EXtra muros vrbis Ambianensis est monasterium sancti Dionysij. In illud tum ciues Ambianenses aurum, argentum, aliasque res suas comportârant, monachisque diligenter asseruandas commendârant. Sæuiebat enim per id tempus in vrbe seditio & bellum intestinum, & sicarij passim toto oppido vagabantur, magnum omnibus terrorem afferentes. Fuerat enim in vrbe turris excelsa, multis propugnaculis & mœnibus adeò munita, vt inexpugnabilis videretur. Eam Ludouicus Francorum rex & Godefridus episcopus, biennio ferè arctissimè obsessam, & tandèm fame ad deditionem adactam, funditùs euertendam curârant, nè prædas agerent, aut popularentur finitimas regiones. Erat autem in illo sancti Dionysij monasterio frater quidam, qui specie pietatis deceptus, cùm videret multas illic seruari ciuium opes, cogitabat longè præstabilius esse, eas distribuere egenis, captiuisque redimendis extruendisque ecclesijs accommodare. Quadam igitur nocte alijs dormientibus, ille tanquàm res præclaras moliturus non dormit, sed arrepta securi dissipat seras, quibus locus, in quo thesauri illi reconditi erant, claudebantur: tollit indè plurima, & mox è monasterio se subducit. Fratres ad nocturnas preces cõgregati, vident vnum è suis abesse, & cùm inueniri nõ posset, animaduertũt effractas fores loci, in quo deposita condebantur, simulque ablata permulta. Dolore igitur haud mediocri afficiuntur, tũ quòd frater fugisset, tum quòd cœnobij facultates minores essent, quàm vt possent restituere erepta. Iam enim fama rem diuulgârat, & is, cuius erant ablatæ res, eas repetebat. Itaque omni consilio destituti, ad miserorum asylum Godefridum Episcopum confugiunt, exponunt ei quid actum sit, & quibus in angustijs versentur: petunt ab eo consilium. Ille verò in promptu habebat, quid responderet. Monet eos, nè ea re immodicè perturbentur, sed orent pro fratre, vt ex lupo possit rursùs ouis fieri. Promittit se quoquè rogaturum pro illo Dominum, præstiturumque miseris eleemosynas: ità fore asseuerans, vt citò ille resipiscat. His dictis, monachi redeunt ad monasterium, episcopus incumbit in preces, offert sacrificium, orat pro fugitiuo fratre: deindè, vt fratres illos consoletur, ad monasterium venit. Necdùm autem medium emensus erat iter, cùm eccè occurrunt ei fratres admodùm gratulabundi, multasque ei gratias agentes, indicantesque reuersum monachum, qui aufugerat, ablataque omnia reportâsse. Ait autem episcopus: Planè donum Dei est, qui neminem vult perire. Non est hoc meriti nostri: non nobis igitur, non nobis, sed nomini eius detur gloria. Decæterò fratres confirmate in eum charitatem, vt possit perseuerare deincèps vsque in finem.

Turris Ambianensis vrbis euertitur.

Precib⁹ sancti episcopi resipiscit monachus fugitiuus.

2. Pet. 3.

Vt sanctimonialem quandam ad monasterium reuocârit.
Cap. 14.

APud Durlense oppidum, quod est in Ambianensi territorio, memoria seruatur beatissimi Archangeli Michaëlis, vbi etiam monasterium virginum est. Eius mater siue Præfecta, quandoquè in vesperam cœnandi tempus differens, sanctimonialem quandam iubet sibi cœnanti adstare. Erat illa religiosa & simplex, & iam tertiò inuiserat Hierosolymam, non sine multo & magno labore & dolore. Dicebantur de ea publicè & priuatìm sanè memorabilia, sed quæ nos hìc omittimus, nè forsan infirmis incredibilia videantur. Hanc, inquam, mater illa monasterij sibi iubet instàr ancillæ ad mensam tenere cereum, reuerenter obsequi, stare depressis luminibus, nec à loco se mouere, donèc ipsa surgat à mensa. Páret illa cumprimìs religiosè: sed interìm nescio qua culpa cereus ei décidit è manibus, & repentè totus ille locus tenebris horret. Tum illa matris indignationem valdè reformidans, humì se abijcit, veniamque eius culpæ petit. Iungunt suas preces etiam aliæ sorores. Sed illa vltra modum excandescens, surgit à mensa, frendet dentibus, nec aliter se gerit, quàm si exîsset è potestate, exclamat nequissimam illam feriendam anathemate, & è monasterio pellendam. Tandèm etiam eò prorumpit, vt pugnis calcibusque eam contundat, & in dies multis afficiat iniurijs, deniquè è monasterio exire compellat. Tum illa se confert ad Godefridum Episcopum Ambianensem, cum lachrymis exponit, quæ passa sit, &

Immodica cuiusdã Abbatissæ indignatio.

quam ob culpam, à matre monasterij. Audiens vir pius, magna tum commiseratione, tum admiratione afficitur. Nouerat enim simplicitatem eius. Hortatur vt æquo ferat animo, & interim se conferat in vicinas ædes honestæ matronæ Erenburgis. Deindè scribit matri monasterij, vt quamprimùm sine vllo vehiculo ad ipsum accedat. Ijs literis valdè illa consternata, nescit quò se vertat. Non dubitat, tam seuerum mandatum haud temerè à beato episcopo profectum. Tandèm videns se contra eius voluntatem reniti non posse, cum ingenti rubore cunctis inspectãtibus, pedibus suis Ambianos proficiscitur. Vbi ad episcopũ venit, primò eius se pedibus prouoluit: deindè aĩo exacerbata, in eum horrenda iactat conuicia, nec ore solùm, sed totius corporis gestu suam prodit insaniam. At episcopus nihil ea re motus, iubet eam sedatè se gerere. Ego hîc, inquit, Christi loco iudex tuus sum, & in ea, quæ perperàm gessisti, inqrere volo. Animã sororis, quam tibi commendaui, à te requiro. Illa nesciens quid responderet, ait se ignorare quid dicat: se nullã ex sororibus suis perdidisse. Tum Episcopus: Ego verò, inquit, à te repeto sororem illam, egregiæ existimationis virginem, quam non ità pridèm coëgisti tibi cœnanti ad mensam tenere cereum, & quòd è manibus is excidisset, eam post multas iniurias è monasterio exire compulisti. Fortasssis illa iam in desperationis lapsa barathrum, suam in fornicibus pudicitiam prostituit, & mali dæmonis ore absorpta, in cœno vitiorum volutatur. Quis te furor impulit, malesana, vt ob tantillam rem, animã Christi sanguine redemptam, in tartarum detruderes? Ad hæc cùm illa nihil responderet, episcopus cum multo fremitu, Surge, inquit, misera, & modis omnibus perquire sororem illam. Sed cùm illa se non moueret: Viuit Dominus, ait Episcopus: neque cibum neque potum capies, donèc ouem illam mihi restituas. Itaque adhibitis custodibus, discurrit illa per plateas ciuitatis, (audierat enim sanctimonialem eò venisse) sciscitatur num quis viderit eam, num cui, vbi latitet, compertum sit. Iam sole occumbente, cùm eam inuenire non posset, redit ad Episcopum, lachrymabunda accusat peccatum suum, petit veniam, spondet se requiem non daturam sibi, donèc sororem recuperet. Episcopus vidẽs illam labore & ieiunio admodùm defessam, accersit sanctimonialem, eamque reddit ei: dicit se quadam in eam vsum seueritate ea causa, vt posthàc cautiùs & moderatiùs se gerat. Deindè dimittit eam pacificè à se.

Eã egregiè castigat sanctus Episcopus.

Quàm abhorruerit à consortio flagitiosorum hominum.

Cap. 15.

IN quadam solennitate, hora vespertina à Clero deductus in ecclesiam honorificè, expletoque officio, itidèm indè reductus in domum suam, iussit omnibus ex more potum offerri. Aderat cum alijs etiam quidam è Clero, facie & nomine mihi non ignotus: sed prodere nomen eius nolo, nè ea re exacerbatus, seipso deterior fiat. Erat is ex illorum grege, quos suprà diximus impuro cõiugio pollutos, quibuscum multum beato Episcopo negocij fuit, vt corrigerentur. Ausus fuit ille arripere pateram, ex qua bibere episcopus solebat, & cùm vinum in illam infudisset, irridiculè illud epotare. Aduertit hoc episcopus, sed nè in tanta solennitate iniuriam suam temerè vltus videretur, continuit sese. Postquàm autem discesserunt omnes, accito Nicolao dispensatore suo: Quid ità, inquit, pateram meam in sterquilinium abijcere voluïsti? An ignoras nihil esse luci cum tenebris commercij? Territus valdè œconomus, affirmat se pateram tuto loco condidisse. At Episcopus: Abi, inquit, & eam vende iusto precio, illudque in Christi pauperes erogato. Fecitque sic œconomus. Aduertit hinc lector, quantoperè vir beatus id exequi conatus sit, quod Apostolus docet, nec cibum sumendum esse cum fratre, qui fornicator aut auarus sit. Ità ille sese ab omni contaminatione seruabat immunem: dignus sanè quem & veneremur, & imitemur, vt nos suis meritis quandoquè eò pertrahat, vbi iam felicissimè regnat ipse cum Christo.

En vt horruerit homines impuros.
1. Cor. 5.

Vt aquam bibens, vinum bibere visus sit. *Cap.* 16.

QVandò ei frequentes ad mensam aderant è Clero, vel viri nobiles ac milites, scypho argenteo aqua ei proponebatur. Is scyphus artificis industria ità fabrefactus & politus erat, vt conuiuæ putarent vino impletum. Erat autem etiam ligneus scyphus ei appositus, vino plenus: quem, vt ampliùs cruciaretur, diutissimè solebat intueri, sed nihil indè bibens, sua manu pauperibus eum porrigebat. Id verò ità faciebat, vt quoàd fieri posset, omnes laterèt. Inter edendum autẽ cùm

Raræ abstinentiæ exemplum.

diuersa

diuersa fercula in eius mēsam inferrētur, ipse arborū fructibus vel herbis, idq; parcè, vescebatur. Hęc enim illum tota vita sua lautitijs omnibus antepoſuiſſe, certò conſtat.

Vt nunquàm cibo vllo vel potu ad ſatietatem ſe expleuerit.
Cap. 17.

EX diſcipulo eius Reingero monacho, viro inprimìs veraci, didici rem notatu dignam, nunquàm illum vlla vel eſca vel potione ità ſe exatiâſſe, quin ſemper magna ſe fame affectum ſentiret. Tam ille abſtinentiæ & ſobrietatis cultor fuit egregius. Sic edit, vt ſemper eſuriat.

De eius vigilijs. *Cap.* 18.

DE multis eius vigilijs quid me dicere attinet, quādò eæ cum inedia maximam habent coniunctionem & familiaritatem? Poſt expletas Matutinas preces, ſiue nocturnas vigilias, cùm alij recederent, ille in eccleſia ſolus permanebat, & veſtem atq; calceamenta deponens, genibus flexis, quod ſupererat noctis, precibus tranſigebat. Creberrimè quoquè tum inuiſere ſolebat loca ſacra, vno tantùm puero contentus, & nudis pedibus ingrediēs. Deindè conferebat ſe ad leproſorum domicilia, & pia ſolicitudine ad ſingulos lectos accedens, lurida & prurientia membra ſuis contrectabat manibus, atque exoſculabatur, ſignumque ſalutare non ſine illorum leuamento eis imprimebat: Audiebat etiam illorum confeſſiones, & Euchariſtiam porrigebat, cæteraque humanitatis officia ſubmiſsè exhibebat. & nè à quoquam depræhendi poſſet, clàm domum redibat, pannis obſitus. Prolixæ vigiliæ. Ecce rē admirandam.

De eius viſione horrenda. *Cap.* 19.

CVm autem nocte quadam his eſſet ſtudijs occupatus, & coram reliquijs beati Firmini martyris ſe lachrymabundus proſtrauiſſet, pro peccatis ſubditorū ſuorum deprecaturus, graui preſſus ſomno, vel potiùs mētis exceſſum patiens, vidit ſe extra vrbem poſitum in via illa, quę ducit ad beati Acioli martyris ędem: atque eccè ad Auſtrum cernit rhedam equoſque ferventes, & innumerabilem turbam equitum, ſulphureas flammas vomentium, mireque tumultuantium: diuerſorum quoquè armorum ſtrepitum audit, ſcutorum, galearum, thoracum, haſtarumq; ignearum. Porrò omnes illos adſpicit pręcipites vrbis excidio imminere, quorum tantus erat fragor & ſtrepitus, vt illo putaret orbem terrarum concuti & cōmoueri. Mox ergò fide certiſſima opponit ſignum Crucis tam horrēdæ viſioni. Cùm autem multùm horreret vrbis euerſionem, ſubitò quendam videt adſtare ſibi heroica forma virum, pontificalibus indutum, annulum aureum palmamq; manibus vibrantem, coronam è roſis atq; lilijs, cui Dominicæ Crucis ſignum pręclarè inſertum eſſet, in capite geſtantem. Volenti verò ad eius pedes ſe ſternere, & quis eſſet percontari, ille ait: Vide nè feceris Godefride ſacerdos. Ego ſum Firminus, huius vrbis primus Epiſcopus & martyr, qui etiam pro viribus ei excidendæ auxilium ferre paratus ſum. Sciſcitanti aūt Godefrido, quam ob cauſam tanta ira Dei vrbi impendêret, dixit martyr: Peccata plebis tuæ nimiùm increuerunt. Tu igitur ea, quæ vidiſti & audîſti, libera voce denuncies: argue, increpa, obſecra, inſta opportunè, importunè, mecumq; pariter Chriſti clementiam deprecare, vt auertat furorem ſuum à populo. His alijsq; multis ab Epiſcopo & martyre dictis, illo abeunte in cęlos, Godefridus redit ad ſe, & nè qs ſomnio illuſum exiſtimare poſſet, veſtis eius adeò lachrymis infuſa fuit, vt in humum defluerent. Indè Dominico die ad populum concionatus eſt, hortans ad agendam pœnitentiam, denunciansq; vrbi imminentem grauiſſimam prępotētis Dei iram. Etsì aūt multa tum dixit, quæ meritò eos mouere debuiſſent, at illi tamen deteriores effecti, verba eius non alio quàm deliramētorum habuêre loco, pariterq; exclamârunt eum non nisì nęnijs & infinitis quęſtionibus occupari. Eccè aūt pridiè eius diei, quo beati Apoſtoli Bartholomęi ſolēnes ferias celebraturi erant, nubes denſiſſima totam obſedit vrbem, lucem oēm in noctis tenebras commutās: moxq; indè erumpēs ignis, immēſos frugū aceruos paſsìm in agris corripuit, & momēto tēporis abſumpſit: flanteq; vento vehementiſſimo in oppidū inuaſit, & lapideas haud ſecùs atquè ligneas depaſcens ædes, tanta vi bacchatus eſt, vt nemo ad ſedandas & extinguendas flammas propiùs accedere auderet. Omnia igitur terribili illo incendio depopulante, nihil relictum eſt, præter ædem beati Firmini martyris, & domum Godefridi Epiſcopi, & pauperum quorundam caſas: & quod propè incredibile videri poſſit, diuerſorum anima- Viſio terribilis. 2. Tim. 4. Denunciat ſuis imminētem Dei irā, ſed illi cōtemnūt. Ambianorum vrbem incendium vaſtat.

animalium pelles in flumen depressæ, contra aquarum naturam indè semiustæ extrahebantur. Visæ sunt etiam aues quædam coruis non absimiles, macie confectę, & inprimis horridæ atque deformes, volitare per vrbem, ignem rostris suis circunferentes. Vndè etiam fama increbuit, flammis tartareis oppidum conflagrâsse. Ità ergò eius vrbis gloria in magnam versa est acerbitatem, quæque finitimorum & etiam remotorum rebus vastandis inhiârat, ceruicemque erexerat, nunc CHRISTO vindice sedet in mœrore.

Vt citò aduolârit ad vrbem flammis exustam.

Cap. 20.

PEr id tempus Godefridus Episcopus, occupatus visitanda diœcesi sua, in Pontinorum solo morabatur. Vbi autem didicit oppidum conflagrâsse, ocyùs aduenit: cernensque omnia in fauillas redacta, obortis lachrymis, (neq; enim eas negare potuit etiam ingratis) O filioli, inquit, oportuit quidem dictis parére meis, & pœnitentiæ lamentis placare Dominum. At nunc iusta Dei flagella æquis ferte animis, & vel serò mores corrigite. Quod si feceritis, polliceor vobis Christum pro sua clementia cumulaturum vos beneficijs suis, & posteriores res vestras prioribus iucundiores feliciores que fore. Promittunt illi se dictis eius obtemperaturos. Itaque nondùm exacto biennio, tanta rerum necessariarum copia extitit, vt, quemadmodùm prædixerat vir Dei, calamitas omnis superioris temporis obliuioni daretur. Huius rei vsque in præsens fama celebris in ea vrbe perseuérat, matresque suis referunt liberis Godefridum Episcopum prophetico spiritu claruisse.

Consolatur populũ, ea clade afflictũ, prophetico spiritu.

Vt obitum suum præuiderit, & quæ dederit monasterio S. Quintini.

Cap. 21.

INtelligens vir Dei dissolutionem corporis sui imminere, tanto studiosiùs in opera misericordiæ incumbebat, quanto ijs celeriùs eam se impetraturum certiùs confidebat. Inter alia igitur, quę ecclesijs, pauperibus, viduis, orphanis elargitus est, (quę cùm sint innumera, ijs commemorandis lectorem tædio afficere nolumus) monasterio S. Quintini martyris, in quo monachus vixerat, calicē aureum dedit, itemq; permulta alia, & altare, atq; etiam quæ facerent ad luminaria tēpli fouenda, & vndè eo die, quo decessisset è vita, cura thesaurarij cibus & potus fratribus in refectorio, itemque pauperibus liberaliter ministraretur. Quod quidem hodieque illic fit. Fecerunt hoc etiam alij complures sancti, vt etiam commemoratio decesśus eorum non vacet à misericordiæ officijs & operibus.

Largitur multa ecclesijs &c.

Vt decessum suum antè prædixerit Iohanni Episcopo.

Cap. 22.

PRofectus aliquandò est ad Iohannem Morinorum Episcopum, vt cum eo spiritalia misceret colloquia, & de statu pręsentis Ecclesiæ cōferret. Erat enim Episcopus ille magnæ authoritatis, cuius etiam suprà mentio habita est. Cumque multa coram fratribus locuti essent, Iohannes Episcopus flens largiter: O Godefride Episcope, inquit, pro peccatis meis offer Domino sacrificium, nec desis, modò id fieri possit, curando funeri meo. At contrà Godefridus Episcopus ad pedes eius se aduoluens, cum multo gemitu ait: Ego verò, pater beatissime, prior hinc migraturus sum, lætusq; ante te humanæ conditionis debitum persoluam. Tu igitur mihi, quæso, negare noli, quod à me petijsti. Ea beati viri verba omnibus lachrymas expresśêre, quòd scirent nec verbulum ab eius ore temerè proficisci. Et vt perspicuum foret, non vanos fuisse hos eius sermones, quindecim annis ante Iohannem Episcopum excessit è vita. Hæc nos habemus ab ore Heriberti & Vulterij, eius ciuitatis Archidiaconorum, qui ijs interfuêre.

Prophetia eius.

Vt multis afflictus malis, Christum rogârit, nè in ea regione moreretur.

Cap. 23.

RVrsùs autem aduersùs eum maleuolorum & inuidorũ conuicia & maledicta, versutæq; machinationes extitêre, ità vt tutus ei in illa regione nullus esset relictus locus. Rursùs ergò meditatur fugam, rursùs latebras inquirit: rursùs iuuat adire montes Carthusiæ, is enim locus eius animo maximè sedebat.

Multis vir Dei iniurijs afficitur.

Nam

Nam de quodam Carthusiæ fratre præclarum quiddam & memorabile referre solebat, quòd toto triēnio nunquàm quacunq; pressus necessitate, manu verenda attingere voluërit: adeò castitatis fuit eximius cultor. Et eò sanè quamprimùm aduolâsset Godefridus, nisi vitæ finis iam propinquâsset. Adeò enim multis erat angoribus cōfectus & obrutus, vt vitæ quoquè tæderet: adeò supra vires affligebatur & discruciabatur, vt crebrò rogârit Dominum, nè ipsum sineret in ea regione mori. Quod etiam præstitit ei Dominus.

Vt Suessiones venerit. Cap. 24.

PEtere tum volebat, nescio qua causa, Rhemorū vrbem, locuturus cum Radulpho Archiepiscopo, qui Viridis cognomen obtinuit. Præerat autem tum monasterio sanctorū Crispini & Crispiniani, quod apud Suessiones est, Odo Abbas venerabilis, totius religionis & honestatis pręcipuus cultor, qui illud monasterium à fundamentis instaurauit, & disciplina monastica egregiè illustrauit. Is vbi ipsis ferijs horum martyrum audiuit Godefridum Episcopum per Suessiones habere iter, mittit seruos suos, vt obseruent aduentantem illum, cogantq; ad martyrum solennitatem venire. Abeunt illi, venit Episcopus via publica sub horam tertiam, deducitur ab illis ad monasterium, ab Abbate Odone honorificè excipitur, celebritatem illam multa animi exultatione illic peragt. Sed quia iam Christus eius virtutes, quibus præclarè ornatus erat, cælesti remuneratione afficere volebat, placuit ei illo in loco vitæ eius finem imponere. Odo Abbas SS. Crispini & Crispiniani honorificè excipit eum.

Vt febre correptus, ex itinere coactus sit ad monasterium redire, ibique obiërit. Cap. 25.

PRoxima nocte cùm beata membra dedisset quieti, febricula pulsari cœpit. Manè apud beatorum martyrum Crispini & Crispiniani corpora humì prostratus, preces fudit: indè se dat itineri, & iam ad tria plùs minùs milliaria progressus, morbo inualescente, dicit comitibus itineris, se non posse vltrà procedere: redeundum esse ad monasterium martyrum. Lachrymantur omnes, aiunt eum non rectè sentire: debere illic paulispèr quiescere, ciboque se reficere. At ille sentiens se viribus destitui, Nequaquàm, ait, filioli, quod vos vultis, fieri potest. Superiori enim nocte cùm me in lectulo collocâssem, vidēre mihi visus sum à quatuor heroibus, cādidissimis stolis indutis, in lectica me in quoddam oratorium deferri, molaremque lapidem, cunctis spectantibus multumque mœrentibus, mihi imponi. Tum verò omnes summo animi dolore exclamârunt: Domini voluntas fiat. Habebat autem in comitatu suo quendam egregiæ indolis iuuenem Nicolaum, monachum Cluniacēsem. Is celeriter præcessit ad patrem suum Henricum, olìm strenuum militem, tunc monachum sanctorum Crispini & Crispiniani, & villæ procuratorem fidelissimum, miræ simplicitatis & innocentiæ virum: indicat ei aduentare Godefridum Episcopum, præ debilitate iter susceptum conficere non valentem. Confestim ille accurrit, excipit eo, quo par erat, honore Episcopum, gratias immensas agens Deo, quòd talem tantumque mereretur habere hospitem. Triduò verò illic hæsit Episcopus, & in dies deteriùs habere se sensit. Id vbì cognouit Odo Abbas venerabilis, adiunctis socijs, festinus venit ad eum, crebriusque exosculatum naui reuerenter imponit, & ad monasterium aduehendum curat, non mediocriter interim dolens. Ille verò tanto attentiùs precibus & lachrymis insistebat, quanto certiùs ad finem se tendere experiebatur. Adueniente hora, qua migraturus erat, Eucharistiam de manu Lysiardi Suessionensis Episcopi accepit, fratribusque benedicens atque etiam valedicens, orat vt in domo, quam Capitularem vocant, corpus ipsius sepeliant. Deindè extensis manibus, & sublatis in cęlum oculis, spiritū reddit creatori. Facies eius niueo roseoque colore perfusa, iucundum cernentibus spectaculū præbuit. Diceres suauiter dormire, nō vita functum, Episcopum. Decessit sexto Idus Nouembris. Lysiardus Suessionum pręsul nitebatur corpus eius in beatorum Geruasij & Protasij cathedralem ecclesiam transferre, sed non permisit Abbas Odo, neque Theulphus prior, qui non diù pòst ei in regimine successit: sed neque monasterij fratres. Iustum etiam erat, vt locum, quem pro amore beatorum martyrum Crispini & Crispiniani pio affectu, dum vixit, semper excoluërat, etiam corporis sui præsentia ornaret. Ea de re scri-

Visio eius.

Lysiardus Suessionēs. Episcopus.

Obitus S. Godefridi.

* Iessenus. Gosleenus, vel Iessenus Episcopus Suessionẽ.

scripsit carmina quędam Bernardus Decanus Suessionensis: scripsit & * Goslenus prius Bituricensis Archidiaconus, & magister Parisiensis celeberrimus, nunc verò Suessionum Episcopus, pater patriæ iurè vocandus, multorum fundator cœnobiorum, hostis vitiorum, & castitatis cultor præcipuus. Eius versus sic habent:

Gloria pontificum, Cleri decus, ac monachorum
Forma, gregis dux, exemplar morum Godefridus,
Hîc iacet, astra petens octaua luce Nouembris.

Hoc epitaphium saxo monumenti eius incisum est, vbì etiã effigies eius sanè quàm elegans cernitur. Multi quoquè alij doctissimi viri pręclarè de illo scripsêre.

De exequijs eius, & insigni miraculo. Cap. 26.

Clarabaldus Syluanectẽsis Episcopus.

POstquàm tristis rumor eum è vita decessisse percrebuit, infinita hominũ multitudo ad eius exequias confluxit. Ijs verò interfuêre etiam Lysiardus Suessionum, & Clarabaldus Syluanectẽsium, antistites, Abbas Odo, Radulphus S. Medardi pater, multique alij monasteriorum rectores: quos equidem sentio non absque diuino instinctu è locis tam diuersis tam celeriter eò aduenire potuisse. Populus autem visendi cupidus, scalam quandam, quæ à solo vsque ad tigna vasta quadam mole pertingere videbatur, occupauit: quæ cùm tantum pondus ferre nõ posset, à summo vsque deorsùm scissa est, & tum sua, tum populi ruina & clamore tantum excitauit fragorem, vt omnes putarent templum funditùs corruisse. Mox ingenti dolore afficiuntur omnes, quòd putarent eos, qui de scala deciderãt, viros, fœminas, pueros, mulieres vterum gestantes planè extinctos. Sed vt cunctis innotesceret, cuius meriti esset is, ad cuius exequias conuenerant, nullum alicuius læsionis vestigium in eis repertum est. Matrona quædam, vxor Ingelramni prædiuitis ciuis Suessionensis, Christo valdè chara, orationibus & eleemosynis perpetìm vacans, cùm esset grauida, cerneretque ciues lachrymantes: Quid ità, inquit, consternati estis ô ciues? En prorsùs incolumes sumus. En virtutem martyrum Crispini & Crispiniani, meritumque Godefridi præsulis iam experti sumus. Alius quidam, qui cæteris altiùs corruërat, planeque membris omnibus contritus putabatur, subuculam, femoralia, caligas, aliasque vestes suas omnibus discissas ostendẽs, nihil se mali passum re ipsa declarauit, cunctis stupentibus à loco illo exiliens sanus. Huius rei tot hodieque testes extant, quot tum spectatores interfuêre. Luctus igitur repentè in gaudium mutatur, Godefridi nomen & meritum ab omnibus in cælum tollitur. Indè tumulatum est sacrũ beati viri corpus, quod, teste Christo, ab ipso matris vtero ab omni pollutionis labe immune comperimus.

Præclarum sanè miraculum.

S. Godefridus perpetuò mansit virgo.

De quodam presbytero liberato. Cap. 27.

SAcerdos quidam apud Suessiones degens, ab Episcopo Lysiardo, nescio quam ob causam adeò infestabatur, vt è tota ferè prouincia exturbaretur. In magnas igitur angustias coniectus, nec vllam euadendi viam reperiens, venit ad Robertum presbyterum, natione Normannum, exponit ei quid patiatur ab Episcopo, petit consilium. Abi, inquit ille, ad beatorum Crispini & Crispiniani martyrum ecclesiam, prosternere coram monumento illustris pręsulis Godefridi, nec dubites te exauditum iri. Ego quoq; vnà tecum ibo. Eunt igitur, & cum multa deuotione lachrymabundi, diù in preces incumbunt. Ijs finitis recedunt, & sacerdos deincèps vixit securus. Excessit è viuis pijssimus Ambianensium pastor Godefridus, vtì iam antè diximus, sexto Idus Nouembris, hora diei nona, anno sacerdotij sui vndecimo, ætatis quinquagesimo, regnante Ludouico, Philippi Francorum regis filio, anno regni eius decimooctauo: incarnati autem Verbi millesimo centesimo decimooctauo. Porrò anno Christi millesimo centesimo tricesimooctauo, Nonis Aprilis translatum est venerabile corpus Deo digni præsulis Godefridi à * Gosleno Suessionum Episcopo, & ante summam aram sub testudine honorificè reconditum: vbì etiam Christus vota supplicum exaudit: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

* Iesleno

DE

DE SANCTO VRSINO PRIMO EPISCOPO BITVRICENSI ET CONFESSORE:

Ex Gregorio Turonensi, De Gloria Confessorum, Cap. 80.

BITVRIGA vrbs primùm à sancto Vrsino, qui à discipulis Apostolorum Episcopus ordinatus, in Gallias destinatus est, verbum salutis accepit, atque Ecclesiam Biturigensem primùm instituit, rexitque. qui migrans à seculo, in campo inter reliqua sepulcra populorum sepulturę locatus est. Non enim adhuc populus ille intelligebat sacerdotes Domini venerari, eisque reuerentiam debitam exhibere. Vndè factum est, vt increscente terra, plantata desupèr vinea, omnem memoriam de primo vrbis sacerdote conuelleret, & vsq; ad tempus illud, quo Probianus Episcopus vrbis eius est subrogatus, nullus de eo sermo haberetur. Nouēbris 9. S. Vrsinus primus Biturigū Episcopus. Probianus Episcopus Bituricēsis.

Fuit autem quidam Augustus nomine, de domo Desiderati quondàm Episcopi: cuius manus ac pedes ità contracti erant, vt non aliter nisì de geniculis atque cubitis sustentaretur, si aliquò processurus vellet incedere. Is, inspirante Deo, de eleemosynis deuotorum, apud Brias vicum in honore sancti ac beatissimi Martini antistitis, oratorium ædificauit: cuius cùm in ipsum reliquias detulisset, statìm directis mēbris sanus effectus est. Deindè collectis secum paucis monachis, sub regula monasterij degens, semper orationi vacabat. Vndè factum est, vt in sequenti accersitus ab Episcopo, Abbas ordinaretur in basilica sancti Symphoriani, quā memoratus pontifex fabricauerat ante conspectum muri Biturigi. Nec tamen monachos, quos priùs congregauerat, relinquens, sed instituens eis Prępositum, ipse vtrasque cellulas gubernabat. Deniquè cùm apud hanc basilicam moraretur, apparuit ei sanctus Vrsinus per visum noctis, dicens: Defossa humo, require corpusculum meum. Ego enim sum Vrsinus, huius vrbis primus Episcopus. Qui ait: Quò ibo, aut vbì quæram sepulcrum tuum, cùm ignorem locum, vbì sis positus? At ille apprehendens eius manum, duxit ad locum, & ait: Sub harum vitium radicibus corpus meum habetur. Item Desideratus.

Expergefactus Abbas, narrauit hæc sacerdoti suo: sed ille paruipendens quæ à presbytero dicebantur, nullum inquirendi studium posuit. Intereà beatus Germanus Parisiacæ vrbis Episcopus adfuit, susceptusque ab Episcopo, post cœnam domùs Ecclesiasticæ, cùm se sopori dedisset, apparuit vtrique per visum, Episcopo simul scilicet & Abbati: duxitque eos ad locum sepulcri, deprecans vt auferrent eum à loco illo. Expergefacti, simul ad vigilias conueniunt in ipsam sancti Symphoriani basilicam: explicitisque officijs matutinis, refert Episcopus Abbati, quæ viderat, confessusque est & ipse vidisse similiter. Igitur insequenti nocte accedentes illuc cum vno tantùm clerico, qui cereum ferret, venerunt ad indicatum locum: cumq; fodientes vsque in profundum, sepulcrum reperiunt. Quo detecto, amotoque opertorio, viderunt sanctum corpus tanquàm dormientis hominis nulla putredine resolutum. Quod admirantes, & iterùm componentes, indicârunt Episcopo data die, quæ viderant. Tunc illi, conuocatis Abbatibus & Clero, cum honore atque psallentio leuauerunt beatum sepulcrum: & quia vectes illi, quibus ferebatur, valdè longi erant, cùm venissent ad porticum, non poterant deflecti in ingressu eius, vt ad ostium ædis sine labore accederent. Tunc beatus Germanus eleuata voce, ait: Sancte Dei sacerdos, si voluntas tua est in hanc basilicam ingredi, sentiamus leuamen adiutorij tui. & statìm amisso pondere, ità in summa leuitate factus est sarcophagus, vt relictis vectibus, pauci manibus ferrent, quem vsque ad locum illum multi detulerant. Et sic celebratis Missis, gaudente populo, iuxta altare sepelitur, multis se deincèps virtutibus manifestans. Sacerdoti, id est, Episcopo. Illustre in primis miraculum. sepulcrum, pro, sarcophago

IN SANCTVM MARTYREM THEODORVM, ORATIO D. GREGORII NYSSENI

Episcopi, Petro Francisco Zino Veronensi interprete.

Nouēbris 9.

Iam olim frequentes conuentus ad templa in ferijs Sanctorum.

VOS, Christi gens, grex sancte, regale sacerdotium, qui ex omnibus vrbis agrique locis confluxistis, vndenàm accepto profectionis signo tam facilè adducti estis, vt ad sacrū hunc locum frequentes conueniretis? Quis huius itineris officiosam ac promptam vobis necessitatē imposuit? prȩsertìm cùm hyemis tempestas sit, quo quidem tempore & bella quiescunt, & omnia milites arma deponunt, & ad fumum nautæ gubernacula reclināt, & agricolæ boues aratores in stabulo quiescentes alunt?

Ex militaribus profectò recensionibus tuba cecinit sanctus martyr, multosq; diuersis è patrijs ad propriam quietis sedem & domum conuocauit, non ad bellicam in uitās expeditionem, sed ad dulcissimam Christianisque maximè conuenientem pacem. Hic enim, vt credimus, & anno superiore barbarorum tempestatem sedauit, & horribile immanium Scytharum bellum compressit, grauem ipsis, qui iam iamque appropinquare videbantur, terrorem incutiens, non galea cristata, nec benè exacuto & ad solem fulgente gladio, sed malorum expultrice omnipotentique Cruce Christi, pro quo etiam ipse mortem oppetens, hanc sibi gloriam comparauit.

Vide quid possint Sancti.

Quæso autem vos, qui puræ huius celebritatis ministri estis, & martyrum studiosi, vt attentos mihi præbētes animos, consideretis, quantum lucri iustus hic fecerit, quantaq; præmia sit in hoc, inquam, mundo & apud nos assecutus. Eorum enim prȩmiorum, quæ non cernuntur, magnitudinem animo complecti nullus potest. Cumque pietatis fructum cognoueritis, illorum, qui sic honorati sunt, mentem imitemini, eaque munera concupiscatis, quæ Christus certantibus pro cuiusque dignitate distribuit. Ac, si videtur, dum à futuris illis bonis, quæ iustis hominibus, donèc humanæ vitæ iudex adueniat, spes bona conseruat, perfruendis seiuncti sumus, quàm prȩclarus & magnificus sit præsens sanctorum status & conditio, consideremus.

Animus enim ad proprias reuersus sedes, & corpore vacans, cum suî similibus viuit: Corpus autem castum & inuiolatum eius instrumentum, nullis proprijs affectionibus hospitis quondàm sui immortalitatem lȩdens, multo cum honore obseruantiaq; contectum prȩclarè iacet, & veluti thesaurus quidam admodùm preciosus, in tempus regenerationis conseruatur. Et quanuìs ex eádem, ex qua cȩtera corpora, naturæ materia constet, nulla tamen ratione cum illis est comparandum. Aliorum enim reliquiæ vulgò detestabiles sunt, nullusque volens ad eorum tumulos accedit. Quòd si dum aperiuntur, in eos casu quispiam incurrat, coniectisque oculis deformitatem intùs iacentium adspiciat, magna oppletus molestia, & humanæ conditionis miseriam deplorans, prætercurrit. At si in locum similem huic, ad quem vos hodiè conuenistis, vbì iusti memoria sanctique reliquiæ sint, accedat, primùm quidem operum, quæ cernit, magnificentia recreatur. Videt enim ædem, vt Dei templum, structuræ tum amplitudine, tum pulchritudine splendidè exædificatum & exornatum, vbì & faber lignum ad animalium effigiem conformauit, & lapicida marmor ad argenti lȩuitatem expoliuit, & pictor artis suæ flores in imaginibus exprimens, res martyris prȩclarè gestas, labores, cruciatus, immanes tyrannorum adspectus, impetus, ardentem illam & flammas euomentem fornacem, beatissimum athletæ finem, Christique certamini prȩsidentis, ac prȩmia dantis humanæ formam imaginis: hȩc, inquam, nobis tanquàm in libro loquente artificiosè describens, martyris certamina sapienter exposuit, & instàr prati nitidum templum illustrauit. Nouit enim etiam pictura tacens in pariete loqui, & vtilitatis plurimum afferre. Quinetiam lapillorum compositor, pauimētum, quod pedibus teritur, arte atque emblemate vermiculatum, historia dignum effecit.

Corpora sanctorum, thesaurus preciosus.

Obserua tēplorū amplitudinem &c.

Vsus sacrarum imaginum antiquissimus.

Vtilitas earum.

Contactus reliquiarū.

Quamobrèm his artis operibus sensibus obnoxijs oculos oblectantes, cupiunt loculo reliquas corporis partes admouere. Etenim ipso contactu sanctimoniam credunt & chari-

charitatem excitari. Si quis autem puluerem in ipsa loculi superficie, vbi corpus martyris requiescit, inhærentē præbeat, pro ingenti munere accipiunt, & terram tanquàm rem preciosissimam reponunt. Nam si cui fortè facultas detur, vt ipsas reliquias attingat, id verò eiusmodi censetur donum, vt supremo voto nihil maius optari posse videatur. Hoc qui experti sunt, nôrunt, quique eo tenentur desiderio. Ipsum enim corpus perindè, acsi * visura florensque esset, amplectuntur & deosculantur, oculis, ore, auribus, omnibus deniquè sensibus adhærent, lachrymasque pietatis & affectionis indices effundunt, martyrique vt omnibus partibus integro ac vigenti supplicant, vt pro se apud Deum legationis munere fungatur: Vti Dei ministrum appellant, qui, quandò vult, inuocatus munera impetret. Ex his omnibus pius populus discit, quàm preciosa sit in cōspectu Domini mors sanctorum eius. Etenim licèt ex eádem massa conflata concretaq; sint omnia hominum corpora, ea tamen, quæ simpliciter intereunt, temerè proiecta iacent: quæ verò martyrij gratiam obtinuerunt, sic amabilia iucundaque sunt, & omniū studijs certatim complectenda, vt in pręsentia declarauimus. Ex his ergò, quæ videmus, ea credimus, quæ non cernuntur: & ex his, quæ experimur in hac vita, speramus ea, quæ futura promittuntur in altera. Sunt enim multi, qui in ventre, inaniq; gloria, & caducis atque fragilibus rebus cumulandis summum bonum collocantes, quid futurum sit, negligunt, atque huius vitæ fine putant omnia terminari.

Nota de puluere.
De reliquijs
* viuum, legendū censeo.
Psal. 115.

Sed tu, qui sapiens es, ex paruis magna conijcito, ex adumbratis vera & solida cogitato. Quis ex ijs, qui apud homines fuerunt excellentissimi, huiusmodi monumentis celebratur? Quis eorum Imperatorum, qui munitissimas vrbes expugnârunt, qui gentes innumerabiles subegerunt, ità decantatus est, vt miles hic pauper, qui nupèr erat in militiam asscitus, quem Paulus armauit, quem Angeli ad certamen vnxerunt, quem victorem Christus coronauit? Verùm quia dicēdo ad martyris pugnas appropinquauimus, agè singularem de ipso sermonem instituamus. gratum est enim cuique, quod ipsi proprium est.

Gloria martyrum etiā in hac vita q̄ illustris.

Patria fuit viro generoso ea regio, quæ vergit ad orientem solem. Nobilis enim & hic, quemadmodùm Iob, inter eos, qui ad solis ortum habitant. Quarè cùm eandem haberet patriam, eosdem etiam mores imitatus est. Nunc autem patria est illi orbis terrarum. Omnis enim martyr, eius regionis, quę sub sole habitatur, ciuis censetur. Indè ad militiam profectus, cum propria cohorte in hanc regionem se contulit. Hîc enim milites ab ipsis imperatoribus iussi fuerant hyemare. Sed aliud, non ex barbarorum impetu, sed ex lege & decreto impio satanæ suscitatum est bellum. Omnes enim Christiani nefaria sententia condemnati, ad supplicium ducebantur. Tunc igitur, tunc hic ter beatus, pietate insignis, & fidem in Christum sic vbiquè circunferens, vt tantùm non in fronte confessionem inscriptam gereret, non ampliùs tyronis, aut nupèr delecti militis robur præ se tulit, neque se rei militaris imperitum, aut pugnæ ignarum exhibuit: sed generosos ac strenuos spiritus ad subeunda pericula sumens, haudquaquàm demisit animum, aut hæsitauit, aut vllam in loquendo timoris suspicionem præbuit. Nam cùm improbi illi iudices, Dux & Centurio in idem, vt olìm Herodes & Pilatus, conspirantes consedissent, † cruciq; affixi seruum in eiusmodi iudicium, quo Dominus quondàm eius circunuentus fuerat, arcessissent: Dic nobis, inquiunt, vndè tibi tantum audaciæ & confidentiæ ingenitum sit, vt regias leges despicias, neque mandata domini contremiscens venerêre, & eorum, qui rerum potiuntur, decreta colas & obserues? Hi nanq; tunc in Maximini regia principem locum obtinebant.

S. Theodori patria.
Iob. 1.
Sistitur ad tribunal.

Quibus ille constanti vultu menteque intrepida opportunè respondit: Ego, inquiēs, deos ignoro, qui reuerà nulli sunt. Vos autem impostores dęmonas, Dei nomine cohonestantes, aberratis. Mihi quidem Deus est Christus, qui Dei filius est vnigenitus. Quamobrèm me religionem ac fidem ipsius confitentem, & vulnerator feriat, & percussor cædat, & combustor mihi flammam admoueat, & qui vocibus meis offenditur, linguam excindat. Corpus enim in singulis partibus procreatori suo patientiam & tolerantiam debet. His rationibus victi sunt Tyranni, nec primum strenui militis impetum sustinuerunt, cùm adolescentē ad subeunda tormenta promptum & alacrem cernerent, mortemq; tanquàm dulce aliquod poculum haurire cupientem.

Constans martyris vox.
Egregia sententia.

Dum igitur parumpèr hęsitant illi, & quid facto opùs sit, inter se consultant, quidam ex ea legione, qui facundior & astutior esse putabatur, martyris responsionem eludens,

Est'ne, inquit, ô Theodore, filius Deo tuo? & generat ille, quemadmodùm homines, cum perturbatione? Nullam in generando (respondit) nouit perturbationem Deus meus. Ex quo & filium ego confiteor, & generationem DEO conuenientem intelligo. Te verò, ô rationis expers, atque infans, nónne pudet? nónne rubore suffunderis, Deum etiam fœminam asserens, qui ipsam quidem vt filiorum genitricem, & instàr leporum aut suum fœcundam dęmonem, facilè tum vterum gerentem, tum parientem colas? Sic igitur sancto duplicem in idolorum cultorem irrisionem retorquenti, Tyranni ad speciem humanitatis, Modicum, inquiunt, temporis spatium ad considerandum furenti concedatur. Fortassè interìm deposita insania resipiscet, & ad meliorem frugem se recipiet. Insaniam enim, dementes sapientiam appellabant: stuporem autem & furorem, pietatem & religionem. Quemadmodùm fit, quandò illi, qui ebrij sunt, sobrijs exprobrant morbum suum.

At pius vir & Christi miles, ad virile facinus conficiendum, spatium illud conuertit, ecquod autem facinus? Tempus iam est, vt cum lætitia narrationem hanc excipiatis. In metropoli Amasea fanum fuit, quod fabulosæ deorum matri decepti illi quondàm homines vanitate, quodam in loco propter fluminis ripam construxerunt. Hoc fanum generosus ille, dum per inducias liber ac tutus esset, opportunitatem & propitium auræ flatum obseruans, incendit atque combussit. Itaque quod omninò post deliberationem expectabant, re ipsa sceleratis responsum dedit. Quod quidem omnibus patefactum est. siquidem nec clarissimus in parte ciuitatis accensus ignis, id occultari permisit, & ipse adeò latére non studuit, vt apertè tum pręclaro facinore gloriari, tum perturbatione, qua propter templi statuæque combustionem conterriti erant impij, gaudere maiorem in modum videretur. Cùm igitur ad pręfectos author incendij delatus esset, multo horribiliùs in eum, quàm anteà, iudicium est constitutum, vt par erat, animis eorum tanti momenti re concitatis. Quamobrèm cùm in tribunali resedissent, Theodorus præsenti animo in medio stetit, imperantisque fidutiam præ se tulit, non vt reus respondens, sed vtì iudex interrogans, & celeritate confessionis interrogationem interrumpens. Quarè posteaquàm non stupidus aut attonitus apparuit, atque illi acerbitate minarum, quibus minimè pepercerant, se nihil proficere animaduerterunt, ad artes contrarias confugere, & promissis iniustis hominem iustum, rebusq; inglorijs gloriosum allicere conati, Tibi, inquiunt, sacerdotij primarij dignitatem pollicemur.

S. Theodorus inflammat fanum profanum.

Blandiûtur ei iudices amplissimis promissis.

Quo quidem audito, vir beatissimus vehementi irrisione: Ego, respondit, cùm sacerdotes idolorum miseros duco, eorumque me, quòd tam stulto munere fungantur, miseret, tum sacerdotum principes multo magis commiseror & detestor. Inter flagitiosos enim quo quis maior atque præstantior, eo nequior & infelicior. Sic inter iniustos, qui iniustior est: sic inter homicidas, qui crudelior: inter adulatores, qui petulantior. Idcircò posthàc à perniciosis pollicitationibus abstinete. Ignoratis enim, ô viri, vos malorum extremum mihi polliceri. Nam piè & rectè viuere profitentem, præstat abiectum esse in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Ego vel istos reges, quorum assiduè leges iniquas proponitis, miseror, qui maxima inter homines regij muneris dignitate non contenti, sibi sacerdotum principis dignitatem vendicârunt: ideoque lugubrem & tenebricosam purpuram induuntur, instàr infelicium principum sacerdotum, illustri regiæ dignitati tristem amictum inducentes. Quinetiam aliquandò ad nefarias aras accedentes, pro regibus fiunt coci, dum aues sacrificant, & pecudum viscera miserè perspiciunt, & sanguinis tabo tanquàm laniones quidam inquinantur.

Ea ille contemnit.

Post has iusti hominis voces, ne fictam quidem & simulatam ampliùs humanitatem præ se tulerunt, sed illum & in deos maximè impium, & in reges contumeliosum & maledicum vocantes, primùm ligno, quo torquentur homines, suspensum ceciderũt ac lacerârunt. Ille verò carnificibus vehementer sęuientibus, forti alacrique animo perferẽs, versum etiam illum è psalmo decantabat: Laudabo Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Ipsi carnes eius dilaniabant. At ille psallebat, vt si non ipse, sed alius eos cruciatus sustineret. Sic autem laceratum ac dilaniatum carcer excepit. Vbi rursùs circa sanctum admiranda gerebantur. Etenim per totam noctem vox multitudinis canentium exaudita est: & eiusmodi faces eluxerunt, vt ijs, qui extra carcerem erant, tota nocte splendor effulserit. Quo quidem spectaculo cantuque admirabili commotus carceris custos, in cubiculum insilijt: sed præter martyrem quiescentem,

Dirè cruciatur.

Psalm. 33.

Ducitur in carcerem.

tem, & multos vinctos, qui dormiebant, inuenit neminem.

Cùm igitur multis tormentis adhibitis, in confessione religioneque magis ipse perstaret, sententia in eum lata est, vt igne vitam finiret. Atque ità præclarum beatumque iter ad Deum confecit: nobis autem memoriam certaminis tanquàm magistram reliquit. Qua quidem ille populos congregat, Ecclesiam instituit, dæmones fugat, conciliat angelos pacis, orat à Deo, quæ nobis vtilia sunt. Hunc enim locum, tanquàm diuersis morbis medicinas suppeditantem officinam constituit, procellis tempestatibusque periclitantium portum, egentium opulentum ærarium, dulce peregrinorum hospitium, festos dies celebrantium nunquàm desinentem congressum. Quanuis enim certum & solennem hunc diem quotannis celebremus, nunquàm tamen deficit studiosè aduenientium multitudo. Quamobrèm publica, quæ ducit huc, via formicarum similitudinem conseruat, alijs redeuntibus, alijs venientibus, alijs succedentibus. Nota quotannis celebratū festū S. Theodori

Nos igitur, ô beate, anni circulo benignitate creatoris peracto, sacrum hunc martyrumque studiosum cœtum congregauimus, communem adorantes Dominum, certaminumque tuorum præconium memorabile celebrantes. Tu verò, celebritatis author, quæcunque te ora tenet, huc ad nos veni. Nos enim te vocantem vicissim vocamus. Quocircà siue sublimi in æthere moraris, siue cælestem aliquam apsidem circunuertis, siue inter angelorum choros constitutus Domino assistis, siue inter Principatus & Potestates vt seruus fidelis eum adoras, istis omnibus parumpèr intermissis, ad nos, qui te colimus & honoramus, accede. Ac licèt oculis nostris minimè perspicuus sis, sacrificia nostra tamen intuere: vt quas Deo, qui tibi pro vno supplicio, & pia vnica confessione tam multa munera largitur, gratias agimus, ipse conduplices. Meritam ex sanguine, quem effudisti, & ignis cruciatu, quem pertulisti, lætitiam percipe. Quot enim tūc supplicij tui spectatores erant, tot nunc honoris ministros habes. Inuocatur hic sanctus martyr.

Multis beneficijs indigemus. Tu legationis munere fungere apud communem Regem pro patria tua. Martyris enim patria est locus, vbi ille passus est: ciues, & fratres, & propinqui, qui reliquias eius ornant, qui tuentur, qui venerantur. Calamitates metuimus, pericula formidamus. Haud procùl absunt exitiales Scythæ, qui contra nos machinantur bellum. Vt miles propugna, vt martyr pro conseruis dicendi vtere libertate. Quanquàm tu vitam hanc transcendisti, humanas tamen molestias & necessitates non ignoras. Impetra nobis pacem, nè ipsæ celebritates intermittantur, nè rabidus & sacrilegus barbarus in templis & altaribus comessetur, nè sancta profanus conculcet. Nos quidem, quòd hactenùs sarcti tecti seruati simus, tibi acceptum referimus, sed in posterum etiam securitatem postulamus. Nota de reliquijs martyrum venerandis &c. Sancti non ignorāt res nostras.

Quòd si maiore sit opùs auxilio, fratrum tuorum martyrum chorum adhibe, & vnà cum omnibus supplica. Multorum preces iustorum, nationum & populorum crimina diluant. Petrum admone, Paulum excita, Iohannem Theologum dilectum discipulum aduoca; vt Ecclesiarum, quas constituerunt, pro quibus catenas pertulerunt, pro quibus pericula & cædes perpessi sunt, soliciti curam suscipiant. Nè cultus idolorum contra nos caput tollat, nè hæreses tanquàm spinæ vineam suppullulantes lædant, nè zizania crescentia triticum suffocent, nè qua petra veri roris pinguedinem nobis excutiat, Sed tuæ precationis ope magnus fructuum prouentus appareat, recteque instituta Christianorum vita, tanquàm in pingui atque frugifero solo, præclaram & admirabilem ad finem vsque segetem ferat, vndè nobis proueniat fructus æternæ vitæ in Christo IESV Domino nostro, quicum patri & spiritui sancto gloria, honor & imperium in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS CHRISTI THEODORI TYRONIS: *Ex Simeone Metaphraste.*

Nouẽbris 9. iuxta Latinos.

Aximianus & Maximinus Imperatores, emiserunt decretum in vniuersam terram, quæ parebat eorum imperio, vt omnes gentes, quæ credebant piæ religioni Christianorum, si execranndos cibos gustâssent, salui essent: qui autem contradicebant, traderẽtur iudicijs. Quo tempore militans S. Theodorus tyro in Orientis regione cum multis alijs, ductus est ad legionem, quæ vocabatur Marmaritarum, sub Præposito Brinca: quæ legio sedebat in ciuitate Ponti, nomine Amasea. Ductus verò S. Theodorus, cogebatur sacrificare simulacris. Verus autem Christi miles Theodorus, cùm esset Deo fidelis, repletus sancto Spiritu, dixit in mediò legiõis: Ego sum Christian⁹, & iussus sum non sacrificare adulterinis. habeo enim Iesum Christum Regem in cęlis. Dixit Brincas Præpositus: Velis me audire Theodore, & accipe totam tuam armaturam: & cùm militaueris, veni dijs sacrificatum. Sanctus Theodorus respondẽs, dixit: Ego milito meo Regi Christo, & decętero non possum alij militare. Dixit Brincas Præpositus: Et ij omnes, qui adsunt, sunt Christiani, & militant. Respondens autem sanctus, dixit: Vnusquisque scit, quomodò militet. Ego verò milito meo Domino & Regi cælesti Deo, & filio eius vnigenito.

Non vult S. Theodorus sacrificare dæmonib⁹.

Posidonius Ducenarius, qui adstabat, dixit: Et filiũ habet Deus tuus, ô Theodore? Respondens autem S. Theodorus, dixit: Habet certè filium verbum veritatis, per quem fecit omnia. Dixit verò ei Præpositus: Possumus'ne ipsum cognoscere? Dixit S. Theodorus: Vellem, si vobis Deus talem dedisset intelligentiam, vt eum cognosceretis. Dixit Posidonius: Et si eum cognouerimus, non possumus relinquere nostrum Imperatorem, & ad illum accedere? Dixit S. Theodorus: Nihil est, quod vos impediat, quo'minùs relinquatis tenebras, & quã ad breue tempus habetis fidutiam erga vestrum breui tempore duraturum & terrenum Imperatorem, & accedatis ad Deum viuum & Regem & Dominum æternum: & ei militetis, quomodò ego. Dixit Brincas Præpositus: Ei cedamus vsque ad aliquot dies, vt cùm seipsum admonuërit, accedat ad id, quod est vtile.

Christiani quidã mittuntur in carcerem.

Cùm ergò accepisset id, quod concedebatur, orabat sine intermissione, & laudabat Dominum. Ira autem fremebant impij, & erant soliciti de quibusdam alijs ex ciuibus: quos etiam compræhenderunt, & duxerunt in carcerem. Beatus verò Theodorus eos sequens acclamabat, docẽs viam salutis & tolerantiæ, nè negarẽt Christum Regem. Cùm illi autem fuissent inclusi, ipse S. Theodorus inuento tempore opportuno, noctù combussit templum matris deorum. Visus autem fuit à quibusdam è ciuitate, & accusatus. Cronides verò quęstor propter hoc timore affectus, cũ compręhendit & adduxit ad Pręsidem Publium, sic eum docens: Domine mî, hic vir pestifer, recèns electus tyro, qui malè venit in nostram ciuitatem, combussit templum matris deorum, & deos affecit iniuria. Eum ergò compræhensum duxi ad tuam magnitudinem, vt conuenienter diuino & imperatorio edicto dominorum orbis terræ, det pœnas eorum, quæ ausus est facere. Iudex autem accersito Præposito Brinca, dixit ei: Túne dedisti ei potestatem, vt igne consumeret templum matris nostrorum deorum? Ille verò respondit, dicens: Ego sæpè eum sum adhortatus, ei etiam dato certo tempore, vt cùm apud se considerâsset, dijs sacrificaret. Si autem hoc fecit, omninò deos contempsit & iussa Imperatoria. Cùm sis ergò Iudex, sequere edicta Imperatorum.

S. Theodorus ducitur ad tribunal.

Pręses itaque sedens in tribunali, iussit ad se adduci beatum Theodorum. Cùm esset aũt adductus, dixit ei Iudex: Quamobrèm, cùm te oporteret deæ sacrificare, & ei libare, & thus offerre, ignem ei obtulisti? Dixit sanctus Theodorus: Quod feci, non nego: accendi ligna, vt lapis vreretur. est autem talis vestra dea & eius virtus, vt ignis eam tangat & eam vrat. Ego ligna accendi, vt vreret lapidem. Ira verò motus Iudex, iussit eum verberari, sic dicens: Molliora mea verba te audaciorem fecerunt & confidentiorem. Quamobrèm

Verberat.

obrem noli mihi respondere multa verba. Nam te manent dura & grauia tormenta ac cruciatus, vt pareas edictis Imperatoris. Dixit S. Theodorus: Neque tibi páreo, neque tormenta tua timeo, etiamsì sint valdè formidabilia. Decætero fac, quod velis. Nam expectatio bonorum DEI me adhortatur, vt confidam, propter spem mihi repositam, & coronam, quæ mihi à Deo contexitur. Dixit Iudex: Dijs sacrifica Theodore, & te liberà ab ijs, quæ te manent, tormẽtis. es enim malè & acerbè moriturus. Dixit sanctus Theodorus: Non sunt mihi tormenta, quos tu infers cruciatus. Dominus enim meus & Rex Iesus Christus, est ante faciem meam, me liberans à tuis tormentis: quem tu non vides, quoniam non intueris mentis oculis. Ira autem percitus Iudex, & rugiens vt leo, iussit eum conijci in carcerem, & portam obsignari custodiæ, & eum sini illic fame mori. Constantia eius. Trahitur in custodiam.

In custodiam verò coniectus beatus Theodorus, alebatur à sancto spiritu: & in nocte illa visus est ei Dominus, & dixit ei: Confide Theodore. ego enim sum tecum. Nè ergò acceperis cibum aut potum ab his omnibus. erit enim tibi vita ab interitu aliena & ęterna mecum in cęlis. Hæc cùm dixisset Dominus, ab eo euanuit. Cùm recessisset aũt Dominus, beatus Theodorus cœpit psallere & exultare: eum verò exaudiebat magna turba sanctorum Angelorum. Custodes autem carceris cùm audijssent suauitatem psalmodiæ, surrexerunt & cucurrerunt ad portam custodiæ. Qui cùm vidissent portam clausam & saluum signaculum, obseruabant per fenestram. Cùm autem vidissent magnam turbam candidatam & psallentem simul cum sancto Theodoro, timore affecti, renunciârunt id Præsidi Publio. Statìm verò surgens Iudex Publius, cursìm venit ad portam custodiæ: & vidit portam quidem clausam, & catenam similiter, & salua signacula: audiuit autem vocem quoquè eorum, qui intùs psallebant simul cum Theodoro: & fecit armatos milites circuncircà seruare custodiam, putans aliquos Christianos esse cum Theodoro. Ingressus autem, nullum inuenit, nisì solum seruum Christi Theodorum in ligno constrictum. Eum verò inuasit magnus timor & tremor, & omnes qui cum ipso erant. Cùm autem custodiæ fores rursùs clausissent, recesserunt, cùm iussisset Iudex ei dari vnciam panis & aquæ poculum quotidiè. Magnus verò & fidelis martyr Christi, prout scriptum est, Quòd iustus ex fide viuet: nequaquàm voluit ab illis accipere panem aut potum, dicens eis: Me alit Dominus meus & Rex Iesus Christus. Christus ei apparet. Habac. 2.

Cùm fuisset aũt manè, iussit Præses eum produci ad tribunal. Qui cùm adfuisset, dicit ei: Morem mihi gere absq; tormentis & supplicijs, & sacrifica magnis dijs, vt quamprimùm scribam ad dominos orbis terræ, vt tu fias pontifex deorum, & accipias non leues quoslibet honores, & in eâdem sede nobiscum maneas. Beatus autem Theodorus cùm in cælum suspexisset, & se signâsset per totum corpus, dixit Tyranno: Etiamsì carnes meas in igne liquefeceris, & multiplicibus tormentis deleueris, gladijsque & bestijs me tradideris, quandiù est flatus in meis naribus, non negabo nomen Christi mei. Tyrannus autem consilio inito cum Præposito, iussit ipsum suspendi in ligno, imperans lictoribus, vt eius latera vngulis carperent. Qui ipsum vsqueadeò carpserunt, vt eius nudarentur latera. Beatus verò Theodorus nihil respondit Præsidi, sed psallebat, sic dicens: Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Obstupefactus autem Tyrannus tanta tolerantia & fortitudine beati Theodori, dixit ei: Non te pudet, ô omnium hominum infelicissime, quòd speras in homine, qui dicitur Christus, qui affectus fuit morte violenta, & tam inconsideratè te tradis tormentis & supplicijs? Sanctus verò Christi martyr Theodorus dixit: Hoc sit mihi dedecus & omnibus, qui inuocant nomen Domini mei IESV Christi. Exclamante autem populo, vt ipse iam de medio tolleretur, per præconem eum interrogauit: Vis'ne sacrificare, an à me ampliùs cruciari? Respondens sanctus martyr Christi Theodorus, liberè dixit Tyranno: Impie & plene omni iniquitate & dolo, fili diaboli, & verè digne operatione aduersarij, non times DEVM, qui tantum tibi imperium & tantam potestatem est largitus? Per ipsum enim reges regnant, & tyranni terram tenent dominatu. me enim cogis relinquere Deum viuum, & adorare lapides inanimos. Iudex autem cum magna deliberatione dixit sancto Theodoro: Quid vis, esse nobiscum, an cum Christo tuo? Sanctus verò respondit cum magno gaudio: Cum Christo meo & fui, & sum, & ero. decęterò fac quod voles. Vide blanditias satanæ. Respuit fallacia promissa martyr Christi. Vngulis discerpitur. Psal. 33. Prou. 8.

Videns autem Tyrannus nihil posse tormenta aduersùs eius tolerantiam, nec posse

eum superare, dat in eum sententiam, sic dicens: Theodorum, qui non paruit potentiæ gloriosorum Imperatorum & deorum, credidit autem Iesu Christo, qui fuit crucifixus sub Pontio Pilato, sicut audio ex Iudæis, ipsum iubeo igni tradi. Postquàm autem solùm sententiã pronunciauit Iudex, dicto citiùs res mandata fuit executioni. Nam cùm lictores ex officinis & balneis ligna repentè collegissent, beatum quoquè Theodorum duxerunt ad locum propositum. Et cùm ipse sibi fecisset signum Crucis in fronte & toto corpore, copiosus circa illum ignis accensus est. Tunc autem adfuit Spiritus sanctus, & relaxatus fuit sanctus martyr, & sic Deum laudans & glorificãs, in pace reddidit Domino sanctum suũ spiritum, & vidimus venerandam & sanctam eius animam, tanquàm fulgur assumi in cælos.

Signo Crucis totũ corpus munit, & reddit spiritum.

Quædam autem mulier, quæ meritò vocabatur Eusebia, vt quæ piè & ex virtute viueret, petijt corpus sancti & gloriosi martyris Theodori. Quod cùm vnguentis perfudisset, & sindone munda inuoluisset, deposuit in loculo in domo sua, in ciuitate Euchaitarum sub metropoli Amasenorum, quotannis peragens memoriam eius venerandi & colendi martyrij. Consummatus autem fuit sanctus martyr Christi Theodorus Februarij mensis decimoseptimo, imperante Maximiano tyranno: in nos autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

NECTARII ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI NARRATIO, PROPTER QVAM

causam in primo sabbato sanctorum ieiuniorum celebramus memoriam sancti martyris Theodori: & de ieiunio & eleemosyna. Habetur in Metaphraste.

Psalm. 30. for. * quò for. * admirabilis

QVAM magna est multitudo benignitatis tuæ, Domine, æquum est vt nos hodiè cũ magno Dauide eloquamur melodicè. * Quo enim non est maximè * admirabile? Nos, cùm non essemus, produxit. Produxit autem non similiter ijs, quæ priùs est fabricatus, cælo, inquam, & ijs quæ sunt in ipso, terræque & mari, & ijs, quæ sunt in eis. Eorum enim opus & machinatio, materiaque & constitutio erat Verbum. Dixit enim, vel potiùs cogitauit: & cogitatio fuit omnibus natura & generatio, motioque & ordo, & quæcunque ea, quæ apparent, consequuntur: factaque sunt & manent, & erunt vsq; ad secundum eius ad nos aduentum. Quinetiam ipsas quoquè supremas potestates verbo solo, vel nutu potiùs constituit. Nos autem manu sua propria, ô miraculum, cùm Deus esset ante secula, & carens principio, & quod est admirabilius, ad imaginem & similitudinem suam, cùm esset Dominus, effinxit. Deindè non hucusquè solùm constitit huius bonitas: sed etiam eum diuina ornauit insufflatione, præbens animam intelligentem & ratione præditam. Præter hæc autem paradisi quoquè ciuem effecit animam: paradisi, inquam, cuius pulchritudo neque verbis exprimi, neque mente comprehendi potest: & omnia, quæcunque priùs creauerat & fuerat fabricatus, ei subijciens & largiens, tanquàm pater quispiam benè affectus in filium, & eum amore complectens, eum instituit hæredem & dominum, quem reliqua omnia obseruarent, & ei ministrarent.

Gene. 1.

Gene. 2.

Quãta Deus homini præstiterit.

Atque hæc quidem scio vos nôsse, qui estis studiosiores & diligentiores. Quinetiam ea, quæ restant, quæ etiam, vt qui ea sciatis, reliquimus. Eorum autem, quæ deincèps sequuntur, nè prolixiori vtar oratione, prætermittam plurima, quæ passus est, deceptus à maligno dęmone: præceptum, inquam, & diuinitatis opinionem, & præcepti (ô meum lapsum) obseruationem & transgressionem. Deindè nudationem, occultationem, & quæ sunt ea consecuta, ne ea ipsa dicam. Sed est hoc quidem magnũ & omnium Dei in eum beneficiorũ longè maximum, & eius summus, vt ità dicam, lapsus. Qui tam multa beneficia fuerat consecutus, se erexit & extulit aduersùs eũ, qui ipsum fecerat. Quid ergò Deus, qui ipsum fecit? Puluerẽ illũ, terrã illã informẽ, quã suis formauit manibus, &

Gene. 3.

& tam multis ditauit beneficijs: Cur non dico id, quod est peius? Eum, qui ab ipso defecerat, & diuinum eius iussum fuerat trãsgressus, num despexit? num reliquit? Minimè, sed latentem quæsiuit: & cùm inuenisset, castigauit quidem, sed benignè. Quæ autem posteà sunt consecuta, quid opùs est dicere, quibus hominum feritas creatorem suum ad iram prouocauit, fratrum cædes, adulteria, insanos hominum amores, simulacrorũ cultus, & quę ea consequuutur? Quid ergò? nunquid propter hæc eum repulit, aut est abominatus? Nequaquàm, sed tanquàm pater cùm multis modis benignitatis nos priùs castigâsset, deinde vidisset nos non posse declinare ab eo, quod est deterius, quid facit? Descendit è sinu patris: papę, quanta misericordia, cùm esset Deus ęternus & immortalis: & vt paucis absoluam, carnẽ suscepit ex casta virgine, meî qui sum seruus, formam ferens. Deindè fuit cruci affixus, sepultus, resurrexit, simul etiam surgere faciens eum, qui ceciderat. Quid his esse potest benignius aut misericordius? Immensus Dei amor ergà nos.

Et pater quidem suum filium, quem genuit, quem ex suis produxit visceribus, si à suo consilio & iussu parùm deflexerit, non satìs habet ei plagas imponere & flagella intentare, sed abdicat, execratur, persequitur eum, qui priùs erat charus, propter causam nullius momenti. Et dominus similiter, cùm suum famulum, qui vel parùm offenderat, miserum poenis & vinculis, fameq; & siti oppresserit, eum vendit, ablegans quàm longissimè. Res autem nostrę quomodò? Formati sumus, honor & gloria nobis fuit tributa: innumerabilibus bonis sumus ditati. horum autem datori quid contrà reddidimus? Contemptui habuimus, ad iram prouocauimus, contumelia & molestia affecimus: & ne nos quidem despexit, sed cùm sit Deus & Dominus, non dedignatur vocari pater ab ingratis & pastor, ponẽs suam animam pro ouibus. Quinetiam eos qui labuntur, erigit: & eorum, qui offendunt, miseretur, & non reddit pro meritis malorum nostrorum. Si enim iniquitates obseruaueris, Domine: Domine, quis sustinebit? Est solicitus de cuiuslibet vel minimę ouis correctione: expectat vniuscuiusq; conuersionem. Ego enim sum, inquit Deus, qui nolo mortem peccatoris, sed vt conuersus viuat. Rursùs autẽ fert opem ijs, qui bello appetuntur: & adiuuat partìm quidem per se, partìm verò per sanctos suos. Qui etiam hoc miraculum, quod nunc à nobis celebratur, fecit per clarissimum suum & gloriosum martyrem Theodorum, quod est summũ & inprimìs admirabile: ad quod nunc declarandum descendit oratio, propter quod prędictis quoq; magnis Dei nostri operibus, eius bonitatis magnitudo euasit manifesta omnibus: quod quidem procedens tempus volebat mandare profundo obliuionis, sed non potuit imponere finem suę voluntati: cùm fideles & pij viri nos ad hoc incitâssent, qui etiam scriptos ferentes cõmentarios, quibus fidem faciebat tempus, & prętereà nobis affirmantes, seipsos vidisse miraculum, hortati sunt, vt quod à multis ignorabatur, magnum Dei opus manifestum redderemus omnibus. Sed iam, rogo, mihi incipienti narrare, aures fideliter præbẽtes, excipite orationem: vt imbecillitati meæ orationis animum adhibentes, vnà cum oratione auferatis miraculum, summam Dei nostri bonitatem, lenitatem, benignitatem, mansuetudinem & clementiam, paterna eius in nos viscera: quemadmodùm non despicit, nec sinit nos etiamsì imprudentes bello impetamur, à malorũ authore dæmone & eius symmystis, incidere in lapsum interitûs: maximè, si insidię afferant animæ aliquod periculũ: sed semper nostram roborans imbecillitatem, nos semper reddit illęsos & intactos, & superiores inimici insidijs & periculis. Miraculum autem sic habet: Ingratitudo hois erga Deum. Psal. 129. Ezech. 18.

O chare coetus Orthodoxorum & fidelissimum auditorium, persuasum habeo vos non ignorare, quantæ & quales à satana, qui nobis semper inuidet, & à pessimis eius ministris, insidiæ & doli aduersùs venerandam & inuictam nostram fidem, tanquàm quædam procellæ, diuersis temporibus fuerunt excitatæ, etiamsì benignus & clemens Deus, propter nostram humilitatem magna & omnipotenti missa sua dextera ad nos defendendos, non dedit nos, vt Propheticè dicam, prædam dentibus eorum. Quarum (vt eos, qui olìm fuerunt, & primos omittam) vna fuit insania & rabies Iuliani Apostatæ aduersùs diuinam & inuictam nostram fidem: Iuliani qui locutus est in altum Dei blasphemiam, & manum extulit impiam aduersùs diuinam & piam nostram fidem. De eo sat scio, etsì non visu, at auditu saltem accepistis, ó vos qui adestis, quàm grauia & inania & palàm ex insidijs ausus sit aduersùs Christianos. Cui nullo modo quidem erat curę gentes vincere, & barbaros propulsare, & diripere vrbes inimicorum: existimabat enim esse rem pusillam & inutilem: sed Christianos destruere, & eorum delere fidem, & Satanas cũ suis administris semper oppugnat fidem catholicam. Psal. 123. Iulianus Apostata fidem persequitur.

vt Deus quidem despiceretur,(ô calamitatem,ô insaniam) qui nutu omnia constituit, atque adeò eum ipsum: qui vtinàm nunquàm fuisset natus,neque vitæ superstes: simulacra autem honorarentur,& vbiquè extolleretur gloriæ eorum altitudo,magnum ducebat opus & magno studio elaborandum: idque magìs curabat,quàm alia omnia.

Cùm ergò hęc sic haberēt, & eius instituti rabies magìs cresceret,(impietas enim tāquàm flamma quędā,quę aptam compræhenderat materiam, & in cęlū sublata fuerat, vicina delere properat)similiter cùm ipsa quoquè eius animam tanquàm aptam appręhendisset,accenditur & excitatur ad exurendos Christianos, eis vehementer minitans. Cùm aūt hæc fierēt,maiorq; ira & insania in summum assurgeret, quid opùs est dicere, qualia & quàm multa tormenta excogitata fuerunt in Christianos ab illo impio,ventrū sectiones,sectiones viscerum,vehemētes virgis verberationes, oculorum effossiones, dentium eiectiones,linguarum & manuum amputationes,tibiarū confractiones,ignis conflagrationes, multiplices & callido artificio excogitatæ craticulæ & lebetes, subulæ & sartagines,& quæcunque instrumenta mortis tunc inuaserunt Christianos.Sic ergò insaniens sceleratus,cùm non posset finem imponere impietati. Nam alij quidem flagris cęsi,efficiebantur Christi martyres per tolerantiam:alij autem nōdùm subiecti tormentis,tanquàm ad aliquod pulchrum exemplum,ad eos intuētes, ea quæ dolorem afferunt,despiciebant. Nam & vnumquenq; flagris cædere & morte afficere neque poterat,neque verò id ei expediebat. Necesse enim erat,si omnes fuissent de medio sublati, eius esse imperium vacuum ijs,quos regeret & quos administraret.

Quibus tormentis affecerit Christianos.

Cùm hæc ità se haberent,& Christianissima quidem fides non deleretur, cor autem eius intrinsecùs malitia inflammaretur, capit consilium sæuum & inhumanum: mihi verò iucundissimam referenti narrationem,aures(quęso) adhibete fideliter.Cùm enim considerans sceleratus,se huc & illuc versasset,inuénit, vt existimauit, occasionem viamq; & rationem deducendæ ad finem impietatis, qua nec flagris cæderet aliquem aut morte afficeret,& tamen ciues omnes per desperationem adduceret ad cultum simulacrorum,etiamsì Deus effecerit,vt euanesceret impium eius consilium.Nam cùm venissent casti & diuini dies Qnadragesimę,in quibus omnis ætas apud se cogitat, quę priùs sunt admissa peccata: in quibus & facile est cadere, cùm tunc grauiùs oppugnet inimicus,& reuocari est difficile. Cùm iam primus dies cœpisset, accersito eo, qui tunc erat Pręfectus vrbis,qui eadē quę ipse sentiebat,& erat ei in incredulitate similis,dixit:Quoniam,ô Pręfecte, multis & varijs vsi machinationibus, res Christianorum minimè potuimus extinguere, (est autem hoc mihi nō paruę curæ) mihi à dijs fuit subministratum pulcherrimum consilium,& contra quod nihil dici potest.Nam quoniā Christiani hanc hebdomadam statuunt esse primam suorum ieiuniorum, & studium adhibent, vt puriùs & incorruptiùs custodiantur,quàm alij dies ieiuniorū,iubeo vt quęcunq; in foro esculenta & poculenta sunt proposita, auferantur, & nihil aliud proponatur, quàm cibus & potus,quem ego tibi præbebo,mixtus sanguine sacrificiorum. Necesse est enim,cùm hoc factum fuerit,vt aut omnes ementes comedant,& nobis obediant,vt qui gustârint deorum sacrificia: aut fame pereant,cùm agnouerint consilium quod cepimus, vt qui non habeant,quanam ratione suę succurrant inopiæ.Hęc cùm ex impio illo ore audijsset Pręfectus,fertur dixisse: Nunc planè scio,quòd cor regis est in manu deorum: & cùm primū dixisset,quod dixerat,est executus: & quæ in foro quidem erant proposita, domi fuerūt reposita: q̄ aūt erāt Imperatoris incestata & execranda,in foro fuerūt proposita.

Vide insignē cōmendationem Quadragesimæ.

Nota impij Apostatę machinationem.

Quid ergò qui nos creauit,Deus?nunquìd neglexit aut despexit? Nequaquàm: sed simul cum his grauissimis insidijs & improba machinatione salutem excogitauit. Pontifici enim & Pastori Christianorum,qui tunc erat,hoc impium aperuit cōsilium, mittēs ad eum in somnis magnum martyrem Theodorum, re vera Dei donum, donatum ad salutem nostræ fidei.Dei itaque martyr accedit ad Patriarcham, re vera & non in somnis appárens: memini autem eorum, quæ dixit, ad verbum.Sic enim dixit Principi Pastorum. Surge, & congrega gregem Christi, & omnes diligenter admone, nè quicquam emant ex cibo & potu, qui est in foro propositus. Impius enim Iulianus, omnia polluit execrando sanguine sacrificij simulacrorum. Pontifex verò sancto respondit: Quomodò, ô Domine mi,potest hoc fieri? Nam hoc quidem possunt fortasse, qui sunt diuites. Nam sibi quidem priùs habent reposita,quæ sunt necessaria. Pauperes autem ne habent quidem victū vnius diei. Quidnam ergò erit,quo possint solari inopiam rerum necessarias

S Theodorus appárens patriarchæ.

fariarum? Martyr verò dixit: Præbens eis Colybem, solare necessitatem. Patriarcha autē dixit: Et quidnam hoc fuerit? nescio enim quod sit hoc vocabulum. Martyr verò (ô solidam & acrem eius defensionem) respondit: Frumentum, inquit, coque, & eis in cibum distribue. sermone enim Euchaitarum solemus hoc vocare Colybem. Cùm sic ergò feceris, conserua Christi gregem illæsum & impollutum. Et quis tu es, Domine, dixit Patriarcha martyri, qui tam benignè & misericorditer nostræ salutis curā geris? Ego sum, inquit, martyr Christi Theodorus, qui ab ipso missus sum ad vestram salutem.

Quid hoc admirabilius vnquàm factum est à propheta Iona, qui Niniuitis annunciauit euersionem ciuitatis, & ex eo eos induxit ad pœnitentiam? Hoc quidem certè est illo magis admirabile: quandoquidem illic quidem missus est solùm propheta significaturus euersionem ciuitatis: Martyr autem Christi Theodorus, significauit futuram animarum euersionem. Et ille quidem solùm significauit euertendam esse ciuitatem: Martyr verò & causam & medicinam, nè tam multæ euerterentur animæ, neq; simul perirēt cum cultu simulacrorum, apertè nobis declarauit. Quo est ergò anima corpore præstantior, eo est hoc illo maius & admirabilius: & quo est quæ animas euertit euersio, grauior euersione quæ euertit ciuitatem, eo, vt ego quidē sentio, is qui ab hac eripit, eo qui illam præsignificauit; est auxilio benignior & excelsior: nisì indignū aliquid diximus, prophetæ adæquātes martyrem: sunt enim ambo vnius & eiusdē Christi Dei, & ab eo iussi sunt ambo facere, quæ fecerunt. Pergat autem nostra oratio, sequēs ea, quæ priùs dicta sunt. Ionæ 3.

Postquàm ergò hæc sic audiuit Patriarcha, admiratione plenus & lætitia, surrexit, & Christi populum congregauit, martyrisque Christi aduentum, & quodnam ferendum significârit auxilium, apertè narrauit omnibus: & cùm fecisset, vt sanctus statuerat, seruauit illæsum gregē Christi. Peracta autem hebdomada, cùm inutilem fuisse machinationem, & successu caruisse insidias accepit Iulianus, apertè quidem & summè victus, è foro quidem extulit ea, quæ erant polluta: proponi verò iussit ea, quæ consueuerant. Quamobrèm cùm venisset sabbatum, intellexissent autem Christiani irritam fuisse machinationem furiosi Iuliani, hymnum gratiarūactionis glorioso martyri Theodoro exhibentes, lætum & splendidum festum ei celebrârunt: frumentumq; coquentes, & pauperibus distribuentes, fecerunt eorū salutem omnibus manifestam. Singulis itaque annis ab eo tempore vsque in hodiernum diem, miraculi inclyti martyris memoriam piè fidelibus peragendam reliquêre. Hoc est, quod à nobis nunc peragitur & celebratur miraculum. Talis fuit acerrima gloriosi martyris in nos defensio, & impiarum impij Tyranni insidiarum deletio. Impij Apostatæ conatus diuinitùs prohibentur. Festum S. Theodori.

Sed quis reuerà pro dignitate laudârit Dei nostri bonitatē, qui ex faucibus ipsius diaboli homines, qui tunc erant, extraxit vno momento, nempe admirabili & præclaro aduentu venerandi martyris Theodori? quinetiā nos quoq; quotidiè, qui nostra negligentia diabolo prodimur, conseruat, & eripit ex illius faucibus. Hæc ergò cùm sciamus, ô dilecti, ipsi quoquè aliquid cōferamus Deo, qui donat talia. Quid autem offeramus aliud, nisì eleemosynam? Nulla enim re ex omnibus æquè, àc ea, solet Deus delectari: maximè, cùm ipsum tempus pulcherrimè nos ad hoc adhortatur. Est enim ieiunij tempus, & sancti ieiunij, in quo est purificatio animæ & corporis ijs, qui id verè exercent, per copiosam misericordiæ elargitionem. Quinetiam ad intemeratarum Christi perpessionum per ipsum inducti recordationem nos purgemus, non solùm à cibo & potu, sed etiam ab omni tetro inquinamento: periurio, inquam, detractione, mēdacio, inimicitijs, intemperantia, & quæ est omnium malorum prima & vltima, auaritia. Ab his enim alienatio, est præclara purgatio, & ieiunium verum & nulli affine repræhensioni. Ante hæc autem, & cum his, & post hæc faciamus eleemosynam, quæ reuerà non ad tertium cælum, sed ad ipsum cælorum effectorem nos deducit: eleemosynam, quæ est tanquàm currus igneus, & quæ à terris supra cælum extollit, quos acceperit. Cum his nostrum quidem præclarum & Deo acceptum fiet ieiunium: tanquàm suffitus verò dirigentur preces. Eleemosyna Deo gratissima. Eleemosynæ vis & efficacia.

Nec mihi dixeris quatriduana, aut sex dierum ieiunia. Nam sunt quidem hæc quoquè pulchra, & Deo accepta ieiunia, & auertunt animi perturbationes. Sed vt absque spiritu & inutile & inefficax nostrum corpus, ità etiam absque eleemosyna vanum erit nobis ieiunium. Vndè hoc autem? Ex ipsis scripturis ostendemus. Dicit enim: Eleemosyna & fides nè tibi deficiat. Et rursùs: Ante quem ambulabant misericordia & veritas. Et alibi: Misericordiam volo, & non sacrificium. &, Qui miseretur pauperis, Deo fœneratur. Vt autem Prou. 3. iuxta LXX. Psal. 88. Oseæ 6. Prou. 19.

autem in præsentia plurima prætermittam, exemplo vel potiùs re ipsa vobis ostendam excellentem dignitatem eleemosynæ. Si enim crastino die veneris, vultu quidem pallidus & deorsùm intuens, & afferens omnia euidentia argumenta ieiunij, ad te verò accedat examen pauperum, fame & siti confectum, & frigore concretum, à te supplicibus vocibus petens misericordiam, à te autem inane recesserit, nullam accipiens inopię suæ consolationem: dic, quidnam decæterò tibi tuum reputabitur ieiunium? num solùm maceratio corporis, quæ ei, qui ipsam exercet, nullam affert vtilitatem?

Prætextus eorū, qui nolunt pręstare eleemosynam. Sed mihi dices, quicunque sis, qui hæc dicis. Scio enim frigidas vestras dilationes & inanes pręrextus. Sunt mihi multi liberi, vxoris curam gero, famulorum, famularum. Vtinàm sufficiam ad eis suppeditanda, quę sunt necessaria: tantum abest, vt possim suppeditare hominibus pigris & ociosis: qui reuerà non volentes laborare, arte voluntariam sibi adsciscunt paupertatem. Præterea autem vulgò quoquè tritum inducis prouerbiū, primam vocans mercedem eam, quæ datur suis. Quid tu, rogo, in peccatis prætexis excusationes? Propterea quòd te Deus fecit patrem liberorum, & te familiæ dominum constituit, debes agere gratias, & implere eius præcepta, miserendo egenorum, qui sunt eiusdem generis. Contrà autem ex beneficio sumis occasionem duritię & inhumanitatis: nec hoc solùm, sed eos etiam, quibus nihil vnquàm suppeditâsti, insectaris probris & maledictis. Quid facimus, ô homines? reuereamur, si nihil aliud, vel ipsam naturam. similem enim habemus naturam & animam pauperes & diuites, & ab vno opifice sumus omnes effecti: estque vna nostra dignitas adoptionis & regenerationis, etiamsì nescio quomodò instabilis huius vitæ motus, impares ad victum facultates distribuit hominibus: & quod est maximum, ab vno Iudice iudicabimur, & ad idem tribunal sistemur. Hęc ergò cùm sciamus omnes, quandiù stat hic dies festus, emamus nostræ salutis viaticum per eleemosynam, & studeamus habere defensores, & non accusatores apud illud tribunal pauperes. Videamus Dominum, qui in omnes obtinet imperium, & omnes superat, quemadmodùm quotidiè à nobis ad iram prouocatus & iniuria affectus, non odit, non auersatur: sed à nobis rogatus, statìm prębet id, quod est vtile. Et Deus quidem sic, & hæc Deus, cui supplicant ingrati famuli.

Duritia auarorum castigatur. Nos autem eum, qui est eiusdem generis, qui nos nunquàm ad iram prouocauit, immò verò qui suos vocat dominos, & quæ sunt huiusmodi, vt attrahat ad misericordiam, despicimus, & aures obstruimus, vt aspis ad incantationes. Et quomodò sunt hæc benignitatis aut misericordiæ? immò verò contrà sunt maximæ crudelitatis. Bonus est Deus, quòd hūc aërem, quem spiramus, & fluenta aquarum, & lucem solis, ex æquo abundè suppeditauit omnibus, diuitibus & pauperibus. Nullus enim pauper liberè vllum aërem hausisset, aut hanc lucem percepisset: sed priùs, quàm exijssent ex vtero, arrepti fuissent miseri, si ad se precio emptā attraxissent respirationem, quòd in iugera & modos, quomodò terram & mare, hæc diuites diuisissent. O duritiam, ô crudelitatem: quòd viuant pauperes, propemodùm ægrè ferimus. Nequaquàm hoc faciamus, ô amici & fratres, neque propter immisericordiam amandemus pauperem Lazarum, nè nos sicut diuitem ipse illinc ostendat: neque eius manum, quę tota nobis modò porrecta est ad misericordiam, auersemur, nè illinc rogemus vel summum eius digitum, & eum non assequamur. Nè inuideamus saltem superuacaneorum participes accipere pauperes, nè audiamus, Recepistis bona vestra in vita vestra. Omnia peribunt, omnia prętereunt: eleemosyna autem manet in seculum. Dispersit enim, inquit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. In hanc vitam nihil nobiscum attulimus: Deus nobis omnia est largitus. Largiamur ipsi quoquè egentibus: etiamsì sint Dei, tamen tanquàm nostra sint, ipse nobis reddit mercedem. Et si quis quidem ex nostris amicis aut proceribus iussit nos non solùm pecunias, sed etiam vitam propriam despicere propter illius amorem, quàm prompto & alacri animo aggrediamur eius iussum exequi, & re ipsa, si fieri potest, id effectum reddere, dici non potest. Ipso autem vniuersorum Deo, & non alio, apertè clamante in Euangelijs, Quod fecistis vni horum fratrum meorum minimorum, mihi fecistis, cōtemnimus & despicimus. Resipiscamus: videamus quàm sit leue & facile pręceptum. Ex superuacaneis & inutilibus, & hîc & illic dispersis rebus nostris, clamat, vt regnum cęlorū comparemus, & nolumus. O quantùm lugebimus, quādò volentes nihil omninò poterimus.

Refellunt. Luc. 16. Ibidèm. Psal. 111. Matt. 25.

Sed mihi, inquit, rerum necessariarū ne satìs quidē suppetit. Quid dicis? Ne frigidę quidem

dem aquæ poculum dare poteſt petenti?& nec ſermonem quidem benignum? Et quonam modo poſſunt hęc eſſe rationi conſentanea?Et pro his,(ô miraculum & clementiam)ſi dantur pauperibus bono & non nimis curioſo animo, pollicitus eſt Deus ſe eſſe nobis daturum regnum cælorum.Hæc ergò omnia ſcientes,ô dilecti,cum ieiunio iungamus miſericordiam, qua tanquàm pennis anima noſtra è terra in cælum extollitur, Et ieiunio quidem nos liberante ab animi perturbationibus,eleemoſyna autem æternã vitam conciliante,nulla in re deficientes,ſimul cum Chriſto ſponſo ingrediamur. Hæc quidem ſatis ſuperque dicta ſunt miſericordibus: duris verò id totum ne ſyllaba quidem eſſe videbitur. Etiam pauperrimi vt poſſint pręſtare eleemoſynam. Matt.10. Miſericordia ieiunio iungenda. Matt.25.

Nos autem martyrem laudemus ijs,quas par eſt,laudibus,& miraculi ſemper recentem memoriam in nobis circunferẽtes,glorioſo martyri fideliter exclamemus: O ſplendor martyrum,& decus ſanctorum. O verè Dei donum. O cuſtos & inuictiſſime defenſor fidelium,nè obliuiſcaris noſtræ paupertatis & humilitatis: ſed ſemper pro nobis intercedere nè te pigeat,ô vir inprimis admirande: nec nos, qui quotidiè ab animarum noſtrarum, qui cadit in intelligentiam, Iuliano, nempe qui & tunc & nunc eſt author mali,inimico oppugnamur,deſpicias ô vir maximè venerande.Te enim etiã poſt mortem credimus viuere,vt Dominus dixit,dicens: Qui credit in me,etiamsì mortuus fuerit, viuet. Tu autem,qui non ſolùm credidiſti, ſed etiam pro ipſo es mortuus, ô meritò laudande martyr,in Deo viuis vita, in quam non cadit ſenium,& quæ non terminatur. Vt qui ergò in Chriſto viuas,& ſtes prope eum,redde eum tuis precibus propitium tuis famulis: vt per te liberati ab ijs, quæ hîc ſunt,moleſtijs,quæ illic ſunt bona, cõſequamur gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti:Cui gloria & potentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. Inuocat ſanctum martyrem. Iohan.11. Sancti viuunt in Deo.

LIBELLVS ATHANASII EPISCOPI ALEXANDRINI, DE PASSIONE IMAGINIS DOMINI NOſtri IESV Chriſti, in Beryto vrbe Syriæ crucifixæ: qui in ſeptima Synodo œcumenica Actione 4. vndè nos eum deſcripſimus, citatur, & Athanaſio tribuitur: quod nõ parũ facit ad libelli authoritatẽ.

Euate oculos intellectûs veſtri, nouum hoc ſpectaculum contemplamini, inſpicite in DEI immenſum hoc miraculum,date illi gloriam,illius inexplicabilẽ erga homines amorẽ,illiusq; diſpenſationis magnitudinẽ conſiderate,lachrymas cũ lętitia fundite.Apud Deum nihil nouũ. Deus enim exiſtens,cuncta poteſt.Quod aũt in diebus noſtris & noſtrî cauſa factum eſt,corda oĩa quęcunq; audient, in ſtuporem ducet.Stupuit cęlũ propter talia auſa. Abyſſus conturbata nimìs eſt. Sol,luna,& reliqua ſidera obtenebrata ſunt ob tale facinus.Rursùs aũt lætata ſunt ob id,quod circa ſe Deus diſpenſauit.Cunctę cęlorum virtutes, audite,& ſtupeſcite in eo,quod factum eſt in diebus noſtris. Intelligentes,intelligite:inclinate aures veſtras,vt ex corde audiatis. Nouemb.9.

Berytus ciuitas eſt in finibus Tyri & Sidonis ſita, vectigalis autem Antiochenſibus. In hac ciuitate cùm Iudæorum natio frequens eſſet,contigit vt prope ſynagogam, quam illic amplam habent,quidam è Chriſtianorum numero domicilium à quodam conductum habitaret.Hic ex aduerſo lectuli,imaginẽ Ieſu Chriſti Domini noſtri fixerat. erat hæc ſanè veneranda, ꝙ integram Chriſti Domini proportionẽ exprimeret.Contigit aũt nõ ità diù poſt id tẽporis,Chriſtiano mãſionẽ aliquãto ampliorẽ quęrere: neq; id omninò fortuitò factum eſt,ſed ex diuina diſpenſatione,quę oẽs cupit in agnitionẽ veritatis venire,& ſaluos fieri,exhibẽs miracula his qui illum colunt,& piè in illũ credunt: verũ in redargutionẽ diffidentiũ, confirmationẽ aũt & ſtabilimentum credentibus. Quęrebat itaq;,vt dicere cœperam,Chriſtianus ędes maiores:quas cùm in alio ciuitatis loco inueniſſet, è domo,quam prope ſynagogam habuit,in alterã migrauit. Cumq; res ſuas omnes in eam tranſtuliſſet, imaginem tamen illam Domini illic fortè reliquit, obliuione qui- Cap.1. Berytus ciuitas. Antiquiſſima Chriſti imago. 1.Tim.2.

quidem illud, sed tamen diuina dispensatione. Iudæus autem commoditate loci captus, ædiculam illam conduxit, nondùm animaduertens eiusce modi imaginem illic affixam: suaque isthuc transferens, aliquandiù illic habitauit.

Quodam autem die cùm hic gentilium suorum quosdam in prandium inuitâsset, cõtigit, vt quidam conuiuarum, sublatis oculis, imaginem Christi Domini nostri inspiceret: moxque conuersus ad conuiuatorem, Tu, jnquit, Iudæus cùm sis, qua fronte tandèm audes huiuscemodi imaginem domi tuæ habere? Non dicam, hic quot plaustra cõuiciorum & maledicta in Dominum Saluatorem effuderit. Conuiuator autem seipsum purgare studens, affirmabat etiam sanctè, se huiuscemodi imaginem hactenùs non vidisse: atque ità qui inuitatus erat, tacuit. Postquàm autem fuisset egressus, ad principes sacerdotum hominem detulit, quòd imaginem Saluatoris in ædibus conseruaret, Nazaræumque non eiecisset. Illi verò audita re, interrogauerunt num id posset approbare. Clamante illo, se posse confirmare quæ diceret, omnes congregati & furore perciti, illo quidem die nihil egérunt: sed manè facto, congregati summi sacerdotes & seniores, cum ingenti hominum eiusdem nationis turba, assumpto simul delatore Iudæo, ad ędes illas, in quibus imago Domini nostri habebatur, ire pergunt.

Cap. 2. Cùm autem ad eum locum venissent seniores & principes sacerdotum cum ipso simul delatore, irruunt in domum, & cõfestim imaginem Saluatoris Domini nostri contemplati, furore pleni, Iudæum quidem extra synagogam eijciunt, imaginem verò detrahunt, dicentes: Quemadmodùm patres nostri illuserunt ei, ità & nos faciamus. Tunc omnes cœperunt expuere in faciem sanctæ imaginis Christi, colaphisque hinc illinc faciem cædentes, dicebant: Quæcunque designârunt patres nostri in illum, ea & nos quoquè faciamus in illius imaginem. Deindè inquiunt: Audiuimus quòd illuserunt ei patres nostri: faciamus idem hoc & nos quoquè. Mox talia conuicia euomuerunt in Iesu Christi imaginem, quæ nemo sanæ mentis excogitare posset. Addunt deindè: Audiuimus patres nostros pedes manusque illius clauîs fixisse: quid obest, quo minùs & nos idem tentemus? confestìm autem imaginis Domini pedes manusque clauîs ferreis forauerunt.

[Marginal notes: Matt. 26. Vide quos magistros sequantur Iconomachi. Ioan. 19. & 20.]

Deindè insano ore clamant: Audiuimus quòd & aceto & felle imbuta spongia illum potauerunt: faciamus & nos similiter. acceptaque spongia aceto plena, ad os imaginis applicuerunt. Rursùs aiunt: Notum nobis est, quòd & calamo caput illius patres nostri percusserũt. Fiat idipsum etiam à nobis pariter. Sumpto igitur calamo, caput Domini cædere cœperunt. Tandèm aiunt: Clarum nobis est, quòd lancea latus illius pupugerunt. nihil à nobis omittatur. addamus & hocipsum. itaque lanceam cuidam porrigentes, iusserunt, vt latus imaginis Dominicæ transfigeret. Ex eo autem confestìm sanguinis & aquæ riuuli emanare cœperunt. Christe, gloria tibi. Incompræhensibilis Domine, gloria tibi. Quis tibi similis Domine? Quis alius præter te Deus, faciens horrenda signa & terribilia, & obstupescenda in cælo & in terra? O admirabilis mediator Dei & hominum, & homousion, mundi redemptor ac Saluator, totius bonitatis & pietatis fons & origo. O quãtus es Domine Iesu in humilitate, qui cùm esses Deus, morticinum nostrę carnis suscipiendo, homo fieri dignatus es pro salute generis humani, quem impij & crudeles paulò minùs ab Angelis minoratum cernentes, horribili morte plectere non erubuerunt. O quàm magnus es noster Saluator in patientia, qui in tempore tuæ traditionis, tuo traditori ad te venienti, osculum præbere non renuisti, & seruo Malcho Apostoli gladio abscissam auriculam redintegrâsti, quandò ad passionis victimam velut ouis mansuetus deducebaris. O quãtus es in misericordia Christe, spes vnica mundi, qui cùm in Cruce teipsum hostiam Deo patri exhibuisses sanctam & immaculatam, pro tuis crucifixoribus veniam postulâsti, dicendo ad patrem: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Tunc quidem pro nostra salute * incuruatus, in eàdem carne, quã ex Virgine sancta & immaculata assumpseras, mortem pertulisti crudelem. Et qui eras in substãtia cum patre sanctoque spiritu, vnus & impassibilis existens & inuisibilis, condoluisti humanam perire naturam. Et ideò in hãc lachrymarum vallem descẽdens, pro nostris erratibus & piaculis formam seruilem suscepisti, in qua te permisisti ab iniquis teneri, flagellari, ad vltimum verò crucifigi. Nunc autem in sancta imagine tua crucifigeris Domine iterùm, ad confusionem impiorum omnium infidelium, & ad corroborationem omnium in te credentium. Et ideò tibi omnipotenti Deo vnà cum patre spirituque

[Marginal notes: Mar. 15. Matt. 27. Vide stupẽdum miraculum. Luc. 22. Esa. 53. Ierem. 11. Luc. 23. * incarnatus legendũ puto.]

tuque sancto gloria sit per cuncta seculorum secula, decus & fortitudo, virtus atque victoria, Amen.

Audite omnes Ecclesiæ filij cætera, quæ postmodùm facta. ipsius enim mysterij fuit dispensatio. Postquàm enim, vt superiùs dictum est, latus sanctæ imaginis illius apertum est, continuò exiuit sanguis & aqua. Dixerunt principes sacerdotum: Afferatur vas ad locum vulneris, & videamus exitum rei. Qui ilicò detulerunt hydriam, & ad locum vulneris, vndè sanguis & aqua decurrebant, statuerũt. Quæ absque vlla mora subitò repleta est. Dixerunt autem adinuicèm: Quoniam susurrant Christum colentes, quòd signa & inaudita multa fecerit in mundo, quæ nemo alius agere potuit, accipiamus hunc sanguinem & aquam hanc, & deferamus ad nostram synagogam, & congregemus vniuersos, qui se malè habent, & ex hoc perungamus eos: &, si vera sunt, quæ de Christo dicuntur, continuò sanabuntur: sin aliàs, ostentui habeantur à nobis cuncta, quę à suis sequacibus afferuntur de eo. Hęc dicentes, hydriam deferunt ad synagogam, æstimantes se Christo Iesu Domino nostro æterni regis filio maximam inferre posse iniuriam. Congregauerunt igitur quoscunque repererunt languidos, & in conspectu Hebræorum introducti sunt in synagogam: inter quos quidam prouectæ ætatis erat homo, quem à natiuitate sua grauissima possederat corporis molestia, quæ Græca locutione παράλυσιν, Latinè verò dissolutio membrorum dicitur. Hic dum primùm ab eis fuisset perunctus, repentè de suo grabato quasi ceruus exiliens, ad laudem filij Dei incolumis redditus, ad propria remeauit. Deindè adducentes cæcos nonnullos, loca eorum luminum perungere studuerũt. Qui ipsi statìm in Christi Iesu nomine discussa cęcitate, post multos annos lumen amissum recipere meruerunt. * Aegrotãtes autem plurimi, ad hoc spectaculum sunt adducti, manibus post terga reuinctis. Cumque & illi fuissent peruncti, mirabili virtute Dei vndiquè perfusi, sensu redintegrato pristino, ad propria dum reuertuntur sanissimi, laudes Dei omnipotentis filio Iesu Christo Domino Saluatori nostro persoluuntur ab omni populo.

Cap. 3.

Iohan. 19.

Miracula ex sanguine imaginis Christi.

Tumultus autem exortus est magnus per totam tandèm vrbem, concurrentibus omnibus propter innumerabilia, quę fiebant, miracula. Et quicunque varijs languoribus infirmos possessos habebant apud se, illuc eos deducentes perungebant, & statìm sanitatem quam desiderabant, consequebantur. Omnes autem, ad quoscunque peruenire potuit opinio, afferẽtes infirmos, quos habere poterant in domibus, paralyticos, cæcos, claudos, surdos, mutos, & leprosos siue aridos, deducebant eos ad synagogam Iudæorum, vbì hęc signa fiebant diuinitùs. Sed quãuìs maxima esset hęc eadem synagoga, nequaquàm tamen recipere poterat superuenientium multitudinem. infinitæ enim erant populorum cateruæ, quæ illuc vndiquè confluebant propter innumerabilia miracula & prodigia, quę pro sua nimia prolixitate, nè fastidium generent, transgrediendo prętermittuntur. Omnes autem principes sacerdotum & seniores, & omnis turba Iudæorum, paruulorum ac maiorum, & mulierum, videntes quę facta fuerant, crediderunt in Dominum nostrum Iesum Christum, & dicebant: Gloria tibi sit ęterne Deus & omnipotens pater, qui nobis indignis, quanuìs serò, reuelâsti vnicum filium tuum, Dominum nostrum Iesum Christum, quem, vt Esaię vaticinium cecinit, virgo concepit, & virgo peperit, ac post partum virgo permansit. Gloria tibi sit Christe fili Dei, qui tanta mirabilia nobis miseris demõstrâsti. Tibi credimus, tu nobis esto propitius, & nos suscipere dignare, quia ex toto corde, & tota anima atque virtute ad te confugimus. Hęc & his similia clamantes dicebant, lachrymas autem amaras emittebant & singultus.

Iudæi permulti crediderunt in Christum.

Esa. 7.

Postquàm autem curati sunt cũcti, qui ęgritudine detinebantur, occurrit omnis multitudo Iudęorum ad domum sanctę ecclesię, quę in eádem vrbe erat, vbì & metropolitanum inuenerunt. Cuius prouoluti vestigijs, se peccâsse, se grauiter deliquisse, magnis vocibus fatebãtur. Qui cùm ab ijs perquireret omnem rei gestę veritatem, sanctam iconam Domini Saluatoris eidem demonstrantes, annunciauerunt cuncta, quæ in ea exercuerant: & qualiter ab ictu lanceæ, sanguis & aqua emanauit ex latere ipsius, necnon & de mirabilibus ab ea ostensis, illi retulerunt per ordinem. Ille verò interrogabat, qualiter icona ipsa ab ijs fuisset reperta, &, si ab aliquo eam excepissent. At illi retulerũt ei, quòd quidam Christicola per obliuionem in cellula synagogæ proxima dimisisset eãdem iconam, dum se ad alium locum transferret hospitandi gratia. Qui statìm iubetur inquiri, & repertus, in pręsentia Domini metropolitani statui. Cumque ab eo studiosissimè fuisset

Cap. 4.

V inter-

interrogatus, quomodò icona apud se deuenisset, vel à quo tam mirabiliter posita esset, respondit dicens, quòd Nicodemus, qui ad Iesum nocte venerat, proprijs manibus eam composuisset, & moriens Gamalieli tradidisset. Gamaliel autem Doctoris gentiũ Pauli διδάσκαλος, cùm diem sibi cerneret adesse extremum, Iacobo eam reliquit, & Iacobus Simeoni & Zachæo, & sic per successores temporum in Hierosolyma perdurauit, vsquequò subuersio illius vrbis patrata est quadragesimo & tertio anno post ascensionẽ Domini & Saluatoris ad cælos. Sed biennium antè, quàm Titus & Vespasianus eandẽ subuerterent vrbem, admoniti sunt à spiritusancto fideles atque discipuli Christi, vt relicta vrbe, ad regnum se transferrent Agrippæ regis: quia ipse tunc Agrippa Romanis fœderatus erat. Qui egressi ab vrbe, omnia quę ad cultum nostrę religionis vel fidei pertinere videbantur, secum auferentes, in has regiones transtulerunt se. Quo tempore etiam icona cum cæteris rebus ecclesiasticis deportata, vsque hodiè in Syria permansit, quam ego ipse à parentibus ex hac luce migrantibus mihi traditam, iure hæreditario vsq; nũc possedi. Hęc certa & manifesta ratio est de icona sancta Domini Saluatoris, qualiter de Iudæa in Syriæ partes deuenit.

Nota de hac imagine. Ioan.3. Act.22.

Auditis his sermonibus, reuerendissimus metropolitanus valdè hilaris redditus, conuersus ad populum Israëliticum, dicebat: Conuertere Israël ad Dominum patrem vniuersorum viuentium, & adora nobiscum eius filium, per quem sunt omnia creata, & spiritum sanctum, qui est viuificator cunctorum viuentium, & illuminator nostrarum animarum, festina debitũ absoluere votum. Omnis autem turba stirpis Iudaicę, clara voce cœpit cantare & dicere: Vnus Deus pater, & ipse ingenitus: Vnus filius, & ipse vnigenitus Christus, quem patres nostri crucifixerunt, & nos ipsum agnouimus verum Dominum. Vnus spiritussanctus, & ab vtroque procedens, per quem veraciter nos credimus esse saluandos. Hæc dicẽtes, prostrati genibus ipsius, veniã postulabant de suis consequi sceleribus per baptismi remedium. Quos suscipiens beatus antistes cum suis clericis, per dies plurimos de disciplina erudiuit Christiana. Ad vltimum verò catechumenos factos, & triduano peracto ieiunio, ex aqua & spiritusancto regenerauit eos.

Iudæi baptizantur.

Cap.5. Postquàm verò baptismum consecuti sunt, rogabant enixiùs sanctum virum, vt synagogam suam ecclesiam consecraret in honore sancti Saluatoris mundi. Quorum petitionem minimè aspernatus, synagogam illorum, quę maior esse videbatur, in nomine vnigeniti filij Dei redemptoris mundi consecrauit. Extunc itaq; per diuersas orbis terræ nationes & prouincias mos inoleuit, vt basilicas plurimas vel oratoria pontifices Christianæ legis, in honore sancti Saluatoris mundi condere & dedicare non desinant. Nam anteà antiquiores nostri vel maiores hoc peragere minimè præsumpserunt. Sed ad narrationis nostrę ordinem reflectamus articulum. Rogauerunt autem * metropolitani prędatum virum, vt cęteras synagogas eorum in honore quorundam beatorum martyrum consecrando reconciliaret. Itaq; & huic petitioni libenter animum accommodauit, & quę illi suggesserunt, Dei iuuamine fretus, cuncta expleuit deuotus. Factũ est gaudium magnum in ciuitate illa, non solùm de sanitate corporum, quę emanauerat maxima: sed & de tantis animabus, quę ab interitu satanæ ad vitam æternã fuerunt reuocatæ.

for.* metropolitanum prędati viri

Cap.6. Venerabilis verò & summus antistes die noctuq; varijs fluctuabat cogitationibus de hydria, quę Dominicum in se retinebat cruorem, valdè hæsitans, quid de eo opportunũ fuisset peragere. Tandèm autem salubri reperto consilio, omnium Ecclesiarum, quæ per orbem terrę longè lateque consistebant, inęstimabile atque profuturum prouidit consolationis remedium. Deniquè ampullas pręcepit fieri vitreas, in quibus portiones misit singulas de sanguine & aqua, quæ de imagine Domini Saluatoris nostri decurrerunt, quas etiam per Asiam, Aphricam, Europam per suos nuncios dirigẽs, cuncta quę apud vrbem iam dictam suo tempore contigerãt, suis scriptis vel eloquijs manifestissimè vniuersis sanctę Ecclesię filijs viriliter declarauit. Hoc insupèr ab his efflagitans, vt per annos singulos in mense Nouembri, qui apud Hebræos est nonus, apud nos verò mensis vndecimus, nono die ipsius mensis, id est, quinto Idus Nouembris, non minori reuerentia, quàm natalis Domini vel paschalis, ista dies præcipua obseruatione colatur.

Cap.7. Hæc est vera & vehemẽter credula ratio de cruore lateris Domini nostri Saluatoris, qui profluxit de sancta imagine ipsius, quę crucifixa est in Syria, in Beryto ciuitate. Hic est etiam sanguis ille Dominicus, qui apud plerosque repertus esse dicitur. Nec esse aliter æstimãdum à verè catholicis, præter id quod scribitur à nobis, quasi ex carne & sanguine

guine Christi aliquid possit in mundo inueniri, nisi illud, quod in ara altaris per manus sacerdotum quotidiè spiritualiter efficitur. Hęc ergò sciens, amantissimi patres & fratres, acceleraui declarare vobis ad ædificationem animarum vestrarum, ad incrementum vestrę fidei, vt & in hoc scire valeatis, quanta sit virtus & pietas Domini Saluatoris nostri Iesu Christi. Idcircò in fide fortes estote, & congaudete super magna & obstupẽda eius miracula, quæ in nostra generatione à Deo sunt patrata. Et date illi gloriã cũ lætitia gaudentes, & cum nimia compunctione eius maiestati immensas gratias agite, eô quòd fidei suę & scientię dignos vos fecit esse. Ipsi Christo Iesu Saluatori, cũ patre sanctoque spiritu gloria sit honorque, laus etiam perennis, qui sempiternum atq; indiuisum absque initio & fine obtinet imperium.

spiritualiter, id est, inuisibiliter, & tamẽ realiter & substantialiter.

In VII. Synodo, quæ est altera Nicena, sequuntur hæc:

CONstantinus sanctissimus Episcopus Constantię, quę est in Cypro, dixit: Eccè is, qui ab immortalitate appellationem sortitus est, totam hanc sacram congregationem ad compunctionem & lachrymas compulit. Non enim venerandas esse tantummodò imagines sanctorum docuit, sed & maximas quasdam medicandi rationes ab his proficisci. Tharasius sanctissimus patriarcha dixit: Sed quispiam dixerit, quamobrẽ miracula à nostris imaginibus non eduntur? Cui sanè ità cum Apostolo sit responsum: Miracula non credentibus data sunt, sed illis, qui in incredulitate versantur. Hi igitur, qui imaginem ità tractabant, infideles erant: qua de causa signum illis datum est à Deo per imaginem, vt ea ratione ad fidem nostram Christianam traherentur. Generatio enim improba & adultera signum quęrit, & signum non dabitur illi.

Athanasiũ dicit. 1. Cor. 14. Mat. 12.

MARTYRIVM SANCTI ARESTAE,

Authore Simeone Metaphraste.

Nouemb. 9.

IMPERATORE Diocletiano, magna quędam persecutio aduersùs Christianos commota est. Misit enim ille magistratus suos in omne sibi subiectum Imperium, qui Christianos homines de medio tollerẽt. Vnus autem quidam, nomine Maximus, Imperatorem adijt, quem his verbis affatus est: Diuine Imperator, dux nostrorum deorum, & diuinorum, quę ad illos pertinent, mysteriorum sapiens pręceptor, peto à benignitate tua, vt iubeas me partes Ciliciæ & Cappadociæ percurrere, vt Christianos maleficos homines affligens, eosque compræhensos multis & varijs cruciatibus subijciens, igne consumens, & in aquas præcipitans, funditùs perdere valeam. Hęc cùm Diocletianus audiuisset; Habeas, inquit, potestatem in toto Imperio meo, ad impiam Christianorum superstitionem euertendam: deos autem ipsos omnium dominos, ac totius orbis terrarum adiutores, vbiquè manifestos esse facias.

Vide gratuitam maligni hominis malitiã.

Cùm Maximus edictum ab Imperatore accepisset, multo cum apparatu ac pompa egressus est, tanquàm leo, inuenta esca: cumq; animũ immitem & misericordiæ omninò expertem haberet, properauit ad vrbem, quæ dicitur Tyana. Quò cùm venisset, audiuit ab eius vrbis ciuibus, medicum quendam illic esse, Arestem nomine, qui quotidiè toti ciuitati persuadere studebat, vt Iesum Christum omnes colere vellent, & eius fidem sequi, quem & à parentibus didicisse aiebant, non esse deos alios, nisi vnum solum verum Deum ac cęlestem, eiusque filium Iesum Christum. His auditis, iussit Maximus Arestem ante tribunal sisti, cui sic ait: Quę nam est temeritas ista tua? Non enim parùm contra te commoti sumus. Dic igitur liberè nomen tuum, & genus. Tunc sanctus Arestes: Mea, inquit, libertas & fiducia est Iesus Christus, per quem loquendi libertatem consecutus sum: itaque nunc loquar: Christianus ego & sum, & vocor.

Arestes medicus deferetur apud iudicem.

Tunc Maximus dixit: Quoniam te Christianum appellari dixisti, & Christum Deum esse confessus es, dijs sacrifica priusquàm tormenta patiaris. Ad hęc respondit vir ille san-

Ierem.10. sanctus: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, dispereant. Ego enim cùm adhuc puer essem, didici sacrificium incruentum Deo viuenti offerre, quem & puro corde adoro: tuos verò adulterinos istos deos, & inanes ac vanos dæmones, quos tu dicis, non adoro. Tum Maximus: Video te, inquit, ætate florentem, prudentia & eruditione multùm valere, & medicinæ artis honestã ac decorã facultatẽ possidere. quamobrẽ habeo rationẽ tuî, perindè àc si esses filius meus. Agè igitur dicas nobis, quod est nomen tuum, & qualísnam sit cultus parentum tuorum. Tum ille: Si cupis scire nomen meum, velim scias, apud Deum ipsum valdè honoratum illud esse. Nanque parentes mei, à quibus, quòd ad carnem pertinet, genitus fui, Arestem me nominârunt, vt scilicet placerem Deo, & hominibus per Domini mei Iesu Christi confessionem, & morborum, quibus humana corpora vexantur, curationem.

Magna martyris libertas.

Ad hæc Maximus: Stultissime, inquit, & miserrime homo, cur loqueris sic petulanter? Cur teipsum decipis, cùm vnum Deum confitearis, & Christum, quem Iudæi, vt nefarium & maleficum hominem crucifixerunt? Respondit Arestes: Si magnam eius, qui crucifixus fuit, potentiam cognosceres, inanium idolorum errorem derelinqueres, & illum adorares, qui verè Deus est, ex Deo vero, qui corporeis oculis non cernitur, genitus: qui & ipse, vt Deus, corporeo visu non compręhenditur. Hic spontè diuinam naturam cum humana coniunxit, & à pernicioso diaboli errore nos liberauit. Ad hæc Maximus: Multis, inquit, verbis & fallacijs aures meas obtundis: quasi velim ego deos meos relinquere, & istum vestrum Crucifixum adorare. Agè igitur & tu dijs nostris sacrifica, futurum sciens, vt, si hoc feceris, ad dexteram meam sedeas. At Arestes dixit: Ego æternum Deum, semper mihi benefacientem, & Dominum meum Iesum Christum adoro, eique seruio: dæmonum autem istorum particeps nunquàm fuero.

Tum Maximus: Adducite illum ad templum deorum. Templum autem, quod dicebat, erat auro & argento excultum, atque idolis refertum. Ad Arestem verò conuersus: Sacrifica, inquit, dijs ipsis, Areste. Respondit ille: Erras magnoperè, cùm nescias, quid tibi expediat: isti enim dij tui ex ære, ferro, auro & argento confecti sunt ad decipiendos homines. nam neque vident, neque audiunt, cùm sint opera quędam manufacta: neque omninò sibi opem afferre possunt, nullam deniquè gratiam referre sciunt. Tum Maximus: Velim, inquit, scire, sacrificésne, an membra tua dissipari iubeam. Respondit Arestes: Putásne istis tuis verbis me perterrefactum iri? Minimè hoc futurum speres: sed quamprimùm fac, quicquid vis: ignoras enim, quem pręsentẽ & mihi opitulantẽ habeo Dominum Iesum Christum. Tunc ait Maximus: Hominem istum virgis cędite, eumq; admonete, nè pergat ampliùs insanire. Ille autem cùm verberaretur, elatis in cælum manibus, ait: Respice, Deus meus, è cælo, & opitulare seruo tuo. Iussit verò Pręses illũ tandiù verberari, quoàd milites ipsi vicissìm quadragenas plagas singuli infligerent, ità vt funes, lora, & nerui consumerentur. Mox vehemẽtiùs eum cædi iussit, sic vt eius intestina extracta sint, & tanta viri tolerantia omnibus admirationem attulerit.

Constantia & fortitudo animi.

Virgis cęditur.

Vide crudelitatem.

Cùm igitur ità verberatus fuisset: Sacrifica dijs ipsis, inquit Preses, & dimittam te. Arestes verò nihil respondit. Itaque iratus Pręses, iussit obeliscos ignitos fieri, & ad eius terga statìm adhiberi, vt ea primùm comburerentur, deindè aceto acerbissimo & multo sale conspersa, tererentur. Tum martyr ille beatissimus, erectis ad cęlum oculis, ait: Deus, qui Sodomitarum vrbes igne consumpsisti, & Niniuẽ per pœnitentiam conuersam, tua virtute ad iustitiã traduxisti: da, quęso, mihi Domine, vt signum aliquod tuum in conspectu meo videam. Fac mecum signum in bonum, vt videãt qui oderunt me, & confundantur. His dictis, sufflauit in simulacra illa, & statìm comminuta sunt, atque in puluerem conuersa. Mox ait Pręsidi: Et vbinàm est potentia deorum tuorum? Nunquid sibi ipsi opem ferre potuerunt? Cùm verò è templo egressus esset, statìm ædes quoquè illa euersa est.

Gen.19.

Ionæ 3.

Tunc iussit Præses in carcerem interiorem Arestem detrudi, & carceris custodi præcepit, vt neque panem, neque aquam ei daret. Sanctus verò martyr lætanti animo adijt carcerem, & elatis in cælum manibus, has preces emisit: Domine Iesu Christe, qui voluisti me ab ineunte ætate res iustas & honestas edoceri, quique omnem erroris cupiditatem atque illecebras à meipso repulisti, qui cælum, terram, quæque in his continentur, effecisti, qui mare ipsum certo loco constituisti, & eius bona humano vsui cõtulisti, qui sanctos tuos, Abraham, Isaac, Iacob, ad requiem tuam perduxisti: quęso, nè me derelin-

relinquas: quoniam totum me tibi addixi, ac tradidi: fac, vt particeps fiam eorum qui martyrio ante me functi sunt, & hæreditatem tuam perceperunt: quoniam gloriosum est nomen tuum in secula, Amen.

His precibus ad Deum missis, cùm septimum diem in carcere transegisset, octauo die Pręses in tribunali sedens, iussit Arestem illuc duci, & in eum intuēs: Nefarie, inquit, impie, & deorū inimice, cur ausus es frigida quædam & stulta verba loqui? An propterea id fecisti, quia leniter tecum locutus sum? Agè igitur saltem nunc quod æquum est, facias. nisì enim mihi obtemperaueris, dijs sacrificans, acerbiores cruciatus contra te statìm excogitabimus, & pessimis modis vitam tibi auferemus, corpusque istud tuum in aquam proijci iubebimus. Ad hęc Arestes: Liceat omnia tormenta tua huc afferri: paratus enim sum ea libenter perferre, cùm Domini mei Iesu Christi sigillum in corde meo impressum habeam. Tunc furore accensus Præses, iussit clauos, palmi longitudinem singulos habentes, afferri, & clauîs illis eius talos configi. Cùm igitur martyris pedes carnifices configere voluïssent, pedes illi facti sunt ità duri ac solidi, perindè àc si ferreæ crepidę fuissent. Contemnit minas martyr inuictus. Nota miraculum.

Itaque cùm impius Pręses animaduerteret, Arestem nequaquàm posse subijci, diabolus in eius mētem coniecit, vt alia quadam machina excogitata, celeriter martyrem interficeret. Pręcepit igitur cohòrti, vt equum quendam maximè terribilem illuc adducerent, & Arestæ manus catenis constrictas, in illius equi femore illigarent, & animal ipsum vi multa impellerent, vt vitæ finem quamprimùm martyr haberet. Fecerunt carnifices, quod à Pręside iussi fuerant, eumque longè ab vrbe Tyana quatuor & viginti milliaribus, in equi femore ligatum pertraxerunt. Quo loco spiritum Deo reddidit. Feliciter abit è vita.

Hoc audito, Pręses iussit martyris reliquias in flumen quoddam, Phibum nomine, quod est è regione montis, statim demergi. Eo autem loco visus est homo quidam adspectu, instàr Solis, effulgens: qui cùm sancti martyris reliquias collegisset, in monte, qui est prope vrbem Tyanam, eas deposuit. Hæc autem cùm pręses Maximus fecisset, sancti martyris Arestæ acta misit in vrbem Antiochiam ad Imperatorem Diocletianū. Completum fuit Arestæ martyris certamen atque martyrium die nono mensis Nouembris, in Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & imperium in secula, Amen.

VITA SANCTAE ET SEMPER MEMORANDAE THEOCTISTES LESBIAE,

Ex Simeone Metaphraste.

LAVDARE quidem ea, quę sunt bona, & quæ ad virtutem ducunt & ad pietatem, beatum est, & est bonorum virorum, & qui verè digni sunt laude. Excitant enim auditores encomia, & oratio magìs facit ęmulari laudes, quàm eos, qui sedent in certaminibus, athletarum ęmulatio. Etenim animi solent bonis verbis augeri & componi: quomodò corpora moderatis exercitijs. Quamobrèm alios quidem facit oratio erumpere ad fortitudinem & magni animi virtutem, & velutì à Deo afflatos tractare arma manibus, & quærere aduersarios: alios autem amplecti iustitiam, & laudare æqui diuisionem, & totos ea in re versari, iniustos insectantes: alios amare temperantiam, & vincere voluptates, & magna contentione prosternere libidines. Sunt etiam, quos ęmulatio facit prosilire ad philosophiam, & eam maximè persequi, quę versatur in actione, quę mores componit, & docet accedere ad Dei imaginem, & ei effici similes, quatenùs id humana potest natura consequi: despicere ea, quæ fluunt, corpori non parcere, è terra surgere, & ad cælum erigi, vbì nostra conuersatio & totius corporis caput est Christus. Pium enim esse propriè & primò, est Christum colere rectè viuendo, & absque vlla repręhensione, & sequendo dogmata beatorum Apostolorum & patrum, propter spem vitæ Noucb. 10. Animū & corpus quæ confirmeat. Sermonis siue orationis magna vis. Vera pietas

æternæ & regni. Sic ergò laudes bonorum & encomia fortium virorum excitant auditores ad æmulationem eorum; qui laudantur: quomodò contrà, quæ sunt mala, aures corrumpunt, veluti quædam pestis inficiens corpora. Corrumpunt enim, inquit Apostolus, bonos mores praua colloquia.

1. Cor. 15.

Sic ergò ego quoquè accessi ad vos, afferens vtilitatem, quæ est ex præsenti narratione: quæ proderit multis bonis, & digna erit, quę mandetur memoriæ, & conscribatur. Nam & Deus glorificabitur, qui glorificat eos, qui ipsum glorificāt, quomodò sacra scribunt eloquia: & auditores beatum existimabunt eum, qui illa opera fecerit, & volent æmulari. Beatū enim pronuncia, dicit quidam vir magnus, eum, qui est dignus beatitudine, vt sis sicut ipse, proposito beatus, absque certaminibus & laboribus. Verumenimuerò eos quoquè quos laudamus, studemus æmulari. Quod enim quis laudat, id etiam scilicet desiderat: Quomodò contrà quod odit, ei detrahit & id vituperat. Cùm ergò hęc ità se habeant, & oratio ostenderit esse magnam in bonis narrationibus vtilitatem, rogo vestram charitatem, vt aures accommodantes ad præsens argumentum, & cum curis mundanis facientes inducias, purè accipiat narrationis huius magnitudinem. Sedenim nescio quomodò meî oblitus, cùm & oratione & vita procùl absim ab ijs, quę dicuntur, & sciam conuenire hæc scribere ijs, qui & certamina & vitam habent parem ijs, qui celebrantur, adductus sum ad hoc scribendum. Sed quoniam est etiam merces obediētiæ, resque est & salutaris & beata ducitur, meritò absoluar à crimine audaciæ, implēs mandatum viri, ab ineunte ætate Deo consecrati, & qui elegit habitare solitudinem, conuenienter magno Eliæ & Iohanni, qui est supra omnes, qui sunt inter natos mulierum. Est ergò incipiendum ab alto argumentum. est enim iam tempus id referre, si vos mihi attentas aures præbueritis.

1. Reg. 2.

Meritum obedientię.

Cùm essem aliquādò in Paro: fui autem: nauigabam enim in Cretam, à beato & pio Imperatore missus, qui fuit reuerà felix, & felicitatem Romanorum simul cum suo sepulcro sepelijt. Mittebar autem, partìm quidem simul militans cum clarissimo illo Hemerio, viro ducendi exercitus peritissimo, qui vniuersæ classi imperabat, & vt veriùs dicam, ipsis etiam animi perturbationibus: nè verò, si de eo, quod est laudibus dignum, de imperatoria, inquam, eius virtute leuiter & per transitum dixero, eius paruam faciens mentionem, eum afficiam dedecore, vt qui taceam præclara eius facinora, quę nō potest consequi oratio, accedo ad pręsens argumentum, illius mentionem opportunè facturus. Mittebar ergò cum illo militaturus, & deducendus ad actiones artis imperatoriæ, non secùs àc pullus ad matrem, ad præclarissima eius stratagemata exiliens. is enim erat scopus & propositum beati mei Imperatoris: partím autem legatione functurus ad Arabes, qui tunc tenebant Cretam. Cùm verò fuissemus in Iō insula, & nè vlteriùs progrederemur, ventus aduersus prohibuisset, nauigauimus ad Parum, in transitu visuri situm insulæ, & contemplaturi quod illic est templum Dominæ nostræ Dei parentis. Cùm autē delati essemus in portum, qui spectat ad Naxum, (is verò sensìm & paulatìm fit profundus, apteque & eleganter secedit à fluctu: perindè acsi esset ad hoc constructus, & montis concauitate inclusus, vt facilè hyemarent & ęstiuarent nauigia) descendimus, & cùm parùm processissemus, ad templum venimus.

Arabes obtineut Cretam.

Cùm autē suffijssemus, & de more precati essemus, admirantes id circuibamus. Erat verò id spectatu dignissimum, & seruās adhuc reliquias veteris pulchritudinis. erat enim vndiquè iusta constructum symmetria: & frequentibus erat fultum columnis ex lapide basilico, & secto lapide vestiti erāt eius parietes, non secùs àc columnę. Lapidem autem adeò tenuem & subtilem effecerat artifex, vt viderentur parietes esse induti textis byssinis. Marmoreus verò nitor lapidū tantū ostendebat candorē & splendorē, vt vel margaritarū superaret fulgorem. Tam egregius erat lapis, vel potiùs studium artificis, qui etiam contendit naturę tribuere pulchritudinem. Cùm autem venerandæ & diuinæ mensæ, quod est suprà impositum, tegumentum intra portam vidimus, stupuimus elegantiam. Ità enim erat tornatum, vt non videretur habere naturam lapidis: neque ferro & arte & manibus esse excisum: sed simile erat cuidam succo lactis commixto, cuius suffusio fabrefacta erat ad tecti figuram. Tali ego lapide vidi aliquandò lunam currum agentem Tauris. Atque iacebat illud quidem confractum: nos autem concurrimus, & propè stetimus, execrantes & maledictis omninò insectantes eum, qui contriuerat. erat enim id donarium domo Dei planè dignum.

Templum matris Dei in Paro pulcherrimum

Cùm

Cùm nos ergò adstaremus,& admiraremur,& in eũ,qui confregerat,exclamaremus, videmus repentè monachum profectum è solitudine,& progredientem è nemore,& ad nos venientem,vultu pallidum,genis macilentis,nudis pedibus, totum squallidum,tunica è pilis contexta, superhumerali & capitis tegumento tunicæ similibus,zona pellicea cinctum circa lumbos,perindè àc fera hirsutum,tanquàm Angelũ propitium. Neque enim erat similis viro,qui cibo vescitur:sed carnis propemodùm experti & exangui: & vt semèl dicam,virtutum, vel ipsius potiùs Dei, habitaculum. Accedens ergò nos salutauit,& nos eum vicissìm:& rogauimus vt diceret,quisnam esset,patriamq; & genus, & an solus hìc viueret.Ille autem: Patriam quidem,inquit,& genus,& alia,quibus gloriantur ij,qui habitant ciuitates, non possum dicere. Neque enim est mihi curæ aliquid ex ijs,quæ sunt in terra: neque delector ijs,quæ fluunt. Pater verò mihi & Dominus, est Deus, cui soli vitam ago: propter quẽ solus per hanc errans solitudinem, plusquàm triginta annos persseuéro. Est autem mihi nomen Simeon:dignitas autem,humilis monachus, sacerdos & minister & mysta viui & incruenti sacrificij. Nos autem viri virtutem reueriti, tam ex verbis, quàm ex adspectu & indumentis, prætereà verò ex exercitatione, & maximè, quòd Dei erat sacerdos,ad pedes eius procidentes, preces postulauimus & veniam,quòd eum dignouerimus. Ille autem est precatus, & porrexit verba adhortationis:& iussit,vt nosipsos attẽderemus,& non essemus tristi & anxio animo. Est enim, inquit,Deus misericors & patiens: & eos, qui ad ipsum conuertuntur, vlnis excipit sicut prodigum.

Simeon eremita & monachus eximius.

Perfectus mundi contemptus.

Luc. 15.

Cùm has & huiusmodi alias dedisset exhortationes,siluit. Ego autem cùm essem curiosior,& satìs pulchrè viri mores intelligerem,rogaui magnum,& supplex ab eo petij, vt nos doceret aliquid ex ijs,quæ sunt nobis arcana. neque enim mihi videbatur esse expers diuinæ consuetudinis. Ille verò, De his quidem,inquit,satis.nondùm enim sum dignatus talibus.Huc enim véni,vt mea lugerẽ,non vt quæ sunt supra me,quærerem.Hæc autem dicebat,an fingens,an vera dicens,nescio. Cùm me autem dextra appræhendisset, & demulsisset tanquàm jam familiaris: etenim sic eum affecit simplicitas. Animæ enim magnorum virorum,cùm sint participes eius,quod est præstantius,ad ipsum contendunt accedere,& ipsius primi boni participatione, fiunt omni ex parte boni, synceri,simplices, separati ab ijs omnibus, quæ sunt in nobis : quomodò etiam hic magnus, cùm esset iucundus & bonus, videbatur deincèps, eò ꝙ esset alienus à simulatione, esse vnus ex nobis. Deindè iussit nobis sedere in sedibus arte non elaboratis, sed quæ se fortè obtulerunt.Erant autem lapides & columnæ ex eo quod corruerat,& herba densa & viridis,& fons,ex quo scatebat aqua dulcis ad bibendum,& totus locus erat plenus quiete & silentio,& diuinis dignus narrationibus.

En quales sint viri heroici & perfecti.

Cùm ergò sedisset super herbam, & me iuxtà sedere fecisset,videbatur lætari,ꝙ in nos incidisset. Fixis autem ego intuens oculis: Tempus est tibi,inquam, ô pater,narrandi, si quid hìc vidisti pulchrum & dignum quod referatur. Sed iam loqui incipe,& refer quisnam confregit mensæ diuinæ operculum, & quænam est ea fera & agrestis anima,quæ ausa est tale opus confringere. etenim cogitabam eum paulatìm inducere ad perfectiora.Ille autem cœpit dicere: Audiuisti de illo Nisiri,qui imperauit Cretæ copijs naualibus. Is cùm hìc fuisset, & admiratus esset eius elegantiam, in animo habuit id in Cretam transmittere. Postquàm autem portas est dimensus, & deindè hoc sacrum & diuinum tectum, & pulchrè visum est se habere, deiecit humì, & ad portas traxit, vt educeret. Id verò repentè factum est maius & maius:idq; sæpè,donèc tandèm cessit Arabs. Cùm aũt frustrà laborâsset,& scopum nõ potuisset attingere, (nolebat enim, vt videtur, res diuina inquinari,& execrandis seruire sacrificijs. studebat enim,vt dicitur,id deponere in synagoga donariorum Agar) furore correptus,cogitauit id confringere.

Vide miraculum.

Hæc cùm audijssem, maledictis insectabar sceleratum illum & execrandum. Ille autem dicit:Nè cures,dedit is haud ità multò pòst pœnas insolentiæ,vt qui nauem fregerit in Eubœæ promontorio,quod vocatur Xylophagus,& fuerit in eo submersus. Rogaui autem diuinum illum virum, vt cibum sumeret, & vt consolaretur nostram animi ægritudinem, susceptam propterea, quòd non vlteriùs procederet nauigatio. Videbamur enim tempus terere, aduersis ventis nobis spirantibus. Ille verò cibum sumpsit, & nihil celans,mihi dixit: Nauigabis quidem Naxum: & cùm illic in portu nauem tenueris vno die,secundo die pòst nauigans,tertio die venies in Cretam,nihil aduersi reformidans:&

Vltio in sacrilegum.

Prophetia Simeonis monachi.

tibi impositũ munus obibis vt voles, & vt tibi iussit Imperator: & reuersus, pulchrè ac cipieris ab eo, qui te misit. Atque hęc quidem posteà facta sunt, vt ille dixit, & finem acceperunt. Cùm autem precati essemus, & hymnos in templo dixissemus, descendimus in nauem cum magno illo sene. Manè autem transmisimus in Naxum, cùm esset fretum solùm decem stadiorum. Ipse verò cùm Deo diuinum peregisset ministerium, & nos diuinis impertijsset sacramentis, nobiscum cibum sumpsit. Deindè cœpit mihi dicere:

Missã dicit.

Tu quidem fortassè ad te excusandum de non suscipiendo eo, de quo sum tuam rogaturus charitatem, in medium adduces inopiam, aut seruitiorum causam, aut vxoris & liberorum & domûs curam, aut aliquas alias causas, recusans id, de quo nos te rogamus. Ego autem tibi rerum prosperitatem, fertilitatem & abundantiam rerum omnium polliceor, & fore, vt magnum tibi suppetat ocium. Te verò rogo, vt tunc memor eorum, quæ tibi dixi, conscribas id, quod hîc factum est, quod dignum est quod mandetur memoriæ: vt Deus noster ab ijs, qui audiunt, in admiratione habeatur & laudetur. Mirabilis est enim, inquit ille, Deus in sanctis suis: & multi etiam effecti imitatores eorum, qui sunt laudati propter virtutẽ, æqualia consequantur: & ipse lucrifacies mercedem, quæ ex ijs accipitur. Cùm me sic esset adhortatus, incepit:

Psal. 67.

Venatores quidam ex Eubœa huc venerunt non multis abhinc annis. habet enim insula magnam copiam ceruorum & caprearum. Eorum vnus vir pius, & qui suæ curam gerebat animæ, narrauit narrationem valdè consentaneam Dei magnificentiæ, qui suo tempore facit admirabilia, & quæ sunt præter hominum opinionem. Veni, inquit, aliquandò huc venator, & cùm ascendissem ad diuinam ædem Dei parentis, adoraui & precatus sum, sicut mihi semper erat mos. Cùm autem post preces circumspexissem, vidi in solo parùm aquæ in fossa, & pauca grana lupinorum, quę madefiebant. Locus enim hic alit lupinos, quomodò reliquæ insulæ herbas diuersas. Nam alia quidem producit magnam marathri multitudinem: alia autem solummodò rutam, & alia satureiam, & alia thymum, aut aliquid aliud. Quod verò fert inter omnia eximium insula, hoc magìs nutrit quàm alia, redditq; floridius. Vidi ergò, vt dixi, lupinos, qui reddebantur teneri, & me quædam subijt cogitatio, quòd esset omninò aliquis, qui hos demisisset in lacum: & quòd, vt est verisimile, vir aliquis diuinus hanc habitet solitudinem. Hoc ergò reputans, festinabam venire ad socios, qui iam iuerãt in syluam. Optabam autem magnam hanc prędam consequi. sperabam enim fore, vt magnum aliquod lucrum ab eo acciperem. Et cùm multùm quidem venati essemus, tendebamus ad nauem. Sed illi quidem iuerunt ad mare: ego verò me conuerti ad preces. Ingressus itaque hoc templum Dominæ nostræ, orabam. Video autem ad dexteram sanctæ mensæ templi veluti quoddam subtegmen, quod vento agitabatur: & rursùs visus sum videre telam araneæ. Postquàm autem progressus voluĩ discernere quod apparebat, audiui vocem dicentem: Siste gradum, neque vltrà progrediaris ó homo, neque accedas propiùs. Erubesco enim, cùm sim fœmina, à te nuda conspici.

Templum Dñę nostrę, id est, sanctissimæ Virginis Mariæ.

Hæc ergò cùm audiuissem, & obstupefactus fuissem re admirabili, volebam fugere. A carne enim mea pili exilïerant, & erant spina acutiores. Nam quod inexpectatum repentè appáret, deijcit ac deprimit spiritus, etiamsì quis videatur esse audacis animi. Stabam itaq; obstupefactus, & ore aperto. Postquàm autem ad me redij, animo confirmatus, rogaui quisnam esset, & quomodò hanc habitet solitudinem. rursùs vox extitit, dicens: Iace mihi, rogo, tunicam: & cùm tecta fuero, quantùm mihi iubet diuina voluntas, non dubitabo dicere. Cùm me itaque superiore amictu protinùs exuissem, cum dimisi, & extra portam sum egressus. Illa autem eum accepit, & se induit. Paulopòst verò reuersus, video eam stantem, vbì priùs, & erat figura quidem mulier: id autem quod apparebat, erat supra hominem: pili albi, vultus niger, ostendẽs parùm alboris, pellis quæ membrorum continebat compagem, cùm nulla inesset caro, vmbrę similis. forma quę solùm humanã seruabat similitudinem. Hęc ergò, inquit, cùm vidissem, timebam, contremiscebam, maledictis incessebam, & meam repręhendebam importunitatem, quòd cùm essem curiosus, meos socios reliquissem. Tremebundus tamen & pronus humì cadens, rogabã vt precaretur: & obsecrabam, vt ab ea benedicerer. Illa aũt primùm quidem conuersa ad Orientem, vt quæ fortè vellet meum sedare animum, nè ea videretur esse spectrum, extensis manibus precabatur, parùm submurmurans. Conuersa autem ad

Ecce homi- nem, præter humanam formã nihil ferè homi- nis habẽtẽ.

ad me, dicit: Deus, ô homo, tuî misereatur. sed quanam de causa venisti ad hanc solitudinem? & quo opùs habens, venisti ad insulam, quæ minimè habitatur? sed quoniam te diuina huc deduxit voluntas, meæ, vt existimo, gratia humilitatis, de me te omnia docebo, vt voluisti. Cùm me autem rursùs humì prostrauissem, ea sic cœpit loqui:

Mihi, inquit, patria est Lesbos, Methymna ciuitas, nomen Theoctiste, vitæ institutum monachatus. Cùm autem essem adhuc infans orbata parētibus, à cognatis tradita sum in monasterium virginum, & induta sum habitu monastico. Nata verò decem & octo annos, in diebus paschalibus, excurri in vicum propinquum ciuitati, salutatura sororem. habitabat enim in vico cum coniuge. Noctù autem irruentes Arabes Cretenses, quorum Dux erat ille Nisiris, omnes abduxerunt captiuos. Manè verò cùm pæana cecinissent, enauigârunt, & huic insulæ appulerunt. Adductis autem captiuis, cùm quærerent pecuniam & precia statuerent, ego accepta occasione contendens in syluam, cursu feror in intima insulæ: & decætero non destiti fugere, donèc petris & acutis lignis pedes perforaui & conscidi, & sanguine terram infeci: & tandèm defecta viribus, cecidi semimortua: & totam quidem noctem, non ferens dolores vulnerum, acerbè transegi. Manè autem cùm scelestos prædones vidissem nauigantes, liberata sum ab omni dolore, & repleta sum maxima animi voluptate: & nunc iam trigintaquinque annos & paulò plùs hîc alor perpetuò lupinis & herbis, quæ nascuntur in solitudine, vel potiùs Dei verbo, recordata diuinorum eloquiorum, quòd non in solo pane viuet homo, sed in omni verbo, quod proficiscitur per os Dei. Nuda autem euasi, confractis mihi pannis, cum quibus abducta sum captiua. Induor verò & tegor manu diuina, quæ continet omnia.

S. Theoctiste narrat historiam suam.

Nota victũ sanctæ fœminæ.

Deut. 8.

Hęc cùm dixisset, & manus in cælum sustulisset, egit gratias. Cùm autem parùm intermisisset, quoniam videbat me terram tacitum intuentem, & nec audentem quidem eam fixis adspicere oculis, dicit rursùs incipiens: Res quidem meæ quemadmodùm se habeant, narraui ô homo. Peto autem, vt vna in re mihi gratificeris propter Dominum. Quandò anno sequētī nauigaturus es in hanc insulā venandi causa, (scio enim te omninò venturum, si Deus velit) vt in vase mundo mihi accipias vnum ex intemeratis donis corporis Domini nostri IESV Christi. Ex quo enim hanc habitaui solitudinem, tali dono nequaquàm sum dignata. Hęc ergò cùm dixisset, & iussisset nulli quicquam de ijs dicere, cum precatione me dimisit ad socios. Ego autem me omnia impleturum pollicitus, abij lętus, quòd Deus meū implêsset desiderium, quòd me dignū censuisset, qui talem thesaurū consequerer. Quomodò ergò Sancta mihi iusserat, quandò erā cum socijs exiturus ad venandos ceruos & capreas, quas hęc insula alit multas & aliorū maximas, & visu & narratu admirabiles. Nam ceruis quidem sunt colore similes, ceruis aūt maiores magnitudine: est aūt eis cornu longum, nempe duodecim palmorum, non vt ceruorum, ornatū ramis & adnatis propaginibus: sed totum tectum, & quod vnum solum habet porrectum stipitem. Cùm ergò essem, vt dictum est, nauigaturus ad venationem, accepta in pyxide parte diuinæ carnis Domini, eam tuli ad beatam. Cùm venissem autem in insulam, & declinâssem in ædem Dei matris, eam non offendi. an autem adesset & lateret, quoniam mecum ascenderant quidam ex socijs: an verò abesset, nescio. hoc tantùm scio, me eam non offendisse. Atq; alij quidem profecti sunt in syluam venaturi: ego autem clàm reuersus sum in templum, & protinùs sacrosancta mulier apparuit, induta tunica, quam à me priùs acceperat.

Paros insula alit capreas admirabiles.

Cùm me autem in terram proiecissem, accurrit, & cum lachrymis dixit eminùs: Nequaquàm hoc facias, ô homo, nequaquàm facias, diuinum donum afferens: nè vras miseram, diuina dedecore afficiens. Me itaque tunica appręhensum erexit. Ego autem eduxi è sinu meo pyxidem cum carne Domini. Cùm illa autē in terram cecidisset, diuinum donum accepit, & lamentationibus & lachrymis terram rigans, dixit: Nunc dimittis ancillam tuam Domine: Quoniam viderunt oculi mei salutare tuum: Quoniam remissionem peccatorum in manibus accepi. Nunc abibo, quò tua me iubet potētia. Hęc ergò cùm dixisset, & manus diù in cęlum extendisset, me precibus prosequens, dimisit ad socios. Cùm paucos aūt dies venati essemus, & prædam satis magnā cepissemus, reuersi sumus. Et illi quidem profecti sunt ad nauem: ego autem cucurri, vt illius beatæ preces acciperem viæ comites. Cùm autem venissem in templum, & deindè circunspicerem, vt eam viderem, video eam in eo loco, in quo priùs videram, emigrâsse. Cùm

S. Theoctiste accepta Eucharistia, migrat ad Dñm.

ergò procidissem,& beatos eius pedes essem amplexus,& rigâssem lachrymis, stabā mutus,diù dubitans quidnam facerem. Atque videbar quidem sapiēter & vtiliter facturus, si cum lachrymis Deo supplicans,& sanctæ motus reuerentia,rogarem vt huic rei à Deo prouideretur:& quomodò is ostēdisset,iussum diuinum exequerer. Quòd si hoc non essem assecutus,secunda erat,vt dicitur,ineunda nauigatio,nēpe vt hanc rem socijs communicarem,& cum eis sepulturæ mandarem beatæ reliquias,hymnis & canticis prosequens pro viribus. Sed vt videtur,non facilè contingit se sapienter gerere.

Ego itaque non sum assecutus id, quod erat honestum & decorum: sed rusticitate & ingenij leuitate(Quid enim,& venator & imperitus,noui excogitâssem?)feci rem audaciorem,fide quidem,vt mihi videbar, sed minimè Deo grata. Nam cùm eius manū amputâssem,& lineo texto inuoluissem,asscendi in nauem. Cùm profundo autem vesperè è terra soluissemus, & velum expandissemus, secundis ventis spirantibus ferebamur tanquàm volantes, & sperabamus nos manè venturos in Eubœam. Cùm autem dies illuxisset, inuenti sumus rursùs stantes in eodem portu, perindè acsi ab ancora, aut ab aliqua remora teneretur nauis. Metus ergò omnes inuasit: & se inuicèm circunspicientes, tremebundi quærebamus causam rei,sciscitantes & inquirentes,num nefarium quippiam à nobis factum sit,cur arceremur. Cùm verò alius aliud dixisset, intelligens ego audax meum facinus,inscientibus omnibus,in templum sum reuersus: & cùm posuissem manum in corpore sanctæ,descendi in nauem. Hortatus autem socios, cœpi iter ingredi. Cùm verò multùm prouecti essemus, erat deincèps cymba volucris, velum replente vento:fuitq; rectus cursus & absq; vllo impedimento. & tunc ego rem narraui socijs, & quemadmodùm beatam illam inuenissem,& quemadmodùm res eius se habuissent,renunciaui,& quemadmodùm donum diuinum attulissem, & ea dormijsset, & eius manum habēs, ingressus sum vesperè: & propter eam retenti sumus,& sperabamus nauigare: & nunc recto cursu ferimur, quoniam deposui reliquias.

Rectè miraculum.

Hęc cùm illi audiuissent, & me multùm reprehendissent, proram protinùs obuerterunt,& magno studio in Parum sunt reuersi. Omnesque simul cursu in templum contendimus, timentes quidem & contremiscentes: fide autem freti tamen accedimus,& vidimus quidem locum,in quo erat posita, seruantem velutì figuram corporis: corpus autem euanuerat. Atq; omnes quidē inuasit admiratio & stupor,& huc & illuc currebamus,considerantes,circunspiciētes,num alicubì cecidisset,aut in vitam esset reuocata: & totam syluam & saltus obibamus,eam inuestigātes,sicubì diuinus ille lateret thesaurus, miseri & insipientes & crassi homines, & ea persequentes, quæ reuerà non possunt compręhendi:& diuinorū ignari miraculorum,neq; Elisei reueriti miraculum,qui eos, qui à rege Syrorū missi erant ad eum compręhendendum,latuit, cùm esset in medio eorum,& cùm eos priuâsset videndi potestate,duxit in Samariā,& regi tradidit. Mitto enim dicere de magno Thaumaturgo,qui eos, qui ipsum inuestigabant vt compręhenderēt, in monte orans,latuit vt arbor effectus. Cùm ergò,inquit, sic frustrati essemus venerandis illis beatæ reliquijs,ad nauem descendimus,& à terra soluētes,domum abijmus,Deū laudantes & hymnis celebrantes,qui semper facit res magnas & admirabiles.

Sanctæ corpus nō potest inueniri.

4.Reg.6.

Hæc, vt à me superiùs dictum est,cùm narrâsset ille beatus homo & maximus, sacramento adegit me, nè hoc argumentum mandarem profundo obliuionis: nec aliquam afferens excusationem, tacerem miraculum, diuinam timens vltionem & sanctæ indignationem. Roganti autem mihi tempus & diem eius decessûs,vt scriberetur cum miraculo,& eius perageretur memoria,dixit vir ille sanctus: Multa quidem,vt vides,ô dilecte,prętermissa sunt,quę pertinent ad narrationem. Oportebat enim persequi & genus, & oēm eius in insula exercitationem & afflictionem,& quemadmodùm decertauit aduersùs insultus inimicorum. Sed quid agam,cùm is, qui in magnam illam incidit,non esset sicut magnus ille Zosimas,qui sciebat inuestigare vitam,& certamina & res gestas: sed contrà nutritus in montibus,& crassus,& qui hęc non audiuerat: sed hoc solùm memoria tenebat,vt dicebat, quòd esset tempus autumni, & mensis Nouembris. Sed magni faciendum fuerit,si vita beatæ scriptis mandetur,& non infodiatur in profundo obliuionis. Memoriam autem, boni omninò viri & eius æmulatores,opportunè referent in diem festi,sicut placet. Aliquam enim gloriam afferent encomia & celebrationes ijs, quibus regnum cælorum & bona æterna obtigerunt: ad quæ desiderant etiam adspicere ordines angelorū. Sin minùs,æmulationem quidē certè & zelum ijs,qui conueniunt, & Deo

Zosimus vitam Mariæ Aegyptiacæ ex ipsa accuratè perquisiuit. Vide historiam eius Tomo 2. 9.Aprilis.

& Deo laudem ac gloriam, & beatitudinem ipsorum, de quibus fit mẽtio. Quibus enim vita tribuit gloriam, meritò eos etiam beat & ornat, cùm prędicatur.

Hæc cùm ille vir magnus nobis exposuisset, & valdè rogâsset, nos emisit. Cùm secundi autem spirâssent venti, die sequenti Diam appulimus. Hoc est insigne lucrum nostræ in Paro conuersationis. Hæ sunt merces, quæ prẹter spem obtigerunt proficiscenti in Cretam. Hęc est vita beatæ Theoctistes. Hęc est exercitatio aduersùs principatus & potestates, & principem tenebrarum huius seculi lucta & decertatio. Ego autem accessi implens obedieniam, & exoluens debitum. Ex quo quidnam efficietur? multa quidem etiam alia, sed hęc tria maxima. Ipsi quidem suppeditatori & administratori Deo laus, cõfessio & gloria: Sanctæ autem ex oratione beatitudo, & anniuersaria cum eius commendatione memoria: & nobis qui scripsimus, munificus & magnus noster Deus Iesus Christus, pro prompto & alacri animi studio dabit remunerationem, intercessionibus sanctissimæ eius matris Dei parentis, diuinorum Angelorum, & omnium sanctorum: Quoniam ei gloria cum patre & spiritu sancto, nunc & in secula seculorum, Amen. Dia insula eadem, quæ Naxus.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS MENAE AEGYPTII, QVI MARtyrium subijt in Cotyæo. *Habetur in Simeone Metaphraste.*

Mperantibus Diocletiano & Maximiano, qui erant veri Regis hostes & inimici, ibãt literæ per vniuersum orbem terræ, quæ iubebant colere impiam eorum religionem: & quæ mortem statuebãt pœnam ijs, qui non parebant eorum edictis, & à solida fide in Christum non ex animo dimouebantur. Hinc quid non graue accidebat ijs, qui diligebant Dominũ? Angusti erant carceres multitudini eorum, qui quotidiè capiebantur. Vacuæ erant habitatoribus, quæ fuerãt aliquandò plenæ domus: solitudines, propter multitudinem eorum, qui fugiebant, mutabantur in ciuitates. Amici veritatis, tanquàm qui pessima fecissent, dedebantur supplicijs, diripiebãtur facultates, euertebantur leges naturæ, patre quidem ad mortẽ prodente filium, filio autem patrem vicissìm talibus prosequente officijs: & vbiquè dispersa erat nox profunda, cùm fideles quidem omni ex parte expellerentur, impietatis verò defensores tota manu confirmarentur, sanguineque & nidore sacrificiorum ipse etiam aër inficeretur. Tunc quidem, tunc Menas hic admirabilis & virtute celebris resplendebat, patriam quidẽ habens Aegyptum, patrem autem & maiores non stabiles in pietate: sed circa id, quod est firmum, minùs firmiter affectos. Eius verò studium erat militia sub tribuno militum, nomine Firmiliano. Ipse autem cùm esset Præfectus numeri Rutilliacorum, animi pręsentia, magnitudine & pulchritudine, & omnibus alijs, quibus solet exprimi species corporis & generositatis, præstabat alijs. Noužbr. 11. Sæua persecutio sub Diocletiano & Maximiano. Menas miles egregi⁹.

In Cotyensium autem Metropoli simulatquè accessisset ad Tribunum, & audiuisset impium * iniussum Imperatorũ, abiecta zona militari, seipsum relegauit in deserta loca, volens potiùs vitã agere cum feris, quàm cum ijs, qui colunt simulacra. Vacabat autem ieiunijs & vigilijs, & diuinorum eloquiorum diligenti meditationi. Sensibus autem optimè purgatus, & anima illuminatus, & in arcanis veræ pietatis initiatus p reuelationem, existimans hoc esse illud tempus, quod iam olìm meditabatur: cùm diem obseruâsset, in quo vniuersa ciuitas Cotyensium publicum celebrabat diem festum tanq̃ natalẽ, & equestris certaminis exhibebatur spectaculũ, cùm totus populus ex alto adspiceret, collectus ex omni genere, Iudęorũ & gentiliũ & similiter Christianorũ: & oẽs iam defixis oculis intuerẽtur certamen, relicta sua in montibus habitatione, descẽdit in ciuitatem: & cùm venisset in mediũ theatrũ, & prẹterijsset oẽs, qui erant in stadio, & locum ascendisset sublimem, vndè erat videndus ab omnibus, alta voce exclamauit: Inuentus sum a b ijs, qui me nõ quęrũt: manifestus euasi ijs, q me non interrogant: per hęc ostendens, quòd non coactus, sed sua sponte accessit aditurus certamina. Cõtempta militia, petit solitudinem. Nota rem singularẽ. Esa. 65.

Omnes ergò cõuertit Menas ad suî spectaculum: theatrum aũt despiciebatur, equorum

rum respuebatur certamen: nihil erat cuiquã præstabilius, quàm illum videre, qui tantam ostenderat audaciam. Et qui eundem quidem zelum habebant in pietatem, mirabantur martyris loquendi libertatem, & propter voluptatem summam, exiliebant. Qui autem decertabant aduersùs pietatem, ad eius cędem iudicem incitabant. Postquàm autem vox præconis indixit silentium, & sedauit populi tumultum, & sonum tibiarum, statìm arreptus & ductus fuit Menas ad Pyrrhum præsidem, qui & tunc præsidebat in excelso, & erat spectator certaminum. Is autem primùm quidem eum placidè alloquebatur, simulans mansuetudinem: voceque leni & benigna, quisnam & vndè esset, interrogauit. Postquàm verò & patriam & genus & ipsam militiam & modum exilij protinùs dixit martyr, & ante omnia dixit se esse seruum IESV Christi, statìm iudex fictam mansuetudinem ad naturalem conuertit sæuitiam: & examinatione reseruata in diem sequentem, eum quidem vinctum tradit in custodiam. Ipse autem cùm totum diem vacâsset ei, quod peragebatur, spectaculo, sequenti die animo æstuans, processit ad examinationem. Omnibus itaq; alijs missis, accusabat præcipitem audaciam. Hoc enim eum magìs accendebat ad furorem, vt qui suî esse contemptionem arbitraretur illius loquendi libertatem. Ille autem tanquàm propterea magìs sibi placens, respondit audaciùs, dicẽs: Sic conuenit Deum confiteri: quoniam lux est, & tenebræ in eo non sunt. Hoc enim nos docuit Paulus, dicens: Corde quidem creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem.

S. Menas ducitur ad Præsidem.

Traditur in custodiam.

1. Iohan. 1.

Rom. 10.

Terruit itaque Iudicem eius loquendi libertas, & rursùs celabat iram, & rursùs simulabat mansuetudinem, vt martyris audaciam faceret cedere blanditijs, &, Nè amittas, aiebat, ó Mena, vitam hanc dulcissimam, neque lucem omnibus hominibus optandam, morte immatura permutes: sed nostris páre consilijs, vt felicem quidem & beatam vitam agas, ab Imperatore autem honores & dona consequaris, & sis omnibus suspiciendus & felix iudicandus propter rerum successum. Martyr autem ad hæc valdè & suauiter ridens, vt qui ea reputâsset esse apertas nugas, & puerorum potiùs escas, quàm sapientum virorum, hæc ex bono thesauro in eum verba exprompsit, dicens: Nihil est, quod mea quidem sententia conferri possit cum regno cælorum. Neque enim totus mundus potest æqua lance expensus, vni animę comparari. Sed si vis mihi gratificari, experire potiùs per supplicia. Sic enim mihi veram conciliabis beatitudinem. Postquàm autem Pyrrhus audijt hęc verba, non poterat ampliùs contineri: sed ad ei infligenda contendit supplicia, & lictores acerbiùs intuens, martyrem quidem iubet extendi à quatuor viris, boum autem neruis cædi vehementer. Cùm sic ergò fortiter torqueretur, & sanguis è vulneribus effluens terram rubram redderet, quidam ex ijs qui aderant, nomine quidem Pegasius, cognomine autem Princeps, benignitatem simulans: Cùm videas, inquit, ô homo, quod existit periculũ ex inobedientia, priusquàm carnes tuæ penitùs flagris consumantur, ea cogitãs, quæ tempori conueniũt, sacrifica. Fortasse enim propterea, quòd sint tormenta intolerabilia, Deus quoquè tuus tibi ignoscet, quòd id feceris.

Tentatur inanibus promissis.

Irridet ea.

Cæditur boum neruis.

O linguam satanæ.

Cùm sic dixisset, martyr toruè in eum intuens, & verbis eius magìs quàm flagris cruciatus: Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, apertè exclamauit. Ego enim Deo meo sacrificaui, & adhuc sacrificabo sacrificium laudis: qui etiam mihi dat auxilium, & efficit, vt hęc flagella vestra à me reputentur potiùs delicię, quàm tormẽta. Cùm de hac tolerantia sua is nihil remitteret, liberiusque & disertiùs loqueretur, se pręses ad aliud conuertit supplicium: & cùm effecisset, vt in ligno tolleretur sublimè, iussit ferreis vnguibus corpus eius laniari. Deindè tanquàm irridens Iudex, & sanctum ironicè alloquens: Sensisti, inquit, ó Mena, aliquem dolorem? an vis per aliud supplicium nos tibi maiorem largiri voluptatem? Martyr autem etsì grauiter laceraretur: Quid cunctaris, inquit? Putas enim me omninò posse à te terreri per hoc breue tormentum, aut quæ est in me, immobilem labefactari turrem cõfessionis? Hæc cùm audijsset Præses, iussit eum cædi vehementiùs: & imperauit, vt nullum alium cõfiteretur regem pręter eum, qui est verè Rex: Martyr autem, Quoniam non nósti, inquit, quis est hic Rex, quem confiteor: propterea blasphemam & maledicam linguam in eum moues, & hos, in quos cadit interitus, & è terra orti sunt, ei facis similes: qui est etiam is, qui eos constituit in imperio, & est vniuersæ carnis & spiritûs Dominus. Deindè Iudex, non vt qui vellet discere, sed vt qui se simularet ignorare: Quis est is, dicebat, qui dat regibus potentiam, & est omnium Dominus? Iesus, inquit, Dei filius semper viuus, cui subiecta sunt omnia, quæ sunt in cęlo & in

Psalm. 6.

Mira martyris virt⁹.

Ferreis vnguibus laceratur.

& in terra. Tyrannus autem: Hoc autem totum, inquit, te latuit, quòd reges propter hoc ipsum, quod tu dicis, Christi nomen indignantes, iubent vos cruciari. Martyr verò: Si indignantur, inquit, indignentur: hæc nihil ad me, qui sum Christi seruus. Hoc enim mihi magis est in votis, hanc pulchram confessionem ferre vsque ad mortem, vt efficiar dignus coronis, quæ pro ea accipiuntur. Scriptum est enim: Quis nos separabit à charitate, quæ est in Christo Iesu? afflictio, an angustia, an fames, an persecutio, an periculũ, an gladius? Egregia vox martyris. Rom. 8.

Cùm autem martyri, qui tandiù fuerat suspensus, recordatio eius, qui fuerat in cruce sublatus, laboribus defessum & viribus defectum corpus confirmaret, Præses maiore percitus insania, iubet excoriatas eius carnes textis ex pilis confectis valdè atteri & confricari. Quod cùm fieret, Pelliceas, aiebat martyr, tunicas hodiè exuo: salutaris autem indumento induor. Deindè ardentes ignis lampades iussit Iudex inferri. Sed eæ quoquè cum æterno igne collatæ, videbantur vim vrendi habere imbecillam. Videbatur enim martyr virtute Christi, quę intentabãtur, omnia despicere. Quamobrèm audacter etiam dicebat ijs, qui ipsum puniebant: Habeo persuasum à Domino meo & Rege, non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: illum autem potiùs timere, qui potest corpus & animam perdere in gehenna. Cùm verò vidisset Iudex maximam & planè inuictam martyris tolerantiam, & alioquì animo versaret opportunissimas eius responsiones, tormentis missis, accessit ad verba: &, Dic mihi, inquit, ô vir admirande, vndenàm est à te inuenta hęc præclara dicendi facultas, cùm sis miles, & vixdùm herì & nudiustertiùs versatus sis in literis: vacâris autem potiùs bellis & certaminibus militaribus vtplurimùm. Cùm autem dixisset martyr, Christi hæc esse verba, qui dixit: Quandò ducti fueritis ad reges & præsides propter me, nè cogitetis quomodò aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Respondit verò Pręses: Vester ergò præsciuit Christus fore, vt talia pro ipso pateremini? Martyr autem: Vt qui sit, inquit, verus Deus, est consequens, vt sciat etiam quæ sunt futura. Ipse enim est vniuersi causa & constitutio, & qui sciebat omnia, antequàm producerentur ad essentiam. Immanis cruciatus. Ardentes lampades ei admouentur. Matt. 10. Ibidem.

Cùm autem non haberet Iudex, quidnam adhęc conuenienter responderet: Missis, inquit, superuacaneis his probabilibus tuis orationibus, volo te vnum eligere, è duobus: nempe vt aut nobiscum simul verseris, rectè id quidem faciẽs: aut totum Christum confitearis. Postquàm autem cum magna libertate dixit martyr: Cum Christo meo fui & sum & ero, dixit pręses se in eum adhuc futurum lenem & patientem: & iubet ei dari aliquod tempus ad considerandum. Eius enim admirans tolerantiã simul & intelligentiam, conabatur eum ad suam traducere sententiam, nè tanti viri iacturam gentes facerent. Cùm autem post hęc martyr vsus esset in eum verbis audacioribus, Deum quidem apertè Christum confitens: deos verò, quos ille colebat, dæmones profanos appellans, ira rursùs pręses accensus vehementiùs, iubet murices ferreos spargi in terra, & vinctum pedibus & manibus supra eos trahi per summam crudelitatem. Ille autem tanquàm si per pratum aliquod & molles flores traheretur, illius deos & dęmones liberè incessebat maledictis. Propter quę Iudex rursùs iussit sanctum verberari in collo & genis: Nè, inquit, sic deos despiciens, eos quoquè impudenter affeceris contumelijs. Cùm multas autem horas verberaretur martyr, adstans quidam ex cohorte Heliodorus, & velutì volens suggerere ea, quæ conferebant ad proposita: Domine præses, inquit, tuam claritatem existimo non latére, quòd horum qui dicuntur Christianorum amentia scit contemnere tormenta vel status fortiùs, & mortem reputant tanquàm dulcem aliquam potionem. Mittens ergò de his in cassum laborare, citò velis in eum vltimam proferre sententiam. Iudex eius tolerãtiam & sapientiam miratur. Nouos ei adhibet cruciatus.

Cùm ergò defessus esset pręses, & meditaretur vltimam sententiam in eum pronunciare, accedentes quidam ex ijs, qui olìm martyri familiares fuerant & amici, ipsum demulcebant, complectebantur, rogabant & supplicabant, & se existimantes suadere vtilia: Nè despexeris, dicebant, ô Mena, familiarium tuorum amicitiam, & decus militiæ, & vsum voluptatum, & vitam, quæ est omnibus natura desiderabilis: & nè ignominiam quidem gloriæ, mortem autem vitæ anteposuĕris. Martyr verò tanquàm virus aspidis fugiens eorum suasiones: Cessate, inquit, Dei hostes: & vosipsos potiùs vtiliter corrigite, & à tanta desistite insania. Nam hæc quoquè momentanea & vobis chara vita mox Martyr cõtemnit quorundam pestiferas suasiones.

præteribit:manet autem vos æternus & qui nunquàm desinit cruciatus,quem cum vestro pręside & eius Imperatoribus iustè adipiscemini. Cùm autem vidisset Iudex martyrem tam fortiter depugnare aduersùs omnia,quæ ab ipso fiebant & dicebātur, non ampliùs ad alias interrogationes,sed ad ipsam ferendam se parat sententiam:& cùm breuiter cum ijs,qui erant eiusdem sententiæ in impietate, consultâsset, capitis vltimā tulit in eum sententiam,& lictorem quidem adesse iubet cum nudo ense: significauit verò locum extra ciuitatem.

Cùm autem peruentum esset ad locum, & martyri priore stadio secundùm visum esset alacriùs,postquàm notos parùm conuenisset, & verba sua precibus obsignâsset,apparens plenus lætitia,vt qui repositam sibi beatitudinem visione appręhenderet,vt etiam gratias agens abiret ad lætitiam mox eum excepturam: Ago tibi gratias, dicebat, Domine Deus, quòd me dignatus sis conspici socium preciosæ tuæ mortis, & non dederis deuorandū bestijs agrestibus:sed effecisti perpetuò puram in te seruare fidem.Hęc cùm dixisset,& genu flexisset,ad plagam ei gladio inferendam perrexit.Post plagam autem sacrum corpus ignis accepit: & sic quidem fuit dissolutum id sancti, in quod cadebat interitus: anima autem ad beatam hæreditatem deducta est ab Angelis. Hinc viri pij magnam adhibent diligentiam, vt martyris reliquiæ ex igne tollerentur, & in insignibus locis reponerentur.Quas quidem cùm collegissent,& mundis sindonibus imposuissent,vnguentisq; & suffitibus inunxissent,& iusta omnia eis sanctè fecissent, eas paulopòst in suam patriam retulerunt, quomodò ante consummationem iusserat martyr Christi. Oportebat enim eum quæ & genuĕrat & aluĕrat, eum quoquè accipere consummatum martyrio: & non illam quidem tenere locum matris, aliam autem pręter eam frui gratia reliquiarum. Hoc enim consultò factum est à Christi prouidētia:Quem decet omnis gloria, honor,potentia, maiestas & magnificentia, nunc & in secula seculorum, Amen.

Felicissimè pro Christo occumbit.

Vide studiū antiquorū erga religas sanctorum.

TIMOTHEI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI NARRATIO DE MAXIMIS MIRACVLIS *sancti & gloriosi martyris Menæ.*

Miraculū I. Encomium Constantini Magni.

Ccidit, vt post mortem impij & DEO inuisi Diocletiani Imperatoris, Dei voluntate imperaret Constantinus, pius & Christi amans Imperator. Cordis enim eius oculos tetigit lux intelligens, & ei illuxit gratia Dei, quæ superat omnem hominis intelligentiam, potentique & inexpugnabili sua dextera deduxit eum ad viam salutis. Nam vbì est gratus animus & cor mundum,illuc etiam accedit sanctus spiritus.Erat autem vir,qui valdè timebat Deum, & omnia eius mandata exequebatur diligentissimè, oēm hominē deducens ad portū salutis.Meminerat enim eius,qui dixit:Non adorabis deum alienum,sed adorabis Deum viuum:& reddes altissimo vota tua. Iussit autē edicta quoquè scribi per vniuersum orbem terræ,vt Christus, qui blasphemijs & maledictis incessebatur ab impijs & iniquis gentibus,prędicaretur in omnibus finibus,& crederent oēs in patrem & filium & spiritumsanctum. Iussit ecclesias quoq; ædificari, in nomine oīm sanctorum & gloriosorum martyrum,qui propter verum Deum nostrum fuêre martyres, & confessi sunt pulchram confessionem. Similiter autem iussit etiam mundum & incruentum Christo Deo nostro quotidiè offerri sacrificium ad conuersionem & pœnitentiam omnium fidelium.

Exod.20, Deut.5. Psal.49.

Constantinus iubet ecclesias extrui in honorem martyrum.

Tunc surrexerunt quidam ex fidelibus ciuitatis Alexandrinæ,& quæsiêrunt reliquias sancti & gloriosi martyris Menæ, vt in eius nomine sanctum templum extruerent. Vniuersa autem illa prouincia congregata fuit in loco, vbi erat templum ædificandum, vt id citò perficerent.Eo autem perfecto Dei gratia & sancti intercessione,erat homo quidam ex regione Isaurorum valdè diues. Ingressus est autem Alexandriam causa negociationis: & audiuit omnia miracula & curationes, quas fecit sanctus Menas, & dixit apud se: Volo ego quoquè ire,vt orem in templo sancti martyris Menæ, & adorem preciosas & sanctas eius reliquias, & dem illic paruam benedictionem: vt Deus nobis ferat

Cultus reliquiarum.

rat opem,& nos seruet sancti intercessionibus. Surgens itaque accepit secum crumenam, & transijt ad lacum maritimæ. Et cùm inuenisset nauigium, peruenit ad locum, qui dicitur Loxoneta: & egressus è nauigio, sibi quæsijt mansionem. erat enim vespera. Deindè cùm in loco inuenisset tabernam, dixit domino tabernæ: Amice, fac mecum misericordiam, & accipe me in tuam tabernam, quoniam aduesperascit, & timeo solus viam ingredi: neque enim hîc habeo vllum alium. Dixit autem ei tabernarius: Ingredere frater,& mane hîc donèc illuxerit. Ingressus autem hospes, sedit in taberna. Dominus verò tabernæ parauit vestes stragulas,vt ambo dormirent. Intercessio sanctorum.

Cùm viri autem crumenam vidisset tabernarius,subijt cor eius,qui semper vitæ nostræ curis vacuæ inuidet diabolus, & fecit eum vigilare, donèc somnus inuasisset hospitem. Cùm is autem dormijsset, surgens tabernarius, accepit gladium, & occídit hospitem. Deindè accepit ità vt erat, crumenam, & dixit apud se: Quid faciam hoc corpore,nè quis sciat cædem quam feci,& me deferat ad magistratum? Sed surgam, & hoc probè curabo. Immittam enim in sportam, & iaciam in lacum. Quod cùm fecisset, suspendit eam sub tecto, vt cùm data ei esset potestas eundi ad lacum, eam illic iácerct. Cùm hæc autem fecisset, ortus erat Sol, & timuit interdiù eum in lacum iácere. Accepit verò eius quoquè caput, vt id quoq; frangeret, & immitteret in sportam. Ecce autem sanctus martyr Christi Menas,venit eques cum magna multitudine,præ se ferens speciem spatharij,accedens ad tabernam. Videns verò sanctum venientem tabernarius,timuit,quoniam saluum adhuc erat caput hominis:& festinans,accepit caput,& id suspendit in medio tabernæ,nesciens quid ageret præ metu.Cùm venisset autem sanctus Menas, aperuit ostium tabernæ, & apprehendit hominem, qui dicebatur tabernarius,& dixit ei: Dic mihi verum. Vbì est homo hospes,qui hîc mansit? Dicit sancto tabernarius: Non mansit hîc homo hospes.Dicit ei sanctus: Si non mansit hîc homo,sede hîc quietus, & ego eum inueniam. Cùm ergò statim sportam accepisset sanctus Menas,inuenit caput hominis saluum cum reliquis membris,& dicit ei: Non dixi tibi me, propter quem huc véni,hominem ex me esse inuenturum? Tunc vidēs tabernarius sanctum,& cohortem quæ erat cum eo, valdè timuit. Existimabat enim Imperatorē omninò cognouisse cædem, & misisse ad eum. Quamobrèm metu perculsus, rogabat sanctum,qui videbatur spatharius,dicens: Miserere meî,domine mî,quoniam peccaui valdè, & cognosco peccatum meum esse valdè magnum. Vndè etiam Imperator te misit ad me miserum: & considerans Dei gratiam esse tecum, confiteor me peccâsse coram Deo & coram te.Quandò vidi,domine mî,crumenam valdè magnam,impletum est cor meum infelici furore aduersùs eum,& siui eum,donèc esset sopitus. Deindè autem surrexi,& occídi eum, vt eius possiderem pecunias. Eccè autem domine mî,nondùm accessi ad eius crumenam,neque ex ea accepi aliquid: sed eam do saluam tuæ potestati,& prætereà alios tibi dono centum nummos: me solummodò libera ab hac cæde. Respondit ei sanctus Menas,& dixit: Ducere, ô homo,pœnitentia tui delicti,& ego tibi condonabo. Ille autem dixit: Domine spatharie,facio vt iubes: & qua hora liberatus fuero ab hoc periculo,ibo ad sanctum Menam,& pœnitentia motus,accipiam habitum. Videns autem sanctus eius pœnitentiam,dixit ei: Affer huc ad me sportam,in qua iacent membra hominis,vt perfectè euadat manifesta Dei gloria in sanctis suis. Tabernarius autem protulit sportam, & eam posuit coram sancto, & ea hora in loco suo posuit oīa membra hominis.Tunc flexis genibus sanctus Menas diù orauit clementem Deum,vt suscitaret eum, qui fuerat occisus: non propter hominem solùm, qui occíderat, sed etiam propter eos, qui tunc erant, hæreticos & gentiles, qui erant increduli in sanctum Dei martyrem. Crudele facinus. Vide stupendum sancti Menæ miraculum.

Post longum autem tempus dixit sanctus Menas ei,qui fuerat occisus: Tibi dico: In nomine Domini nostri Iesu Christi, qui me firmauit in petra confessionis suæ, surge sanus,& egredere ex hoc loco valens & saliens,& coniuncta habens omnia membra tua sicut priùs,vt per te discant hæretici & impiæ gentés gloriam Dei nostri.scias autem ipse quoquè,quòd ego sum Christi seruus Menas.Protinùs autem in illa hora surrexit homo saluus & sanus & perfectus,sicut erat priùs.Tunc homo stupore affectus,humi flexis genibus, adorauit sanctum martyrem Christi Menam, & eam quæ cum eo erat multitudinem,dicēs: Ago gratias Deo & Domino omnium,qui fecit mecum misericordiam per tuum aduentum sancte Dei. Nam cùm essem somno grauatus, veniens dominus cum Sanctus Menas excitat mortuum.

magnis copijs me excitauit. Et cùm ei benedixisset sanctus martyr Christi Menas, & similiter etiã occisori, statìm ab eis euanuit. Tunc cum magno gaudio tabernarius acceptis centum illis nummis, & hospes eius crumena, abiêrunt in templum sancti martyris Menæ, & dederunt ea, quæ sancto promiserant. Et statìm confessus est tabernarius coram vniuerso populo cędem, quam fecerat, hospitis, & quemadmodùm Sanctus eum suscitauit suis precibus. Cùm omnes autem Deum glorificâssent, admiratus est hospes, audiens quòd interfectus, immò verò membratim concisus, per preces sancti repentè surrexisset. Eum verò rogauit tabernarius, vt eius acciperet habitum. Tonsus autem tabernarius, illic mansit septem annos, & sic in pœnitentia obijt & confessione. Hospes autem reuersus est lętus & exultans in domum suam, & toti Alexandriæ narrans gloriam Dei, & miracula sancti & gloriosi martyris Menę. Ab eo autem die credidit magna multitudo gentilium & hęreticorum, admirantes, stupentes, quòd Deus per sancti intercessionem curet omnem animam.

Templum Menæ martyris antiquissimum.

Nota vim & efficaciã intercessionis sanctorum.

Miracul. II. Aliud miraculum, ô dilecti, volo vobis narrare, quod factũ est à sancto & beato martyre Mena. Alexandriæ erat quidam vir diues, nomine Eutropius. Qui dixit apud se: Deus impleuit me donis suis. Eccè vado ad artificem, & faciam duos discos argenteos, & ex eis dabo vnum templo sancti Menæ, & habebo alterum in meum vsum: & in decessu eum quoquè dabo sancto pro remissione meorum peccatorum. Accersijt autem artificem in domum suam, & dixit ei: Adesdùm magister, accipe hæc vasa argentea, & ijs fractis, fac mihi duos discos, nihil addẽs, nec alium faciens alio superiorem: & in vno quidem scribe nomen sancti Menæ, in altero verò nomen meum, & diligentia vtere ad hęc opera. Fecit autem discos aurifex, & eos inscripsit. euasit verò sancti discus, preciosior & honorificentior. Eutropius autem inuidit disco sancti, & dixit apud se: Ego vado ad sanctum: ei autem dabo discum, in quo scriptum est nomen meum, & tenebo discum sancti ad vsum meum, & in vltimo die vitæ meæ eum quoquè reddam. Tunc abiens ad litus, constituit naui ire vsque ad templum, dicens apud se: Porto sancti discum ad meum ministerium. Cùm esset autem tempus prandij, dum ipse nauigaret, parauit seruus eius mensam, vt ipse pranderet. Accepit verò seruus discum sancti, & domino suo cibum in eo apposuit. Postquàm autem impletum fuit prandium, abijt seruus eius ad lauandum discum in lacu. Eccè autem extitit magna caligo, & cecidit discus in aquam. Timens verò seruus, nè eius dominus id sciret, & eum in tormentis perderet, exutus se proiecit post discum. Quandò autem sciuit dominus quod factum fuerat, magno dolore est affectus, & scidit vestimenta sua, eiulans & dicens: Hei mihi misero, valdè peccaui. Inuidens enim disco sancti, cum eo seruum quoquè meum perdidi. Quid faciam nescio. non enim habeo hominem, qui mihi seruiat. Hei mihi, fuit hæc res mihi magno probro & dedecori. Si enim sciuerint, quòd discum sancti retinuërim, quanto me probro afficient? Vtinàm priusquàm hoc significarem, pro vno disco dedissem templo tres discos, duos argenteos, & vnũ aureum: & ad me non peruenisset hoc malum opus & dedecus hominũ. Satiùs enim fuisset eos dedisse, quàm seruus meus morte acerba mihi perijsset. Quòd si dignus censear, qui vel eius corpus videã, vt sepeliam, dabo duos discos templo sancti martyris Menæ: & eius serui, quem perdidi, dabo preciũ, quoniam sum transgressus, retinens sancti discum in vsum meum.

Eutropius tentatur à satana.

Diuina vltio fraudẽ eius persequitur.

Eo autem hęc sic deflente & dicente, nauis venit ad portum. Eutropius autem adspiciebat in litore, apud se sperans & dicens: Fluctus corpus eius omninò traxerunt ad litus: inuentum verò id sepeliam. Dixerunt autem ei nautæ nauigij: Quàm est hoc à ratione alienũ, quòd cùm duobus diebus nauigauerimus, tu modò quęris eius corpus. Dixit Eutropius: (erat enim valdè fidelis) Spero in Deum & in sancti Menæ intercessiones, qui eum, qui erat membratìm concisus & mortuus, excitauit saluum & integrũ, quòd eius corpus videbo ante mortẽ meam, vt id sepeliam propter probrum hominum. Hęc cùm ipse dixisset, eccè puer veniebat cum disco sequens nauem. Eutropius aũt cùm vidisset puerum procùl stantem, secum quoquè discum habentẽ, & nauem circumeuntem propter dominum suum, nautæ viso puero, proram nauis admouerunt litori. Cùm hoc aũt vidisset seruus, appræhendit funem nauis, & in eam est ingressus. Quandò verò vidit ipsum dominus eius, amplexus est eum lætus, & dicens: Eccè bonus meus seruus mortuus erat, & reuixit: periërat, & inuentus est. Lachrymantes autem omnes propter id, quod factum fuerat, eum sunt consolati. Ille autẽ dixit: Lætabor & exultabo, quòd Deus

Sanctorum intercessio.

Ingens miraculum.

meĩ

meî hodiè eſt miſertus per interceſſiones ſancti martyris & defenſoris mei Menæ. Cui non narrabo, ô ſancte Dei, admirabilia & hæc ſigna, quæ in me oſtendiſti? Vnum autem me cruciat & vnum horreo, quòd ſi omnia mea tibi obtulero, non ſufficiunt: quoniam peccaui, & non memini eius, qui dixit: Non concupiſces res proximi tui, & maximè ſancti: Nunc autem, fili, dic mihi, quid tibi accidit in lacu, & quomodò fuiſti ex eo liberatus? Dixit puer: Domine mî, quãdò acceſſi vt lauarem diſcũ in lacu, orta eſt magna caligo, & cecidit à me diſcus in lacum, & dixi apud me: Quid faciam, aut quomodò me excuſabo domino meo? Timore itaque affectus, me ieci in lacum. Quandò autem ingreſſus ſum aquam, vidi virum valdè lucidum, & alios duos ſtantes cum ipſo, & dixit eis: Tenete eum: & ab illa hora nunquàm ſeparati ſunt à me, donèc huc véni. Statìm autem cognouit Eutropius celerem fuiſſe adiutorem magnum Chriſti martyrem Menam, & Deum laudauit, qui dedit talem poteſtatem ſanctis ſuis. Deindè ambo ſimul euntes, venerunt in templum ſancti Menæ, & dedit illic duos diſcos, & ſeruum illum, vt ſeruiret illic ſancto loco, & ſic reuerſus eſt in domum ſuam, laudans & benedicens Dominum Deum, & omnes ſanctos eius, qui per ipſos dat ſalutem populo.

Sancti martyres defenſores noſtri. — *Exod. 20.* — *Nota quid Sancti præſtent hominibus.* — *Per ſanctos dat Deus ſalutem.*

Mirac. III. Erat mulier quædam ſterilis in regione Phecozeletarum. Ea erat valdè diues in auro & argento. à parentibus autem & marito eius vocabatur Sophia. Erat autem eius quoquè maritus valdè pius & virtutis ſtudioſus. Cùm verò audijſſet mulier illa ſterilis, de beato & glorioſo Chriſti martyre Mena, & eius miraculis, dixit apud ſe: Ibo ego quoquè humilis & abiecta in templum ſancti, & cùm illic adorauero, deflebo peccata mea: quoniam non eſt mihi filius, vt ſit hæres mearum facultatum. Scriptum eſt enim: Tranſibit mundus, & cupiditas eius. Tollam ergò aurum meum & omnia mea, & veniens in templum ſancti Menæ, ea illic dabo pro remiſſione meorum peccatorum, & omninò in futuro vitam æternam poſſidebo. Surrexit autem mulier, & accepit omnia quæ habebat, & clàm iuit ſola in templum venerandum ſancti Menæ, nec fuit vllus è domo eius, qui animaduerterit, nè id renunciarent marito ſuo, & is eam retineret. Cùm autem ingreſſa eſſet ſola in ſolitudinem, & perueniſſet ad vnum milliare à templo ſanctæ & glorioſæ primæ martyris Teclæ, ea ambulante, eccè quidam miles ex ijs, qui viam cuſtodiebant propter latrones, venit eques accurrens: & cùm vidiſſet mulierẽ, ingreſſus eſt diabolus in cor eius, (erat autem hora ſexta diei) & quandò adſpexit eam ambulantem ſolam, voluït ei id facere, ad quod eum incitabat œſtrum libidinis.

1. Ioan. 2. — *Tecla prima martyr.*

Cùm itaq; tenuiſſet mulierem, dixit ei: Quò vadis, ô mulier? Putabat autem mulier eum voluiſſe rapere diuitias, quas ipſa ſecum ferebat ad miniſterium martyris, & dicit ei: Eccè ego vado ad templum S. Menæ. Ille ei dicit: Eccè locus eſt deſertus, & nemo eſt qui nos adſpiciat: agè dormiamus ſimul. Si autem mihi non obediëris, ego te occídam hoc meo gladio: accipiam autem tuas pecunias. Illa verò reſpondit cum lachrymis: Nè, ô domine mí, turpẽ hanc rem feceris in me, quæ ſum humilis & abiecta. Egreſſa enim ſum è domo mea, vt vadam in templum Dei, & defleam peccata mea: neque vllum alium cognoui vnquàm, niſi meum maritum. Time eum qui dixit: Non concupiſces res proximi tui: & memento eius, qui dixit: Alienæ parti nè appropinquaueris. Condona mihi miſeræ, & nè cogas me hoc facere. adiuro te per Deum & ſanctum eius Menam, quòd me & magno dedecore afficis, & hoc peccatum tibi non condonabitur, neque in hac vita, neque in futuro ſeculo. Miſerere mearum lachrymarum, & parce meis gemitibus. Quòd ſi me dimittas, præbeo tibi duo numiſmata. Ille autem nolens, eam valdè tenebat: & gemens dicebat mulier: Vndiquè mihi ſunt anguſtiæ. Deindè etiam flexis genibus, cum lachrymis clamabat & gemitibus: Eccè Domine, tu ſcis occulta hominum, & cognoſcis non eſſe meam voluntatem, neque hanc iniquitatem. Clamanſque magna voce, dixit: Sancte Dei Mena, fer mihi opem.

Exod. 20.

Cùm autem miſerabilis ille eam ieciſſet humì, vt ei afferret vitium, alligauit equi ſui habenas pedi ſuo. Tunc ſanctus Chriſti martyr Menas, qui eos liberat, qui ipſum inuocant in afflictione, ea ipſa hora accedit eques, & mulierem rapuit è manu militis, & eam portauit ad equum ſuum. Equi autem frenum tenens ſanctus, magna vi eum trahebat. erat aũt alligatus pes militis: & currens equus, dominum ſuum trahebat ſuper terram, donèc veniſſet in templũ ſancti martyris Chriſti Menæ. Eum verò videns vniuerſus populus, fuit obſtupefactus. Interdiù enim magna multitudo populi congregatur in templo ſancti Menæ. Ille autem miles quandò vidit gloriam ſancti, accepit equum ſuum, &

Eccè quomodò mulier ſanctũ inuocat, & ille ſtatim adeſt, & fert opem.

donauit templo sancti martyris Menæ: & ab illo die non peccauit miles vsque ad horam mortis suæ: sed versabatur in precibus & supplicationibus, & cum multis lachrymis rogabat sanctum, vt ei condonaret hoc peccatum.

Mirac. IIII. Erat Alexandriæ Hebræus quidam negociator, habitans prope quendam Christianum. Intercedebat autē magna amicitia inter Hebręum & Christianum. Quodam verò die vadens Hebræus ad negociandum, reliquit in domo Christiani crumenam bullatam. Quandò autem reuersus est Hebręus à negociatione, misit dona ad Christianum, propterea quòd aurum custodijsset. Quandò autē dona ab eo accepit Christianus, eum illudens in corde suo, dixit: Reuerà & dona accipiam, & si tuas quæsieris pecunias, nihil habebis. Porrò autem sic quoquè vxori suæ est locutus: O vxor, si videatur, negemus huic Hebręo aurum suum: & si pergat reposcere, iuremus ei: & sic recedet. Nam quod propter eum fit iusiurandum, nos nō lędit, quoniam Hebręo iuramus, & non Christiano. Illa autem dixit: Domine, fac vt tibi videtur. Sequenti verò die surrexit Hebræus, & venit ad Christianum. Christianus autem diaboli suggestione negauit, dicens: Nihil vnquàm nobis dedisti. Inter se autem diù litigârunt, adeò vt illuc tota congregaretur ciuitas. Postremò autem Hebręo venit in mentem, vt diceret Christiano: Frater, audiui à multis de sancto & glorioso martyre Mena, quòd magna eius sit gloria, & ignominia afficiat eos, qui iniustè iurant. Surge ergò, eamus illuc, & iura, quòd apud te nihil reliqui, & vade in pace. Dicit Christianus Hebræo: Sed non ingreditur Hebræus in templum Christianorum. Dixit Hebręus: Si non possum templum ingredi, stabo foris in porticu. Christianus autem despexit iusiurandum, dicens: Sanctus Menas est nostrî misertúrus, quoniam Hebręo iuramus, & non Christiano.

Malus dolus mali Christiani.

Quodam ergò die iuerunt ambo in templum sancti Menæ ad dandum iusiurandum. Dixit autem Hebręus Christiano, antequàm ipse iuraret: Amice, time Deum, & miserere animæ tuæ. Accipe quas vis pecunias, & redde mihi reliquas: solùm nè iures. Christianus autem ne sic quidem voluit eum audire. Tunc Hebręus humi inclinatis genibus, dixit cum lachrymis: Deus qui me dignū censuisti, vt venirem & ingrederer in templum sancti & gloriosi tui martyris Menæ, sis tu arbiter inter me & hunc Christianum: & magna voce clamans, dixit: Sancte Mena, etiamsi sim indignus, qui te nominem, attamen tu quoquè hodiè signa ostende, vt semper: vt ego quoq; humilis & abiectus te glorificem. Ingressus autem Christianus in templum, & nullum omninò habens Dei metum in corde suo, iurauit. Spectabat aūt Hebręus, & expectabat fore, vt omninò in eum fieret aliquod signum. Sed in eum vsus est sanctus lenitate & patientia. Quandò verò peractum fuit iuramentum, ambo sunt reuersi domum. Cùm autem ambo egressi essent è loco illo ad tria milliaria, conturbauit Christiani equus dominum suum, & eum iecit in terram: & cecidit annulus sigilli scrinij è sinu suo. Quæsiuit autem, & id non inuénit. Gaudebat autem Christianus se cecidisse ex equo, arbitratus hanc esse iurisiurandi remunerationem. Deindè surgens equitauit, & simul proficiscebantur. Cùm autem peruenisset ad locum, qui dicitur Loxonetas, simul ingressi sunt in forum, & emerunt cibos, & sedentes comedebant. Pœnitentia autem ductus fuit Hebręus, & dixit: Cur credo ego in sanctum Menam, quoniam nulla vidi ex mirabilibus, quæ facit quotidiè? vtinàm non eum iurâssem: fortasse ductus fuisset pœnitentia, & potuisset mihi aliquandò dare aliquid ex meis. Clamans autem, dicebat cum lachrymis: Hei mihi, sic omnia mea deuorauit. Quid faciam nescio. Gratias autem agens, dixit: Reddam votum meum & solicitudinem meam Domino, & sancto martyri Menæ: & vt Deus iubet, sic fit.

Diuinitùs punit periurus et perfidus Christianus, sed lenitet.

λογαρίου Cùm autem sederent ambo, eccè venit seruus Christiani, ferens crumenam cum rationibus. Quem cùm vidissent, ambo sunt admirati. Dominus autē serui, magno timore est affectus, & interrogauit seruum suum, dicēs: Vndè venisti, & quid portas? Respondit seruus, & dixit: Véni ad te missus à domina mea, vt iussum tuum impleam. Dixit autem dominus eius: Quem iussum? Dixit seruus: Domine mî, hodiè vénit magnus miles, eques ad dominam meam, habens annulum sigilli scrinij tui, & dixit ei: Cape, mulier, hunc annulum sigilli: nostíne eum? Illa autem dixit: Nóui. Ille verò dixit: Maritus tuus rogans me, misit ad te, dicens: Mitte ad me crumenam Hebræi per seruum meum; quoniam valdè torqueor à sancto Mena. Et propterea, domine mî, ad te huc attuli depositum: & si non credis, eccè annulum sigilli scrinij tui. Ille enim miles eum dedit dominæ meæ. Tunc surgens Hebræus, accepit marsupium suum bullatum: & lætus,

Nota rē admiratione dignam.

magna

magna voce clamauit,& dixit: Magnus est Deus,& sanctus eius martyr Menas. Admirabilis est fides Christianorum. Nullus in te sperans, Domine, & in virtutem & auxilium sancti tui martyris Menæ, vnquàm pudore afficitur. Eccè Domine, ego quoquè fio Christianus per intercessiones sancti martyris Menæ.

Iudæus insigni miraculo permotus credit in Christū.

Deindè cùm marsupiū accepisset Hebręus, reuersus est cum magno gaudio in templum sancti Menæ, & ei donauit tertiam partem marsupij, nēpe mille nummos, dicens: Eccè sancte Dei, coram te dixi ei: Quotcunque vis, nummos accipe è marsupio, & da mihi reliquos: nec hoc in animum induxit, vt faceret: eos accipit sanctum templum tuum pro luminaribus. Fugiens ergò ab eo tempore vanam Iudæorum superstitionē, cùm fuisset catechesi institutus cum domo sua, baptizatus fuit in nomine patris & filij & spiritûs sancti: & connumerata fuit vniuersa eius domus inter omnes Christianos, cum pietate & veritate Deum laudans & sanctum eius martyrem Menam, quòd eos, qui iniustè iurant & trāsgrediuntur nomen Dei & sancti, pudore afficit, & vt nihili fiant, efficit. Ab hoc die, seu iustè, seu iniustè, nullùs ausus est iurare in templo sancti. Christianus aūt abijt gemēs & tremens in domum suam, accepitque dimidium bonorum suorū, & obtulit sancto Menæ: & illic motus pœnitentia, deflebat peccata sua, & nō discessit à templo sancti, donèc decessit, cùm in pœnitentia ambulâsset ad Dominum, & consecutus esset veniam à sancto & glorioso martyre Christi Mena.

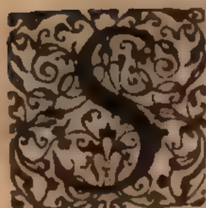
Mirac. VI

Erat quidam vir claudus ac mancus à puero, & nō poterat nec pedibus ambulare, neque laborare manibus, & neque à medico, neque ab vllo homine ei ferebatur auxilium. Cùm autem ipse quoquè audiuisset ab omnibus curationes & miracula, quę fiebant à sancto Mena, rogauit quosdam, qui eum illuc deduxerunt. Cùm eum autē vidisset turba, est admirata. Inuenit verò illic quoquè claudus mulierem quandam claudam, quæ nunquàm est locuta. Permanebant autem ambo illic, à superis petentes curationem. Cùm is autem fuisset longo tempore in templo sancti Menæ, & non fuisset curatus, valdè iratus fuit S. Menę, dicens: Sancte Dei, quomodò video, omnia quę de te audiui, sunt falsa, & non vera. Illa autem nocte Sāctus apparuit claudo, & dicit ei: O homo, cur mihi succensuisti? Quid verò tibi mali feci? Sed quoniam, vt dicis, non possum te sanare, nisì feceris, quod dico tibi, non sanaberis in æternum. Dicit ei claudus: Quid faciam domine mí? Dicit ei sanctus: Si velis esse sanus, abi nemine sentiente, & veni ad stragulum mulieris mutę, & dormi cum ea, & accipies curationē. Experrectus autem claudus, est admiratus, putans sanctum eum illudere aut tentare, & dixit apud se: Hei mihi misero, nescio quid agam. Véni vt quęrerem sanitatem mei corporis, &, vt videtur, sanctus me impellit ad fornicationem, & maximè in templo suo. & si hoc fecero, timeo nè mihi aliquid fiat deterius. Quamobrèm iterùm indignatus claudus, rursùs dixit sancto: Sancte Dei, cùm me non possis curare, suades vt me præcipitem in fornicationem? Talís ne est doctrina sanctorū? Rursùs ergò tertiò ei in somnis appárens sanctus, dixit: Fac quod tibi dixi, & tunc accipies sanitatem. Ille autem experrectus, dixit: Sancte Dei, facturus sum quod iubes, & vt iubet Deus & tuum auxiliū. Deindè cùm adspexisset, vbì iacebat muta, expectauit donèc sopori se dedissent omnes turbæ, quæ erant in templo. & tunc surgens, & se trahens, peruénit ad stragulum mutæ, & appræhensum mulieris pallium traxit, & eam nudauit. Quandò autem nudauit eam, excitata est à metu turbata muta, & est locuta: O violentia, vir supra me ascendit. Ille autem prę metu & pudore, volens se è stragulo pręcipitare & fugere, surrexit sanus in illa hora, currens instàr cursoris. Tunc admirati omnes, quod factum fuerat, nempe quòd & muta esset sanata, & claudus surrexisset sanus, narrans eis ea, quę in somno viderat, omnes DEVM laudârunt, qui per sanctos suos præbet omnibus curationem. & sic ambo domum redièrunt, DEVM & sanctum Menam laudantes & glorificantes.

Nota. Qui per sanctos suos præbet omnibus curationem.

VITA BEATISSIMI MARTINI TVRONENSIS EPISCOPI, AB EIVS DISCIPVLO *Seuero Sulpitio conscripta.*

EPISTOLA AVTHORIS AD DESIDERIVM.

SEuerus Desiderio charissimo fratri salutem. Ego quidē, frater vnanimis, libellum, quem de vita sancti Martini scripseram, scheda sua * premere, & intra domesticos parietes cohibere decreueram: quia vt sum natura infirmus, iudicia humana vitabā, nè, quod fore arbitror, sermo incultior legentibus displiceret, omniumque repræhensione dignissimus iudicarer, qui materiam, disertis meritò scriptoribus reseruādam, impudens occupâssem. Sed petenti tibi sæpiùs, negare non potui. Quid enim esset, quod non amori tuo vel cum detrimento mei pudoris impénderem? Ea fiducia tibi libellum edidi, qua nulli à te prodendum reor: quia id spopondisti. Sed vereor, nè tu ei ianua sis futurus, & emissus semèl, non queat reuocari. Quod si acciderit, & ab aliquibus cum legi videris, bona venia id à lectoribus postulabis, vt res potiùs quàm verba perpendant, & æquo animo ferant, si aures eorum vitiosus forsitan sermo perculerit: quia regnum Dei non in eloquentia, sed in fide constat. Meminerint etiam, salutē seculo non ab oratoribus, sed à piscatoribus prædicatam: cùm vtiquè, si vtile fuisset, id quoquè Dominus præstare potuisset. Ego enim cùm primùm animum ad scribendum appuli, quia nefas putarem tanti viri latére virtutes, apud me ipse didici, vt solœcismos non erubescerem: quia nec magnam istarum vnquàm rerum scientiam contigissem, & si quid ex his studijs olim fortassè libâssem, totum id dissuetudine tanti temporis perdidissem. Sed tamen nè nos maneat tam molesta defensio, suppresso, si tibi videtur, Authoris nomine, libellus edatur. Quod vt fieri valeat, titulum frontis erade, quó muta sit pagina, & quod sufficit, loquatur materiam, non loquatur authorem.

* non premere

ITEM PROLOGVS AVTHORIS

PLerique mortalium studio gloriæ secularis inaniter dediti, exindè perennem (vt putabant) memoriam nominis sui quęsiuerunt, si vitas clarorū virorum stylo illustrâssent. Quę res vtiquè non perennem quidem, sed aliquantulum tamen conceptæ spei fructum afferebat: quia & suî memoriam (licèt incassùm) propagabant: & propositis magnorum virorū exemplis, non parua ęmulatio legentibus excitabatur. Sed tamen nihil ad beatam illam, ęternamque vitam hæc eorum cura pertinuit. Quid enim aut ipsis occasura cum seculo scriptorum suorum gloria profuit? aut quid posteritas emolumenti tulit legendo Hectorem pugnantem, aut Socratem philosophantem? cùm eos non solùm imitari stultitia sit, sed non acerrimè etiam impugnare, dementia. Quippe qui humanam vitam præsentibus tantùm actibus æstimantes, spes suas fabulis, animas sepulcris dederint. Siquidem ad solam hominum memoriam se perpetuandos crediderunt, cùm hominis officium sit, perennem potiùs vitam, quàm perennem memoriam quęrere: non scribendo, aut pugnando, vel philosophādo: sed piè, sanctè, religioseque viuendo. Qui quidem error humanus literis traditus, intantū cōualuit, vt multos planè ęmulos vel inanis philosophię, vel stultæ illius virtutis inuenerit. Vndè facturus mihi operæprecium videor, si vitam sanctissimi viri, exemplo alijs mox futuram, perscripsero. Quo vtiquè ad veram sapientiam, & cælestem militiam, diuinamque virtutem legentes incitabuntur. In quo ità nostri quoquè rationem commodi ducimus, vt non inanem ab hominibus memoriam, sed ęternum à DEO præmium expectemus. Quia etsì ipsi non ità viximus, vt exemplo alijs esse possimus: dedimus tamen operam, nè is lateret, qui esset imitandus. Igitur sancti Martini vitam scribere exordiar, quæ vel ante Episcopatum, vel in Episcopatu gesserit, quanuìs nequaquàm ad omnia illius potuerim peruenire: adeò ea, in quibus ipse tantùm sibi conscius fuit, nesciuntur: quia laudem ab hominibus non requirens, quantùm in ipso fuit, omnes virtutes suas latére voluisset: quanq̄ etiam ex ijs, quę cōperta nobis erant, plura omisimus: quia sufficere

Hominis officium.

credi-

credidimus, si tantùm excellentiora notarentur. Simul & legẽtibus consulendum fuit, nè quod his pareret copia congesta fastidium. Obsecro autem eos, qui lecturi sunt, vt fidem dictis adhibeant: neque me quicquam, nisi compertum & probatum, scripsisse arbitrentur. Alioqui tacere, quàm falsa dicere, maluissem.

VITAE HISTORIA.

GITVR Martinus Sabariæ Pannoniarum oppido oriundus fuit, sed intra Italiam Ticini altus est, parentibus secundùm seculi dignitatem non infimis, gentilibus tamẽ. Pater eius miles primùm, pòst tribunus militum fuit. Ipse armatam militiam in adolescẽtia secutus, inter scholares alas sub rege Constantio, deindè sub Iuliano Cæsare militauit: non tamẽ spontè, quia à primis ferè annis diuinam potiùs seruitutem sacra illustris pueri spirauit infantia. Nam cùm esset annorum decem, inuitis parentibus ad Ecclesiam confugit, seque catechumenum fieri postulauit. Mox mirum in modum totus in Dei opere conuersus, cùm esset annorum duodecim, eremum concupiuit: fecissetque votis satis, si ætatis infirmitas non obstitisset. Animo tamen aut circa monasteria, aut circa ecclesias semper intẽtus, meditabatur in ætate puerili, quod posteà deuotus impleuit. Sed cùm edictum esset à regibus, vt veteranorum filij ad militiam scriberentur, prodente patre, qui felicibus eius actibus inuidebat, cùm esset annorum quindecim, raptus & catenatus, sacramẽtis militaribus est implicatus, vno tantùm seruo comite contentus, cui tamen versa vice dominus seruiebat, adeò vt plerunquè ei & calceamenta ipsè detraheret, & ipse detergeret, cibum vnà caperent, hic sæpiùs ministraret. Triennium ferè ante baptisma in armis fuit, integer tamen ab his vitijs, quibus illud hominum genus implicari solet. Multa illi circa commilitones benignitas, mira charitas: patientia verò, atque humilitas, vltra humanum modum. Nam frugalitatem in eo laudare non est necesse, qua ità vsus est, vt iam illo tẽpore nõ miles, sed monachus, putaretur. Quibus rebus ità sibi omnes commilitones suos deuinxerat, vt eum miro venerarentur affectu. Necdùm tamen regeneratus in Christo, agebat quendam bonis operibus baptismatis candidatum: assistere scilicet laborantibus, opem ferre miseris, egentes alere, nudos vestire, nihil sibi ex militię stipendijs, præter quotidianum victũ, reseruare: Iam tum Euangelij non surdus auditor, de crastino non cogitabat.

Nouemb. 11. Cap. 1. Patria S. Martini. Inuitus militat. Fit catechumenus. Cogitur militiæ operã dare. Vide humilitatem. Matt. 6.

Quodam itaque tempore, cùm iam nihil præter arma & simplicem militiæ vestem haberet, media hyeme, quæ solito asperior inhorruerat, adeò vt plerosq; vis algoris extingueret, obuium habuit in porta Ambianẽsium ciuitatis pauperem nudũ. Qui cùm prętereuntes, vt suî misererentur, oraret, omnesq; miserum præterirent, intellexit vir Deo plenus sibi illum, alijs misericordiam non pręstantibus, reseruari. Quid tamen ageret? Nihil præter chlamydem, qua indutus erat, habebat. Iam enim reliqua in opus simile con sumpserat. Arrepto itaque ferro, quo erat accinctus, mediam diuidit, partemq; eius pauperi tribuit, reliqua rursùs induitur. Intereà de circunstantibus ridere nonnulli, quia deformis esset, & truncatus habitu videretur: multi tamẽ, quibus erat mens sanior, altiùs gemere, qui simile nihil fecissent, cùm vtiquè plus habentes, vestire pauperem sine sua nuditate potuissent. Nocte igitur insecuta, cùm se sopori dedisset, vidit Christum chlamydis suæ, qua pauperem texerat, parte vestitũ. Intueri diligẽtissimè Dominũ, vestemq;, quam dederat, iubetur agnoscere. Mox ad Angelorum circunstantium multitudinẽ audiuit Iesum, clara voce dicentem: Martinus adhuc catechumenus hac me veste contexit. Verè memor Dominus dictorum suorum, qui antè prædixerat: Quandiù fecistis hæc vni ex minimis istis, mihi fecistis: se in paupere professus est fuisse vestitũ. Et ad confirmandũ tam boni operis testimoniũ, in eodem se habitu, quem pauper acceperat, est dignatus ostendere. Quo viso, vir beatissimus non in gloriam est elatus humanã, sed bonitatẽ Dei in suo opere cognoscẽs, cũ esset annorũ duodeviginti, ad baptismũ cõuolauit. Nec tamen statìm militiæ renũciauit, tribuni sui precibus euictus, cui cõtubernium familiare præstabat. Etenim transacto tribunatûs sui tempore, renunciaturum se seculo pollicebatur. Qua Martinus expectatione suspensus, per biennium ferè, posteaquàm est ba-

Cap. 2. Insignis charitas. Videt Christum. Matt. 25. Baptisatur.

baptiſmum conſecutus, ſolo ſcilicet nomine militauit.

Cap. 3. Intereà irruentibus intra Gallias barbaris, Iulianus Cæſar coacto in vnum exercitu, apud Vangionum ciuitatem donatiuum cœpit erogare militibus. Et (vt eſt conſuetudinis) ſinguli citabantur, donèc ad Martinum ventum eſt. Tum verò opportunum tempus exiſtimans, quo peteret miſſionem, (neque enim integrum ſibi fore arbitrabatur, ſi donatiuum, nō militaturus, acciperet:) Hactenùs, inquit ad Cæſarem, militaui tibi: nunc patere, vt militem Deo: donatiuum tuum pugnaturus accipiat alter: Chriſti ego miles ſum, pugnare mihi non licet. Detrectat militiam. Tum verò aduersùs hanc vocem Tyrannus infremuit, dicens eum metu pugnæ, quæ poſtera die erat futura, non religionis gratia, detrectare militiam. At Martinus intrepidus, immò illato ſibi terrore conſtantior: Si hoc, inquit, ignauię adſcribitur, non fidei, craſtina die ante aciem inermis adſtabo, & in nomine Domini Ieſu, ſigno Crucis, non clypeo, protectus, aut galea, hoſtium cuneos penetrabo ſecurus. Retrudi ergò in cuſtodiam iubetur: facturus fidem dictis, vt inermis barbaris obijceretur. Poſtera die hoſtes legatos de pace miſerunt, ſua omnia, ſeque dedentes. Vndè quis dubitet hanc verè beati viri fuiſſe victoriam, cui præſtitum ſit, nè inermis ad prçlium mitteretur? Et quanuis pius Dominus ſeruare militem ſuum inter hoſtium gladios & tela potuiſſet: tamen nè vel aliorū morte, ſancti violaretur obtutus, exemit pugnæ neceſſitatem. Neque enim aliam pro milite ſuo Chriſtus debuit præſtare victoriam, quàm vt ſubactis ſine ſanguine hoſtibus, nemo moreretur.

Cap. 4. Exindè relicta militia, ſanctum Hilarium Pictauę Epiſcopum ciuitatis, cuius tunc in Dei rebus ſpectata & cognita fides habebatur, experiuit, & aliquandiù apud eum commoratus eſt. Relicta militia, venit ad Hilariū Epiſcopū. Tentauit autem idem Hilarius, impoſito diaconatûs officio, ſibi eum arctiùs implicare, & miniſterio vincire diuino. Sed cùm ſępiſſimè reſtitiſſet, indignum ſe eſſe vociferans, intellexit vir Dei altioris ingenij, hoc eum modo poſſe conſtringi, ſi id ei officij imponeret, in quo quidam locus iniuriæ videretur. Itaque exorciſtam eum eſſe præcepit. Fit exorciſta. Quam ille ordinationem, nè deſpexiſſe tanquàm humiliorem videretur, non repudiauit. Nec multò pòſt admonitus per ſoporem, vt patriam, parentesque, quos adhuc gentilitas detinebat, religioſa ſolicitudine viſitaret, ex voluntate ſancti Hilarij profectus eſt, multisque ab eo obſtrictus precibus & lachrymis, vt rediret, mœſtus, vt ferunt, peregrinationem illam aggreſſus eſt, conteſtatus fratres multa ſe aduerſa paſſurū: quod poſteà probauit euentus. Incidit in latrones. Ac primū inter alpes deuia ſecutus, incidit in latrones. Cumq; vnus ſecurim eleuatam in caput eius libràſſet, ictum ferientis dextrę ſuſtinuit alter. Vinctis tamen poſt tergum manibus, vni ſeruandus & cuſtodiendus traditur. Qui cùm eum ad remotiora duxiſſet, percontari ab eo cœpit, quiſnam eſſet. Reſpondit Chriſtianum ſe eſſe. Nota conſtantiam. Quærebat etiam ab eo, an timeret. Tunc verò conſtantiſſimè profitebatur, nunquàm ſe tam fuiſſe ſecurum: quia ſciret miſericordiam Domini maximè in tentationibus affuturā: ſe magìs illi dolere, qui Chriſti miſericordia, vtpotè latrocinia exercens, eſſet indignus. Ingreſſusque Euāgelicam diſputationem, verbum Dei latroni prędicabat. Quid longiùs morer? Latro credidit, proſecutusq; Martinum viæ reddidit, orās vt pro ſe Dominum precaretur. Latronem conuertit. Idemque poſteà religioſam ducere vitam viſus eſt, adeò vt hæc, quę ſuprà retulimus, ab eo audita dicantur. Igitur Martinus indè progreſſus, cū Mediolanū præteriſſet, diabolus in itinere, humana ſpecie aſſumpta, ſe ei obuiàm tulit, quò tenderet, requirens. Cumq; id à Martino reſponſi accepiſſet, ſe quò Dominus vocaret, intendere, ait ad eum: Quocunquè ièris, vel quæcunquè tentaueris, diabolus tibi aduerſabitur. Pſal. 117. Tunc ei Prophetica voce reſpondit: Dominus mihi adiutor eſt, non timebo quid faciat mihi homo: ſtatimque è conſpectu eius inimicus euanuit. Itaque vt animo ac mente cōceperat, matrem gentilitatis abſoluit errore, patre in malis perſeuerante: plures tamen ſuo ſaluauit exemplo. Deindè cùm hæreſis Arriana per totum orbem, & maximè intra Illyricum pullulàſſet, cùm aduerſus perfidiam ſacerdotum ſolus penè acerrimè repugnaret, multisq; ſupplicijs eſſet affectus, (nā & publicè virgis cæſus eſt) & ad extremū de ciuitate exire cōpulſus, Multa ab Arrianis patitur. Italiā repetens, cùm intra Gallias quoq; diſceſſu S. Hilarij, quem ad exilium hçreticorū vis coëgerat, turbatam Eccleſiā cōperiſſet, Mediolani ſibi monaſterium ſtatuit. Mediolani condit monaſterium. Ibì quoq; eum Auxentius, auctor & princeps Arrianorū, grauiſſimè inſectatus eſt: multisq; affectū iniurijs, de ciuitate exturbauit. Cedēdum itaq; tēpori arbitratus, ad inſulam Gallinariā nomine ſeceſſit, comite quodā presbytero, magnarū virtutū viro. Hìc aliquādiù radicibus vixit herbarū. Quo tempore hellebo-

rum,

rum, venenatum, vt ferunt, gramen in cibum sumpsit. Sed cùm vim veneni in se grassantis, vicina iam morte, sensisset, imminens periculum oratione repulit, statimque omnis dolor fugatus est. Nec multò pòst, cùm sancto Hilario comperisset regis pœnitentia potestatẽ indultã fuisse redeundi, Romę ei tentauit occurrere. Profectusque est ad vrbem. Nota videt.

Cùm iam Hilarius præterijsset, ità eum est vestigijs prosecutus. Cumque ab eo gratissimè esset susceptus, haud longè sibi ab oppido monasterium collocauit. Quo tempore quidam ei se catechumenus iunxit, cupiens viri sanctissimi institui disciplinis. Paucisque interpositis diebus, languore correptus, vi febrium laborabat. At tum Martinus fortè discesserat: & cùm per triduum defuisset, regressus exanime corpus inuenit. Ità subita mors fuerat, vt absque baptismate humanis rebus excederet. Corpus in medio positum, tristi mœrentium fratrum frequentabatur officio: cùm Martinus flens & eiulans, accurrit. Tum verò tota spiritum sanctum mente concipiens, egredi cellulam, in qua corpus iacebat, cæteros iubet: ac foribus obseratis, super exanimata defuncti fratris membra prosternitur. Et cùm aliquandiù orationi incubuisset, sensissetque per spiritum Domini adesse virtutem, erectus paululùm, & in defuncti ora defixus, orationis suæ ac misericordiæ Domini intrepidus expectabat aduentum. Vixque duarum ferè horarum spatium intercesserat: vidit defunctum paulatìm membris omnibus commoueri, & laxatis in vsum videndi palpitare luminibus. Tum verò magna ad Dominum voce conuersus, gratias agens, cellulam clamore compleuerat. Quo audito, qui pro foribus adstiterant, statìm irruunt. Mirum spectaculum: quòd videbant viuere, quem mortuum reliquissent. Ità redditus vitæ, statìm baptisma consecutus, plures posteà vixit annos. Primusque apud nos Martini virtutum vel materia, vel testimonium fuit. Idem tamen referre erat solitus, se corpore exutum, ad tribunal iudicis ductum, deputatumque obscuris locis & vulgaribus turbis, tristem excepisse sententiam. Tunc per duos Angelos iudici fuisse suggestum, hunc esse, pro quo Martinus oraret. Ità per eosdem Angelos se iussum reduci, & Martino redditum, vitæque pristinæ restitutum. Ab hoc primo tempore beati viri nomen enituit, vt qui sanctus iam ab hominibus habebatur, potens etiam, & verè Apostolicus haberetur. Cap. 5. Mortuum excitat precibus suis.

Nec multò pòst dum agrum Lupicini cuiusdam, honorati secundùm seculum viri præteriret, clamore & luctu turbæ plangentis excipitur. Ad quam cùm solicitus adstitisset, & quis esset hic fletus, inquireret, indicatur, vnum è familia seruulum laqueo sibi vitam extorsisse. Quo cognito, cellulam, in qua corpus iacebat, ingreditur: exclusisque omnibus turbis, superstratus corpori, aliquantispèr orauit. Mox viuiscente vultu, *inardescẽtibus oculis, in ora illius defunctus erigitur, lentoque conamine enisus assurgere, apprẹhensa beati viri dextra, in pedes constitit, atque ità cum eo vsque ad vestibulũ domûs, turba omni inspectante, processit. Cap. 6. *marcescentibus. Alterũ defunctũ excitat.

Sub idem ferè tempus ad Episcopatum Turonicæ petebatur Ecclesiæ. Sed cùm erui à monasterio suo non facilè posset, Ruricius quidam vnus è ciuibus, vxoris languore simulato, ad genua illius prouolutus, vt egrederetur, obtinuit. Ità depositis iam in itinere ciuium turbis, sub quadam custodia ad ciuitatem vsque deducitur. Mirum in modum incredibilis multitudo non solum ex illo oppido, sed etiam ex vicinis vrbibus ad suffragia ferenda conuenerat. Vna omnium voluntas, eadem vota, eademque sententia, Martinum Episcopatu esse dignissimum: felicem fore tali Ecclesiam sacerdote. Pauci tamen, & nonnulli ex Episcopis, qui ad constituendum antistitem fuerant euocati, impiè repugnabant, dicentes scilicet, cõtemptibilem esse personam, indignum esse Episcopatu hominem despicabilem, veste sordidum, crine deformem. Ità à populo sentẽtię sanioris hæc illorum irrisa dementia est, qui illustrem virum, dum vituperare cupiunt, prędicabant. Nec verò aliud his facere licuit, quàm quod populus Domino volente cogebat. Inter Episcopos tamen, qui adfuerant, pręcipuè Defensor quidam nomine, dicitur restitisse. Vndè animaduersum est, grauiter illum lectione Prophetica tunc notatum. Nam cùm fortuitò lector, cui legendi eo die officium erat, interclusus à populo defuisset, turbatis ministris, dum expectatur, qui non aderat, vnus è circunstantibus, sumpto psalterio, quem primùm versum inuenit, arripuit. Psalmus autem hic erat: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum, & defensorem. Quo lecto, clamor populi tollitur, pars aduersa confunditur: Atque ità habitum est, diuino nutu psalmum hunc lectum fuisse, vt testimonium operis sui Defensor audi- Cap. 7. Creatur Turonen. Episcopus. Psal. 8.

audiret, quia ex ore infantium atque lactentium in Martino Domini laude perfecta, & ostensus pariter, & destructus est inimicus. Iam verò sumpto Episcopatu, qualem se,

In Episcopatu vt se gesserit.

quantumque pręstiterit, non est nostræ facultatis euoluere. Idem enim constantissimè perseuerabat, qui priùs fuerat. Eadem in corde eius humilitas: eadem in vestitu eius vilitas erat. Atque ità plenus authoritatis & gratię, implebat Episcopi dignitatem: vt nō tamen propositum monachi virtutemque desereret. Aliquandiù ergò adhærenti ad ecclesiam cellula vsus est. Deindè cùm inquietudinem se frequentantium ferre nō posset,

Monasteriū extruit.

duobus ferè extra ciuitatem millibus monasterium sibi statuit. Qui locus tam secretus & remotus erat, vt eremi solitudinem nō desideraret. Ex vno enim latere præcisa montis excelsi rupe ambiebatur, reliquam planitiem Liger fluuius reducto paululum sinu clauserat. Vna tantùm, eádemque arcta admodùm via adiri poterat. Ipse ex lignis contextam cellulam habebat: multique ex fratribus in eundem modum. Plerique saxo superiecti montis cauato, receptacula sibi fecerant. Discipuli verò octoginta erant, qui ad exemplum beati magistri instituebantur. Nemo ibì quicquam propriū habebat, omnia in medium conferebantur. Non emere, aut vendere (vt plerisque monachis moris est) cuiquam licebat. Ars ibì, exceptis scriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi minor ætas deputabatur: maiores orationi vacabāt. Rarus cuiquam extra cellulā suā egressus, nisì cùm ad locum orationis conueniebant. Cibum vnà omnes post horam ieiunij accipiebant. Vinum nemo nouerat, nisì quem infirmitas coëgisset. Plerique camelorum

Nota vitæ asperitatē in illo monasterio.

setis vestiebantur: mollior ibì habitus pro crimine erat. Quod eo magis sit mirum necesse est, quòd multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati, ad hanc se humilitatem & patientiam coëgerant. Pluresque ex his posteà Episcopos vidimus. Quæ enim esset ciuitas, aut Ecclesia, quæ non sibi de Martini monasterio cuperet sacerdotem?

Cap. 8.

Sed vt reliquas virtutes eius, quas in episcopatu egit, aggrediar: erat haud lōgè ab oppido proximus monasterio locus, quem falsa hominū opinio, velut consepultis ibì martyribus cōsecrauerat. Nam & altare ibì à superioribus Episcopis constitutū habebatur. Sed Martinus non temerè adhibēs incertis fidem, ab his, qui maiores natu erāt, presbyteris vel clericis flagitabat nomē sibi martyris, & tēpora passionis ostēdi: grandi se scrupulo pmoueri, ꝙ nihil certi cōstans sibi Maiorū memoria tradidisset. Cùm aliquādiù ergò à loco illo se abstinuisset, nec derogās religioni, qa incertus erat: nec authoritatē suā vulgo accōmodans, nè superstitio conualesceret, quodā die, paucis secum adhibitis fratribus, ad locum pergit: Deindè super sepulcrum ipsum adstans, orauit ad Dominum, vt quis esset, vel cuius meriti sepultus, ostēderet. Tum conuersus ad læuam, videt prope assistere vmbram sordidam, & trucem. Imperat nomen meritumque vt loqueretur. Nomen edicit, de crimine confitetur, latronem se fuisse ob scelera percussum, vulgi errore

Latronem pro martyre ignoranter cultum deprehendit.

celebratum, sibi nihil cum martyribus esse commune, cùm illos gloria, se pœna retineret. Mira res: vocem loquentis, qui aderant, audiebant, personam tamen non videbant. Tum Martinus, quid vidisset, exposuit: Iussitque ex eo loco altare, quod ibì fuerat, submoueri, atque ità populum superstitionis illius absoluit errore.

Cap. 9.

Accidit autem in sequenti tempore, dum iter ageret, vt gentilis cuiusdā corpus, quod ad sepulcrum cum superstitioso funere deferebatur, obuium haberet. Conspicatusque eminùs venientem turbam, quidnam id esset ignarus, paululùm stetit. Nam cùm ferè quingentorum passuum interuallum esset, vt difficile fuerit dignoscere, quid videret: tamen quia rusticam manum cerneret, & agente vento linteamina corpori superiecta volitarent, profanos sacrificiorum ritus agi credidit: quia esset hæc Gallorum

Error rusticorum in Gallijs.

rusticis consuetudo, simulacra dæmonum candido tecta velamine misera per agros suos circunferre dementia. Eleuato ergò in aduersùm signo Crucis, imperat turbæ non moueri loco, onusque deponere. Hîc verò mirum in modum videres miseros primùm velut saxa riguisse: deindè cùm primò mouere se summo conamine niterentur, vltrà accedere non valentes, ridiculam in vertiginē rotabantur, donèc victi, corporis onus deponunt attoniti, & semet inuicèm adspectātes, quidnam sibi accidisset, taciti cogitabāt. Sed cùm beatus vir comperisset exequiarum illam esse frequētiam, non sacrorum, eleuata rursùm manu, dat eis abeundi, & tollendi corporis potestatem. Ità eos & cùm voluit, stare compulit: & cùm libuit, abire permisit.

Cap. 10.

Item dum in vico quodam templum antiquissimū diruisset, & arborem pinum, quæ fano

fano erat proxima, esset aggressus excidere: tum verò antistes loci illius, cęteraque gentilium turba cœpit obsistere. Et cùm iidem illi, dum templum euertitur, imperante domino, acquieuissent, succídi arborem non patiebantur. Ille quidem eos sedulè commonere, nihil esse religionis in stipite, Dominum potiùs, cui seruiret ipse, sequerentur: arborem illam excídi oportere, quia esset dæmoni dedicata: Tum vnus ex illis, qui erat audacior cęteris: Si habes, inquit, aliquam de Deo tuo, quem dicis te colere, fidutiam, nosmetipsi succídimus hanc arborem: Tu ruentem excipe, & si tecū est tuus, vt dicis, Dominus, euades. Tum ille intrepidè confisus in Domino, facturum se pollicetur. Hîc verò ad istiusmodi cōditionem omnis illa gentilium turba consentit, facilemque arboris suæ habere iacturam, si inimicum sacrorum suorū, casu illius obruissent. Itaq; cùm vnam in partem pinus illa esset accliuis, (vt nō esset dubium, quam in partem succisa corrueret) eo loco vinctus statuitur pro arbitrio rusticorum, quò arborem esse casuram nemo dubitabat. Succídere igitur ipsi suam pinum cum ingenti gaudio, lętitiaq; cœperūt. Aderat eminùs turba mirantiū. Iamq; paulatìm nutare pinus cœpit, & ruinā suā casura minitari. Pallebant eminùs monachi, & periculo iam propiore cōterriti, spem omnē, fidemque perdiderant, solam Martini mortem expectantes. At ille confisus in Domino, intrepidus opperiens, cùm iam fragorem sui pinus concidēs edidisset, iam cadenti, & super se ruenti, eleuata protinùs obuiàm manu, salutis signum opposuit. Tum verò turbinis modo retroactā putares: ità diuersam in partem ruit, adeò vt rusticos, qui in tuto loco steterāt, penè prostrauerit. Tum verò in cęlū clamore sublato, gētiles stupere miraculo, monachi flere præ gaudio, Christi nomen in commune ab omnibus prædicari: satisque constitit, eo die salutem illi venisse regioni. Nam nemo ferè ex immani illa multitudine gentiliū fuit, qui nō impositione manûs desiderata, in Dominū Iesum Christū, relicto impietatis errore, crediderit. Et verè ante Martinum pauci admodùm, immò penè nulli, in ijs regionibus Christi nomen receperant. Quod adeò virtutibus illius, exemploque conualuit, vt iam ibì nullus locus sit, qui non aut ecclesijs frequentissimus, aut monasterijs sit repletus. Nam vbì fana destruxerat, statim ibì aut ecclesias, aut monasteria construebat.

Vide vim signi sanctę Crucis.

Multi ethnici credunt.

Nota de templis & monasterijs, quæ hodiè hæretici euertunt.

Cap. 11.

Nec minorem sub idem ferè tempus eodem in opere virtutem edidit. Nam cùm in vico quodam fano antiquissimo & celeberrimo ignem iniecisset, in proximam, immò adhærentem domum, agente vento, flammarum globi ferebantur. Quod vbì Martinus aduertit, rapido cursu tectum domûs scandit, obuiàm se venientibus flammis inferens. Tum verò mirum in modum cerneres contra vim venti ignem retorqueri, vt compugnantium inter se elementorum quidam conflictus videretur. Ità virtute Martini ibì tantùm ignis est operatus, vbì iussus est.

Cap. 12.

In vico autem, cui Leprosum nomen est, cùm idem templum opulentissimum superstitiosę religionis voluisset euertere, restitit ei multitudo gentilium, adeò vt non absq; iniuria sit repulsus. Itaque secessit ad proxima loca, ibique per triduum cilicio tectus & cinere, ieiunans semper atque orans, precabatur Dominum, vt quia templū illud euertere humana manu non potuisset, virtus illud diuina dirueret. Tum subitò ei duo Angeli hastati atque scutati instàr militiæ cælestis se obtulerunt, dicentes missos se à Domino, vt rusticam multitudinem fugarent, pręsidiumque Martino ferrent, nè quis, dum templum dirueretur, obsisteret. Rediret ergò, & opus cœptum deuotus impleret. Ità regressus ad vicum, spectantibus gentilium turbis, & quiescentibus, dum profanam ædē vsq; ad fundamenta dirueret, aras omnes atque simulacra redegit in puluerem. Quo viso, rustici cùm se intelligerent diuino nutu obstupefactos atque perterritos, nè Episcopo repugnarent, omnes ferè in Iesum Dominum crediderunt, clamantes palàm, & confitentes, Deum Martini esse colendum, idola negligenda, quæ sibi adesse non possent.

Virtus cęlestis adest euertenti fanum dæmonum.

Cap. 13.

Quid etiam in pago Heduorum gestum sit, referam. Vbì dum templum itidèm euerteret, furens gentilium rusticorum in eum irruit multitudo. Cumque vnus audacior cęteris, stricto eum gladio peteret, reiecto pallio, nudam ceruicem percussori prębuit. Nec cunctatus est ferire gentilis: sed cùm dexteram altiùs extulisset, resupinus ruit, consternatusque diuino metu, veniam precabatur.

Diuinitùs puniuntur eum cædere volentes.

Cap. 14.

Nec dissimile huic fuit illud: Cùm eum idola destruentem cultro quidàm ferire voluisset, in ipso ictu ferrum ei de manibus excussum, non comparuit. Plerunquè autem contradicentibus sibi rusticis, nè eorum fana destrueret, ità pręedicatione sancta gentilium

animos mitigabat, vt luce eis veritatis ostensa, ipsi sua templa subuerterent. Curationũ verò tam potens in eo gratia erat, vt nullus ferè ad eum ægrotus accesserit, qui nō continuò receperit sanitatem: quod vel ex consequenti liquebit exemplo.

Mira curationum gratia.

Cap. 15. Treueris puella quædam dira paralysis ægritudine tenebatur, ità vt iam per multum tempus nullo ad humanos vsus corporis officio fungeretur: omni ex parte præmortua, vix tenui spiritu palpitabat. Tristes ad solam funeris expectationem assistebant propinqui: cùm subitò nunciatur, ad ciuitatem illam venisse Martinum. Quod vbi puellę pater comperit, cucurrit exanimis, pro filia rogaturus. Et fortè Martinus iam ecclesiam fuerat ingressus. Ibì inspectante populo, multisque alijs Episcopis pręsentibus, eiulans senex genua eius amplectitur, dicens: Filia mea moritur misero genere lāguoris, & quod ipsa est morte crudelius, solo spiritu viuit, iam carne præmortua. Rogo vt eã adeas, atq; benedicas: Confido enim, quòd per te reddenda sit sanitati. Qua ille voce confusus obstupuit, & refugit, dicens hoc suæ non esse virtutis: senem errare iudicio: non esse se dignum, per quem Deus signum virtutis ostenderet. Perstare cœpit vehementiùs flens pater, & orare, vt exanimem visitaret: postremò à circunstantibus Episcopis ire compulsus, descendit ad domum puellæ. Ingens turba præ foribus, expectans, quidnam Dei seruus esset facturus. Ac primùm (quæ erant illius familiaria in istiusmodi rebus arma) solo prostratus orauit. Indè ægram intuens, dari sibi oleum postulat. Quod cùm benedixisset, in os puellæ vim sancti liquoris infudit, statimque vox reddita est. Tum paulatìm singula contactu eius cœperũt membra viuiscere, donèc firmatis gressibus, populo teste, surrexit.

Præclarum miraculum adhibito oleo benedicto.

Cap. 16. Eodem tempore Tetradij cuiusdam proconsularis viri seruus dæmonio correptus, dolendo exitu cruciabatur. Rogatus ergò Martinus, vt ei manum imponeret, deduci eũ ad se iubet. Sed nequam spiritus nullo proferri modo ex cella, in qua erat, potuit: ità in aduenientes rabidis dentibus sæuiebat. Tum Tetradius ad genua beati viri aduoluitur, orans vt ad domum, in qua dæmoniacus habebatur, ipse descenderet. Tum verò Martinus negat, se profani & gentilis hominis domum adire posse. Nam Tetradius eo tempore adhuc gentilitatis errore implicitus tenebatur. Spondet ergò se, si de puero dæmon fuerit eiectus, Christianum fore. Ità imposita manu puero, immundum ab eo spiritum eiecit. Quo viso, Tetradius Dominum nostrum Iesum Christum credidit, statimque catechumenus factus, nec multò pòst baptizatus est, semperque Martinum salutis suę auctorem miro coluit affectu.

Sanat dęmoniacum, & proconsularis vir credit.

Cap. 17. Per idem tempus in eodem oppido ingressus patrisfamiliâs cuiusdam domum, in limine ipso restitit, dicens, horribile in atrio domûs dæmoniũ se videre. Cui cùm, vt discederet, imperaret, quendam è familia, qui in interiore parte ædium morabatur, arripuit: sęuire dentibus miser cœpit, & obuios quoscunque laniare. Commota domus, familia turbata, populus in fugam versus, Martinus se furenti obijcit, ac primùm stare ei imperat. Sed cùm dentibus fremeret, hiantique ore morsum minaretur, digitos ei Martinus in os intulit: Si habes, inquit, aliquid potestatis, hos deuora. Tum verò àc si candens ferrum faucibus accepisset, longè reductis dentibus, digitos beati viri vitabat attingere. Et cùm fugere de obsesso corpore pœnis & cruciatibus cogeretur, nec tamen exire ei per os liceret, fœda relinquens vestigia, fluxu ventris egressus est.

Alius curatur dæmoniacus.

Cap. 18. Intereà cùm de motu atque impetu barbarorum, subitò ciuitatẽ fama turbâsset, dęmoniacum ad se exhiberi iubet. Imperat, an verus esset hic nuncius, fateretur. Tum confessus est sedecim dęmones fuisse, qui rumorem hũc per populum disseminâssent, vt hoc saltem metu ex illo Martinus oppido fugaretur: barbaros nihil minùs, quàm irruptionem, cogitare. Ità cùm hæc immundus spiritus media in ecclesia fateretur, metu & turbatione pręsenti ciuitas liberata est.

Nota fallaciam dæmonum.

Cap. 19. Apud Parisios verò dum portam ciuitatis illius, magnis secum turbis euntibus, introiret, leprosum miserabili facie, horrentibus cunctis, osculatus est, atque benedixit: statimque omni malo emundatus, postero die ad ecclesiam veniens nitenti cute, gratias pro sanitate, quam receperat, agebat. Sed nec hoc prætereundum est, ꝙ fimbriæ vestimentis eius cilicioque detractæ, crebras super infirmātibus egêre virtutes. Nam cùm aut digitis illigatæ, aut collo inditæ sunt, persępè ab ægrotantibus morbos effugauerunt.

Leprosus curatur.

Cap. 20. Arborius autem, vir præfectorius, sancti admodùm & fidelis ingenij, cùm filia eius grauissimis quartanæ febribus vreretur, epistolam Martini, quæ casu ad eum delata fuerat,

rat,

rat, pectori puellæ in ipso accessu ardoris inseruit: statimque fugata febris est. Quæ res apud Arborium tãtum valuit, vt statim puellam Deo voueret, & perpetuæ virginitati dicaret. Profectusque ad Martinum, puellam ei pręsens ob virtutum eius testimonium, quę per absentem licèt curata esset, obtulit. Neque ab alio eam, quàm à Martino, habitu virginitatis imposito, passus est consecrari.

Paulinus verò, vir magni postmodùm futurus exempli, cùm oculum grauiter dolere cœpisset, & iam pupillam eius crassior nubes superducta texisset, oculum ei Martinus peniculo contigit, pristinamque ei sanitatem, sublato omni dolore, restituit. Cap. 21.

Ipse autem cùm casu quodam esset de cœnaculo deuolutus, & per confragosos scalæ gradus décidens, multis vulneribus esset affectus, cùm exanimis iacéret in cellula, & immodicis doloribus cruciaretur, nocte ei Angelus visus est eluëre vulnera, & salubri vnguento contusi corporis membra contingere. Atque ità postero die restitutus est sanitati, vt nihil vnquàm pertulisse incommodi putaretur. Sed quia longum est ire per singula, sufficiant hæc, vel pauca de plurimis: satisq; sit, nos & in excellentibus non subtrahere veritatem, & in multis vitare fastidium. Cap. 22.

Atque vt minora tantis inseram, quanuis (vt est nostrorum ætas temporum, quibus iam deprauata omnia, atque corrupta sunt) penè pręcipuum sit adulationi regię sacerdotalem nõ cessisse constantiam: cùm ad Imperatorem Maximum, ferocis ingenij virum, & bellorum ciuilium victoria elatum, plures ex diuersis partibus Episcopi conuenissent, & fœda circa Principem omnium adulatio notaretur, seque degeneri incõstantia regiæ clientelę sacerdotalis dignitas subdidisset, in solo Martino Apostolica authoritas permanebat. Nam etsi pro aliquibus supplicandũ regi fuit, imperauit potiùs, quàm rogauit. Et à conuiuio eius frequenter rogatus abstinuit, dicens, se mensæ eius participem esse non posse, qui duos Imperatores, vnum regno, alterum vita expulisset. Postremò cum Maximus se non spontè sumpsisse imperium affirmaret, sed impositam sibi à militibus diuino nutu necessitatem regni, armis defendisse: & nõ alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili euentu victoria fuisset, nullumque ex aduersarijs, nisi in acie, occubuisse, tandẽ victus vel ratione, vel precibus, ad conuiuiũ venit, mirum in modum gaudente rege, quòd id impetrâsset. Conuiuæ autẽ aderant, veluti ad diem festum euocati, summi atq; illustres viri, Pręfectus, idemque Consul Euodius, quo nihil vnquàm iustius fuit, Comites duo, summa potestate præditi, frater regis, & patruus: medius inter hos Martini presbyter accubuerat: ipse autem sellula iuxta regem posita consederat. Ad medium ferè conuiuium (vt moris est) pateram regi minister obtulit: Ille sancto admodũ Episcopo dari potiùs iubet, expectans atq; ambiẽs, vt ab illius dextera poculũ sumeret. Sed Martinus, vbi ebibit, paterã presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se prior biberet: nec integrum sibi fore, si aut regem ipsum, aut eos, qui à rege erant proximi, presbytero prętulisset. Quod factũ Imperator, omnesque, qui tunc aderant, ità admirati sunt, vt hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant, placeret. Celeberrimumque per totum palatium fuit, fecisse Martinum in regis prandio, quod in infimorum iudicum conuiuijs Episcoporũ nemo fecisset. Eidemque Maximo longè antè pędixit futurum, vt si ad Italiam pergeret, quò ire cupiebat, bellum Valentiniano Imperatori inferens, sciret se primo quidem impetu futurum esse victorem, sed paruo pòst tempore esse periturum. Quod quidem ità vidimus. Nam primo aduentu eius, Valẽtinianus in fugam versus est. Deindè post annum ferè, resumptis viribus, captum intra Aquileię muros Maximum interfecit. Cap. 23. Maximus Imper. feroci ingenio. S. Martinus vt se erga eũ gesserit. Nota quantum vir sanctissimus tribuerit sacerdotio. Prædixit Maximo interitum.

Constat autem, etiam Angelos ab eo plerunquè visos, ità vt conserto inuicèm apud eum sermone loquerentur. Diabolum verò ità conspicabilem, & subiectum oculis habebat, vt, siue se in propria substantia contineret, siue in diuersas figuras speciales que nequitias transtulisset, qualibet ab eo sub imagine videretur. Quod cùm diabolus sciret se effugere non posse, conuicijs eum frequenter vrgebat, quia fallere non posset insidijs. Quodam tempore cornu bouis cruentum in manu tenens, cum ingenti fremitu cellulam eius irrupit, cruentamque ostentans dexteram, & admisso recèns scelere congaudens: Vbi est, inquit, Martine, virtus tua? Vnum de tuis modò interfeci. Tunc ille conuocatis fratribus refert, quid diabolus indicâsset. Solicitos esse pręcepit per cellulas singulorum, quisnam hoc casu fuisset affectus. Neminẽ quidem deesse de monachis, sed vnum rusticum mercede conductum, vt vehiculo ligna deferret, isse ad syluam nunciant. Cap. 24.

Iubet igitur aliquos ire ei obuiàm. Ità haud longè à monasterio iam penè exanimis inuenitur. Extremum tamen spiritum trahēs, indicat fratribus casum mortis, & vulneris; iunctis scilicet bobus, dum dissoluta arctiùs lora constringit, bouem sibi excusso capite inter inguina cornua iniecisse. Nec multò pòst vitam finiuit. Videris, quo iudicio Domini diabolo data fuerit hæc potestas. Verùm in Martino illud mirabile erat, quòd non solùm hoc, quod suprà retulimus, sed multa istiusmodi, si quotiès accidissent, longè antè præuidebat, & sibi nunciata, fratribus indicabat. Frequenter autem diabolus, dum mille nocendi artibus sanctum virum conaretur illudere, visibilem se ei formis diuersissimis ingerebat. Nam interdùm in Iouis personam, plerunq; Mercurij, persæpè etiam Veneris ac Mineruæ transfiguratū se vultibus offerebat. Aduersùs quem semper interritus, signo se Crucis, & orationis auxilio protegebat. Audiebantur plerunquè conuicia, quibus illum dæmonum turba proteruis vocibus increpabat. Sed omnia falsa & vana cognoscens, non mouebatur obiectis. Testabantur etiam aliqui ex fratribus, audisse se dæmonem proteruis Martinum vocibus increpantem: Cur intra monasterium aliquos ex fratribus, qui olim baptismum diuersis erroribus perdidissent, conuersos posteà recepisset, exponentem crimina singulorum: Martinum diabolo repugnantem, respondisse constanter: Antiqua debita melioris vitæ conuersione purgari, & per misericordiam Domini absoluendos esse peccatis, qui peccare desinerent. Contrà dicente diabolo: Nō pertinere ad veniam criminosos, & semèl lapsis nullam à Domino præstari posse clementiam: tunc in hanc vocem fertur exclamâsse Martinus: Si tuipse, ô miserabilis, ab hominum infestatione desisteres, & te factorum tuorum vel hoc tempore, cùm dies iudicij in proximo est, pœniteret, ego tibi verè, confisus in Domino, Christi misericordiam pollicerer. O quàm sancta de Domini pietate præsumptio, in qua etsì authoritatem præstare non potuit, ostendit affectum.

Multa futura antè cognoscit.

Multis modis ei appáret satan.

Nota sanctã etiam beati viri.

Cap. 25.

Et quia de diabolo, eiusque artibus sermo exortus est, non ab re videtur, licèt extrinsecùs, referre, quod gestum est: quia & quædam in eo Martini virtutum portio est: & res digna miraculo, rectè memoriæ mandabitur in exemplum cauēdi, si quid deincèps vspiàm tale contigerit. Clarus quidam nomine, adolescens nobilissimus, mox presbyter, nunc felici beatus excessu, cùm relictis omnibus se ad Martinum contulisset, breui tempore ad summum fidei, virtutumque omnium culmen enituit. Itaque cùm haud longè sibi ab Episcopi monasterio tabernaculum constituisset, multique fratres commorarentur apud eum, iuuenis quidam ad eum, Anatolius nomine, sub professione monachi omnem humilitatem atque innocentiam mentitus, accessit, habitauitque aliquandiù in commune cum cæteris. Dein procedente tēpore, angelos apud se loqui solere dicebat. Cui cùm fidem nullus adhiberet, signis quibusdam, plerosque ad credendum coarctabat. Postremò eousquè processit, vt inter se ac Deum angelos discurrere prędicaret. Iamque se vnum ex prophetis haberi volebat. Clarus tamen nequaquàm ad credendum cogi poterat. Ille aūt ei iram Domini, & præsentes plagas, cur sancto nō crederet, comminatus, postremò in hanc vocem fertur erupisse: Eccè hac nocte vestem mihi candidam Dominus de cælo dabit, qua indutus, in medio vestrûm diuersabor, idque vobis signum erit, me in Dei esse virtute, qui Dei veste donatus sim. Tum verò grandis omnium ad hanc professionem expectatio fuit. Itaque ad mediam ferè noctem, fremitu insultantium commoueri omne monasterium loco visum est. Cellulam autem, qua idem adolescens continebatur, crebris cerneres micare luminibus, fremitusque in ea discurrentium, & murmur quoddam multarum vocum audiebatur. Deindè facto silētio egressus, vnum de fratribus Sabatiū nomine, ad se vocat, tunicamque ei, qua erat indutus, ostendit. Obstupefactus ille, conuocat cæteros: ipse etiam Clarus accurrit, adhibitoque lumine, vestem omnes diligenter inspiciunt. Erat autem summa mollitie, candore eximio, micanti purpura: nec tamen, cuius esset generis aut velleris, poterat agnosci. Curiosiùs tamen oculis aut digitis attrectata, non aliud, quàm vestis videbatur. Intereà Clarus fratres admonet orationi insistere, vt manifestiùs eis Dominus, quidnam esset, ostenderet. Itaque reliquum noctis hymnis psalmisque consumitur. At vbi illuxit dies, appræhēsum dextera trahere ad Martinum volebant, benè conscij illudi illum diaboli arte non posse. Tunc verò reniti ac reclamare miser cœpit, interdictumque sibi esse dicebat, nè se Martino ostenderet. Cumque inuitum eum ire compellerent, inter trahentium manus vestis euanuit. Vndè quis dubitet hanc etiam Martini fuisse virtutem, vt phantasiam suam

Clarus adolescens nobilis. fit monachus sanctiss.

Anatolius pseudomonachus.

diabolus, cùm erat Martini oculis ingerenda, dissimulare diutiùs aut tegere nō posset? Animaduersum est tamen, eodem ferè tempore fuisse in Hispanijs iuuenem, qui cùm sibi multis signis authoritatem parauisset, eousquè elatus est, vt se Eliam profiteretur. Quod cùm plerique temerè credidissent, addidit vt se Christum esse diceret. In quo etiam adeò illusit, vt eum quidam episcopus Rufus nomine, vt Deum adoraret. Propter quod eum posteà ab Episcopatu deiectū vidimus. Plerique etiam nobis è fratribus retulerunt, eodem tempore in Oriente quendam extitisse, qui se Iohānem esse iactitaret. Ex quo conijcere possumus, istiusmodi pseudoprophetis existentibus, Antichristi aduentum imminere: qui iam in istis mysterium iniquitatis operatur. Neque enim prętereundum videtur, quanta Martinum sub ijsdem diebus diabolus arte tentauerit. Quodam enim die præmissa præ se & circuntectus ipsa luce purpurea, quô faciliùs claritate assumpti fulgoris illuderet, veste etiam regia indutus, diademate ex gemmis auroque redimitus, calceis auro illitis, sereno ore, læta facie, vt nihil minùs, quàm diabolus putaretur, oranti in cellula adstitit. Cumque Martinus primo adspectu eius fuisset hebetatus, diù multumque silentium ambo tenuerunt. Tum prior diabolus: Agnosce, inquit, Martine, quem cernis: Christus ego sum: descensurus ad terras, priùs me tibi manifestare volui. Ad hæc cùm Martinus taceret, neque quicquam responsi referret: iterare ausus est diabolus professionis audaciam: Martine, quid dubitas credere, cùm videas? Christus ego sum. Tum ille, reuelante sibi spiritu, vt intelligeret diabolum esse, nō Dominum: Non se, inquit, Dominus Iesus purpuratum, & diademate renitentem venturum esse prædixit. Ego Christum, nisì in eo habitu, formaque, qua passus est, nisì Crucis stigmata pręferentem, venisse non credam. Ad hanc ille vocem statìm, vt fumus euanuit. Cellulam quoquè tanto fœtore compleuit, vt indubia indicia relinqueret, diabolum se fuisse. Hoc ità gestum, vt suprà retuli, ex ipsius Martini ore cognoui: nè quis fortè existimet fabulosum.

Vide iuuenis insanā temeritatem & arrogantiam.

Diabolum Christū se dicentem egregiè confutat vir sanctus.

Cap. 26.

Nam cùm olìm, audita eius fide, vita atque virtutibus, desiderio illius æstuaremus, gratam nobis ad eum videndum peregrinationem suscepimus, simul quia iam ardebat animus illius scribere vitam, partìm ab ipso, inquantùm ille interrogari potuit, sciscitati sumus: partìm ab his, qui interfuerant, vel sciebant, cognouimus. Quo quidē tempore credi non potest, qua me humilitate, qua benignitate susceperit, congratulatus plurimùm, & gauisus in Domino, quòd tanti esset habitus à nobis, quem peregrinatione suscepta expetissemus. Miserum me: penè non audeo confiteri, cùm me sancto conuiuio suo dignatus est adhibere. Aquam manibus nostris ipse obtulit: ad vesperùm autem ipse nobis pedes abluit. Nec reniti, aut contrà ire cōstantia fuit, ità illius authoritate oppressus sum, vt nefas putarem, si non acquieuissem. Sermo autem illius non alius apud nos fuit, quàm mundi huius illecebras, & seculi onera relinquenda, vt Dominum Iesum liberi expeditique sequeremur. Præstantissimumque nobis pręsentium temporum illustris viri Paulini, cuius suprà mentionem fecimus, exemplū ingerebat: qui summis opibus abiectis, Christum secutus, solus penè his temporibus Euangelica pręcepta complêsset. Illum nobis sequendum, illum clamabat imitandum, beatumque esse præsens seculum tantæ fidei virtutisque documento: cùm secundùm sententiam Domini, diues & possidens multa, vendendo omnia & dando pauperibus, quod erat facto impossibile, possibile fecisset exemplo. Iam verò in verbis & confabulatione eius quanta grauitas, quanta dignitas erat? quàm alacer, quàm efficax, quàm in absoluendis scripturarum quæstionibus promptus & facilis? Et quia multos ad hanc partem incredulos scio, quippe quos viderim, meipso etiam referente, non credere: Iesum testor, spemque communem, me ex nullius vnquàm ore tantum scientiæ, tantum ingenij, tam boni & tam puri sermonis audîsse. Quanquàm in Martini virtutibus quantula est ista laudatio? nisì quòd mirum est, homini illiterato ne hanc quidem gratiam defuisse.

Sulpitius à sancto viro humanissimè accept⁹.

S. Paulini encomium.

Matt. 19.

Pręclarū testimoniū de doctrina sancti viri.

Sed iam finem liber postulat: sermo claudendus est, non quòd omnia, quæ de Martino fuerant dicenda, defecerint, sed quia nos vt inertes poëtæ, extremo in opere negligentes, victi materiæ mole succumbimus. Nam etsì facta illius explicari verbis vtcunquè potuerunt, interiorem vitam illius, quotidianam conuersationem, & animum cælo semper intentum, nulla vnquàm, (verè profiteor) nulla explicabit oratio: Illam scilicet perseuerantiam & temperamentum in abstinentia & ieiunijs, potentiam in vigilijs & orationibus, noctesque ab eo perindè àc dies actas, nullumque vacuum ab opere Dei tempus,

Abstinētia, ieiunia, vi-

gillæ & orationes S. Martini. pus,quo vel ocio indulserit,vel negocio, sed ne cibo aut somno quidem, nisi quatenus naturæ cogebat necessitas. Verè fatebor,non si ipse(vt aiũt)ab inferis Homerus emergeret,posset exponere: adeò Martini omnia maiora sunt,quàm vt verbis concipi queãt. Exercitia eius. Nulla vnquàm hora,momẽtumque præterijt,quin aut orationi incumberet,aut insisteret lectioni.Quanquàm etiam inter legendum,aut si quid aliud fortè agebat, nunquàm animum ab oratione laxabat. Nimirùm vt fabris ferrarijs moris est,qui inter operandum pro quodam laboris leuamine incudem suam feriunt:ità Martinus,etiam dum aliud agere videretur,semper orabat.O verè beatus,in quo dolus non fuit,neminem iudicans,neminem damnans,nulli malum pro malo reddens. Tãtam quippe aduersùm oẽs Summa patientia. iniurias patientiam assumpserat,vt cùm esset summus sacerdos, impunè etiam ab infimis clericis læderetur: nec propter id eos aut loco vnquàm amouerit, aut à sua, quantùm in ipso fuit,charitate repulerit. Nemo vnquàm illum vidit iratum, nemo mœrentem, nemo ridentem: vnus,idemque, semper cælestem quodam modo lætitiam vultu Mira animi serenitas. præferens,extra naturam hominis videbatur.Nunquàm in illius ore,nisi Christus: nunquàm in illius corde,nisi pietas,nisi pax,nisi misericordia inerat. Plerunquè etiam pro eorum,qui obtrectatores illius videbantur,solebat flere peccatis,qui remotum & quietum venenatis linguis,& vipereo ore carpebant.Et verè nonnullos experti sumus inuidos virtutis, vitæque eius,qui in illo oderant, quod in se non videbant, & quod imitari non valebant. Atque (ô nefas dolendum, & ingemiscendum) non alij fuère insectatores eius,(licèt pauci admodùm) non alij tamen, quàm Episcopi,ferebantur. Nec verò quenquam nominare necessè est,licèt nosipsos plerique circunlatrẽt. Sufficit,vt si quis ex his hęc legerit & agnouerit,erubescat.Nam si irascitur,de seipso dictũ fatebitur,cùm fortassè nos de alijs senserimus.Non refugimus autem,vt si qui eiusmodi sunt,nos quoquè cum tali viro oderint.Illud facilè confido,omnibus sanctis opusculum istud gratum fore.Decæterò,si quis hæc infideliter legerit,ipse peccabit.Ego mihi conscius sum, me rerum fide & amore Christi impulsum, vt scriberẽ,manifesta exposuisse, & vera dixisse. Paratumque,vt spero,habebit à Deo præmium, non quicunque legerit, sed quicunque crediderit.

Ex Dialogo 2. Sulpitij, Gallo, Sulpitio, & Posthumiano interlocutoribus.

Cap. 1. GALLVS. Quo primùm tempore,relictis scholis, beato me viro iunxi, paucos post dies euntem ad ecclesiam sequebamur. Interim ei seminudus hybernis mensibus pauper occurrit,orans sibi vestimentum dari.Tunc ille,accersito archidiacono, iussit algentem sine dilatione vestiri.Deindè secretariũ ingressus,cùm solus,vt erat illi consuetudo,resideret,(hanc enim sibi etiã in ecclesia solitudinem, permissa à clericis libertate, præstabat) cùm quidam in alio secretario presbyteri sederent,vel salutationibus vacantes,vel audiendis negocijs occupati: Martinum verò vsque in eam horam,qua solennia populo agi consuetudo deposceret, sua solitudo cohibebat.illud non prętéribo,quòd in secretario sedens,nũquàm cathedra vsus est.Nam S. Martinus in templo nunq̃ sedit. in ecclesia nemo vnquàm illum sedere conspexit, sicut quendam nupèr (testor Deum) non sine meo pudore vidi,sublimi solio, & quasi regio tribunali, celsa sede residentem. Sedebat autem Martinus in sellula rusticana,vt sunt istę in vsibus seruulorum,quas nos rustici Galli tripedias,vos scholastici,aut certè tu,qui de Græcia venis, tripodas nuncupatis. Ergò hoc secretum beati viri pauper ille captans, cùm ei archidiaconus da- Seipsum nudat,& vestit pauperem. re tunicam distulisset, irrupit, dissimulatum se à clerico querens,ac algere deplorans. Nec mora: sanctus,paupere non vidẽte, intra amphibalum sibi tunicam latenter educit, pauperemque contectum discedere iubet.Dein paulò pòst archidiaconus ingressus,admonet pro consuetudine expectare in ecclesia populum, illum ad agẽda Missarum so- Missarum solennitas. lennia debere procedere. Cui ille respondens,ait:Pauperem priùs (de se autem dicebat) oportere vestiri: se ad ecclesiam non posse procedere, nisi vestem pauper acciperet. Diaconus verò nihil intelligens,quia extrinsecùs indutum amphibalo,veste nudum interiùs non videbat: postremò pauperem non comparére causatur. Mihi,inquit, vestis, quæ

quæ parata est, deferatur: pauper non deerit vestiendus. Arctatus demùm clericus, & necessitate compulsus, iamque felle commotus, è proximis tabernis nigerrimam vestem, breuem atque hispidam quinque comparatam argenteis rapit, atq; ante Martini pedes iratus exponit. En, inquit, vestem: sed pauper híc non est. Ille nihil motus, iubet eum paulùm stare pro foribus: secretū vtiquè procurans, dum sibi vestem nudus imponeret: totis viribus elaborans, vt posset occultum esse, quod fecerat. Sed quandò in sanctis viris latent ista quærentibus? Velint, nolint, cuncta produntur.

Cum hac igitur oblaturus sacrificium Deo veste procedit. Quo quidem die (mira dicturus sum) cùm iam altarium, sicut est solenne, benediceret, globum ignis de capite illius vidimus emicare, ità vt in sublime contendens, longiùs collum crinemque flamma produceret. Hoc licèt celeberrimo factū die, in magna populi multitudine viderimus, tamen vna tantùm de virginibus, & vnus de presbyteris, tres tantùm vidêre de monachis. Cæteri cur non viderint, non potest nostri esse iudicij. Cap. 2. Igneus globus cernitur ad caput eius.

Per idem ferè tempus cùm Euantius auunculus meus, vir licèt seculi negocijs occupatus, tamen admodùm Christianus, grauissima ægritudine, extremo mortis periculo cœpisset vrgeri, Martinum euocauit. Nec cunctatus ille, properauit. Priùs tamen, quàm medium viæ spatium vir beatus euolueret, virtutem aduenientis sensit ægrotus, recepta continuò sanitate: venientibus nobis, obuiàm ipse processit. Altera die redire cupientem magna prece detinuit, cùm interim vnū è familia puerum lethali ictu serpēs perculit. Quem iam exanimem vi veneni, ipse Euantius suis humeris illatū, ante pedes sancti viri, nihil illi impossibile confisus, exposuit. Iamque se malum serpentis per omnia membra ità diffuderat, vt cerneres omnibus venis inflatam cutem, & vtris instàr tensa vitalia. Manu Martinus porrecta, vniuersa pueri membra pertractās, digitū prope ipsum vulnusculum, quo bestia virus infuderat, fixit. Tum verò (mira dicturus sum) vidimus venenum ex omni parte reuocatum, ad Martini digitū cucurrisse. Deindè per illud vlceris foramen exiguum ità virus stipâsse cum sanguine, vt solet ex vberibus caprarum aut ouium, pastorū manu pressis, longa linea copiosi lactis effluere. Puer surrexit incolumis. Nos obstupefacti tantæ rei miraculo, id, quod ipsa cogebat veritas, fatebamur, non esse sub cælo, qui Martinum posset imitari. Cap. 3. Res admiratione sanè digna.

Consequenti itidèm tempore, iter cum eodem, dum diœceses visitat, agebamus. Nobis nescio qua necessitate remorantibus, aliquantulùm ille processerat. Interìm per aggerem publicum plena militantibus viris fiscalis rheda veniebat. Sed vbì Martinum in veste hispida, nigro & pendulo palliolo circuntectum contigua de látere iumenta viderunt, paululùm in partem alteram pauefacta cesserunt. Deindè funibus implicatis protensos illos, quibus (vt sæpè vidistis) misera illa animalia conglobantur, ordines miscuerunt. Dumque ægrè expediuntur, moram fecêre properantibus. Qua permoti iniuria militantes, præcipitatis in terram saltibus, se dederunt: deindè Martinum flagris ac fustibus vrgere cœperunt: cùm quidem ille mutus, & incredibili patientia præbens terga cædentibus, maiorem insaniam infelicibus commoueret: magìs ex hoc furentes, quòd ille quasì non sentiens, verbera illata contemneret. Nos ilicò consecuti, fœdè cruentum, atque vniuersa corporis parte laniatum, cùm exanimis in terram procubuisset, inuenimus: statimque eum asello suo imposuimus, ac locum cædis illius execrantes, raptìm abire properauimus. Intereà illi regressi ad rhedam suam, furore satiato, agi, quò ire cœperant, iumenta præcipiunt: quæ cùm omnia solo fixa, àc si ænea riguissent, tollentibus altiùs vocem magistris, flagris hinc atque indè resonantibus, nihil penitùs mouebantur. Consurgunt deindè omnes pariter in verbera: consumit Gallicas mularum pœna mastigias: tota rapitur sylua de proximo: trabibus iumenta tunduntur: Sed nihil penitùs sæuæ manus agebant: vno eodemque loco stabant fixa simulacra. Quid agerent infelices homines nesciebant. Nec iam vltrà dissimulare poterant, quin quanlibèt brutis pectoribus, agnoscerent diuino numine se teneri. Tandèm ergò in sese reuersi, cœperunt quærere, quis ille esset, quem in eodem loco paululùm antè cecidissent. Cùm percontantes cognoscunt ex viantibus, Martinū à se tam crudeliter verberatum: tum verò apparére omnibus causa manifesta: nec ignorare iam poterant, quin ob illius viri iniuriam tenerentur. Igitur oēs rapidis nos passibus consequuntur, conscij audacis facti, ac merito pudore Cap. 4. Admirāda sancti viri tolerantia. Diuina vltio in eos, qui eum ceciderant.

confusi, flentes, & puluere, quo se ipsi fœdauerant, capita atque ora conspersi, ante Martini se genua prouoluunt, veniam precantes,& vt eos abire sineret,postulantes: satìs se vel sola conscientia dedisse pœnarum, satisque intellexisse, quòd eosdem ipsos viuos absorbere terra potuisset, vel ipsi potiùs,amissis sensibus, in immobilem saxorum naturam rigescere debuissent,sicut affixa locis,quibus steterant,iumenta vidissent:orare se,atque obsecrare,vt indulgeret sceleri veniam,& copiam prę staret abeundi. Senserat etiam, priusquàm accurrerent, vir beatus illos teneri, nobisque id antè iam dixerat. Veniam tamen clementer indulsit,eosdemque abire permisit,animalibus restitutis.

Cap. 5. Illud autem animaduerti sæpè, Sulpiti, Martinum tibi dicere solitum, nequaquàm sibi in Episcopatu eam virtutum gratiam suppetisse, quam priùs se habuisse meminisset. Quod si verum est, immò quia verum est,conijcere possumus, quanta fuerint illa, quæ monachus operatus est,& quæ,teste nullo,solus exercuit, cùm tanta illum in Episcopatu signa fecisse sub oculis omnium viderimus. Multa quidem illius priùs gesta innotuêre mundo,neque potuêre celari: sed innumerabilia esse dicuntur, quæ,dum iactantiam vitat,occultauit,neque in hominum notitiam passus est peruenire: quippe qui humanam substantiam supergressus, virtutis suæ conscientia mundi gloriam calcans,cęlo teste frueretur.Quod verum esse vel ex his,quæ comperta nobis sunt,nec latére potuerunt,possumus æstimare. Siquidem ante Episcopatum duos mortuos vitæ restituêrit,quod liber tuus pleniùs est locutus:in Episcopatu verò(quod pręterimisisse te miror) vnum tantummodò suscitârit.Cuius rei ego testis sum, si tamen nihil de minùs idoneo teste dubitatis.Idipsum autem vobis,qualiter sit gestum, explicabo.

Innumera facta sua celauit vir Dei.

Fuerat causa,nescio quæ, qua Carnotum oppidum petebamus. Intereà dum vicum quendam, habitantium multitudine frequentissimum, præteriremus, obuia nobis immanis turba processit, quæ erat tota gentilium, nam nemo in illo vico nouerat Christum.Verùm ad famam tanti viri, campos omnes latè patentes confluentium multitudo contexerat. Intellexit hîc Martinus operandum,& annunciante sibi spiritu,totus infremuit. Nec mortale sonans, verbum Dei gentibus pręd icabat, sæpiùs ingemiscens, cur tanta Dominum Saluatorem turba nesciret. Intereà sicut nos incredibilis circundederat multitudo,mulier quędam, cuius filius pauloantè defecerat, corpus exanime beato viro protensis manibus cœpit offerre,dicens:Scimus quia amicus Dei es: restitue mihi filium meum,quia vnicus mihi est. Iunxit se cætera multitudo, & matris precibus acclamabat. Tum Martinus videns pro expectantium salute (vt posteà nobis ipse dicebat)consequi se posse virtutem,defuncti corpus proprijs manibus accepit.Et cùm,expectantibus cunctis,genua flexisset, vbì consummata oratione surrexit,viuum paruulum matri restituit. Tum verò multitudo omnis, in cęlum clamore sublato, Christum Dominum fateri,postremò cuncti cateruatim ad genua beati viri ruere cœperunt,fideliter postulantes,vt eos faceret Christianos.Nec cunctatus,in medio,vt erat,campo cunctos imposita vniuersis manu,catechumenos fecit, cùm quidem ad nos conuersus diceret, non irrationabiliter in campo catechumenos fieri, vbì solent martyres consecrari. Vicisti (inquit Posthumianus) Galle, vicisti: non vtiquè me, qui Martini sum potiùs assertor, & qui hæc omnia de illo viro & sciui semper, & credidi: sed eremitas omnes, anachoretasque vicisti. Nemo enim illorum, sicut Martinus hic vester, immò noster,mortuis imperauit. Meritoque hunc iste Sulpitius Apostolis comparat, & prophetis, quem per omnia illis esse consimilem, fidei virtus, ac virtutum opera testantur. Sed perge, quæso, quanquàm nihil magnificentius audire possimus: perge tamen, Galle,quod etiam nunc de Martino superest sermonis euóluere. Nam etiam minima illius & quotidiana animus festinat agnoscere: quia minima illius, aliorũ maximis maiora esse, nulli dubium est.Ità faciam,Gallus inquit. Verũ id,quod dicturus sum,ipse non vidi. Priùs enim gesta res est, quàm me illi viro iungerem. Sed factum celebre est, fidelium fratrum,qui interfuerant,sermone vulgatum.

Excitat puerũ mortuũ, & multi pagani credũt in Christũ.

Cap. 6. Eodem ferè tempore,cùm primùm Episcopus datus est, fuit ei necessitas adire comitatum.Valentinianus tum maior rerũ potiebatur.Is cùm Martinũ ea petere cognouisset,quæ pręstare nolebat,iussit eum palatij foribus arceri.Etenim ad animũ illius immitem atq; superbum vxor accesserat Arriana, quæ totũ illum à sancto viro,nè ei debitam reuerentiam pręstaret, auerterat. Itaque Martinus vbì semèl atque iterùm superbum principē frustrà adire tentauit,recurrit ad nota pręsidia: cilicio obuoluitur,cinere consper-

Vide sancti viri vsitata præsidia.

spergitur, cibo potuq; abstinet, orationem noctibus, diebusq; perpetuat. Septimò verò die assistit ei Angelus, iubetq; eum ad palatium ire securum, regias fores, quantumlibèt clausas, spontè reserandas, Imperatoris superbum spiritum molliēdum. Igitur istiusmodi pręsentis Angeli confirmatus alloquio, & fretus auxilio, palatium petit. Patent limina, nullus obsistit, postremò vsq; ad regem, nemine prohibente, peruenit. Qui cùm venientem eminùs videret, infrendens cur fuisset admissus, nequaquàm assurgere est dignatus adstanti, donèc regiam sellam ignis operiret, ipsumq; regem ea corporis parte, qua sedebat, afflaret incendium. Ità solio suo superbus excutitur, & Martino inuitus assurgit: multumq; complexus, quem spernere antè decreuerat, virtutem se sensisse diuinam emēdatior fatebatur. Nec expectatis Martini precibus, priùs omnia præstitit, quàm rogaretur. Colloquio illum atq; conuiuio frequenter asciuit, postremò abeunti multa munera obtulit: quæ vir beatus, vt semper paupertatis custos, cuncta reiecit. Et quia palatium semèl ingressi sumus, licèt diuersis in palatio temporibus gesta connectam, nequaquàm enim prætermittendum videtur circa Martini admirationem reginæ fidelis exemplum. Diuinitùs cōpellitur Valētinianus Imperat. assurgere S. Martino.

Maximus Imperator Rempublicam gubernabat, vir omni vitæ merito pręd icandus, si ei vel diadema non legitimè, tumultuante milite, impositum repudiare, vel armis ciuilibus abstinere licuisset. Sed magnum Imperium nec sine periculo renui, nec sine armis potuit teneri. Hic Martinum sæpiùs euocatum, receptumque intra palatium, venerabiliter honorabat. Totus illi cum eo sermo de pręsentibus, de futuris, de fidelium gloria, de æternitate sanctorũ: cùm interìm diebus ac noctibus de ore Martini regina pendebat, Euangelico illo non inferior exemplo, pedes sancti fletu rigabat, crine tergebat: Martinus, quem nulla vnquàm fœmina contigisset, istius assiduitatē, immò potiùs seruitutem, non poterat euadere. Non illa opes regni, non Imperij dignitatem, non diadema, non purpuram cogitabat: diuelli à Martini pedibus, solo strata, non poterat. Postremò à viro suo poscit, dein Martinũ vterq; compellunt, vt ei, remotis omnibus ministris, præberet sola conuiuium. Nec potuit vir beatus obstinatiùs reluctari. Componitur castus reginæ manibus apparatus, sellulam ipsa consternit, mensam admouet, aquam manibus subministrat, cibum, quem ipsa coxerat, apponit. Ipsa, illo sedente, eminùs secundùm famulantiũ disciplinam, solo fixa, consistit immobilis, per omnia ministrantis modestiam, & humilitatem exhibens seruientis. Miscuit ipsa bibituro, & ipsa porrexit. Finita cœnula, fragmenta panis absumpti micasq; collegit, satìs fideliter illas reliquias Imperialibus epulis anteponens. Beata mulier tanto pietatis affectu, illi meritò comparanda, quæ venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: si quidem simplicem sequamur historiam: Sed si fides reginarum est conferenda, (quod mihi liceat, separata mysterij maiestate, dixisse) illa expetiuit audire sapientiam: ista non tantùm audisse contenta, sed & meruit seruire sapienti. Cap. 7. Maximus Imperator, & regina vtrũ sanctum mirè venerantur. Luc. 7. Memorabile reginæ exemplum. 3. Reg. 10.

Ad hæc Posthumianus: Iamdudùm, inquit, Gallè, audiens te loquentem, vehementer admiror reginæ fidem. Sed vbi illud est, quòd nulla vnquàm fœmina ferebatur propiùs adstitisse Martino? Eccè ista non solùm adstitit, sed etiam ministrauit: & vereor nè se isto aliquantulùm tueantur exemplo, qui libenter fœminis inseruntur. Tum Gallus: Quid tu, inquit, non vides, quod solent docere grammatici, locum, tempus, personam? Propone enim tibi ante oculos captum in palatio, Imperatoris precibus ambiri, reginæ fide cogi, temporis necessitate constringi, vt clausos carcere liberaret, exilijs datos restitueret, bona adempta redhiberet. Hæc quanti putas constare debuisse Episcopo, vt pro his omnibus non aliquantulum de rigore propositi relaxaret? Veruntamen quia occasione huius exempli malè vsuros esse aliquos arbitraris: illi verò felices erunt, si à disciplina istius viri non recedant. Videant enim, quia Martino semèl tantùm in vita iam septuagenario, non vidua libera, non virgo lasciuiens, sed sub viro viuens, ipso viro pariter supplicante, regina seruiuit, & ministrauit edenti, non cùm epulante discubuit. Nec ausa est participare conuiuium, sed deferebat obsequium. Disce igitur disciplinam. Seruiat tibi matrona, non imperet: & ministret, non recumbat. Sicut Martha illa ministrauit Domino, nec tamen est adscita conuiuio: immò prælata ministranti, quæ verbum potiùs audiebat. Sed in Martino ista regina vtrunque compleuit: & ministrauit, vt Martha: & audiuit, vt Maria. Quòd si quis hoc vti voluerit exemplo, per omnia teneat exemplum. Talis causa sit, talisque persona, tale obse- Legãt hæc, qui fœminarum consuetudine delectãtur. Luc. 10.

obsequium, tale conuiuium, & in omni vita semèl tantùm. Pręclarè, inquit Posthumianus, nostros istos, vt Martini non egrediantur exemplũ, tua constringit oratio. Sed profiteor tibi, quia hęc surdis auribus audiētur. Nam si Martini sequeremur vias, nunquàm causas de osculo diceremus, & vniuersis scæuæ opinionis opprobrijs careremus. Verùm, sicut tu soles dicere, cùm edacitatis arguēris, Galli sumus: ità nos in hac parte nunquàm vel Martini exemplo, vel tuis disputationibus corrigendi, fatemur. Veruntamen hæc nobis iamdudùm agentibus, quid tu tam obstinatè, Sulpiti, taces? Ego, inquam, non solùm modò taceo, sed olìm de istis tacere disposui. Nam quia quãdam viduam, vagam, nitidulam, sumptuosam obiurgauerim lasciuiùs victitantem: itidemq; virginem, adolescenti cuidam mihi charo indecentiùs adhærētem, (cùm quidem ipsam frequenter audîssem alios etiam, quia talia agerent, increpantem) tanta mihi omnium fœminarum, cunctorumque monachorum odia concitaui, vt aduersùm me vtræque legiones iurata bella susceperint. Vndè, quæso, taceatis: nè etiam hoc, quod vos loquimini, ad meam referatur inuidiam. Tota vobis istorum mentio relinquatur: ad Martinum potiùs reuertamur. Tu, Galle, vt aggressus es, cœptum opus explica.

Tum ille: Iam quidem vobis, inquit, tanta narraui, vt satisfacere studijs vestris meus sermo debuerit. Sed quia voluntati vestræ non obsecundare mihi non licet, quãtum adhuc diei superest, loquar. Nam certè dum stramen illud, quod in lectos nostros paratur, adspicio, subuenit in memoriam etiam de stramine, in quo Martinus iacuerat, factam esse virtutem. Res ità gesta est.

Cap. 8. *Claudiomachus — Claudiomagus, vicus est in confinio Biturigum atq; Turonorũ. Ecclesia ibì est celebris religione sanctorum, nec minùs gloriosa sacrarum virginum multitudine. Prætériens ergò Martinus, in secretario ecclesiæ habuit mansionem. Post discessum illius cunctæ in secretarium illud virgines irruerunt, adlambunt singula loca, vbì aut sederat vir beatus, aut steterat: stramentum etiam, in quo quieuerat, partiuntur. Vna earum post dies paucos partẽ straminis, quam sibi pro benedictione collegerat, energumeno, quem spiritus erroris agitabat, de ceruice suspēdit. Nec mora, dicto citiùs eiecto dęmone, persona purgata est. *Nota de stramine.*

Cap. 9. Per idem ferè tempus Martino à Treuiris reuertenti fit obuiàm vacca, quam dęmon agitabat: quæ, relicto grege suo, in homines ferebatur, & iam multos noxiè petulãs confoderat. Verùm vbì nobis cœpit esse contigua, ij, qui eam eminùs sequebantur, prędicere magna voce cœperunt, vt caueremus. Sed postquàm ad nos toruis furibunda luminibus propiùs accessit, Martinus eleuata obuiàm manu, pecudem consistere iubet. Quæ mox ad verbum illius stare cœpit immobilis, cùm intereà videt Martinus dęmonem dorso illius supersedentem. Quem increpans, Descende, inquit, funeste de pecude, & innoxium animal agitare desiste. Páruit nequam spiritus, & recessit. Nec defuit sensus in bucula, quin se intelligeret liberatã. Ante pedes sancti viri, recepta quiete, prosternitur. Dein iubente Martino, gregem suum petijt, seq; agmini cęterarũ oue placidior immiscuit. Hoc illo fuit in tempore, quo inter medias positus flammas, non sensit incendium. Quod mihi non arbitror esse referendum: quia hoc pleniùs iste Sulpitius, licèt in libro suo pręteritum, in epistola tamen posteà, quam ad Eusebium tum presbyterum, modò Episcopum, fecit, exposuit. Quam tu, Posthumiane, (vt credo) legisti: aut si incognita tibi est, cùm libuērit, in promptu ex illo armario habes. Nos ab illo omissa referimus. *Pellit dæmonem à vacca.*

Cap. 10. Quodam autem tempore cùm diœceses circuiret, venantium agmen incurrimus. Canes leporem sequebantur. Iamque multo spatio victa bestiola, cùm vndiquè campis latè patentibus nullum esset effugium, mortem imminentem iam iamque capienda crebris flexibus differebat. Cuius periculum vir beatus pia mente miseratus, imperat canibus, vt desisterent sequi, & sinerent abire fugientem. Qui continuò ad primum eius sermonis imperium constiterũt. Crederes vinctos, immò potiùs affixos, in suis hærere vestigijs. Ità lepusculus, persecutoribus alligatis, incolumis euasit. *Vir pius lepusculi miseretur.*

Cap. 11. Luc. 3. Operæpretium autem est, etiam familiaria illius verba, spiritali sale condita memorare. Ouem recèns tonsam fortè conspexerat: Euangelicum, inquit, mãdatum ista compleuit: Duas habuit tunicas, vnam earum largita est non habenti. Ità ergò & vos facere debetis. Itèm cùm subulcum algentem, ac penè nudum in pellicea veste vidisset: En, inquit, Adam eiectus de paradiso, in veste pellicea sues pascit: sed nos, illo vetere deposito, nouum Adam potiùs induamus. Boues ex parte prata depauerant: porci etiam non-

nulla

nulla suffoderāt: pars cętera, quæ manebat illęsa, diuersis floribus quasi picta vernabat: Speciem, inquit, gerit pars illa coniugij, quæ pecore depasta, etsi non penitùs gratiam amisit herbarum, nullam tamen florum retinet dignitatē. Illa verò, quam porci, pecora immunda, foderūt, fornicationis imaginem fœdam pretendit. Cæterùm illa portio, quæ nullam sensit iniuriam, gloriam virginitatis ostendit. Herbis fœcunda luxuriat, fœni in ea fructus exuberant, & vltra omnem speciem distincta floribus, quasi gemmis micantibus ornata radiat. Beata species, & Deo digna. Nihil enim virginitati est comparandum. Ità & illi, qui coniugia fornicationi comparant, vehementer errant: & illi, qui coniugia virginitati æquanda existimant, miseri penitùs & stulti sunt. Verùm hęc à sapientibus tenenda distinctio est, vt coniugium pertineat ad veniam, virginitas spectet ad gloriam, fornicatio deputetur ad pœnam, nisi satisfactione purgetur. Virginitatis encomium.

Miles quidam cingulum in Ecclesia, monachum professus, abiecerat: cellulam sibi eminùs in remoto, quasi eremita victurus, erexerat. Intereà astutus inimicus varijs cogitationibus brutum pectus agitabat, vt coniugem, quam Martinus in monasterio puellarum esse pręceperat, voluntate mutata, secum potiùs vellet habitare. Adijt ergò Martinum fortis eremita: quid haberet animi, confitetur. Ille verò vehemēter cœpit abnuere, fœminam viro rursùs iam monacho, non marito, incongrua ratione misceri. Postremò cùm miles instaret, affirmans nihil hoc proposito esse nociturum: se solo coniugis vti velle solatio: porrò nè rursùm se in sua reuoluerent, non esse metuendum: se esse militem Christi, illam quoq; in eadem eiusdē militiæ sacramenta iuràsse: pateretur Episcopus sanctus eos, sexum suum fidei merito nescientes, pariter militare. Tum Martinus, (verba vobis ipsa dicturus sum) Dic mihi, inquit, si vnquàm in bello fuisti, si in acie constitisti? At ille respondens: Frequenter, inquit, in acie steti, & bello frequenter inter fui. Ad hęc Martinus: Dic mihi ergò: Nunquid in illa acie, quæ armata in prelium parabatur, aut iam aduersùs hostilem exercitum collocato cominùs pede districto ense pugnabat, vllā fœminā stare, aut pugnare vidisti? Tum demùm miles cōfusus erubuit, gratias agens, errori suo se non fuisse permissum, nec aspera increpatione verborū, sed vera & rationabili secūdùm personam militis comparatione correctum. Martinus aūt conuersus ad nos, sicut eum frequens fratrum turba vallauerat: Mulier, inquit, virorum castra non adeat: acies militum separata consistat: procùl fœmina in suo degens tabernaculo, sit remota: contemptibilem enim reddit exercitū, si virorū cohortibus turba fœminea misceatur. Miles in acie, miles pugnet in campo: mulier se intra murorum munimenta cōtineat. Habet & illa gloriam suam, si pudicitiam, viro absente, seruauerit. Cuius hęc prima virtus, & consummàta victoria est, non videri. Cap. 11. Mira ratione militem iam monachum, à ratiōe aliena petentem, retundit.

Illud verò, Sulpiti, meminisse te credo, quo affectu nobis, cùm & tu corā adesses, illam virginem pręd icaret, quæ ità se penitùs ab omnium virorum oculis remouisset, vt ne ipsum quidem ad se Martinum, cùm eam ille officij causa visitare vellet, admiserit. Nam cùm prope agellulum illius pręteriret, in quo se iam ante complures annos pudica cohibebat, audita fide illius atq; virtute, diuertit, vt tam illustris meriti puellam religioso officio Episcopus honoraret. Nos consequētes, gauisuram illam virginē putabamus, siquidem hoc in testimoniū virtutis suæ esse habituram, ad quam tāti nominis sacerdos, deposito propositi rigore, venisset. Verùm illa fortissimi vincula ꝓpositi, ne Martini quidem contemplatione laxauit. Ità vir beatus, accepta per aliam fœminā excusatione laudabili, ab illius foribus, quæ se videndā, salutandamq; non dederat, lætus abscessit. O virginem gloriosam, quæ ne à Martino quidē passa est se videri. O Martinū beatū, qui illam repulsam non ad contumeliam suam duxit, sed magnificans illius cum exultatione virtutem, inusitatū in his dūtaxàt regionibus gaudebat exemplum. Ergò cùm haud longè ab illa villula nos manere nox imminens coēgisset, xenium beato viro eadem illa virgo transmisit: Fecitq; Martinus, quod antè non fecerat. Nullius enim ille vnq̄ xeniū, nullius munus accepit. Nihil ex his, quæ virgo venerabilis miserat, refutauit, dicēs, benedictionē illius à sacerdote minimè respuendam, quæ esset multis sacerdotibus præferenda. Audiant, quęso, virgines hoc exemplum: vt fores suas, si eas mali obsidere voluerint, etiam bonis claudant: & nè ad se improbis sit liber accessus, non vereantur excludere etiam sacerdotes. Totus hoc mundus exaudiat: Videri se à Martino virgo passa non est. Non vtiquè illa quencunque repulit sacerdotem: sed in eius viri conspectum puella non venit, quem videre salus videntium fuit. Quis autem hoc alius, pręter Martinum, sacerdos Cap. 13. Exemplum illustre pudicissimæ virginis. Adhortatio ad virgines.

non

non ad suam iniuriam retulisset? quos aduersùs sanctam virginem motus, quantasque iras mente concepisset? hereticam iudicaret, & anathematizandam esse decreuisset: Quàm verò illi beatæ animæ illas virgines prætulisset, quæ crebris occursibus vbiquè se præbent obuias sacerdotibus, quæ conuiuia sumptuosâ disponunt, quæ vnà pariter accumbunt? Sed quò me ducit oratio? Paululùm iste liberior sermo reprimendus est, nè in aliquorum forsitan incurrat offensam. Etenim infidelibus obiurgationis verba non proderunt: fidelibus autem satisfaciet exemplum. Verùm ego ità virtutem huius virginis prædicabo, vt tamen nihil illis quæ ad Martinum videndum ex longinquis regionibus sæpè venerunt, arbitrer derogandum. Siquidem hoc beatum virum frequenter affectu etiam Angeli frequentant.

Cap. 14. Cæterùm id, quod dicturus sum, Posthumiane, hoc tibi (me autem intuebatur) teste rectè perhibeo. Quodam die ego & iste Sulpitius, pro foribus illius excubantes, iam per aliquot horas cum silentio sedebamus ingenti horrore & tremore, àc si ante Angeli tabernaculum mandatas excubias duceremus: cùm quidem clauso cellulæ suæ ostio, nos ibì esse nesciret. Interìm colloquentium murmur audiuimus, & mox horrore quodam circunfundimur: ac obstupentes, nec ignorare potuimus nescio quid fuisse diuinũ. Post duas ferè horas ad nos Martinus egreditur, ac tum eum iste Sulpitius (sicut apud eum nemo familiariùs loquebatur) cœpit orare, vt piè quærentibus indicaret, quid illud diuini fuisset horroris, quod fatebamur nos ambo sensisse, vel cum quibus fuisset in cellula collocutus: tenuem enim nos, licèt & vix intellectum, sermocinantiũ sonum pro foribus audisse. Tum ille diù multumq; cunctatus, (sed nihil erat, quod ei Sulpitius non extorqueret inuito: Incredibiliora fortè dicturus sum, sed Christo teste, non mentior: nisì quispiam est tam sacrilegus, vt Martinũ putet fuisse mentitum) Dicam, inquit, vobis, sed vos nulli, quæso, dicatis: Agnes, Tecla & Maria mecum fuerũt. Referebat autem nobis vultum atque habitum singularum. Nec verò illo tantùm die, sed frequenter se ab eis confessus est visitari. Petrum etiam & Paulum Apostolos videri à se sæpiùs non negauit.

Sulpitij singularis cum viro Dei familiaritas.

Crebrò à sanctis visitatur.

Iam verò dæmones, prout ad eum quisque venisset, suis nominibus increpabat: Mercurium maximè patiebatur infestum: Iouem brutum atque hebetem esse dicebat. Hæc plerisque etiam in eodem monasterio constitutis incredibilia videbantur, nedùm ego confidam omnes, qui hæc audient, credituros. Nam nisì inæstimabilem vitam atque virtutẽ Martinus egisset, nequaquàm apud nos tanta gloria præditus haberetur. Quanquàm minimè mirum, si in operibus Martini infirmitas humana dubitauerit, cùm multos quoquè hodiè videamus nec Euangelijs quidem credidisse. A Martino autem sæpè Angelos visos familiariter, & sensimus, & experti sumus. Rem minimam dicturus sum, sed tamen dicam.

Cap. 15. *Synodus Nemausens.* Apud Nemausum Episcoporum synodus habebatur: ad quam quidem ire noluërat, sed quid gestum esset, scire cupiebat. Casu cum eo iste Sulpitius nauigabat: sed procùl, vt semper, à cæteris in remota nauis parte residebat. Ibì ei Angelus, quid gestum esset in synodo, nunciauit. Nos posteà tempus habiti concilij solicitè requirentes, satis compertum habuimus ipso die fuisse cõuentum, & ea ibì ab Episcopis fuisse decreta, quæ Martino Angelus nunciauerat.

Cap. 16. Hæc cùm maximè Gallus, necdùm explicitis quæ statuerat referre, loqueretur, puer familiaris ingressus est nuncians, Refrigerium presbyterum stare pro foribus. Dubitare cœpimus, vtrùm Gallũ adhuc melius esset audire, an exoptatissimo nobis viro, qui officij causa ad nos veniebat, occurrere. Tum Gallus: Etiamsì non ob aduentum sanctissimi sacerdotis relinquenda nobis hæc esset oratio, nox ipsa cogebat hucusquè protractũ finire sermonem. Verùm quia de Martini virtutibus nequaquàm explicari vniuersa potuerunt, hæc vos hodiè audisse sufficiat: cràs reliqua dicemus. Ità pariter, accepta Galli sponsione, surreximus.

Ex Dialogo 3. eiusdem, eisdem interlocutoribus.

Cap. 1. GALLVS: Cõuenistis ad me audiendũ, & sancti, & diserti: sed religiosas potiùs, quàm doctas aures, vt arbitror, attulistis: audituri me fide testis, non oratoris copia, locuturum. Quæ autem hesternò dicta sunt, non reuoluam. Illa qui non audiêrunt, ex scriptis recognoscent. Noua Posthumianus expectat, nunciaturus Orienti, nè se in comparatione Martini præferat Occidenti.

Ac

Ac primùm gestit animus, quod Refrigerius in aurem suggerit, explicare. Res in Carnotena gesta est ciuitate. Pater filiam duodennem, ab vtero mutam puellam, Martino coepit offerre, poscens vt linguam ligatam, meritis suis sanctus absolueret. Ille cedens Episcopis, qui tum fortè latus illius ambiebant, Valentiniano atq; Victricio, imparem se esse tātæ moli, sed illis quasi sanctioribus nihil impossibile, fatebatur. At illi pias preces vnà cum patre supplici voce iungentes, orare Martinum, vt sperata præstaret. Nec cunctatus vltrà, (vtrunq; pręclarum, & ostendendo humilitatem, nec differendo pietatem) iubet circunstantis populi multitudinem submoueri. Episcopis tantùm & puellæ patre assistentibus, in orationem suo illo more prosternitur: dein pauxillum olei cum exorcismi præfatione benedicit, atque ità in os puellæ sanctificatum liquorem, cùm & linguam illius digitis teneret, infudit. Nec fefellit sanctum virtutis euentus. Patris nomen interrogat, mox illa respondet. Proclamat pater cum gaudio pariter & lachrymis, Martini genua complexus: & hāc primam se filiæ audisse vocem, cunctis stupentibus, fatebatur. Ac nè cuiquam id fortè incredibile videatur, perhibeat vobis pręsens Euagrius testimonium veritatis. Nam res ipso pręsente tum gesta est. Cap. 2. Benedicto oleo sanat mutam puellam.

Parùm illud est, quod nupèr, Harpagio presbytero referente, cognoui: sed non pręter mittendum videtur, Auitiani comitis vxorem misisse Martino oleum, quod ad diuersas morborū causas (sicut est consuetudo) benediceret: ampullam vitream istiusmodi fuisse, vt rotunda in ventrē cresceret ore producto, sed oris extantis concauum non repletum: quia id moris sit, vascula illa sic complere, vt pars vmbonibus obstruendis libera relinquatur. Testabatur presbyter vidisse se oleū sub Martini benedictione creuisse, quoàd exundante copia, supernè deflueret: eandemque, dum ad matremfamiliâs vasculum referretur, seruâsse virtutem. Nam inter manus pueri portantis ità semper exundâsse oleū, vt omne illius vestimentū copia superfusi liquoris operiret: matronam ità vsq; ad summum labrum plenum vasculum recepisse, vt presbyter hodiè quoquè fateatur obdendi pessuli, quo claudi diligentiùs seruanda consueuerunt, in vitro illo spatium non fuisse. Cap. 3. Oleum benedicente viro Dei augetur.

Mirum & illud, quod huic (me aūt intuebatur) memini contigisse. Vas vitreum cum oleo, quod Martinus benedixerat, in fenestra paululùm editiore deposuit. Puer familiaris incautior linteum superpositum, ampullam ibì esse ignarus, attraxit: vas super constratum marmore pauimētum décidit. Cunctis metu exterritis, nè benedictio deperîsset, ampulla perindè incolumis est reperta, àc si super plumas mollissimas decidisset. Quæ res non potiùs ad casum, quàm ad Martini est referenda virtutē: cuius benedictio perire non potuit. Magnū miraculum.

Quid illud, quod factum est à quodam, cuius nomen, quia pręsens est, & prodi se vetuit, supprimetur? Cui quidem tempori hic etiā Saturninus interfuit. Canis nobis importunior oblatrabat: In nomine, inquit, Martini iubeo te obmutescere. Cani hæsit latratus in gutture. Lingua, vt abscissam putares, obmutuit. Ità parùm est, ipsum Martinū fecisse virtutes: credite mihi, quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt. Cap. 4. Nota rem miram.

Auitiani quondàm comitis noueratis barbaram nimìs, & vltra omnes cruentam, feritatem. Hic rabido spiritu ingressus Turonum ciuitatem, sequentibus eum miserabili facie ordinibus catenatis, diuersa perdendis parari iubet genera pœnarum, disponens postero die, attonita ciuitate, ad opus tam triste procedere. Quod vbì Martino compertum est, solus paulò ante mediam noctem ad prętorium bestiæ illius tendit. Sed cùm profundę noctis silentio quiescētibus cunctis, nulli foribus obseratis pateret ingressus, ante limina cruenta prosternitur. Intereà Auitianus graui somno sepultus, Angelo irruente percellitur: Seruus, ingt, Dei ad tua limina iacet, & tu quiescis? Qua ille voce percepta, lecto suo turbatus excutitur: conuocatisq; seruis, trepidus exclamat, Martinum esse pro foribus: Irent protinùs, claustra reserarent, nè Dei seruus pateretur iniuriam. Sed illi (vt est oīm natura seruorum) vix prima limina egressi, irridētes dominū suum, ꝙ somno fuisset illusus, negant quenquam esse pro foribus, ex suomet ingenio conjectantes neminem nocte posse vigilare, nedùm illi crederent in illo noctis horrore iacére ad aliena limina sacerdotem. Idq; Auitiano facilè persuasum: rursùm soluitur in soporem. Sed mox vi maiore concussus, exclamat Martinū stare pro foribus: sibi ideò nullam quietem animi corporisq; permitti. Tardātibus seruis, ipse ad limina exteriora pṛogreditur. Ibì Martinū, vt senserat, depręhendit. Perculsus miser tantæ manifestatione virtutis: Quid, ingt, hoc, domine, mihi fecisti? Nihil te loqui necesse est: Scio qd desideres: video quid requi- Cap. 5.

ras:discede quantocyùs,nè me ob iniuriam tuî cælestis ira cõsumat: satìs soluerim huc- usquè pœnarum: crede, quia nõ leuiter apud me actum est,vt ipse procederem. Post dis- cessum autem sancti, aduocat officiales suos: iubet omnes custodias relaxari: & mox ipse ꝑficiscitur.Ità fugato Auitiano,lętata est ciuitas & liberata. Hæc cùm multis Aui- tiano referente comperta sunt, tum nupèr Refrigerius presbyter, quem coràm videris, ab Agarido fideli viro ex tribunis sub inuocatiõe diuinæ maiestatis audiuit, qui sibi hoc ab ipso Auitiano relatum esse iurabant.

Vir sanctissimus miro modo liberat multos miserè perdendos.

Cęterùm nolo miremini,me hodiè facere, quod hesternò nõ feci,vt ad singulas quas- que virtutes nomina testium, personasq; subnectam, ad quas, si quis fuerit incredulus, qa adhuc in corpore sunt, recurrat. Exigit id infidelitas plurimorũ,qui in aliquibus,quę hesternò memorata sunt,nutare dicuntur. Accipiant ergò testes adhuc incolumes atq; viuentes: quibus, quia de fide nostra dubitant,magìs credant. Sed si adeò infideles sunt, profiteor,quia nec illis sunt credituri. Miror aũt quenquam,qui vel tenuem sensum re- ligionis habeat,tantum piaculi velle committere,vt putet quenquam de Martino pos- se mentiri.Facessat à quoquam,qui sub Deo viuit,ista suspicio.Nec enim Martinus hoc indiget,vt mẽdacijs asseratur.Sed tamen totius sermonis fidem apud te, Christe, depo- nimus, nos nec alia dixisse, nec alia dicturos, q̃ quæ aut ipsi vidimus, aut q̃ manifestis au- thoribus,vel plerunq; ipso referente,cognouimus.Cęterùm,etsì dialogi speciem,quo ad leuandũ fastidiũ lectio variaretur,assumpsimus, nos piè præstruere ꝓfitemur historiæ veritatem. Hęc me extrinsecùs inserere,nõnullorum incredulitas non sine meo dolore compulerit:sed redeat ad nostrum sermo consessum:In quo cùm me tam studiosè audiri videã,fatebor necessè est,Aprum fecisse constanter,qui repulit infideles,eos tantùm iu- dicans audire debere, qui crederent. Efferor,si quidem creditis,spiritu, & præ dolore to- tus insanio:non credent Martini virtutibus Christiani,quas dæmones fatebantur?

Cap. 6. Monasterium beati viri duobus à ciuitate erat millibus disparatum. Sed si quotiès venturus qd ecclesiam,pedem extra suæ cellulæ limen extulerat, videres per totam ec- clesiam energumenos rugientes, & quasì adueniente iudice, agmina damnanda trepi- dare: vt aduentum Episcopi clericis, qui venturum esse nescirent, dæmoniorum gemi- tus indicaret. Vidi quendam, appropinquante Martino, in aëre raptum, manibus ex- tensis in sublime suspendi, vt nequaq̃ solum pedibus attingeret. Si quandò autẽ exorci- zandorum dęmonum Martinus operam recepisset, neminem manibus attrectabat, ne- minem sermonibus increpabat,sicut plerunq; per clericos rotatur turba verborum: sed admotis energumenis,cęteros iubebat abscedere, ac foribus obseratis, in medio eccle- siæ,cilicio circuntectus,cinere respersus,solo stratus,orabat.Tum verò cerneres mise- ros diuerso exitu perurgeri:hos sublatis in sublime pedibus,quasì de nube pendere,nec tamen vestes defluere super faciem,nè faceret verecũdiam nudata pars corporum. At in parte alia videres sine interrogatione vexatos, & sua crimina confitentes. Nomina eti- am,nullo interrogante, prodebant. Iste se Iouem,iste Mercurium fatebatur. Postremò cũctos diaboli ministros cum ipso cerneres authore cruciari, vt iam illud in Martino fa- teamur impletum,quod scriptum est,quoniam sancti de Angelis iudicabunt.

Vir sanctus cilicio tectus,cinere adspersus, solo stratus curat dæmoniacos.

1.Cor.6.

Cap. 7. Pagum quẽdam in Senonico annis singulis grando vastabat. Compulsi extremis ma- lis incolæ,à Martino auxilium poposcerunt, missa per Auspicium pręfectorium virum satìs fida legatione:cuius agros specialiter grauior,quàm cęterorũ assueuerat procella populari.Sed facta ibi oratione, Martinus ità vniuersam penitùs liberauit ab ingruen- ti peste regionem, vt per viginti annos, quibus posteà mansit in corpore, grandinem in illis locis nemo pertulerit.Quod nè fortuitum esse,& nõ potiùs Martino pręstitum,pu- taretur, eo anno, quo ille defunctus est, rursùs incubuit rediuiua tempestas. Adeò sensit & mundus viri fidelis excessum,vt cuius vita iure gaudebat,eiusdem morte lugeret.Cę- terùm si ad hęc probanda,quæ diximus,testes etiam infirmior auditor exegerit,non vnũ ego hominem, sed millia multa producam, & totam in testimoniũ virtutis expertæ Se- nonum aduocabo regionem.Et tamen tu,Refrigeri presbyter, credo meministi, nupèr nobis super hoc cũ Romulo Auspicij illius filio, honorato & religioso viro, fuisse ser- monem,qui hęc nobis tanquàm incomperta referebat, & cùm futuris prouentibus per assidua damna trepidaret, vt ipse vidisti, magno secum mœrore lugebat, Martinũ non in hæc tempora reseruatum.

Grandinis cladę pellit.

Cap. 8. Sed vt ad Auitianum recurram,qui cùm in omnibus locis,cunctisq; in vrbibus ederet cru-

crudelitatis suæ infanda monumenta, Turonis tantùm innocens erat: & illa bestia, quæ humano sanguine, & infeliciũ mortibus alebatur, mitem se atq; tranquillũ, beato viro pręsente, pręstabat. Memini quodam die ad eum venisse Martinum: qui vbì secretarium eius ingressus est, vidit post tergum ipsius dęmonem miræ magnitudinis assidentem. Quem cùm eminùs (vt verbo, quia ità necessè est, parùm Latino loquamur) exufflâsset, Auitianus se exufflari existimans: Quid me, inquit, sancte, sic adspicis? Tũ Martinus: Non te, inquit, sed eum, qui ceruici tuæ teter incubuit. Ità recessit diabolus, & reliquit familiare subsellium. Satisq; cõstat, ab illo die Auitianum mitiorem fuisse: seu quòd intellexerit egisse se semper assidentis sibi diaboli voluntatem: seu quòd immundus spiritus ab illius consessu per Martinum fugatus, priuatus est potestate grassandi, cùm erubesceret minister authorem, nec ministrum author vrgeret. Dæmon insidet ceruici immanis tyranni, sed eum abigit vir Dei.

In vico aũt Ambatiensi, id est, castello veteri, quod nũc frequẽs habitatur à fratribus, idolum noueratis grandi opere constructum. Politissimis saxis moles turrita surrexerat, in qua collectio summitatis in thronum sublimem procedens, superstitionem loci operis dignitate seruabat. Huius destructionem Marcello ibidèm consistenti presbytero vir beatus sæpè mandauerat. Post aliquantulum temporis regressus, increpat presbyterum, cur adhuc idoli structura consisteret. Ille causatur vix militari manu, & vi publicæ multitudinis tãtam molem posse subuerti, nedùm id facile putaret per imbecillos clericos aut infirmos monachos quiuisse curari. Tum Martinus recurrens ad nota præsidia, noctem totam in oratione peruigilat. Manè orta tempestas, ædem idoli vsque ad fundamentum prouoluit. Verùm hæc, Marcello teste, dicta sunt. Cap. 9. Tota nocte orans, impetrat idoli euersionẽ.

Aliam eius nõdissimilem in simili opere virtutem, Refrigerio adstipulante, perhibeo. Columnam immẽsæ molis, cui idolum superstabat, parabat euertere: sed nulla erat facultas, qua id daretur effectui. Tum ad orationem suo more conuertitur. Visum cunctis est, parilem quodammodò columnam ruere de cęlo, quæ impacta idolo, totam illam inexpugnabilem molem soluit in puluerem. Parùm scilicet, si inuisibiliter cęli virtutibus vteretur, nisì ipsæ virtutes visibiliter seruire Martino humanis etiã oculis cernerentur. Cap. 10. Aliud idolum cælitùs destruitur.

Idem autem Refrigerius mihi testis est, mulierem profluuio sanguinis laborantem, cùm Martini vestem exẽplo mulieris illius Euangelicæ contigisset, sub momento temporis fuisse sanatam. Cap. 11. Matt. 9.

Serpens flumen secabat, & ripæ, in qua constiteramus, annatabat: In nomine, inqt, Domini iubeo te redire. Mox se mala bestia ad verbũ sancti retorsit, & in vlteriorem ripam, nobis inspectantibus, transmeauit. Quod cùm omnes non sine miraculo cęrneremus, altiùs ingemiscens, ait: Serpentes me audiunt, & homines non audiunt. Cap. 12. Serpentem profligat.

Piscem Paschæ diebus edere consuetus, paulò ante horam refectionis interrogat, an haberetur in promptu. Tum Cato diaconus, ad quem monasterij administratio pertinebat, doctus ipse piscari, negat per totum diem sibi vllam cessisse capturam: sed neq; alios piscatores, qui vendere solebant, quicquam agere quiuisse: Vade, inquit, mitte linũ tuum: captura proueniet. Contiguum flumini (vt Sulpitius iste descripsit) habebamus habitaculum. Processimus cuncti, vtpotè feriatis diebus, videre piscantem, omnium cordibus intentis non incassùm futura tentamina, quibus piscis, Martino authore, Martini vsibus quæreretur. Ad primum iactum in rete permodico immanem ezocem diaconus extraxit, & ad monasterium lętus accurrẽs: Nimirùm, vt dixit poëta nescio quis (vtimur enim versu scholastico, quia inter scholasticos fabulamur) Captiuumq; suem mirantibus intulit Argis. Verè iste Christi discipulus gestarum à Saluatore virtutũ, quas in exemplum sanctis suis edidit, æmulator Christũ in se monstrabat operantẽ: qui sanctũ suũ vsquequaquè glorificans, diuersarum munera gratiarum in vnum hominẽ conferebat. Cap. 13. Exocem, id est, salmonem.

Testatur Arborius ex præfecto, vidisse se Martini manum sacrificium offerentis, vestitam quodammodò nobilissimis gemmis, luce micare purpurea, & ad motum dexteræ, collisarum inter se fragorem audisse gemmarum. Cap. 14.

Veniam ad illud, quod propter notam temporum semper occultauit: sed nos celare non potuit. In quo illud est miraculi, quòd facie ad faciem cum eo Angelus est collocutus. Maximus Imperator, aliàs sanè bonus, deprauatus consilijs sacerdotum, post Priscilliani necem, Ithacium Episcopũ Priscilliani accusatorem, cęterosq; illius socios, quos nominare non est necessè, vi regia tuebatur, nè quis ei crimini daret, opera illius cuiuscunquemodi hominẽ fuisse damnatum. Intereà Martinus multis grauibusq; laborantiũ Cap. 15. Priscillianus hæreticus occisus à Maximo.

 causis

causis ad comitatum ire compulsus, procellam ipsam totius tempestatis incurrit. Congregati apud Treuiros Episcopi tenebantur, qui quotidiè cõmunicantes Ithacio, communem sibi causam fecerant. His vbì nunciatum est inopinantibus, adesse Martinum, totis animis labefacti, mussitare & trepidare cœperunt. Et iam pridiè Imperator ex eorum sentẽtia decreuerat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis vitam & bona adimerẽt. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas illa depopulatura esset, paruo discrimine inter hominum genera. Etenim tum solis oculis iudicabatur, cùm quis pallore potiùs, aut veste, quàm fide, hęreticus ęstimaretur. Hęc nequaquàm placitura Martino Episcopi sentiebant: sed malè conscijs illa vel molestissima erat cura, nè se ab eorum communione adueniens abstineret, non defuturis, qui tanti viri constantiam pręmissa authoritate sequerẽtur. Ineunt cum Imperatore consilium, vt missis obuiàm * Magistri officialibus, vrbem illam propiùs vetaretur accedere, nisi se cum pace Episcoporum ibi consistentium affore fateretur. Quos ille callidè frustratus, profitetur se cum pace Christi esse venturum. Postremò ingressus nocturno tempore, adijt ecclesiam tantùm orationis gratia. Postero die palatium petit. Præter multas, quas enumerare longum est, has principales petitiones habebat, pro Narsete comite, & Leucadio præside, qui ambo Gratiani partium fuerant, pertinacioribus studijs, quę non est huius temporis explicare, iram Imperatoris emeriti: illa pręcipua cura, nè tribuni cum iure gladiorum ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat solicitudo Martino, vt non solùm Christianos, qui sub illa erant occasione vexandi, sed ipsos etiam hęreticos liberaret. Verùm primo die, atq; altero suspendit hominem callidus Imperator: siue vt rei pondus imponeret, siue quia nimis sibi implacabilis erat: seu quia (vt pleriq; tum arbitrabantur) auaritia repugnabat: siquidem in bona eorum inhiauerat. Fertur enim vir ille, multis bonisq; actibus prædítus, aduersùs auaritiam parùm consuluisse: nisi fortasse regni necessitate, quippè exhausto superioribus principibus Reipublicę ærario, penè semper in expeditione atq; procinctu bellorũ ciuilium constitutus, facilè excusabitur, quibuslibet occasionibus subsidia Imperio parauisse. Intereà Episcopi, quorũ communionem Martinus non inibat, trepidi ad regem concurrunt, prædamnatos se conquerẽtes, actum esse de suo oĩm statu, si Theognisti pertinaciam, qui eos solus palàm lata sentẽtia condemnauerat, Martini armaret authoritas: non oportuisse hominem recipi mœnibus: illum iam non defensorem hęreticorum esse, sed vindicem: nil actum morte Priscilliani, si Martinus exerceat illius vltionem. Postremò prostrati, cum fletu & lamentatione potestatem regiam implorant, vt vtatur aduersùs vnum hominem vi sua. Nec multum aberat, quin cogeretur Imperator Martinum cum hæreticorum sorte miscere. Sed ille, licèt Episcopis nimio fauore esset obnoxius, nõ erat nescius, Martinũ fide, sanctitate ac virtute cunctis præstare mortalibus. Alia longè via sanctum vincere parat: ac primùm secretò accersitum, blãdè appellat, hęreticos iure damnatos more iudiciorum publicorum, potiùs quàm insectationibus sacerdotũ: non esse causam, qua Ithacij, cęterorumq; partis eius communionem putaret esse damnandam: Theognistum odio potiùs, quàm causa fecisse dissidium, eundemq; tamen solum esse, qui se à communione interìm separârit: à reliquis nihil nouatum: quin etiã ante paucos dies habita synodus, Ithacium pronunciauerat culpa non teneri. Quibus cùm Martinus parùm moueretur, rex ira accenditur, ac se de conspectu eius abripit: & mox percussores ijs, pro quibus Martinus rogauerat, diriguntur. Quod vbi Martino compertum iam noctis tempore est, palatium irrupit, spondet, si parceretur, se communicaturũ, dummodò & tribuni iam in excidium Ecclesiarum ad Hispanias missi retraherentur. Nec mora intercessit, Maximus indulget oĩa. Postridiè Felicis Episcopi ordinatio parabatur, sanctissimi sanè viri, & planè digni, qui meliore tempore sacerdos fieret. Huius diei communionẽ Martinus iniuit, satiùs æstimans ad horam cedere, quàm his non consulere, quorũ ceruicibus gladius imminebat. Veruntamẽ summa vi Episcopis nitentibus, vt cõmunionem illam subscriptione firmaret, extorqueri nõ potuit. Postero die seindè proripiens, cùm reuertens in via mœstus ingemisceret, se vel ad horam noxiæ communioni fuisse permixtum, haud longè à vico, cui nomen est Andethanna, quo vastam solitudinẽ syluarum secreta patiuntur, progressis paululùm comitibus, ille subsedit, causam doloris & facti, accusante ac defendente inuicèm cogitatione, peruoluens. Adstitit ei repentè Angelus: Meritò, inquit, Martine compungeris, sed aliter exire ne-

Margin notes: * Magisterij — Felix Episcopus sanctissimus ordinatur.

nequîsti: repara virtutem, resume constantiam, nè iam non periculum glorię, sed salutis incurras. Itaq; ab illo tempore satìs cauit cum illa Ithacianæ partis cõmunione misceri. Cęterùm cùm quosdam ex energumenis tardiùs, quàm solebat, & gratia minore curaret, subindè nobis cum lachrymis fatebatur, se propter communionis illius malum, cui se ipse vel puncto temporis necessitate, non spiritu, miscuisset, detrimentum sentire virtutis. Sedecim posteà vixit annos: nullam synodum adijt, ab omnibus Episcoporum conuentibus se remouit.

Sed planè, vt experti sumus, imminutam ad tempus gratiam, multiplici mercede reparauit. Vidi posteà ad fores monasterij ipsius adductum energumenum, & priusquàm limen attingeret, fuisse curatum. Cap. 16.

Testantem quendam nupèr audiui, cùm in Tyrrheno mari cursu illo, quo Romã tenditur, nauigaret, subitò turbinibus exortis, extremum vitæ omnibus fuisse discrimen. In quo cùm quidã Aegyptius negociator, necdùm Christianus, magna voce clamauerit: Deus Martini, eripe nos: mox tempestatem fuisse sedatam, seq; optatũ cursum cum summa placidi æquoris quiete tenuisse. Cap. 17. Vide insigne miraculum.

Lycontius ex vicarijs, vir fidelis, cùm familiam illius lues extrema vexaret, & inauditę calamitatis exemplo per totam domum corpora ęgra procumberent, Martini per literas implorauit auxilium. Quo tempore vir beatus rem esse promisit difficilem impetrari. nam spiritu sentiebat, domum illam diuino numine verberari: tamen nõ priùs destitit, septem totos dies, totidemq; noctes orando & ieiunando continuans, quàm id, quod exorandum receperat, impetraret. Mox ad eum Lycontius, diuina expertus beneficia, peruolauit, nuncians simul, & agens gratias, domum suam omni periculo liberatam. Centum etiam argẽti libras obtulit, quas vir beatus nec respuit, nec accepit: sed priusquàm pondus illud monasterij limen attingeret, redimendis id captiuis continuò deputauit. Et cùm ei suggereretur à fratribus, vt aliquid ex eo in sumptus monasterij reseruaret, omnibus in angusto esse victum, multis deesse vestitum: Nos, inquit, Ecclesia & pascat, & vestiat, dummodò nihil nostris vsibus quæsisse videamur. Cap. 18. Mira precũ & ieiuniorum instantia.

Succurrunt hoc loco viri illius magna miracula, quæ faciliùs admirari possum, quàm referre. Agnoscitis profectò, quod dico: multa sunt illius, quæ non queant explicari: vel vtì istud est, quod nescio an ità, vt gestum est, à nobis possit exponi. Quidam è fratribus (nomen non ignoratis, sed celanda persona est, nè sancto viro verecundiam fecerimus) quidam ergò, cùm ad fornaculam illius carbonũ copiam reperîsset, & admota sibi sellula, diuaricatis pedibus super ignẽ illum nudato inguine resideret, continuò Martinus factam sacro tegmini sensit iniuriam, magna voce clamans: Quis (inquit) nudato inguine nostrum incestat habitaculum? Hoc vbì ille frater audiuit, & ex conscientia quòd increpabatur, agnouit, continuò ad nos cucurrit exanimis, pudorem suum non sine Martini virtute confessus. Cap. 19.

Quodam itidèm die, dum in area, quæ parua admodùm, tabernaculum illius ambiebat, in illo suo, quod nôstis omnes, sedili ligneo resedisset, vidit duos dæmones in excelsa illa, quæ monasterio supereminet, rupe consistere: indè alacres ac lætos vocem istiusmodi adhortationis emittere: Eià te Bricti, Eià te Bricti. Credo, cernebant miserum eminùs propinquantem, conscij, quantam illi rabiem spiritus suscitâssent. Nec mora, Brictius furibundus irrupit: ibì plenus insania, euomuit in Martinum mille conuicia. Obiurgatus enim pridiè ab eo fuerat, cur, qui nihil vnquàm ante clericatum (quippe in monasterio ab ipso Martino nutritus) habuisset, equos aleret, mancipia compararet. Nam illo tempore arguebatur à multis, quòd non solùm pueros, sed etiam puellas scitis vultibus, coëmisset. Quibus rebus infelicissimus, insano felle cõmotus, &, vt credo, pręcipuè dęmonum illorum agitatus instinctu, Martinum ità aggressus est, vt vix manibus temperaret: cùm quidem sanctus vultu placido, mente tranquilla, infelicis amentiam per mitia verba cohiberet. Sed ità in eo nequam spiritus redundabat, vt ne sua quidem illi, quanuìs vana admodùm, mens subesset: trementibus labijs, incertoque vultu decolor, præ furore rotabat verba peccati, se asserens sanctiorem: quippè quia à primis annis in monasterio inter sacras ecclesiæ disciplinas, ipso Martino educãte, creuisset: Martinum verò, & à principio, quod ipse diffiteri non posset, militiæ artibus sorduisse, & nunc per inanes superstitiones, & phantasmatica visionum ridicula prorsùs inter deliramenta senuisse. Hæc cùm multa, atque alia etiam, quæ reticere melius est, acerbiora vomuisset, Cap. 20. Is Brictius posteà correctus, successit viro Dei, & vixit sanctissimè.

egressus tâdem furore satiato, quasi qui se penitùs vindicâsset, rapidus ea parte, qua venerat, recurrebat. Cùm intereà (credo per Martini orationes) fugatis ab illius corde dęmonibus, reductus in pœnitentiam, mox reuertitur, atq; ad Martini se genua prosternit: veniam poscens, fatetur errorem, nec sine dęmone se fuisse, tandèm sanior confitetur. Non erat apud Martinum labor iste difficilis, vt ignosceret supplicâti. Tum & ipsi, & nobis omnibus sanctus exposuit, qualiter illum vidisset à dęmonibus agitari: se conuicijs non moueri, quæ magis illi, à quo essent effusa, nocuissent. Exindè cùm idem Brictius multis apud eum, magnisq; criminibus persæpè premeretur, cogi non potuit, vt eum à presbyterio submoueret, nè suam persequi videretur iniuriam: illud sæpè commemorans: si Christus Iudam passus est, cur ego non patiar Brictium?

Ad hęc Posthumianus: Audiat, inquit, istud exemplũ noster iste de proximo, qui cùm sit sapiens, memor pręsentium, immemor futurorum, si fuerit leuiter offensus, insanit: in sua se non habẽs potestate, sæuit in clericos, grassatur in laicos, totumq; terrarum orbem in suam commouet vltionem. In qua per triẽnium iugiter dimicatione consistens, nec tempore, nec ratione sedatur. Dolenda hominis & miserãda conditio, etiam si hac sola insanabilis mali peste premeretur. Verùm ista ei patiẽtiæ & tranquillitatis exempla referre sæpiùs, Galle, debueras, vt nesciret irasci, & sciret ignoscere: Qui si istumipsum breuiter insertum sermonem meum in se prolatum fortè cognouerit, sciat non magis ore inimici, quàm amici animo, me locutum. Quia si fieri posset, optarẽ vt Martino potiùs Episcopo, quàm Phalari tyranno, similis diceretur. Sed istum, cuius commemoratio parùm suauis est, transeamus: & ad Martinum nostrum, Galle, redeamus.

Tum ego, cùm iam adesse vesperum occiduo sole sentirem, Dies, inquam, abijt, Posthumiane: surgẽdum est: simul tam studiosis auditoribus cœna debetur. De Martino autem expectare non debes, vt vlla sit meta referendi: latiùs ille diffunditur, quàm vt vllo valeat sermone concludi.

DE TRANSITV SANCTI MARTINI, EX EPISTOla, quam Sulpitius scripsit ad Bassulam socrum suam.

Pacis reformandæ studio iter suscipit morti propinquus.

SVlpitius: Martinus igitur obitum suum longè antè præsciuit, dixitque fratribus, dissolutionem sui corporis imminere. Intereà causa extitit, qua Condatensem diœcesim visitaret. Nam clericis inter se Ecclesiæ illius discordantibus, pacem cupiens reformare, licèt finem dierum suorum non ignoraret, proficisci tamen ob istiusmodi causam non recusauit, bonam hanc virtutum suarum consummationem existimans, si pacem Ecclesiæ redditam reliquisset. Ità profectus cum suo illo, vt semper, frequentissimo discipulorum sanctissimoque comitatu, mergos in flumine conspicatur piscium prędam sequi, & rapacem ingluuiem assiduis vrgere captiuis, Forma, inquit, hæc dęmonum est: Insidiantur incautis, capiunt nescientes, captos deuorant, exaturarique non queunt deuoratis. Imperat deindè potenti virtute verborum, vt eum, cui innatabant, gurgitem relinquentes, aridas peterent desertasque regiones: eo nimirùm circa aues illas vsus imperio, quo dæmones fugare consueuerat. Ità grege facto, omnes in vnum illæ volucres congregatæ, relicto flumine, montes syluasque petiêrunt, non sine admiratione multorum, qui tantam in Martino virtutem viderunt, vt etiam auibus imperaret.

Dęmonum studia.

Aliquandiù ergò in vico illo vel in Ecclesia, ad quam iuerat, commoratus, pace inter clericos restituta, cùm iam regredi ad monasterium cogitaret, viribus corporis cœpit repentè destitui. Conuocatisque discipulis, indicat se iam resolui. Tum verò mœror & luctus omnium, vox vna plangentium: Cur nos, pater, deseris? aut cui nos desolatos relinquis? Inuadent enim gregem tuum lupi rapaces: & quis eos à morsibus, percusso pastore, prohibebit? Scimus quidem desiderare te Christum, sed salua tibi sunt tua præmia, nec dilata minuentur: nostri potiùs miserere, quos deseris. Tum ille motus his fletibus, vt totus semper in Domino misericordię visceribus affluebat, lachrymâsse perhibetur. Conuersusq; ad Dominũ, hac tantùm flentibus voce respõdit: Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, nõ recuso laborẽ: Fiat volũtas tua. Nimirùm inter spem amoremq; positus, dubitauit penè, quid mâllet: quia nec hos deserere, nec à Christo volebat diutiùs separari. Nihil tamen in voto suo ponẽs, aut voluntati relinquens, totum se Domini arbitrio potestatiq; cõmittens: Nónne tibi his paucissimis verbis dicere videretur: Grauis qdem est, Domine, corporeę pugna militiæ, & iam satis est, quod hucusquè certaui: si adhuc in eodem labore pro castris tuorum stare me pręcipis, nõ recuso, nec fatiscen-

Nota excellentem beatissimi viri perfectionem.

tem causabor ætatē. Munia tua deuotus implebo, sub signis tuis quoad ipse iusseris, militabo. Et quanuis optata sit seni sessio post laborem, est tamē animus victor annorum, & cedere nescius senectuti. At si iam parcis ætati, bonum mihi est, Domine, voluntas tua. Hos verò, quibus timeo, ipse custodias. O virum ineffabilē, nec labore victum, nec morte vincendum: qui in nullam se partem pronior inclinauerit: nec mori timuit, nec viuere recusauit.

Itaque cùm iam per aliquot dies vi febrium teneretur, non tamen à Dei opere cessabat: pernox in orationibus & vigilijs, fatiscentes artus spiritui seruire cogebat, nobili illo strato suo in cinere & cilicio recubans. Et cùm à discipulis rogaretur, vt saltem vilia sibi sineret stramēta supponi: Non decet, inquit, filij, Christianum nisi in cinere mori. Ego si aliud vobis exemplū relinquo, ipse peccaui. Oculis ac manibus in cælum semper intentus, inuictum ab oratione spiritum non relaxabat. Et cùm à presbyteris, qui tunc ad eum confluxerant, rogaretur, vt corpusculum lateris mutatione releuaret: Sinite, inquit, sinite me, fratres, cælum potiùs respicere, quàm terram, vt suo iam itinere iturus ad Dominum spiritus dirigatur. Hęc locutus, diabolum vidit propè assistere. Quid hîc, inquit, adstas cruēta bestia? Nihil in me, funeste, reperies: Abrahæ me sinus recipiet. Cum hac ergò voce fatigatum diuinis operibus spiritum cęlo reddidit, testatique nobis sunt, qui affuerunt, iam exanimi corpore, glorificati hominis gloriam se vidisse. Vultus luce clarior renitebat, cùm membra cętera ne tenuis quidem macula fuscaret. In alijs etiam, & in illo, tantùm artubus non pudendis, septennis quodammodò pueri gratia videbatur. Quis istum vnquàm cilicio tectum, quis cineribus crederet inuolutum? Ità vitro purior, lacte cādidior, iam in quadam futurę resurrectionis gloria & natura demutatę carnis ostensus est.

Præclara vox tanti viri.

Felicissimè vir sanctissimus Christo reddit spiritum.

Iam verò in obsequium funeris credi non potest, quanta hominum multitudo conuenerit. Tota obuiàm corpori ciuitas ruit. Cuncti ex agris atque vicis, multique ex vicinis etiam vrbibus affuerunt. O, quantus luctus omnium, quanta pręcipuè mœrentium lamenta monachorum, qui eo die ferè ad duo millia conuenisse dicuntur. Specialis Martini gloria: eius exemplo in Domini seruitute stirps tanta fructificauerat. Agebat nimirùm ante se pastor extinctus greges suos, sanctę illius multitudinis pallidas turbas, agmina palliata, & aut emeritos senes, aut iuratos Christi in sacramēta tyrones. Tum virginum chorus fletu abstinēs prę pudore, cùm lætādum illi potiùs esse sentiret, quē iam suo Dominus gremio confoueret, quàm sancto dissimulabat gaudio, quod dolebat? Siquidem fides flere prohiberet, gemitū extorqueret affectus. Etenim tam erat sancta de illius gloria exultatio, quàm pia de morte confusio. Ignosce flentibus, gratulare gaudentibus: quia & pium est gaudere Martino, & pium est flere Martinum, dum vnusquisque & sibi præstat, vt doleat, & illi debet, vt gaudeat. Hæc igitur beati viri corpus vsque ad locum sepulcri hymnis canora cælestibus turba prosequitur. Comparetur, si placet, secularis illa pompa, non dicam funeris, sed triumphi. Quid simile Martini exequijs conferetur? Ducant illi præ curribus suis vinctos post terga captiuos: Martini corpus hi, qui mundum ducatu illius vicerant, prosequuntur. Illos confusis plausibus populorum honoret insania: Martino diuinis plauditur psalmis: Martinus hymnis cælestibus honoratur. Illi post triumphos suos in tartara sæua truduntur: Martinus Abrahæ sinu lætus excipitur: Martinus hic pauper & modicus, cælum diues ingreditur, hymnis cælestibus honoratur: illinc nos, vt spero, custodiens, me hęc scribentē respicit, te legentem. Hactenùs ex epistola ad Bassulam. Ea quæ sequuntur, sunt ex historijs Gallorum excerpta, Authore Gregorio Turonensi, Lib. 1. cap 43.

Duo millia monachorū intersunt exequijs eius.

Archadio igitur, & Honorio imperantibus, sanctus Martinus Turonorum Episcopus plenus virtutibus & sanctitate, prębens infirmis multa beneficia, octogesimoprimo ętatis suę anno, Episcopatûs autem vigesimosexto, apud Condatēsem dioecesis suę vicum excedens à seculo, feliciter migrauit ad Christum. Transijt autē media nocte, quę Dominica habebatur, Attico Cæsarioq; consulibus. Multi enim in eius transitu psallētium voces audièrunt in cælo, quod in libro virtutum eius primo pleniùs exposuimus. Nam cùm primùm sanctus Dei apud Condatensem, vt diximus, vicum ægrotare cœpisset, Pictaui populi ad eius transitū, sicut & Turonici, conuenerunt. Quo migrante, grandis altercatio inter vtrunque populum surrexit. Dicebant enim Pictaui: Noster est monachus, nobis Abbas extitit: nos requirimus cōmendatum: sufficiat vobis, q dū esset in mūdo,

Pictauienses & Turonenses contendunt de retinendis beati viri reliquijs.

vſi fuiſtis eius colloquio, participâſtis conuiuio, firmati fuiſtis benedictionibus, inſupèr & virtutibus iucũdati. Sufficiant vobis iſta omnia: nobis liceat auferre vel cadauer exanime. Ad hec Turonici reſpondebant: Si virtutes nobis factas ſufficere dicitis, ſcitote quia vobiſcum poſitus, ampliùs eſt, quàm hîc, operatus. Nam vt prętermittamus plurima, vobis ſuſcitauit duos mortuos, vnum nobis: Et vt ipſe ſæpè dicebat, Maior ei virtus ante Epiſcopatum fuit, quàm poſt Epiſcopatum. Ergò neceſsè eſt, vt quod nobiſcum non impleuit viuus, expleat vel defunctus. Vobis eſt enim ablatus, nobis à Deo donatus. Verùm ſi mos antiquitùs inſtitutus ſeruatur, in vrbe, qua ordinatus eſt, habebit Deo iubente ſepulcrum. Certè ſi eum pro monaſterij priuilegio cupitis vendicare, ſcitote quia primum ei monaſterium cum Mediolanenſibus fuit. His ergò litigantibus, ſole ruente dies clauditur, corpusque in medio poſitum, ab vtroque populo cuſtoditur, futurum, vt manè facto à Pictauis per violentiam auferretur. Sed Deus omnipotens noluit vrbem Turonicam proprio fruſtrari patrono. Deniquè nocte media omnes Pictaui à ſomno fallaciæ comprimuntur, nec vllus ſuperfuit, qui ex tanta multitudine vigilaret. Igitur vbì Turonici eos obdormíſſe conſpiciunt, appręhenſam ſanctiſſimi corporis glebam alij per feneſtram eijciunt, alij aforìs ſuſcipiũt: Poſitamque in naui, cum omni populo per Viennam fluuium deſcendunt. |Ingreſſique Ligeris alueum, ad vrbem Turonicam cum magnis laudibus pſallẽtium diriguntiter. De quorum vocibus Pictaui expergefacti, nihil de theſauro, quem cuſtodiebant, habentes, cum magna confuſione ad propria ſunt reuerſi.

S. Seuerinꝰ Epiſcopus Colonień, audit aīam eius ferri in cælum.

Beatus autem Seuerinus Colonienſis ciuitatis Epiſcopus, vir honeſtæ vitæ, & per cuncta laudabilis, cùm die Dominico loca ſancta ex conſuetudine poſt matutinos cum ſuis Clericis circuiret, hora illa qua vir beatus obijt, audiuit chorum canentium in ſublimi. Vocatoque Archidiacono, interrogat, ſi aures eius percuterẽt voces, quas ille attentiùs audiret. Reſpondit, Nequaquàm. Tunc ille: Diligentiùs, inquit, auſculta. Archidiaconus autem cœpit ſursùm collum extendere, aures erigere, & ſuper ſummos articulos, baculo ſuſtentante, ſtare. Sed credo eum non fuiſſe ęqualis meriti, à quo hęc non merebantur audiri. Tunc proſtrati terræ, ipſe pariter & beatus Epiſcopus deprecabantur Dominum, vt hoc ei diuina pietas audire permitteret. Erectis autem, rursùm interrogat ſenex: Quid audis? Qui ait: Voces pſallentium tanquàm in cælo audio: ſed quid ſit, prorsùs ignoro. Cui ille: Ego tibi, quid ſit, narrabo: Dominus meus Martinus Epiſcopus migrauit ex hoc mundo: & nunc Angeli canendo eum deferunt in excelſum. Et vt parumpèr mora eſſet, vt hæc audirentur, diabolus eum cum iniquis ſuis angelis retinere tentauit, nihilque in eodem ſuum reperiens, confuſus abſceſſit. Quid ergò de nobis peccatoribus erit, ſi tantum ſacerdotem voluït pars iniqua nocere? Hęc ſacerdote loquente, notatur tempus. Archidiaconus Turones miſit velociter, qui hoc diligenter inquireret. Qui veniens, eo die & hora manifeſtiſſimè cognouit tranſiſſe beatum virum, quo ſanctus Seuerinus audiuit pſallentium chorum. Sed & ſi ad Seueri recurramus hiſtoriam, ipſa hora eum ſibi ſcripſit cum libro vitę ſuę fuiſſe reuelatum.

Eo tempore beatus Ambroſius, cuius hodiè flores eloquij per totam Eccleſiam redolent, Mediolanenſi ciuitati præerat Epiſcopus: cui celebranti feſta Dominicę diei, iſta erat conſuetudo, vt veniens lector cum libro, non anteà legere præſumeret, quàm nutu ſanctus pręcepiſſet. Factum eſt autem, vt illa die Dominica, prophetica lectione iam lecta, ante altare ſtãte, qui lectionem beati Pauli proferret, beatiſſimus Antiſtes Ambroſius ſuper altare obdormiret. Quod videntes multi, cùm nullus eum excitare præſumeret, tranſactis ferè duarum aut trium horarum ſpatijs, excitauerunt eum, dicentes: Iam hora pręterijt: iubeat dominus Epiſcopus lectori lectionem legere: expectat enim populus valdè iam laſſus. Reſpondens autem beatus Ambroſius: Nolite, inquit, turbari: multùm mihi valet ſic obdormîſſe, quia miraculum magnum Dominus mihi oſtendere dignatus eſt. Nam noueritis, fratrem meum Martinum ſacerdotem de corpore egreſſum fuiſſe: me autem eius funeri obſequium præbuiſſe. Peractoque ex more ſeruitio, capitellum tantùm, vobis excitantibus, non expleui. Tunc illi obſtupefacti pariter & admirantes, diem & tempus notant. Qui ſolicitè requirentes, ipſam diem, tempusque reperiunt, quo beatus confeſſor dixerat ſe eius obſequijs deſeruîſſe.

S. Ambroſius ſpiritu adeſt exeqjs B. Martini.

O beatum virum, in cuius tranſitu ſanctorum canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumque cæleſtium virtutũ occurrit exercitus: diabolus pręſumptione confundi-

funditur: Ecclesia virtute roboratur: sacerdotes reuelatione glorificantur. Quem Michaël assumpsit cum Angelis, Maria suscepit cum virginum choris, paradisus retinet lætum cum sanctis. Sed quid nos in laudem eius tentamus, quod non sufficimus adimplere? Ipse est enim laus illius, cuius laus ab eius ore nunquàm recessit. Nã nos vtinàm vel simplicem possimus historiam explicare. Igitur si quis requirat, cur post transitum Gratiani Episcopi vnus tantùm, id est, Lidorius vsque ad sanctum Martinũ fuisset, nóuerit quòd, obsistentibus paganis, diù ciuitas Turonica sine benedictione sacerdotali fuit. Nam Christiani, qui eo tempore videbãtur, occultè per latebras diuinum officium celebrabant. Nam si qui à paganis reperti fuissent Christiani, aut afficiebantur verberibus, aut gladio truncabantur. A passione ergò Domini vsque ad transitum sancti Martini, anni quadringẽti duodecim computantur. Hucusquè nos omnia de sancto Martino ex Tomis Aloysij accepimus, quæ etiam in antiquis manuscriptis exemplaribus habentur.

VITA SANCTI CVNIBERTI EPISCOPI COLONIENSIS ET CONFESSORIS, VT HAbetur in antiquis manuscriptis exemplaribus. Authoris nomen incertum est, sed historia fidem meretur.

GLORIOSAM sancti Cuniberti memoriam pijs venerari affectibus, & magnis frequenter extollere laudibus, cùm decentissimum, tum saluberrimum esse, nemo ferè qui nesciat. De luminaribus illis maximis erat, quæ super candelabrũ posita, per totam mundi latitudinẽ circunferebãt ignẽ, quẽ ipsa veritas & lux mundi Christus Iesus, in terram mittere venerat. Hic adhuc puer, sinistrum ramum Pythagoricæ literæ, priùs omninò per animi virtutem satagebat effugere, quàm ad eiusdẽ biuiũ per ætatem corporis posset ascẽdere. Nam dum pater eius, Crallo nomine, clarus prouinciæ Mosellẽsis indigena, puerum elegantem, etiam in primis infantiæ rudimentis aptum virtutibus, Dagoberto magno Francorum regi nutriendum simul & prouehendum, illectus familiaritate regia, commendâsset, ipse mirum in modum non tantùm ab illicitis omnibus, vt id ætatis puero natura præualuit: verumetiam multotiès à licitis quibuslibet, vitam liberam, & quasi solitariam duxit, imitatus videlicet maternæ pietatis ingenium, quod ab ipsis cunabulis simul cum infantiæ lacte sedulò potare consueuerat. Hęc igitur omnipotẽtis Dei famula, nomine Regina, sic maritali deseruiebat arbitrio, vt se tamen corde fidelissimo totam Christi manciparet imperio, non discrepans ab illo religiosissimo beatæ Annæ vel voto, vel proposito, de qua post impetratum à Domino, & promissum eundem Domino filium, veridica scripturę voce dicitur, quia vultus eius non sit am pliùs in diuersa mutatus. Quia enim infixum in cœpta religione, vsque ad finem cursûs debiti, etiam inter ipsa matrimonij iura seruabat animum, rectè dicitur, quòd non in diuersa mutauerit vultum. In diuersum enim declinat, qui de viæ, id est, veritatis rectitudine in quodlibet latus exorbitat. Hinc de vaccis quoquè, arcam Domini plaustro nouo superpositam ducentibus, & propter clausos domi vitulos suos materno affectu gementibus, legitur: Ibant vaccæ in directum per viam, & non declinabant ad dexteram, neque ad sinistram, sicut per Ezechielem de sanctis animalibus dicitur: Vnumquodque ante faciem suam gradiebatur: non reuertebantur, cùm incederent. Quod ipsum de se apertiùs prędicator egregius: Quæ retrò, inquit, oblitus, & ad ea quæ antè sunt, extentus, sequor ad palmam supernę vocationis in Christo.

Hoc itaque modo beati Cuniberti mater, fixum in amore DEI animum super-

Marginal notes: Nouẽb. 12. — Luc. 12. — Crallo pater S. Cuniberti tradit eum Dagoberto regi. — Sãcta eius pueritia. — Reginę matris eius pietas. — 1. Reg. 1. — 1. Reg. 6. — Ezech. 1.

supernis adhærere desiderijs fecit, & edocta per spiritum, æquo iustitiæ libramine sua cuique dedit, mundo vtiquè satisfaciens per necessariam dispensationem, creatori suo placens per promptissimam cordis deuotionem: Pignus tamen sibi dulcissimum magìs deputat Ecclesiasticę religionis officio, quàm terreni regis obsequio. De cuius vita & studio, non est opùs interìm plura reuoluere. Quid enim egerit, quóve studio erga cultum Dei desudauerit, testatur populus ciuium Mosellensium, qui & corpus eius venerabiliter in ecclesia conditum seruat, eiusdemque patrocinia semper expetendo, & sępè promerendo frequentat.

Puer autem Deo deditus, in regali palatio scholæ virtutum vigilabat, & subiectus regi quasì præcellenti, Dominum timebat, regem honorificabat, ac se spontanea necessitate constringens, vt quo difficiliùs laborandum esse videret in deputato sibi opere, eo delectabiliùs & efficaciùs illud præ cæteris suis coæmulis festinaret arripere. Lux enim in illo diuinæ pietatis emicuit, & velut aduocatum atque statutum in medio paruulum, Euangelicum exemplum, immò delectabile spectaculum, omnibus dedit. Erat nanque mansuetus & patiẽs, ac in omni honestate, vtilitate & probitate docìlis, gloria quidem, non tamen inani & ventosa, excitatus ad obedientiæ studia. Nam magistra & gubernatrix hoc intùs egit gratia, vt foris in edocendo ad imposita ministeria puero non laboraret præceptoris instantia: iamque capacissimum inhabitantis Dei vasculum, plùs etiam sibi studio humilitatis assumebat, quàm vel magisterio vel exemplo didicerat. Nanq; non contentus regi solummodò & maioribus iuxta personæ suæ congruentiam, deseruire, in tantam sæpè vilitatem semetipsum detrudere conabatur, vt etiam seruorum vice calceamenta detrahere soleret, atque mundare: dupla nimirùm simplicitate Deo acceptabilis, cui illum & puerilis ætatis naturalis puritas, & virilis ingenij voluntaria pietas commendabat.

1. Pet. 2. — Matt. 18. — Præclaræ virtutes in puero Cuniberto. — Eximia eius humilitas.

Quum ergò ab hoc primo exercitij gradu, vellet illum Dominus ad altiora virtutum incrementa conscendere, reuelare dignatus est regi, quanti apud ipsum meriti puerilis illa simplicitas haberetur. Quadam deniquè nocte, dum peruigil rex in lecto quiesceret, vidit subitò locũ illũ, vbì sanctus puer soporis gratia membra fessa composuit, magnifico lumine resplendere, eodemque penè signo futura pueri facta notari, quo Saulum contigit de cælo vocari. Sicut enim ibì immutatio dexteræ excelsi cũ increpatione & tremendi luminis immissione facta est: ità hìc electio diuina, blandientis luminis signo monstrata est. Vtrunque tamen lux illa missa cælitùs admonuit, vt & Aegyptias tenebras discerent, & per Israëliticas mansiones repromissam supernæ hęreditatis gloriam ducatu veræ lucis quęrere nôssent. Manè itaque facto, rex de visione solicitus, & miraculi nouitate perterritus, requisiuit, quis in eodem loco, vbì splendorem desupèr viderat radiantem, per noctis silentia quicuisset. Intellexit enim, quòd tale pręsagium magnum aliquid portendisset. Cui quum apparitores suggererent, Cunibertum ibi puerum dormiuisse, quod & ipsum priùs, ipsius diligenter intendentem industriam, non latebat, appræhensum eum ilicò non de turba seorsùm, sed coram cunctis, qui aderant, solito familiariùs alloquutus est, & adoptatum sibi in filij locum, amplexu dulcissimo exosculatus est, pronuncians quòd verè DEVS in illo fuerit, quem tanta luminis manifestatione clarificare dignatus sit. Erat enim ipse quoquè religionis amator, fide catholicus, & ad omne opus bonum in CHRISTI dilectione paratus: quod, dum mundus voluitur, apud Ecclesias regni Francorum celebri proculdubiò sermone feretur.

Visio regis Dagoberti. — Act. 9. — Num. 33. — Dagobertus rex Cunibertum puerum quanti fecerit. — Dagoberti regis encomion.

Exin in processu temporis beatus Cunibertus apprimè literis eruditus, ascensiones primùm in corde dispositas, profectu quotidiano cucurrit: mox Ecclesiasticos per ordinem ascendendo gradus, coactus quidem renitente vi humilitatis, dignissimus tamen obtinuit: : quos & excellentibus illustrauit meritis, & congruentibus adornare curauit obsequijs. Itaq; auctus benedictione cælesti, de virtute in virtutem feruidus in dilectione Domini properabat, donèc raptus ab Archiepiscopo Treuirorum, Archidiaconatûs officio sublimatus est. Vbì mirum in modum totus in Dei opere conuersatus, nihil sibi exhausti satìs esse credebat, vitæq; iam huius exosus, his tantùm, quos lucrifacere conabatur, spiritum inuictum à quolibet seruabat.

Fit Archidiaconus S. Cunibertus

Paucis postmodùm elapsis annorum curriculis, Clerus & populus Agrippinæ Coloniæ pastore proprio destitutus, virum DOMINI Cunibertum, iam in operę DEI exercitatum, vt sibi præesse deberet, cùm vocibus, tum precibus implorauit.

Nec

Nec difficilis erat ista congestio de eo, qui pręsagiebatur, quem & rex olim anxia expectatione promouere quęrebat, & omnis tripartitæ Gallię populus dignissimum, & verè plebi Dei necessarium prædicabat. Sola in eo repugnauit humilitas, cuius tamen ad hoc opus prędestinata simul & approbata fuit à Domino sanctitas. Tandem conuenientibus in vnum plebis destitutæ maioribus, maximoque sacerdotum & aliorum principum cœtu, ad eorum auxilium animis opibusque parato, fortissimum viri Dei pectus, charitati tantùm cedere solitum, à propositi sui duritia emollitum est. Sicq; nutu Dei Remedio Episcopo Coloniæ successor electus, septimo Calēdas Octobris gradum Episcopalis benedictionis ascendit. Deindè iam se talem tantumque cunctis exhibuit, vt nostra hoc facultas nequaquàm possit euoluere, nè videamur maxima verbis vilioribus extenuare. Veruntamen de omnibus placet referre miraculum, quod in maximo sacerdotalis officij sacramento Dominus quasi speciale perfectionis eius indicium dare dignatus est: ex quo vitæ vel doctrinæ ipsius insignia non modò cognosci, sed & lucidissimè possunt agnosci: quanuis sint alia, quæ non tam perspicaciter intendentibus videri possunt maiora. *Creatur Coloniensis Episcopus.*

Quadam die dum singulare redemptionis nostrę mysterium, & solum infirmitatis nostrę remedium plenus Deo super mensam Dominicam, in basilica sanctarum Virginum immolaret, adstans Clerus & populus vidit columbam splendidissimam primùm hàc & illàc per omnem ecclesiam circunuolitando vagari, deindè Pontificis insidere capiti: mox indè reuersam, & iuxta tumulum cuiusdam virginis, stupentibus simul & mirantibus vniuersis qui aderant, ab omnium oculis elapsam. Acclamatum est confestim ab omnibus, verè dignum hunc esse, qui ministraret DOMINO, sacerdotem, felicem fore Ecclesiæ Pastorem. Hinc ergò gemitus, illinc gaudia personabant. Vtrorunque enim materiam in signo, quod videbatur, habebant. Lætabantur quidem se habere tanti meriti Pontificem, qui dignus esset edoceri & custodiri per pijssimam sui Domini visitationem: flebant verò propter humani casûs incertitudinem. Hanc ipsam metuebant se citiùs amissuros esse consolationem, vel potiùs quòd dignam ipsius religiositati non admitterent imitationem. Comparentur nunc hæc duo, si placet, quę proposuimus, miracula, vnum in pueritia, alterum in Episcopali perfectione mōstratum, si fortè in his possit intelligi laudabilis & verè mirabilis esse vita sanctissimi Cuniberti. Scimus nanque ex Euangelicis documentis, bìs de cælo missum fuisse spiritumsanctum, semèl super ipsum Dominum baptizatum in columbæ specie, semèl super discipulos eius in ignis splendore. Et quid in signis illis, quę super hunc virum demonstrata fuisse docuimus, nisi aduentus sancti spiritûs, intelligēdum est? Ab ipso enim innocentiæ simplicitatem habuit, quæ per columbam exprimitur. Nam & in illo diuino mysterio, quo columba super illum descendit, Saluatoris nostri typum exhibuit. Ab ipso quoquè zelum Dei, & famam bonorum operum longè lateque micantem accepit, quæ per luminis claritatem quisque figurari non ambigit: & ipse videlicet, dum hoc super illum fuisset immissum, discipulorum adhuc trepidantium, & in conclaui residentiū similitudinem exprimere potuit, quasi ipsi tunc simul cum discipulis à Domino diceretur: Iam non dicam vos seruos, sed amicos meos. Nam & ipse post hanc visionem mox à seruitute pristina liberatus, ad opus Domini specialiter expeditus est. Et iterùm: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. *Nota antiquitatē basilicę vndecim milliū Virginum.* *Columba eius capiti insidet sacrificantis.* *Matt. 3.* *Act. 2.* *Ioan. 20.* *Ioan. 15.* *Matt. 5.*

Hæc ergò glorificatio cùm semper huius sancti Pontificis bona opera subsecuta est, tum maximè, quandò omnis plebs, quæ vidit, dedit laudem Deo. Nec ipsum Antistitem in Domino posteà laudare trepidauit, velut per hoc prodigium iam fuisset secura illius interminationis, qua dicitur: Nè laudes hominem in vita sua. Ipse autem in omnibus his clauso ostio, nè quid humanæ laudi concederetur, intra cubiculum cordis sui laudabat & glorificabat eum, à quo bona cuncta profluere nouerat, vt posset dicere cum Apostolo: Gloria nostra hæc est, testimoniū conscientię nostræ. Sic igitur esuriēs & sitiens iustitiam, factus est pacificus; & in omnibus cordis sui motibus rationi subiectus, vt spiritu tantùm Deo seruiret, & portionem suam in terra viuentium totis nisibus appetere festinaret. Completisque demùm feliciter quadraginta villicationis suæ annis, pridiè Iduum Nouembris perueniens ad diem lucis huius extremum, creatori suo ditandum bonis omnibus reddidit spiritum. Corpus autem eius, sicut ipse *Eccli. 11.* *2. Cor. 1.* *40. annos vixit in episcopatu.* *Feliciter decedit.*

viuens

viuens præceperat, positum est cum magna gloria in ecclesia sancti Clementis, quam ipse construxerat: regnante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & gloriatur in sempiterna seculorum secula, Amen.

MIRACVLVM ILLVSTRE, AD SACRAS RELIQVIAS S. CVNIBERTI EDITVM, A SIGEVVINO *Archiepiscopo Coloniensi literis mandatum.*

IN nomine patris & filij & spiritussancti, Sigeuuinus diuina fauente clementia Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Quum in omni tempore Deo sit à nobis supplicandum intimè pro nostris cæterorumque Christianorum erratibus, imploranda est tamen nobis Dei clementia studiosiùs, quotiès mundi tangimur aduersitatibus: quatenùs eas, quas iustè patimur, afflictiones in hoc seculo, gratuita Dei misericordia mitigare, & à nobis auertere dignetur benignæ pietatis dono. Citiùs autem mitigabit in nos Deus iram indignationis suæ, si in auxilium nostrum sanctos & electos suos humili petimus deuotione. Quod nos in aduentu sancti Patroni nostri Cuniberti eo die apertè probauimus, quum heu nostris peccatis exigentibus, beatæ Dei genitricis Mariæ monasterium in Gradibus, nostris oculis comburi vidimus. Incipiebat enim eodem die & domus sancti Petri ardere in parte orientali, ità vt aliqua eiusdem monasterij parte combusta, iam fratres & ciues vrbis in desperationem venissent, & præ nimio quod imminebat incendio ornamenta iam abstulissent de templo. Adueniente autem congregatione sancti Cuniberti, & dum corpus eiusdem sanctissimi Patroni nostri in domum sancti Petri contra ignem gemendo & lachrymando deferrent, nobis qui aderamus intuentibus, ità (gratias Deo) euanuit flamma & incendium à domo sancti Petri, quòd verè comprobaret Dominus, per merita sancti Cuniberti nos ab incendij illius periculo liberari. Vndè & nos exigui tantæ Dei bonitati ac sancto Cuniberto pro modulo nostro respondere cupientes, scire volumus omnes nostros fideles, tam futuros scilicet, quàm præsentes, qualiter sequenti die, scilicet duodecimo Calendas Martij, dum corpus reportaretur prædicti Patroni, dedimus eidem Patrono nostro pro remedio animæ nostræ ad vtilitatem fratrum, ibidèm Deo militantium, quicquid &c. Cui testes intererant Vuichmar Decanus maioris monasterij, Hereman Præpositus, Arnolt Præpositus, Hetzell Præpositus, Thioderich Præpositus: Laici verò Gerart de Hostaden, Adolf de Berge, Vuichman Heirman Ratere. Quod vt verius credatur, & in posterum firmius habeatur, hoc manu scriptum indè fieri, ac sigillo nostro iussimus sigillari. Actæ sunt hæ traditiones Coloniæ in domo sancti Petri, anno Dominicæ incarnationis millesimo octuagesimo, Indictione tertia, regnante rege Henrico quarto, & præsidente in cathedra Episcopo Sigeuuino, primo ordinationis suæ anno.

Sanctorum inuocatio qd præstet.

Monasteriū ad gradus Mariæ Coloniæ ardet: itē S. Petri.

Insigne miraculum.

VITA

VITA S. LEBVINI PRESBYTERI ET CONFESSORIS, SCRIPTA AB HVCBALDO ELNOnensi monacho ad Baldricum Episcopum Traiectensem. Extat in antiquis manuscriptis exemplaribus, multumque commendatur à Petro Archidiacono Cameracensi.

Cap. 1.

DOMINVS noster Iesus Christus propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos in secula seculorum, non solùm pro nobis, sed etiam ex nobis factus homo, verus & perfectus idem Deus, rex noster ante secula. cùm per passionem Crucis, resurrectionemque à mortuis, secundùm nomen suum operatus esset salutem nostram in medio terræ, consummatoque diuini mysterij opere, quod absconditũ fuit à seculis & generationibus, nunc aũt manifestatũ est sanctis suis, quibus voluit notas facere diuitias sacramenti huius, ascẽdens in altũ, captiuã duxit captiuitatẽ, & vt ait Apostolus, dedit gratiam vnicuique fidelium Ecclesiæ secũdùm mensurã donationis suę, alios Apostolos, alios prophetas, alios Euãgelistas, alios pastores cõstituens & doctores. Inter quæ innumera eius beneficia, quæ ipse largus dator per vniuersa terrarũ diffudit spatia, in Frãcorum quoquè Saxonumque de cælo prospexit patrias: quibus saluandis, & lege eius imbuendis, atque in perseuerantia boni operis confirmandis, post clara plurimorum lumina doctorum, quæ idem sol iustitiæ, vt Occidẽtis depellerent tenebras, proprio irradiauerat fulgore, vt & ipsi lux essent huius mundi: vnum quoquè sidus eximium, iam penè aduesperascẽte istius seculi die, sui splẽdoris gratia perfusum copiosissimè, ad eorũ illuminationem dignatus est promere, Lebuinum videlicet charum sibi amicum, iuxta idioma nominis sibi optimè congruentis. Fertur enim à suæ peritis linguæ, quod Liefuuyn patrioticè sit vocatus, quod Romanis sonat, charus amicus. Demptis verò vel demutatis ad Latinitatem quibusdam literis, dictus est Lebuinus. Sed ecce quàm * dignitate plenũ istius vocabuli præsagiũ, dum quod futurus erat opere, iam eius pręsignatũ est noĩe. Si enim quæratur, cuius vir iste extiterit amicus, nequaquam mundanorũ, vel mũdi istius, cui nõ solùm fuit inimicus, sed etiã crucifixus, sicut docet Apostolus, Qui voluerit amicus esse huius seculi, inimicus Dei cõstituitur: sed potiùs mũdi cõditoris seruus quidam fidelissimus: inter eos verò, qui audire meruerunt, Iam non dicam vos seruos, sed amicos meos, merito suæ seruitutis connumeratus. Nec ab re cuiquam videatur, quòd nominis istius interpretatio à nobis studiosè perquiritur. Nouimus deniquè, quibusdam patribus etiam ante conceptionem indita fuisse vocabula, quibusdam posteà immutata, quæ ex proprijs causis aut pręcedentibus, aut futuris, constat illis fuisse competentia. Quæ & ideò sacra nobis tam solerter denotat scriptura, vt patenter innuat, non modò in istis, sed & in alijs quibusdam sanctorum nominibus, quæ nobis sint animaduertenda. Satìs enim taliũ indicant acta vel dicta, quid eorũ præsignauerint nomina. Vndè sicut intelligi datur, & hic vir sanctus quodam præsagio futurorum tale nomen est sortitus, vt lingua patria vocaretur Dei charus amicus. Hæc satìs dicta de nomine ipsius, iam nunc ad eius gesta, Deo bonisque placita hominibus, licèt stolidus, noster decurrat stylus.

Nouẽb. 12.
Psal. 73.
Colo. 1.
Psal. 67.
Ephe. 4.
Codex habet, dignitosum.
Iacob. 4.
Ioan. 15.

Cap. 2.

IN salo quidem reposita, nobilis tamen vulgataque Britannia Oceani insula, interfuso mari à toto orbe diuisa, inter Septentrionem & Occasum sita, à vocabulo suæ gentis cognominata. In ea multa & magna flumina, fontes calidi, metallorũ larga & varia copia, achates lapis ibi plurimus & margaritæ: cui adiacet Scotia siue Hybernia. Sunt verò ibi populi multi, Britones, Saxones, Picti, Angli. Hæc animalium messiumq; ferax vbere fertili, diù dedita erat idolorum cultui. Postquàm verò venit prædestinatũ à Deo tempus miserẽdi eius, sicut in laudabilibus viri eloquẽtissimi Gregorij Papę gestis legimus, data sibi occasione inspirauit Deus cordi illius, vt quoniam ipse dicebatur vir Apostolicus,

Britannia à toto orbe diuisa.

licus, illique cōmissum erat de omnibus, istius specialiter gentis fieret Apostolus. Quod pastoralis curæ officium quàm studiosè fuerit ab eo administratum atq; peractum, cooperante gratia Dei cęlitùs, nos sigillatim referre supersedemus: quoniam in libello vitæ ipsius ter beati Pontificis Gregorij, satìs propalatum recolimus. Hoc tantùm sufficiat commemorâsse, quoniam directi ab ipso fortes & fideles agricolæ, excoluerūt optimi cordis terram strenuè benè polito linguæ suæ vómere, sparsimque dilatato diuini verbi semine. Ac nè fortè duplici deperiret læsione, & malarum cogitationum trito calle, & volucrum spiritualium nequitiæ comestione, tutari studuerunt solicitè. Insupèr nè citò exortum semen propter duritiam petræ, hoc est, mentis indomitæ, vel propter ęstū tentationum posset arescere, irrigauerunt illud indeficiente sanctæ charitatis humore. Ad postremum vbì fuerit necessè, extirpato spinarum, id est, diuitiarū, quas nunc solicitudo, nūc voluptas comitatur, angore, gauisi sunt bonam terrā suo labori respondisse, & vberrimos fructus edidisse, scilicet trigesimū in casto coniugij fœdere, sexagesimum in non paruo sufferentiæ continentium labore, centesimum in perceptione virginalis coronæ. Cuius seminis ac messis intantùm excreuit cumulus, vt non modò indigenas illius patriæ satiaret, verùm quoquè exterarum regionum famelicos pasceret. Quis enim queat explicare, quot lumina doctorum, verbis & exemplis perfectorum prodierunt indè? Quos nostra gaudet Francia se vt veros Christi Apostolos hospitio gratanter recepisse, alimonijs abundanter refouisse, rebus ac facultatibus honorabiliter munerâsse, prædicantes libenter audîsse, magisque monētibus se salubriter obedîsse: necnon & beatas sanctorum corporum exuuias se lętatur hactenùs ad suorum patrocinium veneranter custodire, sperantes pro his oībus se partē habituros cum eis in ęterna beatitudine. De quorum sanctissimo fulsit collegio sanctus Lebuinus, ex pręfata Anglorum patria oriundus, ab ipsis quoquè pueritiæ crepundijs, exercitijs DEVM colendi deditus. Iam enim prętendebat morū conatibus, qualis pijs futurus esset actibus: vt patenter daretur intelligi, hunc verum Dei cultorem fore, qui in lege eius meditaretur die ac nocte, sicut & Salomon in Prouerbijs generali sententia promit de talibus: Ex studijs suis intelligitur puer, si recta sint & munda opera eius.

(Margin: Rom. Pontifici cura omniū demandata. — Luc. 8. — Prou. 20.)

Cap. 3.

HInc liberalibus, ac potiùs sacris, traditus studijs literarum, inhians, vt ait scriptura, ad sciendam sapientiam, ad intelligendum verba prudentiæ, & suscipiendam eruditionem doctrinę, iustitiam, & iudicium, & ęquitatem: vt sibi paruulo daretur astutia, adolescenti scientia & intellectus: vigilabat ad fores sapientię quotidiè, obseruans ad postes ostij eius. Cumque eos extereret assiduè, optabat vt veniret in se spiritus sapientiæ, deprecatusq; Deum ex totis pręcordijs, dixit: Da mihi, Dominę, sedium tuarum assistricem sapientiam: mitte illam de cęlis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuę, vt mecum sit, & mecum laboret, vt sciam quid acceptum sit coram te. Hęc eo sępiùs deprecante, occurrit ei ipsa, quę circuit quęrens dignos se, & ostendit se illi hilariter, & obuiauit illi quasì mater honorificata, stans in summis excelsisque verticibus, in medijs semitis iuxta portas ciuitatis in ipsis foribus. Erat autem, vt iam ante nos per quendam suî amatorem de ea dictum est, reuerendi admodùm vultûs, oculis ardentibus, & vltra communem hominum valentiam perspicacibus, colore viuido, atque inexhausti vigoris: quatenùs ità ęui plena foret, vt nullo modo nostrę crederetur ętatis, statura discretionis ambiguę. Nam nunc quidem ad communem se hominum mensuram cohibebat: nunc verò pulsare cęlum summi verticis cacumine videbatur. Quę cùm altiùs caput extulisset, ipsum etiam cęlum penetrabat, respicientiumque hominum frustrabatur intuitum. Hęc ędificauerat sibi domum, vbì exciderat sibi columnas septem: atque immolans victimas suas, miscuit vinum, & posuit mensam suam, misitque ancillas suas, vt vocarēt ad arcem & ad mœnia ciuitatis, dicens: Si quis est paruulus, veniat ad me. itemque insipientibus: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis. Relinquite infantiam, & venite, & ambulate per vias prudentię. Tunc inter numerosos copiosę plebis auditores placido vultu respiciēs humilem Lebuinum, quem ante secula pręsciērat & prędestinauerat fore sibi charū amicū, voce amicabili affata est illum: Ego, inquit, diligentes me diligo, & qui manè vigilauerint ad me, inuenient me. Principiū me adipiscēdi, timor Domini: intellectus bonus oībus faciētibus eum. Hęc aure audiēdi audiēs sanctus vir Lebuinus, exultauit in Domino cor eius, & dixit: Ego seruus tuus & filius ancillę tuę.

(Margin: Prou. 1. — Diligenter incumbit studio literarum puer Lebuinus. — Sap. 9. — Sap. 6. — Prou. 9. — Prou. 8. — Psal. 110. — Psal. 118.)

tuæ. Gressus meos dirige secundùm eloquium tuum, vt non dominetur meî omnis iniustitia. Deduc me in semita mandatorum tuorum, quia ipsam volui. Eccè concupiui mandata tua, in æquitate viuifica me. Exindè oleo lætitiæ perfusus ab ea, proficiebat de die in diem amicitiæ eius gratia. Et nè quis fortè putet, postposita rerum gestarum serie, nos quædam velutì fabulosa ac friuola, vt iste beatus vir ad notitiam semitarum sapientiæ, eiusque agnitionem contenderit, commentatos esse: si sobrius lector vel auditor extiterit, volumus pro certo nouerit, haud aliter cuique inerratò viandum esse, vt ipsius desiderabilem queat speciem inspicere. Constat enim firmissimè, quoniam quisquis præsignatos huiuscemodi progressionum gradus, quibus ad eam incedendam cōscenditur, prætermiserit vestigare, ei nullo modo philosophandum esse.

Cap. 4.

ERgò quoniam hic beatus ab incunte ætate toto conamine has prosecutus est vias prudentiæ, sic maximam promeruit prærogatiuam diuinæ gratiæ. Per hanc deniq; inerat ei cautæ circunspectionis efficacia, vt velut oculatum animal antè & retrò, incederet in omnibus mādatis & iustificationibus Domini sine querela. Erat enim vir magnæ abstinentiæ, sibi parcus, egenis largus, ore serenus, corpore castus, lectionibus sacris, vigilijs & orationibus indesinenter intentus, sermone iucundus, qualitate morum sobrius, omnique bonitate præditus. His & huiusmodi pollens virtutibus, adeptus est honorem Clericatûs. Quam dignitatem gradûs & vocabuli credēs diuinitùs collatam sibi, agebat studio peruigili, nè morum operatio suo nomini dissentiret. Cleros enim Grecè, sors vel hęreditas dicitur Latinè. Vndè & appellātur Clerici, quòd de sorte Domini sint, & quasì de eius hæreditate peculiari: sicut in Testamento veteri Leuitas ex filijs Israël vt proprios assumpsit sibi: vel ideò, qa vicissìm illi, qui verè sunt Clerici, præter Deum nullam concupiscant hæreditatem in hac regione mortali, expectantes viua spe illam incorruptibilem & incontaminatam & immarcescibilem, conseruatam in cælis, per ipsum, & cum ipso, & in ipso se posse consequi, sicut & ipse eis repromittit, dicens: Ego hæreditas eorum. meditantes iugiter, & dicentes: Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi. Funes ceciderunt mihi in pręclaris: etenim hęreditas mea pręclara est mihi. His intentus vir sanctus Lebuinus, ac sedulò recolēs, quid de Clericorū moribus his penè verbis à sanctis institutum sit patribus: abstinuit à vulgari vita & conuersatione, à mundi voluptatibus & spectaculis, à seculi pompis, à conuiuijs publicis, ab vsuris & turpium lucrorum occupationibus, à fraudibus, & ab ipsa cunctorum criminum matre auaritia: non officia ac negocia secularia, non gradus honorum sectans per ambitionem, non pro beneficijs medicinę Dei captās munera, dolos & coniurationes, odium, ęmulationem, obtrectationes fugiens atque inuidiam: non vagis oculis, non infreni lingua, aut petulāti tumidoque incedens gestu: sed mentis pudorem atq; verecundiam simplici ostendens habitu & incessu, obscœnitatem sic verborum, sicut & operum penitùs execrans: visitationes viduarum ac virginum, ac contubernia extranearum fœminarum nullatenùs appetens, castimoniam immaculati cordis & corporis perpetuò conseruare studebat. Inter hęc debitam prębens senioribus obedientiam, nullo se iactantię vitio extollebat, & quid plura? Lectionibus, doctrinę, psalmis, hymnis, canticisqne spiritualibus exercitio iugi insistebat, profectò sciens, quia tales oportet Clericos esse, qui diuinis cultibus se mācipandos student exhibere. Vndè & ipse Deo talem exhibens se, post tantę continentiam vitę, detonso rasoque capite, non capillos posuit vrendos sacrificij veteris igne, sed vt verus Nazaręus consecrās perfectionem deuotionis suę, obtulit totum se hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, quę vreretur assiduè sancti spiritûs igne, vt fieret obsequium eius rationabile, & illud signum tonsurę, quod figurabatur in corpore, ageretur in illo, in quo Christus habitat, in interiori homine: videlicet vt exteriùs abscissis crinibus, interiùs cunctis resectis criminibus, enitesceret denuò innouatis sensibus, quasì comîs rudibus. Prętereà gestans quasì tiaram veri sacerdotij in detōsa superiori capitis parte, necnon exprimēs in inferiori dignitatem regalis coronę, gaudebat munus impleri in se hac *typica similitudine, quod beatus Apostolus Petrus vniuersali collatum gaudet Ecclesię: Vos, inquit, estis genus electum, regale sacerdotium.

Catalogus virtutum S. Lebuini.

Fit clericus.

Clerici vndè sic dicti.

1. Pet. 1.

Ezech. 44.

Psal. 15.

Clericis vitanda.

Exercitia S. Lebuini.

Num. 6.

Rom. 12.

Tonsuræ comæ in clericis quid significent.

*typicall

1. Pet. 2.

Cap. 5.

IGitur vir Domini Lebuinus, in talibus virtutum profectibus ætate simul & probitate morum adultus, verè per omnia irrepræhensibilis Clericus, singulis sensim secūdùm instituta Canonica dignitatis Ecclesiasticę conscensis gradibus, eligitur ad officium presbyteratûs: vt qui scientia & operatione perfectus erat, cæteros doctrina instrueret, exemplo ad benè agendum prouocaret. Liberalis siquidem sui nominis & commissi officij executor, satagebat solicitè esse & videri presbyter, id est, senior: non dierum prolixitate numerosior, non canitie capitis honoratior, sed augmento meritoque virtutum prouectior, vt de eorum fieret numero, qui à Moyse, pręcipiente Domino, eliguntur: Congrega, inquit, mihi septuaginta viros de senioribus Israël, quos tu nôsti, quòd senes populi sint ac magistri &c. Tales nanque presbyteri non subrogantur in sacerdotio fauore populari: sed eliguntur à Moyse duce populi Christiani, quos ipse nouit, qui eis talem gratiam contulit, quòd sapiētiæ & sanctitatis merito senes sint populi. Et quia stant coram eo statu iustitię inflexibili, merentur eius spiritûs participatione munerari, completurque in ipsis, quod dicit Dominus ad Heli: Glorificātes me, erunt glorificati. Quorum senum gloria, sicut dicitur in Prouerbijs, canities est: haud dubium illa, de qua legitur alibi: Cani sunt enim sensus, id est, sapientia viri, & ætas senectutis, vita immaculata. His ergò donis spiritualibus pręditus, dignè dignus sacerdos effectus est Lebuinus, explens verbis & actibus nomen & officium sacri ducatûs, pura mente mundisque manibus, vt expedit sacerdotibus, cooperatione spiritussancti conficiens & dans sacramenta viuifica populis fidelibus, congruis vnumquenque docens exhortationibus, pro suæ professionis ac morum qualitatibus.

S. Lebuinus sacerdotio initiatur. — Num. 11. — 1. Reg. 2. — Prou. 20. — Sap. 4.

Cap. 6.

ENimuerò is, qui operatur in suis omnibus & velle & perficere pro bona voluntate, suo gratuito munere operatus est in famulo sibi fideli Lebuino illud velle, quod nullatenùs à suo velle poterat discrepare, saluti videlicet lucrandarum animarum iugiter inhiare, & continuam huic desiderio operam dare: vt sicut de speciali gratia Apostolatûs B. Petri & suijpsius Paulus protestatur, dicens: Qui operatus est Petro in Apostolatum circuncisionis, operatus est & mihi inter gentes: ità & nos fidēter de hoc nostro dicere audeamus Apostolo, quia & ipse operatus est Lebuino inter Frācos & Saxones. Vndè quia ad eosdem docendos ab eo est destinatus, pro sui qualitate officij non inconueniēter dicetur Apostolus, quod in lingua Latina sonat, missus. Deniq; sicut suis ipse pręcepit discipulis, dicens: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritussancti, docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui vobis: ità & hunc suum affatus discipulum, velut eodem imperio præcepit ei præfatas docere gentes catholicæ sacramenta fidei, tingere baptismo salutari, & exindè præcipere omnia seruare mandata sibi. Et sicut de Paulo & Barnaba in Apostolorū Actibus legitur, quòd imperauerit spiritus sanctus, Segregate, inquiens, mihi Barnabā & Saulū in opus, quò assumpsi eos, sicq; ad docendas profecti sunt gentes: simili, vt ità dictū sit, modo eiusdē sancti spiritûs imperio, qui diuidens singulis prout vult, operatur omnia in omnibus: iste fidelis seruus ac fortis operator Lebuinus, in opus sibi à Domino iniunctum, segregatus est & assumptus.

Phil. 2. — Gal. 2. — S. Lebuinus Apostolus. — Matt. 28. — Act. 13. — 1. Cor. 12.

Cap. 7.

QVi etiam vt non solùm cum Apostolis, sed & cum patriarchis digna foret operis communio, ipsius summi sacerdotis Abrahæ proponitur imitatio. Nam quomodò illi pręceptum est à Deo, Exi de terra & cognatione tua, & veni in terrā, quam tibi monstrauero, & eius ꝓtinùs ille páruit imperio: ità & iste vir venerabilis hoc audito, ac velutì sibi specialiter delegato, ad exemplum beati patriarchæ, huic irrefragabiliter inhæsit edicto. Exiēs ergò impigrè de terra & cognatione sua, posthabita insula Anglorum, euectione nauali Traiectum petijt, castrum Vuiltēburg antiquitùs dictum, modò verò Traiectum: vbì reperiens quendam venerabilem virum, nomine Gregorium, ex nobili Francorum sanguine procreatum, à beato Bonifacio Archiepiscopo olìm à pueritia enutritum, gradu Ecclesiastico presbyterum, sed tunc pro tempore Episcopalis officij in eodem castro vel etiam parochia vicarium, exposuit ei omnem suę peregrinationis, sibique commissę prędicationis textum.

Gen. 12. — Venit Traiectum in ferius.

Cap. 8.

QVia verò gratia Gregorij boni discipuli, mentio optimi facta est magistri Bonifacij, non indignum videtur, tāti pręsulis dignam cunctorum memoria, licèt succinctè,

ctè, relationem fieri. Hic deniquè vir ex prædicta Anglorum patria progenitus, à pueritia Deo dicatus, cùm succrescentis ætatis profectibus de die in diem, sapientiæ & totius sanctitatis augeretur profectibus, sanctæ paupertatis ac suæ peregrinationis spontaneā viam ingressus, officium quoquè plurimis euangelizandi populis, Dei gratia sibi cooperante, aggressus, sub Carlomanno & Pipino Frācorum principibus, apud Apostolicam sedem legatione Germanica functus, decretioni Clericorum ac fauori populorum annuentibus præfatis Principibus, ab ipso Papa Gregorio, Græca Latinaque lingua satìs erudito, qui alterius Gregorij successor, ab illo mirabili doctore Ecclesiæ beato Gregorio Anglorum Apostolo, ordine Pontificatûs fuit vicesimussextus, Moguntiæ ciuitati ordinatur Archiepiscopus: & qui anteà vocabatur Vuinfridus, gratia meritoque bonorum factorum, vt quidam volunt, dictus est Bonifacius. Qui vir, sicut de eo legitur, prædicatione sua Thuringos, Hessos, atque Austrasios ad fidem rectam, religionemq; Christianam, à qua diù aberrauerant, conuertit, necnon & monasteria monachorum & virginum primus in Austrasiæ partibus construxit. Hic etiam inter egregia bonorum actuum insignia, vt non modò sua, sed & aliorum quoquè præsulū vigilantia, catholica propagaretur, augmentaretur, ac confirmaretur Ecclesia, annuente sibi Carlomanno, authoritate fultus Apostolica, in castro Vuiltenburg, quod nunc Traiectum dicitur, constituit vt Episcopalis esset cathedra. Cumque idem gloriosus Carlomannus felici nimiùm cōmutatione terrenum ac temporale respuisset regnum, vt cæleste mereretur adipisci, quod est æternum, profectusque Romam ad beatorum limina Apostolorum, clericatûs ibi suscepit habitum, non post multum temporis in monte Soracte ædificato monasterio, ad summę perfectionis ascendēs gradum, in cœnobio beati Benedict. professus monachum, optimam cum Maria dilectrice ac dilecta Domini, visus est elegisse partem, quæ iuxta Domini promissum, à nullo electorum eam perseueranter desiderantium auferetur in ęternum. Regni verò, quod antè diuiserant, & principatûs sui Pipino fratri cessit fastigium. Sed Pipinus totius ditionis compos effectus, consultu Papæ Zachariæ, & vnanimi Francorum consensu per vnctionem sanctissimi Archiepiscopi Bonifacij, Suessionis ciuitate habito conuentu, rex appellatus, & regali est sede donatus, repudiato ac tonsurato Childerico, qui casso nomine anteà rex vocabatur. At vbi beatus pontifex Bonifacius verbum DEI euangelizans Frisonibus, cum suis cōministris, vt ferunt, quinquagintaduobus martyrio est coronatus, iam dictus vir Gregorius, eius quondàm discipulus, in pręfato residens castro, bonus imitator magistri, quod ab eo didicerat, impiger executor exercebat.

Historia breuis S. Bonifacij, Germanorū Apostoli.

Traiectum inferius, olim castrū Vuiltēburg.

Carlomannus rex fit monachus.

Luc. 10.

Pipinus fit Francię rex.

Cap. 9.

CVi cùm sanctus Lebuinus, vt iam diximus, retulisset, quid secundùm Dei voluntatem gereret animo, ille gauisus in Domino, animatum consilio, & fotum auxilio, direxit eum ad locum sibi diuinitùs demonstratum secus Iselam fluuium, vt fieret velut quidam limes certissimus atque fortissimus in Francorum Saxonumque confinio: vt sicut lapis mediastinus vice lapidis illius viui, summi, angularis positus, vt & ipse duos in vnam reciperet fidem populos, venientes ex diuerso. Chari deniquè sui Lebuini sibi deuotam respiciens humilitatem inspector mentium Deus, fecit illi magna, quia potens est in omnibus, vt euangelizaret Francis & Saxonibus sanctum & terribile nomen eius. Adhibuit quoquè illi Abbas Gregorius socium, quendam venerabilem virum, ex discipulis sancti præsulis Vuillibrordi, nomine Marcellinum. Sed ô quàm mira alacritate noster æstuat animus facta sibi mentione super talibus viris, nec patitur, quin saltem per transitum de tanto præsule Vuillibrordo quid suus exprimat stylus. Et hic etiam vir DEO plenus, de Britannia gentis Anglorum progressus, pro æterna patria à sua peregrinus, Romam venit beati Sergij Papæ temporibus, qui à beato doctore Gregorio Papa extitit vicesimus: quique Angelica visitatione commonitus, sanctum hunc honorificè suscipiens virum, ordinauit eum Frisonum genti Episcopum, vocans cognomento Clementem. Is autem, credito sibi non dispar officio, vt sapiens architectus, non suas imposuit operas super alienum fundamentū: sed eradicato primùm denso aggere spinarum, fodit in altum, & super firmam, quę est Christus, petram stabile fidei collocauit fundamentum. Tum lapides è diuersis colligens diuersarū qualitatis & quantitatis, ad eandem structuram coadunans, eos, qui scabiosi & sordidi erant, aqua munda purificare studuit. Satagebat autem ille fortis operarius, vt circuncisi vndiquè, conqua-

S. Vuillibrordus venit Romā.

Ordinatur Frisonum Episcopus.

1. Cor. 10.

drati fierent atq; politi, in suis commissuris apti ad fabricam operis sui. Et quoniam non materiales erant illi lapides, sed animales & rationales, hortabatur eos verbis beati Petri, dicens: Deponentes omnem malitiã & omnẽ dolum, & simulationes, & inuidias & detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem: si tamen gustâstis, quoniam dulcis est Dominus. Ad quem accedentes lapidem viuum, & ipsi tanquàm lapides viui, superædificamini in domum spiritualem. His atque alijs huiusmodi sanctis prędicationibus fera gentilium edomãs corda, innumera diabolicæ parti detrimenta, & non modica Christianę societati intulit augmenta. Et quia sibi tradita Domini sui fideliter erogauit talenta, iure vt bonus & fidelis seruus, ipsius penetrare meruit gaudia. Prælibatis summatìm his paucis, pro commemoratione Vuillibrordi beati præsulis, chari nostri Lebuini insistamus gestis.

1.Pet.2. Psal.33. Matt.25.

Cap. 10.

Marcellinus collega S. Lebuini.

VEniens igitur vir Dei cum suo collega Marcellino ad præmonstratum sibi locum à Deo, vsus est aliquandiù viduæ cuiusdam, quæ Abachilda vocabatur, hospitio: & nil veritus animositatem gentis illius, insudabat quotidiè Euangelicæ prędicationi, instantiùs ostendens, neglecto Deo viuo & vero, vacuis ac per omnia superfluis inseruire eos idolorum cultibus. Quid immorer multis? Salutaribus eius monitis edocti, crediderunt quotquot ad æternam vitam erant pręordinati. Quorum etiam sumptu compactũ est primò oratoriolũ in loco Vuilpa vocitato, versùs occidẽtalem Iselæ fluminis oram. Nec multò pòst, accrescente sensìm numero fidelium, aliud maius versùs orientalem eiusdem fluminis partem ei construxerunt oratoriũ, & iuxta illud eius habitationi congruam domum: vbì sanctus Domini quotidiana vigiliarum ac Missarum Domino vota persoluebat, & confluentes ad se, verbi diuini pane cibabat, cunctisque se cernentibus gratiosum vultu, verbis ac moribus exhibebat: vndè & quamplurimis eorũ, etiam nobilioribus, speciali affectione charus erat. Intereà hostis antiquus, totius semper bonitatis inuidus, cernens sibi minui, quos per beatum Lebuinum Christo constabat consociari, sategit per suę malignitatis fautores, vt multum de eo furiosę conquestionis murmur haberetur inter populares. Aiebant enim: Quidnam est illud phantasma vagabundum, quod suis præstigijs alienat mẽtes, infatuat sensus, mores peruertit nostrorũ? Nónne cernitis, quòd iã multos à suę qualitatis statu corruperit, & quasì deliros effecerit? Ergò antequàm nos omnes in posterum ille fascinationis suæ fraudibus circunueniat, ocyùs perquiratur, effugetur, aut potiùs pessundetur, vel cum sua illa * magica scena viuus flammis addicatur. His continuatis, irruunt: & apposito igne, ecclesiæ domum concremant, & quoscunq; Christianos ibidèm reperiunt, ab eodem loco insectando longiùs proturbant. Dominus autem, qui custodit omnes diligentes se, famulum suum ab eorum insectatione eripuit, atque ad multorum salutem illæsum custodiuit. Sed neque beatus vir illorum territus sæuitia, ab euangelizãdi cessauit instantia: sed vt fortis athleta, sumpto fidei scuto, & salutis galea, ad iterùm rediuiua atque fortiora se prępárauit discrimina.

Multos conuertit. Satan quosdã concitat in eum. * magicali Psal.144.

Cap. 11.

IN Saxonum gente priscis tempóribus neque summi cęlestisq; regis inerat notitia, vt digna cultui eius exhiberetur reuerentia: neque terreni alicuius regis dignitas & honorificẽtia, cuius regeretur prouidentia, corrigeretur censura, defenderetur industria: sed erat gens ipsa, sicutì nunc vsq; consistit, ordine tripartito diuisa. Sunt deniq; ibì, qui illorum lingua Edlingi, sunt qui Frilingi, sunt qui Iassi dicũtur, quod in Latina sonat lingua, Nobiles, * Ingenui, atq; seruiles. Pro suo verò libitu, consilio quoquè, vt sibi videbatur, prudenti, singulis pagis principes pręerant singuli. Statuto quoquè tempore anni semèl ex singulis pagis, atque ex ijsdem ordinibus tripartitis, singillatìm viri duodecim electi, & in vnum collecti, in media Saxonia secus flumen Vuiseram, & locum Marklo nuncupatum, exercebant generale conciliũ, tractantes, sancientes & propalantes communis commoda vtilitatis, iuxta placitum à se statutę legis. Sed etsì fortè belli terreret exitiũ, si pacis arrideret gaudiũ, consulebant ad hęc quid sibi foret agendũ. Hunc sciens imminere conuentũ Christi miles Lebuinus, destinauit aĩo se illuc iturũ, quó aut suo regi acqreret copiosum fidelis exercitûs numerũ, aut fortiter cõtra hostes dimicãs, gloriosũ victorię suę reportaret triumphũ. Interìm th cõtigit diuertisse ad domũ cuiusdã illustris ac potẽtis viri, noĩe Folcberti, cui inter plures, quos charos habebat, quibusq; ipse charus

Saxones quibus olìm moribus & institutis vixerint. * Ingenuiles Folcbertus vir nobilis.

charus erat, familiare pręstabat contuberniũ. Qui cũ maximo illũ excipiẽs gaudio, ait: Gratulor quidẽ, mî dilecte, opportunè te nũc aduenisse: deniq; mihi pro te solicito gratã exhibes tuã pręsentiã. Sed quorsùm tendas, mihi pandas velim. Cui vir sanctus: Est, inqt, animus, superna iuuãte gratia, conciliũ inuisere Saxonũ. Ad quẽ ille: Cùm tuę sanctitatis merito quamplurimis nostrorũ acceptus habearis, non ignoro quosdã tibi inimicari, & vitæ tuę libenter insidiari. Vndè rogo, vt, me audito, aliorsùm te vertas modò, vel domũ redeas, vel tuum familiarẽ Dauonem petas, quousquè peracto cõcilio, tutiùs nos quoq; reuises. Cumq; huiusmodi sermonibus dissuadere conaretur athletæ Christi, sancto quo agebatur spiritu animatus, cõstãter respõdit: Nullatenùs pręterire queo, sed neque audeo, quod ipse meus rex Christus Iesus Deus & Dominus mihi agendũ instituit, cuius prætergredi mandatum nefas esse perpendo. At ille: Vitæ, inquit, tuæ timeo. Et vir Dei: Dominus, ait, mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Sic eius firmatã perspiciẽs faciẽ, mœstus tãdẽm acquieuit. Cap. 12.

Fautor S. Lebuini. — Psal. 117.

INstante igitur temporis articulo, quo ipsius cõcilij afforet concio, adsunt quorum intererat, cœtu vndiquè secum agglomerato. Adest & bonus miles Lebuinus, non vt ignauus vel desidiosus, sed vt strenuus & officiosus, lumbos mentis suæ in veritate succinctus, lorica iustitiæ indutus, pedes in præparatione Euangelij pacis calceatus, scuto fidei protectus, galea salutis capitatus, assumpto gladio spiritûs, quod est verbum Dei, armis iustitiæ virtutisq; eius à dextris & à sinistris circundatus. Et cùm his omnibus muniretur intrinsecùs, non tamen competentia deerant ornamenta morum extrinsecùs. Clericali siquidem schemate insignitus, sacerdotali quoquè * infula decoratus, ac velut quid diuinum præsignans fulgore vultûs, Crucis signum pręferebat manibus, vtpotè sui regis antesignanus: necnon & Euangelium Christi, quod iugiter mente recolebat, ore prędicabat, & opere exercebat, brachio quoq; gestabat. Omnis itaq; concionis illius multitudo, ex diuersis partibus coacta, primò suorum proauorum seruare contendit instituta, numinibus videlicet suis vota soluens ac sacrificia. Quæ cernẽs agi sacrilegia Lebuinus, Christi fortis athleta, zelo zelatus pro Domino, vt olìm Elias ꝓpheta, in media illorum prorumpit agmina, & eximprouisò vociferans, exaltat vocem suã vt tuba, annuncians palàm & redarguens scelera eorum. Audite, inquit, oẽs, audite me: & non tantùm me, quantùm eum, qui loquitur vobis per me. Mandata illius vobis perfero, cuius omnia sunt imperio atq; iudicio subiecta. Ad hęc cùm illi attoniti respexissent, adspectumq; viri & habitũ mirantes, conticuissent, ille præfatus sic instirit: Auscultate, attendite, & scitote, quia Dominus creator cæli & terræ, maris & omniũ, quæ in eis sunt, ipse solus vnus & verus est Deus. Ipse fecit nos, & non ipsi: neq; est alius præter eum. Simulacra, quæ deos esse putatis, quosque, à diabolo decepti, venerando colitis, aurum vel argentum, æs, lapis aut lignum sunt: non viuunt, non mouentur, neq; sentiunt. opera enim hominum sunt, nec cuiquam alij, nec sibi possunt auxiliari. Ergò Deus solus bonus, solus iustus, cuius misericordia & veritas manet inæternùm, cõdolens tam miserabili vos dęmonum seductos errore, hac me pręcepit fungi legatione, vt vetusti pœnitentes erroris, ad eum conuertamini recta & syncera fide, cuius creati estis bonitate. In ipso deniquè vos & nos omnes viuimus, mouemur, & sumus. Si illum fideliter agnoscentes, pœnitentiam egeritis, & baptizati in nomine patris & filij & spiritussancti fueritis, & mandata eius obedienter seruaueritis, ipse vos ab omnibus seruabit malis, & concedens tranquillitatem pacis, dabit hîc iucundari temporalibus copijs, & in futura vita omnibus ęternaliter perfrui bonis. Si aũt præcepta eius saluberrima * nihilifeceritis, & iniqui cordis errorem corrigere noluèritis, scitote quia patiemini iudicium pœnæ grauioris de cõtempta admonitione eius benignitatis. Eccè enim ex sententia oris eius, quæ est immutabilis, prænuncio vobis, quia nisì his monitis obtemperaueritis, iam celerrimè veniet vobis malum inopinatæ tribulationis. Pręordinauit nanq; rex cęlorum omniumq; seculorum, regem fortem, prudentem & acerrimum, non de longinquo, sed de proximo instàr torrentis rapidissimi properantem ad emolliendam duri cordis vestri ferocitatem, & comprimendam rigidæ ceruicis contumaciam. Qui vehementi impetu vestram aggrediens regionẽ, gladio, vastitate, incendio & exterminio cuncta depopulabitur, & vt vindex iræ Dei, quem semper exacerbâstis, vos quidem partìm mucrone concidens, perimet, partìm egestate tabescere faciet, pàrtìm perpetui exilij mœrore consumet. Coniuges vestras ac liberos passìm ad seruiendum distribuet, & si qui residui fuerint, igno-

In conuentum Saxonũ venit S. Lebuinus. — Ephes. 6. — for. ✱ stola — Crucem & Euãgelium gestat. — 3. Reg. 18. & 19. — Prædicat illis Christũ. — Psal. 99. — Acto. 17. — Codex habet, nullifeceritis. — De Carolo Magno dicit.

ignominiosos suo dominio subiugabit, vt & de vobis iamdudùm iure prædictum videri
Psal. 106. possit: Et pauci facti sunt, & vexati sunt à tribulatione malorum & dolore.

Cap. 13.

TAlia beato viro prophetali spiritu præconante, illi dęmoniaco bacchantes spiritu, pleni furoris & insaniæ, perstrepunt vndiquè clamore confuso: En eccè adest seductor ille, sacrorum nostrorũ & totius inimicus patrię: æquum est, vt debitas sumat suo sanguine pœnas. Tum verò ex proximis sepibus palos rapiunt, detruncant & exacuunt, vt velutì assolet fieri lapidibus, sic eum illis sudibus perimerent. Sed taliter inardescente aduersùs virum sanctum furore malignantium, Deus suorum protector fidelium, protexit illum sub velamẽto alarum suarum. Deniquè sicut ipse Dominus Iesus olìm à perfidis Iudęis ad supercilium mõtis ad pręcipitandum perductus, suæ virtutis potẽtia transiens, per medium illorum ibat illęsus: sic & iste famulus suus, eiusdem Domini sui munimine circunseptus, per mediũ se necare cupientiũ & ipse transijt intactus. Inter ipsos tamen quidam fuerant sanæ mentis, quorũ corda Deus tetigerat, qui hęc fieri in sanctum Dei omnimodis prohibebant. Quorum vnus cęteris honoratior, nomine Buto, stans in eminentiori loco, ità protestatus est: O viri quicunq; adestis cordati, auribus percipite verba oris mei. Frequenter ad nos quarundam gẽtium, Nortmannorũ, Sclauorũ ac Frisonum venerunt legati, quos more solito cũ pace suscepimus, verba legationis diligenter tractauimus, & honorificè auctos muneribus ad propria remisimus. Et eccè nunc legatus summi Dei, deferẽs nobis mãdata vitæ ac nostræ salutis, nõ solùm spretus & contemptus est à nobis, sed etiam insectatus iniurijs, ac penè subijt discrimen mortis. Quàm verò sit potẽs, qui illum destinauit, patenter ostendit, cùm de manibus nostris eum tam potenter & mirabiliter eripuit. Vndè & ea, quæ comminando vobis prophetauit, futura siue vẽtura proculdubiò experiemini nimiùm vera, dum ea iudicio Dei sui, qui tam potens est, nobis fuerint illata. Huiuscemodi redargutionis, ac potiùs terroris sermonibus perculsus aliquãtulùm est immansuetus eorum animus, & cõmuni decreuerũt consensu, nè à quoquam impeteretur ille Dei nuncius: sed quocunquè vellet ire, absque vlla læsione pergeret securus.

Luc. 4.

Dominus seruat S. Lebuinum, nè occidatur.

Cap. 14.

IGitur sanctus & humilis corde Lebuinus, ab insectatione malignãtium diuina virtute tutus, benedicebat Dominũ, quia laudabilis & gloriosus est in seculum. Videns aũt se non assequi posse ponẽdo pro fratribus animam, quem summoperè desiderabat martyrij fructum, licèt abnegando seipsum & tollendo crucẽ suam post Christũ, crucifigendo carnem cum vitijs & concupiscentijs in fame & siti, in vigilijs ac ieiunijs & laboribus plurimis, quæ cuncta libenter ac patienter pertulit, longum in pace traxit martyriũ. Indeficientem tamen in se retinens plenum feruore charitatis animũ, iniunctum sibi à Deo sui Apostolatùs efficaciter administrabat officium. Quis enim dignè sufficienterq; valeat eius doctrinæ & verborũ gratias enarrare, quibus multos ab iniquitate cõuertit? De hoc nanq; viro rectè per prophetã pręcictũ est: Lex veritatis fuit in ore eius: itemq;, Labia sacerdotis custodiunt scientiã, & legẽ requirunt ex ore eius: qa Angelus Domini exercituum est. Quo euangelizante verbũ veritatis, parata est sedes Dei in corde populi sibi credẽtis, & testimonia eius credibilia facta sunt nimìs. Sermo deniquè ipsius, audiẽtes oẽs in fide & opere ædificabat, & ad feruorẽ sanctę charitatis inflãmabat. Ad hoc illud cõcurrebat, quod maximè sermonẽ docẽtium corroborat, qa quod ore monebat, opere exercebat. Post innumera igitur ab ipso patrata sanctarũ virtutũ documenta pariter & exẽpla, cùm nullius penè tẽporis interpolarẽt spatia, qbus aut sui, aut simul aliorũ profectùs nõ quęreret emolumẽta, exemplificatum virum sanctissimũ in totius sacræ religionis, Deoq; beneplacitæ conuersationis gratia, iam agmina reposcebant cælica conciuem sibi debitum, & prędestinatione diuina, & morigeratione sibi condigna.

Longum martyrium eius, in castigãdo corpore &c.

Malac. 2. Ibidèm.

Psal. 92.

Nota effectũ doctrinæ eius.

Cap. 15.

PRæsentabantur quoq; Deo Angelico ministerio chari sui Lebuini vota, quæ mente & opere vocis suæ erãt harmoniæ cõsonãtia, sic ad ipsum iugiter ꝓclamãtia: Quàm dilecta sunt, Dñe virtutũ, tabernacula tua: cõcupiscit & deficit in his anima mea. itemq;: Sitiuit in te anima mea, q̃ multipliciter tibi caro mea, vt videã virtutem tuã & gloriam tuã. & iterùm: Sitiuit anima mea ad Deũ viuum: quãdò veniã, & apparebo ante faciem Dei mei? Sed qa hoc eius inexplebile desideriũ mentis, retardabat sarcina corporeæ molis, nec aliter adipisci poterat ædificationẽ ex Deo, domum nõ manufactam, æternam in cælis,

Psal. 83.

Psal. 62.

Psal. 41.

cęlis,nisi fieret dissolutio domûs suæ terrestris,huius mūdanæ habitationis: ille,qui est igneus fons animarū,qui in effigiatione hominis fouens clemēta,dissona dedit esse consona, decreuit hęc in beato viro, vt iam resoluta seorsùm proprios reuocarentur in ortus,& caro in suā redigeretur originē,spiritus iret ad eum,qui misit illū. Missis ergò ad exequenda conspicuis suæ dispositionis coöperatoribus, qui sunt administratorij spiritus,in ministeriū missi propter eos, qui hęreditatē capiunt salutis, iubet rescindi ligamina pectoris.Relaxantur artus,expediuntur latebræ,animæq; difficiles moræ.Illa tandèm reseratis sibi claustrorū ianuis, exilit alacris, ac luce clariùs micantibus iungitur cęlicolarū turmis, cum quibus hymnizando penetrat aulam regni cęlestis, pridiè Idus mensis Nouembris, & percipit à benigno remuneratore suo hęreditatē incorruptibilem & incontaminatā & immarcescibilem,conseruatā sibi cum omnibus sanctis,quam oculus nō vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis ascēdit, quā illi & omnibus se diligētibus Deus ab æterno misericorditer pparauit, atq; præparatā huic iuxta sui præsagiū nominis sibi charo amico dignanter attribuit, affatus illum alloquio amicabili : Eugè chare mî,eugè serue bone & fidelis,quia super pauca fuisti fidelis,supra multa te constituam:intra in gaudium Domini tui. Hinc illa sancta sancti viri anima,secretariū laudis æternæ ingressa,primaq; beatæ immortalitatis stola induta, ineffabili exhilarata lætitia, vtpotè perenni viuens gloria, concinenti cum omnibus sanctis spiritibus melodia decantans Alleluia,iugiter Deum in æterna collaudat secula.

Hebr. 1. Feliciter exit è corpore. 1. Pet. 1. Esa. 64. 1. Cor. 2. Matt. 25.

Cap. 16.

SAnè pura ac munda corporis eius vrna, in qua reposita fuerat felix anima,quæ multos cibauerat velut cælesti manna, humo reconditur cum debita honorificentia in ecclesia portûs Dauentriensis. Cui loco hoc inditum cōstat vocabulum à Dauone quodam,honorifico ac potenti viro,S.Lebuino,dum adhuc viueret,familiarissimo.Ecclesia aūt ipsa ab eodem sancto viro & quibusdam fidelibus,vt iam diximus,constructa,sed ab infidelibus exusta,iterumq; est reædificata,scilicet tempore,quo primùm ad dādam scientiam salutis incredulis olim Saxonibus,per beatū doctorem Lebuinum visitauit eos oriens splendidissimus,illuminare in tenebris & in vmbra mortis sedentibus,vt in viam pacis dirigeret eorum gressus ipse sol iustitię Christus,in secula benedictus.Decursa igitur, vtcunquè potuimus, de gestis beati confessoris Christi Lebuini narrationis serie, libet pauca de inuentione eius subnectere.

Corpus eius apud Dauentriam humatur. Luc. 1.

Cap. 17. De translatione S. Lebuini.

POst felicē illius ad cælestia transitū, hostis instinctu maligni contigit, Saxones,quorum maxima pars adhuc in infidelitate durabat, basilicam, qua sacrum corpus iacebat humatum, iterùm succendere, & cuncta circunquaquè vastare. Et cùm per triduum eius quærerent sepulcrum,Deo prouidente,reperire nequiuerunt. Vndè accidit, vt idem locus diù solitudinem pateretur.

Saxones ecclesiā inflāmāt ecclesiā,sed corpus inuenire non possunt.

Interea Gregorio venerabili Abbate,cuius suprà mentionem fecimus,ab hac instabili habitatione in domum æternitatis migrāte, consanguineus eius Albricus dignitatem suscepit Traiectensis cathedræ.Qui cùm haberet quendam virum Deo dignum,sibi speciali affectu deuinctum, nomine Ludgerum, postmodùm pōtificali honore sublimatū, sic affatus est eum:Mî frater charissime Ludgere,cùm nouerim te ea,quę ad diuinā pertinent religionem, studiosè exquirere, hortor ac postulo, loco illi, quo sacrum corpus Lebuini Christi sacerdotis reconditum fuit, te curam impéndere, & vt à te, Deo reuelante, inueniri valeat, magnoperè elaborare, atque ad concinnandas Deo laudes templum inibi super illud ædificare. Qualis etenim quātusq; vir fuerit, tua fraternitas optimè nouit. His acquiescēs monitis egregius Ludgerus,omni adhibita solicitudine,agrū, in quo thesaurus ille erat abscōditus, excolit pro viribus, similis homini bonam margaritam quærenti studiosiùs.Et quanuis minimè,quod desiderabat, valeret inuenire,mœstus oppidò, tamen intra spatium loci, quo putabatur contineri, cœpit basilicam ædificare. Sed bono viro bona quærenti non defuit manifestatio bonitatis Domini. Visum deniquè ei est in somnis, sanctissimum Christi sacerdotem Lebuinum secum loqui, & sui detegere locum sepulcri, seque ità affari: Laudabile, inquit, ac Deo placitum tuum approbo studium,mî frater amantissime Ludgere, quòd ad honorem nominis Dei templū iam olìm dirutū conaris restruere.Mei verò mēbra corpusculi reperies remoto hoc,quē erigis,pariete Australi.At seruus Domini Ludgerus nil hęsitās de visiōe,aggregata

S. Lebuinus apparet Ludgero.

Inuenitur corpus S. Lebuini. gata Cleri plebisq; plurima concione, atq; subruto quem erigebat pariete, in loco sibi præostenso, quod desiderabat, se gauisus est inuenisse. Oblata itaq; Deo, vt dignũ erat, in hymnis & psalmis gratiarum actione, dilatari fecit spatium ædificij illius, quatenùs inibi clauderetur thesaurus, à se, Domino reuelante, repertus. Quantùm deniquè sit preciosus, ab eo tempore vsque in presens signis declaratur ac virtutibus, quæ per eius merita Edũtur miracula. in suos fideles operari semper dignatur ineffabilis potentia benigni Iesu, Dei & Domini nostri: Qui cũ patre & spiritusancto viuit & regnat per infinita secula seculorũ, Amen.

MARTYRIVM SS. ANTONII PRESBYTERI, ZEBINAE, GERMANI, ET ENNATHAE VIRGINIS, EX *Historia Ecclesiastica Eusebij Lib. 8. cap. 19. interprete Iohanne Christophorsono Anglo.*

Nouẽbr. 13.

Simulatquè tam multis, tamq; egregijs magnanimorum Christi martyrum facinoribus ingẽs persecutionis æstus deferbuerat, & velut sacro illorũ cruore flamma eius extincta erat, & iam remissio ac libertas confessoribus ex Thebaide, qui metallorum in eo loco nascentium laboribus oppressi fuerant, concessa, & nos Christiani tanquàm pulchra quadam pacis serenitate nosipsos eramus iam recreaturi: deintegrò certè ipse, penès quem persequendi potestas erat, nescio quo pacto, quáve animi commotione rursùs contra Christianos mirè inflammatur. Proindè eximprouisò Maximini literæ contra nos vbiquè in singulas prouincias missę fuerunt. Vndè pręsides & summus Maximin' sæuit in Christianos dux totius Imperatoris exercitûs, tabulis, epistolis & publicis edictis, ciuitatis cuiusque curatoribus vnà cum Pręfectis pręsidiorum & tabellarijs pręcipiunt, vt edictum Imperatoris ad exitum perducere maturent: mandauitque, vt cum omni celeritate idolorum delubra, quæ ceciderant, reficerent & denuò ędificarent: quinetiam efficerẽt, vt omnes omninò viri cum vxoribus, famulis & pueris, matrum vbera adhuc sugentibus, immolarent, libamina afferrent, & ipsa sacrificia re ipsa degustarent, & cibaria in foro venalia, impuris sacrificiorum libationibus contaminarentur: & pro foribus deniquè balnearum quidam quasì custodes constituerẽtur, vtì qui in his sordibus essent abluti, pòst scelestis & nefarijs illis victimis se inquinarent.

Quibus rebus ad hunc modũ confectis, cùm nostri deintegrò, vt verisimile erat, maximis curis & mœrore tenerentur implicati, & gentiles ipsi de intolerabili & nimia horum scelerũ absurditate admodùm conquererẽtur, (Nam ista illis nimiùm fastidij, nimiumq; importunitatis complecti visa sunt) & calamitosissima tẽpestas passìm omnibus impendéret, diuina Seruatoris nostri virtus & potentia his athletis tantam denuò animi iniecit fidentiam, & quasi cęlitùs inspirauit, vt cùm nemo illos vi impelleret, rapęretq; ad fidei suæ confessionem, vltrò offerrent sese, & omnes eiusmodi terrores ac minas strenuè protererent, & tanquàm pedibus prorsùs conculcarent.

Christianorũ quorundam insignis libertas & fortitudo. Idcircò tres ex fidelibus simul vno animorũ consensu, contra pręsidem immolantem insiliunt, & alta voce, tali errore atq; amẽtia desistere, hortãtur. Nam nõ alium esse Deũ, pręter eum qui oĩm rerum effector & architectus est, asserunt. Rogati ergò, quínam essent, Christianos se audacter confitentur. Qua de causa Firmilianus acriùs & vehementiùs concitatus, absq; vllo alio supplicij genere capite mulctandos tradidit. Quorũ vnus Cæduntur capite. presbyter erat, nomine Antonius: alter Zebinas vocabatur, ex ciuitate Eleutheropoli prognatus: tertio Germanus nomen fuit. Decimotertio die mensis, qui Dius dicitur, id est, Idibus Nouembris, hæc de istis acta sunt.

Ennathas virgo ad iudicem trahitur. Eodẽ die mulier quędã Ennàthas nomine, ex vrbe Scythopoli orta, virginitatis quasi coronis pulchrè adornata, vnà cum illis martyribus eò accessit: quæ non vltrò se obtulit, vt illi, sed vi tracta fuit, & ad iudicem adducta. Idcircò post verbera, & graues contu-Cruciatur. meliososq; cruciatus, quos iudex ei infligendos curauerat, tribunus quidam, qui illic in proximo magistratum gerebat, appellatus Maxys, homo non tam nomine, quàm tota vitæ ratione nequam, & vt alijs rebus scelestus & perditus, ità tum corporis viribus

bus supra modum robustus, tum moribus ferus & crudelis: tum apud omnes, qui illum nôrant, infamia & dedecore notatus, absque authoritate maioris potestatis, hanc beatam virginē aggreditur, eamq; omni vestitu vsq; eò exuit, vt corpus à lumbis solùm ad pedes contegeretur, reliquum aūt nudum existeret. Hanc per vniuersam ciuitatem Cęsaream vndiquè circunduxit, lorisq; per totum forum & publicas plateas tractam, non sine quadam animi sui oblectatione verberauit. Quam post tot cruciatus, cùm constantissimam animi firmitudinem pro tribunali, vbì Præfectus cōsidere solebat, in fide tuenda ostendisset, iudex viuam igne cremandam tradidit. Crudeliter flagellatur. Ignibus cōcrematur.

Iste igitur immanitate longiùs progrediens, & rabiem propè belluinam contra pios in dies adaugens, adeò extra naturæ leges penitùs egressus est, vtì inanimis sanctorum virorum corporibus sepulturam impudēs inuideret: & propterea cadauera sub dio, vt à bestijs dilaniarentur, noctù assiduè & interdiù seruari præcepit. Itaq; non exiguum hominum numerum, multorum dierum spatio, huic immani & barbaro mandato inseruientium, cernere licebat. Quinetiam alij ex specula & loco edito, tāquàm operæprecium facturi, nè cadauera surriperētur, sedulò obseruabant. Itaq; agrestes bestiæ, canes & aues carniuoræ membra discerpserunt humana, eaque huc illuc disperserunt: & tota ciuitas vndiquè visceribus ossibusq; hominum constrata fuit adeò, vt illisipsis, qui antè fuissent infesto animo in nos affecti, nihil vnquàm crudelius, nihil adspectu horribilius videretur: neq; tam eorum calamitatem, in quos hęc admissa erant, quàm cùm suamipsorum, tum communis parentis naturæ ignominiam deplorabāt. Spectaculum enim humanarum carnium, non vno loco deuoratarum, sed vbiq; miserè disiectarum (quod omnem dicendi facultatem, omnemq; Tragœdiæ speciem longè superat) prope ciuitatis portas cuiusq; oculis subiectum fuit. Nonnulli autem membra, cadauera integra, & viscerum partes etiam intra portas se vidisse dixerunt. Horrēdum spectaculū.

Dum permultis diebus ista gerebantur, tale quoddam miraculum accidit. Cùm clara esset serenitas, & aër pulchrè splēdesceret, totiusq; cęli omnia suo complexu ambientis summa extaret tranquillitas, derepētè columnæ ciuitatis, quæ publicas & communes porticus sustentabant, multas velutì lachrymarum guttas quodammodò ex se profuderunt. Forum itèm & plateæ, nulla pluuiæ gutta ex aëre decidēte, nescio vndè, quóve modo, aqua adspersæ maduerunt: sic vt ilicò rumor per omnium ora volitaret, terram, vtpotè rerum id temporis gestarum scelus & impietatem nō ferentē, inexplicabili quadam ratione, lachrymarum vim ex se fundere, & lapides naturamque inanimam nefaria ea facinora deflere, quô hominū naturam tam ferream, tam immitem, tamq; ab omni affectione vacuam, iusta repręhensione coargueret. Verùm nugæ & fabulæ, propè dixerim, hęc quidem oratio posteritati fortasse videbitur: non tamen his, qui eoipso tempore præsentes, de rei veritate satis persuasi fuerunt. Admirāda prodigia.

DE S. METRIA MARTYRE, VT AIT VSVARDVS: QVEM TAMEN GREGORIVS TVRONENSIS HAbet inter Cōfessores (si modò is idē est) cap. 71. vndè ea, quæ sequūtur, descripsimus.

Quensibus est concessus inclytus athleta Metrias, vir in corpore, iuxta historiam actionis, magnificæ sanctitatis: & licèt * ditione seruus, liber tamen iustitia. qui, vt ferunt legētes certaminis eius textum, peracto cursu beati operis, à seculo victor abscessit, sæpiùs, se in cęlis degere, virtutibus manifestis ostendens. Tempore igitur quodam, cùm Frāco Episcopus huius municipij Ecclesiam gubernaret, Childericus, qui tunc primus apud Sigebertum regem habebatur, villam eius competit, dicens, quia iniustè ab Aquensi Ecclesia retineretur: & dicto citiùs cōuenitur Episcopus, datisq; fideiussoribus, in p̄sentia regis assistit, clamans & obsecrans, vt rex ad huius causæ audientiam, pręsentiā suā auerteret, nè cęlesti iudicio cōdemnetur, addēs: Scio enim virtutem Metriæ viri beati, q̄ velociter in peruasorē suū irrogat vltionē. Deniquè coniuncti * auditores, causam discutiūt. Insurgit Childericus, atq; improperās, criminibus exaceruatum Novēbr. 13. for. * conditione Frāco Episcop. Aquēsis. * ad itinera

Epi-

Episcopum, quòd res fisci ditionibus debitas, iniquo ordine retineret, extrahi eum vi à
* tantùm judicio iubet, & * tandèm ablata per iudicium præsentium villa, trecentis aureis condemnauit. Fauebant ei omnes, nec quisquam contra voluntatem eius audebat decernere, nisi quod eidem libuisset.

Episcopus S. Metriam orat, vt res Ecclesiæ suę erepta restituatur.

Denique condemnatus spoliatusque sacerdos, ad vrbem rediit, atque prostratus in orationē coram sepulcro sancti, dicto Psalmi capitello, ait: Non hîc accēdetur lumen, neque psalmorum modulatio canetur, gloriosissime sancte, nisi priùs vlciscaris seruos tuos de inimicis suis, resque tibi violenter ablatas, Ecclesiæ sanctæ restituas. Hæc cum lachrymis effatus, sentes cum acutis aculeis super tumulum proiecit: egressusque clausis ostijs, similiter in ingressu alias collocauit. Nec mora: corripitur peruasor à febre, decumbit lectulo, exhorret cibum, fastidit & potum, profert æstuans iuge suspirium. Cui etiamsi ab ardore febris, interdùm sitis accederet, aquam tantùm, nihil aliud, hauriebat. Quid plura? In hac ægrotatione integrum ducit annum, sed mens praua non flectitur. Intereà labitur cæsaries cuncta cum barba, & ità omne caput remansit nudum, vt putares eum olim sepultum, nupèr eiectum fuisse post funera de sepulcro. His & talibus miser afflictus malis, serò recogitat, dicēs: Peccaui, cò quòd expoliauerim Ecclesiam Dei, atque Episcopo sancto intulerim iniuriam. Nunc autem ite quantocyùs, & reddita villa, sexcentos aureos super tumulum sancti deponite. Est enim mihi spes, quòd res reddita tribuat ægrotanti medelam. Quod audientes homines eius, accepta pecunia, fecerunt sicut eis fuerat imperatum. Reddiderunt agrum, solidosque super sepulcrum serui Dei posuerunt. Sed cùm hoc fecissent, statìm ille in loco, quo erat, spiritum exhalauit, lucratusque est detrimentum animæ per adeptionem acquisitionis iniquæ. Episcopus autem obtinuit vltionē de inimico Ecclesiæ, quam promiserat futuram per athletæ Dei virtutem.

Nota terribile Dei iudicium in vsurpatorē rerū Ecclesiasticarū.

VITA SANCTI BRICTII EPISCOPI TVRONENSIS, ET CONFESSORIS, AVTHORE S. Gregorio Turonensi Episcopo, *Hist. Francorum Lib. 2, cap. 1.*

Nouēbr. 13.

Brictius succedit S. Martino.

POST excessum beati Martini, Turonicę ciuitatis Episcopi, summi & incomparabilis viri, de cuius virtutibus magna apud nos volumina retinentur, Brictius ad Episcopatum succedit. At verò hic Brictius, cùm esset primęuę ætatis iuuenis, sancto adhuc Martino viuēti in corpore, multas tendebat insidias, pro eo quòd ab eodem plerunquè, cur vanas res sequeretur, arguebatur. Quadam enim die, dum quidam infirmus medicinam à beato Martino expeteret, Brictium adhuc Diaconum in platea conuenit. Cui simpliciter ait: Eccè ego præstolor beatum virum, & nescio vbì sit, vel quid operis agat. Cui Brictius: Si, inquit, delirum illum quæris, prospice eminùs. Eccè, cælum solitò sicut amens respicit. Cumq; pauper ille à beato Martino, quod petiērat, impetrâsset, Brictium Diaconum vir beatus alloquitur: Num ego, Bricti, delirus tibi videor? Cumque ille confusus hæc audiens, dixisse se denegaret, ait vir sanctus: Nónne aures meæ ad os tuum erant, cùm hęc eminùs loquebaris? Amen dico tibi, quia obtinui apud Deum, vt post me ad Pontificatûs honorem accedas. Sed nóueris te in Episcopatu multa aduersa passurum. Brictius hæc audiens: Nónne verum, inquit, dixi, istum delira verba proferre? Sed & Presbyterij honore præditus, sæpiùs beatum virum conuicijs lacessiuit. Adeptus ergò, consentientibus ciuibus, Pontificatûs officium, orationi vacat: quia quanquàm esset superbus & vanus, castus tamen habebatur corpore.

S. Martinus id obtinuit precib⁹ suis.

Trigesimotertio verò ordinationis eius anno, oritur contra eum lamentabilis causa pro crimine. Nam mulier, ad quam cubicularij eius vestimenta deferebant abluenda, quæ sub specie religionis erat, veste mutata, cōcepit & peperit. Qua de re surrexit omnis populus Turonorum in ira, & totum crimen super Episcopum referunt, volentes eum vna-

Falsò ei af.

vnanimiter lapidare. Dicebant enim ei: Pietas sancti tuam celauit luxuriam. Non Deus sinat, manus tuas indignas osculando, nos pollui. Illo quoquè è contrario viriliter hæc negante: Afferte, inquit, infantem ad me. Cumque oblatus fuisset infans, triginta dies ab ortu habens, ait ad eum Episcopus: Adiuro te per Iesum Christum filium Dei omnipotentis, vt si ego generaui te, coram cunctis edicas. Et ille: Non es, inquit, tu pater meus. Populis autem rogātibus, vt, quis esset pater, interrogaret, ait Sacerdos: Non est hoc meum. Quòd ad me pertinuit, solicitus fui. Vobis si aliquid suppetit, per vos requirite. Tunc illi magicis artibus hæc facta asseuerantes, insurgunt contra eum in vna conspiratione: & trahentes eum, dicebant: Non diutiùs nobis falso pastoris nomine dominaberis. Ille autem ad satisfaciendum adhuc populo, prunas ardentes in birrum suum posuit. Et ad se stringens, vsque ad sepulcrum beati Martini vnà cum populorum turbis accedit: proiectisque ante sepulcrum prunis, vestimentum inustum apparuit, illo sic prosequente: Sicut istud vestimentum ab his ignibus videtis illęsum, ità & corpus meum à tactu mulieris est impollutum. Illis verò non credentibus, sed contradicentibus, trahitur, calumniatur, eijcitur, vt sermo sancti adimpleretur: Noueris te in Episcopatu multa aduersa passurum. Hoc autem eiecto, Iustinianum in Episcopum constituunt.

Fingitur crimen, quod non admiserat.

Infans loquitur.

S. Brictius fert prunas ardētes panno illæso.

Eijcitur à sede sua.

Deniquè Brictius Romanæ vrbis Papam expetijt, flens, eiulans, atque dicens: Meritò hæc patior, quia peccaui in sanctum Dei, & eum delirum & amentem sæpè vocaui, cui videns virtutes non credidi. Post cuius discessum, aiunt Turonici Sacerdoti suo: Vade post eum, & exerce negocium tuum: quia si eum non persecutus fueris, ad nostrûm omnium contemptum humiliaberis. Iustinianus verò egressus Turonis, Vercellas Italiæ ciuitatem ingressus, iudicio Dei percussus, obijt peregrinus. Turonici eius obitum audientes, & in sua malitia perdurantes, Armentium in eius loco constituunt. At Brictius Episcopus Romam veniens, cuncta, quæ pertulerat, Papæ refert. Et ad sedem Apostolicam residens, plerunquè Missarum solennia celebrauit: ibì, quicquid in sanctum Dei deliquerat, deflens. Septimo igitur anno egressus Roma, cum authoritate Papę illius Turonos redire disposuit: & veniens ad vicum, cui nomen est Laudiaco, sexto ab vrbe Turonica milliario, mansionem accepit. Armentius verò febre corripitur: media autem nocte spiritū exhalauit. Quod protinùs Brictio Episcopo per visum reuelatum est. Qui ait suis: Surgite velociùs, vt ad tumulandum fratrem nostrum Turonicum pontificem occurramus. Cumque illi venientes portam ciuitatis ingrederētur, ecce istum per aliam portam mortuum efferebant. Quo sepulto, Brictius Episcopus in cathedram suam regressus est, septem feliciter posteà viuēs annos. Cui post quadraginta septem Episcopatûs annos defuncto, sanctus Eustochius successit, magnificæ sanctitatis vir.

Redit ad sedē suam.

VITA SANCTI QVINTIANI PRIMO RVTHENAE, DEINDE ARVERNAE CIVITATIS EPISCOPI:

Authore S. Gregorio Turonensi Episcopo, De Vita Patrum, Cap. 4.

MNIS, qui se terrenę materię corpus ferre cognoscit, cogitare debet, nè in his deuoluatur, quæ terrena & carnis huius amica esse noscuntur: quia, iuxta Apostolum Paulum, manifesta sunt opera carnis, plena immunditia & iniquitate. pollutum enim & fœtidum hominem, qui ea sectatus fuerit, reddunt, atque ad extremum fletibus deputant sempiternis. Fructus autem Spiritûs est omne, quod in Deo pollet, ac iter, quod in hoc sæculo mortificata carne animam exultare facit, in futuro autem gaudijs donat æternis. Vndè nos, qui nunc sumus in corpore positi, adspicere debemus, quæ operatus est Deus in sanctis suis: in quibus tanquàm splendido, candidoq; ac leuigato meritis tabernaculo, diuersisque virtutum floribus adornato residens, extensa dexteræ maiestate, dignatus est per eos miseratione propria perficere, quæ petîssent: sicut nunc per beatum Quintianum, de quo sermo futurus est, mentis nobilis generositate fulgidum,

Nouēbr. 13.

Galat. 5. Edomanda libido.

Vita sanctorū contemplanda.

dum, iustitiæ opus plerunquè complouit. Ergò non nos more peccantium carnis sectatio ad terrena submergat at deprimat: sed potiùs sanctorum exemplis illectos, prudenter intelligentes quæ Dei sunt, spiritalia nos opera ad cęlestia ac sempiterna sustollant: neque in nobis mens ab impudicis actionibus victa luxuriet, sed ęternitatis pro meritis vendicans solium, victrix sapientia regnet.

Igitur beatissimus Quintianus Apher natione, & (vt quidam volunt) nepos Fausti Episcopi, qui genitricem suam suscitâsse perhibetur, sanctitate præditus, virtutum dote fulgidus, charitatis igniculo feruidus, castitatis flore præcipuus, ad Episcopatum Ruthenæ Ecclesiæ eligitur, expetitur, ordinatur. In quo Episcopatu ampliatis adhuc virtutibus, cùm in Dei semper operibus cresceret, in auctam anteà beati Amantij Antistitis basilicam sanctum corpus transtulit, sed non fuit sancto acceptabile hoc opus. Vndè factum est, vt per visum apparens, diceret ei: Quia ausu temerario artus in pace quiescentes visus es amouisse, eccè ego remouebo te ab hac vrbe, & eris exul in regione altera. Verũtamen non priuaberis ab honore, quo frueris. Non post multum verò tempus, orto inter ciues & Episcopum scandalo, Gotthos, qui tunc in antedicta vrbe morabantur, suspicio attigit, quòd se vellet Episcopus Francorum ditionibus subdere, consilioq; accepto cogitauerunt eum perfodere gladio. Quod cùm viro sancto nunciatum fuisset, de nocte consurgens cum fidelissimis ministris suis, ab vrbe illa egrediens, Aruernos aduenit, ibiq; à sancto Euphrasio Episcopo, qui Aprunculo quondàm Antistiti successerat, receptus est, largitisque ei tam domibus, quàm agris & vineis, & ille, & qui Lugdunensi vrbi præerant, summa cum diligentia eum excolebant: erat enim iam senex, & verus Dei cultor.

S. Quintianus fit Episcopus Ruthenensis.

Euphrasius & Aprũculus Episcopi Aruernorum.

Recedente autem ab hoc mundo sancto Euphrasio, Apollinaris, tribus mensibus sacerdotio subministrato, migrauit. Cùm autem hæc Theodorico regi nũciata fuissent, iussit inibi sanctum Quintianum cõstitui, & omnem ei potestatem tradi Ecclesiæ, dicẽs: Hic ob nostri amoris zelum ab vrbe sua eiectus est. Deniquè cùm sanctus Quintianus in antedicta vrbe potiretur Episcopatu, Proculus quidam ex ærario presbyter ordinatus, multas ei iniurias intulit, omnemque potestatem illi de rebus Ecclesiæ auferens, vix ei & satis tenuem quotidianum victum ministrari pręcepit: sed per eius orationem à ciuibus correptus est prudentioribus, restituta ei omni potestate, & ab eo illius remotis insidijs. Antedictus tamen sacerdos non immemor iniuriæ, sicut quondàm Paulus Apostolus de Alexandro, ità & hic de Proculo decantabat, dicens: Proculus ærarius multa mala mihi fecit: reddet illi Dominus secundùm opera sua. Quod in posterum ei euenisse manifestum est. Erat autem vir beatus in orãtione assiduus, & intantùm amator populi sui, vt adueniente Theodorico, ac vallante cum exercitu vrbem, sanctus Dei muros per noctem psallendo circuiret, & vt regioni vel populo Dominus velociter succurrere dignaretur, afflictus in ieiunijs atq; vigilijs, instanter oraret. Porrò Theodoricus rex, cùm cogitaret etiam muros vrbis euertere, mollitus est misericordia Domini, & oratione sacerdotis eius, quem in exilium retrudere cogitabat. Nam nocte pauore perterritus, de stratu suo exilit, ac solus per viam publicam fugere nititur: perdiderat enim sensum, nescìens quid ageret. Quod aduertentes sui, eumque retinere conantes, vix potuerunt, cohortantes vt se signo salutari muniret. Tunc Hilpingus Dux accedẽs propiùs ad regem, ait: Audi, gloriosissime rex, consilium paruitatis meæ. Eccè muri ciuitatis istius fortissimi sunt, eamque propugnacula ingentia vallant. Quod vt pleniùs magnificentia vestra cognoscat, de sanctis, quorum basilicæ muros vrbis ambiunt, hęc loquor: sed & Antistes loci illius, magnus apud Dominum habetur. Noli facere quod cogitas, noli Episcopo iniuriam inferre, aut vrbem euertere. Cuius consilium rex clementer accipiens, pręceptum posuit, nè vllus ab octauo vrbis milliario læderetur. Quod obtentu Sacerdotis præstitum, nullus ambigat. Tunc Proculus ille presbyter, irruptis Vtrensis castri muris, ab ingredientibus hostibus, ante ipsum ecclesiæ altare gladiorum ictibus in frusta discerptus est: redditque illi Dominus, sicut Sacerdos cantare consueuerat, secundùm opera sua.

Itèm Apollinaris.

S. Quintianus ei succedit.

2. Tim. 4.

Theodoric' rex punit, dum ei exiliũ intẽtat.

Proculus presbyter, viro Dei valdè molestus, miserè perit.

Post peractam igitur stragem cladis Aruernæ, Hortensius vnus ex senatoribus, Comitatum vrbis illius agẽs, quendam de parentibus sancti, Honoratum nomine, in vrbis platea nequiter retineri iussit. Quod celeriter beato viro nunciatum est. Tum ille per amicos suos cœpit rogare, vt eum data audientia solui iuberet. Quod ille nullatenùs præstitit,

ftitit. Tunc beatus senex deferri se in plateam, qua ille tenebatur, iubet. Allatus autem rogabat milites, vt eum dimitterent. Illi verò timentes, obedire ausi non sunt Pontifici. At sacerdos: Ad domum, inquit, Hortensij me velociter deportate. Erat enim senex valdè, & proprijs pedibus ire non poterat. Deferentibus autem eum in domum Hortensij ministris eius, excutiens in eam puluerem calceamenti sui, ait: Maledicta sit domus hæc, & maledicti habitatores eius in sempiternum, fiatque deserta, & non sit qui inhabitet in ea. Et dixit omnis populus, Amen. Et adiecit: Quæso, Domine, nunquàm de istius generatione promoueatur quisquam ad Episcopale sacerdotium, qui Episcopum nō exaudit. Egresso autem ex ea Sacerdote, protinùs omnes familiæ, quæ in domo illa erant, à febre corripiuntur, & parumpèr ingemiscentes, spiritum exhalabant. Quod cùm iam die tertia ageretur, videns Hortensius sibi nihil de suis seruis reseruari, timēs nè etiā & ipse pariter interiret, ad sanctum virum mœstus ingreditur, proiectusque ad pedes eius, cum lachrymis veniam rogat. Quam ille benignissimè indulgens, benedictam aquam domui transmisit, illaque per parietes respersa, omnis ægritudo protinùs est depulsa, ac magna ibi virtus apparuit. Nam & qui morbum incurrerant, sanati sunt: & qui sanati erant, vltrà non incurrerunt.

Nota diuinam vltionem.

Aquæ benedictæ vis.

In Ecclesiasticis verò scripturis eruditus est habitus hic sacerdos: sed & in eleemosynis magnificus fuit. Nam cùm pauperem aliquem clamare cerneret, aiebat: Succurrite, quæso, succurrite, & pauperi victûs necessaria ministrate. ignari enim estis, ô desides, an forsitàn ipse sit, qui se per Euangelicę Lectionis seriem reficiendum in pauperibus minimis esse mandauit. Eijciebat autem dęmonia se confitentia. In monasterium verò Candidobrense veniens, cùm energumemum quēdam reperisset atrociùs debacchantem, misit presbyteros, vt ei manus imponerent: sed cùm eorum exorcizatione larua non fuisset expulsa, sanctus Dei cominùs appropinquans, immissis in os eius digitis, personam reddidit absolutam. Multa & alia miracula vir beatus operatus est, & oratione facta sæpiùs, quæ petisset, à Domino obtinebat.

Matt. 25.

Expellit dęmonem.

Porrò in territorio Aruerno quodā tempore, cùm magna siccitas arua consumeret, & arentibus herbis, nulla penitùs iumētis pabula remanerent, & sanctus Dei Rogationes illas, quæ ante Assensionem Dominicam aguntur, deuotissimè celebraret: die tertia, cùm iam portæ ciuitatis appropinquarent, suggerunt ei, vt ipse antiphonam dignaretur imponere, dicentes: Si tu, beate pontifex, deuotè antiphonam imposueris, confidimus de sanctitate tua, quòd protinùs nobis Dominus pluuiam dignabitur benigna pietate largiri. At ille prostratus super cilicium suum, in ipsa platea diutissimè cum fletu orauit. Exurgens autem, antiphonam, quam petebāt, imposuit. Verba autem ei ex illa Salomonicæ orationis serie, hęc erant: Si clauso cęlo pluuiæ non fuerint propter peccata populi, & conuersi deprecati fuerint faciem tuam, exaudi Domine, & dimitte peccata populi tui, & da pluuiam terræ, quam dedisti populo tuo ad possidendum. Cumque psallere deuotissimè cœpissent, penetrauit excelsæ potentiæ aures humilis oratio confessoris: & eccè contenebratum est cęlum, ac nubibus obtectum: & priusquàm portam vrbis attingerent, descendit pluuia vehemens super vniuersam terram, ità vt omnes mirarētur, ac dicerent, ad preces beati viri hoc fuisse largitum.

Nota antiquissimum vsum Rogationū ante Domini Assensionem.

3. Reg. 8.

Impetrat pluuiam summè necessariam.

Senuit autem sacerdos Dei, & intantùm ætate prouectus est, vt sputum oris in terram proijcere non valeret: sed adhibito labijs linteolo, in illud saliuas oris exponeret. Non caligauit oculus eius, nec immutatum est cor à vijs Dei: non seposuit vultum pauperis, nec metuit personam potentis: sed vna eademque ei fuit in omnibus sancta libertas, vt ità susciperet penulam pauperis, acsì veneraretur togam inclyti senatoris. Obijt autem perfectus in sanctitate, & sepultus est in basilica sancti Stephani ad lęuam altaris. Ad cuius nunc tumulum plerunquè quartanæ febris melancholia compressa restinguitur.

Præclara virtus eius.

Felix obitus.

VITA S. MAXELLENDIS VIRGINIS ET MARTYRIS, VT HABETVR IN MS. EXEMPLARIBVS,

incerto quidem authore, sed fide digna. Stylum hincindè correximus, & quædam contraximus.

Nouẽbris 13.

Patria & parentes S. Maxellendis.

Optima vitæ institutio.

Empore illo, quo sanctus Vindicianus, à S. Vedasto octauus, Cameracensi seu Atrebatẽsi Ecclesiæ præsidebat, sancta Maxellendis in eadem Cameracensi prouincia inclytis admodùm parẽtibus, & generis nobilitate, & spectata religiõe claris, patre Humlino, matre Ameltrude, orta est feliciter, sed feliciùs renata. Indè parentum cura diligenter enutrita, cùm iam adoleuisset, non, vt solet puellaris ætas, vanis adolescẽtularum conuenticulis & confabulationibus sese admiscebat, nec lubricis implicabat moribus: sed toto animo diuino se timori mancipans, quantùm iuuentus ipsa patiebatur, præcepta Euangelica intra pectoris sui penetralia complectebatur. Studio & cultui preciosarum vestium nullo modo vacare voluit, & ornamenta muliebria prorsùs respuit, meliorem illam animi pulchritudinem expetens, vt ei, cui se vouerat, per omnia placere posset.

Fama autem illius & in propinquas & longinquas regiones sese diffundente, multi eam à patre illius sibi coniugem petiẽre. Sed sciens ille filiam à coniugio abhorrere, eorum preces differebat. Erat in ijs nobilis quidã infaustus, Harduinus nomine: qui vt erat potentior cęteris, ità confidentiùs Humlinum & promissis & precibus ad assentiendum impellebat: nec priùs destitit, quàm voto esset potitus suo. Cumque certus esset sponsalijs præstitutus dies, lætus abscessit. Factum id est puella ignorante. Itaq; post dies aliquot sciscitantur ex ea parentes, velit'ne nubere viro illi, cuius sit forma egregia, magna dignitas, multæ opes: aiuntque posse eam etiam in matrimonio commodè seruire Deo. Virgo sancta, cuius animo iam hęc & terrena omnia viluerant, petit sibi dari spatium deliberandi in diem crastinum. Interìm tota nocte in preces incumbẽs, orat obnixè Dominum, nè sinat vnquàm corrumpi corpus suũ, quod se vouisset ei castum & integrum conseruaturam: sed vires atq; robur sibi suppeditet, quô possit vincere aduersarios. Deindè & Euangelicis confirmata sententijs, & Angelica, vt aiunt, visione animata, manè accedit parentes, eosq; sic appellat: Decet quidem & me, & omnes diuinæ legis cultores, parentibus suis eum, quem par est, habere honorem: sed si quid sinistrum & à via Dei alienum persuadere velint, haudquaquàm mos illis gerẽdus est, sed Deo potiùs obtemperandum. Ità cùm ego consilia vestra longè à salute mea discrepare videam, id vobis planè confirmo, me minimè facturam quod hortamini. Ego enim virginitatẽ meam ab infantia Christo consecraui. Non ergò, mî pater, cuiquam, me inscia, despondere me debuisti, pręsertìm cùm id ętatis iam attigerim, vt possim, quid sit è re mea, peruidere. Etsi autem à vobis dictum herì est, posse me & coniugio & Deo vacare, mihi certè perabsurdum videtur, prioris spõsi, id est, Christi redemptoris mei amori quemlibet mortalem, quantumuis potentem, anteponere. Itaque mihi prorsùs decretum est, Christi me adiuuante gratia, nunquàm à sancto proposito deflectere. His dictis, non sine parentum offensione discessum est.

Recusat planè matrimonium.

Iam verò aderat sponsaliorum dies, & Harduinus vltra modum nuptijs inhians, cum multa amicorum turba aduolat. Porrò Humlinus in magnas coniectus angustias, virginem admodùm reluctantem secum abducit ad locum, contrahẽdo matrimonio destinatum. Vbì quãtùm se & dictis & factis virgo opposuerit, vix explicari verbis possit. Iam enim quodãmodò pręsentiens imminere sibi cędem, sic coram omnibus constanter & intrepidè locuta est: Video sanè, & admiror vos omnes, dum contra vnam venitis puellam, laborem multum frustrà suscipere, & prorsùs inania agitare consilia. Nam etiamsì Harduinus in ceruicem meam gladium vibret, Christo propitio, cui me tota deuotione commisi, nunquàm me sponsam habebit. Hæc cùm illa dixisset, alijs ad sua reuertentibus, ad paternas se recepit ædes, & deincèps plùs solito palàm se dedit pijs operibus exercendis: vacabat ieiunijs, vigilijs, orationibus, carnisque macerationi: pręstabat eleemo-

Constanter reijcit sponsum potentem & diuitem.

Eius sancta exercitia.

eleemoſynas, refocillabat inopes, viſitabat infirmos, & cętera miſericordiæ officia exhibebat, idque tanto ardentiùs, quanto celeriùs ſe per martyrium ad Chriſtum abituram, illo inſpirante, cognôrat.

Intereà parentes eius à quodam amico inuitati ad conuiuium, cum familia ſua eò ſe conferunt, ſola Maxellende cum nutrice eius domi relicta. Nolebat enim illa intereſſe vllis vnquàm conuiuijs & lautitijs, quòd ſciret multos inter conuiuas iactari ſermones parùm honeſtos, immò & pernicioſos, quibus & boni mores, & ſenſus hominis facilè corrumpantur. Id vbì Harduinus comperit, lętatur impensè ſe opportunũ iam tempus nactum ſuæ explendæ libidinis. Adiunctis igitur ſibi aliquot ſatellitibus, properat ad ædes Humlini. Id ſentiens Maxellendis, orat Deum, vt ſe tueatur: indè nutricem hortatur, vt clauſis oſtijs, ipſam alicubì abſcondat: non quòd mortem formidaret, ſed quòd timeret pudicitiæ ſuæ. Páret nutrix, obſerat fores: veniunt hoſtes, non curãt nutricem, eam abeſſe affirmantem, irruunt in ædes, perſcrutantur omnia, nec tamẽ inueniunt virginem. Iam tædio affecti recedere volunt, & ecce vnus ex illis eos retinens, ait: Si ciſtam hanc aperiatis, fortaſsis illic latitantem reperietis. Mox aperitur ciſta, virgo lugens extrahitur, & ad Harduinum adducitur: qui cùm mœrentem blanditijs delinire moliretur, illa conſtanter ait: Fruſtrà virulentos ingeris ſermones neq; te, neq; tuas minas curanti. Nulla me ratione impedire poteris, quin reddã altiſſimo, quod ei pollicita ſum. Corpus occídere potes, animam nõ potes. Ego verò Domini mei & animata doctrina, & promiſſionibus fidens, bona eius credo me in terra viuentium, in ſanctarum virginum contubernio iucũdiſſima animi exultatione viſuram. Dixit, & totis viribus è manibus improborum ſe ſubducit: ſed fugiẽtem ſequitur Harduinus malitia inflammatus, ſuoq; eam enſe iugulat. Felix anima, palma martyrij, quod ſemper expetierat, adepta, migrat in cęleſtes beatæ patriæ manſiones. Harduinus verò vbì vidit ſanguinem è corpore virginis manantem, repentè excęcatus eſt. Quod cernentes eius comites, nè ipſi quoquè eaſdem darent pœnas, relicto illo, in ſua cum ignominia rediêre.

Pſal. 26.

Occíditur ab Harduino, dum nõ vult ei conſentire.

Vbì autem cędis huius fama increbuit, parentes virginis cum multis alijs triſtes eò properant, honorificas ei exequias celebrant: plerique etiam è Clero corpus feretro impoſitum, in baſilica beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, ſanctiq; Sulpitij, quæ in proximo pago, quem Pomeriolas vocant, condita eſt, ſepulturę mandârunt. Poſt annos tres fœmina quędam Amaltrudis nomine, vidua religioſa, quę eam baſilicam condiderat, & illic vigilijs & precibus aſſiduè vacans, non niſì ad breue tempus indè exibat: cùm nocte quadã feſſa membra quieti dediſſet, è cęlo lapſam audiuit vocem, ipſam admonentem, vt ad beatum Vindicianum Cameracenſem Epiſcopum eat, illumque hortetur, vt corpus ſanctæ virginis è terra leuatum, ad locum cędis eius reportet, quòd Deus illic ſignis & miraculis eam illuſtrare velit. Refert illa quæ audierat, ad Epiſcopum, isq; nihil hęſitans, certo die adiunctis ſibi non paucis è Clero, & vitæ religioſæ viris, quibus ſe iunxit ingens populi multitudo, fama rei quæ acciderat, excíta, ad virginis ſepulcrum properat. Cumq; eò ventum eſt, cum metu & reuerentia leuatum è tumulo corpus ſacrum, in feretro congruè præparato componitur, & cum hymnorum pſalmorumque modulatione ad locum, qui Chaldericus dicitur, deportatur.

Sacrũ corpus eius eleuatur.

Peruénit autem ad miſerum Harduinum, transferri corpus virginis. Itaque aſſumpto itineris duce, venit obuiàm ſacro corpori, humiq; ſe ſternens, cum lachrymis petit veniam facinorum ſuorum, recipitq; amiſſum oculorum lumen. Id cernens populus, prorumpit in laudes DEI. Porrò Harduinus tanto affectus beneficio, gratias immenſas agit ſanctæ virgini, & coram omnibus palàm confitetur, quemadmodùm eam ipſe occíderit, & lumine orbatus ſit. Poſtquàm autem in Chalderici eccleſiam venêre, ſacrum corpus illic honorificè conditum eſt, & Miſſarũ ſolennijs deuotiſſimè celebratis, omnibusque ritè peractis, plebs dimiſſa eſt. Epiſcopus verò Clericos & religioſas fœminas illic conſtituit, vt deincèps ità, vt par erat, omni tempore debitum ibì officium perſolueretur. In quorum ſumptus neceſſarios Humlinus ſanctæ virginis pater, intra cuius ditionem hæc gerebantur, omnes facultates ſuas cõtulit eccleſiæ illi, eius expenſis & opera extructæ. Ei donationi adfuit Epiſcopus & plebs, quæ tum conuenerat. Eo autem tempore, vt fida teſtatur antiquitas, multis euidentiſſimis miraculis per ſanctę virginis merita locus ille floruit, quæ tamen ſcripta non extant.

Harduino reſtituitur viſus.

Poſteà verò corpus eius Cameracum tranſlatum, in eccleſia beati Martini, ſanctimonia-

Corpus virg.

ginis Cameracum transfertur. nialibus debita illic officia exhibentibus, aliquandiù quieuit. Sed cùm locus ille propter habitantium demerita, crebris esset incendijs obnoxius, Rotardus vicesimus à beato Vindiciano Episcopus, sanctũ corpus indè transtulit in beatæ Mariæ oratorium, quod illic vsq; ad Lietberti, tertij ab eo antistitis, tempora permansit. Qui cùm esset vita sanctissimus, inter alia recte facta sua, Peronæ, vbi fuit ædicula sancti Quintini martyris, in sancti Andreæ honorem monasterium extruxit, idque egregiè tum temporalibus, tum spiritalibus bonis dotauit, atque eò preciosa corpora sanctæ Maxellendis & beati Sarij confessoris, Cameraco apportanda curauit. Dies martyrij sanctæ Maxellendis celebratur Idibus Nouembris, ad laudem præpotentis Dei, qui est benedictus in secula, Amen.

Is Lietbertus obijt anno 1076.

VITA S. HOMOBONI CIVIS CREMONENSIS, CVLTIORI STYLO SCRIPTA A CANONICIS CAthedralis *Ecclesiæ Cremonensis, viris doctissimis.*

PRAEFATIO AD REVERENDISSIMVM Episcopum Cremonensem, Nicolaum Sfondratum.

REVERENDISSIMO ET VALDE ILLVSTRI D. D. NICOLAO SFRONDRATO EPISCOPO CREMONENSI, Cathedralis Ecclesiæ Cremonensis Canonicorum Collegium S. P. D.

NVlla vnquàm fuit benè constituta in terris Respub. dignissime Antistes, quæ insignium virorum memoriam, qui egregijs vel belli, vel pacis artibus partam sibi gloriam, posteris ac patriæ tradiderũt, publico aliquo, atq; eo amplissimo, monumento consecrandam non putârit: vt diuinis illos propè honoribus prosequendo, & pręclaram benè meritis referret gratiam, & iuuenũ animos ad imitandum vehementissimè accenderet. Qua quidem in re, dum se inuicèm alius alium vincere piè & gloriosè contendit, factum est, vt, quæ vrbium faciem, ciuitatumq; mores ac instituta excolunt maximè, ea ferè suum hinc ceperint initium, veluti gymnasia, festi dies, ludi, theatra, statuæ, apotheoses, & alia innumerabilia. Sed nihil tamen potuit, aut ad temporis diuturnitatem, aut ad maiorem nominis claritatem, aut ad cęterorum deniquè exemplum excogitari aptius quicquam, quàm illorum ipsorum vitas accuratè diligenterq; perscribere, quorum memoriam velimus esse sempiternam. Etenim illa omnia vis ac tempus labefactabit aliquandò & euertet: hoc autem nullius vnquàm aut hominis, aut temporis consumet iniuria: illa nomen, aut corporis simulacra ignotis nota faciunt: hoc veram etiam expressamq; animi imaginem effingit, atq; ob oculos ponit. Viuitur enim ingenio, cętera mortis erũt: vnusq; Xenophontis libellus, facilè omnes imagines hominũ statuasq; superabit. Nos igitur, cùm nupèr in libellos quosdam incidissemus, quibus sanctissima Homoboni ciuis nostri vita continebatur, atq; animaduertissemus duo pręcipuè esse in illis vitia, quòd & dicẽdi genus ieiunum esset & incultum: &, quam vno volumine complecti totam viri historiam oportuisset, ea diuersis fuisset libellis fœdè dissipata: non alienum duximus ab ea, qua illustrem sanctitate virum, optimè aũt de patria meritum ac merẽtem, prosequi pietate debemus, si eandem oratione ac stylo elegantiore (absit omnis verbo inuidia) & paulò ornatiore conscribendam curaremus. Neq; enim gloriæ rerum authoris parùm suppeditat scriptoris ingenium: neq; nostrûm quisquam est, qui non mâlit Thersites Homeri, q̃ Chœrili Achilles esse. At verò Amplitudini tuæ potissimùm, nobilissime Sfondrate, sancti huius hominis historiam dicandam putauimus, vt, sicut quidam magnus vir dicere solebat, docti doctos seruabunt: sic huic lucubratiunculæ, qua sancti viri vita illustratur, sanctitatis etiã tuæ ac nominis splendor accedat, maioremq; veritati præbeat authoritatem: simulq;, vt virtutes tuas nos admirari, & probatissimã vitæ rationẽ comprobare declaremus. Ex quo fiat, vt populus fidei tuæ cõmissus, exẽplis excitetur domesticis partim in te, qui pręclaram Maiorũ ac gentilium tuorum indolem tuis ipsius cumulas ornamẽtis, videndo: partìm in sanctorũ vitis legẽdo, quæ imitari illum deceat: atq; vt pleno demùm gradu vitæ iter ingressus, tuo ductu ad felicitatem perueniat sempiternam, illius beneficio, cui honor & potestas in secula seculorum. Cremonæ, VII. Idus Nouembris, M. D. LXX.

HOMO-

OMOBONVS Cremonensis fuit, ex honesta Tucengorum familia, patre mercatore, non opulento illo quidem, sed tamen nec sordido: quippe cui ab atauis vsque esset domus in vrbe apud ædem Diui Aegidij: præterea prædium suburbanum, vndè victui suo necessaria quotannis capiebat. Cuius parentes cęlesti quodam mentis pręsagio, atque afflatu diuino instincti, voluërunt eum ex sacro baptismatis fonte sublatum, Homobonum nominari. Huius enim nominis, verissimè & appositissimè inditi rationem, tota omninò illius per omnes ætatum gradus traducta sanctissimè vita, adeò apertè declarauit: vt non fortuitum, sed meditatum: non iam hominis, sed integritatis, nomen fuisse videatur. Nouëbr. 13. Cap. 1. S. Homoboni patria.

Hunc igitur tanto omine susceptum parẽtes, & ab ipsis incunabulis persanctè educatum, Christianaque inprimis religione egregiè excultum, traduxère ad exercendam eam, quam ipsi faciebant, mercaturam. Sed tanta fuit dictorum conuentorumq; constantia & veritate, vt nulla omninò augendę rei cupiditate permotus, quę transuersam mortalium mentem agit, neminem vnquàm sciens deceperit. Erat præterea summa in adolescente comitas, cum singulari grauitate coniuncta; insignisq; morum probitas: quibus artibus breuì effecit, vt omnium ciuium & oculos in suî admirationẽ conuerteret, & animos ad beneuolentiam alliceret. Deindè parentum iussu, quibus semper in omnibus fuit obsequentissimus, virginem duxit vxorem, cum qua castissimè semper vixit. Cap. 2. Ab infantia sanctè educatur. Facit mercaturã summa fide. Ducit vxorem.

Mortuo verò patre, iam sui iuris effectus, cœpit cogitare, nobis hîc non esse permanentem ciuitatem, spesque hominum vanas esse atque fallaces. Itaque aliam vitæ rationem instituens, qui ab ineunte adolescentia in terris cogere diuitias cœperat, in cælum thesauros congerere constituit, sermone Domini, qui semper eius animo inhærebat, admonitus: Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur. Quarè omni sollicitudine augendarum opum omissa, quasì à corpore auocatus, ad diuinarum rerum cogitationem, cura omni studioque pascendæ animæ, eiusque saluti vigilanter inseruiebat: relictaque humana societate, in diuinam se totum insinuabat, ieiunijs, vigilijs, orationibusque assiduè intentus. Cap. 3. Matt. 6. Totum se confert ad Deum.

Rem igitur suam, quam mercatura auxerat, cœpit pauperibus erogare, adeò comiter, benignè & liberaliter, vt, cùm cæteræ virtutes essent in eo præclaræ, hæc tamen beneficentia principem semper locum obtineret. Neque enim eleemosynam rogari se passus est vnquàm: quin ipse vltrò omnibus sua, seque libentissimè detulit, egenis facultates, tristibus cõsolationem, erranti correctionem, ignaris sine arrogantia doctrinam, veniam inimicis, fidum deliberanti consilium, mortuis deniquè orationem, ità vt, cùm minùs sibi, quàm cæteris omnibus, videretur esse natus, vno omnium ore pauperum pater iure merito appellaretur. Cap. 4. Benignitas eius eximia in pauperes. Pater pauperũ dicit.

Cęterùm vxor meticulosa, cùm videret profusam viri liberalitatẽ, vehementer animi discruciabatur: Ac primò quidem eum ab hoc tam sancto proposito, precibus ac monitis leniter auocare: deindè acriùs obiurgando, atque etiam grauibus contumelijs conuicijsque incessendo, absterrere non desistebat. Cuius ille molestam garrulitatem æquissimo semper animo perferens, his atque huiuscemodi verbis sapienter refellebat: Errare vehementer eam, quæ putaret rem imminui, aut bonorum iacturam fieri, si egenis distribuãtur, cùm nusquàm meliùs, nusquàm tutiùs collocentur: neque vlla rei augendę fructuosior ratio inïri possit, quàm quę illis, id est, Christo immenso atque inexhausto omnium bonorum thesauro, fœnori dentur, qui & in pręsens centuplum, & in futurum vitam rependat ęternam. Cap. 5. Eleemosyna quid pręstet.

Pateretur igitur paruum bonorum fugacium dispendium: quod illi æquè ac sibi esset ad felicitatem compendium: Venale etenim cęleste regnum nobis Deum Optim. Maxim. proposuisse, quod tamen facilimè ac minimo parari possit. Pręterea nulla alia re magìs Christo Deo similes esse, quàm beneficentia, qui nobis corpus etiam suum in cibum benignissimè dederit, ob eamq; causam, à Patre omnium rerum hæredẽ factum fuisse. Ad hęc, leuiùs & expeditiùs ad superos proficisci, qui sarcinarum, id est, diuitiarum suarum partem comiti largiatur: Eluëre deniq; eleemosynã animi sordes. Quamobrèm Cap. 6.

desineret deplorare miserè minimam rei temporariæ iacturam: quin potiùs pari secum voluntate ac studio daret operam beneficentiæ: vt, quandò in hoc miserrimo vitę ergastulo coniugij sorte æquata sibi esset, in perpetua & felicissima vita, æquatam sibi etiam illam cumulato gaudio cernere aliquandò contingeret.

Cap. 7. Hæc atque huiusmodi vir Dei identidèm inculcando, intemperiem vxoris castigās, summa patientia ac humanitate superabat: Nec ab hac sancta animi sui sententia depelli poterat: quin in dies magìs ac magìs in ea confirmabatur.

Etiam noctibus sacrā inuisit ędē. Frequentabat Homobonus domum Dei, nec id die solùm, sed nocte etiam, assiduè nocturnis, matutinisque precibus intererat. Quocircà Obertus sacerdos, qui tūc temporis ædibus Diui Aegidij præerat, vir & ipse bonus ac timens Deum, cognita religionē viri, singulis ei noctibus ad matutinas preces ianuam templi aperiebat, dato priùs, vt fit, campana signo. Sed cùm aliquādò tempestiuiùs solito Homobonus accessisset, & paulispèr ante ianuam immoratus esset, valuę templi sponte sua patuêre. Cumque sacerdos iret, vt de more Homobonum introduceret, vidit eum in oratione ante aram procumbentem: & mirum in modum obstupuit, cùm verè sciret, se vesperì fores diligenter clausisse. Idque etiam paucis pòst diebus cùm accidisset, sacerdos demùm pro comperto habuit, id ope diuina fieri: quòd sex & viginti annis, quibus ædes illas sacras rexit, viro sancto sæpiùs accidisse testatus est. Miraculum

Cap. 8. Frequens igitur ibat vir DEI in templum, vt nunquàm, ne vnam quidem noctem intermitteret, nec finito officio, vnquàm recedebat: sed semper in oratione rem diuinam, quam Missam dicimus, ante Crucem Domini nostri, & imaginem beatissimæ Virginis prostratus, expectabat. Fortè accidit, vt eo tēpore esset magna annonę caritas, cùm ipse ab oratione esset domum reuersus, & egeni, qui viderant panis canistrum ad eum afferri, subitò ad Homobonum accurrerent: quibus ille summa cum hilaritate, dum vxor, quæ sibi maximè repugnabat, abesset, maiorem panis partem distribuit. Hora verò cœnæ reperti sunt in arca totidem, quot donauerat, panes, longè reliquis & candore & suauitate pręstantiores. Id quod mirata est vxor, miratus est & ipse vir Dei, gratiasque Deo ingentes secum agens, quod factum fuerat, prudenter tacuit, & puellam cuncta, quę viderat, narrantem, alijs id proloqui inhibuit. Nota prolixas vigilias. Illustre miraculum.

Cap. 9. Multis prætereà signis Deus eximiam cultoris sui liberalitatem illustrauit: quę operosum nimìs esset singillatìm recensere. Illud tamen neutiquàm tacendum arbitror: Cùm prędiolum, cæteris diuenditis, & in egenos erogatis, sibi pauperibusque seruâsset, eoque fossoribus vinum aliquandò ferret, occurrêre ei mendici aliquot, ab eo potum petentes: quibus vir sanctus summa cum animi hilaritate & frontis lætitia porrexit. Sed cùm exhausti ferè essent canthari, nec propter vxoris acerbitatem auderet domum reuerti, eos aqua repleuit, ac benedixit: Vinitores autem se nihil vnquàm suauius gustâsse asserentes, quærebant, vndè tam bonum vinum habuisset. Vir Dei, qui optimè sciret, quod fecisset, arbitratus se derideri, bibit & ipse incomparabilis bonitatis vinum, gratiasque Deo, cuius esset illud opus, maximas egit: nec tamen, vitandę inanis glorię causa, quę imprudentium hominum omnem rectè factorum mercedem furtìm prędatur, quod factum fuerat, cuiquam dicebat, nec exire, atque in vulgus emanare patiebatur. Sed qui eum viderant, dum aquam in vasa infunderet, cùm & ipsi vinum gustâssent, hoc miraculum cęteris prędicauerunt. Aqua mutata in optimū vinum.

Cap. 10. His atque huiusmodi quamplurimis illustratus quidem miraculis, sed multò magìs summa vitę puritate ad extremum vsque vitę tempus insignitus Homobonus, tantam, non inter populares solùm atque finitimos, sed eos etiam omnes, acquisiuit fidem, ad quos longè lateque celeberrima illius fama peruaserat: vt hęreticorum plerique ad sanitatem redirent, &, qui nullo prudentum consilio, aut doctissimorum hominum disceptationibus victi, in deprauata iamdudùm de fide & religione sententia obfirmato animo obduruerant, eos Homobonus, sanctissimis verbis & moribus miraculorumque frequentia, ab omni errore abductos, ad benè beateque viuendi rationem traduceret. Plerosq; hęreticos vir sanctus conuertit.

Cap. 11. Cùm verò iam venisset tempus, vt tot suarum virtutum & rectè factorum acciperet pręmia: Idibus Nouembris, anno à partu Virginis millesimo centesimo nonagesimo septimo, more suo, matutino officio penitùs incolumis interfuit: deindè curuatis ante Crucem Domini genibus, in oratione vsque ad horam Missę permāsit. At, cùm sacerdos hymnum

hymnum Angelorum cœpiſſet: ante Crucē,manibus in modum Crucis in terra extēſis, procubuit: tum nemine ſentiente,cum gaudio ad Deum,ſuam in patriam cęleſtem,nullo correptus morbo,migrauit.Sed cùm more ſuo ad audiendum Euangelium non ſurgeret,fuêre, qui illum ſopore preſſum crederēt,& volentes eum à ſomno excitare, è vita exceſſiſſe cognouerunt. Sine morbo ſuauiter obdormit in Domino.

Quarè ſtatìm parantur exequiæ,& ſepulcrum: volat ſubitò per vrbem fama:concurrunt pauperes vndiquè,patremque ſuum maximo cum dolore deplorant, funusque cū lachrymis ac eiulatu comitantur: ad eum accedunt,amplexantur,& præ ingenti amore deoſculantur.Sed eccè virtus Dei in eo ſe cœpit oſtendere: Nam claudi ambulant, cæci vident,muti loquuntur,ſurdi audiunt, varijsque languoribus oppreſſi, atque à medicis omninò deſtituti,omnes curantur.Itaque tota eò ciuitas confluebat. Quarè confeſtim illo mortuo,conſtantior ſanctitatis eius fama in vicinas vrbes euolauit. Vndiq; ad viri Dei ſepulcrum, in eadem Diui Aegidij æde poſitum,concurritur: votique compotes facti,cum lætitia redeunt. Cap.12. Miracula ad funus eius.

Nam cuiuſdam lingua grauiſſimo impedita vulnere,quod in prelio Hieroſolymitano per collum adactum fuerat,expeditiſſimam loquendi facultatem, qua decem annos prorsùs caruerat, facto voto, recepit. Alius autem dorſo gibbero, pectore conuexo, cuius genua manusque ſpaſmate obriguerant, cùm ſancto viro vouiſſet, ſuijpſius corporis factus eſt compos.Cuidam etiam decem & octo annorum adoleſcenti, à natiuitate muto,pro cuius ſalute pater vixdùm vota Homobono nuncupârat, linguę vincula diſſoluit benigniſſimus DEVS. Adhæc puer octauum iam annum cæcus, ſimul & ab vtero matris mutus, paternis precibus, perfectum vtriuſque ſensûs impetrauit officium. Cap.13. Miracula ad ſepulcrū eius.

Experta eſt & mulier magnum numinis beneficium: quæ cùm iam deplorata propè eſſet, viſa ſibi eſt videre monentem quendam, vnam ſibi recuperandæ ſalutis relictam ſpem eſſe,ſi Homoboni opem imploraret. Id cùm feciſſet, exoptatæ ſanitati quamprimùm eſt reſtituta.Pueros etiam pleroſque iam pre morbi grauitate animam agentes, parentum votis,eodem intercedente,Deus condonauit. Cap.14.

Mulier quędā multos iam annos artubus adeò contractis,vt ori genua adhærerent, iuxta ſepulcrum ſanctiſſimi viri delata,precibus adhibitis,ſubitò conualuit: & cum ingenti gaudio,clara Deo voce gratias agens,ſuis pedibus domum eſt reuerſa.

Nec tamen defuit,qui ſancti viri famam eleuare & carpere auderet: Sed ità fatuè ac temerè obloquenti,lingua intumuit,vt nulla iam ratione loqui poſſet, & iam de vita eius ageretur: Verùm pœnitentia interiore ductus,interceſſione Homoboni, priſtinam incolumitatem recuperauit. Multi prętereà immundis ſpiritibus oppreſſi, ac peſſimè habiti,eiuſdem meritis liberati ſunt.Inter quos fuit virgo quædam Bergomâs,quæ cùm diù ante obitum viri Dei ab immūdo ſpiritu vexata miſerrimè fuiſſet, nec vllis vnquàm exorciſmis potuiſſet expelli,quòd diceret,ſe nunquàm indè diſceſſurum,donèc ab Homobono Cremonenſi eijceretur,delata ad diui Homoboni ſepulcrum à parentibus,qui ad id tempus ſe à malo ſpiritu deludi exiſtimauerant, fugato cacodæmone, ilicò ſanata eſt. Cap.15. Diuinitùs punitur,malè loquens de ſancto viro. Dæmoniaci multi curantur.

His & infinitis huiuſcemodi miraculis commotus Sicardus Epiſcopus Cremonenſis, & primores vrbis,decernunt ad Pontif.Max.legationem,cuius Epiſcopus ipſe princeps conſtituitur,vt vir Dei tot miraculis decoratus,numero ſanctorum adſcriberetur. Quod Innocentius III.qui anteà de hoc per quietem à Deo admonitus fuerat,libentiſſimè conceſſit,ac cognitis priùs Homoboni miraculis, vitæque ſanctimonia, in catalogum ſanctorum maxima cum celebritate & religione retulit,anno ſui Pontificatûs primo, ſalutis autem humanæ nonageſimooctauo ſupra vndeciès centeſimun, II. Calendas Ianuarias. Cuius rei diplomata, quæ in interiore templi maioris Sacrario Cremonæ ſeruantur,certiſſimam faciunt fidem, quorum exemplum huic hiſtorię adſcribetur. Cap.16. Sicardus Epiſcopus Cremonēſ. Adſcribitur S.Homobonus ſanctorum catalogo.

Anno autem milleſimo trecenteſimo quinquageſimoſexto, cùm apertum eſſet ſancti Homoboni ſepulcrum, pręſente Epiſcopo & Pretore, multaque clementiſſimus DEVS ipſo illo tempore edidiſſet miracula: ea res, eademque dies auſpicatiſſimi illius inter nobiliſſimos viros Conſortij fecit initium: qui tanquàm beneficentię Homoboni hęredes facti, ſic ſuæ vrbis pauperes mira benignitate & pruden- Cap.17.

tia ad

tia ad hanc diem colere perseuerant. Proximo deindè anno, qui fuit millesimus trecentesimus quinquagesimusseptimus, septimo Calend. Iulij, à Canonicis ac cęteris Cathedralis ecclesię clericis translatum fuit viri sancti corpus in eam maioris templi subterraneam partem, vbi in marmoreo tumulo compositum quiescit, præter pauca quædam ossa, in priore sepulcro relicta, & præter caput, quod tabernaculo cōditum, in ipsius maioris templi sacrario custoditur. Quamplurimis etiam posteà hic beatus confessor claruit miraculis: vt cùm patria sua multis se & euidētissimis periculis auxilio eius ereptam fuisse manifestò cognouerit, hunc iure optimo inuocet, colat, veneretur, patrocinioque eius se & nunc esse, & posthàc fore tutam, maximè confidat.

Transfertur corpus eius.

Cap. 18.

EXEMPLVM DIPLOMATIS INNOCENTII TERTII.

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs, vniuerso Clero & populo Cremonen. salutem & Apostolicam benedictionem. Quia pietas promissionem habet vitæ, quæ nūc est, & futuræ: iustus & misericors Dominus fideles suos, quos prædestinauit ad vitam, frequenter in hac vita glorificat, & semper in futuro coronat: quibus & per prophetam promittit^ur: Dabo vos in laudem, gloriam, & honorem in cunctis populis. & per se pollicetur: Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum: mirabilis enim in seipso Dominus, mirabilis in sanctis, mirabilis in cunctis operibus suis, verum nobis exhibet suæ virtutis indicium, & frigescentem iam in pluribus charitatis igniculum, mirabilium suorum signis accendit: assumptis his in gloriam suam, qui certauerunt legitimè in hoc mundo: ad memorias eorum innouat signa: & mirabilia, iuxta prophetam, immutat: vt qui sanctus est apud ipsum, sanctus etiam ab hominibus habeatur: & in hoc pręsertim hęreticorum confundatur peruersitas, cùm ad catholicorum tumulos diuina viderint prodigia pullulare. Licèt autē, iuxta testimonium veritatis, sola finalis perseuerantia exigatur ad sanctitatem animę in Ecclesia triumphanti, quoniam qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit: duo tamen, virtus videlicet morum, & virtus signorum, opera scilicet pietatis in vita, & miraculorum signa post mortem, vt quis reputetur sanctus in militanti Ecclesia, requiruntur: nam, quia frequēter angelus Sathanæ se in lucis angelum transfigurat, & quidam faciunt opera sua bona, vt videantur ab hominibus, quidam etiam coruscant miraculis, quorum tamen vita meritò reprobatur, sicut de Magis legitur Pharaonis, & etiam Antichristo, qui electos etiam, si fieri potest, inducet suis miraculis in errorem: ob id nec opera sufficiunt sola, nec signa: sed cùm illis præcedentibus ista succedunt, verum nobis prębent indicium sanctitatis, nec immeritò nos ad illius venerationem inducunt, quem Dominus suis ostendit miraculis venerandum. Hæc autem duo ex verbis Euangelistæ pleniùs colliguntur, vbi de apostolis loquens, ait: Illi autem profecti, prædicauerunt vbiquè, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis: in eo nanque, quod ait, cooperante, eos operatos esse demonstrans: & in eo quod sequitur, sequentibus signis, eos exponens, immò Dominū in eis miraculis claruisse: hoc etiam Dominus vsq; hodiè operatur in sanctis, & potentiā suā signis euidētibus manifestat: dum viuorū curat ægritudines ad memorias mortuorū: & eos plus posse post mortē, & feliciùs viuere mortuos, qui in Domino moriūtur, q̄ qui viuūt in mundo, demonstrat. Sanè veniēs ad præsentiā nostrā Venerabilis frater noster Sicardus Episcopus vester, multis viris religiosis & alijs honestis personis de sua Diœcesi comitatus, cuiusdā beati viri, & re & noīe Homoboni, vitam & actus, necnon & modum transitús eius humiliter nobis aperuit: in quibus & sanctæ ipsius degustauimus conuersationis odorem, Deumque mirabilem & omnia opera eius in fide cognouimus, & prędicauimus gloriosa. Idem etenim sanctus, tanquàm lignū, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructū suum dat in tempore suo, prout eorundem nobis assertio, facta tam viua voce, quàm aliorum plurium honestorum literis, patefecit: adeò in lege Domini meditabatur die ac nocte, vt ei seruiens in timore, & secundùm Prophetam, media nocte surgens ad confitendum ei, matuti-

1. Tim. 4.
Matt. 13.
Psal. 67.
Eccli. 36.
Matt. 10. & 24.
2. Cor. 11.
Matt. 23.
Exod. 7. & 8.
Matt. 24.
Mar. 16.
Psal. 1.
Psal. 118.

matutinis semper laudibus interesset. Missæ quoquè officium & alias Horas cùm summa deuotione frequentans, ità assiduis orationibus insistebat, vt in certis horis aut incessanter oraret, aut horas ipsas aliquandò præueniret, nisì fortè ipsum solicitudo, quã super pace reformanda per ciuitatem tanquàm pacificus vir gerebat, aut occasio eleemosynæ pro pauperibus acquirendæ, seu alia iusta causa in alijs operibus misericordiæ detineret: qui nimirùm ante Crucem Dominicam ex assuetudine se prosternens, opus quodlibet faciendo, stando, sedendo, iacendo, ad orationem labia mouere continuè videbatur. Inter alia verò pietatis opera, quæ tam circa pauperes, quos secum in propria domo tenebat, curabat & pariter procurabat, quàm circa alios indigentes, quibus viuentibus humanitatis obsequium, & mortuis sepulturæ beneficium consueuerat deuotus impéndere, diligentiùs exercebat: ipse à secularium hominum consortio segregatus, inter quos virebat, quasì lilium inter spinas: hæreticorum, quorum pernicies nimiùm partes illas infecit, austerus extitit aspernator. Deducto autem sic vitæ sanctæ curriculo, cùm ad matutinale officium, prout dictũ est, in festiuitate sancti Brictij surrexisset, circa Missę primordia idem se ante Crucem Dominicam more solito in oratione prosternens, dum cantaretur hymnus angelicus, beato fine quieuit. Quæ verò, quot, & quanta miracula fuerint subsequuta, & quot aduenientibus ad sepulcrum eius, sanitatis beneficia sint impensa, cùm longum sit numerare per singula, vnum inter cętera ad assertionem Catholicæ fidei duximus expressiùs annotandum. Cùm enim quędam dęmoniaca mulier ad sepulcrum eius deducta fuisset, nè aliqua fraus lateret, eadem primò fuit aqua non benedicta respersa, qua se patienter adspergi permittens, aquam secundò respuit benedictam: & vt res euidentiori experimento pateret, oblatam nõ consecratam absq; aliqua pręscientia sibi recipiens, prępsentatam Eucharistiam consecratam subsequenter abhorruit, nec recepit: quę & meritis eiusdem sancti liberata recessit. Vt autem virtus morum, prout est superiùs pręlibatum, licèt omnis dubitatio amoueri ex subsequutione signorum per diuinum iudicium videretur, fide apud nos claresceret pleniori, nè miraculorum etiam virtus aliqua fraude posset vel figmento iuuari, veritatem rei soliciriùs duximus inquirendam. Fidem nanque, quam super conuersationem ipsius, absq; figmento hypocrisis fraudulento, diuinum iudicium, vt dictum est, manifestè ostendere videbatur: per testimonium dilecti filij Oberti presbyteri sancti Aegidij Cremonensis præsentis, cum Episcopo memorato, recepto ab eo firmauimus iuramento: sub cuius obtestatione, videlicet iuramenti, ipse, qui patrinus eius existens, per viginti annos & ampliùs confessionem eius sæpè receperat, quę de illius sancti conuersatione præmisimus, cum ipso Episcopo & alijs supradictis iuratis similiter asseruit, esse vera, & de obedientia, quam in orationibus, vigilijs, & alijs pœnitentiæ fructibus, in qua sibi ab eo imposita erat, plus iniuncto satisfaciẽs, exhibebat, nos reddidit certiores: ea etiam, quę de miraculis ipsis fuerant nobis exposita, per iuramentum omnium prędictorum, qui propter hoc venerant, fide suscepimus, pleniori assertione ipsius Episcopi sub firmo verbo sacerdotis requisito in virtute obedientiæ concurrente, vt sic diuinum & humanum secuti iudicium, cum maiori procedere securitate possemus. Cùm igitur hæc omnia tam de virtute morum, quàm virtute signorum, ad fauorem petitionis, pro qua Episcopus memoratus, & alij supradicti ex parte vestra vehementer instabant, concurrere videremus: de fratrum nostrorum consilio, post multam deliberationẽ habitam cum eisdem & Archiepiscopis, quos super hoc ad consilium nostrum admisimus: de diuina misericordia, & eiusdem sancti meritis confidentes: ipsum sanctorum Catalogo duximus asscribendum, statuentes, vt in die depositionis ipsius, eiusdem festiuitas deuotè à vobis & alijs Christifidelibus annis singulis decętero celebretur: Indè est, quòd vniuersitatem vestram rogamus in Domino & monemus, per Apostolica scripta pręcipiendo mandãtes, quatenùs eiusdem sancti memoriam, prout dictum est, cum celebritate debita venerantes, eius apud Deum suffragia humiliter imploretis, per cuius merita ad gaudia ęterna pertingere valeatis.

Noтa hic euidentem vim aquæ benedictæ.

Dat. Lateran. II. Kalend. Ianuar. Pontificatûs nostri Anno primo.

VITA

VITA SANCTAE ALDEGVNDIS ABBATISSAE PRIMAE MALBODIENSIS, AVTHORE, VT EQVIdem sentio, *Hucbaldo Elnonensi, qui obijt Anno* 930.

AVTHORIS EPISTOLA DEDICATORIA.

On immemor vestrî, nõ ingratus tam admirabilibus erga me vestrę sedulitatis officijs, pârui voluntati vestræ. Si tardiùs, quàm voluïstis, si minùs aptè, quàm oportuit, non animo meo, quasi non curanti, sed rei difficultati potiùs adscribatis. Cruda massa non facilè modico potest igne purgari. Si quis inconcinnam subsannauerit orationem, vobis imputate. Mâlui certè derideri à quibusdam, quàm vobis non parêre. Si cui tamen ideò displicuero, quòd purpureos latè splendentes non solùm non assuërim, sed etiam dêmerim pannos, sciat me noluisse more puellarum aptare puppas absque lineamentis membrorum, aut inanimatas in parietibus effigies colorare: sed fœminę solidum pectus, immò virilem animum, virtutibus plenum, tanquàm lucernam diuinitùs accensam, cunctis ad imitandũ simpliciter monstrare. Si placet transcribere, diligenter (obsecro) distinctiones Capitulorum cõseruate. Prefationem verò, quæ quidem generaliter agit de sanctorum omnium gestis, & ad eos imitandum exhortari cunctos intendit, & ignauã præcipuè negligentiam, arguens, nec de ignorantia quenquam excusari posse demonstrans, operantem Dominum in sanctis amandum & glorificandum ostendit: sicut est prefixa, Capitulis anteponere curate. Quòd si vobis nõ placuerit, aut doctoribus, ad quorum audientiam forte retuleritis: moriatur inter manus vestras odiosa & inepta membrana, aut deleatur, aut igni tradatur. Quodcunque acciderit, rogo per amicitiam, nè nostrum nomen in hoc opere sentiatur.

PROLOGVS EIVSDEM.

Iseratio diuinæ bonitatis, humanæ saluti multipliciter omni tẽpore consuluit, & post hominis lapsum tam per dicta quàm per exẽpla iustorum, errantes ad viam veritatis reduxit, & ante legem, & sub lege, & sub gratia formam virtutis imitandam, rudibus in vtroque sexu misericorditer exhibuit. Plena est vtriusque testamenti scriptura, tanquàm cælum resplendens, non solùm magnis virtutibus seu luminaribus, sole videlicet ac luna, sed etiam minoribus stellis: hoc est, non tantùm claritate verę lucis, quę rationalem creaturam illuminat: & vniuersalis Ecclesiæ pulchritudine, quæ totum clarificat mundum: sed etiam singulorum splendore sanctorum, qui nos in huius seculi nocte velutì fulgentes stellę consolantur. Qui ergò, donante Deo, sanos habet oculos, ambulet ad lumen solis: vestigia sequatur Domini Saluatoris. Qui verò tantum fulgorem infirmantibus oculis minùs valet intueri, conuertat adspectum ad montes, iam veri solis lumine candentes, sanctos scilicet Apostolos, eorumque successores, doctrina pariter & exemplis totum orbem illuminantes: sequatur duces velut arietes, gregem ad pascua præeuntes. Quòd si tardior aliquis Euangelicam & Apostolicam doctrinam fastidit, quod nimis periculosum est: si fortia gesta magnorum patrum, aut documenta propter imbecillitatem fidei suæ negligenter attendit: quod malè languentis animę indicium est: saltem vitas sanctorum, qui proximis extitêre temporibus, legens vel audiens, gratiam conditoris in sanctis semper operantem agnoscat: agnoscens, in amorem ipsius incalescat. Si quis etiam delicatus prę teneritudine carnis viros imitari trepidat, fœminas & puellas teneras, quæ sui redemptoris amore seculum vicerunt, considerans erubescat. Ignorantia neminem, qui legere vel audire potuit, excusabit. Vbi iam scripturæ verba non resonant? In ecclesijs à lectoribus quotidiè recitantur, à cantoribus delectabiliter cantantur, à predicatoribus vtiliter exponuntur. Quę patria, quæ ciuitas, quis pagus, quem non decorauit alicuius sancti patrocinio speciali prouidentia creatoris? Vbiquè per membra sua Saluator coruscat. Oleum effusum nomen eius: vbiquè tonat: vbiquè semper pluit per Euangelium, per Apostolos, per Doctores, per exempla sanctorum. Et vt ex multis ad vnum veniamus, quis alius in vita beatæ virginis Aldegũdis amandus, sequen-

Sancti ceu stellæ consolantur nos in nocte seculi huius.

Scripturæ in catholica Ecclesia semper vsitatissimæ.

Cant. 1.

ſequendus, amplectendus, niſi Chriſtus innuitur? quem adoleſcentula virgo diligens, merito caſtitatis agnum ſequitur quocunquè ierit. In eius itaque laude, qui cùm ſit idē in omnibus, operatur magna & minima & diuerſa non diuiſus, ac diſſimilia nō diſſimilis, de vita huius virginis ſi loquamur aliquid, ſermonem impolitum nullus abhorreat: ſed quod effari nitimur, attendat. Apoc. 14.

VITA.

Cap. 1.

NNO Dominicę incarnationis circiter euoluto ſexcentesimo trigeſimo, circa hæc tempora non longè multùm Romanæ ſedi Apoſtolicæ pręſidētibus per ſucceſſionem Pontificibus, Honorio, Seuerino, Iohanne, Theodoro, Martino, imperante apud Conſtantinopolim Heraclio, in Francia regnāte Dagoberto filio Clotarij, qui quartus erat à Clodoueo, quem ſanctus Remigius baptizauit, orta eſt in pago Haionenſi virgo Aldegundis ex regali propago ſapia, patre Vualberto, matre Bertilia. Cuius ſoror Vualdetrudis maior natu, cuidā ſatìs illuſtri viro Maldegario, cognomento Vincentio, legitimè fuerat copulata: qui poſteà diuinitùs inſpiratus, & exhortatione religioſorū virorum animatus, ſpreuit mūdum, ſecutus eſt toto corde Saluatorem Ieſum Chriſtū. Eo tempore multi religioſi viri, Dominicæ vineæ ſtudioſiſſimi cultores, Amandus Traiectenſis Epiſcopus, velut imbrifera nubes circunquaq; pluendo diſcurrens: Arnulphus Metenſium, Autbertus Cameracenſium pontifices, Eligius Nouiomenſis, Audoënus Rothomagenſis, Giſlenus ab Athenis adueniens peregrinus in Galliam, & alij plures in Eccleſia tanquàm in cælo luminaria, partes orbis occidentales irradiabant, & multos tam prædicatione, quàm exemplo vitæ, in viam ſalutis deducebant. Puella verò Aldegundis, parentum cura diligenter enutrita, diuina gratia procurāte, ſacris literis imbuta eſt: quarum ſcientia valdè proficiens, ac dogmata Chriſtianę religionis animo complectens, amore cæleſtis ſponſi iam in ipſis puellaribus annis vehemēter flagrare cœpit. Parentes enim eius, quāquàm ſuperbi faſtu ſanguinis eſſent elati, Chriſtiani tamen nominis memores, quod gerebant, filiam ſuam ita ſecundùm Dei timorem educârunt, vt in ipſa iam tenera ætate Domino CHRISTO magìs, quàm ſeculo, placere deſideraret.

Nouembris 13. quo die celebratur eius trāſlatio.

Patria & parētes eius.

Cap. 2.

INtereà dum adhuc eſſet in domo parentum, cæleſti frequenter ſuſpenſa contemplatione, modò vigilans, modò per ſomnium, diuina gratia ſibi reuelante, cœpit multa viſionum genera percipere: quas ipſa deſcribens, Abbati cuidam religioſo, nomine Sobino, de monaſterio Niuialenſi, commiſit. Quas etsì quidam, minùs dignè penſantes quę legunt vel audiunt, ſuperfluas aut non credendas eſſe putant: nulli tamen ſapienti, mirum aut incredibile videtur, ſi puella Deo toto ſeruiens affectu, frequentibus ſanctorum Angelorum viſionibus, ſeu vigilans, ſeu dormiens, paſcebatur: cùm econtrà quælibet anima ſpurcitijs luxuriæ negligenter dedita, dæmonicis nonnunquàm illuſionibus deludatur. Igitur vt breuiter ea viſa compræhendamus, audiuit quadam nocte ſibi promitti per viſionem inęſtimabiles diuitias: quas primò terrenas æſtimans, ſtatìm in ſpiritu ſibi promitti cæleſtes agnouit. Deindè per viſum in ſublime rapta, monentē audiuit aliquem, vt caduca poſtponens, faciliùs adipiſcatur cæleſtia: modò deniq; vocem audiuit, Non alium tibi quæras ſponſum, quàm Dei filium: modò Chriſtum in ſpecie pueri ſpecioſiſſimi cernit afferentem ſibi ſtolam candidam, palmamq; victoriæ: nunc etiam erigitur in ſpem cæleſtium, dum audit per viſum ſe futuram eſſe in ſocietate Angelorum ſanctorum. Inter has viſiones adſpicit diabolum, inuidiæ facibus ardentem, de ſua triſtem electione: tum Angelū Dei ſeſe cohortantē, vt perſeuéret in virginitate, & longè ſe faciat à ſeculi vanitate. Huiuſmodi viſionibus non mediocriter conſolata, de die in diem in amore virtutum proficiebat, & vt perſeuerando magìs proficeret quotidiè,

Multæ ei offeruntur viſiones.

diè, maiora videbat. Siquidem appáret ei puella, quasi de itinere veniens, & à Dei genitrice se missam affirmans, vt, quod vellet, postularet. At illa mox alacriter respõdit, id se desiderare, quod Dominus vellet, Christique voluntatem in se fieri præoptare. Vidit frequenter sanctos Angelos exhortantes se: vidit & beatum Petrum, admonentem se de regno Dei. Conspicit etiam Dominum Iesum Christum, in specie solis & lunæ, in figura regni Dei sibi apparentem. In cunctis huiusmodi reuelationibus virgo prudens, magis magisque se humiliabat, regno Dei propior fiebat, sponso cælesti feruentiùs inhiabat. Si quis autem istiusmodi visiones pleniùs nôsse desiderat, vitam ipsius reuoluat, de qua nos pauca decerpẽtes, notitiam tantummodò rerum indicare summatim conamur scire cupiẽtibus, quãti meriti sit hæc virgo, quæ totiès Angelicis recreabatur consolationibus secundùm ordinatissimam creatoris dispensationem, qui nouit vnicuique congruentem adhibere dulcedinis suæ moderationem. Et vt harum seriem manifestationum iam terminemus, beata virgo Aldegundis de virtute in virtutem progrediens, in tantam sanctitatis celsitudinem à Domino meruit sublimari, vt non solùm ex somnijs, aut per ecstasim frequenter, sed etiam vigilanti manifestè Angelus appáréret, familiare colloquium de proposito conseruandæ virginitatis exhiberet, virgo sancta nomen eius fiducialiter interrogaret, & ab eo gloriosum & mirabile suum nomen esse audiret.

Optimi sanè effectus talium visionum.

Angelus ei apparet.

Cap. 3.

CVm verò parentes eiusdem virginis iam eam tradere marito disponerent, aduocat mater filiam, prædulcibus hortatur alloquijs, nè sibi voluntatem suam abscondat. Patris ac suum indicat desiderium, vt secundùm sui generis dignitatem, generosum non recuset accipere sponsum. Monstrat familiæ numerositatem, prædiorum amplitudinem, fundos, rerum abundantiam, gazas diuitiarum copia refertas, cuiusdam iuuenis diuitias, nobilitatem, pulchritudinem ei blandiendo prætendit. Huiusmodi blandimentis instat mater, animum filiæ ad suam voluntatem conatur inflectere. Igitur Aldegundis, honesta moribus, eloquio suauis, frequens in diuina lectione, ac sedula in diuinæ scripturæ meditatione, quem sponsum eligeret, quem cordis amore gestaret, Dominum videlicet CHRISTVM, quem legendo cognouerat, cui se totam deuouerat, tali sumpta occasione iam ampliùs occultare nequibat. Quid, inquit, ò domina genitrix, mater dulcissima, quid mihi blandiris? Quid tot suasorijs verbis oneras animum meum? Non ampliùs tibi celabo voluntatem meam, desiderium meum iam antè diù in corde meo conceptum patefaciam. Tu mihi nescio quem pauperem memoras sponsum: sed ego talem ac tam diuitem sponsum concupisco, cuius prædia sunt cælum & terra & mare, cuius fundi nunquàm deficiunt, & cuius diuitiæ quotidiè crescunt, & nunquàm minuuntur. Si potes, mater, talem mihi quære sponsum: non hominem peccatorem, petulantem, ac citò moriturũ. Hoc audiẽs mater, licèt non posset mẽtem virginis à sua constantia amouere, fœminea tamen importunitate sæpè repetebat, admonens filiam de nuptiarum conditione. Sed quid? In cassùm verba fundebat: puellę mentem in Christo fundatam, quasi turrim non casuram, frustrà pulsabat: Dominum Christum speciosum forma præ filijs hominum, hunc adamauerat, hunc esuriens sitiebat, hunc sitiens esuriebat. Misericordem in pauperes animum gerebat, diuinis lectionibus mentem assiduè pascebat. In respondendo cautissima, mitis omnibus: inter homines nobiles humilis, iunioribus velut æqualis. In parcitate cibi & potûs intantùm abstinentiæ dedita, vt sibi nulla sodalium æquiparari valeret.

Mater eam inuitat ad coniugium.

Illa planè respõdit.

Psal. 44.

Cap. 4.

SEd dum animus teneræ virginis assiduè maternis fatigaretur blandimentis, vt suscipiendo sponso voluntati parentum satisfaceret: quibus quidem non obedire, videbatur incongruum: obediendo verò plùs eos amare, quàm Dominum Christum, ęstimabat perniciosissimum: prouidentia diuinæ miserationis, taliter eam liberauit ab huiusmodi periculo tentationis. Soror ipsius, memorata superiùs, beata Vualdetrudis, ob amorem sanctę religionis, à viro suo pari consensu iam seiuncta fuerat: illoque religiosè in monasterio, quod dicitur Altus mons, conuersante: ipsa monasterium sanctimonialium, consilio venerabilis Gisleni, in monte, qui vocabatur Castrorum locus, ędificauerat: ibique cum ancillis Dei alijs, superna contemplatione dulciter animum pascebat,

Nota hæc de sorore eius Vualdetrude, & marito illius Vincẽtio.

scebat. Susceperat autem sacrum velamen, habitum religionis, de manu beati Autberti Atrebatensis & Cameracensis Ecclesiæ Episcopi: qui tunc inter alios sacerdotes DEI eo tempore florentes, ouili Dominico non segniter inuigilabat. Igitur ex inspiratione Diuina famula Dei Vualdetrudis, memor suę charissimę sororis Aldegūdis, & valdè metuens, nè vinculo carnalis alligaretur amoris, & exoptans toto desiderio secum illam habere sociam in habitu sanctę conuersationis, & curam adhibere sororibus illius congregationis, misit literas matri, postulans cum obsecratione sororem sibi destinari, secum aliquandiù illam dicens velle demorari: non parùm consolationis ex illius pręsentia videri sibi conferri: quandò matri placeret, statìm eam se remissuram. Annuit mater, filiam dirigit: & quibus erat vna mens Domino seruiendi, fit etiam vna domus opportunè simul habitandi. Quis dignè potest effari, quantum ædificationis ex mutua locutione acquisiërint? quantum exemplum operationis bonæ cęteris sororibus ex sua conuersatione præbuerint? Cerneres illas ex Euangelio sorores Martham & Mariam Magdalenam Domino Saluatori certatìm ministrantes: sed non facilè discerneres, quę magìs harum eligeret ad pedes Domini sedere, cùm hoc vtraque satageret, & curis exterioribus inuita deseruiret.

S. Aldegundis iungit se sorori suę in cœnobio

Luc. 10.

Cap. 5.

NOn multum temporis elapsum erat, & eccè mater illarum, fœminea suspecta sollicitudine, nè filiæ suæ virginis animum soror eius alienaret à seculo, sacrumque velamen illam persuaderet suscipere, mittit ad monasterium, & reuocat ad se filiam virginem. Beata verò Vualdetrudis inuita quidem remittit sororem, nè matrem offendat: sed obnixè deprecando exhortatur eam, vt à seculo se faciat prorsùs alienam, immortali se præparet sponso: quàm citiùs valeret, ad cœnobium reuertatur. Illa mœsta valefaciens sorori, reuertitur ad matrem, quæ tunc morabatur in prædio suo, quod nuncupatur Curtissolra. Non autem immemor, iuxta scripturam, honorandos esse parentes: bonæ indolis puella condecentem reuerentiam exhibet matri, humiliat se ad pedes eius, deprecatur cum lachrymis, vt in habitaculo, quod erat iuxta ecclesiā, sibi daret licentiam habitandi: dicens, non sibi congruum inter viros ac mulieres seculares conuersari. Memorat etiam genitrici suę, quàm sanctè, quàm religiosè soror sua Vualdetrudis in monasterio se haberet, qualiter ancillas Christi de seculo conuersas instruendo moneret, quàm sublimia quotidiè de regno cęlorum admonens edoceret. Dum talia matri virgo referret, & ea matri grata satìs æstimaret, illa non modò sibi non placita, sed etiam multùm onerosa demonstrans, irata, comminata est ei plagas, si de talibus ei vltrà facere sermonem auderet. Virgo verò sapiens non solùm illius minas patienter sustinuit, sed etiam verbera sustinere parata, prudenter siluit. Mater autem optima linteamina proferens, filiæ tradidit, & vt indè sponsalia sibi vestimenta pręparet, imperauit: disponens eam in proximo, nobili cuidam iuueni lege nuptiarum copulare. Virgo ergò linteamina suscepit, domunculam secus oratorium, quam à matre impetrauerat, vestes ad vsus baptizatorum in nomine sanctę Trinitatis, pia fraude componit, corpusque suum vehementer affligens, die noctuque Dominum cum lachrymis deprecabatur, nè à societate sanctarum virginum alienaretur, nec alij sponso, quàm Domino Christo, sociaretur. Exaudiuntur preces virginis: nuptię, quas inter quindecim dies mater filiæ parabat, differuntur: iuuenis, cui despondere eam cupiebat, nè veniret, per multos dies præpeditur.

Reuocata redit ad matrem.

Exod. 20.

Corpus suū valdè affligit.

Cap. 6.

CVmque mater eius ægrotaret, & iam de vita desperaret, vocat virginem filiam suam, dat ei aurum & argentum, vestimenta preciosa, prędia, villas, seruos & ancillas, & omnia, quæ habebat, præter illa, quæ pauperibus in præsenti pro remedio animę suę distribuit, & quæ in vsus seruorum & ancillarum Dei, in cœnobijs Domino famulantium, delegauit. Defuncta verò matre, atque in prædicta villa Curtissolra, & in ecclesia sanctę Dei genitricis, à Dei sacerdotibus & alijs Ecclesiasticę dignitatis ordinibus, iuxta virum suū sepulta: audiens Endo iuuenis, cui pręfata mater filiā suam in coniugem dare disposuerat, obitum eius, nihilominùs instat, vt virginem vxorem accipiat, imperatque fidelibus suis apparatum præparare nuptiarum. Quod cùm audisset virgo, val-

Mater eius abit è vita.

dè timuit: fugiensque noctù in locum nemorosum, qui vocatur Malbodius, aliquot diebus ibì latuit. Sed cùm audîsset aduenisse sanctum Amandum atque venerabilem Autbertum Episcopos in monasterium Altimontis, cum magna cordis humilitate, nudis pedibus illuc properauit, ad vestigia eorũ sese prostrauit, desideriũ cordis sui aperuit, contrarias tentationum passiones sibi per insidias diabolicas irruentes indicauit.

S. Amandi encomium.

Tũc beatus Amãdus, iam penè toti notus orbi fama celeberrima virtutũ, qui tanquàm in messe Dei strenuus operator, multas per circuitum nationes ad fidem perduxerat catholicam, multa cœnobia virorum ancillarumque Dei construxerat, aperiens os suum, doctrinæ cælestis imbre facundum, ità puellæ fatigatum roborauit animum, vt non solùm ipsum respueret mũdum, verùm etiam parata fieret pro Saluatore Christo, si foret occasio, subire martyrium. Quid plura? Deducta est à sanctis Episcopis in oratorium quoddam eiusdem cœnobij, dedicatum in honore & memoria sancti Vedasti: vbì sacerdotali benedictione consecrantes, eam æterno sponso Saluatori desponderunt, sacrumque velamen in habitum sanctę religionis super caput eius imposuerunt.

S. Aldegũdis accipit sacrum velamen.

Cap. 7.

Malbodij cœnobium extruit.

Beata igitur Aldegundis de Altomonte reuersa in locum, vbì priùs latuit, quem ipsa Malbodium nominauerat, qui locus adhuc desertus erat, cœpit sagacissimè locum excolere, vepribus & arbustis radicitùs extirpatis, habitacula construere, seruos & ancillas Dei ibidèm congregare. Deniquè post ædificium ibì ecclesiam extruxit in honore & memoria sanctæ Dei genitricis Mariæ: in qua laudes diuinas & orationum vota quotidiè persoluebat. Tunc seculi huius diuitias pro nihilo reputans, prædia sua & facultates, & omnia ornamenta, quæ sibi parentes reliquerant, ad loca sanctorum legaliter distribuit, & pauperibus erogauit: vt illam perfectionem attingeret, vndè Dominus dicit: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Locum verò, vbì mater & pater eius sepulti fuerant, in melius reparauit, & ibidèm duodecim sanctimoniales ad seruiendum CHRISTO Domino constituit. In supradicto verò loco Malbodio, consilio beati præsulis Amandi, & auxilio Dagoberti regis, cum duabus sororis suę beatæ Vualdetrudis filiabus semetipsam contradidit, atque multis alijs ibì secum in sanctæ religionis habitu congregatis, in sancta conuersatione permansit, cunctisque se videntibus exemplum bonorum operum dignum imitatione reliquit. Erat autem famula Dei fideliter sponso suo deseruiens in humilitate, in obedientia, in patientia, corpus ieiunijs attenuans, pernoctans in vigilijs & orationibus, longanimis in spe, domesticis suis mansueta, modesta colloquendo, seu res ecclesiæ conseruando, benigna distribuendo.

Matt. 19.

Eius virtutes & exercitia.

Cap. 8.

Duas neptes suas piè in cœnobio instituit.

Dvas autem neptes, filias sororis suę cum magna diligentia regulariter in monasterio erudiebat, & vt Dominum Christum sibi sponsum eligerent, ab ipsis infantiæ rudimentis diligenter edocebat. Harum vna Madelberta, altera vocabatur Aldetrudis. Quæ videlicet Aldetrudis, puella bonæ indolis, materteræ suæ mores & vitam satagebat imitari, secusque pedes illius indesinenter accumbens, doctrina vitæ sitiebat informari. Quæ cùm multis floreret virtutibus, humilitati præcipuè & obedientiæ dedita erat. Huic aliquandò beata virgo Aldegundis præceperat, vt fragmenta ceræ coaceruaret in vnum: solicita, nè vel minima rerum monasterij deperirent. Illa dicto citiùs paruit, dispersa cerę fragmenta collegit, ignem accendit, vas æneum, id est, pelluim, cera plenum superimponit. Sed cùm dominãte flamma strues lignorum iam combusta decideret, atque sartago feruẽs, ignis ardore circuncincta, in partem alteram declinaret, ac magis indè focus exæstuaret, timens virguncula, nè quid damni contingeret, armata fide, manibus nudis exertisque brachijs de medio flammarum luterem bullientem festina sustulit, nihilque penitùs in cute suę carnis perpessa lęsionis, in pauimentum deposuit. Tantum apud Deum & meritum iubentis, & virtus obedientis sine dubitatione promeruit.

Insigne miraculum.

Cap. 9.

Beata verò Aldegundis à proposito suo non deficiebat, sed de virtute proficiens in virtutem, sicut à pueritia cœperat, in sanctis operibus quotidiè perseueranter abundabat.

dabat. Cùm enim adhuc esset in domo parentum, ætate quidem tenella, sed corde matura, quicquid sui iuris erat, pauperibus misericorditer erogabat. Si virgini pecunia nonnunquàm deerat, voluntas tamen largiendi, sibi nunquàm decrescebat. Mater autem eius Bertilia, non modicum pecuniç thesaurum congregauerat: qui licèt filiam non latéret, occultante matre locum, nihil tamen indè tulit ante mortem illius. Facta autem superstes parentum, ilicò pauperibus cœpit matris thesaurum erogare. Procedente autem tempore, cùm iam fieret mater familiarum cum sorore sua, vocat fidelem ministrum, profert argentum ad comparandas vestes in opus seruorum & pauperum Christi, iubens, vt, si quid de pecunia superesset, sibi referre deberet. Implet seruus dominæ suæ præceptum: emit copiam vestium: quod remansit pecuniæ, refert: argenti quantitas integra reperitur, àc si nihil expensum fuisset. Stupefactę super immensa largitate creatoris, quis explicare valet, quantas Deo gratias egerunt?

S. Aldegundis adhuc puellæ benignitas in pauperes.

Preclarum miraculum.

Cap. 10.

QVadam etiam nocte dum ambæ CHRISTO Domino deuotę sorores, de dilectione cælestis sponsi, & conuersatione regulari, & salute sororum, à summo pastore sibi creditarum, solicitè peruigiles meditarentur, candela coràm posita, subitò cadens extinguitur. Cumque præstolarentur, vt ab aliquo superueniente reaccēderetur, & aliqua fieret mora, virgo lucis amatrix porrexit manum, lucernam accepit: in cuius manu continuò lucerna diuinitùs lumen recepit. Quo miraculo, Dominus Iesus Christus, qui est lux vera, se pręsentem esse ancillis suis manifestauit, quas in suo nomine congregatas, nec ad momentum perpeti tenebras permisit.

Aliud haud vulgare miraculum.

Cap. 11.

NOn multo pòst tempore, dum eædem cælesti spōso dilectæ germanæ, sibi commissi gregis curam gererent, incedentes per cœnobium, negocij quid acturæ, venerunt ad basilicam beati Apostolorum principis Petri ad horam orationis sextam. Pulsauerunt ostium: aberat ianitor templi, sed non aberat cęli ianitor, qui statìm famulabus suis fores ecclesiæ clausas reserauit, nè gratia fraudarentur orationis, & animus earum, velut arcus in seruitium diuinum extentus, relaxaretur ab intentione supernæ contemplationis. Tunc intrantes domum orationis, solito deuotiùs & maiori compunctione debitum persoluentes officium, cum alacritate mentis ad sua reuersæ sunt.

Templi fores diuinitùs patefactę

Cap. 12.

SEd vt parùm superiora memoremus, postquàm virgo sapiens Aldegundis secularibus pompis alienata, sanctimonialibus vestimentis est induta, rursùs angelicis admonitionibus roborata, visione mirabili, qua Dominum Iesum tanquàm splendentem circunstantibus angelicis videre meruit, lętificata, memor etiam sermonis Amandi viri Dei, de omnimodo contemptu temporalium, & culmine perfectionis, quod priùs iam complere cœperat in parte, modò deliberat omnibus, quę possidebat, ex toto renunciare, nihil in terra possidens, in cælo cupiens thesaurizare. Fecit ergò describi thesauri sui summam, & totius pecuniç, quam habebat in auro & argento, gemmisque & ornamentis regalibus, quę sibi collata fuerant à rege & regina, principibus & cognatis, & parentibus suis, post velationem capitis sui, ac post largas donationes, quas pauperibus Christi consilio beatorum Amandi atque Autberti Episcoporum distribuerat, & hęc omnia virgo prudentissima, domûs Dei decorem etiam exterioris diligens, ac decus ecclesiarum, deuota mente donauit. Pędia verò possessionesque infinitas, ad vsus inibì regi Christo famulantium publica donatione concessit: cætera vniuersa in sumptus pauperum delegauit, nihil sibi pręter vile reseruans indumentum, sanctę religioni congruam, atque victum quotidianum, quo cum reliquis ancillis Dei communiter viuebat. Sed Domini Saluatoris benignitas, vt in fide corroboraret animos famularum suarum, non distulit ostendere, quàm sibi gratus esset pro sui nominis amore transeuntium contemptus rerum. Eo nanque die, quo famula Dei tam gloriosum opus largitionis suæ compleuerat aduesperascente, dum ipsa iubente ministri sibi deferrent ad potandum aquam de fonte, qui nuptiarum celebratoribus in Cana Galilæę vinum ex aqua largitus est, ipse fontis aquam sponsæ suę refocillandę mutauit in mirabilis vini saporem.

Omnia sua dat ecclesijs & pauperibus.

Ioan. 2. Aqua in vinū mutatur

porem. Quod factum cùm omnibus ancillis Dei in monasterio innotuisset, tãtus amor Domini Christi mentes earum inflammauit, vt intuitu dilectionis illius, nulla deinceps aliquid terrenum possidere curaret.

Cap. 13.

ACcidit aliquandò, vt vna famularum vrceolum aqua repleret, qua sancta virgo manus suas abluere deberet. Intercurrente ergò mora, vacuatus est vrceus ad alios vsus, illa nesciente, quæ vas impleuerat. Cumque fusura esset aquam in manibus eius, & vacuum reperisset vrceum, tremebunda recurrere volens ad fontem, subitò sensit vrceum aqua repletum. Hoc signo cunctis in cœnobio manifestato, meritum virginis admirantur, laudes ab omnibus Domino Iesu referuntur.

Miraculum

Cap. 14.

QVadam die beatæ virgini piscem adhuc viuentem piscator ipsius detulit: quem studio charitatis ad seruorum Dei superuenientium vsus magìs, quàm ad suos reseruans, in fontem proximum iactari præcepit. Qui dum aliquandò prope ripam nataret, saltum in aëra dedit, & in siccum deueniens, in arida palpitare cœpit. Aduolant corui de vicino crocitantes, vnguibus & rostris piscem laniare volentes. Mirabile dictu, & insolitum dictu: iuxtà pascebat agnus, qui minor cęteris pecoribus, celeriter accurrit, piscem à deuorantibus eripuit, cornibus & pedibus ac totius corporis nisu cõtrà pugnãs, coruos abegit. Quò sorores, de monasterio noua bella prospicientes, festinanter aduenerunt: piscem incolumem inuenerunt, non sine grandi admiratione, famulę Dei Aldegundi reportauerunt. Sed idem agnus defensor piscis, tam diù prosecutus est, donèc in præsentiam virginis Abbatissę piscis oblatus est.

Cap. 15.

QVodam verò tempore sorores monasterij focum acenderant, & vt sibi moris erat, ad abluenda indumenta, caldariam cum aqua super focum suspenderant. Vna autem ex illis tunicam beatæ virginis Aldegundis habens indutam, iuxta prunas adstabat: olla iam æstuante flamma bulliebat, cùm eccè serpens antiquus, inuidens humili famularum Christi officio, propiùs adstantem igni, coniecit in focum, & aquam feruentem super ipsam effudit. At illa cùm caderet, sanctæ Trinitatis nomen inuocauit. Ancillæ verò Domini festinantes accurrerunt, de medio flammarum eam abstrahunt, & quam timebant ignis ardore membratìm resolutam, orationibus & meritis beatę virginis suffragantibus, illęsam reperiunt.

Vide malignum dæmonem.

Cap. 16.

INter alia diuinæ consolationis beneficia, quę gratia Domini Saluatoris huic virgini conferebat, illud non mediocriter admirandum est, quòd eam angelica visitatione sępè familiariter confortans, aliqua mœstitia diutiùs affici non permittebat. Quod etiam ex paruis facilè coniectari potest. Audierat enim aliquandò de se prolatum detractionis verbũ, à quibusdã peruersis & ocio vacantibus: quibus est pessima cõsuetudo semper derogare de melioribus. Cumque animus, vt est humanę fragilitatis, aliquantulùm indè cruciaretur, adest Angelus consolãs solitò eã, verbisq; dulcibus permulcens: Quid, inquit, ó dulcissima virgo sponsa domini Iesu Christi, quid in verbis ociosorũ & inuidorum cõtristaris, cùm tibi sedes parata sit regni cælestis: illis autem, nisì resipiscant, ęternũ suppliciũ & pœna seruetur infernalis? Talibus virgo recreata sermonibus, obloquentium vanitates non curauit vlteriùs.

Ociosis familiaris obtrectandi libido.

Cap. 17.

POst hæc autem, vt in vita B. Gisleni pleniùs inuenitur, dum B. Amandus Dominica nocte plenus dierum, tanquàm frumentum maturum in horreum cęleste condendum, palea carnis deposita migraret: in ipsa verò hora, beata Aldegundis vigilijs & hymnis in ecclesia cœnobij Malbodiensis, coram altari gloriosę genitricis Domini nostri Iesu Christi Mariæ, incumbebat suppliciter. Et quoniam illum in hac vita multùm dilexerat, vtpotè cuius doctrina culmina virtutũ edocta conscenderat, Domini Saluatoris gratia reuelauit ei, & cuius esset meriti, quẽ exhortantem susceperat: & quod illa sequeretur in proximo, quò dux ille pręcedebat. Orans enim, in ecstasi mentis eleuata, contemplatur senem virum, cano vertice reuerendum, sacerdotalibus & præclaris vestibus indutum, baculum manu tenentem, ad superna transire, turbamque copiosam albatorum ante & post eum iter habere: seipsam quoquè virgo sancta lætabatur in eodem comitatu simul properare. Cumque requisita, quis esset dux ille tam gloriosę multitudinis, respondisset se nescire, sic Angelus inquit: Amabilis Deo Amandus à seculo migra-

Tomo V. Octobris 9. cap. 11.

S. Aldegundi reuelatur obitus S. Amandi.

Visio.

migrauit, & quoniã in vita sua sine macula, seipsum gratia Dei curauit seruare, atq; sibi cõmissa talẽta disponendo fideliter duplicauit, modò cum sanctis animabus, quas verbo & exemplo Domino acquisiuit, ad gaudia sui Domini tam gloriosus asscendit. Hanc visionem prudentissima virgo nulli secum habitantium eo die reuelans, beato Gisleno mandauit, vt cum sorore beata Vualdetrude gratia visitationis ad se dignaretur venire: quibus venientibus in locum, qui dicitur * Meruius, festinauit obuiàm ire. Cumq; visionem suam inter alia salutis colloquia beato Gisleno manifestâsset, intelligens vir Dei, quid illa visio præsignaret, altè suspirans: O charissima soror, inquit, amabilis & deuota sponsa regis æterni Domini nostri I E S V Christi, gratias age sine intermissione diuinæ dignationi, quæ tibi dulcissimi pastoris & iam factum ad cælestia transitum, & tuum in proximo futurum, præmonstrauit. Vndè quia cælestis iam dulcedinem patriæ, saporemque, Domino reuelante, prægustâsti, necessarium est, vt omni instantia in eius obsequio perseuéres, donèc ea, quæ se diligentibus repromisit, merearis adipisci.

* Memrbnus

S. Gislenus ei exponit visionem.

Cap. 18.

VIdit etiam aliquandò beata Aldegundis in visu, demonstrante Domino, valdè tristem humani generis inimicum: ac percontans illum solicitè, requisiuit quæ tanta contra humanum genus esset eius peruicacia: quid emolumenti sibi futurum speraret, dum tot millia hominum ad infernũ impellere non cessaret. Cui malignus respondit, inuidiæ non modicæ se dolore torqueri contra filios Adæ: qui quotidiè illuc asscenderent, vndè miser ipse cum suis exularet.

Videt dæmonem.

Fatetur satan inuidẽtiam suã erga genus humanum.

Cap. 19.

STudiosissima diuinæ legis, indesinenter esuriens verbo cælesti satiari, virorumque sanctorum ac religiosorum vitam cupiens imitari, beatum Humbertum apud Mariculas habitantem, virum in sanctitate magnificum, illustratum scientia diuinæ scripturæ, signum Crucis ab Angelo expressum gestantem in vertice, virgo prudens visitauerat: pabulo diuini verbi per aliquot dies affluentia oris eius epulata, cum illo circa vicina monasterij quadã vice deambulat: sed æstuante feruore diei, cùm penè siti deficeret, orãte viro Dei cum ipsa virgine, fons ilicò dulcis è terra nouus emanauit: virgo reficitur, fons vsque in pręsens non deficit. Beatus autem Humbertus depositionis suæ diem pręnoscens, lineas vestes ad vsus exequiarum suarum ab ipsa virgine postulauit: propter quas dum mitteret deferendas, missus alter à virgine pręsaga futuri, legato beati viri in medio itinere cum vestibus postulatis occurrit.

S. Humberti encomiũ.

Miraculũ.

Cap. 20.

BEata igitur Aldegundis, quæ sibi Dominũ Saluatorem elegerat sponsum, frequentibus Angelorum cõfortata visionibus, qui sępiùs illam multis modis, vtpotè conseruam & conciuem recognoscentes, familiariter alloquebantur, pręsciens ex reuelatione spiritussancti dormitionis suæ diem appropinquare, deprecata est Dominum, vt qui sanctos sanctificat adhuc, & iustos iustificat adhuc, & qui flagellat omnem filium, quem recipit, dignaretur ancillam suam in pręsenti, sic flagellãdo carnem, purgare, quatenùs anima post hãc vitam in requiem Domini sui sine macula valeret introire. Sciebat enim in hac vita neminem tam perfectũ esse, qui posset omnis peccati contaminatione prorsùs carere. Non distulit diuina bonitas pręstare misericorditer, quod illa petiuit humiliter. Nam in dextera mammilla, non post multum tempus morbus, qui vocatur cancer, subortus est, qui corpus illius exæstuans, vsq; ad vltimum diem vitæ depastus est. Virgo verò prudens, exemplo beati Iob, aliorumq; sanctorum, patienter sustinebat, & tanquàm accepto diuinitùs dono congaudens, supernæ dignationi sapienter gratias agebat.

Apoc. 22.
Prou. 3.
Hebr. 12.

Cãcer morbus eã corripit.

Fert patientissimè.

Cap. 21.

CVm autem adesse tempus resolutionis eius Angelus præmonuisset, prædictoque die nulla molestia corporis eam fatigaret, apparente sibi rursùs Angelo, cœpit queri cum eo, cur differretur à regno sibi parato. Cui ille: Scias, inquit, sanctos Angelos hoc tibi à Domino impetrâsse, vt ad perfectionem virtutum adhuc habeas spatium temporalis vitæ. Sed cùm aliquandò tertiana febre laboraret, hebdomada transacta, circa mediam noctem, immittente diabolo, tantus illam sitis ardor inuasit, vt nisi mox biberet, videretur exanimari. Cumque viriliter reluctans, à potu vellet abstinere, vimque febris, non hostis tentationem reputaret, confugit ad orationem. Et eccè ante lucem vidit antiquum hostem, tetra & horenda facie sibi adstantem,

Satan cogitur suas ei fraudes fateri.

qui fateri coactus est, ꝙ tantum illi sitis immisisset ardorem: addidit blasphemus, dicens beatæ virgini, restare adhuc duram atq; arctam viã, incertumq; esse, vtrùm in Dei seruitio perseueraret. Cui virgo cōstanter. Dominus, inquit, mihi adiutor est, non curo minas tuas. Continuò satanas aufugit confusus, & sitis ab ea recessit. Post tentationem verò diabolicam, adest multipliciter consolatio diuina. Videt enim in visu tãquàm à Domino se postulantem in eius amore perseuerantiam, ac velut apparentem sibi sacerdotem ipsum Dominum, quod petebat, clementer annuentem. Videt etiam beatum Petrum Apostolum, sibi panem candidum deferentem, seque de manu eius illum cum ingenti lętitia suscepisse. Soror quoquè eius audiuit cęlitùs per soporem, & suam à Domino acceptam pœnitentiam, & sororem suam virginem promeruisse Christum.

Contemnitur ab ea.

Visiones S. Aldegūdis.

Cap. 22.

INtereà dum virginis animus huiuscemodi visionibus assiduè pasceretur, & ad cælestia contemplanda sublimaretur, offertur ei paruulus, cuius iam à suis vita desperabatur: quem ipsa protinùs ante cornu altaris proijci iussit. Quod vt factum est, confestìm redditus est sanitati. Cumque renunciaretur virgini de subita sanitate infantis, & animaduerteret, hoc ideò contigisse, quòd illum contigerit locũ, quo viderat ante paucos dies transisse Dominum: quid nisi Deo gratias ageret? Viderat enim non multò antè, quasi staret in platea, ac velut igneus globus de cælo super se veniret. Quarto verò die post hæc, media nocte Dominica, cùm ad vigilias ingrederetur ecclesiam, vna de sororibus egressa, cernit plateam, in qua visio priùs apparuerat, nimia luce splendẽtem, cùm eadem hora tenebræ totam occuparent terram. Manè facto, colloquentibus indè & mirantibus, intellexit beata virgo causam tanti splendoris, nulli tamen earum tunc manifestauit. Non post multum accessit & alius testis harum visionum, affirmans illi, se vidisse Dominum nostrum Iesum Christum cum exercitu Angelorum, ante cornu altaris ipsi virgini colloquentem. Requirens autem ab homine visionis horam, recognouit ipsam fuisse horam, qua viderat Dominum in visione. Quarto die post hęc sanatus est puer, vt suprà dictum est.

Puer moribundus sanatur.

Cap. 23.

SAcerdos quidam boni testimonij, sine repręhensione conuersabatur eo tempore in monasterio à pueritia vsque ad perfectam ætatem: qui referre solebat, noctù se vidisse globum igneum descendisse de cælo super habitaculum, in quo famula Christi ægrotabat. Post hymnos nocturnos, vna de maturioribus ancillis Dei, modicum soporis degustans, videt beatam Aldegundem ante altare in loco sacerdotis adstantem, corpus Domini in calice fregisse, sibique dixisse: Vade eià, dic sacerdoti, vt in hoc calice mysteria Domini Christi conficiat: & quoniam herì præ valetudine corporis communicare non potui, hodiè particeps fiam corporis & sanguinis Domini. Facta die, processit sacerdos, Missas celebrauit, & in tangendo cernit calicem in aëra subleuatum, ilicò suo resedisse loco. Tunc prędicta famula Dei visionem, quam viderat, & sacerdos de calice in aëre suspenso, ad Christi sponsam vtrunque detulère, certitudinem habentes, has visiones obitum illius præsignare.

Igneus globus visus supra domicilium eius.

Cap. 24.

INter alia signa virtutum, quæ potentia Saluatoris per ancillam sibi electam operabatur, homo quidam mente captus, aut suis exigentibus culpis, aut vt fides virginis manifestaretur, per insaniam capitis penè vsque ad extrema perductus est. Cùm parentes eius de vita ipsius desperarent, adduxerunt illum ad monasterium sanctimonialium, intimantes beatæ virgini cum gemitu, qualia ille miser pateretur. At illa visceribus pietatis condolens misello, fecit eum ad se vespertino tempore perduci. Orauit pro eo, & facto signo Crucis super eum, domũ redire iussit. Qui mox conualescens, restitutus est sanitati. Quinto verò die ante virginis obitum, soror ipsius famula Domini nostri Iesu Christi Vualdetrudis, cōtemplatione cęlestiũ subleuata, videt in visione, gloriosam Domini nostri Iesu Christi genitricem, cum sanctorũ agminibus venientem, atq; germanam suam virginẽ Aldegũdem, secum ad sublimia deducẽtem. In monasterio quoq; Niuellæ, vbì sancta Gertrudis corpore requiescit, sanctimonialis quędã nimiæ simplicitatis & obediẽtiæ, ab amore mundi ante tribunal ad amorem Domini nostri Iesu Christi perfectè cōuersa: sexta feria ante diẽ sabbati & dormitionis famulę Dei Aldegũdis, circa me-

Hominem insanũ sanitati restituit.

Visio S. Vualdetrudis.

medium noctis, vidit in visu splendorem lucis intrâsse ecclesiam beati Petri, vbi iam dicta beata Gertrudis tumulata est, ità vt à pauimento vsque ad trabes vniuersam ædem, quasi meridianus sol illustraret. Dum verò attonita visione tantæ claritatis, timore solueretur: audit choros psallentium, ità vt voces discernere posset virorum ac mulierum, puellarum & puerorum, inuicèm alternando concinentium. Iam verò tertia nocte egressionis eius à corpore, gratia visitationis multis conuenientibus religiosis, atque sorore eiusdem virginis beata Vualdetrude, eccè fulgor ingens nimia claritate refulgens apparuit supra domum, in qua virgo spôsa Domini Christi opperiebatur intrepida eius aduentum. Cumque pręsentes insolitam mirarentur visionem, ac beata Vualdetrudis inter spem metumque dubia, quidnam pręsignaret, tremebunda rei finem expectaret, sancta illa anima, quæ veram lucem Dominum Christum amauit, & pręsentiam eius sitibunda desiderauit, carne soluta, cum ipsa luce de hoc seculo migrauit. Sepulta est aũt in villa suæ quondàm ditionis, vocabulo Salra: vbi suus vterque parens, ac soror posteà Vualdetrudis, sepulti sunt: In quo iacuit multo tempore, quoàd Christo donante corpus eius translatum est in municipium Malbodium, quod à fundamento construxerat, vbì nunc eius memoria fulget, ac meritis suffragantibus, plurima poscentibus beneficia diuina clementia largiri dignatur.

Itèm altèrius.

Ingens fulgor apparet sub mortè S. Aldegundis.

Migrat in cælos.

Cap. 25.

ECcè inter alia sanctorum gesta, quicunque piè legis vel audis, eccè hic habes, quod imiteris. Adhuc ætate puellari terrena despexit, cælestia concupiuit. Concupiscentiam carnis, virginitatis amore edomuit. Concupiscentiam oculorum, id est, curiositatem, diuinæ lectionis meditatione refrenauit. Ambitionem vitæ, hoc est, superbiam, humilitate calcauit. Contempsit mortalem sponsum, immortalem elegit. Diuitias cùm haberet, non sperauit in pecuniæ thesauris: sed prudenter indigentibus cuncta distribuens, amplexata est paupertatem. Inuénit in agro thesaurum absconditum, & præ gaudio illius omnia vendens, comparauit illum. Quæsiuit bonas margaritas pia negociatrix, inuénit vnam preciosam, emit, possedit. Tenebras exhorruit, lucem amauit, cum luce migrauit, lumen vitæ perennis habebit. Igitur imitare, quod legis: viue, sicut vixit: incede, quà incessit: ac sine dubitatione peruenies, quò peruénit: adiuuante gratia conditoris, qui misericorditer operatur in sanctis suis, qui dat virtutem & fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus, Amen.

Vt sit imitanda.

Matt. 13.

Psal. 67.

LECTORI PIO F. LAVR. SVRIVS.

HANC beatissimæ Aldegundis historiam 30. Ianuarij die in primo Tomo collocâssemus, si eius tum copia nobis fuisset. Sed quod tum non licuit, hoc loco sarcire voluimus. Hoc enim die, id est, 13. Nouembris, sanctæ virginis translatio celebratur, & potest Lector eodem fructu legere hoc die eius historiam, quo legisset 30. Ianuarij.

VITA

VITA SANCTI LAVRENTII ARCHIEPISCOPI DVBLINENSIS, AVTHORE QVODAM

è Collegio Augensi, qui nomen suum non exprimit: sed sanè doctè scribit & grauiter. Stylum aliquot locis nonnihil expoliuimus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Apoc. 7. Enedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro, qui sponsam suam Ecclesiam mirabili prole fœcundat: vt nunquàm sit sterilis, sed semper gratiosa fœcunditate mirabilis: vt in tempore persecutionis rosas martyrum, in tranquillitate pacis pariat lilia confessorum: quatenùs dilecto suo, qui candidus est & rubicundus, sponsa respondeat in rubore rosarum & candore liliorum. Cant. 5. Cant. 4. Non enim in emissionibus paradisi sola sunt mála punica, sed coniuncta sunt cum pomorum fructibus: nec nardus sola, sed cypri cum nardo: & venter siue fœcunditas sponsæ Cant. 7. non tantùm aceruo tritici comparatur, sed etiam dicitur vallatus lilijs. Virum quoquè, Zacha. 1. qui stabat inter myrteta, assendentem super equum rufum, non tantùm equi rufi secuti sunt, sed & albi: & de medio duorum montium æreorum non tantùm quadriga equorum Zacha. 6. rufforum, sed etiam alborum equorum quadriga egredi videbatur. Dominus quoquè, Iob 9. qui fecit Arcturum, cum Arcturo non solùm fecit Orionas, sed & Hyadas. Per Arcturum septem stellarum, designatur Ecclesia, septiformis spiritûs luce radiosa. Oriones, qui orientes in hyeme tempestates excitant, demonstrant martyres: qui in hyeme Martyres. infidelitatis exorti, excitauerunt contra se persecutionum tempestates. Hyades stellæ Cõfessores. pluuiales, orientes in vêre, confessores significant: qui tempore tranquillitatis apparentes, mentes hominum irrigârunt pluuijs doctrinarum. Sicut igitur cum Arcturo fecit Dominus Orionas & Hyadas, sic Dominus de Ecclesia sponsa sua, vt nũquàm sit sterilis, sed semper fœcunda, aliquandò martyres, interdùm quoquè generat confessores. Inter quos effulsit sanctæ matris Ecclesiæ proles egregia, gloriosus Christi sacerdos & antistes Dublinensis Ecclesiæ, vir beatus Laurentius, cuius memoria in benedictione permanet, genere nobilis, & insignis virtutibus: clarus operibus, & signis magnificus. Similem enim fecit eum Dominus in gloria sanctorum, & glorificauit eum in conspectu regum. Habes Authorem, licèt anonymum. Cuius vitam & virtutes ego licèt indignus, sed tamen non indeuotus seruulus, sancto Augensi collegio fraterna societate coniunctus, ad laudem DEI, & sancti confessoris gloriam, ad excitandam deuotionem legentium, stylo compendioso, inuocata 2. Mach. 2. sancti spiritûs gratia, tractare curaui. Et hęc quidem de præfatione dixisse sufficiat. Stultum enim est, ante historiam effluere, & in ipsa historiæ narratione succingi.

VITAE HISTORIA.

Cap. 1.

Nouẽbr. 14. Eius natale solum. Ilectus igitur Deo & hominibus sacer Dei pontifex Laurentius, ex partibus Occidentis insula Hybernia claris natalibus extitit oriundus. Quem Dominus in terra barbara, Iob 1. sicut lilium inter spinas, vel sicut Iob in terra Hus inuénit: qui non plus traxit de terræ suæ barbarie, quàm piscis marinus de maris salsugine. Magna siquidem fuit sanctitatis eius commendatio, quòd in medio nationis prauæ & peruersæ luceret quasì stella matutina in medio nebulæ: immò tanquàm luminare magnum in mundo, verbum vitæ continens: lumen ad reuelationem gentium barbararum, & gloriam Ecclesiæ. Natus igitur in terra barbara, de nobili tamen prosapia fuit, Parentes eius. per matrimonium regis filius & reginæ. Cuius pater lingua patria Moriardocothochel appellatus est, Latinè verò Mauricius: mater eius Inianobren lingua sua, id est, filia principis lingua domestica. Et pater quidem tanta generositate claru-

claruit, vt non modica pars Hyberniæ, quæ Lagenia dicitur, ad eum iure hæreditario pertineret. Etsi autem in hoc minimè gloriandum est, sed neque tamen omninò silendum: quandoquidem indè maior in illo virtus fuisse probatur, quòd mundanæ vanitatis maior fomes extinctus est. Suis autem parentibus post prolem multiplicem beatus Laurentius vltimò datus est filius: sed licèt nascendo ex carne fuerit nouissimus, quòd tamen ad spiritum attinet, primus emicuit. Lagenia dominus est pater eius.

Cap. 2.

NAto beato puero, pater ipsius, qui infensus fuerat Comiti de Kildara, Donato nomine, placatus postmodùm, in fœdus pacis & amicitiæ inuicem conseruandæ, eidem Comiti filium suũ misit, vt eum faceret baptizari, iubens vt Conconor vocaretur. Sed ferentibus puerum ministris venit obuiàm quidam, qui, vtì de Merlino apud Anglos legitur, propheta apud eos habebatur. Vera enim pleraque omnia hominibus prænunciare probabatur. Is itaque cùm causam itineris cognouisset, & quod de puero mandârat pater eius, statim accessu spiritûs versum Hybernicum protulit, cuius hic est sensus: Iste puer magnificus erit in terris, & gloriosus in cælis, præeritque plurimis tam diuitibus quàm egenis: & erit Laurentius nomen eius. Sic enim iubeo eum appellari. Cumque ministri admirantes responderent, non audere se patris imperio non parêre, dixit vates: Ego hac nocte domum patris eius ingrediar, & vos de nominis mutatione satìs reddam excusatos. Illi ergò cœpto itineri insistentes, ad Darensem ciuitatem, sanctæ Brigidæ sedem, puerum pertulerunt: vbì receptus à prædicto Comite cum gaudio, & ab Episcopo ciuitatis protinùs baptizatus, Laurentius, vtì vates prædixerat, vocatus est. Videtur quidem in prophetia prædicta de sancto puero, & nomen non sine causa prophetatum, & meritum simul insinuatum & præmium. Si enim à lauro Laurentius nominatur propter perpetuum lauri virorem, fidem sancti significat per dilectionem operantem, & sic indicat meritum. Si à laurea, seu laureola, pertinet ad prêmium. Huic enim sancto & laurea debetur, & laureola: Laurea, tanquàm triumphanti: quia cùm militia sit vita hominis super terram, non coronabitur, nisì qui legitimè certauerit. Laureola, tanquàm prędicatori: & sic magnificus significatur futurus in terris, quantùm ad meritum: & in typum prædestinatæ sibi laureæ gloriosus in cęlis, quantùm ad præmium. Quidam de infante Laurentio futura prædicit. Iob 7. 2. Tim. 2.

Cap. 3.

CReuit itaque puer, & cœpit bonæ indolis adolescens esse: & honorificè, vt decuit, enutritus vsque ad annum decimum, super omnes coætaneos suos miris profecit incrementis. Accidit autem, vt pater eius maximum Dermitij regis odium incurreret, metueretque ex furibundi regis minis, non solùm in se, sed etiam in totam ditionem suam illum sæuiturum. Metiẽs igitur & metuens bellorũ & dissensionũ discrimina, communicato cum suis consilio, de quatuor filijs, quos habebat, iuniorem ei Laurẽtium pacis obsidem delegauit. At rex inhumanus, crudeliùs tractans de puero, ipsum in terram lapidosam & sterilem, vbì victum seges ægra negabat, iussit vinctũ deportari, vbì à fructu frumenti, vini & olei priuabatur, vbì paruulus petijt panem, & non erat qui frangeret ei. Ibì sanctus puer aliquandiù degens, multiplicem passus est iniuriam ex fame & nuditate, intantùm vt per inopiam eorum, quæ ad victum pertinent, & stridentis boreæ flatum, ad mendicorum squalorem peruenerit, & à planta pedis vsque ad verticem percussus, quodammodò secundùm carnem omninò tabesceret. Quod cùm ad aures patris quorundam relatu venisset, sine mora compręhensos duodecim regis Dermitij milites se quamprimùm occisurum minabatur, nisì sibi filius, super quo commota fuerant paterna viscera, celeriter redderetur. Id audiens rex Dermitius, cùm non ignoraret terram illius esse inuictissimam, puerum reddere maluit, quàm perdere milites suos. Nec tamen reddidit eum patri, sed cuidam Episcopo Glindalacẽsi, idq; his pactis legibus, nè illũ patri restitueret, nisì priùs sui milites sibi redderentur. Missi sunt ergò milites ad Episcopum, qui regi Dermitio eos remittẽdos curauit: puerũ aũt per duodecim dies apud se retinuit, & capellano suo vt curam de illo gereret, qui inciderat in latrones, tanquam bonus Samaritanus cõmisit. Is verò puerũ benignè suscepit, & instàr prudẽtis stabularij, nõ minùs spiritûs, quàm carnis gerens curam, nõ erogare ea tantùm, quibus corpus de suis infirmitatibus conualescere posset, studuit: verumetiam supererogando ad eius spiritum confouendum, per illius tam breuis temporis spatium in oratione Dominica, & primis fidei Dermitius rex infestus est patri eius. Sanctus puer durissimè habetur. Restituitur patri suo.

fidei rudimentis, hoc est, in symbolo, sicut decebat, paruulum Laurentium erudiuit. Sic igitur puer conualescens de infirmitatibus suis, fortis factus ad maiora, si iuberet Dominus, toleranda, pro pace patriæ passus exilia, duodennis ab exilio reuertens, pacem populo reddidit, & gaudium vniuersæ terræ.

Cap. 4.

POst dies autem duodecim adueniēs pater, solicitauit Episcopum, vt per sortem inquireret, quem de liberis suis asscriberet Clericali militiæ, & diuinis obsequijs dedicaret. Sed diuinæ p̄destinationis electione iam Deo sortitus puer Laurentius hoc audiens, risisse fertur, & dixisse: Non est opùs, pater, sortitione. Ego, si permittis, Clericorum sortem vltrò eligo, quasi iam sentiens quod ait Psalmista: Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: cætera autem tanquàm vana, amatoribus mūdi relinquo. Puerilis autem animi audita comitate & dulcedine, pater subrisit, Episcopus & omnes, qui audierunt, mirati sunt & gauisi, quòd puer adeò nobilis, contempta hæreditate temporali, quæ ipsum contingere potuisset, Christum sibi in hęreditatem elegit alacriter. Pater verò ei consentiens & gratulans, arrepta eius dextera, tanquàm sinistram spernens, illum Deo obtulit, & sancto Coëngino, ecclesiæ cathedralis regionis illius patrono deuouit, iam dicti Episcopi curæ cum nihilominùs commendans, vt illum, qui se sponte sua diuino ministerio mancipauerat, ministrum idoneum literatura & moribus exhiberet.

Psal. 15. Vltrò se offert, vt fiat clericus.

Cap. 5.

DAtus igitur sanctæ Ecclesiæ perpetuò seruiturus, velut alter Samuel ab Helcana patre suo, sub Episcopo, tanquàm sub Heli, magistro fuit, quandiù idem vixit Episcopus, qui eum docuit verbo pariter & exemplo. Sed qui eū elegerat Dominus, eum in schola sancti spiritûs pleniùs edocuit, & multiplici varietate virtutum ornauit: Profecit proindè ætate & sapientia, profecit & gratia apud Deum & homines. Nam gratia Dei erat in illo, & naturalia corporis incremēta, spiritualium prosequebantur augmenta gratiarum. Eratque cęlo totus inhians, mundum & mundana repudians, feruens in audiendo, sagax in repetendo, prudens in discernendo, solicitus audita tenaci memoriæ commendando. Nam in lege Domini fuit voluntas eius, & in illa meditabatur die ac nocte. Et dedit illi Dominus cor ad præcepta, & legē vitæ & disciplinæ, vt doceret postmodùm Iacob testamentum Domini, & iudicia eius Israël. Electus itaque Domini Laurentius, olìm à parentibus terrenis velut adeps separatus à carne, etiam nunc patrem suum spiritualem, virum religiosum, Episcopum Glindalacensem, ineuitabili morte præuentum amisit: de cuius obitu tanquàm pius filius condolens, summum patrem omnium maiori, quàm anteà, deuotionis ardore complexus est, cogitans quia omnis, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ. Quapropter agebat senem moribus, expers omnis lasciuiæ iuuentutis. Concurrebāt in eo morum honestas, & sciētia literarum: & ex adiuncta scientia vitæ sanctitas splendidiùs rutilabat, & ipsam scientiam honestas virtutum sociata Domino consecrabat.

1. Reg. 2. & 3. Crescit ętate & gratia. Psal. 1. Hebr. 5. Pietas & eruditio illū ornant.

Cap. 6.

IGitur Dominus, serui volens in talentis creditis peritiam experiri, illum sui destitutum patroni solamine, cùm annos natus esset vigintiquinque, in Abbatem Glindalacensem, ecclesiæ Clero & populo id postulantibus, promouendum curauit. Huius verò ecclesiæ nomen, à prima sui fundatione celebre & famosum tota Hybernia fuit. Eius enim patronus beatus Coënginus, ortus de stirpe regia, multis miraculis præ cęteris sanctis Hyberniæ, in illa olìm legitur effulsisse. In hac aūt ecclesia & Episcopatus erat, & Abbatia. Sed Abbatia, quòd ad temporales diuitias attinet, raro exemplo, lōgè erat Episcopatu opulentior: quippè vbi nobiles inprimis viros in totius regionis præsidium ab antiquo populus eligebat. Susceptum itaque huius dignitatis gradum beatus Laurentius humiliter administrans, cœpit se magìs ac magìs in vitæ honestæ dignitate, castitate & sobrietate, præeunte diuina gratia, exercere. In eleemosynarum largitate & cæteris misericordiæ operibus videbatur, vt dignum erat, minister potiùs, quàm Prælatus, vt dicere posses illud eum semper habuisse præ oculis: Ducem te constituerunt: noli extolli, sed esto in illis quasi vnus ex illis, non elatus de regimine, sed substratus de solicitudine: non de generis nobilitate superbiens, quia virtute decet, nō sanguine, niti: non de virtutum seu gratiarū donis insolenter tumescens. Primis igitur quatuor annis suæ administrationis non habuit requiem seruus Dei. Erat enim in tota regione illa intolerabi-

Creat Abbas Glindalacensis. S. Coënginus. Humilitas & benignitas eius. Eccli. 32.

lis

lis rerum inopia, quæ etiam victui necessaria hominibus negaret: maximè autem in pauperes flagellum hoc sæuiebat. In quo cùm vir Domini (vt erat valdè compatiens, & erga afflictos pia gestans viscera) pro sua abundantia larga manu indigentibus subuenire satageret, nulli saltem commiserationis affectu defuit, seu benigni animi voluntate, sic omni petenti se tribuens, vt Euangelio paréret. A falsis quoquè fratribus graues persecutiones sustinuit, qui inuidiæ facibus accensi, detractionis dente synceram ipsius vitam rodebant: sed palpantes quasi cæci parietem, non inueniebant ostium, per quod ad dignam eius reprehensionem ingredi possent. Apparebat inter ipsos aurora, sed inuidentiæ cæcati malignitate, sicut dicit beatus Iob, arbitrabātur vmbram mortis. Horum vir Domini mortis liuidam nequitiam & dissimulationis cautela, & charitatiua beneficiorum impensione viriliter superabat.

In summa annonæ caritate insignis liberalitas.

Luc. 6.

Iob 24.

Cap. 7.

ERat etiam in terra illa prædo quidam, genere nobilis, in hoc tamē degenerans, quòd vespillonum & raptorum se gerebat principem: qui omnibus omnia pro libitu surripiens, magìs autem in Abbatis Laurentij subditos insidijs grassabatur, nūc fraudulentia, nunc violentia manifesta sæuiens. Quodam nanque die occurrit detestabilis ille Abbatis hominibus, qui ex vicinia mel & frumentum ad populi subleuandam penuriam deferebant: & insiliens in eos, nefanda rabie laicos cecidit, clericos spoliauit, fœminis vim attulit. Quod cùm relatum esset viro Dei, ingenti mœrore animi percussus, ascendit in domum Dei, nec cibum capere voluit. Cùm enim clientulorum & amicorum carnalium numerosa multitudine vigeret, non superba temeritate pręsumpsit vltionem diuinam, sed ad humilem potiùs orationem se cōuertens, humiliter expectauit Dominum, qui ab illis prædonibus populum misericorditer liberaret. Nam in fide & lenitate sua sanctum fecit illum Dominus. Vndè & dicebat: Tua est vltio, Domine: tu meliùs nôsti tempus retributionis, & modum. quod non multùm post eius orationem impletum est. Tertia nanque die iniquus ille prædo, qui cateruæ latronum præerat, permittente Domino, in quorundam manus hominum deuenit, qui compręhensum sine regis licentia, eô maximè, quòd esse de stirpe regia diceretur, vita priuare nō audentes, orbatum oculis dimiserunt: qui & post non multum temporis vita functus est.

Vespillonū, pro latronum.

Prædo nefarius tollit res eius.

Eccl. 45.

Prædonē illū cælestis vindicta persequitur.

Cap. 8.

EOdem etiam tempore tres magni latronum principes, qui multis sceleratis præerant, tres turmas satellitum sibi collegerant, religiosisque personis & Ecclesiasticis ad sancti Coëngini & Abbatis Laurentij protectionem pertinentibus, molestias & damna plurima sępiùs inferebant. Quodam igitur die in via, quam sanctus Coënginus manibus suis construxisse dicitur trans paludes & aquarum scaturigines, dum in suis expectarent latibulis, si quos spoliandi opportunitas se offerret: mox quatuor sacerdotes cum magna turba hominum transire comperiunt, qui Eucharistiam, sicut tunc moris erat pluribus, secum pro tuto viatico ac securo duce itineris publicè deferebāt. In quos ferociter irruentes, sacerdotes manu sacrilega spoliauerunt, nostræ redemptionis precio, hoc est, Eucharistiæ nullam reuerentiam exhibentes: sed magìs irreuerenter tractantes, nefandis dentibus attingere & atterere pręsumpserunt, & cęteros vsque ad mortem ferè verberibus affecerunt. Quo audito discrimine, cœpit dolere non mediocriter Abbas Laurentius, peccatis suis imputans iniurias suis subditis irrogatas, maximè cùm pater patriæ ipse diceretur. Qua consideratione non de fastu honoris, non de nobilitate generis, non de potentia sęculi superbè elatus, humiliter ad orationem conuersus est, mâlensque persecutionis gladium in se, quàm in suam plebem conuerti, ieiunium sibi indixit, vt vno die naturali nec cibum, nec potum caperet: & ecclesiam ingressus cum suis clericis, Dominum incessanter deprecabatur, instàr fidelis patroni, pro liberatione suorum insistens. Sed non longè pòst diuina vltio in illos sacrilegos animaduertit. Octauo enim die illorum principes supradicti à quibusdam regis ministris compræhensi sunt: & quamuis sic satis procùl à ciuitate beati Laurentij capti essent, vnus tamen ex illis, quasi non posset alibì inueniri patibulum, necessitate diuinitùs compellente, ad Glindalacensem vrbem perductus est, & in rupe eminentissima, ingredientium in ecclesiam, & indè egredientium obtutibus exposita, suspensus interijt: vt ibì de flagitioso æquum Dei agnoscerent iudicium, vbì contra Ecclesiæ libertatem illum nequiter deliquisse constabat. Reliqui duo eiusdem nequitiæ consortes, in via illa,

Nota morē antiquum.

Latronum quorūdam insigne facinus.

Diuinitùs puniuntur.

qua sacrilegium perpetrârant, suspendio necati sunt. Quibus ità sublatis, tranquillitas patriæ, & viatoribus securitas restituta est, requiemq; dedit Deus famulo suo ab omnibus inimicis. Ità nimirùm similem eum fecit Dominus in gloria sanctorum, & magnificauit eum in conspectu inimicorum, & in verbis suis monstra placauit. Glorificauit eum in conspectu populi sui, & ciuitas Glindalacensis magni olìm, vt suprà dictum est, nominis, tanto irradiata sidere, non parùm in tota regione illa honoris & reuerentiæ consecuta est.

Cap. 9.

IGitur quatuor his annis ità peractis, pax reddita est toti regioni, & copiosa fertilitas præteriti temporis inopiam mirè suppleuit. Vndè Abbas Laurentius, charitate feruidus, ad opera charitatis totus accinctus, copiam rerum ipsi allatam, pauperibus nutriendis & ecclesijs ædificandis abundè impertijt: cumque diuitiæ eius, licèt plurimæ, benignitatis & charitatis eius sumptui non responderent, thesaurum patris sui, quem custodiendum acceperat, pauperibus totum distribuit, & quæcunque inuenire poterat manus eius, multiuarijs charitatis officijs liberaliter dispergendo, per manus indigentium in cælos transmisit: vt, quemadmodùm de sancto Leuita & martyre Laurentio, cuius nomen non sine presagio meritorum adeptus fuerat, sic & de illo veraciter dici possit: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Certè si electus Dei inter mundi scandala, inter antiqui serpentis sibilos, & fragilis carnis blanditias lęsus aliqua ex parte fuerit, (non est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet) charitatis affectus, qui erat insignis in illo, operire poterat multitudinem peccatorum. Vniuersa enim delicta, vt habet Salomonis prouerbium, operit charitas: & si peccauit multùm, remissum est ei, quoniam dilexit multùm. Porrò multas infirmitates tam manuum impositione, quàm oris anhelitu salutifero sanauit: peierantesque omnes, manu eis imposita, quod priùs celauerant, cogebat confiteri.

Multa largitur vir Dei ecclesijs & egenis.

Psal. 111.

Eccles. 7.

Prou. 10.

Luc. 7.

Nota.

Cap. 10.

INtereà contigit, vt Glindalacensis Episcopus, qui per id tempus præerat, vitæ diem extremum ageret, sedesque cathedralis eius obitu vacaret. Ea igitur sic pastore tanquàm communi spiramine destituta, sanctus Abbas Laurentius ad pontificalis honoris cathedram ab omnibus magna instantia & concordia petebatur. At ille suo more humiliter de se sentiens, petenti restitit populo, ætatem immaturam prouidè sapienterque prętexens. Nec tamen humilis eius excusatio postulantium deuotam superâsset instantiam, nisi diuina obstitisset prouidentia, qua dictante, scriptum est: Aduocatus à potentiore, discede: ex hoc enim te magìs aduocabit. Quod de beato Laurentio suo tempore factum est. Dominus enim ad maiora & multis vtiliora eum reseruans, quia fidelis & prudens seruus super creditis sibi talentis fuerat, illisque contentus, non pusillanimitate, sed humili timore ductus, Episcopus fieri recusauit: posteà Archiepiscopi eum infula cohonestauit. Nam post non breue tempus Gregorius Archiepiscopus Dublinensis ad patres suos collectus est. Eius sede vacante, permulti ambitione cęcati, generis nobilitate & literarum scientia tumentes, dignos se illo pręsulatu existimabant. Sed eos, vt improbos, depulit Dominus ab honore, quippè qui superbis resistit: humili autem & mansueto Laurentio apud electores tantam conciliauit gratiam, vt cùm de eligendo pastore tractaretur, subito afflatu spiritussancti, eorum animi Abbatis Laurentij celebri memoria afficerentur. Nanque & generis nobilitate, & morum honestate erat apud eos clarissimus, & iuxta Apostoli doctrinam, de constituendo Episcopo Timotheum & Titum admonentis, irrepręhensibilis Dei dispensator, non superbus, nõ iracundus, non vinolentus, non percussor, non turpis lucri cupidus: sed hospitalis, benignus, prudens, sobrius, iustus, continens, amplectens, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem: vt solicitè seipsum prębeat bonorum operum exemplum, in integritate, in grauitate: vt is, qui ex aduerso erat, vereretur, & oppilaretur omne os iniqua loquentium, cùm nihil haberent mali de illo dicere. Itaque omni mox sopita discordia, diuersas eligentium voluntates spiritu sancto in vnam conflante, beatum Laurentium elegerunt in Archiepiscopum & pastorem: (sed valde inuitum, diuque renitentem, & in ipso honore onus pensitantem.) Et onus quidem prosternit debiles: honor autem pusillanimes deijcit. In illo autem non alleuabat onus honoris ambitio, sed potiùs oneris grauitas, honorem declinandum probabat. Librabat enim montes in pondere, & colles in statera: quod pauci

Eccli. 13.

Recusat Episcopatũ.

1. Pet. 5.

1. Tim. 3.
Tit. 1.

Creatur Archiepiscopus.

Quæ parenthesi inclusa sunt, nos addidimus, quia deesse ea, aut ijs similia, satis apparet.

pauci faciunt. Quorum paucitatem admirans Esaias, exclamat: Quis librauit in pondere montes, & colles in statera? Si montes libremus in pondere suo, maius eorum pondus est, quàm altitudo. Illorum enim altitudo superari potest & pedibus calcari: pondus verò eorum quis ferat? Per montes autem intelligimus dignitates, quæ plus habet oneris, quàm honoris: quæ despici quidem possunt, sed sustinere eas quis possit? Colles quoquè si libremus in statéra, quantus ascensus eorum, tantus & descensus comperietur. Sic & in dignitatibus, quæ per colles designantur, si ascenditur ad prælationem, descenditur ad seruitutem. Librans igitur animus sancti viri montes in pondere, & colles in statera, onus in honore, & seruitutem in prælatione pensabat: sicque fiebat, vt consideratio seruituris & oneris, omnem appetitionem prælationis & honoris ab eius animo auerteret. Tandèm tamen se iactans in Dominum, desiderio fructûs suscepit laborem, & à Gelasio totius Hyberniæ primate, in ipsa Dublinensi Ecclesia, multis Episcopis præsentibus, gratias agente populo, consecratus est.

Esa. 40.

Montes, dignitates.

Cap. 11.

Beatus igitur Laurentius pontificalem adeptus infulam, diligenti studio satagebat, vt esset subditis suis forma sanctitatis, & totius honestatis exemplum: nè prędicantem vel docentem contraria remorderet conscientia, sed potiùs prędicationem vitæ sanctimonia commendaret. Decet enim maiorem natù, decet & illum, qui primus est in Ecclesia, sic pronunciare verbum scientiæ secûdùm doctrinam, vt non impediat musicam. Impeditur autem melodia musicæ, si laudatur Dominus in sono tubę, & non laudatur in psalterio & cithara. Laudetur ergò Dominus in tubali prędicationis sono, & consonet psalterium, concordet & cithara: vt vna sit harmonia siue consonantia prædicationis, quæ per tubam intelligitur: & executionis decem mandatorum, quam decachordum psalterium designat: itemque mortificationis carnis, quam cithara significat. Itaque mox vt indutus est beatus Laurentius stola gloriæ, etiam vasis virtutis expetijt coronari. Circuncinxit ergò se zona iustitiæ, circunpedes, & femoralia, & humerale sibi imponens, tunicam talarem totam cilicinam non tantùm induēs, sed carni assuens, cuius cilicij asperitate, & vermium multitudine succrescente perforabatur caro sancti pontificis: vt ex interiori ardore spiritûs flamma exteriùs resultante, ipsa caro velut in frixorio coqueretur. Sicque clauum clauo retundens, punctiones punctionibus reprimens, proprium corpusculum exarabat: extrà, hoc est, ex carne primo maledicto supposita, spinas & tribulos eliminare contēdens: vt sic aceruum frugum posset sibi cumulare in posterum. Sic attendēs sibi pastor egregius, de omni corde suo satagebat laudare Dominū, in diuinis officijs assiduus & deuotus: diligensq; decorē domùs Dei, vt amplificaret cultûs diuini sanctitatem, & sacris altaribus debitam præstaret reuerētiam, constituit ad sacrum Domini ministeriū viros idoneos ordinare, nè propter seruitores seruitia Domino displicerent, sicut scriptum est: Nè offeratis vltrà sacrificium frustrà. Incensum vestrum abominatio est mihi. Neomeniam, & sabbatum, & festiuitates alias nō feram. & subditur causa: Iniqui sunt cœtus vestri. Ideò vir sanctus & timoratus siue religiosus, honestatis amator, & zelator religionis, operam dedit, industriamque adhibuit, vt clericos seculares, qui in Ecclesia Dublinensi erāt instituti Canonici, secundùm exteriorem & interiorem hominem mutatos in melius, in regulares canonicos transformaret. Et vt hoc summi Pontificis authoritate confirmaretur, duos è canonicis suis misit Romam, propter vsum & consuetudinem * Aroasiensis ordinis: per quos sancti viri desiderium adimpletum est. Fecitque regulares stare cantores circa altare, vt laudarent nomen Domini: & dedit in celebrationibus decus, & in sono eorum dulces fecit modos.

Qualem se exhibuerit in ea dignitate.

Obseruat vestem cilicinā, toti corpori admotam.

Gene. 3.

Esa. 1.

Canonicos seculares mutat in regulares.

* Arroasiensis.

Cap. 12.

Vt antē Domino suo securiùs militaret, spiritualis certaminis milites electos ordinans, armisq; eorum & signis se muniens, habitum Canonicorum regularium & viuendi normam accepit, eiq; conuenienter viuere studuit. Nam penè continuè, dum ei licebat, cū canonicis illis edebat in refectorio, locis & horis congruis siue debitis seruabat silentium, ad matutinas singulis ferè noctibus cum illis in chorum ingrediebatur, vnà cum eis vigilias & laudes Domini celebrabat. Sciens autem scriptum, Vigilia honestatis tabefaciet carnes: deuotionē feruētì vigilabat in orationibus, & attenuabat carnem suam. Finitis enim matutinis laudibus, cæteris ad lectos redeuntibus, ipse in ecclesia

Fit etiam ipse Canonicus regularis.

Eccli. 31.

Vigiliæ & preces eius. clesia remanebat, etsi non semper solus, tamen vt solitarius: ibatque pro consuetudine ante signum Dominicæ passionis, vbi velut in speculo vitæ, cótemplabatur æneum serpentem, eleuatum in stipite Crucis, & eius dulci memoria sanabatur à languoribus suis, psallebatque Domino cum tremore: & nunc stando, nūc sedendo, nunc etiam flectendo genua, totum Psalterium resonabat. Affirmatum est equidem à fratribus religiosis, qui præ cęteris frequētiùs orationibus insistebāt, quòd vir sanctus cum prædicta Cruce dulcissimum habebat colloquium: de qua multa mirabilia memorantur, quę magna peregrinorum veneratione ab antiquis temporibus frequentatur. Facto verò die, exibat in cœmeterium, & illic aliquantispèr deambulans, commēdationem fidelium defunctorum percantabat. Num.21.

Cap. 13.

Eccli. 33. Corpus suū flagellat quotidiè. CVmque non ignoraret illud Ecclesiastici, Seruum inclinant operationes assiduæ: carnem suam vigilijs & ieiunijs exiccatam, & asperitate cilicij, vt suprà dictum est, exaratam, reducto paululùm cilicio, verberibus exponebat, terq; ad minùs in die se virgis cędi volebat ab aliquo familiari, qui tacere nôsset: excutiebatque per confessionem, adiunctis virgarum scopis, si quid eius sanctæ animæ pedibus mundani pulueris adhæsisset. Etsi autem eiusmodi virgarum castigationibus & orationibus carnis coërceret malitiam, at tamē in omnibus discretionis moderamen adhibebat, nec sine iudicio flagellabat carnem propter dictum illud Sapientis: Si non obedierit seruus, curua illum compedibus: verùm sine iudicio nihil facias graue. Nam Apostolus ad perfectam carnis mortificationem nos inuitans, cùm pręmisisset, Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem: subiecit, Rationabile obsequium vestrum, videlicet secundùm ethnicum, vt nè quid nimis. A carnibus quidem semper abstinuit, postquàm canonicus fuit: omni verò tempore à desiderijs carnalibus. Sexta feria solo pane vescebatur & aqua, & frequenter nec panem sumebat illo die, nec aliquid refectionis corporalis, cibatus solo pane & aqua doloris ex compassione Crucis Iesu Christi, cum quo se animo crucifigebat. Sæpè etiam panem lixiuio mixtum solebat edere, vt posset dicere cum Psalmista: Cinerem tāquàm panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam. Eccli. 33. Rom. 12. Terentius. Nō vescitur carnibus. Psal. 101.

Cap. 14.

ERat verò multùm liberalis non solùm pauperibus, sed & diuitibus hospitalis & discretus, vnumquenq; sic, vt decebat, suscipiēs, pauperum inopiæ succurrēdo, diuites verò inuitando suis beneficijs ad sectanda charitatis opera: vt simul diues & pauper ab vno acciperent non solùm temporale subsidium, sed & consilium spiritale. Sic enim decebat pastorem bonum pascere gregem suum. In omnibus autem, quibus posset popularem excitare fauorem, cautè se gerebat, inanem gloriam & lupinam hypocrisim tanquàm pestem euitans. Nam propriæ carnis macerator, amator abstinentiæ, non tantùm hospitibus se splendidum in panibus, ferculorum varietate atque potûs diuersis generibus exhibebat: verùm etiam cum illis aliquandò discumbens, & inter multas epulas cibis vilioribus vtens, aut edere se simulans, pia quadam simulatione communem se illis ostendebat. Et quod est argumentum miræ prudentiæ, sępè merum bibere credebatur, cùm non esset merum, sed aqua potiùs modici vini admixtione sic tincta, vt vinum à discumbentibus putaretur. Singulis autem diebus pauperes sexaginta, aut quadraginta vel minimùm triginta in conspectu suo refici faciebat, exceptis alijs pauperibus, de quibus infrà dicemus. Vitat hominum applausus. Multos alit pauperes.

Cap. 15.

† deest, proceræ, aut aliud quippiam ERat autem vir sanctus admodùm † & elegantis staturæ. Vestimenta eius nec nitida nimiùm, nec abiecta plurimùm, sed ex moderato & competenti habitu erant. Exterior eius habitus, propter rudem & seruilem populum, authoritatem & reuerentiam pontificis præ se ferebat: medius verò, canonicum regularem: ad carnem cilicia & talaris interula, pœnitentem. Per hęc & alia beatus pontifex tanquàm sapiens architectus seipsum dabat, in similitudinem picturæ, exemplum bonorum operum, & sculpebat in subditis signacula sanctitatis, & assiduitate sua variabat picturam: & in lege Domini iudicabat congregationem, & in fide sua probatus est, & cognitus est in verbis suis fidelis. Transigebat noctem sicut diem, & vigilia sua perfecit opus, & in diebus suis suffulsit domum Domini, & corroborauit templum, & pręualuit amplificare ciuitatem Dei, & adeptus

eptus est gloriam in conuersione gentis suæ. Nam in diebus eius prosperata est plantatio illa Dei nouella, vt verum esset, quod scriptum est: Seruiuit Israël Domino cunctis diebus Iosue. Iosue 24.

Cap. 16.

NOn est aũt ex toto silendum, quòd beato viro ex Abbatis minori officio in pontificem sic translato, prędictus rex Dermitius quẽdam Clericum successorem eius violenter constituit, & contra ius consuetudinis, quo tam Clerus quàm populus ibidèm Abbatem eligere consueuerat, in dictam Abbatiam, illis reclamantibus, eum irreuerenter intrusit. Sed is tamen, nè Euangelicum illud non impletũ abiret, Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus, eradicabitur: (Matt.15.) tam à dignitate, quàm ab officio postmodùm amotus est. Clero aũt & populo in ius eligendi restituto, nepotẽ quendam S. Laurentij, Thomam nomine, iuuenem pręclarum moribus & scientia, sanctiq; pontificis conuictu atq; consortio clariorem, in Abbatem Glindalacẽsis Ecclesiæ concorditer elegerũt: (Nepos eius fit Abbas Glindalacensis.) In quo facto non defuit Dominus seruo suo, de quo scriptura dicit: Bonus relinquit hęredes filios & nepotes. (Prou 13.) & iterùm: In semine sanctorũ permanet bona hęreditas, & nepotum ipsorũ semen in testamẽto stetit. (Eccli.44.) Hunc igitur cùm sanctus, non propter propinquitatem carnis, sed magìs charitate spiritûs, præ cęteris impensè diligeret, ità vt etiã secreta sua ei securè committeret, ciuitatẽ Glindalacẽsem deincèps tanto frequentiùs, quãto libentiùs visitauit. Nam prope ciuitatem ad tria milliaria locus erat secretus, & B. Coëngini frequentia consecratus, quem præ alijs tanto specialiùs elegit, quanto eius sancti viri virtutes studiosiùs imitari satagebat. Is verò locus non in hominum conspectu, sed in mirãda solitudine esse dicitur. Nã ex vna parte rupes ex alto pendens triginta cubitis, ad hunc locum transitum denegat: ex altera stagnum non modici ambitûs, totidem cubitis in profundum descendens, à parte sua * nauigium pandit. (* nauigiũ, pro nauigatione) Nec tamen sine fontis dulcedine locus est. Nam ex eàdem rupe riuulus sonorus, dulcissimas fundens aquas, erumpit, habitatori loci non parùm præbẽs solatij, consitis arboribus siue herbis continuum virorem ministrans: apud quem riuulum etiã salix mirifica reperitur, poma ferens vsq; ad hyemale S. Martini festum crudissima, vt vix à quoquam tum possint degustari. (Nota singulare pomorum genus.) Appropinquante aũt natiuitate Dominica, celeriter maturescunt, solìs infirmis pro medicinali remedio reseruanda. Locus aũt inferior, ei concauitati subiacens, à duodecimo Calendas Octobris vsq; ad octauum Calẽdas Martij, solis lumen non accipit, immò quędam eius pars, solis radijs nunquàm illustratur.

Cap. 17.

IN ea aũt concauitate, quam S. Coënginus suis manibus effecisse dicitur, B. Laurẽtius persępè latitãs, contemplatiuis delicijs illic deuotus perfruebatur, de corpore suo minimè solicitus. (Quadragesimã vt exegerit sanctus Laurentius.) Sed tamen in multa necessitate ei deesse nolens, tèr tantùm in hebdomada panem & aquam, interdùm etiã olus ei prębebat, tanquàm alter Moyses contemplationis diuinę suauitate refectus. Ibì ergò morans per quadragenas, hominũ non admittebat frequẽtiam, (Exod. 24.) nisì iam dicti Abbatis nepotis sui, qui ei cibum, qualem diximus, subministrabat: ad eumq; causas & negocia populi, & ad populũ sancti sacerdotis responsa atq; cõsilia referebat. Erat aũt accessus ad eum per scalam: cuius ima pars in aqua figebatur, superior tenebatur ad rupem. Neq; tamẽ ex hoc ipso loco egredi sancto viro molestum erat, si vrgente negocio subditis suis id necessarium cognouisset: sed velut alter Moyses in ingressu tabernaculi & egressu, Rachelis & Liæ, Marię & Marthę pro loco & tempore, in se facies varias transfigurabat. (Exod. 34.) Sic aũt implebat fidelis pastoris & prudentis rectoris officium, non propter improbam agẽdorum instãtiam, contemplationem negligens: aut propter contemplationis studium, agenda postponẽs. Videbatur aũt populo barbaro, cornuti Mosi similitudinem afferre ex frequẽti collocutione cum Domino. Nam sermo eius instàr faculæ ardebat, radios vibrabat igneos: dixisses stimulos & quasì clauos in altũ defixos. Ibat vir sanctus per arma iustitię à dextris & à sinistris, detruncans cruẽtas acies vitiorũ, prędicãs assiduè verbũ Dei, & opus faciẽs Euangelistæ: instans opportunè, importunè: (2.Tim. 4.) arguẽs, obsecrãs, increpans in omni patiẽtia & doctrina, nè de manu sua requireretur sanguis cõmissi sibi populi pereuntis. Ducebatur enim ad mortem populus Dubliniæ, vel potiùs iam periẽrat infami ternario vitiorum, putà cõcupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. (1.Ioan. 2.) Ex quibus, tanquàm ex fontibus venenatis, oriuntur & dimanant riuuli mortiferi totius iniquitatis, ebrietates, crapulæ, & (Fontes vitiorum omnium.)

earum comes ignis luxuriæ, contentiones, rapinæ, iniuriæ mutuæ, & alia mala infinita. Quibus vitijs cùm ciues suos videret beatus pontifex irretitos, dolebat plurimùm, & speculator constitutus à Domino, super speculam suam stetit iugiter per diem, & super custodiam suam totis noctibus: & quod audiuit de ore Domini, verbũ annunciauit populo subdito sibi. Vidit enim & prędixit, post vitia secutura supplicia, iniurios plectendos iniurijs, luxuriosos incẽdijs vastandos, (Luxuria nanq; ignis est, vsq; ad perditionem deuorans, & omnia virtutum eradicans genimina) & homicidas cędibus perdẽdos. Per quæ enim peccat quis, per hęc & punitur.

Isa. 21. Prędicit clades futuras. Sap. 11.

Cap. 18.

VEniente igitur gladio Domini, sicut pastor sæpè prędixerat, non longo temporis interuallo, rex Dermitius, adiuncto sibi Richardi Comitis auxilio, cũ multa Anglorum caterua Hyberniam ingressus, Dubliniam magna vi cepit, captam succendit igne, bona ciuitatis diripuit, & homines interfecit. Atq; ità, secundùm vaticinia viri Dei, misit in eos iram Dominus & vindictam, & reddidit illis iniquitatem eorum. Beatus autem Laurentius instàr Ieremiæ, testis extitit stragis populi sui: vbì etiam multis affectus iniurijs, rebus eorum, quantùm ipse poterat, defensis & munitis, morti sese pro illis exponere neutiquàm formidauit. Corpora etiam cęsorũ pius pastor inter manus hostium adhuc palpitantia rapiebat, & velut alter Tobias, festinabat Christianæ tradere sepulturæ. Si quos autem post stragem inuénit superstites, quibus poterat facultatibus, ijs succurrebat. Maiori tamen affectu mouebatur in illos, quos priùs viderat felicitate vberiori florere, & subitò quidem, sed tamen iusto Dei iudicio, in summam miseriam coniectos esse. Inter omnia autem malorũ genera, summũ in miserijs infelicitatis genus est, fuisse felicem. Clericos prętereà, contra impetum gentis superbæ, quæ ciuitatem obtinuerat, in suis locis permanere posse, nõ sine magnis periculis impetrauit: quibus etiam libros & ornamenta ecclesiæ ipse, cuius bonis temporalibus & ecclesiasticis non pepercerat hostilis iniquitas, immò potiùs vniuersa rapuerat, vel vastauerat, prudenter & strenuè restituenda curauit.

Dublinia vastatur. Magna sancti viri constantia. Tob. 1. & 2.

Cap. 19.

QVodam tempore vir beatus pro Ecclesiæ suæ negocijs in Angliam profectus, ad regem Henricum venit Cantuariam: ibique, vt decuit, susceptus in ecclesia sanctę Trinitatis à monachis, ob impetrãda suffragia S. Thomę gloriosi martyris deuotè pernoctans, in crastino monachorum precibus Missarum solennia celebrare disposuit. Cumq; pontificalibus vestibus processisset ornatus, quidam fatuus audiens eum virum sanctum & religiosum esse, simplici sua fatuitate vel fatua simplicitate sibi persuasit, se rectè & piè facturum, & præmia posse diuina promereri, si tam beatum virum sancto Thomæ reddat martyrio parem. Mox igitur animi sui conceptum volens perficere, fustem ingentem arripuit, & per medium irruens populum in beatum antistitem, totis viribus eum in capite percussit. Ille verò percussus, statìm corruit ad cornu altaris, grauiter vulneratus. Id videntes monachi, & omnes qui aderant, cum multo dolore & lachrymis in faciem se prostrauerunt, credentes pontificem lethaliter vulneratum. At vir sanctus post breuem morulam leuato capite, dari sibi aquã in vasculo postulauit: & super eam dicens orationem Dominicam, eamque benedicens signo sanctæ Crucis imposito, lauari ea vulnus capitis imperauit. Quo facto, cessauit fluxus sanguinis, & protinùs vulnus sanatum est: sicque sanus effectus, inchoata Missarum solennia celebrauit. Quod qui vidit, testimonium perhibuit. Ipsum autem vestigium vulneris semper mansit in capite: & nunc in ipso capitis * cranio, deficiẽte ossis particula, fractura cernitur apparẽre. Iubente verò rege suspendi fatuum illum, beatus pontifex vix precibus obtinuit, nè quid mali hac de causa illi inferretur.

Hominis stulti horrenda temeritas. Præclarum miraculũ. * testa

Cap. 20.

ALio tempore cùm de regis Angliæ curia remearet, venit in Vualliam: vbì diù ventum expectans prosperum, tædio angebatur. Erat autem in illis partibus quędam ecclesia in honorem beatæ Virginis apud castrum cuiusdam diuitis, eius expẽsis recèns ædificata, cuius lateri homo quidam perpetuò se incluserat, vt Deo liberiùs adhæreret. Huic igitur viro Dei nocte appárens Virgo sancta, ornatu & facie reuerẽdissima, sciscitabatur cur sua ecclesia dedicata non esset. Cui cùm anachoreta respõderet, Episcopum dioecesanum diù abfuisse: Ego verò, inquit illa, nolo eam ab eo dedicari. Eccè adest

Visio cuiusdã solitarij.

Lau-

Laurentius Dublinensis Archiepiscopus, cuius præstolabat aduentum, vt ipse meam ecclesiam consecraret. Et hoc ei signum, quòd ventum vel trãsitum non obtinebit, donèc meæ satisfecerit voluntati. Ad hæc experrectus homo, & territus visione, facto iam die, misit pro castellano, eius ecclesiæ fundatore, totamque ei patefecit ex ordine visionem. Is mox ad Archiepiscopum properãs, eum ad suũ castrum inuitauit, susceptumq; honorificè procurauit: factaque cœna, precabatur eum, vt illam ecclesiam consecrare dignaretur. Vir sanctus respondit, id sibi non licere: castellanique precibus assentiri modis omnibus renuit. Videns id castellanus, non cunctatus est viro Dei minas beatę Virginis indicare, totam anachoretæ visionem per ordinem commemorans. Quam sanctus vir mente pertractans, vidensque secundùm DEVM sibi non esse illicitum, sed permissum, diuinæ visioni deuotisque precibus assensum præbens, ecclesiam postridiè dedicauit. Cumque Missam & diuina officia peregisset, gustato pane cum suis nauim ingressus, cursu prospero ad portum desideratum peruénit. Ex eo tempore innumera fiunt miracula in ecclesia illa, diuinaque indigentibus beneficia præstantur. Multa miracula in ecclesia, à viro Dei dedicata, fiunt.

Cap. 21.

RVrsùs beato viro in Angliam cum tribus nauibus contendente, in medijs maris vorticibus tempestas sæuissima extitit, ità vt penè naues & homines mergerentur. Iamque nautis spe omni euadendi periculi propemodùm destitutis, quidam melioris spei vir, conuersus ad sanctum præsulem, dixit: Domine, eccè perimus: succurre nobis tuis sanctis precibus. Illo igitur flexis genibus Deum deprecante, statim mare quieuit, cessauitque tempestas, ità vt possent homines admirari & dicere: Quis est hic, quia venti & mare obediunt ei? Sedat tempestatem. Matt. 8.

Cap. 22.

ALio quoquè tempore properãti ei in Angliam, & iam nauim ingresso, quidam è ciuibus Dublinię comites se adiunxerunt, sub tanto pastore pericula maris se euasuros confidentes. Et eccè cùm iam securiùs mare sulcarent, subitò commotis fluctibus, ventisque sæuientibus, tempestas horribilis exorta est, adeò vt pręsentem intentarent omnia mortem. Congregati ergò omnes ad patrem & patronum Archiepiscopum, anxiè precabantur, vt suo interuentu ocyùs ipsis succurreret. mors enim in ianuis videbatur. At secretarius & amicus Dei: Confidite, inquit: nemo vestrûm peribit: sed audite consilium meum, & irã Dei deuotionis muneribus placate. Ad eius enim, vt nóstis, & beatę Virginis matris eius honorem, Dublinię ecclesiam nouam construimus: ad quã perficiendam dare vos moneo de fructu operum eius, qui vobis omnia largitur: sicque promitto ego vobis in Domino, tranquillitatem maris absque vestro & rerum vestrarum periculo citiùs adfuturam. Mox illi ad Archiepiscopum bona & alacri voluntate multa donaria apportant. Erat enim nauis illa multis referta diuitijs. Ille verò gaudens in Domino, breui & deuota oratione penetrat cælos: statimque mari subsidente, & tranquillitate restituta, DEVM & sanctum eius pontificem omnes pariter collaudant. Iterùm suis precibus trãquillum efficit mare.

Cap. 23.

EMergentibus autem causis quibusdam Ecclesiæ suę, pastor strenuus vigilans super gregem sibi commissum, summum Pontificem adire decreuit: Romamque feliciter perueniens, adiutus Domini gratia, propositum impleuit. Cumque pro libertate Hybernię ecclesiæ facundè satìs egisset, & animi eius benignitas atque prudentia manifestè innotuisset, regressurus ad propria, Legatus totius Hybernię à domino Papa constituitur. Reuersus indè prosperè in Hyberniam, commissæ sibi legationis officium cum magna totius ecclesiæ libertate exequi satagebat. Quæcunq; religioni, vel ecclesiarum officijs, vel honestati clericorum deesse videbat, ea sufficienter & honestè supplebat, superflua resecabat, rectè disposita inuiolabiliter obseruari volebat: eratque in zelo legis Domini velut ignis, & quasi adeps separatus à carne. Intantùm autem ministrorum ecclesiæ execrabatur immunditiam castitatis & honestatis zelator, tamq; eos ad continentiam prouocabat, vt omnes tam subdiaconos, quàm diaconos vel presbyteros, si incontinentiæ conuicti essent, licèt tanquàm Archiepiscopus posset, tamen nollet absoluere: sed ad Romanam ecclesiam, à summo Pontifice absoluendos, destinaret, ità vt quodam tempore, quod dictu mirum sit, centum quadraginta presbyteros de incontinentia conuictos, Romam miserit absoluẽdos. Cupiebat enim omnes suî similes efficere, & Fit legatus Hyberniæ. Eximius eius erga incontinẽtes clericos zelus.

quam in se sectabatur munditiam, eam etiam à subditis requirebat, lumbos suos non zona pellicea, sed aspero cilicio constringens. Itaque Apostolicum illud, quod re ipsa præ-
Ephes. 6. stabat, ore quoquè iubebat: State succincti lumbos vestros in veritate.

Cap. 24.

CVm autem sic legationis suæ fungeretur officio, & cælestis vitæ pabulo populum reficere conaretur, temporalium rerum inopia totam Hyberniam miserabiliter occupauit. Itaque humanissimus pastor, assuetus olìm operibus pietatis & benignitatis,
Prou. 19. videns tempus acceptabile, tempus miserendi, fœnerabatur Domino, dum miseretur pauperum: totusque inopum commiserationi addictus, pensatis eorum miserijs, egestatem illorum suam existimans, pro facultatum suarum copijs, sed non largissimæ charitatis suæ votis, illis opitulabatur & succurrebat. Quingentos nanque pauperes, extrema penuria oppressos, per triennium quotidianis sustentabat eleemosynis, exceptis alijs plùs minùs trecentis, quos per Episcopatum suum vestibus & alimonia donabat, quibusque necessaria omnia ministrabat. Multæ etiam fœminæ egestate afflictæ, paruulos suos, quos nutrire non poterant, necessaria quadam cautela ad ostia eius deponebant, itemque alijs diuersis locis, per quæ illum nouerant transiturum. Sciebant enim in eo maternum inesse affectum, nec posse deesse eis: quippe qui gremium pietatis omnibus expandens, nemini se negabat. Ille verò non immemor paupertatis & pueritię, quam
Vide singularem in tot pauperes humanitatem.
Matt. 25. pro nobis Iesus Christus assumpsit, qui in die iudicij dicturus est, Quod vni ex minimis
Matt. 18. meis fecistis, mihi fecistis: quique alibì dicit, Quicunque susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit: pium se puerorum nutritium exhibebat, eosq; per diuersa diœcesis suę loca hominibus & baliuis suis nutriendos & diligentiùs custodiendos commendans, eis necessaria omnia suppeditauit. Et cùm talium sit regnum cælorum, ipse iam exultans in cęlis, frequentiùs in terris puerorum miseretur. Erant autem id genus pueri fermè ducenti, quandoquè plures, quandoquè pauciores: demptis nonnullis pauperibus, de quibus iam dictum est: & paruulis, quos in domo sua bonus Christi nutritius procurabat. Cùm autem hi pueri iam adulti essent & enutriti, tradi singulis crucem ligneam iubebat, quas signi cuiusdam loco ferentes, circuibant prouinciam: atque ità ab eius pręfectis & alijs, nomen Dei & pōtificis venerantibus, vitæ sustentandę consilium & auxilium eis impendebatur.

Cap. 25.

PEr id tempus, multiplicatis malis in terra, cùm sanctus pontifex die quodam à Dublinia Vuassofordiam iter haberet, quidam è militibus regis Vuilhelmus nomine, se comitem ei adhibuit, nè fortè si solus esset, incideret in latrones. Sed & scriptor quidam cum vxore sua paruuloque infante, tanquàm securiùs iter iam facturus, illis se iunxit. Ingredientibus autem illis nemus quoddam, latronum latibulum, vigintiquatuor loricati latrones è latebris prodiêrunt, simulantesque se velle parcere pontifici & suis, petebant, vt militem ipsorum traderet voluntati: ipse verò cum suis clericis, illæsus abiret. Sed vir sanctus respondit mâlle se interfici, quàm illis militem iugulandum permittere.
Incidit in latrones.
Tum illi furijs agitati, in clericos eius sæuiùs irruerunt, & scriptorem antedictum crebrò irrumpendo occiderunt. Eius autem vxoris misertus Episcopus, posteà quæ ad victū vestitumque pertinent, perpetuò illi subministrauit: puerum verò literis erudiendum curauit, & quoàd vixit, inter Clericos suos illum numerari voluīt. Porrò latrones lāceam in militem vibrantes, misericorditer sese interponentis Episcopi equum confoderunt: sicque miles equi pręsidio de eorum manibus ereptus est. Præsul verò spoliatis clericis, varijs affectus iniurijs, in proximam veniens ciuitatem, latrones illos per internuncios admonuit, vt à sua malitia abstinentes, veniam impetrarent: nî id facerent, se cum omnibus eius ciuitatis presbyteris in eos excommunicationis sentētiam pronunciaturum. Illis autem omnem pœnitentiam & correctionem respuentibus, eos excommunicauit: Quod cùm illi cognouissent, & quemadmodùm fieret excommunicatio, inquisîssent, dixerunt: Excommunicemus & nos Archiepiscopum. & accipientes exta bouis furto ablati, loco stolarum, & accensis lignorum faculis loco candelarum, instàr luporum vlulabant, Clericos irridentes, anathema legentes, & in derisum Ecclesiæ etiam in aqua ipsas faculas extinguentes. Ex ijs vnus postero die, licèt quadruplici tectus veste, frigore satìs temperato & tolerabili extinctus est. Tertio indè die,
Ecce tibi cælestem vltionē in derisores excōmunicationis.
mali-

malitiæ eorum dux ibidem peremptus est, atq; ità alij post alios intra annum vnum perierunt.

Cap. 26.

QVidam è ministris Archiepiscopi quandoque, non absque sua fortassis culpa, Dubliniæ ad patibulum trahebatur. Cumque iam ad suspendij locum peruenisset, rumor eius rei ad Archiepiscopum perlatus est. Ilicò surgit ille, sequiturque hominem, vt eum liberet. Videns autem vnus è carnificibus præsulem venientem, timensque nè infelix ille ex eorum manibus auferretur, caput misero præcidit. Id cernens Episcopus, multumque dolens ereptum sibi hominem, in eius percussorem maledictionis fulmen intorsit. Cumque ille cum socijs Dubliniam rediret, in ponte cadens coxam fregit, & ex eo vulnere breui vitam amisit, manifesto diuinæ vltionis iudicio. Sic Dominus, quantæ sanctitatis & gratiæ apud ipsum esset beatus Laurentius, & quòd eius verba pondus haberent, sæpiùs declarauit. *Miserè perit cui vir sanctus imprecatus est*

Cap. 27.

DVo viri Dubliniæ in loco sacro latrocinium perpetrârunt: sed pro meritis suis percussi à Domino, protinùs amētes effecti sunt, ligatiq; ad ecclesiam sanctæ Trinitatis, & ad Archiepiscopum adducti sunt. Quos cùm ille vidisset, misericordia motus erga illos, data benedictione, iussit eos à vinculis expediri. Illi soluti, in faciem corruentes, diù tanquàm exanimes iacuerunt. Tandèm surgentes incolumes, viro Dei pro salute recepta gratias egerunt. Quod ille, nè facerent, more suo prohibebat, & vt soli Deo gratias agerent, verecundus & humilis hortabatur. *Duos amētes sanat.*

Cap. 28.

QVandoq; vir sanctus cum duobus Episcopis & Abbate Thoma nepote suo ad concionem quandam properabat. Cumque apud pagum quendam horas Dominicas cantaturus descendisset, homo quidam aduenienś, ad eum exclamauit: Præsentiam tuam, domine, non equitum multitudine gloriari decet, sed in eo potiùs, vt ægrotis & afflictis succurrere studeas. Est in ecclesia huius pagi pxima, fœmina quædā nobilis, quæ ab immundo vexata spiritu, nupèr mente capta est. Ad eam igitur ire te decet, & fundere preces pro ea ad Dominum, vt tuis flexus precibus, illam sanare dignetur. Percepta ea simplicis hominis petitione, Archiepiscopus iubet ire Thomam Abbatem, & orare pro ea. At ille modis omnibus recusabat vel limina ecclesię attingere: intantùm id genus homines horrebat. Præcepit ergò idem Episcopo Kildarensi Malachię. Sed is itidem se excusans, aiebat se non tanti esse meriti, vt dæmones expellere possit. Iubet tandem vir Dei, vt Clemens Episcopus eat. Qui sua simplicitate libenter se iturum respondit. Erat is vir magnus & caluus. Cumque eum dæmoniaca cōspexisset in ecclesiam intrantem, mox ei caluitiem obiecit, addens etiam contumeliam per mendacium: O calue vilissime, inquiens, qui semper meretricio te iungis cōtubernio, quid hîc à me requiris? simulque arripiens lapidem, iactauit in eum. At Episcopus & contumeliam, & horrorem non ferens, ad Archiepiscopum cum timore pudefactus redijt. Tum demùm vir sanctus vt simulationem, sic arrogantiā vitare volens, Ego, inquit, si sic necessè est, eam in nomine patris & filij & spiritussancti visitabo. Cumque ad ostium ecclesię venisset, Crucis signaculo & eam, & fœminam consignauit. Eum autem vt vidit miserabilis mulier, multa in eū probra & cōuicia coniecit. Sed ille vir misericors, eius miseriæ misertus, de Domino non diffidens, ligari eam præcepit. Et cùm manibus eam attrectâsset, pectori eius Crucis signum impressit, & aquam benedictam ori eius infudit, humiq; prostratus, Dominum pro ea suppliciter & breuiter orauit. Indè recedens, cùm triduò pòst eò reuertisset, inuenit eam sanæ mentis, & iamdudùm ipsius reditum præstolantem. Illa verò mox ad eum accedens, multis precibus nocte illa retentum, cum omnibus comitibus eius honorificè procurauit, in eximij amoris signū crebrò eius manus & pedes deosculans, & gratias agens omnipotenti Deo, quòd per eius merita perfectæ esset reddita sospitati. *Malachias Episcopus Kildarensis* *Procax dæmonis petulantia.* *Vide qbus armis oppugnat dæmonem vir sanctus.*

Cap. 29.

QVidam beati viri marestallus, toto corruptus corpore, miserabiliter inflatus erat. De cuius salute cùm iam medici omnes spem abiecissent, adductus est ad dominum suum. Is protinùs manus ei imponens, oransque pro eo: Ducatur, inquit, ad hospitium suum, & cùm sanatus fuerit, redeat ad pristinum munus. Reductus est ergò domum,

domum,& proxima nocte omnis ille corruptus humor effluxit,& post dies octo viribus instauratis,ad virum Dei cum alacritate reuersus,gratias egit pro sanitate, per eum diuinitùs ipsi donata. Cui vir sanctus : Memineris, ait, non homini,sed soli DEO gratias agere.

Sanat hominem desperatum.

Cap. 30.

IN ecclesia beati Martini Dubliniæ quidam sacerdos,nomine Galuuedius,ministrabat.Erat autem charus Archiepiscopo,quòd eum à iuuentute nutrijsset,& eius clericus fuisset.Is igitur aliquandò graui infirmitate depressus,ad extrema peruenerat.Nam cùm & sensu & halitu carere videretur, complures eum mortuum putabant: quidam verò nondùm exanimem,sed veluti in ecstasi positum existimabant. Vndè factum est, vt tribus indè noctibus totidemque diebus corpus in medio positum,sepulturæ mandare differrent.Tandèm adueniens sanctus Laurentius,& corpori tanquàm funeri appropinquans,pietate motus ad lachrymas,mortuum sic affatur: Tu quidem dilectissime, si posses,mihi iam loqui velles: sed in omnibus fiat voluntas Dei. Sic ait,& flexis genibus, Dominum tacitus orauit. Quis autem fuerit affectus orantis, satìs declarauit Domini exaudientis effectus.Completa enim oratione,quam nouit ille solus, qui approbauit, sacerdos Galuuedius quasi de graui somno excitatus, surgens incolumis, gratias egit Deo & sanctæ Mariæ,& beato Laurentio domino suo,apertisque in circunstantes luminibus,quęrebat quid ibì facerent,vel qua ex causa illuc pariter conuenissent. Stupefacti verò & territi omnes in eo, quod accidisse videbant, sic illi responderunt: Toto triduo nullum vitæ signum habentem,sed instàr mortui iacentem,te sepelire proposuimus. Et sacerdos: Nouit Dominus,inquit, animam meam separatam fuisse à corpore, & disceptantibus Angelis pro ea, vidisse me dominum meum Laurētium flexis genibus coram DEO & gloriosa virgine Maria matre eius, pro me humiliter deprecantem: eiusque oratione flexum Dominum,animam meam corpori restitui iussisse. Tum verò beatus pontifex pro familiari sibi & humili verecundia,illi sacerdoti sub pœna excommunicationis interdixit, nè rem hanc vlli omninò homini, donèc ipse viueret, reuelare ausus esset.

Excitat vita functum.

Cap. 31.

HAec de vita & moribus sancti viri, eiusque virtutibus à certissimis excepta testibus,post aliquot annorum curricula tanquàm paucæ quædam reliquiæ ad nos perlata sunt.Iam qua occasione & quo pacto,Domino largiente,ad Augensem vsque ecclesiam peruenerit,in veritate,qua comperi,succinctè narrare curabo. Oborta fuit grauis dissensio inter regem Angliæ Henricum,sub quo passus est sanctus Thomas martyr gloriosus,& regem Hyberniæ potentissimum Deronogum: cuius sedandæ causa se beatus pontifex interponens,venit in Angliam,secum ducens quendam nepotem suum,iuuenem elegantem,vt eum regi Henrico obsidem daret,si pax cum illo constitui vlla ratione posset.Sed rex Angliæ pacem repudians,crudelem potiùs tyrannum se exhibuit,regioque edicto cauit,nè viro Dei liceret in Hyberniam reuerti, portusq; omnes,qui Hyberniam spectarēt,ei voluit esse interdictos,hac ratione beatum virum exulare cogens. Ità ille regem in Nortmanniam transfretantē in monasterio Abbendoniæ tres hebdomadas expectauit. Deindè tædio quodammodò affectus,regem sequi statuit, si fortè in negocio illo magìs eum placabilem offenderet. Ingressus igitur nauim apud* Douriam, Vuitsantum applicuit, prosequensque regem in Nortmanniam, febre corripitur. Ea ingrauescente,triduo valdè eius morbi importunitate afflictus, ab incepto desistere cogebatur. At tamen contra febris ardorem flamma charitatis pugnabat instantiùs, & naturam,quam febrile debilitabat incommodum, in charitatis & pacis commodū fortiter sibi militare cogebat. Atque deincèps in ipso itinere locum inquirere cœpit, in quo aut quiesceret,aut certè etiā remaneret. Iam enim aliquo modo præsenserat dissolutionem sui corporis imminere.Sui igitur tabernaculi depositionem pręuidens,tabernaculum non manufactum toto animo expetebat. Eius autem exemplar, Domino prouidente,viro sancto in monte Augiostensum est. Perueniens enim ad eius montis supercilium,& indè castrū intuens,& in castro ecclesiā eminentē,cognoscensq; è quibusdam in via ipsi occurrentibus,castrum esse Augense,in introitu Nortmanniæ in Henrici regis Angliæ ditione constitutum, ecclesiamque esse beatæ Virginis, in qua Canonici instituti S. Victoris Parisiēsis, Deo & beatę Marię regulariter seruirēt: non mediocriter exhi-

Non potest vir sanctus ex Anglia discedere rege vetante.

*Douaria

exhilaratus, & tanquàm Dauidis prophetico spiritu afflatus: Hæc, inquit, requies mea in seculum seculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam. dataque benedictione cum Crucis signo, ad eam ecclesiam venit, & fusa illic oratione, seipsum Deo & beatissimæ virgini commendans, ad hospitium diuertit, lectoque decubans, accito eius loci Abbate Osberto, viro religioso, confessione præmissa, viæ præsentis vero viatico suum ad vitam transitum præmuniuit.

Psal. 131.

Confessione & Eucharistia se munit sub mortem.

Cap. 32.

HIs peractis, vir venerabilis & circunspectus clericus Dauid, suprà memorati iuuenis pædagogus, ad regem Henricum profectus est, vt quod beatus vir de pace conciliandа cœperat, ipse pro tenuitate sua, diuina præueniente gratia, consummaret. Cumq; regem quibus poterat rationibus emollîsset, eiusque animum ad pacē inflexisset, quarto die ad sanctum Episcopum reuersus est. Cui cùm rem à se gestam retulisset, sanctus præsul, quamuis iam morti proximus, exultare visus est: &, vt facto gratias ageret, quod verbo non poterat, caput suum in illius sinum deposuit: ea ipsa re satis indicans, illum magistrum Dauidem, spiritum suum, iam cum morte colluctantem, pace impetrata, pro qua ipse, quantùm poterat, laborârat, exhilarâsse. Tertio autem ab aduentu suo die, febrium ingrauescente dolore, sanctus præsul Abbatem eius loci cum fratribus eius acciri voluit, seque in eorum collegium & fraternitatem recipi petijt: eique libentissimè assensum est. Indè extremam & petijt, & percepit vnctionem. Cùm autem de faciendo, vt moris est, testamento admoneretur, sic respondisse fertur: Nouit Dominus, mihi ne nummum quidem sub sole relictum esse. Par est enim credere, diuersis misericordiæ & benignitatis officijs & operibus, quicquid ad manum habere poterat, virum pium in cœlestes thesauros trāsmisisse: vel potiùs Canonicæ professionis memorem, nihil se habere proprium existimâsse: vt, qui viuere constituisset secūdùm regulam à sanctis Apostolis institutam, in extremo vitę fine nihil suum esse dicendo, ab ea regula minimè deuiaret. Atque ità beatissimi Augustini consors, aut vt rectiùs dicamus, successor effectus, testamentum nullum fecit, quia vndè faceret, pauper Christi non habuit.

Percipit extremā Vnctionem.

Cap. 33.

DEincèps felix Laurentius ad portū salutis festinans, gemitus atque suspiria pœnitentis indesinenter Domino offerebat, tam mente quàm ore reuoluens illum psalmum Dauidicum, Miserere meî Deus, miserere meî: quoniam in te confidit anima mea. Ea verò pœnitentis lamenta sanctitati viri nihil quicquam derogabant, sed eam potiùs confirmabant. Fertur enim magnus pater Augustinus inter familiaria colloquia dixisse, post perceptum baptismum etiam laudatos Christianos & sacerdotes, absque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quamobrèm sibi iusserat in vltima ægritudine Psalmos Dauidicos, qui sunt paucissimi, de pœnitentia scribi, eosque legens, vbertìm ac iugiter flebat. Et beatus Laurentius aquas de superiori irriguo haurire non cessabat, nec tamen irriguum inferius contēmnebat, populum suum morte pastoris continuò desolandū, mirabiliter lingua materna dicens: Heu popule stulte & insipiens, quid iam facturus es? Quis sanabit auersiones tuas? Quis medebitur tuî? Sic autem charitatem implebat, ex vna parte, quod meliùs erat, cupiens dissolui, & esse cum Christo: ex altera autem necessitatem fraternam attendens, propter subiectum populum cum Apostolo cupiens diutiùs in carne remanere. Fidelis autem Deus mercedem laborum eius absque dilatione iam reddēdam ei statuerat. Itaq; cùm sextę feriæ terminus aduenisset, in confinio sabbati subsequentis spiritum sancti viri requies æterna suscepit. Atque ità gloriosus Christi confessor Laurentius, Dublinensis Archiepiscopus & Legatus Hybernię, plenus dierum, perfectus & consummatus in operibus bonis, Christi cohæres, ad Christum migrauit decimooctauo Calendas Decembris.

Psal. 56.

Possid. in vita eius cap. 31. quam habes To. 4.

Philip. 1.

Ibidèm.

Exit à corpore.

Cap. 34.

EIus aūt obitus & remotis certo oraculo declaratus est, & p̄ prę sentes, Domino prouidēte, venerationi habitus. Ea enim nocte, qua ortus ab occasu sol Augi occidit, cū fuit occasu purior ortus ei, cuidā ciui Dubliniæ, Innocētio noīe, in somno visum est, cū esset in eius vrbis ecclesia cathedrali, summum altare corruere, penitusq; dissipari. Qua visio-

Visio cuiusdam.

visione turbatus, manè publicè retulit somnium, cum iuramento asseuérans dominum Archiepiscopum diem extremum clausisse. Id quod posteà, nuncijs aduenientibus, verum fuisse compertum est, eádem scilicet nocte migrâsse Pontificem, qua visio hæc Innocentio oblata fuit.

Cap. 35.

CONtigit autē, Domino agente, vt mox à celebratis sancti cōfessoris exequijs, Alexius Romanæ ecclesiæ Cardinalis & Scotiæ Legatus adesset. In cuius aliorumque multorum presentia corpus sancti pontificis, in medio Augensis ecclesiæ honorificè & reuerenter sepulturæ mandatum est. Vbi posteà latuit annis quatuor & mensibus sex thesaurus preciosus, tum quidem absconditus, sed suo tempore reuelandus, Cuius quidem future reuelationis haud vulgare extitit argumentum. Ea enim nocte, qua CHRISTI confessor huius mundi tenebras reliquit, sicut multorum assertione innotuit, admiranda claritas super Augense monasterium ità repentè visa est emicare, vt intuentes putarent Abbatiam, vel castri domum aliam, emisso cælitùs fulgure, concremari. Vbi diuina bônitas nobis aliquantulùm reuelare dignata est, qualis & quantus esset ille, qui ea nocte ex hoc mundo migrârat. De quo non debet temerarium videri, sed pium potiùs, si sentiatur ad lucem transisse inaccessibilem, vt illius beatitudinis sit particeps, quam opportuno tempore suis manifestat & largitur fidelibus beatus & solus potens rex regum & Dominus dominantium: Cui est honor, gloria & imperium in perpetuum, Amen. In sanctos autem relatus est vir beatus à summo Pontifice Honorio Reate, tertio Idus Decembris, pontificatûs eius anno decimo.

Refertur in sanctos.

MARTYRIVM SANCTORVM CONFESSORVM SAMONAE, GVRIAE ET ABIBI,

Authore Simeone Metaphraste.

Nouemb. 15

AGEBATVR quidem sexcentesimus annus ab imperio Alexandri Macedonis: nouem autem annos iam transegerat Diocletianus, sceptra tenens Romanorum: & sextum iam consulatum obtinebat Maximianus: Augarus autē Zoare filius, his temporibus erat Pretor, & Cognatus erat Episcopus Edessenorum, & magna excitabatur persecutio aduersùs ecclesias omnibus, qui erant sub ditione Romanorum. Et nomen quidem Christianorum, tanquàm nefarium, probris appetebatur & exagitabatur: sacerdotes autem & monachi, propter firmam fidem & inexpugnabilē, miserabilibus tradebantur supplicijs, desiderioque & metu distrahebantur pij. Nam cùm liberè eloqui veritatem propter Christi vellent desiderium, refugiebant rursùs metu suppliciorum. Nam ij quidem, qui se armabant aduersùs pietatem, studebant vt Christiani Christianismum abiurarent, Saturnoque & Rheæ se adiungerent: contrà autem fideles, vt nihil esse ostenderent ea, quæ ab illis colebantur.

Cognatus Edessenorū Episcopus.

Illo ergò tempore Gurias & Samonas apud Iudicem accusantur, quorum ille quidē ex Sarcigitua, hic autem ex vico Ganade erat ortus, ambo educati Edessæ, quam vocant Mesopotamiam, quòd sit media inter Euphratem & Tigridem. & anteà quidem eius fama ad paucos peruaserat: post martyrum autem certamina erat omnium sermone celebrata. Atque sancti quidem nequaquàm versabantur in ciuitate: sed procùl ab ea remoti, vt qui vellent procùl abesse ab eius tumultibus, studebant esse Deo soli manifesti. Et Gurię quidem continentia & charitas, erat bona & honesta possessio, & ex illius studio cognomen est ei impositum, adeò vt ex nomine eum non cognoueris, nisi priùs dixeris continentem. Samonæ autem erat in Deum corpus & animus iuuenilis & alacris, & cum Guria virtute contendebat. Ij ergò accusantur ad iudicem, quòd non solùm omnem finitimam Edessæ regionem sua doctrina confirmarent, & vt suæ adhærerent fidei, animum adderent: sed etiam efficerent, vt despicerent persecutores, & vt illorum im-

Guriæ continentia & charitas.

impietatem omninò nihili facerent, doceret, conuenienter ei, quod scriptum est: Nolite confidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non est salus. Quibus iudex ad magnam accẽsus insaniam, iubet omnes, qui habent in honore religionem Christianã, sequentes doctrinam Guriç & Samonç, simul cum ijs, qui eos ad id inducebant, comprçhensos, in tuta includi custodia. Iussus autem ad effectũ est deductus, & capta occasione, cùm alijs quidem ex his plagas imposuisset, alios autem alijs tormentis subiecisset, & vt Imperatoris decreto parérent, suasisset: tanquàm qui benignè & clementer se gereret, alios quidem sinit domùm abire: sanctos autem vt primos, & qui pietatem alijs impertijssent, iussit adhuc affligi in carcere, qui ipsi quoq; martyrij gaudebãt societate. Audiebant enim in alijs prouincijs multos idem, quod ipsi, certamen suscepisse: ex quibus erat Epiphanius & Petrus, & sacrosanctus Pamphilus cum multis alijs in Cæsarea Palęstinæ, Timotheus Gazę, in magna Alexãdria Timotheus, Agapetus Thessalonicæ, Hesychius Nicomedię, Philippus Adrianopoli, Melitinç Petrus, Hermes, & eius socij in confinijs Martyropolis: qui fuerunt etiam redimiti corona martyrij à Duce Heracliano cum alijs confessoribus, quorum est maior numerus, quàm vt possit ad nostram venire cognitionem. Sed redeundum est ad ea, de quibus priùs dicebamus.

Psal. 145. Christiani male mulctantur. Multi martyres hac tempestate

Antonius ergò Præses Edessæ, cùm concessisset alijs, vt domum reuerterentur, ei in altum erecto tribunali, iubet ad se adduci martyres: & cùm fecissent, quod iussi fuerant apparitores, sanctis dicit Præses: Diuinissimus noster Imperator hæc iubet, vt & à Christianismo deficiatis, quem sequimini, & imagini Iouis cultum diuinum tribuatis, thus in ara sacrificantes. Ad hæc Samonas: Absit, inquit, vt vera fide relicta, propter quam speramus fore, vt vitam assequamur immortalem, manuum opus & figmentum colamus. Præses autem: Imperatoris, inquit, iussa omninò sunt implenda. Respondit Gurias: Puram & diuinam nostram fidem nunquàm inficiabimur, sequentes voluntatem hominum, in quos cadit interitus. Habemus enim patrem in cælis, cuius sequimur voluntatem, qui dicit: Qui me confessus fuerit coram hominibus, ego quoquè eum confitebor coram patre meo, qui est in cælis. Qui me autem negauerit coram hominibus, ego quoquè eum negabo coram patre meo, & Angelis eius. Iudex autem: Non vultis ergò, inquit, parére voluntati Imperatoris? Quomodò verò non fuerit absurdum, ea quidem, quæ visa fuerint hominibus, ijsque qui non multùm & quantùm vos, possunt, reipsa ad effectum deduci: eorum autem, qui rerum potiuntur, iussa fieri irrita? Qui Regis regum, inquiunt sancti, faciunt voluntatem, carnis voluntatem respuunt ac reijciunt. Deindè cùm Præses minatus esset mortem, nisi parérent: Samonas, Non moriemur, inquit, ô Tyranne, si creatoris sequamur voluntatem: immò verò viuemus potiùs. Sed si ea secuti fuerimus, quæ iubet vester Imperator, scias quòd etiamsì tu nos non interemeris, nos tamen malè peribimus.

Matt. 10. Luc. 12.

Postquàm hçc audiuit Præses, iubet Anouito commẽtariensi eos in tutissimam conijcere custodiam. Veritatem enim ægrè fert animus, qui sua sponte est ad malũ propensus: vt, qui ægrotant oculi, splendorem solis. Postquàm autem ille fecit, quod ei fuerat imperatum, & martyres fuerunt in carcere, in quo etiam multi alij sancti priùs inclusi fuerant à militibus, Imperator quidem Diocletianus, accersito Musonio Pręside Antiochię, iubet eum venire Edessam, & Christianos, qui in ea erant inclusi, siue erant cõmunis, siue sacrati ordinis, de sua interrogare religione, & eis finem dare conuenientem. Cùm is ergò venisset Edessam, & Samonam & Guriam primos curâsset sistendos ad tribunal iudiciale, dicit eis: Domini hic est orbis terræ, hic est iussus, vt vos aræ Iouis vinum libetis, & thus imponatis. Sin minùs, ego vos varijs consumam supplicijs. Corpus enim flagris lacerabo, donèc perueniam vsque ad ipsa viscera: plumbum autem feruẽs non priùs cessabo vestris axillis infundere, quàm id peruaserit vsque ad intestina. Deindè nunc quidem manibus, nunc verò pedibus suspẽdam, & efficiam, vt soluantur compages articulorum: nouaque & inaudita excogitabo supplicia, quæ nec omninò quidẽ ferre poteritis.

Martyres in custodiã truduntur. Minæ impij iudicis.

Respondit autem Samonas: Vermem, cuius minæ sunt intentatæ ijs, qui negant Dominum, & ignem, qui non extinguitur, magìs, quàm ea, quæ tu enumerâsti, tormenta formidamus. Ipse enim, cui cultum offerimus rationalem, primùm quidem nos corroboratos aduersùs varia hæc tormenta, eripiet à tuis manibus. Deindè etiam in tuto collocabit, vbì est habitaculum omnium lætantium. Alioquì autem omninò aduersùs so-

Esa. 66. Martyres eas floccipendunt. Psal. 87.

Ee lum

lum corpus armaris: Quid enim animam potueris lędere? Quæ quandiù quidem habitat in corpore, tormentis euadit præclarior: ea autem recedente, nullus est omninò sensus corpori. Quo magìs enim homo noster externus corrumpitur, eo magìs internus renouatur in dies. per patientiam enim hoc propositum certamen peragimus. Præses autem rursùs veluti protestans, vt, si non parérent, puniret iustiùs: Discedite ab errore, inquit, vobis consulo, & cedite iussui Imperatoris. Non poteritis enim ferre tormenta. Cui sanctus Gurias: Neque errori, vt tu dicis, seruimus, respondit: nec Imperatoris iussui vnquàm paruërimus. absit vt tam pusilli animi simus, & tam amentes. Sumus enim illius discipuli, qui animam suam pro nobis posuit, diuitias benignitatis & suam in nos ostendens charitatem. Resistemus ergò peccato vsque ad mortem, neque quicquid acciderit, supplantabimur à machinis aduersarij, quibus primus homo captus, decerpsit mortem per ligni inobedientiam: & Cain persuasus, fratris quidem sanguine manus polluit: gemere autem & tremere, inuenit pręmia peccati. Sed nos Christi verbis mentem adhibentes, non timebimus eos, qui occidunt corpus, animam autem nō possunt occidere: illum potiùs timebimus, qui nostram animam & corpus potest perdere. Tyrannus autem, Non vt, inquit, vestras percurrentes scripturas, possitis refellere, quæ à nobis obijciuntur, ideò ira non moueor, & me prębeo patientem: sed vt iussum Imperatoris exequentes, cum pace domum reuertamini.

2.Cor.4.

Egregia martyrum constantia.

Gen.4.

Matt.10.

Hæc oratio nihil flexit martyres, sed propiùs accedentes: Quid nostra, aiunt, refert, si irasceris, & es ad iram propensus, & tanquàm niues pluis tormenta? Tunc enim nobis magìs benefacies, clariorem reddens nostram probationem patientiæ, & conciliians maiores remunerationes. Hæc est enim summa nostræ spei, hunc incolatum, qui est ad tempus, relinquere, & migrare ad æternum. Habemus enim tabernaculum non manu factum in cælis, quod etiam sinum Abrahæ scriptura, propterea quòd is esset familiaritate Deo coniunctus, solet vocare. Cùm itaque vidisset Præses immutabilem eorum constantiam, statìm mittens dicere, processit ad castigandum, & iubet Annino Commentariensi vtrunque vna manu suspendi, & eis toto pondere corporis diuulsis, adhuc eorum pedibus grauem suspēdere lapidem, ad sensum acrioris doloris. Atque hoc quidem ità se habebat, & ab hora tertia vsque ad octauam tale tormentum forti animo tolerabant, non vocem emittentes, non gemitum, non aliquid aliud ostendentes, quod esset pusilli & abiecti animi. Dixisses eos pati in alieno corpore, aut alijs patientibus, ipsos solùm esse spectatores eorum, quæ fiebant.

2.Cor.5.

Luc.16.

Dirissimè sancti martyres cruciantur.

Mira patientia.

Interìm autem, dum ij penderent manibus, occupatus erat Præses in alijs audiendis. Deindè cùm ab eis quieuisset, iubet Commentariensem interrogare sanctos, an iussui Imperatoris vellent parére, vt liberarentur à tormento: & cùm ille quidem interrogaret, hi verò non possent, aut nō vellēt respondere, iubet eos includi in interiore custodia, in lacu tenebroso & nomine & reipsa, & pedes vsque ad diem sequentem affixos esse ligno. Die autem iam appetente, à ligni quidem vinculis pedes sunt relaxati: carceris autem aditus fuit obstructus, vt nec solaris quidem radius posset subire: edictum autem fuit custodibus, non frustum panis, nec paruam quidem guttam aquæ tres totos dies eis præbere. Quamobrèm decætero tenebrosus carcer & longa inedia erat condemnatio martyribus. Cùm autem adesset tertius dies circa principium mensis Augusti, apertus quidem fuit aditus carceris: illi autem in eo retenti sunt vsque ad decimum Nouembris. Deindè Iudex eos curat sistendos pro suo tribunali. Et nec tantum, inquit, tempus vobis præbuit, vt mutati aliquod salutare caperetis consilium? Illi autem respondent: Quod nobis videtur, tibi iam sępiùs ostendimus: tu autem fac ea, quæ tibi fuerunt imperata. Prçses autem statim iubet Samonam altero pede in genu inclinari, & ferreum vinculum inijci eius genui. Quod cùm factum esset, eum quidem suspendit præcipitem, à pede, quem inclinauerat, alterum deorsùm trahens pondere ferri, quod verbis non potest explicari: & sic athletam moliens discerpere. Quo quidem tempore cùm coxę acetabulum per vim sedem suam reliquisset, effectum est, vt Samonas claudicaret: Guriam autem, quòd esset imbecillus & subpallidus, sinebat impunitum, non quòd eum benignis adspexisset oculis, non quòd esset misertus eius imbecillitatis: sed vt qui, quòd eum punire cuperet, potiùs pepercisset. Nè fortè, aiebat, nobis imprudentibus consumeretur ante cruciatus.

In obscurū carcerem ducuntur.

Longa inedia affliguntur.

Samonæ ymmanis cruciatus.

Et iam erant quidem duę horę diei, ex quo suspēsus erat Samonas: hora autem quinta iam

ta iam aderat, & is adhuc pendebat sublimè: & qui circunsistebant milites, mouebantur misericordia, & hortabantur vt Imperatoris paréret imperio. Sed peccatorum misericordia caput sancti non pinguefecit. Ille enim etsi acerbè premeretur à tormento, ipsos ne vllo quidem dignabatur responso, sinens eos lugere, & se potiùs, non illum dignum censere misericordia. In cælum autem tollens oculos, precabatur Deum ex profundo cordis, & ei reuocabat in memoriam miracula, quæ à seculo facta sunt: Domine DEVS, dicens, sine quo nec passerculus quidem cadet in laqueum: qui Dauidi dilatâsti cor in afflictionibus: Qui Prophetæ Danieli vim dedisti etiam contra leones: Qui pueros Abramiæos & Tyranni & flammæ victores effecisti: tu quoquè nunc Domine adspice ad bellum, quod contra nos geritur, qui nostræ naturæ nôsti imbecillitatem. Conatur enim inimicus figmentum tuæ dexteræ auertere ab ea, quę est apud te, gloria. Sed tu benignis tuis nos intuens oculis, conserua in nobis, quæ extingui non potest, lucernam tuorum mãdatorum: tua autem luce dirige nostras semitas, & dignare nos frui ea, quæ est in te, beatitudine: Quoniam es benedictus in secula seculorum. Atque ille quidem Agonothetæ emittebat hanc gratiarum actionem: quidam autem scriba, qui aderat, literis mandauit quæ dicta sunt.

Psal. 140.
Matt. 10.
Psal. 4.
Dan. 6. & 14.
Dan. 3.

Iussit autem Præses Commentariensi eum soluere à supplicio. Ille verò cùm sic fecisset, & portâsset cum ijs, qui aderant, iam doloribus defessum & confectum, in priorem ferentes custodiam, deponunt iuxta sanctum Guriam. Cùm autem esset Nouembris decimusquintus, noctù circiter galli cantum surrexit Iudex: cum verò præcedebant lampades & satellites: & cùm ad basilicam venisset, quę dicitur, vbi erat iudicium, cum magno fastu sedet pro tribunali: & accersit athletas Guriam & Samonam. Et hic quidem venit ambulans in medio duorum, & fultus vtriusque manibus. Nam & premebat inedia, & grauabat senectus, bona spe solummodò eum refrigerante. Gurias autem ipse quoquè portatus ducitur, vt qui nec posset omninò ingredi, vtpotè quòd pes ei fuisset grauiter à vinculo sauciatus. Ad quos defensor impietatis: Cùm data, inquit, fuerit vobis potestas, de eo, quod est vobis conducibile, simul deliberâst[i]s. Dicite ergò, an noui aliquid sit à vobis consideratum: & an priorum vos aliqua subierit pœnitentia: & paréte iussui diuinissimi. Sic enim vestris opibus & possessionibus, quinetiam hac suauissima quoquè luce fruemini. Ad hæc martyres: Nemo, inquit, qui sapit, magnifecerit parùm manere in ijs, quæ fluunt. Sufficit enim nobis tempus, quod pręcessit, ad vsus eorum & adspectum: nec eorum aliquid desideramus. Quam autem mortem nunc nobis intentas, ea nos ad immortalia trãsmittet tabernacula, & efficiet, vt simus participes eius, quę est illic, beatitudinis.

Martyres sistuntur ad tribunal
Sapientissimum corũ responsum.

Pręses autem: Quæ à vobis, inquit, dicta sunt, nostras aures magna affecerunt tristitia. Ego autem paucis exponam id, quod videtur. Nam si arę quidem thus imponitis, & imagini Iouis sacrificatis, rectè se habuerit: & vnusquisque vestrûm domum abibit. Sin verò adhuc pergitis Imperatoris iussui non parére, amputabuntur vobis omninò capita. hoc enim vult & statuit magnus Imperator. Ad quæ respondens generosissimus Samonas: Si nos, inquit, tanto affeceris beneficio, vt liberemur quidem ab ijs, quæ hîc sunt, molestijs: transmittamur autem ad eam, quę est illic, beatitudinem, quantùm in nobis quidem situm est, tibi reddetur merces ab eo, qui nostra dispensat ad id, quod est vtile. Ad hæc cùm respondisset Præses, vt videbatur, benigniùs, & dixisset: Ego toleranter hucusquè tuli, longas illas sustinens orationes, vt mora temporis mutati, traduceremini ad id quod est vtile, & supplicium mortis non subiretis. Qui morti, quæ est ad tempus, inquit, se tradunt propter Christum, clarum est fore, vt ij liberentur ab æterna. Qui enim mundo moriuntur, viuunt in Christo. Nam Petrus quoquè, qui resplendet in choro Apostolorum, cruce fuit condemnatus & morte: & filius tonitrui Iacobus, ab Herode Agrippa fuit interfectus gladio. Quinetiam Stephanus quoquè fuit appetitus lapidibus, qui primus percurrit stadium martyrij. Quid autem dixeris de Iohanne? an ne eius quidem admittes egregiam illam constantiam, & loquendi libertatem, quòd mori maluerit, quàm cubilis tacere impudicitiam: adultera verò eius caput acceperit præmium saltationis?

Act. 12.
Act. 7.
Matt. 14.

Rursùs autem Præses: Non vt vestros, quos dicitis, sanctos enumeretis, vos fero toleranter: sed vt mutato consilio, iussis cedentes Imperatoris, ab acerbissima morte liberemini. Si enim sitis nimiùm audaces & insolentes, quid aliud, quàm vos maiora exci-

 piens

pient supplicia, quibus oppressi, vel inuiti facietis id, quod nos exigimus: quo tempore nec omninò quidem poteritis refugium habere ad misericordiam? Nam quod fit per vim, ne potest quidem prouocare ad commiserationem: quomodò contrà quod spontè fit, est dignum misericordia. CHRISTI autem confessores & martyres dixerunt: Non opùs est multis verbis. Eccè enim nos sumus tibi præstò ad omnia subeunda supplicia. Quod ergò tibi fuit imperatum, nè differas exequi. Nos enim Christi veri DEI sumus adoratores, & rursùs dicimus: Cuius regni non erit finis. Qui etiam potest solus vicissìm glorificare eos, qui eius nomen glorificant. Interìm autem dum hæc dicerentur à sanctis, Pręses tulit in eos sententiam, vt mortem subirent gladio. Illi verò lætitia, quæ verbis non potest explicari, affecti: Te verè decet gloria & laudatio, qui DEVS es vniuersorum, clamabant: quòd tibi placuerit, vt susceptum certamen perageremus, vt à te quoquè immortalem splendorem assequamur.

1. Reg. 2.

Martyres ineffabili gaudio excipiũt mortis sententiam.

Cùm ergò vidisset Præses immutabilem eorum constantiam, & quemadmodùm in animæ exultatione extremam accepissent sententiam, sanctis quidem, DEVS, inquit, eorum, quæ fiunt, sit inspector, quòd non per me volebam vos vitæ finem accipere: sed inexorabilis iussus me ad id cogit Imperatoris. Spiculatori autem iubet accipere martyres, & in curru imponere, & procùl à ciuitate abducere cum militibus, & eis illic finem afferre gladio. Ille autem cùm per portam Romanensem sanctos noctù eduxisset, cùm altus sopor teneret ciues, ad septentrionalem partem ciuitatis abducit in montem Bethelabicla. Illi verò cùm fuissent in eo loco, & in lætitia cordis & magna animi constantia è vehiculo descendissent, à spiculatore & ijs, qui sub eo erant, tempus ad orationem petiĕrunt, & acceperunt. Perindè enim, acsi non sufficerent tormenta & sanguis ad intercedendum pro eis, propter summam modestiam adhuc etiam opùs habebant precatione. Cùm itaque oculos in cælũ sustulissent, & intẽsè precati essent, Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, suscipe in pace spiritus nostros, postremò dixerũt. Samonas autem conuersus ad spiculatorem, Exequere, inquit, id quod est tibi imperatum: cumque genu simul inclinâsset cum Guria, eis amputantur capita decimoquinto Nouembris. Atque hoc modo quidem se habuerunt res martyrum.

Capite plectuntur.

Cùm autem tertium quoquè quęreret numerus, vt in his glorificaretur Trinitas, inuenit (ô optimam prouidentiam) tempore quidem posteà Abibum, qui autem idem cum ijs, qui præcesserant, iter ingredi constituerat, & illo ipso martyrij die fuit consummatus. Magnus ergò inter martyres Abibus, ex eádem quidem, ex qua illi patria, nempe ex Thelsæa vico erat ortus: sacro autem diaconatûs fuerat honoratus chrismate. Cùm verò Licinius teneret sceptra imperij Romanorum, & Lysanias creatus fuisset Præses Edessæ, excitata rursùs erat persecutio aduersùs Christianos, & Abibo vniuersum imminebat periculum. Is enim obibat ciuitatem, diuinas cunctos docens scripturas, & magno animo confirmans ad pietatem. Cùm autem hæc venissent ad aures Lysaniç, ea Licinio Imperatori ab eo significantur. Studebat enim, vt ipse ei committeret quęstionem habendam de Christianis, & maximè de Abibo. Neque enim fuerat ei priùs commissa. Ille verò literis datis, iubet vt morte Abibum afficiat. Literis ergò redditis Lysaniæ, quæritur vbiquè Abibus. Ipse autem degebat in quadam parte ciuitatis, propter statum Ecclesiasticum: mater verò & quidam ex ijs, qui ad eum genere attinebant, cum eo versabantur. Ille autem cùm rem resciuisset, nè daret pœnas, quòd martyrij deseruïsset ordines, cuidam qui erat ex primis cohortis (is autem vocabatur Theotecnus) seipsum indicat: & tandèm, Quem quęritis, inquit, Abibum, ipse sum, inquit. Ille verò benignè eum intuens: Nemo, inquit, adhuc nouit te ad nos venisse, ô homo. Abi ergò, & seruare: nec sis solicitus de matre, nec de ijs, qui genere ad te attinent. Nullus enim eos potuerit omninò afficere molestia. Et hæc quidem Theotecnus.

Abibus Diaconus confirmat Christianos.

Abibus autem, cùm tempus vocaret ad martyrium, nolebat pusillo & abiecto animo suffurari salutem. Ei itaque dicit: Non propter charam matrem, nec propter cognatos me reddo manifestum: sed adsum propter Christi confessionem. Eccè enim vel te nolente apparebo coram Præside, & meum Christum prędicabo coram principibus & regibus. Theotecnus itaque veritus, nè sua sponte veniret ad Pręsidem, & ea de causa ei afferretur periculum, vt qui eum non fecisset manifestum, assumit Abibum, &

Magna animi eius fortitudo.

eum

eum adducit ad Præsidem: Hic ille est, inquit, qui quæritur, Abibus. Cùm autem Lysanias audijsset Abibum sua sponte adijsse ad certamina, arbitratus eam rem esse contemptûs & audaciæ, vt qui paruifecisset austeritatem tribunalis, eum statìm curat ducendũ in iudicium: conditionemque ab eo petit, & nomen, & patriam. Cùm verò respondisset se quidem esse ortum è vico Thelsça, significâsset autem, se esse Christi ministrum, statìm martyrem est criminatus Præses, quòd non obtemperâsset iussis Imperatoris. Huius autem rei apertum esse dicebat indicium, quòd Ioui thus non sacrificaret. Ad hæc, se quidem Christianum esse, dicebat Abibus, & non posse verum Deum relinquere, sacrificare autem inanimis & nullo sensu prȩditis operibus manuum. Prȩses verò, eum brachia vinctum funibus, iussit in ligno sublimem extolli, & ferreis vnguibus lacerari. Erat autem suspensio longè violentior, quàm laceratio. Veniebat enim in periculũ, nè discerperetur, cùm violenta extensione ei diuellerentur brachia. Ad tribunal ducitur. Laceratur ferreis vnguibus.

Interìm dum is penderet sublimis, conuersus est Præses ad blanditias, & fingebat se esse patientem. Minabatur autem etiam grauiora, si non mutaret propositum. Ille autem: Nemo, inquit, me abducet à fide: neque persuadebit, vt adorem dæmones, etiamsi plura tormenta inferat & maiora. Cùm autem vellet scire præses, quamnam ei vtilitatem tormenta conciliarent, quȩ corpus solùm consumunt, Christi martyr Abibus: Non ad præsens vsque tempus, inquit, nostra consistunt: nec ea solùm sequimur, quæ cernuntur. Quòd si tu quoquè volueris adspicere ad spem & promissam nobis remuneratione, fortè etiam dices cum Paulo: Non sunt condignȩ passiones huius temporis ad gloriam, quæ est reuelanda in nobis. Cùm autem Præses ea, quȩ dicebantur, damnaret stultitiæ: & nunc quidem blandiens & subiens personam patientiæ, nunc verò minans & acerbam ei mortem intentans, neutri eorum eum videret cedere: Non tibi repentinum & totum simul vitȩ finem afferam, sententiam ei pronunciauit: sed te lento igne paulatìm liquefactum, efficiam immitem & implacabilem animam deponere. Dixit, & cùm versùs septentrione extra ciuitatem collecta fuisset materia, ducebatur ad rogum, sequente quidem matre, sequentibus autem ijs quoquè, qui aliâs cognatione ad eum attinebant. Ille verò postquàm esset precatus, & benedixisset omnibus, & eis osculum dedisset in Domino, accensa autem esset materia ab ijs, qui ad id seruiebant, in ignem inijcitur: & cùm aperto ore flammam accepisset, apud eum, qui dederat, spiritum deposuit. Deindè cùm ignis esset sedatus, qui ad eum attinebant, precioso linteo eum circundederunt, & vnguentis vnxerunt: cumque psalmos & hymnos, vt par erat, cecinissent, prope Samonam & Guriam eum deposuerunt, ad gloriam patris & filij & spiritûs sancti, quæ est diuina Trinitas, & in quam non cadit diuisio. Quam decet honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Talem quidem vitæ finem inuenit martyr Abibus tempore Licinij, & talem cum sanctis nactus fuit depositionem, & sic pijs attulit requiem à persecutionibus. Nam deincèps quidem Licinio fuit diminuta potentia: Constantino autem floruit dominatio, & creuerunt ei sceptra Romanorum: qui primus inter Imperatores liberè professus est pietatem, & Christianis cōcessit viuere vt Christianos. Sed vt possitis cognoscere, qualem gratiam martyres apud Deum sunt assecuti, necesse est rem ab alto repetere. Rom. 8. Coniectus in ignē, reddit spiritũ. Licinio tyranno adimitur Imperium.

Hunni quidem Ephtalitȩ, Persarum finitimi, & qui ad solem habitabant orientem: hæc gens, inquam, importuna & barbara, non paucis annis post martyrum consummationem, vsqueadeò inuaserunt Romanos, vt facerēt incursiones vsque ad ipsām Edessam, & prædas agerent ex agris, qui circa ipsam siti sunt. Romanorum autem Imperatores acriter defenderunt ciuitatem, & breuì totum collegerunt exercitum, vt opem ferrent Edessæ, volentes efficere, nè ea caperetur: & maximè verbis Christi confidentes, quæ scripserat ad Augarum, quòd ciuitas nunquàm esset capienda à barbaris: & quòd in eam primam Domini nostri & Christi effigies missa sit ad Augarum. Itaque ad ciuitatem castra mouerunt Hunni, putantes se facilè eam esse capturos. Romani autem mittunt auxilium Edessenis, nè in manus Hunnorum veniret ciuitas. Cùm verò, qui missi fuerant à Romanis, iam venissent Edessam, accidit vt quidam Gotthus inter eos, & moribus barbarus, & mente perniciosus, diuersaretur in domo cuiusdam mulieris, nomine Sophiȩ. Ei autem erat vnica filia, nomine Euphemia, viuenti in viduitate, & de sola filia solicitæ. Educebatur ergò matri filia, tanquàm germen recèns pullulans, temperantiam exercens & virginitatem, & studium adhibens, nè cerneretur à masculorum Hunnorum incursiones. Antiquissimus imaginum vsus.

oculis. Erat autem puella facie decora,& insigni pulchritudine. Cùm ergò in ea habitatione diù versatus esset Gotthus, nescio quomodò adspexit puellam, & ità captus fuit eius amore, vt nusquàm mentem aliò conuerteret, quàm ad virginem. Personam itaque induens bonitatis,& se amicum esse simulans, abit ad matrem: & assentationibus conans ei persuadere,& bonorum promissis, vt ei daret filiam in matrimonium: Illa autem grauiter ferebat,& animum non adhibebat ijs, quæ ab ipso dicebantur. Eo verò se insolenter iactante,& valdè minitāte, illa, Vnicam, inquit, q[uæ] mihi est, filiam viro coniungere barbaro nunquàm sustinuerim. Nè ergò assenteris, nec mineris. Nam nec me emollies adulationibus, neque minis terrebis. Ille autem pergebat eadem rursùs facere, & rursùs suam ostendebat impudentiam, & de ijsdem assiduè cum matre loquebatur. Deindè etiam preciosa afferebat ad eam ornamenta, & affirmabat eam fore dominam multorum aliorum. Mater autem puellæ ne sic quidem præbebat aurem ijs, quæ ab ipso dicebantur.

Deindè illo perseuerante, rursùs Sophia,(cùm nescio vndè didicisset) Sunt tibi & filij & vxor, ei respondit: nec ego tibi meā filiam dederim in matrimonium. Ille verò partìm quidem amore puellæ victus, partìm autem timoris Dei nullam ducens rationem, Deum testatur se nunquàm habuisse vxorem, nec filios: sed se eius filiam velle ducere vxorem,& omnium suorum bonorum eam facere dominam. Vincitur itaque mater puellæ à Gotthi verbis. Quid enim erat factura, cùm esset fœmina, quæ facilè decipitur, & sacramentorum audiret examina,& ei metu quateretur animus? Itaque manus in cœlum tollens: Pater orphanorum,& defensor viduarum Domine & Deus, inquit, nè despexeris hanc puellam, quæ viro ignoto coniungitur. Te enim eius promissorum accipio inspectorem:& te freta, vnicam meam filiam trado huic peregrino. Et interìm scribitur contractus matrimonij: & cùm aliquantùm temporis Hunni Edessam circunsedissent, socij autem & adiutores vrbem defendissent, hostiumq; impetum propulsâssent, fit puella prægnans ex Gotthi coniunctione. Nondùm verò tempus pariendi aduenerat: & Hunni quidem, cùm nihil potuissent facere eorum, quæ sperauerāt, iam in animo habebant proficisci in patriam: socij autem & adiutores volebant redire Romam. Cùm ergò Gotthus quoquè paratus esset simul abire cum Romanis, & cruciaretur mater filiæ separatione, eisque scinderentur viscera, appręhendit puellā, nec sinebat eam cum Gottho discedere, etiamsì eam non poterat retinere, cùm lege matrimonij & naturę vellet sequi maritum.

Gotthus quidam victus amore impuro, falsò iurat.

Cùm iam ergò abirent, mater eos assumens, accedit ad capsam confessorum, & dicit Gottho: Ego tuæ fidei meam filiam non committam, nisì tangens hanc preciosam capsam eorū, qui pro Christo passi sunt, eos dederis mihi fideiussores, quòd non solùm ei nihil sis molesti facturus, sed etiam eius, quam par est, curam sis gesturus. Gotthus autem protinùs, tanquàm iussus facere id, quod esset omnium facillimum,& omni penitùs metu vacuum, A manibus vestris, inquit, ô sancti, accipio puellam : & vos do matri fideiussores, quòd ei à me nihil fiet molesti : sed me potiùs habebit paratum ei implere, quæcunque volenti erunt cordi. Non hæc solùm sceleratus: sed magnas quoquè iurat Dei vires, se promissa reipsa conseruaturum. Mater ergò accepto iureiurando, sanctis acclamauit martyribus: Vobis, ô sancti, meam filiam post Deum committo, & per vos Gottho. Post hæc Deum precati, mater quidem amantissimè filiam amplexa, domum reuertitur: Gotthus autem iter init cum puella. Deindè cùm venissent in regionem, ex qua ortus erat Gotthus, & iam essent prope eius domum, oblítus quidem vir iste inhumanus amoris in vxorem, contempto verò iureiurando & pactis conuentis, & Dei metu procùl à se amandato,(ô, quousquè procedit vitium?) ei quidem aufert vestes: aurum quoquè ei aufert: eaque tanquàm serua pannis turpiter induta, Mihi, inquit, ô mulier, sunt liberi & vxor. Quamobrèm voca te ancillam bello captam, & te meæ vxori omnibus modis submitte,& ei morem gere, eam tanquàm dominam honorans & nominans. Si enim, quomodò se habeant res nostræ, enunciaueris, aut etiam meæ vxoris voluntati non paruëris, erit tibi mors supplicium.

Vide sceleratissimi hominis barbarum planè exēplum

Quomodò his affectam censetis fuisse mulierem, quę matre quidem erat priuata, priuata autem patria, omnibusq; amicis & cognatis, & ad illius solam adspiciebat animam,& quæ longę illius spei talem viderat exitum? Omninò si non esset lapis, si non ferrum,

rum, aut aliquid aliud inanimum, ijs, quæ prçter ſpèm acciderant, auditis perculſa, protinùs emiſiſſet animam. ſed eam conſeruabant matris fideiuſſores, quos illa à Gottho acceperat, ad malum quidem execrandi eius capitis, ad oſtendendam autem maximam eorum gratiam. Valdè ergò ingemiſcens, & ſuſpirans ex profundo cordis: Tibi, aiebat, ô Domine, & ineffabili tuæ miſericordiæ propter hçc omnia ago gratias. Deindè etiam ad Gotthum conuerſa: Benè tibi ſit, inquit, quòd cùm nos poſſes tollere de medio, hoc ſolo fuiſti contentus, vt me ſeruam faceres pro libera. Promiſſa, re ipſa præſtitiſti: iuſiurandum re vera confirmâſti. Quid ergò reſtat aliud, niſi vt omninò inuocem eos, qui ea quæ fiebãt, inſpexerunt, quos tu tunc adduxiſti teſtes ijs, quæ à te dicebantur? Eis enim, & non alij, confiſa, mea ſponte conſtitui diſiungi à parente: eam quæ nos tulerat, relinquere, & te ſolum ſequi. Hçc cùm dixiſſet, animç oculos ad cçlum tollẽs ſimul cum ſenſilibus: Deus patrum meorũ, cum eiulatu dicebat & lachrymis, adſis mihi miſeræ: & vide, quid iſte quidem te teſte & tuis ſanctis & confeſſoribus eſt pollicitus, quid aũt nunc re ipſa facit: & nos libera ab ijs malis, pro nobis interceſſores tuos ſanctos accipiẽs: quoniam his poſt te confiſa, præſentia hçc mala ſuſtineo. Cùm ſic puella tacitè Deum rogâſſet, in Gotthi autem ædes eſſent ingreſſi, adſpexiſſet verò eius coniũx puellam, & animaduertiſſet eius pulchritudinem, zelotypia & ſuſpicione in animo ſtatìm repletur. Rogat itaque maritum, quçnam ipſa eſſet, & vndè eſſet orta: & quarè eam ſecum nunc duceret. Ille autem eam eſſe captiuam, & ab Edeſſa abductam: ductam verò eſſe, vt ei ſeruiret, reſpondit. Illa autem formam magìs attendens, quàm eius verba: Eius, inquit, vultus nequaquàm eam arguit eſſe ſeruam. Gotthus aũt: At tu ea vtere tanquàm ancilla. Sanctos pro interceſſoribus habẽdos, etiam antiquitas nouit.

Exhinc itaque puella metu agebat ſilentium, & quæ imperabantur, faciebat ocyſſimè. Neſciebat enim, quidnã poſſet facere, quod eam liberaret à malis prçſentibus. Sanctis autem aſſiduè dicebat in corde ſuo: Feſtinate ad auxilium ancillæ veſtræ, ô ſancti, feſtinate, neque fraudem mihi factam deſpicite. Puellæ verò domina non legitima, in eam mota zelotypia, puella grauiter vtebatur, & ei grauiora opera imperabat, perindè acsì illius labores, inuidiæ qua vrebatur, ipſa proprium haberet ſolatium. Quod autem erat omnium maximum, ne eam quidem volebat alloqui. Poſtquàm autem procedente tempore puellam reſciuit eſſe grauidam, zelotypiæ flamma magìs accenſa, grauiſſimum opus ab ea exigebat. Cur hoc? Studens videre mortem puellæ, fœtûs facta abortione. Sed inuictç erant Chriſti vires, & eorum, qui propter Chriſtum paſſi ſunt: per quas puella & ſuperauit moleſtias, & manſit minimè læſa à malis. Poſtquàm autem acceſſit tempus partûs, parit filium maſculum, qui patris effigiem in ſeipſo conſeruabat, & erat Gottho omni ex parte ſimilis. Hoc cùm adſpexiſſet Gotthi coniunx, & animaduertiſſet quàm eſſet expreſſa ſimilitudo, nihil aliud verſabat in animo, quàm quomodò puerum interimeret: marito autem dicebat: Ego tibi non crediderim, quòd cum puella non coiueris. Nam quod ex ea natum eſt, patrem apertè confitetur, forma perindè vtẽs, àc lingua. Ille verò affirmabat eam non verum dicere: iubebat autem ea vti tanquàm ancilla, dicens: Hoc fidem faciat, me nunquàm cum ea eſſe congreſſum. Neque enim à me vnquàm omninò in tuam tradita fuiſſet poteſtatem. Amicitias enim coniungunt amores, non diſiungunt. Puella à Gottho deceptа, durè accipitur ab eius vxore.

Tunc autem qui longo abhinc tempore humano generi eſt inimicus, Gotthi vxorem ſubiens, eam aduersùs infantem furore concitauit: & proptereà concepit laborem, & peperit iniquitatem: & cùm quoddam venenum in ſinum immiſiſſet, pueri quidem matrem emittit ad faciendum aliquid, quod erat opùs. Et ea quidem egreditur ad exequendum id, quod fuerat imperatum: illa autem venenum immittit in os pueri, & venenum mors ſtatìm eſt conſecuta. Paulopòſt ergò reuerſa mater, cùm infantem quidem inueniſſet mortuum, illius verò labris infuſum venenum, in corde quidem ſauciatur, & graui animi dolore afficitur, eum tamen celat, & tenet in abdito: dolore quidem affecta, vt mater: ſecretum autem tenens, vt prudens & cordata. Deindè cùm vellus ſumpſiſſet, & os infantis abſterſiſſet, lanam apud ſe detinuit, experientia volens ſcire veritatẽ. Paucis certè pòſt diebus, cùm ex amicis & cognatis Gotthus inuitâſſet aliquos, puella arripit occaſionem: & lanam intingit in calice, & Gotthi tradit vxori, volens, vt dixi, verum ſcire, venenò ne priuata ſit infante, an communi morte eum amiſerit. Nam exiſtimabat quidem, quòd ſi epoto medicamento vixiſſet, euidens eſſet, quòd nec filius eius fuiſſet necatus veneno. Quòd ſi id eam interfeciſſet, illud omninò paſſura eſſet, quod ipſa fecit. Crudele facinus zelotypæ mulieris.

Periit eodē veneno, quo infantem extinxerat.

Cùm ergò Gotthi vxor nihil mali suspicaretur, accipiens, ebibit calicem: statimque labor conuersus est in caput, & in eius verticem descēdit iniquitas, & cecidit in foueam, quam fecit: & iustè comprehensa fuit in laqueo, quem absconderat. Atque illa quidem iacebat mortua, extenso corpore, fructus ferēs dignos laboribus: animi autem ęgritudo inuaserat Gotthum, eiusque necessarios, & qui genere ad eum attinebant: totam implebat domum mœror & tristitia ob immaturam mortem eius vxoris. Ab eis tamen lugetur, vt erat consentaneum, & præclaram consequitur sepulturam, & magnificè deponitur.

Cùm autem septem dies præterijssent post sepulturam, & satis temporis consumpsissent in mœrore, venit eis in mentem, captiuæ insidijs mortuam esse eorum cognatam: Hinc factum est, vt eam quidem vellent tradere Pręsidi, vt ab illo tolleretur de medio: non enim licebat eis ferro illam inuadere. Cùm autem is abesset, ipsi cùm inter se consultâssent, in monimento, in quo fuerat sepulta vxor Gotthi, eam includunt in pręsentia, & sepulcrum muniunt aspero lapide, & ei adhibent custodes. Cùm verò ad eam veniret odor cadaueris, magna repleta molestia, Domine Deus virtutum, dicebat puella, qui tuorum martyrum & confessorum pro te fusum sanguinem, tanquàm viuum accepisti sacrificium, ad me adspice, quæ propter tuum & eorum, qui propter te passi sunt, sanctorum nomē, viro ignoto & alienigenæ meipsam credidi, & sum proptereà damnata ad hoc tormentum: tu mihi tuum da auxilium, & me libera à pręsenti periculo. Vos quoq; sancti Christi, qui illa innumerabilia certamina propter ipsum sustinuistis, & eum esse viuum Deum coram regibus confessi estis, quos matri meæ præbuit Gotthus propter me fideiussores, ipsi nunc adeste mihi in malis adiutores: nec eam despiciatis, quę se vobis dedicauit. Cùm ità esset precata, non tardârunt fideiussores, neque distulerunt ei ferre auxilium. Sed videt tres viros luce circundatos, ad quam non patet aditus, & fœtor ille mox conuersus fuit in bonum odorem, adeò vt mirabilis quidam & suauis odor ad eam accederet: Et bono animo esto, ei dicunt, ô mulier, nec time: citò enim salutem assequéris, nihil omninò graue passa, nec ingratum. Neque enim fallemus fideiussionem, neque dilatione vtemur in salute.

Sancti martyres, inuocati, celerē ferūt opem miserę mulieri.

Cùm hęc ergò sancti ei dixissent, ea statìm tanquàm à se discessisset, resoluitur in soporem, Deiq; inuicta, eorumque, qui ipsum confessi fuerant, virtute, (ô miraculum dignum Dei benignitate & potētia) quomodò alius quidam Habacuc propheta momento temporis Hierosolymis translatus fuit Babylonem: aut vt discipulus Philippus à facie Eunuchi Aethiopis raptus est à spiritu: eodem modo ipsa quoquè dormiens transfertur à monimento, & restituitur in templum confessorum simul & martyrum. Reddita ergò huic templo martyrum, cùm manè eam somnus remisisset, videt ei rursùs adstantes Christi confessores, & dicentes: Scis nam modò vbi sis? Cùm huc ergò & illuc circunspexisset, & velutì ad se redîsset, & ædem agnouisset oratoriam, impleta fuit omni gaudio, & magna affecta fuit admiratione. Lętabatur videns, stupebat animo cogitans, sibi diffidebat, nesciebat quid ageret: postremò prócidit ad pedes sanctorum, & eis agit gratias. Illi autem ei dixerunt: Nostra impleta est fideiussio. Vade in pace ad matrem tuam. Et illi quidem ex oculis statìm euanuerunt. Illa autem ad eorum capsam accedens, & ardenter amplectens, & lachrymas voluptate & timore simul mixtas effundens: Deus noster, dicebat, in cęlo & in terra, omnia quęcunq; voluit, fecit: emisit è cęlo, & me seruauit. Benedictus es Domine, qui seruas eos qui sperāt in te. Vesperè habitauit mecum luctus, & manè exultatio.

Dan. 14.

Acto. 8.

Psal. 134.

Cùm ergò satìs longo tempore preces cum lachrymis producentem puellam videret sacerdos, qui erat in templo, & audiret gratiarum actionem, dubitabat. Deindè accedens, rogabat causam, cur sic orans lamentaretur, & tam multas effunderet lachrymas, & pro quo offerret gratiarum actionem. Illa autem ei narrauit rem omnem, quemadmodùm & Gottho à matre iuncta fuisset matrimonio, & quemadmodùm cum eo abijsset, fidem habens dato ab eo iureiurando: & quemadmodùm fœtus, qui Gottho ex ea erat natus, veneno perijsset: & quemadmodùm fuisset inclusa in sepulcro, & qualem experta esset fortunam, & qualem à sanctis assecuta esset liberationem. Hęc cùm audijsset sacerdos, à se planè discedebat, dubitabat propter magnitudinem eius, quod narrabatur: incredulitate & fide eius diuidebatur animus. Vndè etiam volens de ea certior fieri, rogabat quęnam esset mater puellæ, & è qua domo esset orta. Cùm ea autem respondisset

sacerdoti, is quidem puellam in templo detinet: matrem autem ad se accersit. Illa verò cùm ad ædem venisset oratoriam, & filiam sacerdoti assistentem repentè adspexisset, primùm quidem eam ardenter amplectitur, amore omninò suo fungente officio. Deindè diù inter se silent, luctu vocem reprimente, & lachrymis sermonem interrumpentibus. Nam matris quidem frangebat animum filia, quæ cernebatur in seruili vestitu & habitu. Filia autem rursùs animo sauciabatur, quòd bona spe à matre disiuncta, tam turpiter redijsset, vt vel solo adspectu prouocaret ad misericordiam. Cùm ergò vix tādem mater se collegisset ab acerba illa confusione, rogauit filiam, quęnam ei accidissent, & quemadmodùm redijsset, & quidnam fecerit eam indui tam seruiliter. Illa autem narrauit omnia matri, vt se habebant, quæ post liberationem erant iucunda & dictu & auditu. Cùm ergò mater, quæ à Deo & eius confessoribus & martyribus facta fuerant in filiam miracula, ab ea audiuisset, totum illum diem oratoria ædes martyrum ambas habuit Dominum laudantes. Cùm venisset autem vespera, egrediuntur è templo & domum reuertuntur. Die verò sequenti, & quod factum fuerat, in omnem partem fuit disseminatum: & multitudo confluebat ad puellam eorum, qui alioqui ad eam attinebāt, Deumq; simul cum ea, & eos, qui propter ipsum passi fuerant, glorificantes.

Aliquanto autem pòst tempore Deus Dominus vltionum liberè egit: in altum elatus est, qui iudicat terram: reddidit superbis remunerationem. Nam cùm Hunni Persis se adiunxissent, & in loca, quæ erant circa Edessam, adhuc facerent incursiones, rursùs quidem ad Edessenos in auxilium à Romanis mittitur exercitus. Vnus autem ex ijs erat etiam sceleratissimus Gotthus: & venit rursùs in domum mulieris: venit autem confidenter, tanquàm gener in domum socrûs, nihil eorum, quæ occultè perpetrârat, manifestum euasisse suspicans. Cùm ergò cognouisset mater eius aduentum, filiam quidem includit in domo interiore, cogitans rem facere sapientiorem, quàm quæ videatur posse cadere in mulierem. Illa autem eum excipit cum gaudio, quomodò ipse se habeat, interrogans: quomodò verò filia iter in eius domum confecerit: & quomodò sit conseruata: & quemadmodùm, cùm esset grauida, pepererit: & quod pepererat, esset'ne masculus, an fœmina. Ego enim, inquit, de vobis eram valdè solicita, nè vobis in via, & maximè filiæ meæ graue aliquid accideret, vt quæ esset pręgnans, & pariēdi tempus iam ei appeteret. Gotthus autem, vt qui non ex ijs, quæ ipse fecerat, sed ex ijs, quæ ineffabilis dispensauerat bonitas, responderet: Omnia, dicebat, rectè tuis succeſsêre precibus. Sine vlla autem molestia viam cum tua filia peregimus, & ad ædes meas alacriter peruénimus: peperit autem filium masculum, & nunc sana & lęta tibi plurimam per me dicit salutem. Quòd nisi repentè missi essemus ad ferendum auxilium, ipsa quoquè ad te mecum redijsset.

Rursùs Hūni cum Persis incurrūt in ditiones Romani Imperij.

Impudētia Gotthi, turpiter mentientis.

Hęc cùm mater audiret, ira replebantur & versabantur eius viscera, vt quæ abominaretur bona verba, factis iniustis illita. Deindè cùm non posset ampliùs ferre iustam iram, quæ in manifestam insultabat iniquitatem, infremuit tunc in virum, omni ex parte longè iniustissimum: &, O fraudulēte, inquit, & patricida, quid fecisti cum mea filia? Hæc'ne mihi iureiurando dato es pollicitus? Propter hæc'ne fideiussores & martyres mihi dedisti eos, qui passi sunt propter Christum? Sed ipsi omninò, quos dedisti fideiussores, ipsi te punient propter malam tuam mentem, & pœnas sument de his iniustis insidijs. eos ergò inuocabo ad vindictam, quos tunc accepisti fideiussores. Hęc cùm dixisset, educit è domo filiam: &, Nôstíne quænam hæc sit, ô impie, nôsti, dixit, eam Gotthoostendens: & vbi eam incluseris, & quali morti eam tradere voluèris, non leges, inquit, non maximū illud à te datum iusiurandum reueritus? Sed Christi confessores & martyres, Samonas, Gurias & Abibus, quibus ego confidens, eam barbaræ tuæ commisi dexteræ, illi mihi pręter spem omnem eam conseruârunt, & in meum sinum restituerunt.

Hęc postquàm audijt Gotthus, & adstantem vidit puellam, præ pudore & metu ei vox est extincta: eratque mutus, ne os quidem valens aperire. Deindè cùm res esset aperta, & conuictus esset hęc fecisse puellæ, ne ei quidem loquendi potestatem facientes, qui aderant, eum tutò includunt. Mater aūt cum filia, adducto scriptore, cùm quæ euenerant omnia recensuissent, sanctissimo Edessæ Episcopo (is autem erat Eulogius) ea tradunt. Ille verò cùm ea perlegisset, simul cum vniuerso Clero, vadit ad Prætorem ciuitatis, & ei tradit, quæ scripta fuerant. Qui cùm ea legisset, primùm quidem affectus fuit admiratione, & eam rem habuit pro miraculo; & laudauit Deum vniuersorum, qui per suos

Eulogius Episcopus Edessenus.

suos martyres hoc nouum, & quod omnium aures obstupefacit, fecit miraculum. Deinde verò vehementer in Gotthum est inuectus qui tale ausus fuerat facinus. Aegrè ferens ergò Prętor, secum quidem facit* cõsiderare Episcopum. Deindè Gotthum & puellam iubet sisti: & audiente tota multitudine,(concurrerat autem maxima) iubet ea legi, quæ scripta erant de Gottho. Cùm ea ergò lecta essent, an hæc vera essent, Gotthum interrogat. Ille autem (Quid enim faceret, qui à seipso & à veritate apertè conuincebatur?) nihil horum esse falsum cõfitebatur, & pro his petebat misericordiam. Prætor autem, Scelerate, inquit, & parricida, cur ne Dei quidem timuisti iudicium, nec eius, quem nihil latet, oculum, etiamsì homines latére liceat? Cur non timuisti iusiurandum? cur non leges Romanorum es veritus, tam impium aggressus facinus? Quoniam ergò conuictus es hęc omnia despicere, à te etiam grauius exigetur supplicium. Dixit, & iubet gladio caput eius amputari, & corpus eius in ignem proijci, vt ne puluis quidem sit eius pulueris particeps, nec tradatur communi omnium matri, qui se ità gesserit in cognatos.

* considere, legendum puto.

Sceleratus Goth' extremo supplicio affici iubetur.

Cùm autem ad rem exequendam se pararent milites, DEI amicus Episcopus orauit Prætorem, vt quantùm fieri posset, in eum vteretur clementia: neque is sua periret amentia. Ille verò: Timeo, inquit, Christi martyres, quos is dedit suî fideiussores. Ij enim, vt quos ipse fefellerit, nisì eorum, quæ admisit, ego iustas de eo sumpserò pœnas, mihi omninò, non ipsi, quod debetur, inferent supplicium: & alioquì efficiet, vt multi se gerant similiter, nisì pro ijs, quæ fecit, iustas pœnas luérit. Cùm autem magis instaret Episcopus, & vehementiùs pro eo intercederet, à supplicio quidem Prætor aufert ignem: perseuérat autem in eo, quòd eius caput gladio amputetur. Cùm ergò Gotthum accepissent milites, & extra ciuitatem eduxissent, gladio, vt eis iussum fuerat, illi caput adimunt. Propter quod Seruatori Christo, & ijs, qui propter ipsum passi sunt, martyribus emittebatur laudatio ab omnibus, quòd superbis reddiderit remunerationem, ad gloriam patris & filij & spiritûs sancti, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE SANCTIS CHRISTI MARTYRIBVS SAMONA, GVRIA, ET ABIBO, ARETHAE ARchiepiscopi Cæsareensis, Oratio, viro docto interprete.

Habetur 3. Tomo Aloysij.

Nota antiquitùs celebratũ festũ horũ martyrum.

Vomodò vester vobis se animus habet, sacer grex? qui diem festum hunc splendidiùs Christi confessoribus agitis, quandò externa etiam multa vos vti video lautitia, summaque cum hilaritate sacrum hunc locum occupare. Nunquid fortasse, quæ in vobis imperium obtinet mens, sensim à rebus deflexa suis, per sensus effunditur, & in ea etiam, quæ oculorũ subiecta sunt sensibus, dissipatur? An verò cùm paululùm hæc, blandientis cuiusdam catelli more, sensui adulari permiserit, ipsa in sua gaudens altitudine, pulcherrimis sibique proprijs spectandis rebus mouetur, afficiturque, & reijciendis voluptatibus corporis, proprium Christi martyribus verè natalem celebrat diem? Si hęc ità se habent, & victoribus his honorem istum habendum censuistis, atque ità diem festum celebrare contenditis, Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro, qui pridèm etiam seruos suos velut passerculum quendam de laqueo venantium eripuerit, & nunc in ipsa anni conuersione, optato gaudio nobis allato, sacris eorum certaminibus quodam hilari velutì conuiuio, studiosiùs nos excipere voluerit.

Et quid hoc est? Id nempe, quodcunque animi vires confirmat, & spretą laudabiliter multitudine imperita, ad illas alterius vitæ mansiones erigit, erigiturque, alîs velutì quibusdam omnium prudentissimè in altum euectum. talis est enim martyrum festus dies, tale victorum nostrorum theatrum, talia sunt ea, quæ abs se allata nobis, illi conuiuis suis apponere statuerunt: quandò non hoc modo epulari, lętitiæque indulgere, sed vni ventri turpiter deseruire, qui, quicquid in eum quis studij contulerit, in secessum emittit: & vestium mutatione alios vicissim alios superare contendere, non so-

Sancti martyres quæ nobis apponant.

lum res generosa non est, eiusmodique, quæ moribus disciplineq; nostræ conueniat, sed ab ipso etiã est conuiuatorum sensu, menteq; alienissima. Hęc igitur cùm ità sint, cumq; nos, quo pacto diem festum oporteat celebrari, anteà iam denunciârimus, nec sine spe fore, vt iactis in terram bonam, animarũ videlicet vestrarũ cogitationes, orationis seminibus, multiplices simus spicas messuri: agedùm, agè, inquam, pręclaro facto iam hoc orationis initio, ea vobis deincèps proponamus, quę diei festo celebrando conueniant.

At enim desideratis, video, vt fortissimorũ horum virorum certamina, tãquàm in tabellis quibusdam à nobis depicta, omnibus spectanda proponãtur, quòd ad diei festi celebrationem his accommodatius esse nihil videatur. Hoc igitur & faciamus. Tametsì ad pingendum nobile adeò hoc argumentũ idonea sine dubio pigmenta nobis non suppetunt, vt ex inuicta martyrum constantia diuinus in animos nostros fructus perueniat: quô eorũ videlicet ęmulatione excitati, oppugnato pro viribus impotenti animi vitiorum dominatu, perennem vobis ex maximè diuina ista certatione gloriam pariatis. Sed agedùm apponamus iam vobis, quæ habemus, idq; quatenùs facultates nostræ patiuntur. Cęterùm qualiacunq; sint ea, collata cum studio, prorsùs placitura non dubito, prę sertìm qui sciam non solere à legitimis & æquis rerum æstimatoribus filijs repudiari parentum facultates, sed propterea ijs charas esse, quòd sint paternæ. Simili modo etiam pauperi non sit qui vitio vertat, si qui comessandi causa ad illum accesserint, de ea, quæ sibi præstò fuerit, copia ipsis largiatur.

Sanè quidem Gurias, Samonas & Abibus, & nati sunt Edessæ, & educati. Porrò Edessæ huius (quę quidem vrbs est in Mesopotamia) nomen cùm paucis admodùm ante hos martyres cognitum esset, ab ijs ità celebre factum, illustratumq; est, vt vnà cum eorum fama per vniuersum se orbem terrarũ diffuderit: neq; verò ijs intra vrbem domicilium fuit, sed in agro extrà, vbì videlicet tranquilliorem à vitæ huius negocijs vitam essent acturi, procùl à ciuilibus turbis remoti, quæ certum animi in religione propositum perturbare solent, atq; peruertere, neq; spatium dare, vt pulchritudinem suam velut in speculo valeat contemplari: ac si quid sit, quod ei officiat, & ignoretur, id peruidere possit atq; corrigere. Idcircò igitur grata his valdè vita fuit agrestis: in qua etiam assidui, vnà cum Propheta illud, Solitarij, donèc transeamus, omnium pulcherrimè tenuerunt.

Vides ex sanctorum memoria ciuitates illustres reddi?

Sancti martyres cur in agro potiùs, quàm vrbe degere voluerint.

Sed enim Guriæ pręcipuum in vita studium, meditatio & continẽtia fuit, quæ diuturna consuetudine familiares illi ac peculiares factæ, fecère, vt cognomento Continens appellaretur: neq; enim tu eum aliter indicâsses, nisi dum eum nominares, nomini etiam Continentem addidisses. At Samonas vigentibus maximè & animi & corporis viribus, ijsq; pręditus, quæ qui habent, eos libenter spiritus sanctus suis solitus est choris aggregare, quippè cùm iuuenes hortetur, vt se senioribus adiungant, vt victoriæ vnà carmen concelebrent: His, inquã, ille pręstans animi & corporis viribus, ad Guriam se contulit, eius vitæ studia propiùs imitaturus, ac si posset, etiã superaturus. Cęterùm qui absolutam illis choream cõficiebat spiritus sanctus, tertium etiam pręterea quęrebat, qui cum numeri paritate eam similitudinem, quæ sibi cum patre & filio est, perfectè in choro ipsorum exprimeret, tum etiam numero firmitatẽ concordiæ stabiliret. Itaque (ô felicitatem) etiam inuenit Abibum: qui tametsì vtroq; natù minor erat, tamẽ quod ætati deerat, supplebat non eô solùm, quòd peruestigatis vtriusq; ipsorũ vitæ institutis, in animum induxit, vt in eodem se vnà cum ijs curriculo exerceret, sed eô etiam, quòd sacro Diaconatûs ordine insignitus, magnum ijs, quibus se socium adiungere festinaret, ornamentum afferret. Medium enim his se cùm inseruîsset, vnaq; cum ijs apud Dominum, cui ministrabat, fidenter egisset, pijs quietem à persecutoribus cõciliauit. Siquidem post illud tempus nostra sanguine martyrum rubescere desijt terra, pulso nimirùm è regno Licinio, Constantinoq; in eius locum substituto. Quo quidem Imperatore Romana res florere, amplificariq; cœpit, quique primus è regibus omnibus impietatem auersatus, pietatem palàm est, libereque professus.

Huiusmodi pręditi virtutis insignibus Gurias & Samonas, non iam Edessæ tantùm, atq; eius finibus cogniti erãt, sed in exteras etiã terras longè lateq; se eorũ fama propagabat: erantq; hinc Christianis lętitia ac decus, illinc Gręcis tristitia & dolor vehemens, ac quicquid deniquè mali creare solet inuidia. Quamobrèm nõ ferũt illi illustrium gloriam virorum per vniuersam Syriam diffusam. Diocletianus erat eo tempore Romanorum Imperator: qui cùm non satis magnam se adeptum ex subactis Imperio cunctis gen-

Græcos hîc dicit, Idololatras siue gentiles.

gentibus gloriã existimaret, illud longè sibi pręclarius futurũ putauit, si Christianos eorum volũtate ad sententiã suã traduxisset, aut recusantes funditùs deleuisset: vt sublatis, qui Deũ intelligerent, sublatis etiam, qui incruento sacrificio bonitatem facerent, liberum dęmonibus suis sacrificium posset offerri. Hinc ex regijs literis, quæ quoquouersùm per vniuersam Romanorum ditionem mittebantur, & pijs pernicies parabatur, & ignominia: contraque impijs, qui muta & manufacta simulacra venerarentur, honor & salus spondebatur.

Ad hęc iudicum iniustorum, & cędem spirantium aliæ post alias procellæ: quibus illud vnum erat propositum, quemadmodùm omnibus in rebus ijs morem gererent, qui se misissent. Parati erant pręcones, aperta subsellia, editiora extruebantur tribunalia, omni circunquaquè tormentorum genere vallata. Interdictum erat Christianis, nè tam communibus se, quàm sacris conuentibus immiscerent: in forum non admittebantur: omni commerciorum iure excludebantur, quæcunq; ante illud tempus omnibus promiscuè patuerant, tam publicè, quàm priuatìm: cõtrahere eis cum nemine licebat: magna in vrbibus Christianorum erat solitudo: in earum locum remotiores ab ijs recessus succedebant, quos multitudo eorum, qui exagitabantur, complebat. Nulla in persecutoribus aduersùs natù maiores reuerentia: nulla paruorum, ac propterea malorum sensûs expertium misericordia, ne ijs quidem, quibus tribuit ipsa natura, vt propter virium imbecillitatem, huiusmodi affectu plurimùm mouerentur. Feræ immites omnes aduersùs Christianos, vnaque in re tantùm humani, quòd quorum in animis piam de religione fidem concussèrant, ijs, simul vt eos ad simulacrorum aras adduxerant, liberam malè viuendi potestatem permittebant. Quo quidem nihil pijs poterat esse perniciosius. Grauis oppressam creaturam tenebat tempestas, quæ nullam prorsùs secuturæ tranquillitatis significationem daret, nullam've melioris statûs miseris affulgere spem sineret ex his, quæ sunt consecuta.

Christianis quęnam interdicta sub Diocletiano.

Nec ipsa Edessa communium temporis illius calamitatum immunis fuit. Gliscebant in pios quotidiè ærumnæ: & impietatis procella, quæ ciuitatem inuaserat, effecerat, vt omnes iam de vita penitùs desperarent. Domus singulæ suos scrutatores habebant, tam quæ in illustri positæ ciuitatis loco, quàm quæ quòd in obscuro esse viderentur, tutum anteà latère volentibus perfugium pręstare solitæ erant. Neque ipsi etiam agri huius erant tempestatis expertes: siquidem nihilo tolerabilior in his, quàm in oppidis, miseriarum erat fluctuatio, similibusque hic, atque illic, periculis pietas veluti tempestate quadam iactabatur.

Singulę domus Edessę habẽt suos scrutatores.

Eo tempore ipsi quoquè Gurias & Samonas, hic fortitudinis, ille continentiæ laude insignis, comprehensi sunt, vnaque cum ijs ingens Christianorum multitudo carceri addicta, cùm non esset qui redimeret, neque qui saluum faceret. Ac cęteri quidem, quibus aut nominis obscuritas, aut fidei negligentia causa erat, vt contemnerentur, sine mora è custodia educebantur, quippè cùm nihil aduersùs se impugnantes præ se ferrent, quod esset ad expugnandum difficilimum. Verùm Guriæ & Samonæ ingens, quæ eos comitabatur, solidæ pietatis gloria, causa fuit, vt diutiùs in custodia asseruarentur. Ex quo quidem videntur mihi meritò Confessorum etiam cognomentum adepti: quod pręmij loco ijs deferri solitum est, qui Christi causa hoc modo citra necem malè habiti sunt. Siquidem in ea tandiù feruntur permansisse, quoàd vita functo priore principe, alter in eius locum successit.

Plurimi Christiani truduntur in carcerẽ.

Cõfessores q dicti sint.

Verumenim afflictatio his oblectamẽti loco erat, & incommodorum perpessio philosophiam in eorum animis augebat, quæ quidem grauiorum, quæ mox pro Christo essent excepturi, tormẽtorum quoddam erat velut pręludium: Quin alios etiam exemplo suo excitabant, quippè cùm docerent eam, quam quis verè profiteretur, fidem, neque rebus asperis, quæ Christi causa maximè intentarentur, frangi, neque malorum perpessione vlla debilitari: neque enim permissurum iustum certaminum arbitrum ac moderatorem, vt ea aut semper durarent, aut maiora essent, quàm vt ijs ferendis quis esse par posset: pręsertìm si Paulo habenda sit fides, qui ipse rerum arcanarum & inspector fuit, & pędicator: Et si labor est multus, at nondùm tamen est tantus, immò longissimo interuallo minor, quàm vt cum eo, qui in nos posteà reuelandus est splendor, vlla ex parte meritò queat comparari. Atque hęc quidem illis hoc modo. Verumenimuerò quoniam oportebat, vt perfectioribus multò laboribus se darent, & ad nobilitandam

1. Cor. 10. Rom. 8.

eti-

etiamnùm magìs ipsorum gloriam, reipsa superioris suæ exercitationis perspicuum omnibus ederent documentum: furebat rabie incitatus aduersùm Christianos is, qui pauloantè missus prouinciæ regendæ fuerat præses. Porrò rabies illa id vnum spectabat, quemadmodùm ei, à quo missus fuerat, omnibus in rebus gratificaretur. Itaque nihil prorsùs omittebat eorum, quæ eos præstare par est, qui furoris sui socijs omnibus in rebus inseruiunt. Ad tribunal rapti altæ indolis viri sistuntur, pietatis suæ pœnas daturi. Cęterùm quæ magna cum animorum elatione, magnoq; cum spiritu, aduersùs hunc dicta tunc fortiter à martyribus sunt, ex quibus & præsentis fortunæ inconstātia deridetur, & eorum, quæ in posterum parata sunt, bonorum gloria magnificè prædicaretur, (tametsì margaritarum nobilitas ante suilli generis homines proijciebatur) aut quemadmodùm ipse etiam iudex, dum eos tentat, qui tentationibus vinci non possunt, inuictam eorum animi constantiam astutè subuertere conabatur, longum vtiquè esset persequi oratione: nihilominùs tamen, vt quantùm ad intelligendum sit satis, quales illi fuerint, doceamus, nè egregiæ martyrum palæstræ prorsùs simus expertes, néve eius rei, quam ex omnibus pulcherrimam sperauimus, iacturam faciamus, tales erant, aut his similitudine quàm proximi. Samonas et Gurias ad tribunal rapiuntur.

Blandè agebat cum viris sanctis is, cui iudicandi potestas obtigerat, sesèque modò, vt qui nocere eis nollet, ad lenitatem dabat: modò supplicia differebat, nè animi sæuitia ea ijs accelerare videretur, qui ad quæuis perpetienda ipsi erant paratissimi, nullaque re magis, quàm supplicij mora offendebantur: verùm apparebat, facta dictis esse contraria, quippe cùm non humanitatis ea essent, quæ ab eo fierent, sed immanitatis: animi non benefici, sed malefici: siquidem ex moræ huiusmodi interpositione apparebat, eum eorum animi firmitatem, roburque sensìm velle labefactare, & ardorem restinguere, quò videlicet postquàm ex huiusmodi ampliationibus recèns alacritas illa veluti deferbuisset, consopitaque esset, viam ad id, quod sibi proposuerat, occultè muniret. Quin & nugamēta aduersùs illos verborum quædam contexit, sic propemodùm astutè ipsos aggrediens: Iudex illis primùm blanditur.

Nolite, inquit, putare vos, me animo esse præduro, eiusmodique, qui crudelitate & humano sanguine delectetur. Naturam reuereor: miseret me cognationis, quæ mihi est vobiscum: & quanuìs contrariam nobis religionis viam sitis ingressi, idque fortassè veritatis inscitia ducti, ac propterea in animum vobis induxistis, vt extrema omnia ferre libenti animo supplicia sitis parati: nihilominùs ego quidem de hoc vobis ignosco, idque consilij vestr. imbecillitati tribuo: siquidem scio mortalium adhuc neminem extitisse, qui quidem in consilio sibi capiendo nusquàm errârit, quiq; cùm in alijs optimè senserit, in ijs, quæ præcipua ipsi erant, non aliquandò offenderit, atque ibì maximè, vbì maximè se præstare confideret. Quocircà licèt innumerabilia vrgeant me regum iussa, nihilominùs tamē mâlim, quoàd fieri possit, cùm manifestè periculosa res sit, quiduìs supplicij ipse subire potiùs, quàm asperum in vos quicquam efficere, vsque dum fortassè duritia vestra mea patientia deuicta, lenioribus vos verbis ab obstinatione ista deductos, in meam sententiam adduxero, cui ferociter nunc repugnatis. Fallacia iudicis, humanitatem simulantis.

Quem enim sacra vestra non moueat canities, Guria, quæ in vobis vndiquè appáret, quamque continentia conspicuam facit, cùm in ista, quæ vobis extrema reliqua est, vitæ parte eam iactari animaduertet? Quis porrò non Samonæ integras animi & corporis vires summè admiretur, perpetuoq; ue laborum sibi eum habere omnium socium desideret? Valeant iudiciaria subsellia, diuitiæ, honores: quanuìs enim hæc illecebris suis blandè ad se animos omnium alliciant, permagnumque ad benè beateque viuendum habere momentum videantur, nihilominùs tamen, quandò vos ista morum probitate, modestiaque viri ità faciendum censetis, placeat mihi quoquè omnia ex fortunæ temeritate pendére, qua commutata, ea quoquè commutari necessè sit. Videte, qualem me aduersùs vos geram: condonate hoc mihi, vt meliora de vobis possim sperare. Tu, Guria, adhibita tibi in consilium, ea, qua pollere solitus es, prudentia, summaque eádemque spectata omnibus ista animi tui magnitudine, grauitateque: Tu verò, Samona, solido à ■ isto ac viuido corporis robore tuo ad regis culturam trāslato, (id quod etiam futurum, hesterna die diuinæ mihi Sibyllæ confirmârunt) nolite, quæso, ità crudeliter duriterque vestris, quibus vos natura largiter auxit, bonis abuti. Nam à me quidem misericordiam aduersùm vos aufertis: vos verò in turpissimam necem compingitis, ac maleficos ho-

mines imitamini, qui miserè volentes ipsi sibi mortem consciscunt. Atque huiusmodi quidem astuti iudicis & ratio, & oratio fuit.

Sapienter in primis illi martyres respondēt.

Quid verò viri fortissimi, imperterritique? Easdem ij nimirùm ad eum capiendum artes adhibuêre, quibus fretus ille, eos se dolo capturum sperabat. Nam quid est, inquiunt, quod tantoperè à sententia nostra nos valeat dimouere? Nunquid vehemēs fortassè instabilis vitæ huius cupiditas? Sed quidnam est, quęso, ex omnibus, quæ in ea habentur iucunda, quo animus noster queat permoueri? An non animaduertis nos optimos vos testes habere, cuiusmodi hoc sit, quo sum circumamictus, corpusculum, quàm paucissimis ad se in vita tuendum contentum, & expedito Christi militi perquàm simile, qui ad omnia tribuni iussa exequenda sit quamparatissimus, quique velut super tenuissima rate, vitæ huius pelagus transmittat, nè qua re grauante impedita illa, necessariò cursum tardiùs conficiat? Vndè igitur à sententia me mea poteris reuocare? quibus've capere blandimentis, vt me res vitæ huius permoueant, qui maximæ illius iam parti mortuus sum? quippe qui voluptatibus contemnendis ipse in voluntariam me mortem tradiderim, atque hoc ipsum, quod nunc viuo, eó viuam, quòd eius iniussu, qui me in vitam induxit, nolim exire de vita. Siquidem eum iubemur expectare, dùm vinculum soluat, à quo nimirùm in eam fuimus illigati. Et quid, obsecro, nónne hoc summæ esset dementiæ, quibus iuuenis nuncium remisissem, his denuò cupiditatem velle iritare, atque ea, quæ iampridèm omnibus, qui ea vellent, libens dimisissem, gratiæ loco nunc cupidiùs appetere? pręsertìm cùm illud esset incertum, an diù simulâc ea essem adeptus, eis mihi securè per ocium frui liceret. Sed vt adempta prorsùs sit omnis de hac re dubitatio, haud dubiè is degeneri illiberalique se esse animo ostendat, qui rebus æternis caducas anteponat, stabilibusque ac permanentibus ea, quæ citiùs diffluunt, quàm consistere potuerint. Et quòd quidem ad me attinet, hoc modo: Quo pacto verò etiam Samonam hunc (pro eo enim loquor, quòd is & animi sensuum, & præclaræ huius peregrinationis mihi socius est) à sano suo animi proposito poteris auocare?

Degener & illiberalis animus.

Dices fortassè, non conuenire adolescentem ætate integra, & viribus corporis valentissimis, viuendi finem facere, & ante pręstitutam sibi vitæ diem, de vita velle decedere. Fateor, viget ille quidem ætate, sed Deo viget, vndè & vigorem illum accepit: viget item viribus, sed hoc quoquè inter res maximè laudabiles est, quæ ætate sunt integra, & viribus firmis, ea illi offerre, cui vetus etiam lex gratam victimam offert, vitulum nouellum, & ætate florentem, cornibus nūc primulùm se foràs trudentibus, & vngulis decorum. Talis etiam Samonas tali etiam similiter immoletur, florēti etiamnùm ætate, & nitenti facie: non autem in senectutem iam vergente, nè fortassè rugis etiam insidiantium nobis annorum corruptus, victimæ vitiet integritatem.

Psal. 68.

His auditis, astutus ille ac veterator, confestìm spem, quā conceperat, amisit. Quamobrèm abiecta persona, aperta impudentia in necem sanctorum pręceps ruit. Mirabili igitur incensus iracundia, ijs celeriter ad se accersitis, quorum munus est istiusmodi carnificinas exercere, mandat, vt fune altera manu religatos martyres, diù ità sublimes teneant: quibus, præterquàm quòd totius corporis pondere grauati diuellebantur, ad maioris etiam præterea sensum doloris, intolerandum pedibus aptari pondus iubet.

Iudex prodit se, crudeliter fauiēs in martyres.

Nôrunt plerique, sed omnium maximè medicinæ artis periti, qui naturæ arcana ipsi subtiliùs indagârunt, quàm intolerabilis illius sit cruciatûs dolor in quouis animante, si extrema aliqua sui parte suspensum teneatur, atque in eam vnam vniuersum corporis totius pondus recumbat: quippe cùm ossium compages in eo sint, vt iamiam discludendæ sint, neruique ipsi sint pręter modum distenti, & musculi distracti, & totus ipse corporis truncus suopte atque alieno etiam pondere diductus constringatur; deindè cùm naturalis humor vnà cum animali spiritu, quà quidem in exteriores partes coarctetur, quà verò propter meatuum constipationem egredi prohibeatur, grauior in animante excitatur doloris vis, inter cętera omnia hoc etiam ipso, quòd exitus in elisione pręcluditur, eoque magìs, si distensio quæ fit, ex diametro existit, qui quidem longior excogitatus sit, quàm sit quæuis rectarum partium media linea. Tali igitur tantoque satanæ ministrorum solertia comparato tormento, cùm in eo per dimidiatæ diei spatium, eoq; ampliùs illi constanter perseuerâssent, vbi, se nihil proficere impius iudex animaduertit, à supplicio tandèm relaxari, atq; in obscurissimum carcerem trudi martyres iubet;

Immanissimos cruciatus dimidio die patientissimè ferūt.

bet, ibique diuturna eos inedia macerari. Tum quęstio rursùs, & tormēta longè omnibus ijs, quæ pręcesserant, grauiora, immaniora que.

Cęterùm Guriam ille, vtpotè & senectute iam & inedia, & ijs, quos pauloantè pertulerat, cruciatibus penè confectum, statuit tormentis ampliùs non diuexare, nè, si id fieret, animam ille inter tormēta, priusquàm voluisset ipse, & lentis cum pœnis affecisset, expiraret, atque hoc modo spe ipsum maxima deturbaret. Siquidem existimabat se illum omninò aliquandò tentatum, in potestatem suam redacturum, quippe aut blanditijs emollitum, aut tormētis fractum iri animos eius, aut deniquè fore, vt, cùm videret, quibus alij cruciatibus afficerentur, alieno periculo disceret, quemadmodùm eos ipse, mutanda sententia sua, declinaret. Verùm Samonam, quòd eum & iuuenem videret, & robustum, tormento denuò aggreditur atrociore longè, & suprà quàm dici cogitarique possit, maiore, quàm anteà. Nam ex altero pede capiteque eum sublimem statutum, pondere alterum ferri incredibili in diuersum distrahi iussit, quippe cui certum esset, illum prorsùs hoc modo quamprimùm velle discerpere. Ex quo quidem factū est, vt laxata coxendicis iunctura, claudus ille posteà non sine causa remanserit. Samonæ horrendum supplicium.

Sed cùm hęc quoquè viri fortissimi pro nihilo habuissent, omnemq; ei penitùs spem pręcidissent, fore vt ab eo vnquàm vinci, superarique possent, denuò eos ille in custodiam compingit: vbi cùm aliquandiù permansissent, posteà nocte intempesta ijs caput amputari, vt hoc modo vitam relinquerent, iubet. Pròh quantæ sententia hęc lætitiæ martyribus fuit, non quidem ob eam causam, quòd viderent hoc modo allatum iri finem acerbitatibus, atque ærumnis suis omnibus, seque tanquàm ex iactatione & fluctuatione quadam perenni in portus tranquillos, pacatosque peruenturos: sed quòd iter illud inirent, vndè mox essent cum Christo futuri, quîcum etiam certissimè se regnaturos sperabant, quemadmodùm illius etiam in aduersis ferendis vestigia fuerant imitati. Ac Guriæ quidem & Samonæ certamen victoriaque, talia ac tam insignia fuère. Caput eis amputatur.

Quale verò etiam Abibus stadium cucurrerit, tempus est, vt nunc exponamus. Hic cùm inter ministros Christi mysteriorum vnus haberetur, & pari cum ijs rusticitate, qui ante ipsum consummati fuerant, ferretur, insimulari apud persecutores cœptus est, quòd multis, qui salui fierent, ea ministraret, quæ ad ipsorum salutem pertinerent. Quandò Diocletiano meritò ex fatali necessitate vita iam functo, is, qui aduersùm nos exercebatur, furor ad Licinium delapsus, velutì diris deuota quędam hęreditas, ab illo ad hunc miserabili Imperij specie impegisset. Cęterùm quoniam hominibus sensu carentibus tolerabile videri nō poterat, si in eodem cum pietatis cultoribus grege numerarentur, ab ijs denuò persecutio excitatur: sed in vnum Abibum tota periculi moles incumbebat, cuius expugnatio perindè futura impijs erat, acsi cunctos pariter funditùs Christianos deleuissent. Licinius Ecclesiā persequitur.

Vbiquè vestigabatur Abibus per loca habitabilia, inhabitabiliaque, nec tamen vsquàm reperire illum poterant homines vafri. Itaque cùm perquirendo fessi, spem iam prędæ omnem abiecissent, ipse, quem insectabantur, vltrò se quęrentibus exhibet, atque ad Iudicem introducitur, à quo, quoniam difficile videbatur, eum dicto aliquo factóve ab certa sua de sana religione sententia dimoueri, per ignem ad eum, cuius desiderio æstuabat, ignitus amator dimittitur: atque ità ijs, qui eum antecesserant, martyribus datur, consorsque sepulcri eorum efficitur, quemadmodùm etiam laborum & gloriæ antè in mercatura socius fuerat. Quoniam etiam simili modo vicerunt principatus pestiferi dęmonis, superârunt potestates mundi huius, coniuncti sunt cū Angelis, transiêrunt ad certaminis arbitrum Christum, sudore adhuc sanguineq; ob exhaustos in stadio labores certaminaq; madentes, porrigit eis dexteram egregius munerarius, suosq; athletas in æternis tabernaculis collocat. Abibus vltrò se offert quærētibus. Igne concrematur.

Sed quæ sunt hęc? nempè vbì quod suum est cuique præmium, pro merito tribuitur, & cuiusmodi hoc, scire fortasse desideras. Eiusmodi nimirùm, cui simile nullum tam ante legem, quàm in lege quis possit ostendere. Quî hoc? nempè quòd his eorum nemo par fuit, quòd ex ijs quilibet longo ab his interuallo superaretur. Siquidem institutis viuendi veteris legis præstabiliora sunt ea, quæ sunt secundùm Christum: ex ijs autem, qui post Christum fuère, nulli videri possint secundi, quippe qui inter martyres martyres sunt, inter monachos monachi, inter sacerdotali dignitate præditos sacerdotalis di- Suum cuique pro merito præmiū in cælo tribuitur.

gnitatis participes. Nam & certârunt,& ante susceptum certamen strenuè se in pietatis cultura gessêre, & sacri ordinis, propterea quòd Abibus diaconus esset, omnes fuêre consortes. Siquidem in societate quæ eorum quisque habet, ea communicat alteri, & mutuis officijs singuli eius rei participes fiût,in qua alter excellit. Quinimmò (sed fortassè alicui nimius videbor) si cum ijs,quæ secundùm Christum sunt, conferantur, animaduertere facilè poterimus, quibusdam in rebus eos superiores existere : martyribus quidem,vita ante martyriũ monachali: monachis verò,martyrio:martyribus rursùm, qui in militaribus aut ciuilibus se muneribus occuparent, eo, qui ex sacerdotali dignitate splendor effulget. Talis beatis viris cursus fuit,tâtus labor:huiusmodi in terris periculum, huiusmodi præmia celeberrimorum horum laborum.

Inter quæ illud quoquè nullo modo silentio prętereundum, de puella, quod propter rei admirabilitatem omnem propemodùm fidem exuperat. Viuens nanque hæc, cùm ab sceleratis hominibus in sepulcrum recèns cadaueribus plenum, esset deiecta, in regione barbara,atque à patria ipsius longè remotissima:vbi sanctorum martyrum fidem precibus implorauit,quorum etiam ope freta,longam adeò peregrinationem susceperat,certissimè quod expectârat,consecuta est. Vesperè enim cùm in summa posita esset desperatione & fletu,benè manè patriæ, matri, tumulo sanctorum cum lætitia restituta est, mirabiliter educta de sepulcro, vtpote quæ à circunsedentibus illud custodibus videri nequiuerit, admiranda quadam celeritate ab ijs indè absportata. Siquidem albis illi vecti equis, (ô miram sanctorum in ferenda ope promptitudinem atque celeritatem) cùm puellam appellâssent, atque in equos sustulissent, eam intra delubrum suum intulêre, vndè etiam scelestum pauloantè virum affectabantur, vadibus ijs ab eo acceptis: qui dati, sanctissimè religiosissimeque datam fidem seruârunt, & huic salutem, & illi qui fidem violauerat, meritum paulopòst exitium attulerunt. O seruatores celeres, expeditique: O fidem vestram implorantium adiutores strenui, inuictique: O ad ea, quæ spopondistis, persoluenda sine mora promptissimi, & in tribuendo quod cuique conuenit,minimè lenti.

Miraculum sanè illustre & memorabile.

Aduertis quantâ sancti potestatem habeât post mortê?

Prorsùs iam,ô sacer conuentus,ac Deo dicata concio, mihi quidem persoluta sunt, quæ vobis eram pollicitus, & orationis cœna parata est, & quæ ad repręsentanda martyrum certamina pertinebant, velutì in albo aurium vestrarum pro viribus delineata à nobis sunt. Vos verò quid? qui ad diem festum conuenistis, qui conuiuæ estis, qui auditores,qui oues ratione præditæ: quid,inquam,confessoribus hisce martyribus,quid itèm contrà nobis reponetis? Nimirùm illos quidem hymnis, laudibusque prosequemini, & quæ bona sunt,summa ope magìs ac magìs in dies sectari studebitis. Siquidem gratum martyribus est, si hoc modo festi eorum dies celebrentur. Hoc modo strenuos Christi pugiles honorare laudabile est, tali studio, talibus fructibus: nobis verò obedientiam pręstabitis,mansuetudinem,pacem atque concordiam,& pręterea etiam sanctitatem: quam aliundè nusquàm adipisci quis queat, quàm membris, quæ sunt super terram, mortificandis.Quo quidem nomine arbitror ego vitam eam appellari, quæ turbulentis animi motibus obnoxia est. Illi verò sanctificare vos dedicareque summo studio debetis,qui ijs,qui cor à materialibus sordibus expurgârunt,præmium illud largitur,vt se clarè peruideant,& cęlesti illa gloria indidèm impleantur, vt Moyses.

Cernis quomodò celebrandæ sint sanctorum festiuitates?

Sic quidem ego pater vester,vos verò filij, charissimum & amabilissimum nomen inueniemus fortassè, cùm ad hęreditatem illam æternam translati erimus, vt viuere vnà possimus, simulque lætari : quandò videlicet etiam corona gloriationis de vobis honestatus,ad communem Dominum exclamabo,Eccè ego,& pueri,quos dedisti mihi,Domine: Ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

VITA

VITA S. MACLOVII EPISCOPI ET CONFESSORIS, AVTHORE SIGEBERTO MONACHO GEMblacensi: *Claruit is Sigebertus Anno* 1100.

EPISTOLA AVTHORIS AD TIETMARVM ABBAtem Gemblacensem.

VIta pijssimi confessoris Christi Maclouij, qui etiam Machutes dictus est, diligenter, quantùm ad veritatem historiæ, antiquorum stylo erat exarata: sed quia minùs ordinatè digesta, minùs compositè descripta, ad hęc barbarismis & soloecismis nimìs erat confusa, longo obliuionis & negligentiæ situ adeò latebat obducta, vt quasì nullius auribus digna, iam ab hominũ recesserit memoria. Sed considerato, quia nõ omninò perdit æstimationem precij preciosum metallũ, quanuìs iaceat rudere terræ infossum, vel scabredine rubiginis decoloratũ: placuit, venerabilis pater Tietmare, tuæ paternitati, vt iuberes meæ pusillitati, vt inspecto historiæ textu, & pro posse eraso vitiorum contractu, meliorarem illam quantulocunque sermonis cultu. Ego qui iussioni contrauenire non debui, opus iniunctum executus sum, non quidem vt voluï, sed quomodò pro ingenij tenuitate valui. More enim rusticani fabri opus iniunctum aggressus sum: qui follibus sufflando, & malleis tundendo, elicit scoriam de rudi massa preciosi metalli, vt paratior reddatur operosi artificis manui, ostendendo alijs splendorem materiei: vt si quis velit exercere vim sui artificij, inueniat materiam paratam suo vsui. Ergò quod facile factu videtur, faciam: nimirùm vt superflua demã, vitiosa corrigam, confusa ordini reddam, à veritate tamen historię nullo modo recedam: vt nihil noui fecisse videar, cùm vetus tantùm limando & fricando renouâsse videar. *In hac vita expolienda quid præstiterit Author.*

EIVSDEM PROLOGVS IN VITAM S. MACLOVII.

PRæconia sanctorum, quæ valdè sunt in oculis Domini preciosa, nullatenùs sunt reticenda, verùm omni memoriæ tradẽda. Nihilominùs credendum est, omnipotentis Dei virtute facta esse sanctorum miracula pro felici eorum vita, priùs cordibus eorum cælesti munificentia indita. Ergò primùm indaganda est amicorum Christi vita, vt, dum eam studemus imitari, proficiat nobis virtutes eorum mirari. Siquidem nihil nos iuuat stupere miracula, sine felicis vitę imitatione proficua. Iamnunc beati viri vita ad medium deducatur, vt, dum eius merita recolendo ad eius imitationem animamur, intercessionis gratiam in opportunitatibus habere mereamur. *Imitandi sunt Sancti.*

V I T A.

Cap. 1.

SANCTVS igitur Maclouius nobilitate parẽtum apud homines seculi inter suos non mediocriter inclytus, citra oram Britannici maris fuit editus. Pater eius Guent nomine, Comes fuit, qui vrbis Gimicastrum vocatæ, conditor extitit. Matrem ipsius Darual'appellatam accepimus. Et quia in omni rerum euentu nunquàm abest Dei dispensatio, patuit etiam in huius sancti viri natiuitatis exordio. Natus est enim in die sancto, quo omnis mundus Paschalis solennitatis celebrabat gaudia: vt in die, quam fecit Dominus, vt exultemus & lætemur in ea, etiam hoc gaudij mortalibus adderet diuinæ pietatis gratia. In huius quippe articulo diei nati sunt in ipsa vicinia etiam alij trigintatres pueri. Quod quia creditum est dispẽsatiua Dei ordinatione factum, placuit parentibus omnium, vt qui nascendo sortiti fuerãt vnius contemporalitatis exordium, vnum in Christo tenerent viuendi contubernium. Nam omnes simul cum S. Maclouio scholaribus studijs eruditi, omnes simul diuinæ seruituti sunt mancipati. *Nou. bris 15.* *Parentes S. Maclouij.* *Psal. 117.* *Nota de 33 pueris.*

Cap. 2.

Prou. 20. Thren. 3. BOnæ itaque indolis puero electo à Deo ad beatitudinis opera exequenda, iamtunc diuinitùs inspirabatur, quod ait sancta scriptura: Ex studijs suis cognoscitur puer, si munda sint opera eius. &: Beatus qui portauerit iugum ab adolescentia sua. Ab ipsis enim infantiæ annis occupationi secularis vanitatis abrenunciauit, & libertati diuinæ seruitutis se sociauit. Qui, vt pleniùs haberet scientiam doctrinæ & cognitionem Dei, arctiùs se addixit sanctarum scripturarum eruditioni: in cuius rei intentione ociositas, quæ inimica est animæ, reprimitur: in cuius meditatione Deus agnoscitur, in cuius executione vita æterna acquiritur. Appetebat scientiam, quæ per charitatis humilitatem ædificat: refugiebat illam, quæ per vanitatis elationem inflat. Incipiens etiam corpus suum castigare, & illud in seruitutem spiritûs redigere, assuescebat simplici victu & vestitu contentus esse, vilipendens corporis frigora, indignum ducens distendi ciborum copia, nè aliquo modo dominaretur animæ suæ per indulgētiam corporalis necessitatis carnis petulantia. Ideò exceptis his, quæ expetebat simplex necessitas naturæ, reliqua omnia expendebat in opera eleemosynæ.

Scriptura diuina qd conferat. 1. Cor. 8. Castigat corpus suū.

Cap. 3.

Iere. 1. Luc. 1. DEus ergò, qui seruos & prophetas suos aliquandò etiam in ipso matris vtero nouit sanctificare, non distulit seruum suum in primæua ætatula sua virtutibus & signis mirificare, qui iam in ipsa infantilis ætatis simplicitate non destitit per bonam intentionem seipsum ad seruiendum Deo præparare. Dum quodam die cùm coæuis sibi pueris ludendi gratia processisset ad litus maris, alijs in ocioso ludendi negocio intentis, hic humì reclinato capite, somno cœpit indulgere. Cùm subitò inundādo redeuntis maris æstu adueniente, quod secundùm Lunæ cursum in mari Britanniæ fieri est solenne, reliqui pueri fuga consulunt vitæ suæ, illum dormientem in tanto periculo non occurrentes excitare. Sed puero ad salutem multorum nato, non longè * abfuit DEI protectio, procurata magno rerum miraculo. Nam cùm vndiquè aquæ circunfluerent, & vndæ vndis superuenientes cum feruore tremendo circunstreperēt, & tamen circunducto vndiquè circulo, locum in quo puer iacebat, attingere non auderent, omnipotentia Dei fecit illic insulam excrescere, quæ vsque ad summum æquoris porrecta suî altitudine, futurum Christi antistitem eruït à mortis discrimine. Tam verò inopinato in oculis omnium apparente miraculo, opera parentum suorum citiùs procurato nauigio, eductus est placitus Deo puer de maris periculo. Nè autem vnquàm à memoria excideret huius facti nouitas, & vt per hoc magìs clarescceret beati viri sanctitas, eandem insulam vsque in hodiernum diem permanere fecit diuinitas, &, vt credimus, vsque in finem hanc pro testimonio habebit posteritas.

* abstitit

Insigne miraculum.

Cap. 4.

POst sanctus Maclouius de adulta infantia transiens in pueritiam, quanto ampliorem diuinæ inspirationis cum cremēto ætatis hauriebat gratiam, tanto auidiùs atque instantiùs cor suum pręparabat ad appetendam Angelicæ vitæ sanctimoniam. Sciensque ex ore Domini, beatitudinem videndi Deum promissam esse mundis corde, ab ipsis pueritiæ rudimentis se deuouit operibus munditiæ. Volens enim placere Deo corpore & spiritu, elegit omnem ætatem suam agere in virginitatis cœlibatu. Sicut enim testa recens, quo semèl est imbuta, diù seruat odorem: ità & ei vtile visum est, rude vas corporis sui aptare quamprimùm ad sanctificationem & honorem, nè corrumperetur per carnalis desiderij passionem. Quod vt liberiùs & perfectiùs posset exequi, per parentum deuotionem & propriam voluntatem assumpsit habitum ordinis monastici. Vbì positus sub regularis disciplinæ custodia, quàm strenuū & promptum se exhibuērit præ cęteris in obedientia, saltem ex hoc probari poterit, quòd inuidia coæqualium suorum carere non potuit: quæ semper ex aliorum profectu & gloria nascens, in seipsa contabescit. Patiebatur enim inter coæuos suos, quod Ioseph olìm passus est inter fratres suos. Ioseph polymita tunica à patre donatus, & ab eo plùs cunctis fratribus amatus, quia fratrum vitia carpebat, inuidiam sibi conflauerat. Hic etiam, quia talarem perfectionis tunicam, & virtutum colore variatam à DEO meruit, æqualium suorum inuidiam effugere non potuit. Mos est ordinis illius, pueros ferre hebdomadatim lucernam cum luce ante pædagogum suum, quandò nocturno tempore intrant vel exeunt oratorium. Adueniente ergò hebdomada felicis pueri, compares eius extin-

Matt. 5.

Amplectit vitam monasticam.

Gene. 37.

Inuidia quorūdam erga illū.

extinxerunt ignem, quo debebat lucerna accendi: optantes, vt saltem pro hac offensa sufferret verbera magistri. Quid ageret simplicitas pueri? Ad officinam, vbi ex annonis aqua infusis atque decoctis cōficiebatur cereuisia, cucurrit, & ignem sibi dari à ministro petijt. Sed nec in crudo rustici pectore diabolicæ inuidiæ malitia defuit. Aspernatus enim supplicis pueri humilitatem, negauit porrigere ignis fomitem. Ille angustiatus præ timore magistri, prunas à camino ardentes imposuit vesti, & ad lucernā accendendam recurrebat gressu celeri. Sed inueniens eam iam accēsam diuinitùs, prunas excussit vestibus, quæ tamen illæsę omnibus apparuerunt. Pędagogus geminato miraculo stupefactus, alumni se prouoluit genibus. Et deincèps debitæ venerationi habitus, cùm omnes anteiret gloria, tamen charus erat omnibus.

Vide miraculum.

Cap. 5.

VIr sanctus, quia Christi sacerdos erat futurus, & caput & caudam hostię in sacrificium Dei offerri debere sciebat, de die in diem de virtute in virtutem proficiebat, & per scalam bonorum operum gradatìm ad summum perfectionis scandere laborabat. Quicquid enim in tenera ætate Deo fideliter vouit, id opportuno tempore synceriter soluit. Ante omnia castitatis puritati operam dedit, sciens quia nisi syncerum vas fuerit, quodcunque infunditur, acescit. Habens ergò pręcinctos lumbos hac virtute castitatis, etiam lucernam ardentem tenebat in manibus suis, cùm per bona opera lucis exempla monstrabat proximis. Ità fideliter & prudenter geminās à Deo sibi credita talenta intellectûs & operationis, quoscunque potuit verbo & exemplo allicere ad propositum sanctę conuersationis, participes & socios sibi conciuit ad scandendum iter perfectionis. Iā verò quàm ei frugalitas amica fuerit, quàm ei parsimonia placuerit, quomodò vtrinquè reducto fune temperantiæ, semper mediam virtutum viam in omnibus tenuerit, satis ex hoc patuit, quia ad summū sanctimoniæ culmen feliciter peruénit. Cuius vitæ rectitudine omnis populus ad meliorationem morum nō parùm directus, & miraculorum eius gloria nimìs iucūdatus, promoueri eum fecit ad ordinem Episcopatûs, vt vberiùs sanctificari eius benedictionibus mererentur.

Castitati plurimùm studet. Luc. 12.

Cap. 6.

FAma, quæ facta & infecta solet loqui, referebat esse quandam insulam in mari, quæ pręter cętera felicitatis suæ commoda, quibus prę cæteris terris & insulis credebatur abundare, hoc miraculo dignum dicebatur habere insigne, quòd cæli ciues in ea ferebantur habitare. Super hoc si rei consideretur veritas, ex eo illis insulanis hæc viuendi imputabatur felicitas, qā apud eos in nullo exorbitabat moralis rectitudinis probitas, immò in omnibus potenter regnabat naturalis legis sanctitas. Delectatus ergò vir beatus tam fauorabili nuncio, totus ad requirendam tam laudabilem insulam animo ferebatur. Quia enim eius conuersatio iam in cælis erat, & eum inter mundi scandala commorantem, iniustitiæ humanæ multiplicitas offendebat, saltem illic vitam desiderabat agere, vbì iustitiæ vestigia remansisse audiebat. Ad hoc eum etiam magistri sui & Abbatis Brendani exemplum animabat, cuius tota intentio ad felicem insulam quærendam non minùs flagrabat, quippe qui huius nouæ peregrinationis incentor existebat & author, vt scriptura vitæ eius demonstrat. Quam si quis desiderat legere, quid de ea æstimare debeat, sapientium ediscat iudicio. Posthabentes igitur dulcem patrię amorem, assumunt incertum optatæ peregrinationis laborem. Hanc viam insistere, vtrùm persuaserit sola quęrendę felicis habitationis voluntas, an aliqua ex parte subrepserit animis eorum humanę curiositatis voluptas, non habet discutere nostra temeritas. Hanc tamen viam Deo non displicuisse, per hoc satìs intelligimus, quia etiam hoc peregrinationis tempore hunc seruum suum non destitit miris decorare miraculis.

Fama de quadam insula.

Brendanus Abbas eius.

Cap. 7.

PAschalis solennitatis mūdus agebat lætitiam, quandò solet sancta Ecclesia celebriùs recolere nostræ redemptionis memoriam, quæ his diebus completa est per passionem & resurrectionem Dominicam. Cùm cęteri indè se agerent festiuiùs, S. Maclouius se agebat deuotiùs, vacans psalmis, hymnis & orationibus, vtpotè qui debebat Deū interpellare non solùm pro suis, sed etiam pro populi excessibus. Volens ergò celebrare solēnia Missarū, cùm nō haberet locū ad id idoneū, (qppè qui circunferēs visum,

Paschalis solennitas.

quantum permittebat horizon, nihil videbat, nisi superiùs cælum, & inferiùs liquorem aquarum) toto corde cõuersus ad Deum, orabat obnixiùs ab eo offerri sibi locũ aptum. Exaudibilis auris Dei omnipotentis, affuit præstò orationi vtilia petentis: & qui olim periclitanti Ionæ cetum ad saluationem eius preparauit, hic etiam modò balęnam pręstò adesse fecit. Cui tanta corporis vastitas erat, vt rupes esse ab hominibus putaretur: porrò eam tanta substrauerat immobilitas, vt insula stabilis esse crederetur. Sacramentorum ergò ordine à sacerdote solenniter celebrato, & viatico Dominicæ Eucharistiæ omnibus deuotè distributo, quo vnico inter omnes vtriusque hominis aduersitates munirentur subsidio, soluto alacriter nauis retinaculo, reddunt se suscepto nauigandi proposito. Porrò in comitatu illo erant homines numero fermè centum octoginta. Cùm ergò iam altum tenerent, velificante fide securi, tunc demùm reducto visu, intellexêre de quanto periculo eos ërueritmisericors potentia Domini, qui balęnam pro insula parauerat eis in medio mari, & eam substrauerat immobilitate tam stabili, vt nihil eis periculi incuteret. Cui tum posset esse dubium, quòd ineuitabile omnes incurrissent mortis periculum, si bellua immanissima dedisset corporis sui motum? Vndè omnes lætum cantantes celeuma, voces gratiarum actionis vnanimiter iactabant ad sidera.

Ionæ 2.

Ingens in mari periculũ cum sociis se euasisse lætatur.

Cap. 8.

MAgnis maiora miracula succedunt, & nouitate sui, deuotionem fidelium ad laudanda Dei magnalia vehementiùs accendunt. Cùm tantoperè pro quærenda illa laudabilis famæ insula laborarent, factum est, vt ad aliam insulam, disponẽte Deo, applicarent: & potiti optata arena, dum pro releuando tędio nauigationis perlustrarent singula, offendunt tumulum sepulti hominis, quem fuisse gigantęæ molis & proceritatis, prodebat inspecta qualitas corporeæ magnitudinis. Motus ergò vir pius miseratione humanę compassionis, & insupèr animatus vigore supernæ inspirationis, cum fidei magnanimitate & lachrymosa contritione cordis, nomen & virtutem inuocat sanctę Trinitatis, & aperto loculo tumuli, suscitauit eum à mortuis. Qui postquàm est redditus pleno vitæ officio, compellat eum sacerdos pio alloquio, sciscitans eum quis esset, vndè illuc venisset, vbi modò fuisset, si aliquandò Christo credidisset. Respondit ille, se à parentibus suis occisum, ibi tumuli accepisse locum. Porrò se infernalibus claustris deputatũ, dirum & interminabilem tulisse cruciatum. Et addidit homo Dei: Vobis ergò, quos incredulitas deputauit pœnalis inferni ergastulo, est aliqua fidei confessio, est aliqua sanctæ & indiuiduæ Trinitatis cognitio? Et ille: Planè, inquit, nobis sanctæ Trinitatis cognitio est, sed modò eam nôsse aut confiteri, nihil nobis prodest: immò quia in vita eam nôsse noluimus, mortaliter obest. Ideò precor, vt saltem modò merear renasci baptismo salutari: vt qui hactenùs damnatus fui morte æternali, iamnunc possim ërui ab interitu infernali. Sanctus Dei, his auditis, ingreditur viam Apostolicæ prędicationis, & eum initiatum & catechizatum catholicę fidei rudimentis, consecrauit & regenerauit baptismi sacramentis, & muniuit viatico Dominici corporis & sanguinis. Superuixit autẽ quindecim diebus, & à morte animę ërutus, morti corporali est redditus, & in eodem tumulo repositus, in generali omnium regeneratione resurrecturus cum Christo feliciùs. Hęc sunt, bone Iesu, mirifica tuę diuinitatis opera: hæc sunt magnifica tuę promissionis munera, quibus fideliter in te credentes consolatur tua clementia. Qui credit, inquis, in me, opera quę ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Quę quidem posse fieri per hominem, vix apud homines obtineret fidem, nisi promissum fuisset per Dominicum hominem, hęc facienda esse per fidelem hominem.

Excitat S. Macloiuus defunctum.

Ioan. 14.

Dominicũ hoiem, Christum dicit, quod Augustinus se dixisse dolet. Vide Retracta. lib. 1. cap. 19.

Cap. 9.

EXhausto incassùm nauigationis labore diutino, postquàm nulla spes desideratam insulam inueniendi adspirabat pio eorũ desiderio, retractato inuicèm consilio, deliberauerunt finem facere tam longo postliminio. Iam enim septẽnium in hac peregrinatione expleuerant, & septẽ Paschalis celebritatis recursus solẽnizauerant, & per certum laborẽ nihil adhuc certi in animo habebant. Reuersus ergò vir sanctus ad auitã patriam, reddidit parẽtibus suis desideratam diutissimè sui præsentiam: & quia in terris nequiuit inuenire optatæ felicitatis insulam, iugem noctù diuq; dabat operam, vt in cęlis perpetuę beatitudinis mereretur habere patriã. Deus, qui hoiem gratia sua pręuenit, vt bonum velit: & subsequitur, vt implere possit, eum voti sui compotẽ fecit. Cùm enim

in

in hoc totus esset, vt iam iamque perfectionis iter arriperet, cùm de more interesset Ecclesiastici officij mysterio, audiuit Euangelium pronunciari à Diacono: Si quis venit ad me, & non odit patrem & matrem, & vxorem & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus: &, Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et rapiens vocem ex ore Diaconi, credens hoc consiliū sibi in tēpore mandatū esse ex ore ipsius Domini, ex ipsa lectionis opportunitate patrem suum conuénit, legationem Dominici mādati per Diaconum sibi missam ei obiecit, & licentiam abrenunciandi sibi suisque omnibus, ab eo humiliter petijt, seque trans mare peregrinationem pro Christo velle suscipere prędixit. Pater diligens filium nimis carnali affectione, quem gaudebat redijsse de tam longinqua peregrinatione, voluit bonæ eius voluntati contraire. Et præcurrens ad maris litus, amotis vsquequaquè nauibus, interdixit potenter nautis omnibus, nè quis eorum filio suo facultatem transfretandi præstaret aliquatenùs. Sed vir Apostolicæ vitæ, sciens Dominum præcepisse, Si dextera manus, vel pes, vel oculus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te: mâluit solus ad vitam ingredi, quàm cum parentibus suis perniciosè dilectis, in gehennam mitti. Omnem ergò carnalis necessitudinis affectionem postponens Christi amori, abrenunciauit patri, abrenunciauit paternæ facultati, abrenunciauit etiam sibi, vt nudus & expeditus sequeretur discipulus vestigia magistri.

Luc. 14. Ibidem. Matt. 18. Relictis omnibus, Christum sequitur.

Cap. 10.

ASscitis itaq; omnibus, qui secum tenebant propositum monastici ordinis, allegato quoque magistro suo Brendano Abbate, socio prioris peregrinationis, venit ad litus maris. Vbi amotis nauibus & nautis omnibus, iuxta interdictum patris sui, cùm nulla suppeteret via transfretādi, recolebat illud Psalmistę: Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine. Cumque cor ad Deum solum suspenderet, ecce nauim vacuam hominibus pręstò adesse videt, quam Christus ipse regebat: vir tamen sanctus puerum eum esse credebat. Qui puer mox illum ad nauigandum inuitauit, & quorsùm iter vellet dirigere, eum interrogauit. Respondit ille, quò volūtas Domini iter suum vellet dirigere, eò se libenter sequi velle. Adiecit puer: In sinu huius sali est quędam insula, quam habitat vir satis probatus in monastica vita. Hic Aaron vocatur: à quo etiam locus, Insula Aaronis cognominatur. Ad hunc te dirigam, & te ab eo officiosissimè excipi, & humanè tractari faciam. Hac vice sermonum intellexit tandem vir Dei, puerū cui colloquebatur, illum esse, quem inuocauerat, Deum. Cumque accelleraret prouolui loquentis genibus, dicto citiùs euanuit ex oculis ipsius.

Psal. 117. Insula Aaronis.

Cap. 11.

IGitur felicioris nauigationis viam aggressus, prosperis ventis & recto tenore cursûs ad insulā Aaronis est directus, & iuxta promissum Domini, officiosa humanitate à famulo Dei est exceptus. Ibi cum sancto sanctè viuebat, & cum innocente innocenter agebat, & factus alter alterius speculum, si quid in semetipsis videbant esse corrigendū, aut adijciendum, charitatiua æmulatione meliorabat alter per alterum. Ibi ergò mundi huius peregrinus permansit aliquantulum temporis, donèc placuit diuinæ omnipotentiæ, etiam in hoc seculo ei reddere mercedem laboris, in futuro seruans ei plenitudinem remunerationis.

Vitam agit eremiticā.

Cap. 12.

IAm fama nomē eius celebre fecerat vbiquè, iam omni populo erat in ore, quòd peregrinus ille miraculorum polleret potestate, & supra homines doctrinę afflueret vbertate. Iam omnis populus in eius declinauerat amorem, eò quòd videret in eo esse & pij patris affectionem, & facundi doctoris authoritatem. Quocircà cooperante sibi diuina gratia, fecerunt eum inthronizari in Episcopali cathedra, in vrbe, quæ vocatur Aletha, quæ non longè aberat ab Aaronis insula. Hanc vrbem fluuius, nomine Rinctus, ex vno latere, ex altero alluebat mare. Illis in partibus adhuc dæmonum squalebat spurcitia, & iam passim Euangelij regnante gratia, ibi restiterant idololatriæ vestigia. Accinctus itaque vir D E I gladio verbi D E I, ostendit quàm fidelis esset suo regi, pro eius amore aggressus debellare regnum diaboli: nec antè destitit, quàm infidelium corda, virtutum mirificentia, & doctrinæ affluentia ad credendum inflexit, & á regno diaboli abactos, C H R I S T I iugo subiecit. In hac vicinia sanctus Samson manebat, qui beati Maclouij consanguineus erat. Hic in territorio vrbis, in qua Epi-

Creatur Episcopus. Multos ad Christum conuertit.

Episcopatum administrabat, non mediocriter laborem impendebat, vt de regno Domini sui exturbaret paganismum, & ad laudem Dei ampliaret Christianismum. Sic in regione illa per fortes milites Christi, diminuta est aduersę partis potētia, & dilatata est longè latéque Christianitatis magnificentia.

Cap. 13.

VIgiliā Paschæ Christianus populus celebrabat, & in celebrandis Missæ mysterijs sacerdos intentus erat. Et eccè tristes defuncti exhibentur exequiæ, & animos audientium ad cōpatiendū mouent plangētium lachrymæ. Plùs cunctis mouetur & ipse sacerdos, qui totus erat in misericordia, & præstolari iubet, dum finiatur Missa. Circunstāte frequentia populi, monet omnes appellare clementiam Domini: vt, qui dominatur morti & vitæ, dignaretur per membra rigentia vitalem animæ calorem refundere. Nec longum fuit, & qui dixit, Omnia possibilia sunt credenti, deuotioni fidelium adfuit: resurgit mortuus, & horrorem incutit omnibus, & palàm fecit omninò Deum fauere fideliter petentibus. Vt viuus adstitit, poculum vini sibi porrigi petijt. Quid sanctus vir faceret? Vinum quod sitienti porrigeret, non habebat: aquæ poculum, quod porrigebat, tangere sitiens nolebat. Iterùm confortatus in fide, recurrit ad fontem misericordiæ, petens, vt qui orationi fidelium impenderat maius, dignaretur impendere & id, quod erat minus. Mox habens ad manum vas marmoreum, leuata manu illud benedicens, vertit in vas vitreum: & infundens vasi aquam, per virtutem sanctæ benedictionis mutauit & illam in vini naturam. Sicq; in vase vitreo porrigens homini rediuiuo noui vini poculū, non minimum diuinæ pietatis ostendit omnibus miraculum. O verè pium & magnificum cultorem sanctæ Trinitatis, quem secundùm fidem cordis sui in vna die diuina virtus tribus illustrauit miraculis, dum in nomine & virtute sanctæ Trinitatis suscitauit mortuum, & ex marmore vitrum, & ex aqua fecit vinum. Itaque quem alienis manibus carruca ad sepeliendum illuc aduexit, ipse eū lætus domum reduxit, & quoàd vixit, idoneus suę resurrectionis testis extitit.

Mar. 9. Mortuus reuiuiscit. Aqua mutatur in vinum.

Cap. 14.

VIr sæpè nominatus, in quo fides per bona viuebat opera, in paruis quidem rebus nō parua dedit miracula, vt per eū in omnibus Christi cresceret gloria. Dum aliquandò Britannicam circuiret regionem, vt in agro Dominicæ culturæ semen diuini verbi sereret, offendit subulcum in agro, quem torquebat magna tristitiæ amaritudo. Custodiens enim gregem porcorum, suem auidè & importunè vastantem segetes, dum nititur arcere à damno vicinorum, occiderat eam per incautum lapidis ictum. Pro hac offensa dominum suum timebat, cuius iram ob hoc maximè exasperari credebat, quòd septem nati oberrantes, solitò circa vbera defunctæ matris lac elicere volebant, sed nullam vitæ alimoniam in prę mortuo corpore inuenire poterāt. Maclouius, quem sibi totum vendicauerat pietas, non potuit sine lachrymis videre subulci lachrymas: & fusa oratione ad Deum, auri defunctę suis imposuit baculum suum: & resuscitata ea ad solum tactū, mœrenti reddidit gaudium. Subulcus rem ad dominum retulit, & pręconia serui Dei per ora omnium diffudit. Dominus ascenso equo, ore ad os gratias egit sancto viro, & villam vnam contulit ecclesiæ, ad vsus seruorum Dei sub eo.

Restituit suem exanimatam.

Cap. 15.

GEssit & aliud quiddam simile, vel pro solo pietatis intuitu satis prędicabile. Imitatus Paulum Apostolum, cui manus suæ operando supplebant, si quid sibi deerat: & ipse labori manuum suarum intendebat, quandò ab euangelizandi officio vacabat. Cùm quadam die in putāda vinea laboraret cum fratribus, depositam cappam reposuit in abdito, vt operari posset expeditiùs. Finito opere, cùm cappam vellet recipere, auiculam, quam vulgò bitrionem vocant, inuenit super eam ouum posuisse. Qui sciens nec auiculis deesse DEI prouidentiam, (quippe quarum nulla sine patre DEO cadit super terram) dimisit ibidèm cappam, donèc fotis ouis, pullos in tempore excluderet auicula. In qua re & illud mirabile fuit, quòd quanto tempore illic cappa iacuit, nulla pluuia illam violauit. Quod quicunque audierunt, in Deo virtutem cum gratiarumactione magnificauerunt, in homine Dei pietatem laudauerunt.

Act. 20. Matt. 10.

Cap.

Cap. 16.

IN pago vrbis Alethæ, in qua antistabat Maclouius venerabilis, filiā habebat vir quidam prænobilis, quā miserabiliter vexabat diabolicę infestationis passio intolerabilis. Omnes enim se contingentes attrectabat morsibus, nec ipsis parcebat parentibus. Nec comprimi aut sedari poterat huius malæ valetudinis vehementia, nisi ferreis catenis arctaretur tam immanis insania. Pater, cuius animo, filia ægrotante, nihil poterat esse iucundum, ad medēdum filiæ suę, felicem inuitat Maclouium, quem olìm audierat in curationum efficacia esse gloriosum. Nec differt ille misericordiam, sed credens quia facile est Deo, pręstare fideliter petenti medelam, pergit ad puellam: & volens diabolicæ malitiæ comprimere dolum, sudarium suum proiecit in furentis puellæ collum. Tunc verò potuisses audire horribiles voces dæmonum, seruo Dei in hæc verba exprobrantium: O transmarine incola, non potuit te sustinere patria tua, qui venisti huc quærere aliena, & nos expellere de regione nostra*. Discipulus Christi vilipēdens hęc inimici improperia, & gaudens cum magistro & Domino suo sibi ea esse communia, cui subdola confessione acclamabant dæmonia, Quid nobis & tibi, Iesu fili Dei viui? Venisti ante tempus perdere nos? exemplo Dominicæ increpationis, comprimebat falsitatis vaniloquia. Sciensque hoc dæmonium esse de illo genere, de quo dicitur à Domino, Hoc genus non potest eijci, nisi in oratione & ieiunio: fusa super aquam exorcismi oratione, & addita Episcopali benedictione, potū dedit puellæ. Per aquę benedictę poculum, infusa virtute benedictionis per membra puellæ, diabolica immissione diù contrita, cecidit in terram puella, quasi mortua. Paulò pòst resumpto spiritu, surrexit sana & læta, effugato pessimi peruasoris impetu, & lætificauit alios pro integro restauratę incolumitatis statu. Pater videns satisfactum desiderijs suis, pro gratiarumactione ditauit sanctam Ecclesiam Dei pręedijs & xenijs preciosis. Quia gloria aut rarò, aut nunquàm caret inuidia, non pertulit diù tātam Maclouij gloriam antiqui hostis versutia: sed nè in regno Christi inualesceret ampliùs boni militis gratia, suscitauit contra eum hostes armatos dolo & iniustitia, insupèr fultos non mediocriter seculari potentia.

Antistabat, pro, antistite gerebat.

* B

Matt. 8. Luc. 4.

Matt. 17.

Aqua benedicta expellit dæmonē ab obsessa.

Cap. 17.

HAiloch quidam, qui potenter principabatur toti Britāniæ, stimulatus instinctu diabolicæ malitiæ, cœpit basilicam destruere, quam beatus Maclouius fundauerat in prędio suæ parochiæ. Vir Dei apud aures principis agebat lachrymis & precibus, vt dignaretur desistere à destructione Ecclesiasticę domûs. Sed ille efferatus per conceptam iniquitatis insolentiam, non poterat mitigari vel refrenari per aliquam pię admonitionis gratiam. Contra huiusmodi secularis dominationis potentiam, ad munimen & firmamentum suî, solam Maclouius assumpsit patientiam. Sed qui ad suos fideles loquitur per prophetas, Qui tangit vos, tangit oculi mei pupillam. &, Mihi vindictam, & ego retribuam: non dimisit inultam pauperum suorum iniuriam: & sicut Saulum recalcitrantem percussit triduana cęcitate, vt posteà totum mundum illuminaret æterna claritate: percussit & hunc temporali cęcitate, vt per tenebras transitorias liberaretur à peccatorum obscuritate. Extemplò ad cor reuersus, & pœnitudine pręcordiali compunctus, ad satisfaciēdum Episcopo cucurrit quantocyùs, se reum esse protestans amaris fletibus, se meritò excęcatum esse confitens lachrymosis questibus. Ille, qui didicerat à magistro summę bonitatis, etiam inimicis benefaciendum, & pro persequentibus & calumniantibus nos esse orandum, citò & misericorditer indulsit pœnitenti reatum. Et prouidens ei vtriusque hominis salutem, aqua benedicta eum perfudit, & oleo sacro oculos eius perunxit, & ità ei pristinum visum restituit: pro admissa tamen temeritate congruum pœnitendi modum indixit. Dux videns & animę & corpori vtilem esse suam satisfactionem, Ecclesię Dei non paruam delegauit terrarum hęreditatem, & copiosam in re mancipij contulit benedictionem. Deindè quoàd vixit, seruum Dei vel patrem filius vnico amore dilexit, eique suisque tutor & adiutor opportunus fuit in omnibus.

Basilica ei destruitur.

Zach. 2. Deut. 32. Act. 9.

Matt. 5.

Cæco reformat visum.

Cap. 18.

SIc antiquus hostis hoc primo congressu victus discessit, sed non defatigatus cessit. Sicut enim olìm ipsi Domino congressus, non recessit prima tentatione victus, sed secundò & tertiò arma restaurare est ausus: in prima quoquè Maclouij victoria non

Matt. 4.

non destitit à suis conatibus. Dux Hailoch, qui se totum humiliter inclinauerat ad Maclouij obsequelam, & pro eius gratia se totum potenter erexerat ad Ecclesiæ Dei tutelam, postquàm ingressus est vniuersæ carnis viam, morte sua locũ fecit iniquis opprimendi Ecclesiam. Surrexit enim post eum impia generatio, quæ auersa facie à Deo, desciuit penitùs à rectitudinis consilio. Hinc nactus opportunitatem diabolus, & talibus vtens officialibus, in virum Dei mille insurrexit artibus. Filij itaque Belial Maclouium infestantes execrabili odio, inuehebantur in eum huiusmodi conuicio: Quis, inquiunt, hic regno nostro improbus successit aduena, qui vsquequaquè nobis concitat scandala? Quis est iste pellax sycophanta, qui blanditijs suis humana à se alienat pectora? Quis iste est cupidus hæredipeta, qui ex nostris incommodis sua hîc comparat commoda? Cùm Apostolis & Apostolorum successoribus nihil in terra sit possidẽdum, hic sub obtentu paupertatis, velat cupiditatis vitium: & sub prętextu eleemosynarum, auaritię exercet emolumentum: sub obtentu longæ orationis, expoliat domos viduarum. Qui oĩa se pro Christo reliquisse mentitur, & omnia se in Christo habere gloriatur, nos & filios nostros exhæredat, & hæreditates nostras sibi auidè captat. Qui sua se non curare simulat, cur aliena dispẽsat? Nihil ergò nobis magìs vtile, quàm iam iamque nostris fessis rebus consulere, & hunc longè à regno nostro exturbare, & hæreditates iniustè ecclesijs mancipatas, iterùm occupare. Siquidem nobis & filijs nostris nihil reliqui fecit, qui sibi omnia nostra vsurpauit. Solam spem futurorum nobis precio omnium rerum nostrarum vendit, quarum vsumfructum ipse inprę sentiarùm capit. Sæpè lacessentes sanctum virum tam iniuriosis inuectionibus, omni genere persecutionis eum exasperant, & homines eius sęuis verberibus tormentant: omni rerum direptione omninò Ecclesiam Dei deuastant.

Ecce tibi argumẽta bonis Ecclesiasticis inhiantium.

Multa patit vir Dei ab improbis.

Cap. 19.

QVàm grauis & intolerabilis hæc persecutio fuerit, ex vno aduerti poterit. Pistorem eius, vocabulo Riman, iniustè compræhensum, indignè cæsum, vimineis vinculis quadrupedem constrictum, vt nullo posset iuuari officio membrorum, super ripas maris reliquerunt solum, vt superueniente æstu maris, absorberetur in profundum. Abstulerunt etiam equos suos sancto viro, nè illi posset adesse subsidio. Solam Episcopo reliquerunt equam, æstimantes se per hoc ei facere iniuriam, si vilem ascenderet equam. Sacerdos, quod solum potuit, pericljtanti famulo orãdo adfuit: omnipotens oranti Episcopo non abfuit: cuius fide & oratione ille, qui in articulo mortis iacebat, mirabiliter euasit. Nutu enim eius, cui omnis natura seruit, vndiquè milliario vno longè à iacente pistore æstum maris retinuit, & puerum innocenter morti oppositum contingere timuit. Præsul ergò pro sui odio vexatum sine mora adiens pistorẽ, inuénit eum incolumem, secumque reduxit alacrem.

Præclarum miraculum

Cap. 20.

POntifex Maclouius, qui ante Deum & homines sine querela iustitiam tenere volebat, pusillos Christi adeò ab impijs scãdalizari, grauiùs quàm dici possit, ferebat. Pro illis etiam sacrilegis, tam acuto auaritię stimulo instigatis, nimìs dolebat, quos apud Deum nulla ignorantię excusatio absoluebat, quos videntes & volentes cupiditas in præceps trahebat. Indè enim nequam & liuidum inuidia oculum habebant, vndè patres eorum boni fuerant. Patres quippe eorum peccata sua, eleemosynas faciendo, redemerant: isti, eleemosynis derogando, peccata sua cumulauerant. Ille doctus in patientia sua possidere animam suam, Si, inquit, Dominus meus Iesus fugiendo declinauit Iudęorum perfidiam, cur ego homunculus nõ deuitem cedendo istorum malitiam? Eccè quia isti vt vulpes foueas dolositatis, & vt volucres habent nidos vanitatis, & nos cũ filio hominis non habemus, vbì caput reclinemus in illis: cedamus, & occasionem pec candi in nos, saltem fugiendo tollámus. Excutiendus est puluis de pedibus nostris in testimonium illis. Et quia non sunt hîc filij pacis, apud quos pax Christi requiescat, pax nostra ad nos redeat. Quandò dixit Dominus noster Iesus, Cùm persecuti vos fuerint in ciuitate ista, fugite in aliam: præuidit profectò hanc fugiendi occasionem quandoquè nobis incutiendam. Agamus itaque, fratres, instanter: cedamus, quæso, patienter. Ità vir pius execratus illam pessimam generationem, intulit illis meritã maledictionem, quia elongauerant à se benedictionem. Sic Moses ille mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra: sic Esaias, sic Ieremias, offensi ceruicosa ingrati populi duritia, obliga-

Nota lector

Ioan. 8. & 12.

Matt. 8.

Matt. 10.

Ibidẽm.

ligauerunt eos deuotatione pessima, scilicet imprecantes propter eorum impœnitentiam, nè attenderet Deus eorum vota vel sacrificia. Eliseus quippe insultantes sibi pueros maledixit, & maledictionis pœnæ eos addixit. Quid de dominorum Domino dicam, qui in ficulnea propter infœcũditatem * eius à se maledicta, & arefacta, deuotationi subiecit dignam maledictione Iudæorum perfidiam? Hoc exemplo beatus Maclouius maledixit suis, vt traditi satanę in interitum carnis, animabus tamen eorum reseruata spe salutis, desisterent ab opere iniquitatis: & qui propter duritiam cordis sui thesaurizauerant sibi Dei iram, tandèm emolliti per pœnitentiam, reconciliarent sibi Dei misericordiam. Num. 16. 4. Reg. 2. Matt. 21. * eorum

Cap. 21.

ERgò per scandala impiorum expulsus à suo Episcopatu, apparato omnis profectionis commeatu, collecto quoquè fideli monachorum discipulatu, longo nauigationis exacto cursu, tandèm potitus Aquitaniæ regionis portu, & deueniens ad partes Santonicæ vrbis, primò omnium interrogandum esse putauit, si illis in locis vigeret ritus Christianitatis. Respõsum est ei id, quo nihil potuit audire gratius, passìm ibi feruere religionem Christiani cultûs. Perrexit quærere, quis ibi Episcopali præsideret cathedræ, & læta audiuit aure, * Leontium Ecclesiasticę prouisioni superintendere, virum diuinæ sapientiæ & humanæ scientię prędìtum dignitate. Ipse exultans, quòd arriderent sibi prima optatæ prosperitatis auspicia, spem concipit ex rerum conuenientia, quòd decętero omnia sibi cedere debeant ex sententia. Electos itaque ex suis legatos fidenter ad Episcopũ dirigit, causam suę peregrinationis ex ordine digerit, locum sibi ad habitandum ab eo concedi humiliter expetit. Plenus ille spiritu prophetico, gaudebat animo se diuinitùs visitari, procurato fraternæ societatis solatio. Exertaque hilariter manu liberalitatis suæ, tribuit ei locum habitationis congruæ, secundùm Apostoli pręceptũ, paratus ex sua copia illius inopiam supplere. Populares quoquè delectati odore eius bonę conuersationis, ei suisque adminiculabãtur multis donarijs, volentes etiam ipsi participari fructibus alieni laboris. Migrat in Gallias, pulsus à sede sua. 2. Cor. 8.

Cap. 22.

AGebatur nanque non casu fortuito, sed dispẽsatiuo diuinitatis consilio, vt quo latiùs diuersis in locis diffamabatur tanti viri peregrinatio, eo diffusiùs magnificaretur nominis eius cognitio. Filia Comitis, qui pago Santonico principabatur, per patris sui viridarium cum pedisequis suis exercebatur: vbi dum incautè incedit, venenoso occulti serpẽtis ictu vulnerata ingemuit, & magnam cunctis eiulandi occasionem dedit. Pater inconsolabiliter lugebat, mater materno dolori temperare nesciebat, quę vitam filiæ inter spem & metum fluctuare videbat. Omnis familia lamentabatur, tota ciuitas ferali iustitio afficiebatur. Tandèm hoc solum dolor admisit consiliũ, vt quia nihil humanum poterat valere auxilium, à beato Maclouio diuinum quæreretur solatium. Vti cõsultum est, ità & factum est. Ad pedes Maclouij ventum est, & votum fideliter petentium frustratum non est. Episcopus ad orationis subsidium confugit, aquam exorcizatam benedixit: ex ea folium hederæ perfudit, folium loco vulneris superposuit. Contra vim sacræ benedictionis, nõ potuit subsistere vis venenosæ pestis. Videres ex imis visceribus pestiferum virus elici, & ad locum folio hederę obductum contrahi. Quod stillando in terram guttatìm, corpus puellę reddidit illæsum. Ità meritis Maclouij redintegrata est puellę sospitas, aucta est parentibus iucunditas, cunctos videntes & audientes confortauit in fide Christi miraculi nouitas. Pater non ingratus beneficio, villam suę ꝓprietatis delegauit Dei famulo, vt haberet, vndè tribueret necessitatem patientibus pro Christo. Curat puellam serpentis ictu grauiter & periculosè laborantem.

Cap. 23.

VEnerabilis Leontius videns beatum Maclouium meritis & virtutibus glorificari, cœpit animo secum non modicè lætari, quòd diuina pietas eum tanto & tali hospite voluerit consolari. Vndè suam diœcesim lustraturus, eum vt secum pergeret, obnixis coëgit precibus. Venerunt itaque ad villam, quam antiquitas appellauit Bream, geminis ecclesijs in honorem Dei nobiliter insignitam. Leontius vt Maclouium arctiùs applicaret sibi, vnam earum attribuit eius habitationi, alteram retinuit suo iuri. Quod quantùm Deo placuerit, ex eo satis apparuit, quòd pręsenti miraculo ibidèm eos Dominus lætificauit. Illucescente die cũ lauari vellet Episcopus, puer familiaris ad haurien- Ecclesiã ei attribuit Episcopus in diœcesi sua.

dam aquam cucurrit ocyùs. Qui dum incautè haurit, elapso pede, in puteum corruit, & aquarum mole oppressus interijt. Exortus est subitò clamor & gemitus, fit vndiquè frequens populi concursus. Accurrit pater lugubris, nō moratur adesse mater miserabilis, inculta facie & nudato corpore, sparsisque capillis compassionem incutiens vniuersis. Mouet cunctos, & maximè parentes, flos ætatis delectabilis: Erat quippe puer iam duodennis. Auget tumultum concurrentium frequentia innumerabilis: erat enim puer parentelæ nobilis. Leontius corde premens dolorem, & in Domino retinens spem & bonam fidem, iussit deferri glebam defuncti in templū, quod destinauerat ad sancti Maclouij partem. Vsque ad auroram sequentis diei, parentes circa corpus excubias celebrârunt ritu solenni. At serui Dei pernoctantes in oratione, non diffidebant de eius bonitate. Manè facto, sanctus Maclouius omnes eliminat à templo, duos tantùm monachos retinens secum, cum quibus familiariùs interpellaret Dominum. Cum his ergò septiès flexis genibus, orauit ad Deum quàm potuit affectuosiùs, donèc sensit animam innocentis pueri refundi membris rigentibus. Assurgēte puero, & adstante ad testimonium miraculi, quid alacritatis habuerint Episcopi, quid stuporis passi sint adstantes populi, quas grates omnes vna voce reddiderint omnipotenti, superfluum est inculcare sermone multiplici. Miraculum enim, quod pro commendanda famuli sui sanctitate monstrauerat diuinitas, latiùs diffamabat resuscitari pueri nobilitas, & gratiùs accipiebat affectuosa parentum charitas. O virum prædicabilem per omnia, ó sanctum sanctis conferendum in miraculorum magnificentia, qui & ipse exemplo Iesu Domini sui tres suscitauit mortuos, in Trinitatis inuocatione efficacissima.

Reuocat ad vitam puerū mortuū.

Cap. 24.

NEc illud subtraham de tantarum virtutum catalogo, quod adhuc gestum est in pago Santonico. Mulier quędam, nomine Bona, quę vitam suam laudabiliter agebat in viduitatis continentia, annis quatuordecim fuerat cæcitate obruta. Quæ obtutibus sancti viri fideliter pręsentata, luci pristinæ est reddita.

Cæca recipit lumen.

Cap. 25.

POrrò homines illi, qui in Britannia virum Dei exacerbauerunt, & improbitate obstinationis suæ se, terramque suam ab eo maledici pertulerunt, maledictionis vindictam effugere non potuerunt. Terra enim in opere impiorum maledicta, tam in frugibus, quàm in pomis omnium generū, sterilis & infructuosa est reddita. Habitatores verò eius mille modis morborum deuotati, alij membrorum debilitate cœperunt contrahi, alij lepra squalebant, alij visu se priuari dolebant: isti oris officio se destitui, alij se auditu plangebant diminui. Nec aliquis erat omnium, qui cælestis vindictę effugeret iudicium. Tandèm per culpæ vindictam cognoscentes serò culpam suam, nec volentes, nec valentes vltrà sufferre maledictionis & vltionis molestiam, cōmunicato consilio deliberauerunt, à sancto viro humiliter implorare veniam. Missa itaque ad eum legatione, poscunt cum cordis contritione, vt absoluantur ab illata maledictione, spondentes, si eos dignaretur sua reuersione, deincèps se ei obtemperaturos sine aliqua contradictione. Amator pietatis & misericordiæ Maclouius, vbi pœnitentiam patriotarum accepit, summam consilij ad Leontium venerabilem detulit: Leontius hāc ad ipsum Deum referēdum censuit. Vterque indicto sibi triduano ieiunio, exorant sibi reuelari à Domino, quid super hoc sibi esset opùs facto. Inter orandum Angelus Domini Maclouio adstitit, eique ex ore Dei hęc suggessit: Oportet te, ó amice Dei, Britanniam reuisere, omnem maledictionem auferre, homines salutifera benedictione sanare, terrę vbertatem restituere. Deincèps debes Santonas repetere, quia illic habes propediè̀m obire. Sanctus itaque vir secundùm Angelicam reuelationem repatriauit, terram hominesque sua benedictione sanctificauit, Deoque largitori omnium bonorum eos orando commendauit. Sicq; omnis terra repleta est dapsili vbertate per eius benedictionē, quæ anteà damnata fuerat per eius maledictionem. Ità factum est omnibus palàm, quòd pontifex pius hāc maledictionem non intulit per aliquam maleuolentię intemperantiam, immò per vtilem seueritatis beneuolentiam, vt per hanc necessitatem saltem inuiti traherentur ad pœnitentiam. Britanni deniquè compotes voti sui effecti, tam princeps & optimates regni, quàm Clerus & Episcopi in vnum coniuncti, felicē virum poscebant cernui, vt reliquum vitæ suę dignaretur secum agere, vt per eius conuictum, Dei gratiam mererentur acquirere. Ille hoc fieri posse abnuit, & simul impossibilitatis suæ causam eis humili-

Malè plectūtur impij, qui virum Dei à se repulerant.

Angelus ei apparet.

Iram Dei à Britannia auertit.

ter

ter aperit, & vocationis suæ tempus sibi impendére prædixit,& hoc apud Santonas sibi esse à Deo determinatum,ex verbis Angeli se didicisse dixit. Britanni flentes, & timentes adhuc cęlestis iræ vestigia restare,qui nec in vita,nec in morte digni essent talem patronum habere,cum gaudio pacis & dilectionis eum prosecuti,vix tandèm passi sunt ab eo separari.

Cap. 26.

IGitur Santonas regressus,noctù & interdiù ob suî custodiam eo laborabat vigilantiùs,quo Dominum in proximo esse didicerat certiùs,vt,quacunque hora veniret, vigilans & paratus pulsanti aperiret. Qui enim tam longo ætatis tempore bonũ certamen certauerat,& tãdèm cursum consummauerat, de religione coronam iustitiæ reposcebat,quam sibi iustus iudex reposuerat. Reddidit ergò terræ, quod erat suum: cęli cum tripudio sanctorum eius exceperunt spiritum. Recepturus mercedem laborum,deductus est in via mirabili manibus Angelorum.Qui enim in terris Angelicam vitam duxerat,modò in cælis eis conuiuendo æternaliter exultat.Vixit centum triginta annis, obijt 17.Calendas Septembris.

Decedit à vita.

Prolixa eius ætas.

Cap. 27.

LEontius Episcopus gaudẽs super thesauro sibi cælitùs destinato,& posteris suis ęternaliter profuturo,decreuit eum glorificare honorifico sepeliendi officio: constructaque noua ecclesia, corpus eius, vt spiritusſancti organũ, in illa sepeliuit cum decenti reuerentia.Nec potuit abscondi in terris, cuius meriti modò esset in cælis. Eodem enim die,quo in mausoleo positus est, duobus cæcis visus redditus est, energumenus à dæmonis infestatione liberatus est. Die post humationem tertia, contracto cuidam restituta est medela,muto loquela. Postmodùm verò meritis S. Maclouij tanta Dominus gessit ibidèm miracula,quanta nec narrare lingua,nec continere valet membrana.Multiplicibus ac frequentibus sancti huius intercessionibus, subueniat nobis omnipotens Deus,cunctisque eius præconia celebrantibus. Qui viuit & regnat per æterna seculorum secula, Amen.

Honorifica sepultura.

Miracula.

VITA S. OTHMARI ABBATIS, AVTHORE VVALAFRIDO ABBATE AVGIENSI.

PRAEFATIO AVTHORIS.

FInitis duobus libellis, quos de vita & virtutibus beatissimi Galli confessoris,iuxta fidem,quæ vel scripto,vel dicto ad nos vsq; venerat, verè potiùs,quàm lepidè,composuimus : iubentibus vobis,fratres sanctissimi, qui in cœnobio eiusdem sancti patris constituti,feruoris eius, quem in Dei rebus habuit,sancti strenuitate propositi specimen exhibetis, libet subnectere eam relationem,quę de sancti patris Othmari studijs & virtutibus, per eius merita ostensis, vestra assertione & cura literis est mandata veracibus. Quæ cùm sit veritate plena,ratione perspicua,non ob aliud à nobis est iterata, nisi quia charissimus frater Cosbertus, qui idem opusculum edidit, cuius charitati quicquam negare nec volumus,nec debemus,id vt fieret postulauit,immò præcepit,quem etiam in hac occupatione instantissimum ergadiocten sine tędio lęti sustinuimus. Itaq; lectori credulo sufficiat hæc abbreuiatio nostra: incredulus autem qui fuerit,ad eam conscriptionem,quam sequimur, recurrens, multiplici adstipulatione testium conuentus, ad fidem,si gratus est,segnis non erit.

Hos libellos inuenies lector Tomo V.16. Octobris.

HISTORIA.

Vt vir Dei Othmarus pro sanctitate vitæ, cellulæ sancti Galli sit prælatus, & regia authoritate regularem inibi vitam instituerit.

Cap. 1.

Nouēb. 16.

S. Othmarus in Rhetia degens, sacerdotio initiatur.

IGITVR Othmarus genere Alemannorum oriundus, in ætate puerili à fratre suo Rhetiam Curiensem perductus est: & in seruitio Victoris, earundem partium Comitis, multo tēpore constitutus, & literarū sciētia sublimatus, virtutum sectator, morumque laudabilium possessor, sacerdotij gradum conscendit: & à supradicto Comite benignè retentus, cuidam titulo sancti Florini confessoris prelatus est. Cumque morum eius probitas, & sanctę vitæ mundities longè lateque plurimorum aures dulci rumore respergeret, Vualdrammus quidam, qui sibi vastitatem eremi, in qua sanctus Gallus cellulam construxerat, velut à parentibus hæreditario iure ad se transmissam vendicauit, eundem Othmarum à Victore supradicto ad prępiciēdum eidem cellulę impetrauit. Et voti compos effectus, cellulam cum omnibus, quę ad eam pertinebant, illi solenniter commendauit. Atque vt sui meliùs desiderij conualesceret vtilitas, ad Pipinum regem profectus, eundem Abbatem ipsi præsentauit, & locum, cui pridèm eum prępecerat, proprietatis iure principi contradidit, omni instantia deposcens, vt regia authoritate ex integro Othmarus Abba eidē prępiceretur loco. Cuius petitioni iam dictus princeps assensum prębens, locum sibi traditum viro venerabili commendauit, & regularē inibi vitam instituere iussit. At ille regressus confestìm, boni Mandritæ studium in ipso executus initio, vndiqueuersùm congrua monachis habitacula construxit, & ipsius sacri loci statum, ad vtilitatem diuini seruitij studiosissimè reformauit. Religiosos etiam quosque ità liberalitate sua ad deuotionis studium inuitauit, vt ex quorundam donationibus possessiones ipsius cœnobij admodùm dilataret, & intra paucos annos complures ad sacrę militiam vitę fratres attráctos, magisterio suo & cura decentissimè gubernaret.

Cella S. Galli commendatur S. Othmaro.

Construit illic monachorum domicilia.

Multos cōgregat fratres.

Qua sanctæ conuersationis perfectione nituerit. *Cap* 2.

Eius ieiunia.

HIS prelibatis, vitæ eius sanctitatem liceat summatim perstringere: vt liquidò cunctis clareat, quibus profectuum gradibus ad hanc gloriam sit euectus. Erat nimirùm parsimoniæ sectator eximius, creberrimo macerans ieiunio corpus: ità vt in pręcipuis ieiuniorū diebus ex consuetudine, bidui abstinentiam continuaret frequentiùs. Et his contra tentamentorum iacula clypeis pręmunitus, vigilias amabat, & assiduitate orandi spiritualia nequitię repellebat. Summę autem humilitatis gratia pręcipuè pręditus, intantùm voluntariam paupertatem diligebat, vt terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiam hæc erat cōsuetudo, vt si quoquàm pro vtilitate monasterij eū tēdere necessitas poposcisset, vilis miti dorso veheretur aselli. Erat inter cętera, tāta in eo pauperū solicitudo, vt eorū curā per se potiùs, quàm per alios exhibere studeret. In eo verò misericordiæ opere, quod eleemosyna dicitur, vix cuiquam habebatur secundus. Nam ad suscipiendos leprosos, qui à cæteris hominibus seiuncti manere consueuerunt, hospitiolum haud longè à monasterio extra eas mansiones, quibus cæteri pauperes recipiebantur, constituit, & eis curam per se omnimodis impendebat ità solicitè, vt nocturnis etiam horis monasterio sępè digressus, curam infirmitati eorum miro deuotionis adhibetet obsequio. Capita siquidem eorum pedesque abluens, purulēta suis manibus vulnera detergebat, & victui necessaria ministrabat, illam semper animo reuoluens sententiam, quam iudex iustus misericordibus prolaturus est, dicens: Quod vni de his minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis. Sicq; factum est, vt cūctorum, qui eum nouerant, veneratione sublimis, pater pauperum appellaretur à plurimis. Tam pleniter autem misericordię studium possederat, vt si quem pauperum nuditatis iniuria torpentem conspiceret, plerunq; suis exutus vestibus, miseri cōtegeret artus: ità vt interdùm sine tunica, sola cappa contectus, ad monasterium remearet. Màluit enim per

Vigiliæ.

Preces.

Humilitas.

Benignitas in pauperes.

In leprosos.

Matt. 25.

per præsentis pompæ contemptum ad indumentum incorruptionis ęternę pertingere, quàm per boni operis amissionem futurę nuditatis opprobria sustinere.

Quanta erga pauperes misericordia fuerit. Cap. 3.

QVodam enim tempore ad Pipinum regem veniens, honorificè susceptus est. Et inter alia largitatis eius beneficia, ad necessitates fratrū suorū subleuādas, argenti libras septuaginta percepit. Sed mox, vt ad sua rediret, egressus, maximam eiusdē pecunię partē pro foribus palatij pauperibus erogauit. Paucos autem solidos vix à fratribus, qui secū erant, compulsus retinuit, quibus postmodū quoddā territoriū monasterio vicinū coëmit. Dominicorum enim nō immemor preceptorū, sua causa de crastino non cogitabat, sciens monachum victu & tegumento contentū esse debere. Et ideò paupertatem sibi poriùs suisq; delegit, quàm rerum trāseuntium possessionem superfluam, expeditis mentibus onerosam. Liberalissimum regis Pipini munus. Nota. Matt.6.

Vt à quibusdam iniquis pro zelo iustitiæ, quo feruebat, multis affectus sit iniurijs. Cap. 4.

IGitur cùm iam Dominus meritis eius digna rependere decreuisset, callidus vniuersæ bonitatis inimicus, bonis eius actibus inuidēs, eiusq; exemplis aliorū vitam dolens proficere, quietem, quam in Christi seruitio, licèt non parùm laborando, possedit, perturbare contendit. Sed quamuis flatibus aduersitatis temporariæ pulsata, radicem petræ veritatis habens infixam, paradisi cedrus inconuulsa permansit. Nam Vuarinus & Ruadhardus, qui tunc temporis totius Alemanniæ curam administrabant, diabolo suadente, immanissimo auaritię morbo præuenti, res ecclesiarum sub sua potestate sitarum, magna ex parte in proprietatis suæ dominiū per vim contraxerunt. Qui cùm sibi de possessionibus beati Galli perplura eodem violentię ausu vendicâssent, vir Dei Othmarus, non possessionibus terrenis inhians, sed cœnobialis vitę, in eodem loco rerum ingruente penuria, defectum pręmetuens, Pipinum regem adijt, ipsi tyrānicam eorum præsumptionem exposuit, pariter protestatus, graue eum crimen incursurum, si eorum actibus consentiendo faueret. Qua pro causa beneuolus princeps vtrunque conueniens, interminatus est eis, gratia sua illos omnimodis carituros, si non ecclesijs Dei, quæ iniustè abstraxerāt, absque recrastinatione restituerent. At illi patriam repetentes, vitio rapacitatis infecti, & bestiali sæuitia efferati, iussionem regiam neglexerunt. Virū etiam Dei Othmarum, cùm pro hac re iterùm principem adire vellet, missis clanculùm post eum militibus, vinculis iniectum per vim reduci fecerunt. Necnon & Lāberto cuidam, qui fratribus eius professione connumeratus erat, non vitæ sanctitate, persuaserunt, vt ei ficta quadā machinatione luxuriæ crimen impingeret: id elaborantes, vt sanctitate eius huiusmodi suspicionibus infamata, deponēdi eum occasionem inuenirent. Qua causa plurimi, tam dolosę factionis ignari, ad concilium euocantur. Quidā magnates sibi vendicant res ecclesiarum S. Othmari. Eum captiuum detinent.

Quam in obiectione ficta criminis molestiam pertulerit, & qua accusator eius pœna mulctatus sit. Cap. 5.

ITaq; vir venerabilis castitate integer, vitæ ac morum maturitate grandęuus, in medio collocatur, & in eius accusationem Lambertus falsitatis minister, coram omnibus præsentatur. Acceptaq; loquendi licentia, veritatis oblitus, falsitatis assertor, dixit se quandam fœminam nôsse, quę à beato viro vim pollutionis fuisset perpessa. Ad quod nullum penitùs dedisse fertur respōsum. Cumq; à plurimis respondere cogeretur obiectis, huiusmodi dicto tēperauit eloquium: Fateor me quidem supra modum in multis peccâsse: de huius autem obiectione criminis, secreti mei inspectorem, Deum inuoco testem. Illis autem, vt huius facti se excusatione purgaret, attētiùs ei insistentibus, mente securus, conscientia liber, tacitus perdurauit. Et quia accusandi licentiam apud iudices patére cognouit, mâluit pro synceritate sui pectoris diuino, quàm humano pro excusatione criminis placere iudicio. Mox ergò, vt cunctis clarescerct ipsius castimoniam falsò fuisse infamatam, Lambertum vltio diuina corripuit. Nam febrium vexatione peruasus, paulatim resoluto membrorum vigore, contrahi cœpit. Sicq; omnibus membris statûs sui amittentibus rectitudinem vel formam, capite ad terram more quadrupedum inclinato, non solùm deformitate figurę terribilis, verumetiam viua voce in sanctum Dei peccâsse, omni tempore fatebatur. Falsò accusatur à quodam de muliere oppressa. Cælestis vindicta illū accusatorē persequitū.

Vt inter arcta custodiæ claustra vitam finierit.
Cap. 6.

Concilio autẽ iniquè inchoato, & iniquiùs terminato, vir Dei Othmarus apud villam Potamum palatio inclusus est. Quod cùm nullus intrare, vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies absq; corporalis sustentaculo victûs transegit. Cumque diuturna vexatione famis laboraret, Patgozus quidam è fratribus eius noctù aduenire solebat, & ei victûs solatia ministrare. Postmodùm verò Gozbertus quidam, vir potens, dum sibi virum Dei commendari ab iniquis principibus impetrâsset, in quadam Rheni fluminis insula nomine Stein, iuxta prędium suum custodię illum deputauit. Vbi idem sanctus pater spiritali tantummodò exercitio, id est, orationibus ac ieiunijs vacans, eo liberiùs Domino deseruiuit, quo ab humana frequentatione curisq; secularibus fuerat absolutus. His & similibus notę deuotionis insistens operibus, exacto non multi temporis spatio, ab his mũdanę perturbationis angustijs ad cęlestis latitudinem gaudij, xvj. Calendarum Decembrium die cõmigrauit: & corpus eius in eádẽ insula tumulatum, multis deinceps diebus ibidèm sine corruptione permansit.

Laborat vir Dei inedia.

Feliciter è custodia abit in cælum.

Vt post multum temporis corpus eius sine corruptione repertum sit.
Cap. 7.

Euolutis autem post transitum eius decem annis, fratres illius per visionẽ à Domino commoniti sunt, vt corpus chari patris ad monasterium reducerent. Hoc patefacto diuinæ volũtatis consilio, vndecim ex eisdem fratribus noctù ad locũ, in quo sancti viri exuuiæ seruabantur, deueniunt: & sepulcrum aperientes, corpus eius ab omni corruptione illęsum reperiunt, excepto quòd pars extrema pedis vnius, quem aqua alluebat, tantùm colore mutato, quasi tabida videbatur. Et congruo satis miraculo prima sanctitatis eius indicia claruerunt, vt videlicet tam illæsum à corruptione corpus eius inueniretur, quàm liber ipse fuerat à crimine, cuius oppositione superatus videbatur ad tempus. Hac itaque deuoti fratres rerum nouitate perfectiùs instructi, corpus honorificè sumptum, rati imposuerunt. Et accendentes candelas, vnam ad caput, alteram collocauerunt ad pedes.

Corpus eius post annos decem, incorruptum cernitur.

Quàm mirabiliter in translatione corporis eius tempestas sedata sit.
Cap. 8.

Cumq; deserto litore, incertis se profundi vijs cõmisissent, & summa instantia remigio insistentes, sub omni celeritate cuperent remeare, continuò tanta vis pluuię ventorumq; prorupit, vt vix effugium se crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei dispensatione, &, vt credimus, sancti viri meritis actum est, vt ipsa etiã elementa, quæ nobis insensibilia videntur, famulantia sui creatoris imperio, quanti viri reliquię ibidèm veherentur, sentirent. Nam pelagus circunquaq; imbrifera tempestate cõmotum, vndasq; in altũ suspendens, nihil omninò remigantibus molestiæ intulit: sed in quamcunq; partem nauis deuénit, reiectis flatibus, tumentes in se fluctus depressit. Et ità omni ex parte vndarum molibus, imbrium effusionibus, ventorumq; flatibus non paruo spatio dimotis, quasi sepe quadam scapha cingebatur, vt ne vna quidẽ pluuię gutta, quę hincindè vehementer inundabat, in illam descenderet. Cerei quoquè, qui in beati patris obsequium ardentes, ad caput pedesq; fuerant collocati, lumen primę accensionis nequaquàm amiserunt, quoadusquè corpus eius ad monasterium deferretur.

Miraculum

Aliud miraculum.

De abundantia potûs cælitùs subministrati, & vbì corpus eius post translationem sit tumulatum. Cap. 9.

Aliud adhuc restat miraculum, quod in eádem sacri corporis translatione deuotis fratribus Dominus patefecit. Nam cùm ex nimia remigandi instantia fessi, adueniente refectionis hora, ad recuperandas alimẽto corporeo vires, laudibus Domini pręmissis, cõsedissent, tãdemq; felici cõuiuio intermisceri potûs solatia cõmonerent, vnus ministrorũ intulit, nil ibì iã potuũ superesse, pręter quod in flascone paruo seruabatur, vndè vix vnicuiq; quippiã ad gustandũ potiùs, q̃ ad bibendũ, pberi potuisset. Illi verò miraculorũ Domini, quomodò paucis panibus multitudinẽ hoĩm pauerit nũerosam, facientes mentionẽ, ex eodẽ paruo, quod habebãt, cunctis q aderãt, cũ

Matt. 14.

chari-

charitate distribui fecerunt. Et mirum in modum cœpit in eodem vasculo itâ liquoris haustus crescere, vt continua effusione nihil minui videretur, quoadusquè bibentes poculorum copia vincerentur. Ergò pro rei nouitate obstupefacti, largitori omnium bonorum Domino, qui eis tam mirabiliter sufficiētiam prębuit, debitas gratiarum actiones cum laudibus persoluerunt. Statimque vt iter cœptum itidèm aggressi sunt, in vasculo potus cessauit. Gumque optati litoris portum subîssent, fratribus, qui obuiàm cum Dei laudibus venerunt, quæ gesta fuerant, ex ordine retexuerunt. Celebratoque in commune gaudio, sancti viri corpus magno sumptuum cum honore ad monasterium transtulerunt, & inter aram sancti Iohannis Baptistæ & parietem in sarcophago posuerunt: vbi etiam postmodùm, ipsius facientibus meritis, memoria digna Dominus dignatus est manifestare miracula. Vinū diuinitùs augel.

Mutus & surdus ad sepulcrum eius curatur. Cap. 10.

Deniquè quodam tempore surdus & mutus cum quibusdā de vicinis locis, orationis causa monasterium adeuntibus, aduenit: & quia à primęua ætate & locutionis & auditûs carebat officijs, tabellas duas de collo dependentes gestabat, quarum collisione & sonitu misericordiæ opus, quod voce nequibat, precabatur. Is cum suis conuiatoribus ecclesiam ingressus, dum eos singulis altaribus particulas ceræ, sicuti pauperum est consuetudo, imponere conspiceret, ad viri Dei sepulcrum accedens, tabulas, quas gestabat, desupèr posuit, seseque quasi oraturus, ante illud prostrauit. Et protinùs alto sopore depressus, vt ipse postmodùm retulit, senē quendam facie nitidum, monachico habitu gloriosum, quasi è tumulo vidit procedere, dicentem sibi: O homo, cur hîc sopore deprimeris? Cumque ad interrogata respondere nihil penitùs potuisset, senior ad eum dixit: Surge, & incommodorum, quibus hactenùs laborâsti, remedium à me tibi impetratum scito. Ergò tabulis istic dimissis, confestimque monasterio decedens, donum à Deo tibi concessum in hoc loco, nemini pandas. Qui cùm euigilans surrexisset, sub magna festinatione monasterio digressus, inclinato iam die, vesperì ad cuiusdam Ratgozi potentis viri hospitium diuertit. Cumq; ab illo interrogaretur, vndè veniret, per ordinem exposuit, vbì, quandò & quomodò sanitatis donum fuisset adeptus. At ille narrationi eius non credens, tenerieum & custodiri pręcepit: ipseque veritatem rei certiùs inquisiturus, eádem nocte ad monasterium venit, & tabulas super tumulum positas reperit. Conuiatores quoquè sanati cùm inuenisset, adhuc eiusdem facti penitùs ignaros, diligentiùs ab illis inquisiuit, si talem hominem monasterium pergentes, in comitatu habuissent. Et continuò ex eorum narratione vera esse, quæ domì audiērat, depręhendit. Quæ res & pręsentibus citiùs innotuit, & ad nos vsque veridica relatione peruénit. Surd⁹ idēq; mut⁹ sanatur ad sepulcrū S. Othmari.

Vt lux in eodem loco cælitùs apparuerit. Cap. 11.

PResbyter quidam ex ipsa congregatione, nomine Tanco, dum in eádem ecclesia custodis officium gereret, nocturnæ quietis tempore pro reficiendis luminaribus basilicā solitus introire, tribus vicibus penè omnia reperit extincta. Ad sancti aūt viri sepulcrum perueniens, ardentem cereum iuxta illud inuenit. Sciensque luminis illius cęlitùs administrari splendorem, extinguere non pręsumpsit. Vt verò discessit, lux, quæ per se venerat, per se etiam subtracta est. Vbì etiam & ad maioris indicium miraculi, ignis quidem in candela solitò rutilabat, ceræ verò nihil per hūc ardorem minui videbatur. Hęc idem venerabilis presbyter sæpiùs sua relatione confirmans, omne dubitationis argumentum ab hoc facto veritatis narratione depellit. Cereus cęlitùs ardet ibidèm. Miraculū.

Quidam ibidem è casu desperatus, quàm facilè conualuerit. Cap. 12.

QVodam etiam tempore, dum eiusdem ecclesiæ tecta, vetustate dilapsa, necessariò restaurarentur, quidam ex ipsius monasterij familia, tegularum, quas ad fastigia basilicæ deferre debuerat, onere prægrauatus, de ipsa recti altitudine super viri Dei sepulcrum corruit: moxq; immensum aliud lignorum pondus, corruentis impulsum attactu, in ipso eum casûs exitio desupèr operuit. Cumque adstantes concurrerent, vt ei, quem iam exanimem crediderunt, funeris debita persoluerent, sublato lignorum pondere, aliquantispèr nullos membrorum motus ostendens iacuit: ac deindè per longa suspiria halitum resumens, absque vlla læsione surrexit Stupēdum sanè miraculum.

incolumis, & ad incepti laborem operis redijt gaudens. In hoc ergò miraculo haud dubiè sancti patris merita claruerunt, cùm & altitudo tecti, vndè supradictus homo ceciderat, non minùs quadraginta pedum mensura à terra esset suspensa, & pondus insequens corruentem, quod ad multorum hominum oppressionem sufficeret, operire præcipitem, non conterere, potuisset.

Contractus sanitati restitutus. Cap. 13.

ALio tempore cęcus quidam aduenicns, hospitio, pauperum necessitatibus pręparato, susceptus est. Et nocte eádem cùm ecclesiam vellet adire, puerulus, qui ei ducatum pręberc debuerat, ob nimiam frigoris asperitatem, officij sui illi negauit iuuamen. Cumque nimìs doleret, quòd tantæ solennitati interesse non mereretur, (erant quippe Dominicæ diei vigiliæ) adolescens quidam ità membris omnibus contractus, vt non aliter quoquàm procedere, quàm manibus reptádo, potuisset, cùm in eodem loco quiesceret, eius dolori compassus, de lecto se protraxit, & quali potuit solatio cęci vestigia rexit. Vt ergò ecclesiam intrauerunt, vtili errore ad sancti Othmari sepulcrum venêre. Putabat etenim idem beneuolus cęci pręcessor, in ipso angulo aliquod ostium patére, per quod cryptam eidem loco vicinam, intrare potuissent. Itaq; eximprouisò in sarcophagum viri Dei, quia paulò altiùs eminebat à terra, impingens, subitò resilijt, & ad terram protinùs cóncidit, totiusq; ecclesiæ spatia horrẽdis impleuit clamoribus. Cęcus verò hęc audiens, ductorem suum insania æstimans agitari, prout poterat, aufugere studuit. Misericors autẽ Dominus, totius boni author & amator, quia viderat debilem puerum vltra vires opus pietatis exhibere voluisse, beati Othmari etiam meritis id obtinentibus, beneuolentiam eius dono sanitatis dignatus est remunerare. Nam membris protinùs in statum suum restitutis, cęcum, quem pauloantè manibus reptans ad ecclesiam traxit, firmatis iam gressibus per cætera in eodem ambitu orationis loca deduxit. Et quia aliquandiù posteà in ipso monasterio mansit, ità omnibus etiam, qui huic facto minùs interfuerant, idipsum declarauit, vt de eo nulli deincèps licuerit dubitare.

Magna humanitas mi serè contracti adolescentis.

Contractus ille sanat.

Cera in lapidem conuersa. Cap. 14.

QVidam enimuerò scholasticorum, ab eodem beati Othmari tumulo particulam ceræ furto subtraxit. Regressus autem ad hospitium, cùm paruipénderet quod commisit, statìm manifesta Dei correptione stultitię suæ errorem confusus agnouit. Nam cùm eandem particulam de sinu proferret, in lapidis eam duritiem reperit commutatam. Cumq; temeritati obstinationem iunxisset, multo tempore hoc factum à cunctorum agnitione abscondit, præter eum videlicet, qui & earundem rerum tunc erat conscius, & in hoc tempore miraculi, quod retulimus, relator extat fidissimus.

Cera mutata in lapidem.

Clerico cuidam manus restitutæ. Cap. 15.

ALio quoquè tempore clericus quidam aduenit, cui vtriusque manûs officium miserabili prorsùs modo fuerat denegatũ. Nam contortis in volam digitis, vnguibusque vsq; ad ossa palmarum immersis, nimijs sine intermissione cruciabatur miser doloribus: adeò vt etiam quędam partes manuum putrefactæ, grauem longiùs foetorem emitterent. Is cùm non longè à beati viri tumulo cõsisteret, subitò coeperunt digiti eius singillatìm ex ordine erigi, & ad naturaliũ concordiã actionum redire. Ipse verò, qui pro concesso sanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili testabatur: & eádem hora manibus ad integrum restitutis, postmodùm sanus abscessit.

Miserrimi hominis curatio.

Vt idem sepulcrum in destructione basilicæ illæsum permanserit, & vt in alium locum reliquiæ sancti viri translatæ sint. Cap. 16.

QVid nupèr quoq; circa eiusdem viri Dei sepulcrum gestum sit, quãdò ecclesia B. Galli reædificandi causa destruebatur, arbitramur non esse silentio supprimendũ. In eádem basilica iuxta aram B. Iohãnis Baptistæ arca quędã parieti cõtigua, nõ magnis lapidibus opere cęmẽtitio in quatuor lateribus cõstructa, superiùs aũt tabulis, quarũ crassitudo triũ vel quatuor erat digitorũ, in trãsuersum positis, cęmentoque desupèr cooperta visebatur, in qua sępedicti viri corpusculũ paulò altiùs

altiùs à pauimento subleuatum, tabula lignea tantùm supposita iacebat. Aestimantes igitur multi corpus sancti patris sub terra positum, arcæ verò constructionem ad designandum tantummodò sepulturæ locum commentatam: & ideò tumulum remanere intactum posse credentes, muros ecclesiæ machinis aggressi, crebris arietum ictibus ruere compulerunt. Qui cùm ex omni parte magnæ altitudinis essent, magnisque machinarũ impulsibus pariter penè corruentes, sepulcro viri Dei superferrentur, mirum in modũ nullam arcæ particulam læserunt: quæ euectis cineribus, sic intacta ex omni parte reperta est, acsi nullo cadẽtium impetu parietum impetita fuisset. Posteà verò dum quidam saxum haud grande super eam incautè iecisset, protinùs quadam ex parte confracta est. Tandèm itaq; cognito quòd in ea reliquiæ sancti patris haberentur, cum magno eas honore indè transtulerunt, & in ecclesia S. Petri post altarium posuerunt. Præclarum miraculũ. Sacræ eius reliquiæ transferuntur.

Quæ visio in eodem oratorio cuidam fratri oblata sit. Cap. 17.

PAucis deindè diebus exactis, quidam frater dum nocturnas vigilias præueniens, idem oratorium orãdi gratia quadam nocte fuisset ingressus, totoq; affectu precibus insistẽs, ad altare direxisset intuitum, nescio quam à dextris altaris in Angelicæ claritatis nitore vidit stare personam, sacerdotali quidem habitu præfulgentem, facie autem ad Oriẽtem versa, gestu corporis intẽtissimæ orationis specimen exhibentem. Vestimenta verò ipsa tanti fuisse nitoris asseruit, vt humanæ infirmitatis reuerberarent obtutus. Cumque hoc diù conspiceret, & vtrùm propiùs deberet accedere, anxia mentis hæsitatione trutinaret, persona, quæ apparuerat, se subtrahens eum miraculo & stupore consternatum reliquit. Non est igitur incredibile, eundem venerabilem virum visione præsentiæ suæ declarare voluisse, dignè circa translationem suam fraternæ deuotionis iteratam fuisse solertiam. Visio fratris cuiusdam.

LIBER II.

De miraculis alijs beati Othmari Abbatis, authore Isone monacho Sangallensi.

PRAEFATIO.

HVcusquè virtutes & miracula, ob sanctitatem beati Othmari Abbatis cælitùs declarata, Vualafridus Abba, vir doctus & sapiens, qui in literarum scientia apud nostrates illustris ante alios habebatur, seniorum in cœnobio sancti Galli cõuersantium relationibus, seu etiam scriptis veritatis ratione plenissimis fidem accommodans, luculẽto satìs sermone & veraci assertione cõscripsit. Sed quia nos fratres, in eodem cœnobio Dei militantes, post harum descriptionem virtutum, multa miraculorum insignia circa corpus eiusdem viri diuinitùs manifestata esse cognouimus, aliqua ex eis ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, styli officio memoriæ commẽdare curauimus: quatenùs hinc liquidò ab omnibus sanum sapiẽtibus colligatur, quàm dignè ab hominibus honorificetur in terris, qui tam manifesta signorum attestatione quotidiè glorificatur in cælis. Non tamen amore eius ducti, aliqua in dubium venientia, vel etiam falsitati obnoxia: sed ea tantùm literis titulare disposuimus, quæ & luce clariùs constat actitata, & multorum narrationibus veraciter noscuntur esse probata. Encomium Vualafridi Abbatis.

Quibus miraculis B. Othmari sanctitas in basilica S. Petri Apostoli claruerit. Cap. 1.

CVm beati viri corpusculum, ab accessu popularis turbæ remotum, in oratorio principis Apostolorum per multa annorum spatia quiesceret, plurimis signorum ostensionibus manifesta sanctitatis eius indicia circa tumulum eius frequenter ostensa apparuerunt. Nam multi ex nostræ congregationis fratribus, qui nocturnæ celebrationis vigilias præuenire solebant, causa orationis idem oratorium ingressi, cereos ardentes, vitreasque lucernas sponte sua incensas, frequenter se ibidèm inuenisse affirmabant. Angelorum etiam, inter se choros ducentium, suauissimus ibi concentus audiebatur: quorum præsentiam tanta luminis claritas prosecuta est, vt fenestræ ipsius ecclesiæ maxima splendoris illustratione clarescerent, locaque in vicino posita fulgoris sui immensitate perfunderent. Dulcissima quoquè odoris fragrantia sæpiùs ibi narratur esse adspersa, quæ & naribus odorantium incognita, & suî iucunditate satìs odorifera habebatur. Quibus profectò omnibus Nota de cœlitùs accẽsis lucernis. De cantu Angelorũ.

bus patet, vir iste quanti apud Deum sit meriti: iuxta eius sepulcrum cereis atque lucernis sponte sua irradiatis, Angelicæ modulationis dulcedinem immensa luminis magnitudo consequitur, & incognita odoris fragrantia mortalium olfactu sentitur.

Vt Salomon Episcopus, eius sanctimoniam in synodo perstringens, triduanum ieiunium indixerit. Cap. 2.

TAlibus igitur miraculorum indicijs vir Dei Othmarus post altarium sancti Petri honorificè sepultus, annis trigintaquatuor, & centum nonagintaquatuor diebus, in pace quieuit. Sed cùm iam omnipotens Deus lucernam, lucis operibus accensam, hominumq; negligentia diù in occulto positam, ad exemplum atq; illustrationem fidelium super cãdelabrum ponere, ac splẽdore sanctitatis eius omnibus in domo Dei manentibus luminis sui gratiam vellet administrare, cœtus fratrum, in cœnobio S. Galli sub regulari censura Christo deuotè famulãtium, assiduas colloquiorum sermocinationes de meritorum eius excellentia facere cœpit. Huiuscemodi verò colloquijs ijdem fratres sese inuicèm cohortantes, diuino, vt credimus, nutu pariter oẽs desiderare cœperũt, vt sancti viri corpusculum ad B. Galli ecclesiam, quæ iam, Deo opitulante, decẽter adornata refulsit, iteratò reduceretur. Dictante aũt æquitatis ratione, cùm hoc suo tantùm consilio facere non præsumerẽt, vitæ eius libellum, qui nostrorum solertia antecessorum multiplici testium adnotatione olìm conscriptus, ad nos peruenerat, venerabili Episcopo Salomoni legendum contradunt, suæq; voluntatis affectum, quo omnis eiusdem loci congregatio feruebat, aperiunt: eius per omnia iudicijs, eiusq; obedire parati consilijs. Beneuolus aũt pontifex, perspectis vitæ eius exemplis, multimodas gratiarum actiones bonorum omnium authori persoluit, quòd bellatorem suum pro zelo iustitiæ fortiter dimicantem, tam apertis miraculorũ ostensionibus declarauit. Remoto etiam dubietatis scrupulo, de sanctitate eius quanuìs certus extiterit, nil tamen temerè, nilq; de seipso inordinatè sua sola authoritate voluït definire: sed more suo prudenti vsus consilio, causa Ecclesiasticorum dogmatum annualem synodum solenniter indicit, & presbyteros ac diaconos, diuersiq; ordinis clericos apud Constantiense oppidum conuenire præcipit. Quibus in vnũ collectis, venerandus pontifex in medium consurgit: factoq; silentio, vitæ ipsius sanctimoniam, quæ iam multos ibidèm residentes dulci rumore aliquantulùm permulserat, sparsìm pro tempore coram omnibus recitauit. Quo facto, cùm maxima clericorum copia in viri Dei laudibus acclamaret, primò Augiẽsis cœnobij Abbatem, qui etiam tũc temporis cum quibusdam fratribus nobis valdè charissimis illò confluxerat, ac deindè omnem illius concilij clerũ Episcopus commonuit, vt triduani ieiunij abstinentiam facientes, totius boni fontem in commune precarentur, quatenùs pietatis suæ munere his in rebus suæ voluntatis dispositionem dignaretur perficere. Quibus dictis, Episcopi sentẽtiam synodus collaudat, seque libenter ità facturam esse conclamat.

Libellus vitæ S. Othmari.

Salomon Episcopus Constantiensis.

Vt idem Episcopus sanctum corpus de sepulcro sustulerit, & oblatas ibì illæsas repererit. Cap. 3.

FInito itaq; synodi huius concilio, ac peracto trium dierũ ieiunio, venerabilis præsul ad idem monasterium cum suis perueniens, seniorem nostrũ Grimaldum, rectorẽ ipsius monasterij, ac Ludouici regis archicapellanũ, de hac re tractaturus, aggreditur. Post amicæ verò salutationis officia, cùm mutuis inter se colloquijs vitæ illius rigorem, ac miracula ob indicium sanctitatis eius frequẽter ostensa commemorarent, monachos eiusdem cœnobij in vnũ conuenire præcipiũt, simulq; cum eis residentes, sanctũ corpus de tumulo, in quo eatenùs iacebat, auferendũ, atq; in S. Galli ecclesiam collocandum, pari voto ac cõmuni consilio oẽs vnanimiter decernũt. Venerabilis etiã Abbas Grimaldus, quorundã animos metu ac formidine sentiẽs esse permotos, confidentior cęteris effectus, infirmantium mentes consolando roborat, & paternę affectionis studio trepidantium corda informat: adstruens ex diuinæ voluntatis dispositione procedere, quòd tam multi de eodem tumulo sancti viri corpusculum desiderarent auferre. Pręsul etiã pręclarus, cùm Abbatẽ tam fidutialiter in his rebus gerere conspiceret, Hartmotum decanum vnà cum cæteris fratribus secum assumit, ad sepulcrum accedens, lapidem superpositum remouere, ipsumque sarcophagum, in quo thesaurus preciosi corporis iacebat, præcipit aperire. Quo facto, membra sanctitate plena

Grimaldus Abbas Sangallensis.

na inspiciens, monachos Litaniam decantare, precibusque deuotis hortatur insistere. Deindè venerandas sancti patris exuuias humiliter deosculans, cum omni reuerẽtia de tumulo subleuauit,& in lectica,quę illarum receptui pauloantè compacta fuerat,reposuit.Sub capite autem,& circa pectus viri Dei quędam panis rotulæ, quę vulgò oblatæ dicuntur,ità illęsæ,atque ab omni corruptione extraneæ,ab eodem Episcopo inueniebantur, vt in nulla omninò parte colorem vel specimen suî amittentes, adspicientium oculis infra spatium ipsius hebdomadæ viderentur esse confectæ. Quo verò ordine,quóve in tempore eò loci peruenerint, nobis quidem incognitum, Deo autem nouimus esse manifestum. Hoc tamen pro certo scimus, ꝙ per trigintaquinq; annos nullus mortalium eius sepulcrum aperuit,antequàm pręsens Episcopus,ministerij sui fretus authoritate,eiusdem congregationis fratribus hoc faciendum iniunxit. Idem tamen Episcopus venerabiliter eas assumens,sacro corpori apposuit,ipsumq; corpus cũ summa cautela obuolutum,in lectica superiùs dicta honorificè commendauit.

Nota de panibus,siue oblatis res admirãdam.

Beati Othmari translatio,& festiuitatis indicta celebratio. Cap. 4.

POst hęc igitur facto interuallo quasi horæ vnius, pręsul deuotus, hortatu Grimaldi Abbatis, debito cum honore sanctum virum ex eodem oratorio iubet transferre.Tum verò omnis illa monachorum congregatio,albis continuò vestibus induta,dulci modulatione in Dei laudibus prorumpens, beati viri corpus lætabunda prosequitur. Sicq; per numerosæ multitudinis populos, quos amor translationis eius attraxerat,magno cum honore deductus, ecclesiam sancti Galli ingreditur, ac iuxta eius altarium in dextera parte deponitur. Episcopus autem animaduertens frequentiam populorum,qui diuersis ex partibus illò conuenerant, aliquid de sanctitate illius velle audire,cùm propter frigoris subreptionem faucium raucedine impeditus, ipse ad eos loqui non potuisset, quendam archipresbyterum ambonem conscendere, ac vice suî sermonem ad populum facere iussit:ità videlicet,vt presbyter ipse altiori paululùm loco consistens,ea tantùm proferret, quæ sibi Episcopus in vicino positus dicenda insinuaret. Aliquãtis autem vitæ eius exemplis ac virtutibus coram populo breuiter recitatis, Missarum solennia peragũtur, populusq; ad sua cum gaudio reuertitur. Episcopus verò ipsa nocte mansit in monasterio. Manè autem facto, fratres in vnum collegit, atq; inter alia sacræ institutionis documenta, de sancti viri meritis certus existens, confidenter pręcipit, vt superueniente depositionis eius die, vigilias ac Missarum solennia honorificè perficiant,diemque illum tam ipsi, quàm omnis familia intra monasterium constituta, in honore beati Othmari feriando, cum gaudio spiritalis lętitiæ festiuũ possideant. His omnibus ità,vt retulimus, veraciter peractis, pręsul benignus orationibus fratrum ac benedictione munitus, monasterium lætus egreditur.

Trãslatio S. Othmari.

Annotatio breuis temporum, in quibus res commemoratæ gestæ sunt. Cap. 5.

QVo verò temporum statu,vel sub quibus regni principibus hęc gesta fuerint, si quis piè quęrendo cognoscere cupit, in hac nostræ conscriptionis serie facilè poterit inuenire, quod quęrit. Ipsa enim temporum statuta in hoc loco ideò conscripsimus, vt & legentium fidem custodiant, & maiorem apud posteros vigorem suî adnotatione scriptis exhibeant.Igitur B.Othmarus primis temporibus Caroli,patris Carlomanni & Pipini,à Vualdrammo nobili ac potẽte viro, ad eiusdem Caroli pręsentiam adductus, cellulam sancti Galli gubernandam ab illo suscepit, eiusq; possessiones per multa annorum spatia in diuersis rebus nobiliter augmentando dilatauit. Defuncto aũt Carolo non post multos annos, filius eius Carlomãnus,diuino, vt putatur, amore omissis secularis pompæ delicijs, germano suo Pipino regni gubernacula reliquit: & primò Romæ in monte Soracti apud ecclesiam sancti Syluestri constructo monasterio, regularis vitæ institutis libera colla subdidit: ac deindè in Samniam prouinciam ob amorem secretioris vitæ secedens,in monasterio sancti Benedicti, quod est situm in castro Cassino,reliquum vitæ tempus religiosè conuersando compleuit. At verò Pipinus pater Caroli Imperatoris,per authoritatem Stephani Romani Pontificis, deposito ac detonso rege Childerico, anno ab incarnatione Domini septingentesimo quinquagesimoquarto, Indictione septima,ex pfecto palatij rex constitutus,solus Francis cœpit imperare.His ità gestis,pręfatus vir Vualdrammus, ad cuius possessionem cellula sancti Galli quasi hæreditario iure pertinere videbatur, comperto quòd Pipinus ex

Carlomanus vltrò sa principatu abdicãs,fit monachus.

ex Frācorum consensu in regni esset sede collocatus, virū Dei Othmarū, sicut superior vitę eius libellus edocet, iteratò assumēs, ad palatium perduxit, atq; eiusdem loci titulum ipsi Othmaro à rege commēdari postulauit. Quo facto, sanctus vir, multis regiæ largitatis muneribus pro eiusdē loci instructione susceptis, gaudēs & tripudians, ad monasterium rediit. Septimo autem anno regnante Pipino, Vuarini & Ruadhardi potentia iniustè oppressus, plenus dierum, plenus etiam sanctitate meritorum, de angustijs huius vitæ eripitur, & pro bonorum studijs operum ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Euolutis post hęc decem annis, à suis monachis ad monasterium translatus, inter aram sancti Iohannis Baptistæ & parietem ecclesiæ, in dextra altaris parte honorificę † commendatur: ac deindè interpositis non minùs sexaginta annis, decimoseptimo Calendas Maij, in die sancto parasceues Paschę, ad oratorium sancti Petri deducitur. Post hęc autem trigesimoquinto anno, incarnationis autem Domini octingentesimo sexagesimo quarto, Indictione duodecima sub pijssimo rege Ludouico, translationem, quam suprà descripsimus, Grimaldus regis archicapellanus, atq; ipsius Abba monasterij, cum Salomone Constantiensis Ecclesiæ pręsule, quarta feria sub octauo Calendarum Nouembrium die peregit. Et vt nos solerti studio indagare potuimus, à septimo Pipini anno, quo vir sanctus de huius seculi angustijs commigrauit, vsque ad hanc translationem, centum & quatuor anni computantur.

† videl decesse, sepulturæ, aut aliquid eiusmodi.

Incognita odoris fragrantia circa corpus eius adspersa. *Cap. 6.*

DEscriptis temporibus, in quibus res superiùs commemoratę gerebantur, nūc ad miracula veniamus, quæ post translationem, quam retulimus, circa reliquias sancti Othmari, omnipotentis Dei virtute manifestata esse cognouimus. Venerandis sancti patris exuuijs ad basilicam sancti Galli prędfato ordine deportatis, cōtinuò in ipsa nocte, Episcopo adhuc infra monasterium constituto, magna odoris fragrantia in basilica sancti Galli circunquaquè diffusa, maximè iuxta beati Othmari corpus, quasì in modum nebulæ volitando, redundare comperta est. Cuius odoris fragrantia cùm continuatis tribus diebus ac noctibus ibidèm duraret, non tamen ab omnibus potuit sentiri: sed quidam nostræ congregationis fratres, qui etiam religiosiores esse videbantur, suauitatem illius degustabant, & religionis suę authoritate, huius rei veritatem apud cęteros commendabant. Quibus etiam odor ipse, quanuìs incognitus, atque eatenùs inexpertus extiterit, dulcedinem tamen balsami partìm, vt asserunt, poterat imitari.

Odor suauissimus ad reliquias S. Othmari.

Lucerna vitrea coram eo cælitùs incensa. *Cap. 7.*

IN proximo quoquè sabbato, id est, quarta die à beati viri trāslatione, sanctum corpus post aram sancti Iohānis Baptistæ interìm collocatur, donèc noua basilica, sub eius honore dedicanda, ipsius habitationi ædificaretur. Eádem ergò nocte Dominica, ecclesiæ custos, cùm nocturnæ celebrationis vigilias consurgendo pręueniret, more solito basilicam ingressus, cuncta eius luminaria penè extincta reperit. Cuius vestigia presbyter quidam nostræ congregationis latenter subsecutus, cancellos basilicæ egreditur, ibì coram sacro corpore oraturus prosternitur. Consurgens verò ab oratione, lucernam vitream sponte sua inibì adspexit incensam. Quo viso, attētiùs incubuit: egressusque de oratorio, nemini luminis ipsius administrationem tam citò indicare decreuit. De custodibus quoquè ecclesiæ nullus eandem lucernam extinxit: quia alius ab alio eam incensam esse existimauit. Illa verò clariùs cęteris resplendens, tota Dominica die quasì per singula horarum spatia maiori semper luminis perfundebatur abundātia. Presbyter autem, cui illa cęlestis administratio luminis primitùs manifestabatur, tanti signum miraculi metuens silentio opprimere, finita iam vespertina synaxi, cęteris hoc fratribus indicauit. Tum multi nostrorum lumen ipsum cupiētes videre, propiùs accedunt, & prout illis visum fuerat, ignem ipsum, qui quasì à medio noctis tempore ardere non destitit, nihil omninò ex liquore olei consumpsisse depręhendunt. Deindè cùm ipsa lucerna quasi vehementiùs ardere coepisset, oleo paulatim decrescēte, lux eadem semper seipsa maior existens, ac tota sequenti nocte vniuersam sancti Galli basilicam fulgoris sui immensitate perfundens, incensionem suî quasì ad octauam diei horam in secunda feria protraxit. Tunc enim custos ecclesiæ, cernens eam minorari aliquantulùm, finita iam Missa, funem, quo lucerna dependebat, incautè laxando submisit, sicque lux ipsa

Lucerna cęlitùs accensa.

Vide rē ad. mirandam.

ipsa discessit. Tum verò mirum in modum sub plumbo, cui papyrus imponebatur, cerneres ignem eius vnius digiti mensuram ex oleo consumpsisse, & eidem plumbo super se posito nil omninò dispendij vel lęsionis intulisse. Vbi quid stupendum, quid ve potiùs sit admirandum, non facilè intelligere possum; hoc videlicet, quòd lux ipsa per se irradiata extitit, an illud, quòd tandiù ardens, nihil ex liquore olei minorauit: vel etiam id, quòd ignis ipse plumbi mollitiem super se positam, caloris sui potentia non resoluit.

In vigilia festiuitatis eius, alia itidèm lucerna sponte incensa. *Cap.* 8.

POst huius ostensionem miraculi, adueniẽte depositionis eius festiuitatę, vespertinæ celebritatis vigilias solenniter peragere studuimus. Quibus ritè peractis, quidam de ministris ecclesiæ coronam, quæ ob eiusdem festiuitatis gaudia coram sancto corpore incendebatur, extinxit. Et cùm lucernam, quæ in medio ipsius coronæ pendebat, iteratò vellet incendere, sponte sua adspexit eam subitò esse irradiatam. Quod multi non solùm ex nostra familia, verumetiam ex scholasticis atque hospitibus, qui tunc temporis monasterium adiêrunt, se vidisse testati sunt. Cuius incensionem luminis in hoc etiam cęlitùs administrari apparuit, quia cùm nullus mortalium eam reficeret, tamen ante alterius noctis medietatem, acceptæ lucis gratiam moderatè ardendo non amisit. Lucerna cęlitùs incenditur.

Opificum labor in eius solennitate frustratus. *Cap.* 9.

DEuota quoquè fratrũ congregatio, iussionibus Episcopi obtemperans, cùm Dei laudibus insistendo, nocturnalis officij solennia decenter perageret, diemque ipsum omnes infra monasterium cõstitutos in honore sancti Othmari feriari decerneret, ex ministerio cellerarij tres lignorum opifices, qui in artis huius peritia cęteris etiam videbantur esse pręstantiores, ex pręceptoris sui iussu in cellam, quę est supra monasterium constructa, laboraturi succedunt, ibique dolium quoddam, vetustate & incuria dissolutum, coniungere incipiunt. Collectis verò in vnum tabulis, cùm primò fundum illius satìs difficilè coadunarent, easdem tabulas diligenter assignatas, in circuitu erigere cœperunt, nec vllo penitùs ingenio per totam ferè diem laborantes, eas constabilire pręualuerunt. Mirumque in modum semper à stationis suæ loco resilire, omnemque artificiosę manûs copulationem videbantur respuere. Tum ipsi opifices inclinata iam die videntes laborẽ suum in nullo proficere, iniustè se egisse cognoscunt, & post vesperam ad monasterium redeuntes, prostrati in ecclesia, suam sibi stultitiam non imputari, veniam precando, deposcunt. Puniti quorundam temeritas, diẽ festum violantium.

Quemadmodùm panis fastidio laborans, eius desiderio correptus sit. *Cap.* 10.

ADolescens quidam de pago, qui vocatur * Elisaza progenitus, qui à natiuitatis exortu, siue, vt cautiùs loquar, à recordationis suæ tempore, nunquàm se panem manducâsse asseruit, ad monasterium deueniens, neque panem manducans, neque aliquid ex eo vnquàm degustans, dimidium ferè annum ibidèm permansit. In cibo quoquè vel potu si quippiam panis etiam nescius deglutiuit, statim cum admixtione sanguinis, quod acceperat, inuitus euomuit. Hic ergò à beati Othmari festiuitate octaua die basilicam sancti Galli ingressus, cùm orando altaria circuiret, ad sanctum Othmarum perueniens, eius suffragijs sese adiuuari tota intentione precatur. Tum primò nimietate frigoris in pectore cõcutitur: ac deindè in modum ebrij, capitis grauitate nimioque stupore circundatur. Et cùm ad gradus, sacro corpori contiguos, per quos crypta intratur, deueniret, tanto panis desiderio anxiari cœpit, vt continuò de crypta rediens, presbyterum quendam, in ipso monasterio commorantem, panem sibi dare deposceret. Idem verò presbyter cùm pro certo sciret, eum anteà panem non manducâsse, basilicam paruulam, in honore sanctæ Dei genitricis dedicatam, ingressus, panem benedicit, illique paruum primò frustulum quasi pro benedictione manducandum porrigit. Quod cùm ille stans iuxta altare deglutiret, confestìm cruentatum de eius ore exiliens, post ostium basilicę in pauimentum cecidit. Stupefactus verò presbyter, quid strueret, vel cur panem eatenùs sibi denegatũ manducare vellet, interrogat. Et cùm primitùs illum, iuxta corpus beati Othmari, eius desiderio inuasum perdisceret, porrecto illi pane, Festinanter, ait, ad eum locum tendito, in quo primùm panis desiderium habere cœpisti. Fortasis enim Deus illo in loco suæ pietatis tibi conferre dignabitur auxilium. Cuius pręceptis pauperculus obediens, ad ecclesiam redijt, & antequàm illò per- Nota rem miram. Mira in homine mutatio.

perueniret, panem, quem à presbytero acceperat, manducando consumpsit. Ingressus verò ecclesiam, celeriter miraculo diuulgato, à multis nostrorũ panem accepit, & coram sancto viri Dei corpore sedens, satis auidè comẽdit. Qui hucusquè apud nos constitutus, consueto hominum more panem sine tędio manducat, atque hoc miraculum diuina pietate in se esse peractum, viua voce proclamat.

Quidam debilis sanitati restitutus. Cap. 11.

QVidam pauperculus, ex Gallorũ prouincia genitus, qui sinistrum genu cum pede flaccido, & in sinistram partem detorto contractum, atque à terra subleuatum, à natiuitatis suæ exordio ponderi potiùs, quàm subsidio deportabat, duobus sustentaculis inter axillas suffultus, domos fidelium, eleemosynam quęritando, circuire solebat. Hic itaque eodem anno, transactis natiuitatis Dominicæ solennijs, in pago, qui vocatur Linzgeuue, constitutus, virum quendam venerabilem, sacerdotali stola indutum, & vultûs honestate pręclarum, sibi in somnis assistere, hisque vocibus se affari asseruit: Si meam, ô paupercule, mansionem adires, baculum tibi donarem, cuius adminiculo sustentatus, per inepta viarum discrimina meliùs incedere præualeres. Cui ille: Domine, ait, mansionem tuam nescio, & in quibus eam partibus quærere debeam, penitùs ignoro. Ipse verò ad eum: Lacum, ait, stagni huius transfretare, illisq; in locis solerter eam inuestigare curato: pro certo sciens, si illò perueneris, quòd pro baculi receptione gaudebis. Et vt faciliùs eam inuenire valeas, nòueris me in domo alterius adhuc positum esse, ac propriæ mãsionis habitaculum nondùm habere. Hac visione pauper ille commonitus, transgresso lacu, ad cuiusdam presbyteri domũ quadam die serò peruénit. Eàdemq; nocte prędicti habitûs virum iteratò sibi assistentem, & cur tamdiù in veniendo tardaret, interrogantem adspexit. Ad cuius interrogationem cùm idem debilis ob eiusdem loci ignorantiam, suæq; debilitatis incommoda, anteà se non potuisse venire fateretur, ille pedem eius, nisì celeriter eundem locum adiret, sese abscisurum esse cõminabatur. Huiuscemodi ergò iussionibus idem pauper obedire paratus, reddita mortalibus die, presbytero viam dictante, ad monasterium properat, ibiq; nocte ipsa, quæ etiam tunc Dominica habebatur, in vigiliarum celebrationibus deuotè pernoctat. Facto autem manè, post recitatum in publica Missa Euãgelium, cùm ad gradus, quos sacro corpori contiguos esse memorauimus, deueniret, neruorum atq; venarum iuncturæ, rupta cute, ac mox subsequente sanguine, franguntur, & membra diù contracta, diuinæ operationis effectu subitò corriguntur. Quorum tensionem atq; fracturam æger ipse ferre non p̃ualens, in ipsis gradibus corruit, horrendisq; vocibus perstrepens, omnes in ecclesia stantes perterruit. Quorum plurimi concurrẽtes, eum continuò sustulerunt: cognitoq; miraculo, omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipse eductus de ecclesia, per temporum momenta conualuit: & post aliquot dies sanus à monasterio abscessit.

Visio pauperis cuiusdam.

Alia eiusdẽ visio.

Mira illius curatio.

Mutus loquendi officio donatus. Cap. 12.

POst sanitatis huius miraculum exacto trium hebdomadarum spatio, mutus quidam in vicino territorio natus atq; nutritus, quem multi nostrorum à primęua ætate locutionis officio nouerant esse priuatum, in Dominica itidèm die monasterium aggressus, ad corpus S. Othmari accessit, & quędam lini globulum piæ deuotionis intuitu eius arcæ superposuit. Quo facto, subitaneo quodam impulsu cum ecstasi mẽtis terratenùs deiectus, dissolutis linguæ retinaculis, sanguinis copiam ex ore profudit. Quem suis ipse manibus, nè in basilicæ pauimentum caderet, suscipiens, continuò extra ecclesiam proiecit: sicq; ingẽti formidine atq; terrore perua sus, nemini quod sibi euenerat innotescẽs, cũ omni festinatione monasterio digreditur, & ad mansionem suã citò perueniẽs, collata sibi facultate loquẽdi, suos ibidèm notos cũ gaudio alloquitur. Quẽ vt ipsi loquentẽ, suisq; interrogationibus respõdentẽ audiẽrũt, nõ minima admiratione permoti, hoc miraculũ cęteris indicãdo celeriter diuulgauerũt. Tũ verò ex eiusdẽ loci incolis plurimos vtriusq; sexûs in vnũ cõuenire, & ob cõcessam muto loquelam obstupescere, ipsumq; in illorũ medio positũ, quomodò sibi cõtigerit, & vbì, & quãdò lingua eius soluta fuerit, cerneres enarrare. Sequẽti aũt die clericus qdã ex eodẽ loco illũ assumens, ad monasteriũ reduxit, & huius rei veritatẽ nobis per ordinem indicauit.

Muto reddit loquendi facultas.

Membris omnibus à natiuitate contractus, meritis sancti corrigitur. Cap. 13.

EO-

EOdem anno vir quidam, ciuis Aurelianensium, puerulum omnibus penè membrorum iuncturis contractum atq; conglobatum, piæ deuotionis intuitu paruo vehiculo impositum, modò trahendo, modò coram se impellendo, tum etiã proprijs humeris gestando, Romam perduxit. Paucis dierũ circulis ibidèm exactis, indè reuertitur: atq;, vt ex eius ore didicimus, Alemanniam petere, & sancti Galli monasterium adire noctù in visione commonetur. Cui ille visioni annuere desiderans, laborioso satìs conatu iuga Alpium superat, & quadam die, imminente iam vespera, diù desideratum lassus ingreditur monasterium. Qui etiam in ipso itinere quot molestias, quot've incommodorum pertulerit angustias, testes fuerunt humeri, quos vectibus eiusdem vehiculi adeò contritos esse compérimus, vt multi nostrorum callos in eis duratos esse conspicerent. In primo igitur basilicæ ingressu ad corpus beati Othmari perueniens puer ipse, tendentibus sese compagum retinaculis, vehiculo décidens, in pauimentum prouoluitur, & vocibus horrendis tecta ecclesiæ complẽs, nimio se dolore vrgeri, insolito clamoris strepitu protestatur. Senior autem noster Grimaldus, his diebus in monasterio positus, cùm ipsa hora pro foribus basilicæ infra claustrum consisteret, audito huiuscemodi strepitu, Salomonem Episcopum, vnà cum Augiẽsis cœnobij Abbate, qui ipso die ibidèm fortè conuenerant, secũ assumens, ecclesiam intrat, causamq; tam horrendi atque insoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Episcopo propiùs accedunt, flebili vlulatu puerum huc illucque in pauimento volutari cernunt, seseque ipsum proprijs vnguibus, cogente molestia, lacerare, & quasì discerpere perspiciunt. Post longam huiuscemodi vexationem, sinistra manus in volam contracta, extenditur: incuruata ceruix erigitur: sinistrum genu quoq; cum pede ad tibiam supinato, laxatur: & planta pedis dextri, ab ipsis natibus, quibus impressa fuerat, fracto genu cum sanguinis effusione, prosiliens, Episcopo etiam adstante, hymnumq; Te Deum laudamus, canente, corrigitur. In processu ergò temporis puer ipse ambulare incipit, & modò in monasterio nouis vtens gressibus, huius miraculi idoneus testis existit.

Visio cuiusdam ciuis Aurelianẽsis.

Mira sanctorum virtus.

Miserabilis pueri miracuratio.

LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO EIVSDEM ISONIS.

SAncti patris nostri miracula hactenùs à nobis vili sermonum schemate prolata, quanquàm lectoribus beneuolis ad declaranda sanctitatis eius præconia sufficere non dubitemus, tamẽ quia basilicę in honorem eius ædificandæ paulò superiùs mentio íncidit, qualiter, peracta eius constructione, sanctus vir in eam translatus fuerit, quibusque miraculorum ostensionibus sanctitatẽ eius diuina clementia ibidèm posteà manifestauerit, nè obliuione depereãt, successoribus nostris breuiter contradere libet: non pomposa verborum complexione, superuacuam laudantium gloriam aucupantes, sed dictorum tantũmodò simplicitate veritatem rerum quęrẽtibus ostendere cupientes. Neque enim nostræ, sed illius nos glorię pòtiùs studere condecet, qui electis suis primò bonum velle, deindè tribuit inchoare: tum etiàm vires implendi suggerere, ac postremò digna eos mercede remunerans, sanctitatem eorum virtutibus & signis patenter dignatur ostendere. Quapropter ipsum per omnia totius boni fontem, bonorumq; omnium largitorem, in beati patris nostri miraculis laudare desideramus, Dauidicum illud dicentes: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Psal. 113.

De consecratione basilicarum, SS. Othmari & Michaëlis Archangeli, & reparatione muti. Cap. I.

POst translationem igitur suprà memoratàm euolutis trium penè annorum spatijs, cùm beati Othmari basilica studijs deuotè eam ædificantium decenter iam perfecta fuisset, senior noster Grimaldus, Ludouici regis Archicapellanus, prę fatum Constantiensis Ecclesiæ prę sulem, ad perágenda consecrationis eius solennia ad monasterium itidèm venire rogauit. Quod dum fama vulgante populis in vicino positis compertũ fuisset, videlicet quòd sanctus vir de basilica S. Galli in suum deportandus esset oratorium, sacris eius exequijs interesse cupientes, monasterium cateruatim adire cœperunt. Episcopus aũt die statuto superueniens, ecclesiam sub ipsius nomine solenniter dedicauit. Ac deindè sacrati corporis membra aggressus, quasdam ex

eo particulas pro reliquijs deincèps condonãdis seorsùm reposuit: Cętera autem manu sua honorificè inuoluens, in sarcophago nouo collocauit. Illas quoq; oblatas, quas narratione superiori in eius tumulo retulimus fuisse repertas, catenùs incorruptas, atq; omnimodis illęsas perdurâsse miratur, & quasdam ex eis inuolutas sacro itidèm pectori superposuit. Alias verò pyxide recondens, superuenturis temporibus pro sanctitatis eius testimonio conseruare pręcepit. Post hęc aût nobis omnibus sacris vestibus solenniter paratis, pręsul ipse data in altum oratione, presbyteros, qui adstabant, virum Dei foràs deportãdum leuare commonuit. Nec mora, cum crucibus & cereis atq; thuribulis sanctus vir ex ecclesia deportatur, eádemq; hora mutus quidam, eius, vt credimus, meritis loquendi officio muneratur. Cuius tamen persona, vtpotè vilis, quia nobis eatenùs incognita extiterat, ideò miraculum, quod in se patratum referebat, primò credere dissimulauimus. Sed cùm ex pago, qui vocatur Arageuue, se fuisse assereret, à parentibus eius, alijsq;, qui eum benè nouerãt, nostrorum posteà inquisitione verum hoc esse didicimus. Tum verò oẽs nos laudes ac melodias canendo, comitãte numerosa populorum multitudine, debita cũ veneratione corpus chari patris nostri prosequimur. In prato aût Orientem versùs constituto, paululùm presso gradu, terratenùs prostrati, adorauimus. Surgentesq;, pias eius exuuias singillatim subire, ac superiecta velamina deuotione humili cœpimus osculari. Quo facto, cum veneratione maxima ad monasteriũ properantes, sanctasq; reliquias in suam basilicam introducentes, gratias Deo debita cum laude retulimus, qui tantam nobis lętitiam conferre dignatus est. Quanti ibì iucundantiũ fletus, quantiq; exultãtium singultus oborti fuerint, nequaquàm enarrare valemus: quippe qui nec ipsas Dei laudes crebris singultibus intercepti, absq; lachrymis proferre potuimus. Pręcipueq; venerandus pater noster Grimaldus, tripudiantium lętitia motus, à lachrymis se continere nequiuit, agẽs Deò gratias, ꝙ suis in temporibus, in loco etiam sibi cõmendato, tantum decus, taliaq; omnipotẽtis Dei beneficia videre promeruit. Ad cuius quoq; lętitiæ cumulum Augiensis cœnobij Abba cum quibusdam ipsius loci fratribus eadẽ hora superuenit, fratresq; ex monasterio, quod Campidona vocatur, ab Abbate suo missi, huiuscemodi exequijs, talibusq; se interesse gaudijs gratulabãtur. Episcopus aût intereà sacras pij patris exuuias in arca saxea recondens, altario supposuit: sicq; Missarum celebratione solẽniter peracta, benedicẽs populum, abire permisit. Facta sunt aût hęc anno incarnationis Dominicæ octingẽtesimo sexagesimoseptimo sub pijssimo rege Ludouico, suprà memoratis principibus pastoralis officij functione curam Ecclesiarum Dei strenuè agentibus, octaua Calendarum Octobrium die, quarta feria, Indictione prima. Die verò sequẽti, vt honor beati viri latiùs augmẽtaretur, memoratus pręsul ex reliquijs eius, quas pridèm huius rei gratia seorsùm cũ posuisse retulimus, primò sibi tulit, & posteà Abbati ex Augia, & fratribus de Campidona, cęterisq;, religiosis vtiquè ac venerabilibus viris, aliquas ex eis particulas, prout sibi visum fuerat, cõmẽdauit, nobis pręsentibus oẽs eos solicitè cõmonens, vt per oĩa honorificè digneq; eas tractare curarent. Quibus peractis, B. Archangeli Michaëlis ecclesiam consecrauit, multosq; sacro chrismate confirmans, salutatis fratribus, lętus cum suis monasterio decessit. Altera aût die Abbatem ex Augia, fratresq; ex Campidona cum laudibus & cantilenis extra monasterium prosequentes, post fraternæ dilectionis colloquia, dato pacis osculo, ad sua remeare cum gaudio permisimus.

Iterùm trãsferunt reliquiæ S. Othmari.

Muto restituitur vox.

Basilica S. Othmari.

Campidonense monasterium cõdidit Hildegardis, Caroli Magni coniũx, ibidèm sepulta.

Obserua priscorũ Germanorũ studiũ erga sacras reliquias.

Vt per reliquias sancti viri etiam in locis alijs plurima sint ostensa miracula. Cap. 2.

Finita relatione, qualiter vir beatus in suam trãslatus fuerit basilicam, nè fastidioso fortè lectori protractus in longum sermo, turbata mente rugam frontis ingereret, aliqua ex sanctitatis eius indicijs, quæ ipsius clarescentibus meritis ibidèm posteà manifestata fuisse perspeximus, in calce huius conscriptionis strictìm ac succinctè subiungere curauimus. Non vtiquè oĩa, quæ vel ipsi facta vidimus, vel ab alijs veraciter patrata esse comperimus, huic opusculo inserentes: sed ex multis pauca, atq; à nobis perspecta, in vnum colligere volentes. Cuncta enim hęc facilè enarrari posse non credimus, pręsertìm cùm in locis plurimis non ad nos tantùm, sed ad alios quoquè pertinentibus, quæ sacris eius pignoribus ditabantur, tam multa quotidiè miraculorum signa effulserint, vt nec verborum facundia proferri, nec styli instantia absque labore valeant compræhendi. Quapropter his interim omissis, ad ea nos tantùm scribenda concur-

uertimus, quæ & nobiscum omnimodis facta cognouimus, & apud liuoris expertes, attestationi sanctitatis eius sufficere posse confidimus.

De serui cuiusdam pede vulnerato, & meritis sancti Othmari sanitati restituto.

Cap. 3.

QVidam paterfamiliâs, multorum apud nos cognitione notissimus, seruum quendam habuit, qui operis quippiam faciens, casu pedem vulnerauit. Pes verò ipse protinùs in tumorem versus, adeò venarum contractione debilitatus est, vt ambulandi facultate penitùs priuaretur. Hanc ob causam sustentaculum quoddam geniculo supponens, gressum, quem pedis infirmitas denegabat, per annum ferè integrum arte fulciendo subleuare curabat. Is cùm ad beati Othmari suffragia venisset, ante eius altare prostratus orauit: confestimque soluto pede, relictoque sustentaculo, sanus abscessit. Pes cuiusdam cõtractus restituitur.

De contracto quodam sanato. *Cap.* 4.

NEc multò pòst alius quidam, pedem cum tibia altiùs à terra leuatum, & ad posteriora contractum, non ad subsidium itineris, sed ad ponderis potiùs grauitudinem ferebat. Hic die quadam baculis suffultus, monasterium deuenit, & beati Othmari oratorium ingressus, coram altario eius stando, cùm oràsset, pes ipse cum tibia solutus protenditur: sonitumque in modum fracti cuiusdam ligni crepitando emittens, corrigitur. Nec mora, suo restitutus officio, ferentem se ferebat, portantemque grata mercede remunerans deportabat. Item alius quidã contractus.

De sanctimoniali fœmina post diutinam cæcitatem illuminata.

Cap. 5.

SVb ipsius anni spatio sanctimonialis quædam de oppido, quod Basilea dicitur, ante annos quatuor vtrisque luminibus orbata, sororis suæ ducatu ad monasterium tendendo peruénit: ibique tribus ferè hebdomadibus cæcitatis tenebris adhuc inuoluta permansit. Annuo autem cursu accedente festiuitate, qua Catholica per orbem Ecclesia sancti spiritûs aduentu lętatur, in sabbato, quod eam pręcedens, ipsi quoquè imminet, cùm multitudo populi more solito orationis causa monasterium adiret, sanctimonialis ipsa inter alios, qui aduenerant, hora diei quasi quarta, ante beati viri tumbam oratura prosternitur: ibique aliquantispèr orando, lumen quod amiserat, recepit: multisq; in vnum conuenientibus, perspicuitate huius miraculi, magnæ admodùm lętitiæ causa fuit. Cæca recipit lumen.

DE SANCTO EVCHERIO EPISCOPO LVGDVNENSI, EX MARTYROLOGIO ADONIS *Archiepiscopi Treuirorum.*

NAtale sancti Eucherij Episcopi Lugdunẽsis, admirandæ fidei, vitæ & doctrinæ viri. Qui ex nobilissimo Senatorũ ordine ad religiosam vitã habitumq; conuersus, diù in agro suo super fluuium Durentiam intra septa speluncæ spontè conclusus, Christo seruiuit, ieiunijs & orationibus vacans. Defuncto autem pontifice Lugdunẽsi, cùm vniuersa Ecclesia, iuxta morem à se antiquitùs obseruatum, triduanis ieiunijs & obsecrationibus, qui gubernationem eiusdem Ecclesiæ suscipere deberet, sibi posceret à Domino reuelari, cuidam puero appárens in visu Angelus Domini: Est, inquit, senator quidam Eucherius nomine, super fluuium Durẽtiam retrusus in specu, qui relictis omnibus, quæ possidebat, secutus est Dominum. Ad hunc deducendum pergite, & vobis pastorem illum constituite, quoniam à Deo est electus. Nouẽbr. 16. S. Eucherius in spelunca degit.

Quod cùm puer senioribus diluculò retulisset, omnipotenti Deo, cunctis fratribus

congregatis, gratias egérunt: missóq; cum clericis ad prǣfatum locum Archidiacono, qui tunc Ecclesiæ curã gerebat, inuenerũt eum, sicut eis Dominus reuelauerat. Cumq; illi Archidiaconus rem, propter quam venerant, indicâsset, cœpit cum iuramento dicere, se voluntariè de specu non egressurum, nec cum eo, nisi ligatus duceretur, iturum. Cumq; diù talia repeteret, Archidiaconus effracto muro speluncæ eduxit eum, & iuxta quod ipse iurauerat, vinctum perduxit Lugdunum. Quem pari animo vnoq; consensu Clerus & populus sibi eligens sacerdotẽ, in pontificali cathedra solenniter collocauit.

Vide q̃ inuitus venit ad Episcopatum.

Huius vxor Galla, in sancto habitu Deo seruiens, speluncam eius ingressa, omne illic vitæ suæ tempus in studio religionis exegit. Duæ ipsorum filiæ, quarum vna Consortia, altera Tullia vocabatur, virginitatis gratia & signorum gloria claruerunt.

Vxorẽ habuit ante Episcopatũ, quę postea desijt esse vxor.

VITA S. *EDMVNDI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, EX DIVERSIS MS. CODICIBVS PER

* Edmũdi

F. Laur. Surium, mutato ferè stylo, interdùm paraphrasticôs descripta. Authoris nomen aberat, cùm certum sit, Robertum Richium beati viri fratrem, & Robertum Baconum eius discipulum, illius scripsisse vitam. Historiam, quam nos edimus, habet partim etiam Vincentius Lib. 32. cap. 67. & sequentibus. Est planè fide digna.

Cap. 1.

Nouēbr. 16.

Eatus Edmundus pago Abendoniensi in hanc lucem editus est: cuius virgineam integritatem miro quodam modo præsignificare visus est omnipotens DEVS, quandò prǣter communem nascẽtium morem ità mundus è maternis visceribus eius singulari beneficio prodijt, vt mundissimus pannus, cui inuolutus fuit, nullam prorsùs maculam ab eo contraxisse videretur, ità vt obsterrices rei nouitate perculsæ, non immeritò magna admiratione afficerentur. Cùm autem baptizatus est, mater eum à munditia Edmundum voluit appellari: tum etiam, quòd cùm eum adhuc vtero gestaret, ad beati Edmundi martyris * monumentum orans, illic primùm vitalem in eo spiritum deprǣhendisset. Dicta est illa Mabilia, pater verò Eduardus: qui, vxore Mabilia consentiente, mundo valefaciens, in monasterio de * Euesham, monasticam induit vestem, & felici cursu vitæ huius reliqua spatia emensus est. Porrò Mabilia in seculo non seculariter viuens, carnem suam cum vitijs & concupiscentijs crucifixit. Reiecto enim seculari habitu, singulis propè noctibus intererat nocturnis Abendoniensiũ monachorum psalmodijs, atq; ad nudum corpus vestem adhibebat cilicinam, quæ & aspera esset, & ad talos vsq; se porrigeret: vtque ea magìs affligeret carnem, loricam ferream ei adiunxit ad suras vsque pertingentem. Intra ipsam autem loricam duæ erant laminæ ferreæ, quæ cruciatum augerent. Horum autem ipsa moriens hǣredes voluit esse duos filios suos Edmundum & Robertum. Tales fuêre beati Edmundi parentes, rebus quidem temporarijs locupletes mediocriter, sed morum opibus prǣpollentes. Atq; ità factum est, vt beatus Edmũdus ab ipsis propè incunabulis admodùm religiosè à matre educaretur, & in tenera ætate disceret, quemadmodùm posteà etiã adultus in preces & ieiunia incumbere deberet. Nam vt sua sponte sextis ferijs pane & aqua contentus esset, pia mater ei & promittere, & largiri solebat munuscula, quibus sciret illã ætatulã facilè inuitari, vt sic arte quadam salutaris parsimoniæ studium ei iamtum instillaret.

Patria S. Edmundi.

Nota puritatem nascentis.

* feretrum

Parentes eius.

* Cynesham

Pater eius fit monachus.

Vita matris sanctissimæ.

Cap. 2.

CVm aũt mitteret eum cũ fratre eius Parisios, vt liberalibus disciplinis instituerentur, nè ex ignorantia laberentur in errores, duo eis cilicia dedit, iussitque vt bis vel tèr qualibet hebdomada ea induerent. Timebat enim prudens & religiosa fœmina, nè postquàm pubertatis annos attigissent, per abrupta insanarum libidinum

Mittit Parisios studendi causa.

præ-

prçcipitia incauti agitarentur. Itaque spiritualium bellorum rudes & imperitos sapienter præmunire studuit: ipsique Edmundo, quem præscia sanctitatis eius, prç cæteris filijs impensiùs amabat, cùm Lutetiç literis daret operam, cum lineis indumentis etiam cilicium mittere solita fuit. Atque ille sanctus puer, omnem à se leuitatem repellens, choreas, aliaque ludicra & spectacula deuitauit. Porrò Dominicis & festis diebus, vt erat à matre edoctus, ante sumptum cibum, totum perlegit Psalterium.

Nota preces eius.

Cap. 3.

EVnti aliquandò apud Oxoniam per pratum quoddam deambulandi causa, sodalibus, vt id faceret, cum inuitātibus, cùm se celeriùs ab illis subduxisset, nè conscientiç puritatem vel nugis puerilibus, vel ociosis sermonibus contaminaret: puer Iesus illi apparuit, candidus & rubicundus, qualem eum sponsa describit in Canticis, & tāquàm à summo cæli vertice repentè in terram delapsus, sic eum prior appellauit: Salue dilecte mî. Ille id audiens, vocem ignoti pueri admiratus est. Cernens suauissimus puer Iesus pauefactum illum & hæsitabundum, rursùs illum compellat: sciscitatur, num vel tenuē suî habeat notionem. Respondet illi columbina simplicitate: Neque ego vllam habeo tuî notitiam, neq; me puto tibi esse notum. Tum puer Iesus: Et quînam, inquit, fieri potest, vt tam ego tibi ignotus sim, cùm in scholis ad latus tibi assideā, & vbicunque sis, comes semper indiuiduus tibi prçstò adsim? subiunxitque: Respice in faciem meam, & vide qd illic scriptum sit. Respexit ille, & vidit cçlestibus exaratum literis: Iesus Nazarenus, rex Iudçorum. Quod cùm puero Iesu indicâsset, ille ocyùs respōdit: Hoc est nomen meum, quod tu debes affigere animo tuo, eiusque ardere desiderio, semperque noctibus accuratè imprimere fronti tuæ: quod tibi magno prçsidio erit aduersùs mortem repentinam: sed & alijs quoquè, qui illud ità fronti suç inscripserint. His dictis, omni melle dulcior puer ille, in quem desiderant Angeli prospicere, ab eius oculis disparuit, sed non parùm suauitatis in eius pectore reliquit. Ab eo autem tempore Edmundus nocte vel die studuit passionem Christi animo versare, in eaq; meditanda medullitùs delectari. Cùm autem quodam die festo multis occupationibus impeditus, nocte recordaretur, se Dominicæ passionis commemorationem omisisse, caputque fessum quietem reposceret, sub auroram apparuit ei diabolus, & ambas ei detinuit manus, nè Crucis signum posset in fronte pingere. Sed mente orante Edmundo, dæmon inter lectum & parietem décidit. Quem ille horrido gutture apprçhensum adiurauit per virtutem passionis Christi & adspersionem sanguinis eius, vt diceret, quibus rebus vel maximè ab ipso infestando arceri posset. Respondit ille: Ijs videlicet, quas tu modò nominâsti.

Puer Iesus ei apparet. Cant. 5.

Cōtra mortem subitaneā remedium ei ostendit.

Cap. 4.

ACcidit autem vt mater eius à corpore migratura, eum ad se acciret. Ad quam ille venit, extremam eius benedictionem percepturus. Qua cùm illa eum amantissimè impertijsset, rogabat Edmundus, vt absentes quoquè liberos suos ea benedictione afficeret. At illa: Nóueris, inquit, fili mî, omnes fratres tuos in te benedictionem percipere, quippe qui per te tuæ erunt virtutis & gratiç participes. Non enim latuit matrem, quis quātusque futurus esset, cùm id indicijs quibusdam iam antè designatum esset. Viderat enim ipsa, nocte quadam in somnis coronam spineam ferentem illum in capite suo, quç vehementer accensa, flammas ad sidera vibrabat.

Mater moriens, ei benè precatur.

Visio matris.

Cap. 5.

CVm socio quodam ambulans, in patriam iturus, vidit campum auibus fuligine nigrioribus opertum. Mirabatur vterque tantam auium multitudinem, sed alterum illum & stupor & tremor ingens obtinuit. Ait ergò Edmūdus ad eum: Sta paulispèr extra viam, & te crucis signo communiens, nihil timeas: visuri enim sumus, quid hæc auium monstrosa frequentia portendat. Deindè vident dæmones corpus aterrimum, nec hominis, nec alicuius animantis effigiem referens, rapere sublimè in aëra, simulque aues omnes tanquàm vmbras repentè disparere. Tum Edmundus ad socium conuersus: Aues teterrimas, inquit, quas vidisti, non dubites fuisse dæmones, hominis cuiusdam, qui in pago proximo nupèr obijt, animam ad inferos deportantes. Eam animam nobis expressit informe corpus, quod in aëra sublatum vidimus. Sui enim conditoris imaginem, ad quam facta fuerat, dum esset in corpore, sceleratè viuendo

Visio Edmundi & socij.

nequiter deformauit. Paulopòst cùm in pagum venissent, cognouerunt, ea ipsa hora, qua dixerat sanctus Edmundus, è vita quendam abijsse.

Cap. 6.

POstquàm adolescentię metas attigit, ità sensus suos per vitæ spiritalis exercitia rebus bonis & virtutum studio assuefecit, vt ex iugi consuetudine deindè tanquàm naturaliter mala omnia vitaret. Magnam in eo curam posuit, vt velut in tabulis rasis sanctitatis habitum, crebris actionibus bonis acquisitum, quadam imaginaria impressione effingeret, atque ità innocentiæ fundamento ardua virtutum palatia superstrueret, structuraque per spiritum inchoata, cresceret in spiritum sanctum in Domino. Et certè talis ille effectus est, vt non solùm priùs faceret, quàm doceret: sed etiam priùs faceret, quàm vel facienda audiuisset. Carnis fœdas voluptates & delicias non modò fugit, sed & prorsùs horruit, & abominatus est: & cùm virtutum omnium valdè studiosus esset, castitati tamen singularem nauauit operam, sciens illud Sapientiæ, incorruptionem hominem Deo proximum facere: quo factum est, vt vsque ad supremum vitę diem inuiolata in eo permanserit virginitas. Vt autem cura eius conseruandæ maior ei inesset, de consilio cuiusdam sacerdotis, coram imagine perpetuæ Virginis, sanctissimæ matris Dei castitatis nuncupauit votum, & illi singulari & incomparabili Virgini se cõmendans, eam sibi sponsam delegit, atque vt fœdus cum illa initum prorsùs firmum & stabile fore declararet, nouo quodam modo eam annulo suo tanquàm arrhabone sibi despondit, annulum illum, quem ea causa fecerat, eius imaginis digito infigens, in quo etiam inscripta erat Angelica salutatio. Atque ex eo tempore, vt ipse in suo obitu confessus est, quotiès illius clementissimæ Virginis implorauit opem, illa in tentatione exitum, in persecutione solatium, in afflictione remedium, in dolore gaudium ei celeriter impetrauit. Habuit verò etiam in digito suo annulum, cum quo post mortem, vt solent pontifices, sepultus est, cui itidem, cunctis admirantibus, Angelica salutatio insculpta fuit, vt beatissima Virgo ipsum, suum sponsum & habere & agnoscere dignaretur.

Vis bonę cõsuetudinis. *Castitati præcipuè studet.* *Sap. 6.* *Promittit castitatem.* *Mater Dei ab eo inuocata, quid ei præstiterit.*

Cap. 7.

PIa mater eius, cùm esset è vita decessura, commendârat ei fratrem eius Robertum, & sorores, vt tanquàm maior natu, illorum curam susciperet. Hæc res ei aliquandiù ab externis occupationibus magnas molestias attulit. Admonuerat eum mater, vt sororum pudicitiæ consuleret: quæ cùm essent speciosæ admodùm, multis periculis expositæ videbantur: quanquàm maternis & sermonibus & exemplis confirmatæ, cæteris fortiores erãt. De ijs in quodã virginum monasterio collocandis agere volebat Edmundus cum eius monasterij sororibus. Sed illę negabant, nisi certa numerata pecunia, se illas in suum consortium admissuras. Ille veritus hoc ad labem Simoniacam pertinere, recessit ab eis: & cùm aliud nil suppeteret, ad Deum deprecandũ se contulit, sorores hortans, vt idem ipsæ quoquè facerent. Oratum est igitur, nec despexit altissimus humilium preces. Innotuit enim Edmundo, in quodam paupere monasterio fœminarum monasticam religionem egregiè florere, & arctissimè conseruari. Illic ergò Edmundus sorores suas degere peroptans, cum loci Præfecta siue Priorissa de ea re colloqui voluit. Sed ea, licèt ei ignotus esset, illius sermonem anteuertit, suoque eum nomine appellans, De sororibus tuis, inquit, Edmunde, non est quod mihi quicquam indices. Ego enim Domino reuelante iam scio, quid velis. Si illæ ad nos venerint, repulsam apud nos haudquaquàm patientur. His verbis mirificè exhilaratus Edmundus, totum curarum pondus, quod à sororibus ei incubuerat, in Priorissę manus deposuit, sorores suas illi commendans: atq; ità domesticis absolutus curis, Parisios redijt, liberalium disciplinarum cursum confecturus. Vbi sanè diligentissimè in literas incubuit, & magnam ex eis suauitatem percepit: discendi quidem percupidus, sed rectè viuendi cupidior, ità studebat discere, tanquàm semper victurus: ità viuere, tanquàm cràs moriturus. Ità fiebat, vt & studio benè discendi sensus à rebus friuolis & noxijs auocatos, faciliùs ad benè viuendum accommodaret & disponeret: & ex rectè viuendi cõsuetudine mentem cælestis lucis fulgoribus serenatam, ad benè discenda subtilia puriùs & tersiùs applicaret. Acutè enim cognoscendis & perspiciendis rerum causis sic animum adhibebat suum, in eoque tam feruens & assiduus fuit, vt breuì admirabiles in doctrina progressiones haberet, & non studiosis modò, sed etiam magistris & pręceptoribus miraculi instar esset.

Sorores suas collocat in monasterio. *Redit Lutetiã, & dat operam literis.*

Cap.

Cap. 8.

HOstis autem malignus, teterrimus dæmon, cùm eum cerneret castitati summam impendere operam, magìs etiam pectoris eius tranquillitatem perturbare nitebatur. Itaque puellam quandam, hospitę eius filiam, illius amore inflammauit, itá vt illa impudicis in eum coniectis oculis, itemque signis & nutibus eum ad turpem concubitum prouocare conaretur. Sed cùm hac ratione nihil proficeret, apertis cum eo verbis cœpit agere, & multis modis ad nefarios amplexus inuitare. Ille verò haud secùs atquè pestē quādam illam fugiens, sæpè obiurgabat & verbis castigabat eam. Sed cùm neque sic vellet ab illo improbo conatu reuocare sese, sed pergeret esse importuna, tandē apud se deliberans, qua illa posset via reduci ad sanitatem, tempus ei certum præfigit, ad quod adesse debeat. Illa se sperans voti compotem fore, statuto tempore confidenter venit. Postquàm autem ad eum ingressa est, & illo iubente superioribus vestibus nudata, appręhensam virgis egregiè in tergo verberauit, vt stultitiam, quę erat colligata in corde eius, virga disciplinę fugaret. Tum illa tam malè & duriter accepta, fugit eum, quē anteà tam perditè erat persecuta: tantumque apud eam illi virgarum ictus profecerunt, vt, quemadmodùm ipsa posteà fassa est, deincèps nunquàm eiusmodi tētatione pulsata sit. Cernens autem impurissimus dæmon se tam aperta mali specie eum euertere nō posse, per matronam quandam, satis, vt videbatur, honestam, eum in turpitudinis foueam pertrahere conatus est. Ea enim sub officij prętextu quędam ei munera obtulit, vt ijs eum illiceret & emolliret ad consentiendum suæ malę volūtati. Quod cùm ille animaduerteret, perquisiuit ex ea, num conscio marito suo his ipsum muneribus afficeret. Respondit illa: Nihil huius nouit vir meus, quem nolim scire hunc me tibi peramanter habere honorem. Tum vir sanctus: Ego verò, inquit, nesciente marito tuo dona tua non recipiam. Abijt illa cum muneribus suis, voto frustrata suo: & vir Dei ab eius infestationibus liberatus est.

Turpissimè satan insidiatur pudicitię eius.

Impudicā puellā verberibus sanat.

Prou. 22.

Cap. 9.

POstquàm ex adolescentię annis excessit, crescente cum ętate corporis robore, creuit etiam inuisibilis militię pugna. Quamobrèm non contentus ille cōmunibus cilicijs, quibus mater cum à teneris annis vti voluit, nouum cilicij genus effinxit, quo carnem suam non tam domare quàm excruciare studuit: quod genus & priscis incognitū, & recentioribus incompertum puto. Habebat cilicium nō ex tenuibus pilis, vt assolet, contextū, sed ex chordulis quibusdā, instàr retis multa densitate interse consertis & intricatis confectū, cui multi inerant noduli, humanę carni propè intolerabiles. Ab anteriori parte patebat, funiculis à capitio vsq; ad fimbrias hincindè assutis constrictum: quare fiebat, vt eius noduli corpori arctiùs apprimerentur, & maiores ei cruciatus afferrent. Nec tamen hoc tormēti genere ille cōtentus, aliud addidit, maiori etiam admiratione dignius. Vt enim ex perpetua cilicij eius cōpunctione corpus doleret acriùs, fune ex equorum pilis triplicato itá illud constrinxit, vt à scapulis vsque ad renes crebro ambitu funis duceretur, & infima parte tanta vi adstringeretur, vt vix corpus inflectere, aut inflexū erigere posset. Et quia interdiù manus & collum, nè homines aduerterent, ea ratione affligere non potuit, noctibus cilicio ea affligebat. Addebat verò etiam femoralia cilicina, & caligas æquè cilicinas, quibus assiduè vtebatur cum lorica illa, quā mater ei reliquerat, duplicia de manu Domini recepturus, pro duplici martyrio, quo se ipse vltrò affecit. Porrò in Aduentu & Quinquagesima plumbeam quandam vestem induit, & durum corium atque nodosum, & ad dolores corporis augmentandos pluribus locis corpus suum funibus constrinxit, nè anima eius peccatorum funibus cōstringeretur.

Nouū cilicij genus effingit.

Nota dirā corporis castigationē.

Cap. 10.

CVm artium magister effectus esset, pręter morem eorum, qui tum publicè legebāt vel profitebantur, Missæ sacrum audire, & preces Canonicaș quotidiè legere consueuit: quę religiosa consuetudo etiam discipulis eius profuit, quibus persuasit, vt cum ipso Missæ sacrificio interessent. Vt verò commodiùs & liberiùs id efficere posset, in parœcia, in qua degebat, sacellum construendum curauit in honorem sanctissimæ Virginis Mariæ, quam semper amore singulari coluit & prosecutus est. Accidit autem, vt quidam ex auditoribus eius & morbo & egestate premeretur, nec quenquam haberet, qui opem ferret vllam. Eum iam lecto decumbentem, iussit in hospitium suum inferri: vbì sanè rara quadam humanitate & beneuolentia quinque hebdoma-

Construit sacellum in honorē matris Dei.

bdomadibus coram illo cubauit, eique in ijs, quæ eius poscebat necessitas, sedulò ministrauit, interim nihilominùs & prælegens, & disputans assiduè. Non vacauit autē magno miraculo, quòd cùm ex ægroti illius manu ob imbecillitatem non rarò vrinale excideret, semper mansit integrum, illius hauddubiò meritis, qui ei propter Deum humanitatis officia præstabat. Alius quidam eius discipulus, è brachio diriter laborans, ei indicauit, tanquàm sancto. At ille ex commiseratione familiariter ait ad eum: Sanet te Christus gratia sua. Postridiè redit ille, & se rectè valere affirmat. Inuasit autem morbus eius in brachium Edmundi, quem comiter ferens, paulopòst etiam ipse curatus est.

Singularis eius humanitas.

Cap. 11.

SOlebat quotidiè deuotè & reuerenter dicere precem quandam in honorem matris Dei & beati Euangelistæ Iohannis, cuius initium est, O intemerata &c. Sed cùm aliquandò studijs esset occupatus, illius dicendæ oblitus est. Proxima nocte beatus Iohannes ei apparens, iussit manum porrigere. Habebat enim in manu ferulam, & dirè visus est ei minitari ictum immanem. Sed mox placatus, retinuit manum, quam iam ad cædendum extenderat: blandeque & familiariter eum admonuit, nè illam precationem vnquàm omitteret. Iam sex annis liberalium artium professorem egerat haud vulgarē, cumque socijs suis prælegeret geometriā, mater ei in somnis apparuit, perquisiuit quid legeret, & quid sibi vellent figuræ, quibus adeò intentus esset. Ille vbì respondit quod visum fuit, mater appræhensa manu eius, tres in ea circulos pinxit, patrem & filium & spiritum sanctum ordine eos appellans: addiditque: Hisce deincèps figuris, fili mi, intentus esto, omissis istis, quibus te occupas. Tum ille matris vocem intelligens, mox ad Theologiæ studium se transtulit. Pecuniam, quam ei liberales disciplinas profitenti, auditores numerare solebant, pulueribus opertam in fenestra recōdebat, ità dicens: Terra terræ, & puluis puluere meritò debet commendari. Sed id sodales quidam animaduertentes, interdùm ioco eam tollebant: porrò nequam homines furtìm eam surripiebant. Postquàm autem Theologiæ animum appulit, non sat habuit manè sacrificio interfuisse, sed in augmētum pietatis & religionis, in ęde sancti Mederici nocturnis aderat vigilijs: post matutinas siue nocturnas preces, in oratione cum lachrymis & gemitibus coram altari sanctæ Marię persistebat, ac deindè, nulla corpori quiete data, cum alijs ad scholas accedebat. Vespertinis etiam precibus se pręsentem exhibebat. In ędibus sacris reuerenter & piè se gessit, & vel nūquàm, vel rarissimè illic assidere voluit. Archiepiscopus Eboracensis Vualterus cùm eum Theologiæ studere didicisset, sacra biblia suis sumptibus ei scribenda curare voluit. Audierat enim illum Oxonię librorum penuriam pati. Sed id ille recusauit, veritus nè monasteria ea re grauarentur. Habebat ipse Psalterium cum glossis, & duodecim prophetas, itemque Epistolas Decretales: sed hęc omnia distraxit, preciumque in studiosos inopes Parisijs erogauit. Mirantibus cęteris, cur pręter omniū morem codices necessarios venderet, vni ex ijs causam sciscitanti, & stultitiam obijcienti respondit: Quo plura nouimus, eo quoquè plura facere debemus. Ego verò hos codices distrahens, parùm feci, minusq; quàm debui. Cùm enim dicat Christus, Si vis perfectus esse, vende omnia quæ possides, & da pauperibus: ego qui multa retineo, pauca largitus sum: pusillanimitatis potiùs, quàm prodigalitatis, argui debebam. Tanta autem auiditate sacras complectebatur literas, vt in earum studio penè insomnes duceret noctes. Studijs intentus, coram se habebat imaginem eburneam beatæ Marię, in cuius circuitu depictum erat nostræ redemptionis mysterium. Itaque in codice feruebat lectio, ad imaginem, vel eam potiùs, quam illa repræsentabat, preces dirigebantur: vtrinq; verò eius animo influebat contemplationis dulcedo & ecstasis. Quotiès biblia sacra aperiebat, honoris causa reuerenter ea exosculabatur.

Gratæ sunt sanctis preces, in eorū honorem fusæ.

Confert se ad studium Theologię.

Vigiliæ eius & preces.

Matt. 19.

Imago S. Mariæ.

Cap. 12.

BReui autem mirè in Theologiæ studio profecit, ità vt intra annos paucos, multis magna contentione hortantibus, Doctoris titulo ornatus sit: sed id sanè inuitus, quòd illo honore se indignum arbitraretur. At verò iam promotus in Doctorem, adeò cunctis prodesse studuit, acsi omnibus iuuandis natus esset. Erat profectò concionator egregius, disputator acutissimus, pius Theologiæ professor: atque in iis omnibus alijs effundebat, quod ipse hauserat de fontibus Saluatoris. Non rarò contigit, vt multi & magni viri, cùm eius prælectionibus interessent, lachrymas cohibere non possent, sed codices complicare cogerentur. Mel & lac erat sub lingua

Effectꝰ prælectionum eius.

gua eius, & indè mira suauitas in auditorum mentes distillabat. Multi ex eius schola prodiêre doctores eximij, qui etiam vitę eius vestigia pro viribus sectari conati sunt: nõnulli ecclesiasticis beneficijs honorati vel onerati potiùs, flammis oris eius in schola prælegentis incensi, relictis omnibus, monasticam vitam amplexi sunt. Ignis enim in cordis eius altari iugiter ardens, alijs ostendebat lucis iter. Quadam nocte in somnis vidit ignem copiosum existere in schola sua, atque indè septem faculas extrahi. Altera luce in scholis eo prælegente, Abbas quidam Cistertiensis ordinis eò aduénit, & lectione absoluta, septem ex eius discipulis secum abduxit, qui omnes facti sunt in eius monasterio monachi. In ijs vnus fuit Stephanus, qui posteà Claraualleñsis Abbas creatus est. Nihil hac re, tanquàm imminuto auditorio suo, mouebatur Edmundus: lætabatur potiùs illo damno, quòd cum animarum salute coniunctum esset. Disputaturus aliquandò de sacrosancta Trinitate, ascẽdit in cathedram: cumque illic sedens discipulos expectaret, & quid dicturus esset, animo pertractaret, somno oppressus, vidit columbã supernè aduolantem, oreq; suo ferentem mirificum Christi corpus, & ipsius ori inferẽtem, moxq; ad superna reuolantem. Expergefactus, de beatissima Trinitate tam pręclarè, sublimiter & luculenter disseruit, vt humani ingenij modum propè excessisse videretur. *Visio eius.* *Alia visio.*

Cap. 13.

MVlta ei concionanti gratia aderat, ità vt ignitis sermonibus suis animos auditorum, quantumuìs frigidos, efficaciter inflãmaret. Sensit hoc Comes Vuilhelmus *Salesbre, quem longam spatham cognominârunt: qui cùm multo tempore sua peccata confessus non esset, nec vellet Christiano more sacrosanctam Eucharistiam percipere, in eius concione conuersus est, & ad meliorem frugem se recepit. Sub ipsis autem concionibus suis vir sanctus Crucem manu tenebat, quam subindè intuens, modò acerbè plorabat, modò leniter subridebat. Lachrymarum ei tum causa erat, vt ipsus ait, quòd cùm multi essent verbi auditores, factores perpauci extarẽt: licèt Christi passio eis ob oculos versaretur, nec innumera sanctorum exempla deessent. Ridebat verò, quòd non ignoraret, per C H R I S T I passionem & Crucem immensa toti orbi beneficia collata. *Vis concionum eius.* *Sarum *Solesberiensis.*

Cap. 14.

ABstinentiam in omnibus singularem ab ipsis primis ætatis initijs consectatus est, putà in sermone, cibo, potu, somno, rebusque alijs, quantùm humanæ ferrent vires, in ijs temperantiæ studens. Solo pane & aqua sextis ferijs contentus fuit: interdùm solum panem edens, nullum omninò potum admisit. Vndè id consecutum est, vt nonnunquàm labia eius scissa viderentur, vt solet arida tellus, humorem sitiens. Defluebant à capite & barba pili, medicis eius rei causam dicentibus, quòd corpus eius humoribus destitutum esset. Cibis vescebatur vilioribus: quòd si adessent delicata fercula & potus lautior, minùs ijs vtebatur. Nolebat vt sua causa quisquam ex ipso perquireret, quibus in prandio vesci vellet: & si appositas escas quispiam commendâsset, gustare eas nolebat, quòd opiparas esse indè conijceret. Secundis & quartis ferijs, itemque in Septuagesima carnibus abstinuit: cæteris diebus propè nihil è carnibus vel piscibus attingens, nec tamen vel disputationes, vel prælectiones intermisit. Promotus ad sacerdotium vel presbyterium, duram illam viuendi rationem, quam carnis excruciandæ causa susceperat, etiam duriorem effecit. Rarissimè bis in die edebat, idque non nisi honesta ratione persuadente. Deniquè tantum ille sibi abstinentiæ rigorem indixerat, vt plerique è suis putarent eum vel mente captum, vel vita priuatum iri. In preces sedulus incumbebat, & in nuda humo defigebat genua, idque interdùm tam duriter, vt erumpente sanguine alterum genu adspergeretur, alterum verò semper callum duceret. Singulis diebus omnia C H R I S T I crucifixi membra à capite vsque ad pedes singulatìm salutabat ijs verbis, Adoramus te C H R I S T E &c. Quotidiè etiam triplices dicebat horarias preces, quas vulgò horas vocant, putà Canonicas, sancti Spiritûs, & perpetuæ Virginis Mariæ: addebatque etiam officium defunctorum. Post primum exurgens somnum, mox vel ad precandum, vel meditandum, vel legendum se conferebat, & tam post nocturnas vigilias, quas Matutinas vocant, quàm ante eas, ità perseuerabat. Lectum quidem habuit satis honestè compositum, nec tamen in illo cubabat, sed in scabello, nonnunquàm etiam nuda humo: quandoq; verò caput pendulũ ad lectũ reclinabat, *Singularis eius abstinentia.* *Initiatus sacerdotio viuit durius.* *Preces eius.* *Quo pacto somnum ceperit.*

Inter-

Interdùm etiam, vt dimidio tantùm corpore quiesceret, sedens capiebat somnum: idq; annis triginta ità fecisse creditur. Linteamina, operimentum, vel culcitram non habuit, sed vel pallio, vel epomide, siue superhumerali tegebat se. Vestes vtplurimùm habuit colore cinericio, nec abiectas nimìs, nec valdè preciosas. Ludis vel spectaculis secularibus sese admiscere noluit. Beneficium Ecclesiasticum vel vnum solùm, licèt crebrò sibi essent oblata, nunquàm habere voluït, nisì præsens resideret: & illudipsum, si prælectionibus vacaturus erat, nullius expectato consilio, resignare solebat. Tandèm tamen, vt liberiùs posset prędicare verbum DEI absque auditorum onere, in nobili Ecclesia Salisberiensi accepit cum canonicatu thesaurarij dignitatem, quorundam instantia & prece victus. Causarum ventilationibus & placitis interesse noluit, idq; Pontificis Maximi permissu, cuius literas impetrauit. Pecuniam non modò tangere, sed vel adspicere indignum arbitrabatur, nisì eam, quam sua manu pauperibus distribueret. Cellaria vel alias officinas domûs suę ingredi noluit, parùm id se decere existimans. Rationes quoq; rerum suarum per se reposcere, indecorum sibi arbitrabatur. Quod è facultatibus suis ptoprium habuit, id commune studuit facere egenis.

Vestes eius. *Pecuniæ cōtemptor insignis.*

Cap. 15.

INtereà sanctitatis eius fama etiam Alpes transgressa est, & cùm summus Pontifex eum Crucis amatorem esse didicisset, Crucis prædicationem ei cum insigni priuilegio demandauit: permittens ei, vt ab ecclesijs acciperet res necessarias, & eorum metere posset carnalia, quibus spiritalia seminabat. Ea tamen potestate ille vti noluit, sed gratìs annunciauit Euangelium, suisque stipendijs more ab illis, qui militant, valdè alieno, militauit. Quamobrèm etiam Deus in illa legationis functione & itinere multis eum miraculis cohonestauit. Cùm enim verbū Crucis in pago Lemestrensi prædicaret, iuuenis quidam, iuuenilibus irretitus oblectamentis, ab eius manibus Crucem accipere cupiens, ad eum accessit. Eum verò fœmina quędam à proposito reuocare volens, arrepto pallio retraxit, sed non impunè. Mox enim contracta manus docuit eam, non sibi fas esse, Christo militaturum à tam pia voluntate reuocare. Illa sentiens diuinitùs se percussam, flens & eiulans voces dabat miserabiles. Sciscitāte viro sancto, quid id sibi vellet, dictum est, quid accidisset. Tum ille ad mulierem: Vis'ne, inquit, de manu mea Christi crucem accipere? Illa respondente, se id velle: vir sanctus Crucis signum eius humeris imposuit, & illa confestim sanata est. Rursùs in pago Stradeuicensi illo Crucē prędicante, cùm iuuenis quidam Crucem vellet accipere, amica eius retinuit eum. Sed eam repentè cælestis vindicta oculorum lumine priuauit: flenti verò & ploranti vir beatus pro ea orans, lumen restituit. Alio tempore concionaturus apud Boclandam, vbì Deo famulabantur moniales instituti Cistertiensis, priusquàm eò aduenisset, defuncta monialis cuidam viuenti monachæ appárens, Magister Edmundus, inquit, huc venturus est, & ad populum conciones habiturus. Tu ei filum tali loco repositum offeras, vt ex eo Cruces efficiat. Fecit illa, vt erat admonita, & cùm multæ indè confectæ essent Cruces, permulti signati sunt, nec tamen quicquam ferè de filo decessisse videbatur. Cùm Vuigorniæ extra templum concionaretur, horrida nubes se repentè diffudit, vehementes auditoribus imbres minitans. Sentiens vir Dei consternatos illos iam fugam meditari, signum Crucis contra illas nubes expressit, ità dicens: Pręcipio tibi, maligne spiritus, vt procùl hinc abscedas, nec hūc populum ausus sis impedire. Dixit, & dispulsa mox atra caligine, nubes lucida obumbrauit eos, interìm in circuitu cum magna tempestate multa pluuia cadente. Sæpè etiam aliâs diuersis temporibus pluuiam & tempestatem ab eo loco, quo concionabatur, auertit.

Gratìs prædicat Euangelium & Crucem. *Pœna fœminæ temeratiæ.* *Eam sanat vir Dei.* *Cæcæ lumē impetrat.* *Miraculum* *Signo Crucis auertit pluuiam.*

Cap. 16.

ACcidit nocte quadam, vt Biblia lectitanti ad lucernam, somnus vigilijs defatigato obreperet importunus: cui cùm resistere non posset, obdormiuit, & interìm candela in codicem décidit, diuque illi inhęrens, ardere non destitit. Euigilans indè vir sanctus, vt vidit periculum, obstupuit: existimansque Biblia sibi charissima adusta, ingemuit. Sed cùm ablata candela fauillam flatu suo abegisset, non sine magna animi exultatione codicem prorsùs illæsum comperit. Alio quoquè tempore lucernam lectitanti somnus extorsit, vt ipsi cederet vel inuitus. Tum verò mus ingressus, lumen extinxit. Expergefactus posteà vir Dei, videt se lumine destitutum: gemebundus appellat nomen dulcis-

Præclarum miraculum

dulcissimum sanctissimæ matris Dei, moxque gratulabundus cernit sibi lumen cælitùs restitutum. Infestum quandoquè in pede apostema vel tuber tulit, quod medici anthracem siue carbunculum vocant. Calamum igitur arripiens, quo scriptitare solebat, tres vel quatuor Cruces in eius circuitu, vnam super illud depinxit, prædicens deterrimum illud vitium propediem profligatum iri. Altero die ità malum illud omne euanuit, vt nullum eius vestigium cerneretur. Quidam eius cubicularius cilicium & femoralia cilicina, quæ vsu diuturno contriuerat, ab eo comburenda accepit. Et ille quidem misit ea in ignem, sed ignis lambens ea, consumere non potuit, tanquàm vereretur sacrilegij notam sibi inustum iri, si læderet ea, quæ beati viri carnem attigissent. Nec hoc sanè admiratione vacat, quòd in eius cilicio alijsque vestibus vix vnquàm vermis reperiri potuit. A famulis suis vsqueadeò voluit carnis munditiam conseruari, vt si quis eam contaminâsset, is pactis legibus sibi ex eius domo mox emigrandum sciret.

Lumē cæli-tùs ei restituitur.

Pellit Crucis signo anthracem.

Res mira sanè.

Cap. 17.

CVm autem Cantuariensis sedes iam diù vacâsset, & ad Gregorium nonum Pontificem Maximum deuoluta esset illi metropoli pastorem præficiendi deliberatio, per omnem Angliam ille diligenter per fidos nuncios iussit inquiri, quis illi oneri ferendo inprimis idoneus, tantoque honore affici præcipuè dignus omnium iudicio censeretur. Tandèm Edmundus vnus omnium & aptissimus & dignissimus existimatus est, eumque canonicè electum, Cantuariēsi Ecclesiæ pastorem dedit. Missi sunt tum spectabiles viri ad Ecclesiam Salisberiensem, qui eum Cantuariam perducerent, sed inquisitū minimè repererunt. In pago autem Caluensi inuento indicant, quid de ipso factum sit. At illo consentire nolente, redeunt ad Salisberiensem Episcopum, quid Edmundus responderit, exponunt. Præcipit ille grauiter & seuerè, vt obediat. Nec tamen Edmundus flecti potest, donèc dictum est, eum mortiferi peccati periculum minimè euasurum, si consentire nolit. Tum ille Deum offendere timens, & precibus victus, & ratione conuictus, & præcepto adactus, assensit tandèm, sed ità tamen, vt protestaretur se nulla ratione electioni illi cessurum, nisi grauiter se in Deum peccaturum formidaret. Ità demùm cunctis exultantibus, admodùm honorificè & multa celebritate Archiepiscopus ordinatus est.

Fit Cantuariēs. Episcopus, sed non assensit.

Tandē cedit, nè Deū offendat.

Cap. 18.

PAstor igitur in populo Dei constitutus, omni virtutum genere magìs ac magìs enituit: nec de ea, quam diximus, vitæ seueritate & duritia quicquam remisit, sed in dies potiùs quippiam ad eam adiecit. Non induebatur purpura & bysso, aut veste preciosa, vt solent pleriq; Episcopi: sed contentus erat tunica vel candidi, vel cinericij coloris, precij nō magni. At tamen nè frons à cæteris discreparet, superiores vestes honestas habuit, non tamen studio vanitatis. Cùm esset in itinere, si quis ei vel tenuissimæ sortis homo peccata sua confiteri voluisset, mox ab equo desilijt, confitentem audiuit, pium & affabilem illi se præbuit, nec repulit eum vel ob temporis importunitatem, vel ob hospitium propinquū. Pauperibus ostiatìm mēdicantibus largas præstabat eleemosynas: malè valentium domos per suos homines diligenter inuisebat, eosque fouebat beneficijs: quibusdam ex illis quotidianum victum & congruum vestitum subministrans. Puellas inopes suo ære nuptui collocandas curabat: quem in vsum applicare solebat mulctas pecuniarias, propter peccata quibusdam iure irrogatas. Ab omni munere excutiebat manus suas, & eos, qui munera acciperēt, detestabatur, præsertìm potestatem gerentes, quos ad faciendam iustitiam gratuitos aiebat esse debere, non muneribus inuitari & illici: iisque crebrò dicebat: Prændere & pendere, non nisi litera vna inter se discrepant: significare volens, admodùm propinquum eum esse suspendio, qui præter fas munera libenter accipiat. Et multi quidem, vt eius sibi beneuolentiam conciliarent, multa etiam non parui precij offerebant, sed ille omnia respuebat, aiebatque: Nunc quādò diues sum & nullius egeo, teterrimus satan muneribus capere me vult, quibus etiā tum, cùm pauper essem, corrumpere me non potuit. Sed Dei ego benignitate fretus, spero nunquàm illum hac ratione mihi impositurum. Muneribus enim præter ius fasque datis & acceptis, hodiè corruptus est orbis Christianus, peribitq; etiā priùs quàm id percipiant Christiani, nisi hanc pestem à se extirpare & profligare conentur.

Totus prōpus est ad salutē animarū promouendā.

Munera cōtemnit.

Cap. 19.

HVnc in modum se in Episcopatu comparauit & gessit vir sanctus, quandiù pace & tranquillitate potitus est. Sed quia charus & acceptus erat Deo, oportebat eũ in tentationum fornace probari & excoqui. Itaque cùm totum se vellet saluti animarum & Ecclesiasticæ libertati tuendæ, vt eius decessores fecerant, impéndere, multa ei aduersa & molesta tum à rege, tum à regni proceribus illata sunt. Immò verò etiam ipsum Cantuariense collegium, quod eum ad illam dignitatem euocauerat, ei proh dolor se opposuit. Interìm ille etiam eos, quos exploratè nouerat suos esse hostes & persecutores, ad oscula pacis, & ad suam familiaritatem passìm admisit, ità vt etiam gratis amicorum officijs & obsequijs, illorum graues iniurias præferre videretur. Qua in re cùm à suis reprehenderetur, ille respondebat: Profectò si mihi vel vtrunque amputent brachium, vel è capite oculos euellant, nihilo mihi chariores erunt. Nolo ego propter eos peccare in Dominum, neque ex culpis alienis mihi damna conflare: immò verò mãlìm insilire in rogum ardentissimum, quàm peccatum vllum sciens admittere in Deum meum. Cùm autem eius familiares lugerent & mœrerent ob illatas ei iniurias, obiurgabat eos, ità dicens: Sicut mater ægrotanti filio solet amarum offerre poculum, & iubere vtì salutis recuperandæ causa illud ebibat: ità nos aduersa omnia salutis causa perferre debemus, & maris huius inundationes perindè vt lac sugere, atque cum præcursore Domini in deserto mundi huius comedere mel syluestre. Commemorare etiam solebat, Christum Dominum, cùm morte afficeretur, nihil repugnâsse, sed potiùs pro eis patrem suum deprecatum esse: itemque non homini, sed Deo, seruandam esse vindictam. Verumenimuerò cùm se animaduerteret in Anglia pastoris officium ità, vt oporteret, exercere non posse, voluntarium complexus exilium, in Gallias migrauit.

Ob defensionẽ Ecclesiasticæ libertatis multos habet aduersarios. *Nota lector.* *Mat. 3.* *Luc. 23.* *Deut. 32.*

Cap. 20.

ANtè verò, quàm è natali emigraret solo, multa per eum Deus miracula effecit. Quidam enim è Clero, laborans febribus, obnixè eum rogauit, vt aquam sacraret, eamque sibi pro obtinenda sanitate bibendam porrigeret. Fecit vir sanctus, quod rogatus erat: bibit æger aquam sanctam, & repentè morbus abscessit. Alius ex eius Clero, quartana vexatus febre, eo die, quo paroxysmum expectabat, per aulam, vbì discumbebat sanctus Episcopus, pertransijt. Cernens eum vir pius, sciscitabatur cur non pranderet cum cæteris. Ille verò ait se febrem expectare. Tum Episcopus: Ego, inquit, Crucis signum exprimam in morsellum murenæ huius, cumque in sanctæ Trinitatis nomine ori tuo imponam. Quem si mox comedere voles, sanus eris. Accepit ille morsellum de manu eius, & cum socijs ad mensam assidens, & mãducans vultu hilari & iucundo, curatus est. Quidam vir magnus & literatus, è genu laborans, percepta sancti Episcopi benedictione citò reualuit. Porrò autem ante eius excessum ex Anglia, sanctus Thomas martyr apparuit beato viro, &, vt viriliter ageret, eum cohortatus est, eiusque animum confirmauit. Cùm autem martyris pedem ille osculari vellet, noluit ferre Christi martyr, sed pedem retraxit, illo suspirante atque illachrymante. Sciscitante autem martyre, cur fleret, & illo respondente, quòd dignus non esset eius beatissimos osculari pedes, martyr ait: Noli hac causa flere: propediem enim ad oris mei osculum admittéris.

Aqua benedicta sanat febricitantẽ. *Aliũ sanat.* *S. Thomas ei apparet.*

Cap. 21.

CApta indè opportunitate, clàm ab Anglia discessit, & Pontigniacũ in Gallias profectus est: quo in loco nouerat refugium & receptaculum fuisse omnium ab Anglia propter iustitiam exulantium Prælatorũ. Illic ad annos sex delituerat beatus Thomas Archiepiscopus Cantuariensis & martyr: itemque celebris ille Stephanus à * Languetonia cum aliquot suffraganeis suis multis annis palmam certaminis sui ibì præstolatus erat. Extant verò etiam versus cuiusdam de loco illo:

Est Pontigniacum pons exulis, hortus, asylum.
Hîc graditur, spatiatur in hoc, requiescit in illo.

Eò cùm venisset beatus Edmundus, inprimìs reuerenter acceptus est: ibique permanens, lectioni & assiduis precibus vacabat, & sua manu scriptitabat: interdùm etiam ad propinqua loca concionaturus exibat. Interìm graui morbo corripitur, & sole nimiùm feruente, familiares eius consultum arbitrantur, vt ad locum temperatiorem trans-

Excedit ex Anglia. *Pontignia. ei encomiũ.*

transferatur. Itaque vir Dei à Pontiniaco recedens, Soisacense monasterium petijt, vbi etiam vita functus est. Dolentibus autem Pontiniacensibus, quòd ipsos relinqueret; sic eos consolatus est: Ad proximas beati Edmundi regis & martyris ferias reuertar ad vos. Tum enim sol à nobis longiùs recedens, hyemis frigora adducet. Quod quidem prophetico spiritu illum dixisse, probauit euentus. Illo enim die Pontiniacum corpus eius relatum est, impleuitque mortuus, quod viuens promiserat. Vbi autem animaduertit diem extremum impendére, sacrosanctum Christi corpus afferri iussit. Eo allato, suas ad illud manus extendens, cum ingenti fidutia ait: Tu es, Domine, in quem credidi, quem prędicaui, quem veraciter docui: & tu mihi testis es, quòd in terris nihil pręter te quæsiui. Et vt tu nôsti nihil me velle, nisi quod tu vis: ità fiat, Domine, volūtas tua. Mirabantur omnes, qui illic aderant, putabantque eum alienatum mente hæc dicere, maximè quòd haud aliter se gereret, ac si Dominum carne crucifixum, coràm intueretur. Postquàm autem sacrosanctam percepit Eucharistiam, toto illo die adeò iucundus & hilaris fuit, vt omnis ægritudinis expers videretur, multaque omnes, qui illic aderant, admiratione afficerentur. Manabant ab oculis lachrymæ pietatis, perpetuam mentis serenitatem testabatur vultus immutabilis. Sacramento extremæ vnctionis accepto, Crucem non sine lachrymis & gemitibus complectebatur, & mira deuotione ac pietate vulnera Christi crebrò & prolixè deosculabatur. Porrò vulnus lateris illachrymantibus oculis respiciens, diuque ore admoto indè sugens, Haurietis nunc, inquit, aquas de fonte Saluatoris. Eam illius deuotionem & gestus, vltra modum adstantes admirabantur, maximè quòd incredibili hilaritati adiunctam cernerēt disciplinam. Deniquè membris sensim deficientibus, noua semper mētis gratia in eo pullulabat. Itaq; tametsi mors ei erat proxima, nullum tamen mortis signum in eo extitit: nulli gemitus vel suspiria, nullæ eius querimoniæ audiebantur: nec lecto decubuit, vt solent moribundi, sed vel sedit, vel quietem capturus, caput in manum deposuit. Tandèm morbo inualescente, felix anima euolauit è corpore decimosexto Calendas Decembris, anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimo.

Nota sancti viri admirandam in extremis fiduciam.

En vt complectitur Crucem.

Esa. 12.

Abitè terris in cælū.

Cap. 22.

NOcte autem illa, quę eius obitum antecessit, quidam vir vitæ venerabilis, in visione vidit illum in primaria æde Cantuariensi in pontificia cathedra sedentem, & habitu pontificali indutum, pedum sua tenentem manu: quosdam verò eius æmulos cathedram ligonibus velle euertere vnà cum Episcopo: cumque iam propè corruere videretur, diuino nutu repentè illic adesse thecam beati Elphegi Archiepiscopi Cantuariensis & martyris, in eamque sine vlla lęsione temporis puncto beatum Edmundum recipi. Porrò beatū Elphegum operculum thecę suæ ab eo loco, vbì eum populus veneratur, manu sua apportare, & eo tegere beati Edmundi corpus, in ipsius theca quiescens, moxque exultabūdum dicere, Statuit ei Dominus testamentum &c. Vbì vir Dei à vita abijt, corpus eius exanime feretro impositum est, vt Pontiniacum deferretur: sed priùs tamē extracta pro more viscera, in S. Iacobi æde apud *Pruuinum tumulata sunt, vbì multis ornantur miraculis. Reliquum corpus ablutum, & vestibus sacris indutum, Pōtiniacum honorificè perlatum est. Sed in itinere nocte vna in Templariorum de Coloris domo permansit, completumque est, quod vir sanctus prędixerat. Cùm enim à Pontiniaco discedens, illàc iter haberet, coniectis in eam domum oculis, sciscitabatur cuius esset. Quodam autem respondente, Templariorum eam esse, Cùm Pontiniacum, inquit ille, rediero, hospes illic pernoctabo. Deniquè ipsis beati Edmundi regis ferijs corpus sacrum ad fores Pontiniacensis cœnobij adductum, & qua par erat, reuerentia exceptum est. Dilata autem eius sepultura est, dum appararetur sarcophagus, vsque in septimum diem, nec tamen vlla in eo corruptio, nullus ingratus odor deprӕhensus est. Tota autem nocte illa in precibus fratres mansêre peruigiles, corpusque detecta facie in medio positum, roseo colore perfusum videbatur.

Visio cuiusdam.

Prophetia S. Edmūdi.

mira gratia in vultu defuncti.

Cap. 23.

POrrò custos sacrarij Petrus, videns multos confluere, dareque operam, vt pro animi sui deuotione possint aliquid ex eius reliquijs adipisci, apud se statuit in eandem curam & cogitationem incumbere. Itaque tanquàm operis quippiam facturus, accedit ad se-

feretrum, tentat auellere annulum à digito beati viri, & alium in eius locum reponere. Cùm autem leniter contrectando nihil proficeret, quanto maximo potuit conatu institit, vt annulum è digito extraheret. Sed videns frustrà se niti, veritus nè in facto depræhenderetur, procùl abscessit, nec tamen destitit cogitare, si quá via posset peruenire ad id, quod optabat. Deindè rursùs eò se confert, licèt pudefactus: applicat os suum ad defuncti aures, demissa voce tanquàm viuenti sic loquitur: Peccaui, sancte pater, quòd non priùs petita venia, quod tuũ est, mihi temerè vsurpare institui: sed qa id facere voluĩ honoris tui causa, ignosce (obsecro) confitenti, & optatum munus largire petenti. His dictis, appręhendit beati viri manum, summaque facilitate annulum non tam detractum, quàm elapsum à digito, mirè gratulabundus absportat. Eum autem Abbas inter alias res sacras iussit reponi, atque ex eius contactu vsque in præsens, DOMINO largiente, multa ęgris beneficia præstantur. Manè autem innumera hominum aduénit multitudo, diuinisque officijs ritè peractis, corpus sacrum à multis honestis & venerabilibus viris humatum est. Illo autem die non nisì tria edita sunt miracula, fortassìs quòd plures illic ægroti non adessent, qui curarentur. Postridiè humus corpori superiecta est, & toto ferè octiduo miracula cessârunt. Quod cùm non parum mœroris & admirationis fratribus afferret, frater Hermannus ait sibi crebrò apparuisse beatum virum vultu mœsto & irato, seque ex eo percontatum, cur à cœptis miraculis cessaret, illumque demonstrâsse sepulcrum suum, dixisse tanta mole terræ oppressas manus non posse se ad cælum tollere DOMINI deprecandi causa. His auditis, omnes laudant DEVM, & ocyùs terram omnem à corpore amouent. Mox vtì cœperant, rursùs miracula fiunt: vident cęci, surdorum patescunt aures, ambulant claudi, hydropici detumescunt, morbidi curantur: in carceres coniecti, liberantur: mortui reuiuiscunt: ipsa quoquè bruta animantia, eius beneficia percipiunt. Paulò autem pòst, id est, à sepultura mense quarto, sacrum eius corpus eleuatum est, integrumque repertum, membraque, quæ in defunctis solent obrigescere, flexibilia comperta. Itaque honestiori loco repositum est, atque ea, quæ iam diximus, miracula, non illic duntaxàt, sed etiam in diuersis regionibus, eius meritis declarata sunt. Cùm autem homines quidam temerarij, sancti viri meritis & miraculis derogarent, repentè diuinitùs percussi sunt, & vel inuiti prædicârunt virtutes & signa pręclara, quæ per sanctum suum CHRISTVS efficiebat: cui est honor & gloria per infinita seculorum secula, Amen.

Annulo sancti viri curantur permulti.

Multa miracula ad sepulcrum eius.

Res mira.

De sancto Gregorio Neocæsareensi Episcopo, quem Thaumaturgum vocant, Lector consulat Tomum IIII. vbì eius vita 3. Iulij prolixè habetur.

HISTO-

HISTORIA SANCTI ANIANI EPISCOPI AVRELIANENSIS, EX MANVSCRIPTIS CODICIBVS

per Fratrem Laurentium Surium, mutato stylo, aliquanto compræhensiùs descripta.

A tempestate, qua Hunnica rabies se in regiones populandas deuastandasque effudit, & Gallijs atrociter imminebat, beatissimus Anianus Aurelianensis vrbis fidum se pastorem declarauit. Metuens enim gregi, quem à Domino pascendum acceperat, (quippe qui ex sancti spiritus reuelatione, quę ventura essent, iam antè cognouisset) supplices pro eo ad Deum preces fudit, iram eius ab eo auertere cupiens. Porrò aũt cùm iam communibus omnium suffragijs Episcopus electus esset, ab Agrippino viro illustri, & militum magistro petijt, vt eos omnes, quos carceres vinctos detinerent, liberos abire pateretur. Recusabat ille, nescio quid causæ prætexẽs: sed cùm vellet in templũ precandi causa ingredi, ab alto décidit lapis in caput eius, diramque ei plagam imponens, multum ex eo sanguinem expressit. Sensit ilicò ea causa id accidisse, quòd sancti Episcopi preces reiecisset. Mittit ergò, iam à famulis reportatus in domum suam, qui Episcopum vocent: mors enim propter nimiam sanguinis fluxionem iam impendére videbatur. Venit Episcopus, manu sua vulneri Crucis signum imprimit, sanguis sistitur, redeunt vires propè iam deplorato, aperiuntur carceres, & exeunt miseri, beati Aniani Episcopi intercessione in libertatem vindicati.

Nouemb. 17

Hunni Gallias populantur.

Punitur diuinitùs magister militum.

Sanat cuius Crucis signo S. Anianus.

Condiderat eius decessor beatus Euortius ecclesiam Aureliæ. Eam sanctus Anianus illustriorem reddere volens, culmen eius iussit altiùs euehi. In eo opere præfectus operis siue architectus, labante pede, è tecto corruens, præsentissimum vitæ discrimen adijt, toto quassato corpore, vix vltimo spiritu in illo residente. Id sentiens beatus Anianus, procùl contra eum expressit Crucis signum, ad eumque aduolans, manum eius appręhendit, punctoque temporis sanatum, iussit redire ad opus.

Hominem moribundũ repentè sanat.

At verò in Gallias irruentibus Hunnis sæuissimus Attila rex imperabat. Qui cùm Aurelianensem vrbem vellet euertere, beatus Anianus, non quòd carnem poneret brachium suum, aut in hominum viribus confideret, sed vt officio non deesset, Arelaten profectus est, vt Aëtio patritio, qui tum in Gallijs erat, barbaræ gentis crudelitatem explicaret. Cùm autem iter ageret, ad Mamerti viri potentis ædes diuertit, qui grauissimè decumbens, spiritu & voce, omnique gradiendi facultate destitutus, spem viuendi omnem suis ademisse videbatur. Vt autem persensit vxor eius, matrona nobilissima, beatum Anianum aduenisse, ad eius se pedes abiecit, orans vt marito salus redderetur. Accedit igitur vir Dei ad lectum ægrotantis, videt eum horas extremas ducere, procumbit in preces, orat Dominum tota nocte cum lachrymis, donèc manè æger pristinæ sanitati redditus est. Indè pergit Arelaten, & ab Aëtio humanissimè exceptus, indicat quo in periculo versetur Aurelia, implorat eius opem, quã Aëtius liberaliter & prolixè pollicetur. Redit deindè ad ciues suos, non parùm tanti pastoris absentia mœrentes: erigit animos illorum multa consolatione: præparant illi omnia, propulsando hosti opportuna.

Item alium quendã perentè virũ.

HIC INSERERE LIBET, OB MAIOREM HISTORIAE FIDEM, QVAE D. GREGORIVS *Turonensis habet Lib. 2. Historiæ Francorum, cap. 7. in hæc verba:*

Attila rex nititur Aureliam expugnare.

Ttila Hunnorum rex, à Metensi vrbe egrediens, cùm multas Galliarum ciuitates opprimeret, Aureliam aggreditur, eamq; maximo arietum impulsu nititur expugnare. Erat autem eo tempore beatissimus Anianus in supradicta vrbe Episcopus, vir eximię prudentię, ac laudabilis sanctitatis, cuius virtutum gesta nobiscum fideliter retinentur. Cumq; inclusi populi suo pontifici, quid agerent, acclamarent: ille fisus in Deo, monet omnes in oratione prosterni, & cũ lachrymis præsens semper in necessitatibus Domini auxiliũ implorare. Deniquè ijs, vt pręceperat, deprecantibus, ait sacerdos: Adspicite de muro ciuitatis, si Dei miseratio iam succurrat. Suspicabatur enim, per Domini misericordiam Aëtium aduenire, ad quem & Arelaten abierat, priùs suspectus futuri. Adspicientes autem de muro, neminem viderunt, & ille: Orate, inquit, fideliter. Dominus enim liberabit vos hodiè. Orantibus illis, ait: Adspicite iterùm. Et cùm adspexissent, neminem viderunt, qui ferret auxilium. Ait eis tertiò: Si fideliter petitis, Dominus velociter adest. At illi cum fletu & eiulatu magno Domini misericordiam implorabant. Exacta quoq; oratione, tertiò iuxta senis imperium adspicientes de muro, viderunt longè quasi nebulam de terra consurgere. Quod cùm renunciarent, ait sacerdos: Domini auxilium est. Intereà iam trementibus ab impetu arietum muris, iamq; ruituris, eccè Aëtius & * Theudo Gotthorum rex ac Thorismundus eius filius, cum exercitibus suis ad ciuitatem accurrunt, aduersumq; hostem eijciunt ac repellunt. Itaq; liberata obtentu beati antistitis ciuitate, Attilam fugant. Hactenùs Gregorius Turonensis, qui etiã posteà subiungit, neminem ambigere debere, Hunnorũ exercitum B. Aniani obtentu fugatũ esse. Sequitur nunc in historia S. Aniani:

* Hunc alij Theodoricũ vocant.

Attila in fugam compellitur.

Post eam è barbaris reportatam victoriam, S. Anianus lętabatur in Domino, quòd in tanta calamitate, tamq; pręsenti discrimine, neminem è suis amisisset, nisì si quis fortè diuinam desperans opem, contra eius pręceptũ barbaro hosti se vltrò tradidisset. Tanta autem meritis beati viri post eam victoriam extitit frugum vbertas in Aurelianensi territorio, vt magna indè ad superiorem lętitiam fieret accessio. Biennio indè elapso, multis virtutũ ornamẽtis illustris B. Anianus, post calcatos seculi fluctus, iam emeritus miles, carnis nexibus expeditus, migrauit ad cęlos, ab ęterno & immortali rege seculorum amplissima pręmia recepturus. Conditus aũt est sepulcro ad occidentalem vrbis Aurelianensis plagam in beatissimi martyris Laurentij æde, vbì meritorum eius pręstantiam Christus multiplici miraculorum gloria declarauit. Posteà crescente fidelium deuotione, ad orientalem ciuitatis partẽ extructo templo insigni, corpus illius eò translatum est, Christo pergente miraculorum signis mirificare sanctum suum: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

E vita discedit S. Anianus.

In quodam MS. codice hæc annotata sunt, quæ iam sequuntur:

SAnctus Anianus ciuitatis Viennensis indigena fuit, & parentibus nobilibus oriundus. Cuius germanus sanctus Leonianus, Abbas fuit. Sanctus Anianus in adolescentia videns mũdi fallaces diuitias esse, respuens eas, extra ciuitatem cellam construxit: vbì Deo fideliter seruiuit multis annis. Deindè audita fama sanctitatis beati Euurcij, venit ad eum, & demùm ei in pontificatu successit.

VITA B. GREGORII TVRONENSIS ARCHIEPISCOPI, PER CLERICOS TVRONEN. DESCRIPTA.

PROLOGVS.

Mnium quidem sanctorum iurè memoria veneratur: sed eos primùm fideles honorificant, qui vel doctrina, vel exemplo cæteris clariùs effulsêre. Porrò vnum de his beatum Gregorium Turonicæ sedis Archiepiscopum fuisse, eumque hac gemina dote resplenduisse, non parua documenta produnt. Cuius nimirũ gesta, vel partìm necessariò scribũtur,

nè

nè fama tanti viri quandoquè dubietatis nebula fuscaretur. Et quidem satis est ad eius gloriam, quòd Christum, cui placere quæsiuit, conscium habet in excelso: sed tamen & hîc nefas est, illius laudes tacere, qui tot Sanctorum studuit laudes propalare. Quæ scilicet relatio quantula erit, nec eius insignia, vt sunt, profert, quoniam plurimis, quæ opinione feruntur, omissis, pauca quædam, quæ ex libris eius approbentur, attingimus. Quòd si quis Iudaico more signa requirens, sanctum quemlibet signorum quantitate metitur: quid de beata DEI genitrice, vel de præcursore Iohanne censebit? Saniùs itaque discernat, quòd in tremendo die multis, qui signa fecerunt, reprobatis, hi qui opera iustitiæ sectati sunt, ad dexteram superni iudicis soli colligentur. Non igitur præsulem nostrum ob gestum miraculorum commendamus, quanuìs & illa non omnimodò deerunt: sed quòd mitis & humilis corde CHRISTVM imitatus fuerit, demonstramus. Sed hi tamē post excessum è vita, innumeris corruscârūt miraculis.

VITA.

Gregorius Celtico Galliarum tractu fuit exortus, Aruernicæ regionis indigena, patre Florentio, matre Armentaria procreatus: Et si quid diuinæ generositati terrena conducit nobilitas, parentes eius cùm rebus locupletes, tum quoquè natalibus fulserunt illustres. Sed quòd plerisque munijs diuinæ seruitutis quadam peculiari deuotione ità videbantur annexi, vt quisquis ex his religiosus nō existeret, iurè degener notaretur. Ad quod adstruendum, quiddam de propinquioribus inseramus. Itaque Gregorius quondàm senator Leocadiam duxit vxorem. Hęc de stirpe Vetij Pagati descenderat, quem Eusebius in quinto historiarum libro Lugduni passum, ac inter reliquos tunc temporis narrat gloriosiùs agonizatum. Quæ Leocadia peperit sanctum Gallum Aruernicæ sedis Episcopum, atque Florentium huius pueri genitorem. De hoc autem Florentio, sed & de Armentaria matre, de Petro quoquè fratre eius, necnon & de vxore Iustini sorore eius, ac duabus neptibus, Heustena scilicet & Iustina, beatę Radegundis discipula, libri miraculorum talia referunt, per quæ fides illorum & merita, non exigui momenti fuisse dinoscantur. Hæc autem Aruernis, quæ puero genialis humus fuit, vehementer olìm caput extulerat, ità vt senatoribus velut vrbs Tarpeia prępolleret. Ab his Gregorij parentela profluxerat. Hęc senatores, hęc Iudices, & quicquid de ordine primariorum dixerim, proferebat. Id sanè de parentibus dictum sit, vt quia Dominus in generatione iusta est, ad laudem Gregorij proficit, quòd ei sua progenies titulo sanctitatis columna videatur. Huius genus & patriam Fortunatus commemorans, inquit:

Noūēbr. 17. Patria & parentes S. Gregorij. Vetius Pagatus martyr illustris. Psal. 13.

Forte decus generis Turonicensis apex
Alpibus Aruernis veniens mons altior ipsis.
Ad matrem quoquè eius:
Felix his meritis sibi Machabæa, vel orbi, 2. Macha. 7.
Quæ septem palmas cælo transmisit ab aluo.
Tu quoquè prole potens rectè Armentaria felix,
Fœtu clara tuo, geniti circundata fructu
Est tibi Gregorij palma, corona, nouus.

Ità nobili stirpe nobilissima proles emergens, vt rosa quædam stipite gratior, decus generositatis auctum in parentes refudit. Et quanuìs iam mysterij maiestas in nominibus non quæratur, tamen hic, vt rebus assertum est, Gregorius competenti præsagio appellatur. Sic enim Græcus vigilantem appellat. Hic deniquè non solùm tertiam vigiliam, sed quod maius est, secundam quoquè, & quod rarissimè videas, obseruauit & primam. Et quia iugum Domini ab adolescentia portauit, sedebit solus (vt ait Ieremias) vel certè prope Martinum. Vt autem ætatulæ robur admisit, literarum studijs mancipatur: in quibus equidem studijs primitùs sub Gallo Episcopo, suo videlicet patruo, sensûs illius teneritudo coaluit. Cùm ergò iam in discendis nota-

Luc. 12. Thren. 3. Adhibetur discendis literis puer Gregorius.

rum characteribus ageretur, hunc diuina dispositio virtutum auspicijs initiauit, sanctamque eius infantiam signorum ostensione nobilitauit. Nam pater eius nimia valetudine comprehensus, lectulo decubabat: intimus ossibus ardor furere, podagricus humor foris intumescere, vapor aridus ora perurgere cœpit, cùm quidam puero per visionem apparens diceret, Legisti librum Iesu Naue? Cui ille, Nihil, inquit, aliud literarum attendo, præter notas, quarum nunc exercitio constrictus affligor. Nam hic liber si sit, prorsùs ignoro. Et ille, Vade, inquit, fac hastulam ex ligno, quæ possit hoc recipere nomen, scriptumque ex atramento, sub paterni capitis fulcro collocabis: quod si feceris, erit ei præsidium. Manè facto, matri, quæ viderat, indicauit. Senserat nimirùm sancti puer ingenij, non suo, sed matris, iudicio rem esse gerendam. Tum illa iubet visionem implere: factum est, & pater de momento conualuit. Quid sanè rationabiliùs, quàm nomen I E S V, vel lignum ad reparandam sospitatem congrueret?

Visio eius.

Sanat patrē suum.

Parentes eius vt reuerà nobiles erant, & in Burgundia diffusi lati fundi possessores. Sanctus verò Nicetius, vir totius religionis, qui Lugdunensi præerat ciuitati, cùm prædicti parentes eum vicinarentur, puerum Gregorium acciri iussit. Quem sanctus vir coràm positum aliquantispèr contemplatus, & nescio quid diuinum in eo commentatus, iussit hunc ad se (iacebat enim in lectulo) leuari: ac velut paradisi colonus, conciuem sibi futurum præsagiens, vlnis adstrictum cœpit confouere, cùm quidem (quod reticendum non est) ità collobio se totum contexit, vt nec summis digitis puerum contingeret. Hoc sanè castitatis exemplum isdem puer adultus auditoribus suis frequenter inculcabat, ex hac perfecti hominis cautela suadens eos colligere, quantùm fragiles quique, lepóres debeant ac tactus vitare. Benedixit ergò puerum, & imprecatus illi prospera, suis remisit eum. Biennio verò post miraculum, quod dixeramus, fermè exacto, iam memoratus Florentius rediuiuo dolore captatus est: accenditur febris, intumescunt pedes, dolor pessimus pedes intorquet. Perendinata pestis hominem contriuerat, iam penè conclamatus iacebat. Intereà puer vidit iterùm in somno personam, sese, Vtrum'ne librum Tobiæ cognitum haberet, interrogantem. Respondit, Nequaquàm. Qui ait: Nóueris hunc fuisse cæcum, atque per filium ex iecore piscis, Angelo comitante, curatum. Tu ergò fac similiter, & saluabitur genitor tuus. Hæc ille matri retulit: quæ confestim pueros ad amnem direxit: piscis capitur: quæ de extis iussa fuerant, prunis imponuntur. Non fefellit virum euentus: vt enim primò fumus odoris in naribus patris reflauit, protinùs omnis ille tumor dolorque discessit. Si magnum est, os Zachariæ Iohannis merito fuisse reseratum, nec modicum vtiquè est, Florentium non semèl, sed bìs, per filium esse curatum. Senserant ex hoc ijdem parentes, quòd dextro pede potissimè foret innexurus, nec ignorare poterāt, quin illum diuina dispositio dexterioribus officijs aptauisset. Quem tamen non continuò totonderunt, ipsius (vt reor) assensum in suscipiendo clericatu postulantes. Literarum tamen studijs instantiùs applicatur.

Nicetius Episcopus Lugdunen.

Obserua miram pudicitiam tanti Episcopi.

Alia visio pueri Gregorij.

Tobi. 11.

Iterùm sanat patrem suum.

Luc. 1.

Adhuc itaque laicus tam sensu quàm corpore adoleuerat, cùm subitò nimia febrium ac stomachi pituita comprehensus, cœpit grauiter ægrotare, languor per dies ingrauescere, medicinalis industria nihil proficere. Quem patruus Gallus frequenter visitabat: genitrix verò, vt mater, cum lamentis assiduabat. Sed cùm iam de humano auxilio desperaretur, cælitùs adolescenti suggestum est, quò se ad diuinum conferret. Rogat igitur, vt ad sepulcrum sancti * Elidij (erat enim iuxtà) portari deberet: sed ei parùm profuit, quia tunc differebatur, quod per illud incommodum quærebatur. Domì reportatus, ità cœpit post paululùm tormentari, vt putaretur ad exitum vrgeri. Vexatio tandèm fecit causam intelligi. Consolatur eos, qui flebant, dicens: Ad sepulcrum beati Elidij me semèl adhuc deferte: fides mea est, quòd ille & mihi sanitatem, & vobis mox præstabit lętitiam. Tunc verò illic deportatus, voce qua poterat orationem fudit, spondens, quia si ab hoc contagio liberaretur, clericatûs habitum suscipere nec prorsùs moraretur. Dixerat, & sensit protinùs discedere febrem: & à naribus eius copia sanguinis defluente, sic omnis illa valetudo disparuit, àc si legatus quidam re, pro qua venerat, obtenta, discedere festinaret. Ità comam deposuit, & se diuinis obsequijs ex toto mancipauit.

* Illidij

Nota priscorum fidem de Sanctorū virtute & ope.

Fit clericus tōso capite.

Cùm

Cùm ergò sanctus Gallus ad emeritam beatæ vitæ coronam vocaretur, vir Domini Auitus adolescentem suscepit: qui cùm eius ingenium, morumque habitudinem explorauisset, magistrorum diligentiam adhibuit, & quanta vel ipsius industria, vel eorum sedulitas velocitate poterat, ad arcem sapientiæ prouexit. Hęc in vita beati Elidij reperies. Porrò autem in discendis literarum studijs ea se discretione exercuit, vt vtráque nimietate careret, nec poëtarum nænias ex toto horreret, nec (vt plerisq; mos est) his indecentiùs hęrens, earum lenocinio mente ancillaretur. Fecit enim, quod sufficit. Aciem cordis veluti ad quandam cotem exacuit, & ità quasi ab Aegyptijs vasa aurea promutuans, & ad eremum, qua manna comederet, demigrans, in perscrutandis diuinarum scripturarum potentatibus intrauit. Quod ipse de se loquens ostendit, dicens: Non ego Saturni fugam, non Iunonis iram, non Iouis stupra commemoro, & cętera monstra, quæ illic sequutus annectit, vsque dum diceret: Hęc omnia tanquàm citò ruitura despiciens, ad diuina potiùs & Euangelica miracula reuertar: Non enim vinciri cupio meis retibus, vel innolui: in quo se ostendit sciisse hęc quidem, sed saniori iudicio respuisse. Tempore pręstituto Diaconus ordinatus est. Quære hæc Tomo 4. 7. Iulij sed sub Illidij nomine. De Gloria Martyrum lib. 1. cap. 1.

Ea tempestate erat quidam vir Aruernicus, qui lignum de sacrosancto beati Martini sepulcro detulerat. Sed cùm ligni reuerentiam incautus negligeret, omnis eius familia grauiter ægrotare cœpit. Cùm subindè languor ingrauesceret, & ille causam percussionis ignorans, minùs se emendaret, vidit in somno personam terribilem, cur secum ità ageretur, percontantem. Qui cùm se nescire diceret, Lignum, inquit, quod de lectulo domini Martini tulisti, negligenter hîc retinens, damnum incurristi. Sed vade nunc, defer illud Gregorio diacono. Dignus iam (vt reor) idem Leuíta figurabatur, cui dominus iste Martinus preciosa quæque sui gregis esset commendaturus. Tunc temporis apud Aruernum plerique in habitu religionis viri fulgebant, quos idem iuuenis nunc cum beato Auito, nunc semotìm inuisebat, quatenùs vel ab eis exempla pietatis assumeret, vel ipsis, quod fortè deerat, mutua charitate præstaret. Nimirùm in his Christum colebat, & veluti solis iubar in vertice montium refulgens, in his interìm, dum in seipso videri non potest, Christum respiciebat: ad hoc animum intendens, vt ad laudem CHRISTI proferret, quicquid per eos, vel etiam per illos, qui iam cælo præcesserant, operari dignabatur. Sanè inter cæteros, in quibus vt diximus, Christus velut in montibus resplendebat, dominum gloriosum Martinum depræhenderat, qui reliquos velut quidam Olympus excedit, & luculentiùs, vtpotè & terræ vicinior fulgor, ipsa astra reuerberat: in cuius vtiquè veneratione totus orbis meritò iam olìm coniurat, in huius desiderio Gregorius ex asse inferbuit. Hunc semper in corde, hunc in ore gerens, laudem eius vbiquè spargebat. Dum verò mentis animum in exercitio virtutum defigeret, caro eius à proprijs viribus labascebat. Ità quippe mos est. Hinc est, quòd Daniel postquàm Angelicæ visionis contemplatione leuatus est, à carnis virtute deficiens, per multos dies ægrotauit. Libèter inuisit viros religiosos. Præclara S. Martini laus. Dan. 8.

Hic itaque virtutibus proficiens, sed viribus corporis intabescens, aliquandò valetudinem cum febre & pustulis incurrerat. Qua tandèm ità confectus est, vt vsu cibi potusque negato, huius vitæ spem amiserit. Vnum tamen supererat, quòd eius fiducia Martino innixa, nullatenùs vacillabat: quinimmò feruentiùs flagrans, tanto eiusdem Martini desiderio succensus est, vt cùm mors penè caput illi merserit, ad visendum tamen eius sepulcrum, iter arripere non dubitauerit. Nec eum sui dehortari possent, cùm obnixè restiterint: quia corporis illa febris, febre vincebatur amoris. Et quidem actis duabus vel tribus mansionibus, itineris occasione itidèm languor inualuit. Sed nec tunc omninò cogi potuit, quin ad propositam Martini fiduciam festinaret, nomine diuinæ maiestatis dehortatores obtestans, vt vel viuum, vel fortè defunctum se, ante eius sepulcrum exponerent. Quid plura? Peruenit vtcunquè: probata fides, perfectæ salutis compos effecta est. Et non solùm ille, sed & Armentarius quidam ex eius clericis, qui sensu penitùs caruerat, merito prædictæ fidei sanatus est. Agens itaq; tam pro se, quàm pro illo gratias, amore Martini exatiatus, vel potiùs magìs succensus, ad patriam redijt. Ad sepulcrū S. Martini sanatus est Gregorius.

Aliquandò verò cùm iter de Burgundia ad Aruerniam ageret, magna contra se tempestas exoritur, densus aër in nubibus cogitur: crebris ignibus cælum micare, validisque tonitruorum cœpit fragoribus resonare. Omnes pallescere, imminensque Nota hæc de sacris reliquijs.

nensque periculum pauitare. Sed Gregorius amicus sanctorum, reliquias (has enim indesinenter collo ferebat) de sinu protrahit, & minacibus constanter nubibus opponit. Quæ protinùs diuisæ, dextra lęuaque prætereuntes, illęsum iter gradientibus prębuerunt. At superbia, quæ plerunquè virtutibus nutritur, iuuenili animo protinùs irrepsit: priuatìm gaudet, suisque meritis præstitum arrogat. Sed quid tam vicinum superbiæ, quàm casus? Nam equus, cui insederat, ilicò lapsus, hunc ad terram grauiter elisit, ità vt omni corpore contusus, vix assurgere posset: causamq; intelligens, satis deincèps cauit, nè se vanæ gloriæ stimulus qualibet sub occasione deijceret: sed quotiès per eum aliquid diuina virtus egisset, non suis meritis adscriberet, sed virtuti reliquiarum, quas (vt diximus) perindè ferebat. Quod factum si discusseris, mirabilius est superbiam correxisse, quàm nubem diuisisse. Erat autem in orationibus assuetus, pręsertìm quietis horis.

Eccè vt Deus in sancto viro non sinit inultã inanis gloriæ culpam.

Solennitas S. Mariæ.

Solennitas beatæ Mariæ Virginis aduenerat. Siquidem apud Aruernum in villa Marciacensi eius reliquiæ continentur. Tunc fortè Gregorius intererat: qui, cęteris alto sopore depressis, ad secretam orationem suo more processit, conspicatusque eminùs, videt oratorium ingenti claritate fulgere. Credit igitur aliquos deuotorum iam ad celebrandas vigilias processisse. Visione tamen luminis attonitus, illò prætendit, cuncta silentio data depręhendit. Ad ædificium transmisit, sed interìm ostium spontè reseratur. Ille ad Angelicas excubias reuerenter ingressus, diuinam visitationem ilicò agnouit. Claritas, quam aforis mirabatur, protinùs discessit, nihilq; per virtutem gloriosæ Virginis videre potuit.

S. Euphronius Episcopus Turonensis.

Anno centesimo septuagesimosecundo post transitum domini Martini, Sigeberto rege anno duodecimo regnante, beatus Euphronius, qui inter virtutes consenescens, tanta gratia donatus est, vt ei prophetiæ spiritus inesse visus sit: appositus est ad patres suos: tempusque aduenerat, vt Gregorius amore beati Martini dudùm flagrans, & ad pastoralis officij ministerium idoneus Episcopus, cathedram eius vice sua regendam suscipere debuisset. Cùm igitur beatus Euphronius obijsset, Turonici de eius successore tractaturi conueniunt. Sed facili discrimine suasum est cunctis, Gregorium in electione pręferendum. Personam in loco frequentissimam iam olìm sciebant, pluraque eius gesta viro digna conuenerãt. Tunc verò cunctis in consona voce coëuntibus, cerneres Deo fauente causam prosperari. Nam clericorum turba, nobilibus viris conferta, plebsque rustica simul & vrbana, pari sententia clamant, Gregorium decernẽdum, cùm claris meritis, tum quoquè nobilitate pollentem, sapientia pręcipuum, generositate primum, principibus notum, ac sua probitate reuerendum, omnibusque officijs habilem. Legatio ad regem dirigitur, cùm quidem Deo dispensante, Gregorius coràm reperitur. De hac igitur conuentus, quanta humilitate se excusare tentauit, quibus modis subducere visus est? Sed quia velle Dei est hinc, cętera flectuntur. Hunc rex authoritate cogit, hunc Brunechildis regina perurget. Sed quoniam discreta humilitas obedientiam non recusat, tandèm aliquandò assensus est. Quem, vt credo, nè qualibet occasione delatus profugeret, statìm Aegidius Rhemensis Archiepiscopus ordinauit, vt Fortunatus Poeta scribens, ait:

Vide quàm cupiat subterfugere Episcopatum.

Martino proprium mittit Iulianus alumnum,
Et fratri præbet, quod sibi dulce fuit:
Quem patris Aegidij Domino manus alma sacrauit,
Vt populum recreet, quem Radegundis amet.
Huic Segebertus ouans fauet, & Brunichildis honori.

Sedes itaque Turonica octauodecimo die, postquàm Euphronium amiserat, Gregorium suscepit. Turonensibus verò nouo pastori triumphanter exilientibus, hoc prædictus Poëta panegyricum carmen procudit:

Turonensis creat Episcopum.

Plaudite nunc populi Turoni, vota tenentes,
Præsulis aduentu spes gregis eccè venit.
Hoc puer exertus celebret, hoc curua senectus,
Hoc commune bonum prędicet omnis homo.

Et cętera, quibus hunc & à Turonensibus desideratum, & ad cathedram legaliter ingressum ostendit. Adeptus ergò pręsulatum, qualis vel quantus fuerit, vt compendiosè dicatur, & plures ecclesiæ, quas nouiter construxit, vel quarum sartatecta restaurauit, insinuant, & libri in laudem Sanctorum, vel in expositione sanctarum

scri-

scripturarum editi, quamprimùm demonstrant. Matrem nanque Ecclesiam, quam dominus Martinus construxerat, nimia vetustate confectam, arcuato schemate reparauit, atque historiatis parietibus per eiusdem Martini gesta decorauit. Quod Metricanorus noster non tacuit, dicens inter cętera: Fortunatū dicunt.

Martini auxilijs operando Gregorius ædem
Reddidit iste nouus, quo fuit ille vetus. Et item:
Fundamenta igitur reparans hæc prisca sacerdos,
Extulit egregiùs, quàm nituêre priùs.

Sed plures alias (vt diximus) construxit, sicut in ipsius Chronicis reperitur, vt est ecclesia sanctæ Crucis, vel in Artensi villa. In construendis verò spiritualibus templis, videlicet in custodia gregis, quàm certatim sese impenderit, vel ex hoc animaduertitur, quòd nec ab ipsis quidem sanctis viris studium suæ prędicationis * constituit. Nam vt de his taceatur, quorum, vt ait Apostolus, peccata manifesta sunt, de quibus superfluò quicquam diceremus, ad ostendendum quantoperè circa perfectiores solicitus extiterit, duos saltem eorum, quos ob sanctitatis insignia vix pręter Gregorium aliquis arguere pręsumeret, ad medium deducantur. Haud longè enim post eius ordinationem sanctus Senoch Abbas de cella egressus, ad eum salutandum profectus est. Quem sanctus vir magna reuerentia susceptum, mutuoque colloquio sensim exploratum, peste superbiæ mox persensit infectum. Sed gratia, quæ in discernendis spiritibus huic suppeditabat, illum ab eàdem superbia penitùs expurgauit. Nec dissimili virtute circa beatum quoquè Leobardum extitit solicitus: quem nequam spiritus ità sinistris cogitationibus agitabat, vt propter quandam verborum contumeliam, qua se dudùm recluserat, migrare decreuisset. Sed nec iste potuit incurrere casum, qui Gregorium meruit habere subleuantem. Nam cùm solitò ad maius monasterium, quasi sacra Martini vestigia deosculaturus adiret, solicitus pastor qualiter ouis amore Christi vinculata se gereret, ad eius tugurium diuertit. Cui mox ille secreta cordis, quæ diabolus quasi rationabilia cõfinxerat, eidem reserauit. Qui protinùs, sagacissimo vt erat ingenio, diaboli commenta depræhendit, & non minimo dolore suspirans, increpare hominem cœpit, ac diabolicam calliditatem verbis competentibus denudauit, domumque reuersus, libros ad propositum monachorum ei congruos pia solicitudine transmisit. Quibus relectis, non solùm ab illa, quam patiebatur, incursione curatus est, sed etiam in sensûs acumine multùm prouectus. Nihil ergò nunc magnificentius quæras, nihil in laude Gregoriana præstantius expectes. Si anima corpore melior, satiùs esse quenquam in ea suscitari, nec quisquam mendax negare potest. Vox autem eius quàm imperiosa fuerit, vel ea quæ dicebat auctoriosa vita subditis inculcauerit, diligens lector in ipsius libris explorabit. Verùm (vt suprà retulimus) incommodo corporis frequenter ob iniuriam carnis fatigabatur: sed quotiès corpusculum, nimio virtutum exercitio fatigatum, languor inclementiùs pulsauisset, ille ad Martinum suum decurrens, concitè sanabatur. Hoc sæpissimè fiebat. Quandò autem & qualiter, in descriptione miraculorum ità dirigitur, vt meritò dilectionem delectet: siquidem vt discretus & humilis, corporea medicamenta sibi primus adhibebat. Sed quanto ille humiliùs expetebat, indignum se iudicans, cui medela per miraculum dari debuisset, tanto diuina largitas hunc ad solam suæ potentiæ medicinam reseruabat.

Ecclesia S. Crucis.

for. abstinuit.

1. Tim. 5.

In quibusdam sanct. viris aduertit & corrigit vitia quædam.

En vt tantus vir sæpè cõfecto corpore, B. Martini intercessione sanatus est.

Contigit aliquandò, vt solita beati Martini virtute ab vnius temporis dolore sanaretur: cui post paululùm cogitatio per insidiatorem subijt iniecta, quòd pulsus ille venarum, sanguinis possit minutione sedari. Dum id apud se volueret, amborum temporum venæ prosiliunt. Renouatus dolor vndantiùs irrumpit, sed ille cócitus ad basilicam properat. Veniam priùs pro cogitatione precatur: dehinc palàm sancti sepulcri capita attigit, & ilicò sanus abscessit. Multa (fateor) in laudibus diuersorum iam ingesserat: sed quanuis amore Martini vehemẽtiùs inferueret, ad ea tamen, quæ de eius miraculis scribenda erant, se nullatenùs dignum iudicabat, donèc bis & tèr per soporem admonitus, si taceret, crimen incurrere minaretur. Deniquè oratoriũ S. Stephani, quod in suburbio est, iusserat prolõgare, & altare, vt erat integrũ, in anteà promoueri: sed quia nihil de pignoribus ibidèm reperit, vnũ ex Abbatibus, vt eiusdem martyris reliquias exhiberet, ad Episcopũ, clauẽ tamẽ oblitus, direxit: qui capsam obseratã reperiens, quid faceret, dubitabat: si ad Episcopum pro claue rediret, morosum erat: si capsam exhibuisset, ob multorum

Tactu sepulcri eius ilicò curatus.

torum pignora sanctorum, quæ ibi continebantur, molestum ei esse sciebat. Cùm igitur apud se hęsisset, vt diuina gratia cooperatricem se Gregorio testaretur, capsam exilientibus repagulis adspicit reseratam. Tunc gratias agens, reliquias non sine admiratione multorum Gregorio detulit: qui reuersus, capsam, vt reliquerat, obseratam inuénit.

S. Gregorius multa facit miracula, sed ea sanctis adscribit. Multa quidem Gregorius, quæ insequi longum est, in salute languentium operabatur, quæ tamen sub obtentu sanctorum, quorum reliquias perindè ferebat, à suis meritis excludere nitebatur: cùm quidem hæc tanto veriùs per ipsum fiebant, quanto ipse humiliùs alijs tribuebat, vt est illud: Cùm aliquandò per viam graderetur, & Crucem auream cum reliquijs beatæ Mariæ semper Virginis, vel beati Martini, collo gestaret, Nota hæc. procùl à via cuiusdam pauperis hospitium incendio conspicit concremari. Erat autem (vt est in vsibus pauperum) folijs atque surculorum cremijs, ignium videlicet fomentis, contectum. Hac illacq; miser cum vxore & liberis cursitare & strepere, aquam aduehere. Sed iam flammæ pręualuérant, nec poterant mitigari. Tunc verò Gregorius Vide miraculum. accurrit, & contra flammarum globos Crucem eleuauit: moxque in adspectu sanctarum reliquiarum ità totus ignis obstupuit, vt nec ea, quæ iam appręhenderat, vltrà vel ad modicum vstulare possit.

Causa fuerat, qua Rhemense oppidum adire debuerat. Cumque ab Aegidio pontifice humanitùs fuisset susceptus, ibidèm noctù quieuit. In crastinum verò illucescente Dominica, ad ecclesiam, Episcopo colloquuturus, venit. Cùm autem eius aduētum in secretario præstolaretur, (nolebat enim in ecclesia loqui) Sigo ferendarius quondàm Sigeberti, ad eum accessit. Quem ille osculatum sedere iuxta se fecit. Dum aliquantispèr secum sermocinarentur, & ille de ore Gregorij pendéret, subitò auris eius, quæ pridèm obsurduerat, cum quodam crepitu reserata est. Ille gratias cœpit agere, & quid Obserua humilitatē. ei per Gregorium præstitum sit, manifestare. Sed vir Domini, consuetæ non immemor humilitatis, hominem ab hac æstimatione subducere nitens: Noli, ait, dulcissime fili, mihi aliquid gratiæ referre, sed beato Martino, per cuius reliquias, licèt indignus, quas defero, tibi auditus restitutus est, surditas depulsa.

Virtus nanque charitatis in illo præeminebat adeò, vt ipsis inimicis affectum dilectionis impénderet, vt sequenti patebit exemplo. Quodam enim tempore factum est, vt ad venerabilem matrem suam in Burgundia properaret. In sylvis verò abïegnis, quæ trans Verberim fluuium sitæ sunt, latrones incurrit, qui tanto impetu super comitatum eius irruere visi sunt, vt non modò eos expoliare, sed & occídere velle putarentur. Quorum assultu Gregorius terreri non potuit, qui præsidio Martini circunseptus incedebat. Cuius mox auxilium flagitans, ità sibi adesse expertus est, vt latrones velociùs quàm emerserint, fugam inirent. En quanta virtus sanctorum. At Gregorius vsus consueta pietate, nec in perturbatione turbatus, fugientes reuocat ad cibum, & ad potum inimicos inuitat. Sed crederes eos fustibus agi, & inuitos equos contra possibilitatem calcaribus vrgere, vt nec reuocantem audire possint. Ità Gregorius supernis auribus ostensus est vicinus, & operibus charitatis intentus.

Fides & deuotio populi valdè per Gregorium succrescebat. At malignus hostis non modico dolore torquebatur. Vndè factum est, vt vim suæ malignitatis ferre non sustinens, vel pastoris, vel gregis fiduciam apertis vocibus dementare conaretur. Ipsa nanque Natalis Domini die, cùm Gregorius pontificale festum in principali basilica, sicut mos est, solenniter celebrare procederet, quidam ex energumenis atrocior cęteris, cœpit nimiùm debacchari: & sequētibus, vel obuiantibus turbis, quæ Gregorium sepserāt, Inuidia maligni dæmonis. se obuium ingerens: Frustrà, inquit, Martini limina petitis, cassò eius ædem aditis, qui vos propter multa crimina dereliquit. Eccè vos abhorrens, Romæ mirabilia facit. Hæc & alia plura cunctis, vt erant constipati, populis verba diabolus insibilat. Ad quam vocem non solùm rusticorum corda exturbantur, sed & clerus, quin & ipse Gregorius pauore concutitur. Ingredientes autem cum fletu magno basilicam, omnes pauimento prosternuntur, orantes, vt sancti viri pręsentiam mererētur. Quidam verò, cui ante tres annos ambæ manus cum vno pede contractæ erant, ante sanctum altare cum reliquis Inuocatus S. Martinus sanat contractum. prostratus, beati Martini auxilium postulat: qui subitò nimia febre circūdatus, tanquàm in eculeo torquebatur extensus. Inter hęc, sancta solennia gerebantur. Cumque sanctus pontifex fletibus insistens, beati Martini pręstolaretur aduentum, diuino mysterio palla iam

iam ex more cooperto, languidus ad plenum restituitur sanitati. Quarè Gregorius admodùm gauisus, omnipotenti Deo gratias agit, oculosque lachrymarum imbre suffusus, in hac ad populum voce prorumpit: Timor à cordibus vestris, fratres, abscedat, quia nobiscum beatus cõfessor inhabitat: nec omninò credite diabolo, qui ab initio mendax est, & in veritate non stetit. Cùm hęc & alia verba consolatoria adstantibus inferret, omnium luctus laxantur in gaudium, multoque alacriores, quàm venerant, ad sua per Martinum atque Gregorium redière unt. Ioan.8.

Quia verò Natalis Domini mentionem fecimus, quid aliquandò in hac die pontifici nostro contigerit, memoremus. Nam in sacrosancta huius Natalis nocte pridianis vigilijs fatigatus, cùm paululùm se cubito collocaret, vir quidam ad eum concitus venit, dicens: Surge, reuertere ad ecclesiam. Ille expergefactus, signum Crucis sibimet imprimens, iterùm obdormiuit. Nec destitit vir ille, quin hominem secundò moneret. Sed cùm excitus grauem se adhuc sentiret, rursùs obdormiuit. Tum verò ille vir tertiò veniens, maxillæ eius alapam impressit, dicens: En tu reliquos ad vigilias admonere debes, & tam diù sopore deprimeris? Qua Gregorius voce perculsus, pernici velocitate ad ecclesiam est regressus. Adeò supernis oculis gratus extitit, vt nec humanitate cogente, negligẽtiam pati permissus sit suæ salutis. Visum est hoc inserere lectioni, qualiter eum Deus arguere voluerit, nè vel aliorum leuitate peccaret. Nam cùm hunc à desperato languore beatus Martinus ità sanaret, vt ad ecclesiam in crastino properaret, nè se in solennijs Missarum fatigaret, vni presbyterorum hęc celebrare pręcepit. Sed cùm presbyter nescio quid rusticè festina verba depromeret, nonnulli de circunstantibus eum irridere cœperunt, dicentes, melius fuisse tacere, quàm sic incultè loqui. Nocte autem insequuta vidit virum dicentem sibi, de mysterijs Dei nequaquàm disputandum. Satis dehinc apud eum constitit, nè stultos & faciles ante se permitteret de beatis solennijs obtrectantes. Vigiliç Natalis Domini.

Sæpiùs autem vir Domini, sicut verus & gregis & suimet consultor, vel subditorum vtilitate, vel propriæ salutis causa longiùs procedebat. Aliquandò igitur sepulcrum beati Hilarij supplicaturus adiuit, cùm ad visendam quoq; sanctam Radegundem reginam diuertit. Factum est autem, cùm hi duo tanquàm incolæ paradisi secum de cęlestibus fabularentur, oleum quod ante pignora sanctæ Crucis guttatim illic defluere solebat, sic in aduentu Pontificis auctum est, vt infra vnius horæ spatium vltra vnum sextarium exundaret. Porrò cùm hęc beata regina ad regem esset accersenda cęlorum, vir Domini Gregorius de eius transitu nuncium accepit. Cumque illa iam eo accurrente migrâsset, sancta eius membra sepulturæ locauit. Quo quidem tempore altare solenniter benedixit: operculum tamen Episcopo, qui tunc fortè deerat, reseruauit. Peregrè abit ad sepulcrum S. Hilarij. Nota rem stupendam.

Causa fuerat, qua Germanum fluuium iuxta Blauiense castrum transmeare debuerit. Sed idem fluuius ità tunc intumuerat, vt intuentibus nõn paruum horrorem incuteret. Non longè autem sanctus Romanus presbyter requiescit, quem noster, vt vita eius perhibet, Martinus tumulauit. Cùm igitur hinc procella vẽtorum, illinc montes vndarum ingens periculum nauigaturo minarentur, oculos ad cęlum erigens, & ad ecclesiam prędicti Romani subindè respiciens, adeò omne pelagus mox cõplanauit, vt compressis fragoribus, in ripam alteram sine periculo veheretur. Sedantur fluctus fluminis.

Sexdecim annos hic in Episcopatu exegerat, cùm æquiuocus eius ille Magnus Gregorius in sede Apostolica subrogatur. Siquidem opinata res est, quòd dudùm alter alteri peculiari sit amicitia deuinctus. Nec immeritò tamen hunc Fortunatus Gregorio comparat Nazianzeno, tanquàm ille datus sit Orienti, Romensis Meridiei, ast hic noster Occidenti. Cùm igitur sacra Apostolorum limina expetîsset, magna cum reuerentia sanctus eum Papa excepit. Quem ad beati Petri confessionem introducens, à látere constitit, pręstolans quò assurgeret. Interìm autem (vt erat ingenio profundissimus) secretam DEI dispensationem admirans, considerabat in huiusmodi hominem (erat enim statura breuis) tantam gratiam cælitùs profluxisse. Quod ille mox diuinitùs persentiens, & ab oratione surgens, placidoque, vt erat, vultu ad Papam respiciens: Dominus, inquit, fecit nos, & non ipsi nos: idem in paruis, qui & in magnis. Cumque id suæ cogitationi sanctus Papa responderi cognosceret, ipsa sua deprænensione gauisus, gratiam, quam hactenùs in Gregorio mirabatur, in magna veneratione deincèps habere cœpit: sedemque Turonicam ità nobilitauit, vt auream ei S. Gregorius Papa. Aureã ca-

 cathe-

cathedrā dat ei sanctissimus Papa. cathedram donaret, quæ apud præfatam vrbem in posterum seruaretur.

Iam verò beatus Martinus, hunc alumnum suum magnificans, vsquequaquè ei se propitium multis modis demonstrauerat. Sed cùm operibus eius cooperatorem quoquè se ostenderet, aliquādò præsentiam suam, licèt inuisibili suo quo videri solet splendore, manifestauit. Nam oratorium ex promptuario prædecessoris sui apud Turonum consecraturus, reliquias sancti Saturnini martyris, ac domini Martini à basilica susceptas, cum ingenti veneratione deferebat, (erat enim sacerdotum ac Leuitarum in albis vestibus non minimus chorus, & ciuium honoratorum ordo præclarus, sed & populi secundi ordinis magnus conuentus) radiantibus solenniter cereis, Crucibus in altum sublatis. Cùm ità veniretur ad ostium, terribilis fulgor cellulam subitò perfundens, omnium oculos nimio perstrinxit splendore: qui diutiùs durans, hàc illacque sicut fulgur discurrebat. Omnes nimio pauore perculsi, solo iacebant. At Gregorius vt tantæ virtutis conscius, constanter eos exhortans: Nolite, inquit, timere: rememoramini qualiter globus ignis de capite beati Martini egressus, cęlum visus est conscendisse, & ob id nos cum his sanctis reliquijs ipsum credite visitâsse. Tunc vniuersi magnificauerunt Deum, & senior cū electis dicebat: Benedictus qui venit in nomine Domini: Deus Dominus & illuxit nobis.

Obserua de cereis & Crucibus.

Psal. 117.

Pauca hęc de nostro præsule dicta sint, non vt miracula eius, quæ reprobis dari solent, commendemus, sed vt nec hanc quidem gratiam illi defuisse monstremus. Cæterùm ad eius gloriam commendandam illud sufficiat, quòd humili corde Christum sequutus est, & quòd non sperauit in pecuniæ thesauris, (Hoc vtiquè est, mirabilia fecisse) & vt partìm superiùs monstratur, à peccatorum est laqueo custoditus. Super omnem quippe gloriam, est à peccatis protectio. Vigesimo & primo igitur Episcopatûs sui anno, tanquàm septenario annorum numero tèr in fide sanctæ Trinitatis completo, appositus est ad patres suos, non tam dierum, quia fermè tricennalis ordinatus est, quàm perfectione plenus. Qui tamen non vsquequaquè videtur clausus in tumulo, cui restat, vt vel lingua viuat in mundo. Et quia, sicut credimus, beato Martino in cælo est sociatus, sancto etiam corpore est illi in sepulcro vicinus. Porrò Turonicenses, nè diuinis muneribus videantur ingrati, semper necessè est vt retractent, quantoperè sint à DEO suffulti. Datus nanque est eis patronus, non qualiscunque, sed Martinus, de cuius laude quid primum vel speciale dicatur, cùm, vt scriptum est, eius minima, aliorum maximis maiora esse manifestum sit? tamen quanti habendus sit, testantur vniuersæ, vt ità dicam, mundi nationes, quæ illum ità priuato affectu diligunt, vt etiam in nostro tempore, quandò nimiùm iam charitas refrigescit, multos tam gente, quàm lingua ignotos, ad eius sanctissimum tumulum confluere videamus, vt meritò de eodem Martino dicatur: Cuius vultum desiderat vniuersa terra. Quorum vtiquè studia nostram, qui vicini sumus, inertiam iurè vehementer redarguunt: non tamen sine diuino moderamine constat, quòd eius amor ità omnium cor penetrauit, quòd eius memoria, velut alterius Iosiæ, tam dulcis est omnibus, & quòd per omnes fines terræ ità iam patuit, vt quòd Christus habet nomen, Martinus honorem. Datus est eis & Gregorius, vir non solùm sanctitate, sed & doctrina clarus, nè vrbs Turonica obscurior videretur, si scriptorum officio caruisset: quin potiùs sicut vrbs Romulea post Apostolos illustratur in altero Gregorio, ità vrbs Turonica post Martinū decoratur in isto. Quem videlicet, vel apud Deum, vel apud Martinum aduocatum quendam atq; sequestrem habere confidamus, eiq; nostras necessitates ad expediendum committamus. Verùm ille non erit immemor vel suæ, vel Martini misericordiæ, quam nobis tantoperè insinuare curauit: quippe qui ad hunc insinuandum eius miracula digessit, vt quiq; futuri audientes quanta & qualia visibiliter operetur, quàm desperatos languores sanet, de potentia vel de patientia eius nullatenùs dubitēt. Et si pro dispensatione temporum contigerit corporea miracula cessare, semper tamen credamus illum in nostris animabus suæ virtutis medicinam operari. Gregorius igitur Martini misericordiæ conscius, semper illi de grege suo suggerat, semper illum pro statu sancti loci sui, ac pro totius regni salute interpellet.

Sanct° Gregorius excedit è vita.

Dialogo 2. Sulpicij.

S. Martinus quāti habitus.

Eccli. 49.

Nec prętereundum, quomodò consuetam sibi humilitatem, etiam in ipsa sepultura sua seruauerit. Nam in tali loco se sepeliri fecit, vbi semper omnium pedibus conculcaretur, & ipsa loci necessitas cogeret, nè vnquàm in aliqua reuerentia haberi posset. Sed

Humilē sibi & abiectum sepulturæ locum delegit.

grex beati Martini talia nō ferens, amicum Domini sui de loco leuauit, & edito sepulcro mausoléo ad lęuam sancti sepulcri digna reuerentia collocauit. Obijt autem quintodecimo Calendas Decembris, videlicet intra Martinianam hebdomadam, vt solennitatem Martini, quam hîc iam ægrotans celebrare cœperat, Martino iunctus in cęlo consummaret: præstante Domino Iesu Christo, qui viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Ecce Martini solennitas celebrata.

VITA S. HVGONIS LINCOLNIENSIS EPISCOPI, EXCERPTA FERE A QVODAM, CVIVS NOmen latet, ex illis V. Libris, quos de beatissimi huius viri vita scripsit Anonymus quidam, qui aliquot annis cum eo vixit familiariter.

Nos stylum, vbi visum fuit, nonnihil correximus.

Anctus Hugo è Burgundiæ prouincia, claris natalibus ortus est. Pater eius miles strenuus erat secundùm seculi honestatem, & timens Deum, contentus stipendijs suis: isque iam vxoris solatio destitutus, Hugonem annorū ferè octo puerum militię tradidit spirituali, vt non ab adolescentia, sed ab ipsa infantia iugum Domini portare consuesceret. Non longè enim à castro eius monasterium erat canonicorum regularium, quod semper affectu coluit, ibiq; filium obtulit perpetuò Deo seruiturum. Susceptus est Hugo, tyro Christi nouellus, moxq; ei senior quidam religione celeberrimus deputatur, vt rudimentis literarum instructus, paulatìm ad altiora cōscendat. Iocandi ludendiq; facultas omnis ei interdicitur, & vt pueriles annos morum grauitate transcendat, admonetur. Aiebat illi senior: Hugo, ego te Christo nutrio: iocari nō est tuum. Proficit interea puer ingeniosus, & suprà quàm facilè dici queat, spiritu sapiētiæ & intellectûs repletur, ministrans velut alter Samuel coram Domino, gratus Deo, & charus hominibus. Erat ei ex toto volūtas in lege Domini, in qua meditabatur die ac nocte. Porrò eius pater, bono spiritu permotus, seculo valefecit, & cum filio in eodem monasterio, quoàd vixit, Domino fideliter seruiuit. Cùm autem Hugo nonumdecimum ætatis annum attigisset, petentibus instanter fratribus, Leuíta ordinatus est. In quo gradu cùm mirabiliter cunctis placeret, statìm ad altiora coactus scandit. Iniungitur ei cuiusdam parochiæ administratio: qua adeò perfectè functus est, vt simul omnes dicerent, magnæ cum prudentiæ & sanctitatis virum fore.

Nouēbr. 17. Cap. 1. S. Hugo admodùm puer degit in monasterio. 1. Reg. 2. Pater eius viuit in monasterio eodem. Parœcię curam gerit strenuam.

Post hęc, cùm Dominus eum ad altioris vitæ obseruantiam vocare vellet, contigit vt cum Priore suo, pro more deuotionis gratia Carthusiam adeunte, pariter & ipse veniret. Ingressus autem locum, statìm illius spiritualis conuersationis tantum suo in pectore sensit accensum amorem, vt nulla ratione tanti incendij flammam cohibere posset: Mox instat secretiùs, pulsat precibus fratres singulos, vt ad suam societatem admittere ipsum nè recusent. Animaduertens autem Prior eius adolescētis animum immutatum, lachrymis infusus, ait: O fili charissime, scio vtiquè, scio, me in grande malum meum, & irrecuperabile ecclesiæ meę damnū, Carthusiam te adduxisse. Reuersus indè in domum suā, vniuersis filijs, & pręcipuè patri eius cōceptam cordis mœstitiam cum imploratione remedij patefecit. Accurrunt oēs, sciscitantur diligētiùs, & quod latebat in arcano, prodibat in publicum. Quid multa? Cum infinita instantia intātùm iuuenis animū molestabant, vt iuramēto interposito, promitteret se nequaq̄ eos deserturum. Verùm quantum perplexitate & quibus scrupulis fluctuârit Hugonis conscientia, facilè quiuis apud se potest animaduertere. Vndiq; angustiæ, vtrobiq; timor. Solicitauit eum spiritus arctiori disciplina culmen perfectionis appetere: sed terruit rursùs votum iuramento vallatium. Si enim postquàm manū miserat ad aratrum Carthusiani propositi, respiceret retrò, timuit se aptum non fore regno Dei.

Cap. 2. Cupit admitti in sodalitatē fratrū primariæ Carthusiæ.

His bigis cùm aliquāto tempore, permittēte Deo, egregiè agitatus fuisset, & iam tāti incēdij flammā vltrà cohibere nō posset, clàm fugiēs Carthusiam adijt. Vidētes aūt fratres tātum eius desideriū, tum perseuerantiā & instantiā atq; animi deuotionē, in sanctā

Cap. 3. Recipitur à patribus Carthusiæ.

sodalitatem suam eum perbenignè admiserunt. Requisitus posteà, num adhuc quibusdam scrupulis vrgeretur, quòd promissis non stetisset, respondit: Non dolere de tam salubri potui mutatione propositi, à qua tot mihi bona prouenerunt. Nouam igitur ingressus militiam, noua inimicorum tentamenta experitur innumera: sed in omnibus, Dei fretus auxilio, vbiquè triumphauit. Carnis infestas tentationes supra modum die ac nocte patiebatur, cùm tamen virgineæ esset puritatis, & magnis abstinentijs, cæterisque spiritalibus exercitijs eam quotidiè domaret. Per crebras tamen orationes tandèm, Domino largiēte, liberatus est. Et sicut in his & alijs supra vires tentabatur, ità etiam singulari consolatione visitabatur à Domino, vtì posteà dicere cōsueuit, cùm onere pastoralis curæ grauaretur.

Carnis tentationes molestæ ei sunt.

Cap. 4. Cùm verò tempus iam adesset, quo sacerdotio initiandus erat, interrogauit eum senior, cui ipse humiliter ministrare consueuit, an sacerdos fieri vellet. Mox ille plenus deuotione ac simplicitate columbina, sic fertur respondisse: Quantùm in me est, nihil est, quod magis velim in hac vita. Cui senior: Et tu quomodò, inquit, hoc audes appetere, quod nemo dignè, nisì coactus, suscipit, etiamsì perfectæ sit sanctitatis? Territus Hugo tam dira senioris obiurgatione, confestìm toto corpore humi prostratus, veniam cum lachrymis precatur. Videns senior tantam in eo humilitatem, totis visceribus præ admiratione concutitur, & permouente eum spiritu Dei, voce prophetica dixit: Surge fili, surge: nè turberis. Scio, & verè scio, quo spiritu, quo affectu locutus sis verba hæc. Tibi igitur dico, & verè tibi dico: mox quidem sacerdos, posteà verò, cùm tempus à Deo præstitutum aduenerit, etiam Episcopus eris. Promotus indè ad sacerdotium, attentissimè tanti soluit debitum officij, nouaque ac insolita mens eius deuotione perfundebatur. Domare porrò seueriùs corporis membra studuit, vigilijs, flagellis, ieiunijs, cilicio, vt habet eius ordinis consuetudo, & potu aquæ cum pane arido. Nihil omisit de seueritate communis regulæ, immò peculiaria plurima supererogauit. Tempore sacro Quadragesimæ tèr qualibet septimana solo pane & aqùa contentus fuit: in vltima etiam sabbatum addebat. Abstinentiæ huic medici tribuebant stomachi eius nimiam, quam patiebatur, imbecillitatem & cruditatem, quæ permultas & penè iuges ei attulit molestias: cuius tamen etiam illam dicebant esse causam, quòd facultas appetendi maior in illo esset, quàm concoquendi. Quàm perfectè in hoc sacro instituto versatus fuerit, ex vnico eius verbo satìs aduerti potest, quod dicere solebat, cùm iam Episcopus esset, non arroganter sanè, sed constanter, ad suorum ædificationem pariter & reprehensionem, si quando negligentes eos reperîsset. Aiebat nanque: Equidem postquàm Carthusiam adiui, nescio si vel semèl vnquàm morantia mihi subrepsit. Morantiam dicunt monachi eiusmodi negligentiam, vndè fratrum conuentus expectare cogatur.

Humilitas eius.

Prædicitur ei, quod sit futurus Episcopus.

Cap. 5. Videns aūt Prior tantam in eo vitæ sanctitatem, humanitatem & prudētiam, procurationem totius domûs ei demandauit, nō tamen statìm à suscepto sacerdotio, sed cùm iam decem annos in cella exegisset. Quod ille mūnus tam vigilanter executus est, vt velut alter Ioseph, cuncta sibi credita gubernaret, & magnam Domini benedictionem sacer conuentus ille ex eius administratione persentiret. Nullus ad eum vnquàm pro qualibet causa accessit, qui non consilium & consolationem reportaret. Fama eius interìm excreuit vbiquè, etiam vltra fines prouinciæ illius. Nam rex Angliæ Henricus secundus, audiens quæ dicebantur de eo, confestìm spectabiles misit legatos ad Carthusiam, qui illum accersirent, vt domum Vuictamiæ, quam ille rex Carthusiano instituto attribuerat, consummaret. Duo nanque Priores, propter incolarum & vicinorum proteruiam, nil ibì proficere potuerunt. Rursùs pia lis oritur inter fratres, quidnam de dilecto Hugone faciendum sit, qui tanta regis instantia postulabatur. Prior se primùm legatis opposuit, nolens dimittere filium, quem haud secùs àc propriam diligebat animam. Vota fratrum in diuersa ferebantur, donèc cuiusdam senioris permoti verbis, nutu diuino legatis consenserunt. Dixit enim senex ille: Cauete, nè, dum pertinaces estis, Deo repugnare inueniamini, qui eum etiam decreuit constituere Episcopum. Iussus demùm Hugo suam super hoc proferre sententiam, suam aperire volūtatem, citiùs respondens, ità dixit: Voluntati meæ de statu meo nihil penitùs reseruare, iam pridèm edoctus sum. Quid aūt de his verè sentiam, liberè exponam. In medio vestræ sanctitatis tamdiù conuersatus, monitis & exemplis vestris intātùm adiutus, nunquàm vel vnum diem animam meam seruare noui. Vndè miror profectò, quo pacto cuiquam sapienti in mētem venire id

Procuratoris munus ei demandatur.

Gene. 39.

Obserua sancti viri mirā modestiam & prudētiam.

id potuerit,vt ad aliorum regẽdas animas longiùs mitti ego debeam. Nam qua ratione nouam possim instituere domum,qui antiquorum instituta seruare nequiui? Sed aut ex vobis,aut ex cęteris domibus virum quempiam ad id opus idoneum eligite, & cum istis mittite celeriùs,nè regis illius cœpta non sine animarũ periculo,& ordinis sancti dedecore,diutiùs protrahantur. Quibus non solùm humiliter,sed etiam sapienter explicatis, ædificati sunt non minimè. Vndè vnanimi consensu decreuerũt,vt ei Prioris munus deferretur. Postquàm ergò traditus est legatis,fleuerunt oẽs: sed ipse ampliùs,tam gratam coactus relinquere societatem. Pacis indè osculo oblato, cùm singuli super collum eius propter amoris teneritudinem lachrymas fudissent, eum abire permiserunt.

Cùm autem in Vuictamiam venisset, & fratres in magna paupertate degentes reperisset,blanditer consolatus est eos,dicens: Oportet,charissimi,vt in necessitatibus quotidianis patientes simus. Proculdubiò enim,perfectio, quam professi sumus,maximè id requirit,vt memores simus,& reipsa pręstemus illud,quod Dominus ait: In patiẽtia vestra possidebitis animas vestras: & quod beatissimus Paulus ait: In omnibus exhibeamus nos,sicut Dei ministros, in multa patientia. Multa verò patientia in eo elucet, si multa contraria siue aduersa in multa lenitate perferat longanimitas multa. Patientia enim sine longanimitate,non multa,sed curta erit. Absq; lenitate verò,prorsùs nulla erit. His atq; alijs monitis salutaribus id efficiebat,vt æquiori essent animo. Aggrediens post hęc opus,propter quod venerat,domum illam tam ædificijs, quàm cęteris vtensilibus breui sic satis instruxit & absoluit. Mirum in modum tam à rege, quàm vniuerso populo diligebatur: quod tamen genti illi fertur insuetum, quippe qui exteros & aduenas summoperè non colant. Rex etiam experiri volens,an vera essent, quæ de illo audierat, eum acciuit,& longa verborũ concertatione cum illo disseruit. Sed non impunè. Adeò enim subtiliter & religiosè verba verbis aptauit vir sanctus, vt nõ parùm regis crumenam exhauriret. Omnia enim,quæ Hugo petijt pro instauratione dictæ domûs,deincèps libenter rex tribuebat. Sed & ipse rex magno erat ingenio,& prudẽs valdè. Cumq; sancta Hugonis calliditate in substantia diminutum se vidisset, vrbanè alludens, quasi magistrum suum iam reperisset,dixit: O hominem,in solo peregrino penè iam violentum. Iste si viribus niteretur,quid ageret,qui verbis ità extorquet? Rediẽs ergò onustus domum,à fratribus hilariter susceptus est.

Cap. 6. Preficitur Carthusiæ Vuictamiensi in Anglia. Luc. 21. 2. Cor. 6. Rex Angliæ eius exploerat prudentiam.

Verùm non prętereundũ est,quanta carnis tentatione rursùs,antequàm Prioratum susciperet,vexatus sit. Intãtùm molesta ei tentatio illa erat,vt similẽ nec antè,nec posteà vnquàm expertus fuerit. Ab hac tandèm post multas orationes per sanctæ memoriæ Basiliũ,qui in visione ei apparuit,liberatus est: qui Basilius ante paucos dies Prior magnæ Carthusiæ fuerat,& eum ad ordinẽ receperat,nec ità pridèm ab hac luce migrârat. Alij volunt,per beatissimam virginẽ Mariam eum liberatum. Consueuit posteà secretiùs suis dicere,nũquàm deincèps se sensisse eiusmodi improbos motus,nisi tenuiter valdè. Constructa deniquè Vuictamiæ domo,plures eò conuenerũt Domino seruituri. Per id tempus rege de transmarinis partibus redeunte,suborta tempestas adeò classem elidere cœpit,vt mortem euadere nemo confideret. Vniuersis igitur orantibus, votaq; multa Deo & sanctis eius nuncupantibus,rex tandèm in hęc verba prorupit: O si vigilaret nũc Carthusiensis Hugo meus, & solitas pro nobis preces funderet, non ità in longum obliuisceretur meî Deus. Et altiùs ingemiscens: Deus,inqt,cui in veritate seruit Prior Vuictamiæ,illius interuentu ac meritis,nobis,in tãtam ob peccata nostra angustiam iurè coniectis,clementer miserere. Nec mora: tranquillitas redit insperata,& prospero cursu peruenit ad portum cum omnibus, qui cum illo erant. Fertur rex in illo discrimine vouisse Deo,se eum ad Episcopatum promoturum, si periculum euaderet. Ab eo sanè tempore in tanta eum veneratione habuit,vt nec vnus superesset in toto Britanniæ regno,in quo spiritus eius tam fidẽter quiesceret vt in Priore Vuictamiæ. Fama etiam viri Dei propter hoc factum,longè lateq; diffusa est. Quapropter complures ad eum venientes,iugo disciplinæ sacri ordinis colla submiserunt. Quibus omnibus mira præfuit benignitate, verboque & exemplo ad meliora eos iugiter prouocauit.

Cap. 7. Basilius Prior Carthusiæ ei appáret. Multi Carthusianum amplectuntur institutum. Nota rẽ admiratione dignam.

Mirabantur sępiùs, qui ei familiariùs assistebant, tam continua illius ad Deum suspiria. Adeò orationi intentus erat,vt etiam dormiẽs creberrimè submurmuraret: Amen, amen. Et pręter hanc nulla vox alia vnquàm audita est ab eo dormiẽte, licèt istam innumeris vicibus repeteret, tanquàm pręmissæ orationis clausulam & conclusionem. Die-

Cap. 8. Mira eius orandi assiduitas.

In refectorio vt se gesserit. bus festiuis refectorium ingressus, prout ipse cęteros docuit, oculos in mensa, manus in scutella, aures ad librum, cor ad Deum semper habebat. Si solus in cella ederet, liber expansus ante oculos eius semper fuit. Non segnem operam sacris impendebat codicibus, quos religiosis quibusq; necessarios, & maximè vitam ducentibus solitariam, dicere solebat. Sacri codices monachis quàm necessarij. His enim pro delicijs & diuitijs tempore tranquillo, his bellico in præcinctu pro telis & armis, his in fame pro alimonia, his in languore pro medela monachis vtendum esse memorabat. Proximorum grauamen, plùs q̃ proprium vitabat detrimentum: nec sibi dona recipiēda putauit, quæ essent ab alijs extorta. Rex sæpè dictus sacra biblia magni precij à quodam monasterio petijt, volens ea Priori Vuictamiæ indigentibusque fratribus eius dono dare, vt sic vnius abundantia, alterius inopiam suppleret. Sed postquàm res Hugoni innotuit per quendam illius loci monachum, ilicò respondit: Itáne dominus rex ecclesiam vestrā fraudauit adeò necessario labore vestro, vt nos tali occasione ditaret? Rogamus obnixè, vt nostræ ignoscatis humilitati, quòd causa nostra, nobis ignorantibus, defectum vestri codicis sustinuistis: quem si recipere vos non vultis, ego illum ei restituam, qui huc illum apportandum curauit. Si autem eum receperitis, id illi per nos haudquaquàm innotescet. Ea re non mediocriter ædificati sunt fratres illi, fuitque magnæ inter illos charitatis exordium.

Cap. 9. Appropinquante autem tempore, quo vir sanctus nutu diuino ad altiora erat promouendus, contigit, canonicos Ecclesiæ Lincolniensis ad regis palatium pro pastoris electione vnanimiter venire. Vacauerat enim sedes illa annos ferè decem & octo. Annuente igitur rege, & consentiente etiam Metropolitano, electionem ibidèm celebrauerunt. Eligit Episcopus Lincolniensis. Conuenientibus tandèm iuxta DEI voluntatem in Priorem Vuictamiæ, rex magno repletur gaudio: mittensque nuncios, ei salutem dicit plurimam. Sed & Metropolitanus, missa confirmatione cum mandato, hortatur eum onus subire. Memor autem Hugo difficultatis negocij, quod ipsi imminebat, multipliciter periculum impendens cum honore oblato euadere nitebatur. Multis modis conatur reijcere Episcopatum. Asserebat nanque huiusmodi electionem inualidam, tum propter regis & Archiepiscopi fauorem, tum propter loci importunitatem, tum ob suæ personæ indignitatem, maximè verò, quòd absque permissu Prioris Carthusiæ ipsi minimè consentire liceret. His dictis, nuncios cum benedictione remisit, admonens vt meliùs deliberare, & in virum magìs idoneum sua vota conferre studerent. Sperabat enim, his difficultatibus fractos illos, mox à proposito cessaturos. In ambitiosos. Vtinàm attenderent iam, qui tantoperè Episcopatum desiderant, qui ad dignitatum culmina tot deuijs callium anfractibus adspirant, quonam virtutum genere, quibus morum diuitijs, quibus meritorum ornamentis virum hunc antecedant. Iste & seipsum à vulneribus immunem conseruare, & aliena vulnera curare tam perfectè edoctus, pabuloque doctrinæ salutaris copiosè refectus, intimo cordis affectu tam studiosè sublimitatem refugit: & isti impudentes, omnibus penè bonis vacui, cathedram non verentur ascendere. Horrendum malum, & quo penè omnis status Ecclesiasticus euertatur. Sed quia honor fugientem sequitur, magìs illi excusatione viri sancti inflammati sunt. Rursùs eligitur. Denuò in Ecclesia Lincolniensi conuenientes, concorditer illum eligunt, & nè rursùm ordinis sui alleget impedimentum, pręstantes mittunt nuncios ad Carthusiam, qui licentiam cum mandato reportârunt. Cogit consentire. Quid plura? Non sine grandi labore omnibus, quæ ad rem pertinerent, probè comparatis atque confectis, trahitur, rapitur, & Episcopus velit nolit consecratur. Vide humilitatem. Cùm autē è domo Vuictamiæ equitaret, nullam prorsùs ostentationem admisit. Pelles etiam, vt verus Christi pauper, & vestimenta monastica, secum ipse vehebat: nec ioco, nec seriò permoueri poterat, vt aliquis ministrorum ea ferret. Valdè nanque cauebat, nè ante sublimioris gradûs conscensum, quicquam de pristinæ obseruationis vsu vel omitteret, vel mutaret. Rex prætereà cùm vidisset desiderium suum impletum, gaudio gestiens infinito, dona ei pro regia magnificentia obtulit plurima.

Cap. 10. Fertur miri quiddam in diœcesi Lincolniensi tūc accidisse. Nam cygnus quidam non paulò maior cæteris, & nunquàm anteà ibì visus, ad castrum quoddam aduolauit, eo videlicet die, quo vir sanctus Lincolniam primū intrauerat. Nota de cygno rara fanè. Hic oēs alios cygnos, quos illic reperit plurimos, intra paucos dies occidit, vno tantùm fœminei sexûs reseruato, magìs solatij, q̃ prolis propagādæ causa. Familiarē se nulli exhibebat, nisi soli Episcopo: de cuius manu, cùm primùm venisset illuc, statim micas accepit. Caput etiā cum collo longo

longo in eius manicam satis amplã, quasi in aquam immersit: die noctuq; apud eũ mansit, diligenter eum custodiens & defendens. Cùm autem episcopus abscederet, mox auis regia in stagnum recurrit. Aduentum etiam viri sancti triduò aut quatriduò antè prænunciare consueuit, volando, clamitando, cæterisque gestibus insolitis: adeò vt famuli sibi inuicẽ dicerent: Pręparemus singula: Episcopus mox aderit. Vltimo tamẽ aduentu eius ante mortem, solito more non occurrit: immò per ministros vix potuit adduci. Et cùm adducta fuisset, nullam lętitię aut familiaritatis exhibuit significationem: sed capite pendulo ęgram se simulans, mœsta redibat. Mansit autem post obitum viri Dei in eodem castro annis multis. Nec potuit vacare mysterio, quòd auis cãdida, imminens mortis periculum cantu nuncians, viro innocenti, pio ac puro, mortisque minas nil formidanti, non absque nutu diuino transmissa est. Sancti enim mortem habent in desiderio, & vitam in patientia.

Suscepto itaq; pręsulatu, prima cura & solicitudo ei fuit, vt viros sapiẽtia & scientia instructos, atq; in timore Dei probatissimos, suo lateri adhiberet. Horum consilio & auxilio fretus, pastorale munus perq̃ strenuè executus est. Homines quieti & pudici spiritûs impensiùs amabat, nec alios suo gregi sciẽs & prudens pręficere voluit, quantalibet industriæ aut literaturæ pręrogatiua pollerent. Videns autem tyrannidem forestariorum, ait: Rectè quidem forestarij dicti sunt isti, quia foris stabunt extra regnum Dei. Vsque adeò certè illorum iniusta erat potestas, vt nemo rege inferior, eorum posset vim & importunitatem illæsus euadere. Contra hos primũ ei bellum fuit. Nam cùm more solito cõtra ecclesiæ libertatẽ in subditos ipsius debacchari cœpissent, mox summũ regis forestariũ excõmunicauit. Quod vbi rex cõperit, magnã aĩo cõcepit indignationẽ. Contigit tunc in ecclesia Lincolniẽsi beneficiũ, vt vocãt, siue Prębendã vacare: pro qua studiosè rex, dissimulata ira, precabatur, vt vni ex seruis eius illã cõferret. Fuit hoc exquisitum quorundã aulicorũ consiliũ, qui obsequium in hoc se pręstare viro Dei putabant, cui dedissent occasionem vtcunq; mitigandi aduersùs ipsum commotã regis indignationem. Lectis igitur literis, vir sanctus diuino timori postponens humanum, ità ait: Nõ aulicis, sed potiùs ecclesiasticis personis, ecclesiastica sunt conferenda beneficia. Habet dominus rex, vndè tribuat mercedem seruientibus sibi, nec debet summo regi famulantes priuare prouentibus suis, vt indè seruis suis prouideri poscat à nobis. Hæc dicens, & regios à se nuncios inanes & vacuos remisit, & forestarium absoluere noluit. Quibus rex auditis, grauiter in Episcopum commotus est, eô pręcipuè, quòd nec per sè, nec per alios, aut certè per literas veniam peteret, vel factum reuocaret. Accersito itaque ad se inter cætera dixit rex: Domine Episcope, vbi sunt gratiarũ actiones, quas repẽndere debuisti pro tantis beneficijs? Respondit Episcopus: Nóui te, vt Episcopus ego efficerer, studiosè laborâsse. Vt igitur animam expedirem tuam, vbi illi periculum immineret, si, quod mei esset officij, exequi nõ curarẽ, necessariò id mihi incubuit, vt oppressorem ecclesiæ meę, cui me consulere oportet, per Ecclesiasticam censuram coërcerem, & indebitè Præbendam sibi in ea ambientem, nulla ratione exaudirem. Excellentiæ autem tuæ præsentiam pro vtrolibet adire negocio, non modò superfluum, sed etiam ineptum sentiebã: cùm tuę prudentię pronũ sit, quod ritè geritur, sapienter aduertere: & volũtati nihilominùs tuæ facile sit, quod rectũ esse cognoueris, clemẽter & benignè approbare. Huiusmodi rationibus rex, cùm, quod cõtradici posset, nõ reperiret, omninò placatus est. Ore etiã sereno iam eius se orationibus cõmendans, vltrà nec addere, nec demere quicquam dictis aut factis eius attentauit. Forestarium deniquè dolentem valdè, & virgis cęsum, clementer absoluit. Hũc posteà omni reliquo vitæ suæ tempore speciali quadam beneuolentia sibi sensit addictum, & suorum negociorum fidissimum curatorem. Sic in rege, sic in satellite veridicam esse sententiam experitur, qua dicitur: Qui corripit hominem, gratiam posteà inueniet apud eum magis, quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

Cap. 11.

Forestariorum sæua tyrannis.

Constantia & magnanimitas sancti viri.

Rex placatur auditis rationibus sancti viri.

Prou. 28.

Pacis amator & conseruator intantùm fuit, vt bono pacis in hac vita nihil pręferendum assereret, nec seditionis & turbationis peste quicquam ampliùs fugiendum. Itaque vitare modis omnibus familiaritatem alio spiritu ad schismata anhelantium, & discordias inter fratres seminantium admonebat. Consulente quoquè cũ Archiepiscopo Cantuariẽsi de structura ecclesiæ beati Stephani, num scilicet eam fundare deberet

Cap. 12.

Studiosissimus est pacis.

loco illo, quem sanctæ memoriæ decessor eius Thomas illi deputârat, aut certè suaderet opus penitùs intermittendum, contradicentibus ipsi vehementer monachis ecclesiæ cathedralis, & asserētibus fundationem illam in eorū prçiudiciū attentari, Hugo respōdit: Si inter te, domine Archiepiscope, & collegiū tuum prętextu huius fundationis aliquod schisma suboriri cōtingat, iam disciplinę vigor illic dissoluetur & emarcescet, pariterq́; minuetur ordinis cēsura. Hinc quāta successura sint aīarum pericula, nullus ęstimare poterit. Oportet te prçtereà nūquàm nō summi Pōtificis, Romanę Curię, regis Anglię, & aliorū principū motus animosq́; vereri. Satìs tibi sit, cum sancto martyre idem propositū habuisse. Sed nō acquieuit sano cōsilio: immò verò totā illā structurā quāprimùm absoluit. Sed nec vnū quidē verbū ex ijs, quę locutus erat vir Dei, in terram cecidit. Nam cū magno rubore & dāno Archiepiscopi, totū ædificiū iussu Romani Pōtificis penitùs euersum est. Successori quoq; illius in opus simile gestiēti, vir sanctus prędixit id, quod rerū finis edocuit. Monebat indifferēter quoslibet prælatos, vt vnitatis & cōcordiæ vinculū cū suis subditis inuiolabiliter cōseruarent, suîmet illis exēplum ꝓponens: Nóui, inquit, me cū filijs meis bonū pacis & vnitatis tenaciùs obseruare, & neq; regem, neq; quēlibet mortalē mihi timendū existimo: sed neq; internā pectoris perdo securitatē, quę sempiternā nobis trāquillitatē cōciliat. Nec ideò à dominis meis (sic enim canonicos suos appellabat) quies mihi ista defertur, totius ignara dissidij, ꝙ lenę me sentiant & mansuetū, cùm sim reuerà pipere asperior atq; mordacior, ità vt eorū pręsidens capitulo, ex re leuissima nō rarò excandescā: sed faciūt de necessitate virtutē, sciētes talem se oportere sustinere, qualem sua spōte elegerunt. Gratias ago illis, nunq̄ vel in vno sermone mihi restiterūt, ex quo primùm inter eos residere cœpi. Egredientibus autem vniuersis, finito capitulo, nullus de nostra sibi ęstimat dilectione diffidendum, nec puto me à quouis eorum non amari.

Consilium dat Archiepiscopo. *Archiepiscopus dat pœnas temeritatis suæ.* *Quātum ei detulerint Canonici eius.*

Cap. 13. Secularibus Angelicę illius, Carthusianæ scilicet, vitę statū laudātibus, & de suę mūdanę vitę impedimētis conquerētibus, quos tamē nec velle, nec posse sciret ad perfectiora viuēdi instituta trāsire, huiusmodi adhibebat institutionē: Non soli, inquit, monachi, sed nec eremitę tantùm atq; solitarij regnū Dei consequētur. Deniq; cū vnūquenq; iudicabit Dominus, nequaq̄ id expostulabit, ꝙ eremita nō fuerit, aut monachus: sed hoc potiùs exprobrabit, ꝙ minimè fuerit germanè ac probè Christianus. Nam tria quidē illic à quolibet exigētur Christiano: ex quibus si vel vnū illi defuerit, nomē Christianū prodesse ei nō poterit. Nocebit potiùs nomē sine re, quādò detestabilior est falsitas in veritatis professore. Exigit aūt vis & veritas beati nominis huius, vt indesinēter teneatur charitas in corde, veritas in ore, castitas in corpore nō fallaciter Christiani. Fœminis quoquè sentētia memorabili & planè mellita, in sermone familiari dicere cōsueuit, vt eas ad feruentiùs diligendū conditorē prouocaret: Satis, inquit, à fœmineo sexu Deus omnipotens diligi promeruit, cū nasci de fœmina dignatus est. Pręclarū sanè & eximiū hoc ipso sexui illi priuilegiū contulit. Nam cùm viro cōcessum nō sit, vt vel dicatur, vel sit pater Dei: hoc tamē pręstitū est fœminę, vt sit parens Dei. Porrò etiā ꝑmultos peccatores, & in ijs desperatos quosdā, orationū suarū merito ac pia exhortatiōe, ad viā salutis reuocauit. Vndè satis appáret, quāta in eo exhortationis quotidianę ad populū gratia extiterit.

Verus Christian⁹ qualis esse debeat. *Priuilegiū sexûs fœminei.*

Cap. 14. In mensa vir sanctus hilaris & iucūdus fuit, sed non sine grauitate & modestia: suosq́; ad idem hortabatur, ità dicens: Lęti simus secundùm faciem sanctorum. Si quandò musici, aut alij mundana solatia afferentes, quauis occasione interessent, tum vel maximè grauitati studebat, nè peregrina consolatio animum eius ab æternorum contemplatione auocaret. Itaque pro ędificatione aliorum dicere solebat: Ego huius mundi gaudia nunquàm attigi, iocos nunquàm didici, nunquàm sciui: A carnis esu semper abstinuit: piscibus crebrò vescebatur: vini vsum moderatum non respuit. Et quia, experientia docente, sentiebat exercitium Episcopalis officij magni esse laboris, de victûs parsimonia nōnihil remittere visus est. Dolores iliorum acerrimos crebrò patiebatur, qui magnū ei in executione officij afferebant impedimentū. Affuit nihilominùs ei gratia singularis fortitudinis, & instàr miraculi erat videre in dedicandis ecclesijs, in sacris conferendis ordinibus, atque in cæteris officijs ecclesiasticis vires omnium inseruientium illum vincere ac superare. Ad ista surgebat nonnūquàm ante lucem, & vsque ad profundas sequētis noctis tenebras ieiunus permanebat. Neminē ad sacra sinebat officia ministrare, qui ieiunium quacunque occasione fregisset. Quamplurimi etiam per benedictionem

Cruciatur dolore iliorum.

onem eius sanitatẽ sunt adepti. Infantibus & paruulis lenẽ & affabilem se prębuit: sed cùm intelligẽtię annos attingerent, ab illa familiaritate arcebat eos, nè insolescerent. Non rarò visi sunt infantes supra naturæ facultatem extensis brachiolis ei adiocari. Infirmis & afflictis humanissimè subueniebat, pręcipuè verò leprosis, quos cum magno cordis osculabatur affectu, singulis humilimè se inclinans, dato etiam subsidio tam corporali, quàm spiritali. Contigit aliquandò, Vuilhelmum Cancellarium Lincolniensem tantam in eo humilitatis gratiam cũ admiratione aduertere: sed statim dubitare cœpit, num qua mentẽ eius elatio attigisset. Quod cùm experiri vellet, dixit ei: Domine, S. Martinus leprosum osculãdo sanauit: tu leprosos, quos oscularis, nõ sanas. Cui episcopus incunctãter respõdit: Osculũ Martini, carnem leprosi sanauit: osculũ verò leprosi, aĩam meã sanat. Tredecim pauperibus, cùm tot haberi potuissent, pedes secretiùs lauare solebat. Cumulus operũ misericordiæ adeò in eo excreuit, vt vir miserationũ meritò diceretur. Erga ægros & afflictos.

Cap. 15. De singulari eius cura & solicitudine erga sepulturã mortuorũ, id est cõpertissimum, tam in nouo q̃ veteri testamẽto vix quenquã repertũ illi parẽ in hoc studio & officio humanitatis. Quid multa? Si plures reperisset, plures sepelisset. Spreuit regũ prelatorumq; cõuiuia: nec corpori pepercit, nec vitę, quandiù funus aliquod nõ sepultũ didicit. Quãdoquè famuli regis ad eũ veniẽtes, Dominus rex, aiebãt, iam vltra horã ieiunus pręstolatur: cur nõ venis? Quibus ille ait: Satiùs est terrenũ regem absq; me prandere, q̃ mandatum ęterni regis ab humilitate mea negligi. Meus cibus est, vt faciã voluntatẽ patris mei, qui in cælis est. Cùm aliquãdò putidissimũ cadauer cuiusdã ebriosi sepeliret, & cũcti, qui aderant, nares obstruerẽt, propiusq; accedere formidarẽt, solus Episcopus quasi nihil illic grauiter oleret, familiarissimè tractabat corpus horridũ & nigerrimũ, donèc sepulturę illud cõmendaret. Timentibus posteà alijs, nè quem fortè morbũ ex illo fœtore contraxisset, sciscitabantur nũ quid mali sentiret. Respondente eo, nil ibi insuaue odoratu, aut triste se sensisse, & eos errare omninò putaret, mirati sunt omnes, benedicentes Deum in seruo suo. Cùm audîsset aliquandò quendam è persecutoribus eius defunctum, statim pręparauit se, vt illò pergeret, hominemq; sepeliret. Occurrentibus verò famulis & dicentibus, certissimè cõparatas esse insidias iuxta viam. Tum demùm, inquit ille, iustè excusabimur, si pedes cõpedibus cõstringantur, & incedendi facultas erepta sit. Quo dicto, relictis alijs, cũ duobus tantũ eò se cõtulit, ac funus honorificè curauit. Erga mortuos sepeliendos. Sententia memorabilis. Non sentit teterrimũ odorẽ horridi cadaueris.

Magna erga subditos humanitate & beneuolẽtia afficiebatur, adeò vt nec ipse onus aliquod eis imponeret, nec ab alijs imponi pateretur. Archidiaconos suos, cęterosq; p̃latos seuerè cõpescuit, nè à delinquẽtibus mulctã extorquerent pecuniariã, ꝙ munera excęcẽt oculos sapientũ, & iudicia puertãt iustorũ. Dicẽtibus econtrariò illis, plùs terrere impios pecunię dispendiũ, q̃ excõmunicationis probrũ, respõdit: Vestrę hoc potiùs negligentię asscribendũ est, qui remissiores estis in castigãdis vitijs, & seueriores in extorquẽdis pecunijs: nec tam studiosè curatis, vt illi iniunctã cõpleant satisfactionẽ, q̃ vt vobis promissos dependãt nummos. Rursùm illis interdùm pro se allegãtibus, sanctissimũ Archiepiscopũ & martyrẽ Thomã eiusmodi mulctas peccatotibus irrogâsse, respondit: Credite mihi, nõ idcircò sanctus fuit. Alia eum virtutũ merita sanctum exhibuerũt, alio meruit nomine martyrij palmã. Valdè enim pastor bonus metuebat ouibus suis, quibus crebrò eiusmodi diuitũ colludio cernebat illudi. Consuetudines etiã exactionũ, sub iustitię prætextu simulatè introductas, penitùs aboleuit. Decessores nanq; illius, vt occasionẽ haberent à populo pecuniã exigendi, pactũ cum rege fecerant, vti singulis annis palliũ quoddã ei darent, ea tamen cõditione, vt nummos ad eam rem necessarios à vulgo ipsi extorquerent. Si quid aũt superesset, hoc quasi pro labore suo priuatis vsibus seruarent. Iam annos multos facinus hoc tantumnon pro lege habitũ erat. Quid faciet vir religiosus, & Deũ timẽs, videns iniquitatẽ in ciuitate? Nũ extorquebit à populo precium sudoris & sanguinis, vt vestem regi tribuat, & reliqua sibi vsurpet? Quid faciet? Fortè dissimulabit: fortè dicet: Faciat hoc alius, nè illud ego fecisse videar. Minimè. Non cum hoc docuit Carthusiana soliditas. Sed fortasse manus suas excutiet ab omni munere, & regi pallium vnà cum pecunijs tradet? Id verò si faciat, non pastor, sed mercenarius erit. Sed quid fecit pastor bonus, pastor verus, amator iustitię? Deditne cornu peccatori? Absit. Si vel vnam exactionem simulati iuris admisisset, inimicus de vnico triumpho gloriari potuisset. At nullam prorsùs admisit: quinimmò nocte diuque, non sine periculo corporis & totius substantiæ suæ, regi, Archiepiscopo, cęterisque potentibus se oppo-

Cap. 16. Deut. 16. Exactiones simulatas abolet.

Nulla ratione patitur iniquā tolerari exactionem.

opposuit, donèc tam per censuras Ecclesiasticas, quàm per cætera iuris subsidia, regem compelleret, vt nedùm pallium illud in diebus Hugonis nō extorqueret, verumetiam si quid iuris habuisset, ei prorsùs renunciaret, ac patentibus literis eam renunciationē perpetuò valituram confirmaret. Fidelis pastor, qui animā suam totiès posuit pro ouibus suis. O si omni ex parte talibus columnis Ecclesia Dei fulciretur.

Cap. 17.

Commiseratione magna prosequebatur peccatores, pœnitentiam amplecti volētes, nec æquanimiter ferre potuit, si quis extremo supplicio afficiendis insultaret. Cùm aliquandò esset in itinere, obuiàm habuit turbam magnam hominum, furem quendā ducentium ad patibulum. Intelligens autem fur ille, quòd Episcopus esset, petiuit vt pro benedictione consequēda propiùs adduceretur. Adductus verò, traxit ductores suos violentia, qua potuit, donèc frenum Episcopi manibus contingeret. Tum verò obsecrauit eū, vt pro solita clemētia in tā extrema necessitate ipsi succurreret, & à morte imminente liberaret. Pauescēte Episcopo, & mirante quid sibi clamor iste, populiq; tumultus vellet, responsum est ei, furem ad suspendium trahi. Commotus vir pius ad misericordiam, dixit: Soluite eum, & sinite abire. Vbi enim Episcopus cum fideliū populo congregatus est, ibi est ecclesia: nec minor immùnitas debetur lapidibus viuis, quàm mortuis. Quo audito, liberè eum abire permiserunt, protestantes nihilominùs contra Episcopum, regis iudicium ab ipso impediri. Faciebant autem hoc, non ex inuidia aliqua, sed propter timorem regis ac satellitum eius, nè tanquàm pręuaricatores punirentur.

Liberat furem à præsentissimo periculo.

Cap. 18.

Videns Richardus rex constantiam viri Dei, & quòd paratus esset mori potiùs, quàm ipsi contra iustitiam vlla in re consentire: proceres misit, vt omnia bona Episcopi confiscarent. Venientes illi ad fines diœcesis eius, tanto terrore concussi sunt, vt contingere quicquàm ex ijs, quæ illius vel Ecclesiæ eius essent, nemo illorum ausus esset. Richardus successit Henrico, sed non pari honore virum sanctum prosecutus est. Creditur Henricus rex, qui illum semper dilexit, & eius consilio cuncta faciebat, benè directus à Domino: Richardus autem, qui ei crebrò molestus fuit, damna, pericula, bella plurima perpessus est, & tandèm in conflictu iaculo percussus, miserabili fine, cùm iam paucos regnâsset annos, è vita decessit. Fertur tamen idem Richardus in prẹsentia sancti Episcopi nunquàm durus & asper fuisse. Cùm aliquandò idem rex contra regem Franciæ extra fines regni sui acriter dimicaret, & militi pecuniam multam erogâsset, Archiepiscopū in patriam remisit cum mandato, vt Episcopis & Prælatis in vnum conuocatis indicaret se pecunia habere opùs, cupereque ab illis adiuuari. Sed vir sanctus accuratiùs rem ipsam examinans, cùm reperisset, pauperculam plebem hac ratione grauari, respondit: Etiam si omnes regi consenseritis, at ego tamen nequaquàm illò consentiam. Vnus etiam ex episcopis, auditis rationibus, quas beatus Hugo copiosè contra illam exactionem afferebat, ei adhæsit. Grauiter hoc Archiepiscopus accepit, & gradu concito ad regem abijt, multa ei de sancto episcopo conquesturus. Audiens rex, solum Lincolniensem suum retardâsse conatum, & alium etiam episcopum in suam sententiam pertraxisse, præ ira insaniens, cuidam amico suo dixit: Sicut tu meam diligis salutem, itàego tibi præcipio, vt Hugonem cum adhærente ei episcopo penitùs extirpare festines. Eiectus est ergò alter ille, & omnia, quæ possidebat, fisco regis addicta sunt, ipso per aliquot dies, à sede propria & regno exulante. Et certè vix tandèm, amicorum adiutus auxilio, ad pedes regis peruenit, clementiam cum lachrymis implorans, promittensq; se deincèps regi nunq̄ contradicturum. Sed iustus tanquàm leo confidens, absque terrore erit: vt potè qui in deserto Carthusianę celsitudinis non visus est mollibus vestiri, nec quasì arundo vento mundani terroris aut fauoris agitari. Reuerà non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Appropinquantes enim milites, vt Lincolniēsem episcopū eàdem ratione vexarent, non refugam mercenarium, sed strenuum pastorem repererunt. Nam antequàm manum ad prędandum extendissent, iussit omnes in vicinis parochijs pulsatis campanis excommunicatos denunciari. Videntes ergò illi solita magnanimitate virum sanctum stare pro ouibus suis, nutu diuino territi, discesserunt inanes. Valdè enim timebant, nè in satanę potestatē traderentur, morteq; reproba à diabolo prẹfocati perirent, sicutì pluribus iam euenerat, quos sanctus episcopus percusserat anathemate.

Nō vult cōsentire regi in subditorum detrimentum.

Prou. 28.

Vide cōstātiam & magnanimitatem sancti viri.

Cap. 19.

Verùm perpendens vir Dei iniquè delatum se esse apud regem, metuensq; nè ea caussa gregi suo peiora acciderent, animam suam posuit in manibus suis, celeriterque adiuit regem in longinquis tum constitutum. Cùm autem appropinquâsset aulę, quidā boni viri

viri occurrerunt ei, rogantes vt quamprimũ sese subduceret, nec vultui regis præsentaret, verentes, nè, sicut in diebus sancti Thomę, vltio diuina in totum regnum se effunderet, si tantus vir absque causa trucidaretur. Sed penitùs non acquieuit: quinimmò vni ex illis viro bono singularique amico, qui se sequestrum idoneum fore spopondit, si vel parùm expectare dignaretur, sic fertur respōdisse: Itáne mihi parcam, vt te hæredesque tuos in discrimen conijciam? Et quid tam gratum atque optatum ęmulis nostris esse poterit, quàm vt te quoq; dissentientem asserāt, si pro me locutus fueris? Quo dicto, statim in aulam ingreditur. Cumq; comperisset regem in sacello Missam audire, protinùs pergit illuc, rectaq; ad regem se conferēs, propiusque ad eum accedens, constanter ei dicit: Da mihi osculum. Cui rex: Non meruisti, inquit. At ille: Immò verò merui, ait: nam via longa véni ad te. Osculum mihi debes: & fortiter trahens eum per chlamydem, debitum extorsit. Subridens rex, inclinauit se, & osculo eum impertijt. Cumque omnes Episcopi cęteriq; circunstantes Hugonem de rege triumphantem cernerent, prę stupore non erat vltrà in eis spiritus. Videns deniquè rex constantiam viri, & quòd spreto loco Episcopis assignato, iuxta altare humiliter se submisisset, vt immortalē regem liberiùs adoraret: tum etiam quòd minas vniuersaque pericula pro nihilo duceret, eum ex animo venerari cœpit. Pacis etiam symbolum sibi oblatum, primùm Lincolniensi Episcopo perferri iussit. Propter hunc honorem sancto viro delatũ, Dominus ei insignem victoriā paulopòst meritis eius creditur contulisse. Finita verò Missa, Hugo retrò altare duxit regem, vt eum maiore libertate repręhenderet. Cumq; sederent pariter, his blandimentis eũ aggressus est: Dic quomodò se habeat cōscientia tua. Parochię nostrę es, & tremendo iudici pro te rationem reddituri sumus. Cui rex: Satis, ait, benè mihi cōscius sum, nisi quòd inuidia quotidiè torqueor contra hostes regni mei. At Hugo rursùm cum obiurgatione: Et quid est, inquit, quod audio? An non quotidiè pauperes opprimis, innocentes affligis, exactiones graues imponere nō formidas? Insupèr & fidem tori te violâsse fama clamitat. Num isthæc parua tibi videntur? Ad hanc vocem Episcopi, immò spiritús Dei, qui loquebatur in eo, territus est rex intantùm, vt nec semel mutire ausus fuerit contra eum. Cumque de his & alijs multis prolixè obiurgâsset eum, de quibusdam humiliter ille se excusauit: de alijs veniam postulans, emendationem promisit. Reddente etiam Episcopo legitimam rationem coram rege & omni frequentia, quòd cùm pastor esset, in grauamen ouium suarum consentire neutiquàm debuerit, rex libenter accepit, simul Deo gratias agens, si ab vlteriori repræhēsione cessaret. Tandèm vir Dei regi valedixit, & imperterritus ad propria remeare cœpit. Eo autem abeunte, rex cōuertens se ad suos: Si omnes, inquit, Episcopi tales essent, nihil aduersùm eos possent, siue reges, siue principes. Dictus est propterea vir sanctus regum malleus, quòd perpetuò de ipsis triumpharet.

Rara sanè & admiranda animi virtus & fortitudo.

Vir sanctus regem obiurgat.

Cap. 14.

Fuit verò non minùs zelosus, contra quoslibet alios pauperū oppressores, Ecclesiasticæq; libertatis violatores, quos indiscriminatim absq; vlla personarũ acceptione arguebat, admonebat, & si contumaces persisterent, etiā excommunicationis sentētia feriebat. Verè ad nihilũ deductus erat in conspectu eius malignus: timentes aūt Dominũ, quantumcunquè exiles essent, tota deuotione glorificauit. Eiusdē zeli fuit pater eius, itemq; duo fratres: qui strenui erāt milites, & inprimis iustitię tenaces. Sępiùs ei scripserunt, & cùm pręsentes essent, verbis præclarè hortabātur eum, nè in falsorũ fratrum, seu crudeliũ dominorũ persecutionibus animo lassaretur. Asserebāt etiā, mâlle se natũ illũ non fuisse, q̃ cōtra natales ingenuos oppressoribus libertatis Ecclesiasticę vel ad momētum degeneri animo cedere. Tota virtute sanctus Episcopus id executus est, nec in præiudiciũ Ecclesię suę q̃cquam fieri p̃misit. Hortātibus quandoq; amicis, vt maioris p̃iculi vitandi causa, in quadā re parui momenti regi contra ius Ecclesię suę consentiret; sic fertur dixisse: Absit, vt personę laicę, cuiuscunq; etiā dignitatis & eminentię, priuilegiũ Ecclesiasticę libertatis infringāt. Mihi verò non cōtingat, vt timore potestatis alicuius, aut formidine difficultatis quātęcunq;, ius Ecclesię dn̄ę meę S. Marię, quantũ in me est, deperire sinā. Cũ enī sit satìs pudendũ, dignitates & libertates sanctę ecclesię nō augere, quēadmodũ olim nostri fecēre maiores: q̃ est turpe & p̃brosum, si ex inertia pastoris à sua integritate décidāt, q̃ per strenuũ dispēsatorē augmētari, & in melius p̃uehi debuerũt? Inter micātes gladios, nudo capite sępiùs stetit imperterritus, & nec ad momentũ ab obiurgationibus cessauit, vbicunq; res postulare videretur, p̃ iustitię defensione. Aliquan-

Zelus eius aduersùs libertatis Ecclesiasticæ violatores. Psal. 14.

Vide q̃ constāter libertatē Ecclesiasticā defenderit.

Contemnit sæpè mortē intētatam.

quandò in mensa, quandoquè in ecclesia, sola fidei constantia fregit & superauit tyrannos. A suis etiã derelictus, solus perstitit tam Lincolniæ, quàm in Hollandia Anglicana, atque Nortmania, cędens labijs pręuaricatores. Cumque gladios vibrâssent in caput eius, & tantam in eo viderent fiduciam, confusi abiêrunt, nil contra manum omnipotentis facere valentes. Quosdam ad minas interdùm procaciter erumpentes, sic voce terrifica non destitit obiurgare: Quid, inquit, vestris viribus vel armis contra manum omnipotentis posse vos confiditis, quandò nobis etiam indignis & infirmis hæc manus adeò potentia contulit arma, vt eis nulla humana possit æquiparari? Loricas vestras iacula nostra penetrant: enses vestros non formido. Nostris verò ensibus nec cassides vestræ, nec thoraces resistere valent. Vos carnem, Deo permittente, cæditis: sed animam prorsùs non attingitis. Gladius verò noster & corpus perimit, & morti, non momentaneæ, sed æternæ, eorum, quos percellit, animas addicit. In omnibus hisce tum persecutionibus periculosis, tum arduis negocijs tanta fuit animi libertate & securitate, vt nec somnus interrumperetur, cùm tamen alij omnes vsqueadeò timore sępè agitarentur, vt somnus ab oculis eorum recederet, itemque consilium omne.

Cap. 21. Multùm erat intentus ijs, quæ ad Dei gloriam pertinerent, eoque in cunctis à Domino dirigebatur. Hoc verò pręcipuum eius studium fuit, vt sanctorum monachorum & Episcoporum vitas diligenter perlegeret, eisque pro viribus sese cõformaret. Quamobrèm etiã vita eius, absoluta quędã norma fuit, siue speculũ omnium benè volentium monachorum & Episcoporum. Experientia nanque edoctus fuerat, quanto accuratiùs diuina curaret, tanto rerum temporalium successus, disponente Domino, faciliùs prouenire. Tanta autem fiducia illi semper inerat erga Dominum, vt non parùm se peccâsse fateretur, si vel tenuiter eas ob res formidâsset, propter quas trepidare & angi solet humana infirmitas. Nocte quadam cùm graues curæ & solicitudines pręter morem animũ eius distraherent & infestarent, easque præ tumultu earum & importunitate excutere nõ valeret, admodùm cœpit animo perturbari. Sed ilicò ad se reuersus, pectus percutit, grauiter ingemiscit, primo manè confessarium accersit, valdè se peccâsse pronunciat, ꝙ non ità, vt decet hominem Christianum, omnem curam suam iactâsset in Dominum, sed perindè acsì proprijs adinuentionibus fidendum ipsi foret, discruciari & angi inaniter cœpisset. Reuerà tamen in tam periculoso tum erat itinere, vt si præ curis canuisset, mirum videri non debuerit. Compertum est posteà, illa eádem nocte mortuum fuisse Richardum regem. Nec mysterio vacauit viri sancti turbatio tam insolita, tam vehemens.

Ingens eius in Dominũ fiducia.

Cap. 22. Preces canonicas statuto persoluebat tempore, nec induci poterat, vt aut pręueniret illud, aut differret. Itaque in magnis etiam tractatibus, sicut quidam ad consultandum siue deliberandum egredi solent, sic ipse immortali regi debitum laudis oblaturus, simulatquè venisset hora, mox exire solebat. Nihil diuino officio anteponendum Carthusiano more vir fidelis didicerat, quod etiam vsque in finem exactè seruauit. Contigit, illum aliquandò cum Prælatis quibusdam & clericis per loca infesta equitare. Consultantibus ergò illis, quo pacto imminens periculum euaderent, omnium hęc vna sententia fuit, vt ante lucem surgerent, & iter suspectum in tenebris conficerent. Surgunt manè, vrgēt Episcopum, aiunt non cunctandũ, nè à prędonibus capiatur. Quibus ille: Et quò ibimus, inquit, Matutinis precibus nondùm absolutis? Respõdent illi: Posteà dicemus illas: iam properãdum, nè propter moram capiamur. Tum episcopus: Qui capit, ait, capiat: & qui timet, timeat. Ego hinc non exibo, donèc solito more preces matutinas persoluero. Mira res. Solus episcopus postquàm laudes DEO tractim admodùm obtulit, licèt cum suis per eandem viam equitaret, nil mali passus est. Alij autem, quia prudenter se facere arbitrabantur, nec consilio sancti viri parére volebant, in periculum, quod cauere moliebantur, inciderunt. Quàm verò monasticum spiritum vir sanctus habuerit inter tot turbines rerum mundanarum, ex sequentibus patebit. Venit aliquandò ad domum Arueriam Carthusiani instituti, ea videlicet tempestate, cùm iam pauloantè lõgum illud iter confecisset, in quo pacem conciliauerat inter Francię & Iohannem Anglię reges, qui Iohannes Richardo successerat. Interrogatus verò de modo initę pacis, non parùm contristatus, respondit verus zelator ordinis sacri: Rumores audire & referre, etsi licet episcopis, sed monachis non licet. Cùm aliquò proficiscens equitaret, adeò contemplationi intentus erat, vt pręter pilos equi sui nihil cerneret. Itaque famulum ante se

Preces horarias semper absoluit statis horis.

Contemnit pericula, dũ vult Deo satisfacere.

Obserua ꝙ sit animus eius vbiq; Deo intentus.

se equitare voluit, quem vt ductorem sequebatur. Quòd si quisquam alius siue de industria, siue à casu intercessisset, mox illum sequebatur, propter nimium internarū speculationum vsum & consuetudinem, non animaduertens se viam pariter & ductorem mutâsse. Ductor quoquè illius interdùm non mediocriter turbabatur, quòd cùm putaret eum sequi, inter alios oberrantem, multo labore inquirere cogeretur, nec facilè præ turba reperire posset.

Singulis annis, vt minimùm semèl æstiuis vacationibus, ad monasterium suum Vuictamiense se conferre solebat. Ibi verò tanquàm in messe fertili, menti suę de spiritualibus prouidit frugibus, quas vbertìm illic ipse secuerat. Erāt tum illic viri valdè spectabiles, in vita strenui, in contemplatione sublimes: ijque blandimenta ei nulla, tanquàm vltra alios Episcopos aliquid haberet sanctitatis, apponebant, sed potiùs admonebant vt videret quantùm adhuc abesset à conuersatione patrum antiquorum. Tanta autem humilitate in omnibus se illis conformabat, vt præter solum annulum nil gestaret, vndè, quòd esset Episcopus, posset animaduerti. Quàm verò grata illi fuerit solitudo Carthusiana, vel indè perpendi potest, quòd summo studio in id incubuit, vt posset se Episcopatu abdicare. A singulis enim Romanis Pontificibus, qui eius tempore Ecclesiæ præfuerunt, id humilimè petijt, sed non obtinuit: immò verò tanquàm benè dignus, coactus ab illis est, suo munere persungi. Nuncios etiam & fautores huius rei duriùs illi obiurgantes, cum minis remiserunt, vetâruntque nè deincèps huiusmodi literas ad Apostolicam sedem adferrent. Grauiora quoquè totius prouinciæ negocia ei expedienda delegârunt. Singularem nanque à Domino gratiam acceperat iustum ab iniusto discernendi, ità vt peritissimi iureconsulti cum admiratione dicerent, nunquàm se talem virū reperisse in decidendis etiam difficilibus subtilissimisque causis, quanuis ille huiusmodi praxim nusquàm didicerat. Gaudebant omnes, qui causas iustas ad eius iudicium afferebant, certi nimirùm, quòd nec ignauia seduci, nec muneribus aut minis corrumpi vel frangi posset. Spiritus quoquè sanctus, qui hoc ei contulerat donum, sermonem illius atque sententias confirmabat sequentibus signis. Nam cùm rebelles quosdam & contumaces satanæ tradidisset in interitum carnis, subitò non comparuerunt. Miles quidam propter quoddam mendacium ab Episcopo sancto repręhensus, cùm admonitionem eius paruipénderet, nec se emẽdare vellet, mox ab illo excommunicatus est, V surpabat nanque sibi bona quędam, quæ incitante eum vxore, quòd prolem legitimam non haberet, à veris hæredibus per simulationem alienare cõsenserat. Tremenda res. Inuasit eum diabolus nocte sequenti, extorquens subitò animam mendacem. Alius quidam, in eodem scelere ei succedens, cùm lætus & temulentus lecto exciperetur, sopori mortem socians, etiam miserè extinctus est. Forestarius quidam propter facinus plexus anathemate, viri Dei sententiam non metuens, intra paucos dies horribili morte decessit è vita. Quidam Diaconus, liuore impellente, militem quendam nequiter accusans de crimine regiæ proditionis, Hugonis sententia ob spem emendationis percussus, cùm peccatū suum non modò nõ vellet agnoscere, sed etiam ab Archiepiscopo absolutionẽ impetraret, rediensque ad virum sanctum, purgationis, vt putabat, suæ chirographum secum afferret, rursùm non obstante mandato, ab illo excommunicatus est. Vt autem Dominus ostenderet, vtrius sententiam approbâsset, Diaconum horrendum in modum percussit, nec eum diutiùs viuere passus est. Adolescẽtula quędam cùm impudenter spueret in faciem spõsi sui, præsente sancto Episcopo, nec veniam petere vellet, à diabolo præfocata expirauit.

Cap. 23.

Quotannis redit ad Carthusiā Vuitamię.

Admirāda in equi & iniqui cognitio.

Terribiliter punit Deus ab illo excomunicatos.

Clericus quidam propter tyrannidem quorundam potentium ius suum, quod ei erat in quadam ecclesia, obtinere non potuit. Pecunijs quoquè ac alijs rebus penè omnibus in curia Romana consumptis, iam summa egestate cœpit vrgeri. Audiens verò, sanctū Hugonem oppressorum consolatorem pijssimum esse, ad illum tandèm venit etiam longè extra fines diœcesis suæ, & cum lachrymis eius auxilium implorauit. Motus ergò vir Dei, omnes excommunicauit, licèt eius iurisdictionẽ non tenerẽtur. Quid plura? Alij in amentiam versi, alij repentina morte extincti sunt: quorundam oculi cum ingenti cruciatū exciderunt, donèc legitimo possessori restituta est ecclesia. Alios etiam viros septem quãdoquè excommunicauit vir sanctus, quòd furem à cœmeterio dolo abstraxissent, & mox sine dilatione suspendissent. Timentes verò illi, nè accideret ipsis, quod iam multis euenisse constabat, ad pedes Episcopi pariter venerūt. Sex satisfactione dura illa

Cap. 24.

S. Hugo oppressorum pijssimus consolator.

quidem, sed breuì, expurgati sunt: septimus, quia noluit satisfacere, absolutionis gratiã non impetrauit. Tam verò dura fuit ea satisfactio, vt etiam brumali tempore penè nudi furem à patibulo depositum, per longum iter humeris portare, atque in eo, quod diximus, cœmeterio, vndè illũ extraxerant, tumulare compulsi sint. Res prorsùs stupenda. Iam septem anni transierant, & eccè redit miserabilis ille, cum lachrymis petens absolutionem: Domine, inquit, postquàm sententia tua me perculit, acciderunt mihi mala multa. Gratiã regis continuò perdidi: exulare coactus, ad inopiam redactus sum: corporis molestia contabui, plurimisque aduersis casibus subiacui. Sed nè peiora his succedant, dignare (obsecro) vel serò pœnitentem releuare. Misertus ergò vir pius tantæ calamitatis, quòd ex fortunato & diuite ęrumnosus & morbidus factus esset, clementer eum absoluit, & nè dolorem dolori adderet, mulctam ei mitiorem irrogauit.

Nota q̃d acciderit homini fortunato, à sancto viro plexo anathemate.

Cap. 25. Miracula per eum plurima, dum adhuc viueret, in eximię sanctitatis eius argumentum edita sunt. Claudus quidã cùm cophinum, quo sanctus vir lapides cõferre solebat, suis humeris imponi curâsset, statìm meliùs habuit, breuique totus sanatus est: vtq; gratum se declararet pro tanto beneficio, eàdem sporta etiam ipse lapides ferre cœpit. Ecclesiam nanque Lincolniensem vir sanctus à fundamentis extruxit nobiliter, & proprijs humeris apportans lapides, & suę deuotioni satisfecit, & subditorum ędificationi. Ciuis quidam Lincolniensis correptus amentia, vix ab octo viris teneri potuit. Adductus autẽ ad virũ Dei, mox dæmone fugato quasi mortuus corruit, nec antequàm aqua benedicta perfunderetur, & à sancto Episcopo sanitati integrę restitueretur, aliquatenùs surgere potuit. Mulier quædã duos ei obtulit infantes lãguidos: qui eius percepta benedictione, statìm conualuerunt. Infantulus quidam ferrum acutũ manu tenens, in os more puerorum iniecit, & deglutire cœpit. Mox gutture eius sauciato, tanta sanguinis copia aliquandiù indè manauit, vt vitam pueri mater penitùs desperaret. Sed patruus pueri superueniens, consolatus est eam, ità dicens: Nè turberis: certus sum enim non moriturum infantem. In visione nanque vir quidam sanctus mihi ostensus est, qui etiam breuì adueniet, vt illũ curet. Quod & factum est. Venit Episcopus, guttur tetigit, locumq; vulneris Cruce consignauit. Iam enim vix palpitare cernebatur. Eo verò recedente, mox puer sanguinolentũ euomuit ferrũ, & sanus apparuit. Quędã fœmina spiritum habens Pythonicum, tanta garrulitate cunctos oppressit, vt ei silentium nemo posset imponere. Ea cùm viro sancto fuisset oblata, spiritũ cum magna arguit indignatione, dicens: Agè iam, ô infelix, quid nôsti diuinare nobis? Ille pręsentiam sancti viri non sustinens, protinùs aufugit. Mulier verò plenè liberata, deincèps taciturna & modesta semper fuit, nõ sine grandi admiratione cunctorũ, qui factum nouerant. Similiter & alia quædam eius meritis à pessimo quodam ac improbissimo incubo erepta creditur. In villa quadã miserè à dæmonio quidam vexabatur. Accidit tum per eam villam Episcopum quendam iter habere. Cumque esset iuxta locum, vbi dæmoniacus ille circunstante populo custodiebatur, accurrunt vndiquè, rogant Episcopum, si quo modo pręsidium vllum inuenirant apud illum. Ponunt ante pedes eius infirmum, si fortè manum velit imponere, & spiritui comminari. Sed mercenarius ille, cùm vidisset dolorem esse vehementem, prę pauore totus contremuit, equumq; calcaribus vrgens, abire festinauit. At pio pręsule Hugone non diù pòst per eandem equitante viam, accurrunt iterùm vicini, precantes auxilium opportunum illi, qui se iuuare non poterat. Itaque vir sanctus non fugam inijt, sed protinùs de equo descendens, velociùs accurrit: Vidensque dolorem atrocissimum, nequaquàm territus expauescit, sed spiritu fremens, ad bellum se comparat. Proh nefas, inquit, hæc vtiquè non rectè se habent. Quid ampliùs? Fusa oratione, lectoque Euangelio, In principio erat verbum, in aures patientis, vir Dei fidenter abscessit. Mira res. Hostis, qui tanta crudelitate sæuierat ante Hugonis aduentum, quique tot cachinnis eius orationes comminationesque exceperat, iam illo recedente, quasi iniectis vinculis eum post se traheret, ab homine exiuit, nec ausus fuit ampliùs introire in illum. Quod cernentes qui aderant, pias præ gaudio fuderunt lachrymas, Deum in sancto suo mirificè collaudantes, experti palàm in homine illo, quàm dispares sint etiam Episcopi.

Permultis claret miraculis.

Sanat dæmoniacum.

Infantem moribundũ curat.

Ioan. 1.

Hominem miserum liberat à dæmone.

Cap. 26. Oratione sua vir sanctus ignem compescuit, nè tantùm vastaret, quãtùm timebatur. Ante vltimum eius recessum à Vuictamia, placuit Domino etiam in conspectu fratrum glorificare illum: quod tamen non propter infidelitatem illorum arbitramur factum, sed vt tanti viri sanctitas animis eorum arctiùs affigeretur. Quasi enim vltimum vale

eis diceret, non tantùm sermone, verumetiã opere, sacræ orationis virtutem illis commendauit. Domus quędam straminea illic erat, quæ igne arrepta, flammas in altum misit, cunctis circunquaquè ædificijs incendium parans. Expauit ea re vir sanctus, & matutinale officium, quod iam inchoauerat, intermittens, contra ignem salutiferæ Crucis signum edidit. Cumque periculum ineuitabile, nisi Dei clementia prohiberet, impendére cerneret, mox ante aram se prosternens, orationi se dedit, indè nequaquàm surgens, donèc flammam tepuisse, domumque illam absorptam esse audiret. Omnes igitur Deum laudantes pro gaudio duplicato, quòd & cætera illæsa mansissent ædificia, & à diuturno metu, qui iam euenerat, liberatos se viderent, Episcopus aiebat: Benedictus Deus, qui non solum pręsentem hac in re timorem nostrum cõsolatus est, sed & futuri metûs solicitudinem omnem sub nostra tandèm pręsentia amputauit. Quo in facto, sicut & in multis alijs, sancto Martino par fuisse probatur. Precibus sopit incendium.

Quanta autem deuotione fuerit erga reuerendissimum altaris Sacramentum, ex hoc solo satìs perpendi potest, quòd crebrò pius Dominus in forma speciosissimi pueruli, sacrificanti illi visibiliter apparére dignatus est: quod quidem religiosis quibusdam personis diuino nutu non raró intueri concessum fuit. Quid autem ipse senserit de quibusdã miraculis, quæ circa idem præcipuè venerandum feruntur contigisse sacramentum, res, quam dicturi sumus, declarabit. In villa quadam sacerdos erat valdè dissolutæ vitæ, quem hoc ordine diuina bonitas ad pœnitẽtiam vocauit: Celebrans ille Missarum solennia, manibus cœpit indignis regem tractare maiestatis. Cumque ad illum venisset locum, vbì hostia frangenda erat, sanguis protinùs emanauit. Territus ille, vitam mutauit in melius, cunctisque audire volentibus factum publicauit. Accidit autem, beatum Hugonem per eam villam iter facere, sacerdotemque accersitum, non propter miraculum, sed ob vitæ sanctitatem, de quibusdã spiritalis vitæ studijs interrogare. Tanta enim pœnitentię asperitate pristinam vitam iam correxerat, vt sanctum eum fama cunctis proclamaret. Cumque sancto episcopo narrâsset prodigium, quod ipsi acciderat, hortatus est eum, vt cruorem ipsum tanquàm veritatis testem inspiceret. Sed penitùs non acquieuit: quinimmò famulis suis idem suggerentibus, ità fertur respondisse: Habeant ipsi signa infidelitatis suę. Nobis autem, qui verè credimus sub speciebus sacramentalibus verum corpus & sanguinem Christi contineri, signa quid proderunt? Quosdam etiam abire volentes, vt viderẽt, duriùs obiurgabat, quòd non deuotione, sed curiositate id facerent. Siquidem scriptum nouerat: Beati qui non viderũt, & crediderunt. Sed hoc vulgo persuadere quis poterit? Quinimmò videmus eos tanta diligentia ad huiusmodi confluere: qui si perfectam haberent fidem, magìs vtiquè ab his se elongarent. Cap. 27. Christus ei sacrificium facienti sæpè apparet. Veritas corporis Christi in Eucharistia. Ioan. 12. Curiositatē reprẽhēdit non pietatē.

Post longa tandèm huius vitę certamina, cùm iam tempus aduentaret transitûs eius ad patrem, acri febre corripitur. Morbo autẽ ingrauescente, sæpiùs orãdo hęc verba repetebat: O pie Deus, requiem pręsta nobis. Bone Domine, Deusq; verax, dona tãdèm nobis requiem. Quod quidam de adstantibus audiens, quasì pro consolatione dixit ei: Iam Domine quiesces. At ille: O verè, inquit, beatos illos, quibus vel in extremo iudicij die requies inconcussa donabitur. Dicẽte rursùs eoipso, illum diem ei futurum, Deo volente, iudicij diem, quo esset è vita decessurus, cum magna fiducia dixit: Non rectè sentis. Non enim iudicij, sed gratię & misericordiæ dies erit, quo ego defungar. Cùm adhuc esset incolumis, & mentio fieret de mortis horrore, dicere consueuerat: Malè profectò nobiscum ageretur, si nunquàm mori deberemus. In omni ægritudine sua, quanuìs violentissimè torqueretur, inuicto semper permansit animo, ità vt iret & rediret à lectulo, quocunq; esset necesse. Stupefacti ea re medici, dicebant: Reuerà spiritus hominis huius sustentat imbecillum corpus eius. Adstans quidam de pręcipuis amicis illius, sic hortabatur eum: Quandoquidem, inquit, domine, multo tempore tum ordinarius, tum etiam delegatus permultorum iudex fuisti, diligenter, oro, studeas nedùm generatim, sed etiam speciatim confiteri, quos & quot priuato amore vel odio, aut promóueris, aut depresseris parùm iustè. Respondit ille: Odio, seu amore, sed nec spe quidem vel timore personæ vel rei cuiuscunque, à veritate iudicij me vnquàm exorbitâsse, penitùs memor non sum. Si autem de recto deflexi, hoc vel propriæ ignorantiæ, aut certè assistentium culpa accidit. Ad verba nanque sua tantam semper adhibebat cautionem, nè quid contra veritatem proferret, vt nedùm in dubijs, sed etiam in certissimis frequenter hanc adijceret appendicem; Sic modò nobis occurrit. Eâdem per omnia cautela in literis, sigil- Cap. 28.

lo ipsius muniẽdis, ille veritatis amator semper vtebatur. Admonitus etiã, vt testamẽtum pro more faceret, Tędet me, inquit, huius cõsuetudinis, iam passim in Ecclesiam introductę. Nec habui quicquam, nec habeo, quod non sit Ecclesię, quam regendam suscepi. Attamen nè fiscus rapiat, pauperibus tribuatur totum, quod videor possidere.

Cap. 29. Orationi deincèps mens eius potiùs intenta fuit, mortemq; vicinam prędixit, seq; inungi voluit. Eodem die, quo Episcopus cõsecratus fuerat, etiam sacramẽtum extremæ Vnctionis percepit, putà ferijs B. Matthęi Apostoli & Euãgelistæ. Ante illum diem nunquàm sacramentũ hoc percipere voluit, quãuis crebrò lethaliter laboraret. Disponente tamen Domino, vsq; ad decimumseptimum Nouembris diem mors illius dilata est. In quo spatio multas proposuit adhortationes ipsum visitantibus, salutariaq; dedit consilia in negocijs opportunis. Archiepiscopus quoquè ad eum veniens, humiliter veniã petijt, quòd multas ei pręter fas persecutiones excitâsset. Cui vir sanctus, lætatus poenitentia eius, alacriter respondit: Libenter ignosco. Quòd autem sępè te repręhendi, non me poenitet: sed quòd id crebriùs non feci, id potiùs doleo. Vidi nanque secularibus negocijs animum tuum plùs satis implicari, iacturamque non paruam in subditis tua negligentia fieri. Cùm iam autem ille, quem diximus, Nouembris dies propinquâsset, lachrymantibus filijs dixit, vt funeri necessaria prępararent. Facto deniquè in se spiritu Dei, mala grandia futura prędixit & regi, & regno, inprimìs autem Clero. Dicebat proindè libenter se velle mori, nè tanta cerneret dissidia. Et hęc quidem omnia mox ab eius obitu, sicut prędixerat, euenerunt. In quo, sicut & in alijs multis, apertissimè videre licet, cũ prophetię spiritum habuisse. Decimoseptimo Nouẽbris die, cùm sentiret vires sibi magìs magisque deficere, iussit accersiri monachos & clericos in obsequium funeris sui. Et quia Episcoporum nullus interesse poterat, ordine instruxit eos, quemadmodùm funus ipsum curare deberent. Iussit quoquè, vt nõ Londonię, vbì ægrotare cœpit, humaretur: sed vt Lincolniam translatum eum in primaria æde sepelirent. Concilium nanque vniuersale totius regni Lincolniæ celebrabatur, ad quod Episcopi omnes conuenerant. Ipse autem interrogatus, num interesse vellet, respondit: Etiam. Id verò quomodò accipi voluerit, ex sequentibus patebit. Aduesperante ergò die, vir pius & misericors, sciens quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mundo ad patrem totius consolationis, cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos: cernensque vbertìm flentes charissimos filios, suauissimis eos sermonibus consolari nitebatur. Dextram etiam capitibus singulorum diutiùs imponens, Deo & verbo gratię eius eos omnes commendauit. Deindè deficiente voce, cùm rogarent eum, vt Dominum pro idoneo pastore deprecaretur, tandèm respondit: Deus id faciat. Quo dicto, pauimentum coram conudatur, & cinere benedicto in Crucis formam sparso, Completorij preces inchoauerunt. Cùm autem versum illum audisset, Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum. imponi se cineri poposcit. Psallentibus illis festinantiùs, vultu placidissimo spiritum sensìm colligebat, quem tunc in manus conditoris tradidit, cùm illud Simeonis canticum inciperetur, Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace. Obijt circa annum Domini millesimũ ducentesimũ, cùm iam sexagenarius esset, deincèps in sabbato pacis ęternę quieturus. Tenuit cathedram episcopalem annis quindecim, & quinquaginta & octo diebus.

Sacramentum extremę Vnctionis percipit

Multa mala sub obitũ futura prædicit.

2. Cor. 1.

Psal. 90.

Luc. 2.

Felicissimè vir pijssimus in cęlos è corpore proficiscitur.

Cap. 30. De felici transitu eius & gloria immarcescibili reuelationes multæ diuersis Deo deuotis hominibus obtigerunt. Quidam etiam ex ijs, qui familiariùs ei assistebãt, cùm adhuc viueret, anxius nimiùm post eius obitũ de statu eius, in oratione raptus, tali visione certior factus est: Apparuit ei sanctus Hugo tanquàm in præclaro loco residens, gloria mirabili sublimatus. Audiuit etiam cantica suauissima, cuiusmodi in terris nũquàm audita essent: Cumque visionem illam admiraretur, & præ pauore loqui non auderet, dixit ei sanctus Hugo: Non te solicitum esse decet de statu meo. Cantica melliflua, quę audis, ab hora illa, qua discessi à vobis, nunquàm mihi defuerunt. Deindè cum comiter instruxit de quibusdam perplexis conscientiæ scrupulis, quos anteà nunquàm potuerat excutere, nec satis ab aliquo de ijs edoceri. Itaque tanquàm in testimonium visionis eius, deincèps illam non sensit animi perplexitatem. Reuelatum etiam diuinitùs fuit cuidam deuotæ personę, quemadmodùm pedo suo vir sanctus arrogantem quendam Episcopum in dorso percussisset, quòd ad cathedram Ecclesię eius nõ studio boni operis, sed inanis gloriæ desiderio adspiraret: qui eàdem hora spiritum exhalauit.

Visio cuiusdã de eius beatitudine

Viden-

Cap. 31.

Corpus eius exanime quale viſum ſit.

Videntes autem capellani eius, mortuum eum eſſe, funus ſacratiſſimum, ſicut eis præceperat, curare cœperunt. Cumque lauarent corpus exanime, lacte candidius foris apparuit: intùs verò, vitro purius cernebatur. Faciem cum manu dextera perungentes balſamo, reliquum corpus aromatibus condiêrunt: veſtibusque ſacris pignus venerandum ornãtes, loculo impoſuerunt. Quibus omnibus ritè peractis, cum magna celebritate & miraculorum gloria, ad ſedem propriam deportatum eſt. Nam poſtquàm fama ſanctiſſimi obitûs eius inter populares percrebuit, tanta hominum vndiquè confluxit multitudo, proſequentium ſacrum funus, vt non parua iter accelerantibus remora obijceretur. Deuotio etiam populi toto illo itinere adeò continuata eſt, vt vix quiſquam ſui proximi recordaretur. Tetigiſſe feretrũ, palma ſuprema fuit. Quibus verò hoc denegabatur, ij conſpexiſſe procùl & adorâſſe, non vile trophęum ducebãt. Fortiores deuotiſſimè ſupponebant humeros ad portandum, tametsì nulli, nisì ad breue ſpatium, id priuilegij conceſſum fuit. Per turmas enim, & quasì certatìm ad portandum irruebant, cogentes priores, nè quid vltra id, quod præfixum eſſet, ea in re ſibi vſurparent. Succedentibus autem ſibi viciſsìm turbis, venerunt in occurſum ſacri funeris etiam duo reges, Iohãnes Angliç, & alter Scotiæ, cum Archiepiſcopis & Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus & proceribus multis: qui cùm ſperarent in deferendo ſacro corpore aliquid ſe priuilegij habituros, humeros deuotè ſuppoſuerunt. At tamen pro deſiderio religioſi propoſiti non contigit eis. Irruente enim vulgo, nouisq; portitoribus pręparatis, cùm vim populi ferre non poſſent, ceſſerunt viri tam ſublimes, quanuìs inuiti. Scotię quidem rex ꝓpter nimiam lachrymarum vim & copiam, propiùs accedere non potuit. Impensè nanque amauerat illum hominem Dei.

Obſerua viri ſanctiſſimi funus q̃ viri proſecuti ſint.

Cap. 32.

Sextò autem die vrbem Lincolnienſem ingreſſi, reliquias ſacras in ſummam pertulerunt ædem, vbì magna fuit populi frequentia, donèc humatum eſſet pignus precioſum. Officium deniquè exequiarum tanta celebritate peractum eſt, vt Epiſcopi lectiones, Abbates verſus recitârint. Fuerunt enim in exequijs illis reges duo, Archiepiſcopi tres, Prę ſules quatuordecim, Abbates ampliùs centum, Comites proceresq; plurimi. De reliq́s inferioris ſtatûs & vulgo, nullus certus facilè iniri poſſit numerus. Sicſic placuit remuneratori omnium bonorum, glorificare ſeruum ſuum fidelem, qui totiès erga ſepulturam aliorum ſolicitus fuerat. Impleuit quoquè promiſſum ſuum vir ſanctus, quia etsì viua voce, vtì ſolebat, negocia concilij non curauit, morte tamen ſua totius eccleſiaſtici ſtatûs regimen mirabiliter illuſtrauit. In medio nanque ſacratiſſimæ ſynodi emortuum corpus eius prophetauit. Clericus quidam præcellenti ingenio cùm vidiſſet quę fiebant, raptìm hos verſus compoſuit, & ad pedes ſacri funeris collocauit:

Epitaphiũ eius.

Pontificum baculus, monachorum norma, ſcholarum
Conſultor, regum malleus Hugo fuit.

Cap. 33.

Multa fiũt miracula.

Per totum autem illud longum iter ſex dierum, & antequàm ſepeliretur corpus ſancti pontificis, multa pręclara miracula per ſeruum ſuum Dominus efficere dignatus eſt. Deniquè diuina non ceſsârunt beneficia ad monumentum eius, etiam poſt illius honorificam ſepulturam, in teſtimonium eximiæ ſanctitatis. Candelę accenſę, quæ ante funus portabantur, nec vento, nec pluuia poterant extingui, cunctis, qui aderant, adſpicientibus & ſtupentibus. Cuiuſdam Bernardi brachium fractum, ab Epiſcopo ſancto reformari per viſionem illi oſtenſum eſt. Itaque expergefactus, illud planè redintegratum reſpexit, dolore ſopito. Quidam vir pius, orans ad feretrum ſancti Hugonis, vt diſſolui & eſſe cum Chriſto mereretur, ſequenti nocte, rebus ſuis benè conſtitutis, bona morte deceſſit. Hoc autem vir ſanctus dicere ſolebat inter maxima miracula numerandum, ſi cui meritis ſanctorum in paradiſum ingredi contingeret, cunctis periculis excluſis. Mulier quædam cæca, ad primum ſacri corporis contactum, oculorum lumen recepit. Fur quidam cùm crumenam pecunia refertam abſtuliſſet à latere cuiuſdam fœminæ orantis ad corpus ſancti Hugonis, miraculosè protinùs cæcatus eſt. Sentiens ergò diuinam vltionem, ſeipſum publicè accuſauit, crumenam reddidit, & viſum recuperauit. Miles quidam, cuius brachiũ cancer planè corroſerat, ad corpus ſancti Hugonis ſanatus eſt. Puer quidam vita functus, meritis illius reuixit. Vir quidam languidus, à medicis deſperatus, ad ſanctum beati viri ſepulcrum venit, moxque ſanus & incolumis ſurrexit. Deniquè non longo temporis ſpatio à ſepultura precioſi theſauri, intra paucos dies ad monumentum eius, ſex paralytici ſanitatis beneficium adepti, tres cęci illuminati ſunt, muti

Inſigne miraculum.

Cæca videt.

Geminum in fure miraculum.

Puer mortuus excitatur

duo loquendi facultatem receperunt. Duo quoquè contracti, pristinæ sunt firmitati restituti, & hydropica fœmina eius meritis curata est. Mulier quędã cùm quatuor fecisset abortus, admonita est ab ancilla sua, vt puerulum cereum sancto Hugoni offerret. Quod vbi fecit, non abortiuit vnquàm, sed sex incolumes pueros enixa est. Sunt & alia permulta illustria miracula, quibus sanctum suum Dominus mirificauit. Hæc pauca interìm breuitatis studio commemoràsse sufficiat in laudem & gloriam prępotentis Dei, qui viuit & regnat in infinita seculorum secula, Amen.

Sacrũ eius corpus eleuatur & transfertur.

Porrò anno Christi, millesimo ducentesimo octogesimo, qui fuit à beati viri obitu ferè octogesimus sextus, Octobris sexto die, sacrum corpus eius eleuatum atque trãslatum est, cùm iam antè ab Honorio 3. Pontifice Maximo in Sanctos relatus esset. In hac autem eleuatione quasì integrum repertum est corpus eius: loculus verò, in quo illud repositum fuerat, magnam purissimi olei copiam exhibuit: habitus quoquè monasticus, quo vir sanctissimus, dum viueret, vsus erat, & in quo post obitum sepulturæ mandatus fuerat, integer inuentus est. Cumque sanctissimum eius caput, (quod à corpore separatum, posteà auro, argento & gemmis inclusum est) Oliuerus Lincolniensis Episcopus in manibus reuerenter teneret, ex eius maxilla non parùm olei distillauit. Tandèm sacrum corpus in theca auro, argento & preciosis lapidibus ornata, reconditum est, ipsaque theca loco congruo satisque sublimi, è marmore structo, honorificè collocata est, non longè à sanctissimo eius capite, quod iuxta altare beatissimi Iohannis Baptistæ in Lincolniensi ecclesia reposuerunt. Huic verò translationi pręter regem & reginam Anglię, itemque Nauarrę, multosque regni proceres laicos, etiam duo Archiepiscopi, multi Episcopi, Abbates plurimi, compluresque alij interfuerunt: indictumque est, vt eius translationis annua celebritas, deincèps tota diœcesi Lincolniensi haberetur.

Nota de corpore ei° & habitu incorrupto, itemq; de oleo.

MARTYRIVM SANCTI ROMANI MARTYRIS, EX ECCLESIASTICAE HISTORIAE EVSEBII

Cæsareensis Libro 8. Cap. 12. interprete Iohanne Christophorsono Anglo.

Nouēb. 18

S. Roman° Diaconus.

Obserua eius zelum.

ROMANVS, Palęstinus genere, Ecclesiæ Cæsareensis Diaconus & exorcista, cùm pariter Antiochiæ in ecclesiarum vastatione fortè versaretur, cõplures viros simul cum vxoribus & liberis aceruatìm ad idolorum delubra properantes, & ijsdem hostias immolãtes intuitus, spectaculum neutiquàm tolerandum arbitratus est: & propterea singulari pietatis studio incensus, accedit propiùs, & magna voce exclamans, eos grauiter redarguit. Qui propter hoc tam audax facinus pręhensus, generosissimus, si quisquam alius, testis declaratur veritatis. Nam cùm iudex mortem illi ignis incendio infligendam pronunciâsset, ille vultu hilari & animo maximè læto, sententiam lubens amplexatus, ad supplicij locum abducitur. Deindè vbì alligatur ad palum, & dum ligna illi circuncircà coaceruabantur, & hi qui incenderent rogum, Imperatoris iam pręsentis sententiam expectabant, clamauit: Vbì, mihi ignis, quæso?

Lingua ei amputatur.

Hæc locutus, accersitur ad Imperatorem, quó nouum & inusitatum genus supplicij sustineret, vt lingua nimirũ illi amputaretur. Quod fortissimè perpessus, rebus oĩbus declarauit, diuinam vim illis, qui aliquid pro pietate subeant acerbitatis, opem semper apportare solere, cùm labores & ærumnas alleuando, tum animi alacritatem firmè corroborando. Iste enim simulatquè nouũ illum supplicij modum intellexit, præ generosa animi alacritate, neutiquàm obstupefactus, lubẽs extendit linguam, & paratissimo animo

mo eam lictoribus quasi instructam præbet. Post quod supplicium in vincula cōiectus, longinquo temporis spatio ibi afflictatus, tandem cum vigesimus annus regni Imperatoris aduentaret, (quo ex decreto concessum erat, vt libertas omnibus, qui in vinculis vbique constricti tenebantur, palàm prędicaretur) solus iste in compedibus iacēs, vtroque pede ad quintum foramen distracto, laqueo collo circumiecto strangulatus, martyrio demùm, sicut ei erat in optatis, decoratur. Diù manet in carcere. Strangulatur.

ITEM SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, COgnomento Chrysostomi, Encomium eiusdem martyris, vt habetur in Simeone Metaphraste.

Vrsùs martyrum memoria, & rursùs dies festus & celebritas spiritalis. Laborârunt illi, & nos lætamur. Decertârunt illi, & nos exultamus. Illorum est corona & communis gloria: illorum sunt præmia & certamina, & totius Ecclesiæ gloria, decus & gloriatio. Et quomodò, dicet quispiā, posset hoc fieri? Quòd partes & membra nostra sunt martyres. Quoniam siue patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: siue glorificatur vnum membrum, cum eo lætantur membra omnia. Caput coronatur, & reliquum corpus exultat. Fit vnus victor in ludis Olympicis, & totus gaudet populus, & cum magnis eum excipit laudibus. Si autem in Olympicis certaminibus, qui nihil ad illos sudores contulerūt, tanta fruuntur voluptate: multo magìs hoc fiet in athletis pietatis. Nos sumus pedes, martyres autem caput. Sed non potest caput dicere pedibus, Vestrî non egeo. Gloriosa sunt membra, sed gloriæ excellentia non facit alienationem à coniunctione, quæ est cum reliquis partibus. Tunc enim fiunt maximè gloriosa, quandò nō abruperint eam, quæ est nobiscum, coniunctionem. Nam oculus quoquè, cùm sit reliquo toto corpore splendidior, suam tunc conseruat gloriam, quandò non abscinditur à reliquo corpore. Et quid dico de martyribus? Si enim Dominus noster Christus nō erubuit fieri nostrum caput, multo magìs ipsi esse nostrum caput non erubescunt. habent enim, quæ egit radices, charitatem. Solet autem charitas coniungere ea, quæ sunt disiuncta, & de meritis non admodùm accuratè inquirit. Quomodò ergò ipsi cum nobis peccantibus dolore simul afficiuntur, ità etiam nos simul cum eis lętamur in rectefactis. Sic etiam iussit Paulus, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Nota festa martyrum. 1.Cor.12. Ibidem. Rom.12.

Sed flere quidē cum flentibus, est valdè facile: gaudere autem cum gaudētibus, non itidèm. Faciliùs enim dolemus cum ijs, qui sunt in calamitatibus, quàm gaudemus cum ijs, quibus sunt res secundæ. Nam illic quidē ipsa natura calamitatis potest vel lapidē flectere ad commiserationem: hîc aūt in rebus prosperis inuidia eum, qui non valdè philosophatur, non sinit effici socium voluptatis. Nam quomodò charitas coniungit ea, quæ sunt diuisa: ità etiam inuidia diuidit ea, quæ sunt vnita. Quamobrèm rogo vos omnes, studeamus gaudere cum ijs, qui rem rectè gerunt. vt animam expurgemus ab inuidia. Nihil enim æquè expellit hunc morbum grauem & curatu difficilem, atquè gaudere cum ijs, qui viuunt in virtute. Audi quàm sit Paulus summus in his vtrisque: Quis, inquit, infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Non dixit, Et ego non molestia afficior: sed, Ego non vror, dixit: vrendi verbo ostendere volens summum dolorem. Et rursùs ad alios scribens, dicit: Sine nobis regnauistis: & vtinàm regnauissetis, vt nos quoquè simul vobiscum regnaremus. Et rursùs: Nunc viuimus, si vos statis in Domino. Vide quantoperè studebat, vt res fratrum rectè se haberent, qui nec se viuere quidem existimabat, si illi non essent salui. Homo, qui fuerat raptus ad tertium cælum, & delatus in paradisum, & qui fuerat particeps mysteriorum ineffabilium, & tantam apud Deum assecutus fuerat fidutiam, illorum bonorum sensum non valdè accipiebat, nisì etiam vidisset fratres secum esse saluos. Sciebat enim apertè, sciebat charitate nihil esse maius, neq; quod sit cum ea conferendum: nec Inuidentia dira pestis. Gratulandū aliorū rectè factis. 2.Cor.11. 1.Cor.4. 1.Thess.3. 2.Cor.12.

Nihil charitate præstabilius. ipsum quidem martyrium, quod est summa bonorum. Nam charitas quidem, etiam absque martyrio, facit Christi discipulos: martyrium autem sine charitate, non potest hoc facere.

Ioan. 13. Vndenàm hoc sciri potest? Ab ipsis Christi verbis. Dicebat enim discipulis: In hoc cognoscent omnes, quòd mei discipuli estis, si vos inuicèm diligatis. Eccè charitas sine martyrio facit discipulos. Quòd autem martyrium sine charitate non solùm non facit discipulos, sed nec prodest quidem quicquam ei, qui id sustinet, audi Paulum dicentem: 1. Cor. 13. Si tradidero corpus meum, vt comburatur, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Propterea hunc sanctum maximè diligo, qui hodiè nos congregauit, beatum (inquam) Romanum, quoniam cum certamine & martyrio, magnam quoquè ostendit in Christum charitatem. Quamobrèm ei quoquè sancta lingua fuit amputata. Etenim hoc quoquè par est examinare, quanam de causa non ad alia vtiquè tormenta, supplicia & cruciatus eum deduxerit diabolus, sed linguam ei ábscidit. Non enim hoc fecit Diabolus, malefica bestia. temerè, sed cum maxima malitia. est enim mala & malefica hęc bestia, & omnia facit & mouet aduersùs nostram salutem. Agè ergò examinemus, curnam processit ad linguæ eius amputationem, paulò altiùs deducentes orationem. Sic enim sciemus & Dei benignitatem, & martyris tolerantiam, & diaboli malignitatem. Et cùm Dei quidem didicerimus benignitatem, Domino agemus gratias: martyris autem cognita patientia, imitemur conseruum: intellecta autem diaboli malitia, omninò auersemur inimicum. Propterea enim dedit nobis Deus clemens & benignus nósse eius machinationes, vt eum magìs odio habentes, faciliùs superemus. Quòd enim cognosci possint ea, quæ mente agitat, audi quid dicat Paulus de eo, qui fuerat fornicatus, scribens ad Corinthi- 2. Cor. 2. os: Confirmate in ipsum charitatē, nè circunueniamur à satana. Non enim quæ mente agitat, ignoramus. Quænam est ergò causa, propter quam ei linguā amputauit? Patiamini, ô dilecti, me rem paulò altiùs narrantem.

Ecclesiæ persecutiones. Graue bellum fuit aliquandò excitatum aduersùs Ecclesias, non barbaris facientibus incursiones aduersùs ciuitates, nec vllis alienigenis, sed ijs, qui videbantur præesse huic nostro terrarum orbi, & barbaris & hostibus & Tyrannis omnibus crudeliùs & immaniùs vtentibus ijs, qui eorum parebant imperio. Non solùm enim libertas, & patria, & pecuniæ, & pręsens vita tunc veniebat in periculum: sed regnum cęlorum, & bona, quæ sunt iustis reposita, vitaque immortalis & Christi confessio. Nec solùm graue bellum, sed nouus quoquè modus excogitatus fuit captiuitatis. Non enim ex ea, quæ hîc Galat. 4. est, ciuitate expellebant, sed supernæ Hierusalem, quæ est libera, priuare conabantur, & cogebant vnumquenque animas sacrificare in altaribus, & suum abiurare Dominum, & se dęmonum subijcere tyrannidi, perniciososque, & nostræ salutis hostes, colere dæmones, quod mille mortibus, & quauis gehenna erat grauius & intolerabilius generosis animis & Christi amantibus. Tunc tunc, cùm multi essent submersi, & fluctus in altum tollerentur, & multi nauem frangerent, beatus hic Romanus in medium eorum Romani præclara virt⁹, fortitudo, & sapiētia. accedens, non statìm considerauit, quemadmodùm se traderet periculis: sed eos priùs, qui timuerant, qui lapsi erant, qui suam salutem prodiderant, collegit, animauit, vt prælium instaurarent effecit: eos quidem, qui lapsi erant, erigens: eos autem, qui stabant, confirmans, precibus, exhortationibus, & consilijs, de futuris & de pręsentibus rebus multùm philosophans: ostendens has esse ad tempus, illas autem perpetuas: præmia opponens laboribus, coronas tormentis, brauia doloribus: docens quęnam sit quidem vita pręsens, quænam autem futura, & quantum intersit inter vtranque, & quòd mori omninò sit necesse: &, si non hoc modo vitam finièrint, omninò coacti lege naturæ, Multos sua oratione confirmat. paulopòst discedent ab his corporibus. His & similibus exhortationibus beatus ille manus erexit dissolutas, confirmauit genua debilia, fugientes reduxit, metum expulit, angorem exegit, eis animum addidit, audacesque effecit & confidentes. Pro capreis & ceruis eos effecit leones, magnam vim spirantes: Christi exercitum instruxit & exercuit: ignominiam nostram conuertit in capita hostium.

Cùm ergò vidisset diabolus repentè tantam fuisse factam mutationem: & qui nudiustertiùs eum timebant & contremiscebant, se audacter in eum gerere, & ipsum irridere, adeuntes pericula, prosiliētes ad supplicia: & cùm cognouisset authorē, omnibus dimissis, in illū deincèps omninò virus suum inspirauit, oēm vim suam & insaniam mo- Malitia diaboli. uens in hoc beatum caput. Et quid facit? Considerate malitiam. Non eum duxit ad tor-

tormenta,non eius caput abſcidit:cum enim docuit tempus præteritum,hæc omnia fuiſſe facta temerè.Non ſolùm enim non retardauit animi alacritatem eorum,qui crediderant:ſed etiam magìs auxit,eamq́ue effecit maiorem & vehementiorem. Carbones, inquit,ſubſternebãt:illi autem currebant,tanquàm ad roſas.Ignem accendebant:illi verò tanquàm in fontes aquarum frigidarum ſeipſos proijciebant. Latera cędebant, & profundos in eis ſulcos faciebant, & riuos ſanguinis deducebant: illi autem gloriabantur,tanquàm auro omni ex parte circunfluentes. E pręcipitijs iaciebant, & in mare demergebant: illi verò non tanquàm in profundum deſcendentes, ſed tanquàm in ipſum cęlum aſcendentes,ità affecti erant,exilientes & exultantes,& tanquàm in ſacra pompa choreas ducentes, & ludentes in prato herbido. Ità arripiebat vnuſquiſque cruciatus, non tanquàm cruciatus, ſed tãquàm vernos flores carpentes, & coronas contexentes, & inſigni animi ſui alacritate meos pręueniebant cruciatus.Quid ergò,inquit,nunc fuerit agendum? Abſcindam'ne eius caput? ſed fit id,quod habet in votis,& diſcipuli per facta maiorem accipiunt adhortationem.Sępè enim eos admonuit,hanc mortem,quę eſt ad tempus,non eſſe mortem,ſed migrationem & requiem: oportere deceſſum deſpicere,& ſolam complecti animam.Si ergo caput abſcidero,& forti animo tulerit,quod acciderit,ipſos per facta docebit apertiùs, quòd mortem ſic oportet deſpicere: & eorum magìs eriget ſpiritus,& mortuus eis inſpirabit maiorem animi alacritatem. Propterea ergò linguam amputauit,vt priuati voce, qua fruebantur, martyris diſcipuli, & defecti eius admonitione,fierent timidiores,& ad priorem redirent angorem & dubitationem, non habentes,qui eis animum adderet,neque qui excitaret & armaret.

Martyrũ ad patiendum pro Christo alacritas.

Conſidera autem mihi diaboli malitiam. Herodes quidem abſcidit caput Iohannis: hic autem non caput,ſed ſolùm linguam. Quamobrèm? Si abſcidero caput, inquit, & fuerit mortuus,recedet non vidẽs interitum ſuorum fratrum:ego autem volo eum facere teſtem lapſuum & calamitatis ſuorum militum,vt dolore enecetur,videns quidem labentes,non potens autem manum porrigere, & non valens eis ea, quæ priùs, conſulere,ei voce execta ſimul cum lingua.Sed qui compręhendit ſapientes in ſua aſtutia,inuentum conuertit in eius caput: & non ſolùm non priuauit conſilio, ſed eos etiam magìs fecit frui adhortatione,& eſſe ſpiritalioris doctrinæ participes.Nam cùm hoc obtinuiſſet diabolus,vocatur decętero medicus ad ſectionem, & fit lictor pro medico: non id corrigens,quod morbo laborabat: ſed id,quod erat ſanum,corrumpens. Et cùm linguam exemiſſet,non potuit ſimul cum ea vocem eximere:ſed carnis quidem abſciſſa fuit lingua: virtus autem diuinæ gratiæ, aduolauit ad os beati Romani: & natura quidem amiſit ſuum membrum,ferro id cogente:Dei autem gratia non ſiuit vocem cum ea excidere.Vndè etiam decętero diſcipuli fruebantur magìs ſpiritali doctrina, non humana voce,cuiuſmodi priùs,verba audientes: ſed diuina quadam & ſpiritali, & quæ noſtram ſuperabat naturam: & ſupernè quidem omnes concurrebant Angeli,infernè verò homines, vnuſquiſque eos ſine lingua videre cupientes, & audire ſic loquens. erat enim re vera admirabile,& pręter opinionem,diabolo quidem magnum afferens dedecus,magnam autem martyri gloriam, diſcipulis verò plurimam cõſolationem, & magnum argumentum patientię.Hic enim Deo mos eſt vel ex alto repetitus & à principio,quęcunque contra nos conſarcinârit diabolus,ea in caput illius conuertere,& ad noſtram ſalutem redigere.

Matt. 14. *1.Cor. 3.* *Lingua martyris exciditur, & tamẽ loquendi facultas ei manet.*

Mihi autem hoc quoquè conſidera: Ille hominem eiecit è paradiſo,& Deus ei cęlum aperuit. Ille ipſum expulit ex imperio terreno: Deus autem ei dedit regnum cęlorum, & in throno regio noſtram fecit ſedere naturam. Sic dat Deus ſemper dona maiora ijs, quibus diabolus conatur priuare homines. Hoc autem facit, illum quidem reddẽs tardiorem ad nobis parandum inſidias: nos verò docẽs,nunquàm timere eius machinationes.Quod quidem factum eſt etiam in martyre.Quia enim voce exiſtimauit ſe eum eſſe priuaturum diabolus,multo maiorem & pręclariorẽ ei Deus eſt largitus.Non erat enim eiuſdem momenti,cum lingua loqui,& ſine lingua.Nam illud quidem erat conſequens, & commune omnibus:hoc autem erat ſupra naturam, & eius ſolius proprium. Quanquàm etiam ſi fuiſſet mutus martyr poſt linguæ abſciſſionem, ſic quoquè ei fuiſſet impletum certamen,& parata eſſet corona.Nam quòd victus eſſet,erat maximum & apertum argumentum, quòd linguam amputârit. Si enim non timebas linguam martyris, ò ſcelerate & execrande diabole, cur eam abſcidiſti? Quamobrèm non dimiſiſti

Gene. 3. *Dei erga homines benignitas.*

argu-

argumentum decertationum, sed occlusisti stadium? Quemadmodùm enim, si quis luctaturus deindè accepisset plagas, quæ verbis explicari non possunt, & non valens deincèps ampliùs resistere, iusserit abscindi manus athletæ, & sic cum percutiat, nõ est opùs ampliùs alia probatione ad decernendam victoriam ei, cui fuerint manus abscissæ: Ità etiam in martyre apertissimum omnium argumẽtum victoriç aduersùs diabolum, fuit linguæ eius amputatio. Nam etsì lingua erat mortalis, quoniam tamen ei vulnera dedit immortalia, propterea in illam ingentes omninò efflauit spiritus: sibi quidem maius afferens dedecus, martyri autem coronam faciens splendidiorem. Quomodò enim est mirabile, arborem videre sine radice, & fluuium sine fonte: ità etiam vocem sine lingua.

Imbecillitas diaboli.

Vbi ergò sunt, qui non credunt corporum resurrectioni? Eccè vox mortua est, & reuixit: & vno momento temporis vtraque facta sunt. Quanquàm hoc longè sit maius, quàm corporum resurrectio. Nam illic quidem subiecta est natura corporum, compositio autem solùm est dissoluta: hîc verò fuit sublatum ipsum vocis fundamentum, sed tamen rursùs facta est splendidior. Quanquàm si à tibia lingulas abstuleris, iacet inutile deincèps instrumentum. Sed non sic tibia spiritualis: sed etiamsì sit lingua priuata, non solùm non erat muta, sed etiam modulatiùs emittebat carmen, & magìs mysticum, & cum maiori admiratione. Rursùs quoquè in cithara si quis plectrum solùm eripuerit, fit ociosus artifex, ars inutilis, & inane instrumentum. Hîc autem nihil eiusmodi, sed contrà omninò. Os enim erat cithara, lingua plectrum, anima artifex, confessio verò ars. Plectro tamen ablato, lingua, inquam, neque artifex, neque ars, neque instrumentum euasit inutile, sed omnia suam virtutẽ ostenderunt. Quis hęc fecit? Quis hęc ostendit admirabilia, & quę sunt pręter opinionem? Deus, qui solus facit mirabilia. De quo dicit Dauid: Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra? Quoniam eleuata est magnificentia tua super cęlos. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Atque tunc quidem ex ore infantium & lactentium, nunc autem ex ore elinguium. Tunc natura immatura, nunc os lingua defectum. Tunc erat in pueris mollis radix, sed fructus perfectus: Hîc autem & ipsa radix erat ablata, & non prohibebatur fructûs generatio: est enim vox, fructus linguæ.

Contra eos, qui negant corporũ resurrectionẽ.

Psal. 71. & 135. Psal. 8.

Sunt reuerà magìs admirabilia posteriora prioribus. Etenim nè his fidem non adhibeatis, illa propterea pręcesserunt, vt in his nõ conturbemini, cùm in illis fuerit assuetus animus. Propterea hęc euenerunt, vt illa, quæ latent & sunt vetera, credantur ex manifestis & ijs, quæ recèns facta sunt. Sic aliquandò Aaronis quoquè virga floruit, quomodò nunc germinauit os martyris. Sed quanam de causa Aaronis virga tunc germinauit? Quoniam erat designatus sacerdos. Quanam autem de causa nunc germinauit os martyris? Quoniam blasphemia & maledictis incessebatur magnus Pontifex Iesus Christus. Vide ergò, quanta sit miraculi cognatio & excellentia. Quomodò enim virga illa non vnita radici, nec ex terra trahens humorẽ, sed defecta ea, quæ illinc proficiscitur, suppeditatione, & perdita vitali & frugifera virtute, repentè ostendit fructum: ità etiam hîc quoquè vox priuata radice, & vim non habens ex instrumento, in sicco & sterili ore repentè germinauit. In hoc quidem cognatio, in alio autem excellentia. Inter vtrunque enim fructum multùm interest. Nam ille quidem erat sensilis, hic autẽ spiritalis, & ipsos cęlos aperiens ei, qui tunc eam vocem ediderat.

Num. 17.

Pro his omnibus gratulemur martyri, glorificemus Deum, qui hęc facit miracula: imitemur conserui patientiam, gratias agamus Domino pro gratia: accipiamus ex ijs, quæ dicta sunt, sufficientem consolationem in tentationibus: & Dei, qui nos fecit, potentiam & curam admirantes ac prouidentiam, omnia ex nobis afferamus, & quæ ex eo sunt, omninò consequentur. Seu homines, seu dęmones, seu ipse diabolus aduersùs nos depugnet, nihil proficient ij, qui nos oppugnant: modò ostendamus nostrum promptum animi studium, & quæ à nobis afferri oportet, omnia afferamus. Sic enim & Dei attrahemus auxilium, & in vita futura magna fruemur gloria & salute. Quam detur nobis omnibus consequi gratia & benignitate Domini nostri IESV Christi: cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, honor, potentia in secula seculorum, Amen.

Vt possimus vincere hostes omnes.

VITA

VITA SANCTI MAXIMI EPISCOPI MOGVNTINI, IVSSV REVERENDISSIMI ET ILLVSTRISsimi Alberti Archiepiscopi Moguntini, à Iohanne Tritthemio, priùs Spanheimensi, tum verò ad S. Iacobum Vuirciburgensi Abbate, conscripta. Nos eam in capita distinximus.

[Nouẽbr. 18. Cap. 1.]

O tẽpore, quo Liberius Papa sub graui persecutione Arrianorum sanctam Romanã gubernabat Ecclesiam, sanctus Lucius Anneus, patria Romanus, apud Moguntiam, nobilem Germaniæ vrbem, decimusoctauus põtificatum annis tenuit ferè vndecim. Quo feliciter vita defuncto, sanctus presbyter Maximus communi voto populi fidelis in Episcopatu succedens anno Dominicæ natiuitatis trecentesimo quinquagesimoquarto, Indictione Romanorũ duodecima, prçfuit annis, vt Megẽfridus refert in Chronicis, quatuor & viginti, sub Arrianorum persecutione grauissima, temporibus videlicet Theodomeri & Clodionis regum Francorum: quo tempore Dagobertus Genebaldi filius, Dux Francorum orientalium apud Vuirciburg, Rheno transmisso, Moguntinos in odium Romanorum grauiter afflixit: vrbem quoq; Treuirorum, quæ tunc parebat Romanis, obsedit, cepit, spoliauit, incendit, funditusque subuertit. Annis quippe nongentis bellum cum Gallis atq; Romanis Franci reges habuêre continuum, quousquè tandèm victores eorum effecti, penè totam Europam suo dominio violenter subdiderunt.

[Is Megẽfridus fuit monachus Fuldensis sub Imperator. Othone 2. & 3. scripsitque historiarũ libros 24.]

[Cap. 2. Catholicorũ multorũ cædes.]

Sub his turbationibus Ecclesiæ, multa Christianorum millia propter Catholicæ fidei confessionem, ab infidelibus & hçreticis apud Moguntiam & in omnibus terminis eius crudeliter fuerunt occisa: quorum apud mortales nulla penitùs habetur memoria propter malitiam temporum, & penuriam fidelium Scriptorum. Nusquàm erant tuti, nusquàm satis in vrbibus & oppidis securi: quandò & gladius vbiquè sçuiebat gentilium, & nõ minùs perfidia inualuit hçreticorum. Nam etsi pacem habere videretur Ecclesia ab his, qui Romanis principibus fuerunt subiecti, vt abnegare Christũ iamtunc nemo compelleretur: Arrianorũ tamen intantùm illo tẽpore vesania prçualuit, vt nihil aut parùm à persecutione gentium differret. Deniquè Frãci tam orientales, quàm illi, qui ad ostia Rheni consederãt, occidẽtales, Gothicç quoq; nationes & alij pagani, frequẽtes in Galliam motus & incursus facientes, Mogũtiam, Coloniam, Treuirim, Vuormatiam, Spiram, Argentinam, & alias trans Rhenũ vrbes nimia crudelitate sçpiùs molestabãt, nulli parcẽtes gradui, sexui vel ætati. Quapropter pontifices, & ministri Domini sacerdotes, in quos furor persequentium crudeliùs sçuiebat, in vrbibus & vicis publicè non audentes comparére, quotiès persecutio imminebat, cum suis ad nemora successerunt, in speluncis & cauernis montium latitantes, inedia, fame ac siti vltrà, quàm credi potest, afflicti, longum pro fide Christi martyrium sustinebant.

[Arrianorũ sæuitia.]

[Cap. 3. S. Maximus multa ab Arrianis patitur.]

Ea tempora beatissimus prçsul Maximus incidit, qbus nisi optimus nemo fuit Christianus. Probauit persecutio fidem, & cõtulit in passione amor Dei constantiam. Beatus verò pontifex, vt Megenfridus est author in Chronicis, ab Arrianis hæreticis multas & atrocissimas insidias & persecutiones pro fide orthodoxa sustinuit, & septiès de sua pulsus Ecclesia, trususq; in exilium, totiès miserante Deo reuersus est. Nam cùm esset vir in diuinis scripturis longè doctissimus, & secularis literaturæ non ignarus, malleo similis, durus redargutor Arrianorum extitit: contra quorum vesaniam non solùm verbis, sed etiam scriptis multipliciter pugnauit. Scripsit enim, iam dicto * Meginfrido testante, Contra Arrianos libros quatuor, De Incarnatione Domini libros duos, De Spiritusancto libros duos, De constantia fidei Catholicæ librum vnum, De martyrio Sanctorum librum vnum, Homilias & sermones multos & vtiles ad populum. Alia quoquè nonnulla scripsisse dicitur, quæ ad notitiam nostræ lectionis peruenire minimè potuerunt. Ciuitas enim Moguntina post mortem eius tertiò, sicut * diximus, euersa & funditùs destructa fuit: Primò scilicet per Francos, secundò per Vuandalos, & tertiò sub

[Scripta eius.]

[* In Epistola dedicato.]

da, quem omisimus, quòd nihil ferè habeat, quod nō historia ipsa obtuncatur.

sub Attila per Hunnos: qui & sanctum Aureum pontificem cum Iustina sorore & multis alijs in ecclesia peremerunt. Hac trina Moguntinæ ciuitatis destructione, haud solùm multa Christianorum millia fuerunt occisa, sed etiam nomina eorundem simul & modus cum loco & tempore passionis, ad posteritatis memoriā nequaquàm peruenire potuerunt, eò quòd scriptoribus nec opportunitas scribendi fuit, nec locus, vel tempus. Vndè mirandum non est, si & diui Pręsulis Maximi lucubrationes vel interiërint ignibus crematæ, vel alicubì situ lateant aut puluere sepultæ.

Cap. 4.

Eádem est calamitate factum, quòd pręter sedecim numero, Ecclesia Mogūtina suorum pontificum, qui sanctum Bonifacium Archiepiscopum & martyrem pręcesserunt, neque nomina, neque ordinem, neque tempora vspiàm potuit inuenire: cùm non sit verisimile, in annis sexcentis quadraginta, non plures extitisse, quàm sedecim: nisì quis contendat, oues Christi apud Moguntiam & sępiùs & diutiùs, permittente Deo, pastoris necessario caruisse solatio. Quod si quis asserit, minimè probabit. Nos enim contrarium ex Megenfrido facilè poterimus comprobare: qui temporibus Othonum clarens in humanis, cùm esset omnium Germanarum diligentissimus compilator historiarum, quadraginta numero fuisse ante Bonifacium in Ecclesia Moguntina pontifices commemorat: inter quos sanctum Maximum non, vt neoterici quidam fecerunt incerti authores, septimum, sed nonumdecimum extitisse pręsulem asserit, beatoque Lucio successisse Anneo, ac annis, sicut dictum est, pręfuisse quatuor & viginti. Neoterici autem innominati scriptores, Megenfridi Chronicorum notitiam non habentes, sedecim duntaxàt ante sanctum Bonifacium Ecclesiæ pręfuisse Moguntinæ pontifices asserūt: inter quos Maximum in ordine septimum locantes, beati Aurei martyris, sub Attila Hunnorum rege passi, successorem immediatum extitisse contendunt. Sed hoc ratio temporis non admittit. Sanctus enim Lucius Anneus pręsul octauusdecimus, moritur anno Dominicæ natiuitatis trecentesimo quinquagesimoquarto, Indictione Romanorum duodecima, temporibus Liberij Papæ: cui eodē anno sanctus Maximus in pontificatu successit. Beatus verò Pręsul Aureus Moguntiæ ab Attila passus est sextodecimo Calendas Iunij, anno Domini quadringentesimo quinquagesimoquarto, Indictione Romanorum septima: cui non Maximus, vt isti putant, sed Eutropius in pontificatu successit temporibus sancti Leonis Papæ primi. Vides nūc, quòd pręcisè centum annorum tempus ab institutione Maximi ad pontificatum, vsque ad passionem beati martyris Aurei intermediat, quod pręter Meginfridum monachum nullus scriptorum Moguntinensium, quos ego legerim, animaduertit. Vndè mihi videtur, scriptores ipsos nominum consonantia fuisse deceptos, qui pro Anneo, posuerunt Aureum, & Maximum successorem immediatum ipsius Aurei martyris opinati sunt: cuius nō Aureus, sed Anneus fuit antecessor, vt ostendimus, centum ante annos.

Lucius Anneus Episcopus Moguntinus.

Cap. 5. Catalogus Episcoporū Moguntinensium.

Nam ità summatìm author inquit memoratus: Anno Dominicæ natiuitatis octogesimo Crescens à Roma directus in Germaniam, primus Moguntinensium Episcopus ordinatus est, & pręfuit annis duobus & viginti, vir magnę sanctitatis, & martyrio coronatus. Post quem Marinus annis sex: Crescentius aūt pręfuit annis octodecim: Cyriacus annis quatuordecim: Hilarius vir sanctus & martyr, annis viginti: Martinus annis quatuordecim: Celsus martyr, annis vigintiduobus: Lucius annis decem: Gothardus vir sanctissimæ vitæ, annis quindecim: * Suffronius vir sanctus, annis octo: Herigerus martyr, annis quatuor: Rutherus martyr, annis viginti: Auitus vir doctus atque sanctissimus, annis vigintiduobus: Ignatius martyr, annis tredecim: Dionysius vir sanctus, annis vigintisex: Ruthbertus, annis duodecim: Adelhardus vir sanctus, annis decem: Anneus Lucius, annis octodecim, vir Apostolicæ atque sanctissimæ vitæ: Maximus (de quo nobis est sermo) pręfuit annis vigintiquatuor: Sidonius, annis nouendecim: Sigismundus annis sex: Lupoldus vir sanctus, annis septendecim: Nicetius annis octo: Marianus annis decem: Aureus martyr, annis sedecim. Post quem sanctus Eutropius pręfuit annis vigintitribus. Post quem ordine suo vsq; ad sanctum Bonifacium exclusiuè, adhuc quatuordecim pontifices extiterunt in Ecclesia Moguntina, quorum ista sunt nomina: Adelbertus, Radherius, Adelbaldus, Laudtfridus, Ruthardus, Sidonius secundus, Vuilibertus, Ludegastus, Ruthelmus, * Ruthuualdus, Leouualdus, Richbertus, Geroldus & filius eius Vuiliebus laicus, per Carolum Martellum maiorem domûs Francorum, ea ratione pontificatu Moguntino donatus, sicut & Milo filius sancti Luduuini Archiepiscopatu

sor. * Sophronius

* Luthualdus

Tre-

Treuirorum, & alij multis alijs per Galliam, vt bello interessent cum illo contra Saxones, Francorum dominio rebelles. Verùm non multò pòst Vuiliebus laicus, ignarus diuinarum scripturarum, propter venationes & homicidium sententia Gregorij Papæ secundi fuit depositus, & sanctus Bonifacius monachus & presbyter, anno Domini septingentesimo vicesimo, Indictione Romanorum tertia, in eius locum præsul Moguntinæ Ecclesiæ primus & quadragesimus ordinatus: quem Zacharias Papa Romanus posteà in Archiepiscopum eiusdem Ecclesiæ sublimauit. Hæc ideò mihi præmittenda necessariò videbātur, nè quis eorum, qui olìm ista lecturi sunt, à Moguntinis schedulis discordantem me, aut mendacem existimare velint, aut sine authore certo ab aliorum opinione temerè discrepantem. Stultum nempè foret, Megēfridum certum, fixum & solidum præterire scriptorem, & incertorum schedulas sequi recentium. Propterea iam nominati scriptoris decreuimus inhærere vestigijs, & incertas neotericorum sententias præterire. S. Bonifacius præficitur Ecclesiæ Mogūtinæ.

Maximus igitur beati Lucij Annei presbyter, & in ministerio verbi Dei socius, natione Germanus, patria Moguntinus, & religione Christianus fuit. Cuius temporibus adhuc Romani, sicuti & priùs à multis retrò annis, Moguntiam, Treuirim, Coloniam, Vuormatiam, Nemetim, quæ nunc dicitur Spira, cum magna parte Galliæ suo sub dominio tenebant, licèt à Francis Germanis, Teutonibus, Saxonibus, Bauaris atque Turingis incursiones multas & frequenter paterentur, nunc victi, nunc autem victores. Qui more veterum nimis cupidi ampliare dominium, eas quas superauissent gentes, & moribus, & legibus, simul ac literis vti Romanis compellebant, quò potentiores cæteris esse viderentur. Vndè Germani, circa litora Rheni commorantes, & Galli tandèm victi à Romanis, eorum & linguam susceperunt, & modum scribendi, scholas instituerunt publicas per vrbes, in quibus Romanorum exemplo, filij ciuium atque nobilium, literarum studijs imbuerentur. Insupèr quò rectoribus abundantiùs complacerent Romanis, prætermittentes nomina suæ gentis auita, natis suis vocabula & Græca imposuerunt, & Latina: quanquàm id posteà conuersi ad Christum fecerint multi non ob metum vel dilectionem Romanorum, sed pro reuerentia potiùs & amore sanctorum Apostolorum, ac Saluatoris IESV Christi martyrum. Hoc dixerim, nè quis præfatos Ecclesiæ Moguntinæ pontifices, propterea natos vel Græcos existimet, vel Romanos, quòd eos illorum nominibus quandoquè inuenerit nuncupatos. Variantur hominum cum tempore mores, mutantur nomina, & studia mentium continua volubilitate seculorum alterantur. Cap. 6. S. Maximi patria.

Beatus Maximus, testante Megenfrido, honestis & Christianis parentibus ortus, in vrbe Moguntina, more gentis adhuc puer studio deputatus est literarum: in quo cum tempore adeò profecit, quòd sibi coætaneos penè omnes superauit. Erant in tempore illo plures cum Christianis mixti gentiles, & quemadmodùm persecutione cessante nemo paganum cogebat fieri Christianum, ità nec quisquam impellebat credentem abnegare vel deserere Christum. Multi tamen inter Christianos surrexerūt hæretici: inter quos Arriani, principum Romanorum fauore suffulti, multas intulerūt veris Christianis persecutiones & molestias. Vndè cùm publicè non semper liceret metu hæreticorum, fideles quiq; filios suos in priuato fidem seruare constanter orthodoxam vsque ad mortem docuerunt. Sic nimirùm & sanctus Maximus in his, quæ pertinebant ad fidem & veram religionem, teneris ab vnguiculis parentum & sacerdotum magisterio sufficienter instructus, in virum cum tempore magnū creuit, atq; meritis & doctrina gloriosum. Mox enim, vt per ætatem sapere ac intelligere cœpit, diuina miseratione præuentus, non minùs, quàm gratia semper comitatus, Deo se totum obtulit, pro cuius amore cuncta huius mundi blanda & dulcia contempsit. Cap. 7. S. Maximus multùm proficit in literis.

Consuetudo fuit illo in tempore, valdè necessaria clericis ac sacerdotibus, soli Deo vacare, sacro ministerio verbi & orationis insistere, ad fidem & iustitiam populum non minùs exemplo bonæ actionis, quàm sanctæ prædicationis verbo erudire, mundi honores, diuitias quoquè & omnes voluptates moriturae carnis vilipendere, & Christum opere & sermone super omnia veraciter amare. In quo viuendi genere beatus Maximus in clericatu suo perseueranter enituit, & breuì cæteris perfectionis in se normam dedit: merito sanctitatis fuit admirabilis, & diuinarum scripturarum interpres & doctor insignis. Propter quod ordinatus à beato pontifice Adelhardo clericus, vitam per omnia duxit Cap. 8. Officia Clerici. S. Maximus fit Clericus.

duxit Apostolicam, multorumq; corda verbo & exemplo in diebus suis ad Dominum conuertit. Adelhardo post hęc vita defuncto, beatus Lucius Anneus in pontificatu succedens, pręfuit annis decem & octo, vir magnarum in Christo virtutum, cui sanctus ipse Maximus stabili semper charitate adhęsit, & innumeras Arrianorũ persecutiones pro defensione Catholicæ fidei sustinuit, sed adiutorio Saluatoris nostri Iesu Christi feliciter vbiquè triumphauit.

Cap. 9. Lucius Anneus perimitur ab Arrianis. Maximus ei succedit.

Postremò tamen sancto Lucio Anneo pro fide orthodoxa in exilio apud Phrygiam strangulato cum duobus presbyteris Paulo & Crescentio, subordinatione & insidijs Arrianorum, beatissimus presbyter Maximus, quem pro confirmandis in recta fide populis apud Moguntiam ordinatione diuina reliquerat, fidelium omnium voto communi prę sul Ecclesiæ iam dictæ nonusdecimus constituitur, & pręfuit in tribulationibus hęreticorum multis, quatuor fermè annis atq; viginti. Facta sunt hęc, vt suprà diximus, anno Dominicæ natiuitatis trecentesimo quinquagesimoquarto, decima die mensis Iulij, Indictione Romanorũ duodecima. Ordinatus aũt pontifex in Ecclesia Mogũtina beatissimus pater Maximus, per omnia se studuit exhibere Domino ministrum irrepræhensibilem, paratus amore Dei pro salute fidelis populi nõ solùm persecutiones sustinere & carceres, sed mortẽ quoquè, & si quid morte esset crudelius, quod ei posset occurrere. Vitã in omni puritate ducens continuauit Apostolicã, mundi rebus pauper & modicus, virtutibus diues, humilitate profundus. Qui cùm esset vir tam in diuinis scripturis, quàm in secularibus scientijs multùm peritus atq; doctissimus, hoc summoperè curabat inprimìs, vt vita constaret eius doctrinæ conformis, nè alijs bona prędicans, ipse reprobus efficeretur. Corpus proindè suum ieiunijs, abstinentia multa, & vigilijs penè continuis pro Christi Saluatoris amore castigauit, sanctis orationibus, & prędicationi salutaris doctrinæ verbi Dei sine intermissione, quotiès opportunè licebat, intentus.

Docet suos non minùs factis, quàm verbis.

Cap. 10.

Per vicos circumibat & vrbes, vtplurimùm Apostolorum exemplo pedibus nudis, presbytero, diacono & subdiacono comitantibus, & cunctis per gyrum populis opportunè & importunè fidem Christi, quanta potuit sedulitate, prędicauit. Fide, actione atq; virtute maximus pontifex coram Deo & cunctis fidelibus extitit, qui nihil in hoc mundo aliud, quàm Dei honorem & salutem proximi quæsiuit. Mentis desiderio semper in Deum fuit eleuatus, quippe qui se huic mundo peregrinum & nouit, & exhibuit, & proptereà nulla rerum temporalium cupidine vel occupatione detẽtus, vel implicatus fuit. O tèr verè beatum, quaterque beatissimum pontificem, cui Deus omnia solus extitit, qui mente simul & animo nihil aliud quàm Dominum curauit, cuius etiam in amore semper occupatum se ostẽdit. Amator enim Christi cùm esset feruidus, omnia pro honore caduca contempsit authoris: nec vanis laxauit animum, qui sanctum in se Dei meruit suscipere commorantem patris & filij spiritũ. Electus Dei pontifex, minister Christi sobrius, vir sanctitate maximus, virtute nitens abintùs, cõtempsit quicquid cernitur, amauit quod non tangitur, sed pura mẽte colitur. O decus tu pontificum, diuini cultor numinis, qui sine mundi sordibus, Christo vixisti splendidus: Adesto mitis omnibus, te mente recolentibus, nos soluens tuis precibus nostris à sceleribus. Non est eo tempore inuentus apud Germanos pontifex doctior sanctiorque pręsule Maximo, qui tanta sub innocentia & eruditione scripturarum legem conseruaret excelsi: quoniam & hæreticorum errores verbis & scriptis cõstantissimè redarguit, & fundatus supra firmam petram diuini amoris, nullas eorum persecutiones formidauit. Septiès tempore sui pontificatùs ab impijs Arrianis vrbe Moguntina pulsus est, septiès quoquè diuina prouidentia restitutus, nunquàm attædiatus mente, nunquàm deiectus animo, nunquàm victus aut superatus.

Inuocatur S. Maxim⁹.

Sanctitas & eruditio eius.

Septiès pellitur à sede sua.

Cap. 11.

Nam cùm esset diuina miseratione præuentus & illustratus, vnum Deum consubstantialem & coæternum semper patrem & filium & spiritum sanctum asseruit, & sanctam indiuiduamq; trinitatem personarũ vnius incompręhensibilis & impartibilis Dei constanter vbiquè prędicauit. Pro huius verò catholicæ orthodoxæque fidei assertione tuenda nec mortem timuit, nec vincula, carcerem aut exilium subire formidauit. Docuit publicè, cùm licuit, populum: docuitque, si aliter non potuit, occultè gregem Domini, suo ministerio commissum: docuit verbis, docuit scriptis, patrem & filium & spiritum sanctum in trinitate personarum vnũ esse Deum, in quo nec maius sit, nec minus, quemadmodùm neque prius, neque posterius. Enimuerò nec pater maior est filio aut

spiri-

ſpiritu ſancto, nec minor: ſicuti neque prior, neque poſterior: quoniam trinitati perſonarum Deitas vna conuenit, nec tamen trina perſonarum exiſtentia vnitatem confundit. Beatus ergò præſul Maximus, & apud omnem poſteritatē fidelium ſempiterna memoria iurè venerandus: qui ſpiritu illuſtrante diuino, per fidem in vera humilitate ſanctiſſimæ Trinitatis incomprahenſibile myſterium commeruit fideliter ſuſcipere, quod Arrius mente in ſuperbiam elatus & arrogātiſſimus, nulla potuit ratione penetrare. Obſcuratum eſt inſipiens cor omnium Arrianorum: qui, cùm eſſent ſtulti, ſuperbi & nimiùm arrogantes, ſapientiſſimos ſe omnium æſtimabant. Arrogantia Arrianorū.

Cùm autem beatiſſimus Chriſti præſul Maximus in confeſſione veræ fidei ſynceriter viueret, fideli populo ſe pontificem per omnia irreprahenſibilem exhiberet, fidem quoquè orthodoxam gentibus non minùs, quàm Arrianis conſtantiſſimè prędicaret, multas illi poſuerunt inſidias, & nihil ampliùs, quàm ipſum eius ſanguinem ſitiebant. Sed protegēte miſericordia Domini famulum ſuum, permiſſi non ſunt illum, quod maximè cupiebant, occidere, quanuis idipſum ſæpè iteratis vicibus pertentâſſent. Megenfrido, ſicut diximus proteſtante in Chronicis de temporibus gratiæ, ſeptiès eum non ſine iniurijs multis & contumelia manifeſta, cum quibuſdam clericis extra Moguntinam ciuitatem eiecerunt, verberatumque ſæpiùs crudeliter, interficere minimè potuerunt. At ille ſemper gaudens receſſit ab vrbe cum pleriſque diſcipulis ſuis, religioſiſſimis viris, Sidonio, Achatio & Clemente presbyteris, & alijs, quorum nomina pręfatus non commemorat author, DEO gratias agens omnipotenti, quoniam dignus eſt habitus pro recta fide & nomine Ieſu contumeliam pati. Reliquerat tamen ſemper è clericis in ciuitate, vel propè, presbyteros quoſdam, zelo Chriſtianę fidei conſtantes, qui ſaltem per vicos & domos circumeuntes, occultè prę monerent Chriſti fideles, vt ſeſe ab Arriana impietate ſolicitè cuſtodirent. Quotiès enim publicè, ſicut dictum eſt, vtiliter & fructuosè prędicare verbum Dei non permittebantur in vrbe, ſecretiùs id facere vel in domibus fidelium nocturno tempore clauſis, vel in nemoribus & latibulis montium cogebantur ad tempus. O quātis virtutibus Chriſtianorum fides eo in tempore claruit, quæ tantis aduerſitatum indeſinenter agitata procellis, nō ſolùm vinci aut ſuperari non potuit, ſed in tribulatione dilatata, conualeſcens quotidiè, ſeipſa tanto facta eſt conſtantior, quanto gentilium vel hęreticorum perſecutione ampliùs premebatur. Cap. 12. Multa ab illis patitur S. Maximus.

Quid nos miſeri nimiumq; tepidi, & propterea inutiles Chriſti ſacerdotes atq; miniſtri feciſſemus, ſi nos illis contigiſſet vixiſſe temporibus? Putas'ne tenuiſſemus in tanta perſecutione conſtantiam, qui nullam aut paruam ſeruamus in pace diſciplinam? Quis in tribulatione vitam pro fide Chriſti exponeret, qui pro eius reuerētia & amore in pace temperare non vult à vitijs & voluptatibus morituræ carnis? Aut quandò mortem pro defenſione religionis ſuæ in perſecutionē hęreticorum patiēter ſuſciperet, qui pacem habens optimam, eius quam profitetur inſtitutionis fidei normam & pręcepta ſalutaria negligit cuſtodire? O morum ingens diuerſitas, quantam cum tempore meritorum diſſimilitudinē inducis mortalibus? In diebus illis ſancta mater Eccleſia pacem bonam in multitudine fidelium habebat interiùs, licèt maximas perſecutiones infidelium crebrò exteriùs pateretur. Nunc aūt pacem ab hęreticis & paganis eſt conſecuta exteriùs, ſed quanta patiatur interiùs aduerſa in prauis moribus filiorum, nemo eſt, qui ſufficienter poſſit exprimere. Nam, vt propheta dicit, Omne caput languidum, & omne cor mœrens. Non eſt in corpore militātis Eccleſiæ, vt olim priſcis fuit temporibus, vera ſalus à vertice capitis vſq; ad plantam pedis. Omnes à feruore catholicæ fidei declinauerunt, inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Heu qualis comparatio hęc ſacerdotum Domini noſtræ tempeſtatis ad illos, qui in Eccleſia priſcis floruère temporibus, quandò, vt parabolicè loquar, ipſi ſacerdotes erāt aurei: calices verò, in quibus Domino ſacrificabant, lignei, vitrei, ſiue de cupro, aut viliori metallo fabricati: corda quoq; miniſtrorum Eccleſiæ, cunctis fuerūt adornata virtutibus, vt merito ſanctitatis lucida, cùm templa materialia eſſent humilia, & rara luce tenebroſa. His aūt nouiſſimis temporibus noſtris templa ſunt ampla, pulchra nimis, & feneſtrarum altitudine ſplendida: corda verò ſacerdotum & miniſtrorum altaris vtplurimùm ignorantia ſcripturarum & fœditate ſcelerum, pròh pudor, omninò tenebroſa. Deniquè aurei vel argentei ſunt calices, &, ſi dicere audeam, lutei ſacerdotes. Vndè meritò ingemiſcēs dicere poteſt ſancta mater fideliū Chriſti Eccleſia: Heu mihi, quia nūc facta eſt in pace ama- Cap. 13. In teporibus noſtrorum temporum. Eſa. 1. Fuerunt tamen etiam tūc templa pulcherrima & ampliſſima.

Mm 2 ritu-

ritudo mea amarissima: quoniam quæ olìm in persecutione paganorum, multitudine iustorum & martyrum florui, his diebus, qui ad pacem sunt mihi, penè tota in paucitate sanctorum & multitudine peruersorum defeci.

Cap. 14. Sed non sic beatissimus prçsul Maximus, qui sub persecutione impiorum, fundatus in amore Christi, lõgè cçlestia præposuit terrenis, diuina humanis, sempiterna caducis. Vitam in egestate peregit Apostolicam, sciens naturam posse paucis esse contentam, si mens Deo credula, bonam adhibuerit in corde voluntatem. Quocircà prçcepto magistri humiliter obediens, non fuit de crastino solicitus: aurum vel argẽtum in thecis nunquàm reposuit: diuitias mundi fallaces nunquàm quæsiuit vel amauit. Victũ, iuxta consilium Apostoli, habens tenuem, & amictum sine curiositate simplicem, fuit contẽtus, sciens pontificum opes, virtutem esse constantiæ: & gloriam, salutem & profectum plebis in Domino commissæ. Si quid vltra quotidiani victûs parci necessitatem forsitan superfuit, in crastinum seruari non permisit, sed in vsus mox pauperum manu propria expendit. Hîc (nisi comparationes dicerentur odiosæ) in eos liberet exclamare pontifices & ministros Ecclesiæ sacrosanctæ, quibus de salute animarum populi sibi commissi, nihil aut parùm: de ambitione, superbia & cupiditate rerum temporalium, cõstat summo conamine totum: quibus vanitas est quotidiano in vsu: auaritia semper cæca & inquieta, familiaris: ambitio & cõtemptus humilium Christi, comes vbiquè: & pauperum negligentia, sodalis: fastus dominij temporalis & luxus carnis moriturę citiùs, iugi frequentatione amicus. Verùm cùm ista nihil ad me pertineãt, nolo mihi officium docendi vsurpare alienum.

Matt. 6.

1. Tim. 6.

Cap. 15. Magna fuit diui Maximi temporibus in Ecclesia Catholica pontificum & sacerdotum Christi persecutio, & multi Arrianorum non valentes impietati resistere, in eorum dogma perniciosum consentientes, hęresi subscripserũt. Ex illis verò, pro fide orthodoxa qui fortiter steterunt, plures fuerunt occisi, alij cum ignominia in exilium deportati, alij verò in montiũ cauernis & nemoribus latère compulsi. Inter quos S. Lucius Anneus, Maximi, sicut diximus, antecessor, in Phrygiam deportatus, posteaquàm bienniò exulâsset, noctù Arrianorum insidijs est strangulatus. Sanctus etiam Paulinus Treuirorum Episcopus, cùm ibidèm exulâsset cum Radiano quodã Episcopo annis quatuor, capite truncatus est anno põtificatûs B. Maximi decimo, qui fuit Dominicæ natiuitatis trecentesimus sexagesimusquartus, Indictione Romanorum septima. Beatus quoq; Hilarius Episcopus Pictauiẽsis in Gallia, factione Saturnini Arelatensis Episcopi & complicum eius Arrianorum, relegatus in Phrygiam, exulauit annis quinque, posteà in Galliam redire permissus. Tanta sub Constantio & Constante Romanis principibus eo tempore fuit Arrianis permissa in veræ atque catholicæ fidei assertores sęuiendi potestas, quòd in sanctorum põtificum Ecclesias, quos vel interemissent, vel procùl expulissent, sui erroris complices ordinarent Episcopos, gladijs suffulti & armis, qui spiritussancti gratia penitùs fuerunt indigni.

S. Paulinus Episcopus Treuirensis cæditur capite.

Cap. 16. Et quia vnius Episcopi Arrianorũ depositio historiam sancti Maxîmi concernit, operæprecium fore arbitror, gestæ rei seriem literis dare. Posterorum licẽtia Imperatorum Arriani hęretici abutentes, quẽdam è suis hominẽ scelestissimum, nomine Euphratam, in Ecclesia nunc metropolitana Coloniensi, ad litora Rheni sita, Episcopum posuerũt: qui sua impietate multos à vera religione secum abduxit in errorem. Anno igitur Dominicæ natiuitatis trecentesimo septuagesimoquinto, Indictione Romanorum tertia, qui fuit annus pontificatûs beati Maximi Episcopi Moguntini vicesimusprimus, adunatum est concilium Episcoporũ in memorata ciuitate Coloniensi, furore Arrianorum iamtunc aliquantulùm per Dei gratiã humiliato & extincto. Vocati sunt ad ipsam synodum plures Episcopi fideles, inter quos isti numerantur fuisse pręsentes: Maximus Episcopus Moguntinus, Bonosus Episcopus Treuirorum, Victor Vangionũ Episcopus, Iesse * Nemetensium Episcopus, Amãdus Alsatensium Episcopus, Victorinus Metensium Episcopus, & alij nonnulli ex Gallia pontifices, quorũ nomina memoriæ non occurrũt. Audiens Euphrata tantorũ cõtra se pontificum aduentum, fugam inijt: sed quorundam ciuium Christo fidelium industria prçuentus, redire coactus fuit. Iam enim occultè pergẽs, transiẽrat Rhenum. Reductus aũt, & sancto cõcilio prçsentatus, eius doctrina examini patrũ exponitur, & erronea inuenitur. Qui cùm esset Arriana loquacitate garrulus, plura cõtra sanctos patres pro sui erroris defensione in medium proposuit, quæ sanctus

Euphrata Arrian' intruditur in sedem Coloniẽnsem.

Synod' Coloniẽnsis.

* Neomensium.

ctus Maximus disputator Catholicus, velutì araneorum telas scripturarũ testimonio subitò rationabiliter confutauit. Postremò videntes sancti Patres hęreticum in suo errore pertinacem, vt virus pestiferum à pontificatu per sententiam deposuerunt, & nè fidem deinceps maculare posset rectè credentium, extra patriam proscriptum, quantocyùs abire compulerunt. Euphratã depositur.

His apud Coloniam pro Christi honore peractis, sanctus præsul Maximus Moguntiam reuertitur, & senio grauatus, paulatim viribus corporis cœpit destitui: sed mēte sana vigēs & spiritu, nihil iamtũc optabat magìs, quàm dissolui, & esse cum Christo, quem puro semper corde amauit. Cumq; post biennij tempus finem sibi huius vitæ conspiceret imminere, nè post eius de hoc mundo transitum ad patrem, in ouile Christi lupi prosilirent rapaces, conuocatis ad se fratribus, de vnanimi cōsensu omnium, presbyterum quendam Sidonium, per omnia virum Deo charum, Ecclesiæ Moguntinæ post se futurum designauit Episcopum, qui fuit in ordine pontificum Moguntinēsium vicesimus, teste Megenfrido, & præfuit in multa sanctitate decē & nouem annis. Maximus autem sanctissimus præsul post multa religiosissimè gesta, post varias pro fide Christi persecutiones & innumeras tribulationes, tandèm plenus dierum atq; virtutum, ad Dominum feliciter migrauit die mensis Nouembris octauadecima, anno pontificatûs sui vicesimoquarto, qui fuit Dominicę natiuitatis trecentesimus septuagesimusoctauus, Indictione Romanorum sexta. Quo anno post seram Auxentij mortem, sanctus Ambrosius Mediolani pręsul constituitur: qui, cùm esset in omnibus scientijs doctissimus, nō solùm diuinarum scripturarum, sed etiam secularium literarum, vitæ quoq; merito celeberrimus, breuì, miserante Domino, Ecclesiæ pacem obtinuit, & Arrianos procùl effugauit. Cap. 17. Sidonius succedit Maximo. S. Maximus abit in cælos.

Beatissimi verò pontificis Maximi corpus, à discipulis in ecclesia diui præsulis Hilarij, posteà nuncupata in Dalheim, vbi ciuitas Moguntina eo tempore legitur fuisse constructa, debito cum honore iuxta tumbam sancti Crescentis primi Episcopi fuit sepultum: in quo quidem loco humatum permansit annis quingentis quinquagintaseptem, vsque ad tempora Hildeberti, post sanctum Bonifacium Moguntinensis Ecclesiæ Archiepiscopi, duodecimi: qui anno Dominicæ natiuitatis nongentesimo tricesimoquinto, Indictione Romanorum octaua, die mensis Martij quartadecima, decem Ecclesiæ Moguntinæ pontificum ossa de capella diui Hilarij memorata, solēni cum processione Cleri & populi, ad ecclesiam monasterij diui martyris Albani trãstulit, & in choro summa cum reuerentia collocauit. Inter quæ corpus etiam beatissimi pontificis Maximi, de quo loquimur, annumeratur. Hęc autem sunt nomina decem Ecclesiæ Moguntinæ pontificum, quorum ossa pręfatus Archipręsul ex Dalheim transtulit ad sanctum martyrem Albanũ: Crescentis primi Episcopi, Marini secundi Episcopi, Gothardi noni Episcopi, viri quondàm sanctissimi, qui sua prędicatione multa paganorum millia conuertit ad Christum: * Suffronij decimi Episcopi, æquè viri per omnia sanctissimi: Maximi, de quo nobis sermo est, deciminoni Episcopi: Sidonij vicesimi Episcopi, doctoris gentium insignis, & verè sanctissimi: Sigismũdi vicesimiprimi Episcopi, per omnia sanctissimi: Ludegasti Episcopi tricesimiquarti, magnarum virtutum in Christo viri: * Ruthuualdi tricesimisexti pontificis, Christianissimi per omnia in Domino viri: Leouualdi Episcopi tricesimiseptimi, viri quoquè sanctissimi. De hac sanctorum translatione pontificum quidam eo tempore carmine sic scriptum posteritati reliquit: Cap. 18. Hildebertus Archiepiscopus Moguntinus transfert S. Maximi & aliorum reliquias. for. * Sophronij *Luthuualdi

A Bonifacio, meruit qui pallia, primo,
Is pater Hiluuertus Archipræsul duodenus,
Comperiens ossa patrum veneranda relicta
Intra basilicam nunc Hilarij sacrosanctam:
E quibus hinc denos transuexit in ordine priscos,
Vt locus insignis conseruet pignora dignis:
Attendens merita, simul ipsorum pia gesta:
Huic vt confratres Aureo collaterales
Efficit, & tumulo stricto conclusit in isto,
Christi nongentos X. tèr, semèl V. legis annos:
Vt decimamquartam lucem, vult Martius, addam.

Ea translatione decem Ecclesiæ Moguntinæ præscriptorum venerabilium pōtificum per Hildebertum Archiepiscopum, sicut præmisimus, facta, remãsit in choro sancti mar- Cap. 19.

tyris Albani apud Moguntiam beati Maximi corpus denuò sepultum annis quingentis septuagintanouem, vsque ad tempora domini Alberti, ex Marchionibus Brandenburgi principis nobilissimi, Moguntinæ ac Magdeburgensis in Saxonia Ecclesiarum insignium Archiepiscopi, atq; Primatis Germanorum reuerēdissimi. Is Christo deuotissimus Archipręsul, cùm cultor, amator & venerator sanctorum Dei maximus esset, reliquias & sacra busta eorum summa cum veneratione semper, vbì licuit, inquisiuit, de puluere cum honore leuās, auro & argento vestiuit: honorem quoq; debitum singulis exhibēs, eorum memoriā festiuè celebrauit. Mox enim vt summi pōtificatûs duplicē apud Germanos, Domino prouidēte, apicem suscepit, totum se Christianæ religioni mancipauit, actus Episcopales, pręter multorū consuetudinē pręsulum, in persona frequēter propria deuotissimè ministrauit, ordines cōtulit, Missas ad altare solenniter sæpiùs decantauit, consecrauit ecclesias, benedixit Abbates, habitum publicè deferebat pontificalem locis atq; temporibus suis, & nihil omisit eorū, quę ad Christiani antistitis * sacrum videbantur pertinere officium. Summa eius delectatio semper in obsequio diuino, in celebrandis ad altare mysterijs sacrosanctis, in ornandis quoq; & venerandis magnificè reliquijs sanctorum. Vndè cùm anno Mogūtini Archiepiscopatûs sui primo, Magdeburgensis aūt secundo, pro Dei amore & reuerentia sanctorum apud Moguntiam circumeundo sacras more suo visitaret ecclesias, basilicā diui martyris Albani deuotus intrauit, & vidēs decem pręscriptorum pontificum sancta corpora sine honore neglecta, authoritate nō minùs Apostolica quàm ordinaria vsus, corpus diui Rabani quondàm Archiepiscopi totum, & sancti Maximi Episcopi medium, permissione canonicorum indè abstulit, & in Saxoniam transferens, apud Hallas oppidum in basilica castri sancti Mauricij solenni processionis officio collocauit, anno Dominicæ natiuitatis millesimo quingentesimo quintodecimo, Indictione Romanorum tertia: à transitu verò ipsius beati Maximi, anno millesimo centesimo tricesimoseptimo: Ad laudem & gloriam Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, q̃ viuit & regnat cum Deo patre in vnitate spiritussancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Albertus Archiepiscopus Moguntinus.

Summū pōtificatū dicit Archiepiscopatū.

* sacri

Transferūtur reliquię S. Maximi & Rabani in Saxoniā.

VITA S. ODONIS PRIMI ABBATIS CLVNIACENSIS, EDITA A IOHANNE MONACHO ITALO, EIVS

discipulo, qui in Præfatione ad fratres Salernienses, quam breuitatis studio omisimus, testatur Hildebrandum virum veridicum, & Cluniacensis cœnobij Præpositum, in regularibus disciplinis se præceptorem habuisse, atq; ex eo didicisse pleraq; ex ijs, quæ de S. Odone scripserit: immò satìs indicat, se multa ex ipsius B. Odonis, ea tanquàm de altero narrantis, ore accepisse. Stylum mutauit F. Laurentius Surius. Sunt autem Libri 3.

LIBER PRIMVS.

Noučbr. 18. Cap. 1. S. Odo trāsit in Clerū.

DO beatissimus è Francorum stirpe prognatus est, sed in aula fortissimi Aquitaniæ Ducis Guilelmi educatus. Porrò decimonono ætatis anno, in vrbe Turonensi apud S. Martinum comam posuit, siue tonsus est, & Grammaticen edoctus. Posteà Lutetiæ Parisiorum Dialecticam & Musicam didicit à Remigio viro doctissimo. Tricesimum ætatis agēs annum, Burgundiam petijt, & illic annis quindecim sub Abbate Bernone vitā egit monasticam. Posteà verò institutus Abbas, (primus Cluniacēsis) Frācię, Aquitaniæ, Hispaniarū & Romanæ vrbis cœnobiorū dux fuit & pater humanissimus. Cumque Romam venisset, me miserum terrenis implicatum nexibus offendit, motusq; misericordia, cùm me in suum traxisset rete, ad Ticinense sancti Petri monasterium perduxit, & tempore non multo ab Hugone rege illic detentus, domino Hildebrando regularibus me disciplinis tradidit instituendum. Nec diù pòst iterùm Romam proficiscens,

Is Berno ex Comite factus est primus Abbas Gigniacēs.

tiscens, dignatus est me sibi socium asciscere: quemque, ab Vrbe discedens, parentibus canonicum eripuerat, posteà monachum reduxit. Per id tempus iter nobis agentibus, postposito ferè pudore & monastica disciplina, audacter cœpi ex eo percontari, vndè ortus esset, quæ ei fuissent monasticæ vitæ initia, quæ conuersatio: rogauique obnixè, ea mihi exponere nè recusaret.

Tum ille, vtì semper consueuerat, paulispèr subticuit: deindè faciei deterso rubore, ab imo pectore ducens suspiria, suam mihi cœpit pertexere originem, sed ità tamen, vt sermonem eius lachrymæ & gemitus interciperent. Pater, inquit, meus Abbo est vocatus: sed mores eius & actus multùm discrepare videbantur ab illis, qui sunt huius temporis hominum. Veterum nanque historias, & Iustiniani Nouellas memoriter tenebat. Ad eius mensam & in conuiuijs sermo resonabat Euangelicus. Si quandò lis quoquo modo inter partes extitisset, tanti eius fiebat veritas in proferenda sententia, vt vndiquè ad eum concursus fieret propter eam, qua prǫditus erat, diffiniendi dexteritatem. Quæ sanè magnam illi apud omnes conciliauit gratiam, inprimìs verò apud fortissimum Ducem Vuilhelmum, qui id temporis Aquitaniam obtinebat. Sanctorum vigilias alacriter celebrare consueuerat. Noctem verò illam, qua Angelis & hominibus pax reddita est, & Christus Dominus è Virgine nasci voluït, in silentio cum lachrymis & precibus exigebat. Inter has autem excubias diuinitùs in mentem illi venit deprecari Dominum, vt ob Virginis partum, filium ipsi donaret. Nec defuit eius precibus benignus Deus, sed iam emortuum vxoris vterum prole fœcundauit. Et hunc quidem mihi fuisse nascendi ordinem, pater ille meus crebrò alȷs referre solebat. Porrò cùm infans in cunis iacérem, quandoquè ingressus in cubiculum, cùm me videret sine custode relictum, huc illucque circunspiciens, vt animaduertit adesse neminem, è cunis me sublatum manibus tenens, sursùm erectis luminibus, Accipe, ait, puerum hunc gemma sacerdotum, beatissime Martine: moxque me reponens intra cunas, è cubiculo excessit: nemini tamen, quid egisset, indicare voluït. Posteà ablactatum me cuidam presbytero procùl degenti tradidit enutriendum & literis erudiendum.

S. Odonis pater.

Odonè parens eius precibus à Deo impetrat.

Hoc loco quędam desunt in exemplari, vndè Vita hæc descripta est.

Eccè habes, fili, vitę ortum & initia conuersationis meæ, è quibus facilè animaduertis, nihil me boni spõte mea fecisse. Tu interìm mihi indices malos mores meos, sed ità tamen, vt Dei misericordiam, qua me ille prosecutus est, perpetuò laude & prędicatione efferre non omittas. Visus est posteà beatus vir tanta erga sanctum Martinum animi deuotione feruere, vt præ cęteris sanctis eum diligeret, eiusq; protectioni quotidiè se cõmendaret. Illum, vbicũquè esset, retinebat animo, ore prędicabat, factis imitabatur. Anni non ampliùs sex sunt, cùm multis viris Ecclesiasticis ad sacrum eius corpus vigilias celebrãtibus, ipse quoq; interfuit. Cùm sint aũt eius officij breues Antiphonæ, vt nôrũt oẽs, eius verò tẽporis noctes longiores, vellentq; illi vsq; in lucẽ officiũ illud producere atque continuare, singulas antiphonas ad singulos psalmorum versus non absque multo labore repetebant. Tandèm ad beatum virum peruenientes, Diù est, inquiunt, quòd tuum aduentum præstolamur, pater, vt nos tanto labore leues. Et quia nunc præstò es, obsecramus, vt alias nobis è beati Martini domini tui vita antiphonas conficias, quæ ꝓlixitate sua harum breuissimarum fastidium tollant. Ille verò ait, non modò illas se conficere non posse, sed etiam ætate impediri ad perdiscẽdas eas, si à quouis alio factę essent. Laudauit autem breues illas, & prolixiores fastidiuit. Illis contrà asserentibus, si ipsis morem non gereret, offensurum eum beatum Martinum: talem etiam excusationem, non nisì quendam superbiæ prætextum videri: victus eorum precibus, toto pectore in eam rem incubuit. Tres quoquè hymnos in sancti Martini laudem cõposuit, è quibus vnus hoc habet exordium: Rex Christe, Martini decus &c. Itemque duodecim Antiphonas, mira quadam varietate distinctas, quarum verba vocumque consonantia adeò inter se consentiunt, vt nihil in sententia plùs ve minùsve, nihil in symphoniæ modulationibus dulcius reperiri videatur. Retinentur hactenùs Beneuenti. Nunquàm manè, nunquàm vesperè beatissimi Martini memoria ab eius vel pectore vel ore recedebat. Audire licebat identidèm dicentem illum: O Martine, ô pie, quàm pium est gaudere de te. Et hæc quidem oblata opportunitate hactenùs hinc dixisse satis sit: vbì in historia cœperimus progredi, copiosiùs explicabimus, quę per illum beatus Martinus effecerit. Nũc interim eò se referat narratio, vndè paulispèr aberrauit.

Cap. 2.

S. Odonis mira erga S. Martinũ deuotio.

Quæ de S. Martino scripserit.

Cap. 3. Anno ætatis decimonono Turones se conferens, in eius ęde Clero adiunctus est. Quæ illuc confluxerit magnatum turba, quantoque cum apparatu, nè paupertati eius, quam posteà complexus est, iniuriam fecisse videar, mâlo reticere. Adfuit inter eos etiam Fulco comes, qui eum enutrierat: eique Cellam iuxta beati Martini ædem victumq; quotidianum è canonicatu illo obtinuit & donauit. Sed amator paupertatis vir sanctissimus, contempta mūdi gloria, soli studebat placere Deo: interdiù lectioni, noctibus orationi vacabat, non ignorans illud Apostoli: Si quis ignorat, ignorabitur. Per id tempus nauta noster peritissimus, qui nos suo ductu docuit mundi huius transmittere gurgites, cùm se vellet Virgilij lectioni dare, in visione sibi vas oblatum conspexit, extrinsecùs quidem valdè elegans, sed intùs plenum serpentibus, ab ijsque se repentè vndiq; cingi, nec morderi tamen. Expergefactus, cognouit serpentes doctrinam siue scripta Poëtarum: vas, in quo latitabant, Vergilij poëma: viam, per quam gradiebatur valdè sitiens, Christum significare.

Fit Turonēsis canonicus.

1. Cor. 14.

A Virgilij lectione vt sit reuocatus.

Cap. 4. Libet hoc loco annotare paucis, quàm insigni ille posteà patientia ornatus fuerit. Reiectis Poëtarum carminibus, cælesti admonitus visione, totum se contulit ad lectitandos Euangeliorum prophetarumque interpretes & expositores. Interìm omnes ferè canonici rabido eum latratu appetunt: Quid agere vis, inquiunt? Cur opus alienum tibi vendicas? In iuuentute huic incumbere oportuit. Parce iam tibi, & missos fac literarū nodos inextricabiles. At ille, curuato capite, obturatisque auribus, Dauidicum illud animo versabat: Dixi, Custodiam vias meas, vt nō delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, dum consisteret peccator aduersùm me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Nec tamen immemor erat Dominici illius pręcepti & promissi: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Alia patientiæ eius documenta infrà commemorabimus. Obitèr hîc referam, quantus in eo fuerit rerum labentium contemptus. Laudent qui volunt, expulsores dæmonum, mortuorum excitatores, alijsque virtutibus celebres viros: Ego minimus omnium, Odonis mei primùm patientiam, deindè contemptū facultatum, lucra animarum, instaurationem monasteriorum, vestes victumq; monasticum, Ecclesiarum confectam pacem, regum & principum conciliatam concordiam, tuta effecta itinera, mandatorum Dei omnium strenuam executionem, perseuerantiam in vigilijs & precibus, curam pauperum, castigationes iuuenum, senum venerationem, morum emendationem, castum amorem virginum, continentium consolationem, erga miseros misericordiam, intemeratam monasticorum canonum obseruationem, deniquè exempla virtutum omnium pro mea exiguitate celebrabo. Conserebat tum bonus Dominus Iesus in paruo loco ex diuersis nemoribus paradisum monachorum, ex cuius fonte irrigaret corda fidelium.

Hic nōnihil in exēplari deesse videtur.

Psal. 38.

Luc. 21.

Cap. 5. Nam contentus vir beatus cellula exigua, ab omnium se mortalium oculis & cōsuetudine subduxit, vt vni placeret Deo: distractisq; omnibus & in pauperes distributis, quæ secum attulerat, iuxta præceptum Euangelicum, nihil cogitabat de crastino. Noctù, nè ab hominibus videretur, ad beati Martini monumentum orandi causa ibat solus, quod quidem ab illa cellula duobus ferè milliaribus aberat. Nihil autem ferebat secum, cùm illuc iret, pręter duas tabellas scriptorias, quas solent scholastici ad femur appēndere. Aderat autem hostis teterrimus, terriculamentis quibusdam eum impedire volens. A lateribus enim viæ erumpebant vulpes, quæ primùm à tergo eum sequebantur, deindè se in faciem illi obijciebant. Sed cùm cernerent feruentissimi iuuenis susceptū iter, animique propositum retardare se non posse, cum gannitu & hianti ore in eum insiliebant, tanquàm iugulaturę eum. At ille nec fugit, nec restitit, sed complicatis cruribus, contractoque collo, humeris tantùm & brachijs se tuebatur. Deniquè totum corpus eorū dentibus exponēs, soli gulę cauebat à morsu illarum. Eccè autem derepentè lupus aduolat cursu rapidissimo, easque profligat, mansitq; ei deincèps comes atque domesticus hospes. Quod nè cui absurdum videatur, legat vitā beati Pauli eremitę, à sancto Hieronymo editam: comperietque leones eius exanimi corpusculo effecisse sepulcrum: legat & alias Sanctorum historias, & magìs etiam admirāda cognoscet. Posteà verò sanctus vir continuabat illud iter suum, & interìm, bone IESV, testimonia tua animo retinens, cantabat tibi illud è psalmis: Fidelis es, Domine, in omnibus verbis tuis. Alleuas omnes, qui corruunt, & erigis omnes elisos. Tuebatur enim iam lupus hominem, quem deuorare solet: & terrebat vulpes, quæ illi terrorem afferre solēt. Quas verò tentatio-

Viuit solitarius.

Matt. 6.

Dæmonis terriculamēta contēnit.

Psal. 144.

Nota res admiratione digna.

tationes beato viro excitârit & ingesserit malus dæmon, nemo (obsecro) à me requirat. Potest hoc bellum visibile vtcunquè declarare, quid illo suggerente sæpè perpessus sit inuisibiliter. Cùm autem noctù exiret è cellula orandi causa, non obserabat cellulę fores, quòd nihil esset intùs, quod perdere metueret. Nuda enim cubabat humo, matta duntaxàt substrata, & vestibus, quibus induebatur. Summa eius paupertas.

Cum autem diuersos euolueret atque perlegeret codices, in beati Benedicti Regulam incidit: eamque raptìm percurrere volēs, in eum impegit locū, vbì iubentur monachi dormire vestiti. Sed non satìs eius sententiam assecutus, trienniò cubauit in vestibus suis, & cùm necdùm erat monachus, monachorum leue ferebat iugum, obediens præceptis sancti Benedicti. Iaciebat tum Dominus Iesus in rudi terra semina simplicia, fructum cētuplicem indè collecturus. Illud verò admiratione dignum est, quòd candorem corporis eius non mutauit atra tellus, in qua cubabat, nec virtutem animi prolixa ieiunia imminuerunt. Cùm enim superioribus duobus annis loca sacra, quæ extra Romam sunt, cum eo iam sexagenario nos iuuenes inuiseremus, nō solùm iter eius anteuertere, sed nec assequi quidem potuimus. Cumque rogaremus eum nimiùm delassati, vt & sibi & nobis parceret: Certè videris, ait, omni me virtute destitutum. Longa enim ætas me iam silicernium effecit. Iam viginti anni sunt, quòd talis fui, qualem me nunc conspicitis. Ità ille gemebundus suam nobis pronunciabat imbecillitatem, cùm nos non sine multa admiratione eius virtutem & robur suspiceremus, neque id immeritò. Non enim debuit vinci à carne corruptibili, qui corruptioni eius noluit subiacere. Sed hunc in modum solebat ille paruipendere, quicquid in seipso virtutis depræhendisset: inprimìs autem extollebat & prędicabat, si quid in alio videret boni. Cap. 6. Regula cap. 22. Magnę vires eius iam senis. Obserua & imitare.

Per id tempus iuuentutis suæ victitabat media panis libra, & modico fabarum edulio, quodque à Francorum more & ingenio valdè alienum est, potu exiguo. Itaque abiecta corruptibili sarcina, rudis tyrunculus videbatur senum cuneos antecedere, & in Christo confidens, gloriosam ex hoste prædam referre. Et ità quidem se comparauit, cùm esset apud sancti Martini ecclesiam Turonensem: qui locus virtutum omnium fertilis, miraculis admirabilis, diuitijs copiosus, omnique religione conspicuus est. Et dignum sanè est, esse illum admirabilem, qui tanto meruit habitatore perfrui: qui nō martyr duntaxàt, aut confessor eximius, sed etiam mundi lumen & gemma sacerdotum fuit. Ad eius itaque monumentum reges properabant, & diuersarum principes nationum, vota sua & munera offerentes. Intereà verò ex illis permulti ad beatum Odonem inuisendi causa accedebant: noti, vt notum salutarent: ignoti, vt eius sibi notitiam compararent. Atque ille ceu fons vberrimus omnium explebat desideria, & singulis congruentes proponebat institutiones & virtutum exempla: Huic castitatem, illi sobrietatem indicebat. Alios ad mundi contemptum inuitabat, alios docebat aliena non concupiscere. Flebat mūdum hunc miserrimum, eumque cum suî studiosis & sectatoribus breuì ruiturum dicebat, Gomorrham eum appellans. Hortabatur ad amplectendam parsimoniam, ad prauas fugiendas cupiditates, ad ventris edomandam ingluuiem: eos qui ventrem farciunt, libidines fouere dictitans. Pronis in libidinem, draconis illius proponebat præcipitium, qui tertiam partem stellarum post se traxit: Heu, inquiens, miseros illos. Ebriosis & comessationi deditis cōmemorabat, quemadmodùm Nabuzardan destruxerit muros Hierusalem. Illos, qui molles & masculorum concubitores vocantur ab Apostolo, Herode tyranno longè sceleratiores aiebat. Quanto, inquit, anima corpore pręstantior est, tāto, qui talia admittunt, Herode deteriores sunt. Herodes enim per summam quidem crudelitatem paruulorum trucidauit corpora, sed animas in cælum trāsmisit: isti & corpora & animas morte afficiunt sempiterna. Lugebat etiam doctorum ruinam: Adspice, inquit, Domine, quia facta est desolata ciuitas plena diuitijs. Itemque: Væ tibi, ait, Behemoth. Proh nefas, aurum tibi sternis vt lutum, & radij solis sub te sunt. Quæ quidem cùm illi audirent, si malè sibi essent conscij, terrebantur: si insontes, eius consolatione exhilarabantur. Ità tanquàm ex vno eodemque promptuario alij alias sibi capiebant escas. Testor Iesum, nunquàm me ab hominis ore cuiuscunq; tantā percepisse sermonis suauitatē. Cōplebatur in eo, quod Dominus in Euāgelio ait de scriba docto, qui instàr patrisfamiliâs ꝓfert de thesauro suo noua & vetera. Deniq; omnes diuino sale conditi, & cęlestibus epulis satiati, gratias agentes Deo, ad sua remeabant. Etsì autē multa ei offerrent munera, at tamen nihil ille recipere volebat. Non enim videbat, Cap. 7. Cibus eius in iuuentute. Ecclesię Turonēs laus. S Odonis optimę adhortatiōes. Apoc. 12. 4. Reg. 25. 1. Cor. 6. Matt. 2. Iob 40. Matt. 13. Respuit munera.

qua

qua ratione ab alijs vel exigua posset accipere, qui sua tam multa esset elargitus. Victus aliquandò ab eo, quem diximus, domino suo, vel inuitus centum ab illo missos solidos accepit: sed nec momento temporis eos apud se hærere passus est, quāprimùm omnes pauperibus distribuens. Cœpit tum alumnus Christi & magistros anteire, & sequi volentibus seipsum exemplum exhibere.

Cap. 8. Porrò autem Parisios profectus, Dialecticam Augustini perlegit, crebrò etiam versans Marcianum de disciplinis liberalibus: in ijs omnibus præceptore vtens Remigio, cuius iam antè mentio facta est. Deindè Turones reuersus est, rogatusque à fratribus ipsius studiosis, vt libros Moralium beati Gregorij in vnum volumen redigeret, respondit se id, neque si velit, præstare posse: neque si possit, facere debere, nè tanti viri tantum opus, quædam detrahendo, immutare videretur. Illis verò dicentibus, illi operi antè succumbendum, quàm sustinendum: satiusque esse, illo penitùs relicto, ad alia scripta se conferre, quàm sub eo tanquàm graui mole opprimi: (Ità enim quotidiè hac de re inter se non parùm contendebant, multis quidem id indignè ferentibus: quod tamen constat mihi non aliqua arrogantia ab illis factum, sed Domino disponente, vt lucerna sub modio latens, super montem poneretur) Illis ergò in prece persistentibus, Odo intra beati Martini ecclesiam nocte quadam solitæ orationi vacans, somno correptus est, viditque sanctos non paucos cęlitùs in ecclesiam illam descendere, & cùm priùs laudâssent Dominum, ordine illic cōsedere: porrò vnum ex ijs procedere in medium, sciscitari quemnam illic expectnet: illos respondere, beatum Gregorium Papam à se expectari. Id audiens Odo, curiosè huc illucque cœpit circunspicere, scire cupiens, quanam ex parte aduenturus sit. Deindè sublatis in cęlum oculis, videt tanquàm è cęlo venientem beatum Gregorium, vultu, forma, moribus longè alijs illis præstantiorem: mox verò illi aduenienti omnes assurgere, flexisque capitibus petere ab eo benedictionem. Tum illum non ad eos vsque descendere, sed in pulpito consistentem, ad se accire ipsum Odonem humì prostratum, iubereq; eum surgere, nec quicquā formidare. Surgens itaque Odo, cernit ad auriculam eius defixum calamum, vt solent qui scriptitant, cumque ipsi porrigere cum his verbis: Age securus, & perfice opus tibi iniunctum. Et tuus quidem, quem confecturus es, liber non abolebitur: meus verò æternùm manebit. His dictis, confestìm experrectus beatus Odo, intellexit quid illa visio sibi vellet. Itaque grande illud beatissimi Pontificis opus accuratè perlegit, atq; ex eo excerpens pleraque, vnum effecit librum: atque ità illorum murmura compescuit.

Lutetiæ vtitur præceptore Remigio.

Visio eius.

Cap. 9. Accidit posteà, vt Comes Fulco, quem diximus, nescio qua causa è thesauris S. Martini duo vascula aurea acciperet, & auaritia inescatus atque constrictus, ea nollet restituere. Sed interìm grauiter in eum animaduertit Deus, ità vt ad extrema perduceretur. Tum verò ad beati Martini se iubet deportari sepulcrum, & permulta illic promittit munera, nec tamen meliùs habet. Diutissimè vexatus, iam nō nisi mortem expectat. Venit autem dominus Odo ad inuisendum eum, aitque illi: Redde miser vascula beati Martini, quæ tibi infeliciter vsurpâsti, & protinùs curaberis. Ille verò non ea duntaxàt redditurum se, sed & alia donaturum pollicetur, si fiat quod ipse dicit. Mox beati Odonis & aliorum manibus ad sancti Martini portatur corpus: illic ipse humì se prosternit, & confestìm se sentit habere meliùs: & qui illuc venerat aliorum manibus gestatus, suis pedibus recedit. Castigatus est ille, nè deinceps quippiam eiusmodi attentaret, & quæ pollicitus erat, fideliter persolueret. Admonuit autem eum beatus Odo, vt mundo huic valefaciens, soli Deo placere contenderet. At ille: Mihi quidem, inquit, isthuc frustrà iam persuadere conaris: sed habeo militem fidelissimum, armis strenuum, consilio prouidum, Adhegrinum nomine: qui si te audierit, e uestigiò parebit dictis tuis. quod quidem posteà ità factum est. Porrò intra paucos dies Comes planè restitutus, domum se recepit: cumque ad eum multi confluerent gratulabundi ob redditam sanitatem, illis exposuit quàm dira passus esset, & quàm celerem, promittente beato Odone, sanitatem adeptus. Inter alios audiuit hæc etiam Adhegrinus, quem iam memorauimus, moxque compunctus corde, rebus suis dispositis, properè se contulit ad beatum Odonem, positaque coma & militia seculari, CHRISTI athleta effectus est. Ea autem omnia, quæ ex facultatibus suis ad beatum Odonem attulerat, pauperibus ille largitus est. Manserunt autem simul milites Christi, admodùm exiguo tugurio contenti: cumque viderent mundum in maligno positum, eiusque amatores vitam sectari illecebris plenam,

Nota quid acciderit Comiti, res ecclesiasticas sibi vendicanti.

Adhegrinus miles strenuus, adiungit se ad S. Odonem.

1. Ioan. 5.

plenam,& in præcipitia ferentem, ad monasticæ professionis fastigia quotidiè adspirabant. Interim Franciæ monasteria vel per seipsos, vel per suos exploratores inuisunt: sed non inuenientes locum, in quo possent requiescere, non sine magno animi dolore redeunt ad tugurium suum.

Visum tum fuit Adhegrino, hac causa Romam proficisci. In ipso autem itinere intra Burgũdiæ fines venit in vallem quandã, quę Balma dicebatur, in qua monasterium erat, non ità pridèm à Bernone Abbate constructum. Ad quod cùm diuertisset, ab illo officiosissimè exceptus est hospitio, vt iubet sancti Benedicti Regula: placuitque ei aliquandiù illic instàr hospitis commorari, non quòd haberet opùs, sed vt mores & instituta illic degentium exploraret. Eius autem loci institutores quendam patrem * Eutychium sectabantur: cuius quidem vitam hîc commemorare nolui, obitum eius paucis indicâsse contentus. Fuit is temporibus Ludouici magni Imperatoris, & illi regi, & omnibus charus. Cùm enim laicus esset, & prophanis literis eruditus, cõtemptis ijs, vndè solet humana fragilitas intumescere, totum se beatorum patrum regulis & institutionibus addixit: atque ex ijs diuersas colligens consuetudines siue instituta, in vnũ compegit volumen. Deindè nõ multò pòst monachus effectus, vsqueadeò regi charus fuit, vt intra palatium suũ illi monasterium construeret. Exacto autem vitę huius curriculo, circunstantibus fratribus, subitò reddidit spiritum. Cumq; pararentur exequiæ à discipulis eius, vitę redditus est. Illis verò valdè admirantibus, in hanc erupit vocem: Deo gratias. Scitis quia his quadraginta non memini me vel semèl sumpsisse cibum, nisi priùs lachrymatus essem. At hodiè omni sublato mœrore, consolatus est me Dominus, & inter choros Angelorum tribuit mihi quietis locum. His dictis, rursùs animam expirauit. Itaque is pater Eutychius (siue Enticiùs) earum fuit author & institutor consuetudinum, quę hactenùs in nostris monasterijs obseruantur. Quas vbì cognouit vir venerabilis Adhegrinus, patri nostro Odoni eas quãprimùm indicauit. Ille verò, sumptis secum centum voluminibus, mox ad illud commigrauit monasterium. Adhegrinus autem in quandam se cellulam includens, permissu Abbatis Bernonis, triennio in ea permansit. Patri autem Odoni, cùm esset vir literatus, scholæ præfecturam demandârunt, tricesimum tum ætatis annum agenti.

Cap. 10. | Regul. cap. 53. | * Enticium | Hic locus in MS. exemplari deprauatè scriptus videtur. | S. Odo fit monachus Gigniacensis.

Volebam equidem cursìm sanctissimi patris Odonis vitam pèrstringere, sed nunc mihi operæprecium facturus videor, si etiam aliorum, qui ei socij fuêre, quædam commemorem. Oro autem lectorem, nè id molestè ferat, quandoquidem me non piget tantum laborem suscipere. Aequum sanè & rationi consentaneum videtur, vt eorum res gestę, cum illius vita coniungãtur, quos ab hoc exilio in patriam reuocauit. Itaque Adhegrinus venerabilis cum bona venia Abbatis petijt solitudinem, & paruam spelũcam illic sibi delegit domicilium. Cùm autem aliquandò immodicis correptus angoribus neminem haberet, qui eum vel sermone consolaretur, aut patrum ei exempla recitaret, quemadmodùm scriptura diuina ait, Væ soli: quia cùm ceciderit, non habet subleuantem se: parùm abfuit, quin in ipsam desperationis foueam prolaberetur. Eccè autẽ subitò ei adstitit vir splendidissimus, blandè ex eo percontãs, quidnam haberet, aut quę tanti mœroris & perturbationis causa esset. Respondit ille: Posteaquàm Domino sine intermissione seruire cœpi, nullam ab eo consolationem me percepisse memini. Quæ res vehementer affligit animum meum, quòd ignorem, num grata sit ei seruitus mea, vel num quandoquè ab eo pro tanto labore vllam sim mercedem recepturus. Mox ille in collum eius irruẽs, eumq; exosculans, Credas, inquit, te bonis Domini nunq̃ indignum fore. Ità eum consolatus, euanuit. Alio etiam tempore extra cellulam eum offendit satan, moxque arreptum in immanissimæ rupis pręcipitium transtulit, totis viribus eum indè deijcere contendens. Quid faceret miles Christi, aut quemadmodùm resisteret hosti, qui pedem illic figere non poterat? Cùm sic autem in pręsentissimo mortis discrimine versaretur, mox illi adfuit beatus Martinus, appræhensaque manu eius: Quidnam est isthuc, ait, aut vndè huc venisti? At ille: Nescio, ait, domine. Ille verò confirmans animum eius, restituit eum in locum suum.

Cap. 11. | Adhegrini breuis historia. | Eccle. 4. | Visio eius. | Satan eum mirè infestat.

Ante hoc ferè quinquennium, cùm pater Odo Romam proficisceretur, vt monasterium intra beati Pauli Apostoli ecclesiam, sicutì olìm fuerat, instauraret, rogante id summo Pontifice, & sanctæ sedis illius ordinibus vniuersis: priùs inuisere voluit Adhegrinum, eumq; hac de re cõsulere, cõuenienter illi sentẽtię: Fili, sine cõsilio nihil facias, & post-

Cap. 12. | Eccli. 32.

& post factum non pœnitebis. Cumque multa inter se hac de causa disquirerent, de rebus quoquè spiritalibus diù conferrent, beatus Odo rogauit Adhegrinum, vt quicquid diuinitùs ei per id tempus reuelatū esset, familiariter ipsi indicaret. Memor itaq; Adhegrinus pristinæ sodalitatis, & amore incensus, Illo, inquit, die & illa hora, absoluta Psalmodia, repentè ad me venit beatissimus Martinus. Cuius præclara facies & propè vsitata familiaritas, post benedictionem mihi fiduciam addidit, habitisque inter nos sermonibus quibusdā, percontabar ex eo, quò tenderet, aut vndè veniret. Respondit ille: Roma venio, & iam proficiscor in Gallias. Ad te autem ex itinere visitādi causa diuerti. Ego verò gratias illi agens, rogabam vt vel parumpèr dignaretur in tugurio meo requiescere. At ille: Hodiè, inquit, Ludouicus Francorum rex coronabitur, & ego festino, vt vnctioni eius possim interesse. Itaque mora omnis mihi importuna est. Et ego, Si ergò abire vis, obsecro, vt mihi benedictionem impertias. Respondit ille: Non indiges mea benedictione. Iam olìm enim qui mihi benedixit, idem ipse etiam tibi. Me verò multùm vrgente, voluit vt ego quoquè ipsi benedicerem, alioquì nulla se ratione mihi benedicturum asseuérans. Fuit non parua hac de re inter nos, sed amica planè, contentio. Recusabat ille, quia nolebat: ego autem, quia ausus non eram. Tandèm mutua accepta & data benedictione, ille mox abscessit, meque admodùm mœstum dereliquit. Sed ad huius rei probandam fidem pater Odo, beatissimus & fidissimus arbiter, accessit: qui diem illum & horam annotari iussit, diligenterque omnia inquirens, sic facta comperit, vt ille prædixerat. Anni iam, nisi fallor, ampliùs triginta sunt, quòd ille manet in ea eremo, Dominicis tantùm diebus & præcipuis festis ad monasterium sancti Petri, quod Cluniacum dicitur, & non nisi duobus ferè milliaribus à Cellula eius abest, sese conferens, parumque indè farinæ, vndè sibi panem conficit, & paucas fabas tollens, moxque ad cellulam reuertens. Vino nunquàm vtitur, cibos suos nec adipe, nec oleo condit. Perpetuò & calore & frigore, afficitur: calore, inter scapulas: frigore, in manibus & brachijs. Sed iam ad beatum Odonem, à cuius historia digressi sumus, reuertendum est.

S. Martian° appáret Adhegrino. *Adhegrini mira abstinentia.*

Cap. 13.

Erant in illo monasterio, vbì degebat Odo pater, fratres quidam, quorum vitam & mores declarabit sequens narratio. Ij cùm didicissent, beatum Odonem ea causa eò aduenisse, vt apud illos moraretur & monachus fieret, simulato animo ad eum accedunt, rogant quam ob rem eò venerit. Vbì responsum ab illo est, Omnes nos, inquiunt, conamur hāc sodalitatem deserere, vt possimus seruare animas nostras: & tu huc venis, vt tuam perdas? Illo sciscitante eius rei causam: Nôsti, aiunt, mores Bernonis Abbatis? Illo se nescire dicente, Heu heu, inquiunt, quàm malè ille accipit monachos suos. Reprehensiones eius mox sequuntur verbera, verberibus affectis inijcit compedes, adhibet carcerem & inediam: atque nec sic tamen miseri eius sibi possūnt conciliare gratiam. Hæc vt beatus Odo audiuit, animo vacillare cœpit, & cunctantiùs agere. Cernens id Adhegrinus, prosilit in medium, &: Noli, inquit, Odo pater, trepidare. Sermones isti non eorum sunt, qui eos proferunt, sed illos suggerentis. Non dubites horum ore diabolum tibi esse locutum. Tum illi pudefacti, mox abscesserūt: porrò beatus Odo & Adhegrinus suauissimo Christi iugo sua colla supponunt. Hac re permotus beatissimus pater Benedictus, (quippe futurorum præscius) in Regula sua præcipit, vt cum hospite nemo loquatur, nisi cui id permissum sit. Quàm multi enim hac ratione decepti in sanctæ conuersationis primis initijs, amisso spiritûs feruore tepuerunt, & retrò abiērunt? Etsì autem iubet scriptura, vt probentur spiritus, si ex Deo sint, nō tamen debet eiusmodi esse probatio & exploratio fidelium & quærētium Dominum. Videmus Deū per prophetam illis, qui sancti spiritûs calore accensi sunt, hunc in modum præcipere: Qui habitatis terrā Austri, cum panibus occurrite fugienti, scilicet ab Aquilone. Sed Christi miles Odo, vt blandimentis se non passus est capi, ità nec terroribus frangi. De eiusmodi autem maleuolis, quales erant ij, quos diximus, rectè Iob loquitur: Maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan.

S. Odo quid à falsis fratribus audiuerit. *Cap. 53. Regulæ.* *1. Iohan. 4.* *Esa. 21.* *Iob 3.*

Cap. 14.

Visum est hìc, seposita parūpèr beati Odonis historia, monasterij huius mores & instituta describere, vt rectiùs possint intelligi, q̄ posteà dicturi sumus. In more illic positum erat, vt magister scholæ nusquàm solus cum solo puero, nec ad naturæ quidem requisita progrederetur, nec solus puer secretiùs illi loqui ausus esset: sed semper socium puerum alium, vel vnum è fratribus haberet, idque boni testimonij causa. Si autem nox esset,

esset, & casu accidente puer id peteret, non tamen sine lumine & socio fratre extra dormitorium pedem efferret. Cùm cibus sumebatur, nunquàm deerat lectio vtrisque mensis. Micas ex panum sectione decidentes, singuli diligenter colligebant, & ante lectionis finem cum gratiarum actione sumebāt. Finita lectione, nec illas, nec cibum vllum quisquam capere ausus erat. Has autem micas alijs cibis sacratiores existimabant propter miraculum, quod iam commemorabo. Frater quidam fuit in eo monasterio valdè idoneus, & omnibus charus. Is ad extrema vitę perductus, coram fratribus, qui illò aduenerant, vt spiritum eius precibus Domino commendarent, subitò exclamauit: Adiuuate me, obsecro, domini propter Deum. Iam enim raptus fui ad tribunal Christi, & eccè teterrimus humani generis hostis & accusator diabolus, sacculum plenum micis ostentauit, quas ego pro consuetudine comedere nolui, atque ità à mensa deciderunt. Paulò pòst rursùs clamauit horrendum in modum: En adest diabolus, ferens sacculum, de quo dixi vobis. Fratribus ad hæc territis & admirantibus, iterùm in has prorupit voces: Illo in loco stat, sed eum vos minimè videtis. Posteà totum se signo Crucis communiēs, inter preces reddidit spiritum. Itaq; ab illo die magno studio micæ illę colligebantur. Est verò etiam apud illos silentij cultus peculiaris. Certis enim horis nemo intra monasterij claustra vel loqui, vel fratrem aliquē accedere ausus est. Cùm duodecim in diuino officio recitantur lectiones, nullus intra claustra illa loquitur, præterquàm die sequenti in Capitulo. Octauo die Natalis & Resurrectionis Domini, summum illic est noctù diuq; silentium, hoc breuissimo silentio æternum illud significante. Cùm autem necessitas cogit aliquid petere ab alio, diuersis vtuntur signis, quibus indicant, quid velint: quæ quidem ego à Grammaticis dici puto digitorum & oculorum notas. Quorum apud eos tantus vsus est, vt etiamsì linguę officio destituti essent, ij s necessaria omnia significare possent. Cęteris verò diebus nō festis, itemque octauis Sanctorum, hoc discrimen adhibetur, vt in non festis centum trigintaocto in diuino officio psalmos canant: è quibus tredecim nos dempsimus propter pusillorum animos: exceptis peculiaribus precibus, quas nostri hactenùs frequentant fratres: quę quidem Psalterium excedere videntur: itemque Missis duabus, & crebris litanijs. In singulis verò precibus horarijs siue Canonicis bis genua flectunt. In octauis autem nō nisi septuagintaquinque cantant psalmos in diuino officio, semelque flectunt genua, & bis sumunt cibum. Sunt apud illos & alia permulta, quæ, nè lectori fastidium afferamus, omittenda videntur.

Micæ panis cur diligenter collectæ à monachis Gigniacensibus.

Signa monastica.

Cùm autem beatus Odo scholæ magisterio fungeretur, exercendæ patientiæ rursùs magna ei oblata occasio est. Nam nocte quadam vnus è pueris significauit ventrem exonerare se velle. Erat autem latrina adeò propinqua & coniuncta dormitorio, vt lucerna illic ex regulæ pręscripto ardens, etiam latrinæ lumen inferret. Surgens itaque pater Odo, vnum è pueris excitat, illoque contentus lumine, cum eo abijt. Postridiè pro more ad Capitulum conuenientes fratres, post lectionem Martyrologij & Regulæ, acriter eū obiurgant, quòd ausus fuerit illa nocte sine cereo ire cum puero. Cùm sit autem illicitū apud eos, nisi priùs exosculata humo, siue, vt ipsi vocant, capta venia, facti sui rationem reddere, neque etiam posteà factum suum tueri: ille mox humì prostratus, veniam petit, dicens dormitorij lumen sibi sufficere potuisse. Verùm non modò ab illis auditus non est, sed etiam culpę non mediocris reus pronunciatus. At verò beatissimus vir, qui arrepta angusta via, eum sequi constituerat, qui, cùm pateretur, non comminabatur: non indignans, neque murmurans, neque vllas opponens querelas, humì se abijcit, veniamq; deprecatur. Abbas autem eius volens probare patientiam, iratum se simulans, sententiam excommunicationi coniunctam, in eum protulit, vt illo die veniam petere ausus non esset. Tum ille Dauidicum illud animo versans, Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. itemque illud: Posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra: ad fratrum pedes prouoluitur, orans vt Abbatis animum placatum ipsi reddant. quod quidem ità factum est. Tandèm admirans Berno tantam iuuenis constantiam atque patientiam, ad se accitum, sua benedictione, vt iubet Canon monasticus, impertitur, atque deincèps chariorem eum habet.

Cap. 15.

S. Odo accusatur à fratribus.

1. Pet. 2.

Psal. 72.

Psal. 65.

Erant sanè in illo monasterio fratres quidam & animis & moribus iuuenes, quorum iam antè memini: atque ij vnde proficere debebant, indè sibijpsis perniciem adsciscebant: ità vt, quotiès oblata videretur aliqua occasio & opportunitas, multis beatū Odonem iniurijs afficerent, multisque eum modis calumniarētur. At ille vir pacis studiosus,

Cap. 16.

seorsùm eos ducebat,& licèt à culpa esset alienus,tamen vt reus se sternebat ad illorum pedes,& veniam precabatur,non quòd sibi metueret:sed fraterna charitate compulsus, cupiens eos patientia sua ad sanitatem reuocare,quos videbat diuinam in se prouocare vindictam.Et illi quidem hac ratione nõnihil reprimebantur,sed instàr labentis aquæ citò redibant ad ingenium,& pristina vitia sua: & quem imitari eos oportebat,more suo insectabantur.Eius peruersitatis princeps erat Vuido quidam.Sæpè alijs alios incitantibus,vt beato viro conuiciarentur,dicebat is, qui id facere iussus erat: Ecquid prodest quotidiè his nos rebus occupari,quandò illum nec expellere possumus,nec ad reddendam contumeliam prouocare?Scis tuipse, eruditione ab illo nos superari: & hactenùs quidem si quid ex eo discere volui,libenter me docuit: vereor autem,nè quandoquè tot lacessitus iniurijs,vel inuitus subtrahat,quod nũc propensa animi volũtate largitur. Ille verò respondebat: Non est ità,vt tu persuasum habes.Talis enim est frater Odo, vt nõ ista duntaxàt,& ijs consimilia,sed & maiora æquo ferat animo,& quicquid volueris,nihilominùs haud inuitus pręstet.Verùm isti fratres non diù pòst diuinam sunt experti vltionem,diuinoque percussi iudicio,quandoquidem fraterna repræhensione compesci noluerunt. Postquàm enim Abbas Berno vita functus est, mox illi excusso cucullo,in mundum reuersi sunt,& tandèm teterrimum vitæ huius exitum habuêre.

Humilitate & patientia studet sanare ipsũ insectantes.

Vltio diuina in eos animaduertit.

Cap. 17.

Ea tempestate etiam hoc miraculum, quod iam relaturus sum, pater noster illic factum commemorare solet. Quidam eius monasterij frater cùm sederet ad mensam, toto animo lectioni intẽdebat.Contigit autem quandoquè, vt collectis pro more micis, priusquàm eas ederet,Abbas Berno lectioni finem imponeret. Tum ille, quid ageret, prorsùs ignorabat. Absoluta enim lectione, non audebat eas sumere: nec etiam relinquere,nè casu perirent.Tandèm visum illi est,manu eas continere, & cùm post versum ab ecclesia essent egressi,patri monasterij exhibere.Itaque postquàm ex oratorio egressi sunt, mox ad Abbatis pedes se abiecit. Interrogatus ab eo,cur veniam peteret, ille explicata manu ostendere micas voluit, & ecce in margaritas mutatæ visuntur. Tum illi laudantes Dominum, valdè obstupescunt. Deindè autem margaritę illæ, iubente Abbate,cuidam ecclesiæ ornamento intextæ sunt.Hæc quidem beatus Odo de se,tanquàm de alio,narrare solet.

Insigne miraculum.

Cap. 18.

Ab eo autem tempore admodùm cœpit æstuare animo, quemadmodùm parentes suos ex huius mundi nexibus posset extrahere.Nec diù pòst Abbatis permissũ profectus est ad patrem suum,eumque ad monasterium perductum,monachum effecit: matri autem persuasit,vt sacrum velamen acciperet: cuius vitam libèret his inserere, nisi prolixitas deterreret.Perid tempus cùm beatus Odo sub vesperam quiescẽdi causa ad ędes cuiusdam viri nobilissimi diuertisset,illum quidem & vxorem absentes comperit, sed filia iam nubilis aderat vnà cum familia. Ea verò curiosissimè obseruabat omnes actus eius.Posteà verò per quoddam postícum,valdè corde compuncta,venit ad eum: corruit ad pedes eius,dicit breuì se collocandam viro:orat propter Deum,cuius se profitebatur famulam fore,vt ea nocte ipsam líberet. Ille hoc audiens, cùm incertus esset quid ageret, aut tantæ virginis voluntati vt faceret satìs, multùm animo discruciari cœpit: Mouebatur enim pietate in Deum more suo,mouebatur etiam pietate erga virginem propter eius lachrymas.Proponebat sibi iudicium Dei,& perniciem animæ virginis: tum quoquè murmur parentum eius & vulgi, quòd talia ausus esset monachus. Ad extremũ Christi amore & virginis lamentis victus,eam liberare constituit.Itaque nocte illa famulis domûs altum stertentibus,ipse cum fratribus conscensis equis pręcessit: porrò ministros, qui cum ipso erant, iussit sequi cum virgine. Postridiè venêre ad monasterium, cui proximum erat oratorium,in quo nobilissimæ fœminæ orationis causa recipiebantur.Ibì cùm virginem manere iussisset,ad monasteriũ accessit. Postera luce omnia, quę gesserat,ordine Abbati suo exposuit,vt est more apud illos comparatum. Vbì verò ille cognouit de virgine,vultu perturbato duritèr eum obiurgauit,quòd absq; eius permissu talia fecisset.Mox ille ad pedes eius aduolutus, petit veniam: Eo iubente, surgit, rursúsque interrogatus, sic respõdet: Domine pater, quãtùm equidẽ aduertere potui,ab eo tempore,quo me miserum in hanc sodalitatem admittere dignatus es,hoc vel maximè tibi curæ fuit,vt posses lucrari animas. Alij plerique Abbates videntur cumulandis opibus & hominum captãdæ gratię studere: tu verò pietate & misericordia motus,vni cupis placere Deo,vt ei animas lucreris.Qua in re cùm ego te imitari cupiam, hanc puellam

Patrem suũ efficit monachũ, matrem sanctimonialem.

Berno Abbas cupidus lucrandi animas.

Iam lucrifacere volui. Et licèt me non facilè vicerint lachrymæ eius, non tamen eram nescius, me à te seueriter obiurgatum iri. Sed mâlim certè pij patris flagellis cædi, quàm neglectæ animæ huius reus inueniri. Atque vtinàm omnes huius prouinciæ fœminas possem lucrifacere: libenter ferrem propter singulas humanissimo tuo more me abs te flagellari. His alijsque id genus verbis flexit ille Abbatem, sed tamen hac ei mulcta irrogata, vt eam alēdam susciperet, & sanctis adhortationibus confirmaret ad dies aliquot, nè eam facti pœniteret, & instigante diabolo, ad seculum reuerteretur. Quotidiè igitur beatus Odo alimenta ei attulit, & præcedentium patrum exemplis illam instruxit. Post paucos verò dies in quoddam virginum monasterium eam adduxit, Christo illic seruituram. Nè qua autem posset mala oboriri suspicio, omnia hæc præsentibus fratribus facta sunt. Non multò pòst virgo illa excessit è vita. Morienti aderant sorores, vt precibus suis eam adiuuarent. Cumque eam repentè ceu mortuam tenerent, illa voce, qua potuit, petijt se subleuari è lecto. Sciscitantibus sororibus, quid hac re sibi vellet: Video, inqt illa, beatissimū Paulum ad me veniētem, eique occurrere volo. Necdùm verba compleuerat, cùm extendisset brachia, vt posset ocyùs surgere, eadem repetijt. Aliæ eam insanire existimabāt. At illa vi, qua potuit, assurgens in genua, submisso capite, ab eo, quem videbat, benedictionem petijt, dicens: Benedicite, atque interìm feliciter in Domino obdormiuit. Nemo verò ambigebat eam ab illo exceptam, qui eam visitârat. *Nobilissima puella dat se vitæ monasticæ.* *Feliciter Christo spiritū reddit.*

Cernens autem Abbas Berno, beatum Odonem virum egregium futurum, accersito Episcopo, etiam inuitum illum voluit sacerdotio initiari. De illo Episcopo referre solebat pater Odo, cibos ab illo benedictos nullum canem ausum fuisse comedere. Si quis verò casu id fecisset, eum subitò mortuum fuisse, perindè acsì pro cibo sumpsisset toxicum. Obsecro autem, nè quis me carpendum putet, quòd dixi eum inuitum ordinatum sacerdotem: quasì indè conijci possit, quòd is, qui hoc facere non dubitauit, in ijs numerandus sit, qui donum spiritussancti vel emere, vel vendere non vereantur. Eâdem enim nocte, quam secutura erat dies ordinationis eius, cùm à somno euigilâsset, prorsusque nihil de sua initiatione cogitaret, ad collum suum, vt moris est, stolam sensit ab Episcopo sibi impositam. Cœpit igitur miserè lugere, tanquàm qui magno quodam malo affectus esset: diuque posteà prę nimia verecundia non fuit ausus exire è monasterio. Quam ob rem pater Berno, quadam reperta occasione, misit eum ad Episcopum illum. Cumq; is pro Odonis cōsolatione prolixè apud eū egisset de dignitate sacerdotij, ventū est ad mutuos de Ecclesiæ statu sermones. Ibì tum Odo pater ex Ieremiæ prophetia lamentabilem de sacerdotibus texuit orationem. Qua completa, Episcopus rogauit eum, vt illam in scripta formamque libelli redigeret. Obijciente autem Odone Regulę prohibitionem, nè quid monachus absque Prioris permissu faciat, Episcopus venit ad monasterium, & quòd amicus esset Abbatis, facilè id ab eo impetrauit. Is enim prę cepto suo eò adduxit Odonem, vt in Ieremiæ prophetiam tres libellos scripserit: qui quidem in multis iam ecclesijs siue collegijs habentur. *Cap. 9.* *Odo scribit 3. libros in Ieremiam.*

Per id tempus Abbas Berno exitiali cœpit morbo decumbere. Itaque quamprimùm vicinos acciuit Episcopos, Abbatisque functione se abdicans, voce lachrymabili reum se proclamauit, indignumque tali ministerio: simul orans fratres, vt, quem vellent, patrē siue Abbatem sibi deligerent. Tum verò fratrum manibus compręhensus pater Odo, & propemodùm vi constrictus, cunctis proclamantibus vt Abbas consecraretur, ad Bernonem, admodùm renitens, adductus est: cumque nec sic vellet cedere, tandèm Episcoporum voluntate, ei excommunicationem minitantium, superatus est. Paulò pòst aūt pater Berno migrauit ad Dominū: Cui est honor & gloria in secula seculorū, Amen. *Cap. 10.* *Creatur Abbas Gigniacensis.*

LIBER SECVNDVS.

MVltis calamitatibus crebrisque morbis presso mihi pauca de B. Odone patre nostro referre licuit, atque ea duntaxàt, quæ sub Abbate Bernone gessit: è quibus tamen pro vestra industria facilè potestis colligere, fratres mei, à quanta ille perfectione cœperit. Sed quia initium bonæ & beatę vitę fert secum angustias & labores, finis verò laudem & gloriam sempiternam: per eius beatam & tranquillam vitam ceu directum tramitem, ad eius felicem obitum properabo. Cùm igitur, vt diximus, pro Bernone creatus & ordinatus esset Abbas, mox in eum veteres illi hostes & persecutores, quos suprà me- *Cap. 1.*

Cedit monachorum improbitati, & abit Cluniacum moranimus, incurrerunt. Ille verò cedere mâlēs, & beatè quiescere, quàm contentioni vacare, relicto illo monasterio, & quæ à Bernone Abbate parata, ipsique paterno more tradita erant, abijt Cluniacum, inchoatumque perfecit monasteriū. Secuti sunt autem illum seniores eius loci. Porrò circa beati Martini ferias defecēre res omnes, quas secum attulerat ad monasterij officinas extruendas. Est autem apud nos ea consuetudo, vt B. Martini natalitia octonis diebus celebremus. Peractis itaque octauæ diei matutinis siue nocturnis laudibus, necdùm appetente aurora, omnes ad lectos suos reuersi sunt, quiescendi potiùs quàm dormiendi causa. Ibì tum, vt pater noster Odo narrare solebat nobis, cuidam seni eiusmodi visus obtigit: Vir quidam venerabilis, cano capite, stola indutus splendidissima, & insupèr amiculo, quo pluuia arcetur: propiùs accedere ei videbatur, atque structuram monasterij circuncircà diligenter inspicere. Cumq; ex eo perquireret, quis esset, & cur ædificia illa tanto studio contemplaretur, respondit ille: Ego sum, cuius hodiè octauum diem celebrant fratres: quos inuisere volui. Tu verò dicito illis ex me, nè deficiant animis, sed in cœpto opere perseuérent. Dicente sene, impensas omnes absumptas, quas secum attulissent. Non est, inquit ille, quòd timeant. Equidē iam Roma venio, & Turones me confero. Iter autem habiturus sum per Gotthos & Aquitanos, atque ex ijs regionibus tantum eis subsidij acquiram, vt & in prēsens abundè satis sit, & diù posteà affatìm suppetat. Læti ergò fratres, & tanti viri promissione securi, iucundissimis animis Domino agunt gratias. Quisnam autem hic senex fuerit, cui hæc visio oblata est, equidem affirmare non ausim. Solebat enim pater noster Odo sciens & prudens sese nunquàm nominatìm exprimere: sed si quid vel magnum, vel paruum vidisset, hoc modo referebat: Quidam ex fratribus nostris, aut quædam persona senex hoc vel illud vidit. Post hanc autem visionem intra paucos dies à Gotthorum finibus eò allata sunt ampliùs tria millia solidorum. Id genus tam multa ille mihi hac ratione narrare solebat, partìm apud Floriacense S. Benedicti monasterium, partìm Cluniaci gesta, vt, si ego ea ad liquidum prosequi velim, libelli modus, scribentis facultatem excessurus sit.

Visio cuiusdam.

Magna accipit subsidia ad absoluendū Cluniacēse monasterium.

Cap. 2.

Sed dum ego B. Martini fidissima promissa re ipsa impleta commemoro, quiddam repentè animo occurrit gestum à fera bellua: quod etsì quibusdam fortasis ridiculum videri possit, tamen quandò spectaculum facti sumus Angelis & hominibus, annotare id visum est: vt qui nos imitari aut non possunt, aut dedignantur, dum intelligunt nos à bonis ad meliora proficere, randèm deserant tristem ac miseram vitam suam, & lætissimis animis sequantur nos ad gaudia sempiterna. Cōstructo oratorio, fratres Episcopum vocârunt, vtì illud consecraret. Ille non curans fratrum paupertatem, statuto die venit cum multo comitatu. Ad eorum autem aduentum fratres magno afficiebātur pudore, quòd non haberent, quod pro dignitate eis possent apponere. Manè autem sub lucis ortum immanissimus aper è sylua properauit ad monasterium. Eum cernens templi custos, cùm esset extra monasterium, de loco illo componendo cogitans, intrò se recepit, foresque occlusit. At aper posita omni feritate, vt aditus ei patefieret, diù pulsauit fores, orisque sui spuma illas liniuit. Cùm autem nemo prę timore ei aperiret, tantispèr illic hæsit, donèc Episcopus cum suis venit: quibus se vltrò necandum obtulit. Completū tum fuit, quod Psalmographus ait: Timentes autem, non minuentur omni bono: itemq; illud: Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur. Reuerà cōfisus est pater Odo in Domino, nec vnquàm ei defuit, vndè fratres sustentaret, & pauperibus largiretur. Nullus enim pauper à sinu misericordiæ eius vacuus recessit. Sanè quotiès ego cum illo profectus sum, diligenter inquirere solebat, num haberemus, quæ pauperibus dari possent. Tum verò securus carpebat iter, tanquàm necessaria omnia suppeterent, minimeque defutura essent. Et quia omnibus se petentibus tribuebat, Dei benignitate omnia ei suppetebāt. Illud Tobiæ pręceptum ab eius animo nunquàm recedebat: Vide, nè auertas faciem tuam ab vllo paupere, & omni petenti te tribue. Si quis ei quippiam afferret, qui ex habitu inops videretur, sciscitabatur ex eo, quid vellet, aut si qua re egeret, quam ab ipso præstari sibi cuperet. Illo verò petente aliquid, duplo plus, quàm id valeret, ei dari iussit: quod equidem sæpiùs, me inspectante, factum est. Fateor autem culpam meam, crebrò mihi id mœrorem attulisse. Cùm enim essem Prior, dolebat mihi monasterij paupertas, volensque prospicere fratrum inopiæ, dicebam ei, iniustum esse omnia tam indiscretè elargiri. Putabam enim sapiēter id à me fieri, nec aduer-

1. Cor. 4.

Fauet diuinitùs fratrū paupertati consulitur.

Psal. 33.

Psal. 36.

S. Odonis mira in pauperes benignitas.

Tobiæ 4.

tebam

tebam insipientiæ circunfusus caligine, tenacitatis vitio me strangulari. Ille verò cùm esset peritissimus animarum medicus, prudentia sua curabat vulnus mentis meæ, dicebatque mihi: Tace, aut certè malo tuo hæc dixeris.

Iuuenis quidā literarū studijs addictus, hyemis quadā nocte ad Matutinas siue nocturnas laudes alacriter ꝑperabat, vt inter cōdiscipulos maturiùs adesset. Vidit aūt in atrio ecclesię pauperē quēdam seminudū iacēre. Eius ergò misertus, scapulare suū exuit, eiq; dedit. Cōsiderans aūt quid fecisset, acerrimi frigoris metū omnē à se reiecit. Finitis Matutinis laudibus, totus iam frigore rigidus, ad cellulam reuersus est: cumq; in lectulū reponere se vellet, mēmbra egelida operimentis foturus, libram auri illic offendit: vndè ei posteà suppetebat, vndè & illius & aliorū inopiæ posset consuli. Hæc quidē ille mihi narrabat, sed incertum habeo, quisnam ille iuuenis fuerit. Eiusmodi verò exemplis sanabat vulnus & peruersitatem animi mei. Vellē iam trāsire ad alia: sed multa benignitas & misericordia eius retinet me, vt ipsam copiosiùs commendem. Quod etsì nō possum absq; rubore meo, faciā tamē, & accusabo atq; obiurgabo meipsum, culpasq; meas omnibus patefaciam: & quāuìs ei, quòd iam è vita abiērit, confiteri eas nō possum, id tamen efficiam, vt vos mihi apud illum habeā intercessores. In itineribus suis, si quos obuios habuisset pueros, quippiā eos cantare cogebat, præmijq; loco è rebus suis aliquid eis dari iubebat, dicens eos non parua remuneratione dignos: scilicet hac iucunditate sua & nos exhilarare, & illos misericordiæ visceribus reficere cupiens. Sermo eius admodùm festiuus & iucundus erat, ità vt prę nimio gaudio nonnunquàm ridere nos cogeret. Sed ille moderationis habenas manu tenens, mox proponebat nobis illud è Regula, Risum multum aut excussum non amare: itemq; illud: Monachus non sit facilis ac promptus in risu: quia scriptum est, Stultus in risu exaltat vocem suam. Atque hoc aliòve modo cohibebat nos à risu: sed interìm tamē spiritalis eius hilaritas, interno animi gaudio nos afficiebat. Verùm ego indignus quidnam de eo, aut de tāto gaudio dignè possim eloqui? Sanè si aliter animis nostris satisfacere nequiremus, clàm eius vestes exosculabamur. Quid verò hoc in nobis admirationis habet, qui illi semper adhærebamus, quandò etiam intrante eo in ecclesiam S. Petri, Dei famulæ & pleriq; alij hincindè exilientes, post eum cursitabant, & tegmen capitis eius, extrema appręhensa fimbria, deosculabantur. Et ille quidem ibat properè, vt eos fugeret: sed sequebantur illi haud aliter, atquè persecutores quidam. Erat enim instàr lapidis angularis quadratus, planè Angelicus atque humanus, liberalis & amabilis, ità vt quotidiè in eo compleri videretur illud Propheticum: Iucundus homo, qui miserętur & commodat, disponit sermones suos in iudicio: quia inæternùm nō cōmouebitur: atque illud Apostoli: Hilarem datorē diligit Deus. Cęcos & claudos ore iucūdo dicere solebat paradisi fore ianitores: atq; ea causa neminem eos repellere debere ab ędibus suis, nè ab illis quandoq; paradisi fores illi pręcludātur. Quòd si quispiam è famulis nostris, eorum non ferens importunitatem, asperè eis responderet, aut solita beneficia celeriter non cōferret, vel eos ab aditu ostij nostri arceret, grauiter illum obiurgabat, accitisque illis coram eo dicebat: Cùm venerit iste ad ostium paradisi, fac ei similiter. Id verò ea causa faciebat, vt terreret illos, & ad beneuolentię studia ꝓuocaret. Si ei aliquò pergenti obuiàm venisset anus, vt fieri crebrò solet, aut morbidus & debilis quispiam, mox descendebat ab equo, & eum illi imponebat, suos interìm socios omnes iubens longè antecedere. Adiungebat autem illi vnum è famulis, qui equitātem seruaret, nè caderet. Ille verò inter nos equitantes incedebat pedes, semperq; psallens, cogebat nos secum psallere. Quòd si quis nostrûm vel præ pudore, vel timore illius vellet se ab equo demittere, prohibebat eum, sciens non pauperis iuuandi studio, sed pro suî reuerentia id fieri.

Equidem crebrò eum ità facere vidi. Cùm aliquandò Cotias transmitteremus Alpes cum Geraldo Rhegiensi Episcopo, Romamque pariter venissemus, memini eum cuidam dæmoniacæ id humanitatis præstitisse. Ea verò ilicò curata, Senas nobiscum venit, atque illic, cogente dysenteria, remansit. Posteà autem apud S. Paulum Romę eam vidimus, moxque signo denarium ei pręberi iussit. At illa prę verecundia submisso capite, humique depressis luminibus sedente, percontabar ex eo, quænam esset mulier: Moxq; depinxit eam mihi signis quibusdam, vndè facilè posset agnosci. In eodem itinere senex quidam debilis easdem Alpes nobiscum transibat, onustus sacculo, pleno panibus & allio, itemque cepis & porro: quorum fœtor mihi erat intolerabilis. At ille pius pater simul-

Cap. 5.

Præmium misericordiæ

Regulæ S. Benedicti Cap. 4. Cap. 7. Eccli. 21.

Hic locus mihi videtur non vacare mendis librarij.

Psal. 111.

2. Cor. 9.

Cęci & claudi, cæli ianitores.

Mira humanitas tanti viri.

Cap. 6.

Dæmoniaca sanatur.

Insignis eius charitas & humilitas. mulatquè in conspectum eius vénit, more suo in equo suo sedere eum iussit, eiusque valdè malè olẽtem sacculum, in suos humeros recepit. Ego verò tantum fœtorem diutiùs ferre non sustinens, procùl ab eius látere me subduxi. Confecto indè summarum Alpium arctissimo itinere, cùm iam in descensu essemus, vidi eum procùl stãtem, & cogente paupere, conscendere equum suum. Sed neque sic tamen pauperi sacculum reddidit, sed ad ephippium suum appendit. Ego tum socios, qui me præcesserant, anteuertebam, & vt citò ad illum peruenirem, non sine verecundia accelerabam iter. Vbi autem paulò pòst ad illum accessi, Veni, inquit: supersunt enim psalmi aliquot nobis cantandi. Respondente autem me, sacculi illius putorem me perpeti non posse, mox acriter me castigãs, Proh dolor, inquit, id quod tibi tam grauiter olet, pauper potest edere, & tu nec odorem eius tolerare potes? Pauper sacculum illum gestare potest, tibi eũ etiam adspicere permolestũ est? Hæc aũt de seipso dicebat, quippe qui verè esset pauper Christi. Effecit aũt his increpationibus suis, vt deincèps fœtorẽ illũ prorsùs nõ sentirẽ.

Cap. 5. Iter in Italiam. Sub idem tempus à Leone summo Pontifice in Italiam missi sumus pacis componendæ causa inter Hugonem * Longobardorum regem, & Albericum Romanæ vrbis principem. Cumque post multa discrimina tandèm Senas venissemus, ciuitatem illam fame oppressam reperimus. Ad illud autem tam longum & periculosum iter acceperamus nobiscum triginta ferè argẽteos solidos, quorum pars maxima iam distributa erat. Ego verò non immemor consuetudinis eius, quòd nihil sibi in nostros vsus seruaret, acceptis reliquis solidis, clanculùm ab eo recessi, eoque ignorante, vrbem petij, metuens nè & nobis & equis nostris non suppeteret, vndè escas necessarias compararemus. Postquàm autem ille quoquè in vrbem ingressus est, egeni & inopes ad eum confluxêre, solita ab eo poscentes beneficia. Tum ille circunspectis omnibus, vt me abesse vidit, mox subodoratus quid fecissem, neque tamen dubitans, etiamsì præstò non essem, non abesse me procùl, omnibus manu innuit, vt ipsum sequerentur. Quod cùm illi facerent, in quadam ciuitatis platea tres conspexit viros, qui etsì cultu vestium præ se ferrent, nulla se inopia premi, reuerà tamen inopes erant. Vt ergò illos quoquè beneficentiæ suæ participes faceret, hac arte vsus est: Ante fores ædium suarum exposuerant illi scutellas, lauri baccis plenas. Quæsiuit ergò ex vno eorum, quanti eas venderent. Illo nescio quid vilis precij indicante, Tace, inquit vir sanctus, nec denuò tantillum precium exprimas: quinpotiùs tot denarijs eas venire dicas. Quod cùm ille faceret, mox vir pius totidem denarios mutuò accepit, atque ità sub persoluti precij prętextu hoc eos beneficio affecit. Intereà obseruante me gressus illius, paulò pòst venit eminùs, pauperum cuneis egregiè stipatus, vsqueadeò verò exultans & lętabundus, vt cùm eum ex more salutâssem, vix resalutare me posset. Mox dissimulanter sciscitante me, quinam essent illi satellites & stipatores, & quid sibi vellent: Hi sunt, inquit, domestici Dei, & liberatores nostri. Ocyùs igitur persolue eis mercedem. Feci, vt iussit: rursusque percontabar, quid sibi vellet baccis tam multis, & vndè eas haberet. Tum verò ille sanctus vir tales suo ore deprompsit sermones, quales ego me ab ineunte ætate nunquàm audîsse memini, nec deincèps auditurum puto. Adeò enim omnes nos exhilarauit, vt præ nimia animi exultatione, nemo nostrûm posset sibi à lachrymis temperare, vel quicquam prę lachrymis alteri loqui. Ego autem necdùm illis detersis, supplex rogare eum cœpi, nè illa baccarum sarcina oneraret nos, sed venditoribus eas remitteret. At ille: Non faciam, inquit: vereor enim, nè precium mihi reddãt. Tandèm id vix ab eo impetrare potui, cùm ostendissem iam longo nos ab illis interuallo distare. Eodem die prædixit me Prioris officio functurum, & pleraque alia, quæ posteà mihi euenerunt. Deindè me instituit, quemadmodùm patientiam parare deberem: & à seipso sumens exordium, exposuit mihi, quàm multa à fratribus suis olim pertulisset, quæ iam nolim hîc commemorare, quòd posteà mutati illi sanctissimè vixerint.

Mira arte cõsuluit quorundã occultę paupertati.

Ingens gratia verborũ eius.

Quædam futura prædicit.

Cap. 6. Necdùm autem confeceramus iter susceptum, & ecce cùm perparùm è nostra pecuniola superesset, obuium habemus fratrem nostrum Petrum presbyterum, qui tum conuersionis gratia Romam contendebat: è cuius copijs nostra ditata est inopia. Ab eo enim tantũ accepimus, quod sufficeret itineri nostro peragendo. Facta sunt hæc mensibus Ianuario & Februario. Fuit aũt iter nostrũ per Alpes: tantaq; nix è cęlo décidit, vt olìm cognitum iter, prorsùs incertum nobis efficeret, adeoque nostros impleret sinus, vt prę frigore, loquẽdi facultate destitueremur. Cumq; cernerẽ beati viri seniles artus ea molestia

tabesce-

tabescere, celeriter ei tunicā confeci, quæ & tueri & fouere eius viscera posset. Vbi autem legatione nostra perfuncti fuimus, à nostratibus compulsi sumus per loca maritima domum reuerti. Postquàm ergò Barrianum, vt vulgò vocant, peruénimus, iam sole occumbente, quidam seminudus pauper obuiàm nobis venit: cuius quidem speciem vt tum considerare non potui, ità nec posteà recolere. Sed memini tamen nudis plantis atque lateribus immensas illas niues eum calcare intrepidum. Ad eum vbi pater Odo propiùs accessit, omnes iussit antecedere: moxque se expolians, pauperem induit, mihique pręcepit, tantum vt ei nummorum adderem, quibus posset domum pertingere. Itaque paulispèr substiti, rogaui quò tenderet, quòd scirem in illa vasta solitudine nullum diuertendi locum extare. Respondit ille, se cum luce ad Pastorale castrum vsque posse peruenire. E quibus verbis comperi non esse illum hominem mortalem, cùm iter illud, quod intra horam vnam se dixit posse conficere, nos vix toto die emensi essemus. Mihi verò id quod iam retuli, superiori nocte terribili visione præmonstratum erat. Seipsum necessaria veste spoliat, vt tegat pauperem.

Adeò autem beati viri sinus misericordia dilatatus erat, vt non solùm fidelibus, sed etiam hostibus & persecutoribus suis tam benignum & humanum se præberet: quod quidem satìs testabitur exemplum, quod iam referam, cui interfuit frater Firmus, Abbatis Balduini germanus. Cùm Romuleam vrbem propter inimicitias, quæ ei erant cum Alberico principe, Hugo rex, cuius antè meminimus, obsideret, vir sanctus & intra & extra vrbem discurrens, hortabatur eos ad mutuam pacem, regisque furorem sedare, & vrbem obsidione liberare connitebatur. Interìm accidit, vt euntem illum iuxta beati Andreæ Apostoli monasterium, quod Cliuum Scauri vocant, rusticus quidam propter aquæ lagunculam occídere meditaretur. Vt enim scriptura dicit, Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: ille more suo nulli nocens, nihilque mali suspicans, demisso gradiebatur capite. Intantùm enim ille studiosus erat obseruādæ Regulæ, vt longo vsu, vbicunquè esset, siue stans, siue ambulans, aut sedens, semper inclinato esset corpore, defixoque in terram vultu. Quod quidem in caūsa fuit, vt à quibusdam tempore conuersionis suę per iocum appellatus sit fossorium. Cùm autem rusticus ille caput eius ictu appeteret, quotquot iuxta illam viam erant, editis clamoribus, eius manus cohibuerunt. At pater mitissimus nescio quos denarios mutuò acceptos ei dono dedit, beneficium pro maleficio reddens. Vbi verò princeps memoratus id comperit, homini illi manus amputare voluit; sed vir pius admodùm obnixè pro illo deprecans, misero veniam impetrauit. Cap. 7. Prou. 10. Regulæ S. Benedicti cap. 7. Rustico necem ipsi intentanti q̄d præstiterit.

Et ad multorum & ad vestras etiam aures peruénit, quid cuidam furi pater noster Odo non ità pridèm Romam veniens fecerit: quod tamen mihi annotare libet, non tam vt vestræ id industriæ innotescat, quàm nè in obliuionem abeat, si nō sit literis commendatum. Permanente igitur illo intra vrbem orationis causa, visum omnibus fuit, vt frater noster Godefridus in agrum mitteretur, equorū pastoribus inuigilaturus. Eâdem nocte somno pressis pastoribus, & Godefrido in precibus vigilante, fur adfuit, raptumq; conscendit equum, & fugam iniit. Videbat id quidem Godefridus, sed equum perdere mâluit, quàm frangere silentium: quod si rupisset, fur ille mox relicto equo, in pedes se coniecisset. At tamen vnū è pastoribus excitās, id quod fiebat, signis ei indicabat. Nocte exacta, manè vidēt furem procùl immotū cum equo consistere. Itaq; comprehensum illum, iniectis vinculis, ad patrē Odonē remittūt. Is verò mox ei quinq; solidos argenteos dari iubet, dicens fas non esse, absq; iusta eum mercede dimittere, qui tota nocte magnos esset perpessus labores. Posteà cùm, Deo trahēte, monasticum ego complexus essem institutum, & deindè fratres me suum esse Priorem voluïssent, sępè furem illum mihi indicabant: & quòd filius esset molendinarij nostri, quotiès pater eius venisset contra ipsorum voluntatem, solidos illos repetere me cogebant. Cap. 8. Fur diuinitùs detinetur. Vide sancti viri bonitatem.

Sed qa de silētio sermo íncidit, sine cuius cultu pro nihilo sanè ducēda est vita monastica, operępreciū erit in eo cōmendando nōnihil immorari. Vita enim monachi tantispèr aliquid est, donèc se intra silentiū cōtinet. Eo verò neglecto, qcquid rectè & benè se agere existimauerit, vt sancti patres docēt, id ꝓ nihilo putandū est. Itaq; ea tēpestate, qua sęuissima Nortmānorū gēs Pictauorū atq; Turonēsiū fines cruētis vastabat gladijs, duo eius cōgregationis venerabiles viri, nescio qua causa, Turones missi sunt: quorū alteri Archinbaldo, quē equidē benè cognitū habeo: alteri Adalasio, sed mihi ignoto, nomen est. Hi viri celeberrimi, & multorum nunc monachorum patres, cùm longum illud ca- Cap. 9. Silētij laus.

pesserent iter,& ad quendam locum captandæ quietis causa diuertissent, eâdem nocte à Normannis capti sunt. Erat prope locum illum oppidum quoddam, quod noctù, irruptione facta, barbari occupârunt. Alia verò illorum manus, pridèm captam ferens prędam, in eum peruénit locũ, vbì ij, quos diximus, fratres erãt: quos illi quidẽ capere, eorumq; manus colligare, minasq; intẽtare potuerunt, sed nõ tamen efficere, vt silentium rumperẽt. Manè ad eum accesſêre locum, ad quem oẽs pariter conuenire constituerãt. Fratres verò illi paululùm ab illis secedẽtes, ità vt erãt vincti, humì se prostrauerunt, vt persoluta Psalmodia, finẽ silentio imponerẽt. Needùm aũt suas absoluerãt preces, cùm reliqua Normãnorum pars, multis onusta spolijs, aduenit. Porrò illorum Dux cernens fratres humì iacẽtes, rogabat suos, quinam essent. Illi verò cuncta quæ gesserãt, ordine ei exponũt, adduntq; nulla ratione vllum se ab eis sermonẽ extorquere potuisse. Tum ille barbara immanitate turgidus, cũ equo phalerato, quo sedebat, irruit in eos, cõtumq; vibrans, necem intentabat, experiri volens num formidarent. Interìm barbari vndiquè circunfusi, plaudebãt manibus. Fratres verò vt erãt constantes animo, ità etiam corpore immoti permanebãt: nec id simulatè, sed nè quid contra ius fasq; sanctæ Regulæ admitterent, cui conuenienter & viuere & mori cupiebant, nec vnquàm ab ea deflectere. At verò omnipotẽs Deus insolentis turbæ illius plausum repentè mutauit in luctum. Nam simulatquè Dux ille barbarus cum equo suo ad eos accessit, equus resiliẽs, sessorem suum excussit, humiq; abiectũ elisit. moxq; lethifera febris secuta est. Tum oẽs illi conticescunt, multoq; stupore correpti, inter se consultant, quid fratribus illis faciẽdum sit. Tandèm hoc eis planè barbarum placet consilium, vt pro vita Ducis sui alter eorum cędatur. Itaq; sortiuntur, vter interficiendus sit. Sed in virtutum gratiam, & in Christi sorte numeratos diabolica sors cadere non potuit. Id barbari illi summoperè admirantes, aiunt supra homines, illos esse, quos ipsorum sors attingere non posset. At tamen sortitò alterum ex famulis eorum iugulârunt. Alter famulus, quòd optimè calleret barbarorum idioma, quæ à fratribus Latinè dicebantur, ille clàm hostibus indicabat: quem quidem nos existimamus à benigno hominum consolatore Deo propter fratrum salutem esse seruatum. Ilicò aũt barbari ad fratres accedũt, soluunt manus, pro salute Ducis sui obnixè eos per famulum interpretem deprecantur, nec deincèps eos ligare audent. Immò, quod admiratione dignum est, cùm ad vnius fratris collum crucem auream reperissent, nõ sunt ausi tollere. Porrò cibo & potu nõ alio, quàm fratres ipsi vellent, vsi sunt, quandiù apud illos fuêre. Poterant tum etiam illi dicere cum Apostolo ouante: Non solùm autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quòd tribulatio patientiã operatur, patientia aũt probationem, probatio verò spem. Spes aũt non confundit: qa charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Et nunc oro & obsecro vos, quicunq; monasticum fertis habitum, vt vnà mecum horum virorũ exemplum intueamini, & tandèm aliquandò silentio operã detis. De hoc enim bono silentio dicit Esaias: In silentio & in spe erit fortitudo vestra. itemq; Ieremias: Bonum est pręstolari cum silẽtio salutare Dei. Bonum est viro, cùm portauerit iugũ ab adolescẽtia sua. Sedebit solitarius & tacebit: quia leuauit se super se. & sanctus Dauid: Dixi, inquit, Custodiam vias meas, vt nõ delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cùm cõsisteret peccator aduersùm me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Paulus quoq; Apostolus: His, ait, q eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu, vt cum silentio operantes, suum panem manducent. Et hęc quidem ex prophetis & ex diuinis nos literis protulimus, nè quis putet silentium nupèr inuentum & excogitatum: quemadmodùm quidam imperitè affirmant. Porrò prophetis subscribunt noui Testamẽti patres, Paulus, Antonius, Hilarion, Iohannes, itemq; beatissimus pater Benedictus: sed & permulti alij, quos nominatìm non exprimimus, nè fastidium afferamus. Quorum silentium si quis studiosè perquirere velit, in eorum historijs abundè comperiet.

Sed nè quis obijciat nobis eos vixisse in solitudine, ex Euãgelijs quædam proferemus, & primò de ipso Saluatore & Domino nostro, de quo sic legimus apud Matthæũ: Compulit Iesus discipulos suos ascendere in nauiculam, & pręcedere eum trans fretum, donèc dimitteret turbas. Et dimissa turba, ascẽdit in montem solus orare. Itemq; in Marco: Coëgit Iesus discipulos suos ascendere nauim, vt pręcederent eum trans fretum ad Bethsaidã, dũ ipse dimitteret populũ. Et cùm dimisisset eos, abijt in mõtẽ orare. Atq; etiã in Luca: Exijt Iesus in mõtẽ solus orare, & eratpnoctãs in oratiõe Dei. Et cùm dies factus esset,

Marginalia: En vt olim monachi silentij fuerint obseruantissimi. — In barbarũ tyrannum vindicta cęlestis. — Rom. 5. — Adhortatio ad seruandũ exactè silentium. — Esa. 30. — Thren. 3. — Psal. 38. — 2. Thess. 3. — Cap. 10. — Matt. 14. — Marc. 6. — Luc. 6.

esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis &c. Itèm apud eũdem: Vigilate itaque, omni tẽpore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Erat aũt diebus docens in templo: noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliueti. Deniquè in Iohãne: Iesus perrexit in montem Oliueti, & diluculò iterùm venit in templum. Quòd si Verbum patris, & carnis cõditor inter homines viuẽs, & vitæ Euãgelium prędicãs, aliquãdò siluit, facilè indè colligi potest, quid nobis faciẽdum sit: pręsertìm cùm, teste scriptura, mors & vita in manibus linguæ sit, & in multiloquio non desit peccatum, nec vir linguosus dirigatur in terra. Si fratres illi, quos diximus, etiam tum, cùm cęderẽtur & tunderẽtur ab hostibus, in vocem erumpere noluerunt, eum imitantes, de quo scriptum est, Sicut ouis ad occisionẽ ductus est, & quasì agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum: quid de illis sentiendum est, qui nulla vi adhibita, sua sponte Regulæ iussa transgrediuntur? Quid ij dicturi sunt, vbì ventum erit ad illud æquissimum æterni iudicis tribunal? Sed ad historiam reuertamur.

Luc. 21. Ioan. 8. Prou. 18. Prou. 10. Psal. 139. Esa. 53.

Beati patris Odonis valdè tum celebre nomen fuit, famaq́; sanctitatis eius longè lateq́; spargebatur. Innotescebat ille regibus, magna Episcoporum fruebatur familiaritate, charus erat magnatibus. Itaq; monasteria, quę in illorũ regionibus sita erãt, illius tradebant potestati, vt ad nostrum institutum ea corrigeret, atq; constitueret siue ordinaret. Vndè accidit, vt ad quoddam se conferret monasterium, paucos secum fratres adducens, in quibus etiam Aidolphus fuit, nobis minimè ignotus, qui ante hoc biennium migrauit ad Christum. Cumq́; illic fratres nostri sabbato cœpissent pręparare mandatũ, vt Regula iubet, quidã ex loci eius monachis illàc transiens, vt vidit fratrem more apud nos vsitato lauare *socculos suos, ira permotus, rupto silentio ait ad eum: Dic mihi, vbinàm pręcipit S. Benedictus, vt monachi lauẽt socculos suos? Ille aũt signo innuit ei, vt taceret. non enim tum licebat loqui. Sed non erat ille memor sentẽtiæ Sapientis: Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit. Noli arguere derisorem, nè oderit te. Cernens enim monachus non sibi respõderi à fratre, magno furore pércitus: Túne, inqt, qui cùm mercator esses, per regiones discurrebas, huc iam aduenisti, vt nos Regulam doceas, & meliores te corrigas? Qui iurando, immò peierando, instàr accipitris res alienas tibi acquirere solebas, iam impudenter apud nos sanctulus & religiosulus videri vis, quasì ignoremus quisnam sis? Me quidem omnipotẽs Deus serpentem non fecit, vt sibilem quemadmodùm tu facis: neq; bouem, vt mugitus edam: sed hominem me creauit, & vt loqui possim, linguam mihi dedit. Hęc & id genus alia illo turbulento animo blaterante, frater noster eo relicto recessit. Altero dic cùm hęc in capitulo proposita essent, miser ille non modò veniam nõ petijt, sed etiã rectè se fecisse respondit. Neq; enim fas esse, vt eiusmodi frater meliorẽ se repręhendat. Tum pater Odo, eius superbiam molestè ferens, Hodiè, inquit, dies Dominicus est: contristari nemo iam debet. Differatur huius rei examen in crastinum. Paulò pòst omnes è capitulo recesserunt. Eccè autem confestìm monachus ille fit elinguis, & post triduum sine absolutione moritur. Aduertimus hinc, quàm dira pestis sit arrogantia & elatio, quæ multos hactenùs monachos, vt & legimus, & experimur, sauciat & elidit: qui cùm se scire existimẽt, quod ignorant, in suis persuasionibus, vt Apostolus ait, stulti fiunt: acciditq́; illis, vt dum nolũt esse discipuli veritatis, fiant magistri erroris: pertineatq́; etiam ad illos, quod in Osee propheta habetur: Reuersi sunt, vt essent absq; iugo: facti sunt quasì arcus dolosus. Quibus mihi illi similes videntur, qui priùs magistri dici volunt, quàm sint discipuli: & cùm necdùm parére & subesse didicerint, ad regiminis fastigia adspirant: atq; in ipsis tyrocinijs, iam victorum vsurpant brauium, indoctaq́; manu fortissimorũ militum arma corripere nõ verẽtur. Non attẽdunt isti, quod dictũ est, eum, q regulariter non subest, regularibus p̄esse nõ debere. Sed quãdò ipsi Regulæ conueniẽter nolunt viuere, à Regulę p̄ceptis aures cordis sui auertere non formidant: ità vt rectè in eos quadret Propheticum illud: Verterunt ad me terga, & non faciem. Nicodemus princeps Iudæorum, venit ad Iesum nocte, priùs discere volens, quod posteà alios doceret. Huius autem morbi duplex genus est: Vnum, quod occulta quadam temeritate & arrogantia sub sanctitatis prætextu impellit hominem ad occupandam magisterij arcem: Alterũ, quo fit, vt ipse iam deprauatus, alios itidèm corrumpat, & in suos pertrahat errores: quodq́; sine dolore dicere non possumus, ipse iam præcipitatus, alios stantes secum conetur trahere in præcipitia. De eiusmodi Dominus in Euan-

Cap. 11. S. Odoni datur negociũ reformandi monasteria. *subtalares, vocat author. Prou. 9. Insolentis monachi terribilis casus. Rom. 1. Osee 7. Ierem. 2. Ioan. 3.

Matt. 15. Euangelio ait: Cęci sunt, duces cęcorum. Cæcus autem si cęco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Id genus hominũ cœtum, rectiùs cauponam, quàm collegium vel congregationem, dixeris: quandoquidem vnusquisq; apud illos facit quod libet: respuit, quod collibitum non est. De talibus scriptura ait: Stupa collecta synagoga, peccãtium. Eccli. 21. Regulę suæ Cap. 1. Deniquè hoc monachorum genus B. Benedictus teterrimum vocat, eorumq; conuersationẽ dicit miserrimam, & melius esse de eis silere, quàm loqui. Sed his omissis, inspiciamus querimoniã miserrimi monachi, de quo paulò suprà egimus. Certè beatus Benedictus sic pręcepit de rebus monąsterij: Omnia, inquit, vasa monasterij, cunctaq; substantia conspiciantur velut altaris vasa sacrata. itemq;: Si quis aũt sordidè, aut negligenter res monasterij tractauerit, corripiatur. Si non emendauerit, disciplinæ regulari subiaceat. Quid verò sunt calceamenta & vestimenta fratrum, nisi monasterij substantia? Aequum est ergò, ea non sordidè & negligenter haberi, sed munda seruari. Quod si monachus ille consideràsset, fratrem socculos suos ad Regulæ pręscriptum abluentem, minimè repręhendisset. Verùm his omissis, ad alia properemus. Regul. cap. 31. Cap. 32.

LIBER TERTIVS.

Cap. 1.

PEr id tempus, cùm beatus Odo pater noster regularibus nos instrueret disciplinis, multorum monachorum miserabilem è vita excessum nobis commemorare solebat, vt iuueniles in nobis appetitus comprimeret, & quadam timoris virga ad paradisi gaudia sempiterna perduceret. Cùm autem aliquandò in eiusmodi esset narratione, obnixè rogaui eum, vt indicaret nobis, num intra Italiam duntaxàt, vel etiam in alijs Europæ prouincijs monasticus ordo prolapsus esset: tum etiam, qua ratióne, vel quandò id accidisset. Respondit ille: Ante hos annos, cùm apud Turones in ecclesia beati Martini monachi degerent, cœperunt desciscere à moribus & institutis monasticis: propriaque sectanda voluntate, vitam professionemq; suam corrumpere. Abiecto enim monachorum solito habitu, fucatos atque fluxos & pallio ornatos induerunt cucullos & tunicas: calceis vtebãtur adeò rotundis & nitidis, vt vitrei videri possent. Ad laudes Dei noctu celebrandas, nè fortè ad aliquid pedes offenderent, cum luce diei surgebant: pluraq; id genus alia faciebant. Quibus cùm vellet Deus finem imponere, nocte quadam omnibus somno correptis, vnus ex eis vigilans, duos viros vidit in dormitoriũ ingredi, vnum manu tenentem gladium, alterum imperantem ei, vt quos ipse digito demonstraret, gladio percuteret. Cumque ille etiam eum, qui hęc videbat, cędere vellet, Adiuro te, inquit, per Deum viuentem, nè me interficias. Ilicò retraxit ille gladium, & hic solus ex omnibus euasit. Porrò autem sciscitãte me, quæ culpa esset monachi, si candido animo precioso habitu vteretur, mox ille hoc mihi exemplum exposuit. Quo tempore Nortmannorũ gladius in nostris regionibus grassabatur, multi ex nostro ordine relictis monasterijs suis, illa occasione oblata, ea repetere cœperunt, quibus iampridèm nuncium remiserant. Pro consortio fratrum, delectabantur parentum & amicorum frequentia: pro rebus monasterij studebãt priuatas sibi parare opes. Vestes cum quibus è monasterio exiẽrant, si fractæ fuissent, non similibus volebãt indui, sed quę essent ex panno coloris cærulei. Vnus autem ex ijs ad meliorem se frugem recipere volens, nostrum petijt monasterium, orans vt ipsum in nostram sodalitatem admitteremus. Nobis annuentibus, mox ille omnia, quæ acquisiẽrat, dedit monasterio. Iussus autem ire, & inferre ea in monasterium: Et ego, inquit, & quicquid hactenùs habui, vestræ ditionis est: vos eas res & repetere, & cui visum est, dare potestis. Ego illarum causa solusè monasterio non egrediar. Vos vni è fratribus, vt eas adducat, pręcipite: cui equidem, nè vestræ non obtemperem voluntati, libenter comitem me adiungam, eiusque, quoàd potero, iussa capessam. Sed siue hìc permansero, siue illuc profectus fuero, deincèps rebus omnibus nudatus ero. Porseuerante autem fratrum sententia, cum fratre socio abijt, quò iussus erat. Vbi ventum est ad locum, in quo anteà habitauerat, subitò in morbum incidit, & illic vita functus est. Frater autem, qui ei aderat, quanto eum vidit propiùs ad mortem accedere, tanto pro eius anima maiori contentione Dominum deprecabatur. Vtrique autem hæc visio obtigit: Erat thronus loco sublimi positus, in quo residere videbatur beatus Benedictus, cui adstabat innumera mona-

Monachi Turonẽses vt prolapsi sint.

Visio cuiusdam terribilis.

Visio duorum fratrũ.

nachorum frequētia. Ascensus throni illius, pallijs instratus erat, in cuius inferiori gradu languidus ille iacebat frater, tanquàm veniam petens. A dextris & sinistris stabāt monachi, quos diximus. Inter vtrosq; aūt spatium erat, ascendere volenti peruium. Cumq; diù morbidus frater iaceret prostratus, vnus ex assistentibus rogauit pro illo S. Benedictum, dicens indignum videri, eum sic relinqui: dignum esse, quem erigi ipse iuberet, & ex quo, quid velit, perquireret. Respondit ille, hominem quidem se videre, sed habitum non agnoscere. Itaq; alterius instituti hominem, eiusq; causam discutere se nō debere, nec in eius vitā inquirere. Audiens id nostri instituti frater, exuit se, & vestibus suis ægrū fratrem induit, & vt denuò veniam petat, compellit. Id cùm fecisset, vox supernè audita est, iubens eum surgere & sursùm ascendere. Sub his euigilat frater noster, moxq; re- ipsa fecit, quod in visione se fecisse viderat, & quasi iam securus de salute eius, precibus suis quantùm potest, animam eius Domino commēdat, & Eucharistia communit. Collige hinc frater, eum, qui se monachum S. Benedicti profitetur, etiam animo & opere atque habitu S. Benedictum imitari debere. Non enim sufficit monacho sola mentis puritas, si cetera signa desint, quibus ille carere nō debet. Nemini igitur absurdum videatur, quòd diximus ægrotum illum fratrem nec veniam promereri, nec sursùm scandere potuisse, donèc illius mutatus esset habitus. Nouimus in lege certas Pontifici & sacerdotibus attributas vestes, sine quibus in sanctuarium ingredi non auderent.

Non agnoscit S. Benedictus monachū, non ferentē habitum monasticum.

Exod. 28.

Cap. 2.

Hęc cùm mihi pater Odo dixisset, rursùs adiecit: Vis'ne etiam alijs documētis ostendam tibi, quàm parua res plerunq; nō mediocriter dehonestet atq; corrumpat? Cui cùm ego respōdissem, id quidem mihi esse optatissimum, ille sic cœpit texere sermonem: Per hos dies duo fratres admodùm repentina extincti morte sunt, non tamen eodem vel loco, vel tempore. Alter eorum venit ad domū sororis suæ, aitq; se mirum in modum esurire. Ilicò respōdet soror, magnā sibi piscium copiā suppetere: comederet quos & quandò vellet. Ille propè indignabūdus, ait se fastidire pisces, quibus tot annis perpetuò vsus esset, nec iam illis vesci se posse. Tum soror: En, ait, in promptu nobis carnes sunt: ede quantum libet. Iussit ergò ille assari armum: sed interim tamen moræ impatiens, particulam eius misit in prunas, & vino allato, auidè illam in os coniecit. Mox adest vltio cælestis. Particula petulāter sumpta, hęret in gutture, nec glutiri potest, nec reijci, strāgulat hominem, & cogit infelicem expirare animam. Alter manè ad patris sui ædes veniēs, rogat num quid habeant, quod possint ipsi edendum apponere. Illis dicētibus, nondùm esse edendi tempus, respondet iratus: Hem tota nocte equitaui, vt explerem quod iussus sum, & vos ieiunare me cogitis? Afferte, si quid habetis. Aiūt illi, se habere pisces. At miser acrioribus etiam iracundiæ stimulis percitus, & fastu tumidus, huc illuc circunfert oculos, videtq; gallinarum gregem ad pedes suos. Mox non sine furia quadam arrepto baculo vnam ex eis, quæ ei arrideret, percussit, oreq; rabido, Hęc mihi, inquit, modò piscis erit. Qui tum illic aderant, non sine rubore aiunt ad eum: Fortasśis licet tibi, pater, vesci carnibus. At ille: Volatilia, inquit, non sunt caro. Vnam enim habent cum piscibus originem, parisq; cum illis conditionis sunt, sicut habet quidam hymnus noster. Ad hęc eius verba conticuerunt omnes. Deindè apposita est illi assa gallina, ex qua cùm morsellum accepisset, eum nęc traijcere in stomachum, nec expuere potuit, repentè è medio sublatus. Nè autem hęc tibi incredibilia videantur, memineris olìm Esau pro lenticulæ edulio perdidisse primogenita, & populum Israeliticum manna fastidientem, (sicut & isti fratres pisces respuerunt) carnesque concupiscentem, diuinitùs castigatum esse. Nec tamen nos dicimus in cibo inesse vitium, sed in illis, qui cibo malè vtantur. Itaque & Apostolus prohibet, nè carnis curam in desiderijs faciamus. In Daniele videmus, & illum & tres pueros legumina regijs epulis prætulisse: & ij pueri in caminum missi, flammas non senserunt. Nemo verò opponat nobis Eliam carnes comedentem. Quòd si quis id facit, cogitet famem eius temporis, simulque aduertat à coruis illas carnes allatas prophetæ, qui non raro dęmonum typum gerunt. Tale itaque edulium tales habuit ministros, qui illud & vesperì & manè afferrent. Cùm autęm pane solo & aqua victitauit, Angelum administrum idem propheta habuit, tantumque indè accepit virium, vt quadraginta dierum posset inediam tolerare. Multis autem profuit fratrum illorum, quos memorauimus, interitus, multorumque ea occasione correcti sunt mores. Nec cessat Deus multis miraculis castigare instituti nostri monachos, vt ipso authore, in bono perseuérent.

Horrenda mors duorū monachorum, carnes edere volentium.

O nequam monachū.

Gene. 25.

Num. 11.

Rom. 13.

Dan. 1.

Dan. 3.

3. Reg. 17.

3. Reg. 19.

Solent

Cap.3. Solent referre fratres, qui ante me beato Odoni adstitêre, fratrem quẽdam eius monasterij venæ sectione eo tempore, quo id licitum erat, suæ sanitati consulere consueuisse. Id verò ægrè tulisse beatum Odonem, quòd etsi necessitate adactus id faceret, nõ tamen absque superioris permissu id fieri oporteret. Itaque mox ruptam esse venam, vndè sanguis fluxerat, nec priùs fluxum illum sisti potuisse vlla arte vel ratione, quàm animam exhalaret. Aiebant etiam fratres illi, siue prospera, siue aduersa ille cuiquam denunciâsset, ea non potuisse non euenire: quod vtinàm ex nostris quidam in seipso expertus non esset. Felices planè illos, qui eius pręsentia frui meruerunt, quoàd superuixit. Me verò infelicem, qui non integros duos annos in eius fui ministerio. Cùm autem appropinquaret tempus, quo ex diuina ordinatione ab illo separãdus eram, & eius absentia, quæ tum futura erat, maiori me illius amore & desiderio inflammaret, ille me aliquandò tristem conspicatus, suo more blanditer consolari cœpit. Vt vidit autem mœstissimo animo meo nec sic satisfactum, futura mihi prędixit, à pręteritis hunc in modum exordium sumens: Charissime fili, ausculta quæ iam dicturus sum tibi. Gratias ago Deo, quòd ille omnia peccata, quæ ab ineunte ætate commisi, iam vltus est, exceptis illis, quæ in Abbatem meum admisi. Semper enim expectaui diem illum, rogans Dominum, nè eorum vltionem in futurũ seruaret. Et nunc persuadeo mihi me ab illo exauditum, quandoquidem quæ in eum peccaui, ea iam antè recepi. Tibi autem scias nõ simplicia, sed decupla redditum iri Sed esto vir fortis & patiens, vt ea possis comiter & moderatè tolerare. Hęc lachrymãs dixit: mox deosculans caput meum, Domino me commendauit. Et tu Domine Deus omnipotens Cęsario presbytero, mihi plusquàm centuplicia reddenti, propitius parce & ignosce, & si qua ferenda supersunt propter peccata mea, ea clementer auerte.

Pœna inobedientię.

Futura prædicit sanct' Odo.

Cap.4. Erant in monasterio nostro duo fratres, quos hîc nominare non libet, qui cùm grauissimo essent affecti morbo, crebrò beatum virum rogitabãt, vt medici opera ipsos vti pateretur, planè persuasi, se curatum iri. Tum ille non ferens importunitatem illorum, assensit vt medicum adhiberent: priùs tamen hunc in modũ eos alloquens: Vidi quandoquè fratrem eiusmodi vulnere affectum, quo vos nunc cruciamini: sed priùs ille excessit è vita, quàm curari posset. Verùm fratres isti nihil sibi metuẽtes, medicum accersunt: sed post benè multos cruciatus vulnus curatum non est. Nòui alium fratrem, qui tempore conuersionis suæ, vt superioris vitæ errata lachrymis expiaret, alia studia & exercitia postponens, nocte ac die orationi, compunctioni & lachrymis vacabat. Sciscitanti patri peritissimo, cur cum alijs ad docendum vel discendum præstò non esset, rem, vt erat, exposuit, simul orans, vt eius bona venia liceret sibi sic pergere, vt cœpisset: non ignorans ex Regulæ institutione, quod sine patris spiritualis permissione monachus agit, id pręsumptioni deputandum & vanæ gloriæ, non mercedi. Ait autem ei pater noster: Præstat aliquandiù hoc te spiritu destitui, quàm animum tuum inanis gloriæ stimulis sauciari. Confestìm ablata est fratri illa compunctionis gratia, & vix post menses sex, orans patrem nostrũ, eam potuit recuperare. Habebant beati viri verba singulare quoddam grauitatis pondus, nec frustrà promebat sermonem vir spiritusancto plenus.

Non placet Deo, quod fit contra obedientiã.

Regulæ Cap.49.

Cap.5. Ante dies aliquot fratribus nostris & alijs, qui tum nobiscum erant, Iohannes Nolanæ vrbis Episcopus retulit, se ante hoc triennium bìs adijsse Romam, nec suî confirmationem impetrare potuisse, aduersarijs eius id impedientibus. Intereà patrem Odonem orandi causa petijsse Garganum: visoque ipso, rogâsse, quid ità mœstus esset. Se verò indicâsse ei mœroris causam, & ꝙ propemodùm omni spe ablata, puderet ipsum tertiò Romam proficisci. Tum verò illum dixisse, vt iret securus Romam, nec dubitaret, se voto potiturum suo. Percepta itaque eius benedictione, se Romam venisse, & intra dies quindecim obtinuisse, quod volebat.

Cap.6. Per idem tempus, cogẽte monasterij nostri necessitate, missus sum Neapolim. Comparatis illic rebus necessarijs, nauigio Romam profectus sum. Cumque ad Portuensem vrbem appulissemus, viri nobiles, qui pridiè eius diei Roma venerant, me exceperunt. Percontante me ex illis de patre nostro Odone, illi, tanquàm de nouo sibi amico gratulantes, inter alia me absente hęc eum gessisse cõmemorabant. Mense Augusto, aiebant, huius anni, ipsis ferijs assumptæ in cęlos beatissimę Virginis Mariæ, fuit vir beat' in monasterio Auentino. Rogatus autem ab Abbate Balduino, vt ob amorem sanctissimæ matris Dei illo die Missam celebraret, & suis manibus corpus & sanguinem Domini *ipsis* por-

porrigeret, dixit se hoc facere nō posse. At tamen illis non cessantibus id vrgere, tandèm assentit inuitus: intrat in ecclesiam, sed cùm paulispèr oratum esset, rursùs egreditur. Volentibus illis retinere eum, Obsecro, inquit, abire me patiamini. Duo enim fratres mei extremas ducūt horas, ad quos mihi properandum est, nè me absente exeant è corpore. moxq; subiungit: En ad portam monasterij adest, qui me ire compellat. Necdùm hęc locutus erat, & adest, quem dixerat. Cùm autē ad S. Paulum venisset, pro fratre Benedicto Missam celebrauit, eique Eucharistiam viaticum præbuit: atque ille Domino spiritum reddidit. Alter frater Gisbertus fuit, meus consobrinus, qui octauo die Benedictum secutus est. Sed iam ad maiora veniamus. Duorū fratrum periculū absens diuinitùs cognoscit.

Meminisse vos velim fratres, quid superiori anno peregrinus ille, qui se de patris nostri familia esse dicebat, pergebatque ire Hierosolymam, vobis audientibus de eodem patre bìs terq; narrauerit. Aiebat ille, nepotem beati Odonis, necdùm salutaribus vndis expiatum, vnà cum nutrice eius à Nortmannis tum, cùm Turonensium vastarent fines, captum fuisse. Cumque id peruenisset ad aures beati patris, qui tum apud Turones erat, mox eum iuisse deprecatum Dominum, nec priùs cessâsse, quàm cognouisset puerum liberatum. Non est autem putandum, plùs ei doluisse captiuitatem nepotis, quàm cęterorum: sed ità potiùs existimandum, grauissimè eum cruciatum fuisse, quòd vereretur, nè puer sine baptismi gratia aliquo casu moreretur. Sed hìc prętermittenda non sunt ea, quæ pueri nutrix dixit: nempe locum illum, ad quem captiui abducti fuerant, vltra fluuium quendam fuisse, quem quidem ob eius profunditatem nemo nisi vel nauigio, vel natatu transmittere posset. Cùm autem ipsa in eodem periculo versaretur, diuino instinctu permotam se fuisse, vt arrepto puero abiret: idque se fecisse, tantaque securitate per medios transisse hostium cuneos, vt non modò nemo eam retineret, sed nec interrogaret quisquam, quorsùm abire vellet. Deindè per profundum illud flumen siccis transisse vestigijs, & tam longinquum iter tribus confecisse diebus, nullamque interìm neque famem, neque sitim sensisse, donèc Turones venisset. Cuius autem meritis id factum sit, satis indè potest aduerti, quòd beatus Odo mox vt accepit puerum, eum baptizandum curauit: ac deindè sublatis in cęlum oculis, rogauit Dominum, vt illius animam ad se euocaret: quod quidem triduò pòst factum est. Eius verò pueri pater monachus effectus est. Quæ iam dicturus sum, ea ipse beatus Odo narrauit, non tamen seipsum nominans, sed significare volens, è quibus periculis Dominus eum liberâsset. Cap. 7. Efficacia precū eius. Baptizato puero precib^9 suis obtinet è vita excessum.

Cùm aliquandò Rhodanum fluuium traijceret cum optimatibus regionis illius, quidam equus rabie incitatus, alium calcibus cędere voluit, sed ictum tabula nauis excepit: accepit autem foramen nauis, per quod tanta aquæ copia se intulit in illam, vt ad summum vsque completa videretur: nec tamen priùs mersa est, quàm ad vlteriorem ripam ventum esset. Tum verò pater Odo in naui permansit, donèc omnes in terram egressi essent. Ad extremum etiam ipse exijt è naui, & illa aquarū pondere depressa est. Qua ex re, cuius meriti ille fuerit, perspicuè licet animaduerti, quippe q suis id precibus obtinuerit, quod olìm Petrus & Paulus, itemq; Benedictus. Eodem tempore Romā ille venit orationis gratia: sed nō multò pòst, dum in patriam reuertitur, in Alpibus nimia densitate niuium, quæ illo loco nùnquàm desunt, iter eius retardatum est. Porrò apud locum illum degit quoddam hominum genus, quos * Marrones vocāt. Ij accepta mercede, duces se illi itineris prębuerunt, sicut & alijs solent. neque enim hyberno tempore quisquam aliter Alpes illas transcendere potest. Sed priusquàm sol occumberet, dies in noctem versus est nimia niuis copia. Illis autem proficiscentibus, vt tetrum & periculosum locum excederent, equus quo sedebat beatus Odo, repentè cum illo ferebatur in horrendum pręcipitiū. Sub ipso casu ambas manus vir sanctus ad cęlum sustulit, moxq; brachijs suis sentit se complexum arboris ramum, à quo tantispèr pependit, donèc comites, qui præcesserant, eius clamoribus ręuocati, eum ad se retraherent. Statìm autem ramus ille disparuit. neque enim ibì arbor vlla reperitur. Equus verò ab omnium oculis ablatus est. Cap. 8. Matt. 14. Acto. 27. Stupēdum inprimis miraculū.

Cùm autem pacis inter reges & principes componendæ, & monasteriorum reformandorū incredibili arderet studio & amore, atq; ea causa huc illucq; discurreret, crebroq; esset in itinere, non rarò latrones ei insidias compararunt. Accidit quandoquè, vt quadraginta in eum irruerent: sed vt vidit eum fratresque comites eius Hagmon, Cap. 9.

Latrones non audent eũ lædere. qui erat alijs insignior, aduertitque illos sine intermissione psalmos depromere, corde compunctus, ait ad socios: Nunquàm ego me memini tales vidisse viros, nec puto alibì visos esse. Missos itaque illos faciamus. Neque verò sine periculo nostro nocere eis poterimus, quandoquidem habent apud se strenuum militem. Illis contrà asserentibus, se militem illum lanceis confodere, cęteros spoliatos dimittere velle: ille respondit: Priùs ergò in me vertatis arma vestra. Nam quoàd ego superstes ero, nihil istis facietis mali. Atque ità, relictis illis, abiêrunt. Ille autem latro, qui eos defendit, secutus patrem Odonem, egit pœnitentiam, & deincèps à latrocinijs abstinuit. quod quidem nos non frustrà euenisse putamus. Tanta enim gratia spiritus ille, cui inhęrebat, eum impleuerat, vt iucunditate sua non solùm lætis, sed etiam mœrentibus animi hilaritatem afferret, sempiternęque exultationis participes eos efficeret. Lingua eius, vt habet scriptura, lignum vitæ erat, & lingua placabilis, ac dulcedo mellis. Fauus distillans labia eius, & lex prudentiæ in sermonibus illius. Aliquandò iter eo agente per latronum fines, quidam ex eis ætate iuuenis, simulatquè vultum eius amabilem & serenũ intuitus est, corde compunctus, ad eius pedes corruit, demissa voce obsecrãs, vt ipsius misereretur. Cùm autem rogaret vir beatus, quid vellet, in monasterium se recipi petijt. Rursùs interrogante beato Odone, num quis in illa parœcia ipsius notitiam haberet, ille respondet cunctis se nobilibus & nequam hominibus notum esse. Tum Odo ad illum: Abi, inquit, iam, & cràs reuertere ad me cum vno ex primarijs huius loci viris. Fecit ille, vt iussus erat, & postridiè virum nobilem secum adducens, venit ad virum Dei. Ille mox sciscitatur ex nobili, quæ iuuenis vita & mores essent. Respondet nobilis, latronem esse inprimìs insignem. Hortatur igitur vir prudẽs iuuenem, vt priùs corrigat mores suos, ac deindè monachus fiat. At ille: Si tu pater, inqt, hodiè me abijcis, ego rectà eo in perditionem: porrò animam meam Deus à te requiret. Tum verò misericordia motus vir pius, iubet eum præcedere ad monasterium. Ibì posteà aliquandiù probatus, vt fit in monasterijs, tandèm monachus effectus est, & cellario obedire iussus. Cumque idiota esset, & obedientiæ labor, & studium literarum ei iniunctum est. In vtroque verò tam ille se strenuum & impigrum exhibuit, vt altera manu seruiret cellario fratri, altera ferret Psalterium. Sed non multò pòst Dominus eum ad se euocauit. Vbi autem ad extrema vẽtum est, beatum Odonem orauit, vt ipsum inuiseret, volens illi soli loqui. Venit ad eum vir sanctus, perquirit, num sibi alicuius, postquàm monachus factus est, peccati conscius sit. Respondet ille: Tunicam meam nudo cuidam, te ignorante, mea culpa dedi, & funẽ è pilis contextum abstuli è cellario. Interrogante Odone, quid illo fecisset: Strinxi, inquit, illo ventrem meum, vt eius coërcerem ingluuiem, cui anteà assueueram. Obstupefactus ea re pius pater, voluit soluere tam durum ligamẽ, sed secuta cum sanie cutis est, cui iam inhęrebat. Indè addidit frater ille: Hac nocte, pater, in cęlum raptus sum in visione. Venit autem mihi obuiàm illustrissima & summæ authoritatis fœmina: & cùm mihi propinqua esset, Cognoscis me? inquit. Me id pernegante, Ego sum, ait, misericordiæ mater. Et ego: Quid me, inquam, iubes facere, ô Domina? Tu verò, ait illa, post triduum venies huc, certam horam ei indicans. Venit illa dies & hora, & monachus vita functus est, vt ex hoc ipso satis cõstet, veram eius fuisse visionem. Deincèps autem beatus Odo beatissimam Virginem solitus est matrem misericordiæ appellare.

Prou. 15. Cant. 4. Latro insignis, eo cõspecto, tots mutatur. Ecce tibi ex latrõe egregium monachum.

Cap. 10. Ante hoc triennium nobis Romæ apud S. Paulum agentibus, Abbas Balduinus rogauit eum, vt Vitam beatissimi Martini Episcopi, quam Sulpitius in Galli & Posthumiani Dialogo scribit, quibusdam scholijs illustraret. Paruit ilicò vir sanctus, & accito fratre Othecario, operi manum admouit. Interìm dum sunt in opere, pulsatur campana hora vespertina. Mox illi, vt habet Regula, relictis illis, quæ in manibus habebant, ad ecclesiam properant, relicto codice aperto in loco illo, vbì consederant: Erat aũt tum hyems. Eádem nocte tanta vis imbrium è cęlo ruit, vt omnes monasterij nostri officinæ implerentur. Porrò locus ille, in quo codex ab eis relictus erat, ità situs est, vt aqua, quæ ex aliquot vicinis tectis labitur, instàr torrentis in eum décidat. Mansit itaque apertus codex, fluxerunt aquæ illa nocte copiosissimæ, & quanuìs codicis abluerent margines, scripturam ipsam attingere ausæ non fuére. Manè coram omnibus exhibitus est liber, stupebãt fratres nihil esse læsum à pluuia, sed vir sanctus mira prudentia vsus: Quid admiramini, inquit, fratres? Non dubitetis, aquam non fuisse ausam attingere sancti Martini vitam. Dicebat autem id ore iucundo. Quidam tum frater, vt erat promptulus ad loquendum,

Regulæ cap. 5. Præclarum sanè miraculum.

arro-

arrepto codice, Intuemini, inqt, & videte, quàm vetustus est hic liber & à tineis exesus, & vsqueadeò nunc humectatus, vt planè squalidus videatur. Et eccè pater noster dicit, eum dudùm lotum, nunc aquam attingere formidâsse. Tum verò verecundus pater: Tace, inquit, nec sic loqui pergas. Non est enim facilè Martini similis, cuius laus apud gentes omnes celebretur. Ità vir sanctus, quę eius causa fecerat Dominus, in S. Martini laudem retulit.

Per idem tempus Albericus princeps contulit nobis monasterium S. Eliæ, cuius beatus Gregorius in Dialogo meminit. Cùm sit autem durum, vt idem beatus Gregorius ait, in mente veteri noua meditari, monachos, quos illic inuénimus, ab esu carnium retrahere non potuimus. Constituit autem ibidèm pater noster Præpositum, vnum è fratribus nostris, Theodoardum nomine. Is vt vidit, se virtute & sanctitate ab illo vitio eos reuocare non posse, cœpit in finitimis regionibus pisces emere, vt vel sic eorum satisfaceret voluntati. Iam enim penitùs defecerant equi, quos ei pater Odo reliquerat, huc illucq; discurrentes. Eam verò illorum improbitatem, suumq; laborem Prępositus patri nostro identidèm significauit. Illo igitur Dominum deprecante, vallis, cui monasterium pręminet, non ità procùl coniunctis inter se collibus ità conclusa est, vt exiguo torrenti per eam mananti, aditus pręcluderetur. Indè igitur paulatìm magna aquarũ collecta vis lacum effecit, nec deinceps opùs fuit Præposito pisces emere, lacu illo eos suppeditante. Cui verò id tribuendum esset, quidam imperiti homines minimè aduerterũt, quòd eas preces, quas ea causa beatus Odo ad Dominum fuderat, auribus suis non percepissent, non attendentes illud Psalmographi: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, pręparationem cordis eorum audiuit auris tua: itemque illud: Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.

Cap. 11.

Non vulgare miraculum.

Psal. 9.

Psal. 144.

Nam huius simile quiddam pridèm fecerat, cùm in Gallijs esset in monasterio S. Benedicti: quod eó nos certiùs referimus, quòd ex ipso id didicerimus. Sed priùs bona fide dicendum est, quemadmodùm monasterium illud ipse acceperit. Post eam persecutionem, quæ facta est in Gallijs sub Nortmundo sęuissimo Nortmãnorum rege, fratres eius monasterij, ob hostium metũ huc illucq; dispersi, in illud reuersi sunt: sed, quod sine dolore animi dicere non possumus, locum illum sanctissimum iunctis quidem corporibus, sed dissectis animis, occupabãt. Cùm autem quandoquè in monasterio residerent, & inter se corrixarentur, quidam ab eis confecto negocio, quod ei ex obedientia exequendum erat, domum reuertẽs, ante fores monasterij obuium habuit S. Benedictum, qui sic ei dixit: Denuncies fratribus, quandoquidem me non sinunt quiescere, me iam hinc recedere, nec huc reuersurum esse, donèc ex Aquitania quendam adducam virum, qui sit secundùm cor meum. Fratre aũt volẽte interrogare, quis esset, Ego sum, inquit ille, Benedictus. Itaq; frater ille properè hęc indicauit fratribus: sed miseri illi, tanto orbati patre, non se dederunt lamentis & precibus, quibus non rarò minæ prępotentis Dei auerti solent: sed ascensis equis, passìm eum inquirere cœperunt, vt inuentum vel vi, vel precibus reuocarent. Sed cùm illum non inuenirent, fratrem, qui hęc dixerat, perpetuò ludibrio habuêre. Per id tempus Helisiardus Comes illustris, qui nunc monachus est, audiens infamem illorum monachorum vitam, Abbatiam illam à Rodulpho Frãcorum rege petijt & impetrauit, patriq; nostro Odoni tradidit. Deindè adiunctis sibi duobus comitibus, & Episcopis, cum eodem patre Odone ad illud monasterium venit. Sed vbi id monachi illi perceperunt, correptis armis, alij in ædificiorũ tectá se recipiunt, tanquàm hostes suos lapidibus & telis eos depulsuri: alij muniti clypeis & accincti gladijs, monasterij aditum obseruant, aiuntq; se potiùs mortẽ oppetituros, quàm aut eos patiantur ingredi, aut alterius instituti Abbatẽ admittant. Interìm ad se redeunt, En videmus, inquiunt, quid nobis minatus sit pater Benedictus. Eheu cur nõ credidimus fratri nostro? Videmus iam fieri, quod ille fore prędixit. An' non hic est Odo ille Aquitanus, quẽ sępè suspicati sumus eum esse, quem B. Benedictus dixerat? Eheu cur non vltrò illum nos inuitauimus? Hęc cùm dicerent, nihilominùs pergebant inuenire viam, qua illos repellerẽt. Erat inter eos frater quidam, Vulfaldus nomine, annis iuuenis, sed bona indole. Per eum crebrò inter vtrosq; discurrẽtem, quędam Romana priuilegia & edicta regalia patri Odoni miserunt, quibus cautum erat, nè quis alterius congregationis vllo vnquàm tempore Prioris officio illic fungeretur. Ei aũt dixit B. Odo, se pacificum venire, neminem lędere, nulli nocere velle, sed tantùm ad Regulæ pręscriptũ corrigere constituisse,

Cap. 12.

S. Benedictus apparet cuidam.

Floriacenses monachi nolunt S. Odonẽ sibi præfici.

si qua emendatione habeant opùs. Et his quidem & consimilibus verbis beatus vir eorum animos per internuncios assiduè permulcebat: sed cùm viderēt illi nihil se suis conatibus efficere, ad alia se vertūt: modò ad regem prouocant, modò Odoni necem minantur. Atq; hunc in modum tridui tempus exactum est.

Cap. 13. Tandèm vir sanctus, nobis inscientibus, ascenso asello suo properè contendit ad illud monasterium. Episcopi verò & Comites cum suis eum insecuti, clamitāt post eum: Quò abis, pater? Vis'ne in mortem ruere? Cernis'ne paratos illos esse ad necem tibi afferendam? Quo puncto tēporis ad eos perueneris, eo ipso morieris. Itáne de tuo interitu illis gaudium, nobis luctum exitialem allaturus es? Quicquid aūt illi vociferarentur, ille retineri non potuit. Sed sicut scriptum est, Iustus quasi leo confidēs, absq; terrore erit: Prou. 28. pergebat constanti animo. Mira profectò dicturus sum. Vbi propiùs ad illos accessit, & agnitus ab illis est, qui eum anteà nouerant, adeò repentè mutati sunt, vt non immeritò de illis dici posset: Hęc mutatio dexteræ excelsi. Videre tum licebat eos proiectis armis, ocyùs ei occurrere obuiàm, atq; eius vestigia cōplecti. Quæ res nobis omnibus incredibilem lętitiam attulit. Et nè sim longior, Monachi illi Odonem sibi patrem accipiunt, cęteri domum proficiscūtur. Posteà verò cœpit eos hortari vir sanctus, vt à carnibus abstinerent, studerent parsimoniæ, nihil ceu proprium possiderent: si quid apud se clàm haberent, id instàr Apostolorum & credentium, coram omnibus à se reijcerēt. Sed quia illi res monasterij non in commune possederant, sed pro suo arbitratu inter se partiti erant, sibiq; eas priuatìm vendicârant, vt viderūt id sibi deincèps minimè permissum iri, maluērūt amicis & fautoribus, immò hostibus & profligatoribus, hactenùs iniustè possessa pręter ius fasq; elargiri, quàm ad Canonis monastici pręscriptionem ijs renūciare. Quibus aūt renunciârunt, ea cum illis, quæ Abbas Odo attulerat, in victum insumere nitebantur, vt absumptis omnibus, vel inuitus eis carnium vsum permittere cogeretur. Itaq; perpetuò expetebant pisces. Porrò pius ille vir libenter eis suppeditabat omnia, vt ab illo vno eos cohiberet. Atq; ità factum est, vt ille largiendo, atq; illi comedēdo penè omnia consumerent. Instabat interìm pater noster, fide intrepidus, spe securus, charitate inuictus, nihil hęsitans, secundùm illam Domini pollicitationem, quòd primùm quęrentibus regnum Dei omnia adijcientur, se haudquaquàm derelictū iri. Intereà dum hęc fiunt, B. Benedictus cuidam fratri in visione appáret, inter alia iubet eum dicere patri Odoni, vt ob pecuniæ defectum nihil trepidet, nec pro obtinendis rebus necessarijs anxius sit: se crastino die missurum ei solidos centum, & altera hebdomada tantam diuersarum rerum copiam, vt in multum tempus fratrum vsibus sufficere queant. quod quidem ità factum est. Permulti verò ex circunuicinis regionibus ad beatissimum patrem Odonem confluentes, eius magisterio freti, suauis obedientiæ iter complecti cœperunt, vt posteà cælum scandere mererentur. Intantùm enim fama sanctitatis eius increuit, vt non modò laici & canonici ad eum se adiungerent, sed etiam Episcopi, relictis sedibus suis, eius monasterium peterent, vitamq; monasticam consectarentur. Cernere tum licuit, locum illum tāquàm euulsis sentibus, nouas proferre fruges, & velut ex areæ tritura, crebris verborū flagellis pulsatos, excussis vitiorum paleis, purū in horrea Domini frumentum inferre.

Repètè mutati, cum libenter recipiunt.

Psal. 76.

Act. 2. & 4.

Matt. 6.

Obserua q sint sanctis cognitæ res nostrę, quātumq; possint præstare hominibus.

Cap. 14. Cùm aliquandò vir sanctus in alio hęreret monasterio, die festo B. Benedicti appropinquante, ad hoc voluit reuerti cœnobium, vt apud illius sacrum corpus nocturnas vigilias religiosè ac piè celebraret. Nocte verò illa, quæ eius solēnem pręcessit diem, ante lucis ortū matutinæ laudes cantabantur. Quidam aūt è fratribus, noctis vigilijs fatigatus, nōnihil quiescere voluit. Apparuitq; ei B. Benedictus, & cùm se ei indicâsset, Abi, inquit, dic fratribus, me hac nocte cum eis esse non potuisse: reuerà aūt hodiè me illis adfuturum. Ait aūt frater: Et vbi hodiè fuisti domine? In Britannia, inquit ille. Et frater: Quidnam, ait, illic fecisti? Respondit B. Benedictus: Frater Litfredus, animi superbia elatus, hoc relicto monasterio, traiecit in Britanniam: vbi hac nocte mortuus, dęmonibus prędæ fuit. Sed me cum illis configēte, coacti sunt illum relinquere. Id verò fratre summoperè admirāte, B. Benedictus adiunxit: Si hęc res vsqueadeò tibi admirationi est, nóueris pro certo, ab eo tempore, quo hoc conditum est monasteriū, quotquot hîc fratres è vita decesserunt, eos oēs requie sempiterna perfrui. Tum porrò frater ad eum: Quandoquidem, inquit, mî domine hodiè nobiscum te fore dixisti, fac nos (quęso) certiores, qua hora venturus sis, vt tibi honorificè occurramus. Respondit ille: Ego verò tale fratribus

Idē rursus etiam hîc obserua.

tribus signum exhibebo, vt me præsentem adesse nemo possit ambigere. Rursùs dicente fratre, Ecquonam apparatu talem excipiemus patrem, aut quænam officia, quem've cultũ tribuemus tibi? sanctus pater respondit: Si lautiores epulæ solicitos vos habent, piscium vobis copia suppetit. At fratre illud negante: Dicatur, inquit ille, piscatoribus, ne ad Ligerim piscatum eãt, sed ad monasterij paludem. His dictis, expergiscitur frater, & cùm loquendi adesset tempus, omnia quæ audierat, fratribus indicauit. Certi ergò de tanti patris aduentu, admonente illos B. Odone, studebant singuli de suo pectore spiritalia ei munera offerre. Atq; ità factum est, vt diem illum hymnis & orationibus exigerent. Porrò famuli, qui piscatum ierant, non ad paludem, vt iussi erant, sed ad Ligerim abiêre: quorum temeritas id habuit præmij, vt ad tertiam ferè horam multo labore nihil possent capere. Reuersi igitur ad monasterium, sciscitantibus alijs, cur vacui redirent, præ pudore non fuêre ausi suam fateri inobedientiam: sed quod ore illi promere nolebant, facies rubore suffusæ facilè prodebãt. Itaq; œconomus, Nôui, inquit, temeritatem vestram: sed vel nũc ad paludem abite ocyùs. Eunt quamprimùm, tantamq; piscium vim repentè comprehendunt, vt penè nullus ambigeret, eum, qui coturnices olim in deserto populo Israëlitico suppeditauit, etiam in paludem illam pisces immisisse. Tanta enim illic piscium copia est, vt nũquàm desint, qui capiantur. Atq; ità factum est, vt palus, quæ priùs ranas edere solebat, deincèps piscibus abundaret. Hoc verò miraculum beatus Odo in libro illo, quem de translatione S. Benedicti scripsit, luculenter commemorat. *Nota vt cœlesti sint festi dies.* *Exod. 16. Num. 11.* *Res admiranda sanè.*

Ad hanc autem beatissimi Benedicti solennitatem ex locis propinquis multi conuenêre, & in ijs complures cæci, claudi, paralytici, varijsq; afflicti morbis, expectantes cælestem visitationem & aduentum B. Benedicti. Iussit verò sanctus pater noster Odo, vt ante Missam nulli ex eis cibus præberetur. Postq̃ sacrificij tempus aduénit, oẽs in templum ingressi sunt. Tanta est enim illius amplitudo, vt nullus cogeretur manere foris. Cùm aũt caneretur hymnus Angelicus, Gloria in excelsis Deo, magno quodam fragore templi fores subitò concussæ sunt, & mox reseratæ, ità vt omnes ingenti horrore correpti, retrò respectarent. Sub illo autem fragore morbidi omnes, qui illic erant, curati sunt, & lampades ecclesiæ omnes accẽsæ sunt. Tum verò perspicuè cognouerũt omnes beatum Benedictum, sicutì ipse dixerat, eò aduenisse. Tanta autem omnium animi pietate & deuotione perfusi sunt, vt præ immẽso gaudio non possent erumpentes cohibere lachrymas. Nomina fratrum illorum, quibus hæc reuelata fuêre, mihi pater Odo indicare noluit: quo fit, vt dubium sit, num ipse, vel alius eas viderit visiones. *Cap. 15.* *Nota lector, quæ sit Sanctorum potestas.*

Postquàm autem aduentauit tempus illud, quo erat ad æternam perducendus requiem, & pro rectè factis suis mercedem recepturus, Romæ manentem acuta eaq; perpetua corripit febris, mẽbra dolore franguntur, frigidus ignis ipsas cum carnibus medullas absumit, diuersaq; perpessionũ genera in vno eodemq; homine adeò tumultuantur, vt magno essent argumẽto, eum iam iamq; à Domino accitũ iri. Et ille vir sanctus sic se affectũ sentiens, toto pectore nihil cupit aliud, quàm dissolui, & esse cum Christo, Apostolum imitans. Percurrerat iam sanctorum laborum certamen, & totius virtutis cursum egregium compleuerat, vt non immeritò confideret, diuinæ benignitatis gratia in cælis repositã sibi esse iustitiæ coronam. Sed cùm interim de sua vocatione hæreret, cupidus admodùm fuit Martini sui, orātiõis gratia, priùs inuisendi, & ei extremũ spiritũm cum corporis fauilla cõmendandi. Ab ipsis enim incunabulis eximium quẽdam erga illum amorem conceperat. Nec defuit pijs votis beati viri diuina clemẽtia. Sequẽti nocte vidit virum quẽdam præstanti forma, auditq; in visione eum talia sibi dicẽtem: Iam quidẽ, ô sancta & Deo dilecta anima, instat tẽpus vocationis & dissolutionis tuæ: sed Martinus retinet te precibus suis, vtq; possis redire in patriam, vires subministrat. Cùm aũt eò perueneris, mox tibi vita pro morte, & beata electorũ societas pro laboribus tuis à Christo donabitur. Visionem illam nõ dubiam efficiunt signa mox sequẽtia. Aegritudo corporis fit remissior, salus accelerata redit. Dat igitur se itineri quanuìs molesto, corpusq; ætate graue & præmortuum negligens, duros exantlat labores pro beatissimi Martini amore, tanto iam in spiritali obsequio deuotior, quanto de præmio securior. *Cap. 16.* *Philip. 1.* *Visio S. Odonis.*

Tandèm post multas itineris difficultates venit Turones, imminẽte iam beati antistitis Martini celebritate. Gemina tunc vrbi illi importata lætitia est, tum ex annua beati Martini solennitate, tum ex diù optata Odonis patris præsentia, cunctis gratissima. In ea autem celebritate beatus Odo quàm pius & deuotus fuerit, quas preces beato Mar- *Cap. 17.* *Venit Turones, feriasq; S. Mar-*

tial colit deuotiſſimè. tino lachrymis permixtas obtulerit, quæ contriti cordis ſacrificia tanquàm hoſtia viuens, in ſalutari illa ara immolârit, nos ob virium imbecillitatem pro dignitate explicare non valemus. De ſua enim vocatione ſolicitus, animo erat ad Deum ſuſpenſo, & labentium rerum immemor, puro mentis intuitu ſola cęleſtia contemplabatur. Atq; eum in modum totam illam diem tranſigens, cùm videret ſe differri ab expectata è corpore emigratione, angi animo cœpit. Eccè autem quarto indè die febris redit. Tum verò ille tanquàm iam voti compos, de Dei miſericordia fit ſecurus. Et quanuis corporis deficerent vires,

Sed mens læta Deum cernit, ſuſpirat, anhelat.
Vltima vox reſonat, Tu Chriſte parce redemptis.
Martinum ingeminat, Martinum ſuſpicit, orat.

Porrò monachos vndiquè aduolantes, & acerbiſſimè ſuam deſolationem deplorantes, ſermonibus inſtruit, precibus Deo commendat, impertit benedictione; iiſq; non ſine lachrymis vltimum Vale dicit. Decimoquarto Calendas Decembris, in quem diem etiam incidit octauus Martinianæ celebritatis, cùm ſacroſancta Euchariſtia priùs ſeſe communiiſſet, beatus ille ſpiritus, corruptibilis carnis vinculis abſolutus, liberabit ad ſuperos, & beatiſſimo Martino duce, creditorū ſibi talētorum fructum multiplicem fideliter repręſentat. Atq; illic pręmia ampliſſima recipiens, ſanctorum cœtibus admixtus, beatæ immortalitatis ſplendet candore: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Munit' Euchariſtia, ad Chriſtum abit.

F. LAVR. SVRIVS CANDIDO LECTORI.

IN hac beati Odonis Vita quædam reddidimus aliquanto breuiùs, nonnulla paraphraſticôs: paucis locis obſcurioribus lucem aliquam afferre conati ſumus: ſic tamen, vt nuſquàm à veritate hiſtoriæ deflectere voluerimus. Vnicum exemplar habuimus manuſcriptum, idque aliquot locis non admodùm benè ſcriptum.

DE SANCTO BARLAAM MARTYRE HOMILIA BEATI BASILII MAGNI, VT *extat 1. Tomo Operum eius.*

Noužbr. 19. Gene. 50. Deut. 34. 1. Reg. 25.

PRimùm quidē Sanctorū mors planctu ac lachrymis cohoneſtabatur. Vehementer, mortuum Iacob, defleuit Ioſeph: & Moſis mortem, Iudęi haud vulgariter planxerūt. Samuelem quoquè multis lachrymis ornârunt. Nunc verò, morientibus Sanctis, exultamus. Triſtium nanque poſt Crucem Domini immutata eſt natura. Iam non ampliùs Sanctorum obitus lamētationibus proſequimur, ſed tripudijs diuinis circum ipſorum ſepulcra velutì choreas ducimus. Somnus autem iuſtis eſt mors, immò magis migratio ad vitam meliorem. Hinc eſt, quòd martyres exultant, dum trucidātur. Nam deſiderium felicioris vitæ, iugulationis dolorem extinguit, & emortuum reddit. Pericula non reſpicit martyr, coronas reſpicit: plagas non horret, ſed pręmia numerat. Non videt lictores infernè flagellantes, ſed Angelos ſupernè lætis ominibus acclamātes imaginatur: non ſpectat ad temporaria pericula, ſed ad præmiorum æternitatem. Splendidum & à nobis iam arrhabonē aſſequitur, dum diuinis acclamationibus ipſi applauditur ab omnibus, & innumeros vinctos è ſepulcris conuertit & attrahit.

Iuſtis mors ſomnus eſt.

Hoc ipſum ſanè hodiè forti ac ſtrenuo Barlaam vſu venit. Inſonuit enim bellica martyris tuba, & armatos pietatis milites, vt videtis, collegit. Athleta Chriſto adhęrens prędicatus eſt, & ſtatìm excitatum eſt eccleſiæ theatrum. Et quemadmodùm fidelium Dominus dixit, Qui credit in me, etiamsì mortuus fuerit, viuet: mortuus eſt fortis Barlaam, & applaudit illi panegyris. In ſepulcro conſumptus eſt, & ad conuiuium aduocat. Nunc tempus eſt, vt exclametis: Vbì eſt ſapiens? vbì ſcriba? vbì diſceptator ſeculi huius? Agreſtis homo inſuperabilem nobis hodiè pietatis exhibet doctrinam: quem Tyrannus rapuit quidem, velutì facilem prædam ac venationem nactus, poſteà verò inſu-

Iohan. 11. 1. Cor. 1.

insuperabilem militem sensit: quem tanquàm insana ac delira loquentem risit, mox verò angelica virtute strenuum horruit. Mores enim hominis non fuerunt cum organo linguæ barbari, nec ratio cum syllabis claudicare visa est. Sed erat alter Paulus, cũ Paulo dicens: Etiamsi sermone sum rudis, non tamen scientia. Torpebant iam flagellando lictores, martyr verò robustior inueniebatur. Lacerantium manus eneruabãtur, verùm mens lacerati haudquaquàm flectebatur. Neruorum harmonias iam flagra remiserant, ac fidei vigor vehementiùs stringebatur. Perfossa latera absumebantur, mentis verò philosophia florebat. Maior carnis ipsius portio emortua erat: at ipse martyr, quasi nõdùm inito certamine, firmus erat. Nam quandò pietatis amor animum hominis præoccupat, quodcunque illi pugnarum genus ridiculum reddit: & quotquot illum desideratæ rei gratia conuellunt, delectant magis, quàm consternant. Testis mihi est, affectus ille ac desiderium Apostolorum, vndè Iudæorum ipsis aliquandò flagella iucunda reddita sunt. Abibant enim, inquit, gaudẽtes à conspectu concilij, quòd digni habiti essent, qui pro nomine Iesu contumeliam paterentur. 2. Cor. 11. Flagellis cæditur S. Barlaam. Vis diuini amoris. Act. 5.

Talis & nobis hodiè laudatur miles, qui supplicia loco gaudij duxit. Flagellis se tanquàm rosis impeti arbitratus, pietatis obfuscationem non secùs atquè iacula quædam declinauit. Iudiciarium furorem quasi quandam fumi offusionem reputauit. Efferas satellitum acies risit, pericula calcauit, quasi super rosis tripudiaret. Plagis affectus, lętatus est, àc si honore afficeretur. In supplicijs vehementioribus non secùs exultauit, quàm si pręclara brabia acciperet. Nudatos gladios despuit: manus lictorũ cera molliores sensit. Lignum tormento deputatum, velutì salutiferum cõplexus salutauit. Carceris clausura quasi prato quodam viridi oblectatus est: tormentorum adinuentionibus velutì varijs flosculis iucundatus est. Dexteram habuit igne firmiorem, cuius illi machina postremò ab hostibus applicabatur. Aræ nanque pro more dæmoniaci libaminis, igne imposito, martyrem adductum sistentes, focoque incenso dexteram supinam impendere iubentes, manu quasi æreo altari abutebantur, thure illi ardenti malitiosè imposito. Sperabant enim ignis vi expugnatam manum, necessariò ac velociter incensum thus in arã excussuram. Papæ, quàm multijuga sunt impiorum præstigia. Quoniam innumeris vulneribus, inquiunt contentiosi, pugilis mentem non fleximus, vel manum illius flamma incendamus: Quoniam varijs machinis animum illius haudquaquàm permouimus, dexteram igni admotã permoueamus. At ne hac quidem spe miseri potiti sunt. Nam flamma manũ quidem ambedit, perdurauit verò illa, cineris instàr flammã ferens. Tergũ sæuienti igni non dedit, quemadmodũ fugitiui & imbelles solẽt, sed immota perstitit, strenuè cõtra flammã dimicans, & Propheticas martyri voces proferẽdas administrãs, vt diceret, Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad pręliũ, & digitos meos ad bellũ. Ignis cũ manu cõfligebat, sed ignis vincebatur. Luctabãtur inter se flãma ac dextera martyris, sed dexterę noua quędã certaminũ victoria concedebat, dum flamma quidem per mediã manũ exigebatur, ipsa verò manus adhuc ad luctã porrecta erat. Mira martyris virtus. Nota insidias satanæ. Psal. 143.

O manum igne contentiosiorem, ô manum ab igne flecti nesciam. Et ô ignem à manu vinci doctum. Ferrũ videtur ignis tyrannide emolliri, æs cedit ignis potentiæ. Solet illo lapidum quoq; vinci durities. Nunc verò martyris dexteram extensam ignis ille comburens non flexit, cuius vigor omnia domat. Meritò sanè martyr iste ad Dominum huius gratia clamaret: Tenuisti manũ dexteram meam, & in volũtate tua deduxisti me, & cũ gloria suscepisti me. Quomodò te, ô strenue Christi miles, appellabo? statuam'ne vocabo? Sed multùm ità de tua tolerantia detriuero. Nam acceptã statuam ignis emollit, dexterã verò tuã adigere non potuit, vt vel videretur aliquibusq; moueri. Si ferreum nominauero, & istã imaginem dexteritate tua inferiorem inuenio. Nam tu solus flãmæ persuasisti, nè manũ domaret, tu solus dexterã loco arę habuisti, tu solus ardẽti dextera facies dæmonũ percussisti: & tunc quidẽ flãmante manu capita illorũ liquefecisti: nunc verò eãdem incinerata, exercitus illorum pessundans excęcas. Psal. 72. Inuicta martyris fortitudo.

Sed quid puerili balbutie victorem extenuo? Quin magnificentioribus laudum ipsius linguis cedamus. Sonantiores doctorum tubas ad illius pręconia aduocemus. Exurgite nunc, ô pręclari athleticorum gestorum pictores. Mutilam Ducis imaginem vestro illustrate artificio, & obscuriùs à me depictum coronatum athletam, vestræ industriæ coloribus conspicuum reddite. Abibo certaminum ac victoriarum martyris à vobis posita imagine victus: gaudebo, tali hodiè per vestram dexteritatem victoria supera-

 tus.

tus. Video manûs huius luctam, cum igne exactiùs à vobis depictam: video alacriorem pugilem, per vestram depictum imaginem: plorent dæmones, & iam martyris in nobis perculsi victorijs: ardens iterùm illis ac victrix manus ostentetur: pingatur in tabula vnà & certaminum agonotheta Christus, cui sit gloria in seculorum secula, Amen.

VITA SANCTI PATROCLI ABBATIS,
AVTHORE S. GREGORIO EPISCOPO
Turonensi, De vita Patrum, Cap. 9.

19. Nouemb. Exo. 25. &c.

VM egregia Moysi vatis prudentia diuinę descensionis tabernaculum, iuxta ipsum oris Dominici præceptum fabricare disponeret, atque ad hoc, eiusdemque apparatum multa congerere iussus, non haberet cuncta in promptuario, quę ab ipso Domino ostensa fuerant in montis ardui summitate, iussit commoneri populum, vt offerret vnusquisque pro viribus quiddam muneris DEO, & hoc non ex necessitate, sed sponte. Offerebant ergò donaria auri, argentique, æris, ac ferri metalla, gemmarum etiam micantium pulchritudines, ac fila byssi duplicati, coccique bis tincti: nonnulli pelles arietũ rubricatas, pilosq; caprarũ. Sed cùm hæc omnia doctores Ecclesiarum esse allegorica tradidissent, & in reliquis donarijs gratiarum genera demonstrâssent, in illis caprarum pilis laudationum verba significari dixerunt. Ità nunc & nos steriles sensu, imperiti studio, squalentes in actu, etsi aurum, argentumque, vel gemmas, filaq; duplicata, ac torta non offerimus, saltem vel pilos caprarum, id est, verba, quę sanctorum atq; amicorum Dei prodant miracula, in Ecclesia sancta porrigimus, vt legentes eo incitentur studio, quo sancti meruerunt scandere polum. Ergò quia nobis de B. Patrocli vita nupèr data relatio, quędam prodidit non omittẽda, ea manifestanda curaui. Et licèt sermo sit rusticus, non tamen occulenda arbitratus sum, quæ Deus gessit per famulum suum.

Exod. 35.

S. Patrocli pater cũ adhibet pascẽdis ouibus.

Igitur beatissimus Patroclus Biturigij territorij incola, Aetherio patre progenitus, cùm decem esset annorũ, pastor ouium destinatur, fratre Antonio tradito ad studia literarum. Erant enim non quidem nobilitate sublimes, ingenui tamen. Cumq; quodam meridie hic à scholis, ille à grege commisso, ad capiendum cibum paterno in hospitio conuenissent, dixit Antonius fratri suo: Discede lõgiùs, ô rustice: tuũ est enim opus, oues pascere: meũ, literis exerceri: qua de re nobiliorẽ me ipsius officij cura facit, cùm te huius custodię seruitus vilẽ reddat. Quod ille audiẽs, & hanc increpationẽ quasi à Deo sibi trãsmissam putans, reliquit oues in cãpi planitie, & scholas puerorũ nisu animi agili atq; cursu velocissimo expetit. Qui primis elementis, ac deinceps omnibus, quæ studio puerili necessaria erant, ità celeriter, memoria opitulante, imbutus est, vt fratrẽ vel in scientia pręcederet, vel alacritate sensûs, adiuuante diuini numinis auxilio, anteiret.

Dat se studijs literarũ.

Dehinc Mumioni, qui quondã cum Childeberto Parisiorũ rege magnus habebatur, ad exercendũ commendatus est. A quo cùm summa amoris diligẽtia nutriretur, ità humilem atq; subiectũ omnibus se prębebat, vt omnes eũ tanq̃ proprium filiũ in summa bonitate diligerent. Regressus verò domum, patre defuncto, reperit matrẽ suam adhuc superstitem. Cui illa ait: Ecce genitor tuus, ô dulcissime nate, obijt: ego aũt absq; solatio dego: requiram ergò puellam pulchram ingenuamq;, cui copulatus, solatium prębeas maternæ viduitati. At ille respondit: Non coniungor humanæ coniugi, sed quæ concepit animus, cum Domini voluntate perficiam. Sed cùm genitrix non intelligens, quæreret quid hoc esset, prodere noluit, sed abijt ad Arcadium Biturigæ vrbis Episcopum, petijtque sibi comam capitis tonderi, acciríque se in ordinem clericorum. Quod Episcopus, Domino volente, sine mora compleuit. Multò autem pòst Diaconatûs officium sumens, vacabat ieiunijs, delectabatur vigilijs, exercebatur lectione, ac in oratione assidua ità promptus effundebatur, vt nec ad conuiuium mensæ canonicæ cum reliquis accederet clericis. Quod audiens Archidiaconus, frendens contra eum, ait: Aut cum reliquis fratribus cibum sume, aut certè discede à nobis: non enim rectũ vide-

In clerum admittitur.

Nota eius exercitia.

videtur, vt nolis cum his habere victum, cum quibus Ecclesiasticum implere putaris officium. Non est autem ob hæc seruus Dei commotus animo, qui iam eremi sitiebat adire secretum: sed egressus ab vrbe memorata, venit ad vicum Nereensem: ibique ædificato oratorio, sancti Martini reliquijs consecrato, pueros erudire cœpit in studijs literarum. Veniebant autem ad eum infirmi, & sanabantur, atque energumeni nomen eius confitentes, emundabantur. *Miraculis claret.*

Verùm non ei erat solitudo, vt voluerat, sed patefacta virtus publicum vsquequaq; reddebat. Tunc pro hospitio eligendo quædam conscripta breuia posuit super altare, vigilans & orans tribus noctibus, vt quid ei Dominus iuberet, dignaretur manifestissimè declarare. Sed pietatis diuinæ inclyta miseratio, quæ eum præsciens, eremitam esse decreuerat, breue illud accipere iubet, vt ad eremum properaret. Ille autem in cellula, qua degebat, congregatis virginibus, monasterium instituit puellarum, nihil de omni labore suo, quod ibidèm aggregauerat, cùm abscederet, sumens, nisi rastrum vnum, vnamq; bipennem: ingressusque altas syluarum solitudines, venit ad locum, qui dicitur Mediocãtus, atq; ibi cõstructa cellula, in opere, quod suprà diximus, Deo vacabat. Cùm igitur inibi multos energumenos manu imposita, per signum Crucis effugatis dæmonibus, mente integra reddidisset, vnus ad eum adductus est rabidus, qui rictibus patulis ac ore cruento, quicquid attingere poterat, dentibus proprijs laniabat. Pro quo triduum in oratione prostratus, obtinuit ab illa diuinæ miserationis potẽtia, vt mitigato furore, miser homo mundaretur: immissisque in os eius digitis, fugato feralis atrocitatis spiritu, personam restituit incolumitati. Nullas verò ante eum vires habere poterat persuasionis iniquæ præstigium. Nam sicut hos, qui vexabantur, emundabat, ità & quæ immittebat occultè atrocia author criminis, repellebat per Crucis sacratissimę virtutem. Leubellæ enim cuidam fœminæ cùm tempore luis illius inguinarię diabolus Martinum mentitus, oblationes, quibus quasi populus saluaretur, nequiter obtulisset, hę ad sanctũ delatę, non solùm, reuelante Spiritu sancto, euanuerunt, verumetiã ipse incentor malorum sancto teterrimus apparens, quæ nequiter gesserat, cõfessus est. Trãsfigurat enim sępè diabolus se in Angelum lucis, vt hac fraude decipiat innocentes. *Instituit monasterium virginum.* *Pellit ab homine sæuũ dæmonem.* *2. Cor. 11.*

Sed cùm ei multas intentaret insidias, nè hic ascenderet, vndè ille corruerat, immisit ei cogitationem, vt prætermissa eremo, ad seculum reuerti deberet. Sed cùm sanctus virus grassari sensisset in pectore, in oratione prostratus petebat, vt nihil aliud, nisi quod Deo esset placitum, exerceret. Tunc apparuit ei Angelus Domini per visum, dicens: Si vis mundum videre, eccè columna, in quam ascẽdens, contemplare omnia, quæ geruntur in eo. Erat autem ante eum per ipsam visionem columna miræ celsitudinis collocata. In quam ascendens, vidit homicidia, furta, cædes, adulteria, fornicationes, & omnia praua, quæ geruntur in mundo: & descendens, ait: Nè, quæso, Domine, reuertar ad has prauitates, quas dudùm, te confessus, oblitus sum. Tunc ait illi Angelus, qui cum eo loquebatur: Desine ergò quærere mundum, nè pereas cum eo: sed potiùs vade in oratorium, in quo Dominum depreceris, & quod ibi inueneris, hoc tibi erit cõsolatio in peregrinatione tua. Ingressus igitur cellulam oratorij, inuenit tegulam fictilem, in qua signum Crucis Dominicę erat impressum: agnoscensque munus diuinum, intellexit sibi ad omnia mundanæ persuasionis incitamenta hoc esse inexpugnabile munimentum. *Eccè quę in mundo gerantur.* *Nota hæc de virtute signi S. Crucis.*

Post hęc ędificauit monasterium Columbariense in milliaribus quinq; à cellula eremi, in qua habitabat: & cõgregatis monachis, vt in solitudine libero potiùs fungeretur arbitrio, Abbatem instituit, qui gregi monasteriali pręesset. Octauum aũt & decimum in hoc eremi loco expleuerat annum. Tum congregatis fratribus transitum suum annuncians, obijt in senectute bona, & sanctitate pręcipua. Qui aquis ablutus, feretroque impositus, ferebatur ad monasterium suum, vbi se viuens sepeliri mandauerat. Tunc Archipresbyter Nereensis vici, collecta clericorum cohorte, voluit vi auferre glebam sancti corpusculi, videlicet vt ad vicum suum, vndè egressus fuerat, sepeliretur. Sed cùm furibundus veniẽs, vidisset à longè pallam, quę sanctos tegebat artus, eximio albere nitore, ità nutu Dei est metu perterritus, vt omni velocitate reuocaret ab animo, quod malè conceperat leuitatis arbitrio. Coniunctusq; psallentibus, in exequijs sancti progressus, tumulauit eum cum reliquis, qui aderant, fratribus in ipso Columbariensi monasterio. *Condit monasterium Colũbariense.* *Abit è vita.*

Ad cuius sanctum sepulcrum Prudentia cęca, cum alia Lemouicina puella, similiter lumine viduata, vt sepulcrum ipsum in oratione osculatę sunt, lumen recipere merue- *Miracula ad sepulcrũ eius.*

meruerunt. Maxonidius autem post quintum cæcitatis suę annum, hunc tumulū sanctum adijt, lumenq́; recepit. Energumeni verò, Lupus, Theodulphus, Rucco, Scopilia, Nectariola, Tacihildis, ad hunc sanctum tumulum sunt mundati. Sed & puellæ duę, de Lemouicino venientes, oleo, quod ipse sanctus benedixit, perunctæ, à nequitia, qua obsidebantur, mundatæ sunt. Et quotidiè ibidèm ad corroborandam fidem nostram, mirabilia operatur Dominus, qui perpetualiter glorificat sanctos suos.

VITA S. ELISABETH, REGIS HVNGARORVM FILIAE, AVTHORE IACOBO *Montano Spirensi.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

Esideranti mihi per annos iam plurimos vitam & res gestas Elisabeth conscribere, ac meritissimę fœminę pro virili parte magnificas prędicare virtutes, partìm verecunda quædam ad scribēdum lentitudo, partìm occupationes obstiterunt honestę: Illa quidem, pro suî natura tantam scribendi molem vel inchoare, nedùm prosequi, grauabatur: hæ verò, si quæ fuissent incepta, vario rerum strepitu minabantur singulis penè interruptum iri momentis. Verùm nè sub agendarum prętextu rerum, in torporem aliquandò se tarditas ipsa mutaret, fieretque meritò repręhensioni obnoxiū, quod anteà non iniuria potuit excusari: tandèm ad rem maturandam incumbere, tum proprij censura iudicij persuasus, tum contribulium quorundam desiderio veluti quodam classico excitatus, aīum induxi. At (fortè quispiā dicet) qua fiducia, quo fructu, cuius deniq; spe pręmij? Fiducia certè, nō ingenij, nō eruditionis: quę q̄ sint angusta, nemo inter mortales me nouit intimiùs: sed magìs diuinæ gratiæ, quę nulli vnquàm fuit ritè poscēti negata: fructu verò excitandæ ad virtutem affectionis & meę, & aliorum, si qui nostra hæc qualiacunque dignabuntur attingere. Deniquè spe pręmij, non cuiuscunque, sed ęterni, sed immortalis, sed diuini. Nam temporarium, quod de cupiditate potest laudis humanæ prouenire, tam est insigni vanitate, tamque pudenda tenuitate, vt non possit non amentissimus censeri, qui eius gratia sacrarum se rerū tractationi dedit. Quid enim amentius vel esse, vel dici queat, quàm indè momentariam venari gloriam velle, vndè totius dator boni Deus laudari vel solus debeat? Pudet meminisse iactantiæ & appetitionis impudentissimę quorundam, secularis fastu scientię tumentium, atque ad inanem vulgi laudem emerendam & dies & noctes adspirantium, tanquàm ea lucubrationum editarum iusta sit merces: qua tamen quum fuerint abundè perfruiti, necesse est sui tandem eos pœniteat consilij, quòd, posthabita cælestis pręmij perpetuitate, tanti nequicquàm emerint pœnitere. Scilicet imbecilles homuli, atque in putredinem conuertēdi, ingenio & eruditione gloriolam quęrunt, cùm Christus Iesus vitæ magister, virtus, gloria & sapientia summi patris, doctrinam suam non sibi, sed patri referat acceptam, dicens: Meà doctrina, non est mea, sed eius qui misit me. Cùm igitur & DEVM in sanctis laudare, & eidem quicquid boni possumus, asscribere debeamus, hanc sanctissimę sanctitatis matronam, è diuarum numero selectam, pro concesso diuinitùs ingenio laudare sic adnitemur, vt neque nostram, neque hominum, sed Dei laudem persanctè quæramus. Magnum profectò & graue onus, viresque nostras longè transcendens: Verùm illi confidimus, qui dixit: Sine me nihil potestis facere. Ad quem, vastum hoc rerum gestarum æquor emensuri, flaccida supplicis vela desiderij pandimus, flagitantes ea (quandoquidem de Crucis antenna funiculo spei nexa propendent) placidissimo sancti spiritûs flamine distendi: vt inoffenso cęruleum iter cursu radentes, & sæuos borealis auræ deuitemus afflatus, & ad litus appellamur optatum. Cęterùm quia multa nobis sacer vberis vitę decursus describēda suppeditat, nè verbosa prolixitate legentium oneremus fastidium, hac stylum arte temperabimus, vt minutiora succinctè, grauiora modestè, omnia dilucidè differamus.

In homines inanis gloriolæ cupidos.

Ioan. 7.

Ioan. 15.

VITAE

VITAE HISTORIA.

Cap. I.

LISABETH nobilissimis in Hungaria parentibus progenita est, patre Andrea rege, matre Gertrude regina. Pater eius in gubernando Hungarorum regno, non solùm diuitiarum opulentia, verumetiam (quod singulare est optimorum insigne regum) pietate & iustitia præclarus fuit. Mater, quę pro natura sexûs infirmior cęseri poterat, adeò magnitudinem virilis animi prudentiamque nonnunquàm exercuit, vt vel absente, vel occupationibus distento rege, ipsa per se regni tractanda negocia non sine laude curaret. Ferunt, genethliacum quendam longè positum, qui * Clinsor vocabatur, paucis antè horis, quàm in lucem ederetur Elisabeth, prædixisse nascituram, eiusque nomen, indolem, virtutes, miracula, nuptias ac sponsi nomen: deniquè lætitiam Ecclesiæ, tantarum gratia rerum declarandam, veluti ex siderum, quæ contemplabatur, adspectu citata deprompsisse. Quam quidem prędictionem, qui diuino instinctum spiritu hominem volunt, veteris Balaami vaticinio comparant: qui verò diuinatricem Astrologiæ vanitatem derident, intra famam reponunt. Baptizata non multo pòst tempore, iuxta vocem Apostoli, CHRISTVM induit: indutum, arctissimè tenuit: tentum, quoàd vixit, nunquàm dimisit. Lactentem adhuc Hermannus Turingiæ maximus princeps (quem vulgò Lantgrauium vocant) Ludouico filio infanti, quanuis vtrinquè minor ætas foret, quàm quæ iure sponsalia subire posset, missa legatione, desponderi procurauit. Quadrimam posteà, missis iterùm legatis, afferri ad se precibus, & quidem facilimè, obtinuit, quòd regina petitioni libenter admodùm annuere visa est: id quod etiam regia munificentia declarauit. Nam posteaquàm legatis honorificè susceptis, benignè auditis, atque humanissimè tractatis, filiam in argenteo cunarum toreumate, mollissimo cubantem lectulo, & coràm exhibuit, & commendauit, plurima quoquè munera simul obtulit, vestes sericas, scyphos auro & argento graues, monilia, lunulas, vnionibus intextas corollas, annulos, fasciolas, calanticas, periscelides, muręnulas, peristromata, itemque lauandæ filiæ fabrefactum ex argento luterem: quinetiam culcitras plumeas, puluillos, ceruicalia, linteola byssina, lodicesque, & alia id genus non pauca, vim deniquè non mediocrem pecuniæ: Præcepitque, principi dicerent, nè putaret his tantùm muneribus liberalitatem suam limitari: destinare se, si diutiùs viuere contingat, adijcere gloriam, diuitias, honores, nec pati, vt priorum collatio obliuione posteriorum vilescat: tantummodò bono esset animo, filiamque benè commendatam haberet: se neque declarandę munificentiæ, neque augendæ dignitati defuturam aliquandò. Legati, rebus ex animi sententia prosperè confectis, nobilissimam virginem vnà cum donarijs accipientes, in Turingiam sunt reuersi, atque à principe, proceribus, aulicis miro cum gaudio suscepti. Osculo mox infantis applicata Elisabeth, principem & omnes, qui tum aderant, pro tam iucunda futurarum nuptiarum reprę sentatione exhilarauit quamplurimùm. Iamque triennium ibi exegerat, cùm eccè fœdo rumore percrebuit, reginam insidiosa procerum quorundam machinatione fato concessisse.

Nouēb. 19.

S. Elisabeth parentes.

* Clingesore

Num. 23. & 24.

Gal. 3.

Infans despondetur filio Lantgrauij.

Mater eius multa mittit munera Lãtgrauio.

Mater eius tollitur è medio.

Cap. 2.

HOc æui agens Elisabeth, argumenta quędam sępenumerò, ac veluti progymnasmata futurę sanctitatis edebat. Basilicas nanque sanctorum ingressa, pro altari quolibet nunc genua figere, nunc puellari decentia prosterni, nunc oculos manusque attollere, &, si quandò inter ludendum (vt habet ætas illa) proximè clausi templi fores accessisset, humì procumbere, & sacra limina crebriùs osculari. Luctandi etiam studio occasionem humilitatis quęrebat, staturã suam scitè admodùm ad alicuius è sodalibus mensa corpusculum: quã vbi tenero arctatam cõplexu, artifici rotatu affixisset, statim & ipsa prostrata, veniã petẽdo, offensiunculã, si qua intercessisset, deprecabatur. Decimã quan-

Elisabeth pietas puerilis.

quanque portiunculam lucelli, quod ipsi ex lusu prouenisset, pauperibus erogabat puellis, debito illas obstringēs Dominicam precationem & Angelicam salutationē fundendi. Iam nonum ingredi annum cœperat, cùm repentè præter omnium opinionem princeps ipse, sponsi pater, ex hac vita migrauit. Aetatis deincèps incremētum, accessione profectuque virtutum accumulans, id inprimìs faciendum sibi destinauerat, vt omnibus in rebus Deum prę oculis haberet, illum inspectorem cordis humani cogitaret, illū penitùs pręsentē haud segniter obseruaret, illius causa vestium decorem, carnis lenocinia, mundi vanitatem abijceret, proculcaret, cōtemneret. Votiuas quotidiè preces Deo fundebat: quas interdiù si quopiam impedita negocio intermisisset, noctù persoluebat. Diuum Iohannem Apostolum, pręter cæteros charum, sibi patroni loco delegerat, imitata pietatem Christianorum, quibus singulatìm eligere aliquem è cœtu Apostolico, quem familiariùs clientum more colant, consuetudo est. Nè tamen electionis euentu (vt assolet) incerto, quia sorte agebatur, alium quàm Iohannem nancisceretur, præmissa ad Deum prece effecit, vt quem summoperè volebat, semèl, iterumque ac tertiò sortiretur. Cuius voti compos effecta, adeò dilexit coluitque adeptum, vt ob ipsius nomen meritúmve rogantibus, nihil denegandum putaret. Festos dies pro ingenij modulo religiosè admodùm peragebat, ità vt (quod ea fuit ætate mirū) semper aliquid sibi de ornatu corpusculi decerperet: sciēs Deo mentem magìs, quàm vestem placere, acceptioremque animum esse, religionis studio deditum, quàm corpus, margaritis, purpura, lapillis, auroque & argēto pręfulgidum. Proindè chirothecarum vsum tantispèr intermittebat, dum res diuina cōpleretur, volens officio quantumuìs paruo consuetudini suæ aliquid detrahere, & voluntati aliud suadenti, pro Deo contrariū ingerere. Puellari lusu prępeditę si quandò fortuna lętior adspirabat, cessandum sibi ocyùs aiebat, quandoquidem prosperioris aurę demulceretur afflatu. In choreis, quas vitare non poterat, semèl tantummodò circumìsse contenta, satìs esse dicebat: vno se gyro mundi amatoribus gessisse morem, reliquos ob Christi amorem intermissuram. Ità quotidiano fermè exercitio, & affectioni aliorsùm propensę renitendo, & dissolutioris vitæ laxamenta declinando, ad maiora Christianę pietatis officia semet subrigebat.

Lantgrauius moritur.

Nota piam Christianorum consuetudinē.

Festos dies in tenera ætate vt coluerit S. Elisabeth.

Cap. 3.

Educabatur vnà cum Elisabeth Agnes, soror sponsi, virgo admodùm pulchra. Quę duæ, dum ad ecclesiam eundum esset, pari vestium ornatu decoratę, parique coronarum, gemmis auroque fulgentium, instructæ gestamine, Sophiam sponsi matrē modico interuallo (vt nobilium mos est) antecedebant. Ingressis templum, coronam Elisabeth confestim deponebat, atque tandiù inglorium verticem ostendere perseuerabat, quoàd ritu sacrorum completo, domum redire monebatur. Quod cùm Sophię, veluti temerè factum, vehementer displiceret, percōtanti causam ità respondit Elisabeth: Absit à me tanta procùl impietas, vt ibì caput meum turrito fastu micantis coronæ superbiat, vbì caput Saluatoris mei spinis coronatum acerbè compungitur. Ità iamtunc diuina charitas in casta puellaris animi pcordia, animaduersione Dominicę passionis veluti mucrone quodam, vulnus agere cœpit, eaque sibimet deincèps vendicare. Sed qa virtutem sequitur inuidia, & innocentium vita reprobis semper esse despectui solet, cœpêre nonnulli ex aulicis tenerę virginis verecundiam iniurijs afficere, lacessere contumelijs, mordere scommatibus, clanculò carpere, atque palàm cachinnis, nutu, cauillis incessere. His accedebant Sophiæ & Agnetis supradictarum mores, ab Elisabeth humilitate vehementer discrepantes: cùm hæc seipsam despiciens, mundi vanitatem, honorum excellentiam, vestium gloriam pro sordidis haberet: illę verò in contrarium prorsùs affectę, nihil minùs amare, colere, pręferre, quàm quę amaret, coleret, pręferret Elisabeth, videbantur: hæc pręterquàm Deo, placere nemini cuperet: illę vt mundo placerent, parui referre iudicarent, si Deo displicerent. Ità mentium diuersi affectus, morum quoquè dissimilitudinem (vt assolet) expresserant: vndè exortus liuor, sic innocenti puellæ ad virtutem gradum fecit, vt illis ruinæ non paruam occasionem pręstaret. Auxit quoquè inuidiam quotidianę conuersationis humilitas, per quam sacra virgo, relictis nobilibus & purpuratis, pauperum magìs & ancillarum gaudebat consortio, fruebatur alloquijs, operibus occupabatur: intantùm vt Sophia crebrò diceret, illam sanctimonialium contubernio sociandam esse, quòd vitam ipsis quàm simillimam prę se ferret, nihilque ageret genere suo dignum. Erant & prócerum quidam, quorum effrenatam petulan-

In ecclesia vt se gesserit.

Habet æmulos & obtrectatores suos puella sanctissima

Eius humilitas.

tulantiam pauloantè commemorauimus, qui Elisabeth, quòd dotem (vt ipsi garriebãt) destinatis imparem nuptijs attulisset, aut Hungaris remittendam, aut alteri cuilibet ex nobilibus collocandam in matrimonium, contenderent. Inter hæc inuidentium verba, veluti rosa spinarum aculeis compuncta, Elisabeth quàm latissimè diffuso mãsuetudinis odore, cùm se contemptui haberi videret, ab ijs pręcipuè, à quibus obseruari debuerat, verita nè quouis detrahentium molimine superata, viam desereret humilitatis, post vberrimas lachrymas, totis ad Deum pręcordijs confugiens, suam illi causam enixissimè commendauit: Nec spes orantem frustrata est, sponso deinceps ad eius amorem argumenta non dubia demonstrante, propensumque animum, vbi ex itinere domũ reuertisset, tum munusculis, tum casto amplexu edente.

Cap. 4.

NEc tamen intereà temporis iactare procerum quorundam cessabat improbitas, nihil prorsùs nuptiarum inter principem & Elisabeth fore: dotem ab Hungaria, esse perquàm tenuem: puellam, nobilissimi principis neque pręstantiæ congruere, neque animo sedere: proindè remittendam suis quamprimùm esse. Hanc falsam persuasionẽ passìm in vulgus dissipari, Gualterus quidam vir nobilis molestè ferens, principem aliquandò inter viam, quid de asciscenda sibi in matrimonium Elisabeth destinâsset, familiariùs percontatur. Cui ille, ostenso grandi monte, respondit, se, si mons aureus totus esset, sibique daretur optio, altero duntaxàt, id est, aut monte, aut Elisabeth matrimonio potiendi, posthabiturum sacrę virginis coniugio amplissimam auri molem: ob id inuidorum blaterationes prorsùs minimi facere scire: illos, quę iactâssent, probare non posse: perbreuì declaraturum, quo erga virginẽ animo foret. Hoc responsum ad Elisabeth perferre Gualtero deposcenti, non modò à principe facta est perferendi potestas, verùm etiam, quô verbis maior fides haberetur, additum munus. Erat autem è speculari lapide, in tenuissimas crustas fisso, gemina facie speculum sic fabrefactum, vt pars vna vitri modo translucida, colorumque fucis nuda esset: altera Christianæ crucifixionis picturam præferret. Quo munere donata virgo, dici non potest, quanto sit affecta gaudio: cùm & sponsum in admisso semèl amore constare, & oblatrantium inuidiam nihil effecisse experimentis adnotaret. Transgressam deindè nubiles annos, vxorem princeps duxit, celebrauitque apparatu magnifico nuptias, simul & blaterones mendacij conuincens, & quemadmodùm ipse in virgine non opes, non pulchritudinem, non generis excellentiam, sed honestissimorum integritatem pręstantiamque morum quęsierit, declarans.

Sponsi eius erga illam amor.

Nuptiæ eius & sponsi celebrantur.

Cap. 5.

INito matrimonio, Elisabeth nil de feruoris pristini remisit intentione, sed insupèr auxit in dies, accumulauitque studia bonarum actionum. Enimuerò animum contemplatione cælestium rerum pascebat, corpusculum vigilijs, precibus, ieiunijs exercebat. Exhorrere etiamnum sæpenumerò solebat plumei lecti malè blandam mollitiem, verita nè carni plùs iusto indulgens, Christi amore fieret indigna. Ob id noctù, deserto principis accubitu, ipso vel quiescente, vel dissimulante, vel etiam palàm consentiente, maturiùs exurgere, precibus operam dare, ac semet suaque omnia Deo commendare solita erat. Adeò quoquè nocturnæ huic precationi principem fauisse constat, vt persæpè manu sua genibus nitentem sustentauerit, quoàd preces illa finiret: subindè admonens deprecantem, caueret, nè vigiliarum prolixitate macerato corpusculo, capitis ac sensuum viuacitatem exhauriret. Porrò nè grauiori somno depressa, religiosum precandi morem negligeret, pedisequas mulier sancta monuerat, dormientem se excitarent. Hoc vt quàm cautissimè fieret, principemque productiores laterent excubiæ, ijsdem præceperat, pedum digitos leni tactu tamdiù attraherent, donèc experrectam sentirent. Quod dum vna illarum, Isintrudis nomine, incautiùs per cęcę noctis tenebras attentat, casu pedem attraxit principis. Qui expergefactus, & rem, vt erat, intelligẽs, pro cognita vxoris consuetudine, haudquaquàm molestè tulit expergificantis imprudentiam. Tanto autem feruore nocturnam hanc deprecandi assumpserat deuotionem, vt sępiusculè sit pro lecto super stratos humì tapetas deprehensa dormire. De quo ab ancillis reprehensa, verentibus eam asperitatem malè aliquandò cessuram, respondit duplex ea castigatione lucrum sibi prouenire, quòd lecti mollitiem posthaberet, quòd virili contactu ab-

In matrimonio vt se gesserit.

Nocturnæ vigiliæ & preces.

Nota 3 mollitiei cubet.

stineret: ità enim vacuā carnalibus delicijs mētem, cælestibus faciliùs aptari. Querebatur interdùm indigniorē sese fuisse, quàm vt suam Christo virginitatē dedicaret. Nec tamen ob hoc segniore maritum dilectione prosecuta est: à quo etiam aliquò proficiscente, non facilè abesse patiebatur, quanuis tellus aut gelu inhorresceret, aut niuibus tegeretur, aut immodicis caloribus fatisceret, aut imbrium præcipiti lapsu maderet. Nimirùm didicerat, illo præsente tam in vigilijs, quàm in precibus, nihil se damni facere. Arctiori deindè semet obseruationi dedens, sexto quoque hebdomadis die virgarum flagellis in tenerū corpus animaduertebat. Itidèm in Quadragesima, ac interdùm noctù, cùm ad precandum surrexisset, ancillarum agebatur ministerio, cùm intereà dolorem ipsa veluti non sentiens, alacritate mirabili dissimularet.

Amor eius erga maritum.

Ferijs sextis flagellis cęditur.

Cap. 6.

PEr idem tempus sacerdos Christi Conradus Marpurgensis, vita & eruditione præclarus fuit. Is facta sibi à Pontifice maximo potestate, verbum Dei per Alemaniam prędicandi, adeò dexteritate pariter & authoritate concionandi valuit, vt non minùs seueritate rebelles compesceret, quàm bonos alliceret, animaretq; comitate. Verbis vita adamussìm respondebat. Erat enim diuitiarum & ambitionis contemptor, religionis Christianæ ardens zelator, hæreticorum hostis ac impugnator acerrimus. Ecclesiastica bona neq; per se ambire non habita, neq; suscipere oblata vnquàm est adnotatus. Vestis illi vulgarem non excedens, mensa frugalis, domesticæ disciplinę fama incolumis. Huic Ludouicus clarissimus princeps omnes templorum pręfecturas ac sacerdotia, quę ipse conferre habebat, conferendi in quos vellet, potestatem dedit, vtq; ab Elisabeth obedientia matrimonio congruens pręstaretur, assensus est: quam illa & deuotissimè præstitit, & studiosissimè seruauit, non solùm toto biennio, quo princeps posteà superuixit, verumetiam posteaquàm è vita migrauit, & quidem multo promptiorem absolutioremque. Habiturus aliquandò concionē idem magister de rebus (vt solebat) diuinis, eidem Christi famulam interesse prǽceperat. Quod cùm illa, inopinato sororis viri sui aduentu prępedita, nō implêsset, statìm velut inobedienti remādat (incertum, seriò, an tentādi astu) nolle se deincèps quicquā ipsi iubere, quę datā obedientiæ fidē tam facilè rupisset: vteretur deindè libertate sua: haud eum se virū esse, qui verba sibi dari æquo animo posset ferre. Hoc nuncio vehementer Elisabeth perculsa, magistrum postridiè maturiùs adit, deiectisq; in terram profundo pudore luminibus, veniam sibi dari suppliciter poscit. Quam cùm ille veluti indignabundus auersaretur, ad pedes eius regia mulier, nulla habita generis sui ratione, aduoluitur, ea demùm humilitate veniam consecuta, cęsis tamen priùs ancillis, quarum forsan negligentia causam huic offensæ dederat. Solebat in conuiuio, prętcr morem nobilium fœminarum, principi proxima residerę, volens etiam hac in parte suam erga illum charitatem demonstrare, licèt hoc ipsi non parùm afferret incommoditatis. Nam accepto magistri mandato, nè quo victu, per vim, aut per aliud compilationis genus parto, aleretur, magno prorsùs cogitationum æstu iactari cœpit, dum mensæ assidens, nunc hos, nunc illos attingere veretur: dumq; ad singula edulia conscientiæ scrupulo permonetur, omnibus pariter abstinere tam non potuit, quàm non debuit. Tres ancillarum, socias abstinentiæ huius habuit. Quarum tranquillitati, perindè atquè suæ prospectura, ex ijs, quæ in dotem acceperat, tam sibi, quàm illis victum ministrari procurauit, principis etiā ea in re fauorem ac comitatem experta singularem: qui, si quippiam scrupulo futurum inferri mēsis contigisset, eius rei certiorem vel nutu, vel insinuatione maritali faciebat vxorem. Destinabat & ipse pari semet abstinentiæ mancipare, propalàm etiam testatus, ægrè sibi tam salubris propositi virtutem, quo minùs ad rem celeriter conferret, offensione procerum quorundam intercipi retardarique, qui continentiam eiúsmodi, non religioni ac deuotioni, sed superstitioni magìs atque delirio asscriberēt: daturum tamen se operam, vt quamprimùm (vellent nollent obtrectatores) quod persanctè destinâsset, in lucem ederetur: pergerent illę, vt cœpissent, perbreuì se comitem habituræ. Oeconomos edeatrasque nonnunquàm Elisabeth, dum officinas circumiret, vtpotè domina domesticæ particeps curæ, percontari solita, iusténe partus an secùs esculētorum poculentorumque prouentus suppeteret: vbì resciuit vtraque iustè prouenisse, indeque victum diei prę sentis suppeditatum iri, veluti gratulabunda hocipsum ancillis aperiens: Hodiè, inquit, Deo propitio, lautè accipiemur & humaniter. Neque verò continuò illam inter

Conradi Marpurgēsis laus.

De iure patronatūs hoc dicit. Ei S. Elisabeth, assentiente marito, pmittit obedientiam.

Vndè victū sibi pararit.

Nota religionem mariti eius.

exqui-

exquisitas etiam ciborum lautitias temperantiæ subibat obliuio, astu quodam officioso genium suum fraudare solitam. Enimuerò dum nunc principem alloquitur, nunc his lautiores buccellas apponit, nunc illis poculum officij gratia porrigit, nunc statoribus ancillis've negocium aliquod iniungit, etiam ipsa à non curantibus esitare putari poterat: cùm tamen alijs affatim expletis, sępiùs ipsa famelica triclinio excesserit, tortulisque mellitis, aut arido pane sustentari habuerit necessè. Cæterùm si cui ademptam iniustè rem familiarem comperisset, confestim damnum omne ità resarcire curauit, vt is, qui iacturam fecisset, non tam perdidisse, quàm commutâsse, res suas videretur.

Inter epulas miro artificio studet abstinentiæ.

Cap. 7.

ADuenerat festus quidam dies, cùm Elisabeth preciosis ornata vestibus, aureamq; capite gestans coronam, ac familia frequenti stipata, de more Christiano rebus diuinis interfutura, in subiectam arci diuorum basilicā ibat. Ingressam primo statim con tuitu Crux Dominica, atque ex ea pendens imago Saluatoris, penitissimè compunxit, compunctæ lachrymas excussit, lachrymanti talia cogitanda suggessit: En creator & redemptor meus, nudo corpore, breui duntaxàt præcinctus tegmine, mea causa ignominiosam in Cruce mortē oppetit. At ego misera, gemmis, auro, bysso & purpura cōtecta, vitam cælestibus indignam beneficijs, perdo magìs, quàm ago. Illius caput intra Pilati ædes spinea corona dispunxit: meum verò aurea venustat. Illum ab amicis & discipulis desertum, Iudæorum vallârunt opprobria: me numerosa circundatam familia, cuncti mirantur, suspiciunt, honorant. Hic meus est erga illum obseruantię feruor, hæc animi gratitudo, hoc vicarię dilectionis munus. Me miseram, me infelicem. Sic illius obedio prę ceptis, beneficia reuoluo, vestigia sequor, qui me, cùm non essem, creauit, perditamque suo sanguine redemit. Tantę autem hi cogitatus intentionis erant, vt destituto viribus corpusculo, ac facie tota in pallorem versa, repētè regia mulier humì velut exanimis prolaberetur, cunctis, qui eam stipabant, vehementi pauore perculsis, elatamque foràs tantispèr sacris vndis adspergere perseuerantibus, dum stupore cessante, compos mentis redderetur. Hac defectione velutì quodam oraculo persuasa, precioso deincèps amictu, quoàd eius personæ, quam gerebat, honestas pateretur, abstinuit, ità vt sæpenumerò sub holosericis vestibus cilicium gestârit. Principem si quando longiùs proficiscentem sequi non posset, domì remanens, omnem prorsùs vestium sibi cultum interdicebat, amictu natiui coloris contenta, vt à plebeijs haud multùm differret. Tum etiam precationum assiduitate, verberum vsu, vigiliarum productione, carnem spiritui subiugans, blandientes pro ætate voluptates, haud secùs, atquè iam viduam agens, edomabat. Reuerso principe, etiamnùm ipsa, quam ad tempus virtutis gratia seposuerat, vestem comptiorem resumebat, scitè admodùm declarans, quid absente marito castam vxorem, quid domì agente prę ferre deceat. Tentauit & opulentas quasdam mulieres, quibus familiariter deuincta erat, abstrahere à luxu preciosarum vestium, exemplo simul & verbo. Nec eam fefellit euentus. Nam etsì difficili primùm aditu, pertinaci tamen instantia aliquandò, quod volebat, persuasit: effecitque, vt quędam illarum, voto etiam perpetuæ castitatis semet obstringerent. Tres prętereà liberos ex Elisabeth prę stantissimus princeps sustulit, filium vnum Hermannum nomine, paterni principatûs hæredem, duasque filias: quarum vna Duci Brabantię in matrimonium collocata est: altera sanctimonialium ascita collegio, atque in dominam electa, illis religiosè præfuit. Cæterùm Elisabeth partu edito, post expletum legitimi tēporis spatiū, quo se limine continere consueuerunt puerperę, ipsa per se gestare sobolem, atque nudis pedibus, amictu laneo, mediocri comitatu, per decliue saxosi montis iter deportatam templo inferre, illatam vnà cum cereo funali ponere super aram solebat. Reuersa dehinc domùm, mox pauperculam mulierem obitèr adnotatam, & tunica donabat, & pallio.

Crucifixi imago conspecta, quid in ea effecerit.

Vtitur cilicio.

Absēte marito vt se gesserit.

Tres eius proles.

Edita prole vide quid facere consueuerit.

Cap. 8.

MAxima sanè commiseratione erga pauperes, atque incommodis membrorum laborantes erat, vt ei concinnè admodùm sancti Iob verba conuenirent: Ab infantia mecum creuit miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Huic virtuti, nè sterilis esset, adiūcta erat munificētia: ad quam cùm sua sponte incitaretur, vbi &

Eius erga pauperes misericordia.

Iob 31.

Phthiriasis, morbus pediculatis. principis fauor accessit, properanti (vt dici solet) calcaria sunt addita. Pauperi cuidam phthiriasim patienti, atque ex capite non mediocriter laboranti, captato intra pomarium secreto, nè quis interueniret, capillum totonderat, deletisque pediculis, caput infirmum humiliter lotum, aliquandiù materno in gremio fouerat: cùm eccè casu illuc accedentes ancillę, vbì dominam quo nolebant occupatam ministerio vident, haud se continere possunt, quô minùs illam acerbiusculè obiurgent, quòd exorta regio sanguine mulier, vsque ad tondendos crines, pediculosque conficiendos sese deijceret. Quam illa repręhensionem, placido risu vultum serenans, paruifecit. Christo enim, non hominibus, placere gestiebat. Magnum hoc verę pietatis exemplum: longè tamen maius, quod sequitur: Venerant ad principem comites aliquot, procerumque non pauci. Iamque conuiuij tempus aduenerat, cùm residentibus cunctis, aberat Elisabeth. It, iussu principis statorum vnus, accitum illam. Cui cùm obuiàm factæ nunciâsset, cunctos ad ipsius aduentum pendére conuiuas: illa maturiùs incedens, vbì cœpit gradus, qui ad triclinium pertinebant, asscendere, subitò mendicus quidam importunis clamoribus eleemosynam deposcere auditur. Quem illa desupèr videns, (neque enim anteà sub gradibus iacentem animaduerterat) paulispèr expectare monet, pollicita, quandoquidem in pręsentiarùm nihil sibi erogādum suppeteret, missuram se breuì quod petebat. Ille nihilo tranquillior factus, abeuntem pertinacissimis inclamat vocibus, & nè miserum se sine dono Vide singulare in pauperem liberalitatem. præteriret, instantissimè precatur. Figit gradum Elisabeth, eique pallium non contemnendi precij, quo vestita erat, transmittit. Quod ille summa cum alacritate suscipiēs, arce statìm excessit. Id cùm reuersus stator non sine indignatione propalàm retulisset, subrisit princeps: desertoque mox accubitu, progressus occurrenti ait: Quid, mea soror, tandiù moraris? Ad quem illa: En, inquit, mi frater, appropero. Talibus enim sese nominibus vicissìm appellabant. Tum princeps: Vbi loci, ait, pallium reliquisti? Illa porrecto indice: En, inquit, pallium nostrum de pertica propendens. Videt ille, accedit, attre-Miraculum ctat, euoluit, illudq; ipsum esse, quod pauperi dudùm eleemosynę loco donatū audierat, cognoscit. Ilicò stupore vehementi perfusus, nō parùm addubitat, tantę'ne rei miraculum, an egregiam vxoris fidem, priùs in cælum ferat.

Cap. 9.

Summè vitat ocium. OCium prętereà Christianę pietati maximo esse detrimento sciens Elisabeth, tempus omne, quod vel exercitijs spiritualibus, vel curationi corporis superesat, labore manuum tererecurauit. Nec tamen ad consuetudinem nobilium matronarum, bombycina sericáve pensa decerpere, aut lentescentis auri bracteolas in fila torquere, Labores eius manuarij. immittendisque subtegminibus adhibere: sed magìs inter ancillas lanę dedita, modò nere, modò aliarum neta, in glomum colligere: collecta, ad texendum deferre: texta deniquè, cùm pauperibus, tum præcipuè Francisci Assisiatis institutum professis, elargiri solebat. Laceras egenorum vestes tam non grauabatur resarcire, quàm catechumenos pauperiores disquirere, victu pariter & amictu iuuare, edoctosque pleniùs Christianę religionis disciplinam, de sacro fonte leuare delectabatur. Non ei satìs erat ad beneficia talibus impendenda, & propensum animum, & largam manum habere, ni-Humanitas erga pauperes parturientes. sì etiam (quod absolutissimę charitatis est) benefaciendi studio semet obligaret. Pauperculas mulieres, quas vel parturientes, vel partu solutas nouerat, mirum qua humanitate inuisebat consolabaturque, ac comportatis secum rebus necessarijs refocillabat. Non illam à tantæ pietatis officio, aut viarum asperitas, aut platearum sordes, aut domicilia malè olentia vnquàm retardârunt. Mâluit illa sui commodi rationem habere nullam, quàm vt misellis matribus vel minimum defectu rei familiaris incom-Amor paupertatis. modum sciens prudensque pateretur afferri. Paupertatis eam desiderio magnoperè flagrâsse indicio est, quòd plerunquè inter ancillas secretiùs constitutam, ità eiusce virtutis ardor corripuit, tenuit, incendit, vt depositis preciosarum vestium induuijs, Calāntica & calyptra, muliebria sunt capitis operimēta. rudis panni tunicam indueret, capitique vel calanticam, vel calyptram sordidiusculam innecteret, ac sic demùm pro desiderio vestita, humili gradu, contentis luminibus, demisso vultu, vltrò citroque deambularet, dicens: Hoc more per plateas incedam, quum pro DEO meo iniurias pati habebo. Vt iam tunc præsago spiritu, quod posteà euēnit, pręuidisse videatur. Suppetebant illi magnæ opes, familia frequens, voluptatum diuersarum ingens copia, deniquè peccandi licentia non parua: quibus tamen

tamen omnibus adeò cupidè paupertatem præferebat, vt hanc non magis seculares animi præ istis contemnant ac fugiant, quantùm ipsa magnifaceret atque expeteret: id quod non obscurè sequenti declaratur exemplo. Magnates quidam ac purpurati, ex Hungaria ab rege patre Elisabeth missi, ad principem venire nunciabantur. Quo audito, princeps vxori, Doleo, inquit, soror, ac molestè fero, te non habere dignas genere tuo vestes, quibus decenter ornata, nobilissimi patris tui legatis & apparere, & placere (vt cupio) posses. Obstant angustiæ temporis, quò minùs artifici manu nouis paratis, pro dignitate res confici queat. Ad quem illa: Non est, ait, frater, quòd grauatìm feras hanc indecentiam, quam ego minimi semper putaui. Nolo enim vestibus placere humano conspectui, nè moribus displiceam DEO. Paulopòst supradicti legati arcem ingrediuntur, honorificè suscepti. Qui cùm iniunctæ legationis exposuissent mandata, confestim ad ipsorum petitionem Elisabeth venire est iussa. Ingressam totius pulchritudinis author tanto decore venustauit, vt hyacinthina veste & preciosissimis adornata margaritis, non sine magna omnium admiratione appareret. Principi pręter cęteros in stuporem verso, ac secretiùs causam sciscitanti, subridens Elisabeth respondit: Huiusmodi scit Dominus meus, cùm voluerit, ornamenta pręparare.

Diuinitùs ornatur, dū ornatū ipsa contemnit.

Cap. 10.

CElebrationi salutaris hostiæ cùm ab ineunte adolescentia libenter, tum verò processu ætatis, libentissimè interesse consueuit, itá vt cùm audiendæ rei diuinæ tempus appeteret, ipsa ingressu ædis non semèl ancillas anteuerterit. Quo tempore, cohibita quatenùs valebat mentis euagatione, si quid gestabat ornamenti, quo citra vitium muliebris decentiæ carere poterat, id omne tantispèr vel deponebat, vel occultabat, dum cœptus magni illius sacrificij ritus perageretur. Maximè verò singularis aliquid reuerentię pręferebat, cùm aut Euangelium recitaretur, aut CHRISTI corpus tractaretur. Nimirùm ad illud aures aduertens, ad hoc fauces animi pręparans, magno vtriusque flagrabat desiderio: simul admirans in tam mirifico sacramento exhiberi mortalibus DEI potentiam, sapientiam in antidoti pręparatione, benignitatem in gratuita ac liberali dispensatione. Succurrebat hæc expendenti è regione dignitas humanæ conditionis, quam tanti æstimauit ille, qui fecit, vt perditam redemerit: redemptam, salutari cibo sustentauerit: sustentatæ, præsentiam suî copiamque concesserit. Hæc autem omnia, magnitudo diuinæ dignationis, & humanę ingratitudo naturæ, veluti moles quædam confertissima exaggerabat, cùm & hanc inexcusabilem, & illam ineffabilem prorsùs esse constaret. Verùm quia non facilè tegi vehemens animi potest intentio, quin aliquandò exundet: contigit quandoquè taliter affectam, consecratione salutaris hostiæ peracta, luce non mediocri perfundi, adeoque splendescere, vt in faciem eius sacerdos quidam, ob vitæ meritum tali dignus munere, sine graui oculorum reuerberatione, minimè posset, vt posteà confessus est, intueri. Sanctiones Ecclesiasticas, & Christianas obseruationes cùm semper Elisabeth, tum Quadragesimæ diebus religiosè mancipabat effectui: non modò precibus, eleemosynis, ieiunio dedita, verumetiam corpusculum crebris virgarum verberibus castigans. Festos dies, cùm redemptionis nostræ mysteria repręsentantur, tanto coluit studio, tantaque animi deuotione prosecuta est, vt ipsius in Christum propensissimus amor vix vnquàm clariùs emicaret. Quo die vltimam CHRISTI cœnam recolere in vsu est Christianis, interdicto sibimet penitùs preciosarum vsu vestium, ad similitudinem plebeiæ cuiuslibet mulieris vestita, in publicum procedebat, postmeridianam basilicarum visitationem itá humili schemate peragens, vt non nisì vna è vulgo putari ab ignorantibus posset. Tum etiam accitos duodecim è pauperioribus, tanto dignata est honore, vt prostrata pedes eorum lauerit, exterserit, osculo impertiuerit: singulis deniquè duodenos nummos, pannumque ad mensuram commodæ vestis, atque triticeum panem donauerit. Leprosos eo die non paucos aliquandò susceperat: quorum & manus & pedes cùm abluisset, non est verita abominatissimorum tubera locorum osculo contingere. Neque deincèps tales vnquàm auersata, ipsis perindè atquè incolumi glabraque cute nitentibus, locuta est, seditque vicina. Tum ad pa-

Libentissimè interest Missę sacrificio.

Multa luce perfunditur sub sacrificio.

Ecclesię instituta religiosè obseruat.

In cœna domini duodecim pauperum lauat pedes.

Osculaf leprosorū vulnera.

tientiam affatim exhortatis, ſtipem liberaliter porrigebat. Nocte, quæ Paraſceuen antecedit, in oratione ac Dominicæ paſſionis meditatione tranſacta, mandabat ancillis, cauerent ſolicitè, nè quem ſibi toto die exhiberent honorem. Exindè concinnatos manu ſua lini faſciculos, itemque acerram thuris plenam, atque elychnia ad inſtar minutiſſimarum candelarum cerata, numeroſiſſimos deniquè minutioris monetæ nummos ſumens, luſtrabat nudis pedibus vnà cum popularibus turbis fana omnia, araſque ſingulas ordine venerata, impoſuit ſingulis lini faſciculum, thuris granum, ardentemque cereolum. In plateis, quaquauerſùm iret, perquàm liberaliter nummos pauperibus erogabat. Nec deerant, qui vilitatem nummorum tenacitati referrent acceptam, dicentes, reginam munificentia regia vti debere, carioreſque nummos elargiri: popularem in Eliſabeth vilitatem, nequaquàm ſanctitatis & religionis, ſed auaritię magis indicem eſſe. Verùm illa, contempto leuiſſimorum hominum iudicio, quod ſapienter inceperat, perſeueranter ſectari quotannis non deſtitit, conſciens & animum Deo notum eſſe, & tam ſe in officio aſſumptę ſubmiſſionis longè à tenacitate abeſſe, quàm illi temerarij peruerſique interpretes longè aberant à iudicij veritate. Luſtrationem, Chriſtiano more, priuſquàm Dominicæ Aſcenſionis ſolennitas agitur, fieri ſolitam, & ipſa laneis amicta, nudaque pedibus obſeruabat: CHRISTI Crucem ac Sanctorum reliquias indifferenter cum vulgo inſecuta, DEI quoquè verbum auditura, pauperioribus ſe fœminis ſemper intermiſcuit, non ignorans, cæleſte ſemen in humili cordis gleba vberiùs exurgere.

Dies Rogationū dicit, quibus tota Ecclesia facit ſolennes preces.

Cap. II.

EXorta fame per vniuerſam Alemaniam anno à natali Chriſtiano milleſimo ducenteſimo viceſimoquinto, cùm in Apuliam princeps ad Imperatorem profectus eſſet, Eliſabeth explendæ pietatis occaſionem nacta, frumentum omne ſuę ditionis collectum, pauperibus erogare manu largiſſima cœpit, pluribus eorum etiam integri victûs annonam quotidiè prębens: quorum nulli vnquàm diuino munere cibus defuit, etiamsì minus, quàm quod in diem ſufficeret, accepiſſet. Sed cùm aduerteret plurimos egenorum præ aduerſa valetudine, aut membrorum incommodis, eleemoſynæ communis manere expertes, quòd aſſcenſu montis, in cuius vertice arx ſita erat, præpedirentur, inſigne xenodochium loco humilimo ſub arce quamprimùm conſtruere aggreſſa eſt. Cui per expenſas non mediocres, vt voluerat, perfecto, eos potiſſimùm pauperes intulit, quos vel morborum vexabat iniquitas, vel membrorum debilitas inſigni dehoneſtamento notabat. Quos ipſa, etsì ardui montis perdifficili deſcenſu non immeritò deterreri potuit, quotidiè tamen ſępiùs inuiſebat. Tum illi mos erat ſciſcitari à ſingulis, quonam modo ſeſe haberent, cuius've eſcæ deſiderio tenerentur: compertoque quod veſtigabat, ea, quæ ſecum attulerat, tanta comitate partiri per ſingulos, vt matrem crederes miniſtrare filijs, non reginam pauperibus. Ipſa defectos viribus per ſe paſcere, è ſtratu tollere, geſtare brachijs, eorum lectos excutere, pediculos puliceſque conficere, & inter hæc omnia fœtorem teterrimum & virus ſingulorum, etiam ſub æſtiuo caumate, quo grauiter diſcruciabantur ancillæ, ſereno vultu perferre: quodque alijs viſu quoquè abominabile fuit, defluentem ore ſaliuam, ac propendentes narium mucos calantica tergere ſua. Inter hos puſilli quoquè pauperum liberi erant, quos materno ſemper affectu ità curauit educandos, vt & matrem ſinguli nominarent, & ingreſſam velutì quędam examina certatìm omnes vallarent. Ex quorum numero eos ampliore humanitatis obſequio dignari adnotata eſt, quos vel ſqualor natiuus deformes, vel languor debiles, vel ſcabies abominationi obnoxios reddiderat: non dedignata ſanctis contingere manibus, atque in gremio declinare ſuo, quos pediſequæ præ horrore ne videre quidem æquo animo valebant. His aliquandò xeniola quædam, ac ludicra fictilia hyalinaque, quibus illa ætas gaudet, ad ſolatium perlatura de arce, nonnihil iam deſcenderat equo ſedens, cùm fortè ſoluto gremio cuncta illa munuſcula repentino caſu, obuijs hincindè rupibus illiſa, delabuntur in præceps. Inuenta mox & relata, (dictu mirabile) tantæ ſunt integritatis probata, vt teſtæ ferrum, & vitro chalybem

Liberaliter alit pauperes.

Conſtruit xenodochiū.

Nota inſignem humanitatem

hyalina, id eſt, vitrea.

Præclarum miraculum

lybem infuisse credi posset. Selegit quoquè ex omni turba pauperum aliquos, quibus pro arce iussis in tempore adesse, ciborum reliquias manu sua distribuit, plurimum sibi suisque interdùm subtrahens, nè quisquam expectantium non abundè refectus discederet.

Cap. 12.

HVic aliquandò dedita operi, cùm fragmentis ciborum distributis, potûs quoquè residuum perquàm modici singulis impartiuisset, nihilo fermè posteà minus in poculo remansisse comperit. Duodetriginta pauperes ità in xenodochio disposuerat, vt quopiam è viuis excedente, mox alius suggereretur, defuncti lecto potiturus. Vbi etiam pro quodam debitis obligato pecuniâ ipsa dissoluit. Nongenti quotidiè mendici sub oculis eius alebantur, exceptis quos per latissimam ditionis suæ prouinciam pascebat absens: apud quos omnes tanta beneficia indefessæ humanitatis posuit, vt redditus frugesque locupletissimi principatûs vehementer exantlauerit, distractis nonnunquàm & corporis sui ornamentis, atque in precia collectis, nè Christi membra fame tabescerent. Horum causa, quæ mundus amplectitur, detestata est: quæ mundus detestatur, amplexa: vt etiam cuidam egeno lac expetenti morem gestura, intra præsepe olidum non refugerit emulgendi lactis gratia, sumpto in manus mulctrali, ad pecudis vsque papillas regina curuari. Acceptos hoc modo pauperes vsque ad messem, à se tandèm dimisit: priùs tamen vegetis, atque ad laborem idoneis subuculas, calceos & falciculas coëmit: languidis verò alia quædam indumenta, largitis insupèr nummis singulatìm: quibus deficientibus, in pauperculas fœmellas pro xeniolis calanticas ac sericos panniculos distribuit, præcipiens nè talibus vterentur, sed venditis atque in nummos redactis, ità demùm necessitati suæ consulerent, manuùmque labori, quæcunque ipsarum possent, consuescerent. Quarum vna precium accepti muneris secum reputans, cùm præ gaudio exclamâsset, se vna in vniuerso orbe lætiorem esse neminem, velutì exanimis prolabitur: vt Elisabeth extinctam autumans, non parùm sit verita, preciosius iusto munus accipienti mortis se causam præstitisse. Pauperibus, qui vitam posuërant, non modò vestes, quas manu sua ad id operis parauerat, inuoluendi gratia dedit, lotis ac variè attrectatis sine fastidio cadaueribus: verumetiam exequias fecit, ad sepulcrum vsque funus cuiuslibet prosecuta. Adeoque ad hoc pietatis officium incumbebat, vt iustissimę telæ pannum lineum tali dispensatione consumpserit, nolueritque, quantùm in ipsa fuit, diuitum mortuorum corpora linteis nouis cõtegi, sed magis veteribus ac laceris, quò pauperibus noua melioraque subsiderent.

900 pauperes alit quotidiè psens.

Officia erga vita functos.

Cap. 13.

REuersum post aliquot menses ex Apulia principem, edeatrarum œconomorumq; excipiunt querelæ, profusionis accusantium Elisabeth, ob eleemosynarum in pauperes exhibitam largitatem. Quibus ille respondit: Sinite sororem meam, vt cœpit, benefacere, modò arces mihi incolumes supersint. Non deerit (scio) victus, quandiù illam permiserimus egenis subuenire. Dignum profectò principe responsum, cui plùs cordi erat vxoris pietas, quàm omnes diuitiæ, quas & amplas, & exquisitas habebat: mâlens has liberali manu dissipari, quæ nec viuenti, nec morienti sunt fidę, quàm illam non exerceri, quæ & viuentem locupletat, & morientem non relinquit. Dignus planè & ipse sapientis eulogio, quo ait: Mulieris bonæ beatus vir. Et paulopòst: Mulier bona in parte bona timentium Deum, dabitur viro pro factis bonis. De quo (licèt digressio videatur fieri) pauca sunt perstringenda, quibus liquidò demonstretur, cum & tali coniuge, & citato pręconio dignum fuisse. Ex editiore loco ducentes choream despicienti, muliercula quædam cęteris & forma & ornatu præstantior, à nebulone, qui tum proximè spectabat, ostenditur cum hisce verbis: Istius ego, princeps optime, vt amplexu fruaris, (si libet) procurabo. Tum ille toruis scelestum suasorem intuens luminibus: Tace, inquit, perdite, & hac suggestiõe supersede, si gaudere nostro cupis fauore. Peregrè quoq; apud quendã cõsanguineũ sibi comitẽ cõstitutus, cùm noctù quiescẽti nuda se meretrix adiecisset, Gualtero, q à secretis erat, ꝓpiùs cubanti surgere iubet, & amotã lenã nummis aliquot donare: testat⁹ posteà, se, etiamsi adulteriũ ob Dei timorẽ minimè abhorreret,

Optimus princeps con miter fert eius largissimam liberalitatem immò & laudat.

Eccli. 26.

Lantgrauij principis encomium.

Preclara eius castitas.

 nolle

nolle tamen suam Elisabeth tanto contristare dedecore. Militi etiam cuidam inhonestam vxoris copiam, quia sterilis esset, offerenti, & ità, quo carebat, hæredem assequi volenti, tam prudenter, tamque constanter repugnauit, vt & se à criminoso prolapsu, & illum à præsumpta vendicaret insania. Familiarium ac domesticorum nullus erat, qui principe inpræsentiarùm constituto, impudicum vel gestum effingere, vel verbum exprimere auderet: quòd neutrum scelus, si fortè commissum fuisset, impunè transiret. Rei diuinæ quotidiè interesse voluit, quam & solenni & magnifico apparatu celebrari fecit. Sermo illius verax & constans, grati & honesti mores, misericordia in pauperes munifica, ad fœminas omnes verecundia singularis, & optimo digna principe. Exequi iustitiam, facere iudicium, tueri pacem, ità erat illi familiare, vt principibus alijs non minùs viam monstraret pro fama, quàm lumen præferret pro exemplo.

Quotidiè auscultat sacrum.

Egregię virtutes eius.

Cap. 14.

Tertius iam annus erat, ex quo in Apuliam princeps concesserat, cùm eccè decreto summi Pontificis Crux prædicari cœpit aduersùs Ecclesiæ hostes, qui Hierosolymæ & circuniacentium regionum sacra tenebant loca. Quæ fama cùm multos Christiani nominis principes, & templorum antistites, tum hunc Thuringiæ nobilissimum principem, ad transmarinam profectionem exciuit. Qui susceptam ab Episcopo Hildesemensium Crucem non statìm vesti, vt moris est, assuït, sed aliquandiù clam vxore seruauit, nè illam, priusquàm iter esset ingressurus, acerbitate præuij mœroris diutiùs afficeret. Nec tamen latére diù potuit Crux recondita, casu ab Elisabeth, dum pro consuetudine marsupium principis euoluit, reperta. Quam exindè (quia rem, vt erat, animaduerterat) animo consternatam pius princeps, allegata periclitãtis Ecclesiæ causa, blandissimè consolatus est. Iter tandem ingresso, Elisabeth sociam se dies aliquot præbuit, haud dubium quin amore, quo vnicè principem diligebat, incitata. Sed cùm ad postremum vtrinquè discedendum esset, diuinæ charitatis instinctu, ad id etiam Rodolpho pincerna, viro spectatæ fidei, adhortante, videre licuit, quanto lachrymarum imbre, quàm lugubri vultu synceritatem mutui amoris vterque coniugum palàm ostenderet. Elisabeth domum reuersa, velut altera Iudith, depositis gloriæ vestibus, ac viduitatis amictu resumpto, totam se Deo commendauit, eiusque cultui addixit. Princeps verò post confectam prospero successu viam, ad Imperatorem Fridericum in Siciliam peruenit. Abs quo honorificè susceptus, cùm aliquot vrbes cum eodem perlustrâsset, febribus repentè laborare cœpit. Quibus in dies magìs ac magìs exardescentibus, ad extrema vitæ perductus, cùm ab patriarcha Hierosolymitano Eucharistiæ & Vnctionis sacramenta Christiano more suscepisset, ad tertium Idus Septembris decessit. Verè pius princeps, & dignus qui non peregrè, sed domì suæ diem supremum obire meruisset, nisi parui referret, vbì terrarum mortales naturæ concedant, qui mori semèl habent. Nuncijs qui rem tristem perferebant, Thuringiam ingressis, prudenti amicorum consilio prouisum est, nè ab aliquo mortalium, præterquàm Sophia defuncti matre, Elisabeth viri mortem audiret. Timebatur enim teneritudini muliebri, nè fortè ad præcipitem cuiuspiam narrationem, animus eius grauiori vulnere sauciaretur, vt sunt omnia subita ad repentinam animorum mutationem efficacia. Sophia nil morata, vbì agentem in arce inuenit Elisabeth, post familiaria salutationis verba, sic eam conuenit: Nè grauatìm accipias, ô filia, si quæ principi filio meo acciderint, tibi declarauero. Quibus Elisabeth auditis, captum esse suspicata, respondit: Si captus atque in vincula coniectus est frater meus, quamprimùm per DEI gratiam & amicorum munificentiam liberabitur. Tum Sophia, Diem, inquit, suum obiuit. Perculsa mox graui mœstitudine ad tam infaustæ rei nuncium Elisabeth, consertis inuicèm manibus, amarissimè flere cœpit, dicens: Si mortem frater meus obijt, & mihi quoquè posthàc mundo eiusque vanitatibus defunctæ, morietur mundus ipse. Videre tum erat, vt dolorem de morte principis conceptum, augeret desolatio illustris viduæ, cunctisque inpræsentiarùm consistentibus lachrymas exciret vberrimas.

Accepta Cruce, proficiscitur contra hostes fidei.

Iudith 8. & 9.

In ipso itinere reddit spiritum.

Eius obitus valdè dolet S. Elisabeth

Cap. 15.

Non

NOn defuit in tempore desolatæ mulieri diuina consolatio, quæ deiectum mœrore animum ità refecit confirmauitque, vt & præsentibus malis minimè succumberet, & multo grauioribus, quæ illi posteà superuenerunt, sustinendis par esset. Siquidem paruo pòst tempore magnates quidam, qui Henrico, defuncti principis fratri, per ætatem ad regendum principatum needùm idoneo authores erant, posthabito D E I timore, ac publica honestate contempta, afflictam Dei famulam grauiùs afflicturi, fortunis omnibus exutam, ceu ignobilem aliquam, arce coëgerunt excedere. Amplexa est hanc pro Deo ignominiam Apostolorum imitatrix, & martyrum digna purpuris. Nulla in corde libido vindictæ, nullum in ore murmur, nulla in gestibus indecentia. Lætabatur quidem tacitæ virtutis conscientia, & fiducia in Deum subrecta, etiam foris pro indignitate sęuissimæ eiectionis, verecunda lachrymis affatìm ora rigantibus. Iamtunc multo præstantior Prienensi illo philosopho ibat, nihil secum portans rerum caducarum, quòd nimirùm longè meliora bona, non humeris, sed animo gestaret, quæ nec rapinæ essent, nec furto prostantia. Exacta igitur proprijs ædibus, ad inferius oppidum profecta, in cauponulam, quæ misellæ primùm offerebatur, vnà cum ancillis diuertit, mansitque ibì tantispèr, dum noctis medio significari campanæ pulsu diuinas laudes in cœnobio fratrum Minorum audiret. Quò cùm venisset, rogauit obnixè fratres, vt hymnum, quem Te Deum laudamus, vocant, decantarent: quó semet, non modò patienti, sed & lęto animo præsentem calamitatem ferre declararet, Apostoli vocem pariter & exemplum secuta, qui gloriari in tribulationibus, ac Deo gratias agere, & alios docuit, & ipse inprimìs non omisit. Cùm autem propter sæuitiam eorum, qui arci præsidebant, vix vnus aut alter eiectam recipere auderet hospitio, fanum ingressa desolata mulier, magnam inibì partem diei consumpsit. Quò cùm & liberi eius nouo inhumanitatis genere ex arce fuissent allati, pari cum matre infortunio constringendi, credi potest dolori additum esse dolorem accessione grauissima, tum quòd hyems erat, tum quòd ipsa & domicilij & rerum omnium inops, ne tantillum quidem habebat, quo se, ancillas, liberosque vel vnum diem sustentaret. Necessitate ergò, quæ legem non habet, coacta, sacerdotis cuiusdam hospitium precariò, aut mēdicabulo potiùs consequitur. Vbì cùm non tantùm incommodè, sed & miserè degeret, in æmuli cuiusdam sui ædes, quæ pro spatio commodiores videbantur, iussa immigrauit. Sed nec ibì agenti potuit vlla vel commoditas vel quies contingere, quandò & hanc domesticorum petulans ad inferendas iniurias libido perturbaret, & illam denegatum iussæ mansionis spatium interciperet. Indè ergò migrans, ac parietibus, qui se qualicunque sepimento à pluuia frigoreque defenderant, valefaciens, ad prius hospitium (quandoquidem toto oppido aliud adire minimè dabatur) remeauit, dicens: Parietibus quidem gratias ago, easdem hominibus etiam actura libenter, si causa, cur id facerem, subesset. Sic filia regis ab altissimo diuitiarum culmine deiecta, eousquè paupertatis deuénit, vt ablatis vitæ necessarijs, etiam angustias ergastuli magìs, quàm diuersorij, non sine mendicitate adipisceretur: & quæ pauperum liberos materna pietate tollere solebat, suos ipsa cogeretur alendi gratia ad alios transmittere. In hac tamen rerum difficultate posita, nihilo erga pauperes minùs afficiebatur, subtrahens sæpiùs genio suo, quod illis erogaret.

Diuinitùs cōsolatione afficitur.

Expellitur à suis.

Fert animo tranquillo.

Rom. 5.

Barbara quorūdam erga illam inhumanitas.

Ad summā inopiam redigitur fœmina tam illustris.

Cap. 16.

MIrandis plùs mira succedunt, dum ex omni parte insignis patientiæ clarissima documenta se produnt. Anus quædam erat, cui Elisabeth languore pariter & inopia pressę, multa pietatis beneficia præstiterat. Fortè ijs duabus, è diuerso obuiàm sibi medio itinere factis, qua transituris munita erat extantibus via silicibus, ob profundioris cœni volutabrum, anicula cedere benefactrici suæ dedignata, eam rigido proteruoque impactam occursu in cœnum deturbat, iacentemque risu & conuicijs incessens abit. Elisabeth pèrlitis plurimo luto vestibus, adeò miti animo illatam tulit iniuriam, vt exundante lætioris conscientiæ gaudio, vultum serenitate perfusa subriserit. Verùm is, qui iuxtà esse tribulatis consueuit, famulam suam, nè grauiore aduersitatis mole pressa deficeret, hoc modo dignatus est consolari: Quadragesimæ dies aduenerant, & illa consueto pietatis studio rem diuinam audiens, genibus nitebatur. Vbì expendens diuini sacrificij inæstimabile precium, incalescentibus paulatìm præcordijs, adeò vehemēti cogitatu supra mētis arcem euecta est, vt attonitæ similis, inconniuenti-

In cœnum deiecta, fert iucundo animo.

Psal. 33.

uentibus notabili mora luminibus aram intueri, ab Isintrude pedisequarum vna sit adnotata. Abs qua cùm pro fiducia familiaritatis Elisabeth multis perurgeretur precibus, vt, quidnam cælestium rerum sub attoniti prospectûs hora vidisset, candidè patefaceret, ad postremum ait: Non est mihi integrum, ô filia, quæ viderim, cuiquam reuelare mortalium. Id tamen scias velim, me summo refertam gaudio fuisse, vtpotè mentis oculo arcana cælestia contemplantem. Paulopòst ad hospitiolum reuersa, cibo perquàm modicè sumpto, quòd languidiore corpusculo esset, cæteris paulispèr exire iussis, cùm in sudorem iret, velutì quiescendi gratia, in gremium Isintrudis reclinato capite, ad obiectum parietem oculos cogitabunda defigit. Exiguum temporis medium, cùm ecce serenato vultu festiuiter admodùm cernitur subridere: rursumque facto parui temporis interuallo, abacta serenitate, clausis genis, fletu madescere: iterumque non multo pòst tempore risu sereniore perfundi: quo demùm cessante, denuò lachrymis profusioribus oppleri: eaque vicissitudine diem in vesperum deducere: prolixiùs tamen ac sæpiùs serenitati, quàm fletui dedita, deniquè hęc verba facere: Ità mî Domine, vt tu esse mecum digneris, ità & ego nunquàm abs te separata, tecum manere perseuerabo. Isintrudi, quæ hęc omnia diligenter adnotauerat, instantiùs postulanti, vt, quid rei contemplata fuisset, aperiret, quanuis inuita, aliquandò tamen precibus deuicta, respondit: Vidi, inquiens, aperto cęlo consolatorem meum Christum Iesum ad me vsque inclinatum: qui animum meum graui tribulationum fasce degrauatum, benigna consolatione leuauit, refouit, confirmauit. Cuius vt pręsentia serenitatem vultûs placidumque risum præ me ferebam, ità auersione discessuque soluebar in fletum. Quem ille protinùs miseratus, cùm redire maturâsset, dicens, Tibíne mecum esse libet, vt ipse tecum volo? respondi: Ità mî Domine, vt tu mecum esse digneris, ità & ego nunquàm abs te separata, tecum manere perseuerabo.

Visio eius sub sacrificio.

Variè afficitur ex oblata alia visione.

Cap. 17.

ERat sanctæ mulieri matertera, sanctimonialium præfecta cœnobio: quæ, audita neptis suæ calamitate, miseram ad se quamprimùm acciri aduehique, aduectam ad Babenbergensis Ecclesiæ Episcopum auunculum ipsius, transmitti honorificè procurauit. A quo humanissimè suscepta, cùm aliquandiù ibidèm egisset, cœpit vir prudens, iuxta consilium Apostoli, adolescentiorem adhuc viduam matrimonio velle deuincire, solicitoq; animo expendere, cuinam potissimùm ex principibus eam desponderet: ob idque ipsam vnà cum pedisequis tantispèr ad aliam transmisit arcem, dum maturiùs, quî rem meliùs conficeret ex sententia, deliberaret. At verò pedisequæ, pari cum domina castitatis voto iampridèm obstrictæ, animaduersa pręsulis voluntate, queri cum lachrymis cœperunt, magnoperè timentes, se antistitis decreto contraire non posse. Quas confestìm Elisabeth, precibus ad Deum fusis, totaque fiducia in Christum erecta, his verbis confirmauit: Non vos, ô filiæ, timor iste solicitas habeat, quem castitatis amore patimini. Confido ego diuinæ protectioni, vt, quod viro superstite voui, defuncto non amittam, quantunuìs etiam vel authoritas premat, vel potentia terreat, vel amicitia blandiatur. Non mihi patiar auferri ab homine, quod hominis gratia non assumpsi. Sed neque vim mihi vllam inferri timeo, quandoquidem taliter adactæ semper liberum erit & voluntate dissentire, & ad dehonestandam faciem nasum pręputare. Erectis per hęc verba pedisequarum animis, Episcopus quoquè diuino tactus instinctu est, persuasusque vt proposito supersederet, missis actutùm nuncijs, qui aliò concedere iussas reducerent. Intereà temporis defuncti principis leuatur è sepulcro cadauer, nudataque eligantium studio putrescentibus ossa carnibus, ac scriniolo clausa, in Turingiam aduehuntur, amicis ac familiaribus adeò reuerenter insecutis, vt vbicunquè nox illos inter viam subsistere coëgisset, ossibus in templo collocatis, & vigilias agi, & diuinas laudes celebrari procurauerint, singulisque fanis principalibus preciosum peristroma pro defuncti requie donauerint. Illatis tandèm ossibus Franconiæ, ac Babenbergo appropinquantibus, Episcopus adiuncto sibi clero, obuiàm solenni pompa prodiens, nobilibus aliquot ad se vocatis, iubet Dei famulam pariter occurrẽtem vtrinquè stipent, ac nè animis deficiat, cõsolẽtur. Iamq; sub oculis collocato, patefactoq; scriniolo, Elisabeth cõspectis mariti reliquijs, licèt pro affectu dolori cõcedẽs, lachrymas tenere minimè potuerit, immortales tamen Deo gratias egit, quòd quem superstitẽ pro voto diutiùs habere nequiuerit, saltem peregrè, & in Dei opere defuncti valeat ossa contueri,

Humanissimè accipitur ab Episcopo Bambergensi. 1. Tim. 5.

Ossa defuncti mariti eius, aduehuntur.

tan-

tangere atque complecti. Mox deindè captato secretiore colloquio, nobilibus viris, qui à Sicilia vnà cum ossibus aduenerant, miserandam suæ calamitatis tragœdiam exposuit, animosq; eorum pro indignitate tam insignis iniuriæ ità incendit, vt post acceptam publica fide iniunctionem antistitis de recuperanda dote, post humata Christiano ritu principis ossa, & exequias funebri pompa celebratas, nō distulerint, commēdatam fidei suæ illustrem viduam, ab acceptis iniurijs in pristinam dignitatem asserturi, Hinricum adolescentiorem principem, qui tum rerum potiebatur, conuenire.

Cap. 18.

FVêre autem ex his viri prestantiores Rodolphus, Ludolphus, Hartungus & Gualterus. Quorum Rodolphus, vir multa fide & constantia preditus, ità exorsus est dicere: Quænam est fama de te, princeps inclyte, tam sinistra, quæ tristi nuncio aures nostras impleuit? Téne hanc fratri gratiam retulisse, vt defuncti & vxorem & liberos fortunis omnibus exui, ædibus proprijs exigi, mendicitati deniquè publicæ exponi vel iusseris, vel permiseris? O te miserum, ac totius generis tui lachrymis deplorandum, qui vel furore proprio, vel instinctu alieno tantum admiseris facinus, quod tibi, quoàd viues, scrupulo sit futurum. Itáne iam honoris, famæ, pietatis rationem adolescens habere incipis, vt senio tuo timendum magìs, quàm confidendum esse videatur? Quid enim per immortalem Deum peccare in te potuit mulier, pacis ac pietatis plena, cuius tibi preces multo quàm Crœsi opes, plus sunt collaturæ salutis, vt contra omnem æquitatem, contraque totius iura naturæ, immeritam domo pelleres, fortunisque priuares: neque his contentus, etiam liberos eius pari miseriæ exponeres: quorum etsì minùs sanguinem, quo te attingunt, miserabaris, vel ætatem teneram ac imparem ferendis iniurijs debuisti. Verùm scio ego tantum scelus non tam tibi, cuius clementiæ exploratam habeo indolem, quàm qui te circunstant, consiliarijs tuis asscribi debere: qui vt te adigerent à sanguine tuo degenerare, ipsi humanitatem omnem priùs exuerunt. Dabis veniam mihi, princeps maxime, si vehementior iusto sum in orando: qui vt principibus assentari nescio, ità eorum vitia pro tempore coarguere non reformido. Impositum est tibi venenatis maleuolorum persuasionibus: vtere nunc consilio Rodolphi tui: Elisabeth deintegrò dignitati suæ restituta, me authore, tibi reconciliabitur, facesset inuidia, in obliuionem ibunt offensæ: deniquè facta pace, ea ferientur amicitiæ fœdera, quæ tam tibi, quàm tuis omnibus sint & honori futura, & cōmodo. His à Rodolpho peroratis, ingens omnium, qui aderant, admiratio propter eximiam orandi libertatem est consecuta, & princeps ipse totus in lachrymas resolutus, nihil minùs velle, tum verbis, tum vultu est adnotatus, quàm tanto viro morem non gerere, asserens se tam perperàm gestæ rei vehementer pœnitere, facturumque omnia, quæ ipse facienda suaderet.

Nobiles quidam de eius iniurijs cōqueruntur apud mariti successorem.

Cap. 19.

QVibus Elisabeth acceptis, respondit nolle se arces & oppida possidere, curisque terreni regiminis denuò immergi: petere ea sibi non grauatè concedi, quæ ad se dotis iure pertinebant: ijs se liberè vsuram esse, & ad suam, & ad principis defuncti salutem. Quæ res cùm per Rodolphum & cæteros amicos fuisset, vt effectui mancipanda, bona fide suscepta, mansit DEI famula aliquantum temporis in arce, humanitatem plurimam reconciliati principis experta: qui eam & pro dignitate honorificè tractari, & pro commoditate splendidè ali vestirique procurauit. At illa verita, nè ad votum fluentibus vitæ necessarijs, (quæ nonnūquàm vel de rapina viantium, vel de oppressione pauperum animaduertebat prouenire) & conscientiæ suæ mordacem inquietudinem consciscerct, & diuina se gratia indignam redderet, ex dote, quam recuperare habebat, securiùs victitatura, iterùm populari se vitæ ac pristinæ paupertati sua sponte addicit. Quod vbì magnates illi viderunt, quos anteà Rodolphus inuectione merita notauerat, tanta sunt excandescentia permoti, vt ne videre quidem æquis illam animis deincèps possent: insanam, fatuam, ac superstitiosam clamitātes, quod post defunctum principem alteras detrectādo nuptias gauderet, quòd diuitias, honores, voluptates reijceret, quòd religionem cæteris nobilibus inæqualem preferret. At verò Christi ancilla testimonio bonæ conscientiæ predita, contumelias, conuicia, subsannationes, scommata, & cetera id genus alia, adeò constanter humiliterq; perpetiebatur, vt etiam gauderet dignam se esse talia pro Deo, & amore continentiæ frugalitatisque susti-

Prosperos mundi successus ferre nō sustinēs redit ad voluntariam paupertatē.

sustinere. Erat itaque impijs ostentui: pijs verò plurimæ venerationi, intantùm, vt & Pontifex maximus Gregorius nonus, audita fama virtutum eius, tanquàm filiam sub Apostolicæ sedis protectionem assumpserit, assumptam Christi sacerdoti Conrado Marpurgensi commendauerit, commendatæ solatium pariter & adhortationem adhibuerit, docueritque eam, propositis sanctorum exemplis, patientiam, castitatem, perseuerantiam seruare, ac animo sępiùs agitare, non esse aliud ad beatitudinem consequendam iter, quàm quod Christus sanctique omnes indefesso labore, vigilantique studio pętriuerunt: se non deserturum eam, quoàd viueret, sed vt filiam cum omnibus, quæ possideret, suæ defensioni vendicatam habiturum: tantummodò pergeret ire, quò cœpisset.

Pôtifex maximus eam consolatur.

Cap. 20.

HIs Elisabeth scriptis mirum in modum confirmata, atque ad vberiorem virtutum frugem incensa, magistrum adit, petitque legitimam sacri profectûs viam edoceri. Ille nihil moratus, cōtemptum ei seculi, castigationem carnis, & parsimoniam rerum caducarum, ratione, scripturis, & gestis sanctorum rebus ità persuasit, vt confestim ad diuinum illa subsidium recurrens, quòd nonnullam in se difficultatem obeundæ eiusce perfectionis experiretur, supplici precatu impetrauerit, vt quicquid mundus amat, amplectitur, magni pēdit, ea deincèps omnia quasi stercora execraretur, reijceret ac omninò nihili putaret: voce etiam apud ancillas testata, nunquàm sibi antehàc tantum cordi fuisse diuitias possidere, quantum modò libéret easdem omni cœno viliores iudicare: liberosque suos iam pari se cum cęteris mortalibus affectione diligere, vt quos Deo planè commisisset. Obtrectationes deniquè maleuolorum, & superborum conuicia, subsannationes, despectum ità pro Deo libenter amplecti, vt ijs etiam oblectari gloriarique & velit, & sciat. Totis igitur animis ad profectum animata virtutum, posteaquàm varia benè viuentium expendisset instituta, postremò vt veræ perfectionis auida, cunctis pręferre decreuit paupertatem, cui appendix publicæ mendicitatis cohęreret. Quam persuasionem cùm magistro impetrandi consensûs gratia proposuisset, renuit ille, vt vir prudens, deuotioni, quæ nobilem ac teneram mulierem minùs deceret, assentiri. Perseuerantem deindè in proposito, precibusque lachrymas iungentem, indignabunda seueritate compescuit. At illa videns rem destinatam, qua voluit via, minimè successisse, aliam est non minùs difficilem aggressa. Aduenerat dies sacratissimæ Parasceues, cùm pro Christiano ritu sacris nudæ tegminibus visuntur aræ, Elisabeth sumpta occasione & temporis & loci (erat enim in cœnobio fratrum Minorum) sacellum quoddam vnà cum magistro ac nonnullis ex fratribus ingressa, positis super altare manibus, solenni ac magnanima professione renunciat parentibus, liberis, consanguineis, pompis ac vanitatibus mundi: deniquè voluntati propriæ, adnexura etiam ęuestigiò cessionem terrenæ possessionis, nisi magister sagacis vir ingenij, interfatus profitentis verba, nè vlteriùs iretur, effecisset. Secuta est paulopòst magistrum ad Hassiæ insigne oppidum, quod Marpurgum vocant, proficiscentem. Vbì cùm & æmulorum quorundam adhuc recèns vigeret inuidia, & domicilium illi nouum exædificandum esset, rus paulispèr secessit, atrium quoddam collapsi præ vetustate ædificij, nè cuiquam rusticorum oneri esset, ingressa, ibidèm aliquot dies exegit, coacta ad restantis infumibuli parietes frondibus in vmbraculi speciem subrectis dispositisque, velutì quoddam tugurium parare. Vbì manenti fumus, æstus, venti & imbres non mediocrem molestiam afferebant: quam illa placidè sustinens, Deo nihilo segniùs gratias agebat.

Mundi perfectum contemptum, à Deo precibus impetrat.

Vult ostiatim mendicare victū, sed M. Conradus non sinit.

Obserua paupertatē & patiētiā.

Cap. 21.

EXædificato intereà temporis intra vrbem expedito magìs, quàm sumptuoso domicilio, reuersa ibidèm famulari Deo in omni sanctitate cœpit, constructumque à se quondàm xenodochium crebrò inuisere, ac Christi membra quibus poterat fouere solatijs. Quanquàm autem in cōmune pauperibus, prout facultas suppetebat, eleemosynas largiebatur, delectum tamen eorū, quos xenodochij domicilio donaret, perquàm diligentem agebat: ijs potissimùm assumptis, qui vel Christianæ religionis studio cęteris excellerent, vel magìs valetudinarij essent. E quibus despicatissimos quosque mensæ propriæ crebrò adhibentem cùm magister rusticitatis argueret, illa respondit: Orare plurimùm, id æquo ferret animo. Se quidem reminisci deliciarum, quas fuisset aliquandiù sectata: decere iam strictiorem pręferre vitam. Scire, contrarijs solere curari contraria, & splendorem veterum conuiuiorum, pręsenti pauperum squalore emēdari. sustolli-

Nota quos suæ mensæ adhibuerit conuiuas.

lique.

lique. Sibi talium conuiuarum præsentia & fastidium nullum generari, & gratiam numinis augeri. Cernens igitur prudens magister, totoi llam nisu per pietatis opera ad celsitudinem sanctæ perfectionis contendere, curandum magnopere putauit, nè quid huic intentioni vel abesset vtile, vel adesset inutile. Proindè expendens, quanto sit impedimento spirituali vitæ, priuata erga familiares & amicos affectio, duas illi comites Isintrudem & Gutam, quarũ præter cæteras singulari tenebatur amore, quamprimùm ademit. Testes sunt lachrymæ vtrinq; profusæ, quid & charitatis habuerint iunctæ, & doloris senserint separatæ. Exercebatur hoc tam lugubri diuortio virtus obedientiæ, quæ illi ad sublimitatem diuinæ contemplationis acquirendam, gradum esset factura certissimum. Ergò geminæ familiaritatis destituta solatio, & quidem gratissimo, velut aggeris obiectu præpeditum vndiquè flumen, altiùs excrescit, discitq; supernè deposcere, quicquid minùs infrà consequi permittebatur. Conuictus illi posthàc cũ ancillis fuit in multa humilitate & paupertate. Cibus, olera & legumina, sæpenumerò ob egestatem aqua duntaxàt, sine alio gulæ iritamento, percocta, ac interdùm, cùm ipsa coquinariam exerceret, per negligentiam semiustulata. Ob quod ab ancillis etiam castigari verbis austeriusculis minimè grauabatur. Nacta verò lautius aliquod eduliũ, defraudato proprio genio, id pauperibus apud se domi detentis erogabat. Vestem ab magistro accepit colore natiuo, textu rustico, valore admodùm vili, abiectoque. Palliũ, quia breuius, quàm vt decenter ab ea deferretur, erat, assuto alterius coloris panno productum habebat. Laceras diruptasq; vestium partes resarciri ferebat discoloribus vilium panniculorũ recisamentis, quibus & ipsa frequenter parietum vitia redintegrabat, aut potiùs oppilabat. Rupta manicarum vel aliarum partium per se si quandò reficeret, quòd eiusce artis foret imperita, non tam refecisse, quàm obstruxisse, dici rectè poterat.

M. Contradua ei ægregiè exercet.

Victus eius.

Vestis & pallium.

Cap. 22.

LAnicio filando, quia lino nesciebat, operam dabat. Indè victum quæstuaria procurabat, cunctis regum delicijs longè gratiorem. Cui operi adeò diligenter incumbebat, vt etiam infirma lectoq; decumbẽs, adhibita colo neret. Qua per ancillarũ aliquam è manibus rapta, quò infirmiori corpusculo parceret, nè penitùs ociaretur, operi futuro prospiciens, lanam vel carptìm pectebat, vel floccis hincindè collectis, scobem sordidiusculam euellebat eiectabatq;, remisso interdùm ijs, quorũ operi vacabat, precio, quod vel necdùm meruẽrat, vel mereri quamprimùm posse diffidebat, nè qd plus iusto possideret. Hac in paupertate degẽtem, missus ex Hungaria Comes quidã non sine vehemẽti stupore inuenit, tentauitque reducere ad opes natalis soli, affirmans eo se nomine illinc missum à patre. Illum audito, quàm infeliciter filia, mariti viduata solatio, ageret, nequiuisse diutiùs legationẽ differre. Flagitare proindè, paterna vota in pectus admittat, seq; honorificè, vndè sit oriunda, reduci permittat. Non decere filiam regis lanicio deditam, amictu squalidam, facie deformem, intra argillosos fumosarũ ædium parietes inueniri. Aliam esse conditionẽ nobilium, aliam popularium. Singula pro sui dignitate locis suis constitui, decorum esse, ac minimè à virtute abhorrere. Cùm his verbis nihil omninò moueretur Elisabeth, diceretq; se ità vt erat permansurã, ac Deo famulaturam, Comes infecto negocio in Hũgariam est reuersus. Cæterùm magna illi comitas, ac multa beneuolẽtia erat domi cum ancillis agenti, intãtùm vt parem se ipsis, licèt ignobilibus & egenis, faceret ac reputari vellet: depositaq; dominæ appellatione, nollet nisi ꝓprio nomine, ad instar popularis fœminæ, vocari: deniq; coquinariã cum ijs factitaret, cibosq; vnà ex paropside sumeret, iussis pariter accumbere. Quam dignationẽ vni earũ plurimũ admiranti, dicentiq;, Tu quidẽ, ô Dei famula, tuum in nobis meritũ accumulãdo, periculum nostrũ haudquaq̃ animaduertis, quibus, ꝙ tanta tui dignatione donamur, obrepere tumore aliquo pestis superbiæ potest, respõdit: Quandò grauaris adhibita mensæ nostræ iũcto mihi latere discũbere, en gremiũ tibi meũ expanditur, quo in iamiam te & accumbere & vesci oportebit. Statimq; vt ità fieret, effecit. Hanc morũ comitatẽ mira decorabat sermonis gratia, quã & in ancillis excolebat. Si qd ea ꝑsente diceretur, quod aut vanitatẽ redoleret, aut indignationẽ iramve repræsentaret, id ꝓperè ac benignè his verbis castigabat: Vbi modò Dominus, qui suam de se loquentibus exhibere præsentiam hauddubiè promisit?

Victũ lanificio sibi parat.

Nõ vult redire in patriã, paupertatẽ cunctis opibus antepõnens.

Cap. 23.

PAuperũ ædes cũ ancillis inuisenti (quod crebrò faciebat) semper aliqua comes ibat, varij generis edulia deferẽs: quibus illa inter egenos manu sua distributis, mox eo-

Benignitas in pauperes.

rum vestes,lectos,lodices dispiciebat,& deficientia,si facultas esset,extemplò prębebat. Sin minùs,distractis celeriter aureis anulis,ac sericis pāniculis in nummos redactis,candidè supplebat, nihil eo in officio magìs curans,quàm nè quid edulij, cuius quisq; desiderio tenebatur, deesset: adeò vt piscem flagitanti obsecutura, inuocato Christo, cùm è puteo piscibus vacuo hauriret aquam, & piscem pariter ceperit, quo pauperis desiderium esuriemq; sedauit. Creditur similia sæpenumerò fecisse, quæ tamen humilitatis gratia tegere silentio,quàm prodere,màluit. Orphano cuidam puero,qui paralysi & hęmorrhoide laborabat, ità sedula domì detento ministrauit, vt sexiès illum noctù, & aliquandò crebriùs suis ipsa manibus ad excernendum deferret,sordesq; fœdato detergeret. Quo demùm in humanis esse desinente, virginem lepra contaminatam,latenter in demortui locum suffecit. Cui tanta cum humiltate inseruiuit,vt non modò cibum ipsi prębeeret,lectum excuteret,aquam lauandæ prępararet: verumetiam ad excalceandos pedes detrahendosq; socculos,pauimētotenùs semet regina demitteret.Quod vbì magister resciuit,ilicò leprosam amoueri pręcepit. Neq; sic quidem infracta sanctæ mulieris sedùlitas,officio pietatis abstinuit:Puerum quendam capite depilem,scabie & psoris horridum assumendo:cui per studium lauandi vngendiq; adeò constanter famulata est, vt, quod per artē, cuius ignara fuit, impéndere nequibat, per fidei feruorem vt impénderet, sit consecuta. Paropsides,ollas,& cętera coquinaria vasa insigni humilitate frequenter abluebat,emissis interdùm ancillis curandi cuiuspiam negocij causa,quó liberiùs propriæ abiectioni vacaret, ità vt reuersis vel diluere, vel diluisse depręhenderetur. Extinctæ matris vmbra noctù dormienti visa est obuersari,lugubriq; vultu ac flexis poplitibus orare,suì quamprimùm misereretur. Ob vitam enim negligentiùs actam,igne se pœnas soluere: moxq; hoc viso expergefactæ, ac post effusas ad Deum preces lachrymasque, denuò in soporem depressę iterùm apparére,ac immortales gratias agere pro matura liberatione: diceretq; tanti apud Deum preces eius reputari, vt tam vita functis, quàm ijs,qui adhuc superessent,subuenire auxilio possint.

Miraculū. *Celat miracula sua.* *Officia singularis humilitatis & charitatis.* *Matris anima defunctæ,ei appàret.*

Cap. 24.

SAtìs iam quidem,quantam defunctæ opem precando tulerit,declaratum est:quàm verò viuenti quoq; simili officio profuerit, superest vt probetur. Venerat matrona quędam nobilis ad illam inuisendi gratia,adducto secum adolescēte,quē vestis compta & incompti mores,seculari prsùs esse animo haud obscurè prodebāt. Ad quē Elisabeth: Quid tu,inquit,ô adolescens tam insigniter & veste & moribus secularē prefers animū, quē magìs Deo tuo prona seruitute iam olìm dedicatū oportuit?Est(ait adolescens)hei mihi,ità vt dicis,ô domina:sed oro te plurimùm,pro me Deū precari digneris,quô mihi bonū,quod proponis,& incipiendi & perficiendi donetur gratia. Mox illa: Itáne,inquit, seriò petis,vt pro te Deū rogem?Peto,ait ille,seriò intimeq;.Statìm illa:Oportet,inqt,te itidèm facere,precesq; meas tuis iuuare.Quo persuaso,itū est, ac vtrinq; oratū loco satìs cōgruenti. Iamq; nōnihil moræ intercesserat,cùm ecce adolescēs clamare occœpit: Iamiam,ô domina,precari desiste.Incendor enim ità tuarū feruore precum,vt ferre vix queam.Tum illa vehemētiùs orationi instare,acriore mētis annisu Deo propinquare.At ille semet intētiùs inflāmari sentiēs, viribusq; paulatìm destitui, toto iā corpore in sudorē eūte,atq; crebri vaporis nebulā passìm exhalāte,clamat altiore voce, disiectis præ lassitudine brachijs,genibusq; ad ruinā subsidentibus: Cessa,ô domina,cessa:qa vastissimo supplicationis tuæ incēdio pręcordia mea & ipsę medullæ depascuntur. Defectū ità iuuenē duæ cōfestìm ex pedisequis,simulq; matrona pauloantè memorata mediū corripiunt,& nè casu repentino elideretur,sustentāt,feruorē eius intensissimū,& calidissimo perfusa mēbra sudore,vix tactu manuū pati volētes. Tādèm nihilo segniùs orare perseuerantē,anhelus iuuenis q̄ potuit altissima voce sępiùs inclamat,dicēs:Oro te p Iesum, vt cœpto munere iamiā supersedeas,nè me precibus infaustè mori cogas,quē vitæ meliori feliciter destinâsti.Cōfestìm igitur vt Elisabeth precādi studiū remisit,remisso pariter calore, iuuenis est velocissimè refrigeratus, assumpturū sese maturiùs Frācisci Assisiatis institutū pollicitus: quod & nō multo pòst tēpore assumpsit, assumptū coluit, cultum viriliter cōsummauit.Hac precādi cōsuetudine Dei famulā multis hominum saluti fuisse,celebri memoriæ proditum est.

Obserua mirabilē vim precū eius.

Cap. 25.

CAeterùm magistri & amicorū industria ac solicitudine, receptam à principe dotis nomine pecuniā,neq; terræ infodit,vt timida: neq; arcìs inclusit,vt auara: sed magis

gis apud Christum diuini spe fœnoris collocatura, missis circunquaq; nūcijs, iubet pauperes quoscunq; ad diē constitutū adesse, assignato pariter loco, nè qs eius ignoratione comparére nō posset. Cōgregata igitur ad diē est incredibilis multitudo vtriusq; sexûs, vt nunq̄ maiore numero per Hassiam & Turingiam cōuentus inopum visus esse credatur. Videre tum erat varia genera pauperū & incommodorū, ac velutì quendā deuictis hostibus exercitū, accipiēdi stipendij gratia ad imperatorē cōuenisse. Præfecerat aūt Elisabeth vniuerso cœtui viros quosdā ac mulieres, q singulis ordine desidére iussis, tumultuantes & quietis impatiētes cōpescerent, adiecta publicæ confusionis pœna, id est, dehonestamēto detondēdi capilli, si quispiā (vt est auiditas incōditæ plebis) deserto, quem occupandū accepisset, loco, vel alijs negociū exhibere, vel secundò stipem percipere adnotaretur. Aderat etiamnùm huic spectaculo aliorū hoīm ingens turba, quos rei nouitas ad videndū exciuerat. Ibat ergò pientissima pauperū cōsolatrix in medio tātæ multitudinis, læto placidoq; vultu per singulos pecuniā distribuēs, vt eius iustitia, tā insigni dissipata præconio, in memoriam duraret sempiternā. Ità paucis horis erogauit circiter quingētas argēti minas. Quo tempore puella quędā capillamēto pulcherrimo passoq;, vt p̄uaricatrix supradictæ legis, præsentatur accusaturque. Cui vt quamprimùm detonderetur capillus, Elisabeth præcepit. Quo statìm effecto, cùm in lachrymas puella prorumperet vberrimas, aderāt q dicerēt, nihil præuaricatā esse iuuēculam: proindè immeritò affectam iniuria: venisse illā sororis inuisendæ, nō stipis accipiendæ, gratia. Ad quos Dei famula: Benè habet, inqt: nihil damni puella fecit: at magìs detrimēto capillorū lucrum animæ factura, deincèps nequaq̄ choreis se immiscebit. Moxq; accitam interrogauit, an vnq̄ sanctioris vitæ, Deoq; seruiēdi habuerit voluntatē. Cui puella: Olìm, ait, votū suscepissem ad emēdatioris formā instituti, si me capillamēti venustas nō retraxisset. Et ego (inqt Elisabeth) hoc magìs gratulor tuorū detōsioni capillorū, quo liquidiùs peruideo me tibi magnū salutis ademisse dispendiū, nō plùs gratulatura filio meo, si illū ad Romani fasces imperij prouehi cōtigisset. Statimq; assumptā puellā, dato humiliori habitu, intulit xenodochio, illatæq; ministrādi munus, quoàd viueret, exequendū cōmisit. Cæterùm remeantibus vndè venerāt, pauperibus, Deumq; magnificè collaudātibus, cōtigit nō paucos languoribus & defectu viriū præpeditos, remanere noctem vnā, passimq; per xenodochij angulos iacere. Quos miserata Dei famula, præcepit actutū, calis & titionibus lōgo ordine cōcinnatis focū succendi, pauperibusq; cōmodè adhibitis, panes singulatìm & senos nummos distribui, quorundam etiā pedes lauari, vngique. Tum repletis ingenti lætitia pectoribus, omnis ille cœtus sublimi cantu personare cœpit: cui sancta mulier & animi & vultûs hilaritate non minimùm est gratulata.

Ingens ad eam cōfluit inopū numerus.

Magnā pecuniæ vim illis distribuit.

Cap. 26.

CVm aūt residuum pecuniæ, vndè semet sustentare habebat, simili pauperibus largitate distribuere pergeret, φ cor ipsius vehemēter ad inopes dilatatū esset: Magister futuræ necessitati prospiciens inhibuit, associatis ei fœminis seueriusculis, quæ & facta illius morosiùs obseruarēt, & dictis nō audientē, hoc est, egenis vltrà, q̄ licebat, aliqd erogâsse compertā, deferrēt. Delata verò, cōfestìm comparére iubebatur, & verbis & plagis castigāda, ità vt etiā alapis eam vapulare aliquotiès cōtigerit: quas illa ob recordationem Dominicæ passionis perpeti admodùm gaudebat. Iussa dehinc singulos duntaxàt nummos singulis dare pauperibus, ità paruit magistro, vt nihilo remissiùs misericordi obsequeretur animo, dum inter plurimos singulatìm erogabat, quod nō licebat in pauciores. Quo cōperto, magister ad votū minùs parēti, nummorū erogationē prorsùs interdicit, panū verò p̄mittit: quos & ipsos profusiùs distribui cœptos, ad minutiora frusta restrinxit, cùm priùs integri largirentur. Ità mira vicissitudine & exercebatur obediētia, & misericordia p̄uocabatur. Siquandò eleemosynis erogādis penitùs supersedere, lepraq; cōtactos, aut alio morbo fœdatos vel nō recipere, vel receptos missos facere iubebatur, videre mirū fuit, vt singulari miserationis affectu discruciata, etiā forìs languidiorē corporis habitū præferret. Timebat nimirùm prudens magister teneritudini fœmineæ, nè fortè attactu & deosculatione putidissimorū vlcerū (ad quod opus miro ac stupendo desiderio ferebatur) in morbū aliquē incideret. Quibus verò misericordiæ operibus interdictū ei nihil esset, ità ijs diligentissimā nauabat operā, vt cùm in xenodochio, adiuuātibus ancillis, infirmiores lauaret, mundatis lectos excuteret, atq; in ijs reclinatos, lodicibus ac stratis operiret, frequētissimè diceret: Quàm benè feliciterq; nobiscū agitur, qui-

Dū vult oīa effundere in pauperes, phibetur à Magistro Conrado.

Obserua exemplum eius virtutē & afflictionē.

latimq; inualescēte virium defectione,lecto decubuit,animo tamen semper cęlestibus bonis intento,atq; in amore Christi ardente.Assidebat aliquādò iacēti ancilla vna,cùm eccè pręter infirmantium morem, audit illam dulcissimo cantu personare, atq; ad numeros musicos velutì cygneam vocē artifici modulatione inflectere:tum post aliquantulum morę,auersam dicere: Vbi es,dilecta filia?Et ancilla:En,inqt,ego adsum.Subiunxitque:O quàm dulci concentu aures meas demulsisti,domina pientissima. Mox Elisabeth: Túne,ait,cātum meum audîsti?Statìm ancilla:Etiam,inquit,audiui,& quidem lętissima.Cui Dei famula: Auicula,ait,cęlitùs demissa,inter me & parietē desederat,tanta mihi suauitate per varia cantilenarum discrimina diuinum pręcinēs melos,vt quanuìs infirmo corpusculo,nō potuerim me cōtinere,quin & ipsa concinerē pro viribus. Ante diem tertium obitûs, vendicatura sibimet secretum, iubet oēs cubiculo excedere,qui ad ipsam visendi gratia conuenerāt,arceriq; foribus quoscunq; admitti petentes.Interrogata cur id faceret,Volo,inquit,tumultús externi vacua,meminisse iudicis mei,terribilisq; censuræ,quam perbreuì habeo subire. Pridiè,quàm decederet,magistro,qui pauloantè conualuĕrat,culpas integerrimè confessa,Christum in pauperibus testamēto reliquit hęredem,vilem duntaxàt tunicā excipiens,in qua sepeliri postulauit: vt iamtunc nihil minùs, quàm de funeris cura & exequiarū pompa cogitâsse credatur. Paucis pòst horis Eucharistiæ sacramēto refecta,oleoq; sacro perun\cta,reliquum diei ac noctis medium tanto feruore spiritûs exegit, vt indubijs argumentis proderet Christū hospitem & pro desiderio excepisse, & pro amore exceptum tenere. Colloquebatur cum assidētibus de sanctissimis rebus, quas vel in concionibus audiĕrat, vel instinctu diuino didicerat: ad postremum subtexens,vt Christus Mariam & Marthiam super obitu fratris mœrentes,inuiserit,vt fuerit benignè cōsolatus,vt ijs animum firma pollicitatione fecerit, vt pariter ad sepulcrum iĕrit, vt deniq; lachrymas intimæ veritsimęq; compassionis indices profuderit. Hoc loco velutì profundam rei pulcherrimæ disputationem ingressa, cum stupore & admiratione pręsentium,de ijs Christi lachrymis tam viua,tam aculeata, tam flammea,tamq; ad imum spiritum penetrantia verba fecit,vt omnibus penitissimè compunctis,lachrymas exciuerit,vtpotè dolētes disparari se ab ea,quam intimo diligebant affectu.Ad quos Elisabeth cōuersa:Nolite,ait,ô Christigenæ super me flere:magìs aūt super vosmet fletu madescite. Nec aliud locuta, melos suauissimum sine labiorum motu aliquo proferre auditur:sciscitantibusq; qui aderant,quid ea cantilena sibi vellet, respondit: Pręcinentibus mihi,qua potui facultate,concinēdi vicarium munus adiunxi, quos mirum si nō audistis. Quibus verbis, creditum fuit,Angelos,qui paulò mox egressuram carnis ergastulo animam opperiebantur,cælesti personuisse harmonia,eaque infirmam, vt concineret, excitâsse.

In ve eam Dominus mirificè cōsolatur.

Munit se sub mortē Ecclesiæ sacramentis.

Ioan. 11.

Audit cælestes melodias, pariter ipsa cantans.

Cap. 29.

APpetente iam noctis medio,circunsedentes intuita:Quid,inquit,facturi essemus,si semet nobis humani generis inimicus repręsentaret?Nec mora:fidentissima voce velutì abigendo conspectum horribili simulacro diabolum,exclamat:Fuge miser,fuge infelix. Imminente morte: Hęc est, ait, hora virginei & immaculati partûs, admonens nos commentari debere aliquid de Iesu puello candidissimo, quemadmodùm hyeme, noctù,atq; alienis in ædibus sit natus, pannis inuolutus, collocatus in pręsepio,à pastoribus inuentus, stella proditus, deniq; à Chaldęis adoratus. Hęc enim sunt nostræ salutis veneranda mysteria,locupletissima beneficia, ornamenta pulcherrima. In his tota spei nostræ ratio viget,fides proficit,charitas ardet. De his (rogo) disputemus,ac dulciter cōferamus.Inter hęc verba,velutì quiete placida obdormiret,sanctissima Dei famula,capite paululùm labante,decessit.Dissipato in vulgus obitu,mirū est,quanta ad exequias eius monachorum,clericorum,ac pauperū multitudo confluxerit.E quibus inopes adeò lugubri squalore clamosoq; eiulatu pręsentiū oculos & aures impleuerūt, vt omnibus ferè lachrymas excusserint: testati matrē se pientissimā,vnicumq; ac singulare paupertatis suæ in terris perfugium amisisse:nihil iam sibi residuum spei esse,nesciētibus ad quem eant,solatiū egestatis inuenturi.Porrò ad quartū vsq; diem sacratissimi corpusculi prorogata humatio est,id exigente frequentissimo deuotæ plebis concursu. Nec erāt horrori visentibus caput,ora,manus,omninò retecta : cùm in ijs,pręter pallorem,nihil prorsùs neq; triste,neq; squalidū apparéret. Pristina carnis teneritudo, & ad lenissimum quenq; contactum facilè cedens perseuerabat. Videre tum erat,vt certatìm aduolātes,

Fidenter abigit diabolum.

Suauissimè obdormit in Domino.

pro se quisq; reliquiarum aliquid, vel de capillamēto nudi verticis, vel de vnguium prę-segminibus, vel de mamillarum papillis, vel de auricularum summitatibus, vel de lacinijs abiectæ vilisque tunicæ decerpere, & (quod audacius erat) pręsecare festinarent: adeptasque portiunculas maximi putarent, sæpiusque deosculatas reuerenter asseruarent. Prætereà gratissimus odor nares omnium imbuebat, nihilque omninò vel minimi fœtoris sub tanti spatio temporis à quoquam percipiebatur: velutì si pro hominis cadauere (cuius est proprium, mephitim exhalare) omnium thesaurus aromatū, ac suauissimè spirantia adessent myrothecia. Quarto demùm die, peracta solēnissimo ritu celebratione rei diuinæ, pręsentibus cœnobitarum pręstantissimis patribus, clerique ac populi ingenti caterua, in sacello xenodochij vicino, preciosum corpusculum perquàm honorificè sepultum est. Decessit anno religionis nostræ millesimo, ducentesimo tricesimo-primo, tertiodecimo Calendas Decembris.

Ex defunctæ corpore manat odor gratissimus.

Mephitis, terræ putor est.

Cap. 30.

COepit aūt mox thesaurus iste quamplurimis coruscare miraculis, & rebus ipsis declarare, quàm mirabilis sit Deus in sanctis suis: adeò vt sedecim mortuos ad vitā excitâsse, leprosis munditiem, surdis auditum, mutis loquēdi facultatem, claudis gressum, cęcis visum, miseris & calamitosis solatium contulisse famatissimè prędicetur. Quæ oīa Siffridus Moguntinus antistes, probatissimis documentis confirmata, Pontifici Maximo Gregorio nono transmisit. Qui communicato cum patribus consilio, post diligentissimam tantæ rei discussionem, pręsentibus Hierosolymæ & Antiochiæ Patriarchis, multisq; Episcoporum, Perusiæ in cœnobio fratrum Prędicatorum sexto Calendas Iunias, qui dies reuerendissimæ Pentecostes erat, post lustrationem solenni more apparatuq; magnifico peractam, inter cęremonias sacrorum, beatissimam Elisabeth quarto, postquàm decesserat, anno in diuarum retulit numerum: exædificatamq; ibidèm aram, eius honori dedicauit, dedicatā ornauit, ornatam Pontificio more dotauit. Quibus honorificè tractatis, ac fama rei per Alemaniam celeberrimè diuulgata, Siffridus antistes, cum ingenti populorū gaudio, leuandis è sepulcro sanctissimis ossibus diem constituit, citatis simul aliarum Ecclesiarū pręfectis. Quo die incredibile dictu est, quanta Marpurgum multitudo cōuenerit vtriusq; sexùs, ordinum & statuum diuersissimorum. Pręsentibus igitur Imperatore Frederico, auream coronā sanctis reliquijs dicante, cum honorificentissimo inferiorum principum cœtu, Moguntino, Coloniensi ac Bremensi Episcopis, necnon alijs plurimis templorū cœnobiorumq; pręsidibus, effosso tumulo, sanctissima leuantur ossa. Neq; verò continuò, cęterorum cadauerum more, horrendi fœtoris exhalatio, sed tanquàm reclusa preciosissimorū aromatum theca, gratissimus odor egressus, oīm, qui aderant, & nares imbuit, & animos ingenti gaudio perfudit. Imposita mox capsæ plumbeę, sigillis Episcoporū obsignatę, per medium populi, inenarrabili desiderio pręstolantis, magnificentissima pompa circunferuntur. Postridiè patefacta iussu antistitum capsa, comperiuntur (visu mirabile) benignissimæ miseratricis ossa pręter naturam non parùm olei exudâsse, guttatimq; sub oculis omni ex parte eiectare: quo pérlitis quorunuis infirmorū artubus, optata pro voto sanitas tàm velociter, quàm feliciter conferebatur. Cęterùm constat monachum quendam Cistertiensem, contacto diuę Elisabeth sepulcro, priusquàm ossa eximerentur, abacto turbidissimi cordis morbo, quo per quadraginta annos miserè discruciatus fuerat, pleno munere cōualuisse, & quidem suoipsius testimonio, quod etiā iureiurando cōfirmauit. Liquet etiamnùm alterū, tam genere quàm Ecclesiastica dignitate sublimem, sub idē tempus simili accessu tactuque, libidinosissimas affectiones atq; nequitias, qbus nō paruo tēpore subiacuit, multis cum lachrymis excussisse: vt idem ipse, magistro supradicto dum peccata cōfitetur, reuelauit.

Miracula ad monumentū eius.

Asscribitur Sanctorum catalogo.

Ei⁹ ossa honorificètissimè eleuantur.

Spirāt odorem suauissimum.

Oleū exudant.

Eius olei miracula.

Cap. 31.

DE multis verò miraculis, quæ pòst per famulam suam Deus operari dignatus est, hęc ad nos constanti veritate peruenerunt. Inprimis memorię proditum est, Henrico Cistertiensi monacho, dies noctesq; grauissimis doloribus vexato, ità vt eiulatu clamoribusq; fratres oēs ad compassionē moueret, noctù fœminā candida veste apparentem suasisse, votū diuæ nuncuparet Elisabeth, si consequi sanitatē desideraret: omittēti insecuta nocte itidèm apparuisse, idemq; dixisse. Illū, quādò Abbas Priorq; cœnobio abessent, cōsulto seniore, votū nūcupâsse, atq; sequēti nocte cōparēte iterùm pdicta fœmina, signumq; Crucis edēte, conualuisse ꝓtinùs. Reuersis deindè patribus rem, quę acciderat,

Per visum sanat miserrimè vexatum.

derat, miraculo quidem fuisse: voti verò nuncupationem non admodùm probatam, quod dicerent, solere sæpè monachos cacodæmonum illusione ad malum sub specie boni promoueri: maximè, cùm nulli monachorũ sua sponte vouere sit integrũ. proindè melius ac securius videri, si peccatorũ confessione facta, animã Deo, corpus cœnobio cõcrederet. Quartò dehinc fœminã eandẽ cessatori visam dixisse, quãdò implere, quod suscepisset, votũ intermitteret, in pristinã esse recasurũ infirmitatẽ, atq;, vt anteà, tãtispèr exagitandũ, quoàd in animum soluere debitũ induceret. Quas minas effectu misero euestigiò sequẽte, monachũ, facta sibi potestate, ad iter accinctũ, extemplò ità cõualuisse, vt persoluto gnauiter voto, nihil tale vnquàm posteà sit expertus. Constat etiã, puellę cuidam è Moguntino territorio poculũ petenti, cùm à porrigente diceretur, Accipe vt diabolum imbibas: protinùs immissum esse cacodæmonẽ. Illam, intumescente vehementer vtero, exclamâsse, flãmigerantem sibi per fauces trãsmissum titionẽ, miserisq; ac inconditis gestibus visentes partim perterrefacere, partìm ad lachrymas promouere: atque ità per bienniũ vexatione durante, demũ sarcophago diuę Elisabeth pręsentatã, cũ paululùm ibidèm panis ac vndę sacrę insumpsisset, cõfestìm recepta mente, exactoq; nequã spiritu, cunctis qui aderãt stupentibus, ad sanitatẽ rediuisse. Notũ etiã apprimè est, Theodorico Traiectensis diœcesis incolę, contractã ac prorsùs inutilẽ ad humanos vsus manum habẽti, qui bìs diuã Elisabeth inuiserat, minimè tamen voti cõpos effectus, cũ tertiò plena fide iter esset ingressus, occurrisse virũ ætate senili, reuerendo vultu, facundia prõpta, ac quò tẽderet interrogâsse. Cumq; ille, Marpurgum ad celeberrimã diuę Elisabeth tumbã, respondisset: data mox benedictione, subiecisse, vt consequendę salutis certus pergeret, manumq; foueę sepulcrali penitiùs inferret, atq; deincèps diuũ quoq; Nicolaum honore prosequeretur: pręterea imprudẽtes nominâsse eos, qui perquisitis sanctorum reliquijs, votisq; pro more Christiano solutis, statìm discederẽt: cùm perseuérans in precibus ardor, fidesque Deo & sanctis maximè placeret: atq; his dictis, euanuisse. Illũ eiuscemodi verbis audientẽ, immissa tumbę manu, perq̃ celeriter curatũ fuisse.

Dæmoniãca sanatur.

Contracta manus illicò curatur.

Cap. 32.

CElebre quoq; admodùm est, Hermannũ ex Coloniensi territorio, clausum carcere neruoq; constrictũ, post inuocatam integra fide Elisabeth, noctù eandẽ cõspexisse, consolantemq; non sine ingenti lętitia audiuisse: in patibulo deindè appensum, permissuque iudicis, cùm satis ad mortẽ pensilis fuisset, depositũ, pręsentibus patre ac patruo mirabiliter reuixisse. Insigniter etiamnùm liquet, Burcardũ Mogũtinæ diœcesis scholarem, profluentibus aquę vorticibus, dum incautiùs piscatur, absorptũ mortuumq;, post inuocatam per eos, qui aderãt, supplici voto diuę Elisabeth opem, vitę redditum esse. Itidèm Berelinum, eiusdem territorij puerum quadrimum, post indubię mortis signa diutiùs adnotata, imploratis per matrem meritis famatissimę Elisabeth, viuum sanumque surrexisse. Quin & alterum pari fermè ætate puerum, miserabili in puteũ euentu prolapsum, facta ad diuã Elisabeth deuotione per eũ, qui tũ fortuitù superuenerat, mortuumq; difficulter admodùm extraxerat, protinùs rediuiuũ in pedes constitisse. Famatum prætereà non mediocriter est, Fredericũ è Moguntino territorio natandi peritissimũ, cùm in amnẽ se lauandi gratia mersisset, & pauperi cuidã olìm cęco, tunc meritis diuę Elisabeth videnti, vndas per contẽptum inspergeret, exasperatum audiret vicissìm precari, nè vnquàm viuus, cui innatabat, flumẽ egrederetur, vindice Elisabeth, à qua lumen ipse adeptus esset, confestim obstupescentibus neruis ac viribus subtractis, ad ima lapidis instàr ruisse, extractumque hauddubiè pro mortuo, post votum diuę Elisabeth per propinquos nuncupatum, extemplò pristinũ viuendi munus recepisse. Clarum item est, Iohannem è Moguntina diœcesi innocentem vnà cum fure quodã depręhensum, mortiq; pariter adiudicatum, rogâsse præsentes, pro se Deum ac diuã Elisabeth precarẽtur, nè aliter, quàm meruisset, suppliciũ lueret. Nec mora, è duobus in patibulo suspensis, strangulato noxio, insontem missam cęlitùs accepisse vocem, confideret sanctissimę Elisabeth, cuius esset quamprimùm patrocinio liberãdus: statimq; rupto funiculo, illęsum decidisse, exclamâseque: Tu me pientissima Elisabeth liberâsti. Quibusdam autem delapsum appendij deintegrò debere dicentibus, respondisse iudicem, nolle se denuò suspendi permittere, quem DEVS liberâsset. Ferunt etiam Volcmaro, cœnobitæ sanctitatis eximiæ in territorio Moguntino, qui contrita molari lapide manu altera, intensissimis dię noctuque doloribus angebatur, post inuocatum diuæ Elisabeth subsidium, sub

Mortuus redit ad vitã.

Itèm alij plures.

Pręclara satis miracula

nocturnis tenebris sanctã apparuisse, tactuq; placido adeò celerẽ tulisse opẽ, vt cũ manè cõfratribus restitutã in pristinũ decus manum ostendisset, cunctos verterit in stuporem.

Cap. 33.

PAlàm quoquè est, puerum ex eodem territorio clausis genis ità natum, vt à glabro superciliorum vertice deducta pellicula, totos oculorum operiret orbes, iam quinquennem sacro diuę Elisabeth busto pręsentatum, posteaquàm mater imploratis supplici deuotione sanctæ illius meritis, sumptã è sepulcro terram destinatę luminum areę alleuisset, cum ingenti omnium, qui aderant, admiratione, dirupta membrana, visum recepisse. Nec minoris est miraculi res gesta, quę sequitur: Beatrix, Moguntini territorij puella, post varias infirmitates, quibus diù misereque vexata fuit, ad postremum antè quidem struma, pòst verò gibbo enormiter excrescentibus, duplici pressa pondere, prono in terram capite, iunctisque ad genua manibus, reptare cœpit, omniumque oculos miserabili spectaculo sauciare. Hanc cùm mater ad tumbam diuæ Elisabeth corbi impositam deportâsset, nec vllam per decem dies opem fuisset experta, impatienter admodùm tulisse fertur, dixisseque: Quid tu, ô domina Elisabeth, omnibus pietatis tuę beneficia confers, & me solam, miserrimo infortunij genere deiectam, sine solatio derelinquis? Cumq; sic questa, quà venerat, rediret, minitans ab eius se inuocatione, quoscunque posset, auersuram, & iam milliare ampliusque confecisset, pulcherrima quędam matrona noctù quiescenti puellę apparens, post contactum blandissima lenitate iugulum dorsumque, mandat vt surgat, ambuletque. Quæ mox plenissimè sanitati reddita, cùm postridiè, quid per quietem vidisset, matri enarrâsset, effecit vt ambæ denuò ad sepulcrum liberatricis suæ redirent, gratias immortales eidem agentes: ac sic Deo collaudato, ac dimissa ibidèm corbe pro testimonio tantæ rei, domum quamlætissimæ reuerterentur. Tradunt pretereà, Gertrudem ex eodem territorio, ob crus vtrunq; contractum, incuruato corpore miseram, in somnis admonitam, ad diuum Nicolaum vt proficisceretur. Eò deportatam, vnius quidem cruris incommodo liberatam fuisse: alterius verò incolumitatem, non nisì contacto sepulcro diuę Elisabeth, recepisse, cùm priùs ad amẽtiam vsque fuisset excruciata doloribus. Aliam quoquè Gertrudem eiusdem diœcesis, cùm per annum & ampliùs molestissimam fuisset experta cæcitatẽ, ac alienis semper manibus deducta, ad inuocationem diuę Elisabeth, clarissimè illustratam esse constat.

Puer cæcus terra sepulcri eius sanatur.

Per visum curatur puella miserrima.

Itèm alia fœmina.

Cap. 34.

PErquàm celebre etiamnùm est, Henrico ex Mogũtina similiter diœcesi, cęco penitùs, posteaquàm diuę sepulcrum Elisabeth inuisisset, ità mirificum optatę lucis impensum fuisse beneficiũ, vt pòst eidem hęmorrhoide ac vitę desperatione laborãti, cùm puluerem memorati busti aquę permistũ insumpsisset, desideratum prouenit auxilium. Mechtildi quoq;, Treuirẽsis territorij puellæ, quę cęca, surda, muta & clauda erat, suscepto à parentibus ipsius ad diuam Elisabeth voto, opem saluberrimam, omnimoda sanitate consequuta, impensam esse, tam veraciter q̃ constanter literis mandatum est. Sed & Heluuigi ex eodem territorio fœminę, oculis iam per annum captę, cùm inuocatis diuę meritis Elisabeth, ad eius se tumulum duci procurâsset, lucem vnius quidem oculi inprę sentiarùm esse restitutam accepimus: alterius verò, non nisi domum reuersę, cùm ei sancta per noctem adstitisset, monens, vt arę adhibita, ventulum sibi panniculo byssino, super quem Christi corpus poni solitum est, fieri postularet: hocq; facto, plenissimã geminatę lucis gratiam protinùs collatam esse. Quid deniq; Theoderico, Moguntinæ diœcesis incolæ contigerit, silentio pręterire non oportet. Is vtroq; crure debilissimus, nuncupato ad diuam Elisabeth voto, cùm eius se tumbæ partìm reptando, partìm aliorũ auxilijs viam conficiẽdo reprę sentâsset, nec per decursum integri mensis quicquã opis assecutus fuisset, qua venerat, solita domum tarditate reuertitur. Cui in itinere adhuc cõstituto, iuxtaque alium ęgrotum noctù quiescenti, visum est perfundi se plurima aqua, totumque madescere. Quapropter somno experrectus, in adiacentẽ stomachari cœpit, querẽs, ab eo se vndis esse perfusum. Qui rem, vt erat, conijciens, negat se quicquam liquoris lecto intulisse: subiungitque, credere se perfusionem eiuscemodi salutarem ipsi & esse & fore: tantummodò surgeret, gressumq; moliretur. Mira & gloriosa res. Qui cubitum debilissimus iẽrat, sanissimus è lecto surrexit: ità vt impositos humero scipiones, quibus inter reptãdum vti solebat, ad sepulcrum diuę matronæ tam viuaciter quàm feliciter tulerit: actisq; pro adepto munere gratijs, lętus domum remeauerit.

Diuersa in vno hoie miracula.

Itèm in puella.

Nota curationis modũ.

Per visum restituitur claudus.

HISTO-

HISTORIA SANCTI EADMVNDI REGIS ANGLIAE ET MARTYRIS, AVTHORE *Abbone Floriacensi Abbate: qui claruit Anno Christi* 970.

Vide Vitã Osuualdi Episcopi Tomo 5. Octobris 15.

PRAEFATIO AVTHORIS AD DVNstanum Archiepiscopum Cantuariensem.

Domino sanctæ metropolitanæ Dorobernensium Ecclesię Archiepiscopo Dunstano, verè moribus & ętate maturo, Abbo Floriacensis monachus Leuita, etsi indignus, à Christo Domino irriguum superius & irriguũ inferius. Postquàm à te, venerabilis pater, digressus sum cũ multa alacritate cordis, & ad monasterium quod nôsti, festinus redij, cœperunt me obnixè ij, cum quibus fraterna charitate detentus hospitando hactenùs degi, pulsare manu sancti desiderij, vt mirabilium patratoris Eadmundi regis & martyris passionem literis digererem, asserentes id posteris profuturum, tibi gratum, ac meæ paruitatis apud Anglorũ Ecclesias non inutile monimentum. Audierant enim, quòd iam pluribus ignotam, à nemine scriptam, tua sanctitas ex antiquitatis memoria collectam, historialiter me præsente retulisset domino Rofensis Ecclesiæ Episcopo, & Abbati monasterij, quod dicitur Mealmesbyri, ac alijs circumassistẽtibus, sicut tuus mos est, fratribus, quos pabulo diuini verbi Latina & patria lingua pascere nõ desinis. Quibus fatebaris oculos suffusus lachrymis, quòd eam iunior didicisses à quodam sene decrepito, qui eam simpliciter & plena fide referebat gloriosissimo regi Ethelstano, iureiurando asserens, quòd eádem die fuisset armiger beati viri, qua pro Christo martyr occubuit.

Dorobernensis Ecclesia eadem, quæ Cantuariensis.

Cuius assertioni quia intantùm fidem accommodâsti, vt promptuario memorię verba exintegrò reconderes, quę postmodùm iunioribus mellito ore eructares: cœperunt fratres instantiùs meę pusillitati incumbere, vt eorum feruenti desiderio satisfacerem, ac pro virium facultate tantorũ operum seriem perire non sinerem. Quorum petitioni cùm pro suî reuerentia nollem contradicere, posthabitis aliquantulùm secularium literarum studijs, quasi ad interiorem animæ philosophiam me contuli, dum eius, qui verè philosophatus est in throno regni, virtutes scribere proposui: maximè tamen eas, quæ post eius obitum seculis inauditæ factę sunt: quibus nemo crederet, nisi eas tuæ assertionis irrefragabilis authoritas roborâsset. Siquidem tu, cui nix capitis credi compellit, quandò referebas de ea, quę nunc est, incorruptione regis, quidam diligentiùs requisiuit, vtrùm hæc ità esse possent. Cuius quæstionis ambiguum volens purgare tu vastæ peritiæ sacrarium, pro exemplo adiecisti, quod multò magìs audientium attonita corda concussit, quia sanctus Domini Cuthbertus, incomparabilis confessor & Episcopus, non solùm adhuc expectat diem primæ resurrectionis incorrupto corpore, sed etiam perfusus quodam blando tepore. Quod ego admirans pro argumento habui, quo tandèm ad sancti regis gesta elucubranda certior accessi, fidens de eius & tuis incomparabilibus meritis. Cui primitias mei laboris consecrans, suppliciter obsecro, vt vel vna die vertas mihi tuum ocium in honestum negocium, resecando hinc superflua, supplendo hiantia: quoniam ex ore tuo, pręter seriem vltimi miraculi, omnia veracem secutus verax digessi, exhortans omnes ad amorem tanti martyris. Vale pater in Christo.

Nota lectorem admiratione dignissimam. Porrò autẽ etiã nostra ætate huius S. Cuthberti corp⁹ integrũ repertũ est. Vide Alani Copi Dialogũ 3. cap. 29.

NAR-

NARRATIO.

Nouēb. 20. Cap. 1. for. * præsidio.

Sciti aliqnādò in Britanniam precario munere in perniciosum auxilium tres Germaniç populi, hoc est, Saxones, Iuti, & Angli, primùm Britonibus interdiù fuêre * prçsidij. Qui cùm sçpiùs bello lacessiti, se & suos defensarent fortiter, illi verò ignauiç operam dātes, quasi proletarij ad solam voluptatem domi residerent, fisi de inuicta fortitudine stipendiariorum militum, quos sibi conduxerant, ipsos miseros indigenas domo patriaq; pellere deliberant. factumq; est: &, exclusis Britonibus, statuunt inter se diuidere victores alienigenç insulam, bonis omnibus foecūdissimam: indignum iudicantes, eam ignauorum dominio detineri, quç ad defensionem suā idoneis posset præbere sufficientem alimoniam & optimis viris. Qua occasione inducti, orientalem ipsius insulæ partem, quæ vsque hodiè lingua Anglorum Eastengle vocatur sortito nomine, Saxones sunt adepti, Iutis & Anglis ad alia tendentibus, in quibus suç sortis funiculo potirentur, nè esset cum sodalibus vllum de possessione litigium, quibus suppeteret amplitudo terræ ad regnandi emolumentum. Vndè contigit, vt per regiones & prouincias diuisa, plurimis primùm Ducibus, deindè Regibus, sufficeret vna eademque Britannia.

Britannia à Saxonibus &c. occupatur.

Cap. 2. At prçdicta orientalis pars, cùm alijs, tum eo nobilis habetur, quòd aquis penè vndiquè alluitur: quoniā à subsolano & euro cingitur oceano: ab aquilone verò, immensarum paludum vligine: quæ exorientes propter æqualitatem terrç à meditullio fermè totius Britanniç, per centum & eo ampliùs millia, cum maximis fluminibus descēdunt in mare. Ab ea aūt parte, qua sol vergitur in occasum, ipsa prouincia reliquç insulæ est cōtinua, & ob id pŭia: sed nè crebra irruptione hostiū incursetur, aggere ad instar altioris muri fossa humo prçmunitur. Interiùs * vbere glebæ satis admodùm læta, hortorū nemorumque amoenitate gratissima, ferarum venatione insignis, pascuis pecorum & iumentorum non mediocriter fertilis. De piscosis fluminibus reticemus, cùm hinc eam, vt dictum est, lingua maris allambit, indè paludibus dilatatis, stagnorum ad duo vel tria millia spatiosorum innumerabilis multitudo prçterfluit. Quæ paludes prçbent pluribus monachorum gregibus optatos solitariæ conuersationis sinus, quibus inclusi, non indigeant solitudine eremi: ex quibus sunt sancti monachorum patris Benedicti cælibes coenobitæ, in loco celebri hac tempestate.

for. * vberis

millia, pro milliaria.

Cap. 3. Sed vt ad propositum reuertamur, huic prouinciæ tam feraci, quam diximus Eastengle vocabulo nuncupari, prçfuit sanctissimus Deoque acceptus Eadmundus, ex antiquorum Saxonum nobili prosapia orlundus, à primæuo suæ ætatis tempore cultor veracissimus fidei Christianæ. Qui atauis regibus editus, cùm bonis polleret moribus, omniū comprouincialium vnanimi fauore non tātùm eligitur ex generis successione, quantùm rapitur, vt eis prçesset sceptrigera potestate. Nam erat ei species digna imperio, quam serenissimi cordis iugiter venustabat tranquilla deuotio. Erat omnibus blando eloquio affabilis, humilitatis gratia * præclarus, & inter suos coæuos mirabili mansuetudine residebat dominus absque vllo fastu superbiç. Iamque vir sanctus præferebat in vultu, quod posteà manifestatum est diuino nutu: quoniam puer toto conamine virtutis arripuit gradum, quem diuina pietas prçsciebat martyrio finiendum.

* prçcluis, habet codex

Cap. 4. Nactus verò culmen regiminis, quantç fuerit in subiectos benignitatis, quantæ in peruersos districtionis, non est nostrç facultatis euoluere, qui eius minima, quo conueniret sermone, non possumus expedire. Siquidem ità columbinç simplicitatis mansuetudine temperauit serpentinæ calliditatis astutiam, vt nec antiqui hostis deciperetur simulatione fraudulenta, nec malignorum hominum reciperet contra iustitiam sententias, rem quam nesciebat, diligentissimè inuestigans. Gradiensque via regia, nec declinabat ad dexteram, extollendo se de meritis: nec ad sinistram, succumbendo vitijs humanç fragilitatis. Erat quoq; egētibus dapsilis liberaliter, pupillis & viduis clementissimus pater, semper habens prç oculis dictū illius sapiētis: Principē te cōstituerūt? noli extolli,

Lenitas & seueritas S. Eadmundi.

Eccl. 32.

tolli,sed esto in illis,quasi vnus ex illis.Cumque tam conspicuis in Christo & Ecclesia eminerer bonorum actuum ornamentis, eius patientiam, sicut & sancti Iob, aggressus est experiri inimicus humani generis: qui eo bonis plùs inuidet,quo appetitu bonæ voluntatis caret. Eccli.32. Iob 1. & 2.

Quocircà vnum ex suis membris ei aduersarium immisit,qui omnibus,quæ habuerat, vndeundè sublatis, ad impatientiam,si posset, erumpere cogeret, vt desperans, Deo in faciem benediceret.Fuit aũt idem aduersarius,Inguar vocabulo dictus:qui cum altero, Hubba nomine,eiusdem peruersitatis homine,nisi diuina impediretur miseratione,conatus est in exterminium adducere totius fines Britanniæ. Nec mirum, cùm venerint indurati frigore suæ malitię,ab illo terræ vertice,quo sedem suam posuit,qui per elationem altissimo similis esse concupiuit.Deniquè constat iuxta prophetæ vaticinium,ꝙ ab Aquilone venit omne malum: sicut plùs æquo didicere perperàm passi aduersos iactus cadentis tesserę, quo Aquilonaliũ gentiũ experti sunt sęuitiã : quas certũ est adeò crudeles esse naturali ferocitate,vt nesciant malis hominum mitescere: quandoquidẽ quidam ex eis populi vescuntur humanis carnibus,qui ex facto Gręca appellatione Anthropophagi vocantur.Talesq; nationes abundant plurimę infra Scythiam prope Hyperboreos montes,quę Antichristũ,vt legimus, secuturæ sunt ante oẽs gentes, vt absq; vlla miseratione pascãtur hominũ cruciatibus, qui characterẽ bestię noluerint circunferre in frontibus.Vndè iam inquietando Christicolas,pacẽ cum eis habere nequeunt, maximè Dani,Occidentis regionibus nimiũ vicini, quoniã circa eas piraticã exercent frequẽtibus latrocinijs.Ex eorũ ergò genere prędicti duces Inguar & Hubba* Nordanhumbrorũ primitùs aggressi expugnare prouinciã, graui depopulatione totã peruagantur ex ordine.Quorũ pessimis conatibus nullus resistere potuit ex prouincialibus, quin mulctarẽtur merita supernę indignationis ira,agẽte ministro iniquitatis Hubba: quem prędafacta Inguar reliquit ibi crudelitatis sociũ, & à boreali parte oriẽtali subitò adstãs cũ magna classe,ad eius quandã ciuitatẽ latenter appulit : quam ignaris ciuibus introgressus,ignibus cremandã dedit,pueros,senes cũ iunioribus in plateis ciuitatis obuiàm factos iugulat,& matronalẽ seu virginalẽ pudicitiã ludibrio tradendã mandat. Maritus cum coniuge aut mortuus,aut moribundus iacebat in limine : infans raptus à matris vberibus,vt maior esset eiulatus,trucidabatur corã maternis obtutibus.Furebat impius miles lustrata vrbe ardendo ad flagitiũ,quo posset placere tyranno,qui solo crudelitatis studio iusserat perire innoxios. Cap.5. Esa.14. Iere.1. infra, pro intra. Dani infesti Christianis. *Nordanimbrorũ Dani crudeliter depopulantur Britanniã.

Cumq; iam multitudine interfectorũ Achęmeniam rabiem non tãtùm exaturâsset, quantùm fatigatus in posterum distulisset,euocat quosdã plebeios,quos suo gladio credidit esse indignos,ac vbi rex eorũ tunc temporis vitam degeret,solicitus perscrutator inuestigare studet.Nam ad eũ fama peruenerat,quòd idem rex gloriosus, videlicet Eadmundus,florenti ætate & robustis viribus,bello per omnia esset strenuus: & idcircò festinabat passim neci tradere,quos circũcircà poterat reperire,nè stipatus militũ agmine,ad defensionem suorum posset rex sibi resistere, qui morabatur eo tempore ab vrbe longiùs in villa,quæ lingua eorum Hagilisdun dicitur, à qua & sylua vicina eodem nomine vocatur: existimans impijssimus,vt se rei veritas habebat,quia quantos suus funestus satelles pręoccuparet ad interitum perducere, tantos,si dimicandum esset, regius occursus in exercitu contraheret minùs. Classem quoquè absque valida manu non audebat deserere: quoniam velut lupis vespertinis mos est,clanculò ad plana descendere, repetitis quãtocyùs notis syluarum latibulis : sic consueuit eadem Danorum & Alanorum natio: cùm semper studeat rapto viuere,nunquàm tamen indicta pugna palàm cõtendit cum hoste,nisi præuenta insidijs,ablata spe ad portus nauiũ remeandi. Cap.6.

Quapropter circunspectus plurimùm, accito vno ex commilitonibus, eum ad regem, huiusmodi curarum tumultibus expeditum dirigit, qui exploret, quæ sit ei summa rei familiaris, improuisum, vt contigit, quærens subiugare tormentis,si eius nollet obtemperare feralibus edictis. Ipse eum,grandi comitatu succenturiatus,lento pede subsequitur,& iniquę legationis baiulo imperat,vt timoris periculo nudus,ità incautum adoriatur : Terra marique metuendus dominus noster Inguar,rex inuictissimus, diuersas terras subijciendo sibi armis, ad huius prouinciæ optatum litus cum multis nauibus hyematurus appulit : atque idcircò mandat, vt cum eo antiquos thesauros & paternas diuitias, sub eo regnaturus, diuidas. Cuius si aspernaris Cap.7. Inguar tyranni superbissima mãdata ad S. Eadmundũ

poten-

potentiam,innumeris legionibus fultam,tuo præiudicio & vita indignus iudicaberis, & regno. Et quis tu,vt tantæ potentiæ insolenter audeas contradicere? Marinæ tempestatis procella nostris seruit remigijs,nec remouet à proposito directæ intentionis: quibus nec ingens mugitus cęli, nec crebri iactus fulminum vnquàm nocuerunt,fauente gratia elementorum. Esto itaque cum tuis omnibus sub hoc Imperatore maximo, cui famulantur elementa pro sibi innata clementia: quoniam nouit pijssimus in omni negocio parcere subiectis,& debellare superbos.

Cap. 8. Quo audito,rex sanctissimus alto cordis dolore ingemuit,& accito vno ex suis Episcopis,qui ei erat à secretis,quid super his respondere deberet, consuluit. Cumque ille timidus pro vita regis,ad consentiendum plurimis hortaretur exemplis,rex obstipo capite defigens lumina terræ,paululùm conticuit,& sic demùm ora resoluit: O Episcope, viui ad id peruenimus,quod nunquàm veriti sumus? Eccè barbarus aduena districto ense veteribus nostri regni colonis imminet, & quondàm felix indigena suspirando gemens tacet. Et vtinàm in præsentiarùm viuendo quique gemerent,nè cruenta cæde perirent: quatenùs patrię dulcibus aruis,etiam me occubente,superstites fierent, & ad pristinę felicitatis gloriam postmodùm redirent. Cui Episcopus: Quos, inquit, optas esse superstites patrię,cùm iam hostilis gladius vix aliquem reliquerit in plena vrbe? Hebetatis securibus tuorum cadaueribus, te destitutum milite,veniunt loris constringere. Quapropter rex,dimidium animę meę,nisì fugę pręsidio, aut deditionis infausto patrocinio pręcaueas,hîc statim aderunt tortores, quorum nefando obsequio pœnas lues. Ad hæc rex beatissimus: Hoc est,ait,quod desidero,quod omnibus votis antepono, nè supersim meis charissimis fidelibus, quos cum liberis & vxoribus in lecto eorum animas furando perdidit pirata truculentus. Et quid suggeris,vt in extremis vitæ desolatus meo satellite,fugiẽdo inferã crimẽ nostrę gloriæ? Sẽper delatoriæ accusationis calũniam euitaui,nunq̃ relictę militię,pbra sustinui,eò ꝙ honestũ mihi esset pro patria mori: & nũc ero mei volũtarius proditor,cui pro amissione charorũ ipsa lux est fastidio? Omnipotẽs rerũ arbiter testis assistit, ꝙ me seu viuũ, seu mortuũ nullus separabit à charitate Christi,cuius in confessione baptismatis suscepi annulum fidei, abrenuciato satana & omnibus pompis eius. Qua abrenunciatione contigit,vt ad laudem & gloriam æternæ Trinitatis tertiò mereter consecrari,delibutus ob compendium perennis vitę sanctificati chrismatis perunctione: Primò quidem,accepta stola lauacri salutaris: secundò, per Confirmationem exhibitam maiusculo pontificali signaculo: tertiò, vbì vestra & totius populi communi acclamatione vsus sum hac regni perfunctoria potestate. Sicque vnguento mysticæ consecrationis tripliciter irroratus, Anglorum reipublicę decreui plùs prodesse,quàm præesse, aspernando subdere colla iugo,nisì diuino seruitio. Nunc simulata beneuolentia prętendit callidus suę machinationis muscipulam, qua seruum Christi irretire deliberat,maximè cùm promittit,quod nobis largitas superna concessit. Vitam indulget,qua necdùm careo: regnum promittit,quod habeo: opes conferre cupit,quibus non egeo. Pro his ergò nunc incipiam seruire duobus dominis,qui me sub Christo solo viuere,sub Christo solo regnare,pręsentibus palatinis deuouerim?

Constantia optimi regis, pro Christo mori parati.

Nota hanc triplicẽ vnctionem.

Cap. 9. Tũc conuersus ad eum,qui de conditione regni locuturus,ab impijssimo Inguar fuerat missus: Madefactus,inquit,cruore meorum, mortis supplicio dignus extiteras: sed planè Christi mei exemplum secutus, nolo puras commaculare manus,qui pro eius nomine,si ità contigerit,libenter paratus sum vestris telis occumbere. Ideò pernici gradu rediens festinus,domino tuo hęc responsa perfer quantocyùs: Benè filius diaboli patrem tuum imitaris,qui superbiendo intumescens,cęlo corruit,& mendacio suo humanum genus inuoluere gestiens,plurimos suę pœnę obnoxios fecit. Cuius sectator pręcipuus me nec minis terrere pręuales, nec blãdę perditionis lenocinijs illectum decipies, quem ex Christi institutis inermem reperies. Thesauros & diuitias,quas nobis hactenùs contulit propitia diuinitas,sumat,consumat tua insatiabilis auiditas: quoniam etsì hoc corpus caducum & fragile confringas velut vas fictile,vera libertas animi nunquàm tibi vel ad momentum suberit. Honestius enim est, perpetuam defendere libertatem, si non armis,saltem iugulis, quàm reposcere amissam lachrymosis querimonijs: quoniam pro altero gloriosum est mori,pro altero verò opponitur contumacia seruilis. quippe seruum,quascunque domini cõditiones accepit,acceptas seruare conuenit. Si eas quamlibet iniquas respuit,reus maiestatis adiudicatur seruilibus supplicijs. Sed esto, grauis est

Esa. 14.

huius

huius seruitutis vsus: at grauior vlceratio, quæ solet nasci ex huiusmodi infortunio. Siquidem vt nouerunt, qui frequentiùs ratiocinando forensibus causis intersunt, ex repugnantibus facta complexionis consequentia, certum est, quia si libertas petitur, proculdubiò dominus suo contemptu læditur. Idcircò seu spontè, seu inuitus de carcere suo meus ad cælum euolet liber spiritus, nulla emancipationis aut abalienationis specie contaminatus: quia regem diminutum capite, nunquàm Danus videbis ad triumphum superuiuere. Solicitas me spe regni, interfectis omnibus meis, acsì mihi tam dira sit cupido regnandi, vt velim præesse domibus vacuis habitatore nobili, & preciosa supellectili. Vt cœpit tua sæua feritas, post famulos regem solio diripiat, trahat, conspuat, colaphis cædat, ad vltimum iuguler. Rex regum ista miserans videt, & secum, vt credo, regnaturum ad æternam vitam transferet. Vndè nóueris, quòd pro amore vitę temporalis, Christianus rex Eadmūdus nō se subdet pagano duci, nisì priùs effectus fueris compos nostræ religionis, mâlens esse signifer in castris æterni regis.

Vix sanctus vir verba compleuerat, & renunciaturus miles pedem domo extulerat, cùm eccè Inguar obuius iubet breuiloquio vt vtatur, illi pandens per omnia arcana regis vltima. Quæ ille dum exequitur, imperat tyrannus circunfundi omnem turbam suorum interiùs, solumq́ue regem tenéri, quem suis legibus rebellem iam cognouerat. Tunc sanctus rex Eadmundus in palatio vt membrum Christi, proiectis armis, capitur, & vinculis arctioribus arctatus, constringitur, atque innocens sistitur ante impium ducem, quasì Christus ante Pilatum præsidem, cupiens eius sequi vestigia, qui pro nobis immolatus est hostia. Vinctus itaque multis modis illuditur, ac tandèm fustigatus acri instantia, perducitur ad quandam arborem vicinam: ad quam religatus, flagris dirissimis diutissimè vexatur, nec vincitur, semper Christum inuocando flebilibus vocibus. Quarè aduersarij in furorem versi, quasì ludendo ad signum, cum toto corpore sagittarum telis confodiunt, multiplicantes acerbitatem cruciatûs crebris telorum iactibus: quoniam vulnera vulneribus imprimebant, dum iacula iaculis locum dabant. Sicq́ue factum est, vt spiculorum terebratis aculeis circunfossus, palpitans horreret, velut asper hericius, aut spinis hirtus carduus, in passiōe similis Sebastiano egregio martyri. Cumq́; nec sic Inguar furcifer cum lanistis assensum præbere conspiceret, Christum inclamantem iugiter, lictori mandat protinùs, vt amputet caput eius. Ille semineccem, cui adhuc vitalis calor palpitabat in tepido pectore, vt vix posset subsistere, auellit cruento stipiti festinus, auulsumq́ue retectis costarum latebris præ punctionibus crebris, acsì raptum eculeo, aut sæuis tortorum vngulis, iubet caput extendere, quod semper fuerat insigne regali diademate. Cumq́ue staret mitissimus, vt aries de toto grege electus, volens felici commercio mutare vitam seculo, diuinis intentus beneficijs, iam recreabatur visione internę lucis, qua in agone positus, satiari cupiebat attentiùs. Vndè inter verba orationis cum arrepto pugione spiculator vno ictu decapitando, hac luce priuauit. Atque ità duodecimo Calendas Decembris DEO gratissimum holocaustum Eadmundus, igne passionis examinatus, cum palma victoriæ & corona iustitiæ, rex & martyr intrauit Senatum curiæ cælestis.

Cap. 10.

Sanctus rex à barbaris capitur & alligatur.

Telis conficitur.

Caput ei amputatur.

Taliq́ue exitu Crucis mortificationem, quam iugiter in suo corpore rex pertulit, Christi Domini sui secutus vestigia, consummauit. Ille quidem purus sceleris, in columna, ad quam vinctus fuit, sanguinem non pro se, sed pro nobis flagellorum suorum signa reliquit: iste pro adipiscēda gloria immarcescibili, cruentato stipite similes pœnas dedit. Ille integer vitæ, ob detergendam rubiginem nostrorum facinorum, sustinuit benignissimus immanium clauorum acerbitatem in palmis & pedibus: iste propter amorem nominis Domini, toto corpore grauibus sagittis horridus, & medullitùs asperitate tormentorum dilaniatus, in confessione patienter perstitit, quam ad vltimum, accepta capitali sententia, finiuit. Cuius corpus ità truncum & aculeis hirsutum relinquentes, cum suo authore Dani ministri diaboli, illud caput sanctum, quod non impinguauerat peccatoris oleum, sed certi mysterij sacramentum, in syluam, cui vocabulum est Hagilesdun recedentes absportauerunt, ac inter densa veprium fruteta lōgiùs proiectum occuluerūt, id omni sagacitate elaborantes, nè à Christianis, quos vix paucos reliquerāt, sacratissimum corpus martyris cum capite, pro tumulantium modulo honestæ traderetur sepulturæ. Huic autē spectaculo tam horribili quidam nostræ religionis delitescendo interfuit, quem subtractum, vt credimus, paganorum gladijs, diuina prouidentia ad

Cap. 11.

Caput eius sanctissimū impij illi in vepres abijciunt.

manifestandum huius rei indaginem reseruauit, licèt omninò ignorauerit, quid de capite factum esset, nisi quod cum eo carnifices Danos interiorem syluā petere cōspexisset.

Cap. 12. Quamobrèm quantulacunq; reddita Ecclesijs pace, cœperunt Christiani de latibulis consurgere, diligenti inquisitione satagētes, vt caput sui regis & martyris inuentum reliquo corpori vnirent, & iuxta suam facultatem condigno honore reconderent. Siquidem paganis abeuntibus, & depopulationi quoquo locorum operam dantibus, illud corpus sanctissimum adhuc sub dio positum, facilimè est repertum in eodem campo, vbi rex occubuit, cōpleto cursu sui certaminis. Quò, propter antiquā beneficiorū memoriam, & ingenitam regis clementiam, populi vndiq; gratuitò confluentes, cœperunt mœsto animo grauiter ferre, quòd caruissent tanta corporis portione. Quorum animis, superna inspirauit benignitas, postquàm audièrunt illius verba vtilia, qui tantæ visionis, vt dictum est, particeps adstiterat, vt collecta plurimorum multitudine, quaquauersùm per inuia syluarū experirentur, si ad id loci deuenire cōtingeret, quo viri sancti caput iacèret. Pro certo etenim omnibus verè sapientibus inerat, quòd alienæ sectæ cultores, inuidendo nostræ fidei, sustulissent caput martyris, quod non longiùs intra densitatem saltûs abscōdissent, aut vili cæspite obrutum, aut auibus & feris deuorandū. Cumq; inito consilio oēs pari affectu ad id concurrerēt, decreuerūt vt cornibus vel tubis ductilibus singuli contenti essent, quatenùs circuncircà peruagantes, vocibus aut tubarū strepitu sibi mutuò innuerēt, nè aut lustrata repeterēt, aut nō lustrata desererent. Quod vt factū est, res dictu mirabilis & seculis inaudita cōtigit. Quippe caput sancti regis longiùs remotum à suo corpore, prorupit in vocem absque fibrarum opitulatione, aut arteriarum præcordiali munere. Vespillonum sanè more pluribus pedetentim inuia perlustrantibus, cùm iam posset audiri loquens, ad voces se inuicèm cohortantium, &, vtpotè socij ad socium, alternatìm clamantium, Vbi es? illud respōdebat, designando locum, patria lingua dicens: Her, her, her: quod interpretatum Latinus sermo exprimit: Hîc, hîc, hîc. Nec vnquàm, eadem repetēdo, clamare destitit, quoàd omnes ad se perduxit. Palpitabat mortuę linguæ plectrum intra meatus faucium, manifestās in se Verbigenæ magnalia, qui rudenti asellæ humana compegit verba, vt increparet prophetæ insipientiam. Cui miraculo rerum conditor aliud annexuit, dum cælesti thesauro insolitum custodem dedit. Quippe immanis lupus eo loci diuina miseratione est repertus, qui illud sacrum caput inter brachia complexus, procumbebat humì, excubias impendens martyri. Nec sibi depositum permisit lædere quampiam bestiarum, quod inuiolabile, solotenùs prostratus, oblita voracitate, seruabat attentiùs. Quod stupefacti videntes qui confluxerant, beatissimum regem & martyrem Eadmundum, illi viro desideriorum iudicauerunt meritis similem, qui inter esurientium rictus leonum, illæsus spreuit minas insidiantium.

[Margin: Nota illustre inprimis miraculum. — Num. 22. 2. Pet. 2. — Aliud haud vulgare miraculum. — Dan. 6. & 14.]

Cap. 13. Assumentes ergò vnanimi deuotione quam inuenerant inæstimabilis precij margaritam, cum profusis prę gaudio lachrymarum imbribus, retulerunt ad suum corpus, benedicentes Deum in hymnis & laudibus, prosequente vsque ad locum sepulcri lupo, earundem reliquiarum custode & baiulo. Qui eis à tergo imminens, & quasi pro perdito pignore lugens, cùm neminem etiam iritatus læderet, nemini importunus existeret, nota dilectę solitudinis secreta illęsus repetijt: nec vlteriùs in illis locis lupus, specie tam terribilis, apparuit. Quo tandèm recedente, cum summa diligentia & omni sagacitatis studio aptantes, quibus creditum est, caput corpori sancto, pro tempore tradiderunt vtrunque pariter iunctum competenti mausoleo. Quo loco etiam, ædificata vili opere desupèr basilica, multis annis requieuit humatus, donèc sedatis omninò bellorum incendijs, & valida tempestate persecutionis, cœpit respirare religiosa pietas fidelium, erepta de pressuris tribulationum. Quę vbi tempus opportunum inuénit, deuotionem, quam erga beatissimum regem & martyrem Eadmundum habuit, operum exhibitione multipliciter propalauit. Idem nanque sanctus sub vili tugurio sanctificatæ domûs, cuius esset apud Deum meriti, crebris manifestabat miraculorum signis. Quibus rebus permota eiusdem prouinciæ multitudo, non solùm vulgi, sed etiam nobilium, in villa regia, quę lingua Anglorum Bedricesgueord dicitur, Latina verò Bedrici curtis vocatur, construxit permaximam miro ligneo tabulatu ecclesiam, ad quam eum, vt decebat, trāstulit cum magna gloria.

[Margin: Miracula ad tumulū sancti regis. — Curtim, ꝑ chorte.]

Cap. 14. Sed mirum dictu, cùm illud preciosum corpus martyris putrefactum putaretur ob diutur-

diuturnum spatium transacti temporis, ità sanum & incolume est repertum, vt non dicam caput redintegratum & compaginatum corpori, sed omninò in eo nihil vulneris, nihil cicatricis apparuerit. Sicque cum reuerentia nominandus sanctus rex & martyr Eadmundus, integer & viuenti simillimus, ad prędictum locum est translatus, vbì adhuc in eádem forma expectat beatæ resurrectionis gaudia repromissa. Tantùm in eius collo, ob signum martyrij, rubet vna tenuissima riga in modum fili coccinei: sicut testari erat solita quędam beatæ recordationis fœmina, Osuuen vocabulo dicta: quę paulò ante hæc nostra moderna tempora, apud eius sacrosanctum tumulum ieiunijs & orationibus vacans, multa transegit annorum curricula. Cui venerabili fœminæ aut diuina reuelatione, aut nimia deuotione mos inoleuit, vt patefacto beati martyris sepulcro, quotannìs in Dominica cœna eius attondendo pręcíderet capillos & vngues. Quæ oĩa diligẽter colligẽs, & in capsella recondẽs, non neglexit quãdiù vixit, excolere mira affectione, posita super altare eiusdem ecclesiæ, vbì adhuc reseruantur debita veneratione.

Prçclarum inprimis miraculum

Riga, pro linea.

Eccè crescũt pili & vngues in eius exanimi corpore.

Sed & beatæ memoriæ Theodredus, eiusdem prouinciæ religiosus Episcopus, qui propter meritorum prærogatiuam Bonus appellabatur, quod de incorruptione sancti regis diximus, tali ordine est expertus. Cùm, vt narrare adorsi sumus, pręfato loco, martyris tumulationi congruo, à quibusque religiosis multa conferrentur donaria, & ornamenta in auro & argento preciosissima: quidam malignæ mentis homines, omnis boni immemores, aggressi sunt sub nocturno silentio eandem infringere basilicam latrocinandi studio. Fuerunt autem octo, qui absque vlla reuerentia sancti, decreuerant satisfacere suæ vesanæ voluntati, rapiendo furtìm omnia, quęcunque inuenissent sibi vtilia intra eiusdem monasterij septa. Vndè sumptis machinis & quibuslibet vtensilibus, quibus ad id perficiendum habebant opùs, quadam nocte aggrediũtur pręmeditatum facinus, & stantes in atrio ecclesiæ, diuerso conatu vnusquisque instat conceptæ nequitiæ. Quorum alius scalam postibus applicat, vt per insertam fenestram se ingerat: alius cum lima aut fabrili malleo instat seræ aut pessulo: alij cum vangis & ligonibus suffossionem parietis machinantur. Sicque disposito opere, cùm singuli certatim insudãt pro virium facultate, sanctus martyr eos ligat in ipso suo conamine, vt nec pedẽ loco possent mouere, nec arreptum officium deserere: sed alius cum sua scala penderet sublimis in aëre, alius palàm incuruus fossor fieret, qui ad id operis furtiuus venisset. Intereà quidam matriculariorum, qui intra basilicam iacebat, somno excitus, lecto procumbebat inuitus, quem martyris potentia suo conatu vinxerat, nè suis obuius factis mirabilibus sonus fragoris creber, custodis pulsaret aures interiùs. Sed quid dicam, non posse surgere, quãdò nec in vocem poterat erumpere? Tandèm manè adhuc persistentes fures in cœpto opere, compręhensi à pluribus, traduntur vinculis arctioribus, & tandèm prędicti sancti Episcopi Theodredi iudicio subduntur. Qui inpręmeditatus sententiam dedit, quam se dedisse posteà omni tempore vitę suę pœnituit. Nam omnes simul iussit affigi patibulis, eò quòd ausi fuissent atrium sancti Eadmũdi martyris furtiuè ingredi, non reducens ad memoriam, quod Dominus per prophetam admonet: Eos, qui ducuntur ad mortem, erttĕre nè cesses. factum quoq; Elisei prophetę, qui latrunculos de Samaria pastos pane & aqua, remisit ad propria, dicens regi volenti percutere ilicò, quòd non eos cepisset in gladio & arcu suo. Apostoli etiam pręceptum, quod dicit: Secularia negocia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, id est, viros seculares, constituite ad iudicandum. Vndè Canonum authoritas prohibet, nè quis Episcopus, aut quilibet de Clero, delatoris fungatur officio: quoniam satìs dedecet ministros vitę cęlestis, assensum prębere in mortem cuiuslibet hominis. Quamobrèm prędictus Episcopus in se reuersus, grauiter indoluit, & sibi pœnitentiam indícens, diutiùs se grauibus lamentis dedit. Qua tandèm peracta pœnitentia, populis suæ diœcescos mandat, mandando conuocat, conuocando suppliciter persuadet, vt triduano ieiunio à se diuinæ indignationis iracundiam remoueant, remouendo auertant: quatenùs sacrificio spiritûs contribulati placatus Dominus, illi suam gratiam concederet, qua corpus beati martyris tangere & leuare auderet: qui licèt tantis virtutibus floreret in mundo, vili tamen & sibi incongruo continebatur mausoleo. factumq; est: & illud sanctissimi regis corpus antè dilaceratum & truncum, ità vt iam retulimus, vnitum & incorruptum reperit, tetigit, lauit, & rursùm nouis & optimis vestibus indutum, ligneo locello reposuit, benedicens Deum, qui mirabilis est in sanctis suis, & gloriosus in omnibus operibus suis.

Cap. 15.

Obserua prĩscam deuotionem.

Sacrilegi diuinitùs puniuntur.

Prou. 24.

4. Reg 6.

1. Cor. 6.

Psal. 68.

Cap. 16. Nec piget referre de quodam magnæ potentiæ viro, Leofustano vocabulo, qui iuuenilis ætatis impetum non refrenans, ad id flagitij lasciuiendo prorupit, vt sibi quadam singularis potentię authoritate præciperet ostendi corpus sancti martyris. Cumque inhiberetur à pluribus, maximè tamen à suis fidelibus, præualuit imperium eius: quoniam propter arrogātiam suæ nobilitatis, omnibus erat terrori. Reserato ergò locello, adstitit, adspexit, & eodem momento in amētiam versum, tradidit illum Deus in reprobum sensum: ac pœna sua didicit, quia præsumpsisset quod non licuit. Quod audiens pater eius, vir religiosus admodùm, cui erat Alfgarus vocabulum, exhorruit facinus flagitiosissimum, ac martyri gratias retulit, filiumque à se remouit. Qui tādèm ad summam inopiam perductus, iudicio Dei vitam finiuit, à vermibus consumptus. Sicque sanctus rex & martyr Eadmundus omnibus innotuit, non se esse inferiorem meritis Laurentij beati Leuitę & martyris: cuius corpus, vt refert beatus pater Gregorius, cùm quidam seu digni, seu indigni leuare volentes conspicerent, contigit vt septem ex eis ibidèm subita morte perirent. O quanta reuerentia locus ille dignus existit, qui sub specie dormientis tantum Christi testem continet, & in quo tantæ virtutes fiunt, & factæ esse referuntur, quantas hac tempestate apud Anglos nusquàm alibì audiuimus: quas ego breuitatis studio prętereo, nè alicuius fastidiosi offensam incurrerem iusto prolixior, credens ista posse sufficere, quæ dicta sunt, ardenti desiderio eorum, qui pręter Deum huius martyris patrocinio nil pręferunt. De quo constat, sicut & de alijs sanctis omnibus, iam cum Christo regnantibus, quòd licèt eius anima sit in cęlesti gloria, non tamen per visitationem die noctuq; lōgè est à corporis pręsentia, cum quo promeruit ea, quibus iam perfruitur, beatæ immortalitatis gaudia. Nam dum in ęterna patria ei iungitur, qui vbiq; totus est, de eo habet posse, quicquid habuerit & velle, præter id solum, quod infatigabili desiderio concupiscit, vt per resurrectionem circundetur stola demutatæ carnis: quoniam tunc erit perfecta beatitudo sanctorum, cùm ad id fuerit, Christo largiente, peruentum.

Temeritas viri potētis terribiliter castigatur.

Lib. 3. Epist. 30. vbi dicitur oēs intra decē dies mortui.

Cap. 17. Sed de hoc sancto martyre ęstimari licet, cuius sit sanctitatis in hac vita, cuius caro mortua pręfert quoddā resurrectionis decus sine suî labe aliqua: quandoquidē eos, qui huiuscemodi munere donati sunt, extollant Catholici patres suę relationis indiculo, de singulari virginitatis adepto priuilegio: dicentes quòd iusta remuneratione etiam hîc gaudent pręter morem de carnis incorruptione, qui eam vsque ad mortem seruauerunt, non sine iugis martyrij valida persecutione. Quid enim maius sub charitate Christianæ fidei, quàm adipisci hominem cum gratia, quod habet Angelus ex natura? Vndè diuinum oraculum quasi singulari quodam dono repromittit, quòd virgines sequētur Agnum, quocunquè ierit. Considerandum igitur, quis iste fuerit, qui in regni culmine inter tot diuitias & luxus seculi, semetipsum, calcata carnis petulantia, vincere studuit, quod eius ostendit caro incorrupta. Cui humano obsequio famulantes, satagant illi ea placere munditia, quam ei perpetuò placuisse manifestāt membra incorrupta, & si non possunt virgineo flore pudicitię, saltem expertæ voluptatis iugi mortificatione. Quoniam si illa sanctę animę inuisibilis & illocabilis præsentia alicuius famulantium spurcitia offendatur, timendum est, quod propheta terribiliter comminatur: In terra sanctorum iniqua gessit: & ideò gloriam Domini non videbit. Cuius terrore sententię permoti, huius sancti Eadmundi regis & martyris imploremus patrocinium, vt nos cum sibi dignè famulantibus expietà peccatis, quibus meremur supplicium, per eum, qui viuit & regnat in secula seculorum,

Virginitatis priuilegium.

Apoc. 14.

Esa. 26.

AMEN.

Hoc loco sequebatur Libellus de Miraculis S. Eadmundi regis & martyris, sed alio, vt equidem sentio, authore: qui quòd verbosior esset, & non pauca Libelli capita deessent, eum ob vitandam prolixitatem omisimus.

VITA

VITA S. BERVVARDI EPISCOPI HILDESIENSIS SIVE HILDESEMENSIS, AVTHORE *Tangmaro presbytero, eius præceptore.*

ANCTVS Bernuardus puer egregię indolis, claro Saxonũ sanguine ortus, ex filia Adelberonis Palatini Comitis, traditur domino Osdago Hildesemensi Episcopo à suo auunculo religioso Diacono Folckmaro, pòst quoq; Traiectensi Episcopo: & amborum diligentia meæ paruitati, scilicet Tangmaro presbytero, (qui & hæc scripsi, qui primicerius scholæ pręeram puerorum) literis imbuendus, moribusque instruendus commendatur. Quem omni deuotione cùm suscepissem, intellectûs illius capacitatem primò diuinę paginæ leuiori lacte tentandam ęstimaui. Mox itaq;, vt de S. Daniele legitur, inueni in illo decuplum in omni diligentia super coæuos suos. Mirum nempe in modum tenera ætas cælesti irradiata lumine, subtili meditatione interiora diuinæ sapientię iugi studio rimabatur: nunc communi studio cum alijs, nunc quos diligentiores in sancta exercitatione cernebat, familiariùs seorsùm assumens, propositis quæstionibus, scrupulosa quæque ad medullam euentilabat: more prudentissimæ apis singulas lectiones, quas in scholis diuersis in libris exponebam, remotiori loco sedens, intento auditu captabat, quas tamen, pueris confidens, felici furto perfectè docebat, & illorum scientiæ imprimebat.

Nouemb. 20. Cap. 1. Osdagus Episcopus Hildesemenß. Dan. 1. Diligentissime literis studet puer Bernuardus

Venerabilis igitur dominus Osdagus Episcopus, magnum quid futurum in illo pręuidens, Exorcistam eum ordinauit, diligentiùs me exhortans, etiam atque etiam curam illius vt agerem. Quamobrèm illum, interdùm in seruitium domini Episcopi extra monasterium excedens, mecum ducebam, vt illius ingenium, quod in multitudine ephebořum discernere, atque ad votum meum discutere non potui, illis remotis, singulari studio subtiliùs diligentiusque euentilarem: mirumque in modum varijs virtutum pigmentis ornata ex illo responsa tuli. Nam sæpè totum diem inter equitandum studijs detriuimus: nunc legendo, sed breuiùs quàm soliti essemus in scholis: nunc poësi nos exercendo, per viam metro lusimus: indè ad prosaicam palæstram exercitium alternantes, interdùm simplici cõtextu rationem contulimus, sæpè syllogisticis sophismatis insudauimus. Ille quoquè crebrò me, etsì verecundè, acutis tamen & ex intimo aditu philosophiæ prolatis quæstionibus, solicitabat. Penè aũt nulla hora, ne refectionis quidem, desidiæ illum arguebat. Et quanquàm viuacissimo igne animi in omni liberali scientia flagraret, nihilo minùs tamen & leuioribus artibus, quas mechanicas vocant, studium impertiuit. In scribendo verò apprimè enituit, picturam etiam limatè exercuit: fabrili quoq; scientia & arte clusoria, omniq; structura mirificè excelluit, vt in plerisq; ędificijs, quæ pompatico decore composuit, pòst quoquè claruit. In negocijs verò domesticis, & ad vsum familiaris rei pertinentibus, viuacissimus executor, acsì his à puero innutritus, calluit.

Cap. 2. Magnũ ingenium pueri. Etiã mechanicis artib⁹ excellit.

Auus autem eius Adelbero Palatinus Comes, hunc pręclarum adolescentem in affectum filij sibi adoptauit, quia in eo salutaris consilij stationem saluberrimam reperit. Adeptus verò à Vuillegiso venerabili Archiepiscopo Subdiaconatûs gradum, aliquandiù cum illo conuersatus est: & cùm propter morum honestatẽ ac vitę probitatem, religionis in illo profectum sentiret, Archiepiscopus Diaconũ illũ ordinauit, interiectoq; non lõgo spatio, presbyterij eum honore sublimauit. Reuersus indè ad pręfatum Comitem, amantissimè ab illo susceptus est: cui tanta ille humilitate ac instantia inseruiebat, vt cęteris refrigerandi causa interdùm remotis, ipse dies noctesq; cõtinuas indefessus ei adhęreret, & ægri senis imbecillitatẽ patientissimè toleraret, inter ipsũ & familiã medius incederet, salutaribus monitis illos informãs, & curã illorũ apud Comitẽ vigilanti benignitate frequentans. Pro paterno quoq; affectu ad filios Comitis totum se profudit, magnamq; inter illos gratiã conciliabat. Et quanuis in huiusmodi familiaritate inuidia facilè subrepat, hanc ille tamen maxima cautela in plerisque declinabat. Inter patrem quoquè & filium, dominum videlicet Episcopum, internuncius sępè discurrebat, magnamq; inter illos familiaritatis gratiã conflabat. Ipsi quoquè Episcopo tantũ com-

Cap. 3. Initiatur sacerdotio.

placuit, vt Dauentrensi cœnobio sua vice illum præponere vellet: sed ipse imbecillis aui infirmitatem sustentare, quàm Episcopales delicias appetere, malebat.

Cap. 4. Quo defuncto, ad palatium se contulit, seruiturus Othoni eius nominis tertio Imperatori, qui septēnis adhuc puer, cum venerabili matre domina Theophania Augusta rebus præerat. A qua benignè suscipitur, atq; in breui summæ familiaritatis locum apud illam obtinuit, adeò vt dominum regem fidei illius, literis imbuendum, moribusque instituendum, consensu cunctorum Procerum, commēdârit. Intereà domina Imperatrix, maximo dolore totius regni, rebus humanis excessit. Vndè dominus vtroq; parente orbatus, totum se regendum in stationem fidissimi magistri contulit: quem familiaritate complectebatur præcipua, nec ab vllo inferiùs tractari patiebatur, quem vniuerso virtutum decore respersum venerabatur. Per idem tempus venerabili Episcopo Osdago decedente, hic religiosus vir Beruuardus, votis omnium ad pontificatum eligitur. Anno igitur Dominicæ incarnationis noningentesimo nonagesimotertio, Indictione sexta, à Vuillegiso Archiepiscopo Episcopus Hildesemensi Ecclesię ordinatur octauodecimo Calendas Februarij.

Fit præceptor Othonis 3. Impe.

Creatus Episcopus Hildesēsis.

Cap. 5. Adeptus itaq; pontificatū, quanta continētia iuuenile corpus ad virtutū culmē coēgerit, dici non potest: modum in cunctis agendis præcipuè amplectens, iuxta illud sapientis, Nè quid nimìs. Morum quoq; grauitate mirificè senes ipsos superabat, adeò vt subditos seueritatis censura ad agenda in plerisq; instituerit. Frugalitatem verò in appetēdis ciborū delicijs, in eo laudare vix vllus sufficit. Tempore verò nocturnę quietis, stratis * compositis, lectioni interdùm intendebat: sępè somnum interrumpens, furtiuę orationi, donèc clerici ad matutinos hymnos consurgerent, vacabat: hymnisq; expletis, multotiès psalmodiā in diurnum vsq; crepusculū extendebat. Deindè aliquātulùm pausans, corpusculū recreabat, donèc itèm diluculò canonicū cursum Primę horę in ecclesia persoluebat. Quo expleto, quasì regulariter sub disciplina cōstitutus, capitulū cū fratribus adijt, feriā quoq; & lunationē, nominaq; fratrū, quorū annualis memoria instabat, quotidiè recitari iubebat. Oratione verò peracta, circa Tertiā horā ad Missarū solēnia festiua celebratione ꝓcessit, & magna animi cōtritione seipsum totū Domino profudit. Indè in publicū ꝓgressus, forēses causas & oppressorū negocia breuiter examinabat, quia ingenio ac facūdia apprimè pollebat: habuitq; clericū dispensatorē, qui eleemosynæ ac pauperibus præerat: quorū multitudinē, centenos videlicet, vel eo ampliùs dietim abundātissimè victu refecit. Plerosq; etiā vel argēto, aut cæteris subsidijs, prout facultas cōcessit, subleuabat. Indè officinas, vbì diuersi vsûs metalla fiebāt, circumiens, singulorū opera librabat, donèc circa Nonā ritè oībus peractis, cum timore ac Domini benedictione ad mēsam, fratrū populiq; stipatus frequētia, consedit, nō pompaticè quidem, sed religioso silentio cunctis ad lectionē intētis, quæ inter cœnādum nō breuis legebatur. Infirmis quidē fratribus & senio cōfectis benedictionē de manu sua hilariter dirigebat, cùm tamē nullū egenū in vrbe vel suburbio, quē scire posset, huiusmodi pietate priuaret. Ità qppe, iuxta Apostolū, oīa oībus esse desiderabat, vt oēs Christo lucrifaceret.

* cōpositus

Eius prolixę vigilię & preces.

Ampliùs 100. pauperes alit quotidiè.

1. Cor. 9.

Cap. 6. Arduum & difficile est, quotidianū eius studium verbis perstringere, quia omni nisu inter diem noctemq; in diuinis perstabat. Nihilominùs quoquè cunctos sibi adhærentes, ad huiusmodi negocium impellebat: nec aliquid artis erat, quod non attētaret, etiamsì ad vnguem pertingere non valeret. Scriptoriæ nanq; arti nō in monasterio tantùm, sed & in diuersis locis studebat. Vndè & copiosam bibliothecā tam diuinorum, quàm philosophicorum codicum comparauit. Ingeniosos etiam pueros secum vel ad chortem ducebat: quos quicquid dignius in vlla arte occurrebat, ad exercitium impellebat. Et cùm in Christi gazophylacio quęcunq; idonea sciuit, fideli deuotione congereret, non minùs tamen Cęsari, iuxta Euangelium, sua persoluebat. Nam tertio Othoni Imperatori, * beneuolentissimo atque amicissimo animo, pro scire ac posse, obsequebatur. Saxonia qppe magna ex parte piratarū cęterorumq; barbarorū feritate depopulata, continuis latrocinantiū incursibus sine intermissione patebat. Quā pestē depellere magno suo suorumq; periculo instabat, & nunc cum alijs, interdumq; cū suis solis super eos irruens, fortiter illos attriuit. Demùm diuino instinctu munitiunculā admodùm munitā extruxit: in eaq; copijs militū dispositis, barbarorū impetum repulit, populumq; Dei ab hostili feritate liberauit. Hac autem industria sacerdotis CHRISTI barbarico tumultu in illis locis eliminato, acriùs in circumsita loca debacchati sunt. Quibus vigilantissi-

Bibliotheca eius.

Matt. 22.

* affectuosissimo

Vuandalos hos fuisse scribit Krātzius.

tissimus Dominici gregis pastor, vt fortis gigas se opposuit, & in rure Vuirinholt nuncupato, vbì tutissima illorũ statio fuerat, prȩsidium munitissimũ instituit, copias quoquè militum cum necessarijs rebus abundantissimè collocauit. Diuina itaq; gratia periculosissimum locum populo Dei fecit tranquillum, ità vt omni spurcitia diabolicȩ ac barbaricæ fraudis eliminata, locum hostilis incursionis, faceret locum orationis, & in oratorium Deo consecraret in honorem sancti Lamberti pontificis ac martyris.

In prȩdijs autem Ecclesiæ suæ tanta congessit, vt triginta vel plures præcipuas chortes cum litorum ac colonorũ familijs, clarissimis ædificijs prȩnitentes comparârit, cùm in alijs innumerabilibus locis decem mansos vel octo, aut minus, aut plus, prout causa acciderat, conferret. Antiqua nanq; loca, ab antecessoribus suis possessa, quæ ille inculta reperit, optimis ædificijs collustrauit. Ecclesiam quoq; suã miro studio decorare ardenter instabat. Vndè exquisita tam lucida pictura tam parietes, quàm laquearia exornabat, vt ex veteri nouam factam putares. Fecit & ad solennem processionem in prȩcipuis festis Euangelia, auro & gemmis clarissima: thymiamateria quoq; precij & magnifici ponderis. Calices nihilominùs plures, vnum ex *onyche, alterum verò crystallinum mira industria composuit. Coronam quoq; auro argentoq; radiantem miræ magnitudinis in facie templi suspẽdit: ciuitatemq; muro ac turribus munire inchoauit. Paruam etiam ecclesiam valdè splendidam extra murum in honore viuificȩ Crucis extruxit, cuius etiam aliquam partem, largiẽte domino tertio Othone Augusto Imperatore, ibidèm clarissimis gemmis auroq; purissimo inclusam cõdidit: vbì etiam diuina pietas plurima signorũ miracula per virtutem S. Crucis ostendit. Et cùm venerabilis pontifex Beruuardus thecã auro gemmisq; lautissimã, in qua viuificum lignũ includeret, pararet, ac cum tribus particulis sancti ligni quartã, si fieri posset, excidere tentaret, vt per singulas apsides portiones conderet, nec gracilitas, nec paruitas quacunque ex causa sectionem admitteret, eccè subitò inter manus eius quarta particula eiusdẽ sacratissimi ligni, Angelico, vt creditur, ministerio delata apparuit. Mox igitur lætus prȩsul, lignum sanctum per quatuor apsides parauit. O quanti indè potantes, ardorem vehemẽtissimæ febris sȩpiùs virtute sanctæ Crucis restinxerunt? Multotiès quoq; obortam aëris inæqualitate pestilentiam fideles hoc viuifico ligno se suaq; lustrantes sedauerunt: multaq; virtute huius sanctissimi triumphi fiunt quotidiana remedia.

Monasterium quoq; in septẽtrionali parte ciuitatis Hildesemẽsis, in loco quodã squalido, ac feris & brutis animãtibus coaptato, tota deuotione & apparatu decẽti instituit: quod prȩdijs sufficientibus dotatũ, cœnobitis Deo famulãtibus ibì collectis delegauit. In cuius crypta ecclesiȩ sexagintasex corpora reliquiarũ, digna veneratione ab eo condita sunt. Et cùm iam transitûs sui diem, quem semper optauerat, imminere prȩuideret, capellam inter sacellum S. Crucis & monasteriũ suum cõstructã, in honorem S. Martini dedicari fecit, ibidemq; pro augmẽto religionis ipso die habitũ priorẽ mutãs, monasticæ professionis iugũ suscepit. Tactus deindè infirmitate vltima, ad eandẽ capellam se ferri prȩcepit, iustum esse asserẽs ibidèm vitȩ terminũ sortiri, vbì secularis abrenunciationis habitu se cõtigisset insigniri. Sic itaq; vir Dei beatissimus, diutina corporis molestia tritus, bonũ certamen certans, cursum consummans, fidẽ seruãs, ingressus viam vniuersæ carnis, cȩlestibus admixtus est spiritibus. Qui enim quousquè vixit, Domino se sacrificium iustitiæ sacrificauit, sic plurimis magnificatus insignijs, duodecimo Calendas Decembris cȩlesti pace quieuit. Sedit autem in cathedra Episcopali triginta annis.

Mox verò tanti patris excessu tota ciuitas permota cõgemuit, & tam clerus, q̃ omnis populus *medullitùs indoluit. Mirum enim in modũ vir iste omnibus oĩa factus est. Inter diuites & pauperes, inter elatos & humiles, authorabili quadã modestia medius incedebat, & vtrobiq; iustè prouidus, nec mitibus intractabilis, nec proteruis apparebat despicabilis. Prȩceperat aũt adhuc viuẽs, vt feretrũ, quo ad tumulandũ corpus eius efferebatur, non pallio, vt moris est, sed cilicio tãtùm operiretur. Ex quo cũctis patet, quanta vir iste à Domino etiã tẽporali honore sublimat⁹, semetipsum humilitate depresserit, cuius viuẽtis spiritûs deuotio tam humile obsequium defunctæ quoq; carni prouiderit. More itaq; Ecclesiastico exequijs ritè celebratis, corpus Deo dilecti p̃sulis in crypta cœnobij, quod ipse fundauerat, ante altare S. Mariȩ maxima cũ fideliũ Christi deuotiõe sepelitur.

Quantis aũt post hȩc Dominus miraculorum insignijs confessorem suũ fidelẽ glorificauerit, nõ est nostræ paruitatis explanare. Sed nè cuncta prætermisse videamur, pauca

Cap. 7. Multũ auget facultates Ecclesiȩ suæ.

*onychino

Condit ecclesiam S. Crucis.

Miracula S. Crucis.

Cap. 8. Monasteriũ S. Michaëlis extruit.

Induit monasticũ habitum.

Feliciter migrat ad Christum.

Cap. 9. *cordetenùs

Cap. 10.

Miracula ad tumulū eius.

de pluribus explicamus. Quædam enim puella miserabilem in modum tota contracta, & diuersis ægritudinibus diù vexata, admonita per somnum, ad eius tumulum venit, & intra biduum sanata fuit. Quædam alia puella à dolore oculorum est curata. Abbas coenobij sancti Michaëlis à dolore tibię, eius meritis est curatus. Plures quoquè deuoti homines vtriusque sexûs, nocturno tempore ad sepulcrum viri D E I psalmodiæ cantus se audîsse, ac luminaria diuinitùs accensa vidisse, & miri odoris fragrantiam se sensisse testati sunt.

SANCTI PATRIS NOSTRI GERMANI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI ENCOmium *sanctißimæ Dei parentis, quandò adducta fuit in templum à suis parentibus, cùm esset tres annos nata. Habetur in Simeone Metraphraste.*

Nouēbr. 21. Festus dies Præsentationis beatissimę Mariæ.

S. Maria degit intra sancta sanctorum.

ECcè rursùs dies festus & celebris matris Domini: eccè progressus sponsæ, in quam non cadit vlla repræhensio: eccè primus processus futuræ eius gloriæ: eccè apertum procemium diuinæ, quæ eam erat adumbratura, gratiæ: eccè clarum indicium eius eximiæ puritatis. Vbì enim non sæpè, sed semèl solùm in anno sacerdos ingrediens, peragebat cultus mysticos: illuc ea, vt ibì perpetuò maneret, à suis adducitur parētibus, & vt esset in sacris gratiæ adytis. Quis rem vnquàm talem cognouit? Quis vidit, aut quis audiuit ex ijs, qui nunc, aut qui vnquàm fuerunt, foeminam quæ adduceretur in intima sancta sanctorum, ad quæ vix patet aditus hominibus, vt in eis habitet & versetur? An non hoc est euidens demonstratio noui & alieni operis, quod in ea futurum erat posteà? Non apertum signum? nō clarum indicium? Ostendant nobis, qui in eam linguas mouent, & vident tanquàm non videntes, vbinàm talia vnquàm viderunt, puellam ex professo adduci intra tertium velum, tanquàm donum in quod nulla cadit repręhensio, vt illic habitaret assiduè? eamque à diuitibus populi supplicantibus, & à virginibus deduci, cū lampadibus adduci, à sacerdotibus & Prophetis supinis manibus excipi? Quomodò ergò noluerunt intelligere? Quomodò videntes prima, extremis fidem non habuerunt? Quomodò cùm quædam noua & aliena in ea priùs vidissent, dixerunt contra ea, quæ posteà facta sunt? Non enim casu & temerè fuerunt, quæ prima in ea euenerunt, sed fuerunt omnia vltimorum procemia. Dicant ergò nobis, qui ex seipsis sunt in rebus inanibus sapiētes, quomodò cùm aliæ steriles pepererint, nullius ex ipsis filia reponitur in sancta sanctorum, nec accepta fuit à Prophetis? An non hęc poterant dicere, qui hæc & talia videbant, cuiusmodi etiam qūi ex eis erant eiusdem sententiæ, dixerunt posteà in illius filium, Quisnam erit hic puer? Maximè.

Sed qui aliena quidem sentiunt, interitûs viam ingrediantur, & cadant in barathrum, quod ipsi fecerunt: Nos autem, qui sumus Dei populus peculiaris, sacerdotes & principes mundani, & monachi, serui & liberi, artifices & agricolæ, plantatores & piscatores, iuuenes & senes, viri & mulieres adeste, prompto & alacri animo accedamus ad Dei parentem, & quæ in eam oeconomicè priùs perfecta sunt, diuina mysteria intueamur. Quemadmodùm à parentibus hodiè virgo sacratissima in templum Dei per eius sacerdotes adducitur, quemadmodùm templum Domini animatum, templo inanimo dedicatur, quēadmodùm propheta Zacharias eam sua manu accipit & adducit in adyta, nihil ægrè ferens, neq; dicens eius parentibus: Non faciā hanc rem maximè nouam, neq; puellam introducam in sancta sanctorum, vt in eis habitet assiduè, in quæ semèl in anno iussus sum intrare. Nihil tale dixit Propheta Zacharias: sed vt qui præsciuisset futurum, quoniam erat Propheta, eam expectans, sicut qui post eum fuit, Simeon illius filium, eam is quoquè excipit prompto & alacri animo. Deindè matrem amplexus, eam allo-

allocutus est, sic dicens, & puellam tenens manibus: Vndenàm orta es, ô mulier? & quisnam est modus & scopus talis studij tui ac propositi? & quomodò cùm nullum tale habueris exemplar, sola inuenisti hunc nouum & non priùs auditum actum, introducens puellam, vt ingrediatur adyta? Quæ est tua deliberatio, dic nobis, & quæ cogitatio? Ego, inquit Prophetæ, sum Anna grato nomine: nata quidem sum ex genere sacerdotali, tribu Aaronitica, radice prophetica & regia: Dauidis autem & Solomonis, & eorum, qui deincèps fuêre, sum ramus. Sum autem cognata tuæ vxoris Elisabeth. Deindè viro quidem coniuncta fui lege Domini. Inuenta sum verò sterilis & infertilis multis annis. Nullum autem inueniens medicamentum, quod mederetur meæ calamitati, ad eum confugi, qui est solus potens, & ea reddit facilia, ex quibus non datur exitus: & ad ipsum os meum ex animo aperiens, cum luctu cordis clamaui & lachrymis, sic dicens: O Domine Domine, qui dolore affectas animas exaudis ocyssimè, cur me reddidisti diuersam à natura meorum Maiorum? Cur me fecisti parabolam in genere meo, & motionem capitis in tribu mea? Cur maledicti tuorum Prophetarum me fecisti participem, dans mihi matricem filios non producentem, & vbera arida? Cur fecisti, vt mea dona non essent accepta, vt quæ sim sterilis? Cur me siuisti subsannari à notis meis, irrideri à famulis, & vicinis haberi opprobrio? Respice Domine, exaudi Domine, miserere ô sancte. Fac me similem volucribus cæli, & bestijs terræ, piscibus maris: quoniam ea quoquè sunt genitalia coram te, ô Domine. Nè brutis videar deterior, ô Domine, quæ facta sum ad imaginem tuam & similitudinem.

S. Anna mater ppetuæ Virginis Mariæ.

Preces S. Annæ.

Oseę 9.

Hæc cùm dixissem, hoc quoquè adieci ijs, quæ dicta sunt: Quoniam tibi Domine donum gratiarum actionis, omninò tibi dedicabo quem mihi dederis filium, vt is sit & maneat in tuo sanctuario, tanquàm sacrum donarium & munus preciosissimum, quod mihi datum est à te, qui es perfectissimus dator preciosorũ donorum. Hæc ego, cùm essem sub dio in meo horto, oculos in cælum tollens, pectus autem meum manibus verberãs, clamaui ad Deum, qui est in cælis. Meus autem coniunx, cùm esset solus in monte, & ieiunaret quadraginta dies, eadem à Deo supplex petebat. Sic ergò flexus, qui est paratus ad misericordiam & benignus Dominus, amborum precibus, misit diuinum Angelum, nobis prænunciatum meæ filiæ conceptionem. Statìm ergò natura à Deo iussa semen excepit. Non enim ante diuinam gratiam ipsa ausa est excipere. Sed cùm illa accessisset, matrix quæ priùs erat clausa, suas portas aperuit, & à Deo acceptũ depositũ apud se detinuit, donèc Dei voluntate, quod in ea fuerat seminatũ, in lucem est editum. Hinc ergò eo ablactato, vota mea reddo Domino, quæ distinxerunt labia mea, & locutum est os meum in afflictione. Et ideò virginum cateruas coëgi cum lampadibus, conuocaui sacerdotes, congregaui cognatos meos, omnibus dicens: Omnes mihi gratulemini, quòd hodiè & mater & productrix effecta sum: non regi terreno meam offerens filiam, quoniam nec par quidem erat: sed DEO cælesti & Regi dedicatam: accipe deincèps, ô Propheta, meam à Deo datam filiam: & introductam, planta in loco sanctuarij, in prpmpto Dei habitaculo, in domo exultationis & lętitiæ: nihil curiosè inquirẽs, donèc Deo, qui eam hinc vocauit, visum fuerit, quæ ad eam attinent, ad finem deducere.

Votũ illius.

Angelus prænunciat nascituram S. Mariam.

Cùm hęc verba audijsset Zacharias, statìm allocutus est Annam: Benedicta est radix tua, ô fœmina in primis veneranda: glorificata est matrix tua, ô amans coniugis: & gloriosa est oblatio tua, ô pia & Dei amans. Deindè puellam lętus tenens, eam prompto & alacri animo introducit in sancta sanctorum, sic vtiquè ei dicens: Adesdùm implementum meæ prophetiæ: Adesdùm perfectio pactorum conuentorum Domini: Adesdùm signaculum eius testamenti: Adesdùm finis eius consiliorum. Adesdùm declaratio eius mysteriorum. Adesdùm specula omnium prophetarum. Adesdùm conciliatrix eorum, qui malè dissentiunt. Adesdùm coniunctio eorum, quæ erant malè disiuncta. Adesdùm firmamentum eorum, quæ deorsùm inclinantur. Adesdùm renouatio eorum, quæ erant inueterata. Adesdùm iubar eorũ, qui siti sunt in tenebris. Adesdùm donum maximè nouum & diuinum. Adesdùm Domina omnium terrigenarum, ingredere in gaudium Domini tui. Nunc quidem inferre in terra, quæ conculcatur ab hominibus: paulopòst autem in superna, & ad quam non patet hominibus aditus. Cùm sic, vt erat consentaneũ, dixisset mysta puellæ, eam vbì oportebat deposuit, & vbì conuenerat, & fuerat pręstitutum. Puella aũt valdè lętans & exultans, ibat in templo Dei, tanquàm

Siòn 3.

in thalamo, cùm ætatis quidem ageret annum tertium, esset verò perfecta diuina gratia; vt quæ esset prędestinata & pręcognita & pręelecta à Deo, & dispensatore vniuersorum ante mundi constitutionem. Mansit autem decæterò in sanctis sanctorum, seu in templi penetralibus, ambrosiam nutrimentum per Angelum accipiens vsque ad secundam ætatem. Tunc autem Dei nutu & consilio sacerdotum, de ea datur sors, & sorte eligitur Ioseph iustus, & hanc sanctam virginem diuino cōsilio ex templo Dei ab eius accipit sacerdotibus, ad inescandum mali authorem serpentem: nè tanquàm virginem aggrederetur, puellam ab omni labe alienam, sed tanquàm ad desponsam ad eam accederet. Fuit ergò illa incorruptissima in domo fabri Ioseph seruata Domino omnium architecto, donèc, quod ante secula fuerat absconsum mysterium, in ea esset perfectum, & hominibus Deus ex ea effectus, esset similis.

Angelus cibū affert S. Mariæ in templo degenti.

Sed de his quidem dicere, est alterius operis & temporis conuenientis: nobis autem rursùs ad propositum redeat oratio, & laudibus celebretur hodiè dies deductionis. Abi ergò ô Domina Dei mater, abi ad tuam hęreditatem, & vade in atria Domini exultans & lætans, alacrisque expectans in dies sanctissimi spiritùs in te aduentum, & potentiæ altissimi adumbrationem, & vnigeniti tui filij conceptionem, vt Gabriel tibi prædicet: & da ijs, qui tuum festum peragunt, tuum auxilium, protectionem & defensionem, eos omni ex parte liberans tuis intercessionibus ab omni necessitate & periculis, morbisq; grauibus & omne genus calamitatibus, & à futuris iustis minis tui filij. Eos autem colloca, vt mater Domini, in loco deliciarum, vbì est lux & pax & rerum expetendarũ summum donum: & fiant muta labia dolosa, quæ contra te iustam loquuntur iniquitatem in superbia & cōtemptione, & exterminetur in ciuitate tua imago eorum. Erubescant, & deficiant, & pereant, & cognoscant, quòd nomen est tibi Domina. Tu sola Dei genitrix excelsissima super omnem terram.

Vide quāta possit sanctissima Dei genitrix.

Nos autem, ô Dei spōsa, fide benedicimus, desiderio honoramus, & metu adoramus, te semper extollentes, te laudantes, & te venerabiliter beatam pronunciantes. Est enim reuerà pater tuus beatus inter viros, & beata mater tua inter mulieres. Beata domus tua, & beati noti tui. Beati, qui te viderunt. Beati, qui tecum sunt versati: beati, qui tibi seruiêrunt. Beata loca tua. Beatum templum, in quo tu fuisti oblata. Beatus Zacharias, qui te vlnis suis est amplexus. Beatus Ioseph, qui te desponđit. Beatus lectus tuus, & beatum sepulcrũ tuum. Tu es enim honor honorantium, & præmium præmiorũ, & altitudo altitudinũ. Sed ô mihi sola Domina, mea ex Deo consolatio: ardoris qui est in me ros diuinus: exiccati mihi cordis diuinitùs irrorans adspersio: tenebrosæ meæ animæ lampas lucidissima. Dux meę dubitationis, vires imbecillitatis, nuditatis amictus, opes mendicitatis, immedicabilium vulnerum curatio, lachrymarum ablatio, requies gemituum, alleuatio dolorum, calamitatum transmutatio, vinculorum meorum solutio, spes meæ salutis, & bonorũ omnium remunèratio, exaudi meas precationes, miserere meorum luctuũ, & excipe meos fletus: miserere meî, flexa meis lachrymis. Te moueat meî misericordia, vt matrem benigni Dei: adspice & annue meæ supplicationi. Imple meî sitientis desiderium, & coniunge me meæ cognatæ & conseruæ in terra mitium, in tabernaculis iustorum, in choro sanctorum: & dignare me tu, quæ es omniũ defensio, & omnium lætitia, & vehemens gaudium, vt simul cum ea læter, te rogo.

Eccè quomodò inuocat Dei matrem in sui auxiliũ.

Rogo te prætereà, vt in gaudio illo, quod reuerà verbis non potest exprimi, perpetuisque delicijs & insatiabilibus, & in regno eius, quod caret vespera, & nunquàm terminatur, eos colloces, qui fide & desiderio hoc venerandum tuum festum peragunt. Certè Domina Dei parens, certè meum refugium, vita & defensio, arma & gloriatio, spes & robur meum: concede mihi, vt ego quoquè cum ea fruar inenarrabilibus, & quæ compręhendi non possunt, tuis bonis, in cęlesti & quæ dici non potest perseuerãtia. Habes enim, sat scio, cum tua voluntate concurrentem potentiam, vt quæ sis mater altissimi: & proptereà audeo. Nè ergò priuer mea expectatione, ô Domina intemerata, quæ vniuersorum expectationem supra rationem peperisti, Dominum nostrum Iesum Christum, verum Deum & Dominum & Regem vniuersæ creatæ naturæ: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre principio carente, & sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SAN-

SANCTI PATRIS NOSTRI GEORGII ARCHIEPISCOPI NICOMEDIAE ORATIO DE EXITU *sanctissimæ Dominæ nostræ Dei parentis, quandò fuit oblata in templo. Habetur itidèm in Simeone Metaphraste.*

PVlchra nobis principia argumenti dicēdi ostendit hic dies festus: parauit pulchras conscensionum semitas: iecit pulchra fundamēta asscensionum, nunc erigens ad se orationem. Quamobrèm eam tollens sublimem, gratia euehit ad encomiorum altitudinem: & gradus mutans gradibus, laudem transfert à gloria in gloriam. Sed quoniam fieri non potest, vt ea simul cum rebus extollatur, è terreno profundo parùm ènatās, exiliter erigitur ad argumenti altitudinem. Agè ergò nos quoquè cum ea laborantes, corporis onere deposito, mentis penna simul ad festum extollamur, & intra adyta progredi festinantem castissimam virginem, prompto & alacri animo consequamur: & nos ab externo errore colligentes, orationis vestibula deincèps conscendamus. Neque enim pratorum pulchritudo adeò facit, vt ij, qui extrà obeunt, ea cupiant ingredi, vt odoratus hortus encomiorum Virginis, ingressum reddit iucundum volentibus. Etenim est hoc pratum, & pratorum maximè odoriferum, & varium, & incorruptione coronans eos, qui decerpunt: non vernis comatum floribus, qui speciei habent delectationem, quæ facilè marcescit: sed emittens gratiæ bonum odorem, perfundit sensum, & mentem apud se longè suauissima demulcet auditione. Nam in illis quidem sensus quoquè capiens satietatem, non similiter delectatur ijs, qui appárent posteà. In his autem, eorum quidem, qui præcesserunt, manet odor: eorum autem, qui succedunt, accedit maius desiderium. Malum quidem spectaculum, vnà cum tempore marcescentem habet pulchritudinem: Hic autem decor perpetuam fert animæ delectationem: & quomodò qui vestibula regia fortè sunt ingressi, ex externis coniectant internam posituram, quæ sensu non iudicârūt, mente coniectant excellentia: idem etiam ostenditur accidere in vestibulis encomiorum. Atque in omnibus quidem, vt arbitror: non minimum autem in his quoquè, vt arbitror. Nam in altitudinem quidem elata sunt prooemia: præclarus verò argumenti ornatus ex his appáret, intrinsecùs plurima habens incrementa, gloria & pulchritudine insignia. Est ergò nobis propositum, ad ingressum parùm attollere oculos, & qui latet, quoàd eius fieri potest, intueri decorem, etiamsi fieri non potest, vt contemplemur vniuersam eius elegantiam. Agè verò oratione procedamus interiùs, ductricem habentes ipsam Reginam. Noue̅br. 21. Et hic habes festum diem Præsentationis Virginis.

Sed video nunc hanc concionem luce infinita coruscare, & mente illuminor, & mihi venit in mentem exilire, & ea, quę nunc peraguntur, magna esse visione apprehendo, & Angelos simul choreas agentes mente cogito, & omnia noua, & aliena, & digna pulchro cæli ornatu. Hinc mihi videtur eius, quæ laudatur, gratia in medium procedere, & vniuersum cœtum implere lætitia, affatim dona tribuens. Quamobrèm spem eorum attendentes, omnes simul ingrediamur, vnusquisque reddens id, quod debetur. Qui dicit, sermonem: qui prudenter audit, auditionem: qui ministrat, adimpletionem: & omnia, quorum debiti exolutio ad ingressum adhortatur. Præcedant ergò sermones, quæ deincèps sequuntur, ad se congregantes. Atque iam quidem ij, qui virginem pepererant, ad templi eam fores adducebant, Angelis eam circuncircà stipantibus, & supermundanis Virtutibus omnibus simul collætantibus. Nam etsi ignorabant arcanum modum mysterij, vt serui tamen, iussu Domini, seruiebant eius processui. Et primùm quidē considerabāt, videntes (vt qui sint naturę intelligentes) eam esse preciosum vas virtutum, & ferre signa incorruptæ puritatis, & habere corpus procùl remotū à vitiorū colluuie. Deindè autem iussui parentes, munus implebant. Tunc lampades luminis ingressum lætificabant, & omnia quæ templo continebantur, conuertebantur ad lætitiā, ipsis, vt puto, inanimatis simul cum Angelis lætantibus. Quamobrèm mihi quoq; licet cum eis choros ducere: & tanquàm tunc præsenti, venit in mentem, in vocem erumpere, quæ dicitur aptè & conuenienter: Introducit S. Maria in templū Angelis exultantibus.

Dila-

Encomia sanctissimæ Virginis. Dilata atria ad excipiendam latiorem, quæ sub adspectum cadere & non cadere conspecta est, creatam naturam: in qua comprehensus, qui comprehendi non potest, vitij latitudinem redegit in angustissimum. Accende lampadem luminis, & ingressum lætifica. Facem tanquàm signum aliquod tolle sublimem, & ad te dirige orbem terræ, vt lucidam intueatur nebulam, & radiorum eius fiat particeps, vt ex ea videat scatētem fontem luminis. Pande portas tuas, & introduc portam, quæ percipitur intelligentia: per Ezech.44. quam cùm solùm transijsset Dei verbum, obsignatā conseruauit, sicut nouit. Nam etsi accepit portæ appellationem, virgo tamen vsum cōseruauit: & impleuit quidem rei ministerium: incorruptionis tamen non soluit signacula. Sustine velum, vt intra id ingrediatur Verbi velum animatū, quod in se celauit diuinitatem, & eius igne nō fuit combusta essentia materialis. Accipe quod fuit in spiritu inauratum candelabrum, lucerna cuius fines illuminat, per quam accenderunt septem dona spiritûs, & mundum terrenum illuminârunt. Accipe mensam, quæ portat vitam, in qua vitæ nostræ panis propositus, ambrosia pauit eos, qui illius fuerunt participes: ex qua crateres sapientiæ imperturbatum & purissimum effundunt poculum cognitionis. Orna sancta sanctorum, & sanctissimum excipe tabernaculū, quod est capax essentiæ immaterialis: quod nostrum, quod ceciderat, excitauit tabernaculum: quod parentis nostri Dauid tabernaculum, quod fuerat ablatū, rursùs erexit: per quod membra, quæ fuerant dissoluta nostra transgressione, fuerunt redacta ad suam integritatem. Accipe aureum thuribulum, in quo Verbum, quod carnem assumpsit, bono odore impleuit orbem terræ: in quo combusta fuerunt crimina inobedientiæ: per quod liberatur aër à molestia inquinamentorum, per quod bonus odor spiritûs spirauit in homines.

Introduc arcam sanctificationis, quæ intùs accepit eum, qui dedit legem, quæ portauit mannam cælestem, quæ à diluuio peccati seruauit nostram naturam, & per partum liberauit orbem terræ ab interitu. Noui testamēti thesaurum. Vrnam inclytam ac gloriosam. Tabulas à Deo impressas characteribus, in quibus inscriptū Dei Verbum supra rationem, legalis literæ difficultatem traduxit ad leuitatē spiritûs. Cape virgam sacer- Num.17. dotalem, quæ absq; irrigatione produxit florem qui non marcescit, nempe Dominum. Sanctam terram & desiderabilem, ex qua orta est veritas & iustitia: in qua operculo tecti pedes prohibētur progredi: ratiocinatio, inquam, quæ dubitatione operitur & incredulitate. Vmbrosum montem, in quo Verbo placuit habitare: in quo cùm recubuisset natura, declinauit peccati exustionem: ex quo sine manibus deuolutus lapis angularis, Dan.2. inimici contriuit imaginē, & redegit in puluerem. Accipe oleam frugiferam, per quam scaturijt oleum exhilarans, & pinguefecit creaturam. Thronum gloriosum, regium vehiculum, quo vectum Verbum cum carne aduenit. Sanctam Sion, quam elegit Opifex, quā verbo prouidentiæ parauit ante secula, in qua in carne est genitus, ex qua progressus, vires contriuit impiorum. Apprehende lectum Solomonis, quem in orbem cir- Cant.3. cunsistunt sexaginta potētes: nempe diuinitùs inspiratæ scripturæ veræ prophetiæ, quæ per ea, quæ significârunt, suo testimonio comprobant, Deum esse ex ea pariendum: in quo verbum cùm cecidisset, cùm carne exurrexit, & inimici tyrannicam validè afflixit Esa.6. potentiam. Eam forceps expressit propheticus, qui carbonem ferebat, & labra expurgabat. Quæ Seraphicè custodiebatur, & per spiritum sanctum prædicabatur. Eam indicauit Esa.29. liber obsignatus, quem nullus legit sciēs literarum, præter eum, qui obsignauit & seruauit supra rationem. Eam charta significauit purissima, in qua Verbum sine scriptis impressum, scidit fraudis chirographum.

Hæc est, quæ à dexteris Dei adsistit Regina, quæ propè est pulchritudine & splendore: quæ est speciosa natura, & nullam suscipit maculam libero suo arbitrio. Quæ ascendit ex Libano virginitatis, & mundum perfundit vnguento: ex qua dulcedo diffluens, veterem amarorem ligni dulcem reddidit: cuius supra mel labra extiterunt dulcia, & è lingua eius tanquàm è fonte manauit lætitia. Cuius vestes vnguento delibutæ, bonum Cant.4. odorem emiserunt supra omnia terræ aromata. Hanc introduc tanquàm sponsam, cuius pulchritudo est incomparabilis, & gloria ineffabilis: cuius lux oculorum, solis supera- Ibidem. uit radios. Hortum conclusum, quem peccati cogitationes non possunt intrare: in quo diuina planta, quæ citra agricolæ culturam germinauit, ligni maledictum, quod priùs in vita mirandum in modum crescebat, exiccauit radicitùs, & eius loco effecit, vt floreret Ibidem. benedictio. Fontem reuerà signatum, ex quo manant fluenta purissima, & irrigant orbem

bem terræ. In quo limi, qui conturbabat, non sunt deprehensæ reliquiæ: ex quo procedens fluuius gratiarum, circuit vniuersam, quæ est sub sole, regionem. Suscipe, quæ per aërem ingreditur, nubem: in qua sedens, qui ingreditur super nubes cælestes, destruxit simulacra, quæ colebantur ab Aegyptijs. Introduc Dei ciuitatem animatam, quæ eius impulsu lętatur in æternum. Sanctificatum tabernaculum, domū gloriosam, templum quod non potest dissolui. Cuius tu fuisti & figura & signum, expectans vt ea fieret manifesta: eam tu iam tenes: eam introduc, & cede tanquàm potentiori. Esa. 19.

Hucusquè siste signa: fac vt cessent consueta ænigmata. Quousquè vmbram attendis? Quousquè in litera gloriaris? Eccè gratiæ radij illuxerunt: Eccè signa literæ in spiritum sunt transmutata. Es defessum figuris inseruiens: eccè accedit, qui noua facit. Transi ergò à lege, quæ consenuit, ad verbi gratiam, quę est noua. Cur in somnijs perseueras, cùm eam accipias, quæ euentum cōciliat? Cur sacrificiorum sanguine adspergeris, & eorum nidore suffumigaris, cùm qui iussit, ea nō admittat? Sacrificium enim, ait verbum Patri, & oblationem noluisti: corpus autem perfecisti mihi. Venit, qui proprio suo sanguine ea facit cessare: & naturam non à carnis inquinamentis, sed à peccato repurgat. In foribus redemptio: in portis tuis est pręedicatio. Hæc ad te pręmisit, quæ pręcedit mysterium. Ipsa eorum, quæ tibi sunt verbis significata, in se affert euenta. Esaias significauit, dicēs: Eccè virgo in vtero concipiet, & pariet filiū: & vocabunt nomen eius Emmanuel. Hanc Ezechiel nominauit Dei portam. Hanc Dauid arcam sanctificationis. Hanc Mosi priùs descripsit rubus, qui ardebat in monte, & nō comburebatur. Hanc cum gaudio excipe: prōpto & alacri animo accurre: adora eam, vt quæ sit superior omni re creata, tam quæ sub adspectum cadit, quàm quę non cadit: amplectere purissimum habitaculum: immaculatum introduc tabernaculum, & cæde inquinatum educ cœtum Iudęorum. In eos valdè clamant responsa Prophetarum: apertè vociferatur sanguis. Cur tabo & sanie inquinamentorum ipsorum pollueris? Cur iniquitatibus eorum macularis? Cur eorum profanam tegis arrogantiam, & iram creatoris accendis vehementiùs? Siste hucusquè iram vltoris: nè vlteriùs accendas eius, qui te finxit, furorem. Etenim quo maior congregatur multitudo peccatorum, eo maior existit vltionum redditio: immò verò ijs, quæ admissa sunt, grauior: quandoquidem fert ad immortale supplicium. Hæc tibi iubet, vt cesses. Hęc venit, vt te excipiat. Hæc te maiorem accepit gloriam: etenim rerum finis ei obtigit. Quorum enim figuras ostendebas, eorum ipsa ostendit euētum. Quantùm vmbra est minor corpore, & ænigma veritate, & sermo re, & imago causa, tu ab eius splendore tantùm differs. Nam tu quidem ab vna propria gente cultum accipis: ipsa autem ab omni creata natura insigniter honoratur. Et tu quidem quę Dei habes, quę intermittitur, adumbrationem, non multò pòst, ea dimissa, dissolueris: Hæc autem, quæ essentiali habitatione verbi eam accepit, permanet in æternum minimè dissoluēda, nunquàm nudata hac gloria. Hinc ergò excede, cedens melioribus. Neque enim vt illic maneas, tibi erit reliquum, etiamsi velis, cùm sint tibi causæ ministræ aduentus. Esa. 43. Psal. 39. Esa. 7. Ezech. 44. Psal. 131. Exod. 3. Eccè Virgo sanctissima ab omni creatura insigniter honoratur.

Hęc à me ad templum dicta sunt satis conuenienter, vt qui hęc persuasum habeam ex ijs, quæ nunc cernuntur: quæ quidem existimo admittere eos, qui audiunt, citra examinationem, examinationis loco re* ipsa probantes. Postquàm autē fuit introductum eius spatium, quod est vel cælis ipsis latius, signum eorum dissolutionis, quæ in templo fieri consueuerunt, eam statim viderunt: gloriam quidem sua sponte ad eam currere: se autem ea indies priuari, animaduerterunt. Tunc verò qui munus sacerdotale obibat Zacharias, dono prophetico inspiratus, Virginis quidem aduentu est lætatus: considerabat autem eius quoq; animæ immēsam pulchritudinem, quæ latebat in muliebri habitu: animaduertebat verò intemeratam ferre noua & aliena naturæ signa, etiamsi ea erat vt vnusquisq; prædita. Nam erant quidem mores ei incomparabiles: & erat eius vitę agendæ ratio composita virtutibus. Quamobrèm in dies procedente ætate, crescebant in ea dona spiritûs, & versabatur cum Angelis: nec erat diuinarū expers apparitionum: Cum ea, vt solebat, versante in adytis vidit Zacharias quēdam sermocinantem, qui erat inusitata specie, & ei prębentem alimentum: erat aūt, qui apparebat, Angelus. Quamobrèm mente à se discedebat, & hęc apud se cogitabat: * Spatium. χωρίον, significat aūt spatiū & secundinam. Angelus affert alimentū S. Marię.

Quid hoc est quod videtur? Nouum planè, & ab ea, quæ hîc est, alienum consuetudine. est angelicus qui cernitur habitus, & alloquitur adolescentulam. Forma incorporeus affert nutrimentum, tanquàm corporibus conueniens: & essentia materiæ expers, tra-

dit mulieri canistrum, qui videtur materialis. Angelorum huc aduentus solent esse ad solos sacerdotes, vt vel hortentur, vel dehortentur ab ijs, quæ sunt agenda. Neque verò sæpè appárẽt. Ad mulierem autem omninò insolitus est eius, qui nunc cernitur, aduentus: idque cùm ea sit tenera ætate & iuuenis. Atque si ea quidem esset ex ijs, quæ sunt coniunctæ matrimonio: & morbo sterilitatis à liberorũ exclusa esset procreatione: & precibus contendisset, vt sibi daretur proles, & in hoc immorata esset eius oratio, eius quod cernitur, conijci posset dissolutio. Id autem Annæ semèl accidit: nostris verò temporibus non semper ostenditur. Nunc aũt ab eis quidem liber est aduentus virginis: est verò assiduus eius qui appáret, aduentus. Propterea maior mihi cõcurrit admiratio & metus: occultæ autem insident dubitationes, quidnam hoc fuerit, quid significaturus venerit Angelus: quodnam sit, quod affertur, nutrimẽtum: ex quonam penário sit hoc expromptum: quisnam sit, qui hoc parauit: quænam manus hunc panem fecit. Angelorum non est parare, quod conueniat corporis necessitatibus. Nam etsì plurimi per eos sunt nutriti, apti tamen nutrimentum præparârunt, & per corpus incorporei conseruis inseruiẽrunt. Nam qui Danieli inseruijt Angelus, poterat eius, qui iubebat, virtute, non per alium, sed per se, quod iubebatur, implere. Sed Abbacum accepit intermedium, ne mores alieni, & spectaculum nimìs magnum, & ab Angelis paratum quod non consueuit alimentum, terreret eum, qui alebatur. Porrò aũt coruus quoquè, qui inseruiebat Eliæ, nõ per se didicit locum, sed per Angelum. Quam aũt afferebat prædam, non aliundè, vt arbitror, afferebat, quàm ex diuitibus penarijs: non quòd nõ posset is, qui iubebat, ex tempore effectum præbere nutrimentum. Quomodò enim, cuius verbo producta sunt oĩa? sed vsui conueniens præberet ministerium. Et illic quidẽ sic fuit dispensatum: hîc autem nullo intermedio accedit Angelus ad Virginem, resq; est arcana, & quam non potest assequi ratio. Adolescẽtula talia dona est assecuta, vt incorporei cedant eius ministerio.

Dan. 14.

3. Reg. 17.

Quàm sunt hæc dona insignia? Quidnam fecit Virgo, quo hæc mereretur? Quòd puritate quidem superauit omnes, quæ anteà fuerunt generationes, scio, vt cui sit hoc mihi rebus ipsis persuasum, vt qui mores apertum acceperim indicium, & postremò rem ipsam: Sed vt tanta bona cõsequatur, quænam fuerit causa? Fortassè cernetur virgo beneficiorum magnorum conciliatrix, per quæ Deũ ad se attrahit. Num responsa Prophetarum in ea implebuntur? Num eorum, quæ sperantur, finis in ea eueniet? Num qui est venturus ad generis correctionem, ex ea nostram accipiet naturam? Etenim hoc fuit priùs prædicatum mysterium, & verbum quærit eam, quæ sit ei inseruitura. Num nõ alia fuit priùs electa ad eius ministerium, præter eam quæ cernitur, adolescẽtulam? Immensam enim, quæ in ea latet, mẽte cogito castitatis pulchritudinem, & eius, quæ est in occulto, in apertum prolationem, in eam ostendit Dei beneuolentia. Quàm beata est domus Israël, ex qua tale germen pullulauit? Quàm beata est radix Iesse, ex qua vegeta hæc virgo orta est, quæ mũdo salutis florem est productura? Quàm est gloriosa memoria eorum qui genuerunt, & vltra oẽm beatitudinem? Quàm sum ergò glorificatus, qui fruor talibus spectaculis & donis, & talem virginem orno in sponsam? Agam tibi in æternum gratias, ô templum Domini, quòd propter tuum ministerium non éxcidi ab ijs, quæ ab omnibus iustis desiderantur. Ego sum hodiè magnificatus super omnes sacerdotes. Hodiè sum glorificatus super omnes Prophetas. Ea enim, in quibus illi in vmbris initiati fuêre mysterijs, eorum ego esse vera video principia. Verisimile est enim, hæc cogitâsse Zachariam, vt qui aliena & naturam superántia consideraret, quæ virginitatis sunt admirabilia. Ità enim fuerunt reuerà.

In tenerrima ætate q̃ perfecta fuerit virt⁹ in S. Maria.

O procœmia miranda. O signa insignia. O augmentum corporis, accipiens summum gratiæ incrementum. O puram illam & clarissimam animam, quæ in florenti corpore ostendit dotes, quæ naturam superant: quæ eius imperfectione nõ fuit prohibita à virtutis perfectione: cuius cùm Deo coniunctio, iuuenili ætate non fuit retardata. Quis vidit, quis audiuit talem ascensum corporis, quod in sanctis hábitat, & stipatur ab Angelis, & alimentum accipit ambrosiam? Nam animæ quidem incorporei communione, etiamsì ad summam peruenerint impatibilitatem, vix frui potuerint angelico nutrimẽto, etiamsì cibum Angelorum rationem, quæ falli & errare non potest, scriptura tacitè significet. Hîc autem manus corporeæ admirabile, quod conspectum fuit, alimentum accipiunt, & per ipsum immaculata anima impletur donis. O summam puritatem. O ascensum ætatis, quales scalas honestatis statuit ad cælestium altitudinem, per quas verbum

descen-

descensu nouo ad nos descendit: per quas, quod inferiùs erat situm, terrenum naturę tabernaculum asscendit ad cælos?

Tu autem, ô homo, admirabilem & nouam in templo viuendi rationem audiēs Virginis, noli de eo dubitare. Noli examinare ratione ea, quæ capere non potest cogitatio. Nè subijce comparationi ea, quæ sunt incomparabilia. Vides inauditam naturæ *inuocationem, & de his dubitas? Vides ipsum Dei Verbum modo ineffabili habitâsse in eius vtero: & contendes, fuerit'ne alimentum materiale, an expers materiæ? Vides paterno consilio spiritûs in ea adumbrationem, & de ministerio Angelorum dubitas? Nihil est dubiū ex ijs, quæ sunt castissimæ Virginis: ex eius magnalibus nihil est, quod non sit conueniens. Omnia à veritate ipsa sunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculum augeri talibus asscensionibus. Oportebat agnam immaculatam tali excipi conuiuio, talibus cibis exatiari. Oportebat non in sanctis sanctorum tabernaculi, sed in ipso cælo cęli in prima ætate educari eam, quæ his conspecta est latior, & puritate antecelluit. Oportebat non vnum solum ei seruire Angelum, sed deciès mille millia eam stipare. Etenim quem illi minimè possunt videre, ipsa mirandum in modum in vtero continuit. Eum qui lucem induit tanquàm vestem, in suo sinu compręhēdit. Eum qui pugillo continet vniuersa, virum factum in vlnis continuit. Quis hęc cogitans, non de sua natura magna appręhenderit? Quis non propter hęc mente erectus fuerit ad altitudinem, & se existimârit omnibus esse superiorem? Quis non propter hęc magnos sumpserit spiritus, & supra suam assurrexerit humilitatem? Res est enim ingentis magnitudinis, & quę omnem superat magnificentiam. Considera enim ad quantam altitudinem res nostræ sunt euectæ, quæ humilitati proportione respondentem acceperūt asscensionem. Cecideramus transgressione: effecti fueramus indigni prouidentia eius, qui nos formauerat, nihil inuenientes, quo possemus errorem excusare. Corruērat ergò natura: opùs habebat eo, qui esset erecturus. Eum est assecuta non per alium, sed per eumipsum, qui est fabricatus. Erectio autem fuit noua & admirabilis: non iussu, quomodò olim in creatione, sed dispensatione conuenienter suæ benignitati. Non erigēdi munus tradidit Angelis, sed suî submittendi sibijpsi commisit partes. Neque verò solùm erexit, sed etiam assumpsit: & quod fuerat assumptum, in sede paterna collocauit.

*for. +innouationem

S. Maria agna immaculata.

Præstantia eius.

Psal. 103.

Naturæ humanæ exaltatio.

Quid ad hanc magnam & ineffabilem cogitabo benignitatem? Quibus verbis infinitam laudabo submissionem? Quibus laudibus celebrabo Virginem, per quam hęc acta sunt, per quam lapsûs facta est reparatio? Quis honor exhiberi potuerit puritati eius ex æquo respondens, cuius amore captus Opifex, ex ea suum construxit tabernaculum, in quo minimè recusauit habitare, in quo paterna voluntas est impleta? Quænam gloria ei poterit tribui pro meritis, cuius superiorem gloriam pręter se ostendet creator? O donum, quod nullo potest honore, vt par est, affici. O pulcherrima pulchritudo omniū pulchritudinum. O Dei genitrix, pulchrorum omnium summum ornamentum. Tu casum veteris nostræ nobilitatis erexisti partu tuo, qui est supra rationem. Tu primæ imaginis obscuratam speciem restituisti in suam pulchritudinem. Tu primæ parentis dolores in pariundo susceptos, tuo partu in gaudium cōuertisti. Per te paradisum purè sumus consecuti. Per te generis colonia ad propriam redijt mansionem. Per te recessit rhomphea versatilis. Per te, quę erant clausæ, deliciarum portæ fuerunt apertæ. Per te spes Prophetarum ad effectum sunt deductæ. In te finem acceperunt, quæ ab eis dicta sunt. Per te nostræ resurrectionis certa signa tenemus. Per te nos regnum cęlorum speramus esse assecuturos. Te nostræ salutis habemus adiutorem. Te nostri auxilij habemus defensorem. Te proponimus, cuius ore nostra dicatur excusatio. Te nostræ fiduciæ circunferimus gloriationem. Te Christianorum multitudo murum habemus firmissimum. Te fideles reges arma habent valida. Per te bellorum frangūt audaces impetus. Per te consequuntur trophęa victoriæ. Tu ô Dei genitrix, nè despicias preces eorum, qui semper petunt. Prębe manum laborantibus: opem fer eis, qui agitantur tempestatibus: seda bellorum fluctus: fac in auras euanescant spiritus eorum, qui incessunt iniurijs. Da petitioni conuenientem (potes enim) euentum. Habes vt mater in filium, quæ recusari non potest, fiduciam. Habes vires insuperabiles, robur inexpugnabile. Nè immensam tuam clementiam superet multitudo peccatorum. Nè absurda facta retardēt tuam, quæ verbis exprimi non potest, misericordiam. Nam quęcunque fuerit multitudo eorum, quæ ignorantur, ea facilem accipit solutionem, si tu solùm voluēris. Nihil tuæ resistit potentiæ: nihil

Vide quantus honor habēdus sit S. Mariæ.

Vide sanctæ Dei genitricis preconia, et admirabilem eius potentiam.

repugnat tuis viribus: omnia cedũt tuo iussui, omnia tuo obediunt imperio, omnia tuæ potestati seruiunt. Te omnibus suis operibus reddidit excelsiorem, qui est ex te natus: & per ea, quæ in te facit admirabiliter & pręter opinionem, ità esse confirmauit. Ea potes consequi citra laborem. De ijs absq; vllo intercessore compella creatorem. Delectatur petitione: gaudet se rogari: non resistit, quo minùs impleantur. Tuam enim gloriam, existimat esse propriam: & tanquàm filius ea exultans, quasi exoluens debitum, implet petitiones.

Itaque ego quoquè, ô Domina, fretus tua, quæ exprimi non potest, potentia & benignitate, ex egenis labris fructum tibi obtuli, indignum quidem qui offeratur, optimam autem indicat meam voluntatem. Neq; enim meæ solùm vires non assequuntur, quod desiderant: sed magnorum etiam virorum expectationibus idipsum accidit, vt id nõ assequantur. Accipe ergò non attendens opera, sed admittens promptum animi studium. Accipies autem, sat scio, vt quæ sis amãs bonorum, reddens precium pro peccatis, & regno cęlorum dignans, propitiumq; reddens patrem, filium & spiritum sanctum, vnam diuinitatem & regnum, ineffabilem potentiam & Dominationem: Quam decet gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculoruum, Amen.

VITA S. COLVMBANI ABBATIS, AB EIVS AEQVALI IONA ABBATE, QVEM QVIDAM VOCAT

discipulorum eius discipulum, conscripta: cuius tamen stylum in gratiam Lectoris, nonnihil expolire conatus est Fr. Laurentius Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS, NIHIL MVTATA PHRASI.

Dominis eximijs, & sacri culminis regimine decoratis, religionisque copia fultis Vualdeberto & Boleno patribus, Ionas peccator. Memini me ante hoc fermè triennium, fratrum conniuentia flagitante, vel beati Bertulphi Abbatis imperio iubente, cùm apud eos Apenninis ruribus vagans, in * Bobiensi cœnobio morarer, fuisse pollicitum, vt almi patris Columbani meo studerem stylo texere gesta: præsertìm cùm ij, qui eo fuerunt in tempore, & penès ipsum patrata viderunt, quamplurimi penès nos superstites sint, qui nobis non audita, sed visa, narrent: vel quæ etiam nos per venerabiles viros Attalam & * Eustachium didicimus, quorum primus Bobiensis, secundus Luxouiensis cœnobij, quo vos pręsules existitis, eius successores fuerunt: qui magistri instituta suis plebibus seruanda tradiderunt: quorum vitam vtcunquè quiuimus, in postmodùm deprompsimus, seu plerorunque, quos cluentia memorabiles reddit. Sed qui supradictorum fratrum agapis, vel patris prædicti pręceptum conijciens rebar liquidò meatu exuberari, multùm me ego ad hoc opus imparẽ reperio. Si enim me in hoc opere nequaquàm indignum iudicâssem, olìm iam ad ea texenda temerario quanuìs conatu aggressus fuissem: quanquàm me & per triẽnium Oceani per ora vehit, & scarbea lintris abacta, scalteus molles sectando vias, madefacit sępè & lenta palus Elnonis plantas, ob venerabilis Amandi pontificis ferendum suffragium: qui his constitutus in locis, veteres Sicambrorum errores Euangelico mucrone coërcet. Erit tamen commissi operis, venerãdi Patres, vestri arbitrij cultus, vt, si aliqua minùs ritè prompta, decore facundita tis caruẽrint, vestris phaleramentis decorentur, vt legẽtibus apta fiant: nè, dum mea imperitia in eloquio exhorret, cùm facta dictis non exęquantur, sanctorum virtutes fastidiosè ferendo non imitentur: & cùm ad partum opus ouantes manum tetenderint, mox sentium asperitate cruentam nitantur subtrahere. Quibus dicendum est, nantes solere rheumate gurgitum fractis viribus ripæ redditos, cùm alia defuerint subsidia, festino conamine sentes appręhendere: & diuitum fauces, cùm aliæ dapes redundent, sępè agrestia desiderare: & plerosque musicorum omnium, organi, scilicet, psalterij, citharæ melis aures oppletas, mollis sępè auenæ modulamini auditum accommodare. Et si me quempiam laudare repererint, qui adhuc superis iunctus sit, non me adulatorem putent, sed rei benè gestæ dissertorem: nec fauere cuiquã panegyrico carmine, sed digna memoriæ commẽdare: nec ideò, si superest, tumescat, si à me sibi largita conditoris dona narrata videat, nè elationis stimulo synceræ mentis soliditatem corrumpat.

* Bobiensi

* Eustasiũ

Quære has To. 2. 10. & 29. Martij.

Locus deprauatus.

Nulli quippe dubium est, quòd fauor adulatorum polluat mentes decore plenas virtutum, sicut ad Israël per Esaiam Dominus loquitur: Popule meus, qui te beatū dicūt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorū dissipant. Sapientem etenim, vt vulgò dicitur, falsa laus increpat, verax ad meliora tēdere prouocat. Adornet ergò eos in eo, quod benè gesserint, fama laudabilis: increpet, nè maculet amittendo feruorem, tepor vituperabilis. Cluant alij, si dignū imitatione quid gesserint, nec sibi in postmodùm perniciosę elationis damna attrahant ex commemoratione patratæ virtutis. Inseruërim ergò illa, quæ veris assertionibus experti sumus fuisse patrata, vel prætermitti negligentię deputauimus. Multaque prætermissa sunt, quæ ex toto nequaquàm meminimus, & pro parte aliquid scribere, nullatenùs ratum duximus. Esa. 3.

Quæ sunt ergò posita, duobus libellis intérscidi, vt vno volumine legētibus fastidium amputarem. Primus B. Columbę gesta perstringit: secundus, discipulorū eius Attalæ, Eustachij, vel cæterorum, quos memini, vitam edisserit. Ea ergò vestro libramine pensanda censemus, vt à vobis sagaci examinatione probata, à cęteris ambiguitatem pellant. Nam si quędā aliquis non ritè distincta, ac deindustrià corrupta repererit, reijcienda iudicabit, præsertìm si doctorum facundia fultus, affatìm scientia oppletus abundet. Nouerit tamen nos nō ad hoc vestigia tendere, vt nos putemus doctorū gressibus coęquari. Illi rore eloquētiæ madentes, virides campos flore pinxerūt: nobis vix arida tellus arbusta gignere nouit. Illi dites balsami lachryma ex Engaddi, floreq; aromatū ex Arabia: nobis ex Hybernia vix butyrū pinguescit. Illi piper nardumq; sumūt ex India: nobis pinifera iuga Apennina, iuga, quæ zephyrijs rigescūt frigore flabris, vix tandèm saliunculam prębent. Illi preciosi lapidis varietate gloriantur: nobis temerarium videtur Galliæ succino gloriari. Illi poma palmarum magnoperè in peregrina dirigunt: nobis, Ausoniū iuxta Poëtam, sunt molles castaneæ & mitia poma. Valete almi patres, viri vigoris atq; roboris, Deo dicati æterno. Columbanus, dicitur etiam Columba.

VITAE HISTORIA.

Caput 1. quod tamen non nisi ad lectorem Præfatiuncula est.

Ximio virtutū fulgore micantem atq; rutilantem sanctorum pręsulum & monachorū vitam, illustres atque eruditi patres multa solertia conscripsêre, vt pręclara priscorum exempla suauiter posteris redolerent. Egit hoc à seculis rerum sator æternus, vt famulorum suorum famam efficeret sempiternam, & vt eorum res gestæ illis, qui posteà futuri essent, exemplo forent, atq; illorū meritis ventura soboles vel eorum facta imitando, vel memoriæ cōmendando gloriaretur. Ità B. Athanasius Antonij, Hieronymus Pauli & Hilarionis, aliorumque, quos cultus bonæ vitæ effecerat laudabiles: Seuerus quoquè & Posthumianus atq; Gallus Martini memoriam nobis egregiè commendârunt: pleriq; etiam aliorum, quos aut fama, aut bonorum exempla operum, vel virtutum monimenta celebres reddiderūt: vt sunt columnæ Ecclesiarum Hilarius, Ambrosius, Augustinus: qui inter tot seculi turbines & fluctuantem mundum Ecclesiæ statum sustentârunt: nè aduersis dęmonum flatibus & hęreticorum importunis procellis vera fides contaminaretur. Quorum nos exempla temerario sanè conatu secuti sumus, qui nec meritorū ornamentis, nec facundiæ copijs suffulti, nec exercitatæ scientię fonte potati, eximij patris Columbani, qui nostris floruit temporibus, historiam texere aggredimur. Sed tamen erit dictorū nostrorū arbiter ille, qui est virtutum largitor immensus: qui ei & gratiæ suę munera, & vitæ perennis donauit immarcescibilem coronam. Nouēbr. 21. Vitæ Sanctorū curà sanctis Patribus conscriptæ.

De visione, eius matri vterum gestanti oblata. Cap. 2.

COlumbanus igitur, qui etiam Columba vocatur, in Hybernia ortus est, insula in extremo sita Oceano, spectante Titanis occasum, dum vertitur orbis, & lux Occiduas ponti descendit in vmbras. Insulæ huius situs, vt ferūt, amœnus est, & immunis ab armis & bellis exterarum nationum. Eam Scotorum gēs incolit: gens quanquàm cęterarum gentium legibus carens, at tamen Christianæ religionis dogmate florens, ità vt omnium vicinarum gentium fidem excellat. In ea natus est Columba. Hoc loco MS. Codices magnas habēt obscuritates de solis motu &c. q̄ omisimus propter mēdas.

lumbanus inter ipsa fidei illic nascentis primordia, vt fides, quam partim infœcundam gens illa habebat, eius & sociorum illius exhortationibus culturaq; vberi fœcundaretur. Sed priùs, quàm vitæ huius lucem caperet, quid acciderit, non est silentio premendum. Cùm enim eius genitrix concepto fœtu grauida iam esset, nocte intempesta sopore depressa, vidit è sinu suo rutilantem solem, nimioq; fulgore micantem, procedere, & mundo ingens lumen præbere. Expergefacta deindè, cælo iam albescente, accuratè apud se pensitare cœpit, & sagaci trutinare animo, ecquid tanta sibi visio velit: à vicinis quoquè, quos doctrina solertes reddiderat, petijt, vt eius vim & significationem rimarentur. Audiuit tandèm à peritis, se egregiæ indolis puerum suo vtero continere, qui & suæ & proximorum saluti, præclarè consulturus sit. Postquàm ergò mater eum edidit, tanta cura seruauit, vt illis etiam, quorum habebat mores cognitos & exploratos, vix eum credere aut committere vellet, donèc pubescens, Christo duce, sine quo nihil boni agitur, bonis excolendis operibus animum applicaret. Nec immeritò è suo sinu solem fulgentē prodire conspexit. In Ecclesiæ enim, quæ mater est vniuersorum, membris tanquàm sol splenduit, dicente Domino: Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Et Debora olìm docta à spiritusancto: Qui autem, inquit, diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ità rutilent. Vt enim axis æthereus stellarum distinctione & celebri lucis frequentia speciosior est: vtque lux diei, solis aucta splendore, mundo amœnior refulget: ità corpus Ecclesiæ, conditoris ditatum opibus, sanctorum augmētatum numero, scientiæ luce & religione nitescit: vt ex doctorum frequentia, posterorum lucra succrescant. Et sicut sol & luna, astraque omnia noctem atque diem suo splendore nobilitant, ità sanctorum merita sacerdotum, Ecclesiam confirmant.

Visio matris S. Columbani. *Matt. 13.* *Iudic. 5.*

De eius sagacitate & industria, recessu è patria, & in cuius disciplinam se tradiderit. Cap. 3.

Exactis infantię annis, cùm in pueritię ætate pubesceret, liberalium literarum studijs & Grammaticorum literis capaci ingenio operam nauare cœpit: in eaq; per omne pueritiæ & adolescentiæ tempus perseuérans, vsq; in virilem ætatem eam magna animi contentione prosecutus est. Sed cùm eum formæ elegantia, corporis candor & nobilis pubertas omnibus gratum redderet, cœpit antiquus hostis in eum lethifera sua intorquere tela: vt quem tāto cernebat pollere ingenio, suis, si posset, nexibus implicaret. Aggreditur igitur lasciuas puellas, eius amore illas inflammat, maximè quas formæ corporis perfunctorius decor horrendo desiderio in miserorum animos insinuare & immergere solet. Sed cùm egregius miles tot vndiquè telis appeti & vrgeri se conspiceret, micantemque versuti hostis sicam in se vibrari cerneret, humanæ fragilitatis nō ignarus, quàm citò labendo mergatur: sciens etiam, quemadmodùm Liuius ait, nihil esse tam sanctum religione, tamq; custodia clausum, quò penetrare libido nequeat: Euangelicum clypeum læua tenens, ensemq; ancipitem dextera ferens, contra immanes hostium cuneos ad pugnam se accingit, nè frustrato labore, quem non mediocri ingenio in Grammatica, Rhetorica, Geometria & ipsis quoquè scripturis diuinis consumpserat, seculi illecebris occuparetur. Accessit autem ad hanc rem etiam alius quidam stimulus, vrgens eum. Cùm enim hęc animo secum volueret, ad cuiusdam religiosæ ac Deo dicatę fœminę cellulam venit. Cumq; eam priùs submissa voce salutâsset, posteà iuuenili quodā feruore eam acrioribus verbis castigare cœpit. Vidēs illa gliscentem in adolescente animi vigorem: Ego, ait, vtcunq; potui, ad bellum processi. En quindecim voluuntur anni, ex quo & domo carui, & hunc peregrinationis locū expetiui, nec vnquàm deincèps, Christo adiuuante, manu stiuam tenens, retrò respexi. Et nisì fragilis sexus obstitisset, mari trāsmisso, lōgioris peregrinationis locū petijssem. Tu verò adolescētiæ flammis etiamnùm æstuans, natale solum incolis, & ad fragiles voces, velis nolis, fragilitate attrahēte, aurem accommodas, atq; fœmineum visitare sexum tutò te posse arbitraris? Non reminisceris suasu Euę Adam prolapsum, Samsonem à Dalila seductū, Dauid à pristina iustitia, captū Bethsabee pulchritudine, excidisse, sapiētissimū Salomonem mulierū amore deceptum? Perge igitur, ô iuuenis, perge, euade ruinam, qua comperis multos corruisse: declina viam, quæ ducit ad portas inferorum. His dictis stimulatus adolescens, & vltrà, quàm adolescentem crederes, territus, gratias increpanti agit: sodalibusque valedicens, iter arripit. Mater aūt dolore perurgente orat, nè se relinquat.

Dat operā literis. *Diabolus insidiatur eius pudicitiæ.* *Gene. 3.* *Iudic. 16.* *2. Reg. 11.* *3. Reg. 11.*

At ille: Non audisti, inquit, Qui amat patrem aut matrem plùs quàm me, non est me dignus? Obsistente verò matre, & limini inhærente, postulat vt se ire sinat. Eiulat illa, & in pauimentum prostrata, negat se id permissuram. Tum ille & limen & matrem transiliens, orat eam vt bono sit animo. Me quidem, inquit, in hac vita deincèps non videbis, ego enim, quocunq; me ducet salutis iter, eò iam progressurus sum. Atq; ità relicto natali solo, quod Lagenorum terram incolæ nuncupant, ad virum venerabilem, qui Senilis dicebatur, se contulit: qui eo tēpore singulari religione & scripturarū sacrarū eruditione inter suos pollebat. Qui cùm eū sagacis ingenij esse videret, oīm diuinarū scripturarū studijs eū imbuit: sed ità tamē, vt quēadmodùm magistri è discipulis sciscitantur, cùm eorū volūt explorare ingenia, & vtrùm magnos iam in studijs progressus fecerint, vel desidia & inertia torpeant, cognoscere: sic difficiles quasdā ei proponeret quæstiones, è quarum solutione de eius doctrina coniecturā caperet. At ille, quāuis pauido, at sagaci tamen pectore, nè immorigerus magistro videretur, non vanę gloriæ actus vitio, sed magistro parére volens, quæstiones obiectas luculenter dissoluit, memor illius, quod Psalmographus habet: Aperi os tuum, & ego implebo illud. Vsqueadeò verò in eius pectore diuinarum thesauri scripturarum conditi tenebantur, vt intra adolescentiæ metas constitutus, Psalmorum librum elimato sermone exposuerit: multaque alia, quæ vel cantari sint digna, vel ad docendum vtilia, conscripserit.

Matt.10. Ità faciendū docet S. Hieronymus Epistola ad Heliodorum. Psal.80. Eruditio S. Columbani

Vt ad Abbatem Commogellum venerit, & de Hybernia egressus sit.

Cap. 4.

DEindè verò operam dedit, vt monachorum adiungeretur societati. Itaque monasterium Benchor petijt, cui tum prærat virtutum vbertate clarus beatus Commogellus, egregius inter suos monachorum pater, quiq; religionis studio, & regularis disciplinæ cultu pręcipuus habebatur. Ibì solis orationibus & ieiunijs vacare cœpit, & leue iugum Christi in suos humeros recipere, semetipsumque sibi abnegando, & crucem suam tollendo, Christum sequi: vt qui aliorum doctor futurus erat, ipse quod doctrina didicerat, in suo corpore mortificationem ferendo, copiosiùs exemplo monstraret, quid alij ab ipso docti, facere deberent. Cùm autem multos in eo monasterio annos egisset, peregrinandi cœpit vrgeri desiderio, memor illius Dominicę sententię, qua dictum est Abrahæ: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Itaque venerabili patri Commogello cordis sui patefecit ardorem, ignitumque igne Domini desiderium, de quo igne Dominus in Euangelio loquitur, Ignem véni mittere in terram: quàm volo, vt ardeat? Ardentem, inquam, ille patri patefecit affectum, sed non ea patris responsa tulit, quæ ipse maximè voluisset. Erat enim venerabili Commogello permolestum, tāta consolatione destitui. Tandèm tamen sibijpsi indixit, nè plùs suæ necessitati studeret, quàm aliorum vtilitati opportunè paréret. Nec sine omnipotentis arbitrio fiebat, qui tyronem suum ad bella futura erudiebat, vt de eius victoria gloriosos referret triumphos, lautamque supellectilem ex cæsorum hostium copijs reportaret. Itaque accito eo, tristem licèt sibi, tamen alijs vtilem sententiam depromit, se & pacis symbolum, & solatia atq; comites itineris, quos religio claros reddidisset, suppeditaturum. Collecto autem fratrum cœtu, omnes admonuit suarum precum suffragijs impetrare à Domino itineri, quod Columbanus erat cum suis suscepturus, solatia necessaria. Deindè Columbanus, vicesimum ætatis agens annum, cum duodecim comitibus iter ingreditur, & Christo duce, ad litus maris accedit, ibì misericordiam omnipotentis pręstolaturus, vt si illi visum sit, quod animo constituerant, ad effectum perducatur. Sentiunt interìm clementis iudicis secum facere voluntatem: sicque carinam ingressi, dubias per fretum persequūtur vias: & prosperantibus zephyrorum flabris, pernici cursu in Britannicos perueniunt sinus. Vbì paulispèr morantes, vires resumunt, ancipitique animo anxia inter se consilia agitant. Placet tandèm arua Gallica expetere, & mores hominum accuratè indagare: &, si spes affulgeat salutis illis afferendæ, aliquantispèr apud illos commorari: sin obduratas arrogantiæ caligine illorum mentes reperiant, ad vicinas nationes commigrare.

Gen.12. Luc.12. Cum 12. socijs ex Hybernia proficiscitur.

Vt in Gallias venerit, & quàm sanctè illic cum suis versatus sit.

Cap. 5.

Magnus religionis tepor in Gallijs.

A Britannicis ergò finibus progressi, ad Gallias tendũt: vbi tunc vel ob frequentes hostiles incursus, vel præsulum negligentiam, religionis virtus penè abolita videbatur. Tantùm Christiana fides permanebat: pœnitentię medicamenta & mortificationis studium vix paucis in locis reperiebantur. Agebat itaque venerandus vir, vt ad quęcunque progrederetur loca, verbum Euangelicum annunciaret. Idque sanè gratum omnibus erat, quippe & facundia instructus erat, & ea, quæ pro concione dicebat, virtutum exemplis confirmabat. Tanta autem in illis humilitatis gratia inerat, vt quemadmodùm homines mũdo dediti, ad honores & dignitates adspirant, sic illi inter se humilitatis cultu & exercitatione alij alios anteuertere niterentur, memores sententiæ illius, Qui se humiliat, exaltabitur. & quod Esaias ait: Ad quem respiciam, nisi ad humilem & quietum, & trementē sermones meos? Tanta pietas, tanta charitas erat in omnibus, vt vnum illis esset & velle & nolle. Modestia & sobrietas, mansuetudo & lenitas in cunctis cernebantur. Desidiam & discordiam pariter execrabãtur: arrogantię & elationis supercilium duris castigationum ictibus feriebatur. Ira atque liuor sagaci intentione pellebantur. Tanta patientiæ virtus, charitatis studium, lenitatis cultus eis aderat, vt mitem Dominum Iesum in medio illorum habitare ambigi non posset. Quòd si quis in vitia contraria prolapsus esset, simul omnes pari iure negligentem corrigere studebant. Communia omnibus omnia erant. Si quispiam proprium aliquid vsurpare tentâsset, à cęterorum consortio segregatus, pœnitentia id expiare cogebatur. Nemo ausus fuit, si læsus esset à proximo, par pari referre, nemo asperum proferre sermonem: ità vt inter homines illos planè Angelicam agi vitam cerneres. Deniq; tam ad omnes gratiosus erat beatus Columbanus, vt in quorumcunque domibus aliquantispèr commoraretur, omnium animos ad religionis studium inflammaret.

Virtutes S. Columbani & sociorũ.

Matt. 23. Esa. 66.

Nihil apud eos licet habere peculij

Vt rex Sigebertus eum exceperit, vtque in eremo sibi habitationem instituerit. Cap. 6.

PEruenit inter hæc fama beati viri in aulam Sigeberti regis, qui illo tempore duobus regnis Austrasianorum & Burgundionum inclytus, apud Francos rerum potiebatur, quorum prę cæteris Galliarum populis eximium nomen habetur. Ad quem cùm vir sanctus cum suis accessisset, gratus regi & aulicis effectus est ob egregiæ doctrinæ copiam. Tandèm rex ab eo petijt, vt intra Galliarum terminos resideret, nec se suosque ad alios commigrando relinqueret: quicquid voluntas ipsius exposceret, id se præstiturũ affirmans. Ille verò ait ad regem, non se alienas cõsectari opes, sed Euangelicæ doctrinæ, quantum carnis admitteret fragilitas, velle exhibere sectatorem: Qui vult, inquit Christus, post me venire, abneget semetipsum sibi, & tollat crucem suam, & sequatur me. Respondit rex: Si Christi Crucem tollere, & eum sequi desideras, potiùs eremi sectare quietē: tantùm nè nostrę ditionis relicto solo, ad vicinas abeas nationes, vt & tibi augmenta pręmiorum compares, & nostrę saluti opportunè prouideas. Id vbi audiuit Columbanus, obtemperauit regis persuasioni, eremumque petijt, quæ Vosagus dicebatur, vastam sanè, in qua castrũ erat olìm dirutum, quod antiquitùs Anagratas nuncupabant. Ad quod cùm vir sanctus per aspera vastę solitudinis scopulosaque peruenisset loca, ibi cum suis resedit, exiguo alimento contentus, animo commemorans illud scripturæ diuinę, non in solo pane viuere hominem, sed verbo vitæ satiatos, multis abundare dapibus: quas qui gustârit, nunquàm possit esurire.

Luc. 9.

Sigebertus rex precib. eum apud se retinet.

Deut. 8.

Vt alimenta ei in eremo degenti in summa inopia, allata sint, & vt multos curârit. Cap. 7.

EO ergò in loco viro Dei cum suis commorante, subitò vnum è fratribus, vel ob probationem, vel ob culpam aliquam febris corripuit. Sed cùm nulla alimentorum solatia adessent, pręter cortices & herbas, omnium animis id inspiratum est, vt pro ęgri fratris sospitate, ieiunio & orationi vacarent. Tertiò iam ieiunij peracto die, cùm nihil haberent, vndè fessa corpora reficerent, derepentè conspiciunt virum quendam panibus & pulmentis onustos equos ad fores adduxisse. Isque referebat se repentino quodã cordis instinctu impulsum, vt eis ex sua substantia subueniret, qui tantam egestatem pro CHRISTO in eremo sustinerent. Oblatis itaq; viro

Quidã diuinitùs admonitus, ei affert alimẽta.

ro Dei, quæ attulerat, humiliter rogauit, vt vir sanctus pro coniuge ipsius Dominum deprecaretur, quam toto anno tantus vastâsset febrium ardor, vt eius vita planè desperaretur. Nolens autem vir sanctus homini anxio negare solamen, adhibitis fratribus, pro ea Domini misericordiam implorauit. Finitis precibus illa, cui iam mors imminebat, ilicò sanitati reddita est. Vbi vir eius, pcepta B. Columbani benedictione, domũ redijt, coniugem suam sedentem vidit. sciscitatusque, qua hora eam febris reliquisset, reperit ea hora fuisse sanatam, qua vir Dei pro ea Dominum deprecatus erat. Transacto deindè paruo temporis interuallo, quo capiti Christo pias mentium expiationes, per contritionem carnis, iniuriasque famis mortificata Deo membra offerrent, ac inuiolatum religionis statum obseruare contenderent, duris acerbitatibus omnis frangebatur voluptas: vt videlicet prędo virtutum omninm, expoliator criminum foret. Nouem iam transierant dies, quibus vir Dei cum suis non alias caperet dapes, quàm arborum cortices, herbasque saltûs: sed temperauit escę ariditatem pietas virtutis æternæ: quę per visum admonuit Abbatem Carantocum, qui monasterio, cui Salicis nomen est, præerat, vt famulo suo Columbę, in eremi vastitate degenti, necessaria deferret. Expergefactus Carantocus, cellarium suum Marculphum vocat, narrat quid in visu admonitus sit. At ille: Fac, inquit, vt imperatum est tibi. Iubet ergò Carantocus Marculphum ire, & quæcunque apparare posset, beato Columbano deferre. Oneratis vehiculis, Marculphus iter arripit: sed cùm solitudinem attigisset, nulla appáret via, qua sit eundum. Tandèm visum est, vt, si Dei hæc esset voluntas, pręmissis equis, imperantis potentia viam aperiret. Mira virtus. Antecedentes equi per ignotum iter, vngula solum terunt, rectoque itinere ad fores beati Columbani perueniunt. Admirabundus Marculphus equorum vestigijs insistit, ad virum Dei peruęnit: ea quæ attulerat, repręsentat. Ille gratias agit conditori, qui sic famulis suis pararet mensam in deserto. Percepta eius benedictione, Marculphus recedit, omnibusque rem gestam patefacit. Cœpit exindè frequens populus & ægrorum turba, ob sanitatem redintegrandam, ad eum confluere, & morborum omnium expetere medicinam. Quos cùm à se auertere non posset, omnium petitionibus párens, orationum medicamine, cunctorum morbos, diuino fultus auxilio, curabat.

Sanat fœminam moribundam.

Vide inediam.

Abbas quidam mittit ei escas.

Nota miraculum.

Multos sanat morbidos.

De constantia eius in quadam graui tentatione.
Cap. 8.

CVm autem ijs in locis per opaca saltûs inter deuia vir DEI deambularet, librumque humero ferens, de scripturis sacris secum conferret, subitò eius animo incidit cogitatio, vtrùm potiùs eligeret hominum iniurias perpeti, an ferarum sæuitiam sustinere. Quæ cogitatio cùm illi importuna esset, cumque vehementer vrgeret, crebrò frontem signo Crucis armans atque orans, intra se ait, pręstare bestiarum ferocitatem absque alieno peccato, quàm hominum rabiem cum dãno animarum, perpeti. Cumque hæc animo volueret, conspicit duodecim aduentare lupos, & dextra læuaque medium ipsum cingere. At tamen manet immotus, aitque: Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me festina. Accedunt lupi propiùs, otaque sua ad eius vestimenta adiungunt. Sed cùm ille constans permaneret, interritum relinquunt, & per saltum peruagantur. Ea tentatione superata, securus per saltum iter carpit: nec procùl abiërat, cùm ecce audit voces frequentium Sueuorum per auia oberrantium, qui per id tempus illis in locis latrocinia exercebant. Sed ea quoquè tentatione animi constantia profligata, ex rebus aduersis victor euasit. Sed hoc vtrũ diaboli fallacia finxerit, an re vera sic se habuerit, perspicuè non cognouit. Aliâs etiam à Cellula exiens, longiorique via vastam eremum penetrãs, reperit saxum immane, pręruptaque cuiusdam rupis latera, terga scopulis aspera, hominibus inaccessa: simulque cernit in caute sinum concauum, volensque abdita perscrutari, in eum ingreditur. Et ecce videt vrsum in interiori sinu suum habere habitaculum, atque illic residere. Iubet ergò mansuetè abire feram, nec deincèps eos repetere calles. Abijt fera mitis, nec prorsùs ausa fuit eò repedare. Distabat locus ille ab Anagrâta plùs minùs septem milliaribus.

Importuna quędã cogitatio eũ infestat.

Psal. 69.

Vrsum iubet abscedere.

De

De mira eius abstinentia, & vt aquam è petra produxerit.
Cap. 9.

Dominicos & festos dies vt coluerit.

SOlebat autem vir sanctus, cùm Dominicę diei aut quorumlibet sanctorum sacratæ solennitates aduentarent, ab aliorum societate separatus, in loca abdita se recipere, & longioris spatij eremi secreta expetere, vt solida & tranquilla mente, absque curarum inquietudine, solus orationi vacaret, & religioni omni conatu intenderet. Ità etiam aliquandò in hac scopuli cauerna solitariam vitam ducens, adeò fuit inedia confectus & attenuatus, vt vix illum viuere putares. Non enim aliud suppetebat penitùs, nisì agrestium herbarum exigua mensura, vel pomorum paruulorum, quæ eremus illa ferebat, quę vulgò * bullugas appellant. Potus aqua erat. Volebat autem ità se gerere, vt qui aliorum curis occupatus, semper hæc æquè perficere non posset, saltem per interualla temporum pro parte, animi sui desiderio satisfaceret. Erat autem in monasterio puerulus quidam, Domoalis nomine, qui solus ad illum referre solebat, si qua monasterij negocia extitissent fratribus obseruanda, ab illo reportare. Cùm ergò multis diebus in illo sinu eminentis saxi, ad quem vix patebat accessus, vir beatus resedisset, puerulus ille clàm ab eo perquisiuit, cur in promptu aquam non haberet, sed grandi eam labore per montis ardua fessis poplitibus apportaret. Cui Columbanus: Fili, inquit, paulispèr saxi terga sciscitare. Memento, Dominum populo Israël è caute latices produxisse. Tum ille patri obediens, rupem cædere aggressus est. Sanctus autem vir statìm in genua se submittens, Dominum deprecatur, vt tribuat suę necessitati opportuna. Tandèm eius precibus parens, piè petenti larga subuenit potestas. Mox erumpente aqua, fons cœpit manare perennis, qui vsque in pręsens permanet. Nec immeritò misericors Dominus sanctis suis largitur ea, quæ petunt, quandoquidem propter pręcepta eius proprias crucifixerunt voluntates: tantaque fide prędit sunt, vt quę ab illius misericordia petunt, ea se impetraturos non dubitent. Ille autem promisit: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi, & transibit: & nihil impossibile erit vobis. & alibì: Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & venient vobis.

Mira eius inedia.

*bulgulas *bullucas

Exod. 17. Num. 20.

E saxo aquā elicit precibus.

Psal. 16.

Matt. 17.

Marc. 11.

Vt Luxouiense monasterium condiderit, & multi ad eum se adiunxerint.
Cap. 10.

CVm iam multi se in eius contubernium & societatem monachi adiunxissent, de commodiori in ea eremo inquirendo loco cogitare cœpit, vbi monasterium construeret. Inuénit autem castrum quoddam, quod olìm munitissimum fuisset, à supradicto loco distans plùs minùs octo milliaribus, priscis temporibus Luxouium nuncupatum: vbì etiam thermę siue aquæ calidę eximio opere extructæ habebantur. Multę illic statuæ lapideę erant, quas cultu miserabili rituque profano pagani quondàm coluerant, execrabilibus eas cęremonijs prosequentes. At nunc solæ illic feræ belluæ, vrsi, bubali, lupi frequentes visebantur. Ibì ergò vir egregius monasterium construere cœpit. Cuius rei fama cùm percrebuisset, multi vndiquè eò aduolare, & religionis studio sese dicare cœperunt: ità vt in eum numerum monachorum frequentia excresceret, vt vnius monasterij collegio vix contineri posse viderentur. Accurrebant vndiquè etiam nobilium filij, vt spretis mundi huius oblectamentis, diuitijsque calcatis, æterna pręmia capesserent. Cernens autem beatus Columbanus vltrò citroque homines ad pœnitentię remedia aduolare, nec vnius cœnobij limitibus tantam multitudinem absque multa difficultate compręhendi posse: (Quanuìs enim animus vnus & cor vnum esset omnium, non tamen id tantę multitudinis conuersationi congruum videbatur) alium inquirit locum, quem aquarum copia ornaret. Quo reperto, aliud illic monasterium ædificauit, quod Fontanas voluït appellari: eique Præpositos dedit & gubernatores, de quorum religione nemo dubitaret. His ergò in locis cùm monachos instituisset, ipse vicissìm illis aderat, canonemque siue regulam, quam sequerentur, spiritusancto plenus condidit: ex cuius lectione prudens lector vel auditor facilè potest animaduertere, quanta viri sancti fuerit disciplina.

Extruit Luxouiense monasteriū

Itèm Fontanense.

Præscribit monachis canonem.

De

De piscibus non absque miraculo partim repertis, partim captis.

Cap. 11.

PEr id tempus quidam frater Authigernus pulsare eum precibus cœpit, vt in Hyberniam sibi liceret peregrinandi causa proficisci. Cui Columbanus ait: Eamus in eremum, & Dei voluntatem exploremus, num optatū debeas iter arripere, an verò in cœtu fratrum permanere. Pergentes ergò simul, adolescentem Somarium, qui etiamnùm superest, comitem sibi adiungunt, & ad destinatum eremi locum perueniunt, vnius tantùm panis alimonia contenti. Cumque iam duodecimus transisset dies, nec vllum panis fragmentū remansisset, hora refectionis appropinquante, iubet pater, vt in imam vsque vallem per agri prærupta se conferant, & quicquid alimenti repererint, secum absportent. Illi lętabundi per concaua vallis ad Mosellam vsq; perueniūt, inueniuntque quinque magnos captos pisces, dudùm à pastoribus vndis expositos, atq; ex ijs tres, quòd adhuc viuerent, patri pręsentādos tollunt. Cùm autem venissent ad eum: Cur, inquit ille, non omnes quinque attulistis? Illis respondentibus, se eos mortuos reperisse, atque ea causa apportare noluisse: Nequaquàm, inquit vir Dei, ex his comedetis, nisì, quos reliquistis, allati fuerint. At illi miraculo perculsi, quòd prophetico spiritu cum absentia cognouisse intelligerent, pernici cursu locum repetunt. Deindè obiurgati, quòd repertum manna reliquissent, cibos parare iubentur. Nouerat ille, quippe plenus spiritusancto, à Domino sibi passim escas præparari. Alio quoq; tempore, in eadem solitudine, non tamen eodem loco, illo commorante, post quinquaginta exactos dies solus Gallus frater ei aderat. Imperat ergò illi, vt ad Bruscam eat, piscesq; capiat. Abijt ille, sed consultius visum est ei, vt ad Ligonem amnem pergeret. Quò cùm peruenisset, & rete in alueum iactāsset, adspexit magnam quidem pisciùm aduenire multitudinem, nec tamen reti contineri, sed perindè ac si in parietem impingerent, retrò reuerti. Laborauit itaq; tota die, nec vel vnum piscem capere potuit. Reuersus, indicat patri frustratos labores suos. Ille inobedientē increpat, cur non ad denunciatum sese contulisset locum: iubetque citò eò accedere. Pergit ille, mittit rete in aquas, & vix potest prę copia piscium illud ad se retrahere. Hęc nobis Gallus ille sæpè narrauit.

Diuinitùs cognoscit absentia.

Pœna inobedientiæ.

Vt obedientes fratres morbis liberati, inobedientes diù illis afflicti sint.

Cap. 12.

MOrabatur alio rursùs tempore in eo scopuli sinu, à quo vrsum expulerat, vbi diù oratione & ieiunio corpus affixerat. Cognouit autem per reuelationem fratres, qui Luxouij erant, diuersis morborum generibus vexari: nec plures superesse incolumes, quàm qui ęgrotis ministrarent. Egressus itaq; de specu, Luxouiùm venit: cumq; omnes afflictos cerneret, iubet omnes surgere, & messem in area virgis cędere. Surrexerunt ergò, quorum conscientiam obedientiæ feruor incendebat, ad areamq; venientes, virgis fruges cędere ardenti fide aggressi sunt. Videns autem pater fidem in filijs & obedientiæ gratiam abundare: Sinite, inquit, fessa ægritudine membra à labore recreari. Mirātur obedientes fratres, nullo doloris vestigio remanente, integra se sospitate frui. Iubet pater apparari mensas, vt vberi gaudio omnes reficerentur. Increpat deindè inobedientes, arguit fidei ignauiam, ægritudinis longam morā denunciat. Mira vltio. Supra anni tempus immorigeros morbi dolor tam vehementer attriuit, vt vix mortem euaderent: impleueruntque mensuram pœnitentiæ pro admissę inobedientiæ ratione.

Obedientię & inobedientiæ diuersi effectus.

Vt in imbre sine imbre segetes cum fratribus messuerit.

Cap. 13.

ADerat quandoquè tempus, quo segetum copia in horrea conderetur, nec tamen vis ventorum nubes cogere cessabat. Vrgebat verò necessitas, nè maturę messis spicæ in stipula misso germine deperirent. Erat tum vir DEI apud Fontanense monasterium, vbì messium copiam nouus ager locupletem attulerat. Irruebant interìm ventorum flabra cum multa vi imbrium, nec omninò atræ nubes terris pluuiam fundere intermittebant. Quid inter hæc ageret vir DEI, anxio pectore pensitabat. Armauit verò mentem fides, docuit à DEO impetrare opportuna: accersit vir Dei fratres omnes, segetem pręcidi iubet. Mirantur illi patris im-

imperium, nec tamen quisquam ei dicit, quid sentiat. Veniunt omnes, inter diffusos imbres falcibus secant fruges, obseruant quid pater facturus sit. Ille quatuor insigni religione viros per quatuor messis angulos disponit, putà Comininum, Eunocum, atque Atquonanum ex Scotorum genere, quartum Gurganum natione Britonem: ipse cum reliquis medius pręcidit segetes. Mira virtus. Fugiebat imber à segete, & cùm vndiq; funderetur pluuia, medios tantùm messores solis torrebat ardor, æstusque vehemens, donèc messem conderent, afflauit. Sic fides & oratio promeruit, vt pulsa pluuia, æstum inter imbres haberent.

Insigne miraculum.

Vt fœcunditatem suis precibus impetrârit cuidam potenti fœminæ.

Cap. 14.

EA tempestate Dux Vualdelenus gentes, quæ inter Alpium septa & Iurani saltûs arua degunt, suo imperio continebat. Ei verò soboles nulla erat, gratius vt donum iam desperantibus esset, quemadmodùm Iuuencus de Zacharia & Elisabeth ait. Itaque cum coniuge Flauia, & nomine, & genere, & prudentia nobili, ad beatum Columbanum à Vesontionensi oppido venit: orant pariter virum Dei, vt pro ipsis Dominum deprecetur: aiunt se multis ditatos opibus, sed cui post obitum eas relinquant, hæredem se non habere. Quibus vir sanctus: Si filium, inquit, nasciturum Domino consecrare voletis, mihique è baptismo suscipiendum tradere, Domini clementiam pro vobis ego implorabo, vt non eum duntaxàt, quem Domino ex voto offeretis, sed quot libitum erit, post illum liberos procreetis. Læto illi promittunt animo, se eius iussis obsecundaturos, modò nè desinat Domini pro ipsis misericordiam implorare. Spondet vir Dei, donis cælestibus plenus, se haud difficulter impetraturum, si tamen dent ipsi operam, nè pactum fœdus violent. Mira res. Vix domum redeunt, & iam grauida matrona futuram expectat prolem. Natum filium, ad sanctum adducit virum: eius precibus impetratum munus ostentat, agit grates conditori, qui sic ad preces famulorum suorum optata dona largitur. Infantem vir sanctus accipit in manus suas, sacro expiatum lauacro suscipit, Donati nomen ei imponit, matrique nutriendum reddit. Qui posteà in eodem monasterio sapientia imbutus, atque deindè Vesontionensis pontifex factus, nunc vsquè superest, eandem cathedram regens. Beati autem Columbani amore monasterium virorum, qui eius seruarent Canonem, construxit: quod quidem Palatium vocant, ob veterum monumenta murorum. Addidit autem benignus Deus parentibus eius alterum filium, vt erat pollicitus beatus Columbanus, eumque Ramelenum appellârunt: qui nobilitate & sapientia pollens, post decessum patris, ei suffectus est, habitu quidem secularis, sed in Dei amore vigil. Nam & ipse studio beati viri in saltu Iurensi super Nouisonam fluuiolum, eius regulæ siue instituti monasterium condidit, cui Siagrium Abbatem præfecit. Post Ramelenum natę sunt etiam duæ filiæ, seculo nobiles, sed diuino timori addictæ. Postquàm autem Vualdelenus obijt, Flauia vxor eius monasterium puellarum Vesontione extruxit, idque modis omnibus communiens, multas in eo puellas congregauit. Vsqueadeò apud illos gratiosus fuit beatus Columbanus, vt omnia mundi huius oblectamenta spernentes, ad præpotentis Dei cultum anhelarent.

Sterili matronę facilè obtinet fœcunditatē.

Donatus Episcopus Bisontinus.

De Theodegisili digito secto & sanato, itemq́; de corui obedientia.

Cap. 15.

HOc loco si qua inserere velimus, quæ hominibus exigua videantur, obtrectatorum latratibus ea patebunt. At tamē benignitas & liberalitas conditoris ęquè in minimis, vt in magnis, clementer adspirat: nec minùs in modicis, quàm in maximis, petentium vota exaudit. Cùm aliquandò vir egregius Columbanus ad præcidendas segetes cum fratribus apud Calmem, quam Buniariciam vocant, aduenisset, & blando commodoque flante Austro falce fruges secarent, Theodegisilus frater digitum falce sibi præcidit, ità vt non nisì parua pellicula manui adhæreret. Eum autem vir Dei procùl intuitus, iubet eum sodalibus cœptū opus perficere. At ille, quid sibì acciderit, indicat. Mox ad eum properat vir Dei, digitum saliua sua linit, hominemque ilicò sanatum, iubet maiori contentione in cœptum laborem incumbere. Ille lętabundus duplicat laborem, & præ cęteris alacriùs secat fruges, cùm dudùm, ob præcisum digitum, animum mœrori subdidisset. Hæc nos ab ipso Theodegisilo accepimus, qui etiam digitum nobis monstrauit. Aliud quiddam haud dissimile in Luxouiensi cœnobio contigit.

Saliua sua sanat digitum pręcisum.

Pre-

Presbyter quidam & parochus, pater Boboleni, qui nunc Bobiensi cœnobio præest, Vuiniocus nomine, ad beatum Columbanum venit, qui tunc cum fratribus in saltu erat ob ligna opportunè paranda. Cùm autem Vuiniocus admirabundus adspiceret, quanta vi truncum quercûs cuneis arieteque finderent, è trunco exiliens cuneus, mediam eius frontem scidit, ità vt è venis multus manaret sanguis. Videns autem vir Dei Columbanus sectum eius os, sanguinemque profluentem, mox in terram Domino preces oblaturus, ruit: ac deindè surgens, saliua eum perungens, adeò sanum reddidit, vt vix vllum cicatricis vestigium remaneret. Alia quoquè vice, cùm ad cibum capiendum veniret beatus Colnmbanus in cœnobio Luxouiensi, tegumenta manuum, quæ Galli vuantos vocant, quibus in laboribus vti solebat, in lapidem, qui ante refectorij fores erat, deposuit. Cumque accubuisset mensę, coruus rapax aduolans, vnum ex eis rostro compræhensum abstulit. Peracta refectionis hora, vir Dei foràs egrediens, tegumentum illud requirit. Cumque omnes inter se conquirerent quis abstulisset, vir sanctus ait, nullum alium esse, qui sine arbitris vel socio attingere aliquid ausus esset, nisi alitem, qui à Noë dimissus, ad arcam non remeâsset. addiditque se nullo modo eius pullos aliturum, nisi furto abreptum, celeri volatu referret. Expectantibus ergò fratribus, in medium eorũ coruus aduolat, malè sublatam rem rostro reportat: nec tamen pennigera se fuga subducit, sed oblitus ferocitatis, ante omnium conspectum comiter subsistens, vltionem expectat. At vir sanctus eum abire iubet. O miram æterni iudicis virtutem, qui tanta suis præstat famulis, vt non solùm humanis honoribus, sed etiam auium obedientia clarescant.

Item alterius graue vulnus.

Gen. 8.

Coruus restituit quod abstulerat.

Vt ceruisia, ablato epistomij vertibulo, non effluxerit è vase.

Cap. 16.

Est deindè aliud patratum miraculum per beatum Columbanum & cellarium eius. Cùm refectionis appropinquaret hora, & minister refectorij vellet promere ceruisiam (quæ ex frumenti vel hordei succis decoquitur, quaque prę cæteris in orbe terrarum gẽtibus, præter *Scoticas & Dardanas, quæ Oceanum incolunt, vtuntur, nempe Gallia, Britannia, Hybernia, Germania, cęteręque quæ ab earum moribus non discrepant) vas quod typrum nuncupant, in cellarium deportauit, & ante vas, in quo erat ceruisia, deposuit: extractoque epistomij vertibulo, in illud ceruisiam excepit. At subitò quidam è fratribus Columbani Abbatis iussu eum euocauit. Tum ille obedientiæ flammâ feruens, oblitus epistomium obstruere, pernici cursu ad beatum virum properauit, vertibulum manu tenens. Postquàm autem vir Dei sua ei mãdata deprompsit, ille recordatus negligentię, ocyùs redijt in cellarium, suspicans nihil in vase ceruisiæ remansisse. Cernit autem vltra typrum vsqueadeò excessisse ceruisiam, vt duplò altior typrus videretur, nec minimam tamen guttam decidisse in terram: ità vt tanta emineret supra vrnam ceruisia, quanta erat intra illius coronam siue ambitum. En quãtum imperantis meritum, quanta obedientia obtemperantis: quibus factum est, vt Dominus vtriusque mœrorem auerteret, nè, si fratrum substantiam & iubentis & obedientis ardor diminuisset, ambo licita sibijpsis alimenta interdicerent. Itaque ęquus arbiter intercessit, vt vtriusque culpam aboleret. Vterque enim sua noxa suoque vitio euenisse asseruisset, si quid illic incommodi accidisset.

*Scordiscas.

Pręclarum obedientiæ miraculũ.

Nulla hic erat illorũ culpa, sed tamen illi se culpę obnoxios dixissent.

De quibusdam alijs beati viri miraculis. *Cap.* 17.

Eodem tempore per densa saltûs viburna, quæ prope Fredemungiacas Calmem erant, vir Dei fruticum solitudinis amator inambulans, vidit cadauer cerui, quẽ feri lupi peremerant, vrsum deuorare velle. Eius enim sanguinem lambens, iam exiguam carnis partem comederat. Accessit ergò ad eum vir Dei, iussitque nè corium calceis conficiendis necessarium, lædere ausus esset. Mox bestia ferocitatis oblita mitescit, & contra naturam suam blandiens & colla submittens, absque murmure cadauer relinquit. Vbi autem vir Dei ad fratres redijt, indicauit eis locum, iussitque vt irent, & cerui pellem abstraherent. Abeunt fratres, cernunt vndiquè rapacium alitum multitudinem procul abesse, nec contra viri Dei interdictum ad cadauer propiùs accedere audere. Diù interim expectant eminùs, visuri num vel fera, vel auis audaci conatu tandèm vetitam sit inuasura escam. Et illas quidèm odore cadaueris illectas aduentare

Mira virtus sancti viri. conſpiciunt, ſed tamen procùl ſubſiſtere, & perindè atquè mortiferū quiddam, cadauer illud vitare, deniquè celeri fuga ſe ſubducere. Alio tēpore beato viro Luxouij degente, Vuiniocus presbyter, cuius ſuprà fecimus mentionem, ad eū venit, ſequebaturq; eius veſtigia, quocunquè ire vellet. Venerunt autē ad horreum, in quo frumenta condebantur. Cernit autem Vuiniocus exiguam illic frumenti copiam, ait viro Dei, quòd nō habeat ſatìs ad tantam alendam frumenti multitudinem: arguit eum torporis & deſidię, quòd non det operam frumento conquirendo. Reſpondit autem ei beatus Columbanus: Si ità, vt par eſt, homines ſuo ſeruiant conditori, nunquàm famem patientur. Sic Psal. 36. enim Pſalmographus habet: Non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem. Matt. 14. Perfacilè horreum complet farina, qui quinq; panibus quinq; hominum millia ſatiauit. Manente verò illic ea nocte Vuinioco, viri Dei fide & precibus horreum completum eſt. Maneq; conſurgens Vuiniocus, cùm iuxta horreum tranſiret, inopinatò Vacuū horreū eius precibus impletur frumento diuinitùs. illud cernit apertum, ſciſcitaturq; ex cuſtode horrei, quis frumentum miſerit, aut quibus plauſtris eò aduectum ſit. Ait ad eum cuſtos: Non ità eſt, vt putas. Inſpice, num qua plauſtrorum vel iumentorum telluri impreſſa veſtigia appareant. Nequaquàm à me claues hac nocte receſſerunt: ſed obſerato granarij oſtio, diuina benedictione frumento illud repletum eſt. At ille deinduſtriâ intentis oculis contemplatur terram, num ſint illic apportantium fruges relicta veſtigia: ſed cùm nihil extaret eiuſmodi, Poteſt, inquit, Dominus ſeruis ſuis parare menſas in deſerto. Exacto indè aliquanto temporis interuallo, venit beatus Columbanus ad Fontanenſe cœnobium, reperitque fratres ſexaginta ſarculis terram excolere, & iaciendo ſemini arua præparare. Cumque videret eos magno labore glebas frāgere, Sit vobis, inquit, fratres, à Domino parata refectio. Audiens id miniſter, Pater mî, ait, non ſunt nobis niſi duo panes, & paululū ceruiſiæ. At ille: Abi, inquit, & affer huc. Concito gradu properat ille, & attulit quod iuſſus erat. Tum beatus Columbanus in cælum ſuſpiciens, Chriſte Ieſu, inquit, vnica ſpes orbis, tu hos panes & Matt. 14. hunc potum multiplica, qui de quinque panibus quinque millia in eremo ſatiâſti. Mira Diuinitùs augentur duo panes & ceruiſia. res. Comederunt omnes, & ſaturati ſunt: hauſtoque potu, prout cuique libitum fuit, dupla miniſter fragmentorum ſpolia collegit, potuſque duplicatam menſuram. Sicque intellexit, plùs mereri fidem digna diuini muneris beneficia, quàm deſperationem, quæ ſoleat etiam diminuere collata. Cùm quodam tempore in cœnobio Luxouienſi vir Dei commoraretur, accidit vt vnus è fratribus, qui & ipſe Columbani haberet nomen, febre correptus, atque in extremis poſitus, felicem poſtularet exitum. Cumque iam vltimum vellet efflare ſpiritum, ſpe bona fretus cæleſtis capeſſendi muneris, quod longo quæſierat famulatu, vidit ad ſe virum, multa luce amictum, accedere, ſibiq; dicere: Non te iam poſſum è corpore educere, orationibus & lachrymis Columbani patris tui impeditus. Ille hæc vt audiuit, mœrens ac ſi è ſomno euigilâſſet, miniſtrum ſuum Theodegiſilum, cuius ſuprà meminimus, appellauit, Feſtina, inquiens, & communem patrem Columbanum ad me venire compelle. Abijt ille properè, & beatum Colūbanum in eccleſia flentem reperit, oratque vt ad ægrotum feſtinus accedat. Venit ergò perniciter, & qd Nota vim precū eius. velit percontatur. At ille: Cur me, inquit, tuis precibus in hac ærumnoſa vita detines? Adſunt enim, qui me ducere velint, niſi tuis lachrymis & precibus prępedirentur. Retentionis ſolue obſtacula, vt mihi iam cæleſtia regna pateſcant. Tum * animo perculſus * fletu Columbanus, ſigno dato, omnes adeſſe iubet, ſancti ſodalis amiſſionem gaudio temperat, corpus Chriſti de hac vita abeunti viaticum præbet, & poſt ſuprema oſcula, defunctionis cantus perſoluit. Erat is ſanguine coniunctus beato Columbano, & cum illo ex Hybernia profectus fuerat: parebantque etiam illi beſtiæ & volucres, ſicuti viro Dei * Canoald. Columbano: de quo nobis referre ſolebat * Chagnoaldus Lauduni clauati pontifex, qui eius miniſter & diſcipulus fuerat, cùm in eremo precibus & ieiunio vacās deambularet, ſępè eum, ſe inſpectante, feras belluas & aues accerſijſſe, eaſque ad eius imperium ſtatìm aduenîſſe. Illum verò blanda manu eas attrectâſſe, feraſque & aues mirè lętabundas & Ferę & aues obediût illi. ludibundas, vt ſolent catuli coram dominis ſuis, exultâſſe. Sępè etiam illum ab altiſſimis arboribus euocâſſe ſciuros, manibus eos appræhendiſſe, collo ſuo impoſuiſſe, atque illos in ſinum eius & intrâſſe, & indè exijſſe.

Vt eum reuerenter acceperit Theodoricus rex, vtq; is ab eo ſit obiurgatus.

Cap. 18.

Cre-

CReuerat iam passim sancti viri fama in vniuersis Galliæ atque Germaniæ prouincijs, eratque omnium sermone celebris, omnium cultu venerabilis, idque adeò, vt etiam Theodoricus rex, qui eo tempore regnabat, ad eum sæpè veniret, & orationum eius suffragia omni cum humilitate expeteret. Sigebertus enim, cuius iam antè fecimus mentionem, apud Victoriacum villam publicam, quæ in suburbio * Arauiensis vrbis sita est, Chilperici germani sui dolo, qui apud Tornacum tunc erat, quem Sigebertus vsque ad internecionem persequebatur, interfectus est. Interfecto autem Sigeberto, Childebertus filius eius, regni sceptra suscepit, annuēte matre Brunechilde. Mortuo deindè Childeberto intra adolescentiæ annos, regnauerūt duo filij Childeberti, Theodebertus & Theodoricus cum auia Brunechilde. Et regnum quidem Burgūdionum administrauit Theodoricus, Austrasiorum verò Theodebertus regendum suscepit. Theodoricus ergò gratulabatur sibi, quòd intra limites suos haberet beatum Columbanum: cumque ad eum sæpissimè veniret, cœpit vir Dei increpare illum, quòd concubinas potiùs, quàm legitimum matrimonium consectaretur, vndè posset regia proles suscipi, quę de iusta cōiuge, non ex lupanaribus, orta videretur. Cumq; viri Dei sermonibus flexus rex, se ab omnibus illicitis abstinere velle responderet, mentem Brunechildis auiæ, alterius Iezabelis, antiquus serpens inuasit, eamque in virum Dei superbiæ stimulis agitatam incitauit, effecitque vt doleret, Theodoricum regem viro Dei obedire. Verebatur enim, nè, si ille abiectis concubinis, reginam aulæ præficeret, ipsa honoris & dignitatis suę faceret iacturam.

Sigeberti regis cædes.

S. Colūbanus obiurgat Theodoricum regem.

Ea re offendit Brunechildem.

Vt vir DEI ad Brunechildem & Theodoricum venerit, vt regis munera respuerit, & de concitato aduersùs ipsum rege. Cap. 19.

ACcidit indè, vt vir Dei ad Brunechildem veniret, quæ tum apud Brocariacum villam erat. Cumque illa eum in aulam venisse cerneret, filios Theodorici è concubinis susceptos, ad illum adduxit. Quos vt vidit, sciscitatur quid sibi velint. Et Brunechildis, Regis, inquit, filij sunt: tu eis benè preceris. At ille: Nóueris, ait, hos ad regni sceptra nequaquàm peruenturos, qui de scortis nati sunt. Illa furens, paruulos abire iubet. Exijt verò etiam vir Dei extra aulam regiam: sed cùm limen transiliret, tota domus fragore concussa, omnibus terrorem incussit: nec tamen miserę fœminæ furorem compescuit, quin ad comparandas viro Dei insidias animum intenderet. Vicinis monasterij per nuncios mandat, vt nullum è monasterio egredi patiantur, & neque domo monachum vllum recipiant, neque vlla subsidia conferant. Cernens ergò beatus Columbanus regios in se animos concitatos, ad regem properat, vt admonitionibus suis miseræ pertinacię frangat intētionem. Erat tum rex apud Spissiam villam publicam. Eò cùm iam sole occumbente venisset, regi nunciatur adesse virum Dei, nec tamen in ædibus regijs velle hospitio vti. Ait ergò rex, satiùs esse virum opportunis subsidijs honorare, quàm Dominum, seruos eius offendendo, ad iracundiam prouocare. Iubet ergò regio cultu opportuna pręparari, eaque viro DEI dirigi. Veniunt ministri, & à rege missa ei offerunt. Ille vt vidit dapes & pocula regio apparatu instructa, perquirit qd ijs sibi velint. Aiūt illi, esse ad ipsum missa à rege. At vir Dei abominatus ea, Scriptum est, inquit, Munera impiorum reprobat altissimus. Indignum est enim, vt seruorum Dei ora, eius cibis polluantur, qui non solùm à suis, sed etiam ab aliorum habitaculis arcet Dei famulos. His dictis, vascula omnia dirupta sunt, vinum & sicera in humum diffusa, cæteraque hincindè disiecta. Pauefacti ea re ministri, nunciant regi quid gestum sit. Ille terrore perculsus, diluculò ad virum Dei cum auia Brunechilde properat: precantur pariter veniam, promittunt se deincèps emendaturos. Quibus promissionibus vir Dei placatus, ad monasterium redit: sed illi non diù stant promissis, redit rex ad solita stupra, cumulatque infelicitatem suam. Quod vbi percepit beatus Columbanus, literas verberibus plenas scribit ad regem, minatur ei excommunicationem, nî concubinas à se repellat. Sed ijs rursùm inflammata Brunechildis, regis animum aduersùs beatum Columbanum incitat, omnique conatu perturbare contendit: orat etiam proceres aulicos & optimates omnes, vt regis animum in virum Dei commoueant. Episcopos quoquè solicitat, vt eius instituto & religioni detrahant, cano-

Eccli. 34.

Respuit dapes à rege missas.

Nota rem admirandā.

nemq;,quem suis monachis præscripserat, rodant dente canino. Obtemperant aulici miseræ reginæ voluntati, regis animum in virum Dei inflammant, atque eousquè adducunt,vt eum adire,& institutum eius monasticum explorare constituat.

Vt vir Dei Luxouio pulsus sit. Cap. 20.

Rex cum eo expostulat.

COactus igitur rex, Luxouium venit ad virum Dei, cœpitque expostulare cum illo,cur à prouincialium moribus discreparet, nec Christianis omnibus intra monasterij septa secretiora aditus pateret.Beatus Columbanus,vt erat imperterritus & animo virili, regi talia obijcienti respondit,se consuetudinem non habere, vt secularibus hominibus & à religione monastica alienis,liberum esse sinat in seruorum DEI habitacula ingredi : loca alia apta & opportuna instituta, vbì hospites omnes excipiantur. Tum rex : Si, inquit, largitatis nostræ beneficijs potiri vis, in loca omnia patebit omnibus accessus.Vir Dei respondit : Si tu id, quod hactenùs regularis disciplinæ habenis adstrictum fuit, luxare & violare conatus fueris, equidem nullis tuis muneribus vel beneficijs sustentari velim. Et, si ea causa hunc in locum aduenisti,vt seruorum Dei cœnobia destruas,& regularem disciplinam contamines atque conuellas, nóueris regnum tuum funditùs ruiturum, & cum omni regia propagine interiturum.id quod posteà rei probauit euentus. Iam enim temerario conatu rex in refectorium ingressus fuerat.Territus autem hisce verbis,celeriter egressus est: sed eum vir Dei acerrimè obiurgauit.Ait verò illi rex: Fortassis martyrij coronam te percepturum speras: sed non ea ego dementia sum,vt tantum velim patrare scelus. Saniori ego consilio vtar. Itaque si tibi sic visum est,ab omnium secularium moribus desciscere, qua venisti via,ea tibi redeundum nôris. Eadem quoquè aulicorũ vox est & sententia,nolle se ijs in locis habere quenquam,qui non omnibus sese adiungat. Respondet beatus Columbanus, se de cœnobijs septis non egressurum, nisì vi extrahatur. Discessit ergò rex, & virum Procerem Baudulphum illic reliquit, qui virum Dei à monasterio expulit, & iuxta Vesontionense oppidum in exilium abegit,donèc regis sententia,quod visum esset,decerneret.

Prædicit regi interitũ.

Expellitur à suo monasterio.

De carcere diuinitùs aperto. Cap. 21.

COmmorans ergò illic vir Dei, audit eo in loco carcerem esse plenum damnatorum hominũ,vltima supplicia expectantiũ.Ad eum properè accedit,& nullo obstante,ostium ingressus, verbum Dei damnatis illis depromit. Illi,si possint liberari, promittunt se vitam emendaturos, & ob admissa facinora pœnitentiam acturos. Tum beatus Columbanus ministro Domoali,cuius superiùs mentio facta est,imperat,vt manu ferrum,quo compedes irretitę atque innexę erant, ad se trahat. Ille appręhensum ferrum trahit, idque mox instàr putrefacti fruticis particulatìm comminuitur.Solutis compedibus,vir Dei iubet damnatos è carcere egredi : peractoq; Euangelico ministerio,pedes eorum lauit,linteoque extersit. Deindè præcipit, vt ecclesiam petant,& perpetrata scelera pœnitentia & lachrymis expient. Properantes illi, ecclesię fores inueniunt obseratas. Porrò tribunus militum vt vidit diuina virtute per beatum Columbanum damnatorum compedes fractas, & vacuum sibi relictum ergastulum,tanquàm à somno excitatus,damnatorum vestigia persequi cum militibus cœpit. Illi à tergo appropinquare milites videntes,foresque ecclesiæ obseratas, gemina vallati angustia,virum Dei compellant,vt èruantur. Anxio ille pectore sursùm caput attollit,precaturque Dominum,vt ipsius virtute à vinculis ereptos, non sinat denuò à militibus vinciri. Non cunctatur bonitas diuina: fores firmis obseratas claustris reserat,in angustijs positum aditum pandit.Illi pernici cursu inuolant in ecclesiam: fores, cernentibus militibus,absque humana opera rursùs obserantur,acsì custos templi clauibus celerrimè & patefecisset & clausisset eas. Veniens ergò beatus Columbanus cum suis, simulque tribunus cum militibus ad obseratas fores, custodem quęrunt, vt claues pręberet.Qui cùm venisset,& clauibus ostia aperire vellet, ait se nunquàm diligentiùs obserata inuenisse.Nec quisquam posteà ausus fuit damnatis illis inferre iniuriam, quos diuina virtus eruisset.

Multos è carcere dimittit.

Magno miraculo fores tẽpli & patescunt & clauduntur.

Vt Luxouium redierit, milites cæcitate percussi, eum præsentem non viderint, vt rursùs à rege eiectus sit. Cap. 22.

Post

POst hæc cernens vir Dei nullos sibi custodes adhiberi, nullam exhiberi molestiam, (videbant enim omnes in illo virtutem feruere diuinam, atque ea causa ab eius iniurijs se separabant, nè socij culparum forent) Dominica die ascendit in verticem ardui montis. (Ità enim situs vrbis est: cùm domorum densa ædificia in diffuso procliui mótis latere extructa sint, in ardua cacumina sese porrigunt, ipsũ montem vndiquè cingente abrupti fluminis * Donæ alueo, & commeantibus aditum præcludente) Ibi verò vsque in medium diem expectat, num quis prohibiturus sit, nè ad monasterium reuertatur. Cùm autem nullus appareret, per mediam vrbem cum suis ad monasteriũ regreditur. Id vbi percepit Theodoricus rex & Brunechildis, eum scilicet ab exilio reuertisse, atrocioribus iræ aculeis stimulantur, iubentque militum cohortem rursùm eum vi indè abstrahere, & ad pristinum exilium reuocare. Veniunt milites, cum tribuno peruagantur per monasterium, virum Dei perquirunt. Residebat tum ille in atrio ecclesiæ, & in codice quodam legebat. Et illi quidem crebrò eò veniunt, propè eum transeunt, ità vt in eius pedes nonnunquàm impingerẽt, & vestimentis suis eum attingerent, nec tamen occæcatis luminibus vident eum. Erat id sanè spectaculum pulcherrimum. Ille lætabundus cernebat se quærentes, nec tamen ab illis cernebatur. Videbantur illi ab eo coram ipsis posito, nec videbant tamen. Porrò tribunus per fenestram respiciens, vidit virum Dei coram ipsis lætum residere & legere. Itaque exclamauit: Quid tam curiosè per atria ecclesiæ discúrritis, nec tamen quicquam reperítis? Non iam vos diutiùs insaniæ error occupet. Non poteritis inuenire eum, quem virtus diuina tegit. Cessate iam, & regi ocyùs renunciemus, vos eum minimè reperisse. Vndè satis potest intelligi, tribunum illum non sua sponte venisse ad irrogandam viro Dei iniuriam, & idcircò potuisse eum videre illum. Vbi autem hæc renunciata sunt regi, ille infaustæ intentionis aucto furore, Bertarium Comitem cum militari præsidio, vnaque Baudulphum, quo iam antè vsus ea in re fuerat, ad eum studiosè perquirendum misit. Qui cùm venissent, beatum Columbanum in ecclesia cum omni fratrum congregatione psalmis & orationi deditum reperiunt, sicque eum alloquuntur: Vir Dei, precamur, vt tam regijs, quàm etiam nostris parcas præceptis, hincque ea excedas via, qua huc primùm aduenisti. At ille: Non puto, inquit, id placere conditori, vt ad semèl ob Christi timorem relictum natale solum reuertar. Videns Bertarius virum Dei sibi non obtemperare, quibusdã ferocioribus illic relictis, abscessit. Illi autem, qui remanserant, virum Dei hortantur, vt ipsorum misereatur, qui, eiusmodi rei exequendæ infeliciter essent destinati, ipsorumque periculo consulat: qui, nisi eum vi extrahant, sine dubio in mortis discrimen venturi sint. Illo verò dicente, se iam sępiùs testatum esse, non se indè, nisi vi compellente, recessurum: illi gemino implicati periculo, vtrinquè vrgente formidine, pallium quo indutus erat, appręhẽdunt: alij ad genua eius aduoluti, cum lachrymis precantur, vt tanti sceleris culpam ipsis remittat, qui non suæ libidini, sed regiæ obtemperent voluntati. Videns itaque vir Dei alijs creari periculum, si permaneat in suo proposito obstinatus, cunctis eiulãtibus atque mœrentibus egreditur, adiunctis ei custodibus, qui, donèc extra regis ditionem excessisset, eum nõ relinquerent. Ijque eum Nannetes deduxerunt, (Erat autem primus inter illos Ragamundus) vniuersis fratribus eum ceu funus prosequentibus. Omnium enim corda mœror oppleuerat. Interìm anxius pater ob tot filiorum incommoda, in cælum suspiciens: Aeterne, inquit, rerum conditor, tu nobis locum opportunum præpara, vbì tibi perpetìm seruiant famuli tui. Deindè consolatur gregem vniuersum, vtì spem nè abijciant, sed omnipotenti Deo gratias immensas agant. Non enim isthuc aliquo suo, aut suorum dispendio accidere, sed multiplicandis monachorum cœtibus offerri occasionem. Si qui ergò ipsum sequi velint, promptissimis animis ad tolerandas secum iniurias id faciant. Si qui verò in Luxouiensi monasterio permanere velint, securi illic resideant: citò enim Dominum, eorum dolorem vindicaturum. Sed cùm æquis animis à tanti pastoris custodia auelli non sustinerent, qui à rege missi erant, dicebant se nequaquàm passuros quenquam abire cum illo, nisì qui commune cum eo natale solum haberent, vel qui ex Britannia illum secuti essent. Cæteros, qui in Gallijs nati essent, ex regis voluntate illic permanere debere. Cernens igitur egregius pater membra sua à se vi auelli, & suum & membrorum suorum sensit augeri dolorem. Pro tanti autem criminis immanitate, Dominum omnium consolatorem

Non vidẽt eũ milites, missi ob eũ expellendũ.

Alios mittit rex, q eũ denuò eijciant.

Spõtè egreditur è monasterio, nè milites in periculo sint.

rem deprecans, rogauit eum, vt quos regia pertinacia à se abstraheret, ipse sua custodia tueretur. In ijs autem venerabilis vir, qui posteà eiusdem monasterij pater extitit, * Eustachius discipulus & minister sancti viri, violenter ab eo auulsus est, intendente illi auunculo eius, qui Lingonensis Ecclesiæ pontifex erat. Egressus ergò vir sanctus cum suis vicesimo anno post incolatum eremi illius, per vrbem Vesontionensem Augustodunumque ad Auellonense castrum peruenit: sed priusquàm eò perueniret, in via ei custos equorum Theodorici occurrit, lanceaque illum confodere voluit. Sed maleuolum animum digna mox vltio anteuertit. Dextera enim, quam in virum Dei extẽderat, torpente, lanceam ante suos pedes humo defixit. Ipse verò à dæmone arreptus, ad viri Dei vestigia corruit. Cernens vir sanctus illum diuina animaduersione percussum, illo die & nocte apud se retinuit. Altero die illucescente, cum ad se accersitum, Deo fauẽte, curauit, illeque in sua reuersus est. Deindè vir Dei ad * Caram fluuium properans, in ædes nobilis & religiosę fœminæ Theudemannę peruenit. Eunti autem illi occurrerũt duodecim viri, pleni rabido dæmone. Qui cùm in terram corruissent, vir Dei protinùs eos oratione curauit. Eodem die ad vicum, quem Coram vocant, peruenerunt, vbì quinque phrenetici ei obuiàm venientes, ilicò sanati sunt. Indè Antissiodorum properauit, vbì Ragamundum, qui ei custos & deductor per iter adhibitus erat, appellans: Memento, inquit, ô Ragamunde, Clotarium, quem nunc contemnitis, intra triennium vos dominum habituros. At ille: Cur, inquit, Domine mî, talia loqueris? Et vir Dei: Prorsùs, ait, videbis quę dixi, si tunc superstes eris.

* Eustasius

Deus punit nefariũ hominẽ beato viro necem intentantẽ.

12. dæmoniacos curat.

De quibusdam eius miraculis.
Cap. 23.

EGressus indè ab Antissiodoro, videt iuuenem à dæmone correptum, celerrimè ex aduerso ad se accurrere, qui iam viginti milliaria totis viribus currendo confecerat. Eo viso, substitit, donèc homo dęmonis arte infestatus adueniret: vbì ad virum Dei venit, coram illo corruit, sese discerpens. Eum itaque orationibus curatum, patri sospitem reddidit. Indè ad Niuernense oppidum venit, custodibus antecedentibus & subsequentibus, vt in Ligeri scapha exceptus, in sinum Britannicum reduceretur. Cumque eò venissent, & tardè in scapham insilirent, quidam è custodibus arrepto remo, vnum eorum, qui Lua dicebatur, percussit, virum sanctissimum & religioni deditissimum. Cernens autem vir Dei sua coram se membra cędi: Cur, inquit, homo crudelis mœrori addis mœrorem? An non sufficit vobis ad ruinam admissum facinus? Cur fessa Christi membra cędis? Cur in mitem immitis insurgis? Cur sæuitiam in mansuetos exeris? Nóueris hoc ipso loco diuina te vltione plectendum, quo ausus es furibundus Christi membrum cędere. Probauit viri Dei sermonem mox subsecuta vltio. Vt enim ad portum illum transiturus redijt, diuinitùs percussus, eodem loco submersus est. Cur autem iustus iudex eam vltionem distulerit, ignoratur, nisì fortassìs, nè beati viri oculi ea vindicta macularentur. Indè ad Aurelianẽsem vrbẽ venerunt. Vbì cùm ex regis edicto etiam in ecclesias ingredi non permitteretur, cum grandi mœrore ad ripam Ligeris sub tentorijs paulispèr quieuit. Cumque necessario sumptu indigerent, duos in vrbem direxit, vt res necessarias quęrerent. E quibus vnus erat Potentinus, qui adhuc superest, & in Armoricanis locis in Constantiæ vrbis suburbanis monachorum cœtum collegit. Cùm autem peragrantes vrbem nihil accepissent, quòd regis timore omnium animi perculsi essent, via qua ingressi erant, reuersi sunt. In ipso autem itinere obuiàm eis venit mulier quędam, Syra natione. Ea vt vidit illos, sciscitata est quinã essent. Illi respondẽt se res necessarias quęsijsse, nec recepisse quicquam. Tum illa: Venite, inquit, domini mei ad ædes meas, & necessaria vobiscum absportate. Nam & ego aduena sum ex longinqua Orientis regione. Illi gratulabnndi eam pręcedẽtem sequuntur: & postquàm ad domum eius venerunt, sella posita quieuerunt, donèc adferret ea res necessarias. Assidebat autem eis maritus eius, iam olim luminibus orbatus, de quo perquirebant illi, quis esset. Respõdente ea, virũ suum esse ex eadẽ gente Syrorũ, quẽ ipsa multis annis lumine priuatum traheret, aiũt illi: Si Christi famulo Columbano p̃sentaretur, illius precibus posse eum lumẽ recipere. Ille promissi muneris fide munitus, surgens, eorum

Maligno homini diuinã prędicit vltionẽ.

runt cum duce vxore vestigia sequitur. Vbì ad sanctum Columbanum ventum est, Potentinus indicauit ei exhibitam ipsis hospitalitatem à peregrinis. Necdùm verba finiētat, cùm cæcus orat virum Dei, vt suis precibus lumen sibi restituat. Videns ille hominis fidem, omnes rogat, vt orent pro cæco, primusque diù humì prostratus iacuit. Indè surgens, manu oculos attigit, impressoque signo Crucis, lumen redijt. Lætus ille domum remeat, vt qui in hospites interius lumen intenderat, exteriori non careret. Deindè turba obsessorum, quos dæmones horrendo furore torquebant, ad virum Dei curationis gratia properant, & Domino salutem largiente, omnes à viro DEI curantur. His virtutibus vrbis populus permotus, viro Dei clàm meritum impendebat honorem. Non enim palàm propter custodes quicquam ei pręberе audebant, nè regis iram incurrerent. Posteà illi arrepto pergunt itinere.

Signo Crucis & precibus restituit cæco lumen.

Vt scapha diuinitùs ad portum appulsa sit: de pecunia furto ablata, & restituta, &c. Cap. 24.

NAuigantes autem per Ligerim, ad Turonensem perueniunt vrbem, vbì vir sanctus custodes precabatur, vt scapha in portum appulsa, sinerent ipsum ire ad beati Martini confessoris sepulcrum. Abnuunt custodes, vrgent remiges, vt celeri cursu portum prænauigēt: imperant gubernatori, vt scapham medio flumine dirigat. Videns id beatus Columbanus, mœstum vultum ad cælum erigit, queritur tanto se mœrore affici, vt nec sanctorum sepulcra inuisere permittatur. At cunctis illis vrgentibus, mox vt contra portum ventum est, velut quibusdam defixis ancoris, scapha stare cœpit, & ad portum proram dirigere. Cumque custodes obstare non valerent, inuiti scapham, quò velit ire, sinunt. Miro igitur modo è medio fluminis tractu ad portum volatu pennigero defertur, portuque recepta, vir Dei pandit iter. Ille gratias agit æterno regi, qui seruis suis obtemperare non dedignetur. Egressus autem è scapha, ad sepulcrum beati Martini accedit, totaque nocte illic in oratione excubat. Illucescente verò die, à Leopario vrbis Episcopo inuitatus ad prandium, ire non abnuit, præsertìm ob fratrum suorum requiem: moratusque eo die est cum illo pontifice. Qui cùm hora refectionis ad mensam cum eo resideret, sciscitabatur, cur ad patriam repedaret. At ille: Canis, inquit, Theodoricus me à fratribus meis abegit. Tum vnus è conuiuis, Chrodoaldus nomine, cuius etsì coniunx erat amita Theodeberti regis, attamen Theodorico regi ipse fidelis erat, viro DEI humili voce respondit, satiùs illi esse lac potare, quàm absynthium. Et vir Dei: Sentio, inquit, te regi Theodorico fœderis fidem seruare velle. Respondit ille, se, quandiù possit, datam fidem obseruaturum. Rursùs vir Dei: Si ergò, inquit, regi Theodorico deuinctus es fœdere, amico & domino tuo lætum ex me nuncium apportabis, dicesque ei, & illum & liberos eius intra triennij spatium Dominum radicitùs extirpaturum. At Chrodoaldus: Quid ità loqueris, ait, serue DEI? Et ille: Non enim possum, inquit, silere, quæ Dominus iussit vt loquerer. Vera autem dixisse virum Dei, omnes Galliæ nationes posteà senserunt: confirmauitque his verbis ea, quæ superiùs ad Ragamundum dixerat. Peracto prandio, vir Dei ad scapham redijt, vbì tum reperit suos multo mœrore oppressos. Causam inquirens, cognouit eos nocte præterita, quæ in scapha habuissent, furto perdidisse: simulque aureos, quos in pauperes non erogauerat, ablatos esse. Mox ergò ad sepulcrum beati Martini repedat, queritur se non idcircò ad eius excubâsse reliquias, vt ille sua & suorum fratrum damna negligeret. Nec mora: is qui sacculum cum aureis furatus erat, cœpit inter flagella corporis pœnasque clamare, locumque indicare, vbì aurei occultati essent. Socij id audientes, omnes eò currunt, furto erepta omnia restituunt, virum DEI precantur, vt tanto sceleri ignoscat. Id miraculum omnibus terrorem incussit, vt deincèps qui hæc audirent, omnia quæ viri DEI erant, tanquàm sacrata attingere non auderent. Porrò Leoparius Episcopus, cùm viro Dei necessaria præbuisset, ei valedixit. Ille nauali itinere lætus ad Nannetense oppidum peruénit, atque ibì aliquantispèr moratus est: cumque aliquandò egenus quidam ante fores cellulæ, in qua vir DEI degebat, eleemosynam peteret, ille accito ministro, Præbe, inquit, cibum petenti. At ille: Non est nobis, ait, panis, præter paululum farinæ. Sciscitatur vir DEI, quantum illud sit:

En q̃ fert molestè tãtus vir non sibi licere adire tumulum S. Martini.

Leoparius Episcopus Turonensis eũ inuitat ad prandiũ.

Nota quid possint sancti inuocati.

Illo respondente, non sibi videri plus esse, quàm modium vnum, vir Dei imperat, vt totum illud det, nec quicquam reseruet in crastinũ. Obtemperat minister, dat totũ pauperi, nihil communi fratrum necessitati reseruans. Ieiunantibus ergò illis, iam tertius illuxerat dies, nihil penès se habentibus pręter spei & fidei gratiam, vndè confectis ieiunio corporibus subuenirent. De improuisò aũt audiunt fores à quodam pulsari. Sciscitante ostiario, qua causa pulsaret fores, respondit ille, se à domina sua Procula missum, quę diuinitùs admonita esset, sumptus viro Dei Columbano & comitibus eius, q apud Nannetes morarentur, suppeditare, iamq; in proximo esse res, quas illa mitteret: se antecessisse, vt moneret ipsos vasa pręparare, quibus eas reciperẽt. Centum esse vini modios, frumenti ducentos, bracis quoq; centum. Id verò ostiarius celeriùs patri Columbano indicare studuit. At ille: Sine, inquit: ego enim iam nóui isthuc. Tu verò fratres conuocato, vt pro ea, quæ hęc largitur, simul Dominum deprecentur, simul gratias agant conditori, qui famulos suos nõ desinit consolari in omnibus eorum necessitatibus: deindè verò munus oblatum accipiant. O mira pietas conditoris. Egére sinit seruos suos, vt dona sua egentibus ostendat. Tentari eos permittit, vt in tentatione subueniens, illorum erga se animos vehementiùs accendat. Patitur sua membra à sæuis hominibus lacerari, vt erga sanantem medicum aucta dilectio cõfirmetur. Doda quoq; nobilis & religiosa fœmina, ducentos viro Dei misit frumenti modios, aliosq; centum rerum promiscuarum. Ea res magna affecit verecũdia vrbis illius pontificem Sophronium, à quo nõ solùm nullum accepére beneficium, sed nec quicquam etiam commutando impetrare potuerunt. Erat tum ibi mulier quædam plena dęmone, cum filia æquè dęmoniaca. Eas, cùm ad eum venissent, beatus Columbanus fusis ad communem Dominũ precibus sanauit, & domum abire iussit.

Vide vt curæ sint Domino fideles serui eius.

Duas dæmoniacas sanat.

Vt nauis ad litus reiecta sit, & vt aduersarij eius beatum virum venerati sint. Cap. 25.

Post hęc Sophronius Nannetẽsis Episcopus, cum Theodoaldo Comite iuxta regis imperium, B. Columbanum naui impositum, in Hyberniam remittere festinabant. Sed vir Dei ait: Si nauis in Hyberniam itura adest, omnem supellectilem & comites meos ea excipiat. Ego interìm in scapha Ligeris vnda vehar, donèc altum mare attingam. Reperta ergò nauis, quæ Scotorũ veheret merces, omnem beati viri supellectilem & comites recepit. Cumq; iam remis & ventis fauentibus nauis in alta pelagi tenderet, vndarum se obiecêre moles, nauemque ad litus redire coëgerunt. Quò cùm appulsa esset, subsidentibus vndis, mare quieuit: mansitque per triduum nauis sine vndis. Intellexit autem dominus nauis, ob viri Dei supellectilem comitesque receptos sese detineri. Tandèm visum est illi, eijcere omnia è naui, quæ essent viri Dei. Quod cùm fecisset, mox adfuit vndarum moles, nauimque in altum abduxit. Mirantur omnes, facileq; animaduertunt non esse diuinæ voluntatis, vt B. Columbanus in Hyberniam reuertatur. Ad suũ ergò locum, vbì priùs fuerat, redit: nec quisquam iam obsistit, quô minùs possit, quò velit, ire: magìs autem, prout quisque poterat, honore & impensis illum fouebat. Nec quicquam ei defuit subsidij, Deo per omnes illum adiuuante. Ità sanè non prorsùs obdormiet vnquàm, qui sub vmbra alarum suarum protegat Israël. Sic autem omnibus omnia largiendo id insinuat, vt omnes illum pro eius muneribus & beneficijs collaudent.

Vide hîc miracula.

Psal. 120.

Vt ad Clotarium regem peruenerit. Cap. 26.

Paululùm verò illic moratus vir DEI, ad Clotarium Chilperici regis filium, qui in Austrasijs Francis, extrema Gallia ad Oceanum sitis, regnabat, profectus est. Porrò Clotarius iam audiẽrat, quantis & qualibus iniurijs virum DEI Brunechildis ac Theodoricus affecissent. Cùm ergò videret eum, tanquàm cæleste munus excipit eum: precaturque gratulabundus, vt, si velit, intra sui regni fines resideat: se ei pro ipsius arbitratu inseruiturum. At ille se ait ijs in locis consistere nolle, vel vt sibi maiorem peregrinationem indicat, vel ipsi Clotario nullam inimicitiarum occasionem præbeat. Detinuit interìm illum apud se Clotarius quot potuit diebus: castigatusque verbis ab eo ob quædam errata, quibus aula regia vix caret, spondet se pro eius voluntate omnia emendaturum. Erat enim Clotarius solers, studio-

Clotarius rex honorificè illum excipit.

ſtudioſusque ſapientiæ. Itaq; tanto ſibi oblato munere, gratulabatur. Dum autem apud Clotarium moratur, lis oritur inter Theodebertum & Theodoricum, vtroque de regni finibus cum altero diſceptante. Mittit vterque ad Clotarium legatos, qui eius auxilium contra alterum poſtularet. Quod cùm Clotarius beato Columbano indicâſſet, conſuleretque eum, num opem alteri aduersùs alterum ferre deberet: ille prophetico plenus ſpiritu, Neutrius, inquit, precibus obtemperabis. Porrò intra hoc triennium vtriuſque regnum ſub tuam ditionem cadet. Videns Clotarius beatū virum talia prophetico orè dicētem, neutri parére voluït: ſed promiſſum ſibi tempus fideliter expectans, pòſt victoriæ triumpho potitus eſt.

Vt Pariſios venerit, dæmoniacumque ſanârit. Cap. 27.

EGit deindè vir Dei apud Clotarium, vt adiumento ipſi eſſet, quó per Theodeberti regnum, ſi liceret, in Italiam per Alpium iuga peruenire poſſet. Datis ergò comitibus, qui eum ad Theodebertum adducerent, ille itinere arrepto Pariſios venit. Occurrit autem ei in ipſa vrbis porta homo immundo ſpiritu obſeſſus, debacchans, ſeque diſcerpens & multa garriens, virumque Dei querulis vocibus ità appellans: Quid his in locis agis vir Dei? Iamdudùm autem clamitârat rauca voce, procùl aduentare virum Dei Columbanum. Vbì autem vir Dei illum intuitus eſt, Egredere, inquit, peſtifer, egredere, nec corpus, Chriſti lauacro ablutum, diù obſidere auſus ſis. Cede virtuti præpotentis Dei, & Chriſti nomine inuocato contremiſce. Sed cùm diù ſæuis atriſque viribus reſiſteret, vir Dei manum ori eius iniecit, linguamq; attrectans, in virtute DEI imperat, vt egrediatur. Tunc horrida vi diſcerpens hominem, ità vt vix vinculis iniectis teneri poſſet, cum commotione viſcerum & vomitu egreſſus eſt, tanto poſt ſe fœtore apud adſtantes relicto, vt ſulphureos ſe crederent faciliùs toleraturos odores. Sæuiſſimū dæmonem eiicit vir ſanctus.

Vt à Chagnerico & Authario viris clariſſimis comiter acceptus ſit. Cap. 28.

INdè ad Meldenſe oppidum properat: vbì erat vir nobilis Chagnericus, Theodeberti regis conuiua, vir ſapiens & conſilijs regijs gratus. Is virum Dei ſummo gaudio excepit, ſeque curaturum ait, vt ad Theodeberti aulam perueniat: nec opûs eſſe alijs à regis latere comitibus. Volebat autem alios ab eo remoueri, vt virum Dei, quoàd poſſet, ſecum retineret, ipſiuſque domus, illius doctrina nobilitaretur. Benedixit autem vir Dei domui eius: filiæ quoquè illius Burgundophoræ adhuc infanti benè precatus, eam Domino vouit: de qua re in ſequentibus dicemus. Progreſſus verò indè, venit ad Vulciacum villam, ſupra Mátronam fluuium ſitam: vbì ab Authario exceptus eſt, cuius coniunx Aiga dicebatur. Erantque illis filij etiamnùm infantes, quos mater ad benedicendum viro Dei obtulit. Videns ille matris fidem, infantulos ſua benedictione ſacrauit. Ij poſteà pubeſcentes, Clotario regi primùm, deindè Dagoberto gratiſſimi fuêre. At poſteaquàm ſeculari gloria illuſtrès euasêre, in eam curam & cogitationem incubuerunt, nè mundi gloria perderent ſempiternam. Itaque maior natu Ado, voluptatibus ſe ábdicans, poſteà in ſaltu Iurano monaſterium inſtituti ſancti Columbani conſtruxit. Porrò Dado iunior intra * Briennenſem ſaltum ad Reſbacem fluuiolum, eiuſdem inſtituti monaſterium condidit. Tanta fuit in viro Dei gratia, vt quibuſcunque benè precatus eſſet, in boni operis perſeuerantia ſupremum vitæ clauderent diem. Illud oppidò iure dici poteſt, quoſcunque de induſtriâ monuit, eos gauiſos eſſe, ſe poſteà impunitatem meruiſſe. Nec immeritò tanti viri fultus adminiculis, perceptæ gratiæ potitus eſt ope, qui eius doctrinis innixus, à vitæ rectæ & integræ noluit tramite deuiare.

Magna vis benedictionis eius.

* Briegēſem

Vt à rege Theodeberto acceptus ſit, vt gentiles quoſdam conuerterit, vt cælitùs alimenta acceperit, &c. Cap 29.

DEindè vir DEI ad Theodebertum venit: qui cùm vidiſſet eum, hilariter in ſuas eum recepit ædes. Iam verò multi fratrum ex Luxouio ſecuti erant, quos ille, tanquàm ex hoſtibus ereptam prædam, excipiebat. Pollicebatur autem ei Theodebertus, ſe reperturum intra ditionis ſuæ terminos loca amœ-

Theodebertus rex comiter eum accipit.

amœna,& ipsi famulo Dei ad omnem opportunitatem accommoda. Ait etiam vndique vicinas gentes eiusmodi esse, qui verbi Dei prędicatione opùs habeant. Respondit ad hęc vir Dei: Si feceris quod polliceris, nec fidem datam fefelleris, aliquantispèr hîc hęrebo, experiarque num in vicinarum gentium cordibus fidem serere possim. Dedit ergò ei rex optionem, vt quencunque vellet sibi locum deligeret, qui & ipsi & fratribus eius gratus esset. Inquisitus igitur locus est, atque etiam inuentus, quem fauor omnium redderet commēdabilem, & quidem intra Germaniæ terminos, sed tamen Rheno vicinum oppidum, olìm dirutum, quod Brigantium nuncupabant. Sed quid interìm, dum vir Dei per Rheni alueum nauigat, actum sit, silendum non est. Nauigante illo aliquandò Rhenum, ad vrbem, quam veteres Moguntiacum appellârunt, perueniunt, aiuntque ad virum Dei remiges, quos rex ei comites adiunxerat, se habere amicos in vrbe, qui necessarios sumptus sint præbituri. Iam enim longo itinere defecerāt impensæ. Iubet autem vir Dei, vt eant. Veniunt illi in vrbem, sed nihil inueniunt. Reuersi ad virum Dei, aiunt, se nihil quicquam ab amicis impetrare potuisse. Tum ille: Sinite me, inquit, paululùm ad meum abire amicum. Mirantibus illis, vndè ei amicus esset in loco, vbì nunquàm anteà fuerat, ad ecclesiam se confert, ibique humi prostratus, prolixè rogat Dominum suum pietatis authorem. Mox verò Episcopus vrbis illius ad ecclesiam venit, repertoque beato Columbano, sciscitatur ex eo, quisnam sit. Ille se peregrinum esse respondet. Et Episcopus: Si rebus, inquit, necessarijs indiges, propera ad ædes meas, & quantum opùs est, tecum absporta. Illo gratias agente tum Deo, qui id Episcopo inspirauerat, tum ipsi antistiti, optata subsidia offerenti, Episcopus attentiùs cogitat, vt omnia, quæ ei opportuna sint, accipiat. Itaque pueros festinos mittit ad nauim, qui omnes adesse iubeant, præter custodem vnum, qui nauim seruet, secumque auferre, quæcunque velint. Quod nè quis casu euenisse putet, solebat posteà crebrò testari is Episcopus, nunquàm se anteà adeò attentum ad tribuendas res necessarias fuisse: seque absque alia ratione vel opportunitate, ob beati Columbani meritum, diuina admonitione instigatum, venisse ad ecclesiam. Deindè ad destinatum perueniunt locum, quem peragrans vir Dei, ait suo animo illum minimè sedere: sed tamen ob fidem in gentibus serendam, inibì paulispèr se moraturum pollicetur. Sunt enim illic vicinæ Sueuorum gentes. Cumque inter loci eius habitatores versaretur, comperit eos profanum velle litare sacrificium, vasque magnum, quod vulgò cupam vocant, viginti plùs minùs capiens modios, ceruisia plenum, in medio positum. De quo cùm sciscitaretur, quid illo facere vellent, responderentque se deo suo * Vuodano (Sic Mercurium, vt quidam aiunt, illi vocant) litare velle: ille sacrilegum opus non ferens, in vas insufflat, idque miro modo cum fragore quodam frustatìm dissipatur, & rabida vis cum ceruisiæ liquore indè prorumpit, vt manifestè liceret intelligi, diabolum in eo vase latuisse, qui per profanum liquorem caperet animas sacrificantium. Id autem videntes barbari, stupefacti aiunt virum DEI magnum habere spiritum, qui sic posset vas ligaminibus munitum, dissipare. At ille castigatos dictis Euangelicis, admonitosque vt ab huiusmodi abstinerent sacrificijs, domum redire iubet. Multique eorum beati viri adhortatione & doctrina ad CHRISTI fidem traducti, baptizati sunt. Porrò alios, quos iam lauacro ablutos profanus detinebat error, ad Euangelicæ doctrinæ cultum monitis suis reuocatos, vir DEI, vt pastor bonus, in Ecclesiæ sinum reducebat. Per id tempus Theodoricus & Brunechildis non solùm aduersùs Columbanum insaniebant, sed etiam sanctissimo Viennensis vrbis Episcopo Desiderio aduersabantur: quem primùm exilio damnatum, multis affligere iniurijs nitebantur: ad postremum verò glorioso martyrio coronârunt. Cuius gesta scripta habentur, quibus & quantis aduersitatibus gloriosos apud Dominum promeruerit triumphos. Versante autem beato Columbano cum suis apud vrbem Brigantinam, duræ egestatis tempus incidit. Sed quanuìs alimonia deesset, manebat intemerata atque inconcussa fides, quæ necessarias res à Domino impetraret. Cumque iam triduana inedia laborarent, tanta auium copia eis oblata est, quanta Israëlitarum castra coturnicibus aduolantibus operuit, ità vt omnem locum illum aues implerent. Intellexit autem vir Dei ob suam suorumque necessitatem has dapes exhiberi, quippe quæ non nisi illo, quo ipse degebat, loco inuenirētur. Iubet ergò primùm suos laudes & gratias agere conditori, ac deindè dapes capere. Erat profectò mirū illud & stupendū miraculū. Capiebantur

Moguntiacum venit.

* Vodano * Vadono

In vas dæmoni offerendū sufflat, idque rumpitur.

Multi ethnici credūt in Christū.

Desiderius Viennensis Episcopus quid passus sit.

Num. 11.

bantur aues, vt iusserat pater: nec illæ pennigero instructæ volatu se subducebant, sed triduò permansit illud manna auium. Quarto deindè die quidam pontifex ex vicinis vrbibus frumenti copiam diuino instinctu beato Columbano transmisit. Mox igitur, vt aduénit frumentum, aues illæ, Deo iubente, omnes auolârunt. Porrò * Eustachio, qui id temporis sub viri Dei obedientia cum alijs erat, referente cognouimus, neminem tum inter ipsos fuisse, qui se ante illud tempus eiusmodi aues vidisse meminisset. Earũ autem talis erat sapor, vt dapes regias vinceret. O mirum diuinæ potentiæ donum. Quandò terrena fercula Christi cultoribus desunt, tum demùm cælestia tribuuntur, sicut & de Israëlitico populo dictum est: Panem cęli dedit eis. Cùm autem terrenæ opes subueniunt, cælitùs oblatæ amouentur. Eodem tempore cùm vir Dei sub quodam scopulo in vasta eremo corpus ieiunio afficeret, & nihil pręter ruris poma, quorum superiùs mẽtionem fecimus, in cibum caperet, venit vrsus, voracitati addicta fera, cœpitque necessarios deuorare cibos, passimq; poma ore detrahere. Cumq; hora refectionis adesset, Chagnoaldum ministrum vir Dei ire iussit, & consuetam pomorum mensuram afferre. Abit ille, videtq; vrsum inter frutices rubosq; peruagari, pomaque lambendo carpere. Itaq; festinus redit, patrique indicat. Ille imperat vt eat, partemq; fruticum relinquat feræ, aliam partẽ sibi iubeat reseruari. Redit Chagnoaldus, iussa patris exequitur, diuidit virga frutices rubosque poma ferentes, iubetq; vt fera parte sua contenta, reliquam sinat cedere in vsus viri Dei. Mira in fera obedientia. Nequaquàm ausa est ex prohibita sibi parte cibos carpere, sed in ea sola, quæ permissa ei erat, escam captauit, quandiù eo in loco vir Dei commoratus est. Intereà animo illius ea incidit cogitatio, vt Veneticorum, qui & Sclaui dicuntur, ditionem inuisat, cæcasque mentes illustret luce Euangelica, & ab origine per auia aberrantibus, veritatis pandat viam. Quod cùm illi summoperè in votis esset, Angelus Domini per visum ei apparens, paruo ambitu, vt solent in pagina orbem describentes, mundi totius machinam ei ostendit, aitque: Cernis'nc totum orbem manere desertum? Perge igitur dextra lęuaq;, quocunquè visum est, vt laboris tui fructum comedas. Intellexit igitur vir Dei, illius gẽtis nondùm in promptu esse fidei profectum: quieuitque in loco, donèc in Italiam pateret accessus.

Obseruatũ admirãdũ.

* Eustasio

Psal. 77.

Poma, vel, detur dicere mora ruborum.

Vrsus obtẽperat iussis viri Dei.

De bello regum, de viri Dei reuelatione, & Theodeberti proditione.

Cap. 30.

INtereà temporis inter Theodoricum & Theodebertum suborta contentio increscit, & vterque aduersùs fratrem vsque ad internecionem sæuit atrociter, vtroq; exercitûs robore superbiente. Porrò vir Dei ad Theodebertum accedens, hortatur eum, vt animi tumore & arrogantia compressa, in Clerum se adscribendum curet, manensq; in ecclesia, sacræ se religioni subdat, nè simul cum pręsentis regni detrimento, etiam æternæ vitæ faciat iacturam. Sed id tum regi ipsi, tum cunctis circunstantibus ridiculum visum est, dixeruntque nunquàm se audiuisse, Merouingum in regem sublimatum, sponte sua Clericum fuisse. Cunctis ergò id detestantibus, beatus Columbanus ait: Si sponte tua clerici honorem capere non vis, breuì id facies vel inuitus. His dictis, vir Dei ad cellulam remeat, moxque prophetici dicti euentum res non diù dilata confirmat. Quamprimùm enim à Theodorico bellum Theodeberto denunciatur, & apud Tullum victus Theodebertus, in fugam compellitur. Posteà rursùs collecto exercitu, fugientem Theodoricus persequitur. Porrò Theodebertus multis instauratis copijs, ad Tulpiacense castrum pugnaturus occurrit: consertoque illic prælio, vtrinquè plurimi ceciderunt. Victus tandèm Theodebertus, fugit. Eo tempore vir Dei in eremo commorabatur, vnius tantùm Chagnoaldi ministerio contentus. Ea autem hora, quã apud Tulpiacum pugna commissa est, quercûs putrefactæ trunco vir DEI, librum legens, insidebat. Subitò verò correptus somno, spiritu cognouit, quid inter duos reges ageretur: moxque excitatus, ministrum vocat, cruentam regum pugnam indicat, multum humanum fundi sanguinem gemebundus refert. Dicente autem temerè ministro, Pater mî, Theodeberto tuis precibus præsta suffragium, vt communem debellet hostem Theodoricum: ità respondet: Stultum & à religione alienum præbes consilium. Non enim sic Dominus voluit, qui nos pro inimicis nostris orare iussit. In arbitrio iam est iusti iudicis, quid de eis fieri velit. Inquisiuit posteà minister diem & horam prælij, reperitque ità fuisse, sicut viro DEI fuerat

Merouingi dicti sunt Franci à Meroueo rege suo.

Theodebertus rex à Theodorico superatꝰ.

Matt. 5.

fuerat reuelatum. Persecutus est autem Theodoricus Theodebertum, & suorum proditione captum, ad auiam Brunechildem remisit: quæ cùm faueret partibus Theodorici, furibunda Theodebertum clericum fieri voluit, & post dies non multos, cùm iam esset Clericus, nimìs impiè perimendum curauit.

Theodeberti misera cædes.

De interitu Theodorici, & liberorum eius nece, prophetiáque viri Dei in Clotario impleta. Cap. 31.

Theodorici dira mors.

PORrò Theodoricus apud Metense oppidum moratus, diuinitùs percussus, inter flagrantis ignis incendia mortuus est. Brunechildis autem filium eius Sigebertum ei suffecit in regno. Itaque Clotarius memor prophetiæ viri Dei, collecto exercitu, fines regni, qui eius ditionis erant, recuperare conatur. Contra eum Sigebertus impugnaturus venit: sed cum Clotarius captũ peremit, fratresque eius quinque, Theodorici filios, cum proauia Brunechilde cepit: pueros separatìm peremit: Brunechildem verò primò ignominiosè camelo impositam, hostibus circunducendo spectandam exhibuit: pòst indomitorum equorũ caudis religatam, miserabiliter vita priuauit. Atque ità funditùs radicitusq; deleta Theodorici stirpe, Clotarius solus potitus est trium regnorum monarchia, & beati Columbani prophetia completa est in omnibus, Theodorico intra triennium cum omni stirpe penitùs extincto, Theodeberto inuito in Clerum ascito, Clotario duorum regnorum accessione aucto & dilatato.

Brunechildis horrẽda supplicia.

Vt vir Dei venerit in Italiam, Bobiensem ecclesiam instaurârit, & migrârit ex hac vita. Cap. 32.

Agilolphus rex Longobardorum honorificè excipit virum Dei.

BEatus ergò Columbanus vt vidit Theodebertum à Theodorico deuictum, relicta Gallia atque Germania, in Italiam ingreditur, vbì ab Agilulpho Longobardorum rege honorificè exceptus est, qui etiam optionem ei dedit, vt quocunq; Italiæ loco vellet, habitationem sibi deligeret. Itaque dum apud Mediolanum moratur, & hæresum fraudes, atque Arrianæ perfidiæ machinas scripturarum cauterio discerpere ac dissecare conatur, edito aduersùm illos florentissimæ scientiæ libello, vir quidam Iucundus nomine, ad regem venit, indicat se in solitudine ruribus Apenninis beati Petri Apostolorum principis basilicam scire, in qua experimento didicerit virtutes & miracula fieri: locum ipsum esse vbertate fœcundum, aquis irriguum, piscium copia abundantem: veterum traditione eum Bobium appellari à riuo quodam sic dicto, illic manante: cui adiunctus sit amnis Trebia, ad quem olìm Annibal hyemãs, hominum, equorum, elephantorum grauissima sensit damna. Eò cùm vir Dei magna animi intentione peruenisset, basilicam illic semirutam reperit, eamque instaurans pristino decori restituit. In eius autem instauratione mira Domini virtus declarata est. Nam cùm per prę ruptos saxorum scopulos, trabes ex abietibus inter densa saltûs locis inaccessis cęderentur, vel alibì cæsæ, inibì casu prolapsæ aspero, aditum omnem plaustris negarent, miro modo trabem, quam vix viginti aut triginta homines plano terræ solo ferre valerent, vir Dei cum duobus vel tribus, prout ardui itineris meatus patebat, eò accedens, suis ac suorum humeris immane imponebat pondus, & vbì alioquì pro viæ asperitate libero vix possent gradu incedere, simulatquè trabium essent mole onusti, festini ingrediebantur: ità vt qui onera ferrent, perindè acsì ab alijs ipsi portarentur, firmis vestigijs, tanquàm ociosi, lætabundi incederent. Videns itaque vir Dei tantam sibi diuinitùs adesse opem, suos hortatur, vt arreptum opus læti perficiant, animoque roborati, ea in eremo consistere studeant, diuinæ id esse voluntatis affirmans. Tectis templi culminibus, murorum instaurat ruinas, cæteraque monasterio necessaria ædificia construere pergit. Intereà Clotarius rex, viri Dei prophetiam in se completam cernens, venerabilem * Eustachium, qui monasterium Luxouiense regebat, ad se venire iubet, venientem blandè & comiter orat, vt adiunctis sibi, quos velit, itineris socijs nobilibus viris, legationem publicis impensis suscipiat ad beatum Columbanum, & quocunque loco repertum, accurata persuasione eò adducat, vt ad se venire non recuset. Facit ità venerabilis discipulus, magistri vestigia persequens. Postquàm ad eum venit, Clotarij verba ei depromit. Viso Eustachio beatus Columbanus lætatur, aditum ad suum monasterium patere gratulatur: retentumque aliquantispèr apud se, hortatur vt sui laboris memor, fratrum collegium disciplinæ habenis contineat & erudiat, multorumque accessio-

Miracula haud vulgaria.

Bobiense conditur cœnobium.

* Eustasiũ

cessione illud augeat, eosque omnes suis institutis imbuat. Deindè iubet eum redire ad Clotarium, eique comiter hęc referre responsa, sibi id haudquaquàm rationi consentaneum videri, vt retrò reuertatur: illud tantummodò rogare se, vt sodales suos, qui Luxouij degant, regio fauore ac pręsidio prosequatur. Addidit etiam literas ad regem, castigatione plenas. Porrò rex gratissimũ munus, ceu pignus quoddam fœderis viri Dei, exultabũdus accepit, nec precum eius voluit obliuisci. Omni enim pręsidio Luxouiense monasterium communire studuit, annuis censibus ditauit, fines eius vndiquè pro venerabilis Eustachij volũtate auxit & protulit, omniq; conatu ad adiuuandos eius habitatores, ob amorem viri Dei, animum intendit. Porrò beatus Columbanus cùm annum vnum egisset in monasterio Bobiensi, vita beata functus, animam corpore solutam cęlo reddidit vndecimo Calendas Decembris. Cuius strenuitatem si quis nôsse velit, in eius dictis reperiet. Reliquię eius eo in loco conditę habẽtur, vbi etiam miraculis pollent, præsule Christo: Cui est gloria per omnia secula seculorum, Amen.

Scribit literas Clotario regi, cũ repræhendens.

Abit ad Christum.

VITA ET MARTYRIVM SANCTAE ET GLORIOSAE CHRISTI MARTYRIS CAECILIAE,

& qui cum ipsa erant, sanctorum Valeriani, Tiburtij & Maximi: Authore Simeone Metaphraste.

Eruatoris nostri & Dei è cælis descensus, conciliauit magna bona generi hominũ. Nam cùm esset Deus ex Deo, & esset in forma Dei, qui ipsum genuit impatibiliter, non rapinam arbitratus est se esse Deo æqualem: sed seipsum exinaniuit, serui formam accipiens, in similitudine hominũ factus, & habitu inuẽtus vt homo: Humiliauit seipsum, factus obediens vsq; ad mortẽ, mortem aũt crucis: vt eum deleret, qui mortis habebat imperium, hoc est, diabolum: & omnem manuducens humanitatem, eueheret ad cęlos per preciosam & diuinam suam doctrinam. Primi itaque omnium, eum secuti sunt sancti Apostoli: post Apostolos, martyres: post martyres, confessores: post confessores, sacerdotes: post sacerdotes, virgines: post virgines, viduæ: post viduas, misericordes. Et vt semèl dicam, omnibus accędentibus aperta fuit Christi medicinæ officina. Propterea quotidiè clamat per sanctos suos Euangelistas: Venite ad me oẽs, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.

Nouẽbr. 22.

Philip. 2.

Hebr. 2.

Matt. 11.

Huius venerandam & suauissimam vocem cùm audijsset etiam Cæcilia clarissima virgo & gloriosa, & in eum credidisset, absconsum Christi Euangelium semper circunferebat in pectore, & nec noctũ, nec interdiù intermittebat diuina legere eloqa, & Deũ orare. Hęc ergò beata Cęcilia Valerianum quendam habebat iuuenem sponsum: qui quidem iuuenis accẽsus amore virginis, diem statuerat nuptiarum. Cæcilia aũt in carne induta cilicio, extrinsecùs aureis induta erat vestibus. Nam cùm parentes & sponsus eius hęc vellent, ipsa corpore adeò erat eliquata, vt non posset celare cordis sui desideri. um, & quòd solius Christi Seruatoris capta erat amore, significabat propriè ænigmatibus. Nõ multò pòst autem venit dies, in quo paratus erat thalamus: & cùm esset symphonia instrumentorum, illa in corde suo soli Deo psallebat, dicens: Fiat, Domine, cor meum & corpus meum immaculatum in tuis iustificationibus, vt non pudore afficiar. Manens autem ieiuna, duos aut tres dies à cibo abstinuit: ieiunans autem & orans, seipsam commendabat Domino, precibus Angelos Domini inuocabat, lachrymis precabatur Apostolos, & orabat omnes sanctas Christi ancillas, vt eam confirmarẽt suis supplicationibus, castitatem suam commendans Domino.

Valerianus sponsus S. Cæciliæ.

Cilicium S. Cæciliæ.

Psal. 118.

Nota eius ieiunia, & inuocationem Sanctorum.

Postquàm aũt hęc facta sunt, nox venit: in qua cum suo sponso in separato cubiculo quietem nacta & silentium, sic eum est allocuta: Dulcissime & charissime adolescens, est mihi arcanum, quod tibi aperiam, si tu iureiurando mihi affirmaueris, te omnia celaturum. Ei aũt iurauit eius sponsus Valerianus, se id quod dicebatur, nullis omninò insidijs proditurũ, neq; id esse aperturum, quacunq; cogeretur necessitate. Tunc illa respon-

dit, dicēs: Volo te scire, me Angelum Dei habere amicum, qui summo zelo corpus meum custodit. Is si vel minimùm fuerit suspicatus, quòd tu incesto me amore polluas, irā suam protinùs in te accendet, & elegantiæ tuæ iuuentutis florem perdet. Sin autem cognouerit, quòd tu simplici & immaculato meî amore tenearis, & virginitatem meam integram & impollutam custodias, te sicut me diliget, & ostendet tibi suam gratiam. Tunc Valerianus, Dei nutu, timore affectus, dicit: Si vis, ô charissima, vt credam ijs, quæ dicis, ostende mihi ipsum Angelum: & si intellexero eum esse verè Angelum, faciam quæ hortaris: Sin autem alium virum amas, & te & illum ense occidam. Tunc dicit ei beata Cæcilia: Si vis meis parére consilijs, ô charissime adolescens, & polliceris te esse expiaturum æterno lauacro regenerationis, & credis in vnum verum Deum, qui viuit in cælis, potes eum cōtemplari. Dicit ei Valerianus: Et quis est, qui me expiabit, vt ego videam Angelum? Respondit Cæcilia, & dixit: Est senex in quodam loco, qui pulchrè scit purgare homines, vt efficiantur digni, qui intueantur Angelos. Dixit ei Valerianus: Et vbi quæram ego eum senem? Respondit Cæcilia: Vade ad tertium lapidem à ciuitate via, quæ dicitur Appia: ibi inuenies pauperes, qui victum petunt à transeuntibus: ab ijs enim sum curata, qui quidem sunt huius mei arcani participes. Eos tu quandò videris, dabis eis meam benedictionem, dicens: Cæcilia me misit ad vos, vt ostendatis mihi sanctum senem Vrbanum: quoniam ad ipsum habeo secreta ab ea respōsa, quæ ei reddam. Eum quandò videris, narra quęcunq; tibi dixi: & quandò te lustrauerit, induet te indumentis nouis & splendidis: cum quibus ilicò veniēs in hoc cubiculum, videbis sanctum Angelum, qui tuus euadet amicus, & quęcunq; petes ab ipso, inuenies.

Vestes baptizatorū.

Tunc profectus est Valerianus, & conuenienter signis, quæ accepit ab ipsa sancta Cęcilia, inuénit sanctum Vrbanum Episcopum: qui, cùm secundò fuisset confessor, latebat occultus in sanctorum martyrum monimētis. Cui, quidem postquàm dixit omnia, quę dixerat Cęcilia, magno gaudio est affectus: & genibus humi flexis, & manibus in cęlum extēsis, dixit cum lachrymis: Domine Iesu Christe, pastor sancte & bone, Cęcilia tua ancilla, tanquàm multis laboribus exercita agna, tibi est dedicata: quādoquidem sponsum suum, qui perindè àc leo cohiberi nō poterat, accepit, & erga te tanquàm agnum reddidit mansuetissimum. Is enim nisi credidisset, ad nos nō venisset. Aperi Domine ostium cordis eius verbis tuis: vt cùm te cognouerit esse eius effectorem & Dominum, renunciet diabolo & operibus eius, & dolis eius. Hæc & his similia orante sancto Vrbano Episcopo, senex ante eum repentè apparuit, indutus candidis vestimentis sicut nix, tenens in manibus tabellam, aureis inscriptam literis. Quem cùm vidisset Valerianus, stupefactus & cadens in terram, factus est tanquàm mortuus. Tunc senex eum erexit, dicens: Lege, ô fili, contextum huius libri, vt dignus habearis, qui purgeris & videas Angelum, cuius conspectum tibi virgo Cęcilia cum prompto animi studio est pollicita. Tunc Valerianus defixis oculis, cœpit in eo legere. Erat autem hęc scriptura, quæ erat in tabella: Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma: Vnus Deus & pater omnium, qui est super omnia, & in omnibus, Amen.

S. Vrbanus Pontifex.

Ephes. 4.

Postquàm ergò hęc apud se legit, dixit ei Sacerdos: Credis, fili, hęc ità esse, an adhuc dubitas? Tunc Valerianus clamauit magna voce: Non est reuerà aliud sub cęlo, cui veriùs credi possit. Postquàm ergò hęc dixit Valerianus, ille senex ex eius oculis euanuit. Tunc S. Vrbanus, cùm eum admonuisset, & catechismo instituisset, baptizauit eum in nomine patris & filij & spiritûs sancti: & cùm eum docuisset omnē regulam fidei, dimisit ad Cęciliam, ei iactis optimè fundamētis. Cùm autem venisset Valerianus in indumentis candidis, inuenit Cęciliam orantem in cubiculo, & Angelum Domini stantem prope eam, fulgentem pennis flammeis, & scintillanti specie, duas coronas habentem in manibus refulgentes, rosisq; & lilijs splendentes. Quarum vnam quidem dedit Cęciliæ, alteram verò Valeriano, dicens: Has coronas corde immaculato & puro corpore custodite: eas enim ex paradiso Dei ad vos attuli. Hoc autē erit vobis signum: Nunquàm marcescent à vobis, neq; vnquàm amittent suauitatem odoris, neq; vnquàm poterunt ab alijs adspici, nisi ab illis, quibus sic placebit castitas, quomodò probatum est eam vobis placere. Et quoniam tu, ô Valeriane, assensus es consilio castitatis, me ad te misit Dominus Iesus Christus, vt eam accipias quam voles, petitionem. Ille autem cùm audisset, adorauit & dixit: Nihil mihi est in hac vita dulcius, quàm charissimi & vnici fratris præsentia. Quamobrèm meritò arguar impietatis, si me liberato ab errore simulacrorum,

Valerianus à S. Vrbano baptizatur.

Videt Angelum Dei apud Cæciliam.

rum,

rum, fratrem meum maiorem despexero in periculo interitûs. Hanc vnam ex omnibus propono petitionem, & supplex contendo, vt fratrem meum Tiburtium, sicut me, dignetur liberare: & faciat nos ambos perfectos in confessione eius nominis. Cùm hæc autem audijsset Angelus, læto vultu ei dixit: Quandoquidem à Christo petijsti, quod est honestius, is Deum, sicut tu, colet. Quomodò enim te per ancillam Cęciliam lucrifecit Dominus, ità per te fratrem quoquè tuum lucrifaciet: & cum ipso venies ad certamen martyrij.

His ergò finitis sermonibus, forma visionis Angelicę assumpta est in cęlos: illisq; in Christo lętantibus, & in ædificatione sancta loquentibus, accessit Tiburtius frater Valeriani: & ingressus, tanquàm suam sponsam, osculatus est caput S. Cęciliæ, & dixit: Valdè miror, hoc tempore hîc rosas & lilia olfaciens. Nam si ipsas rosas & lilia tenerem in manibus, ne sic quidem mihi possent præbere tam suauem odorem. Fateor vobis, ô charissimi, ità ego ad me redij, vt putem me totum repentè esse renouatum. Dicit ei Valerianus: Bonum odorem accepisti, ô frater, cùm ego rogârim Deum, vt acciperes. Te autem iam credente, accipies etiam amaranthinam coronam incorruptionis, & lætari in ipsa rosea specie, & mente eum percipere, cuius in rosis sanguis floret, & in lilijs cuius corpus dealbat & anima. Habemus enim coronas, quas tui oculi non possunt percipere, igneo rosæ rubore & niuis candore refulgētes. Dicit ei Tiburtius: In somnísne hęc audio, an veritate hæc dicis, ô frater Valeriane? Respondit Valerianus: In somnis hucusquè viximus, ô frater charissime. Nam iam Dei gratia & voluntate, sumus in omni veritate, & non est in nobis mendacium. Dij enim, quos hucusquè coluimus, reuerà sunt mali dæmones, & immūdi. Dicit ei Tiburtius: Quomodò hoc cognouisti, ô frater? Respondit Valerianus: Angelus Dei me docuit: quem tu quoquè poteris intueri, si fueris mundus ab omnibus sordibus idolorum. Dicit ei Tiburtius: Si fieri potest, vt ego quoq; Angelum Dei intuear, quęnam est mora purificationis? Respondit Valerianus: Nulla: hoc autem solùm mihi pollicere, quòd omnia execranda & abominanda simulacra abnegans, credis vnum esse Deum in cælis. Dicit Tiburtius: Non intelligo, quonam scopo hæc mihi proponis.

Latina historia habet Cuius in rosis ipsis sanguis floreseit, & in lilijs cuius corpus albescit.

Dicit S. Cęcilia: Vt intelligas esse formas testaceas, & gypseas, & ligneas, & æneas, & cuiusuis metalli: & non dicas eos esse deos, in quibus viuunt araneæ, & volucres stercora egerunt: in quorum capitibus solent nidificare ciconiæ, quos faciunt condemnati, quandò damnati propter maleficia mittuntur in metallum. Cùm ergò initium accipiant ex condemnatis, quomodò existimari possunt aut credi dij? Inter mortuos enim & simulacra, nulla est differentia. Quomodò enim mortuus habet quidem omnia membra: spiritum autem & vocem non potest habere, nec sensum: ità etiam hæc vana simulacra, deorum quidem habent nomina, cognoscuntur autem esse infelicia, malaque & terrestria. Quæ quidem ostendūtur esse homines mortui, quoniam sunt eis etiā membra, sicut hominum. Quandiù enim vixerunt, oculis adspexerunt, & auribus audiuerūt, & pedibus ambulârunt, & ore locuti sunt, & manibus palpauerunt, & naribus olfecerunt: cœperunt tamen à morte, & in mortem æternam permanent, quòd ostendantur nunquàm vixisse, vel potuisse viuere. Tunc dixit Tiburtius cum omni compunctione: Qui sic nō credit, est brutum, & non venit in iudicium. Quamobrèm ego quoquè dico cum omni veritate, nō esse alium Deum, nisi Deum Christianorū, & me deincèps eum solum colere & adorare. Hæc cùm diceret Tiburtius, sancta Cęcilia deosculata est eius pectus, & dixit: Reuerà hodiè confiteor te esse planè meum fratrem. Quomodò enim Dei amor tuum fratrem fecit esse meum coniugem: ità etiam simulacrorum contemptio fecit te meū esse fratrem. Quāobrèm quoniam es paratus credere in Dominū nostrum Iesum Christum, vade citò cum tuo fratre, vt ipsam accipias purificationem per sanctum baptismum: per quem etiam dignus habeberis angelicas personas intueri, & omnium delictorum tuorum veniam inuenire.

Tiburtius credit in Christum.

Tunc dicit fratri suo Tiburtius: Rogo te, frater, vt mihi dicas, ad quē me es deducturus. Valerianus respondit: Ad virum perfectum, nomine Vrbanum, in quo est species angelica, ornata canitie, verus sermo, & insignis prudētia. Dicit ei Tiburtius: Tu illum dicis Vrbanum, quem Christiani dicūt esse suum Papam? Eum audio bis iam fuisse condemnatum, & rursùs propter eamipsam actionem, propter quam fuit condemnatus, suam religionem cum metu latenter prędicare. Eum si contigerit inueniri, citra dubi-

Vrbanus Papa Christianorum.

tationem vllã igni mandabitur, & nos quoq; cum eo puniemur, si inuenti fuerimus id eum ambulantes: & dum diuinitatem quęrimus, quę latet in cælis, incidemus in iram, quæ accenditur in terra. Dicit ei S. Cæcilia: Si hæc vita esset sola, & non esset alia, iure quę hîc sunt, timeremus perdere. Cùm autem sit alia vita, quę est hac multò melior & sublimior, & nunquàm potest finiri, cur timemus hanc perdere, quandò per huius amissionem ad illam accedimus? Respondit Tiburtius: Nunquàm anteà audiui esse aliam vitam, præter hanc. Dicit ei Cęcilia: Nunc hoc certò scias, ô charissime, quòd quandiù in hoc mundo viuimus, vitam laboriosam & dolore plenam agimus, in angustijs & afflictionibus: quandoquidem inflãmant humores, minuunt labores, valdè exiccant febres, rheuma assiduè inducit aër, cibi inflant, molesta sunt ieiunia, ludi dissoluunt, curæ contrahunt, perdit negligentia, diuitiæ abijciunt, expellit paupertas, elatos reddit iuuentus, incuruat senectus, deprimit imbecillitas, perturbat ira. & inter hæc omnia mors excindit cum minis, & sic imponit finem omnibus corporeis lętitijs, vt ab eo, quod est esse, recedens, ne fuisse quidẽ putetur. Pro nihilo enim decętero habetur, quicquid non est. Illa autem vita æterna, hanc vitam caducam miseramque & breuem excipiens, cum æternis afflictionibus & tormentis datur malis & iniustis: lætitia verò ęterna & exultatio prębetur iustis.

Mala & incommoda huius vitæ.

Ad hæc respondit Tiburtius, & dixit: Et quis est, qui illic fuit, & illinc huc veniens, hęc potuit nobis annunciare, vt hæc possimus vera esse credere? Tunc surgens beata Cæcilia, constitit, & cum magna sic dixit audacia: Cęli & terræ & maris & omniũ volucrum, quæ volant in aëre, quadrupedumq; & reptilium creator, ex se priusquàm omnia faceret, genuit filium, & produxit ex sua potentia Spiritũ sanctum: Filium, vt faceret omnia: Spiritum sanctum, vt viuificaret vniuersa. Omnia autem quæ facta sunt, construxit filius ex patre genitus: & omnia quę fuerant constructa, ex patre procedẽs Spiritus sanctus animauit. Dicit ei Tiburtius: Hucusq; dictum est, credi oportere vnum Deum esse in cęlis. Quomodò autẽ nunc tres testaris esse deos? Respõdit S. Cęcilia, & dixit: Vnus est Deus in sua virtute, quẽ sic in sancta Trinitate partimur, quomodò in vno homine inesse dicimus artem, memoriam, & intelligentiam: quoniam arte inuenimus id, quod non didicimus: memoria tenemus, quod docemur: intelligentia compręhendimus, si quid nos vnquàm contemplari contigerit aut audire. Quidnam ergò faciemus? Num hæc tria in homine vna possidet intelligentia? Si ergò homo in vna intelligentia possidet nomen trium significatorum: quomodò non Deus omnipotens, in vna & eadẽ diuinitate vim obtinet Trinitatis? Tũc Tiburtius, cùm in terram cecidisset, cœpit clamare & dicere: Reuerà, ô charissima, non mihi videtur lingua humana dare responsum: sed conijcio Dei Angelum per os tuum esse locutum: & magnas egit gratias, quòd citò vnum esse Deum in tribus personis, ei apertè probauerit.

Conuersus itaq; ad fratrem suum, dixit: De vno Deo mihi fuisse satisfactum confiteor: sed meam quęstionem, sicut priùs inceperam, vellem scire. Dixit S. Cęcilia: De ea mecum loquere, quoniam breuitas temporis est fratri tuo impedimento, quô minùs reddat responsum. Me autem, quã Christi sapientia docuit à teneris vnguiculis, de quacunq; re me volueris interrogare, non poteris inuenire imparatam. Dicit ei Tiburtius: Hoc nupèr quęsiui, & nũc quoq; quęro, Quisnam ex ijs, qui illic sunt, huc veniẽs, ostendit nobis aliam vitam, quam vos prędicatis? Sancta dixit Cæcilia: Vnigenitum suum filium Pater per sanctam Virginem Mariam misit in terram: qui stans in sancto monte, magna voce clamauit, dicens: Venite ad me omnes populi, & ego dabo vobis vitam æternam. Concurrit autem ad eum omnis caro, omnis ętas, omne genus hominum. Tunc dixit omnibus: Pœnitentiam agite propter vestram ignorantiam: quoniam appropinquauit regnum DEI, quod tollet regnum hominum. Suum autem regnum vult Deus diuidere ijs, qui credunt: in quo ille existit sublimior. Illic ergò peccatores quidẽ consummabuntur æternis doloribus, & igne, qui nunquàm terminabitur: Iusti autẽ accipient lucem æternæ gloriæ & gaudij, quæ nullum vnquàm finem accipit. Decętero nolite, ô filij hominum, huius vitæ fugientem quærere lætitiam, vt lætitiam illius vitæ æternam possideatis, quæ hanc vitam excipit. In hac enim vita breue tempus viuitis: in illa verò, in omne æuum.

Matth. 4.

Præmia impiorum & iustorum.

Cùm hæc autem audijssent omnes populi infideles, vna voce dixerunt: Et quis illic fuit, & cùm illinc huc venisset, potuit docere vera esse, quę dicis? Tunc Dei filius dixit eis:

eis: Si ostendero vobis surrexisse mortuos, non creditis veritati? Vt aũt dubitationis & suspicionis nullum remaneret vestigiũ, cum populis profectus est ad sepulcra, & triduanis & quatriduanis & iam fœtentibus mortuis, quam amiserant vitam, vt Deus reddidit. Transmisit mare, super fluctus ambulans non madefactis pedibus. Imperabat ventis, castigabat fluctus, & quę excitabantur tempestates & tumultus, sedabat. Cęcis visum reddebat, aridas manus reddebat sanas, claudis ingressum, mutis vocem reddebat, & surdis auditum. Paralyticos verbo curabat, leprosos dicto mundabat, infirmis medebatur, lunaticos restituebat, & dæmones fugabat. Sed cùm mẽte capti & impij Pharisæi & Pontifices ei inuidissent, propterea quòd populi, eis relictis, eius sequebantur vestigia, sternentes vestes suas ante pedes eius, & clamantes: Benedictus qui venit in nomine Domini: in eum ira perciti Pharisæi, cuidam Pilato Præsidi eum tradiderunt, vocantes eum magum & impium: & seditionem excitârunt in populo, vt eum cruci affigerẽt. Hoc autem ille præsciens, pro mundi salute permisit se appræhendi & illudi, iniurijs affici, flagris cędi & occidi. Sciebat enim vt Deus, quòd non aliter nisi per preciosam & intemeratam suam passionem, esset captiuum redditurus diabolum, malisq; & immundis spiritibus malas inferret pœnas.

Miracula Christi.

Matth. 21.

Proptereà ergò ille fuit compræhensus, qui peccatum non fecit, vt liberaretur genus humanum, quod detinebatur vinctum vinculo peccati. Qui est benedictus, fuit sub maledicto, vt nos à maledicto eximeret: sustinuit illusiones, vt nos liberaret ab illusione dæmonum, qui versantur in hoc mundo. Spineam coronam accepit in capite, vt capitalem tolleret sententiam, quæ ex spinis peccatorum in nos lata fuerat. Fel in cibo accepit, vt dulcem primi hominis gustum, vndè mors in mundum fuit ingressa, cõmutaret. Potatus est aceto, vt acrimoniã, qua noster sanguis ebullijt, in se susciperet: & hunc bibit calicem passionis, qui nostris debebatur vitijs. Nudatus est, vt nostrorũ parentum nuditatem, quam passi sunt consilio serpentis, niueis tegeret indumentis. In ligno fuit suspensus, vt ligni transgressionem, per passionem ligni Crucis suæ aboleret. Mortẽ ad se venire admisit, vt secum luctantẽ sauciaret, & regnum, quod inuenit per serpentem, amitteret, & cum ipso serpente sauciata, per Christũ fieret captiua. Quamobrem omnia elementa cùm vidissent suum effectorem sublimè actum in crucem, magno metu contremuerunt. Nam ex vna parte mota est terra, & ex altera fracta sunt tẽpla & petræ, fugit dies, Sol fuit conterritus, & obscuratus texit tenebris vniuersum mundum: Luna suę lucis splendorẽ nube cruenta operuit: Astra cęli luce resplendẽtia, omnia simul sunt mutata. Stridet terra, & velutì pariens, cœpit multos sanctos reddere ex sepulcris: q quidem hoc dabant testimoniũ, quòd Seruatoris descensus ad inferos, dissoluit regnũ diaboli, & mortuus mortẽ affecit ignominia, & percussam vinxit, & subiecit pedibus seruorum suorũ. Illinc clarũ est, q pro nomine eius puniti gaudemus, & gloriamur in persecutionibus: quòd hanc nostrã vitam, quæ ad tẽpus, & in quam cadit interitus, æterna & quæ nunquàm desinit vita excipit: quam DEI filius, cùm surrexisset à mortuis, suis ostendit Apostolis, quibus adspicientibus, assumptus fuit in cælos.

Exponit rationes cursũ, quæ Christo passus est.

Matth. 27.

Actor. 1.

Hoc ergò si in trium conuentu ostendisset, intelligentium cogitationes non possent dubitare. Quanto autem magìs, quòd non solùm duodecim discipulis, sed plus q̃ quingentis simul seipsum dignatus est ostendere, ne vestigium quidem relinquens vllius dubitationis? Illi autem, qui in his rebus erant initiati, & in omnem mũdum missi ad prædicandum, signis & magnis prodigijs confirmabant suam prædicationẽ. Nam & omnes infirmitates curârunt in eius nomine, fugârunt dæmones, & vitam reddiderunt mortuis. Nullam tibi arbitror remanere quæstionem, nisì vt hanc vitam animo & corpore despicias, & illam vehementer & constanter inquiras. Nam qui credit in DEI filium, & eius adhæret præceptis, quandò morietur, eius corpus à morte nulla afficietur iniuria: sed à sanctis Angelis in vlnis excipietur, & in locum paradisi abducetur. Hinc mors cum diabolo efficit, vt diuersis prauitatibus mentes hominum colliget, & in varijs non animaduersis necessitatibus occupet: & nunc quidem damni terrore afficit: nunc autem ad gulam excitat, & ex diuersis abstrahens studijs, de hac sola vita facit miseros homines esse solicitos, vt ex corpore egredientes inueniat miseros & nudos, & nihil secum portantes præter peccata. Hęc tibi paucis exposui, ô charissime. Si quid autem tibi deesse existimas, rursùs quęre.

1. Cor. 15.

Miraculis Apostoli cõfirmârunt suam prędicationem.

Latini habent, & diuerso genere suauiũs.

Tunc Tiburtius ad eius pedes prouolutus, dixit cum gemitibus fletuq; & lachrymis:

De hac vita decętero si vel cogitatione exquisiero, vel animo agitauero, in illa vita nunquàm inueniar. Habeant ergò insipientes lucrum pręsentis temporis: Ego autem, qui in hodiernum vsque diem vixi sine ratione, absit vt sine ratione decætero vitam agam. Et hæc cùm dixisset, ad suum fratrem conuersus, dixit: Miserere meî, frater dilecte, & abrumpe tarditatem, quam transegi in ignorantia. Quocircà vereor moras. Pondus ferre non possum: rogo te, duc me ad hominem Dei, vt me perfectè purificatum, illius vitæ faciat participem. Tunc Valerianus deduxit fratrem suum ad sanctissimū Papam Vrbanum. Cui postquàm narrauit omnia, quę dicta & facta fuerant, benigno Deo egit gratias. Acceptum autem cum omni gaudio & exultatione Tiburtium, cùm admonuisset, catechismo instituisset, baptizâsset in nomine patris & filij & spiritûs sancti, iussit secum esse, donèc ea deponeret, quę recentis sunt illuminationis. Quę quidem cùm perfecta fuissent eius doctrina, post septem dies Christi militem restituit. Tantam autem gratiam à Christo est consecutus, vt etiam Dei Angelos videret quotidiè: & quęcunq; à Deo petebat, facilè impetrabat. Sed quoniam longum esset omnia ordine exponere, qualia & quàm multa fecit Dominus per eos admirabilia, conuertamur ad gloriosas eorum perpessiones.

Tiburtius post catechesin à S. Vrbano baptizatur.

*Turcius, qui etiam Almachius, cùm esset Pręfectus vrbis, & sanctos DEI martyres occideret quotidiè, iubebat eorum corpora relinqui insepulta. Tiburtius autem & Valerianus ad hoc operam quotidiè adhibebant, vt sanctorum corpora ad sepeliendū componerent, & humì mandarent, eleemosynis vacantes & diuino cultui. Cùm ij ergò in eis versarentur, quomodò solent boni odio haberi ab improbis, eos mali criminantur apud Almachium Pręfectum vrbis, omnia referentes, quę per ipsos Dominus faciebat in egenos: & quòd improbè ac malitiosè, quos ille iubebat occidi, isti mandabant sæpulturæ. Itaque à militari cohorte compręhensi, adducuntur ad Almachiū Præfectum. Quos quidem Almachius his verbis est allocutus: Cùm vos character nobilitatis gloria insignes reddiderit, cur propter, nescio quam religionē, vos ignobiles redditis & infelices? Nam vestras facultates in nescio quas abiectas personas audio vos erogantes consumpsisse, & eos, qui castigati fuerunt propter sua scelera, cum omni gloria mandare sepulturæ. Quocircà licet suspicari, vos esse initiatos ijsdem mysterijs, quibus ij, quos propter coniurationem mandatis sepulturæ. Respondit Tiburtius, & dicit Præfecto: Vtinàm nos dignentur referre in numerum suorum seruorum, quorum tu nos conijcis esse socios: qui quidem respuerunt id, esse quod videtur, & non est: & inuenerunt illud, quod videtur non esse, & est.

*Turgius

Exercitia SS. Valeriani & Tiburtij.

Almachius Præfectus dixit: Et quid est, quod videtur esse, & non est? Dixit Tiburtius: Omnia quæ sunt in mundo, quæ animas vocant ad mortem æternam per breuis temporis lætitiam. Dixit Almachius Præfectus: Et quid est, quod non videtur esse, & est? Tiburtius dixit: Vita, quę futura est iustis: & supplicium, quod dabitur iniustis. ex vtraq; enim parte cognouimus verum, esse ea ventura: & infausta * distributione quod oculis cordis nostri cognoscimus, id corporis nostri oculis spectādum * referimus, vt * in nostra conscientia quę sunt bona, malis obumbremus rationibus. Dixit Pręfectus Almachius: Nō puto te mente tua loqui. Dixit Tiburtius: Non loquor mente mea: sed illius, quem accepi in visceribus mentis meæ. Dixit Almachius Præfectus: Nunquid nôsti quod dicis? Dixit Tiburtius: Et nóui, & didici, & credo, quòd omnia, quę à me dicta sunt, permanent. Almachius Præfectus dixit: Et ego cur non intelligo, * quod ago, à quo hæc sunt condita? Tiburtius dixit: Quoniam homo belluinus non sentit, quę sunt spiritûs. Spiritalis autem dijudicat omnia, ipse verò à nullo dijudicatur. Tunc ridens Præfectus, iussit auferri quidem Tiburtium: coram eo autem sisti Valerianum. Cui etiam dixit: Quoniam non est frater tuus sani cerebri, tu poteris respondere sapientiùs. Dicit ei Valerianus: Falluntur aures tuæ, quoniam scopum nostræ orationis nō potes intelligere. Dixit Pręfectus: Nemo ità errat, vt vos erratis: qui relictis necessarijs numeris & responsis, malos sequimini: quę sunt iucunda respuentes, lętitiam nihili facientes, & ea despiciētes, quæ data sunt ad vitę alimētum, maxima beneuolentia illud complectimini, quod saluti inuenitis contrarium, & ijs quę sunt iucunda, inimicum.

*dissimulatione

*subducimus

*contra cō-scientiam nostram.

*quo ordine prosequaris?

1. Cor. 2.

Ad hæc respondit Valerianus: Ludentes & ridentes, & in varijs delicijs luxuriosè vitam agentes, vidi hyemis tempore per campos transeuntes. In quibus campis stabant agricolæ plantantes, palmites infigentes, & spinosos rosatum ramos ingeniosè toto animo com-

Valerianus elegāti simi litudine cō-fundit iudicem.

mo componentes. Alij autem oliueta inserentes: alij verò radicitùs imbecilla excindentes, & quæ sunt opera conuenientia, magno labore peragentes. Tunc illi, qui delicijs fruebantur & lætabantur, cœperunt eos, qui laborabant, ludificari, & dicere: Miseri & miserabiles, hunc qui vos affligit laborem deponite, & nobiscum lætantes, vos delicijs explere & libidinibus. & cur tanquàm insipientes duro labore dissoluimini, & vestræ vitę tempora negocijs, quę vos affligunt, consumitis? Hęc dicentes, soluebantur in risum, & dabant plausum manibus, magnoque sono eos cachinnantes irridebant. Hęc aũt illis faciẽtibus, pluuios hyemis mẽses trãquillissima tempora exceperũt: & eccè pulchrorũ & variorum florũ fragrãtibus omne genus odoribus prata exornabantur, & molles botrorum series producebãt palmites, & è vario genere arborũ rami stillantes melle fructus producebant: in quibus animaduertimus vsq; in hodiernum diẽ abũdare simul & gratiam, & fructum, & decorem. Tunc cùm lætarentur illi, qui existimabantur esse insipientes, cœperunt lugere ij, qui existimabantur esse *ciues: & qui erant gloriosi in sua intelligentia, periẽrunt in acri ratiocinatione: & tandèm ducti pœnitentia, inter se murmurantes & gemẽtes dicebant: Hi sunt, quos habuimus ludibrio: eorũ laborem probrũ existimabamus: eorum vitam nihili faciebamus, tanq̃ miserabilem: eorũ figurã iudicabamus esse indignam, & intelligentiam eorum sine honore. Ij autem inuenti sunt intelligentes: & nos quidem probamur tunc fuisse miserabiles, insipientes & stulti, quandò neque nobisipsis operabamur: neque ijs, qui operabantur, dedimus in opere auxilium: qui quidẽ cùm essemus in delicijs, eos valdè irrisimus, & ipsos credidimus esse insipientes, quos quidem nunc resplendentes animaduertimus & florentes. *vrbani Ità ferè Sap. 5.

Ad hæc dixit Pręfectus: Te quidẽ video esse sapienter hæc persecutũ: sed ad meum responsum non vidéris respondere. Valerianus dixit: Dixisti nos esse stultos & insipientes, quòd facultates nostras damus egentibus, proselytos excipimus, viduis suppeditamus quæ sunt necessaria, orphanis subuenímus, corpora insepulta tegimus, & cum maximo honore celebramus martyrũ depositiones. Nos aũt insipientes iudicâsti & delirantes, ꝙ cum ijs qui lætantur, non lætamur, nec in delicijs viuimus, nec nostras explemus libidines, nec illiberaliter sumus lasciuis & impudicis oculis, ostendẽtes nos esse liberos & ingenuos. Veniet tẽpus, quo accipiemus millecuplos fructus nostræ afflictionis, & nobis lætantibus flebunt illi, qui nunc efferuntur lætitijs: est enim nunc tempus seminandi. Qui ergò in hac vita seminant, quæ sunt ad tempus, lachrymas, in illa beata & æterna vita metent gaudium sempiternum. Dixit Præfectus: Ergò & nos, & inuicti Imperatores luctum æternum habebimus: vos autem æternum gaudium possidebitis? Respondit Valerianus: Quid enim estis vos, aut vestri Imperatores? Impleto enim vestro tempore morientes, eo maiorem Deo estis reddituri rationem, quo vobis ab eo maior data fuit potestas. Dixit Præfectus Almachius: Quid in verbis voluendis immoramur? Aut dijs thus offerte, & illæsi recedite: aut malè estis & acerbè morituri. Ambo responderunt & dixerunt: Nos non dijs, sed Deo quotidiè offerimus sacrificia. Dixit Pręfectus: Quis est Deus, cui dicitis vos vestrum offerre sacrificium? Sancti responderunt & dixerunt: Et quis est alius Deus præter ipsum? Cur de Deo nos interrogas? Est enim alius Deus, præter vnum? Dixit Præfectus: Quem vnum esse dicitis, eius nomen requiro. Dixit Valerianus: Dei nomẽ non inuéneris, etiamsi possis volare pennis. Dixit Pręfectus: Iouis ergò nomen nõ est Deus? Dixit Valerianus: Est nomen corruptoris & adulteri, quem fuisse occisorem vestri authores memorant, & *accusatorem nostrę ostendunt scripturę. Hunc tu Deum miror quanam impudentia nominâsti, cùm Deus dici non possit, nisi qui est ab omni peccato alienus, qui est etiam plenus omnipotentia. Dixit Pręfectus: Ergò errat omnis mundus, & tu cum tuo fratre Deum verum cognouisti? Dixit Valerianus: Innumerabilis multitudo Christianismi accepit sanctitatem. Immò verò vos pauci estis, qui remãsistis tanquàm scissę è naufragio tabulæ, ad nihil aliud proficientes, nisi vt in ignem iaciamini. Pręclara martyris sententia. Psal. 125. *criminosum, habent Latini.

Tunc iratus Pręfectus, iussit eum cędi virgis. Ille autem confestìm dum verberaretur, lętus cœpit dicere: Eccè hora, quam valdè desiderabam, & eccè dies omni festo mihi iucundior. Dũ beatus verberaretur, præco magna voce clamabat: Deos & deas noli maledictis incessere. Ille autẽ ad populum clamabat, dicens: Viri ciues Romanorum, videte, nè hęc plaga vos à veritate auertat, sed state fortiter, & deos lapideos & ligneos, Valerianus dum virgis cęditur, mirè exultat.

quos colit Almachius Præfectus, in calcem conuertite. Nam oẽs, qui eos colunt, erunt in afflictione & supplicio æterno. Tũc qui cum Præfecto cõsidebat Tarquinius, qui etiam dictus est Laccas, Præfecto dicit in secreto: Inuenisti occasionem domine mi: tolle eos quamprimùm à terra. Nam si tardaueris, & de die in diem traxeris, omnes suas facultates distribuent pauperibus, & eis supplicio affectis, tu nihil inuenies. Tunc Præfectus, cùm ei placuisset illius consilium, iussit lictoribus, vt eos abducerent, vbì erat Iouis statua, & iussit, vt nisì ambo vellent imagini Iouis sacrificare, simul subirent suppliciũ capitis. Tunc venerandi & gloriosi Christi martyres Valerianus & Tiburtius abducti sunt à Maximo Præfecti cubiculario in locum, qui dicitur Pagus. Qui quidẽ Maximus cœpit eos deflere, & dicere: O preciosa & florens iuuentus. O vinculum magnæ fraternitatis. O par pulcherrimum & generosum. Cur vos in malum & impium finem volentes vosipsos proijcere, & ad maximum tendere exitium, ità festinatis tanq̃ qui ad lætitiam, & magnificam & lautam cœnam vocemini? Tunc dixit Tiburtius: Nos si non verè didicissemus aliã esse vitã æternam, quæ vitã præsentem sequitur, non gauderemus eam amittere. Dicit eis Maximus: Et quænã potest esse alia vita? Respõdit Tiburtius, & dixit: Quomodò corpus induitur indumentis, ità etiã aĩa induitur corpore. Et corpus quidẽ tanq̃ semen terrestre, per libidinẽ in terrenã matricẽ immittitur: genitũ aũt & nutritũ, & lapsum in mortis interitũ, & in puluerẽ cõuersum, tanq̃ Phœnix futuræ lucis specie excitabitur. Aĩa verò si sit sancta, feretur in paradisi delicias, vt florens in delicijs, expectet tẽpus suæ resurrectionis. Dicit eis Maximus: Vellẽ ego quoq; hanc vitam respuere, si de ijs, quæ dicis, possem fieri certior. Dicit ei Valerianus: Quoniã dicis tibi nihil supesse, nisì vt probes vera esse, quæ tibi diximus: ea hora, qua faciet Dominus nos corporis tunicã exuère in gloriosa nominis eius confessione, aperiet Dominus oculos tuos, & faciet te adspicere, cum quanta gloria illa vita redditur, si tamen promittas nobis, quòd ex toto animo venies ad tui erroris pœnitentiam.

Tunc Maximus anathemate seipsum deuouit, dicens: Flammis ignis consumar, nisì ab hac hora illum solum Deum confitebor, qui facit, vt post hanc vitam alia vita sequatur. hoc mihi solùm vos ostendite, quod estis polliciti. Ei dicunt sancti martyres Tiburtius & Valerianus: Iube lictoribus, vt nos in domum tuam abducant, & faciemus, vt illuc ad te veniat purificator: qui hac nocte, postquàm fueris purificatus, faciet vt videas id, quod tibi promisimus. Cùm autem Maximus iussisset lictoribus, abduxerunt eos in domum eius. Quorum prædicatione ipse Maximus cum tota sua familia & ipsis lictoribus crediderunt in Dominum nostrũ Iesum Christũ. Tunc S. Cæcilia venit ad ipsos noctù cum sacerdotibus, & fuerunt omnes baptizati in nomine patris & filij & spiritûs sancti. Cùm autem exoriens matutinum, nocti finem dedisset, magno silentio facto, dixit sancta Cæcilia: Estote forti & magno animo, ô Dei milites: abijcite opera tenebrarum, & induimini arma lucis. Pulchrum certamen certauistis, cursum peregistis, fidem conseruâstis. Decætero proficiscimini ad coronam iustitiæ, quam reddet vobis iustus Iudex: non solùm autem vobis, sed etiam omnibus; qui diligunt aduẽtum eius. Locus autem, qui dicitur Pagus, erat situs quarto lapide ab vrbe Roma: ad quem erat transeundum prope portam templi, vt quicunque illàc transibat, nisì Iouis simulacro thus offerret, puniretur. * Cùm in eum autem locum venissent sancti Tiburtius & Valerianus, preciosum thus obtulerunt, Deo offerentes suos accusatores: & sic flexis genibus, fuêre cæsi gladio. & amisso hoc caduco & mortali corpore, æternam & quæ nõ potest marcescere, martyrij coronam accepêre.

Maxim⁹ & multi alij conuertunt ad Dñm.

Rom. 13. 2. Tim. 4.

*Latini sic * Venientib⁹ sanctis offerunt thura, & recusant. Recusantes ponunt genua, feriunt gladio.*

Tunc Maximus iurans dicebat: Vidi Angelos Dei tanquàm solem resplendentes, ea hora qua gladio sunt percussi, & exeuntes eorum animas è corporibus, tanq̃ virgines è thalamo. Quas cùm vlnis excepissent Angeli, strepẽtibus alis ferebantur in cælũ. Hæc Maximo narrante cum lachrymis, multi crediderunt in Dominum nostrum Iesum Christum, & conuersi ab errore simulacrorum, seipsos tradiderunt sancto Vrbano suo magistro. Cùm autem ad Almachium vrbis Præfectum venisset fama, quòd Maximus cubicularius cum omnibus suis factus esset Christianus, iussit eum tandiù verberari globis plumbeis, donèc spiritum emitteret. Quem sancta Christi martyr Cæcilia cùm posuisset proximè sanctos Dei martyres Tiburtium & Valerianum, deposuit in arca, & iussit vt in arca eius insculperetur Phœnix, ad ostendendam eius fidem. qui se inuenturum esse resurrectionem Phœnicis exemplo admiserat. Facta est autem post hæc inquisitio. Cœpit

pit enim Almachius Præfectus amborum fratrum quærere facultates, propter quas volebat etiam quærere sanctã Cęciliam, vt Valeriani coniugem: & iussit eam apud se sisti. Quæ quidem postquàm omnia, quę superfuerant ex eorum facultatibus, fideliter distribuisset pauperibus, cœpit ille vrgere, vt ea thus offerret. Tunc dixit ministris, qui eam vrgebant, vt hoc faceret:

Audite me, ciues & fratres: Vos estis ministri vestri Pręsidis, & videtur vobis, quòd desideratis esse alieni ab eius impietate. Mihi autem est gloriosum & valdè desiderandũ, omnia pati grauia pro Christi confessione. Nam cũ hac vita nunquàm statui vllã habere amicitiam. Sed nè sitis de nostra soliciti iuuentute, quam omnis curæ estis expertẽ reddituri. Facite ergò, quod ab iniquo Pręside est vobis imperatũ. Tunc illi cœperunt lamentari & conqueri, quòd tam electa puella, & tam intelligens & nobilis, cuperet interfici: & eam rogabant, dicentes, nè talem decorem amitteret, neque talẽ speciẽ conuerteret ad mortem. Quibus flentibus & dolore vexatis sic sancta respondit Cęcilia: Hoc, ô fratres, non est perdere iuuentutem, sed commutare: Dare lutũ, & aurũ accipere: dare tabernaculũ breue & miserabile, & magnã spatiosamque & amplã domũ accipere, ex lapidibus preciosis & auro ędificatã: dare angulũ tenebrosum, & locũ accipere lucidum, margaritis resplẽdentẽ cælestibus: dare possessionẽ, quę perit, & accipere possessionem, quę non cognoscit finẽ, & ignorat mortẽ: dare lapidem miserabilem, quem pedibus conculcatis: & accipere lapidẽ preciosum, qui forma resplendet in regio diademate. Hodiè si quis sic offerat aureos, vt minimam nummorũ quantitatẽ ex ijs alacri animo prouentum accipiat: num vos quoquè lubenter curreretis ad talẽ negociationem, & omnes parentes, & notos, & cognatos, dilectosque & propinquos, & amicos vobiscũ faceretis currere? Si quis autem vos currentes auerteret, dicendo vos inutiliter omnes vestros nũmos esse daturos, num eos essetis irrisuri vt ignorãtes, & qui nihil cognoscerent: vos aũt lęti curreretis, quòd cũ precioso auro essẽtis permutaturi æs miserabile, & non magni precij? Et vos quidẽ pondus pro pondere gaudetis accipere: Deus aũt non dat pondus pro pondere: sed accipit simplũ, & reddit centuplum: pretereà verò vitam quoquè æternam. S. Cæciliæ eximia virtus.

Cùm hæc aũt dicta essent à B. Cęcilia, ascendit supra petrã, quæ erat prope pedes eius, & dicit omnibus: Creditis ea, quæ dixi vobis? Illi aũt vna voce dixerũt omnes: Certè credimus in Christũ filiũ Dei, eum esse verũ Deum, qui te talem habet ancillã. Dicit eis S. Cęcilia: Ite decętero, & dicite infelicissimo Almachio, quòd ego vnũ donũ peto, nè nimis acceleretis meã decertationẽ. Ego autẽ faciã, vt in domũ meã veniat sanctissimus Papa Vrbanus, vt faciat vos oẽs vitæ æternæ participes, & sic Dei prouidentia ego quoq; consummabor. Tunc cùm in eius domũ venisset sanctissimus Papa Vrbanus, baptizauit plusquàm quadringentos, diuersi sexûs, fortunę & ætatis. Inter quos erat vir clarissimus, nomine Gordianus. Is cũ Papę precibus domũ sanctæ Cęcilię vocauit ex suo nomine, vt in occulto ex illo die, ex quo illic Christi peractũ est baptisma, fieret ecclesia Dominica: adeò, vt sanctissimus quoquè Papa Vrbanus illic occultè habitaret: indiès aũt Christi redẽptionis lucra illic crescerent, & diaboli essent damna innumerabilia. 400. baptizantur à S. Vrbano.

Cùm hæc autem fierent, Almachius Vrbis Pręfectus iubet coram se sisti Cæciliam: quam interrogans, ei dicit: Quod est nomen tuum, ô puella? Respondit sancta: Cæcilia. Dixit Pręfectus Almachius: Cuius es conditionis? Dixit Cæcilia: Ingenua ex clarissimis. Dixit Pręfectus: Ego te rogo de religione, non aũt de genere. Sancta dixit Cęcilia: Interrogatio tua stultũ cepit principiũ, quæ duo respõsa videtur elicere ex vna questione. Dixit Pręfectus: Vndenã est tibi hæc fiducia? Respondit sancta: Ex bona conscientia, & fide non simulata. Dixit Pręfectus: Ignoras quęnam sit mihi potestas? Dixit sancta Cęcilia: Ignoras tu, quęnam sit tibi potestas. Nam si tu me rogaueris de tua potestate, veris verbis tibi aperiã. Dicit ei Pręfectus: Dic, si quid nôsti. Sancta dixit Cæcilia: Omnis hominis potestas est perindè, àc vter vento plenus: quem si vna acu pupugeris, omnis tumor eius colli flaccescit. Quinetiam si inuenitur in ipso aliquid portare, inflectitur. Dixit Præfectus: Cœpisti à contumelia, & perseueras in contumelijs. Dixit sancta Cæcilia: Non dicitur contumelia, nisi in eos, qui pauca peccant, non teneatur moderatio. Quamobrèm vel doce contumeliam, si falsum sum locuta: vel teipsum castiga, subeuntem iudicium. Dixit Almachius Pręfectus: Ignoras, quòd domini inuicti Imperatores iusserunt, vt qui non negauerint se esse Christianos, puniantur: qui autem nega- Constantia S. Cæciliæ.

negauerint, dimittantur. Dixit sancta Cæcilia: Sic vestri semper errant Imperatores, sicut etiam vestra celsitudo. Nam quæ ab ipsis processit sententia, vos quidem testata est esse impios, nos autem esse ostendit innocentes. Si enim malum esset hoc nomen, nos quidem negauissemus. Vos autem, vt nos cõfiteremur, omninò coëgissetis. Dixit Præfectus: Pro pietate sua hoc voluerunt statuere, vt sua benignitate vitam donando, vobis gratificentur. Dixit sancta Cæcilia: Nihil est æquè impium, nihil verò tam innocentiæ inimicum, * quàm reis omnia inferre supplicia ad hoc, vt suam iniquam testentur qualitatem: & de eorum in mysterio socijs grauissimam habere quęstionem. Nos autẽ, quos innocentes cognoscitis, nominis solùm accusatis. Sed nos, qui sanctum nomen Christi cognoscimus, id omninò negare non possumus. Est enim melius mori feliciter, quàm viuere infeliciter. Nos enim vera dicẽtes, vos punimus, quibus est persuasum, vt falsum audiatis.

* quàm vt reis oĩbus tormenta adhibeatis. Ad confitẽdum qualitatẽ sceleris locũ, tẽpus, cõscios, socios omni examinatione perquisitus.

Dixit Almachius Pręfectus: Elige tu vnum ex duobus: aut sacrifica, aut nega te esse Christianam, vt delicti tibi detur venia. Tunc dixit ridens sancta Cæcilia: O Iudicem pudore necessariò affectum. Vult me negare, & esse me innocentem, vt ipse me faciat crimini obnoxiam. Si vis accusare, cur me adhortaris, vt negem? Sin autem vis absoluere, cur non vis inquirere? Dixit Pręfectus Almachius: Adsunt accusatores, qui testantur te esse Christianã. Si ergò quamprimùm negaueris, impones finẽ eorum accusationibus. Sin autẽ nolueris negare, hoc tuę imputabĩs amentiæ, quandò in te lata fuerit sẽtẽtia. Dixit sancta Cæcilia: Eorũ accusatio est mihi desideranda, & punitio tua est victoria. Noli me ergò corrigere tanq̃ errantem: sed teipsum increpa, qui existimas fore, vt Christũ negẽ. Dixit Pręfectus: Misera, nescis vitę & necis potestatem mihi datã esse ab Imperatoribus? Cur loqueris cum tanta superbia? Dixit sancta: Alio modo licet dicere superbum, & alio confidentem. Ego confidenter, non autem superbè, sum locuta. Nam nos quoquè valdè reijcimus superbiam. Tu autem si non times audire veritatem, rursùs docebo te nunc falsa esse locutum. Dixit Almachius Præfectus: Quidnam falsi es in nobis assecuta? Dixit sancta Cæcilia: Hoc, quòd affirmas tuos Imperatores tibi dedisse vitæ & necis potestatem. Dixit Pręfectus: Ergò sum mentitus? Sancta dixit Cęcilia: Reuerà, si iubeas, falsum te dixisse ostendam. Dixit Pręfectus: Dic. Sancta dixit Cęcilia: Dixisti tuos Imperatores tibi dedisse potestatem vitę & necis. Cognosce itaque, tibi solùm esse datã mortis potestatẽ. Nam vitam quidẽ potes à viuis tollere: mortuis autem non potes dare vitã. Dic ergò, quòd Imperatores te voluerunt esse ministrũ mortis. Nã si tu ampliùs dixeris, depręhendéris falsa dicere, & quę non possunt cõsistere. Dixit Pręfectus Almachius: Nè sis verbosa, ô mulier: sed decætero tuam depone audaciã, & veni, & dijs sacrifica. Dixit sancta Cęcilia: Nescio, vbinã tuos oculos amiseris. Nam quos tu dicis deos, ego & omnes, qui sunt sanis oculis, videmus esse lapides, & ęs, & plumbum. Dixit Pręfectus: Meas iniurias philosophando contempsi: non possum autem ferre deorum contumelias. Dixit sancta Cęcilia: Ex quo os aperuisti, nullũ verbum fecisti, quod non te ostenderet iniustũ, insipientẽ & stultũ. Sed enim quidnam hoc est, quòd externis oculis te esse cęcũ ostendis, quandò quod oẽs lapidẽ esse adspicimus, & lapidem inutilem, tu deum esse testaris? Do tibi, si iubes, consilium: & eum tangens, disce esse lapidẽ: si non nósti, id adspiciens: est enim dedecus, à toto te rideri populo. Omnes enim sciunt Deũ esse in cęlis: hæc aũt, vt quæ sint formę lapideæ, per ignem posse meliùs mutari in calcem: quoniam iam suo ocio pereunt, & neque tibi, si simul pereas, neque si in ignem coniectæ fuerint, sibi poterunt subuenire.

Conuincit Pręfectum mendacij.

Hũc locũ ex Latinis ità restituimus

Tunc valdè iratus Almachius, iussit eam reduci in domum suam, & illic balnei flamma torreri. Cùm autẽ esset in aëre balnei sui inclusa, & subtùs toto die & nocte magna vis ardentis ligni adhiberetur, tanquàm in loco refrigerato illęsa permansit & salua, Domini gratia: adeò, vt nulla pars omninò ex eius membris vel minimo sudoris signo fuerit humectata. Quod cũ audiuisset Almachius Pręfectus, illuc misit ad ipsam, vt in ipsis balneis ei caput amputaretur. Quã spiculator tribus percussit ictibus, & non potuit ei caput amputare. Sic autem eam semiputato capite ferus & crudelis ille lictor reliquit: adeò vt oẽs turbę, quæ per illam crediderant, sanguinem linteis tanquàm spongijs hauserint. Tribus autẽ, quibus superuixit diebus, non cessauit oẽs, quos aluit & quos docuit, confirmare & corroborare in fide Domini. Quibus etiã distribuit omnia, quę habebat, & sanctissimo Papę Vrbano commendauit. Cui etiam dixit: Trium dierum mihi iam

Nihil lędit ab igne.

Tertiò cęsa in capite, triduò superuixit.

ſam petiui terminum, vt tradam hæc tuę ſanctitati, & hanc domum meam in ſeculum eccleſiæ nomine conſecres. Impletis autem tribus diebus, & Deũ precante beata Cæcilia, cùm eſſent adhuc preces in ore eius, tradidit preciosam & ſanctam ſuam animam in manus Dei viuentis, menſis Nouembris xxij. Tunc ſanctiſſimus Papa Vrbanus, cùm glorioſum eius corpus ſuſtuliſſet noctù cum Diaconis, ſepelijt ipſum inter alios collegas ſuos Epiſcopos, vbi ſunt omnes confeſſores & martyres depoſiti. Eius autem domũ in æternum conſecrauit nomine ſanctæ eccleſię, & illic perpetuò peraguntur ſancta Domini myſteria vſque in hodiernum diem: in memoriam quidem martyris, gloriam autem & laudem magni Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Obitus ſanctiſſimę virginis.

VITA S. CLEMENTIS MARTYRIS, EPISCOPI ROMANI, DISCIPVLI S. PETRI *Apoſtoli: Authore Simeone Metaphraſte.*

Nouemb. 23.

TRAIANI Imperatoris tempore, Torcutianus Comes officiorum, cùm innumerabilem multitudinem Chriſto vidiſſet credere, accerſijt Pręfectos regionum, & datis eis pecunijs, perſuaſit, vt turbam mouerēt aduersùs nomen Chriſtianum. Vrbis autem Pręfecturam obtinente Mamertino, excitata eſt populi Romani ſeditio nomine Clementis: & exorta inter ſe inuicèm confuſione, alius aliud in ipſum dicebat. Aliqui autē contrà dicebant: Quid enim mali fecit? aut quid non boni rectè geſſit? Nam quencunq; ægrotorum viſitauit, is ſanitatem ab eo eſt conſecutus. Quicunq; ad eum abijt affectus triſtitia, is lætus eſt reuerſus. Nullum vnquàm læſit, omnibus verò profuit. Alij aũt diabolico ſpiritu accenſi, clamabant: Magicis artibus hæc faciens, deorum noſtrorum cultum euertit. Iouem nō dicit eſſe deum: Herculem autem noſtrum, cuſtodem eſſe dicit immundorum ſpirituum: ſanctam Venerem refert fuiſſe meretricem: Veſtā autem magnam deam, igne fuiſſe conſumptam, impiè aſſerit. Similiter ſanctiſſimā quoq; Mineruam, Dianamq; & Mercuriũ, Saturnumq; & Martem calumniatur. Omnia noſtrorũ deorum nomina & tēpla probris inſectatur & contumelijs. Aut dijs noſtris ſacrificabit, aut ipſe delebitur.

Seditio populi aduerſùs S. Clementem.

Tunc Mamertinus Vrbis Præfectus non ferēs populi ſeditionem, beatiſſimum Clementem iuſſit ad ſe adduci. Quem cùm vidiſſet, cœpit dicere: Ex generoſa quidē radice proceſſiſti, vt tibi teſtimonium fert Romanus populus: ſed errorē ſuſcepiſti, & ideò non poſſunt in animũ inducere, vt taceant. Nam neſcio quemnā Chriſtũ colis, & contra deos admittis. Quamobrèm oportet te deponere omnem ſuperfluam ſuperſtitionē, & colere deos, quos de more colimus. Tunc dixit B. Clemens: Optarem excellētiæ tuæ prudentiam attendere meam defenſionem, & nō propter imperitorũ ſeditionē, ſed propter meam doctrinā, me accuſare. Nam etiamſi multi canes nos allatrauerint & conciderint, non poſſunt nobis auferre, quin ſimus homines rationis participes: illi autē, canes latrantes. Semper enim, conſtat, ſeditionem proficiſci ab imperitis, vt nihil habeat tutũ, nec verum. Quamobrèm quæratur ratio ſilentij, in quo pro ſua ſalute homo particeps rationis, & per ſe incipiat conſultare & diſſerere, vt verum Deũ inueniat, cui ſuam fidē honorificè commendet. Tunc Mamertinus Vrbis Præfectus mittens ad Traianũ Imperatorem, detulit nomen B. Clementis, dicens: Hunc Clementem ſeditioſis clamoribus populus non ceſſat quærere, & non poteſt in eum inueniri fide digna probatio. Tunc reſcripſit Traianus Imperator, oportere eum vel conſentire ſacrificantem, aut vltra mare & Pontum in deſertam ciuitatem, ſitam prope Cherſonem relegari.

S. Clemens Præfecto ſapienter reſpondet.

Quandò autem Traiani iuſſus fuit cōfirmatus, cogitabat apud ſe Mamertinus, quonam modo Clemens voluntarium non peteret exiliũ, ſed dijs potiùs offerret libamina. Sed beatus Clemens contendebat ipſius quoquè iudicis animum ad fidem Chriſti traducere, & oſtendere, ſe potiùs eligere exiliũ, quàm id timere. Dominus autem Clementi præ-

præbuit tãtam gratiam, vt Mamertinus vrbis Præfectus defleret, & diceret: Deus, quem tu syncerè colis, ipse tibi opem feret in hoc, quo fuisti damnatus, exilio: nauemq; ei constituit: & cùm omnia in eam immisisset, quæ erant ad vsum necessaria, dimisit. Porrò autem multi quoquè ex populo viri pij eum sunt secuti. Cùm autem peruénit ad locum, in quem erat relegatus, ad opus fodiendi & cædendi marmoris, illic inuénit plusquàm duo millia Christianorum, qui ad longissimum tempus erant condemnati. Qui quidem cùm vidissent sanctum & egregium Clementem, omnes vnanimes cum gemitibus & lachrymis accedentes, dicebant: Ora pro nobis sancte Põtifex, vt efficiamur digni Christi promissione. Quos cùm cognouisset sanctus Clemens propter Christum fuisse relegatos, dixit: Non abre me huc misit Dominus: sed vt, cùm fuissem particeps vestrarum perpessionum, prẹberem etiam exemplum consolationis & tolerantię.

Præfectus humaniter se erga illũ gerit in exilium abeuntem.

Ab eis autem accepit, quòd à sex milliaribus portabant áquam suis humeris. Statim itaque Clemens rogauit eos, dicens: Precemur Dominum nostrum Iesum Christum, vt fidei suę confessoribus aquæ fontem aperiat: & qui percussit petram in terra deserta Sina, & abundè fluxerunt aquę, ipse copiosum nobis prẹbeat fluentum, vt lætemur eius suppeditatione. Impleta autem precatione, in eo loco ad quem adspexerat, vidit agnum stantem: qui dexterum pedem leuauit, velutì sancto Clementi locum indicans. Tum sanctus Clemens cogitans esse Dominum, quem ipse solus adspexit, & nullus alius, profectus est ad locum, & dixit: In nomine patris & filij & spiritùs sancti pulsate in hoc loco: & cùm omnes circuncircà fodissent ligonibus, & non ipsum locum, in quo stetit agnus, paruo ligone accepto, paruo ictu sanctus pulsauit locum, qui erat sub pede agni: vndè repentè emersit fons pulcherrimus aquis scaturientibus, qui magno impetu effusus fecit fluuium. Tunc sanctus Clemens dixit omnibus exultantibus: Fluminis impetus lętificat ciuitatem Dei. Propter hanc ergò famam accurrit omnis prouincia, & oẽs, qui venerant ad doctrinam sancti Clementis, conuersi sunt ad Dominum: adeò, vt quótidiè quingenti & plures baptizati recederent. Intra vnũ aũt annũ factę sunt illic à fidelibus septuagintaquinque ecclesię: & confracta sunt omnia simulacra, omnia templa regionis, quæ erat circuncircà, sunt diruta: omnes luci, qui erant ad trecenta milliaria, omninò in orbem sunt concisi & constrati.

Exod. 17.

Precibus S. Clemẽtis impetrat fontem insignem. Psal. 45.

Permultos cõuertit ad Dominum.

Tunc ergò odiosa narratio peruenit ad Traianum Imperatorem, quòd illic ad multitudinem innumerabilem auctus esset populus Christianorum: & ab eo missus fuit Præses Aufidianus, qui plurimos Christianos diuersis tormentis sustulit. Videns autem oẽs ad martyrium cum gaudio accedentes, cessit multitudini: solum autem sanctum Clementem cogens sacrificare: & videns eum sic esse firmum & stabilem in Domino, & nolle omninò à sua dimoueri sententia, dicit lictoribus: Accipite eũ, & ducite in medium maris, & proijcite eum in profundum, nè possint Christiani tollere eius corpus, & pro deo eum colere. Cùm hoc ergò factum esset, vniuersa multitudo Christianorũ adstans flebat in litore.

Demergit in mare.

Post hæc autem dixerunt Cornelius & Phœbus eius discipuli: Omnes oremus vnanimes, vt ostendat nobis Dominus martyris sui reliquias. Orãte ergò populo, retrocessit mare in suum sinum ad tria ferè millia. per siccum autem ingressi populi, inuenerunt in figura templi marmorei paratum à Deo habitaculum, & illic situm corpus sancti Clementis, & ancoram, cum qua fuit proiectus, prope ipsum iacentem. Reuelatum ergò fuit eius discipulis, nè reliquias è loco eijcerent: quibus etiam hoc fuit responsum, quòd singulis annis in die suæ decertationis, cessurum sit mare venientibus, septem dies siccum iter eis prẹbens. Quod quidem Deo placuit fieri ad laudem eius nominis vsque in hodiernum diem. Hoc autem facto, quod erat prẹter opinionem, miraculo, omnes gentes circuncircà credidêre Christo. Quo in loco nullus inuenitur Gentilis, nullus Hebræus, nullus omninò hæreticus. Illic enim plurima fiũt beneficia. In eius festo cæci illuminantur, dæmones expelluntur, febrientes sani fiunt: Nephretici, & qui calculo laborabant, solo contactu eius reliquiarum, & aquę sanctificatę adspersione & potu, à morbo liberantur: & qui quouis morbo erant affecti, confugientes ad sacri martyris auxilium, fruuntur curatione: & permanet gloria eius & laus in ęternum, per Dominum nostrum Iesum Christum: Per quem & cum quo, patri gloria cum sanctissimo & viuifico eius spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Multi credũt in Christũ propter miraculum. Miracula in festo eius.

NAR-

NARRATIO SANCTI MARTYRIS EPHRAEM EPISCOPI GERSONIS, DE MIRACVLO FACTO *in puerum à sancto martyre & Apostolo Clemente. Habetur in Simeone Metaphraste.*

Mirabilis Deus in sanctis suis, opportunum est hodiè dicere cum Propheta. & : Quàm admirabilia sunt opera tua Domine? & : Quis Deus magnus, sicut Deus noster? & tu es Deus faciens mirabilia solus. Quod enim pręsenti orationi aliud afferam procemium? Artificiosam enim dicendi artem pręsens superat miraculum, cùm miraculum multa excellat miracula, & ipsa etiam prophetica miracula exuperet, vt est ostensura oratio. *Psal. 67. 91. 76.*

Scio vos cupere scire, quodnam & cuiusnam sit miraculum, & vrgetis vt dicamus. Id autem est primùm quidem Dei, à quo omnis datio bona & omne donum perfectum. Pręterea autem Clemẽtis Romani, qui post Petrum fuit pręco veritatis, & eius Romanæ sedis successor fidelis: illius, inquam, Clementis, cuius vsque in hodiernum diem vniuersa terra vel tacens salutiferas clamat fuisse doctrinas. Clementis illius, qui fuit veræ palmes vitis Christi, per quem nobis expressus botrus doctrinæ, pietatis & salutis mustũ nobis effudit. Clementis, qui fuit veræ scalæ, quæ nos non deducunt ad sublimem aliquam terræ altitudinem: sed virtutum ascensionibus tanquàm aliquibus gradibus nos ad cęlum transmittunt & cęlestia. Scalę quæ ijs, quæ à Iacob visę sunt, nihil sunt inferiores: non ostendentes nobis Angelos per eas ascendentes & descendentes, sed hominum animas diuinis admonitionibus, vt quę à gradibus in gradus per virtutes ad Deum deducant. Cuius quidem miraculum cùm nõ didiceritis, ô pulcherrime & fidelissime cœtus, quale sit & quantum, audire, vt viri pij, contendite, & ad audiẽdam exultate orationem, & aures inclinate, & nostram arguite tarditatem. de hoc enim gaudio. solùm vos rogo, vt vsque ad finem mihi attentum animum adhibeatis, & nulla cogitatio, quę ad huius vitæ curam pertinet, mentem vestram subeat, nec promptum vestrum animi studium sinatur retardare: sed hoc vigilanti animo & attento fideliter excipite. Res autem itá se habet: *Iacobi 1. Gen. 28.*

Cùm præclarissimus & beatissimus Clemens perfecisset doctrinæ cursum & Apostolatûs, & per consummationem martyrij hinc excessisset, vt gloriosi eius martyrij liber declarauit, (quẽ vos non ignorare est mihi persuasum) non iustũ iudicauit is, qui eos, qui ipsum glorificant, glorificat, nõ ipsum vicissim glorificare, qui pro amore in eum sic decertauit: sed eum valdè glorificare & magnificè extollere: & vt in cælo Angelis, ità etiam hîc hominibus eum reddere clarissimum, & maximè venerãdum per miracula, miracula, inquam, quorum magnitudinem mens non potest comprehendere, nec oratio dicere multitudinem, neque manus exprimere infinitatem. Vt ergò ex fimbria, vt est in prouerbio, textum pannum possitis cognoscere, id vobis narrabo, quod priùs sum pollicitus. Cùm venerandę sanctissimi martyris Clementis reliquię in maris profundum fuissent proiectæ ab impijs illis cultoribus simulacrorum, & eas excepisset templum in profundo à Deo ędificatum, hîc quoquè maximum facit miraculum Deus admirabilium. Cùm enim hoc factum esset, & eius discipuli flerent cum ijs, qui illic erant fidelibus, & vt sacrosanctas gloriosi martyris reliquias eis ostenderet, quod etiam factum est, Deum supplices rogarent, protinùs immensum illud pelagus desistens & retrocedens, effecit vt profundum adiri posset à fidelibus vsque ad tria milliaria. Ingressi autem, inuenerunt habitaculum instàr templi marmorei, & illic in capsa lapidea sanctissimas & gloriosissimas martyris Christi repositas reliquias. Qui cùm statuissent sanctissimas ex profundo tollere reliquias, noctù accedens sanctus, eos sic est allocutus: Reliquias quidem nolite tollere: hanc autem vobis concedo gratiam, vt singulis annis die meæ decertationis septem dies mare retrocedens, præbeat iter per siccum ingrediendũ hucusque. Quod autem dixerat, deductum est ad effectum. Ab eo enim tempore vsque in hodiernũ diem singulis annis fit hoc miraculum. Quid est hoc minus faciendum, quàm Mosis miraculum? Quid verò Elisei vilius, aut minùs gloriosum? Immò verò est longè maius & gloriosius. Ille enim virga & vlnus & semèl mare scindens, maris profundum *1. Reg. 2. Nota hæc de miraculis S. Clementis. Pręclara sanè miracula. Quotannis patet iter per siccum mare ad eius sacras reliquias. Exod. 14.*

4.Reg.2. vt iter esset, effecit: Hic verò similiter pelle ouilla secans Iordanem, semèl quoquè hoc fecit miraculum: ambabus aquis post transitum redactis ad suam naturam, quibus hoc nunquàm factum est posteà. Hic autem post mortem, & non semèl, sed ab eo tempore vsque in hodiernum diem. O miraculum & gloriam martyris, quale donum est assecutus singulis annis die gloriosæ suæ decertationis? Septem enim dies, sicut priùs diximus, recedens mare illud infinitum, pijs præbet iter facile.

Cùm hoc ergò sic factum omnes pij, tam qui erant in regione, quàm ciues Chersonis audiuissent, perrexerunt ad contemplandum miraculum. Cum quibus quidam quoquè vir pius cum pia vxore & filio masculo, ad sacrosancti martyris templum viam peregerunt prompto & alacri animo. Cùm autem ad locum peruenissent, & miraculum quod adhuc fiebat, adspexissent, ingressi sunt illud templum, quod à Deo ædificatum fuerat in profundo: & cùm ad capsam accessissent, supplices sanctum rogabant, petentes vt per ipsum sibi daretur venia peccatorum: & precantur, vt filio daretur vita longa, & nullis obnoxia calamitatibus, & opum copia, & quæ consentaneum est petere parentes filio vnico. Postquàm ergò preces peregissent, & sancti osculati fuissent reliquias, redièrunt. Qui cùm egressi essent, aqua rursùs in suum locum redijt. Illi autē conuersi, & quod priùs erat iter, pelagus adspicientes, huc & illuc circumspicientes, filium quęrere aggrediebantur. Is autem in arca sancti remanserat: & hoc non obliuione parentum, sed Dei voluntate factum est, vt in hoc quoquè martyrem faceret magìs admirabilem.

Cùm ergò parentes non inuenirent filium, & cogitâssent puerum fuisse à se obliuioni in profundo mandatum, quid opùs est dicere & patris lamentationes, & matris eiulatus? Præclarum enim illud festum conuerterunt in lamentationem. Quid enim non dicebant? Quid non faciebant ex ijs, quæ cōsentaneum est vel ipsum lapidem posse mouere ad lachrymas? Mater enim oculos ad mare extendens, & manus in altum extollens, sancto tales voces emittebat: Hæ sunt, ô sancte, tuę remunerationes? hanc'ne reddis gratiam ijs, qui tanto tuî desiderio ad te accurrerunt? Hanc'ne reddidisti mercedem pro labore, quem passus sum, ex quo accessi? Vbì est mihi filius? Vbì nati mei viscera marina bellua lacerauit? Quisnam autem vehemens insurgens fluctus, eum viuum tanquàm sepulcrum operuit? Quemnam modò adspiciam oculis? Pro quo verò orabo? Quis autem erit meę senectutis baculus? Cur, ô sancte, non fecisti me esse sociam mortis filij mei, vt quomodò ad te accessi eum manu tenens, ità etiam eum vlnis ferens, infelix ad inferos descenderem? O mare & profundum, quonam tuî sinu meum tenebis filium? Quomodò autem eum quoquè ales? Hei mihi, miserande fili: fili, rapte ante tempus: fili, quomodò à meis oculis recessisti? Quibus pedibus es conuersus? Quemnam autem tanquàm agnum adspiciam exilientem? Pater verò rursùs & manus & oculos feriens, sic conquerebatur: Cur, ô sancte, me repentè orbum fecisti liberis? Cur permisisti, vt meus filius moreretur morte tam miserabili? Cur mihi obtigerunt contraria ijs, quę speraui? Hac'ne fide ad te accessimus? Talia'ne sunt dona martyrū in eos, qui ad ipsos magno accedunt desiderio? Reuerà non tu, sed procellæ meorum peccatorum mari tradiderunt filium. O fili mi, quis tuî mortui claudet oculos? Quis te autem componet ad sepulcrum? Quænam verò theca pulchrum tuum & iucundum teget tabernaculum? An omninò quidem tuos oculos texit mare, & sepelijt profundum, & tibi theca fuit venter piscium?

Nota, Præclarū festū B. Clementis.

Cùm sic autem plangerent & lamentarentur parentes, quidam ex ijs, qui illuc conuenerant, vix tandèm eis persuaserunt, vt cessarent à lamentatione. Cùm à luctu autem parùm cessâssent, domum abièrunt. Cùm ergò tempus processisset, & memorię sancti martyris dies venissent, hæc inter se dicebant, recordati sui filij: Agedùm proficiscamur ad sanctum, vt, si vllę reliquię, quod fieri non potest, remanserint nostri filij, eas accipiamus, & cum sancto iudicio contendamus: vt, si fieri possit, illic moriamur, mortis societatem ineuntes cum filio. Cùm hæc ergò dixissent, nondùm ijs, quę dicebantur, finem imposuerant, & cœperūt iter ingredi. Cùm verò accessissent, & ad locum peruenissent, & mare retrocessisset, Deo hîc quoquè honorante martyrem, filij sui desiderio stimulati, primi profundum insilièrunt, eosq; sequens vadebat multitudo. Cùm autē peruenissent ad inprimìs venerandū templū martyris, (ô miraculū) vident suū filiū viuum, lætū & exilientē. Cùm sic autē à miraculis in miraculū incidissent, reque insigni & admira-

Illustre inprimìs & diuinum miraculum

bil-

bili essent obstupefacti, primùm quidem Deum laudârunt: deindè martyri quoquè egérunt gratias. Deincèps verò adolescentem interrogârũt, quomodò esset seruatus, quonam viuificante, quonam seruante, & quonam nutriente? Puer autem vna quidem manu tenens arcam, altera autem manu digito indicans eum, qui intùs iacebat, respondit interrogantibus: Hic post Deum meus custos & vita & alimentum fuit, & propulsator belluarum marinarum. Hic me quotidiè alebat splendidissimè.

Parentes autem admiratione & lætitia affecti, & martyris fide magìs confirmati, per quem filium, quem putabant mortuum, viuentem acceperunt, priores luctus conuerterunt ad gratiarum actionem, sancto sic acclamantes: Verè ergò admirabilis est Deus in sanctis suis, & eorum, qui ipsum timent, faciens voluntatem, & audiens eorum precationem. Seruâsti, ó sancte, nostrum filium: reddidisti nobis eum, qui non sperabatur. O cælum & terra, & tu profundum, quod nos priùs execrabamur, admirare magnum hoc opus, quod naturam superat. Esto autem tu quoquè, ô sancte, nobis propitius, & ea nobis condona, quæ animo cruciati, in te diximus & fecimus. Nè pro nostris in te maledictis parem referas gratiam. Filium recepimus: eum, qui erat mortuus, per te nunc in vitam reuocatum accepimus. Senectutis nostrę baculum, rursùs habemus tuo auxilio. Quid pluribus opùs est? Non trium dierum, sed vnius anni mortuum: & non lapide, sed aqua conditum: & non à vermibus, quod est naturę humanæ proprium, consumptum, sed à piscibus, vt existimabamus, deuoratum, saluum per te accepimus. O gratiam, ô gloriam, ô virtutem & beneficentiam, ó sancte. Cùm sic ergò sanctum cum lachrymis essent laudibus prosecuti, accipientes filium, venére domum, narrantes omnibus miraculum. Psal. 67. Psal. 144.

Quidnam ergò cum his conferemus? Aiunt Eliam aliquandò filium, qui erat mortuus, viuum matri reddidisse: quod quidem est magnum, & valdè admirabile. Quinetiã ad Elisei aliquandò, vt literis est proditum, monimentum quendam à quibusdam homicidis interfectum, & in eo proiectum, surrexisse & vixisse: quod quidem est magnum, & valdè admirandum. Porrò autem Petrus quoquè in nostris libris, Petrus, inquam, princeps Apostolorum, illam, quæ pauperes alebat, viduam Tabitham mortuam, eádem hora ad vitam suscitauit precibus. Et sunt hæc quidem admirabilia, & longè clarissima: præsens autem miraculum quantùm ea exuperat? Attentiùs autem mihi considera miraculi excellentiã. Elias quidem, vt priùs diximus, nupèr mortuũ puerum, & qui nondùm refrixerat, sed adhuc seruabat naturę calorẽ, suscitauit. Elisei verò virtus duabus de causis fecit miraculum: vna quidẽ ostendens prophetã, qui ignorabatur: altera autem non concedens cędem etiam post mortem. Petrus verò sua virtute, & adiutus etiam eorum precibus, qui à vidua fuerãt affecti beneficio, ipse quoquè excitauit eam modò mortuam. Sanctus autem martyr Clemens (ô miraculum) non recens, sed iam anno vno mortuum, vel vt meliùs dicã, in vnoquoque puncto, & eius tenuissima parte morientẽ, conseruauit. Scitis autẽ omnes, qui eius fecistis periculum, quanto tempore verisimile erat conseruari in profundo tam vasto. Sed mihi diligenter consideranti, nõ vnũ mortuum, sed quãto temporis spatio scimus puerum in aqua suffocari, id tempus repetentes & remetientes, inueniemus sanctum tot suscitâsse mortuos. Quod autem est admirabilius, non ab aquarum solùm suffocatione, sed à bestiarũ etiam lęsione conseruauit puerũ. O gratiã, ô virtutem, quę vtrunque efficit: nempe & aquas alligat, & propulsat belluas. Ad hæc quid dicitis? Non alia superat miraculũ? Nisì quis nos malè reprehendat, quòd id extollamus supra miracula prophetica. Nulla ea de causa in nos cadet repręhensio. Apertè enim scitis sanctũ martyrẽ esse in eádẽ gloria & ijsdẽ tabernaculis, in quibus sancti martyres, Apostoli & Prophetę, & ipsi Angeli. 3. Reg. 17. 4. Reg. 13. Act. 9.

Sed ô martyrũ splendor & decus sanctorũ, primitiæ Antistitũ, vide nunc quoquè hũc præsentẽ cœtum piũ & religiosum, qui à vitę fluctibus quotidiè obruitur. Eũ tuis precibus illęsum custodi & conserua: & qui tanquàm ferę immanes insiliunt dæmones, & minantur se esse deuoraturos animæ nobilitatẽ, tuarũ intercessionũ iaculo repelle, ô sanctissime. Sed nos quoquè, ô fidelissime cœtus, rogo, vt per bona & Deo grata opera efficiamus nos dignos sancti gratijs & donis. Et primùm quidẽ in Deũ & inter nos ipsos syncerã & non perturbatã conseruemus charitatẽ. Deindè ab omni maledicto, & omni mendacio, & omni periurio nosipsos repurgemus. Ante hæc autẽ & post hæc, faciamus eleemosynã, quæ scit Deũ magìs placare, & propitiũ reddere nostris peccatis. Quis enim Laudatur S. Clemens. Quibus sanctorum beneficia promerêda.

eius oblitus, regnum Dei possederit? Nemo nostrûm prętexat paupertatem, nemo viduitatem & liberorum nutricationem. Sunt hi frigidi & perniciosi prætextus. Nemo vestrûm est illa vidua pauperior, quæ nihil aliud habebat, quàm pugillũ farinę: idq; cùm alendi ei essent liberi: neq; tamen suam aut filij vitã prætulit misericordię. Nè excusationes quæramus in peccatis. Deus non irridetur. Penaria nostra mente intueamur. Videamus, an quotidiani alimenti nihil nobis redũdet. Nè mensiũ circulos metiamur, & annorum ambitus. est enim alius qui prouidet, & eorum curã gerit, etiãsi nos ignoremus. Nosipsos constituamus nostrarũ rerum examinatores: etsì, vt priùs quidẽ diximus, quotidiani alimenti nostri nihil supersit, scit Deus misereri eorum, qui premuntur inopia. Sin autem viderimus nostra penaria non solùm cibo & potu repleta, sed etiam auro & argento, & alijs, quæ eos consequuntur, qui diuitijs delectantur & possessionibus, esurientibus alijs & frigore enectis, sciamus quòd æternum & qui nunq̃ desinit ignem nobis recondimns. Vt eum ergò effugiamus, in Dei mandatis pro viribus ambulemus, vt & sancti Martyris fruamur intercessionibus, & ineffabilia & æterna Dei bona consequamur, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

3. Reg. 17. Gal. 6. In diuites, eleemosy- nã nõ præ- stantes.

De S. Felicitate martyre quęrat Lector Tomo 4. x. Iulij.

VITA ET MORES SANCTI PATRIS NOSTRI GREGORII, EPISCOPI AGRIGENTINI,
Authore Simeone Metaphraste.

Nouẽb. 23.

PVLCHERRIMA res est virtus, quæ maximam gloriam, & altissimum ornatûs cumulũ suî amatoribus affert. Siquidem non illos solùm, post mortem remuneratur, sed viuos atque pręsentes illustres efficit. Hanc cùm Gregorius omnibus in rebus egregiè ad extremum vsq; tempus exercuisset, nõ solùm hæres vitę perpetuę est institutus: sed cùm adhuc etiàm viueret, admirabilem se ac celebrem pręstitit. Sicilia quidem oriũdus, (Siculis enim finibus, vt omnes nôrunt, Agrigentum continetur) cæterùm cùm sancta illum Sion suscepisset, ac vtì plantã quãdam apprimè nobilem enutritum, disertissimè erudiuisset, patrię rursùs conspicuum reddidit. Et quidem iucundissimum mihi ac æstimabile valdè videtur, eius vitam altiùs repetitam describere, & tanquàm specimen quoddam, & omnis virtutis exemplar, literarum monimẽtis posteris consignare: vobis verò, quibus tam splẽdida audire lubet ac imitari, res isthæc optabilis esse, vestrasque ingẽti cum voluptate aures subire debet. Quod igitur ille vitæ principium habuit, hocipsum nostræ orationis exordium statuendum est.

Vicus quidam, qui Pretoria nomine dicitur, Agrigento ciuitati proximus, sanctum virum edidit. Priùs quidem ille obscurus & incognitus: nunc verò tanto alumno clarus & illustris emicat. Parentes verò (quę Dei gratia ac benignitàs fuit) viri, luculẽtis ornati diuitijs, ac probata vita florentes, plurima bona sua pauperibus erogabant. Hi quò marem filium procrearent precibus insistentes, voti tandèm sui compotes fiunt, filiumque non natura tantùm, sed animo, marẽ suscepêre: quemadmodùm & tempus, quo ille perturbationibus est impetitus, & contra malorum impressiones altitudo animi postulabat: quæ sanè omnia sermo quoquè subsequens indicabit. Hunc igitur à sacro baptismate vir virtute clarus Potamion, qui tum sacris ac religioni Agrigenti ciuitatis pręerat, suscipit. Posteà verò quàm puer octauum ætatis annum attigit, hunc ad diuum Potamionem parentes adducunt, vt puero ille prospera omnia precaretur, & prætereà ipsum pręceptori traderet erudiendum. Qui cùm pro pueri salute Dominum (vt par erat) orâsset, Grammatici cuiusdam, cui Damiano nomen erat, fidei illum commisit, disciplinisque accuratè ac sedulò incumbere pręcepit. At puer ab ipsis literarum elementis

Patria S. Gregorij. Parentes eius precibus illũ impe- trant à Deo. Tradit Grã matico lite- ris imbuen- dus.

mentis, vt aiunt, pręstantiam animi præ se ferens, vtpotè qui ingenij acumine, & acri promptitudine vsus est, plures breuiter disciplinas percurrit. Nam prima ipsa elementa, Odasque Dauidicas, rationem item ac conuenientiam numerorum, adde etiam Ecclesiasticos hymnos, biennij tantùm spatio didicit. Proindè ob celeritatem, qua tot disciplinis excultus est, omnibus admirationi fuit. Vbi verò duodecimum annum prætergressus est, Episcopum rursùs ac cęteros ecclesiæ ministros parentes adeunt, multisque huncipsum in eorum collegium cooptari precibus orant. Cumque ille æquo animo sermonem audîsset, (iam enim interiori mẽtis oculo cernebat, quàm splendidum ac lucidum oculum regendæ Ecclesiæ esset admoturus), in sacrum cœtũ assciuit, & illum organum selectissimum fore, ac quicquid in posterum futurus esset, præfatus est. Ità diuus Gregorius clericorum cœtui additus, Donato Ecclesiæ Archidiacono traditur, qui tum sacrorum voluminum curam agebat: cuius cùm familiari conuictu ac consuetudine vteretur, longè disertior euasit: perspicuumque fuit post delitescentem apud ipsum virtutis odorem, disciplinas quidem perlustrare: mores verò in grauiores ac venustiores permutâsse, atque adeò sese diuinis scriptis attentiorem pręstitisse, à quibus & animo inprimìs illuminatus, & illarum incredibili affectus dulcedine, totum Deo se ipse dedidit, viamque, qua illi propiùs inhæreret, celeriusque occurrenti sibi appropinquaret, inire studebat.

Miri eius in literis progressus.

Asciscitur in Clerum.

Illum igitur sacra inuisendi loca, eorumque sanctitudinis esse participem, cogitatio incessit. Cumque magno huiusce rei desiderio flagraret, exindè Deum obsecrabat, nè votum suum frustraretur. Iamque duodeuigesimum ætatis annum agebat. Quadam verò nocte cùm in Archidiaconi, cuius mentionem fecimus, contubernio degeret, ipse templum ingressus, Deum, vt eiusmodi se proposito liberaret, & ad exitum optata perduceret, precibus obtestabatur: ac mox humì propè à lecto Donati procumbens, somno se dedit. Assistens autem quidam, illum proprio nomine, Gregori, appellauit. Is verò confestìm, Eccè ego domine: & stans coram Archidiacono, Quid me (inquit) domine vocâsti? Cui ille, Non te, ait, fili, vocaui. Cumque ille rursùs lecto stratus recumberet, mox qui vocârat, secũdò assistens, Gregori, dixit. At ille denuò festinanter resiliens, Archidiaconi lecto præstò fuit, Eccè, inquiens, ego domine: quid me vocâsti? Quamobrèm Archidiaconus sub hæc perterritus, vocationem illam cælitùs illapsam esse non ignorans, sic illum affatur: Neque sanè nunc te, fili vocaui. Verumenim rursùm si vocere, percontanti respondeas velim: Quid me vis, Domine? quid pręcipis seruo tuo? Postquàm igitur tertiò, Gregori, aduocans adstitisset, ille vti edoctus fuerat, respondit. Porrò statìm qui vocârat, (Angelus enim is DEI fuerat) Exaudita est, inquit, precatio tua. Quocircà ad litus concedas oportet, vt ad loca sancta tendentibus obuius fias.

Quidam in somnis eū appellat, idque crebrò per interualla.

In his Gregorius Deo gratias egit, atque eiusmodi verbis fidem habens, egreditur, & Archidiaconum necdùm somno solutum reliquit, nauigioque occurrens, vndè illi aduecti, & quò nauigaturi essent, percontabatur. At vbì nauigationi accinctos quidem illos, verùm Carthaginem esse nauigaturos audiuit, cum ijs pariter nauigationem subire decreuit. Atquì nauis Pręfectus, acrem eius cupiditatem & affectum suspectum habens, simulq; ad humile vestimenti genus oculos adijciẽs, nunquidnàm ille seruus esset, dominumque refugeret suum, interrogauit. Is verò Christi se seruum dixit esse, non hominis. Cęterùm liberale aut iustum in ipsum nihil molitus, eundem in seruitutem tradere flagitiosissimè cogitauit. Atque nauis quidem prospera vsa nauigatione, Carthagini triduò appulsa est. Nauclerus verò ille sedulò iuuenem obseruans, precibus ac vigilijs totam noctem insomnem ducere, veritatem sensìm edoctus est, atque opinionem de illo consentaneam paulatìm induit: nimirùm cuiusuis hominum seruum non esse, sed inter primos atque pręcipuos Dei ministros numerandum. Hinc illum ingens dolor accepit, eiusque animum pręsumptæ opinionis subijt pœnitentia. Lachrymis item, ac amaris eiusmodi remedijs virum sanctum propitium sibi reddere studebat, iniustæ illi quasì humanę cogitationi mederi cupiens.

Venit Carthaginē, volens indè Hierosolymam proficisci.

Posteà verò, quàm ciuitatem ingressi sunt, nauclerus hospitio domi suę iuuenem excipit, eique familiariter pro arbitrio vitam agendi facultatem impertit. Cumque illi absurdam sanè cogitationem palàm fecisset, (neque enim perculsa cõscientia, eius ipsius, in quem offenderat, permotus sanctitate, secùs facere poterat) obtestabatur sibi ve-

niam dari, quam ab animo illo benigno, & ad promerendos homines nato facilè consequitur. Ac sic quidem ille: Gregorius verò in eo quod dictum est, domicilio cælesti gloriæ intentus, priorem vitę rationem ac institutum seruabat, psalmis innocenter vacans, biduò ac triduò cibum semèl capiens, plerunquè etiam totam hebdomadam ieiunus transigebat. Proindè hospitij dominus eiusmodi, quod ipse sibi imperâsset, viuendi studium admiratus, huncipsum vrbis Episcopo manifestum fecit: confestimque coram magno & inclyto viro sistitur. Cui Episcopus, Vndè venis, inquit, fili, & quò tēdis? Ille, Agrigento ciuitate illuc se aduectum, cæterùm sanctam Sion petere, dixit. His auditis, Episcopus bona illi precatus, Dominus, inquit, perficiat gressus tuos, ac iter tuum dirigat. Ille verò pedibus eius non sine lachrymis prouolutus, Mihi vtinàm (respondit) ex sententia tua contingat. Intereà verò Episcopus conuiuij illum participem admisit, tandiuque secum versari voluit, donèc festi dies sacrique (neque enim procùl aberant) aduenirent. Cuius ille dicto cùm paruisset, essetque eius conuictu familiariter vsus, domicilium, in quo priùs diuersabatur, repetit, & consuetum viuendi institutum capessit.

Vacat psalmodię, multumque ieiunat.

Porrò non multis pòst diebus, cùm in sacro illustris martyris Iuliani templo sederet ac legeret, tres quidam monachi, cùm moribus venerandi, tum decenti atque ornato corporis habitu animi præ se speciem ac pulchritudinem ferentes, illi apparuêre. quos Gregorius intuitus, mirificè hilaris factus est: quippe cuius animus ob illorum præsentiam exiliret: siquidem non absque magno aliquo bono ad se illos venisse sensit. Cùm verò Deum adorâssent, vnus illorum sedit: reliqui verò duo magno cum timore, reuerentia item admirabili, illi assistebant. Hunc Gregorius pariter veneratus, sese alijs adiunxit. In quem monachus, qui sederat, coniectis oculis: Quid hæc, inquit, ad te, Gregori serue Dei, qui bonā partem elegisti, quę abs te (vt de sententia Euangelij loquar) non auferetur? Hunc ille ob primam nominis cognitionem admiratus, pedibus eius confestìm aduoluitur, ac lachrymas ab oculis distillans, efflagitabat, vt suis se precibus dignū faceret. Ille verò hunc erexit, nihilque circa se magni quicquam existimare iussit, ac ipsum, aliosque itidèm duos monachos secum sedere curauit. Mox blādè illum affatur: Scito, inquit, fili, consilia tua nobis omnia à Deo prodita esse. Verùm lætus nos lætos sequere: quandoquidem horum index Deus, te quoquè in comitatu nostro ad se adducere, & sacrosancta nobiscum loca, ad quę iampridèm nos nauigatione cōtendimus, conspicere pręcepit. Ob hęc Gregorius admiratione ac gaudio ꝑfusus, se ipse cōtinere nequibat: sed rursùs assurgens, ac pedes monachi complexatus, lachrymas plures prioribus prę gaudio effundebat, ac lętitia totus gestiens, quas maiores poterat, in his Deo gratias agebat. Posteà verò ad domicilium concesśêre, ac hospitij dn̄s multā in illos hilaritatem ac comitatem ostendens, omnia ad victum necessaria abundè illis apposuit. Qui cùm gustâssent, totam noctem cùm diuinas laudes canēdo, tum sacros sermones lectitando, ad diluculum vsque duxerunt insomnem. Vbi monachi prudentiam iuuenis, quòd tam concinnè tutoque sua omnia enarrâsset, vehementer quidem admirati sunt.

Luc. 10.

Diuinitùs quibusdā reuelatum fuit eius propositum.

Quartus igitur cùm esset dies, quo apud illos erat, monachorum primus viæ mentionem fecit, ac appetente vespera, ciuitate vnà egrediuntur. Cumque viginti dies iter fecissent, Tripolim perueniunt, atque ad D. Leontij templum proficiscuntur. Proindè venerandus ac ornatus quidam presbyter domi suæ hospitio illos suscipit, quibus Gregorius ministrabat. quod adspicientes, vti miraculum censebant, nimirùm quàm bona fide illis præstaret obsequium, idque non sedulò solùm ac patienter, sed cùm vsqueadeò binis atque etiam trinis diebus labore se confecisset, vix ad cibum respicere: ac ne tum quidem, nisì monachus ille, saneque molestus, hunc ipsum cibum capere compulisset. Hic generosam eius mentem pertentans, sermonem illi de parentibus iniecit: Agè fare (inquiens) Gregori, num dulcissimi tum parentes, tum affines, tum etiam patria memoriam subeuntes tuam, molestia te afficiunt? At ille diuina prudentia & singulari modestia pręditus, Valdè illa quidem, ô pater, inquit, sed aliter atquè tu opinaris, afficiunt. Siquidem Domino luculenter clamante, Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus: &, Qui non vale dixerit omnibus, quę possidet, non potest meus esse discipulus: necdùm horum à me quicquam est egregiè præstitum. Veruntamen bonorum suppeditator imbecillitatis mihi auxilium, illis verò doloris consolationem vtinàm cælitùs afferat. Hæc itaque ità se habent.

Proficiscit cū quibusdā monachis in terram sanctam.

Mat. 10. Luc. 14.

Porrò

Porrò triginta dies Tripoli commorati, neminique noti facti, illinc egrediuntur, denuoque iter capessunt, ac ad proprium se propositum accingunt. Quãobrèm cùm quatuor iam mensibus peregrinati fuissent, Hierosolymam peruenerunt. Locisque ibidèm omnibus perlustratis, quicquid in monasterijs ac monachis illic degẽtibus erat præclarum, id totum assumentes, cum illustrioribus virtute viris consuetudinem habuère. In quodam verò ex illis monasterio, quòd à sancta ciuitate non procùl aberat, sacros Quadragesimę obseruationis dies egère, in quibus eximius iuuenis Gregorius tale sui meditatione ac exercitatione mentis documentum præbuit, vt stupor monachorum mentes opprimeret. Atquì hospitij præses, cùm esset oculis animi perspicax, itemque fatidicus, ea omnia, quæ Gregorio vsuuentura erant, longè antè illi manifestè prædixit, nempe ad sacram illum pontificiam sedem prouectum, ac multis insultibus, varijsque impressionibus impetitum iri: cæterùm non modò ijs liberandum esse, sed luculentum ac insigne futurum eius pręconium. Mox consentanea quædam subdidit, docens oportere omninò illũ Dei timore institui ac informari, non proprio sensu intumescere, non paupertatem despicere, non vilem quenlibet aut abiectum deprimere, sed afflictiones ac futuras petitiones ęquo animo perferre. Talibus monitis Gregorius, nõ secùs àc terra fertilis irrigata, ac pulchra semina iucundè suscipiẽs, foecundam virtutis aristam producit. *Fatidicũ, dicit, propheta.*

Cùm verò hebdomada, qua Seruator crucis supplicio est affectus, aduenisset, ipsa duce res admirãdas peragi vidit, nempe homines in cælos à terra tolli: alios quidem instituto ac ratione viuendi nihilo Angelis inferiores: alios itèm in corpore existentes, perindè àc sine corpore essent, cibi expertes degere. Fluxus vidit lachrymarum, fontium ferè flumina superantes. Atque ità stupore deterus, ipse se deplorabat, & animo vehementer angebatur. Hei mihi, inquiens, quis sum ego? Quonam ego pacto cum his viris Dei iudicio sistam? Rursùs nolens desperationis profundo demergi, Si Dominus, aiebat, propè adest ijs, qui confracto sunt corde, & eos, qui deiecto sunt animo, saluos facit: potest itidèm Deus me seruare, ac mercedem, non aliter atquè ijs, qui vndecima hora conducti sunt, qui omninò nihil operis egérunt, impertire. Hunc igitur cùm is, apud quem diuersabatur, cùm etiam monachus, qui huncipsum illuc adduxerat, sic grauiter angi atq; tristari cernentes, separationem à rebus domesticis, doloris tam ingentis causam illi prębere suspicati sunt. Itaq; consolatorijs illum verbis sic alloquuntur: Nè tristere, aientes, fili: confidimus enim Deo, non multò pòst domesticos te inuisurum, satisque voto tuo facturum esse. Quàm procùl mihi videmini, patres, (illis inquit) à consilijs meis aberrare. Neque enim ijs de causis afflictor animo, nempe non licere mihi non parentes, non affines, non deniquè patrium solum intueri. est enim mihi instàr horum omnium, atque adeò pluris cæteris omnibus, oculus Dei: in quem adspiciens, & ab ipso inspectus, tristem ac afflictum cõsolor animum: sed nihil de illius sententia egisse conscium esse, hoc mihi, idque solum, mœroris causam affert. Nam quòd ab humanis parentibus absim, (parùm dicere vereor) his ad consequẽdum patrem Deum diuitijs cumulatus, magìs etiam lætor. Verumenim necessè habeo, vt vos (quæ vestra est sanctitas) pro imbecillitate ac humilitate mea oretis. Hæc cùm Gregorius ex animo intimaque conscientia dixisset, non eum ampliùs illi consolari sunt aggressi, quandò ipse abundè quidem alios consolari posse videretur. *Obserua hic vitã monachorũ sanctissimam.* *Psal. 33.* *Matth. 20.*

Cùm verò dies illa, dierum omnium ac celebritatum facilè princeps, qua Christus ab inferis excitatus, humano generi vitam dedit, aduenisset, confestìm omnes vnà cum præside monachi, Gregorio itèm, ac tribus illis viris comitibus, in sanctam ciuitatẽ ascenderunt. Porrò cùm illum locum, vbì Christus à morte suscitatus est, introîssent, cæteraque loca perlustrâssent ac adorâssent, D. Gregorius animo gloriabatur, ac tum admiratione, tum voluptate plenus, summum illum in hymnis ac diuinis cantibus ordinem atq; concentum intuitus, nihil illum ab Angelis discrepare credidit. Proindè cùm in D. Macarij Episcopi congressum atque colloquium venissent, apud illum diuersantur. Cumque illi summo manè Deum (qui perpetuus est illis mos) illustri laude cumulâssent, hos residens accersiuit, primumque illos, deincèps Episcopos ac clericos, alios itèm, qui pręsentes aderant, osculatos cõmuniter ea est allocutus, quæ animo nouit vtilitatem afferre: ac mox reliqua dimissa multitudine, accersitoq; monacho, ac ijsq illum aduexerant, Si perpetuò lętere, inquit, Marce pater, vndenàm tecum ad nos Gregorius Dei seruus iuit, qui loca isthęc salutaria nupèr adiuit? Cui monachus, Nõ nos, ingt, istũ, *Paschatis dies celebertimus.* *Macarius Episcopus Hierosolymæ.* *Diuinitùs ille cognoscit Gregorii & aliorum*

sed Christus, ô pater, tuaq; aduexit precatio. Verùm Gregorius timore perculsus ob suî ac Marci monachi appellationem, (necdùm enim cuipiã sanctæ ciuitatis innotuerant) rubore sanè ac moderatione quadam animi nihil quicquam ausus loqui, stupefactus manebat. Deindè duos alios fratres Patriarcha ille appellans, Domine, ait, Abba Serapion, ac tu Leonti pater, gratias ago Deo, qui vestros animos illuminauit, talem virum ad sancta isthæc loca vobiscum assumere, spiritu quidẽ (vt Apostoli more loquar) feruentem, temporique seruientem, emaculatis prętereà precibus ac vitę innocentiæ sedulò studentem. Neque enim nos eius vitæ rationem diù celauit Dominus, vt hęc vobis pariter manifesta fierẽt, de quibus opportuno fortasè tempore dicemus. Instat autem nunc, vt diuinum & arcanum sacrificium Domino celebremus.

Rom. 12.

Diuinũ sacrificiũ, Missam dicit.

Hæc ille locutus, templum sacrum, rem diuinam facturus, petit. Porrò ipse quoquè diuus Gregorius in dextro altaris latere, Patriarcha sic præcipiẽte, adstabat: pleraque verò eius animum perturbatione subeunte commotus, infrà positus ministrabat, flumina interìm lachrymarum ab oculis effundens. Cumque ità sese Gregorius haberet, ingentis animi humilitatis spiritu inflammatus, omnia Patriarchæ consilia habuit explorata, & spiritûs sancti gratiam ipsum adumbrantem, vt plerisq; ille secutis temporibus enarrauit, euidenter vidit. Postridiè igitur eius diei Marcus monachus Archiepiscopum precabatur, vt se ac, qui cum ipso erant, monachos missos faceret, quó cum cæteris illic agentibus fratribus institutam vitam sequeretur, & ità rectà domum abiret, cùm id nihilo seciùs de sententia ac voluntate illius fieri vellet. Hoc illis cùm Archiepiscopus petentibus annuisset, ad nouum sese Dominicum diem reuersuros pollicẽtibus, proficisci domum imperauit. Verùm cùm hæc haudquaq̃ Gregorio perspecta essent, quòd is tum monachis præsens nõ affuisset, cùm illi sese vię dedissent, Macarius Gregorium accersiuit, eique, quæ gesta essent, edisserit: addit etiam, nulla ipsum ob id molestia affici oportere: maturam enim fratrum reditionem, ac propediem fore. Quod, vbi se illis destitutum iri resciuit, molestissimè tulit. At tum sese, lachrymans, illius ad pedes ac genua proiecit, illumq; hortabatur ac orabat, se, vbinàm illi terrarum essent, edoceret. (Existimabat enim, illos procùl à locis sanctis abijsse.) Ille verò non plus viginti stadijs Romanorum, vicum à ciuitate distare dixit, quò non ità pridèm illos peruenisse simile veri erat: proptereà nihil de illis solicitum esse, neque vereri sese illorum precibus cariturum, monebat. Quamobrèm bono animo illum esse iussit, spoponditque non se illos priùs huic itineri dedituros, quàm ad se denuò reuertantur. Qui cùm esset hunc in modum locutus, multùm ille de dolore remisit, & exindè Archiepiscopo tum in precibus, tum in sacris cœtibus adhærescebat: cernensque eius vitam, vtì quoddam virtutis exemplar, illam apud se sedulò ac diligenter obseruabat.

Cùm verò dies Domini proximus aduenisset, monachi, vt imperatũ illis fuerat, prę-stò fuêre: quos cùm D. Gregorius vidit, omni voluptate refertus est, ac totam illam noctem vnà cum illis insomnem pertulit, precibus itèm ac lachrymis in feruore spiritûs insistens, pro se sanctè Dominum obtestabatur, vtì exercitationis ac meditationis istius cursum perficeret, ipsisq; hæreditatem ac partem communicaret. Deindè ità simul summo manè Archiepiscopum Marcus adit, eiusque pedibus prouolutus orabat, vt suis se precibus tanquàm viatico quodam benè instructo communitos dimitteret. horum verò ille singulis imposita manu, ac sublatis in cælum oculis, Deus (inquit) qui cęlum, terram ac mare, & quicquid in eis est, condidisti, qui omnia ante ortum illorum probè nôsti, ipse hos seruos tuos, qui sacrosancti tui nominis causa, sancta isthæc loca inuiserunt, fructumq; tua dignum maiestate, Gregorium inquam, qui pręsens nobis adest, seruum tuum attulerunt, conserua, ac in via illorum dirige, siquidem sanctus es in secula. Ac cùm omnes, Amen, subdidissent, complexatus illos in pace dimisit. Hos abeuntes Gregorius conspicatus, acriter animo doluit, ac præproperè festinãs, illorum ad pedes proiectus, solum se ibì relinqui lamentabatur. Hei mihi (inquiens) quis sum, & quò me vertam? Quonam ego pacto vobis, patres ac seruatores, destituar? Vos secũdùm Deum salutis meæ auctores, ipsi boni prob atæ mihi vitæ magistri fuistis, ipsi errantem inuenistis, inuenientes rectæ vię reddidistis, multis itèm fluctibus naufragum ac penè demersum, in tranquillum ac securum portum aduexistis. Nunc porrò quomodò tam miserabiliter diuellar à vobis? Quomodò separationem hanc à vobis feram? Hæc cùm Gregorius gemebundus dixisset, præ seque maximam animi turbationem lachrymis ferret,

S. Gregorius cũ socijs tota nocte lachrymis & precibus insistit.

Marcus vir admirandus, tam futuris prædicendis, quàm solandis amicis potens, hunc paternè excepit.

Ac non sic tu quidem, fili mi, dixeris (ait) non. Neque enim solùm te esse putabamus, quandò præsertìm Christus sua te vocatione sancta dignatus, in patrũ chorũ coöptârit. Atq; huic te quoquè communi & optimo patri, qui, quæ ad te spectant, rectè administrabit, & quàm fieri poterit, feliciter suscipiet, ipse commendo. Sic ille loquutus, manum apprehendens, ad Patriarchæ pedes illum statuit: Pater venerande, (inquiens) & hic est ex grege Christi, isq; fide Ecclesiam fundaturus, ac eam doctrinæ cælestis prædicatione, vtì clauo, diuinè gubernaturus est. Quamobrèm eius animæ curam habeas, illamque tua sustentes doctrina oportet, persuadeasque meditationis ac exercitationis laboribus insistere, splendentem se conseruare, non pulcherrimum, ac vtì veris tempore florentem adspectum, iuuenilibus cogitationibus quasì maculis quibusdam inquinare. Hæc tum dicebat monachus, cùm Gregorius grauiùs animo tristaretur, ac lachrymas abundantiores effunderet. In quo quidem & qui præsentes aderant, hæc cernentes condolescebant: quin & ille ipse Patriarcha misericordia permotus est, Gregoriumque adhuc iacentem erigens: Video te (inquit) fili horum virorum separatione grauiter affectum. Quarè, si placet, vt hac nostra vtaris consuetudine, nobiscum esto, tuaq; omnia Christus, vt velle ipse videris, rectè constituet: at verò si discedere magis lubet, in pace cum illis abi. Atquì Gregorius: Non hoc quidem (inquit) domine accidat, auerseturq; Deus, vt hæc loca, quæ videre precatus sum, & pro quibus hanc tam longam peregrinationem confeci, derelinquam. Verùm facere non possum, cùm vehimenter illos diligam, quin aliquantulùm afficiar. Quoniam verò illos abire necessarium fuit, existimo sacras illorum preces vel tutelam quandam ac euentum vitæ instàr ipsorum, mihi non defore. Confido enim Deo, hac ipsa etiam præsenti vita illos iterùm me cõspecturum. Talia locutum monachi circùm adstantes, ac ardenter circumplexi, lachrymis manifestam proculdubiò significationem fecerunt, quàm ęgrè ab illo separarentur: à quo vix tandèm auulsi, ac in ordinem compositi, inuiti abiêrunt.

S. Gregorio cõmendat Marcario Episcopo Hierosolymitano.

Porrò cùm Hierosolymis hic permansisset, veneranda illa ac sacra loca, necnon monasteria ac monachorum domicilia perlustrauit, & operosam apim sedulò imitatus, virtutum flores diligenter excerpsit. Atq; ijs sese studijs Gregorius continebat. Verùm monachi cùm Tripolim peruenissent, naui conscensa in Siciliam nauigantes, Agrigentum sunt aduecti: monasterium verò, quod ibi proximum erat, adeuntes, apud pręsidem diuersantur: quem quidem Marcus futurorum præscius cùm nunquàm vidisset, proprio nomine Paulum appellans, in stuporem coniecit. Ac de prædicto sancto Potamione, quem nunquàm anteà illi cognitum esse existimârat, percontatus, nihilo minorem admirationem iniecit. Itaq; cùm mensa ills esset apposita, ac panis & aquæ (vti illis moris est) mutuò participem fecissent, viros Episcopo manifestat, & vt Marcus hominem, quem nunquàm viderat, nominatìm appellârit. quo ille nũcio mirificè gauisus est, idq; inexpectato lucro apponens, ad ipsum confestìm properat. Porrò cùm illos obuios habuisset, complexatus, & per illos, quidnam apud eos ageretur, quinam essent, quóve hac peregrinatione contenderent, cognoscens, & rursùs, cuius rei causa nauigationem facerent, cum illis breuì commoratus, ac diuina quędam commentatus, ad ecclesiam, mysticum sacrificium celebraturus, proficiscitur. Is enim Petri & Pauli summorum Apostolorum dies festus erat.

S. Gregorio terrę sanctę monasteria inuisit.

Dies festus SS. Petri & Pauli Apostolorum.

Postera autem die post matutinas laudes, cùm Episcopus illis adesset, deq; rebus diuinis ac salutaribus cum illis familiariter loqueretur, statìm Gregorij parẽtes in vrbem ingressi sunt, vt illi tãquàm mortuo parẽtarent: eodẽ nanq; die mortuus illis visus fuerat. Atquì cùm mater Gregorij ęquęuos pueros vidisset, filij memoriam subiens, visceribus est grauiter intercisa: quippe horum adspectus, fletùs illi causam ministrauit: Hei mihi (dicens) fili dilectissime, fili tam ingẽs inter æquales splendor, quàm sol inter astra. Hos quidem tuî causa omnes intueor: tu verò vbì es terrarum? Cur es (oro) in lucem editus? V tinàm mortis tuæ genus agnoscerem. V tinàm locum, vbì occubuisti. Atque vtinàm scirem, si qui tibi fuerunt mortis authores. Tuę nanque calamitatis ignoratio mihi dolorem auget, facitq;, vt, cùm sic lugere cogat, ignorẽ, in quo mihi iurè sit lamentandum. Aliâs enim omne mortis genus suspectũ facit, aliâs omnibus compellit diffidere. Num quæ syluestris te fera rapuit? at ferarum tecta sunt syluæ. Num qui te

latro-

latrones interfecêre? Sed quis tam dirus atq; cruentus animus, & humanæ tam expers naturæ, ac vt re ipsa ad crudelitatem lapis esset, qui non tuam (obsecro) iuuenilem ætatem vereretur? qui non ob formæ speciem misericordia flecteretur? Sed quid hęc frustrà lamentor? Deus, à quo consolationē infelix inuenio, vbinā ipse sis, scire solus potest. Talia cùm mater lamentaretur, pleriq; omnes ciues illuc conuenerant, eiusque luctu commouebantur.

Verùm cùm vlulatus in altum tolleretur, & Marcus eiulantem sensisset, eius causam sciscitabatur, multùm & ipse amareque ingemiscens, lachrymas verbis commiscebat. Ego pater (inquit Episcopus) grauem tibi casum edisseram. Vir quidam honesto genere, ex vico nostræ ciuitati proximo oriundus, cùm diuitijs florens, tum mente multò locupletiore præstans, sua omnia pauperibus communicabat. At vxorem piam admodùm & ornatam ducēs, filium ex ea precum ergò genuit, quem è sacro baptismate ipse suscepi. Videns igitur pater prolis susceptionem, & preces voto stetisse, ex eo tempore ab vxore abstinuit. Porrò filium octo iam annos natum accipientes, ad me adducūt, quem ego magistro primùm grammaticis instituendum trado: deindè ipsum tondens, ac in Ecclesiæ collegium, cui præsum, asciscens, in Archidiaconi mei fidem committo, mandans vt quàm celeriter fieri posset, in diuinam legem accuratè incumberet. Qui ità tum natura adiutus, tum studio, breuì in omnibus euasit cōspicuus, vt nemo per vniuersam Siciliam illi comparandus inueniretur. Itaq; puer vel dæmonis inuidia, vel nescio qua sortis malignitate vsus, oculis nostris repentè tollitur: nec posteà tanta eius calamitas cuiuis innotuit, neque sanè quicquam de illo in hunc vsque diem nobis est proditum, vtcunq; vniuersam Siciliam diù multumq; obiērimus, nihilo plùs aut inuenire, aut discere quiuimus. Quocircà nos itidèm inconsolabili propè illius causa dolore cruciamur, nihil nobis hactenùs (quę Dei Opt. Max. voluntas fuit) exploratum esse. Sed cùm cęteris multò vehementiùs parentum eius animi dolore conflictentur, nunc lugentes adsunt, eius memoriam hodierno die celebraturi, in quo patres, amisso filio, appellari desiērunt.

[Tōsura clericorum.] [Defunctorū memoria iā olìm celebrata.]

His auditis, ille diù elinguis factus, ac pòst lachrymis plenus, in medium illos prodire petijt, & quænam hæc esset, cur tam grauiter cæderentur, interrogauit. Cumque ij pręę tristitia quamplurimùm illos opprimente, intercisam ac impeditam vocem haberent, neque causam ipsi fari possent, cernens ille affectûs vehementiam, simulque adspectus (oculis in Charitonem coniectis) accuratiùs perpendēs, quasdam non obscuras similitudines ac velutì characteres agnouit: siquidē ipse quoq; valdè decorus erat adspectu, & coma flauus, ac (vt paucis expediam) certa seruantem signa perspiciens, nihilq; reliquum esse, quod non optimè quadraret, secum ipse colligens: Pręstat (inquit) vos fratres omninò Deo gratias agere, quandoquidem quicquid vnquàm accidit, ad abdita & incognita iudicia (ipso probè omnia gubernante) est referendū: non autē sic inconsultò lugere, non secùs sanè, acsì filius vester vobis iampridèm pessùm abijsset. licèt enim is vos lateat, nihilo tamen minùs Deo est manifestus. Hæc cùm Chariton audîsset, ac eiusmodi verba suî consolandi gratia fieri incassùm arbitraretur: Hoc ipsum pater (ait) verum esse omninò fateor: si enim ex diuinis scriptis inferi & interitus Deum non latent, quomodò non etiam hominum corda illi erunt manifesta? Proindè si & filius noster interijt, eius animā saltē Dei manibus cōtineri credēdū est. Atq; hactenùs quidē Charitō.

[Iob 26.]

Porrò Gregorij mater ad os Marci oculos adijciens, fixiùs intuebatur: ac eiusmodi sermonem audiens, animo suspensa, corde nutabat. Deindè cùm monachus dixisset rectè cum illorum filio agi, illisque fletum reprimere pręcepisset, Donatum Archidiaconum confestìm accersit, assistenti silentium vt vitium acriter obijcit: Quid causæ (inquit) est ô homo, cur nequam illum seruum imitatus, talentum Dei magnū in terrā abdideris, non illud potiùs palàm feceris, vt sic voluptatis, nō mœstitię, tū parentibus pueri, tum communi huic patri & archipręsuli author fieres? Nūc ergò cuius criminis reus es, & qua pœna plectendus? quippe qui tam ingentis illis mœroris author factus, Dei gratiam, quātùm in te fuit, occultaueris? His verbis Archidiaconus pallore infectus est, ac artus eius omnes tremor inuadens, illius faciem mutauit: seseq; in terram abijciens, amarè flere ac ingemiscere cœpit: ac Dauidis verba contra se pronuncians, Peccaui in Dominum meum, & in vos omnes, aiebat. Data igitur illi venia, humì iacentem erexerunt, ac omnia Gregorij acta accuratè illum dicere, nihil omninò prætermitten-

[Matth. 25.] [2. Reg. 12.]

tentem,imperârunt.Sed ille exorsus, rem singillatim omnem edisserit, & quemadmodùm cùm se somno dedisset,quædam vox per quietem puerum inclamauit, & vt ille assurgens,sibi præstò fuerit,quotiesque illi vox insonuit,& demùm quæ abs se, qualiáve didicerit,nempe qui vocârat,è cælo aduenisse, ac quemadmodùm postrema vox apparuerit,eiusipsius aures percellens, litus sibi protinùs petendum: futurum enim,vt illic inueniret,quibuscum mare celeriter traijceret. His in excusationem dictis,finē lachrymis fecit,hanc silentij causam fuisse asserens,veritum se,nè quanhò fide dignus inueniretur,néve insimularetur in adolescentem mali aliquid fuisse molitum. Atque Archidiaconus in hunc est modum locutus.

At Marcus quę ab illo de puero dicta fuerāt,affirmans,ipse quoquè adiecit,Gregorij vitam sibi esse perspectam ac exploratam,isque ità loqui cœpit: Cùm essemus Romæ, inque templo summorum Apostolorum oraremus,duo nobis formidabiles viri adstiterunt,qui mihi,Surge(inquiunt) Marce repentè cum duobus,qui tecum sunt monachis, & Carthaginem nauigatione contendite, ibiq; Gregorium quendam Siculū ab Agrigenti Ecclesia illuc aduectum inquirite; is enim naucleri cuiusdam,qui Varus dicitur, conuictu familiari vtitur,Deoque totus hæret. Hunc vobiscum assumentes, Hierosolyma vsque perducatis: quò appulsi, Patriarchæ,cui,quæ illo facere oporteat,iniūximus, illum sistite. His dictis, ab adspectu atq; oculis mihi sublati sunt: proindè ego cùm à somno solutus essem,ad flumen cum his duobus monachis maturo proficisci,vbi nauem velis passis (Deo sic annuente) velificari Carthaginem,comperi:quam conscendentes, Carthaginem traijcimus,eamque obeuntes,adolescentem ad ædem diui martyris Iuliani,lectioni vacantem,offendimus: quem complexi & allocuti,quæ se nostro oculorum sensui obtulerant, edicimus, & quæ ad illum contrà pertinerent, omnia cognoscimus. Tum læti,lætum ipsum accipientes,ad sacra loca deduximus, tam verborum dexteritate,quàm splendore morum,omnes ad se trahentem. Cùm hæc Marcus percurrisset, res quædam contigit cognitione atque memoria digna. siquidem vniuersa multitudo, hoc sermone tanquàm insania quadam pércita, exilire valdè ac iucundè admodùm plaudere cœpit: sublata itèm voce,aërem clamore implentes, DEO ob rem tam admirandam gratias agebant, eiusq; nomen miris laudibus cumulabant. Atq; hinc quidem multitudo magna communiter perfusa lætitia, tum præsertìm parentes Gregorij, præ voluptatis vbertate à constantia mentis desciuêre, in terramq; semimortui ceciderunt. Vt enim immoderatus dolor plerunquè in stuporem agit:sic nihilominùs voluptatis magnitudo homines à mente discedere compellit, vt vtrinquè graue periculum impendére constet.

Visio Marci monachi, cùm esset Romæ in tēplo summorū Apostolorum.

Mox coram Marco assurgentes,vixque suî compotes facti,dictis fidem,idque fortassè prę gaudio(iuxta diuina scripta, Adhuc autem illis non credentibus præ gaudio) non habebant. Proindè dictorum fidem, perindè atquè isthæc verba somnium essent, fieri sibi postulabant. Nunquidnàm(aiunt) filius noster vnigenitus,dilectissimus viuit? At ille hunc benè beateque in Deo viuere dixit. Vt verò nihil illis, de quo ambigerent, relinqueretur,formam eius effinxit,adolescentem illum sanè quàm decorum, patrem valdè referre suum,colore fuluum, pulchrum oculos, prædulci voce, acutis auribus esse:ac demùm mores eiusdem per omnia recensebat: quàm ille prudens,quàm sciens,humili loco positus,mentis oculos in cælos tolleret,ac vndiquè fauorabili exceptus plausu,in diuina scripta semper incumberet. Ac velox quidem optimis quibusq; tum loquendis, tum audiendis,cùm alioquì tardus ad loquendum foret: leuitatis verò quanlibèt minimum,nec dicere nec audire nūquàm omninò sustinuit. Risus, quàm qui maximè,cōtinens erat. Assiduis pręterea laboribus,asperrimæque exercitationi hærebat. Cùm hæc atq; his longè maiora monachus loqueretur, illa hominum frequentia lætitijs omnibus incessit,pueriq; laus parentibus pro filio in consolationem stetit. Illumipsum enim intueri videbantur: sic eius indicia animi atque vestigia manifesta percipiebant. Ac de his quidem hactenùs. Porrò monachi triduò illic commorati, iter suum persequi instituerunt. Quocircà nauim subeuntes, Panormo secundissimo vento celeriter applicuerunt. Illinc Romam patrium solum, suumque ipsorum monasterium petunt. Et is quidem eorum peregrinationem finis excepit.

Luc. 24.

Mores optimi S. Gregorij adhuc adolescentis.

Gregorius verò Hierosolymis (vt sermo superiùs indicauit) existens, cursumque suum conficiens, quin potiùs seipsum vincens,secumq; ipse decertans, Diaconus à Pa-

triar-

S. Gregorius fit Diaconus, & monachos solitarios inuisit.

triarcha Macario deligitur: à quo diuus Gregorius commeatum oliuarum montis, patrumque in illa sanctæ ciuitatis solitudine degentium visendorũ gratia petijt, cuius cùm arbitrio hoc ipsum permitteretur, iter, quo fertur in interiorem eremum, aggreditur. Cumque tres dies iter fecisset, ad sextam ferè horam monachum consuetis vacantem precibus reperit: quem cùm conuenisset, in sermonemque familiarem incidisset, quandò ille nihil minùs hunc ipsum virtutis deprehenderat amatorem, in vitæ secum contubernium accepit. Verùm cùm post viginti dies vnà cum Gregorio illàc iter faceret, locum, in quo monachi domicilium, duæque palmæ erant, indicauit: Ingens hic, ô fili (locum digito signans, subdidit ille) thesaurus est abditus, nempe exercitationis laude pater eminentissimus, tuusque, id nisi ipse detrectes, seruator futurus. Proindè accede, & pulsans fores, obuiàm tibi prodeuntem habebis, quòd si psallendo distinebitur, cantum cum illo, forìs alioquin stans, prosequere: cùm verò canendi finem fecerit, hinc tibi curæ sit, quò minùs hac ipsa frustreris indagine. Hęc sanè cùm ille dixisset, esset(q;) Gregorium amplexatus, discessit.

At verò cùm hic flexis genibus, oculos sursùm in cęlum tollens, oràsset, seseque Crucis signo pręmunijsset, fidenter gradiebatur. Cumque ad locum pertingeret, canentem quasi turbam audiuit: sed cùm propiùs accessisset, non tum multitudinem, sed velutì tres canentes audire sibi visus est. Quarè timore perculsus, ad ianuam silens appropinquabat: sed ille cùm cantum intùs explésset, per transennam adspiciens, voce Gregorium inclamauit. Hic verò multo magis ob nominis appellationem pertimescere cœpit, & vocanti párens, ingreditur, seseque, lachrymis ac sudoribus circunfusus, illius ad pedes proiecit. Cumque ab eo, Deum vt pro se oraret, petijsset, sibique illud ipsum pręstitum esset, apud senem commoratur, Grammaticamque & quicquid poëtarum libris continetur, Rhetoricam itèm, ac philosophiam illam, quæ animo & contemplatione cernitur, (nam quæ in rerum actione versatur, iampridèm didicerat) edocetur. Siquidem senex ab his omnibus bellè paratus erat, literarumque Gręcarum doctorem se pręstabat eximium. Tam affabrè Gregorius literarum diuitijs auctus, nec minori morum, atquè virtutis, accessione facta, illi adhęrescebat: à quo, quænam se vexationes inuasuræ essent, edoctus, (erat enim diuinus ille vir inter cętera venturi præscius) rursùs ad sacra loca pergit: in quibus cùm per annum vixisset, illinc in Antiochiam abit: apud quam moram trahens, annum itidèm commoratus est. Cumque esset plures eruditos sermones interpretatus, nec paucos ipse composuisset, omnibus suî admiratione iniecta, ad magnam ac regiam Constantini ciuitatem concessit: quàdò diuina illum omninò prouidentia eò compelleret, & à cęteris quidem mundi curis abstractum, ad munus illud, ad quod obeundum vocatus fuerat, hortaretur.

Eremita externis disciplinis eum vt instituerit.

Venit tandèm Constantinopolim.

Hanc subiens, apud monachum sapientiæ studiosum, qui Sergij & Bacchi martyrum domui olìm pręfuerat, diuersatus, rem non paruam quidem effecit, dum Iohãnis Chrysostomi sermones aureos percurrit. Nam sententiarum illius dulcedo ac vbertas, necnon verborum pulchritudo ipsum illexerat: tum nouam illam subindè structuram mirè afficientem, omniaque eius scripta, donis plena cælestibus contuitus, hinc illius animi celsitudinem prout poterat, non segniter edoctus, ardore quodam animi erat accensus, & ad eius vitam, vtì exemplar quoddam longè pulcherrimum, oculos intendẽs, imitari illam sedulò nitebatur. Hinc crebrioribus se ieiunijs dedidit, vigilijs insistebat, precibus vacabat assiduis. Quæ verò illi circa Iohannem contigêre, eadem domus eiusdem pręses sibi circa illum vsuuenisse comperit. Cùm enim & is ieiunium admirabile cerneret, (neque ènim cibum nisì septem singulis diebus, ac tum quidem olera modico condíta sale accipiebat) ac vigilias naturam humanam egredi, nihilosecius laboribus inuictum, precibus ac contemplationi constantissimè inhęrere, stupore magno affectus, non continuit, quin hæc ipsa à silentio vindicaret, & Patriarcham, cui acta illius omnia manifestat, rerum omnium participem faceret. Ille his auditis, gauisus est vehementer, ac sapientes quosdam viros, per quos aliquod illius periculum faceret, ad illum legare, ac mox Gregorium ipsum accersitum apud se continere decreuit. Tum enim splendor noctis, nempe sapientes, interire cœperant, ac vno die perijsse omnes, & ab adspectu hominum procùl visi sunt exulâsse. Mittuntur igitur ad illum Maximus quidam philosophus, ac Constantinus, tum Ecclesiæ librorum custos, viri non modò ipsi eloquentes, sed qui alios etiam loquentes iudicare possent: philosophia quidem plurimùm exculti, atque

S. Iohannis Chrysostomi encomium.

Nota ieiunia, vigilias, preces, &c. S. Gregorij.

atque etiam ad sententiam ac mores hominum rimãdos instar Lydij lapidis indices. Qui cùm ad illum profecti essent, ac sensus generositatemq; animi perspexissent, itemque delectabiles mores, ac sermonem melle suauiorem fluere, linguam longè pręstantiorem, quàm vt dubitatione aliqua sibi proposita vinceretur: (nihil enim ex his, quæ ad Theologiam pertinent, eorumque, quę indissolubilia esse putantur, disertę atque cælesti eius linguæ in quæstionem reuocantes, reperire potuerunt, in quo non hos magis ille solutione percelleret, in maximamque traheret admirationem.) Hæc cùm experientia didicissent, non inuidia quę honesta essent occultârunt: quin potiùs nuncij atque pręcones apud omnes, & ipsum inprimìs Patriarcham illustres facti, Gregorium solum inter homines cùm ingenio, tum lingua inuictum asserentes, reuersi sunt.

Vbi verò eximius ille vir haudquaquàm spernendus visus est, confestìm ad se Patriarcha illum accersiuit: qui inuitus quidem ducitur. erat enim quietis apprimè studiosus, simulque postliminiò redire, illincq; proficisci maturabat. Páret nihilo seciùs, & coram Archipręsule positus, cùm moribus esset tranquillus, adspectu venerandus, & alloquij suauitate sirenas haud fabulosè loquendo vinceret: ità illum vehementer deuinxit, sibique totum obstrinxit, vt sine illo nullo pacto consistere vellet. idque inprimìs, quia nihil à sapientibus proponebatur, quod non ille magna cum perspicuitate ac ad persuadendum aptitudine interpretaretur. Proindè viginti illic dies commoratus, interimque cùm sapientia, tum singulari mansuetudine ac modestia admirabilis omnibus habitus, abeundi rursùs verba fecit. Sed cùm Patriarcha nollet ipsum dimittere, quin omni illũ studio retinere niteretur, alias causas asserens, quibus illi remanendum esset, (Monothelitarum enim hæresis plurimùm tum serpebat, & hic solus nexus illorum facilè perfringere poterat) tum sanè, licèt inuitus, remanere est persuasus. Iam verò vbiq; ad bellum conclamatum erat, ab vna quidem parte Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Cyrus, qui iam hæretici declarati fuerant: ab altera quicunque hæresim detestantes, pro vera pietate stabant. Ipse verò praua sentientes, licèt procùl adhuc positos, intortis vibratisque iaculis fugabat, varijs circa dogma sermonibus editis, quibus omnes illorum opiniones risus & meras esse nugas euidentissimè demonstrârat.

Insignis S. Gregorij sapientia.

Monothelitarũ hęresis grassatur.

Eos egregiè confutat S. Gregorius

Posteà verò quàm bellum erumpere palàm cœpit, tum hæreseos viri principes occurrerunt, tum ex his, qui recta dogmata sectabantur, pręstantiores illuc confluxerunt. Aderant Antiochiæ, Alexandriæ ac Hierosolymorum, simulque omnes Orientis præsides, Itemque ab Occidente omnes, præter Romę antiquioris, & Sardiniæ Præsules. (hos enim grauis morbus intra fines continuerat.) At Romanus hominem sacris literis eruditum, qui suas vices impleret, destinauit. Gregorius verò in Sardonij locũ suffectus est. Quocircà cùm magnum illo die (vt par erat) de sacris literis certamen ortum esset, alijs quidem rerum, alijs verò verborum fidutia fretis, dum hęretici acri ac suasorio quodam sermone, quo veritatem occultare opinabãtur, vtuntur: ille verè generosus ac inexpugnabilis lingua, qua tum diuina opitulante gratia plurimùm roboratus est, sic eorum nexus tanta vi orationis & ardore spiritûs fregit, vt eos, qui dicẽdi laude plurimùm pręstabant, mutos omninò redderet, & eorum linguas penitùs auferre videretur, ac ij præterea ipsi silentes, sese victos esse faterẽtur. Itaq; Patrũ quidẽ synodus plaudebat, hæreticorũ verò multitudo, alij, & ij quidẽ illustriores, deposito errore, nostris adhærescebãt: alij verò plurimi propter verecundiam in medium prodire non audebãt. Hunc exitum Synodus habuit, solusque Gregorius per omnium ora, & pręsertim Patrum, volitabat.

V Synodus œcumenica.

Præclara eius dicendi vis & eloquentia.

At alijs tum admirantibus, tum vota pro illo facientibus, Archipręsul secum illum accipiens, ad regem adducit: Hic rex optime (dicens) Hic, inquam, est ille victor, ac nostrę fidei propugnaculum. Tum rex ac vniuersus circunstans Senatus admiratione ac laudibus hunc exceperunt: mox Deo gratias agentes, multa cum reuerentia & honore deduxerunt. Deindè rex ipsum accersiuit, simulque cum illo locutus, quisnam esset, ac vndè gentium veniret, & quas orbis regiones peragrâsset, quæ illi demùm tãtę peregrinationis causa, quæ pręterea mens fuisset, agnouit. Quo factum est, vt illum ex animo vehementer admirans, homine multo maiorem æstimaret, quodq; in eius conspectum venisset, multas hoc nomine Deo & Archipręsuli gratias debere fateretur. At verò Gregorius priori proposito innixus, consuetudinem illam ac honorem ægrè admodùm ferebat: quin abitũ illinc modis omnibus meditabatur. Hunc deniquè Marciani cuiusdã, qui regi perquamfamiliaris erat, opera consequutus, cautionibus ac legibus quibusdam

Imperator eũ plurimi facit.

 di-

dimissus est, nimirùm inuiseret Romam: cumque vrbis illius pulchritudinē ac magnificentiam vidisset, essetq; summos Apostolos veneratus, rursùs quamcelerrimè posset, reuerteretur, regis contubernio in posterum adhæsurus. Porrò antequàm ille Romā adiret, Episcopi quos Pontifex Max. ad concilium miserat, eius aduentum anteuerterant, Pontificemque ipsum, ac omnes regni eiusdem præsules in maximam illius admirationem euexerant. Quamobrèm illustris ille vir expectatus aduenit, & maiorem illis sua præsentia, quàm cuiusuis suî prędicatione, stuporem induxit. Cæterùm turbam vitans, frequentesque hominū congressus declinans, neq; temerè sese, nec inconsultò in cuiusuis colloquium dans, iuxta diui Sabæ domicilium commorari decreuit.

Romæ in multa admiratione habetur.

Cùm hæc interim apud Gregorium agerentur, Theodorus Agrigenti Episcopus, qui iam Potamioni successerat, vita ipse pariter defunctus est. Indè dum alij alium proponerent, (vt vsu ferè in eiusmodi suffragijs euenire solet) seditio in populo nascitur, & tumultus à multitudine conflatur. Alij enim Sabinum quendam presbyterum, alij Crescentinum, alij Archidiaconum Euplum, & alij alios in sede collocare studebāt. Cumq; vnusquisq; designatum à se authoritate Pontificis firmari, ratumq; fieri vellet, Romam ire perrexerunt, rem (vt moris est) Pontificis Max. arbitrio permissuri. Horum in Comitatu Chariton Gregorij pater aderat. Atquì illis Romam accedentibus, cùm hinc Sabinus, indè Crescentinus consisteret, Euplus ac reliqui illos ordine sequebantur. Quocircà interrogati, quemnam sibi vellent Episcopum pręfici, alijs Sabinum, alijs Crescentinum petentibus, Pontifex cōuersus ad eos, qui erant ab Euplo, Quid vobis (inquit) videtur? Ij per Charitonem responderunt, se illum, qui Deo inprimìs, & illius iudicio videretur, suscepturos. Hoc sanè nobis (aiunt) erit optabile. quod enim tuo iudicio probaueris, idipsum quoquè Deo placere omninò existimamus. Deindè Pontifex ijs, qui à Sabino ac Crescentino stabant, ait: Vnum aliquem ex omnibus, qui vobis cordi magis sit, vnanimes designate. Cæterùm prudenter illi nihil responderunt: quin tumultuosè agentes, ipsi inter se conuicijs turpiter lacessebant. Propter imprudentem illorum seditionem indignatus Pontifex, illorum postulata irrita fecit. Verùm post triduum Euplum ac Charitonem accersens, illos consilij sui participes facit. Rursùs illi DEI placitum expectare, & quem ille manifestè approbâsset, hunc itidèm sese dixerunt eligere.

Quamobrèm cùm Pontifex penderet animi, Deumque assiduis precibus oraret, vt quem is probaret, eundem perspicuum cęlitùs faceret, duos homines per quietem sibi vidit assistere, specie ac cultu corporis Apostolos referentes, qui se in hunc modum visi sunt alloqui: Cur ob inuicèm dissidentium contentionem animo cruciaris? Nam qui ad te, vt eligantur, ab ijsdem adducti sunt, hoc onere atque conatu haudquaquàm sunt digni. At quidam alius est in vrbe hospes, vir moribus ornatus ac Deo charus: Gregorio nomen est illi. hic aliquandò in diui Sabæ monasterio hospes egit: sed cùm hosce viros aduentare ad vrbem intellexit, multò magìs se occultauit, ac nunc in sacra diui Mercurij æde latet occultus. Hunc accerse, & Agrigenti Ecclesiæ præfectura insignitum, in Siciliam primo quoque tempore transmittito. est enim vir cùm sacerdotio dignus, tum regundæ illi Ecclesię maximè idoneus. His dictis, simulque cùm lineamentis illum corporis indicâssent, ab oculis elapsi sunt. Simulàc verò somno ille solutus est, timore ac gaudio perfusus, cum Marco monacho, quę sibi per visum apparuerant, communicat. Porrò hic erat Marcus ille, quem Gregorio comitem itineris missum, ac deindè Romam in patrium solum reuersum fuisse, superior sermo demonstrauit. Hic Pontifici hoc visum gratulatus, monuit oportere illum iuxta visionem agere. Tum quidam exploratum mittuntur viri selecti, quique illum probè nôrant, ac duo pręthereà Episcopi, qui à concilio anteà reuersi fuerant, quibus alter quidam sacerdos illi cognitus, comes additur. Hi simul monasterium diui Sabæ quamprimùm adeunt: vbì intelligentes illum biduò anteà egressum, ad templum sese diui Mercurij contulisse, illuc maturant proficisci, eumque indè mox digressurum inueniunt: qui illos eminùs cōspicatus, & quinam essent, de facie agnoscens, àc demùm, quid à se vellēt, coniectans, in hortum se in medijs plantis, fugiens, abdidit.

Per visum docet Pontifex quē debeat Agrigētinis dare Episcopū

Cùm verò illi à Pręposito domicilij eiusdem Gregorium acriter repeterent, hunc si dimitteret, grauiter interminati, ille animo atque cogitatione suspensus, ab Episcopis morę paulum impetrauit, nec priùs acquieuit, donèc vniuersam domum accuratissimè

En vir sanctus q̄ est honoris minimè cupidus

mè scrutatus perlustrâsset. Hortum itidèm obiens,& oculos arboribus adijciens, medium illis obrutum ac latitantem cernit. Accurrēs ergò, manu illius appræhensa, se quærentibus educebat, in illum sæuiens, clamabat magnis illum (vt apparebat) obnoxium & obstrictum esse criminibus,& propterea ab eiusmodi viris inquiri: itemque exulem ac profugum, templum illud, vt ibi lateret, petijsse, ac graue sibi hoc nomine periculum attulisse. Et ille quidem hæc ità se habere arbitrabatur: ille contrà nihil locutus, quasi nulla subesset sibi ratio ad respondendum, silens egrediebatur. Vbi verò viderunt illum Episcopi & agnouerunt, pudore erga illum affecti, eiusque genibus aduoluti, complexantur, magni se nihil agere opinantes, si quem à concilij patribus, atque adeò à rege ipso honorificè exceptum viderant, ipsi quoque summo honore complecterentur. Verumenimuerò diuus Gregorius, non segniùs se demittens, honorem illis nihilo minorem rependebat. Sub hæc audiens is, qui Gregorium accersierat, talia nutu Dei regi & administrari persuasus, illos sequebatur. Dum hæc aguntur, Marcus, qui eiusipsius à puero vita, quíve innocētes mores fuissent, Pontifici Max. narrabat, quēadmodùm ex diuina visione assumptum ex Sicilia ad sancta eum loca aduexisset. Identidèm Pontifexque à Synodo profectis audierat, Marco communicat, nimirùm vt literarum pręstantia coruscans, hæreticorum ora illic obstruxerit.

Interim verò dum hęc illi mutuò commentantur, Episcopi Gregorium secum adducentes, redierunt: qui cùm propiùs accessissent, formæ illius lineamenta ad visionem, quam in somnis viderat, conferens Pontifex, eundemipsum, qui sibi in quiete visus fuerat, intueri est persuasus. Quarè hilariter illum admodùm complexatus, Deoque, quemadmodùm tempus postulabat, gratias agens, in sede locandum pręcipit. Aderat & Marcus cęteris assidens: quem Gregorius conspicatus, eius sunt elicitę gaudio lachrymę, ac à sede, cùm primùm potuit, exiliens, sese illius ad pedes proiecit, Deoque multiplices & immortales gratias egit: Te gloria Christe rex, (inquiens) Te gloria decet. En tibi rursùs seruator meus, dux meus, spei meæ principium. Deindè Marcum ipsum alloquitur: Eccè tuum, pater, iampridèm prædictum vaticinium, nūc finem accepit, fore vt nos denuò, hac etiam præsenti vita, mutuò videremus. His non sine lachrymis à Gregorio dictis, præsentes omnes mirabantur, gaudijque participes facti, lachrymas cum illis communicabant. At verò Pontifex Max. præsentes omnes dimittit, solos Episcopos duos atque Gregorium retinet, omnia illis (vtì se habent) acta, tum turbæ seditionem, tum dubitationem quam habuerat, edisserit: eaque addit, quę sibi in somnijs diuinitùs apparuerant, asserens illum Agrigentinorum Ecclesię Episcopum cęlitùs electum esse. Hæc cùm Pontifex loquutus esset, Gregorius sacerdotium detrectare ac recusare, indignum se minusque tanto fastigio idoneum obnixè asseuerans. Porrò cùm Pontifex nihil ob id hortari rursùs ac minitari desisteret, Gregorius vir sanctus, veritus nè quodammodò insolenter videretur intumescere, ac suo damno Dei nutibus aduersari, exigui temporis, quo rem accuratiùs perpenderet, inducias petit. Interim cum Marco monacho pernoctans, precibus insistebat, neque multò pòst eidem per totam noctem somnus obrepsit.

Pontifex eū iubet præfici Ecclesiæ Agrigetinę.

Ille verò recusat.

Audiens autem, quòd Chariton pater vnà cum alijs Agrigentinis adesset, non ampliùs sibi in reliquum de negocio contendendum ratus est, sed ad fugam capiendam sese totus conuertit. Cæterùm Marcus, eius abscessu diuina prouidentia perspecto, pleraque illi, Deo proculdubiò linguam eius moderante, de morandi necessitate disseruit. Demùm diuini senis vaticinium in memoriam illi reuocauit, apud quem continuos quatuor annos (vt superiùs sermone perstrinximus) philosophiæ perdiscendę causa commoratus est. An non hæc tibi vir ille dierum antiquus, virtutum plenus, diuinaque sapientia pręditus, ad quem iamdiù disciplinæ causa accessisti: non hæc, inquam, tibi iampridèm vaticinatus est? Tu'ne, Tu'ne (oro) ità rationibus tuis malè prospectum voluēris? Scilicet pro tantorum laborum repositis in cælo pręmijs iram, & pro beneficentia execrationem referes? Hæc & alia id genus multa Marcus illi loquutus, vix à proposito compescuit. Hinc non multi pręteriēre dies, cùm Pontifex Siculos omnes adesse imperauit: qui cùm per Marcum cognouisset, Charitonem Gregorij patrem esse, hominem fixis oculis, idq; quàm occultiùs fieri poterat, intuebatur, & accuratissimè considerabat, figuramque & formam conferens mirabatur, quàm valdè ipsi inter se similes essent. Reliquę verò multitudini (siquidem frequens aderat) Eià (inquit) cantibus ac laudi-

Vult fugā capessere.

Marcus sanctus monachus, nè id faciat, eum deterret.

laudibus ad sacrũ summorũ Apostolorũ tẽplũ adeamus oẽs vnanimes, vna voce supplicationes Deo peracturi, & sup quẽ admirabile aliquod signum illuxerit, is proculdubiò erit, qui huiusce populi præfecturã suscipiet. Hęc dixit, protinusq; vniuersa ciuitas cõmota est, ac omnes cum viri, tum mulieres, tam domini, quàm serui procedebant.

Posteà verò q̃ rẽ diuinã facere cœperũt, Gregorius Euãgeliũ sibi in hoc traditũ ità cõcinnè & aptè legit, vt Charitonis cęterorumq; auditorũ aĩos voluptate perfunderet. Simulàc verò Euãgeliũ impletũ est, colũba ab altari aduolãs, capiti illius insedit. Quãobrèm vniuersus populus stupore (vt par erat) affectus, gaudio & admiratiõe plenus, nõ ampliùs orabat exploratũ sibi fieri, verũ q designatus põtifex fuerat, nũc Deo creãdus videretur. Itaq; crastino die põtifex creatur, traditurq; Agrigentinis, immò verò huic isti, vtì pbo pastori, rationales oues à Põtifice Max. credũtur. Hęc, dũ Gregorius Romę moraretur, cõtigêre. Sanè Marcus, cuius meminimus, cũ illo frequẽter versabatur, eiq; priorẽ vitæ rationẽ, ac institutũ suggerebat, & illũ ad casus, à qbus impetẽdus erat, generosè pferendos aĩabat. Quadã nocte cũ Charitõ Gregorij pater lecto surrexisset, (neq; enĩ filij obliuio illũ ceperat, nec dolorẽ tẽpus absterserat, sed corde atq; aĩo fractus vitã agebat) ac tũ maximè eius animũ chariss. filij memoria subijsset, pindè àc dolore furẽs, ad illos intẽpesta nocte pperat, ac tũ lachrymis, tũ suspirijs filiũ appellabat, & apud Marcũ virũ prudentẽ suãipsius deplorabat calamitatẽ, simulq; illorũ precibus doloris cõsolationẽ sibi suppetere precabatur. Porrò Marcus erecto aĩo illũ esse iussit, addiditq; oportere se reminisci, quę olìm ipse de filio eidẽ dixerat, nimirũ se filium visurum esse, proptereà vt speraret, aiebat, se promissionem suam neutiquàm frustraturum.

Audiuit hæc Charitõ, confestimq; corde psilijt, speq; aĩo fluctuabat, ac tũ multò magìs angore detinebatur: neq; verò Gregoriũ, quanq̃ totiès viderat, agnoscere potuit, vsq; adeò qua ętate, qua figura & cultu corporis immutatus erat. ingẽs enĩ in omni re cõtinentia, addo etiã malorũ tolerãtia, oẽm absumpserat pulchritudinẽ. At ille nõ agnoscentẽ agnouit, sermonemq; patris audiẽs, acriter intùs affectus aĩo incalescebat, se nihilominùs ipse cõtinebat, sibiq; tẽperabat à lachrymis: Deindè q̃rit à Charitone, huiusce pueri mater, bone vir (inqens) vbì interìm, vbì agit? Ex quo verò hic perijt, quantũ interest tẽporis? Ille matrẽ quidẽ viuere, ac lugentẽ domì reliqsse, cæterũ ab amisso filio tredecim annos interesse dixit. Hìc Gregorius (aliqd enĩ cõmoueri illũ consentaneũ fuit) matris lachrymas aĩo cõplectens, qui patrẽ paulò antè lachrymantẽ viderat, neq; diutiùs ferẽs illũ tã grauiter angi (pari enĩ & ipse naturali charitatis ardore commotus est) subitò suffusus oculos lachrymis, sede exiliẽs, pedibus patris aduoluitur: Pater, (inqens) ego tuus filius: ego, inquã, sum, pater amãtissime, Gregorius, quẽ tãtoperè inqris, vestris precibus in lucẽ editus, ac, vt voluîsti, ab ipsis cunabulis Deo sacratus. Veruntamẽ meî pater (obsecro) miserere, mihiq; quod admissũ est condona, nec me vtì multarũ lachrymarũ authorẽ p̃ dolore ampliùs insectare. Hęc dixit, simulq; cõplexu patrẽ tenebat. Quocircà lętitia quędã admirabilis cor illius subijt, ac incredibili gaudio eiusipsius lingua impediebatur. Deindè ad Gregoriũ oculos fixiùs adijciẽs, adspectũ eius accuratiùs vestigabat, & sagaciter (vt ità dicã) venabatur. Tũ ipsũ diuũ Gregoriũ dilectissimũ filiũ esse certissimè persuasus, hunc vicissìm complexus, suauissimè osculabatur, ac cum lachrymante filio ipse pariter prę lætitia lachrymabatur. Cumque à lachrymis paulispèr temperatum esset, Marcus vtrunq; suscipiẽs, magnas Deo gratias egit, illosq; tota nocte secũ habuit.

Benè aũt manè Agrigẽtini, qbuscũ Chariton ac diuus Gregorius erãt, Põtifici rursùs assistũt, ac mutuã voluptatẽ, quã acceperãt, repetẽtes, magnã eiusdẽ tũ vultu, tũ habitu significationẽ faciebãt. Põtifex ad ea, quæ cõsentanea essent, populũ hortatus, docuit, vt Gregorio in oĩbus illos parére, & ab ipso ali oporteat: Charitoni verò lętitiã gratulat⁹, filiũ illi tradidit. Cumq; Felicẽ Episcopũ, cuius opa Gregorius in sede locaretur, socium illis adiũxisset, lætos lætus ipse dimisit. Verũ cũ Panormi vrbẽ appulissent, vir qdam monachus habitu, lepsus corpore, currẽs, ac Gregorij pedes cõplexus, multis cum lachrymis ac eiulatu morbi leuationẽ obsecrabat. Ille, Si credìs (inqt) nihil esse, quod Deo nõ sit p factu facile, eccè in noĩe eius sanus esto. Hæc dixit, leprosusq; purgatus est. Videntes aũt obstupuerũt, ac sublatis manibus, Deũ tã admirabilẽ in sanctis ac gloriosũ celebrabant. Hinc ad flumẽ, vbì Peripolęũ emporiũ erat, pprio noĩe sic appellatũ, descẽdunt. At vbì ciues Episcopos suos cum Gregorio quodã sibi prsùs incognito, (necdùm enim audierãt, quę circa Charitonem acta essent) reuersos esse resciuêre, turbati vehementer, ac dubitatione pleni, (existimârãt enim vnum ex ijs, quos ipsi designârãt, electum iri) currunt nihilo-

Colũba eius capiti insidet sub sacrificio.

Creat Episcop⁹ Agrigẽtinus.

Charitõ pater ei⁹ cum nõ agnoscit

Tandèm se valdè mœrenti patri indicat.

Cũ patre & alijs abit in Siciliam.

Sanat leprosum.

nihilominus oẽs, obuiamq́; pasim illis ꝓdeunt, quibuscum occurrit etiam pręses ille, qui monasterium innocenti Virgini Dei matri primus illic nuncupârat. Itaq; Gregorio nauim egredienti, obuij cum turba fiunt. Ille populo silentium manu indicens, positisq́; in terrã genibus, orauit, ac mox templum protinus petit.

Cæterũ inter ambulandũ monachus quidã errore mẽtis affectus, q̃ nec loq̃ poterat, nec auriũ omninò sensûs particeps erat, obuiã illi ꝓfectus, eius ad pedes ꝓcubuit. At p̄ses procumbentẽ ꝓpellebat, nec sinebat pedes illius cõtingere. Verũ cũ Gregorius hunc nequaq̃ arcere à se p̄cepisset, vehemẽter suspirãs, cõmiserationis lachrymas ꝓfudit, manusq́; in cælũ attollẽs, Dñe Iesu Christe (inq̃t) Deus noster, cæli terræq́; creator, q̃ leprosos corã diuina p̄sentia tua sanâsti, surdas aures aperuisti, mutos linguę restituisti, ipse hũc seruũ tuũ incredibili tua potẽtia sana, vt nomẽ tuũ sanctũ laudibus ꝑpetuò celebret. Sic dixit, & apprehensũ monachũ cõfestim erexit, ac in noĩe Iesu Christi, (ait) q̃ dæmoni surdo ac muto, vt ꝓprio figmẽto egrederetur, imperauit, ꝑfectè & loquere & audi, Deumq́; cõditorẽ tuũ lauda. Necdùm loq̃ desiuerat, cũ quod petebat effectũ est. nã cui anteà lingua vincta, & auditus vitiatus fuerat, clamare cœpit, Magna sunt Christe opa tua, q̃ per hũc virũ iustũ edidisti. Deindè addidit vir sanctus, Quantũ interest tẽporis, ex quo vox tibi est impedita? Ille nunq̃ se vel vocẽ hoĩs audîsse dixit, vel quẽlibet paululũ affari potuisse. Tũ monasterij præses octo annos illũ agere, cũ tõsus est: cęterũ viginti annos in monasterio cõmoratum dixit. In hoc ingens præsentes omnes timor incessit, Deusque ab omnibus magnificè celebrabatur. Curat pręcib⁹ monachũ surdum & mutum. Mar. 9.

Egrediẽti ciuitate, magna quędã multitudo, nõ gregariorũ q̃dem, sed illorũ q̃ honoribus ac dignitate cęteris antestabãt, occurrit. Eorum enĩ aĩos in sublime euexerat, cõmouerat, inq́; Gregorij amorẽ vehemẽter inflãmârat surdus ille, idemq́; mutus: q̃ anteuertens, apud oẽs, quos habebat obuios, semꝑ clamabat, seq́; pręconẽ patrati miraculi p̄stabat illustrem. Cũ igitur Gregorij mater, mulier sancta, alijs filio obuiã ꝓdeuntibus, ipsa cũ reliq̃s senioribus fœminis intra portã ciuitatis substitisset (nec enĩ q̃ filio olìm cõtigerãt, aliquatenùs illã latebãt: siquidẽ Chariton vir eius nõ vsq; adeò segnis fuit, quin vxorẽ quanq̃ lõgè positã, tã ingẽtis lętitię participẽ faceret) ꝓindè repẽtino hoc & admirabili nũcio suspẽsis adhuc & erectis animis erat, neq́; dictis acq̃escere poterat. At vbì filiũ venientẽ eminùs cõspicata est, faciẽ agnouit. patri enĩ puer adhuc existẽs ꝑ oĩa (vt nõ ità pridẽ ꝑspicuũ factũ est) similis erat: quin & vir fact⁹, vestigia similitudinis cõseruauit. Quãobrẽ cũ filiũ ꝓbè agnosceret, & anceps nihil sibi q̃equã relinqueretur, quo minùs Gregori⁹ suũ ipsi⁹ fili⁹ manifestus appareret: tũ in lachrymas & cordis gaudiũ effusa, ità planè secũ ipsa loquebatur: Nõ tu mẽdax, nõ tu (inquã) mẽdax fuisti, q̃ iampridẽ hęc mihi dixeras, me hac etiã p̄senti vita filiũ meũ cũ gloria visurã: q̃bus verbis Marcũ latẽter designabat. Porrò filius secũdũ carnẽ, q̃ tũ eidẽ iuxta spiritũ pater erat, vbì cominùs apꝓpinquauit, matremq́; se agnoscentẽ agnouit, eã suauissimè ambiẽs, tãtumq́; cõplexat⁹ (nã quò minùs in his diutiùs immorarẽtur, tẽpore excludebãtur) vnà cũ multitudine tẽplum ingreditur: vbì pactis diuinis mysterijs, Episcopus q̃ hunc in sedẽ locatum venerat, ac alij prætereà viri digni columbã, illi q̃ olim cælitùs aduolârat, persimilem, rursùs è cælo deuolantem, Gregorium adumbrare conspiciunt. Mater eius eũ agnoscit. Rursùs è cælo colũba ad illũ aduolat.

Hęc vbì tũ ab ijs, q̃ viderũt, tũ q̃ videntes audierunt, indicata sunt, ciuitas nõ diutiùs cunctata est: sed qualis esset ille, ꝓbè ꝑspiciens, quos à dæmone ꝑcitos, languidos, vel diuturno morbo detẽtos habuit, ad illũ cõfestim oẽs adduxit: quos Gregorius magnus sola precatione ac cõtactu manuũ incunctãter sanabat. Atq; corpora q̃dem ità curabat: aĩas verò per hæc affatìm sanabat, nimirũ dũ doceret illos atq; ostenderet, pleraq; ex his animi culpa oriri: quo in melius cõstituto, corpora quoq; celeriùs curationẽ suscipiunt. Inprimìs verò exemplar sese illis vitę rectè cõstituendę pulcherrimũ ipse p̄stabat, sic viuẽs, vt oratio supiùs indicauit, seipsũ tãtum supeminens, tãtumq́; vtriusq; vitę mediũ agens, quãtũ sibi ꝑ dignitatis excellentiã licebat. Post hęc etiã viros illis tũ sacerdotes, tũ diaconos, à q̃bus diuina & q̃ vltra nos sunt, ꝑagerentur cõstituit, quos illi intuentes imitantesq́;, in viros virtute clarissimos euaderẽt. Inter hos sacros viros cõplures viri p̄stantes fuerũt, in q̃bus Erasmus, Platonicus, ac Philadelphus p̄cipuè illustres nituẽre, q̃ cũ illo plurimũ versantes, ac ei⁹ vitã, quoad eius fieri poterat, effingentes ac exprimẽtes, insignes vt q̃ maximè apud omnem rempublicam facti sunt. Hęc sanè quemadmodùm exposuimus, ità se habebant. Permultos ęgros sanat.

Nõnullis pòst diebus cũ D. Gregorius ciuitatem obiret, quò miseratione paterna ęgrotos inuiseret, alia q̃dem cũ numero, tũ magnitudine maiora, q̃ vt oratio cõplectatur, edita sunt. Sed vnum, quod auribus vestris est gratum futurũ, largiemur. Sabinus q̃dam presbyter, filiolã pulchrã illã quidẽ, ac valdè gratiosam habuit, cęterùm morbo diuturno iam op-

 presſ-

pressam, quæ nouē annis mouere se nunquam omninò potuerat. Is cùm beatum virū eà transeuntem audîsset, illam vnà cum vxore vti inanimatum quoddam pōdus ante vestibulū exposuit. (illac enim vir magnus iter facturus erat) Quo illuc appetente, puellæ mater (vt mos est matribus) filiæ pulchritudine ac ętate florentis casum miserata, tum vehementer flere ac currere, seseq; huiusce patris ad pedes proijcere. Ille qd opùs haberet pcōtatus, causam didicit, eiusq; ac Sabini calamitatem miseratus, positis genibus orauit, dicens: Domine Iesu Christe Deus noster, nè (quæso) auertas oculos à precibus serui tui, meq; hodiè humilē exaudi, atque hanc puellam gratia ac potentia tui sancti spiritûs erigens inuise. His dictis, surrexit, ac signo Crucis puellam obsignās: In nomine Iesu Christi (ait) exurge, & sta super pedes tuos. Hęc ille dixit, & puella protinùs surrexit, atq; singulares immortali Deo vniuersi gratias egerunt: aderat enim cuncta ciuitatis multitudo, quę virum sanctū ob ea, quę ab ipso fiebāt, admiratione (vt par erat) perculsa, sequebatur. Cumq; vniuersam ciuitatem pertransîsset, omnibusq;, quæ illis vsui essent, prospexisset, ad ecclesiam cum ecclesiastico cœtu reuertitur: diuinisq; peractis sacrificijs, Ecclesiastico cœtui, viduis ac pupillis omnibus mensam apposuit: quibus ipse, vili accinctus panno, vnà cum tribus diaconis, de quibus mētionem fecimus, Erasmo, Philadelpho & Platonico, ministrabat. Neque verò illius mater ab eiusmodi ministerio aberat: quin ipsa vnà cum ancillis, quotquot aderant, viduis pedes illarum lauando, ac omne pietatis obsequium pręstando, ministrabant. In hoc autem Gregorius incumbebat, vt sacris initiatos tum ad virtutem, tum ad eloquia diuina meditanda, informaret, eorumque sensus, quàm commodissimè posset, explicaret.

Si is presbyter Latinus fuit, ex vxore, post sacerdotiū in sororē mutata, ante sacerdotiū filiā suscepit.

Puellā miserrimā sanitati restituit.

Obserua humilitatem.

Sed quandò fieri non potest, quenquā tam sedulò virtutē consectari, vt hostis dæmonis declinet inuidiam, instar nunc, vt, quæ illū tentationes inuaserint, persequamur. Sabinus ac Crescentinus, quos superiùs à multitudine Episcopos designatos fuisse demonstrauimus, ambo inito fœdere, conspirant, (diù enim mutuas simultates gesserant) Quousq; nos (dicētes) huic impostori atq; venefico subijciemur, qui ignaris ac simplicioribus hominibus admirationem præstigijs ac imposturis excitat? An ignoramus quemadmodùm hinc effugerit, & cum quodam mago manserit, à quo nefariam hanc & maleficā artē hausit, qua hominibus instàr Simonis illius, dæmon ex hominibus factus, imponit? Non cernis, vt neq; omninò comedat, neq; bibat, quod dæmones subindè faciunt? Hęc inter se commentati, secum etiam clericos quosdam asciscunt, & non exiguam populi partem conuellunt, fidē inter se & iusiurandum dant, captiosum figmentum, arte, quę ad hoc illos impellebat, insidiosa dignum comminiscuntur. Nam mulierem quandam impudicam, alioqui pulchritudine insignem, Eudociam nomine, conueniunt: quam pecunia corruptam inducunt contra Episcopum (pròh pudor) palàm sese cum illo concubuisse testimonium dicere: quicum perfida & plena subdoli ac versuti animi consilia instituerunt, quatenùs in Episcopum illam insinuarent. Quarè tēpus obseruant, quo vir magnus medijs noctibus vnà cū diaconis illis tribus sibi familiarissimis, in tēplum ad consuetas preces descēdere solebat. Insidiatores interìm pecunia cū ianitoribus paciscūtur, vt puellā in lectū viri magni submittere liceat, & ipsi in angulo considunt. Ille solutis precibus, cubiculū petit, librumq; manu pręhendens, vitā Iohānis Chrysostomi, vt clari literis, ità moribus & ingenio maximi, attētissimè pcurrit.

Patitur malignos obtrectatores. Act. 8.

Vide malitiam maligni dęmonis.

Medijs noctibus vacat precibus vir sanctus.

Porrò puella arctissimo paulò antè somno detenta, neque ipsa virum magnum ascendentem sensit, neque rursùs ipse puellam vidit. Vndè (obsecro) isthæc innocens & immaculata anima suspicari habuit, puellam (prout poterat occultari, & lubentem illic latenter conie ctam se voluisse? Ille igitur post lectionem ad matutinas laudes ire contendit: quibus expletis, vnà cum omni sacro ordine, ac alijs ex populo comitantibus reuertitur. Tum hortari illos, ac salutaria monere cœpit, illudque laborabat, vt, quod singulis ferè diebus agere consueuerat, eorum animos diuinarum literarum lectione reficeret. Tum Crescentiniani instàr ferarum agrestium irruentes, puellam arripiunt, eamque coram populo statuunt, clamore, turbatione, ac tumultu omnia implent: Improbe, scelesté ac execrabilis, qui verè nefarij erāt, cōtra virū omninò sanctū vociferantes, nihil minùs sese multitudini ostentabant. Cęteri talia vidētes, admiratione ac dubitatione percellebantur. Nā mulierē illā vitiosam intra cubiculū pręsentē cernebant: vitā verò ac mores viri præclari, huiusmodi suspicionibus maximè aduersari ac repugnare nouerāt. At verò sycophantę, iniectis in virū sanctum manibus, (ô insaniam detestabilē) per oīa loca trahebāt. Hîc multitudo amaris cum lachrymis pariter lugebat, pindè ac si quisq; illorū, idē, qui hæc pateretur, existeret. Ità hęc oēs, extra paucos lōgè flagitiosissimos, iisq; exceptis, q impuri atq; pfani cōiurationi cōsenserant, de illo grauiter pferebant. Isti enim meliora secuti, figmentū, vt sese habebat, suspicati, tēpus ab ea, quo esset in domū introducta, sciscitabātur. Illa (vt edocta fuerat) à vespertinis laudibus sub primā ferè noctis vigiliā, dixit. Ad hęc cùm Philadelphus Diaconus

Vide laudes matutinas.

Vir sanctus ecce quid patitur.

propheticum illud respódisset, Obmutescant labia mendacia, quæ veteratoriè in iustum loquuntur, Crescentinus improbus illum inuadens percussit. Tum multitudine contra illum conferti in insurgēte, parū abfuit, quin crudelissimè necaretur, nisi vir magnus conuersus eos adhortatione compescuisset. Se verò tortoribus promptè trahendum exhibuit. At hæc præcipua causa fuit, vt dum se ipse vti reum criminatoribus offert, magnam populo suspicionis occasionem dederit, ne crimen in se recipere videretur, illaq; omninò vera essent, quæ contra se accusatores intenderant. & propterea conscientia illum interior euinceret, vt non solùm pro se aliquid agere, sed ne loqui quidem contrà quicquam auderet. His sanè cogitationibus illorum animi torquebantur. Psal. 30.

Intereà verò improbi homines seditione præualentes, virum sanctū domo exturbāt, cumq; in custodiā tradūt, lignoq; pedibus illius iniecto cōmuniunt. Erat aūt illa custodia, qua magnus ille Gregorius Lybis, qui pro Christo mortē oppetijt, detentus fuerat. Cùm igitur fama apud omnes crebesceret, frequens quædam multitudo pro foribus carceris hærebat: quorum alij manibus, alij pedibus portas perfringebant, nonnulli ferreis vectibus demoliri ac euertere illas aggrediebātur. Non deerant etiam, qui seditione in populo facta, Sabinum ac Crescentinum interficere cogitabant. Verùm cùm Christi discipulus ac imitator hæc illos meditari sensisset, ex carcere ipsos hortabatur. Nequaquàm vos, filij (aiebat) tale quicquam in illos deliberaueritis. Auersetur hoc Deus, vt vestrûm aliquis manus & animam propter me tam fœdè consurcet. Non eousquè, filij, quisquam infelicitatis deueniat. Præstat enim me magis esse perdendum: ideò permittendi sunt, vt in hominem miserum sæuire possint. Ab infringendis verò foribus ac omni tumultu abstinētes orate, vltionéq; à Domino expectate. Quòd si quis vobis negocium facesserit, illic etiam sustinete, mihiq; hanc iniuriam vigiles mei condonate. non enim contra me ferę istæ deterius quicquam statuent. His verbis satis liquebat, illum mortem non vereri: sed hoc studere, vt dum circa carcerem intenti occupantur, à priori illos indignatione retraheret: simulq; ingētis ac magnifici miraculi, quod statim subsecutum est, spectatores constitueret. Cùm enim multitudo iuxta viri sancti sermonem foris pręstolaretur, ille intùs positus genibus orabat, & pro omnibus Deo gratias agebat. Porrò intempesta nocte lucem clarissimam, quæ totum carcerem circunfulsit, ad ipsum consolandū Deus cælitùs immisit, eidemq; Angelus assistens, catenas, quibus vinctus erat, perfregit: cumq; verbis confirmâsset, illum, quò maiorem beneuolentiam indicaret, complexus est. Ille quidem hominum obtutus oculorum effugerat, cæterùm ianuæ carceris sua sponte apertæ sunt. Qua re animaduersa, tam ingens populum admiratio subijt, vt lachrymæ præ gaudio ac admirando facto posteriùs elicitæ, superioris lachrymas luctus exciperent. Stupore igitur ac lætitia pleni, ad pedes magni viri procumbunt, dicentes: Nunc Deum tecum esse cognouimus: simulque paratiores ad rectè facta constituti, omnia pro ipso & pati & facere hilariter decreuerunt. Traditur in custodiam vir sanctus. Eius patientia. Cęlesti lumine & angelica visitatione cōfirmatur.

Ac Sabinus Crescentinusq; scelestissimi repentè confossi ac iugulati fuissent, nisi rursùs vir ille verè diuinus eos mox multùm obsecrâsset, grauiterq; terruisset, cędis incōmoda, & mala, quę indè eminerent, ob oculos ponens. Extremum illud addens, si tantum facinus auderent, oportere vt sese primùm interficerent, ac sic postremò illos inuaderent. Vix his verbis eorum impetum sedauit: Sabinum autem ac Crescentinum accersens, vt ea quæ gesta essent cernere ipsis liceret, Cur me obsecro (inquit) hîc inclusum detinetis, cùm in me necis habeatis potestatem, vel publico damnatum iudicio, quoquouersùm in exilium mittere liceat? Illi cùm hæc omnia audirent, & factorum testes ipsi sibi essent locupletes, conscientia alioqui sua transfixi, nihil minùs de pertinacia & duritie remiserunt, tantamq; verborum mansuetudinem, quòd post tot tantaq; signa, erga illum admirabiliter edita, se proprij corporis dominos faceret, non magis, quàm qui minimè, reueriti sunt: quin pręfractè valdè ac arrogāter illi dicebāt, epistolas se de illo Exarcho principi dedisse: sed venturū illum, accurateq; de illius crimine quæstionē habiturū. Idq; ità factū est. Nam cùm exarchus aduenisset, ac in media ciuitate pro tribunali agēs ius diceret, Sabinus vnà cū adultera illi se sistunt. Sanctus quoq; custodibus ac apparitoribus, pleraq; item populi multitudine comitatus deducitur. Hi corā Exarcho vocē tollentes, cùm alia Gregorij admiranda facta persequebantur, tum, quēadmodùm Sabini ipsius filiam tot annis iacentē redditā sanitati patri restituerit, dixerūt, & quē Iudam alterū appellabant, hūc benefactorē suū non secùs, vt ille fecit, maleficijs cōpensare. Illud prætereà addebāt, quod de custodia nupèr acciderat: quod cùm tam magnū pręsertim esset, ne illi quidē necessitatē sui excusandi tribui oportere: alioqui si sine cōcilio iudicarētur, fore omniū iniquissimū asserebāt. Hæc multitudine conclamante, Exarchus palàm perterritus est. Quocircà de sede surrexit, dixitq; ad Pōtificem Max. quò de hac tota causa cognosceret, referre oportere. Vt tamen, cùm illuc accesserit, aliquid relatu dignū habeat, Sabinū ac Crescentinū adesse iubet, puellāq; corā ipsis percōtatur, an ea, quę illi de eiusmodi homine nūciârāt, vera omninò essent. Illa vera fatetur. quo dicto, impuro afflata spiritu, humi trahebatur, cōfestimq; iuxta viri sancti ꝓstrata pedes miserabilis, dentibus stridēs, atq; ore spumas agēs procūbebat. Tum eos qui aderāt, tātus repētè terror inuasit, vt nihil prætereà in fidē dictorū ab Exarcho quærendū esse arbitrarētur, præsertim qui erāt sana mente, neq; animo valdè cæcutiebāt. Sabiniani verò improbi sycophantæ virū insignē nihil veriti, cauillabātur, aiebātq;: quid alijs testibus indigemus, quādò de volūtate sua Deus nos tā manifestè certiores faciat? Omnia præstigijs adscribebāt, & miraculorū vim diuinā, imposturā appellabant. At Sabini vxor vnà cū filia, quæ cæca surdaq; paulò antè fuerat, ac pleriq; alij ex ijs, qui sanati fuerāt, ad beati viri pedes sese flētes ꝓiecēre, & ne cōtra se ob aliorū cōuicia ac petulantiam, impiorumque maledicentiam acceptarum iniuriarum indignationem exereret, obsecrabant. Porrò eadem Sabini vxor, iusta de causa indignata, virū suum toruè adspicere, ac acriter increpare cœpit, & dicere: Hinc facesse sceleste, mihi & tibijpsi pariter insidiator. Hæccinè homini benefico, deq; Sistitur corā Exarcho. Exarchus eū remittit ad summū Pontificē. Cælestis vltio in fœminā mēdacē.

nobis optimè merito, q solo sermone filiolā nostrā sanitati restituit, beneficia repēdis? Neq; te, infelix, talia contuentē nunc vlla cogitationū istiusmodi subit pœnitētia? Hęc cùm mulier psequeretur, Sabinus colorē mutauit, seq; in terrā abiecit, vocis omninò expers factus: vsq; eò diuina sese vindicta extulit. Ex quo verò Exarchus nihil vltrà cōtra se statuēdū habuit, rursùs vir beatus in custodiā cōiectus est, donèc vniuersa hęc Pōtifici Max. pspecta fierent. Cęterū ille pibat, & vniuersus populus subsequebatur, hūc qdem max. laudibus, quadruplatores verò illos innumeris contumelijs psecutus. Iā verò vesper aduenerat. Proindè cùm iā esset decretū, virum sanctū ad Pontificē mittere, visum est Exarcho intempesta nocte, vniuerso populo dormiēte, p portā, qua tēditur ad mare, hūc clàm è ciuitate deducere. animaduerterat enim multitudinē id, si resciuisset, nō permissurā: quod sanè ex sententia cecidit. Nā occultè ciuitate egressus est. At parētes eius (neq; enim quod fiebat ignorabant) filiū flentes ac lamentātes sequebātur: & licèt ex ijs, q̄ pręcesserāt, qs horū futurus finis esset, vtì eiusdē familiares, pbè cōijcerent, nihilo minùs, vt parētes, rerū incertitudine corde nutabant. Verùm diuinus vir flere illos phibebat, tutoq; ac lęto aīo esse hortabatur. Vbi verò litus ppiùs cōtigit, eos vt p se orarent, precatus, alacriter nauē cōscendit. Porrò Platonicū secum habuit, ptereà neminē: qui & ipse, q̄ ad nauigationē necessaria erāt, eidē instruxerat. Cùm verò iā se nauigationi esset cōmissurus, multū de Ecclesia, deq; grege illos implorata fide obtestatus est: nēpè p omnibus, in qbus cōtra ipsam sęuire ac grassari prexerint, Deo rationē esse reddituros. Hi ne sic qdem à nequitia tēperārunt sua: siquidē nec Exarchus ipse in eius causa à nequiss. illis hominibus quicq̄ ferè distabat, cùm alioqui à delatoribus tum iudex esset delectus. Nullū tibi post hæc (dixit) Gregori liceat de Ecclesia sermonē habere: virū enim eiusmodi in tuî locū surrogauimus, in quē ne aduersarij qdem aliquid habēt culpare. Hęc aūt de Eleusio quodā hæretico dicebat, q in Oriente sępenumerò cū Gregorio de admirādis dogmatibus, deq; munere, quod Christus, Dei patris in terris legatum agēs, obierat, acerrimè disputārat, cùm nihilosecius planè repressus ab eo ac victus fuisset. Hic iāpridèm eidē admirabilis habebatur, isq; tū apud ciuē quendā latitabat, q delatoribus cōiūctus, hāc cōtumelię potionē Gregorio callidè cōmiscuerat, illisq; omnē actûs scenā, hoc est, flagitij materiā atq; subiectū ministrārat, cui tū illi Episcopatū cōcrediderāt. His dictis, nauigationē ille subijt. Agrigētini verò viri prīcipes vnà cū reliqua multitudine, cùm custodiā summo manè facto agmine petijssent, neq; Gregoriū reperissent, turbas re oīa, cōmiscere, ac lamētari cœperūt. Existimātes aūt illū clàm de medio sublatū, tumultum ac seditionē cōtra Exarchū, eiusq; assessorē molestissimā excitārūt. Ac primùm qdem Sabini ac Crescētini sycophantarū domos incēdunt: deindè illosipsos interficere adoriuntur: sed ij ad ecclesiā fuga sese recipiētes, piculum declinārunt. Verùm Chariton turbæ illos insequētis vestigijs insistēs, effecit, nè intra tēplum iugularentur, vix illos magno cum clamore ab eiusmodi petitiōe ac insultu cōprimens. Itaq; seditionē eiusmodi finis excepit. Cùm verò vir sanctus Romā puenisset, Pōtifex Max. acceptis ab Exarcho literis, ijsq; q̄ ab ipso scribebātur cognitis, admiratione ac ira plenus, nō est passus virū sanctū suîjpsius adire psentiam: qn etiā indicta causa tractū illum atq; contumeliosè illusum, manibus ptereà pedibusq; catena vinctū, in carcerē conijciendum imperauit. Cæterùm ille ludibrio tā turpiter habitus, in carceremq; ac vinculis mācipatus, nihilominùs omnibus in rebus suî similis esse prexit, atq; cōtumelia in magnā agēdarum Deo gratiarum occasionē vsus est. Vt verò cōsolationis, tot circunseptus molestijs, magìs expers esset, ne Platonicū quidē diaconum in custodia cum ipso esse pmiserunt: sed alibì quodā in loco captiuum illum detinent.

Intereà dū vir beatus vincula pateretur, precibusq;, vt illi moris erat, medijs noctibus inuigilās, excubaret, lux eum ingēs circunfulsit: & eccè tibi viri duo, forma cultuq; corporis Apostolos referētes, assistūt, eūq; his verbis affantur: Salue Christi famule, nobisq; dilecte Gregori: Dominus idcircò nos misit, vt te vinculis, qbus iniustè illigatus es, solueremus. ac nos qdem ob constantiā ac patientiā tuā huc, te vt lętum redderemus, accessimus. Oportet enim & hāc vrbē multis abs te signis editis frui. Hęc simul àc locuti sunt, vincula tetigerūt, q̄ ab eius manibus pedibusq; repētè ceciderunt: mox Gregoriū assurgentē, trementemq;, necnō gratias agentē cōplexi, abeūtes ex oculis eius elapsi sunt. Deindè ad Platonicū accedentes, ac ipsum soluentes, eò vbi Gregorius erat, deduxerunt, ibiq; illum reliquêre: qui nō aliter, àc si hæc ipsa p quietē vidisset, postq̄ ad se redijt, Gregoriū intuitus, admiratione ac gaudio affectus est, moxq; in agendis Deo gratijs totus est conuersus. Pręterea hac ipsa hora aliud cōtigit. Nā custos carceris filiū iādiū impuro afflatū spiritu habuit, quē colūnę illigatū, ppè à suis ędibus obseruabat. Tū verò dęmō, quo erat corept⁹, fractis vinculis puer

im-

Item in Sabinum calūniatorē.

Romā proficiscii, illic causam dicturus apud Pontificē.

Eleusius hæreticus ei substituit ab æmulis.

Nocte orās, multa luce cingitur, & visione cęlesti confirmatur.

impotenter impellens, viri sancti pedibus illisit, atq; illũ à precibus exturbauit, clamãsq; ac se volutans, ex ore spumã agebat. Ille verò ne sic qdem ab orãdo cessans, quin potiùs oculos ac mentẽ in cęlũ tollens, eius q spirituum legionem profligare potuit, auxilium implorabat. Deindè manu super ęgrè affectum imposita, vtì nequam seruum dominus dæmonem profugere coëgit. Atq; hunc quidem in hunc modum à dæmone liberauit. Marc. 5. Pellit dæmonem ab homine.

At verò custos carceris cùm somno solutus surrexisset, neq; filiũ colũnæ illigatũ vidisset, existimãs hunc à sæuissimo spiritu lapidibus allisum, aut aquis pfocatum esse, flere amarissimè cœpit, faciẽq; percutiẽs, illum vtì mortuũ lamẽtabatur: carcerẽ aũt accuratiùs plustrans, ac eius patére ianuas, lucẽ ptereà ipsam cernẽs, capillos tum lacerare, eq; capite cõuellere, faciẽ itèm plãgere, putãs virũ sanctũ ꝓfugisse. Posteà verò q̃ introspexit, ac illũ inibì vnà cũ Platonico canentẽ consistere non solùm, sed etiã filiũ eius decoro ac prudẽti adspectu ꝓpe illum positũ vidit, eius animũ stupor inuasit, ac verũ cõiectans, virũ istum admirãda hæc edidisse, accurrẽs, eius pedibus prouolutus, eidẽ tanq̃ de se optimè merito partìm gratias agebat, partìm veniã ꝓ ijs, quę gesserat, impositis illi vinculis postulabat. Exindè multo cum timore sancto viro ministrabat, eiq; omne obsequij officiũ pstare sedulò nitebatur. Increbrescẽte igitur fama, & vbiq; vagãte, mulier quædã, claris orta natalibus, filiolã humì ꝓstratam habẽs, hãc secum arripiens, virũ sanctum in custodia petit, illiusq; cõplexa pedes, Miserere, inqt, filiæ meæ, quẽadmodùm & Christus, cuius es imitator, mulierẽ contractã ac inclinatam olìm erexit. Ille hoc solius esse Dei respõdit. Verũenimuerò (inqt) cùm te vberẽ ac locupletẽ fidẽ habere videam, (omnia siqdem fidelis pstare potest) aptus (nec id sanè immeritò) fidei tuæ finis subsequetur. Cùm ità locutus esset, puellę manũ oraturus imponẽs, confestìm eã sanitate donauit. eã mater sanitati redditam hilariter accipiẽs, gaudio pfusa, immortales Deo gratias agebat, rectaq; cum ipsa domum prexit. Pleraq; id genus alia Gregorius carcere adhuc detentus edidit. Hic cùm omnẽ eius ætatẽ ibidèm cõstantissimè victurus esset, Põtifex Max. q̃ in illũ iactatę fuerãt, cõtumelias reminiscẽs, Marcũ, quẽ aliàs sępè mẽorauimus, accersiuit. Qui cùm pstò affuisset, nõ sine indignatione omnia cõtra Gregoriũ acta narrauit, quẽadmodùm in adulterio depręhẽsus, vinctus ad se pductus, inq; carcerẽ à se detrusus fuisset, vbì hactenùs custodijs septus, patienter pdurat. Tũ Marcus ingemuit vehementer. Nouerat enim, quęcũq; in illũ dicerẽtur: pspectos ac exploratos illos habebat, q hæc cõtra Gregoriũ confinxerãt, simulq; ab his psuasos deplorabat, neq; quicquã aliud aiebat, q̃, O vtinã Domine partẽ & mihi liceat vnà cũ ipso adire calamitatũ, quandò ad cõmunis iudicis subsellia staturi sumus. Hũc sermonem cùm Põtifex audisset, vtì eiusmodi verbis grauiter offensus, epistolã in Gregoriũ scriptã eidẽ ostẽdit, vt nõ temerè se aut incõsultò psuasum excusaret: sed ijs literis tanq̃ testimonio benè locupletẽ rẽ tam nefariã iniudicatã noluisse. Perlecta aũt epistola Marcus, ac velut ea, q̃ scripta erãt, irridẽs, rebus ipsis (inqt) ô Domine, isthęc cõuicia sunt expẽdenda, diligẽterq; quisnam iustitiã sequatur, disquirendũ. Tum tibi liquidò patebit, qualis vir sit iste, an scortum aut aliud quid, nè plura dicã, depereat: agnosces & ipse ꝓtinùs, si volueris, & iam cognouisti. Marc. 13. Lue. 13. Sanat contractam. Marcus S. monachus stat à beato viro.
Eius orationẽ Põtifex interpellat, se, q̃ ille dicturus esset, scire, nẽpe magnã erga illũ Dei beneficentiã extitisse, sed illo fœdè labente, pessùm quoq; ipsam abijsse. Et hæc ille qdẽ vt humanus, cùm rẽ vt erat, non pspiceret, neq; cor (vt sermo diuinus habet) intueretur.

Deindè cùm, quidnã de Gregorio esset statuẽdum, Marcum in cõsilium adhibuisset, ille cõsilium dedit, nõ absq; magno sacerdote, excelsæ, inquã, ciuitatis, eiusq; rege iudicãdum esse. Propterea illũ dare operã oportere, vt delatores ipsos cũ mandatis remitteret, simulq; mulierẽ, cuius stupri insimulabatur, ac eum, quẽ in eius locum sacerdotẽ substituerãt, necnõ mãdatores oẽs Byzantiũ deducendos curaret, eaq; quẽadmodùm sese habebant, q̃ cõtra quenq; dicenda essent, pscriberet. Hęc cùm Põtifex Max. vtilia iuxtà ac cõsentanea omnia censuisset, hinc mittit, tum q delatores è Sicilia ꝓfectos, ad q̃stionem ac iudicium abducerẽt: tum q literas Patriarchæ ipsiq; regi Constantinopolis afferent. Hi aũt duo erãt Episcopi, q anteà Synodo etiã interfuerãt. Porrò rex, itemq; Patriarcha, acceptis ac perlectis eiusmodi literis, falsum & omninò incredibile crimen, cuius Gregorius insimulatus fuerat, iudicauerunt. Quocircà rex quendã ab regio armamẽtario p sanè familiarẽ, Marcianum nomine, vnà cum Episcopis Romã remisit. Patriarcha itidèm Ancyræ, Cyzici ac Corinthi psules, quibus accessit Cõstantinus, quem pleriq; à libellis appellabant, cuius mentio superiùs est facta, simul destinauit: mandantes, vt hi ad latam vsque sententiam, quęstionemq; persolutam, Gregorium secum haberent. Episcopus Cõstantin. & Imperator sanctũ viro sancto tãquàm falsò delato.

Ij cùm

Ij cùm Romã adijssent, contigit Marcianũ grauissimo morbo affligari, ità vt spem de illius vita medici omnẽ destituerent: cuius rei causa ingens Episcopos dolor inuaserat. Mox cùm omnem curam fata vincerent, extremumque spiritum anhelaret, ac sole ad occasum vergente, ipse lucem hanc relicturus videretur, ea mulier, cuius filiam morbo correptam Gregorij precibus curationem nupèr accepisse diximus, illàc vbi Marcianus in lecto decumbebat, prętericns, seruorum plangentium ac lamentantium flebilem ac luctuosam vocem audiuit: cuius causam percontata, gratiam nõ celauit, sed palàm beneficentiam euulgat, & quæ ipsa admirabilia in filia sit assequuta, illis annunciat, seruatorisq; præco, & rei gestæ testis classicus constituitur. Eià agitè (inquit) filij, fletu represso, mihi obtemperate, ipsumque ab ipso lecto tollentes, alacriter me sequimini. virum enim mihi ab experientia benè cognitum vobis ostendam, qui vos à luctu facilè vindicabit, & dominum vestrum multa cum celeritate sanitati restituet. Eius sermoni serui pàrent, dominumq; repentè tollentes, iuxta custodiam, vbì Gregorius erat, deponunt. Quem ille ardentissima febri commotum & inflammatum adspiciens, miseratus est hominem, lectumque lachrymis irrigabat. Cęterùm semèl illum atque iterùm vocans, (cum nanque vox atque sensus defecerat, nec quicquam loqui poterat) manum quidem illi vir diuinus adiecit, mente verò totus in cælum erectus, faciemq; suam & ęgrotum lachrymis perfundens, Deum obsecrabat. Atquì preces somnũ peperêre, somnus ægroto salutem attulit. Cùm enim quinque supra viginti dies insomnis duxisset, arctissimus tum illi somnus obrepsit. Serui verò, qui medijs eidem noctibus assistebant, febrim recessisse, & ęgrotum conualuisse repererunt. Hos vir sanctus monuit, de recepta sanitate gratias Deo habendas esse: ipse interìm precibus ac vigilijs vacabat. Marcianum iucundus denuò somnus complexus est. Circa verò matutinas laudes, orante viro sancto, Marcianus lecto prosilijt, & qui se sanârat, ex se perspiciens atque cognoscens, eius ad pedes prouolutus, illos amplexabatur, verbisque quibus poterat gratiosis beneficium in se sanitatis, quod erat maximum, munerabatur. Subindè verò stans, laudes, quæ reliquę erant, cum illo simul prosequebatur. Vbì verò dictio laudum, finem accepit, sedentesque loqui cœperunt, mirabatur autem Marcianus, quonam modo vir beatus illic conclusus esset, & quomodò silens carere sese lumine pateretur, cùm alioquì obseruantem se, ibique inhabitantem grauissimè posset offendere? Et hæc quidem illi inuicèm loquebantur.

Precibus sanat hominẽ à medicis planè desperatum.

Porrò Episcopi, qui ab rege cum Marciano missi fuerant, vt Gregorij causam quæstioni atq; iudicio subderent, domum vbì Marcianus diuersabatur profecti, cùm illum minimè inuenissent, supremo fato concessisse, hominemque sepulcro conditum existimantes: sciebant enim (vt verbis vtar scripturę) ægritudinem eius grauem esse: tulerunt grauiter & acerbè, luctuque ac squalore obsiti, amici obitum deflebant: ad quam quidem calamitatem non exiguam accessionem faciebat, quòd arbitrabantur hoc regem iniquè admodùm esse laturum. Cumque ità viri isti mœrore conficerentur, eccè tibi vnus ex Marciani ministris, cursu rectà custodiam petens, dolorem omnem abstersit, lętum illis nuncium afferens, dum omnia tum medicum, tum curationis modum singillatìm percenset, addens etiam locum, vbì etiamnùm mutuò loquebantur. His auditis, ad custodiam multa celeritate contendunt. quò cùm peruenissent, ingressi, ambos virum eximium cum Marciano sedentem offendunt. Ipsum autem agnoscentes, iuxta pedes illius humì procumbunt, rogantes, vt qui communem cum illo à Christo potestatem accepissent, precationis quoquè efficacia potirentur. Assederunt & illi, Gregorium cùm alijs de causis admirati, tum quòd tam mansuetum ad calumnias se pręstaret, tum etiam quòd obscurus ille ac tenebrosus carcer thalamo cuidã pulcherrimo persimilis videretur. Interrogantes igitur, ex quo tempore in vincula fuisset coniectus, vnum atque alterum annum, quatuor pręstereà menses esse intellexerunt, quod illi ægrè admodùm tulerunt, nimiamque Pontificis crudelitatem improbârunt.

Cæterùm cùm ij virum sanctum carcere emittere molirentur, ipse prohibuit, idque se, nè quam accusatoribus ansam pręberet, facere dictitabat, néve vituperationis alicuius ipsi sibi notam inurerent. Pontificem subindè cum Marciano petunt, qui ordine omnem illi miraculi seriem edisserit, quemadmodùm in morbum, quo propè extinctus est, ipse incurrerat, qualéq; fuerit ab ipso curationẽ assecurus. Hęc illũ audientẽ pœnitẽtia secuta est, & quæ in virũ sanctũ temerè admiserat, suì acerrimus accusator factus, reprehen-

Non vult educi è carcere.

præhendebat, faciemq; simul cum consilio mutauit. Vidisses illum animo vehementer esse commotum, & graues à se, tanquàm eius criminis authore, pœnas exigere. Quoniam verò eum accusatores anteuerterunt, Agrigentini quoquè tum principes ciuitatis, tum plebeij quamplurimi, cuiusq; cũq; ordinis viri frequentes vnà simul syncera fide obligati aduenerant: audientes vbinàm vir sanctus vinctus detineretur, ad illum maturant celeriter proficisci: &, tanq̃ filij charissimi eum, qui sibi pro tempore dilectissimus pater extiterat, intuentes, maiori quo poterant honore ac reuerentia prosequebantur. Sed cùm omnes eius circumplecti aut tenere pedes nequirent, longè positi se inclinabant, & tum verbis, tum lachrymis solum illud venerabantur, nimiamq; in illum amoris vehementiam pre se ferebant, dicentes: Pater, Pontifex, & seruator, nè nos deseras, neque nobis paucorum prauitas vniuersæ multitudini fraudi aut vitio detur. Multus nunc tuî causa luctus vrbem immutauit: lugent orphani, tristantur viduæ, pauperes lamentantur: qui corpore sunt malè constituto, quique animum malè affectum habent, alij patrem, alij pręsidem & patronum, nonnulli benefactorem, plurimi tum animi tum corporis medicum inquirunt & repetunt. Et hæc quidem est pręsens ciuitatis facies, quę tanquàm ingenti terrę motu concussa, vel turribus iure belli deiectis, despecta iacet. Hęc, si te in vrbis conspectum dederis, omnia restitues. Illi autem, tantùm si voluèris, illucesces. Nos siquidem omnes tecum viuere, tecum mori parati sumus. Hęc quidem multitudo, vtì impotenti illius flagrans desiderio, dicebat.

Argentinorũ mirũ erga eũ studiũ & reuerẽtia

Coacto verò ad ædem diui Hippolyti concilio, qui locus proximus erat carceri, aderant propè centum ac quinquaginta Episcopi, quorum nonnulli ab Oriente venerant, inter quos Constantinus à libellis, magni Archipręsulis vices obibat. Indigenæq; monachi omnes in ordinem redacti, ordo itèm Ecclesiæ vniuersus, necnon reliqua ferè omnis vrbis multitudo, illuc confluxerat. Omninò aũt Marcus, ac alij prætereà quinq; sacerdotes, qui Gregorium accersant, eumque iudicio concilij sistant, destinantur. Qui cùm præstò affuisset, in terram tèr se inclinans, reorum more substitit. Porrò pręsules quicunque paulò clementiores erant, dum quæ agerẽtur, intuebantur, lachrymis oculos perfundebant. Impuri quoquè delatores vnà cum Sabino ac Crescentino, decem supra centum assistebant, quos Põtifex Max. more ius dicentium interrogauit, nunquidnàm haberent, quod Gregorio possent vitio vertere, quodque crimini nomen esset. Illi lasciuiam atque libidinem obijcere asseuerabant: quorum orationem Pontifex interpellans, Vósne (inquit) ipsi vidistis, an mulierem id audîstis dicentem? Illi verò commenti principium ordientes, Nos quidem (dixerunt) cùm ingrederemur ad ipsum Deum de more circa auroram laudaturi & adoraturi, hancque in eius lecto cubantem inuenissemus, comprehendimus. Cæterùm ipsa quoquè (vt par erat) quæsita, rem nobis atque adeò Exarcho ipsi, multis præsentibus, perspicuam fecit. Horũ nos nihil aliud scimus, nisì quòd ex quo tempore tam indignum scelus admisit, spiritu illa nequam percita, hucusquè grauissimè torquetur. Ità audaces ac proterui, subdolique versuti dæmonis imitatores, quibus artibus ipsi calumniam texentes plurimùm capere ac irretire consueuerant, ijsdem ipsi mendacium munire suum cogitauerant.

Synodus Romana 150. Episcoporum.

Vide singularem impudentiam.

At præsules illi, præstantes inuictique veritatis propugnatores, Hæc profectò si vera essent, aiebant, contrarium magìs sequi oportebat, ac scelus quidem celantem & inficiantem sæuè à dæmone pro pœna supplicioque torqueri, à confitente verò crimenque deprecante, & Deum iram cohibere, & dæmona, etiamsì prior inuaserat, abigi consentaneum erat. Sic aptè porrò dum expedire sese volunt, sua ipsi calumnia lapsi magis induunt. Tum ipsam puellam, quæ adhuc faciem immutata à dæmone vexabatur, in medium statuunt. Hanc delatores interrogari permittentes, ad Gregorium sese recipiunt, vt illum quæstionibus obiectis confunderent. At ille multùm suspirãs, Dauidis illa verba respondit: Insurgentes aduersùm me testes iniqui, quę ignorabam obiecerunt mihi: mala mihi pro bonis rependebant. Quæ simul àc dixisset, puella humi trahitur, & à dæmone vt cùm maximè laniata, iuxta viri sancti pedes proiecta, ex ore spumam emittens, volutabatur: Gregorius verò, vt qui benè inimicis precari didicerat, oculos quidem in cælum, mentem verò ad cæli opificem tollens, ac labra cordis silentio mouens, DEVM imis singultibus obsecrabat, tumque omnes in illũ oculos intẽdebant. Post preces autẽ puellæ oculos adijciens, In nomine (inqt) Domini & Seruatoris nostri Iesu Christi, eius mandatis obtemperans, exi dæmon impurissime, vt puella resipiscens, verum de me fatea-

Psal. 34.

fateatur. Porrò spiritus, cùm eam priùs dilaniâsset, confestìm egressus est, ipsaque non secùs àc mortua iacebat.

Expellit dęmonē à puella impudentissima.

Gregorius igitur statim manu apprçhensam, erigit, ac stantem, verba quæ Constantinus fecerat, interrogauit, quodnam esset illi nomen, isque illi cognitus omninò esset Agrigentinorum vrbis Episcopus. Illa Eudociam appellari se, illum verò probè cognitum habere dixit, quandoquidem sæpenumerò gradientem, ac mēdicos ciuitatis inuisentem, viduis itèm ac orphanis victui necessaria suppeditantem viderat: Quandò & ipsa (inquit) infelix vna ex ijs, quibus ab eo benignè fiebat, existebam. Rursùs autem interrogabant, num amatoriè illum agnouisset. Hîc illa amarè ac miserabiliter ingemiscens, oculos suffusa lachrymis, voce ità vt omnes exaudirent, inclamauit: Iuro tibi per Dominum Deum, me nunquàm homini illi in voluptate fuisse. Sed isti (Sabinū ac Crescentinum indicans) isti, inquam, me magna pecunia decipientes, pro testimonio in virum sanctum dicere persuaserunt: quibus Dominus ob hæc, quæ circa me iniustissimè cogitârunt, repēdit, vt animæ quidem interitu, corpore verò insania exitiabili duos iam annos, menses sex implicati tenerentur. Hæc effata, Episcopos omnes circunspiciebat: videns autem Gregorium, ipsumque cognoscens, festinanter sese illius ad pedes proiecit, lugensque vehementer, voces maximè miserabiles emittebat: deceptionem, calumniamq; in virum sanctum multùm deflens, veniam sibi dari flagitabat. Ille luctum eius miseratus, eandemque illi animi affectionem inesse cernens, peccata quidem condonare, (inquit) ô mulier, non nostrum, sed solius est Dei. Horum igitur ille, itemq; omnium, tibi veniam dare potest. Ego verò, quæ meæ partes sunt, pro te orabo, & tibi, quæ in me peccâsti, lubens remittam. Idemque ilicò in preces incubuit, Deusq; illi propitius fuit: mox manu illam appræhendens, erexit.

Incidūt in foueā scelesti, quā sancto foderūt.

Dum hæc aguntur, admiratione omnes stupefacti, Gregorio tanquàm supra humanam naturam euecto, in posterum hærebant. Hunc exitum illo die lis & cōtentio nacta est: in hisque Concilio dimisso, mulierem clementia iudicum inultam habuit: delatores verò in medium statuunt, vt grauius illis supplicium Pontifex maximus irrogaret. Indignabatur enim se ab illis pariter esse deceptum. Proindè illos primùm offensis animis & grauissimis verbis excepit, ac cùm alia ipsorum acta persequutus, tum inprimis multa ac varia Gregorij miracula, quę fuerant in oculis eorum edita, illis grauiter exprobrabat: ac vt à principio quidem sanctum spiritum eius caput adumbrantem, posteà verò surdo eidemque muto sanitatem afferentem viderant, alia prætereà, quęcunq; vir verè diuinus admirabiliter prçstitit, percensebat, in ipsumq; præsertìm Sabinum acriùs inuehebatur, cui neque filiæ curatio linguam compescuit, nec à maledicentia vindicauit: quin potiùs tam tulisset acerbè, vt virum de se optimè meritum, totque curationum beneficia, ingratitudine ac contumelia compensaret. Hæc ille loquutus, iussit Felicem Episcopum omnia, quę tum viderat, cùm ad virum sanctū in sede collocandum est missus, singulatìm percensere. Felicem igitur omnia narrantem cùm Episcopi audîssent, admiratio illos ac stupor inuasit: nihil enim horum vnquàm audiërant.

Delatores eius Pontifex grauissimè obiurgat.

Cæterùm delatores nihil habentes, in quo vel os possent ad hæc aperire, ad luctum ac lachrymas confugientes, illa quouis sermone veriora, ad maledicentiam ac contumeliam detegendam affirmabant. Quamobrèm conscripti Patres illos inter se disgregant, & alios quidem ex imperita multitudine ad octoginta ab vna parte constituunt, Ecclesię verò ministros, sacrisque solùm initiatos, ad triginta ab altera stare iubent. Atqui Sabino ac Crescentino exilij mulcta stetit, vt hic quidem in Thraciam, ille verò in Hispaniam exules mitterentur. Cęteri verò Ecclesiæ ministri Rauennam relegati sunt. At quæ ad Ecclesiam pertinebant, ità peracta fuēre. De prophanis verò cognoscere ac iudicare Marcianus est iussus: qui eos statim in carcerem conijciendos, varijsq; cruciatibus subijciendos imperauit. Quarè cùm illos milites raperent, lachrymis ac lamentis denuò se dedentes, viri sancti enixè auxilium implorabant. Hos porrò ille audiens, vehementiùs, quàm qui hæc erant perpessuri, animo conflictatur: protinusq; misericordia motus, lachrymis genas irrigabat, faciemq; percutiebat. Aliâs quidem ipsi Pontifici, sese illius ad pedes prosternens, supplicabat: aliâs Episcopos alios, demisissimè se inclinās, obsecrabat, dicens: Nè, quęso, Patres, nè id contingat, vt tam dirę calamitati homines mea causa subijciantur. Nam hoc quidem statuo, non pręteritorum pœnam, sed supplicium esse. Ego enim satis habeo Deum à me, cùm innumeris alioqui sim obstrictus delictis,

Sabinus & Crescētinus exilio mulctātur, itēq; alij.

lictis, nullas pœnas expetere, neque tot iniustum maculis, fœdatum atque corruptum vulgò ostendere voluisse. Et hæc porrò ità se habent.

At scelerum vltor Deus, haud segnis vindex iusti fuit. Postquàm enim viri magni suasu imperatum est, nè in eos, qui rei facti, supplicijs addicti fuerāt, vltrà desæuiretur, ipsiq; vnà simul consisterent, repentè nimbus, tenebræ, necnon atrox vētus terræ nimio flantis fragore miseros illos inuasit, tantaq; obducta caligine illorum adspectus oppressit, vt terram in seipsam euersam atq; collisam, hos non aliter, atquè Dathan olim & Abiron, deglutire dixisses. Qui verò præsentes hæc intuebantur, manus in cælum tollebant, nihilo illis secundiorem, quàm quæ Sodomitis olim acciderat, fortunam fore ominati sunt. Non multò pòst caligine turbineque desinente, omnes, quanquàm non æquè, nigri facie apparuēre. Alij siquidem alteram genam, ambas alij nigras habent: Sabino verò ac Crescentino non modò facies, verùm etiam labia atro colore infecta sunt relicta, vt nec illa constringere, nec ijs omninò quicquam loqui liceret. Sic diuina iustitia acerbū de iniustis supplicium sumpsit. Adhæc cunctus senatus acclamauit: Nunc agnouimus, quòd Dominus vnctum suum seruauerit, & exaudiērit eum è cælo suo sancto, quodq; in potentia dexteræ eius est salus. Hęc cùm locuti essent, Gregorij genua complexi, ardentissimè pro illis obsecrabāt. Contrà verò ille magìs ad cuiuslibet pedes procumbebat, seq; miserrimum omnium, Dauidis illa verba locutus, appellabat. Ego sum vermis, non homo: opprobrium hominum, & contemptio populi.

Vir sanctus delatoribus impertit veniā, sed diuinā vltionē non euadunt.

Num. 16.

Gen. 19.

Psal. 19.

Psal. 21.

His peractis, cùm Pontifex Max. delatores coram se statuisset, Eccè (inquit) non animo solùm, sed forma patri vestro sathanæ similes facti estis. Sed alia prætereà vos miseriarum accessio manet. Vos enim & posteri vestri, serui eritis: & quotquot hoc nigrore sugillati fuerint, Agrigētinis Episcopis absq; præfinito tempore seruietis. Quòd si quis vestri generis aliquem sacerdotij dignitate donauerit, vel Ecclesiæ quoduis munus cōcrediderit, huius caput dijs inferis dicamus ac deuouemus. Hęc ille haud seriò mea sententia dixit. Neque enim bis in eadem causa pronunciâsset, cùm Gregorius præsertìm non pateretur, qui illorum animos territans, desperatione plenos moderabatur. Neq; enim, nisì animo ità affecti fuissent, haud adeò vehemens in eos Dei iracundia concitata fuisset. Ac ij quidem ijs, qui pręerant, traditi, procùl à suis locis abducti fuēre. At puella illa Agrigentum ciuitatem non vltrà videre sustinuit: sed omni ornatui valedicens, cùm priùs ab Episcopis vti pro se orarent, impetrâsset, in collegium D. Cæciliæ cooptabatur: in quo duos ac viginti annos assiduè ac continenter viuens, medicamento pœnitentiæ, vt maximè poterat, priores detergens maculas, ad cælestem, quem tantoperè concupiērat, amatorē Dei benignitate migrauit. Et hæc quidem hac ratione finita sunt.

Puella egregiè corrigit vitā suam.

Deindè Pontifex Max. mandauit, vt Gregorius mysteria sacra perageret: vbi qui diuinorum sacrificiorum participes fuēre, conuiuio ab eodem Pōtifice cōmuniter sunt excepti: ac tum quidem sic conuiuantibus Pontifex nihil aliud addit. Cęterùm postridiè eius diei Gregorium accersiuit, ac ei rem quandam exponit, quæ solis eius precibus, fiduciaque, qua in Deum plurima flagrabat, indigeret. Id autem hoc genus erat: Ligna quidam maxima in flumen immisit, vt summorum Apostolorum templo ornatui simul ac securitati essent. Hęc verò ità obliquè circumacta, ac vtrinq; ripas complexa sunt, vt nullis clauis fixa aut suffulta essent, vt à nemine, quāuis multorum sæpiùs manibus acriter pertentata, dimoueri potuerint. Sed neq; nauigium aliquod, aut mercibus aut alijs vsibus accōmodum, sursùm aut deorsùm nauigare his obijcibus poterat: idcircò non exiguum illa ciuitati detrimentum inferebant. Hoc igitur illi Pontifex enarrat, rogatq; sese vt ad locum recipiat, communi in Deum fiducia omnibus contendentibus, vt & is optata perficeret. Facto igitur signo, vniuersa ciuitas, monachi simul & sacerdotes confluebant, ac speciosa pompa supplicationeq; ad flumen descenderunt. Procedentibus autem illis, mulier quædam in via ignem accendit: ad quam vir sanctus paululùm se inclinans, tradi sibi prunam imperauit. Illa (ad eius enim solius imperium attendebat) protinùs tradidit. Ac ille in palliū, quo erat indutus, carbones immisit, quibus deindè thus imposuit. Ac illi deincèps thuri appositi, admirabiliter carbones accensi erant, ipsum adolentes, ac in fumum vertentes: in sacra verò veste frigidiores lapidibus cernebantur. Hęc cùm sacerdotes ac reliqua turba vidisset, nō ampliùs de lignis quicquam ambigebant, probè scientes eum, qui naturam ignis tam facilè permutare potuisset, multò magìs certè ligna iuxta naturam nullo labore posse permouere. Demùm vbi ad locum

Insigni miraculo nihil læditur vestis à prunis.

ventum est, non hoc communem omnium erga Deum supplicationem exposcere, sed eius vnius precibus indigere cuncti dixerunt. Quarè positis genibus orauit: mox cùm surrexisset, lignis thure suffitis, trahi illa præsentibus mandat: qui iniectis manibus, cum quo anteà premebantur, non ampliùs laborem sentiebant. Nam ligna ipsa, perindè àc si alas haberent, facilè trahebantur. Literæ autem illis insculptæ repertę sunt, quę dicerent, quinque quidem Petro summo Apostolo, reliqua verò quinque Paulo, organo selectissimo, esse relicta.

Eximia vis precũ sancti viri.

His peractis, Romaque admirabili perfusa gaudio, Pontifex rursùs cogit senatum, Siculos itèm omnes accersit, illustrioremque ac longè magnificentiorem, quàm pridèm fecerat, suorum ipsorum præsulem, nempe diuum Gregorium, illis reddidit. Porrò cùm Leucium illic degere, delatoresq; confirmare ac delinire, quantùm poterat, didicissent, illum quidem in Hispaniam relegare, Agrigenti verò templum ac Episcopi domum alibì construere decreuerunt. Hoc & diuus Gregorius, cùm audîsset altare à scelesto Leucio euersum, sanctorumque veneranda corpora in mare fuisse proiecta, laudauit. Cùm igitur rem Episcopatûs sic ordinâsset, illum Eupli Archidiaconi & Erasmi curæ commisit. Ipse interìm Romæ morabatur. Siquidem Constantinopolim ex regis decreto primo quoquè tempore traiecturus erat. In his dimisso senatu, Pontifex sanctum virum domum suam accersens, rem tum eius pietate, tum Gregorij maiestate dignam fecit. (Virtutem enim quilibet virtutis amator veneratur & colit) Nam ob ea, quæ præcesserant, perculsus & grauiter affectus animo, ad pedes illius peruoluitur, nũc gratias agẽs, nunc pro ijs, in quibus deceptus, calumnijs in illum illatis fidem habuerat, veniam potens. Ipsi verò locum nõ exiguũ, à subdita sibi ciuitate abscissum, dono dat, ac per ipsum Deo, qui templi, quod extruendum erat, necessarios sumptus illi suppeteret.

Leucius relegatur in Hispaniã.

Cæterùm Marcianus ac Episcopi Gregorium conuenientes, Roma simul egrediuntur: deindè regiæ ciuitati applicuerunt. Quorum cùm aduentus regi innotuisset, iussit diuum quidem Gregorium apud diui Sergij monasterium diuersari: Marcianum verò accersitum, de ijs, quę in concilio acta fuerant, interrogauit. Ille admiranda viri sancti opera, incomparabilem eius virtutem, & quę delatoribus diuinitùs obuenissent, necnõ tolerantiam, modestiam, & insignem supra humanos mores animi humilitatem singillatìm edisserit. Quę omnia rex exaudiens mirabatur, ac Patriarchę omnem miraculi seriem identidèm enarrabat. Posteà verò, quàm Gregorius vnà cum Episcopis vrbem ingressus est, maxima in illum regis hilaritatis ac beneuolentiæ significatio extitit. nam & solio surgens, eum complexus osculabatur. Verumenimuerò cùm illi non multos post dies in mentem venisset nouas sacerdotibus leges sancire, quæ etiam posteris tum tutæ, tum vtiles viderentur, Patriarcham & eum ipsum diuum Gregorium accersitos, communicato consilio, quid facto opùs esset, consulit: qui rem persanè laudabilem fore, ac rectè de religione sentientibus vtilem affirmârũt. Ijque, cùm sacrum ieiunij tempus aduenisset, hanc prouinciam, ipso rege in consilium secum adhibito, suscepêre, nouasque & sacras leges illi sanxerunt.

Admodùm honorificè accipitur ab Imperatore S. Gregori9.

Intereà verò Gregorius sermones, doctrina ac pietate refertos, plures edidit: alios quidem in sacram ieiunij obseruationem, alios in Petrum & Andream, ac plures itèm alios composuit: qui tum artificio, tum vtilitate plurimùm illi laudis attulerunt. Vbì verò domum discedere in animum induxit, rogauit locum sibi in Agrigenti ciuitate, in quo Episcopi domicilium construeret, impertiri. Cui rex tanquàm acciperet, non erogaret, ità promptè ac hilariter elargitus est, vt optata illius supergressus, dimidium illi Agrigenti ciuitatis dari iusserit, quo pro libito vteretur. Deindè amplexatus illum, rogansque nè suî obliuisceretur, néve grauaretur pro se Deum precari, dimisit. At verò ne regina quidem circa virum sanctum segniùs affecta visa est. Nam & ipsa cùm didicisset Gregorium amicum Deo ac perfamiliarem esse, consentaneam illi reuerentiam detulit, ac donis quàm potuit magnificentioribus demereri illum conata est. Quapropter egressus vrbe Constantini, Romam profectus est: vbì à Pontifice Max. magna reuerentia susceptus, Agrigentum non multò pòst adnauigat, quicum duo diaconi, vt in proprium illum Episcopatum restituerent, missi sunt. Porrò & illic tam ingẽs viri sancti apud omnes conflatur desiderium, vt illius virtute non obscurum testimonium fecerint, dum pia plebs vniuersa, cũctusq; populus extra ciuitatẽ egressi, tum laudibus, tum sacris cantionibus, vt non facilè quanta cum voluptate dixeris, obuiàm illi prodiêre.

Multas scribit cõciones

Ab Agrigentinis cũ laudibus & cãtionibus excipitur.

Quid

Quid ad hæc diuus Gregorius? Illos omnes osculo sancto humaniter ambit, ac singulis manus imponens, benè omnibus precabatur. At patri obuius factus, primùm quidem eius pedibus seipsum abiecit, mox assurgens, brachijsque collum eius circundans, amplexabatur: vt lachrymę vtriusque oculis elicitæ, agendarum Deo gratiarum communiter occasio fierent. Hoc ipsum erga matrem vsu sibi venisse comperit. Verus enim eius discipulus erat, qui parentes prę omnibus colendos præcepit. Demùm vrbem ingressus, non priùs domicilium petijt, non templū videre sustinuit, nec vix alterum oculum adiecit: sed confestim abiens, tabernaculum suum muro septum extra simulacrorum templum fixit, vbi cum multitudine in preces incūbens, vigil pernoctabat. Deindè cæleste conuiuium, prout potuit, repræsentans, venerandam illic Crucē erexit. Itaq; dæmonibus, qui simulacrorum templo præsidebant, pijs erga Deum precibus profligatis, templum reædificauit, ac plurimis ornamentis decorato, ei maximorum ac principum Apostolorum nomen indidit: in quo & mystica sacrificia offerebat, linguam simul & manum opiparè aperiens, præbensque panem, quo corda reficiuntur: panem, inquam, qui re simul & nomine, Angelorum dicitur, panem esurientium animas saturantem, vtrinquè mundi creatorem venerabatur. *Exod. 20.* *Erigit Crucem, instaurat tēplū & ornat egregiè.*

In his autem ille honestis moribus ac rectefactis perseuérans, vitam suam decori ac honesti tanquàm exemplar exhibens, lenitatis animi ac patientiæ, addo etiam in aduersis tolerantiæ, suoipsius documento legem omnibus indixit. Sicque diebus ac virtutibus auctus, mortali vita perfunctus, ad optatissimum Christum emigrauit: Quem decet honor, gloria, maiestas & magnificentia, nunc & semper, & in secula seculorum, AMEN. *Excedit è vita.*

VITA S. TRVDONIS PRESBYTERI ET CONFESSORIS, A THEODORICO ABBATE *S. Trudonis conscripta.*

PROOEMIVM AVTHORIS AD GERARDVM Abbatem.

DOmino, dignitate patri, charitate fratri Gerardo, suus Theodoricus salutem. Exigis à me vnà cum fratribus meis, qui tecum sunt, monachorum religiosissime, religiosorum literatissime, vt tuæ quondàm petitionis, meæque promissionis memor, libellum de vita beatissimi patris nostri Trudonis tibi cudam, ac velut vetus ferramentum, noua fabrorum officina excoctū, veteris materiei formam in nouitatis aciē transferam. Pium profectò negocium, sed obtrectatorum, vt ipse nôsti, querelę obnoxium, qui præter ea, quæ dedicauit cana antiquitas, quicquid illud sit, cum fastidio reijciunt, & iuxta Flaccum, nil nisi quod Libitina sacrauit, recipiunt. Sed eorum propositū stultum, qui intelligendo, vt nihil intelligant, faciunt. Neq; enim super veteres, quorum alij circuli, alij vectes facti, in plenitudine scientiæ portant arcam Domini, quicquam præsumimus, aut nostra, quæ penè nulla sunt, ad eorum innumerabilia conferimus: sed illis intrinsecùs eloquij argento relucentibus, benè nobiscum agitur, si excubantes præ foribus, saltem ad imputribilitatem lignorum setim pertingamus. Quapropter sciens per omnia authoritati tuæ morem gerendum, obturata aure Scyllæos canes prætereo, & assumptis pennis charitatis, euolo vltra terminos meæ possibilitatis. Plus enim est debitum, quod repetis, quàm vt de nostro possit persolui. Quicquid tamen in eo potero, tibi æquè àc mihi imputabitur: tibi, qui iusseris: mihi, qui paruērim. Scire autem parére, æqualis est gloria cum imperante. Igitur vt consecrem immortalitati nostrā antiquam & indeficientem amicitiam, pignus hoc schedæ ab exilij nostri angustia destinatum accipe: quam cùm relegeris, si tibi videtur, doce ianuam non exire, nec in publicum prodire: aut si voles esse libellum, nè sine fronte sit, tu ei ex te præscribe hunc, & authoriza prologum. *Quorundā morositas reprehenditur.* *Hęc scripsit in exilio, vt ipse vocat.*

PRAEFATIO ALIA AVTHORIS.

I victoria militis, laus est imperatoris, laudi creatoris quędam quasi damna facit, qui vndè in electis suis laudetur, reticescit. Neq; tamen aut creator laudari, aut electi humano ore egent celebrari: sed nos vt laudemus, magnoperè indigemus. Qui enim solus nullius eget, eius vt indigeant omnes necessè est. Hanc in laudando Deo nostram indigentiam Propheta intuens, nullumq; tacere cupiens: Laudate, ait, Dominum in sanctis eius Sed refert, quonam modo quis taceat, culpáne inscitiæ, an nota ignauię. Ille enim, quod non accepit, velut pauidus non præsumit: iste, quod accepit, velut piger reddere negligit. Quid horum quis in me retorqueat, mea nil refert. Ego, iubentibus vobis an parcam vt impudens, an negligam velut non præsumens, necdùm satis mihi persuasi. Iniungitis enim, immò imperiosa charitate cogitis, vt beatissimum summi illius capitis membrum Trudonem, quem longè antè Donatus Diaconus, & posteà Guikardus Abbas, vtriusq; linguæ vsq; ad interpretem vterq; periti, Latinitati tradiderunt, mea quoquè opera & stylo librarijs tradam. Enimuerò difficile, & quasi contra torrentem brachia tendere est, eos vel debere assequi, vel posse imitari, qui indeficientis Nili caput ingenio depræhenderunt, & ipsam, quam aiunt, Mineruam lactando biberunt. Neque tamen iubentibus vobis aliquid abnuere sententiæ est, & magnitudo oneris ità ceruicem premit, vt dubium sit, quid priùs timeatur, pondus an casus. Vereor prætereà, nè officium ambitio, pietas adulatio æstimetur, magisq; de fermento videar laudem sacrificare, quàm fidi interpretis more, priùs dicta in nouum auditorium repręsentare. Super his tamen omnibus me facilè habebunt excusatum vel defensum, imperātium charitas, & historiæ antiquitas: cuius authoritas, quod inprimìs omnibus insinuatum velim, à scriptoribus mihi manat receptissimis. Quid enim proprium nostrum potest esse in hac materia pręter verba, alio decursu deriuantia, cùm, vt dixi, antiquitati historia innitatur, & à scriptoribus receptissimis, penès quos iure dicendi fides est, litera nostra fulciatur?

Psal. 150.

Vita S. Trudonis à quibus olim scripta.

Amos 4.

Fides huius historiæ.

Quapropter lectorem admonitum volo, nè velut de pręsenti & nouo tempore editionem nostram velit librare. Fecimus enim, quod solent trapezetæ: qui vestigia veteris monetæ noua imaginantur incude, quatenùs eodem tempore in eàdem massa & ęs nouitatem, & imago repræsentet vetustatem. Exhortatione igitur vestra, quæ vtroque, vtili videlicet & honesto, coniuncta est, nihil antiquius cùm æstimarem, eo ęquiùs parendum putaui, quòd cùm possetis aliundè, maluistis ex nostro horrea vestra locupletare: quia & gratiores sunt fructus, quos colligunt de proprio, quàm quos mutuātur ex alieno. Quę cùm legeritis, si quid ornatè & ad persuadendum compositè dictum fuerit, non iniuria vt de vestro gaudebitis: sin aliâs, bona venia non diffido quin donetis: vtpotè qui iam peregrinæ terræ diù incola, acqsitas merces multo cum sudore mecum in patriam deueho, animosque vestros vetera fastidientes, nouis & quasi aliundè petitis alimonijs recreare venio. Peregrinum enim, ait Clemens, penè est omne, quod morbis occurrit: habentque & pigmenta hanc vim, vt licèt aliquanto fractiora, quàm natiuus ager peperit, ad nos perueniant, etsi mutent patriam, sed odoris & gustûs non amittāt gratiam. Sic cùm hunc exulatûs nostri libellum acceperitis, translatę vobis materię mutatam magìs, quàm perditam vim vt intelligatis, ęquo animo adestote, rem vt cognoscatis pernoscite, & contra ęmulorum calumniam, qui extremo prodigij genere, quod ipsi nequeunt adipisci, in alijs solent repręhendere, vos vobis persuadere, eundem translationi saporem, & integrum editioni perseuerâsse odorem. Sed quia iam satìs soluto fune prologi, nâuis historię parat dimitti velut ad vndas pelagi, sanctus mihi inuocandus est spiritus, quatenùs vela, quæ in laudem creatoris ereximus, misericordiæ suę aura impleat, sicque tribuat inchoari electissimum suum Trudonem, vt in eodem, quem cœpimus, sine offensa terminemus sermonem, demumque eius obtentu in illo æternitatis portu, nauigij nostri componamus stationem.

VITAE

Vbi, & quibus sub principibus natus sit beatus Trudo.

Cap. I.

IN exaltando igitur omnipotens Dominus Ecclesiam fidelium, venerabilis Trudo ortus est Hasbaniensi territorio. Clotarius Chilperici successor tunc temporis Francorum regno, Iustinus minor cum Sophia coniuge Romanorum potiebatur imperio. Parentibus sanè Christianissimis, & religiosè ditissimis editus, in primęua adhuc sua ętate ità homo extra hominem vixit, vt velut adeps separatus à carne, ab eo statìm inciperet religionis gradu asscendere, ad quem alios longo vix vsu ætas durata solet perducere. Lineã enim illam nobilitatis, quam ab omnibus retrò atauis, Francorum principum sanguis, & Austrasiorum ducum vena in* eo transfuderat, tanta posthabuit vilitate, vt spreta hac, quam æstimant, celsitudine, pauper ipse ad pauperum Christi quotidiè desideraret castra euolare. Interim tamen sub tutoribus positus, nec ætati parcere, nec teneritudini acquiescere: quasi quòd adhuc erat indignatus, & in virile robur animatus, ieiunia* quòd licebat amplecti, vigilijs pro somno delectari. Inter byssum & purpuram, & famulantium positus cateruam, inæstimabili alacritate seruis dominus famulari: alijs mollibus & duplici coopertis, ipse aspera & singulari tunica gloriari. Formæ autem & decoris gratia tanta inerat, vt mirum ac speciale in eo Dei figmentum, tãquàm flos viuus & doni cęlestis fructus elucerct. Præterea ingenij, & quicquid optimarum artium natura habet, studia in eo nihil minùs, quàm hæc germinabãt: sapiensq; dissimulator, quicquid in se virtutis nasceretur, quotidiè summo studio occultare, timens quasi deprædari, si thesaurum piæ actionis non absconderet auræ populari. Tot tantisque virtutum formulis, cùm tenellus & adhuc puer, acsì mollis cera, ad manum summi artificis signaretur sigillo iamtunc expressæ sanctitatis, honorabatur, & contemnebat: ab omnibus amabatur, & solus se oderat. Hæc tua est in seruis tuis, Christe, glorificatio: hæc illorum, pro tui nominis amore, suímet abiectio.

Nouibr. 23.
Pueri Trudonis sanctitas.
for. * eum
for. * quoàd
Seruit famulis suis.
Formæ pręstantia.
Rara virtus

Vt reperta lapidum copia, in templi formam eos composuerit.

Cap. 2.

CVM autem accedente tempore in annis floreret adolescentiæ, tanquàm plus aliquid iam adeptus libertatis, toto spiritûs impetu viam currebat sanctitatis. Nescio quid vltra hominem meditans, in domo licèt parentum, cælestia semper erat contemplans. Hac iugi & indefessa nunquàm exoccupatum meditatione, contigit vnà cum suis possessionem agrariam præterire. Vbì cùm copiam lapidum reperiret, & quod frequenti animo dudùm intenderat, ampliùs dissimulare nequiret, tota statìm spiritum sanctum mente concipiens, lapides dispersos cœpit colligere, collectos competenti in loco comportare. Tunc verò quantùm ad tempus & ætatem illam, sapiens architectus tendit funiculos, fundamenta iacit, angularitatem lapidum componit: parietes & cancellos ordinat, tandemque puerilitatis suæ structuram pro voto consummat. Ingreditur dehinc nouæ ædificationis suæ domum, & toto corpusculo proiectus in conspectu Domini exercituum, quod potissimum habebat, diuino altari imponit sacrificium, cor scilicet cõtritum & humiliatum. Et cùm aliquandiù hoc suum holocaustum multo sanctispiritûs igne consummâsset, voto volens se obligat, quòd si aliquandò proprij iuris, & paternæ fieret successor hæreditatis, ecclesiam, quam quasi imaginauerat, in effectum transferret, & in suo erectam, de suo consummaret, consummatam sufficienti dotaret. Cuius voto & deuotæ petitioni non defuit manus Domini, quæ pueri sui affectum tempore sequenti in omnem perduxit effectum. A tali autem opere non iniuria talis debuit puer sanctitatis suæ rudimenta initiari, vtpotè sacerdos & sanctispiritûs habitatio futurus, secundùm quod ait Apostolus: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

Molitur quasi dã templi repræsentationem.
Votũ Deo nuncupat.
1. Cor. 3.

Vt eam ecclesiam fœmina maligna euerterit, sed cæcitate percussa, ab illo curata sit. Cap. 3.

SED quia cum omni virtutum acie prima semper congreditur pestis inuidiæ, ecce contra rudem adhuc Christi tyrunculum, tota cum armatura veteris inimici egreditur malitia. Cernens enim, pectus illud humilitatis quanto conatu se erigeret ad arcem pietatis, scalam machinatur talis iniuriæ, quæ assensum præstaret ad impugnandum prçliatorem, adhuc agentem infra annos militiæ. Ad peragendum igitur iniquitatis suæ mysterium, præparat sibi vas iræ, aptum in interitum, mulierem scilicet, fraudis suæ morigerum & familiare mancipium. Quæ cùm transiret per possessionem suprà memoratam, & lapidum congeriem non fortuitam, sed ordinata dispositione miraretur distinctam, accedit, scrutatur, intelligit: statimque pessimo possessore peruasa, in militem Dei, necdùm terminata oratione sic proiectum, detonat eloquia, fulminat conuicia, eum exprobrans impostorem, & arguens simulatorem, qui sub obtentu religionis simularet sanctitatem, prętenderet innocentiam, ausus etiam fingere ecclesiam. Hęc & multa id genus, quæ non modò puerum, sed & compositæ mentis virum mouere possent, cùm de æstuanti velut camino fumigaret, & patientissimus iuuenis mira cum grauitatis miseratione omnia portaret, vtpotè qui eam ore non suo loqui animaduerteret: toto vesaniæ suæ spiritu cōcepto intumuit miserabile mancipium, & irruens in illius puerilitatis ædificium, teneros dissipat parietes, & pede dispergit lapides. Sed ad redimendam hanc serui sui iniuriam, omnipotens manus statìm terribiliter extenditur, & destructrix illa subita oculorum cæcitate percutitur: reddensque pœnæ suæ testes voces inconditas, incerto labans pede, viam conari, quam nesciebat, plusque eiulatu quàm voce, penè totam viciniā euocare. Hunc fragrantissimum Domini odorem, qui alijs ad vitā, alijs est ad mortē, cùm de suo Trudone passìm fama respergeret, quodā quasi tinnitu aures populi repercutiebantur super his, quæ de adhuc puero tam stupenda referebantur. Egrediuntur sanè tam admiratores huius, quam audierant, nouitatis, quàm adoratores in electo suo diuinæ maiestatis. Interrogatur, & fortunā suam exponit mulier: quæritur beatus adolescens, & spontaneus se offert. Stabat enim & ipse, manum Domini pro se extensam cum stupore adspiciens, & reæ suę miseratione, qua ardebat, compatiens. Rogatus tamen à populo, vt pro ea supplicaret Domino, inter duas virtutum principes, timorem & charitatem, aliquandiù hæsit anceps. Ex timore enim dubitabat inusitata pręsumere: ex charitate iam volebat cęcā suam illuminauisse. Vicit tandem charitas, & temperato timore, orat puer, illuminatur mulier: recognoscensq; reatum suum, sindonem quam induebatur, detrahit, & loco, cui pauloantè derogauerat, adorato inprimìs illuminatore suo, cum reuerentia superponit. Hęc miraculorum B. Trudonis initia, hæc bellorum eius cum inimico prima fuit victoria. Cum quo tanta semper posteà solebat congredi fidutia, vt hoc quodam velutì præludio exercitatus, posset dicere: Omnia possum in eo, qui me confortat Christus.

Margin notes: Improba mulier euertit structuram eius. — Diuinitùs percussa luminibus orbatur. — Precib' suis eam sanat S. Trudo. — Philip. 4.

Vt pro Christi amore, mundi militiam contempserit. Cap: 4.

ETiam ætas literale illud afferebat pubertatis biuium, de quo aut ad sinistrā cum periculo declinatur, aut ad dexteram cum gloria peruiatur. Ad quod calcandum egregius iuuenis cùm intrâsset, tanto velocitatis cursu pertransijt, vt nec adspectum retrò deflecteret, nec de sinistro quicquam pręter ineuitabilia secum auferret. Pater autem, cui erat singularis, & tenerrimo affectu amabilis, intuens irreuerberatum dulcis filij ad Deum intuitū, frequentibus eum colloquijs attentare, & ad eam, quam putant, seculi honorificentiam vt euigilaret, toto conatu excitare. Prędia spondet, coniugium suadet, ostendit familiam, hortatur ad militiam. Sed quia iam intellexerat, neminē Deo militantem, negocijs secularibus implicandum, nec assumpto semèl aratro, retrò rursùs adspiciendum: patris quidem affectum venerari, sed ante omnia omnipotentis Dei præceptum amplecti. Pro prędijs cælum, pro coniugio cælibatum, Angelos pro familia, Dei obsequiū reputare ꝑ militia. Adolescētulis verò & coęuis nobilibus iaculari, eqtare, venari, cęteraq; id genus quotidiè suadētibus, & monachū in laico

Margin notes: Pater eū inuitat ad ea, quæ mundi sunt. — 2. Tim. 2. — Luc. 9.

eo cum derisione reprehendentibus, liberrima grauitate indignari, & respõdere, & sapienti cõsilio Christũ magis eis hortari & persuadere: docens ociosum omne illud negocium, quod non commendaret omnipotentis Dei seruitium. Et conuersus ad pauperũ suorum notam cateruam, eos conciues, eos amplecti familiares, eorum conuentui frequens adesse, & vnumquenque appellans ex nomine, diuisa pietate singulis famulari & puidere, vnus ipse omnia omnibus esse. Quibus ità iam notus erat, vt misericordia conuersa in consuetudinem, eleemosynam iam non peterent, sed magis vt debitum ab hoc suo stipẽdiario exigerent. A primæua quippe ætate, adhuc licèt positus sub tutore, nunquàm calore ęstiuali, nunquàm frigore prohibitus est hyemali, quin statim vt nudũ aut indigentem obuium habuisset, singularem licèt tunicam aut dimidiaret, aut integram erogaret. Et cùm à magistris frequèns argueretur malè pauperem vestisse, qui de sua nõ erubesceret nuditate, aut nihil, aut illud beati Iob respondebat: Quia mecum creuit miseratio, & mecum egressa est de vtero matris meæ. Pauperes miro studio cõplectitur. Nota lector. Iob 31

Vt à Domino literarum scientiam petierit. Cap. 5.

IN proficiẽdo ergò beatus Trudo de virtute in virtutem, multiplicabatur & crescebat in domo Domini, vt palma & cedrus Libani. In cuius ramis pupillus suffugium, vidua, cùm affligeretur, protectionis inuẽnit vmbraculum. Erat enim in hoc vno sanctissimo homine res longè dissimiles videre, mira conuenientia cõcordare: hinc, vt pręmisimus, natalium nobilitatem, honorum dignitatem, viuacis ingenij tantã sublimitatem, vt nihil suprà: illinc animi humilitatem, habitûs abiectionem, vt nihil infrà: & hæc omnia, media charitate constrata. Vnum hoc interim ad percurrendam cœpti agonis sui metam, tyroni suo Christus absconderat, quòd de literarum scientia adhuc nihil attigerat. Et cùm audiret plerunq; in ecclesia sacerdotes castigato ore de scripturis aut disserere, aut aliquid docere, velut si eorum, quę ducunt ad Deum, omninò nihil adhuc inchoâsset, cœpit tędere, & mœstum animum affligere, reputãs quicquid erat, frustrà esse, si non & ipse Deum, quem in scripturis Euangelia loquuntur, prophetæ testantur, legendo mereretur agnoscere. Sapientem venditorem si inuenisset Euangelici consilij sapiẽs ipse auditor, omnia quę possidebat, statim ex integrò vẽdidisset, & preciosam sanctarum scripturarum margaritam sine cunctatione aliqua emisset. Conuersusque ad Deum, clauim omnis scientię frequentibus non cessabat suspirijs exorare, quatenùs in cubiculum regis inducere, & libri illius signacula sibi dignaretur reserare, cuius clausuram, præter Iesum, nemo dignus inuentus est aperire. Psal. 91. Sublimis est & humilis. Mat. 13. Cant. 1. & 3. Apoc. 5.

Quàm multi illo seculo floruerint verbo & opere. Cap. 6.

EOdem ferè tempore, sedatis iam turbinibus persecutionum, quæ à Claudio, sub quo primùm Petrus Romã ingressus est, vsque ad Constantinum Augustum, dici non potest, quanta crudelitate toto orbe detonuerunt, Christiana respublica sub tranquilla pace commodè agebat. Florebat fides nostræ religionis, frequentibus propagata concilijs, pręter quòd in quibusdam adhuc latibulis sublatrabat murmurium Arrianę fæcis, adeò vt Paulum patriarcham Constantinopolitanum, & Cyrũ Alexandrinum Episcopum, socios & assertores peruersi dogmatis haberet. Ad huius pestis radices rursùs extirpandas, pro patribus filij, pro Apostolis successerant doctores Catholici, & vinea Domini Sabaoth dilatata propagine, eloquẽtissimos palmites diffuderat à mari vsque ad mare: vt rarus iam terrarum angulus esset, qui non fidei nostrę instructissimos propugnatores haberet. Sanctissimus Papa Iohannes cum illo longè incomparabili Gregorio, posteà successore suo Romæ, Cunibertus Colonię, Austregisilus in Burgundia, Amandus in Aquitania, Audoënus in Neustria, verbo & opere Apostolico insignes habebantur. Venerabilis nihilominùs Remaclus Tungrorum Episcopus, fide & sanctitate armatus, pro castris Domini stabat quasi succenturiatus: vir, in quo cum authoritate scientiæ literalis, se infuderat plenitudo gratiæ spiritualis. Lambertus sacerdos, & martyr Christi futurus, in clericatûs apicẽ iam profecerat. Innumerabiles pręterea alij, suis quisque in locis, vigilanter stabant super custodias gregis sui, & passim suauiter fluebant aromata hortorum Domini. In quorum iam à principio designatus collegio amantissimus Dei adolescens Trudo, cùm, vt dictum est, super desiderio literali totus æstuaret, & intentissimæ menti de quotidiana solicitudine nihil relaxaret, eccè descendit super eum spiritus Domini, in consilio & authoritate huiusmodi. Floret Ecclesia tranquilla pace. Viri sanctitate perfecti.

Vt ab Angelo monitus sit ad S. Remaclum se conferre.

Cap. 7.

Quàm parco somno vsus sit S. Trudo.

QVadam nocte dum afflicti corpusculi laborem modico somno recrearet, quo ità leui & castigato plerunq; vtebatur, vt dormiens, motu tamen labiorum magis orare putaretur: adest Angelus Domini, & quasi familiarẽ suum recognoscens, Pax, ait, tibi sit, seruorum Dei deuotissime, inter illius cælestis curiæ senatores ciuis iam designate. Multipliceturq; tibi gratia, quam diffudit in te spiritussanctus ab ipsa infantia. Ego operum tuorum fidele testimonium, cogitatûs & omnis desiderij tui conscium, ab omnipotẽti missus sum authoritate fluctuantem animum tuum roborare, consolari & dirigere. Nè deseras quod cœpisti propositum: eleemosynæ enim tuę in cælis iam collocatæ, orationes in odorem suauitatis coram Deo sunt accensæ. Nec diffidas de superuenienti in te gratia: quia in proximo est, vt replearis ea, quam desiderâsti, literarum scientia. Quam quo prouisore, quo assequi debeas ministro, tali animaduertes indicio: Surgens, vade ad beatum Remaclum Tungrensem Episcopum, qui non longè ab hinc viculo, quem vocant Septemburias, consistit, vir & ipse plenus sanctitate, currum Dominici exercitûs aurigans in prudentia & æquitate. Huic enim facta reuelatione, manus Domini quasi pręscripsit de omnibus, ad quę te mittere prędestinauit. Talis autem viri te inclinabis auditorio, subdes magisterio: ab eo vitę tuæ accipies institutionem, vsque ad videndum omnis consummationis finem. Hac vir Domini accepta consolatione, ædificatus visione, tota statim in conspectu Domini se humiliauit abiectione, tanto seueriùs humanam in se castigans infirmitatem, quanto misericordiùs Dei erga se considerabat fieri pietatem. Complensque eas, quæ deerant, in se Christi passiones: plùs gloriabatur de scripto in cęlis suo nomine, quàm quòd frueretur Angelica visione. Surgens verò viam, quã doctus erat, arripit, & magistrum, quem tanto authore acceperat, audire vadit.

Angelus ei dormienti appáret.

Remaclus Tungrensis Episcopus.

Psal. 118.

Vt humanissimè à S. Remaclo acceptus sit.

Cap. 8.

INtereà & gloriosus antistes pręuidens aduentum viri Dei ex reuelatione spiritussancti, euocato officio, Ite, inquit, & charissimo fratri nostro Trudoni, ad nos venienti, occurrite, & qua decet reuerentia ad nos comitatum deducite. Neq; enim talis habendus in negligentia, in cuius pectore pariter iam conuenerunt omnis dulcedo & gratia. Nec satis fuit curioso susceptori officium præmisisse, comitatus contuberniali & religiosissimo discipulatu, ipse quoquè obuiàm se pręparat, omnibusque exoccupatum, in chari hospitis obsequium se totum quasi inclinat. Cumq; venientem integra humanitate susciperet, & amplectendus iuuenis sociæ humilitatis memor, reuerentiæ sacerdotali cedens, pedibus eius se demitteret, data dextera cum benedictione erigitur, & frequenti amplexu post oscula ad sedendum attrahitur. Erat autem cernere duo spiritussancti vascula, rorem, quem ex accenso in se diuini amoris igne conceperãt, tanta vbertate distillantia, vt & venerabilis pater super dulcis filij caput integri affectûs lachrymas effunderet, ille quoquè se nullo modo continere posset, sed totum se in fletum quasi resolueret. Paulum & Antonium de Aegyptiorum eremo conuenisse putares, pia altercatione vtrisq; certantibus, & totam penè horam trahentibus, quis de duobus prior accumberet, loqueretur aliquid, præciperet. Hic vt magistro diuinitùs insinuato reuerenter cedebat: ille vt æquali, & quem cælitùs sanctum iam cognouerat, charitatiuè satisfaciebat. In hac sanctissima & laudabili humilitatis contentione, sanctus pontifex conuersus ad Dominum: Benedictus es, inquit, Domine consolator omnium sperantium in te, qui nos hodiè dignatus es in aduentu serui tui visitare. Sit tibi decus & gloria, qui in hoc mortalitatis fictili vase virtutum tuarum thesauros abscondisti, interim licèt absconditos, suo tamen tempore reuelandos, & in ornamentum sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ constituendos. Et assumpta rursùs super suo Trudone prophetia, Benedictus, ait, tu fili mi à Domino, cuius prouidentia cælis destinatus, misericordia mundo es donatus. Virtute animaberis, sapientia doceberis, & vsque in Euangelicum fidelem seruum crescens, ad parandam Domino plebem perfectam constituéris.

S. Remaclo ei venit obuiàm.

Vide vitam S. Pauli eremitæ To. 1.

S. Remacli de S. Trudone vaticinium.

Vt ad

Vt ad Metensem vrbem missus sit à beato Remaclo. Cap. 9.

POst hanc igitur vel ad Deum gratiarum actionem, vel erga nouum hospitem prophetię benedictionem, vtrorunq; insimul cõsessu, beatus pontifex sic incipit: Audi, ait, vir desiderate, & in perpetuam filiationem adoptate. Audi, inquã, humilitatis meę ad me factam reuelationem, & recognosce sanctitatis tuæ etiam tibi ostensam visionem. Notum enim mihi fecit Dominus, quid te facere, quóve ab initio prędestinauerit mittere. Nónne sic & sic Angelica quiescenti tibi & penè soporato facta est visio? nónne hæc vel illa data solicitudini tuę consolatio? Et cùm de omnibus his omnipotens manus mihi quasì præscripserit, animaduerte quonàm consiliũ eius te directum voluerit. Surgens igitur, Mediomatricum, vnã de primis Galliarum vrbibus, accedes, in qua venerabilem fratrem & coëpiscopũ nostrum Glodulphum reperies, virum per oĩa dignum sacerdotio, vtpotè plenum fide & spiritu sancto. Per manus autem eius omnem iuris tui hęreditatem, quę te manet in hoc Hasbaniensi territorio, contrades Deo & B. Stephano protomartyri, adstipulatione subnixa, quatenùs eius interuentu possessionem merearis cælestium, & videas bona Domini in terra viuentium cum eis, q de terrenis patrimonijs indeficientem sibi thesaurum in cælestibus collocauerunt. Nec eris immemor voti, quod vouisti in pueritia, (nôsti autem) de fundanda in proprio iure ecclesia, & post roboratum traditionis tuę testamentum, postulabis tibi insinuari, quæ aiunt elemẽta literarum. Aderit autem spiritus Domini, serui sui desiderio, replens te in omnibus sapientiæ & intellectûs priuilegio. Ipse plantabit, ipse rigabit, ipse dabit incrementum, donèc per gradus ecclesiasticos proficias vsq; in sacerdotium. Debetur enim etiam tibi nõ modicè Apostolatus gentis huius Hasbanicę, vt cùm eã verbo docueris, exemplo informaueris, ipse quoq; in gaudium Domini tui cum beato εvgε inducaris. Hãc vitæ tuę formã, à Dño Iesu mihi reuelatã, tuæ trado filiationi: ei te assimilabis, & ad perfectum vsq; vt peruenias, nihil tardabis. Pręterea de aĩæ tuæ custodia & integritate, de corporis nõ violabili virginitate, de formata iam in te omnis virtutis imagine, nihil minùs suspectum velim, quàm si nuncietur in vrbibus, Hostis est pro foribus. Neq; enim mors tardat: galeata virtus nisì opponitur, intrat. His & huiusmodi documẽtorum stillicidijs sanctus iuuenis interìm lętabatur & germinabat, rigabatur & crescebat, & ad reddendos magistræ plantationis fructus, sensìm proficiebat.

Glodulph. Metensis Episcopus.

S. Trudo futurus Hasbanię Apostolus.

Mat. 25.

Vigilandũ semper cõtra vitia.

Vt S. Remaclus obiurgârit ministros suos, ipsi obloquentes. Cap. 10.

TAnti igitur pontificis animatus authoritate, roboratus consolatione, dulcis alumnus de reditu properat, charus magister lachrymis vix imperat. Visio nisì vrgeret, & imperium Domini vtrunq; nisì cogeret, nullatenùs vel ad momentum poterant separari, quos vterus charitatis fecerat in vnitatem quasì inuiscerari. Et cùm interìm abeuntem tota cum reuerẽtia pontificalis prosequeretur curia, quidã stolidorum (Querulum enim solet esse genus seruorum) cùm stultitia moti, tum inimici inuidia stimulati, cõtracto supercilio indignari, & leui grauitate conqueri: Cur, aiunt, hodiè Episcopus hominem incompositum, personam mediocrem, cõsessu dexterę, colloquio familiari tantoperè voluit honorare? Rarus comes, vestimentorum abiectio, personarum deberet esse discretio. En quò deuenimus, vt peregrina & ociosa paupertas honoretur, domestica & officiosa familiaritas contemnatur? Hunc si qua diuitiarum aut glorię, generis aut formæ prerogatiua commendaret, frequens comes, vestis preciosa ornaret. Sed venerabilis sacerdos, quem vel ex spiritu prophetiæ, vel ex intellectûs plenitudine, puerorum non poterat detractio latére, accersitos de itinere ægra corripuit grauitate. Væ, ait, vobis cæcum animal, quorum laudes improperium, vituperationes nil nisì virtus sunt. Vos enĩ estis, quos quasì circa viles occupatos sarcinulas, ptransiêrunt discretio & veritas. Forma, genus, vestis eorum sunt, qui eis aut delectãtur, cùm habent, aut contristantur, cùm nõ habent. Pars aũt mea Dñs: qa omnis gloria filiæ regis abintùs. Stulta autem insimulatione virum Dei repręhenditis, cui comites Angeli, genus omnes electi, vestis misericordia, diuitiæ paupertas est voluntaria. Mihi verò, inquam, tales honorãdi, amplectendi & amãdi, vt qui Deum homini cõciliare, clausumq; licèt cęlum ad distillandã misericordiã verbo solent reserare. Vos potiùs repræhendendi, & toto miserationis oculo deplorandi, qui datam homini rationem deperditis, & in bestialem amentiam proprio vitio transitis. Quos nisì correxerit post reatum poenitentia,

S. Trudo cõtemnitur à quibusdã ob habit⁹ vilitatẽ

Thren. 3. Psal. 44.

tia, & elabitur Dominus pro serui sui iniuria. Hac beatissimi Remacli correptione prudenti mutatæ animæ, post beatum virum cum humilitate accelerant, veniam petunt, & impetrant.

S. Trudo, compositis domi rebus suis, Metim proficiscitur.

Cap. 11.

S. Trudo Metim p. ficiscitur. ORdinata demùm re familiari, disposita domo, impedimentorum seculi liber, peregrinationis suæ æquor venerabilis Trudo ingreditur. Videbatur sanè sibi cum beatis quondàm illis patriarchis aliquid iam habere participij, tantaq; seipsum consolabatur gratiarum actione, velut si in exilio patriam, apud ignotos affines, charosque iret penates inuisere. Prænunciatrix interim, vt solet, fama cùm de aduentu tanti viri quasi innotuisset, vicatìm & de vrbibus confluebant omnis ætas & sexus, nec paruo se reputabat fraudatum, qui non meruisset medicinalis manûs eius tactum. Dulcis ad diuites familiaritas, hilaris ad pauperes liberalitas, infirmorum præterea, longa licèt deuiatione, petita visitatio, & pręstita curatio, festinantem morabantur, fugientem magis quàm abeuntem pia importunitate tenebant & prosequebantur. Manus enim Domini erat cum eo, dirigens in omni loco & negocio: & cùm vellet latére, palàm cogebatur esse: quia lucernam, quam toto studio volebat absconsam sub modio humilitatis, super candelabrum Ecclesiæ suę exaltabat cõsilium diuinitatis. Ferebatur iamtunc per ora Metensium populorum, & de introitu talis ad se hospitis vir familiari suo inter loquendum quotidiè pollicebantur, & præcũte affectu, de mora causabantur. Pręuiderat econtrà etiam ipse sibi suo illo vsitatissimo more, quatenùs aduentum suum silentio tegeret, nec quisquam nisi simplex & infermentata conscientia secum intraret: frustransque obseruantium excubias, ciuitatem ingressus, ad nobilem beati protomartyris accedit ecclesiam, quæ tempore famosę illius animaduersionis, cùm iuxta prophetiam, nec scabelli pedum suorum in multitudine iræ suę Dominus recordarętur, & persecutione Vandalica gladius eius totas Gallias demeteret, sola circunlabentibus incendijs absque vllius vstionis nota, illæsa permansit. Nam spontè rupto antemurali, turribus & propugnaculis sine vllo impulsu ab radice euulsis, hostis nõ longè post discessum auditam magis quàm factam ruinam cùm videret, rediensque instaurata crudelitate sanguini incendia misceret, palàm & ipsi pugnatori cognoscibilis beatus protomartyr super hoc suum oratorium stare videbatur, tota sanctitatis suę armatura indutus, & ad defendendas gloriosi sanguinis sui reliquias, quę inibi florebant, paratus. Hanc igitur tantæ authoritatis domum ingressus, quo affectu se effuderit, quàm rationabili obsequio hostiam viuam & placẽtem seipsum Domino immolauerit, marmora loquebantur, quę decurrentibus lachrymis quasi irrigabantur. Crucem inprimìs, deindè singula orandi loca circumiens, ipsam Hierusalem, quam auditu quondàm didicerat tenere, & campos, in quibus martyr lapidatus est, prę oculis se existimabat habere: reputansque secum lapidantiũ sæuitiam, lapidati cõstantiam, apertos cælos, benignum Iesum stantem, & piam auxilij manum pro se laborantibus porrigentem, non poterat auelli, & dulci mixto ploratu, lętitię suę spectaculo fruebatur. Suspiransque in cælum, preciosę iamtunc mortis admirator, tanto æstuabat amore martyrij, vt tormentum & causa si adesset, sine cunctatione ad contumeliam pro nomine IESV se ingereret. In hac interim suæ contemplationis suspensus agonia, à curiosis quibusdam spectatoribus denotatur: recognitus & interrogatus, vsque ad Episcopum diuulgatur. Mittuntur statìm palatini cum primatu Ecclesię, qui euocatum officiali reuerentia ambiant, & ad colloquendum introducant.

Cupit latére, nec potest.

Thren. 2.

S. Stephanꝰ nõ sinit inflãmari oratoriũ suum.

Act. 7.

Vt à beato Glodulpho Episcopo peramanter exceptus, res suas Ecclesiæ S. Stephani legârit. *Cap.* 12.

3. Reg. 10. Mat. 12. POst emensos igitur cõpendiosi itineris sui labores, tandẽ vir Dei ad diù desideratum magistrum, venerabilẽ scilicet Glodulphum, introducitur, salua dignitate vniuersalis Ecclesiæ, reginę illi meritò comparandus, quę à finibus terrę venit audire sapientiã Salomonis. Qui Glodulphus S. Arnulphi, ex Duce quondã Episcopi, & ex Episcopo solitarij, cũ fuisset carnalis filius, tertio nihilominùs loco eiusdẽ Episcopatûs successor, & paternarũ virtutũ sanctissimus enitebat æmulator. Statimq; primo adspectu, ex operante in se gratia, indissolubili amoris vinculo colligati, in mutuos

os ruunt amplexus, alter in patrem, alter in filium adoptantur. Et cùm in hanc altercatem vnus duorum animus se quasi transfunderet, mirum dictu, facies beati Trudonis immutatur, & conceptæ in se gratiæ radijs, velut ex repercussione solis, totus illustratur. Non mihi nunc laborandum mutationis huius causas exponere, aut talis illustrationis mysteria aperire. Pleni sunt campi scripturarum, de quibus, etsi minùs nobis suppeteret, possemus decerpere, & aliorum labores, nostros vsus facere. Sed ad alia festinanti hoc solùm dixisse sufficiat, quia verè filius lucis fuerit, quem nõ alia, quàm spiritussancti, lux illustrauerit. In hac dulcis filij amica contemplatione sanctus pontifex aliquandiù delectatus, à turba circunfluenti remotum, in secretum colloquium trahit, & de causa aduentûs, de itineris qualitate, de omni prorsùs euentu curiosus satis prouisor inquirit. Iter (ille respõdet) tam tuis, pater, orationibus, quàm beati protomartyris protectione, prosperum: causa autem aduentûs, ne preterirem, quod precepit Dominus. Annunciante enim inprimis Angelo, & rursùs in idipsum reuelationem testificante venerabili Remaclo Tungrorum Episcopo, beatitudinis tuæ iussus sum adire præsentiam, apud te rudimenta mea deponere, & ad lineam tuę directionis omnes retrò dies meos corrigere. Prætereà vt ad commutationem diuinæ centuplicationis omnem hæreditarij fundi mei possessionem, quam in territorio Hasbaniensi, loco, qui vocatur Sarchinium, super fluuium Cisindriam possideo, per manus tuæ authoritatis tradere beato protomartyri Stephano, tenore adiecto, quatenùs ab hac die & deincèps, tam industria tua, quàm omnes retrò diebus futuri huius loci pontifices teneant, possideant in vsus Ecclesiæ, cui authore Deo pręsides, excluso refragatore & omni contradictore. Euocãtur deindè ad subscribendum *primorès & optimates, & facta solenni donatione, roborata est tota quondàm illa ampla & famosa beatissimi Trudonis possessio in Hasbaniensi territorio, sanctissimo protomartyri Stephano sub adstipulatione, priuilegio & iurissanctione. Cuius traditionis ordinem & testamentum ætas non infirmabit, refragator non dissoluet: præsertim cùm protomartyre & confessore in vnam cohęreditatem filiorum Dei collatis, & ex participatione charitatis in eandem & æqualem gloriam translatis, terrenæ quoquè huius possessionis vtrorunque Ecclesia vna & eádem perpetua confœderatione permansura sit.

S. Glodulphus officiosè excipit S. Trudonẽ.

Multa legat Ecclesiæ S. Stephani S. Trudo.

* primatus

Vt literis erudiri se ab eodem Episcopo petierit.

Cap. 13.

CONuersus itèm venerabilis Trudo ad Episcopum suum, Precor, ait, pater, quatenùs supplicantem filium respicias, & affectum, qui quodã veluti fune de tam remotis partibus ad te vsque, me pertraxit, cõsiderata ratione intelligas. Cùm enim toto afficerer desiderio, quatenùs de literarum, quam desiderabam, scientia occasio se offerret, rursusque obiecta adipiscendi difficultate, tamen à proposito intentissimus animus se non relaxaret, admonitus sum post cõditos traditionis meæ libellos, tuo statìm vt subderer magisterio, informarer doctrina & exeplo. Cuius informationis ordo literæ vt sint, in omnes preces descendo: quatenùs imperfectum meum disciplina arguat, litera ostendat, & quod mihi de me displicet, cõsiderato scripturarum speculo, imago veritatis coërceat & reformet. Pręatereà & ratio in idipsum suadet, vt post carnalia nostra, quæ seminauimus, spiritualia vestra metamus. Proficias, fili, respondet Episcopus, in omnis scientiæ plenitudinem, vt videas bona, quæ sunt in Hierusalẽ: quiq; puerum mox regem futurum, & sapientiam magis quàm diuitias petentem, vtroque tamen sublimauit, te quoq; sapientia impleat, & in pacificum Salomonẽ ad regendum Ecclesiam suam, oleo vngat lętitię, & confortet brachio virtutis suę. Tradit deindè eũ, pręsente Ecclesia, in manus cuidam primario, prudenti & religioso cum omni grauitate & diligentia erudiendum, & de publico alendum: ostendens & frequenter ingeminãs, qua humilitate docendus, qua esset reuerentia seruiendus, qui nihil aliud esset, nisi virtus: cuius imitabilis vita, doctorum quoquè posset esse sufficiens doctrina. Quanti putas, ait, est, vt vir hic præcipuus hac, quam nos æstimamus, delectetur sapientia, cuius vox plùs quàm litera, intellectus & operatio plus est, quàm liber aut lectio? Sed iactum in sanctissimo homine omnis virtutis granum, necessè est inprimis sub disciplina moriatur, & rursùs natũ litera eũ intellectuali foměto oportet vt nutriatur. Nec defuit cõmendato alũno industria ad requirendũ, intellectus ad retinedũ: & qcqd magistra lingua plãtabat

Cupit literis erudiri.

Psal. 127.

3. Reg. 3.

exteri-

exteriùs, artifex statim spiritus cum incremento distillatę gratię rigabat interiùs. Et cùm in magistrum quotidiè proficeret, tanto discipulatu se comprimebat, vt, quod difficilimum est, & alios anteiret, & gloriam sine inuidia acquireret. Neque verò propter intentissimum scripturarum studium de certaminis sui palæstra sibimet quicquam relaxare: sed velut si tot adessent incitatores, quot in manibus literæ, indeficiẽtem itineris sui cursum ad Deum dirigere.

Multùm in illis profecit.

Vt diuinitùs punitus sit quidam eius obtrectator.

Cap. 14.

ADest iterùm reparatis anfractibus inimica serpens, & rediuiuo capite vires induitur, venena instaurat. Ac velutì cùm athletam frequenti palma gloriosum in spectaculo arenæ vsus victoriæ fecit descendere, qui impares viribus sunt, quadam vicissitudine se subijciunt, vt victo vno alter subinducatur, & subacto altero, itèm alter ad expugnationem valentioris substituatur: quatenùs totiès quasi renatis pugnatoribus, qui roboris parilitate non vincitur, saltem ex crebra succedentium alternitate superetur: sic in hominum Angelorumq; spectaculo, Iesu prędsidente, & beato Trudone ad certamen egrediente, cum toto impugnationis suæ manipulo inimici impetus prodit, si fortè molliorem inueniret, quem crebra victoria quasi lassis viribus fatigaret. Nam primò in destructricis fœminæ superbia, secundò in detrahentium puerorum victus iniuria, tertiò nunc pugnaciùs, frustrà tamen, se obijcit, quia ad feriendã tam robusti pectoris patientiam non pertingit. Sed nè demorer auditores, in longum trahendo similitudinem, œconomus, qui & dispensator annonæ publicæ erat, beato viro ad quotidianos sumptus stipendia dispensare solebat: hunc tanquàm ex opportunissima occasione virus illud inimici cùm perfudisset, & natis inimicitijs contra innocentissimum iuuenem animâsset, nec leuiter conceptam malitiam ferebat, nec facilè ori imperabat. Quotidiè detrahere, & quotiès pestis illa incaluisset, nihil minùs expectantem crebris non parcebat obloquijs infamare.* Stabat vir Dei, & recognoscens hanc quoquè technam esse inimici, Dominum pro inimico deprecari: interdùm &, sedata illa tempestate, persecutorẽ beneficijs aggredi, & quotiès deliniisset, totiès sic gratulari, velut si cedente inimico, victor ipse abiisset. Sed quia quorũdam peccata manifesta sunt, pręcedentia ad iudicium: quod modò patientia oratoris extinguebat, rursùs insania diaboli in miserabilem illum accendebat: quatenùs & militi Dei non deesset tentatio, & tentatorem festinata occuparet damnatio. Hoc duorum longè dissimile certamen aliquandiù cùm traheretur, ventum est ad clausulam, & more solito captiuus illẽ euomit blasphemiam. Circunstante multitudine, Quid sibi, inquit, vult aduena iste, vt de remotis terrarũ partibus huc ingratus veniret, & desidiosus absque opere, alieno cibario ventri morem gereret? Nunquid aut Hasbania pręter solitum panes * dehabet, aut ociosos nemo nisi Metis semper alet? Populus qui adstabat: Non satis sanè, inquiunt, frater de aduena debaccharis, quem & claritudo generis, & quod vrbi huic frequenter compertum est, multitudo commendat sanctitatis. Aut cur calumniaris de panis eius inopia, cũ beato nostro protomartyri tradiderit, quæ terrarũ dominos decerent, patrimonia? Causam si quæris, ea vel maxima est, vt exerceatur in scripturis, quas post prima literarum elementa iam inchoauit à psalmis. Sed cùm ad hanc prudenter incantantium vocem surdissima aspis aurem obturaret, & velut draconum calice potato, iterata inuectione, complosis manibus, iurgia furori adderet, Imprecor, cum derisione ait, vt cùm hic memoriter habuerit Psalterium, pœna in me redundet non alia, quàm dolor dentium. Audiuit Dominus, & prouocatus ad iracundiã, interim tamen serui sui distulit † contumeliam. Annus quoquè defluxit, & capacissimus iuuenis secundùm operantem in se spiritum, memoriter perfecit Psalterium: dispensatorem verò secundùm cor impœnitens, & deuotationem labiorum suorum inuasit dolor dentium. Crescebat in dies malum, extendebatur pœna, vt vel ex tormento cogeretur honorare, quem ex spiritu superbiæ nõ erubuerat infamare. Vox incondita, manus incontinens, pręterea totus homo traditus in interitum, testabantur in eo magis dęmonium, quàm dolorem dentium. Nec requieuit pœna, donèc expleta dierum suorum sufficienti malitia, extorqueretur & anima. Audiant hoc vel exemplum vel pœnam, quos nec patientia Dei ad pœnitentiam, nec dilatio adducit ad veniam. Audiant œconomi & dispensatores, & recognoscant se non dominos,

Satan crebrò eũ nititur in ruinã impellere.

Oeconomũ incitat aduersùs eũ.

for. * Sciebat

Eũ S. Trudo beneficijs studet lenire.

1. Tim. 5.

* dehabet, pro, nõ habet,

Psal. 57.

Vide hoĩs liuidi amentiam.

Videtur deesse † vlcisci

Punitũ diuinitùs obtrectator.

minos,sed procuratores: comministros,non prȩiudices.discant seruire,non detrahere: humiliari, & non superbire. Audiat & lingua, malum procax & venenatum, stimulus furoris & auriga superbiæ, & discat meliùs tacere, quàm loqui: orare magis, quàm imprecari. Omnibus in exemplum satis est œconomus vnus, dispensator cum detractione, repræhensor cum superbia, ad pœnitentiam dilatus, non tamen admissus, malum linguæ punitus in vicino dente, dæmoni demùm traditus in morte. Hac quoq; de inimico accepta victoria, athleta Dei Trudo de campo certaminis ad seipsum redit, & stupentibus de tali miraculo Episcopo cum tota ciuitate, ipse robur suū cum infirmitate, honorem componebat cum humilitate.

Vt ad sacros ordines promotus sit. *Cap.* 15.

TRansfertur deindè ad liberalium instrumēta artium, ia ctoque inprimis fundamento Grammaticȩ, mira facilitate superædificat statim totum illud genus scientiȩ. Tȩdio plerunq;, vt solet, si afficeretur, solatium sibi Psalmos adhibebat: eos intenta mente ruminabat, & mira alternitate laborando, vires resumebat: elongansq; se fugiendo, manebat in solitudine: quia à strepitu & philosophorum disputatione penna contemplationis sublatus, in remota mentis perseuerabat intentione. *Discit artes liberales S. Trudo.* Vbi verò ad Ecclesiasticas ventum est scripturas, tanto earum amore ductus est, vt prȩterita omnia contemneret, & in adipiscendo clericatu, totum se quasi expediret. *Itèm scripturas sacras.* Ingressus ecclesiam beatissimi protomartyris, renūciat scholasticis, manibusque Episcopi sui tonsuratus, exuit laicum, & indutus clericatum, iuratus in Christi bella miles assumitur, & ad expugnandum Pharaonis equitatum, gladio spiritussancti accingitur. *In Clerum asciscitur.* Proficiebat interim giganteis, vt ità loquar, passibus per gradus Ecclesiasticos, donèc concordi acclamatione omnium peteretur, traheretur ad sacerdotium. Qui iustus, vt scriptum est, suî in primordio accusator, cùm admirabili illa mysteriorū perterritus magnitudine, primò resisteret, demùm cessit, & composito ad timorē amore, accedit ad quod eligebatur. *Prou. 18.* *Initiatur sacerdotio.* Cuius sacerdotium non dignitatis prȩsumptio, sed maximȩ humilitatis facta est imitatio: qui nec gradum prȩsumere, nec aliorum, cùm posset, distulit curam assumere, non sua, sed quæ Iesu Christi sunt, quærens: nec sibi, sed patriȩ, immò toti orbi genitum se credens. In cuius sanctissimo ordinationis die mater Sion, dilatatis terminis, longos fecit funiculos suos, & in exaltando hunc vnicum filium suum, multitudini prouidit fidelium. In accessu enim eius ad cœnam nuptiarum agni, dotis suæ magna quædā munera statim in eo transfudit, condens in arca pij pectoris tabulas dilectionis & virgā correctionis, addito ad vtrunque manna admirabilis doctrinæ. Quibus charissimæ matris suȩ optimis muneribus fidelis filius ità semper vsus est, vt & omni indigenti eā diuideret, & semper integra ad consepeliendum sibi reseruaret. Arct eloquiū, & inualescente materia, ingenium succumbit. Quis enim dignè explicet, quātà non tantùm corporis, sed & animȩ munditia, sāncta illa tractauerit, quanta omnis virtutis commendatione illos dies continuauerit? *Corporis & animi munditia.* Ieiunia & eleemosynas si loquar, parùm est: continentiam & suîmet pro Christo contemptum si dixero, quanti hæc sunt? Minima hæc & puerilia eius fuerunt: in his ablactatus, in his totus est educatus. Gratias tibi bone Iesu, cuius operatio in seruis tuis inenarrabilis, misericordia est incompræhensibilis.

Quibus verbis instructus sit, cùm est missus ad concionandum.
Cap. 16.

MVltiplicatis autem diebus, cùm iam in eo esset, vt lucrati talenti sanctissimas merces natiua quoq; eius terra experiretur, morum & ætatis iam adepta maturitas, de repatriatione admonebat. Venerabilis quoquè pontifex considerans commendatum alumnum in Euangelicum iam profecisse doctorem, & de multis virtutibus quasi compactum vnum hominem, in prospiciendo de gregis Dominici augmento, accersitum talibus exorsus est: Cùm sis, ait, planè fili charissime, secundùm datam tibi gratiam desupèr, ex omni sanctispiritûs armario non modicè roboratus, iamq; ex officio curȩ sacerdotalis scias & possis ex aduerso ascendere, & opposito pro domo Israel muro, in prælio in die Domini stare, oportet te quoquè vnà nobiscum in Dominicæ plantationis vinea laborare: quatenùs qui nūc participamur officio, cùm venerit ille Dominus vineæ, participemur & denario. Si enim de cōmisso arguitur, qui *Ezech. 13.* *Mat. 20.*

acceptam pecuniã ad mensam Domini nõ partitur: quanta liberalitatis manu te oportet distribuere, quod luce clariùs liquet te tuî solius causa non accepisse? & cùm præeunte sapientia, ætatem quoquè attigeris, nè verearis (quæso) fieri custos vasorum Domini: quæ testibus Angelis hodiè tuę committo filiationi, vt quantoscunque ex errore ad viam conuérteris, totidẽ sanctificationis vasa Domino ad inhabitandum acquisiisse in finem graturleris. Quapropter accepta authoritate ab Apostolatu sanctę huius Metensis Ecclesiæ, accingere in redeundo ad partes Hasbaniæ, quæ magna ex parte adhuc seruit sub idolo, & cultore eget catholico. Optimam hanc tibi iniunctam velim prouinciam, quatenùs vbì abundauit iniquitas & superstitio, abundet fides & Christiana religio. Discant igitur animalia diaboli, te frenante, iugum ferre Domini, vt gustato sale, qui in te est, qui nunc nil nisi barbarum nôrunt frendere, tandèm in dulce Christi melos incipiant verba frangere. Te quoquè de te vt admoneam, liber legis semper versetur in ore, rationale imprimatur in pectore: vt iuncta cum omni tua doctrina antiquorum patrum authoritate, ex grauitate vitæ cunctis possis innotescere, quãtam omnis boni rationem portes in pectore. Si enim ex beneficio omnia dispensantis Dei, Angeli vocamur, omni studio necessè est scientiam vt custodiamus: vt lex, quę ex ore sacerdotis requiritur, Angelo interpretante, efficaciùs exprimatur: & quos ignorantię infirmitas deorsùm grauat, Angelicę scientiæ volatus sursùm trahat. In augmentando prętereà populos, nouæ acquisitionis ecclesiam Domino ędificabis, in qua lucrati gregis incrementum proficiat, & cum fructu bonę operationis, ad omnipotentis pastoris perpetuũ ouile vnà cum duce suo tandèm perueniat. Nec graueris de nostra interim separatione, quorum affectum tempus non imminuet, locus nullus diuidet, donèc ex æternitatis beneficio vna & eadem nos excipiat superni patris mansio. Hæc & huiusmodi prudens magister cum fideli concionatus alumno, dissociabiles condunt libellos, & alter frequenter admonendo, alter libenter audiendo, dum moras nectunt in agendo, iterata benedictione, ingeminatis osculis, vtrorunque lachrymis tandèm discessum est.

Hasbania magna ex parte adhuc aliena à fide.

Innotescere, actiuè.

Malac. 2.

Ibidèm.

Quàm dolenter eum à se Metenses dimiserint. *Cap.* 17.

Quàm charus fuerit Metensibus S. Trudo.

PRoficiscentem autem mixtum genus stipato agmine prosequitur, & impedito tumultu pium sacerdotem ægro affectu mœsta turba inclamant. Egens liberalitatem, diues familiaritatem, infirmus medelam, postremò vnusquisq; beneficium, quo vsi erant, non sine fletu inculcando prętendebant. Beata, aiunt, patria, tellus felix, quæ in te recipiẽdo, damno nostro ditabitur, mœrore consolabitur. Nos extremæ fortunæ prodigium, quibus de semèl accepto non cõceditur perfrui: aut si recedendum omninò erat, cõcederetur etiam nobis recedentem te comitari. Enimuerò esset tolerabilius, & in cõparatione mali, beneficium reputaremus, si aut inexpertum populus hic non cognouisset, aut post cognitionẽ cum abeunte transmigrare liceret. Nũc beneficijs nostris alienus possessor gratulabitur: nos genus relictum & populus repudiatus, ad rapinã & miserias exponemur. Sed pius sacerdos, quem & miseratio super charos concives, compungebat, nec tamen affectus inclamantium, à proposito & iniuncta obedientia deflectebat, optima quæ habebat munera, suis supplicibus diuidit, breuẽ & salubrem exhortationẽ, addita benedictione: sicq; extremũ vale dicens, mœstũ agmen omnipotenti Domino cõmendatum dimittit. Laudent alij Curios, & nomina vana Catonũ: mirentur de interfectorũ sanguine victorias, & captiuas animas vinctis post tergũ manibus triumpho additas, fauorabili strepitu theatra vana remugiant. Plus certè his oĩbus athleta Dei Trudo in die consulatûs sui, in hac ciuitate Domini virtutũ reipublicæ suæ intulit: quẽ Christianorũ viuens & liberrimus populus ꝓsequitur, pauperumq́ue suorũ consolata turba pręcedit, nec alias ꝗ benignitatis & misericordiæ laudes plaudit. Plus, inquã, intulit, qui nullius vnꝗ prosperitate fractus est, qui nullius risit aduersa: quẽ semper inuitum secutus est honor: qui virtutũ quadriga inuectus, memoriam suî in benedictione posteris reliquit. Illos aũt aliud nil manet, quàm tormentum & ignis. Continuato igitur itinere, Tungrensem deuenitur ad vrbem, quæ omniũ Galliæ Belgicæ vrbium quondã vel maxima, vel æqualis: nunc quasi exesa & diruta, Vandalicæ deuastationis omni futuræ ætati perpetuũ & fidele nimìs monimẽtũ relinquit. Illic charissimũ patrem suum, venerabilem Remaclum Episcopum cùm inuenisset, mira vterq; alacritate repleti, gaudia sua communicant, & de omni euentu & fortuna alter alterum solita illa sua familiaritate docent & instruunt. Tum verò Episcopus tãti sacerdotis sapientiã & pro-

Redit ad Tungrẽsem vrbẽ incolumis.

& profectum sua lucra reputans, cum in opus Euangelij collegam & quasi commilitonem sibi assumit: & partito curę pastoralis onere, ecclesias ordinare, & verbum Dei in diœcesi sua iniungit annunciare: vt quotiès manus pontificis pro Israël extensæ cum Moyse grauarentur, totiès ex ministerio sacerdotis, tanquàm Aaron adminiculante, sustentarentur. Et peracto aliquot dierum familiari contubernio, sanctæ animæ post mutuam & sufficientem suî consolationem, ad negocia sua redeunt, ille ad requiescendum cum Maria in cælestium contemplatione, iste ad laborandum cum Martha in ecclesiarum solicitudine. Non multò pòst enim sanctus Episcopus pertæsus secularium tumultuum, abrenũciatis omnibus, in suo Stabulensi monasterio monachum profitetur, ibiq; secum habitans, sanctum Theodardum, posteà Christi martyrem futurum, in Episcopatu successorem habuit. Exod. 17. Luc. 10. S. Remaclo monachũ profitetur, eiq; S. Theodardus succedit.

Vt eius hospita nocte duo luminaria supra illum viderit.

Cap. 18.

CVm præteritur intereà territoriũ, viculus quidam fatigato & ieiunijs attenuato homini Dei officiosum satis præbet hospitium. Humanitate ducta tota illa rusticana, sed fidelis multitudo, obuiàm prodit, vnusquisq; pro se, omnes autẽ in communevnius saltem noctis cohabitationem vt mereãtur, pro beneficio petunt & impetrant. Ingressus ad officiosos hospites, solita illa sua consuetudine in primis de diuite vena exhortationum deducit fluenta, & irrigans prata mentium, diem trahit vsque in occasum. Vnus, qui vel potentior, vel erga cultum Dei religiosior, cęteris imperitabat, fusa prece obtinet, vt recedente multitudine, secum in domum declinet, epuletur, & pernoctet. Hortus mansioni erat contiguus, arborum proceritate in nemus excrescens, qui à fructu deducto nomine, pomarium vt appelletur, vsus obtinuit. In eo lectulus, quali solebat vti, non mollitie blandiens, sed somno vix consentiens, vt sibi paretur imperat, vel propter declinandos ęstiui illius tunc temporis parùm mediatos colores, vel vt orantem sua remota solitudo iuuaret. Et iam nocte mediante hora declinabat, cùm de thesauris omnipotentis Dei miraculum ostẽditur rarum & celebre, & ad commendandam tanti viri sanctitatem, omnibus retrò seculis sufficientissimum. Lux enim illa cælestis, quæ sine vllo suî detrimento sola lucet in tenebris, super eum incanduit, & diuisa ad magnitudinem phari partìm ad pedes, partìm ad caput, totum hominem, depulsa illa caligine, mirabiliter illustrauit: nec ad horam, sed maxima ex parte noctis, cum eo perdurauit. Mulier hospita primo gallicinio excita, subitę lucis terrore concutitur, plusq; suspicans periculum, quàm sperans miraculum, lectulo excutitur: foribus reseratis, domum festina egreditur. Neq; enim ad morem luminarium, qualia ductili cera artifex manus solet effigiare, lux illa erat: sed ignito iubare Solis quoq;, cùm in virtute sua lucet, superans claritatem, non vnius sanctæ requietionis mansionẽ, sed & totam circunquaq; illustrabat regionem. Recuperato spiritu, & hospitę sanctitatis mulier rememorata, maritum quoquè stratu elicit, & ad participandum de visione talis miraculi secum pertrahit. Stupore suo vterq; ędificati, miraculo aliquandiù consolati, accepta beneficia mira cum alacritate hi in domum suam reportant, vir Domini ad palæstram suam se erigit: residuumq; noctis vigiliæ & orationi dedicans, labium ab oratione, mentem non relaxabat à contemplatione. O virum omni virtutum pręconio laudabilem, cuius sanctitatẽ cælũ loquitur, lux incircunscripta testatur. Quẽ etsi curuę in terris animę, & cęlestium inanes nõ possumus imitari, vtinã suo cũ auxilio dignè saltem valeamus admirari. Manè in lucẽ sole nato redibat, & vir Domini de profectione parabat. Adest rursùs tota illa multitudo, hospites inprimìs cum grege domestico, & ordinata quasì obsidione, cogunt magìs quàm postulãt, diem quoquè illam apud se vt continuet, precium hospitij docẽdo turbam recompenset. Volens vincitur, & benedicens Dominum de feruore Christianæ religionis, omnibus se exoccupat, vnam diem totũ se multitudini donat. Bibebãt omnes de spirituali †, & emendatę aĩę ad fidem roborabantur, & omnipotenti Domino reconciliabantur. Inter cętera admonitus ab hospite beneficij, filium eius nupèr natũ catechizat, & allata aqua ipse sanctificat, ipse immergit & baptizat. Has sanctitatìs suę gazas diuidendo totam diem cùm cõtinuâsset, persoluto iam fœnore, viculum optimis muneribus ditatum relinquit, consolatis oĩbus, viæ suę se reddidit Populus non immemores beneficij, locum in quo lux illa resplenduit, in memoriam Ioan. 1. Lux cælitùs fusa, ammonete cernit S. Trudoni. † nonnihil deesse videt

Oratorium conditur eo loco, vbi visa lux fuit. eius oratorio dedicant, vicum quoquè deriuato vocabulo, Trudoneças, appellatum, filijs suis in omnem retrò progeniem sic nominandum hæreditariè relinquunt. Plurimis prętereà, & penè innumerabilibus sanctitatis suæ monimētis illud reditûs sui iter cùm illustrauerit, hoc vnum ideò notum, quia publicū: de cęteris secreti obumbratione notitiam ipse suppressit. Hæc de glorioso Christi sacerdote habui hodiè quæ dicerem: cætera audietis cōmodiùs, si, quę supersunt, alio aggrediamur principio, & dicēdi munus aliquanto interìm reparemus silentio.

LIBER SECVNDVS.

Quanto cum gaudio exceptus sit à suis, ad illos reuersus.

Cap. 1.

Postera lux oritur, multò gratissima patriæ: quæ post fastidiosi desiderij moras, expectatissimi sui Trudonis aduentum ministra fama cùm cognouisset, noua induitur lætitia, & mutata facie, in occursum progreditur. Domus omnis, municipia, vici, certantibus studijs cum coniugibus & liberorum agmine, vno officio, indiscreto affectu se in obuiàm eijciunt. Satìs autem tardus ætate, aut morbo confectus, quem desiderium non expediret, aut amor recepti patroni occursui non præpararet. Benedictionem oēs flagitant, tactum requirunt. Sufficit postremò multitudini, vel comitatui interesse, vel viuæ vocis eius efficaciam audire. Hoc amicæ plebis tumultuario affectu in suum Sarchinium inuehitur: ibì vna misericordia omnibus compatiens, alios castigatione emendat, alios consolatione roborat, omnes postremò benedictione confirmat. Præfectoriæ nihilominùs dignitatis sublimitas, & cōsanguineorum eius nobile & religiosum genus, dies omnes & noctes cum eo continuant, & exoptatæ eius receptioni studiosum contubernium exhibent. Requiescebat enim in eo viuificās ille spiritussanctus ad instar Apostolicæ conformationis, ità vt nec conscientiæ deesset authoritas, nec literis doctrina, & quotiès ratio exposceret, statìm miraculum ex meritis coruscaret. Multiplicabātur interìm sata Euangelij, & crescente religione, nouus quotidiè populus ad Ecclesiarum castra conuolabat, & lucratę animæ in vnitate fidei componebantur.

Cupidissimè excipitū suis.

Multos conuertit ad Dominum.

Vt templum condiderit, quod se facturum adhuc puer promiserat.

Cap. 2.

TVm verò in quotidiana religiosę multitudinis augmentatione plurimùm delectatus, optimū factu arbitratur, Christiano exercitui cœnobiale vallum erigere, vbì cum impugnante se inimico, fide magis quàm iaculo, oratione quàm gladio, dimicaret. Et noti non immemor præsidij, ad Christum conuertitur, cooperationis beneficium vt præstet, deprecatur. Recolens etiam voti suæ illius quondàm puerilitatis, & quia periculosè vouetur, quod post votum non redditur, cōcepta authoritate lineam iacit fundandæ ecclesiæ: in id operis tota animum defigit intētione. Rogatus Dominus, vt semper, indefesso laboratori suo se exhibet, & felici successu artem dirigit vsque in perfecti operis consummationem. Dedicata ad votum ecclesia per beatum Theodardum, sanctissimi martyris Quintini, necnon & gloriosi Rhemorum Archipręsulis Remigij memoriæ titulatur, reliquijs honoratur: vt quos pro suis meritis receperat cælum, domûs quoquè vnius veneraretur obsequium. Dote dehinc sufficienti ex collatione adiecta, fidelis multitudo adunatur, cœnobium beati Trudonis, se ipso authore, inchoatur: quo etiam tempore Floriacense sancti Benedicti cœnobium, à Leodebodo Abbate fundatur. Ingrediuntur illuc palatina dignitas & curialium fastus, cum paupere & ex seruitio conuertente, portare iugum DOMINI, nec discreuit sancta animalia diuitiarum aut paupertatis conditio, quæ ad seruitium omnipotentis Dei charitatiua iugauit religio. Multi prętereà nobilium, filios cum patrimonijs in commutationem supernæ hęreditatis ibidèm deuouerunt, felices sub talis doctoris magisterio, qui nil pręter cælestia, nil docebat aliud, quàm spretis carnalibus ambire spiritualia. Cuius omnis sermo sufficienti sale conditus, & in nationes eloquij eruditionē diffundens, multos ad Deum præmisit, innumerabiles ad sequendam magistri viam informauit. Factumque est, vt qui spreta quondàm maritantium iugali copula, hæreditate relicta, puer adhuc continentiæ se deuouerat, in cælibatûs sui testimonium pro coniuge ecclesiam, pro hęreditate Christum susciperet, & quantoscunq; instruendos acciperet,

Templū cōdit, vt adhuc puer vouerat.

Initia monasterij S. Trudonis, itèque Floriacensis.

ret, totidē quasi spirituales masculos tabernaculo generaret. Qui cùm, vt frequens iā dictum est, fulmet secretum magis, q̄ notitiā: contēptum, q̄ honorē semper elegerit, inuito tamen illo & tanquàm reclamante, qualis fuerit, omnipotēs Dominus in sole posuit.

De equo vel asino eius, à fure ablato & reddito. Cap. 3.

Parochiam supplicātem aliquandò visitaturus, clericorum stipatus agmine, itineris laborem & corpusculi imbecillitatem vehiculo vt leuaret, multis precibus vix obtinuerunt: cùm subitò itineri infestus satis viator accrescit, & furem, quod erat, tota arte dissimulans, inhæret agmini, iungitur contubernio, hospitio participat. Sacerdos ad quod venerat, solicitus, exhibita castigata exhortatione, ędificatę plebi de more Missam celebrare ingreditur. Occupatis custodibus, vtpotè qui magistri doctrinæ magis, quàm animalium officio, solebant inuigilare, officiosus ille latro malitiam pręsumit, & iumentum, quo senior sedere consueuerat, arripiens interim euadit. Expleto negocio, amissio vehiculi agnoscitur. Dissimulantibus cunctis, vnus præsumpta authoritate, rei familiaris damnum cum querimonia in notitiā sacerdotis perducit. Ille nihil motus, magis autem, vt semper, inter damna hilarior, Patientia, ait, opùs est, magisque peccatum deflendum, quàm damnum. Aut cur quis queratur de vehiculo, cùm æquè omnia in manu Domini sint, sicut iumentum, ità & homo? Nec diù intercessit, cùm furti reus, captiuante inimico possessus, pessimo possessore stimulatur, multis tormentis ad ipsam penè mortem cruciatur: & præsumpta in seipsum accusatione, damnum B. Trudonis, causam suæ fatetur inuasionis, eum per omnia protestans Dei seruū & amicum, cui vel in rebus minimis cęlestis deseruiret vindicta. Et cùm à parētibus miserabilis illa captiuitas ferro quoq; vincta traheretur, inimicus sacerdotis timēs authoritatem, delitescere cupiebat, suęq; possessionis miserrimum vas cōquassando dissipabat. Impeditus multitudine, nodositate coopertus, tandèm quasi ad tribunal vterq; possessor & possessus pertrahuntur, ille perpetuę damnandus captiuitati, iste necessariæ reddendus libertati. Rogatus sacerdos, miseratione, qua semper totus in Domino redūdabat, flectitur, fugientibus quasi periculum alijs, ipse accedit, manu blanda os, faciem & caput furiosi attrectat, & frequenti totum hominem depingens signaculo, in remoto sacrario secum componit: ibi celebri oratione cælo defixus, imperiosa authoritate inimicum eijcit, & liberatam animam Ecclesię conuentui reconsignat. Emendatus homo, reddit gratias, & reliquum vitę suæ tempus ex doctrina liberatoris sui religione castigat. Hoc primum B. Trudonis miraculum enituit, postquàm ex peregrinatione sua Sarchinium reuisit. Quo tota vicinia quasi p̄gustato, tanta deincèps auiditate desiderio satisfaciebant, vt quotidiè indiscretū agmen conflueret, & oblita potestatis dignitas secularis, religiosa fide ad doctrinā excubaret sacerdotis. Satis honorat', & inter suos spectabilis, cuius vel fides mereretur, vel importunitas extorqueret, vt petitioni cōdescendens, domū suā visitaret, familiam benediceret. Nec defuēre quidā, ad quos cū religione postulantium victus descenderet, inter cętera etiam miraculis illustrarentur.

Fur tollit beati viri equum.

Vltio cælestis furē per sequitur.

Curat furē à dæmone arreptum.

Vt è terra fontem produxerit Cap. 4.

Vir illustris, nec minùs religione, q̄ opibus clarus, cōiugē habēs similē morib' & cōuersatione, frequenti & supplicatoria legatione coactum hoīem Dei, ad sanctificandā mansionē suā, de monasterio extrahere laborabat. Quē cū amicū haberet pro morū honestate, cōsanguinitas quoq; ad nodū familiaritatis accesserat. Petitionē cū sine molestia recusare nō valeret, data die, cū religioso discipulatu egreditur, expleto itinene puenitur. Aduenienti cōpetens & officiosa māsio p̄paratur, sumptus extruitur: quāto hospes sanctior, tāto minori impēsa, vtpotè vbi plùs aīę satias, q̄ corporis refectio requirebatur. Diffamatū de aduētu tota p̄uincia p̄cesserat, porticus cū atrijs suis vix sufficiebāt receptui multitudinis. Māsionē totā p̄petua aquæ sterilitas dānauerat, nec nisi aliūdè petita vsui p̄derat. Agro & pecude domus abūdans, aquæ penuria affligebatur. Ingressus senior, doctrinā incipit, & studiosis auditoribus in vsque vesperā exhortationis refectionē trahit. Recedēte frequētia, famulātiū grege circa negocia partito labore occupato, ipse cū religiosis hospitibus interim circa domui contiguā arboreā pomarij plantationē se exoccupatū exponit, & leni deābulatione diurnæ fatigationi medetur. Et cōsiderata loci opportuna amœnitate, Habilis, inq̄t hospitibus, habitatio hęc, & quā situs ipse cōmendaret, si nō aquę penuria iniuriā irrogāsset. Quo respōdente, Etiā dñe: misertus incōmodi mansionis, virgā, quā ex occasione manu gerebat,

Prolixè admodū cōcionatur.

Facilimè elicit, fontē à terra.

Fōs S.Trudonis,

bat, terræ defigit, illa nimirùm vsus fiducia, qua apud conditorē omniū Deū, quequid collibuisset, fusa prece obtinere solebat. Retractā ad se virgā statìm fōs irriguissimus, & in amnē sufficiēs, subseqtur: quo potata plebecula, vsq; in hodiernū diē fons S. Trudonis vt appellētur, obtinuit. Sicq; soluta mercede hospitij, duplici bono rure cōsolato, in crastino monasterio se restituit. Et nè vetustas memoriæ inuideret, hospes ille paterfamiliâs, fauēte multitudine, oratoriū nomini ei⁹ erigit: in quo adhuc ad inuocationē viri Dei, infirmātiū recupat vires debilitas, fortiū sanitas roboratur. Totū ꝑtereà rus Amburia, mutatis literarū penultimis, q̄ſi Ambullia, hoc est, amne bulliēs, posteritati vocabulū fecit.

De verre eius precibus mansuefacto. *Cap.* 5.

VNum adhuc ex plurimis hospitalitatis eius monimentū referā, vt ex his lector possit agnoscere, nullū vnq̄ eius hospitiū sine miraculo remāsisse. Domestica enī eius & quotidiana, q̄ suî multitudine renascētes quoq; humeros fatigare possēt, melius arbitror diuinitati cōmendare, q̄ parū loqui. Gothmūdus quidā benè ingenuus, cuius etiā claros natales religio clariores reddiderat, ꝓsumpta spe obtinēdi, visitationē eius solicitabat. Filiū ex legitima copula vxor ei genuerat, quē rogatus sacerdos baptismate regenerauerat. Vtrorunq; cōsentiens fidei, aduentū nō renuit: vnā diē beneficiū eis facit. Illustrata domo, erudita familia, de reditu parāti hospes, Verrem, ait, pater tibi deuouerā: sed absentia muneri, feritas voto inuidēt. Grege recusato, pastores negligit, saltu vtitur: possessores nè simus, facit. Adde hospitibus beneficiū, votū quod ex fide vouimus, nè peat, sed authoritate tua mutatū pecus, vsui tuo famuletur. Beneuolentię, senior respōdet, ex me gratia: voto aūt merces à Dn̄o recōpensabitur: cuius imperiū faciet, vt mutata feritas, in obsequm seruorū suorū trāseat. Erogata benedictione, ad monasteriū reuersus, eccè votiuū illud pecus in foribus tāta mutatū māsuetudine, vt & manu delectaretur, nec vltrà abesse vellet. Parū id videatur eis, q nil nisi elemētorū cōcussiones, & mutatas in contrariū naturas rerū, miracula reputāt. Mihi certè nihil minùs in hoc, q̄ in cęteris oībus factis suis vir Dei est mirabilis. Si enim ipse summus opifex Deus in omnibus creatis ęquè est mirabilis, vt in Angelo, sic in verme: vt in camelo, sic & in culice: cur non & electos eius ęquè mirabiles prædicemus, sicut hominum morbis medicantes, ità & bestiarum feritati imperantes?

Mansuefecit subitò pec⁹ indomitū.

Vt noctibus solus adierit loca sacra, idq̄ mirè celauerit. *Cap.* 6.

QVi cū imbecillia vix mēbra portare valeret, vtpotè q̄ ex quotidiano spiritûs labore quasì in pilā attriuerat, nescio qd tamē semp in seipso vindicabat, & q̄si exqſito tormēto ipse se ꝑsequebatur. et cū plerūq;, vt solet, à religiosis qbusdā, sui met vt misereretur, & pœnā, quā sibi cōsciuerat, vel modicè vt tēperaret, rogaretur: Oēs vos, aiebat, cōsolatores onerosi, & amici non benè misericordes. Si enim Apostolus tribulationē sup tribulationē, spē sup spē ędificabat, dicēs: Nō coronabitur, nisì qui legitimè certauerit: quāta putatis ꝑseuerantia elaborandum, vt tribulatione & spe pueniamus ad certamē illud legitimū, sine quo nō coronatur ipse Doctor gentium? Habebat aūt vsitatissimū memorias Sanctorū frequentare, eas circumeūdo debilitati leuamē facere, & quasi ociū laborē itineris reputare. Quod tamē tāta celabat industria, vt die dissimulās, nocti semp magis se crederet, alijsq; diurnū tædiū nocturna qete consolātibus, solus ipse & sine arbitris fatigatione sua pfrueretur. Fūdus erat, cui Falmio vetustas vocabulū indidit, & in eo memoria B. Martini, trib⁹ fermè millibus à Sarchinio distparatus. Alius similiter viculus Septēburias, pari distās spatio, beatę virginis Genouefę nomini titulatus. Hos partito labore ità sibi æquauerat, vt alternatis noctiū vicibus, nūc hūc, nūc illū inuiseret, nec vlla nox ꝑrsùs ꝑteriret, q n alterutrū frequētaret. Expleta psalmorū melodia, mactato seipso sufficiēti holocausto, die ꝑuenta domum se referebat, nè aut fauor bonū cōscientię respgeret, aut aliū, q̄ Christū, occulti sui testē lux orta admitteret. O seruorū Dei constantiā: ô robur de cælo, in vasculis humanę huius infirmitatis ꝑdurantissimū. Quis vnq̄ speraret, cui aliquādò psuaderi posset, hoīem eū ętate, tū quotidiano suimet cruciatu affectū, tantū laborē posse cōtinuare, quantū delicatè & sibimet viuētes seculi huius cōsolatæ ꝑsonę, vix aut nullo modo auderēt ꝑsumere? Ille quē biduana, aut plerunq; triduana affecēre ieiunia, cui rarò aut nunq̄ molliori stratu somn⁹ irrepsit, q seipso ꝑsecutore indeficiētes pro noīe Iesu cruces sibi adsciuerat, vsq; ad vltimā tū huius necessitatis diē ex auxilio supernę manûs ꝑdurauit, & impositū ceruici iugū ad vsq; consummatam Ecclesiastici agri lineā sine vllo defectu portauit. Qui (quod tamen

Rigidus est domitor corporis sui S. Trudo.

2. Tim. 2.

Nota hic de Sanctorum veneratiōe & inuocatione.

Magna laborū tolerātia.

pace

pace Sanctorum omnium dixerim) nihil minùs à magnis martyribus cælesti illi calatho intulit: cui etsi, iam pacata, & in vnitatem fidei composita Ecclesia, tyrannus defuerit, ad lilia tamen confessionis, seipso tormentante, sufficientes martyrij rosas addidit. Qui enim ex charitate Dei animam suam sic odio habuit, qui nullo impugnante sic pugnauit, persecutorem si ratio obtulisset, quis vnquàm pugnaciùs restitisset? quis gloriosiùs triumphâsset? Nec carebit martyris præmio, cui affectus non defuit, cùm satis constet, quia quod multi olìm subiêrunt ex necessitate, iste semper portauerit ex voluntate.

Vt feliciter in Christo obdormiêrit. *Cap.* 7.

APpendebant intereà in cælo testes Angeli laboris præliantis conciuis sui, & circa finem certaminis occupato, ipsa imperialis maiestas Deus immortalitatis nectebat coronam: & cùm sub graui dierum & æstûs pondere penè grauaretur, & desiderio remuneratoris sui totus æstuaret, bis & tèr inclamãs Iesum, dicens. Quandò veniam & apparebo ante faciem tuam Domine misericordissime? statìm cõsolatur, & de vicina die & hora obitûs sui præmonetur. Mutatus statìm in quandam exhilarati spiritûs nouam lætitiam, discipulos conuocat, iucunditate sua exposita, omnium animos tristi mœrore saucios reddit. Tum verò de reposita sibi corona iustitiæ iam certissimus, quosdam fatigationis eculeos præter consuetum sibi addere, in his totus suspensus, ipsum modicum, qui supererat, vitalem calorem mortificare. Accessit etiam volẽti infirmitatis languor, quo pressus senior, lecto decubuit: & cùm per omnes horas quasì moreretur, hanc, qua sęculi huius homines seipsos consolantur, sanitatem tanta abiectione reprehendebat, vt videretur dicere cum Apostolo: Quandò enim infirmor, tunc fortior sum & potens. & iterùm: Sicut abundant passiones Christi in nobis, ità & per Christum abundat consolatio nostra. Arebãt membra languore, & superducta cute, rigentibus neruis, consumpta caro figmentum hominis vix prętendebat. Applicabatur interìm & hora trãsplantationis ad radicem sanctissimæ arboris, & cupientem dissolui, & iam cum Christo esse, discipulorum tamen gemitus, & querulosa, nè se desereret, supplicatio morabãtur. Defecerat iam penè spiritus, anhelabat in mortem, animamque expectantibus Angelis reddere gestiens, consolabâtur suos, ipsumque residuum, & vix in ore palpitantem vitæ motum, admonitioni & doctrinæ expectantium totum impertiebatur. De contemptu mundi, de amore Dei quandam viuæ vocis efficaciam lingua moriens tamen exprimebat. Assidebant continuè lectulo venerabiles sacerdotes cum religiosissimo monachorum cœtu, hoc vno mœstas lachrymas alternatìm consolantes, quòd magistrum non amitterent, sed magìs ad Deum prẹmitterẽt. Et facta hora, allatis viuificis mystẹriorum sacramentis participat, & reiectis oculis, nè circa exteriora hæc ampliùs occuparentur, conciues sanctorum choros aduenisse recognoscit. Tum verò protensis manibus toto corpusculo in obuiàm chari exercitûs erecto, ingeminato signaculo Crucis, Dirige, inquiens, Domine viam famuli tui in conspectu tuo: in manus Saluatoris caput reclinauit, & immeritus mori, obdormiuit. Obdormiuit planè, ad cuius memoriam vsque hodiè in testimonium glorificati hominis tot & tanta cernimus miracula coruscare, vt nunc demùm credatur viuere, quem ipsa vita Deus tam mirabiliter non cessat illustrare. Qua illustratione cùm non tantùm terra, sed & omne mare iam repletum sit, felix quodãmodò ante alia sancta Sarchiniensis ecclesia, quæ quod vniuersitati credentium spe sufficit, reipsa sola retines, seruas, & possides. Nil rerum damna, nil ruinæ ligni aut lapidum oberunt: solus Trudo cum omni labentis orbis ruina comparatus, pręponderat & maior est. Filij enim eius, vt scriptum est, propter eum inæternùm manent, & domus non derelinquetur, Cuius ducatu, qui hîc non habemus manentem ciuitatem, vtinàm ad illam perueniamus hæreditatem, in qua cum cohæredibus filij Dei verè iam viuens gloriatur, respiciens se venerantes, & adiuuans inter quęcunque illa sint pericula, pro amore suo perdurantes. Obijt sanè sanctus Trudo nono Calendas Decembris, Romæ octuagesimoquinto Papa Sergio, Traiecti pręsidente sancto Lamberto, Francis dominante Theodorico, illustris reginæ Bathildis filio: post quem regibus solo nomine præsidentibus, potestas & gubernaculum regni penes Maiores domûs cœpit haberi.

[Margin notes: valdè cupit dissolui. / Psal. 41. / Mortẽ suã prędidet. / Nouã cruciatũ addit corpori. / 2. Cor. 12. / 2. Cor. 1. / Sub mortẽ munit se sacramentis. / Ad Christũ proficiscit. / Eccl. 44. / Heb. 13. / Maiores domûs alij magistros eqtum, alij præfectos palatio vocant.]

Vt corpus eius exanime suauissimos spirâris odores.
Cap. 8.

FVnus de more compositum, in dilectæ habitationis suæ testatam & benè herodem ecclesiam infertur, & circunstipatos psallentium choros tota suorum turba comitatur. Cuius ad Christum felix & liber transitus dum sanctorũ omnium fit in cælo festiua lętitia, quodam pij mœroris nubilo totum, vt ità loquar, cooperuit mundum. Tota ad exequias prouincia conuenerat, parumque religiosus †, quem causa aut occupatio aliqua remoraretur, quin neglectis omnibus ad tanti sui patroni depositionem se exoccuparet. Pauperum maximè collecta, tunc verè orphana, & languentiũ incõsolatus populus pręsumptiua authoritate, fusa in Deũ querimonia, se nutritiũ, se solatiũ amisisse querebãtur. Pendebãt ex feretro, & accepta quõdàm beneficia religiosa inclamatione quasi improperabant His portitoribus ante aram sanctorum Quintini & Remigij, quam ipse à principio fundauerat, delatus, tota cum reuerentia terræ commendatur, felicior, iuxta magnum oratorem, ciuium lachrymis, quàm quisquam gaudijs suis: qui vel hoc vno punit inuidiã, quòd tãtum ei mors contulit ad gloriam, vt vel in extremo depositionis suæ die nemo sit, qui dubitet Angelorum adfuisse præsentiam. Nam inter agendum, necdùm expleto sepulcrali aggere, dulcissimus Dominus Iesus super compositam probatissimi militis sui glebam, illius inenarrabilis suæ dulcedinis respersit fragrantiam: vt liquidò pateret omnibus, quanto omnis boni odore seipsum adhuc viuens incensum in conspectu Domini adoleuerit, cuius funeri ipsa maiestas in tanta dulcedine se superfuderit. Quæ scilicet dulcedo, qualem oculus nõ vidit, cor nullum excogitauit, sicut fumus aromatum ab incenso igne ascendens, totam repleuit ecclesiam, tanta comitante caligine, vt è vicino positum quis non agnosceret fratrem suum. Nec ad momentum, sed per vnius ferè horæ spatium perdurauit, donèc temperato stupore, populus versa vice pro exequiali plãctu laudes mutarent, & de cuius corporali priùs flebant absentia, cęlesti attestante ministerio, de perpetua spiritûs exultarent præsentia. Verè pius, verè ineffabilis Dominus, qui odorem electorum suorum, de quo Apostolus glorians, Christi, ait, bonus odor sumus in omni loco, tali pietate remunerat, & dulcis ipse dulcedini eorum quasi respõdet, dum præter depositum, quod in illam diem iustus iudex reseruat, interim tamen ex cælesti sua fragrantia nobis merita eorum sic commendat. Vndè in Canticis Canticorum sancta Ecclesia, Cùm esset, inquit, rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum: quia membris cum capite suo Christo in secreti cęlestis requie & quasi accubitu compositis, virtutes sanctorum magnæ suauitatis quædam gaudia nobis administrant. Qui sicut lilium florẽtes ante conspectum Domini, ex admirabili illo odore sui balsami medicinale mundo porrigunt antidotum, sanantes languidos, mortuos viuificantes, nascentibus incommodis vbiquè se opponentes.

[Margin: videtur deesse † putabatur aut aliquid tale. — Præclarum miraculum — En vt Deus cohonestat funus sancti viri. — 2. Cor. 2. — 2. Tim. 4 — Cant. 1.]

Vt Vualdæ fœminæ S. Trudonem inuocanti, mox patuerit eius ecclesia. Cap. 9.

SVscitabantur interim noua quædam miracula ad tumulum in Christo soporati beati viri, ità vt penè dies nulla præteriret, quin immortalitatis suæ certissimum & fidele monimentum mœrenti Ecclesię in consolationem relinqueret. Etiam gloriosæ depositionis eius tricesima dies aderat, vnusquisque certantibus studijs, quæ solent, exequialia charo funeri præparabant. Erat inter cæteros fœmina quędam Vualda nomine, honestè religiosa, quæ ex doctrina viri Dei in virtutem olim cùm profecisset, in familiaritatem quoquè venerat, obsequio frequens adhærebat. Hæc super amisso patrono impatientissimi doloris nullum admittens solatium, more Euangelicarum fœminarum, vulnerata charitate, cum cereis & thymiamaterijs se exhibuit, monumentum illud visitare perrexit, primaque viuentem spiritum in mortuis ossibus inuenire promeruit. Veniens enim ad ecclesiam, foribus obseratis impeditum cernens introitum, mœrore statim cum fletu appenso, manibus in cælum porrectis, O sanctissime, inquit, Trudo, quandiù te viuum habere meruimus, fores huius basilicæ semper apertas habuimus. Inuidit fortuna cõmodo, beneficiũ mors abstulit. Te sublato, frustrà iam venimus, obsequiũ ferentes intrare nequimus. Mira velocitas. Adhuc verba in ore loquẽtis voluebãtur, cùm inclamatus sanctus Dei, quasi leo apertis obdormiẽs oculis, supplici suæ mirabiliter se exhibuit. Nã diruptis seris, rẽpagulo abiecto, repẽtè velutì à vehementis turbine repercussæ sunt ianuę, & appulerũt se portę parietib⁹ impulsę. Quãta igitur, putatis,

[Margin: Multa miracula fiũt ad monumentũ eius. — Matt. 28. Marc. 16. — Magno miraculo diuinitùs reserantur fores templi.]

tatis,pietatis facilitate peccatis hominum clausos cęlos potest reserare, ad cuius sanctissimi nominis inuocationem natura vim pati cogitur,& non ferrum, non clausura lignorum officialem seruant modum? Cuius apud omnipotentem efficax potentia miserijs suorum compatiatur,peccati dirumpat nodos,& introitum ad illud summę ęternitatis tabernaculũ rogata nobis obtineat. Cõsolata satis mulier,expleto officio,propter quod venerat,fidelissima miraculorum testis regreditur,nomen Domini magnificans,& meritum verè cum Deo viuentis Trudonis, sine cunctatione aliqua prędicans.

Quæ dona eius Ecclesiæ Pipinus princeps & vxor eius Plectrudis contulerint. Cap. 10.

ET cùm ad tantum omnipotentis Dei circa chari militis sui glebam respectum, miraculorum vox toti penè orbi quasi intonuisset, Germaniæ & Gallorum populus religione ductus confluebat, & sub tali defensore se committebat. Quapropter & gloriosus ille Pipinus Maior domûs, filius Ansigisi & Carolidarum principium, vnà cum Francorũ primatu,& curialium optimatibus,gratia orãdi ad propitiabile illud viri Dei sepulcrum peruectus est. Vbi etiam in testimonium pię deuotionis facta solenni donatione, quicquid in villa Ekinsala, quæ tunc fiscus publicus erat, possidere videbatur,contradidit. Similiter & aliam villam, pago Campaniæ sitam, nomine Ham, in vsus seruorũ Dei inibi militantium deuotè sub charta & teste condonauit. Venerabilis quoquè eius coniunx Plectrudis,omnis religionis sufficiens monimentum, quanta se inibi deuotione deposuerit, largitiones eius in testimonium sunt. Quæ etiam regale suum aurum in recompensationem æternæ mercedis appendens,vocatis artificibus, altare sanctissimi patris auro & gemmis decorabile reddidit. Hæc erga milites tuos,Christe,gratia:ista est retributio,vt post mortem cinis facti,seruiantur à regibus,qui viuentes pro nomine tuo seruiërunt pauperibus:fiantq́; potestatum seculi apud te reconciliatores,qui contempta mundi dignitate,humilitatis tuæ se exhibuerunt imitatores.

Pipin⁹ princeps multa largitus monasterio S. Trudonis.

Altare eius Plectrudis ornat auro & gemmis.

Vt Hartfridus quidam verbere eius correctus sit.

Cap. 11.

ACcrescit ad materiam miraculorum quidam Hartfridus, vir inter suos precipuus,& carnis consanguinitate beato Trudoni coniunctus. Quem in familiaritatem assumptum,vir Dei castigata exhortatione sub promissione quondàm obligauerat,nunquàm coniugali alligandum copula, sed magis sub cælibatu professum, virginitatis suę munus Domino conseruaturum. Consensit interim, non amore,quem gratia remunerat: sed timore,quem iustitia punire solet. Assumpto de medio venerabili patre,homo non benè religiosus, quasi iam adepta libertate, terminum promissionis egreditur,coniugium postulat, parat vxorari. Dote cumulata, composito sumptu,nuptialis consummatur copula,promissionis de conseruanda virginitate nulla recordatio. Nox reddita somnum facit,cùm eccè vir Dei,tota sanctitatis suæ coopertus authoritate,terribiliter ingreditur,tactum hominem taliter increpans: Cur,inquit, neglecto imperio,violata fide,promissi immemor,vxorem ducere nõ timuisti? Sed quàm frustrà non tuum negocium assumpseris,vel ex hoc intellige,quanuis vxoratus,semper tamen eris sine sobole,neque proficiet in hæredem germen inobedientiæ. Addit deindè pœnam,& virga,quam gerebat,percusso in femore, Signum, ait, id sit neglectæ promissionis: qui donèc aduiues,curuo crure,incessu malè prono damnaberis. Expergefactus homo,eruditus ex verbere, recognoscit authoritatem, peccatũ fatetur, mutatusq́; in melius,in basilicam viri Dei comam deponit capitis,monachum profitetur: & tradita in vsum Ecclesiæ latissima, qua pollebat, possessione, omnes retrò dies religionem ingressus,castigatè satis emendat.

Diuinitùs punitur,qui post votum cõtinentię duxit vxorem.

Resipiscit & fit monachus.

Vt cæcus eius meritis lumen receperit.

Cap. 12.

NE pigeat interìm de innumerabilibus quædam replicare, quæ ad declaranda serui sui merita,omnipotentem Dominum non piguit operari. Godefridus quidam,vir prefectorius,nec minùs religione,quàm opibus clarus,territorio degebat Hasbaniẽsi:cui accessu tẽporis,debilitas quoq; addiderat cęcitatem.

Homo

Homo cùm ætate, tum etiam sapientia plenus, inæstimabili patiẽtia flagellum cum culpa reputabat, & inter aduersa Deum benedicere didicerat. Tobiam illum ex veteri instrumẽto esse putares, nisi quòd coniunx & filius de medio abierãt. Fama illa beatissimi patris Trudonis admonitus, quasi de graui somno euigilare cogitur: desperatus à medico & tempore, hoc tali propitiatorio vt respiraret, fidem adhibuit. Duce regente gressus accedit, dies continuat, quotidiè cum prece fidem ad comparandam oculorũ mercem Deo appendit. Inter agenda solennia aliquandò de more se exhibuerat, tacita reuerentia cæteris circunstantibus, solus ipse clamoso singultu aures maiestatis inquietabat. Distillat se euicta misericordia, redduntur ministerio oculi, illuminatus homo seipsum miratur & stupet. Rem interim silentio premit: expleto officio, voce Ecclesiam conuocat, vna sua luce omnes ad videndum DEVM commouet, & in laudem cogit. Persona nobilis, dies festus, frequentia popularis, miraculo præstitêre emolumentum.

Tobię 2.

Cæc⁹ videt.

De homine impio, qui furto & homicidio se obstrinxerat.

Cap. 13.

MVlta quidem & relatu dignissima, fastidiosæ prolixitati consultum volens, prætereo: pauca tamen & de minoribus adhuc vt interseram, causa est, nè dubitet fides sperare, quotiès ex occasione aliqua vel de minori substantia cum fortunæ ludibrio luctamen inire cogitur. Latro quidam præsumpta malitia, tenebris fretus, domo violata bouem auferens, imminuti pecoris damnum monachis fecerat. Puer mancipium gregis, spe recuperandi animalis, dum subsequitur, init periculum. Malitiæ commilitonem quendam minùs cautum latro ille sibi asciuerat: quo misso in obuiàm, puerum curioso oculo vestigium amissi pecoris iam depręhendentem, sicaria manu vt transuerberet, facit. Adduntque crimini scelus, cadauer exanime tractum, limosa abdunt palude. Homicidij & furti vterque reus, consummata malitia, domum se referunt, iustitiæ aut iudicij omnia de cęlo prospectantis DEI respectus nullus erat. Monachi duplex interim flebant damnum, pecus aratro, puerum deesse officio. Latebat palliata iniquitas: quid potissimùm pius affectus speraret, non habebat. Lotharius tunc temporis vir prudens & religiosus, monasterio præerat, qui latentis malitiæ secretum ab omnipotente monens quęrendum, prece ad ieiunium addita, tandiù dies continuare facit, donèc suspensum adhuc cęlestis vindictæ gladium, in vltionem prouocarent. Latro enim ille, iniquitatis caput, à vehementissimo dæmone inuasus, furtum fatetur, homicidij exponit ordinem, iustum in se redundâsse iudicium, terribili contra se testimonio ipse vtitur. Nec destitit tormentum, donèc inuasor inimicus miserabile possessionis suę vasculum cõtereret, cœno demersum vsque ad extinctam animam cruciaret.

Corripitur à dæmone fur occult⁹ seq; prodit & perit.

Quid eius furis socio acciderit.

Cap. 14.

TAli igitur fine miserrimo homine in interitum tradito, alter ille iniquitatis comminister & homicida, quid aliud speraret, quàm vt sibi quoquè æquati facinoris pœnam & ęquale tormentum timeret imminere? Ex consilio ergò matris, satis prouidæ circa salutem qualiscunque filij, occupata celeritate, tanquàm statìm capiti superextensam iam mortem fugiendo, ad monasterium curritur, apertis foribus maturatur confugium. Sed reum suum diuina vltione ab introitu longè repulsum, validissimi statim quidam ignes corripiunt, ingeminatisque horribili cum stridore vocibus, Vror, vror, inquit, mater. Tumultuario clamore turba confluit, vltionis quidem testes impatientissimos fletus audientes, sed materialis ignis vestigium nullum considerantes. Manibus miserantium vt inferretur assumptus, rursùs elabitur, & temperata vstione, iterùm totis membris in globum contrahitur. Stabat misera mulier, moriente filio solo affectu iam mater, nec aliud, quàm exequialia semiuiuo iam cadaueri parabat. Contracta tamen membra interim ad ianuas basilicæ componit: ibi totos septem dies continuat, peccatum filij quodam cruciatu in se quotidiè vindicans, & ad erogandam misericordiam sacratissimum illud beati viri sepulcrum importuna oratione inquietans. Septima demùm die frequenti conatu vix filius

Quid eius socio acciderit.

filius cum matre ingreditur: ibi inter Missarum solennia, Ecclesia teste, erigitur, & integræ sanitati reformatur. Extinguat etiam in nobis illicitos ardores, erigat supplices suos in virtutē, cuius meritum est, quòd ignis inuisibilis extinguitur, & contracta membra officio & vsui suo restituuntur. Sub Missa sanatur.

De fure alio boues auferente. *Cap.* 15.

Minimum est, quod dicturus sum, pietati tamen conueniens, & in erigēdo virtutum culmine bona pars materiæ. Persona officialis, quem mansionarium appellant, Ecclesię contiguam habens habitationem, pecore abundabat. Rapta opportunitate, nocturnus prędo boues eius præsumit & aufert. Homo penuria pecoris motus, primam in sanctum Dei statim retorquet cum fide querimoniam: dehinc exaudibilem illum sepulcri locum adiens, damnum cum pietate, mœrorem cum misericordia talis patroni componit. Rēs iucunda, nec minùs mirabilis. Fur tota nocte fugam dum accelerat, magis moram nectit, multo fatigationis suæ itinere frustrà consumpto, sano quodam errore impeditur. Volebat saltem, relicta rapina, latēre, nec poterat: fugere, & efficacia deerat. Manè reddito, vterque prædo & præda ad fores ecclesiæ reperiuntur: iusto possessori pecus suum, authori miraculorum gratia redditur. Fur diuinitus detinetur, ne possit boues abigere.

Vt minister Episcopi, miro modo liberatus sit à meritis pœnis.

Cap. 16.

Isdem ferè temporibus Rodegandus, sanctæ Metensis Ecclesiæ antistes, Pipini regis ex Landrada sorore nepos, & Gorziensis fundator cœnobij, in Sarchinio animatum exercebat Domino lucrum: vir, cui ad gradum tantæ dignitatis, gratia etiam accesserat magnæ sanctitatis. Fortè, plerunquè vt solet, puer officialis, neglecta re familiari, sancita sententia ad culpæ modum iussus erat pœnis plecti. Exponebatur tormento, & sub extenso verbere tremulus homo, solo metu reatùs sui sufficientes satis pœnas iam soluerat. Locus euadēdi nullus, à misericordia tota spes remota erat. Tum verò, quantùm ad temporis illius necessitatem, timor & tormentum angustiæ satis consulunt: reus ille solubilis vinculi euadens nodum, ad misericordiam beati Trudonis facit confugium. Sequitur euestigiò minax tortor, & ira addente stimulum, temerario ausu inconsulta manus pietatis irrumpunt asylum. Prouocata maiestas, mirabili cum authoritate se exhibet, & delapso cælitùs igne accensis cereis, qui sacro adstabat altari, totos persecutores metu sternit. Adspiciebat miser misericordiam pro se extensam, & diuinæ pugnæ spectator ociosus, versa vice minacibus suis miseretur. Ira in pietatem transit, minæ in preces mutantur. Episcopus ipse in testimonium miraculi euocatus, sicut audiuit, ità & vidit in ciuitate Domini virtutum: & quod in se erat, puero culpam donans, malè præsumptum suorum in domum Domini introitum castigat: de reliquo seipsum sub tam defensibili tutela humiliat. Rodegādus Metēsis Episcop. & fundator Gorziēsis cœnobij. Illustre miraculum.

De thesauro Ecclesiæ sublato.

Cap. 17.

AD hanc operum Domini iucundam relationem accrescunt & alia, tristi licèt principio, vtpotè de rerum Ecclesiasticarum damno, circa vltimam tamen suî clausulam, non minùs læta ex tanti prouisoris beneficio. Tempore enim quo Pipinus, qui fuit Caroli, † apud Francos honestè agebat in sceptris, monasterium sanctissimi patris à latronibus violatum, & thesaurus talimodo exindè est sublatus. Adalbertus quidam latronum peritus, & inter id genus hominum quasi primipilaris, peregrinum simulans, & habitu velans iniquitatem, quorundam qui sepulcrum beati vir ibant salutatum, veluti qui votum haberet, adhæsit contubernio. Aduenienti, ex more monasterij à fratribus occurritur, præmissa oratione, xenodochio inducitur. Posita aqua, pedes lauant, cibos offerunt, refrigeria commutant in melius: Interim & ille conceptę suæ malitiæ strenuus prouisor, opportunitatem quærere, accessus faciles rimari, omnia prorsùs curioso oculo metiri. Nox reddita, in somnos trahit, cæteris labori quietē soluentibus, iniquus vigil mali pernox opportunitatē capit: † deest, filius vel pater.

Fene-

Sacrilegiũ apud S. Trudonem perpetratus.

Fenestra erat inconsultiùs procliuis, soloтenùs in gyrum erecta, clausura parùm prouidè munita, & occasioni habilis. Hãc sacrilegus hospes irrepit, & temeratis sacris, prędam facit: regum donaria & potestatum seculi in omne æuum memorialem largitionem, insimul corrasam præsumit, & fugam facit. Partìm statìm malè comparato sumptui diuidit, partìm auarus possessor latebrosæ foueæ credit. Latet interim sceleratus author, & damnoso hospite, quæstio vbicunquè mota nihil proficit, assumptus quærentium labor inuanùm perit. Reditur ad singulare illud confugium defatigatis hominum studijs: beato Trudoni propriam committunt iniuriam, negocium iniungunt. Et quia necesse est reuelari operta, & occulta sciri, quodam mirabili diuinitatis consilio, quod diù iam erat absconsum, in palàm redit tali modo.

Vt deprænsus sit eius sacrilegij reus.

Cap. 18.

HAbebat prophanator ille consanguineum, qui religione ductus, cum alio itinerante, vt orarent, ibat Sarchinium. Qui cùm longè porrecto intuitu monasterium iam conspicarentur, ex familiari collocutione homo ille conuiatori, Ego, inquit, nóui, quis damnoso introitu Ecclesiam illam violauerit, & abstracto thesauro, adhuc occultus latet. Fauente illo, & protracta sodali confabulatione, superuenientibus noctis tenebris, vico succedunt, hospitio participant. Manè reddito iter ingressi, ex occasione aliqua aleam contentionis subeunt. Multiplicata lite, addito ad querelam stimulo, furis ille conscius armaturam præsumit, & contra minùs validum conuiatorem suum, parùm consultè insurgit. Ille, cui potissimùm in fuga pręsidium, rapta celeritate ad monasterium præcurrit, & effuso tumultuario planctu, euocata multitudine, Vlciscimini, ait, ô viri, in mea iniuria vestri quoquè damni occasionem. Hic meus enim persecutor, violatoris huius Ecclesiæ conscius. nam & consanguineus eius est: Exceptus statìm iniuriosus homo, negat interrogatus: addictus verberi, fatetur tandèm, & Adelbertum furti reum prodit. Qui repertus, & tormentis exhibitus, adiudicante serenissimo rege Pipino, ad malorum vel pœnam, vel exemplum, suspendio damnatus interijt. Ex industria tam religiosi principis, thesaurus vbicunquè diuisus aut distractus, egressa à sacris legibus authoritate, recipitur, & Ecclesiæ reformatur. Prætereà pars, quæ auaris terrę finibus erat abscondita, pastores dum ex cura gregis in pascualibus occupantur, insperatè ostenditur, & exintegrò recollecta, dominis reconsignatur. Si hanc ergò affectui suorum misertus benignus pater, in exteriori substantia exhibuit prouidentiam, quantam putatis de animarum longè incomparabiliori thesauro adhibet diligentiam?

Proditur tandèm sacrilegus, & laqueo necatur.

De quadam contracta, sub sacrificio sanata.

Cap. 19.

EX annua in orbem reuolutione, festiua beatissimi Trudonis imminebat dies, & frequens populi fidelis conuentus ad pij patroni confluebat memoriam. Qua enim quis occuparetur alia studiosiori occasione, cùm omni eum fide petenti nusquàm se præsentiùs infunderet stillicidium diuinæ misericordiæ? Ad hanc festiuam inuitationem, mulier comparato aliorum solatio, inter manus portantium inuehitur: cui ad graue illud pondus senij, paralysis quoquè importuna accreuerat, & conglobatam hominis materiam, in informem quendam nodum contraxerat. Totus, quicunque esset ille motus, ab alio magis, quàm à seipso expectabatur, nec nisi alieno sustentaculo pigra massa viuere putabatur. Illata ad propitiatorium, appendit singultus, solam motabilem lingulam cum fide ad ingerendam maiestati quandam vim sufficere reputans. Intereà in hora sancti sacrificij, quandò immortalia illa tractantur, & mediantibus Angelis humana cęlestibus reconciliantur, importunę preci ab ipso misericordiæ solio salus reportabatur: nodositas tota dissoluitur, contractura distenditur, erecta fœmina plus quàm seipsam portare sufficit. * Grauatur alienum solatium, & facilitate quadam motabilis, congregatæ multitudini festiuam diem egregiè lętiorem reddit.

Contracta sanatur.

for. *Gratulatur.

De contracto & cæco curatis.

Cap. 20.

DVO

DVO quidam longa damnati dissimilitudine, ex imaginationis suæ inconuenientiam, ad hanc artificialis medicinæ manū veniunt reformare. Alterum enim emortua neruorum fila in claudum contraxerant, alterū pupilla ęgrotante, ab ipso natiuo lucis introitu nox præualens, perpetua cęcitate damnauerat. Quid potissimùm agerent, duo deformata naturæ ludibria non habebant. Exhaustis loculis, medico desperante, incommoda sua cum quotidiana morte componebant, eam solam tormenti finem expectabant. Audita fama, quæ in debilium recuperatione satis superq; præbebat experimentum efficacis medicinæ, coguntur tanquàm de morte respirare, & quod natura inuiderat, ex beneficio pijssimi patris recuperare. Ordinatur huic vehiculum, illi vię ductor: & pręcurrente spe, ad alteram, sed longè curabiliorem, Siloë piscinam non vnus, sed duo simul procedunt. Mox ad quem tendunt, sibi adesse confessorem sentiunt, & quo vlteriùs procedunt, eo ampliùs viribus val[illegible]. Et sicut ignis feruore ampliùs calescit, quo vicinior quis accedit: ità dum monasterio appropiant, clementiùs ambo ægrotant. Vbì autem ad memoriam sancti ventum & oratum est, auro fidei vterq; quęsitas diù merces comparant: iste laxata neruorum nodositate, emortuum languoris senio femur in quandam nouæ infantię agilitatem mutatum stupet & gratulatur: ille restitutis in ictum motabilē palpebris, pupilla reuiuiscente oculo donatus, lucem haurit, & quæ auditu priùs didicerat, lęta visibilitate meliùs incipit cognoscere. Homines non obscuro loco nati & alti, suî notitiam non minimam iucundatę plebi fidem de recuperata sospitate adstruunt, & in laudem Domini vna vox omnium sonat.

Ex imaginatione, dicit deformationem.

Ioan. 9.

Cęcus, & claudus curantur.

Author se excusat, quòd non posit sufficere commemorandis omnibus. *Cap. 21.*

NE expectes à me Lector, vt omnia, quæ vel fidelis nobis reliquit antiquitas, vel quę ipsi oculis nostris vidimus, virtutum sanctissimi huius patroni nostri, explicare velim, aut valeam: ad quorum inæstimabilem multitudinem enumerandam, & Tulliani eloquij fluenta siccarentur, & contorta vibratęq; Demosthenis sententiæ tardiùs languidiusque ferrentur. Hoc pace sanctorum omnium dixerim, quòd nunquàm præsentius cęlestis medicinæ stillicidium vsquàm se effuderit, nec facilior vbiubì ad diuinum propitiatoriū pulsanti peccatori introitus patuerit. Habuerunt certè aliquid nostra tempora omnibus retrò seculis inexpertum, cùm singulis penè diebus (rem toti orbi compertam loquor) plerunq; triceni aut quadrageni, interdùm etiam centeni, ab hac medicinali tumba, secundùm incōmodorum qualitatem, recuperatę sospitatis beneficia reportarēt. Plus est, quod mecū tota testabitur prouincia, pleriq; visa alongè beatissimi patris ecclesia, antequàm peterēt, accipiebant, & solo affectu, lōgo adhuc terrarū remoti spatio, fide tamē propè erant, & medijs agris, tota residēs languentiū multitudo, ibì orabāt, ibì statìm impetrabāt. Et nè de mortuo nō suscitato quis calūnietur, quāuìs & in hāc quoq; partē, quotiès ratio postulâsset, sufficiēs ei gratia non defuerit, meipsum hęc scribentem (optimus ipse, quem loquor, mihi testis adest) de ipsa, quam calcare intraueram, mortis porta retraxit. Languor ad extremū pertraxerat, paratis exequialibus, iam funus efflabam animam, cùm subitò à circunstantibus inclamatus sanctus Trudo adfuit, & efficaci illa sua potentia suscitatum interim distulit. Sed quanti est cadauer redanimare, qui quotidiè de fœtenti vitiorum sepulcro, amoto desperationis durissimo lapide, innumeros non cessat clamosa compassione ad spiritualem vitam reuocare? Sunt qui in bręui tabella terrarum depingunt situs, & ingentia naturæ corpora breuibus lineis quasì metiuntur. Sic in paruulo hoc libello cernas adumbrata, non expressa, maximarum & incomparabilium virtutū eius insignia: de quo potissimùm hoc concluserim prędicamentum, quia quicquid voluit, cum DEO potuit. Cauendum igitur, & toto studio pertimescendum, nè indeficiens iste cęlestis paradisi fons, & viuentium aquarum semper manans puteus, à nobis negligatur, & cunctis, qui propè & longè sunt, bibentibus, hi quibus quotidiè fluit, sitiant: sanatisq; alijs, versa vice ęgrotent, qui totum medicum quasi possident. Loco enim patris & medici nobis vnicus omnium pater hunc suæ dilectionis perdonauit filium, sub quo & ineuitabilia humanę infantiæ corrigamus rudimenta, & languentis animæ recuperemus fida subsidia. Si cōscientię lepra prurit animus, si cœlum libero intuitu nō respicit oculus,

Ingens numerus corū, qui à S. Trudone curati sunt.

Author huius historiæ à morte ferè reuocatus ad vitam.

si ad currendam mandatorum viam stupēs nos impedit neruus, si auaritia venarum fila contrahit in manibus, ab hoc tali medico medelam sola fide merebimur. Agè ergò nunc pater pie, pater inclyte, compone cum iudicibus seculi causas nostras, rerum damna perpetuis bonis remunera, incendia refrigerio auræ spiritualis commuta: graue mortalitatis huius nostræ exiliū, in æternam repatriationem transfer, vt per te ad spem vitæ redeamus, & quandoquè desideratum ducem ad eam omnipotentis patris securi subsequamur mansionem, vbì cum conciuibus Angelis gloriaris, & maiestatis manifesta contemplatione perfrueris. Quod rogatus cælorū ille arbiter nobis largiatur: cuius imperium in triplici personarum proprietate, & inseparabili Deitatis vnitate omnipotentatûs sui leges toto orbe disponit, iura moderatur, eadem & incommutabilis existens in secula seculorum, Amen.

De vera & viua fide dicit.

Author inuocat sāctū Trudonē.

DE TRANSLATIONE SS. TRVDONIS ET EVCHERII, SERMO EIVSDEM THEODORICI ABbatis: *quæ quidem facta est 3. Idus Augusti, sed hìc reponere libuit, vt maneat historia coniuncta.*

Lectio 1.

Loriosum est hodierna die tractare de margaritis sanctorum, & delectat intueri duas confessorum gemmas de thesauris cælorum. Quorum preciosa corporum translatio, animarum nostrarum facta est consolatio: quia delectat filios patrum participari beneficio. Ipsi enim ex vitæ merito nobis à Deo patres constituti, nos ab eis filij per gratiam adoptati. Has autem margaritas de millibus electas, & precio proprij sanguinis comparatas, omnipotens Imperator diademati suo inseruit, sibi ad congruum honorem, nobis ad perpetuam salutem. Quarum luminis splendorem cæcus si sensit, illuminatus recessit: mortuus si tetigit, reuixit: claudus si tractauit, cursum recepit. Neque enim aliæ iaspides diadema debuerunt ornare tanti Imperatoris, quàm tales, quæ nascentibus vbiquè incommodis se opponerent virtute medicinalis splendoris. Harum pars preciosior, id est, spiritus cęlo recepti, fragmenta mortalitatis suæ nobis reliquerunt, ossa scilicet & cineres suos, omni terrarum supellectile multò preciosiores: nè egere possit filiorum necessitas, quę in manibus habet talium & tantorum patrum exuuiales diuitias.

Sanctorum reliquię quā preciosæ.

Lectio 2.

Isti etenim, isti, inquam, sunt inclyti propugnatores tui, ô redempta Christi cruorę Ecclesia: isti stant pro filijs tuis, nè eos barathro oris absorbeant toto aëre vagantes corporum inuasores, & animarum iniqui corruptores. Quandò enim per te armatis igni & dolo resisteres aduersarijs, quæ in propria carne imperium ægrè agis? Sed emeriti testes Christi, Angelorum ciues, immò consules pro meritis creati, etiam nunc iniquitatis satellites per te expugnant, quos per se vicerunt. Hi reos Deo conciliant, orbem portant, tartara spoliant, vt Angelorum numerum expleant, & supernæ Hierusalē muros de viuis & quadrata soliditate politis lapidibus extruant. Hanc enim efficacem potentiam exercitus ille Domini Sabaoth, alij proprij sanguinis precio mercati sunt, alij munditia cordis, sine qua nemo Deum videt, promeruerunt: quos quadam æqualitate pares facit in supernæ mansionis domo æqualis pro omnibus Christi passio, & de vno latere profusi sanguinis & aquæ commixtio.

Sācti quid præstēt nobis.

Lectio 3.

Hinc est, quòd Petrus & Paulus dominam orbis Romam coronant effuso sanguine, Iohannes mysteriorū Dei aquila, & præ cæteris possessor Christi pectoris, Ephesum sine sanguine sanctificat, solo somno pacis & carnis, incorruptione. Sic vnius superni capitis innumerabilia membra suis in locis inæstimabili modo mortem Christi quotidiè nobis annunciant, & alij in ara, alij sub ara clamant: omnes autem sub throno Dei, consortia & numerum fratrum suorum, tempore adhuc modico expectant. Alij igitur sanguine rubent passionis, alij aqua candent confessionis: quatenùs terrenę quoquè huius Ecclesię sanctissimus paradisus, purpuream rosarum suarum speciem nobis proferat, & pulchrè candentem liliorum fragrantiam non dehabeat. Ex huius paradisi fragrantissimo odore, odore, inquam, sicut agri pleni, cui benedixit Dominus, hæc duo perpetui candoris lilia, quorum hodiè translationem colimus, Trudonem & Eucherium cælestis

Apoc. 7.

nobis

nobis permisit munificentia: quorum verna fragrantia non deficiet, viriditatis gratia non marcescet, eò quòd pro vitæ admirabilis puritate flori sint illi incorporati, quē virga de radice Iesse nulla alia, quàm sancti spiritûs, generauit infusione. Esa. 11.

Quorum alterum, id est, beatissimum Trudonem, vel hoc solo germine nulli terrarum inferior, de nobilissimorum regum radice edidit Hasbania, & longa carnis & spiritûs colluctatione, peregrinatione probatum, scientia ornatum, sacerdotio infulatum, miraculis toti orbi manifestatum, victorem demùm eius spiritum cęlo destinauit, & mortale illud carnis eius indumentum in perpetuam suî munitionem & ornamētum Ecclesiæ huic committens, vsque in diem Domini sibi reseruauit. Alterum, id est, venerabilem Eucherium, Franciæ decus & corona vrbium Aurelia generauit, & multiplici virtutum dote vsque in pontificem exaltauit. Qui probatus iam miles, Christi communicans passionibus, pro Ecclesiarū religione tuenda, optima armatus innocentia, cùm Carolum magni Pipini filium, qui Martellus appellatus est, de irreligiositate imperterritè argueret, in exemplum patientiæ, & probatæ fidei testimonium, velut Pathmos ille Iohānes, exilio spōtè relegatus est. Qui duci cuidam Roberto commissus, mirum in modum Aegyptiam domum quidam Ioseph illustrauit, & frequenti miraculorum gratia à Domino clarificatus, de exilio ad patriam, non terrenæ huius peregrinationis, sed supernę ciuitatis assumptus, in huius ecclesiæ gremio, perpetuæ pacis somno & hæreditate est sepultus. Lect. 4. S. Trudo stirpe regia ortus. S. Eucherius à quo in exiliū relegat. Apoc. 1. Gen. 39.

Hi sunt duo viri misericordiæ, quorum iustitię obliuionem non acceperunt, cęlorum margaritę, superni diadematis gemmæ, terrarum immarcescibilis flos: quorum animas sicut ex indiuisa charitate omnipotens remunerator in vna composuit cælesti requie, ità & corpora commendauit in gremio vnius ecclesiæ, in diem illam sibi recōsignanda, & abundantissima immortalitatis stola induenda. Quorum hodiè gloriosa memoria, quæ de libro dextræ Dei nunquàm éxcidit, cælos lætitia ornat, orbis terrę huius supplices spe & misericordia donat: spe scilicet, nè diffidamus: misericordia, vt pręsumamus. Has duas superni ędificij admirabiles columnas, cæli cacumen altitudine penetrantes, quicunq; Israël esse volumus, irreuerberato mentis oculo contemplantes sequamur: quatenùs noctium nostrarum aduersitates, ignis sui splendore depellant, & dierū prosperitates nubis suę blandimento componant. Acceperunt enim etiam ipsi ex beneficio sui Imperatoris, non cum Moyse, sed cū Iesu ducatū Israëlitici sui populi. Lex enim, ait Apostolus, ad perfectum neminem perduxit, donèc is, cui repositum erat, veniret, & per se suosque orbis terræ principes Christianum exercitum ad veram repromissionis terram induceret. Cuius terræ promissione consolatus Psalmista, Credo, ait, videre bona Domini in terra viuentium. Lect. 5. Heb. 7. Psal. 26.

Horum igitur ducatu quicunque fruuntur, iacturam de Amalech non patiuntur: nec cadit coram hostibus, quisquis sub his pugnat victoribus. Qui & ipsi quondàm sub signis fidei militantes, in die certaminis sui imitabilia nobis reliquêre suæ militiæ monimenta: cum ipso iniquorum omnium capite nihil minùs gloriosè dimicantes, quàm si habuissent Decios & Nerones. Egregiam nanque quandam vicissitudinem mortuo pro se Domino rependerunt, qui cessante persecutore, & sub titulo Christianæ professionis designato iam orbe, nè tamen sine pugna essent, aliam legem in membris suis repugnantem expugnauerunt, carnem suam & concupiscentias seculi quotidiano martyrio crucifixerunt, ipsumque superbiæ gigantem, cælis bella minitantem diabolum cum omnibus copijs suis, miræ constantiæ pede conculcauerunt. Et nunc victoria potiti, immortalitatis lauro coronati, Agnum Dei sine macula sequuntur quocunquè ierit. Virgines enim sunt, & vestimenta sua non coinquinauerunt: quia præter ineuitabilia, & sine quibus vita hæc non ducitur, nullis contagijs nuptialem suam vestem fuscauerūt. Securi aūt suî, solita illa sua pietate de nobis adhuc sunt soliciti, nobis manum porrigunt, & ad beatitudinis suæ inuitant præmium. Quis autem dubitet sub talibus patronis confidere? quis sequi cunctetur, quò præcesserunt spes nostræ? Hos quippe gratuita clementia sua nobis omnipotens Deus defensores ordinauit: horum nos membris, super aurum & topazion preciosis, mirificè ditauit. Nisi nos multùm abijcimus, semper nobis eos præsentes sperare debemus, maximè in die huius solennitatis & lętitiæ. Sed cuius lætitiæ? hominum, an Angelorum? Vt fidenter loquar, & hominum, & Angelorum: quia & illi de quotidiano conciuium suorum gratulantur contubernio, & nos non Lect. 6. Pugnæ & certamina Sanctorum. Apoc. 14. Sancti de nobis soliciti vt sint.

modicè hilares reddit hodierna gloriæ nostræ, margaritarum Dei preciosa translatio.

Lect. 7. Dignâ igitur, fratres mei, laude hanc diem sacremus, & prono vtriusque hominis obsequio honoremus. Egregium nobis sit, Angelorum participari officio. Neq; enim sola hominum manu & obsequio, quam hodiè recolimus, administrata est festiuitas. Adfuerunt vtiquè inuisibiles cælestium spirituum potestates, & conciuium suorum preciosissimas exuuias: ossa illa loquor, quæ mundum debellauerūt, venerabiliter excipientes, in suæ requietionis locum digna cum reuerentia transtulerunt. Vndè enim tot deformata hominum corpora officio suo reddita, nisi quia super militum suorum corpora tectos cælos reseraauit, summæ maiestatis potentia? Et nunc Angelis super his cælestis aulę senatoribus tota alacritate gratulantibus, gaudia nostra, quantùm possumus, conferamus: immò gaudia eorum geminare ambiamus, & de peccatorum nostrorum tumulis resurgendo, in vitę locum transferamur. Túc etenim de morte resurgimus, & Angelis festiua gaudia cumulamus, cùm Deum exquirimus, & formam vitę nostræ ex speculo supernæ imaginis corrigimus. Hanc autem festiuitatem Deus à nobis exigit, quę nec torpore relaxet, nec illicitis negocijs implicet: sed tota ex superni desiderio amoris pendeat, & holocausta medullata diuino altari offerat. Quisquis enim bonum opus agit, sed omnipotentis Dei amore & desiderio ardere nescit, holocaustum quidem habet, sed medullam in holocausto non habet. Qui verò bona operatur, & visioni creatoris sui inhiat, seque ipsum ex amore, quo accenditur, in fletibus mactat, profectò holocausta medullata Domino libat.

Angeli sanctorũ reliquijs honorifice adsunt.

Psal. 65.

Lect. 8. Psal. 117. Vndè rursus per familiare suum organum idem spiritussanctus, Cōstituite, ait, diem solennem in condensis vsque ad cornu altaris. Solennem nanq; Domino diem constituit, quisquis se in eius desiderio affligit. Qui nimirùm solennitatis dies vsque ad cornu altaris tendi pręcipitur: quia tandiù necesse est, vt quisq; se affíciat, quousq; ad superni sacrificij altitudinem, id est, ad æterna gaudia pertingat. Hanc perpetuę solennitatis diem hîc inchoant, & ibì perficiunt, quicunq; castigato huius humanæ infirmitatis luto, hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem se exhibent: super quos Deus vultûs sui lumen signauit, & annuli sui formam impressit. De quo admirabili signaculo sanctę Ecclesiæ à sponso suo dicitur: Pone me vt signaculum super cor tuum. Sponsus enim in signaculum ponitur, quandò fidei eius mysterium in custodia internæ cogitationis imprimitur: vt ille infidelis seruus, nimirùm noster aduersarius, cùm signata fide corda nostra considerat, tentando ea irrumpere non præsumat. Hoc igitur signaculum, fratres mei, à Domino postulemus, in amoris eius desiderio nosmetipsos hostiam sacrificemus. Labilem & pretereuntem mundi huius figuram declinemus, ad cælestem patriam toto desiderio anhelemus. Sancti isti, quorum hodiè translationem colimus, nisi florentem mundum calcauissent, nequaquàm flos in conspectu DEI facti fuissent. Et nunc cum conciuibus Angelis, & cælestis aulę senatoribus quanta, putatis, vernant viriditate, quorum ossa mortua flos ille natus de Virgine, tanta respersit fragrantia & dulcedine? Quorum obtentu idem Deus & creator omnium sic nobis tribuat bonæ actionis flores inchoare, vt ad fructū honoris & honestatis mereamur peruenire. Phialæ eorum plenæ odoramentis in reconciliationem nostram accedantur, quatenùs odoratus Dominus placabile eorum sacrificium, gratiæ suæ nobis indulgeat beneficium: Qui viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Rom. 12. Psal. 4. Cant. 8. Esa. 11.

Translationem hanc quidam factam annotârunt, Anno salutis octingentesimo octogesimoprimo, aut circitèr, cùm Nortmannorum reges Godefridus & Sigefridus Traiectum, Leodium, Tungros, Coloniam Agrippinam, Bonnam, Aquisgranum & palatium, Monasterium quoq; S. Trudonis, Stabulense, Malmundariense, Prumiense, multaque alia loca inflammârunt. Vide pręter alios Chronicon Sigeberti Anno Domini 882.

De sancto Chrysogono videat Lector infrà Historiam S. Anastasiæ, die 25. Decembris.

CERTAMEN SANCTI MARTYRIS MERCVRII, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

Mperante illo tempore Decio & Valeriano in magna vrbe Roma, ij communi decreto statuerunt, vt omnes sacrificarent & dijs libarent. Conuocato ergò toto Senatu, ei exposuerunt, quę communi consensu à se decreta fuerant: & cùm eos inuenissent suæ assentiri sententiæ, magna affecti sunt lætitia. Statim ergò literis imperatorijs cum subscriptione Senatûs, iusserunt ea exponi, quæ communiter eis visa fuerant, & proponi in Capitolio, quarum hoc est exemplum: Nouemb. 24. vel 25. vt habet historia, nisi mendũ est librarij.

Imperatores triumphatores, victores, Augusti, pij, Decius & Valerianus simul cum Senatu hæc cõmuni consilio: Cùm deorum beneficia & munera didicerimus, & simul etiam fruamur victoria, quæ nobis ab ipsis data est aduersùs inimicos: quinetiam aëris temperatione, & omne genus fructuum abundantia. Cùm eos ergò didicerimus esse benefactores, & ea suppeditare, quæ sunt in commune vtilia: ea de causa vno decreto decernimus, vt omnis conditio liberorum & seruorum, militum & priuatorum, dijs expiantia offerant sacrificia, procidentes & supplicantes. Si quis autem voluẽrit diuinum nostrum iussum violare, qui communi sententia est à nobis expositus, eum iubemus conijci in vincula: deindè varijs tormentis subijci. & si sic quidem fuerit persuasus, non leues à nobis honores consequetur. Sin autem contradixerit, post multa tormenta, ense subibit supplicium: aut in maris profundum iacietur: aut auibus & canibus dabitur deuorandus: pręcipuè verò, si fuerint inuenti aliqui ex religione Christianorum. Qui autem diuinis nostris decretis obediẽrint, maximos honores & dona consequentur. Valete felicissimè.

Proposito ergò edicto imperatorio, conturbata fuit tota ciuitas, quòd in tota ciuitate fuisset propositum impium hoc edictum. Accidit autem, vt cùm illo tempore bellum fuisset à barbaris motum aduersùs Romanos, pararent Imperatores suum exercitum, vt acie cum eis confligerent, iubentes numeris militum, qui erãt in omnibus ciuitatibus, vt venirent in auxilium. Ex ijs autem, qui ab vnaquaque ciuitate & regione veniebant ad hunc belli apparatum, venit etiam legio eorum, qui dicebantur Martenses, qui sunt sub prima Armenia, sub tribuno nomine Saturnino Egrediente autem ad bellum Decio, degebat Romæ Valerianus. Commisso verò inter Romanos & barbaros prælio, durauit conflictus longo tempore. Permanẽtibus autem ijs in illa congressione, apparuit visio cuidam ex legione Martensium, qui sunt sub prima Armenia, nomine Mercurio: apparuit, inquam, vir quidam ingentis magnitudinis, indutus albis vestibus, in dextera manu tenens rhõpheam, & ei dicens: Nè timeas, nec formides: Sũ enim missus, vt tibi opem feram, & te reddam victorem. Accipe ergò hanc rhõpheam, & irrue in barbaros: & cùm viceris, nè obliuiscaris Domini Dei tui. Ille autem, vt qui à se discessisset, existimabat esse vnum ex principibus Imperatoris. Quam cùm accepisset, & se incitâsset, impetum fecit in barbaros: ijsq; fractis, eorum regem occidit, & multos alios, adeò vt defessum esset ei brachium, & ex sanguine eius manui adhæreret rhomphea. Sicque fusi & fugati sunt barbari à Romanis. Legio Martensium. Visio offertur Mercurio militi.

Tunc Decius cùm resciuisset singulare eius certamen, eum accersitum donauit dignitate ductoris exercitûs, constituens vt pręesset castris: & arbitratus Decius se deorum prouidentia à bello fuisse superiorem, valdè lętabatur: & cùm militibus multum erogâsset pecuniæ, vnumquenque misit in locum suum: ipse autem ingrediens vnamquanque ciuitatem, magna faciebat conuiuia, Romam proficiscens. Vna autem nocte cùm dormiret dux exercitûs, ad eum accedit Angelus in prima, in qua apparuerat, figura; & puncto eius latere, eum excitauit. Ille verò cùm eum vidisset, timore affectus, mansit mutus. Dicit ei Angelus: Mercuri, memento quid tibi dixerim in conflictu pręlij; vide nè obliuiscaris DOMINI DEI tui. Oportet enim te pro ipso certare legitimè, & coronam victoriæ accipere in glorioso regno cum sanctis omnibus. Hæc cùm Mercurius cęsis hostibus fit dux exercitûs. Iterùm Angelus ei apparet.

dixisset, euanuit Angelus. Ille autem cùm ad se redijsset, & esset recordatus, DEO egit gratias. Sciebat enim à maioribus fidem Christianorum. Nam pater eius Gordianus, cùm esset primicerius eius legionis, sępè dicebat: Beatus est, qui regi cælesti militat, ei enim donat regnum cælorum. Ille enim Rex verbo omnia est fabricatus: & ille est, qui est viuos & mortuos iudicaturus, & vnicuique redditurus secundùm sua opera. Cùm ad se ergò redijsset, & patris verborum meminisset, & considerâsset visionem, quæ sibi apparuerat, compunctus à sancto spiritu, cœpit cum lachrymis confiteri & dicere: Hei mihi peccatori, quòd cùm essem ramus germinantis arboris, exaruī non habens radicem Dei cognitionis.

Rom. 8.

Dum ipse autem hęc diceret, missus est ab Imperatore silētiarius cum plurimis alijs, vt eum vocarent ad Imperatorem. Cùm is verò se excusâsset, Imperator distulit concilium. Die autem sequēti eum rursùs accersit Imperator, vt veniret cum eo, quo par est, honore. Cùm is autem accessisset, dimisso iam concilio, dicit ei Imperator: Eamus simul in templum Dianæ, & offeramus ei sacrificium. Sanctus verò se reprimens, iuit in suum Prætorium. Quidam autem ex proceribus eum accusat apud Imperatorem, dicens: Pie triumphator & victor, à dijs probate, vt administres imperium, dignare placidè me audire. Qui à vestra imperatoria est honoratus dextera, & cui gloria fuit tributa à vestro imperio, quod res Romanorum placidè & tranquillè administrat, is non fuit nobiscum in templo magnę Dianæ, sacrificium oblaturus pro vestra potentia. Dixit Imperator: Quis hic est? Dixit Catulus consularis: Mercurius, quem magni fecistis & ornâstis diuersis dignitatibus. Is alios quoquè euertit, nè deos colant: exitum autem vobis ostendet eius ad vos responsio. Dixit Decius: Aliqua fortasè in eum motus inuidia, hæc in eum locutus es: sed te non audiam, nisi eo præsente vera cognouero. fide autem digniores iudicabo testimonij oculos, quàm aures. Tace ergò, & cum eo nullum verbum loquere: & si calumniandi quidem animo vsus in eum hæc dixeris, non leue dabis supplicium. Sin autem vera apparuerint ea, quæ à te dicta sunt, à me honores & dona consequéris, vt qui beneuolum in deos & in nos animum osténderis. Imperator autem iussit eum venire cum eo, quo par erat, honore.

Accusatur apud Deciū

Decius ei nō credit.

Cùm is autem accessisset, dixit ei Decius: Non ego te hac ornaui dignitate, te exercitûs ductorem constituens coram omnibus meis principibus, propterea quòd Dei voluntate à te victum fuerit pręlium? Quomodò autem meum honorem nihili ducens, accepisti modum quendam malignitatis, & vis meos honores nihili péndere, deos non adorans, sicut iam audiui ab aliquibus? Generosus autem Christi miles, cùm conuenienter ei, quod dicit Apostolus, veterem exuisset hominem cum suis actionibus, induit nouum, qui est creatus secundùm Deum per baptismum, & confidenter ei dixit: A me tolle hunc tuum honorem. Ego enim non, vt arbitror, ad id véni ex debito, qui barbaros in bello vicerim per Dominum meum Iesum Christum. Sed accipe quæ à te, vt dixisti, mihi data sunt. Nudus enim egressus sum ex vtero matris meæ, nudus etiam reuertar in illum mundum.

Ephes. 4.

Iob 1.

Cùm itaque exuisset lenam, & soluisset zonam, iecit ad pedes Imperatoris, clamans & dicens: Sum Christianus: audite omnes, sum Christianus. Decius autem simul & ira valdè pércitus, & dicendi libertatem admiratus, eiusque pulchritudine & magnitudine obstupefactus, iussit eum conijci in custodiam, dicens: Hic homo non considerauit nec intellexit honorem. Sed si senserit probrum & ignominiam, puto fore, vt eum ad piam traducam cogitationem. Cùm is autem abduceretur in custodiam, lętabatur martyr & exultabat, Deum laudans & gloriam ei tribuens. Nocte autem illa Angelus Domini ei appáret, dicens: Confide Mercuri, & nè timeas. Crede in Dominū, quē es confessus. Ipse enim potest te redimere ex omni afflictione. Visione aūt Angeli valdè fuit cōfirmatus.

Constantia S. Mercurij.

Tradit lętꝰ in custodiā.

Angelus eū confirmat.

Die verò sequenti cùm præsedisset Imperator in tribunali, iussit eum sisti, & dicit ei: Hic honor te decet propter tuum pessimum animū. Dixit martyr: Me decet hic honor; accepisti enim ea, quæ prætereunt: pro ijs autem accipiam, quę permanēt in æternum. Dixit Imperator: Dic mihi genus tuum & patriam. Dixit Mercurius: Si vis scire genus meum & patriam, dicam tibi: Pater meus vocabatur Gordianus, Scytha genere: militabat verò in legione Martensium. Patria autem mea, ad quam propero, est cælestis Hierusalem, quæ est ciuitas Regis cælestis. Dixit autem Decius: Hoc'ne nomine vocatus es à parentibus, an in exercitu appellatus fuisti Mercurius? Dixit martyr: Militia

Militię à tribuno vocatus sum Mercurius. Dixit Imperator: Cur non facis sicut iussum fuit omnibus hominibus, & deos adoras, priorem tuum honorem recipiens? mâuis'ne mori in tormentis? Dic citò, sciens te esse vocatum propterea. Dixit Mercurius: Ego, vt dixisti, ideò véni, vt te vincerem, & diabolum omnis vitij inuẽtorem: & coronam victoriæ accipiam ab agonotheta Iesu Christo Domino meo. Noli ergò tardare nec differre: sed in me imple, quę tibi veniunt in mentem. Habeo enim loricam fidei & clypeum, per quæ vincam omnem inuentionem, quæ aduersùs me excogitata & mota fuerit.

Tunc dixit Imperator ira plenus: Quoniam dicis te habere loricam fidei & clypeum, iubeo te nudum extendi ad quatuor palos, & sublimem tolli à terra. Cùm hoc autem factum esset, dicit Imperator: Vbì sunt arma tua bellica? Per Iouem maximum deorum valdè fuisti extensus. Sanctus autem Mercurius in cælum adspiciẽs, dixit: Domine Iesu Christe, fer opem seruo tuo. Rursùs iussit Imperator acuto gladio scindi eius corpus, & posteà ignem substerni, vt ipse paulatìm vreretur. Sanguinis autem multitudine rogus fuit extinctus. Sanctus verò fortì & generoso animo ferebat hoc tormentum. Decius autem iussit eum solui, nè citus moreretur, & in quadam obscura domo tutò includi. Eum itaque portantes, proiecerunt in domunculam, quæ paruam habebat respirationẽ, existimantes fore vt paulopòst moreretur. Illa autem nocte ei appáret angelus Domini, dicens: Pax tibi, generose athleta: & cum reddidit sanum, curans vulnera eius corporis, adeò vt surgeret, & gloriam redderet Deo, qui ei apparuerat.

Extenditur ad quatuor palos.

Corpus eius gladio scinditur.

Angelus eum sanat.

Rursùs ergò Decius iussit eum sisti: & cùm eum vidisset, dixit: Qui mortuus fuit à nobis ablatus, quomodò nunc per se ambulat? fortè nec vibícem quidem habet in suo corpore. Iussit autem satellitibus, vt viderent. Illi verò ei dicunt: Per diuinissimam tuam pietatem, corpus habet adeò delicatum, & omni macula vacuum, perindè acsì ne fuisset quidem tactum. Dixit Decius: Est omninò dicturus, Christus meus me curauit. Neminẽ introduxistis, qui eum curaret in custodia? Illi autem ei dixerunt: Per vestram potentiã, quæ regit vniuersum orbem terrę, nemo eum ne adspexit quidem. putabamus enim eum esse moriturum. Quomodò autem sanus & valẽs nunc assistat, nescimus. Dixit Imperator: Videte artem magicam Christianorum. Qui herì quidem putabatur esse mortuus, hodiè adstat sanus. Iratus itaque dixit ei: Quis te curauit? dic cum veritate. Nam sine pręstigijs & arte magica non puto te fuisse curatum. Dixit sanctus Mercurius: Sicut priùs dixisti nolens, Dominus noster Iesus Christus, verus medicus animarum & corporum, ipse me curauit. Veneficos autem, & incantatores, & sortibus diuinantes simul cum ijs, qui adorant simulacra, abdicat, eosque vinculis ligatos, tradit igni gehennæ, propterea quòd nõ agnouerunt verũ Deum, qui fecit ipsos. Dixit Imperator: Corpus tuum rursùs consumam supplicijs. Videamus autem, an te curet Christus tuus, quem confiteris. Dixit Mercurius: Credo in Dominum meum Iesum Christum, quòd quęcunque mihi intuleris supplicia, non potes me iniuria afficere. Ipse enim dixit: Nolite timere eos, qui corpus occidunt: animam autem non possunt occidere: sed eum timete potiùs, qui potest animam & corpus perdere in gehenna: qui post mortẽ me rursùs suscitabit in terribili die iusti iudicij.

Matt. 10.

Cùm autẽ torqueretur & vreretur generosus Martyr, pro nidore suauis quidã odor aromatum manabat ex eius corpore. Cùm is verò fuisset cruciatus, & ne ingemuisset quidem, dixit Decius: Vbì est tuus medicus? Nunc veniat, & te curet. Dixisti enim, quòd etiam post mortem potest te suscitare. Dixit sanctus Mercurius: Fac, quod velis. Habes potestatem corporis mei, animæ autem Deus. Nam etsì corpus meũ interierit, permanet anima mea, in quam non cadit interitus. Rursùs iubet Imperator eum suspendi præcipitem, & eius collo alligari grauissimum lapidem: vt à lapide suffocatus, citò moreretur. In gratia autem Domini confirmatus martyr, longo tempore mansit in tormento. Cùm vidisset verò Decius eum forti & magno animo resistere tormentis, & nihil graue eum tangere, iussit quidem lapidem deuolui ab eius collo: afferri autem flagellum æri alligatum, & eum tandiù flagellari, donèc eius sanguis solum impleret. Ille autem planè adamas, perstitit se fortiter gerens, & dicens: Ago tibi gratias Domine, quòd me pro tuo nomine dignatus sis flagris cædi.

Alia rursus ei tormenta adhibentur.

Immane supplicium fert generosè.

Item alias pœnas.

Cùm aũt cognouisset Imperator eum esse planè immobilem, & persuaderi nõ posse, vt à sua dimoueretur sententia, conuocato concilio, (properabat enim ire Romam) tulit in eum sententiam, dicens: Mercurium, qui deos nihilifecit, & venerandũ decretum

nostrę mansuetudinis nihili putauit, iubet pia nostra potentia duci in regionem Cappadocum, & ei caput amputari ad exemplum multorum. Nam quicunq; resistit Imperatori, post multa tormenta subijcietur gladij supplicio. Cùm itaque eum accepissent ij, quibus fuerat mandatum, duxerunt animal, & portantes eum, imposuerunt vinctum vtrinq; validè. erat enim corpus martyris admodùm dissolutum. Et venientes in diuersorium, eum sensìm deponentes, faciebant quiescere. Sicq; cùm paucis diebus longum iter confecissent, venerunt Cæsaream. Ad eum autem accedens Dominus, dixit: Mercuri, adesdum & quiesce. Cursum consummâsti, fidem seruâsti, accipe coronam tuæ decertationis. Constitutum enim est, vt tu hîc consummeris. Martyr autem Seruatoris visione corroboratus, dicit ijs, qui erant cum ipso: Facite quod vobis fuit imperatum, nihil cunctantes. Dominus autem, qui vocat omnes ad pœnitentiam, vos quoq; sua gratia dignabitur. Nam cùm sit diues, affatìm donat bona sua ijs, qui accedunt. Hæc cùm dixisset, caput fuit ei amputatum, consummatusque fuit in confessione Seruatoris nostri Dei.

Christus ei apparet. *Capite punitur.*

Factum est autem, quod pręter opinionem est, Dei miraculum mensis Nouembris vicesimoquinto: Post eius consummationem factum est corpus martyris album sicut nix, emittens suauem odorem vnguentorum & suffituum: & propter hoc signum multi facti sunt Christiani. Deposuerunt autem sanctum in loco insigni, vbi fiunt multæ curationes ad gloriam Dei patris, & Domini nostri Iesu Christi, simul cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Insigne miraculum.

VITA SANCTI PORTIANI ABBATIS, AVTHORE GREGORIO TVRONENSI

De vita Patrum, Cap. 5.

24. Nouemb.

MVLTA omnipotens Deus suo dicatis nomine indulget, multamq; eisdē pro fideli seruitio benignitatis opem compensat, magna quidem se pollicens redditurum in cęlo, sed quæ accepturi sunt, plerunq; declarans in seculo. Nam sæpiùs de seruis liberos, de liberis efficit gloriosos, iuxta illud Psalmographi dictum: Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem, vt collocet eū cum principibus populi sui. De hoc & Anna Helcanæ ait: Repleti priùs, pro pane se locauerunt, & famelici saturati sunt. Ex hoc & ipsa Redemptoris nostri genitrix virgo Maria dicebat: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Sic & Dn̄s in Euāgelio ait: Erūt primi nouissimi, & nouissimi primi. Illicit ergò amore suo diuina misericordia inopē, vt de paruis magnos statuat, ac de infimis vnigeniti sui faciat cohæredes. Pręfecit enim de hac mundana egestate in cælo, quò scandere non potuit terrenum Imperiū, vt accedat illuc rusticus, quò accedere non meruit purpuratus. Sic nunc dicendum de B. Portiano Abbate, quem nō modò de onere mundani seruitij eruit, verumetiam magnis virtutibus sublimauit, atq; post motum & pressuras seculi, in requie æterna constituit, locauitq; eum inter Angelorum choros, de quibus expulsus est dominus ille terrenus.

Psal. 112. *1. Reg. 2.* *Luc. 1.* *Mat. 20.*

Beatissimus igitur Portianus ab ineunte ætate Deum quærere cæli semper etiam inter terrena seruitia conabatur. Hic enim seruus fertur fuisse cuiusdam barbari. Is cùm plerunquè ad monasterium cōfugeret, vt eum domino suo Abbas redderet excusatum, ad extremum fugientem aliquandò dominus eum de vestigio sequitur, & Abbatem calumniari cœpit, imputans quòd ipse eū seduceret, nè sibi suus famulus deseruiret. Cumq; de consuetudine, vt eum redderet, calumniando Abbatem insisteret, dicit Abbas Portiano: Quid vis, vt faciam? Et ille: Redde, inquit, me excusatum. Cumque excusatus redditus fuisset, & dominus eius reducere eum domum vellet, ità cæcatus est, vt nihil penitùs posset cognoscere. Cernens autem se grauibus doloribus affici, Abbatem vocat, dicens: Supplica, quæso, pro me Dominum, & accipe hunc seruum ad eius cultum: forsitan promerebor recipere lumen amissum. Tunc Abbas vocato beato ait: Impone,

S. Portiani conditio.

quęso, manus tuas super oculos eius. Cumq; ille refutaret, tandèm Abbatis deuictus precibus, super oculos domini sui signum beatæ Crucis imposuit: statimque disrupta caligine, & sedato dolore, pristinæ redditus est sanitati. *Signo Crucis illuminat cæcum herum suũ.*

At verò exin beatus Portianus clericus factus, tanto virtutis cumulo est prę latus, vt decedente Abbate, ipse succederet. Qui fertur æstiuo tempore, cùm ardor solis vi caloris sui cuncta consumeret, & etiam corpora, quæ robustiora potu ciboq; erant, æstu defatigaret, in ieiunijs post perditum omnem ab ore humorem, salem æstuans ruminâsse. Ex quo iterùm assumpto liquore, arentes gingiuas parumpèr reficere quærens, quanquã palatum aridum humectaret, tamen maius tormentum addita corpori siti præstabat. Sal enim, vt nulli occulitur, magìs ardorem sitis concitat, quàm extinguat. Sed hîc, tribuente Domino, arcebatur ab eo. *Siti se cruciat.*

His diebus Theodoricus ingressus Aruernum terminum, omnia exterminabat, cuncta deuastabat. Cumq; in Arconensis vici pratis constrametâsset, antedictus senex ad occursum eius properat, quasì pro populo rogaturus. Ingressusq; castra manè, rege adhuc in tentorijs dormiente, Siginaldi papilionem, qui tunc primus cum eo habebatur, aggressus est: & dum de hac captiuitate conqueritur, Siginaldus, vt ablutis aqua manibus merum dignaretur accipere deprecatur, dicens: Magnum mihi hodiè gaudium commodumque diuina pietas prętstat, si intra tẽtorij mei septa, facta oratione, potum digneris accipere. Audiërat enim famam sanctitatis eius: idcircò & honorem ei pro Dei reuerentia impendebat. Qui se diuersis modis excusans, asserebat hoc non posse fieri, quia nec hora debita esset, nec regi dignum prębuisset occursum, & quod his omnibus potius erat, necdùm ipse Domino psalmorum decãtationem debitam exoluisset. Sed his sepositis, vi eum compulit, allatumq; vasculum, quo potio tenebatur, rogat vt sanctus, imposita priùs manu, sanctificaret. Qui eleuata dextera cùm signum Crucis imposuisset, vasculum scinditur medium, ac vinum, quod intrà tenebatur, cum immenso serpente terræ diffunditur. Quod cernentes qui aderant, metu exterriti, ad pedes beati viri decidunt, lambunt vestigia, osculantur & plantas: mirantur omnes virtutem senis, mirantur & se ab iniqui anguis viru diuinitùs fuisse saluatos. Ad istud miraculum cõcurrit omnis exercitus, vallat multitudo omnis beatum virum, cupiens eius fimbrias manu tangere, si osculo honorare non poterat. Et rex exilit de stratu suo, accurritque ad beati confessoris aduentum, illoque tacente, cunctos, quos repetebat, captiuos absoluit, & reliquos deincèps, vt voluït, sic tractauit. Duplex ibì beneficium, Domino cooperãte, largitum est: nam & illos à morte ẽruit, & hos à iugo captiuitatis exemit. *Nota rem memorabilem.*

Nec pręterire volui, quòd eum diabolus diuersis machinis conatus illudere, cùm videret se nihil ei posse nocere, visibilibus eum prę lijs est aggressus. Nam nocte quadam dum se sopori dedisset, subitò expergefactus, vidit cellulam suam quasì incẽdio concremari, exurgensque perterritus ostium petijt. Quod cùm reserare nequiret, in oratione prosternitur, signum salutare coram se, & circùm se faciens, ac protinùs phãtasia flammarum, quæ apparuerat, euanuit, cognouitque hoc diaboli fuisse fallaciam. Id statim reuelatum est beato Prothasio, qui tunc apud Candidobrense monasterium habebatur reclusus. Qui cum summa festinatione monachum ex cellula sua ad fratrem dirigens, hortatus est, dicẽs; Oportet te, dilectissime frater, insidijs diaboli resistere viriliter, & nihil de eius dolositate pauescere: sed omnia, quæ intulerit, oratione assidua, ac signo Crucis econtrà apposito euincere, quia talibus semper tentationibus seruos Dei nititur expugnare. *Diabolus ei molestias exhibet.* *Vi S. Crucis eneruat illã vir Dei.*

Senuit autem vir beatus, & impleto boni operis cursu, migrauit ad DOMINUM. Cuius nunc tumulus sępiùs diuinis glorificatur virtutibus. Hęc tantùm de sancto viro cognouimus, non dijudicantes alios, qui maiora de eo cognouerunt, si voluërint aliqua in eius laudem conscribere. *Migrat ad Dominum.*

IN

INVENTIO ET TRANSLATIO CLARISSIMI MARTYRIS S. GEREONIS, A RVDOLPHO

Abbate sancti Trudonis conscripta anno Domini 1121. aut circitèr.

Nouēbr 24.

RVDOLPHVS gratia Dei id, quod est, omnibus sanctorum martyrum piè amplectentibus memoriam, sanctorū martyrum consortiū. Anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo vicesimoprimo, turbatis iam antè per aliquot annos Ecclesia & regno sub Imperatore Henrico, cuius pater Henricus Leodij obijt: multi Episcoporum & Abbatum, & de omni ordine & gradu clerici & monachi expulsi à suis sedibus, hàc illacq; ferebātur, propter communionem Imperatoris, quam vitabāt: quia excommunicauerat eum dominus Papa Calixtus II. secutus in eum sententias prædecessorum suorum Gelasij atq; Paschalis. Hac tempestate, eádemque de causa, eoque maximè, quia Friderici Leodiensium Episcopi electioni & consecrationi faueram, expulsus sum & ego de cœnobio beati Trudonis * Idus Aprilis, quarta feria Dominicæ resurrectionis, cùm in eo indignus præsedissem duodecim iam annos, & duos menses, & vt puto, dies quatuordecim. Susceptusque sum eodem anno misericorditer à domino Archiepiscopo Coloniensi Friderico, eiusdemque Ecclesiæ studio, & fratrum electione positus sum Abbas in cœnobio beati Pantaleonis extra muros ciuitatis octauo Idus Septembris, cùm iam vacâsset à quarto Calendas Ianuarij.

*Videtur deesse numerus, aut certè Idibus legendum.

Nec multò pòst subsequentibus diebus, petente quodam Dei seruo & prędicatore magno Nortberto vnum de corporibus martyrum Thebęorum, qui iacent in monasterio sancti Gereonis: apertum est vnius eorum sepulcrum in eodem monasterio, iuxta medium pilarum ad meridianam plagam, præsentibus tota nocte ad vigilias & ad fodiendum religiosis clericis, & monachis, atque Abbatibus, cum omni obsequio & reuerentia atque deuotione. Inter quos & ego peccator mandatus adfui. Eleuato ergò superiori lapide de sarcophago, post octingentos & aliquot plures annos martyrij Thebęorum, inuentum est in eo corpus magnum, per scapulas amplū, per pectus & brachia torosum, indutum chlamyde militari coloris purpurei: quę ampla vtrinq; vestis appēdebat vsque subter genua eius quasi tribus digitis, generis pallæ non ignobilis. Super eam aliam habebat vestem breuiorem, ignotam quidem nobis nomine, sed cognitam filo serico, & colore nobilioris purpuræ. Subtùs ad carnem nihilominùs vestis serica, albi maximè coloris, sed tamen subrubea. Corpus totum intactum adhuc videbatur à mento, quod tantùm de capite supererat, vsque ad pedes, indissoluta adhuc superficie vestium, caligarum atque calceorum. Nam vt conijcere veriùs potuimus, sic casu pertransierat inter caput & mentum persecutoris gladius. Pars tantùm illa, vbi ventris mollities fuerat, aliquantulùm, modestè tamen subsederat: quam vestis subsecuta, indissoluta permanserat. Tali suppressione, pectus & ossa femorum videbantur magìs turgere. Supra pectus illius, signum Dominicæ Crucis inuentum est de aurifrigio factum, sicut considerari potuit, submicantibus adhuc in eo auri metalli scintillulis. Aurifrigij longitudo penè vnius pedis extiterat, latitudo vix vnius digiti.

Monasteriū S. Gereonis, hodiè collegiū Canonicorum.

Nota de incultto corpore.

Nota hoc de signo Crucis Dominicæ cōtra impios hostes illius

A genu eius vsque ad pedes, tibiæ ex directo & integro decenter compositæ, habentes adhuc caligas integras de palla, rotundis floribus ad modum oculorum caudæ pauonis circunquaquè distinctis. In ipsis subtalaribus iuncti sicut prima die, & à talo sursùm erecti pedes adhuc continebantur: & quantùm ad superficiem vestis, nihil de toto corpore videri poterat, quod adhuc corruptum siue commotum vnquàm fuisset. Sub vestibus tamen, sicut posteà exitus probauit, ipsa caro iam prorsùs in cinerem resoluta fuerat cum ossibus, exceptis paucis de maioribus: sed fauillæ superextantis incommota integritas, carnis quoquè integritatem

tatem oculis admirantium figurabat. O quàm gloriosum erat, videre magnanimi militis Christi venustam formam, magnificeque vestitam, & quasi viuentis adhuc viribus plenam: cuius caput si sub simili corporis incorruptione adesset, dormire eum potiùs, quàm mortuum, crederes. Ad caput eius cæspes erat gramineus locatus, à capite vsq; ad cingulum, ab vtraque parte laterum, inter corpus eius & sarcophagum. Qui cæspes, immò qui cæspites (nam plures fuerant) sanguinei toti adhuc erant, sicut perfusi in terra fuerant fluente sanguine martyris, quandò percussus in terram cecidit.

Sed & in aliorum trium martyrum sarcophagis, hac occasione apertis, eadem magnalia Dei vidimus. Pili herbarum in ipsis cæspitibus adhuc rigebant, sicci tamen, sed concreto sanguine integri & rubei tenebãtur. Testes mihi sunt ipsi martyres, quia propria, sed indigna, manu tenui, oculis proprijs adspexi, & alijs videre porrexi, ipsi quoquè domino Episcopo assidenti, multumque præ gaudio & deuotione lachrymãti. O quantum studium, quantus Christi amor, quanta deuotio fidelium tunc temporis Christianorum, qui in tanta persecutione nec ipsos sanguineos cæspites tollere neglexerunt. Quid moror? Ista nocturnis horis acta sunt, sub magna quidem religiosorum virorum & fletu & cantu. Manè facto, cùm res tam gloriosa & desiderabilis audita fuisset à ciuibus, & ostensa pluribus illorum, (nam apertum tantùm sarcophagum palla tantùm tegebatur) tota ciuitas statim infremuit, clamantes se mâlle mori, quàm tanto thesauro, tanto patrono priuari. Erant etiam inter eos, qui corpus inuentum, ipsum esse sanctum Gereonem dicebant, propter habitûs venustatem & corporis formositatem. Vndè maior & maior fiebat tumultus in populo, cõtradicebaturque ab omnibus domino Nortberto. Vix tandèm sedatus est tumultus, Præposito sanctæ Mariæ Theodorico de Gradibus pulpitum asscendente, & populum mitigante, & quòd rei huius consilium esset differẽdum, promittente, vsque ad præsentiam domini Archiepiscopi. Tunc nihilominùs ad satisfaciendum populo, decretum est à maioribus, vt sepulcrum lapide superposito clauderetur, considerata priùs diligenter integritate corporis à fidelibus, nè quid furto de eo tolleretur. Acta sunt hæc tertio Idus Octobris, anno supradicto Dominicæ incarnationis. Intereà die & nocte vsque octauum Calendas Decembris cum magna deuotione & multo lumine sepulcrum custodiebatur, die circunsedentibus cum psalmodia electis ad hoc eiusdem ecclesiæ aliquibus clericis, nocte vigilantibus nihilominùs cum psalmodia quibusdam alijs, interdumque iuuantibus eos fratribus de sanctis Apostolis.

Vide res admirãdas.

Obserua lector priscorũ Christianorũ deuotionem.

Sarcophagum dicit neutro genere.

Igitur post aliquot ità interlapsos dies, octauo, vt diximus, Calendas Decembris vocatus adfuit dominus Archiepiscopus, Abbates, Præpositi & omnes congregationes ciuitatis: populus verò innumerabilis. Magna reuerentia, magnisque laudibus secundò apertum est sepulcrum, & integrum repræsentatum corpus sanctum: tamen ex magni lapidis concussione caro, quæ sub vestibus in fauillam versa fuerat, per plurima loca subsederat, sicut etiam in talibus solet contingere, infuso post tot tempora occultis corporibus nouo aëre. Ponuntur duo Abbates, induti vestibus albis & stolis, vnus ad caput, alius ad pedes. Quorum vnus ego peccator, ad caput eius sedi, quanuis, vt superiùs dixi, de capite nihil præter mentum haberetur, sicut percussoris illud absentauerat gladius. Applicuerunt se etiam alij duo presbyteri clerici sancto leuando corpori, nihilominùs induti vestibus albis & stolis. Qui sacras manus piè apponentes, primùm vestes collegerunt, non integras, quia vetustas non patiebatur: sed per grandes & minores partes, sicut poterant diligentiùs. Circa scapulas verò, & supra totum pectus, & vsque ad ipsum cingulum, multus inueniebatur sanguis superglobatus, sicut abscisso capite, ex collo & venarum meatibus sparsìm potuit emanare.

Multus sanguis inuenitur in martyris corpore.

Collectæ igitur sunt diligenter omnes eius vestes, sed istæ diligentiùs, crasso sanguine, sed sicco, graues, & per se in scriniolo vno, decenter ad hoc parato, positæ reuerenter. Cum quibus & balteus eius militaris de nigro corio, inuentus & repositus est, penè vnius vlnæ longitudinis, adhuc integras habens partes. A sinistro latere, iuxta latus eius & balteum, inuentus est nodus ferreus ad modum oui, rubigine propè consumptus: quem capulum gladij eius fuisse credimus: sed de gladio frustum nullum inuenimus. Diligentiùs tamen posteà quidam attendentes, in ipsis partibus reliquiarum, quas indè exorauerant, particulas ferri mihi protestati sunt se inuenisse. Subtalares, magnis partibus integris, eodẽ scrinio reconditi sunt. Caligæ prorsùs in ci-

nere resolutę. At vbì susceptis vestibus, ad carnem & ossa colligenda ventum est, vix de ipsis ossibus, & hoc de magnis, aliquid solidum apparuit, quod prorsùs in cinerem, aut in paruas particulas vetustas redegit.

Res admirationе digna. Mira res, & valdè gloriosa. Testor ipsos sanctos martyres, testor & ipsam sanctam multitudinem religiosorum virorum, qui diutiùs hoc viderunt: Totus cinis carnis & ossium, quasì calx nouiter fusa, candebat per totum sarcophagum. O quotiès ibì cantatū cum Apoc. 7. multis lachrymis fuit, Et in sanguine agni lauerunt stolas suas: O quotiès ibì repetitum, Ibidèm. Lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni. Tandèm collectus est cinis, & cæspes simul sanguineus, & ipse in * puluere, sed terrei atq; subrubri coloris, ꝓpter sanguinem resolutus: susceptusque in munda palla & preciosa, in alio scrinio maiore reconditus est. Tunc eleuatis vtrisque scrinijs, multa oblata sunt ad fabricandum feretrum sancto martyri. Dominus Archiepiscopus obtulit scutellam argenteam: deindè singuli quique, prout deuotionem habebant. Acta est etiam processio magna die illa circa claustrum & circa monasterium, pulsantibus signis, & cantantibus clericis & monachis, laicisq; Teutonicè in cōcrepationibus suis. Qua processione finita, & sanctis reliquijs in loculis suis super altare in medio monasterij collocatis, Missa de eiusdem sanctæ legionis martyribus incepta est, & iubente domino Archiepiscopo, à me peccatore cantata. Ante Canonem verò, finito Euangelio, dominus Archiepiscopus sermonem fecit ad populum de ijs, quæ tunc præ oculis habebantur & manibus, & quæ ad salutem animarum pertinebant, de sanctis Thebæis martyribus. Finitaque Missa, dimissus est populus cum lætitia magna.

*for. a puluerem

Feretrū, pro theca.

Ex huius sancti martyris reliquijs, cura & deuotio fratris nostri Ecberti posteà partes aliquas nostro interuentu impetrauit à Pręposito eiusdem monasterij Hermanno, cuius studio & deuotione reuelatum corpus translatum fuit. Reliquiæ autem hę sunt: De veste illa subtiliori, quam ad carnem suam habuit indutam. De balteo eius militari, qui circa lumbos eius inuentus est, nigri corij. De ferro, vt videbatur, eius gladij, confuso cum sanguine, & cineribus vestium, & corporis illius: vbì quasì in media vagina ferrū adhuc patenter sublucere videtur. De sanguine eius concreto cum puluere carnis & ossium eius. Cùm adhuc per se iacéret, simillimus erat calcis nouæ, aut farinæ candidæ. Postquàm verò collectæ sunt partes vestium, quę integrè colligi potuerunt, & ossa, quæ penitùs resoluta non fuerunt, cętera omnia in vno puluere collecta sunt: hoc est, puluis sangninei cæspitis, puluis ossium, puluis carnis, puluis vestium. Quæ omnia simul confusa, album quoquè illum colorem confuderunt.

Hæc ideò tam diligenter exprimimus, quia puluerem carnis & ossium, colorem calcis nouiter fusæ diximus habere: vt cùm alius color in isto puluere inuentus fuerit, nemo tamen dubitet, quin de vera carne & ossibus eius sit: immò simul quoq; de sanguineis cæspitibus, atque de eius simul vestibus. Has scilicet reliquias cùm mihi frater Ecbertus allatas repręsentâsset, recognoui eas, sicut antè in sepulcro videram: & ex earum pręsentium occasione ordinem inuentionis, sicut hîc legitur, aggressus sum fideliter describere, secundùm quod vidi, & manibus proprijs, licèt indignus, tractaui. Itaque priùs eas vobis per eundem fratrem misi, transferendas in ecclesiam beatæ Mariæ in Dune: quatenùs in hoc nostro scripto, & ex earum pręsenti contemplatione nulli modò, vel in posterum dubium sit, quòd ex corpore martyris de sancta legione Thebęorum martyrum sumptę sunt. Hortamur ergò & rogamus, atque pręcipimus, vt fratres nostri, qui morabuntur in Dune, diem festū martyrij eorum in die S. Gereonis cum duodecim lectionibus amodò agant, & diem aduentûs istarum ad eos reliquiarum. Hęc ego peccator Rudolphus, fratres mei & filij charissimi, qui estis in cœnobio beati Trudonis in Hasbania, scripsi vobis de cœnobio beati Pantaleonis iuxtą Coloniam.

MAR-

MARTYRIVM SANCTI PETRI EPISCOPI ALEXANDRINI, VT HABETVR IN MS. CODICIBVS,

interprete, nisi fallor, Anastasio Bibliothecario, qui alicubi testatur se transtulisse passionem præcipui doctoris & martyris Petri, Alexandriæ vrbis Patriarchæ.

D corroboranda corda credentium, & mentes fidelium confirmandas, omnipotens Deus dignum pastorem beatum Petrum plebis suæ Episcopum ordinauit. Hic per doctrinam suam multos ab idolorum cultura separans, Christi Ecclesiæ sociabat. Audiens igitur Maximinus, quòd multi per eum à dæmonum simulacris segregarentur, & in Christi nomine baptizarentur, furore commotus, statim destinauit tribunum quendam ad ciuitatem Alexandrinam, qui eum comprehenderet. Accepta itaque tribunus authoritate, cum suis militibus ad vrbẽ superiùs memoratam perrexit. In quã ingressus, reperit beatissimum Petrum cum ingenti Christianorum multitudine * sanctorum commemorationem celebrantem. Quem statim comprehendens, vinculis alligauit, & custodiendum carceri deputauit, damnauitque compedum mortifera ruina. Hoc videntes Christiani, in lamentationem maximam conuersi, vnà cum suo pastore in custodia carceris permanebant. Non enim patiebantur, vt salutis doctor, mali aliquid pateretur. Hac opinione Maximinus comperta, literas destinauit tribuno, vt eius vitam celeriùs auferret. Quibus lectis, tribunus ad custodiam carceris cum manu armatorum perrexit. Videntes autem populi, qui ante carceris ianuam pro fide & amore sui pastoris perdurabant, quòd cum per vim de carcere voluisset eijcere atque interficere, dixerunt: Priùs nos, si tibi à tuo rege præceptum est, interfice, & ità demùm valebis in nostrum patrem manus inijcere. Scias enim nos nullatenùs permittere, vt doctor & medicus animarum nostrarum, aliquid patiatur.

25. Nouembris: quanq; Latina Martyrologia cũ habeãt 26

* sanctorum Apostolorũ, legit Ado.

Alexandrinorum erga Episcopum suum amor

Audiens tribunus hos sermones, & videns non tantũ populos diuersæ ætatis, sed etiã illustres viros, monachos quoq; religiosos ac virgines, in custodia carceris pmanere cũ sancto viro, agebat silentiò moderatè, qualiter beatum Petrum sine vllius sanguinis effusione foris eiectum percuteret, sicut & Maximini tyranni sentẽtia manifestabat. In tali itaque dum esset custodia positus, fama certaminis Petri, quo cũ diabolo dimicabat, vsque ad infelicissimum Arrium discurrendo peruénit, qui ante aliquantos dies pro zizaniorum doctrina, quam aduersùs Christum Dei filium in agro Dominico seminauerat, culpatus sæpiùs, increpatus atque excommunicatus fuerat: & quia sanctis monitis acquiescere noluit, semetipsum eousquè perduxit, vt à sanctò Petro clericatûs officiò priuaretur. Cognita ergò infelix Arrius sententia, quam tyrannus aduersùs venerabilẽ ouium Christi pastorem dederat, gaudens atque exultãs ad Christi Ecclesiam cũ omni velocitate peruénit, & cœpit in dolo quosdam de presbyteris atque laicis obsecrare, vt ei à sancto Petro veniam atque indulgentiam peterent. Propterea verò conabatur sui Episcopi communionem recipere, vt post illius vitæ terminum ipse successor existeret. Sed qui cordis cognitor est, omnipotens Deus, in quem grauiter peccauerat, diuisiones in sancta Trinitate faciens, non celauit beato Petro iniquum Arrij propositum, quod habebat in animo.

Arrius à S. Petro excõmunicatus.

Arrij mali dolus.

Eâdem nanque nocte apparuit beato Petro, in custodia carceris quiescenti, & ei nequissima infelicis Arrij consilia manifestauit. Cùm igitur alio die venirent ad eum viri magni atque religiosi, quos cum presbyteris idem nefandus direxerat, ingredientes carcerem, proiecerunt se ad genua beati Petri, obsecrantes eum cum lachrymis, vt Arrium à vinculo damnationis absolueret, & eum in sancta Ecclesia presbyterij ministerio restitueret. Dans autem eis beatissimus Petrus manum, eleuauit eos, dicens: Quid vultis, dilectissimi mihi fratres, aut quid quæritis? At illi respondentes, dixerunt: Precamur beatitudi-

titudinem tuam, venerabilis pater, vt digneris veniam pręstare infelicissimo Arrio, & absoluas eum à vinculo, quo eum vinxisti: quoniã ecce iam gloriosa tibi martyrij corona in cælis paratur: quia nõ solùm per doctrinam tuam, vniuersam illustrâsti prouinciam nostram, sed & per confessionem martyrij multo ampliùs nobis & perfectiùs salutẽ fidei contulisti. Propter quod credimus, quoniam tibi pro labore isto duplex in cælo palma pręparabitur.

Hæretici violãt sponsam Christi, id est, Ecclesiam. Tunc venerabilis Petrus cum ingenti gemitu lachrymans, ait: Pro Arrio me obsecrâstis, dilectissimi fratres, qui spõsam Christi violare conatur? An nescitis, qa pro omnibus semper dolui & condoleo, & omnibus indulgentiam præstans, neminem aliquandò passus sum de Ecclesia Christi perire? Sed magìs pro omnibus diligenter interuenio, omnipotentis Dei exorans clementiam, vt salutis veniam semper ab eo consequi mereantur? Hic autem Arrius, pro quo rogatis, soli Deo mortuus est, & à facie illius hîc & in futuro seculo proiectus. Vndè & à sacrosancto altari eius, non mea, sed ipsius est iudicij sententia separatus: quoniam non in homine, sed in DOMINO grauiter peccauit, impiè agens in Trinitatis mysterium, vbì Cherubim & Seraphim non audent respicere, qui incessanter vocibus proclamant Deo, dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Cùm etiam & virtutes cælorũ ipsum canentes, dicunt: Pleni sunt cæli & terra gloria tua: ille impia & execrabili mente ausus est blasphemias irrogare, & diuisiones facere inter Patrem & Filium & Spiritumsanctum. Quemadmodùm ergò audeam illi veniam dare, cui omnis creatura irascitur & maledicit? Quomodò potest veniam promereri à me, dilectissimi fratres? Hæc verò dicente beatissimo Petro, viri qui pro indulgentia eius venerant petere, proiecerunt se ad pedes eius, & velutì muti sunt effecti, nec quicquam de eo illi ampliùs locuti sunt.

Terribilis sententia.

Esa. 6.

Ibidèm.

Videns autem beatissimus Petrus ità eos pauore perterritos, appræhendit duos ex ipsis seniores presbyteros Achillam & Alexandrum, & ducens eos seorsùm in parte carceris, vbi erat reclusus, dixit eis: Ego quidem, etsì peccator sum, scio me vocatione cælesti ad hunc agonem martyrij esse vocatum. Vobis autem, qui post me futuri estis columnæ in sancta Ecclesia, cupio confiteri mysterium Dei, quod mihi reuelatũ est à Deo meo in hac nocte: quoniam post finem martyrij mei tu venerabilis pater Achilla presbyter, throni mei sedem Episcopatûs consecuturus es: post te verò hic amabilis nobis Alexander presbyter ipso sacerdotio honorãdus. Hoc mihi pro certo à Domino promissum est. Ideoque nè me velitis ęstimare immisericordem esse, aut contra delinquentes crudelem. Quia omnis offensa humana, carnis vitio peracta, quãuis sit grauis & periniqua, tamen multo leuior est, quàm huius Arrij iniqua offensa. & ideò illis, quæ ad hominis fragilitatem pertinent, facilius est nobis indulgentiam dare: huic autem maledicto, pro quo rogatis, quomodò possum veniam dare, cuius interiora dolo & blasphemia plena sunt? ex cuius corde abyssus tenebrarum prorupit, blasphemiam irrogando aduersùs omnipotentem Dei filium, asserens eum creaturam, qui creator est omnium visibilium & inuisibilium, qui à prophetis atque Apostolis & Euangelistis est prędicatus? Et nunc per istum diabolus zizania seminauit, per quem multus populus à recta fide auersus, & in profundum erroris deuolutus est. Sępiùs à me monitus atque correptus, vt ab hac sacrilega doctrina recederet, nequaquàm sermonibus acquiescere voluit. Cuius rei causa abiectus atque depositus est deorsùm ab ordine presbyterij. Et nunc quemadmodùm iubetis me obtẽperare petitionibus vestris, cùm ille meis admonitionibus noluerit acquiescere, pręsertim cùm in hac causa non meo iudicio sententiam aduersùs eum dederim, sed diuinitùs inspiratus hoc fieri iusserim?

S. Petrus futura prędicit.

Nam in hac hora noctis cùm ex consuetudine debita sacras Deo orationes offerrem, ecce subitò video apparére mihi in habitu pueri Iesum Christum Dominum nostrum. Cuius claritatis splendore nimio illustratus, non valebam vultum tantę maiestatis inspicere. Qui indutus erat * tunicam lineam, candidam nimìs, sed conscissam à summo vsq; deorsùm: quam ambabus manibus constringebat circa pectus suum, cooperiens quodammodò nuditatem suam. Quem cùm sic vidissem, timor magnus irruit super me, & cum summo timore deprecans eum, dixi: Domine, Domine, quid est hoc? Quarè sic video tunicam tuam à summo vsque deorsùm conscissam. Qui respondit mihi: Quotidiè ipsam tractas in ecclesia, & nescis quomodò scissa est? Arrius mihi hanc scidit, quia separauit à me populum meum, quem mihi in hæreditatẽ acquisiui per Crucis patibulum.

Ado habet colobium, q est tunica sine manicis.

Vtinã hæc attenderent hæretici, q

Et nunc

Et nunc per ipsum, schisma factum est in populo meo: & ideò apparui tibi, præcipiens & monens, nè fortè velis eum in communionem suscipere. Iniqua enim meditatur contra me & populum meum. Eccè enim venturi sunt ad te quidam, quos ipse cum hypocrisi direxit, qui te rogent pro eodem, vt ei veniam præstes. Tu autem cum omni cautela vigila, & nè acquiescas petitioni eorum, nè schisma fiat in populo meo, pro quo ego Crucem pertuli, & mortem gustaui, & tertia die resurrexi. Omnia quæ mando tibi, obserua, & manifesta hunc sermonem meum Achillæ & Alexādro, qui post te futuri sunt Episcopi: quibus pręcipe, vt & ipsi anathematizent eum à conuentu suo coram omni populo, vt audientes terreātur, & discedant ab eo. Ideoque hæc omnia, quæ mihi præcepta sunt & iussa à Domino meo, manifestaui vobis & cognita feci. Ex hoc mundus ero ab omnibus, quæ mandaui vobis, si non fuerint custodita. In multas sectas distrahunt populum.

Scitote autem & vos, quòd in omni tempore, quo inter vos conuersatus sum, nunquam cessaui monendo atque exhortando vos, tam voce, quàm literis meis, cùm essem in insula Tyri & Phœniciæ, in Palæstinę quoquè insula relegatus, nunquàm cessaui scribens confortare vos in virtute spiritussancti, orans ac deprecans Deum die ac nocte pro populo mihi credito. Solicitudinem quippe magnam gerebam, æstuans iugiter in corde meo pro salute eorum, vt non aliquis desit à conuentu Ecclesię: nec vnquàm cessaui suggerendo beato Episcopo Hesychio atque Theodoro, in custodia pro fide Christi reclusis: qui digni vocati sunt pro gratia Domini nostri, participes facti passionum Christi. Ipse scribens ad Mesopotamiam, sæpiùs designaui, qualia ab inimicis nobis inferebantur supplicia. Dolor nanq; magnus & solicitudo stringebat me pro populi mei salute, nè fortè aliquis subuerteretur à prędicatoribus falsis. Ampliùs enim, quàm sexcenti sexaginta viri de clericis vel laicis anathematizantes ritum gentilium, in carceribus retrusi, & diuersa sustinentes supplicia, coronam martyrum meruerunt. Quorum victoriā ego audiens, lętus adoraui Dominum Deum meum, qui eos confortauit, & elegit in numero martyrum suorum. Mihi verò quanta ostensa sunt in Lycaonia ab hæreticis, credo quia nec vos latet: quomodò Meletius Christianorum gregem ab Ecclesia separârit, pro quo Dei filius animam suam posuit, & effudit sanguinem preciosum. Aduersùs quem Meletius impiè repugnans, sanctos Episcopos ac religiosos viros in carcerem claudebat, ac tribulabat, cogens eos præuaricari. Hi fuêre Aegyptij Episcopi. 660. martyres. Hic Meletius sibijpsi temerè arrogauit Episcopatū, factus hæresiarcha.

Propter quod, charissimi mihi, moneo vos, atque hortor viscera mea, custodite fidē, in qua renati estis: videte nè Arrij vel sociorum eius deceptionibus consentiatis. Videtis me, quomodò ob vinculum charitatis Domini nostri in custodia sim clausus, in ea ipsius misericordiam expectans. Comperi autem, quòd impius Meletius cōtra me multa mala testificetur, vt ampliùs tyranni Maximini furor excitetur, & me interficiat. Quā ego mortem pro Christo meo libenter die ac nocte expecto, vt in pace merear de hoc seculo, in fide mea consummatus ad Christum transire: quia non facio animam meam preciosiorem, quàm me, (secundùm Apostolum dico) sed Domino meo eam cōmendo, in cuius manu pendet spiritus meus: vt celeriùs impleam cursum martyrij mei, secundū quod mihi prędixit Dominus meus. Et nunc pro certo scio, quia ampliùs non videbitis faciem meam in corpore isto. Propter quod testificor vobis, quia mundus ego sum ab omnibus. Cauete vobis à doctrina Arrij & Meletij. Domini nostri Iesu Christi tantùm præcepta seruate. Estote soliciti pro populi salute, in quo vos spiritussanctus posuit pastores & Episcopos Ecclesię suę. Scio nanque, quòd post finem meum exurgent multi tam de clericis, quàm de laicis, & loquentur peruersa, subuertentes animas innocentium, vt eos separent à fide Christi. Propterea rogo, vigilate ab Arrij intētione. Scio quia in tribulationem maximam habetis intrare: sed credo, quia labor vester non erit inanis apud Dominum Deum vestrum. Nôstis quanta pericula sustinuit pro Christo, qui me nutriuit, pater meus Theonas Episcopus ab his, qui idolis seruiebant, vt eos sua prędicatione saluaret. Post cuius finem & transitum ego sedem eius suscepi, mores eius & vitam imitatus sum. Act. 20. Theonas Episc. Alexandr. multa perpessus à paganis.

Quid autem dicā de Heraclio, & Demetrio, vel Dionysio beatissimis Episcopis, quales tentationes & pericula sustinuerunt ab ijs, qui schisma faciebant in conuātu Ecclesiæ Christianorum, & conturbabant plebem Dei? Pro quorum salute de loco in locū se inuicèm literis monebant, nè recederent à fide Christi, quā acceperant. Eccè sudorem & laborem pertulerunt pro animabus nostris boni pastores animarū nostrarū. Sed illa gra-

tia, quę illis iugiter adstitit, cum eis vsq; in finem perseuerauit. Nunc ergò commendo vos Deo & verbo gratiæ eius, qui potens est vos ædificare, & immaculatos per omnia conseruare. Et hæc dicens B. Petrus Episcopus, inclinans genua sua, orauit: & completa oratione, dixit: Orate pro me fratres. & oẽs circũadstantes dixerũt, Amen. Ea hora Achillas & Alexander complexantes & osculantes manus eius, lachrymantes flebant, eò quod dixerat eis, Ampliùs faciem meam non videbitis. & ità venerunt, vbì erant populi stãtes clerici atq; laici: & locutus est eis de doctrina fidei, quę est in cõfessione Domini nostri Iesu Christi. & orans, iterùm salutauit eos in pace. Qui recedentes, secretò nunciauerũt vniuerso populo Christianorum, quęcunq; Dominus B. Petro de Arrij blasphemijs reuelauerat, vel quęcunq; facere cõmoniti fuerant, vt eum coram omnibus anathematizarent, & in ecclesiam ingredi nunquam sinerent.

Prętereà cognoscens beatissimus Petrus Episcopus, quòd Christianorum populus tribuno non permitteret, vt illum iuxta tyranni sententiam, pro Christi nomine gladio decollaret, volens præparatam sibi diuinitùs martyrij coronam celeriter accipere, vocauit vnum de ministris suis, qui ei vnanimis fuerat, & misit eum ad tribunum, dicens: Si vis Maximino tuo parére, venies ad carcerem secreto noctis, & facies in pariete modicũ foramen, quantum vnius hominis est capacitas: per quod ingressus tuus carnifex, amputabit caput meum gladio, & transmittes illud tyranno principi tuo, & erit tibi victoria in conspectu eius. Huic consilio tribunus deseruiens, eo tempore, quo Christi martyr dixerat, caput eius gladio desecauit. Fit commemoratio eius die Calendarũ Septembris. Requiescit nunc in pace sub ara Domini Christi saluatoris: Cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Vltrò se offert tribuno percutiendum S. Petrus.

Cæditur gladio.

MARTYRIVM SANCTAE MARTYRIS AECATERINAE, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

Nouemb. 25.

MPERANTE impio Maxentio, vniuersum imperium Romanorũ amplectebatur impiũ cultum dæmonum. Is enim Alexandriæ pręsidens in excelso & sublimi tribunali, emisit hoc impiũ edictum, vt oẽs simul, qui erant in eius potestate ac ditione, simulacris sacrificarẽt. Vndè etiam per vniuersum Romanũ imperium manifesta fuerunt, quæ decreta fuerant, literis ità se habentibus: Imperator Maxẽtius oĩbus, qui sunt in mea ditione, salutẽ. Magnũ cõsecuti beneficiũ à deorum benignitate, veluti quandam huius munificentię remunerationem, censuimus nos eis oportere offerre sacrificia. Oẽs ergò, si fieri potest, ad nos veniẽtes, ostendite vestrã in magnos deos beneuolẽtiam: Scientes quod qui hoc nostrum edictum contempserit, & ad aliam à nobis prohibitam adspexerit religionem, & excidet ab ipsa magna deorum beneuolẽtia, & subijcietur à nobis malis extremis.

Literæ impijssimi tyranni.

Cùm hæ literę in omnem partẽ peruasissent, licebat videre confluentẽ ad ipsum multitudinem metu minatum: quorum alij quidem adducebãt oues & boues: alij autẽ varia genera auium. Neq; erat vllus immunis, sed erãt oẽs intenti in apparatu sacrificij. Nam qui erant valdè diuites, cõstitutum erat, vt magna aĩalia adducerent ad sacrificium: parua aũt pauperes, prout vnicuiq; suppetebãt facultates, & erat vniuscuiusq; in deos beneuolẽtia. Ad magnificentiã autẽ eos maximè incitabat Imperator, afferens ad sacrificãdum centum & triginta tauros. Cùm oẽs ergò ad ipsum conuenissent Alexandriã, valdè lętatus est, videns multitudinem populi & sacrificiorum: adeò vt nec alterum quidem tempus expectârit, sed protinùs surrexerit, & citissimè ad templum processerit, & ipsum peregerit sacrificium. Cum eo autem currebat omne gen⁹ & omnis ętas, & vniuersus senatus, & omnes magistratus, plebsq; & vulgus hominum, quæ ad sacrificiũ pertinebant, vnusquisq; afferens: adeò vt propter multitudinem eorum, qui confluebant, angusta esset ipsa ciuitas, angustum templum: clamore verò brutorum animantium circunsonaret tota regio circuncircà: nidore autem sacrificiorum ipse quoquè aër inficeretur.

Innumera hominum multitudo venit Alexandriã, demonibus sacrificatura.

Cùm hæc sic fierent, mulier quædam pia, nomine Aecaterina, ętate iuuenis, pulchra specie,

Catharina

specie, quæ genus ducebat ex sanguine regio, omnem autem & externam & nostrã scripturam perlegerat, multis ancillis comitata degebat Alexandrię, & sic asseruabatur in ędibus regijs, & solum Christum nôrat sponsum, & ei animæ seruabat pulchritudinem: & in eum solum erat cor eius amore inflammatum. Hæc sic videns homines grauissimũ subire naufragium, & venire in extremum interitûs periculum, anima grauiter affecta, & pro Domino æmulatione ac zelo incitata, tunc maximè statuit suum ostendere desiderium, & ardentem pro fide zelum: & cùm nonnullos secum accepisset famulos, protinùs profecta est in templum, in quo erat multitudo cum rege sacrificans: & stans in limine, aliorum quidem vultus ad se attrahebat, vt quę insigni esset pulchritudine, & internam speciem ostendebat per externam. Sensim autem sua munda labra aperiens, dixit se habere necessarium aliquid, quod diceret Imperatori. Qui itaq; nuncijs referendis præerant, Imperatori de virgine annunciant. Cumque ille iussisset, statim introducitur. Quæ cùm stetisset coram impudenti Tyranno, cùm ille adhuc vacaret sacrificio, constanter & liberè sic ei est locuta: (margin: na degli Alexãdriæ.)

Oportebat quidem, ô Imperator, te ex teipso tuam videre deceptionem, quòd hominum, in quos cadit interitus, simulacris, tanq̃ dijs, offers sacrificia: & gentilē hanc stultitiam & dedecus abijcere. Quoniam aũt sinistro pârens dæmoni, ad adeò manifestam cęcutis veritatem, oporteret omninò sapienti saltem, qui est apud vos, Diodoro credentem, cognoscere quidnam sint vestri dij: & non tam inconsideratè, quæ non decent, velle facere: & non deos putare simulacra hominum, qui vitam miserè finiêrunt. Ille enim dicit & deos fuisse homines, & propter aliqua beneficia nominatos fuisse immortales. Scribit autem ipsos quoq; habuisse proprias nominum appellationes, & imperâsse quibusdam regionibus & ciuitatibus. Dicit verò homines deceptos ignoratione, eos vocâsse Deos, & retulisse in numerum immortalium. Porrò autē alius quoq; sapiens apud vos ex ijs, qui conscripserunt historias, dixit illum Sarrum inuenisse primum res gentilium. Eos enim, q priscis temporibus, aut fortitudinis, aut amicitię, aut alicuius alterius virtutis opus, dignum quod memoriæ mandetur, aut in quod studium cōferatur, ostenderunt, dicitur honorâsse statuis ac simulacris. Qui aũt maiorum mentem ignorârunt posteri, ꝙ eos solùm memorię gratia, vt q rem aliquã laudabilem fecerãt, honorâssent, eisq; imagines & statuas posuissent, ad homines interitui & omninò similib⁹ obnoxios affectionibus accesserunt: & vt eis fierent sacrificia, honoresq; haberentur, & dies festi celebrarentur, prouiderunt. Eos vester quoq; sapiens Plutarchus Cheronęus arguit, dicens eos inducere errorem imaginum. quibus oportet te quoquè credere, ô Imperator. Nō enī alienis omninò, sed tuis credes: & non tam multas aīas inducere in extremum barathrum interitûs. Pro quibus ipse miserè lues pœnas, & æternũ subibis supplicium, gehennam, inquã, ignis, quæ nunquàm desinit, sed maiorē semꝑ flammã accendit. His ergò ꝑsuadearis, ô Imperator, & ꝑsuasus agnosce verum Deum solum, q dedit tibi hoc imperiũ, & prętereà ipsam quoquè vitam prębuit. Qui cùm esset Deus ęternus & immortalis, propter nos homo quoquè factus est, crucemq; & mortem elegit, nos faciens surgere à morte inobedientiæ, & vt ipse scit, nostram procurans salutem. Is & eorum, qui errant, est seruator, & eos quos pœnitet, benignè & clementer excipit. (margin: Obseruã sanctissimę virginis dicēdi libertatem.)

Ad hæc ira impletur Maxentius, & cùm feruens sanguis ad cor eius modicùm affluxisset, vox quoq; ei fuit extincta, & nec potuit qdem omninò respōdere. Cùm autem ad se vix tandèm redijsset, & quę à martyre dicta fuerant, vidisset esse validiora, q̃ vt cōtra ea dici posset, Nunc quidem, inqt, ô mulier, sine pagere sacrificium: paulopòst autem de ijs, quæ dicis, audiemus aptiùs. Peracto ergò sacrificio, & festo p hæc soluto, in regiã reuersus, accersit beatam. Postq̃ autem ea adstitit, Dic nobis, inquit, quænam es, aut quęnam sunt ea verba, quæ es nobis locuta? Illa aũt, Nescis, inqt, ô Imperator, quęnam ego sim? Sum filia Imperatoris, qui te pręcessit: vocor autem Aecaterina. Sum verò exercitata in omni disciplina rhetoricę & philosophię, geometrię & aliarum scientiarum. Sed illa omnia nihili ducens, véni vt desponderer immortali sponso Christo, qui locutus est per Prophetam: Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobabo. (margin: Furore inflãmatur tyrannus. / S. Catharina coram illo sistitur. / Esa. 29.)

Cùm aũt Imperator admiratus esset, quę dicta fuerant, & in eam intentiùs defixisset oculos, & existimâsset eam non esse vnam ex ijs, quę natę sunt è terra: sed se deorum aliquam videre visionem, loquentem in habitu humano: cùm sic putâsset, & eam pperàm esset allocutus, beata sermonem excipiens, dicit: Verè dixisti, ô Imperator. Dęmones

enim, quos deos nominas, reuerà vos spectris decipiunt dæmoniacis, & vos prouocant ad libidinem & intemperantiam, & ad nefarias impellunt cupiditates. Ego autem cuiusmodicunq; sum, sum puluis & lutum, efficta in hanc formam, & eius honorata imagine. Quamobrē hinc magìs cōuenit admirari sapientiā opificis, ꝙ in luto & in materia tam vili potuerit tantā extruere pulchritudinē. Quæ quidē ęgrè ferens Imperator, Noli, inqt, dijs maledicere, qui & ipsi sunt immortales, & gloriā habēt immortalem. Martyr autem: Inuenies, inqt, tu quoq;, ô Imperator, quidnā sunt dij tui, si velis solùm tuā abijcere parumpèr deceptionem: verum quoq; Deum agnosces, qui est æternus & immortalis: cuius vel solum nomen ꝓnunciatum, vel crux etiam figurata in aëre, tuos deos vertit in fugam. Si velis autem, vel ex ipsa veritate apertam faciamus demonstrationem.

Vis expressæ Crucis.

Cùm itaq; Imperatori suspecta fuisset libertas martyris, timeretq; nè se vndiq; circūsisteret, & implicaret demonstrationibus, ipse autem non posset respondere & resistere, seq; & suos deos aperto dedecore afficeret, ipse quidē nec eam tantùm audire sustinet, ꝑ se ferens non decere, vt cum fœmina dissereret: Ad te aūt, inqt, à me adducentur oratores, qui oēs tuas rationes & propositiones abundè confutabunt: vt cùm tu quoq; abundè didiceris tuorum dogmatum imbecillitatem, adspicias ad id quod est vtile, & nostro parcas dogmati. Hęc dixit, & sanctam qdem iubet seruari in custodia: ipse autem statìm emittit epistolam in hęc verba: Imperator Maxentius omnibus, qui sunt meæ ditionis, salutem. Quicunq; deorum sapientissimi Mercurij curā geritis, inuocatis Musis, quæ sunt causæ cognitionis, venite ad nos vsq;, sapientissimæ mulierculæ, quæ nobis velutì ex quadam machina apparuit, os obstructuri, nè magnos deos irrideat, neq; fabulas esse putet, quę sub falso teguntur probabili. Sic enim & patriam sapientiā oēs admirabuntur, & nos vestram dicendi facultatem & artem laudantes, & acceptā habentes, vos magnis donis remunerabimus. Cùm eę ergò literę breuì per totum suum peruasissent imperium, conuenerunt ad ipsum electi numero quinquaginta oratores, qui erant acres ad inueniendum, & multùm valebant in dicendo. Quos cùm proximè sistendos curâsset Maxentius, vt familiaritate eos magis acueret & incitaret: Quæ, inquit, à nobis ad vos missæ sunt literę, significârunt causam vestri huc aduentûs. Vos ergò pulchrè vosipsos paretis & instruatis. Neq; ꝙ sit aduersaria fœmina, segniùs aut negligentiùs veniatis ad certamen: sed tanq̄ contra fortissimum aduersarium, generoso & excelso animo, & cum omni apparatu in eā insurgatis. Nam si viceritis quidem, nō videbimini multis paruum erexisse trophæum. Sin autem, quod absit, vos vinci contigerit, magnum dedecus vobis conciliabitis, & ridebimini ab omnibus. Adspicientes enim ad sexum, quòd sit mulier, eam esse existimant in dicendo imbecillam, & eius eloquentiæ nullas esse vires arbitrantur, eamq; nihil generosum ac forte posse aut facere, aut dicere. Ego autem, vt qui eius accuratam habeam experientiā, opinor ab ea secundum futurū Platonem, qui tulit primas partes sapientiæ. Vosq; sic velim esse paratos, perindè ac si aduersùs illum ipsum essetis decertaturi. Est enim melius, magna expectantes inuenire minora, quàm parua sperantes, incidere in fortiora.

S. Catharina ducitur in custodiā.

50. Oratores veniunt Alexandriā

Platonis laus.

Ad hæc dixit vnus ex oratoribus, qui erat eximius inter omnes, qui erant cum ipsis: Consentaneum est, ô Imperator, hęc ità se habere, & intelligētem esse mulierem, & acuti ingenij. Sed non videtur mihi fore, vt sustineat venire in conspectum oratoris, nedùm vt cum eo ineat certamen disputationis, & aut aliquid proponat, aut opponat. Quid est enim mulier ad artem rhetoricam? Veniat tamen solùm, te iubente, & videbis quæ deincèps consequuntur. Cùm ergò oratorem adeò tumidum vidisset Maxentius, ad voluptatem & lętitiam statìm fuit conuersus, sperans stultus linguam adeò intemperantem & audacem persuasurā linguæ moderatę & plenæ sapientia. Iubet ergò ante se sisti martyrem. Collecta quoq; fuerat frequens multitudo, concurrens ad spectaculum certaminis, vt scirent, ex vtra parte staret victoria. Nondùm peruenerāt ad custodiam ij, qui iussi fuerant eam adducere, cùm Angelus Domini ei apparens, Noli timere, ait, Dei puella. Eccè enim pręter tuam sapientiam tibi dabitur à Deo sapientia, & persuadebis quinquaginta oratoribus. Neque solùm persuadebis, sed & ipsos, & multos alios, qui sunt ex eis, ad Deum adduces. Deindè tu quoquè eris redimita corona martyrij. Hęc ille quidem cùm dixisset, abijt.

Angelus cōfirmat S. Catharinam.

Cùm eam autem accepissent ij, qui missi fuerant, adducunt ad tribunal Imperatoris. Et statìm egregius ille orator, quem priùs diximus, toruè intuēs, & superbè loquens: Tu es, in-

Ingreditur in disputationem cū 50. oratoribus.

es, inquit, quę deos nostros tam impudenter & adeò insolenter iniuria afficis? Martyr autem valdè leniter & placidè respondit, Ego sum: sed non impudenter & insolenter, vt dixisti, sed moderatè potiùs & verè sum locuta. Dixit verò orator: Cùm magni poëtæ deos altos illos nominent, quomodò tu in eos linguam moues, & tam insolenter audes in eos insultare? etsì, vt fertur, tu quoquè eorum gustâsti sapientiam, & fuisti particeps dulcedinis. Illa autem prudenter respondens: Habeo quidem, inquit, sapientiam, sicut mei Dei donum, qui est sapientia & vita, & quem timere & eius mandata seruare, est initium sapientiæ perfectioris & maioris. Res autem vestrorum deorum cùm sint ridiculæ, & plenæ multa deceptione, nondùm vllam pro meritis assecutæ sunt vituperationem. Verumenimuerò dic nobis, quisnam ex tuis magnis, vt dicis, poëtis, & quomodò deos ipsos nominauit? Orator autem, Primùm quidem, inquit, sapiens poëta Homerus Iouem precans, sic dicit: Iupiter gloriosissime, maxime, & alij dij immortales. Deindè insignis quoquè Orpheus in sua Theogonia, sic gratias agens Deo Apollini, dicit: O rex filius Latonis, eminùs feriens, potens Phœbe. Qui omnia intueris, & imperas mortalibus & immortalibus. Sol, qui in altum pennis aureis extólleris. Atque sic quidem præstantissimi & primi ex poëtis, ipsos honorabant, & deos apertè vocabant. Neque tu ergò decepta, Crucifixum attendas tanquàm Deum, quem nullus ex veteribus sapiens inuenitur nominâsse, neque scire, an esset Deus. Psal. 110.

Martyr autem dicit: Res deorum fateor ità se habere: neque contradixerim. Sed illa adijciemus. Nam Homerus quidem, quem dixisti præstantissimum poëtarum, illeipse rursùs maximum omnium deorum Iouem, innumerabilibus subijcit absurditatibus, alicubìquidem mendacem & peruersum, vafrumque vocans & deceptorem: alicubi autem à Iunone, Neptuno, & Minerua præter rationem obiectum in vincula. Nisì enim à Thetide ei significatę fuissent insidiæ, & Aegeum pręfecisset custodiæ suæ salutis, deorum & hominum pater fortè tibi iacuisset supinus, vinctus, à mulieribus & Neptuno illusus. Rursùs Orpheus musicus vos, qui eos colitis, magnę amentię damnauit & stuporis, & maximè in libro, quem, vt dicis, scripsit de ortu deorum & creatione mundi, sic vestram vanitatem significans & ignorantiam, dicit: Neque aduentans malum homines intelligunt, neque cùm aduenerit, malum possunt auertere. Cui etiam adstipulatur sapiens vester Sophocles, dicens: Est Deus, qui cęlum fabricatus est & longam terram; & ponti glaucos fluctus, & vētorum violentias. Mortales autem corde valdè errantes, bellariorum statuimus solatia, & deorum imagines, ex lignis & lapidibus auro structis figuras. His autem sacrificantes, & dies festos nouos celebrantes, propterea nos pios esse ducimus. Virgo respōdet oratori, & suo cum ense iugulat. Sophocles vt retulerit cultū deorū.

Quòd autē Crucifixum ne solum quidem nomen dixisti habere apud veteres, oporteret quidem non esse nimìs curiosum, neque de eo humanas scrutari rationes, quòd sit Deus verus, opifex cęli, & terræ, & maris, & solis, & lunæ, & astrorum, & vniuersi hominum generis, incompræhensibilis, inscrutabilis, interminatus, ineffabilis. Vt verò res eius ex vestris quoquè confirmem, (sic enim fuerit omninò à suspicione alienum testimonium) audi sapientissimam inter mulieres Sibyllam, generationem eius secundùm carnem, & eius in nos prouidentiam & curam ineffabilem apertè significantem. Si vis autem, ipsa quoquè verba audiemus: Vix tandèm autem veniet quidam in hanc multifidam terram, & absque lapsu fiet caro. Indefessis autem terminis diuinitatis soluet corruptionem affectionum immedicabilium. Et ei erit inuidia in incredulo populo, & in alto suspendetur, tanquàm reus mortis. Hæc autem omnia leniter patietur. Vide quoquè vatem à mendacio alienum Apollinem, oblitum solitæ suæ obscuritatis & obliquitatis, & nudam, etiamsì nolit, edentem veritatem: Vnus, inquit, me cogit cælestis, qui est lux tripliciter refulgens. Qui verò passus est Deus, non passa est autem ipsa diuinitas. Ambo est enim, & mortali corpore, & alienus à corruptione. Ipse iam Deus est, vir omnia ferens in mortalibus, crucem, contumeliam, sepulturam. Qui etiam ex superciliјs calidas aliquandò fudit lachrymas. Qui quinq; millia impleuit frumento. Velle enim est diuina potentia. Christus est meus Deus, qui in ligno fuit extensus, qui mortuus, qui ex sepultura in cęlum est sublatus. Sibilla quid habeat de Christo. Ironia.

Hæc refert Apollo deus tuus. etenim cùm sit, est expers principij, & coęternus cum Deo, qui genuit, principium, radix & fons bonorum vniuersorum: & cùm quæcunque

sunt, ex nihilo produxisset, eaque ornaret ac regeret, & sua manu contineret, nostrum
Gen. 3. genus est fabricatus. & nobis multas vias munijt ad salutem. Cùm eos autem vidisset
Christ. cur fact. homo supplantatos transgressione, & amisisse ipsum caput salutis, nempe obedientiam, ipse rursùs facit id, quod est caput salutis: & qui est eiusdem naturæ, cuius pater, fit propter nos id, quod ego. & versatur simul cum hominibus, & obit terram, castigans, admonens, docens, omnia faciens & procurans. Deindè etiam subit mortem pro ingratis famulis, eamque ignominiosissimam, conspuiturque & colaphis cæditur, & sustinet creator omnia, quæ condemnati: & facta sunt hæc omnia propter nos, vt solueretur prima condemnatio, & de medio tolleretur tyrannis diaboli, & cæli portæ nobis rursùs aperirentur, quas malè nobis clausimus. Et nec hucusquè quidem stetit: sed cùm etiam tertio die surrexisset, & in cælos ascendisset, vndè venit, ineffabilem sancti spiritûs nobis donauit gratiam, & misit discipulos, illius mandata prædicantes: qui ipsi quoquè omne periculum subibant, & mortem quotidiè sustinebant, vt animę mortem à nobis depellerent, & omnem errorem à nobis abducerent, & vniuersum orbem terræ ad eum adducerent. Propterea oportet nos quoquè omnia peruadere, & esse participes eius perpessionum, complantatos similitudini mortis eius, vt resurrectionis & regni simus cum eo participes. Oportet ergò te quoquè his persuaderi, & ipsum verum Deum agnoscere, & ei familiarem effici, qui dicit: Venite omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Quòd si non his, at ijs saltem, quę dicta sunt à dijs tuis & poëtis. Omninò enim tibi & sapiens Plato, & musicus Orpheus, qui sua lyra, vt fertur, mouebat etiam inanimata: prætereà autem egregius quoquè ille purus Apollo eum tibi vel inuiti confitentur, & veritatis aliquid ab eis est ostensum, vt omnis impijs tolleretur occasio, etiamsi ipsi sunt infatuati, & videntes non viderunt, & audientes non intellexerunt.

[Margin: Apostolorū & discipulorū Christi labores. — Rom. 6. — Matt. 11. — Ironia.]

His obstupuisse oratorem, & eius linguam planè obmutuisse cùm vidisset Imperator, ad oratorium reliquum cœtum conuersus, hortatus est, vt ipsi quoquè aggrederentur martyrem. Illi autem statìm detrectant certamen, dicentes: Non possumus, ô Imperator, aliquid opponere contra ea, quæ dicit: & maximè, quòd cum, qui est inter nos præstantissimus, tam grauiter videmus ab ea superatum. Tunc Maxentius non potens ferre furorem, iubet statìm rogum accendi in media ciuitate, & in eum inijci quinquaginta oratores. Illi autem hac audita sententia, prócidunt ad illius beatæ pedes, & eam vehementer obsecrant & supplicant, vt ab illius Deo eis ignosceretur, si quid ab eis peccatum sit ignorantia: & vt diuino dignarentur baptismo & dono sancti spiritûs, & quoàd eius fieri posset, illi coniungerentur. Ad hæc martyr diuina repleta lætitia: Estis, inquit, verè beati, quòd relictis tenebris, secuti estis lucem veritatis: & relicto rege, qui in terris interit, accessistis ad eum, qui est in cælis, ab interitu alienus & immortalis. Ignis enim, quem impij illi vobis sunt minati, erit quodammodò vobis baptisma & scalæ ad cęlum, si qua sit macula, si qua sordes, eam expurgans, & tanquàm lucidas quasdam stellas, vos ad illum ipsum Regem sursùm ducens, & efficiens iucundos & amabiles. Et ipsa quidem cùm eis hac spe & sermone animum addidisset, & vnicuique arma inexpugnabilia, nempe Christi signaculum, immisisset, cum gratiarum actione & lætitia dimittit ad martyrium. Spem autem consecutus est euentus. & cùm eos accepissent milites, lætos quidem iaciunt in flammam ignis septimodecimo mensis Nouembris. Vesperè autem quidam ex pijs egressi ad colligendas reliquias, inueniunt eas sanas & saluas, adeò vt nec pilus quidem earum à flāma omninò sit consumptus: hoc primum signum illorum cum Deo coniunctionis, prębente prouidentia.

[Margin: Oratores superantur. — Baptismus sanguinis. — Oratores 50 in igne illęsi reddunt animas.]

Cùm ergò, vt par erat, Deo egissent gratias, & inopinato miraculo multos attraxissent ad agnitionem veritatis, eas præclarè & sanctè deponunt in quodam loco. Imperator autem Maxentius totam cogitationem defigebat in martyrem, & de illa erat perpetuò solicitus: vt eam lucraretur, vel ipsam curam imperij postponebat. Cùm itaque vi dicendi & disputationibus desperâsset se eam posse inducere, eam blanditijs aggreditur illicere, & apud egregiam martyrem verbis est vsus eiusmodi: Crede mihi, pulchra filia, qui tibi consulo, tanquàm tibi benè volens pater. Magnis dijs sacrifica, maximè autem Musarum præsidi Mercurio, à quo profecta est hæc tua magna cognitio, & qui te exornat tanta dicendi gratia: & meum tecum diuidam imperium: sciant dij omnes: & mecum habitabis in regia. Illa verò, vt quę esset magno & excelso animo ad excipiendam amicorum dicendi libertatem, & rursùs acerrimi ingenij ad de-

[Margin: Tyrannus blanditur martyri.]

præ-

prę̄hendendam adulationem, etiamsi maximè cōtexeretur vafris & varijs labyrinthis. Depone, inquit, ô Imperator, fictionem: neque referas & imiteris dolū vulpis. Ego enim semel dixi tibi, me esse Christianam, & veni vt essem sponsa Christi: & cum habeo solum sponsum & consiliarium, & ornamentum virginitatis, stolamque martyrij longè prefero cuiuis purpuræ regię. Imperator autem adhuc prę se ferens, se eius curam gerere: Nē cogas me, inquit, vel inuitum hanc tuam præclaram purpuram iniuria afficere. Illa autem, Fac, inquit, quod velis. Nam per hanc, quę est ad tempus & citò dissoluitur, conciliabis mihi veram & immortalem gloriam: & magna quoquè alia, vt arbitror, multitudo, & maximè tui palatij, per me Christo credent, & ipsi quoquè me prosequentur, ad sacros illius thalamos magnificè transeuntem. Contemnitur ab ea.

Hæc illa quidem dixit: Deus autem desupèr annuit, & deduxit ad effectum ea, quę dicta fuerant. Maxentius autem his valdè iratus, iubet martyrem exuī regali illa purpura, & boum neruis cędi crudelissimè. Cùm hoc autem factum esset, vt iusserat, & martyris corpus vel niue cadente crebrioribus flagris intolerabilibus duas horas valdè cęditur: & cùm venter simul verberaretur, lauabatur virginale quidem illius corpus sanguine, & multis ex ijs, qui aderant, apertè ciebat lachrymas: ipsa autem tam constanter & fortiter resistebat intolerabili illi & vehementi vi Tyranni, vt propemodùm videretur eius corpus esse lapideum, nisi eius naturā fluuij sanguinis arguissent. Vix tandèm autem fera illa immanis, caligans ad plagarum spectaculum, martyrem includit in custodia, iubens vt ea tutò asseruaretur vsque ad diem duodecimum, vt consideret, quomodò & quibusnam generibus suppliciorum eam consumat. Hęc quidem ità se habuerūt: martyr verò coniecta in carcerem, rursùs reseruabatur secundo tribunali. S. virgo neruis boū dirissimè cæditur. Fert patientissimè. Truditur in carcerem.

Augusta autē vxor Imperatoris cùm audijsset de martyre, & esset animo in eam benè affecta, desiderabat videre eius faciem, & eam audire loquētem, de qua talia narrari audiuerat. Desiderans autem, id minimè assequebatur: & non assequi, quod desiderabat, erat ei grauissima calamitas. Cùm ad eam autem aliquandò ingressus fuisset Porphyrio, (is verò erat Dux exercitûs, & manu fortissimus, & in bello optimè exercitatus, & in eo primas partes obtinens) Cùm ergò Imperatrix aliquandò eum solum inuenisset, tanquàm ei arcanam aliquam narratura actionem, priùs Porphyrionem adstringit iureiurando, & fidem ab illo accipit, fore vt nullus ab eo resciret arcanum. Deindè illa ei exponit suum desiderium, & quemadmodùm desiderabat, inscientibus omnibus, conuenire martyrem. Cùm beatam autem illam vocem audiuisset, respondet Porphyrio: Ego, inquit, ô domina, faciam tibi quod desideras: esto solùm parata. Cùm verò adesset vespera, & Augustam accepisset Porphyrio cum ducentis militibus, pecunia corruptis custodibus, cum ipsa ingreditur ad beatam. Augusta autem cùm vidisset illum optatum vultum martyris, admirata diuinam, quæ in ea florebat, gratiam, & splendidum qui illinc emittebatur, radium, prócidit citò ad pedes eius, & ei effundit lachrymas lętitiæ, & hæc locuta est cum lachrymis: Nunc ego sum reuerà beata & Imperatrix, quòd sum tali dignata spectaculo, & video meum desiderium consecutum esse effectum. ego enim iamdiù tuí magno teneor desiderio, vt tuo, inquam, fruerer adspectu & sermone, ô serua Dei: & vel ipsam animam lubenter amittens cum imperio, nunc sum potita desiderio. Si deinceps ergò vel mors accesserit, non me ampliùs dolore afficiet, vt quæ sim assecuta id quod desiderabam, & amori meo satisfecerim. Lętor ergò corde, & animo sum optimè affecta, tam iucundum splendorem ex tuo vultu accipiens. Es itaque beata & felix meritò existimanda, quòd Christo adhæseris, à quo tam multa dona & gratiæ tibi suppeditantur. Imperatrix venit ad eā in carcerem.

Ad hæc dixit martyr: Tu quoquè es beata, ô Imperatrix, quòd in Angelorum manibus video coronam tui capitis in altum elatam, qua post tertium diem per id, quod te manet, supplicium redimita, proficiscéris ad verum Regem, regnans perpetuò. Sed sum timida, dicit beatę Imperatrix, & timeo tormenta: maximè autem Imperatorem, quòd sit sęuus & immanis, & insultet hominibus. Martyr autem dicit ei: Sis bono animo: habebis enim Christum in corde tuo habitantem, & te non attinget tormentum. hîc enim parumpèr castigabitur tuum corpus, & immortaliter illic rursùs quiescet. Hæc cùm sancta diceret, excipiens Porphyrio: Rogo te, dic mihi, inquit, Quid mihi dabit Christus, si in illum credam? ei enim ipse quoquè iam volo militare: Martyr autem: Nondùm, inquit, legisti aut audiuisti scripturam Christianorum? Nunquàm, inquit, Prædicit Imperatrici martyrium eius.

inquit Porphyrio, qui ab ineunte ætate semper fuerim in bello occupatus, & nunquàm curam conuerti ad alia. Illa verò: Et quænam, inquit, lingua narrârit bona illa, quibus frueris? Fieri enim non potest, vt complectatur oratio, quæ ab illa benigna dextera sunt parata ijs, qui ipsum diligunt. Propter hæc gaudio repletus Porphyrio, ipse quoquè credit Christo cum ducentis militibus: & cùm Imperatrix & ipsi vale dixissent martyri, & cauissent sibi à custodibus secreta futura ea, quæ ab ipsis facta fuerant, media nocte illinc egrediuntur. Christi autem martyr Aecaterina, habens Dominum patre magìs beneuolum, magnam ab eo curam suî est consecuta. Totis enim illis duodecim diebus, in quibus eam habebat custodia, per columbam alimentum accipiebat à superis. Deindè ipse quoquè egregius Agonotheta Christus cum ijs, quæ circa ipsum erant, copijs & gloria sua appárens, magìs confirmauit eius fortitudinem, & impleuit audacia, dicens: Nè extimescas. ego enim sum tecum: nec te attinget tormentum: sed cùm per tuam tolerantiam ad nomen meum multos adduxeris, multas quoquè consequéris remunerationes.

Porphyrio dux exercitùs credit in Dominū, cū militibus 200.

Christ' martyri appáret

Cùm hæc vltima nocte ei Christus mandâsset, manè Maxentius pręsedit in tribunali, & beatam iussit adduci: & assistens martyr cum gratijs spiritualibus, & dulci illa alacritate, adeò vt ij quoquè, qui aderant, nitido splendore refulgerent, grauiter admodùm terret Imperatorem. Ipse autem ei dicit malitiosè & fallacitèr: Te, inquit, decet imperium, ô filia. Agè ergò, cùm dijs sacrificaueris, impera nobiscum. Neque velis, rogo, videre interire tormentis tantam pulchritudinem. Illa autem: Est, inquit, solùm terra & cinis: & id tibi rursùs dico, ô Imperator: tempus verò facit eam efflorescere, & morbus tabefacit, vt quæ nihil firmum habeat, nec stabile. Interim autem dum martyr hæc ei diceret, quidam Pręfectus, nomine Chursasadē, acris quidem ad iram, promptus aūt & ingeniosus ad puniendum, cùm hæc audiret, partìm dolens vicem Maxentij, partìm autem suę beneuolentiæ dans experientiam, cùm se paruo tempore sustinuisset, tanquàm apud se meditans & inquirens, dixit: Ego tibi, ô Imperator, non parua cura adhibita, inuéni, quomodò possis vel ei citò persuadere, vel eam perdere. Modus autem est eiusmodi: Iube sub vna fibula fieri quatuor rotas, & vnicuique rotæ infigi serras & clauos acutos. Deindè machinam funibus & paruis rotis trahi ante eius oculos. Et si, cùm eam quidem viderit ferri maximo impetu ac strepitu, persuasa fuerit, & nobiscum dijs sacrificauerit, consequetur promissa: Sin minùs, in rotas iniectæ miserabiliter per vim ei erumpet anima.

Sistit coram tyranno.

Atque hæc quidem dixit Pręfectus: cùm autem eius sermonem arripuisset Imperator, dat quidem martyrem custodiendam, & rursùs iubet machinam fieri in tertiū diem. Cùm hoc autem factum esset, martyr rursùs adducitur: &, Páre mihi, dicit ei Imperator, & dijs sacrifica: Sin minùs, ego te huic tormento subijciam, iubens nouam illā machinam trahi ante eius oculos. Quæ quidem cùm magno impetu & strepitu moueretur, rursùs ei dicit Imperator: Vides? inquit: ea te, si non páreas, excipiet. Illa autem, Sępè, inquit, meum animum tibi dixi, ô Imperator, & eum tibi aperui. Nè ergò cuncteris, sed facias quæ tuo sedēt animo. Imperatorem aūt spes quædam adhuc decipiebat, futurum fortassè, vt persuaderetur & mutaretur, & multis apud eam rursùs vsus est adulationibus. Cùm autem cognouisset se frustrà laborare, iubet quidem alligari rotis generosam martyrem, ipsas verò moueri celerrimè, vt motûs vehementia mortem subiret grauiorem. sed ijs, quæ meditabatur, contrarius diuinæ erat gratiæ euentus. Martyr enim simùl omninò soluta fuit à ferro, & rotis, & illis vinculis, quòd Angelus desupèr ad eam aduolâsset: rotæ autem sua sponte volutatæ, interemerunt multos ex infidelibus, adeò vt exclamarent quidam ex circunstantibus propter inopinatum, & quod erat contra opinionem, spectaculum, Magnus est Deus Christianorum. Propter hæc magna ira fuit rursùs accensus Maxentius, & furore qui minimè poterat cohiberi: & grauiora rursùs supplicia parabantur martyri. Sed coniunx Augusta repentè appárens ex cubiculo Imperatoris, & eum ad se attrahēs, dissoluit consilium: immò verò sustulit insidias. Alicundè enim venit tanquàm spiritus: Absolue, dicēs, famulam magni Dei, quam non attingit tormentum. reuerà enim desipis, decertans aduersùs Deum viuum. Quamobrèm maiore ira feruens Imperator, maximè quòd nec familiarissimos haberet secum consentientes, interim pręterita martyre, vniuersum furorem immittit in coniugem.

Frustrà & terret, & blāditur ei tyrannus.

Diuinitùs liberat admirabiliter.

Cùm ergò arcam maximam curâsset afferēdam, & plumbo eam humi affixisset, ità vt

stabilis

stabilis esset & immobilis, mamillas, proh dolor, suæ coniugis configit aculeo subiecto operculo tabulæ. Deindè iubet operculum deorsùm ferri vehementiùs, & non priùs sisti, quàm ipsas mamillas omninò abscidisset, diuturnitate supplicij grauiorem sensum ei doloris afferens. Cùm hoc autem factum esset, vbì vidit illas miserabiliter abscissas, immitis ille & vel ipsis feris immanior, veluti rem leuem arbitratus, quòd spectat ad dolorem, infert adhuc grauiorem, & pronunciat sententiam, vt eius caput amputetur gladio. Augusta ergò, lubenter accepta sententia, læta dixit martyri, Ora pro me. Illa verò, Vade, inquit, in pace. in æternum enim regnabis cum Christo. Atque illi quidem iussu Imperatoris amputatur caput extra ciuitatem vicesimotertio Nouembris. Sed neque Dux exercitûs Porphyrio & qui cum eo erant, hoc beatum iter deseruerunt. Sed quomodò illic Augustæ duces fuerunt ad martyrem, ità etiam piè secuti sunt eam abeuntem ad communem Dominum. Nam cùm ipsi quoquè se stitissent pro tribunali, Ego quoquè sum Christianus, dixit Porphyrio. Sed hi quoquè, qui sunt mecum, sunt insignis ad Deum adductus exercitus. Hoc non sustinuit audire Maxentius: sed cùm ex profundo corde eiulâsset, Perij, inquit, cùm perdiderim admirabilem virum Porphyrionem. Deindè etiam conuersus ad suos milites: Vos autem, inquit, quanam de causa deos patrios habuistis contemptui? Cùm illi verò nihil respondissent, Porphyrio: Cur dimisso, inquit, capite, ô Imperator, pedes interrogas? Est tibi mecum loquendū. Ille aūt: Male inquit, caput, tu es eorum caput? & cùm eum plura loqui non permisisset pudor, eos quoquè statim morte condemnat. & ipsi quoquè consummantur vicesimo quarto Nouembris, effectumque assecuta est prædictio, quam martyr prædixerat Imperatori, cùm dixit: Multi ex tuo palatio Deo per me credent.

Tyrānus immaniter sæuit in coniugem suam.

Imperatrix decollatur.

Porphyrio cū suo. militibus interficitur.

Ille autem cùm rursùs beatam sistendam curâsset Aecaterinam, & in eam omnem mouisset improbitatem, & nihil non esset machinatus, vbi nec promissis, nec minis eam omninò vidit posse expugnari, iubet ipsam quoquè duci ad mortem. Cùm ergò eam accipientes milites eduxissent è ciuitate, & duxissent ad locum martyrij, circunsistens magna multitudo, maximè autem mulierum, quæ erant claræ & insignes, acerbè plangebant & lamentabantur, & lugebant vltimum illum decessum. Illa autem vultu constanti & nequaquàm perterrito, petit tempus ad orationem. Quod ei concedunt milites. Illa verò cùm & manus & animum ad cęlos sustulisset, dixit: Domine Iesu Christe Deus meus, ago tibi gratias, quòd statuisti supra petram pedes meos, & direxisti gressus meos. & nūc extende palmas, quæ pro me in cruce fuerunt sauciatæ, & suscipe animam, quam sacrificaui pro te & tua cōfessione. Memento, Domine, quòd sumus caro & sanguis, & nè permittas, vt, quæ à me facta sunt per ignorātiam, in apertum proferant acres rerum nostrarum examinatores ante tuum terribile & incorruptum tribunal: sed quem pro te effudi sanguinem, eo meas maculas ablue. Da autem, vt hoc meum corpus, quod pro te fuit conscissum, non possit adspici ab ijs, qui quęrunt: & qua prouidentia finxisti corda nostra, adspice ex alto sancto tuo Domine, ad hunc populum, qui te circunsistit, & deduc eos lumine tuæ agnitionis. Da autem ijs quoq;, qui per me inuocant sanctum tuum nomen, petitiones quę sunt eis conducibiles, vt per omnia laudentur tua magnalia nūc & in secula. Cùm sic precata esset, iussit milites facere, quod fuerat imperatum. Vnus autem ex eis stricto gladio beatum eius caput amputat vicesimoquinto mensis Nouembris.

Precatio martyris sub mortē.

Caput ei amputatur.

Porrò autem hîc quoquè facit Deus aliquod miraculum, honorans suam martyrem, & ad effectum deducens illius preces. Nam qui aderant, viderunt lac fluens pro sanguine: & Angeli cùm venerandum illius corpus composuissent, in ipso tempore consummationis, visi sunt deducere in montem Sina, ad gloriam patris & filij & spiritûs sancti, Qui sunt vna diuinitas & regnum: Cui conuenit honor & potentia in secula seculorum, Amen.

Pro sanguine manat lac.

Trāsfertur in montē Sina ab Angelis.

VITA

VITA S. PATRIS NOSTRI ALYPII CIONITAE, ID EST, QVI VITAM AGEBAT IN COLVMNA:

qui fuit consummatus tempore Heraclij Imperatoris Adrianopoli prouinciæ Paphlagonum. Habetur in Simeone Metaphraste.

Nouēb. 26.

I multi sępè, qui vitam scripserunt sanctorum Patrum, innumerabiles traducendo ad æmulandam eorum vitæ rationem, eos affecerūt beneficio: quemadmodùm non existimaremur iniusti fortè & inuidi, si tātam sancti spiritûs virtutem mandaremus silentio? Scribatur ergò ea quoquè à nobis, vt cognoscat generatio altera, filij qui nascentur, & annuncient ea filijs suis: vt spem suam in Deum collocent, & eandem, quam ipse, virtutem exerceant. (Psal. 77.) Quamobrèm quoàd eius à nobis fieri poterit, quæ apertè à diuina gratia in ipso sunt cognita, multis ea ostendemus.

Hic ergò Christi seruus Alypius, sicut multi homines sciunt, qui id & auditione didicerunt & experientia, habuit quidem patriam, si patria sit dicenda in terris, Adrianopolim, quæ est vna ciuitas regionis Paphlagonum: (S. Alypij patria.) vitam autem, quæ omnium hominum superat viuendi rationem. Quem cùm pręsciuisset & prędestinâsset Dominus, ab ipso materno vtero ei benedixit, quibusdam visionibus & signis ostendens sui famuli ad diuiniora profectum & incrementum. (Visio matris cū vtero gestantis.) Cùm enim adhuc eum vtero gestaret mater, noctù visa est videre formosúm agnum: in cuius cornibus duo pulchri accēsi cerei, replebant domum lumine: qui non priùs reuersus est ad suum locum, quàm in lucem prodierit natus infans, matre liberata à partûs doloribus. (Itèm alia.) Non multò pòst autem, quàm mater est enixa, ea in gratum somnum est resoluta: & rursùs videt in somnijs publicè è sua ciuitate populum in hymnis & canticis & supplicationibus venientem vsq; ad suum infantem, & eum tanquàm sacrosanctum & diuum quempiam, adorantem. Hęc matris fidelis spectacula eam compunxerunt, vt ad piam veniret cogitationem. Nam cùm coniunx iam ex hac vita migrâsset, & totos tres annos non fuisset superstes filio, qui ex eo fuerat susceptus, ipsa pulchrè statuit soli Deo viuere & filio: & decęterò suum corpus potiùs obsignare Christo, quàm probro se afficere, si ad secundas esset deuoluta nuptias: cùm & amor charissimi filij, & cubile mariti in ea valdè piè cohabitaret.

Cùm se diuinè hisce confirmâsset cogitationibus, accepto filio, vadit ad ecclesiam, orphanorum & viduarum curatorem solum bonum sciens esse Dominum. Cui etiam prompto & alacri animo eum ablactatum statim dedicauit, tanquàm nouum aliquem Samuelem, (1. Reg. 1.) dans in manus eius, qui tunc administrabat archiepiscopatum. Quem cùm suis vlnis accepisset, tanquàm quidam pastor bonus, secundo post matrem lacte spiritali nutriebat, literis & diuinarum scripturarum dulcedine pinguefaciens animæ officinam: (Ab Archiepiscopo literis erudit.) vt faciliùs inueniret cum tempore crescentem, & cum ætate ascendentem intelligentiam, quod etiam concurrebat cum precibus eius, qui erudiebat. Erat enim puer cuiuslibet scripturæ diuinæ capax, tanquàm generosa planta recens plantata, spiritalibus irrigationibus pietatis ferens fructus, vt non multò pòst ostendetur.

Accidit ergò, vt illo tempore sanctæ memoriæ Theodorus, qui à nobis paulò antè dictus fuit, cùm ad finem vitę peruenisset, suę sedi successorem reliquerit, qui erat eiusdem cuius ipse nominis, & moribus similis. Quamobrèm se tanquàm fratrem ostēdens eius, qui præcesserat, valdè dilexit Alypium, de quo à nobis agitur in præsentia. Inuénit enim verè pastor pastoris ouem ratione præditam, in bonitate educatam, cuius iuuenta erat munita diuino metu. Inuénit florem ætatis, qui nullum proprium, quo cognosci posset, ostendebat signum. Nam quod in ipso quidem cernebatur, multis esse videbatur iuuentutis. Quod autem ad eius mores propemodùm venisset, apertè ostendebat viri sapientis canitiem: quoniam erat etiam in eo timor DEI, qui principium

sapien-

sapientiæ efficit in hominibus. Cùm autem pietatis operibus visus esset omnibus antecellere, cōmuni suffragio eum eligit sacer ecclesiæ cœtus, vt œconomus esset fidelissimus: quoniam hoc credebant futurum omnibus vtile: non quòd rerum vllam haberet experientiam, sed quòd esset diuina plenus intelligentia. Quod quidem desiderans is, qui tunc pręerat ecclesiæ, simul eum fecit œconomum & diaconum diuinorum sacramentorum. Fuerunt hæc signa ortûs Alypij, qui educebatur ad vitam. Sic sacra in sacris ædibus fuit ouis nutrita ab ijs, quos priùs diximus, pastoribus pasta in pietate. Quisnam autem & qualis fuerit in ea, quæ sequitur, vita, non esset meum dicere, qui propter dicendi imperitiam, gloriosa eius facta magìs diminuam, quàm, quantùm oporteret, ostendam veritatem: dicam tamen, in patris mei egregijs dotibus iucundè versans: & fortassè nonnullam narrabo portionem eorum, quæ ab ipso rectè & ex virtute gesta sunt.

Psal. 110. Alypius fit ecclesiæ œconomus & diaconus.

Habebat Deum in mente Alypius: habebat autem Deus quoquè omninò Alypium: & recordatione beatorum eius præceptorum, animæ purum & lucidum habens oculum, considerabat in vnoquoque tempore, quidnam agens in præsenti vita, posset audire beatam illam vocem, Eugè serue bone & fidelis. Inuénit autem protinùs solutionem eius, quod quærebatur, ab eo ipso, quem desiderabat, Christo doctus pietatis semitam. Bonus enim pastor, qui pro grege suam posuit animam, portam etiam ostendit ijs, qui volebant pulsare, omnia constituens ad salutem amatorum regni cęlorum. Primùm quidem dicens, vt Deum tota anima diligamus: secundò verò, vt ei debitam tribuamus reuerentiam. Deindè ad altiorem pietatem & perfectissimam DEI charitatem traducens, venditis omnibus, quæ non consistunt, facultatibus, & in rebus manent inferioribus, eas iubet suppeditare pauperibus: & nudam tollendo crucem, eius sequi vestigia. Oportebat ergò hominem Dei, oportebat maximum, quod restabat ex præceptis, implere ad perficiendam pietatem. Reliqua enim seruauit ab ipsa iuuentute. Protinùs ergò nihil cunctatus, res omnes mundi iussit valere: non tristis, quomodò nupèr diues, qui à Domino audierat, vt sua venderet & daret pauperibus, vt vitæ ęternæ consequeretur remunerationem.

Matt. 25. Ioan. 10. Matth. 19. Ibidem. Omnia sua dat pauperibus.

Cùm solam autem matrem fecisset consciam sui consilij, idque propter eius precum desiderium, Ad Orientem, inquit, ô mater, me proficisci cupientem, tuis me precibus prosequere: quo in loco multi quietem amplexi, feliciter vixerunt. Illa autem protinùs tulit opem proposito sui filij, nequaquàm affecta muliebriter, vt multæ solent, quę fortè viduitatem prętexunt & solitudinem, & quòd ferre non possunt, videre à se diù abesse ea, quæ sunt sibi charissima. Nihil horum dixit sapiens mulier ad filium retardandum: sed manibus in cælum sublatis, totam suam mentem collegit ad orationem, cùm his verbis confirmâsset sui charissimi propositum: Abi, fili, dicens, quoniam te direxit diuinus gratię spiritus. Eccè Deus, ô fili, quo viuimus, & cui te commendo, ipse mittet bonum suum angelum ante faciem tuam: & te deducet, vt vult, & quò vult, prospero itinere pergentem in omnibus, & placētem glorię maiestatis suæ: & dabit tibi gratiam in verbo & opere, & te seruabit in omni via recta, vt mittat tibi auxilium de sancto, & de Sion tueatur te. Induet te lorica iustitiæ, & imponet tibi galeam salutis. Dabit vt semen tuę operationis cadat in bonam terram, & vt comedas labores fructuum tuorum. Sit vita tua tanquàm lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet. Acceptæ sint preces tuæ coram Deo ad salutem multorum. Resplendeat tanquàm meridies iustitia operum tuorum. Videam te tanquàm Luciferum splendidè orientem, propterea quòd plùs, quàm parentes, tuum dilexisti Dominum. Cùm itaque post orationem irruîsset filius in collum matris, & mater in collum filij, fleuissentq; & se inuicèm essent amplexi & deosculati, valè dixerunt miserabiliter. Atque iustus quidem cùm preces maternas esset assecutus, prompto & alacri animo viam confecit: illa autem rursùs cum quiete & silentio domum redijt.

Psal. 1. Relicta patria & matre, in Orientem proficiscitur.

Cùm autem multis pòst diebus vulgi sermone celebratum esset quod factum fuerat, omnes quidem in ministerio collegæ, & omnes ciues fuêre tristes, non ferentes hominis priuationem. Sanctissimus autem antistes ciuitatis ne vel id quidem audire sustinuit: sed rectà magna celeritate sanctum est persecutus, diligenter quærens & inuestigans, vbinam mansisset, & quanam, & quandò transiîsset: & licebat videre hominem præ animi ægritudine tanquàm vaccam mugientem, quandò suum quærit pullum, qui

aberrauit. DEO verò præuidente meliora, eum assequitur Euchaitis, cùm celebraretur dies festus Theodori martyris: & multis tandem persuasum precibus, reduxit ad suam ciuitatem. & illic deceterò sanctus monasticam vitam diuinè peregit. Sic enim sic quadam benignitate res nostras Deus administrauit, vt qui ex ipsa patria productus fuerat fructus, eum ipsi rursùs patriæ lætitiam dederit salutarem. Audiuit certè in somnis vir ille iustus diuinum consilium, nè ægrè ferret tanquàm qui à via sperata aberrâsset. Illic enim esse sancta loca dixit ille, qui noctù apparuerat, in quibus Deum amans quispiam eligere posset piè viuere. His ergò visionibus excitatus, obibat hilaris, perscrutans locum, in quo posset figere tabernaculum, remotum à ciuitatibus & pagis, quietumq; & à strepitu seiunctum. Ascendit ergò in vnum montem ad meridionalem partem ciuitatis, & cùm cognouisset pulchrum esse montem, & sublatum in altum, & ab omni turba liberum, stans in vertice montis, speculabatur vndiquè: oculisque fuit delectatus, valdeque lætatus fuit spiritu, & acquieuit ei animus. loco autem deerat aqua, & hoc malè habebat sanctum.

Dies festus Theodori martyris.

S. Cionas fit monachus.

Post vnum itaq; diem accepto rastro & ligone, in montem rursùs reuertitur. Quæsiuit verò & fodit vsque ad meridiem, & non inuenit, nec erat. Quocircà tristitia affectus, sedit post laborem, & sedēs obdormijt. in visione autem vidit virum locum ostendentem, & ei consulentem, vt ibi foderet. Surrexit, & fodit. eccè autem quædam parua pinguedo: & perrexit fodere profundiùs, & aqua erupit. ipse verò exultauit animo, & Deum rogauit, qui facit misericordiam suam in eos, qui ad ipsum confugiunt: & properè cucurrit ad suum Antistitem, & rem significauit, & petijt vt aræ figeret fundamentum, cùm ipse benedixisset. Ille autem cùm hoc resciuisset, sancto quidem assensus est, vt omnia faceret. Clàm verò mittens, obstruxit os fontis, vt tædio affectus, montem quidem relinqueret, vt ascensu difficilem, & qui asperum & arduum ad eum ascendere volentibus haberet ascēsum: inferiùs autem habitaret campos, qui sunt circa ciuitatem, vt ad quos omnibus facilis pateat aditus. Omnia verò lustrabat & circuibat sanctus, locum inuestigans separatum & remotum. Videt autem ante ciuitatem quandam solitudinem, quæ erat plena sepulcris antiquissimis: in quo loco magnum agmen spirituum delitescens, eam reddebat terram & horrendam omnibus hominibus. Ad quam Christi miles primùm & primus ausus est accedere, magno stupore perculsis viris illis, cum quibus obibat considerans & quærens locum quietis. Neque enim Dei amor scit vnquàm suspectum habere periculum, vt qui ad id, quod videtur, spe potiùs agatur meliore. Inter se autem omnes ad ipsum viri voces emittebant, procùl distantes & clamantes: Quisnam dæmon te à nobis sic raptum illuc transtulit, ô homo? Heu heu recede, egredere ex hac mala solitudine, qua soli delectantur dæmones. & ad se rursùs conuersi dicebant: Hic est emotæ mentis: desipit sic seipsum tradens malis dæmonibus. Hæc sæpè clamantes, & suas dexteras extendentes, annuebant vt fugeret, & illinc citò discederet. Sanctus autem vix tandem, multis eorum conuersus clamoribus, suauiter & placidè eos intuens, subrisit, quòd præ timore quidem clamarent, non auderent autem propiùs accedere, & opem ferre ei, qui apud eos veniret in periculum.

Visio ei obtingit.

Inquirit locū solitariū, in quo cōmoretur.

Cùm illi verò aliquantulùm in eo loco essent morati, volentes scire finem, postquàm eum adspexerunt sublimè stantem super vnum ex ijs, qui illic erant, tumulis, ipsi quidem in domos suas reuersi sunt fugientes. In summo autem vertice tumuli stabat columna, positum habens Tauroleonem. Ad eum tanquàm animatum & vix tandèm visum amicum, exultans accedit, & ardentissimè eum complexus, suauiter & comiter eum alloquens, dicebat: Salue, ô lapidum merces mihi preciosissima. Sic enim te reprobatum, & ab ijs qui ædificârunt ad sepulcrum, & sepulcri signum deputatum, salutare constitui, mihi potiùs factum ad caput anguli, adeò vt satis aptè possim dicere, me credere & putare eum esse factum à Domino, & esse mirabilem in oculis nostris. Salue mihi, ô petra, propter Christum. Salue tu, quoniam vera quoquè petra Christus, quæ labefactari non potest, vis est appellatu. super quam pedibus meis firmiter insistere cupiens, elegi hoc habitaculum ad æternam requiem. Hæc & his plura cùm dixisset præ gaudio, ad suam excurrit ciuitatem. Cruce autem accepta & vecte ferreo, statìm reuersùs, leoni subiecit vectem ferreum. erat enim prægrandis & valdè grauis: seipsum autem vecti: gemensque & laborans, vix tandèm potuit humi deijcere statuam (erat enim beatus ille

Intrepidus sibi habitationē inuestigat in locis infestis.

1. Cor. 10.

fortis,

fortis, vt qui esset in ipso vigore iuuentutis) eius verò loco erigit & extollit potentissimum signum, nempe Crucis trophęum: vt tyranni bellica officina diuinarum virtutum operatione securè nunc videatur, & habeatur ludibrio. Sic vas aureum & electum, armis omni ex parte munitũ, in eo loco iam securus se sopori dedit. Videt autem duos viros, sacerdotalem præ se ferentes dignitatem, ad eum accedentes, & eum leniter repræhendentes & increpantes, dicendo: Quousquè siuisti nos expectare, ô homo Dei? Si tu es ipse Alypius à Deo prædestinatus, vt hæc loca ad pietatem traducas & religionem, nè differas facere, quę te manent. Hi etiam, quandò magnę martyris Euphemiæ ædis cœpit iacere fundamenta, sancto apparuerunt. Vnus quidem eorum manu tenens thuribulum, definitum quẽdam locum circunscripsit. Ostendebat autem eam, quę fuit posteà, ecclesiã. Alter leni voce acclamabat: Osanna huic loco. Et quinam essent qdem hi viri, nulli apertè indicârunt: eorum autem reliquiæ aliquo pòst tempore inuentę sunt tales, quales sancto in somnis apparuerant, suaui odore locum implentes: vt mirarentur, qui illo tempore in eas inciderant, quæ in hodiernum vsque diem seruantur integræ in atrio templi magnæ Euphemiæ martyris, cùm sic beatus ille iussisset. Quomodò autem & quandò & vbi apparens, in certaminibus exercitatissima Euphemia, acerrimum excitat sancti zelum ad sacram ædem ei extruendam, oportet nos dicere, nec eos qui legent, fraudare narratione. Erigit potẽtissimũ signũ & trophęũ Crucis. Visio eius.

Ad regiam propter quædam negocia tunc ibat huius Antistes. A quo etiam simul iter ingredi, vt qui esset Diaconus ecclesiæ, iussus est vel inuitus, vt cui minimè esset gratum versari in ciuitatibus, cùm sic facilè ad voluptatem & vitia inclinetur animus. Propter Pontificis tamen reuerentiam Chalcedonem vsque est consecutus. Illic cùm clàm se subduxisset, dum esset Episcopus mare transmissurus Constantinopolim, vbi iuxta mare est positum martyrium Bassæ martyris, id ingressus, sub vno ex scamnis, quæ illic erant, dormiens latebat. Cùm sensim autem in somnis martyr ei apparuisset, & iuberet eum citò surgere: ille verò eius decorem & honestatem esset admiratus, & lubentissimè interrogaret, quisnam esset, & quarè iuberet surgere, dicit ei: Ego, quam vides, sum Euphemia, Christi ancilla & martyr. Surge autem, &, si velis, eamus in tuam patriam. Simul enim tecum vado, eroque tibi in itinere, si Deus velit, socia & adiutrix. Vigilanti autem desiderium cùm martyr beato immisisset Alypio, lętum compulit in patriam, nequaquàm oblitum suæ patronæ. eam enim semper habebat in memoria, contemplans quàm suauiter eum sit allocuta, quàm benignè seipsam ostenderit, adhortans vt ingrederetur viam, quæ ducit ad vitam agendam cum Angelis, & ad æterna fruendum lætitia. Periculosũ versari in vrbibus. S. Euphemia ei apparet.

Propter hæc in nomine sanctæ fundauit martyrium, breue quidem tunc, & quod satìs esset ad implendum martyris desiderium. Non enim habebat conuenienter suo magno animi studio, quæ ad magnificentiora posset transire, potestatem. Nam diuinis obediens præceptis, non habebat peram, non zonam, quæ ęs conseruabat, non duplicem tunicam, & quod esset ad vsum superuacaneum: sed viuebat in sua spontè suscepta paupertate, gratam fidem ostendens in eum, qui ipsum fecerat, & conuenienter Apostoli præcepto, omnia possidens in eo, quòd nihil haberet. Vndè etiam sumptum quoquè, qui fiebat in columna, quidam ex familiaribus, & ijs, qui sciebant eum nihil possidere, alacri animo offerebant, perindè acsi Deo gratum offerrent holocaustum, propter suam in eum reuerentiam, quòd viderent virum crescere in ijs, quæ sunt ad Deum, ascensionibus, & ex sancto spiritu puras illuminationes mente purissima suscipere, ieiunijs & vigilijs suum corpus redigentem in seruitutem, & non permittentem, vt insurgeret aduersùs appetitiones spiritûs: vt qui apertè sciat, quòd q pro virtute certare studuerunt, debent esse integri & perfecti spiritu: nõ aduersùs sanguinem & carnem contendentes, sed aduersùs principatus & potestates & huius mundi principes: cum quibus colluctatio est difficilis ijs, qui secundùm carnem viuunt. Hinc fit, vt à suo scopo non aberret, sed vincat eos, qui sunt carnis expertes, is, qui in carne refulsit: & aduersùs eos insignem victoriam sit consecutus: vt per eos, qui in veritate glorificant seruum eius, Deus glorificetur, & per fideles seruos suos suam ostendat maiestatem. Quæ enim per ipsum & in ipsum conspecta sunt fieri, discite, ô fideles, & mecum Dominum magnificis laudibus extollite. Matth. 10. Luc. 10. 2. Cor. 6. Ephes. 6.

Nam cùm vellet beatus Alypius diuinè in columnã ascendere, senum deductus consilijs, ingreditur tunc in cellam, quæ erat humilis & valdè breuis, triginta annos natus, cùm laboribus exercitationis se bienniò pulchrè exercuisset, tanquàm quidam Imperator, qui est acie congressurus cum hostibus. Illic enim statim aduersùs sanctum insurrexerunt spiritus. eos enim irritabat valdè, psallens, & paulatim percutiens ignitis dictis diuinorum eloquiorum. Quocircà furore perciti, penitùs surgentes tanquàm ex aliquibus insidijs, impetum fecerunt in cellam, vniuersam concutientes ex fundamentis, existimantes se ab initio magìs posse superare beatum virum, si terrore spectrorum eum perculsum inuaderent. Sed ij quidem vt improbi insurrexerunt & recesserunt, vt qui sanctum potuerint nulla afficere iniuria. Stabat enim tanquàm mons Sion, confidens in Dominum, egregia munitus lorica precationum, & magna Crucis lancea. Cùm autem à cella recessissent, rursùs inuaserunt oratorium. Nondùm enim eius facta fuerat dedicatio. Postquàm certè id viderunt consecrari, dolo quosdam sonos emittentes, & horribilem rugitui leonis similem vocem edentes, adeò vt vniuersa, quæ eò conuenerat, multitudo dispersa ferè fugisset huc & illuc, nisi eius timorem ad fidutiam, quod præcessit, traduxisset Euangelium. Postquàm enim Diaconus acclamauit illud, Secundùm Matthęum, respondens illud consuetum, Gloria tibi Domine: in templum totus populus prosilijt, non ferente ampliùs aduersaria potestate sanctitatem eorum, quæ fiebant, sed fugiẽte cum quodam sono & stridore, perindè àc si à graui flagello torqueretur. Atque sic quidem eiecti tunc fuerunt spiritus, vt non ampliùs ausi sint accedere ad Martyrium. Sic autem ipsum consecratum, fuit dedicatum martyri, vtpotè, quòd ipsa priùs sanctum incitâsset ad certamina pro virtute suscipienda, sicut anteà ostendimus.

Dæmones irritati oppugnant eum. *Frustrà ei laqueos tendunt.* *Tẽplum S. Euphemiæ dedicatum.*

Deincèps autem ab eo tempore vnusquisque, tam paruus, quàm magnus, versabatur securè in illis locis se oblectans: & apud beatum virum assiduè frequentes erant, seu vir quispiam, seu mulier, seu puer, seu senex vellet cum eo versari, & comedere, & beatis eius frui sermonibus. erat enim iucundus omnibus, nec vllum capiebat vnquàm eius tędium. Sed cùm hoc inuenisset afferre animæ detrimentum, quòd negligerentur preces & status spiritalis, vale dicens terrenis omnibus, & amicis, & negocijs, ascendit seipsum affigens columnę, paucis tabulis conclusus in capite columnæ, adeò vt nec sufficeret quidem ad hoc, vt parùm posset sanctus recumbere aut sedere: sed perpetuò staret in ipsa tanquàm statua ænea, luctans cum imbribus, cum æstu & frigore, nubibusq; simul & ventis & tempestatibus, quibus & lapis & ferrum inanima materia & solida, sępè tempore diffluunt & dissoluuntur, & ad perfectum veniunt interitum. Hæc ergò fortiter tulit vir ille magnus, sanctorum socius, & qui plùs, quàm sancti, decertauit, plùs, quàm quiuis raptor & latro, violentus possessor regni cęlorum. Nam illi quidem fortassè hoc cupientes iniusti, pœnam dolorum recusâssent, meliorem partem consecuturi. In huius autem ore perpetuò erat Dei laudatio: vniuersa verò eius vita à tenera ætate fuit confessio.

Perpetuò stat S. Alypius in columna.

Quisnam ergò ex martyribus tam multa certamina afflictionis & malorum perpessionis pro Christo vnquàm subijt septuaginta annos? Tres illi pueri flamma Babylonia visi sunt aliquandò superiores, sua in Deum fidutia, pręclarè ea ardentiores. Sed aduersùs vnum elementum, nempè ignem, decertârunt, & vno die. Hic autem perpetuò ęstus flammam, æstiuis solis lampadibus vehementer vrentibus, fortiter sustinuit. Nox vna aliquandò hiberna & gelu, vnum ex numero militari diuellit à quadraginta, qui spe balnei à tota spe miserabiliter excidit. Hic autem tot annorum glacie, & ventorum flatibus grauiter spirantibus concretus, nunquàm fuit animo labefactatus. quotidiè, vt semèl dicam, morte affectus, & rursùs reuiuiscens, & insultibus decertationis fortiter & generosè resistens. Si autem aduersùs feras agrestes & immanes decertauit sanctorum aliquis: & nemo, sicut hic vir præclarus, depugnauit aduersùs dæmonia nequitiæ. A quibus in astro nocturno, tanquàm à funditore aliquo stans in columna, in humero fuit percussus lapide. Ille autem statim manus in cælum extollens, & astris & ipsis ostendit dæmonijs, se nihil timere: sed hæc liberè dixit: Quid vobis mecum rei est, ô perniciosi, & hominibus infesti dæmones? Quid frustrà conturbamini, & in Dei seruos incassum exercetis inimicitias? Videte enim lapidem, quem vos in me iecistis. Is erit mihi

Dan. 3. *Vide Tõ. 2. Martij 9.* *Lapide percutitur à dæmonib^9, sed contemnit.*

testis

testis vestræ improbitatis, quem ostendam coram Christo meo in die eius aduentûs. Vt autem sciatis, me telum infantium reputâsse plagas vestras: eccè humi deijcio tectum, quod est supra caput meum, quod sæpè arcet iactus lapidum, & non sinit me eadem pati pro Domino, quę Stephanus primus martyr, & eandem quam ille coronam accipere, quem vos Iudaicis manibus interfecistis: cum quibus etiam subibitis æternum gehenæ supplicium. Illi cùm hæc verba audijssent, & cognouissent illum iustum audere omnia pati pro Christo, aufugerunt protinùs. Hoc enim illa nocte auditum est à quibusdam, qui iter faciebant, quòd in quodam loco itineris occurrissent dæmonibus deflentibus suam fugam, & apertè clamantibus: Alypius nos expellit à nostro habitaculo. Quò ibimus, cùm non habeamus locum, in quo consistamus?

Actor. 7.

Dæmones visi fugiûs.

Egregius autem Christi miles post preces matutinas, fingens ei opus esse, à sua matre petijt securim. Quam cùm accepisset, ille septi tectum à quatuor locis dissoluit, & humi disiecit: & mansit sub dio vsque ad extremum diem suum. Mater verò eius postquàm sensit sonum tabularum, easque vidit humi fractas, dextera frontem accipiens: Cur hoc fecisti, inquit, ô fili? Cur euertisti salutem tuæ custodiæ? Quomodò feres minas hiberni temporis? aut vernarum pluuiarum vehementes inundationes, & æstatis meridionales & ardentes radios? Non considerâsti ventorum terribiles impetus, lethiferas à mari plagas: fulmina, quę repentinam multis mortem afferunt: & eorum, qui aduersantur, violentiam, quę non cadit sub adspectum? Matri autem suæ sapienter respondens iustus, dixit: Propter quem hæc omnia pati opto, est Christus viui Dei filius & Deus, certa eorum quæ sunt, vita, pro quo quiduis minimum pati, est res beata. Non nunc quidem, ô mater, lubenter horrorem patiemur, vt illinc ad lucem inaccessam accedamus? Non feremus hîc ęstum diei, vt labore dignam mercedem accipiamus, & æterni ignis fugiamus supplicium? Cùm hæc & alia multa his similia dixisset, persuadet matri, vt propemodùm suaderet, non solùm abijcere tabulas propter Christum, sed etiam tunicam, & corpus prætereà exuere. Nesciebat enim misereri filij, etiamsi esset valdè amans liberorum, qui hîc propter Christum patiebatur. Negabat naturam prçter naturam, vt nato præponeret eum, qui genuerat: licebatque videre rem iucundam & gratam omnibus fidelibus: matrem, quæ lætabatur ob charissimum filium: & filium, ob matrem filiorum amantem: & Deum, qui propter ipsos verè & syncerè glorificabatur. Quis enim illius honestæ & admirabilis mulieris non benedixit filium? aut quis rursùs huius fructûs radicem, tanquàm sanctam, non beatam pronunciauit? Nam præter alia bona, quibus erat ornata, permanebat etiam apud filium, ei inseruiens & subministrãs, quæ erant necessaria, tabernaculo fixo apud columnam. Quo in loco cùm renunciâsset omnibus, quæ sunt in vita iucunda, tanquàm in paradiso referta delicijs, proprijs manibus acquirebat, quę sunt ad vsum necessaria, vt vidua & quę maritum non habebat: tanti faciens eleemosynam, vt miserabile esse putaret duos asses possidere.

Manet semper sub dio.

Encomion matris eius.

Aliquandò certè accidit, vt aliquis tertiam partem offerret numismatis. Quam cùm accepisset rogatu filij, cucurrit ad ciuitatem, vt eam in minutas æris partes commutatam, consumeret ad vsus sui victûs. Cùm autem, postquàm hæc fecisset, reuerteretur, fracta pauperum adiurationibus, vniuersum distribuit. Deindè cùm eam vidisset filius nihil habentem in manibus, Vbi est, inquit, minuta moneta? Opùs enim habemus ad sumptum. Deo, inquit, ô fili, & pauperibus nos credidi. Non enim pium esse statui propter nos despicere iuramenta pauperum, & peierare Deum viuentem: credens fore, vt nos quoquè eorum, qui misericordiam consecuti sunt, precibus assequeremur misericordiam. Propter hoc factum benedixit matrem, & accepit lætus quod factum fuerat, vt qui illius esset infans & fœtus. Quamobrèm Deus eos etiam in altum in terra sustulit, dans bona in terra, & quę sunt in cęlis meliora. Nomen enim sancti, & gratia Dei, quæ vbiquè propter ipsum prędicabatur, multas animas vocabat ad pœnitentiam virorum & mulierum. Primam autem Euphemiam quandam, quæ erat vna ex illustribus fœminis ciuitatis sancti Alypij, tantùm incitauit zelus in Deum, vt mariti & liberorum, amicorumque & cognatorum nullam curam ducens, se in vilissima incluserit domuncula proptèr beati columnam, arctæ portæ fortiter transmittens angustias, & nunc affatìm se explens vitæ æternæ delicijs.

Quã illa fuerit benigna in pauperes.

Euphemia illustris matrona viuit duriter.

Post eam autem Dei quoquè amor compulit magnam illam inter mulieres, & primam muliebris ædis ducem Eubulem: quæ ad tantam peruénit mensuram virtutis, vt

Item Eubula.

media nocte aliquandò suffiens (erat enim hoc ei in more positum) plurimas horas, ità vt oculis adspiceretur, aduersùs dæmonem concertauit: qui non sinebat sanctam transire, sed depugnabat, nè mediç noctis preces Domino redderet, vt consueuerat. Quæ & vitæ facultatibus, & multa gloria viduata, in vita, quæ ex virtute agitur, ità refulsit, vt paucæ ex ijs, quæ erant in terra. Eis autem paulopòst fiunt similes & Maria sancti patris soror, quæ ipsa quoquè renunciauit omnibus, quæ sunt in terra: marito, inquam, & ijs, quæ sunt ad tempus, delicijs: se tam fortiter gerens in exercitatione, vt illius continentia sit reliquis exemplum ex ijs, quæ decertant, vsque in hodiernum diem: & aliæ complures, quæ colligebantur tam peregrinæ, quàm indigenæ: quę res suas humi iacentes, ad sancti patris genua supplices procidebant, dicentes: Per te saluæ fiamus, si curris propter coronam, in quam non cadit interitus. Nos quoquè fortes euademus & viriles. Nam etsi sexu simus imbecilliores, vestra tamen imagine sumus nos quoquè ornatæ ab eo, qui est potentior, pro virtute eadem valentes facere. Non est enim masculus & fœmina apud Christum. Quæ intelligentia percipitur, preciosissimam mercemur margaritam. Simus sociæ negociationis. Vestra sit maxima pars lucri: efficiamur nos solùm participes negociationis. Nè nos timueris, ó pater, quòd simus genus humile, & facilè inclinemur. Mundum cognouimus: per iucunda transiuimus: omnium fecimus periculum, & omnia vana esse cognouimus. Vnum solùm scimus Christo viuere, & eius præceptis parére. Huic pulchro amatori crede nos esse desponsas.

Itē Maria soror Alypij.

Gal. 3. Matt. 13.

Hæc cùm audiuisset sanctus, illachrymauit, diligens feruorem earum in Deum propositi: & fixis oculis adspiciens cęli altitudinem, toto corde Deum orauit, dicens: Benigne Domine, qui pœnitentia curas delicta hominum, ascendant verba seruorum tuorum coram te, & fiat eis sicut crediderunt: & da vires seruo tuo, vt satisfaciat animabus eorum, qui confugiunt ad fontem tuæ misericordiæ: & eas exhibeat in die aduentûs tui castas absque vllo dedecore, indutas operibus lucis & iustitiæ & sanctitatis, ad gloriam magnificentiæ sanctitatis tuæ. Et hæc quidem orauit: à se inuicèm autem distinctas duas sacras ędes extruxit, in quibus vtriusque sexûs corpora distribuit, (non enim dixerim spiritus & animas) dans regulam & pręceptum sanctis fœminis, vt masculorum oculis nunquàm adspicerentur: vtpotè quòd sit valdè periculosum ijs etiam, quę sunt valdè probate. Quæ quidem id vsqueadeò inuiolatum seruauerunt, vt cùm beatus Alypius eis sępè permisisset, quòd in mortis venissent periculum, vt viderentur ab eorum parentibus secundùm carnem, noluerint: vt continentia in Deum, naturæ quoquè vinculo fierent superiores.

Nota cautione sancti viri.

Cum his sancti quoquè mater simul versans, eandem quoquè seruabat regulam: habitum autem nequaquàm seruabat monasticum, à sancto sępè rogata: idem esse dicens Diaconissam, quod monacham. sed ei persuadet somnus, & diuina quædam reuelatio, vt sanctum oraret, vt ei imponeret habitum exercitationis. Visa est in somnis audire symphoniam sacrosanctarum mulierum, quæ diuinos & modulatos hymnos canebant in Regem suum & Deum: & delectata spiritu, cùm voluisset domũ ingredi, in qua modulabatur choros ducentium cœtus, & cum eis canere & Deum laudare, non fuit ei permissum ab eo, qui præerat ianuę, & seruabat aditum, qui dicebat: Non intrabis, neq; poteris versari cum venerandis Dei ancillis, cùm sis hospes, & imperita earum habitûs exercitationis. Propter hęc pudore & magno animi angore fortè affecta, est experrecta, & sancto genu flexit, & rogauit eum, vt habitum acciperet, exponens omnia quę viderat in somnis. Eum autem cùm manè accepisset, animo lętata est & exultauit, nulla re decætero defecta, quę pertineret ad perfectionem. Quę quidem cùm multos & varios foetus semināsset iustitiæ, nunc fruitur fructibus, in quos non cadit interitus.

Visio matris eius.

Habitum monasticũ ille induit.

Atque sic quidem seorsùm & separatìm effecit beatus ille habitare homines & mulieres: In DEVM autem & in reliquo vitæ instituto, tanquàm germanos in Christo fratres, nihil omninò differre: sed vnanimem inter se inuicèm conseruare charitatem, vna voce benefactorem & vitę suppeditatorem noctũ & interdiù laudare septiès: vt concorditer extollendo concentum canticorum, Regem creatæ naturæ verè & syncerè placent. DEO autem & Angelis & sanctis iucundum quidem erat audire psallentes: iucundius autem, videre hominem Dei, intra cælum & terram affixum

Vide hic septem horas canonicas.

colo-

columnæ, tanquàm Angelum æthereum, in altum extensis manibus, per tres classes glorificare Trinitatem. Nam simul cum eis* psallebant, qui erãt inclusi ad basim columnæ, Seorsùm rursùs chori multitudinis monachorum, & chori rursùs mulierum alibi. Talis laudum in Deum erat gratia, vt sępenumerò nonnulli ex ijs, qui prętergrediebatur, hęc audientes cantica, ad tantam venerint compunctionem, vt relictis actionibus, quas studebant exequi, in eo loco totum diem remanserint, donèç cessârit psalmodia.

* psallebat, legendum puto

Venio post hæc ad magna dicenda miracula, quę Deus fecit in suũ famulum. Nemo autem sit, qui fidem nõ adhibeat. ante multorum enim oculos sępè, cùm fieret, apparuit. Id autem erat lux è cælo descendens super sancti verticem in columna, & manens aliquandiù. Id verò tunc accidebat, quandò nox erat & continuæ voces tonitruum, quandò fulgurum crebrę coruscationes, quandò imbrium inundationes, propterà quòd non auderent omninò, vt arbitror, intueri gloriam arcanorum. Locus autem vsque adeò refulgebat splẽdore lucis, vt qui erant contemplationis ignari, existimarent globum omninò inflãmari. Ipse autem in tremore exultans, sensim dicebat arcanum traditionis cœnę mysticæ, dicens etiam reliqua ante aduentum & post aduentum, minimè volens agnosci miraculum, humanam vitans gloriam, quę est ad tempus. Illius autem lucis aduentum præsignificabat Crux, quæ erat in vertice affixa tabulis; quæ quidem valdè mouebatur in globo, & emittebat quendam sonum stridentis sibili, donèc rursùs redacta in formam columnæ ignis venientis vsque ad nubes, rediret ad cælorum altitudinem. Hoc autem viderunt, non vnus, duo, aut decem, aut solùm quinquaginta, sed etiam plures alij: adeò, vt ad ipsam vsque regiam transiret visio tanti miraculi.

Lux cælestis lapsa inhæret verticis S. Alypij.

σιλιβω

Multis certè precibus, quæ tunc erat Imperatrix, à Dei seruo contendit: multas quoque pecunias partìm misit, partìm etiam se esse missuram est pollicita, si Crucem, quæ erat super columnam, mitteret in regiam. Cui quidem literis ad eam rescriptis persuadet, vt parũ expectans, id assequeretur, cuius studio tenebatur: vt qui puro mentis oculo pręuidisset fore, vt Imperatrix è vita excederet. Nam hoc quoquè dono dignatus fuerat à patre luminum, vt tanquàm pręsentia futura prędicaret, vni quidem diadema imperij, alteri autem sanctæ cathedræ rectionem. Oratio autem paulopòst fuit ipsa re confirmata. Hinc rursùs factum, vt ad eum concurrerent: nonnulli quidem de longa amicorum aut cognatorum absentia, tãquàm à propheta, certum scire volentes, an superessent: alij verò morbi diuturni cupientes aliquod accipere remedium. Hoc enim habebat, quod nullus ex doctis & peritis medicis. id autem erat, pro ægrotis effundere lachrymas, vt qui laborabant, ex alto haberent curationẽ. Alij autem quærentes de vi principum & magistratuum, & violentiorum contractuum iniquitate: quorum nodos & captiosos plexus hic dissoluebat: non in ijs, quæ doceri possunt, humanæ sapientiæ verbis: sed in ijs, quę doceri possunt sancti spiritùs: vt nullus huius mundi, qui gloriantur in sapientia, omnia faciens & cogitans per orationem & deprecationẽ, vt omninò aliquos & ante omnes Christum lucrifaceret, ad alios quidem scribens: alios autem monens: pluribus etiam donãs: omnes autem, qui propter inimicitias, litemque & grauem furorem enses sępè contra se inuicèm strinxerant, cùm apud ipsum fuissent, concordes & se complexi exiuerunt, fratres animo, coniuncti affectione: adeò vt quilibet homo iustus glorificaret & laudaret Dominum misericordem. Ipse enim beatæ filiorum Dei partis, veluti pacificator, appellationem suam lætus lucrifaciebat. Ille & in paupertate spiritùs & in persecutionibus, gratia Dei, tanquàm regnum Dei possessurus, erat beatus.

Prędicit futura.

ἀλύπιος, alienus à molestia.

Si autem ij quoquè qui lugent, sunt consolationem accepturi tanquàm beati: quis est illo beatior, qui pro commiseratione & misericordia & amore apud Deũ effudit tot riuos lachrymarum? Porrò autem fuit vir ille adeò Domini & Christi amans, vt quotannis eius passionis legens Euãgelium, (is enim erat mos eius) pro probris & contumelijs, quibus fuerat affectus, lachrymaretur & discerperetur: adeò, vt putaret se videre Dominum in ipsis passionibus. Quòd autem esset inter mites enumerandus, planum factum est, cùm terram possederit. Pro eleemosyna autem tantam consequetur misericordiam, quantùm misericors fuit supra pręceptum. Quidnam autem sit hoc, opùs est dicere: Petijt aliquandò mendicus ab eo indumentum. Ille verò nihil dubitans, in cordis hilaritate, cùm sibi ademisset, qua indutus erat, tunicam, & dextera inuoluisset, deiecit à columna, sinistræ manui arcano nõ credito. Deo enim faciebat, qui nõ vult tuba cani pietatem.

Matt. 5.

Seipsum nudat tunica & dat pauperi.

Matth. 6.

tatem. Et qui misericordiam fuerat quidem consecutus, cùm quod petebat impetrâsset, recessit, Deo agens gratias, quòd curam gereret indigentium.

Ipse autem tandiu perseuerauit in aëre congelatus, donec quidam vir religiosus ex ijs, qui erant inclusi, cùm in eum intendisset oculos, sic dixit ei: O sacra & beata anima, quænam vis dicendi, aut quot linguæ doctorum poterunt explicare tuam diuinam virtutem? ab ortu benedictum tuæ vitę progressum? intelligentiam canæ iuuentutis? senectutis quę non potest damnari tolerantiam, mansuetudinem, & in omnes comitatem? Quis pater vnquàm tanto studio defendit filium, quanto tu quemlibet, qui afficiebatur iniuria? Quis, contritis maxillis iniustorum, è medio dentium prędam rapuit, sicut tu? Quis autem sic conseruauit pauperem à manu potentis? Orphano verò, cui non erat adiutor, quis sicut tu, opem tulit? Os autem viduæ & pauperũ, quęnam sic vnquàm benedixit, sicut te iustum? Hæc quæ sunt pij & iusti Iob, sunt quoquè vestrę. Nam vos quoquè estis sicut Iob, & fortè etiam supra Iob. Nam ille quidem in calamitatibus diem ortûs sui est execratus, dicens: Pereat, & non sit inter dies annorum. Tu autem non sic, qui fortiter omnia sustinuisti: quandò te hyems terribilis multa niue texit multos dies, non permittens vt surgeres, premens & frigore congelans, quæ sunt intima corporis: quo tempore concurrebat etiam naturalis senectutis refrigeratio, qui à iecore suppeditabatur, calorem non accipiens ampliùs, vt est rationi consentaneum: & contractis neruis circa tibias, fibrarum vires emarcuerant, naturalem pedum statum non ampliùs accipientes. Sed non dixisti: Pereat nox, in qua dictum est, Eccè masculus: neque imprecatus es, astra illa nocte fuisse obscurata. Neque dixisti, Cur non sum mortuus in vtero: è vulua autem sum egressus, & non statim perij? & cur concurrerunt mihi genua, quæ sunt dissoluta adeò immisericorditer, concreta frigore? Quid autem dixisti? Iustus Deus, & iustè castigauit. Quid enim mihi opùs est pedibus, qui sum cruci affixus, & habeo manus, quas extendam ad preces, & os ad confessionem laudemque & gloriam eius, qui creauit, per quæ fit salus credentibus? Abeant pedes post octoginta & quinque annos, q corporis ministerio satis inseruiêrunt. Paulopòst enim omninò requiescet tabernaculum, puluere reuerso in puluerem. Cùm sic autem gratias égeris, ô diuinum & sacrum caput, si fuissent tibi liberi, ijs priuari eodem modo tulisses: & si iuga boum, camelosq; & asinos pascentes amisisses. Quibus enim tua sponte propter Christum renunciaueras, ijs priuatus æquo animo tolerâsses: quoniam per arctam & angustam portam cõstitueras mala perpeti. Propterea extensi sunt palmites tui à mari, & vsque ad fluuios peruenerunt tuæ propagines. Quomodò enim quandò quispiam generosæ arboris fructum viderit, ex ea studet surculos suæ arbori inserere: sic reliquę ciuitates, tanquàm à diuina & electa radice, vi tuos auellentes discipulos, sacros Antistites & eruditores suis patrijs acceperunt, tanquàm donum magnificentissimum.

Porrò autem ego quoquè, qui sum tuæ plantationis vilissima, ô pater, & tarda propago, hanc funebrem orationem ausus sum tibi dedicare, cùm selegissem paucas ex multis tuis actionibus, in quarum plurimas incidi: vt qui ex tuis didicerim certaminibus, quòd tentata iusti anima, tanquàm aurum in conflatorio, suæ pulchritudinis non perdit probationem. De te enim olim disceptabam stultus ego, hæc cogitans de tuis calamitatibus: Cur post quinquaginta tres annos, cum aëre & quæ in eo sunt, malis luctatus, cùm esses iustus & iustitias faciens, priuatus fuisti media parte corporis? Cur pręter hæc quatuordecim annos non vsus es pedibus, sed super vnum latus perpetuò recubuisti, quod etiam ijs, qui in lectis recumbunt super vestem mollem stragulam, est molestum: & non possunt ne vnam quidem horam ferre, quin conuertantur. Percussus enim fuisti etiam malo vlcere, nempe vltima tu quoquè Iobi plaga, testa ferè expurgans saniem tui corporis. Hæc mihi sic dubitanti, diuinę vocis ad Iob per procellam & nubem mihi venit in mentem, non alia de causa te sanctum hæc passum esse, quàm vt iustus, vt ille, appareres. Credo autem sapienti quoquè Solomoni, qui de virtute præditis animabus sic docuit: Iustorum animæ in manu DEI, & non tanget eas tormentum. Visæ sunt in oculis insipientium mori, & reputata est afflictio eorum exitus: Illi autem sunt in pace. Nam etsi puniti fuerint in conspectu hominum, spes eorum est plena immortalitate: & parum castigati, afficientur magnis beneficijs. Quoniam Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se. Tanquàm aurum in fornace probauit eos, & tanquàm holocaustum sacrificij eos accepit: & in tempore visitationis eorum

Ex imis laudes eius.

Iob 29.

Iob 3.

Nota vitã durissimam

Ibidem.

Mira patientia.

Ex discipulis eius facti Episcopi.

Simeon Metaphrastes discipulus eius fuit.

Obserua hæc lector.

Iob 2.

Sap. 3.

rum resplendebunt, & tanquàm scintillæ in calamis discurrent. Iudicabunt gentes, & dominabũtur populis: & Rex eorum erit Dominus in secula. Ergò etsi nos molestia affecit tua, quæ fuit ad breue tempus, imbecillitas, vt qui non inuestigâssemus iudicium laudabilis tuæ tolerantiæ, quòd operetur probationem: at nunc nouimus, quòd corpus post animæ hinc excessum, proprium honorem consequetur ab eo, qui creauit. Nullus enim fuit nec ex ciuibus, nec ex regionis hominibus, qui non diligenti studio, eius tanquàm sancti inhærens amplexibus, eum salutauerit. Mulieres autem, pueros & lactentes infantes, impellentes & repulsæ, irrumpentes & insurgentes, flentesque ad reliquias efferebant, animo valdè anxiç: nè si fortè ablatum fuisset corpus, priuarentur benedictione, quæ erant eis charissima. Atque sic quidem ciues & mulieres ciuitatis vix concesserunt, vt tollerentur reliquiæ. Rom. 5.

Cùm miraculorum autem postremum & maximum dixerimus, cum beata, ô pater, tua dormitione finiemus orationem. Quis enim nescit, quòd cùm quatriduanç iam essent reliquiæ, adolescens quidam captus fuit à dæmone. Qui cùm meridiè tibi occurrisset, & ad tuum actus esset sepulcrum, & valdè discerperetur, ipso die fuit liberatus à maligni vexatione. Et hoc quidem, ô beata anima, cùm dixerimus quod fuit vltimum & magnum ex tuis miraculis, finijmus orationem. Tu autem, qui euolâsti ad ea, quæ sunt supra mentem, rationem & sensum, & sortitus es ea, quç sunt meliora, memento tuorũ filiorum & filiarum: eisque adsis, & eos conserua & custodi, deducens ad luminosa bona operum: vt sequentes vestigia, perueniant ad tuam beatam mansionem. Nequaquàm obliuiscaris, ô sancte, ouium tuæ mandrç: sed etsi frueris gloria eorum, quç carent materia, circa diuinitatis versans pulchritudinem, nos adspice & nostrî miserere, quos & cõgregâsti & orphanos reliquisti, apertè dicens: Pacem Christi do vobis: valete & conseruemini, ô filij, & non formidet nec turbetur vestra anima. Ego enim rogabo pro vobis, & mittetur vobis Spiritùs sancti consolatio & auxiliũ validum: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia cum patre & sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Dæmoniacus liberat ad sepulcrũ eius.

Author inuocat S. Alypium.

DE SANCTO MAXIMO EPISCOPO RHEGIENSI HOMILIA, QVAE HABETVR INTER EAS, *quæ Eusebio Emeseno adscribuntur. Est sanè erudita, & ab eius discipulo edita.*

LOCVTVRI de perfectione summi antistitis & confessoris, multùm veremur, nè merita eius, dum affectus prçdicationis insinuat, tenuitas sermonis abscondat. Qui cùm à prima çtate nouis virtutibus vsque ad finem quasi semper inceperit, inter ipsa primordia cõsummatus apparuit. Diù ille sub habitu seculari, Christi militem gessit, diù sanctæ vitç, quæ sola deerat, professionẽ negauit: diù in hũc mundum positus, extra mundum fuit: diù seductori imposturam fecit, diù mentientem fefellit: & cùm iam eum mundus animo non agnosceret suum, vel solo tamen corpore tenebat alienum: ac sic publica conuersatione suscepta, nõ tam cœpit esse quod non erat, quàm prodidit quod latebat. Nouemb. 27.

Adhuc secularis ȝ sanctè vixerit S. Maximus.

Inter hæc stupebat in sinu suo patria ciuem suum peregrinari, & intra fines proprios nouæ conuersationis legibus exulare. Nondùm quidem visibiliter exierat de terra sua, & cognatione sua, & de domo patris sui: sed iam spiritaliter reliquerat terram suam, quia nullis inclinabatur concupiscentijs actibusque terrenis: iam reliquerat cognationem suam, quia nullis iam carnalium necessitudinum detinebatur affectibus, nullis vitiorum, quæ per longam consuetudinem proxima & cognata animæ efficiuntur, velut parentum constringebatur amplexibus. Iam reliquerat domum patris sui, quia in inquisitione æternæ illius patriæ, supernis intentus, excesserat.

In patriā degit peregrinus.

Tum itaq; patriarcharum in se complexurus figuram, subitò totum reliquit, vt illum

Matt. 19. posset obtinere, qui totus est, dicturus cum Apostolo: Eccè nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Omnibus prorsùs cupiditatibus, velut indumentis exuitur, abijciuntur cum seculo extranea bona, vt magìs propria ornamenta clarescant. Ista est vera & perfecta conuersio, quandò non solùm possessio negligitur in rebus, sed etiam passio corporaliter: de domo & de loco suo diuina vocatione dignus egreditur, tanquàm Isaac à patre, viua Christi hostia futurus, offertur, & super insulę Lirinensis arā, totis humeris crucem Domini baiulaturus, imponitur: de qua quidem ara multę piorum animę in holocaustum & in odorem suauitatis assumi in videnda consummatione meruerunt. Super hanc itaq; aram per contritionem carnis & sanguinis, semetipsum Deo immolat: & sicut illic pro Isaac aries occulta mysterij dispensatione supponitur, ità hîc dum in illa sancta congregatione de milite consurgit, & in principem promouetur, ex oue in gregis arietem commutatur.

Gen. 22. — S. Maximus fit monachus Lirinensis. — Postea Abbas.

Gen. 32. Legimus beatum Iacob, cùm de patria fratrem fugeret, sine vllo subsidio, solùm in baculo suo transisse Iordanem, & post longę peregrinationis absentiam, cum magnis opibus, duabus etiam honorabilem coniugibus, vt tunc licebat, ad patriam reuertisse: Ità hic sanctorum eximius, patrem ac fraternitatem suam fugiens, se solum ex omnibus portans, in spiritu tanquàm in baculo transmissum, angustissimo freto deserit. Lirinensis * sedem, immò latebram petit, vbi à mundi, tanquàm ab inimici periculis tutus, multis laboribus desudatis, tanquàm aliam in matrimonium sumpturus, & quasi annorum hebdomade trāsacta, (nam plenis septem annis ibidèm Christi gregē pauit) Rachel acquisiturus, pręfertur insulæ, pręparatur Ecclesię. Quia quantos ibì Iacob iste noster virtutū institutionibus sacerdotes, quantos in Christo genuit patriarchas, quantos ibì, ó pater luminum, meritorum author, donorumq; largitor, quantas ille diuitias vobis ac patriæ reportandas, quantos ille thesauros animabus vestris, dum in illo camino humiliationis excoquitur, congregauit? Quanta ornamenta, quanta monilia fabricatus est? Vobis enī iste athleta Christi in illo agone sudauit, vobísque dum se extollit, fructificauit: sibi illic serens, vobis colligebat: sibi quęrens, vobis nescijs acquirebat: sibi paraturus præconia, vobis soluturus vsuram: vobis hæc spiritalis columba cibum de illa Christi mensa, & angelica congregatione capiebat, vobis potum de illo gratiarum fonte sitiens hauriebat: vt quasì mater solicita escas, quas de illo vitæ horreo sumpserat, in sensus vestros pleno de corde trāsfunderet. Vobis prophetica hæc apes, salutifera in illo alueario mella confecit: vestris quidem conspectibus deerat, sed vestris profectibus militabat. Sic lampas magna non sibi accenditur, sed lumen suum eminùs * & circuniecta iaculatur, speciosum fundens flammeum doctrinæ fulgorem, & vniuersis qui assistunt, integrum, & singulis totū. Meritò se vobis imputet beata illa insula ex hoc vno atq; vnico munere, licèt multùm erubescat ex alio: vir ille pcipuus, illic doctus, vt hîc doceret: illic ditatus, vt hîc fœneraret: illic illuminat', vt hîc fulgeret: illic purificatus, vt hîc sanctificaret: & vt hîc exercere posset confessionis curationem, illic quæsiuit aromata & pigmenta virtutum. Sic industrius atq; auidus negociator, extera atq; lōginqua expetit, collaturus regionibus suis peregrina ac preciosa commercia. Absentat paulispèr à patria, vt nouas opes ac diuitias transmarinas reportet ad patriam.

† videtur deesse, insulę, aut monasterij — *foc.* * in

Sācti, luminaria sunt à Deo accēsa. Gratias tibi Domine, qui tam conspicua ad inquirendum te luminaria in noctem mundi huius accēdis, per quæ & ad viam salutis possint venire, qui cupiunt: & excusationem non possint inuenire, qui negligunt. Felix itaq; terra, quæ talem genuit: felicior, quæ erudiuit. Sit sanctificata, quę dedit: sit benedicta, quæ reddidit. Beatus & ipse cōmunis pater, quem & illic Honoratus accepit, & hîc honor rapuit. Dignus, cui primus ille fundator gubernacula Lirinensis nauis post se moderanda committeret. Dignus, cui tanq̄ Elias ad superna migraturus, Eliseo discipulo pallium pietatis & gratiæ, ac pręclara meritorum indumenta traderet, & in se augendus, & in filio duplicandus. Dignus, inquam, hic, cui ille pijssimus pater Honoratus, tanquā Moysi, primi populi primus princeps, ducandi per desertum Israëlis legē traderet, & quasì fortissimo Iesu Naue, pia iura transfunderet, electo vtiq; ac satis probato, qui sacrum ad promissa cęlestia promoueret ac perurgeret exercitum. Hoc itaque duce, sanctę congregationis splendidissima illa die ac nocte colūna nō defuit: sed semp eos tanq̄ gemina fidei atq; operū lux pręcessit.

4 Reg. 2.

Quātas hic in illo deserto, sicut de Iesu Naue legimus, nequitiarū spiritalium exercitatissimus debellator, quantas in conuersorum cordibus gentes peremit? Quantas nationes

tiones inuisibilium aduersariorũ, quæ Israëlem de regno excludere conabantur, extinxit? Studens in homine, velut in terra sancta, tanquàm hostem interficere passiones, ac tanquàm Dei populum introducere ac plantare virtutes, & quasi cultris lapideis, id est, fortibus Christi præceptis, concupiscentias resecare, & circuncidere voluptates, & non minùs exemplo quàm imperio, militum pectus armare, atque ad desiderium supernæ hęreditatis accendere. O virum perfecti exercitûs idoneum ducem. O virum per omnia Deo dignum.

Eminebat, vt sic dixerim, in ipso habitu animi fortitudo: in specie exteriori ipsam putares expressam imaginem sanctitatis, terribilis incessu, reuerendus adspectu. Crederes quòd semper inuisibilem illum hostem, ipsa vultûs sui virtute terreret. Metuendus seueritate, benignitate venerandus, authoritatis censuram humilitatis mansuetudine temperabat. Minabatur quidẽ frõtis austeritas, sed cordis serenitas blãdiebatur. Ac sic conueniente in vno diuersitate gratiarum, Paulus apparebat in vultu, Petrus in spiritu. Illius districtionis, huius erat pietatis æmulator: ità vt cùm pręsentiam eius vix sustineres, absentiam ferre non posses. Internorum autem bonorum suorũ formas ac species, sicut nemo ad plenum inspicere potuit, ità nemo sufficit explicare. Quas ille sicut extollere studuit, ità elaborauit occulere: vt de ornamentis sanctę animę suæ dictum accipi possit, Omnis gloria eius filiæ regis abintùs in fimbrijs aureis, circumamicta varietate. Dignè in fimbrijs aureis, quia magìs ac magìs in operum suorum fulsit extremis. Dignè, inquam, in fimbrijs aureis, quia preciosior seipso in nouissimis fuit. Et sicut hic dixit, in vestimentorum fine, ità ille in actuum suorum consummatione plùs claruit. Itaque dum illa sancta congregatione beatus magister angelicis studijs scholam Christi imbuit, splendebat omnis insula, radiata ac repercussa suorũ luce meritorũ: & quicquid ab vno ad vniuersorum gratiam peruenisset, rursùm ab vniuersis ad vnius gloriam reuertebatur, & quasi nobilitas aquarum ad fontis magnificẽtiam redundabat. Inter hæc ille cùm vellet augeri, nolebat agnosci: quia hæc est natura iustitię, vt quanto studiosiùs abscondi optat, tanto clariùs innotescat, & occultatio ipsi proditio sit.

S. Maximus magnã vultu pre se tulit seueritatem.

Psal. 44.

Natura iustitiæ.

Pasìm per populos conscientia tantorum bonorũ fama volitabat, & odorẽ amœnissimæ suauitatis longè lateque fundebat. Eminebat in admirationem omnium velut ciuitas super verticem montis exposita, nec iam lucerna poterat latére sub modio, nec recipiebatur, nec continebatur vltra latibulum suum exundans siderei luminis magnitudo. Ambiebant illum diuersę patriæ: sed vel maximè proxima eremi ciuitas, quę territorij ac finium suorum incolã, velut propriũ amplectebatur indigenam. Ambiebat illũ proxima eremo ciuitas, quę inter locum hunc & insulam (vt nôstis) interiacet. Qua ille suspicione percussus, tristem parat egressum, ac longinquum meditatur exilium: sed repentino occupatus aduentu insistentium sacerdotum, petit (quod licuit ad momẽtum) amica sibi ac negocio suo condensa syluarum.

Irruentibus fidelium turbis, ventilantur vniuersa, profunda eremi secreta versantur. Sub nudo axe cæli trium dierum ac trium noctiũ imbribus verberatur, sicut & ipse sum testis. Videntur quoquè mihi nimbi inquisisse latentem. Mœret cũcta insula periculum patris: plùs iam in eum expauescit iniuriam, quàm rapinã. Gratias inter hæc cælesti dispensationi: pro suis meritis queritur, pro vestris non inuenitur. Ipse interìm locus dedit latebram, qui inquirendi intulerat causam, & qui collatos exponebat ad gratiã. Non post longum tempus (vt meministis) sancto orbata pastore populi pręsentis Ecclesia, piam supplex filijs mandat legationem, reposcit patria iustioribus desiderijs pignus ac depositũ. Quo ille cõperto, instructo remige, profugus euolat ex dulcibus locis, atq; ex finibus Gallicanis. Testatur violẽtiores nunc post se pietatis instãtia longiùs abscedẽdo.

Habes hic authoris fidem & antiquitatem.

Fugit, dum expetit ad Episcopatũ.

Quid te, sancte atque humilis Christi serue, tuorum complexibus præcipitem rapis sine causa? Quocunque loci latére arbitratur, quem vbiquè lumen suum sequitur? Quid diffugis gloriam, quę plùs additur, dum timetur? Quicquid libet, agas: incassùm te patriæ per fugam denegas, cui te nupèr fuga ipsa seruauerat. Quid honorem quasi indignus repellis? Meriti prærogatiua, est honoris repulsa. Quò fugis magister discipulos? Quò pater filios sanctę patriæ tuę, in te pendentes, & post te deficientes? Quanto te plùs subtraxeris oculis, tanto magìs ingeris desiderijs. Qui tabernaculum illud Christianorũ principibus, id est, Apostolis ipse condidit, Ecclesiam in montis huius vertice inæstimabili labore fundauit.

Par-

Parua hæc sunt in illius cælestibus gestis. Plus est, quod insinuat vobis: timore diuino & lumine supernę agnitionis infuso in se, quasi supra spiritalem montem, fidem & spem plebis & Ecclesiæ huius erexit, & sancta in vobis Deo templa construxit. Et quia superiùs memorauimus, quàm magnificè insulano illo stadio perfectionis vias cucurrit, plus est, quòd huc insulam ipsam institutis ac studijs suis transtulit. Et qui iamdudùm in Abbate pontificem gesserat, postmodùm Abbatem in pontifice custodiuit, neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, honoris impatiens, pauper in pecunia, diues in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia, locuples in donis Dei: sic in se excoluit gratiam vnamquãque quasi solam: pauci sic tenuerunt singulas, quomodò ille in se impleuit vniuersas: semper in operis exercitio, semper in compunctionis affectu, semper occupatus, & semper vacans. Nulla illi ex omnibus propensior fuit cura, nisi aut de Deo in lectione atq; sermone, aut cum Deo in oratione loqueretur, & illum velut Moyses facie ad faciem compellaret in corde, cumque quasi pręsens pręsentem ad implenda promissa sua, voce imi pectoris conueniret. Cum qua voce cognitionis purę atque pinguissimę, & arescentis medullę, atque cõtinuatis ieiunijs ossa clamabant, studens, de persecutore iniquo, longo triumphare martyrio.

In Episcopatu vixit ut monachus.

Quid inter hęc dicam? Exhaustorum magnitudinem membrorum prodebat robur antiquum, & ità mortificationem Christi pręferebat in cruce, vt reliquias quasdam videres in corpore. Ità autem mentem eius repleuerat auiditas futurorum bonorum, & ignea diuini timoris ebrietas, vt abstinentiam & inediam summam duceret †. Tu erga te fatigas quidem votum, sed producis affectum. Vno eodemque tempore, dum à patria probaris, patriam probas. Tunc impletum est circa vos, dilectissimi fratres, illud Euangelicæ promissionis oraculum: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis. Sicut verum sacerdotem decebat, prudentia legitur, fide quæritur, pietate reuocatur. Sequũtur illum atque comitantur, & ingrediuntur cum illo fines vestros non extranei, sed proprij ac domestici suffragatores, id est, principium sapientię timor Domini, compunctio, purificatio, perfecta religio, & vniuersus religionis chorus, sanctitas, benignitas, castitas, sapientia, iustitia, misericordia.

† Id est, voluptatem, aut aliquid simile.

Matt. 7.

Psal. 110.

Eccè qualiter ambitiosus vester à vobis, eccè quali pecunia sacerdotium comparauit. O admirabile negocium, ô cæleste commercium. Vndè emit, ipsum est, quod emit: id est, quia verus meritorum honor non alibì, quàm in ipsis meritis continetur. Vitæ perfectio, propter quam à vobis est inquisitus, ipsa est Episcopatus. Interuenit autem in medio huius negocij hæc ipsa illius sanctitas, & salus vestra. Nemo neget, nemo nescire se simulet. Indè vos ademit, vndè vos sępiùs, vt confidimus, à peccatis redemit. Quærebatis magnum, sed verè summum reperistis. Probâstis in illo planè & impleta vestra, & exuperata iudicia. Plus vobis vita illius reddidit, quàm fama promiserat. Sicut autem legimus Euangelicam illam ac beatam mulierẽ, effracto alabastro nardi preciosi, vnguentum super carnem Domini profudisse, ità gloriosa illius anima aperuit latentes in se diuitias cælestium munerum, & de armario suaueolentium virtutum, aromata sanctificationum & gratiarum suarum supra omnem hanc Ecclesiam, quæ est Christi corpus, effudit, & ad ipsum caput membrorum iustificatione transmisit: & verè, vt dixi, repleta est vniuersa hæc domus Christi ex odore cælestis vnguenti.

Ioan. 12.

Quid dicam eius voluntatem, vt fierent ei lachrymæ panes die ac nocte, & pro cibo ac potu hæc secum incessabiliter ruminaret, Quandò veniam, & parebo ante faciem Dei? vt pręter vitam nihil esuriret, pręter iustitiam nihil sitiret: vt pręsentia tanquàm inania atque transacta, absentante spiritu non videret, & in futuro reposita, tãquàm oculis subdita cõcupisceret, & in latitudine cordis sui spe disponente atque imaginante depingerentur: vt fastidio essent, quæ se adspectibus offerebant: desiderio autem illa, quæ se sensibus inserebant: vt quanto ampliùs de ipso sapientiæ fonte libâsset, tanto ardentiùs æstuaret? Habet etenim hanc vim dulcedo cælestium pulchritudinum, vt quanto intentiùs quęritur, tanto intentiùs desideretur. Ingerunt de cupiditate appetitum, & non faciunt de satietate fastidium: sicut de se sapientia ipsa testatur: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.

Psal. 41.

Contemnit pręsentia, appetit semper mãsura.

Eccli. 24.

Et ideò loquebatur, credo, securo in conclaui & in cubiculo suo beata illa anima: O fragilitas humana, exiguum est, quicquid agis propter spem æternorum. Quantalibet acquisieris, non desistas: quia adhuc superest, quod requiras: ac totum ei videbatur parùm,

rum,quicquid adhuc recipiebat augmentum. Vrgebat se Apostolicis adhortationibus, sicut dicit: Bonum,inquit,facientes,non deficiamus: tempore suo metemus,non deficientes. Quid est ergò,Bonum facientes? Id est,Si homo non imposuerit finem operi, nec Deus imponit remunerationi. Quantum enim serimus in operibus, tantum metemus in fructibus. Et quia non ad mẽsuram dat Deus spiritum,quantùm se auiditas inquirentis dilatauerit,tantùm se aperiet manus retribuentis ad pręmium. Oportet ergò,vt anima in bonorum desiderijs semper exerceatur, quæ nullis in proficiendo terminis coërcetur: in comparandis sibi cęlestibus ornamentis nullam patitur legem, cui accedere concessum est vsque ad diuinæ imaginis dignitatem. Gal. 6. Ioan. 1. Operũ mercces in cęlis.

Inter hæc ille exercitio infatigabiliter accinctus,ad noua mèrita nouus semper assurgens,corpore in terra positus, cõuersatione in cælis fuit, & inuictũ contra peccati iacula timoris perpetui scutum tenuit. Vocem illam B. Iob incessabiliter secum voluebat: Ego autem sicut fluctus super me tumentes timebam Deum. Felix terra, quæ talem genuit, ac de alumno patronum, de homine Angelum ad authorem remisit. Huius ergò tanti ac tã pręclari,quęso,vt nos & discipulos meminerimus,& filios. Rapiat vnusquisq; quod possumus,de bonis intestati parẽtis. Hic de hæreditate eius assumat holosericam, gestorum varietate preciosissimam: hic mansuetudinis ac simplicitatis occupet talentum: ille eius pectoris beneuolentiæ ac sapientiæ monile sibi vendicet: hic margaritam compũctionis & thesaurum castitatis inuadat. Licèt enim ille locupletissimus Christi amicus quicquid habuit,integrum secum tulerit,& nobis tamen,si volumus,totum reliquit. Ità ergò agamus,bona illius consectantes: vt qui in æternam gloriam suscitandus est sub fine seculorum,redditus Ecclesię suę, per rediuiua in filijs merita iam surrexerit. Iob 31. Sanctorum virtutes imitandæ.

EIVSDEM BEATI MAXIMI VITA, AVTHORE DINAMIO PATRICIO.

Præfatio Authoris ad Vrbicum Episcopum.

Domino beatissimo patri, Vrbico Papæ, Dinamius Patricius salutem. Cùm Apostolicæ pater fidei ardore succensus,vniuersa de virtutibus S. Maximi, quæ fidelis relatio gestorum manifestat, solicita indagatione perquiris,imperitiam meam pulsare non desinis: paternis etiam monitis prędicandi authoritate confirmans, quòd non parùm ipsius delicti noxa reus efficiar, nisi omnia in vita eius,quam me ante aliquot annos rurali sermone conscripsisse constitit,studeam addere quęcunque vos de illius mirabilibus protinùs manifestum est inuenisse. Vndè ego gemino pudore confundor,cui nec loquendi facultas conceditur,nec silendi securitas indulgetur. Si loquar, sensum mõstrat detecta rusticitas imperitũ. Nam si licuisset, vel de succincta poteramdictione placere, cui non possunt dogmatis augmenta succurrere. Inter vtranque ergò constitutus angustiam,pręceptis vestris parére disposui, placiturus obedientia, non doctrina. Vetera vos igitur chartarum indicâstis reuoluisse volumina, in quæ quid ex eius operibus beatissimi Fausti antistitis prędecessoris vestri solertia deuota collegerat,vndè pauca sensu potiùs,quàm obtutu,vix *decernere potuistis. Nã plurima æmulę vetustatis edacitas consumpserat,quę latebant. Quòd nisi scriptorum meorum serie æternę memoriæ traderentur pauca de pluribus,satis esse impium censuistis. Vndè me ex parte votis vestris satisfecisse censeo, quòd in longam ducta propaginem lectio multiplicata subsequitur. Quæ quotiès audientibus fecerit dudùm lecta fastidium, ad vestrũ poterit pertinere delictum: si mercedis pręmiũ contulerit, nihil exindè ad me similiter pertinebit, qui cõpulsus vestris imperijs, prolixiora conscripsi, q̃ voluï,& refugium breuitatis omisi. Me ergò, quem silentij peplo prudentissime pastor expolias,& tegmine taciturnitatis enudas, supplico vt cum vniuerso populo, diffuso munias intercessionis pręsidio. Quotiès lectionis redigitur longitudo, nec dictio impolita displiceat, quam tenor relationis sanctę commendat. Nam dubium non est, quòd quantùm integra deuotione cordis, ipsius sancti antistitis gesta ꝑfers, tantùm opera mediteris, vt eius integra auiditate mentis coneris sequi vestigia, cuius actionum diligis ornamenta: dummodò diuino beneficio, & ipsius patrocinio tibi concedatur temporalis vitę prolixa tranquillitas, & sancti operis expetita facultas, domine verè sancte, & beatissime papa. *for. discernere

VITAE HISTORIA, IN QVA NONNIHIL *interdùm conati sumus dictionem corrigere.*

27. Nouẽb.

EATISSIMI Maximi Rhegiensis vrbis antistitis hodiè dies sanctę solennitatis colitur, qui quotannis rediuiuis temporum curriculis renouatur: cuius nos res gestas pandere pia animi deuotio admonet, & prisca consuetudo compellit. Nisì enim ea, quę perspicua & minimè dubia aliorum relatione comperta sunt, literarũ monimentis consignentur, quæ antiquitùs gesta sunt, plerunquè à nouis authoribus variè referuntur. Nam vt mysticæ actionis eius insignia nihil habeant ambiguum, nihilque ex ijs vulgaris assertio fabulosum efficiat, aut de vanitate suspectum: quę ab illo facta sunt & comprobata, veridico sermone narranda sunt. Ex quibus ipsis tamen, nè auditori nimia prolixitas afferret fastidium, permulta reticuimus, annotauimus pauca.

Quàm expediat in scripta referri sanctorũ gesta.

S. Maximi patria.

Beatus Maximus in vico proprio, cui Decomeco vocabulum est, vitæ sumpsit exordium, Christianis parentibus editus, & factus ilicò Christianus. Ab ipsis verò infantiæ rudimentis sublimi semper humilitate crescens, ità teneros ętatis annos morum maturitate castigauit, vt proprietatem nominis sui gratia sanctitatis sibi vendicaret. Postquàm autem excessit ex ephebis, luxuriæ illecebras & blandimenta animi magisterio & censura edomabat, vt* pollicitatione virginitatis, palmam incorruptę integritatis obtineret, & in regnis cælestibus è carne sub iugum missa triumpharet. Fuit nimirùm bonorũ omnium ornamentis prędi tus, estque meritò laude ac prædicatione efferendus: quippe vultu venerabilis, blandus adspectu, ore placidus, animo serenus, patientia fortis, magnanimitate conspicuus, pacis amans, largus erga hostes, labentia fastidiens, cælestium ardens desiderio, temporalibus ęterna comparans, temporaria pro æternis vilipendens, atque contemnens. Et vt interiùs diuinę legis pręcepta cognosceret, naturali ingenij acumine tantum in literis profecit, vt legendi auiditate pastum quęreret animæ suæ, & instàr apum æternæ suauitatis nectar hauriret. Quanuìs autem omnia vitiorum carnalium fomenta protereret, & omni ex parte præclara cõuersatione fulgeret, at nihilominùs vires corporis abstinentiæ assiduitate frangebat, carnis vitia antè, quàm nata essent, persequens & coërcens: ità vt ei ad martyrium non nisì percussor defuisse videatur. Nã ipse proculdubiò martyrem se fecit & cruciatu, & merito.

*pollicitæ Votum castitatis.

Catalogus virtutũ eius.

Corpus abstinentijs edomat.

Porrò etiam omnem facultatum suarum copiam deserens, Lirinense monasterium petijt, vbì sempiternas diuitias iustus inueniret: Euangelica secutus præcepta, sciens se perfectum fieri non posse, nisi venderet omnia sua, & à cunctis opibus alienum se faceret. In ea autem congregatione cùm omnes perfecta charitate diligeret, ipse itidèm ab omnibus amabatur. Tantus verò in eo feruor extitit, vt antè, quàm monasticam viuendi regulam complexus esset vel mystica instituta, iam conuersatione præcipuus videretur, ac deindè sancto Honorato decessori suo, summis virtutibus ornatissimo, qui illic Abbas fuerat, & honore succederet, & meritis æquaretur. Qua in functione cùm gregem commissum pastorali solertia custodiret, & singulis noctibus, alijs somno occupatis, monasterium lustraret, pręter morem accidit, vt monachus quidam adhuc puer, motus quadam curiositate vel solicitudine, eum sequeretur. Eccè autẽ beatissimi viri conspectui diabolus insidiator forma ingenti atque terribili sese offert. Sed cùm illum spiritalibus indutum armis terrere non posset, necopinantem monachum tanto affecit terrore, vt trepido gradu ad cellam ilicò reuertentem, ardentissima febris mox corripuerit.

Petit Lirinen. monasterium. Matt. 19.

Succedit Honorato in Abbatis functione.

Rursùs pertinax ille impostor, sperans se sanctum virum vel aliqua ratione perturbaturum, ignei draconis specie se illi ostendit. Sed confestim Crucis signo territus, euanuit. Iam enim inuictus athleta hostem sæpiùs superatum minimè formidabat. Postquàm autem totius insulę Lirinensis peragrauit ambitum, ocyus accessit ad lectulum ęgrotantis monachi, quem diximus in febrem incidisse: clamque apud illum intra arcana pectoris sui, preces Deo fundens, id effecit, vt mox restitutus sit incolumitati pristi-

Crucis signo profligat satanã.

pristinæ, & prçda sua frustratus sit hostis elusus. Itaque obtinuit gemina virtus inuictam victoriam, quandò & vires ægroto reddidit, & aduersarium superauit: deplorante inimico iacturam, quam fecerat: lçtante monacho salute, quam recuperauit. Sic autem singulis noctibus pastor egregius ouile Dominicum circunlustrans, nè quid aduersi accideret, ad litus æquoris, quod vocatur Moles, quandoquè accessit, moxque veterator ille præstigijs suis ausus est tanquàm nauem onustam oculis eius reprçsentare, nautasq; suo more feruentes in opere, nauisq; instrumenta colligentes: duos verò ex illis ad beati viri latera accedentes, dicentesq; se eò aduenisse negociandi causa, quòd non sinè ingenti lucro id fore rei euentus declarâsset. Se nôsse illum Maximum, non minùs sanctitate, quàm nomine: eumque in locis transmarinis tantoperè desiderari ab omnibus, vt si eum obtinere possint, nihil sint maiori in precio habituri. Nullum se igitur maius facturos compendium, quàm si ipsum naui impositum possint abducere Hierosolymam, præter opinionem successu prospero repertum. Id verò proculdubiò magno ipsi honori & dignitati fore, si felici cursu eò aductus sit, vbi intantùm votis omnium expectetur. Sed vir Dei insidias & malum dolū inimici cognoscēs, sanctæ Crucis signo se communit, cælestem implorat opem, ac deindè spiritali authoritate sic respondet: Fallere non potest milites Christi nequitia plani & impostoris, nec suis fraudibus illis potest illudere malignus, quibus Deus id præstat, vt aduersa prçuidere queant. Hanc verò insulā vsquèadeò beatissimi Honorati cōmuniêrunt preces, expulso per eum dracone eius habitatore, vt nullus deincèps nocendi aditus in eam pateat diabolo. Sub his verbis ab oculis orantis euanuit nauis commentitia: moxq; ille reuersus ad oratorium, hortatus est fratres, vt ad vigilias surgerent: vnaque cum sancta illa congregatione ipse celeberrimas laudes persoluit ei, per quem ab hoste victoriam reportârat.

Præstigiæ dæmonum. Vir sanctus signo Crucis se munit. Euanescūt dæmonum phātasmata.

Cùm autem fama insignium virtutum eius per orbē vniuersum volitaret, ad Rhegiensis vrbis Episcopatum non modò ciuium, sed etiam sacerdotum siue prçsulum omnium studio non minùs raptus, quàm electus, & quanuis inuitus, ilicò consecratus est. Etsi autem iam & re & nomine Maximus, vix habere videretur, in quo ampliùs cresceret, nè quid tamen nomini decederet, sicut opere & factis permansit maximus, ità & in honore excelluit. Inter cætera igitur rectè factorum, quæ in illo refulgebant, ornamenta, patientia fortis, beneuolentia patiens, libertate alacris, liberalitate abundans, magnanimitate beneficus, humanitate mitis, sedulitate diligens, charitate suauis, largitate communis, doctrina præstans, iustitia singularis, humilitate sublimis, opum contemptor, dignitate copiosus & affluens fuit. Templum in Rhegiensi castello in beati Albini honorem, quanta potuit animi deuotione, cōdidit, cuius columnas, quas hodieq; illic cernere licet, iuga boum eò pertraxerunt, sed ità tamen, vt nullam sentirent tanti ponderis molestiam, eius sanctitate id efficiente, quandiù ille ad templi structuram operarius indefessus aderat. Quòd si verò abesse eum contingeret, nequissimi dæmonis occulta machinatione adeò earum pondere premebantur boues vniuersi, vt nullis stimulis adigi possent ad progrediendum. Et si plures alij adiuncti essent, manebant immoti omnes, quantumuis atrociter cæderentur atq; sauciarentur. Id vbi celer nuncius beatissimo antistiti significauit, ille incunctanter atq; fidenter veniebat ad locum, nec terrore trepidus, nec mœrore perturbatus. Tum verò hostis nequissimus eius oculos fallere non potuit, nec se ab eius conspectu subducere, q̨ totius populi oculis conspici non poterat. Ait autem vir sanctus ad illos: Frustrà vexatis iumenta rationis expertia, dum inimici impedimenta cernere non potestis. Ego verò paruum Aethiopem video, bobus sese objicientem. Indè flexis genibus, orat supplex Deum, vt hostis insidias auertat. Eius preces malignus ille ferre non sustinens, ocyùs non sine teterrimo fœtore recedit. Mox amotis bobus, qui alijs adiuncti erant, columnç sine difficultate vlla ad locum destinatum pertrahuntur.

Creatur Episcopus Rhegiensis. Alius virtutum eius catalogus. Nequitia dæmonum. Precibus dęmonem abigit vir Dei.

Neq; illud ob confirmandos Rhegiensium animos omittendum putauimus, quòd cùm beatissimus antistes ad basilicam ab ipso constructam sacras reliquias summo cū honore psallendo adduceret, vbì ad vrbis portam ventum est, ab improuiso versus ille ordine occurrit: Hæc porta Domini, iusti intrabunt in eā. Vndè proculdubiò colligi potest, eius precibus vrbem illam adeò esse munitam, vt sicut hactenùs, Christo propitio, nullos hostium incursus longo temporum interuallo pertulit, ità deinceps quoque Deo fauente minimè perpessura sit. Facilè enim eximius ille pastor, quem viuere testantur

Psal. 116. Viuūt sancti.

facta eius, post decessum suum apud Deum obtinere potuit, vt vrbs illa, in qua ipse fuisset antistes, præclaris meritis suis perpetuis temporibus munita sit virtute corporis sui in templo sacratissimo, quod condidit, coruscante multis beneficijs, quæ illic omnibus præstantur.

Cùm aliquandò in eádem basilica vir sanctus instantia pastorali vigilias celebraret, Ansani Diaconi Rhegiensis nepos, id est, fratris eius filius, quē paruulum parentes è vita abeuntes reliquerant, & ipse nutriendum susceperat, magisq; quàm si suus esset filius, diligebat, cùm in muro vrbis illius cum pueris luderet, è muro prolapsus, ceruicibus fractis, expirauit. Eius rei nūcio valdè cōsternatus Ansanus, accurrit celeriter, raptumq; pueri cadauer operuit vestimētis, & ad beatum antistitem clàm deportauit, interim secum tractans, quemadmodùm illum publicè ad pedes eius deponeret, & vt vitam ei restitueret, supplex obsecraret. Sed quia nouerat probatissimum Christi militē omninò fugere iactantiam, mâluit eum perferre ad cubiculum eius, & in lectulo eius repositum operimentis illius tegere, prorsùs cōfidens, quòd excitare eum posset precibus suis medicus spiritualis, quippe qui ægris consueuisset afferre salutem. Indè verò non sine multo equidem animi mœrore, sed tamē fidutia plenus, Episcopum adijt in templo vigilātem, & stantem in loco suo. Eo viso, clementissimus præsul, vt ea, quæ gesta fuerant, explicaret, silentium psallentibus indixit: precibusque solita deuotione completis, Diaconum illum Ansanum propter ea, quę fecerat, acriter obiurgauit. Sed ille non solùm terroribus abigi non potuit, sed magis etiam animo compunctus, ad pedes eius se strauit, exclamauitq; se illos minimè laxaturum, nisi mortuum excitaret, dicens eum id posse facilimè, quandoquidem nullo indicante iam cognouisset, quæ de puero facta essēnt. Hac ille importunitate compulsus, & ratione constrictus, cum Ansano voluit ad lectulum suum secretò se conferre: sed populi frequentiam vitare non potuit, volentis tantæ rei miraculo interesse. Postquàm igitur venit ad exanime pueri corpusculum, diuinam cœpit toto pectore implorare opem, appręhensaque cum multa fidutia pueri manu, pristinæ vitæ eum saluti restituit. Exclamauit autem populus vniuersus: Gloria tibi Deus: nec quisquā eorum indè remoueri se passus est, nisi videret mouentem se puerum, & loquentem audiret. Ex quo populi tumultu vix opera clericorum suorum ad vigilias reduci potuit. In hoc miraculo & magna Diaconi fides, & illustris Episcopi virtus enituit.

Mortuum puerum reuocat ad vitam.

Porrò etiam cuiusdam viduæ vnicam filiam adolescentem accidit è vita decedere: quam cùm mater miserabilis in feretro pro more efferēdam composuisset, ad beatum antistitē trepida properauit, causamq; doloris sui lachrymis potiùs, quàm verbis, ei indicauit, orans vt ad corpus exanime preces funderet. Id verò sanctus pręsul, pietate motus, nec negare, nec differre potuit: sed ad cadauer accedens, sublatis in cælum manibus, Deum pronus implorat, & vita redditur extinctæ. Confestim enim illa, tānquàm graui soluta somno, expergiscitur, oculos aperit prægrauatos, appellata surgit, mater eius immenso afficitur gaudio, populus omnis obstupescit: Episcopus, qui virtutum meritis mortis iura resoluerat, fugiens iactantiam, ilicò se subducit: sed populus magnis vocibus laudans Deum, maximam vestimenti eius partem, reliquiarum loco eam habitura, ciuili quadam violentia diripit & discerpit: ità vt propter eius declarandas virtutes, id quod ægrè ad humeros eius relictum fuit, hodierna fidelium deuotione asseruetur.

Itèm puellā quandam.

Subducit se vitandæ inanis gloriæ causa.

Adolescentulus quidam rabidi canis morsu præfocatus perijt. Vidit id populus, abit ad Episcopum, orat vt ad extinctum hominem veniat. At ille ancipiti cogitatione suspensus, dum hinc non potest contemnere lachrymas supplicantium, indè ab ostentatione sibi metuit, tandèm pietate vincitur: facit quod rogabatur, venit ad mortuum hominem, tollit manus in cælum, pariterque stillantes oculos, adspectante populo excitat defunctum. Adsunt parentes, pugnis sua verberant pectora, ora lachrymis vsqueadeò rigant super filio, vt è terra surgere nō valeret, licèt iam rediuiuus. Interìm manum vnam patri, alteram matri porrigens, nutantia membra illis erigentibus sustollit. Acclamat populus, Deo gratias: ille vitę redditus, ad suum redit hospitium, cui iam sepulcrum parabatur, parentęs incredibili exultant gaudio: viuere hominem, qui mortuus fuerat, vix ipsis oculis suis credunt. Eccè autem canis ille, qui & hunc adolescentem, & multos alios infestis morsibus laniârat, in Episcopi conspectum venit: commotus Episcopus, proiecto baculo, erectis sursùm manibus orat Dominum, mox efflat in canem, isq; vita destituitur. Non sanè admirandum videtur, beatum Episcopum, dum sibi commissum cu-

Aliū quēdā excitat.

Flatu suo rabidū canē extinguit.

pit tueri gregem, eius hostē ictu lethifero perdidisse: neque id gladio, aut armata manu, sed flatu oris sui. Porrò vulnera, quæ canis ille dentibus suis inflixerat multis è plebe, precibus & Crucis signo adeò curauit beatus Episcopus, vt nulla eorum vestigia apparérent.

Bos petulans cornu hominem miserè lacerârat, eius effusis intestinis. Mox illum adducunt quidam ad Episcopum. Is tametsì in cūctis miraculis timebat sibi, nè animi elatione pulsaretur, at tamen tam malè saucium hominem clementer excipit, calidis fōmētis exta eius manibus suis pertractata confouet, reponit in locum suum per vulnus à boue inflictum, ipsum vulnus adhibita spongia leniter óbligat, seriò hortatur, nè quis præter ipsum, illud soluere ausus sit. Indè septimo die ligamina auferens, tam sanum reperit hominem, vt vix vllum vulneris signum relictum videretur. Sanât hominem misère sauciū.

Teneros corporis sui artus vir sanctissimus perpetua cilicij asperitate domabat, quo pro interiori tunica vtebatur, nec id crucis studio vnquàm deposuit, sed in illo etiam se iussit sepeliri. Lauacris vti nunquàm voluit, nè animi constantia, qua calcatis carnis oblectamentis & illecebris, martyrium sustinebat, emollesceret. Cæcus quidā annis quindecim perpetua damnatus caligine, virum sanctissimum continenter deprecabatur, vt suis precibus lumen ipsi reformaret. Sed Episcopo hoc ob vitandam ostentationem differente, Rusticum subdiaconum, qui ei seruire cōsueuerat, cæcus rogauit, vt noctù Episcopo ecclesias visitante, ipsum perduceret ad templi vestibulum, vndè ille esset egressurus. Fecit id subdiaconus, & vir beatus dum vult excedere è templo, in cęcum pedibus molliter impingit: cæcus eius veneranda vestigia supplex amplectitur, orat visum sibi vt restituat. Itaque Episcopus fidenter obsecrat Dominum, Crucis signum imprimit oculis eius, & diù extincta lumina mox reparantur. Osculatur hominem Episcopus, obtestatur, vt rem apud se tacitam habeat, quod tamen ille præ immensa animi exultatione præstare non potuit: quanquàm etiamsì celare ille voluïsset, quod secretò factum erat, non potuit tamen manere occultum, quod palàm omnium oculis cernebatur. Cilicium eius. Crucis signo & precibus cæcū illuminat.

Innumera sunt beatissimi antistitis miracula, nec possunt omnia commemorari, quātumuìs prolixa texatur oratio. Facilimum ei erat illuminare cæcos, sanare claudos, vita functos excitare. Deniquè nihil non efficere poterat, qui intra se manentem habebat spiritum sanctum. Intereà autem, dum tot claret miraculis & immensis mysterijs, diem obitûs sui diuina reuelatione cognoscit. Tum verò publicè summa humilitate ab omnibus contendit, vt ipsi permitterent priùs natale solum & propinquos inuisere suos. Quod etsì illis magnum afferret animi dolorem, attamē abijt ille ad suos, obitumq; suum iam imminere, illis prędixit. Itaque aduentu suo eos mirum in modum exhilaratos, hoc tristissimo nuncio non mediocriter perturbauit. Et ecce dum ille se tanquàm somnum capturus, in lectulo reponit, inter psallēdum sub officio diuino, extremum halitum efflat, feliciterque commigrat in cælos quinto Calendas Decembris. Tanta autem illic tum suauissimi odoris copia extitit, acsì vniuersi flores verni temporis eum in locum comportati essent. Obitûs eius fama velox non modò vrbem, sed orbem compleuit vniuersum. Occurrerunt vndiquè fideles populorum cateruæ, certatim cupientes vel operimentum vehiculi eius contingere, eiusmodi contactum salutaris prę sidij loco habiturę. Feliciter exit è vita.

Adolescentula quædam è vico, cui * Decimæ vocabulum est, mortua ad sepulcrum deportabatur, cadauere iam in capsa lignea composito, sed arca ipsa necdùm cooperta. Vt autem audiêrunt illi, qui eam efferebant, voces psallentium, & sacrum corpus beati Episcopi prosequentium, cum lachrymis petiêrunt, vt feretrum quod gestabāt, super puellę corpus traheretur. Illi verò ardore fidei incensi, nec dubij de effectu, sanctas eorum preces minimè reijciendas putârunt. Cumque id fieret, quod illi petiêrant, homines inter se colloquebantur, virum Apostolicum beatum Maximum, cui nunquàm diuina gratia defuisset, quanuis naturæ iam persoluisset debitum, tamen virtutibus & meritis viuere. Simul igitur omnes fidissima animi deuotione sese prostrauerunt, prolixeque orantes, ac deindè surgentes, cùm septiès Kyrie eleison clamâssent, puellā viderunt rediuiuam. Quamobrèm ingens eos terror inuasit, commixtimque stupore & gaudio complebātur. Puella, vestibus reiectis funebribus, & alijs induta, populi frequentis adiuncta turmis, publica voce salutis suæ testimonium in sancti Episcopi laudem dicebat his verbis: Mortua puella ad eius exanime corpus reuiuiscit.

bis: O beatissima sacerdotis merita. O beatum virum, vitamque beatam pontificis: qui vt se diuina remuneratione æternùm viuere declararet, post mortem, mortuam suscitauit.

Importatum deniquè est corpus beatissimi antistitis in oppidum Rhegiense, & cum multa celebritate humatum in ecclesia beati* Petri, quam ipse condiderat, quæ posteà ipsius nomine appellata est, ob crebra eius patrocinia: vbi quicquid fidenter petitur, Christo auxiliante obtinetur. Non sit igitur fides dubia, cùm sit virtus infinita. Non diù pòst, cùm in sancti viri commemoratione multa referrentur à multis, Cariatto subdiaconus, vita sanctissimus, publicè hæc testatus est: Nemo nostrûm dubitet, inquit, beatissimum Maximum, de cuius virtutibus tam multa, suggerente veritate, feruntur, cùm in mortali degeret corpore, non minùs cum Angelis, quàm cum hominibus versatum esse. Quem enim nobiscum tenebat humana cõditio, cum beatis spiritibus assiduum exhibebat dignitas meritorum. Quadam nocte, imminente celeberrima beati Andreæ solennitate, cùm deputatus ego essem, qui ad vigilias excitarem, & primo noctis tempore blandus me solicitum oppressisset somnus, dulces psallentium audiui melodias: moxq; excitatus, non sine perturbatione multa è lecto me proripui, quòd putarem me opportunum excitandi tempus neglexisse. Tum verò longè etiam dulciores, quàm humanis possint studijs effici, spiritalium cantionum melodias hausi auribus meis. Continuò igitur ad ipsius *arcis vestibulum suspenso me gradu contuli, atque illic beatissimos Apostolos Petrum & Andream, ad complendam cum sancto Maximo orationem, alternis honoribus se præuenientes ego peccator audiui. Cumque tandem iugi oblatione compulsus beatus Maximus, eos diutiùs differre non posset, his verbis compleuit officium: Sit gloria Dei benedicta in æternùm & in secula seculorum: reliquis respõdentibus, Amen. Ego verò perquirendi studio propiùs accedens, neminem illic videre potui, prçter sacratissimum Maximum, prono vultu & corpore in templi pauimento prostratum. Ille autem surgens, meam indigni peccatoris curiositatem his verbis reprçhendit: Arduum est humanç fragilitati, sanctorum secreta cognoscere, & temerarium, velle rimari. Audi ergò, quæ tibi præscius ego iam dicturus sum: Ea quæ vidisti & audisti, caue nè euulges. Quocunque enim die id feceris, ex hac luce migrabis. Id vtrùm iam euenturum sit, ex Dei pendet arbitrio. Ego quidem excellentis eius virtutis memoriam & testimonium posteritati relinquo, vt nè quis mortalium ignoret, quemadmodùm iusti homines sanctorum possint frui commercio & consuetudine. Huic autem narrationi abundè multam conciliauit fidem, quòd eodem die subdiaconus ille, sicut ei à beato Maximo prædictum erat, desijt esse in humanis: & quia non potuit viuendi producere terminum, nec mysterium celare voluit.

*vrbis

Visio Cariattonis subdiaconi.

S. Maximus prædicit ei obitũ ipsius.

Nos igitur tota deuotione summoque animi studio rogemus omnipotentem Deum, vt beatissimi præsulis huius patrocinio fretis nobis det veniam peccatorum, animumque nostrum à lethalibus vitijs purum semper conseruet is, cuius præsens celebramus officium: in quo præstando tales nos exhibeamus prçsentia corporum, vt mentes fulgeant lumine charitatis: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum coçterno patre & spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

PSEL-

PSELLI ORATIO ENCOMIASTICA IN SANCTVM SIMEONEM METAPHRASTEM.

Habetur in ipso Metaphraste.

CVM & vita & dicendi facultate magnum Simeonem laudare statuerim, cuius per vniuersum orbem terræ est nomen & res gestæ celebratæ, nescio quibusnam verbis vtar in eo laudando, vel quidnam dicturus ex omnibus, sufficientem præbebo laudationem. Hic enim vir, non solùm erat ornatus eloquentia, & mentem habebat promptissimam ad gignenda præclara cogitata, & linguam tanquàm Nili fluentum, non post longum temporis curriculum, sed quotidiè riuis scatentem eloquentiæ, & mundantem opportunissimè: sed & morum temperatione, & quòd omnes virtutes erat complexus, & quòd erat exemplum ijs, qui volebant honestè & moderatè viuere, gloriam insignem sibi comparauerat. 27. Nouemb. Ingeniũ & eloquentia Simeonis. Virtutes.

Hunc ergò virum clarissimum, suo tempore, vt ità dicam, produxit Constantinopolis, prima primum, pulcherrima ciuitatum, pulcherrimum (vt ità dicam) patronum ciuitatis. Quæ cùm ei dedisset, vt ex ipsa nasceretur, & tali ortu eum ornâsset, ab eo hoc vicissim accepit, quòd eum produxerit, qui vel solus suffecerit ad ei dandum pulcherrima præmia ciuitatum. Et fuit honor, quem ex illo habuit, priore maior & magnificentior, ꝙ tunc quidẽ pulchritudine & magnitudine superabat alias ciuitates, velutì quidam locus paradisi, ambitu & circuitu: posteà autem propter illum, floribus quoquè ibì genitarum virtutum alias longo interuallo superauit: adeò vt etiamsì non sic fuisset ornata ab initio, ei suffecisset fœtus hic admirabilis, vt se posset conferre cum præstantioribus. Patria.

Et vires quidem incomparabiles statìm & à primo, vt semèl dicam, ortu etiam florente capillo, ostendebat, non secùs atquè leonum catuli ostendunt protinùs supercilium & densam colli iubam. Ei enim flores pullulabant intelligentiæ, & habebat prudentia profundam quandam radicem, & quodam admirabili fulgore mens micabat. Hæc alijs quidem suffecissent ad absolutionem: in illo autem agnoscebantur velutì quædam priùs descriptæ figuræ, quę pręsignificabant perfectam eius naturam. Quomodò ergò arbores, quæ germinant præter naturam, parùm egentes manu, quæ earum curam gerat, si aliquam acceperint irrigationem, & pulchritudine & magnitudine adhuc magìs augentur: ità etiam illi quoquè erat celerrimum ingenium, & quod protinùs in altum erigebatur. Quamobrèm is sua spònte præbebat se * oratori, ad philosophiam autem profundus animæ sinus copiosa sensa dabat & cogitata. Intelligẽtia & prudẽtia. for. * oratorem.

Postquàm autem adspexit ad scholas philosophorum, & illinc quædam accepit principia, quæ essent adiumento ad inuentionem eorum, quę quæruntur, repentè assurrexit & euasit sublimis, & ex radijs inuénit solem, vel à sole, vt ità dicam, adspexit ad radios: partim quidem ex posterioribus priora ratiocinatione colligens: partìm autem ex prioribus, quæ natura sunt secunda, concludens. Cùm autem sciret, quòd * perfecta nostra naturalis duobus est ornata, nempe fœtibus mentis & linguæ fluentis: & quòd ex illis, qui eum præcesserunt sapientibus, alij quidem consummauerunt mentem per philosophiam: alij verò per dicendi facultatem linguam expurgauerunt: & pręter vnum aut duos, reliqui ad alterutram declinauerunt: & alijs quidem, densis epicherematibus lingua fluxit instàr fluuij: alios autem celebrârunt pręclara mentis sensa & cogitata, adeò vt hi quidem essent propemodùm elingues, illi autem à perfectiore diserti intelligentia: ille inter vtrosque medius, fuit velutì quoddam vinculum eorum, qui tunc erant disiuncti, & menti linguam adiungens, & verbis mentem adhibens: & arti quidem dicendi adijciens philosophiam, ad efficaciorem & apertiorem operationem: philosophia autem artem extollens, & ambo inter se contemperans sua pulchritudine, vocalem, vt sic dicam, mentẽ, & linguã effecit mente præditam. Philosophabatur itaq; cũ morali probabilitate, & fungebatur munere oratoris cũ philosophica pro- for. * perfectio

funditate: & erat vtrisque generibus ex ęquo accommodatus, & neq; philosophus odio habebat argumentum ciuile, videns id esse coloratum tincturis philosophiæ: neq; orator ægrè ferebat scientiam, artificio dicendi sibi placens.

for. *emissa

Hinc velutì quędam lampas *omissa, & in altum sublata è Byzātio, visa est velutì quędam fax in aëre omnibus ciuitatibus: & erat reuerà locus, velutì mundus quidam cælestis, resplendens omni genere doctrinæ: & per vnum, qui facem ferebat, partìm quidem illustrans vniuersum orbem terræ: partìm autem pręter lucem propriam alienis quoq; coruscans fulgoribus: & quod est admirabilius, & propter quod illum quispiam magis fuerit admiratus, cùm esset genere clarus, & ex illustri familia natus, & abundaret diuitijs, & ijs, quæ segniorem effecerint quempiam ad disciplinas, (multi enim sibi proponunt doctrinam & eloquentiam, tanquàm opum parandarum materiam, non vt assequantur ea, quæ sunt meliora, sed ei studentes, vt se in rebus vanis voluptate expleant) ille externis fortunæ adminiculis vsus est ad philosophiam. Hinc factum est, vt nec eos æmularetur philosophos, qui erant nimìs ociosi: nec oratores, qui nimìs redundabant. Nam illi quidem velutì immenso lumine circunfusi radijs philosophiæ, statìm clauserūt oculos, & virtutem nequaquàm deduxerunt ad actionem, neque magnificè vsi sunt dogmatibus, neque duces fuerunt ciuitatum, neque quæ didicerunt, proposuerunt in medio populo: sed promissas quidem barbas alebant, tanquàm messes inutiles, & vultu tristes erant & seueri.

Simeon Metaphrastes ex illustri familia nat⁹.

Taxantur philosophi ociosi.

Deindè alij quidem, cùm non opùs esset, per forum currentes, intemperanti vsi sunt dicendi vbertate: alij autem dolia quædam habitârunt, se eis circunscribentes. Alij autem in dialecticis interrogationibus vitam suam consumpserunt. Alij autem quęsiērunt de naturalibus positionibus, quasdam inutiles contradictiones & lites in vitam afferentes. Et hocipsum euenit plurimis ex oratoribus, qui prudentem artem fecerunt occasionem insipientiæ: & cùm oporteret eos eligere & meditari, quæ ciuitatibus sunt conducibilia, illi, partìm quidem ipsi fingentes, partìm autem vtentes tanquàm rebus repositis, nouam quandam scenam tragicam in vitam introduxerunt. Sed ille non sic: longè quidem ab eo abfuit: sed neque vestem mutans, neq; aliquid remittens de magnificentia, nec huiusmodi nouitatibus genus suum dedecore afficiens, neque ciuiles causas fingens & refingens, neque inaniter fungens munere rhetoris, generis quidem decore vtebatur omninò ad benefaciendum: virtutem autem, quam sibi parauerat ex disciplinis, habuit protinùs occasionem splendoris & magnificentiæ. Nam cùm Imperatoribus euasisset amabilis, eius fidei cōmittuntur, quæ sunt omnium maximè honorabilia, vt qui prope tribunal quidem staret, propter sapientiam: reipublicæ autem administrationem, propter ingenij solertiam, & rerum curam acceperit.

Magnæ ei functiones demādant ab Imperat.

Et primùm quidem pręfuit rebus magìs arcanis, & secretorum consiliorum fuit particeps cum Imperatoribus. Postquàm autem eius fides fuit in his rebus spectata & prędicata, simul cum adytis mundanas quoquè curas suscepit, adeò vt Imperatori renunciaret ea, quæ afferebant exteri, & rursùs exteris ea, quæ iubebat Imperator: & erat velutì quoddam accuratum vinculum administrationis. Atque orbis quidem solaris, pars quidem est alibì, pars verò est apud nos. Ille verò ipse, totus erat apud Imperatorem, & in ipsis negocijs. Quomodò enim superiùs significauit oratio, versatile & ad omnia accommodatum habuit ingenium, adeò vt & priùs consultaret, & exequeretur ea, quæ consultata fuerant, & barbaros procùl propulsaret à finibus Romanorum: alios autem superaret aut copijs aut artibus, & gentes in suam redigeret potestatem, temporibusque & rebus dexterrimè vti posset, quòd mutaretur, quandò oportebat: quòd innouaret, quandò expediebat: quòd eandem seruaret speciem, quandò bonum videbatur. Sed neque erat vir expers gratiarum & lepôrum. Sed ad omnem lepôrem ac gratiam, conueniente doctrina temperatam, erat ei lingua instructa & animus. Cùm autem esset ei magnificus & amictus & habitus, simul cum incessu mores quoquè mutabat ad id, quod videbatur: vt qui esset gratiosus & affabilis, & eoipso omnes lubridens ad se attraheret. Prætereà autem manu quoquè minimè erat parcus, vtpotè quòd duæ res eam extenderent, nempe diuitiæ & voluntas. Habebat autem ità quoquè, vt oportebat, nonnullas partes ex ijs, quæ consueuerunt nostram fidem constituerę. Hæ autem erant: (sed cur non perfectiùs vtor oratione, neque eum ad capitale reduco principium, quod est maximum caput rerum illius?)

Versatile ei⁹ ingeniū.

Habitus & amictus ei⁹.

illius? Vado ergò ad primum argumentum, si ante ea, quę sunt dicenda, nonnulla pręmisero.

Gloriosa quidem sunt certamina, quæ suscepta fuerunt à martyribus aduersùs inimicos, partìm apertè, partìm obscurè. Quidnì enim, cùm fuerit eorum pręclara fiducia, & mens inexpugnabilis: & interruptos fuisse eorum habitus, & neglexisse naturam, & telorum sectiones & eiectiones, & postremò vitæ contemptus? His autem nihilominùs refulsit vita quoquè monasticæ exercitationis. Nam hìc quoquè est carnis consumptio, & deliciæ, non se dédere delicijs in ijs, in quibus non oportet, & à mundo separari, & ad Deum cum ipsis euolare corporibus, & innatis resistere affectionibus, & ijs, quę à malis spiritibus affluunt extrinsecùs. Est ergò amborum præclara vita, & olim quidem fuerit, & erit rursùs: sed non clarè interim fuerat cognita eorum hìc remuneratio: sed arcani quidem libri, quos multis in eorum restitutione legēt angeli, accuratè monimenta continent eorum martyrij & exercitationis. Qui autem ante hunc beatum virum, res gestas illorum scripserant, non sunt assecuti illorum magnificentiam: sed partìm quidem de eis sunt mentiti: partim autem cùm non possent rebus eorum respondentem afferre orationem, bonum illis conscripserunt, quod nec erat vlla elegantia ornatum, nec laude prosequendum: vt qui pulchram subiecerint sententiam, nec eam verbis ornârint decentibus, neq; accuratè descripserint sęuitiam ac atrocitatem eorum, qui puniêrunt, neque martyrum in dandis responsis prudentiam. Quinetiam monachorum adulterârunt exercitationem, simpliciter ac quasì temerè & vt accidit referentes, quæ studiosè ab illis facta sunt.

Martyrum pręclara certamina.

Encomium vitę monasticæ.

Hinc factum est, vt nonnulli ne vel legere quidem sustinerent ea, quæ sunt literarum mandata monimentis: alijs autem ea, quę dicebantur, pręberent ridendi materiam, & compositionis inelegantia, & sententiæ absurda & nulla consequētia, & dictio vilis & abiecta, erant ijs, qui audiebant, insuauia, & odio habebantur potiùs, quàm admittebantur, & propter eos, qui conscripserant, nobis ludibrio habebantur admirabilia CHRISTI seruorum certamina & trophæa. Et omnes quidem apertè scripta insectabantur maledictis: eorum autem loco afferre meliora, alijs quidem propter animi socordiam, alijs autem, vt quod esset opus perfectissimum & maximi studij, & cui ne tota quidem viri vita sufficerit, neque vires aderant volentibus: nec ijs qui poterant, voluntas. Sed non etiam admirabilis Simeon eodem modo, quo ij, fuit affectus. Sed cum eis procedēs ad scriptorum vsq; repręhēsionem, deindè processit vlteriùs, & iuuenile aggreditur facinus, vel felicem potiùs actionem, quam nullus omnium gessit feliciter: per quam ille euasit clarior omnibus, qui sunt vbiq;, eruditis: & Deo cōsecrauit ea, quæ sunt omnium pulcherrima, martyrumq; certamina & cursus, & monachorum abstinentiam atq; patientiam ornauit ac decorauit: & eandem, quam illi, adhibens beneuolentiam, gratias vicissìm accepit ab omnibus.

Vitę sanctorum à quibusdam negligenter scriptę quid effecerint.

Quid enim cum hoc opere contulerit quispiam? Quamnam antiquam gētilium narrationem, aut vniuersæ terræ dimensionem? An quę à Persis gesta sunt, & ante illos à Babylonijs, & quę posteà ab Alexādro Macedone fortiùs peracta fuêre certamina? Nam hęc quoquè laudem & honorem afferunt ijs, qui ea scriptis ornatè & eleganter mandârunt. Sed multi quidem in eorum lectionem studium suum conferunt, propter compositionem eorum, qui scripserunt. Quæ autem hic vir egregius cum eo, quo decet, ornatu orationis scriptis contexuit de ijs, qui martyrium susceperunt, & ijs, qui se in virtute exercuerunt, duplicem habent ęmulationem, nempe & imitandę eius compositionis, & morum ad ea, quæ sunt optima, transformādorum. Dixerim autem tertium quoquè, quod non est his inferius, sed accuratius etiam & excelsius: videlicet quòd eorum, quæ constituunt, ac confirmant Euangelium, sanctorum scriptis mandata memoria, est caput aliorum præcipuum. Atque quòd ille quidem elegerit hoc scribendi argumentum, est id certissimum testimonium illius prudentiæ. Quòd autem talibus vsus sit sententijs, & dictione, quę est dilucida, & probabilitatem ac veritatem habet velutì innatam, est quidem argumentum illius quoquè sapientiæ: maximum autem huius signum statuerit quispiam, quòd se pulchrè accommodauerit temporibus & auditoribus.

Vtilitas eorū, quæ de sanctis scripsit Metaphrastes.

Et vt de hac parte dicam, & aliqua vtar digressione: Non ignoro huius viri opera non esse magno studio, nec ijs, qui linguæ ornamento vtuntur nimìs rhetoricè: nec ijs, qui suum studium posuerunt in disciplinis: sed nec ijs, qui studuerunt naturæ contempla-

templationi: quòd nec in ijs dicendi generum mixtio eluceat, nec figuræ dicendi sint apertæ, neque vlla naturæ dubitatio & solutio, neq; lineares demonstrationes cum importunis nominibus, neque philosophicę sententię, quę subiectum verbis in altum euehant. Volunt enim, qui sunt sapientiæ supra modum deditì, omnia scribi ad ostentationem, non ad morum correctionem. Ego autem dico, huius viri scripta nullo horum esse priuata. Sed quoniam non ad ostentationem comparabatur eius scriptio, ea non ponuntur frequentia, neque statim à principio, neque vbiquè, neq; apud omnes: sed quandò res dat ei occasionem, vsus ijs, quæ postulat oratio, redit rursùs ad scopum propositum. Eius enim oratio neque ad sophisticam intuetur iactationem & forensem apparatum, neque ad artificiosam naturalium rerum excogitationem, neque ad linearum contemplationem, aut curiosiorem numerorum intelligentiam. Sed neque est ei studio cæli motus, aut quemadmodùm inerrans mundus procedat circa stellas errantes. Sed neque sunt ei curæ consonantes aut semiuocales, neque qui per eas fit concentus. Proptereà hęc quidem amandat tanquàm superuacanea, nonnunquàm tamen eis vtens & in tempore: veritati autem adhęret & à falso alienæ narrationi. Dictionis autem sciebat quidem multos modos: vsus est autem eo, qui sufficiebat ad auditionem simul & bonorum & vulgi: & vtrisque partibus simul satisfacit. Nam dictionis quidem numero & pulchritudine eruditum attraxit auditorem, & satis delinijt gratiarum illecebris. eô autem, quòd esset clara & succulenta oratio, effecit vt aures imperitorum ab eius voce penderent: ambos rursùs induxit breuitate & probabilitate.

Metaphrastę sermo & oratio quid spectet.

Dictio eius cuiusmodi sit.

Ego enim, vt nihil dicam celans quod sit vero minus, scio quidem esse multa dicendi genera pulchriora: perfectiorum, inquam, oratorum, & quorum exemplar non est vulgo propositum ad imitandum, propter sonum & numerum orationis: præstantiorem autem dicendi formam ijs scriptis, quæ componere statuerat, nescio an quisquam ex omnibus vnquàm adaptauerit. Sed & si quis ex illis, qui & dictione excellunt & sententia, eiusmodi argumenta suscepisset, accuratiorem quidem & elaboratiorem effecisset orationem: sed non itidèm dico omnibus auditoribus congruentem & conuenientem. Nam & prooemia eius orationum statim attingunt subiectum, & parùm procedens ostendit sui scripti scopum: & in nonnullis orationibus cùm totum argumentum recepisset in summam, id statim in partes diuidit: se autem accommodat personis & temporibus. Et est quidem omnibus idem color orationis, & vna qualitas dictionis: morum autem varia est mutatio, &, vt dixerit quispiam, artificiosa: non per artem res mutans, sed quod vnicuique rei & personæ incidenti conueniebat, interpretans. Tanquàm autem ad archetypa exemplaria ad res antiquiores intuens, nec ab illis recedit, ne videatur aliquid aliud facere: & ad exemplar quoquè totam transmutat dicēdi formam, non diuersam faciens materiam, sed quod in dicendi genere peccatum erat, corrigens: neq; sententias innouans, sed conuertens figuram dictionis: & ei incidens oratio in diuersitatem narrationum, & varietatem argumentorum, non confunditur neque perturbatur, sed tāquàm optimus gubernator, cùm ei nauis agitaretur fluctibus, stabat quietus, clauum tenens artificiosissimè.

Porrò autem in nōnullis quoquè orationibus describit patriam eorum, qui laudantur, ab vniuersa terra separans & deducēs ad vnam partem. Deindè loquitur etiam nōnihil de fluminibus, & de eorum principijs differit naturaliter, & de opportunitate ciuitatum, & de temperatione aëris, & de temporum conuenientia, etiamsi ij, qui sunt reuerà auribus paulò surdioribus, ea quæ dicuntur, non exaudiunt. Multifariàm quoquè tractat partes orationis, alias quidem maiori contentione: alias verò leniùs & sedatiùs. In gratia autem narrationum quis ex omnibus cum eo contenderit? Quis in compositione? Quis in numerorum suauitate? Quis in concinnitate in omnibus congruente? Atque volo quidem contendere, quòd non sit ampla & grandis eius oratio: nuncio autem, eius orationibus ne hanc quidem deesse gratiam, sed alicubì quidem eas esse amplas & redundantes, in pluribus autem graues & temperatas. Cùm has autem duas vias sibi proposuisset, martyricam constantiam, & monasticam in exercitatione tolerantiam: currit quidem in vtroque stadio, non cum pedum pernicitate, sed cum celeritate orationis. Maximè autem monasticum percurrens curriculum, euadit seipso robustior & fortior. Aures quidem certè mihi pinguefacit, quandò eius oratio ascendit quidem montes, subit autem speluncas: sub pinu autem aut quer-

Pręcipua dexteritas & gratia in narrationi-bus ei⁹, &c.

Quę sibi pōtissimū ꝓposuerit in historijs sacris.

quercu aliqua collocat exercitatorem: & vile alimentum, & illaboratum ei offert ex herbis, & potum ex fontibus. eiusmodi enim narrationes ornat quibusdam florentibus pulchrè dictionibus, & varijs rosis figurarum, & ea quæ tunc fiebant, quasi subijcit oculis. Virum ergò laudo quidem propter eiusmodi facundiam & gratiam: non minùs autem, quòd pulchrè tractârit argumenta. Nam etsi à me multa quoquè de multis scribuntur, non habent eorum opera talem zelum & imitationem: sed viris quidem fortasse doctis videbuntur digna, in quæ studium conferatur, & ea æmulabuntur propter dictionem & varias figuras: multi autem contemnent, quòd non sint eis curæ quæstiones & sententiæ nimis arcanæ.

Porrò autem dicunt eum leuiter & quasi aliud agentem, hanc rem esse aggressum: neque ipsum id sibi proposuisse, vt faceret quantùm vellet: sed Imperatoris adhortationes eum ad hoc adduxerunt, & ij, quibus curæ erat doctrina & intelligentia: & promptus ei fuit apparatus, & non paruus orbis eorum, qui primò dictionem notis excipiebant: & eorum, qui posteà trãscribebant: & alius post alium, ille qdem prima faciebat, hic verò secundò exscribebat: & post hos alij, qui, quæ scripta fuerant, pulchrè intelligebant, vt quod scriptores latuerat, ad propositam corrigerent sententiam. Nam propter scriptorum multitudinem non licebat ei sæpè eadem reuoluere & intueri. Sed etsi fuerit multus labor, & maior, quàm par esset solicitudo, immò verò digna, quæ in hoc adhiberetur: sementem tamen longè vicit spica & seges, qualis nondùm fuit vsque in hodiernum diem. Quocircà etiamsi nihil aliud à viro illo fuisset elaboratũ, & non alia omnia, quæ vel singula sufficiunt ad laudem conciliandam: opus tamen tale suscepisse, & id tam præclarè effectum reddidisse, viro pro quouis ad laudem suffecerit. Multorum opera vtil.

Atque ego quidem nolo conferre eius opera cum scriptis externorum sapientum. Quid enim, si ex his alij quidem composuerunt Parathenaica, alij autem prælium Peloponesiorum & Atheniẽsium magnifica dictione composuerunt: & alij quidem contra oratores decertârunt, alij verò pro oratoribus: in quibus est quidem insignis & manifestus redundans verborum ornatus: est autem breuis & imbecilla vtilitas. Cum his ergò nollem ego meum conferre athletam. Sed si quis mihi hoc dederit, ego eum exæquauerim ijs, qui laborârunt in conscribendo Euangelio, & profundum verbi sunt interpretati. Quorum enim sunt fines æquales, eorum sunt etiam principia similia: & si salus animarum apud vtrunque est finis argumentorum, quidnî etiam fuerint causæ inter se pares, & steterint scriptores in eadem trutina, aut, vt dicam quod nostrum est, fuerint etiam ex æquo hæredes? Quàm multis autem fortis viri coronis non fuerit coronandus hic vir admirabilis, immò verò quibus non est iam coronatus, cùm ad Deum ascenderit, & apud illos ducat choros, quorum mores & vitam hîc circunscripsit? Nam vel in fine ostẽdit, qualem vitam egerat. Non enim eum veluti abscissum aut diuisum fuisse dicunt ij, qui viderunt: sed videbatur veluti à quodã vinculo liberari, & hilari nutu se extendere ad ducentes Angelos, & quodammodò seipsum tradere illorum manibus, vt citò emigraret è corpore. Sanctorum animæ in cælis sunt.

Et sic quidem est mortuus: fuerunt autẽ statim omnia, & non tunc solùm, suaui odore plena: nec in diem tertium, sed etiam in multos dies posteà, donèc fuit solus conditus in sepulcro: & loculus perpetuò talem emisisset odorem, nisi se aliqui tam iniquè gessissent, vt aliud corpusculum proptèr eum deponerẽt. Simùl atquè enim hoc magno illi viro accidit, desijt fons ille suauis odoris. Atq; hic quidem cõtractus, ô virorũ omnium optime & eruditissime, satis superq; ostendit puritatem tuam & sanctitatem. Nam alia quoquè tibi sufficiunt ad accuratissimam virtutis consummationem. Tu autem sis mihi propitius, si non perfectè exposui omnem tuam virtutem, neq; ex omnibus tuis bonis tibi parem attuli laudationem, nec mihi irascaris propter ea, quę sunt à me prętermissa: sed eorum quæ scripsi, memineris, si eorum, qui hîc sunt, est vlla memoria vestris purissimis & diuinissimis animis: In Christo Iesu Domino nostro: cum quo patri cum sancto spiritu gloria, honor & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Odor suauis in multos dies ad eximie corp. Metaphrastæ.

VITA

VITA S. BILHILDIS VIDVAE ET SANCTIMONIALIS, VT HABETVR IN BREVIARIO *Moguntino recèns emendato.*

Nouemb. 27.

Empore, quo Clodoueus Francorum potiretur imperio, fuit in Orientalis Franciæ oppido Hocheimio vir clarissimus, Iberimus nomine, qui ex * Mechtrida coniuge sua Bilhildem filiam suscepit. Qua ętate cùm in Gallia & Germania Gentilium etiamdùm superstitio apud plerosque vigeret, parentes beatæ Bilhildis occultè Christianorum sacris fauebant. Quo factum est, vt in ipsis infantiæ annis filia Vuirceburgum delata, ibidèm catechumena quidē facta sit, sed baptismum tamen non consecuta. Accedente autem ætate, licèt ignoraret puella se regenerationis lauacro carere: purum nihilominùs in suo pectore Christo domicilium parare studebat: corpus ab omni spurcitia continens, & parsimonia cęterisque virtutum quibusuis ornamentis exercens ac componens.

Alij Matildē habent.

Quod quidem vt rectiùs perficeret, in virginitatis proposito perseuerare omnibus modis conabatur: sed victa parentum voluntate, nupsit cuidam viro nobili & militari. Etsì autem matrimonij legibus esset subiecta, Christi tamen, quem toto corde dilexerat, obsequijs sedulò incumbebat. Non multo indè elapso tempore, cùm iam vnius prolis mater esset, marito in bello defuncto, prole etiam paulò pòst viuis exempta, ex consilio Sigeberti Episcopi Moguntini sui auunculi, Moguntiam commigrat: renunciatisque patrimonij amplissimis censibus, vt pauper & expedita Christum sequeretur, areolam ibidèm est adepta, in qua ecclesiam in honorem Dei genitricis semperque virginis Mariæ construxit.

Cogitur S. Bilhildis nubere.

Sigebertus Episcopus Mogūtin.

Quo in loco sanctarum foeminarum conuentu numeroso collecto, quantum sufficere posset prædiorum ad communem sustentationem, ijs contulit. In quibus ipsa quoquè piè viuens, non solùm corpori eis necessaria, sed etiam sanctæ conuersationis exempla suppeditabat. Interìm misericors Deus, famulam suam diutiùs in vanum laborare non permittens, quibusdam sanctis eiusdem monasterij virginibus eam tantùm catechumenam esse, necdùm baptismi gratiam percepisse, reuelat. Hoc illa cognito, Episcopū consulit: qui & ipse diuina reuelatione edoctus, eam regenerationis aqua censuit abluendam. Baptismo igitur percepto, multò feruētior illa Dei laudibus & pijs exercitijs instabat: donèc graui tacta infirmitate, pręsens seculum reliquit quinto Calendas Decembris. Sepulta à clero & populo Mogūtino in basilica, quam suis ipsa sumptibus exædificari curauerat: Vbì deincèps plurimis miraculis claruit.

S. Bilhildis condit monasterium.

Abit è vita.

HISTORIA S. SATVRNINI PRIMI EPISCOPI TOLOSANI, ET MARTYRIS, DOCTE ET GRAVITER *scripta. Extat in peruetustis MS. codicibus. Consentiunt antiquissima Martyrologia.*

Prologus Authoris, cuius nomen codices non habent.

SAnctorum beatissimorumq; martyrum passiones debito obsequio veneramur, quos procùl à sedibus nostris non tantùm remotarū immensitate terrarum, verumetiam marinorum quoquè fluctuum interpositione secretos, famę deferentis officio & audímus, & crédimus felici martyrio consecratos: atq; illos dies, quibus in Dominici nominis confessione luctantes, beatoq; obitu regnis cęlestibus renascentes, in eius Domini laudem, cuius in decertatione viribus adiuuantur, & post victoriam munere coronantur, vigilijs, hymnis, ac sacramentis etiam solennibus honoramus, vt eorū patrocinia atq; suffragia in conspectu Domini orando & honorando mereamur. Specialiùs verò sanctū istum diem solenniter venerari debemus, & gaudijs excolere, in quo vir beatus Saturninus, & Episcopus Tolosanæ ciuitatis & martyr, in eadem ciuitate geminatam coronam, Deo teste, promeruit, & de sacerdotij dignitate, & de honore martyrij: vt quē iam venerabilem vita fecerat, etiā passio interiùs cōsecraret.

Honoramus sanctos, & dies eorū natalitios, vt Ecclesia vocat.

HISTO-

HISTORIA.

Empore illo, quo post corporeum Domini & Saluatoris aduentum, exortus in tenebris sol ipse iustitiæ, splendore fidei illuminare occidentalem plagam cœperat, quia sensim & gradatim in omnem terram sonus Euangeliorum exiuit, * pariq; processu in regionibus nostris Apostolorum prædicatio coruscauit: cùm raræ in aliquibus ciuitatibus ecclesiæ paucorum Christianorũ deuotione consurgerent, & crebra miserabili errore gentilium nidoribus fœtidis in omnibus locis templa fumarent: ante annos satis plurimos, id est, Decio & Grato consulibus, sicut fideli recordatione retinetur, primum & summũ Christi Tolosa ciuitas sanctum Saturninum habere cœpit sacerdotem. Cuius fide atq; virtute eorum, qui in vrbe eádem colebantur, cœperunt dæmonum vaticinia cessare, commẽta nudari, artes detegi, & omnis illorum apud Gentiles potentia, omnisque fallacia, Christianorum fide crescente, decrescere. Cumque supradicto Episcopo ad ecclesiam id temporis paruulam iuxta * Capitolium, quod inter domum suam & domum Dei erat medium, freques itus esset ac reditus, sancti viri præsentiam sustinere fallax dæmonum turba non potuit: & vt erant muta simulacra, * nullis adumbrata phantasijs, ad sacrilega obsequia, & solicita consulentium vota cœperunt in silentio permanere. Nouemb.29. Psal. 18. * tardoque Saturninus primus Tolosanus Episcopus. * fanũ Gentilium. * nonnullis

Cuncti itaque sacrilegæ superstitionis antistites, tanta rei nouitate permoti, inter se inuicèm quærere, vndè numinibus suis venisset tanti temporis inusitata taciturnitas, quisnam ità garrula ora clausisset, vt nec inuocãtium precibus excitata, nec fuso cruore taurorum & tantis hostijs delinita, aliquod consulentibus afferrent responsum. Audiũt à quodam nostræ religionis inimico, nouam nescio quam surrexisse sectam, superstitioni gentilitatis inimicam, quæ Christiana appellaretur, & in deorum suorum excidium niteretur. Huius etiam fidei esse Saturninum Episcopum, cuius crebro iuxta Capitolium transitu, à conspectũ viri eius exterrita deorum suorum ora siluisse, nec facilè posse reserari, nisi Episcopum illum mors maturata subtraheret. O ter infelix error, & cæca dementia. Audiunt dijs suis hominem esse terrori: & à delubris atq; à sedibus suis dæmones ad transitum ipsius exulare, non solùm audiunt, sed etiam intelligunt. Et hunc virum, adoratis sibi idolis etiam sine præmissa interminatione terribilẽ, interficere potiùs quàm honorare definiunt miseri, non considerantes, quòd nullum magìs, quàm illum colere deberent, cuius serui suis numinibus imperarent. Quid enim stultius, quàm timere metuentes, & illum, qui dominatur dominantibus, non timere?

Inter hæc ergò conquirentiũ & stupentium studia, cùm paulatim magna fuisset multitudo hominum congregata, & omnes studiosiùs vellent, parato ad victimã tauro, certi aliquid de his, quæ dicebantur, agnoscere, & deos suos litatione tam ingẽtis hostiæ vel reducere cuperent, vel propitiare: ecce ipsum Saturninum, ad officium solenne venientem vnus ex illa malignantium turba eminùs agnoscit, & dicit: En ipsum aduersarium cultibus nostræ religionis signiferum, qui destruenda prædicat templa; qui deos nostros dæmonum appellatione condemnat: cuius postremò præsentia consueta nos prohibet obtinere responsa. Itaq; quia ipsum nobis opportuno in tempore debitus ipsi finis exhibet, nostram pariter deorumq; nostrorum vindicemus iniuriam, quos iamnunc, compellẽtibus nobis, aut sacrificando placet, aut moriendo lætificet. Ad quem sacrilegæ vocis impulsum, omnis sanctum virum insanientium turba circundat, ac presbytero vno ac duobus diaconibus, qui obsequijs eius adhæserant, per fugam lapsis, ad Capitolium solus attrahitur: & cùm immolare dæmonibus cogeretur, clara voce testatur: Vnum & verum Deum noui: huic laudis hostias immolo: deos verò vestros dæmones esse scio: quos incassùm non tam hostijs pecudum, quàm animarum vestrarum mortibus honoratis. Quomodò autem vultis, vt ego eos timeam, à quibus, vt audio, dicitis me timeri? S. Saturninus cõprehenditur à paganis.

Ad hanc vocem sancti Episcopi, omnis ille sacrilegæ multitudinis tumultus incãduit, tauroq; illo, qui fuerat victimæ præparatus, fune lateribus circumacto, & post terga di-

misso, ad ministerium suę crudelitatis vtuntur. Postrema enim parte funis eius, q ad posteriora tauri ipsius defluebat, sancti viri pedes alligabāt, actumq; stimulis acribus taurū, de superiori Capitolij parte in plana pręcipitāt. Nec mora: inter primos descēsus ipsius gradus capite colliso, cerebroq; excusso, & corpore omni mēbrorū parte lacerato, dignam Deo animā Christus excepit: vt quam pro nomine suo fideliter dimicātem suppliciis furor gentilis extorserat, suis post victoriā laureis coronaret. Exanime tamē corpus neq; obnoxiū iam vllius iniuriæ, vsq; ad eum locū, tauro furente, perductum est, vbi fune disrupto, tumultuariā eo tēpore meruit sepulturā. Nam paucis id temporis Christianis, ipsisq; propter furorem gentilium sancti viri corpus humare metuentibus, duæ tantùm mulierculæ, sexûs infirmitatem fidei virtute vincētes, & viris omnibus fortiores, & sui sacerdotis exēplo, credo, ad tolerantiam passionis animatæ, beati viri corpus ligneo feretro immissum, quàm maximè in profundo loco actis satis scrobibus condiderunt: vt venerandas sanctasq; reliquias non tam sepelire, quàm abscondere viderentur: nè fortè sacrilegæ mentis homines, si aliquid conditi corporis tumulo viderent honoris adhiberi, effossum statim corpus in frusta dispergerent, & eriperent etiam ipsam tenuem sepulturam.

Crudeli supplicio perimitur.

Venerandę sanctęque eius reliquę.

Mansit verò aliquandiù sub vili cęspite, omnibus quidem inhonorū, sed honoratum à Deo martyris corpus: donèc sanctus Hilarius, post multū tempus in Tolosa vrbe Episcopus ordinatus est: Qui de antecessoris sui & obitu instructus, & merito, effossa vsq; ad ipsum sepulcrum ligneū terra, sanctas veritus cōmouere reliquias, transuolutionē desupèr multo labore diligenter extruxit: basilicā etiam paruulā vilibus tignis ad locum tantùm orationis adiecit. Procedente dehinc tēpore, cùm multorū ad basilicā ipsam fideliter à seculo recedentiū, pro solatio propter corpus martyris gratia quiescendi deferrentur exequiæ, & locus omnis tumulatorū corporū multitudine fuisset impletus: sanctus Episcopus Syluius, Episcopatum supradictæ vrbis indeptus, pulchrā & speciosam basilicā magnis sumptibus venerādis & trāsferendis illuc martyris reliquijs parans, ante consummationem cœpti operis recessit è seculo. Post cuius obitū sanctus Exuperius in summū sacerdotium cooptatur, vir absq; vllius prædecessorum iniuria, absq; vllius, qui id tēporis Ecclesias regere videbantur, inuidia, non solùm nulli secundus, verumetiā ipsi beato martyri virtutū meritis cōparandus, basilicā, quam decessor suus fideliter inchoauerat, instātissimè cōsummauit, & feliciter dedicauit. Qui cùm transferre illuc sancti martyris reliquias, nō pro sua incredulitate, sed pro ipsius honore dubitaret, admonitus per quietē est, nè infideliter negligeret, quod fideliter credidisset: nullā fieri vel diminutione cinerum, vel cōmotione mēbrorum spiritibus iniuriam: quia manifesta res esset credentibus, hoc martyribus proficere ad honorem, quod pfuisset credentibus ad salutem. Statimq; tali visione firmatus, religiosis Imperatoribus precē detulit, ac sine mora vlla quod tam piè poposcerat impetrauit: vt translatas ad basilicam omni studio pręparatam sancti viri reliquias, non tam temeraria violaret audacia, quàm ambitiosiùs venerantis colerent obsequia.

Hilarius Tolosę Episcopus.

Syluius Episcopus Tolosanus.

Itèm Exuperius.

Basilica S. Saturnini.

Quod nunc huic opusculo superest, omnes legētes, omnes intelligāt audientes, causam salutis nostrę in fide stare, neq; sine causa Deum Euāgelica voce dixisse: Credis hoc? Cui cùm respōsum fuisset, Credo: ait: Fiat tibi secundùm fidem tuā. Nō quòd Dominus scrutator cordis & renum, de illius credulitate nesciret: sed vt de his, quæ de Dominicis virtutibus dicerentur, aut in his, quę nobis tribui posceremus, nō debere nos dubiè credere cōmoneret. Vndè quia & ipse Saluator de talibus viris dixit, Si feceritis voluntatem meam, iam non dicam vos seruos, sed amicos: & idem sub prophetali voce testatus est: Mihi autem nimìs honorati sunt amici tui Deus. & iterùm: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, qui lauerunt stolas suas in sanguine Agni, qui sequuntur agnū. de quorum beatitudine dictum est: Plantati in domo Domini, in atrijs domûs Dei nostri florebunt. & iterùm: Preciosa in conspectu Domini, mors sanctorum eius. & iterùm: Exultabunt sancti in gloria, lętabuntur in cubilibus suis: Gloria hæc est omnibus sanctis eius: quibus non solùm credere in Christum, sed & pro Christo pati, ac statìm post resolutionem corporum cum Christo esse donatum est. Amicos Dei ac dilectos DEO non negligamus vt mortuos, sed honoremus vt viuos: quia non dubia fide certum est, quòd si eorum fideliter suffragia postulemus, feliciter patrocinia sentiemus. Quia etiamsì illorum studia cessarent, ille optata prępararet, qui cogitationum non solùm

Ioan. 11. Psal. 7.

Ioan. 15.

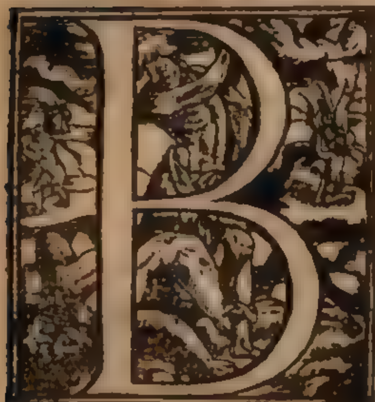
Psal. 38. Apoc. 7.

Psal. 91. Psal. 115. Psal. 149.

Nota.

præsentium inspector, verumetiam cognitor futurorum, dum rogantur sui, se intelligit honorari: Qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

VITA S. RADBODI TRAIECTENSIS EPISCOPI, PER F. LAVR. SVRIVM EX MS. CODICE, MVTAto stylo, presʃiùs descripta. Authoris nomen necdùm comperi, sed fide dignus est

Eatus Radbodus è nobili Frãcorum stirpe prognatus, parẽtes Christianissimos habuit, & ipse suis meritis magno ornamẽto mundo fuit. Nã ab ipsis propè incunabulis iam animo tendebat ad cęlos. Nomẽ eius mysterio non vacat, quod cõsilij nunciũ Latinè possis reddere. A Christo enim mittẽdus erat optimi cõsilij legatus ad Frisios, à qbus maternum duxerat genus, qbus certè optimè consuluit. Dux Frisonũ Radbodus, quẽ alij regẽ vocant, matris eius atauus fuit, cuius nomẽ ei mater imposuit. Cùm primùm discendi capax esse visus est, discẽdis literis admotus est. Primæ ætatis tẽpus exegit apud Guntherũ Coloniẽsem Archiepiscopũ, auunculũ suũ, literis operã nauans. Sed cùm illi Episcopo res aduersæ accidissent, puer egregiæ indolis, hortãtibus suis, plerisq; etiã adiuuãtibus, (quippe quem Dei gratia, qua præditus erat, omnibus charũ efficeret,) primò ad Caroli regis Francorũ, indè ad Ludouici eius filij aulã se contulit: non ꝙ palatinos ambiret honores, sed quòd intra regis palatium liberaliũ disciplinarum studia præclarè colerentur. Præerat autem gymnasio illi Manno philosophus, cui sanctus puer, feruens discendi studio, sedulus adhærebat. Nouẽb. 29. Cap. 1. S. Radbodo dat operam literis. Discẽdi causa degit in aulis regũ.

Erant aũt ei condiscipuli Stephanus & Mãcio, ætate qdem superiores, sed nõ tamen studio. Itaq; inter illos extitit pia quędã æmulatio, conabaturq; alter alterum excellere, non honoris ambitu, sed humilitate, charitate, legendi & discẽdi diligẽtia. Quorũ virtus eò progressa est, vt non multò pòst vterq; Episcopus creatus sit, Stephanus quidẽ Tungrensis Ecclesiæ, Mancio verò Cabilonensis. Radbodus aũt venerabilis adolescens, instàr apis sedulę literarũ floribus insidens, multam indè eruditionis copiã collegit, donèc omnium iudicio non mediocriter doctus est existimatus. Interìm virtute animi adolescentiæ motus cõprimebat, carnis rebellionem parsimonia edomabat, mundũ & mundana omnia cælestiũ amore contemnebat, spiritalibus inhiabat delicijs, rebus caducis omnibus nunciũ remittere planè constituebat. Aetas quidem necdùm matura erat, sed maturis & canîs erat moribus, illecebras omnes respuens, soliq; Deo placere contendens. Nocte ac die spiritalibus vacabat epulis, & iamtum affectu atque desiderio consectabatur, quod posteà opere præstitit. Cap. 2. Pugnat fortiter aduersus vitia.

Nec verò regẽ eius latebat virtus. Nam quãto ille studiosiùs occultare se cõnitebatur, tanto eius fama, vel maximè inuito illo, latiùs populi ore diffundebatur. Fit charus regi propter morũ integritatem, proceribus regni venerabilis, acceptus & probabilis populo, vt q non obscurè Deo gratus & amabilis videretur. Postquàm aũt Carolus, sub quo adolescentiæ annos exegit, è vita decessit, suos volens inuisere, Lomaganium (sic enim vulgò eius patria dicebatur) adijt. Porrò etiam Hugoni, summæ dignitatis Abbati, & ea tempestate inter Abbates pcipuo, sese adiungẽs, doctrinæ palmã præ cęteris tulit: simul etiam virtutũ scalis semper ad altiora scãdens, vt lampas cęlestis præclarè vbiq; refulsit. Cap. 3. Eius patria.

Intereà Egilbertus Traiectẽsis Ecclesiæ pręsul vitam cum morte commutat. Tractatur de substituendo idoneo pastore, miraq; Cleri & populi consensione, non sine nutu Dei, Radbodus omnium dignissimus censetur. Idem est Arnulphi, qui tum regni moderabatur habenas, itemq; principũ de eo iudicium. Itaq; Cleri, regis, principum, populi studio & voluntate vir sanctus, primò quidem huius rei ignarus, posteà verò diù reluctans, Episcopus creatur. Ea re non mediocri animo dolore affectus, diù hæsitabat quid faceret. Tandèm honorem fugere dum vult, vel inuitus rapitur ad cathedram honoris. Percepta igitur benedictione, ęterni regis miles processurus ad pugnam, armis spiritalibus animo virili se accingit, mutat habitum, moribus addit maiora etiam ornamenta, Cap. 4. Egilbertus Episcopus Traiectẽsis. S. Radbodo fit Episcopus Traiectẽsis.

 Chris

Matt. 7. Monachum profitetur. Christiq; doctrinæ obtemperans, angustam valdè complectitur viam, perfectéq; regularis fit monachus: neque à carnium duntaxàt esu, sed ab omni ciborum voluptate abstinens, biduanis triduanisq; ieiunijs animum pascit, corporisq; imbecillitatem, vix ossibus hęrens, naturæ necessarijs, ijsq; vilibus sustentabat alimentis: interìm tamen vultu hilaritatem præ se ferens, & ità se comparans inter suos, acsi delicatis cibis vesceretur. Voluit enim, quoàd fieri potuit, omnes latére abstinētiam suam, paucis tātùm eius conscijs. Quam cùm laicus quidā, Episcopo familiaris & crebrò eum inuisens, experiri vellet, aliquandò ei ad mēsam assidens, & more vsitato cum eo colloquēs, tandèm petit sibi copiam fieri bibendi ex poculo, quod erat pro cōsuetudine illi appositum: quod quidem erat ex onyche factum, congruēterq; ornatū auro, sed aqua plenum. Vbì quid tum Psal. 68. miri per seruum suum effecerit Deus mirabilis in sanctis suis, res ipsa sileri non patitur. Non sinit Episcopus, vt ille ex poculo bibat: nolebat enim in aliorum notitiam deduci, quid in illo esset: sed tamen oblata quadam opportunitate, alter clàm arripit poculum, Episcopus verò id aduertit: sed, cùm prohibere non posset iam, quin biberet, suspírat ad Joan. 2. Aqua in vinū mutat. Deum & ingemiscit. Et eccè antiquo renouato miraculo, aqua mutatur in vinum optimum. Id sentiēs explorator ille, ad pedes sancti antistitis aduoluitur, petit veniam, spondet se deincèps nihil tale attentaturum.

Etsì autem præsul sanctissimus celare id voluit, non tamen par erat celari opus Dei, cōuenienter illi sententiæ Raphaëlis angeli, dicentis ad Tobiam: Sacramentum regis Tob. 12. abscondere, bonum est: opera autem Dei reuelare & confiteri, honorificum est.

Cap. 5. Quotidiana eius conuersatio, quoàd in corpore vixit, quàm grata Deo, quàm optata & suauis hominibus fuerit, quotidiana illo virtutum augmenta capessente, tametsì explicare nos pro dignitate non valemus, tamen vel pauca commemorabimus, accepta ab illis, qui rebus gestis interfuêre, vt faciliùs Lector fidem nobis adhibeat. Quicquid ex rebus mundi huius habere potuit, accuratè in pauperes erogauit: cumq; omnium Benignitas eius eximia in pauperes. bonorum operū floreret exercitijs, at tamen in benignitate erga pauperes nulli secundus fuit. Quotidiè, demptis paucis solennitatibus, suis manibus lauabat pauperum pedes, præbebat eis victum, nudos vestiebat, infirmos visitabat, claudis & pupillis curam adhibebat. Eiusmodi studijs & officijs humanitatis & misericordiæ diù noctuq; incredibili vigilantia & solicitudine indefessus vacabat, nec vnquàm id genus frāgebatur laboribus: id planè in lucris ponens, quicquid in miserorum solatia cōtulisset. Nulla apud eum vilebantur ornamenta, aut inanis mundi pompa: non illi inerat auri sacra fames. Nefas putabat, eiusmodi oblectari. Itaq; cōtempto mundo, & quicquid is præstare potest amicis suis, cęlestium amore feruebat, solo corpore degens in terris.

Cap. 6. Cùm autem Traiectensem Ecclesiam Dani vastâssent, sæpiùs Dauentriæ morabatur, animo tamen semper Traiecti habitans: quò etsì, reddita pace, crebrò se conferret, non parùm dolebat & ipsi, & alijs, quòd res & tempus non sinerent eum illic perpetuò residere. Proponebat sibi in animo ad imitandum multos sanctos patres, eos pręsertìm, qui eiusdem Ecclesiæ fundamenta in firma petra Christo primò collocârunt, putà sanctos Vuillibrordum & Bonifacium, meritis & sanctitate præcipuos, quos ardui itineris, quo illi pręcesserant, duces sibi elegit, imitandosq; suscepit: quos etiam in superliminaribus pectoris sui depinxit, intentaq; animi contemplatione semper intuebatur. Qui morum sanctitate & optimis exemplis, meritorumq; patrocinijs etiamnùm summi regis familiam subleuant. Quorum alter in pace confessione, alter sanguinis effusione clarus, ambo ex hoste triumphantes, cælestis militiæ consortio perfruuntur. In horum igitur vestigijs insistens, semina fidei spargebat cōmisso gregi, seipsum quotidiè viuam hostiam immolabat Deo, toto pectore adspirabat ad cælestem patriam, moriebatur mundo, viuebat Christo, totus versabatur in cęlo. Erat lu-Matt. 5. cerna Christi super candelabrum posita, lucens omnibus, qui in domo Dei erant, interìm apud se coram Deo humilis.

Cap. 7. Multa futura prędicit. Multę eius virtutes. Nec deerat illi prophetiæ spiritus. Multa enim, vt prędixerat, citò euenerunt: multa non longè pòst acciderunt. Semper animo Domini legem meditabatur, nec eo contentus, etiam opere exequebatur eam: factus iam victor animi, doctor charitatis, cultor castitatis, pauperum sustentator, mœrentium consolator, Clero spes inuicta solatij, populo indefessum leuamen, suis omnibus à facie inimici turris fortitudinis, iusti adeò tenax, vt nec prosperis nec aduersis adduci posset, vt ab eo deflecteret. Nunquàm ab

ab eius ore Christus abfuit, quem etiam animo perpetim, quicquid ageret, affixum habuit. Nunquàm vel lectionis, vel orationis studio fatigabatur, nunquàm misericordiæ officijs & operibus satiabatur, ieiunijs & vigilijs semper addictus. Eius labia semper stillabant dulcedinem, serebant pacem & salutis remedia: semper Christum eius eloquia sonabant. Præcedentium patrum, vt diximus, exempla cupidissimè sectabatur, eorum memoriam legendo, audiendo, colloquendo, vel quippiam de eis componendo incredibili auiditate vsurpabat. Texebat de illis hymnos & encomia, quæ in eorum solennitatibus depromerentur. Et nè quis putet nos à vero aliena dicere, extat integrum beatissimi Martini Episcopi officium, ab ipso compositum. Illum enim præ cęteris specialem sibi patronum delegerat, nihil dubitans eius se patrocinijs adiutum iri. Nullis vnquàm frangebatur aduersis casibus, nullis circunuentus est rugientis hostis insidijs: vndiquè firmissimo Dei pręsidio communitus, non cuiusquam hostilia arma, non quoscunque casus asperos reformidabat. Cõponit totum officiũ S. Martini.

Visitans aliquandò creditum sibi gregem, in Frisiam profectus est, vt si qui illic pristini erroris emergerent frutices, eos spiritali vomere extirparet, doctrinaq; fidei credentium animos irrigaret. Occurrunt autem Dani, eiusq; conatus impediunt. Sed ille tamen nihil mortis periculo absterritus, salutares eis adhortationes adhibet, vt repudiatis erroribus, complectantur veritatis viam. At illis obduratis animis in malitia persistentibus, mortemq; ipsi minitantibus, anathematis in eos sententiam vibrauit. Tum verò diuina vltio confestìm eos persecuta est. Nam peste horrenda tanquàm fulminis ictu percussi, omnes ferè extincti sunt. Nec vnquàm impunè tulerunt, quotiès Traiecti molestia eum affecêre. E uestigiò enim Dei iudicio plectebantur, vt persępè testati sunt ex illis paucissimi, qui se viuos euasisse lætabantur. Cap. 8. Dani eius plexi anathemate, peste percussi.

Per id tempus Baldricus egregius adolescẽs, Riefridi comitis filius, interdùm ad beatum virum venire solebat. Itaq; quandoq; præsente illo, vocauit ad se Nitgerum presbyterum & Richardum militem, aitq; ad illos spiritu prophetico: Adolescens hic, quem cernitis, mihi in Episcopatu succedet, & per eum Deus sedem hanc instaurabit, Ecclesię res multùm augebit, destructa & diruta reparabit. Neq; id semèl atq; iterùm, sed crebrò de illo adolescente prædixit. Vera autem dixisse eum, toto orbe teste, res ipsa declarauit. Cap. 9. Baldricũ sibi succeßurũ pręd. icit.

Aliquandò Missam beatus vir celebrans, cùm Apostolus recitaretur, accitis ad se Eliolpho & Rotguito presbyteris cœnobij Embricensis, ità ait: Equidem non diù posthàc victurus sum. Diligenter ergò honorem habetote huic iuueni Baldrico. Ego enim post annos tres & mẽses sex hìc è vita abiturus sum, & hic sine dubio obtinebit sedẽ meam. Illi his auditis, stant attoniti, non mediocriter admirãtes eius vaticinium. Non diù pòst idem iuuenis eo tempore, quo solent sacri conferri ordines, duos suę ditionis clericos Bennonem & Saxonem ad virum Dei adducit, orans vt sacros ordines ab eius manibus accipiant. Cui vir sanctus, vt semper erat iucundo ore, subridens, Noli, inquit, fili, frustrà me ad hanc rem inuitare. Tuum est id, quod me rogas, pręstare: non enim meis, sed tuis, manibus isti ordinabũtur: idq; post annos duos & menses sex. At Baldricus iuuenis animo consternatus, fundit lachrymas, omnia vel tuta timens, nec credens fore, quod vir sanctus aiebat. Cernẽs autem beatus Episcopus non mediocriter eum discruciari, blandè cõsolari eum cœpit: Nè timeas, inquit, Baldrice, nec animus generosus ignauia frangatur. Res Ecclesiæ, quæ nunc pauper & inops habetur, per te donis Dei innumeris locupletabitur, & rerum facies inopinatò mutabitur. Tu ædes Episcopi, iam multis annis Traiecti Danorum vastatione euersas, pristinæ dignitati restitues. Hęc aliaque id genus plura vir sanctus euẽtura prædixit, quæ nõ secùs, atquè ab illo dicta sunt, vt iam ab omnibus cerni licet, posteà completa sunt: ità vt verbis frustrà fidem ijs facere videamur, quę suis quisque oculis vera probare potest. Cap. 10. Prophetia eius.

Cùm à rege inuitaretur, vt aliquid ei præstaret officij, comiter respondere solebat: Iustum est, sublimioribus obedire potestatibus: sed Episcoporum non esse, secularibus implicari negocijs, in quorum castris milites Christi militant, quisnam ambigit? Debẽt illi spiritaliter induti armis Ecclesiasticis, pro regis & populi salute, pace & stabilitate cum suis Dominum deprecari, cõtinuis precibus animarum lucra quęrere, non sectari terrena. Milites, militiæ regiæ cingulo pręcinctos, beneficijsque cumulatos, id præstare par est. Atque ità inspecta lege perfectę libertatis, nec blanditijs dimoueri potuit à Cap. 11. Rom. 13.

sententia,nec minis vllis,si quæ essent intentatæ: soli Deo placere mâlens, quàm hominibus.

Cap. 11. Cùm sic autem lôgè antè præsciret obitum suum,dubitare nemo potest, quin ardenti lucerna præparauerit se Domino,à nuptijs redeunti. Vigilauit planè, vt cõfestìm aperiret pulsanti: triticiq; mensuram Domini sui familiæ tanto diligentiùs erogauit,quanto certiùs nouerat se breuì rationem illi redditurum.Nec formidabat mortem,cui mori lucrum,& viuere Christus erat. Ad pacis,concordiæ,charitatisq; studium,ità vt solitus erat,hortabatur suos: seipsum verò pauperem spiritu, meritis diuitem, à terrenis alienum, cælestibus familiarem, quãtùm humana sinit imbecillitas,efficere conitebatur. Ieiunijs,psalmodiarum delicijs,vigilijs, eleemosynis magna animi contentione mortem suam communire curauit.

Luc. 12. Ibidem. Ad mortẽ vt se pręparãris.

Cap. 13. Non est hîc prætereunda sublimis illa visio, quam ipse sibi obtigisse quibusdam è suis indicauit. Cùm aliquandò grauiter decumberet, ità vt viuendi spem omnem abijceret, beatissima Dei genitrix semperq; virgo Maria,subsequentibus ipsam sanctis virginibus Tecla & Agne,cum multa luce ei apparuit,totum habitaculum splendore perfundens. At ille tãta visione valdè perterritus, loqui præ timore nihil potuit, & ꝓpemodùm exanimatus est. Tum verò porta salutis, Domina mũdi,consolationis medicinam ei adhibẽs, omnemq; non modò timorem,sed etiam languorem depellẽs: Nè timeas, inquit,Radbode: certus eam te intueri,cui crebrò supplices offers preces. Non ego te mea dedignor consolari præsentia, qui in tuis ad Deum precibus,meî semper memoriam vsurpas. Nôueris autem, nihil ex hoc morbo tibi imminere periculi: sed curatum te iri,nec tamen diù posteà in carne victurum. Securus esto tuî: vigilare & operari nè cesses, sed perge,vt cœpisti. Sub his verbis repentè splendor ille disparuit, sed permansit diù odor gratissimus: morbus omnis planè ablatus est. Hęc cùm ille clàm quibusdam è suis exposuisset,(neque enim,se viuẽte, voluit cuiquam ea innotescere) simul etiam formam, habitum,ornatum sanctissimę matris Dei illis explicauit, addens, pulchritudinem eius neminem satìs posse admirari: sanctas autem virgines Teclam & Agnen,tam ex vultu, quàm vestitu,potuisse dignosci.

Beatissima virgo Maria ei appãret.

Cap. 14. Porrò exactis triennij & sex mensiũ spatijs,de quibus suprà dictum est,in pago Trente febre correptus,ocyùs iubet suos indè secum proficisci,nè febre inualescente,manere illic cogeretur. Hyeme enim nõ facilè ex eo pago potest quispiam exire. Ille verò sciebat adesse iam tempus migrationis suæ.Etsì autem morbo eius omnes affligerentur, tamen morem illi gerentes,cœperunt iter habere ad Oetamarsem, vbì si sui permitterent,sepulturæ locum ille sibi delegerat. Paruum tum illic oratorium erat, vbì sępè ille manere solebat, quòd amœno loco situm esset, Illic ergò pro voto rebus suis constitutis,non Dei famulatu defessus,non morbi vi fractus: sed vultu hilaris,mortẽ nihil metuens,quippe ad Christi conuiuium inuitatus,corpore iam ꝑmortuo,spiritu magìs magisq; viuificabatur.Nec quiescebãt labia,cùm extremas duceret horas,mirumq; in modum ità psalmos depromebat,vt ijs,qui aderant,lachrymarum imbres exprimeret. Planeq; gaudenti similis,quoàd lingua moueri potuit, & halitus relictus erat, inter psalmos identidèm repetebat Antiphonam illam,Eccè lęti &c. quę est prima in beati Martini Confessorum principis ab ipso compositis Respõsorijs. Nec dubium erat interìm vallatum beatissimis Angelicis spiritibus,nihil tenebrarum pertimuisse monstra. Sed neq; credimus lõgè abfuisse Martinum eximiũ pręsulem, specialem patronũ eius, quem totiès canora voce salutare videbatur. Tandèm mense Nouembri ad extrema tendente, ipse quoquè diem clausit extremum, felicissimè migrans ad Dominum. Sanctum autem corpus mox feretro impositum, Clerus & populus omnis cum hymnis & psalmodijs inprimìs reuerenter & honorificè Dauentriam perduxerunt. Cumque iam oppido appropinquarent,incolæ eius omnes mœstis animis obuiàm processerunt: atq; ità permuxtis lugentium & psallentium vocibus,sacrum corpus in ecclesiam importatum, ea parte, quæ Septentrionem spectat, humatum est: spiritu exultante & perfruente gaudio Domini sui,cui in hac vita seruiërat: Cui est honor,& potestas, & gloria per infinita secula, Amen.

Magna eius in extremis precãdi instantia.

Animã reddit creatori.

PAS

PASSIO SANCTI ANDREAE APOSTOLI, PER PRESBYTEROS ET DIACONOS

Ecclesiarum Achaiæ scripta.

PASSIONEM sancti Apostoli Andreæ, quam oculis nostris vidimus, omnes presbyteri & diacones Ecclesiarum Achaiæ, scribimus vniuersis Ecclesijs, quæ sunt in Oriente, & Occidente, & Meridiano, & Septentrione, in Christi nomine constitutis: Pax vobis, & vniuersis, qui credunt vnum Deum in Trinitate perfectum, verum patrem ingenitum, verum filium vnigenitum, verum spiritumsanctũ procedentem ex patre, in filio permanentẽ, vt ostendatur vnus spiritus esse in patre & filio: & hoc esse vnigenitũ filium, quod est & ille, qui genuit. Hanc fidem didicimus à sancto Andrea, Apostolo Domini nostri IESV Christi: cuius passionem, quam coràm positi vidimus, prout possumus, explicamus. Nouẽbr. 30.

Procõsul itaq; Aegeas Patras ciuitatẽ ingressus, cœpit compellere credentes Christo ad sacrificia idolorũ. Cui occurrẽs S. Andreas, dixit: Oportebat vt tu, q iudex esse hominum cõprobaris, iudicem tuum, qui est in cælo, cognosceres, & agnitum coleres, & colendo eum, qui verus Deus est, ab his, qui veri dij non sunt, animum reuocares. Cui Aegeas dixit: Tu es Andreas, qui destruis templa deorum, & suades hominibus superstitiosam illam sectam, quam nupèr detectam Romani principes exterminari iusserunt? Andreas dixit: Romani principes nondùm cognouerunt hoc, quòd pro salute hominum veniens Dei filius, docuerit ista idola non solùm deos non esse, sed esse dæmonia pessima, & inimica humano generi: quę hoc docent homines, vndè offendatur Deus, vt dum offensus fuerit, auertatur, & non exaudiat: & cùm auersus fuerit, & nõ exaudierit, habeantur à diabolo ipsi captiui, & tandiù eos deludat, quandiù de corpore exeant rei & nudi, nihil secum pręter peccata portantes. S. Andreas constanter se opponit Aegeæ proconsuli.

Aegeas dixit: Ista superstitiosa & vana verba Iesus vester dum prædicaret, Iudæi illum crucis patibulo affixerunt. Andreas respondit: O si velles scire mysterium Crucis, quàm rationabili charitate author humani generis pro restauratione nostra hoc Crucis patibulum non inuitus, sed spontè suscepit. Aegeas dixit: Cùm traditus asseratur à suo discipulo, & à Iudæis tentus, & Pręsidi adductus, & ad petitionem Iudæorum à militibus Pręsidis crucifixus, quomodò tu dicis eum spontaneum Crucis subisse patibulum? Andreas respõdit: Ideò ego dico spontaneũ, quoniã simul cum ipso fui, cùm à suo discipulo traderetur, & anteq̃ traderetur, dixit nobis, ꝙ tradẽdus esset, & crucifigendus pro salute hominũ: & die tertia resurrecturũ se esse pręd ixit. Cui cùm frater meus Petrus diceret: Propitius esto tibi, Domine, non fiat istud: Indignatus, sic ait Petro: Vade retrò satana. quia non sapis ea, quę sunt Dei. Et vt pleniùs nos instrueret, quomodò spontè passionem susciperet, dicebat nobis: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterùm sumendi eam. Ad vltimum dum cœnaret nobiscum, & diceret: Vnus vestrûm me traditurus est, & ad istam vocem omnes contristaremur: nè suspensos cogitatio trucidaret, ait: Cui dedero panis fragmentum de manu mea, ipse est. Et cùm dedisset vni ex condiscipulis nostris, & futura quasi iam pręterita narraret, docuit se voluntate fuisse traditum, cùm nec traditorem fugiendo deseruit, & in loco, quò illum sciebat venturum esse, permansit. Mysterium Crucis. Luc. 18. Matt. 16. Ioan. 10. Matt. 26. Ioan. 13.

Aegeas dixit: Miror te prudentẽ virũ, istum velle sectari, quẽ quoquo pacto, aut spontè, aut inuitum, cruci tamen confiteris affixum. Andreas respondit: Hoc est, quod etiam me dixisse iam retines, Magnum est mysterium Crucis: Quod si fortè volueris audire, retexam. Aegeas dixit: Mysterium non potest dici, sed supplicium. Andreas dixit: Ipsum supplicium, mysterium restaurationis humanæ, si patienter audias, comprobabis. Aegeas dixit: Ego quidem patienter te audiam: sed tu si me obtemperanter non audieris, ipsum Crucis mysterium in teipso excipies. Andreas respondit: Ego si Crucis patibulum expauescerem, Crucis gloriam non pręd icarem. Aegeas dixit: Insanus sermo tuus prę-

prędicat gloriam supplicij, qui per audaciam pœnam nō times mortis. Andreas respondit: Non per audaciā, sed per fidem, pœnam non timeo mortis. Mors enim iustorū, preciosa est: mors verò peccatorum, pessima. Et ideò audire te volo Crucis mysterium, vt agnitum forsitan credas, & credens ad restaurationem tuę animę quoq; pertingas. Aegeas dixit: Restauratur hoc, quod periisse docetur. Nunquid anima mea perijt, vt ad eius me restaurationem venire per fidem, nescio quam, tu asseras?

Psal. 115.
Psal. 33.

Andreas respondit: Hoc est, quod te discere desiderabam, vt dum pditas aīas hominū docuero, istam restaurationē earum per Crucis mysterium pandā. Primus enim homo per lignum pvaricationis mortem induxit, & necessarium hoc erat generi humano, vt per lignū passionis, mors, q̄ ingressa fuerat, pelleretur. Et quomodò de immaculata terra factus fuerat homo primus, qui p lignum pvaricationis mundo mortem intulerat: necessarium fuit, vt de immaculata Virgine natus Christus perfectus homo, qui est Dei filius, qui primum hominem fecerat, vitam æternam, quā perdiderant omnes, repararet: ac de ligno Crucis lignū concupiscentiæ excluderet: panderet in Cruce immaculatas manus pro manibus incontinēter extensis: p suaui cibo arboris vetitę, escā fellis acciperet: & in se suscipiens mortalitatem nostram, suam nobis immortalitatem offerret.

Gen. 3.

Aegeas dixit: Ista verba illis narrare debes, qui tibi credunt: mihi autem nisi hoc consentias, vt sacrificium dijs omnipotentibus offeras, in ipsa cruce, quam laudas, te fustigatum affigi pręcipiam. Andreas respondit: Omnipotenti Deo, qui vnus & verus est, ego omni die sacrifico, non thuris fumum, nec taurorum mugiētium carnes, nec hircorum sanguinem: sed immaculatū agnum quotidiè in altari Crucis sacrifico: cuius carnes posteaq̄ omnis populus credentiū manducauerit, & eius sanguinē biberit, agnus, q sacrificatus est, integer pseuerat & viuus: & cùm verè sacrificatus sit, & verè carnes eius manducatę sint à populo, & verè sanguis eius sit haustus, tamen (vt dixi) integer permanet, & immaculatus, & viuus. Aegeas dixit: Quomodò potest hoc fieri? Andreas respondit: Si vis discere, quomodò hoc potest fieri, assume formam discipuli, vt possis doceri, quod quęris. Aegeas dixit: Ego à te tormentis exigā huius rei notitiā. Andreas dixit: Miror te hominem prudentem tā stultè locutum. Ergò tu tormentis putas me diuina tibi pandere sacrificia? Audisti mysterium Crucis, audisti mysterium sacrificij. Si credideris Christum filiū Dei, qui crucifixus est à Iudæis, verum Deum esse, pandā tibi quo ordine occisus viuat agnus: qui cùm sacrificatus fuerit, & comestus, integer tamen & immaculatus in suo regno permanet. Aegeas dixit: Cùm sit occisus, & ab omni populo (vt asseris) deuoratus, quomodò integer perseuerat, & viuus? Andreas respondit: Si credideris ex toto corde tuo, discere poteris: si non credideris, penitùs nunquàm tu ad indaginem huius veritatis attinges.

Pręclarū testimoniū sacrificij Missę, & veri corporis Christi in Eucharistia

Tunc iratus Aegeas, iussit eum in carcerem retrudi. Vbi cùm esset clausus, venit ad eum multitudo penè totius prouincię, ità vt Aegeam vellent occidere, & Andreā Apostolum, fractis ianuis carceris, liberare. Quos S. Andreas his verbis admonuit: Nolite quietem Domini nostri Iesu Christi in seditionem diabolicam excitare. Nam traditus Dominus omnem patientiam prębuit: non contendit, neq; clamauit, nec in plateis aliquis eum clamantem audiuit. Habete ergò silentium, quietem & pacem: & non solùm meum martyrium nolite impedire, verumetiam vosipsos quasi athletas Domini pręparate, vt vincatis minas intrepido animo: plagas autem per tolerantiam corporis superetis. Si enim terror timendus est, ille est vtiq; timendus, qui finem non habet. Nam humanus timor fumo similis est, & subitò, cùm excitatus fuerit, euanescit. Et si dolores timendi sunt, illi sunt formidandi, qui sic incipiunt, vt nunquàm finiantur. Isti enim dolores aut leues sunt, & tolerantur: aut graues sunt, & citò animā eijciunt. Illi autem dolores ęterni sunt, vbi est quotidianus fletus, & mugitus, & luctus, & sine fine cruciatus, ad quē Proconsul Aegeas ire non timet. Estote ergò magìs parati ad hoc, vt per tribulationes temporales ad æterna gaudia pertingatis: vbi semper lætemini, semper floreatis, semperque cum Christo regnetis.

S. Andreas in carcerē ducitur.
Esa. 42.
Matt. 12.

Hæc, & his similia sancto Andrea Apostolo per totam noctem populum admonente, dum lux diei in matutino prorumperet, misit Aegeas, & adduxit ad se sanctum Andream, ac sedēs pro tribunali, dixit: Existimaui te nocturna cogitatione reuocare animum tuum à stultitia, & à Christi tui laude cessare, vt posses nobiscum non amittere gaudia vitæ. Stultū est enim, vltrò velle ad passionem Crucis ire, & ignibus ac flammis teipsum

Rursùs ad tribunal ducitur.

pessi-

pessimis destinare. Andreas respondit: Gaudia tecum habere potero, si credens Christo, dimittas culturas idolorũ. Christus enim me misit ad istam prouinciam, in qua nõ paruum populum ei acquisiui. Aegeas dixit: Ideò te sacrificare compello, vt isti, qui per te decepti sunt populi, relinquant vanitatem tuę doctrinæ, & ipsi dijs offerant grata libamina. Nulla enim remansit in Achaia ciuitas, in qua templa deorum derelicta non sint, & deserta. Nunc ergò per te restauretur cultura deorum, vt & dij, qui cõtra te irati sunt, placari possint, & in nostra possis amicitia permanere. Sin aliâs, diuersa pro defensione deorum patieris supplicia, & post omnia Crucis, quam laudâsti, patibulo suspensus deficies. Andreas respondit: Audi fili mortis, & stipula æternis parata incendijs, audi me seruum Domini, & Apostolum Iesu Christi. Nunc vsque mitiùs tecum egi censura fidei, vt rationis capax, & veritatis defensor effectus, idola vana contemneres, & Deum, qui in cęlis est, adorares. Sed quia in impudentia tua perdurans, me putas minas tuas posse formidare, quicquid tibi videtur in supplicijs maius, excogita. Tãto enim meo regi ero acceptior, quanto pro eius nomine fuero permanens in tormentis confessor.

En quãtum effecerit in Achaia S. Andreas.

Magna libertas & cõstantia eius

Tunc Aegeas iussit eum flagellis cædi extensum. Qui cùm septem terniones transisset, eleuatus est, atq; adductus ante eum. Cui Aegeas dixit: Audi me Andrea, & ab effusione sanguinis consilium reuoca. Quòd si non feceris, Crucis te faciam interire patibulo. Andreas dixit: Ego Crucis Christi seruus sum, & Crucis trophæum optare potiùs debeo, quàm timere. Tibi autem cruciatus ęternus qui debetur, poteris euadere, si postquã probaueris perseuerantiam meam, vel sic credideris Christo. Ego enim de tuo interitu timeo: non de mea passione cõturbor. Passio enim mea aut vnius diei spatium occupat, aut duorum, vt multùm: Tuus autem cruciatus nec per millia annorum potest peruenire ad finem. Vndè desine iam miserias tuas augmentare, & ignem ipse tu tibi æternum accendere noli. Tunc indignatus Aegeas, cruci eum affigi pręcepit, mandans hoc quęstionarijs, vt ligatis pedibus & manibus, quasi in eculeo tenderetur, nè clauis affixus, citò deficeret, sed cruciaretur potiùs longo cruciatu. Cumque eum carnifices ducerent, vt crucifigeretur, concursus factus est populorum, clamantium ac dicẽtium: Iustus homo & amicus Dei, quid fecit vt ducatur ad crucem? Andreas verò rogabat populũ, vt non impedirent passionem eius. Gaudens enĩ, & exultãs ibat, & à doctrina non cessans.

Dirè flagellatur.

Cumq; peruenisset ad locum, vbì crux parata erat, videns eam à longè, exclamauit voce magna, dicens: Salue Crux, quæ in corpore Christi dedicata es, & ex membrorum eius margaritis ornata. Antequàm te ascenderet Dominus, timorem terrenum habuisti: modò verò amorem cęlestem obtinens, pro voto susciperis. Sciris enim à credentibus, quanta intra te gaudia habeas, quanta munera præparata. Securus ergò & gaudens venio ad te, ità vt & tu exultans suscipias me discipulum eius, qui pependit in te: qa amator tuus semp fui, & desideraui amplecti te. O bona Crux, quæ decorem & pulchritudinem de membris Domini suscepisti, diù desiderata, solicitè amata, sine intermissione quæsita, & aliquandò iam concupiscenti animo præparata: accipe me ab hominibus, & redde me magistro meo, vt per te me recipiat, q per te redemit me. Et hæc dicens, expoliauit se, & vestimenta sua tradidit carnificibus. Qui accedentes, leuauerunt eum in crucem, & extendentes funibus totum corpus eius (sicut eis iussum fuerat) suspenderunt. Adstantes verò erant turbę ad viginti millia hominum, inter quos erat frater Aegeæ nomine Stratocles, qui simul clamabat cum populo, iniusto iudicio sanctum virum hoc pati. Sanctus verò Andreas confortabat mentes credentium Christo, & hortabatur ad tolerantiam temporalem, docens nihil esse dignum passionis ad æternam remunerationis compensationem.

Eccè tibi Apostolum ad crucem tanq̃ ad epulas prope-rantem.

In cruce suspendit.

Intereà vadit omnis populus cum clamore ad domum Aegeæ, & omnes pariter clamantes, dicebant: Virum sanctum, pudicum, ornatum moribus, bonum doctorẽ, pium, modestum, rationabilem non hoc debere pati, sed debere deponi de cruce: quia iam secunda die in cruce positus, veritatem prędicare non cessat. Tunc Aegeas pauescens populum, & ꝑmittens se eũ deponere, simul cœpit ire. Quem videns S. Andreas, dixit: Quid tu ad nos, Aegea, venisti? Si vis credere Christo, sicut ꝑmisi, aperietur tibi via indulgentiæ. Si aũt venisti ad hoc tãtùm, vt me soluas, ego penitùs hinc de ista cruce viuẽs in corpore deponi non potero. Iam enim regem meum video, iam adoro, iam conspectui eius consisto. Sed de tuis miserijs doleo: quia paratus te expectat æternus interitus. Curre ꝑ te miser, dum adhuc potes, nè tunc incipias velle, cùm nõ poteris. Mittentes autem ma-

nus

nus ad crucem carnifices, non poterant penitùs contingere eum. Et subindè alij & alij ingerentes se, vt soluerent eum, & nullus poterat pertingere ad eum. Stupebant enim brachia eorum, quicunq; se extendisset ad soluendum eum.

Frustrà conantur eum carnifices de cruce deponere.

Tunc voce magna sanctus Andreas dixit: Nè permittas, Domine Iesu Christe, me famulum tuum, qui propter nomen tuum pendeo in cruce, solui: nec permittas eum, qui iam per crucem tuam, cognouit magnitudinem tuam, ab Aegea, homine corruptili, humiliari: sed suscipe me tu, magister meus Christe, quem dilexi, quem cognoui, quem confiteor, quem cernere desidero, in quo sum quod sum. Suscipe Domine Iesu Christe spiritum meum in pace: quia iam tempus est, vt veniam, desiderans te videre. Suscipe me Domine Iesu Christe magister bone, & iube me de ista cruce non deponi, nisi priùs spiritum meum susceperis. Et cùm hæc dixisset, videntibus cunctis, splendor nimius, sicut fulgur de cælo veniens, ità circūdedit eum, vt penitùs præ ipso splendore oculi eum humani non possent adspicere. Cumque permansisset splendor ferè dimidiæ horæ spatio, abscedente lumine, emisit spiritum, simul cum ipso lumine pergens ad Dominum, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Vide pectus Christi amore flagrātissimū.

Reddit spiritum.

Quædam verò fœmina, nomine Maximilla, senatrix in specu posita, diligens pudicitiam & sanctitatem, statìm vt cognouit Apostolum perrexisse ad Dominum, accessit ad crucem, & suorum solatio cum omni reuerētia deposuit corpus, & condiuit aromatibus, & in loco, quo se constituerat sepeliendam, illic eum sepeliuit. Aegeas verò iratus contra populum, disponebat contestationem publicam facere, & ad Cæsarem accusationem contra Maximillam & populum destinare. Sed dum ordinat, in conspectu officij sui à diabolo arreptus est, & in medio foro ciuitatis volutatus, expirauit. Nunciatum est fratri eius, cui nomen erat Stratocles, & misit seruos suos, dixitque eis, vt inter Biothanatos sepelirent eum. Ipse autem de facultatibus eius nihil quæsiuit, dicens: Non mihi permittat Dominus meus Iesus Christus, cui credidi, vt ego de bonis fratris mei aliquid contingam, nè polluat me crimen eius, quia Apostolum Domini ausus fuit pro amore pecuniæ occidere.

Aegeæ interitus.

Hęc autem gesta sunt apud Achaïam prouinciā ciuitate Patras, pridiè Calendas Decembris vbì etiam prestantur gloriosa eius beneficia vsq; in pręsentem diem. Tantus aūt timor inuasit omnes, vt nullus remaneret, qui non crederet Saluatori nostro Deo: qui vult omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

1. Tim. 2.

IOHANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI LAVDATIO IN SANctum Apostolum Andream. *Habetur in Simeone Metaphraste.*

Nouēb. 30.

ALIDVM est Apostolicæ piscationis rete, admirabilis Andreę memoria, & eius retis commemoratio, quo ad capiēdas, & ad Christianam fidem attrahēdas gentes vsus est. Sagena enim, qua immortales illi mortui vsi sunt, nulla tēporis obliuione potest intercipi. Non veterascunt tempore illa venationis instrumēta, quę non humana arte, sed diuina gratia effecta sunt. Quanuis enim piscatores ipsi à nobis excesserint, nullo tamen tempore instrumenta, quibus illi vsi sunt, aut sagena, qua mundum ipsum comprehenderunt, inueterata est. Qui cùm rete iaciunt, & extrahunt, non videntur, & tamen illorum retia plena conspiciuntur. Non arundinem illam possederunt, quam tempus corrumpit. Nō linū in aquā demiserunt, quod vetustate putrescit. Nō hamū fabricârunt, quē rubigo cōsumit. Non escā in hamo posuerunt, qua pisces caperent. Non in petra consederunt, quæ vndis quatitur. Non in scapha nauigârunt, quam dissoluit tempestas. Non pisces, hoc est, naturam rationis expertem, expiscati sunt. Sed quemadmodùm ars illa, qua vsi sunt, admirabilis: ità & illorum instrumenta, noua atque inusitata extiterunt.

Nam

Nam pro arundine prædicatione vtuntur, pro funiculo memoria, pro hamo potentia, Instrumenta Apostolicæ piscationis.
pro esca miraculis, pro petra cęlis, ex quibus huiusmodi piscationem exercent: pro scapha habent altare: pro piscibus reges etiam ipsos capiunt: pro sagena Euangelium expandunt: pro arte diuinam gratiam adhibent: pro mari vitam humanā tractant: pro retibus Cruce, velut sagena quadam, vti solent. Crux, rete Apostolicum.

Quis vnquàm vidit à mortuis piscatoribus viuentes homines, tanquàm pisces, capi? O magnam Crucifixi potentiam, ô diuinæ dignitatis præstantiam, ô Apostolorū summa beneficia. Nihil tale in vita esse potest, quale est Apostolicæ gratiæ fastigium. Multa certè vidit humana vita valdè admirabilia, & opinionem superantia. Vidit enim sanguinem effusum clamantem, & cædem sine lingua vociferantem, ac naturam propter inuidiam contra sediuisam, fratrem germano fratri mortem inferentem, ac propter inuidiæ liuorem mortis ianuam patefactam. Vidit illam Noë arcam in mundi naufragio positam, & naturæ humanæ interitum. Vidit senem contra propria viscera, hoc est filium, fide armatum, & tanquàm victimam eum offerri, qui cæsus non est. Vidit benedictiones furto conciliatas, & formatoris Dei, ac serui palæstram. Vidit inuidiam inter fratres exortam, & seruitutem regni conciliatricem. Vidit somnijs paratum solium, & fratris insidiatores fame attractos. Vidit virgam miraculorum effectricem, & rubum igne, tanquàm rore, circunfusum. Vidit legumlatorem Moysem elementis imperantem. Vidit vndas ipsas, tanquàm lapides, solidas factas, profundum mare denudatum, viam repentè structam, & columnam nubis in die, ac ignis in nocte populorum multitudini ducem ostensam. Vidit virgam sine terra germinantem. Vidit è cælo panis loco manna fundi. Vidit hominis oratione solem, tanquàm freno quodam, sisti: & sterilis precibus impetratum, vt ipsa prophetam conciperet. Vidit farinæ pugillum frugibus copiosiorem, & lecythum olei fontibus abundantiorem. Vidit currum in aëre agitari, & prophetā assumi. Vidit deniq; mortui ossa, vitæ remedium fieri. Multa talia magna & admirabilia vidit hominum vita. Sed illa tanquàm fœnum prætereiêrunt, & extincta sunt, vt lucerna, exorto sole.

(Gen. 4. Gen. 22. 27. 32. 37. 41. Exod. 3. 14. Num. 17. Iosue 10. 1. Reg. 1. 3. Reg. 16. 4. Reg. 2. 4. Reg. 13.)

Nihil tale vnquàm fuit, quale fuerunt Apostoli. Hi cùm Dei verbi essent ministri, attrectârunt incarnatum illum, qui, vt Deus, figuram non habet. Secuti sunt ambulantem eum, qui vbiq; pręsens est. Discubuerunt vnà cum illo, qui nullo loco circunscribitur. Eius vocem audiuerunt, qui verbo fecit omnia. Mundum ipsum lingua, tanquàm sagena quadam, concluserunt. Circumiêrunt suis cursibus fines orbis terrarum. Errores, vt zizania, eradicârunt. Aras, vt spinas quasdam, amputârunt. Idola, tanquàm feras, interfecerunt. Dæmones, vt lupos, profugârunt. Ecclesiam, vt gregem quendam, collegêrunt. Orthodoxos, tanquàm frumentum, congregârunt. Hæreses, vt paleas, proiecerunt. Iudaismum, tanquàm fœnum, arefecerunt. Græcorum sectam, tanquàm stipulas quasdam, igne combusserunt. Humanam naturam Cruce ipsa, tanquàm aratro quodam, excoluerunt, & verbum DEI, vt sementem quandam, sparserunt. Ad summam, omnia illorum facta, tanquàm sidera quædam, effulserunt. Quamobrèm clara voce illis dicebat DOMINVS: Vos estis lux mundi. Siquidem Orientem habet Christianus homo illum, qui è Virgine natus est: diluculum habet eum, qui baptismatis parens fuit: splendorem habet Christi Crucifixi gratiam: radios, admirabiles illas linguas: diem, futurum illud seculum: meridiem, tempus, quo in Cruce ipsa mansit Dominus: Occidentem, sepulcri habitationem: vesperam, breuem illam mortem: Solis fulgorem, resurrectionem à mortuis. Vos estis lux mundi. Intuere astra hæc, & illorum splendorem obstupesce. Idcircò Andreas hodierno die cùm, tanquàm luminis thesaurum quendam, communem Dominum inuenisset, clamabat ad Petrum fratrem suum: Inuénimus Messiam. (Matth. 5. Ioan. 1.)

O fraternæ charitatis exuperantiam, ô inuersum ordinem. Posterior Petro in vitam ingressus est Andreas, & prior Petrum ad Euangelium allexit, & tanquàm venatus est. Inuénimus (inquit) Messiam. Ex gaudio profecta est hæc oratio: lætum inuentæ rei Euangelium hoc fuit. Inuénimus (inquit) thesaurum illum. Fuge, Petre, circuncisionis paupertatem: exue te laceris pannis legis: abijce iugum literæ: hæc omnia contemne, vt parua quædam: vt somnia, despice præsentia: ac BETHSAIDEM, vt vilem & abiectum quendam locum, aspernare: relinque rete, vt paupertatis instrumentum: scapham, vt naufragij thalamum: piscandi artē maritimę fluctua-

tioni expositam: pisces, vt ventris negotiationem: gentem Iudaicam, vt rabiem contra Deum: Caipham, vt praui consessus parentem. Inuénimus Messiam, quem pronûciârunt Prophetæ, quem lex preconio suo, tanquàm tuba quadam, nobis predicauit. Inuénimus legis thesaurum. Fuge, Petre, famem literę. Inuénimus Messiā, quem olim adumbrârunt signa, quem vidit Michæas in throno glorię, quē Esaias contemplatus est super Seraphim, quem Ezechiel vidit super Cherubim, quem Daniel spectauit super nubes, quem Nabuchodonosor vidit in fornace illa, quem Abraham accepit in tugurio, quem Iacob non dimisit, nisi priùs ab illo benedictus esset, cuius posteriora vidit Moses super petram. Hunc nos inuénimus sine principio genitum, & in vltimis diebus visum. O thesaurum ingētem, cuius copia exhauriri non potest. Diuitię enim sunt non materiei subiectæ, quarum essentia originis est expers, & inuentio ipsa recens. Inuénimus Messiam, qui interpretatur Christus.

3. Reg. 22. Esa. 6. Ezech. 10. Dan. 7. & 2. Gen. 32.

Multi quidem fuerunt Christi, sed omnes morti subiecti. Abraham Christus fuit, sed in sepulcro corruptus est. Isaac quoquè fuit ille quidem Christus, sed eius ossa in monumento iacent. Fuit & Iacob Christus, sed morti subiectus. Moses etiam fuit Christus, sed quo loco sepultus sit, nescimus. Dauid similiter fuit Christus, sed omnes mortis spolia, omnes fuêre mortis captiui. Vnus verè fuit Christus, natura quidem Deus, sed propter eius misericordiam homo: qui virginalem ventrem suo exitu, tāquàm sigillo quodam signauit, & piscatores illos suos curationum fontes effecit: Cuius est imperium, regnum, gloria & adoratio cum immaculato, consubstantiali & eiusdem substantiæ patre, & sanctissimo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO ANDREA APOSTOLO.

Festum S. Andreæ Apostoli.

ET quietum studium, & attentum silentium, & tanta tanti viri festiuitas monent, immò compellunt, aliquid dicere ad ostendendam gloriam Deitatis, gratiam Apostolicæ dignitatis, confessionis virtutem. Demus gloriam laudi eius, quem laudant omnes gentes, qui ministros suos & laudat, & laudabiles facit. Ipse est, cui assistunt Angeli ad audiendam vocem sermonum eius: qui stellas vocat, & dicunt, Adsumus: cuius manus extendit cælos: qui fundauit terram super stabilitatem suam: qui graditur super fluctus maris: qui fecit mirabilia solus: in quem desiderant Angeli ꝓspicere. Ipse est, qui fecit omnia, & in omnibus quæ fecit, quęcunque voluit fecit. Huic seruire, regnare est, qui seruiuit pro nobis sub dura & graui necessitate, & purpuram suę diuinitatis cilicio nostræ mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionem nostram. Nunquid nō ludus vobis videtur, Iudęi, Pagani, Hæretici, & omnis illa subsannantium, immò insanientium turba, cùm dicimus filium Dei carnem, crucem, mortem, clauos & lanceam tolerâsse? Ludus profectò est, vndè sic nobis luditur, vt vobis illudatur.

Psal. 102. Baruc. 3. Psal. 103. Iob 9.

Vnicus ille sapiens, huius mysterij non ignarus, ludum istum eleganti sermone prælusit: Delectabar, inquit, per singulos dies, ludens coram eo in orbem terrarum. Lusit quippe coram Deo, cùm carnem ex eius pręcepto suscepit: & in orbem terrarum, quia ad redemptionem orbis terrarum: delectatus per singulos dies, in singulis Apostolis iucundatus, dum vni tradidit regnum cælorum, alteri de pectore suo reclinatorium cōfecit. Et deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Putabam ego, Domine IESV, quòd delicię tuę essent non cum filijs hominum, sed cum choris Angelorum, vbi diuinitatis gloria Thronis & Potestatibus admirandus, superiorum oculos reuerberas naturarum. Ibi lucem habitas inaccessibilem, & circunstantiam clarissimorum luminum tui luminis obtegis maiestate. Sed illa clementissima tua pietas, & benignitas adoranda, delicias suas dicit esse cum filijs hominum. Isti sunt filij hominum, qui sperauerunt sub tegmine alarum tuarum, quos elegisti de plebe, quorum lauisti pedes, quibus tuum spiritum infudisti, qui fidem tui nominis quadrigis Euangelicis per orbem quadrifidum portauerunt.

Prouerb. 8. Matth. 16. Ioan. 13. 1. Tim. 6. Psal. 35.

Nota

Nota tamen quòd dicit, non cum hominibus, sed cum filijs hominum. Ego puto homines, ad veterem hominem: filios verò hominum, ad filium hominis pertinere: iuxta quã intelligentiam, puer citharista sic intonat: Quid est homo, quòd memor es eius? aut filiùs hominis, quoniam visitas eum? Vides'ne, quia Deum hominis esse memorem, filium verò hominis se visitare confirmat? Pręsumimus, & suspiramus, quia faciet nobis misericordiam suam in conspectu filiorum hominum, si interim protegat nos in abscondito suę faciei à conturbatione hominum. Psal. 8. Psal. 30.

Magister & Dominus noster, cuius schola est in terris, & cathedra est in cælo, ex his omnibus, quos elegit, elegit & prælegit Andream Apostolum, cuius solennitatem & vocibus, & cordibus inclamamus: O dulcis Apostolus, & primitiua vocatio Saluatoris, qui in ipsum Apostolicum chorum tanti prioratûs insignitur fastigio. Non subterfugit nos, quia quodam modo tenerrimus est, & dulcior in cordibus fidelium, cuius passio tãta spiritûs deuotiõe distillat, vt mẽtes audientiũ adipe & pinguedine replere videatur. Vndè non immeritò in singularem authoritatis arcem suscepta est, quam qui viderunt, scripserunt orbi, & ministri fuêre sermonis. Vocatio eius, vita & passio, cognita sunt vobis: & nunc quid superest, vt à me ampliùs expectetis? Veruntamen mouet me lectio Apostolica, vt aliquantispèr de ea vestræ reuerentiæ colloquamur: ait enim: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. dicit enim scriptura: Omnis, qui credit in illum, non confundetur. Tria proponuntur hîc, & corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem, & in illum credere, in quem qui crediderit, non confundetur. Solum cor hominis, capax est rationis, & susceptibile mysteriorum Dei: quod purgatum atque politum, ipsam diuinitatis substantiam, etsì non comprehendit, apprehendit tamen. Cor est in pectore, anima in corde: mens in anima, fides in mente, Christus in fide: & hoc esse puto, quod dicit Apostolus: Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Hoc igitur in meracissimam eliquatum est puritatem, cùm omnia mysteria Christianæ fidei, fide percipis inconcussa, nihilque tibi dubitationem parit, licèt non videas rationem. Hæc est consummata iustitia, perfecta veritas, & vera perfectio, si tamen oris confessio subsequatur. Fides enim cordis sine fide oris, aut nulla est, aut parua, Saluatore dicente: Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet coram Angelis Dei. Et propheta: Perijt fides, ablata est de ore eorum. Non dixit, de corde, sed de ore: quia nihil valet fides cordis sine fide oris, nec fides oris sine fide cordis, cùm ista iustitiam, illa donet salutem: quia salus à iustitia, vel iustitia à salute separari non possunt. Crede ergò, & confitere: nihilominùs confitere, & crede: quia fides ad iustitiam, confessio fit ad salutem. Nota fidem historię passionis S. Andreæ. Rom. 10. Esa. 28. Ephe. 3. Luc. 9. Ierem. 7.

Verùm quoniam in hæc deuénimus loca, & occasio confessionis se obtulit, reddendum nunc est, quod alibì promisimus, totumque proferendum, quod de confessione sentimus. Patientes autem estote, &, si fortè protensiùs sermonem extendero, vos attendite ijs, quę dicuntur, quia vestrę proferuntur vtilitati. Via enim est, sine qua nemo venit ad patrem: quam qui perdidit, perdidit Deum. Cùm igitur de vitiorum abysso disponis emergere, ad illum pręcipuè sit refugium tuum, cui anima tua cõmissa est, quem imposuit Deus super caput tuum. Nec te moueat, si illiteratus sit, vel indiscretus: quia hocipsum signum humilitatis est, quę generat confessionem. Memento quia non est potestas, nisi à Deo. Super cathedram, inquit, Moysi sederunt scribę & pharisęi. Et tu attende non sedentem, sed sedem: cathedram, non personam. Quòd si fortè vel licentia eius, ad alium tibi fugere permittatur, tu tamen priùs ei reueles tui cordis arcanum: quia nõ est plena salus, si ille fugitur, aut contemnitur, cui adhęrere, & quem honorare debueras. Quòd si minùs tibi sufficiens videtur eius instructio, patet ad libertatem via, vt coram alio literato atque discreto effundas cor tuum, reseruato illi priuilegio suo, cui tu tuam animam commendâsti. Nec tibi blandiaris, si grauiter peccanti leuior pœnitentia, vel à nesciente, vel à dissimulante dictatur, cùm in Purgatorijs ignibus perficiendum sit, quicquid hîc minus feceris: quia dignos pœnitentiæ fructus quærit Altissimus. Licèt autem non euaserit manus Dei viuentis, qui tibi plenè non consuluit: tibi tamen ratio magistra præsidet, quæ te doceat tantùm à licitis abstinere, quantùm te memineris illicita perpetrâsse. Rom. 13. Matt. 23. Ignis purgatorius.

A vestibulo igitur huius sacratissimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad confessionẽ vel timor cogit: quia extorta confessio non est confessio, sed confusio: vel alio- Confessio vitiosa quorum sit.

rum accusatio trahit, quæ non est confessio, sed offensio: vel sui excusatio ducit, quę nō est confessio, sed defensio: vel inanis iactantia rapit, quæ non est confessio, sed illusio: & si quæ aliæ pestes sunt, quæ obumbratorio velamine tanti sacramenti simulent sanctitatem. Cor in semetipso, & ex semetipso contritum & humiliatum, ad huius purificationis potest ascendere puritatem. Ostendam tibi vnum iustorum iustissimè confitentem. Quæris, quisnam sit? Psaltes Domini est. Dixi, inquit, confitebor aduersùm me iniustitiam meam Domino. Dixi, hoc est, in corde meo proposui, non coactus, neque compulsus, sed spontaneus. Iniustitiam meam, ait, non alienam: aduersùm me, me arguens & accusans. Vides, quia non timore alterius, vel ad alium accusandum, vel excusandum seipsum sanctus Domini confitetur? Pro huiusmodi confessione remittes tu, Domine, impietatē cordis mei, peccati scilicet. Et pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Hoc primùm in corde germinat ad iustitiam, posteà in ore nascitur ad salutem.

Psal. 31.

Ibidem.

Primus eius gradus est, cognitio peccati. Initium salutis (ait quidam) notitia peccati. In hac cognitione videndum est quid egeris, quantis contumelijs affeceris corpus tuum, ambulans in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum, possidens vas tuum in immunditia & vilitate, non in sanctificatione & honore. Considerandum etiam, quid merueris, ignem illum, qui paratus est diabolo & angelis eius, & omnia pœnarum genera, quę in illis pœnalibus locis cumulantur & crescunt. Inspiciendū verò, quid amiseris, bona videlicet illa, quæ oculus non vidit.

1. Thes. 4.

Matth. 25.

Horum igitur omnium consideratione perterritus, transi ad pœnitentiam. Pœniteat te, qui tot & tantis flagitijs inuolutus, in luto fęcis & miserię diutiùs iacuisti. Pœnitentiam age, corpus conterens, & furibundo carnis asello, incentiuorum semina præsumenti, pœnitenda ampliùs non admittas, nè vulnus vulneri frequenter ingeminās, confringas ossa animæ tuæ, quæ custodit Dominus in iustis. Vnum, inquit, ex his non conteretur. Est autem notandum, quòd hæc duo ità sibi adinuicèm coniuncta sunt, vt cognoscere quis se non possit, nisì pœniteat: & pœnitere non possit, nisì se cognoscat. Sic ergò tibi cognitus, & in te pœnitens, transuola ad tertiū gradum, dolorē videlicet cordis: & iam plantata erit iustitia plantatione illa, quam plantauit pater tuus cælestis. Dole igitur, quia creatorē offendisti, cuius legem cælestia & terrestria, præter te, indefessa statione conseruant, & in tanta Republica Dei tu solus peregrinus es, & Imperatoriæ maiestatis decreta non curas. Surgat & acrior dolor, quòd tuum creatorem & patrem offenderis, & illum patrem, qui tibi ministrat siderum cursus, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatem. Accedat & acerrimus dolor, qui pertranseat animam tuam, quòd tantum benefactorem contempseris, qui dolorem Crucis sustinuit, nè dolores inferni ampliùs sustineres. Sic igitur in interiori homine iustitia germinante, surculus erumpat in arborem, & loquatur lingua, quod scientia loquebatur.

Psal. 33.

Dolor ob admissa peccata.

Quartus itaque gradus, est confessio oris. Hæc purè facienda est, quia non est pars peccatorum dicenda, & altera retinenda: neque leuia cōfitenda, & grauia diffitenda: nec alter accusandus, & ipse excusandus: sed cum iusto dicendum, Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Hæc enim sunt verba malitię, & grauis malitiæ, qua grauior vel peior esse vix possit. Confitendum est & humiliter, vt idem sit in corde, quod sonabit in ore. Sunt enim nonnulli, qui narrare in confessionibus solēt, quæ vel argutè literatorio, vel fortiter gladiatorio gessêre conflictu, (proh dolor) sub humilitatis pallio superbiam induentes, & putantes se posse vitare oculos iudicis cuncta cernētis. Nónne vtriq; reges, Saul & Dauid, redarguti à prophetis Samuële & Nathan, dixerunt? Peccaui: & tamen Saul audiuit, Transtulit regnum Dominus à te, & dabit illud æmulo tuo: & Dauid, Transtulit Dominus peccatum tuum à te, & non morieris? Quid est, nisì quia quod Saul habuit in ore, non fuit in corde: & humilitas, quæ in ore Dauid extitit, in corde etiam radiauit? Dicendum est & fideliter, vt in fide Ecclesiæ credat sibi peccata dimitti, quia Cain & Iudas purè & humiliter confessi sunt, sed nequaquàm fideliter: nam alter eorum desperans, ad laqueum cucurrit: alter illud grande scelus euomuit: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Mentiris, latro: quia maior est pietas Dei, quàm quęuis iniquitas: quia miserationes eius super omnia opera eius.

Eccè sacramentalē cōfessionem, quę fit sacerdoti.

Psal. 140.

1. Reg. 15.

2. Reg. 12.

Matt. 27.

Gen. 4.

Psal. 144.

Sequitur quintus gradus, maceratio carnis, quæ ieiunijs & vigilijs attenuanda est, nè noua

noua prurigine ad voluptuosam reuolet prauitatem. Hęc autem facienda est cum licentia: quia quod sine licentia fit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi: occultè, vt nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: discretè, propter debilitatem corporis, & multimodas infirmitates. Plerosque enim vidimus in principio cõuersionis ità discretionis infregisse repagula, vt laudum solennijs inhabiles redderentur, & apparatu deinceps lautiori diuturnis foueri temporibus indigerent.

Iam sic illuminatus, procedat ad sextum, qui est correctio operis. Prohibe ergò linguam tuam à malo, operare quod bonum est, & sensuales motus tuos continentię frenis infrena, & sic erit pax in terra carnis tuæ. Argue malos pro psona, quam habes, & te præsente, iustitiam non sinas sepeliri. Psal. 33.

Veni ad septimum gradum, qui est perseuerantia bonitatis: & in hoc septimo vocabit te Dominus cum Moyse de medio caliginis, & in ipsam diuinitatis substantiam interiores oculos infiges. Perseuerantiam autem faciunt expectatio præmiorum, pœnarum recordatio, primitiæ spiritûs, & donum cæleste: de quibus loquitur Apostolus, quòd nec expertus ignorat, nec inexpertus intelligit. Stultitia est enim illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinantur. Exod. 24. Hebr. 6. 1. Cor. 2.

Audite & breuiter, quem oporteat ordinari ad dispensationẽ ministerij huius: oportet enim non minùs literatum, quàm religiosum, vt zelum Dei habeat, & secũdùm scientiam, cùm indiscreta religio magìs obesse soleat, quàm prodesse. Literatum autem ideò, vt sciat quod iniungat, cui parcat, quandò parcere debeat, quam consolationem proferat de scripturis. Religiosum verò idcircò, vt puras manus leuet ad Deum, & pro peccatoribus fiducialiter intercedat. Videat autem, nè vnquàm de his, quæ sub signaculo confessionis accepit, aliquam faciat mentionem, vel alicui loquenti consentiat. Caueat etiam, nè vilescat in conspectu eius, qui ei suam vilitatem ostendit, nec sit suspectus, nec de pręterita futuram vitam æstimet peccatoris. Quòd si fortuitò de his, quæ in confessione suscepit, causa coram eo fuerit ventilata, non tanquàm conscius in partem declinet, sed quasi nescius iudiciarium ordinem permittat excurrere. Habeat autem in voluntate compati, & eum liberare, & nitatur aliquid detrahere seueritati, imitans dulcedinem Domini mei, de quo dicit sanctus: Quoniam fecisti iudicium meum, & causam meam. Sed (proh dolor) temporibus nostris per vniuersum mũdum pestilentialis morbus excreuit, vt præferantur Ecclesijs, quos nec scientia, nec vita commendat, ceu duces cęcorum, & præcipitati, & in pręcipitium perducentes. Confessarius qualis esse debeat. Psal. 9.

Audiuimus de confitente, de confessionem suscipiente: audiamus nunc, quæ sunt, quę impediant confessionem. Quantùm colligere possum, quatuor pręcipuè occurrũt, pudor, timor, spes, & desperatio. Nihil fortius ad expugnandum gratiam Dei, quàm timor humanus: quia dum erubescimus confiteri, quę commisimus, Deum minùs, quàm homines, reueremur. Hęc est confusio adducens peccatum. Opponamus ergò ei considerationem rationis, reuerentiam intuentis Dei, comparationem maioris confusionis. Vt enim confiteamur, ratio mouet, Deus cogit, qui videt: & si confundimur hîc dicere, quid erit in illa magna confusione, vbi omnia omnibus patebũt? Timor autem plerosq; opprimit, nè graui pœnitentia percellantur, & perferre non possint. Verè qui timet pruinam, irruet super eum nix. Hîc considerandum, quàm grauis sit pœna gehennæ, quàm longa, quàm infructuosa. E contrario autem pœnitentia pręsens, leuis, breuis & fructuosa. Spes autem multos obruit, qui dum bona pręsentia cupiunt, aperire conscientias suas nolunt, nè si quales sunt, hominibus appareant, ad nulla pręsentis vitę bona conscendant. Quibus inculcandum est, quia bona huius seculi, parua sunt, incerta & momentanea: & illa illius vitę, maxima, certissima, & ęterna. Plurimos desperatio interficit, q hoc solùm metuunt, nè possint continere. Verum nanque est, quia peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Hanc obterere debemus vigore confessionis, gratia humilitatis, & compassione illius, cui aperimus conscientiam nostram. Cõfessionẽ impedientia. Eccli. 4. Iob 6. Prou. 18.

Sciendum autem, quia alia est confessio, quæ peccatum plangit: alia, quæ laudem canit. Bonum animę ornamentum confessio, quæ & peccatorem purgat, & iustum reddit purificatiorem. Duplex confessio.

Sequitur: Qui crediderit in illum, non confundetur. Credere Deo, est verbis eius fidem adhibere. Credere Deum, est confiteri vbiquè Deum esse. Credere in Deum, est omnem spem suam in illum dirigere. Deum, & Deo credunt dæmones: sed in illum non cre-

credunt, in quem qui crediderit, non confundetur, quia spem suam non ponunt in illum.

Ecce quantùm potui, etsi non quantùm volui, de confessionis disserui sacramento. Sed quia sermonem in longum protraximus, finem loquẽdi pariter audiamus. Det nobis corde credere ad iustitiam, ore cõfiteri ad salutem, & in se credere, sponsus Ecclesię, filius Marię, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

Rom. 9.

DE SANCTO TROIANO, SANTONICAE CIVITATIS EPISCOPO: EX GREGORIO TVRONensi De gloria confessorum. Cap. 59.

Novembr. 30.

TROIANVS Pontifex ipsius Santonicæ ciuitatis, sancto Bibiano cõiunctus cælo, vicinus ei est & tumulo. Magnæ enim virtutis fuisse dicitur hic sacerdos. Quodã verò tempore, dum inter obscura noctium tempora loca sancta, quæ tunc in circuitu vrbis habebantur, vno tantùm subdiacono comite circuiret, apparuit ei globus magnus luminis, quasi de cęlo descẽdens. Cognita autem vir Dei re, ait comiti: Nè sequaris penitùs, donec ego te vocem. At ille terræ deuolutus, spectabat haud procul, quidnam miraculi ageret Dei seruus. erat enim ager publicus, in quo constiterat. Appropinquante verò lumine, cucurrit sacerdos ad occursum eius, & vsque ad terram se humilians, ait: Benedic, quęso, mihi, beate Pontifex. Cui ille, qui aduenerat, ait: Tu mihi benedic, sacerdos Dei Troiane. Et dato sibi osculo, facta oratione, locuti sunt diutissimè simul. Subdiaconus verò Antonius spectans, vidit lumen, quod apparuerat, eádem, qua venerat, via reuerti. Vocans itaque ad se subdiaconum Episcopus, ait: Accede nunc, vt explicemus cœptum iter ad visitanda sanctorum loca. Tremens verò subdiaconus, ait: Quæso, domine, nè despicias humilitatem meam: sed indica mihi quæ videris. animaduerti enim nescio quid fuisse diuinum. Cui ille: Dicam tibi, sed tu nemini dixeris. nam scito, quòd in quacunque die hæc publicaueris, ab hoc mundo migrabis. Sãctum, inquit, Martinum Turonicum vidi, & ipse locutus est mihi. Caue ergò, nè cui vulgare audeas arcana Dei. Igitur sacerdos impleto vitę huius cursu, obijt. Subdiaconus verò plenus dierum, ægrè ferẽs quòd virtus sancti Troiani occuleretur, cõuocato Episcopo, clericis ac quibusdã senioribus, omnia, quę à sancto audierat, & qualiter mysterium luminis viderat, quod manifestissimè fidem Troiani, Martinique gloriam patefecit, ex ordine reserauit, nec quicquam ex ijs occuluit, adijciens hæc: Et vt probetis vera esse quę loquor, finito sermone, finem facio vitæ. Quibus dictis, clausis oculis obijt, non sine admiratione adstantium. Magnæ igitur (vt diximus) virtutis fuit beatus Troianus Antistes, & honorabilis inter cunctos ciues vrbis suę.

Globus luminis ingẽs apparet S. Troiano.

Is fuit S. Martinus.

Hic fertur, dum esset in corpore, si nouum, vt assolet, amphibalum induisset, cum quo procedens, diœcesim circumiret: fimbriæ huius vestimenti à diuersis diripiebantur. salubre enim omnis homo computabat, quicquid ab eo rapere potuisset. Qui sepultus in terris, cælo se viuere multis virtutibus manifestat. Nam energumeni, frigoretici, cęterique infirmi, plerunquè ad eius tumulum exorantes, accepta incolumitate, recedunt.

Nota priscorũ deuotionẽ erga reliquias.

FINIS MENSIS NOVEMBRIS.

DE

DECEMBER.

VITA S. ELIGII, NOVIOMENSIS EPISCOPI, A BEATO AVDOENO ROTHOMAGENSI PRAESVLE, EIVS

æquali, conscripta libris duobus. Historia admodùm prolixa est. Authoris longum Prologum omisimus, nihil ferè, præter simplicis styli excusationem, habentem.

LIBER PRIMVS.

De sancti Eligij genere & patria. Cap. 1.

IGITVR Eligius Lemouice Galliarum vrbe, quæ ab Oceano Britannico ferè ducentorum millium spatio seiungitur, in villa Catalacensi, quæ à prædicta vrbe sex circiter millibus ad Septentrionalem plagam vergit, oriundus fuit. Est itaq; præfata ciuitas partibus sita Armoricanis in vlteriore Gallia, primaq; Aquitania, quæ ad plagam respicit Occidentalem. Cui contigua est ab Oriente prouincia Lugdunensis, Galliaque Belgica. Habet etiam ab Euro & Meridie prouinciam Narbonensem: à Circio autem ambitur Oceano. Porrò ab occasu habet Hispanias. In hac ergò regione parentibus ingenuis, atque ex longa prosapia Christianis, Eligius natus atque alitus est. Cuius pater Eucherius, mater verò Terrigia vocitata est. Ipse autem, gratia diuina præsciente, cognomen sibi ac veluti speculum mentis suę, Eligius nomen accepit. Ergò cùm propositum sit de his, quę gessit, immò quæ Dominus per eum operari dignatus est, sicut gesta constat, narrare: tamen id, quod, priusquàm nasceretur, ad indicium sanctitatis eius ostensum est, quodque magnorum virorum testimonio didici, omittere non debeo.

Decembris 1. S. Eligij patria. Eiꝰ parentes.

Quid mater eius de illo præuiderit. Cap. 2.

CVm adhuc vir beatus matris esset aluo inditus, vidit genitrix eius visionem, quæ huiusmodi habet ordinem. Videbat quasi aquilam valdè pulchram supra suum volitantem stratum, ac se tertiò inclamantem, sibique nescio quid pollicentem. Cùmque ex reciproca voce euigilâsset, perterrita nimìs, cœpit mirari, quænam esset hæc visio. Intereà venit tempus pariendi, & prę magnitudine doloris cœpit mater periclitari. Vocauerunt autem quendam religiosum presbyterum, boni testimonij virum, vt pro eadem orare deberet. Qui cùm venisset ad eam, quasi propheticum mox vsurpans verbum, ait ad illam: Noli, inquiens, mater timere: quoniam benedictum partum tibi DOMINVS dignabitur largiri. Erit etenim vir sanctus, ac de gente sua electus, vocabiturque magnus in Ecclesia CHRISTI sacerdos.

Visio matris eius grauidæ. Prophetia de S. Eligio.

Vt sit optimè à puero institutus. Cap. 3.

IGitur Eligius nutritus est in fide recta, atque imbutus à parentibus Christianis religione catholica. Exindè igitur pueritiæ annos excedens, æuum adolescentiæ cum industria gerebat, & quicquid operis ętati suæ congruum arripuisset, mira agilitate perficiebat. Cùm ergò videret pater eius tantum filij ingenium, tradidit eum ad

ad imbuendum honorabili viro, Abboni vocabulo, fabro aurifici probatissimo: qui eo tempore in vrbe Lemouicina publicam fiscalis monetę officinam gerebat. A quo in breui huius officij vsu plenissimè doctus, cœpit inter vicinos & propinquos in Domino laudabiliter honorari. Gerebat enim simplicitatem columbæ, nè cuiquam machinaretur dolos. Habebat & serpentis astutiam, nè aliorum supplantaretur insidijs. Dignumque in cunctis habens ingenium, & facilè loquebatur, & purè. Ecclesiarum etiam conuenticulis frequenter intererat, & quæcunque ibì ex diuinis scripturis recitabantur, aurem libenter accommodans, auidissimè hauriebat, atque ità in corde suo memoria recondebat, vt etiam cùm absens esset, ea quę didicerat, meditatione intentissima ruminaret.

Fit egregius aurifaber.

Vt in Franciam profectus sit. *Cap. 4.*

INtereà post aliquot annos extitit quędam causa, diuina (credo) gubernante prouidentia, vt relicta patria & parentibus, Francorum adiret solum: vbì paucis degens diebus, factus est notus cuidam regis thesaurario, Bobboni vocabulo, viro honesto & mansueto. Cuius se patrocinio committens, sub eius ditione degebat. Strenuè enim ad omne opus se aptabat, & omnes, cum quibus colloqui potuisset, suo amore innectebat.

Bobboni regio quæstori adhæret.

Vt ad regis notitiam peruenerit. *Cap. 5.*

POst aliquod autem temporis interuallum, peruénit ad notitiam Clotarij Francorum regis, huiusmodi ex causa. Volebat enim idem rex sellam vrbanè auro gemmisque fabricare: sed non inueniebatur in eius palatio, qui huiusmodi opus, sicut mente conceperat, posset opere perficere. Cùm sciret ergò prę fatus regis thesaurarius Eligij industriam, cœpit explorare eum, si quo minùs opus optatum posset perficere. Et cùm facilè id apud eum fieri intellexisset, ingressus ad principem, indicauit ei inuenisse se artificem industrium, qui dispositum sine cunctamine aggrederetur eius opus. Tunc rex mente gratissima tradidit ei copiosam auri impensam: sed & ipse nihilominùs tradidit Eligio. At ille acceptum opus cum celeritate inchoauit, atque cum diligentia celeriter cõsummauit. Deniquè quod ad vnius opificij acceperat vsum, ità ex eo duo composuit, vt incredibile foret, omnia ex eodem pondere fieri potuisse. Nam absq; vlla fraude, vel vnius etiã siliquæ imminutione, cõmissum sibi parauit opus: non cæterorum fraudulentiam sectans, non mordacis limę fragmina culpans, non foci edacem flammam incusans: sed omnia fideliter complens, geminam meruit felix remunerationem. Opus ergò perfectum defert protinùs ad palatium, tradiditque regi quã donauerat sellam, altera penès se, quam fecerat, gratuitò reseruata. Cœpit tunc eum princeps mirari, simul & efferre tantam operis elegantiam: iussitque ilicò fabro tribuere mercedem laboris dignam. Tunc Eligius altera ex occulto in medio prolata, Quod superfuit, inquit, ex auro, nè negligens perderem, huic operi aptaui. Confestim stupefactus Clotarius, & maiori admiratione detentus, sciscitabatur opificem, si cuncta ex eodem penso facere potuisset. Et cùm cõsequenter iuxta id, quod fuerat sciscitatus, responsum accepisset, ingenium eius sublimi fauore attollens, Ex hoc iam, inquit, etiam in maximis credi poteris. Porrò hoc fuit initium, necnon & testimonium in palatio regis honorandi, immoque credendi Eligium. Ex hoc nempe adauctiùs consurgens, factus est aurifex peritissimus, atque in omni fabricandi arte doctissimus. Inuenitque gratiam in oculis regis, & coram omnibus optimatibus eius. Domino ergò iuuante, roboratur in fide, ac à rege prouocatus, crescebat quotidiè in melius.

Clotario regi duas ex auro conficit sedes.

Nota integritatẽ eius

Credendi, pro eo, quod est, fidè eius valdè spectatã fore.

Vt rex eum iureiurando adigere voluerit.

Cap. 6.

ME igitur præsente, nescio quam ob causam, nisi quòd facilè datur intelligi, fidelitatis obtentu, dum apud regem puerulus habitarem, quodam die Rotoilo in agro accito rex Eligio, coram reliquijs sanctorum præcipiebat ei, vt impositione manuum sacris pignoribus daret sacramentum. Sed ille diuinum intuitum verens, excusare humiliter omni nisu tentabat. Cumque instantiùs id facere compelleretur, anxius valdè, cœpit mox vbertìm lachrymas profundere, metuens scilicet regem offendere, septuplumque pauens sanctis pignoribus manus imponere. Intuens

tuens itaq; tex eius amorem, simulq; mirans tantam viri deuotionem, desijt vlterà eum cogere: sed magis blandè leniterque demulcens, lætissimo illum vultu dimisit, pollicens se plùs eum ex hoc iam crediturum, quàm si multimoda tunc dedisset iuramenta. Creditură. id est, fide dignũ habiturum.

De eius mira conuersione. Cap. 7.

NOn post longum spatium, cùm iam Eligius virilem ageret ætatem, cupiens se vas exhibere Deo sanctificatum, ac metuens nè aliqua suum delicta pectus fuscarent, omnia ab adolescentia sua coram sacerdote confessus est acta: sicq; sibi austeram imponens pœnitentiam, cœpit fortiter colluctationi carnis, spiritûs feruore resistere, in laboribus scilicet, secundùm Apostolum, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in patientia multa, atque in charitate non ficta. Proponebat nanque sibi aduersùs præsentes carnis ardores, futuri supplicij ignes: ac memoria ardoris gehennæ, ardorem excludebat luxuriæ. Orabat iugiter pro donis cælestibus, precabatur Deum diebus ac noctibus, illud ex libro Iob crebrò reuoluens: Ego, inquit, deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum: qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absque numero. Qui ponit humiles in sublimi, & mœrentes erigit sospitate. Adimebat sibi saturitatem panis, vt cælestem posset promereri panem. Ora quidem eius ieiunijs pallebant, corpus aridum marcebat, sed mens acriùs semper æternæ patriæ amore æstuabat: & vndè grauiora recordabatur, indè patientiùs leuiora portabat. Semper enim præsentis vitæ terminum intuens, futuram Dei sententiam ac metuenda iudicia formidabat, sciens scriptum: Beatus homo, qui semper est pauidus: & illud Apostoli: Cum timore & tremore vestram salutem operamini. Necnon & illud Iob dictum: Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum. Ad Domini verò pedes noctibus iacebat, manibus pectus tundens, genas lachrymis irrigans, moderatoque suspirio oculis ad cælum leuatis, illum semper respiciebat, quem fortasse delinquendo offendisse timebat, ac lamentabili voce hæc crebriùs verba geminabat: Tibi soli peccaui, miserere meî secundùm magnam misericordiam tuam. & illud beati Iob: Memento, inquiens, quia ventus est vita mea. &, Parce mihi: nihil enim sunt dies mei. Et ex se quodammodò egrediens, illud ante suam pingebat mentem: quòd nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Ideò ista iugiter meditando, quanto plùs proficiebat, tanto plùs humiliabatur: vt quanto plùs humiliatus esset, tanto ampliùs proficeret. Cuius quanta fuit mœstitia, tanta fuit & venia: & quantùm se humiliter afflixit, tantùm clementer à Domino meruit sublimari. O profunda benignitas Dei: fit velocior venia, quàm culpa. O felix pœnitentia, quæ tam velociter ad se Christi traxit misericordiam, quæque non priùs assiduo fletu delictorum flammas extinguendo, frequentique ieiunio peccatorum virus excludendo destitit, quàm misericordiam, quam poscebat à Domino, impetraret. De talibus quippe per Malachiam prophetam Dominus dicit: Dedi ei timorem meum, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. Hinc iterùm scriptum est: Timor Domini expellit peccatum. & rursùs: Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipse est spes eius.

Confessio sacramentalis. 2. Cor. 6. Domat carnem. Iob 5. Prou. 28. Philip. 2. Iob 31. Psal. 50. Iob 7. Ibidem. 1. Cor. 2. Malac. 2. Eccli. 1. Eccli. 34.

Vt diuinitùs cognouerit remissa sibi peccata. Cap. 8.

DEniquè quodam tempore interpellans Dominum, fide pleno pectore exigebat, vt si accepta Deo pœnitentia eius esset, quoquo modo dignaretur ei dare notitiam. Habebat itaque in cubiculo, vbi assiduè cubitare solitus erat, multorum pignora sanctorum in supremis dependentia, sub quorum sacro velamine, reclinato in cilicio capite, orare consueuerat nocte. Quo nimirùm in loco cùm ex more quadam nocte in oratione prostratus, super cilicium incumberet, somno ingruente oppressus, veluti transeundo in momento obdormiuit, visumque est ei adstitisse repentè quendã, atq; dixisse: Eccè Eligi, exauditę sunt preces tuæ, indiciaq; olim quęsita, nunc tibi cõcessa. Mox ille excitatus, odorẽ hausit gratissimum. Sẽsit etiã ex gerulo reliquiarũ guttas suauissimas super suũ lenissimè defluere caput. Ex quo nimis attonitus, surrexit velociter, & solicitè cõspiciens, vidit quasi balsamũ distillare de chrismario, & pallio, quo erat opert⁹. Tãta quippe fragrãtia odoris suauissimi totũ illud impleuerat cubiculũ, vt etiã ipse vix ibi subsistere quiuisset. Tũc memor suę petitiõis, nimiũq; largitatẽ bonitatis Dei mirat⁹, alti⁹ ingemiscẽs, fidelẽ retributorẽ ex intimo corde benedi-

Nota de reliquijs. Visio eius.

cebat Christum, qui nunquàm derelinquit sperantes in se. Hoc ergò fuit initium virtutum eius, immò omnipotentis Dei, per quem omnes omnia possunt. Quod cùm vir sanctus sodali suo Audoëno, cognomento Dadoni, quem sicut animam suam diligebat, secretiùs enarrâsset, vicissìm ab eo exegit, nè, vsquequò ipse in corpore maneret, eadem cuiquam indicaret. At ille hęc audiens, cœpit continuò animo compungi, cœpitq; secreta arcanorum eius vis quædam interni amoris accendere. Iamq; ex hoc, spretis seculi blandimentis, cupiebat ex studio Eligium æmulari ad bonum. Et accito etiam germano suo Adone in consilio communi, (erant enim viri inclyti, optimates aulæ, filij scilicet Antharij) Hi ergò communi habito consilio, cœperunt imitari, quæ ab Eligio gerebantur: eratque eis familiare consortium, & cor vnum in Domino, atq; anima vna.

Hic Audoënus est author historiæ huius.

De obitu Clotarij, & quàm gratiosus apud principes fuerit B. Eligius. Cap. 9.

INuenit ergò Eligius gratiam coram Deo, & coram regibus Francorum, & ferebatur ei ab omnibus testimonium, intantùm vt copiosam molem argenti & auri & gemmarum absque vlla pensa à rege acciperet: crescebatq; ei honor cum magno fauore de die in diem, & omni ex parte probatus, vernabat in aula deuotus. Mortuo intereà Clotario rege Francorum, Dagobertus filius eius monarchiam regni solus obtinuit. A quo Eligius tanta familiaritate habitus est, vt plurimorum eius felicitas ingens gigneret odium. Siquidem oderant eum praui, quippe quoniam magnoperè oderat ipse superbiam, diligebat veritatem: & cùm esset strenuus, iugis ei erat contra eorum vesaniam pugna, perpetuumq; certamen. Sed planè omnes boni illum admirabantur & diligebant, quia nouerant catholicam hominis scientiam, ac patriæ cęlesti mentem iugiter intentam, semperque actibus bonis pręparatam. Sectabatur igitur iugiter charitatem, mansuetudinem & longanimitatem. Diligebat Deum ex toto corde, ex tota anima, atq; ex tota virtute. Erat quoquè tranquillus moribus, & strenuus adspectu. Gerebat vultum planum, moderatam speciem, ornatum adspectum, quietum sensum, animum lętum, humilem sapientiā. Semper opera bona factis ampliùs, quàm verbis ostendebat: corpus fame castigans, ieiunium potiùs quàm epulas amās, dolentem consolans, spem suam Deo committens, orationi frequenter incumbens, nihilque amori Christi præponens: quod credebat, docens: quod docebat, imitans. Semper enim ante oculos eius dies vltimus versabatur, semperq; mens eius præcepta cælestia meditabatur. Orabat autem frequenter, quia didicerat, quòd oportet sine cessatione Dominum rogare. Satagebat magnoperè, nè secundus cuiquam in operibus bonis inueniretur. Erat etiam erga famulos Dei valdè humanus atq; benignus. Charitatem verò super omnia & ipse diligebat, & omnibus seruare mandabat. Existebat vtiquè in cunctis casibus firmus, omniaq; aduersa patienter ferebat. Pericula aliena in se pertimescebat, aliorumque casus, suos esse laqueos iudicabat. Finem quoquè vitæ suæ solicitus cōsiderabat, metuens nè se tanquàm fur hora illa inermem comprehenderet. Cum opere enim lectioni vacabat, sciens quòd lectione sensus augentur, & intellectus tribuitur: & quòd lectio doceat, quid caueatur. Erat verò erga omnes humilis, nimiumque in humilitate fundatus: nulli se pręponens, nulli superiorem se deputans: sciēs & illud, quia si quis perfecta contentus fuerit humilitate, habebit ex illa gloriam: & quanto quis humilior fuerit, tanto eum altitudo gloriæ sequetur. Habebat enim temperamentum in prosperis, patientiam in aduersis, mentemque nec gaudio nec mœrore à Christi vnquàm amore reuocabat. Irascentem quoquè patientia deliniebat, & blandimento iracundiam furentis temperabat, ac sic alienā miseriam tāquàm suam lugebat. Eratq; ei ingressu simplicitas, in gestu grauitas, in motu puritas, in incessu honestas, in ieiunio hilaritas. Animus enim eius in modestissimo corporis habitu apparebat. Erat etiam parcus in sermone, blandus in eloquio. Tristem, immoq; dolentem, dulci cōsolabatur affatu. Hoc proferebat ex labijs, quod mentem ędificaret audientis, fiebatque eius sermo expectationi ecclesię vtilis. Nihil enim ex omnibus quę egisset bonis, meritis suis tribuebat, nihilque in viribus suis vnquàm præsumebat: sed omne opus suum ad Deum semper conferens, in cunctis actibus eius auxilium implorabat. Bonū quod didicerat, docebat: verba tamen operibus præcedebat: sciēs non esse laude dignū, quod docet quis, nisi dictis facta cōiunxerit: sed potiùs si quod docet, & facit, tūc habebitur gloriosus. Vndè & Apostol' dicit: Nè, cùm alijs pdicauerim, ipse reprobus efficiar. Hostē ptereà inuisibilē orationibus & precibus repellere iugiter cōtendebat, pugnās ore, nō gladio: orationib', nō telo: precib', nō ferro.

Eius felicitati multi inuident.

Catalogus virtutum S. Eligij.

Luc. 18.

Nota eximiū docēdi genus.

1. Cor. 9.

Cunctis

Cunctis autem diebus, cunctis horis Dei flagitabat præsidium, vt dignus post mundi lucem posset peruenire ad brauiū. Res temporarias tribuebat egenis, vt pro eisdem mercaretur paradisi delicias. Deuitabat quidem superbiam, amplectebatur humilitatem: Dei semper auxilium rogans, finem iugiter felicem postulans. Quis enim illo tempore humilitatem eius cernens, non protinùs compungeretur? Aut quis amator pecuniæ, eius humanitatem ac parsimoniam, deuotionem quoquè & studium adspiciēs, non admirando confestim obstupesceret? Nam quicquid bonorum in principio arripuit, vsq; ad finem vitæ nullis negocijs passus est implicari: sed integrum & sanctum propositum seruans, in nullo cœptam regulam commutauit. Sub habitu alterius semper alteri militauit: & quicquid habere potuit in mundo, Christo tradidit ex toto.

Constantia in bono.

Sub mundi habitu militabat Christo.

Quantoperè in Dei timore & operibus misericordiæ profecerit. *Cap.* 10.

Pollebat itaque magis ac magis in vigilijs, in ieiunijs, atque in charitate. Fabricabat in vsum regis vtensilia quamplurima ex auro & gēmis. Sedebat fabricans indefessus, & contra illum Tyllo vernaculus eius ex genere Saxonico: qui magistri vestigia sequens, & ipse postmodùm venerabilem vitam duxit. Sedens ergò Eligius ad opus prędictū, codicem sibimet præ oculis pręparabat apertum: vt quoquo genere laborans, diuinum perciperet mandatum. Sic igitur duplum gerens officium, manus vsibus hominum, mentem vsui mācipabat diuino. Fragrabat eius vbiquè fama intantùm, vt si qui ex Romana, vel Italica, aut Gotthica, vel qualicunque prouincia, legationis fœdere, aut alia quacunq; ex causa palatium regis Francorum adire pararent, non priùs regi occurrerent, quàm Eligium aggrederentur, vel iuuamen alimoniæ ab eo poscentes, vel certè consilium salubre quęrentes. Confluebantq; ad eum vndiquè viri religiosi, aduenę quoquè & monachi: & quicquid militare poterat, aut eis in eleemosynam dabat, aut certè captiuorum in precia distrahebat. Habebat maximū in huiusmodi opere studium. Sanè vbicunq; venundandum intellexisset mancipium, magna cum misericordia & festinatione occurrens, mox dato precio liberabat captiuum. Interdùm etiam vsq; ad viginti aut triginta, seu & quinquaginta numero simul à captiuitate redimebat. Nonnunquàm verò agmen integrum, & vsq; ad centum animas, cùm ē naui egrederentur, vtriusq; sexûs ex diuersis gentibus venientes, pariter liberabat, Romanorum scilicèt, Gallorum atq; Britānorum, necnon & Maurorum: sed pręcipuè ex genere Saxonum, qui abundè eo tempore velutì greges à sedibus proprijs euulsi, in diuersa distrahebantur. Quòd si contigisset, vt copiosus venditorum numerus mensuram precij excederet, cuncta pręter corpus proprium, quę habere poterat, vsque ad cingulum & amphibalum, necnon & victum necessarium, sed & vsque ad calceamenta cuncta se expoliabat, tantummodò vt captiuis subueniret. Id etiam & in peregrinos Christi sæpissimè faciebat. O quotiès debitor esse voluit, vt debitoribus subueniret? Quotiès brachile aureum, pungam quoquè auro gemmisq; comptam sibi subripuit, tantùm vt miseris succurreret? Vt autem breuiter compręhendam, tantam captiuorum multitudinem per succedentia temporum spatia à duro dominorum absoluit iugo, tantas eleemosynas diuerso hominum generi vtriusq; sexûs, diuersis ecclesijs ac monasterijs distribuit, vt nullus ea orator, quātumuis studiosus, quanuìs sit eloquens, ad plenum narrare sufficiat. Redemptos enim captiuos protinùs coram rege statuēs, iactatis ante eum denarijs, chartas eis libertatis tribuebat. Deindè trinam ipsis optionis proponebat electionem, id est, vt si qui velint iam liberi ad propriam remeare patriam, ipse eis inquantùm suppetebat, pręberet subsidium. Si qui autem cum ipso velint permanere, libens valdè accommodabat assensum,ità duntaxàt, non iam vt serui, sed potiùs vt fratres cum eo degerent. Porrò si quos suadere poterat, vt venerabilem monachorum vitā arripiētes, claustra cœnobij expeterent, hos tanquàm dominos insigniter honorans, vestimentā etiam & quæq; necessaria tribuens, ilicò archisterijs cum exultatione destinatos, cum grandi demùm solicitudine eorū gerebat curā. Habebat præterea secum plures vernaculos, in suo cōtubernio degētes, sibiq; necessariò iugiter obtēperantes. Ex quibus erat Baudericus, eiusdem libertus cōprouincialis, q in omnibus honestè valdè eius curā gerebat. Erat etiā Tituēnus, genere Sueuus, fidelis cubiculari' laicus, q posteà ad mercedis cumulū p̄uēnit interēptus. Necnō & Buchinus, ex gētili cōuersus: q & ipse posteà venerabilis extitit, ac Ferrariēsi cœnobio p̄fuit, Andreas quoq; & Martin', atq; Iohānes, q eo etiā ꝓcurāte ad clericatū puenire meruerūt. Sed & alij quāplures, quos enumerare plōgum

Militare, pro emereri, vel emerendo acquirere.

Mirū ei' studiū erga redimendos captiuos.

Aliquot ei' præclari discipuli, vel familiares.

gum est: qui diù noctuque in eius camera cum omni studio solenniter canonicum adimplere studebant cursum.

Canonicū cursum, id est, preces horarias siue canonicas.

Quàm humanus erga peregrinos & pauperes fuerit. *Cap.* II.

MVltitudo prætereà pauperū, sicut apes ad aluearium, vndiq; quotidiè ad eum confluebant, intantùm vt si quis ignotus aut peregrinus Eligij inquirens domicilium, cùm de eo interrogaret quempiam, id ab eo acciperet responsum: Vade in illam plateam, & vbì pauperum cœtum conspexeris, illic vtiq; & Eligium reperies. Sicut enim, vt dictum est, apes circundant fauum, ità assiduè turbis pauperum constipatus incedebat Eligius, quibus aut per se, aut per famulum alimoniam pariter & eleemosynam tribuens, benignissimè quotidiè refouebat. Habebat autem & loculos, vbì aurum distribuendum secum portare iugiter consueuerat, nè sicubì pauperem fortuitù obuium habuisset, dilatio vel parua porrigendi intercederet. Quid plura? Quicquid habuit, excepto tegumento & victu, totum egenis & monasterijs dispersit, sciens Apostoli esse præceptum, Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitū & perditionem. Nam cùm vespertinis horis sæpè post biduum, nonnunquàm post triduum paratum accederet sumere cibum, destinatis in diuersa famulis, omnes quos inuenire potuisset egenos & peregrinos, seu mendicos ac languidos, sibimet adduci pręcipiebat. Hoc etiam cunctis diebus, exceptis his, quibus & ipse reficiebatur, faciebat. Raro enim, aut certè nunquàm contingebat, vt cum eo pauperes minimè conuiuarentur. Quibus adductis, ipse propriè famulorum incipiens officium, eorum necessitatibus hilariter valdè seruiebat, auellens ab humeris sarcinas, dorsa mantilibus leuians, aquam manibus fundens, merumque scypho refundens, ipse potum porrigens, buccellam ipse præbens, omnes postremò per ordinem faciens in mensa discumbere, ipse panem frangens, cibumque illis inferens. Deniquè his peractis, omnium iam fame refecta, sic ipse aut ante eos stans, aut certè ad cornu mēsæ vili sellula vtens, valdè exiguum, atq; ex comedentium fragmentis relictum sumebat cibum. Plerunquè verò egenis ad mensam iuxta morem vocatis, cùm & ipsi esset congrua cibi sumendi hora, mensa allata atque composita, manibus etiam lotis, nec vnus quidem supererat panis, qui inuitatis posset apponi, omnibus, vt sæpè contingebat, eodem die vsque ad victum aut in eleemosynas redactis, aut in precia captiuorum absumptis. Sed cùm ex famulis circunstantibus quidam istud sępiùs irriderent, nonnulli etiam humiliter inopiæ eius compaterentur, vniuersos simul beatus vir coërcens atq; refouens, aiebat: Quid molesti estis, modicæ fidei? Nunquid qui Eliam & Iohannem in deserto pauit, nos modò in medio cœtu hominum suo fraudabit beneficio? Credo, inquit, in creatorem meum, quoniam etsì nos nō meremur, hi tamen pauperes Christi, refocillati hodiè ipsius dono, ab hoc recedēt domicilio. Nec mora, aliquādò priusquàm verba compleret, pulsabant viri vestibulum domûs, panes cæteraque necessaria affluenter deferentes: quos aut rex, vt sæpè consueuerat, aut diues quidam, aut deuota mittebat persona. Omnes enim iam compertum habebant, & quibus Eligius indigeret, & quibus sui iuris substantiam dispergeret. Vndecunquè autem veniret, Eligij tamen fides eum nunquàm fefellit: quoniam veraciter dicit scriptura: Hilarem datorem diligit Deus. Et hoc sanè non transitoriè, aut ad momentum fecit: sed omni penè vitæ suæ tempore id agens, tale Galliæ reliquit exemplum.

Pauperes benignissimè fouet.

1. Tim. 6.

Obserua eius inediam.

Vide officiosam humanitatē.

Eccè cibum Eligij.

3. Reg. 17. Matt. 3.

2. Cor. 9.

Quæ forma eius & habitus corporis, itemq; preces fuerint. *Cap* 12.

SEd cùm viderim hominem, cur non & formam eius depingam? Erat sanè statura procerus, facie rubicundus. Formosam habebat cæsariem, & quasi crispantes capillos, manus honestas & oblongos digitos, Angelicum vultum, simplicem & prudentem adspectum. Vtebatur quidem in primordio auro & gemmis in habitu: habebat quoquè zonas, ex auro & gemmis comptas, necnon & crumenas eleganter gemmatas: lineas verò metallo rutilas, oras sarcatum auro opertas: cuncta quidem vestimenta preciosissima: nonnulla etiam holoserica. Sed his omnibus ob ostentationem fugiendam primo tempore vtebatur palàm: intrinsecùs verò ad carnem cilicium gestabat ex consuetudine. Posteà verò cùm adauctiùs profecit, cuncta ornamenta in egentium necessitatibus consumpsit. Videres plerunquè ire funiculo cinctum, vilibus vestibus tectum, quem videbas dudùm radiantis auri & gemmarum mole opertum.

Forma corporis eius.

Vestis eius.

Non-

Nonnunquàm verò cùm videret eum rex ob deuotionem amoremq; Christi expoliatum, subripiens sibijpsi, dabat ei propriũ indumentũ & cingulum. Dicebat enim, non esse dignum, eos, qui seculo militarent, incedere ornatos: eos verò, qui ob Christum cuncta sibi auferrent, esse inglorios. Deniquè apud regem habitans, habebat mansionem assiduè coniunctam cum Dadone. Sicut enim animam suam, ità diligebat eum. De cuius quidem exemplis multa sumpsimus, quę nec alongè vtiquè narrare sufficimus. Habebat autem in cubiculo suo multa sanctorum dependentia pignora, necnon & sacros libros in gyro per axem plurimos: quos post psalmodiam & orationem reuoluens, & quasi apis prudentissima diuersos ex diuersis flores legens, in aluearium sui pectoris optima quęq; recondebat. Erat ei consuetudo noctibus cilicium ante lectum sternere, seq; aut à primo crepusculo, aut post paululum quietis è lectulo excutere, & super eo submisso capite orare prostratum. Sicque plerunq; noctem totam, excubijs insistendo, cum lachrymis ducere. Grandis enim ei collata erat gratia lachrymarum. Diuersis autem modis, quantùm humana posset natura permittere, semper in id incumbebat, vt omne noctis tempus in Dei seruitio consumeret. Cùm enim prolixè oraret, pro quodam leuamine intermittens orationem, psalmos concinebat ex ordine. Quibus diù cantatis, ad lectionem accedebat: cumque sacra verba percurreret, videres repentè suppliciter oculos ad cęlum leuare, suspiria suspirijs iungere, fletum lectioni miscere, singultibus pectus quatere, atq; ora lachrymis vberrimè perfundere. Et cùm plerunq; inter ipsa verba diuina somno vehementer ingruente grauaretur, ex ipsis quodammodò lectionis verbis etiam per somnum meditabatur. Cumque subitò excitus lectionem expleret, rursùs se secundùm morem conferebat ad orationem. In quo opere tanto studebat silentio, nusquàm caput reflectens, nihilque aliud intendens, vt vix aliquis spirantem eum audire posset. Non rarò quidem diuersas ob causas & noctù, & maturiùs in regis conclaue vocatus, nullatenùs eò ire volebat, etiamsi nũcij alij super alios mitterentur, priusquàm propositum & institutum suum in Christi seruitio compleſſet. Egrediens domum, oratione & Crucis muniebatur signo. Regredienti verò domum oratio occurrebat priùs, quàm sessio. Eum in modum ille se gessit omnibus diebus vitæ suæ, & his exercitijs ad æternam patriam iugiter anhelabat. Deniquè erat modis omnibus affabilis & subtilis, corde pius, atq; etiam animo ad belligerandum fortis.

Plurimos habet libros.

Lõgæ eius vigiliç & preces.

Quotidiana eius exercitia.

Vt in Britanniam missus, pacem confecerit. *Cap. 13.*

Deniquè aliquandò rogatus à rege legatione fungi in partibus Britanniæ, nihil ille cunctatus, perrexit non minùs festinus, quàm Christi charitate securus. Quò cùm peruenisset, Britannorum principem adijt, causas pacti indicauit, pacis obsidem recepit: & cùm nonnulli lites vel bella sibi mutuò eos indicere æstimarent, tanta illum principem comitate, mansuetudine & dexteritate attraxit, vt etiam facilè illi persuaderet secum vt proficisceretur. Itaque commoratus ibidèm aliquandiù, rediens domum, illum regem secum adduxit cum multo exercitu gentis eius, cumque in Priulc villa regi Francorum præsentans, pacis fœdere illos coniunxit. Et ille quidem Britanniæ rex copiosa munera attulit, sed vberiùs muneratus, ad propria redijt. Quis verò ad plenum sufficiat enarrare, quantas in eo itinere Eligius eleemosynas fecerit? Nam pręter aurum, cæterasq; opes, quas distribuit, etiam cingulum suum aureum, elegantissimè aptatum, pauperibus & necessitatem patiẽtibus dispersit, vt aptè ei Psalmistæ vox posset congruere: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Semper enim vbicunquè esset, sententiam illam Apostoli meditabatur: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli. Et hæc iugiter considerans, faciebat amicos de mammona iniquitatis, qui ipsum reciperent in æterna tabernacula. Atq; ità satagebat, vt cùm hæc omnia faceret, ostentationem penitùs fugeret, nè in hoc seculo laudes humanas suo pro opere reciperet. Nam nũquàm ille propter excellentiam suam inflatus est superbia: nunquàm seruos suos adducta fronte contempsit: sed cunctis ipse amabilis, principes diligebat vt fratres, venerabatur vt dominos. Eorum etiam ministros, ac vniuersum palatij ordinem, quo regalis frequentatur ambitio, concordissimo sibi charitatis Christi conglutinauerat vinculo.

Regem Britanniç mirè cõciliat regi Fràcorũ.

Psal. 111.

1. Tim. 6.

Luc. 16.

Aulicis est cũ amans.

Quàm facilè à Dagoberto rege quicquid peteret, impetrârit. *Cap.* 14.

Dagoberti regis laus. Porrò rex Dagobertus, torrens pulcher & inclytus, ità vt nullus ei similis fuerit in cunctis retrò Francorum regibus, intantùm diligebat eum, vt frequenter cateruis principum, optimatum, ducum atque Episcoporum se subtrahens, Eligij secreta expeteret colloquia. Quicquid autem Eligius ab eo petijsset, id absque vlla dilatione impetrabat: idque totum, quod ab illo adipisci poterat, in eleemosynas egentium, in precia captiuorum, in remedia debilium expendebat. Vndè & ipse princeps libentissimè præstabat, quod sciebat non vni, sed pluribus, prodesse.

Vt monasterium Solenniacense condiderit. *Cap.* 15.

Deniquè inter cętera petijt ab eo villam quandam in rure Lemouicino, quam Solenniacum vocabant: Hanc mihi, inquiens, domine mî rex, serenitas tua concedat, quô possim ibì, & tibi & mihi scalam construere, per quam mereamur ad cælestia regna vterque conscendere. Quam eius petitionem libenter rex, sicut solebat, admisit: & quod ille poposcerat, sine mora, dato pręcepto, concessit. Erat autem tempus, quo census publicus ex eodem pago in regis thesaurum inferēdus exigebatur: cumq; omnis ille census, in vnum collectus, regi pararetur afferendus, vellet que tum domesticus, tum monetarius aurum ipsum priùs fornacis coctione purgare, vt pro more purissimum atq; rutilum aulæ regis pręsentaretur metallum, (Nesciebant enim Eligio prædium esse concessum) totis viribus triduò vel quatriduò labori insistentes, nulla poterant, Deo id præpediente, arte efficere, donèc ab Eligio præueniens nuncius, opus cœptum interciperet, eiusq; id dominio reuocaret. Mox ergò vt hoc nunciatum est, cunctis loci illius accolis exultantibus, & opus perfectum est, & eius ditioni commissum.

Solēniacense monasterium conditur à S. Eligio. Quo in loco primum ac potissimum virorum Dei construxit monasterium: Vbi etiam Abbate constituto, multos ex suis vernaculis mancipauit. Plures quoquè ex diuersis prouincijs vsque ad centum & quinquaginta monachos congregauit, redditusque terræ, qui affluenter possent sufficere, delegauit. Ipse verò tanta se deuotione, tantoq; amore eidem loco impēdit, vt quicquid habere potuisset, quicquid à rege adipisci, quicquid dignè comparare, illi destinaret, additis etiam illis, quicquid magnates sua sponte ei largiti essent. Videres plaustris vehi onera, copiosa vascula, tum ænea, tum lignea, vsibus illorum necessaria. Tum quoquè vestimenta, ad lectum attinentia, & linteamina atque mappas: sed & sacrarum volumina scripturarum plurima. Deniquè omnia, monasterij vsibus necessaria, intantùm, vt improbi quidam ea causa, ingenti inuidia inflammarentur. Cogitabat autem ille seipsum demùm illi mancipare monasterio, nisi eum diuina dispensatio alteri loco destinâsset.

Vt in eo monasterio monasticam disciplinam retinendam curârit. *Cap.* 16.

Qvem ad locum etiam ipse accessi, & tantam illic sacræ regulæ obseruantiam vidi, vt penè sit vita singularis eisdem monachis præ cæteris Galliæ monasterijs. Est autem congregatio etiam nunc magna, diuersis gratiarum floribus ornata. Habentur ibì & artifices plurimi, diuersarum artium periti: qui in Christi timore perfecti, semper ad obedientiam sunt parati Nullus ibì quicquam proprium sibi vendicat: sed vt in actibus legitur Apostolorū, sunt omninò omnibus omnia communia. Est verò locus ipse tam fertilis, tamque amœnus, vt cùm quis eò diuertit, inter pomorum nemora, & hortorum amœnitate virentia, in hęc ei verba libeat protinùs prorumpere: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israël: vt valles nemorosę, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus, quasi cedri prope aquas. De talibus per Salomonem dicitur, Habitacula iustorum benedicentùr. Est aūt idem cœnobiū haud procùl à Lemouica vrbe situm, sex circiter millibus ad plagam distans meridianam. Ambitur verò in rotundum muro non quidem lapideo, sed fossa sepe munita, decem ferè stadiorum habente spatium in circuitu. Ex vno quidem latere munitur optimo flumine, cui mons excelsus sylua opertus, ac pręruptę valdè rupes imminet. Omne autem spatium monasterij, diuersi generis arbores pomiferæ occu-

Margin notes: Actor. 4. — Num. 24. — Prouer. 3. — Situs amœnissimꝰ monasterij Solenniacēsis.

occupant: sicque illic segnis animus recreatur, acsi partem amœnitatis paradisi se occupâsse gratuletur.

Vt Parisijs ancillarum Christi cœnobium extruxerit.

Cap. 17.

ISTO igitur cœnobio in omni opere perfecto, omnique ex parte cum solertia stabilito, cogitabat in Parisiensi vrbe fabricare xenodochium. Sed excellentiori consilio, Deo inspirante, concepto, cœpit ex domo sua, quam in eadem vrbe ex munere regis acceperat, virginum Christi ædificare domicilium. In quo opere diù multumque instantissimè desudans, dignum tandèm sanctarum virginum construxit ascecterium. Vbi districtam constituens disciplinam, vsque ad trecentarum numerum puellarum ex diuersis gentibus, tam ex ancillis suis, quàm ex nobilibus Franciæ matronis congregauit. Quibus & Abbatissam, dignam Deo puellam, nomine Auream, filiam scilicet Maurini & Quiriæ, constituit. Terræ etiam redditus copiosos delegauit, atque ex integro omne suum studium eò conuertit. Videres & ibì trahere vndiquè velut vtilissimam apem, cuncta monasterio necessaria, vasa simul & vestimenta, necnon & sacra volumina, aliaque quamplurima ornamenta. Nam quicquid huic sexui congruere & necessarium fore videretur, vt pijssimus pater solerti satis in omnibus diligentia & cura solicita prouidit. Cumq; opera omnis, cunctęque domus necessariç in eo loco completæ essent atque perfectæ, vnum adhuc restabat, vile quidem, sed necessarium, ædificandum domicilium. Et cùm non haberet terrę copiam, omnia etiam ædificijs occupata essent, adiacebat illic ad opus necessarium area quędam fiscalis exigua. Pręcepit ergò metiri terram, vt sciret quanta esset: confestimque abijt ad principem, suggessit de area, & sine mora obtinuit quod petebat. Cumque reuersus ad aream, linea iactata amplitudinem habitaculi expedîsset, inuénit quasì pedem vnū amplius spatium, quàm ipsi regi indicâsset. Contristatus igitur, vt qui nemini vellet imponere, se regi esse mentitum, relicto protinùs opere, ad aulam mœstus redijt, moxque vt ad principem vénit, humì se strauit, mendacium indicauit, aut veniam, aut mortem popościt. Sed cùm rex minutissimç rei causam cognouisset, magìs in stuporem versus, eius iniuriæ condoluit, atque ad circunstantium sese conuertens frequentiam: Eccè, inquit, quàm præclara & quàm venerabilis Christi fides. Duces mihi & domestici spatiosas subripiunt villas, & Christi famulus propter fidem, quam habet in Domino, nec palmum quidem passus est nobis celari de humo. Sic ergò clementer Eligio consolato, duplicauit donum, quod dudùm pusillum tribuerat. Ex quo facto liquidò potest intelligi, quātùm vir sanctus mendacij culpam pertimuit, qui vilissimæ rei erratum in sua noluit hærere conscientia. Talis eum fides ad cęlum euexit: hæc illum fidelitas & Deo charum, & apud homines præclarum fecit.

Condit virginū cœnobium.

Ascecterium pro monasterio.

Nota sanctissimi viri miram religionem.

Fidem hic pro fidelitate accipit.

Vt SS. Pauli & Martialis extruxerit ecclesias: itemque de aperto carcere. *Cap.* 18.

IGitur cuncto opere monasterij peracto, atque omnibus ædificijs ancillarum Dei absolutis, pro quibus mercedem laboris adeptus est lucra animarum: ędificauit postremò basilicam in honore S. Pauli Apostoli, ad ancillarum Dei corpora sepelienda. Cuius tecta sublimia plumbo eleganter operuit. In ea basilica beatus Quintillanus Abba humatus est. Aedificauit etiam, immò renouauit basilicam in honore S. Martialis Lemouicini pontificis & confessoris, eaque vrbanè stabilita, tecta eius plumbo vestiuit. Cumque eiusdem sancti reliquias satìs deuotus cum magno triumpho, magnoque vtriusque sexûs comitatu, cum melodia psalmorum ac dulci modulamine antiphonarum chorus eò deferret psallentium, miraculum Dominus declarauit memoria dignum. Ob hoc enim & Eligius ea via deportari volebat sacra pignora, cùm potuissent alia rectiùs & compendiosiùs. Erat haud procùl à tramite illo claustrum tetri carceris, vbì septem viri siue noxij, siue innocentes, in tertia custodia tenebantur. Cùm ergò Eligius, vtì quondàm Dauid ante arcam exultans atque tripudians, cum reliquijs & præfato agmine in voce exultationis præteriret, mox vt ad ergastulum propinquare cœperunt, repentè gestator pignorum graui pondere depressus, solo fixus restitit. Cumque omnes eum compellerent promouere gressum, ille se id nullatenùs posse voce publica confessus est. Stantibus igitur cunctis, & ad rei euentum obstupescentibus,

Animarū, ego apposui. Videt enim deesse

2. Reg. 6.

Præclarum

Faculā ad re ligas S. Martialis. vincti in carcere, lenis tonitrui cœperunt audire vocem: statimq́; vis quædam cum magno impetu adueniens, totum ab imis carcerem validè concussit: moxque effractis seris omnibus, nexibusq́; dissipatis, ostia obserata patuerunt inclusis. Ilicò vestigia depressa ferentium pignora, releuata sunt: & rei è carcere egressi, ecclesiam petierunt. Omnes igitur, qui aderant, in stuporē versi, cœperunt attollere nouitatem miraculi, ac merita duorum coniuncta simul sanctorum, Martialis laudem, Eligij fauorem prædicare. Deniquè quicunq; hæc viderunt, Christo Domino vberes laudes, qui in suis operatur seruis, continuis vocibus depromebant.

De incendio Lutetiæ. *Cap.* 19.

Lutetia ardet. POst aliqua temporis curricula, cœperat vrbs Parisiaca sęuissimo cremari incendio. Nam cùm tota penè arderet ciuitas, vsquequaquè vis flammę edacis ferebat glomerantes quaque in parte fauillas. Tunc Eligius mœstus, cùm videret iam supra suum monasterium flante vento, ad eamq́;, quam suprà diximus, ecclesiam globos flammarum cum axibus & carbonibus ferri, grauiter ingemuit. Iam enim inualescente igne, in promptu erat, vt etiam tegumentum basilicę funderetur vi vastantis incendij. Attollens ergò Eligius vocem, cum gemitu dixit: O sancte Martialis, cur domui tuæ modò non succurris? Certè enim nóueris, quòd si hodiè te non curante crematur, nunquàm iam ab Eligio in ęuum restaurabitur. Mira res. Confestìm verò adfuit Domini gratia, & aliam in partem vento flammas impellente, & ecclesia, & totum eius monasterium remansit incolume.

Quanto studio quotidiè in melius profecerit. *Cap.* 20.

Virtutes eius commemrantur. HIS itaque transactis, iugiter vir sanctus intentus manebat diuinis officijs. Erat in eleemosynis pręstandis largus, in vigilijs sedulus, in oratione deuotus, in charitate perfectus, in humilitate profusus, in doctrina præcipuus, in sermone parcus, in locutione cautus, in conuersatione sanctissimus, nulla mundi compede constrictus, ad præstanda seruis Dei officia & obsequia accinctus, ad redimendos captiuos solicitus, ad largiendum egenis diffusus, in duris afflictionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissimus, in hospitalitatē latissimus, inter opprobria securus, inter odia beneficus, in prosperis & aduersis cælo semper intentus. Non poterat in eo inuenire humani generis inimicus, nec quod fraude deciperet, nec quod simulatione fuscaret. Synceritatē quidem mentis, vultûs synceritate monstrabat: & pietatem clementissimi cordis, sermonis lenitate prodebat. Nihil quippe eius animo clementius, nihil illius seueritate iucundius, iucunditate nihil seuerius, nihil risu grauius, nihil prorsùs tristitia suauius. Si pauperem vidisset, sustentabat: si diuitem, ad benefaciendum cohortabatur: Deum testem inuocans, pro eius se nomine hæc omnia facere. Nemo pauperum ab eo vacuus reuersus est, illud Domini in Euangelio aliquandò iugiter commemorante: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Matth. 5. itemque illud: Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemosyna extinguit peccatum. & il- Eccli. 3. lud: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Nam sicut de beato Iob dicitur, Lucæ 11. Job 31. ianuæ eius omni aduenienti patebant, vt & ipse cum eodem posset voce libera proclamare, Ostium meum viatori patuit. Erat pes claudorum, & oculus cæcorum, orphanorum pater, ac viduarum consolator: non carcere clausis, non ægritudine fatigatis suum vnquàm, quatenùs facultas suppeditauit, negauit auxilium: sed misericorditer consulens miseris, omne semper eis adminiculum præbuit. Quem enim cęcum non suum vocauit hæredem? aut quem debilem non eius sustentauit manus? Fores quippe eius iugiter à ministris obsessæ, expeditum ei ad bellum præparabant solatium. Hoc iugiter comitatus incedebat exercitu: in his Christum adspiciens, se amplecti gestiebat: atq; in- Christū in pauperibus complectebatur, &c. dumenta tribuens, sub inopis veste, Christi se membra tegere credebat. Hoc certè existimabat se perdere, quicquid eleemosyna non absumeret: id se tutissimè gaudebat recondere, quod dura egentium necessitas ipsi auferret. Valdè quippe deuotus, in eorum vsibus substantię exaggerabat pondus: vt quo pauperior esset seculo, locupletior Deo Pauperibus dū impertit res suas, auget sibi opes in cęlis. fieret. Considerabat quidem, quia quotidiè deesse non potest, quod peccetur: ideò nec quotidianas debere deesse eleemosynas, quibus peccata tergantur. Et ob hoc cum Domino suo pecuniam diuidens, lętabatur se substantiam suam partiri cum Christo, faciens eum possessionum terrestriū participem, vt & ipse faceret eum sibi regnorum cælestium

lestium cohæredē. Illi scilicet assignabat facultates, vt ipse custos esset perpetuus: sciēs quòd patrimonium DEO creditum nec respublica eripit, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis euertit. Sciens etiā scriptum esse, quòd ea hæreditas benè reconditur, quæ Deo custode seruatur. Eius verò apud suos monita, non fuerunt aliud quàm magisteria diuina, fundamenta scilicet corroborandæ fidei, nutrimenta fouendę animæ, gubernacula dirigendi itineris, præsidia obtinēdę salutis. Dignum ergò est, vt eum boni imitentur & diligant, plebs colat, noxij timeant: quem ità diuina virtus illustrauit, vt etiam in laici habitu habuerit à Deo collata dona, doctrinamque mellifluam, & spiritusancto conditam, de desiderio Christi salitam, de ęterna beatitudine semper solicitam. Quique sic religiosus extitit ac timens Deum, vt seculi oblitus dignitates, omne consortium cum egenis haberet & monachis.

Quo pietatis ardore monasteria adierit.

Cap. 21.

DEniquè cùm frequenter ad eum monachi quiq; religiosi confluerent, nec sic tamen eorum satiabatur alloquio: sed aliquando etiam nimis sanctę conuersationis ardens desiderio, properabat ad monasteria, maximeque Lussedium, quod erat eo tempore cunctis eminentius atque districtius. Neque enim tam crebra adhuc erant in Gallijs monasteria: & sicubì essent, non sub regulari quidem disciplina, sed prorsùs erant in malitia fermenti veteris secularia. Præter Lussedium ergò, quod solum, vt dictum est, districtionem regulæ solerter tenebat, Solenniacense monasterium in partibus occiduis huius religionis extitit caput. Ex quo demùm multi sumpserunt & initium & exemplum, adeò vt nunc quoquè, propitia diuinitate, innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina, alma vtriusq; sexus cœnobia. Itaque, vt dicere cœperam, quis valeat enarrare, cum quanta Eligius deuotione, quantaque humilitate prædictum monasterium adiens, inter fratres incederet? Videres eum cùm ianuam ingrederetur monasterij, deiecto in terram vultu, depressis luminibus, capite in humeros submisso, toto extenuato corpore, cum magna grauitate inter fratres versari, & coram singulis monachis se propè humì prosternere, atque ab omnibus deuotissimè benedictiones haurire. Cumque ab eis recederet, pro larga illis data eleemosyna, vilissimam panis tortam, vt vocant, pro benedictione sibi vendicabat: eamque pro magno amplectens munere, diebus singulis quousquè durare incorrupta potuisset, eulogias ex ea veluti sacram communionem, ieiunus sumebat.

Lussedium pro Luxouio, nisi fallor.

Innumera in Gallijs monasteria

Reuerentia erga monachos.

Vt pedes loca sacra inuiserit, & de cura egenorum. *Cap.* 22.

HAbebat verò & hanc consuetudinem, vt vbicunq; iter ageret, si sciret eadem se nocte vel ad monasterium, vel ad qualemcunque ecclesiam, siue etiam ad religiosum quēpiam virum posse attingere, nullatenùs cibum sumeret, etiamsi biduanum vel triduanum ieiunium expleret, priusquàm ad locum destinatum quamuis defessus pertingeret. Sed & si nôsset venerabilem, ad quem pergebat, locum esse, ilicò ab equo descendens, per tria vel quatuor millia pedestri labore cōficiebat iter, donèc ad sancta illa posset limina pertingere. Cumque eò ventum esset, priusquàm in domum ingrederetur, mittebat pueros fideles, qui omnia latè vagantes scrutarentur loca mansionis, & sicubì possent mēdicos, egenos vel peregrinos inuenire, omnes, quos reperissent, ad se aut adduci, aut certè deportari iubebat. Quibus ipse occurrens, si morbidum videret, medebatur: si putridas habentem carnes, ipse saniem radebat: vt cum Iob dicere valeret: Flebam quondàm super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Porrò si horrētia conspiceret ora, proprio palato perfricans, digito dolorem leniter mulcebat morbidum. Sic nimirùm omnia cum cura & diligentia perficiēs, iubebat cunctos suos sedere per ordines: & priusquàm ipse quicquam sumeret ex cibo, omnibus manu propria & escam prebebat, & merum. Postremò ipse Deo gratias actitans, vnà cum eis sumebat cibum, sed parciùs multò, quàm illi. Cùm enim illi carnibus vterentur & vino, ipse panem pro cibo, & pauxillum aceti aqua mixti pro potu sumebat. Octo nanque vel decem fluxēre anni, quibus nunquàm vinum hausit. De carnibus verò melius tacere puto, quàm aliquid dicere: quandoquidem eas post propositum nec edere, nec attingere sustinuit. Intra illos autem, quos dixi, annos, non nisi semèl memini cum propter hospites, charitate exigente, ex volatilibus parùm aliquid gustâsse. Porrò

Iob 30.

Quid hac charitate admirabilius?

Vide cibū eius & potū

autem peracta refectione, cùm singulorum priùs abluisset capita, manus demùm abluens, & pedes abstergens deosculabatur. Ad extremum in lectos eos reponens, diligenter ad eorum capita puluillos componebat. Deindè seipsum spolians indumentis, cubitum se collocare simulabat: sed cùm omnes alto sopore pressos aduerteret, adhibitis secum paucis fidissimis famulis, si esset in ciuitate, castro, vel vico, omnia orationum loca profunda iam nocte circuibat penè inuisus: & si modis omnibus redire posset ante lucem, ad stratum suum defessus reuertebatur. Quòd si ecclesia in loco hospitij non haberetur, cōpleto, vt dictum est, vesperi omni officio, simulabat se in strato quiescere. Mox autem vt eius cubicularij obdormijssent, exiliēs è lectulo, totum se prosternebat in pauimento, ibique omni noctis spatio exacto, cùm aurora diei daret initium, iterùm se in lectulo reponebat. Hæc autem ità faciebat ob vitandam ostentationem, illi soli cupiēs ea perspecta esse & cognita, qui dicit: Ora patrem tuum in absconso, & pater tuus, qui videt in absconso, reddet tibi. Sic nimirùm se comparabat, sicque faciebat Eligius & in itinere, & in propria domo, & hic perpetuus ei mos fuit cunctis diebus vitæ suę. Atque his beatis actibus intentum, intantùm diuina prouexit clementia, vt adhuc in laico habitu, Domino largiente, miraculis coruscaret.

Profunda nocte inuisit oratoria.

Matt. 6.

Vt contractum sanârit. *Cap.* 23.

DEniquè quodam tempore, cùm anniuersaria Parisijs sancti Dionysij martyris celebraretur passio, dum vigilia à Clero caneretur in choro, egressus Eligius è templo, ad atrium se conferebat: viditque eminùs virum cunctis membris contractum, contra sancti sepulcrum iacēre in pauimento. A Deo fortè inspiratus, accessit ad hominem, blandeq; eum compellans, cœpit ab eo inquirere & tempora claudicationis, & causam ægritudinis: simul ex eo sciscitans, num spem haberet in Christo, crederetq; se quandoq; sanandum, itemq; post mortem resurrecturum, & vel præmia, vel pœnas, pro meritorum qualitate, recepturum. Cumq; ille eius secutus verba, cuncta hæc se credere fateretur, rursùs Eligius: Si ergò hæc, inquit, vt adstruis, credis, quid ità inaniter hîc iaces? Roga potiùs hunc sanctum, vt intercedens apud Dominum, reddat te protinùs sanum. Dicente autem illo, se ea causa ibì excubare, Eligius eum intuens, Credis, inquit, posse hunc sanctum isthuc tibi apud Deum obtinere? Illo respondente, se sic credere: rursùs ad eum Eligius: Si sic credis, ait, promitte iam te deincèps Deo seruiturum, & vide nè vacillet fides tua, & absque mora sanabit te Dominus. Illo per omnia fidem dante, fixit Eligius genua in terra, & prolixè orauit. Deindè oculos pariter & palmas ad cęlum attollens, Dominum Iesum fide plenus, promissionis suæ fideliter admonuit, qua dicit: Omnia quęcunq; orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. itemque: Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Cumque pleno pectore ac fida deuotione deposceret, conuersus ad ægrum, appræhensa eius dextera, ait: Si indubitanter credis, sicut promittis, in nomine Domini Iesu Christi surge, & sta super pedes tuos. Atque hæc dicens, attraxit eum ad se fortiter, & ilicò nexibus artuum resolutis, eleuatus ęger stetit, moxque consolidati sunt pedes eius & membra, & sanatus est ex ipsa hora. Comminans autem ei Eligius & contestans, præcepit, vt si nollet rursùs talia pati, nullum aliud de reddita ipsi sanitate verbum ediceret, nisì quòd Dominus Iesus per sanctum Dionysium eum sanâsset.

Pręmia & pœnę pro ratione meritorum.

Marc. 11.

Iohan. 14.

Sanat contractum.

Vt cuiusdam manum aridam iocans curârit.

Cap. 24.

QVodam iterùm tempore, cùm prætereunte Eligio copiosa pauperum turba eminùs consederet, accedens ille ad eos, singulisque propinquans, vt solebat, sanctis digitis eleemosynam in singulorum includebat pugnos. Cumque ad quendam ventum esset, qui contractam aridamque habebat manum, illamq; non valens extendere, alteram ad stipem extendebat, Non hanc, inquit Eligius, sed alteram quantocyùs porrige. Illo, vt aridam ostenderet, eam proferre volente, appręhensa ea, Eligius animo cœpit rogare Christum. Cumque brachium hominis palparet à cubito, simul atquè extraxit manum, confestìm remissis neruis, curuos digitos direxit. Deindè oleo allato manum perungens, quamprimùm eam ità solidam sanamque effecit, vt erat altera. Cùm autem illi, qui id videbant, ei id adscriberent, ille gratia humilitatis contētus, cautè satis occultare tentauit, ità dicens: Ego putaui ideò illum fingere,

Manū aridam restituit sanitati.

gere, vt à me faciliùs eleemosynam posset percipere.

Vt exiguo vino multos pauperes refecerit.

Cap. 25.

ALio tempore cùm aliquò iter haberet, obuiàm ei venit pauperum turba, eius iam opinione collecta. Quibus eleemosyna, vt solebat, data, voluit insuper sitI fatigatis laborem temperare itineris. Cœpit ergò quærere ex ministris, quisnam eorum potum apud se haberet. Illis, vt res erat, minimè se habere dicentibus, vnus tandèm ait se lagunculam, in qua parùm sit vini, habere. Quo protinùs allato, vir sanctus benedixit, & vt pauperibus offerret, imperauit. Sed quid erat tam exigua mensura, trium fortassè corylarum, in tantam pauperum turbam? Cùm ergò pincerna pauxillum mitteret in scyphum, mox increpatus ab Eligio, totum scyphum implere iussus est. Puero autem lagenæ exiguitatem obtendente, statìm ille signum Crucis opponens, Eià, inquit, eià misce crateram plenam: quoniam larga & magna est Domini clementia. Sic ergò factum est, vt ex ea vini quantitate & vniuersi largissimè haurirent potum, & eius tamen exiguitas non deficeret: ità vt in illo vasculo, quod vir sanctus Cruce signauerat, liquor vini non quidem augeretur, sed protinùs nasci crederetur. Magnum miraculũ.

Vt claudum restituerit. *Cap.* 26.

CVM aliquandò Parisijs loca orationum circuiret, veniẽs ad basilicam sancti Germani confessoris, vidit illic claudum quendam carruca vectum, querulis se vocibus inclamare. Ad quem accedens, eius valdè misertus, manus ei voluit imponere. Sed humilitatis pristinæ recordatus, protinùs se ab eo subtraxit, alteri potiùs, quàm sibi, fauoris gloriam tribui volens. Pręcepit tamen ministris, vt auferentes ægrum à carruca, in ecclesiam deportarent, ac iuxta cancellos iam dicti sancti confessoris deponerent. Quod cùm factum fuisset, ingressus Eligius in basilicam, prolixè orauit, monuitq; claudum in fide immotum persistere, donèc eum Dominus sanari iuberet. Nec mora: post hæc claudus vociferari cœpit, totoq; corpore contremiscere. Cumque omnes procùl stantes ad spectaculum concurrerent, confestìm claudus, resolutis neruorum vinculis, liber à pauimento surrexit, & ità incolumis ab ecclesia processit. Fuerat is annis nouem claudicationis impedimẽto adstrictus. Tum verò Eligius ex intimo corde Christo gratias referens, iter cœptum lętus iam pergit. Vide humilitatem. Claudus sanatur.

De alio claudo sanato. *Cap.* 27.

CArpebat quandoquè iter adhuc in laico habitu cum pueris suis è villa regali, quam Scerpiniacum vocant. Cumque peruenisset ad Gamapium vicum, ingrediens ilicò basilicam, inuénit quendam pauperem claudum, pro foribus iacentem. Qui viso Eligio, cœpit clamoribus petere eleemosynam ab eo, vel aliquam sibi adhiberi cõsolationem. At Eligius sciens fortè donum spiritussancti, accessit ad eum, dicens: Rogemus Deum pariter, si fortè incolumem te reddat. Et mox introducens eum in ecclesiam, præcepit enixè orationi insistere. Ipse verò prosternens se in terram, diutissimè orauit. Deindè paululùm se erigens, cùm videret adhuc claudum iacére, rursùs orationi incubuit, & lachrymabiliter precem fundens, tam prolixè orauit, tantasq; lachrymas effudit, vt ijs partem pauimenti humectaret, ac veluti riuulum decurrentem in terram efficeret. Tandèm roboratus fide, erexit se, & cum magna fidutia ad ægrum accessit, manuque eius appręhensa, dixit: In nomine Domini nostri Iesu Christi filij Dei excelsi, surge & ambula. Et confestìm prosecuta est salus verbum hominis Dei, conualuitque æger & surrexit. Omnes autem, qui aderant, audiebant cum magno stupore iuncturas & neruos, atque omnia ossa claudi illius, crepitare & solidari. Sanus ergò factus est ex illa hora, & ambulauit, exiliens, & laudans Deum cum omni alacritate. Fuerat enim ex multis iam annorum spatijs vinculis artuum adstrictus, atque ob id magìs cunctos occupabat admiratio, quòd tam celeriter eius curatio fieri potuisset. Dedit autem ei eleemosynam vir beatus, & dimisit eum in pace. At ille adorans glorificansque Deum, reuersus est in locum suum. Tunc Eligius terribiliter cœpit adiurare pueros & cunctos comites suos, nè, quousquè in corpore ipse maneret, rem gestam vlli hominum indicarent: magnoperè metuens, nè in virtute facti, mens eius humanis laudibus grauaretur. Pręcipit claudo vt surgat, moxque fit sanus.

Vt aurum in crumena vacua repererit.

Cap. 28.

Quodam die copiosa pauperum multitudine ad eum confluente, totum penè, quicquid auri habere poterat, illis erogauit. Cumque ijs discedentibus, alij aduentarent, loculo auri solicitè perscrutato atque excusso, nihil penitùs reperit, quod eis tribuere posset. Porrò à quodam è suis familiaribus auri summa accepta, eam pauperibus dedit. Ijs abeuntibus, post aliquot horarum spatia eccè superueniunt & alij. Tunc Eligius superioris temporis minimè recordans, aliò fortè mente intẽtus, protulit, quam priùs scrutatus erat, crumenam: & vbi anteà nihil repererat, mox vt eam aperuit, aurum in illa conspexit, idque pauperibus quamprimùm elargitus est. Atque tum demùm prioris facti non sine admiratione reminiscens, nomen largitoris Christi cum ingenti exultatione glorificauit.

Diuinitùs pecunia ei crumenæ imponitur.

Vt cæcum illuminârit. *Cap.* 29.

CVM aliquandò Parisijs commoraretur, & ad necessarium quendam locum abire pararet, explorantes egeni, quà transiturus esset, cũcti ex more ad pontem sese contulerunt. Quò cùm Eligius aduenisset, singulisq; vt solebat, singulatìm in manus eleemosynam includeret, peruénit inter cæteros ad quendam cæcum, querulis valdè vocibus clamitantem. In cuius manum cùm eleemosynam imponere vellet, subtrahens ille manum, clamabat virtute qua poterat: Domine Eligi, exerce in me pietatem: oculis Crucem imprime: quod magìs desidero, præbe. Tum ille valdè ciuiliter dissimulans ac subridens, Tu, inquit, amice, nónne te nósti signare? Nóuerat enim vir sanctus iactantiam virtute fugere, in quo tamen non poterat gratia concessa latére. Sed cùm ille eadem ingeminans, importunè clamitaret, Tu, inquiens, domine, tu signa: ille fidem hominis cernẽs, signum Crucis impressit. Et (ô mira Christi potentia) statìm signum sanguinis vnda secuta, diù clausas ilicò reserauit in fronte fenestras, atque ingrediente die, fecit discedere noctem. Sicque homo gemino munere percepto, adorans Christum, laudans Eligium, discessit.

Cæcũ signo Crucis illuminat.

De basilica vastata, & rebus ex ea ablatis restitutis.

Cap. 30.

ALio tempore Parisijs degente illo, manè ad eum tremebundus aduolauit custos basilicę sanctæ Columbæ virginis: prouolutusq; pedibus eius, nunciauit, eadem nocte se quiescente, spoliatam omni ornatu basilicam. Quod Eligius audiens, tristis admodùm effectus, citò tamen ad solita spei præsidia recurrens, clementer refouit custodem. Deindè ad sanctæ Columbæ oratorium pergens, oratione præmissa, in hæc prorupit verba: Audi, sancta Columba, quæ dico: Nóuit meus redèmptor, nisì ornamenta huius ædis furto ablata citò reduxeris, me vepribus allatis ità hanc ianuam obstructurum, vt deincèps nunquàm tibi in hoc loco veneratio exhiberi possit. Dixit hæc, & recessit. Et eccè sequenti die custos maturiùs surgens, inuénit vela omnia vsque ad minimam pallam, sicut priùs fuerant, restituta. Tunc concito cursu quanto pridiè tristior, tanto nunc lætior custos ad beatum Eligium properans, ei hæc nunciauit. Atque ille accedens, & omnia, sicut dudùm fuerant, suis in locis composita cernens, martyrem quidem laudauit, sed Christi nomen, sicut & semper, vberiùs cum hilaritate magnificauit.

Obserua miram sanctissimi viri puritatem & syncæritatẽ.

De homine vitæ restituto. *Cap.* 31.

INter cætera autem infinita bonorum suorum operum acta, etiam hoc apud regem obtinuerat, vt quæuis humana corpora, quæ vel regis seueritate, vel iudicum censura diuersis ex causis per multimoda argumenta perempta essent, vbicunquè inuenire potuisset, siue per ciuitates, siue per villas, licitè posset ex rotis & patibulis deposita sepelire. Delegauit ergò ex comitibus suis vespillones, Gallebodum scilicet atq; Vincentium cum illorum collegis, qui huiusmodi curæ insisterent, & vbicunquè pergerent, siue in proximas vrbes, siue in longinquas, iugiter secum sarcula ferrent, vt sicubì cadauer inuenissent, cõtinuò illud humo tegerẽt. Igitur cùm quodam

tempore

tempore in comitatu regis, Austriç partes peragrarent, deuenerunt ad vrbem quandam, quç Stratoburgus vocatur. Cumque haud procùl ab vrbe essent, adspicientes eminùs, vident hominem, cui ipso die vita laqueo extorta erat, pendére in patibulo. Protinùs igitur accedentes, illum deponunt, vt pro consuetudine sepulturç eum traderent. Sed vir venerabilis sensit, fortè operandum: dumque sepultura paratur, festinè ad corpus appropinquans, cœpit illud ab imis vsque ad summa palpare. Vbi autem sensit adesse animam, mira arte à se virtutem facti repellens, O quàm grande, inquit, scelus, nisi Dominus adiuuisset, perpetrare poteramus, si corpus hoc humo texissemus, cùm anima eius in ipso sit. Hęc dicens, cunctis mirantibus, iussit eum vestimentis indui, & quiescere paululùm. Deindè recreato spiritu, vir ille surrexit è terra, tanquàm nullam passus iniuriam aut molestiam. Quod factum cùm in vrbe illa percrebuisset, mox aduolantes eius hominis insectatores, importunè eum rapere, & denuò morti tradere conabātur. Sed Eligius vix è manibus illorum eum eripiens, regē pro eo deprecatus est, chartamq; securitatis ab illo impetrauit, eumque defendit. Is non diù pòst ità se subtraxit ab eius contubernio, Eligio fortassis conscio, nè res gesta ampliùs in vulgus diffunderetur, vt nunquàm deincèps à ministris eius conspectus sit. Sed de his ista sufficiant. Satis autem est, solum Deū non latére, quæ occultè vel in seculi habitu, vel in venerabili & Apostolica tonsura gesserit. Veniam nunc ad ea, quæ artificio manuum suarum effecit, eaq; quanta possum breuitate perstringam.

Austriç, pro Austrasiç, vt alij vocant.

Excitat mortuū, & tamen dissimulat.

Vt multas sanctorum fabricârit thecas. Cap. 32.

INter alia bonorum operum insignia, multas sanctorum ex auro, argento atq; gemmis fabricauit thecas siue tumbas: putà Germani Parisiensis episcopi, Seuerini Abbatis Agaunensis, Piatonis presbyteri & martyris, Quintini, Luciani Bellouacensis Apostoli, Genouefæ, Columbç, Maximiani, Iuliani, multorumque aliorum: sed prçcipuè beati Martini apud Turones, Dagoberto rege impensas prçbente, miro opificio ex auro & gemmis thecā confecit. Sancti quoquè Bricij fecit tumbam, itemque aliam, in qua corpus beati Martini anteà iacuerat, eleganter composuit. Magnum preterea beneficium eidem ecclesiæ apud regem obtinuit. Nam pro reuerentia sancti confessoris Martini, Eligio rogante, censum omnem, qui reipublicæ soluebatur, Dagobertus rex illi ecclesiæ ex toto condonauit, scriptoque confirmauit. Atque ab eo tempore omne ius fiscalis censûs ecclesia sibi vendicat, vt vsque in prçsens, in eádem vrbe per pontificis literas Comes constituitur. Fabricauit etiam Eligius mausoleū sancti martyris Dionysij in Parisiensi ciuitate, & super illud tectum marmoreum mirifico opere auro & gemmis ornatum, itemque cristam & species de fronte magnificè composuit: necnon & axes in circuitu throni altaris auro operuit, & posuit in eis poma aurea atque gemmata. Lectorium quoquè & ostia diligenter argento vestiuit. Sed & tectum throni altaris argenteis operuit axibus. Fecit quoquè *repam in loco anterioris tumuli, & altare extrinsecùs ad pedes sancti martyris fabricauit: tantumque illic, suppeditante rege, suam exercuit industriam, atque ità suum declarauit ingenium & artificium, vt penè singulare sit in Gallijs ornamentum, & in magna omnium admiratione vsque in hodiernum diem.

Multas sanctorū thecas preciosas fabricauit.

Axibus, pro laminis argenteis.

De obitu Dagoberti regis, & concilio Martini Papæ. Cap. 33.

HIs operibus mirificè perfectis, atque omnibus circunquaque gentibus sedatis, ferocissimis etiam Vacceis ditioni suç hostili gladio subactis, mortuus est rex magnus & inclytus Dagobertus, & sepultus est in eádem sancti Dionysij basilica sub arcu in latere dextero. Cui successit in regno filius eius iuuenculus ętate, nomine Clodoueus. Sub huius regni principio nefanda hæresis in partibus Orientis cœperat pullulare, Constantio tunc Romani Imperij apicem gubernante. Ij ergò hæresiarchę nequiter Ecclesiasticam ausi sunt violare regulam, & peregrina quædam à veritate docere ac prędicare, asserentes DOMINVM & Saluatorem nostrum IESVM CHRISTVM minimè habere formam serui, neque eum ex Maria veram assumpsisse carnem, profanis vocibus garriebant. Quæ res plurimos in Ecclesia Dei perturbabat, & plerosque iam contagium huius pestiferæ assertionis infecerat:

nec solùm vrbes, in quibus morabantur, sed & vrbem, quæ est caput omnium, Romam paulatim iam eorum prauitas penetrabat. Erat autem eo tempore Romæ præsul beatissimus Papa Martinus: qui solicitè ac viriliter pro hac causa inuigilans, adeoque pugnans, multa probra & aduersa ab hæreticis sustinebat. Vndè tandem permotus, cùm & Imperatorem, & plures alios cerneret eorum assertionibus intento satis animo obsecundare, congregauit concilium sacerdotum causa compescendi, immò delendi huius dogmatis prauitatem. In quo concilio, omnibus orthodoxis consentientibus, edidit contra hæreticos fidem magnificè valdè atque accuratè. Quam etiam cum subiuncta Epistola, Galliarum partibus destinauit, mandans & obtestans regem Francorum, vt, si essent ei viri catholici eruditi, eos ipsi adminiculum ad hæresim comprimendam faceret destinari. Quò tunc etiam Eligius cum sodali suo libentissimè perrexisset, nisi ei res quędam impedimento fuisset.

Synodus Martini Papæ.

Sodalē Eligij, dicit author seipsū.

De multimodis Papæ Martini iniurijs atque obitu.

Cap. 34.

SEd interim dilatione intercedente, inimicus humani generis acriùs incitatus, pulsabat fortiter murum ecclesiæ per homines perditos, ac turrim validissimam omni oppugnationis genere infestabat Martinum, perpetuis afflictionibus illum Episcopum ad se inflectere cupiens. Sed quanuis impurus spiritus omni nisu pugnaret armatus, at tamen resistebat Martinus, Christi gratia & virtute repletus: ac veluti si saxo immobili vndarum fluctus illidantur, ità virili animo dicta respuebat hæreticorum garrientium. Iubebant decreta imperialia, vt fidem ederet patribus contrariam: sed ille, cui sacra fides venerabilis erat, constanter affirmabat se non posse impia contra Deum proferre verba: consultius fore existimans, temporalem ponere vitam, tantùm vt ei conscientia fidei duraret illæsa. Nouimus quēdam fratrem, à partibus Orientis venientem, qui ea, quæ refero, se pręsente gesta esse testabatur. Itaque cùm nullo persuasionis genere Martinus à catholica abduceretur fide, multiplicibus iniurijs affectus, diuq; coram populo flagellatus, demùm reuinctis post tergum manibus, velut electus aries, cuncta Vrbe lamentante, in exilium protruditur, Constantinopolimque perductus, atque ibì in exilium relegatus, sola oratione meruit cæco lumina reddere. Porrò exulans & delitescens, post multa tormenta, claram valdè & nobilem vitam optimo & venerabili fine conclusit. Simulent nunc hæretici quantùm volunt, confundantur & erubescant à se martyrem factum, quanuis eum in pace animam exhalâsse clamitent, quanuis non à se interemptum, sed propria fingant morte defunctum: quasì non eum pœna consumpserit, in quo pœna consumpta est. Qui si in pręsenti nunc adessent, hæc à me pro martyre verba audirent: Etsi imminēte carnificis gladio mortuus nō fuit, in confessione tamen catholicæ fidei in exilium relegatus, post continuam & indefessam professionem, gloriosum mortis exitum meruit, sicque ad Deum suum redeuntem cælestis aula martyrem suscepit. Neque enim virtus eius aut honor minor est, quò minùs beatis martyribus aggregetur: quia quantùm in ipso fuit, æquanimiter tolerauit, quicquid ei aduersitatis oblatum est. Nam sicut quidam testatur, non est inferior gloria, sed potiùs excellentior, sustinere martyrium pro eo, nè scindatur ecclesia fallacijs hæreticorum, quàm est illa, nè immoletur idolis impulsu paganorum. In paganorum nanque persecutione, vnusquisque tantùm pro sua anima, in hæreticorum verò, pro vniuersali patitur ecclesia. Et idcircò potiorem eum dixerim, quia proculdubiò excellentior magisq; eximius comprobatur. Hec pauca de tanti viri memoria, Eligij vita sibi inserta habeat: loquanturque ea, vbicunquè Eligij vita legetur per secula, quantùm Martinus fidei dogmate claruerit. Quę quidē nos dilectionis gratia hactenùs narrâsse sufficiat, vt tam eximij viri memoria, qui vtiquè collegis meis in vrbe Romana multa impēdit bona, quanuìs in Oriente frequentetur, non vsquequaquè in Occidente obliuioni tradatur.

Martini Papę virtus & constantia.

Deportatur in exilium.

Martyriū pro Ecclesię vnitate.

De Concilio Aurelianensi, & hæretico quodam profligato.

Cap. 35.

PEr idem ferè tempus, quo apud vrbem Romam hæc gesta sunt, quidam hęreticus pulsus à partibus transmarinis, in Gallias venit. moxque se conferens ad ciuitatem, quæ olìm Hedua, nunc autem Augustodunum vocatur, cœpit tam

cau-

cautè, quàm fraudulenter sua nefanda dogmata prodere. Quod cùm in palatio ad aures Eligij peruenisset, cœpit vigilanter (vti semper in eiusmodi rebus solicitus erat) cum Audoeno & cæteris catholicis viris tractare, quemadmodùm hanc pestem palàm omnibus manifestatam detegerent. Nec destitit Episcopos commonere & optimates, quousquè iussu principis sacerdotale concilium apud vrbem Aurelianensem congregaretur. Vbi eo, quē diximus, hæretico in medium deducto, conabantur eum docti quique diuersis modis interpellare, sed nullo poterant genere concludere. Tāta quippe dicendi arte obiectis quæstionibus occurrebat, vt vbi maximè putaretur constrictus teneri, ibi ceu anguis lubricus quibusdam foraminibus dilapsus, eorum si fronti opponeret. Cumque nullo genere à quoquam posset concludi aut superari, extitit quidā ex nostris pro Dei prouidentia doctissimus Episcopus, nomine Saluius, qui ità ei in omnibus obuiauit, vt ingens ea causa nostris fieret gaudium & expectatio. Omnes enim eius versutias & artes, quas ille nunc occulere, nunc etiam dissimulare conabatur, frequenti disputatione palàm funditùs detexit. Sicque aduersùs eum omnium Episcoporum sententia prolata, & per singulas ciuitates super eius nomine decretis constitutis, cum ea, qua par erat, ignominia & dedecore è finibus Galliæ eliminatus est.

Hæreticus quidā Augustoduni ferit zizania.

Synodus Aurelianēsi

Saluius Episcopus doctissimus.

Vt apostatas quosdam sanctus Eligius depræhenderit atque notârit.

Cap. 36.

SEd & alium nihilominùs apostatam cùm comperisset Eligius euertere plebem Parisijs, multa affectum ignominia exterminauit ab vrbe. Itemque alium, qui Episcopum se simulans, circuibat villas & plateas, decipiendo populum, diù carceri mancipatum, eiecit à finibus regni Francorum. Necnon alios atque alios, diuersis artibus populum subuertentes, grandi est semper authoritate persecutus. Valdè enim oderat omnia hæreticorum & schismaticorum, cunctorumque catholicam doctrinam non afferentium figmenta, iugique instantia eorum insectabatur vesaniam. Erat enim eloquentia affluentissimus, & in studio scripturarū subtilissimus: cumq; ipse sufficienter esset instructus, populum, quocunq; pergeret, Euangelicis cohortationibus docebat in fide Christi constantissimè persistere, atque ab hæreticorum contagijs solerti cura sibi cauere.

Plerosq; hæreticos S. Eligius persequitur.

Quanta erga pauperes beneuolentia fuerit.

Cap. 37.

SEd inter cætera, semper fœminarum, viduarum & pupillorum cōsolator fuit, viduamque illam Sareptanam imitans, ipse plerunquè esuriens, facultates in Christi viscera erogabat. Si infirmum vidisset, clementer consolabatur: si quempiam in Dei amore feruentem, cohortabatur ad studium. Si quis æger ad eum accessisset, ità eius fouebatur ministerio, vt nec delicias vrbiū, nec matris desideraret affectum. Deniquè intantùm erga debiles ex deuotione obsequiosus & officiosus fuit, vt multi pauperes sani languentibus inuiderent. Atque ità ob Christi amorem eorum assiduè gerebat curam, vt pauperes omnes eum patris loco se habere lætarentur. Sciebat enim, qd Lazaro quandoquè diues purpuratus non præstiterit, & qua retributione superba illius mens dānata sit. Idcircò magìs ac magìs erga oēs misericordem se exhibens, benignè miseris iugiter succurrebat. Quo enim dolente etiam ipse non doluit? vel quo pereunte non ingemuit? Quem nudum eius vestimenta non texerunt? Quod verò cœnobium non eius largitate sustentatum est? Deniquè pro spe æternę vitæ quas ille non pertulit angustias, putà famem, sitim, vigilias? Porrò in tali proposito perseuérans, præbuit se in futurum vas electionis & vtile Deo, ad omne opus bonum paratum.

3. Reg. 17.

Aegros humanissimè fouet.

Luc. 16.

Vt magnos in sanctitate progressus habuerit.

Cap. 38.

CVm sic autem totum se Dei seruitio mancipâsset, bona principum iussa præclarè exequebatur: contraria verò pręclariùs contēnebat. Multaque libertate arguebat eos, ijsdemq; humiliter obediebat: subiectus regibus, Christo deuotus. Sic autem sese exercebat, acsì semper inciperet: ità se pręparabat, tanquàm quoti-

Erga principes vt se gesserit.

quotidiè moriturus. Itaque repugnantem carnem inedia subiugabat, & vltricis gehennæ sæua tormenta præueniens, ipse sibi persecutor & tortor extitit. Et si quidē sors temporis ità tulisset, cupiebat martyr pro nomine conditoris fieri. Sed quamuìs eum gladius persecutoris non confodit, libens ipse sibi quotidianum martyrium indixit: fuitque ei fames pro vngula, sitis pro flamma, mundi calamitates pro bestijs, abstinentia pro craticula. Atque sub quadam martyrij specie, ceu catena rigentis ferri, sic dura lege constrictus, semetipsum sibi abnegauit, vt Christum sequi posset: illum semper diligens, illum desiderans, illum ingenti auiditate sitiens, qui pro amore hominum homo factus est: vt nos ad cęlum traheret, de sinu patris in terram descendit: eique omnem laborem suum, omnemque dilectionem impendens, bonam terram sui cordis iugi cultu & indeficientibus exercitijs excolebat. Et perindè vt esuriens quispiam aut sitiens, sic ille magno quodam ardens desiderio, illud Psalmistæ voce flebili crebrò repetebat: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? itemque illud: Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? atque etiam illud Salomonis: Trahe me post te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Porrò sectabatur in omnibus mansuetudinem, fidem & charitatem perfectam, quæ spiritualis ædificationis vinculum est. Studebat se vas sanctificatum exhibere, vt habitatorem Deum in mentis suę hospitio posset recipere. Salutaribus erat actibus perpetuò occupatus, vt quotiescunquè tentator accederet, quotiescunquè hostis callidus aditum quęreret, clausum semper aduersùm se pectoris ostium inueniret. Orabat frequenter, secundùm Apostolum, pro omnibus hominibus, pro regibus & ijs, qui in sublimitate constituti erant, vt quietam & tranquillam vitam agerent in omni pietate & charitate, sciens secundùm eundem ipsum Apostolum, hoc bonum & acceptum esse coram Saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

Desideriū martyrij. Psal. 54. Psal. 41. Cant. 1. 1. Tim. 2. Ibidèm.

Catalogus virtutum eius. *Cap.* 39.

QVid verò pluribus commemorandis immorer? In omni conuersatione sua quasì Lucifer inter astra refulgens, instàr magnæ lampadis micabat. Semper perfectos æmulabatur ad bonum: semper aliorum virtutes sibi proponebat ad imitandum. Tardus erat ad loquendum, secundùm Apostolum, & velox ad audiendum. Sermone subtilis, humilitate sublimis erat, eleemosynis diues, charitate longanimis, vigil in ieiunijs, eloquio promptus, studio flagrans, vtile vas in Christi magna domo, ad miseris præstanda officia impiger, ad orationem paratus, ad tribuendum largissimus, studiosus mansuetudinis, paupertate valdè gaudens, bonitatis tenax, puritatem cordis semper amplectens, animum suum Ecclesiasticæ regulæ adeò tradens informandum, vt tametsì adhuc laicus esset, Episcopi iam gratiam abundè adeptus videretur: ità deniquè seipsum priuata disciplina necdùm tonsus exercens, vt iam pręclarum de se specimen prębεret, quàm esset quandoquè in Christi templo sacerdos irrepręhensibilis futurus. O laicum perfectissimum, cuius imitatores esse etiam Episcopi desiderabant. O mentem ab omnibus prędicandam, cui non fuit aliud viuere, nisì Christum cum dilectione timere, & cum timore diligere. O verè felicem seculi inimicum, cui mundus tantoperè fuit crucifixus, & ipse mundo: qui ità sapientia fuit peruigil, lenitate placabilis, vt & serpentis astutiam cum discretione obtineret, & columbæ simplicem animum non amitteret. Cuius quidem in mēte, virtutum omnium decorem obtinente, collocauit valdè sobrium sapientia domicilium. Verè dignissimum, in quo Dominus habitaret, templum, ieiunijs mundatum, orationibus ornatum, puritate cōspicuum, vigilijs exercitatum, tum nomine, tum meritis electum. Deniquè dum ille nominis sui dignitatem tuetur, sic se quotidiè exerit, vt nequeat amittere, quod vocatur, in Christo Iesu Domino nostro.

Iacob. 1. Christū timēdo amat & amando timet.

Author se excusat, quòd non omnia eius scripserit, promittitq́ librum secundum. *Cap.* 40.

SEd longum nimìs est, virtutum eius insignia singillatìm commemorare, presertìm cùm liber iam modum excesserit, finemque postulans, plura non admittat: & ariditas quoquè sermonis nostri attenuata, & velutì longo tramite penè defessa succumbat: non quod omnia, quę de Eligio narrāda erant, expleuerit: quippe quę nec ad cētesimā eorū, vt ità dixerim, attingere potuit, bonorū & ornamētorū partē, quę in

cum

eum supernæ remunerationis prærogatiua contulit: sed quòd tanquàm eminens quidam in sublimi scopulus, magna iam ex parte transmissus, ipsa sua arduitate & longitudine fronti se narrãtis opponat. Nunc ergò interim illa solummodò, quæ in laico habitu gessit, præsenti libello percurrere voluimus: cui etiã finem iam libenter imponimus, nè eius prolixitate audientibus fastidium ingeramus. Cæterùm ea, quæ adhuc restãt, quæque in Episcopatu gessit, quóve ordine de hoc seculo migrârit, quasque etiam post obitum virtutes operatus sit, si vita comes fuerit, & facultatem Dominus tribuerit, intercessionibus eius sanctitatis adiuti, alio libello explere desideramus. Confidimus enim, non nostris, sed ipsius meritis opus cœptum feliciter atque fideliter ad finem vsque perducere, si ipse dignetur pro nobis Christum Dominũ interpellare in cælis, qui eius munere meruit tanta mirabilia operari in terris: per eundem Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum Deo patre & spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Virtutes, dicit miracula.

LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Ominò propitiante, vitam beati Eligij confessoris pridèm aliqua ex parte ordiri cœperam, & penè defessus ac lassabundus, medio in tramite stylum retrahens, opus imperfectum reliqueram. Nunc paululùm viribus recreatis, vrgente voto, corde iucũdo, calamoque venusto opus inchoatum prosequi tentabo. Etsì autem arduum est iter & profundum, tamen liberè fateor, quò nõ possum pedibus pertingere, ardentissimo ducor amore. Ibo ergò votis, quò non possum verbis accedere. Indignum enim profectò reor, tanti ac talis viri vitam ad posteritatis memoriam pro viribus ingenij non ad plenum literarum monimentis commendare, cùm ego sic opiner, ex narratione rerum ab eo gestarum ædificationis plurimum ad lectores peruenturum. Sed quoniam talia ac tanta sunt facta illius, vt magnitudo quidem bonorum nihil me præterire patiatur, multitudo verò gestorũ, quamplurima cogat omittere, in incerto æstuat animus, dum deliberare non valet, quid retineat, quídve omittat. Nam si cuncta velim annotare, & dies me narrantem deficiet, & modum excedam voluminis. Porrò autem si pauca commemorem, vereor nè me hypocritæ irrideant, dicantque, Hic homo cœpit ædificare, & nõ potuit consummare: magìs etiam offensam antistitis pertimesco, si, dum seriem condere nitor, arctatus eloquij siccitate, potiùs ei iniuriam videar irrogâsse, quàm vitam exposuisse. His igitur ex vtráque parte trutinatis, articulum iam mẽbranis infigam, & quę primus huius operis liber tanquàm redundans reijcit, hic modò sequens ceu nimiùm sitiens prosequetur: satisque sit, priori libro ea tantùm conscripsisse, quę in habitu seculari gessit. Nunc verò ad ea accedimus, quę ab eo sunt in Episcopatu perpetrata.

Authoris ingẽs amor erga virum sanctissimũ

Luc. 14.

Vt hæresis Simoniaca in Gallijs grassata sit.
Cap. I.

Ligius itaque iam antè in palatio militauerat sub habitu seculari, æterno omnium principi Christo, idque temporibus Clotarij mansueti Frãcorum regis, & Dagoberti inclyti principis, eiusque filij Clodouei, atque vsque ad initium regni iunioris Clotarij mansit in corpore. Sed illis diebus immaniter Simoniaca hæresis pullulabat in vrbibus, & cunctis finibus regni Francorum, maximeque à temporibus Brunechildis infelicissimæ reginæ, vsque ad tempora Dagoberti regis violabat hoc contagium fidem catholicam. Soliciti tamen contra hoc inuigilabant sancti viri Eligius & Audoënus: & communi cum cæteris catholicis viris habito consilio, suggesserunt principi & optimatibus eius, vt hoc mortiferum virus citò extirparetur à corpore Christi, quæ est vniuersalis Ecclesia. Habuit itaque effectum eorum pia petitio, & libenter obtinuerunt, quod deuotè rogauerũt. Tunc ergò placuit omnibus, vno in spiritusancto accepto consilio, simul cum regis imperio, vt nullus precio dato, ad sacerdotale officium

Simoniaca hæresis.

Brunechildis infelicissima regina

admitteretur: neque eos, qui vt lupi rapaces dando munera, mercanda censebant dona spiritussancti: sed illos potiùs, qui essent boni testimonij viri, & irrepræhensibilis vitæ, ad pontificatûs ministerium eligerent.

Vt S. Eligius ordinatus sit Episcopus Cap. 2.

S. Eligius creatus Episcopus Nouiomen.

EXindè igitur elegerunt ob meritum sanctitatis ad sacerdotale officium cunctis bonis operibus preditum sanctum Eligium, iam lumine spiritussancti irradiatum, vt præesset Ecclesiæ Nouiomensi. Decesserat enim eo anno Acharius, eius vrbis antistes. Elegerũt autem cum eo & Audoënum sodalem eius, qui vocabatur Dado, vt preesset Ecclesię Rothomagensi. Hoc ergò modo aurificem inuitum detonsum, constituerunt custodem vrbium seu municipiorum, quorum hæc sunt vocabula, Veromanduensis scilicet, quæ est metropolis vrbs: Tornacensis, quę quondàm regalis fuit ciuitas: Nouiomensis & Flandrensis, Gandensis atque * Coruriacensis. Ob hoc autem vel maximè eum his locis dederunt pastorem, quòd eius regionis incolæ magna adhuc ex parte gentilitatis errore detinerentur, vanisque superstitionibus satis dediti essent, & tanquàm agrestes feræ nullius salutarem sermonem admitterent. Itaque vir beatus, cùm se nullo modo ab imposito munere excutere posset, nè in vllo à catholica regula deriuare videretur, non se permisit priùs sacerdotem consecrari, quàm sub clericatûs normula, aliqua temporis curricula exegisset. Eo igitur tempore transacto, & Audoëno à partibus transligeritanis reuerso, iamque eo presbytero à domino Deodato * Matascensis vrbis Episcopo ordinato, inito consilio, pariter sub vnius diei articulo Apostolicam benedictionem gratuitò meruerunt eo tempore, quo apud Gallias à cuncto populo Rogationes celebrabantur. Cõuenientes igitur simul in ciuitate Rothomagensi quartodecimo die mensis tertij, anno tertio Clodouei, iuuenculi adhuc regis, die Dominico ante Litanias, inter cateruas populi, inter agmina clericorum, inter choros psallentium consecrati sumus gratìs ab Episcopis pariter Episcopi, ego Rothomago, ille verò Nouiomo. Atque ità Episcopatu suscepto, ad sedem suam remeans, qualem se deincèps, quantumq; prestiterit, quis dignè valeat explicarè? aut qs tãta verborum copia instructus existat, vel quę oratio tãtę affluentię vbertate redũdet, ꝙ rectè facta eius ità, vt par est, prosequi possit? Idemipse semper robustus, ad virtutis instantiam se * exerens, cõstantissimè in cœpto proposito pseuerabat. Eadẽ in corde humilitas, eadem in vultu grauitas erat. Eadẽ erga pauperes cura, eadẽ, quæ priùs, solicitudo cernebatur. Eadẽ dilectio fraterna, eadẽ mẽtis cõstantia ei pmanebat: nisì ꝙ Episcopalis dignitas, quæ alijs põpæ fomentum subministrare solet, ei maius abiectionis studium attulit: & vndè alij ad tempus videntur extolli, indè ampliùs ille humiliari studuit. Erat Christo semper subiectus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, põtificatu dignus, humilis in honore recusando, subditus in suscipiendo, exul spontaneus, fide plenissimus, obediens Dei præceptis, credens eius promissis, peregrè locuples, industria solers, in opere docilis, spe lõganimis, in colloquio sapiens, prudens in consilio, in corrigendis vitijs vehemens, diligendo ardens, patiens in aduersis, fortis in periculis, in disciplinis mansuetus, in eleemosynis largus, in studijs assiduus, metu mortis solicitus, in timore Dei eximius, in religione magnificus, in exequijs deuotus, misericordia illustris, in disciplina strenuus, excellẽti ingenio preditus, iustitia insignis, seueritate terribilis, prõptus ad humanitatem & clementiam, ad ignoscendum paratus, humilitate summus, hospitalitate præcipuus, nutritor gregis pijssimus, pastor Ecclesiæ prouidus, dispensator fidelis, moderator insignis, delicta ꝓpria cauens, aliena vt sua lugens, plebi salutaria mõita adhibens, eamq; Christi ꝓcepta docens, proteruos non armis, sed patientia vincens, superbos Christi iugo suauissimo subdens. Semper in obsequijs pauperum, in adhibẽda erga peregrinos diligenrta infatigabiliter perdurabat, ijsque adeò officiosè inseruiebat, vt nisì quis fundatam in Christo haberet mentem, proculdubiò ignominiosum putaret talia vel ęqualibus exhibere, qualia ille perpetìm luridis, infirmis & despicabilibus pręstabat. Deniquè omni Episcopali pompa posthabita, populi neglecto agmine, clericorum postposita frequentia, famulantium relictis obsequijs, pauperum semper & captiuorum consuetudine & familiaritate delectabatur. Itaque habebat certum quendam, eumque secretum locum, in quem certis quibusque diebus egenos ac debiles intromittens, ipse vt anteà consueuerat, famulorum more satagens, deuotè eis inseruiebat, squalentia lauans capita, e... tam

Margin notes: * Curtriacensis — for. * Matiscencensis — Dies Rogationum. — * exercens — Honor non mutat in eo mores. — Virtutes eius iam Episcopi. — Sũma humilitate seruit abiectissimis. — O hominẽ Dei.

tam deformemq; cæsariem propria manu radens, potum ac cibum singulis præbens. Deindè collato cuilibet munere, & nudis etiam vestitis, humaniter eos dimittebat: illisq; ab vna parte exeuntibus, alios, si adessent, ex altera parte intromitti iubebat: ijsq; eodem modo seruiens, illos humanissimè refouebat. Nonnunquàm etiamsi turba plurima conflueret, similiter omnibus faciebat. Attamen singulis diebus certo, id est, duodenario, numero compræhensos reficiebat, ipse plerunq; cum eis hora congrua ad vnam mensam pariter conuiuans, ità tamen, vt priùs singulorum manibus aquã funderet, vinumq; & panem suis manibus præberet. Sed quid his narrandis diutiùs immoror? Equidem fateor, nunquàm me sic vidisse cuiusquam studia feruere: nusquàm ego in Gallijs eiusmodi opera sic à quoquã actitari audiui. Potest qlibet quodlibet Dei opus arripere, sed aut vix, aut difficilè perpetuò retinere. Hic verò quod semel proposuit, perpetuò retinuit: quod Deo primùm vouit, nullis mundi negocijs impediri passus est: quod initiò arripuit, ad finem vsque perduxit. Perseuerãtia in bonis

Qua instantia gregem sibi creditum, ad viam salutis pertraxerit.

Cap. 3.

Porrò autem pastoris cura solicitus, lustrabat vrbes & municipia, circunquaq; sibi commissa. Sed Flandrenses atque Andouorpẽses, Frisones quoquè & *Suedi, *Suedi, & barbari quique, circa maris litora degentes, quos velut in extremis remotos, nullus adhuc prædicationis vomere exarârat, principiò eum hostili animo & auersa mente exceperunt. Postmodùm verò, cùm paulatìm per gratiam Christi eis verbum Dei insinuare cœpisset, pars maxima trucis ac barbari populi, relictis idolis, cõuersa est ad verum Deum, & Christo subiecta. Sicque demùm factum est, vt quasi cælitùs lumen ostensum, aut radius quidam solis erumpens, totam regionis illius barbariem illustraret. Nam & illi, qui eum primò ceu ferocissimæ bestiæ discerpere cupiêrant, postea attendentes eius bonitatem & mansuetudinem, imitatores eius fieri cupiebant. Multos in Flandria & alibi ad fidẽ traducit. Quis enim ità esset obstinatus, qui eius modestiam intuens, non confestim admirando obstupesceret? aut quis tam arrogans, qui sobriam eius vitam considerans, non ilicò ad iustitiam sese conuerteret? Crescebat nimirùm in eo quotidiè opinio, virtutis pedisequa. Seminabat in plebem verba veritatis, fructu fidei redundantia, sufficienti sale condita, & velut aromaticis vnguentis infusa. Nec erat contenta eius fama circuniectas duntaxàt illustrare Gallias: sed exteras etiam prouincias complebat, meritorum eius gratia præcurrente. Inter barbarorum enim fremitus, quasi egregius signifer, corporis formidine nudus, sed fidei feruore vestitus, sese ingerebat, Christi charitate securus: aduersantesque sibi fortiter superabat, non lorica corporea amictus, sed fidei virtute indutus. Nihil timet mortẽ. O quotiès ob veritatis assertionẽ, *paratam habuit mortem: fecissetque satis votis, si sors tulisset temporis. Sed licèt ei ratio temporis non potuerit præstare martyrium, gloriam tamen martyris non amisit: quandoquidem pro spe æternitatis iugiter laborauit. *id est, paratus fuit mori. Quòd si ei Neronianis aut Decianis temporibus in illa, quæ tunc extitit, congressione pugnare licuisset, securus dixerim, sponte sua eculeum ascendisset, & vltrò se pro Christo ignibus intulisset, libensque palmam sanguinis occupâsset. Sed quanquàm ista non pertulit, impleuit tamẽ etiam sine cruore martyrium, dum fortitudine roboratus, in vigilijs sedulus, in ieiunijs assiduus, fidem seruando, cursum consummando, repositam sibi à Christo iustitiæ coronam, quotidiè reddendam expectauit. Tanquàm speculator à Domino constitutus, prædicabat verbum cum multa authoritate: instabat, secundùm 2. Tim. 4. Apostolum, opportunè, importunè, arguens, obsecrans, increpans in omni patientia & doctrina: suauiter semper de ijs, quæ Dei sunt, vel populum instituens & alloquens, vel cum fratribus & familiaribus conferens: in doctrina sua perpetim Apostolicam retinẽs authoritatem: eaque fretus, inter gentiles ità versatus est, vt & ferocissimæ gentis paratos haberet animos, & copiosum exercitum ex ijs ad Christi fidem traduceret, & fidei catholicæ intemerata consortia custodiret.

De beati viri virtutibus. Cap. 4.

Sanè si quem vidisset peccatis noxijs vulneratum, & sagittis diaboli confixum, mox adhibebat dignas sermonum curationes, & verbi Dei salutaria medicamẽta: ostendens contra vulnera tentatoris, salubre malagma confessionis. Si qui inter suos essent incompositis moribus, & à recta atque honesta viuendi regula de- Erga peccatis saucios vt se gesserit.

 flecte-

Summatim recensentur virtutes eius.

flecteret, eos & arguebat clementer, & tolerabat patienter. Erat verò mira eius in cunctis operibus discretio, & imitanda erga omnes dilectio. Erat Eligius opere castus, fide catholicus, charitate diffusus, in tentationibus cautus, in fide firmissimus, in bonis operibus promptus, sermone verissimus, consilio prouidus, bonitate conspicuus, charitate præclarus, Deo sedulè seruiens, errantes corrigens, correctos fouens, obstinatos spernens, humiles semper diligens. Exuberabat in eo constantia fidei, puritas dilectionis, synceritas pacis, amor charitatis. Ad æternam capessendam vitam filios suos, quos doctrina sua in Christo genuerat, perpetim incitabat. Quos autem sermone erudiebat, eos exemplo anteuertebat, quæ docebat faciens, & quæ faciebat docens: nec aliud ore promens, aliud animo volens: sed quod ore docebat, opere confirmabat. Qualis eius sermo erat, talis & vita: & qualis vita, talis quoquè sermo. Summa bonitate regebat subditos, summa seueritate seipsum damnabat. Non erat terribilis erga subiectos, sed valdè seuerus in vitia & piacula. In se censuram seruabat, erga alios pre se iustitiam ferebat. Rigore vtebatur in iustitię discussione: misericordia, in iustitię definitione. Ipsam autem districtionis censuram semper temperabat misericordia, sciens scriptum, quia in eo quod qs iudicat, iudicandus sit, & quòd potentes potenter tormenta patientur, & quòd iudicium fiet durissimum in his, qui presunt. Hec ergò sedula mente pertractans, in omni actione discretionem tenuit, nec in vllo penitùs immoderatè se gessit: sed omnia diligenter dispiciens atque distinguens, & in disciplina, & in misericordia modum semper atque temperamentum seruauit.

Optimi doctoris exemplum.

Matt. 7. Sap. 6. Ibidem.

De cœnobio monialium Nouiomi condito. Cap. 5.

Condit monasterium virginum.

EXtruxit quoquè in oppido Nouiomensi ancillarum Christi monasterium, cui magnam congregationem, & vitæ seueram institutionem adhibuit. Terræ quoquè redditus sufficiẽter delegauit, & omnia, quę essent illi necessaria, solerti satis cura prouidit. Sed & alia multa monasteria, partìm eius opere, partìm institutione à discipulis eius constructa, hodiè intra Gallias nota sunt. Multi enim ex discipulis eius ecclesias condiderunt, multi monasteria salubriter rexerunt: non pauci etiam ad episcopale regimen sublimati, ecclesijs prefuerunt.

Vt multa sanctorum corpora, & in ijs sancti Quintini, repererit. Cap. 6.

HVic viro sanctissimo inter cætera virtutum suarum miracula id etiam à Domino concessum fuit, vt sanctorum martyrum corpora, quæ per tot secula hactenùs à populo ignorabantur, eo ingenti fidei ardore inuestigante, reperta sint. Nonnulla enim plebs anteà venerabatur ijs in locis, in quibus non erant, & tamen quo loco humata essent, prorsùs incompertum habebatur. Ex eo autem tempore, quo Eligius pontifex consecratus, & pastor datus est, quędam ab illo inuenta, & populo declarata sunt. E quibus primum ac summum martyrem sanctum Quintinum, in principio episcopatûs sui grandi instantia quęsitum, iam olìm latentem, in lucem produxit. Deniquè priusquàm Eligius illi loco datus esset episcopus, vir quidàm improbus, Maurinus nomine, habitu quidem, vt populis videbatur, religiosus, cantor etiam in regis palatio celebris, atque ex hoc, vt rei docuit exitus, mente tumidus, corde proteruus atque actione dissipatus. Qui audacia suæ presumptionis deceptus, cœpit verbis extollere & iactitare, à se martyris Quintini corpus & inquiri posse, & inueniri. Sed vt & eius proteruiam ilicò, & Eligij demùm merita Dominus declararet, mox vt terrã sarculo fodere cœpit, manubrium fossorij manibus eius inhæsit. Sicque miser opus presumptum relinquens, sequenti die in manibus eius vermibus ebullientibus, miserabiliter expirauit. Ex quo factus tantus timor extitit in populo, vt nullus deincèps, quanuìs probabilis vitæ, preter Eligium huiusmodi negocium auderet appetere. Eligius ergò cura pastorali suscepta, statìm in exordio suæ ordinationis cœpit assiduus esse in loco illo. Est enim haud procùl ab vrbe Veromandensi, in eo scilicet loco, vbi quondàm martyr ex fluuio eleuatus ab Eusebia, in mõte fuerat tumulatus. Eligius itaq; diuino nutu instigatus, voluebat in animo, sed & liberè proclamabat in populo, non illic haberi corpus, quo in loco illud venerabantur homines, sed esse potiùs in parte vlteriori. Cumque diù huiusmodi *conditio mentem eius stimularet, cœpit tandèm sagaci inquisitione per basilicæ pauimentum huc illucque tentare, sicubì sacratum tumulum posset deprehendere. Sed cùm nullate-

Maurini cuiusdam arrogantia & temeritas.

Diuinitùs punitur.

for. *cogitatio

latenùs indicium tumuli reperiret, cœpit à fratribus destitui, prosequẽtibus cum timore interitum illius, qui dudùm huiusmodi inuestigationem superba mente cõcipiens, lugubri morte vitam finîsset. Necnon & antiquitatem corporis, longinquitate iam temporis consumpti, atq; ad nihilum in puluerem redacti obijcientes, conabantur eum à cœpto mentis proposito reuocare. Cumq; ei eiusmodi impedimẽta à fratribus obijcerentur, altiùs ille ingemiscens, aiebat: Nolite fratres, quæso, nolite impedire deuotionem meam. Nam ego credo in creatorem meum, quòd tanto thesauro, tantumq; mihi desiderato, haudquaquàm me fraudabit. Tunc ergò attentiùs persistens, suscepit triduanum ieiunium, atq; enixiùs Christi Domini diuinitatem cum lachrymis exorans, vouit non se priùs quicquam alimoniæ sumpturũ, quàm mereretur voto potiri suo. Tanta nanque erat ei fides, tantaq; constantia, vt plerunquè sic facienda preueniret, tanquàm iam facta crederet, & nonnunquàm ità cum Deo, quemadmodùm cum terreno suo loqueretur domino: quodque ipse proposuisset, id à Deo completum iri crederet indubitanter. Vndè etiam multis eum dehortantibus, dicebat: Tu Domine Iesu, qui omnia nôsti, priusquàm fiãt, tu scis, quòd nisi manifestum mihi ostenderis corpus huius testis tui, qui propter nomen sanctum tuum passus est, quanquàm sum indignus, nũquàm tamen deincèps plebis huius Episcopatum geram: sed exul potiùs ab hac prouincia procùl secedam, vbì, vt dignũ est, inter bestias moriar. Quid multa? In cœpto opere persistens, cũ adiutores eius per diuersa ecclesiæ loca tentando discurrerent, nullamque inueniendi spem caperent, leniter ille omnes compescens, vnum eis locum, de quo nulla esse suspicio poterat, in posteriori ecclesiæ parte effodiendum designat. Tunc omnium labore eò conuerso, libenter iussis cuncti obtemperant. Defossáque iam in altum ad pedes decem vel eo ampliùs terra, iterùm spe inueniendi corporis destituũtur. Et cùm tertia iam nox media fluxisset, arrepto Eligius sarculo, reiectoque amphibalo, cœpit totis viribus cum cereis & lampadibus terram sanctis fodere manibus. Cumq; paululùm ima fossæ declinans, in latùs cauernæ humum fodere cœpisset, mox reperit tumbam sanè veterrimam, tegentem corpus sacratum. Tum verò gaudio magno repletus, cùm sarculo, quod manu gestabat, auidissimè latus ferîsset sepulcri, confestim forata tumba, tanta odoris fragrantia cum immẽso lumine ex eo manauit, vt etiam ipse sanctus Eligius fulgore luminis, odoreq; inenarrabili perculsus, vix subsistere posset. Nam & globus splendoris, qui ex tumulo ad ictum ferientis processit, tantam vim sparsit claritatis suæ, vt cunctorum adstantium obtutibus oculorum retusis, partem maximam regionis illius in diei claritatem mutaret. Vndè omnes, quos eâdem hora vigilare cõtigerat, quiq; rei causam ignorabant, magnum quoddam cælitùs datum signum existimabant. Erat enim transacta media nox, & nox quidem obscura valdè & caliginosa: sed procedente fulgore, quasi lux diei ad tempus resplenduit, & in tempore claritas recessit. Tunc ergò sacrum inuentum corpus Eligius cum gaudio lachrymans exosculatur, ac de profunda tellure eodem eleuato, reliquias sibi, vndecunq; concupiuit, segregauit. Dentes etiã pro languentium medela ex maxilla sancta abstulit, atque ex radice dentis gutta sanguinis exiuit. Clauos quoquè miræ magnitudinis, quos tempore passionis eius persecutores corpori infixerant, ex cerebro cęterisq; artubus abstractos, sibi pro reliquijs sequestrauit. Capillos etiam pulcherrimos in religas separatos delegauit. Deindè holoserico preciosissimo obuolutum, compositumque honestissimè corpus summa cum diligẽtia retrò altare transposuit. Tumbam deniq; ex auro argentoq; & gemmis miro opere desupèr fabricauit: ecclesiam quoq;, quę exigua cõuentibus populi videbatur, eximio opificio ampliatam decorauit. Ipse demùm ex reliquijs, quas à sancto corpore sequestrauerat, multa loca condiuit, multimodamque medelam diuersis ægritudinum * incommodis easdem impertiendo præbuit.

Obseruã sancti viri cõstantiam in inuestigando corpore S. Quintini.

Dan. 13.

Inuenit corpus S. Quintini.

Nota miraculum.

Præclarum sanè miraculum.

Nota thecã preciosissimam.

*morbis

De reperto S. Piatone, alijsq́; sanctis. *Cap.* 7.

POst hæc simili modo grandi labore atque instantia inuenit in territorio Medenatensi, vico Siclinio, sanctũ martyrem Piatonem. Cui similiter clauos oblongos ex corpore ablatos, populis in argumentum monstrauit. Corpus deniq;, sic ut martyrem decuit, accuratè composuit, atq; mausoleum desupèr eleganter fabricauit. In Suessionum quoq; ciuitate sanctos martyres & germanos Crispinum & Crispinianum, ex quadam crypta prolatos, mirificè composuit, eorumq; memoriã insigni ornamento decorauit. Necnon & in Bellouacensi municipio beatum martyrem Lucianum,

Inuenit S. Piatonis corpus.

Itèm S. Lucianum.

cianum, collegam quondàm S. Quintini, inuentum similiter composuit & fabricauit. Sed & alijs permultis Sanctorum memorijs impendit diligentiam, quæ nunc non sufficit narrantis explicare lingua.

Quos labores apud Gentiles exantlârit. Cap. 8.

MVltùm prçtereà in Flandris laborauit, iugi instantia Andouerpis decertauit, multos erroribus implicatos Sueuos conuertit, fana aliquot pfana, Christi clypeo protectus, Apostolica authoritate destruxit: idolatriam quoquè diuersi generis vbicunquè comperit, funditùs euertit. Inter hæc autem cùm sobriã semper religiosis viribus teneret disciplinam, frequenter ab ingrato ac perfido populo lacessitus, & penè vsque ad contumeliam prouocatus, nullatenùs à cœpta doctrina retardatus est, sed magis etiam lenis, patiens, humilis & mitis, pro eis Dominum deprecabatur. Cumq; circunquaq; rura lustraret, inenarrabili subtilitate desides barbarorum animos, & minùs de se solicitos, solerti sanè studio verbis blandis nitebatur stimulare, atque ad amorem supernç patriæ accendere, prædicans infestis pacem, ferocibus lenitatem: docens eos pariter debere ad ecclesiam conuenire, monasteria construere, atq; in bonis actibus Deo sedulè seruire. Ad quas eius adhortationes ità pleriq; barbari mutati sunt, vt subitò in arido & squalenti agro videretur fœcunda seges & vberrima messis existere. Videres complures ad pœnitentiam currere, opes pauperibus clargiri, libertate familiam donare, aliaq; plurima bonorum operum studia sectari. O quàm multi, Eligij industria ab errore gẽtilitatis retracti, Christi venerabili cõiuncti sunt gregi. Quàm multi, eius exempla secuti, omnes mundi illecebras respuentes, beatam monachorum vitam adepti sunt. Quàm multæ puellæ, eo suadente, carnales nuptias spreuerunt, vt in matris Ecclesię gremium receptæ, Christi dignæ sponsç haberentur. Quàm copiosum etiam agmen vtriusq; sexûs, quod toto anno acquirere poterat, annis singulis in Paschali solennitate manibus proprijs baptizans, sacro fonte abluebat? Extrahebat enim non minùs suauiter, quàm vtiliter, è faucibus inimici viros & mulieres, senes cum iunioribus, salubriaque monita assiduè tradens, innumeros ad viam salutis traducebat. Videres plerunquè inter multas infantium turbas, anus decrepita valdè ætate, membris omnibus trementes, cano iam capite, rugata fronte: necnon viros æquè grandæuos, sub eius manibus in sacro fonte renasci, & subitò albis indutos, quodammodò renouari. Videres etiam nonnullos ad piam confessionem concurrentes, & sagittis inimici saucios, ità ab Eligio, veluti aptissimo medico, redire sanos, vt nulla iã in eis vulnera remanerent, nullaq; prioris culpæ eos delectatio comitaretur. Sed quid diutiùs immoror? Manifestè ei & euidenter aderat diuina gratia, qua innumeros ad imitationem suî prouocauit. Porrò resplendebant in eo virtutes eximiè, modestia cum verecundia, sapientia cum simplicitate, seueritas cum mãsuetudine, doctrina cum humilitate, humilitas cum rigore. Cùm esset autem alijs misericors, sibijpsi erat durissimus: cęteris humanus, sibi abstinendo seuerus: omnibus largus, sibi soli parcus. Inter eius colloquia, sacra semper resonabant verba: de pace solicitus, de salute patriæ curiosus, die noctuq; pro quiete ecclesiarum, quę vbiq; sunt, ac pro pace principum supplicabat. Deniq; cum vocabulo illius, & virtus animi, & cęlestium gratiarum magnificentia concordabat.

Vt barbaros tractârit.

Ingens fructus adhortationum eius.

Sibijpsi durissimus est.

De dotibus & virtutibus eius. Cap. 9.

QVis verò abundantiam & copiam rigantis ingenij, aliaque eius bona explicare queat? quàm fuerit in timore DEI fundatus, in disserendo prouidus, consilio profundus, in rebus seculi siue politicis eloquens, in virtute humilitatis mirabilis, astutus iuxta prophetam, & prudens, columbæ simplicitatem nõ amittens? O venerabilem Christi sacerdotem. O imitandum virum pietate, misericordia & charitate: quę cùm quotidiè etiam in perfectis frigescat, in eo tamen vsque ad finem aucta, in dies perseuerauit. Quis eius mansuetudinem, quis puritatem, quis spiritûs feruorem, quis discretionem, quis benignitatem, quis iugem in pręceptis Domini die ac nocte meditationem verbis consequi possit? Quis illo, in opere Dei promptior, in oratione feruentior, in sobrietate parcior, in lachrymarum copia redundantior, in corpore honestior, in corde syncerior, in mansuetudine moderatior, in compunctione ardentior, in charitate iucundior facilè potuit inueniri?

Prou. 13.

Rursùs de quibusdam eius virtutibus. Cap. 10.

Pre-

PRæcipuas deniquè virtutes, quæ possunt hominem ad veræ celsitudinis honorem euehere, putà, prudentiam, iustitiam, fortitudinem & temperātiam, inter se aptas atq; connexas, sibiq; mutuò cohærētes ità excoluit, vt penè in singulis excelleret. Habuit prudentiam in discernendo, iustitiam in iudicando, in arrepto proposito fortitudinem, in qualitate discretionis temperantiam. Quid enim eo prudentius, qui contempta mundi stultitia, Christum secutus est, Dei virtutem & Dei sapientiam? Quid iustius, qui omni substantia sua in pauperes distributa, docuit diuitias pro Christi amore penitùs contemnendas? Quid fortius, qui in Francorum proterua gente, & inter barbaras nationes, arrogantiumq; probrosas cōtumelias, spiritu semper & animo inuicto fuit? Quid temperantius, qui nobilium spreta felicitate, mâluit in humilioribus tuto gressu pergere, q̃ pendulo gradu in sublimibus fluctuare? Magnoperè enim concupiuit inter homines esse inglorius, vt corā Deo appareret gloriosus: menteq; in Christo benè fundata, cælestia potiùs, q̃ terrena desiderans, humana studiosè contempsit oblectamenta, vt posset diuinam in cælestibus obtinere consolationem. Inter huiusmodi itaque institutionis exercitia, vir beatus ex dono sancti spiritûs virtutum insignia operabatur.

Eius prudentia. 1. Cor. 1. Iustitia. Fortitudo. Tēperantia.

De curato dæmoniaco. Cap. 11.

CAusa quandoquè extitit, quę eum cogeret in eam proficisci regionem, quę propriè Prouincia nuncupatur. Cumq; die quodam cum nobili suo comitatu eius Prouinciæ regiones peragraret, occurrit ei vir quidam, immundo & nimìs sæuo repletus spiritu. Is cùm vidisset sanctum virum, timore perculsus, & spumās ac pallens, dixit ad eum: Quid hîc tu Eligi? Conuersus ad eum S. Eligius, Quid ad te, immūdissime diabole? In nomine Iesu Christi obmutesce, & exi ab illo. Et continuò vehementer discerpens hominē, exijt ab eo. Quindecim verò annis obsederat & cruciauerat virū pessimus ille spiritus. Statìm ergò pristinæ sanitati restitutus homo, surrexit incolumis.

Cogit dæmonē confestim exire ab hoīe.

De sanata dæmoniaca. Cap. 12.

PRofectus indè Eligius, venit in villam, quę Ampucius vocatur, sitaq; est in ripa Rhodani fluminis, pertinetq; ad prędium Erchēberti illustrissimi viri. Erat aūt ibì fœmina quędam, infestum diù dæmonem patiens. Eo ergò in loco Eligius orationis gratia basilicam ingressus, cùm oratione completa regrederetur, occurrens ei mulier, cœpit nomen eius crebriùs atq; insolentiùs inclamitare. Tunc Eligius eam respiciens, misertus eius, fixis in terram genibus, orauit. Deindè conuersus ad eam, dixit: Adiuro te, maligne spiritus, per Deum patrem omnipotentem, & per Iesum Christum filium eius, & per spiritum sanctū paracletum, vt ipsius virtute fugatus, discedas ab hoc vasculo, quod captiuum obsides. Mox ad eius verbum elisit malignus spiritus mulierem in terram, & facta est velut mortua. Sicq; vim maximam patiens dæmon, & sanguinem per os mulieris ex internis visceribus egerens, confusus exijt ab ea, aufugitq; à facie hominis Dei. Sanctus autem Eligius iussit subleuari mulierem: & cùm benedixisset aquam cum oleo, bibendam ei obtulit. Illa vbi gustauit, refocillata est anima eius, & sana facta est ex ea hora.

Sanat dæmoniacam.

Vt furtum indicârit. Cap. 13.

NEque illud prętereundum puto, quanuìs sit humile, quod eodem itinere vir beatus spiritu cognouit. Cùm iam satìs ea omnia, quorum causa aduenerat, expedijsset, cunctosq; amicos & episcopos Prouincię visitâsset, domumq; Aspasij, qui filius erat Iunini Christianissimi viri, inuisisset, cum omnibus suis parabat remeare ad propria. Postremò autem omnium, vbi Aureliano * Vsecensi episcopo, conuiuio peracto, valedicere instituit, accidit vt vtriusq; famulis satagētibus, vnus ex ministris eius perderet rem quandā, qua camelum onerarium semper ducere solebat, eaq; causa huc illucq; cursitans, iter eius retardaret. Tunc Eligius illi ad se secretiùs accito indicat hominem, qui furtum fecerat, additq;: Vade ad rupem propinquā, atq; illic inter vepres reperies absconsum & ligatum id, quod quęris: solutoq; eo, accipe quod tutum est, & absque vlla iniuria vel verbo aspero redde homini tibi designato ligamen illius. Quod cùm ille fecisset, nimio fur pudore atque stupore perculsus, veniam facti sui precabatur, offerens etiam satisfactionem homini.

* Vticensi

Indicat locum ablatæ rei.

Vt deindè se gesserit, domum reuersus. Cap. 14.

Perfexit ge neratim virtutes ei⁹.

POst hęc Eligius ad vrbem ꝓpriam regressus, institutionis suæ normam in dies in melius ꝓuehebat: diligens inprimis Deum ex toto corde, ex tota aīa, atq; ex tota virtute sua: deindè ꝓximum sicut seipsum. In lege Domini sine lassitudine ꝑmanens, mores bonos nulla noxia cōuersatione inqnabat. Vitā temporalem ꝓ exilio ducens, vitam æternam toto mentis desiderio suspirabat. Actus vitę suæ omni hora custodiens, oculum mentis suæ semp in Deum defixum habebat. Ab oībus, quę lex vetat, solerti cura abstinens, à cogitationibus quoq; noxijs aīum reuocabat, sciens hoīem etiā cogitationum suarum rationem redditurum. Nihil de se p̄sumens, nihilq; boni sibi tribuens, bona à se facta diuino muneri adscribebat. Odientes ad pacem, discordes ad cōcordiā reuocabat. Cōsilium & opus suum semp ad Deum referens, in omni conatu suo Christi auxilium flagitabat. Pedes eius semp directi ad euāgelizandum pacem, ad euangelizandum bona. Honesta specie, aīo benigno incedebat, & sicut fidelis seruus & prudens, quem cōstituit Dn̄s sup familiā suam, vt det illis cibum tempore opportuno, populum sibi cōmissum modis oībus curabat spiritali reficere alimonia, comiter docēs, optimè instruens, à peccādi cōsuetudine tota virtute oēs retrahere nitens. Erat feruens spiritu, solicitudine nō piger, spectatis moribus, ornatus operibus, omniq; suauitate cōspicuus. In oratione assiduus, in ieiunijs strenuus, in eleemosynis largus. Porrò inter diuites & paupes ità se medium gerebat, vt paupes eum patris, diuites sup̄ioris loco haberent. Ille verò nō p̄sonę potentiā, sed morum elegantiā attendebat: tantoq; vnicuiq; plus habebat honoris, quāto eum sanctiùs viuere didicisset. Erga egenos & aduenas adeò se solicitum exhibebat, vt verè Christum in eis esse, fide integra crederet: atq; ità nō tam illis, q̄ ipsi Christo, qcquid in eos cōferret, se p̄stitisse lętaretur. Ipsis qdem p̄bebat cibum, sed oculis cælum suspiciebat. Ipsis dabat alimenta, sed Christum cum fidutia inuocabat. Manus & brachia porrigebat dando, at mercedem ꝓculdubiò è cęlis expectabat. Quantā ille facultatū vim & molem Christi amore ardens dispserit, nō me vnū necesse est dicere. Quod enī monasteriū nō eius penetrauit eleemosyna? aut qs clericus nō eius substantia refocillatus est? Quis ꝑegrinus nō eius recept⁹ hospitio est? qbus aduenis nō suum impēdit obsequm? quos ille curiosissimè locis oībus pergrens, dānum suū putabat, si qsquā debilis aut esuriens, alterius beneficio sustentaretur. Ardentissima qppe fide Saluatori toto aīo cōiunctus, reddebat ei, quod ab illo acceperat: atq; in singulis ei⁹ famulis Christum se videre credens, qcquid in illos contulisset, Deo se præstitisse gratulabatur: illud semper aīo reuoluens, quod Dominus in Euangelio ait: Beati misericordes: quoniā ipsi misericordiam consequentur. & illud: Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemosyna extinguit peccatum. & illud: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in æterna tabernacula. &, Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Huiusmodi ergò studijs intentum Eligium, diuina gratia vberiùs comitabatur.

Esa. 66. Luc. 12. Matt. 5. Eccli. 3. Luc. 16. Luc. 11.

Vt patriam reuisens, apud Bituriges reos è carcere liberârit. Cap. 15.

VEnit ei aliquādò in mentem affectu pietatis & cura pastorali solicito, solū paternę possessionis in ciuitate Lemouicina, reuisere. Audiens enī sanctā famā monasteriorum, ipsi⁹ iā exemplo in ea vrbe cōditorum, desiderabat magnopè suis ea oculis intueri, maximè verò monasterij sui venerabilē atq; oībus imitandā institutionem. Cùm aūt in ipso itinere Biturigum ciuitati ꝓpinquaret, comitibus suis antecedere iussis, ipse cum paucis statuit apud memoriā S. Sulpitij cōfessoris adorare. Quò cùm ꝑuenisset, oratione facta, audit cōplures nupèr mortis sententia dānatos, in fiscali carcere vinctos teneri. Interfecerāt enim quendā fiscalem iudicem, & ea causa in vinculis habebātut. Eligi⁹ ergò memor Christi dicentis, In carcere erā, & venistis ad me. &, Quādiù vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: rogat se duci ad eos. Sed cùm appropinquâsset custodijs, milites confestim exurgentes, valdè ei obstiterunt, nec ꝑmiserunt eum ꝓpiùs accedere. Tunc ille mœstus admodùm, indignatusq; animo recessit, & cœptum peregit iter. Vbì aūt ad destinatum peruenit locum, cōmoratus est aliquādiù apud Lemouices, inuisensq; oīa monasteria, tam intra vrbem, quàm in suburbanis sita, deuotissimè omnium benedictiones hauriebat. Visitatis etiam in suo monasterio fratribus, & secundo eius Abbate, (primus enim ad episcopatum raptus erat) paterna singulos solicitudine admonebat, hortās oēs seruire Deo in veritate & simplicitate cordis, quotidieq; in melius ꝓficere, arreptū ꝓpositum omni instātia ad finē vsq; ꝑducere. Venit aūt & ad p̄dium parentū suorū. Nā & ibì habebatur iā monasteriū, à germano ei⁹ Alitio in ipsa

Matt. 25. Ibidem.

Indignatur ex iustitiæ zelo vir pi⁹.

Alitius frater S. Eligij.

pater-

paterna domo constructum. Ibiq; similiter salutatis fratribus, & comiter consolatis, ad ciuitatem suam reditum parat: cumq; haud procùl Biturigibus iter carperet, voluit iterùm diuertere ad ciuitatem. Stimulabat enim animũ eius, quòd reos, qui tenebãtur in carcere, nihil anteà iuuisset, nec eos liberare potuisset. Itaque iter agens, precabatur Dominum, vt adito carcere, non pateretur laborẽ suum frustrà cõsumi. Qua autem die ingressurus erat ciuitatem, cùm valdè diluculò leuâsset oculos suos ad cęlũ, facta est caligo & nebula tenebrosa nimìs, ità vt habitatores ciuitatis ad spatiũ iacti lapidis cernere non possent. Sic ergò Eligius vrbem ingressus, cùm appropinquâsset ianuis carceris, confestìm ceu magno ferientis impulsu, diuino nutu confractę sunt seræ, dissipati cardines, ostia carceris patefacta, omniaq; cõpeditorum vincula soluta. Tunc Eligius concessam sibi virtutem quasì nihil ad se pertinere simulans, citò à carcere recedit: dat tamen reis consilium, vt mox indè exeuntes, ad ecclesiã confugiant. Tum illi egressi sine mora, celeri cursu ad basilicã B. Sulpitij properant. Vbì cùm omnia essent ecclesię ostia obserata, & rei hinc indè circunspicientes, nusquàm inuenirent introitum, subitò fracta est fenestra vitrea, vna ex maximis, quæ erant in fronte basilicæ: simulq; ostiũ vnum in ecclesiæ latere patefactum est: atq; ità illi in basilicã ingressi, altaris thronũ petiêrunt. Cumq; sanctus Eligius omnia sanctorũ loca inuisens, eò peruenisset, inuenit eos omnes circa altare, seu apud sepulcrum iam dicti antistitis consistentes. Porrò milites vt viderunt carcerẽ dissipatum, statìm persecuti sunt eos vsq; ad locũ memoratum: ingressiq; basilicam, iniecerunt eis manus, ac ferro vinctos, foràs trahere conabantur. Quos beatus Eligius blandè cõpellans, Nolite, inquit, homines Dei, nolite sic in loco sacro agere. Cur eos perdere nitimini, quos iam pius Dominus liberauit? Quarè facitis tam impiè in domo Dei? Cur non pertimescitis tanti sceleris culpã? Domus hæc, non mortis, sed vitæ domus est. Refugium est delinquentiũ, non damnatio euadentium. Orationis est locus, non latronum specus. Sed cùm nihil apud eos sermo eius proficeret, iterùm ait: Dominus Deus videat id, quod facitis. Vos quidẽ me audire non vultis, sed audiet (credo) ille, qui nũquàm derelinquit sperantes in se. Mox ergò ad solita præsidia se conuertens, prostrauit se in terram inter altare & confessoris memoriam, atq; enixiùs Domino supplicauit. Et cùm ab oratione caput eleuâsset, statìm confractæ catenæ in terram ceciderũt, cunctaq; quæ eis imposita erant ligamina, omnibus adstantibus magno sunt impetu dirupta ac dissoluta. Quod milites videntes, ingenti metu perculsi, moxq; ad pedes sancti Eligij prouoluti, veniam facti sui precabantur, dicẽtes: Peccauimus, domine pater, iniquè egimus, stultè gessimus, quòd contra te contendere ausi sumus. Agnoscimus modò culpam nostrã: impietati nostræ petimus vt ignoscas. Tum ille: Et ego, inquit, ignoranter vos fecisse nóui. Dominus autem fecit, sicut ipse voluit. Et ille ergò, qui hos eripuit, vobis (oro) tribuat indulgentiã, & à cunctis vos peccatis propitiatus absoluat. Non enim ego, sicut vos putatis, sed sanctus Sulpitius ad se fugiẽtes defendit reos. Hoc ergò modo Eligius, immò Dominus per Eligiũ, absoluit reos à dirę mortis periculo. Ille pius, ille misericors, qui sęuiente Herode, eripuit Petrũ de obseratis militum custodijs, nunc operatus est cum Eligio famulo suo apud Bituriges. Qui vinctum in carcere absoluit vas electionis Paulũ, ipse nũc dissipato carcere, humiliauit arrogantiam superborum. Illi ergò laus, illi gloria, per quem serui eius in mundo tanta possunt facere mirabilia. Sic ergò reis absolutis, qui penè nudi videbãtur, Eligius vestes & eleemosynam præstitit, mandauitque vt decętero vitam corrigerent. Multam verò eodem die diuersis alijs pauperibus & monasterijs pecuniam distribuit.

Diuinitùs fores carceris patefiũt.

Nota aliud miraculũ.

En tertium miraculum.

Actor. 12. Actor. 16.

Quæ pro concione ad populum dicere consueuerit Cap. 16.

INdè autem digressus, cœpto tramite pergens, peruenit tandèm ad suos: vbì diebus singulis plebem sibi commissam admonens, indefessus salutares eis adhortationes adhibebat. Nimirùm zelo veritatis accensus, volebat populis pandere, quid ipse intemerata fide teneret, mandans omnibus seruire Deo in veritate, facere iustitiam in omni tempore, memores esse beneficiorum Christi, & benedicere nomen eius cunctis diebus vitæ suę. Collectis autem vndiq; ad ecclesiam turbis, multa quidem & magna breui sermonę compręhensa, sed spiritali ędificatione copiosa, cum prophetica fidutia exaltans vocem, hunc in modũ proponere solebat: Rogo vos, fratres charissimi, & cum grandi humilitate admoneo, vt intentis animis auscultare velitis, quę vobis pro salute vestra suggerere volo. Scit enim omnipotẽs Dominus, quòd prõpta erga vos charitate ista vobis profero: Quod si non fecero, proculdubiò reus debiti tenebor. Vos ergò non pro

Vtinã plerique concionatores in suis concionibus hunc sanctũ virum imitarentur.

mea paruitate, sed pro vestra, quæ dico, salute libenter suscipite: itâ duntaxât, vt quę aure percipitis, opere cōpleatis: vt & ego de meo obsequio, & de vestro profectu merear vobiscū gaudere in cælesti regno. Si cui fortè displicet, quòd tam frequēter vobis prędico: rogo, non mihi ille molestus existat, sed magìs periculum meum cōsideret, & audiat Dominū, per prophetā terribiliter sacerdoti cōminantem: Si dicente me, inquit, ad impiū, Morte morieris: nō annūciaueris ei, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autē eius de manu tua requirā. Si autem tu annūciaueris impio, & ille nō fuerit cōuersus ab impietate sua: ipse quidē in impietate sua morietur, tu aūt animā tuam liberâsti. itemq; illud: Clama, nè cesses: quasì tuba exalta vocem tuā, & annuncia populo meo scelera eorū. Considerate ergò, fratres, quia oportet me sine cessatione vestros animos ad timendū Dei iudiciū, & ad desiderāda cælestia præmia excitare: vt vobiscum pariter merear in Angelorū consortio perpetua pace gaudere. Ideoq; rogo, vt diem iudicij semper pertimescatis, diem mortis suspectū quotidiè ante oculos habeatis. [Cogitate quales eritis præsentandi cōspectibus Angelorum, vel qualē pro meritis vicē recepturi: an possitis in illo die illibatum referre, quod in baptismo promisistis. Meminisse enim debetis, quia tunc pactū cum Deo fecistis, atq; diabolo & omnibus operibus eius abrenunciâstis. Qui tunc potuit, per seipsum & pro seipso sic respondit: Qui verò non potuit, fideiussor pro eo eius vice hæc Deo ꝓmisit, ille videlicet, qui eum de sacro fonte suscepit. Considerate iam, quale cum Deo pactum inijstis, & vosipsos explorate, num post hanc promissionē opera maligni dęmonis, cui abrenūciâstis, secuti sitis. Abrenunciâstis diabolo, & omnibus operibus & pompis eius, id est, idôlis, sortibus, augurijs, furtis, fraudibus, fornicationibus, ebrietatibus & mēdacijs: quę planè sunt opera & pompæ illius. Contrà verò dixistis, credere vos in Deum patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius vnicum, Dominum nostrum, conceptum de spiritusancto, natum ex Maria virgine, passum sub Pontio Pilato, qui tertia die resurrexit à mortuis, ascendit ad cęlos. Dixistis quoq; credere vos in spiritum sanctum, sanctā Ecclesiā catholicam, sanctorum cōmunionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionē, & vitā ęternam. Hæc proculdubiò cautio & confessio vestra semper manet apud Deum. Quapropter moneo vos, charissimi, vt hæc confessio & promissio vestra semper memoria retineatur, vt hoc quòd Christiani vocamini, non ad iudicium vobis sit, sed ad remedium. Nam idcircò Christiani facti estis, vt semper Christiani opera faciatis, id est, vt castitatē ametis, luxuriam & ebrietatem fugiatis, humilitatem sectemini, superbiā detestemini: quia Dominus Christus humilitatem & exemplis ostendit, & verbis docuit, dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Inuidiam respuatis, charitatem mutuā cōseruetis, semper de futuro seculo & ęterna beatitudine cogitetis, ac plùs ꝓ anima, quàm pro corpore laboretis. Caro enim breui tempore erit in hoc mundo: anima verò, si benè egerit, sine fine regnabit in cælo: si malè egerit, sine misericordia ardebit in inferno. Quisquis aūt non cogitat, nisì de hac vita, brutis animalibus & bestijs similis est.

Ezech. 3. & 33. *Esa. 58.* *Extrema semper metuenda.* *Vtinā hoc pactū homines seriò cogitarent.* *Christiani cur facti simus.* *Matt. 11.*

Non sufficit vobis, charissimi, quòd Christiani appellamini, si opera Christiani nō facitis. Illi enim ꝓdest Christianum nomen, qui semper Christi pręcepta & mente & corpore perficit, qui furtum non facit, qui falsum testimonium non dicit, qui nec mentitur, nec peierat, qui adulterium non cōmittit, q nullum hominem odit, sed omnes sicut seipsum diligit, q inimicis suis malum nō reddit, sed magìs pro eis orat: q lites non cōcitat, sed discordes reuocat ad concordiā. Hęc enim p̄cepta ipse Dominus Christus per semetipsum dignatus est in Euāgelijs tradere, itâ dicens: Nō homicidium facies, nō adulterabis, nō facies furtū, nō falsum testimoniū dices, non ꝑiurabis, & fraudem nè feceris: honora patrē tuum & matrem, & dilige proximum tuū sicut teipsum. &, Quodcunq; vultis, vt faciāt vobis homines, & vos facite eis. Hęc est enim lex & prophetę. Et adhuc his maiora, sed valdè fortia atq; fructifera dedit mādata, dicēs: Diligite inimicos vestros, benefacite his, q oderunt vos, & orate pro ꝑsequentibus & calūniantibus vos. Eccè forte & arduū mādatum, quod hominibus qdem durum videtur, sed magnū habet p̄mium. Audite quale: Vt sitis, inqt, filij patris vestri, qui in cęlis est. O quāta gratia. Per nos serui digni non sumus, & per inimicorum dilectionem filij Dei efficimur. Itaq; fratres, & amicos diligite in Deo, & inimicos propter Deum. Qui enim diligit proximum, sicut dicit Apostolus, legem impleuit. Qui ergò vult esse verè & germanè Christianus, is ne-

Matt. 19. *Matt. 7.* *Matt. 5.* *Ibidem.* *Rom. 13.*

cessa-

cessariò hæc debet pręcepta custodire. Quę si non obseruat, ipse se decipit & circumuenit. Ille bonus Christianus est, qui nullis phylacterijs vel adinuentionibus dęmonum credit, sed omnem spem suam in solo Christo ponit: qui peregrinos tanquàm Christum ipsum cum gaudio excipit, quia ipse dicit: Hospes fui, & suscepistis me. &, Quandiù vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ille, inquam, bonus Christianus est, qui hospitibus pedes lauat, & eos tāquàm parentes charissimos diligit, qui iuxta quod habet, pauperibus eleemosynam tribuit, qui ad ecclesiam crebrò venit, & oblationē, quæ Deo in altari offeratur, exhibet: qui de fructibus non gustat, nisi priùs Deo aliquid offerat: qui stateras dolosas & mensuras duplices non habet, qui pecuniam suam nō dat ad vsuram, qui & ipse castè viuit, & filios vel vicinos suos docet, vt castè & cum timore Dei viuant: & quotiès sanctę solennitates adueniunt, plures dies antè etiam à propria vxore se continet, vt secura conscientia ad Domini altare possit accedere. Denique qui symbolum Apostolicum & orationem Dominicam memoriter tenet, & filios atq; familiam suam ea docet. Qui talis est, is procul dubiò reuerà Christianus est, & Christus habitat in eo, qui dicit: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: itèm per Prophetam: Ego inhabitabo in eis, & inter illos ambulabo, & ero illorum Deus.

Matt. 25. Ibidem. Iohan. 14. Leui. 26. 2. Cor. 6.

Eccè audistis, fratres, qui sint boni Christiani. Quantùm igitur potestis, cum adiutorio Dei laborate, nè nomen Christianū falsò habeatis: sed vt veri Christiani esse possitis, pręcepta Christi semper animo cogitate, & opere exequimini. Redimite animas vestras à pœnis, dum habetis in potestate remedia. Eleemosynas pro viribus pręstate, & charitati studete, discordes reuocate ad concordiam, mendaciū fugite, periuriū horrescite, falsum testimonium nolite dicere, furto abstinete, oblationes & decimas ecclesijs reddite, luminaria sanctis locis pro facultate exhibete, symbolum & orationem Dominicam memoria tenete, & filijs vestris tradite. Illos quoq;, quos ex baptismo suscepistis, docete & castigate, vt semper in timore Dei viuant. Noueritis vos apud Deum pro illis fideiussores teneri. Ad ecclesiā sępiùs conuenite, sanctorum patrocinia humiliter expetite: diem Dominicum pro reuerentia resurrectionis Christi, absq; vllo seruili opere colite, sanctorum solēnitates pio affectu celebrate. Proximos vestros sicut vosipsos diligite: quod vobis vultis ab alijs fieri, hoc & vos alijs facite. Quod vobis fieri non vultis, nulli faciatis. Ante omnia charitatē habete: quia charitas operit multitudinē peccatorum. Estote hospitales, humiles, omnem solicitudinē vestrā proijciētes in Deū: quoniam ipsi cura est de vobis. Infirmos visitate, in carcerem coniectos inuisite, peregrinos suscipite, esurientes pascite. Sit vobis ęquum pondus, & ęqua mēsura, sit statera iusta, iustus modius, æquusq; sextarius. Nec plus, quàm dedistis, repetatis: neq; vsuras ex pecunia mutuò data, à quoquam exigatis. Quæ si obseruaueritis, securi in die iudicij ad tribunal æterni iudicis venientes, dicetis: Da Domine, quia dedimus: miserere, quia misericordiam fecimus. Nos impleuimus, quod iussisti: tu redde, quod promisisti.

Dies Dominici & solēnitates sanctorum celebrandæ. Matt. 7. Tob. 4. 1. Pet. 4. 1. Pet. 5. Leuit. 19.

Ante omnia autem illud denuncio atq; contestor, nè vllas paganorū sacrilegas consuetudines obseruetis, non diuinos, non sortilegos, non incantatores pro vlla re aut infirmitate consulere ausi sitis. Qui enim id facit, ille mox perdit baptismi gratiam. Neq; etiam auguria vel sternutationes obseruetis, nec in itinere constituti aues cantantes curiosè attendatis: sed siue iter, seu quodlibet opus suscipitis, signate vos in nomine Christi, symbolūq; & orationē Dominicā cum fide & deuotione dicite, nec quicquam vobis nocere poterit inimicus. Nullus Christianus obseruet, qua die domum vel exeat, vel reuertatur. omnes enim dies Dominus fecit. Nullus ad inchoandum opus diem vel lunam attendat. Nemo in Calendis Ianuarij nefanda & ridicula, vetulas aut *ceruuolos vel *iotticos faciat, neq; mensas per noctem componat, neq; strenas aut potationes superfluas exerceat. Non cęlum, non terram, non sidera, nec vllam omninò creaturā, pręter Deum, vllus adorandam credat: quia omnia ipse solus cōdidit atq; disposuit. Altum quidem est cęlū, ingens terra, immensum mare, pulchra sidera: sed longè maior & pulchrior sit necessè est, qui hęc creauit. Si enim hæc, quę videntur, tam incompręhensibilia sunt, putà, varij terræ fructus, pulchritudo florū, diuersa pomorū genera & animantium in terra, in aëre, in aquis, apum sedula prudentia, ventorum flatus, nubium rores, tonitruorum fragores, temporum vices, dierum atq; noctium vicissitudines varijq; recursus: quæ omnia nullatenùs mens humana compręhendere potest: si ergò hæc talia

Ex creaturis quid colligendum de Deo.

talia sunt, quæ videmus, & haudquaquàm compræhendimus: qualia æstimanda sunt illa cælestia, quæ non videmus? vel qualis horum omniū opifex, cuius nutu cuncta creata sunt, cuius & arbitrio omnia gubernantur? Illum ergò, fratres, super omnia timete, illum adorate, illum præ omnibus amate, illius misericordiæ inhærete, de eius clementia nunquàm desperate.

Quos bonos videtis, illos imitamini: quos malos conspicitis, castigate & corripite, vt duplicem mercedē habere possitis. Qui hactenùs immunis à supradictis malis fuit, gaudeat, & Deo gratias agat, & deincèps quoquè ab illis sibi caueat, studeatque perseuerare in operibus bonis. Qui verò vsque in præsens malè vixit, citò se corrigat, & toto corde agat pœnitentiam, antequàm de hac luce decedat. si enim sine pœnitentia obierit, non ibit ad requiem, sed præcipitabitur in gehēnam ignis, vnde nunquàm exire poterit, sed ardebit illic in secula seculorum. Omnes igitur vos, quibus loquor, viri & fœminæ, corrigite vitam vestram: vnusquisque, dum potest, vitia sua profliget: mala quæ fecit, pœnitentia expiet. Nemo se inebriet, nemo in conuiuijs cogat alium plus bibere, quàm par sit: quandoquidem vino multo deditos Apostolus acriter obiurgat, vbi ait:
1. Cor. 6. Neque ebriosi regnum Dei possidebunt. Nemo vel in vlla re minima diaboli sequatur adinuentiones: nullus siue exiens, siue egrediens domum, obseruet quid sibi occurrat, vel num qua vox reciproca seu echo audiatur, aut quid aues garriant, vel quid sit quod portat ei factus obuiàm. Qui enim hæc obseruat, partìm adhuc paganum se esse declarat.
Psal. 39. Qui verò hæc contemnit, Prophetam sibi clamare gratuletur: Beatus vir, cuius est
Colos. 3. nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas. Vndè & Apostolus monet: Omne quodcunque facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite. Prorsùs recedendum est à cunctis huiusmodi obseruationibus: mathematici spernendi,
Ezech. 13. auguria horrescenda, somnia contemnenda: quoniam, sicut scriptura testatur, vana
Leuit. 19. sunt. Vndè & per Moysen præcipitur: Non augurabimini, nec obseruabitis somnia, neque ad magos declinabitis. Oportet igitur, vt hæc tota mente obseruetis: & si quos cognoscitis vel occultè aliqua phylacteria exercere, expedit cum eis nec cibum sumere, nec quicquam habere commercij. Ista ergò omnia spernentes, ad Dei vos auxilium conferte, de eius misericordia nunquàm desperate.

Omni die Dominico ad ecclesiam conuenite, & ibì non negocia, non lites aut rixas, vel ociosas fabulas tractetis: sed lectiones diuinas cum silentio auscultate, & pro pace
Cōtra eos q. fabulantur in templis. Ecclesiæ & pro peccatis vestris orate. Qui enim in ecclesia fabulari non timet, & pro se, & pro alijs redditurus est rationem, dum nec ipse verbum Dei audit, nec alios audire permittit. De talibus quippe Dominus in Euangelio dicit: Væ vobis hypocritæ, quia
Matt. 23. clauditis regnum cęlorum ante homines: vos enim non intratis, nec introëuntes sinitis intrare. Qui aliorum iudices estis, iustissimè iudicate. Nihil in iudicio iniquè agatis, nec munera super innocentes accipiatis: non personam attendatis, nec res alienas vi rapaci tollatis, quandoquidem, quid vel nocte proxima vestris accidere possit, ignoratis. Pauperem & aduenam nullatenùs in iudicio opprimatis, timentes illud, quod veritas in
Matt. 7. Euāgelio dicit: In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mensura mēsi fueritis, remetietur vobis. Videte nè in vos quadret illud propheticum: Vę qui iustificatis
Esa. 5. impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Væ qui dicitis malū bonum, &
Esa. 59. bonum malū. Labia vestra locuta sunt mendaciū, & lingua vestra iniquitatē fatur. Facta est veritas in obliuionē, & iustitia longè stetit. Hęc fratres considerantes, & vos, & illos, quibus præestis, pariter in Dei timore confirmate. Retinete quæ dicta sunt: facite quæ pręcepta sunt. Habete semper Christū in mēte, & signū eius in frōte. Memineritis mul-
Crux semper in frōte ferēda &c. tos vos habere aduersarios, q cursum vestrū impedire conentur. Idcircò in omni loco, horis omnibus Crucis signaculo vos armate, Crucis vexillo vos cōmunite. Hoc enim vel maximè illi timent & expauescūt. Hoc vobis datum est scutum, quo possitis ignitas omnes maligni sagittas extinguere. Profectò magna res est signū Christi, & crux Christi: sed illis solìs ꝓdest, qui faciunt mādata Christi. Vt ergò etiā vobis ꝓsit, pręcepta eius totis virib' implere cōtendite: & siue sedeatis, siue ambuletis, siue comedatis, siue lectū ascēdatis, siue à lecto surgatis, semper Christi signū muniat frontē vestrā: vt vos semper memoria Dei & vigilātes protegat, & custodiat dormiētes: & quotiès nocte euigilatis, & somnus ab oculis recedit, mox labijs signū Crucis imprimatur, mēs orationibus occupetur. Dei pręcepta animo voluātur, nè stupido pectori repētè subrepat inimicus, vel per

per stultam oscitantiam & incuriam serpat in animam auidus aduersarius. Cùm turpem ille vestris sensibus cogitationem suggerit, proponite vobis futurũ Dei iudicium, inferni supplicia, gehennæ flammas, tartari tenebras, quæ impij patiuntur. Si sic feceritis, mox turpis cogitatio euanescet: nec vos deseret virtus Christi: quia verum est, quod Propheta canit: Sperantem in Domino misericordia circundabit. Psal. 31.

Cùm autem hæc omnia, Domino auxiliante, feceritis, certum habere debetis, molestè id laturum diabolum, quòd videat vos à sua societate discedere, & ob hoc fortassis aliquam in vos nequitiã exercebit, aut infirmitates vobis immittet. Sed id minimè vos frangat: ad probandos enim vos, permittit id Deus, vt exploret, num toto corde eius misericordiæ innitamini, & si verè in eum credatis. Cũcta ergò patienter ferte, & Deum in omnibus benedicite, vt in vobis impleatur quod scriptum est: Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Cõsolari vos debet id, quod Apostolus ait: A Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur: & illud: Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quòd si semel atq; iterùm nequitijs dæmonis viriliter atq; fideliter pro Dei timore restiteritis, ità eum posteà à vestrî infestatione Deus repellet, vt deinceps nunquàm vobis nocere queat. Sic nimirùm, si verè, non falsò, Christiani estis, omnes diabolicas fraudes & circumuentiones fugere & despicere debebitis, totoq; pectore Deo adhærere & inniti: vt quęcunq; vobis aduersa ab inimico illata fuerint, patienter & fortiter toleretis. Quòd si per sortilegos aut diuinos aliqua prędixerit, & ità euenerint, nolite mirari. Spiritus enim illi per aëra volitantes, facilè possunt quędam futura pręuidere. De his sic habet scriptura diuina: Si surrexerit in medio tuî prophetes, & prędixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus & sequamur deos alienos: non audies verba prophetę illius: quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palàm fiat, vtrùm diligatis eum, an non. Illud autem scitote, quòd nec vos, nec quicquam vestrum lędere poterit inimicus, nisì quatenùs permiserit Deus. Permittit autem id Deus, quòd peccata hominum merentur. Permittit, inquam, duas ob causas, vt aut probet vos, si boni estis: aut castiget, si peccatores. Sed qui patienter Domini dispensationem sustinet, si quid perdiderit, sic dicat: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ità factum est. sit nomen Domini benedictum. Pro ista patientia aut coronam accipiet, si iustus est: aut indulgentiam, si peccator. Quòd si murmurauerit, vel desperauerit, rei pariter illi' atq; animę suę iacturã faciet. Sed mihi credite, fratres, si ex toto corde in Dei semper timore permãseritis, & pręcepta eius custodieritis ità, vt nihil ex gentili cõsuetudine obseruetis, nihil vobis iam inimicus nocere poterit, sed omnia vobis prosperè cedent. Probè enim Christiano nec auguria, nec alia quælibet figmẽta possunt officere: quia vbì signũ Crucis cum fide & timore Dei præcesserit, nihil ibì inimicus nocere poterit. Tepidis verò & negligẽtibus ideò nocere possunt, quòd relinquentes Dei præcepta, per vitæ suæ negligentiam praua exercendo opera, ipsi se dæmonum potestati spontè tradunt: qui si in Christi seruitio perseuerarent, & eius niterentur auxilio, nihil prorsùs mali paterentur.

Iacob. 1.
1. Cor. 11.
Heb. 12.
Deut. 13.
Iob 1.
Efficacia signi S. Crucis.

Hęc ergò scientes, totis viribus diuinæ inhærete misericordiæ, opera bona semper agite, & de substantia vestra pauperibus erogate. Qui plus habet, plus tribuat: qui verò minus, ex ipso largiatur beatus & hilaris. Vnusquisq; det pro viribus. est enim, vndè gaudeat, sciens se pro paucis, quæ largitur, plurima recepturum. Dat enim nummum, & comparat cęleste regnum: dat paruam pecuniam, & emit vitam æternam. Sitis ergò studiosi præstandæ eleemosynę. ea enim, vt scriptum est, à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Qui habet aurum, det aurum: qui habet argentum, det argentum. Qui verò pecunia caret, bono animo det pauperi fragmen panis: quòd si nec illud integrum habet, frangat, & partem tribuat pauperi: nec dubitet, quanuis parùm bono animo obtulerit, gratum & acceptum Deo fore. Dominus enim non tam copia munerum, quàm largientis bona voluntate & deuotione pascitur ac delectatur. Vt autem nullus pauper ab eleemosyna se excusare possit, ipse Dominus pro calice aquæ frigidæ mercedem se redditurum promittit. Qui autem maiores à Deo facultates accepit, maius vtiquè iudicij periculum sustinebit. Potuit quidem Deus omnes homines diuites facere: sed idcircò in hoc mũdo pauperes esse voluit, vt diuitibus suppeteret occasio redimẽdi peccata sua. Redimite ergò vos, charissimi, dũ preciũ suppetit. Date eleemosynã

Tob. 4.
Matt. 10.

ex iusto

ex iusto & bono labore, non de rapina. Audite iam ad fores vestras orantes pauperes, vt
Prouer. 21. ipsi pro vobis in die iudicij orent. Sapientem attendite, ità dicentem: Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur. Date ergò Deo, quod vobis ille dedit. Ipse enim accipit, quicquid pauperi tribuitis. Et illi quidem datis, sed vobis in futurum transmittitis, non vndè ventrem farciatis, sed vndè flammas ex-
Eccli. 3. tinguatis: quia sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccata. Date ergò, dum licet, in redemptionem animarum vestrarum: redimite vosipsos, dum viuitis: quia post mortem nemo redimere vos potest de gehenna. Vnusquisque de arte sua,
Decimæ dandæ. vndè viuit, decimas det Deo in pauperibus vel ecclesijs. Consideret omnia esse Dei, vndè viuit, putà terram, semina, flumina, & omnia quę sub cælo sunt & supra cælos: & si ille non dedisset, nihil vtiquè haberet. Deus autem noster, qui dignatur totum dare, decimas de suo dignatur à nobis repetere, non sibi vtiquè, sed nobis, profuturas. Sic enim
Malac. 3. per prophetam promisit, dicēs: Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cęli, & effudero vobis benedictionem vsque ad abundantiam. Reddite ergò libenter ex omnibus, quæ possidetis super terram, quod Deo gratum cognoscitis. Nolite de omni substantia vestra fraudare decimas, nè vobis nouem partes auferantur, & sola decima
Pasce fame morientē. Si nō pauisti, occidisti remaneat. Si voluntariè dederitis, plus semper vobis Dominus dabit. Si non dederitis, quot pauperes in locis, quibus habitatis, fame mortui fuerint, tot homicidiorum rei eritis. Atque insupèr immittet in vos Dominus pestilentiam & famem, & perdetis totum, quod habetis, immò ipsas etiam animas vestras. Quod nè vobis eueniat, libenter bono animo detis, quo animas vestras possitis redimere. Nec eligatis, cui misericordiam pręstetis, nè fortè pręteręatis eum, qui meretur accipere: quia nescitis, in quo Christus dignetur eleemosynam accipere.

In his autem omnibus, quę Dominus exerceri iubet, benignitatis operibus nihil ille quærit aliud, nisi salutem animarum vestrarum, & vt timeatis illum semper, & custodia-
Leuit. 26. tis mandata eius. Quod si feceritis, dabit vobis, sicut per sanctum Moysen pollicitus est, pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur, & omnibus bonis abundabitis. Dabit pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat, & ipse habitabit inter vos. Contrà verò, si non custodieritis pręcepta eius,
Ibidèm. venient in vos plagæ, ab eodem Moyse prędictę, pestilentiæ, fames, gladius, eritque cęlum vobis ferreum, & terra ænea: terra non proferet germen, segetes peribunt, & labor vester omnis inanis erit. Et super hæc infestabunt vos hostes, & gladius deuorabit vos, & erit terra vestra deserta atque desolata. Et tunc præ angustia clamabitis, nec exaudiet vos Dominus, sicut per prophetam minatur, dicens: Et factum est, sicut locutus est,
Zacha. 7. & non audiērunt: sic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus. & per alium prophetam, sic dicentem: Non est abbreuiata manus Domini, vt saluare nequeat: neque ag-
Esa. 59. grauata est auris eius, vt non exaudiat: sed iniquitates vestrę diuiserūt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis, nè exaudiret. Vt igitur ista vobis non contingant, custodite quæ præcepta sunt: implete Dei mandata, vt viuatis, & benè sit vobis, nullaq; vobis calamitas accidat. Omnipotens enim Deus consolatur per
Ierem. 18. prophetam, ità dicens: Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersùs eam, agam & ego pœnitētiam super malo, quod cogitaui vt facerem ei. Hæc, fratres, semper animo retinete, hæc filijs & vicinis vestris narrate, hęc commemorate vobiscū, cùm sedetis in domibus vestris, & cùm ambulatis: nec obliuiscamini eorum in rebus prosperis, sed Deum semper timete, illi soli seruite, nè irascatur contra vos furor eius. Noueritis, eum custodire pactum & misericordiam illis, qui eum diligunt, &
2. Esdrę 1. 1. Iohan. 2. custodiunt mandata eius, omnesq; eis auferre languores. Audiatis beatum Iohannem Apostolum, dicentem, Nouissima hora est. Nolite diligere mundum: citò enim transit,
1. Iohan. 3. & omnis concupiscentia eius. Facite voluntatem Dei, vt maneatis in æternum, & habeatis fiduciam, cùm apparuerit, nè confundamini in aduentu eius. Nemo vos seducat. Qui facit iustitiā, iustus est. Qui facit peccatū, ex diabolo est. Et reuerà peccatū omne, siue furtum, siue adulterium, siue mendaciū, sine dæmonis operatione nōn fit. Pensate, quęso, quàm perniciosum sit, diaboli opera exercere, eiusq; participem fieri, non qdem
Lapsus in peccatū, ilicò resurgat. in requie, sed in pœnis gehennæ. Itaq; quotiescunq; in peccatum incideritis, nolite mortifera securitate expectare, donèc vulnera ipsa putrescāt: nec alia addatis peccata: sed

conti-

continuò per pœnitentiæ confessionem remedium vobis adhibere festinetis. In magnis virtutum exercitijs semper crescere nitamini: vt qui fuit hactenùs superbus, sit iam humilis: qui erat scortator & adulter, sit castus: qui solebat furari & tollere res alienas, incipiat proprias dare pauperibus & ecclesijs: qui fuit inuidus, sit benignus: q fuit ebriosus, sit sobrius: qui iracundus, patiens sit. Si quis alteri faciat iniuriam, citò veniam petat: cui iniuria irrogata est, absq; mora remittat, vt etiam illi remittatur. Et quidnì fratri parùm remittat, vt illi Deus totũ remittere dignetur? Nam & hoc eleemosynæ genus est, vt ignoscat quis ex animo ei, à quo læsus est. Quòd si quis adeò pauper est, vt nihil habeat, vndè corporalem præstet eleemosynam: quandoquidem fieri vix potest, vt non ab aliquo afficiatur iniuria, si ex animo omnibus in ipsum peccãtibus remittat, nec contra vllũ in corde odiũ retineat, sed omnes diligat vt seipsum: id ei proculdubiò maximæ eleemosynæ loco imputabitur. Vt autem peccantibus in nos libentiùs ignoscamus, audiamus quid Christus dicat in Euangelio: Si dimiseritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cęlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Pauperes qualẽ præstabũt eleemosynam.

Nemo ergò se fallat, nemo se decipiat: quia quisquis vel vnum hominem odit in hoc mundo, quicquid interim Deo boni operis offert, totũ perdit. Non enim mẽtitur Apostolus terribiliter clamans: Qui fratrem suum odit, homicida est, & mendax est, & in tenebris ambulat. Quo loco fratrem oportet omnem hominem intelligi: omnes enim in Christo fratres sumus. Ego autem, fratres, ad inimicorum dilectionem idcircò tantoperè vos adhortor, quòd ad sananda peccatorum vulnera, vix vllum sciam efficacius remedium. Et quanuìs grandis est labor, inimicos diligere in hoc seculo, at in futuro ingens erit pręmiũ. Qui hîc inimicos diligit, amicus erit Dei: nec solùm amicus, sed etiam filius: sicut ipse promisit, vbì ait: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cęlis est. Qui ergò diligit, requie perfruetur. Qui non diligit, sicut Apostolus ait, manet in morte. Cùm hęc ergò ità se habeant, charissimi, non falsa, sed vera inuicèm dilectione vos prosequimini: actiones vestras ad Deum semper dirigite, & quicquid potestis, pro studio & amore vitæ æternæ laborate. Currite, dum lucem habetis, priusquàm vos tenebræ compræhendant. Si laborem pro carne suscipitis, etiã pro anima laborẽ nè recusetis. Si curritis carnis causa, quã paulopòst vermes deuoraturi sunt: multò alacriùs pro anima currite, vt ornata illa bonis operibus, sine fine lætetur in cęlis. Quandò ieiunatis, quod in prandio sumpturi eratis, pauperibus erogate: nec tunc, vt Dominus admonet, instàr hypocritarum tristes esse debetis, vt videamini ab hominibus: sed ab illo solo, qui videt in abscondito. Semper autẽ maiori vobis curæ sit cibus animæ, quàm corporis: dumq; in mundo versamini, bènè viuendo æternam vobis vitam comparate. Lectiones diuinas in ecclesia libenter auscultate, & quę illic auditis, iugiter in domibus vestris commemorate: vt quomodò corpus cibo, ità anima Dei verbo reficiatur. Certũ est enim, quale est corpus, quod post multos demùm dies percipit cibum, talem esse animam, quæ raro pascitur verbo Dei. Siue ergò ambulatis, charissimi, siue sedetis, siue quippiam agitis, semper ad mentem reducite ea, quæ in ecclesia ex sacra lectione audistis, semperque Euangelica præcepta in corde ruminate. Odij quãta pernicies. 1. Iohan. 3. Inimicos diligere, quid conferat. Matt. 5. 1. Iohan. 3. Iohan. 12. Matt. 6. Cibus animę

Ante omnia luxuriam fugite, prauam concupiscentiam vitate, timentes illud, quod Dominus in Euangelio dicit: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Vxores vestras absque vlla simulatione diligite, sicut Apostolus præcipit, vbì ait: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiã. Mulieres autem, vt idem Apostolus docet, viris suis subditæ sint sicut domino, & timeãt viros suos. Nec quisquam legitimam vxorem suam quacunque ex causa dimittere ausus sit, cùm ipse Dominus dicat, Quicunq; dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, eum facere illam mœchari. Concubinas siue ante nuptias, siue post nuptias habere prohibemus, quãdoquidẽ omninò illicitum est. Qui enim legitimam vxorem ducere constituit, æquũ est, vt virginitatem vsq; ad nuptias conseruet, & post nuptias nullam aliã, pręter vnam legitimã coniugem, cognoscat, sicut & Apostolus Paulus præcepit: cui etiam fidem seruet, quẽadmodùm ab illa sibi seruari vult: nec peccet cum alia, sicut nec illã vult cum alio peccare, timens illud, quod idem Apostolus terribiliter clamat: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Quicquid enim coniugij iure fœminis Matt. 5. Ephes. 5. Ibidem. Matt. 5. Heb. 13. Ibidem.

non licet, nec viris licet. Quamobrèm, ô Christiane, fuge fornicationem: erubesce iam sub oculis Dei & Angelorum peccare. Capitalia crimina modis omnibus detestare, vt sunt, sacrilegium, homicidiũ, adulterium, falsum testimoniũ, furtũ, rapina, superbia, inuidia, auaritia, iracũdia & ebrietas. Hęc enim sunt crimina, quæ mergunt hominem, in supplicium ęternum. Ex quibus si quis vel vnum admittat, nisi agat pœnitentiam, sine vllo remedio in gehẽnæ igne ardebit. Et idcircò anima Christiana, vigila, ora, caue semper ista crimina, & quicquid boni potes, age pro vita æterna. Aperi pauperibus manum tuam, vt Christus tibi aperiat ianuam suam, per quam intres in gaudia paradisi.

Sub adulterio sępè etiã alias libidines comprehendit.

Noli ipse te tradere in perditionem, pro quo Christus fudit sanguinem suum. Satis superq; te dilexit, quem tanto precio cõparauit. Terreãt te gehennæ supplicia, quò vel sic possis à prauis operibus abstinere. Omni hora existimes adfuturã mortem, & euẽtura tibi iudicia Dei semper reformides, vt illud scripturæ tibi possit aptari, Beatus homo, qui semper est pauidus. Quod malè admisisti, dum potes, emenda, dum adhuc licet pœnitere. Veniam non desperes, si velis resipiscere: desperatio enim peccatis omnibus deterior est. Nequaquàm igitur de Dei misericordia desperes vnquàm, nec si vel centum, vel etiam mille perpetres crimina. Nulla enim tam grauis est culpa, quæ per pœnitentiam non possit obtinere veniam. Si quis te lacessat & iritet, si conuicietur, si iniuriã irroget, tu patiens esto, nec reddas contumeliã: meliùs tacẽdo vinces. Cùm tibi maledicitur, tu benedic: magnã consequéris gratiã, si non lędas eum, à quo lęsus es. Nullũ despicias, non egenum, non seruũ: quia forrasſis apud Deum te melior est: & omnes, secũdùm Apostolum, vnum sumus in Christo Iesu, nec est personarum acceptor Deus: sed sicut scriptum, Vnusquisque quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber. Non detrahas fratri tuo, nec calumniã facias, neq; vi opprimas eum: sed sicut per Moysen dicitur, si paupertate cõpulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes seruitute famulorũ: sed cum timore Dei agas erga illum. Memineris te quoq; seruum esse. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, nè habeas super illo peccatum. Si peccauerit in te frater tuus, ait in Euangelio Dominus, corripe eum inter te & ipsum solum Et alibì: Si offers, inquit, munus tuum ad altare, & ibì recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersùm te, relinque ibì munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

Prouer. 28.
Gal. 3.
Actor. 10.
Ephe. 6.
Leui. 25.
Leuit. 19.
Matt. 18.
Matt. 5.

Hęc te, Christiane, præcepta reuocẽt ad concordiam: hęc suauia Christi medicamenta curent odij vulnera. Quòd si contempseris, terribilem illam in te sententiam retorques, qua dicitur: Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: & qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehẽnæ ignis. En audísti Christiane, quid timeas, quid obserues. Stude ergò charitati, serua patientiam, fuge discordiam, impone frenos linguę tuæ, nè trahat in gehennam animam tuam: quia secundùm scripturam, mors & vita in manibus linguę, & vir linguosus non dirigetur in terra. Quę quidem solicita consideratione pẽsantes, charissimi, verba simul moresq; corrigite. Sectamini semper iustitiã, amate Christi præcepta. Derelinquat impius viam suam, & reuertatur ad Dominum, clamat propheta, & miserebitur eius: quia multus est ad ignoscendum. Audite eum dicentem: Conuertimini filij, reuertentes, & sanabo auersiones vestras. & rursùs: Quęrite bonum, & non malum, vt viuatis, & erit Dominus exercituum vobiscum. Odite malum, & diligite bonum, vt misereatur vestrî Dominus. Eccè hoc ipse Dominus per prophetam clamat. Si me audire contemnitis, saltem illum audite. Consolatur ille in Euangelio peccatores, dum ait: Non véni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Rursusq; admonet: Quęrite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. & iterùm: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Et certè pro ineffabili pietate sua Dominus non solùm admonet, sed etiam rogat nos, vt conuertamur ad ipsum. Audiamus rogantem, nè, si negligamus, non audiat ille nos iudicaturus. Dicit in scriptura: Miserere animæ tuæ, placens Deo. Quid ad hęc respondes humana fragilitas? Deus rogat, vt tuî miserearis, & non vis. Quomodò igitur ille te audiet in die necessitatis supplicantem, quandò tu illum non audis pro te rogantem? Si iam hæc negligitis fratres, quid acturi estis in iudicij die, & ad cuius confugietis auxilium? Certè si vos nunc negligitis tales Dei adhortationes, non effugietis tunc inferorum tormenta: nec liberare vos poterit aurum & argentum, neq; opes & diuitiæ, quas nunc in arcis abscõditis, & quibus inflati, salutis vestrę obliuiscimini. Audite, quęso, com-

Ibidèm.
Prou. 18.
Psal. 139.
Esa. 55.
Iere. 3.
Amos 5.
Luc. 5.
Matt. 6.
Luc. 11.

so, comminantem Dominũ: Visitabo super orbis mala, & quiescere faciã superbiam infidelium, & arrogantiã fortium humiliabo. Audite etiã admonentem: Redite præuaricatores ad cor. Quiescite agere peruersè, discite benefacere: subuenite oppresso, iudicate pupillo, defẽdite viduã &c. Hęc, fratres, magnoperè obseruare nitamini. Date operam, vt separati à diabolo, coniungamini Deo, qui vos redemit. Admirentur gẽtes conuersationem vestram. Quòd si detrahant vobis, aut irrideant vos, Christianismi opera vos sectari, nihil conturbemini. Reddent enim Deo rationem. Totam spem vestram in Christi misericordia collocate, & nõ solùm ab actu impudico, sed etiã à cogitationibus sordidis animas vestras custodite: qa Deus iustus iudex etiã cogitationes malas iudicabit. Esa. 13. Esa 46. & 1.

Moneo vos, fratres, vt superbiam prorsùs repellatis, per quam diabolus è cęlo corruit. Audiatis Apostolum: Deus, inquit, superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. itemq; ipsum Dominũ, in Euangelio sic dicentem: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. & iterùm: Nisi cõuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cęlorum. Iurandi consuetudinem penitùs abijcite. valdè enim ea pugnat cum præceptis Dei. Ait enim in Euangelio Dominus: Dico vobis, non iurare omninò: neq; per cælũ, quia thronus Dei est: neq; per terram, quia scabellum est pedum eius: neq; per caput tuum iuraueris. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non. Cùm iniuriam patimini, succurrat animo illud Domini mandatũ, Dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & qui vult tunicam tuam tollere, præbe ei & pallium. Qui petit à te, da ei: & qui aufert quæ tua sunt, nè repetas. Orandi rationẽ eam conseruare debetis, quam Dominus præscribit, vt non multis verbis contenti sitis, sed ex intimo pectore Dominum deprecemini. Vbicunq; estis, Christi mentio habeatur in mutuis colloquijs vestris. ipse enim dicit: Vbicunq; sunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorũ. Scandala fugite. Dominus enim grauiter perstringit authores scãdalorum, Væ, inquiens, homini, per quem scandalũ venit. Semper memores sitis illorũ Domini verborum: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunq; volueritis, petetis, & fiet vobis. Apostolum quoq; clamantem audiatis: Tẽpus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquàm non habentes sint: & qui flent, tanquàm non flentes: & qui gaudent, tanquàm non gaudentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquàm non vtantur. præterit enim figura huius mundi. Vt autem plùs appetamus cęlestia, quàm terrena, Dominum audiamus dicentem: Quid enim proficit homo, si vniuersum mundũ lucretur, seipsum autem perdat, & detrimentũ suî faciat? Ad studium autem charitatis excitant nos illæ sententiæ: Si diligamus inuicèm, Deus in nobis manet, & charitas eius perfecta est in nobis. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Charitatis excellentiam beatus Paulus indicare volens: Si distribuero, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ità vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Vndè etiam alibì admonet, vt omnia nostra in charitate fiant. Idem verò ipse malos in viam reuocans, Qui furabatur, inquit, iam non furetur. itemq;: Fugite fornicationem. Omne enim peccatum, quodcunq; fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. & rursùs: Neq; fornicarij, neq; idôlis seruientes, neq; molles, neque adulteri, neq; fures, neq; auari, neque ebriosi, neq; malédici, neq; rapaces regnũ Dei possidebunt. Alibì quoq; testatur, omniũ malorum radicem esse cupiditatem. Vos ergò, fratres, profligate cupiditatẽm, sectamini charitatẽ, deponite impietatem, supportate inuicèm cum humilitate. Reuelatur enim, vt Apostolus ait, ira Dei de cęlo super omnem impietatem & iniustitiam hominũ. Cogitate sępè cum animis vestris, quàm sęuus, quàm timendus sit gehennæ ignis: & qui iam nec digitum vnum sustinet in ignem inferre, timeat illic toto corpore in omnem æternitatem ardere. 1. Pet. 5. Luc. 14. Matt. 18. Matt. 5. Ibidèm. Luc. 6. Matt. 18. Ibidèm. Iohan. 15. 1. Cor. 7. Luc. 9. 1 Iohan. 4. 1. Cor. 13. 1. Cor. 6. Ephes. 4. 1. Cor. 10. Ibidèm. 1. Tim. 6. Rom. 1.

Rogo itaque vos, fratres, si vultis ab illo igne, ab illis horrendis pœnis seruari, desinatis iam peccare, & toto corde ad Dominum cõuertamini in ieiunio, & fletu, & planctu, sicut ille per prophetam hortatur. Vigilate solicitè: quanto enim finem mundi propinquiorem conspicit diabolus, tanto crudeliùs in Christianos sęuit: vt quia se propediẽm damnandum cognoscit, plures sibi socios in pœnis adiungat, cum quibus sine fine crucietur. Cauete ergò attentiùs, & semper in Dei timore permanete, certi vnumquenq; nostrũm habere Angelũ Dei, qui obseruet iugiter quid agamus: & si quidem benè agi- Ioel 2.

mus, gaudiũ afferimus Angelis nostris: si verò malis operibus vacamus, Angelos sanctos repellimus, & malignos dęmones nobis asciscimus. Hęc me loquente, vos charissimi, introrsùs ad vos redite, in vosipsos descẽdite, conscientias vestras discutite, nũ dignos consortio Angelico vos exhibeatis, explorate. Et si bonos vos & Deo dignos exhibetis, nunquàm de meritis vestris superbo animo prędatis, sed cum humilitate magis etiam deincèps vobis cauete. Si verò peccatis vos obnoxios cernitis, nequaq̃ desperetis, sed cum Deo in animo pactũ feriatis, posthàc nolle vos peccare, & ità fidẽter in Domino speretis. Ille enim sinum pietatis suæ semper expandit, & omnes per pœnitẽtiam ad se recipere cupit. Quòd si quis adulter, vel scortator, aut fur, aut ebriosus, vel mẽdax, vel etiam filiorum suorum necator est, agat pœnitentiam, & decęterò caueat, & condonabit ei altissimus. Occurrant vobis ex Euangelio publicanus, latro, mulier pecca-
Actor. 9. trix, & Paulus, qui de seipso dicit: Priùs fui blasphemus, & persecutor, & cõtumeliosus:
1. Tim. 1. sed & misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Et vos ergò si quid fortè ignoranter admisistis, reparate vos, quęso, dum licet, per pœnitentiã. Con-
Psal. 117. fitemini Domino totis præcordijs, quoniã bonus est. Doleat vobis, non egisse vos quod bonum est: & qui agit pœnitentiã, sic eam agat, vt deincèps lugenda non admittat. Vos qui pauperes estis, nolite contristari. si enim benè egeritis, in cęlo ditiores eritis.

Cauete verò omnes, nè quis turpem sermonem proferat: & secundùm Apostolum,
Heb. 13. 1. Thes. 5. doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci: sed corripite inquietos, consolamini pusil-
Ephes. 4. lanimes, patiẽtes estote ad omnes. Omnis sermo malus ex ore vestro nõ procedat. Cor-
1. Cor. 15. rumpunt bonos mores colloquia mala: Crapulam & ebrietatem perhorrescite, quas
Luc 21. Dominus per seipsum reprehendit, vbi ait: Attendite vobis, nè fortè grauentur corda
Ephes. 5. vestra in crapula & ebrietate. Et Apostolus, Nolite, inquit, inebriari vino, in quo est luxuria. Proculdubiò enim, qui plus manducat aut bibit, quàm expedit, & peccatum incurrit, & castitatem tueri non potest. cùm enim venter nimio cibo, aut potu repletus
Eccli. 31. est, necessè est, vt in libidinem pronus sit. Vndè etiam alibi scriptũ est: Amaritudo animæ, vinum multum potatũ, & iram, & ruinas multas facit. Ebrietatis animositas imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciẽs vulnera. Et hæc quidẽ dico, non vt creaturam Dei malam asseram, aut damnandam iudicem: sed vt vos magis sobrios cautio-
Gene. 1. resq; reddã. Immò verò admoneo, nè quam Dei creaturã dicatis esse malã. cuncta enim valdè bona creauit Deus. Nam quæ nobis mala esse videntur, aut nocent nobis, non sua natura, sed nostro vitio nobis mala sunt. Itaq; fratres, solum diabolũ, qui superbiẽdo factus est malus, detestantes, tot bonarum rerum creatorem Dominum glorificate.

Matt. 7. Cauete semper viam latam, quæ ducit ad perditionem: intrate per angustã, quæ per-
Luc. 14. ducit ad immensam cæli latitudinem. Pauperes & peregrinos vocate ad cõuiuia: sic enim Dominus hortatur his verbis: Cùm facis prandium aut cœnã, noli vocare diuites, nè fortè & ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed voca pauperes, debiles, claudos & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Neq; enim iustum est, vt in populo Christiano, qui vno precio redempti sunt, & vni Domino seruiunt, alij multis epulis fartos habeant ventres, & ebrij sint, alij fame deficiant. Prorsùs peccatũ est, si vestra superflua tineæ rodant, & pauperes nec vetustissima quidem à vobis accipiant. Cur non attenditis pari conditione nos venisse in hunc mundũ, vniusq; Domini seruos esse, similiq; exitu è vita migraturos, & si benè egerimus, ad vnam beatitudinẽ venturos nos esse? Aut quarè pauperes nobiscum non accipient cibum, qui nobiscum habituri sunt consortia Angelorum? Cur non accipiẽt à nobis vel veterẽ tunicã, qui pariter accepturi sunt immortalitatis stolam? Hęc attendentes fratres, ità pauperum curã gerite, vt vberrimã in cælis mercedẽ recipiatis. Men-
Sap. 1. dacium semper fugite. non enim minimum crimẽ est, dicente scriptura: Os quod men-
Prou. 19. titur, occidit animã: & testis falsus non erit impunitus. Et Dauid ad Dominum, Perdes,
Psal. 5. inquit, omnes, qui loquuntur mendacium. Et Apostolus: Deponentes, inquit, menda-
Ephe. 4. cium, loquimini veritatem vnusquisq; cum proximo suo. In hac ergò vita positi, sic vos comparate fratres, vt cùm hinc migraueritis, & caro vestra cœperit à vermibus deuorari, anima ornata bonis operibus, cum sanctis omnibus lętetur in cælo. Retrahat vos à malo vel ipse peccatorum interitus. Cogitate eorum, qui iam decesserunt, calamitates. Contemplamini diuitum sepulcra, vel eorum, qui ante breue tẽpus vobiscum fuêre, quid iam sint, quid eis diuitiæ & cupiditates seculi iam prosint. Eccè nihil ex eis præter

cineres remansit: qui si loqui possent, hæc vobis proculdubiò dicerēt: Quid itá infelices propter mundi huius cupiditates discurritis? quid itá vos vitijs & criminibus obstringitis? Considerate ossa nostra, vt vel sic horrori sit, & displiceat cupiditas & insania vestra. Quod vos estis, nos fuimus: quod nos sumus, vos eritis. Hęc, inquam, fratres, solicita consideratione pensate, & considerantes expauescite.

Mors ob oculos perpetim statuenda.

Diem mortis semper ob oculos statuite, ad vitę emendationē, quātùm potestis, festinate. Nolite negligere, quòd vos pius Dominus peccātes sustinet. quāto enim diutiùs expectat, vt vos corrigatis: tanto grauiùs vindicabit, si neglexeritis. Si fortè persuasum habetis, finē mundi procùl abesse: certè cogitare debetis, suū cuiq; impendére finem. Eccè quàm multi, dū viuunt iucundissimè, multaq; in lōgum tēpus moliuntur, repentè tolluntur è medio, & eximprouisò rapiuntur è corpore? Itaq; beatus ille est, qui horam illam semper habuit ob oculos, studuitq; in ea paratus inueniri, vt possit tāti criminis expers esse. Scire enim debetis, fratres, cum ingenti metu magnisq; doloribus animā separari à corpore. Veniūt enim Angeli, vt sistant eā ad tribunal tremendi iudicis. Tum verò illa cōmemorans opera sua mala, quę dic noctuq; gessit, miserè cōtremiscit, cupit ea fugere, petitq; vel vnius horæ dilationē sibi dari. Adsunt eius opera, dicuntq; illi: Tua sumus, tu nos perperrâsti. Nō te deserimus, sed tecū ibimus ad iudicis tribunal. Interìm illa infelicissima cum horrendo timore separatur à corpore, plena peccatis & summa ignominia. Secùs est de anima iusti, quæ cùm exit è corpore, non timet nec expauescit: sed potiùs cum gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad Deum, sanctis Angelis eam deducentibus. Illā ergò horā modò timeatis, fratres, nè tunc timere cogamini. Memineritis iugiter vos ambulare in medijs laqueis diaboli: & idcircò semper parati sitis, vt cùm Dominus iusserit vos exire, liberi ab omni labe peccati, ad requiē trāseatis. Nec arbitremini vos diù in hoc mundo māsuros. vbì enim Dominus iusserit, non licebit nec vnius horæ spatio in hac vita cōsistere. Cauete igitur, nè exitu vestro mœrorē afferatis Angelis, & gaudiū inimicis. Scitote, cùm anima è corpore euellitur, eam aut pro bonis meritis statìm in paradiso collocari, aut propter peccata cōtinuò præcipitari in tartarum. Nūc igitur vnū è duobus eligite, aut æternùm gaudere cū sanctis, aut sine fine cruciari cum impijs. Itaq; vel pœnæ vos terreant, si præmia nō inuitāt. Si mundū hunc nec dùm despicere potestis, quę mundi sunt, iustè possidete. Qui in iuuentute errauit, vel senex resipiscat, & mala quę fecit, pœnitentia expiet. Eccè in dies deficit mundus, cuncta, quę videntur, instàr vmbrę celeriter transeunt. Quę olìm prenunciata sunt, iam perspicuè videntur. Bona omnia subtrahuntur, & in dies crescunt mala. Nolite ergò diligere mundum, quem sic videtis ad finē tendere, pręsertìm cùm Apostolus dicat, eum qui velit esse amicus seculi huius, Dei inimicum cōstitui. Vitā æternā medullitùs cōcupiscite: ad eam propereris, vt semper viuatis, & nunquàm mori timeatis. Si enim sic amatis hanc miserā momētaneamq; vitam, vbì cum tāto labore viuitis, & cursitando, satagendo, sudando, suspirando vix necessaria corpori acquirere potestis: quanto magìs amanda vobis est illa vita æterna, vbì nullus labor est, vbì summa semper securitas, secura felicitas, felix libertas, libera beatitudo? Vbì, sicut Dominus ait, erimus similes angelis Dei: & iusti fulgebūt sicut sol. Nulla ibì erit tristitia, nullus labor, nullus dolor, nullus timor, mors nulla, sed perpetua sanitas. Nulla illic existet malitia, nulla carnis miseria, nulla ægritudo, necessitas nulla: non fames, non sitis, non frigus, non æstus, nō lassitudo, non vlla inimici tentatio: non peccādi libido, immò nec malè agendi facultas: sed gaudium & lætitia omnia occupabit, hominesq; Angelis sociati, sine vlla carnis infirmitate perpetuò florebunt. Erit illic lętitia certa, requies secura, pax vera, iucunditas infinita. Ibì quicquid semèl adepti erimus, nunquàm amittemus. Nihil loco illo magnificentius, nihil gloriosius, nihil illustrius, nihil pulchrius, nihil verius, nihil munificentius. Nihil illa bonitate syncerius, nihil illa abundantia copiosius. Ibì semper pax, & summa solennitas: ibì vera & certa felicitas. Ibì nullus erit metus hostis ferocissimi, qui semper cupit animas iugulare. Nō timebūtur ignita iacula, nec vllæ tentationes eius. Non afferet terrorem barbarorum immanitas: nec vlla timebitur aduersitas, nō ferrum, non ignis, nō facies truculenta tortoris. Nemo illic vestimento indiget, vbì nullus æstus, neq; frigus vllum, nec vlla aëris intēperies. Nemo ibì sitit, nemo tristatur: nullus illic peregrinus est, sed omnes in patria se degere gloriabuntur. Non rebellabit aduersùs spiritum caro: sed cum Angelis ineffabilia, Christo donāte, pręmia percipientur, quę, vt Apostolus ait, nec oculus

Hęc de valdè iustis & impijs di[c]ūtur. Medij inter hos, q colligūt ligna, fœnū, stipulā, per ignē purgatorium salui fiūt. 1. Cor. 3. vt exponit D. Augustinus & alij.

Iaco. 4.

Matt. 22.

Matt. 13.

1. Cor. 2.

oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis asscenderũt. En qualem ille perditũrus est beatitudinẽ, qui modò se, dùm licet, emendare non vult. Nos igitur, fratres, Domino nobis auxiliãte, prorsùs recusẽmus vltrà seruire peccato, quibus tanta beatitudo præparatur in cęlo. Dum tẽpus est, maturemus propitiũ nobis efficere Deũ. Despiciamus terrena, vt adipiscamur cęlestia. Cogitemus nos peregrinos esse in hoc seculo, vt liberiùs festinemus ad patriã cęlestẽ. Cogitemus, q̃ cõfusio illa erit, cùm in die iudicij cõtinget cuiquã ꝓpter peccata sua in cõspectu Dei & hominũ & angelorũ erubescere ac pudefieri: q pauor, eũ tũc iratũ videre, quẽ etiã trãquillũ mẽs humana capere nõ potest.

Illum diem timeamus, quem pręuidere non possumus: illum formidemus iugiter, vt vel sic actus nostros corrigamus. Pensitemus, quis timor tunc erit, cùm de cęlo Dominus ad iudicãdum veniet, ad cuius cõspectum cuncta elemẽta concutientur, cęlũ cum terra contremiscet, & virtutes cęlorum commouebuntur. Tunc canentibus Angelorum tubis, mortales vniuersi, boni & mali, momento temporis resurgent in ijs corporibus, quæ hîc habuerunt, adducenturq́; ad tribunal Christi, venientis cũ virtute multa & maiestate, Angelis omnibus eum comitantibus. Tunc plãgent se omnes tribus terræ, ostendetq́; illis fixuras clauorum in corpore suo, quod propter nostras iniquitates vulneratum est, peccatoresq́; compellãs, dicet: Ego te, homo, de limo terrę formaui manibus meis, & in paradisi delicijs immeritũ collocaui: sed tu me & mea iussa cõtemnens, impostorem sequi maluisti. Vndè etiã iustè dãnatus es. Sed tamen ego misertus tuî, carnem assũmpsi, in terris inter peccatores habitaui, cõtumelias & verbera propter te pertuli: vt te eriperẽ à pœnis, colaphos & sputa toleraui: vt tibi paradisi delicias redderem, acetum felle mixtũ bibi. Propter te spinis coronatus, crucifixus, lancea vulneratus sum. Propter te mortuus, & in sepulcro positus, ad inferna descendi, vt te ad paradisum reducerem. Agnosce ergò humana impietas, quę tua causa perpessus sim. En clauorũ vestigia, quibus ad Crucẽ affixus fui. Recepi in me dolores tuos, vt te sanarem: recepi pœnas, vt te gloria afficerem. Tuli mortẽ, vt tu sine fine viueres. Ecquid verò facere debui, & nõ feci? Dicite iam mihi, peccatores ingrati, quid passi sitis propter me, aut quid boni pro vobis egeritis. Ego cùm essem inuisibilis, spõtè propter vos incarnatus sum: cùm essem impassibilis, propter vos pati dignatus sum: cùm essem diues, propter vos egenus factus sum. Sed vos & humilitatem meam & pręcepta mea semper respuistis: seductorem potiùs, quàm me, secuti estis. Itaq; nũc iustitia mea aliam sententiam ferre non potest, quàm qualem merentur opera vestra. Quæ ergò vltrò elegistis, ea nunc accipite. Cõtempsistis lucem: sint ergò vobis tenebrę. Amâstis mortem, abite in perditionem. Secuti estis diabolũ, ite cum illo in ignẽ æternum. Quis tunc, putamus, charissimi, mœror erit, quis luctus, quæ tristitia, quæ angustia, cùm hęc fuerit prolata aduersùs impios sententia? O quàm acerbum tunc erit malis, separari à suauissimo sanctorum cõsortio. Traditi enim dæmonum potestati, ibunt cum corporibus suis in supplicium æternum. Procùl relegati à beata cælestis paradisi patria, cruciabuntur sine fine in gehenna, nunquàm lucẽ visuri, nullum vnquàm refrigerium habituri, sed per infinitas annorum myriades semper apud inferos pœnas horrendas daturi. Nec fatigabuntur vnquàm, qui eos torquebunt: nec ipsi qui torquebuntur, vnquàm mori poterunt. Sicut enim ibi ignis depascit, vt tamen semper conseruet: sic tormenta sęuiunt, vt semper renouentur. Pro qualitate autem culparum, pœnas illic singuli sustinebunt. Auditur illic perpetuus planctus & stridor dentium: nulla miseris erit consolatio, pręter flammas & terrores pœnarum: ardebuntq́; sine fine cum dęmonibus in igne æterno in omnia secula seculorum.

Iusti autem ibunt in vitam æternam, in illa sine dubio carne, quam hîc habuerunt, sociabunturq́; Angelis sanctis in regno Dei, sempiternis perfruituri gaudijs, nũquàm iam morituri, nullam vnquàm corruptionem passuri: sed perenni lętitia & suauitate Christi perfusi, fulgebunt sicut sol in claritate & gloria, quam pręparauit Deus diligẽtibus se. Et quanto quisq; in hac vita Deo fuit magìs obediens, tanto illic vberiorem percipiet mercedẽ: quantoq́; ampliùs hîc eum dilexit, tãto propiùs eum contẽplabitur. Eccè charissimi, dixi iã vobis simpliciter, vt intelligere possitis, quę bonis & malis euentura sint. Nemo iã se ignorãtia tueri poterit, quãdoquidem vita & mors, pręmia iustorum & supplicia impiorum, denunciata sunt vobis. Iam in vestra optione est & arbitrio, eligere quod teneatis. Quod enim quisq; hîc concupierit, id illic obtinebit. Vitã ergò eternam totis viribus cõcupiscite, nec emẽdationem vitę ꝓcrastinetis: sed ob lucrãda regna cælestia vltrò ipsi relinquatis, quod tamen cum ipsa vita amittendum est. Surgat iam, obse-

Dies extremi iudicij solicitè timendus.
Matt. 25.
Apoc. 1.
Christus in iudicio vt sit malos cõpellatur.
Sẽtentia in impios.
Iustorũ beatitudo post hanc vitam.
Liberũ hominis arbitrium.

tro, quisq; vitiorum catena adstrictus est, & à somno mortis euigilet. Recurrat ad confessionem, agat pœnitentiam, nec erubescat publicè eam agere, ob immunditias, quibus se fœdauit: quia reuerà multo melius est, hîc ad breue tempus agere pœnitentiam, quàm per infinita secula apud inferos cruciari. Si ex animo egerit pœnitentiam, citò illi succurret pius redemptor, qui Lazarum quatriduanum & iam fœtentem, suscitauit. Paratus est semper ille misericordiæ sinus, & clementer expectat, vt excipiat pœnitentes. Non debet quisquam, quantumuis magnis obstrictus sceleribus, vnquam de Dei misericordia desperare. Ipse enim clamat per prophetam: Impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die conuersus fuerit ab impietate sua. Itemq;: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. & per alium: Ego sum, qui deleo iniquitates tuas, & in Euangelio: Gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia. itemq; per prophetam: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Animaduertite fratres, quàm sit profusa & larga bonitas Dei nostri, quàm ineffabilis misericordia eius. Quotidiè contemnitur, & quotidiè nos ad pœnitentiam benignissima pietate inuitat. Fiduciam nobis eius pia benignitas præstat, vt nec desperemus eius misericordiam, nec tamen absq; pœnitentiæ fructibus veniam nos impetrâsse confidamus. Quàm enim ille patris pietate indulgens semper & misericors est, tam iudicis maiestate seuerus & metuendus est. Aequissimè iudicat, vnumquenq; iuxta vias suas, & reddit vnicuiq; iuxta opera eius, bona bonis, mala malis. Redite ergò, charissimi, in memoriam eorum, quæ fecistis: & si peccâsse vos cognoscitis, sine vlla dilatione ad pœnitentiæ remedia confugite. Audite scripturam dicentem: Non tardes conuerti ad Dominum, & nè differas de die in diem: subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Memineritis semper, versari vos in conspectu omnipotentis Dei, cunctorum hominum non solùm facta, sed etiam cogitationes inspicientis. Non est enim, vt ait Apostolus, vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius.

Ioan. 11. Ezech. 33. Ezech. 18. Esa. 43. Luc. 15. Ezech. 33. Ezech. 18. & 33. Rom. 2. Eccli. 5. Hebr. 4.

Hæc ergò iugiter cogitantes, intentissima solicitudine vos custodite, & ad extremum mundi diem studio bonorum operum semper vos præparate. Finis mundi iam propinquus est, &, quod lugendum est, tot quotidiè mala fiunt, tot calamitates existunt, vt per hæc ipsa mundus finem suum indicare & proclamare videatur. En omnia, quæ prophetæ & Apostoli prædixerunt, propemodùm impleta iam sunt: dies iudicij & horrendus Antichristi aduentus restant. En bella alia super alia, tribulationes aliæ post alias, perpetua fames & pestis. Quid ergò adhuc tam sumus lapideo & ferreo pectore, vt de animæ salute nec inter tot mala cogitemus? Diù est, quod Deus comminatur, sed nihil flectitur hominum pertinacia. Cælestis iam olìm intentatur vltio, nec vlla hominum adhibetur satisfactio. Dei ira propinquat, & tepidè agitur pœnitentia. Testantur prophetæ ventura supplicia, & raro ab hominibus diuinum imploratur auxilium. Quapropter moneo vos, dilectissimi, vt vel cum mundo deficiente, cessat omnis malitia, Deiq; totis viribus misericordia concilietur. Non nos diuitiarum sarcinæ ad terram deprimant, quas hauddubiò ocyùs relinquemus. Non putemus nos pariter & Christum habere posse, & mundum. Itaq; spreto mundo, ad cælum liberi festinemus. Veniat nobis in mentem, quàm grauia sint scelera, quæ admisimus: quàm dira inferorum supplicia, quæ timemus: & pro ratione culparum, pœnitentiæ medicinam adhibeamus. Succurrat animo illud Apostoli dictum: Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quin nec auferre quid possumus. Nudi nati sumus, nudi etiam moriemur. Quicquid autem hîc inuenimus, etiam hîc relinquemus. Sola opera bona, si ea fecerimus, nobiscum ad cælum feremus: immò illa nos in cælum ferent. Itaq; tanquam peregrini, rebus necessarijs contenti, illas nobis diuitias hîc acquiramus, quas nobiscum ad paradisi patriam feramus. Deum super omnia diligamus: quia reuerà impium est, eum non diligi, cui vicem rependere non possumus, etiamsi eum diligimus. Quid enim nos impij, pio Domino retribuere possumus pro omnibus, quæ ille tribuit nobis? qui nullis nostris præcedentibus meritis tanta nobis præstitit indignis, vt nos à iugo diræ damnationis redimeret. Descendit ille ad nos de sede paternæ maiestatis, iniurias in terris multas pertulit, probra mortemq; innocens perpessus est. Et omnia quidem tulit patientissimè, vt nobis humilitatis & patientiæ exempla relinqueret. Vndè etiam ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.

Duritia hominum notatur. 1. Tim. 6. Iob 1. Matt. 11.

Oportet igitur, vt quemadmodùm ille propter nos, ità & nos aduersa omnia, quæ propter peccata nostra nobis eueniunt, æquanimiter toleremus, vt patientiæ fructus in vita æterna capiamus: Vr-

geamus, fratres, cursum nostrum, dum tempus habemus: odiamus hūc mundum, quem tamen diù tenere non possumus. Nulla nos malorum operum contagia polluant: sed oculus diuinæ maiestatis omnia intuens, semper à peccatis nos retrahat. Si enim hoīes, nostrî similes peccatores, & ex eodē luto formatos, ferre nō possumus inspectores scelerum nostrorum: quāto magìs æternum illum & omnipotentem Dominum, in quem nullum potest cadere peccatum, timere ac reuereri debemus? Eum ergò timeamus & reuereamur perpetuò, sicque nos spes veniæ erigat, vt metus gehennę semper solicitos nos reddat. Ante omnia & super omnia charitati studeamus, vtì nos pluribus locis scriptura diuina hortatur. Si charitas in nobis est, cunctis virtutibus ornabimur. Si illa caremus, perit quicquid boni habere videmur. Nec in arrepto benè agendi proposito lassemur vnquàm, ꝓsertìm cùm Dominus eum, qui miserit manum suam ad aratrum, & respiciat retrò, affirmet non esse aptum regno Dei. Respicit autem retrò, quem pœnitet boni propositi, & qui terrenis rursùs desiderijs implicatur. Dum licet, castigemus nos, & factorum nostrorum à nobis rationes reposcamus, corā iudice nostro nos accusemus, nec vitæ emendationem ad extremum diem differamus: sed quotiès labimur in peccata, per pœnitētiam mox resurgamus, totisq; viribus prauas voluntates carnisq; illecebras proteramus. Semper enim ad mortē propiùs accedimus, & dum nos securos putamus, repentè illa extinguet nos. Tendamus alacriter ad illam beatitudinem, in qua sancti oēs videre nos desiderāt, & Christus rex cælestis & spiritus Angelici expansis charitatis brachijs nos expectant. Hęc nos, charissimi, tanquàm lac vobis proposuimus: & sub testimonio Dei & sanctorum Angelorum, qui nos loquentes audiunt, perfuncti sumus officio nostro, cælestia vobis pręcepta tradentes. Vestrum iam est curare, vt admonitio nostra suum habeat salutis effectum: & vt semper voluntatem Dei facientes, ab omni vos malo custodiatis: atq; tandèm ab omni peccati contagione liberi, ad regna cælastia tripudiantes peruenire possitis: Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Oculus Dei omnia intuens, metuendus.

Luc. 9.

Retrò respicere q̄d sit.

Qua ratione conciones suas claudere consueuerit. Cap. 17.

HAec summatìm de sancti viri concionibus narrâsse sufficiat: quę ille quidem non hoc ordine, vt à nobis commemorata sunt, in singulis concionibus proponere solebat, sed diuersis temporibus. Tādèm autem hæc inferebat: Hęc vos, fratres, si seruaueritis, habebitis pręmium: si neglexeritis, supplicia perferetis. Nam quòd ad me attinet, ego meam coram Deo liberaui conscientiam, testesq; inuoco cęlum & terram, exhibuisse me vobis debitum ministerium, vitamq; & mortem annunciâsse. Id autem vobis nunc affirmo, si q̄dem spreueritis verba mea, & per cōtemptum ea audire nolueritis, vbi venero ad redemptorem meum, accusaturum me pertinaciam & peruicaciam vestram, palamq; testaturum, vos semper voluntati maligni dæmonis potiùs, quàm Christi, obediuisse. Et tunc reuerà indignante iudice, exactori trademini, dabitisq; pœnas sine fine, donèc nouissimum quadrantem persoluatis. Hęc igitur sunt, quę B. Eligius summo studio ex locupletissimo pectoris sui thesauro plebi depromere solebat: Interìm nihilominùs alia multa his similia quotidiè exhortans, populo euangelizabat. O verè copiosum vas, quod tam affluenter ministrabat plebi adipem frumenti Christi, lætitiam olei & sobriā vini ebrietatem. O verè gloriosum virum, eximium Dei amatorem, qui vt pastor bonus satagebat strenuè vagabundos reuocare, confractos alligare, errantes ad paradisi caulas reducere. Cuius bona & simplex doctrina redolet proculdubiò prophetas, sapit Apostolos, imitatur Euangelistas. Cuius sermo nō alius apud suos fuit, quàm de regno Dei, de delicijs paradisi, de gehennæ supplicijs, de iustitia, fide & charitate, de contemnendis mundi illecebris & oblectamentis, & vt soli Deo totis viribus seruiendum sit. Dicere autem solebat illud Apostoli: Non quęro quæ vestra sunt, sed vos. Sciebat dictum à Iacobo Apostolo: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Sed nunc tandèm ad vitæ eius ordinem reuertamur.

Luc. 12.

Sermo familiaris S. Eligij.

2. Cor. 12.

Iaco. 5.

De vino in vase aucto. Cap. 18.

VIr quidam in Parisiensi suburbio haud procùl basilica B. Petri Apostolorū principis morabatur, quem & Eligius ob fidem & deuotionē eius amaret familiariter, quiq; Eligiū ꝓ sanctitatis eius reuerētia vnicè diligeret. Cōtigit aūt, vt quādoq; Eligius ꝑdia monasterij sui inuiseret, ac deindè Lutetiā redire volēs, emi-

eminùs ab hoc viro conspiceretur. Vt ergò aduertit ille, Eligium non longè à domo sua habere iter, accurrit obuiàm, osculatur eius genua, orat vt cum comitibus velit diuertere ad domum ipsius, & bibere pauxillum vini, quod in vase remāserat. Recusat Eligius: sed tandèm vix precibus suorum victus, abit ad domum illius. Habebat autem is in cellario suo vas vinarium, in quo parùm vini relictum erat. Quod offerens beato viro, orat obnixè, vt indè vel parùm bibat. Satisfacit ille homini, & perparùm bibit: sed comites eius omnes benè largiter biberunt. Deindè cùm benè precatus esset domui illius, valedixit ei, & recessit ad monasterium suum, quod intra vrbem Parisiensem erat. Eo abeunte, vas illud penè exhaustum, diuino munere totum impletum est vino. Altera luce vir ille casu ingressus in cellarium, cernit vas omninò plenum. Obstupescit igitur ad rei nouitatem: sed mox recordatus sanctitatis Eligij, ocyùs se confert ad eum, indicat quid beneficij propter eum Dominus sibi contulerit. Eligius id audiens, agit gratias Deo, orat hominem, nè rem cuiquam aperiat, sed cum gratiarum actione vtatur D E I beneficio. Ille autem orat virum sanctum, vt veniat secum, & benedictionem suam impertiat vino illi, & vtendum ex vase proferat. Quod nî faciat, protestatur se ne vnam quidem guttam eius vini vnquàm hausturum. Sanctus Eligius videns hominis deuotionem, iuit cum illo, veniensque in ædes eius, humì se prostrauit, orans diutissimè. Indè surgens, vt vidit vas plenum, iubet vinum ex illo promi: ex quo parùm ille gustauit, cæteri largissimos accepêre haustus. Tum ille oculis manibusque in cælum porrectis, gratias agens & laudans Deum, abscessit. *Vas vinarium penè vacuum, vino impletur diuinitùs.*

Quanta vis fuerit excommunicationis eius. Cap. 19.

NOn mihi silendum videtur illud, quod possit multis afferre metum, nè sint ausi procacibus verbis in sanctos viros incurrere, nisì velint similia experiri. Quidam è familiaribus Ebroini, homo infaustus, nimiumq; proteruus, multo tēpore conabatur syluam longè optimam ecclesiæ beati Eligij eripere, & in suum ius transferre: crebrò ea causa veniens ad illum, & procaciter eum lacessens. Quodam autem die in multa hominum frequentia etiam violenter syluam illam ab eo extorquere voluit. Eligio aūt modestè & comiter respondēte, ille magis etiam petulanter cœpit virum Dei infestare. Sed neque sic Eligius quicquam de sua patientia remittens, blandis verbis ait ad eum: Amice, inijce frenos cupiditati tuæ. Cur non erubescis tam cæca mente rem alienam appetere? Si peteres quę mea sunt, darem forsitan tibi. At nūc quandò non meam, sed ecclesiæ rem expetis, prorsùs nóueris me minimè tibi donaturum, quod pauperum necessarijs vsibus delegatum est. His ille acriùs stimulatus, minitabundus ait ad eum: Si mihi vltrò non dederis, ego vi tollam. Tum Eligius commotus, seuero vultu dixit ei: Nóuit creator meus, nisi citò mutaueris sententiam, dignam meritis tuis excommunicationem in te prolatum iri. Ille id audiēs, mirè cachinnari cœpit, multaque in virum Dei probra conuiciaque iactare. Cernens ergò Eligius eum nulla ratione posse compesci, dextera manu extensa, excommunicationis fulmen in eum terribiliter vibrauit. Mox prępotentis Dei ira eius sententiam prosequēs, irà perculit virum, vt viribus omninò destitutus, mortuo similis videretur: & simulatquè Eligius ore protulit verba, humi collaberetur, cunctique eum animam expirâsse putarent. Mirabantur omnes Eligij iniuriam tam citò vindicâsse Deum, orabātque sanctum virum, vt pro misero Dominum deprecaretur. Quod vtrùm fecerit, incompertum habemus. Id sanè admiramur, tantam vim habuisse sermonem eius, vt sine vllo ictu repentè superbum deijceret. Simul aduertimus, quàm charus fuerit Deo, vt qui sententiam eius tam perspicuè sua vltione confirmârit. *Hæc sancti viri cōmotio nō de vitio, sed zelo iustitiæ perfecta est.* *Obserua Deū exequentem sententiam eius.*

Quid acciderit quibusdam refractarijs. Cap. 20.

CVm aliquandò dies natalitius beati Petri Apostoli haud procùl Nouiomensi oppido in vico quodam celebraretur, beatus Eligius illic suo more constantissimè prædicabat verbum Dei, dicebatque profligandos & exterminandos esse cunctos dæmonum ludos, & nefandas saltationes atq; choreas, vanas quoquè & impias superstitiones. Sed ea verba præcipui quidā eius loci habitatores indignissimè ferebant, ꝙ legitimas, vt ipsi putabant, consuetudines eorum abolere vellet. Tractârūt tunc qdam impij inter se, præsertìm è familia *Erchonoaldi, q erat palatio præfectus, de nece S. Eligio afferenda, si pgeret ipsorum nugas insectari. Quod vbi ille cōperit, martyrij incēsus desiderio, vno dūtaxàt diacono & duob' clericis sibi adiūctis, reliqs do- *Hunc Aemylius vocat Ercenobaldum.*

mì

mi manere iussis, ocyùs eò profectus est, & per medias turbas transiens, in edito quodã loco ante basilicam maiori instantia concionabatur, acriter obiurgans illos, quòd spretis salutaribus monitis, vsqueadeò dæmonum ludibrijs dediti essent. Ijs verbis admodũ commoti, conuicijs & contumelijs eum proscindebant, mortem ei minitantes, atque dicentes: Nunquàm tu Romane, licèt crebrò eas taxes, nostras poteris abrogare consuetudines: sed eas nos mordicùs retinebimus, nec vllus mortalium tollet nobis gratissimos ludos. Tum ille nihil se proficere cernens, rei indignitate permotus, Dominum Iesum toto pectore orauit, vt permitteret homines improbos, qui tam audacter contra eius præcepta venirent, & dæmonibus petulanter obsequerentur, ab ijsipsis obsideri, vt vel sic cognoscerẽt, quorum operibus delectarentur, & homines fideles propensiùs laude & prędicatione ipsius Christi nomen efferrent. Dixit, & confestim permulti, ij præsertìm qui manus ei inijcere moliebantur, à dæmonibus arrepti, multis modis debacchari cœperunt. Ea re valdè territi omnes, qui aderant, ad hominis Dei se vestigia abijciebãt, veriti nè similia paterentur: promittebantque se dictis eius omnibus audientes fore. Ad quos vir beatus: Nè timueritis, inquit, sed iustum Dei iudiciũ laudate, dignum est enim, vt qui eius iussa contemnunt, ad tempus illis traditi, quos amant, sentiant magistros suos, quos colunt. Vos autem, si Christi pręceptis libenter parére vultis, nihil timeatis hos latrunculos. Multis autem rogantibus, vt pro eis Dominum deprecaretur, Sinite, inqt, reipsa experiri illos, quibus hactenùs morem gesserint. Atque ità illo anno vsque ad anniuersarium eius solennitatis diem, manserunt illi obsessi à dæmonibus. In ipsa autẽ solennitate iussit eos omnes exhiberi palàm, porrigensque eis aquam benedictam, ilicò curauit illos. Erãt sanè homines ampliùs quinquaginta. Cumque eos probè instituisset, & grauiter obiurgâsset, sanos à se dimisit.

Magno martyrij desiderio feruet.

Homines ampliùs quinquaginta arripiunt à dæmone.

Latrunculos, dicit dęmones.

Aqua benedicta sanat eos.

De singulari efficacia interdicti eius. Cap. 21.

CVm aliquandò visitaret diœcesim suam, vt solent episcopi, quadam ex causa interdixit, nè Cursus, id est, preces Canonicę, & sacrificiũ celebrarentur in basilica quadam, donèc ipse iuberet. Erat illic presbyter quidam sibi malè conscius, ob cuius culpam id fecerat beatus episcopus. Is paruipendens eius sententiam, cùm procùl illum recessisse arbitraretur, campanam hora statuta, vtì moris erat, pulsare cœpit. Sed vt eius temeritas reprimeretur, campana rationis expers, beato viro obtemperans, nullum sonum reddidit. Perstitit ille trahendo restim campanæ, sed sonum exprimere non potuit. Itaque egressus è basilica, omnibus rem exponit. Tum quidam ex eis memores, quid iussisset beatus Eligius, properè illum sequuntur, orant vt bona ipsius venia liceat diuina celebrare officia. Sed ille, tametsì erat clemens & benignus, noluit tam facilè relaxare sententiam suam, nisì pręcederet satisfactio. Interìm triduum labitur, & presbyter sæpè frustrà tentat elicere è campana sonum. Tandèm optimatum & seniorum flexus precib⁹, cùm pœnitẽtię satisfactio accederet, solo verbo beatus vir conciliauit locum, & mox campana sonum edidit, vtì priùs consueuerat.

Nota.

Mira virtus beati viri.

De arbore arefacta. Cap. 22.

QVandoquè iter necessarium suscipiens, peruenit ad locum quendam propinquum Compendio, regali palatio. Fessus ex itinere, diuertit in agrum cuiusdã coloni, vbì erat arbor nucibus onusta, è quibus ministri eius, illo in diuersorio manente, quasdam decerpserunt. Accurrit ocyùs arboris dominus, procaciter improperans nuces sibi eripi. Id vbì comperit beatus Eligius, vocat ad se virum, & blandè ac comiter illum appellãs, orat nè propter paucas nuces, cùm plurimę illi relictę essent, tantas turbas ciëat: ait se pro nucibus ablatis liberaliter satisfacturum. Sed ille tumido animo bonitatem eius spernens, asperis in eum verbis inuehitur, eadem sæpiùs iterãs. Tum vir Dei animo mutato, famulos quidẽ, quòd id fecissent, acriter obiurgat, homini illi tres aureos numerari iubet: sed ad arborem conuersus, vt olìm Saluator noster ad ficulneam, ità ait: Quandoquidem adeò tua causa infestamur, nunquàm deinceps ex te fructus nascatur inæternùm. Confestìm ad vocem eius arbor exaruit, hodieque sic perseuérat. Tenebat fide plenissima illam Domini sententiam, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: atque ità cum fidutia imperauit arbori, Dominicum, vt diximus, secutus exemplum.

Matt. 21.

Nota miraculum.

Ioan. 14.

Dei

Dæmoniacis imperat silentium. Cap. 23.

IN ferijs beati Martini Episcopi quandoquè more suo inter Missarum solennia post Euangelij lectionem ad populum vir sanctus concionabatur: sed eius vocem ampliùs duodecim dæmoniaci, in templo debacchantes, valdè interturbabant. Tum ille porrecta in eos manu, præcepit in nomine Iesu Christi, vt dum ipse concionaretur, nemo illorum mutire ausus esset. Párent ilicò: nec solùm clamor omnis conquiescit, sed etiam plerique dæmones, non ferentes vim verborum eius, relictis illis, quos obsidebant, pudefacti aufugiunt. Magna eius in dæmones potestas

De famulo eius repentè sanato. Cap. 24

QVidam ex famulis eius, Ermensindus nomine, pessimo laborabat morbo, diroque & intolerabili pressus dolore, vix spiritum trahebat. Volebat tum Eligius aliquò proficisci. Ille verò miser, nō verbo, sed nutu obsecrat, vt priùs sese velit inuisere. Venit Eligius ad eum: duriter obiurgat, quòd ob culpas suas cæco pectore non egerit pœnitentiam. Illo autem penè iam efflante animam, & nō verbis, sed lachrymis & altis suspirijs satisfaciente, beatus Eligius, vt erat certè valdè humanus erga familiam suam, permotus misericordia, præcepit ei, vt in nomine Iesu Christi sine mora surgat sanus, secumq; proficiscatur. Puncto temporis fugit dolor omnis: surgit homo, cunctis mirantibus, incolumis: exiliensque, abit cum Episcopo. Diaconus quidam immani lateris dolore multos dies cruciatus, morbo crescente, toto penè corpore tabescebat. Eius latus & artus vt sancta manu vir Dei contrectauit, celerrimè curatus est. Hominem ab ipso mortis aditu reuocat ad vitam incolumem.

De presbytero excommunicato & mortuo. Cap. 25.

QVidam presbyter diœcesis eius pessimè apud vicinos audiebat. Eum Eligius crebrò verbis castigans, ad sanitatem reuocare non potuit. Cumque mala eius fama latiùs serperet, beatus vir tam nefanda audire ampliùs non sustinēs, accersit eum ad se, percontatur de crimine, quod fama vulgâsset, comiter hortatur ad emendationem & confessionem. Ille prorsùs negat se illud admisisse flagitium, audacterque pergit excusare sese, videlicet plùs hominem, quàm diuinam vltionem, reformidans. Eligius sentiens nulla via adduci eum posse ad confessionem, ferit eum anathemate, vt sic publicè agat pœnitentiam, nec ausus sit ad altare sacrificaturus accedere. Addit minas, si id faciat, se seueriùs in eum animaduersurum. At ille abscedēs, eiusque minas floccipendens, pergit more suo viuere dissolutè, atque post paucos dies, neglecta beati episcopi excommunicatione, ad altare, sacrificium oblaturus, non veretur accedere. Cumque primas altaris partes intrepidus attingeret, mox diuinitùs percussus, & magno impetu humì prostratus, expirauit. Ea re factum est, vt beati viri indignatio magno omnibus terrori esset: dictaque eius, oraculi instàr haberentur. Vbi autem ille comperit tam horrendam hominis mortem, valdè eum luxit, multisque malè viuentibus, vt se corrigerēt, eius casum proposuit. Tanta autem animi eius puritas erat, cunctisque virtutibus adeò florebat, hymnis & precibus sedulè vacans, vt etiam futura longè antè prædiceret. Nota terribile Dei iudicium.

Vt prædixerit mortem cuiusdam magni viri. Cap. 26.

ROgauit eum aliquandò Erchonoaldus, præfectus palatio, vt cum ipso longiùs proficisceretur. At ille multa secum reputans, nolebat ire cum eo: sed tamen coactus à senioribus & Abbatibus ciuitatis suæ, verentibus nè tanti viri animum offenderet, ità palàm dixit: Quid necessè est, fratres, vt tāta nos afficiatis molestia? Equidem nóui, quod vos ignoratis, si cum illo ierimus, malè id cessurum. Ille enim hinc quidem exit, sed ibi morietur. Iuit tamen cum illo: vētum est ad locum destinatum. Cumque illic nocte quadā, alijs dormientibus, casu beatus Eligius foràs egressus obambularet, & de psalmis nescio quid secum volueret, subitò vidit columnam ignis è cælo descendere, & magna vi cubiculum Erchonoaldi penetrare. Rei itaque euentum tacitè secum considerās, interitū bestiæ illius diacono suo, qui fortè solus tum ei aderat, indicauit. Mox aūt diuinitùs pcussus Erchonoaldus, sentiens magno ardore cruciari viscera sua, iubet ocyùs ad se introduci Eligiū. Venit Eligi⁹, videt hoīem magnis correptū angorib⁹, hortatur eū, vt quādò iā despat se victurū, vel moritur⁹ faciat, quod viuēs spōtè noluisset: videlicet vt loculos multos auro tumētes, quos eq vehebāt, paupib⁹ ꝗprimū eroget Visio S. Eligii. Diuinitùs percutitur præfectus palatio.

eroget pro refrigerio animæ suæ: Id solum profuturum ei afferens: nocitura verò, quæ in thesauris esset relicturus. Sed ille vt rapax, ità etiam tenax, dum moras nectit, repentè extremum efflat anhelitum. Corpus eius, misericordia motus, Eligius secum absportauit, & tradidit sepulturæ.

Vt Flauadum quoquè prædixerit moriturum. *Cap.* 27.

Flauadus tyrannus crudelissimus Vuillibaudum Christianissimum virum, Burgundiæ patritium, immerentem occidit. Id vbi ad aures beati Eligij perlatum est, ille narrantibus ait: Vos quidem dicitis Vuillibaudum cæsum, Flauadum incolumem. At ego illum, quem vos interfectum dicitis, pro eximijs meritis aio nūc in cælis meliùs viuere: Flauadum verò, quem vos gratulabundi asseritis vita frui, breuì malè periturum. Vuillibaudus, inquam, verus Dei cultor, mortuus quidem videtur, sed sine fine vitam viuet beatissimam: Flauadus verò, qui diù victurus putatur, intra hos decem dies, vtì dignus est, malè morietur. Post dies septem deimprouisò Flauadus percussus, miserè excessit è vita.

Prædicit Flauadi tyranni mortem.

Vt obitum cuiusdam Episcopi, spiritu cognôrit.
Cap. 28.

Permulta alia, cùm iam Episcopus esset, prædixit. Quinetiam adhuc laicus futura annunciauit. Nocte quadam post absolutas ex more preces, paululùm se ad quiescendum componens, mox in somnis visus est res admodùm serias agere. Excitatus ergò à clerico, & interrogatus quid vidisset, sic respōdit: Simplicius Lemouicum Episcopus nupèr obijt, & Felix ei successurus, mittit nuncios ad nos, vt ei nostram operam nauemus. Cum illis ego iam loquebar: & certè breuì hîc aderunt. Dixit, & reddidit se quieti. Indè sub lucē nūcij illi pulsant fores eius: ijs apertis ingrediuntur, indicant Episcopi mortem, afferunt multam pecuniam, missam à Felice, vt ei ad obtinendum episcopatū esset adminiculo: sed Eligio persuadere nulla ratione possunt, vt quicquam eius attingat. At tamen ingressus ad principem, gratis impetrauit, quicquid illi petebant, sicque eos à se dimisit.

Reuelatā ei mors Episcopi Lemouicen.

Cuidam Abbati indicat pericula monasterij eius.
Cap. 29.

Abbas Domnolus quandoquè venit ad eum, & aliquādiù hæsit apud illum. Quadam igitur nocte post quietem clàm ad se accito illi ait: Tu hîc securus degis, sed monasterium tuum magno inimici impulsu quatitur & exagitatur. Vidi enim in visione flumen ingens in illud multa vi inferri, & quędam ædificia prorsùs subuertere. Quamobrèm perge, quæso, nisì onerosum est, & vide num fratres tui rectè habeant. Confestìm Abbas, solicitudine anxius, iter capessit: & priusquàm ingrederetur in monasterium, nunciatur ei, duodecim ferè monachos dęmonum instinctu è monasterio clàm aufugisse. Tum ille non sine admiratione reminiscens, quid ab Eligio audijsset, diuinam in illo gratiam suspiciebat: mox abit quæsitum fratres illos profugos: & quosdam quidem reduxit ad monasterium: alios verò, quòd longiùs recessissent, compręhendere non potuit.

Visio eius.

Quænam incluso cuidam prædixerit. *Cap.* 30

Cvm aliquandò monasterium suum Lemouicense vir sanctus visitâsset, & in reditu in Biturigū vrbē venisset, voluit Euergisilū inclusum videre, cuius tū erat celebris apud Bituriges opinio. Sed ille propositi sui plùs æquo tenax, faciem suam beato viro ostendere noluit, non nisì per fenestram opertam cum illo colloquens. Paucis igitur vltrò citroque habitis sermonibus, Eligius ei valedicturus, Iam quidem, inquit, te hîc frater videre non potui, sed certè breuì in aula regis Clipiaci visurus sum. Illo constanter asseuerante nunquàm id futurum, Eligius rursùs ait: Vera me dicere tum cognosces, cùm loco memorato corā principibus & populo ego palàm te visurus sum. Non diù pòst talis se casus obtulit, qui eum necessariò cogeret regis palatium adire, vbì ab Eligio honorificè exceptus est, qui eò tum quoquè aduenerat. Porrò inter familiaria colloquia ciuiliter admodùm & comiter atque peramanter ab eo repręhensus, deindè confecto negocio suo, Bituriges reuersus est.

Prædicit Euergisilo, quod ille nunq̄ putāt fet futurū.

De quibusdam alijs ab eo prædictis. *Cap.* 31.

Mul-

MVlta alia in colloquijs familiaribus prædixit, putà mortem Ariberti regis, itemq; Dagoberti inclyti principis, natiuitatem Clotarij iunioris: qui cùm adhuc matris vtero gestaretur, & regina valdè solicita timeret se fœminam parituram in regni detrimentum: Eligius venit ad eam, & iucundissimè eam appellans, ait coram omnibus, masculam prolem edituram, seq; è baptismo eam suscepturum. Nomen etiam necdùm nato tum imposuit, Clotariũ eum vocans. Pręter quem alios duos eadem regina peperit: qui cùm adhuc paruuli essent, & rex atq; regina pacificè & amanter victitarent, talis Eligio oblata visio est: Adspiciebam, inquit, in visione noctis solem sub horam diei tertiam clarè lucentem, repentè disparére. Cumque insolens prodigium intentè contemplarer, video repentè ceu dimidiam oriri lunam, tribus in orbem vallatam stellis, eaq; via ingredi, qua solet quotidiè sol recurrens. Eccè autem dum hîc quoq; attonitus defigo obtutus, mox stellis manẽtibus, luna euanescit. Deindè illas tres accuratè considerans stellas, ad horam penè meridianam video eas accedere, vicissimq; suis se radijs cædere, & eam, quæ inter eas præstantior erat, deimprouisò non apparére. Cumq; duæ reliquæ inter se coniungi viderentur, dictò citiùs altera earũ obscurata & sublata, vna sola remansit, eaque rectò tramite solis cursum imitans, magno tandẽ lumine aucta est: quantoq; ad Occidentem magìs ferebatur, tanto eius lux copiosiùs propagabatur. Porrò vbì ad vltimum peruénit occubitum, tãtam vim luminis ex se diffudit, vt solis splẽdorẽ vincere videretur. Huius aũt visionis hæc est interpretatio: Defuncto Clodoueo rege, q sine dubio breuì desinet esse in humanis, aliquãdiù regina coniunx eius cum tribus filiolis suis Francorum regnum obtinebit. Illa aũt sublata, & filijs in regno relictis, vnus ex ijs cadet: nec diù pòst alter quoq; è duobus, regno priuabitur. Tertius verò solus obtinebit monarchiam, eritque eius magna gloria & potentia. Hucusquè Eligius. Nos verò dubitare non debemus ità fore, vt pdixit, cùm iam nonnulla impleta videamus. Nam & Clodoueus rex intra breue tempus in pace obijt, & regina coniunx cum tribus paruulis ad paucos annos regnans, filijs posteà reliquit principatum. Paucis interìm labentibus annis, maior natu dum pacificè regnat, excedit è viuis, duobus relictis fratribus: de quibus quid futurum sit, solus Deus nouit. Hæc aliaque complura, quæ referre longum sit, sæpè prænunciare solebat Eligius.

Visio eius.

Visionis eius interpretatio.

Catalogus quidam virtutum eius. Cap. 31.

INter alia diuina charismata, sermo quoq; sapientiæ & scientiæ atq; consolationis multus ei collatus erat. Humilitas autem & charitas admirabilis & planè eximia ei inerat. In honore non præferebat diuitem pauperi, aut nobiles & potentes abiectis & vilibus: sed illis seueriorem, istis blandiorem se exhibebat. Famulos suos non affligebat, vt solent domini seruos, sed tãquàm fratres humaniter diligebat. Iam verò in tolerandis barbaris quanta comitas, patientia quanta? Non cessabat infideles suadendo ad fidem traducere, ingratos officijs lenire, contradicentibus leniter respondere, superbos humiliter tolerare. Ad quæuis dura & aduersa perferenda fortis, ad iniuriã omnem placidus, ad misericordiam facilis erat. Dicere solebat, res suas non suas esse, sed pauperum: quorum sanè procurator egregius fuit, omnia sua liberaliter illis impertiens, in cælis condens thesauros, vbì se sperabat feliciter sine fine victurum. Erat fide firmus, opere iustus, iudicio circunspectus, deuotione præcipuus, moribus suauissimus, sensu doctissimus, animo tranquillus, corde pijssimus. Semper seruabat in factis synceritatem, in corde puritatem, in actione virtutem, in moribus disciplinam. Exhibebat in simplicitate innocentiam, in charitate concordiam, in humilitate modestiam, in adhortatione diligentiam, in adiuuandis laborantibus vigilantiam, in fouendis pauperibus misericordiam, in defendendis Catholicæ Ecclesiæ dogmatibus constantiam. Sermo eius semper comitate & charitate condìtus erat, quo mentes audientium tanquàm luminare radiantissimum illustrabat. O verè imitandum virum, ô semen Abrahæ benedictum, ô proponenda omnibus Eligij exempla. Iure Abrahæ filius dicitur, non genere, sed fide: nõ progenie, sed imitatione: non stirpe, sed deuotione. Abrahæ benedictio dedit filium: Eligius verò benedictus, transit in numerum filiorum. Abraham Domino obtulit filium: Eligius munus præstantissimum obtulit seipsum. Et Abraham quidem dedit hæredem, Eligius hęreditatem: ille innocentem filium, hic omnem substantiam suam. Consequẽs indè fit, vt similitudo officiorum paria efficiat merita. Deniquè Abraham obtulit id; quod

Pauperum est egregius procurator.

Collatio eius cũ Abrahamo.

Gene. 22.

quod habuit: Eligius quicquid in mundo habere potuit, Domino dedicauit. Sed hactenùs quidem, etsi parùm eleganter, tamen prolixè, de beati viri vita diximus, quanquàm longè minùs, quàm pro meritis & dignitate illius. Superest nunc, vt pro ædificatione multorum, eius è vita decessum commemoremus.

De felicißimo beatißimi viri ex hac vita imminente decessu. Cap. 32.

Summatim commemorantur rectè facta eius.

CVm ergò beatus Eligius omnia mundi huius aduersa multiplicesque labores diù fortiter tolerâsset, innumera misericordiæ & benignitatis officia præstitisset, optima viuendi exempla de se præbuisset, captiuos plurimos & propè innumerabiles redemisset, magnos monachorum & monacharum greges Domino collegisset, incredibilem eleemosynarum copiam in pauperes contulisset, & ingentes sibi meritorum thesauros coaceruâsset, annos iam natus ampliùs septuaginta, sentiens imminere dissolutionem corporis sui, quodam die cum discipulis suis in Nouiomensi oppido deambulabat, atque interìm casu eminùs conspiciens in fronte basilicæ beati Medardi parietem nonnihil diruptum, ruinam minari: ocyùs iussit acciri artificem, qui parietem communiret. Dicentibus autem discipulis, vt opportunum tempus sustineret, quò & faciliùs & durabiliùs reparari posset, ille respōdit: Immò iam fiat. nam alioqui Eligio superstite non fiet. Illo verò sermone mirè omnes consternati, gemebundi dixerunt ad eum: Non contingat, domine, nobis famulis tuis videre, quod dicis: sed potiùs ad Ecclesiæ suæ ornamentum & pauperum leuamentum, Christus tuam beatitudinem in multos annos florere velit. Tum ille, sublatis suppliciter in cælum oculis, ab imo pectore longa trahens suspiria, Non nostra, inquit, sed Domini voluntas fiat de me. Exigit sanè ipsa naturæ conditio, vt post longa vitæ huius oblectamenta tandèm eamus ad veniam. Sed & vobis expedit, vt à diuina voluntate, quam impedire non potestis, minimè discrepetis. sine dubio enim præfinitum tempus nunc adest. Omnibus igitur valdè mœrentibus, rursùs ait: Nolite, filioli, dolere hoc nomine, sed potiùs gratulamini mihi. Hoc tempus enim iam olìm ego desiderabam, iampridèm hanc mihi missionem post longas vitæ huius ærumnas fieri peroptaui. Verùm illis gementibus, & tamen quadam adhuc ambiguitate hærentibus, illa tum colloquia intermissa sunt. Sed statìm leui beatus vir febre laborare cœpit, certiusque iam edoctus de obitu suo, iubet conuocari oēs ministros suos, quos ipse multo tempore & aluĕrat & instituerat, ijsque denunciat finem vitæ suæ iam impendére, atque vtì semper consueuerat, inter cætera hortatur eos ad seruandam pacem mutuam, ad charitatem vel maximè colendam, vt quę sit vnitatis & concordiæ vinculum. Deindè euocato Baldredo Tornacēsis Ecclesiæ Abbate, sic ait: Ego, frater, quod certissimè futurum scio, te celatum nolo. Equidem iam sum abiturus à vita: te verò admoneo, nè vnquàm velis Turones redire: sed mane hìc apud fratres tuos. Quòd si secùs feceris, iam antè tibi prædico, viuum te indè non rediturum. Quod quidem sic accidit. Baldredus enim post obitum beati viri sine dilatione Turones petijt: sed post dies non multos, turba in eum irruente, valdè cæsus, & tandèm interfectus est. Cùm sic autem, vt dicere cœpi, vir beatus ægrotaret, & morbus ad quinque vel sex dies ità eum infestaret, vt ipse tamen interim scipioni innixus obambularet, morbumq; dissimularet: non cessabat ab opere Dei, bonam eam virtutum suarum coronidem fore sperans, si ad extrema vsque perduceret id, quod per longa vitæ spatia constanter retinuisset. Pernox enim in vigilijs & orationibus, membra lassescentia spiritui seruire cogebat, & iam mente quodammodò in cælis degens, optatum iter lætissimus expectabat. Sentiens autem iam appropinquare felicissimæ migrationis diem, pridiè Calendas Decembris congregatis vndiquè famulis & discipulis suis, sic locutus est: Vltimam, dilectissimi, paruitatis meæ audite sententiam, & vos amantis suprema verba gratis animis accipite. Si mihi amoris vicem rependitis, mandata præpotentis Dei seruate: IESVM semper suspirate, præcepta eius vestris animis affigite, eius nomen, ità vt ego, amate: incertum vitæ lubricæ occasum ob oculos perpetim habere, DEI tremēda iudicia nunquàm non formidate. Ego iam ingredior viam vniuersæ carnis. Itaque me posthàc habituri hìc non estis. Ego autem certè cupio dissolui, &, si Domino sic visum est, ire ad requiem. His dictis, cùm omnes flerent & eiularent, singulatìm euocatis ille vernaculis suis indicauit præstantissima monasteria, ad

En vir sanctus, qui oia mundi delectamenta penitùs cōtempsit, se ijs abundâsse dicit, incredibili vtiquè modestia.

Eius prophetia.

Mirabilis feruor spiritûs eius.

Vltima eius adhortatio.

ad quæ ipso defuncto conferre se deberent, aitq; eis: Ecce hodiè in manus vestras commendo salutem animarum vestrarum. Mementote admonitionum mearum, & iam singuli de vobisipsis cogitate. Eligius enim migrat, nec deinceps in hoc seculo erit vobiscum. Tum verò omnes, qui aderant, cum ingenti rugitu, singultibus vocem interrumpentibus, ità dixerũt: Cui nos, pater, relinquis? quid ità citò à nobis recedis? Cui orbatos tradis alumnos tuos, aut cui, pastor optime, gregem, quem ex gentibus congregâsti, fouendum committis? Scimus quidem iam olim flagrare te Christi desiderio, sed salua tibi manent præmia tua: nec si diutiùs hîc eris, illa minuentur, immò aucta potiùs in dies cumulabũtur. Si igitur fieri potest, differ exitum: nè ille nobis omnibus afferat exitium. Non te cogit migrare ætas: nostri, pater, miserere, quos deseris. Aut si omninò placet exire, nos habeto itineris comites. Nobis enim præstabilius est tecum mori, quàm sine te viuere. Absentiam tuam ferre non possumus. Neque enim habebimus similem tui. Hæc atque alia illis dicentibus, vir pijssimus vbertim flebat, lachrymis clementissimum eius animum satis testantibus. Gaudebat se vocari à Domino, dolebat illos destitui. Incitabat pietas, nè eos desereret: Christi desiderium impellebat, nè diutiùs ab illo se separari pateretur, quẽ ardentissimè sitiebat, & oculis interioribus totaque mente complectebatur. Tandèm inter ipsas lachrymas ità rursùs eos compellat: Facessat mœror, nec mihi, quæso, fletu vestro molestiam afferatis. De recessu meo, si sapitis, gaudere vos potiùs conuenit, quàm lugere. etsi enim corpore absens ero, spiritu tamen meliùs vobis adero: atque etiamsi ego nullibi essem, Deus tamen semper vbiquè est. Illi equidem vos commendo: ego verò si quid boni facere potui, vestris profectibus seruire voluï. Scietis hoc in illa die, cùm iudicabit Deus occulta hominum, & dabit vnicuiq; secundùm opera eius. Scio quidem me ceu inutilem seruum non fecisse vt debui, sed tamen Dominus nouit, quid voluërim. Vos ergò moneo, & per gloriosum Christi aduentum obtestor, vt si qua in vobis erga me charitas est, instituta & iussa mea seruetis, & monasteriolis meis, quæ Christo auspice cõdidi, vbì poteritis, solicitudinem adhibeatis: Valete viscera mea. Hæc cùm dixisset, die iam aduesperascẽte, fixis humì genibus, cum multo gemitu orauit Dominum, vt benignissima pietate sua daret pastorem commodum & humanum plebi suæ: Nè fiat, inquit, æterne pastor, hæc plebs sicut oues non habentes pastorem. Commendo tibi oues, quas mihi credidisti: & familiam omnem, quam per ministerium officij mei tuo sancto seruitio mancipâsti. Tuo, quæso, semper auxilio protegantur, tuo nutu gubernentur. O præstantem Eligij charitatem, & eximiam bonitatem. Iamiamq; abiturus è mundo, sui quodammodò cura neglecta, aliorum, vtì semper consueuerat, tam solicitè memor est.

Rom. 2.

Orat Dominum pro idoneo successore.

Vt animam Domino reddiderit. Cap. 33.

DEindè in extremis positus, cùm modicus calor teperet in pectore, nec præter sensum quicquam viui hominis superesset, osculatus est discipulos suos, & per singulos plorans, Iam non vltrà, inquit, loquar vobiscum. Valete iam in pace, & me deincèps finite quiescere. Redeat terra in terram. Quæ eius verba omnium animos incredibili conficiebant dolore, ità vt lachrymas nulla ratione reprimere possent, & vox faucibus hæreret, conantesque linguas in verba prorumpere, singultus & suspiria interpellarent. Sed hęc tamen vtcunquè depromebant: Dolemus quidem acerrimè nos tua præsentia orbari: sed tua causa, pater optime, consolamur nos, quòd post vitæ huius labores ad requiem æternam proficisceris. Tum ille oculis manibusque in cælum erectis, diù mente precabatur. Deindè in vocem prorumpens: Nunc dimittis, inquit, seruum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace. Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me: & non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Memento meî, qui solus sine peccato es, Christe mundi redemptor, & educens me de morte corporis huius, saluum me fac in regnum tuum cæleste. Tu semper fuisti protector meus: in manus tuas commendo spiritum meum. Scio me non mereri conspectum tuum: tamen tu scis, quia semper spes mea fuit in misericordia tua, & fides mea in tua credulitate permansit. Et nunc quoquè in confessione sancti nominis tui moriens, extremum, Christe, anhelitum efflabo. Suscipe ergò me secundùm magnam misericordiam tuam, & non confundas me ab expectatione mea. Aperi mihi properanti ianuam vitæ, & principes tenebrarum non occur-

Luca 2.
Iob 10.
Psal. 142.

rant mihi, nec conturbent me potestates aëris huius: sed clemens dextera tua protegat me, & tua potentia me defendat, manusque tua deducat me in locum refrigerij, & vel in vltimam mansionem ex ijs, quas præparâsti seruis tuis timentibus te. Sub his verbis reddit spiritum. Erat tum prima noctis hora: & eccè confestim visa est ex illis ædibus lux ingens & valdè corusca sursùm assendere, atq; inter mirantium obtutus sphęra ignea, crucis in se effigiem præferens, perniciter admodùm per densas nubes in cælum penetrare. Atque hunc in modum sancta illa anima, deposita carnis sarcina, & à vitæ huius angoribus liberata, ad suum iucundissima reuolauit authorem, & in antiquam possessionem post longam exilij huius peregrinationem, cælo gaudente, terra plorante, Angelis plaudentibus, ouans ascendit. Quàm verò sanctus ille vir charus fuerit plebi, mox ab eius obitu declaratum est. Vix enim spiritum exhalauerat, & iam tota vrbs luctu omnia complebat, vt tanquàm communis parētis obitu, omnes orbitatis vulnere confecti viderentur. Compositum autem ex more corpus, in ecclesiam deportatum est, ibique pariter clerus in hymnis, populus in lamentis, noctem duxêre peruigilem.

Felicissimè exitè corpore ad vitam sempiternam.

Ingens sui relinquit desideriũ.

Vt sanguis fluxerit è naribus eius, & vt corpus loco moueri non potuerit.
Cap. 34.

Manè ingens vtriusque sexûs multitudo ad oppidum aduolauit, itemque regina Bathildis cum filijs & proceribus, multoque exercitu. Et ipsa quidem regina properè ad corpus beati viri accurrens, magnam illic fudit lachrymarum vim, valdè dolens, quòd eum viuum non reperisset. Interìm iubet præparari omnia, vt possit corpus ad Calam monasterium eius trāsferri. Sed cùm loco moueri non posset, magno animi dolore affecta est, curauitque triduanum indicendum ieiunium: quod etiam ipsa cum optimatibus suis & clero seruauit, ieiunio etiam cum illis pariter perpetuas adiungēs vigilias. Quæ cùm fierēt, intantùm illa mœrebat & lugebat, vt nullo pacto lachrymas frenare posset. Cumq; præ nimio dolore desiderium eius ferre non sustineret, tandē vt animo suo satisfaceret, detecto eius vultu, cum multis lachrymis osculata est eum, itemq; pectus & manus. Eccè autem dum sic palpat sacrũ corpus, tametsì erat hybernum tempus, & iamdiù illud fuisset exanime, prorsusq; frigidum, copiosus sanguis ex eius naribus manauit. Id vbì viderũt Episcopi & regina Christianissima, confestìm admouerunt lintea, summo studio sanguinem colligentes, eum pro magno munere in reliquijs seruandum sepostituri. Interìm expleto ieiunio, modis omnibus satagebat regina, vt corpus beati viri in Calam monasterium eius transferretur. Sed e diuersò alij Parisios illud transferre volebant. Quibus vtrisque se opponebant ciues Nouiomenses, iustissimam hæreditatem corpus antistitis sui sibi vendicantes. Sub ea pia contentione, cùm Episcopi & præstantiores quiq; fauerent reginæ partibus, decernerentque ad monasterium beati viri corpus eius transferendum, magnus clamor & tumultus ortus est in vniuerso populo Nouiomēsi. Tum regina prudēti vsa cōsilio, omnipotentis Dei iudicio rem totam committens: Facessant, inquit, verborum cōtentiones. Si placet Deo & sancto eius, vt perducatur corp⁹, quò ego volo, ilicò se leuari sinat. Sin aliter, iam experiamur. Mox accedunt ad corpus, vt illud tollant, sed nulla vi moueri potest. Tentatur id subindè ab alijs atq; alijs, & tandē ab ipsa regina, totis viribus in id incumbente, sed nihil efficiunt. Tum regina ad proceres se vertens: Iam perspicuè, ait, animaduertimus, nolle eum aliò absportari. Permittamus igitur huic populo vel inuiti, quod hactenùs spontè noluimus. Assenserũt omnes, & simulatquè feretrum leuare cœperunt, tanta facilitate motum est, vt commodè iam à duobus portaretur, quod paulo antè plurimi nec mouere leuiter poterant. Id miraculum cùm vidisset regina & ciues omnes, in Dei laudes eruperunt, dixeruntque: Mirabilis es Deus in sanctis tuis. Cùm autem ad sepulcrũ deduceretur, tota penè ciuitas præstò fuit ad funeris obsequia, multùm lugens decessum pastoris sui. Ipsa quoquè regina, licèt hyemis tempore palus valdè excreuisset, adduci non potuit, vt equo veheretur: sed pedestri grauique labore sequens feretrum per paludem, cum omni familia lamentabatur. O quantus ibì tunc erat luctus omnium, inprimìs autem monachorum & pauperum, quorũ planctus per plateas omnes audiebatur. Cantabat clerus voce lachrymabili, & agmina plorantium miserabiles in æthera dabant voces. Et vt in pauca conferam, plena erant omnia luctu incre-

Corpus ei⁹ loco moueri nō potest.

Obserua rē admirandā.

Corpus immorũ permanet.

Eccè miraculum.

Psal. 67.

Summè ob lugēt amisisse tantum virũ.

incredibili: flebilibusque vagas implebant vocibus auras, clamabantq; passim omnes patrem se & nutritium perdidisse: nec facilè poterat psallentis cleri cantus à lamentantis populi planctu internosci. Et quis illo die tam saxeus aut planè ferreus esse poterat, vt, cùm videret reginam & proceres, pauperes & *inopes, plebem vniuersam tam miserè plorare, non ipse pariter acerbè fleret? Iam verò quis satis explicare queat, aut siccis etiamnùm recordari oculis, cùm peruentum est ad sepulturæ locum, quo ardoris desiderio, quo amoris affectu, qua doloris vi & impetu retentum, compressum, retractum sit feretrum à populo, vt, quoàd fieri posset, maneret oculis expositum corpus, quô vel sic vtcunquè suo satisfacerent desiderio? Omnés studiosè quasdam inijciebant moras, nè sepulcrum clauderetur. non enim ferre poterant eius absentiam. Aegrè tandèm ab Episcopis populo ereptum, monumento traditum est: celeriterque aduoluto saxo, inprimis reuerenter & honorificè illic habetur, aliquandò in gloria surrecturum. Ad extremum regina venerabilis cum plebe valdè fessa, postquàm illud reuerenter venerata est, ieiuna recessit, luctuque eam non sinente cibum sumere, sic triduanum lachrymabunda ieiunium expleuit.

* diuites

Reginę Bathildis dolor ingens.

De celebritate funeris eius. Cap. 35.

COmparetur nunc, si placet, beati viri huius non funus, sed triumphus, cum inani pompa seculi huius, & hominum diuitijs affluentium. Istos miserè viuentes confusis plausibus turba insaniens extollit: Eligium mundi huius ærumnis ereptum, cum summis laudibus cælicolæ in cælum deducunt. Isti post pompas momentaneas traduntur in tartara: Eligius post mundi huius aduersa omnia fortiter superata, sinibus patriarcharum excipitur. Isti diuitiarum mole pressi, ruunt in gehennam: Eligius eleemosynis fultus, sublimis fertur in cælum, cum beatis resurrecturus in gloria. Illi ob mala merita pœnas dant mortis æternæ apud inferos: Eligius pro meritis beatis in sinu Abrahæ quiescit, sine vllo metu iam felix. Isti postremò in profundo tartari lugent miseri cum damnatis: Eligius meus perpetim laureatus, cum sanctis omnibus in cælesti paradiso exultat. Gratias tibi inter hæc, & propter hæc, Deus fidissime remuneratur: quoniam reddidisti ei magna pro paruis, & quiescere eum fecisti in amœnitate sempiterna & semper virentis paradisi tui delicijs. Sed ne lectori nimietate fastidium afferamus, de his dixisse satis sit. Volebam equidem, quòd iam admodùm multa dicta sint, finem opusculo imponere: sed miracula, quæ ad sanctissimum corpus eius assiduè fiunt, cogunt me addere nonnulla: sed ità tamen, vt propter lectores, omissis plurimis, nè molestus sim, pauca tantùm commemorem.

Mala & bona merita, diuersa habent præmia.

De furto indicato. Cap. 36.

POstquàm beati viri corpus mandatum est sepulturę, casu relicta ibì fuit pellis quædam caprina longè optima, ex Episcopi domo, quæ feretro imposita fuerat. Eam, cunctis abeuntibus, Vsso diaconus, natione Sueuus, clàm ablatam, in lectuli sui stramine abscondit. Reuersi funeris ministri, vident eam non adesse, nec mediocriter consternati, passìm eam inquirunt. Sed cùm nulla ratione reperire possent, extitit inter eos non minima turbatio. Interìm nox cogit omnes dare se quieti, & eccè Abbati Sparno vir sanctus in visione appáret, blandeq;, vt solebat, eum compellans, índicat locum, vbì res ablata haberetur. Altera luce Abbas, quid in visione cognouerit, duobus fidelibus fratribus exponit: illisque assumptis, abit ad lectum diaconi, quærit rem furto subductam, moxque inuenit. Tum accitum diaconum durissimè obiurgat, non tamen verberat. siquidem B. Eligius prohibuerat, nè id faceret. Vbì res ad aliorum notitiam perducta est, B. Eligium omnes cœperunt timere haud vulgariter, & ità vt par erat, perpetua cum veneratione prosequi.

Appáret Abbati Sparno S. Eligius.

Vt vinum cuidam auxerit. Cap. 37.

DVlciolenus presbyter, homo simplex & rectus, non longè à Lutetia degebat, eumq; B. Eligius adhuc in corpore manēs, oblata opportunitate crebrò inuisere solebat, & res necessarias liberaliter ei suppeditare. Cùm aūt ab eius obitu fluxissent dies ferè triginta, aut non ampliùs, nocte per visum ei appárens, sciscitatur quînam habeat, aut cuius benignitate sustētetur. Tum ille, Benè, inquit, hactenùs habeo, precibus tuis adiutus. Putans aūt corporaliter eum secū colloqui, maiori indè cōcepta fiducia, Parùm, ait, vini habeo ex ea vinea, quā per te Dn̄s mihi dedit. queso,

Idem cuidā presbytero.

mî domine, vt pariter indè gustemus: simul calicem ei offerens. At vir sanctus porrecta manu benedixit poculo, iussitq; refundi in vasculum, vndè vinum illud hauserat. Id illo faciente, confestim sublata visio est, & presbyter expergefactus, consternatusque, manè ingressus est cellam, in qua pridèm parùm vini reliquerat, diligenterq; inspectis vasculis suis, vidit vas, in quo pauxillùm anteà fuerat vini, iam ad summum vsque repletum.

Obseruā miraculū.

Quid reginæ Bathildi iusserit denunciari. Cap. 38.

ALteri cuidam in regis palatio commoranti in luculento habitu apparens, iussit, vt quamprimùm adeat reginam Bathildem, admoneatque eam pro Christi reuerentia deincèps missa facere vestium aurea gemmataque ornamenta, quibus etiamnùm vteretur. Illo dissimulante, nocte altera rursùs apparet ei, repetitque eadem, quæ priùs mandârat. Sed illo minimè id auso reginæ indicare, tertiò adest, grauiterque homini comminatur, nî faciat, quod iussus sit. At nec sic tamen iussa capessentem præ timore, mox febris infestat. Regina ad eum venit, causam morbi perquirit. Ea data opportunitate, aperit ille, quid ab Eligio audierit, statimque pulsa febre, reualescit. Porrò regina ocyùs ponit ornamenta omnia, nihil præter manicas aureas retinens: cunctaque pauperibus distribuens, elegantiora quæq; seruauit, atque ex ijs Crucem pulcherrimam fecit, eamque ad caput beati Eligij deponi iussit. Thecam quoq; ex multo auro & argento, in quo eius sacra ossa cōderentur, miro opere conficiendam curauit, ità dicens: Hic vir beatissimus multorū sanctorum effecit thecas: & ego quoquè, vt dignum est, eius memoriæ, si potero, operam dabo. Cumq; id fecisset, tanta deincèps à proceribus & potentibus ei loco auri & argenti atque gemmarum copia collata est, vt eam difficile sit verbis explicare.

Febre corripitur, negligens iussa eius: exequens, mox reualescit.

Nota studium veterū erga sanctos.

Vt linteum thecæ eius sudârit. Cap. 39.

EA autem theca, propter auri gemmarumq; splēdorem, Quadragesimę diebus tegi solebat lineo panno, itemq; holoserico sanè eleganti & precioso. Quod cùm aliquandò initio Quadragesimæ factum esset, post aliquot dies, multis adstantibus, contigit inauditum miraculum. Cœpit enim sudare linteum illud, sensimq; magìs atq; magìs vapores exhalans, copiosiùs humectari. Quod vt viderūt qui tum aderant, rei nouitate obstupefacti, Christi eximiam illic aiebant declarari potētiam. Cùm aūt etiam distillare cernerent linteum, senioribus id consultissimū visum est, vt ablato linteo à theca, exprimerent humorem in vasculum, isq; pro medicina seruaretur. Sicq; factum est, & ille liquor in vase æneo seruatus, multis posteà attulit sanitatē. Tanta aūt fuit eius sudoris admirandi copia, vt pannus holosericus, cui erat linteum illud adiunctum, optimo colore tinctus, colorem illum amitteret, eoq; linteum inficeretur. Duos ferè sextarios sudor ille compleuit.

Miraculum sanè stupēdum.

De mira efficacia sudoris illius. Cap. 40.

EA tempestate aliquot Franciæ vrbes dirè vastabat morbus quidam, cuius pellendi causa credimus liquorem hūc diuinitùs collatum. Si quis enim illo correptus morbo, in mortis discrimen venisset, & eum liquorem attigisset, confestim sanabatur. Erat tum Veromanduorum Comes Ingomarus, homo prędiues & potēs. Is metuēs vndiquè tum grassantem pestem, vbì didicit sudoris huius miraculum, totum se contulit ad B. Eligij patrocinium implorandū, atq; ex eodem liquore cum multa fide nonnihil sibi dari petijt, promittens, si sanctus Episcopus obtineret apud Deum, vt eius prædia non infestaret is morbus, decimas rerum suarum & maximam villam suam se eius Ecclesiæ delegaturum. Accepto igitur salutari liquore, inuisit prædia sua, iussitque omnes eorum incolas reuerenter eum attingere. Atq; ità factum est, vt cùm vndiquè morbus ille prouinciam vastaret, nullum tamen ex ijs, qui erant ditionis eius, corripuerit. Quamobrèm valdè ille exhilaratus, decimam partem ex omnibus donauit Ecclesiæ S. Eligij. Fuit autem donum illud amplissimum, ità vt centum homines & pecora plurima cesserint Ecclesiæ illi.

Mira vis eius liquoris.

Vt quendam percusserit, nequiter ipsi insultantem. Cap. 41.

QVidam cultor vineæ eiusdem Ecclesiæ, cùm esset desidiosus & negligēs, sæpè à beato viro adhuc superstite repræhensus fuit: & vt curari posset, interdùm etiam minæ verberum ab illo intentatæ fuêre. Postquàm autem vir sanctus è vita decessit, homo ille stultus & insolens, quodam die venit ad monumentum

tum eius, insultans illi non absque cachinno, sicque, vt aiunt, garriens: Ecce qui mihi verbera minabaris, iam hic iaces mortuus, ego verò aura vitali fruor. Dixit sic, moxque videt sibi adstantem beatum Eligium, & virgam, quam manu tenebat, vibrantem in caput suum, sicque dicentem: Animaduerte, serue nequam, non me esse mortuum, vt tu iactitas: sed reuerà me viuere, è terris ereptum. Ad hæc verba mox ab ictu cædētis intumuit viri caput, membra omnia mirè pressa sunt. Increscente dolore, vtrâq; manu complectens caput turgidum, per omnes vrbis plateas voce lachrymabili, quid sibi accidisset, enunciauit. Confluebant ciues plurimi ad hoc spectaculum non absque multo stupore, & quanuis nonnulli cuperent mederi homini, frustrà tamen id fuit: immò quanto plùs conabantur adhibere leuamenti, tanto magis augebatur dolor. Tandem post immensos cruciatus ad beati viri monumentum reductus, ibiq; à multis edoctus, pro culpa sua satisfaciens, post longa spatia ægrè potuit amissam recuperare salutem.

Obserua hic, num sancti ignorent res nostras.

Vt vincula reorum apud eius ecclesiam rumpantur. Cap. 42.

SEd quis possit vllis verbis consequi omnia, quæ illic Christus Dominus assiduè operatur? Si ob culpam suam vincti catenis per aggerem publicum, qui basilicæ eius proximus est, ducantur, vbi ventum est contra basilicam illam, mox diruptis vinculis omnibus, soluuntur rei. Id vt certiùs constet, vnū tantùm ex multis commemorabo. Vir quidam iure vel iniuria ferreis aliquandò constrictus vinculis, cùm ad supplicium duceretur, clàm è manibus trahentium elapsus, celeriter ad beati Eligij ecclesiam confugit. Cumque ad eius thecam venisset, & illic subsisteret trepidus, ilicò fracta catena decidit. Insecuti autem illum tortores, vt viderunt stare ibi liberum, furore perciti, rursùm collo eius & manibus catenā inijciunt, magna vi è templo eum extrahere conantes. Tum miser ille tremens & pallens, ad sepulcrum beati viri supplices tendit manus, &, O beate Eligi, inquit, placet'ne tibi ad te confugientem tuo auxilio destitui? His dictis, ilicò magno impetu fracta catena, longiùs prosilijt. Ea re valdè perterriti omnes, qui viro manus iniecerant, in terram se abijciunt, & temeritatis suæ veniam cum ingenti metu precantur. Post aliquot horas venit eò loci eius Episcopus, & cùm audiuisset hoc miraculum, non credidit factum. Abiens autem è templo, simulatquè ascendit equum mansuetissimum, qui illum aduexerat, ab eo excussus, & humi collapsus, diris est doloribus affectus. Statim igitur hæsitationis suæ reminiscens, coram omnibus culpam suam agnouit. Atque ità indè sublatus, & post multos dies restitutus, cautior deincèps fuit.

Eccè miracula.

Præclarum miraculū.

Punitur à Deo, nō credens miraculum factum.

De equo viri Dei, temerè ab Episcopo vsurpato. Cap. 43.

CVm adhuc in terris degeret vir beatus, equum habuit inter cæteros mansuetissimum, quo, cùm posceret necessitas, sedere plerunq; consueuerat. Post eius decessum, equus ille cessit Abbati eius ecclesiæ. Porrò Mommolenus eius loci Episcopus valdè illi inhians, vi eū abstulit Abbati. Abbas nihil illi rereluctari ausus, mox ad beati Eligij se monumentum contulit, eique rem totam commendauit. Itaque equus mox cœpit laborare ex pedibus, immò toto corpore tabescere. Id cernens Episcopus, adhibet medicum: qui etsi sedulam illi curam impénderet, nihil tamen potuit efficere: immò si quis vellet equum accedere, omni posita mansuetudine, calcibus cædebat, & morsus intentabat. Tandem Episcopus veritus nè equum penitùs perderet, cuidam matronæ cum dono dedit. Illa verò accuratè sanandum curauit: sed cùm aliquandò iter factura, eius tergo insedisset, ille frendens & calcibus verberans, grauiter eam excussit, ità vt toto ferè anno decumberet. Tum illa remisit equum Episcopo, probra conuiciaque adiungens. Episcopus recepto rursùs curam adhibet, sed semper equus deteriùs habet. Ad extremùm quidā religiosus presbyter consuluit Episcopo, vt equum restitueret Abbati, cui iniustè ablatus esset. Fecit sic Episcopus, & equus ad iustum possessorem postliminiò reuersus, intra paucos dies totus reualuit, pristinaque formæ elegantia & mansuetudo ei reddita est.

Nota cælestem animaduersionem.

Mira sunt hæc.

Vt sacrum beati viri corpus eleuatum sit. Cap. 44.

CVm sic autem beati viri corpus ad latus altaris sepultum esset, Episcopo & reginæ inprimis consultum visum est, vltra altare ei condere mausoleum, atq; eò honorificè illud transferre. Eunt igitur, & diligenter inspiciunt locū, & eccè subitò in pariete vident instàr arcûs quandam apparere rupturā. Indè ergò colli-

colligunt, diuinitùs significari parietem illum eo loco demoliendum. Cumque id magna fiducia facere instituunt, ità paries ille absq; vllo hominis conatu spontè collapsus est, vt nec hominem vllum, nec thecam ei propinquam vel tenuiter læderet. Mox itaq; cœptum est egregium construi mausoleum. Aduentante autem anniuersario migrationis eius die, iam se præparabant ciues ad corpus eius honorificè transferendum. Regina quoq; vestes holosericas maximi precij apparabat, exutura illud alias, in quibus curârat anteà sepeliendum, & has nouas indutura. Ad ipsum autem anniuersarium diem conuenit in oppidum valdè frequens populus. Interìm canente clero, populo in vigilias incumbente, theca diligenter ablata est à monumento. Deindè sublato tumuli opertorio, suauissimus è corpore sancti viri manauit odor: quod quidem tam adhuc integrum planeque incorruptum cernebatur, vt viuere putaretur: quodque admirabilius est, barba & capilli eius, qui ex more abrasi erant vita functo, in sepulcro rursùs creuerant, cunctis ad nouum vel inauditum miraculum obstupescentibus. At Episcopi cum multo timore leuantes illud è tumulo, exutis prioribus indumētis, preciosissimis illis, quæ regina parauerat, induunt, magnoque studio sigillis munitum reponunt: atque ità demùm choro psallente, modulantibusque organis, indè inprimis reuerenter & studiosè translatum, in præparato mausoleo accuratè condunt & componunt, in dies maiori honore & veneratione prosequendum. Quæ autē deinceps miracula illic facta sint, iam partìm annotabimus.

Illustre miraculum.

O mirabilē Deum in Sāctis suis.

De miraculis ad monumentum eius. Cap.45.

DVo cæci aliquot diebus illic excubantes, lumen receperunt. Puella contracta sanata est. Alius quoq; cæcus illuminatus est. Sed hæc fortassìs, dum lectori gratificari volumus, succinctè nimis dicimus. Paulò igitur fusiùs agendum est. Ad caput beati viri pendebat lampas. Ea cùm die quodam penè semiuacua esset, repentè apparuit plena oleo: igni quoq; diuinitùs accensa, ardere cœpit, atque ità deincèps plerunquè & impletur, & ardet. Cùm autem vir sanctus etiamnùm in terris ageret, Garifredus Comes Veromanduorum, quiddam in eum admiserat, quod etiam illo iam defuncto minimè expiârat. Tandē post longa temporū interualla, negligenter oblitus culpæ suæ, venit adorare sepulcrum eius. Ardebat tum ex more lampas ea, quam diximus: sed Comite in templum ingrediente, confestim extincta est. Id ille mox animaduertens, timens & pallens, orauit. Finita oratione, exijt è templo, & lampas lumen recepit suum, non humanitùs, sed diuinitùs, accensa. Indicauit id Comiti, iam equum ascendere volenti, vnus è famulis eius. Ille audiens, multùm doluit, & in seipsum descendens, cœpit excutere latebras conscientiæ suæ, vt sciret, qua culpa sua id accideret. Recordatur interìm, quid olìm in sanctum Episcopum admisisset, festinusque redit ad basilicam. Sed postquàm pedem posuit in basilicæ pauimento, rursùs lampas extincta est. Tum ille nimiùm territus, cum lamentis & magno rugitu prosternit se coram beati viri sepulcro, & diutissimè pro culpa sua satisfaciens, se indignum & miserum fatetur, cuius causa lampas lucere desijsset: palamque protestatur, se ex eo loco non surrecturum, nisi priùs lampas ardeat. Post multas ergò lachrymas, lampadi restituta lux est. Qua re nonnihìl ille recreatus, iubet famulum ire ocyùs, & afferre vas argenteum sanè preciosum: idque Christi confessori obtulit, ad sepulcrum eius illud deponens, promittens etiam, se nonnulla è facultatibus suis illi ecclesiæ collaturum. Deindè lætus abscedit.

Multa miracula.

Nota lector

Adorare, & venerari, frequens est apud veteres.

Res admirandæ.

De alijs miraculis. Cap.46.

IVuenis quidam, Saxo genere, miserandum in modum contractus, & ad beati Eligij monumentum adductus, breuì curatus est. Fœmina quoq; muta & cæca, diù ad sepulcrum eius orans, tandē somno oppressa, videt aduenire ad se S. Eligiū, oculosque suos leniter tangere, & instrumento quodam chirurgico linguæ vincula molliter discindere. Expergefacta igitur, oculis inusitatam sentit lucem, & post multum ore reiectum sanguinem, loquitur promptè & expeditè. Alia puella muta eò perducta, docta est à templi custodibus mente implorare beati viri opem. Eam tandē mater iubet illic hærere, donèc sentiat se adiutam: se domum abire velle indicat. Vbi ergò illa foribus templi propinquare cœpit, puella videt è lampade quiddam ad se dimanare, magnoque timore correpta, ruptis linguæ nexibus, sic locuta est: Ita'ne hîc me relicta,

Contractus sanatur. Item cæca & muta.

relicta, tu mea mater ascendis? Audiens hæc mater, celeriter redit ad eam: flensq; præ gaudio, cupiensque etiã alios eius sermones audire, auidè illam cõpellat, & ad omnia planum atque absolutissimum ab ea responsum accipit. Mirantur omnes, qui adsunt, laudant Christi potentiam, & beati Eligij merita concelebrant. Item alia muta.

De obitu Aureæ Abbatissæ & aliarum. Cap.47.

PEste aliquandò Parisijs grassante, cùm iam aliquot virgines monasterij beati viri, cui Aurea Abbatissa præerat, ad Dominum migrâssent, sanctus Eligius apparuit cuidam adolescenti in ecclesia eius monasterij, veste candida & toga amictus. Illo autem præ timore se in latebras abdere volente, vir beatus blandè eum compellans, iussit properè ire ad Auream Abbatissam, dicereque ei, vt cum certis virginibus ocyùs ad ipsum veniat. Abit ille, dicit Abbatissæ quæ iussus erat. Surgit velociter Abbatissa, immenso affecta gaudio, & magna celeritate contẽdit ad templum. Sed postquàm eò venit, visio disparuerat. Nè tamen posset ambigere veram fuisse, relicta erat nebula, totam ædem replens, vndè etiam cãdelabra & vela rorẽ quendàm stillare viderentur. Abbatissa igitur ad se reuersa, intellexit se ex hac vita euocari: protinusque sorores omnes conuocans, illis valedixit, quibusdã exceptis, quæ cum illa decessuræ erant. Mortua est deindè Aurea Abbatissa, & eam secutæ sunt ex eodem monasterio centum sexaginta sorores, ea tempestate defunctæ.

S. Eligius appáret cuidam. Res mira. Nota magnum numerum sanctimonialium.

Item de alijs miraculis. Cap. 48.

COmitis Garifredi scriba venit quandoq; ad basilicam sancti Eligij, & cùm post preces fusas, staret ad fores eius, videt illic pauperum gregem, stipem poscentium. Sed nihil apud se habens, quod illis daret, misericordia motus ergà illos, mœstus intra se ait: Nunquàm vos talem habebitis consolatorem, qualis fuit hic sacratissimus antistes. Quid enim eum vnquàm retardare potuisset, nè in vos beneficia conferret, vosque surda transiret aure, vti iam multi faciunt, & ego miser? Dum ergò sic tacitus secum cogitat, visus sibi est tanquàm in ecstasi videre adstantem sibi beatum Eligium, simulque in manu sua vel veste cernit aurum, quod pauperibus eroget. Quod etiam absq; mora fecit, multa secum cogitans de eo, quod acciderat necopinanti.

Obserua miraculũ.

De filio Ebroini sanato &c. Cap. 49.

EBroinus vir illustris, præfectus palatio, siue, vt vulgò dicunt, maior domûs, filium habuit Bobonem, ipsi & matri eius vnicè charum. Is morbo grauissimo correptus, magnum parentibus mœrorem attulit, præsertìm quòd morbo inualescente, vita eius desperaretur. Sed tamen parentes, de miraculis beati Eligij magna spe concepta, munera ei offerunt, & balteum filij elegantissimum apud sepulcrum eius deponunt. Eodem temporis punctò puer reualescit, ac deincèps mansit incolumis. Vir quidam nefarius de admisso crimine se purgaturus, nõ dubitauit ad sepulcrum beati viri falsum iurare. Sed simulatquè iurauit, iusto Dei iudicio, venter eius crepuit, effusisque in terram visceribus, indignam vitam digna morte finiuit in terrorem multorum.

Præclarum miraculũ. Terribilis mors peierantis ad sepulcrum S. Eligij.

De vltione illius, qui agrum ecclesiæ S. Eligij sibi vendicauit. Cap. 50.

VIr quidam agrum ecclesiæ sancti Episcopi apud Caluomontem situm, sibi rapaci cupiditate vendicare voluit, sed obsistebat ei Sparnus, eius ecclesiæ Abbas. Res ad palatium regis relata est, pronunciatumque à rege, vt si Abbas in sacro loco iurare vellet, agrũ esse ecclesiæ, eum ipse retineret. Sed Abbas maluit virũ illũ pertinacem iurare suũ esse agrum, & nõ ecclesiæ. Lata igitur sententia est, vt vir ille cum multis alijs iuraret. Sic enim apud Francos in more positũ est. Verũ Abbas alijs omnibus remisit iuramentũ, nè alterius flagitio implicarentur: solus ille agri vsurpator, ꝓcerum sentẽtia iurare iussus est. Itur ergò ad ecclesiã B. Eligij, venitur ad sepulcrum eius, expectatur ab omnibus rei euentus. Vir temerarius rem paruipendens, importuna audacia imponit manum loco sacro, sed cùm vix medium expressisset iuramentum, toto corpore contremiscit, caput retrorsùm in ceruicem curuatur, diductoque ore, & magno indè fumo erumpente, cùm hoc solum dixisset, Abbà Sparne, recipe terrã tuam: repentè humi prosternitur, & infelicem animã exhalat. Alius quidam

Mos Francorum iurare volentium. Horrenda vltio periuri.

Item alterius. dam cùm illic peieràsset, & domum ceu victor lætus rediret, priusquàm limen domus suæ attigisset, extinctus est. Vndè tantus omnes inuasit timor, vt nullus hodiè etiam in causa iustissima ad sepulcrum eius iureiurando se obstringere ausit: sed si iuramentum faciendum sit, ad ostij circulum non sine magno timore id fiat.

De quodam dæmoniaco, itemque morbida fœmina, curatis. Cap.51.

DAemoniacus quidam, importunissimo correptus dæmone, incredibili furore & amentia rumpebat catenas, compedes, & claustra ostiorum, quorundam nares, aliorum aures mordicùs appræhēsas lacerabat. Eius parētes summoperè cupiebant eum ad beati Eligij memoriam adducere: sed qua id possent via, propter hominis rabiem, non videbant. Tandèm reperto cōsilio, miro quodam ligneo instrumento constrictum, ægrè septem viri eò perducere potuerunt. Perductus autem, paulò pòst, beato Eligio orante, & Christi gratia largiente, sanatus est, & ibidèm in clerum ascitus, admodùm religiosè vixit. Modoleni cuiusdam ciuis Nouiomensis vxor pia valdè, toto corpore intumuit: sensimque morbo ingrauescente, vir eius, homo centenarius, de sepultura iam cogitabat. Ei obuiàm factus Abbas ecclesiæ beati Eligij, discit ex eo periculum vxoris eius: simulque rogatur, vt in basilica eam sinat sepeliri. Abbas, his auditis, celerrimè contendit ad sepulcrum beati antistitis, tollensque de oleo illic manante, ad fœminam moribundam se cōfert. sic enim per visum iusserat ei beatus Eligius. Ingressus, videt inter lachrymantes cognatos & amicos fœminā decumbere inflato valdè corpore, & iam planè frigido: mox illud vngens oleo,ità ait: Hæc mandat S. Eligius, vt in virtute nominis Christi sana consurgas. Dixit sic, & oleo sancto viscera fœminæ penetrante, illa palpebras commouet, & tanquàm è somno grauissimo euigilās suspirat. Indè mira celeritate detumescēte corpore, auctisque viribus, residet: statimque dolore omni euanescente, nec vllo remanente tumore, faciei quoq; restituto decore, è lectulo se proripit, laudans & prædicās Deum, qui ipsam à morte reuocàsset: Deindè compellit omnes mēsæ assidere, ipsaq; illis accuratè ministrat.

Dæmoniacus immanis curatur.

Mira vis olei sepulcri eius.

De fure indicato. Cap.52.

IN rure Nouiomēsi furtum perpetratum fuit, sed fur ignorabatur. Iuuenis autem quidam suspectus de furto, cùm eo nomine compellaretur, in patrem suum crimen conferre conatus est. Habebat enim quiddam cum illo controuersiæ, eiq; insidias moliebatur. Vterq; igitur sistitur corā Episcopo & Comite: filius multis modis studet patrem reum efficere: pater verò, vti erat, se innoxium demonstrare. Alij fauebant filio: alij iniquum dicebant, fidem adhibere filio patrem insimulanti. Cùm sic autem longa fieret altercatio, nec facilè quisquam ausus esset ferre sententiam, Episcopus tandèm communicato cum Comite consilio, rem statuit beati Eligij iudicio permittendam. Ducuntur ergò ambo ad beati viri monumentum, & iuramentum facere iubentur. Iuuenis simulatquè iurare cœpit, arreptus à dæmone magna vi in terrā eliditur, atque illic miserè seipsum discerpens, tremensque & spumans volutatur. Ità prodito iam fure, ab ecclesia recedunt omnes. Tandē diù malè mūlctato iuuene, cum multi pro eo orarent beatum Eligium, curatus est.

Cælestis vindicta in periurum.

De alijs miraculis. Cap.53.

LEprosus quidam ad sepulcrum beati viri mirabili modo sanatus est, radio quodam indè exeunte, & in eius horrida vulnera se infundente. Quem secutus est multus hominis sudor, & cum sudore omni putredine abeunte, relicta est cutis mūdissima, atq; adeò restitutus est homo, vt nulla lepræ vestigia in eo cernerētur. Claudus quoq; curatus est à beato viro, illi per visum apparēte. Contrà autem fur quidam sacrilegus, aliquandò è templo egressis custodibus, aurea quædam ornamenta à beati antistitis monumento subducere volens, catenam auream vi attrahens confregit: vndè tantus excitatus est sonus, vt extra templum procùl audiretur à custodibus: simulque homo nefarius ità diuinitùs ad limen ecclesię detentus est, vt loco mouere se non posset. Itaque accurrentibus custodibus, depræhenditur in sacrilegio, profert res ablatas, petit veniam sacrilegij, humaniter ignoscunt custodes, abscedit liberè, nullo iam eius gressum retardante. Vir quidam nobilis ob culpam non magnam prorsùs infensum habuit principem. Adducitur ergò in palatium, & capite damnatur. Interim ser-

Nota hanc leprosi curationem.

Fur depræhenditur in sacrilegio.

seruandus traditur Amalberto Comiti Nouiomensi. Post aliquot dies audit è famulis eius, proxima luce se capite plectendum. Valdè ea re consternatus, omni spe euadendi sublata, hoc solo se consolabatur, si posset obtinere, vt eam noctem apud S. Eligium duceret peruigilem. Eo igitur impetrato, ardentissimo animi desiderio properat ad sancti mausoleum, tota penè nocte in lachrymis & gemitu est, orans sanctum episcopum, vt in crastinũ suo ipsi velit patrocinio adesse. Post absolutos à Clero nocturnos hymnos nimio mœrore depressus, obdormit: & ecce mox adest S. Eligius, humanissimoq; vultu blandè eum consolans, pollicetur se futurũ apud principẽ, nec ipsum vllas daturũ pœnas, sed cũ principe in gratiã rediturũ. Eodẽ die accitus à principe, liber dimissus est. S. Eligius appáret cuidam.

De capillis beati viri quædam admiranda. Cap. 54.

CVm beatus Eligius apud Turones adhuc laicus sancti Martini thecam fabricaret, cuiusdam matronæ hospitio vtebatur. Ea cernens virum sanctum iugiter eximijs operibus intẽtum, (vt erat reuerà promptus ad omne opus bonũ, creber in precibus, largissimus erga pauperes) non temerè sibi persuasit eum esse Dei seruum. Cumque aliquandò tonderentur pili capitis & barbæ eius, illa pannum lineum, quo exceperat pilos, & quicquid ex pilis ipsis colligere potuit, ei linteo inuolutum in arca reposuit. Permultis indè labentibus annis, fœmina eius rei penitùs oblita fuit. Post obitum autem beati Eligij sæpè noctibus audiebat in cubiculo suo suauissimam psalmorum melodiam. Curiosè itaq; explorare volens, quid agatur, videt per foramina quædam miram radiare lucem. Cumque id crebrò fieret, admodùm perterrita, non audebat noctibus manere in ædibus suis: nec tamen recordabatur pilorũ, quos illic olim ex fide condiderat. Accito autem ad se Agerico, ecclesiæ S. Martini Abbate, rem ei exponit: dicit lachrymabunda, se non posse securam cubare in domo sua. Ille sciscitatur ex ea, an'ne aliquis seruus Dei illic quandoq; mãserit, vel num quod à sanctis viris munusculum acceperit, aut certè an non ipsa aliquãdò quasdam sanctorum reliquias abstulerit. Tum illa veluti per somnium, pilorum beati Eligij reminiscens, pectus crebrò verberat, indicatque Abbati se olim pilorum S. Eligij segmina collegisse, & fideliter illic reposuisse. Mox igitur ad locum accedentes, inueniunt pilos illos admodùm suaueolentes, prorsusque incorruptos. Indè ergò facilè colligi potuit, & quanti apud Deum meriti esset beatus Eligius, & quàm grata fuisset Deo fides mulieris, cùm post tot annorum curricula eo in loco diuinitùs tam admiranda fierent. Audiui autem posteà, illic elegans constructum oratorium. Quiddam simile huic contigit in monasterio Nouiomensi, à beato viro constructo. Sanati sunt etiam quidã contactu earum rerum, quibus vir Dei, adhuc viuens, aliquandò vsus esset. Vide vt Deus cohonestet etiã extremas reliquias sanctorum suorum.

Vt punitus sit, qui pro reliquijs eius precium à quodam extorsit. Cap. 55.

VIr quidam non longè à Rhemis habitans, religiosæ mentis studio voluit in prædio suo in beati Eligij honorem basilicam construere. Ea autem iam absoluta, reliquijs eiusdem sancti viri ornari eam cupiens, ad Nouiomenses profectus est, & ab illis optatum munus impetrauit. Sed cùm indè recedere vellet, clericus quidam cupiditatis œstro percitus, vi eum detinuit, dicens se non passurum vt cum reliquijs abeat, nisi priùs aliquo dato munere. Ille vt posset ex eius manibus euadere, munusculum quoddam tristis ei largitus est. Quod clericus auidissimè complectens, mox in sinu abscondit. Et ecce repentè immisso diuinitùs igne, pectus cum vestimentis ardere cœpit, ità vt alta voce exclamans diceret: Parce sancte Eligi: miser ego nihil tale deinceps faciam. Mox illi, qui aderant, properè ei vestimenta fumantia detrahunt, munusq; acceptũ reddũt ei, qui dederat, illũ iam dolentẽ & multùm lachrymantem ad beati Eligij monumentũ adducunt: vbi oleo vnctus, vix tãdèm ab incendio illo liberatus est. Equidem nihil dubito idcircò hoc ei accidisse, vt pudefiat & reprimatur similium improba cupiditas, qui non verentur exacta pecunia sanctorũ reliquias venundare. Cesset igitur, obsecro, locis omnibus hæc contagio, nè simile quid accidat similia facientibus. Basilica in honorem S. Eligij. Vide vltionem caelestem.

De hominis cuiusdam temeritate punita. Cap. 56.

SOlebat vir sanctus, adhuc in corpore manens, crebrò venire Compendium, regale * oppidum, & trans fluuium propinquum Isaram apud Vualdolenũ habere hospitiũ. Postq̃ autẽ desijt esse in humanis, ille eius hospes lectulum eius absq; * villam

vlla

vlla tanti viri reuerentia demolitus est, & è sponda, quam sæpè sua manu triuerat vir beatus, limen effecit, atque cum sua coniuge eo loco, quo vir Dei cubare solebat, se reposuit. Eccè autem eâdem nocte acerrima febre correptus, nauseat, tremit, sudat, pallescit: pedes, quibus spondam calcauerat, dolent, & magno ardore æstuant, ità vt ingredi nô posset. Interìm dum ille sic cruciatur, vxori per visum præcipitur, vt quamprimùm ab eo loco recedat, spondam instaurent, totumque lectum, vti priùs erat, diligenter restituant atque componant. Sed illa negligenter visionem obliuiscente, maritus acrioribus vrgetur dolorum stimulis. Proxima nocte etiam ipse admonetur, nisi ocyùs ex illo lecto recedat, fore vt seueriùs castigetur. Post eam visionem nonnihil se remittente febre, vt potuit, celeriter surrexit, spondam ilicò collegit, diligenter ablutam in locum pristinum restituit, lectumque instaurauit, & ab illo deincèps se abstinẽs, temeritatem suam pœnitentiæ multa satisfactione expiauit, atque ità demùm curatus est. Eo miraculo posteà diuulgato, cœperunt vndiquè aduentantes ad eum locum munuscula inferre, cœperunt etiam crebra fieri miracula, & multi eò frequentes aduenire. Id non multa sine admiratione cernens Vualdolenus, domo illa relicta, & beato Eligio æternùm dedicata, in propinquas ædes commigrauit. Indè ea domus diruta est, & basilica illic constructa, atque in ea lectus ille repositus, mirificè ornatus cernitur. Locus ille in ditione est Clementis Episcopi Bellouacensis, multaque illic miracula fiunt: è quibus, breuitatis studio, non nisì duo commemorabimus.

Pœna inuerecunter tractantis lectum sancti viri.

Miracula ad lectum eius.

Clemens Episcopus Bellouacensis.

De duobus miraculis, ad lectum beatißimi viri editis. Cap. 57.

DVo reges, germani fratres Clotarius & Theodoricus, quandoquè è palatio egressi, orandi causa ad eam basilicam accesserunt. Absolutis precibus exeuntes illos quidam proceres admonuerunt, vt aliquam eleemosynã pro sancti Eligij veneratione illi loco tribuerent. Sed rex senior contempsit: iunior verò aliquot solidos ex radianti metallo ibì reliquit. Vbi ad palatiũ reuersi sunt, rex senior Clotarius molesta confestìm febre vexatur: totoque corporis ardore ad caput tendente, secutus est vehementissimus dolor dẽtium. Nocte igitur illa in summis cruciamentis transacta, manè recordatur, quid hesterno die neglexerit, seque confert ad beatum Eligium deprecandum, cui etiam per hominem fidelem multos misit solidos: qui simulatquè illati sunt in templũ, dolor omnis repentè sopitus est. Puella quædam eodem ferè tempore desponsa, malo dæmone instigante, ab alio turpiter vitiata est. Sponsus id suspicatus accidisse, vrget eam, vt iureiurando se probet innocentem. Illa, vtpotè adultera, incunctanter offert iuramentum, nihil prorsùs periculi metuens. Iubet ergò sponsus, vt ad beati Eligij lectum hunc, de quo paulò suprà diximus, sola iuret. Eunt pariter in ecclesiam: puella proterua & insolens sine vllo metu ad lectum accurrit: sed mox vt illi iuratura manum imposuit, viribus destituta corruit: cumque eam circunstantes alij leuare vellent, tremens & spumans inter manus illorũ animam expirauit. Sponsus id cernens, multùm quidem expauescit: at tamen Christi potentiam & beati Eligij iudicium laudans, non sine metu recedit. Multa alia ibidèm, Domino iubente, miracula fiunt, in quibus est etiam illud, quòd lampas oleo abũdè cælitùs impletur: quo sancto liquore multi illic peruncti, varijs liberantur incommodis & morbis. Et hęc quidem omnia apud Compendium fiunt. Consimilia autem perpetrantur miracula apud alium quendam lectum eius, qui in quodam monasterij eius prædio, quod Victuriacum vocant, asseruatur: quæ omnia si cõmemorare pergamus, onerosi erimus. Nos verò iam summoperè ad finem properamus.

Clotarium regem febris vexat.

Ilicò sanatur.

Vide exemplum terribile.

Lampas oleo cælitùs impletur.

Generalis quædam miraculorum commemoratio. Cap. 58.

AD sepulcrum beati viri multæ catenæ diruptæ, multæ compedes fractæ, cippi dissipati, multaque alia visuntur certissima argumenta miraculorum, quæ illic facta sunt & fiunt: è quibus tamen nos vel pauca, vel potiùs nulla retulimus, quòd omnium oculis exposita sint. Neque verò, vt in plerisq; solet, hæc miracula illic fieri cessant, sed quotidiè vndiquè aduentant morbidi, & sanantur, ferro vincti absoluuntur, claudi carrucis aduecti, suis pedibus recedunt: periuri aut arripiuntur à dæmone, aut moriuntur, dęmoniaci liberantur, cæci illuminantur. Multi quoquè sanantur morbi oleo illic succrescente: immò quisquis eo perungitur, quacunq; laborat infirmitate, statìm fugiente morbo, curari potest. Sed quia iam vtcunq; absoluimus opta-

Oleum ad sepulcrũ eius nascens, morbidos sanat.

optatum opus, lectorem rogamus, nè vilitatem sermonis nostri planè despiciat. Fortassis potuissent dici à nobis pleraq; elegantiùs: sed studio sic stylū tēperauimus, vt res potiùs, quàm verba, lectori commendaremus. Maximè verò ab hoc opere cothurnus tumētis eloquij remoueri debuit, quod de tāti antistitis humilitate manauit. Me quoq; deuotū potiùs, q̃ temerarium fuisse, præsens pagina testabitur. Neq; enim confidentia virium mearum, tantam in me prouinciam recepi, cùm scirem absurdum esse, tantæ historiæ tantillum adhiberi authorem: sed cùm sim debitor decem millium talentorum, vel parùm aliquid ei, à quo accepi, reddere volui: planè dignum & iustum arbitratus, vt exiguum talentum in laudem sancti viri & gloriam omnipotentis Dei expenderem: & quod ab illo indignus percepi, eidem subiectus impénderem. Tibi nunc, Christe, librum hunc contra æmulos omnes defendendum commendo: tibi deuotionis meæ dicta supplex committo: tibi in his omnibus & per hæc omnia pio, vt possum, affectu persoluo laudem & præconium, qui tulisti adiutorium, quò posset confici opus optatum. Tibi ergò laus, tibi gloria, tibi honor creatori & recreatori hominum IESV Christe, qui cum Deo patre & spiritu sancto viuis & regnas Deus per infinita secula seculorum, Amen.

*Epistola beati Audoëni ad * Robertum Episcopum Parisiensem de vita S. Eligij.*

* Rodobertum

DOmino sancto, & à nobis in charitatis vinculo iugiter amplectendo Rodoberto papæ, Dado salutem. Vitam beati Eligij, quam nupèr, frater charissime, descripsimus, per præsentem latorem strenuitati argutiæque vestræ * emendandam direximus. Quæsumus ergò, vt sepositis paululùm curis exterioribus, studium illic adhibeas quantocyùs: &, si quid fortè aut mea, aut notariorum incuria in verbis, vel syllabis incompositum, aut minùs aptum depræhenderis, iuxta prudentiam tibi collatam studiosè emendes, nobisque demū emendata restaures.

* concertandam

Vide sancti Audoëni humilitatē.

Epistola Roberti Episcopi Parisiensis, qua beato Audoëno respondet.

DOmino verè sancto, culmine Apostolico sublimato, mihiq; modis omnibus venerabiliter præferendo, domino & patri Dadoni, * Rodobertus peccator. Decreueram quidem gratificæ iussioni vestræ, venerabilis pater, obtemperare, nisì imperitiæ meæ prudentia vestra in dictandi studio tantoperè obuiâsset. Totum itaque volumen, quo vita sancti continetur Eligij, à summis ad ima vsque solerti, vt iusseras, cura quidem percurrens, nihil omninò, quod adijcere emendareque deberem, vsquàm potui reperire: sed magìs potiùs, quod admirarer, venerarer, præferrem & prædicarem. Et vt vera fatear, pinxisse mihi illic vidéris sanctitatis tuę, immò beatissimi antistitis Eligij integerrimā formam, ità vt nihil prorsùs defuerit ex cunctis sancti virtutibus, quod non potentatu verborum per singula inuestigaueris, ventilaueris, celsoque in sublime phaëo sustuleris. Vndè equidem animo iam meo ex eius vbertate refoto, exemplari etiam integerrimi voluminis fratribus mihique confecto, toto demùm volumine sanctitati vestræ remisso, orationum vestrarum supplex quæso suffragium domine semper Dado.

* Robertus

F. Laur. Surius pio Lectori.

EQuidem libentissimè, propter authoris reuerentiam, beatissimi Eligij vitā, sicuti ab illo edita est, integrā nihilque mutatám edidissem, candide lector: sed cùm eam ex quodam MS. describerem manu mea, & iam aliquousq; progressus, viderem eam valdè prolixam, nonnulla etiam subindè repeti, quædam etiam multis verbis fusè & copiosè dici, quæ possent paucis compræhendi: temporis angustijs exclusus, & nè opus nimiùm excresceret, coactus sum nonnulla aliquot locis omittere, quædam contrahere, quibusdam etiam aliquam lucem afferre. Quæ cùm sine styli mutatione commodè fieri non possent, inuitus pleraque reddidi verbis meis, sed ità tamen, vt æquus lector facilè id boni consulturus sit, cùm nihil historiæ integritati detractum aut diminutum sit. Est autem ab eodem authore Audoëno etiam tertius liber scriptus de vita S. Eligij, sed illum omisi, quòd non nisì Epitome sit eorum, quæ duobus hisce libris à nobis editis, continentur. Vale.

DE S. AGERICO VIRDVNENSI EPISCOPO CARMEN FORTVNATI PRESBYTERI, QVEM QVAEdam *historia commemorat ab illo humaniter hospitio exceptum fuisse.*

Decemb. 1.

Rbs Virduna breui quanuìs claudaris in orbe,
Pontificis meritis amplificata places.
Maior in angusto præfulget gratia gyro,
Agerice tuus quam magìs auxit honor.
Plurima magnarum fudisti semina laudum,
Quę matura operis fertilitate metes.
S. Agerici liberalitas in inopes.
Tempore pręsenti victum largiris egenis,
Vndè futura dies centuplicabit opes.
Dogmatis arcani reseras penetralia pastor:
Non solùm dapibus, pascis & ore greges.
Instaurat & condit templa.
Templa vetusta nouas preciosiùs, & noua condis,
Cultior est Domini, te famulante, domus.
Egregios fontes sacri baptismatis exples:
Tam pia diuino fonte repletus agis.
Candida syncero radiat hęc aula sereno,
Etsì sol fugiat, hîc manet alta dies.
Ad noua templa auidè concurrunt vndiquè plebes,
Et tribuis populis plus in amore Deum.
Te solamen inops meruit, te nudus amictum,
Et solus cunctis potus & esca manes.
Felix qui meritis ęternę lucis amator,
Tempore tam modico non moritura paras.

Aliud eiusdem carmen.

PHœbus vt elatum suspendit in ęthera cursum,
Purus & igniferum spargit vbiquè iubar:
Effusis radijs totum sibi vendicat orbem,
Montes, plana replens, ima vel alta tenens:
Sic pręsul splendore animi cum sole coruscas:
Ille suis radijs fulget, & ipse tuis
Agerice sacer, cuius sermone colente,
Ecclesiæ segetes fertilitate placent.
Rebus pauper, diues virtutibus.
Terrenis rebus sterilis, fœcunde supernis:
Cuncta caduca negans, diues iture polis.
Illecebris mundus, mundi lasciua repellens:
Carnis amarus amor.
Nil cui subripuit carnis amarus amor.
Lubrica culpa perit, neque mors de crimine gaudet,
Cùm tua delictis libera membra vides.
In templis habitando pijs sìc purus haberis,
Vt tua corda, pater, sint pia templa Dei.
Eligit in tali se Christus vase recondi:
Quam sibi purgauit, possidet ipse domum.
Non dolus in labijs, non sunt fera nubila mentis:
Synceris animis vernat in ore dies.
Doctrina eius.
Doctiloquum flumen salienti fonte refundis,
Et sensus steriles voce rigante foues.
Ardua cęlorum pandis mysteria terræ,
Per quem plùs dominum scit, timet, orat, amat.
Dogmate diuino pręsul facunde triumphas:
Das pastor monitis, nè premat error oues.

Deli-

Delicijs reficis, quas cælum, arua, vnda ministrant,
Et satiat populos hinc cibus, indè fides.
Sumit pauper opem, tristis spem, nudus amictum:
Omnia, quicquid habes, omnibus esse facis.
Sic tibi longa salus maneat, licèt indè futura,
Atque diù pastor pro grege vota feras.

(Superiùs paulò, pagina f.685. versu vltimo, pro quatuor his literis, VITA, *substituantur tres ista,* DE S.*)*

VITA S. BIRINI EPISCOPI DORCESTRI, ENSIS ET CONFESSORIS, INCERTO QVIDEM *authore, sed fide digna.*

Anctus Birinus à Papa Honorio ad prædicādum verba salutis genti Anglorum directus est. In præsentia autē eiusdem Pontificis Honorij, in intimis vltrà Anglorum partibus, quò nullus doctor præcessisset, sanctæ fidei semina se sparsurum promisit. Vndè etiam iussu eiusdem Pontificis per Asterium Genuensem Episcopum in Episcopatùs cōsecratus est gradum. Porrò ad litus Britannici freti arrepto itinere perueniens, ascensurus nauem, diuina celebrat mysteria: sibi suisque viaticum parans, salutaris hostię pia libamina Deo obtulit. Vrgente verò nauigationis articulo, ad nauem festinans introducitur: & insurgente vento, dum alta sulcarent pelagi, reminiscitur Birinus se rem pręcipuè charam amisisse, & nautis vrgentibus impeditum, in litore, vndè ascenderat, reliquisse. Dederat enim ei Honorius Papa pallam, super quam corpus Christi consecrabat, & in qua corpus Dominicum inuolutum, & ad collum suspensum, semper secum ferebat, atque inter sacranda sacrosancta mysteria super sanctum altare ponere consueuit. Decemb. 3. S. Birinus proficiscitur in Britanniam.

Fide igitur armatus, in mare descendit: Deum authorem habens, per mare securus incedit: & recepto quod reliquerat, ad nauem regreditur. Offendit autem illam quasi immobilem stantem, cùm paulò antè per vndas maris velociter currentem reliquisset. Vt autem in eam ingressus est, nec vna quidem in vestimento eius aquę gutta depræhensa est. Id nautæ videntes, flexis genibus tanquàm Deum eum adorauerunt, & complures ex eis ad fidem Christi, prædicante illo verbum Dei, conuersi sunt. Intrante porrò illo in portum apud Occidentalium Saxonum gentem, qui antiquitùs Geuissæ vocabantur, cùm omnes ibidèm paganissimos inueniret, vtilius esse ratus est ibì potiùs verbum Dei prædicare, quàm vltrà progrediendo, eos, quibus Christum annunciaret, inquirere: maximè cùm populi cateruatim irruerent, audire cupientes beatū antistitem, & tum corporis, tum cordis auribus, quæ ab illo dicebantur, humiliter complectentes. Ambulat siccis pedibus super mare.

Erat verò in ea prouincia mulier quædam annosa, quæ longo tempore nec videre, nec audire poterat. Ei per visionem dictum est, vt ad beatum antistitem, receptura sanitatem, ire festinaret. Surgens igitur mulier, ducem parat, qui gressus eius regat. Episcopus autem visa illa motus pietate, auribus & oculis eius signum Crucis impressit: & mox depulsa cæcitate, visus redditur, & surditatis excluso vitio, auditus reparatur. Signo crucis sanat surdam & cæcam.

Euangelizante porrò illo in ea prouincia, cùm rex Cinigilsus catechesi instructus, fonte baptismi cum sua gente ablueretur, sanctus Nordanhumbrorum rex Osuualdus eum de lauacro exeuntem suscepit: sicque pulcherrimo prorsùs Deoq; digno consortio, cuius erat filiam habiturus coniugem, eum priùs secunda regeneratione Deo dedicatum, sibi filium accepit. Donauerunt autem ambo reges eidem Episcopo ciuitatem, quæ vocatur Dorcic, id est, Dorcestra, ad constituendam illic sedem Episcopalē. Anno autem tricesimooctauo ab Ingressu S. Augustini in Angliam, prædicare cœpit S. Birinus Vuestsaxonibus, & eos baptizare. Porrò anno Domini sexcētesimo tricesimoquinto, tempore regis Cinigilsi, canonicos regulares instituit apud Dorcestram, ab Vuestsaxonibus, id est, occidentalibus Saxonibus.

Oxonia milliaribus septem distantem: vbì ipse & successores eius viginti & septem Episcopi, annis circiter quadringentis & quinquagintaseptem, fuêre: sed Vuilhelmo Conquæstore regnante, Remigius Episcopus eam sedem in Lincolniam transtulit. Stephano autem regni gubernacula moderante, Alexander Episcopus canonicos regulares Dorcestræ instituit.

Anno 1067 is regnauit.

Beda venerabilis de gestis Anglorum libro 3. cap. 7. scribit, beatum Birinum factis dicatisque ecclesijs, multisque ad Dominum pio eius labore populis aduocatis, migrâsse ad Dominum, & in eâdem ciuitate sepultum esse: & post multos annos, Hedda Episcopatum agente, cum indè in Vuentam ciuitatem, id est, Vuintoniam, translatum, & in ecclesia beatorum Apostolorũ Petri & Pauli honorificè collocatum. Sed Dorcestrenses canonici in hoc Bedæ non assentientes, ad Honorium Pontificem scripserunt, quibus ille hunc in modum respondit: Honorius Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabili fratri Stephano Archiepiscopo Cantuariensi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, & dilectis filijs Archidiacono & Officiali Cantuariẽ, salutem & Apostolicam benedictionem: Ex parte dilectorum filiorum Abbatis & conuentûs de Dorcestria, fuit nobis humiliter supplicatum, vt corpus sancti Birini, qui olìm à felicis recordationis Honorio Papa prædecessore nostro in Angliam destinatus, claræ memoriæ regem Angliæ ab idolatria cum gente sua conuersum baptizauit, & multis coruscans virtutibus, feliciter officio legationis impleto, defunctus & sepultus in suo monasterio in loco humili extitit, cùm nomen eius in sanctorum catalogo habeatur, faceremus in loco magìs idoneo collocari. Nos igitur de vestra discretione plenam fiduciam obtinentes, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenùs si rem inueneritis ità esse, præfatis Abbati & conuentui, vt corpus sancti prædicti ad locum transferant digniorem, authoritate nostra licentiam concedatis. Datum Lateraũ septimo Idus Martij, Pontificatûs nostri anno octauo.

Literæ Honorij III.

Archiepiscopo autem Stephano prædictis Archidiacono & Officiali vices suas committente, pluribus conuocatis anno Domini millesimo ducentesimo vicesimoquarto, inter multos testes, quidam canonicus iuratus dixit crebrò se audijsse Vuilhelmum canonicũ dicentem, quendam ipsi in visu sæpiùs appauisse, iussisseque sepulcrum quoddam inquirere in ecclesia Dorcestrensi ante altare sanctæ Crucis, vbì inuenturus esset corpus S. Birini: factaque ab Abbate potestate, quæsito sepulcro & aperto, præsentibus Abbate & canonicis, inuenisse corpus Episcopi integrum cum duplici stola, & infula rubra è panno serico, atque cum Cruce è metallo confecta, pectori eius imposita: deniquè cum calice ad vmbilicum eius posito. Post hanc autem corporis inuentionem, quidam septennij cæcitate laborans eò venit, & visum recepit. Adolescens à natiuitate surdus & mutus, & audiendi & loquendi sibi sensit redditam facultatem: qui quidem ait, in visu iussum se ire Dorcestram, sanitatem illic consecuturum. Cùm autem respondisset nescire se locum, eum qui apparuit, dixisse, se ipsum velle ducere. Atque ità expergefactum se ab eodem perductum esse ad locum. Vbì cùm curatus esset, & Anglicè loqueretur, canonicum quendam ioco dixisse ipsi: Qui te loqui docuit, non fuit aulicus: nam alioquì potuisset docere te aliud idioma. Tum verò intra triduum ità perfectè Gallicè, vt Anglicè, se loqui cœpisse. Est illic etiam quidam excitatus mortuus, leprosus mundatus, rursusque duo alij à morte ad vitam reuocati, & ab ipso ortu mutus, loquendi beneficio donatus.

S. Birinus iubet corpus suum inquiri.

Eius corpus inuenitur.

Miracula.

Quæ quidem omnia, & plura alia cùm ab Abbate & conuentu proposita fuissent, quæsitum est ex eis, num qua scriptura cum corpore reperta esset. Abbate id negante, cunctis consentientibus, apertum est sepulcrum: inuentaque sunt ossa omnia naturali situ & ordine collocata, sed carne in cineres redacta. Inuentus quoquè est annulus, itemque Crux plumbea super pectus eius, calix paruus, particulæ vestimentorum eius, duæ stolę, sed non integræ. Inuenta est etiam crumena quędam serica super pectus eius, itemque pera ex vna parte auro contexta: in qua omnes asserebant pallam suprà memoratam, cum CHRISTI corpore fuisse, cuius causa, vt dictum est, supra mare siccis pedibus ambulauit. Exclamauit autem Abbas quidam: Certus equidem sum, isthuc corpus esse sancti Bertini. Audiui enim hac nocte quasì cuiusdam magnę personæ vocem eiusmodi: Nè dubitetis de inuentione corporis beati Birini. Totum corpus reperietis, sed redactum in cinerem. Quæsitum deindè est ex Abbate, quid

quid responderet ad id, quod Beda scriptum reliquit, beatum Birinum sepultum quidem fuisse in ecclesia Dorcestrensi, sed post multos annos ad ecclesiam Vuentanam translatum. Ille verò non negauit ità scriptum esse, sed addebat, in Chronicis non solùm visa, sed etiam audita annotari. Tum prætereà aiebat, corpus cuiusdam Episcopi, in angulo retrò ostium ecclesiæ sepultum, Vuentanam siue Vuintoniam translatum fuisse, ossibus quibusdam in ea ecclesia relictis: nec credendum esse, talem Episcopum atq; Legatum, tam vili loco humatum esse. Deniquè addebat, post primam beati Birini inuentionem quendam sanctæ vitæ virum, inclusum apud Haliuuelle extra Oxoniam, Matthæum nomine, audiuisse vocem dicentem sibi: Birinus in pauimento, Bertinus retrò ostium: qui quidem Bertinus decimus à Birino Episcopus fuit. Ad extremum affirmabat, multa Dorcestræ miracula fieri, Vuintoniæ nulla. Bertini, nō Birini, corpus Vuintoniā trāslatum.

De ijs autem certior redditus summus Pontifex, ità rescripsit: Honorius Episcopus &c. Venerabili fratri Stephano Cantuarieñ Archiepiscopo, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, & dilecto filio magistro Othoni subdiacono nostro, salutem & Apostolicam benedictionem. Dilectis filiis Abbate & conuentu de Dorcestre olìm nobis insinuantibus, quòd corpus beati Birini Episcopi in eorum ecclesia in loco humili requiescit: & humiliter supplicantibus, vt illud faceremus in loco magìs idoneo collocari: tibi frater Archiepiscope, ac dilectis filijs Archidiacono & Officiali Cantuar. per nostras dedimus literas in mandatis, vt si inueneritis rem taliter se habere, concederetis ipsi Abbati & conuentui authoritate nostra licentiam corpus ipsum ad locum magìs idoneum transferendi. Nupèr autem recepimus tuas, & eorum Archidiaconi & Officialis literas, continentes quòd ipse Archidiaconus vice tua & Officialis prædicti, personaliter ad locum ipsum accessit, & accitis viris vita & fama conspicuis, super hoc veritatem quanta potuit diligentia inquisiuit. Licèt autem per ea, quæ inuénit super inuentione sepulcri, vbì prædicti sancti corpus requiescere dicitur, ac super miraculis, quibus diuina dignatio locum ipsum ad inuocationem nominis pręfati gloriosissimi Sancti, tam misericorditer, quàm mirabiliter modernis temporibus illustrauit, necnon per indicia in sepulcro ipso, quod fecit aperiri, reperta, *nobis fuit verisimile visum, quòd eiusdem sancti corpus in loco requiescit eodem: quia; tamen in libro Bedæ de Gestis Anglorum, legitur, corpus ipsum apud Vuintoniensem ecclesiam olim fuisse trāslatum: verentes procedere in negocio, contra tanti viri dicta nè argueremini aliquid præsumpsisse, negociū ipsum ad Apostolicū iudiciū remisistis, ꝓcessum ipsius Archidiaconi nobis sub sigillis vestris fideliter transmittendo. Quanq̃ igitur ex ipso processu appáreat euidenter, locū ipsum tot & tantis, tamq; claris per sępedicti sancti merita gloriosa coruscare miraculis, ac verisimile sit, & meritò credi possit, ꝙ ipse gloriosissimus sanctus locū ipsum sua ꝑsentia corporali nobilitat, quē ad inuocationē nominis eius diuina potētia tot & tantorū miraculorū attestatiōe illustrauit: nè tamen in tali negocio aliquid de cōtingentibus omittatur, ꝓcessum ipsum vobis sub bulla nostra duximus remittendū, discretioni vestræ ꝑ Apostolica scripta mandātes, quatenùs ad Vuintoniensem ecclesiā personaliter accedatis, & inquiratis solicitè, si per miracula facta in ipsa Vuintoniēsi ecclesia mirificauit Dn̄s sanctū suū. Et si vobis cōstiterit, miracula paria vel maiora his, quę cōtinentur in ꝓcessu prædicto, ad inuocationē nominis dicti sancti facta esse in ipsa Vuintoniensi ecclesia, negocio supersedeatis eodem, nobis, quod inueneritis, literis vestris fideliter intimantes. Alioquin cùm verisimile sit, immò dubitari nō debeat, quin ipse Beda in Anglorum historia multa retulerit de auditu: & etiam esse potuerit, vt cùm duorum sanctorum pontificum, Birini scilicet & Bertini, corpora in præfata ecclesia de Dorcestre, sicut ex ipso processu colligitur, fuerunt tumulata, quod Beda de Bertino scripsit, fuerit de Birino receptum, nomine Scriptorum negligentia vitiato: sæpedicti sancti gloriosissimum corpus pronuncietis requiescere in sæpedicta Dorcestre ecclesia, quæ ipsius sancti meritis tot tantorumque miraculorum fulgore noscitur illustrata, ipsi Abbati & conuentui tribuatis authoritate nostra licentiam ipsum corpus in locum magìs idoneum transferendi. Datum Reatine Nonis Augusti, Pontificatûs nostri anno decimo.

Aliæ literę Honorij III.

for. * vobis

Nota de authoritate Bedæ.

Miracula S.Birini meritis facta.

Executionē huius Bullę nusquā reperire potui: nóui tamē, sicut in illo loco didici, corpus S.Birini gloriosum de loco, vbì in memorata ecclesia antiquitùs fuerat sepultū, cum magno honore, sicut intuētibus liquet, esse trāslatū. Obijt aūt tertio Nonas Decembris.

S. BARBARAE VIRGINIS ET MARTYRIS VITA, A PETRO GALESINIO, PROTONOTARIO APOstolico, *viro insigniter docto, contexta ex Græcis authoribus Ioanne Damasceno & Arsenio.*

Decemb. 4.

S. Barbaræ pater.

Arbara virgo & martyr, Maximiano Imperatore, Christiani nominis infensissimo hoste, multis & virtutibus & miraculis insignis fuit. Patrem habuit Dioscorum, Græcũ hominem, nobilem quidem virum, diuitijsque affluentem: at impium, & idolorum cultui vel maximè deditum. Huic patri filia planè dissimilis, æternæ salutis appetens, in assidua Dei diuinarumque rerum contemplatione versabatur. Nam ab ineunte ætate ità se à rerum humilium & caducarum cogitatione abduxit, vt cùm mundi fabricam sæpè intentoque animo consideraret, tum magnitudine eius & pulchritudine animaduersa, perpetuam constantiam, & certum rerum ordinem admiraretur: facilè indè perspexit, tanti operis laudem fortunæ ac falsis idolis non esse tribuendam: sed aliquem præesse, qui hæc omnia fabricatus, summa sapientia moderetur atque conseruet. Hacque contemplatione summum rerum opificem colligẽs, in idolorum, quæ pater venerabatur, os conspuit, ac dixit prætereà: Vestrî similes sunt, & qui vos fingunt, & qui vos colunt. Atque ità quidem puella Barbara, spiritusſancti lumine duce, progrediebatur in fide, & sapientia, & ætate, & gratia.

Ad Dei cognitionem vt peruenerit. Psal. 113. & 134.

Eam vnicam filiam pater Dioscorus habuit, egregia forma & morum sanctitate præstantem: quæ nè ab hominibus videretur, turrim altam ædificauit, in quam virginem inclusit. Qua in turri cùm illa, vtpotè quæ initio ætatis contemplationi rerum cęlestium dedita fuit, vitam traduceret, multa secum piè & religiosè meditabatur: sæpeque idolorum nefarium cultum detestata, Christianæ religionis fidem non modò intimis animi sensibus, sed apertè colens, zelo Dei accensa, cùm de diuinis cæteris rebus, tum de animæ immortalitate, de cælestibus pręmijs, de supplicio æterno, ac de caducis huius mundi rebus sermonem habebat: in ijsque solis animi exercitationibus virgo conquiescebat: cuius voluntas in lege Dei fuit, & in eius præceptis meditabatur die ac nocte. Quibus meditationibus cùm animum virgo excoleret, pater impulsus à multis, ijsque nobilibus & potentibus viris, qui sibi illam in matrimonium dari contendebant, hoc multis verbis ei suadere conatur. At illa præcisè negat se velle nubere. Stultum enim fore duxit, se iam semèl cælesti sponso dicatam, terrenas nuptias inire, hocque pacto à contemplatione rerum diuinarum abduci: qua vna suauissima cogitatione, tanquàm saluberrimo cibo, eius anima alebatur ad ęternitatem.

Degit in turri sanctissimè.

Psal. 1.

Respuit sponsos omnes.

Itaque pater cùm id impetrare nulla ratione potuerit, perspecta constanti filię voluntate, ab eius oculis longè peregrinari statuit, id certè sperans, vt patris desiderio victa filia, eius voluntati cederet. Sed ex cęlestibus illis delicijs, quas pura mentis cogitatione virgo concipiebat, tantum roboris accepit, vt nullis minis perterrita, nuptijs vnquàm consenserit, quas terrenas pater appetebat. Iste porrò cùm peregrinari statuisset, hoc ab eo filia petit, vt balneum sibi ędificetur. Consentit pater, fenestrasque duas, quibus lumen exciperetur, in eo fieri iubet. Hoc ędificium, patre absente, contemplata virgo Barbara, vt fidei, quam religiosè colebat, posteris monimentum relinqueret, sanctæ Trinitatis exemplar in eo exprimendum curauit. Itaque pro duabus fenestris, quas pater pręscripserat, tres fieri, & labri pauimentum crucis imagine ornari iussit: sicque magna cum fidei suę significatione, ædificium illud obscurum & antri simile, sanctimonię & spiritûs plenum demonstrauit. Pater reuersus, ędificij rationem mutatam dolet, *idque propterea furenter irascitur. Fabri culpam in filiam reijciunt: quę opportunam hanc nacta occasionem, apertè de sacrosanctę Trinitatis gloria diuinitùs multa dixit. Deindè pluribus verbis ad salutarem Christi Iesu fidem cohortata est patrem: qui graui filię oratione iratior factus, vt is, qui omni impietate imbutus erat, è charitatis finibus egressus, stricto ense vnicam filiam aggreditur.

Balneum ei pater construit.

f. *isque

Patri fidem suam explicat.

At

At ea ſcelerati patris impetum cùm potiùs miſeraretur, quàm timeret, ob eam cauſam, nè ille ſe filiæ cæde nefaria inquinaret, vt irruentis in ſe patris crudelem conatum animaduertit, ſtatìm fuga ſalutem quæſiuit: Deique ope tunc è periculo liberata, quòd ingens ſaxum mirabiliter ſe patefaciens, fugienti viam aperuit, in ſummum montem ſe recepit, vbì in ſpecu occultata, patri lateret. O rem vere omni admiratione dignam: ſaxum diſcinditur, vt ſuo complexu virginem tueatur. Pater ea re admirabili conſpecta non commotus, filiam inſequitur, vt occidat. Itaque illam diligenter dum inueſtigat, in duos paſtores incidit: quorum alter ſe puellam vidiſſe negauit, alter digito oſtendit, quo loco lateret. Pater inhumanus filiã vbì inuenit, eius latera pedibus, dorſum pugnis fœdè percutit, crinibus raptatam, via aſpera ac difficili illam trahit. His cruciatibus virgo, tanquàm domus in ſaxo fundata, quæ neque fluminum, neque ventorum vi concutitur, à fidei Chriſtianæ propoſito non remouetur: immò firmior & conſtantior facta, in tetrum carcerem includitur: vbì ab omnibus deſtituta, fame & ſiti afflicta, paſſis ad cælum manibus, à Chriſto ſponſo, cuius deſiderio tenebatur, auxilium implorat, clamitans: Demonſtra mihi, quem dilexit anima mea, vbì gregem paſcis, vbì meridiè recubas. Rursùs: Vnguentum eſt effuſum nomen tuum, propterea dilexerunt te puellæ, te proſecutæ ſunt, dicentes: Curramus in odorem vnguentorum tuorum.

Magno miraculo eua-dit mortẽ.

Crudeliter eam cædit pater.

Matt. 7.

Cant. 1.

Ibidem.

Barbaræ virginis conſtantiam pater ægrè ferens, vehementiori ira exardeſcit: eamq́; propterea Præſidi prouinciæ Martiano tradit: à quo id magnoperè petit, vt niſi Barbara filia, Chriſtiana repudiata fide, patrium deorũ cultum ſuſcipere velit, exquiſitis torqueatur ſupplicijs. Præſes autem, nè ira aut perturbatione vlla commotus videretur, primùm verborum blanditijs, & laudum illecebris, quibus armis ad fallendum ſatanas vtitur, virginem attentat: cumque de eius pulchritudine, generis ſplendore, paterniſq́; opibus, tum de alijs rebus, quibus illa facilè allectari poſſet, multa admodùm dixiſſet, poſtremò oſtendit, ſe, vt eius ſtatui conſuleret, depoſita magiſtratûs, quem gerebat, ſeueritate, leniter ac benignè ſecum egiſſe. Proindè ipſa daret operam, vt benè monenti pareret, paternamq́; religionem amplecteretur, tempore & legibus confirmatam. Vbì ea, quæ Præſes locutus eſt, virgo audiuit, graui ac pia oratione declarauit, ſe, quæ terrena ſunt, quæq́; caduca, aliaq́; eiuſmodi, contemnere, ac pro nihilo putare: eaq́; toto animo ſolùm appetere, quæ cęleſtia ſunt, & quæ ſempiterna. Propterea non eſſe dixit, cur eius conſilio pareret: immò verò voce, vultu & animo conſtanti ac libero ſanctam IESV Chriſti fidem confeſſa, Præſidem, qui idolorum impietatem malitioſis blanditijs ſuadere ei conabatur, vehementer repræhendit ijs verbis: Ego, inquit, ſacrificare parata ſum Domino meo Ieſu Chriſto, qui creauit cælum & terram, & omnia quæcunque cęli & terræ ambitu continentur. Veſtros autem deos deteſtor, quos Propheta optimè ſic deſcripſit: Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt: manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non erit vox in gutture eorum. Similes illis ſunt, qui faciunt, & omnes qui confidunt in eis.

Præſes ei blanditur.

Nihil efficit.

Conſtantia eius.

Pſal. 113. & 134.

Præſes igitur cùm allicere blanditijs virginem non potuiſſet ad falſum idolorum cultum, tum etiam eius oratione grauiùs commotus, depoſita omni ſimulatione, vultu triſti ac ſeuero tormenta, quibus illa crucietur, apparari iubet, id aliquandò ſperans fore, vt hac via ſibi ſuccederet, quod aſſequi vehementer conabatur. Itaque virgini veſtimenta primùm eripiuntur: deindè nuda neruis bubulis cæditur: & quó acrior ei dolor inureretur, præacutis teſtulis vulnera perfricantur. His tamen cruciamentis virgo & martyr Barbara non fracta, neque debilitata, à Chriſtiana religione abduci non poteſt. Quam animi conſtantiam in ea Præſes expertus, in carcerem tandiù illam includi iubet, quoàd ſtatueret, quæ grauiora ei in poſterum adhiberet ſupplicia. In cuſtodia cùm illa eſſet, media nocte carcer, vbì erat, clariſſima luce colluſtratur, in conſpectumque ei ſe gloriæ Dominus dedit: qui & præſentem dolorem conſolatus eſt, & ad reliquas pugnas atque pœnas cohortatione confirmauit: tum vulnera, quæ ei grauia inuſta erant, ſanauit.

Nuda neruis flagellatur.

Chriſtus in carcere eam confirmat.

Quæ miracula cernens Iuliana religioſa fœmina, ſecum ipſa mirata eſt, quo modo in ipſo ætatis flore illa præ paterno timore & obſeruantia antiquius duxerit ſe per tormenta DEO conciliari, quàm paternas, quę ab Pręſide ei propoſitę erant, delicias perſequi. Hæc igitur non ſine ſumma admiratione animo illa repu-

tans,in idem certamen,quod forti inuictoque animo Barbara virgo sustinebat, se spontè coniecit. Sic admirabiliter sanata virgo, maxima fiducia esse cœpit, ità vt tormenta vel grauissima non timeret. Itaque postridiè eius diei manè in iudicium cùm ducta esset,neque vllum plagarum,quas acceperat,signum appareret: Præses admirabili ea curatione perspecta, Vides,inquit,puella,quantam tuî curam dij gerant,qui te verberibus grauiter cæsam,sanauerunt?Est igitur,cur illis & gratiā habeas,& cultum tribuas,quorum singulari beneficio incolumis & salua es. At illa, quæ à Christo sponso, non vllis verborum insidijs,non minis, non cæde, non supplicijs diuelli poterat, summa vocis & orationis grauitate in hanc,quæ sequitur,sententiam respondit: Dij tui sunt tuî similes, muti,cæci,& sensûs omnis expertes, qui cæcis nō videndi, claudis non ambulandi,mutis non loquendi facultatem tribuere queunt, non ægros sanare, non mortuos ad vitam reuocare possunt. Qui hæc omnia præstitit, & præstare potest,is Christus est Iesus filius Dei viui. Hic ipse est,qui me sanauit,quem tu prophanis oculis,& mente tenebris obducta videre non potes: neque enim tanta dignus es gratia.

Constanter Præsidi respondet.

Hac oratione Præses vehementiùs commotus, virginem ferreis vnguibus dilaniari, eius lateribus faces accensas admoueri, tum demùm caput malleolis quibusdam pertundi iubet.Illa verò,coniectis in cælum oculis: Domine,inquit,qui scrutator es cordium, nôsti quanto tuî desiderio tenear: nè me derelinquas,quæso,vsque in finem. Strenua Christi martyr Barbara iterùm grauissimis supplicijs cùm torqueretur, ea fortiùs tulit, quàm non solùm mulieris imbecillitas,sed humana natura postularet. At Iuliana, religiosa & pia mulier,cùm teterrima, quibus illa afficiebatur, supplicia cerneret, non potuit lachrymas & gemitus continere:non destitit tamen in his lamentis eam ad fidei constantiam cohortari.

Dirissimè cruciatur.

Quod cùm Præses animaduerteret, ijsdem tormentis ipsam cruciari imperat. Itaque vni, & itèm alteri vbera præciduntur, idque ad inurendam sexui grauiorem contumeliam.Hoc autem ipso in cruciatu beata Barbara Deum ità precabatur: Nè projjcias me à facie tua, & spiritumsanctum tuum nè auferas à me. Vberibus præcisis, tum vtraque nuda,direptis vestibus,per loca publica passim perducitur. Num vllum aliud commentum hoc scelere fœdius excogitari potuit? num aliud contumeliæ genus tam insigne ad muliebris sexûs infamiam?At illę Deo gratias agebāt.Nam quo plures impius Pręses & iniurias & cruciatus adhibuit, eo plures coronas vtrique imposuit: sibi autem plus dedecoris accessit: ideoque grauiores pœnas, & plures carbones ardentes capiti suo congessit.

Iuliana fit socia pœnarum horribilium. Psal. 50.

Posteaquàm verò ità fœdè in omnes vrbis partes ambæ perductæ sunt,fertur sententia: capitis damnatæ, gladio feriri iubentur. Tum verò lætæ incedunt, non tanquàm ad necem,sed sicut athletę ad ludorum magistrum,victoriæ palmā proposita,quam à Domino accepturę erant in cęlis. Cędis minister non aliquis alius fuit, sed pater ipse martyris & virginis Barbarę: qui omnis humanitatis expers,& in filię nece nullum sentiens dolorem, triste expleuit ministerium. Cuius feram crudelitatem non diù tulit impunem diuina iustitia.nam statim eoipso loco, quo filię caput abscidit, fulminibus de cęlo iactis comburitur. Atque hoc quidem victricis Barbarę virginis fuit stadium, hoc nouum certamen, quod illa forti inuictoque animo, & summa fidei constantia confecit. Hęc est victoria,quam vicit in Christo, & redimita est non oleastro,sed illustri corona gloriæ: quam laudauerunt Angeli, quam Dominus descripsit in cęlis, quam admirati sunt homines, & admirantur, plaudentesque prędicant in Ecclesijs. In memoriam enim sempiternam erit iustus,& iustitia eius manet in seculum seculi, Amen.

Pater eam interficit.

Fulmine,propterea perit

MIRA-

MIRACVLVM SANE MEMORABILE, DIVINITVS DECLARATVM IN HOMINE QVODAM FLAMmis miserè exusto, & tamen in vita conseruato admirabiliter, donèc confeßione & Eucharistia munitus esset meritis sanctißimæ martyris Barbaræ, à Theodorico Pauli Gorcomensi, qui præsens interfuit, conscriptum.

Contigit miraculum hoc, anno Christi 1448.

Ost mortem domini Frederici de Blanckenheim, Traiectensis Ecclesiæ Episcopi, propter electionis dissidium duos accidit pro Episcopatu cõtendere: è quibus alter, quãuis canonicè electus, & à subditis receptus, paulò pòst tamen vi denuò est extrusus atq; fugatus. Eam ob rem Martino Papa in rebelles schismaticosq; excommunicationis censura animaduertente, accidit, multos tum Ecclesiasticos, tum plebeios Deũ timentes, à Traiecto, proptereà quòd Apostolica ibi censura cõtemnebatur, discedere: quippe qui inobedientiæ exilium præferre mâllent. Inter hos lanius quidam, nõ minùs pius quàm diues, nè peccatis consentiret alienis, néve anathema cõtemneret, in Gorcum, quod est Hollandiæ oppidum, exul sese continuit. Nomen viro erat Henrico Kock. Hic diuam virginem ac martyrem Barbaram quotidiè consueuerat venerari. Audiërat nanque, quisquis hanc in honore habuisset in vita, absque confessione & Eucharistiæ sacramento non mori.

Fredericus Episcopus Traiectẽsis.

S. Barbara quid impetret suis cultoribus.

Agebat vitæ suæ annum fermè septuagesimum, qui diuinæ incarnationis erat millesimus quadringentesimus quadragesimus octauus, dum ex agro redeunti hæc accidit calamitas. Siquidem in nocte, qua festum agitur diui Augustini, quandò labore rurali fatigatus dormiebat, candela ardens in stramina, quorum fortè ingens tum copia aderat, cecidit. Vndè domus accensa, ilicò tota conflagrauit. Euigilârunt prędictus Henricus & Andreas filius eius, & pariter territi, vix incẽdium vel nudi euasêre. Nam Andreas inter fugiẽdum ab igne circa genitalia læditur: Henrico verò patri indusium, quo caput inuoluerat, duobus in locis ardere cœpit. Verùm corpore liberatus, pro pecuniæ amissione maiori solicitudiue cœpit vrgeri. Quarè in domum redire statuit extracturus nummos. Itaq; signo Crucis se muniens, vbi in domum flammis relictam cucurrit, hæc antè super corpus eius nudum corruit, quàm ad conclaue, in quo pecunia recondita iacebat, perueniret. Hinc cùm certa iam mors instaret, tametsì vrentibus flammis grauiter torqueretur, maiori tamen dolore afficiebatur, quòd sacramẽtis Ecclesiasticis non esset pręmunitus. Eapropter, desperata corporis salute, pro animę duntaxàt remedijs ad diuam Barbaram, qua tunc potuit deuotione, se contulit. Orans igitur: Sancta, inquit, Barbara, quod per sponsum tuum nunc potes, succurre misero, & in peccatis morienti. Fiat tuis precibus in me, quod olìm pro Christo tibi moriẽti cælitùs est promissum. Memor sit sponsus tuus sanguinis tui rosei atque virginei: memor sit castissimi atq; feruentis amoris tui, nè de corpore meo egrediatur anima, nisì confessionis sacramento antè purgata, & saluifico viatico præmunita.

Vix orationem finiërat, & eccè virgo adstat decora sanctissima Barbara, eo scilicet schemate, quo in templo picta cernebatur. Hęc pallio suo mox igniũ globos restinguẽs, per stramineũ tectum candida sua manu illum eduxit, atq; tuto in loco statuẽs, sic illi locuta est: Quia grata mihi sæpenumerò deuotionis obsequia obtulisti, & modò diuinam misericordiã per meũ patrociniũ implorâsti, meo scias interuẽtu tibi ad aurorã vsq; vitam prorogatam: quo viuẽdi spatio, cõfessionis, Eucharistiæ atq; extremæ Vnctionis sacramẽta recipias. His dictis, ad superna rediẽs Barbara virgo, disparuit. Sæuiebat intereà ignis, & vicinas domos absorbere festinabat. Clamãt vigiles, & pulsatis campanis ciues excitati, accurrunt. Cæterùm Henricus ille prædictus, sanctissimæ Barbaræ præsidio flammis ereptus, ab imo pedum vsq; ad verticem capitis fuerat adustus, nec minùs intùs, quàm extrà, in corpore torridus. Vndè assati cadaueris speciem magìs, quàm hominis, præferebat. Siquidem verenda eius ignis edax adeò absumpserat, vt hiantibus in inguine vulneribus, etiam exta nudarentur cremata. Nates & clunes eius flamma vorauit: hypochondria, venter, pectus, ascellæ, collum ac scapulæ non modò adusta, sed inflexibilia quoquè, & vt ferrum rigida erant. A vertice deniquè capitis, capilli cum carnibus defluentes, & ossa nudantes, in genis hærebant. Quid multa recenseo?

S. Barbara extrahit hominem è flammis.

Hypochõdria, Latinè præcordia.

Adeò

Eccè miraculum admiratione dignissimũ.

Adeò fuit crematus, vt ossibus vix modica adhæreret caro, tanquàm Aethiopis nigra. Nam præter oculos, linguam & cor, quæ per beatæ Barbaræ subuentionem ex diuina miseratione adhuc suo in vigore viuebant, nihil in eo manebat reliquum.

Itemque aliud.

Hic itaque, quanuis nihil in eo cerneretur pręter admirabile horrendumq; cunctis simulacrum, per duos longos vicos, & plateam dictam die Molenstraet, de incendij loco ad filiæ suæ dilectæ Dieruardæ, quæ viro honorabili Neudoni filio Arnoldi dudùm nupserat, domũ solus iuit: vbì arentes pedicæ inter eũdum à corpore eius decidẽtes, combustionis pariter ac miraculi euidens testimonium præbuêre. Hæ tamen altera die collectæ, humando eius corpori sociatæ sunt. Itaq; ad filiæ domum postq̃ aduénit, præmortuum eius corpus lecto impositum est: ipse verò nihil aliud, q̃ sacramenta Ecclesiastica, paulopòst moriturus expetijt, omnibus interim manifestans, quanta sit Dei misericordia, beatæ Barbaræ precibus ac meritis in se collata. Quippe cuius mortuo atq; cremato corpori, nè sacramentorum expers moreretur, vita seruabatur.

Percrebuit intereà per ciuitatẽ stupendi huius miraculi rumor: & licèt incendiũ interìm omni ferè momẽto seipso fieret maius, adeò vt ad templũ vsq; diuæ Agnetis; tũc aliquotiès etiã accensum, multas domos absumeret, ad spectaculum tamen hoc mirabile cadaueris, vt ità dixerim, morituri, plures, q̃ ad restinguendum ignem, confluebant.

Mira profectò sunt hęc.

Idcircò vt maius fieret miraculũ, cõfortatus à Deo Henricus, perindè àc sanus & incolumis, populo aduentanti p̃dicabat. Noscebat oẽs, & ad terrenorũ cõtemptum cælestiumq; amorem, quoscunq; poterat, inuitabat. Flentes pro se, propterea arguebat, ꝙ pro se nõ vltrà dolendũ sentiebat: quippe cum quo Deus misericordiã fecerat. Hortabatur quoq; eos, qui aderãt, vt Deũ in cunctis eius operibus laudarẽt, casta ac ferueti deuotione cõlerẽt, & eius matrẽ virginem Mariã pia veneratione diligerent, sanctissimã quoquè Christi sponsam Barbarã pręcipua deuotione honorarẽt. Hęc enim, inquit, vt cernitis nũc oculis vestris, honorãtibus se sacramẽta cõfessionis & Eucharistiæ ante mortem impetrat. Ad hęc miraculi huius in se facti narrãs ordinẽ atq; modum replicat, addens, illucescente aurora quantocyùs in testimonium veritatis è seculo se migraturum.

Nè verò de miraculi adhuc veritate qs dubitaret, aut quod diuinæ erat miserationis, naturæ aut fortunæ adscriberet, rogabat honestissimos quosq; vtriusque sexûs senes, vt accederent, & exploratis visu, tactuq; probatis singulis & membris, & locis, discerent nõ virtutis humanæ, ꝙ viueret, sed potestatis esse diuinæ. Accedẽtibus ad lectum multis,

O verè impios, q sanctorũ meritis & inuocationi derogant.

& cum trepidatione tangentibus: Non sentio, inquit, vestro ex tactu læsionem. Tangite securi adusta membra, & hiantia vulnera, corporisq; rimas, quoniã gloriã Dei loquuntur, etiam oculis explorate. Videbitis quidem combusta ac præmortua oĩa, nec sine admirabili Dei virtute mihi adesse vitam. Ad hęc humana curiositate permoti, cùm multi omnia lustrâssent, Dei omnipotentiam, & sanctæ Barbaræ merita benedixerunt.

His ità peractis, cùm omnium peccatorum suorum ab infantia cõfessionem fecisset, & sumptis sacramẽtis, tèr adhuc denuò confessionẽ repetîsset, S. Barbaram electam suam patronam diuumq; Laurẽtium inuocauit, orãs vt hęc assatio corporalis, & temporalis, quã sustinuerat, incẽdij pœna, sibi in omnium cederet expiationem peccatorum. Postremò illucescente aurora, cõfessori & adstantibus dixit: O pater amande confessor, cęteriq; oẽs amici, adest iam hora, qua moriens à vobis recedam. Quapropter hoc temporis breui spatio à me, quæso, nolite recedere, sed orationibus me vestris iuuate. Hęc dicens, ad Deum orando se conuertit, atq; beatissimæ virgini Marię, B. Barbaræ atq; omnium Dei electorum precibus se commendãs, suorum veniam peccatorum iterùm orauit.

Tandẽ moritur homo, sacramẽtis munitus.

Post hęc sonora voce: Domine, inquit, Iesu Christe misericordissime Deus, qui me in ara sanctæ Crucis pretiosissimo sanguine & acerbissima morte redemisti, miserere meî. Eccè in manus tuas cõmendo spiritum meum. Hæc dicens, emisit spiritum. Ad laudem igitur Dei, & honorem beatæ virginis ac gloriosę Barbarę, crematum eius corpus oculis omnium intra domũ contuendum exponitur, & tandèm in templo Gorcomensi iuxta suggestum, ciuibus omnibus pro amore viri accurrẽtibus, vesperè sepelitur.

His ego Theodoricus Pauli de Gorcum quia interfui, & prædicti Hẽrici cõfessionem quater audiui, sacramenta administraui, vulnera eius ac membra tractaui, tractandaq; alijs obtuli, ipsum præterea tenui inter brachia mea morientem, & ne modico quidem tempore, vt rogatus quoquè à filiabus & amicis, ab eodem recessi, nõ potui tam glorioso miraculo testimonium non præstare, & hęc ad Dei gloriam scribere.

ITEM

ITEM CERTAMEN EIVSDEM SANCTAE ET GLORIOSAE MARTYRIS CHRISTI *Barbaræ, Authore Simeone Metaphraste.*

Aximiano impio Imperatori, qui studij plurimum conferebat in errorem idolorum, hoc maximè perpetuò erat curæ, vt dæmones quidem coleret, & impietatem omnibus opibus & viribus confirmaret: ij autem, qui Christi diuinum nomen colebant, aut piam fidem abiurarent, aut varijs traditi supplicijs, cum bonis omnibus quę aderant, vita quoquè violenter priuarentur. Quædam autē regio, quæ vocatur Heliopolis, virum habebat insignem, religione quidem gentilem, valdè verò diuitem, & huius mundi splendore clarissimum. Is vocabatur quidem Dioscorus: vnius autem puellæ erat pater, cui nomen erat Barbara. Eius verò in illā is erat amor, qui debebat esse eius, qui in illam solam omnem suam spem defixerat. Eam cùm, vt quę esset vultu admodùm formosa, & pulchritudine eximia, vellet conseruare integram, & nulla labe pollutā, & ideò nec sineret quidē adspici ab ijs, qui foris erant, excelsa turre cōstructa, & domo in ea artificiosè ædificata, illic beatam ità collocauit habitandum, vt nec vlli ad eam pateret aditus, nec vir vllus eam attingeret oculis. Erat autem hoc opus diuinæ prouidentiæ, quæ futurum diù antè considerabat. In ea enim paracleti gratia latentes eius oculos latēter attingens, & illuminauit luce diuinæ cognitionis, & verum Deum ei notum fecit admirabiliter. Habebat ergò turris virginem, quæ ædificata erat super fundamentum fidei, & conseruabatur ad hoc, vt esset salus multorum. Decemb. 4. Dioscorus pater S. Barbaræ. S. Barbara in turri cōmoratur.

Cùm autem iam esset nubilis, pater erat valdè solicitus, quisnam esset eam accepturus vxorem: & multi quidem & genere & opibus præstantes, de eius coniugio cum eo sermones contulerunt. Eius enim pulchritudo, etsi nō conspecta, auditione tamen accepta, faciebat vt eius nuptiæ magna contentione peterentur. Verumenimuerò patri videbatur esse indecorum & planè illiberale, si quod ipse magno agebat studio, filię non notum existeret, & eius scopo minimè assentiretur. Ad eam quidem certè veniens, de matrimonio cum ea communicat, & quanto studio & quanta cura ei prouidere cuperet, significat. Illa autem cùm nō modò corde, sed ne summis quidem auribus eam rem vellet admittere: sed tanquàm absonū & absurdum aliquid id reiecisset, & ipsum patrem iratè repulit: &, Nè de ea re, dixit, mecū iterùm verba feceris. Nam tu pater deincèps nō vocaberis, & efficies, vt ego mihi manus afferam. Pater aūt statuens longè esse honestius persuadere, quàm cogere, ratusq́; eius constantiam non esse pertinaciam, nec inobedientiam, sed vehemens desiderium castitatis: & alioquì ei præbens tempus deliberandi, sperans fore, vt fortasè mutaretur, & ei morem gereret, cùm nihil dixisset ampliùs, ex turre quidem descendit protinùs: veniens verò ad lauacrum, quod tunc ædificabat, totus ei vacabat. cuius vrgens ædificationē, & magnā artificum adducit multitudinem: & cùm, vt quamprimùm effectum redderent ędificium, mandâsset, & eis integram mercedem præbuisset, ipse in longinquam profectus est regionem. Omninò recusat nuptias. Lauacrū ei conditur.

Cùm diù aūt esset moratus in ea peregrinatione, Dei ancilla Barbara descendit ex turre, visura quemadmodùm fieret lauacrum. Deindè cùm illic fuisset, & contemplata esset partem, quæ vergit ad meridiem, duas habere fenestras, quæ lucē præbeant, repræhendit artifices, dicens: Cur duabus fenestris tertiam non adiecistis, cùm sic & maius lumen posset accipi, & id simul esset futurum elegantius & magis decorum? Cùm ij aūt dixissent, Pater tuus sic iussit: instabat Barbara, vt aliam adijcerent. Cùm ij verò alteram vererentur addere, patris metum adducentes tanquàm honestam excusationem, beata Barbara tres simul ostendens cum digitis, Vobis, inquit, tres sunt constituendę fenestræ. Si pater autē ægrè ferat, ipsa reddam rationem. Cedunt artifices, & implent id quod eis imperatum fuerat. Postquàm verò fuit effectum totum lauacri ornamentum, sæpiùs accedens sancta ad id contemplandum, quoniam cor eius possidebat diuini spiritûs gratia, & per fidem impletum erat fidutia in Christum, stans ad piscinam, & adspiciens ad Orientem ijs, quæ erant in ipsa, marmoribus digito impressit figuram diuinæ Crucis.

Nota signũ Crucis, & in eo factũ diuinitùs miraculũ.

Crucis.& vt posteris quoquè notum esset id, quod factum fuerat, & Christi virtus prædicaretur, Crucis figura, quæ digito erat signata, tãquàm ferro insculpta, in hodiernum vsque diem signata ostenditur in marmore, non ad tactûs solùm admirationem, sed etiam ad maiorem fidem adducens spectatores. Verumenimuerò in hodiernum vsque diem hoc quoquè lauacrum conseruatur, quod ijs, qui sunt Christi amãtes, curat omnem dolorem. Quod quidem si quis velit comparare cum fluentis Iordanis, aut cum fonte Siloë, aut etiam cum piscina Probatica, à veritate minimè aberrauerit. Etenim per illud similiter Christi virtus ostenditur multa efficere admirabilia. Per hoc ergò lauacrum martyr aliquandò transiens, cùm in simulacra iniecisset oculos, quæ ab eius patre colebantur, & dij malè existimabantur, eorum quidem adspectum ægrè tulit: grauia autem edens suspiria propter eius, qui ea colebat, animam planè nullo sensu præditam, deindè illorum quoquè vultus conspuit, dicens: Similes vobis fiant, qui vos adorant, & omnes qui vestro indigent auxilio. Sic dixit, & cùm in turrem rursùs redijsset, orationibus vacabat & ieiunijs, & tota dependebat à bonis cælestibus.

4. Reg. 5. Ioan. 9. Ioan. 5.

Psal. 113.

Vide sanctę virginis exercitia.

Non multum temporis intercessit, & iam pater ad eam reuersus, & quæcunque erant domì, cõsiderans, postquàm in lauacrum iniecit oculos, visa tertia, quę duobus adiecta erat, fenestra, rogauit quonã modo hoc factum fuisset præter eius iussum. Cùm autem illi ei exposuissent, quæ innouâsset filia, eam accersijt & rogauit. Illa verò nullo modo negauit: sed dixit oportere sic fieri, & rectè factum esse asseuerauit. Ille vero statìm motus ad iram, Dic mihi, inquit, quomodò & quanam ratione ità se habet meliùs? Illa autem, Quatenùs, inquit, tres multùm differunt à duobus. Nam tres, inquit, fenestræ illuminant omnem hominem venientem in hunc mundum. Hoc verò dixit omninò, sanctę Trinitatis significans maiestatem. Deindè pater conturbatus nouitate sermonis planè admirabilis, cùm eam seorsùm assumpsisset, & venisset ad ipsam lauacri piscinam, Quonam modo, inquit, lumen trium fenestrarum illuminat omnem hominem? Illa autem, Attende, inquit, pater, & intelliges id quod dictum est: & simul ei ostendit signum Crucis. Deindè etiam ostendẽs digitis, Vide, inquit, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Ab hac luce omnis creata natura illuminatur intelligenter. Hunc itaq; verum sermonem cùm malæ & ad mendacium exercitatæ aures minimè tulissent, ira fuêre repletæ: & pater oblítus se esse patrem, tyrãnus properauit esse & parricida, & qui pendebat ab humeris, stricto ense pater aggressus est sua manu occídere Barbaram. Illa autem cùm manus simul & oculos & mentem in cælum sustulisset, eum qui potest dare salutem, vocabat ad auxilium. Ille verò non neglexit ea facere, quæ consueuerat: sed quomodò Teclam protomartyrem conseruauit ab ijs, qui persequebantur, petræ quæ occurrerat, iubens, vt disrumperetur, & eam sinu exciperet: ità hanc quoquè gloriosam simili cõseruat miraculo. Nam cùm ille carnifex (neque enim parricidam fas est vocare patrem) ense sublato procederet in filiam, petra scissa in duas partes, eam excepit diuino & omnipotente nutu, &, nè à manibus cædem spirantibus caperetur, conseruauit, transmittens ad loca magìs montana. Sed nec sic quidem poterat intelligere, qui ipsis lapidibus erat magìs impatibilis, & minùs sensu præditus. Adhuc enim eodem incitabatur impetu, & desiderabat accipere filiam: non vt qui esset pater, sed potiùs filius eius, qui fuit homicida ab initio, vt dicam cum diuina scriptura: vt, cùm inuenerit, simul mactet & perdat.

Patri prædicat S. Trinitatem.

Ille cædem ei afferre vult.

Insigne miraculum.

Ioan. 8. Ioan. 10.

Cùm verò in duos incidisset pastores, rogauit an de ea scirent aliquid. Ex his autem alter quidem, qui erat animo misericors, & cui displicebat, eam quam pater persequebatur, prodere, statìm negauit, & se simulauit ignorare, mendacium salutare pro veritate, quæ læderet, éligens. Cæterùm hîc apertè erubescat Herodes, qui non rectè seruabat iusiurandum, vt etiam aliquid inseram narrationi, & qui, vt malam defenderet voluptatem, stabat iusiurando. Alter verò nequaquàm quidem lingua, sed digito, quod est sceleratius, indicans, ostendebat viam, quæ ad ipsam ducebat. Quod factum est itaque, non tulit iustitia, sed statìm sceleris intulit supplicium: & cùm eius oues execrata esset martyr, non ampliùs erant oues, sed mutatæ fuerant in scarabeos, qui ad perpetuam sceleris accusationem, sanctæ Barbaræ sepulcrum perpetuò circunuolant. Hæc ergò dolosi pastoris vestigia secutus amens Dioscorus, cùm sanctam in monte comprehendisset, primùm quidem ità vt erat ira pércitus, conscindit verberibus. Deindè eam coma apprehendens & vi trahens, tunc quidem includit in parua domuncula, imponens custodes, & ostium obserans & obsignans. Deindè etiam magna celeritate veniens ad Præsi-

Mẽdacium salutare, putà virgini. Matt. 14.

Crudeliter in S. Barbaram sæuit pater.

dem

dem Martianum,qui tunc illic gerebat magistratum,refert ei rem omnem.Summa autem erat,quòd deos quidem negâsset filia: res verò Christianorum elegisset prętet spem honorare. Hæc dixit,& adductam tradit in manus illius,cùm eum priùs adegisset sacramento,non parsurum esse filiæ,(ô paterna viscera, pater)sed violentissimè eam esse tractaturum,& esse grauissimis consumpturum supplicijs.

Martianus ergò cùm sedere protinùs fecisset iudicium, & sanctã curâsset sistendam: tunc morum contemplatus honestatem, & formæ pulchritudinem, patris sacramenti oblítus,eam paratus erat magìs mirari,quàm castigare.Sic ergò & verbis benignioribus, Miserere tuî, dicebat, ó Barbara, promptoq; & alacri animo nobiscum dijs sacrifica. Nam ego quidem tuî curam gero, & parco tormentis talem subijcere pulchritudinem.Sin aũt nõ parueris,me deincèps coges te vti,vt volo.Martyr autem, Ego sacrificium,inquit,laudis Deo meo offero,qui creauit cælum & terrã,& omnia quæ in eis sunt. De tuis verò,inquit,vanis dijs,prædictum quidem est à Dauide in diuino spiritu: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. &, Omnes dij gentium dæmonia:Dominus aũt cælos fecit.Ei verò ego quoquè assentior,esse vanam,quæ est in eis,spem, & inanem apertè confiteor. Hæc cùm dixisset martyr, iudex ira accensus, iubet eam exuï,& crudelibus boum neruis crudeliter cædi. Deindè cùm vellet ei efficere sensum acerbiorẽ, iubet plagas cilicio atteri. Cùm puniretur ergò tam inhumanè,aperiebantur graues fontes corporis, adeò vt totum solum irrigaretur sanguine virginis. Deindè post verbera eam carcer excipit, dum occupatus esset Præsesin deliberando, cuinam supplicio eam posteà traderet.

S. Barbara sistitur ad tribunal.

Psal. 113.

Psal. 95.

Boum neruis cęditur.

Cùm aũt iam esset nox media, lux ipsam circuncircà illuminat à superis, & Christus apparet, qui & ei addebat animum, & iubebat vt nullo modo timeret mala hominum. Ego enim,inquit,sum tecum,& seruaberis sub vmbra alarum mearum.Nondùm finem acceperant verba,quæ fiebant martyri,& quod ab Esaia dictum est,in ea est consummatum. Nam cùm citò ei exortæ essent curationes,& plagæ, tanquàm non fuissent ab initio, à corpore expulsæ essent, gaudium tenuit sanctam & exultatio, & lætitia æterna super caput eius,vt rursùs dicam,quod dicit Esaias. Mulier autem quædam pia, & timens Dominum,nomine Iuliana,tunc conuersans cum martyre,postquàm admirabilia,quæ in ea facta sunt,est intuita, & quemadmodùm continuò plagæ euanuerunt, Deo dans gloriam,& instàr sororis cum martyre consentiens,seipsam pręparabat ad plagas & flagella. Deindè cùm Præses ad secũdam sedisset examinationem,adducta ad eum sancta, & viso admirabili omnibus spectaculo, quòd nec leuis quidem in eius corpore laceratio,neque vllus vibex apparebat,Iudex ad veritatem apertè cæcutiens, mittens magnæ Dei potentiæ asscribere id,quod factum fuerat,& prioris vitæ & erroris duci pœnitentia, ille potiùs omnem exuit pudorem, & dijs suis impudenter eam attribuens sanationem: Vides, dixit, ô Barbara, quemadmodùm te dij tuentur, & tuî curam gerunt, qui tuas plagas curârunt.Cui martyr Christi: Qui similiter,inquit,atquè tu,cæcutiũt,& humana manu indigent ad hoc, vt perducantur ad essentiam, quemadmodùm tale quid potuerunt facere? Sed si vis scire quisnam sit, qui me sanauit, est Iesus Christus filius Dei viui: quem fieri non potest vt contuearis, cùm profundis tenebris impietatis orbatus sis oculis animæ.

Christus ei in carcere apparet.

Esa. 55.

Constans vox martyris.

His verbis Præses ad maiorem accensus iracundiam, & non valens se continere, iubet ijs,qui aderant,ferreis pectinibus latera virginis scindere,& tedis ignis membra iam lacerata vrere. Deindè etiã malleo percutere venerãdum eius caput. Quæ quidem cùm celerrimè fierent, ea videns pia Iuliana, & animo ægrè ferens, cùm nõ posset opem ferre,faciebat quod poterat,& suum in eam amorem ostendebat,nihil curans eos qui aderant,nec Præsidem: sed vberes lachrymas effundẽs ex oculis. Cùm eam ergò adspexisset Martianus,& quænã esset didicisset,postquàm eam quoq; audiuit esse Christianam, & Barbaræ misericordia motã,animo perturbari,iubet, eam quoq; comprænhendi,& ligno suspẽdi,& similiter atquè martyri,pectinibus ferreis latera discerpi. Atq; varijs quidẽ certaminibus exercita Barbara,cùm acerbè laniaretur,oculis in cęlũ sublatis, Tu nôsti,inquit,Deus cognitor cordium,quòd te desiderans, & tuas amans leges,me totã tibi obtuli,& à tua pendeo dextera. Tu ergò Domine,nè me derelinquas: sed me per tuam suscipias misericordiam, & nos ambas confirma & corrobora, vt cursum pręsentẽ peragamus. Sed sic quidem martyr Christi Dominum, propter quem hęc sustinebat,rogabat,

Immaniter cruciatur.

Itèm S. Iuliana.

bat, vt eius auxilio roboraretur naturæ imbecillitas. Sciebat enim eum esse veracẽ, qui dixerat: Spiritus quidem promptus, caro verò infirma.

Matt. 26.

Tyrannus aũt, vt qui ei se omninò opposuisset aduersarium, vt animi superaret fortitudinem malorum copia, conuertitur ad aliud supplicium: & iubet earum vbera scalpello effodi. Scio vos ad solum perpessionis auditũ caligâsse. Quid ergò effecturum erat vt hoc paterentur, idq; fœminæ, nisi amor quo tenebantur, Christi, inquam, amor inexpugnabilis? Sed enim Christi ancillam Barbaram minimè latebat, quodnam esset eis medicamentum aduersùs dolorem tam vehementem. Propterea rursùs inuocabat supernum auxilium: Nè auertas à nobis, dicens, faciem tuam Christe, & spiritum sanctum tuum nè auferas à nobis. Redde nobis, Domine, exultationẽ tuî salutaris, & spiritu principali confirma nos in tuo timore. Cùm verò ad hoc supplicium ambabus esset vnus animus, & vna & eadem constantia ac tolerãtia, Præses aliquid callidius, vel potiùs malignius excogitans, eas disiungit à se inuicem: & Iulianam quidem tradi in custodiam, Barbaram aũt iubet nudam traduci per regionem, & prætereà flagris cædi. Martyr ergò tam turpiter & tam indecorè circumacta, rursùs faciebat ea quæ consueuerat, & in cælũ defixis oculis, Qui cęlum, aiebat, circundas nubibus, & terram tanquàm fascijs cõtegis caligine, ipse quoq; ô Rex, meam operi nuditatem: & effice, vt mea membra nõ cernantur ab oculis infidelium: nè tua ancilla subsanner & irridear ab ijs, qui nos circũsistunt. Audiuit ex templo sancto suo velox Deus ad defensionem: & statim appárens, cor quidem eius implet gaudio: quæ sub visum autem non cadebat, eam stola induit. & cùm sic peregisset transuectionem, rursùs eam ad sceleratum adducunt Martianum.

Vbera earũ excindũtur.

Psal. 50.

Graue supplicium pudicissimæ virginis.

Postquàm ergò cognouit eam, & quæ idem sentiebat, pulcherrimam Iulianam, neq; bonorum promissis, nec malis intentatis vel tantillùm persuaderi, cauẽs nè maiori afficeretur dedecore, vt quod esset apertè stultum ea tentare, quæ fieri nõ possent, fert in ambas sententiã, vtriq; iubens caput amputari. Præsens aũt filiæ occisor pater, cùm esset spectator eorũ quæ fiebant, nõ hoc satìs habuit, neq; cõtentus fuit tam magna calamitate, ꝙ paternis scilicet videret oculis filiam, eamq; tam pulchram, manibus perimi lictorum: sed nisi ipse sua manu ictum inferret, hoc iudicabat esse imbecillitatẽ & animi mollitiem, perindè àc nisi ille quoq; cerneretur malus, arbitraretur esse manifestũ dedecus. Propterea ergò iam prolata sentẽtia, assumit martyrem, facturus cædẽ proprijs manibus. Cùm ergò abduceretur in montem, & ipsam consequeretur Iuliana, Barbara iam vitæ exitũ acceptura, curã gessit sibi charę orationis, & genibus flexis: Principij expers, inquit, Deus, qui cęlũ extendisti tanq̃ fornicem: terrã aũt fundâsti super aquas: Qui nubibus iubes vt pluãt, & produxisti Solem, vt lucem præberet omnibus: & cõmuniter hęc & iustis & iniustis, & bonis & malis simul suppeditas, tu quoq; nunc me precantem exaudi, ô Rex. vt qui tui nominis & meæ meminerit decertationis, nè pestilens morbus in eius domũ ingruat: neq; vllum aliud ex ijs, quæ possunt corporibus afferre damnũ & molestiam. Scis enim, Domine, nos esse carnes & sanguinem, opera intemeratarum tuarum manuum, & honorata tua imagine & similitudine. Dixit, & vox de cælis audita est admirabiliter, ad cælum vocans ipsam & Iulianam sociam certaminis: & simul pollicẽs implenda ea, quæ petiĕrat. Hanc iucundam vocem cùm audijsset Barbara, iter ingredi perrexit: & ducta est ad locum sui decessûs.

Precatio S. Barbaræ.

Cùm eò aũt peruenisset, inclinato capite, paternis manibus, paterno ense accipit cõsummationem, bonus fructus ex mala arbore, appárens manifestè: Iuliana quoq; simul cum ea ibidèm consummata à quodam ex ijs, qui illic erãt militibus. In eo aũt loco, vbi hęc facta sunt, impium quoq; patrẽ diuina persequitur iustitia, cùm nec modicùm quidem hîc expectâsset bonitas, propter insigne vitium, & ꝙ nulla esset spes curationis. E monte enim reuertens feritur fulmine, & vita omninò priuatur, non hac solùm fluxa, sed ea etiã, quæ manet, ille verè miser & vtrisq; indignus. Transijt aũt ad Præsidem quoquè Martianum huius diuinitùs immissi ignis impetus, planè initium & certũ signum illius ignis immaterialis, qui ipsum æternùm est puniturus. Valentianus verò vir quidam pius & religiosus, cùm martyrum sacra sustulisset corpora, & sacris, vt oportebat, honorâsset canticis, ea piè & honorificè deponit in loco, qui dicitur Gelassus, qui abest duodecim milliaribus ab Euchaitis, morborũ medelam, animarũ exultationẽ, piorum virorũ amabilem delectationem: Ad gloriam Christi veri Dei nostri, Quem decet honor, potentia, maiestas & magnificentia, nunc & semper, in secula seculorum, Amen.

Patris sui manib⁹ virgo sanctissima decollatur.

Vltio diuina in parricidam.

VITA

VITA S. ANNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, SCRIPTA GRAVITER IVSSV REGINhardi, Sigebergensis cœnobij Abbatis, à quodam, qui tamen nomen suppreßit suum: satis autem indicat, se Sigebergensis cœnobij monachum fuisse.

Is Reginhardus fuit beati Annonis æqualis.

PROLOGVS AVTHORIS.

CVm nonnullis id cõsuetudinis sit, repræhensioni magis, quàm emendationi fraternæ operam dare: cumq; sint & alij, partim inuidi, partim rerum ignari, qui cõtraria sentiant ijs, quæ propositi operis series pollicetur: ea nobis vtiquè consolatio est in descriptione vitæ sancti patris Annonis, ꝙ obedientiæ nõ leuis necessitas ad hoc nos impulit: & quòd is laudes eius declamaturus in medio testis habetur, quẽ & deuotionis puritas, & rerum notitia vrgent in idipsum: quẽ & authoritas tanta roborat, vt etiã sit idoneus per se fidẽ facere eorũ, quæ aliundè testibus vacant. Hic est, inquã, pater Reginhardus, cœnobij Sibergẽsis venerabilis procurator: qui formã scribendorum tradẽs, ità me suorum vltimũ huic operi subiugauit, vt cùm verbis ꝓprijs vtar, eius omninò sensum sequar: sicutì moris est puerulis, elemẽta prima tentantibus, id sonare, quod priùs vox monitoris ꝓmiserit. Eius est impositi laboris merces, ipse legentiũ profectibus singulariter coronabitur: nobis nihil hîc debetur, præter quod dum obediẽtiæ voto præcipienti cõcordauimus, suis participari præmijs, aliquod spei patrociniũ habemus. Quisquis ergò nõ immemor animalis bruti, quondàm in nostra verba diuinitùs prorumpentis, hãc vel auribus dignatus fuerit historiã, credo, non valdè personæ, vel verborũ vilitate mouebitur, dummodò narratio tota illi seruiat, quẽ in sanctis suis laudare iuuenes & virgines, senes cũ iunioribus per Psalmistam & monemur, & ꝓcipimur. Cęterùm de prolixitatẽ nemo causetur. Quẽ diligimus & veneramur, cuius eleemosynis & patrocinijs die noctuque sustentamur & regimur, honore digno nunquàm à nobis recompensabitur. Quod & ipsum de suo quenque patrono, si deuotus est, sentire non dubitamus.

Fides historiæ huius. Procurator, pro, Abbas. Num. 22. Psal. 148.

LIBER PRIMVS.

Vbi & quibus parentibus ortus sit S. Anno, vtq; ab auunculo literis adhibitus sit, cùm esset à patre militiæ destinatus. Cap. I.

ANno generis & patriæ suæ decus, siderib⁹ ipsis meritis altior, ex Alemannorũ populis duxit originem. Pater eius Vualterus, mater Engela dicebatur: ambo studio religionis insignes, illamque, qua secũdùm seculum nõ adeò celebrabãtur, claritatem, cùm essent tamen ex ingenuis ingenui, nobilitate quę est ad Deum, valdè transcendentes. Horum in filios & filias fusa fœcunditas, posteritatis suæ satìs inclytã produxit familiã, alijs eorũ in Ecclesiasticas, alijs in seculares sublimiter trãseuntibus disciplinas. Ampliùs aũt bonæ suæ indolis generositatẽ Anno moribus, ingenio formaq; commendans, cunctorum oculis gratiosus, omnium animis amabilis cœpit haberi. Vndè pater magnis exhilaratus gaudijs, licèt admodùm religiosus esset, dum tamen, vt vir secularis animi, pro terreno nomine satagit, eum per exercitia militaria mundo nutrire cœpit. Datusq; puer ad huiusmodi studia, didicit hinc interìm fortitudinẽ moralium disciplinarum nobilissimã, dum crebras asperitates patitur algoris, dum inedia, sitiq;, super hæc & vigilijs æstuat: quæ cuncta in eo futuræ constructioni necessariò parabantur. Sed cælestis pater, qui quos prædestinat, hos & vocat: quod ante tempora secularia misericorditer in Annone disposuit, in fine temporum immutabiliter adimpleuit. De illo quippe veridica voce dicitur: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium cõtra Dominum. Eo itaque adspirante, auunculus præfati pueri, Babinbergensis Ecclesiæ canonicus, patriam, propinquos & notos inuisere veniens, vbi conscius esse cœpit erga Annonem deliberati patris cõsilij, protinùs indoluit, ægrè ferẽs tam egregiæ indolis infantiam, mundanis primitùs conficiendam negocijs, ac nõ potiùs, quod futurum erat * ad mul-

Decemb. 4. S. Annonis parentes. S. Anno puer studijs militaribus adhibetur. Rom. 8. Prou. 21. * ob

multorũ profectum, Ecclesiasticis informandam disciplinis. Quapropter explorata opportunitate, secretiùs conueniens puerum, & blandè complexans, sic interrogat: Quibus studijs, quibus've occupationibus, Anno fili, inseruis? Eo dulciter & innocenter arridente, auunculus sermone, tantillo satìs congruo puerulo, de cęlestis regni gloria, vel pœnis inferorum, breuiter præmisso, subsequẽter intulit: Placet'ne tibi seruitus omnipotentis, & clericalis ordinis disciplina vel habitus? Quod cùm ille libenter annueret, auunculus ex abundanti lętitia gratiarũ vota corde & ore Deo persoluens, sic demùm conuersus ad eum, ait: En ego proxima luce recessurus, professionis & ordinis mei locũ, Deo prosperante, quãtocyùs adibo: tu verò fili, domesticis abiectis impedimentis, clam patre tuo discedens, in itinere me transeuntem præstolare, hoc certum mente habens, nunquàm te ab illo deserendũ, sub cuius protectionis alas nunc confugis, quoadusquè in spem & gloriã totius generis tui, nõ modò temporalibus, sed & æternis in cælo commodis & dignitatibus amplificeris. Quid plura? Anno puer non pueriliter aufugiens, vt præmonitus fuerat, inter fruteta salicum delituit, donec à prætereunte furtìm sublatus auunculo, in schola Babinbergensium, qui tunc temporis disciplinæ, religionis ac studij feruore cunctis in Germania præpollebãt, succiduis temporibus magnum Ecclesiæ documentum futurus, ad literas positus est. In quo studio per incrementa temporum, accrescente simul ardore discendi, ope & gratia comite illius intimi magistri, de quo veritas testatur, Spiritus vbì vult spirat: maximas humanorum diuinorumque voluminum acris ingenij adolescens hausit diuitias, vndè posteà suo tempore creditis sibi populis eructaret noua & vetera. Quicquid ad exercẽdum ingenium, quicquid ad nobilitãdos mores competens, & iucundum auribus vel oculis sese offerebat, statìm vt apis prudentissima ingeniosè perlustrãs, alueolo cordis intulit, & suis quãdoquè armis Goliath infandissimum iugulaturus, iugi meditatione torrentes eloquẽtiæ secularis quasì per naturam victor obtinuit.

[Margin: Auunculus eius persuadet ei, vt fiat clericus. — Documentum, id est, lumen & doctor. — Ioan. 3. — Mirè proficit in literis — 1. Reg 17.]

Vt factus sit magister scholæ Babinbergensis, & deindè in aulam asscitus. Cap. 2.

HIs & huiusmodi profectibus in altum velut cedrus Libani succrescens, vbì robur virilis ætatis ingressus est, magister scholarum inibì effectus, probitatis suæ & virtutum ramos longè lateq; per ora multorum cœpit extendere. Episcopos accersitus adijt, nec latuit principes: à quibus pro sua reuerentia in amicitiam admissus, Henrico tertio Romanorum Augusto facilè innotuit. A quo in palatium assumptus, breuì apud eum præ omnibus clericis, qui in foribus palatij excubabant, primum gratiæ & familiaritatis locum obtinuit: hoc præcipuè diligentibus in eo omnibus bonis, quòd iusti ac recti admodùm tenax esset, atque in causis omnibus pro suo tum statu, non adulando, vt cæteri, sed cum magna libertate obloquendo, iustitiæ patrocinabatur. Erat autem præter virtutes animi & morum gloriam, corporis quoq; bonis ornatissimus, statura procerus, vultu venerandus, lingua promptus, vigiliarum & inediæ patientissimus, postremò ad omne boni operis exercitium naturæ muneribus affatìm instructus. Cui de virtute in virtutem, instàr auroræ in asscensu suo, procedenti, sicut apud Deum creuit sanctitas, sic itèm de gloria in gloriam, de honore ad honorem in dies proficienti, apud homines accessit authoritas. Actum est hoc non humano * arbitratu, sed consueta Dei prouidentia, qui sciens lucernam suam celeberrimo in candelabro ponendam, vt luceret omnibus Ecclesiæ filijs, nè repentina exaltationis eius nouitas miraculum duntaxàt gigneret, non lætitiam, meritorum eius lucem antè voluit mundo declarare, quatenùs eo fructuosior eius fieret promotio, quo & gratior: quod & factum est.

[Margin: In hoc capite quædã ad verbum accepta sunt ex Lãberto Schafnaburgẽsi. — Ab Hẽrico Imperatore in palatiũ asscisc itur. — * libitu]

Quid Hermannus Coloniensis Episcopus, ad quem ab Imperatore legatus missus erat, de eo prædixerit. Cap. 3.

DEniq; exactis in palatio haud multis annis, magna Imperatoris, magna omnium, qui eum nouerant, expectatione adeptus est Agrippinæ, quæ & Colonia, nobilem sedem, Hermanno nominis huius pręsule secundo, ante paucos dies ex hac luce subtracto. Ad quem in lecto mortis iacentem cùm idem venerabilis vir Imperatoria legatione transmissus, post salutationem mandata regis absoluisset, & iam ad hospitium remeâsset, testantibus qui aderant, idem pontifex dixisse fertur, & se ocyùs mortis iura subiturum, & Annonem vice sua Coloniam suscepturum. Atque

[Margin: Fit Coloniensis Episcopus.]

quæ illo post hæc verba obeunte, tametsi iam Annonem velociùs regredi necessitas regalis negocij perurgeret, non immemor ille tamen bonæ suæ consuetudinis, funeri eius, quousquè terræ mandaretur, magna cordis contritione obsequebatur. Legerat enim, & opere, quoàd vixit, semper impleuit: Melius est ire ad domum luctûs, quàm ad domum cõuiuij: laudabile satis, immò necessarium cunctis inculcans exemplum: quoniam, sicut illic scriptum est, in illa finis cunctorum admonetur hominum, & viuẽs cogitat, quid futurus sit. Eccles. 7. Ibidem.

Vt sit Coloniensis Ecclesiæ Episcopus institutus. Cap. 4.

PEr id tempus Imperator apud Confluentiam morabatur, & ecce adsunt optimates & capita populi Coloniensis, baculum Episcopalem regi restituentes, inque locum defuncti idoneum successorem supplici prece vnanimiter postulantes. Tunc, vt in his rebus fieri certũ est, alijs atque alijs hac vel illac pro libitu suo vel commodo, promissis, consilijs, seu precibus regem solicitantibus, Deus arbiter summus, in cuius manu cor regis est, & quocunquè voluerit, vertit illud, non in alium, quàm in solum Annonem, sententiam regis & voluntatem deduxit, laudantibus alijs, alijs non sine felle reclamãtibus. Suscepit itaque regijs ex manibus virgam pastoralem, patris & magistri figuram prætendentem: suscepit & annulum in dotem fidei, conseruandæ ad Deum & ad sponsam suam sanctam Ecclesiam. Nec mora, in similitudinem Moysi, dux saluãdorum populorum Coloniam ingressus, protinùs caninis rictibus oblatrantes audiuit: Quis iste est, vel quis eum constituit principem & iudicem super nos? Simulque pollutis & nefarijs labijs clarum nomen diuæ memoriæ Brunonis Archiepiscopi præferentes, eiusque facta quasi in ipsius laudem, re autem vera in derogationem Annonis sinistro corde iactantes, iterùm iterumque tumultuosè vociferabantur, Quis iste est, & vbi sunt illa, quibus amplificaturus est Coloniam? Hoc illi dixerint, genimina & sequaces eorum, qui viperea lingua Dominum Saluatorem fabri filium conuiciabantur: nobis autem & cunctis deinceps seculis luce clariùs constat, ex quo Colonia fundata est, vnius nunquàm Episcopi studio (saluo Brunonis, vt ità dixerim, priuilegio) tantùm opes & gloriam creuisse Coloniensis Ecclesiæ. Sed his in locis suis pleniùs dicendis, nos historiæ vestigia insequentes, cœptæ narrationi operam demus. Prou. 21. Exod. 2. Matt. 13. Coloniẽsis Ecclesia quantùm sub illo creuerit.

Vt sit ordinatus Episcopus, & qualem se deindè præbuerit. Cap. 5.

IGitur authoritate simul & metu regiæ maiestatis pressi, qui quasi contra montem seu impetum fluminis niti frustrà proposuerant, tandèm necessitatem in voluntatem vertentes, in consecrationem electi pontificis communiter consenserunt. Fit conuentus Episcoporum, ac totius Ecclesiastici ordinis virorum, procerum quoquè frequentia cum ambitione nimia, diuersi etiam sexûs & ætatis ingens populositas: quos omnes sua benedictione, sua gratia per seruum suum Annonem Christus Dominus eadie releuaturus, cum Angelis aduenerat, sanctis omnibus pro conciue cælitùs destinato congaudentibus. Producitur intereà ordinandus ante altare, vestibus sacris induitur, olei sacri liquore perfunditur, & verè larga sancti spiritûs infusione repentè mutatus in virum alium, anno Dominicæ incarnationis millesimo quinquagesimo-quinto, quinto Nonas Martij ponitur in cathedra Episcopali, ad regendam sanctam Ecclesiam & plebem vniuersam. Iamque instabat hora sacrificij singularis, cùm ecce pontificalibus insignitus ornamentis, accessit ad altare pontifex summus, verè sacerdos & hostia Christi. Vbi quanta compunctione, quanta cordis contritione ministerium illud peregerit, quis sufficiat explicare? Totus enim in lachrymas fusus, tanti sacramenti vim in seipsum excepit, mirantibus nonnullis immensitatem lachrymarum, & cum gemitu quodam & suspirio, simulque pectoris tunsione, cordis illius secreta per hoc rimantibus. Ad cuius preces cælum tunc patuisse nulli dubium, cùm & ob hoc ipsum misericors & miserator Dominus eum posuerit, vt pro sui gregis excessibus intercedens, in tempore iracundiæ fieret reconciliatio. Postquàm verò Missarum solennijs cum benedictione pontificali finitis, conuentus ille solutus est, ipse deincèps in omnibus tam Ecclesiasticis, quàm reipublicæ negocijs haud imparem se acceptæ dignitati gerebat, & sicut editioris loci insignibus, ità cunctis virtutum generibus inter cęteros regni principes conspicuus incedebat. Reddebat solicitus, quæ sunt Cæsaris, Cęsari: & quæ sunt Dei, Deo: quia Coloniensis nominis maiestatem & secularem pom- Ordinatur Episcopus. Pontifex summus, id est, Archiepiscopus. Hęc ferè ad verbum ex Lamberto Schafnaburg. Matt. 22.

pam ambitiosiùs penè, quàm aliquis ex præcessoribus eius, ostentabat ad populum: nec propterea tamen inuictum inter tantas occupationum procellas spiritum, vnquàm relaxabat à studio diuinarum rerum. Ieiunijs non adeò, quàm legitimis, se macerabat, sciens scriptum, Omnia munda mundis, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Pernoctabat plerunquè in orationibus, & per ecclesias, paucis ac certis comitibus, interdùm vno tantùm puero contentus, discurrens nudis pedibus, nonnunquàm etiam cilicio ad carnem indutus, flens procedebat. Et diem quidem in disponendis priuatis seu publicis negocijs, noctem verò totam in Dei opere expendebat. Nam tunc pœnitentiam agere, errata confiteri, commissa deflere, ob corporalis quoquè flagelli castigationem, inferioris personæ manibus tantus pontifex humiliare se non erubuit. Multa illius in pauperes, in peregrinos, in clericos, in monachos benignitas, mira liberalitas erat. Nullam intra diœcesim suam congregationem prętermisit, quam non aut prædijs, aut ædificijs, aut stipendijs sua specialiter donatione auctam vita decedens reliquerit. In iudicandis causis subditorum, nec odio, nec gratia cuiusquam à vero abducebatur: sed semper in omnibus propositam indeclinabiliter sequens æquitatis lineam, ad euertendum iudicium nec considerabat personam pauperis, nec honorabat vultum potentis. Cuius rei idoneum satìs & euidens subijcimus exemplum.

Tit. 1. 1. Tim. 4. — Noctibus quid fecerit — Leuit. 19.

Quàm durè & verbis & verberibus regem Henricum castigârit. Cap. 6.

REx Henricus, Romanorum patritius, sceptra regalia moribus, prudẽtia & gloria regaliter obtinens, ac iustissimis legibus tam in diuinis, quàm in humanis administrãs, ità se exteriùs agebat ad populum, vt suí tamen non obliuisceretur interiùs. Considerans enim tanti nominis maiestatem longè suis præcellere meritis, nunquàm insignia regalia sibi præsumpsit imponere, nisi clàm confessionis ac pœnitentiæ, verberum insupèr satisfactione, licentiam à quolibet sacerdotum suppliciter mereretur. Ergò tempore quodam magna imminente festiuitate, cùm pontifices, Duces ac Comites, & cuiuscunque alíus dignitatis seu ordinis viri, regiam vndiquè properarent ad curiam, cùm & ipsum mos & honor impositus trabeatum exigeret procedere, non inscius sanctitatis & vitæ probatissimi inter præsules Annonis, vt suæ consuetudinis seruaret institutum, supplex & pœnitens eum cœpit adire. Mox sacer antistes authoritate plenus, tali in negocio Imperialem paruipẽdens magnificentiã, sicut parcere solitus erat inopi & pauperi, sic opportunitatẽ adeptus, misericors sine misericordia sęuire cœpit in principem. Nam vehemẽtissimis illum inuadens correptionibus, quicquid animo pro iustitia concitato se obtulit, liberè & constanter effabatur, illumq; durissimis verberum plagis afflictum, non aliter ea die coronatum incedere consensit, quàm priùs manibus suis trigintatres argenti libras in pauperes expendisset. Nec abnuit Imperator, sed cuncta eo ordine, quo dicta sunt, superni iudicis respectu & passus est, & fecit: sicque demùm more suo indutus processit. Miranda sanè constantia præsulis, nec minùs laudanda humilitas principis: porrò in vtroque timoris Dei imitanda perfectio. Et quia se occasio præbuit, licèt per digressionem, de eiusdem regis morte, in qua omnis iniustitiæ frena laxata sunt, inferre libet mentionem, ob id præcipuè, quoniam virtus non minima hîc occurrit Annonis, quem prophetiæ spiritu subindè floruisse veritas ipsa diffamauit.

In quãtum ille rex detulit sacerdotibus. — Præclarum eximiæ humilitatis & virtutis in Imperatore exemplum.

Vt prædixerit mortem Henrici Imperatoris, & eius filium educandum susceperit. Cap. 7.

QVibusdam simultatibus inter ipsum & regem fraude malignantium obortis, cùm rex mentem, quam conceperat in Archiepiscopum, mandatis solito durioribus detexisset: præsul ad audientiam veniens, ratione & iustitia pro causa sua agere laborauit. Cui facultate erepta hac progrediendi via, tandèm in hęc verba prorupit: Rex excellentissime, cęlestis regis intuitu, cuiuscunq; discordię aut odij malum vel hoc anno non præualeat inter nos, quandoquidem anno proximo quid nos maneat, mentium nostrarum nunc penetralia latet. Quæ dicens, regem, quem præsciebat hoc ipso anno moriturum, emendatioris vitæ nisus est ad semitam reducere. Sed crescentibus per dies alijs atque alijs ex causis discordiarum spinis,

ſpinis, iterùm curiam adijt in Goſlaria, quò per idem tempus, magna totius regni principum expectatione, venerabilis Papa Victor, qui & Gebehardus, conuenerat. Illic compoſitis vtrorunque animis in prioris amicitiæ ſtatum, diſceſſurus Archipræſul, ſic ſciſcitatus eſt regem: Nunquid dilectionis & gratiæ veſtræ recedens amodò certus ero? Id rege haud aliter ſe habere teſtante, ſubiunxit atque ait: Scio, ſcio non nos mutuis in hoc corpore deincèps fruituros adſpectibus, quorum alter in morte·n citò rapietur, alter adhuc in certamine relinquetur. Idcircò valere vos optans, quia ſatis fructuosè ſatiſque ſalubriter animæ veſtræ Coloniam diſpoſueritis, ipſe qualiſcunque paſtor eius hoc in Deo præſumens polliceor. Rex protinùs metum, quem conceperat, pallore vultûs inſinuans, in quem iſta dicerentur, vehemens perquiſitor fuit. Vos, ait, hæc tam triſtis expectatio manet. Quod vtiquè rex ipſe, velociter finiens vitam, verum fuiſſe declarauit. Eo autem viam vniuerſæ carnis ingreſſo, fidei & deuotionis affectu non minùs defuncto, quàm viuenti, ſacer præſul aſſiſtẽs, ieiunijs, vigilijs, orationibus & eleemoſynis, ſpiritualibus videlicet remedijs, animam diuinæ bonitati reconciliare non ceſſauit. Inſtituit præterea annualem eius memoriam agi Coloniæ, ipſe quandiù vixit, nunquàm illius ſpecialiter immemor. Eius quoquè filium, nominis & regni hęredem, ad honorem Imperij & Eccleſię profectum ſuſcepit nutriẽdum, multorum propter hoc inuidiam contra ſe accendens. Sed non deſtitit in laborando ſpe fructûs percipiendi, regaliter puerum nutriens, ſublimiter erudiens, adeò vt ipſius poſteà teſtimonio, vir in toto regno profundioris animi illo non inueniretur. Fecit & hoc olim Ioiada pontifex ſanctus in rege Ioas: ſed non diſſimilem bonitatis ſuæ retributionem, vt ille, ſic & hic prohdolor conſecutus eſt. Verùm his ſepoſitis, ad vitę eius inſtituta deſcribenda ſtylum vertamus.

Goſlaria, Saxoniæ vrbs eſt.

Victor Pôtifex venit Goſlariam.

Obitus Henrici Imperatoris.

S. Anno nutrit filium eius.

2. Para. 24.

Quotidianæ vitæ eius inſtitutio. Cap. 8.

A Primis ordinationis ſuę temporibus, congruum & verè dignum officio ſuo opus arripiens, iuxta docentis Apoſtoli monita, In omnibus labora, opus fac Euãgeliſtę, miniſteriũ tuũ imple: omnẽ Epiſcopatûs ſui parochiam perluſtrauit, homines fidei ac penè totius religionis ignaros, ſolo aũt nomine Chriſtianos, aſſiduis prędicationibus ad catholicę pietatis cultum informans, breuiter & apertè complexus, quid credi, quid ſperari, quídve amari oporteat. Imperauit dein authoritate põtificali, ſuaſitq; pietate paterna, ſingulos auditores hęc eadẽ domi ſuæ euangelizare, bonã illis ꝓ hoc à Deo viciſſitudinẽ pollicẽs. In quo eouſq; ꝓfecit, vt pueri quoq;, teneros infantię annos necdùm egreſſi, fidẽ, vt aſſerunt, beati Annonis inuicèm diſcerent, inuicẽ docerẽt, & ex ipſa boni ſtudij aſſiduitate, ſingulis eorũ eam manè vel veſperè corã Deo pronũciandi quasì lex inoleuerit. Habebat autẽ hoc inſigne meritorũ ſuorum apud homines indiciũ, ꝙ quotiès prædicaturus in publicum proceſſiſſet, tantis ſubitò lachrymis immaduit, vt omnium corda ad miſerationem commouiſſet. Tum melliflua, & compunctione plena verba profundere, clementiam Dei proponere, iuſtitiam non tacere: hortari bonos, vt ad meliora proficerent: malos, vt ad perpetrata ceſſarent, omnes in cõmune, vt ſe reos clamarent, ac pro totius mundi neceſſitatibus cõmunem Dñm inuocarent. Quis vnq̃ vel ſaxei cordis Annonẽ in eccleſia loquentẽ audiens, à lachrymis valuit tẽperare? Deniq; ab exteris etiã & remotioribus ꝓuincijs, ob ſolã indulgentię & doctrinę eius famã, plurimi confluxerũt, omnibus delicijs pręferẽtes Annonem audire, diuitias incõparabiles ęſtimantes, eius indulgentia relaxari, eius benedictione ꝑmuniri, Pręterea pietatis & miſericordię operibus nullo erat inferior. Nam agricolas & debitores reddituũ, anteceſſorum ſuorũ nimietate vel ſuperfluitate grauatos & propè nudatos intelligẽs, exactoribus vt parcerẽt iuſſit, ſingulis vel totum, vel ex parte, prout opùs erat, remittẽs. Pauperũ, peregrinorũ & infirmorũ prima illi & perpes erat ſolicitudo, imitanti eũ, qui dixit: Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cęleſtis miſericors eſt. Illuceſcẽte enim primo ſurgẽtis diei crepuſculo, eccè velut examẽ apum, turba egenorũ vndecunq; cõuolãs, eius quotidiè fores obſedit, ſufficiẽtia alimẽta hora ſtatuta ſinguli ꝑcepturi. Inter quos oẽs miſerrimi quiq; numero vigintiquatuor ꝑſcrutati, ſeorsùm congregabãtur. Ante quorũ pedes humilimè procumbens pontifex ſummus, poſtquàm lauit ac terſit, oſculũ quoq; cordis & oris impreſſit, necnon manibus aquam infudit. Conſummato miniſterio humilitatis, verſus eſt ad opus charitatis, cum cibo & potu vnicuiq; nummum porrigens. Iam verò imminente hora & neceſſitate, vbi ipſe con-

2. Tim. 4.

Crebrò cõcionatur.

Multi cõfluunt ad audiendas conciones eius.

Benignitas in pauperes.

Lucæ 6.

Obſerua lector.

Et hic pôtifex ſummus, pro Archiepiſcopo dicitur.

consedit ad mensam, more solito, quotquot superuenerant, introducebantur ante eum ad conuescendum peregrini. Tum ex singulis, quæ mensæ erant imposita, partem propè decimam colligens, pro reficiẽdis hac & illac per vrbem ægrotis in locum vnum separauit. Postremò mensa submota, surrexit verè pater orphanorum, verè iudex viduarum, & tanquàm diceret, Sinite paruulos venire ad me: talium est enim regnum cælorum: acclinans se, manu propria cibauit pupillos, refecit orphanos, aluit filios pauperum, delicatioribus escis ex mensa per seipsum in hoc reseruatis: prætereà matribus eorum, familiariùs suas illi miserias conquerentibus, necessaria misericorditer impendens. Cùm enim esset erga cunctos inopes misericors & compatiens, erga pauperculas tamen & earum infantulos speciali quadã miseratione ducebatur. Quod huiusmodi fœminæ experimento cognoscentes, explorato nonnunquàm tempore, in plateis sese gregatim obtulerunt, paruulos ei suos cum clamore supplices obijcientes. Interdùm transiens, & præ lassitudine diutinæ expectationis in soporem versos conspiciens eiusmodi puerulos exesos & seminudos, aliquem eorum, quem nec dignum oculis quis arbitraretur, piè se adhibens, materna vice exosculari cœpit. Quædam etiam proprios non habentes, alienos infantulos expetiẽrunt, indubium habentes, Annonem erga ipsas misericordia motum iri, si talibus onustæ sarcinulis, eius conspectui præsentarentur. Inter hæc solennis ei mos erat, vertente semper anno, à vigilia natalis Domini vsque ad intactæ genitricis eius purificationem, per continuos quadraginta dies quanlibet lactantem habere, cuius manibus aquam præbens, ipsemet pedes ac manus paruuli lauit, moxque datis alimentis, solidum vnum porrexit. Super hæc & xenodochiũ Coloniæ cõstruxit, languidos, & debiles, & omni destitutos solatio illuc inferens, deputatis ad eorũ subsidia quotidianis stipendijs. Nunquàm pauperem se inclamantem absque misericordia præteriuit, nunquàm veniens ad inuisendum egenos, monachos vel canonicos, absque charitatis larga manu remeauit. Sanè in cœna Dominica quàm prodigus fuerit, superfluum est memorare, cùm nec parcus quilibet ea die manum retrahat ab eleemosyna. His omnibus antecellat numero & admiratione, quæ per nocturnas tenebras, solo Deo teste, rarissimis secretalium suorum duntaxàt exceptis, operatus est: cum quibus, vt dictum est, noctù sanctorum limina circuiens, peregrinos & quibus non erat tectum, in porticibus, in angulis vasisque vinarijs per plateas expositis, scrutatus est: quos inuentos pauit atque vestiuit, allato secum pro hoc ipso victu & vestitu.

[Margin: Matt. 19. — Humanitas erga pauperculas fœminas & filios earum. — Xenodochium Coloniæ condit. — Nota hæc.]

Vt tractârit fœminam, noctù è partu in platea periclitantem. Cap. 9.

CVmque more consueto per cuiusdam noctis silentia pro negocio simili esset egressus, lamentabile & omni miseratione plenum in itinere offendit spectaculum, mulierem, quam ob inopiam nullus hospitio dignabatur, recentis & ipsa hora editi infantis partu periclitatam, super nudam humum sese lachrymabiliter volutantem. Erat ergò videre miseriam. Nox tenebris densis vagantem occupauerat, fatigatam tellus cœnosa ac petrosa seminudam exceperat, fame & siti confectam frigus ampliùs vexabat, nullus mortalium aderat: & ecce vrgente natura, cœpit cruciari, voces emittere, suspiria crebra trahere: tandemque enixam prolem in puluerem fundens, ipsa disiectis hac & illac miserabiliter membris, nil vltrà præter mortem expectabat. Hac ergò miseria quid miserius? Superuenit igitur, vt dictum est, sacer præsul, ac protinus veluti ictu sagittæ transuerberatus, repressò gradu, præ horrore & miseria substitit attonitus: cùm ecce grauitate pontificali postposita, instar velocissimi cursoris repropertauit, impositoque humeris suis grabato cum stramentis, celeritate qua venerat, recurrit. Mox abiecto à ceruicibus onere, inclinauit se quantocyùs ad iacentem, puerulum pannis obuoluit, ipsam à terra sublatam in lectulum collocauit, ac proprijs extractis vestibus, vtrosque diligenter contexit. In eodem loco dispositis pro sustentatione eius, quousque conualesceret, necessarijs, processit verè precù suarum consecuturus effectum, qui tam humili & pio ministerio per horrorem cæcæ noctis. minimis membris suis illi obsecutus est, quem quondàm pro nobis incarnatum, virgo mater vilibus obuolutum pannis, reclinauit in præsepium.

[Margin: Vide in tanto Episcopo exẽplum memorabile. — Lucæ 2.]

Vt vagientem paruulum nocte inuentum, secum absportârit. Cap. 10.

Alia

ALia quædam subierat nox, & vir Deo deuotus, æstimationis humanæ fugiens oculos, venerandos sanctarum virginum cineres supplex cœpit adire. Quod vna ex consuetis mulierculis solicitè præuidens, necessitate simul & arte instructa, nescienti hac fraude obuiauit. Scilicet præter mendicitatem nil ad indigentiam corpoream certi habens, filiolum suum in lacte recenti positum, ante venientis vestigia clàm media deposuit in via, seseque indè proripiens, cum festinatione in latebras immersit. Nec mora, sacerdos approximans, vbi primam vagientis infantuli vocem aure percepit, præ dolore totus intremuit, varias animo gerens passiones, vndè puer huiusmodi ea hora noctis illic haberetur. Intereà velut ad obsequium Christi, sub fœno cubantis, impiger accurrens, flexo corpore puerulum à terra suscepit, memor sancti Simeonis, qualiter olim infantiam Saluatoris pijs vlnis amplexus, pacem & salutem sibimet imprecaretur & populo. A cuius deuotione in re dissimili non dissimilia sentiens, tali gratulabundus onere ibat cubiculum repetens: illum imitatus, qui relictam pijs humeris ad ouilia reportauit ouiculam. Confestim autem paterna solicitudine nutricem paruulo procurans, quem carne non genuit, spiritali regeneratione per baptismum meliùs regenerauit: quem & à fonte sacro suscipiens, Annonem post se nominauit, singularis patrocinij spem ante Deum in illo sibi prouidens.

S. Vrsulam & socias virgines inuisit. Lucæ 2. Lucæ 15.

Vt nocte quadam pugnis cæsus sit à malignis. Cap. 11.

HAec igitur quotidiana viro Dei institutio, hęc incessabilis solicitudo, hic labor, hoc studium. Cumque talis esset, qui verbis beati Iob dicere posset, Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum, & cor viduæ consolatus sum: & cùm sederem quasi rex circunstante exercitu, eram tamen mœrētium consolator: quia ab infantia creuit mecum miseratio, & de vtero egressa est mecum: conspirantibus quibusdam æmulis iustitiæ, quorum nequitię complices hodieq; fidem derogant Annonis sanctitati, quadā nocte ad similia deuotionis suę opera progressus, insidias perpessus est. Furioso enim impetu venientem inuadentes, furem criminabantur, obijcientes & alia, quorū ipsi sibimet conscij, in alienā sugillationem sine difficultate poterant erumpere. At socijs Episcopi hæc refellentibus, & sacrilegiū esse dicentibus, clericū orationis gratia transeuntē his conuicijs agi: illi ꝑcacissimo respōso fictū arguentes, ac prioribus peiora subijciētes, linguis venenatis manus sanguine plenas mox adiunxerunt: non sine retractione ceu bestiæ ferocissimæ in innocentē sæuientes, cùm eum birro violenter spoliâssent, correptū crinibus in cœnū ꝑtraxerunt, pugnis grauiter insistētes. Eius quoq; comites cùm insania simili nō minùs affecissent, furore satiati alacres recesserūt, illorū participes effecti, de quibus scriptū est, Qui lętantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Sed concepta semèl inuidia, modum nescit imponere malitiæ. Vndè supradicti malefici maiorem vesaniam spirantes, horreo dicere, necem Archiepiscopo moliebantur, insidijs ei non semèl, nec bìs compositis, facinus execrabile, nec minùs lamētabile, si copia daretur, perfecturi: quippe qui nec ipsi bonorū omnium capiti parcerent. Quod cùm familiaribus & amicis Episcopi certiùs innotuisset, nunc quidem gaudiū de eius adhuc ereptione gerentes, nūc verò horrorē cōsideratione tanti periculi non ferentes, cū sacramento testati sunt, se minimè sinere illum ampliùs taliter egredi, nè fortè extingueret lucernā Israël. Eorū verò cōsilijs & precibus ꝑsuasus, numerū orationū singulis in locis habendarū, deincèps in lecto recubans, vel in vnaqualibet ecclesia cōsistens, nihilominùs persoluebat. Abhinc quoq; tale quid excogitauit, vndè non iniuriæ suæ, sed iusti zeli solicitis pastoribus esset imitatio.

Iob 29. Iob 31. Birrum, pro pileo, vel capitis tegmine. Prouer. 2. Quidam ei necem moliuntur.

Vt castigârit scortationi & libidini deditos. Cap. 12.

SCiens quorundam profanos & incestuosos ad opera libidinis per noctē discursus, zelo iustitiæ inflammatus, nefariæ commixtionis homines depræhensos, ad exemplū omnium decaluari ac decoriari publicè mandauit, presbytero cuidam ex familiaribus suis huiuscemodi potestate concessa: cui iugis imminebat ex obedientia necessitas, ab incipientibus noctis tenebris ad sequentis exordia lucis tales excursus obseruare. Nonnullas tamen illarum, quibus proh pudor castitas venalis erat, ad se accersitas verbis castigans, donis quoq; demulcens, vel ad continentię propositū, vel ad honestæ copulę coniunctionem deduxit, animas earum à morte saluans per charitatem, quæ operit multitudinem peccatorum.

Animaduertit in homines flagitiosos. Prouer. 10. 1. Pet. 4.

Vt

Vt quandam prolapsam, humanissimè ab infamia liberârit. Cap. 13.

Matth. 23. SVnt quamplurimi sepulcris dealbatis similimi, qui pharisæorum more de sanctitatis munditia foris tumentes, cùm sint ossibus mortuorum intùs pleni, ergà peccantes vel infirmiores quoslibet non compassione, sed conuiciosa quadam dedignatione feruntur: qua profectò peste Anno, suis in oculis humilis, nūquàm laborauit. Siquidem nocte quadam, profundis tenebris omnia circundātibus, ipse more suo sanctarū virginum limen ingressus, aliquem secessit in angulum, quô secretiùs stans, precibus obnixiùs inseruiret. Illic vna ex consororibus in facie iacēs, crebris singultuum & internorum gemituū vocibus, diuinæ miserationis aures feriebat, amarissimis lachrymis ac pectoris tunsione, perpetratam nupèr carnis delectationem grauiter deplorans. Cumque immanitas piaculi stimulos compunctionis ei excitâsset, acriores tamen reddidit iam iamque intumescentis vteri conceptus: quoniam etsi per emēdationem vitæ sequentis, de benignitate pij Saluatoris præsumebat, humani tamē improperij confusionem per secula se habituram, querelis miserrimis non tacebat. Hac itaq; gemina tribulatione inenarrabiliter angustata, spe collecta, viribusq; resumptis, solum humanæ miseriæ perfugium, eum scilicet, quem & offenderat, misericordem Dominū nostrum corde & ore, lachrymis instàr riui currentibus, pulsabat: vt qui quondàm pro peccatoribus natus, & pro peccatoribus mori dignatus fuerat, etiā suę solita bonitate succurrens infelicitati, sic facinus admissum remitteret, vt ignominiæ publicæ derisionem euaderet. O bonitas authoris, ô clementia Saluatoris: qui natura bonus, & potestate immensus, cùm nunquàm humani cordis lachrymas absque misericordia valeat intueri, consolationem quoquè iuxta suam magnificentiam desperatis subministrat. Cùm enim talibus incumberet mulier afflicta clamoribus, ea inscia, pius sacerdos, quasì missus à Deo, retrò consistens, aure diligentiùs adhibita, omnia plangentis ac deprecantis verba percepit: nec erat difficile, tantæ contritionis causam conijcere. Tandèm signorum pulsatione nocturnales ad hymnos inuitata, surrexit è terra, chorumq; petijt: quam diuinæ bonitatis minister clàm euestigiò insecutus, ex ordine loci, quem in choro adijt, eius personam solicitiùs inuestigauit, moxque recessit. Vt verò dies redditus est, volens comprobare, quoniam iuxtà est Dominus his qui tribulato sunt corde: qui etiam se per seipsum obligauit, dicens: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed vt magìs conuertatur, & viuat: mittens ad consorores, euocauit eandem, illa metum, quem conscientia suggerebat, præ oculis habente. Sed venientem præter spem filius misericordię blandè suscipiens, iuxta se sedere fecit, de vitę eius qualitate inter alia colloquia quasì per ambages conquirens, ac causam mœroris, quem vultu prætendebat, quasi nescius sciscitās. At ea vulnus lethale spiritualis medici manibus, nè feriret, offerre detrectante, ille non inscius morbi, ferrum apposuit, asserens se scire causam tristitiæ, nec ignorare, quas, admissi pœnitens, illo in loco nocte proxima preces emisisset: eam confiteri tantùm debere reatum, cęterùm ex diuina miseratione in promptu esse & veniam, & euadendi opprobrij possibilitatem. Sed vt rem fine concludam, illa confessionis viam flebiliter ingrediens, diuinæ bonitatis beneficium in suorum casuum ęrumnis inopinatò experta est. Denique mœrentium consolator, & suæ memor fragilitatis, secundùm Apostolum præmonentem, Considerās teipsum, nè & tu tenteris: eam postquàm in spiritu lenitatis sufficienter instruxit, militi cuidam è Saxonia, gratiæ eius largitate præ cęteris domesticis vso, sub sacramentis fidei debitę commendauit, imponens illi, vt sub prætextu familiaritatis eam secum abducens, donèc illicito conceptu liberaretur, ad quascunque necessitates ei diligenter assisteret, nec vnquàm, si sua gratia priuari nollet, huius rei cognitio domatis eius limen excederet. Expletis verò diebus partûs, cùm & ipsa iam incolumis priorem recuperâsset statum, eam itidèm cum paruulo suæ pręsentiæ reconsignaret. Is protinùs imperatis obediens, negocium hoc, præter se & Episcopum, nulli cognitum, fideliter executus est, post omnia mulierem cum infantulo ipsi repręsentans. Mox pius pastor alibì delegato paruulo, ouem quę errauerat, alacriter ad consororum suarum domicilia destinauit, laudis transitoriæ nil appetens, vt cælesti mercede dignus inueniretur.

[Margin notes: Aedem vndecim millium virginum dicit. (beside "re suo sanctarū virginum limen"); Psal. 33. (beside "ditus est, volens comprobare"); Ezech. 33. (beside "de: qui etiam se per seipsum"); Gal. 6. (beside "fragilitatis"); Tuetur mira humanitate famā lapsæ cuiusdam. (beside "gratiæ eius largitate")]

Vt cuiusdam fœminæ conceptus euanuerit. Cap. 14.

HVic historiæ res non valdè dispar Coloniæ similiter accidit, quam exempli causa venerabilis pontifex referre solitus erat: res planè memoria digna, & omniũ bonorũ ore celebranda & frequentanda. Cùm enim lapsos magno desperationis malo liberare queat, non minùs stantibus ingerit formidinem, nè præsumptione sanctioris vitę, ruinæ pateãt irreparabili. Omnes igitur hæc audiẽtes, aures cordis arrigamus, & q̃ sit terribilis in consilijs super filios hominum misericors & iustus Dominus noster, cum spe & metu consideremus. In monasterio Dominæ nostrę pijssimæ Dei genitricis Mariæ quædam sanctimonialis, omni morũ honestate, omniq; vitæ sanctitate inter cõsodales suas à primo succreuerat tempore, eiq; speciale munus omnipotẽs gloriam virginitatis, velut quoddam diadema capitis, concesserat. Sed cùm instinctu superbientis angeli quædam de castitate ei subreperet elatio, aliasq; iam dedignaretur consorores, virorumq; consortia, quasi nunquàm casura, incautiùs admitteret, iuxta quod scriptum est, Ante ruinam exaltatur cor: magno blandientis inimici plausu prohdolor in foueam corruptionis incidit. Sed miseræ cõmixtionis opere perfecto, in se rediens, ingentis tristitiæ fluctibus penè in amentiam versa est, reputans & quasi per somni ludificationem hęsitans, quæ esset, vel quid fecisset. Inter hęc vbi anterioris vitæ puritas animum eius tetigit, velut ictu fulminis in corde perculsa, gemitus & suspiria traxit amarissima, & instàr repentini imbris cum eiulatu miserrimæ vocis tota ruit in lachrymas. Verùm cùm degustata semèl mortifera carnis delectatio, cõquiescente parùm fletu, vehementioribus incendijs eius mentem stimularet, metuens nè pòst, etiam ruptis publicę verecundię frenis, in omnem præceps raperetur impudicitiam, cęlum suspiciens, altè ingemuit, orans, vt quia iam confusionem animæ clàm induerat, in apertam quoq; ignominiam per conceptum partumque criminosę prolis veniret, quatenùs publicis subiacens opprobrijs, superbiam cum luxuria humilis & pœnitens deincèps effugeret. Id cùm exoràsset, aluusque intumescens indicia violatę castitatis oculis ꝓderet alienis, illa omnis cõsilij expers, quid faceret, quò se verteret, ignorans, omniũ præ cõfusione declinabat adspectus: non somno, non esca, non potu, deniquè non ipsa vita delectabatur, quoniam incomparabilis tristitię profunditatibus operta erat. Nihil iam de peccati satisfactione meditabatur, nil de pœnis inferni cogitabat: solo, quo tabescebat, rubore liberari votis omnibus exoptabat. Hinc factum est, vt cùm nullum consolationis occurreret suffragium, secundùm illud Propheticũ pręsagium, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine: de Christi clementia spem tota mente conciperet. Ante eius ergò imaginem pro nobis crucifixi corruẽs, templum sanctę genitricis eius ingressa, his precum querimonijs flebiliter vsa est: Domine clementissime, mearũ miseriarum calamitas tuę pietatis penetret aures, nec meis offensus prauitatibus, tui plasmatis cõditor pius immemor existas. Heu me coinquinatã, heu me professæ castitatis pręuaricatricem, heu me confusionis ęternę inuentricem. Meritò nũc me cum maximo salutis meę detrimento infra omnes cõspicio, quę dudùm meipsam nesciens, cùm sim puluis & cinis, supra omnes in immensum gloriata sum. Quid congruentiùs tantã decebat pręsumptionem, q̃ huius turpissimi volutabri detestabilis impuritas? Nihil mihi iam aduersùs tuã bonitatem, Deus, querelæ remansit iustæ, cùm hæc omnia propria patiar voluntate, cœno me tradens libidinis incestuosæ, dein ore proprio imminentẽ publicam exprobrationem petens, & quidẽ audientia indigna, sed vtinàm in hac parte: Vt audirer, non indicium sanctitatis, sed pœna flagitij præcedentis fuit. Væ miseræ mihi, quæ cælestis agni perdidi sectatum, quę virginei cantici gloriam iam ampliùs non sperabo. Sufficiat mihi vel sola indulgentiæ via, & his, te miserante, IESV benignissime, confusionibus erui. Eccè piæ genitricis tuæ pedibus rea & gemens aduoluta, per eius suffragia tuæ consolationis gratiam humiliter quæro, conuersionis omnimodæ veritatem promittens, & perpetrati sceleris amodò continentiam & pœnitentiam. Hæc ea fletu maximo prosequẽte, qui respexit Petrum flentem, respexit & illam misericors Dominus noster, & quantùm miserijs condoleat nostris, euidentissimo maiestatis suæ dignatus est monstrare miraculo. Nam postquàm clamare desijt, & à terra surrexit, vterus illius detumuit, malè conceptus fœtus euanuit, ipsa prę gaudio largiùs flens, debitam conuertendi sponsionem implere

Margin notes: Psal. 65. — Ante ruinã exaltatur cor. — Prou. 16. — Psal. 82. — Professio castitatis. — Apoc. 14. — Lucæ 22. — Admirandum sanè miraculũ.

plere non distulit. Annis siquidem non paucis iugiter in pœnitentia perseuérans, corpus vigilijs & orationibus attenuatum, panis & aquæ tantùm sustentabat edulio, sine cessatione lachrymas in humilitate fundens, & ex occasione sceleris admissi, priori vitæ sequentem longè anteponens. Quantæ verò fuerit contritionis, hinc datur intelligi, quòd exceptis alijs extrinsecùs orationibus, Psalterium inter diem & noctem ter semper percurrebat, primò humi strata, secundò genibus affixa, tertiò stans: vt meritò deficiente spiritu, membra quoquè lassarentur. Faciem cum macie pallor obduxerat, & diuturnitas inediæ atq; vigiliarum, viribus penè exhaustis, miraculum cæteris sororibus ingerebat, nil extrà suspicantibus, quàm desiderio sponsi cælestis sponsam suā charitatis languore tabescentem: quippe quibus culpæ eius nullum patebat vestigiū. Non enim tanti reatús confessionem humanæ cōmittebat fidei, quæ interdùm nulla est, vbi maximè speratur, soli Domino fiducialiter clamans, Miserere meî Deus, miserere meî: quoniam in te confidit anima mea. Talibus cùm, sicut dictum est, annis aliquantis insistens operibus, diuinam quæreret propitiationem, vbi iam de spe veniæ quid hausisset, eccè pestis antiqua superbia sub pedibus iacens, cōtra eam denuò caput attollere cœpit. Quod illa cautè præuidens, & hanc esse causam ruinæ prioris animaduertēs, quantuìs lapsa, salubriter tamen edocta, suggestionis huius initia non, vt antè, negligēda duxit: sed festina sancti patris Annonis præsentiam adiens, omnem suorum casuum ordinem subtiliter enarrauit, consilij & precū eius iuuamina magno cordis mœrore petens, nè ea rursùs in similia proruente, tanti temporis pœnitentia deperîsset. Tunc sanctus pontifex secundùm datam sibi sapientiam consolationis verbum multipliciter proferens, eam non in proprijs viribus, sed in Deo confidere docuit secundùm illud: Sine me nihil potestis facere: nil ità dæmones atterere, quàm in humilitatis fundamento consistere, nulli se vel in cogitatione præferre, prę omnibus humilia de se sentire: cæterùm peccati transacti noxa non teneri, si lugenda nō præsumat iterare. Mentis quoq; eius qualitate intima cōsideratione perspecta, cùm didicisset in elationis arma verti, quicquid præ cęteris quasi sanctior specialiùs attentâsset: salutarem sanctamque dixit esse viam, communis vitę limitem nō excedere: se mandare, si nollet in interitū ire, nè consororibus contraria, singularis vitę aliquid vsurparet, cum comedētibus comederet, cum dormientibus dormiret, itemque cum abstinentibus abstinens, cum vigilantibus quoq; vigilaret. Hanc prorsùs esse regiam viam, quę nullam declinans in partem, per se gradientes in æternę salutis patriam inducat. His doctrinę fluētis ancilla Dei salubriter infusa, benedictione percepta, monasterium repetijt, matremque virtutū temperantiam mox ingrediens, totius honestatis & religionis prorupit in fructus, communis vitę lege contenta: nec vllam se virtutibus superiorem, vita decedens, in illa cōgregatione reliquit. Hactenùs nobis in descriptione vitæ vel morum Deo dilecti pōtificis occupatis, iam tempus est aperire, qualiter quantumq; per eum profecerit in augmento diuinæ seruitutis Ecclesia Coloniensis. Id cùm ingenij nostri tarditas vtcunq; pręsumat attentare, quis tamen ipso quoq; carnis intuitu non videat, omnem hîc eloquentiam magnitudini rerum imparem inueniri? Et primò quidem mentis eius erga Deū & proximum ardorem plenè prosequi, laboris est non minimi. Quod nè falsò iactitare videamur, hinc historię sequentis sumamus exordia.

Non sunt hæc accipienda de sacramentali confessiōe, quæ fit sacerdoti: sed quòd non fuerit ausa extra hanc confessionē cuiquam aperire crimen suum.

Iohan. 15.

Temperantiam hic dicit, quam alij discretionem vocant.

Vt omnes diœcesis seu Episcopatûs sui congregationes reformârit. Cap. 15.

CVm per omnes curę suę congregationes, cuiuscunque professionis essent, regularis disciplinę tramitem licentia deperîsse doleret, alijs pro vitę necessitatibus, alijs pro mundi cupiditatibus extrà vagantibus: vniuersorum Prębendas pro supputatione annualium redditùum largè disposuit, nonnullas ex suis adaugens: vt occasione libertatis erepta, necessitatem iugi claustralis cunctis induceret. In his exequendis Apostolicis vtebatur pręceptis, obsecrans vt pater, increpans vt magister: interdùm stimulos exorbitantibus ac recalcitrantibus addens, & eatenùs neglectam disciplinę cęlestis scholam temporibus suis mundo reformās. Quibus studijs quo plùs charitate feruebat, eo solicitiùs insistens, ad maiora diuinę laudis opera magis inflammatus accessit, quinq; monasteriorum structuras ab ipsis fundamentorum initijs ad perfectum deductas, non animam tantùm, sed & corpus omne, quinis à conditore sensibus institutum, ipsius addicens seruitijs.

S. Anno reformat monasteria.

2. Tim. 4.

Vt

Vt primum monasterium suum, ad Gradus sanctæ Mariæ, condiderit.

Cap. 16.

ITaq; quod primum erat monasterium, quod dicitur, ad Gradus, in honorem sanctæ Dei genitricis Marię, iactis fundamentis erexit, omniq; varij decoris elegantia pulchrè distinctum consecrauit, prædijs ad triginta Canonicorum sufficientiam copiosè delegatis: quos vndiq; scientia, vita vel moribus exquisitos, illuc adunauerat. Ipse verò speciali deuotione dilectæ sibi Dominæ totus inhærens, cùm eius patrocinijs animam credidisset, etiam sepulturam in eodem sibi monasterio, adhuc futurorum nescius, extruxit, & quasi iamiamq; migraturus, locum frequentabat, pernox in orationibus, sua suorumque peccata lachrymarum fluminibus expians. Cumque noctē totam sępè duxisset insomnem, sub ipso lucis exortu super mattulam, vel super nudam humum aliquotiès super gradus in ingressu capitolij se reclinans, vix puncto temporis oculis in soporem clausis, surrexit. Cuius contritionis & abiectionis virtus non facilè credebatur in eo, quandoquidem familiarissimis suis non semper innotuerit, & ipse publicis obsequijs vallatus incedens, adspectu ipso tremēdus & gloriosus seculi dignitatibus fuerit: qui tamen inter pauperes Christi degens, mitis & humilis semper extitit. Nam vt à fratribus nostris accepimus, cum eis residens, nonnunquàm subridendo intulit: Quàm magnum, quamq; terribilem omnibus aulicis, veniens ad eos, me ingero? quomodò caput erecto collo circunducens, sæuos oculos in vnumquenque retorqueo, totum me componens illi, sub cuius vestigia sint omnia ruitura? cùm tamen inter hæc pauidus atque timidus, longè deiectior intùs incedam, quàm vlli patescat fidei. Hęc suis ipse de se confessus est. Cæterùm quotiès curiæ needùm pręsens adesse nunciabatur, non laicus, non clericus, non comes, non alius quis potens, non episcopus, non ipse deniquè rex exceptus est, qui non habitum suum aliter excoleret, comam æquaret, gestus quoquè suos eo pręsente temperaret.

Monasteriū S. Marię ad Gradus, cōstruit.

Capitoliū; dicit domū Capitularē; vt vocant vulgò.

Vt S. Georgij ecclesiam extruxerit, & quæ mira illic euenerint. *Cap.* 17.

PRosperis igitur successibus in consummatione templi, quod cœperat, vsus, vbi magis magisq; desiderio supernę iucunditatis ęstuabat, exiguos deputans pręteriti temporis labores, eminentioris meriti arcem cupiebat appręhendere. Vndè secundò copijs contractis, S. Georgij martyris ecclesiam extra murum construxit, annuis redditibus abundantem, iuxta quod exigebat illic congregatio facta clericorum. Ad cuius dedicationem votis omnibus inhians, reliquijs beati martyris adhuc acquirendis præpediebatur: & eccè, sicut ipso referente compertum est, nocte quadam sopore pressus, eundem martyrem ex interioribus oratorij S. Pantaleonis cum ingenti luminis frequentia procedere conspexit. Quem in amictu splendidissimo vultu roseo perfusum, cùm mirantibus oculis ad nouam suæ deuotionis fabricam gradum direxisse specularetur, illo iam ingresso, mox euigilauit. Ilicò diuinę inspirationis gratia tactus, aliquid suis votis consonum in illo persensit somno: tenebrisque finitis, omnis impatiens morę, sancti Pantaleonis adiens sacrarium, auspice Deo, brachium præclari martyris Georgij sibi pręsentatum, maxima cum veneratione suscepit: idque comitante multitudine, cùm & processio solennis fieretper vestigia, quę noctu martyr calcare visus est, ad locum, vbi ingressus est, baiulauit. Tūc secundùm consecrationis ritum insistente clero cum pontifice, opportunitatē sermonis habendi tempus & locus expetijt. Repètè igitur tumultu concitato, discursus hincindè fiebat, nemine alium expectante, sed singulis pręoccupantibus locum, qui voci pręedicantis episcopi vicinior æstimaretur. Alijs verò parietes, alijs domos & arbores conscendentibus, plurimi duas per grandes trabes, per quas ad ædificium muri dispositus erat ascensus, circuniacebant, innumeris subtus eas conglobatis. Igitur omnibus arrectis auribus & oculis in ora loquentis episcopi defixis, trabes pressurę nimietatem nō ferentes, cum fragore magno corruerunt, ijs qui super eas erant, pariter ad inferiora labentibus. Cumq; molem ruentium turba subtùs stans excepisset, clamor & concursus ingens exortus est, nullo dubitante, magnitudinem periculi mortes plurimorum peregisse. Sed postquàm facto silētio, nullius lęsionis vestigium in aliquo repertum est, maior laudis & admirationum vox ab omnibus insonuit: quibus diuinæ virtutis potentia meritum martyris ac sacerdotis tanto gloriosiùs, quāto iucundiùs patefecit. Huius itaq; lætitiæ suauitate perfusus sacer antistes, bra-

Hodiè intra murū est Ecclesiam S. Georgij condit.

Ingressus est, nos addidimus: videtur enim in exēplari deesse.

Egregiū sanè miraculum.

chium sanctum manibus sumens, ecclesiam ingressus est, resonātibus in hymnis & supplicationum vocibus hinc clero, illinc populo. Intereà splendor igneus cælitùs adueniens, ingredientem cum sanctis sanctum pontificē prosecutus est, visibiliter in tēplum descendens, perpaucis eorum, qui foris erant, & propè nullis ab hac exceptis visione. Qua de re plùs in exultationis voce cunctis perstrepentibus, ipse tot diuinæ præsentiæ signis exhilaratus, magna cum securitate, magna cum deuotione totius ecclesiastici ministerij cultum peregit.

Vt à quodam ignoto sene admonitus sit Sigebergensis monasterij accelerare restructuram. Cap. 18.

Cœnobiū S. Martini.

DEinde cùm totus in anteriora respiceret, eorum quę retrò sunt, oblitus, in secreto cuiusdam noctis profunda quiete resolutis omnibus, more suo cœnobium S. Martini transiens, vigilijs nocturnis monachos insistentes aure cordis & corporis audiuit, grauiterq; suspirans, ad presbyterum quendam occultorum suorum scientissimum, ait: Nunquid cordis tui ianuam non pulsat, quòd in tota Colonia sopitis omnibus, hi soli diuinæ seruitutis solicitudinem habentes, hoc tempore noctis ad psallendum Deo consistunt? Et me quidem nihil dignum ministris eius exhibentem, cùm in omnibus negligentem mea tulerit infelicitas, quàm maximè monachis hactenùs inutilis vixi. Et cùm pectus feriens hæc dixisset, oculis ad sidera leuatis cum expansione manuū, corde & ore subiunxit: Te precor, vitæ mortisq; dominator, & summe pater, te precor, vt huius lucis inducias mihi concedas, donèc tuo munere proficuū quid & in huius religionis viros elaborem. Qua voce cælos penetrante, domum regressus, primo manè limen B. Petri adijt: vbi residens in crypta secretiùs & psallens, à quodā superueniente sene his verbis est admonitus: Nè mora sit, venerande præsul, in extruendo requiei tuæ loco, quem Deo prędestinante in monte, qui à pręterfluente fluuio Sigeberg cognominatur, habebis. Dixerat, & ab adstantibus quasi delusor citiùs repulsus est, Episcopo vim verbi profundiùs, quàm dici possit, excipiente. Cuius abhinc intentio non aliud, quàm id, die noctuq; voluens, qualiter ad finem peruenerit, expediendum est.

Ignotus quidam senex hortat eu, vt cōdat Sigebergense cœnobium.

Quo pacto obtinuerit montem Sigebergensem. Cap. 19.

PAlatinus comes Henricus, vir potentię secularis & glorię, tunc temporis inimicitias aduersùs innocentiam Deo dilecti pontificis exercens, cędibus, rapinis & incendijs per omne ferebatur Episcopiū, ad deuastationē patrię pręsidio fretus in prędicti montis vertice. Hunc iustis exigentibus causis, anathematis sentētia feriens Archiepiscopus, tandē ad satisfactionem coactum captiuumq; traxit. Qui Coloniam veniens, ad eius vestigia ruit supplex & pœnitens, & accepto communionis & indulgentiæ loco, pro gratia se reconciliantis Episcopi, B. Petro montem Sigebergensem dono contradidit. Tunc diù desideratum cernens sibi pręsul patére negocium, portentis quibusdam, quæ de monte rumor inuexerat, quasi iam currens, accepto stimulo reddebatur incitatior. E qbus hoc, multis adstipulantibus, non improbabiliter fertur.

Palatinus Comes dat S. Petro mōtem Sigebergensem.

Vt signum Crucis multi in eo monte conspexerint cælitùs apparens. Cap. 20.

INteriacēte propè milliario, vicus quidam Stieldorp dictus, memorato distat à monte. Huius incolę Dominicæ diei festo tracti, sub ijsdem diebus ecclesiā petētes, cùm licentia populari varia conferentes, liberum quaquauersùm dirigerent intuitum, contra montem prospicientes, repentè signum Crucis cælo contiguum, quasi dependens vertici eius imminere cernebant. Quod dum pulchrè ceu colorum varietate distinctum singuli mirarentur, qui prudentiores erant, ingens dicebant esse ostentum, per quod portenderetur, triumphum Crucis inibi digna veneratione frequentandum, cultoribus loci fide Crucis, non armis visibilibus, semper triumphantibus.

Signū Crucis in aëre conspicitur

De visione duobus Græcis oblata, & monasterij in eodem monte ædificatione. Cap. 21.

Visio duorum peregrinorum è Græcia.

DVobus quoquè peregrinis ex Græcia per idem tempus apud Veronā, quæ etiam Bonna dicitur, hospitantibus apparuit in visu magnæ claritatis scala, à vertice montis in cælum vsque subrecta, per quā miri candoris agniculi lætis gestibus ascendentes, ætheris alta penetrabant. Et hoc in bonam partem cūctis inter-

interpretantibus,ad ędificium montis,diuersis vallatus artificibus,pōtifex accessit:quorum alij arbores succidentes, alij succisas abigentes,alij terram effodientes, alij lapides aduehentes,omnes verò varijs in artibus pari studio feruentes, opus accelerabant, instāte desupèr Episcopo & exactoribus eius. Quid multa? De cælis auxilio præstito,consummatio templi prosperata est:quod anno Dominicæ incarnationis millesimo sexagesimosexto,decimo Calendas Octobris,nomini S. Michaëlis Archangeli specialiter assignans, in honore omnium cælestium Virtutum sub patrocinio gloriosi ducis Mauricij sociorumque eius consecrauit. Cumq; sanctę Crucis aram sanctificaret, & in eam reliquias imponeret, lux igneo cęlitùs radians fulgore, pariter introire visa est. Templum Sigebergēsis cœnobij cōsecratur.

Vt visio cælestis ignis inter sacramenta, sancto Annoni apparuerit. Cap. 22.

EX quo lætum sumens auspiciū,cùm in occidentali plaga monasterij versùs Septentrionem, S. Martini dedicaret* sacellum, post peractum consecrationis officium ad altaris ministerium palliatus stetit. Vbi cùm in contritione spiritûs & compunctione cordis seipsum mactans,corporis & sanguinis Christi cōficeret sacramentum,inter oculos & manus repentè globus igneus emicans,tremenda voluebatur visione. Isq; paulatìm se colligens,totus est illapsus calici. Expauit sacerdos, & vt ipse retulit,præ timore extra se penè factus,hærebat quid ageret. Temerarium iudicabat vltrà manus ad benedictionen calicis extendere,quem tantę maiestatis præsentia repleuerat: & ediuersò culpam formidabat,si desistens,vniuersalis Ecclesiæ ritū infringeret. Tandèm occurrit aīo,spiritusancto reuelante,quod sui erat officij,benedictiones solitas percurrere: cæterùm diuinę dignationis fuisse,quod visum est, quę etiā inuisibiliter id quotidiè operaretur. His & similibus electionem supernam suis arridere cœptis gratanter accipiēs,locū augustissimis ædificijs excoluit,& exqsitissimis ecclesiæ ornamentis illustrauit,& amplissimis atq; in multorū fratrū vsus sufficiētibus pdijs locupletauit. *capellam Visio S. Annonis.

Vt monachos quosdam ex Italia in Sigebergense cœnobium adduxerit, quantoque studio eos complexus sit. Cap. 23.

CVm aūt in omnibus Teutonici regni monasterijs cerneret antiquum illum regularis disciplinę feruorem admodùm refrixisse,& monachos à vita cōmuni ad rem familiarem curam omnem studiumq; cōuertisse, graui tædio angebatur animus eius,ꝙ ingentibus expensis nihil Deo dignum confecturus putaretur. Intereà contigit,vt pro causa Reipublicę Romā proficisceretur: cumq; nonnullas Italiæ regiones peragraret,principes eius regni, nè à rege deficerēt, suis exhortationibus confortaturus,ad monasterium quoddā, cui Fructuaria nomen est, causa orationis diuertit. Ibì admiratus monachorum arctissimam,& secundùm Regulę instituta cōuersationem,duodecim ex eis in opere Dei probatissimos secum rediens abduxit,& eos ad tradendum Gallijs eiusdem disciplinę formulam,in Sigeberg constituit, prioribus monachis, quos aliūdè asciuerat, honorificè in locū suum remissis. Quod eius factū imitati cęteri Galliarum episcopi,alij ex Gorzia,alij ex Cluniaco, alij ex Sigeberg, alij ex alijs monasterijs monachos euocātes,diuini seruitij scholam in suis singuli monastetijs instituerunt: adeoq; breuì conualuit felicis huius facti æmulatio, vt pauca intra Galliam monasteria videamus,quę non iam nouæ huius institutionis iugum subacta receperint. Ipse verò monachos suos, iuxta quod in Fructuaria compererat,cernens arctissimis viuere disciplinis,& conuersationis eorū opinione longè lateq; vulgata,multos ad mundi contemptum inflammari,& eorū magisterio se in via Dei erudiēdos tradere, magnas Deo gratias referebat,ꝙ non confudisset eum ab expectatione sua. Omnē quoq; diligentiam adhibebat,nè quam earū rerū,quibus corporis imbecillitati consulendum sit, penuriam sustinerent. Honorabat ac venerabatur eos,vt dominos suos: nec solùm Abbati,sed decanis etiam monasterij ità subditus dictoq; obtemperans erat, vt ad primum eorum imperium,quātunlibèt grauibus publicę seu priuatæ rei negocijs implicitus teneretur, ilicò exoccupatis manibus surgeret, & omne quod iussissent,instàr vilis mancipij exequeretur. Cibos summa industria confectos quotidiè, dum adesse potuisset, ipse eis inferebat,ipse apponebat, ipse potū miscebat, ipse quasi diuinas inter hæc singulorum exosculabatur manus,ipse reficientibus ad omne obsequiū quolibet famulo ꝓmptior paratiorq; assistebat: intentusq; lectori,postq̄ omne ministerium peregisset, in ascen- Hæc ex Schafnaburgensi, pene ad verbum. Ex Italia adducit monachos in Sigeberg. Quàm reuerēter eos habuerit.

scensu graduum, satis humili contentus sede, quiescebat. Silentium quoquè ac cæteras monasterij consuetudines, dum inter eos versaretur, ità attentus solicitusque seruabat, acsì pro excessibus suis ipse quoq; quotidiè in capitulo eorum causam dicturus, & sententiam accepturus foret. Nullus vnquàm pater tali erga filios ducebatur affectu, nulla mater. Omnes vt se diligens, singulis compatiebatur, & animam suam pro vnoquoque paratus impéndere. Hoc eius in Sigeberg, hoc in Saleuelt, hoc in Grascaf, locis scilicet pòst ab eo constructis, studium erat, hic mos, hæc institutio.

Quanta à rege perpessus sit iustitiæ causa, quantique fecerit Sigebergensium monachorum preces. Cap. 24.

Modò charissimus, modò planè inuisus est Imperatori.

PORrò à rege grauissimis sæpenumerò dissidens inimicitijs, nunc quidē in summam familiaritatem, & penè in regni consortium ab illo assumebatur: nunc verò, quoniam ea quę in regno prętер æquum & bonum perperàm gerebantur, vehementer detestaretur, & acerrimè impugnaret, cum contumelia de palatio eijciebatur, & ad extinguendum nomen eius, totum regni robur concitabatur. His vicissitudinibus per plures annos cum rege concertationem habens, semper velut ad turrim fortitudinis recurrens, Sigebergensium fratrum preces in auxilium asciuit. Vndè quodam tempore rege pessimis aduersùm se consilijs inflammato, pergens ad curiā, fratribus in horti cultura generaliter repertis, ait: Commotionis & indignationis regiæ non inscius, iturus ad palatium, Deo me vobisq; commendo. Vos clypeus meus estis, vos præsidium meum estis: vos, inquam, filij dilectissimi, omnia mea estis. Nulla mihi spes in militibus meis, nil prǣsumptionis est in armis eorum. In fide loquor: maior mihi fiducia est in vobis, quàm in omnibus illis. Itaq; sit in benignitate Saluatoris, & in potestate vestræ dilectionis, quemadmodùm à rege vel à suis excipiar. His dictis, profectus est, &

Ierem.5.

plerunq; per imperium eius, qui ponit terminum mari, rex à feruore cordis sui desistēs, cùm paulò antè necem, vltimumq;, si copia fieret, exterminiū Annoni & omnibus, quæ eius essent, minaretur, eo veniente, quasi diuinitùs impulsus surgens, osculum pacis ei cum magna dilectione porrexit. Quapropter in stuporem versi quiq; circūstantes, inter se susurrabant: Vbì nunc irę? vbì minę? vbì tot insultationes paulò antè habitæ? In his omnibus Dominica vox consideranda est, quę sic promittit: Ego me glorificantes glorificabo. Et reuerà non modò nostris, sed & retrò tēporibus difficilè inuentus est, qui tantam prę se ferret maiestatem ad seculum, tantam humilitatem erga Deum.

Hæc mutatio dexteræ excelsi.

1. Reg. 2.

Quæ priuilegia Sigebergensi monasterio attribuerit. Cap. 25.

De Sigebergēsibus quę statuerit.

IGitur postquàm voti sui compos, monachos suos in diuinis rebus ad omnium imitationem singulariter florere conspexit, omnem pro eis solicitudinem in futurum extendens, publicæ excommunicationis & æternę damnationis vindictam protulit in omnem hominem, quicunq; eis ad nocendum pertinax & malitiosus incumberet. Deindè authoritatis suę sigillo roboratam paginam fecit, in qua sub eadem contestatione decreuit, nè quis primam monachorum illorum consuetudinē immutare pręsumat: nè quis Abbatem ad aliquod curiale seruitium, aut non regulare officium constringat: nè quis Episcopus, vel suorum quisquam eo loco standi potestatem habeat sine licentia Abbatis: nè quis aduocatus aut subdefensor, nisì quem voluërit Abbas, eidem monasterio vel bonis eius constituatur. Et vt maior his constitutionibus inesset authoritas, priuilegium Apostolicæ sedis Romam pergens expetijt, quod adhuc in pace & concordia agente Ecclesia, in hęc verba rescriptum accepit.

Literæ Alexandri Pontificis. Cap. 26.

ALexander Episcopus, seruus seruorum Dei, Annoni Archiepiscopo sanctę Coloniēsis ecclesię, in Christo Iesu fratri charissimo. Quod à nobis, Deo dilecte frater, expetis, ex officio suscepto & auctoritate Apostolica vniuersis debemus ecclesijs. At mihi tecū, in Deo dilecte frater, aliter agendum est, quippe apud virum religiosum, & reuerà tam operibus, quàm nomine Episcopum. Itaq; ex parte Domini nostri Iesu Christi, & sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctorumq; Apostolorum Petri & Pauli, omniumq; sanctorū & electorum Dei, confirmamus & corroboramus Abbatiam illam in perpetuum: nè qua persona magna vel parua, non aliquis successorum tuorum, non rex aut comes, nullus, inquam, hominum ex ea quicquam ad destructionē loci demoliri audeat: verùm omnibus inibì collatis atq; conferendis, pax sit permanens & in-

Vide quid Pōtifex de illo testetur

& inconuulsa: & prima ista, qua modò instituuntur, apud monachos permaneat consuetudo, sitque illis de Abbate libera electio. Si quis huius nostri priuilegij temerè violator extiterit, perpetui anathematis vinculis se innodandum nouerit, nisi fortè resipiscens, dignè satisfecerit. Qui verò pia deuotione obseruator esse studuerit, peccatorum suorum oīum consequatur veniam, & ęternæ beatitudinis gloriam mereatur. In quibus Papæ dictis facilè datur aduertere, quantæ sanctitatis & venerationis iste nostrorum temporum singularis præsul in pectore tanti Pontificis habitus sit, quem virum religiosum, & reuerà tam operibus quàm nomine Episcopum, sic vigilāter appellauit. Exemplar quoquè regalis decreti ponimus ex parte, nè lateat lectorem, legitima præfati cœnobij non leuiter infringenda. Habes hic ætatem Authoris huius historiæ.

Item scriptum Imperatoris. *Cap.* 27.

HEnricus diuina fauente clementia rex. Cunctis Christi cultoribus, nostriq; fidelibus, tam gignendis, quàm modernis innotescat, qualiter charissimus nobis Anno Archiepiscopus monasterium, quod in monte Sigeberg construxit, nostræ tutelæ & defensioni subdidit; & mercatum, telonium, monetam atq; prędia, cum omnigenis ad hoc quæsitis & datis, siue quærendis & dandis vtilitatibus, nostra regali authoritate firmari & corroborari postulauit. & post aliqua: Itaque monasterium & omnia, ad hoc pertinentia, in nostram accipimus defensionem, & regio more hanc indè conscriptam chartam, propria manu corroborauimus, & sigilli nostri impressione insigniri iussimus.

Vt alia duo monasteria S. Anno condiderit. *Cap.* 28.

POst hæc prudentissimus pontifex, adhuc huius vitę dies sibi concessos vidēs, ob id quod scriptum est, Iustus iustificetur adhuc: duas monachorum congregationes addidit; vnam in regione Vuestfalorum, loco qui dicitur Grascaf: aliam in confinio Turingorum & Sclauorum, loco qui dicitur Saleuelt. quarum prior in honorem S. Alexandri martyris & sex fratrum eius: sequens, in honorē principis Apostolorum ab ipso consecrata est. Has structuris & prædiorum sumptibus abundè ditatas, ad normam Sigebergensium viuere instituit, adductis illuc eiusdem cœnobij fratribus; Tunc demùm numero quinque virginum prudentium perfectè admissus, non in visu, non in auditu, non in gustu, non in odoratu, non in tactu sponsi venientis offendere dignus erat vultū, per singulos sensus deputatis, qui perpetuis orationibus, vigilijs & eleemosynis, digno cęlestis regis conspectibus ornatu, & viuentem eum & mortuum excolerent. O verè felix, nimiumque felix, qui tantorum fultus intercessionibus, si quid per quinque sensus deliquisset, venia poterat aboleri facili. Cuius dilectioni quam vicem debeant sui alumni, magnoperè singulis curandum est: qui totus in ipsis, vt vnica mater vnico pendens in filio, nonnunquàm corporis debilitatem sustinuit ex cōpassione, qua erga illos afficiebatur. quod vno satis elucebit exemplo. Apoc. 22. Alia duo extruit monasteria. Matt. 25.

Vt quandoquè febri laborans, nihilominùs in cœna Domini pedes suorum abluerit, & paulò pòst mirè curatus sit. *Cap.* 29.

INstabat aliquandò Paschalis festi singularis & iucunda celebritas, & confluentibus Coloniam non solùm ex omnibus prope Rhenum ciuitatibus, sed & de transmarinis, & adhuc remotioribus prouincijs absque numerò populis ad nundinas toto orbe celeberrimas, fiebat vt ex ipsa frequentia geminum Coloniensibus immineret tripudium. Verùm, quod huius lętitiæ pulchritudinem magna poterat ex parte fuscare, vehemens febrium ignis inuasit Episcopum: qui & décidit in lectum. Cumque Dominicæ cœnæ dies illuxisset, & ipse membris omnibus defatigatus, ministerium sacri mandati se desperaret implere posse, quod speciali semper deuotione suo tempore frequentare solebat, maior ex tristitia morbus cordis eius intima penetrauit. Cœpit enim varijs intùs æstuare cogitationibus, qui foris æstuabat febribus: & nunc quidem, nè fructu tam pij priuaretur obsequij, ad id exequendum modis omnibus surgere definiuit: nunc verò perpensis imbecillitatis suę viribus, vix ad primum motum sufficientibus, stultitię ꝓximum iudicauit id conari velle, quod, nullo dubitante, facultatē excederet. Hoc gemino cordis conflictu die consumpto, aderat hora, qua rex summus, tremētibus Angelis, Nundinæ Colonienses. Obserua sancti viri piū animū. Ioan. 13.

seruorum vestigia petens, humilitatis suæ exemplum factis & dictis fidelibus suis ingessit. Quod pius vir intimo mentis oculo considerans, in maximam afflictionem incidit, dum timuit ab eius excludi consortio, quem in hoc facto non imitaretur & infirmus. Tum verò totus versus ad preces, petijt vt omnium Dominus, cui præstò est, cùm voluerit, posse, suis adesse dignaretur desiderijs, concessis viribus, quas intentio pia supplex exigeret: præmissoque puero, fratribus mandatum direxit, vt breuissimo temporis interuallo, se, sine dubio venturum, sustinerent. Illis inopinato nuncio retentis ab officio sacro, postquàm cunctantiùs Episcopi præsentia offerri cœpit, priores expectationis tędio exacerbati, miserunt ad eum, dicentes: Nobis quid expectemus ignorantibus, hora pertransijt, & iam nocte vicina, hodierni diei reuerentiæ in imminutione diuini cultûs, non sine dolore plus iusto certè detrahemus. Mox igne charitatis, febrium ignes mitigante, lectum relinquens pontifex, fratres adijt, & ex more linteo pręcinctus, ad ablutionis mysticæ ministerium pręter spem omnium processit. Hîc quàm humiliter, quàm piè, quàm deuotè velut ad ipsius Domini vestigia procubuerit, quomodò per singulorum pedes lachrymans, eos capillis venerandi capitis sui terserit, & osculo suppliciter honorauerit, illam quondàm pœnitentem Mariam in oculis cordis semper habens, lectoris prudentię derelinquo. Sedentibus autem singulis in ordine suo, congregatio beatę Marię semper virginis, ipsius olim studijs elaborata, iuxta suam dispositionẽ vna nihilominùs tenebatur in parte. Ad quam, consummato in cæteris charitatis suæ & deuotionis opere, veniens, intimo dilectionis oculo defixus in illam, recordabatur & aliarum in Christo per se congregatarum. Interim & prior ad animum redijt infirmitas. Hinc factum est, vt suorũ quandoq; desolatio cor eius pulsans, tanta subitò miseratione eum commouerit, vt dolore correptus, in terram rueret, iamq; moribundus, & omni membrorum officio destitutus, gestantium manibus ad lectum reportaretur. In eadem infirmitate triduò iacens, respiciente Domino piam eius solicitudinem, qua timebat nè grex suus sacri verbi pabulo per sancta solennia careret, in ipsis Dominicę resurrectionis vigilijs mirabiliter sanatus est. Cùm enim matutinalia signa insonuissent, repentè quasi diuino tractus instinctu, prosilijt è lecto, & à reclamante puero cubiculario, qui eum doloris insania suspicabatur agitari, calceamenta cum vestimentis vix extorquens, ad ecclesiam lætus processit. Porrò cunctis in admirationem versis, ipse cum alijs cantans, & psalmum dicens ei, qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi: ad tertiæ quoquè lectionis enunciationem accessit, solito iucundiùs & hilariùs eam perlegẽs. Ex hoc pastor bonus ouium, pulchris & paschali cultui condignis alludens tripudijs, generale gaudium suis extulit & cumulauit gaudijs, totam solennitatis illius instantiam tam iucundè, tam deuotè, tamq; studiosè peragens, vt nulli dubium esset, quin ad hæc peragenda, dextera Christi resurgentis eum à lecto doloris erexerit.

[Margin: Charitas vincit morbi vim. — Nota lector — Luc. 7. — Subitò mirabiliter reualescit. — Psal. 67.]

De eius fama celeberrima, & studio erga monasterium Saleueldense. *Cap.* 30.

PRæterea cuius famæ vel nominis vir tantarum inter suos virtutum, apud exteras quoq; barbarasque nationes fuerit, hinc æstimari potest, quòd Anglorũ Danorumq; regibus amicitia iunctus, donis & legationibus eorum crebrò honoratus est: quòd Henricum Imperatorem in Pannoniam persecutus, cùm regno patriaq; pulsum, & ad se profugum Hungarorum regem reduceret, ipse per industriam suam in subiugandis hostiũ castris, cunctis illic armis plus præstitit & effecit: quòd cum epistolis legatos suos ad Græciæ regem direxit: qui reuersi, Dominici ligni partem non modicam, aliaq; regaliũ donorũ insignia rege transmittente, ipsi præsentârunt: quodq; regina Polonorum, ex Teutonicis oriunda, fama nominis eius ducta, ad inuisendũ eum properauit, eiusq; ditioni Saleuelt, & quæq; cohærentia concessit, acceptis ab eo variarum specierum & precarij condignis precijs. In quo loco, sicut paulò superiùs commemoratum est, cœnobium cõstruxit, quod speciali quadam veneratione semper dilexit, tum ꝓpter expertam inibi cælestis gratiæ præsentiam, tum etiam ob lucrũ paganę gentis, in circuitu cõmorantis. Nam frequenter tumultum Coloniæ declinãs, illuc secessit, vbi spiritalibus studijs occupatus, quædam diuinę laudis carmina vel hymnos cõposuit, quibusdam etiam reuelationibus interfuit, & contemplationi vacans, futuræ quietis dulcedinem pręgustauit.

[Margin: Exteri quoque reges eũ venerantur. — Cõponit hymnos quosdam.]

Vt crebrò testatus sit, sibi nec nummum vnum reliquum esse. *Cap.* 31.

CVM autem diuitijs & gloria cunctos in regno præcederet, quod forsitan fidem excedit, sępè nec nummum, & propè nec nummi precium sub sui iuris custodia reperit. Quicquid enim ab huius mundi diuitibus vel emendo, vel in precariam accipiendo, vel aliter acquisierat, mox in pauperes, vel ecclesiarum ministros expendit: hoc propositum habens, nè minimam saltem rem in omni proprietatis suę iure moriens post se relinqueret. Denique nunc multis, nunc paucioribus, aut certè singulis è fratribus nostris, coram eo positis, Quid, inquit, hominum ęstimatio me quasi magnum diuitemque celebrat? En exceptis vtensilibus capellulæ, ministerijque pontificalis, & hoc annulo, nescio me saltem vnum hodiè possidere denarium. Nec enim inexplebilis auaritiæ thesauros meis congrego claustris, vndè vel regis, vel suorum vita periclitetur, aut ingluuies satietur, eorum edacitati me satis in hoc obuiante, vt nec assem vnum oculos claudens, inter illorum vngues relinquam. Cuius verbi quis finis fuerit, patet ex eo, quòd in ægritudine, qua mortuus est, alienis fouebatur operimentis: quotiesque manibus ferebatur in occursum sanctorũ, quos iam infirmus in suis liminibus ipse visitare nõ prȩualēs, ad se visitandũ plerunq; deferri voluit, habitu proprio carens, interim ab aliquo canonicorum contegi necesse habuit. O quantus Ecclesiarum defensor ille extitit, quàm impenetrabilis inimicis Christi murus: non ex illis, in quos prophetia dirigitur, Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die Domini: qui summi pastoris imitator bonus, animam suam pro ouibus suis obtulit, dum nunquàm more mercenarij lupis ingruentibus cessit: sed semper eos aut verbo seuerissimæ increpationis, aut gladio iustissimæ excommunicationis insecutus est, interdùm etiam impudentiores quasi militari manu deterrens, porrò contra omnes orationis inuictæ scutum arripiens. Extant eius innumerabiles pro Ecclesia sudores, nec possint commemorari omnia, quæ pertulit ab impijs. vnum duntaxàt, in quo potissimùm orationis eius vis & efficacia cognoscitur, ad terrorem eorum, qui nunc quoquè cælis inuecto impudenter obloquuntur, inferimus: vt vel serò resipiscentes, quid, cum Christo viuens, possit, attendant, quem carne tectum, tantum potuisse forsitan mirabuntur.

Omnia sua ecclesiarum ministris & pauperibus elargitur.

Ecce paupertatē voluntariam tanti principis.

Ezech. 13. Ioan. 10.

Quæ à Comite Palatino perpessus sit, & quid illi Comiti tandem acciderit.

Cap. 32.

POstquàm mons Sigebergensis, qui vertitur in victoriam, victor vtiquè vitiorum, tradente Palatino Comite, ditioni S. Petri cessit, idem magnę tyrannidis vir, quasi sopito peruersitatis igne, Gorziā venit: vbi deposito pompæ secularis cingulo, monachicæ paupertatis habitum sumpsit. Egit hoc arte sua diabolus, qui substantiæ spiritualis & angelicę dignitatis creatura, per subtilitatem naturæ suæ nonnunquàm ex anterioribus futura perpendit, & semèl obnoxios gehennæ, mille circunueniens dolis, dupliciter filios eius efficit. Hac vsus fraude circa virum hunc, eum post aliquod tempus à professione fallaciter vsurpata deturbans, amplexus coniugales resque familiares repetere suasit, & coniunctis sibi nequitię suę septem spiritibus, cor eius intrans, in omnem deincèps flagitiorum voraginem pręcipitauit. Is exosos habens omnes Dei seruos, vtpotè refuga, bella mouit, seditiones concitauit, & ad suę perditionis cumulum, ad extinguendum nomen celeberrimi tunc pontificis Annonis, Agrippinensem vrbem post rapinas & incendia, post cædes & detrũcationes plurimorum, hostiliter aggressus est. Ibi cominùs cum armatorum multitudine sedens, omnia per circuitum quasi sæuus aper deuastauit, ignem pariter & ferrum miscens. Interim sacer pontifex intrinsecùs cilicio tectus, minori pro se, maxima verò pro commisso sibi grege solicitudine ęstuans, die quadam cùm processisset ad murum, vidit procùl ignem micantem, & vicorum nupèr incensorum flammam fumumque in sublime conscendere, incolis ex vno latere fugientibus hostes, ex altero ignes. Ad quod spectaculum pastor pius intimo dolore traiectus, non aliter, quàm si gladijs omnium confoderetur hostium, ingemuit, & miserabilem emittens vocem: O me miserum, inquit, ô me peccatorem, & ô nimis infelicem, quem tanti mali, tanti doloris, proh dolor, inspectorem ætas ingrata protraxit in hanc horam. Moxque loco cedens, intra matricis Ecclesiæ limen sese recepit, & ante protectoris sui sancti Petri memoriam

Sigeberg. Latinè Victorius vel victoriæ mons.

Comes Palatinus fit monachus.

Deserit monasterium.

Vastat ditionē S. Annonis.

riam ruens, has lugens & eiulans edidit voces: Heu heu Domine, quid commeruit grex & ouile tuum, vt ſic rabidis luporum dentibus expoſitus, eorum morſibus attrectetur, eorum faucibus deuoretur? Se lędentes non lęſerunt: lęſi vicem non rependunt, gratis iugulantur, ſine cauſa ſedibus pelluntur, & quicquid pœnarum peſſimus quiſq; dictante iuſtitia luit, hi, ſola imperāte crudelitate, longè duriùs exoluunt. Eccè qualis clamor viduarum, quantę pupillorum & orphanorum miſeriæ, quot pauperum contritiones te ſuſceptorem eorum, te iudicem eorum, iamiam neceſſariò prouocāt ad iudicium. Miſerere, paciſque nobis ſerenum adſpira diem, in eum, cuiuſcunque cauſa talis Eccleſiæ tuę tempeſtas imminet, tuæ vindictæ determinans ſententiam. At verò Colonienſibus ad arma conclamantibus, ac pro defenſione ciuitatis hoſtiles impetus bellicis apparatibus hac illac per murum obſeruantibus, tyrānus quidem velut diſſimulans, in caſtrum ſuum, quod Cochomo dicunt, ſe contulit: magìs autem, vt viribus & multitudine ſe ſequentium illic adunatis, iudicium ſanguinis cum Epiſcopo eiuſq; adminiſtris publicè committeret. Contra quem cùm Epiſcopi milites nihilominùs omnibus armarentur viribus, & ſtudio partium quidam conſanguinei cum Palatino, quidam cum Epiſcopo ordinarentur, eſſetq; ciuilis belli periculoſiſſima cunctis ſuſpicio, ſanctus pontifex graui preſſus anguſtia mentis, quod è duobus tolerabilius eligeret, ignorabat. Si ſuperbiam hoſtis armis humiliare decerneret, occurrebat inhumana crudelitas, & miſerabile ſcelus, cùm frater fratrem, gener ſocerum, ſocer generum hoſtiliter proſternerent. Si verò aliter vellet, imaginarijs oculis expugnandæ vrbis miſerias, eccleſiarum deſtructiones, clericorum vel monachorum contumelias, viduarum pauperumq; neceſſitates, poſtremò iuuenum & ſenum indiſcretas cędes attendebat. In huius articulo

Epiſcopus ſe munit cōtra eū precibus, ieiunijs & cæt. neceſſitatis quod primum, quod maximum, quodq; certiſſimum erat ſolatium, totum ſe contulit ad Dominum, cum ieiunijs litanias ordinans, & diuerſa ſanctorum oratoria luſtrans. Iamque futurus quaſì pręſens timebatur hoſtis, & ſacerdos cum populo circuiens, triſtes meditabatur cauſas, nec tamē à pſalmorū modulatione ceſſabat. Cumq; ordine veniſſet ad * triceſimumquintū pſalmum, cuius eſt initium, Iudica Domine nocentes me, atq; in eum altiùs intenderet, ex ipſa pſalmi conuenientia dolor cordis eius

*34.

increſcebat. Vbì autē ad verſiculū illum, Veniat illi laqueus, quē ignorat: ventū eſt, quaſì pręſagio quodā de aduerſario tactus, infremuit ſpiritu, lachrymiſq; cū voce prorūpentibus, eundē, diacono ſtupēte, denuò repetiuit, dicēs: Veniat illi laqueus, quē ignorat, & captio quā abſcondit, appręhēdat eū. Hoc quomodò protulerit, orātis'ne affectu, an potiùs ſpiritu prophetantis, vel, vt meliùs reor, vtroq; modo, hiſtoriæ nil obeſt: quandoquidem paucis euolutis diebus, laqueus, quem prædixit, incompręhenſibili ſuperni

Palatinus vxorem interficit. arbitri iudicio tam terribiliter hoſtem ipſum irretiuit, vt inaudito ſeculis furore, vxorem ſuam, propter cuius mortiferam dulcedinem apoſtatauerat, proprijs manibus interficeret. Nam militum pręfectis bellantium acies foris inſtructibus ad futuram, quæ ſperabatur, cum Epiſcopo congreſſionem, ipſe reſidens in cubiculo iuxta ſuæ cupidinis ſociam, iraſcente Domino, nec diutiùs calamitates innocentium ſuſtinente, in

Mēte capiū. amentiam verſus eſt, ac mox dependentem arripiens bipēnem, dilectę coniugis Adelheidis caput feriens amputauit, curſuque fores egreſſus, plauſu manuum & cachinno, quid egiſſet, inſanientis, vt erat, more expoſuit. Exhorruit ad tam triſte piaculum omnis

Vide iudicium Dei, & time. ętas, omniſque conditio, ceſſauitque tam operoſa bellicæ conuentionis apparatio, ſingulis ad propria recedentibus. Ipſe verò princeps & author ſeditionis captus, vinculiſque à ſuis iniectus, quandiù ſuperuixit, furioſus & impos ſuî manſit, proprijſque calamitatibus contentus, in alienam cladem ampliùs graſſandi nec copiam, nec voluntatem habuit. Tunc pius ſacerdos, vnicum cæleſtis magiſterij ſuis temporibus exemplar,

Matt. 5. opere complens illud Dominicum, Orate pro perſequentibus vos, & benefacite his, qui oderunt vos: mulierem miſerabiliter interemptam, officioſè ac nimìs flebiliter terræ commendauit, filium eius in ſua ſuſcipiens, affectu benigniſſimo nutriuit, multiſque beneficijs indulgentiſſimè remunerauit. Exindè Colonia pace repleta, paſtoris ſui iucundabatur in operibus: qui non ſolùm diuerſis miſericordiæ deditus erat officijs, alens egentes, veſtiens nudos: ſed & eccleſiaſticæ religionis decus amplificauit, monaſteria conſtruens, miniſtris Dei neceſſaria procurans, & ſemper in perquirendis & honorandis ſanctorum cineribus infatigabili ſatagens ſtudio.

Vt

Vt beati Innocentij Thebæi martyris corpus in Sigeberg adduxerit. Cap. 33.

CVius rei desiderio tempore quodam Romam ingressus est, Romanorum Archicancellarius, suæ deuotioni pariter & Ecclesiæ consulturus vtilitatibus. In quo negocio nō paruo illic tempore insumpto, Apostolicæ benedictionis impetrato cōmeatu, se cum suis ad regrediēdum ocyùs absoluit. In eo autem positus itinere, precibus contendit ab Adelheida, tunc Alpium Cotiarum Marchionissa, vt Thebęę religionis reliquias, eius authoritatis iussu mereretur ab Agaunensibus. eius quippe ditionis erat locus ille. Quò perueniens, licèt splendidè ac populariter, vt non solùm Archiepiscopum Coloniensium, sed & Archicancellarium totius Italię decebat, exciperetur, consilio tamen & prudentia magìs, quàm potestate, sibi censuit illic agendum. Proinde donis & promissionibus ad voluntatem suam flexum habens sacrarum ædium custodem, remotis aliarum personarum impedimentis, in secreto noctis paucis suorum admissis, ecclesiam ingressus est: vbi sacratissimum beati martyris Innocentij corpus vnà cum capite sancti Vitalis, reuerenter extulit, & tam suî voti prosperitate, quàm etiam suspicione alicuius in populo perturbationis actus, profectionem maturiùs imperauit. Christo ergò vię pręduce, post emensum peregrinationis suæ pelagus, moenia Sigebergēsis cœnobij contingens, sanctarū reliquiarū thesaurū auro preciosiorem, cum magno populorum tripudio, qui eo die confluxerant, illuc intulit tertio Idus Maij, qui dies Dominicæ ascensionis tunc gaudijs illustrabatur, ab incarnatione Domini post millesimum sexagesimumnonum anno septuagesimo vertente, fratribus cunctis & de patrocinio cælitùs collato, & de pręsentia diù desiderati patris pio gaudio solenniter sese agentibus. Infert in Sigebergense monasteriū corp. S. Innocentij.

Vt sancti Cæsarij brachium ab Vrbe Coloniam attulerit. Cap. 34.

HOC rumore Colonienses quoquè tacti, frequentia magna Cleri simulque plebis, eum ciuitatem sanctam post hęc ingrediētem, susceperunt. At ille, nè quas ex Italiæ diuitijs opes aduexerat, suæ sedis conciuibus minùs communicâsset, elegantis artificij * sacellum, templo S. Georgij contiguum, instruxit, reponens in eo, quod à Roma detulerat, dignum veneratione martyris Cęsarij brachiūm. Quod vt Apostolici nominis dignitas celebrius redderet, in honorem S. Iacobi sacraturus illud venerabilis pontifex, cum populo processit: & eccè vorax incendium eo iam, vt mos exigit, infulato, repentè ciuitatem versùs Oriētem inuasit minaciter. Tunc turbis ad eius extinctionem sese certatìm subtrahentibus, & Episcopum vix paucis ex tam nimia, quę confluxerat, multitudine septum relinquentibus, ille tanto mœrens impedimento, cùm caput intra manus deponens, paululùm resedisset, quasì responso diuinitùs accepto, Non, inquit, suę virtutis vim ignis, qui fraude malitiosi serpentis emersit, in periculum aliquod huius vrbis hodiè exeret: tantùm plebs de hoc secura redeat, vt in cōsecratione filiæ matris nostrę, sanctæ scilicet Ecclesiæ, beneplacitum Domino ministerij nostri persoluamus obsequium. Protinùs reuerso populo, flamma nihilominùs emoriens defecit. Itaque iuxta ritum institutionis Ecclesiasticæ, cunctis in dedicando sacerdotem prosequentibus alacriter, vbi tempus expetijt, eminentioris loci petens apicem, mellifluis & compunctione plenis exhortationibus circunstantes alloqui cœpit: cùm repentè per insidias inuidiosi hostis, edax denuò consurgens ignis, turbationem non minimam sacri verbi auditoribus incussit. Quos forti commonitione, nè loco mouerentur, retinens Episcopus, omnibus in periculis primum asseruit pręsidium, laudibus Christi nullum pręponere periculum: ipsos oculis inspecturos, si tantùm stare deliberâssent, quàm velox, nemine obsistente, furentis incēdij fieret interitus. Adhuc eo talia prosequente, cùm nonnullis contrà facientibus, cęteri pro verbi Dei reuerentia gradum fixissent, adspicientibus cunctis, velut inundatione desupèr fusa, momento temporis totus oppressus est ignis, & ad maiorem Christi gloriam, regnāte non minimùm super eos incendio, quos ardor auaritiæ non passus est in audiendo sacerdote perdurare, ij, qui verbis eius assensi fuerant, nescleuis quidem scintillę vestigium in omni supellectili sua repererunt. Vndè materiam dicendi sumens Episcopus, in longum protraxit sermonem, multa de dæmonum insidijs, multa de Dei clementia disserens: finem, non initia, in Christianis quęri: cæterùm cœpisse bonum, nec perfecisse, non modò nulli mercedi, sed & supplicijs obnoxium affirmās. Postremò in extollendis sanctorum laudibus immorans, hoc relatione dignum, cunctis suspirantibus, annexuit.

* Capellam

Hodiè est ecclesia parrochialis S. Iacobi.

Sētētia memorabilis.

Ignis miro modo extinguitur.

Rela-

Relatio eius de quodam Andrea mortuo, sed paululùm reuiuiscente.
Cap. 35.

IN vrbe Roma vir quidam Andreas nomine, non opere, diuitijs & vitæ delicijs affluens, laxæ conuersationis amplam terebat viam, animam oneri, corpus habens voluptati: cui præter nomen Christianitatis & emortuam fidem, Christianæ religionis nihil videbatur inesse: excepto, quòd beato Cæsario martyri deuotus, ecclesiam eius cum cereis frequentare solebat. Hic generali mortis conditione prçuentus, serò suî pœnitens, vltimum efflauit spiritum. Nec mora, corpus in feretro compositum, flentium & plangentium amicorum tristi ambiebatur obsequio, sepulturam eius ob quædam impedimenta in diem alterum differentium. Itaque protractis ad medium noctis excubijs, alto silentio cunctis, altoque stupore perfusis, repentè feretrum moueri cœpit: eleuansque caput, qui iacebat exanimis, cùm vndique circunspiciens, ampliorem videntibus terrorem incussisset, fugæ præsidium nonnullis arripientibus, omnibus verò paritermente consternatis, in feretro resedit. Interìm prudentiores fiducia nonnihil resumpta, procùl quibusdam subsistentibus, propiùs accesserunt, & inspecto diligenter homine, quid rei contigisset, sciscitati sunt, vtrùm phantasijs diaboli luderentur, an insueta mortalibus lege ab inferis rediuiuus emersisset, vel, quod magìs erat in suspicione, languoris immanitate pro mortuo habitus, oculos tantùm intuentium fefellisset, cæterùm vitam non planè amisisset. Ad hæc ille grauiter suspirans, Non, inquit, simulatè, sed verè mortis incidi sortem: at verò perpetuæ mortis sententiam & in anima & in corpore, proh dolor, luerem, si Cçsarij martyris Deo digna non intercessisset supplicatio. Subiungensque secundùm tenorem interrogantium, vbi fuisset, quid vidisset, & vt redijsset, ità ait: E corpore violenter eiectus, ad terribile nimisque pauendum Christi solium ducebar. Ibì circunstantibus cum tremore millibus Angelorum, ego miserrimus conscientiæ reus, nec oculos in quenquam illorum supplex attollere prçsumebam: solummodò districti iudicis tristem sentẽtiam accipiens, à teterrimis & horrore plenis dçmonibus ad æternæ damnationis loca trahebar absque misericordia. Pectusque feriens, ac nimìs flebiliter ingemiscens, Illius, inquit, horæ miseria nullis dignè exponenda verbis, mei cordis memoria nunquàm elabitur. Cumque me flentem procacissimi dæmones cachinnantes, meisque casibus insultantes, ad perditionem atrociter impellerent, preciosus martyr Cçsarius, meis calamitatibus piè commotus, cum fauore sanctç Dei genitricis, sanctorumque Apostolorum & martyrum, prócidit ante Dominum, vulnerum suorum stigmata demonstrans, & dicens: O clementissime Domine, tremendi nominis tui causa hæc quondàm libenter excepi, nec erat in his perferendis, licèt caro gemeret, vlla reluctatio mentis: dummodò temporalium tormentorum asperitate corpus semèl enecatum, nullis deincèps tristitiæ stimulis vel animam, vel carnem, te præside, afficeret. Quid itaque te, qui pius es, inspiciente nouis in corde doloribus denuò premor? Eccè qui meo credulus patrocinio, vitam suam mihi commisit ex integro, prçceps impellitur ad inferos, iamque meritò stultitiæ arguitur, qui vana spe seductus, me coluerit vt vitæ suç gubernatorem, quem in alleuandis saltem supplicijs habere non possit intercessorem. In his vocibus eo coram Christo rege iacente, pijssima Dei genitrix virgo Maria, cum reliquis sanctis se adiungens, filium & Dominum suum ad voluntatem martyris sui flexit: per cuius imperium pessimis dæmonibus ereptus, iam veniæ securus & vitæ, corpus ad hoc reinduere iussus sum, vt his cognitis, vnusquisq; suæ salutis solicitior reddatur. Hçc homine perorante, cùm adstantes stupor inuaderet, collegit se super feretrum, & obijt. Tali conclusione rem doctor egregius finiens, omnes suspirijs & compunctione, quod audierant, commendantes, mox allocutus est: Et vos fratres, vosque sorores, huius considerationem facti in cordium vestrorum secreta admittentes, ad quencunque deuotionis & seruitij cultum vosipsos sanctis Dei offerte, vt extremæ tribulationis angustijs arctati, quemlibet sanctorum tanto lætior quisque vestrûm illic patronum experiatur, quanto deuotior hìc in eius vixit obsequio. His ab eo dictis, nos ob id, quod paulò antè attigimus, docuisse scilicet eum, omnibus in periculis primum esse prçsidium, laudibus Christi nullum prçponere periculum, memorabile quiddam, ipsius ore celebratum, subijcimus, vndè possit adstrui, quod eum proposuisse non falsò testati sumus.

Margin notes: Homo mortuus reuiuiscit. — Vide quid conferant sanctorum patrocinia. — Intercessio Sanctorum. — Sancti honorãdi & inuocandi.

Alia

Alia eius relatio de puella, quæ moriens dæmonum turbas vidit. Cap. 36.

ANtiquę structurę monasterium, titulo S. Cęcilię virginis & martyris, Colonię frequens habetur, in quo sacrarum fœminarum exemplo, puellaris innocentiæ & ętatis infans quędam dulcissimo nutriebatur affectu, omnibus, & præcipuè matri congregationis, vnicè chara. Verùm immatura superueniens mors, tam læta principia simplicis & iucundæ indolis, amarissima sorte turbauit, iacebatque iam omnium oculis onerosa, quæ fuerat antè gratissima. Lugenda sanè conditio nostra, quę non solùm nos in nobisipsis vltimę separationis ineuitabilem necessitatem cogit pati, sed & in amissione charorum quotidiana, proh dolor, strage mortificat. Sic omnes homines quotidiè patimur: sic & tunc prędictę sorores passæ, puellam in extremo spiritu constitutam ocyùs amissuræ, post vespertinos hymnos hora Completorij iam instante, chorum petiêrunt, vt sua Domino redderent, mœstæ de suis. Necdùm verò primorum modulatio psalmorum inchoatione sequentiũ plenè perfecta est, cùm subitò tactu signi notissimi sorores ad egressionem animę migrantis euocatæ, non sine magnæ pręuaricationis audacia, singulę chorum relinquentes, diuinæ laudis opere neglecto, ad morientem quasi suffragium, magis autem periculum ex hoc allaturæ, concurrebant. Ad quarum introitum oculos, mortis sopore clausos, puella violenter aperiens, impetu magno, quasi nil aduersi passa, prosilijt è lecto, cursu petens Abbatissam, eiusq; appręhensa tegminis parte, stridens dentibus & toto corpore tremens, illa se tenaciter obuoluit, clamans & dicens: Fer præsidium, domina mî, fer prę sidium. At cunctis insolitæ rei nouitate non minùs, quàm clamoribus puellæ, more fœminarum cum emissione confusæ vocis angustatis, mater tremebunda, Quid habes, inquit, filia? Illa respondit: Monstrosorum dęmonum ingens & horrenda multitudo cum sororibus fores ingredientibus irrumpens, ad inferos me secum abducere velle minantur. Cumq; causam huius mali mater infusa lachrymis sciscitaretur, Nullas, inquit illa, alias ob culpas id patior, nisi quòd propter me detrimentum seruitij sui Christus habet: cuius laudes, si mihi sorores aliquid conferre vellent, oportebat priùs debito fine concludi. Protinùs ad imperium matris cunctę sorores ad monasteriũ regressę, tanto deuotiùs, tantoq; obnixiùs diuinis cœperunt laudibus insistere, quanto manifestiùs intellexerunt, propter illas neglectas & puellam esse periclitatam, & se non contemnendæ transgressionis offensam incurrisse. Quibus cubiculi limen excedentibus, puella lectulum repetens, ibi se strauit, & sororibus ad psallendum Deo chorum tenẽtibus, ipsa nullius horroris gestus prę se ferens, paulatìm, vt solent morientes, deficiens, vita functa est.

Monasteriũ S. Cęcilię perantiquũ Coloniæ.

En quàm ingratũ est Deo diuini cultũ officia negligere.

Vt beati Agilolfi corpus in ecclesiam suam ad Gradus transtulerit, & duos Euualdos eleuârit. Cap. 37.

SEd vt ad priora redeamus, Anno beatissimus in terris excolẽs, quibus in cęlis associari totis nisibus festinabat, Coloniensem vrbem diù fraudatam corpore martyris & Episcopi sui Agilolfi, membrorum eius restitutione lętificauit: quæ Malmundariensibus præripiens, in monasterium suum, quod est ad Gradus, cum magna ciuitatis exultantis ambitione transtulit. Inter hęc & duorum Euualdorum preciosa corpora, reuelatione eorundem martyrum instructus, de tumulis subleuauit: quos olìm in Saxonia passos, Rhenus amne refluo Coloniam sepeliendos aduexerat.

S. Agilolfũ Episcopum Coloniẽsem transfert in ecclesiã ad Gradus.

Vt beati Benigni corpus in Sigebergense monasterium adduxerit. Cap. 38.

REstat nunc commemorare, quẽadmodùm corpus beatissimi martyris & sacerdotis Benigni tẽporibus eius ad perpetuã Sigebergensiũ gloriã & salutem vel inuentũ sit, vel translatũ. In Sueuia loco, qui dicitur Cella S. Viti, quidam Alemannorũ atq; Burgundionũ Dux olìm ecclesiam constituẽs, suis eam hęreditarijs bonis ad sustẽtationem monachorũ illic Deo militantiũ abundare fecit. Qui deuotione pariter & fide instructus, cùm sanctarũ reliquiarũ studio Diuionem venisset,

indè

indè rediens, corpus Deo dilectissimi martyris Benigni secum exportauit: qui diuinitùs ab Oriente Gallijs destinatus, post multos agones tandèm sub Aureliano Cæsare lancea militis percussus, in specie niueæ columbę cęlos penetrauit. Illos quoquè tergeminos fratres Speusippum, Eleusippum & Meleusippum, à prędicto martyre baptizatos, & apud Lingones egregiè coronatos, vnà cum corpore S. Mamerti, ciuitatis illius Episcopi, Dux idem concedente Christo emeruit, lętusque cum tanto cælestis patrocinij pignore fines Alemanniæ repetens, ecclesiæ quam construxit, desiderabilem consignauit thesaurum, sanctis corporibus, ob metum futurorum, in sacrario cum attitulatione nominum, terræ altiùs immersis. Post multos annos omnibus generationis illius hinc sublatis, cùm locus idem regali cœnobio, quod Eleuuange nuncupāt, in proprietatem cessisset, & tantarum lucernarum fulgor incognitus mundo, puluere vilis sepulturę tegeretur, ordinante Deo, qui producit Luciferum in tempore suo, cuiusdam operis intentione pauimentum sanctis corporibus imminens, à fossoribus apertum est. Proscindentibus autem illis humum, eamque certatìm egerentibus, eximprouisò sanctarum reliquiarum sarcophagi discretis nominibus reperti sunt. Illic magni meriti martyr & sacerdos verè meritis & nomine Benignus, cęteris nominatior inuentus ac subleuatus est, per idem tempus Abbate Renigero, qui beati Annonis consanguineus fuit, cœnobium illud administrāte. Proximè dehinc Dominici natalis gaudia rex Babinbergæ celebrauit: vbi cùm multorum procerum & dignitate pollentium conuentus esset, etiam Abbas idem aduenit. Propinquus ergò cùm esset Annonis Archiepiscopi, quasì gratulaturo Benignum, qui mittente S. Polycarpo discipulo beati Iohannis Euangelistæ, venit ex Asia, se testatus est inuenisse. Rapiēs autem pontifex nomen ipsum ex ore eius, Benignum, inquit, te affirmas habere? Hic meorum specialis intercessor est monachorum: hunc meis petitionibus oportet vt indulgeas, si te delectat ex hoc iam vllum dilectionis meæ beneficium. Ille, vt qui in persoluēdo non parui ponderis argento regi obnoxius esset, ità respōdit: Eccè vt pecuniæ, quam debeo, cura me leues, desiderijs tuis, vt vis, satisfaciam, mittens tibi non alium, sed eundem reuerà Benignum, qui in Diuionensi castro sub Aureliano martyrium duxit. Huic sponsioni pręsul gratanter annuens, quippe qui nullas opes haberet, quas non libenter in huiuscemodi commercium insumeret, cùm sibi mutuò fidem dantes, vtriq; recessissent ad propria, post mensem & dimidium monachos preciosi corporis glebam ferentes, Colonię cum gaudio suscepit. Quibus fidem adstruere nitentibus publicis sacramentis, quòd non alius, quàm qui rogabatur, Benignus esset, non permisit, dicens in eius veneratione, de quo agebatur, hunc se indubitanter habiturum. Pręmissoque in Sigeberg huius lętitiæ nuncio, ipse cum suis conscensis equis, comitantibus pariter ex Colonia non exiguæ multitudinis viris & fœminis, in ipso vespere Dominicæ noctis, quæ ieiunij Quadragesimalis initium erat, ad radices montis applicuit: & descendentibus ad eum debita cum reuerētia processionibus fratrum, ossa sacra cum laudibus recepta sunt per noctem in ecclesia, quæ adiacet monti. Manè verò Dominici diei, quod tertiodecimo Calendas Martij expectatione omnium illuxit, omni conuentu solenniter induto, diuersis etiam ornamentis, multisque luminaribus templo resplendente, sacer antistes, ac sanctæ memoriæ Erpho Abbas, pios humeros sanctarum reliquiarum feretro subijcientes, resonante populo, signisque concrepantibus, cum magnæ deuotionis carmine præcedentium monachorum, martyrem & sacerdotem suum Christo in odorem suauitatis ad altare pręsentârunt. Indè sermonem ad populum habiturus, altiora præsul conscendit, & totus præ gaudio lachrymis fluens, nunquàm sibi iucundiorem illuxisse diem testatus est. Exponensque quis vel cuius meriti esset, qui portabatur, quòd Benignus appellaretur, indicauit, dicens: Benignus, inquit, beneuolus dicitur. & meritò: Apertas enim aures ad omnium nostrûm preces habet, & libentissimè exaudiēs, per seipsum accedit ad Deum ad interpellandum pro nobis. Nunc igitur, dilectissimi, tāti patroni pręsentiam habentes, erigite corda, & singuli, quid vobis expediat, illi suppliciter intimate. Mihi credite, si tantùm fides non desit, quia Benignus est & nominatur, benignissimè quodcunq; petitis, annuens accelerabit. Annus Dominicæ incarnationis, quo hæc translatio celebrata est, millesimus septuagesimustertius erat. Post hęc duobus loculis nouis altrinsecùs post altare compositis, medio inter eos vacante loco, in dextero beatum Innocentium, in sinistro verò beatum benignum pontifex collocauit, & lætitia perfusus, quasì ludens, vt ple-

Marginal notes: Videat hinc Lector Tomo 1. Historiā SS. Speusippi, Eleusippi & Meleusippi. — Iob 38. — S. Benigni martyris corpus inuenitur. — Hęc piè accipiēda sunt Nō enim licet vendere sacras reliquias. — S. Benignus transfertur in Sigeberg. — Sancti audiūt preces nostras, & orant pro nobis.

plerunquè solebat, loquebatur: Erit ad libitum meum rei processus, si quandoq; dignus altario, medius inter vos recipiar. Alioquì ex me speranda vobis gratiarum actio profectò non erit. Quę vox quamuis leuiter dicta, quàm seriò sit ab eis accepta, nos oculis fidei iam contemplamur: qui etsì corpore necdùm viderimus, merito tamen credimus eum inter eos locum iam accepisse. De cuius vita & operibus pauca pro numero, non vt debuimus, sed vt potuimus auxiliante Deo, hoc fine terminantes, ocio interim indulgemus, vt ijs, quæ de virtutibus eius prædicantur, elucidandis, leuiores assurgamus.

LIBER SECVNDVS.

Vt sine claue thecam, qua S. Georgij brachium continebatur, aperuerit. Cap. I.

Ntentionem huius operis diuinæ laudis intuitu præ manibus habens, fictis narrationibus incumbere vehementer & ipse detestor: quandoquidem vndè mihi spes est aliquantulùm exhauriēdi peccata, indè grauior accederet iniquitas, si, prętérquàm veritas est, vel à me verum ęstimatur, quicquam impudenter exprimerem. Deus enim nostro mendacio non eget: *Iob 13.* nihilominùs & is, quem hoc opere mundo declarare voluimus, ad hoc deuotionis nostræ beneuolentia non delectatur, vt falsis laudibus per nos coleretur, qui veris, etiam nobis tacentibus, quousquè mundus voluitur, semper adornabitur. Hæc diximus, vt conueniremus eos, qui iuxta voluntatem cordis sui metientes sanctum virum, non credunt eum huius meriti, per quem talia, qualia dicuntur, possent fieri: quippe quibus in signum contradictionis & ipse Saluator positus est. At *Luc. 2.* nos scientes sanctitatem hominis Dei, nec potentię Christi quicquam detrahentes, ad ea, quæ vel auditu, vel scripto probabilia de eo reperimus in signis & reuelationibus, atq; ijs, quæ prophetice prælocutus est, spiritussancti gratia sensum & linguam regente, ob posterorum notitiam hoc exordio colligēda accedamus. In cœnobio suo, quod in monte situm est, frater quidam accedente molestia, in morbū aliquandò incidit, nec vllum occurrebat remedium, vndè spes esset meliorationis ęgroto. Quod cùm auribus viri Dei, qui tunc præsens aderat, insonuisset, cursorem velocissimū cum mandatis Coloniam direxit, vt brachium sancti martyris Georgij sibi quamcelerrimè mitteretur, asserens in hoc ægroto certissimè subueniendum, si liquorem, quo perfunderetur os sacratissimum, fide plenus in potum sumpsisset languidus. *Vide quid vir tantus senserit de sacris reliquijs.* Cumque ità, vt iusserat, brachium in capsusa delatum sibi præsentaretur, clauim ad reserandum petijt: tuncq; primùm reminiscens nuncius, eam se, nemine illius mentionem faciente, Coloniæ reliquisse conquestus est. Pontifex verò, cùm quasi tentans aperire, duobus digitulis seram leuiter concussisset, testantibus nobis qui aderant, ad primam digitorum eius appulsionem resiliente repagulo, sonitus tinniens, vt ex violentis clauibus fieri solet, exortus est intantùm, vt præsentium aures acutissimè feriens, stuporem non minimum eis ingereret, cernentibus hominem Dei clauis officium absque claue in apertione capsulæ paratissimè peregisse. *Nota rem miram.*

Vt ad tactum vestis eius, cæcus illuminatus sit. Cap. 2.

QVidam oculorum lumine destitutus, in sacrario beati Petri die quadam suppliciter eum interpellans, cùm ad eius vestigia quasi spe cuiuscunq; consolationis se industriè inclinâsset, à parte lateris sancti viri vestem manu colligēs, vno duntaxàt ex officialibus Episcopi rem considerante, oculorum loca fideliter defricauit, & mox extersa caligine, quantùm fides valeat, in exortu nouæ lucis, se non ferens ipse præ gaudio & admiratione, salubriter expertus est. *Cęcus tactu vestis eius illuminat.* Quæsitor ergò stipis exiguæ, nullis terrenis precijs adęquandas diuitias in restitutione luminum adeptus, dissimulans quod acciderat, ad accipiendum quodlibet eleemosynæ munusculum decętèrò pietatem Episcopi nec implorauit, nec expectauit: sed recedens, vtì meminimus, facti cognitionem vni ministrorum eius dereliquit. Is ad mensam pontifice cum non parua virorum frequentia recumbente pariter recumbens, sciscitante illo, vbi

cęcus idem haberetur, respondit eum impetrato illo, quod optauerat, ilicò recessisse. Quid hoc esset, viro Dei, vt ediceret imperante, Satis, inquit, & vltra consuetā mortalibus largitatē homini reuerà contulistis. Nam ad vestrę sanctitatis genua cęcus proruit, indè surgens, abscessit videns. Quid hoc munere præstantius? Meritò magnus tanti largitor doni, meritò beatus & ad ista munera vocatus, qui profectò, tametsì cōcessis non similia petere videretur, ad promerenda sola, quæ & accepit, fidei gressus creditur attulisse, cùm post acceptos oculos aliud quid accipere non quæsiuit. Expalluit ad ista sacerdos, & totus subitò exanguis effectus, euidens ex se præsentibus indicium dedit, quàm inuitus hæc audiens, existimationis huius in populo libenter aura careret. Imitator etenim eius, qui potentia sua signa faciens, quibusdam hæc occultandi pręceptum imposuit: quod eum, in quem peccatum cadere non potuit, fecisse non ignorabat, multò magìs sibi faciendū necessariò censebat, qui purus homo tanto procliuior esset ad ruinam, quanto contra hoc, quod Deus & homo suasit exemplo, ipse improuidus aliquandò vel leuiter animo peccâsset. Hinc accidit, vt quanuìs diuinæ gratiæ donum expertus, non adeò tamen infirmitatis suæ mensuram in his rebus transgrederetur: sed etsì quid horum fortè eo nescio, vel occasione magnę necessitatis contigisset, modis omnibus id humanis auribus subtrahere, quantùm in ipso fuit, non negligebat. Quę res & materiam nobis hanc rariorem effecit, & inuidis illi obloquendi fomitem pręstitit, quasì qui de mortuo finxerimus, quæ de viuo nec in suspicione versabantur. Sed hoc ideò, quia secundùm viri secularis sententiam, quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: supra ea, veluti ficta, pro falsis ducit. Non tamen his territi, ab reliquis aliquatenùs deuocabimur.

Molestè fert se laudari. Matt. 8.

Vt alius quidam cæcus lumen receperit ex aqua, qua manus suas Episcopus abluerat. Cap. 3.

VEnerabilis pontifex die quadam Missarum solennia celebraturus, cryptam Sigebergensis ecclesiæ, ministris prosequētibus, adire cœpit. Et hìc homo, luminis ęquè carens officio, suis votis opportunum tempus & locum ratus, eius conspectibus se suppliciter exhibuit, fidem ex visione se collegisse testatus, quòd ea, qua damnatus erat, cæcitate liberari posset, si quam vsui manuum suarum exhibitam proiecisset aquam, hanc duntaxàt ipse mereretur, vndè malè vacantes humidos redderet orbes. Non hæc æquanimiter humilitatis custos accipiens, magìs præsentium existimationem veritus, quàm diuinę bonitati diffisus, hominem asperrima abiecit inuectione, fallacem eum & impostorem causatus, qui respectu paruissimę stipis, odiosę fraudulentię, quę necat animam, se subdidisset: reuerà fictę visionis eum ex corde suo verba protulisse, cùm si quid de beneficio diuinę miserationis eius miseria exegisset, potiùs hoc illis patrocinātibus agendum foret, quorum probata sanctitas omni mundo iam olìm enituisset: non eius, qui quotidianis sordens piaculis, futurę discussionis metu & ipse pro quolibet reperiendo suffragio anxius staret. Sic pauperem confusione plenum ad ianuas relinquens, cryptam intrauit. Ab eius verò facie miser declinans, in angulū cryptę sese contulit, supernę pietatis aures crebris feriens precibus, non incredulus visioni suę, nec minùs arrogans fidem Euangelicis dictis: Omnis qui petit, accipit: & qui quęrit, inuenit: & pulsanti aperietur. Diù igitur gemitus & suspiria suppliciter eo trahente, quidam ministrantium clericorum, hęc ipsa posteà testatus, miserationis intuitu peluim cum aqua desideranti clàm porrexit, quam à manibus sacerdotis ad sacrificium accedentis susceperat, non sine diuinæ voluntatis instinctu pro hoc ipso reseruauerat. Qua mox faciem totam cæcus fideliter abluens, expectationis suę moras iam nulli ampliùs cōquestus est: quippe qui, fugatis tenebris, serenissimę lucis diem sibi tunc primùm illuxisse magnis plausibus exultaret. Aestimans pręterea mentis acrimoniam in Episcopo tandèm leniendam, si is, qui cęcus antè, iam videns eius præsentię redderetur, post Missas exeunti quasì congratulaturo prosternitur, voces gratiarum congeminans, & celeritatem salutis impensę palàm, & vt erat, ab initio recitans. Ad quę verba pręsul, quasì totus iam commotus, quod ratione minimè conuincere quibat, saltem procaciori inflammati pectoris impetu circunstantibus ingratum efficere visus est, frequēti iteratione minaciter inquirens, Vndè pręsumptionis huius vanissimus attentator emersit, qui reuerentiam authoritatis nostrę vilipendens, huic * iniussus aquam illam

Fert indignissimè à se expectari miraculū, idque modestiæ causa

Luc. 11.

Cęco redditur lumen.

Aduerti hinc potest candor animi eius, laudes sui planè abominantis.

* inuisus

illam administrauit, & quid vel ego, nil hac in re habens, mererer, vel diuina dignatio concedere vellet, ausu improbissimo explorare veritus non est, cùm lex dicat, Non tentabis Dominum Deum tuum? Tremefactus his inquisitionibus clericus, cominùs stans, quod dissimulare non poterat, se simpliciter egisse verbis vtcunquè collectis satisfecit, simul & veniam admissi non segniter petens. Cui pontifex leniter alapam dans, Hunc, inquit, de me rumorem per populum disseminare vis, vt leuitate vulgari nouorum mirabilium effector passìm celebrer, & instàr antiquorum patrum ego quoquè meis temporibus, longè meritis infrà iacens, operum eorum specimen in signis & prodigijs mundo repræsentâsse dicar? Hac'ne vanæ laudis aura transitoriè tumens, inter eos nouissimè reperiar, quibus ad Deum dicentibus, Nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, respondebitur, Nescio vos: discedite à me operarij iniquitatis? Tremenda sanè comminatio, nec secundùm multitudinem doloris illius hæc consolatio temporalis. Idcircò te, vosq; pręsentes omnes, & te quammaximè, non nostris, sed diuinis illuminatum beneficijs, inuocatione cuncta cernentis semèl atque iterùm iterumque obtestor, nè, me mortalitatis huius tenebris adhuc circundato, res hęc alienis auribus aliquod suî vestigium, vobis prodentibus, vnquàm generet. Factum est hoc, & quod interìm silentio tectum latuit, Episcopo claustra carnis egresso, relatione clerici memorati, tam nobis, quàm & aliorum fidelium cordibus commendatum est. Deut. 6. Matt. 7.

Itèm de cæca fœmina sanata. *Cap.* 4.

SED & mulier egestate pariter & cæcitate diuinis obnoxia flagellis, per reuelationem directis ad idem cœnobium gressibus, procedenti post Missas ab ecclesia summo sacerdoti prona aduoluitur, supplex & gemebunda. Qui suspenso gradu, sicut semper infirmiori sexui solebat, & huic piè condescendens, blandis appellationibus causas querimoniarum eius percontatus est. Illa respondente, se præmonitam in visu, nec vllo dubietatis scrupulo teneri, si suæ dignationis manus oculos eius lauando contrectaret, tenebras pellendas: propter adstantes se commotum simulans, vt custodiæ traderetur, mox imperauit, in suspicione relinquēs, verbera quidem se ei multiplicaturum: aliâs autem ostētationem fugiens, curam in secretis adhibiturus. Cumq; sedens ad mensam prandium inîsset, lautiora queq; ciborum ex suis manibus ad refectionem eius transmisit, eamque, finitis epulis, in cubiculum suum latenter iussit adduci. Quò intrans, duobus clericis & vno duntaxàt puero cubiculario arbitris, cęteris hac illac defluentibus, non, vt illa petierat, oculos eius tanquàm pręsumptor miraculi, sed humilis magistri & Domini exemplo, poplite flexo, pedes eius lauit, manibus aquam infudit: post hęc & alimentorum cōpiam administrans: nimirùm per hanc humilitatis viam & sibi & mulieri plùs apud Deum profuturus. Nec hęsitandum, inter hęc pietatis & abiectionis officia eum in superna animū leuâsse, & opem cęlestis medici pro ea implorâsse. Nam residens, obsequio peracto, velut qui responsum orationis admisse cęlitùs meruerit, monuit eam benedictionis oblatæ perparùm degustare. Quę vbì vix eiuscemodi edulio palatum imbuisset, cęleste sensit antidotum, & restitutis plenè luminibus, cum immensis gratiarum actionibus humì prostrata, Deum in seruo suo Annone suppliciter venerata est. Tum oculis eius, experimenti gratia, hęc & illa proponebātur: cumque absolutissimè singula queq; discreuisse visa est, quinq; solidos ei pro eleemosyna vir beatus impendens, vt sibi non charam harum rerum opinionem de se nè circunferret obtestatus est. At tamen minùs ei credulus, abeuntem ad propria, donèc villa digrederetur, ab vno clerico comite deducendam curauit. Mirè vitat omnē ostētationem. Vide humilitatem. Iohan. 13. Cęca mulier videt.

Vt iuuenis cuiusdam hydropem aqua à se benedicta curârit. *Cap.* 5.

INter hæc adolescens quidam, vicinorum locorum indigena, toto ventre deformiter intumescens, sibi suisque factus erat inutilis. Hic meritis beati Annonis ex fama cognitis, vehiculo ductus, montem in quo Deo placitum est habitare, conscendit, pręsentiam eius adijt, aliquod tanti doloris remedium miserabiliter quęsiuit: quod, etsì lingua cessaret, ipsa fœditas & miseria hominis oculis obiecta, facilè extorsisset. Exhorruit languoris immanitatem pontifex sanctus, iuuenemq; miseratus, aquam benędixit, & ipsa moribundum potauit & adspersit. Indè Crucis signo ventri impresso, Aqua bene-

dicta & crucis signo pellit hydropē. eum ad propria celeriter remeare iussit, spem integerrimæ sanitatis abeunti cum fiducia promittens: eius vsus exemplo, qui leprosos mundaturus, ad sacerdotes eos direxit. Matt. 8. Luc. 17. Siquidē in ipsa, quæ iam imminebat, nocte humor ille subcutaneus, in perniciem longo tempore malè congestus, fluxu ventris salubriter ad plenum est egestus: homoque pristinæ sanitati restitutus, proxima luce pedibus suis ad montem recurrit, Deo eiusq; seruo Annoni, gratiarum voces magnis lętitiæ laudibus persoluens.

De cuiusdam fœminæ curatione.

Cap. 6.

EXigentibus aliquandò negocijs publicæ administrationis, sua euiq; principum regni parabatur in Saxoniam profectio, tendentibus singulis ad curiam Imperatoris, quę per id tempus Goslariæ habebatur. Necessariò itaque summus hic Coloniensium præsul idem carpebat iter. Mansiones autem, prout opportunitas vię poscebat, diuersas habens, ex itineris & horę decliuioris necessitate quadam die Corbeiense monasterium adijt, illic pernoctaturus. Necdùm verò mœnibus ipsis successerat, tantùm proximus habebatur: & eccè conspicit ex aduerso duos pauperes carrum vice iumentorum trahentes, in quo mulier membris omnibus debilis decumbens, causa stipis emendicandæ, hoc ductu circunquaquè ferebatur. Hæc famosi nominis antistitem Coloniensem transire comperiens, eleuata voce petijt, vt in Christi nomine respectu S. Viti martyris, suis succurreret ærumnis, datis subsidijs ad coemptionem asini, quo subuecta, conuiatorum suorum iniurioso labori consulere posset. Pijssimus sacerdos ad eius vocem retentis habenis, quinque solidos vni è clericis & cubiculario tradidit, mandans vt dilatione prorsùs remota, dignum tantis precijs animal vbiuìs inuentum mulieri festinatò adducerent: atque ijs dictis, quod supererat vię, celeriter percurrit. Porrò ministris ad imperata satagentibus, asinus tandèm votis eorum aptus obuénit: quem illi pauperculę pręsentantes, miraculi sequentis testes postmodùm extiterunt. Nam illa cùm in gratiarum vocibus iumentum suscipiens, nomen Annonis Deo digni pontificis ore frequentaret, mercedem illi pro beneficijs imprecans, nullius antè roboris, subitò conquiescentibus dolorum stimulis, tantæ se sensit fortitudinis, vt prosiliens ad terram, solidis gressibus sanissima, quomodò vellet, vteretur. Eam currentem, vocesque dantem exultationis, sed & obuijs quibusque exponentem, hæc se meritis & pietate Annonis Episcopi percepisse, ijdē memorati duo stupentes, concitatis equis, post vestigia sociorum dominum suum Corbeiam persecuti sunt: sed certi commotionis eius & indignationis in talium rerum semper obiectu, nullis ausibus eò ducti sunt, vt hinc quicquam eius auribus intimarent, cùm tamen eis interdùm mutuò indè colloquentibus, apertè claruerit, eum isthuc minimè ignorare. & meritò: Ex illis enim maximis Ecclesiæ luminaribus erat, quibus per spiritum datur vel sermo sapientiæ, vel gratia sanitatū, vel operatio virtutum, siue prophetia, vel aliud quid cælestium charismatum: quæ singula singulis diuidens spiritussanctus, prout vult, in hunc propè generaliter mirificè contulit. Quorum omnium mētionem locis suis pro viribus nostris exaratam lector habens, hîc, quomodò præscius futurorum, per spiritum nonnulla prædixerit, paucis relationibus accipiet, tametsì totum voluminis huius corpus idem sparsìm loquatur.

Miraculum illustre.

1. Cor. 12.

Vt prædixerit Hildulphum sibi successurum.

Cap. 7.

ERgò sicut ad nos vsque veris assertionibus propagatum est, omni veneratione plenus Anno beatissimus, cùm in Goslaria, villa scilicet regia, publicis maiorum conuentibus interesset, quidam ex latere regis clericus, Hildulphus nomine, pro familiaritate petijt, vt codicem sacramentorum, qui vulgò Missalis dicitur, quem pontifex non parui decoris habebat, sibi dono daret. At præsul, Hac, inquit, interim postulatione carebis, donèc iuri tuo conferatur omne ministerium, quod capellulæ meæ claustris debetur.

Prædicit Hildulphū sibi successurum.

Vt idem prædixerit de Sigewino.

Cap. 8.

Nec

NEC minori reuerentia excipiendum reor, quod in Gradibus, qui Coloniæ insignes habentur, quodam die cum venerabili viro Bennone, Osnaburgensis Ecclesiæ presule residens, de Archidiacono suo Sigeuuino cominùs veniente, dixisse fertur: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est. Quod ex ore tanti viri non leuiter erupisse prędictus Episcopus reputans, ausu dilectionis & amicitię imminebat, vt vim prolati sermonis eius participaret notitię. Quem ille respiciēs, primò, qua super eum existimatione moueretur, inquit, ac deindè subiunxit, Hunc profectò nóueris in sede Coloniensium, meo iure quandoquè recipiendum. Sed cùm & hoc, sicut & illud superius, humano sensu dictum crederetur, & ob id negligentia quadam præteriretur, ipso tenebras has egresso, successit in cathedram eius primus Hildulphus, secundus Sigeuuinus: quorum testimonio sanctissimus prædecessor eorum, verá de eis pręnunciâsse agnitus est.

Benno Episcopus Osnaburgēsis.

Idē de Sigeuuino prædicit.

Vt literis Episcopo Mindensi scriptis suum obitum significârit.

Cap. 9.

AT verò quibus exemplar epistolę præ manibus est, quam olìm dilectionis indicem Egilberto magistro suo direxerat eo tempore, quo Mindonensi pręficiendus Ecclesiæ, annulum & insignia reliqua, rege transmittente, susceperat, in hanc facilè fidem adducentur, nè dubitent eum in multis futurorum scientia claruisse. Nam finem scriptorum faciens, in hęc vltima verba digressus est: Et tu me terrę commendes. Hoc Egilbertus legens, sed inuitus accipiens, cùm post tempus ambo conuenissent, in medium literas illas proferens, quam earum conclusioni fidem deberet, se sine difficultate dixit inuenire non posse: maximè, inquiens, cùm progressior ętas vires mihi iam denegans, hoc quod posuisti, me à te sperare cogat. Ad hæc Anno beatissimus: Minimè, inquit. verbis enim tuis rei finis, te superstite, refragabitur: & quod tibi litera sonuit, viua vox denuò confirmat: Tu me terræ commendes.

Egilbertus Episcopus Mindensis.

Prophetia S. Annonis.

Vt iurauerit cuiusdam locum munitum euersum iri.

Cap. 10.

NVnc Iudæ proditoris exemplo, de ministris eius nonnulli, quos copiosissimis ad omnem libitum eorum ornauit beneficijs, pro bonis mala nequiter reddentes, prorsùs ab illo defecerunt. Horum vnus hodieque, quandò hæc scribuntur, Solis huius particeps, in eius contemptum vehementiùs insaniens, quasì liber, nec vllis cuiquam obnoxius seruitijs, ab illo propè milliari remotus, minaciter residebat, fretus firmitate munitionis suę, quam pridèm sacer præsul eidem temerario, pij patris indulgentia construxerat. Eam verò eius præsumptionem multis indignè ferentibus, die quadam procedens ab ecclesia Christi sacerdos, in partes, vndè huius mali superbia sese erexerat, oculorum aciem direxit, mouensque caput, ità locutus est: En ille meus, vt sibi iam videtur, dominus regaliter tumens, suis securus fouetur tectis, nec vlla futurorum formidine compungitur. Sed ego per illam, quam in sancto Petro possideo, fiduciam iuro, totum illud præsidium, quo nunc superbè gloriatur, non arietibus, non hasta, non clypeo brachiorum virilium: quin potiùs ab ignauis & nullius constantiæ turbis expugnabitur ac destruetur. Idem post hæc animositate plenus, in necem militis cuiusdam Coloniensis deuolutus est. Vndè concitati Colonienses, ex agris & villis plebeia contracta manu, munitiunculam illam circundederunt, captamq; subuerterunt, iuxta pręsagium Annonis Episcopi, hęc ipsa prędicentis.

Alia eius prophetia.

Quæ ad fratres Sigebergenses propheticè dixerit.

Cap. 11.

QVis autem huius infidelitatis inuenietur, qui neget eum spiritu prophetico sermones, quos subiungimus, habuisse, cùm opere completos in sequentibus audierit? Quos in Sigeberg ad fratres familiariter habitos, authoritate narrātium inducti, nefas credimus subducere. Cum illis enim in hilaritate sedēs, quasì pater cum filijs, secretorum suorum conscios eos semper habebat, nec erat aliquod cordis eius arcanum, quod non eis credidisset. Quæ res, secundùm illud Apostoli, Charitas foràs mittit timorē, ausum eis subministrabat & respondendi, & quęlibet ex ipso percontandi. In hunc ergò modū, quasì postpositis serijs, frequenter eos allocutus est: Simeon ille nominatissimus, quo Treueris inclyto gloriatur patrono, sed & Bardo

Plurimùm fidit Sigebergēsibus. 1. Iohan. 4.

sanctissimus, vrbis Moguntinæ decus, reuerà sanctitatis suę meritum plurimis indicijs cōmendantes, omni quidem reuerentia iure sunt colendi: verùm quia magni prędicantur & sunt, donarijs amplis honorari satagunt. At mihi meritis eorum non ęquè consociando, post depositionem huius corporalis sarcinæ, non erit ingrata quantumlibèt parui xenij deuotio, suscipiamq; breuissimę cerę linique munusculum. Ad quod eius dictum arridētibus, qui assederant, senioribus, & an etiam ipse post mortem signis crebrescere vellet insistentibus, cum magna fidutia respondit: Voluntatis huius magnitudinem profectò verbis aperire non sufficio: tamen nè secretorum meorum aliquid vestris inquisitionibus negetur, huius me desiderij semper & esse sciatis, & fuisse, vt in eorum oculis, qui me vitamq; meam insectantur, adhuc aliqua signa per me dignetur exhibere Christus, tum & pro sui nominis augenda gloria, tum & pro meo auferendo opprobrio, dum illi placens apparuero, qui nunc in omnium repręhensione sum positus. Id verò signorum meorum erit initium: Ad litus Rheni fluminis, flentium & plangentium humeris exanimis adductus, ante memoriam sanctę martyris Afrę luctuosis obsequijs in nauim exponar: quæ circumacta, nil vltra solitum agente remigum instantia, recto cursu contra sanctum Heribertum applicabitur, altiorem in vlterioribus, quàm in anterioribus ripis stationem habens. Vos autem vnici filij mei & fratres dilectissimi, cùm me semper lætis gestibus susceperitis, audite quo ordine mihi tunc occurretis. Pro cantu fletus incomparabiles offeretis, ad psalmos & hymnos ora aperientes, planctuum & singultuum voces potiùs emittetis, quotiesq; repressis virtute lachrymis immanissimi doloris, psallere tentaueritis, totiès in ipso conatu nouis fletibus deficientes, imperfecta saltem verba vix exprimere sufficietis. Inter hæc omnes & iuniores & prouectiores circa feretrum meum cum eiulatu miserabili ruētes, horrorem & miseriam maximam, non hominibus tantùm, sed & angelis ingeretis. Hic mihi sepeliendi cultus à vobis exhibebitur, hæc dilectionis vicissitudo, hæc erunt exequiarum mearum insignia. Post hęc membris terræ matri consignatis, vos operti tristitia, tumulum relinquetis: ingredientur verò cuncti milites mei, vocesque cum gemitu dantes, orationis Dominicę supplicem precem ob requiem meam singuli Deo fundent. Quibus recedentibus, vniuersi ministri mei & mihi seruientes, in ianuam irrumpentes, clamores & suspiria congeminabunt, & ipsi quoq; simili modo Deo me commendantes, ad sua quiq; conuertentur, vobis in tristitia & luctu perseuerantibus. At ego pręsentiæ cęlestis regis exhibitus, primo quidem conspectu tremebundus, nimiumque timidus adstabo: sed accepta paululùm fidutia, qua mox importunitate, qua scilicet precum instantia pro meis monachis agere contendam, vobis iam exprimere potero? Nec deerunt minæ terroresq; venenatarum linguarum, quibus tristitia vobis inducatur. Destructio loci, vobisq; dispersio prædicabitur: passìm quisq;, prout animo collibuerit, de loco, de rebus eius, & de vobis sermones agitabit: quę cuncta dęmonum instinctu fient, vt feruor studij vestri hac occasione quoquo modo infirmetur. Sed nihil horum vos pertimescatis. Patris vestri dictis fidem adhibete: cuncta vobis ad abundantiam & omne commodum, ampliùs me mortuo, quàm viuo, seruient, ità duntaxàt, si vos Domino seruientes, cœptæ conuersationis tramitem infatigabiliter curratis. Quòd si subterfugientes, regularis disciplinæ iugum excusseritis, animumque leuitati subiugantes, iocos & ocia sectati fueritis, pigritiam & vitę delicias amaueritis, contentionibus, murmurationibus, & detractioni operam dederitis, iamnunc scitote, quot monachi estis, mâlle me tot ethnicos eleemosynæ meæ deuoratores existere. Hęc dicta beatissimi præsulis Annonis equidem omnibus generaliter admiranda, quia rerū veritate iam pręcesserunt: specialiter autem nobis non minùs metuenda, quàm amplectenda, quia nos potissimùm respicit, quicquid in eis vel dulce sonat, vel amarum. Eò autem hìc inserta sunt, vt sciatur gratia viri sancti in præscientia futurorum, & nè contemnenda videantur, quę quasì leuiter interdùm dixisse perhibetur. Nam vt sciamus pondus & vim eorum, quędam subiungenda sunt, è quibus idem adhuc probari possit.

Vir sanctus multa de seipso verissimè prędicit.

Monachis fugienda summoperè.

Vt per meritum fidei eius, contractus ad S. Bardonis tumulum sanatus sit. *Cap. 12.*

APud Moguntiam, Germaniæ nobilissimam & populosam ciuitatem, magnam cuiusdam nominatæ festiuitatis celebritatē regni principibus, & Ecclesiarum pręsulibus iussio regalis effecerat, qui diuersis ex prouincijs illic adunati, curiæ pręsidebant. In eo conuentu sicut meritis intùs, sic & authoritate foris sin-

gu-

gularis prę minens Anno, summus Coloniensiū præsul, quadā die populorū frequētia densissimè circunfusus, ad immolationem immortalium sacramentorum ex more stetit in atrio principalis ecclesiæ, prope tumulum sancti Bardonis Archiepiscopi, eius nimirùm sanctitate delectatus, quæ recentibus interim miraculis commēdabatur. Cumque multam cordis contritionem habens, totus lachrymis flueret, (nam quotiès idem exequebatur ministerium, non, vt pleriq;, coactis, sed spontè currentibus infundebatur lachrymis, vt crederes ex aliquo fonte venas viuas prosilire) mundissimis labijs orationes solitas complens, ab altari descendit. Cernens autem quendam toto corpore miserabiliter contractum, adhærere tumbæ beati præsulis, isque quis esset non ignorans, (fuerat enim à progenitoribus mancipium, super hæc & eleemosynarius illius, cuius cineribus ob custodiam assidebat) suo more vsus, contra sepulcrum stans loquebatur: Ignotos, & propè nullius deuotionis, ope celerrima respicis: hunc verò tuis innitentem semper obsequijs, tui iuris famulum, te diligentem, te precibus assiduis inquietantem, tanta hactenùs obstinatione contēnere potuisti? Si nos tuis meritis adscribere vis, quod in aliorum curationibus hìc actum esse fama confirmat, in huius reparatione contracti, nobis cernentibus, declara tuæ virtutis efficaciam. Hæc multis audientibus cùm dixisse, nulla intercipiente mora, æger in pedes repentè cōstitit, incolumitatem suam & alio memorabili signo comitāte, quòd absq; fluore sanguinis, absq; dolore neruorum, integrę sospitati momento redditus est. Quod factum Anno Dei seruus mira lætitia suscipiens, magnoq; prę conio S. Bardonis nomen & meritum extollēs, hymnum Te Deum laudamus, altę vocis modulatione inchoauit, tam populo q̄ clero pariter eádem deuotione consonante, signisq; solenniter concrepantibus. Rumor totam mox ciuitatem peruolauit, ędes regias intrauit: vnum proceres, vnum reliquę multitudines personabant, Annonis fide, virtutē Bardonis emicuisse, meritis vtrorunq; sanitatem homini applausisse: quam tamen si lingua cōticuisset Annonis, nec tunc quoquè sanctitas annuisset Bardonis.

S. Bardo claret miraculis.

Præclarum miraculum.

Vt serenitas redierit ad minas, ab eo S. Seuerino piè intentatas. Cap. 13.

NOn inferiora dicturi sumus. Sanctissimus vir multa deuotione cælestes patronos excolēs, speciali dilectione B. Seuerinū, suę sedis antistitem, semper in ore, semp in corde tenebat, id habēs studij, vt q sibi dulcis & char᷒ ex aīo cōstabat is & in veneratione non à suis tātùm, sed ab exteris quoq; populis haberetur. Qua feruens intentione, tempore quodam gratum sibi vię laborem cum suis assumpsit ad illam opibus, omniq; probitate tunc insignem Babinbergensium ciuitatem, vt sui iuris domum, in qua puer olìm nutritus fuerat, filiam matris Ecclesiæ constituens, eius eā nomini consecraret & honori. Hoc per oppidum cùm innotuisset, die qua sperabatur ipsa dedicatio, tantis pluuijs ab hora prima surgentis auroræ tota cæli facies obducta est, vt vehementiā imbrium nullius tecturę operimenū arcere sufficeret. Cūctis itaque, quibus animo erat accurrere, tectis suis se tuentibus, pontifex à proposito suo violenter impeditus, tacitis precibus intra cubiculum cordis incubuit, vt imminens vel ad modicum interciperetur elementum, quātum in his negocijs exigeret mora Ecclesiastici instituti. Sed vltra mentis suæ placitū hac prece nil proficiente, velut ex magna iam commotione vocem concipiens, ipsi B. Seuerino charitatis minas intulit, dicens: Si me tuis auxilijs in hac pellenda inundatione quamcelerrimè prosecutus non fueris, certè tantis iritatus aduersitatibus, ad tui nominis reuerentiam ecclesiam prorsùs refugio consecrare. Mira res. Adhuc fragili carne pressus, sudabat in terris, qui talia loquebatur: alter verò, cui minæ intentabantur, vnum cum Deo iam effectus erat, cuncti terroris expers, ærernę autem securitatis hæres: & tamē ad motū eius, qui videbatur inferior, quoniam & infirmior, expauit eminentior. Nam vt putaretur irato velle reconciliari, mox vt dictorum finem Anno fecit, conquieuerunt venti, disparuerunt nubes, cessauerūt imbres, repentini solis radij, roseo lumine micantes, oculos subitam aëris immutationem stupentes crebris ictibus reuerberabant, & regnante serenissimi diei luce, omnis qui vel deuotione, vel curiositate illectus erat, cursu prosequebatur antistitem, ad nouę dedicationis gaudia procedentem. Igitur arridēte votis suis serenitate cęlitùs præstita, cum exultatione vniuersorum, qui aduenerant, tanto lætiùs consummauit illam, quam conceperat, consecrationem, quanto liquidiùs intellexit in hoc se nutui deseruire diuino, quandoquidem testimonijs elementorum idem vellet & Seuerinus.

S. Annonis singulare studiū & deuotio erga S. Seuerinū.

Repentina serenitas redit nō sine magno miraculo.

De miraculo, in musca sub sacrificio perpetrato. *Cap.* 14.

Psal. 31.
Psal. 144.

POst hęc omnia frustrà quęritur, eius ori quàm ꝓpinquus fuerit ipse Dominus, cuius oculi super iustos, cuius aures in preces eorum, qui propè est omnibus inuocantibus eum in veritate. Non deerit tamen huic inquisitioni documentum satìs egregium. Adstabat quandoquè sacro circundatus amictu conspectibus omnipotentis, offerens nostrę redemptionis singularem hostiam super altare, quod attitulatione S. Michaelis pręcipuum habetur in monte, qui nunc preciosi corporis eius gloria illustratur. Oculi cordis in illam cælestium secretorum speculationem intendebant, exteriores lachrymarum riuos emanabant, & cùm visibilis rei substantiam manibus contrectaret, hunc fidei complexibus dulciter adstringebat, qui Crucem pro nobis ascendit, ipsemet sacerdos, ipsemet & hostia: cui preces suppliciter fundēs, pro Episcopis, pro regibus, & omnibus in sublimitate positis, ac pro cunctis Ecclesię catholicæ cultoribus, eiusque pace instanter laborabat. Foris silentium agebatur, sed magnos clamores interior homo dabat, qui cęlos penetrantes, ad summæ maiestatis thronum admittebantur. Intereà toto sacramentorum ritu consummato, quod adhuc restabat, fractio panis fiebat. Pars in calicem mittebatur, residuum digitis sacerdos venerabiliter tenebat: in quod intendens, ab initio lachrymis replebatur, se protestatus indignū eius perceptione, quod nullus vnquàm sanctorum sine metu sumere præsumpsisset. Currebant lachrymæ super lachrymas, crescebant gemitus, augebātur & suspiria: nihil aliud in corde, nihil in ore voluebatur pręter hoc solùm: Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Nec verò quasi nouę compunctionis tunc in eum subierant stimuli: quotidianus iste mos eius erat ad sacrificium stantis. Interìm oratione longiùs protracta, imago dæmoniorū, musca videlicet spurcissima, visu quoq; nauseam generans, impetu super Dominicum corpus ruit, ereptamque morsu particulam, cum maximo dolore sacerdotis auolans exportauit. Cerneres eum subitò colore mutato mortui similitudinem expressisse. Horruit ausum animalis immundissimi, nec minùs pro se pauidus, ob augendas culpas id sibi reputabat euenisse. Sed ex maxima tristitia, maxima mox lætitia creata est, & vndè credebatur satanas insultaturus, indè quammaximè confusus est, ordinante clementia Saluatoris: vt quo esset ignobilius in creaturis, quod viro sancto tantum intulit luctum, eo gloriosius esset miraculum, per quod ad meritorum eius delarationem de eodem triumpharet. Siquidem venerabilis pontifex his angustijs vltra styli nostri facultatem grauiter obstrictus, tādèm cor & oculos in Deum fixit, nullis quidem indicijs rem alicui circunstantium prodens, auxilium verò non labiorum motu, sed animi contritione & humilitate lachrymarum ab omnipotente instantissimè flagitans. Quid multa? Omnis impuritatis amica, quasì violenter impulsa, pręcipiti volatu redijt, murmure suo & sibilo quodammodò vim, quam patiebatur, aperiens, illudq; quod raptu nefandissimo fragmen sustulerat, in oculis sacerdotis patenæ restituit. Indè se velut auolatura leuans, seorsùm super altare ruit exanimis, dignam tāti flagitij pœnam luens. Tum verò mœror, qui pectus sancti viri sauciauerat, totus in gaudium versus est, nec puto quenquam tantę facundię, qui plenè possit exprimere illas gratiarum voces, illudq; diuinę laudis iubilum, quod omnia personabant interiora, tātam Domini pietatem admirante sacerdote, quòd eius lachrymis, qui puluis futurus erat, adeò flexus est ad misericordiam, vt in tam vili animante suæ potentię non dedignaretur exercere magnalia, quodq; non minori prouidentiæ suę miraculo res tam exigua, quanuìs preciosa, per illas moras, nè periret, reseruata sit, quam vtiq; pręscierat modis omnibus restituendam. Ad clericū deindè conuersus, qui sibi proximus assistebat, innuit vt incendio musca consumeretur: ipse verò sanctam communionem magna cum securitate suscipiens, sancti spiritûs gaudio comitante, ministerium illud debito fine terminauit. Hoc nè in dubium alicui veniat, sciat qui eiusmodi est, patris Reginhardi relatione nobis id innotuisse, cui ore suo sanctus pontifex idem affirmauit: nisì fortè tantæ perfidię sit, vt conetur adstruere, beatum virum de seipso non vera finxisse.

Matt. 8.
Sacrificium quàm deuotus semper obtulerit.
Obserua rē notatu dignam.
Ecce miraculum admiratione dignissimū.

De duobus à suspendio, miro quodam modo liberatis. *Cap.* 15.

Psal. 67.

QVicquid tamē eorum, quę dicuntur, in dubiū venit, cùm non dubia, sed certa certis fulta testibus ediderimus, facilè suî fidē capit ex vno, quod ad eius comprobāda merita, mirabilis in sanctis suis Dominus, mirabiliter operari dignat° est.

est. Res verò tali teste defenditur, vt veritatem eius grauitas morum verborumq́; ipsaq́; canities hominis, etiam incredulis loquantur, hoc principio editi miraculi tenorem exequentis. Erat regalium obsequiorum in vrbe Moguntia tempore quodam celebritas agēda, primisq́; de regno iuxta morem ad curiam euocatis, Anno venerabilis, & famosi inter omnes nominis, à rege curam & administrationem huiusce tripudij tunc acceperat. Cumq́;, vt iusserat rex, festinaretur à cunctis ad metropolim iam dictam, & ipse nihilominus idem cum suis iter accelerās, in quasdam terræ partes pernoctaturus deuenit, vbi sermone celebri rumor circunquaquè ferebatur, & regem cum suis inibi nocte proxima mansiones accepturum. Ea die concilio prouincialium facto, duo iuuenes, vt ex consequentibus intelligi datur, sententiam damnationis innocentes exceperant, furentibusq́; crudelitate bestiarum exactoribus, statìm ad ceruicem positis restibus, ad suspendium vrgebantur. Non erat eis excusationis vel veniç locus, nulla contra eos defensio, qui iustificant impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferunt ab eo: solummodò cor & oculos ad eum habebant, cuius omnia iudicia iusta sunt, cuius vniuersæ viæ misericordia & veritas. Iam gelidus per ossa pauor fundebatur, iam expectatione sola mortis exanimes stabant, cùm inter angustias ipsas ad exorandum Dominum animati, clamores validos ab intimis dabant, eius omnipotentiam, eius inuocando clementiam, vt per interuentum cuiuscunq; serui sui, quomodò vellet, fieret eis à morte liberatio: quandoquidem à cunctis exclusa pietate, nemo de pręsentibus parceret, nec esset, quem naturę propinquitas ad misericordiā traheret. Audiuit Dominus, & misertus est, inuisibilemq́; visibiliter adesse iubens potestatem, ad declarandum mortalibus suæ diuinitatis de Annone testimoniū, in eius eam effigie potissimùm apparére voluit. Nam illi cùm ad patibulum manibus retrò ligatis traherentur, in ipso mortis eorum articulo, quandò duello sæuo mors vitaq́; confligunt, circunstantes omnes iuxta famam superiorem de rege mentionem inferentes, eorum auribus eiusmodi confabulationis strepitum ingerebāt. Protinùs ambo tracti corporalibus oculis ad similitudinem quandam percepti sermonis, sicut eis pòst referentibus innotuit, quasi regem ipsum imperiali comitatu circunfusum aduentare conspexerunt, magnæ dignitatis clericum quendam in illa frequentia secum habentem, cuius habitudo faciei totam, in qua pius agnitus Anno est, effigiem exprimeret. Isq́;, vniuersis prætereuntibus, solus in miseros pios defigens obtutus, locum ocyùs adijt, seq́; medium vtrisq́; supponens, hac manu dextrum, altera verò sinistrū ad medias noctis tenebras singulis in pedibus sustentabat. Nulla deindè in liberandis illis morarū obluctatio: pariter ab eo depositi, pariter manuū & vitæ libertati ab eo redditi, hac hortantis eos ad fugam voce sunt commoniti: Cursu, qua placet, viam arripientes, hinc miserandi secedite: liberator vester, Deus potēs & clemens. Eo cum his verbis euanescente, manifestam diuinæ bonitatis virtutem in se iuuenes admirati, quanlibet è villis adiacentibus, effugiendi spe petere statuerunt: secutiq́; iam non tam sui cordis, quàm cælitùs propositū callem, in eam, vbì minister gratiæ cęlestis Anno stationem ea nocte metatus erat, ingressi sunt: & mirum in modum, cùm vbiq́; numerosę ædes se offerrent obuias, solam Annone hospite tunc insignem, ceu eorum animis inscriptam, recto itinere domum petiêrunt, cùm tamen nulla ad eos vel nominis, vel pręsentię eius notitia peruenisset: illo nimirùm ducente eos, qui se viam testatur & vitam. At vbì primùm insperatam viri Dei faciem inter curiosorum orbium species offenderunt, membris omnibus concussi, ad eius vestigia velociter proruerūt, illum lachrymis, illum gratiarumactionibus summę maiestatis seruum & amicum clamātes, per quem Christus se diem cum nocte facientes in ligno, per tot moras, nè suffocarentur, ad vitam seruauerit. Credendi maximum indè sumebatur argùmentum, ꝙ fœda totā faciem operiēte macie, nodorum ad colla adhibitorum vestigia cernerentur. Sed præsul ab humilitate sua prorsùs animū non mutans, homines à se iniuriosè repulit, dicens eos cupiditate lucri nequiter illectos, hanc fallaciæ plenam excogitâsse fabulā. Nōnullis tamen ex clericis innuit, vt seorsùm illis assumptis, rem inquisitione subtili pleniùs inuestigarent, mandans & de causis, vndè damnati essent, quæstionem mouere: vt innocentia sua vel defenderent, vel improbarent, quod actum erga se cælitùs affirmabant. Sicque factum est, vt cùm nullis instructi fraudibus, ad omnem interrogationem simplicibus responsis occurrerent, & diuinitùs operata per pontificem virtus innotesceret, & culpa vacantes iuuenes, iniustè damnati inuenirentur. Tum verò mox in laudem creatoris brachia sacer antistes & oculos

Conuentus principum Moguntiæ

Esa. 5.
Dan. 3.
Psal. 24.

Res notatu digna.

Ioan. 14.

Obserua, vt vir beatus semper odit se prędicari

oculos attollens, Non, inquit, hæc meritis meis adscribere fas est: tua, Christe, sunt hæc opera, tuæ profectò benignitatis in his declarantur exempla: qui verus innocentiæ restitutor & amator, quomodò voluisti, nè perirent, misertus es innocētibus. Aliquātis dein ex eleemosyna sua solidis in viros expensis, ipse cœptæ viç se cum suis dans, ibat, sicut dicitur, de virtute in virtutem, habens & gratiam reuelationum multam. Hinc iam aliqua dicturum, copia per singula non patitur ire: paucis tantùm partìm hîc, partìm in posterioribus, lectoris erunt studia concilianda.

Psalm. 83.

Quid S. Petrus in visione ei mandârit. *Cap.* 16.

ACcidit, vt ecclesiolam quandam nouæ constructionis, intra partes regiminis sui sitam, die quadam sanctificaturus, cum suis conueniret. Dos autem, vndè legitima nominis ecclesiæ fieret articulatio, nusquàm reperiebatur ad manus, prędijs, quæ acquisierat, alijs ecclesijs in eleemosynam ab eo distributis. Hac pro re multis æstuans cogitationibus, diem ad noctis ingressum protraxit, Ecclesiastica sanctione sciens inhiberi, sine dotis priuilegio talibus inseruire negocijs. Porrò nè diuinum officium qualibet dilatione deincèps illic postponeretur, tūc quidem deliberabat insistendum consecrationi, pòst autem & pro dote solicitiùs satagendū. Huiusmodi definitionem post varias retractationes animo concipiens, in somnum resolutus est: & eccè per visum contemplabatur se prope quoddā altare consedisse, pontificali cultu splendidè circundatum: eam verò speciem prętendentem, vt putaretur iamiamque processurus ad quandam dedicationis celebritatem. Cui protinùs assistens vir canitie angelicus, vultu roseus, claritate simul & authoritate suspiciendus, cùm se Petrum esse dixisset, quęrere cœpit, quid illic expectaret. Sanctus vir, tanquàm notissimam cerneret personam, manens imperterritus, se respondit ad ædiculę cuiusdam consecrationem eò venisse. statimque subiunxit Apostolus: Dotem, quæ competit, assignatam habens, id quod cupis, legitimè poteris exequi? Qua præsul inquisitione conscientiam suam conuentam intelligens, id se dixit ex animi deliberatione proposuisse, licèt ad pręsens dotis suffragio destitueretur, nè benedictionem, pro qua venerat, diutiùs suspenderet: quandoquidem in procrastinatione dotis diuinis nil obesset seruitijs, quā se, vita comite, sciret breuì reperturum, & ex more traditurum. Hoc, inquit, Apostolus, Ecclesiastica iura non habent, vt sine dotis commendatione, sponsa Christi thalamis admisceatur. Vndè nè transgressionis huius occasione grauiùs peccetur, ex nostrę potestatis authoritate tibi concedimus, vt quotiès necessitas exegerit, ab his, quę matris Ecclesiæ sunt, dos filiæ pręstetur. Euigilauit continuò pontifex, ordinemque visionis suę, rationis oculo crebriùs examinans, nè fortè deceptionis ministra fuerit, à Deo se præmonitum euidenter agnouit. Sic tenebris ad ingressum diei recedētibus, ipse certus ex visione quid faceret, ad consecrationis officium lætus processit, ex prædijs metropolitanæ sedis eam, quam sine damno matris inuénit, filiæ dotem tradens.

Visio eius.

Non est cō. secranda ecclesia sine dote.

Vt in ecstasi à sanctis Mauris flagellatus sit. *Cap.* 17.

VT autem antecedenti narratione compræhēsum est, eius in diuinis rebus studium omnis etiamnùm Colonia testatur: quę multis sanctorum congregationibus repleta, habet in singulis, quod monimentorum eius posteris reseruet. Verùm inter multas antiquitatis structuras, quibus ipsa ciuitas nobiliter excellit, B. Gereonis olìm eximia celebrabatur fabrica, quam Helena Christianissima matrona, Constantini mater, regijs sumptibus in rotundum erexit, ità marmorea pulchritudine, aurique luce foris & intùs resplendentem, vt ad Aureos sanctos appellaretur. In hoc sanctorum ambitu, sicut fama loquitur, post B. Gereonis & sociorum eius interfectionem, milites ex Mauritania numero trecenti sexaginta, pro fide pariter trucidati, eandem cū B. Gereone, sicut aīarum, ità & corporū requiē meruerunt: sed in negligentiori veneratione habebantur à populo, eô quòd in Australi látere tēpli, suę memoriæ cryptā satis humilem, & paucorū receptioni propter angustias hábilē, obtinentes, ex accessu rariori per ætatum successiones è memoria penè sublati essent. Quæ negligentia multis increscens annis, sic & Annonis sancti durabat tēporibus, donèc nocte quadā eo qescēte, reuelationis huiusmodi salutari corrept' est verbere. Sublat' in excesū mentis, eorundē Christi martyrū, sanctorū scilicet Maurorū, multitudinē cū magna luminis gloria velut ad conciliū vno in loco congregari videbat. In quos cùm mirātibus defixus oculis, quē visio ipsa finē esset habitura, summa sustineret expectatione, raptus cōtinuò, locū, q cōgrega-

Multę antiquę structurę Coloniç.

Mauri martyres 360. Coloniæ cæsi.

Visio alia S. Annonis.

gregatę multitudinis medius erat, vt examinandus accepit, toruis adspectibus in eum cunctis respicientibus. Cumq; discussio subtilis ageretur vel operum illius, vel meritorum, ab illa sancta cōcione magnarum querimoniarum generalis clamor exortus est, conquerentibus eis, antecessorum eius incuria se tanti temporis contemptum pertulisse, nec vllius venerationis cultum à conciuibus vrbis suæ eatenùs accepisse: in hoc se ampliùs permoueri, quòd qualitercunq; à superioribus episcopis erga ipsos actū sit, eius, de quo spes melioris studij habebatur, non minor in eos neglectus existeret. Post has sanctorū interpellationes, vbi per increpationē districtè requisitus est, qua temeritate tot veritatis testes in tanta vilitate habuisset, non inuento excusationis loco, cunctorum sententia iustæ vltionis flagellū subire iussus est. Itaq; veste spoliatus, verberibus grauiter attrectatus est. Suspirijs aūt, & omnis emēdationis spōsione suppliciter in tormentis, vt parceretur, laborans, hac eàdem conditione tādèm dimissus, à somno grauissimo, magno pauore æstuans, euigilauit, ità tremens, & totius corporis habitu ità se gerens, quasi sub flagellis etiamnū palpitaret. Mox in se reuersus, intelligētiam somni nō aliundè, sed ex illatis plagis in ipso corpore sensibiliter habens, necessariò placādos dixit, quibus iratis tantę acerbitatis animus inesset: satisq; metuendū, nè denuò concitatis eis, nō vt antè, aliqua respirandi copia sibi concederetur. Collectis ergò viris industrijs & ingeniosis, ad eandē rotundi schematis basilicā, ab orientali parte rupto muro veteri, nouum continuauit ędificiū, quod dispositis in longū parietibus, per ascensus adspectu decentissimos in chorum spectabilem, turresq; geminas operosè superiùs consurgens, cryptā in inferioribus magnæ capacitatis explicabat. Addens pręterea hunc vel illum ex coloribus siue metallis ornatum, egregię laudis titulum, in eisdem picturis versibus appositis, ità promeruit:

Quid igitur fiet illis, qui dedita opera sanctorū reliquias planè contemnunt?

Crypta apud S. Gereonem fit auctior.

> Ex Domini monito compunctus Episcopus Anno,
> Quicquid habere potest, diuinis cultibus offert.
> Iussit & adstantes appingier ordine patres
> Vrbis Agrippinę, sanctæ virtutis amicæ.
> Pro quibus in cęlis lætabitur ipse fidelis.

His omnibus, vt hodiè cernitur, pulchrè perfectis, deincèps in exquirendis sanctarum reliquiarum corporibus immorabatur. Huius aūt intentione spei, stratam marmoribus terram intra templi septa detegēs, principem sanctę sodalitatis illius, beatorum scilicet Maurorum, Gregorium nomine, socijs in circuitu quiescentibus, accuratiùs prę cęteris humatum reperit, chlamyde purpurea circūdatum, orarum eius extremitatibus in insignem auri texturam desinentibus. Hunc cum nonnullis alijs de sepulcro super altare debita reuerentia exaltans, in eius laudem, qui talium thesaurorū author & largitor erat, erupit: & exindè nomen & memoria sanctorum Maurorum, per omnes Coloniæ angulos celebrior inoleuit.

S. Gregorius Maurus martyr inuenitur.

Sanctus Eliphius martyr quid ei in somnis improperārit. Cap. 17.

ELiphius quoq; magni meriti martyr, qui post abscissionem capitis, cum eodē viæ longissimę spatium percurrit, in visione beato viro assistens, eius erga se negligentiam redarguit, improperans quòd eam, quam vt religiosus in cæteros vrbis suæ patronos mentis deuotionem ostētabat, in eo multùm obfuscaret, quòd sciens ipsum nulli meritis secūdum, hac extremitate post omnes habuerit, vt nè minimis quidem indicijs suam vnquàm beneuolentiam in eius ecclesię amplificatione prodiderit. Eo respondente, iactis quibuslibet nouis fundamentis, inundationem Rheni fluminis in subuersionem totius monasterij sine dubio mox incubituram: perstitit ille, quālibèt vel paruam eius deuotionis exigens operā, sicq; disparuit. At sacerdos à toro se post quietem excutiens, cœnobium S. Martini, in quo martyr idē patrocinabatur, adijt inspecturus loci situm, habitoque consilio, duas turres, à fronte sanctuarij consurgentes, in aërem subrigi præcipit, laudem meritumque viduæ, duo minuta offerentis, proculdubiò obtinens.

S. Eliphius apparet S. Annoni.

Luc. 21.

Vt in visione de sacrosanctæ Trinitatis gloria institutus sit. Cap. 18.

MVltis in hunc modum reuelationibus proficiens, ad meliora in dies incitabatur, Diaconum boni magistri æmulatorem secum habens: cum quo iugis illi erat cōsuetudo, cessāte strepitu publicę dispositionis, ad psalmos & orationes

recur-

recurrere semper. Porrò sicut per imbecillitatis humanæ defectum nonnunquàm accidere solet, idem clericus in decantatione psalmorum cum Episcopo per vices tædio superatus, ex negligentioribus & præproperis alternorum versuum enunciationibus in eã decidit consuetudinem, vt in ijs canticis, quæ patris & filij & spiritussancti gloriam per discretas personarum appellationes resonant, mediam semper, id est, filij, transiliret personam. Quam fidei contrariam, & omninò fugiendam negligẽtiam cùm nemine attendente nulla per longum tempus corrigeret emendatio, venerabilis pōtifex in secretissimo noctis cuiusdam silentio quiescendi gratia iacens in lecto, palpebris necdùm plenè sopore depressis, ex ea desupèr parte, quam vertice respiciebat, sonum aure percepit negligenter & corruptè percurrentis, Gloria patri & spirituisancto, ac denuò repetentis idipsum, media per celeritatem intermissa dictione: factusq; repentè tanquàm in ecstasi, quendam, cuius claritas & habitus humanum excedebat modum, in maiestate, qua filium Dei decebat, contra se stãtem adspexit: qui radiantibus oculis in ora stupentis comem & placidum se ingerens, protensis coram eo tribus sinistræ manûs digitis, primum eorum dextro tetigit indice, dicens: Eccè Pater: moxq; secundum, Eccè Filius: post hæc & tertium, Eccè Spiritussanctus. & vocem intra fauces paululùm cohibens, Eccè tres, ait, in vna Deitate similiter adorãdæ personæ, quibus gloria par dicitur ab vniuersali semper Ecclesia. Mediam inter patris & spiritussancti personam filius habet, nec vllam recipit diuisionem à duobus in vlla diminutione maiestatis eiusdem & gloriæ. His ità catholica veritate se habẽtibus, vt quid clerici tui blasphemias sine correptione præteris? Eam, quam cum patre & spiritusancto communem possideo, gloriam mihi subtrahit, in duarum vocabulis personarum me, qui media Trinitatis persona sum, ad omnem gloriæ decantationem transiliens. Protinùs excitato sacerdote, imago quæ videbatur, euanuit. Admirans autem in consideratione visionis tam perspicuæ, moras quas interìm patiebatur, donèc ad consuetos hymnos veniretur, annorum instàr putabat, summoperè festinans corporis auribus discernere, quod intelligibili sensu per excessum iam acceperat. Obseruans itaq; diligentissimè psallentis Diaconi os, solito festinantiùs vltimum psalmi versiculum ipse terminauit. Mox gloriam trini nnminis clericus adiungens, mediam solita acceleratione intercepit personam, duas tantùm dicens. Nec vltrà sequentium psalmorum modulatio processit, donèc ab Episcopo repræhensus, ex ordine visionis iam dictæ, non negligendam tanto tempore se contraxisse didicit offensam, habens decæterò non emendationis tantùm, sed & ꝓficiendi salubrem occasionem. Sed iam stylum mutare rerum Dominus iubet: plena sunt lachrymis, plena miserijs & ærumnis, quæ sequuntur: & forsitan eo digniora tanto viro, quo & grauiora: quoniam vbì durior pugna, ibì gloriosior & victoria. Si Iob recipitur flagellatus, & hinc Annonem beatificabimus, qui post multas tribulationes meruit introire in regnum Dei.

Visio S. Annonis.

Iob 1. & 2.

Quod eius persecutionum fuerit initium. *Cap.* 19.

Apoc. 3.

Plus enim Dominus, qui, quos amat, arguit & castigat, hanc quoquè dilectam sibi animam ante diem vocationis eius multis tentari permisit incommodis: vt scilicet ab ea omnem scoriam terrenæ cōuersationis excoqueret caminus trãsitoriæ tribulationis. Primùm moto Saxonico bello, fratrem eius Vuesselum Magdaburgensem Archiepiscopum, & consobrinum eius Bucconem Halberstadẽsem Episcopum, tempestas inuoluit grauissimæ persecutionis. Contra hos cùm regi, totius Saxonicæ gentis exterminium anhelanti, opem non satìs impigrè ferret, naturæ profectò legibus & carnali affectione inhibitus, inuisus ei suspectusque efficitur, periurij ac perfidiæ insimulatur.

Quæ à Coloniensibus perpessus sit. *Cap.* 20.

Hoc caput ferè ad verbũ descriptum est ex Chronico Lamberti Schafnaburgensis.

Id est, Monasteriẽsis.

Hinc inter eum & regem quotidiè discordijs incrementa accipientibus, ciues quoquè Colonienses, quibus paulò antè vnicè charus acceptusque fuerat, ad interficiendum eum pròh dolor solicitantur: quibus ad patrandum, quod nefariè machinabantur, casus idoneam attulit occasionem. Archiepiscopus Pascha Coloniæ celebrauit, eratque cum eo Episcopus * Mimigardeuordensis, ad communicanda tantæ solennitatis gaudia, familiaris amicitiæ obtentu euocatus. Cumque exactis ex parte ferijs Paschalibus, abscedere pararet, ij qui Archiepiscopi domestica negócia cura-

curabāt, iubētur ad euectionē eius nauim idoneam ꝓuidere. Qui lustratis perspectisq́; omnibus, vnam mercatoris cuiusdam prædiuitis nauim, quia in eos vsus competēs videbatur, occupant, eamque in ministerium Archiepiscopi, eiectis mercibus quas habebat, ocyùs expediri iubent. Negantibus famulis, qui nauim seruandam susceperant; vim, nisi maturè iussa capessant, minitantur. Illi verò, quantùm poterant, citato cursu ad dominum nauis rem deferunt: quid facto opùs sit, consulunt. Habebat ille filium adulta ætate, non minùs audacia, quàm viribus, excellentem, & cùm propter generis affinitatem, tum ob merita sua primoribus ciuitatis maximè charum & acceptum. Is assumptis famulis suis, & iuuenibus ex ciuitate, quantos in ea trepidatione in auxilium suum consciscere potuit, concitus ad nauem euolat, & ministros Archiepiscopi, acriter, vt nauis exoccuparetur, insistētes, cum iniuria proturbat. Dehinc aduocatum vrbis in idem opus succedentem, tumultusque instaurantem similiter repellit, fundit & fugat. Iamque & his & illis, sui singulis amici armati subsidio accurrunt, & ad magnum discrimen pugnamque ancipitem res spectare videbatur. Perlato mox nuncio ad Archiepiscopum, quòd atrocissima seditione confunderetur ciuitas, misit festinanter ad sedādos motus populi, irarumq; plenus minabatur se proxima sessione seditiosos iuuenes merita pœna coërciturū. Erat quippe vir omni genere virtutum florētissimus, & in causis tam reipublicæ, q̄ Ecclesiæ, spectatæ sæpiùs probitatis. Vix ad modicum dirempta est concertatio: sed ferox animis, & elatus primo successu iuuenis, non cessabat interturbare omnia: percurrensque ciuitatem, varios sermones per populum serebat de insolentia & austeritate Archiepiscopi, qui totiès iniusta præciperet, totiès innocētibus sua adimeret, totiès honestissimos ciues procacissimis verbis incesseret. Nec difficile fuit, id hominum genus in omne, quod velles, tanquàm folium quod vento rapitur, transformare. Præterea in mentem veniebat Vuormatiēsium insigne præclarumque facinus, quòd Episcopum suum insolentiùs agere incipientem, vrbe expulissent, & cùm ipsi multitudine, opibus armisque instructiores sint, dedignantur quòd inferiores æstimentur audacia, & Archiepiscopum tyrannico sibi fastu imperitantem, tandiù muliebriter patiantur. Cōferunt primores inepta consilia, sæuit vulgus intemperans nouarum rerum studio, & per totam ciuitatem spiritu diabolico raptatum, ad arma conclamat: nec iam Archiepiscopum vrbe expellere, sicut Vuormatienses, sed per omnes cruciatus trucidare, si copia detur, conspirant. Natalis erat beati Georgij martyris, qui eo anno feria quarta hebdomadæ Paschalis obuenerat, & Archiepiscopus celebrata Missarum solennitate apud beatum Georgium, cùm sermonem faceret ad populum, præsagio quodam futurorum, nesciens ipse mali quod imminebat, contestatus fuerat audientibus, quòd ciuitas diabolo in potestatem tradita esset, & propediem peritura, nisi iamiam impendentem iram Dei per pœnitentiam inflectere maturarent. Auxit huiusmodi suspicionem omnibus, quedā in hunc modū visio celebris: Quidā bonæ vitę vir ante dies aliquot huius turbulentiæ, vidit per somnum coruum quendā horrendę magnitudinis per totam volitare Coloniā, & terribiliter crocitando, populū tali spectaculo attonitū huc & illuc agitare: superuenire post hæc virum, tam veste quàm forma pręcellentem, qui & coruum horrifico sonitu perstrepentem vrbe expelleret, & populū mente consternatū, iamq; extrema omnia formidantē, cassa formidine absolueret. Cumq; à circunstantibus interpretationem somnij horrore cōcussus quæreret, audiuit ꝙ ciuitas propter peccata populi diabolo in potestatē tradita fuisset, sed interuētu Georgij martyris liberata, instantis iam atq; à Deo prædestinati interitûs necessitatem euasisset. Igitur post meridiē, inclinata iam die in vesperum, cùm igni oleum, iracundiæ accessisset ebrietas, subitò ciuiū cōiurata manus erupit: ac primò portę ciuitatis omes custodijs vallatæ sunt: dein ex omnibus vrbis partibus ruunt ad * curtim Archiepiscopi, & eum celebri quodā loco cum Episcopo Monasteriensi cœnantē adorti, tela cōtorquent, saxa iaciūt, nonnullos ex assistentibus interficiunt, cęteros plagis & vulneribus cōfectos, in fugam vertunt. Inter hęc conspicantur quamplurimi, ipsum taliū furiarū incentorē dæmonē ꝑcurrere insanienti populo galeatū, loricatū, igneo mucrone terribiliter fulgurantem, nec vlli, q̄ sibi, similiorē. Cumq; militari quodā classico cunctātes, vt se in pugnā sequerentur, cōcitaret, in ipso impetu, quo portarū seras effracturus vociferando irruebat, repentè ab oculis sequentiū disparuit. Tūc Archiepiscopum sui inter cuneos hostiū, nubemq; iaculorum vix & ęgrè expeditum, in templū S. Petri abripiūt, fo-

Margin notes: Ministri Episcopi malè accipiuntur à quodam mercatore. — Ironia est. — Seditio Coloniæ. — Visio cuiusdā boni viri. — *chortem, pro domo vel ædibus. — Diabolus incentor seditionis. — S. Anno ægrè à suis in templū S. Petri infertur.

foresq; non modò seris & vectibus, sed admotis etiã magnis molibus obfirmant. Sæuiunt foris, & instàr inundantis aquæ rugiunt vasa diaboli, plena vino furoris Dei, & per omnia Episcopij penetralia discurrentes, fores infringunt, thesauros diripiunt, vasa vinaria cõcidunt, & dum vina in diutinos vsus summa ope cõgesta, pcipitantiùs effundũt, repletũ subitò cellarium, ipsos, quod dictu quoq; ridiculũ sit, inopinis fluctibus periclitatos penè suffocauerat. Alij capellã Archiepiscopi irrũpentes, altare spoliant, sacra vasa pollutis manibus contrectãt, vestimẽta pontificalia diripiũt: dumq; omnem supellectilem sacri ministerij curiosa, immò furiosa diligentia euertũt, reperiẽtes illic quendã clericũ, præ timore se in angulo altaris occultantẽ, & putãtes quod Archiepiscopus esset, interficiunt, non sine gratulabunda exprobratione, quod petulantissimæ linguę tandẽ aliquandò modum imposuerint. Sed cognito, quod decepti similitudine essent, & Episcopus intra templũ S. Petri & loci religione, & murorũ firmitate se tutaretur, vndiq; cõglobati ipsum templũ obsident, muros perfringere dedita opera moliũtur: postremò, nisi ocyùs sibi tradatur Archiepiscopus, ignẽ quoq; se adhibituros minitãtur. Tum ij, qui intùs erant, videntes obstinatos esse omnes ad necem eius animos populi, nec ebrietate sola, quę tẽpore digeri solet, sed etiã odijs & phrenetico quodã furore homines agitari, suadent ei, vt mutato habitu effugere conetur de ecclesia, & fallere obsidentes, hoc facto, & sacras ædes incendio, & se mortis periculo liberaturus. Opportunũ fugę patrociniũ tẽpus pollicebatur. Nam seditione in mediã noctẽ ptracta, horrebant omnia tenebris & caligine, vt haud facilè cuiquã esset, vultus occursantiũ discernere. Angustus aditus patebat de templo in dormitoriũ, itemq; de dormitorio in atriũ domumq; canonici cuiusdam adhærentem muro ciuitatis: isq; ante paucos dies ortæ seditionis impetrauerat ab Archiepiscopo, Deo ad salutẽ Archiepiscopi hocipsum misericorditer puidente, vt rupto muro ciuitatis, paruulum sibi posticũ facere sineretur. Ibì eductus Archiepiscopus, applicitis in euectionẽ eius & comitũ eius quatuor equis, abijt, opacę noctis tenebris, nè ab obuiantibus agnosceretur, cõmodissimè vsus: repertoq; post modicum Episcopo Mimigardeuordensi, socijs iam pulchrè pro ea tum calamitate cõstipatus, in locũ, cui Nussia nomẽ est, peruenit. Interim ij, qui circa tẽplum erãt, crebris arietum ictibus muros quatiebant, eratq; confusa vox tumultuantiũ, & fidem omnipotẽtis Dei testantium, quod non euasurus esset manus suas, non decepturus obsidentiũ diligentiam, etiamsi in minima terrę reptilia se transfiguraret. Econtrà ij, qui obsidebantur, nũc supplicando, nunc pollicendo, quod diligentissimè quæsitũ, si inueniretur, ipsis tradituri essent, callidè ludebant operã perurgentium, vsquequò Archiepiscopum longiùs euectum, atq; in tuta loca pgressum esse arbitrarentur. Tum demùm reclusis foribus, ipsos ingredi, & pro libitu suo quęrere sinunt: adijciuntq;, frustrà eum quæri intra septa templi, quem certò cõperissent primo incursu concitatę multitudinis, clara adhuc die vrbe egressum, iam in longinquas partes transire potuisse: idque magìs suspicandum, quòd contractis vndiq; per moram nocturni temporis copijs, primo manè ad occupãdam armis ciuitatem sit aduenturus. Igitur ingressi, cùm omnia templi penetralia diligentiùs inuestigando euertissent, vix tandèm admissa fide, quòd falli potuissent, deincèps ab inquisitionis studio ad tuendã vrbem animos vertunt, armatamq; multitudinem circunquaq; per propugnacula dispertiunt. Inter hæc arreptum quendam de turba, super portã vrbis ad ignominiam Episcopi suspendunt, magìs in hoc furori suo, quo pręcipites raptabantur, satisfacientes, quàm quòd crimen vllum suspendio dignũ, misero obtendere possent. Alteri crura succiderunt. Mulierẽ etiam quandam de summitate murorum præcipitant, fractisq; ceruicibus interficiunt, hoc ei crimini dãtes, quod homines plerunq; magicis artibus dementare infamata fuisset. Sed hoc scelus cõmodiori tempore, & pacatiore animo vindicare debuerant. Induxerant etiam in animum, si non fuga vix euasisset, Abbatissam perimere de S. Cæcilia, solã mortis eius causam habentes, quòd Archiepiscopo cõsanguinitate iungebatur: adhuc & sceleratiora aggredi statuentes, nisì Deus Colonię misertus, breuiãsset dies amentię eorũ. Pręterrà iuuenes impigros citato, quantùm possent, gradu ad regem ire iubent, nunciare ei quæ gesta fuerant, & suggerere vt quantocyùs veniat, vacantem, expulso Archiepiscopo, ciuitatem occupare: in eo verti salutẽ ciuitatis, & ipsius vtilitatem maximã, vt grandia molientem de vindicanda iniuria Archiepiscopũ anticipare conetur. Talibus furijs toto triduo agitabantur. Postquàm auditum est per prouinciam, & celebri rumore vulgatum, quòd Colonienses Archiepiscopum

Homicidium.

Oppugnatur templũ.

Sanctus Episcopus aufugit.

Venit Nouesium.

Suspenditur homo innoxius à furente populo.

episcopum probris & contumelijs affectũ, vrbe fugâssent, exhorruit omnis populus nouitatem rei, atrocitatẽ sceleris, spectaculũ humanarũ rerum, ꝙ vir tantarũ in Christo virtutum, tam indigna perpeti, Deo adspiciente, potuisset. Magna eius in pauperes liberalitas, multa in diuinis rebus deuotio, multa in humanis moderatio, vehemẽs in corrigendis legibus studium, libera in corrigendis qui malè agerent seueritas, omniũ ore celebrabantur, earumq; rerum cõmemoratio non minimum ei gratiæ apud populares conciliabat. Exclamant omnes, ad suam magis iniuriam pertinere violatam pontificalis nominis maiestatem, & mori sibi satiùs esse, q̃ vt tantũ flagitium suorum temporum inultũ patiantur. Igitur per quatuor vel quinq; milliaria circunquaq; ad arma conclamant, multa hominum millia dicto citiùs concurrũt, nullo qui per ætatem arma ferre posset, tam religiosam militiam detrectante: conglobatiq; in vnum, rogant Archiepiscopum, & cunctantẽ vi impellunt, vt ad recuperandã ciuitatẽ quantocyùs festinet: se pro eò dimicaturos, & si ea necessitas incumbat, oues pro pastore, filios pro patre libenter mortem excepturos: ac nisi Colonienses maturent venientem suscipere, & pro ipsius arbitratu satisfacere offenso, se aut ingesto igne populum cum ciuitate consumpturos, aut dissipato muro, eum super congeriem occisorum in cathedram pontificalẽ reducturos. Ità Archiepiscopus quarto die pòst, quàm exierat, magno vallatus agmine, ad vrbem accessit. Quod vbi Coloniensibus compertum est, & se tantæ tamque efferatæ multitudinis impetum nec muro, nec acie sustinere posse animaduertunt, tum primùm furor deflagrare, ebrietas euanescere cœpit: magnoq; terrore concussi, obuiàm legatos de pace miserunt, se reos confitentes, & omnem, quã vita incolumi iuberẽtur, pœnam péndere paratos. At Archiepiscopus dignè pœnitentibus se veniam non negaturum respondit. Tum celebrata Missarum solennitate apud S. Georgiũ, eos, qui pontificem sede ꝑpria expulissent, qui ecclesiã homicidio polluissent, qui templum S. Petri hostiliter impetîssent, qui cætera religionis iura ausu barbaro temerâssent, Episcopali banno ad satisfactionem vocauit. Protinùs omnes nudis pedibus, laneis ad carnem induti processerunt, vix & ægrè impetrata pace multitudinis, quę circa Episcopũ erat, vt hoc tutò facere finerentur. Nam & vehementer ei succensebant, ꝙ dum immoderatiùs clementiam ostentando, popularis fieri vellet, nefarios homines ad audenda nequiora, huius sceleris impunitate, animaret. At verò Archiepiscopus eos posterò die ad suscipiendam secundùm canonum scita pœnitentiam tam immanis flagitij, ad S. Petrum præstò esse iubet: ipse progressus ad S. Gereonem, ibì extra vrbem pernoctare statuit: veritusq; quòd tradita ciuitate, vis concitatæ multitudinis inhiberi non posset, sed partim iniuria, partim cupidine prædæ accensi, acerbiùs sęuirent in populum, obnixè rogat prouinciales, qui secum erant, vt singuli in sua cum pace recederent: satis se opera eorum vsum, & euidens tulisse documentum, quid animi oues erga pastorem, filij erga patrem gererent: asperrimam partem negocij multa eorum virtute exactam esse: cętera quæ restent, facilè iam priuata ac domestica manu posse confici. Proindè, quod bonum, fęlix, faustumque esset, abirent in domos suas, hanc reportãtes spem, quòd huius beneficij gratia apud eum, seu viuum seu defunctum, perpetuò mãsura foret. Hoc vix impetrato, milites suos, quantos ad comprimendos vrbanos motus, si qui fortè leuitate vulgi instaurarentur, sufficere putabat, præcedere iņ ciuitatem iubet, secuturus ipse proxima luce, cùm eorum, qui præcessissent, diligentia, nè quid fortè insidiarum lateret in ciuitate, præcauisset. Ea nocte sexcenti, aut eo ampliùs mercatores opulentissimi ex vrbe profugi, ad regem se contulerunt, intercessionis eius opem aduersùs Episcopi sæuitiam imploraturi. Cæteri ingresso Archiepiscopo ciuitatem, & toto triduo iuxta condictum expectanti, minimè se præsentârunt ad proponendũ aliquod satisfactionis genus. Vndè indignitatem rei non ferentes Episcopi milites, inscio, vt plurimi asserunt, atq; inconsulto Archiepiscopo, arma rapiunt, domos incursant, possessiones diripiunt, occursantes partìm sternunt, partìm captos in vincula conijciunt, & prorsùs, vt veritati vel coacti assentiamur, multò ferociùs, quàm tanti pontificis existimationi competeret, iustæ vltionis negocium exequuntur. Sed grauior morbus acriori indigebat antidoto. Filius suprà memorati mercatoris, qui primus seditione inflammauerat populum, & pauci alij luminibus sunt orbati, nonnulli virgis cæsi ac detonsi, omnes grauissimo rei familiaris damno mulctati, atque iusiurandum dare compulsi, quòd deincèps Archiepiscopo ciuitatem contra omnium hominum violenti-

Prouinciales statuunt vlcisci iniuriam S. Annonis.

Colonienses pacẽ & veniam petunt.

Nota sancti viri erga rebelles ciues humanitatem.

Coloniensiũ res, inscio Episcopo, diripiuntur.

lentiam, quantùm consilio & armis possent, vindicaturi essent, & eos, qui ex vrbe profugerant, quoàd dignè Archiepiscopo satisfecissent, semper pro infestissimis hostibus habituri. Ità ciuitatem pro diuersitate partium, & luctus pariter & lætitia tenuerunt, alijs in regressu pontificis eiecti iustas audaciæ suæ pœnas luentibus, alijs dignos consolationis suæ choros instituentibus. Siquidem non in vrbe tantùm, sed & vbicunquè locus exhibendæ processionis offerebatur, ibì post istam famam Christi confessor in hymnis & canticis velut Angelus exceptus est. nec immeritò: Quis nanquè neget eum vnum ex illis angelis fuisse, de quibus per Malachiam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est? Cuius post hæc lachrymas in ascensu vel descensu dilecti sibi montis effusas, illi, quibus ibì seruitur, & viderunt, & miserati sunt sancti: quorum pietati conquestus eam, quam à suis tulerat, contumeliã, omnes ad fletum traxit, quos vel ex clero, vel ex populo contigit adesse. Leuauerunt autem & monachi pariter voces suas, & vt rediuiuam desiderabilem faciem eius contemplantes, vniuersi personabant: Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta: tu factus es spes desperatis, magna consolatio in tormentis. Audiebantur hæc in excelsis, & vtiquè credendum est tam eorum, quæ canebantur, dulcedine, quàm sacrificio lachrymarum oblectatum, reuerà ibì Christum adfuisse, sicut & ipse promisit, cùm ait: Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibì sum in medio eorum. Cæterùm quia nonnullis etiam bonis scandalum ingerit, quod in vltionem tanti viri, tam sæua dicitur redundâsse castigatio, à grauissimis fideque dignis personis testimonium habemus, eum cum sacramentis multotiès affirmâsse, suam conscientiam ab hac tyrannide prorsùs immunem: quippe cuius nec officij, nec voluntatis esset vnquàm, vltra legis Ecclesiasticæ iura vindictam suarum iniuriarum extendere. Qua de re contrahat os suum inuidus: cui cùm sermo fit, ab eius tumulo cæcos plerunq; redire cum lumine, solet obijcere, magìs ereptos, quàm redditos per eum oculos. Nec mirum, cùm & Moysen sanctum, homicidam nonnulli blasphement.

Hucusquè ferè ex Lãberto Schafnaburgensi.

Malac. 2.

Matth. 18.

Nota hæc Lector.

Exodi 2. Num. 16.

Vt apud Imperatorem falsò delatus sit, & quid ab eo pertulerit. Cap. 22.

POst hæc cùm Imperator celebrata Paschali solẽnitate in Babinberg, Ratisponam ire disposuisset, à nuncio fictæ legationis audiuit, Vuilhelmum cognomento Bastardum, regem Anglorum, ab Archiepiscopo Coloniensi vana pollicitatione illectum, cum magno exercitu aduentare, regni sedem Aquisgrani occupare paratum. Tunc rex territus tam atroci nuncio, ad Rhenum concitus remeauit, celebritatem Pentecosten in Moguntia ciuitate splendidè peragens. Indè cùm Coloniam ire instituisset, multum spirans irarum & comminationis in Archiepiscopũ Coloniensem, ille missis in occursum eius nuncijs, mandauit falsam omninò, ac scenicis figmentis similem esse fabulam, quam in eum æmuli sui composuissent: ij nimirùm, qui eum paulò antè vrbe expulissent, & nunc ad opprimendum eum, quoniã armis non possent, mendacijs grassarentur: se non ità rationis expertem, vel communis commodi negligentem esse, vt in vltionem priuatæ iniuriæ, patriã suam barbaris prodere velit: nec ea leuitate vitam à puero instituisse, vt quisquam sanum aliquid sapiens, tam incepta de se suspicari possit. Impetrata dein per legatos coràm veniendi copia, in Andernaco villa regi occurrit: cumque rex de ijs, quę compererat, seuerissimè quęstionem promulgaret, proditæ quidem reipublicę crimen, quod obijciebatur, sacramento purgauit: cætera quę delata fuerant, ait rex se veteri amicitię ac pontificali nomini condonare, nec pro iure suo expostulare velle. Ità non extincto, sed interìm cohibito furore, Coloniam processit. Ibì postero die ad iudicandum populo assedit, sperans per accusationem eorum, quos Archiepiscopus propter iniurias suas pœna affecerat, occasionem sibi futuram, vt eum seditione concitata rursùs ciuitate exturbaret, vel propter oppressos per calumniam innocentes, saltem reum maiestatis faceret. Sed ille omnes accusationum strophas, responsi veritate ac sententiarum grauitate, tanquàm aranearum telas dirupit. Postquàm autem rex innocentia eius ac vitæ integritate, consilijs quoq; omnia septa vidit, nec vllum patére locum calumnię, ad aliud se vertit genus iniuriarum. Exegit ab eo, non precibus quidem, vt oportuit, sed imperiosa quadam authoritate, vt Coloniensibus admissæ in se temeritatis veniam daret, excommunicatosque Ecclesię reconciliaret: præterea vt ad firmamentum conseruandæ erga se in

In hoc quoquè capite multa ad verbum ferè descripta sunt ex Schafnaburgensi.

Imperator venit Coloniam.

Præclarum S. Annonis encomium.

in perpetuum fidei, sex sibi ex militibus suis obsides daret. Vtrunque ille cum magna constantia negauit: obsides quidem, quòd nullus regum priorum tale quid ab aliquo præcessore suo postulâsset: excommunicatorum autem reconciliationem, quòd sine digna pœnitentiæ satisfactione excommunicatos in Ecclesiam recipi, leges Ecclesiasticæ vetarent. Imminebat ille vehementer, comminans omnia incommoda se illaturum, & cuncta quæ illius sint, ferro & igne demoliturum. Perstabat hic fixus in proposito, dicens se mori quidem paratum, si ipse cum Coloniensibus conspirâsset ad eum interficiendum: sed nunquàm retinendæ vitæ studio, ab iure ad iniuriam declinaturum. Diù anceps erat pugna, & vtrorunque milites magna concusserat solicitudo, expectatione tam tristis spectaculi. Tandèm euictus rex ab ijs, quorum consilijs plurimùm tribuebat, flexit sententiam, & ait mâlle se cum eo beneficijs certare, quàm damnis aut inimicitijs: & si eum fidum sibi deuotumque in causis reipublicæ experiretur, primum deincèps inter amicos habiturum. Hoc modo reconciliatus Archiepiscopo, Aquasgrani perrexit, & aduersùs ea, quæ de irruptione barbarorum fama vulgauerat, eam regni partem, quantùm poterat, communiuit. Constantia eius.

Aliarum calamitatum eius commemoratio. *Cap.* 23.

INterìm insurgente satana contra virum Dei, duo ministri eius, qui in laribus eius familiarissimè obuersabantur, insidias ei tendunt, & nisì Dei misericordia malum hoc præuertisset, nihil tale suspicantem trucidâssent. Alij cuidam, quem beneficijs suis maximè fidum sibi obnoxiumque fecerat, familiares literas à seipso in tabulis, propter maiorem secreti cautelam, conscriptas dedit Episcopo Halberstadensi perferendas, quibus nepotem suum, tantis vndiquè aduersitatum procellis iactatũ, & penè naufragãtem, cõsolaretur & instrueret. At ille ex ipsa tam operosa secreti communitione conijciens aliquid regi, reique publicæ aduersum, ijs literis contineri, regi eas detulit. Quas ille contra spem suam nulla videns infidelitatis indicia dare, tamen ad terrendum eum, exemplar earum Archiepiscopo misit: vt experimento colligeret, nõ raram apud se suorum secretorum proditionem. Item alius quidam ex ministris eius, quem Coloniensi Ecclesiæ propria industria ipse acquisierat, quemq; ob hoc indulgentissimo semper affectu coluerat, & bonis omnibus etiã supra natales suos locupletauerat, repentè insolentia seruili elatus, iugum Ecclesiasticæ seruitutis cœpit detrectare, seq; in libertatẽ violento quodã iure fori, cum magna Archiepiscopi contumelia, velut equus effrenis excussit. Tum verò crebris mortibus charorũ suorũ ità amaricatus est, & vulnere cõcisus super vulnus, vt saxeũ quoq; pectus, & supra petrã fundatũ ædificiũ cõcutere posset tam vehemens ille turbo tentationis. Ad omnẽ autem doloris & mœroris plenitudinẽ, illa nouę confusionis miseria, quę per omnes angulos regni se dilatare iam incipiebat, tanto acerbiùs cordis eius intima tetigit, quanto res ad generale totius Ecclesiæ discrimen spectabat. Nam feritate barbarica cõfligentibus inter se Francis & Saxonibus, immiscebant se fide dubia nunc his, nunc illis Sueui, gensq; Baioariorum: fiebantq; cędes, incendia simul & rapinæ per omne regnum Teutonicum. Harum calamitatũ incentrix, & quoddã in pręsens durandi solidamentũ exurrexit intereà illa lugenda semper omnibus Ecclesiæ membris inter regem & dominum Apostolicum controuersia, quę schismatis horrendi lue sanctam mirabiliter cõfundens Ecclesiã, multorum milliũ animas inferis pròh dolor destinauit, pacis vnanimitatẽ è terris prorsùs exturbauit, fœda monachos altercatione dissoluit, clericos in contemptum adduxit, Ecclesiastica iudicia laicis subiugauit, omnem æquitatis regulã subuertit: nec cessat hodiè tanti mali lachrymosa pernicies. His angoribus vir, cui nil Deo charius, adeò coarctatus & excoctus est vndiquè, vt etiam tęderet eum viuere. Itaq; voces huiusmodi cum Psalmista dabat ad cęlos: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar: multùm incola fuit anima mea. Cupiensq; dissolui, & esse cum Christo, dicebat: Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? Graue iam ei erat terrenũ omne: necessitate, non volũtate, sub onere carnis adhuc ęstuabat. Tabescebat corpus, nihilominùs & animus infirmabatur. More turturis viduatę, solo luctu pascebatur, publicas frequẽtationes declinabat, singularitate delectabatur, assiduè flens, assiduè mœrens. Nec diù militis sui sudores bonus Dominus irremuneratos pręteriuit, neq; passus est eum tentari supra id, quod sufferre poterat: verùm hinc eum erepturus, antè per altam contemplationis vim, futurorum malorum inspectorem esse voluit: nè ignoraret,

Hic quoquè multa sunt Schafnaburgensis.

Superiùs vocatur consobrinus.

Franci & Saxones inter se digladiantur.

Psal. 119.

Psal. 41.

quantis à Deo beneficijs donaretur, si necessitatem talibus communicandi moriens euaderet. Id subiecta pagina loquitur, sola sufficiens meritum viri declarare, qui in hac mortalitatis adhuc degens substantia, secretorum cælestium particeps fuit.

De quadam illius admiranda visione. Cap. 24.

POst eam superiùs descriptam Coloniensiũ nefariam conspirationem, hyberni temporis aderant dies, & beatus antistes pro quodã leuamine sauciati cordis vrbem egrediens, Saleuelt deuénit: vt visis illic filiorum suorum spiritalibus exercitijs, quasì salutaris antidoti haustu recreatus, sui mœroris amaritudinem temperaret. Indè exacto visitationis officio discedẽs, festum illud, quod Hypapante Domini dicitur, in Heresfeldia solenniter egit: imperataq; profectione, viam quę tendentibus in Sigeberg peruia est, curru subuectus, cum suis incessit. Cumq; die quadam psalmis & orationibus vacans, animum in superna leuâsset, instante iam hora nona, non in ecstasi, nec in visione somni, sed sicut carneis oculis adspici solet, cælos super se aperiri vidit: &, vt olim prophetarũ eximius Daniel, horrore concussus ac tremore, membris omnibus dissolutus est: animi quoq; robur omne cóncidit. Transmissis viæ propositæ interuallis, per biduum nil incommodi pertulit, in monte degens, præter ꝙ nonnullis, quasì qui sese excessisset, in verbis subindè admirationi esset. Tertia verò post hoc die cœnantem valida infirmitas tam atrociter inuasit, vt spes omnis auferretur, noctem illam eum superuicturum. Erat autem crepusculũ vespertinũ, fratresq;, finitis Completorijs, sese receperant in dormitoriũ. Mox igitur vt huiusmodi nuncius Abbatis aures perculit, eo perturbatione concusso, res per omnes angulos cœnobij diffundebatur, fiebatq; cõcursus hincindè fratrũ, signo, quo colligerentur, vehementiùs perurgẽte. Agebat oẽs pauor intolerabilis, & tanq̃ vniuersorũ vita penderet in ancipiti, monasteriũ petierunt, illud corde meditãtes, illud ore ruminantes: Dñe, salua nos: perímus. His verò, q̃bus egrediẽdi claustrũ vndecunq; licẽtia offerebatur, cubiculũ Episcopi certatim adeuntibus, cæteri chorũ irrumpentes, septẽ psalmos cum litanijs luctuosè ꝓsequebantur, oẽs pectora tundentes, omnes fletus & suspiria emittẽtes, & quanta charitate erga patrem amantissimũ filij afficerẽtur, sibijpsis singuli testimonium existẽtes. Inter hæc ille dolore graui laborans, clamores insolitos magìs ac magìs edebat. Sed cùm postera die doloris vehemẽtia nó adeò iacentẽ cruciãs, recuperãdi vires mentis aliquãtulam ei facultatem indulsisset, Abbas tres probæ vitæ fratres ad eum misit, qui, sicut in ea necessitate expedit, ad confessionẽ, & ad rerũ suarũ dispositionẽ eum hortarentur, vtq; nouellę suæ cõstructioni, inquantùm tunc licuisset, ꝓspicere non negligeret. Quibus iuxta sensum hunc, cùm lectulo assiderent, hortamentis suis eum mulcentibus, idq; quærentibus vnicè, cur filijs suis, quibus alia post Deũ præter eũ spes nõ esset, minimè loqueretur: ille tenuissimã vocẽ, vt poterat, exprimens ait: Vndè loquendi sumã exordia fratres, vel quas mœstitiã vestrã releuaturas triste cor meũ dictabit sententias? Vę misero mundo: væ cunctis humanæ sortis angulis ab ijs, qui dicũtur Episcopi, meî, peccatoris vtiq;, similitudinẽ præferentibus, quibus nomẽ, non vita, sacerdotũ est. Et graue suspiriũ à pectore trahens, attonitis & ardentiùs huius verbi radicẽ inuestigantibus, respõdit: Sol in nonã iamiamq; vergebat horã, & ego in curru meo residens, iter accelerabã. In aërẽ me visum expãdente, scissis eximprouisò cælis, omnia desupèr aperta, oculisq; meis non modò mentis, sed & corporis, peruia remanserũt: expauitq; cor meũ, & dissolutus sum, nec remansit in me quicquã virium: certusq; sum, languoris huius immanitatẽ indè me collegisse. At verò nõ aliter illam terribilẽ visionem intuitus sum, q̃ vos modò cõtemplor, corporales in vos dirigens acies: nec reor quicquam eorũ malorũ, quę terris imminẽt per omnes secuturas ætates, & per ipsum æuum, oculorũ meorũ acumina latuisse. præcordijsq; palpitantibus, altiùs ingemiscẽs, denuò replicabat: Væ misero mũdo: væ cunctis humanæ sortis angulis ab ijs, qui dicuntur Episcopi. Nec poterat vlla precantiũ importunitate ad hoc adduci, vt eorũ quæ viderat, vel minimum eis cõmunicaret. Hoc solùm ad omnẽ inquisitionẽ eorũ dolens protulit: Væ væ misero mũdo, væ misero mundo. Porrò crescẽte per dies infirmitate, cùm esset sibi mortis suspicio quotidiana, primates cleri Coloniensis ad se accersiẽs, postulauit, & sub testificatione diuini nominis terribiliter adiurauit, nè cõsensum suũ ijs vnq̃ accõmodarent, quibus cõueniret alibì, q̃ in Sigeberg corporis eius repositio, dicens: Si desiderij mei vobis insistentibus processerit effectus, hicq; mihi sepultura cesserit, tametsì meritorum meorum pensa reluctetur,

Stupenda S. Annonis visio.

Dan. 10.

Grauissimo morbo corripitur.

Matth. 8.

Exponit quibusdam generatim visionem suam.

tur,per misericordiam nostri redemptoris excedentem omnia, vestræ, vt spero, de me haurient adhuc aures,quod in magnæ consolationis,in magnæ spei patrocinium vobis & Coloniæ vestræ ante Deum proficiat. Fidei suæ sponsionem super hac re singulis ei dantibus,discesserunt.Ille verò sensim recolligens vires,debilitatem illam corporis euasit: memoriam autem mentis non eam, quam antè,per longum tempus assequi valuit: ità ad visionis illius maiestatem exterritus,& extra se factus erat.Id ex eo innuitur,quòd cùm olim ab Egilberto Mindonensium Episcopo quandam perpetuò dicendam confessor ei factus accepisset orationem, ad eius notitiam nullo poterat ingenio pertingere,donèc directis ad eum literis, ordinē eius ex rescriptorū annotatione colligeret. Memoria ei⁹ multùm debilitata ex illa visione.

De alia quadam eius visione. Cap. 25.

IAm Septuagesimæ diebus, in quibus hęc obtigit reuelatio,Quadragesimales feriæ successerant, & dilectus Domini prętеritæ valetudinis defectum necdùm plenè superauerat : cùm eccè positus in quiete noctis cuiusdam, somnium suæ felicissimæ dissolutionis præsagum,in hunc modum adspexit: Visus est sibi domum quandam, omni decore intùs & foris resplendētem, intrare: & eccè in subsellijs iudicialibus, tanquàm ad cōcilium solenniter euocati, residebant Heribertus Coloniensis Archiepiscopus, Bardo Moguntinus Archiepiscopus,Boppo & Euerhardus Treuirenses Archiepiscopi,Arnulphus Vuormatiēsis Episcopus, & alij quamplures Galliarum Episcopi, quorum alios ipse in carne nouerat,alios fama tantùm vel lectione compererat: amicti omnes stolis pontificalibus,& habentes vestem instàr niuis candidam. Ipse quoq; candidis admodùm atq; preciosis vestibus indutus sibi videbatur: sed partē cādentis vestimēti,eam scilicet,qua pectus tegebatur,sordida quędā ac fœda caligo obduxerat, ac cęterum cultûs eius splendorē sua fœditate plurimùm obfuscabat:quā tamē ipse nimio rubore perfusus,obiecta manu tegere ac celare, nè inspiciētium offenderet obtutum,conabatur. Vidit pręterеà inter eos sibi quoq; sedem miri decoris paratam: quā cùm occupare,gaudio & exultatione æstuans,ꝓperaret,surgēs * Arnoldus Vuormatiēsis Episcopus,modesta voce eū prohibuit,dicēs reuerēdos patres,qui assiderēt, nolle eū in suū admittere cōsessum,propterеà ꝙ vestem eius hęc turpis macula fœdaret. Cumq; iussus loco cedere,flens confectoq; nimiùm animo egrederetur,insecutus eum idē Episcopus, Aequo animo,ait,esto pater. Maculam tātùm hanc,quæ vestē tuā infecit, maturiùs ablui pręcipe:quia nō post multos dies beatę huius māsionis cōsortium,& sanctorū patrū, quos adspexisti, cōsessum,voti compos percipies. Manè facto, cùm familiari cuidā suo visionē retulisset,ille sapiēter rem conijciēs: Macula,inqt,hęc vesti tuæ illita, nihil aliud est,vt æstimo,q̄ memoria iniuriæ ciuium tuorū, qui te anno superiore Colonia expulerunt,quibus te diuinæ pietatis respectu iam olìm oportuerat admissi huius veniam dedisse. Hęc, quod bona venia dixerim, pectori tuo tenaciùs, quàm æquum sit, insidens, amarissimo mœrore contra fas mentem tuam decoquens, cæteram sanctissimæ conuersationis tuæ claritatem molesta quadam caligine obducit & obscurat. Archiepiscopus conscientiæ suæ testimonio conuictus, nè inficiaretur quod audiebat, reatum suum humiliter agnouit: statimque destinatis circunquaquè nuncijs, ciues omnes Coloniæ,qui eius iniuriæ participes,vrbe cesserant, ad se reuocauit, eisque proxima festiuitate Paschali omnia sua, quæ direpta fuerant, benignissimè restituit. Sic grauis illa tempestas,quæ spiritu diabolico suscitata, totam concusserat Coloniam, conquieuit: pater filios,filij patrem recognouerunt: Archiepiscopus amaritudine, populus metu & solicitudine,ciuitas liberata est solitudine.

Hæc ferè ad verbum ex Schafnaburgensi.

Amaritudinem, pro quodā animi dolore accipe.

* Arnulphus

LIBER TERTIVS.

Vt extremo vitæ anno, solito crebriùs fuerit in Sigeberg. Cap. 1.

IGitur dilectissimus Deo pręsul vltimū agens annū,dilectū sibi montem plùs solito frequētabat,singulis diebus, singulisq; noctibus frequentās altaria singula, se prosternens in faciem coram singulis, flens & orans pro statu periclitantis Ecclesiæ, suamq; animam creatori cōmendans. Et Septuagesimam quidē partemq; Quadragesimæ infirmus ibi peregit. Cùm aūt,Pētecosten festiuo celebratur⁹ gaudio,denuò aduenisset,

Anno puer, filius sororis eius, vnicè dilectus ab eo, immaturæ mortis violentia repentè prostratus, nouum ei dolorem, nouum intulit luctum. Intererat tamen communis festi publicis conuentibus, præcedentes in lętitiæ carminibus & vestium decore monachorum choros lugubri vultu prosequebatur, memorans illud, quod & sanctus Tobias, Dies festi vestri couertentur in luctum. Vulnerabatur autem mente omnis, qui in faciem eius intendisset. Denigrata enim erat valdè, coloremque pristinum prorsùs immutauerat, horrorem quendam præferēs, per quem interni doloris eius adspiciētes testimonium caperent.

Tobi. 2. Amos 8.

De obitu Hermanni Prioris, Episcopo charißimi. Cap. 2.

Ab hoc capite vsque ad finem libri F. Laur. Surius suo stylo pleraque contraxit ob vitādam nimiā prolixitatē.

PAucis pòst diebus Hermannus cœnobij Sigebergensis Prior, vir strenuus, & regularis disciplinæ obseruantissimus, vita functus est: cuius obitus tantum animi mœrorē beato Episcopo attulit, vt multa illa acerba, quæ anteà perpessus erat, huius comparatione pro nihilo putarentur. Valdè enim amauerat virum illum, tantaque eum veneratione prosecutus fuerat, vt quicquid ille amoris fiducia non tam rogare, quàm præcipere voluisset, id minimè negligendum sibi existimaret: haud secùs eius dicta accipiens, quàm si spiritussanctus eius ore ea expressisset. Illo ergò viro mortis sæuitia destitutum se sentiens, cùm eius sobrietatem & vitæ integritatem mœstissimo animo commemoraret, sumptis sacramentis, stans post feretrum, hanc orationem admodùm luctuosè habuit:

Oratio Episcopi ad fratres Sigebergenses. Cap. 3.

MIseriarum nostrarum negocium præ manibus habemus, & quis sit finis conditionis humanæ, oculis ipsis hîc iam contemplari licet. Admonemur hoc exemplo verissimè dixisse Apostolum, Dies Domini sicut fur in nocte, ità veniet. Cùm enim dixerint, Pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Quicquid hinc vel animo cogitari, vel verbis dici potest, totum hîc nostris obtutibus expositum est. Itaque sermonem generalem in pauca conferens, speciatìm meos acerbos casus perstringam. En pròh dolor Anno puer, quo nemo mihi in hac vita charior fuit, ante dies decem abijt è vita: & cùm dolor ille, quem indè accepi, necdùm vel ad momentum quieuerit, eccè illi hodiè funus celebro, qui mihi longè aliter, quàm cęteri amici, plangendus est. Maiorem vir iste lachrymarum mearum vim reposcit: quandoquidem talis ipse est, vt locus hic nō immeritò luctu perpetuo eum prosequi debeat. Quæ verò spes conseruandi statûs loci huius deincèps reliqua esse potest, quandò exanimis hic iacet, cuius industria disciplina monastica hactenùs hîc suos habuit progressus? Erat aliquo modo tolerabile, quicquid hactenùs, Deo permittente, me infestauit: at quæ nūc patior, prorsùs intima sunt, nec potest manus Domini duriùs me attrectare, quàm dum offertur occasio inimico grassandi in locum hunc meum. Restat igitur, vt me quoquè omnibus debita absumat mors, potestque ex me scire, quisquis hodiè adest hîc, antistitem Annonem non multos superuicturum dies. Ad eam vocem multis lachrymantibus, corpus ex more humatum est.

1. Thess. 5.

Hermanni Prioris cōmendatio.

Prædicit obitum suū S. Anno.

De postremo eius in Sigeberg aduentu, vtq́; sepulcrum suum ipse dimensus sit, & quæ militi cuidam propheticè dixerit. Cap. 4.

CVm deindè dedicationis ecclesiæ & beatissimi Michaëlis agerentur solennia, postremò ad Sigebergenses venit. Quæ duo sibi cohęrentia festa tanto maiori animi pietate & deuotione illic celebrauit, quòd spiritu iam cognouerat, se ad illum locum in corpore minimè rediturum. Recessurus, fratribus paterno affectu valedixit, petensq; monasterium, intentissimis precibus, adiunctis præsentium illic sanctorum patrocinijs, Deū obsecrabat pro defensione corporis & animæ suæ, pro Ecclesiæ pace, pro loci cōseruatione. Precabatur illis filijs suis animarū salutem, ad singulas preces humì se prosternēs, tum genua flectens, tum in cælum manus & oculos attollens, lachrymis perpetìm manantibus, vt ad tantæ deuotionis instantiam meritò cęli patescere crederentur. Tandē sancta illis Cruce consignatis, dum vult exire ostium, catenula quędā ferrea ei oblata est non absq; nutu diuino. Nam etsi ea iussu illius cōfecta erat, nō tamen nisi Deo disponente ea hora exhibita est. Eodē enim momēto ꝑsul intrò reuer-

reuertens, locum sepulcri sui baculo designauit eo loco, vbi nunc est, & catenulam illam iussit per tabulata submitti ad lucernam subuehendam. Porrò Suithardo milite non sine admiratione sciscitante ex eo, quid tam accurata dimensione sepulcri sibi vellet, respondit se suam illic designare sepulturam. Illo rursùs inquirente, quænam corporis necessitas eum, id vt faceret, perurgeret? Ea, ait beatus vir, quæ vtiquè summa est, nempe mors ineuitabilis. non enim posthàc viuum me locus hic recipiet. Tum mox expalluit miles, crebroque se Cruce signauit: iterumque percontari ex Episcopo cœpit, cur non in choro, sacratiori templi loco, humari potiùs vellet: Respondit Episcopus: Id ego ea causa nolo, nè tu, tuique similes ad sepulcrum meum orandi causa venturi, fratribus diuina officia persoluentibus molestiam exhibeatis. Tum etiam, vt pateat ad sepulcrum meum aditus pauperculis fœminis, ex rure pro deuotione sua poma vel oua, aut quodlibet aliud sanctæ simplicitatis munusculũ allaturis: quarum cùm deuotio tanto sit gratior Deo, quanto vita simplicior, non parùm detraheretur honori meo, si illarum reiectis lachrymis & querimonijs, solis nobilibus pateret accessus ad monumentum meum. Igitur exemplo Domini mei, duo viduæ minuta accipientis, ego quoquè harum & munuscula complexurus, & preces admissurus, omnibus expositum habere volo sepulturæ meæ locum. Ità ille more suo quasi per iocum militi aperiens secreta pectoris sui, foràs egressus est. Indè conscenso equo, mœstus identidèm animo redibat ad monasterium illud, multùm id deplorans, quòd vltrà non visurus locum illum vnicè sibi charum, filijs suis copiosissimam lugendi materiam præberet. Ecquis autem tanti viri mortem, etiamsi saxeo esset pectore, siccis posset ferre oculis? Meritò eum & posteritas lugebit, qui, vt scriptura ait, in diebus suis non pertimuit principem, nec superauit eum verbum aliquod: qui in omni opere suo dedit confessionem Deo: qui curauit gentem suam, & liberauit eam à perditione: cuius bona stabilita sunt in Domino, & eleemosynas eius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum. Vir magnus, vir catholicus, Ecclesiæ propugnator, tyrannorum persecutor, verbo, opere & moribus dignus summo sacerdotio: post quem non extitit pastor illi similis in finibus nostris. Nec illi tamen pepercit vltrix primæ præuaricationis: immò solito crudelior, vitam eius longo cruciatu cęteris inclementiùs attriuit, vt non dubitârint insipientes quidam etiam illi obijcere illud ex Tobia: Manifestè vana facta est spes tua, & eleemosynę tuæ modò paruerunt.

Designat locũ sepulturæ suæ.
Cur noluerit in choro sepeliri.
Luc. 21.
Eccli. 48.
Eccli. 47.
Eccli. 50.
Eccli. 31.
Tob. 2.

Vt grauissimos podagræ dolores pertulerit.
Cap. 5.

NAm cùm esset Coloniam reuersus, dolor podagræ dextrum eius pedem inuasit, quo nouem plùs minùs hebdomadibus miserabiliter discruciatus, tandèm ad extrema perductus est. Sedenim initio quadam animi constantia dolores illos hebdomadam vnam vtcunquè dissimulare visus est, donèc in ferijs sancti Gereonis martyris Missarum solennia in eius ecclesia celebrans, intantùm viribus fractus est, vt omissa, quam habiturus erat, concione, vix sacramentis consummandis sufficeret. Atq; illud extremũ fuit eius sacrificium: quo peracto, décidit in lectum mortis, omnibus suis dolorem & mœrorem afferens. Longum esset persequi, quas miserias, quæ tormenta toto illo tempore ægritudinis tum à medicis, tum à morbo ipso perpessus sit: nec minùs difficile perscribere, quæ spiritu prædixerit, quæ in ecstasi viderit: è quibus vel pauca adferemus, quatenùs historiæ opportunitas admittet.

Podagra dirè cruciatur vir sanctiss.

Vt sanctum Euualdum nigrum in visione viderit.
Cap. 6.

CVm iam exesis carnibus, pellis ossibus adhæreret, quandoquè somno correptus, atque indè expergefactus, in has ferè voces lachrymabundus prorupit: O Euualde martyr, qua ego iniuria te affeci, aut quid in te admisi miser? Sciscitantibus alijs, quid his verbis sibi vellet, respondit: Equidem vidi sanctissimum martyrem Euualdum, quem nigrum vocant, sanctis assistentem altaribus: cumq; ego sacrificanti ministrarem, ille absoluto sacrificio, in casula purpurea, vesteque candidissima speciosus valdè, ceu nupèr ex lauacro veniens, in cælos receptus est. Ego verò sequebar abeuntem, & vbi ad fores cæli ventum est, sperabam me pariter ingres-

Visio eius.

gressurum: sed ab eo heu violenter repulsus, video me in hanc caliginem reuolutum. Hæc dicens, tantas fudit lachrymas, vt qui aderant, miseratione permoti, simul cum illo flerent.

Quæ cum domino Reginhardo prophetice locutus sit. Cap. 7.

HAbuit in illa aduersa valetudine, quoad vixit, quosdam apud se fratres Sigebergenses, interdùm etiam Abbatem ipsum: qui per vices aduentantes, & recedentes, præsentia sua nonnullam ei recreationem afferebant. Cumque recessuri alij, alijs succedentibus, ab eo benedictionem peterent, ille magno eos eiulatu prosequebatur, tanquàm nunquàm reuersuros. Venit autem ad eum etiam Reginhardus Prior, vnus ex senioribus, qui inter cętera cū illo secretiùs colloquens, ità ait: Eheu pater & domine, quæ nobis deincèps spes relicta erit? quæ nostrarū consolatio lachrymarum? Quis instaurabit futuram desolationem loci nostri? Eccè iam solum tibi præmortuo sepulcrum superest, nec immeritò formidamus, nè qui viuum te retinere indigni fuimus, vita functo quoquè priuemur. Vndè id consecuturum creditur, vt nostra ædificia omnia veniant in desolationem, & nos, qui Dei & tua causa montē illum incolimus, rebus omnibus nudati, miserandum in modum dispergamur. Ad hęc vir Dei, collecto spiritu, celeriter respōdit: Facessat prorsùs timor iste. Testor ego veritatem illam, quæ Deus est, corpus meum exanime, vtì optâram, ad vos allatū iri: tametsì multis contrà nitentibus, sed nihil tamen effecturis, magnam adhuc videtur habere difficultatem, quemadmodùm & quādò id fiat. Sit interìm modus dolori vestro: certa prorsùs spes est, me apud vos sepulturā habiturū. Aderit bonus Dominus, aderit gratia eius: veniamque locum conseruaturus, & per locum ipse quoq; cōseruandus. Vos tantùm in ijs, quæ benè cœpistis, perseuerate, immò inchoata melioribus studijs augete, laboris vestri fructum & hîc, & in futura vita centuplum habituri. Nihil vos terreat suspicio de successoribus meis: pauci in ijs erunt, qui nō ad adspectum tumuli mei, pro meî reuerētia caput inclinent, cùm etiam bruta animātia, si cominùs transeant, sensu quodam honoris exhibendi prædita videri queant. Si quis aūt ea fuerit peruersitate, vt me contēptu & contumelia afficiat, illum eiusmodi manebit interitus, vt satiùs fuerit, nunquàm illum natum fuisse. His dictis, abiturus pater Reginhardus, rogauit, ecquidnam filijs suis per se mandari vellet. Ille mox sublata voce cum multis lachrymis dixit: Animam & corpus meum. Iamque Reginhardo fores egredi volēte, ità eum compellauit: Vt tuipse iam vidisti, res meç finem habent. Itaq; ego te, dilecte frater, per Christum oro, nè singulare spei meæ pręsidium, montem illum meum deseras, sed me defuncto, integritate & constantia tua foueas atq; sustentes. Magnorum illi periculorum materiam subtraxeris, si peccandi licētiam, quæ religionem omnē euertit, in fratribus regulari seueritate coërceas, cōuenienter illi sententiæ sapientis cuiusdam: Filiæ tibi sunt: serua corpus earū, & non ostendas hilarem faciem tuam ad eas. Nôueris aūt non deesse iam illic, posthàc verò etiam plures futuros, quorum animi & actiones spectabunt ad loci destructionem, si tu, quod absit, cœperis esse remissior. Vide igitur, vt regulæ authoritate constanter armatus, prauorum cœptis occurras, nè tua negligentia locus ille meus collabatur. Hęc tum quidem senior ille Reginhardus, quid sibi vellent, nō assequebatur: sed paucis post beati viri obitum mensibus, electus à fratribus, coactus est totius Sigebergensis monasterij curam suscipere, quam hodieque, memor beati Annonis singularis intercessoris sui, multa fide & solicitudine gerit, annis iam vigintinouem non suis, sed Christi, viribus sustentatus.

In Reginhard' postea factus est Abbas.

Multa prædicit futura S. Anno.

Eccli. 7.

Vt primos è clero & senatu adiurârit, nè impedimento essent, quô minùs in Sigeberg sepeliretur, &c. Cap. 8.

PAucis post hæc diebus primarios viros, quorum sententiam reliquos è clero & populo sequi certum erat, ad se acciuit: sedensque in lecto, vt maius accederet dictis eius pondus, stolam pontificiam ad collum adhibuit, ac deinde terribiliter eos adiurans, simul etiam excommunicationis minas intentans omnibus, qui vel consilio, vel facto secùs facerent, impensè illos rogauit, nè corporis sui in Sigebergense cœnobium translationem impediri paterentur. Quarta autem ante decessum suum hebdomada, Erphonem Sigebergensem Abbatem, quem pro canitie veneranda patrem semper appellabat, aliorumque mona-

Valdè vrget, vt apud Sigebergenses sepeliat.

sterio-

ſteriorum patres & fratres non minùs duodecim iuxta ſe aſſidere voluït, & cordis oculis perluſtrans omnem vitæ ſuæ decurſum, confeſſione publica ſe reum, ſe peccatorem proclamabat, indignum planè, qui hactenùs tanti ſacerdotij titulis ornaretur. moxque ſtolam pontificiam à ceruice remouens, eis offerebat cum his ferè verbis: Ab hac ego meritis longè alienus, vobis eam pœnitens & confitens reſtituo. non enim elata ceruix mea illa diutiùs abutetur, qua meo iudicio nunquàm dignè vſus ſum. Reclamantibus verò vniuerſis, tandèm Erpho Abbas victus ab offerente, eam recepit: authoritatem autem ex fiducia vſurpans, ità ait: Magna eſt humilitas tua, non poſſunt non commendare boni omnes hoc factum tuum: quòd cauſa timoris Dei nobis, & meritis & ordine longè inferioribus, intantùm te ſubmiſiſti, vt excellentiæ Epiſcopalis nos præceptores habere velis. Nos igitur per filij Dei ſanctam obedientiam tibi mandamus, vt ſtolæ tuæ authoritatem & priuilegium incunctanter recipias. Nam tametsì proprio iudicio indignum te fateris eius eminentia, non tamen idcircò perijt apud Deum, ſi quid boni, & quod Epiſcopo dignum ſit, in ſummi iudicis oculis obtines: immò verò, cùm ſit iuſtus in principio accuſator ſuî, & per prophetam Dominus loquatur, Dic tu iniquitates tuas prior, vt iuſtificeris: non mediocriter illud cumulâſti & auxiſti. Non auſus reſiſtere illi ſanctus Epiſcopus, id ſolum agebat, vt certus Miſſarum aliarumq; precum numerus deſignaretur, quem ſinguli pro peccatis, quæ confeſſus eſſet, perſoluerent. Factumque eſt ità, & oratio humiliantis ſe, vt ait ſcriptura, nubes penetrauit, & non diſcedet, donèc adſpiciat altiſſimus.

[Margin: Vide humilitatē tanti viri. — Prou. 18. — Eſa. 43. iuxta 70. — Eccli. 35.]

Quàm reuerenter occurrerit ſacris reliquijs. Cap. 9.

CVm iam autem acrioribus ad finem doloribus vrgeretur, non immemor quibus iam olim patronis cœleſtis obtinendæ patriæ ſpem hauſiſſet, eos ad matrē eccleſiam voluït deportari, ſeq; ſellæ impoſitum obuiàm eis perferri, habitu ſanè eleganti primarij Decani indutus, cùm proprium nō haberet. Valdè tum madebat humus recentibus pluuijs, locusq; quem ſub diuo æger occupârat, ſuſtinens reliquiarum tranſitum, lutulentus & humidus erat ex aquis hincindè collectis. Ad ſingulas autem reliquias prætereuntes caput reuerenter inclinans, vbì poſtremò ſanctum Seuerinū cominùs adeſſe vidit, in lachrymas ingentes prorupit coram venerabili theca eius, & de ſella pronum ſe deiecit in cœnum, vt veſtis illa candida & magni precij maxima ex parte luto fœdaretur. Id verò cernens populus frequens vtriuſque ſexûs, qui ſacras reliquias ſequebatur, rugitus quoſdam edidit miſerabiles, tantisq; cum lachrymis proſequebatur, vt hodieq; pleriq; ex eis teſtentur, eiuſmodi luctum ſe nunquàm ſenſiſſe. Mouebat enim omnes, quòd tantus antiſtes, tam in imperio celebris, in eas ſe luti ſordes præ deuotione & humilitate abijceret flens & eiulans, etiam ſplendidè veſtitus, quas deſpectiſſimus quiſq; etiam viliſſimo habitu cōtingere nollet. Facilè aūt indè conijciebant, quanta eſſet erga beatum Seuerinum animi deuotione, & pleriq; minimè diffidendum cenſebant, pares illos futuros in gloria, quorum eſſent merita tam præclara. Poſtquàm autem ſacræ reliquiæ in ſummam beati Petri principis Apoſtolorum ædem importatæ ſunt, nox illa ad cœleſtes theſauros cum laudibus exacta eſt, & vir Dei eò perductus, ob expianda peccata rogauit accelerari Miſſarū celebrationem. Deindè cùm honorem multum ſacris reliquijs impendiſſet, & illæ iam in ſua loca reducēdæ eſſent, cum lachrymis eis valedicens, Scio ſcio, inquit, quicquid hactenùs in hac lachrymarum valle de veſtris auxilijs mihi pollicebar, id iam finem habere, quòd ad hanc vitam conſeruandam attinet: ſed certa mihi de vobis ſpes eſt & conſolatio, tametsì corpori ſuccurrere non vultis, ſemper vos ſalutem animæ meæ curaturos.

[Margin: En ſancti viri multā reuerētiam erga ſacras reliquias. — Reliquiæ ſunt cœleſtes theſauri.]

Vt dæmonem ad lectum ſuum ſtantem viderit. Cap. 10.

POrrò autem dolor pedis omne crus & partem femoris occupans, crebrò vitalia ipſa infeſtabat, cumque ad vicinam mortem iaceret anxius, quandoquè vidit ex aduerſo diabolum ſtantem, aitque ad eum: Quid tu hîc agis ſceleſtiſſime? quanquàm non mirum eſt, ſi nos exiguos & nullis fretos meritis attentes, quandò nec beatiſſimi Martini ſanctitate abſterritus es, quô minùs eius quoquè extremis tu inſidiareris. Deindè exclamans, num quis opem ſibi ferre vellet, vbì omnes paratiſſimos comperit, aquā benedictam petijt. Qua celerrimè exhibita, aſpergillo eam cum impetu coniecit in dæmonem, iſque continuò diſparuit.

[Margin: Aqua benedicta abigit dæmonem.]

Vt omnibus condonârit, & ab omnibus condonari sibi petiërit, &c. *Cap. 11.*

AD extremum stolam suam accipiens, qualcunq; ob causas quenquam ligâsset, absoluit, & ab omnibus humiliter veniam petijt, omnes contestans, nè se celarent, si quid in his àb ipso esset prætermissum. Accitis quoquè rerum Episcopalium procuratoribus, ea fide, quã ipsi dedissent, eos obstrinxit, vt in persoluendo ære suo alieno, quod non exiguum contraxerat, sine personarum acceptione suas vices implerent, & tam Iudæis quàm Christianis iustè omnia redderent, certam eis pecuniam assignans, quam in hos vsus & exequiarum suarum eleemosynas mensæ suæ cautè prudenterque subtraxerat. Et potuisset ille sanè auri & argenti immensa pondera inferre in thesauros suos, vndè alijs & corporum & animarum pericula crearentur: sed non id illi studio aut curæ fuit. Dispersit autem, sicut scriptum est, & dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Deniquè eo defuncto, nec teruncius vnus repertus est, qui illius esset, & neque rex, neque vllus auarus eius satelles gloriari potuit, ex Annonis amplis marsupijs hæc vel illa sibi post eius obitum obtigisse. Nec tamen quisquam ex ijs, à quibus mutuò pecuniam acceperat, solutione frustratus est, nec tam largas eleemosynas nostra vel vidit, vel audiuit ætas, quales ochiduo in eius exequijs præstitæ fuêre: Deo id agente, nè quid ab ijs, quibus harum curam demandârat, aut negligentia, aut dolo malo prætermitteretur.

Contemnit diuitias, pauperibus omnia distribuens. Psal. 111.

Quæ Comiti Gerlaco mandârit atque prædixerit. *Cap. 12.*

TErtio ante obitum suum die, quem ipse non ignorabat, Comitem Gerlacum, dominum castri Vuichinrodensis, ad se accersiuit, eique dixit: In hoc iam certum dabis tuæ erga me fidei documentum, si extremis domini tui iussis obsecundans, strenuè in id incubuëris, vt ante crastini solis occasum Dux Godefridus mihi locuturus, Coloniam adducatur. Comite aũt respondẽte, nulla id ratione fieri posse, vt intra biduum ille adsit, qui tum procùl abesse ferebatur: magnum fore, si vel ad diem tertium possit adesse: sanctus pontifex ilicò adiecit: Frustrà tertius quæritur dies, quandò ante illum diem finem habebũt sermones mei, spiritu redeunte ad creatorem, qui dedit illum. Ijs verbis territus Comes, Facessat, inquit, domine, hæc oratio: Deo propitio, certa aderit salus. Rectè ais, respondit Episcopus, stabilem breui salutem adfuturam mihi, quem beati Seuerini cingunt merita, pro quo Coloniensium patroni communiter intercedunt, in quos ego semper totis viribus suspensus, iamiam ingrediar requiem sempiternam, ab illis mihi prouisam. Tu verò, quem à priori mandato excusat impossibilitas, fidem fefellisse censeberis, si me defuncto, neglexeris mandata mea perferre ad Ducem Godefridum. Iurante Comite, se id diligenter curaturum, Episcopus benè confidens, ait: Quæ pro Saxonum pace & venia apud regis efferatum animum mandata persequatur, ea tuæ fidei committo. Tu ea Duci perferes ex me, ille porrò apud regem ea cõficiet. Admonebis autem ad singula Ducem eius amoris & fidei, quæ me & illum arctissimè coniunxerit: tum quoquè addes, etiam ipsum intra annum è vita decessurum. Sic quidem sanctus Episcopus: at verò eodem anno per insidias Dux Godefridus occisus est. Altera ab hinc die vir sanctus circa nonam ad extrema deductus, repentina desperatione Coloniam vniuersam consternauit. Aderant mox primi è Clero, in exequias eius toto pectore incumbentes: atque cum clero communicatis consilijs tractantes, quidnam ei honoris & deuotionis migranti posset impendi, ad cuncta Coloniensis vrbis monasteria celeres mittendos nuncios designârunt, qui dato signo obitûs eius, cursìm adirent singuli singula ipsis assignata monasteria, & quæ illis obuiæ essent, parochias, iuberentque in animæ eius obsequium signa omnia compulsari. Illo interìm in extremis agẽte, aderãt ei lectores quatuor, duo à dextris, & à sinistris totidem: qui per vices legentes, si inter legendum nonnihil errâssent, ab illo manum agitante ilicò corrigebantur: &, si vel parùm à legendo cessâssent, oculos ille vi quadam aperiens, cogebat eos progredi. Ità vsque ad extrema sensus illi mansit viuax & incolumis.

Iterùm prædicit obitũ suum.

Eccè quid tribuat sanctorum patrocinijs.

Prædicit obitũ ducis Godefridi.

Vt sub mortem S. Mariam & alios sanctos inuocârit: & de felici eius decessu. *Cap. 13.*

CVmque in agone noctem cum die continuaret, illam pestem, quam nos iam cernimus, qua miser mundus, omnis honestatis & religionis expers, iacet oppressus, spiritalibus ille oculis intuens, repentè manus, vt poterat, in alta sustulit, & miserandum in modum exclamauit: Sancta Maria, succurre miseris, suc-

Visio eius in extremis

Coloniæ, succurre ciuitati iamiam perituræ. fessaq; brachia paululùm depo- nens, rursùs ad sidera sublatis illis, Quænam sunt, inquit, ô Domina, quæ se meis offe- runt oculis, horrenda spectacula? Per singularem misericordiam tuam te obsecro, vt mihi ianua fias, per quam hinc emigrem, nè tanta mala cogar videre oculis meis. defi- cientemq; spiritum breui silentio recreans, ad succurrendum Coloniæ etiam S. Petrum inuocauit, interdùm etiam alios sanctos appellans. Tandèm cum multo gemitu in hãc prorupit vocem: O amici omnes summi regis, in eius notitiam admissi, subuenite Co- loniæ intercessionibus vestris. His dictis, vltimum trahens spiritum, die illucescente, ad ipsum lucis fontem feliciter emigrauit, mundo luctum, cælis gaudium morte sua affe- rens. Ità post diuturnum morbum, quo illum Dominus tanquàm in camino ad purum excoxit, anno Saluatoris millesimo septuagesimoquinto, Episcopatûs sui vicesimopri- mo, pridiè Nonas Decembris, illucescēte sexta sabbati, ab hominibus ad Angelos pro- fectus est.

Multùm orat pro Colonia.

Feliciter migrat ad Dominum.

De visione cuiusdam fratris, & Coloniensium mærore. Cap. 14.

QVidam tum monasterij eius frater in hospitio quiescens, eiusmodi audiuit vocem: Quid tu ità nunc stertis, quandò ad obitum Archiepiscopi domos omnes luctus occupat? Ilicò expergefactus frater, cum multo tremore surgit, & dum se induit, audit crebra campanarum signa, mortem Episco- pi significantia, vt erat anteà constitutum. Paulò pòst, concrepantibus passìm campa- nis, dici non queat, quantus vrbem vniuersam luctus & mœror occupârit. Omnis ętas, & sexus omnis è lecto exiliens, complodendo, pectus tundendo, diuersis edendis voci- bus se plangere declarabat: tantusque tota vrbe clamor extitit, quantus ad alicuius ex- equias nec anteà illic compertus est, nec facile deincèps comperietur. Mirè plorabant permulti è populo homines pij, Clericorum dolorem testabantur immutati vultus: mo- nachis, viduis & virginibus vna erat plangendi ratio: specialis autem luctus nostra ob- tinebat hospitia, qui Annoni similem nunquàm sumus habituri. Videre licebat omni ex parte ruere pauperum, orphanorum, ægrorum miseranda profectò examina, atque in ijs mulierculas paruulos suos gestantes, præcurrere, ferire pectus, lacerare crines. Quo spectaculo nihil possit gloriosius videri illi, qui non ignoret illud dictum Saluato- ris, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. In horum enim finibus abscondè- rat eleemosynas suas, ijque cum ramusculis oliuarum & precibus præcedentes & sub- sequentes in eius obsequium, ad ipsam maiestatis sedem cum illo appropinquârũt. Fe- licem sanè, qui sibi tales parauit amicos de mammona iniquitatis, qui eum reciperent in æterna tabernacula. Parua autem sunt hæc. In ipsis etiam hostium Christi Iudęorum synagogis, primo manè tumultus & clamor ortus est, Annonis nomen, Annonis probi- tatem & integritatem prædicantium, mortemque eius complorantium. Interim ta- men non sumus nescij, plures eius obitu partìm palàm, partìm occultè lætatos, in quos rectè quadret illud, Omnis qui mala agit, odit lucem: de quibus etiam Apostolus dicit, Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Facit hoc potiùs ad laudem beati viri, vt qui talibus displicere voluërit, quibus nulla placet Ecclesiastica disciplina. Satisque mirum videri queat, quòd cùm plerique Colonienses, qui eum vrbe eiecerãt, eum odio habuerint, ità tamen ad exequias eius ciuitas omnis propensa fuit, vt in ea ci- uitate nullæ vnquàm similes vel fuerint, vel futuræ sint exequiæ. Non enim vel ipse toti- us Ecclesiæ pastor Petrus Apostolus, si vrbem illam corporali præsentia inuiseret, maio- ri posset gloria & celebritate excipi, quàm funus illud diebus septem frequentatum est: si tamen funus dici debeat, & non potiùs cæleste munus, quod Colonia in protectio- nem sui, filiorumque suorum sanctificationem, diebus sex circunduxit, & septimo tan- dèm die cum ingenti comitatu tam honorificè, quàm luctuosè, ad montem Sigeber- gensem transmisit.

Multùm eius decessu mœrēt Colonienses.

Matt. 25.

Luc. 16.

Etiã Iudæi lugent.

Ioan. 3.

Galat. 1.

Celeberrimæ eius exequiæ.

Quales fuerint beati viri exequiæ. Cap. 15.

COrpus exanime lotum, & vt Episcopum decebat, in feretro compositum, ad- huc ab horum ministris tractabatur, & ecce necdùm orto sole Clerus totius Coloniæ cum Crucibus aduentans in curiam regiam, cum frequentissima tam vrbana, quàm suburbana plebe, ædes Episcopi circunstiterunt, nō vt mor- tuum excepturi, sed tanquàm viuētem ad insignem aliquam celebritatem cum trium-

Exequiarũ eius descriptio.

pho prosecuturi. Mox in humeros receperunt onus sacratissimum quidam viri venerabiles, Clerici & monachi, plangentibus ministris, qui eos sequebantur, exportaruntque illud ad Episcopum Mindonensem & Cleri frequentiam, duobus cum pedo Episcopi & Crucis vexillo praeeuntibus. Vbi autem in conspectum hominum venit, dictu incredibile est, quę tum illic lachrymę & gemitus extiterint. Indè cum psalmis & canticis, cum magno campanarum fragore & clangore in summae aedis atrium illatum est, depositumque sub corona quadam magni operis illic pendente, multis in ea cereis ardentibus. Adfuere mox frequentes monachi, & Deo sacratae foeminae: celebratum est defunctorum officium, quod vigilias vocant, templum omne cantantium vocibus complebatur. Hora sacrificij cunctis congregatis, inprimis reuerenter & deuotè Mindensis Episcopus cum sacris ministris accessit ad aram, eumq; omnes secuti sunt, permixtim psallentes atque lachrymātes. Peracto sacrificio, sacerdotes omnes cum stolis suis post feretrum steterunt. Ibi tum luctus & gemitus, dolor & lachrymae increuerunt, magisque affectu, quàm voce, dicebant omnes: In paradisum deducant te Angeli, in tuo aduentu suscipiant te martyres, & perducant te in ciuitatem sanctam Hierusalem. Cui vel tenuis pietatis scintilla inesset, non poterat non compungi, si vidisset officia, quae illo die beato viro persoluebantur. Ipsae canentium voces, ipsę carminum suauitates, ipsi verborum sensus, atq; adeò ipsi offerentium ordines & multitudo testari videbantur, iam in caelis eius festa celebrari. Omnia compunctionis plena erant, digna tali funere. Interim totus Ecclesiae Coloniensis magistratus vna animi sententia in id summoperè incubuit, vt sacrum corpus Coloniae suam haberet sepulturam. Et alijs quidem bona animi voluntate, alijs ex inuidia id connitentibus, Clerici illi, qui olim à beato viro in ecclesia ad Gradus in honorem matris Dei constituti fuerant, publicae iustitiae detractum iri aiebant, si preter illud sepulcrum, quod ipse apud eos sibi mensus esset, aliud, quanuis ab eodem ipso, tamen posteriùs designatum, iam mortuus obtineret. Huic sententiae cùm etiam proceres pleriq; omnes subscriberent, soli tres, Sigeuuinus Decanus summae aedis, Hermannus Vicedominus, qui ambo posteà ei successere, & Gerlacus Comes, acerrimè sese opposuere, & nunc precibus, nunc conuicijs cum alijs agebant, praeter perfidiae crimen, quo se obstringerent, qui eam sententiam sequerentur, etiam anathemate plexos eos asserentes. Et triduò quidem nihil impetratum est. Quarto autem die obstinatioribus animis vtraq; parte suum propositum vrgente, tandem Gerlacus Comes in medio conuentu stans, ità ait: Esset meritò tantorum virorum sententiae cedendum, si non publica iustitia staret à nobis, q̄, si scire vultis, aequè vos atquè nos, domino nostro adhuc liberam habente sepulturae deligendae facultatem, obstringit, ità vt sine magno salutis nostrae discrimine secùs, quàm ille iusserit, hac in parte facere nequeamus. Nostis quae ille, vestrae pertinaciae prescius, vobis dira imprecatus sit, vt quisquis sapit, vitam hanc perdere mâlit, quàm eam excipere maledictionē. Et tamen appetitur tanta animarum pernicies. Etsi verò nihil isthaec vos permouent, non mihi certè integrum est vestro exemplo adiurationem domini mei, cui fidem obstrinxi meam, negligere, cùm certum sit, eoipso in excommunicationis mucronem me ruiturum. Quòd si etiam diuina vltio non vrgeret, at certè leges humanae eam à me fidem reposcerent, vt priùs velim nobiliter occumbere, quàm iniuriam cuiuscunque domini mei, cui sacramēto obligatus sim, ignobiliter negligere. Quòd si ea fides cuilibet domino debetur, quanta illi praestanda est, qui à cęlesti senatu iam medio consessu receptus est, cuius dignitas & vrbis huius nobilitate, & summi sacerdotij culmine illustris est? Cuius tanta fuit vitae sanctitas, vt beatus meritò predicetur, qui pro eius defensione vel afficiatur cōtumelijs, vel sanguinem fundere cogatur. Id igitur omnibus vobis notum sit, hac me esse sententia, ob conseruandam domino meo fidem, vt, si aliter non liceat, opera commilitonum meorum eius corpus cōstanter tollam, & armata manu mihi vindicem, donèc ius cuiq; suum victorum mortes afferant. Hęc illo Comite magno animo prosequente, cęteri metu absterriti siluerūt: solus Rudolphus Prępositus Graduū, cum suis necdùm destitit suam tueri sentētiam: sed eum Comes coram omnibus ità compellauit: Ridiculum sanè fuerit, si putes nos impudenti oratione tua adeò frangi posse, vt ignauia victi, imbelles vos patiamur occupare depositum nostrum, pro quo etiam ferro dimicare velimus? Itaque planè id tibi persuadeas, nūquàm fore, vt quauis arte id, quod cupis, assequaris. Nam etiamsi, dubio adhuc rei huius euētu, necessitas eò nos adigat, vt absq; nostra quidē culpa

Nota mirabilem luctū omnium.

Plurimi conantur eius sacrum corpus Coloniae retinere.

Gerlacus comes acerrimè se opponit.

in hac vrbe corpus hoc sepeliendum sit, tamen etiam tunc pudebit vos inutilem suscepisse laborem, quãdoquidem necesse erit humari illud in ipso B. Petri choro siue adyto, vbi nullus antehàc, quanuis sanctissimus, terra conditus est. Ità Prępositio illo cum suis quoq; remoto, controuersia omnis sopita est, respiciente Deo pauperes suos, qui in preces, vigilias & ieiunia nõ cessârunt incumbere, donèc optato illo thesauro potirentur. Porrò autem exactis primæ noctis excubijs ad corpus beati viri, altera luce apparente, rursùs populus & clerus frequens ad beati Petri ædem conuénit, nouusque planctus, noua lamenta extitêre, & salutaris hostiæ feruebat ministerium. Indè quidam sacrum corpus tãquàm diuinæ propitiationis arcam in suos humeros sustollentes cum lachrymis & ciulatu multo, ad portam illam contendebant, quæ meridiem respiciens, ituris ad S. Martinum per chortem regiam iter præbet. Concrepuerunt mox signa campanarum, psallensque chorus antecedebat sacrum corpus, magistratu cum populo à tergo sequente. Incredibilis etiam tunc dolor & planctus fuit, nec minor deuotio: mireque alij alios excludebant à ferendo feretro, dum singuli illud onus sibi imponi peroptarent: omnes verò certatìm vel ad solum feretri contactum inhiabant, magnæ cuiusdam benedictionis opes indè sibi pollicentes. Stabant in ostijs domorum suarum pudicæ matronæ, qua transitus erat, & passìm videre licebat homines manus in cælum tollentes, caput mouentes, oculis prosequentes illud sacrum corpus. Vbì autem in monasteria quoquè introductum est, eximij sanè illi habiti sunt honores. Templa enim cereorum & lampadarum illustrabant lumina, auro gemmisque radiabant altaria, parietes tapetis multicoloribus ornabantur, sanctorum quoquè corpora suis locis mota, quod nunquàm anteà in exequijs visum fuerat, cum processionibus educebantur. Neque id absque occultioris cuiusdam inspirationis vi factum arbitror: sed quemadmodùm beatus Anno, dum esset in humanis, quicquid potuit animo, ore & manibus atque pedibus, beatis illis cæli ciuibus honoris impéndere, haudquaquàm prætermisit: ità ei quoquè id specialiter collatum est, vt, ad tumulum deportandus, sacrarum reliquiarum comitatu frueretur. Ecquis autem parem illi se in sanctorum veneratione existimare ausus erit? Quis vnquàm tanto flagrauit auri studio & amore, quanto ille vel minimis sacrarum reliquiarum portiunculis delectabatur? Feruebant interìm studia omnium erga beatas exequias, & tanto se quisque gloriosiorem arbitrabatur, si noui quippiam aut præ cęteris amplius aliquid in earum apparatum expendisset. Vbiquè offerebantur sacrificia, & alia religionis officia præstabantur, nec in ijs aliquid vnquàm occurrit impedimenti, vt ipsi quoquè prosperi successus, Annonis sanctitati gratulari viderentur. Et primò quidem è summa æde deportatum est eius corpus ad beati Martini cœnobium, indè ad sanctæ Marię monasterium, quod nouum vocant: tum ad beatam Cęciliam, postremò ad sanctum Georgium, vbì ea nocte ad illud vigiliæ celebratæ sunt. Tertio die post oblatum sacrificium, ad iucundissimi intercessoris eius Seuerini templum pastor exanimis adductus est: vbì singulari priuilegio obuiàm ei prolatæ sunt tanti pontificis sacræ reliquiæ. Postquàm autem ibì quoquè oblatum est sacrificium, ad S. Pantaleonis religione & censu præstantissimum cœnobium itum est, indè ad ecclesiam Apostolorum, pòst ad sancti Gereonis. Excipiebatur autem apud sanctum Gereonem honorificentissimè. Nam extra fores basilicę, sancti cum multa reuerentia obuiàm proferebantur, micabant intùs luminaria, resplendebant diuersæ metallorum species, campanarum permixtus clangor perstrepebat, totiusque templi facies non alia erat, quàm solet esse in solennitate præcipua. Atque ea quidem nocte ibì cum psalmis vigilatum est ad sacrum funus. Quarto die post Missas celebratas, deportatus est vir sanctus ad monasterium sancti Andreæ, ad sacras Virgines, ad sanctum Cunibertum, vbì inter duos Euualdos medius est collocatus. Tandèm ad Gradus ventum est, vbì innouatus est dolor, increuerunt lachrymæ, nec admittebatur consolatio, quòd in omnium oculis extinctum iacéret Coloniæ decus & ornamentum. Ibì deliberatum est à proceribus de maioribus impendendis honoribus beato antistiti, tanquàm nihil dignum hactenùs pręstitum esset. Statutum est igitur, vt proxima luce generalis illic celebraretur conuentus, sanctorùm reliquiæ ex omnibus ecclesijs eò adducerentur, singulis congregationibus suos patronos honorificè sequentibus. Factùmque est ità, non sine multorum summa admiratione. Prædicanda sanè omnibus seculis Coloniensium fides & deuotio, qui sui

Nouus plãctus & nouæ lachrymę alterius diei.

Vide studium & deuotionem.

S. Anno quanto studio sanctos veneratus sit.

Tertiæ diei exequiæ.

Cœnobiũ S. Pantaleonis, religione & censu præstantissimum.

Quartæ diei exequiæ.

Colonien-

sui pastoris funus tam splendidè cohonestârunt. Postquàm autem sacræ illæ reliquiæ in templum illatę sunt, in medio earum positum est corpus exanime beati viri, vt quasi illis antecellere videretur, quibus vel æquari non nisi summorum sit. Equidem quid alij sentiant, ignoro: me quidem præ admiratione vix capio, dum non memini vlli vnquàm funeri illos exhibitos *, quibus præ timore sanctitatis eorum, vix quisquã propinquare ausus est. Quinto die leuati sunt sacrorum corporum æterni magnique thesauri, beatissimum funus tanquàm singulare patrocinium fertur in eorum medio, commixtìm lachrymæ & cantus immolantur, itur ad ædem sancti Petri, atque in eam tanta celebritate & gloria infertur sacrum corpus, vt vix vnquàm clarior illic regum triumphus celebratus sit. Innumeræ illic splendebant lampades & cerei, amplissimum templum præ nimia hominum multitudine angustum videbatur, baculus sancti Petri, ornamentum insigne, obuiàm proferebatur cum multis reliquijs alijs & crucibus. Et vt paucis expediamus, quod multis compræhendi non potest, nihil neque digniùs, neque celebriùs excogitari potuit, quàm sit illic præstitum. Sequenti indè die ad solis ortum dici non potest, quanta vi in ianuas sese intulerint & clerus & populus, quantoque studio sacrificium & commendationes peractæ sint, aut quemadmodùm deindè ad Rhenum sit instituta processio. Cantabatur Responsorium illud inprimìs lugubriter, Adspice Domine, quia facta est desolata, ciuitas plena diuitijs &c. vndè vtcunquè colligi licet, quo animi mœrore pastorem illum suum Colonia tum prosecuta sit. Cùm autem iam naui impositum esset beati viri corpus, & litora Rheni plangentium luctu personarent, adessent etiam illic quidam ex ijs, qui virum Dei odissent, euidentissimo miraculo declaratum est, cuius apud Deum meriti ille esset. Nauis enim in alteram Rheni ripam transmissura, contra fluminis impetum asscendens, instàr sagittæ litus aliud feliciter occupauit, fortassìs etiam eàdem vi contra nautarum conatum altiùs itura, nisì sancti Heriberti ædes impediuisset. Eratque ea res tanto admirabilior, quòd nautæ præ frigore vix manus mouere viderentur, Rhenusque & pluuijs & glacie plùs solito intumuisset. Iam antè, vt suprà meminimus, id ità fore prædixerat vir sanctus, cùm adhuc esset in humanis. Vbì autem id conspicati sunt, qui in citeriori litore stabant, nauem scilicet illam contra naturæ vim, altiorem in ripa vlteriori attigisse locum, quàm quo ipsi starent, valde attoniti laudabant Deum: alij, qui odio beati viri conflagrârant, suspirantes tundebant pectora, domumque abiêrunt. Completum est tum, quod in Psalmo dicitur: Videbunt recti, & letabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum. Illatum deindè est sacrum corpus in templum matris Dei, vbì sanctus Heribertus miraculis coruscat, & nox illa cum hymnis & psalmis exacta est. Postridiè manè, vt septimo quoquè die Colonienses suam & fidem & deuotionem seculis omnibus testatam efficerent, frequentes clerici, monachi, sanctimoniales & ciues, trãsmisso Rheno, ante lucem eò peruenerũt. Multis autem in templo ardentibus cereis, sacrificium & commendationes celebratæ sunt, idque ea, qua par erat, reuerentia. Aderant Episcopi duo, Fridericus Monasteriensis & Egilbertus Mindensis, vterque decus sui temporis, & tanti funeris procuratione dignus. Aderant etiam primores Colonienses, permulti nobiles, monachorum greges, populus innumerus, parati omnes prosequi cæleste pignus ad montem vsque Sigebergensem. Per hos omnes medium ducebatur funus venerabile, psallentium choris vallatum: ferẽtibus illud vicissìm modò manibus, modò humeris suis per quatuor ferè milliaria non nisì nobilissimis viris pedestri itinere, quod tum resoluta glacie admodùm lutosum & permolestum erat: nec quisquam seruilis conditionis, aut qui equo veheretur, permissus est ad iactum lapidis feretro propinquare. Interìm donèc conspici posset, Coloniæ signa campanarum omnia aërem sono complebant. Postquàm ad montis conspectum ventum est, rursùs tantus ortus est omnium planctus & luctus, vt nullis verbis explicari queat. Irruebant super feretrum monachi, & miserandum in modum plorabant obitum tanti viri, donèc deficerent in eis lachrymæ: nec poterant absoluere inchoatam Antiphonam illam, In Paradisum &c. Miri quiddam ibì accidit. Ab Occidente aduolabant aues frequentissimæ, noui cuiusdam generis, montem operientes, & sua densitate plerunquè cæli conspectum intercipientes, illicque permanentes, donèc humato corpore, homines. indè recederent. Eas vel Angelos, vel animas sanctas existimabant, qui eas cernerent. Rectiùs autem fortassis interpretabimur, significâsse eas

[Margin notes: sum fides & deuotio. | *honores | Quintæ diei exequiæ. | Item sextæ diei. | Illustre miraculum, quod vir sanctus viuens prædixerat. | Psal. 106. | Septimę diei exequiæ. | Obserua hęc lector. | Luctus ingens apud Sigebergẽses. | Res mira.]

eas concursus futuros hominum. Tandem sepulturæ mandatum est corpus sancti Episcopi, volensque hominum lachrymas & eiulatus sedare Hermannus Vicedominus, Facessant iam, inquit, dolores omnes. Habet iam pater & pontifex noster, quod optauit, psallitq; & dicit: Eccè quod concupiui, iam video: quod speraui, iam teneo. Illi sum iunctus in cælis, quem in terris positus tota deuotione dilexi. auditque illam iucundissimam vocem Domini sui: Eugè serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Nonnihil tum cessatum est à lachrymis. At nō diù pòst, primùm nobiles omnes, indè ministri Episcopi, postremò pauperes intrò ingressi, luctum instaurârunt toto die. Conferat iam qui potest, harum exequiarum gloriam & celebritatem, cum quibuslibet regum & principum pompis atq; triumphis. Cœpit autem Dominus illustrare seruum suum etiam miraculorum signis ad confutandam illorum impudentiam, qui paulò antè sanctissimam eius vitam dente rodebant canino, & preciosam margaritam, cælestis regis diademati destinatam, falsis rumoribus obfuscare nitebantur.

Matt. 25.
Hæc viuēs prędixit vir sanctissim.

De visionibus fratrum duorum. Cap. 16.

POst obitum beati viri Abbas Sigebergensis, veritus nè deessent fratribus res necessariæ, parciùs administrare cœpit alimenta. Qui tum legumina coquebat, quodam hebdomadæ suæ die in somnis vidit se anxium & fessum stare in culina, mox verò ad se ingredi beatum Annonem, & more suo degustare cibum qui coquebatur: sciscitari quoquè, cur tam parcè, tamque viliter tot fratribus cibus ministraretur. se verò respondere: Te mortuo, pater, nobis alumnis tuis & mendicis spes nulla est, cogitque metus futuræ inopiæ hac vti parsimonia. Tum autem sic, non absque repræhensione, dicere Episcopum: Itáne mortuum tu me arbitraris? Facessat hæc opinio. Illa enim vita ego nunc fruor felicissimè, quæ summi boni, summæ beatitudinis æternitate tota fluit: ad quam si conferar, qualis eram, cùm à vobis dicerer viuere, quasi qui non essem, meritò putari deberem. Ocyùs igitur ex me dicito Abbati, vt certus de rerum copia, non sit ausus fratrum minuere portiones. Nam paucos post dies efficiam, vt tanta vos rerum abundātia affluatis, vt præ admiratione nec ipsi capere id possitis. Magna tum illic quoquè cereorum penuria erat, ità vt ad Missas priuatas vix, & ne vix quidem interdùm sufficerent fratribus. Apparuit igitur sanctus Episcopus alteri cuidam fratri quiescenti, aitque ad eum: Demiror custodis vestri tenaciam, tam parcè cereos fratribus suppeditantis. Velim huius ex te causam nôsse. Respondit frater: Non est culpa custodis, amantissime pater, quippe quem penuria cogit ità facere. Tum arridens beatus vir, Si non alia, inquit, huius ratio est, tu mihi iam eris promissionis meæ nuncius ad fratres, dicesque eis, intra paucos dies tantam ipsos ceræ copiam habituros, vt etiam colligere sine fastidio non possint.

Visio fratris cuiusdam.
Non sunt mortui sancti, sed viuunt.
Alterius fratris visio

Vt arida manus fœminæ cuiusdam curata sit, & de monasterio per Reginhardum Abbatem aucto. Cap. 17.

CVm itaque his & id genus alijs fratres animati essent ad quædam magna de beato viro speranda, fœmina quædam contractos habens digitos, ceram palmæ effigie ad tumulum eius attulit, flexis genibus orauit, ceram cum manu debili protulit, & simulatquè sepulcrum attigit, ilicò sanata est, primum miraculum in sanctitatis eius testimonium indè reportans. Factum est hoc octauo Calendas Aprilis, quo die tum fuit Parasceue & Dominica Annunciatio. Mox circuncircà res diuulgata est. stupebant omnes, & difficulter volebant credere ob rei nouitatem, sed mulier & genere & nomine notissima, vel inuitis fidem fecit. Abijt autem fama miraculi etiam in exteras regiones, turbisque vndiquè confluentibus, copia quam promiserat vir sanctus, adesse cœpit. Memor autem futurorum Abbas Reginhardus, sciensque assiduitate sæpè vilescere, quod tam splendida ex vulgi concursu initia haberet, construendis ædificijs, acquirendis prædijs, templo ornando operam dedit. Deniquè ex ijs rebus, quibus tum ille sacri corporis locus die noctuque plenus inueniebatur, tanta effecit, vt cùm vix quadraginta illic monachi essent, ipso Ab-

Arida fœminæ manus sanatur.
Multū augetur Sigebergense monasterium.

bate primùm creato, breuì ampliùs ſeptuaginta vel octoginta inuenti ſint. Condidit etiam mauſoleum beati viri, in cuius vertice literis aureis hoc ſcriptū eſt Epitaphium:

Epitaphiū S. Annonis.

Patribus egregijs ornata Colonia multis,
Eccleſiæ ſpeculum miſit ad hunc tumulum.
Emicuit mundo noua lux Annone ſecundo,
Qui per cuncta ſuo par erat officio.
Menſibus hoc denis, annis a&oque vicenis,
Quarta Decembris eum lux tulit è medio.

De aliquot miraculis alijs. Cap. 18.

INtereà populo magìs magiſque eò aduentante, faber quidam Colonienſis ex candente ferro cæcatus, itidèm acceſſit, ad tumulum eius preces fudit, & antè quàm ſurgeret, curatus, coëgit omnes ſublatis vocibus tam repentinum beneficium laude & prædicatione efferre. Adducta eſt puella paruula, arido brachio miſera, & ipſa quoquè ſanata eſt. Placuit tum omnibus circuncircà commorantibus, vt pridiè Nonas Maij cum Crucibus & reliquijs eccleſiarū ſuarum eò ſe cōferrent, & noui patroni ſuffragia communi ſupplicatione ambirent. Aderat dies, accurrit populus infinitus, curatus eſt in medio turbæ claudus, incredibili vocum ſtrepitu miraculum ab omnibus celebratum eſt. Quantus deincèps illo in monte hominum concurſus fuerit, vel indè ſatis conſtare poteſt, quòd Sigefridus Archiepiſcopus Moguntinus per id tempus deuotionis ſtudio eò adueniens, nec dignitate functionis, nec famulorum ſatellitio impetrare aditum potuit ad ſepulcrum, diù à turbis irruentibus excluſus, donèc Abbatis opera, per loca clandeſtina introductus eſt. Singula commemorare miracula neque nobis poſſibile eſt, neque lectori gratum fuerit. Præcipua quædam, optima fide annotabimus.

Cæcus videt.

Plurimi ad eius ſepulcrum confluunt.

De monacho claudo ſanato. Cap. 18.

VIuente etiamnùm beato Annone, quidam monachus Sigebergenſis ab excelſo templi loco corruens, diſſolutis & confractis membris, in linteo ſublatus eſt, propemodùm animam expirans. Poſtquàm verò in lectulo repoſitus eſt, diù decubuit, multiſq; adhibitis curationibus, contra ſpem omnium euſquè perductus eſt, vt cum ſcipione poſſet, licèt claudicans, vtcunquè ingredi. Ei iam ætate & religione prouecto, quādoquè more ſuo iocosè dixit beatus Epiſcopus: Tantiſpèr huic innitèris ſcipioni, donèc à me curatus, illum abijcias. Id quidem nemo tum niſi facetè dictum, interpretabatur. At vbì cœpit ille iam viuere in cęlis, & crebreſcentibus ad tumulum eius miraculis, ei cuſtodiendo hic frater inuigilaret, quodam die vis inuiſibilis eum è ſede expellens, totum humì coram tumulo ſtrauit. Scire ille volēs, cuius impulſu id pateretur, dum circunfert oculos, conaturque ſurgere, toto corpore ſe ſentit incolumem, neruis laxatis, membrorumque iuncturis diù confuſis, ſuo loco reſtitutis. Itaque è templo properat ad domum capitularem, abijcit ſcipionem, flectit genua, iterùm atq; iterùm tentat num poſſit porrecto corpore oſculari humum, ſiue venias capere, quod anteà impoſſibile fuerat, nec vllam ſentit difficultatem. Currit auidiſſimè ad Abbatem Reginhardum, tradit illi ſcipionem in teſtimonium curationis ſuæ ſeruandum. Abit citò tanti miraculi fama per omne monaſterium, locaque vicina, cōueniunt ad eccleſiam monachi & populus frequens, promuntur Deo laudes & carmina, feſtum inprimìs celebre ab omnibus peragitur.

Per iocū futura prædicit S. Anno.

Sanat fratrem claud.

De quodam homine miſerrimo curato. Cap. 19.

FVit Bonnæ homo quidam vſqueadeò calamitoſus & miſer, vt credi non poſſit, niſì coram intuitus ſis. Toto tremebat corpore, idque perpetuò: ſtridebat dentibus, voces edebat horridiſſimas, & quas nemo crederet humano ore effici poſſe. Ad huiuſmodi autē edendos clamores vires ei addēte dolore, cęterùm adeò vi morbi frangebatur, vt prorsùs nihil loqui poſſet. Nec iacère poterat, nec ſedere, multo minùs ſtare. Quotiès mouebat pedē vltrà progreſſurus, mox retrorsùm agebatur: hominemq; videre, miſeria erat. Aiebant ei quidam, rectè eum conſulturū ſibi, ſi in Sigeberg proficiſceretur, vbì noua iactitarentur miracula. Sic illi loquebantur, non homini conſu-

consulentes, sed beato Annoni suo more insultantes. Et tamen quia præpotens Deus etiam malis nouit benè vti, eis insistentibus adducitur alinus: eo vectus miser, venit in Sigebergense monasterium: prosternit se miserandum in modum coram sacro corpore: omnes eum & mirantur, & miserantur. Paulò pòst tanquàm ad se reuersus, vertit crebrò oculos, appellat circunstantes, surgit à terra, ruit in ipsam preciosi corporis thecam siue loculum, identidèm osculatur, vota nuncupat, & abit sanissimus, Angelis hominibusque lætantibus. Subijcimus nunc aliud insigne, soliusque Dei miraculum, quod quāuìs difficile sit credere, tamen tanta eius veritas est, vt vltrò velim diuino esse iudicio obnoxius, si secùs est, quàm à me refertur. Legant & credant, qui nôrunt omnia posse Deum: &, si quidem pij & religiosi sunt, gaudeant se in beato Annone magnum habere patronum: sin aliter, timeant obtrectatorum suorum potentissimum persecutorem.

Homo miserrimus mirè restituitur.

Matth. 19.

De blasphemo quodam oculis orbato, rursúsque dum agit pœnitentiam, restituto. *Cap.* 20.

ARnoldus vir strenuus & diues, Dollindorpensis castri dominus, cùm aliquandò sederet ad audiendas suorum causas & lites, iram quidem præ se ferre videbatur in noxios homines, at tamen mitiùs agebat, si non criminis grauitas obsisteret. Erat enim pro suo instituto pius, & magna prorsùs in Deum fide. Accusabatur tum coram illo Volebertus homo nequissimus, quòd non persoluisset æs alienum. At ille animo ferox & lingua procacissimus, nihil modestum aut sanum respondit, immò ipsum quoq; iudicem criminari cœpit. Querebatur se & ab illo & ab omnibus præter meritum opprimi, absque vlla noxa rapi ad tribunal, prorumpensque in voces impias, Quandoquidem, inquit, frustrà à Deo speraui iustam sententiam, alius mihi iudex & patronus quærendus est. Horrebant omnes, & miser ille diabolum inuocans, Tu, inquit, mihi præsidio sis: ego verò tibi me seruum vtráque manu trado & addico. Vlciscere iniurias meas, quod à Deo non obtinui. Ferebat Deus impij hominis blasphemiam: sed vbì ille nequam etiam in sanctos eius iniurius esse cœpit, vltio inaudita consecuta est, vt perspicuè liceret animaduerti, verissimè dixisse eum, Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi eius. Surgebat iudex & cum eo maiores omnes, tantam non ferentes blasphemiam: agebāt cum insano nūc minis, nunc blandimentis, vt ad sanitatem rediret, sed ille tanto furebat magis. Iam sol ibat ad occasum, & malignus ille in pascuis quærebat equum suum: veniensque ad syluam propinquam, inter vmbras arborum vidit hominis horrendam speciem, sicq; prior appellat eum: Quisnam es tu, aut qua causa hîc subsistis? Respōdit diabolus: Equidē huc véni misertus tuî. Scis enim, quē plenus amaritudine paulò antè inuocaueris, cuiq; te seruū deuóueris. Ego illeipse sum diabolus. Me ergò protectore felix semper futurus, redi domū, sic tamen, vt à meo famulatu minimè te subducas. Abscedit miser, & altera luce sedens equo cum commilitonibus suis sequitur iudicem aliò tendentē. Rursùs iudex cum suis tanquàm nocturna cogitatione mutatum inuitat ad satisfactionem: promittit veniam pridiè perperàm gestorum, modò persoluat debitum. Ille redit ad contumelias & conuicia, ait se iam inuenisse meliorem patronum, qui & possit tueri suos, & aduersarios opprimere: cui non sit alius similis. Percontantibus alijs, ecquisnam ille sit, incunctanter respondet diabolum esse, nec dubitat in CHRISTVM & sanctos eius blasphemias & nefanda multa iactare. Tum iudex religioso mœrore affectus: O miser, inquit, ô præda satanæ, itáne insanis in creatorem tuum? Nisì plenus esses eo, quem iactitas, nunquàm tot probra conijceres in mundi Dominum & sanctos eius. Impietate etiam dæmones vincere vidéris. Illi credunt, & contremiscunt: tu verò totus amens, nihil metuis Dei potestatem, nec credis miraculis, quibus terra mariqúe sancti illustrantur. Et vt alios omittam, de beatissimo Annone, præter alia eius miracula, constat, magnam eius in cæcis illuminandis esse efficaciam: nec dubium, quin possit etiam videntes luminibus priuare. Vide ergò, nè percussus cæcitate, vel serò cogaris eum deprecari. Ad hæc ille erecta ceruice, cachinnans & subsannans: Istum verò, inquit, signis clarescere credere quisquam, nisì delirus, potest? Nóui ego hominem adhuc viuentem, & certè alienum à fide est, mortuum eum iam facere miracula, quæ viuus non potuerit. Si vanus sum, quid ità ille cunctatur vlcisci op-

Homo nequam mendacio iungit blasphemiam.

Zach. 2.

Diabolus ei apparet.

Iacobi 2.

Impiè conuiciatur S. Annoni.

probrium suum? Si ille quenquam vnquàm cæcum sanauit, radicitùs excidat mihi oculus vterque. Vix elocutus erat hæc, cùm ecce repentè sinister oculus eius sensìm instàr aquæ totus diffluere cœpit, foramine ad horrendum spectaculū vacuo relicto. Accurrunt ilicò milites, certatim cupiunt inspicere virum, nec possunt admirari satis, celebrant omnes beati Annonis nomen: solus miser ille manet incredulus. Hortātur eum omnes, vt vel experientia cautus fiat, & beatum Annonem precibus sibi conciliet. Ille verò seipso deterior, rursùs exclamat: Donèc vlla mihi luminis portio relicta erit, absit vt ei supplex fieri velim. Sit erroris vestri, sanctum eum dicere: mihi, si potest, priùs etiam alterum excutiet oculum, quàm hoc ego fateri velim. Dixit, & cunctis cernentibus, tanquàm fulminis iaculum in caput eius vibrari visum est, cuius ictu reliquus oculus radicitùs euulsus est. Mox equo fugam capessente, infelix ab illo excussus, humì corruit: sed pede altero inhærente vni è stapedibus, longiùs ab equo miserè raptatus est. Sequuti illum equites velocissimi, moribundum, equo comprehenso, soluerunt. Confluebant ad eum omnes horrore concussi: ille verò præ dolore clamitabat & eiulabat, in puluere sese volutans. Tum omnes pauore & stupore correpti, appellabant sanctum Annonem, sese in terram prosternentes, identidèm clamabant Kyrie eleeson. Ijs clamoribus per nemora & agros sese diffundentibus, ex locis propinquis magna hominum turba cum sacerdotibus aduolauit: qui cùm rem totam didicissent, non mediocriter obstupuère. Sustinebant verò omnes, quid porrò euenturum esset misero illi. Propiùs autem ad eum accedens iudex & quidam religiosi viri, sciscitabantur ex eo, quinam haberet. Respondit ille tantis se discruciari doloribus, vt spem viuendi omnem abiecerit. Hortabantur eum illi, vt dum adhuc tempus pœnitentiæ adesset, colligeret sese: quod si faceret, & beatum Annonem ex animo deprecaretur, & veniam & sanitatem ei pollicebantur. Tum ille dolore vrgente exclamauit: Fateor sanctum Annonem posse, si velit, mihi restituere oculos ablatos: manusque tremulas in cælum porrigens, cunctis audientibus, lachrymabundus ità orauit: Parce, sacratissime pontifex, parce misero mihi iurè castigato, nec neges conuerso misericordiam, quam Dominus cunctis resipiscere volentibus offert, vbì ait: Viuo ego: nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat. Si reddideris mihi lumina, quod te posse credo, toto corde tibi semper subditus ero, & quod hactenùs impiè negaui, per totum orbem annunciabo, te prioribus sanctis æquatum esse meritis & factis. Hæc cùm ille diceret, & omnes miseratione afficerentur, Arnoldus iudex hortabatur eos, vt communibus votis & precibus homini misero diuinam misericordiam conciliarent, sublatisq; manibus, Kyrie eleeson vna voce clamitarent. Impietatis enim notam se non posse effugere dicebat, si naturæ consortem in ea calamitate desererent. Itaq; primus ipse humì se abijciens, omnes vt idem facerent permouit. Postquàm autem à terra surrexerunt, sanctum Annonem iteratis vocibus inuocantes, inaudito miraculo noui in hominis capite oculi repentè extiterunt, solito clariores: & tanquàm nihil passus esset, sanus & incolumis homo surrexit: populus circunstans præ gaudio lachrymas fundens, immensis vocibus ità vt par erat laudes diutissimè depromebat. Posteà ille ad beati Annonis tumulum venit, exposuitque quid ipsi accidisset. Sed cùm, nemo crederet, Abbas Reginhardus curauit eum adducendum ad synodum, quæ tum, Hildulpho Archiepiscopo præsidente, Coloniæ habebatur. Ibì ille coram omnibus totam huius rei pertexuit historiam, multis eius dicta suis verbis confirmantibus. Tandèm etiam, cùm missis nuncijs id exigeret Episcopus Hildulphus, vir fide dignissimus Arnoldus ille, cuius crebrò iam meminimus, grauissimum dixit testimonium, iuramento illud confirmans.

Eccè tibi diuinā vltionem.

Itèm alia vltio hominis blasphemi.

Vexatio dat intellectum auditui.

Ezech. 33.

Ad inuocationem S. Annonis fit insigne miraculū.

De alio quodam blasphemo punito. Cap. 21.

QVidam ex diœcesi Treuerensi Romam ad beati Petri Apostolorum principis limina, vsitata iam seculis deuotione proficiscētes, Confluentinū quendā clericum itineris comitem habuère. Cum quo varia conferentes, vt fit, leuandi laboris, animosq; oblectandi causa, tandèm in mentionē beatissimi Annonis inciderunt, omissisque alijs sermonibus, multùm & diù de vitæ eius sanctitate & virtutum præstantia loquebantur, eiusque res gestas vicissim alij post alios commemorabant. Iam in vesperam propè perductus erat dies id genus sermonibus, cùm

Peregrinatio ad sanctum Petrū.

cùm eccè clericus ille incredulum pectus suum prodens, Vos, inquit, perditum illum vanis in cælum vsque laudibus effertis, quem ego nihil extra communiter mortuos habere existimo: quippe virum, vt aiunt, suis malum, sibijpsi pessimum. Hæc ille execrabilis effutiens, socijs suis & pallorem & silentium præ horrore attulit. Cumq; paululùm substitissent, cœpto pergentes itinere, ità aiunt ad eum: Ecquis vel amentissimus eiusmodi ausus sit proferre sermonem? quem cùm à nemine magìs, quàm à clerico pro authoritate officij coërceri oporteret, ex clerici ore proficiscitur. At ille peiora euomens, Si me, inquit, etsì à vestra fide, non tamen à veritate aliena dicentem, idcircò repræhendendum putatis, quòd è clero sim: audite hominis finem, cui sanctitatem arrogare vultis. Vehementissimus dolor pedum, & hactenùs incognitus podagræ morbus animam ei, vt audistis, infeliciter extorsit. Crudelissimum autem fuerit, vllius bonitatis hominem ea pœna diuinitùs consumi, quam nec sceleratissimus facilè meretur. Non benè eum vixisse, vltio testis est: immò quàm malè obierit, & vita, & vitæ testis vltio docet. O linguam meritò præcidendam, cùm scriptura diuina tam multis testetur locis, quem diligit Deus, eum quoq; arguere & castigare. Quanta verò & quàm indigna & immania passus est etiam ipse filius Dei? quanta Apostoli & martyres? quorum quo fuit vita celsior, eo mors despectior: immò preciosior. Preciosa enim in conspectu Dominì, mors sanctorum eius. Absit ergò à fidelium animis, vt putent beatum Annonem vllam meritorum suorum iacturam mortis acerbitate fecisse. Immò, vt nôrint potiùs indè illi auctam gloriam: audiant, quæ blasphemum hūc vltio consecuta sit. Monebant illum satìs superque comites eius, vt finem faceret tam peruersè loquendi, nec tamen cessabat miser. Itaque cunctis iam exacerbatis, & tantæ temeritatis vindictam expetentibus, repentè alijs liberè progredientibus, immotus ille substitit, & qui Christi confessori dolores pedum improperauit, tanquàm ferreis ad talos constrictus vinculis, locò hæsit, interim graues pedum sentiens cruciatus. Mox igitur tremere, pallescere, miserè quiritari & eiulari cœpit. Respiciunt alij, mirantur clamantem, aspernantur subsistentem, iratis vultibus perquirunt, quid ità hæreat ipsis properantibus. Aperit ille cum multo gemitu quid patiatur, non ambigunt illi id accidere meritis eius, cui detraxerat: dolent quidem præ commiseratione, at tamē lætantur euenisse. Tandèm communes pro eo preces fundunt, ille veneratur in eis fidem, quam antè culpauerat: valdè pœnitet eum temerè esse locutum, preces & vota offert beato Annoni pro suí liberatione. Tandiù oratum est ab omnibus, donèc laxatus, susceptum incolumis expleret iter. Indè domum reuersus, nihil habuit antiquius, quàm vt sacratissimi præsulis venerabiles cineres inuiseret. Hoc enim & voti necessitas, & amicorum consilia hortabantur. Vbì autem eò venit, cum multis lachrymis totam historiam verissimè enarrauit, nobisque scribendam reliquit.

[Margin: Clericus quidā proscindit S. Annonem. — Prou. 3. Heb. 12. Apoc. 3. Psal. 115. — Punitur maledicus sancti viri obtrectator. — Curatur inuocans S. Annonem.]

De muliere contracta sanata. *Cap. 22.*

Contracta quædam fœmina, ad beati viri tumulum cereum paruum attulit. Indè recessura, mira velocitate se sentit erigi. Turbata igitur exclamat: O summe sacerdos Anno, quid mihi infelicissimæ necopinanti accidit? Tanto enim fragore spina dorsi & costæ adhęrentes restitutæ sunt, vt quercus frangi videretur. Aduolabant multi, & fœminæ clamore, & ossium strepitu inuitati: videbantque erectam stantem ad illam felicis thesauri arcam, gratiasque agentem, quam hactenùs curuam semper viderant. Referunt rem ad alios, multique vtriusque sexûs in ecclesiam irruentes, vna voce summæ Trinitati laudes gratesque agunt.

[Margin: Vide miraculum.]

De puerulo contracto, itidèm curato. *Cap. 23.*

Totius orbis commune celebrabatur festum, in cælos assumptæ beatissimæ virginis & matris Dei: qui dies est venerabilis, dies sanctus, dies pręclarus, cui comparari non possint vllæ sanctorum solennitates: fratribusque nocturnas vigilias hymnis & psalmis solenniter agentibus, puerulus quidam, & nomine & facie omnibus notus, (quippe quem pater Reginhardus miserè cōtractum, studio misericordiæ alendum, à Rheno adduxerat) ad beati Annonis sepulcrum manibus reptans venit. Aderant tunc ibì quidam, pro honore sacratissimæ Virginis, reginæ cælestis vigilijs intenti. Viderunt illi puerum semèl atque iterùm appræhendentem tumuli summitatem, conantemque surgere, sed totiès relabentem, tertiò tandèm idem tentantem,

[Margin: Festum Assumptionis S. Marię toto orbe celebre.]

tentantem in pedes erigi. Et stabat ille quidem, sed ruinam minari videbatur. Obtinuit tamen, vt aliquandiù scipioni innixus posset ambulare. Sed illo tandèm reiecto, saluus & incolumis, integram gradiendi facultatem adeptus est. Multam ea res illo die lætitiam peperit, ad tam præclaram illustrissimæ virginis solennitatem, tam insigni accedente miraculo. Sunt verò etiam permulta alia lectu dignissima beati Annonis miracula, quæ tamen cuncta prætermittens, ità paucissimis istis ad optatum laboris mei perueni portum, vt & clarissimum meritis & sanctitate virum, satis (vt reor) expresserim, & necessariam propter fastidiosos breuitatem non valdè tamen excesserim. Præstet omnipotens Deus, vt in illa vita prosit animæ, si quid in hoc opere dignum suis laudibus elaboraui: sitque migranti patronus, qui scribenti materia fuit, Anno terque quaterque beatus, per Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

In pedo seu baculo pastorali S. Annonis ligneo, qui adhuc in monasterio Sibergensi religiosè asseruatur, in superiori parte in cupro, incisi sunt versus sequentes:

Tityre coge pecus, cæcus nè ducito cæcos.
Moribus esto grauis, rector fore disce suauis.
Astu serpentis, volucris tege simpla gementis.

VITA SAPIENTIS ET DIVINI PATRIS NOSTRI SABAE, AVTHORE CYRILLO MONACHO: FORtassis autem à Metaphraste reddita paraphrasticôs. Habetur enim in Metaphraste.

Decemb. 5.

Vitæ Sanctorum cognitæ, quid conferant.

Nihil est æquè vtile ad commouẽdos animos ad desiderium virtutis, atquè vita optimorum & præstantissimorum virorum, tradita piorũ auribus. Illius enim viam licèt asperam, non tamen esse eiusmodi, vt adiri non possit, nec esse omninò desperatam, ostendit: sed rectè factis eorum, qui præcesserunt, inducit ad imitationem: & narratione donorum, quæ illi acceperunt tanquàm arrhas futurorum bonorum, in animos auditorum immittit promptũ & alacre animi studium: & persuadet despicere omnẽ laborem & difficultatem, & ea postponere acquisitioni eius, quod est bonum & honestum. cuiusmodi est vita magni Sabæ, & Dei amor ineffabilis, & qui propter ipsum suscepti sunt sudores: & rursus innumerabiles donorũ largitiones, q̃ eam, quæ illic est futura, confirmant beatitudinẽ. Sed satiùs fuerit deincèps virũ ab altè petito principio persequi, resq́; eius sedulò ac diligẽter tractare, nihil prætermittẽdo eorũ, quæ sunt magìs opportuna. quod quidem apertè maximum damnũ & est, & existimatur ijs, qui amant res eiusmodi.

Patria S. Sabæ.

Huic ergò beato patria quidem erat Cappadocia. Natus est autem in vico Mutalasca, (hoc est enim ei nomen) quæ priùs quidem erat vilis & ignobilis, & sita sub metropoli Cæsareensium: ex eo autem posteà euasit insignis, & longè clarior illa Armathen, (1. Reg. 1.) quæ olìm tulit diuinum Samuelem. Oportebat verò ei omninò meritas referre gratias, quòd eum in lucem produxisset. Pater Iohannes, mater Sophia: qui erant ambo clari genere & pietate. (Item parentes.) Natus est autem decimoseptimo consulatu Theodosij. Cùm verò iam quintum ætatis annum ageret hic vir admirabilis, eius autem parentes migrâssent Alexandriam, (nam necessariò eos vocabat tunc futura quędam expeditio) ipse in Cappadocia diuina quadam prouidentia, apud auunculum, cui nomen erat Hermias, cum paternis relinquitur facultatibus: partìm quidem, nè nimìs tenera pueri ætas defatigaretur itineris longitudine: partìm autem, vt si parentes vitam illic finijssent, pulchrum illic semen & eius, quę illic erat, hęreditatis successorem relinquerent.

Affligitur ab vxore patrui sui adhuc puer.

Sic ergò apud auunculum manens Sabas, iam ætate proficiens, cùm vxoris illius malignitas molestia afficeret adolescentem, (Erat enim reuerà mulier impudens & difficilis) illinc recedens, accedit ad quendam Gregorium, qui ipse quoquè erat patruus, in quodam vico nomine Scandos, statìm ab initio ostendens, quanto

to odio haberet malos, & se maiorem curam gerere virtutis, quàm cognationis.

Postquàm autem, cùm ageret apud Gregorium, vidit hoc patruo & auunculo magnam afferre dissensionem ac discordiam, (Contendebat enim vterq; & ipsius Sabæ, & rerum eius esse dominus) ille omnem offensionis auferens occasionem, & statuens difficultates esse, velutì quandam viam vitæ, quæ ducit ad philosophiam, rectè nō secùs àc boni imperatores, vsus est difficultate temporum, & repentè despiciens diuitias, cognatos, pecunias, & quæcunq; maximè solent adolescentum animos delinire, seipsum tradit cuidā monasterio, quod vocabatur Flauianæ, quod distabat viginti stadijs à Mutalasca: ostendens labores, qui ferunt ad virtutem, esse à sapientibus pręferendos quieti & relaxationi, quæ ducit ad vitium. Benignè itaque acceptus ab eo, qui tunc præerat monasterio, & cooptatus in numerum monachorum, illic deincèps se exercet in doctrina sacrorum psalmorum, & accuratè instituitur in omni regula monastica. Ità beato Sabæ patrui & auunculi contentio, & vita accliuis & ardua, maxima fit causa, vt proficiat in vita, quæ est ex Deo. Petit monasterium, relictis omnibus. Regula monastica.

Postquàm autem ij, cùm diù seditionem inter se agitâssent, vix tandèm composita inter se discordia, tentârunt sacrum Sabam auellere à monasterio, & à pulchro illo vitę instituto, volentes eum & paterna frui hæreditate, & suis facultatibus, & cōiungi matrimonio,) quæ quidem sunt paruis magna & iucunda, & ea puerorū potiùs optiones, quàm virorum esse significant) ipse diuino Dauide vtens tanquàm consiliario, iudicauit esse optabilius, abiectum esse in domo Dei, quàm talium tabernaculorum frui diuitijs & alia prosperitate. Videbat enim illa quidem ipsorum amatorem diuitē transmittere ad gehennam, & ostendere vel sola egere gutta, quod quidem est paruum linguæ, quæ ardet, solatium: angustias autē & malorum perpessionem dignos efficere beato sinu Abrahæ, & recreatione ac delectatione, quæ in eo nunquàm desinit. Et alioquì iudicabat esse longè stultissimum, voluptatem quæ est ad tempus permutare æterno supplicio. Atq; sic quidem beati Sabæ propositum, vel ab ipsis, vt dicitur, cognitum est carceribus, & talem ab ineunte ætate ostendit philosophiam. Etenim ipse super seniores intellexit, quoniam mandata Domini exquisiuit. Seipsum verò exercuit cùm in alia omni abstinentia, tum vel maximè in ea, quę ad gulę pertinet compescendas delicias, & ventris nimiam curationem, vt sigillatìm declarabunt, quæ deincèps sequuntur. Psal. 83. Lucæ 16. Psal. 118.

Operabatur aliquandò hortum monasterij. Mála autem quę pendebant, ab ijs, quæ illic erant, arboribus, eius incitabant appetitionem, & mouebant ad vescendum ante tempus. Atque fuit quidem victus ab adspectu pomorum, (erant enim pulchra visu) vt qui ipse quoq; esset homo, & humanis deliniretur cupiditatibus. Victus est autē vsqueadeò, vt málum manu caperet. Deindè cùm intellexisset esse tales maligni insidias, & solere eum latenter attrahere, semper voluptatem objiciendo tanquàm escam, & posteà suspicatus esset in fructu latére serpentem, & cogitâsset primos parentes à voluptate & cibo eiectos fuisse ex paradiso, quæ eos confixère malis innumerabilibus. Hæc cùm ille mente pulchrè agitâsset, & iuueniliùs ipse seipsum increpâsset, málum statìm iecit humì: & cùm id pedibus conculcâsset, cum málo etiam conculcat cupiditatem, & eam, quę eius vicerat oculos, per probrum & contumeliā proterit suis pedibus: hanc in posterum sibi legem imponens, vt toto vitę tempore, málo non vescatur ampliùs, neque indulgeat ventris appetitioni. Ab illo ergò tempore perpetuò in summa omniū rerum vixit abstinentia, somn tantum capiens, quantum satìs erat ad eius corpus continendum, quod erat continuis defessum laboribus. Manus verò beato Sabę nunquàm quiescebant: sed quandò non eas ad Deum extensas habebat oratio, eę perpetuò versabantur in opere aliquo faciendo: nè, si vel parumpèr relaxaretur cogitatio, clàm non animaduersus sensìm irreperet inimicus. Hinc virtutis fit ei penna leuior, & omnem quæ erat Flauianis fraternitatem (erat autem circiter septuaginta fratrū) obedientia, & humilitate, & omnibus alijs Euangelicis rectè factis superabat. Gen. 3. Fortiter vincit gulæ appetentiā.

Porrò autem hoc quoquè dicitur de conuersatione eius in hoc monasterio. Cùm pistor hyeme aliquandò vestes haberet madefactas, nec eas posset exiccare ad Solem, relinquit in clibano. Deindè oblítus se eas illic reliquisse, vt exiccarentur, cùm, vt repentè panis fieret, esset opùs, ipse Sabas & alij monachi vnà cum pistore fermentum commiscebant, & clibanum accendebant, intùs relictis, vt diximus, vestibus. Flamma verò iam sublata, recordatus pistor, quandò nihil poterat efficere, flāma iam minante terribi-

ribiliter cor eius sauciabat tristitia,& angebatur animo. Non ferens autem Sabas videre fratrem, qui ità angebatur, & ipse quoquè internis non minùs ardēs visceribus, corpus quidem contemnit, & ignem despicit: munitus verò signo Crucis, cōtinuò ità vt erat ingreditur clibanum: flammaque conculcata, sicut priùs voluptate, seruat ex igne vestimenta, & ipse egreditur illæsus: non propter pietatē quidem ac religionem, sicut olìm adolescentes, sed potiùs propter amorem in fratrem, cùm flamma optimè reuerita. Hoc non solùm eos, qui aderant, obstupefecit: sed Pauli quoquè discipulū Sabam apertè ostendit. Nam si propter solum fratris dolorem, nec carni parsit, & aduersùs ignem suam ostēdit audaciam, quomodò is recusâsset esse à CHRISTO anathema, vt possent alij esse salui? Qui ergò aderant, cùm vidissent id quod factum fuerat,& ex ijsipsis ij, qui ad maiorem gratiæ mensuram peruenerant, & ea accuratè dijudicare poterant, quanta procedente tempore futura erat Sabæ virtus, cogitantes, illi quidē decætero magis animum adhibebant, quàm eius postularet adolescentia: iurè autem Deo agebant gratias. Sed sunt hæ quidem narrationes conuersationis eius in Flauianis, vt ipse posteà Gregorius patruelis illius mihi tradidit, non leuis aliquis & ei sola necessitudine coniunctus, sed etiam ex vita satis magnum afferens argumentum veritatis.

Vide Crucis signaculo maximū patratum miraculū. Dan.3.

Rom.9.

Quædā autē in corde agitans, cùm diuini desiderij nullum modum nôsset, nec satietatem, in animo habebat ire in sanctam ciuitatē, & contemplari loca sancta, lustrareq; & visere patres, qui erant in solitudine: & ea frui, quæ ex ipsis percipitur, vtilitate, aut etiam incitatione eorum vitæ institutionis, ostendere acriorem impetum ad virtutem. Si enim malæ consuetudines & congressiones possunt bonos mores corrūpere: quanto magis bonos mores bonæ adiuuabunt, & pulchrè deducent ad viam, quæ fert ad virtutem? Accedit itaque ad Præfectum monasterij, & animum aperit, & ab eo petit, vt liceat secedere. Ille verò non permittens, sed volens imperare iuuentuti tam moderatæ, & quę admodùm pulchram habebat animam, non audiebat obsecrantem, & peregrè proficisci properantem non dimittebat, & ipsum omninò conabatur detinere. Deindè cùm ad eum è superis diuina quædam aduenisset visio, mandat vt Sabam dimittat, nec prohibeat, quò minùs peregrè proficiscatur. Ille ergò persuasus visione, eum dimisit, & inuitus volenti permittit, vt exeat. Ille autem id, quod desiderabat, cōsecutus, & cum precibus illinc dimissus, Deo duce pulchri illius itineris, tendit Hierosolyma: cùm in hoc quidem monasterio annos decem transegisset, ætatis verò ageret annum octauumdecimū: quo Marcianus & Iuuenalis ambo pij ac religiosi, ille quidē ab Imperio, hic autem à Pontificatu, morte desistunt.

Abbas eius per visum iubetur eū dimittere, peregrè iturum ad loca sancta.

Cùm verò hyeme venisset Hierosolyma, & à quodam sene Cappadoce in monasterio sancti Pasarionis hospitio esset exceptus, tunc quidem apud ipsum hyemat. Posteà autem alijs aliò beatum trahentibus, & vim afferentibus, vt qui ab illius virtute multo magis vicissìm attraherentur, & vt apud se maneret, vnoquoque rogante, eo autem sene, qui ipsum primò hospitio acceperat, rogāte, nè recederet à monasterio: ille tanquàm eius, quę Deo conuenienter agitur, vitę matrem quietem amans & silentium, nō induxit in animum, vt cum vllo quidem eorum cohabitaret: sed cùm de magno accepisset Euthymio, (virtus enim eius vbiquè prędicabatur) captus est vehementi desiderio cum eo congrediendi. est enim simile semper amicum simili. Et quoniam ille nō secùs àc Hesperus, in solitudine quę est ad Orientem, clarus erat miraculis & doctrina, desiderabat Sabas frui luce bonorum Euthymij, & cum eo lætari, & ali radijs illius virtutum, & non secùs atquè generosę plantę, in anima & spiritaliter augeri. Atque ei quidem, quod dictum est, monasterio diuinus præerat Elpidius. Cùm hoc autem desiderio teneretur beatus Sabas, accedit, & id enunciat beato Elpidio. Cùm verò inuenisset eum quoq; esse in eàdem sententia, diuinis illius precibus acceptis pro alio viatico, ad magnum Euthymium tanquàm filius ad patrem, non ex sanguine, sed ex virtute potiùs trahens cognationem, accedit.

Huius vitā habes Tomo 1. die 20. Ianuarij.

Cùm ergò aliquot illic dies mansisset, ad synaxim de more eunte Euthymio, ad eius pedes prócidit, rogans, supplicans & obsecrans, vt fieret eius ouis rationis particeps, & ab ipso pastore pasceretur cum alijs. Magnus autem Euthymius, qui in exercendis pueris erat præstantissimus, vt qui omnium certaminum spiritalium fecerat periculū, cùm vidisset Sabam adhuc iuuenem, dubitans nè ardor esset solùm, non habens rationis iudicium

S. Sabas cupit esse cū Euthymio, sed is eum non admittit.

dicium & grauitatem, quæ ex ea proficiſcitur, non priùs permiſit vt habitaret cum monachis, qui erant in Laura, quàm totam monaſticam perſecutus eſſet vitę inſtitutionē, quę eſt in cœnobio, & oſtendiſſet eam, quę exigebatur, abſolutionem. Quinetiam ei dixit: Non conuenit omninò, ô fili, vt qui eſt iuuenis, Lauram habitet. Hoc enim neq; Lauræ vllam affert vtilitatem, neque tibi expedit. Sed ſi me audias, ibis nunc in inferius monaſterium ad Abbatem Theoctiſtum, apud quem ſcio fore, vt tu maximam accipias vtilitatem. Cùm beatus his acquieuiſſet Sabas, (nam prętor alia didicerat etiam obedientiam) & quęcunq; ipſe mandâſſet, ſe prompto & alacri animo facturum promiſiſſet, (ideò enim, aiebat, ad te confugi, vt per te ſalutem aſſequar) eum continuò illuc mittit ad beatum Theoctiſtum, iubens vt eius magnam curam gereret. Dicebat enim ſe reuerà videre in eo infuſam ſpiritûs copioſam gratiam, & eum non multo interiecto tempore ſua gloria eſſe impleturum vniuerſum orbem terræ: vera, inquam, gloria, & quæ nullum finem ſit habitura. Quę quidem talem finem ſunt conſecuta, & oſtenderunt eſſe veram illius prędictionem. Nam & ipſe plurimā partem ſolitudinis effecit habitabilem, & Lauram extruxit maximam earū, quæ ſunt in Palæſtina, & ab omnibus, qui vitam elegerant anachoreticam, tanquàm paſtor eſt agnitus, eis effectus regula ad ſanctitatem. Nam & mores eis tradidit, & legem impoſuit, doctus ab Euthymio, & ſeipſo vtens exemplari, vt nullum imberbem in Lauram admitterent: quod quidem & apud patres veteres fiebat, & diligenter ab illis obſeruabatur. Euthymii de Saba prophetia.

Cùm ſic ergò diuinus Sabas fuiſſet in B. Theoctiſti poteſtate, ſeipſum totū purè Deo tradit, & totus in illius verſatur deſiderio. Cùm autem ſciret eſſe duplicem ſuî conſtitutionem, ex anima, inquam, & corpore, duplicem excogitauit etiam exercitationem: nūc quidē corpore laborans, nunc aūt anima. & nunc quidē dies tranſigens in laboribus corporis, nunc verò integras noctes inſomnis peragēs in precibus. Nunc aquā portans, nunc ligna ferens, & omnibus, quibus fuerat creditum aliquod miniſterium, ſuſtinens illorum operationes. Erat enim cum animi fortitudine, procera quoquè corporis magnitudine, & admodùm robuſtus. Et ipſe quidē aliâs alia ſubibat miniſteria, & ipſam etiam malorum curam: & ante omnes quidem veniebat ad ſynaxim: poſt oēs aūt rurſùs recedebat, promptoq; & alacri animo diuino ſeruiebat miniſterio: & his omnibus veluti ſacram imponebat ſummam, obedientiam ſcilicet & moderationem. Quocircà hoc mirabatur vniuerſa multitudo monachorum, quòd ætatem tam teneram virtutum ornaret corona & perfectio. Cùm verò quę eſt ex Deo, ſemita ęquabiliter & inoffensè ab eo dirigeretur, eum aliquo modo ſupplātare, & nè progrederetur, ſiſtere conabatur malignus: etiamſi ille eum doloſè aggrediens & malitioſè, ab eo rurſùs eſt repulſus generoſo & valdè forti animo. Quiſnam autem fuit modus inſidiarum? Exercitia corporis & animæ. S. Sabæ magna perfectio in ętate tenera.

Erat quidam monachus genere Alexandrinus, nomine Iohannes. Is iam longo tempore moleſtus erat beato Theoctiſto, vt ei permitteret ire Alexandriam, vt paterna bona illic diſponeret: (reſciuerat enim parentes paulò antè eſſe mortuos) Atque ille quidem, vt volebat, dimiſſus, petebat vt ſanctus Sabas eſſet ſibi ſocius itineris, vt quem ſciret eſſe generoſum ac ſtrenuum, & qui cuperet & poſſet eſſe particeps laborum aliorum. Cùm beatus ergò Theoctiſtus annuiſſet Iohanni petitionem, Sabam quoquè emiſit. Hoc autem, vt diximus, fiebat arte maligni, vt ab eo qui eſt ex Deo, curſu eum reprimeret, & in mundo, & in iis quæ ad hunc mundum pertinent, eum occuparet. Sed qui profunda & occulta aperit, non permiſit vt eius laterent inſidię. Nam cùm ex Palæſtina profecti agerent Alexandriæ, & ambo occupati eſſent in quærēdis rebus Iohānis, agnoſcitur à parentibus Sabas admirabilis, qui nupèr illuc migrârāt propter expeditionem, ſicut iam antè oſtendimus. Cùm autem ſic euaſiſſet notus paternis oculis, fuit rurſùs Sabæ principiū ſecundum certaminū: & cùm maiori tunc luctatus fuit neceſſitate, quàm quæ fuerat cum patruo & auunculo. Inſtabant enim parentes, quid non facientes, aut à qua arte & machinatione abſtinentes, vt Sabæ perſuaderent, vt vellet cum eis habitare, & decætero apud eos degens, patris ſuſciperet militiam, & pro illo *habitaret? Ille verò cùm eſſet celeris & acris ingenij, cognoſcit hoc fuiſſe excogitatum à maligno, vt parentum miſericordia relaxaret contentam eius exercitationem, & ſpiritalium rerum deſiderium redderet frigidius. & eorū quidem amori ſapienter opponit Dei deſiderium, dicens ſe timere illud pręceptum, quod illos ſtatuit eo eſſe indignos, qui deſiderium parentum ei præferunt, & non crucem ſuſtulerunt, & eum ſunt ſecuti: Mundanę autem huic Inſidiæ diaboli. for. *militaret Matth. 10.

militiæ, verè angelicam & diuinam: Si terrestris regis miles, dicens, qui conspectus fuit ordinem deserere, magnas luit pœnas: quantum est periculum, si qui eius, qui est verè rex, miles effectus, & in numeros illius adscriptus, proprium ordinem reliquerit, & tam paruam militiam ea permutauerit? Illud tādem adiecit ijs, quę dicta fuerant, quòd nec eos quidem decęterò parentes vocare sustinuerit, si eos ampliùs viderit rogātes & contendentes, vt à pulchra illa deficiat militia.

Nota monache apostata.

Cùm nescirent ergò parentes, quid agerent, cesserunt filij constantię, & tandèm vel inuiti concesserunt quidem, vt abiret: cum autem vehementer rogârunt, vt suæ pecuniæ acciperet aliquid ad parandum viaticum, quo opùs habet peregrinatio. Atque illi quidem prompto & alacri animo Sabæ prębebant viginti aureos: ipse vix tribus acceptis, eisque, quòd rogarent parentes, nè eos despiceret, soluit Alexādria vnà cum Iohanne. Quòd autem ꝓpter parentes eos tres aureos acceperit, non est procùl quærenda probatio. Cùm enim iam venisset in monasterium, eos ferens dat in manus Theoctisto, ipse nihil volens habere proprium: & alioquì nè malignus hinc acciperet occasionem suggerendi ei cogitationem auaritiæ. Iam verò decem annos illic diuinus transegerat Sabas, & beatus è viuis excesserat Theoctistus: quem cùm sanctè magnus sepelijsset Euthymius, pro illo quendam Marin, virum non paruifaciendum, elegit pręfectum monasterij. Cùm autem is duos annos vixisset post susceptam præfecturam monasterij, è vita excedit. post quem diuinus Euthymius cuidam Longino viro bono monasterij committit rectionem. Illo autem tempore admirabilis Sabas iam triginta annos natus, cùm resplenduisset in vniuersa monasticæ vitæ institutione, & obijsset omnem rationem exercitationis, capitur amore solitudinis: & cùm non posset ferre vim desiderij, accedit ad Longinum, petens quem desiderabat secessum. Ille verò (nesciebat enim, quomodò hoc ei ex se permitteret) de eo refert ad magnum Euthymium. Is autem cùm oppletas haberet aures Sabæ virtutibus, quinetiam ipse quoquè rectè sciret viri perfectionem, & in rebus spiritalibus ardorem & constantiam, continuò rescribit ad Longinum, nè ei esset impedimento, quò minùs suum exequeretur institutum: sed ei permitteret vti quiete & silentio quinq; dies hebdomadæ. Sciebat enim fore, vt omninò rectè vteretur solitudine, & haberet occasionem ad Deum ascēsionis. Sic ergò ei permisso silentio, compos iam effectus eius, quod desiderabat, ingressus est monasterij speluncam, quæ vergit ad austrum, quinq; quidē dies hebdomadæ intùs degens, & nihil cibi sumens, sed solùm vacans precationi, & labori manuum: Sabbato autem egrediens, & seipsum superans in accessione eius, quod est melius, & quinquaginta numero confectas sportas, quas solēt vocare Μαλάκια, afferens: Die autem Dominico cùm collegisset tot ramos palmarum, quot sciebat sibi in hebdomada sufficere ad operandum, ingrediebatur spelūcam. Et hoc modo perpetuos quinque annos se exercuit.

Monachi non debent habere proprium.

S. Saba degit in speluca mirè abstinens &c.

Deinde diuinus Euthymius cùm eum vidisset sic viuentem, eum sumpsit cum Domitiano socium decertationis ad certamina, quæ suscipienda erant in solitudine, cùm de eius mēte factus esset certior, & eum vocaret παιδαριογέροντα, id est, puerum senem, & vt qui exercitationis esset pręceptor optimus, ad sublimiores eum virtutes exerceret. Et quoniā consueuerat admirabilis Euthymius decimoquarto mensis Ianuarij egredi cum Domitiano in vastā solitudinem Rubę, & illic transigere sanctissimos dies ieiuniorum, egressus quidem est, vt consueuerat: Ei autem aderant Domitianus & Sabas: ingrediebantur verò per solitudinem, quę vergit ad meridiem, vltra mare mortuum: & cùm iter diù produceretur, ipsa solitudo, quę est & arida & aquę expers, & re ipsa ab omni re deserta, Sabæ sitim accendebat vehementē: & vię prolixitate & siccitate efficiebat, vt iam defatigaretur & deficeret, neq; pedibus vti posset ad ingrediendum. Atque ille quidem cùm defecisset, humì iacebat, nescio an naturali aliqua ratione, vt solet fieri ijs, quę sunt huiusmodi, propter magnam calidi frequentiam consumpto humido: an ꝙ Deus vellet ostendere Sabę adhuc opùs esse maiori fortitudine. Iacebat verò parua, vt ità dicam, viuens parte animę, & iam apertè ostēdens se deficere. Cùm eum autem sic affectum magnus vidisset Euthymius, & ipse non minùs esset animo perturbatus, parùm quidem ab eo recedit: humì verò prócidit, & cùm cor ad Deum sustulisset: Domine Deus, inquit, da aquam in terra sitienti, iam deficientem iuuenis huius consolans animam. Sic dixit, & cùm Sabam protinùs accersiuisset, ter fodit ligone, & terra vim sensit diuiniorem, & paruit nutibus, qui sub adspectum non cadebant: & quæ erat deserta & aquæ expers, aquā genu-

S. Euthymius suis precibus impetrat aquam à Deo.

genuit,& protinùs aquam emisit limpidissimam,& maximè potabilem.Sabas autē cùm illam bibisset,tunc restinxit sitim,& satis est recreatus: & latenter vim accepit diuinam, adeò vt decęterò alacriter ferre posset difficultatem solitudinis.

Cùm sic ergò S. Sabas se gereret in solitudine,& magnum imitari Euthymium,& tanquàm ad exēplar archetypum,ad illius vitā intueri studeret diligentissimè, parùm temporis intercessit,& cùm ille magnus virtute Euthymius ibidèm obdormijsset, verè beatam quietem est assecutus.Sed cùm post illius decessum,monasterium ocio & socordiæ paulatìm se dedisset,longo tempore aufugit B.Sabas,& habitabat in solitudine,cùm Gerasimus eam, quæ est circa Iordanem,solitudinē non secùs atquè stella illuminaret. Sabas verò tunc attigerat tricesimumquintum annū suæ ætatis:iam autem aduersùs eum cœpit bellum dæmonum,non obscurè nec latenter,sed apertè & ità,vt oculis cernerentur,eum inuadentium.Nam cùm illam Deo gratam moram traheret in solitudine, esset autem nox media, humì verò accūbebat, vt labores parumpèr remitteret, videt quosdam dæmones,qui scorpionum & serpentum speciem erāt imitati, & eum inuadebant, & omnibus modis tentabant eum perterrefacere.Atque primùm quidem parùm veretur: deindè cùm citò intellexisset cuiusnam esset machinatio,audacter surgit ad precationem,& in eius lingua versatur psalmus: Hoc autem erat quod canebatur,Non timebis à timore nocturno: sed super aspidem & basiliscum ambulabis.Talibus armis vtebatur Sabas aduersùs dęmones.Solūmodò ergò sic locutus est Sabas,& venenata illa animalia,tanquàm fumus,statìm euanuerunt,& dissolutum est visum in aërem.

S. Euthymij obitus.

Gerasimus monachus.

Dæmones infestant S. Sabam.

Psal. 90.

Cùm aliquot autem dies deincèps intercessissent, rursùs eum adoritur satanas, leonis formam suscipiens, toruèque & furiosè intuens, & tanquàm qui impetum esset in eum facturus: impetum verò rursùs sustinens, & vitans congressionem. Ille autem cùm cognouisset esse maligni insultum, & ideò visione minimè esset conturbatus: Si accepisti,inquit,contra me potestatem,cur reprimis impetum? Ego sum paratus, Dei cedens nutibus,& non inuitum me offerens, vt deuorer. Sin minùs, cur fremis & exultas inaniter? Ambulabo enim,& conculcabo te leonem,munitus Christi virtute. Hęc dixit diuinus Sabas: & protinùs aufugit belua,quę latebat sub specie leonis: omnes autem ferę ab illo tēpore fuerunt magìs mansuetę & obedientes : adeò vt ipse vnà cum eis versaretur,& nihil omninò læderetur à cohabitatione. Cùm verò sic se gereret Sabas,ei prætereunti in via quatuor occurrunt Agareni,qui fame valdè laborabant,& indigentia vehementer erāt afflicti.Cùm autem iam propiùs accessissent, illi quidem qui fame vrgebantur,eum diligenter circūspiciebant,& scrutabantur, & naribus quodammodò odorabātur, an aliquid cibi afferret.Ille verò (ô misericordiam & paternum animum) placidis eos intuens oculis, cùm nihil haberet aliud, quo ipsos aleret esurientes, ea quibus ipse alebatur in commune proposuit: & extensa statìm pelle ouilla,meleagriorum radicibus & arundinum *cordibus eos excepit.Mirati autem barbari eius promptum & liberalem animum,tunc quidem vrgentem famem,vt licuit, sedârunt. Posteà verò remunerantes eius hospitalitatem,(ad talem enim simplicitatem & benignitatem vel ferę ipsę placidè adspexissent,non solùm animi hominum,quibus est à natura insita mansuetudo) venerunt afferentes caseos & dactylos.Ille autem, qui sicut apes laboriosæ, sciebat ex omni parte colligere id quod est vtile,ex eo cepit occasionem maioris modestiæ,& ad suî condemnationem & compunctionem deuénit vehementiorem: Hei mihi, dicens,ô anima:eccè enim hi quidem barbari vel parui illius nostri fuère memores beneficij,& referre gratiam studuerunt tam pręclarè & munificè.Nos autem,qui quotidiè fruimur bonis creatoris,nullam ei studemus vicissim referre gratiam per mandatorum obseruationem.Quænam ergò decęterò excusatio,quænam nobis dabitur venia? & sic multos dies compungebatur animo.Sed hęc quidem facta sunt à Saba admirabili, cùm degeret solus in solitudine.

Contemnit terriculamēta dęmonis

Illæsus viuit inter feras.

*corticibus legendum opinor.

Posteà autem accedit ad eum quidam monachus,nomine Anthus,vir amicus virtutis,qui ipse quoquè longo tempore versatus fuerat cum B.Theodosio.Is cum Saba vinculis spiritûs tunc colligatus,permansit decætero ab illo inseparabilis. Cùm verò sic essent inter se coniuncti,eos inuadunt quidam Agareni planè barbari, & animo malignissimi: qui quidem volentes honestam accipere occasionem,vt perindè ac iniuria affecti, se viderētur vlcisci,non autem priores facere iniuriam,mittunt ad sanctos vnum ex suis veluti quandam escam, vt si illi vel minimum impetum fecissent in eum, qui missus

Anthus monach9 degit apud S. Sabam.

fuerat, ipsi ambos inuaderent & interficerent. Non enim ex animo illorum, sed ex seipsis vniuersum iudicabant, similiter esse moribus barbaris sanctos existimãtes. Illi verò cùm periculum protinùs prçuidissent, nulla re alia, quàm ea, in qua sola poterant confidere, nempe precatione, aduersùs eos armabantur: & cùm simul inclinâssent & genua & animos, Deum rogabant ardentissimè, vt liberarẽtur ab illorum insidijs: Hi in curribus, Domine, dicentes, & hi in equis: nos autem in nomine tuo magnificabimur. Quoniã non in fortitudine equorum, nec in tibijs virorum delectaris: sed in contritione cordis & humilitate nomen tuum inuocantibus. Sic finem acceperunt eorum preces, & terra dehiscens, quomodò olim Dathan. ità etiam tentatorem illum, qui ad eos missus fuerat, in aliorum conspectu deuorauit. Cùm autem illud nouum vidissent miraculum, statìm magno timore afficiuntur, & se conijcientes in pedes, longè recedũt. Ab illo verò tempore diuina à superis ad Sabam adueniens gratia, ità eum affecit, vt deincèps nihili faceret barbarorum insidias: & nõ solùm ab eis non vinceretur, sed ne terreretur quidẽ penitùs.

Psal. 19. Psal. 146. Nota terribile Dei iudicium. Num. 16.

Sed tunc quidem primùm diuinus hic Sabas euadit notus B. Theodosio, cùm eis ad hanc cognitionem Anthus pulchrè intercesisset. Deindè autem etiam solitudinem facit Sabas habitabilem, & Lauram in ea construit: quam omnium clarissimam & maximam, & virtus & multitudo eorum, qui in ipsa habitabãt, breui tẽpore effecerunt. Verumenimuerò operęprecium est repetere, vndenàm & quemadmodùm constituta sit Laura, & quisnam locum ostenderit, & mandauerit illic iaci fundamentum. Iam quatuor annos transegerat hic admirabilis Sabas in solitudine. Cùm fuisset autem aliquandò in excelso illo colle, in quo celeberrimi Theodosij doctrinę fructũ percepisse dicitur beata Imperatrix Eudocia, in consueta precatione pernoctans, videt visionẽ quandã admirabilẽ, splendore coruscantem & veste lucida, ei ostendentem torrentem, qui à Silöe defluit ad austrum: & denunciantem, vt habitaret torrentis speluncam, quę vergit ad Orientem: & ei pollicentem auxilium ex sancto, & alimentum ab eo, qui vel ipsis iumentis producit fœnum. Et fuit quidem visio eiusmodi. Ipse autem magna ex visione affectus lętitia, cùm statìm è colle descendisset, quadam diuina & sapiente prouidentia, tanquàm ab aliqua dextera, deducitur vsque ad speluncam. Quadragesimo itaque anno suę ętatis cœpit habitare hanc speluncam, quandò Anastasius quidẽ Archiepiscopus Hierosolymitanus, cùm implêsset decimum annum sui patriarchatûs, cum eo vita quoquè excessit, sui pontificatûs successore relicto Martyrio. Zeno verò Imperator Romanorum, interempto tyranno Basilisco, cùm is viginti menses obtinuisset tyrannidem, rursùs accepit imperium.

Laurã condit S. Saba. Psal. 146. S. Sabas in spelunca moratur.

Cùm hanc ergò speluncam habitâsset magnus Sabas, quoniam ea in ascensu magnam habebat difficultatem, quandò vellet egredi aquatum, (fons enim distabat quinquaginta stadia, qui nominatur Heptastomus) ab eo desupèr appendens funem, sic suum ascensum & descensum effecit faciliorem. Cùm is autem rerum necessariarum nullam aliam curam gereret, sed contentus esset herbis, quæ nascebantur proptèr speluncã, Deus qui mandauit Sabæ, vt subiret speluncam, ipse ea quæ promissa fuerant, deducit ad exitum. Quomodò enim Eliæ prophetæ, qui olìm ingressus erat montem Sidoniæ, & seipsum abscondebat: ità nunc quoq; mittit ad iustum eos, qui res necessarias erant suppeditaturi, nisi quòd ad illum quidem coruum: ad hunc autem, quosdam homines, licèt barbaros, mites tamen & moderatos, & qui nihil aliud ęquè sciebant, àc virtutem habere in honore. qui ipsi quoq; tanquàm ab aliquo quẽ non videbãt manu ducti, rectà perueniunt ad speluncam: & cùm per quendam funiculum ascendissent ad Sanctum, vbi viderunt illic vitam planè illaboratam, & nulla omninò supellectile instructam, nec vllis ornatam vtensilibus, virtutem adeò iurè sunt admirati, vt magnifacerent vel illius solùm seruire ministerijs. Sibijpsis quidem certè imponunt velutì voluntaria quędam vectigalia, vt certis quibusdam diebus illuc venientes, ad illum afferrent caseum & panem & dactylos, & si quid erat aliud ad vsum necessarium, Deo hæc sapienter cõtexente & admirabiliter, vt Sabæ minimè deessent necessaria, & ijs, qui ea afferebant, magnam conciliaret mercedem ea suppeditatio. Atque quinque quidem annos sic Saba transegit in spelunca, solus cum solo Deo conuersans, & fruens bono quietis ac silentij. Quinto verò anno iam desinente, simul etiam desiêrũt in eum maligni artes & machinationes: qui verso tergo turpiter fugiebat cum suis satellitibus & dæmonibus, & nec virum quidem ampliùs intueri poterat.

ἑπτάστομος, septem habẽs ostia. 3. Reg. 17. Barbari q. dam alunt eum. Victus ab illo dæmon, turpiter fugit.

Cùm

Cùm autem iam sic esset securus à dæmonibus, nec ei molestia afferretur ab hominibus, quietisq; & silentij esset amator vehemens, attamen cùm non solùm quæreret quod suum erat, sed etiam curam gereret salutis aliorum, immò verò etiam ei iussisset Deus, dedit se solicitudinibus, & priuatus fuit silentio, re ipsa implens id, quod dictum fuerat à propheta: Conscindite gladios vestros in aratra, & lanceas in falces: iubens ijs, qui ad perfectum boni habitum peruenerant, & iam hostes fugârant ac profligârant, transire ad colendos agros animę fratrum, nimiùm syluescentes, eosque mundandos & reddendos fertiles* fructus spiritûs. Agebat autem tunc ætatis annum quadragesimumquintum. Multis verò ex multis locis illuc confluentibus, & maximè quicunque à mundo, & ab omnibus, quæ sunt mundi, recedentes, in monte versari elegerant, admirabilis ille grex celeriter augebatur: beato Saba cum alia spiritali eorum cura, aptum quoq; locum vnicuiq; deputante ad cellarum ædificationem. Quamobrèm videre licebat viros circiter septuaginta numero, omnes breuì ad ipsum conuenisse, omnes diuinos & à Deo inspiratos, & qui Christi mandata accuratè seruabant, implentes quendam secundum chorum septuagenarij numeri Apostolorum, aut Angelorum ecclesiam Dominũ laudantium. Inter quos erat quidem Iohannes, qui nouæ posteà Lauræ præfuit. erat autem Iacobus quoq;, qui Lauram Pyrgiorum ędificauit in Iordane, Firminusq; & Seuerianus. Ex quibus alter quidem ædificauit Laurã, quæ est in Malischa: alter verò monasterium, quod est in Maricha: & Iulianus opifex Laurę, quę est in Iordane, quę nominatur Elceraba. & reliquorum sanctorum catalogus, quorum singulorum meminisse, & eos nominatim persequi, propter multitudinem recusat oratio.

Esa. 2.

* fructûs

Plurimi ad eũ se adiungũt, mundo contempto.

Cùm eos ergò omnes diuini Sabæ virtus quauis tuba acutiùs clariusq; procùl inuocâsset, illic quoq; statuit maximã Lauram constituere, vt per hanc solitudinem eis compararet supernam Hierusalem. Et primùm quidem in colle, qui est in fontibus torrẽtis, qui sunt ad boream, turrim ędificat. Deindè verò inter torrentem domum excitat oratoriam: & cùm in ea sacram mensam statuisset, & templum dedicâsset, cùm videret ex sacratis aliquem ad eum accedentem, eum faciebat in eo diuinum celebrare mysterium: ipse propter magnam in Deum reuerentiam, modestiamq; insignem & humilitatẽ, rem fugiens, & omnibus modis differens sacerdotium. Cùm templum autem sic excitâsset, & Lauram illic constituisset, in cura gerẽda fratrum deincèps studium & operam ponebat. At verò, vt qui esset acuto & subtili ingenio, & peruasisset omnẽ formam & rationem exercitationis, in illos se admodùm aptè gerebat & congruenter: alios quidem adhortans, alios verò admonens, alios autem increpans, & oẽs, vt semèl dicam, generosè ac strenuè resistere maligni artibus efficiens, & non pusillo & abiecto animo ferre labores solitudinis: neq; in animi cadere angorem, quod quidem apertè est ars maligni: sed spe futurorum confirmari ac roborari. ab angore enim vinci & tristitia, & defatigari in laboribus, est animi planè mollis & effœminati, & qui non habet viriles & generosos spiritus. His & similibus vtens ad eos admonendos, effecit discipulos superiores quauis difficultate, quicquid intercedebat asperum, & vllam afferebat offensionem, dissoluens, & faciens eos maligni tela superuolare, & leues eis pennas faciens ad virtutem: in rebus autem necessarijs, & quę vsum requirebant ineuitabilem, & precibus eos sæpè adiuuabat, & clanculùm eis opem ferebat: nè, si plus, quàm possent, ferre tentâssent, tandèm defatigarentur. quod quidem euestigiò declarabit oratio.

Missæ celebratio.

Pręclarè instituit monachos suos.

Nam procùl quidem à spelunca, vt iam priùs diximus, fluebat aqua. Hoc verò malè habebat monachos, & in ea importanda magna afficiebantur molestia. Ille ergò beatus non sustinens eos videre id tam molestè ferre, se tunc noctù dedens precationi, Deum orauit vehementissimè, dicens: Domine Deus noster, si res est tuæ ineffabilis sapientiæ prouidentia, si hoc est omninò tuæ bonæ volũtatis & gratiæ, vt pręsens locus habitetur, & floreat hominibus sanctum tuum nomen ferentibus, ipse nunc quoq; nos intuere ꝓpitius, & alicundè nobis aqua scaturiat ad nos reficiẽdos & refrigerandos. Sic precatus est, & quidam sonus statìm eius pulsat aures. Videbatur autem sonus infernè emitti ex torrente: & cùm despexisset, luna iam illustrante terram plenissimo lumine, videt quendam onagrum vngula pulsantem solum & fodientem: Deindè postquàm terram satis fodisset & cauâsset, ore fossę imposito bibentem. Ille itaq; id, quod erat cõsentaneum, reputans, Deum ipsos visitâsse, statìm descendit, vbì vidit onagrum fodiẽtem. Cùm autem ipse quoq; parùm fodisset, (ô ineffabilem tuã, Christe, gratiam) inuenit aquã, quę emitteba-

Precib⁹ impetrat aquã à Deo.

batur ex terræ visceribus: quę ab illo tempore vsque in hodiernum diem fluit per mediam Lauram,& neque crescit hyeme,nec deficit ęstate:idq; cùm hauriatur ferè ab omnibus,qui sunt in regione.

Rursùs verò cùm is aliquandò solus noctù deambularet circa torrentē,& psalmos
Visio eius. caneret Dauidicos,ei appáret columna ignis apud ipsum præcipitium, quod erat diruptum ad Occidentem torrentis. Videbatur autē columna in terra quidem fixa, capitē
Gen.28. verò cęlos tāgere. Cùm ille ergò hoc vidisset,scalę quę olim apparuit Iacob,& illius terribilis recordatur visionis:& statìm eum inuasit timor commixtus lætitia,vt qui dignus esset habitus rebus tam magnis & tam arcanis. Cùm ergò perseuerâsset in oratione, donèc luceret lux diei, pergit versùs Orientem,vbi ab eo visa fuerat columna ignis,& offendit quoddam magnum & diuinū antrum, quod seruabat effigiem templi Dei. Ad
κόγχη videt templū diuinitùs fabricatum. Orientē enim erat quędā cōcha,quę nō humanę,sed diuinę manùs videbatur esse opus. In eo aūt à tergo erat apertus latus quidā ingressus.Solis verò radius illinc influens, implebat domū copioso lumine,& suauē intùs prębebat aërem,& valdè benè temperatū, vsum implens Diaconici. Cùm sic ergò ædem illam inuenisset diuinā, nō manufacta ornatā pulchritudine,& ipse quoq; pro viribus in eo artificiosè fuisset fabricatus, & naturali pulchritudiui adiecisset artis elegantiam,constituit Sabas,vt sabbatis & diebus Dominicis in eo cōsueta fieret glorificatio.Cùm aūt vidisset quandā petrā, quę tēplum supereminebat,ipse qdem eam delegit ad habitandū. Cùm verò vellet semper manere in hoc diuino tēplo,& rursùs nè eius quies & silentium cōturbaretur,prouideret, illud sua sponte constructū tectum Diaconici insculpit,& quandam illinc cochleā,quę sub turre latebat,ædificat vsq; ad petrā: per quam assiduè cum grata quiete & silentio latens veniebat ad ecclesiam. Templum aūt consecrare,vt par erat,differebat,vt quinec ipse auderet suscipere dignitatem sacerdotij,nec alicui alij ex ijs,quibus pręerat, rem permittebat.Ità enim statuebat sacerdotium esse semper monachis causam ambitionis.Atque talis quidem fuit visio: & sic diuinum illud templum Sabæ est reuelatum.

150.Monachi sub Abbate Saba. Cùm autem multitudo monachorum quotidianis cresceret accessionibus, & breuì peruenisset ad numerum centum & quinquaginta,aucta quoq; est ex vtráq; parte torrentis cellarum ædificatio,& Sabæ cura & diligentia perfectū est,vt & iumenta ad ministerium,& alia quę sunt apta ad vsum corporis,possiderent monachi:nè necessariarū rerum indigentia,eis sæpè specie pulchra & honesta esset occasio pergendi ad mundum, neglecta quiete & silentio.Cùm ergò eius fama breui tempore in omnem partem puasisset,multi ad eum veniebant cum multis pecunijs,quod illi præbuissent, hoc solum
Multa ei pecunia dobatur. lucrifacere arbitrantes,& id tutò se habere reputantes.Has autē diuinus accipiens Sabas, non immisit in crumenas,nec abscondit in penetralibus: sed consumpsit ad fabricanda ædificia monachis conuenientia,& ad suppeditāda alia,quæ erant eis vsui:maximè cùm etiā Martyrius,qui tunc sedem obtinebat pontificiam,esset in eum optimè affectus, & ei familiaritate coniunctus,eumq; & reuereretur,& in magno honore haberet. Sed cùm Patriarcha octauo anno sui Pōtificatùs è vita excessisset,& Salustius sedem post illū accepisset,iam quadragesimum octauum ętatis annum agēte B.Saba, quidā ex Laura prauis animis,menteq; peruersa & illiberali,qui planè erant carnes,& vt cū diuina dicā scri
Iudæ 1.g ptura,spiritum non habebant:qui parùm curantes exercere linguā ad canendum cantica Dauidica,eam diligēter exercuerūt,vt mouerēt aduersùs Præfectū, & pacifica apud
Psal.34. eū dicētes, (nam hoc quoq; est Dauidis) ad irā dolos cogitabant.Nam eū frumento sæpè etiam nascuntur zizania,sicut rubus in vinea, & ex discipulis cernitur vnus proditor, &
4.Reg.4. Gen.25. & 4. Elisei discipulus erat Giezi,& Esau constat fuisse fratrem Iacob,& Cain Abelis.

Seditiosi ergò isti (oportet enim non ex nominibus sed ex studijs potiùs illos vocare) mala meditantes aduersùs diuinum Sabam,veniunt in sanctam ciuitatem, & ad Salustium Episcopum linguis dolosis,aut,vt meliùs dicam,cordibus accedentes, eum quærebant,qui esset prefuturus. Ille autem cùm esset sapiens, & aures non haberet faciles,
Calūniātur quidā S.Sabā apud episcopū Hierosolymæ. nec ea admitteret,nisì priùs examinata,accuratè rogauit,quinam essent & vndè.Illi verò dicebant se habitare proptèr quendam torrentem,& illic peragere certamina exercitationis, celantes nomen Sabæ. Sciebant enim eum ex virtute notum esse omnibus: quomodò ipsi studium ponebant, vt ex vitio cognoscerentur ab omnibus.Cùm ij autem sæpè rogarentur,vt dicerent cuiusnam esset torrens,& quomodò vocaretur, cùm non posent effugere interrogationē: Qui ab aliquibus,dixerunt,vocatur torrens Sabæ,

Ille

Ille aūt, cùm intellexisset eum esse Pręfectum, aduersùs quē isti struebant calumniā, rogauit rursùs, Vbi est hic Sabas? Illi verò mittentes respondere ad propositum, (ô arrogantiam & amentiam) dixerunt eum non posse sufficere curæ de tam multis suscipiendæ, propter simplicitatem nimiam & rusticitatem: lenitatem illius & moderationem, simplicitatem vocantes improbi, eò quòd nollet hic populus, vt admirandus dixit Esaias, aquam Siloë, quę fluit silentio. Porrò autem illud quoquè addiderunt accusationi, nempe nimiam in suscipiendo sacerdotio cautionem, dicentes neq; ipsum velle esse sacerdotem, neq; alteri, vt fiat sacerdos, concedere. Sed hæc quidem illi. Esa. 8.

Quiricus verò quidam sacerdos, & virtutis amator ardentissimus, cùm tunc adesset apud Episcopum, & quę dicta sunt audiuisset, Quid verò, inquit, vos primi Sabā suscepistis, an ille vos? Cùm illi autem respondissent, illum quidem ipsos suscepisse & congregâsse, eis verò regendis eum minimè nunc sufficere, qui in magnam creuissent multitudinem, cùm esset agrestior & simplex: Excipiens rursùs Quiricus: Si ille, inquit, vos ab initio congregauit, & locum qui erat desertus, construxit ad habitandum: quanto magìs & ipsum locum iàm constructum & habitatum, & vos qui in vnum estis congregati, erit is aptus ad regendum? Cui enim in ijs, quæ erant magìs difficilia, opem tulit Deus, ipse etiam omninò adiuuabit in ijs, quę sunt minùs laboriosa, & facilem ei reddet præfecturam & administrationem. Ad hæc illos, qui pacem oderant, cum quibus erat Sabas pacificus, & clàm de proximo illiberaliter detrahebāt, cùm nihil possent respondere, tunc dimisit Episcopus, Considerate, inquit, in pręsentia: crastino autem die accuratiùs de his inquiremus. Et statìm quidem accersit beatum Sabam, nescientem cur esset accersitus. Porrò verò eos quoquè adducit, ad probandum quidem, vt putabant, suam accusationem, & ad expellendum Sabam à rectione: vt autem rei ostendit exitus, ad ora potiùs eis obstruenda, & omnem auferendam sermonis occasionem. Nam postquàm adstiterunt, rectus ille & incorruptus iudex, nihil illis omninò dicēs, non arguēs, neq; alio egens testimonio, vt qui de virtute Sabæ optimè esset certior factus, & ab ea iam esset satìs persuasus, eum quidem ordinat sacerdotem in conspectu omniū: hac autem apud eos vtitur admonitione: Eccè, inquit, habetis vestrum patrem, & Lauræ vestræ Pręfectum, quem Deus desupèr, & non homo, elegit. Nos verò solùm spirituisancto manus commodauimus, non ipsum, sed nos potiùs ipsos afficientes beneficio. Sic dixit: & cùm statìm assumpsisset beatum Sabam, & ipsos seditiosos, & pium ac religiosum, qui tunc aderat, Quiricum, cum eis in Lauram proficiscitur: & primùm quidem sanctum illud templum consecrat: Deindè etiam aram in eo constituit, & gloriosorum Christi martyrum illic multas recondit reliquias. S. Sabas ordinatur sacerdos. Obserua de consecratione tēpli cum reliquijs.

Atq; tunc quidē agebat Sabas quinquagesimūtertium annum suæ ætatis, quo tempore Anastasius quidem sedem tenebat imperatoriam, cùm è viuis iam excessisset Zeno. Eodem autem anno ad Lauram accedit vir quidam diuinus, quem dona decorabāt spiritalia, genere Armenius, nomine Hieremias: quem duo quoquè sequebātur discipuli, qui vocabantur Petrus & Paulus, qui cognoscebātur eius vitā apertè referre & exprimere. Ex his verò Paulus cùm longo tēpore in Laura fuisset superstes, & admirabilis Sabæ rerū gestarum accuratam accepisset experientiā, ijs quoquè, qui sunt eum secuti, multa narrauit: quorum plurima sita sunt in præsenti Sabæ vita. Cùm hi ergò ad Lauram accessissent, magnam ex ijs voluptatem accepit B. Sabas: & tunc paruā cellam ad borealem speluncæ partem, in qua ille priùs versabatur in exercitatione, quandò solus torrentem incolebat, eis tribuit, & eis paruū reliquit oratorium, vt diebus Dominicis & sabbatis sua lingua consuetam peragerent glorificationem: ex quibus etiam auctum est in Laura genus Armeniorum. Cùm itaq; Hieremias & qui cum ipso erant, ità ventitâssent ad Lauram, diuinus quoquè Episcopus & silētiarius Iohānes, eorum vestigia sequens, eodèm accedit, iam agens tricesimumoctauum annum ætatis: cuius angelicam in carne vitam, in suum tēpus reseruat oratio: in præsentia autem immorabor in bonis beati Sabæ. Hæc enim de eo dicit insignis ille virtute Iohānes, qui fuit ipse quoquè vnus ex monachis Lauræ, quòd illi quidem magno esset studio, vt se in omnibus gereret sicut magnus Euthymius, & eius vteretur vita tanquàm exemplari aliquo.

Cùm itaq; soleret Euthymius quartodecimo Ianuarij semp proficisci in vastā solitudinem, & illic versari in diuinis diebus ieiuniorū, nulli se videndū præbēs, & neminē alloquēs, hoc quoq; solebat B. Sabas facere cōsequēter, tēpore solùm parū mutato: quādo- Quadragesimaliū ieiuniorū diuini dies.

quidem ille quartodecimo, sicut diximus, hic autem vicesimo die mensis secedebat. Nam post diuini Antonij memoriam, magni Euthymij diem festum vicesimo die mensis celebrans Sabas, sic se conferebat ad solitudinem, & illic morabatur vsque ad festum Palmarum, non secùs atquè ille, se purum conseruans ab omni humana congressione. Et sic quidem semper faciebat vnoquoque anno vertente. Cùm mortuum autem mare aliquandò obiret, & in eo paruam quandam vidisset insulam admodùm desertam & horridam, eius quidem statìm captus fuit amore: animum verò induxit in ea perferre dies ieiuniorum. Inter eundum autem dęmonis inuidia cecidit in quandam fossam, quę ex fornace cum igne emittebat caliginem: fuitque ei vultus & barba exusta, & multæ aliç partes corporis, adeò vt cùm multis pòst diebus redijsset ad Lauram, signis tantùm suorum morū & voce, ijsq; valdè exiliter & obscurè, agnosceretur, eius forma omninò mutata, barbaque effecta rariore. Nam nec loqui quidem omninò poterat, donèc vis quædam diuina eum visitans à superis, ei vires immisit aduersùs malos spiritus, infirmumque & languentem renouauit ac recreauit. Propter barbæ autem rarefactionem Deo quoquè Sabas egit gratias, vt qui modestiæ ei causam prębuerit, nè propter barbæ densitatem sibi nimìs placeret.

Festū S. Euthymij.

Inuidia maligni dæmonis.

Porrò autem hoc quoquè de eo dictum est à beato Iohanne, quòd rursùs quidem vertisset annus: ille verò cùm assumpsisset vnum ex discipulis, cui nomen erat Agapetus, pro more exibat in solitudinem. Non multi itaque dies prætererant, & Agapetus quidem cùm se somno dedisset, supinus iacebat, confectus labore & inedia: Vigilans autem Sabas, & vacans orationi, videt quendam leonem iacenti discipulo adstantem, & occulti leonis imaginem quodammodò referentem, & deindè ipsum in orbem obeuntem, & omni ex parte odorantem. Ille verò cùm hoc vidisset, valdè suo timuit discipulo, & cor eius cœpit vehementer trepidare, & pro eo ardentem fudit precationem: & statìm *fuit leo trophęum orationis, & se proripuit in fugam, discipulo nihil lęso, nisì quòd cauda solùm sensìm eius vultum percussit, & eum à somno excitauit. Atque ille quidem apertis oculis cùm vidisset leonem, caligans, confugit ad Sabam: Is autem primùm quidem eum metu liberat: deindè etiam admonet, nè tam facilè vincatur à somno & socordia, nè capiatur ab his feris, & multò magìs ab ijs, quæ sub obtutum non cadunt.

* fugit

Iam verò hoc quoquè rebus Sabę addit pręclarus Iohannes, quòd cùm de more esset iturus in vastam solitudinem, Agapeto pellem tradit ouillā, & panes siccos ad eius vsum. Nam ipse Sabas toto ieiuniorum tempore erat ieiunus, nihil omninò cibi attingens, nisì quòd sabbatis & diebus Dominicis diuina sumebat sacramenta. Ineuntes autem viam, quæ ducit ad Iordanem, & eius eam partem, quę vergit ad Septentrionem, inueniunt locum quendam pręruptum & pręcipitem, in cuius cacumine erat quædam spelunca aditu difficilis: ad quam cùm non sine maxima difficultate peruenissent, Deo vtriquè Sabam ad hanc latenter attrahente, inueniunt quendam monachum, qui vtebatur vita ab omni pręparatione aliena, & planè anachoretica. erat verò is dignus habitus gratia perspiciendi. De more ergò factis precibus, cùm sermones cœpissent conferre, rogauit, inquit, Sabam anachoreta cum admiratione, etiam nomen adijciēs: Vndenàm, dicens, motus, ô admirande Saba, aut quonam tibi locum indicante, ad nos venisti? Eccè enim iam Dei gratia hìc annos egi quadraginta, duobus solùm demptis, & cum nullo homine non modò sum locutus, sed ne vllum quidem adspexi: quod me quidem magna afficit admiratione, quonam modo ipse, aut vndè motus, huc veneris. Beatus autem Sabas excipiens, Deus, inquit, qui meum nomen tibi notum reddidit, is quoquè me in eam, quę huc fert, viam, quomodò ipse scit, deduxit. Cùm hi ergò sermones inter eos essent habiti, & anachoretę dixissent ea, quę consueuerunt, egressi sunt. Cùm autē se satìs longo tēpore contulissent ad lustrādam solitudinem, reuertuntur vt visant anachoretam, & rursùs benedictionem ab illo consequantur. Ingressi itaq; speluncam, vidēt eum genibus flexis iacentē ad Orientē. Existimātes verò eū vacare solitę orationi, diù expectauerunt. Cùm autem iam esset tēpus vespertinum, & ipse adhuc humì iaceret, dicit beatū Sabam accedentem dixisse, Commenda nos Christo, pater. Cùm verò ne sic quidem respōdisset, sed lōgum illud silentiū in aliam adduxisset opinionem, accedens Sabas & tangens, inuenit eum iam expirâsse & excessisse. Conuersus itaq; ad eum, qui sequebatur, discipulum: Adesdùm, inquit, ô fili. sancti cōponamus reliquias.

Vide sancti viri admirandā inediam.

Anachoreta 38. annis nullum vidit hominē

Ad

Ad hoc enim fortaſsè nos Deus conuocauit. Hæc Sabas quidem dixit diſcipulo, & cùm iuſta feciſſent mortuo, & quę de more cani ſolēt cecinissent, & cum ſanctè & honorificè compoſuiſſent, depoſuerunt in quadam parte ſpeluncæ, magnis lapidibus aditum obſtruentes. Deindè illinc receſſerunt, & p[illegible] è Palmarum, vt ſolebant, ad Lauram ſunt reuerſi. Eum vita functũ Sabas ritu Ecclesiastico ſepelit.

Sed hæc quidem ſunt, quæ à beato Saba [illegible]cta eſſe in ſolitudine, tradidit hic pręclarus Iohannes. Eodem autem anno, in quo & aucta eſt Laura, & diuinum illud templum fuit conſecratum, & Sabę fama manabat in omnem partem: accidit vt ex parentibus, qui, vt priùs à me dictum fuit, erant Alexandriæ, pater quidem è vita pręclarè excederet in inſigni numero Iſaurorum: mater verò Sophia cùm ante oculos vidiſſet mortem mariti, & alioquì eam valdè traheret fama filij, venditis facultatibus, continuò venerit ad filium, magnam vim auri afferens. Quæ quidem cùm eum lubenter adſpexiſſet, & lubentiſſimè apud eum diuerſata eſſet, ei perſuadet filius, vt omnibus quę ſunt mundi renunciet, & velutì magnam & filio dignam, quòd illum in mundum produxerit, ab eo accipiat mercedem, nempe ab hoc mundo ſeparationem. Deindè paulopòſt mater quoquè decedit in filij ſuauiſſimis manibus, iam prouecta ętate, & vitę ex Deo agendæ inſtitutionem ſtudiosè & acriter perſequens. Sed eam quidem ſepelit ſanctus Sabas, & in communi omnium matre condit venerabiliter: illius autem pecunias omnes Deò conſecrat, eas opportunè & vt par erat expendens. Lauræ enim hortos & habitacula ac diuerſoria per eas comparat. Quorum alterum quidem conſtruxit apud Hiericho, alterum verò apud ipſam Lauram ędificauit ex ipſis fundamentis: vt illud quidem viatores, hoc autem monachos reficeret & recrearet. Mater eius decedit.

Operęprecium eſt autem, ne illud quidem pręternittere, quod accidit in ædificando illo in Laura diuerſorio. Vnum enim ex monachis miſerat Hiericho Sabas admirabilis, vt illinc quandam exportaret materiam Lauræ iumentis. Ille verò feruēte Sole torrefactus, laborabat ſiti vehementiſſima, & iacebat in via iam deficiens. eſt enim via admodùm deſerta, & planè aquę expers. Cùm tandèm autem illi veniſſet in mentem beatus Sabas, diuinas illius preces tanquàm aliquod ſitis medicamētum implorabat: & ſtatìm, qui in columna nubis deduxit Iſraëlem, ei quoquè expandit nubem aquam parturientem, & eum quodammodò tegentem, & inſtàr roris refrigerantem, & ei vires addentem. Sicque deſupèr nubem habens ſequentem, venit in Lauram. Sed hoc quidem vel ab abſente Saba factum eſt miraculum: perſequamur autem, quam cœpimus, narrationem. Exod. 13. Miraculum haud vulgare.

Cùm ſolitus eſſet magnus Sabas ijs, qui à viris bonis deſiderantur, diebus ieiuniorum peregrinari, ſicut diximus, venit ei aliquandò in mentem collem quoquè habitare, qui dicitur Caſtellium: qui quidem diſtat à Laura viginti ſtadijs: ad eum autem hominibus propemodùm nullus patet aditus, tam propter multitudinem dæmonum, qui eum incolunt, quàm propterea, quòd ſit locus valdè aſper & agreſtis. Cùm in eo itaque colle fuiſſet, & Crucis oleum tanquàm terrorem aliquem inexpugnabilem in omnem partem diffudiſſet, & altiſſimum eſſe ſuum ſtatuiſſet refugium, collem habitauit toto vertente tempore ieiuniorum. Sed primùm quidem graue bellum quotidiè in eum excitabatur, & tam vehementer eum aggrediebantur dæmones, & tanta in eum mouebatur tempeſtas, vt continentibus malis propemodùm fractus & defeſſus eſſet exercitator, & iam cōſideraret, quomodò è colle excederet. Sed qui olim magno apparuit Antonio, ipſe quoquè Sabę nunc apparens, & eum bono iuſſit eſſe animo, & aduersùs malignam illam cateruam tantum ei dedit audaciæ, vt nec poſſent quidem illum ampliùs videre orantem: ſed hoc ſatìs eſſet ad eos fugandos, ſi ſe ille ſolummodò conuerteret ad orationem, & hymnos ad Deum lingua ſua attingeret. Hinc factum eſt, vt iuſto Sabæ cor eſſet hilare, & tranquillitate impleretur animus. Dęmonum improbitas. Mira vis precum S. Sabæ.

Itaque circa finem ieiuniorum cùm vir diuinus noctù aliquandò vacaret orationi, rurſùs illuc aduentat maligna illa caterua, vltimam afferens tentationem. Et repentè quidem ſtrepitus faciebant, & terrores intētabant: & partìm quidem in ſerpentũ & ferarum, partìm autem in coruorũ figuram mutabantur, & ſic conturbare ſanctum, & ei terrorem incutere conabantur. Cùm is autē fortiter & conſtanter perſeueraret in oratione, neq; illi quicquam omninò poſſent efficere, tunc vel inuiti ſe fatentur eſſe victos: & (ô violentiā) humana vt poterant voce exclamantes, deindè hęc quoq; vociferātes: Dęmones ſe ab illo victos fatētur

Quid,

Quid, dicebant, ô Saba, non sufficit tibi torrens? Non satis est tibi spelunca, & petra, & alia solitudo, quam obijsti & reddidisti habitabilem? sed nunc quoquè ascendisti nostros fines, & ex ijs, quæ sunt nobis propria, nos contendis expellere? Eccè & monte, & tuis tibi moribus cedimus, cùm talem, vt videmus, adiutorem habeas, nempe Deum. Vbi hæc cum magno eiulatu inuerecunda illa & impudens visio, & alia eiusmodi deincèps dixisset, & quodammodò suam cladem deplorâsset & calamitatem, cum magno tumultu circa mediam noctem è monte exierũt, coruis similes, & absonum & grauem quendam strepitum edentes. Hoc ipsos quoquè obstupefecit pastores, qui pascebãt greges circuncircà in montibus: sic, vt ego quidem existimo, diuina dispensante gratia, nè sine teste essent, quæ sunt huiusmodi. Nam cùm ij sensissent strepitum coruorum, & illorum clamores, & repleti essent timore, manè congregantur ad collem, vt scirent quęnam essent ea, quæ facta fuerant: trepidiq; & timore affecti Sabam conuenientes, eirenunciant omnia, quæ noctù viderant & audierant. Ille autem cùm eos vidisset tanto metu affectos, & adeò perturbatos, illam ab eis expulit timiditatem & animi anxietatem, & eorum, qui cõciderat, animum recreauit. Deindè cùm eos iussisset esse bono animo, eisque benedixisset, & pro eis esset precatus, eos dimisit in pace.

Cùm iam autem pręterijsset tempus ieiuniorum, reuertitur quidem diuinus Sabas in Lauram, vt solebat: Cùm pręclarum verò Paschatis festum pręclarè in ea celebrâsset, quibusdam secum assumptis fratribus, venit in Castellium, collemq; repurgauit, & quæ erat in eo materia, vsus est ad cellas ędificandas. Interìm autem dum cum fratribus intentus erat operi, inuenitur domus cuiusdam in mundo splendidi, ex pulcherrimo lapide constructa, tecto excelsa, magnitudine ampla, ornata copiosis gratijs & elegantijs. Cùm eam ergò inuenisset diuinus Sabas, & ipse quoquè eam reddidisset elegantiorem, ex ea diuinum templum effecit. Hinc arbitratus fore, vt res ei succederet ex Dei voluntate, statuit plura ædificare habitacula, & locum redigere in cœnobium. Cùm is autem sic cum suis laboraret in ijs ędificandis habitaculis, eorum verò quæ sunt necessaria, nullam curam gereret, & quorum est hominibus vsus ineuitabilis, Deus cui gratum erat locum ædificari, & cuius est pręceptum, nè soliciti simus quid comedamus & quid bibamus: qui est vel ipsa matre nostrî amantior, & maiorem nostrî curam gerit, quàm ipse pater: ipse viro longè optimo Marciano, etiam ad id ferentem, immittit visionem, qui ipse quoquè præerat ijs, quæ sunt in * Betheleem cœnobijs, & rursùs curam gerebat eorum, quæ erant vbiquè, cœnobiorum.

Paschatis pręclarum festum.

Matt. 6.

Videt ergò is noctù velutì angelicam & alienam formam, quæ suauissimum & pulcherrimum emittebat splendorem. Videbatur autem hęc quoquè ei dicere: Tu quidem, ô Marciane, sine molestia & labore pernoctas, vt qui nullo indigeas ex ijs, quæ ad corpus conferunt: Dei verò seruo Sabæ, qui propter multam in Deum charitatem in Castellio cum fratribus multos labores sustinet, rerum necessariarum magna est inopia, nec est vllus, qui sit vel paucis eos impertiturus ex ijs, quæ ad vsum pertinent. Eum ergò imperti ijs quæ habes, nihil omninò differens, nè adhuc maiore premantur indigentia. Et hæc quidem visio: Marcianus autem protinùs nihil cunctatus, mittit ad Sabam multa necessaria, ijs quæ monasterio seruiebant, iumentis vtens ad ea exportanda. Ille verò, cùm ea quæ missa fuerant accepisset, & quænam missionis esset causa, didicisset, hoc quoquè duxit esse signum, quòd ædificationi & habitationi loci Deus faueret: & simul quidem vehementiùs Domino egit gratias, & cœnobij ædificationem vrsit vehementiùs. Deindè postquàm fuit finitum, in monasterio collocat multitudinem electorum monachorum, Paulum quendam, qui anachoreta fuerat longo tempore, cum Theodoro discipulo pręficiens eorum administrationi. Sed cùm Paulus paulopòst è vita excessisset, Theodorus suscipit omnem rerum administrationem, & fratrem Sergium, & Paulum auunculum cooptat in monasterium, qui & ipsi Castellio posteà præfuerunt: eisque commissus fuit pontificatus Ailę & Amathuntis.

Visio Marciani cuiusdam.

Atque Sabæ quidem magnę erat curę, vt, quos esset plantaturus in cœnobio Castellij, & prouectæ essent ętatis, & monasticam viuendi formam accuratè tenerent. Nulli autem ex mundanis, & ijs, qui recèns aduenerant, concedebat habitare in Castellio: sed paruo cœnobio ad Lauræ borealem partem extructo, cùm ei præfecisset viros industrios & sobrios, & quorum fidei credi possent fratrum animæ, hoc habitandum tribuit ijs, qui è mũdo recèns ventitabant, donèc ipsum Psalteriũ didicissent, & se exercuissent

in alia

in alia monachorum vitę institutione. Dicebat enim oportere monachum, qui degit in cella, esse studiosum, discernendi potestate preditum, sobrium, moderatum, temperantem, aptum ad docendum: non autem indigentem doctrina aliorum, qui posset & sua membra refrenare, & mentem tutò custodire. De eo enim dicebat dictum fuisse à Dauide: Dominus habitare facit vnius moris in domo. Cùm autem vidisset hic diuinus pater, eum qui renunciauerat, & regulam monasticæ institutionis accuratè didicisse, & mentem suam rectè posse custodire, & aduersùs contrarias depugnare cogitationes, & è mente sua expulisse omnem rerum mundanarum memoriam, ei præbebat cellam in Laura, si corpus haberet infirmum & imbecillum. Si verò esset fortis & robustus, ei iubebat cellam ędificare, hoc dicens & asserens, quòd si quis in eo loco cellam ędificaret, aut superędificaret, is templum Dei esset ædificaturus, illique & ipsi par futura esset merces. Nulli autem imberbi omninò licebat Lauram ingredi, propter eas quæ ex maligno oriebantur offensiones, sicut iam antè declarauimus. Dicebat enim diuinus Sabas, hoc ab initio traditum fuisse à * parentibus: & propter illud ipsum, parem modum ab eo esse seruatum: Quoniam quandò, inquit, véni ipse ad magnum Euthymium adhuc imberbis, volens in Laura habitare, non fui admissus, sed missus fui ad beatum Theoctistum. Dicebat enim esse valdè periculosum, adolescentes & pueros simul habitare cum viris solitarijs.

Monachus solitarius qualis esse debeat.

Psal 67.

for. * patribus

Eandem ergò formam seruans diuinus quoquè Sabas, si quem ex ijs, qui mundo renunciabant, videret eiusmodi, cui scilicet facies nondùm esset tecta pilis, eum mittebat ad illum, qui mihi dictus est superiùs Theodosius: qui quidem iam recesserat ab ecclesia, quę dicta est Cathismatis, & in parte Laurę, quæ vergit ad Occidentem, constituerat monasterium, quod vitæ communiter degendæ conueniebat, distans à Laura triginta quinque stadijs: qui eos, qui mittebantur, lubenter admodùm excipiens, omnibus modis studebat eorum curam gerere, ei qui miserat, gratificans. erāt enim magno inter se amore coniuncti diuinus Sabas & hic beatus Theodosius: & vterq; alterius voluntatem pręferebat voluntati suæ, immò verò volūtatem alterius putabat esse suam: cùm Christi amor sic eos coniunxisset, & vt idem sentirent, eis persuasisset. Hoc autem erat omnium sermone celebratum, & aliud par Apostolicum ab Hierosolymitanis iudicabantur atque nominabantur. Eis ab Archiepiscopo, à Salustio, inquam, qui erat in Christo consummandus, mandata fuit pręfectura vniuersi cœtûs monachorum, non quòd ipsi eam rem concupijssent, sed potiùs electi fuissent à monachis, & pręmium virtutis eam accepissent præfecturam. Quonam modo autem ad hanc administrationem peruenerint, dicam paucis.

Cùm Elpidius & Elias, successores magni Pasarionis, è vita excessissent, consequenter ad Lazarum transit administratio. Sic etiam ad Gerontium. Qui cùm decessisset, Anastasio cura fratrum committitur. Cùm ij ergò, Lazarus, inquam, & Anastasius, pręessent administrationi, res monachorum erant admodùm turbulentæ, & maximis agitabantur fluctibus. Cùm hi ergò, quos diximus, Lazarus, inquam, & Anastasius, monasticę perfectionis paruam aut nullam curam gererent, ad quasdam autem mundanas curas & pecunię * euolumēta tota mente & anima conuersi essent, maximè cùm Anastasius tunc post Zenonem suscepisset imperium, & schismata cum summa impudētiâ & licentia loquerētur aduersùs Ecclesiā: Cùm tunc ergò diuinus Salustius (erat aūt is Patriarcha Hierosolymitanus) statuisset liberare fratres ab illa tempestate, primùm quidem constituit, vt qui iam à me dictus est, Marcianus eis præesset, & eorum susciperet rectionem. Cùm autem intercessisset aliquantum temporis, ægrotabat quidem diuinus Salustius, & corpore erat malè affectus: ad eum verò conueniunt omnes, qui erant in solitudine: ipse autem communi suffragio eorum, qui simul conuenerant, statuit vt monasterijs, quæ erant circa sanctam ciuitatem, præessent Sabas & Theodosius, ij quos præsens vobis ostendit narratio. Ab illo ergò tempore Theodosius quidem ijs, qui communiter viuebant: Sabas autem ijs, qui cum nemine congrediebantur, & erant omninò separati, pręerant.

Salustius patriarchā Hierosolymitan' ad pręstiterit monachis.

Postquàm autem Salustius migrauit ex hac vita, Elias quidem, cuius sæpè memini in vita magni Euthymij, in sedem illius euehitur. Statìm verò omni studio contendit, vt circa se congreget bonos monachos sanctæ resurrectionis, circa turrim Dauid dispersos in aliquibus cellis. Monasterium quidem certè construit apud Episcopatum, & cellas

Elias Episcopus Hierosolymæ.

cellas ędificat ad illos excipiendos,& vnicuique eorum,qui conueniebant,abundè suppeditat ea,quę erant necessaria. Cùm hi ergò omnes monachi illic congregarentur,diuinissimus Sabas rursùs emens multas cellas,in quibus illi priùs habitabant, adiecit eas ad illos hospitio excipiendos,qui veniebant ad Lauram.erant enim ei proximę.Cùm in his autem occupatus esset Sabas, & alias quidem haberet, alias verò esset habiturus,in eo fit quoddam miraculum,magnum quidem,& quod est consentaneum esse incredibile, & admirabile quidem & contra opinionem, sed ab eius virtute minimè alienum.Nam emerat quidem,vt diximus,multas cellas: volebat autem alias quoquè emere,quę erant etiam propinquę Lauræ, & suo instituto vtiles: sed auri indigentia obstabat voluntati: & cùm earum acquirendarum ardentissimo teneretur desiderio,non habebat tamen manum,quę ei opem ferret. Nihil enim ei reliquum fuerat,nisì dimidium numismatis.Sed ille,vt qui Dei sciret copias sapientiamque, & ad omnia fortitudinem, & illi permisisset vniuersum, id quod tunc habebat cellarum, dominis dedit tanquàm arrham, pactus quòd nisì dìe sequenti solueret reliquum,id etiam perderet, quod soluerat. Atque ille quidem cùm sic conuenisset cum monachis, solùm ad illam intuebatur dexteram,quæ non potest *'examinari. Venit autem manè quidam hospes omninò ignotus: & cùm nihil dixisset, aut ab eo rursùs audiuisset, dat ei centum & septuaginta aureos. Quos cùm dedisset,continuò recessit, nec quo nomine quidem vocaretur, ei significans. Cùm verò statìm coniecisset Sabas, vndenàm & quàm prompta fuisset eorum quę data erant,suppeditatio, & eam à Deo esse profectam apertè cognouisset, protinùs & precium soluit cellarum,& alteram domum ędificauit ad excipiendos monachos,qui veniebant peregrè.Quinetiam Castellio duo pręterea acquisiuit habitacula,vnum quidem in sancta ciuitate,non multùm distans à turre Dauid: alterum autem in Hiericho.

Magna Sabæ fiducia in Deum.

For. exinaniri

Obserua rē admirādā.

Acrem itaque eius in his rebus zelum adhuc magis amplificans Dominus è superis, duos quosdam secundùm carnem fratres,genere Isauros, nomine Theodúlum & Gelasium, qui ipsi quoquè erant iuuenes, sicut ille Beseleel & Eliab, architectos noui tabernaculi,mittit ad nouum hunc Mosem.Quibus ille vtens opificibus ædificiorum,adstruxit quidem quęcunque in Laura adhuc deerant: construxit verò circa eam quoquè monasteria.Deindè ędificat etiam domum ad panem faciendum.Fabricatur etiam nosocomium, & aquarum quoq; receptacula construit proptèr torrentem. Quoniam autem neque quod ei priùs apparuerat à Deo conditum templum, synaxi fratrum sufficiebat:& rursùs multitudo Armeniorum,oratorij exuperabat magnitudinem,alteram ædem excitat diuinus Sabas ab ipsis fundamētis,quæ ornatu & magnitudine nulla erat altera inferior: eamque Deo consecrat. quæ quidem cùm ab Elia,qui tunc Ecclesiæ præerat,de more fuisset dedicata, illas quidem sacras fratrum synaxes illic iubet deincèps peragi: Armeniorum autem multitudinem transfert in illud diuinum templum, adeò vt Christianis quidem consueta glorificatio, & ipsa Euangelij lectio, quę fitijs qui sunt præsentes, proprio eorum sermone impleretur: simul verò cum alijs diuina sumerent sacramenta,& fieret omnibus communis eorum participatio.

Exod.31.

Multa ędificat S.Sabas in vsus monachorum.

Quoniam autem quidam, sequentes inanem vocem Petri cognomine Fullonis, (qui eadem sentiens,quę Eutyches,cùm Antiochenam sedem impiè inuasisset, sępè fuit expulsus à sacris vestibulis) angelico ter sancti hymno inserebant, Qui propter nos fuit crucifixus,diuinus Sabas adulterinam hanc tollens nouitatem,aliam quidem sacrorum hymnorum consequentiam, (quandoquidem sciebat eam rectè prosequi Armenios) permisit eis solita voce canere: solum verò hymnum trisagium sanxit canere lingua Gręca.hoc quoquè pręterea pręcipiens,vt die quidem sabbati in templo speluncæ,diebus autem Dominicis fierent synaxes in templo Deiparæ: in alijs autem ecclesijs, & Dominicis & insignioribus festis magìs solennibus, à vespera vsque ad manè producerent vigilias.

Vigiliæ in festis solennibus.

Cùm sic ergò se gereret Sabas, & Lauram & Castellium quotidiè augeret ædificijs, & fratrum accessionibus, ij qui fuerant priùs eius discipuli, deindè, vt iam antè diximus,calumniatores,non ferentes Lauram videre sic florentem: sed etiam adhuc maiore inuidia flagrantes,& cum alijs fratribus conspirantes,& mala synagoga effecti circiter quadraginta,dolos aduersùs sanctum consuebant, & ei omnibus modis parabant insidias.Hęc autem cùm cognouisset ille mitis ac mansuetus, & eius qui verè est pacis

authot

author & legiſlator germanus diſcipulus, quod priùs in diuinis, hoc in hac re quoquè facit: & nè eſſet fratribus cauſa offenſionis, non ſolùm deſpicit cibum, vt vult Apoſtolus, ſed etiam ab illa ipſa Laura recedit. Didicerat enim Sabas pugnare quidem cum dęmonibus: hominibus autem facilè cedere. Hoc verò faciebat, tum improbos quidem pudore afficiens lenitatis ſuæ exuperãtia: tum autem illo diſceſſu inuidiam conſumens & tabefaciens: oſtendẽsq; nullam rem propriam eſſe ei curæ: ſed Dei cauſa omnem laborem ſuſcipere, & fratrum vtilitatis. Hac de cauſa facilè quidem recedit, & venit ad partes Scythopolis: manet verò in quodam loco, qui erat quidem deſertus, vocabatur autem fluuius Gadarorum.

1. Cor. 8.
S Sabas cedit quorundam fratrũ inuidentię.

Deus autem, cuius cauſa hæc Sabæ acciderant, Sabam non habuit deſpicatui: & ipſe quidem ſubit ſpeluncam quandam, ſitam proptèr flumen: in ea autem habitabat leo inſigni magnitudine. Cùm in ea ergò verſaretur, & poſt preces ſe ſopori parùm dediſſet, ad eum media nocte accedit fera illa terribilis: & cùm eum ſenſim veſte appræhendiſſet, eum foràs trahebat, & quodammodò iubebat eum exire è ſpelunca. Ille ergo excitatus, & illius conſpectu minimè conturbatus, nocturnos hymnos protinùs eſt aggreſſus. Leo verò (ô magnam in Saba operationem ſpiritûs) ſtatìm extrà recedens, dum preces fierent, expectabat. Peractis autem precibus, ille quidem humì ſedens, vbì ſolebat leo decumbere, paululùm requieuit. Is autem adueniens, eum trahebat ſimiliter, & tentabat eum è ſpelunca expellere. Quid deindè conſequitur? Non ampliùs obſcurè gratia cum Saba verſabatur, ſed apertè oſtendebatur: quomodò olìm Abrahæ, cum quauis calamitate reddens ſuperiorem, regibusq; & tyrannis ipſis inſigniorem, etsì eſſet erro, & hoſpes, & nullam haberet ciuitatem. Sic in hoc quoquè loco Sabam, nõ ſolùm dęmonibus, vt vobis ſępè oſtendit oratio, ſed etiam belluæ maximè horrendę, venerabilem reddidit & terribilem. Nam cùm leo ſic eum contenderet expellere, & vehementer inſtaret, & Sabam vi traheret, ille labris ſenſìm apertis, O fera, inquit, hæc quidem ſpelunca ambobus, ſi velis, ſufficit ad habitandum. Tibi verò ſi hoc non videtur, at tu mihi potiùs cede ſpelunca. ego enim Dei manu ſum formatus, & eius ſum honoratus imagine. Hęc admodùm leniter & placidè dixit Sabas, & fera perindè àc ſermonem reuerita, ſtatìm abijt, Sabæ cedens ſpelunca & cubili.

Habitat in ſpelunca.
Nota Lector.
Gen 13. 14. 20. & 21.
Vide vt ſe gerat erga ferã belluã.

Cùm is ergò illic verſaretur, multi ex finitimis ad eum ventitabant, & maximè quicunque habitabant Scythopolim & Gadara. eos enim vndiquè vocàbat illius fama, non ſecùs atquè clara tuba, virum veluti pręconio prædicans. Quo quidẽ in loco quidã ex Scythopolitanis genere clàrus, iuuenis ætate, nomine Baſilius, à Deo motus ad ea quę ſunt honeſta, cùm humana omnia iuſsiſſet valere, ad ipſum accedit & Deum. Et ille quidem verſabatur cum Saba, & apud ipſum viuebat, & eo vtebatur præceptore. Quidam autem latrones, pecunijs abundare arbitrati Baſilium, circa mediam noctem ſpe pleni ad eos acceſſerunt. Poſtquàm verò nihil inueniſſent eorum quæ ſperârant, receſſerunt, & pro alio lucro ſibi parârunt animæ vtilitatẽ. Nam cùm vidiſſent vitam adeò tenuem & frugalem, & cui deerant etiam quæ ſunt neceſſaria, obſtupuerunt, & magni Sabę copias ſunt admirati: quæ in eo erant, quòd nihil poſſideret. Suũ itaq; facinus animo verſantes, & nè aliquo graui malo à Deo afficerentur dubitantes, receſſerunt, audacis ſui cœpti magna ducti pœnitentia. Tale etiam aliquid, quod contigerat, iniecit eorum animis maiorem eius, quod bonum & honeſtum eſt, æmulationem. Cùm enim iam eſſent in medio itinere, in eos incidũt leones ingẽti magnitudine, & viſu terribiles. Quorum adſpectu timore perterriti, & vitæ bonam ſpem non habentes ampliùs, vnam ſolam proſpexêre ſalutem, ſi ad Sabam & illius orationis virtutem confugiſſent. Res enim ſapiens eſt anima ad videndum, quod eſt conducibile, cùm ceciderit in neceſſitatem. Beſtias ergò per illum adiurârunt, dicentes: Per preces monachi Sabæ, via nobis cedite. & ſtatìm leones, tanquàm graui aliqua plaga, percuſſi nomine Sabæ, in pedes ſe coniecerunt. Latrones autem inſigni miraculo obſtupefacti, & vt qui perſuaſum haberẽt Sabam multùm poſſe apud Deum, ad ipſum reuertuntur. Vide verò, quam ex metu acceperunt vtilitatem, & ineffabilis DEI prouidentiæ bonitatem & ſapientiam. Ipſi enim ſtatìm ſeipſos accuſant, & per ſe ea annunciant, quę eis in via contigerant: & cùm Deo promiſiſſent, eiuſmodi furtis & latrocinijs ſe non eſſe ampliùs implicandos, abeunt ad Sabam, quòd à beſtijs non eſſent lęſi, hãc ei veluti referentes gratiã, nempe ſuam in melius mutationem. Decętero enim latrones non fuerunt ampliùs latrones: ſed dimiſſa omni

Baſilius adoleſcens nobilis fit monachus.
Opes S. Sabæ.
Res mira profectò.
Latrões recipiũt ſe ad

bonam frugem. omni iniusta & iniqua actione, operam dabant agriculturæ, & occupati erant in terræ laboribus.

Cùm hoc autem miraculum ad multorũ aures breuì peruenisset, & omnes ad eum conuocaret, vexatus est multitudine eorum, qui confluebant, desiderabat rursùs priorem quietem & silẽtium. Cùm Deo ergò commendâsset fratres, qui illic erant congregati, & eis tradidisset cellam, quam nupèr construxerat, facilè tanquàm passer aliquis, Psal. 10. vt cum diuino psalmo dicam, transmigrat, & ad desideratum reuertitur silentium. Cùm illi autem aliquot pòst annis ex hac vita migrâssent, Eumathius quidam genere Isaurus, cùm cellam accepisset ex successione, fecit cœnobium, & in eo collegit monachorum multitudinem: quorum vnus est etiam Tarasius, cui post Eumathium fuit commissa præfectura, vir qui fuit ipse quoquè genere Isaurus, moribus verò laudabilis, & virtute insignis. Sabas autem cùm longo pòst tempore reuertisset ad Lauram, existimabat se inuenturum quidem esse eos, qui priùs erant seditiosi ex fratribus, ira remissiore, vtpotè quòd tempus, quod intercesserat, inuidiæ vigorem multùm tabefecisset, & cum eius è Laura peregrinatione vnà quoquè eorum de ipso abiret cogitatio. Hoc autem non ità Inuidia quorundã recrudescit aduersùs S. Sabam. habebat. magis enim vigebat & amplificata erat perturbatio, & erat acrior inuidia. Hoc verò hinc fuit manifestum. Non enim ipsi soli aduersùs sanctum parturiebant iniquitatem: sed cùm alijs quoquè viginti persuasissent, & eo quod est sub labris veneno eos impertijssent, tota die bellicam aciem aduersùs eum instruebãt. Quid ergò ille ad hæc? Dolebat quidem, videns fratrum procedere interitum: & eius grauiter scindebantur viscera: & eorum, qui surrepti fuerãt, prolapsionem perindè deplorabat, atquè suorum membrorum amputationem. Deindè etiam hunc à ratione alienum volẽs motum eorum sustinere, opponebat iræ illorum lenitatem, odio dilectionem, rerum malarum meditationi benignitatem: vt reueriti eius mansuetudinem, ducerentur pœnitentia, & suam salutem lucrifacerent.

Cùm autem, vt est in prouerbio, conaretur lauare Aethiopẽ, & efficere vt cancer rectus ingrediatur, (nihil enim difficiliùs dedisci potest, quàm improbitas) & videret eos vitio effici magìs viriles, & nulli rei magìs fidere, quàm impudẽtiæ, &, vt dicit admira- Esa. 28. bilis Esaias, spem posuisse mendacium, & sperâsse fore vt eo protegerentur: quoniam non poterat eis aliter mederi, rursùs recedit ad partes Nicopolis: & diuertit ad quandam arborem, quæ fert siliquas, alimento quidem vtens illius fructu, tegumento verò ramis. Sed Deus, propter quem hæc rursùs sustinere æquum censebat Sabas, tunc quo- Vide cibi & vestitus austeritatẽ. què rem suæ curationis sapienter contexit Sabæ, & quæ viro bono & virtutis amanti mercedem conciliauit. Nam cùm hoc curâsset, vt veniret ad cognitionem domini agri, (erat autem is quoquè, vt est cõsentaneum, amicus virtutis) efficit vt is mox ad eum accederet, & tum in cæteris eius curam gereret, ac ei prouideret, tum cellam quoquè ei excitaret: quæ posteà, Deo opem ferente, constructa fuit cœnobium.

Sed cùm Sabas quidem in eo loco sic degeret, scelesti illi homunculi, & maligni scilicet figmenta, illi, inquam, seditiosi & Iudæ planè discipuli, tempus sibi dari opportunum ad illum calumniandum, arbitrati propter longam illam viri peregrinationem: Aemuli eiꝰ fingũt eum deuoratũ à fera. cùm de ipso talem in Laura famam confinxissent, Abbas noster, dicentes, obiens solitudines, captus fuit à fera: & sic induxissent eos, qui erant minùs præditi ratione, & accessissent ad Patriarcham, etiam vbinàm grauis hic casus accidisset falsò adijciunt. In solitudine enim, aiebãt, mortui maris fuit deuoratus à leone. Hoc verò sic dicebãt, vt quod ab eis fictum erat, videretur probabilius. Deindè etiam quærebant aliquem, qui esset eis præfuturus. Ille autem, qui nihil temerè & inconsideratè neque dicere didicerat, neque alios audire: & alioqui Sabæ vita qualis esset à puero, non ignorabat, & quod dictum fuerat mentis iudicio permittebat: Sed non possum, inquit, ego facilè credere, quod di- Psal. 10. ctum est. Scio enim, quòd cùm sit Deus iustus, & iustitiam diligat, vt dicit diuinus Dauid, non sic dimisit seruum suum deuorari à bestijs. Abite ergò vos potiùs ad illum quærendum: aut si vobis videtur, expectate aliquantulũ temporis, donèc Deus nobis de eo aperiat. Cùm illi ergò sic à scopo excidissent, & vacuis manibus reuertissent, quieuerunt in præsentia.

Festũ dedicationis Ecclesiæ. Cùm autem aduenisset dies festus dedicationis, venit quidem, vt solebat, diuinus Sabas in sanctam ciuitatem cum quibusdam alijs fratribus monasterij, quod ab eo constitutum fuerat Nicopoli. Cùm verò eum vidisset Episcopus, & quòd eum præter spem vidis-

vidisset, fuisset gaudio repletus, & de illo longo & insperato reditu esset cum eo locutus, eum deindè accepit seorsùm, & rogauit vt ad suam rursùs rediret Lauram, & non sic rectore destitutam eam derelinqueret. Eo autem rogante vt ignosceret, (neq; enim se posse tam multorum virorum curam gerere) ille nō cessabat instare & obsecrare. Cùm verò videret Sabam magìs resistere, & nequaquàm cedere, ille hæc ęgrè ferens, & nonnihil etiam ex suo commotus officio: Sed si non, inquit, audiueris hanc meam petitionem, non venies mihi ampliùs in conspectum. Non possum enim ferre, alios frui tuis laboribus. Cùm sic autē dixisset Patriarcha, pollicitus quidem est se iussui illius esse cessurum: nè verò in negocia & turbas se rursùs conijceret, malam seditiosorum mentem cogitur aperire. Patriarcha autem protinùs excitatus ad ei ferēdum auxilium, hęc scribit monachis Lauræ: Vos, qui estis fratres in Christo, scire volo, patrem nostrum, non vt à vobis auditum fuerāt, fuisse à bestijs consumptum: sed eum adhuc viuere, & esse superstitem, & ad nos venisse ad festum. Ego verò eum detinui, nō ęquum esse censens, vt ipse Lauram relinquat, quam suis construxit laboribus. Prompto ergò & alacri animo vos eum eo, quo par est, honore suscipite, & ei omnibus modis cedite. Sin autem sunt aliqui apud vos arrogantes, contumacesque & superbi, & se ei nolentes submittere, nos eos iubemus quamprimùm à Laura recedere. Neque enim est permittendum, eum, locum suum non recipere. *Literę Episcopi Hierosol. ad fratres Laurę.*

Acceptis itaque literis, diuinus Sabas descendit ad Lauram, cùm quendam constituisset Seuerum, vt pręesset monasterio Nicopolis: cui cùm post aliquot annos fuisset consummatus, successit Dominus, & illi rursùs Sabaron, qui ad mea vsq; tempora fuit perpetuò Præfectus huius monasterij, cùm iam ad profundissimam peruenisset senectutem. Cùm venisset autem ad Lauram beatus Sabas, & omnibus audientibus lectæ essent literæ in ecclesia, illi qui nihil non audebant, vbi quę lecta fuerant, audiuissent, suo impetu incitati, & occulto eorum pręfecto egregiè parentes, alij quidem secures, alij verò dolabras & ligones sumentes in manus, & ad eam, quę à Saba ędificata fuerat, turrem cum ira ascendentes, eam euertunt ab ipsis fundamentis, nihilo tolerabiliùs affecti, quàm dæmones. Et alij quidem ligna & lapides iaciebant in torrētem: alij verò monachorum indumenta, & quicquid aliud habebant, rapientes, sic egressi sunt è Laura: & ad Succę Lauram protinùs venientes, rogabant vt in eorum numerum referrentur. Sed Lauræ pręfectus Aquilinus, vir diuinus, cùm non esset ignarus eorum, quæ ipsi fecerāt, ne passus quidem est, vt qui erant tam improbi, Lauræ hospitio omninò exciperentur. Cùm itaque ad Thecoum, qui dicitur, torrentem peruenissent, & quasdam cellas propter eum inuenissent, quæ olìm factæ fuerant ab ijs, qui desciuerant, & se ab alijs separauerant, & alias quidem instruxissent, alias verò ædificâssent ipsi à fundamentis, in eis habitabant, eas nouam Lauram nominantes. *Homines improbi euertūt turrim S. Sabę.*

Cùm illi quidem sic è Laura excessissent, alij fratres tanquàm frumentum, ablatis zizanijs, fuerunt fructus Deo vtilissimus & purissimus. Cùm interìm autem effluxisset aliquantum temporis, quoniam huic amanti patri viscera non quiescebant, sed de ijs, qui se ab illo abruperant, grauem dolorem conceperat, &, vt Apostolicè dicam, corde vrebatur, postquàm resciuisset vbinàm degerent, & Lauræ & Castellij iumenta multis onerâsset rebus necessarijs, abit ad ipsos: partìm quidem volens sedare eorum maleuolentiam, partìm autem volens succurrere egentibus. Et ille quidem sic. Nonnulli verò ex ijs, & maximè ij, quos acrior inuaserat inuidia, cùm eum procùl adspexissent venientem, sic sensìm inter se susurrabant, Videte, dicentes, quòd ne hîc quidem malum effugimus: sed rursùs ad nos venit ille Strabo: & quæcunque eis alia subijciebat inuidia. Sed cùm ab ijs non fuisset illius retardatus cursus, ad eos venit, & placidis eos adspexit oculis, & eos impertijt rebus necessarijs. Cùm autem vidisset eos magna vndiquè premi inopia, quòd neq; haberent qui eorum curam gereret, neq; eis diuinum esset templum ad orandum: sed in propheticam ędem, quę est Thecois, singulis ascenderent Dominicis, participaturi diuina sacramenta: & eos deindè inter se decertare, impleriq; tumultu & perturbatione, quòd essent sine duce, & nulli parērent pastori & Pręfecto, refert omnia ad Patriarcham, & vehementer rogat, vt eos congreget & conciliet, & eis omnia prębeat, quibus indigent. Ille verò datis Sabę septuaginta aureis, ei concedit dominium & res monachorum. *1. Cor. 11.* *Insignis charitas Sabę erga æmulos suos.*

Is autem cùm rerum, quę illic erant, sic factus esset dominus, primùm quidem eis

prouidet res necessarias, vt nihil eis deficeret, sed omnia eis suppeterent. Deindè templum quoquè eis magnificè ędificat, & id eis consecrat & dedicat. Deindè eis quoquè domum construit ad panem faciendum. Quę cùm fecisset, tractabilesque & mansuetos reddidisset, qui priùs erant seditiosi & inobedientes, accersit Iohannem, qui iam à me dictus est, & ei nouæ Lauræ committit pręfecturam: qui ortus quidem fuerat ex Gręcia: ante mortem autem suã ea, quæ multis pòst annis in Laura euenerunt, prædixit & apertissimè enunciauit. Cùm enim è præsenti vita iam esset migraturus, & extremum iam traheret spiritum, & extrema verba emitteret, quoniam multi eum circunsidebant ex ijs, qui erãt è Laura, cum profundis suspirijs, lachrymisq; & animi perturbatione: Eccè, inquit, veniunt dies, in quibus qui præsentem locum habitant, desciscent à recta fide: & extollentur quidem in seipsis, vt cum diuino Dauid dicam, qui exacerbant: in audacia verò sua destruentur, & altitudo eorum repentè décidet. Et cùm hæc dixisset, migrauit, cùm septem annos implêsset in pręfectura Lauræ. Deindè post illum cõsilio diuini patris Sabæ, qui illic erant monachi, cuidam Paulo committunt administrationem: qui erat quidem Romanus genere, sed simplicissimus & ab omnibus negocijs alienissimus: veras solas diuitias cognoscens, nil possidere. Ipse autem cùm sex solùm menses admodùm inuitus permansisset in Laura, nihil sibi volens exhiberi molestiæ, aufugit in Arabiam: & cùm illinc venisset ad Seuerianum, excedit è vita: Seuerianum, inquam, illum, quem superiùs ostendimus construxisse monasterium in Barichã. Sed cùm diuino Sabæ fuisset eius fuga significata, ille Agapetum suum discipulum iussit pręesse monachis, non magìs honorans eius virtutem, quàm satisfaciẽs illorũ petitioni. Ipsum enim, vt pręesset, communiter vocabat totius simul Laurę legatio. Neq; ipse quidem hoc lubens suscipiebat: sed euectus fuit illorum iudicio & sententia.

Bonitate tãdem vincit obtrectatores suos.

Psal. 65.

Cùm ei ergò commissa fuisset præfectura, inuénit quosdam ex fratribus, (erant autem ij quatuor à Paulo admissi, qui fuit simplicissimus, neque accuratè examinati) tanquàm virus sub labris quędam Origenis occultantes. Inter quos primas partes obtinebat quidam Nonnus Palæstinus: qui videbatur quidem esse Christianus, & pietatis præ se ferebat speciem, laborabat autem morbo gentilium & Manichæorum, Didymiq; & Euagrij & Origenis, qui nugati sunt de præexistentia. Cùm eos ergò ità se habere depræhendisset Agapetus, timens nè malum manaret ad alios, & omnes communiter inficerentur, eam rem communicat Patriarchæ: eoque in eius, quod statuerat, adhibito societatem, illos è Laura expellit. Non multum temporis intercessit, & cùm è vita excessisset Elias, vt deincèps apertiùs ostendet oratio, accedẽs Nonnus cum suis ad eum, qui illi successit, Patriarcham, rogabant vt rursùs restituerentur Laurę, à qua dicebant se non iustè nec rectè fuisse expulsos. Ille verò cùm alia quidẽ nondùm sciret, sed solùm eos fuisse expulsos à Deo dilecto Agapeto, & existimâsset illũ virũ nihil fecisse nec dixisse aut gratia aut odio commotum, eum statìm accersit, rogatq; num fieri posset, vt illi rursùs admitterentur. Cùm is autem dixisset non licere, & se mâlle illinc recedere, quàm videre illos in suum gregem relatos, qui sunt pleni tali contagione, ipse quoquè eos abominandos amandat Patriarcha. Sed cùm Agapetus quoquè post hęc, quinto anno susceptæ administrationis, migrâsset ad Dominum, & cuidam Męmanti commissa fuisset fratrum præfectura, Nonnus cum suis tanquàm morte Agapeti ansam accepissent libertatis, reuertuntur ad Lauram, & in ea clanculùm subijciuntur Mæmantis administrationi, malignum quidem morbum adhuc in animis inhabitantem circunferentes, sed quem metu Sabæ non proferebant, nec ad aliorum aures audebant transmittere. Sed hæc quidem de ijs, quæ in Laura posteà acciderunt, vt ostendamus ea euenisse, quæ Iohannes prædixerat. Nunc illa quoquè necesè est persequi, quę sunt delectatura aures virtutis amantes, & animum sic affectum exuscitatura ad ęmulationem.

Quidã monachi Origenistæ.

Expellũtur è Laura.

Redeũt fallaciter ad eam.

Cùm fratres, qui defecerant, Sabas sic reconciliâsset, & nouam Lauram sic ædificâsset, & rectè constituisset, & ad suã Lauram sic rursùs redijsset, non satìs habuit tam multa tam præclarè gessisse in constituendis monasterijs, & effecisse, vt, de qua priùs diximus, habitaretur solitudo: sed adhuc vehementer spirans aduersùs dæmones, & diuino zelo motus contendebat efficere, vt reliqua solitudo fieret habitabilis, & fertilis monachorum multitudinis, vt per ora multorum, aut vitam potiùs & virtutem, laudaretur Dominus. Ea de causa tempore ieiuniorum, accedit ad quendam torrentem, qui à maxima Laura distabat decem stadijs, cum quodam Paulo, ætate quidem sene, florenti

verò

verò virtute: & cùm offendisset quandam speluncam in torrentis parte, quæ est ad boream, in ea quidem totam transegit Quadragesimam. Cùm vidisset autem locū omni ex parte tranquillum, silentioq; & quieti valdè aptum, & esset veluti quadam percitus æmulatione, si non is quoquè opem ferret ad fratrum exercitationem & salutem animarum: postquàm illinc reuersus fuit ad Lauram, & ad præclarum & diuinū festum resurrectionis, cùm & alios fratres & Paulum quoquè assumpsisset, illuc rursùs reuertitur: & ex spelunca quidem cōstruit ecclesiā: circa ecclesiam autem insigne cœnobium. Et speluncam quidem nominat monasterium: Paulo verò mandat eius curam, ei adiungens socios solicitudinis Quiricū quendam & Eustathium. Sed de monasterio quidem hæc, Deo fauente, dicta sint. Creuit autem posteà & monachorum multitudine, & copijs rerum necessariarum: & qui illic primùm relicti sunt à diuino Saba, cùm fuissent alterius successores & morum & rectionis, illic quoquè è vita emigrāt. Cùm multi autem ad eum accederent, & multa quidem ei offerrent, & magnam quoquè ei suis manibus opem ferrēt ad ędificationem, nullus fuit, qui vel frigidæ solùm dedisset calicem: vt vel hinc possis conijcere de ijs, qui maiora contulerant beneficia, qui non euestigiò sit à superis maximā & magnificam consecutus remunerationem. Sed hoc quidē ostendemus per multa, quę sunt deincèps dicenda. Potest autem hoc quoquè hinc cognosci.

S. Sabas totam Quadragesimā agit in spelunca.

Pręclarū & diuinū festum resurrectionis.

Erat quidam Marcianus, qui erat quidem relatus in numerum sacerdotum diuinæ resurrectionis: pręerat autem sanctæ Sion. Is crebrò veniebat ad beatum Sabam cum suis filijs, ex ijs, quæ habebat, multa ad eum afferens, & ad ea quę suscepta erant ędificia, cum filijs non parùm adiuuans: qui priùs ne in conspectum quidem veniebant Eliæ Patriarchæ: tantum abest, vt amicitiæ & fiduciæ esset eis apud illum vllum pignus. Diuina verò gratia, pro continuo illo ad Sabam aduentu, & oblatione eorum quæ habebant, & auxilio quod dederāt ad ædificationem, eos desupèr remunerans, eos & admirabiliter ac pręter opinionem conciliauit Patriarchæ, & perindè atquè suos filios effecit familiares. Vndè etiam Marcianus quidem ab eo prouehitur ad excelsam sedem Sebastes: Antonius autem primus eius filiorum, creatur ipse quoquè Episcopus Ascalonitanus: Iohannes verò, qui erat ætate secundus, adsciscitur in sortem Diaconorum. Sic is qui vel parua Deo dedit, hîc quoquè omninò accepit centuplum.

Diuinus autem Sabas (ad illum enim rursùs festinat oratio) cùm duos quosdam monachos in turre, quæ imminebat capiti eorum, quę ipse ędificârat, monasteriorum, extructa autem fuerat à beata Eudocia, videret eadem sentire quę Nestorius, & neque Dominum nostrum Iesum Christum vnum esse sanctę Trinitatis, neque rursùs Virginem confiteri Deiparam, valdè angebatur, & intra viscera magnam habebat perturbationem. Ad eum ergò sic affectum accedens quędam visio, ei efficiebat dolorem magìs intolerabilem, & maiore, quàm priùs, mœrore ei affligebantur viscera. Videbatur enim videre quidem fratres de more venientes ad sacram synaxim: in templum autem ipsos quoquè vnà cum illis accedentes, & simul ingressos. Deindè cùm diuini quidem mysterij peragеretur celebratio, alios quidem liberè & securè veneranda frui mensa: ipsos verò, duos, inquam, illos vi expelli veluti à quibusdam satellitibus & lictoribus, & è templo exturbari: Se quoquè pręsentem rogâsse satellites, nè eos tam iracundè expellerent: sed eis permitterent, vt sacramentorum sumerent communionem: eos autem in ipsum efferatos, dixisse voce aspera, non oportere eos communicare, qui apertè erant Iudęi, & neque Christum verum Deum, neque virginem Mariam esse censerent Deiparam. Hęc beneuolo Sabæ animo dolorem magìs auxerunt, & ab illo tempore vehementiores fudit ad Deum preces, vt eis immitteret aliquem purum radium cognitionis. Sed nec ipse fuit negligens in eo faciendo, quod potuit pro viribus: sed assiduè ad eos ventitabat, docens, rogans, & admonens, increpās, supplicans, nihil non faciens, donèc Dei auxilio eos à graui morbo liberauit, & effecit vt rectè saperent.

Duo monachi Nestoriani.

Visio S. Sabæ de illis.

Eos S. Sabas reducit in viam.

Deindè cùm à turri deduxisset, illos quidem refert in numerum conuentûs, qui erat apud beatum Theodosium: vnum autem ex eius discipulis, nomine Iohannem, genere Byzātinum, moribus admirabilem, qui ex primo ordine scholarium vitam elegerat monasticam, & exercebat Deo gratum viuendi institutum, turris præficit curationi, alios quoquè fratres ei tradens ad ferendum auxilium, & ei pręthereà, quantum satis erat, suppeditans res necessarias. Sed nec ipse eos, vt solet fieri, negligebat: sed ad eos visitandos frequenter veniebat, & vehementer laborabat, & ad res eorum gerendas eis opem

 ferebat,

ferebat, donèc ipsam turrem fecit cœnobium, alijs nihil inferius. In quo cùm hic quidem Iohannes tanquàm quędam stella in omnibus fulsisset, & magnam congregâsset monachorum multitudinem, ex quibus vnus quoquè est Cratias insignis Habramius Episcopus, postquàm trigintaquinque annos vixisset in pręfectura, excedit è vita.

Sed nobis rursùs venit tempus ieiunij, beatū Sabam vocans ad consuetum secessum solitudinis. Operęprecium est autem nec illud prętermittere, quod contigit fieri in ea peregrinatione. Nam è Laura quidē egreditur hic vir diuinissimus, vt optandum ieiunij stadium peragat in solitudine: Iacobus verò quidam ex discipulis, genere Hierosolymitanus, moribus arrogans, mente vsus sinistra, inita societate cum aliquot alijs monachis pari arrogātia, apud eum lacū, qui septem habet ostia, de quo à me priùs dictum est, aggressus est propriam Lauram constituere, cellas fabricans, & ędem excitans oratoriam: & alia construens, quæ ad Laurā pertinent. Valdè verò irascentibus fratribus, & ędificium vlteriùs progredi non sinentibus, ille rei iniquitati adijciens mendacium, dixit hæc fieri de sententia Sabę patris. Quod quidem cùm audijssent monachi, destiterunt quidem prohibere eum ędificare, sed non desiêrūt angi animo, cùm viderent ante oculos suos eum non paruam Lauræ partem præcídere. Sed existimantes verum dixisse Iacobum, tacebant, patris expectantes reditum. Post completos autem illos dies ieiunij, ipse quoquè diuinus Sabas ad Lauram reuersus, cùm vidisset ea, quę facta fuerant, continuò quidem accersit Iacobum: paternè autem admonet, vt à cœpto abstineat. Neque enim id ex Deo esse, neque placere fratribus: quinetiam illi ipsi quoquè esse valdè periculosum, priusquàm seipsum rectè instituerit & castigârit, illius fidei committi aliorum animas. Et sic quidem diuinus pater eum priùs benignè & paternè admonet.

Iacobus monachus arrogans & temerarius.

Postquàm autem vidit resistere Iacobum, & minimè cedere, paululùm mutata sua consueta lenitate, Ego quidem, ô fili, inquit, quod tibi existimo cōferre, consului. Quoniam verò non vis parére, vide nè magno tuo damno discas eligere id, quod est vtile. Hęc cùm ille quidem dixisset, profectus est in turriculam: Iacobus autem protinùs sustinens tremorem totius corporis, & vehementi febre correptus euestigiò, cùm sex totos mēses decubuisset, eo morbo vexabatur & premebatur. Interìm verò cùm omnē spem vitę amisisset, recordatus est suæ in patrem Sabā inobedientiæ: & vehementer rogat eos, qui aderant, vt & eum ità, vt erat in lecto, tollant, portentq; & ponant ad sacros beati Sabæ pedes, vt eum roget, vt det ei veniam suę inobedientiæ: & non data venia, eum non sinat sic è vita excedere. Cùm hoc autem factum esset, & in lecto decumbens illuc translatus esset Iacobus, eum placidè intuens, qui erat verè mitis & misericors Sabas: Nôsti, inquit, ô frater, quis sit fructus arrogantiæ. Satis didicisti, quænam sit merces inobedientię. Ille verò cùm vix potuisset aperire labra, (erant enim illa quoquè morbo vincta & præpedita) Ignosce, inquit, mihi ô venerande pater, qui iam sum excessurus. Ille verò protinùs, Deus, inquit, tibi condonabit, ô frater. Cùm sic dixisset, porrexit manum. & manus illa ei vires attulit: quinetiam, ipse (ô miraculum) surrexit. Deindè eum sanctus intemeratis impertijt sanctificatis, & diuinum illud nutrimentum rursùs est consecutum corporis nutrimentum, alebaturq; & conualescebat, fortisq; & robustus mirandum in modum cernebatur ab omnibus, & miraculum erat propemodùm oculis incredibile. Homo, qui tam graui & diuturno erat morbo maceratus, & qui ne labris quidem vti poterat, tantum abest vt pedibus, tantillo momento temporis & cibum sumpsit, & verba fecit, & è lecto faciliùs surrexit, quàm qui erant sani. Ille autem hanc sibi imponit pœnam suæ inobedientię, quòd ad noua illa ędificia non sit ampliùs reuersurus.

Punitur diuinitùs eius temeritas & inobedientia.

Illustre miraculum.

Cùm ea aūt res venisset ad aures Eliæ Patriarchæ, nō visum est ei ferendū sinere, vt illę manerēt ampliùs: sed statìm mittēs, eas euertit funditùs, & humì deijcit. Diuinus autē Sabas cùm quosdā è Laura posteà assumpsisset, & circa quinq; stadia recessisset ab ędificijs, quę euersa fuerāt, nouas cellas fabricatur, & domū excitat oratoriā. Erat verò nomen Zagranon ei, qui locū ipsi prębuit ad illarū ędificationem. Quo quidē in loco Andream quendā & Paulū fratres secūdùm carnē, & ambos genus ducentes è Gręcia, illarum rectioni pręficit & curationi: & cùm effecisset, vt quidam fratres simul eum eis habitarent, Lauram constituit, & eam eodem nomine vocat, quo lacum. Porrò aūt Iacobū quoquè (ei enim, quod de eo dicitur, necessè est hoc quoq; addere) volens ostendere filium obedientię, tradit ei ministeriū eorum, qui hospitio excipiebantur in Laura.

Nouas cellas extruit S. Sabas.

Accidit autem aliquandò, vt cùm fabas coqueret, & vt qui in eis esset omninò inexercitatus, nimium & plus, quàm opùs esset, pararet, vt, quę remanserant, sufficerēt ad tertium diem. Sed ille quidem secundo die quęcunque fabæ erant plusquàm opùs esset, eas tanquàm stercora proiecit in riuum propinquum. Quod quidem diuinum Sabam nequaquàm latuit. Sapientis enim oculi super caput eius. Abit itaque latenter, & collectis, quæ effusę fuerant, fabis, cùm eas parùm extēdisset ad solem, ipsas rursùs tollit. Deinde cùm aliquantum intercessisset temporis, solum Iacobum vocat ad conuiuium: & cùm rectè paràsset illas fabas, quas ipse nupèr in torrētem iecerat, ei suaue apponit obsonium. Postquàm autem comedissent, diuinus Sabas velutì tentans Iacobum, Ignosce, inquit, mihi frater. fortè enim non te ità excepi obsonio, vt volebam. cōdiendi enim artem non satis teneo. Cùm is verò dixisset id sibi valdè placuisse, & iam longo tempore tam suauem cibum non comedisse: excipiens magnus Sabas, Scias, ô fili, illas esse fabas, quas paulò antè, tanquàm inutiles, in riuum proiecisti. Oportet ergò te considerare, quomodò qui ne ollam quidem leguminis ità potest dispensare, vt cum vsu debitam proportionem habeat, & non redundet, poterit is fratribus regendis sufficere? Quamobrèm nec ad testimonium quidem, inquit, huic rei ferendum, valdè discrepat illud Apostolicum: Si quis domui suæ nescit pręesse, quomodò is Dei præerit Ecclesię? Cùm hæc & similia dixisset Iacobo, & simul quidem œconomiam paternè correxisset, & illius priorem arguisset temeritatem, & nè ei tale quid rursùs eueniret, præmunijsset, tunc eum quidem cum precatione dimisit & benedictione.

Eccles. 2. obserua san cti viri erga fratrē moderationem & prudentiam.

1. Tim. 3.

Aliquanto autem pòst tempore in cella silentium agens Iacobus, grauiter vexatus fuit à fœdis carnis cogitationibus, & eum opprimebant magni fluctus libidinis. Is verò cùm eis diù fortiter restitisset, deindè adspexisset ad vastum pelagus tentationum, nec putàsset fieri posse, vt vnquàm sedarentur fluctus, à maligno indutus & insidiosis illius machinationibus & suggestionibus, & animo incensus, fortaßè verò sacrorum quoq; canonum oblitus, stricto gladio amputauit sibi genitalia, malum malè medicans. Cùm dolorem autem ferre non posset & fluxum sanguinis, eos qui propè erant implorauit, & conuocauit eos, qui erant opem laturi. Illi verò cùm accurrissent, & hoc graue malum ab eo sua sponte susceptum adspexissent, arte medendi, vt potuerunt, opem tulerunt, & dolorem sedauerunt. Cæterùm res peruenit vsque ad aures sacri Sabæ: & cùm conualuisset Iacobus, expellit eum e Laura, vt qui sibijpsi esset insidiatus, & manus improbè attulisset. Hinc cùm grauis quędam pœnitentia Iacobum subijsset, ea acerbè eius percussit animum, effecitque, vt calidas profunderet lachrymas, & ex imo pectore acerba traheret suspiria: & ad summam, erat visu mirabilis, & eo ipso eos, qui videbant, incitabat ad misericordiam. Cùm sic ergò esset affectus, accedit ad beatum Theodosium, grauia illa bella carnis enuncians, & à se sibi allatas manus exponens, & Lauræ deflens alienationem. Ille ergò ab eo flexus, cum ipso venit ad beatum Sabam, & fit ei supplex, & rogat vt fratri ignoscat, & eum rursùs in Lauram admittat, ijs pœnis, quas par est, impositis. Amici itaque precibus motus Sabas, proprijs quoquè visceribus ei opis plurimum ferentibus, admittit Iacobum: hoc inter cætera ei pręcipiens, vt cum nemine sermonem conferret, neque aliquem adspiceret, pręter eum, qui illi ministrabat necessaria. Quiescentem ergò & silentium agentem Iacobum rursùs habebat cella, & plurimam ostendentem pœnitentiam, & DEVM vehementer rogantem, donèc ei desupèr remissum fuit crimen, & data est delicti venia. Quomodò autem, statìm dicetur.

Præpostera zelus Iacobi monachi

S. Sabas eū expellit.

Ab eo rursùs admittitur.

Visus est aliquandò huic diuino Sabæ vir quidam visu splendidus, & vndiquè emittens dulcem radium lucis, propè stare, & ante pedes Iacobi iacentem ostendere mortuū: Iacobum verò orantem pro mortuo. Deindè vox quędam desupèr audiebatur, Iacobe, dicens: Preces tuę sunt exauditæ. Tange ergò mortuum, & resurget. Deindè cùm Iacobus quidem tetigisset, vt iussus fuerat, mortuus resurrexit. Vir autem ille luminosus dixit Sabę: Eccè surrexit mortuus. Tu quoq; decętero relaxa à vinculis eum, qui suscitauit. Hęc cùm vidisset Sabas, & celerrimè coniecisset, quidnam sibi vellet illa visio, protinùs egressus est è cella: & cùm vocâsset Iacobum, iussit vt deincèps accederet ad diuinam synaxim. Cùm ille ergò venisset in ecclesiam, & fratres impertijsset eo, quod est ex Christo, osculo, & deindè descendisset ad beatum Theodosium, & ille similiter in Christo salutâsset, septimo die post visionem, è præsenti vita lętus emigrat.

Visio S. Sabæ.

Post hæc autem duo quoquè quidam ex ijs, qui erãt in Laura, cùm in ijs, quæ ad Deum pertinent, esset fraternus inter eos consensus & concordia, (vocabantur autem Zanus & Beniamin) petunt à beato Saba cellam, quæ quinq; stadijs à Laura distabat versùs meridiem. Ille autem, vt qui sciret eorum in virtute studium & diligentiam, concessit quod petebant: & dat eis cellam, quam postulabant. Cùm illi ergò eam accepissent, Saba quoq; eis magnam opem ferente & prębente impẽsas, ipsum cœnobium construxêre. Cùm multi autem illuc cõuenissent, ecclesia ędificata, & ara fixa, & ea vt par erat consecrata, statuit vt ij quoquè eâdem regula & lege viuerent, qua alij, qui eius parebant imperio. & sic locus ab initio erectus in monasterium, floret vsque in hodiernum diem: & denominatur à beati Zani nomine.

Nouũ monasteriũ cõstruitur.

Quidam autem senex, qui ortus quidem erat in Bethania, vocabatur verò Anthimus, cùm multis ex Deo sudoribus vitam suam ornâsset, erat vltra torrentem ad Orientem, ex aduersò turris, quæ à beato Saba fuerat extructa, cella ædificata, & triginta annis illic peractis. Deindè cùm morbo quodam postremò fuisset implicatus, iacebat senex in lecto doloris. Cùm ergò Saba admirabilis, eum & morbo & longa senectute sic vidisset omninò resolutum, rogauit vt transferretur ad aliquam cellam ex ijs, quę sunt iuxta ecclesiam: vt sic possent fratres eũ visitare, & seruire ei minori labore. Hæc ille quidem rogabat, senex autem non patiebatur, dicens debere eum in Deo confidere: fore, vt illic consumeretur, vbì habitauit ab initio. Deindè cùm noctù aliquandò surrexisset Sabas, ante eam, quę fit manè, congregationem, visus est audire quandam symphoniam & modulationem tanquàm multorum canentium. Arbitratus itaque cani ea, quę cantari solebant in matutino cãtica, apud se dubitabat, quomodò non, vt consueuerant, pręter eius sententiam peragerentur cantica matutina. Cùm ocyssimè itaque venisset in templum, & portas inuenisset pulchrè clausas, reuertitur, & rursùs videbatur audire priores voces, quę canebantur cum maxima voluptate. Erat autem hoc quod canebatur:

S. Sabas audit cantica cælestia.

Transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei, In voce exultationis & confessionis, soni eorum, qui festum celebrant. Cùm ergò didicisset, vndenàm sit sonus canticorum illorum admirabilium, è somno repentè excitat eum, qui sub eo erat ordinatus: & iubet, vt ligni pulsu conuocet fratres. Qui cùm repentè fuissent congregati, assumens aliquos Sabas, venit ad cellam senis cum suffitibus & lãpadibus. (illinc enim audiebatur canticum) & cùm fuissent intra cellam, nullum quidem alium inueniũt, nisi solum senem, eumq; iam consummatum. Quem cùm reuerenter complexi essent, & ei iusta fecissent, sacrum illius corpus mandant sepulturę.

Psal. 41.

Vide catholicum sepeliendi modum.

Fit autem post hæc aliud quoquè à Saba miraculum, quod est cum ijs, quę pręcedunt, conferendum. Erat in beati Theodosij monasterio quidam monachus, nomine Aphrodisius, genere Asianus, corpore maximo, & cui robore nullus poterat conferri. Pondus enim frumenti duodecim modiorum è terra tollens, imponebat humeris, nemine id attingente. Huic ergò Aphrodisio, cui fuerat commissum mulorum ministerium, accidit aliquandò, vt cùm manu asinum percussisset in maxilla, faciem ipsam contereret, & sic ex hac causa mulum interficeret. Ille verò & onere & mulo humeris imposito, venit in monasterium. Deindè illinc expulsus propter iumentum interfectum, abit ad Iordanem, conuenturus Iohannem, qui resplendebat in Chuziba: & narrat ei calamitatem. Is autẽ ei consulit, vt eat ad beatum Sabam, & quęcunque ille iusserit, faciat prompto & alacri animo. Sic enim fore & non aliter, vt salutem consequatur. Is verò cùm obedire constituisset, ad Sabam rectà proficiscitur, deplorans id quod acciderat, & suam deflens alienationem: & si non aliud possit facilè consequi, at interìm breuem aliquem ab eo quærẽs audire sermonem, vt sciat quidnam faciens, inuenire possit salutem animę.

Aphrodisius monachus maximi roboris.

Cùm hæc verba audijsset Sabas, & vidisset animę agrum ad suscipienda semina spiritualia aptum, eum excipit prompto & alacri animo. Iubet autem eum in hac cella manere, & ad nullum alium accedere, neq; è Laura egredi, linguæque & ventri moderari. Hoc cùm ille accepisset mandatum, apparuit magnus in operibus, & maximum potiùs & generosum animum, quàm tale esse corpus consecutus. Perpetuos enim triginta annos nunquàm est è Laura egressus, nec ad aliam vnquàm accessit cellam: & neq; æris aliquid, neq; vllam habuit ollam: non vsus est igne, non fuit particeps olei, non vinũ bibit, non mulsum, non duas possedit tunicas: sed dormiebat super stoream: perpetuoque

Excipitur à S. Saba, expulsus è suo monasterio

Egregia virtus eius.

fletu

fletui & operi manuum erat intentus. Id autē erat contextura sportarū, quas multi solēt appellare Μαλάκια. Is enim nonaginta texēs suis manibus singulis mēsibus, eas præbebat cuidam ex ijs, qui ministrabāt in Laura: & ipse rursùs vicissim ab illo accipiebat ea, quæ ad vsum pertinebant. Quænam autem ea erant? Mensæ fratrum reliquiæ, siue olera essent, siue legumina. Hæc enim ab illo accipiens, reponebat in quadam pelui: & parùm illinc sumens, quotidiè alebatur, & eo erat contentus. Quòd si contigisset ea vermes parere, & si tetro essent odore referta, nihil erat ei reijciēdum: sed implebant omnia vsum nutrimenti. Magna eius abstinentia.

In hac vitæ ratione ille triginta annos transegit, vt dictum est: & nec ægrotauit, nec vlla affectus est tristitia, neq; vnquàm ei doluit stomachus. Præuidendi quoq; donū consecutus, septem diebus ante mortem suam præcognouit, cùm illa ei vltima fuisset reuelata. Petit ergò à diuino Saba, vt sibi liceat descendere ad Theodosium, vt ab eo quoquè consequatur remissionem: deindè reuertatur ad cellam. Annuit itaque Sabas petitioni. Nam ei quoquè nota erat mors Aphrodisij. & cum eo mittens discipulum Theodulum, per ipsum significat beato Theodosio: Eccè communem fratrem Aphrodisium, quem aliquandò accepi hominem, nunc DEI gratia cum ad te misi Angelum. Quem cùm lubenter diuinus excepisset Theodosius, & cum communi mensa impertijsset & salutatione, cum Theodulo rursùs dimittit in pace. Is autem statìm reuersus ad cellam, cùm parùm ęgrotâsset, migrat ex hac vita ad iucundam illam vitam, & in quam nulla cadit perturbatio. Eius verò diuinas & sacras reliquias, cum conuenientibus hymnis & lampadibus tollens conuentus fratrum, deponit cum alijs sanctis patribus in quodam loco, qui erat ex transuerso Lauræ, cùm hoc quoquè mandâsset beatus Sabas: vt cùm ab ijs, qui accedebant, cognosceretur eius capsa, vtpotè insignis, eius virtuti conuenientes haberet etiam post mortem honores. Talis fuit hic magnus pater noster in virtutis exercitatione, & tam pulchros collegit fructus suorum laborum. Felix obitus eius. En q̄ præclare antiquitas senst de sacris reliquijs.

Sed cùm talia & tanta sint, quę dicta sunt, nempe in multis locis deserti constructa ædificia monasteriorum, continua trophæa contra dęmones, correctio fratrum, qui fuerant supplantati, ipsos facere Angelos ex hominibus, gratia pręuidendi futura: Cùm talia ergò sint & tam digna admiratione, quæ dicta sunt, habent ea, quæ consequuntur, nihilo pauciora, si non etiam plura, quæ non sunt minùs admiranda. Dicantur autem ea quoquè. Est quędam ciuitas ad Orientem, quæ vocatur* Medapa, sita trans Iordanem, subiecta nonnullis Arabum. Qui eam ergò habitabant* Madapeni, frequenter euntes ad beatum Sabam, & quandam ab eo magnam percipientes vtilitatem, ipsi rursùs multa suppeditabant necessaria illius monasterijs, ea velutì quandam mercedem reddentes spiritalis illius vtilitatis. Ex ijs erat etiam vnus Gerontius: quem cùm inuasisset quædam corporalis infirmitas, & longo tēpore decubuisset in sancta ciuitate, omnium iucundissimam desiderabat profectionem, nempe vt veniret in montem Olïueti, & illic oraret, vbi dicunt diuina eloquia meum moratum esse Christum, & peregisse magnum miraculum assumptionis. Cùm ergò iumentum ascendisset Gerontius, statìm init viam, quę fert ad montem. Interìm autem, seu casu, seu maligni potiùs dæmonis improbitate, conturbatum iumentum, deijcit vectorem: & repentè deturbatus Gerontius, talem subijt ossium confractionem, vt vel earum rerum periti medici desperarent de curatione. Erat verò Gerontio frater iunior: is cùm vidisset fratrem confractum tam miserabiliter, & magno fuisset dolore affectus, alia quidem parua esse reputans, & quę longo tempore indigent, nempe medicorum euocationem, oleum & ligamenta, & quęcunque sunt artibus illorum consequentia, statuit ei adhibere medicamentum vtilissimum. & continuò currēs ad Lauram, accedit ad diuinum Sabam, miserabiliter eiulans, & fratris deflens calamitatem, & ad ipsum visitādum, eum vocans. Ille autem (eius enim doloris valdè fuit misertus: erat enim corde propensissimo ad misericordiam) vadit ad Gerontium, & cùm eum offendisset tam malè affectum, primùm quidem vtitur efficaci auxilio orationis. Deindè cùm etiam salutari vnxisset oleo Crucis, sanum protinùs reddit eum, qui fuerat confractus, adeò vt nullo opùs ei fuerit tempore ad recreationem. quod maximo stupore affecit eos, qui aderant, & admirati sunt magnum & præclarum opus Sabæ, & eius ad Deum fidutiam. Luc. 24. Act. 1. Gerōtij casus miserabilis. Eum precib. & oleo Crucis sanat S. Sabas

Posteà autem Thomas quoquè (eo enim nomine vocabatur filius Gerontij) propter vsum

vſum quendam venit ad habitaculum, quod eſt in Hiericho. Cùm tunc autem fame laboraret ciuitas, conuenit magnum Sabam, & Paulum & Theodorum, qui adminiſtrabāt Caſtellium & ſpeluncam. Cùm diuinus autem Sabas eum lubenter & iucundè vidiſſet, ingenuè & ſpiritaliter eum alloquitur, viro valde delectatus. Volebat verò eum quoq; corporali conuiuio excipere, eumq́; mēſa & ſale impertire. Sed cœna quidē erat parata. Miniſter enim hoſpitij, quādò vidit Thomā acceſſiſſe, nō neglexit ſtatìm facere id, quod erat ſolitus: ſed hoſpitem excepit ijs, quæ habebat in promptu. Interim autem dum comederent, miniſtrum rogat Sabas, an poſſet vinum quoquè prębere. Cùm is verò reſpondiſſet, ſe vix habere acetum in vaſe cucurbitę, idq́; admodùm acre, vt magìs condiret olera, ille excipiēs, Afferatur, inquit, ad me vas cucurbitę. Benedictus enim Deus: nos vinum ex eo faciemus. Eſt enim perſpicuum, quòd qui omninò aquam mutauit in vinum, eius etiam mutabit acorem. Hæc dixit diuinum illud os & mellifluū: & allata protinùs cucurbita, inuentum eſt in ea vinū, & vinum reuerà lætificans cor hominis. Cùm ij autem qui aderāt, vt par erat, affecti fuiſſent admiratione, ſuffitum & ignem iuſſit ille beatus afferri. Diuina enim, inquit, viſitatio facta eſt in hac hora. Sed non eouſq; ſolùm conſtitit miraculū ſed eouſq; proceſſit, vt multitudini quoquè daretur vinum: & enim ad tertium vſq; diem ab illo tempore ad ſatietatem ſuffecit bibentibus. Thomas itaque ipſe quoq; admiratus inſigne miraculum, à B. Saba petit cucurbitā: & cùm accepiſſet, illam quidem habuit tanquàm theſaurum: quod in ea autem remanſerat vinum, ei ſuffecit domum vſque. Hæc mihi narrauit Gerontius, Gerontius, inquam, Gerontij quidē nepos, cuius membra iam confracta fuerant, & à diuino Saba fuerat admirabiliter in integrum reſtitutus: filius autem Thomę, de quo dixi paulò antè: cui nunc quoq; propter inſignem virtutem obtigit prefectura monaſterij magni Euthymij.

Ioan. 2. *Acetū mutatur in vinum, multumque augetur.*

Porrò verò illud quoquè adiecit ijs, quę dicta ſunt, quòd multis poſteà annis fuit cucurbita compluribus occaſio ſalutis. Si quandò enim contigiſſet aliquem morbo opprimi, nos, aiebat, eam aqua implentes, ei qui laborabat, infundebamus: & aqua illa morbum ſoluebat protinùs. Sed hæc quidem Gerontius. Mihi autem ſe offert narranda res lepida & amœna. Nam cùm aliquandò ad Iordanem beatus iter ingrederetur, ſecum autem quendam adduceret ex ſuis diſcipulis ætate iuuenem, eis fit obuiàm multitudo mūdanorum: inter quos erat etiam adoleſcentula ſpecie venuſta, vagis & laſciuis oculis: laqueus, qui nō poterat facilè ſuperari. Poſtquàm verò illi pręterijſſent, Sabas velutì tētans diſcipulum, Tibi, inquit, qualis viſa eſt puella? Mihi enim viſa eſt vnum ſolùm habere oculum. Nequaquàm, inquit, ó pater: ſed duos habebat oculos. Ille verò, Falſus es, ô fili. erat enim reuerà orbata altero oculo. Diſcipulus autem ignorans hanc fieri interrogationem à ſapiente Saba, vt ipſum tentaret: dum quęrit, vt rectè cognoſceretur, quod non ab ipſo rectè cognitum fuerat: Nequaquàm, inquit, ó pater: ſed vel valdè lucidos habebat oculos, & viſu iucundiſſimos. Sabas autem, Quî factum eſt, inquit, vt hoc ſcires tam accuratè, vt hoc etiam tam conſtanter audeas aſſeuerare? Ego, inquit, eam pulchrè attendi, & apertè nóui eam habere ambos oculos. Cùm verò iam eſſet diſcipulus laqueis implicatus, tunc diuinus eum apertè arguens, Vbì, inquit, tibi poſitum eſt illud præceptum, Nè ad eam attraharis tuis ſupercilijs? Decætero ergò, inquit, non ampliùs mecum verſaberis, neque mecum in cella manebis, donèc aſſueſeceris oculum non ſic vagari, ſed in loco manere. Cùm ſic dixiſſet, illū ſtatìm mittit in Caſtellium. Deinde cùm illic ſatis lōgo tempore eſſet verſatus, & pulchrè caſtigatus, & pro oculis ſatis luiſſet ſupplicij, non fallaci pœnitentia, ſed cordis doloribus, eum rurſùs ſuſcipit beatus, & refert in numerum ſuæ cellę.

Nota hæc miracula. *Prou. 6. iuxta 70.* *S. Sabas monachū oculos nō cōtinentē, acriter caſtigat.*

Sed quod in cucurbita factum eſt miraculum, me propemodùm effugit, niſi quę de altera cucurbita à me paulò antè dicta ſunt, id reuocâſſent in memoriā. Nam ab athleta hîc quoquè fit aliquid ſimile ijs, quæ priùs fecerat Moſes in fluentîs Marræ. Lauræ enim coquus aliquandò quidem coquebat cucurbitas, & eas parabat obſonium operarijs ædificatorum. Cùm autem iam tempore prandij guſtâſſet obſonium, inuénit id felle amarius. Cùm ergò ęgrè ferret id quod acciderat, (neq; enim erat aliud, quod illius vſum impleret) diuino Sabę annunciat id quod factum fuerat. Is autem ſtatìm veniens in culinam, cùm in ollā iniecieſſet ſignum Crucis, iuſſit coquo eam accipere, ac ſecurè apponere. Is verò ſic fecit, & lubēter comederūt artifices, ſic admirabiliter mutata qualitate. Eius enim voluntatem diuina ſequebatur gratia, quæ ſola poteſt fidem facere

Exod. 15. *Obſerua magnā vim ſigni Crucis.*

eorum,

eorum,quę deincèps sequūtur.Nam aliquandò quidem veniebat beatus ea via,quę fert à Ruba ad Iordanem. In via autem incidit in leonē ingenti magnitudine, cui pes erat paxillo transfixus,& magnum sentiebat dolorem.Sic ergò affecta fera,quandò vidit sanctum Sabam prętereuntem, ad eum accedit protinùs, pedem tollens sublimem, & paxillum quodammodò ostendens,& rogans vt misereretur,& eum illa liberaret molestia: Ille ergò cùm rem statìm intellexisset, & leonis doloris esset misertus,(mãsuetis enim & rerum honestarum amantibus animis,etiam ad eos vsque pertinet misericordia) illum quidem humì facit sedere: cùm pedem autem sensìm appręhendisset,eximit paxillum, & sic leonem liberat à dolore.Verumenimuerò ipse quoquè beneficio affectus,& quasì magno & excelso animo volens referre gratiam,ferinæ quidem naturæ obliuiscitur : ei autem adhæret tanquàm gratus & beneuolus famulus, studiosè in omnibus inseruire desiderans. Leo curatus à S. Saba, ei studiosè illi seruit.

Nam erat quidem huic venerando patri discipulus quoquè,nomine Phlais.aderat autem quidam quoquè asinus,per quem inseruiebat Phlais magni ministerijs. Si quandò verò contigisset discipulum emitti ad aliquod ministerium,leoni asini custodiam, & aliam etiam eius curã pater leoni committebat. Cernebatur itaque leo asini capistrũ ore accipiens,& manè ad vesperam vsque ipsum ducens ad pascua : vespere autem ducens ad aquam,& sic domum reducens,& discipuli implens omnem curam in asinum. Dies aliquot interìm transiêrunt,& leo sic assiduo fungebatur ministerio. Deindè quid accidit,& quid efficit inuidia? Phlais missus ad aliquod ministerium, & à diuina gratia desertus, fortè propter aliquam mẽtis elationem,ex qua multa delicta procedunt,cadit in lapsum fornicationis.Illo verò die,asini quoquè custos leo,ferociter insurgit in eũ, quē custodiebat,& eum deuorat. Cùm hoc autē intellexisset Phlais,& animaduertisset peccatum suum causam fuisse, vt deuoraretur asinus à leone, non ausus est ampliùs venirē in conspectum senis: sed reuersus in locum,vndè trahebat genus,tristitia afficiebatur,& seipsum affligebat. Non tamen despexit eum diuinus senex : sed cùm eum diù quęsijsset,inuenit, & ad se rursùs reuocat: Deindè admonitionibus eum ducit ad pœnitentiam ex animo agendam,& efficit,vt abluat peccatum multis & calidis lachrymis, & sic vita laudabili Deo rursùs placeat. Atq; sufficiunt quidē ea, quæ iam dicta sunt,ad ostendendam huius viri virtutis magnitudinem,& quanta Dei gratia esset locupletatus. Operæpreciũ tamen est,se oblectare in ijs bonis narrandis, quæ fecit Byzantij: & quidnam eum impulerit,vt relicta Palęstina,ad vrbem venerit regiam. Vide rem stupendam. Fratrē lapsū S. Sab. a reuocat ad pœnitentiam.

Anastasio & Elia,illo quidem imperij,hoc verò Ecclesiæ,quæ est in Palæstina, sedem administrante,oritur interìm quoddam scandalum,quod Imperatorē & aduersùs multos alios,& aduersùs Eliam adeò iritauit, vt eum damnâritexilio. Dicatur autem primùm,quidnam eum ad iram incitauit,vt sic,quæ sunt deincèps dicenda,faciliùs intelligantur.Tertio ânno imperij Anastasij,incidit grauis seditio inter eos, qui præerant Ecclesijs: Romanis quidem Pontificibus dissidentibus à Byzantinis, quòd Acacium, qui Constantinopolitanus quidem fuit Episcopus: de rebus autem Christianis nõ rectè sentiebat,inscriptum haberent in sacris diptychis: Byzantinis verò rursùs infensis Alexandrinis,qui Chalcedonensem quidem synodum feriebant anathemate : Dioscori autem admittebant communionem. Cùm ergò inter eos inuicèm magna esset dissensio, qui priùs dictus est Elias,qui præerat Palęstinæ Ecclesię, solius Euphemij, qui erat Constantinopoli,amplectebatur cõmunionem,Occidentalibus quidem,vt diximus, depugnantibus: Palladio verò Antiocheno ad gratiam intuente Imperatoriam : & ideò Chalcedonensem quidem synodum feriente anathemate,ea autem amplectente,quæ tenebant Alexandrini : vtpotè quòd Anastasius eadem quę Alexandrini sentiret.Cùm sic ergò se haberet Elias,& statuisset soli communicare Euphemio, Euphemius quidem, propter rectam de fide sententiam,ab Imperatore(ô iustitia)impiè pellitur à sedis rectione: & in eius locum euehitur Macedonius. Elias Episcopus Hierosolymæ damnatur exilio.

Cùm in his autem esset Ecclesia,ijs quidem, qui Euphemium sede expulerant, assentiri non sustinuit Elias, vt qui eum expulissent præter regulam: Macedonio verò non dubitauit communicare,& cum eo conuenire, vt qui ipse quoquè rectam fidem amplecteretur. Quod quidem non parùm ab initio conturbauit Imperatorem. Postquàm autem Flauianus quoquè, qui post mortē Palladij Antiochenæ prǽfuit Ecclesiæ, eadem quę ij sentiebat, & vera & recta ratione ingrediebatur,non poterat ampliùs contineri

Anastasius Imperator taxatur.

tineri ira Imperatoris,qui aduersùs pietatem solam erat fortissimus: nec ferre poterat eorum concordiam:sed efferatus & acri ira pércitus,vtrosque damnat exilio.Solum autem in præsentia quidem Macedoniũ,cùm innumerabilibus impetijsset calumnijs, eijcit Episcopatu: Timotheo verò, illius loco tradit administrationem. Studium autem & curam ponebat,vt Flauianus & Elias assentirentur Timotheo. Illi verò Timothei quidem susceperunt communionem,vtpotè quòd ipse quoquè conueniret verbo rectę fidei: Macedonij autem admodùm ęgrè ferebant exterminationem,vt quæ non tam iure ac legibus,quàm vi & potestate fuisset facta. Hoc aduersùs ambos magno furore ciet Imperatorem,& efficitur Ecclesijs causa magnę tempestatis. Quod quidem cùm nescio vndè resciuisset Elias,qui Palęstinæ pręerat Ecclesiæ,missis legatis, diligenter agit de reconciliatione.Legati autem erant & multi alij patres,& ipse Sabas,cuius nunc vita est argumentũ nostræ huius orationis,iam septuaginta annos natus. Prætereà verò mittit etiam Elias epistolam, in qua hæc scripserat: Habitatores eremi, & Sabam cum eis, qui est caput eremi, ad tuam potentiam mittimus legatos pro Ecclesijs. Tu autem eorũ laborem reueritus,& eos qui sunt ex Deo sudores,ô Imperator,fac vt cesset bellum aduersùs Ecclesias, & nè sinas malum progredi vlteriùs.Scimus enim tibi curæ esse, vt ea agas,quę Deo grata sunt,qui tibi concessit diadema.

Epistola Eliæ patriarchæ ad Anastasiũ Imperatorẽ.

Cùm hi ergò diuini patres iam ingressi essent viam,quę ferebat ad Imperatorẽ, erat Sidone quędam synodus episcoporum Orientis & Palęstinę tunc congregata aduersùs Flauianum & Eliam,quæ prętextum quidem habebat iussa Imperatoris: acceperat autẽ duces,Soterichum Cæsareæ Cappadocię, & Philoxenum Hierapolis Episcopum: qui Chalcedonensem synodum abrogantes, Eutychis & Dioscori studebant cõfirmare dogmata.Cùm ergò legati venissent Constantinopolim,arcana & quæ compræhendi non potest Dei sapientia,quæ eminùs rerum magnarum prębet occasiones,& ijs, qui eum glorificant,semper aliquandò tribuit gloriam,híc quoquè certo consilio aliquid gerit, per quod beatum Sabã, qui indutus erat cilicio, & vili habitu amictus, omni imperatoria purpura reddit splendidiorem: & eam, quæ in eo habitabat, aperit gratiam spiritùs, quæ operta erat multis velis moderationis & humilitatis. Nam cùm ij,q cum ipso erant, deducerentur ad Imperatorem,& fuissent iam omnes intra aulam imperatoriam, ille solus à custodibus arcetur ab ingressu,seu propter vilissimam & contritam tunicam, seu Deo potiùs eum sic volẽte facere insignem & gloriosum.Cùm illos ergò benignè esset intuitus Imperator,& ea dixisset,quę dici solent in aduentu: & deindè requireret,quisnam esset is,qui erat pręcipuè in literis positus Sabas. Cùm monachi autem in omnem partem circũcursarent, (neque enim sciebant, quonam modo ille esset ab eis disiũctus, & vbinàm mansisset,) statimque Imperatoris satellitibus ad eum quærendum quoquouersùs obirent,inuenitur stans in quodam angulo ante aditum regiæ,& psalmos canẽs Dauidicos. Cùm illinc ergò eum diripuissent satellites, & per regiam eum festinanter introducerent,cùm iam esset ascensurus limen,vbi pręsidebat Imperator: videt ille circa eum insignem quandam & planè admirabilem visionem,non vt qui dignus esset talia videre: sed vt ei fieret manifestum,quantum honorem sit Sabas apud Deum consecutus.Visio autem erat huiusmodi.

1.Reg.2.

S.Sabas nõ admittitur in palatium Imperat.

Quidam specie angelicus,veste splendidus,eum in orbem circumiens,& ingressus illum pręcedens.Hęc cùm vidisset Imperator,& virum verè esse diuinum censuisset, & ei assurgit,seque in eum ostendit valdè officiosum,& magno eum habet in honore. Deindè iussit oẽs sedere:reuerà enĩ erat ei magna in monachos reuerẽtia, etsi qdam scelerati efficerẽt,vt conturbaret rectã fidei rationẽ.Aures ergò pbens oĩbus, iussit vt vnusquisq; diceret, de quo vellet.Illi aũt veluti obliti cõmunis Ecclesiarũ legationis, & cuius causa missi fuerãt,vnusquisq; pprias pponebat petitiones. Impator verò cùm eorũ postulata benignè concedens,quę volebãt impleuisset, quoniã petentibus omnibus silebat Sabas, nec omninò quicquam rogabat,ad eum vultum conuertens Imperator, Tibi autem, ô pater,inquit,quid sibi vult tantus labor itineris, cùm nihil omninò roges, nec postules? Ad hęc ille respondẽs,Hac de causa,inquit,véni ô Imperator, primùm quidem, vt tuam adorem pietatem,donèc sum adhuc in hoc corpore.Deindè,vt rogem pro sancta Dei ciuitate,& eo qui illi est pręfectus,vt nullam tuę potentiæ subeat indignationem, sed pax concilietur potiùs Ecclesijs.Ità enim & ipse Deum habebis propitium, & tibi præclaras prębebit victorias aduersùs inimicos.Eius ergò libertatẽ admiratus Imperator,& quòd

Visio Imperatoris circa S.Sabam.

Eius reuerentia erga monachos.

Adorem,id est, venerer.

nihil

nihil peteret ex terrenis, & ijs quæ ad victum pertinent: sed quæ ferunt ad Dei cultũ, & Ecclesiæ constitutionem, alijs quidem concessit, vt recederent: ei autẽ largitur munus mille aureorum, dicens ea esse distribuenda monasterijs, quæ fuerunt ab ipso constituta: & simul iussit eum manere, statuens vt ad se posset ingredi citra vllum impedimentum. Cùm verò non sustineret sedare iram, quam iampridèm conceperat aduersùs Palæstinæ Pontificem, aliquandò dicit magno Sabæ: Qui vestræ præest Ecclesię, ô venerande pater, nos, vt videtur, magnę damnans leuitatis, non solùm synodi Chalcedonensis suscepit patrocinium, quæ confirmauit dogmata Nestorij: sed etiam effecit, vt Flauianus Pontifex Antiochenus eandem etiam viam iniret: & nunc solus restitit synodo Sidóne congregatæ, Flauiano consentiens, vt non feriantur anathemate, qui improbè tutantur dogmata Nestorij. Vndè etiam nos putans ludificari, per epistolas nostris iussis fert leges contrarias, iubens eijci, quicquid in nostram fidem sentitur recèns excogitatum. Sed non ampliùs tali nostra fruetur lenitate. Sed ecce decernimus, vt vides, illum quidem sede expelli: eius autem loco eum suffici, qui sit dignè præfuturus Ecclesiæ: quoniam non cónuenit sacra illa loca profanari sceleratis decretis Nestorij. Vide falsam & impiã de Synodo Chalcedonensi opinionem Imperatoris.

Hæc cùm dixisset Imperator, & adeò graui ira ferretur in Eliã, incipiens diuinus Sabas Eliam defendere Patriarcham, eius iram ità compressit, vt non solùm illam latã rescinderet sententiam: sed etiam Patriarchę magis caueret, & iuberet ei decæterò remanere sedem minimè auferendam. Illinc autem cùm ad Imperatricem venisset Ariadnam, eam multùm rogauit, vt patris Leonis tueretur sententiam, & leges conseruaret pietatis. Hinc exercitatorem subijt amor vehementior quietis & silentij, & valdè desiderabat reditũ. Quoniam verò menti eius tempus minimè congruebat, (tunc enim vigebat hyems) statuit vrbanos tumultus in præsentia declinare: & egressus in quẽdam locũ, non procùl ab vrbe remotũ, qui dicebatur suburbanũ Ruffini, hyemauit illic reliquo tempore. Quem quidẽ in locum & alij quidã ad ipsum ventitabant, maximè autem Valentiniani Imperatoris neptis Iuliana, & Pompeij coniux Anastasia, quę in hodiernum vsque diem floret multis rectefactis in monte Oliuarũ. Cùm post hæc autem ver aduentâsset, ille quidem, vt qui iamdiù teneretur magno amore quietis & silentij, paratus erat decæterò proficisci in solitudinem. Contigit verò aliquid in pagis, qui sunt Hierosolymis, quod eius repressit impetum, & fecit eum rursùs venire ad Imperatorẽ. Deindè paulopòst magno cum desiderio ingressus est viam, quæ ducit ad solitudinem. Verumenimuerò non ingratum fuerit hoc quoquè addere ijs, quæ dicta sunt, quod magnam iusti illius significat misericordiã in pauperes, quibus fiebat iniuria: & zelum aduersùs eum, qui improba mente contendebat prohibere misericordiam, & admirabilem in eum prædictionem. S. Sabas cõciliat eum Eliæ Episcopo. S. Saba Cõstantinopoli redit ad suos.

Fames simul & pestis, duo mala, & quæ similiter possunt tollere de medio, cùm inuasissent nonnulla loca ex ijs, quę sunt sita sub imperio Romanorum, multas quidem domos exinaniêrunt hominibus: totos autem pagos, & habitationes, & agros reddiderunt vacuos habitatoribus. Porrò autem malũ quoquè procedebat vlteriùs, & adhuc pluribus afferebat interitum. Cùm ergò considerâssent communium curatores, quinetiam ipse Imperator, quanã ratione cõmune nõ pateretur damnũ vectigaliũ annuorũ, decernunt vt à finitimis, qui attriti fuerant & perierant, ea exigerentur. & hoc locum habuit per vniuersam regionem, quæ parebat eorum imperio: & quicunque habitabat in locis vicinis, cogebatur etiam péndere vicinorum vectigalia, siue perijssent fame & inopia, siue etiam essent suis bonis euersi propter necessitatem. Beatus ergò Sabas pro re tam iniqua ciuitatibus, & tam impia, & maximè quòd etiam Hierosolymis executioni mandabatur hoc iniquum & tyrannicum decretum, accedit ad Imperatorem, annuncians rei absurditatem, ostendens pauperum interitum, dicens commune nihil hinc lucrifacere, sed extremo potiùs damno affici, omnibus, qui grauem illam famem & inopiam effugere potuerunt, afflictis ab hac graui exactione, & quæ essent in posterũ soluturi, eorum iactura commune afficientibus. Deindè fit etiam supplex, & vnam ab eo petijt gratiam, nempe vt pauperibus iniustum illud vectigal remitteret, & duplici exactione miseros illos non ampliùs opprimeret. Cùm is autem & iustum esset reueritus, & propter illius viri preces motus esset pudore, & nesciret quid ageret, & pauperibus vellet præbere immunitatem à crudeli illo munere, Marinus quidam agrestis moribus, Decretum valdè iniquum.

qui linguam cohibere non poterat, tunc verò magnam habebat potẽtiam, agebat autem & ferebat, quò volebat, leuitatem Imperatoris, se in pedes erigens, honestam illam & verè regiam euertit sententiam, dicens esse Nestorianos, qui erant in sancta ciuitate, & tali dono minimè dignos.

Prophetia S. Sabæ.

Cùm eum autem increpâsset beatus Sabas, & iussisset eum cessare desupèr bellũ excitare aduersùs Imperatorem: in fine autem illa quoquè adiecisset, Nisi te velox propter ea, quæ dixisti, subierit pœnitentia, tibi monimentum peribit cum sonitu. Marinus quidem nihilo se euadit melior: Ille verò cùm Imperatori statìm vale dixisset, & alias ab eo drachmas accepisset, vt distribueret ijs, quę sub eo erãt, monasterijs, proficiscitur statìm in Palæstinam & eas, quæ sunt in ea, solitudines. hæc autem magna in pauperes iniustitia, mansit incorrecta tempore Anastasij: cuius partem quidem curauit Iustinus, cùm diuinus quoq; Sabas tunc literis apud illum intercessisset: perfectam verò illius curationem postremò effecit Iustinianus. Non multum intercessit temporis, & finem acceperunt venerandi huius viri ad Marinum prædictiones. Nam cùm quædam rerum innouatio occupâsset ciuitatem, & mota esset popularis seditio, facultates omnes Marini raptæ sunt à seditiosis, & domus fuit igne exusta: & parũ abfuit, quin ipse periret. Neque verò mortẽ, quæ imminebat, potuisset effugere, si non citò ad conuersionem adspexisset & pœnitentiam. Hoc autem & alij plurimi renunciârunt, & Pompeius quoq; consobrinus Imperatoris: multùm quidem deflens Marini calamitatem, multùm autem admirans beati Sabæ certam & veridicam prædictionem. narrauit etiam posteà Anastasia, vxor huius Pompeij, quam in monte Oliueti omni florere virtute, vobis superior tradidit oratio.

Marini hominis sæui facultates diripiũtur, &c.

S. Sabas cõdit templũ SS. Cosmæ & Damiani.

Diuinus autem Sabas cùm emisisset quidem partem auri sibi datam ab Imperatore, paternam domum, quę erat in Mutalasca, extruxit in templum martyribus Cosmæ & Damiano: quod reliquum verò erat, ex æquo diuisit & ijs, qui simul erant, fratribus, & quæ sub ipso erant, monasterijs. Quoniam autem quidã ex monachis, qui cum ipso ascenderant Constantinopolim, sordidi & illiberalis animi notam subeuntes in auri diuisione, dicebant maiorem ad se partem pertinere, vt qui plùs, quàm alij, laborâssent, & cum magno Saba venissent vsque ad Constantinopolim, non permisit, vt diù conturbarentur, & essent adeò parci & sordidi: partìm quidẽ ex historia adducẽs, & ostendens eis, regem Dauid æqualem partem vtrisque tribuisse, nempe & exercitui, qui in bello cum eo adijt certamina, & ijs, qui remanserunt ad castrorum custodiam: partìm verò etiam ostendens eis à contrario, ꝙ illis maior pars debebatur: quandoquidem illi, inquit, pro nobis & corpore & animis decertauerunt: ipsi autem solis corporibus in via laborauimus. Et hæc quidem sic.

1. Reg. 30.

Mamantẽ hæreticum conuertit.

Diuinus autem Sabas Mamantem quoq; quendam, qui præerat monachis in Eleutheropoli, qui laborabant morbo Seueri: & priùs quidem apud tribunal Imperatoris liberè & cum magna confidentia locutus erat aduersùs fidem orthodoxam, posteà autem ab ipso Seuero vehementer dissensit, assumens Hierosolyma, ab acerba illa hæresi blandis verbis abducit, & vt Elię adunaretur, efficit. Deindè multos quoquè alios hæreticos suo exemplo Mamas illaqueat, & deducit ad fidem orthodoxam. Venit autem deincèps oratio ad id, quod fuit caput certaminum, quę suscepit Sabas pro recta in fide sententia. Iam enim Soterichus & Philoxenus cum suis improbè ascenderunt in Sidona, vt anathemati quidem subijcerent Chalcedonensem synodum, Flauianũ autem & Eliam de sede deponerent. Sed illi eas, quę in se struebantur insidias, supplicibus literis missis ad Imperatorem, tunc quidem depulerũt. Posteà verò Soterichiani maiore in illos inuidia accensi, magno furore in eos incitant Imperatorem, vt qui maledictis ab eis appeteretur & irrideretur. Certè cùm à mente deprauato Imperatore sceleratis istis tradita fuisset potestas in Alexandrinos, auro subeunt & corrumpunt populum Antiochenum. Quæ autem sunt consecuta, sunt potiùs lachrymis scribenda, quàm literis. Nam cùm Flauiano quidem omnem adhibuissent necessitatem, & quid non graue & molestum in eum intulissent, cogunt eum anathemate notare synodum Chalcedonensem: deindè è sede & ciuitate simul turpiter eijciunt: Seuerum verò profanũ caput Acephalorum, habentes etiam Imperatorem, maximam ad id opem ferentem, eius loco sufficiunt, qui, cùm appræhendisset sedem Antiochenam, innumerabilia quidem mala fecit ijs, qui non ei communicauerant. Mittit autem sua quoq; synodalia ad Eliam Patri-

Flauianus eijcitur à sede Antiochena, & ei Seuerus impius substituitur.

Patriarcham. Quibus minimè admissis, non mediocriter ad iram accendit Imperatorē: & hæc synodalia rursùs mittuntur Hierosolyma, simul missis etiam quibusdam Clericis, & non parua manu militari, vt ijs, quibus non persuadebatur eadem tenere, quæ ipsi, vim etiam afferrent.

Cùm hęc autem ità se haberent, & tam acerba in fidem orthodoxā exerceretur tyrannis, & iam Elię graue immineret periculū, & eius capiti malum impénderet, & nusquàm auxilium, cùm congregâsset diuinus Sabas eximios omnes & electos monachos, & cum illis accedens, & illam, quę circunsistebat Eliam, perrumpens multitudinem, (ô generosam animam) regis satellites & Seueri ministros illinc fugat tanquàm quædam mancipia. Deindè alia quoquè vndiq; confluentium monachorum multitudo, eos qui Seuero communicabant, in illorumipsorum conspectu anathemati fidenter subijciunt. Hoc dedecus & hāc ignominiam volens delere Imperator, cōtra eos mittit Olympium quendam Cæsareensem, ei traditis copijs, quæ erant in Palæstina, regia vtens authoritate, non legibus nec iudicijs. Qui cùm primùm ascēdit Hierosolyma, Eliam quidem de sede deponit, ac eum damnat exilio: Iohannem autem filium Marciani, qui Seueri quidem confessus fuerat communionem, anathemati verò subiecerat Synodum Chalcedonensem, reponit in illius sedem. Quod quidem cùm didicisset beatus Sabas, non licuit ei cunctari: sed cùm rursùs assumpsisset sacrum illum exercitum monachorum, tanquàm præstantissimus quispiam Imperator, irruit in certamen: & Olympium quidem non offendit: (iam enim ille, tanquàm res ei rectè successissent, reuersus est in ciuitatem) in Iohannem autem incidens nouum Patriarcham, testificatur & denunciat, nè Seuerū admittat in communionem: sed tueatur potiùs synodum Chalcedonensem, & pro ea ad sanguinem vsque periclitetur. Quod quidem facit ille, reueritus patrum protestationem, omninò oblitus conuentorum cum Olympio.

Fides catholica infestatur.

Elias Episcopus agitur in exilium.

Propter quæ iratus Imperator, Olympium magnæ condemnans stultitiæ, illum quidem statìm deponit de magistratu. Cùm eum autem tradidisset Anastasio, & eum constituisset Ducem totius Palęstinę, illuc mittit. Ille verò cùm quamcelerrimè venisset Hierosolyma, & ne solo quidem verbo impertijsset Patriarcham, sed solùm spectaret gratiam Imperatoris, & pro honore ei dato sine ratione, ei vicissìm pręstaret officium magìs expers rationis, eum statìm conijcit in carcerem, impudenter vim afferens, & in difficilem adducens necessitatem, vt synodum quidem Chalcedonensem seu abrogaret & confirmaret, amplecteretur autem & defenderet Seueri communionē. Sed ille cùm rem communicâsset Zachariæ, qui pręerat Cæsareensibus, latenter consulendo de ijs, quæ erant proposita, callida arte subterfugit necessitatem. Ea autem erat: Pollicitus se omnia facturum, quæcunq; Dux iuberet, prompto & alacri animo, si relaxaretur à custodia, postquàm duo soli dies præterijssent: Nè vi, inquit, videamur parére iussis Imperatoris, ità dimittitur è carcere. Deindè vna nocte multitudo eorum, qui erant circuncircà monachorum, conuocatur in templum Stephani primi martyris, specie quidem, vt qui esset manè celebraturus commune festum primo martyri: re vera autem eos aduocans ad auxilium orthodoxæ fidei: vt sic magìs hęreticorum coërceret arrogantiam. Diluculò ergò congregata fuerat multitudo monachorum, partìm quidem ex ijs, qui fuerant illic congregati monachi, sicut dictum est: partìm autē de more veniens ad synaxim: partìm verò, quę concurrerat ad videndum Hypatium, qui erat consobrinus Anastasij Imperatoris, modò seruatus ex captiuitate. erat enim templū quoq; capacissimum multitudinis. Aderat autem ipse Dux, vt eo teste abrogaretur & abdicaretur synodus Chalcedonensis.

Impius Imperator quid exegerit ab Episcopo Hierosolymæ.

Protinùs ergò ascendit suggestum Iohannes, vtráque manu tenens Sabam & Theodosium pietatis propugnatores. Cùm se autem sustinuisset aliquantulùm, visus est sensìm susurrantem audire multitudinem, & dicentem oportere ferire anathemate eos, qui non rectè sentiunt. Hoc ergò ille cùm tanquàm diuinum aliquod signum accepisset, & cor habuisset repletum audacia, vnam emittit vocem cum multitudine: Si quis ea sentiat, quę Eutyches, Nestorius, Seuerus & Soterichus Cæsareę Cappadocię Episcopus, sit anathema. Tunc sentit Dux fraudem, & veritus populi consensum vnanimem, satìs habuit, si se subducens silentio fugeret: & abijt Cæsaream. Qui autem remanserat consobrinus Imperatoris, iureiurando affirmauit diuinis patribus, se non venisse, vt communicaret malæ Seueri opinioni: sed vt loca adoraret veneranda, seque velle

Iohannis Episcopi anathema in hæreticos.

Hypatius cōsobrinus

Imperatoris, suã declarat fidẽ. velle potiùs communicare eorum sanctitati. Dat itaq; Sabæ magnam vim pecuniæ, & iubet eam distribuere omnibus, qui illic erant, monachis: simul quidem ostendens suam in Deum fidem, & quam erga illum habebat pietatem & reuerentiam, efficiẽs manifestam.

Cùm autem beato Sabæ sic processisset è sententia certamen, quod pro recta fide susceptum fuerat, sciens ille Imperatorem hæc non esse passurum, sed pro ignominia & dedecore id habiturum, & ægrè laturum, & omnibus modis operam daturum, vt se vlciscatur, congregato toto cœtu monachorum, vbi cum eis rem contulisset, simul scribit epistolam ad Imperatorem, quæ hoc modo habebat: Dominus noster IESVS CHRISTVS omnium rex æternus & Deus, excelsi post illum regni sceptra piç vestræ potestati sua benignitate tradidit: re vera volens omnibus quidem sanctissimis Ecclesijs, præcipuè autem matri Ecclesiarum, bonum pacis conciliare per vestram in Deum pietatem. Sciũt verò omnes, quòd cùm ab hac Ecclesia cœpisset verè magnum veræ religionis mysterium, peruasit vsque ad fines orbis terrę: quod quidem nos horũ diuinorum locorum habitatores, ab alto à sacrosanctis acceptum Apostolis, sanũ & integrum in hodiernum vsque diem conseruauimus, & in æternum Christi gratia conseruabimus, à recta verbi semita minimè deducti ab aduersarijs, aut corrupti profanis & vanis eorum vocibus. In hac ergò intemerata, & in quam nulla cadit repræhẽsio, fide, cùm nutritum & eductum ab ineunte ætate fuerit vestrum imperium, venit nobis in mentẽ admirari, quemadmodùm in diebus vestræ pietatis tantus tumultus & tanta perturbatio inuaserit matrem harum ecclesiarum, vt ne parcatur quidem ijs, qui Deo ministrãt: sed sacerdotes & monachi, qui virtutem sequuntur à pueris, modesteq; & silentio vitã transigere delegerunt, in conspectu Iudæorum & quorundam aliorum gentiliũ, ab ipsa sancta Sion, per mediam ciuitatem, turpiter trahantur & intemperanter, & in profana quædam loca expellantur: quin etiam cogantur nonnulla facere ad rectæ fidei labem & repræhensionem, adeò vt qui huc veniunt voti causa pro vtilitate animæ, recedant repleti scandalis & offensione. Rogamus ergò vestram potentiam, vt nos quoquè aliquandò à tantis malis relaxemur, quorum omnium author & origo est Seuerus, cui, vt in Antiochena præsideat ecclesia, mandatum est ad pœnam nostrorum peccatorum, ad malum quidem priùs suæ animæ, & totius Ecclesię multitudinis. Quomodò enim non est absurdũ, nos qui sumus Hierosolymitani, modò doceri de fide, & qui fuimus omniũ patres ad verbum pietatis, tam serò videri didicisse veram religionem? Quomodò non est hinc manifestum, quòd hęc, quç recenter appáret & videtur esse correctio rectæ & sanæ fidei, quç fuit tradita à patribus, non est reuerà correctio, sed peruersio & adulteratio potiùs eius, quod rectè habet, eius susceptę mercedem ijs, qui persuadẽtur, procurans animæ interitum?* Non ergò nec patiemur aliquid aliud addere prçter ea, quæ decreta sunt à trecẽtis & decem & octo patribus, qui fuerunt Niceę, & tribus quæ posteà consecutæ sunt synodis: neque quicquam aliter innouare: sed pro eo etiam animas ꝓfundere, & innumerabiles, si fieri possit, mortes parati sumus suscipere. Pax autẽ Dei, quç superat omnem intelligentiam, fidem nostram custodiet sanctam, & sedabit tempestatem, quç est aduersùs eam excitata, nutu vestrç potentię, ad eius gloriam, & decus pij vestri & religiosi imperij.

Epistola S. Sabæ ad Imperatorem.

Sacerdotes & monachos hæretici persequuntur.

Seuerus, à quo Acephali hæretici orti.

Pulchrè hæc quadrãt etiam in horum temporum nouatores

Phil. 4.

Cæterùm Imperator quidem cùm hanc accepisset epistolam, in aliud tempus distulit respondere. cum enim tunc vocabat quędam barbarica expeditio. Nobis autẽ sunt reliqua adijcienda huius viri narrationibus. Post iniustum illud Eliæ Palęstinæ Antistitis exilium, fames quædam & penuria rerum necessariarum, siccitas quoq; & locusta, & graues quędam plagę, integris quinq; annis oppresserunt Palęstinam. Cùm verò essent septem, quæ ab ipso constituta fuerant, monasteria, & quorum ipse curam gerebat, nulli eorum redditum ac prouentum prouidit: sed cùm Deo eorum omnem mandâsset curam, & ea similiter premerentur rerum omnium inopia, ille non modò nihil vile & abiectum est locutus: sed etiam conuocans Prçfectos monasteriorum, suadebat vt propter hęc nihil angerentur animo, neque de corpore quicquam essent soliciti: sed fidem haberent patri, qui sciebat eos his indigere, & omnipotente sua dextera ea suppeditabit. Cùm sic ergò statuisset Sabas, magnoque & excelso esset animo prçditus, in ea, quç ei parebat, Laura adeò defecerant necessaria, vt ne suppeteret quidem panis ad Deo sacrificandum & offerendum. Accedit ergò is, cui commissum fuerat ministe-

7. monasteria S. Sabæ.

Matth. 6.

Magna penuria in Laura eius.

nisterium, significans ei calamitatem: & simul appropinquare diem Dominicum ei in memoriam reuocans: & quòd non poterit vtique celebrari diuinum mysteriũ, cùm neque panis sit in Laura ad oblationem, neque aliquid aliud ex rebus necessarijs. Sed hæc quidem ille.

Magna autem illa reuerà & admirabilis anima, ne sic quidem desperauit de Dei curatione, & arcanis & ineffabilibus vijs prouidentiæ: Sed ego, inquit, nequaquàm prohibebo sacrum Dei ministerium. Tanta verò rerum necessariarum indigentia, præbebit nobis aliquem sacrarum rerum thesaurum ad sacrum celebrandum ministerium: sed est fidelis, inquit, qui iubet crastinum manere liberum à solicitudine, quod attinet ad vsum corporis. Et cùm nondùm aduenisset dies Dominicus, veniũt quidã ad ipsum tanquàm consultò missi à prouidentia, simul ferentes onus triginta iumẽtorum. Onus autem erat frumentum & vinum & oleum, & alia monachis apta ad alimentum: adeò vt Laura propemodùm esset angusta ad capiendum res esculentas. Statìm ergò diuinus Sabas ei, qui indigentiam parcè & sordidè ei obiecerat, Quid ais, inquit, sacrúmne dimittemus ministerium? Ille autem intelligens interrogationem esse repræhensionem cogitationum, quæ non satis erant validę ad sperandum in Deo, prócidit ad eius pedes, petens veniam, & pro tam illiberali parcitate vehementem inferens pœnitentiam: & ille citò eam dat discipulo, & ea quæ oportebat suadet, dicens non oportere esse tam paruo & abiecto animo: sed à spe diuina firmiter dependére, & quod dicit diuinus Dauid, curam iactare in Dominum: cui nos longè magis, quàm parentibus, curæ sumus.

Matth. 6.

Mira Dei prouidẽtia res necessariæ ei supeditantur abundè.

Psal. 54.

Cùm in his esset beatus Sabas, accedunt quidam monachi ex ijs, qui erant in spelunca, dicentes: Modò quidam pastores non solùm securè immittunt pecora agris Lauræ: sed ipsi quoquè crebrò sine pudore ad Lauram ventitant, illinc magna licentia alimenta exigentes, tumultuque & strepitu fratres implentes quotidiè. Ille verò præcepit pastoribus admodùm placidè & benignè (vt erant eius mores humani & mansueti) vt decæterò abstinerent à via, quę ducit ad Lauram, & nè talia ampliùs aggrederentur. Illi autem, quę dicta fuerant, nihili facientes, cùm nihil omninò cessissent, re ipsa docentur non contemnere mansuetudinem, quę in Deo multa potest. Protinùs enim admirabiliter quidem & pręter opinionem arcetur lac vberibus gregum: intereũt autem nupèr geniti fœtus pecorum, cùm eis esset miserè exclusum nutrimẽtum. Cùm ergò sensissent pastores se luere pœnas suę in Sabam inobedientiæ, ad ipsum veniunt, casum miserabiliter deflentes, peccatum suum acriter confitentes, neque se deincèps ingressuros esse viam, quę ducit ad Lauram, constanter affirmantes. Ille autem tam celeri pœnitentię veniam concedit celeriorem, & protinùs benedictione soluit calamitatem, & eos liberat à supplicio. Nam simulatquè ille benedixit, mox solutæ sunt vberum pedicæ, & lac profusè manabat, & agni alebantur & crescebant, & pastoribus in gaudium mutata est tristitia. Hinc magnus ille à superna motus prouidentia, venit ad visitandum Eliam Patriarcham, annos iam natus octoginta. erat autem, vt iam diximus, Elias in exilio. Secùm verò duxit Stephanum & Euthalium, qui ipsi quoquè pręerant aliquibus monachis. Cùm ergò eum eis Sabam vidisset Patriarcha, qui erat in exilio, & gaudio fuit repletus, & omnium præsentium malorum quodammodò est oblitus. Eiusmodi res est anima, quę luctatur cum calamitatibus, & condemnata est alienam domum habitare pro sua. si solùmodò notos adspexerit oculos, hoc minuit molestias, & affert magnum solatium calamitatis.

Vltio diuina in proteruos pastores pecorum.

Mira vis benedictionis S. Sabæ.

Cùm illos ergò adeò lubenter vidisset Patriarcha, eum multos dies apud se retinuit, neque eum volebat omninò dimittere: sed quotidiè circa horam nonam iam è domo procedens (toto enim alio tempore in grato permanebat silentio) sermone & alimento eos impertiebat, amicè & syncerè cum eis vitam agens. Cùm vno itaque die illi venissent, vt consueuerant, (is autem erat nonus Iulij) cunctabatur egredi Patriarcha. Et illi quidem expectabant, cibum minimè tangentes: Patriarcha verò media iam nocte egressus, lachrymosos habens oculos, Vos, inquit, cibum sumite. Non est enim mihi ocium. Illis autem diligenter sciscitantibus, quidnam ei accidisset, quòd tam tardè esset egressus, & cur tristis esset, & essent eius oculi suffusi lachrymis, ille acerbè eiulans, O beate pater, inquit, ad Sabam intuens, Heu, inquit, hac hora mortuus est Imperator Anastasius: & oportet me quoquè omninò decimo die post eum excedere, vt causam nostram agamus ante horribile tribunal. Hoc ipsum quoquè apertum fuit beato Sabę, &

Elias patriarcha in exilio diuinitùs discit

& illa nocte, qua visione dignatus est Patriarcha, dicitur ipsum quoquè vidisse fulmina, quæ desupèr mittebantur in Imperatorem, & cum velutì persequebantur, vt interimerent: cum autem fugientem in regiæ penetralia, turpiter effudisse animam. Sed mors quidem Imperatoris, vt quæ apparuerant visiones significabant, statim fuit audita. Deindè vita quoquè excessit Elias Patriarcha, sicut ab ipso prædictum fuerat.

Iustinus succedit Anastasio. Cùm ergò post Anastasium Iustinus piè assumpsisset imperium, & per vniuersum orbem terræ misisset edictū, vt Orthodoxi quidem remitterentur ab exilio: Chalcedonensis autem synodus scriberetur in sacris tabulis, & veteres honores redderentur Orthodoxis, & rursùs tranquilla fruerentur ecclesia. His sic factis, & Iustino Imperatore reuersa rursùs fide orthodoxa, erat quidem beatus Sabas natus plusquàm octoginta annos ætatis, & corporis imbecillitate & senectute, & longa illa & intensa virtutum exercitatione afflictus & maceratus. Verùenimuerò etsì ità se haberet, prompto tamen & alacri animi studio florebat ac vigebat: & quos propter Christum suscipiebat labores, præferebat omni quieti & animi relaxationi. Vndè etiam omnia postponens zelo, quo ducebatur pro fide orthodoxa, statim profectus est per Cæsaream & Scythopolim, vbiquè prædicans pium illud edictum Imperatoris, & in tabulis ecclesiarum inscribens quatuor synodos: & alios quidem ex eis, suasionibus & admonitionibus, alios autem etiam repræhensionibus reuocans: & omnes perfundēs suaui melle suæ doctrinæ, & optimè inducens ad fidem orthodoxam. Erat autem Scythopoli vir Scholasticus, nomine Iohannes, bonus animo, & vitam suam virtute exornans: qui de quodam Syluano, genere quidem Samaritano, authoritate autem insigni, & multam aliam narrabat improbitatem & animi vitium, & dicebat etiam eum maximè insectari Christianos. Hæc cùm magnus ille audiuisset, quędam prędixit de Syluano, quæ non ità multò pòst effectum sunt consecuta: quomodò etiam paulopòst ostendet oratio, nempe igne in media vrbe accenso malum malè esse periturū. Quid ergò? Sufficiunt'ne hæc ex viri miraculis, an adhuc sitiunt vestrę aures & sunt arrectæ, & nondùm sunt satiatę tam pulchris & pijs narrationibus? Conuertenda est ergò oratio ad ea, quæ deincèps sequuntur. Nam in his quoquè est gratia similis, & operatio miraculorum.

Prædictio S. Sabæ de Syluano impio.

Iohannes monachus assiduis vigilijs & lachrymis amittit lumen. Versabatur vir quidam in quodam monasterio ex ijs, quæ sunt Scythopoli, nomine Iohannes, qui à congressione hominum separatam quietamq; in silentio vitam ab ineunte ætate susceperat. Is animæ quidem oculos valentes habebat & sanos, & per ipsos sæpè prępuidebat futura: corporis autem oculi luce carebant, & nec minimum quidem splendorem admittebant. Causa verò erat eius per totam noctē assiduę vigiliæ, & fontes lachrymarum, & senectus iam profundissima. Dicebatur enim vixisse plusquàm centum annos: quorum octoginta quidem transegit in eodem monasterio: quinquaginta autem permansit nusquàm progrediens. Cùm eius multo sermone vbiquè fama celebraretur, peruénit etiam vsque ad ipsum Sabam. Qui cùm eius conueniendi teneretur desiderio, iter ad eum est ingressus. Mulier autem quędam in illa via iacens, laborabat iam multos annos fluxu sanguinis: neque poterat malum omninò comprimi, vincebatq; artem medicinam, & manum. Emittebat verò tetrum quoq; quendam fœtorem, minimè tolerabilem: adeò vt propter hocipsum afficeretur maiori animi ægritudine, vt quam fugerent omnes & auersarentur. Ea ergò postquàm sanctum solùm sensit transire, supplicationibus & eiulatibus eum prouocabat ad morbi curationem. Ille autem acribus illis cedens clamoribus, velociter ei opitulatur: & solo tactu manùs morbū comprimit. Deindè cùm huius rei fama permanâsset ad multorum aures, vir quidam ad sanctum accedit cum sua filia. Luctabatur verò illa cum tetro dæmone, & patri vitam faciebat acerbam, & planè non vitalem. Ea ergò cum magno *calore allata, valdè miserabiliter rogabat pater sanctum, aut, vt idipsum meliùs dicam, paternè. Quamobrèm misertus Sabas, & respiciens preces miserabiles, vt qui erat re vera clementissimus, & apud se paratam habebat consolationem, puellam vngit oleo Crucis, & cùm eius, qui in eam actus est, nomen dixisset, eam statìm liberat à morbo, parentique eam tradit sanam & mente & corpore.

Præclarum miraculū.

for. * clamore vel labore.

Aliud miraculum.

Nota singularem gratiā abstinendi. Atque sic quidem Sabę animę diuina quędam insidebat gratia, quęcunq; ipse petijsset, operans admirabiliter: & corpus quidem semper habebat cedens eius voluntati, vt neque defatigaretur laborum assiduitate, neque voluptate rursùs remitteretur. Nam toto quidem tempore ieiuniorum permanebat ieiunus. Solebat autem semèl

tantùm

tantùm vesci in hebdomada. Si verò aliquandò ab aliquo vocatus esset ad cœnam, aut ipse rursùs aliquos cōuiuio exciperet, bis sæpè vescens in die, nihil damni ac detrimenti sentiebat stomachus. Deindè postquàm redijsset Scythopoli, admodùm iucundus autem & optatus apparens Iohanni Hierosolymitano Pontifici, (quod intercesserat enim tempus, auxerat desiderium, vt solet amicorum) ab ipso vocatus esset ad conuiuium, quoniam vnà etiam aderat Antonius Episcopus Ascalonitanus, qui erat frater Archiepiscopi, cùm illi Sabam medium intercepissent, illi amicè propinabant, & pro viribus eum inuitabant & accipiebant. Sed neque rursùs sancto erant manus ociosæ: sed vt par erat, remota omni fictione & simulatione, vescebatur appositis. Aderat autem diuinus quoquè Theodosius, qui erat ei valdè amicus & familiaris, vt iam à me sæpè dictum est: qui cùm velutì quoddam condimentum, vellet mensæ speciosam aliquam & gratam inijcere orationem, vrbanè admodùm & lepidè inferens, dixit diuinum Sabam ità esurire, vt ne vos quidem ambo, aiebat, qui sufficitis ad totam simul alendam Palæstinam, possitis eius ventrem alere ad satietatem. Tale & tam validum ac robustum corpus beati Sabæ generosæ contigerat animæ. Erat autem summa modestia prçditus, & moribus lenis ac facilis. Et ad eum quidem conueniendum facilis patebat aditus: erat verò in sermone iucundus, & moribus quidem simplicissimus: prudentia autem constantissimus, charitatem non fictam & synceram apud omnes conseruans. Erat verò valdè affectus in Theodosium, adeò vt quotidiè ad se inuicèm ventitarent, & inter se de virtute conferrent, & essent ambo instàr luminarium omnibus, qui vitam amplectebantur monasticam. Sed ille quidem eorum, qui vitam exercebant communem: hic autem, Sabas, inquam, eorum qui à congressione separatam & quietam, susceperat præfecturam. Dicitur certè, beatum Sabam vrbanè sçpè dixisse diuino Theodosio, illum quidem puerorum, se autem esse præfectum præfectorum.

Amicitia ingēs inter Sabam & Theodosiū Abbates.

Sed eò reuertendum est, vndè digressi sumus, & ijs, quæ dicta sunt, addenda sunt quæ sequuntur. Appetente iam fine anni quarti, quo aquæ penuria & siccitas, & alia mala his cognata, Palæstinam inuaserant, accedunt ad Sabam monachi speluncæ, petentes vt illinc recederent. Neque enim se posse ampliùs manere, neque resistere tantæ aquæ inopiæ. Quocircà ille quidem partìm adhortatus, vt forti & excelso animo ferrent quæ ingruebant: partìm autem eos paternè admonens, persuasit vt rursùs permanerent in Laura. Ad vos enim, inquit, veniet Dei misericordia, & ros citò ab eo descendet. Tertio deincèps die finem acceperunt, quæ promissa fuerant. Repentè enim erumpens vehemens pluuia, eis impleuit aquarum receptacula: & quod est maximè incredibile, illis solìs delapsa est pluuia, qui cogitârant à Laura recedere. In omnibus autem illius, quæ circuncircà erant, monasterijs, ne minima quidem gutta descendit. Hinc factum est, vt monasteriorum, quæ erāt circuncircà, præfecti ad eum confluerent, deflentes & lamentantes, & dicentes: Quid peccauimus Pater, quòd non ad nos quoquè per tuas preces aqua cecidit, qui æquè laboramus siccitate, & valdè desideramus benignitatem & refrigerationem? Ille autem paucis verbis eos liberauit à magna illa animi afflictione, sic dicens: Nunc quidem misit Deus benedictionem ad eos, qui egent maximè: sed neque vos diù despiciet. Neque vos aqua deficiet, donèc dederit pluuiam super terram. Iam verò instabat Dominica dedicationis, & cùm aquæ penuria diutiùs produceretur, omnis autem fons propemodùm deficeret, & nec in se quidem paruum seruaret aquæ vestigium, sed multi ideò miserè perirent: Iohannes Antistes Hierosolymitanus, valdè suspectam habens multitudinem, (solet enim, cùm laborauerit inopia alicuius rei necessariæ, seditionem protinùs agitare, & aliorum facultatibus parare insidias) omnes partes obibat, loca locis mutans, & puteos fodiens, humidiora loca proscindens, & fossas perscrutans, & à nullo abstinēs, quod ei occureret. Sed hoc nihil proficiebat. Omni itaque spe abiecta, sedebat decçterò mœstus, & apud se deflens communem vrbis calamitatem.

Insigne miraculum.

Cùm is ergò ità esset affectus, & communem casum, suum luctum esse duceret, quidam ex eius amicis, Summus nomine, volens esse particeps solicitudinis, & quoàd eius fieri posset, illius consolari ægritudinem: quoniam aliundè inuenire non poterat mali solutionem, accedit ad eum, narrans de pluuia quæ eruperat, & de diuinis illis signis, quç facta fuerāt Sabæ precibus: & cōsulit, vt eum ad se accersat, & vehementer roget, vt hāc eis alleuet calamitatē, & cessare faciat plagā, quæ tam grauiter infligitur. Ille aūt persua-

ſus,cùm eum accerſijſſet,& ad eius pedes procidiſſet, omnes adhibuit preces, vt ſanctas manus ad Deum tolleret,quas ipſe ſolet reſpicere,& eius miſericordię viſcera in mentem reuocaret,& efficeret,vt qui eſt bonus,eos benignè adſpiceret,& eis reconciliaretur,& ſolueret calamitatem ſiccitatis,quæ eos opprimebat. Cùm is aũt differret,& rem ſuas vires ſuperare diceret,Epiſcopus non ceſſat obſecrare, & genua prenſare,& nullũ prætermittere modum ſupplicationis: (Quid enim ad deprimẽdum & deijciendum animum eſt calamitate vehemẽtius,& maximè ea,quæ tam multos tandiù affligebat?) neſciens deincèps, quid ageret mitiſſimus Sabas, ſe includit in domuncula, iubens illos quoquè ſimul preces fundere. Deindè ille quidem intenſæ vacabat orationi, & pro eis fundebat preces. Tertius iam dies præteriẽrat, & circa primam noctis vigiliam repentè conuertuntur nubes,& ex ſerenitate mutato aëre in profundam caliginem,vehemẽs erumpens pluuia,replet quidem aqua fontes:torrẽtibus autem ſua reddit fluenta,& vniuerſam ſimul ciuitatem ad vno animo & vno ore gratias Deo agendum excitat. Et hæc quidem ſic.

Modeſtia S. Sabæ.

Oratione ſanctus pluuiam impetrat à Deo.

Cùm autem multum temporis interceſſiſſet,& magno Sabæ ad octoginta & ſex annos ætas prouecta eſſet,decedit quidem Iohannes,relicto ſucceſſore Petro,viro virtute inſigni. Tertio autem deincèps anno Imperator quoq; Iuſtinus valdè iam prouectæ ætatis,& alioquì oppreſſus morbo corporis,cùm ad adminiſtrandam rempublicam nõ ampliùs ſufficeret,deponit imperium,Iuſtiniano patruele ſuo conſtituto pro ſe Imperatore, qui erat patricius, conſul & dux exercitûs, & qui iam fortiter rempublicam gerere erat aggreſſus. Sed de Iuſtiniano quidem dicere interìm differamus: immoremur autem in ijs,quæ admirabiliter à ſancto Saba facta ſunt in Petrum ſucceſſorem Iohannis : quæ quidem velim nolim ad ſe trahunt orationem, & ſunt alijs longè iucundiora & gratiora. Nam is quidem veniebat aſſiduè in ſolitudinem ad diuinum Sabam, & eandem in eum ſeruabat reuerentiam,quam priores Patriarchæ. Interìm verò cùm morbus inuaſiſſet ſororem,(erat enim ei ſoror nomine Heſychia,nõ vulgaris virtutis) & cùm omnis ars medicorum abieciſſet ſpem eius curationis, ipſe non minùs, quàm illa,animi mœrore confectus, & nullum inueniens medicamentum calamitatis, ad diuinum Sabam ſtatuit confugere,vt videret an aliquam aſſequeretur clementiam. Ipſe autem cùm acceſſiſſet ad ægrotantem morbo incurabili,& tèr manu feciſſet ſignum Crucis,non differendo,ſed continuò eam ſanam reddit fratri. Talem ergò Epiſcopus inuenit remunerationem ſui in Sabam honoris.

Petrus Hieroſolymæ Epiſcopus.

Iuſtino abdicanti ſuccedit Iuſtinianus.

Signo Crucis tèr edito repentè ſanat morbũ incurabilẽ S. Sabas.

Tunc verò, cùm &, quæ à me ſuperiùs dicta eſt,Iuliana è vita exceſſiſſet, eorum qui apud ipſam erant Eunuchorum fideliſſimi, qui iam longo antè tempore erãt beato Sabæ amici & familiares,accedunt ad ipſum,afferẽtes cumulos pecuniæ: pro quibus nullam aliam petebãt remunerationem,quàm ſolùm,vt referrentur in numerum ſuorum monachorum. Ille aũt cùm non poſſet ſuam legẽ ſoluere,neq; Eunuchorum & imberbium aliquem in ſuam Lauram admittere, cùm multis admonitionibus & ſermonibus apud eos eſſet vſus,& eos confirmâſſet ad futurum, ipſos emittit ad B. Theodoſium. Illi verò paulopòſt Patriarcham conuenientes, petunt ab ipſo quendam locum, volẽtes in eo degere ſeparatìm,& ſibi ſolis & Deo vacare. Ille autem cùm Alexandro Eliæ monaſteriorum pręfecto eos commendatos, apud ipſum aliquo breui tempore depoſuiſſet, apud ſe conſultabat,quemnam eis locum tribueret,& quemadmodùm finem imponeret eorũ voluntati. Interìm verò pecunijs illectus Alexander, non ſtans pactis illis conuentis, quæ cum Elia inierat, diuidit Eunuchis monaſteria, cùm ad ea nullum laborem nec operam priùs contuliſſet, quæ ille multis laboribus & ſudoribus conſtruxerat. A quibus vnum ex monaſterijs in hodiernum vſque diem nominatum eſt Eunuchorum. Sed de his quidem ſatis.

Cùm iam autem imperium aſumpſiſſet Iuſtinianus, & rerũ ſuſcepiſſet adminiſtrationem, agebat quidem beatus Sabas nonageſimum & vnum annum : finem verò vitæ acceperat diuinus Theodoſius : qui in Palęſtina quidem erat populus Samaritanorum, cùm Iulianum quẽdam,qui ipſe quoq; erat Samaritanus, ſibi regem creâſſent, multas iniurias faciebant Chriſtianis,eccleſias depopulantes & exurentes, Chriſtianos afficientes ſupplicijs innumerabilibus,& deindè etiam occidentes : & in vicos finitimos facientes incurſiones,& capſas ſanctorum rumpentes,& igni mandantes. Quæ quidem maximè fecerunt in locis, quæ erant circa Neapolim : vt qui Epiſcopum quidem gladio [illegible] inter-

Samaritani Iulianũ regẽ ſibi conſtituunt,& affligunt Chriſtianos.

Nota quos hodiè imitentur hæretici.

Interemerint: quosdam autem presbyteros compræhenderint: & primùm quidē membratìm & frustatìm eos dissecuērint, & deindè eos cum martyrum reliquijs frixerint in sartagine, & nulli probro & contumeliæ parserint in Christianos. Hæc postquàm renunciata fuerunt Imperatori, aduersùs illos magnas emittit copias: quæ cum eis manus confligentes, & multos alios interimunt, & ipsum etiam Iulianum. A quibus Syluanus quoquè tunc Scythopoli compręhensus, in ignem inijcitur, & ità acerbum accipit vitæ exitum, vir qui multis probris & contumelijs affecerat Christianos, & ideò, vt arbitror, pulchrè ad hoc à diuina reseruatus erat iustitia, vt sic lueret supplicium sufficiens, & finem acciperet: quod non multis antè diebus de ipso dictum fuerat à Saba. Deindè quidam ex eius comitibus, nomine Arsenius, illustris dignitate, ad falsa fingenda, & cōfundēdam veritatem omnium callidissimus. Is cùm post tetrum Iuliani interitum venisset Constantinopolim, & accessisset ad Imperatorem, & cum ipso & eius coniuge, nescio vndè, ei magna intercessisset familiaritas, multa quidem dicit, ad magnam aūt iram eos accendit aduersùs Christianos, qui erant in Palęstina, dicens eos vel maximè fuisse authores & causas seditionis Samaritanorum, & dignos grauissimo supplicio. *Arsenij cuiusdam calumniæ.*

Hæc postquàm in Palęstina renunciata fuêre Patriarchæ, eum statìm subit misericordia eorum, qui falsò accusabantur: & accedens ad beatum Sabam, eum vehementer rogauit, vt abiret & fungeretur legatione apud Imperatorem, & excogitatąm refelleret calumniam, & Christianos liberaret à tantis periculis, nihil aliud futuros, nisì diaboli linguæ trophæum & improbitatis. Ille aūt paruit, & nullo interiecto spatio, iter statìm arripuit: eratq; reuerà pręter fidem id, quod cernebatur, nempe hominem, qui in tam imbecilla lababat senectute, & quē par erat in lecto se quieti dédere, citra moram tātum iterınire, minimè cedentem, neq; senile quippiam aut languidum, remissum've sustinētem: sed perindè atquè ætate adhuc vigentem, & magnam corporis imbecillitatem vincentem copia prompti & alacris animi. Cùm iam aūt peruenisset ad suburbia Constantinopolis, Imperatori quidem significatur aduētus: & ipse statìm mittit vnum ex iuuenibus Imperatorijs, & quosdam ex suis satellitibus, aduentum illius maximè honorans. Deindè eo, quo par erat, comitatu stipatus, Sabas ad ipsum deducitur. Deindè Patriarcham quoq; Epiphanium, & quicquid erat apud se clarum & illustre, emittit, vt ei procederent obuiàm. Neq; enim terrenum & mundanū aliquem, sed tāquàm vnum ex angelis, & ciuem supernæ Hierusalem se censebat accipere. Quem postquàm adhuc procùl procedentem agnouit Imperator, ille quoquè cernebat aliquid simile ei, quod viderat Anastasius. Videbat enim quandam coronam eius capiti impositam, eleganti quodam splendore decoratam, & micantem luce omnis generis gratiarum. Visione ergò Rex obstupefactus, è cathedra surrexit, & sacrum illud caput reuerenter & iucundè est complexus. Deindè cùm ille ab eo accepisset benedictionem, orauit vt sua quoquè coniux esset eius particeps. *S. Sabas valdè grandæuus, it legatus ad Imperatorem.* *Admodùm honorificè accipit ab Imperatore* *Imperator ei⁹ petit benedictionē.*

Cùm ea aūt adfuisset, adorauit & rogauit, vt solueretur vitium eius matricis, (erat enim petra sterilior) & vt ex se natum posset videre filium: quod quidē illa pluris faciebat, quàm ipsum imperiū. Ille aūt ad hęc tacens, solùm illi precabatur, vt sospes & salua esset eius potentia. Illa verò rursùs instabat, petens preces liberorum procreationis. Ille aūt pergebat easdem rursùs preces dicere, & apertè præ se ferebat se recusare petere, nè ipsa fieret mater filiorū. Vbi verò cùm illa hoc sępè petijsset, ipse nihilo magis annuit orationi, neq; edidit preces cōuenientes eius desiderio, tandē abijt Imperatrix magna affecta tristitia, quòd id quod volebat, non esset assecuta. Deindè cùm qui in preces incidissent, & maximè quicunq; solent principum gratificari cupiditati, etiamsì sint inutiles & nihil iusti habeant, eum criminarentur, quòd preces recusâsset, & dicerēt id, quod Imperatricem maiori molestia afficeret, ille ægrè ferens, causam apertè protulit: Sinite, dicens, ô beati. Non enim sinet aliquem fructum ex ea edi, nè ipse quoquè gustet Seueri dogmata, & deteriores, quàm priùs ab Anastasio, tumultus Dei conturbent Ecclesiam.

Imperator aūt Iustinianus in sanctum tantam ostendit pietatem & reuerentiam, vt cùm eum conuenisset, non solùm remiserit iram, quam iam olìm conceperat aduersùs Christianos, qui erant in Palęstina, sed etiam Samaritanos * plenè expulerit è ciuitate, & eorū synagogas deincèps prohibuerit: & de illis hanc legem tulerit, nè essent alter alterius hęredes, nè per successionē opes eorū crescerent & amplificarentur. Quinetiam vt interficerentur, quicunque eorum fuissent authores seditionis. Quamobrèm timore affectus *for. * plenè*

fectus Arsenius, qui erat ipse quoquè vnus ex Samaritanis, cum humano, metu quoquè diuino concurrente, supplex à Saba contendit, vt ab ipso baptismum accipiat: & tam piam impetrat petitionem. Sed hęc quidem posteà. Imperator autem cùm talem sanxisset legem aduersùs Samaritanos, & sic ea propter quę venerat, sancto esset gratificatus, non hucusquè sistit promptum & alacrem animum: sed se extremum damnum accipere existimabat, si nō cum regalibus & splendidis afficeret beneficijs, & fidei esse abundantiam ostenderet suam in eum munificentiam. Cum eo certè assiduè colloquens, & eum honorans, sicut priùs Anastasius, vehemēter instabat, vt aliquod pecuniæ vectigal subiectis ei monachis constitueret.

Iustiniani multa erga S. Sabam beneuolentia.

Ille autem, Vectigalium quidem, inquit, & pecuniæ, quantum satis est ad vsus necessarios, ille nobis prouidebit, qui populum non obedientem copiosè aliquandò aluit in deserto, & aquam eduxit è petra: & qui non solùm necessaria, sed etiam sępè quæ redundant, suppeditat. Tibi autem, ô Imperator, si tantæ est curæ, vt nobis gratificeris, adsunt aliæ quoquè non paruæ, & non contemnendæ occasiones, per quas poteris in nos tuam exercere liberalitatē. Nam & Palęstini, qui malè sunt affecti à Samaritanis, & quorum magnæ quidē prędæ sunt abactæ, multa verò ædificia & diuina templa, & mancipia præterea & greges, frumentumq; & alios fructus viderunt exuri ante oculos, & nunc non habent, vndenàm sibi victum quotidianum comparent: supplices petunt aliquam ad tempus immunitatem, vt se parùm recreent ac reficiant, & rursùs possint sufficere annuis soluendis muneribus: & qui ad adorandum viuificum sepulcrum veniunt in sanctam ciuitatem, ipsi tecto opùs habent, vt se parùm recreent à labore itineris: & maximè si quis eorum aliquandò in morbum inciderit, postulant necessariam corporis curationē. Quinetiam quod à Patriarcha Elia priùs cœptum est ædificari Deiparę Virgini templum, multis adhuc indiget, nec satìs est instructum ornamentis: & quæ sunt meis constructa manibus monasteria, cùm nullum in propinquo habeant præsidium, in quod se recipiant, nullo negocio capi possunt ab inimicis, & prima incursione venire possunt in manus hostium. Ante omnia aūt, Arrij, Nestorij & Origenis dogmata cōturbant Ecclesias, nec sinunt eas pura frui tranquillitate: & ideò à tua potentia magnum est adhibendum studium, vt omnibus viribus ea tollas de medio, & tantum malum procùl expellas. Hęc si feceris, bonam spem concipio, & in Deo confido, fore vt mox diues sequatur remuneratio, Romaq; vniuersa & Carthago, & quæcunque amiserūt, qui ante te imperârunt, cernentur rursùs partes tui imperij. Et fuerunt hæ quidem piæ & in commune vtiles beati Sabæ petitiones apud Iustinianum.

Exod. 16. & 17.

S. Sabas orat Iustinianū pro Palæstinis.

Operæprecium autem est quærere, cur prætermissis alijs hæresibus, Arrij solùm meminit, Nestorij & Origenis. Fortassè enim quibusdam simplicioribus videbitur eis assentiri, & ideò harum trium solùm meminisse. Quanam ergò de causa harum meminit? Quòd aliæ quidem hęreses nō valdè tunc vexabant Ecclesias. Secta enim Arriana cùm Gotthos occupâsset, & Vandalos, & Gepidas, & compręhēdisset totum ferè Occidentem, omnes ferè ex æquo pestifero repleuit exitio: Nestorij verò & Origenis hæresis morbo multi monachi laborabant, & timendum erat, nè alios attraherent ad malorum societatem. Nam cùm quidam nupèr conuenissent monachi Byzantium, visi sunt quidam tenere dogmata Theodori Mopsuestiæ: rursùs autem Origenis dogmata defendere, Leontius, qui erat ipse quoq; monachus, genere Byzantinus, qui erat vnus ex ijs, qui cum Nonno ingressi fuerāt nouam Lauram, quos postquàm cognouit magnus Sabas, à suorū statìm expulit cōuersatione. Sed nobis reuertendum est ad seriem narrationis.

Arriani, Nestoriani & Origenistæ multi.

Cùm diuinus Sabas proposuisset tales apud Imperatorem petitiones, ille perindè àc iamdiù sitiens gratificari sancto, statìm scribebât, imperabat, decretum in omnem partem mittebat, omnia faciebat, nè hæc differrentur & in longum protraherentur: nè eorum quæ fiebant dilatio, tam pulchrorum beneficiorum obtunderet splendorem. Hæc quidem Imperator. Qui autem ei, qui frigidum solum aquæ calicem dedisset in nomine suo, pollicitus est, scilicet se daturum centuplum, nō distulit remunerari & referre gratiam: neque promissum suum produxit in longum: sed vt magnus pollicitus est Sabas, simul atquè Imperator per Præsides prouinciarū impleuit, quæ fuerat pollicitus, Aphrica vniuersa & Roma eius accesserunt imperio: & qui erant in vtràque tyranni, Vittigis Romæ, & Gelimer Carthagine, eos pro liberis seruos, & pro regibus captiuos, & supplices accepit pro inimicis.

Matt. 10.

Iustinianus recuperat Africam & Romam.

Sed

Sed cùm huc deducta sit oratio, venit mihi in mentem huius viri constantia & animi generositas, quòd nulla eum temporis necessitas coëgerit ad illiberalem adspicere adulationem, aut se aliqua in re gerere seruiliter: (quod quidem difficiliter obseruari potest à viris bonis, & est factu admodùm difficile) sed vsus est cõuenięti aduersùs omnes moderatione, honestatisq; & philosophiæ magnam ducebat rationem. Hoc autẽ facilè potest ostẽdi. Nam cùm in eius petitionibus occupatus esset Imperator simul cum Tribuniano Quæstore circa eam, quæ vocabatur Magnaura, & in cõsilium eum adhibuisset, ille, cùm iam venisset hora tertia, relicto Imperatore, Deo seorsùm reddebat preces solitas, vacans sacris diuini Dauid psalmis. Cùm Hieremias verò vnus ex discipulis ad eum accessisset, & dixisset, Quid hoc sibi vult, pater? Cùm Imperator tãtum adhibet studium, &, vt tuas impleat petitiones vehementer laborat, tu, eo relicto, nunc agis alibi: ille admodùm ingenuè respondens, Non est hoc alienum, inquit, ó fili. Nam & ipse facit, quod ei conuenit: & nos omninò id, quod debemus. Sed redeat nobis oratio ad ea, quæ proposuimus.

S. Sabas statuto tẽpore, relicto Imperatore, persoluit preces solitas.

Imperator ergò tanto studio affectus aduersùs huius viri petitiones, per vniuersum orbem terræ mittit decretum: & statìm Episcopis, Antonio Ascalonitano, & Zachariæ Pellæ, literis præcipit Imperatorijs, vt visant loca Palęstinæ, quæ fuerunt exusta à Samaritanis, & habita ratione eorum, tributa alleuent. Visant autem templa quoq; Sanctorum, & quantum ipsa damnum acceperint à scelerata & audaci manu Samaritanorum, per illorum ipsorum facultates, aut publicas reparent pecunias, & in sancta ciuitate extruant nosocomium, & annuos ei dent redditus mille octingentorum & quinquaginta aureorum. Quinetiam aliam quoquè domum, vt in ea habitarent, qui procùl illuc veniebant, & Deiparæ templum eleganter extruant & exornent, & præsidium prope Lauram muniant, vt in inimicorum insultibus esset tutum monachis refugium. Præter hæc verò nominatìm quoquè declaratas hęreses tollant de medio, & præclaro subijciant anathemati. De his autem ferè omnibus Procopius quoquè Cęsareensis in quinto libro de Iustiniani ædificijs, ab eo constructis, hęc sigillatìm refert, ipsúmque constructum Deiparæ templum accuratè exponens, eiusq; pulchritudinem & magnitudinem nulli dicens esse similem, & id nouam vocari ecclesiam: cum Cyrillo conueniens, qui diuini Sabæ vitam conscripsit ab initio. Prętereà autem de duabus quoq; ædibus constructis illi suffragatur: quarum vna quidem est ad excipiendos hospites: altera verò ad recreandos eos, qui morbo affliguntur. Quinetiam illic constitutos multos pecuniæ redditus, & templorum renouationes, quæ exusta fuerãt à Samaritanis, & propter inimicorum incursiones extructum præsidium, ei congruenter persequitur.

Imperator mira facit ad preces eius.

Hinc apparet, Metaphrastẽ hãc Sabæ historiam ornasse stylo suo.

Cùm has ergò constitutiones diuinus Sabas ab Imperatore accepisset in literis, & recessisset Constantinopoli, venit Hierosolyma. Cùm autem illuc venisset, & magistratibus tradidisset literas, quas habebat imperatorias, illinc venit Scythopolim, vbiquè prædicans decreta Imperatoris, docens ciuitates, componensq; & instruens ad fidem orthodoxam. Deindè eos quoquè, qui grauia illa passi fuerãt à Samaritanis, & alijs modis recreans, & tributorum immunitate consolans. Hieremias autem monachus, cuius iam feci mentionem, cùm nescio quo pusillo & abiecto animo motus, à Laura maxima recessisset, in quodam deserto torrente statuit habitare, qui quinq; stadijs aberat à spelunca boreali. Cùm illic verò fuisset magnus Sabas, & locum vidisset valdè aptum, vt qui in rebus honestis nõ soleret cunctari, paruam quãdam aram & oratorium, & diuersas cellas intra paucos dies ædificat: & statuens, vt quidam monachi eas habitarent, eorum curam tradit Hieremiæ: & sic DEI gratia fuit locus in Lauram constructus, quæ floret vsq; in hodiernum diem, Hieremiæ sortita appellationem. Cùm Scythopoli autem, vt diximus, esset sanctus, ad eum accedunt Cyrilli parentes, qui fuerãt olìm sancto noti, & ei legibus amicitiæ coniuncti, qui ei commendant Cyrillum adhuc valdè iuuenem: & efficiũt, vt ab eo impertiatur puer benedictione. Hic est verò Cyrillus, qui magni Sabæ vitam nobis conscriptam tradidit. Dicit ergò ille ipse Cyrillus: Cùm me, inquit, magnus Sabas adspexisset, & salutãsset, & sua dignatus esset benedictione, Hic exhinc, inquit patri, est meus discipulus. Doceatur ergò psalterium: eo enim opùs habeo. Sed enim redeundum est, vndè digressi sumus.

Laura Hieremiæ conditur.

Cùm ergò regiæ literæ fuisent ostensæ Episcopis, & quæ factæ fuerant ecclesiarum euersiones, subiectæ fuisent eorum oculis, primæ quidem Palęstinæ, vt quę perfectam

for. * centenariorum, vel centuriarum — sustinuisset vastitatem, duodecim * centariorum publicorum fecit remissionem: Scythopoli autem, quæ minus damnũ acceperat, non plusquàm vnius. Postquàm verò hęc rectè gesta fuissent à magno Saba, reuersus Hierosolyma, adoratis sanctis locis, & ijs dictis, quæ quodammodò dici solent in exitu, venit ad maximam suam Lauram. In qua cùm parùm esset moratus, morbus quidam ingruens, illum verè fortem adamãtem lecto tradit. Quod quidem cùm significatum fuisset Patriarchæ, repentè venit ad illum visendum. Cùm verò venisset, & sic vidisset eum in cella iacentem, egenũ rerum omnium necessariarum, quãdò oportet ea etiã suppetere, quæ redundãt, & circa corpus omnem excogitare curationem, vtpotè quod & morbus & senectus & longi labores possint vehementer cruciare: supplex ab eo contendit, vt exportetur ad sibi subiectam ecclesiam, vt possit illic frui aliquo ex ijs, quæ pertinent ad remissionem ac recreationem. Ille aũt Visio S. Sabæ. Patriarchæ reueritus supplicationem, & illuc exportatus, iacebat cum ipso morbo luctans, & ab eo similiter confectus. Cùm verò aliquantũ temporis intercessisset, ad eum diuina quędam aduenit visio, significans illius hinc futurum excessum. Statìm ergò reportatus in cellam, cùm vltima verba dixisset fratribus, & postremum eis dedisset osculum, & cuidam Melitæ illorum cõmisisset pręfecturam, viro idoneo cui id crederetur, à terrenis migrat ad cęlestia, suam animam in manu Dei deponens, iam natus nonagesimumquartum annum. Erat verò quintus dies Decembris, quo mortuus est vir ille inclytus, & ad vitam quæ illic est, migrauit, comitatus ab angelis & martyribus, vt paulò pòst ostendet oratio. Nunc autem per seriem procedat narratio.

Obitus felicissimus.

Honorifica sepultura. Cùm ergò mors Sancti, breui tempore in omnem partem peruasisset, concurrit quidem ad sacrum illius corpus multitudo innumerabilis. Concurrit autẽ vniuersus quoquè ordo monachorum, & quicunq; erant Episcopi: qui cùm quo par erat ornatu corpus composuissent, hymnos & cantica ei de more canentes, piè admodùm & sanctè inter duas ecclesias in media Laura deponunt: vbì cùm ille esset superstes, vidit columnam lucis. Atque talis quidem fuit vita beati Sabæ, & eius tam admiranda, & quæ naturam superabant rectefacta. Nobis autem eundum est ad miracula, quæ facta sunt post mortem, quæ sunt & numero multa, & insignia magnitudine.

[illegible] Dicatur verò primùm quidem id, quod se paulopòst esse dicturam pollicita est oratio. Romulus quidam, genere Damascenus, illiberalis artis opifex, primas partes tenẽs in choro Diaconorum, qui erant Gethsemane. Is domo sua perfossa eo tempore, quo obdormijt B.Sabas, & multa surrepta pecunia, sicut ipse narrauit, angebatur, & perplexo Vide quid possint Sancti. erat animo, nesciẽs quid ageret. Accedit autem ad templum martyris Theodori, vt qui sciret sanctum esse feruentissimum, & qui posset efficere, vt depræhenderentur malefici. Cùm verò in templo perseueraret orare, & iam quintus dies aduenisset, martyr noctù apparens ante eius oculos, Cur, inquit, tam acerbè affligeris & lamentaris? Postquàm autem is dixit, se ipsi suam exposuisse calamitatem, ille benignè pro se respondens: Sed scias, inquit, me hîc non adesse. Iussi enim sumus omnes martyres concurrere, & beati Sabæ animam, quæ modò est exoluta à corpore, ad loca quietis deducere. Sed noli, inquit, flere. Cùm enim, inquit, in hũc locum veneris, inuenies fures & pecuniam. Romulus autem cùm statìm secum assumpsisset alios, venit quamprimùm ad locum, & inuenit, sicut vidit, veram esse visionem. Et hoc quidem est huiusmodi, quod testatur Sabæ in Domino multam fuisse fidutiam. Quod autem iam deincèps aggreditur dicere oratio, nihil videbitur minùs, si non etiam magìs, admirabile, & magìs gratum ac iucundum.

Erant quidam fratres, genus ducentes ex campestri regione, sanctum semper colentes, & in eum adhuc superstitem, magnam fidem ostendentes. Hi in agro viuẽtes, & cum suis colentes manibus, in ipso tempore vindemiarum quodam malo morbo feriuntur, & spem omnem vitæ abijciunt. Atq; illi quidem graui morbo iacebant oppressi: fructus autem egebat manu, quæ eum colligeret. Cùm hi ergò bifariàm diuisum haberent animum, & propter metum mortis, & propter fructuum interitum, nec possent inuenire S.Sabas & inuocatur, & exaudit. vllam mali solutionem, Sancti vix tandèm recordantur, & eum inuocant, vt malo ferat auxilium. Ille verò eis pręter spem citò subuenit, & vtrique eorum apparens separatìm, hęc significat, se Deum quidem pro eis rogâsse, & oportere eos manè venire in agrum & in vineas. Illi autem cùm surrexissent, vsi sunt statìm pedibus firmis & valentibus, & facilè confecerunt viam, quæ ducebat ad vineam: & erant decętero præclari pręcones mira-

miraculi: & eo die,quo fuère curati,festum publicum celebrabāt.Illi post hæc adijciatur tertium, quod ipsum quoquè est paris gratiæ & potentiæ.

Mulier quædam Palęstina, nomine Ginarusa, quæ erat pia & amans virtutis, promiserat se duo templa sancti ornaturam esse duobus velis: speluncæ,inquam, & Castellij. Vbi autem ad illa conficienda fuissent parata omnia, quæ se ea esse texturas cum illa conuenerant,nescio quanam de causa differebant.Cùm animo ergò angeretur,& ęgrè ferret Ginarusa, si propter illarum dilationem videretur fidem fallere, & non stare promissis,quæ fecerat sancto,ille ei in somnis placidus appárens,eius sedauit molestiam: & rogauit, nè eam conturbaret mulierum negligentia. Manè enim, inquit, tibi parentes,opus aggredientur.Hęc simul quidem pię mulieri significat: & ijs,quę se contexturas opus erant pollicitæ, appárens valdè terribilis, efferabatur, & se vltima eis mala allaturum minabatur, si decæterò vel tantillùm opus differrent. Manè ergò mulieres sibi inuicèm renunciabant ea,quæ visa fuerant:& statim,quæ se operaturas fuerant pollicitæ,manus operi diligenter admouerunt:& sic pia Ginarusæ promissa finē accepêre. Nobis autem deincèps fuerit consequens illud persequi, quod vulgò iactatur de camelo.

Appáret cuidā fœminæ religiosæ. ittèm alijs.

Frumentum à mari mortuo per camelos mercede portabatur ad Lauram. Camelorum autē dominus erat Saracenus. Postquàm verò cameli fuissent prope Lauram, vna ex ijs,quæ à via declinauerat,(ea est autē præceps,& admodùm alta) labitur nescio quomodò,& cum ipso onere defertur in torrentem. Hoc autem vbi vidisset Saracenus, clamauit protinùs: Abba Saba,preces tuæ meæ camelo opem ferant. Nondùm finiêrat sermonem, & visus est,vt ille dicebat, videre quendam canìs capillis,camelo insidentem: ipse verò cursu processit per aliam viam, & camelum omninò illæsam suscepit ex præcipitio: gratias autē velutì reddens sancto pro beneficio, quotannìs accedit ad capsam, & mercedis,quam suis colligit laboribus, ei cōsecrat tertiam partem numismatis, paruam gratiam egregio proposito. Porrò verò hoc quoq; ex ijs, quæ post mortem ab eo gesta sunt,& iucundissimum simul,& maximè admirabile: quod cùm pro multis velutì quoddam signaculum adiecero orationi,imponam finem narrationibus.

Saracenus Sanctū inuocat, & is statim adest,opemq; fert.

Laura laborabat aquæ penuria,sicut iā antè diximus: & cùm sæpè produceretur defectus pluuiæ, grauiter affligebantur monachi: & eò apertè redigebantur, vt nescirent quid consilij caperent. Cùm itaque aliquandò apud se considerâssent,quemadmodùm aqua eos deficeret, cogitârunt aliquod supra petram construere ædificium, & fodere inferiùs cisternam: vt aquæ quidem pluuiæ congregarentur in ædificium, illinc autem paulatìm confluentes in cisternam, eorum supplerent inopiam. Ad opus quidem certè conducunt quendam Mamantem cum filio, qui erat eiusdem artis: ambos, inquam, ædificandi peritos. Qui postquàm supra petram construxissent ædificium, sub qua iacebat illud beatum corpus Sabæ,& aquam contendebant inducere,& eam excauabāt, & faciebant aquæductum, vt per eum ferretur aqua in cisternam, & non per obliquum subiens efflueret.Interìm verò cùm imber vehemēs erupisset, rumpitur quidem repentè ædificium, aqua supra modum repletum. Cùm autem vix potuisset Mamas effugere periculum, filius Auxentius (sic enim vocabatur) pręoccupatus à materia & ab impetu aquæ,detractus fuit à pręcipitio,& delatus in vestibulum duarū ecclesiarum: vbì etiam diximus beatum iacére corpus patris, nō minùs quàm decem vlnas distante altitudine. Deindè cùm cessâsset pluuia, inuentus est puer sub lapidibus illęsus & integer, & nec sęuus ille aquæ impetus,neq; lapidum pondus, ei detrimenti aliquid attulerunt.

Insigne sanè miraculum.

Sed diuini quidem Sabæ omnia enumerare, non est tutum, nè ipsi fugientes socordiam,à multis arguamur crimine immoderationis. Conuerti autem oportet ad ea, quæ deincèps sequuntur: & narrandum est bellum, quod deincèps exortum est in Ecclesijs. Postquàm enim fuit Ecclesia recèns liberata ab hæresibus, & respirauit à longis illis tumultibus & perturbationibus,& fuit in ea quies & tranquillitas, malignus in eam rursùs inuidum iniiciēs oculum,mouet aduersùs eam quosdam Nonni asseclas: Domitianum,inquam,& Theodorum. Qui cùm iam olìm sentirent ea,quę Origenes, vbì etiam assumpserunt auxilium temporis, & eorum alter quidem Galatarum, Theodorus aūt Cęsareæ Cappadociæ creati sunt Antistites,magnā suam ostentârunt potestatem. Hinc Nonni quoq; asseclæ per classes in omnē partem proficiscentes, & in omnia Orthodoxorum monasteria & ecclesias securè facientes incursiones, aduersùs ipsam quoquè maximam Sabæ Lauram militant cum securibus & dolabris, & quibusdam alijs instru-

Disce hinc mōres& studia hæ

reticorum, nempe vastare monasteria &c. mentis, aptis ad diruendum & euertendum, vt vel eam funditùs euerterent, vel eam etiam sua peste implerent. Sed magni Sabæ Deus nunc quoq; magnum operatur miraculum,& eos,sicut olìm Aegyptum,dēsis tegit tenebris & profunda caligine: & cùm esset hora secunda diei, illi cùm perindè àc noctù per totum diem ambulâssent, & nec vbì quidem essent scirent, vt illud Esaiæ in eis impleretur, qui dicit. Contritio & infelicitas in vijs eorum,& viam pacis nesciuerunt. Palpabunt vt cæcus murum,& tanquàm non sint oculi palpabunt. Cùm sic ergò nihil scirent, sed in viam asperam,& accliuem, & omninò minimè tritam incidissent, vix tandèm die sequēti inuenti sunt circa monasterium beati Marciani: & sic cùm lucem adspexissent communem, pudore sunt repleti,& re infecta rediêrunt.

Exod. 10.

Esa. 59.

Pudefiunt impij.

Hoc sapientibus & non mente captis hominibus suffecisset, si vel paruam honesti curam gessissent,vt scirent se ea aggredi,quę non essent Deo grata.Sed nō illis: verùm eis magis crescebat vitium, & bellum excitabatur vehementius & tetrius. Dolis enim quibusdam compositis, & sceleratis instructis insidijs, mittunt quēdam paulopòst,nomine Theodorum,ad Petrum Episcopum Hierosolymitanū,& egregio illi viro(hei mihi) persuadent ijs, quæ improbè cōfinxerunt,vt Petri Alexandrini, & Iohannis,cui erat cognomen Strongylus, id est,rotūdus,susciperet cōmunionem.Quod quidem Nonni asseclis maiorem addidit animum, & plus dedit fidutiæ, & suam hęresim non latenter, sed apertè circuncircà obeuntes,tanquàm legem ferentes,promulgabant. Quinetiam si aliquem ex orthodoxis monachis depręhendissent in sancta ciuitate, impia manu ferientes, & Sabaitem vocantes, illinc eum turpiter expellebant. Multos quoquè cùm grauissimis tradidissent supplicijs, quoniam non potuerunt latére, apertum eis bellum indicunt. Cùm aūt rem sensissent viri, qui circa Iordanem habitabant, Eliæ zelum, vt par erat,spirantes,veniunt ad eis opem ferendam,& communiter cum eis, tanquàm ad aliquod præsidium,confugiunt ad Lauram diuini Sabæ. Postquàm verò hæc renunciata fuerunt Origenistis,in eos maximo impetu irruunt: & cùm portarum cōfregissent cataractas, Lauram ingressi sunt, & vulnerantur multi ex orthodoxis & ex socijs, Deo hîc quoquè permittente arcanis rationibus,& minimè prohibente,vt fieret manifestior furor hęreticorum,& suis athletis splendidior contexeretur corona.

3. Reg. 19.

Furor hæreticorum.

Cùm hęc autem sic processissent,mittitur patrum communi suffragio Gelasius, cuius fidei commissa fuerat Laurę pręfectura,Byzantium,vt significaret Imperatori ea,quę facta fuerant. Qui cùm interim tantum terræ & maris obijsset, ei tamen excluso omni aditu ad Imperatorem & Patriarcham (omnes enim aditus præoccupauerat vitij colophon,qui Nonni sectatorū erat præcipuus,Theodorus,eis diligētibus impositis custodibus & speculatoribus, nè per aliquem eorū eis inscientibus ingrederetur monachus ex Hierosolymis, & Patriarchæ & Imperatoris aures ad se attraheret) Cùm sic ergò omni aditu exclusus fuisset Gelasius, post tantam viæ longitudinem, quam propter Christum pro fide orthodoxa sustinuit, post tantam afflictionem vacuis manibus reuertitur: & cùm fuisset Amorij,(quæ est ciuitas clara & illustris)propria morte è vita excedit. Cùm hoc autem resciuissent Nonnus, Theodorus & Domitianus, & quicunque erant eiusdem vitij æmulatores, Georgium, qui ipse quoquè sectam sequebatur Origenis, eius loco pręfectum & ducem constituunt,& in diuinissimi Sabæ throno improbè (ô iustitia & Dei tolerantia)collocant.Rei absurditate meus intumescit animus, itaq; disrumpor & suffocor.Hinc enim miserabiliter accidit, vt patres, qui erant in Laura,alius aliò dispergerentur,non secùs atquè agni quidam lupo aduentante.

Obserua artes hæreticorum.

Etiā S. Sabæ Lauram occupant hæretici.

Sed non diù admodùm permisit Deus hanc superare tempestatem, neque diuini Sabæ preces passæ sunt eum ampliùs tacere,& vti lenitate: sed mox diuinam iustitiam excitant ad vindictam. Et ideò Nonnus quidem, malorum illorum studiorum opifex, vitam euertit miserrimè. Euestigiò Georgius quoq; accusatus cuiusdam libidinis, cuius vel meminisse solùm,linguam polluit, ab illa Laura turpiter expellitur, cùm septem solùm menses ei pręfuisset.Deincèps aūt rectionem suscipit Cassianus, vir qui ab infantia fuerat educatus apud diuinum Sabam, & in pulchra illius disciplina pulcherrimè institutus, & factus sacerdos maximæ Lauræ. Qui cùm decimum mensem implêsset in administratione, & deindè ex hac vita excessisset, Cononi post ipsum mandant monachi Præfecturam. Mandant verò Deo, vt arbitror, monachorum animos ad hoc mouente. Fuit enim vir ille summè resplendēs, & rectis dogmatibus, & omni virtute & rectefactis.

Diuina vltio in scelestos hæreticos.

Qui

Qui etiam in præfectura vsus est magna cura & diligẽtia. Nam & eos, qui illinc recesserant eiecti ab Origenistis, patres rursùs collegit, & Lauram, quæ à frequentibus illis tumultibus & bellis hæreticorum iam inclinata fuerat in genua, mox erexit, & velutì renouauit.

Post hæc cùm sancta & œcumenica quinta synodus cõgregata fuisset Byzantij, Theodorus Mopsuestiæ, & Origenes, & vnà cum his impia de præexistentia & restitutione dogmata, generali fuerunt subiecta anathemati: & sic hæreticis deincèps omni ablata libertate loquendi, diuini Sabæ Lauræ, & vniuersa ferè cum eis Palæstina, vicesimotertio anno post illius mortem, à grauibus hæresibus, & temporis acerbitate & iniquitate respirârunt, & quietam deincèps & tranquillam vitam egêrunt, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto spiritu sit gloria & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. V. Synodus œcumenica

VITA S. NICOLAI MYRENSIS EPISCOPI, E GRAECIS IDONEIS AVTHORIBVS, PRAESERTIM SI-

meone Metaphraste, collecta & conscripta per Leonardum Iustinianum Patricium Venetum, fratrem S. Laurentij Iustiniani Venetorum Patriarchæ. Habetur in 1. Tomo Aloysij Lipomani cum Authoris Præfatione, quam breuitatis studio omisimus.

Pataram rerum scriptores tradũt, vrbẽ fuisse in terra Lycia nobilẽ inter primas: Eiq; si cætera defuissent ornamenta, quibus tamen plurimis affluebat, poterat sanè vel hoc vno nobilitari præcipuè, quòd magnum Nicolaum Myrarum Episcopum tulit, virum profectò, quem in Republica Christiana nemo propè sanctorũ omnium in omni virtutum laude facilè anteiret. Nam Pataræ natũ illum constat, & claro quidem genere. Mater eius fœmina fuit sanctissima, atq; grauis: Patri verò nõ tam vitæ splẽdor, quàm integritas: non tam populi, quàm Dei cultus: non tam diuitiæ, quàm eleemosyna, fuerũt in precio. Mundi itaq; relictis illecebris, nullum erat illis, nisi bonarum actionum studium, atq; voluptas. Hi tãquàm lignum plantatum secus decursus aquarum, in tempore suo speciosissimum edidêre fructum, infantem videlicet hunc, cuius cælestis indoles futuræ virtutis præsagium præ se ferret. Illum aũt primũ mater pariter atq; postremum tulit. Infœcunda posthàc cum charissimo coniuge perseuêrans, siue desperante natura per illos posse huic similem alterum in lucem producere, siue vt puer hic multifariàm Baptistæ similis, in hoc quoquè cum illo quodammodò conueniret. Ille enim infœcundæ matris dissoluit vterum, atq; sterilitatem: Iste fœcundæ matris vterum obstruxit. Sic itaq; parentum diligentia omnis, studia & voluptates, in hunc vnum diuinè ornandum instituendumq; sunt collectæ, vt quem carnaliter genuerãt, spiritualiter educandum, & omnibus sanctissimarum institutionum ornamentis excultum, admirabilem cunctis mortalibus redderent. Decemb. 6. Patria S. Nicolai. Psal. 1. Luc. 1.

Infantem autem hunc quis dubitet, in ipso statìm natiuitatis exordio, diuino fuisse numine afflatum, sanctificatumque, qui non priùs viuere, quàm Deum venerari: nõ priùs comedere, quàm ieiunare cœpit? Compertum enim habemus, illum, cùm reliquos dies, noctesq; omnes, nutricis vbera sugeret crebrò, quarta tamẽ, sextaq; feria nisi semèl duntaxàt, & id vesperì quidem, lac voluisse gustare. Atq; hoc semper certo, immotoq; seruauit ordine, vt nullis posset blanditijs, nullo nutricis lenocinio, nulla naturæ necessitate à ieiunio cœpto deflecti. Quamobrèm vel improbum quenq; bonarum rerum interpretem planè fateri oporteat, non fortuitù illud, aut intemperie stomachi factum esse, sed quasì consultò, & Dei afflante spiritu. O miraculum singulare, & inter rara oĩm seculorum spectacula per Ecclesias meritò decantatum, & dignum viuendi principium, cui tam excellens vita succederet: quandoquidem crescẽtibus annis, debebat eius quoquè virtutibus, tum natura, tum studio & gratia patris, fieri accessio admiranda. Nota rem mirã in infantulo Nicolao.

Proficit in pietate.

Posteà enim, quàm è pueritia excessisset, castissimos mores, & disciplinam ab optimis acceptam parentibus, in melius redigens, ipse quoq; suapte natura & ingenio non desinebat, velut generosa quędam & fertilis gleba, nouos quotidiè honestatis & pietatis fructus edere. Indè ætate poscēte, ad capiendum animi cultum, traditur studio literarū.

Adhibetur puer discendis litteris.

Vbi tum ingenij magnitudine, tum velocitate discendi, breui admodùm æuo multa ingenuarum disciplinarum scientia imbutus, ab omni humanæ laudis cura abhorrebat. Aequalium verò sodalitates, conuiuia, cōsuetudines vitabat omninò, quia in illis cerneret sicut festiuitatis multum, ità plurimum esse intemperantiæ atq; periculi.

Mulieres fugit.

Mulierum nō modò colloquia, verumetiam conspectum, tāquàm iuuenilis animi pestilentissimā labem fugiēs, totū se honestati pudicitiæq; addixit.

Domat libidinem.

Libidinū verò & carnis incendia, quibus æstuare plerunq; oēs adolescentes solent, quotidiani labores, ieiunia, vigilię extinguebant. Talibus instructum artibus, totum sese accepimus ad Christi seruitium cōtulisse. Schola illi erat ac diuersorium, Dei templum, vt se dignū pararet templum, in quo Deus ipse pernox & perdius habitaret. Neq; bonarum disciplinarum studia aut legendo, aut audiendo, aut meditando intermittebat. In quibus tantùm excelluit, quantùm magno futuro Antistiti opùs erat. Sed quo vita recta doctrinis omnibus longè maximè prę̃stabilior est, eo plus in componendis formandisq; moribus nauabat operæ ac laboris, quo iuuenilis, fluctuantisq; ætatis inconstantiam senili quadam firmaret grauitate. Quem enim ad modum non illud senium laudamus, in quo non emineat par senio & annis modestia: sic etiam solemus iucundè admirari, multaq; laude dignam existimare adolescētiam, quæ planè didicerit eiusce ætatis compescere motus, & senectutis grauitatem ac modestiam retinere. Est enim sicut iuuentus in sene turpis, ità pulcherrima quidem in adolescente senectus.

S. Nicolai auunculus Nicolaus.

Habuit aūt Nicolaus auunculum, nomine Nicolaum, à quo hunc nostrum arbitror id nominis vsurpâsse. Is cùm nepotem animaduerteret religioni & sanctimoniæ deditum, mundo se penitùs abdicâsse, parentes hortatur, vt adolescentem sacerdotalibus sacris initiari permittant. Illi in sententiā venēre faciles. Cur enim gratos homines pigeat reddidisse, quod gratìs acceperint, & fideliū more debitorū, æs alienū cum ipsa etiam vsura persoluere? Nam in veteribus memorijs scriptum inuenimus, Nicolai nostri parentes aliquādiù steriles, & propemodùm de sobole desperātes, multa prece & lachrymis à Deo hunc filiū impetrâsse, atq; illum propterea Deo, qui dederat, reddidisse libentiùs. Perhibent aūt auunculum, sancto afflatum spiritu, de nepote vaticinantem, prę̃cinisse in illo cęlestium donorū redundātiam.

Prophetia eius de S. Nicolao.

Cùm enim initiaretur, ad adstantes cōuersus: Nouum, inquit, fratres, terris Solem oriri video, & humano generi grande solatium comparari: O gregem felicem, qui hunc sibi pastorem sit habiturus. Hunc enim videbitis errantes oues ad pietatis pascua reuocantem: hunc periclitantibus salutem, calamitosis opem, laborantibus pręberere quietem. Neq; secùs, atquè iste prędixit, omnia euenisse insequēs sermo docebit. Nulli aūt mortalium admirabile videri debet, vel nepotis pręclara facinora vsqueadeò mundum illustratura, sui splendoris vatem aliquē habuisse, vel auunculum prophetandi spiritū meruisse, quem admirādæ vitæ integritas, Ecclesiæ iudicio, inter cęli sidera collocauit. Nam duos fuisse Nicolaos constat, auunculum illum, hūc nepotem: sanctos ambos, Episcopos ambos, illustres ambos: quanquàm lōgè illustrior quidem nepos est habitus, is, cuius nunc vitam & facta conscribimus, cuiq; propterea Magno cognomen fuit. Igitur factus sacerdos, morū & vitæ seueritatē pariter cum dignitate augendam putauit, naturæ sapientiam imitatus, quę arbores ipsas, quo se celsiùs in cęlum tollunt, eo altiùs demissis in terrā radicibus, firmiores reddit.

Solidissimę sacerdotij radices.

Sacerdotij aūt quis dubitet solidissimas esse radices, integritatem vitæ, misericordiā, pietatem, cōtinentiam, sobrietatem, reliquasq; virtutes id genus, quibus potissimùm propiùs ad Deum acceditur? Itaq; corpori suo bellum indicit, nō quod illud necaret, aut contereret, sed quod domitum & omni petulātia exutum, redigeret in seruitutem.

Nicolai abstinentia, ieiunia & vigiliæ.

Igitur somno, & quotidiano cibo, quātùm ratio permittebat, detrahit, ieiunijs, nocturnisq; vigilijs solito plùs indulgens, vino parcissimo vtebatur, sæpiùs aqua sola cōtentus:

Vestiū eius modestia & humilitas.

Veste si non sordida, vt hypocrita & vanus ostētator, nullo tamen cōspicua luxu deincèps est vsus. Crebrior illi fuit ad delubra aditus. Nulla penitùs, nisì sacrarū literarū, lectio. In vultu & gestu modestia maior. Sermo rarior, & grauis quidem, & qui nihil haberet inanitatis & fuci: vt his prǣditus ornamentis, videretur in corpore mortali immortalium vitam degere.

Per

Per id aũt temporis Nicolaus auunculus templũ nobile, sub sacræ Sion nomine struit, eiq; pari dignitate monasterium addit. Cui cùm de pręficiendo gubernatore pro rei amplitudine cogitaret, visum est, id negocij nepotis curæ sapientiæq; committere, tum vt admirabiles eius virtutes vsu & exercitatione vegetiores redderet, tũ quia nemo erat in promptu, qui rem illam aut sapientiùs, aut sanctiùs, aut diligentiùs gubernaret. Nepotem itaq; pręfecit, eiq; plurimos pręstantes adiungit monachos, vt velut in re militari, & Imperatorem exercitus, & exercitum Imperator pari virtutum cultu & voluntate haberet. Hoc itaq; munus ità Nicolaus administrauit, vt dignitatem monasterij gubernatoris pręstantia facilè superaret. In eoq; perstitit, quoàd ipse visendorũ sacrorum locorum gratia in Palęstinam est profectus. Quod iter paulopòst plusculis attingemus. Sed me iam video de narrationis semita declinâsse. Priùs enim, quàm de monasterio dicerem, erat de parentum interitu, & hęreditatis distributione dicendum. Quem locum nunc paucis absoluamus. Parẽtes eius in illius pestilentiæ vastitate, quæ Lyciam ea tempestate depopulata est, intra triduum morientes, hęredem illum testamento instituunt. Quorum mortem omni officio ac pietate ità est prosecutus, vt nihil omitteret, quod ab amantissimo filio parentibus optimis præstari par sit. Hæreditatem igitur adiens, & non tam possessorem se, quàm hęreditatis dispensatorem relictum intelligẽs, cœpit, nõ quomodò patrimonium augeret, (id quod plerique omnes mortales factitant) cogitare, sed quo pacto patrimoniũ seminãdo, vberiorem sibi frugem in cęlo colligeret. Quid enim aliud agat vir constans & sapiens, qui ab ineunte ætate funditùs ex animo terrenas eiecerat cupiditates, nisi vt duriore iam ætate cõtemnat, quod teneris annis animo magno & excelso contempserit, nè vitæ pręclara exordia à succedentis ætatis actionibus dissentirent? Itaq; non ad congregandas diuitias, sed ad congestas dispertiendas, animum appulit, vt nil aliud patula manus, quàm egenum & pauperẽ cogitaret. Cęterùm quemadmodùm tellus ipsa omnium longè liberalissima, herbis, frugibus, arboribus've sic alimenta atque vitæ præsidia porrigit, vt nemo quidem omninò id sentiat: ità noster hic egenorum alumnus, clàm quidem, & nullo sciente mortalium, misericordiam suam incredibili studio in pauperes exercebat. Cuius reliquas eleemosynas intelligemus faciliùs, si hoc vnum è pluribus celebre illius factum subijciemus.

Præficitur monasterio, ab auũculo constructo.

Parentes eius pestis tollit.

Liberalis est in pauperes, sed clàm.

Fuit Pataræ vir genere nobili, qui (vt fert humanæ felicitatis fragilitas) ab honoribus in contemptum, à diuitijs in egestatem deciderat. Ei erant tres filiæ, corporis formæq; venustate, & morum elegantia longè pręstantes, virgines omnes, & quarum ætas (si patris calamitas nõ obsistat) nuptias flagitaret. Has inops pater, omni rerum egestate calcatus, nõ modò viro tradere, sed ne alere quidem quoquo pacto poterat: neque spes vlla miserum hominem solabatur, qua quotidiè crescentis inopiæ vim perferret. Heu rem dictu fœdam, heu quò mortalium mentes insuperabilis vis egestatis impellit? Tetrum, atrox, immane facinus patrem (paternę pietatis memorem'ne, an immemorem potiùs dixerim?) exagitat filiarum decus, ac pudicitiam deferentem, vt natis esurientibus non deesset. Cœpit enim de illarum virginitate alienæ prostituenda libidini cogitare, vt turpissimo & flagitioso quæstu vitam pereuntis familiæ tueretur. Iam vesana fames reluctantem patris animum ægrè perfregerat. Iam crudele, & humanis indignum luminibus, spectaculum parabatur. Quid enim tam validum est, tamque munitũ, quod necessitas non prosternat? Sed affuit de cælo miserator Dominus, qui escam daret timentibus se: qui patris in filias inuitam crudelitatem non pateretur: qui virginum castissimas lachrymas miseratus, à tam fœtido flagitio liberaret. Sed quo pacto id facies, dulcissime Deus, vniuersæ misericordiæ pater & fons, aut quo ministro auxilium tuum oppressæ familiæ porriges? Angelum profectò tute tibi Nicolaum delegisti, quo nemo mortalium esset, qui tua iussa meliori aut studio, aut consilio, aut pietate perficeret. Tua igitur miseratione factum est, vt crudele consilium famulus tuus, nescio quo, nisi te volente, sentiret: cuius animus tum rei atrocitate, tum insita pietate commotus, in auxilium periclitantium totus accingitur. Stimulabant misericordem animum esurientis familiæ lachrymæ. Stimulabat castarum puellarũ prostituenda virginitas. Stimulabat amantis patris misericordia, qui in pudicitiam inuitus agebat, nè in ventrem crudeliter agere videretur. Sed seruus tuus, qua ratione Deus impleat præcepta, non videt. Cùm enim iubeas misericordes nos esse, vetas tamen sinistram scire, quid faciat dextera nostra. Ardet animus misericordiæ faciendæ studio, sed humanum sui beneficij testimonium refugit:

Nobilis quidã pressus inopia, vult prostituere filias.

Psal. 110.

Luc. 6.

Matt. 6.

fugit:

fugit: quippe qui tibi soli, benefactorum gratissime retributor, placere conetur. Tantùm enim vir Dei ab omni humanæ laudis desiderio abhorrebat, vt quantùm cęteri sua maleficia, tantùm ipse * iste benefic.a sua celare studeret. His agitatus stimulis impiger animus, credo, te, Domine, inspirante, intempestæ noctis silentio è strato prosiliens, auri haud mediocre pondus sacculo bellè insutum sumit, domo egreditur clanculùm, miserandæ familiæ domum tacitus adit, circunspectat sagaciter omnia: animaduertit tandèm, luna ipsa adiuuāte, fenestram apertam paululùm: Ea cubili inseruiebat, in quo infelix pater membra quieti tradiderat. Tūc Nicolaus pulcherrimā sibi à Deo oblatam occasionem ratus, auro per fenestram immisso, domum se statìm proripit. Manè pater, auri comperto miraculo, stupens, cùm tanti muneris datorem suspicari non posset, dæmonum eam esse, aut callidi cuiuspiam hominis fallaciam putat, adulterinoque credit se lusum auro. Indè cùm aurum digitis contrectaret, iamque rei cognosceret veritatem, incredibili lętitia gestiens, lachrymas vbertim effundit. Miratur rem, animo versat omnia. Et cùm humanum benefactorem coniectare non posset, in Deum hoc muneris transferens: Quid faciam nunc miser, inquit, nè tanti beneficij ingratus arguar? Certum est, peccatum meum diluere, & impio me ac nefario scelere expiare. Filiam, in cuius pudicitiam crudelissimè sæuiebam, à fœdo periculo * emam. Aurum virginem redimat, quæ meo scelere auri gratia perdenda erat. Hæc itaque secum reputans, primam ex tribus filiam honesto marito locat. Nicolaus nō minùs dato, quàm ille accepto munere gaudens, vbi virginem viderà periculo liberatam: Liberabo, inquit, & reliquas. aurique tantundem noctù, vt anteà, per patentem fenestram immittit. Diluculò pater cùm secundum aurum inuenisset, vix suî compos, humì supplex sese prosternit. Tum ora pectusque largis irrigans fletibus: Deus, inquit, misericors, esurientium liberalis alumne, fac (quæso) Domine, vt sciam, quo ministro tu flagitiorum meorum periculum sustulisti, vt te, Domine, in illo laudem, te in illo magnificem, te in illo contempler, Domine, qui me iampridèm sanguine tuo redemisti, & nunc auro pereuntem familiam redimis. Ostende mihi dispensatorem hunc tuum, & Angelum profectò in terris, cuius ope eccè secundam quoquè filiam, diabolo crudeliter maritandam, sancto connubio honestabo. Hæc cùm dixisset, non priùs destitit, quàm alterum quoquè generum sibi asciuit, nec minore certè gaudio duplicis coniugij celebrati, quàm spe tertij quoquè propediēm celebrandi. Iam enim tantum sibi de Dei misericordia pollicetur, vt sese putaret tertiæ quoquè filiæ dotem tenere manibus. Ità ab inferno ereptus homo, noctes diesq; perpetuos ereptoris sui desiderio æstuabat. Statuitque noctes insomnes per excubias ducere, quoàd, quisnam esset hic, exploratum haberet. Nec minùs admirabilis noster, tertiam quoquè filiam nuptijs tradi cupiebat. Profunda itaque nocte veniens tacito (vt assolet) pede, per eandem fenestram tertiam introiecit dotem. Ac peruigil pater decidentis auri strepitu monitus, quanta potest pedum velocitate prosiliens, Nicolaum tandèm fugientem assequitur, compræhendit, tenet, atque illius pedibus aduolutus, redemptorem suum, adiutorem, saluatorem pereuntium animarum flens gaudensque compellat. Nisi enim miserationes tuas, inquit, misericors excitâsset Dominus, dudùm iam perièrat infelix cum tribus infelicioribus natis pater: sed clementissimus Dominus per te saluauit nos, & à crudeli peccati casu liberauit Dominus, suscitans inopem è terra, & de stercore erigens pauperem. Talia lachrymantem, beatosque osculantem pedes, Nicolaus ægrè compescuit: qui cùm beneficium suum quanta potuit humilitate attenuâsset, multis tandèm adiurationibus, vt rem nulli mortalium patefaceret, frustrà precatus est. Vna igitur hæc ex innumeris prope misericordis hominis huius eleemosynis. Quòd si reliquas quoquè recensere pergemus, quotiès indigentibus opem tulit, quotiès pauit esurientes, quotiès alieno grauatos ære leuauit, immensi propemodùm laboris id fuerit.

Posteà verò quàm perfecta iam & absoluta viri virtus illum maiore Dei familiaritate dignum effecit, cepit eum solitudinis cupiditas ingens: in eoque desiderio diutiùs immoratus, statuit tādem ab omni hominum cœtu recedentem, in abditam aliquam eremum sese recondere, vt remotior mundo, Deo fieret propior. Eremus enim quietis atque tranquillitatis animi optima parens & nutrix: comes verò atque tranquillitas cogitationum, diuinæq; cōtemplationis fructifera radix, certaq; pronuba cum Deo coniugij

Mirè odit sui ostentationem & laudes humanas S. Nicolaus.

Leuat inopiam nobilis viri.

* for. seruam

Psal. 112.

Multa S. Nicolai in egenos benignitas.

Eremi encomium.

iugij spiritualis. Itaque cùm veteri visendę Palęstinę desiderio teneretur, vbi Saluator noster ante Crucē inter mortales versatus est, nauim in Aegyptū redituram conscēdit, vt indè ad loca sancta ꝓfectus, solitudini se deindè dicaret. Sed Palæstina & eremo intermissis, nauigationi ipsi paululùm indulgeamus. Igitur è portu tranquillo cælo soluentes, rectà in Aegyptum enauigant. Cùm autem docti nautæ nihil aduersi suspicarentur, quos tamen diuturnus vsus futurarum tempestatum præscios solet facere, Nicolaus illis horrendas ventorum, turbinumque procellas imminere prænunciat. Etenim videre se, ait, humani generis hostem iratum, nauim stricto gladio ingressum, atque rudentes, omniaque simul mali & claui retinacula concidere cupientem, molientemq; nauim, quasì rapidis vorticibus circumactam, in profundum cum viris ipsis demergere. Vix ea fatus erat, cùm derepentè, quasì signo dato, vehemens, atraque vis tempestatum exoritur, vndiquè horrendo fragore erumpunt turbines, mare vertitur funditùs, tolluntur fluctus in cælum, trepidi nautę subito metu perterriti, ad genua se Nicolai prosternunt; orant, miserè periclitātibus opem ferat, Dei auxilium pro se imploret, quibus nulla reliqua sit spes salutis. Tunc vir Dei confidere illos iubet, ac breui hoc periculo liberatum iri, modò iactent spem suam in Domino, qui saluos facit sperātes in se. Pòst cùm paululùm orâsset, (mirabile dictu) sedantur fluctus, turbines in leuem auram dissoluuntur, lux atram caliginem dissipat, & iam vndiquè læta tranquillaque percuntibus dies redit. Tum nautæ à lachrymis in gaudium versi, ex animo gratias cùm Deo, tum admirabili famulo eius habere fatentur, duplici viri admiratione commoti, quòd & futurum prędixisset periculum, & præsens tam facilè sustulisset. Auxit autem illorum admirationem insequentis quoquè rei miraculum. Conscenderat nauta supremum antennæ cornu, vt solutos carbasi funiculos religaret. Is dum incautior descendere pergit, & manus illum falleret, magno lapsu super nauis tabulata corruit, contusum corpus iacet exanime, & sine dubio è vita migrârat. Tum Nicolaus misericordia vehementer motus, defixis in cælum luminibus, orauit intentiùs. Indè rediens, vt primùm cœpit illum lachrymans contractare, mortuus quasi è leuissimo somno excitatus resurgit, & corpore vt priùs integro, ad obeunda munera nauis redit. Post hæc vir Dei pandere illos vela iubet. Illi toto sinu flantem à tergo Corum accipiunt, nec priùs illos felix deseruit aura, quàm Alexandriam adducti sunt. Ibì nautæ peruulgatis, quæ viderant, miraculis, ciuitatem incredibili huius viri visendi studio excitant. Hîc, bone Deus, multa per seruum tuum mirabilia Aegyptijs ostendisti. Et erat operępretium, magnalia illa tua, Domine virtutum, singula recensere, nisì hoc esset negocij nimìs longi. Magnus etenim factus ęgrotantium hominum ad eum concursus, magnus calamitosorum opem petentium, magnus ab immundis spiritibus vexatorum, magnus mœrentium, & infectis fortunæ casibus laborantium. Sed quis, donorum largitor DEVS, quis, inquam, æger non sanus abscessit? Quis mœrens non lætus? Quis arreptitius non mundatus? Sed quid hæc ad te, Domine, qui fecisti cælum & terram in intellectu? Non tuam igitur, incompręhensibilis Deus, omnipotentiam admiramur, sed ministrum hunc tuum, quem suæ virtutis merito, viuentem mortuumque per omnia secula nouis quotidiè signis clarescere voluisti. Hunc iurè miramur, hunc vniuersus orbis immortali gloria dignum laudat & extollit. Tua tamen hęc laus est, Domine, quia sine te laus ista non esset. Sed iam reliquum itineris absoluamus.

Nicolaus peregrinationem ad sancta loca suscipit.

Psal. 16.

Precibus suis sedat tempestatē.

Excitat mortuum.

Multa Alexandriæ facit miracula.

Ex Aegypto itaque soluens, & in Palęstinam, vt constituerat, veniens, ascendit in Golgotha, vbì pro salute generis humani CHRISTI patibulum fuit. Indè cùm ad diuinę Crucis lignum venerandum incederet, & nox illum intercepisset, ferunt templi fores tunc clausas venienti vltrò cum fractis vectibus patuisse. Nec mirum id quidem, quippe cui cęli ipsius patebant portæ. Non enim caruit cumulata mercede ista profectio: vberiorem enim spiritûs sancti gratiam, maioraque deincèps omnium virtutum atque signorum dona perpetuò eum habuisse accepimus. In Palæstina igitur, quantùm par fuit, moratus, in solitudinem sese colligere parat. Cæterùm Dominus, qui ciuitatem supra montem positam abscondi vetat, & ardentem lucernam poni sub modio, illi per visum semel atque iterùm imperat, vt ad oues, quas reliquerat in Sion, confestìm redeat. Quod vbì diuinum id esse mandatum manifestè depręhendit, seipsum abnegans, colla impiger diuino iugo submittit. Nauem Alexandrinam con-

Venit in terram sanctam.

Nota fructum peregrinationis ad terram sanctam.

Matth. 5.

conduxit precio, cum qua è Palæstina in Lyciam remearet. Ast eum improbi nautæ dolo fallere aggressi, suæ propè dederunt pœnas improbitatis. Nam sumpta mercede, cùm è portu soluissent, non quò pepigerant, sed Alexandriæ proras obuertunt. Iam erat in conspectu patria illorum tellus, cùm repèns exorta procella, clauo antennaque confractis, vltimum illis exitium minabatur. Tunc nautæ conscij perfidiæ suæ, ignosci sibi postulant, & supplices, vt deindè pro sua exoret salute, magno flagitãt studio. Miram dictu rem. Vix illi sermonem compleuerant, cùm subitò vis omnis tam sæuæ tempestatis compressa resedit, & nauis, nouis surgentibus austris, in Lyciam pulsa applicuit. Descendens itaque Nicolaus, sese ad monasterium confert, quod auunculus eius, vt paulò antè dicebamus, sub nomine sacræ Sion, magnis ædificârat sumptibus. Eum fratres incredibili gaudio excipiunt, amplectuntur, osculantur, & quasi Angelum à Deo sibi redditum, venerantur. Hunc sibi locum Nicolaus, quasi trãquillum aliquem portum delegerat, in quo à turbulentis mundi actionibus ad contemplandam futuræ vitæ felicitatem conuersus, deincèps quieturum sese sperabat. Sed breuis admodùm ea spes, eaque quies fuit. Non enim passus est, qui omnia sapienter gubernat, Deus, vt locupletissimus iste omnium virtutum thesaurus humì lateret defossus, ex quo erat futura secula innumeris beneficijs ditaturus. Voluit enim, vt magnum hoc lumen, quod ipse immensa sua accenderat prouidentia, super magnum erectumque cãdelabrum suis radijs vniuersum orbem per secula illustraret. Itaque dum in secretiorem aliquandò locum sese orandi contemplandique gratia, vtì insueuerat, recepisset, vox eum de cælo alloquitur: Nicolae, ad mundi, inquit, palęstram tibi redeundum est, si meam coronam expetis. His verbis exterrito, cogitantique, quidnam vox ista portenderet, iterùm vox eadem acriùs intonans: Nicolae, inquit, non hic est ager, in quo fructum, quem ex te flagito, proferas. Ad homines redi, vt in te nomen clarificetur meum. Tunc hac voce Nicolaus planè sibi imperatum à Deo intelligit, vt, relicto ocio, ad deferendum miseris mortalibus, quam possit, opem redeat. Hic cùm Deo parendum existimaret, diuq; secum versâsset animo, in patriámne, ac inter notos, an alio terrarũ orbe sese habitaturus reciperet, fecit tandèm humanę laudis odium atque contemptus, vt neglecta Patara, & suis, Myras, vbi nemo quisquam illum nouerat, commigraret.

Mirè sedatur tempestas. *Audit cælitùs vocem S. Nicolaus.* *Itē secūdò.*

Fortè autem fortuna per eos dies Myrensis pontifex è vita migrârat, cuius rei gratia (quoniam ea ciuitas Lyciæ metropolis erat) prouinciales Episcopi, quos suffraganeos vocant, frequentes illò conuenerant. Ibi de sufficiendo antistite actum est. Tum diuino operante spiritu, incredibilis quædam cupiditas cepit non Episcopos modò, verumetiam vniuersum clerum, vt sanctissimum atque ornatissimum aliquem præsulem sedes illa pro sua dignitate, amplitudine atque gloria, consequeretur. Quod tametsi multi præstantes viri nominabantur, non tamen vnusquisque facilè ostendebatur, in quem huius concilij suffragia consentirent. Ità cùm varia (vt in conuentibus hominum fit) studia eorum essent, variæque sententiæ, placuit tandèm precibus, omnique supplicationum genere orari Deum, vt reuelaret, quisnam esset huic obeundo muneri deligendus. Magno studio diutiùs oratum est, nec ieiunia etiam, nec pléraq; pietatis opera defuerunt. Tandèm de cælo Dominus, non tam precantium meritis, aut sedis dignitate, quàm huius immensi luminis patefaciendi gratia, voces eorum exaudiuit, præficiendumque antistitem vni ex suffraganeis Episcopis venerando senio & vita præstabili reuelauit hoc pacto. Huic enim antelucanam cum cæteris Episcopis orationem facienti, apparuisse quendam ferunt habitu augustiore, quàm humano, eique imperâsse, vt ab oratione confestìm ad templi excubias se conferret, & quem primum in templum venientem depræhendisset, illum esse, ad quem diuino consilio Episcopatus & Ecclesiæ gubernacula deferantur, hominique Nicolao nomen esse. Hæc iste cùm cęteris Episcopis nunciâsset, visum est omnibus ità fieri, quemadmodùm Episcopo sanctissimo reuelatum fuerat. At nè qua posset humana suspicio Dei voluntatem labefactare, omnisque tolleretur huius rei in fraudem nunciandę occasio, decretum est, vt nemo quisquam omninò de templo ante rei finem egrederetur. Tum omnibus ad orationem conuersis, hic vnus ad exequenda Dei mandata pro templi foribus excubat. Habebat suspensos omnes (vt est humanus animus solicitus futurorum) huius tantæ rei, diuinique iudicij expectatio. At Nicolaus media nocte ad confitendum tibi, clementissime DEVS, de more surrexerat, ignarus certè voluntatis tuæ, cui

Myra, Lyciæ metropolis. *S. Nicolaus diuinitùs declaratur Myrarum Episcopus.*

cui tamen se totum addixerat. Et cùm in tuis laudibus, vt solebat nocturna silẽtia absumpsisset, antequàm primos radios rutilans aurora diffunderet, ortumque solis ægris mortalibus nunciaret, in templum, te inspirãte, Domine, securus ire pergit. Quò cùm primus omnium aduenisset, explorator iste diuinorum iudiciorum ingredienti Nicolao templi vestibulum, Siste gradum, inquit, fili mî: dic, quæso, quis es, quóve nomine vociteris. Tum vas istud electionis nil tale suspicans, mansuetè, verecundeque, Peccator, inquit, sum, & seruus inutilis, nomine Nicolaus. Tum ille vultus & morum grauitatem, verborumque modestiam conspicatus, & viri prætereà nomen sibi cælitùs designatum, non dubitauit hunc illum esse, quem diuina visio futurum Episcopum prædixisset. Non erat enim nescius, in quos soleat Deus respicere, in mansuetos videlicet, & humiles corde. Itaque incredibili plenus gaudio, sicut qui inuenit spolia multa, aut in absconditum agri thesaurum incidit, Sequere me, inquit, fili mî: & appræhensum dextera, ad reliquos introducis Episcopos. Illi audita re, nouum Episcopum non humano certè, sed planè diuino suffragio declaratum, insolita quadam veneratione excipiunt, venerantur, Deoque laudem & gloriam decantantes, in medium templi statuunt, non tam reluctantem, quàm noui huius velut prodigij stupore vix compotem suî. His continuò promulgatis, (Quid enim est ocyus fama rerum præsertìm admirabilium?) ad tantæ rei spectaculum innumerabilis propè confluit multitudo. Tum surgens Episcopus ille, qui visum habuerat, docet, quàm chari habendi sunt, quámve à populis honorandi rectores animarum, illi præsertìm, à quibus iustè, sanctè, humaneque gubernarentur, nihilque propemodùm felicius esse illa ciuitate, cui istiusmodi antistitem habere contigisset: proptereà lætari oportere Myrensem populum, & Deo perquammaximas habere gratias, qui eum esset præsulem consecutus, à quo planè sperare liceat, quicquid ab optimo atque sanctissimo pontifice expectari par sit. Neminẽ enim dubitare oportere, hunc virum esse omnium virtutum arcam atque thesaurum, & iucũdissimum spiritûs sancti diuersorium, qui non humano consilio, non Episcoporum suffragijs, non cleri, aut populi electione, sed sola Dei miseratione sit pontifex dęclaratus. Indè omnibus, quemadmodùm euenerant, accuratè expositis, abire illos lęto animo iubet, & gratias vnumquenque Deo pro immortali ac inæstimabili beneficio reddere: se cum cæteris Episcopis ad vnctionem nouitij pastoris iturum, quem spiritûs sancti digitis inunctum manifestè iam perspiciant. Cùm dicendi Episcopus finem fecisset, vniuersus hominum coetus in lætitiam lachrymasque profusus discedit, synodus frequens ad noui pręsulis vnctionem cõuenit. A quo magno tandèm labore impetratum est, vt se pateretur inungi, tum magistratùs magnitudine, tum virium suarum, vt ipse putabat, imbecillitate deterritum: quanquàm Dei hoc esse imperium, multifariàm planè cognouerat. Quo igitur die Myrensem thronum conscendit, secum ait: Hic dies, Nicolae, hic locus mores alios affert: iam non tibi, sed alijs est viuendum, quandoquidem alijs viuere, hoc est profectò sibijpsi perquammaximè viuere. Iste cùm sibi videretur cleri populique vitia partìm corrigenda, partìm tollenda esse, non soli Deo, vt antè, sed hominibus quoquè vitam suam palàm faciendam esse putauit, vt illi exemplo suî facerẽt, quod prece, aut imperio, aut ratione fortassis facere noluissent. Erant eius pristini mores, vt iam expressimus, absolutæ virtutis & formæ, atque accurata quadam castigatione compositi. At quoniam alia est priuati hominis ratio, alia magistratum gerentis, vitam omnem, moresq; pro magistratûs dignitate transformandos esse putauit. Igitur in omni corporis cultu maiore, quàm antè, incuria & negligentia fuit. Nihil erat in eo venustum, nihil elegans, nihil accuratum, præter mores, viuendique disciplinam. Vestis plùs solito vilis atque neglecta, in qua nullus esset omninò nitor, aut fastus, sed castigatæ potiùs humilitatis & modestiæ significatio: nec enim alio quouis pacto poterat sapientiùs, aut faciliùs sacerdotum in vestitu luxuriem amputare. Nam quis tam impudens fuerit, qui priuatus preciosam & nitidam vestem non erubescat, cùm magistratum amplissimum viderit vulgariter & negligenter indutum? Ego prætereà sic arbitror, indumentorum splendorem hunc, & plusquàm regium luxum, quo nostri antistites nunc vtuntur, aut nullis ecclesiasticis, aut his solummodò magistratibus conuenire, quibus nulla excellens virtus authoritatem vendicet, aut venerationem: vt quod propria luce non possunt, externo fulgore oculos vulgi perstringant. At in quo vniuersæ honestatis ac modestiæ eluceat species, maior certè

Media nocte orare consueuit S. Nicolaus.

Esaiæ 66.

Myrẽsi populo sanctus Nicolaus commendatur.

Vngitur & ordinatur Episcopus.

In Episcopatu quales eius vestes fuerint.

certè gloria est, atque hominum admiratio ex veste vulgari. Semèl edebat quotidiè, & vesperì quidem, vt publicis negocijs, quæ pro magistratûs amplitudine magna erant, multaque, diem licentiùs commodaret. Nec cœna tamen publico vacabat munere, quãdoquidem triclinium eius, suo consilio aut ope indigẽtibus patebat semper, & cœna sæpiùs pro negociorum opportunitate intercidebatur. Cibus erat eiusmodi, qui ad ieiunitatem & abstinentiam, quàm ad saturitatem, potiùs inuitaret. Carnes ab ineunte ætate ità dimisit, vt illas nunquàm in omni reliqua vita resumpserit. Non plus vno ferculo cœnauit vnquàm, nisì hospitum gratia, quorum dignitas aut affluentiorẽ escã, aut delicatiorem expeteret. Nunquàm sine sacrorum librorum lectione cœnatum est. Post epulas verò grauis aliquis sermo, sanctissimo atque doctissimo conuentu dignus, inducebatur. Nam sacerdotes aliquot eruditione & vita probatos, perpetuos sibi conuiuas delegit, à quibus suauiore aliquo animi cibo aleretur. A mensa in cubile semisatur sese recipiens, totus in cælestium contemplationum campum diffundebatur, & animum diurnis alienisque curis distractum, nocturna meditatione collectum refouebat. Cumque inter has delicias aliquantum noctis assumpsisset, membra tandèm humì demissa, somno tantum indulgebat, quantum ad perferendum diei labores sat putabat. Indè surgens, socios aduocabat, quibuscum antelucana oratione resumpta, inter psalmos & hymnos aurora expectabatur. Tum vnà cum sole in templum prodiens, diuina exoluebat officia: A quibus ad pascendum curandumque gregem, reliquum lucis accommodabat. O Antistitem admirandum, & ab Ecclesia meritò Magnum cognominatum: qui vtranque vitam ità complexus est, vt nunquàm à diuinarum rerum contemplatione negocium, aut à negocio contemplatio læderetur.

Semèl tantùm vescitur quotidiè.

Cibus eius.

Humì cubat.

Vt autem suorum morbi faciliùs sanarentur, medicos ad eam rem præstantes magno studio vndiquè conquisiuit. Nam primùm omnium id curauit, vt vnaquæque ex suis ecclesia, eius generis rectorem haberet, à quo, exemplo, atque doctrina, atq; studio vitia populi tollerentur, praui corrigerentur mores, virtutum atque religionis cultus induceretur. Ijs medicis vtebatur, ab ijs discebat quotidiè, si quid insigne in animis, corporibúsve vspiàm locorum suorum esset, quod suum auxilium, aut præsentiam flagitaret. Incredibile autem est, quanto studio & charitate opem suam quoquo modo laborantibus impartiebat. Non labores vlli hominem fatigabant, non sumptus deerat, quo oppressos aliqua siue corporis, siue animi mole leuaret: animo grauiùs laboranti medendo erat impiger iste, & longo, si oportebat, confecto itinere, accurrebat. Iacebat quispiam ægroto corpore pauper & egenus, nunquàm, quantum necessè fuerat, rerum & pecuniarum in hominis auxilium defuit. Non enim à Myrensibus tantùm, verùm & à vicinis vrbibus, haud parùm argenti, in eleemosynas dispertiendi, quotidiè ferebatur. Quòd si necessitas aliqua occurrisset maior, quàm vt ei posset pręsenti pecunia subueniri, ab diuite aliquo misericorde, quos multos habebat in promptu, pecuniam vel mutuò, vel dono accipiebat. Nam præter necessaria corporis operimenta, & supellectilem tenui vitæ peropportuna, nihil ei reliquum erat, quod vel pignori, vel venum posset dari. Nam etiam, quos legebat libros, mutuò petebantur. Ità semper voluntariam paupertatem omnibus diuitijs facilè antetulit. Hoc autem elegans in eo, atque præcipuum fuit, quòd cùm perfacilis eius ad omnes, & omnium itèm ad eum accessus esset, amplitudinem tamen & dignitatem magistratûs ità retinuit, vt dignus pro sua grauitate videretur, qui non modò Lyciam, sed multas quoquè prouincias gubernaret. Habebant Myrę nobiles quasdam matronas, vita, moribus & religione pręstantes, quæ se totas ad misericordiæ contulerant studia. Ijs Nicolaus (quoniam sexus iste ad eiusmodi obeunda munera videtur impigrior) quasi exploratoribus & ministris vtebatur, quibus vinctis, ægrotantibus, egenis, indigentibus omnibus opem ferret. Nec ei deerant graues aliquot ciues, à quibus disceret, si quid in ciuitate fieret tum publicè, tum priuatìm, quod sua suique magistratûs cognoscere interesset: vt ea cogitatione posset aut nascentibus malis occurrere, aut iam natis remedium adhibere. Haud multo autẽ posteà, quàm Episcopatum iniuit, prouincialem habuit synodum, in qua pléraque multa, tum ad Dei templorumque cultum, tum ad vitam moresque cleri, decreta præclarè & sapienter instituit, partim vetera corrigendo, antiquandóve: partìm noua condendo, quibus vniuersa prouincia Lycia vteretur. Atque quotannìs prouincialia concilia, quoàd vixit, Calendis Septembribus conuenêre, in quibus de institutis ac disciplina

Quales pastores suis præfecerit.

Erga subditos mira humanitas.

Magna paupertas.

Synodus eius prouincialis.

plina cleri, deque omni Ecclesiarum statu accuratissimè agebatur: nec improbis censuræ ac pœnæ deerant, nec bonis faces, quibus ad meliorem vitam accenderẽtur. Initio autem magistratûs sui ferunt, cùm exoluendi officij, debitique reddendi magnitudinem formidaret, cum lachrymis & gemitu Deum sæpiùs intentissimè deprecatum, vt ab se intolerabilem hanc molem tolleret. Nam cùm hinc animaduerteret, de singulis sibi subiectis, qui innumerabiles propè erant, sibi reddendum esse rationem, illinc vires suas (quanquàm erant magnæ, validęq;) nihil pro sua humilitate existimaret, in desperationem satisfactionis adductus, animo incredibiliter angebatur, atq; sæpiùs ob id cùm vberes lachrymas effudisset, vocem tandèm audiuit de cælo in hæc ferè verba: Nè timeas, Nicolae, vt à me, mea negocia fideliter gerens, ingratè destituaris. Hac voce maximè recreatus, & spem suam omnem in Deum conijciens, opem sibi à Deo pollicebatur: sed ità pollicebatur, vt omnia tamen à seipso petenda putaret, quæcunque opera & consilio præstare potuisset. Sciebat enim Deum eos non iuuare solitum, qui seipsos negligenter deseruïssent. Itaque vires suas omnes tum animi, tum corporis, ad gerendum id negocij explicauit. Quas cùm (vt dicebamus) imbecillas existimaret, duos sibi quasi consiliarios adiungit, Paulum videlicet Rhodium, & Theodorum Ascalonitam, viros in omni Græcia celebres, & quibus explorata virtus, atq; doctrina, & diuturnus prætereà rerum vsus, authoritatem pepererat. Horum fide atque consilio priuatìm, publiceq; plurimùm vtebatur, à quibus ità sciebat se diligi, vt nihil illi magìs in eo cuperent, quàm vt Deo placeret quàmmaximè. Ad eorum itaq; sententiam, quasi ad fidei se aliquod speculum, proprios ornabat mores, & ad magistratũm aptos accommodabat. In obeundis insupèr Episcopatûs negocijs, si quid paulò difficiliùs iudicandum, agendúmve accidisset, hos sibi continuò adhibebat, cum quibus de re ipsa statueretur.

Petit à Deo absolui onere pastorali.

Diuinitùs cõfirmatur.

Quorũ cõsilijs plurimùm vsus est.

Intereà vetus humani generis hostis, ira crescentis Christianæ religionis feroces animos Diocletiani Maximianiq; solito atrociùs instigat, crudelioremque, q̃ anteà, persecutionem parat. Veniunt itaq; ab Imperatore edicta in omnes, qui Christianam fidem profiterentur, quibus carceres, tormenta, vincula, postremò truculenta mors indicebatur. Hæc cùm Myris publicè legerentur, aderant pariter Imperatorij carnifices, Christianis non obtẽperantibus extrema omnia minitãtes. At contrà Nicolaus pastor intrepidus, acerrimusque Christiani gregis propugnator, fidelibus omnibus clypeum sese præstat, & Christi fidem, quanto potest ardore, vbiq; intonat, liberi profectò atque sanctissimi pastoris officio fungens. Tum vrbis Præfecti ægrè ferentes contemni ab eo regia mandata, illi, nisì desistat, decernunt supplicia. At Nicolaus (perquàm enim erat martyrij cupidus) contemptis minis, acrior tum insurgens, tandèm vinctus in longinquas custodias abducitur, in quas & Christiani multi ex varijs ciuitatibus erant coniecti. Vbi non parùm æui omnibus incommodis captiuitatis affectus, tanta mentis constantia ac firmitate fuit, vt eum inter delicias vitam degere arbitrareris. Nec exemplo modò, verumetiam assiduis cohortationibus imbecilliores adiuuabat socios: & velut agricola bonus teneras plantas religionis & pietatis riuulis irrigabat, vt eorum radices in fertili stabiliq; solo defigeret. Robustiora verò pectora ad martyrium inflammare, ardorem illis & spiritum addere, quàm *preciosa esset in conspectu Domini mors sanctorum eius, disserere, & prædicare quotidiè, nilque omittere, quô illi celso firmoq; animo breuem hanc miseramq; vitam pro beata illa & immortali contemnerent, non cessabat.

Persecutio sæuissima Ecclesiæ.

S. Nicolaus ducitur in custodiam.

Animat concaptiuos suos.

Psal. 115. *speciosa.

Intereà verò benignus Dominus de cælo suum populum miseratus, qui solem post tenebras, & post tempestates tranquillitatem solet seruis suis inducere, dissipare protinùs, ac perdere crudelia sceptra parat, ac sui nominis inimicos de medio tollere, Diocletianos scilicet, & Maximianos, & quotquot cum eis suo populo impiè pręfuerunt. Erigit autem cornu salutis plebi suæ, & cælesti Crucis signo Constantinum, Constantij & Helenę filium, aduocat ad Romanum Imperium. Ille non ignarus, quisnam hic esset, à quo cælitùs vocaretur, omnem spem suam in eum conijciens, Maxentio confestìm exacto, dignitatem nominis Christiani in propriæ maiestatis solium exaltauit, vertitq; priorum lætitiam Imperatorum in luctum. Tum per orbem edicta profert, quibus iubet, idola & gentium delubra euerti, solui eos, qui pro Christi nomine vincti essent, instaurari Christianorum sacra, templa refici, & pristinũ ornatum resumere. His

Constantinus restituit nobis rem.

Con-

S. Nicolaus redit ad suos.

Constantini edictis vbiq; promulgatis, Christi confessores soluti, vnusquisq; in patriam suam redit. Sicque Myrensis populus pontificem suum recipiunt, martyrem profectò voluntate ac desiderio, atq; incruentum athletam & bellatorem. A quo cùm cælitùs collata sibi dona miris modis exercerentur, tanta creuit apud populum de illius virtute opinio, vt iam planè miraculo omnibus esset. Hic cùm videret dæmonum delubra quædam, nonnullasq; gentilium aras adhuc superstites, non exiguamq; impiorum, ac varij generis hominum multitudinem ad eas confluere, atq; id mali serpere quotidiè latiùs, incredibili ardore succensus insurgit: & vndiq; Dei verbum prædicans, vbi idolorum aram quampiam conspexisset, funditùs euertebat, nulli parcens, neminem metuens, nihil nisi de Dei gloria, hominumque salute solicitus. Sic itaq; omni dæmonum cultu eiecto, puram gregi suo tranquillitatem & requiem comparauit.

Hæc cùm Christi miles, immò Imperator & dux, aduersùs principes tenebrarum non minùs feliciter, quàm fortiter auderet, cepit continuò illum libido, quatenùs ne ab ipso Dianæ templo abstineret: facinus siquidem desiderandum potiùs, quàm sperandum. Erat enim ædes hæc admirabili pulchritudine, & magnitudine singulari, & quę à Myrensi populo inter primaria vrbis ornamenta præcipuè coleretur. In hanc igitur cum robustissima iuuenum manu impetum faciens, non solo illam, vt cæteras, ęquâsse contentus, fundamenta quoq; radicitùs euulsa disiecit, nullo prorsùs ciuium obsistente. Horrenda res erat, profligatorum dæmonũ audire vlulatus, immurmurãtium, terribilique stridore inclamantiũ: Nunc se per iniuriã è sedibus ꝓprijs eijci, atq; fugari.

Euertit funditùs Dianæ templum.

Hic itaque triũmphus armis eius & militiæ aduersùs infideles finem fecit, non autem animo, corporique in alienum auxilium exercendo, aut mirabilibus faciendis. Quæ quoniam multa sunt, non omnia idcircò silentio patiemur obrui & obliuione: sed strictim pauca attingemus, si priùs ostenderimus, qualem se ipse præstitit in illo celebri, & omnium nobilissimo Christianorum conuentu, qui tum Niceæ est habitus. Constantino igitur, qui primus Christianorum cultum in vniuersam suam ditionem induxit, Romanum Imperium gubernante, * Iulius, qui summus tunc erat Pontifex, non modò Constantinum, verumetiam cæteros omnes, quibus præerat Imperator, ad orthodoxæ, rectæque fidei ritum & disciplinam assiduè inflammabat. Et cùm Arrianus error haud paruam orbis partem occupâsset, Pontifex tandèm effecit, vt suo, Imperatorisque iussu vniuersale Christicolarum concilium Niceam cõuocaretur: vbi dogma incorruptæ fidei Christianorum comitiorum firmaretur authoritate, pariterque vt Arrius, Arrianæque stultitiæ sectatores damnati, è Republica Christiana abigerentur. Ei concilio affuerũt trecenti decem & octo Episcopi, inter quos Nicolaus non minor doctrina, quàm vita: neque sermone, quàm opere, in refellendis Arrianis fallacijs iudicatus est. Hæresim illam acutissima ingenia tuebantur, & viri omnium doctrinarũ cultu & elegantijs expoliti, quos cõtra non modò disputationibus & lingua, verùm multo maximè supplicationibus & assiduis ad Deũ precibus Nicolaus pugnabat. Ità cùm illorum tandèm argutias & errores ipse cum cæteris veritatis defensoribus dissoluisset, canonemque ipse & reliqui synodi patres orthodoxę fidei pręscripsissent, homousion videlicet, hoc est, consubstantialem patri & æqualem credendum esse Christum, resarcita scissura Ecclesiæ, indè discedens, ad proprium gregem regressus est: cui neque doctrina, neque exemplo, neque assidua exhortatione defuit, quó magis omnes ad virtutem, ad mores, ad animi cultum, ad pietatem, religionemque perpetuò concitaret.

for. * Syluester.

Nicenum Concilium sub Syluestro habitũ est.

Ei interest S. Nicolaus.

Accidit aũt ea tẽpestate, vt terrã Lyciam valida vexaret fames, tantaq; Myris, alibiq; tritici egestas esset, vt iam ad interitum hominum res spectaret. Tum Nicolaus ad horrea Dei, hoc est, ad orationẽ confugit. Per id autẽ tẽporis mercator quidã in terra Sicilia magnam frumenti vim in nauim intulerat, exportãdi in Hispaniã, dandique venum causa. Huic noctù dormienti Nicolai simulacrum sese per visum offert: imperat, vt Myras triticum primo statim tempore aduehat, ex eo grande precium relaturus, fidemque verbis, tribus datis aureis, facit. Excitatus ille cùm aureos propè, & cubile clausum inuenisset, admonitum se diuino numine ratus, Myras sine mora frumentum vehit, preciumque accipit, quod dormienti sibi spoponderat Nicolaus. Eo pacto Myræ sæuientis iam inediæ vim repulére. Ità cùm mercator rem omnem, vt sibi euenerat, cunctis palàm fecisset, Myrenses suum pręsulem maiori deincèps, quàm hominem venerari par sit, honore & laude sunt prosecuti.

En vt fami suorũ medetur.

Ea

Ea tempestate Constantino nunciatum est,ab nonnullis rerum nouarum cupidis, seditionem haud negligendam,in superiori Phrygia excitatam.Tunc Constantinus tres ad eos reprimendos motus legatos mittit: Nepotianum videlicet, Vrsum, & Herpilionem.Hi celerè cum armis ad negocium sibi datum profecti, Andriaciama appulêre. Id erat in terra Lycia oppidum,subiectum Myrensibus.Ibì milites aliquandiù aduersa maris tempestate detenti,emendorum ciborum gratia in terram egressi, tandèm (vt est eiusmodi genus hominum rapax,& alieni appetens)ad prędam incolarum sese vertunt: multa rapiunt per vim,plurima temerè deuastāt. Quorum improbitas cùm in dies augeretur,vicit tandèm incolarum patientiam effrenata licentia militum. Igitur agrum omnem armat iniuria: seditio & tumultus exoritur: & iam in mutuam cædem vtrinquè ruebatur: cùm Nicolaus(is enim rem perspiciens,citato pede ad locum venerat) adesse nunciatur.Tum oppidum omne,necnon & ipsi Imperatoris legati, ac milites (tanta erat in omni Lycia Nicolai authoritas atque nomen)depositis armis,venientem Episcopum obuiàm progressi incredibili quadam veneratione ità excipiunt, vt nullum penitùs tumultûs,aut irarum vestigium appareret. Nicolaus rem sedatam animaduertens, benignè legatos congressus,in vrbem honorificè perhumaneq; inductos hospitatus est. Dùm illi se placatis ventis ad nauigandum expediunt, adsunt Myrenses aliquot anxij flentesq;: hi ad sancti viri pedes prouoluti,celeritatem & auxilium conclamant contra nequissimi hominis vim atq; iniuriam.Eustachium enim Pręfectum vrbis auro victum, tres innocentissimos ciues capite damnâsse,ciuitatem omnem in luctu esse, vnam reliquam superesse in Nicolao spem: qui si affuisset, ille nunquàm tam immane facinus in animum induxisset: opùs esse maturato: nì citò accurrerit,de capite & fortunis insontium actum esse.Hęc illi cùm flentes lamentarētur,vir Dei,diuinæq; misericordiæ imitator,rei crudelitate vehemēter percitus, iter arripit, Constantiniq; legatos contra Pręfecti vim,si oporteat,sibi comites & adiutores adiungit. Itaque cùm in locum, cui Leo nomē est,aduolâsset,obuios quosdam rogat, si quid de tribus his damnatis ciuibus exploratum haberent.Illi reliquisse eos aiunt,in Castoris & Pollucis campo tractos,vt mactarentur.Tum Nicolaus ad locum velox contendit, vt illorum pręueniat necem. Iam miseros illos crudelis carnifex tyranni iussu ad portam loci pertraxerat, vbi capite damnatos plecti mos erat. Quò Nicolaus incredibili ardore flagrans cùm irrupisset,videt magnam mortalium vim vndiq; circunfusam,& tres(miserum dictu) manus post terga vinctos,& lumina linteolo velatos,nuda colla carnificis securi pręebentes.O miserū spectaculum, & indignū profectò, quod humanos oculos suę immanitatis testes haberet. Iam carnifex securim erexerat,& furenti similis,truculentos oculos in in miseras ceruices defixerat,nihil aliud quàm crudelitatem atq; cruorem gestu, vultu, fœdaq; voce significans. At diuinus hic noster,vt primùm pia lumina nefario iniecit spectaculo, non tumultuans quidem,aut temerarius,sed grauiter admodùm, & cum seueritate carnificem compellat: Quid agis scelestè? securim contine.simulq; accedens intrepidus, & fiduciæ plenus,cum regia quadam authoritate,securim è manibus extortam abijcit: tribus damnatis lumina & manus reddit,bonoq; animo esse iubet.Hæc cùm ità fierent,nemo tamen quisquam ausus est ex omni apparitorum turba,nōn modò Nicolao obsistere,sed ne in eum quidem vel attollere oculos:tanta erat moribus authoritas,gratia atq; maiestas,tantaque de illius virtute omnium mortalium existimatio. Rei pręterea indignitas illis(vt arbitror)manus & linguam ademerat. Tum tres illi, sanctissimi viri beneficio in lucem restituti,quanta poterant voce cum lachrymis beneficium extollebāt, simulq; vniuersus campus,in quem facti misericordia ciuitatem propè omnem conciuerat,in eius laudes resonabat. Inter hæc Præfectus vrbis cùm aduenisset, ei Nicolaus neq; obuiàm ire,neque venientem inspicere passus est.Tum ille, siue sceleris sui conscientia,siue pœnæ metu, si Constantinus factum rescifcat,in pœnitentiam versus,Episcopum benignè congreditur.Ille repulsum seuera increpat voce: Affirmat, hanc se publicam iniuriam non passurum,imploraturumque non modò vltoris Dei,verumetiā Constantini iustitiam in eum,qui auro corruptus,magistratum sibi traditum fœdè & crudeliter administrâsset.Cumq; illi extrema minaretur supplicia,Pręfectus vehementiùs sibi timens,iam non verbis modò,verùm & lachrymis supplex sibi veniam postulat,omnique pœnitentiæ significatione Nicolaum sibi conciliare studet,in Simonidem & Eudoxium Myrensium principes,iniurię culpam falsò transferens.Tum incredibile est,quàm ea res cha-

Suô aduentu sedat tumultum.

Liberat tres insontes homines capite damnatos.

Seuerè obiurgat præfectum crudelem.

charum omnibus hunc virum reddiderit, vt in eius laudes fusa multitudine, confestim ea res tota Lycia celebraretur.

Sed iam Constantini legati, confecta re, abeundum rati, Nicolai benedictionem efflagitant, pulcherrimum tutissimumque itineris sui viaticum. Ea accepta, benignè dimissi, proficiscuntur in Phrygiam, vbi cùm motus illos sapienter composuissent, Byzantium ad Imperatorem regressi, honorificè & perhumanè excipiuntur, nouis honoribus atq; donis aucti: quippe quorum opera atque consilio id incendij tutè matureque extinctũ esset. Iamque inter primos Constantino chari, & cęteris omnibus illustres & conspicui habebantur. Cæterùm hanc eorum felicitatem non diutiùs pertulit laudum semper & glorię hostis inuidia. Ij enim, quibus erat cum tribus istis de honore contentio, Byzantij prætorem clàm adeunt, conficta in illos crimina afferunt, quòd scilicet illi pecunia victi, in authores seditionis nõ animaduertissent, seminaq; eiusce mali reliquissent, breui maius periculum paritura. Cæterùm accusationem hanc per se infirmam atque suspectam, grandi pecunia prætori data communiunt. Prætor corruptus, ad Constantinũ omnia defert, comperta se habere horum peccata affirmans. Tum opinionem Imperatoris de legatorum fide & integritate vicit suspicio, quę regum animos facilè occupat, ac dominatur. Prętori itaq; ab Imperatore datur potestas, Nepotianum, Vrsum, Herpilionem huius accusationis ignaros, vinculis & custodia coërcendi. Tum prętor se satis accusatoribus fecisse arbitratus, quòd illos coërcuisset, pariter intelligens ficta illa contra insontes crimina fuisse: neque ad quæstiones, neque ad crimina quouis pacto discutienda accedit. Sic ergò cùm aliquantulum æui effluxisset, veriti accusatores, nè, si vincti inopinatò dissoluerentur, periculum patratæ fraudis in suam redundaret ceruicem, ad prætorẽ redeunt: eum perquàm multo concitant studio, vt negocium reorum intermissum resumat, efficiatque vt illi factorum suorum pœnas luant: neque sibi, neque prætori conducere, vt illi liberati, acceptam iniuriam vlciscantur. Prętor & ipse sibi pro auro ab accusatoribus sumpto metuens, ad Imperatorem redit, vultu, gestu, oculis se malæ rei nuncium venire dissimulat. Tum vbi fandi copia data est: Legatos, ait, nondùm odium suum satis expleuisse ex his, quæ contra Imperij maiestatem gessissent in Phrygia: à quibus tantum aberat priorum flagitiorum pœnitentia, vt etiam vincti & custoditi, noua non desinant pericula moliri: quibus nisì occurratur, antequàm veniant, frustrà, cùm venerint, occursurum. Cùm itaque suam fraudem prętor lachrymis contexisset, Imperator vera atque comperta sibi afferri putans, simulq; motus, tum ira ob illorum ingratitudinem, tum metu sui periculi, mortem reis in crastinum decernit. Erat custos carceris vir, tum humanitate prędịtus, tum veteri cõsuetudine cum tribus his legatis coniunctus, quorum calamitatem ægrè admodùm & molliter semper tulerat. Ad eum igitur cùm tristis crastinæ cędis nuncius aduenisset, exclamans: Me miserum, inquit, & hominum longè infelicissimum, quem tam funesti ludi spectatorẽ fortuna delegit: Quàm noluissem vnquàm hos carceres conspexisse: Quàm pręstabat in vltimis terrarum finibus nunc abesse. His vocibus custos omnem compleuerat carcerem: neq; largi fletus lamentis deerant. At tres illi, quibus vitę factorumq; innocentia dudùm & mortis, & pœnæ metum ademerat, ad subitum nunciũ consternati: Quę nos, inquiunt, aduersa fortuna in hoc miseriarum atque calamitatis impulit? Quę tanta in nos falsa suspicio potuit, vt insontes sceleratorum hominum supplicio damnaremur? Tum amicis cognatisq;, qui aderant, frustrà imploratis, Quandoquidem, aiunt, nihil præsidij innocẽtibus in terris est, Deum ipsum, & integritatis nostræ testem, & iniurię atque necis vltorem inuocamus. Inter hęc Dei miseratione effectum est, vt Nepotianus in memoriam Nicolai veniret, iamque versaret animo, quo pacto ille damnatis M[illegible] consibus succurrisset, qua vi atque misericordia eos ab interitu vindicâsset. Hæc cùm socijs in memoriam reuocâsset: Et quid, inquit, spei nostrę saluti superest, nisì vt huncipsum innocentiæ nostrę patronum ex animo imploremus, qui pulchrè didicit insontes ab omni mortis periculo liberare? Tum & duo reliqui ad orationem lachrymis & mente conuersi, sanctissimi viri patrocinium inuocant. Exaudiuit autem eos Dominus de excelso sancto suo, & de cælo in terram adspexit: Audiuitque gemitus compeditorum mirabilis Dominus in sancto suo, cuius non est passus frustrà patrocinium implorari. Voluit enim, vt discerent reges, & omnes populi, principes, & omnes iudices terræ, regum regem in cælis esse, qui non spernat iniurias pauperum, qui soluat iniustè compeditos, & elisos erigat.

Vide quid pariat liuor.

Viri innoxij falsò apud Imp. deferũtur.

Dãnantur ab Imperatore malè persuaso.

Implorãt S. Nicolai patrocinium. Psal. 101.

Psal. 145.

gat. Noctù enim per quietē imperatori Nicolaus apparuit, ore profectò sicutì venerando, ità & terribili, formidolosoque: atque illi imminens: Surge confestìm, Imperator, inquit, & Nepotianum, Vrsum, & Herpilionē vinculis & custodia solue. Falsò enim & per inuidiam accusati sunt, & iniuria abs te damnati. Id nisi feceris, intolerabile tibi bellum indico, & fœdam insupèr stragem, turpissimumque tibi, domuique tuę interitum, verus Dei præco denuncio. Tum Imperator rei nouitate perculsus, miratusque (vt sæpè in somnis solet) cùm viri maiestatem & verba, tum quòd intempesta nocte in regiam, regisq; penetrâsset cubile: Et, quis tu es, inquit, qui hæc mihi denuncias, & minaris? At ille, Nicolaus sum, Myrarum Dei miseratione antistes. Quo dicto, ab eo euanuit, & Alabio prętori tunc quoq; dormienti sese per visum offert, eodem oris habitu, ijsdemq; verbis, quibus Constantinum terruerat. Tum Constantinum somni terrore excitatum, secumque tum minas horrendas, tum minantis speciem reputantem pauor non mediocris occupat, idque visum minimè negligendum ducit. Eodem pauore, eádemq; animi cogitatione cùm teneretur prętor, ab Imperatore adueniunt nuncij, qui visa ab eo per quietem accuratè exponant. Tum prætor metu adaucto, ad Imperatorem confestìm venit, quæ vidisset, quęque audîsset, quantùm potest, verissimè explicat. Ità cùm singula vtriusque somni conuenirent, & velut ab eodem imperante, quasi signo dato, in vtraq; cubicula irruptum esset, tandèm visum est, reos ipsos è vinculis accersiri. Qui cùm coram constitissent, rogantur, num disciplinam magicam didicissent? Cùm negarent illi, & studia eorum omnibus manifesta esse contenderent: Rex, Num, inquit, de interpretandis, aut inducendis somnijs exploratum habetis aliquid? Cùm illi negarent, Constantinus se per vim (quandoquidem voluntariè non licet) veritatem ab illis extorturum minatur. Illi regis iustitia implorata, neque magicam, neque vllam somniorū disciplinā vsquàm attigisse affirmant: se à parētibus ab ineunte ætate ità educatos, institutosq;, vt nihil didicerint, nisi Imperatorem venerari, illum colere, illum rebus anteferre omnibus, quas mortalium animus solet cōcupiscere. Hoc institutum ità constanter & perpetuò tenuisse, vt nihil nisi pro augenda Imperij maiestate dixerint, fecerint've: si secùs compertū habuerit, nulla se prorsùs misericordia dignos putet. At si nonnihil quandoq; tuēdi, extollendiq; Romani Imperij causa fecerint, si vitam sępenumerò minimi pro illius dignitate æstimârunt: si data sibi ab eo negocia, castè integreq; gesserūt, iam non præmia, quibus amplissimis eiuscemodi facinora donari solent, sed fama tantùm, nomenque vt sibi restituatur suum, supplices postulare. His verbis cùm vultus, gestus, lachrymæ oculis obortę, fidem facerent, cœpit Constantinus de illorum innocentia cogitare, & suæ pœnitere sententiæ, quippe qui Dei iustitiam formidaret, verereturq;, nè si ipse innocentes dānaret, nocēs ipse diuino iudicio dānaretur. Iam itaq; benignus illos inspicit, benignus alloquitur, vt vultus, verbaq; pœnitentiam animi sui facilè indicarent. Tum illi paulò fidentiùs Constantinum intuiti, Nicolai simulacrum continuò vident assidētis Imperatori, & nutu sibi veniam & misericordiam pollicentis. Tum Nepotianus, & duo reliqui deincèps vehementiore animi exultatione permoti, sublatis in cælum oculis, conclamant: Deus misericors, Deus Nicolai, qui tres innoxios olìm Myris ab interitu liberâsti, libera innocentes sperantes in te, nè angelus hic tuus frustrà videatur nostrum patrocinium suscepisse. Miratus hunc sermonem Constātinus, quid sibi hęc verba velint, rogat, quíve hic Nicolaus sit, quósve tres ab interitu liberârit. Tum Nepotianus ordine exponit omnia, & quid ipsi Myris vidissent, & quo pacto in vinculis illius auxilium implorâssent, quem penè assidentem conspexerint. Constantinus (vt par erat) miraculo rei commotus, neque immemor domesticæ clemētiæ ac lenitatis, quam à maioribus acceptam, magno ipse semper studio auxerat, vtroque somnio cum istorum narratione collato, solui confestìm tres vinctos iubet, & pristinæ dignitati restitui. Atq; ad illos conuersus: Abite ad eum, inquit, qui me de fortunis & capite vestro solicitus territat dormientem, & gratiam illi reddite, eiq; meo nomine nunciate, quid suī gratia fecerim. Hæc cùm dixisset, Euangelium aureis literis proferri iubet, aureumq; thuribulum gemmis & arte insigne, & duo prętereà puro ex auro cādelabra: ea omnia imperat, vt Nicolao offerāt, quibus inter sacrificandum vtatur, suæ pietatis perpetuū monimentum. His atque alijs admirabilibus viri factis eousquè nomē eius diffusum est, vt iam vel remotas orbis terrarum plagas attingeret, essetque calamitosis & periclitantibus certissima spes atque profugium, quibus ille vocatus deesset nunquàm. Qua verò misericordia atque pieta-

Nota rem admirandā.

Item aliā res mira.

Absoluunt viri innocentes.

Constantinus Imperator mittit S. Nicolao præclara munera.

te nauigantes olìm è faucibus mortis extraxerit, operæprecium arbitror enarrare.

Ferunt enim, nautas quosdam horrenda disiectos tempestate, furentique pelago propè absorptos, Nicolai, quem nunquàm viderant, auxilium inuocâsse. Audierant enim, quòd multos sæpè è summis periculis liberâsset. Itaque iam non manibus fidere, non clauo, non viribus vllis, aut arte nauigandi: sed toti in sanctissimi viri inuocationem proiecti, cõtra procellarum rabiem hoc quasì tutissimo scuto sese tueri, illum inuocare, illi manus tendere, illi tota mentis cogitatione inniti. Tum hic noster impiger humanarum calamitatum adiutor, inclinante iam naui, & pelagus imbibente, oculis omnium manifestus, Eccè, inquit, adsum, quem inuocatis, opem, si sperabitis, allaturus. In Deo confidite, cuius ego minister aduéni: simulque clauo, cernentibus cunctis, arrepto, nauim erigit, gubernatque: indè mare minaciter increpans, fluctus confestìm, sæuientesq; procellas placat, vt nautæ dicerent: Quis est hic, quia mare & venti obediunt ei? Et ipse Christi promissis fidem faceret, dicentis: Amen dico vobis, qui credit in me, signa, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet.Ità cùm procellarum omnis illa superbia resedisset, eisque placidam reddidisset nauigationem, ex oculis eorum euanuit. At nautæ, vt primùm illos optata tellus excepit, Myras, quę stadia viginti à mari aberant, rectà contendunt, saluatoris sui visendi cupiditate incensi. Vbì cùm sciscitantes didicissent, beatum hunc in templo cum reliquo clero diuina officia exoluentem, templum ipsi anxij petunt. Erat sanctissimus hic noster sacerdotum choro immixtus, nihilque habebat insigne, quod à cæteris secerneret. In quem simulatquè nautæ oculos coniecerunt, quasì bacchantes per cõfertam turbam ad illum irrumpunt: prostratique, Hic est, inquiunt, hic est, cui vitam planè debemus: hic est, cuius ope ab interitu erepti sumus: hic est, qui inuocatus, vt parens misericors laborantibus præstò fuit. His vocibus cùm in se circunfusos Myrenses conuertissent, rem omnem, vt ab initio gesta fuerat, edixerũt. At Nicolaus ora ingenuo quodam rubore suffusus: Date, inquit, gloriam Deo, filij. Ego peccator sum, & seruus profectò inutilis: ipse est, qui facit mirabilia magna solus. Indè illos seorsùm euocutos cum placida quadam seueritate admonet, vt post acceptam corporis salutem, animi quoquè salutem non negligant. Habebat enim ex spiritusancto, quem in illum Deus vbertìm effuderat, vt alieni cognosceret cordis arcana. Ex quo nautas istos sciebat peccatis quibusdam, & diabolo esse obnoxios: Cognoscite igitur, inquit, cognoscite filij, errata vestra, & corda, motusq; vestros in tutiorẽ portũ traducite, Deumque horrẽdum iudicem formidate. Estis enim (vt inquit Paulus) Dei templum: qui verò Dei templum corruperit, vt corrumpat & destruat illum Dominus, æquum est. Ego (vt dicitis) vestræ corporalis salutis adiutor, spiritualis nunc periculi nũcius venio. Et cùm post hæc secretiora quædam illorum peccata proferret, eos iusta admiratione & pœnitentia repletos dimisit. O medicum expetẽdum, & omnium mortalium linguis per secula celebrandum: qui cùm corpora omni periculo liberaret, animos quoquè sanctificare non neglexisset: vt totum hominem sanum redderet, eius nullam omninò partem incuratam prætermisisset. Quamobrèm verè putandum est, Deum ipsum hoc tãtum terrarum cęliq; ornamentum, suis plasmâsse digitis, & inter primas suas delicias habuisse, dedisseq; animo illi profectò cælesti habitaculum, pari omnium elegantiarum ornatu præditum. Sic enim inter veterum memorias literis Gręcis mandatum inuenimus, beatissimum hunc cęlesti quadam oris & vultûs venustate fuisse, moribusq; senili ac veneranda grauitate iucundis, & velutì sanctificationem quandam & gratiam ex se spirãtibus: in cuius intuitu ea esset vniuersę honestatis species & exemplum, vt sibi congressos adspectu solo à vitijs ad virtutem facilè reuocaret. Si quem autem nactus esset vlla animi molestia laborantem, nũquàm non abundè consolatum atq; lenitum abs se misisset. Tradunt prętereà, ex eius vultu velut coruscantia fulgura micare solita: faciemq; super humanũ eluxisse splendorẽ. Sermo erat admirabili quodam lenocinio & suauitate suffusus, grauis, modestus, & in sententiam facilè etiam reluctantes trahens. Compertum enim habemus, multos illum de veritatis curriculo declinãtes, & in hæreticã foueam delapsos, ad catholicæ fidei semitã reuocâsse, vt in opere atq; sermone iustè sit habitus efficax.

Hic itaq; tantis prę ditus ornamentis, sic inter mortales versatus est, vt cælo semper & immortalitate omnium consensu dignissimus videretur. Qui cùm diutiùs, quasì lilium intra Myrenses hortos iucundissimè redoluisset, & velutì vnguentum fragrans, diuinarum virtutum odorem atque suauitatem ex se spirâsset, tandèm dierum sanctorum

Adhuc viuens S. Nicolaus, apparet ipsum inuocãtib⁹. Ioan. 14.

Psal. 135.

Corda hominũ nouit singulari Dei dono.

1. Cor. 3.

Singularis gratia vultus eius.

Multos ab hæresi reducit.

rum plenus, in viridem senectutem inducitur. Iamq; cùm communi hominum lege litandum esset naturæ, in breuem, eamque leuem, ægritudinem incidit. Ità cùm intelligeret, hinc sibi migrandum esse, beatus iste superioris Hierusalem veteri desiderio flagrās, in hymnos & gratiarum actiones totus diffunditur, omnique lætitiæ significatione valedicto, in cęlum, quod sibi apertum cernebat, euolat, longæuam illic & sempiternā acturus vitam, angelorum splendoribus cōsors, diuinæq; pulchritudinis perpetuus contemplator. At venerabile corpus, singulare orbis terrarum ornamētum, Episcoporum, vniuersiq; cleri & populi laudibus & lachrymis decoratum, humatur in templo, quod Myris maximum ac pulcherrimum ea tempestate fuit.

Abit è corpore in cælum.

Ex purissimis autem illis & redolentibus membris per anteacta secula in hunc vsque diem nectareus distillat liquor, certissima spiritualiū ac corporalium ægritudinum medicina. Eius itaque fama cùm ad remotissimas quoquè prouincias subitò penetrâsset, ad eius venerabilem tumulum incredibilis cōtinuò factus est hominum ex omni plaga concursus. Neque illis multorum licèt dierum itinera visendi busti desiderium adimebant, vt & sacro vngerentur liquore, & tumuli ipsius complexu & veneratione consecrarentur.

Liquor ex eius mēbris distillat mirè efficax.

Sed antequàm finem faciamus, primum saltem eius post mortem admirandum in nautas facinus exponamus: reliqua, quoniam propè innumerabilia sunt, & hominum linguis vndiquè celebrata, prætermittamus. Compertum habemus, quosdam amplexandi tumuli desiderio à Tanaī ostio soluisse, vt Myras contenderent. Cùm autem in nauim sarcinas & viaticum intulissent, inuidus ille dæmon, qui in eo Dianæ colebatur templo, quod pauloantè dicebamus à Nicolao deiectum, huius nauigationis causa cognita, ad impediendos homines, si possit, sese dolo & fraude exornat. Nondùm enim exciderat animo ædis illius à fundamentis euersio: non violenta, ignominiosaq; cùm sui, tum ministrorum suorum è Myris expulsio: non cultus hominum ad se confluentium sibi ademptus. Hæ facesad vltionem dæmonem inflammabant, præter insitam nocendi libidinem, & alienæ virtutis odium immortale, quo in expulsorem suum iam toto illustrem orbe flagrabat. Igitur mulieris formam induit, vas olei plenum humero gestantis: & nauim conscendens, se ait magno teneri desiderio eiusce tumuli adorandi, sed imbecillam corpore, stomachoq;, maris & nausеę crudelitatem non posse perferre, missuram se (quandò proficisci non licet) oleum illud, quo tumuli lampades accendantur: rogat itaque, vt oleum ipsi suo nomine sanctissimo monumento offerant. Illi facilè persuasi, quippe quibus nulla inerat suspicio fraudis, dolium accipiunt. Erat in eo prophanum nescio quid, diabolica execratum arte, & dignum profectò, quod à dæmone nocendi causa preberetur. Soluentes ergò, cùm diem vnum prosperè sulcâssent mare, cœpit insequens aurora zephyros in proram mittere, & noctes diesq; deincèps plurimos sic pertinaciter aduersi erant, vt nautę tędio diuturnæ procellæ, infecto itinere, de reditu cogitarent. Iamq; proras obuerterant, cùm infatigatus hic noster omnium laborantium adiutor, lembo se redeūtibus offert: Quò, viri, tenditis? inquit. Quid constitutum iter deseritis? Vestrum est, viri, ventos in puppim conuertere, & aduersę nauigationis tollere impedimenta; diabolica hęc fallacia est: non enim fœmina dolium, sed infernus vobis dæmon cōmendauit. Liberate nauim hac peste, & vas in mare abijcite, eruntq; deinçèps omnia vobis secunda. Nauigātes, imperantis veneratione permoti, (inerat enim homini diuina quædam maiestas) vas ipsum in pelagus repētè contorquet: ex quo tetra quędam exiliens flamma, fumo & caligine aërem totum obnubilat, intolerabilique fœtore complet omnia: tantoq; stridore vas ipsum mari excipitur, vt è damnatorum officinis exisse nemo ambigeret. Tum Nicolaus, cùm sese, quisnam esset, patefecisset, ex oculis eorum euanuit. Indè nunquàm constituto itineri clementes auræ defuêre.

Lampades ad sanctorū tumulos etiam antiquitùs ardebant.

Maligni dæmonis fraus detegitur à S. Nicolao.

Hęc sunt, sanctissime pater, pietatis tuę à Deo collata pręmia. Hæ sunt laborum retributiones. Hæ certaminum tuorum coronæ, ad te in hoc mundo delatę. Nam quæ apud immortales spiritus es consecutus, illa eiusmodi sunt, quæ nec vllo corporis sensu, neq; vlla mentis cogitatione percipiātur. Ego verò minimè dubitauerim, te fortissimū martyrem, & incruentum appellare bellatorem. Siquidem non tam mors ipsa per se, & cruoris effusio, quàm moriendi pro Christi nomine ardor † efficit. Nam Christiani nominis sæuos oppugnatores (quādoquidem corpore volens non potuisti) vita, moribus, doctrina, oratione deniq; contriuisti, piè credentibus validissimum auxilium pręstitisti, vl-

Videtur deesse † martyrem

 tima

tima minantes supplicia contempsisti, vincula lætus subijsti: nihilque præter carnificis crudelitatem tuo defuisse martyrio intrepidus affirmârim. Sed tua vita, beatissime pater, Deus rerũ sapientissimus dispẽsator plùs, quàm morte, delectatus est, vt te genus humanum quãdiutissimè clementissimo, & super omnes impigerrimo frueretur patrono in terris: tuque togatus, de diabolo pro innumeris ciuibus Christianis abs te saluatis, gloriosissimè triumphares cum Christo in gloria per immortalia secula seculorum, Amen.

DE SS. DIONYSIA, DATIVA, LEONTIA ITEMQVE TERTIO, BONIFACIO, ET ALIIS QVIbusdam, *ex libro 3. sancti Victoris Episcopi Vticensis, De persecutione Vandalica.*

Decembr. 6.

ADDIDIT bestia illa (Hunnericus vel Honoricus Vandalorum rex) sanguinem sitiens innocentum, Episcopis necdùm adhuc in exilium directis, per vniuersas Africanæ terrę prouincias vno tempore tortores crudelissimos destinare: vt nulla remansisset domus & locus, vbi non fuisset eiulatus & luctus: vt nulli ętati, nulli parceretur sexui, nisi illis, qui eorum succumberent voluntati. Hos fustibus, illos suspendio, alios ignibus concremabant. Mulieres, & pręcipuè nobiles, contra ius naturę nudas omninò in facie publica cruciabant. Ex quibus vnam nostram Dionysiam cursim ac breuiter nominabo. Cùm viderent eam non solùm audacem, sed etiam matronis cæteris pulchriorem, ipsam primò nisi sunt fustibus expoliatã aptare. Quæ cùm peteret, diceretq;, de Domino suo secura, Qualiter libet, cruciate: verecũda tamen membra nolite nudare: ampliùs illi magis furentes, celsiori loco, vestimentis exutam, *constituunt, spectaculũ eam omnibus facientes. Quæ inter ictus virgarum, dum riuuli sanguinis toto iam corpore fluitarent, libera voce dicebat: Ministri diaboli, quod ad opprobrium meum facere computatis, ipsa est laus mea. Et quia erat scripturarum diuinarum scientia plena, arctata pœnis, & ipsa iam martyr, alios ad martyrium confortabat. Quæ suo sancto exemplo vniuersam suam patriam liberauit.

* consistũt,

Quæ cùm suum vnicum filium, admodùm adhuc teneræ ætatis & delicatum, timorẽ pœnarum formidolosum conspiceret, verberans eum nutibus oculorum & increpans, authoritate materna ità confortauit, vt matre multò fortior redderetur. Cui inter crudelia verbera constituto ità dicebat: Memento, fili mi, quia in nomine Trinitatis in matre Catholica baptizati sumus: nõ perdamus indumentum nostræ salutis, nè veniens inuitator, vestem non inueniat nuptialem, & dicat ministris: Mittite in tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & stridor dentium. Illa pœna timenda est, quæ nunquàm finitur: illa desideranda vita, quæ semper habetur. Talibus itaque filium solidans verbis, velociter martyrem fecit. Venerabilis verò adolescens, Maioricus nomine, in certamine confessionis spiritum reddens, cursum palmiferum consummauit: amplexansque illam hostiam suam, quantis potuit vocibus Domino gratias agens, ad gaudium spei futuræ in sua domo mâluit sepelire: vt quotiès super sepulcrum eius Trinitati preces effundit, alienam se à filio nunquàm esse confidat. Quanti igitur per eam in illa ciuitate, vt fati sumus, acquisiti sunt Deo, longum est enarrare.

Præclara vox S. Dionysiæ, filiũ suũ confirmantis. Matt. 22.

Nam & eius germana, nomine Datiua, atque Leontia filia sancti Germani Episcopi, cognatusque Datiuæ venerabilis *Emelius medicus, religiosus quoque Tertius, Trinitatis confessione pręclarus, vel Sibidensis Bonifacius quanta pertulerint, qualibusque cruciatibus euisceratæ vel euiscerati sint, qui valet, ordine dicat.

* Vsuardus hùc Aemilianũ vocat

DE

DE CONCEPTIONE BEATISSIMAE VIRGINIS MARIAE, QVAM CATHOLICA ECCLESIA CELEBRAT

octauo Decembris die, multa præclara extant doctißimorum virorum scripta, ad quæ Lectorem remittimus. Interim in laudem tantæ virginis libuit huc adscribere Sermonem B. Epiphanij Episcopi Cypri, authoris perantiqui, quem è Græcis conuertit vir doctißimus Iohannes Picus Canonicus Parisiensis. Potest autem hinc facilè colligere Lector, quanti fecerint hanc singularem Virginem patres antiqui.

MIser ego sum, qui effulgentes splendores Deiparæ, radios terribiles & incôpræhensas facultates, cœli & terræ inhabitatæ mysterium, admirandúq; propitiatoriũ verbis consequi tẽtaui. Gestiebat quidẽ interioris animi cogitatio ad exactiorem intelligentiã, quæ exprimere conabatur profundæ memoriæ, & altissimæ speculationis miraculũ: veruntamen, charissimi, & timor multus & grauis cõtinuit me. Nã memoria contẽplationis horrẽdæ exagitans tremebũdam animam meã, & cor exhorrescẽs non mediocriter afflixit, sed & grauiter vexauit. Concutit enim mẽtem meam maximæ contemplationis, ac velut incõpræhensi mysterij memoria, nempe quæ illud eloqui minimè possit. Quis enim huiusmodi mysterio exprimẽdo queat sufficere? Quale verò os pronunciare, quæ've lingua proferre? Nequaquàm potest dicere, quod latet. Iam verò audebo. Dicam de sola Deipara, quatenùs assequor. denuò tamen vereor, vtpotè qui lingua non sim præditus idonea ad ea dicenda, quæ sunt valdè magna. Sum enim exili voce, tardaq; lingua, & minimè disertus, vt sic verba facere possim de percelebri, sancta, innupta & Deipara Maria, matre Domini, de qua leuiter loqui non debet humana lingua. Pertenuem enim habet vocem, illius habita ratione, & imminuta est lingua, quæ pro dignitate facultatem dicẽdi non habeat. ità siquidem vel cœlorum Virtutes in stuporem conuertit. Obstupuerunt omnes Angeli, Archangeli, Principatus, Potestates, Throni, Dominationes, Cherubim ac Seraphim, & Angelorum vniuersus exercitus, timore tremoreque graui detenti: quia cernebant illum, qui habitat in cœlis, per eam versari in terra, & exhorrescebant. Spectabant Virginem, cœlum & thronum, & formidabant dum conspicerent eum, qui principio caret, descẽdentem à throno Cherubico, in vtero virgineo sedere. O beata radix, quæ hãc produxit. de hac Esaias propheta turturis more gemendo submurmurat, ignea lingua exclamans: Exurget virga de radice Iesse, & flos de radice ascendet, & requiescet super eum spiritus timoris Dei. De radice Iesse ortus est rex Dauid, & de tribu regis Dauidis sancta Virgo: sancta, inquam, & sanctorum virorũ filia, cuius parentes fuerunt Ioachim & Anna: qui quidem in vita sua Deo placuerũt, atq; etiã fructũ eiusmodi germinârunt, sanctam virginem Mariã, templum simul & matrẽ Dei. Ioachim porrò, Anna, & Maria, hi tres Trinitati palàm sacrificium laudis offerebant. Ioachim enim interpretatur præparatio Domini, eô quòd ex illo præparatũ sit tẽplum Domini, nempe Virgo. Anna rursùm similiter gratia interpretatur: properea quòd Ioachim & Anna gratiã acceperũt, vt, accedẽtibus precibus, talem fructũ germinarẽt, sanctã Virginem adepti. Ioachim siquidem precabatur in monte, & Anna in horto suo. Anna verò grauida effecta, cœlum & thronum Cherubicum peperit, sanctam puellam Mariam. Illa enim reperitur esse cœlũ, templũ & thronus: quia Mariam, interpretari solemus Dominã, atq; etiã spem. Peperit enim Dominum, qui est spes totius mũdi, nempe Christũ. Rursùm nomẽ illud, Maria, interpretatur myrrha maris. Myrrhã verò dicet aliquis (quod ego etiam aio) de immortalitate, eô quòd paritura esset gẽmam immortalem, in mari, hoc est, in mundo. Mare aũt dicet vniuersũ mundũ, cui Virgo serenitatẽ & trãquillitatẽ cõtulit, dũ portũ peperit Christũ. Rursũ itaq; pclaræ puellæ Mariæ beatũ nomen, interpretatur illustrata, vtpotè q̃ illustrata sit à filio Dei, & cũctos vsq; ad terminos terræ credẽtes Trinitati, illuminauerit. Sãcta enim puella virgo Maria, est spõsa Trinitatis, & thesaurus dispẽsationis planè arcan⁹. cui Gabriel inqt: Aue gratia plena: Dñs tecũ. subiũxit Gabriel. Et pater misit arrhabonẽ de cælo spiritũ sanctũ, pparauit Virginẽ vnigenito filio, cœlesti spõso: quã

Marginalia: Eh quàm reuerenter loquitur vir tantus de matre Domini. — De matre Domini leuiter loqui non debet humana lingua. — Esa. 11. Codex habet, ἐπ' αὐτὴν, .i. super eã. — Ioachim & Anna parẽtes Deiparæ. — Maria quid significet. — S. Maria spõsa Trinitatis. Luc. 1.

pater dilexit, filius inhabitauit, spiritus sanctus percupiuit. Ipsa est enim sponsa & thalamus, & ex ea spōsus procedit Christus, virgineū indumētum, iuxta suauē Dauidis prophetæ cantionē: In sole posuit tabernaculū suum, & ipse tāquàm spōsus procedens de thalamo suo. O spōsi desideriū summæ puritatis: propriā ancillam propensiore affectu constituit sponsam & matrē. Gabriel effectus hospes Virginis, cęli & terrę incēsum atq; suffimentū vnà copulauit: quam quidē Virginem prophetę clarè descripserunt, dum prędicârunt seriem nuptiarū. Quomodò Virgo inuenitur esse cælestis sponsa & mater, quę donorum antenuptialiū nomine, spiritū sanctum accepit: dotis verò gratia, cęlum vnà cum paradiso? Quęrebat igitur Virgo cōspicere, quem desiderabat, inquiēs: Vbì est sponsus, cuius pulchritudinem exopto? Vbì est pulchritudo sole splēdidior? vbì totius formæ gloria ineffabilis? vbì lumen, quod extingui nequit, quod ego summo cū desiderio requiro? vbì sol, qui radiū exquirit? vbì ipsorū Cherubim cithara? vbì oculus Seraphim, nūquàm dormiens, Christus? vbì angelorū adoratio, quam Gabriel indicauit? vbì solus ac solius patris vnigenitus filius, quem Virgo exoptās redamat, perquirens salutat? Cui Gabriel ait: Aue gratia plena, Dominus tecū. Aue gratia plena. Gratia sanctæ Virginis est immēsa. Aue gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lāpade gestans lucem inextinguibilē, sole splendidiorem. Aue gratia plena, hami esca spiritalis. In te siquidem hamus diuinitas. Aue gratia plena, gloriæ arca spiritalis. Aue gratia plena, quę es vrna aurea, continens māna cæleste. Aue gratia plena, quę sitientes perennis fontis dulcedine satias. Aue gratia plena, mare spiritale, habens gemmā cęlestem Christum. Aue gratia plena, splendidū cęlum, quę in cęlis incompręhensum cōtines Deum. Aue gratia plena, quę Cherubicū thronum diuinitatis fulgore superas. Aue gratia plena, quæ cæli circulū habes, & Deū incōpręhensum angusto potissimùm loco in teipsa contines. Aue gratia plena, nubes colūnę similis, quę Deū habes, qui populum deduxit per desertum. Quid dico? & quid proloquar? quo pacto beatā prędicabo gloriæ radicem? solo enim Deo excepto, cūctis superior existit: naturâ formosior est ipsis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu angelico: cui prędicādę cęlestis ac terrena lingua minimè sufficit, immò verò nec angelorum. Etenim ipsi quidem hymnum, laudem, honorem protulerunt, nō tamen eo modo eloqui pro dignitate potuerunt. Lętabātur verò angeli, tāquàm ipsi duntaxàt Deum haberent, quibus sanctissima Virgo superior nata, Deum habitātem in cęlis, cōcepit in terra, vt hac ratione exercitus angelorum traheret in terrā, & versaretur cum hominibus. Ipsa enim est cęli & terrę mediatrix, quę vnionem naturaliter peregit. O beata Virgo, columba pura, & spōsa cęlestis Maria, cęlum, templū, & thronus diuinitatis, quę coruscātem in cęlo & terra solem habes Christum: nubes lucida, quę fulgur de cęlo lucidissimū, ad illuminādum mundū, deduxisti Christum. Nubes cælestis, quæ tonitruū spiritussancti in seipsa recōditum, deduxit in mundum, & imbrem spiritussancti in vniuersam terrā ad producendū fidei fructū cum impetu demisit. Aue gratia plena, porta cęlorum, de qua propheta vociferatus est his verbis: Eccè porta clausa, & nullus ingredietur per eam, nec egredietur, prętérquàm Dominus Deus solus: & erit porta clausa duci: quia dux ipse vocabitur, & in ipsum sperabunt omnes gentes. De hac porta etiā in Cāticis propheta in discursu orationis planè & apertè proloquitur, inclamās: Hortus cōclusus, soror mea spōsa, hortus cōclusus, fons signatus. Mansit in virginitate sancta & præclara puella Maria, quæ est nubes lucida, habens intùs Deum verbū: ad quā vocalissimus Esaias, Eccè nubes leuis, & veniet in Aegyptū: mons nullatenùs incisus, præruptā habens petrā Christū. De qua sapientissimus Daniel ait: Abscissus est lapis de mōte sine manibus: hoc est, Absq; viro solidā petram Christum Virgo peperit. Ipsa templū minimè cōpositum, quæ lapidem cęlestē habet Christū. Ipsa nubes tonitrui formis, quę fulgur interiùs in vtero gestat: sermoniq; meo attestatur diuina scriptura, dū ait: Vēter tuus aceruus frumēti, vallatus in lilijs. Ipsa est ager minimè cultus, quæ verbum velut granum frumenti suscipiens, etiam manipulum germinauit. Ipsa clibanus intellectualis, quę ignem & vitę panem habebat. Ipsa es sancta mater Saluatoris, quæ verbum patris, ex te incarnatum, peperisti. Ad quam Esaias: Eccè Virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. O Virgo pura, sancta mater Domini, beata sponsa Trinitatis indiuiduę: beata tu inter mulieres, quæ DEVM & hominem omnium creatorem, velut infantem in terra peperisti. Beata tu inter mulieres, quæ sola in terra DEVM cęlestem concepisti. Beata tu

[Margin notes: Psal. 18. — Quātoperè Christū desiderârit B. Maria. — Luc. 1. — Gratia S. Marię est immensa. — Exod. 17. — Hebr. 9. — Psal. 135. — Creaturis omnibus celsior virgo Maria. — Cant. 5. — Ezech. 46. — Cant. 4. — Esa. 19. — Dan. 2. — Cant. 7. — Esa. 7.]

ta tu inter mulieres, cuius vbera suxit is, qui alit vniuersa. Sancta Maria, Virgo Deipara, beata tu inter mulieres, quę nūc genuisti eum, qui olìm in paradiso formauit Adam è luto. Tu enim es Deipara, quæ verbum ex te incarnatum peperisti. Deipara existis, quę Deum verbum in forma serui concepisti. Deipara existis, quia Deum verbum suscipiens, incarnatum peperisti. Deipara existis, quę sola solius Dei vnigenitum filium genuisti. Non temporaneum Deum genuisti ex te incarnatum, sed ęternum, qui ante te est, & ante omnia. Ouis immaculata, quæ peperit agnum Christum. Iuuenca nunquàm iugum experta, quę vitulum genuit. Fidei mensa intellectualis, quæ panem vitę mundo suppeditauit. Quid dicam? & quibus verbis explicabo gloriam radicitùs fundatam? De hac sancta puella, semper, inquam, puella & virgine, Deus per prophetam ait: Ex te mihi exibit dux, qui sit dominator in Israël, & egressus eius ab initio, à diebus ęternitatis: proptereà dabit eos vsque ad tempus parientis. pariet, & reliqui filiorum eius conuertentur ad filios Israël. & stabit, & videbit, & pascet ouile suum in potentia Dominus. Mich. 5.
O Virgo sancta, lucis æternæ mater: lucis, inquam, quę in cęlis illuminat copias angelorum: lucis, quę illuminat ipsorum Seraphim incompręhensum oculum: lucis, quæ illuminat solem splendidis facibus: lucis, quę fines terrę illuminat ad credendum Trinitati: lucis, quæ dixit: Ego sum lux mundi. lucis, quæ dixit: Ego lux in mundum veni. lucis, quæ assumpta est, & illuminauit cuncta, quæ sunt in cælis & in terra. O Virgo sanctissima, quæ exercitus angelorum in stuporem deduxisti. Stupendum enim est miraculum in cęlis, mulier amicta sole. Stupēdum miraculum in cęlis, mulier gestans lucem in vlnis. Stupendum miraculum in cælis, alter thronus Cherubicus. Stupēdum miraculum in cęlis, mulieris filius, qui & ipsius & seculorum est pater. Stupendum miraculum in cęlis, thalamus Virginis, habens filium Dei, Deum sponsum Christum. Stupendum miraculum in cęlis, Dominus angelorum, infans Virginis effectus est. O sanctissima Virgo, mater Saluatoris, quę genuisti principio carens verbum, filium scilicet eundem cum patre habentem thronum, consubstantialem patri & spiritui sancto: qui cum patre & spiritu sancto est ante secula: qui concamerauit cæsos, & terram condidit. Ioan. 8. Ioan. 9. Apoc. 12.
Aue sanctissima Virgo, quæ velut rubus intellectualis, absque combustione diuinitatis ignem tenes. Clibanus intellectualis, qui ignem & panem vitę calidum mundo in esum attulit, de quo saluator mundi Christus ait: Accipite, comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis frāgitur in remissionem peccatorū. Locuples est, charissimi, virtutibus plena mēsa Virginea, optimis quibuscunq; cibis abundans, quibus terra fruatur. Largita est sancta Virgo & mater Christi, quę splendidā lucernam relucētem in cęlo & terra Christum gestauit, ad quam propheta Zacharias: Ecce candelabrum aureum, & facula super ipsum. Quinetiam Dauid canticum hoc suauissimum inclamat: Lucerna pedibus meis verbū tuum, & lumen semitis meis. O candelabrū Virgineum, quod illustrauit tenebris inuolutos. O candelabrū Virgineum, repellēs tenebras, & lucē splendere faciens. O candelabrū Virgineum, quod ignē & oleū inseparabile ad illuminandū intulit. O candelabrum Virgineū, quod ab altissimo throno accepit tèr lucidū ignē, vnum inextinguibilem, consubstantialē, & ad illustrandā terram resplēduit. O candelabrum Virgineum, de quo per prophetā Deus inquit: Illuc producā cornu Dauid, paraui lucernam Christo meo. Corona regia, preciosissimum habens lapidem, & gēmis similem Christum. Purpura regia, quę cęli terręq; regem induit vniuersale corporis indumentum, purpuram referens, constantissima Christianorum fides, liber incompręhensus; quę verbum & filiū patris mūdo legēdum exhibuisti. Beata inter mulieres, quę verbum ex te incarnatum peperisti: verbum, inquam, patris, filium verbū, ante secula Deū, verbum initio carens & ęternū, verbum cum patre & spiritu sancto vnitum, verbū, eundem cum patre habens thronū: verbum, sedens super Cherubim: verbum, quod glorificant animalia, quadruplicē faciem habentia: verbum, quod creauit angelos: verbum, quod fecit, vt principatus & potestates essent: verbū, quod extēdit cęlos, & terrā condidit: verbū, verum Deum, ipsum Christū Dominū nostrū, quem sanctissima Virgo peperisti, & denuò post partū virgo, quę gēmam produxisti, & coronā regiam plexuisti. O beata Virgo, quæ gloriā cęlestē portâsti, & ex multis floribus paradisi, mundūq́ odore bono replêsti. Virgo est liliū immaculatum, quę rosam immarcescibilē genuit Christum: vitis veritatis fertilissima, & quòd ad virginitatem, minimè vindemiata: quę licèt non fossa, vuarum tamen feracissima, nempe quæ maturam vuam germinauit Chri- Exod. 3. 1. Cor. 11. Zach. 4. Psal. 118. Psal. 131. Ezech. 1. Apoc. 4.

Christum. Quamobrèm, sanctissima Virgo, fac nobis fidem, qua ratione germinaueris, quo pacto suscipiens verbum, quod est ante secula, mater Dei visa sis super terram. Ego Vir go incorrupta, quæ in vtero gestaui, effecta sum templum impollutum habitantis in me verbi Dei, nuptiarum expertis. Emmanuelem gestaui in vtero incorrupto, in ventre impolluto, similis effecta throno Cherubico: in qua caro factum est verbum patris, qui Deus est initio carens: & licèt inuisibilis, spectabilis tamen per dispensationem assumptæ carnis factus est. Non experta nec cognoscens virum, peperi Deum, qui est ante secula, ipsum Christum. Nam etiam nunc sum virgo, post partũ purior (si dicere liceat) quàm anteà: sine labore peperi, non vt omnes mulieres. dissimiles enim fuerunt res meæ ac illarum inter pariendum. Non nouit natura humana partum meum, excepto solo Deo, qui in me habitauit. O Virginem, stupendum Ecclesiæ thesaurum, qui adeptus est ingens mysterium. Virginem appellat, velut sacerdotem pariter & altare: quæ quidem mensam ferens, dedit nobis cælestem panem Christum in remissionem peccatorum. O vterum impollutum, habentem circulum cælorum, qui Deum incompræhensum, in te verò compræhensum, portâsti. O vterum cælo ampliorem, qui Deum in te non coarctâsti. O vterum, qui cælum es septem circulis constans, & capacior illis existis. O vterum septem cælis sublimiorem atque latiorem. O vterum, qui es octauum cælum, septem firmamentis celsiorem. O vterum habentem inextinguibile lumen septiès lucentis gratiæ. Quid dicam, aut quid loquar de pręclara & sancta Virgine? Desiderium me trahit, vt de Deipara verba faciam: & formido me retinet in silentio, vt qui non habeam facultatem dicendi pro dignitate. Animus hortatur, & metus deterret: ille quidem trahit me, iste verò me abstrahit. Cùm ergò ab vtroque distinear, expedit mihi, vt sermonem habeam de percelebri & sancta Virgine. Dico enim illam esse cælum, thronum, simul & crucem. extendens enim sanctas vlnas, Dominum portauit. Thronus Cherubicus, cruciformis, & cælestis: de qua per scripturas in cælos incumbo, & conspicio illam ab angelis adorari. Hinc Gabriel in primis salutat Virginem: Aue gratia plena, quæ es splendidum cælum. Aue gratia plena, quæ habes radium de cælo, lucidis facibus coruscantem, vtpotè solem Christum. Virgo plurium nominum & multoculá, effecta est Seraphim incompræhensæ visionis: quæ inuenta est velamentum quoddam intellectuale corporis vniuersalis, Cherubim transcendens. Illa enim auertuntur, cùm nequeant spiritalem ignem diuinitatis fixis oculis intueri: hæc autem apertis oculis fixè intuens incompræhensibilem & somni expertem oculum Christi, cum desiderio & osculo salutabat. Exercitus angelorum (qui sunt scabellum pedum Christi) procidentes, nec videre possunt, nec contingere: hæc verò labra labris coniungens, incompręhensum salutabat. O Virgo incompræhensi mysterij ferens miraculum, quæ fidem tèr optatam orbi prædicâsti. Virgo sublimior angelis facta est, superior ipsis Cherubim & Seraphim, placens Christo regi, à Deo in honore habita, tanquàm ancilla digna & mater. Sancta mater immaculata, quæ genuisti Christum, qui est ante te, & dixit: Priùs quàm Abraham fieret, ego sum. quæ stabulum gloria exornâsti, & pręsepe illustrâsti. Virgo siquidem, spelunca & pręsepe, cæli circulum præ se ferentes, Deum incompręhensum gestabant, vtpotè tres, Trinitati apertè ministrantes. quandò Virgo in spelunca citra laborem pręgnans, cæli & terræ Dominum deposuit in pręsepio, tunc etiam ordines angelorum circunstabant Virginem, cum clamore dicentes: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Quapropter etiam pastores, qui rurì pernoctabant, huiusmodi glorificationem angelorum audiêrunt de Saluatore, & celeri cursu properantes, lucem adorauerunt, spectantes miraculum insolens, ancillam DOMINI & Virginem in terra versantem; euasisse sponsam cælestem. Ipsa enim & sponsa, & thalamus, & DEI mater visa est in stabulo, quandò peperit infantem CHRISTVM, iuxta propheticam Esaiæ vocem, nempe, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: cuius imperium super humerum eius, & vocatur nomen eius, magni consilij angelus, Deus fortis, potestate pollens, princeps pacis, pater futuri seculi. Tum post hæc & Magi à partibus Orientis, à stella splendida illustrati & deducti, peracta itineris ab Oriente longitudine, venerunt Bethleem ad adorandum partum. Vndè cùm ad ciuitatem Hierusalem peruenissent, occultari cœpit stella: illi verò tumultuantes, eô quòd viæ ducem perdidissent, necessitate cogente, interrogabant incolas ciuitatis, & sciscitabantur ab eis,

Virgineũ partũ non nórũt homines.

Vir sanctè reformidat dicere de matre Domini.

Adorare, pro venerari, frequẽs apud scriptores.

Iohan. 8.

Luc. 2.

Esa. 9.

Matt. 2.

cis, vbì natus esset CHRISTVS. quod quidem miraculum inauditum omnes existimabant. De quo cùm audisset Herodes, turbabatur vehementer: & vocatis sacerdotibus, percontabatur eos, vbì Christus nasceretur. Illi autem dixerunt, & non negauerunt: confessi sunt, & non sunt mentiti. Solis radios abscondere non poterant, vocem scilicet per prophetam de Saluatore clarè pronunciatam, testatò dixerunt, in Bethleem nasci Christum. Hunc enim in modum per prophetam clamat: Et tu Bethleem, nequaquàm es minima in principibus Iuda. ex te enim exiet dux, qui sit dominator in Israël. O infidelem Israelem. confessus est legis effectum, & legislatorem denegauit. testificati sunt ipsi, vbì nasceretur Christus, & hi rursùs Christum natum abnegârunt. Cur igitur Magi, quorum vis animi propria immutata erat, quorum cor admodùm turbabatur, & extinguebatur præ dolore, quorum suspiria fluctuum violentorum instàr nauem submergebant: quorum oculi lachrymis, gemmas prę se ferentibus, terram irrigabant: quorum afflictio intolerabilis erat, ductorem ab Oriente requirentes, quam non habebant, habentes queritabant, vbì esset Magorum dux stella. At verò perpende veritatem, quonam pacto occultatur eis stella, & intuere miraculum, & eius significationem. Hac de causa absconditur eis stella, vt dum percontarentur incredulos sacerdotes, manifestum redderetur omnibus cæli & terræ mysterium. quapropter vbì cognouerunt omnes, rursùm appáret stella Magis, donèc venisset supra infantem in stabulo, vel potiùs in cęlo. (Vbì enim Christus, ibì & cælum) Nam stabulum, visum est esse cęlum in terra. Illi verò cùm vidissent stellam, immò potiùs Saluatorem, gauisi sunt gaudio magno: & incuruantes se, adorauerunt, obtuleruntque dona, aurum, thus, & myrrham: aurum quidem velut regi, thus autem tanquàm Deo, & myrrham tanquàm mortali. vel potiùs, vt indicarent sepulturam creatoris & opificis omnium Christi, quem peperit sponsa cęlestis Maria, quę est cęlum, templum & thronus diuinitatis, inexplicabile paradisi monile. Angeli accusabant Euam: nunc verò MARIAM gloria prosequuntur, quæ mulierum infirmitatem verè gloriosam reddidit, quę lapsam Euam erexit, & Adamum è paradiso deiectum, in cælos misit, quæ paradisum clausum aperuit, & per latronem rursùm Adamum complantauit. Per te enim, ô sancta Virgo, medius obstructionis paries, inimicitias dissoluit, per te pax cælestis donata est mundo, per te illuminati sunt fines terræ, p te homines facti sunt angeli, per te homines appellati sunt amici, serui, & filij Dei: per te homines meruerũt esse conserui angelorum, & cum eis familiariter conuersari: per te notitia cælestis, à terra transmittitur in cælos: per te homines fiduciam habent in cælo erga altissimum: per te Crux resplenduit per vniuersam terram, in qua quidem Cruce pependit filius tuus Christus Deus noster: per te mors conculcatur, & spoliatur infernus: per te ceciderunt idola, & excitata est notitia cęlestis: per te cognouimus vnigenitum filium Dei, quem sanctissima Virgo peperisti, Dominum nostrum IESVM Christum, quem omnes angeli atque homines adorantes, dicimus principio carentem patrem, carentem principio filium, & principio carentem spiritum sanctum, Trinitatem indiuiduam & consubstantialem glorificantes in secula seculorum, Amen.

Mich. 5.

Iudęorum cæcitas & perfidia.

Stella cur abscondita sit Magis.

Munera Magorum.

VITA

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI PATAPII, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

Decemb. 8.

ON multos parit Aegyptus: sed quandò parit, magnum parit. Hoc dictum quidem est de quodam alio ex antiquis Philosophis: euētum autem accipit in Patapio. Vir enim ille, & vita, & miraculis, non solùm pro multis, sed etiam pro omnibus sufficit patriæ ad ornatum: adeò vt illa non magìs pudore suffundatur propter eas, quæ olim in ea fuerant, impietates, quàm quòd hunc post gratiam produxerit, gloriatur. Is patriā quidem habuit clarissimas Thebas: Thebas illas, quas pulcherrimus fluuiorum Nilus circunfluit quidem semper: irrigat autem in tempore: præbet verò iucundissimum fluentum & ad videndum, & ad bibēdum. In his ergò natus, & per aquam & spiritum renatus, (ortus enim erat ex fidelibus parentibus) honestè quidem alitur: diligenter autem eruditur, & sic in moribus componitur, vt virtutis rami paulopòst ostendent.

Patria S. Patapij.

Verū se præbet philosophum. Cùm sic ętate & vera sapientia magnus ille cresceret, philosophus factis, nō sermonibus, res humanas despiciens, & res solùm diuinas persequens, propter hæc alijs quoquè omnibus despicatui habitis, patria, parentibus, amicis, familiaribus & cognatis, Aegyptum quidem illam & illum Nilum iubet valere, vt quę terrenorum solùm fructuum profiteretur fertilitatem. Ille autem sciebat solitudinem esse maximè accommodatam ad virtutum exercitationem. In eam ergò profectus, ei se tradidit: in qua cum multis laboribus lōgo tempore versatus, non solùm quicquid erat pulcherrimum & produxit & aluit, sed etiam perfecit, vt in ipso radices ageret, vt propemodùm secundùm naturam virtus ad eum pertineret. Sic cùm * sufficientem illum diuinum percepisset radiū, & lux totus esset effectus, non sub modio, sed super candelabrū à Deo ponitur. Illud autem maximè omniū, velle multos latêre, vel maxima causa fuit ei vt non lateret. Nam ille quidem postquàm mons eum celare non potuit, (erat enim ille reuerà ciuitas multis ornata bonis) claraque voce clamabant, & omnes conuocabant, partìm quidem eius rectefacta, partìm autem etiam miracula.

Degit in solitudine.

for. * sufficienter

Multi ad eū se adiūgūt: at ille fugit. Cùm ergò multi confluerēt, & propter multitudinem eorum, qui accedebant, pręberet solitudo speciem ciuitatis, ab illa quidem se fuga subducit, & ab ijs, qui ipsum rectè nôrant: ignotus verò venit Constantinopolim, & cùm ad murum, qui est in Blachernis, fixisset sedem suę habitationis, soli sibi & Deo vacabat, hospes solitarius, & qui neque cum multis vllam habebat congressionem, neque ab eis adspiciebatur: & quæ alius finem statuisset certaminum, ea arbitratus ille esse principium, pręcedentia, inquam, & quæ ipse iam rectè gesserat, acriter tendebat ad anteriora, maiora veluti certamina aggrediens, & se totum arcens à consensione affectionum corporis. Nihil erat ei curæ vestitus, nihil alimentum, nihil somnus: vt qui exercitatoriam quidem, seu quæ in agendo consistit, vitam superauerat: angelicam autem æmulabatur etiam cum corpore, & in alijs, & quòd intelligenter versaretur cum intelligentia, & illam diuinam visione appræhenderet pulchritudinem. Sic cum actione concurrens contemplatio, erectum & sublimem tenebat exercitatorem, & ad ipsum vsque cælum extollebat. Multa verò & admirabilium rerum effectrix, mirandum in modum vigebat & florebat gratia, vtpotè quòd non posset virtus suum celare operarium, & Deus simul glorificaret eos, qui elegerunt ipsum glorificare. Sed quod iam mihi dicere aggressa fuerat oratio, gloriam quidem minimè admirans, latêre autem maximè cupiens, hîc quoquè euadit manifestus miraculorum & virtutis thesaurus.

Negligit curā corporis.

1. Reg. 2.

Adolescens quidam, qui oculorum quidem splendorem ab ortu amiserat, fidei autem lumine resplendebat, eum desupèr ad id mouente prouidentia, ad hunc magnum accedit, & imitatur cæcum, qui dicitur in Euangelijs: nisì quòd ille quidem ad Christum: hic verò accedit ad Christi famulum, & loquitur eadem quæ ille, & cum eodem ardore & affectione, dicens: Miserere meî, & prębe lumen meis oculis, qui es veræ lucis filius

Luc. 18.

& gra-

& gratiæ: vt ego quoquè effectus contemplator horum, quę videntur, admirer quidem eorum excellētiam: per res autem creatas, celebrem creatorem. Et hæc quidem cæcus: Ille verò homo misericordiæ, videns oculos quidem nullius omninò splendoris participes, tantam autem fidem, quam dicit diuina scriptura efficere etiam, vt montes transferantur, frangitur quidem: (Quidnì enim, cùm esset animo clementissimo & mansuetissimo?) & simul mentem illius examinans: Quid ad me, inquit, accedēs, ô adolescens, quæris vt ea donem, quæ meas vires superant? Quid in me vidisti eiusmodi, vt id à me postules, quod solus potest efficere vniuersorum opifex? Ille enim hæc, vbì, & quandò, & ijs quibus vult, dat admirabiliter. His sensìm verbis abigens adolescentem, nihilo minùs eum aliquid inuenit de fide remittentem, neque à sua petitione & desiderio desistentem: sed voces adhuc flebiles emittebat & miserabiles. Et miserandus quidem eius videbatur habitus: admiranda autem prudentia & oratio, persuadēs verbis, lachrymis rogans, se in omnem speciem mutans, & postremò affirmans, se non esse abscessurum, vt qui sciat fore, vt ab illo accipiat curationem. Tunc ergò cùm certam & minimè dubiam fidem apud eum inuenisset, impertit ei magnus gratiam: & quoniam ad curationem ei sermo sufficiebat: In nomine Iesu Christi, qui & cæcis, inquit, lucem, & spiritum largitur mortuis, in quo etiam credens accessisti, esto videns. Ille quidem dixit; hic autem vidit, & ità se habere est conspectus, & ibat omnia faciens, gaudens, glorificans, gratias agens, oculos omnium ad se conuertens, adeò vt nonnulli significarent digito, dicentes: Hic est, qui erat aliquandò cęcus. Hoc fuit principium magni Patapij miraculorum, & hic modus, nè magnum lumen illius gratiæ esset sine teste, & nè non cerneretur à multis. Vult autem oratio ei quoquè alterum addere, quod ad miraculi rationem non est priori inferius.

1.Cor.13.

Solo verbo cęco restituit lumen.

Vir quidā inter Byzantinos insignis, laborabat hydrope, & ei erat corpus valdè inflatum: quęcunque autem habebat, effundens in manus medicorum, illos quidem iuuit, reddens locupletiores: se autem preter sanitatem, priuauit etiam facultatibus. Is de illis quidem spe abiecta, in superno verò auxilio, & magni Patapij precibus spem suæ salutis collocans, venit ad eum, & morbi ostendit grauitatem, & dolorum enunciat acerbitatem. Ille autem rem nouam videns & miserabilem, pellem quidem illam inflatam & tumefactam: tumorem verò, qui totum corpus peruaserat, & velutì quoddam sepulcrum animatum, calamitatis mouetur misericordia, & his tribus vtitur ad eius curationem, nempe oratione, & Cruce, & lachrymis: oratione quidem, tanquàm medicamento: Cruce autem, tanquàm instrumento, qua etiam signat omnia circa ventrem: lachrymis verò, tanquàm pecunijs. Eas cùm commiscuisset oleo, vnxit corpus. Deindè etiam ei nomen óccinens Dominicum, & dicens: Iesus Christus, qui ei, qui priùs laborabat hydrope, præbuit sanitatem, ipse te nunc curat, & liberat à plaga, quæ te premit. Hoc cùm ipse dixisset, statìm quidem soluta sunt vincula humidarum ventris obstructionum: meatus autem naturales emiserunt quicquid erat humidum & saniosum: & purgata fuit interna viscerum vniuersorum structura, & homo conualuit.

Oratione, Cruce & lachrymis hydropem sanat.

Luc. 14.

Tertium vult his adijcere oratio, quod est & dictu maius, & narratu admirabilius. Quidam alius ætate iuuenis, miser autem animo, à sæuo dæmone agitatus, aliquandò veste rupta nudus errabat: aliquandò verò per præcipitia & fossas ferebatur: aliquandò autem vagabatur in montibus & solitudinibus: aliquandò etiam se in aquam iaciens, sibi mortem minabatur miserabilem. Hic ergò cùm à consueta & dæmoniaca plaga aliquandò agitaretur, in mare, pròh dolor, maximo impetu ferebatur. Sed Deus à superis eius sistit impetum, præter opinionem ad eum magnum adducens Patapium. Nam cùm ei ex inopinatò occurrisset dæmoniacus, incipit quidem conturbari, & miserè in orbem saltare: spumam autem ex ore expuere, & oculos peruertere, dentibus verò stridere, & ad sanctum minaci & cędem spiranti intueri obtutu. Postquàm autem fuisset propiùs, dęmonium voces emittebat miserabiles, dicens: O calamitatem. Quid hoc est? hîc quoquè rursùs est Patapius? Quid agam? Quò me vertam? Vbinàm deinceps habitabo, qui iam multùm laboraui, & vix inuéni habitaculum, & ex eo nunc per vim expellor? Verè terribilis es, ô Nazarene, verè terribilis, & vbiquè in omnes obtines imperium. Quò ergò proficiscar? Si in desertum, si in ciuitates, si vbicunquè dixerit aliquis, ipse illuc pręuenis, sola Crucis figura, solo tuo nomine nos expellēs. Victus sum, superatus sum: cogor recedere. Hæc malignus loquebatur spiritus, & iuuenem in medium

Adolescēs à dæmone miserè vexatur.

Nota vim signi S. Crucis.

aërem excutiebat saltibus. Magnus autem ille Dei athleta cùm in aëre Crucem formâsset digito, & eum eo modo, quo Dominus, increpâsset: Egredere, inquit, immunde spiritus, egredere: abi procùl in solitudines. Christus hęc tibi per me præcipit, cuius potentiam vel inuitus es confessus. Hęc cùm iussisset Patapius, adolescentem discerpens spiritus, terræ allisit, & per os tanquàm quidam fumus exijt & effugit. Cùm autem ad se redijsset adolescens, lachrymabatur prę gaudio: & primùm quidem Deo, secundò verò Patapio adscribebat salutem.

S. Patapius expellit dęmonem.

Suffecerint hæc quidem, vt sint signa illius gratiæ, & in Deum fiducię: sed tamen cùm his vnum adhuc addidero, (non est enim iniucunda narratio) finem imponam orationi. Mulier quędam in grauem morbum inciderat. Affectio autem quomodò erat maior, quàm vt eam vlla manus humana medicaretur: ità maior est etiam, quàm vt eam vlla lingua dicat. Eius enim mamilla in se, pròh dolor, producens morbum, quem medici vocant cācrum, exedebatur cum magnis doloribus. Nihilosecius autem reliqua quoquè membra corporis, cum vno per consensum affecta, tabescebant. Procedente tempore, tota quidem ferè pars fuerat consumpta. dolores autem cor acriùs attingebant, & mors appropinquabat. Periti verò medicinæ, callidè tractantes muliérculam, & ipsi facultates, & morbus nihilosecius attondebat mamillam. Ea, cùm magni Patapij fama in omnem locum perueaderet, prudenter & vtiliter faciens, ad eum accedit, & terrę caput allidit, & tangit eius genua, & flens miserabiliter: Cura, serue Dei, cura me miseram, clamabat lamentabiliter: cuius ante sepulturam vermis corpus depauit, & dolores exederunt, & mortem omnibus fugiendam, mihi reddiderunt optabilem. Ille autem cùm ante corpus priùs adspexisset ad animam: Si puram, inquit, fidem offers Deo, qui hæc potest, & nihil dubitas de curatione, consequens fidei sequetur exitus tuę petitionis. Audiuit mulier, & cùm ex imo miserabiliter ingemuisset, Credo Domine, magna voce exclamauit, cui sunt omnia aperta & manifesta, medere graui meæ ęrumnę: credo Domine: huic malo medere: non fero dolores, qui cor meum penetrant, & mortem parturiunt. Cùm eam vidisset adeò cruciatam, iubet eam ei ostendere locum morbi: & cùm manum admouisset vulneri, & eam Cruce signâsset, O mulier, inquit: scio morbum tuum esse grauem, & curatu difficilem: cæterùm fides vincit affectionem, & spes percipit curationem. Abi ergò in pace: sanatum est vlcus tuum, & sopitus est dolor. Simul atquè hęc dixit, & mulieri cessauit affectio, & mamilla euasit omninò sana. Cùm illa esset talem consecuta gratiam, fuit apud omnes testis & prædicatrix diuinę & admirabilis magni Patapij virtutis curationum.

Crucis signo sanat morbū incurabilem.

Ex vnguibus leo, ex his nobis cognitus fuerit Patapius. Nam qualia quidem fuerint, quę ab illo fiebant, hæc possunt ostendere. Si quàm multa autem vellem dicere, opùs esset longa oratione & tempore. Sed quomodò in signaculo, quod est vnum & idem, nihil oportet anxiè inquirere de ea, quam habet, potestate, seu sint plura, seu pauciora ea, quæ imprimuntur: ità hîc quoquè non oportet nimìs curiosè scrutari multitudinem. Similis enim est gratia, & eadem potestas. Conuertenda est ergò oratio ad illius decessum: & eius vitę finis, sit nobis quoquè finis orationis.

Sic magnus ille homo Dei, & re vera virtutis exemplar animatum, cùm vitam suam ornâsset bonis factis & miraculis, cùm esset excessurus, immò verò in suam ciuitatem profecturus, & sublatum esset è cęlo signum, apud eum quidem aderant, quicunq; se dediderant exercitationi, & erant amantes virtutis, mœrore affecti & lachrymantes, illius migrationem communem existimantes orbitatem: sine illo viuere, mortem communem nominantes: dolore vincentes rationem, & in apertas erumpentes lachrymas, & conquerentes de separatione: Pater, dicentes, charissime, pater suauissime: cur nos filios diligens, apparuisti sic decessum accelerans? Cur patris orbitatem filijs concilias? Cur migras in aliam patriam? Cur non nos quoquè priùs eò amandâsti, si potest fieri? Quis est, qui post te sit quidem sedaturus dolorem, corpus verò curaturus, animam autem medicaturus oratione, vita & miraculis? Quęnam est spes decęterò? Quęnam filijs tuis consolatio? Heu quomodò feremus calamitatem?

Multi eius decessu valdè mœreut.

Hęc illi quidem, casum, vt poterat vnusquisque, tragicè deplorantes. Ille verò se aduersùs mortem fortem ostendens, & vitæ minimè cupidum, ad eos qui circunstabant se amanter inclinans, sensìm oculos attollens, & ad eos intuens: Nè sic, ô charissimi, nè sic vestrum patrē lachrymis prosequimini: sed potiùs precibus. Nam illud quidē & vos & me læ-

me lędit: hoc autem præbet auxilium. Sic cùm eorum luctum sedâsset & fletum, & de anima, & de futura illic vita multa esset philosophatus, & omnibus, prout vniuscuiusq; ætati conueniebat & dignitati, monita dedisset, & deindè esset precatus, tanquàm in somnum resolutus, puram illam emisit animam. In virtute autem exercitatæ & sacræ illius reliquiæ, san ctis manibus compositæ, deponuntur in sacro templo Præcursoris, multis eas prosequentibus, & glorificantibus patrem & filium & spiritum sanctum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Obdormit in Domino

MARTYRIVM S. EVLALIAE VIRGINIS ET MARTYRIS, AVTHORE PRVDENTIO

Hymno 3. Peri Stephanōn.

10. Decēb.

Patria S. Eulaliæ, quā ipsa ornat reliquijs suis.

Germine nobilis Eulalia,
Mortis at indole nobilior,
Emeritā sacra virgo suam,
Cuius ab vbere pgenita est,
Ossibus ornat, amore colit.
Proximus occiduo locus est,
Qui tulit hoc decus egregium,
Vrbe potens, populis locuples:
Sed magè sanguine martyrij,
Virgineoque potens titulo.
Curriculis tribus atque nouem,
Tres hyemes quatèr attigerat,
Cùm crepitante pyra trepidos
Terruit aspera carnifices,
Supplicium sibi dulce rata.
Iam dederat priùs indicium,
Tendere se patris ad solium,
Nec sua membra dicata toro:
Ipsa crepundia reppulerat,
Ludere nescia pusiola.
Spernere succina, flere rosas,
Fulua monilia respuere:
Ore seuera, modesta gradu,
Moribus & nimiùm teneris,
Canitiem meditata senum.
Ast vbi se furiata lues
Excitat in famulos Domini,
Christicolasque cruenta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere deis:
Infremuit sacer Eulaliæ
Spiritus, ingenijque ferox
Turbida frangere bella parat,
Et rude pectus, anhela Deo
Fœmina, prouocat arma virûm.
Sed pia cura parentis agit,
Virgo animosa domì vt lateat,
Abdita rure, & ab vrbe procùl,
Nè fera sanguinis in precium
Mortis amore puella ruat.
Illa perosa, quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores sine teste mouet,
Septaque claustra fugax aperit:
Indè per inuia carpit iter.
Ingreditur pedibus laceris,
Per loca senta situ & vepribus,
Angelico comitata choro:
Et licèt horrida nox sileat,
Lucis habet tamen illa ducem.
Sic habuit generosa patrum
Turba columniferum radium:
Scindere qui tenebrosa potens,
Nocte viam face perspicuā
Pręstitit, intereunte chao.
Non aliter pia virgo viam
Nocte secuta, diem meruit,
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cùm fugeret,
Et super astra pararet iter.
Illa gradu cita peruigili,
Millia multa priùs peragit,
Quàm plaga pandat Eoa polum:
Manè superba tribunal adit,
Fascibus adstat & in medijs,
Vociferans, Rogo, quis furor est,
Perdere præcipites animas,
Et malè prodiga corda suî
Sternere rasilibus scopulis,
Omnipatremque negare Deum?
Queritis, ô miseranda manus,
Christicolûm genus? en ego sum
Dæmonicis inimica sacris:
Idola protero sub pedibus,
Pectore & ore Deum fateor.
Isis, Apollo, Venus nihil est,
Maximianus & ipse nihil:
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit:
Friuola vtraque, & vtraque nihil.
Maximianus opum dominus,
Et tamen ipse cliens lapidum,
Prostituat, voueatque suis
Numinibus caput ipse suum:
Pectora cur generosa quatit?
Dux bonus, arbiter egregius,
Sanguine pascitur innocuo,
Corporibusque pijs inhians,

Aetas, quā passa est.

In teneris annis senilis morum grauitas.

Mater eam sitientem martyriū cupit abscondere.

Illa verò fugit, & ad martyriū properat.

Exod. 13. Num. 14.

Fidēter se offert crudeli tyranno, eūque repręhēdit.

 Visce-

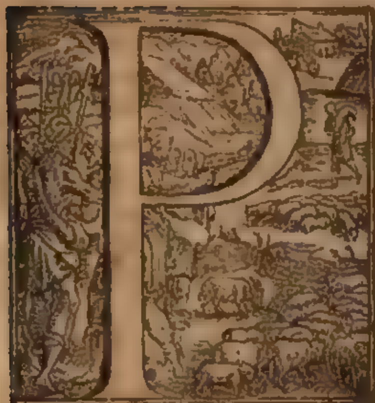
Viſcera ſobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergò agè tortor, adure, ſeca,
Vide constantiam. Diuide membra coacta luto.
Soluere rem fragilem, facile eſt:
Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prętor, ait: Rape præcipitem
Lictor, & obrue ſupplicijs:
Sentiat eſſe deos patrios,
Nec leue principis imperium.
Quàm cuperem tamē ante necem,
* tuam Si potis es, reuocare * viam,
* nequitiā Torua puellula, * nequitiæ:
Tyrannus ei primùm blanditur. Reſpice gaudia quanta metas,
Quæ tibi fert genialis honor.
Te lachrymis labefacta domus
Proſequitur, generiſque tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quòd óccidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non mouet aurea pompa tori,
Non pietas veneranda ſenum,
Quos temeraria debilitas.
Minas intentat. Eccè parata miniſteria
Excruciabilis exitij.
Aut gladio feriére caput,
Aut laniabere membra feris,
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterque vlulanda tuis,
In cineres reſoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor eſt, fugere?
Si modicum ſalis eminulis
Thuris & exiguum digitis
Tangere virgo benigna velis:
Pœna grauis procùl abfuerit.
Martyr ad iſta nihil: ſed enim
Sancta virgo cū conſpuit. Infremit, inque tyranni oculos
Sputa iacit: ſimulacra dehinc
Diſſipat, impoſitamque molam
Thuribulis, pede proſubigit.
Nec mora, carnifices gemini
Dirè vngulis laceratur. Iuncea pectora dilacerant,
Et latus vngula virgineum
Pulſat vtrinquè, & ad oſſa ſecat,
Eulalia numerante notas.
Scriberis eccè mihi, Domine:
Quàm iuuat hos apices legere,
Qui tua Chriſte trophæa notant?
Nomen & ipſa ſacrum loquitur
Purpura ſanguinis eliciti.
Hæc ſine fletibus & gemitu
Læta canebat & intrepida.
Dirus abeſt dolor ex animo,
Membraque picta cruore nouo
Fonte cutem recalente lauant.
Vltima carnificina dehinc,
Non laceratio vulnifica
Crate tenùs, nec arata cutis:
Flamma ſed vndiquè lampadibus Ignib9 crematus.
In latera ſtomachumque furit.
Crinis odorus & in iugulos
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineusque lateret honos,
Tegmine verticis oppoſito.
Flamma crepans volat in faciem,
Perque comas vegetata, caput
Occupat, exuperatque apicem:
Virgo citum cupiens obitum, Hausto igne expirat animā, in colūbæ ſpecie ex eius ore euolātem.
Appetit, & bibit ore rogum.
Emicat indè columba repèns,
Martyris os niue candidior
Viſa relinquere, & aſtra ſequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ
Lacteolus, celer, innocuus.
Colla fluunt abeunte anima,
Et rogus igneus emoritur:
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ouans,
Templaque celſa petit volucer.
Vidit & ipſe ſatelles auem
Fœminæ ab ore meare palàm:
Obſtupefactus & attonitus
Proſilit, & ſua geſta fugit,
Lictor & ipſe fugit pauidus.
Eccè niuem glacialis hyems
Ingerit, & tegit omne forum:
Membra tegit ſimul Eulaliæ, Nix operit corpus eius
Axe iacentia ſub gelido,
Pallioli vice linteoli.
Cedat amor lachrymantū hominū,
Qui celebrare ſuprema ſolent,
Flebile cedat & officium:
Ipſa elementa, iubente Deo,
Exequias tibi, virgo, ferunt.
Nunc locus Emerita eſt tumulo
Clara colonia Vectoniæ:
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit, & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lauat.
Hîc, vbì marmore perſpicuo
Atria luminat * alta nitor * alma
Et peregrinus, & indigena:
Relliquias, cineresque ſacros Sacros eius cineres habet Emeritā.
Seruat humus veneranda ſinu.
Tecta coruſca ſuperrutilant
De laquearibus aureolis,
Saxaque cæſa ſolum variant,
Floribus vt roſulenta putes
Prata rubeſcere multimodis.

Carpite

Carpite purpureas violas,
Sanguineosque crocos metite:
Non caret his genialis hyems,
Laxat & arua tepens glacies,
Floribus vt cumulet calathos.
Ista comantibus è folijs
Munera virgo, puerque date:
Ast ego serta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, festa tamen.
Sic venerarier ossa libet,
Ossibus altar & impositum:
Illa Dei sita sub pedibus,
Prospicit hæc, populosque suos
Carmine propitiata fouet.

Vident nos sancti, & tuentur.

MARTYRIVM SANCTORVM CHRISTI MARTYRVM MENAE, HERMOGENIS, ET *Eugraphi: authore Simeone Metaphraste.*

Ost Seruatoris Christi in terram aduentum, multi quidem etiam alij se ad martyrica certamina exuërunt: cum omnibus autem se quoquè magnus exuit Menas. Postquàm enim Diocletianus simul & Maximianus magnum quidem habuerunt imperium, fuerunt omnibus terribiles. Cùm autem voluïssent repugnare pietati, & fidem in Christum expugnare, quam vel portis inferi validiorem mansuram ipse pronunciauit: postquàm magnum ad hoc adhibuêre studium, & omnem mouêre lapidem, quandò cognouerunt se ea aggredi, quę non possent fieri, & vt dicitur, iaculari in aërem, & conari mouere, quæ sunt immobilia, vterque eorum deposuit imperium: apud alios quidem prætexentes fortunę satietatem, & amorem mutationis: ijs autem, quibus poterant secreta communicare, & animum aperire, dicentes Christi virtutem, & quæ ex signis proficiscebatur, persuasionem: & quòd cùm hoc non potuissent efficere, alia posthabentes & parua existimantes, nec imperare quidem volebant.

Decëbr. 10.

Matt. 16.

Diocletianus & Maximianus cur se imperio abdicârint.

Cùm sic ergò illi imperium deposuissent, Maxentius quidem ab eis Romæ, Constantius autem Gallijs, Maximinus verò Orienti præficiũtur Imperatores. Fuit ergò protinùs in Oriente magna persecutio aduersùs Christianos, & rerum communium confusio, & vt semèl dicam, magna quædam perturbatio & seditio in terra & in mari, Maximino studente quidem confirmare maiorum suorum deceptionem, & falsam religionem: è terra autem, si fieri posset, tollere res Christianorum, & omninò auferre de medio. Cùm verò ei relatum esset, totam Alexandriam (ea est autem ciuitas illustris in Aegypto) & per se quidem seditionem agitare causa reipublicæ, & seditionem etiam agitare, cùm Christi ad eam venisset prædicatio, vbi deliberâsset & considerâsset, & visum est (quoniam non poterat per se pręsens ciuitatem conciliare) edictis intereà reprimere quidem prædicationem, componere autem controuersias publicas & ciuiles. Cum verò edicta videretur superare eorum, qui seditionem agitabant, controuersia & ratio prædicationis, relata sunt hæc quoquè rursùs ad Imperatorem. Ille autem continuò non parùm quidem ęgrè ferebat suarum cõtemptionem constitutionum: irascebatur verò, quòd dij patrij abolerentur.

Maximinus saeuus hostis Christianorum.

Irę itaq; hunc pretextum prę se ferens, quòd tanta defecisset ciuitas, tunc quidem suum retinuit impetum, eos qui erant in Ecclesia, vt qui essent ex magistratibus, reueritus: Posteà autem cùm in hoc totum suum conuertisset studium, & cognouisset sibi quidem necesse esse reipublicæ gratia adhuc versari Byzantij, non expedire verò, eo relicto, proficisci Alexãdriam, mittit ad eos virum, qui vocabatur quidem Menas, & erat genere Atheniensis, & vnus ex senatu, & ex Gręcorũ processerat disciplina: vt qui cùm in alia esset doctrina summè exercitatus, tum etiam in arte rhetorica, quæ in disceptationibus versatur & contentionibus, erat inexpugnabilis: & vt paucis dicam, ad dicendum quidem erat promptissimus, ad audiendum verò prudentissimus: tunc autem celabat religionem, & occultè sectabatur res Christianorum: vsq; ad hoc tempus autem se simulabat sequi voluntatem Imperatoris. Verebatur enim, quoniam sunt certamina periculosa, sua sponte venire ad martyrium. Atq; Imperator quidem maxima celeritate eum mittit Alexãdriam, vt rerum quidem ciuilium componat controuersias, & eos

Menas senator & egregiè doctus orator, occultè verò Christianus.

reconciliet, qui propter eas processerunt ad seditiones: maximè verò & pręcipuè, vt zelo patriæ religionis, & dicendi arte, & animi celsitudine, Christi prędicationem expelleret è ciuitate, & rursùs imperatoriam doceret religionem, eos subiungens, qui illam abiurauerant.

Is sedat tumultos Alexādrinos.

Ille autem potestatem & tātarum rerum molem suscipiens, cum breui tempore fuisset in ciuitate, artis necessitate & ingenij præstantia controuersias facilè composuit: & ciuibus quidem antiquam pacem, ciuitati verò potentiam & tranquillitatem omninò restituit, adeò vt raro quidem tribunali, plagis autem ne semèl quidem opùs fuerit. Cùm autem in alijs quidem vidisset conuenire ciuitatem, in noui verò dogmatis sententia nondùm conuenire, & omnia sigillatìm scripsisset ad Imperatorem, conuersus est ipse ad prędicationem: & intelligens esse facile, si modò velit, totam per se ciuitatem cōuertere ad veram religionem: & quòd si in alio quidem tempore subijsset martyrium, pro se solùm accepisset coronam: hodiè autem pro ijs, qui decertant, accipiet mercedem: intuens ad coronas, statuit & magìs arguere deceptionem, & traducere ciuitatem ab errore gentilium, & persuadere omnibus, vt discant pietatem, & seipsum reddere manifestum, & certaminum occasiones ipse tanquàm ansas præbere alijs. Quoniam verò perspiciebat multitudinem nequaquàm quidem nudas admittere adhortationes, sed eas potiùs habere suspectas: faciliùs autem capi à fide, quæ proficiscitur ex operibus, pauca docens, idq; solum, quandò videbat interrogantes, & cupientes discere: magna ex parte autem eos per signa inducens, adeò breui ad eam, quæ latebat, traduxit veritatē, vt fuerint omnes parati dæmonum statuas & aras deijcere: &, si quandò liceret, pro Christo pati mortem prompto & alacri animo. Nam cùm ille quidem cum rebus publicis ipso quoquè dignitatis fastu exutus, totum forū obiret honesto & moderato incessu, & totus quoquè ferè populus ipsum consequeretur, propter reuerentiam magistratûs & signorum & curationum: accideret autem fortè fortuna, vt ipse incideret in ægrotos, aut illis occurreret, quibus erat corpus aliqua parte mutilum, ille quidem protinùs cernebatur animo perturbatus, & manus eis imponebat, & Christum inuocabat, & signo Crucis obsignabat. Illi verò cùm essent claudi, statìm saltabant omnibus videntibus: surdi autem & cęci, protinùs videbant & audiebant, mutique loquebantur, & dęmoniaci curabantur.

Conuertit Alexandrinos ad Christum.

Multos curat languidos signo Crucis, &c.

Cùm hæc ergò fierent, & precaretur quidem beatus Menas: ad inuocationes autem concurrerent omne genus miracula, (manifestum enim erat ijs, qui simul aderant, quis solùm nominatus faceret miracula, & quòd non erat alius, nisi Christus Deus) erūpens repentè vniuersa ciuitas à maiorum, in qua enutriti fuerant, deceptione, & patrios quidem deos multùm ludificans, multa verò dicens aduersùs Imperatorem, & grauissimè execrans tam eos, qui colunt, quàm ea quę coluntur, & toto animo abiurans parentum impietatem, à martyris lingua & mente omnes simul pependerunt, & sua ei anima adhæserunt, sacras voces arbitrantes, & verba vitæ, illius solius verba agnoscentes: paucis ad signa conniuentibus, & ad agnitionem eorum obsurdescentibus. Quinam autem erant isti?Ij, à quibus magni quidem fiebat festum dęmonum, quod peragebatur ad aras, propter comessationem, & ebrietatem, & cubilia, & intemperātiam: contemptui verò habebantur res honestæ & venerādæ Christianorum, propter vitam continentem & impatibilem, & quę erat cum corpore, vitam incorpoream. Cùm autem isti tenebrarum filij & interitûs, derelictum errorem & suorum simulacrorum dedecus non ferentes, sanctum quęrerēt vlcisci pro facta eis iniuria, & populum pro eius in deos contumelia, cauerent autem impetum multitudinis, hęc quoquè clàm referunt ad Imperatorem. Vt verò eius iram maximè accēderent, & ad pœnas sumendas eum totum inducerent, & à dubitatione & ira obsessum, efficerent celerem vltorem audacis facinoris, hoc nomen Galilęus, seminârunt per totam epistolam: eiusq; dominatus, & deorum contemptionem & abolitionem: & aduersùs ambos scommata & irrisionem, & vniuersam ciuitatis defectionem.

Nota quibus Christi doctrina displiceat.

Maximinus autem statìm eis lectis literis, pudore & dolore fuit repletus. Dolebat enim propter damnum ciuitatis, cùm considerâsset, quàm mutilatum sibi esset imperium, & quanta pars potestatis esset sibi ablata: Pudore verò afficiebatur, videns se esse victum, & suos deos esse affectos contumelia. Cùm autem præ se tulisset eam, quæ ipsum inuaserat, animi perturbationem, & vultûs tristitiam, esse solummodò intensam

tensam cogitationem,& eius quod expediebat,meditationem,quoniam huic tempestati diù non potuit resistere,fit protinùs manifestus, & arguitur ab animi perturbatione, & apertè erumpit in iram.Cùm itaque multis maledictis Christum esset insectatus,& beatum Menam condemnâsset erroris: & adiecisset,fieri quidem non posse,vt homines hominem discernant: peccare autem peccatum minimè ignoscendum eos, qui cùm nihil habeant,cuius insimulent benefactores, efficiunt vt illorum in eis spes cernatur inanis: surrexit, interim rerum vrgentium prętermissa solutione. Manè autē die sequenti conuocatis magistratibus,cùm communiter cum eis cōsiderâsset,& vidisset omnes consentientes in quendam Hermogenem, virum quidem honestum & clarum, & alioquì non malum, (erat enim temperās & bonus in pauperes,&, vt dicit Apostolus,legem non habens, naturâ faciebat,quæ sunt legis: ignorabat verò tunc Christi virtutem, & nec eius erat baptismo consummatus: etiamsi imprudens ingrediebatur via,quę est ex Christo: & erat quidē eius ouis, sed non signata: & coniunctionis ac familiaritatis nondùm acceperat signaculum) Cùm ergò hæc ei adessent, & esset quidem ipse quoquè genere Atheniensis,& in Gręca eruditione summè exercitatus, tam experientia, quàm natura valeret prudentia: & ad dicendum ità accederet,vt videretur ad hoc venire meditatus: & ideò censeretur esse aptus implicatis & perplexis,quæ tunc orta erant,negocijs,& ad eum adiecit animum Imperator:& cùm vidisset vniuersum ad hoc consensisse senatum, statim quidem tanquàm probri & ignominię causa vel absentem beatum Menam remouit à rectione: misit aūt Hermogenem, qui tunc erat Præfectus vrbis,iubens eum & magnum Menam examinare,& ciuitatem ab errore,vt ei quidem videbatur,liberare:nō modica quidem ei data manu ex Byzantio,quæ cum eo versaretur,& maiore ex Alexandria,quæ ei inseruiret.

Maximinus Christum proscindit. *Rom. 2.* *Hermogenes vir egregius, mittitur ab eo Alexandriam.*

Hermogenes ergò iam nauigans in Aegyptum, cùm vndiquè circunflueret ministris & satellitibus,videt tres viros luminosos,ei dicentes: Vide,Hermogenes, quòd nec breue quidē studiū Deus despicit. Cùm ille autem interrogâsset,Et quod est hoc breue studium? Imperfectum tuum,dixerunt,suscipiens propositum,viam tuam, quæ ad multorum spectabat naufragiū, efficit tibi gloriæ conciliatricem, & honorū immortalium. Vide ergò, vt hæc bona nuncia apud te conserues,& nè ea mandes obliuioni. etenim per hoc tuum iter,mox habebis verum Regem & æternum. Porrò autem à nobis quoq; ipsis eum virum consequéris, per quem & huic beato Regi fias amicus, & eum accipias profectum,quem qui hodiè regnat,tibi dare non potest. Cùm verò ad extremum gallicantum nox iam peruenisset, excusso simul somno, &,quam ex nocturna visione acceperat,perturbatione,non valēs conijcere ea,quæ visa fuerant,suspicatus est solummodò somnium esse visionem illam,quod illi necopinatam euestigiò rerum annunciabat mutationem,& gloriam fortassè constantiorem quidem,sed tamen terrenam. Cùm autem paucis pòst diebus longam illam confecisset nauigationem, & placido fluctu in portum appulisset Alexandrię,descendit de naui,& continuò se totū dedebat exequendis Imperatoris monitis atque iussis. Nam cùm Imperator quidem multa Præfecto mandâsset aduersùs beatum Menam: ei verò vniuersa ciuitas obuiàm processisset in litore: tympana autem & laudes & tubę in occursu circunsonarent:& vna vox esset laudantiū, eum extollens, qui missus fuerat ab Imperatore, cùm ipse Pręfectus suos tanquàm in phalangis ordinē direxisset satellites, & iussisset pręcedere lictores & apparitores, cum tanto stupore & admiratione oīum ascendit in ciuitatē,cum quāta ijs,qui tunc erant, potuisset videri vel ipsam terrā mouere, & negociorū meditatione, & in rebus oībus studio diligentissimo,cōstantiq; & inflexibili habitu animi,sperās se & ab Imperatore mādatum honorē rectè administraturū,& eorū,qui non erant firmi,gressus supplantaturū.

Visio eius. *Intrat Alexandriā cū multo satellitio.*

Cùm autem vesperè solus per se esset, dimissa turba, quæ eum deduxerat, animaduertēs magnus Menas,quòd cùm seorsùm quidē sunt homines, & maximè viri clari & insignes,ferunt repręhensiones, & cùm ea,quę eis sępè visa fuerāt, refelluntur,sustinēt: in concione verò & congregata multitudine, ęgrè ferunt se redargui, & cōstanter permanent in ijs,quę sibi visa fuerint. Hoc ille optimè considerans, & quòd eruditissimus quidem vir erat Hermogenes, nondùm autem poterat comprehendere tātam dogmatis altitudinem: & quod si sic ascenderet tribunal, cùm de pietatis institutione nihil anteà audiuisset,non priùs discussis malis,quas anticipauerat,notionibus,dicendi scientia, & vehemēs ingeniū, & cōtentio animi, ingētes spiritus excitāte authoritate magistratûs,

non solùm erunt impedimẽto ad tradendam pietatem, sed satìs etiam erunt ad tantam corrumpendam ciuitatem, quæ in fide nupèr est plantata, & ad eius pia euellenda semina: moderato & honesto habitu ingreditur ad Præfectum. Quem cùm compellâsset, dixit: Gratia vni & magno Deo. eius enim, vt videtur, prouidentia nunc primùm tu excelsus & clarus, magna illa & prima regia vrbe relicta, ad hanc vltimam & paruam accessisti. & cùm iam esset sanctus de pietate sermonem inchoaturus, vel potiùs malas de Deo anticipatas notiones priùs labefactaturus, Præfectus cùm & vnum Deum audiuisset, & nè à calumniatoribus vocaretur in inuidiam, vt qui admitteret inimicos Imperatoris, & eos sermone impertiret, & alioquì morum grauitate, & in sanctum acerbitate, Imperatoris captans beneuolentiam, & ad emolumenta adspirans, interrupto sermone, eum iubet compręhendi & conseruari in custodia, tãtùm dicens assistentibus, Si venerit dies crastinus, sciet hic solidus mysta Galilęi, qualis ego sum amicus inimicis Imperatorum & deorum, & an sit vnus Deus, an multi.

S. Menas ad eum venit.

Sed ab illo iubetur abduci in carcerem.

Crastino autem die ei proposito tribunali, & spectante toto populo, & assistentibus satellitibus, ipse pręsidens, iussit sanctum assistere. Cùm hoc autem factum esset, & læto vultu & interrito animo martyr adstitisset, dixit Præfectus: Aequum est, ô Mena, omnẽ hominem honorare reges, & regum deos colere, & prætereà grato esse animo in benefactores: aut ipse apertè doce, quid ad hæc facere oporteat. Sanctus verò, Eatenùs, inqt, ô Præfecte. grato esse animo oportet in benefactores, quatenùs & ei, qui est gratus, & ei in quem hoc fit, id fuerit vtile. Quandò autem contrà magnum vtrisque affert damnum, tunc oportet reiecta ea, quæ est cum damno, beneuolentia, ea præferre quæ conferunt. Reges verò honorare quidem sanctum est propter potestatem & principatum. Quandò autem ij non sunt rectè & sanè affecti in Deum, qui est primus principatus, neque ei, vt par est, honorem tribuerint, non dixerim eos esse honorandos. Quinetiam eorum dij non sunt temerè colendi, nisi priùs examinauerimus, an verè possint, quęcunque oportet Deum posse: & num, cùm & ortum habeant & principium, fine quoquè careant & sint immortales. Sin autem eis horum desit aliquid, eos quidem oportet despicere. Quomodò enim fuerit Deus imperfectus? feruenti autem desiderio & mundo corde quęrendus est Deus, qui est verè Deus.

Sistitur ad tribunal.

Ego igitur, vt ipse scis, ô Pręfecte, cùm & essem Atheniensis, & patriam legem iamdiù honorarem, & in tenera adhuc ætate amissis parentibus essem nescio quomodò studiosus & valdè laboriosus, statui percurrere omnem Gręcorum fabulosam doctrinam. Hoc verò à me breuì est confectum, omnemque eorum scientiam & artem accuratè percurri. Cùm vix tandem autem accepissem, esse apud Christianos quoq; quasdã scripturas, fuit mihi studio eas legere. Cùm verò legissem, animaduertebã in eis tantam latere vtilitatem, quanta nedici quidem potest: & eas conferens cùm Gręca disciplina, inueniebam magnam differentiam, easque inter se pugnare quasì ex diametro. In illis quidem virtutem & veritatem, in hac autem errorem & improbitatem. Nam quę sunt apud Christianos quidẽ scripturę, inducũt Christi virtutes Deo cõuenientes, & alioquì simplices, diuinęq; naturę, & sibi cõsequentes: Gręcorũ aũt scripturæ, inducunt Deum pręditũ humanis affectionibus & perturbationibus: & sunt quidem plenę mẽdacio, plenę etiam turbulentis animi motibus: repletæ quoq; intemperantia & immoderatione, habentes deos inter se pugnantes, victosq; & sauciatos ab hominibus, in quos cadit interitus: & innumerabilibus alijs malis refertæ & fabulis. Et vt semèl dicam, illarum quidem finis est salus, ex veri cognitione: harum autẽ apertus interitus, & deductio ad turpes probrosasque affectiones, & inuentionem erroris. Quamuis verò ità se habeant scripturę Christianorũ, non continuò decreui eas sequi: sed etiam Christi virtutis quærebam experientiam, vt facto docerer veritatem: & cùm incidissem in quẽdam, cui erant mutila membra corporis, & cùm hoc dixissem esse bonæ fortunæ, inuéni verbis diuinis factum quoquè esse consequens. Postquàm ergò solùm CHRISTI nomen dixissem super illa membra mutilata, illa, protinùs amissa mutilatione, perindè àc rursùs transformata, ad eam, quæ erat in principio, traducta sunt sanitatem. Cùm ergò re ipsa & facto agnouissem Opificem, & Gręcorum ac gentilium abiurâssem vanitatem, baptizatus sum, & me soli Christo dedicaui. Ab illo autem tempore in hodiernum vsque diem, ô Præfecte, morbos difficiles, & affectiones incurabiles, & quas solus poterat curare DEVS, citò & facilè curo, solùm Christi nomen inuocans. Eorum verò,

Christi doctrina lõgè diuersa à Philosophica.

Menas vt cognouerit Deum, & baptizatus sit.

verò,quæ dico,testis est mihi vniuersus populus,& hoc quod circunsistit theatrum: nec potest dicere hæc esse falsa,& verba inania.Nam nunc quoquè licet ea,quę dicuntur,facto ipso comprobare.

Cùm sic veritatem apertè explicauisset martyr,totus populus & vniuersum theatrũ ab hora tertia vsque ad septimam,à lingua martyris quodammodò dependebant, & illius magìs sermonē desiderabāt,quàm contumeliam. Et postremò cùm vidissent ipsum simul & deos Imperatoris refellisse & arguisse, & verum Deum demonstrâsse, & simul illos producere testes suorum miraculorum,vno ore omnes,Nè labores,dicebant,ô bone Pręfecte.Nam nos ipsi fuimus testes prodigiorum: ipsi fructum sensimus eius miraculorum.Nullum serpit mendacium,neque vlla fraus subest in ijs,quæ ab ipso fiunt.cognouisses ipse quoquè veritatē,si simul adfuisses, & quòd non oportet alium existimare & adorare Deũ, q̃ eius Deum.Reueritus autem Pręfectus ciuitatis fidentiam,& loquendi libertatem, & videns omnem ferè populum ad Christum declinâsse, & iuisse in athletæ sententiam,& seruare,ne quid noui in eum audeatur: & partìm quidem non potens dicere contra veritatem, partìm verò etiam erubescens eum punire,qui veritatis verbum tam rectè tractabat,vt omnes qui aderant, ei parérent & crederent, perturbatione plenus & tristitia, iubet sanctum rursùs includi. Surrexit ergò ꝓtinùs à tribunali, & dimisit theatrum: & à certamine simul effluxit populus, & vniuersum theatrum: & eorum omnium emanabat quidam susurrus,martyrem laudibus prosequentium. Atq; sanctus quidem erat inclusus: linguam autem ne sic quidem habebat tacentem,& ab hymnis in Christum abstinentem.Liberâsti nos Domine ab affligentibus nos, & eos qui nos oderunt, pudore affecisti. Aperuisti in parabolis os nostrum, & locuti sumus propositiones ab initio.
Menas in custodiam reducitur.
Psal.43.
Psal.77.

Pręfectus autem reputans,quantùm ex prima quidem experientia eum condemnâsset ciuitas,quantùm verò sit eum etiam condemnaturus Imperator,cùm acceperit, & non parùm se affligens,propemodùm sibi indicebat inediam. Cùm tamen apud se cogitaret somnia,& tota nocte ea mente versaret, postquàm illuxit, audiuit verò congregatum rursùs esse theatrum, & hesternam superare hominum frequentiam desiderio communis in dicendo contentionis,& athletæ probabilitatis,reliquarum rerum curam dicens esse posthabendam,sedit in tribunali.circunsistebant omnes satellites attoniti,& subijciebatur eius oculis quodlibet instrumētum factum ad torquendos homines. (ità enim iusserat Hermogenes,vt metum afferret martyri.) Postquàm ergò hæc facta sunt, & introductus est sanctus vinctus funibus,dicit Præfectus: Dic mihi tu execrande: Quanam fortuna fretus,eò processisti audaciæ,vt populo quidem persuaderes, vt à potestate deficeret Imperatoris: impudētet autem dijs detraheret,& tuam teneret sententiam, & sic repentè tuæ linguæ mentique adhæresceret: & conuictus es criminis peregrinę à te introductæ religionis,& affectatę tyrannidis? Ad hæc sanctus: Quòd tyrannidem quidem,inquit,non affectem, moderatus hic, in quo me inuenisti, habitus ante me pro me respondit.Populum verò non ipse persuasi deficere,sed zelus Dei,qui per signa ab eis fuit agnitus.De tuis autem & Imperatoris dijs malè dixi,quòd oportet omnem hominem, cùm ratione & iudicio falsum deprehenderit, ipsum quidem execrari, adorare autem veritatem.Veritas verò,ô Præfecte,apud homines,de qua non est dubitandum, est ipse Christus.
Sistitur coram Hermogene.

Præfectus verò dixit: Hoc tibi ità videtur,ô demens.Quòd enim non oportet colere & adorare Crucifixum,& quòd nugæ erant & inanes sermones,quæcunque à te herì dicta sunt,ex hoc patebit.Quandò enim,cùm ego aliquod tuum membrum execuero,aut exussero,tu qui Christum adoras,non potueris id restituere, quomodò hæc visus fueris alijs re vera dedisse, quæ non potuisti tibijpsi largiri? Ad hoc annuit vniuersus populus. Sanctus verò dixit: Opto,ô Pręfecte,vt tu in me Christi facias periculũ. Confido enim fore,vt ea deposita,quam nunc sustines,dignitate, ipse quoquè cernaris vnus ex ijs, quibus CHRISTVS imperat.Pręfectus itaque & suam volens iram vlcisci: sperans autem fore, vt propter ea, quæ dixerat, sanctum in omnibus conuinceret, iubet carnosam illam partem plantæ pedum, super quam collocata est vtraque basis, gladijs excoriari, & sic denudatis ossibus, stare ipsum ad rogata de dijs ei proponenda: vt sic maximè laborum dolorumque acerbitate perculsus, ad danda responsa & soluendas quęstiones facilè impediretur. Sanctus aũt, cùm ei immisericorditer caro gladijs scinderetur,
Vide crudele supplitij genus.

deretur,& vniuersæ,quæ circuncircà sitę erant,venæ ei rumperētur,& quicunque nerui motum administrantes congenerati erant,diuellerentur,parùm quidem ingemiscebat,gratia quodammodò cedente,& athletam probante,quinetiam ei coronarum prębēre occasionem. (apertè enim fructus laborum,sunt coronæ) Se enim fortiter gerebat aduersùs dolores,tanquàm ipsa magìs adesset,& ipsum sustentaret, & leuaret sensum dolorum. Postquàm aùtem fuit dimissus è tormentis, protinùs exiliens sanctus, stetit

Psal. 25. rectus super sola ossa.Pes meus,psallens, stetit in rectitudine: in ecclēsijs benedicam te Domine. Effluebat autē vndiquè ex eius vestigijs magna vis sanguinis: & ipse quidem lætum habebat vultum: florentem verò & vigentem habebat animam aduersùs pericula: liberam autem linguam ad vehementiùs arguendum,quàm priùs. Nullum autem eum omninò terrebat instrumentum tormentorum. Statim ergò manibus plausit theatrum,tanquàm parta victoria.

Præfectus autem simul & cogitans vitare reprehensiones,& aduersariū reddere veluti inermem & inutilem,iubet ei statim amputari linguam ex ipso gutture. Sanctus verò,Etiamsì,inquit,extinxeris pupillas meorum oculorum,ne sic quidem ego offendam. Est enim lucerna meis pedibus lex Christi.Confido autem,dicens, quòd postquàm ipse linguam amisero, tunc tu linguam suscipies, clara voce canentem Christi magnalia.

Lingua sancto martyri euellitur. Postquàm verò quadam machina & studio lictorum,lingua martyri crudeliter euulsa fuit ex ore sacro,& ipsi ferri aciem deorsùm inijcientes, eam iam excindebant,patiebatur vir generosus,& angore plenus erat eius animus.Fortem tamen se prębebat,& ad Christum totam suam dirigebat cogitationem. Postquàm autem finem accepit tormentum,defessum quidā erat sancto robur corporis: ipse verò Christi desiderio animo confirmatus,sensìm sublato capite,& multum sanguinem expuens, & defluxionibus totus effectus purpureus,confidenter omnes fixis adspiciebat oculis: & nutu Præfecto suum in rebus asperis animum,& populo suam significabat fortitudinem: & se non modò nō cedere, sed eam rem etiam delicias putare, & mortem sitire. Præfectus autem furore correptus,quòd etiam ludificans supplicium,populum suis nutibus testem faceret suę magni animi virtutis,iussit protinùs eius quoquè excindi oculos. Postquàm verò mi-

Oculi quoquè effodiuntur. nistri ad hoc magnam adhibuēre diligentiam, & statìm,nulla communis naturæ moti misericordia,tenentes athletam,crudeliter eius sacros effodiebant oculos,dolentis quidem,(Quidnì enim?) & significantis humanæ naturæ imbecillitatem: ferentis autem hoc quoq; fortiter,& caput,quotiès id ab eis remittebatur,inclinantis,& quodammodò Domino gratias agentis,quòd talia sit bona consequi dignus habitus: Pręfectus repentè animo affectus,& tristitia motus ob ea,quæ videbat,cùm hoc solùm dixisset, Cràs reliquum corporis erit tradendum auibus,vt nullæ ad memoriā supersint reliquiæ,& cum sic iussisset seruari,surrexit è tribunali.

Milites verò sanctum adhuc modicùm spirantem abducunt,& conijciunt in carcerem.Noctū autem hora circitèr tertia, cùm quasì fulgur illustrâsset carcerem; accedit

Christus ei apparens,totum illum sanat. Christus ad locum,in quo proiectus fuerat sanctus: & primùm quidem eum complet fiducia & animi alacritate: Deindè linguam quoquè & oculos reformat,vt priùs.Deindè cùm pedes quoquè sanâsset, & vt semèl dicam,eum veluti mortuū totum denuò viuificâsset, Attende,inquit, tibijpsi, ô Mena. Ego enim,inquit,sum Iesus Christus, propter quem es passus,qui neque priùs à te aberam,neque longè eram à tuis certaminibus: sed expectabam,vt tuus in me amor cognosceretur à magistratibus & potestatibus: Quoniam autem est cognitus,decætero ero tecum,apertè te defendens. Hermogenem autem Præfectum,qui meo est infestus nomini,cràs quidem habebis supplicem, paulopòst etiam socium certaminis,vt tibi erit manifestū,& qui pro me vnà tecum feret testimonium,promptoque & alacri animo tecum patietur,& simul coronabitur. Est enim mea indignum clementia,propter ignorationem,eius in cognitione bonitatem, & bonorū operum effectionem præterire.Hæc cùm dixisset,& sanctum ei afflâsset spiritum,eum replet omni lętitia.

Præfectus autem quoniam & ipse erat solerti ingenio, & vir bonus : & beatum quidem Menam sciebat esse & doctum,& genere clarum, & ex eádem pręterea ortum patria,media nocte cùm somnū excussisset,& ab ira,quæ tenebras offundit, ad se redijsset, & animo reputâsset, qualia quidem S. Menę intulisset supplicia : quantā verò ipse contrà attulisset fortitudinem & animi constantiam,nihil quod pusillum & abiectum ostenderet

deret animum, aut passus, aut locutus: & quòd is perijsset, cuius sapientiæ & studio sunt omnes inferiores, (cum enim iam existimabat mortuum, vt qui ad tanta non suffecisset supplicia) & seipsum damnãs, quòd non blanditijs eum potiùs induxerit (benè enim actum esset, si vel sic eum cepisset) oculos suffundit lachrymis, & deplorat iacturam. Decreuit ergò velutì viri tantam reueritus virtutem, cùm manè surrexisset, illius corpus publicè honorare, vt mortuos honorant, qui sunt eis proximi genere: & sic martyri pro iniuria, quam ei fecerat, satisfacere. Orto autẽ iam die, quoniam erat theatrum plenum Alexandrinis, (fuerat enim congregatum à præconibus, cùm sic iussisset Præfectus) præsidens ipse, iussit maximo honore è carcere ad tribunal deferri corpus martyris.

Cùm verò qui missi erant, ingressi fuissent carcerem, viderunt miraculum, quod erat superius ratione & cogitatione: luce quidem plenum, obscurum alioquì carcerem: duos autem viros, quorum forma non potest verbis exprimi, qui assistebant quidem tanquàm satellites: vt milites verò, erant parati ad defendendum: Martyrem autem non solùm viuum, & conseruantem illæsam corporis integritatem: sed placidè etiam intuentem, & linguam mouentem, & iucundè psallentem. Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es Domine. Protinùs ergò visione obstupefacti, stetêre muti. Cùm breui autem perspexissent non esse fraudem & somniũ ea, quæ videntur, sed vigiliam & veritatem, & diuinam quandam potestatem, mutati exclamauerunt: Magnus Deus Christianorum. Protinùs ergò procùl abiectis illis ensibus militaribus, iudicis autem irã nihili facientes, & Præsides quidem ac Præfectos damnantes: damnantes verò etiam ipsum Imperatorem, crediderunt in Christum, & statuerunt deinceps manere apud sanctum. Cùm autem ex eo contigisset diutiùs tardare milites: desiderabat autem ciuitas quidem videre corpus fortissimi athletę: videre verò etiã, quid esset euenturum, stabat theatrum, aduersùs ipsum Prefectum & milites indignans & tumultuans. Præfectus autem volens gratificari populo, postquàm cognouit nihil aliud esse, quod eis afferret molestiam, nisi militum moram diuturniorẽ, pluribus alijs diligentioribus militibus iubet, vt afferant martyrem. Cùm autem illi ipsi quoquè venissent in carcerem, & illas res omnes vidissent admirabiles: audiuissent verò martyrem apertissimè & expeditissimè disserentem, & linguam disertè mouentem: Viderunt autem milites quoquè ei, tanquàm DEO alicui animum adhibentes, admiratione pleni & spectaculo propemodùm resoluti, ipsi quoquè statim cognouerunt rem esse diuinæ virtutis, & toto animo crediderunt, nihil Præfecti curantes potestatem, & reliquis accesserunt.

In carcere luce & duos Angelos conspiciũt satellites Præfecti.

Psal. 22.

Credunt in Christum.

Alij quoque milites crédunt.

Sanctus verò postquàm audiuit à militibus, iam totam adesse ciuitatem, magnificentẽ eum videre, & paratos esse omnes credere illius Deo, si, quæ in eum facta sunt, tantùm viderint miracula: nihil cunctatus egreditur, habens etiam simul cum eo futuros milites. Cùm autem eum ad theatrum accedentem vidit populus adeò sanum & integrum, atquè si nihil asperum & molestum esset passus: audiuit verò eum quoquè canentem: Si constiterint aduersùs me castra, non timebit cor meum: simulatum & scenicum quendam esse actum suspicabantur ea, quę videbantur. Postquàm autem curiosiùs oculos conijcientes, agnouerunt illum esse Menam, oculis videntem, & lingua loquentem, & ingredientem pedibus, statìm omnes vna voce: Fortis fuit, dixerunt, fortis fuit Christi virtus, etiam aduersùs ipsam mortem. Felix ciuitas Alexandrina, quæ per vnum hunc virum hodiè tantam fraudem depręhendit, & pulchrè didicit veritatem. Dei solius citra controuersiam est hæc potestas & virtus. Gloriare, ô orator, athleta veri DEI & Seruatoris, gloriare. Præfectus autem obstupefactus rei nouitate & admirabilitate, & veritus, nè pręter spem aliquid noui facere cogitaret theatrum, statuit surgere. Postquàm verò vidit totum populum ferri quodam magno motu & impetu, & audiuit omnes clamantes: Mane, ô venerande Præfecte. Noli inuidere tantę ciuitati rem maximam, nempe vt verum Deum agnoscat hodiè, & rectà ingrediatur ad lucem veritatis: ipse quoquè totus versatur in contemplanda re admirabili, quæ acciderat martyri, & populo denunciat silentium. Cùm autem sanctum iussisset ad se venire, vbì proximè fuit, eum animaduertit & cognouit. Nam ei quidem anteà videbantur somnia ea, quę apparebant, vt qui CHRISTI nondùm habuisset experientiam. Postquàm autem & qui aderant lictores, & omnis alia satellitum caterua, quinetiam ipse Pręfectus, proprijs manibus singula exanimantes, cui contradici non potest, fidem

Psal. 26.

Populus Alexandrinus mirè celebrat Christi virtutem.

fidem cognouêre miraculi, tunc omnes circunsistentes, & ipse quoquè Præfectus obmutuit.

Cùm autem permultum transijsset temporis, multum verò stuporis excussisset Præfectus, & ad se redijsset, dixit sancto: Dic mihi ô homo verè per Deum tuum. Quid hæc sibi volunt? & quæ hæc sunt, quæ videntur admirabiliter & præter opinionem? Potest enim hæc Deus solus facere, & non alius. Sanctus autem cùm breui & principij expers Dei principium eos, qui aderant, docuisset, & quàm esset Crux necessaria & maximè salutaris, esset elocutus, & ad summam, vniuersum susceptæ carnis œconomiæ explicâsset mysterium, subiunxit in fine: Deus ergò, ô Præfecte, cùm sit bonus atque benignus, & propter salutem hominum in terram descenderit, nullum vult omninò perire ex omnibus, & à bonis æternis excidere: sed quomodò mater post partum omninò quidem curam gerit filij: sustinet autem, propterea quòd sit imperfectus, eius etiam contumelias, non ideò malè volens infanti: (vincitur enim à visceribus, & valdè potiùs cupit videre eum, cùm peruenerit ad perfectionem, gloria aliqua & splendore insignem) ità etiam Deus nostrî quidem curam gerit post creationem, & tanquàm pater sustinet ea, quæ in ipsum admittuntur delicta propter ignorationem: & à suis potiùs victus visceribus, beneuolè se gerit & clementer: nihil aliud desiderans, quàm vt eius gloriam consequamur, cùm in virum perfectum creuerimus ad mensuram ætatis spiritalis, sicut nos docet Paulus, plenitudinis ipsius Christi. Postquàm ergò vidit vos Seruator à dæmonibus inescatos, tardare venire ad eius cognitionem, & ad æmulationem ipsum prouocantes in non deis, & ad iram concitantes in vestris simulacris, & non formidantes eius vires & potentiam, vestrî curam gerens tanquàm filiorum, in me hodiè conuicit, & errorem vestrorũ cultuum, & zelum qui non est ex cognitione, vt ipsi quoquè præsentes mihi confitemini. Discat ergò vnusquisque vestrûm, in me Christi reputans potentiam, quòd homo, qui iam spectabam ad senectutem, & magnam quidem corporis partem, omnes autem vires tormentis amiseram, & perindè àc mortuus eram coniectus in carcerem, adsum, nunc coram vobis integer, illæsus, nihil diminutus, tanquàm rursùs in lucem editus, & iterùm natus valentior. & si quis velit inuenire eum, qui est verè Deus, cùm agnouerit eum, qui mihi hodiè dedit linguam, & pedes, & oculos, eum quoquè esse credat, qui ab initio & alia, & ipsam lucem, & rationem, & motum rebus donauit mobilibus. Cùm sis ergò intelligens, ô Præfecte, nè sustineas ignorare eum, qui tuî curã gerit, & tuam expectat conuersionem. Oportet enim te quoquè ipsum ad Christum accedere, sicut etiam ab ipso mihi fuit significatum. Lætare autem, quòd ad bonum & æternum sis regem accessurus, & ad martyrij stadium te mecum exuturus.

Menas docet Hermogenē & alios, quæ nostræ fidei sunt.

Ephe. 4.

Præclara sunt hæc Christi miracula.

Præfectus autem, vt qui bonam haberet animam & gratiæ capacem, maximè verò cùm etiam gratia eius animæ oculos attigisset, cœpit intelligere, & partìm quidem ex verbis, partìm aũt etiã ex miraculo, verum Deum & splendorẽ pietatis paulatìm admittere. Coniectans verò eam quoquè, quam priùs in nauigando adspexerat visionem, & quemadmodùm Deus, qui apparuerat, vult eum cõnumerari cum suis ministris & amicis, lætabatur quidem tanquàm de re magna: dubitabat autẽ, quemadmodùm qui tanto tempore errori adhæserat, repentè dignus fuerit habitus, qui tali Deo fieret familiaris. Cùm ergò hæc apud se versaret, diuina gratia eum adhuc magìs vocans ad agnitionem, ei illustriora præbet signa veritatis: & videt ille cum quibusdam paucis, duos viros sanctum circunsistentes, fulguri forma similes, alatosq́;, & ijs qui videbant, magnum afferẽtes terrorem, vt qui essent parati ad eum defendẽdum: caput autem corona redimibãt. Postquàm verò alijs quoquè communicauit id, quod cernebat, & inuénit eos eandem, quam ipse adspexerat, vidisse visionem, cùm nihil esset quod dubitaret, constitit repentè, cùm è sede exilijsset, & clamauit ad populum: Est hic reuerà veri Dei famulus, manu sanctum ostendens: & magnus est is, quem nos docet colere Deum verum: qui adeò quidem admirabiliter & contra opinionem proprios refingit athletas: è cælis autem eis, vt videtis, tribuit victorias: & intelligentem eis opem ferens, eos defendit. Imprudẽs verò eram malis deditus dæmonibus, & volebam idipsum vobis persuadere, qui rectè Christo volebatis parére.

Visio Hermogenis.

Hermogenes diuinitùs illuminatus, credit in Christum.

Hæc dicens, paratus quidem erat currere, & prensare pedes martyris: diù autem eũ retinuit terror & spectaculum Angelorum. Atque repentè quidem euanuerunt Angeli: Ille verò accurrens, & sancti pedes apprehendens, suauiter deosculabatur, & ei dicebat:

Ora

Ora vere Dei serue: ora, quæso per ipsam, quam prędicas, veritatē: Ora, vt ego quoquè indignus fiam seruus, & Deo tuo seruiam. Nunc sensi ex ijs, quæ in te facta sunt, spectaculis, quibusnam vtantur satellitibus, qui germanè ad Christum accedunt, & vndenàm eis & quales sint laborum remunerationes: & quòd sunt quibusdam alienis & terribilibus stipati satellitibus, vt tu quoquè. Qui nos etiam tãquàm sceleratos & profanos, visu aliquandiù repellebant & amouebant. Tandèm autem vsi humanitate, tua nobis cesserunt sanctitate & puritate: & vereor, nè me accedentem Christus repulerit, rogantem, & hoc magnum, & quod nostra merita superat, postulantem, vt referar in numerum infimorum suorum famulorum. Verumenimuerò sic quoquè præclarè mecum agi existimo, si talem Deum assecutus, luam pœnas pristini erroris & amentiæ. Osculatur pedes S. Menæ.

Sanctus autem: Bono animo esto, inquit, clarissime Præfecte: neque quicquam de clementia Dei dubitaueris. Ego enim, qui ex meipso Dei feci periculum, & scio eum esse benignum & misericordem, & qui ob vitia hominum mouetur misericordia, confido quòd te non solùm non repellet accedentem: sed hac etiam tua syncera suscepta fide, scripsit iam nomen tuum in libro vitæ: & quantùm ego possum scire, statuit vt tu per martyrium, diuinum eius nomen mecum glorifices. Cùm sic dixisset, & intellexisset populum toto die manere ieiunum, & vidisset eum stare erectum præ admiratione eorum, quæ cernebantur, & velle adhuc manere, & eius vultum cernere, & sermones audire, pollicitus eum manè affuturum, statim abijt, & dimisit theatrum. Sed Præfectus ne sic quidem sustinuit discedere à martyre: sed cum eo vacante tota nocte est versatus, accuratiùs per catechesim ab eo institutus in verbo veritatis. Cùm autem esset manè, & tanta frequentia congregatus esset populus, vt nec eum caperet quidem locus theatri, vnà verò cum Præfecto ascensurus esset sanctus in concionem, magna multitudo gentilium sancto dedita opera occurrens, tanquàm vno ore, Omnes nos, dicebat, credimus Deo, qui à te prædicatur, & iam omnia negamus, & ei soli militare & seruire constituimus. Cùm Deo autē gratias egisset sanctus, & laudâsset multitudinem propter celerem conuersionem, & dixisset, quòd nec protinùs quidem credidisse cùm audiuerint, neque esse cunctatos animo dubitantes, apud Deum caret mercede: & quòd mox baptizati, futuri sint participes donorum Christi, cùm vnà cum Præfecto ascendisset, constitit. Tota nocte discit à S. Mena fidē nostram. Multi gentiles credunt.

Postquàm autem intuēs ad populum, Deus, dixit, vos suo perficiat signaculo, & reddat sibi ad omne opus vtiles, iussit vnumquenque rogare & discere de Deo, quod vellet. Præfectus verò cum toto populo, De tuo, inquit, Deo nulla est nobis dubitatio, ô sanctissime. Omnia apertè cognouimus, & omnibus, quę à te dicta sunt, credidimus. Vnum solùm petimus, vt Deo coniungamur, & familiares reddamur per baptismum. Cùm itaque consensisse Præfectum vidisset populus: Reuerà, dixerunt, non est Deus acceptor personarum, vt qui propter moderationem & curam quam gessit pauperū, reddiderit Præfecto suî cognitionem, & vero Dei cultu eum sit remuneratus. Postquàm autem ex ijs, quæ circuncircà erant, ciuitatibus affuerūt Episcopi quidam pij & religiosi, qui erant omnes tredecim: qui alij quidem solùm vt viderent certamina martyris: alij autem ideò è deserto descenderant, vt visitarent fideles, qui erant in ciuitate, & allata quoquè esset aqua, cùm ità iussisset sanctus, ipse sanctus cùm è loco excelso descendisset, & Præfectum quidem inclinare caput Dei amantissimis fecisset Episcopis, illos verò eius capiti aquam infundere, & dicere: Suscipit lauacrum regenerationis Hermogenes in nomine patris & filij & spiritûs sancti, sic eum fecit baptizari coram toto populo. Eo autem nomine populus Christum multis laudibus est ꝓsecutus. Acto.10. 13. Episcopi adsunt. Hermogenes baptizatur.

Quoniam verò & Præfecti regeneratio cogebat festum celebrare, nec facilè poterat satisfieri tantæ multitudini, tunc quidem sanctus dimittit theatrum. Deindè etiã conuersus ad Episcopos: Non iustum est, inquit, vt ecclesia tanto viro priuetur, qui est tam studiosus, & modestus, & tam sublimi ingenio. Ea de causa propter multam in sanctum reuerentiam, cùm accepissent Hermogenem nihil contradicentem, illi eum referunt in cleri numerum. Deindè cùm per ordinem ecclesiasticos omnes gradus transiuisset, eum constituunt Episcopum ciuitatis. Qui etiam cùm post electionē die septimo coegisset quicquid habebat auri & aliarum facultatū, & valere iussisset delicias & lautitias, & alia quibus delectantur eorum animæ, qui mundo delectantur, omnia dedit in manus pauperum. Deindè cùm etiã alia omnia paruifecisset, cum vniuersa multitudine se Refertur in Clerum, fitque deindè Episcopus.

armauit ad bellum gerendum contra dæmones, vt aduersùs quos gereret inimicitias propter priorem vitam, & eorum errorem vehementer persequeretur: & cum breui eorum fana & aras euertisset, & simulacra deiecisset, vbiquè Crucem fixit, & in Christi nomine construxit altaria. Atque turbas quidem posteà ad eius pedes procidentes, & rogantes baptizari, baptizabat, tam multos quotidiè, vt nec facilè posset eorum numerus compræhendi: dæmoniacos autem, aut qui ab alijs premebantur ægritudinibus, sola Christi inuocatione, repentè liberabat à dæmone, & ab ægritudine: & docebat semper amplecti castitatem, & pium Dei cultum, humilitatemq; & charitatem, mansuetudinemque, & nil possidendi virtutem, & cæteras similiter virtutes: seipsum proponens exemplar ijs, qui docebantur.

Vbiquè figit Crucē. Multa facit miracula.

Cùm autem non multi dies præterijssent, & tota ciuitate in vnam conueniente sententiam, effecti sunt omnes vnus grex Christi, vir quidam deditus falsæ religioni dæmonum, vnus ex Senatu, nomine Rusticius, ciuitati inuidens & nobis Christianis: & simul ebrietatem, qua vti solebant ad aras, & reliquam intemperantiam pluris faciens, quàm eam, quæ est apud Christianos, abstinentiam & moderationem, ità vt erat ira percitus, magna celeritate currens ad Imperatorem, paucis narrat omnia: Abolitum est, dicens, omne sacrificium: contumelia est affecta deorum magnificētia: euersa sunt templa: diruta sunt omnia deorum altaria: & ad summam, refert deorum deletionem, & Præfecti mutationem: & quòd Præfectus Hermogenes, vetere beneuolentia & lucro ciuili inductus ab eloquente Mena, vniuerso ferè persuasit imperio, vt declinaret ad Crucifixum: & iam quidem vbiquè securè adoratur Christus: eum autem secuta est tota Alexandria. Hæc cùm dixisset, vt eum magìs prouocaret ad iracundiam, & ad pœnas de Christianis sumendas acriùs irritaret, adijcit: Nisì hoc tibi magnæ fuerit curæ, & à te quidem euertantur res Christianorum, in pristinum verò statum restituātur res deorum, scio fore, vt tuum quidem imperium citissimè euertatur: confirmetur autē regnum eius, qui dicitur Christus.

Nota Christianorum verorū abstinentiam.

Hoc cùm audiuisset Maximinus, fore quidem, vt suum corrueret imperium, Christi autem regnū erigeretur: laudato quidem & honorato Rusticio propter eius in ipsum & in deos beneuolentiam, efferatus aduersùs Præfectum & vniuersam ciuitatē, & magìs quàm expediret, indignatus, statuit illeipse continuò proficisci Alexādriam, magno studio & apparatu, cùm bellicosorum hominum decem millia ad hoc iussisset sequi, dicens: Vel sola Imperatorum reuerentia motus populus, eos deos honore afficiet, quos illi censent colendos, & se ab alia reprimet improbitate. Nam nisì ità esset, vt ipse rerū status arguit, citra vllum ruborem mala fierent, & nec studeret quidem latére aliquis. Attamen cùm deorum prouidentia fuero Alexādriæ, & hos ipsos vlciscar, & meam corrigam ignorationem, procùl amandans errorem in Crucifixum. Dixit, neque multum temporis permisit intercedere: sed rebus omnibus publicis posthabitis, magna celeritate venit Alexandriam: & statìm iubet sanctos comprehendi, & manè, tota vidente ciuitate, & manu assistente militari, sedens pro tribunali, eos iussit nudos introduci.

Maximin⁹ Imperator venit Alexandriam.

Postq̄ autem eos solùm vidit introductos, magna voce exclamās, O dij, inquit, quid hoc futurum est, quòd iste, cuius tantam curam gessi, & ei primos magistratus, quos nulli alij ex ijs, qui nobis párent, mandaui, sua sponte omnia despexerit, & ad tam obscuram & abiectam fortunam transfugerit, & comam etiam capitis sibi ademerit, & nihilo meliùs sit affectus, quàm mimi & scurræ, qui in scena risum mouent. Propiùs verò accedens ad Hermogenem, Dic mihi, inquit, ô infelix, quanam de causa tibi commisi totius terræ & maris imperium, & decreui, vt absque successore gereres magistratum: non vt dijs quidem futurum beneuolum, & nullo modo eos abnegaturum, & beneuolum quoquè nobis futurum, & vt hunc doctum & sapientem virum, qui prospero fortunæ afflatu præter æquum inflatus, & hinc lapsus est in errorem, arte & experientia & verborum persuasione ad patriam reduceres religionem? Quidnam ergò te mouit, aut quidnam spectâsti, vt sineres eum diutiùs versari in vanitate, & non solùm eum ab errore non reduceres, sed eiusdem malę opinionis ei fieres socius: & tibi præterea caput, ô stolide, tonderes, & reputareris esse vnus ex ijs, qui sunt in theatro, histrionibus? Cùm eò iræ & acerbitatis processisset Imperator, iracundeque & furiosè eos esset intuitus, benignè Deus adspexit martyres: & repentè eis appárent Angeli, eos audacia replentes & viribus, & vngentes ad certamina: iubentes, nè timerent iram Imperatoris, vtpotè

SS. Menas & Hermogenes, nudi coram illo sistuntur.

Nota quorum similes sint, qui eiusmodi consuram irrident.

vtpotè quòd victoria sit cum eis futura. Hermogenes autem statim respondit: Si sustines me patienter audire, Imperator sapientissime, quanam de causa & quid spectans, primas quæ apud te reputãtur felicitates lubens abiecerim, promptoq; & alacri animo ad hanc fortunam descenderim, vt velim videri stultus, & pauper, & ridiculus & inglorius, & dici potiùs Christi: & ideò lubenter accusari erroris & ignorationis, & paratus esse & ensem, & ignem, & bestias propter Christum despicere: & pro illo potiùs mortem sitire quàm vitam, toto meo testimonium ferente concilio, maximè verò re ipsa subiecta oculis, magnam veritatis curam gerens, & nè quid, quod sit opportunum, prætermittam, dicam id quod quæsiuisti. Imperator autem, Ego, inquit, hoc omninò, & nihil aliud cupio, si non ipse falsum præfers veritati, hoc in maiori honore habens propter necessitatem. Hermogenes autẽ: Mihi, ô optime Imperator, me aduersùs Christum audacter & insolenter gerenti, & volenti quidem quos olìm deos colere, tuam autem obseruare potentiam, studio fuit, vt ipse quoquè scis, cum tanta ad ciuitatem venire pompa & apparatu: & virum quidem partìm blanditijs, partìm verò metu ad hanc, quæ vigebat, patriam reducere impietatem: vt te ne cum maiore quidem dixerim ad nos accessisse, & ne tu quidem, si affuisses, desperâsses virum posse vincere. Mihi autem feret testimonium vniuersus hic populus, q̃ eram ab initio varius, blandiens, minans, terrens, in omnes deniquè species me transformãs, vt virum abducerem à pietate. Ego enim stultus ignorabam, in qualem virum incidissem, q̃ interritum & valẽtem, & qui liberam quidem habebat linguam ad responsa, animum verò ad ferenda intentata supplicia, & omnia deniquè perpetienda paratum, potiùs q̃ ad Christum abnegandum. Hermogenes respondet tyranno.

Sed vt alia omittam, cùm vidissem eum recusare deos colere, & neque potestatẽ curare, neque suppliciorum aut tormentorum vllam ducere rationem: sed tam probabiliter quidem, & ad persuadendum aptè contradicere, vt ego quidem ab eius ingenio vincerer: dij autem arguerentur: & ei vniuersus suffragaretur populus, & eadem, quæ ipse, sentiret de religione: cogitaui eum paulopòst talibus cruciare supplicijs, vt, si possem quidem, eum perfectè vincerem: sin minùs, eius quidem certè reprimerem promptum & alacrem animum, & dicendi facultatem impedirem. Visum est ergò mihi, plantas pedum eius gladijs excindere vsque ad ossa: quinetiam eius quoquè linguam excindere eloquentem, à qua omnia superabantur: pręterea verò eius quoquè oculos effodere: vt propter oculorum quidem tenebras ocio deditus, fractus autem dolorum cruciatu, tardior quidem fieret ad respondendum, imbecillior verò ad contendendũ. Atq; lictores quidem cùm primùm iubentem audiuissent, fecerunt vniuersum. Ille autem homo continuò esse conuictus, & nihil ampliùs ferens, quàm communis possit natura, missus in carcerem, erat planè mortuus. Viri tamen misertus, (verum enim fatebor) vt docti & mei ciuis, & ægrè ferrens, quòd vir perijsset tanta sapientia præditus & eloquentia, summo manè afferri iussi corpus eius exanime, volens videre, quonàm eius redijsset constantia.

Postquàm autem eum vidi accersitum rectè ingredi, & purè intueri: deindè etiam eum audiui apertè disserentem, videbar mihi videre spectrum & inane somnium: & statìm clausi oculos, deorum inimici vel ipsum simulacrum abhorrẽs. Cùm autem de sede descendissem, & visionem simul cum alijs curiosè indagâssem: & non solìs credens oculis, sed etiam manibus examinans & contrectans, illum ipsum didici esse Menã, protinùs victus sum à veritate, non falsum testem habens conscientiam. Verumenimuerò adest ipse quoquè, ô Imperator: & dicat quidem populus cruciatus: curiosè autem ipse quoque inquire, vt voluëris, cùm miraculum sit tibi ante oculos. Dic verò mihi per tuos deos, ô Imperator, Si quis vidisset Christum, sicut ego ipse vidi, repentè totum hominem reformantem & animantem, & ex hoc quidem suam potestatem confirmantem, nempe quòd hæc quidem non sunt alterius, quàm Dei, & quòd ipse sit, qui primum creauit hominem: pollicetur autem ijs, qui illum secuti fuerint, in cælis quidem regnũ æternũ, hìc verò tantum posse, quantum ipse solus. Si quis, cùm hęc & didicisset & vidisset, despiceret quidem talis Dei esse & dici amicus: despiceret autem posse omnia agere & mutare, quę solus ipse Deus, & cæcos quidem facere videre: claudos autem saltare: & montes mouere: & mortuos suscitare: & vt semèl dicam, rem omnẽ mouere creatã solo verbo & nutu: Deindè etiam pignus habere, q̄ lætabitur, & regnabit in æternum: Qui eum reliquisset, & clausisset oculos ad tantam beatitudinẽ: elegisset Gene.1. Matth.19. Iohan.14.

autem vestros deos colere,& esse Consul & Imperator, quisnam is tibi videretur? Non verè stultus, non emotę mentis, & qui longè abest, vt intelligat quod sit conducibile?

Propterea igitur, ô Imperator, ego errorem,& fabulas vestras,& deos abominatus, & abnegata hac omni, quę videtur, felicitate, ad solum Deum accessi, & mâlui, vt ipse dixisti, esse infelix: potiùs videri stultus, quàm esse, eligens. Atque nostra quidem ex ijs quæ audijsti, iam didicisti: Res autem Christi si velis experientia discere, nè cuncteris. Excogita citò in nos magnum aliquod & graue suppliciũ: &, si tibi fortè deest aliquid ad excogitanda supplicia, ego qui magna in his exercitatione ad summam processi experientiam, ea quoquè quę restant reuocabo in memoriam. Obijce bestijs, deturba è præcipitio, mari obrue, terra infode, gladio scinde, igni combure, vnicuiq; membro appositum excogita supplicium. Sic enim ego quoquè paulò antè cæcutiens, feci meo luminari,& qui me deduxit ad veritatem, Menæ. Atque populus quidem, cùm tam artificiosè & liberè dixisset Hermogenes, admiratus est eius animi virtutem & dicendi facultatem. Imperator autem cùm nec aduersùs quę dicta fuerant, posset aliquid dicere, (nam & populus testificabatur, & in conspectu eius erat miraculum) & simul cogitans, quòd si ad dicendi veniret contentionem, ipse quidem pudore afficeretur: eius verò dij refellerentur, animi dubius & dolore affectus, iussit sancti manus & pedes, illas quidẽ ex humeris, hos autem ex genibus ense amputatos, ipso vidẽte, iaci in focum ignis. Deindè cùm ventrem conto percussissent, & omnia effecissent fluere, id quod restabat adhuc spirans iacere eos iussit in fluuium, qui præterfluit ciuitatem. Lictores ergò nudos † enses, & crudeliter intuentes, cùm essent vel solo adspectu terribiles, sanctum statim circunsistentes, primùm quidẽ crudeliter manus, deindè rursùs quoquè pedes immaniter amputauerunt. Ille autẽ laborabat quidẽ frequentibus cõfectus doloribus: adeò verò se fortẽ prębebat, acsi nõ ipse pateretur, sed alios potiùs videret affectos supplicijs.

Magna cõstantia & dicendi libertas S. Hermogenis.

Eius manus & pedes amputantur.

Videtur deesse † tenentes, aut quippiam simile.

Postquàm autem vidit sua membra igne redacta in cinerẽ, caput parùm attollens, & ad focum adspiciens, Quàm felix sum, inquit, ꝙ manus meas, quas aliquandò extẽdi ad deos alienos,& pedes, qui ambulauerũt in errore, Deus hodiè accipit vt oblata ei in sacrificiũ. Protinùs autẽ milites, postq̃ abscissæ fuerunt manus & pedes, ad ventrem se contulerũt: & conto quidem eum verberârunt, fluxerũt autẽ intestina. Ipse verò iam quidem deficiebat, & imbecillum adhuc conseruabat spiritum: tam generoso autẽ erat & forti animo, quàm si modò cœpisset decertare. Cùm eum ergò adhuc spirantem accepissent milites, sicut iussi fuerant, in fluuio demerserunt. Postquàm autem Maximinus de martyre Hermogene vix tandèm deposuit solicitudinem, protinùs de beato Mena cœpit deliberare. Cùm verò timeret, nè, si cum eo disseruisset, (quoniam & miraculis & dicendi facultate existimabatur esse supra hominem) ipse quidem victus dedecoraretur: & eos etiam perderet, quos adhuc habebat errore implicatos, sancti miraculis inductos ad veritatem: omnibus prætermissis, iubet vt cùm eum in obscuro & tenebricoso carcere inclusissent, primùm quidem vinctum manibus à tecto suspenderent: Deindè etiam ab eius pedibus lapidem appénderent adeò grauem, vt vehiculo impositus, vix posset ferri: Deindè eum relinquerent, vt diuulsus violenter moreretur.

Præclara eius fortitudo.

Dirè cæditur.

In flumen mergitur.

Atrocia in S. Menam supplicia statuuntur.

Protinùs ergò ij, quorum est hoc munus, fecerunt quod eis fuerat imperatum: & sic ipsum dimittunt suspensum, nullum omninò sinentes eum videre ad cõsolationem. Sanctus autem cùm & capiti impositis vinculis, & deorsùm trahente pondere lapidis extenderetur,& ei propemodùm dissoluerentur compages, nerui verò conuellerentur, & carnes dilacerarentur,& vt semèl dicam, omnis ei alia grauiter abrumperetur commissura, quandiù quidem vires corporis suffecerũt ad animi constantiam, grauiter quidem patiebatur, psallebat autem assiduè: Vide humilitatẽ meam, & laborem meum. & illud, Nõ sunt condignę passiones huius temporis ad futurã gloriam. Postq̃ autem planè ei consumptis viribus, suam cõiunctionem omninò negauit natura, cùm dixisset, Gratias ago tibi, Domine, quòd tua bona perceperim: tanquàm pondere supplicij repentè ei voce repressa, in soporem resolutus, tacuit.

Psal. 24. Rom 8.

Postquàm verò vtrique athletæ tanta constantia & fortitudine desijt certamẽ martyrij, repentè affuerunt amantes & socij Angeli ad eos defendẽdos: & primùm quidem cùm martyris Hermogenis corpus è fluuij profundo sustulissent, & repentè eum totũ integrũ restituissent,& deindè etiã animâssent,& dixissent se ꝓficisci ad Menam athletam, & ipsum hortati essent, vt consequeretur, vbì parùm ingressi venerunt ad custodiam,

S. Angeli vtrunque restituunt.

am, intrò statìm perrexerunt, viribus, quæ sub adspectū non cadunt, dissolutis eis claustris. Hermogenes verò seipsum quidem mente agitans, & totū actum tacitè considerans, obstupescebat: beatum autem Menam etiam suspensum adspiciens, & iam non spirantem ampliùs, & tormētum cernens intolerabile, tristitia afficiebatur. Vt verò esset attentus & videret, hortati Angeli, statìm cum quodam honore & reuerētia ad sanctum accedunt. Relaxatis autem vtrisque vinculis, cùm, quam sustinuerat, membrorum iūcturam compegissent & sanâssent, & eum magno gaudio & alacri animi studio repleuissent, statìm quidem soluūt Hermogenis mœrorem propter magnum Menam. Cùm autem vsque ad matutinum cum eis essent versati, & ad pericula subeunda eos magìs acuissent, & iussissent eos festinare ad mox eis mittendas coronas, & polliciti essent se simul adfuturos, & certamina vnà esse adituros vsq; ad tempus coronarum & victoriæ renunciationem: & deindè etiam eis pacem dedissent, & faustum victoriæ nuncium eis significâssent, statìm ab eis recesserunt.

Imperator autem cùm summo manè iussisset aperiri theatrum, & ad eum omnem conuenire populum, sedit pro tribunali. Quoniam autem acceperat totam ciuitatem credidisse Christo: deliberando verò & consultando statuerat esse quidem inutile eam relinquere impunitam: rursùs autem inconsideratum & à ratione alienum, cōdemnare omnes, vt puniantur: simulans se totum ignorare, dixit: Quòd vos quidem qui adestis, deos quidem sacrificijs & alijs libaminibus, nos autem Imperatores reuerentia & timore & in alijs rebus obedientia colere statueritis, ex multis alijs intellexi. Quòd autē non statìm repugnâstis & restitistis illis execrandis, qui Crucifixi res ausi sunt docere, & non ipsos ante nos lapidibus obrueritis, existimo deos ex hoc iram non leuem concepisse. Ego igitur, qui & ipsos deos cupio vlcisci, & nullum vestrûm in diuinitùs immissam incidere calamitatem, iubeo ciuitatem & vos omnes priuari ijs, qui vtrisque olìm fuerunt attributi, honoribus: vt sciatis & ex his pœnis vobis impositis, & stultorum illorum supplicijs, quòd quandò Iudex, qui non fuerit ipse præoccupatus, non vult suam prodere sententiam, & prodigia facere cum his histrionibus, nunquàm potest opem ferre Crucifixus, aut liberare à malis: solùm autem hoc potest, certam mortem & extremam infelicitatem procurare ijs, qui párent. Eorum quę dico, fidem vobis possunt facere deceptores illi & præstigiatores Hermogenes & Menas, vterque ipsorum ante tormenta pollicentes se esse alios à mortuis suscitaturos: à me autem breuì, vt oportebat, graui morte vita priuati, ne sibijpsis quidem possunt opem ferre. Vbì autem nūc est plani illius Christi virtus?

Impia & blasphema Tyranni ad Alexandrinos oratio.

Plani, id est impostoris.

Postq̄ ergò ad tantam blasphemiam processisset Imperator, multo tumultu plenum erat theatrum, eius maledicta omnibus ęgrè ferētibus, & iam res nouas moliri statuentibus. Cæterùm cùm à præconibus factum esset silentium, & rursùs dicturus esset Imperator, quæ erant ex sui animi sententia, repentè totum adspiciens theatrū, cùm vidisset sanctos, qui in medium tribunal descenderant, (exinopinatò enim apparuerant) vna velutì lingua & vno ore omnes exclamauerunt: Vnus verè est Deus, Deus Christianorum. Hoc facto, quidam Eugraphus, qui ipse quoquè in Græcorum doctrina erat exercitatus, rempublicā aūt adhuc gerentis Menæ fuerat minister: Is ergò cùm tūc esset vnus ex ijs, qui erant in theatro, & videret q̄ fiebāt, cùm vidisset miraculū, & esset velutì zelo accēsus, & se diuinæ Crucis signâsset signaculo, & animi fortitudine & audacia esset repletus, in mediū prosiluit, & audacter Imperatori, Ego, ô Imperator, inquit, sum Christianus, & tua iussa respuo & execror, & nō abiuro religionē, & iam tibi sum propter Christū ꝓpositus, nulla mearū carniū motus misericordia. Nè existimes autē fore, vt minis vel blāditijs me sis omninò superaturus, sed neq; vllū Christianorū. Nobis enim mors quidē est vita, q̄ cum vobis agitur impijs. Verè aūt vita est mors, quę pro Christo suscipitur. Et scio quidē, ꝙ tanq̄ leo rugiens in hāc ascendisti ciuitatē, quęrēs ira corripere, & cultu simulacrorū Christi gregē discerpere: & ꝙ hodiè quoq; ad nos ꝓsiluisti cū eâdem spe & armis. Sed te auersabimur, & audacia, qua impellimur ad mortem lubenter suscipiendā, & pietate immutabili, tanq̄ dolosam aliquā vulpē, q̄ ludit maximè ridiculè.

Vsitatissimum semper Christianis fuit signare se Cruce.

Hæc cùm audijsset Imperator, & esset ei cor ira accensum, & iam esset emotæ mentis ex stupore miraculi, velutì oblitus se esse Imperatorē, è sede desiliens, cùm insana manu cuiusdā eorū, qui propè erant, strinxisset ensem, multa & certa vulnera affert Eugrapho: & sic per se interimit prope tribunal virū fortē & martyrē: primùm quidem stan-

Tyrannus non ferens libertatem Eugraphi, eum suis manibus interficit.

tem citra vllum timorem, & ferentem plagas, & vel in ipsis arguentem Imperatorem: posteà autem in terra iacentem firmo & constanti animo, & Deo agētem gratias, quòd primus aliorum ad eum ingrederetur: & non vno ictu, sed multis finem acciperet, vt dignus pluribus haberetur coronis. Qui cùm & has plagas acciperet, & has voces ederet, expirauit. Temulentam autem adhuc habens animam Imperator, quòd ira victus, sic ad militare descendisset ministerium, cùm rursùs reuertisset ad sedē, aliquandiù manens cogitabundus, cognouit se per impudentiam dubitationi attulisse remedium, & specie oppugnâsse veritatem. Cùm repentè ergò ad se redijsset, & se ad sanctos conuertisset, Iuro, inquit, deorum potentiam, me multa quidem alia sperâsse videre inopinata: tales autem me visurum esse magos, nunquàm sum opinatus. Sed quid noui facere videmini, arte magica & præstigijs populum à se facientes discedere, & simpliciores abducentes à deorum potestate, & mori pro Crucifixo tam facilè persuadentes? Ego itaque, qui vos miseros sum optimè expertus, mox apertè ostendam vel vos esse spectra, vel hanc ementitam membrorum vestrorum reformationem, esse fraudem oculorum, & apertas præstigias.

Sancti autem dixerunt: Consequentia dixisti, ô Imperator. Nam quoniā mens quidem tua est infatuata, cæcutit autem anima, cor verò est excæcatū: meritò rei quoquè admirabilis veritas, præstigiæ esse videtur & deceptio. An non enim apertè cæcutis, qui ijs non credis, quæ sunt vel luce clariora? Quòd si quid etiam de ijs, quę vides, dubitas, in nobis adhuc ipsis diligenter inquire veritatem. Sin autem sæuis minis, vel bonorum promissis, etiamsi ipsum dixeris imperium, quod res est apud vos maxima & beatissima, existimas nos à nostra traducere sententia, falleris, ô Imperator. Nam tu priùs, mutato errore, Christum confiteberis, q̄ nos à veritate deficientes, falso simus adhæsuri. In nos ergò pronuncia sententiam, rectè sciens, ꝙ quicquid decæterò dixeris aut feceris, à te fiet inaniter, & ab eo, quem tibi proponis, scopo longè cadet. Imperator autē cùm & ex se quidem intellexisset veritatem, maximè verò eam cognouisset ex stupore & admiratione eorum, qui adstabant, (Sanctos enim tangentes, & manibus contrectantes obstupescebant) timens nè populus, cuius iam erant animi persuasi à rei euidentia, illo resistente manifestæ veritati, aliquid noui in eum agerent, cùm hoc solùm iussisset eis amputari capita, surrexit è tribunali. Postq̄ aūt sancti cum ijs, qui eos ducebant militibus, & toto populo ad locū venerūt, stantes & manus simul & oculos in cælū tollētes, in cōspectu omniū satis diù sunt precati ciuitati, & Christianis omnibus, & Ecclesijs quietem & tranquillitatē, & vt nemo, qui eorū eguisset auxilio, reuerteretur inanis. Deindè post precationē se inuicē amplexi, dataque pace & salutatione, porrectis collis, vterque eorum à milite, cui id obtigerat, beatum finem accepit.

Decollantur sancti martyres.

Quoniā autē magnus Menas adhuc viuus petierat ab Imperatore, vt eius corpus deponeretur Byzantij, (De eo autē mandauit etiā ijs, qui tunc erant fideles, & erant ei alioqui familiares, dicens eam ciuitatē sibi esse attributā ad habitandū) ei inuidens Maximinus vel ipsam sepulturā, iussit capsam cōstrui ferreā, & in ea imponi corpora martyrum: deindè etiā in maris ꝓfundum transmittere: nè fortè, dicens, aliquid de iustis faciendis Galilæis prędixerit: & vt sic eius excideret prędictio. Qui ad hoc ergò inseruiebant, cùm essent vniuersum diligenter executi, in arca ferrea sanctorū corpora in mari demerserunt. Imperator autē, cùm nec ciuitatis ferre posset scommata, & simul intellexisset populū in eum efferri audacia, & dubitaret, nè temerè & periculosè aliquid in eum iniretur, ex ea iter ingressus est versùs Byzantium, metu & pudore affectus. Cùm hic ergò fuisset rerum exitus, fit rursùs etiam aliquid, non minus prioribus.

Tyrannus timet sibi ab Alexandrinis.

Imperatorem equitantem pręuenit capsa, quæ ferebat corpora martyrum, quæ & tanta erat, & ferrea, & per mare nauigabat. Nam cùm diuina quadā virtute celerrimè è fundo emersisset, & fluctus marinos peruasisset, secunda aqua nauigabat, & celeritate par volucribus currebat Byzantiū: & eum, qui condemnauerat, nè habitaret ciuitatem, ea quę fuerat condemnata, magna præuenit celeritate. Postq̄ autē diuina quędam apparitio ciuitatis Episcopo facta est media nocte, quę significabat & mox affuturos martyres, & iubebat eum properare ad litora, quæ sunt in arce, vt eos descendentes è mari statìm exciperet: cùm hac ipsa hora noctis congregâsset eos, qui ex clero simul aderāt, & quosdam pios & fideles, cum eis perrexit ad litora, quæ ei ostenderat is qui apparuerat.

Insigne profectò miraculū.

Visio. Cùm autē versus mare intenderent oculos, repentè vident lucem, tanq̄ columnā è cælo vsque

vſq; ad mare peruadentem, & in quadam cymba quodammodò fundatam: duos verò viros adſpectu præclaros, ex vtráq; parte honorificè & venerabiliter appropinquantes. Idipſum autem quod videbatur, appellere ad portus, in quibus illi ſtabant.

Poſtquàm verò paulatim fuit propiùs, & iam cognitum fuit, eam eſſe arcam & non nauem, conſiderantes eam, neque cùm vndę erant conuexæ, reſilire: neq; cùm rursùs concauæ, delabi: & ſine remis & clauo ingredi, & ex aduerſo virorum illorum nauigare: lucemq; eſſe multam & ſplendidam, & tantam, vt non minùs quàm Sol locum illuſtraret: & viros illos in ſe ferre quidē ſigna cuiuſdam diuinæ & admirabilis naturæ, qui ipſi quoquè quodammodò pedibus ingrediebantur per aquam, & deducebant capſam cum quadam reuerētia: omnes metus & horror inuaſerat. Atque Angeli quidem capſæ ductores, cùm iam fuiſſent in conſpectu eorum qui adſtabant, cùm tantùm viſi eſſent & appropinquâſſent, quantum ſatìs erat ad mandandum, vbì nunc quidem martyres poneare oporteat, propter Imperatoris amentiam, & vbì paulò pòſt propter eorum voluntatem, & quæ, & quemadmodùm facere oporteat, repentè ex eorum oculis receſſerunt. Epiſcopus autem, & qui cum eo aderant, primùm quidem arcæ circunfuſi, eam amplectebantur: poſtquàm verò intellexerūt eam eſſe totam ferream, eos ſtupor inuaſit, conſiderantes quonam modo ſupra tam tenuem nauigauerit ſuperficiem, nō omninò obruta. & tunc quidem, cùm eam ſuprà in arcem detuliſſent, in occulto quodam templo abſconderunt, ſicut iuſſi fuerant.

Poſtquàm autē ſtatìm reuerſus Maximinus, & eueſtigiò plaga diuinitùs immiſſa percuſſus, priuatus fuit oculis, & ſimul ab Angelis flagellatus, vt ipſe ſuis dixit familiaribus, paucis pòſt diebus expirauit: cùm poſt plagam & flagella tantum vixiſſet tēporis, quantum ſatìs erat ad aperiendum arcanum ijs, qui ad ipſum genere attinebant: nè lateret Dominus iudicia faciens, & diuina iuſtitia etiam hîc malos puniens: adhibita audacia Epiſcopus, conſiderans ſolam fidem ſufficere ad auxilium, magno ſtudio & honore transferens fortiſſimorum martyrum Chriſti corpora, proptèr mœnia arcis ea depoſuit, cuſtodes quidem ciuitatis, nauigantium autem conſeruatores: eorū, qui ſunt in morbis & calamitatibus, certiſſimum ſolatium, ad gloriam magni Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen. *Nota quid antiquitas ſenſerit de martyrib⁹.*

SERMO DIVI EPHRAEM, DIACONI ECCLESIAE EDISSENAE, DE LAVDIBVS *ſancti Ioſeph Patriarchæ, Ambroſio Camaldulenſi interprete.*

Extat in operibus eius.

DEVS Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, Deus magne atq; admirabilis, qui etiam elegiſti ſemen ſanctorum ſeruorum tuorum diligentium te, largire, clementiſſime, vt fluant in me gratiæ tuæ fluenta largiſſima, quò dignè valeā præclarū ac maximū præbere ſpectaculū pulcherrimi atq; caſtiſſimi Ioſeph: qui ſemper baculus fuit, cui inniteretur patriarchæ Iacob profunda & veneranda ſenectus. *Decemb. 21. vt quibuſdā placet.*

Hic enim profectò, hic ſanctus puer à prima ſtatìm ætate, Chriſti & primum, quo ad nos ex Virgine prodijt: & ſecundum, quo ſummo pauore concutiet omnia, ſignauit aduentum. Itaque, chariſſimi mei, à Chriſto dilecti fratres, conſtantes & alacres animo ſimus, vt honeſtiſſimi pueri facta tam grandia, ſuſpenſis mentibus inſpicere atque audire poſſimus. Equidem, fratres mei, hunc adoleſcentulum non modò honeſtiſſimū dixerim, ſed omni digniſſimum admiratione, pudicitiæ fontem, victoremq; libidinum, ac trophæum mirabile de hoſte referentem. Vndè & futuri illius Saluatoris aduentùs figura præceſſit. Quiſq; igitur abijciat ex animo omnem terrenarum rerū curam, & cum deſiderio ſuſcipiat dulcia carmina. Sunt enim ſpiritalia cantica, quæ lætificant animam. Sicut enim Dominus noſter de ſinu Patris, vt nos omnes redimeret, miſſus eſt: ità & puer Ioſeph à patre directus eſt, vt ſuos reuiſeret fratres. Et quemadmodùm illi, ſimul atquè inſpexerunt appropinquantem Ioſeph, cœperunt aduersùs eum cogitare nequitiam, & quidem cùm *Ioſeph, typus Chriſti. Gene. 37. Ibidem.*

illis pacem à patre perferret: ità & Iudæi duro semper corde, mox vt Saluatorem viderunt, dixerunt: Hic est hæres, venite, occidamus eum, & nostra erunt omnia. Et sicut fratres Ioseph dicebant: Occidamus eum, & euademus somnia ipsius: ità & Iudæi: Venite, inquiunt, occidamus eum, & obtineamus ipsius hæreditatem. Ioseph fratres comedentes vendiderunt, quem proposito & voluntate necauerant: eodem modo Iudæi execrabiles, Pascha manducantes, Saluatorem occiderunt. Descensus in Aegyptum Ioseph, Saluatoris signat ad nostra descensum. Sicut autem Ioseph intra thalamum inclusus, omnem peccati vim magno vigore calcauit, atque aduersùs Aegyptiam dominam suam, coronas victoriæ clarissimas retulit: ità & Dominus ac Saluator animarum nostrarum ad inferni claustra descendens, dextera sua omnem illic atrocissimæ mortis, & eatenùs inuicti tyranni potentiam strauit, atque destruxit. Quoniam verò peccatum superauerat, Ioseph in carcerem seruandus includitur, donèc tempus coronæ percipiendæ veniret: ità & Dominus, vt peccata mũdi omnia tolleret, in monumẽto reponitur. Ioseph biennij tẽpus egit in carcere, magna ibì cum requie ac libertate versatus: & Dominus noster triduum in inferno permansit, vt potens, & corruptione intactus. Iussu Pharaonis Ioseph placidè ex carcere, vt verissimus Christi typus, educitur, ac somniorum fidelis interpres futuram frugum vbertatem facilè signat: at verò Dominus noster ex mortuis propria virtute surrexit, inferni spolijs captis, recõciliationem nostram Patri offerens suo, resurrectionemque prædicans, & æternam vitam. Ioseph, accepta super omnem Aegyptum potestate, in curru Pharaonis sedit: Rex autem noster ante secula, atq; Saluator, ascendens in nube lucida in cęlum, ad dexteram Patris cum gloria sedet, vtpotè vnigenitus filius. Cùm verò in Aegypto regnaret Ioseph, accepta contra inimicos suos potestate, adducuntur spontè illius fratres ante eius solium, quem addixerant neci: ingrediunturque cum metu ac tremore, vt adorent in conspectu eius, qui ab illis in mortem venditus fuerat: & cum timore prócidunt coram Ioseph, quem super se regnare noluërant. Agnitis verò ille fratribus suis, vno verbo ostendit homicidas. Quod illi audiẽtes, attoniti, & pauore perterriti steterũt, obtutibus humì depressis, confusione pleni, & loqui minimè audẽtes, neq; omninò quicquam habentes, quod in excusationem sui sceleris afferre possent, recognoscentesq; apertè peccatum suum. Putàrant infelices, qua illum hora vendiderãt, eum esse iam mortuum, dum repentè is, qui fuerat ab eis peremptus, magna fretus potestate, super illos regnare depręhensus est. Ità & in die illa terribili, cùm venerit Dominus in nubibus aëris, sedebit super sedem regni sui, adducenturq; vincti coram illo ab Angelis terribilibus omnes inimici eius, qui eum super se regnare noluerunt. Arbitrati enim tunc sunt impij Iudæi, illum, si crucifixus esset, quasì hominem esse moriturũ, non intelligentes miseri, Deum illum esse, qui, vt saluaret animas nostras, aduenerat. Ac sicutì Ioseph dicebat palàm fratribus suis, terrens eos, ac pudore suffundens: Ego sum Ioseph, quem vos vendidistis: eccè nunc regno etiam nolentibus vobis: ità & Dominus Crucem ostendet lucentem ipsis crucifixoribus suis, recognoscentq; ipsam Crucem, & filium Dei à se crucifixum. Vidistis, vt Ioseph in carne figura certa fuerit Domini sui? Quoniam verò à puero effloruit ipsius virtus, agè hinc iam initium sumentes, ipsius gesta enarrare pergamus.

Matt. 21 | Gene. 37. | Ibidèm. | Ibidèm. | Gene. 41. | Ibidèm. | Acto. 1. | Gene. 42. | Luc. 19. | Gene. 45. | Matt. 24. | Zacha. 12.

Hic nempe beatissimus, decem & septem annorum tempus in domo patris gratia sublimis virtutis enituit, proficiens quotidiè in timore Dei, in honestate propositi, & honore parentum. Cùm verò in fratribus suis depræhenderet iniquitatem, modicè illam annunciauit patri. Re enim vera virtus semper ab iniquitate dissentit, neque illi congruere potest. Huius rei gratia illum oderant fratres, quòd ab eorum scelere alienus esset, virtutique puer operam daret. Habens autem habitantem in se Deum sanctum, cernebat in somnis, quæ sibi ex dispositione summi Dei euentura erant. At pater Iacob cùm ignoraret fratrum odium clãdestinum aduersùm Ioseph, simplici animo diligebat Ioseph, virtutum flore ab ipsa prima ætate vernantem. Pascentibus autem illis oues in Sichem, contigit Ioseph esse cum patre domì. Pater autem Iacob absentium filiorum affectu patrio curam gerebat. Dixit ergò ad Ioseph dilectissimum filium suum: Veni, fili, perge ad fratres tuos, & diligenter addisce, an rectè valeant ipsi, & greges: citoque rediens, renuncia mihi. Accepto patris mandato, Ioseph pergebat gaudens ad fratres suos, deferens pacem ex persona patris, nullaque eum de illis mordebat suspicio. Profectus igitur, oberrabat in solitudine, fratribus suis, eorumque

Gene. 37. | Ibidèm. | Ibidèm.

rumque pastoribus minimè inuentis. Cùm verò mœrens ac tristis incederet, occurrit illi homo, viamque monstrauit, quæ ducebat ad fratres. Vbì autem eos procùl adspexit Ioseph, lætior aduolat, amplecti omnes nimio amore desiderans. Illi autem postquàm eum appropinquare viderunt, quasì feroces bestiæ, de occidendo eum tractare cœperunt. Ibat igitur Ioseph, velut innocens agnus, manibus atrocium luporum discerpendus. At vbì ad eos peruénit, placidè illos ac blandè salutauit, vt sese haberēt, ex persona patris interrogans. Verùm illi insurgentes continuò, tunica illum, qua indutus erat, exuërunt, & singuli stridebant dentibus in eum, viuum absorbere cupientes, trucesque & immites, vt odio suo satisfacerent, honestissimum illum ac sanctum puerum, varia cæde affligebant. Cernens autem Ioseph seipsum tot malis expositum, (nullus enim prorsùs erat, qui misereretur) ad preces se & lachrymas, gemitusque conuertit, & extollens vocem, obsecrabat eos, dicens: Vt quid, fratres mei, ità irascimini? Deprecor vos omnes, sustinete modicùm, dum loquar. Mater mea defuncta est, & pater Iacob eam nunc vsque quotidiè luget, & vultis luctum alium afferre patri nostro, priore adhuc vigente, & necdùm sedato? Obsecro vos omnes, nè me à Iacob patre meo separetis, nè descendat senectus eius cum mœrore ad infernum. Adiuro vos per Deum Abraham, Isaac & Iacob, qui ab initio vocauit Abraham, & dixit ei: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram bonam, quam ego ostendam tibi: & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & sicut arenam maris, quæ est innumerabilis: per Deum excelsum, qui dedit Abrahæ tolerantiam promptè offerendi in sacrificium filium suum vnigenitum Isaac, vt reputaretur ipsi Abrahæ in gloriam: per Deum, qui ëruit Isaac de morte, dans pro illo arietem in holocaustum acceptabile: per Deum sanctum, qui dedit benedictionem Iacob ex ore patris sui Isaac: per Deum, qui descendit cum Iacob in Charran in Mesopotamiam, vndè exiërat Abraham: per Deum, qui liberauit Iacob ex omni angustia, & dixit se daturum ei benedictionem: nè, quæso, destituar patre Iacob, nè ità me lugeat, sicut luxit Rachel: neq; rursùs cōtenebrentur oculi eius, qui horis singulis opperítur reditum meum, & ingredi ad se expectat. Remittite me ad Iacob patrem meum. Nolite, obsecro, spernere lachrymas meas, sed patri me restituite.

Ibidèm. Oratio S. Ioseph ad fratres suos. Gene. 12. Gene. 22. Ibidèm. Gene. 27. Gene. 28. Gene. 32.

Hæc illo per Deum patrum adiurante, feræ illæ belluæ continuò in lacum eum iniecerunt, neque Deum metuentes, neque eius adiuratione ad reuerentiam moti, & quidem cùm ille singulorum vestigia stringeret manibus, & fratrum pedes rigaret affatìm lachrymis, clamans, ac dicens: Fratres mei, misereminì meî. Iniecto autem Ioseph in lacum solitudinis, amarissimis lachrymis, miserabilibusque lamentis atque gemitibus, seipsum vnà & Iacob patrem deflebat, lachrymansque & trahens ex alto corde longa suspiria, dicebat: Inspice, pater Iacob, quæ filio tuo cōtigêre. Eccè enim in lacum missus sum veluti mortuus. En ipse præstolaris meum ad te reditum, pater, & ego nunc in lacu iaceo tanquàm homicida. Dixisti mihi, pater: Perge ad visitandos fratres tuos cum pastoribus, & ad me cum celeritate reuertere: Sed eccè isti velut immanissimi lupi effecti sunt, & me abs te separârunt, honestissime atque amabilis pater. Non iam adspicis faciem meam, neque vocem audis, neque vltrà super me innititur tua sancta & veneranda senectus. Non iam ego vicissìm intueor sacram dulcemque canitiem tuam, quoniam sepulto mortuo melior non est conditio mea. Defle, pater, filium tuum, & te filius vicissìm deploret, quia ità à puero separatus sum à facie tua. Quis dabit mihi loquētem columbam, vt profecta hinc annunciet senectuti tuæ gemitum meum? Defecerunt, dulcis pater, & lachrymæ, & gemitus, voxque ipsa penitùs elanguit, nec est qui adiuuet. O terra, ô terra, quæ clamâsti ad Deum sanctum pro Abel iusto iniustè perempto, sicut tradiderunt nobis aui, ac parentes, quòd scilicet terra clamauerit propter sanguinem iusti: ipsa nunc quoquè clama ad Iacob patrem meum, apertè illi índicans, quę mihi à fratribus acciderunt.

Gene. 37. Gene. 4.

Vt autem iniecerunt Ioseph in lacum funesti illi, sederunt vt comederent ouantes, ac biberent: ac veluti exultant victores fugatis hostibus, & capta præda, ità illi nimio cum gaudio discubuêre. Cùm verò læti atque gestientes manducarent ac biberent, leuantes oculos, viderunt negociatores Ismaëlitas venientes, qui pergebant in Aegyptum, camelos ducentes, qui aromata ferrent, dixeruntq; adinuicèm: Multo nobis melius est, venūdare Ioseph peregrinis negociatoribus istis, vt profectus hinc, in aliena regio-

Gene. 37.

gione moriatur, nec sit manus nostra super fratrem nostrum. Eduxeruntq; Ioseph de lacu fratrem suum, tanquàm feræ belluæ, acceptoque precio vendiderunt mercatoribus, non patris sui mœrores considerantes, cui curam ingentem angoremque inijciebant. Illis verò iter agentibus, contigit vt deuenirent in locum Hippodromi, vbì sepulta est Rachel. Illic enim defuncta erat, cùm rediret Iacob de Mesopotamia. Vbì autem vidit Ioseph sepulcrum Rachel matris suæ, accurrens cecidit supra monumentum, extollensq; vocem suam, ingemuit lachrymans, & clamauit in amaritudine animę suæ, dicēs: Rachel, Rachel mater mea, exurge de puluere, & inspice Ioseph filium tuum, quem dilexisti, ac vide quid illi contigit. En ipse captiuus in Aegyptum abducitur, traditus quasì maleficus in alienorum manus. Fratres mei omninò nudatum vendiderunt in seruum, & pater Iacob ignorat, quomodò proditus sum. Aperi mihi, mater mea, & suscipe me in sepulcro tuo. Fiat tumulus tuus, vnus mihi ac tibi lectulus. Suscipe, mater, filium tuum, nè violenta pereat nece. Accipe me, mater, qui subitò Iacob patre destitutus sum, sicutì & tuo mater contubernio à puero priuatus sum. Audi, mater dulcis, gemitum cordis mei, grauemque eiulatum, & me in tuo monumēto suscipe. Non enim iam sustinent oculi mei lachrymarum imbres, neque anima mea gemitibus sufficit. Rachel, Rachel, non audis vocem Ioseph filij tui? En vi abducor, & me suscipere non vis? Iacob vocaui, nec audiuit vocem meam. Eccè rursùs & te voco, & ne tu quidem audis me. Hìc, hìc supra tuum tumulum moriar, nè in alienam regionem quasì malefactor aliquis ducar.

Gene. 35.

Vbì verò omnes simul adspexerunt Ismaëlitę, qui emerant Ioseph, illum ità cucurrisse, ac super tumulum Rachel matris suæ in faciem corruisse, dixerunt adinuicèm: Adolescens iste præstigias artis magicæ in nos exercere vult, vt manus nostras possit effugere, nobisq; e ignorantibus euanescere. Compræhendamus eum igitur, & fortibus nexibus constringamus, nè nobis magijs suis auferat visum. Accedentes itaque ad illum, frementesque dixerunt: Surge iam, atq; magicam exercere desiste, nè te supra tumulum hunc percutientes, auri, quod pro te dedimus, iacturam patiamur. Postquàm verò surrexit, viderunt omnes illius faciem lachrymis ac gemitibus nimijs adustam, cœperuntq; singuli modestè illū rogare, dicentes: Cur fles? Quid lachrymis manas? Magno enim mœrore detineris, ex quo sepulcrum istud vidisti, cùm esses in huius Hippodromi via. Itaq; abiecto metu, confidenter nobis eloquere, quod sit opus tuum, cur item venditus sis. Pastores enim illi, cùm te venderent, nobis ità dixerunt: Cautè illum obseruate, nè fortè in via diffugiat à vobis: insontes sumus nos: eccè enim prædiximus vobis. Itaque diligenter expone, cuiusnam sis seruus, pastorum'ne illorum, an liberi alicuius: causámq; edicito, cur ità flebiliter, tantoq; cum affectu ac studio supra tumulum istum cecidisti. Nos nempe te emimus, dominiq; tui sumus: vt seruus igitur noster tua omnia nobis edissere. Nam cui ea magìs pandere debes? Nostri iuris cùm sis, effugere vis, negligentibus nobis, vt pastores illi prædixerunt? Verùm dic nobis apertè, oramus, quisnam sis, quod sit opus tuum, bonoque esto animo: vidéris enim liber. Non te vtemur vt seruo, sed tanquàm fratre, aut charissimo filio. Nanque cernimus in te maximam libertatem, atque in statu honesto ingentem disciplinam: dignusque profectò es etiam regi adstare, & cum magnatibus honorari, ô iuuenis. Quippe hic decor tuus te & nunc honestissimum reddit, paulò pòst liberum, ac tui iuris faciet esse, erisque noster amicus, & inprimìs familiaris in terra, ad quam te ducimus, vt læteris & gaudeas. Quis enim huiusmodi non cupiat puerum, oculorum specie insignem, & ingenuitate sapientiaque præstantem?

Ismaëlitæ suspicantur eum artem magicam exercere.

Respondens autem Ioseph, inter suspiria & gemitus, dixit eis: Neque seruus vnquàm fui, neque fur, neque magus, nec vllo quidem scelere meo in manibus vestris venundatus sum: sed filius vnicè dilectus patri meo fui. Porrò pastores illi, fratres mei sunt, misitque me pater videre eos, vt sese haberent: quippe indulgentissimus pater illorum cura macerabatur. Aliquāto enim diutiùs illic inter montes morati erant: cuius rei gratia me ad videndum illos miserat pater. At illi zelo magno, inuidiaq; contra me concitati, me vobis in seruum vendiderunt, auulsum à finibus & visceribus patris, minimè ferentes tanta in me paternæ dilectionis indicia. Sepulcrum verò istud, matris meæ est. Nam cùm ex Charran migraret pater meus, vt abiret in locum, vbì nūc habitat, hinc trāsitum habuit, atque in eo itinere mortua est mater mea, & in hoc tumulo, quem cernitis, sepulta

Ioseph illis sapiēter respondet.

Gene. 35.

pulta. Ista cùm illi audiſſent, lachrymati ſunt, vicem illius miſerantes, dixeruntque ei: Noli timere, adoleſcens: ad ſummum enim honoris prouehendus, modò proficiſceris, Aegyptum ingrediens: nempe enim effigies tua, tuæ ingenuitatis index eſt: immò nunc meliore eſto animo, fratrum inſidijs atque inuidia liber, qui te vendiderunt nobis. Iſmaëlitæ eius vicem miſerâtur, eumque cõſolantur.

At verò fratres Ioſeph, vbi illum vendiderunt, allato hirco, ac mactato, tunicam eius fœdantes ſanguine, miſerunt patri, dicentes: Hanc in montibus iacentem inuénimus, ac continuò cognouimus Ioſeph fratris noſtri eſſe veſtem, omnesq; in mœrore ſumus illius gratia. Quamobrèm hanc ad te mittimus tunicam Ioſeph variam, pater, cùm fratrem noſtrum minimè inuenerimus. Agnoſce igitur & ipſe, ſi filij tui eſt: omnibus quippe viſum eſt, hanc eſſe Ioſeph. Cùm vidiſſet autem Iacob tunicam Ioſeph, amaro cum gemitu & eiulatu exclamauit, dicens: Tunica Ioſeph filij mei eſt, fera peſſima deuorauit filium meum: amaroque animo inter luctus & intolerabiles gemitus dicebat: Cur ego pro te, fili, magìs deuoratus non ſum? Vt quid mihi non continuò occurrit bellua, vt ſatiata carnibus meis, te, fili dulciſſime, reliquiſſet illæſum? Quarè me magìs non diſcerpſit & dilaniauit, cibusque illi factus non ſum, miſer? Væ mihi, væ mihi: diſrumpuntur viſcera mea propter Ioſeph. Deficite plorãtes oculi mei, & caliginem obducite ſemper: eccè enim tunica tua in alium me impellit gemitum, fili. eſt enim integra. Itaque non te fera, puto, deuorauit, dulcis fili, ſed humanis profectò manibus & exutus, & occiſus es. Nam ſi, vt fratres tui aiunt, cõſumptus à beſtia fuiſſes, tunica vtriquè tua per partes diſciſſa eſſet. Neque enim fera priùs exuëre ſuſtinuiſſet, ac tunc demùm exatiari carnibus tuis, fili. Rursùm ſi priùs exuïſſet, ac demùm deuorâſſet, tunica tua ſanguine infecta non eſſet. Non ſciſſuræ vnguium in tunica, non dentium ſunt vlla veſtigia. Vndè igitur ſanguis? Si autem fera, quæ comedit Ioſeph, ità ſola fuit, quo pacto hæc omnia perpetrare potuit? Hic igitur mihi deſerto ac deſtituto luctus, hic gemitus eſt. Ioſeph lugeo, & tunicam defleo. Duo hi luctus, duo gemitus, acerbiſſimique ploratus, Ioſeph, atque tunicæ. Quomodò enim ille exutus eſt? Moriar eccè, Ioſeph fili mî, mea lux, meumque firmamentum, & tunica tua mecum deſcendet in infernum. Nolo enim iam Solis radios abſque te cernere, fili mî Ioſeph. Deficiat anima mea cum anima tua, Ioſeph lux mea. Gene. 37. S. Iacob luget filium ſuum. Facilè coniicit non à fera deuoratum eſſe.

Intereà Iſmaëlitæ ſumentes Ioſeph, magno ſtudio illum in Aegyptum deduxerunt, exiſtimantes ob eximiam adoleſcentis formam pecunias plurimas à quouis ex principibus ſibi cõferendas. Ipſis autem per medium ciuitatis prętereuntibus, eccè Phutiphar illis continuò occurrit, intuitusq; Ioſeph, percontatus eſt eos, dicens: Dicite, negociatores, vndè eſt hic adoleſcens? Non enim vobis ſimilis eſt: omnes nanque vos Iſmaëlitæ eſtis: hic autem formæ honeſtate præcellit. Qui reſponderunt: Nobiliſſimus omninò, plenusque prudentiæ eſt. Dato igitur precio, quantum illi poſtulauerant, ſummo affectu emit ab eis Ioſeph. Et cùm introduxiſſet domum, inueſtigabat, quænam fuiſſet eius educatio. At verò ille à ſancto ſemine iuſti Abraham, Iſaac & Iacob nihil degenerans, proficiebat virtute, magnaque conſtantia in domo domini ſui, ac de die in diem pudicitiæ virtutem, adſpectu ac verbo magìs magisque tuebatur, habens ante oculos iugiter Deum ſanctum, cuncta ſupernè inſpectantem, Deum patrum ſuorum, qui illum ex lacu & morte, atque ex fratrum eripuerat ſcelere. Verùm ipſius cor iugiter contriſtabatur, ac mœrebat pro ſancto patre ſuo Iacob. Animaduertens autem dominus eius conſtantiam iuuenis, atque grauitatem, ſummamque diſciplinam & gratitudinem, omnia, quæ poſſidebat, Ioſeph pulcherrimo, tanquàm chariſſimo filio, tradidit gubernanda: neque quicquam aliud nouerat dominus, niſì panem ſolummodò, quo veſcebatur. Sciebat enim Ioſeph eſſe fideliſſimum, expertusque erat rem ſuam ac omnem ſubſtantiam, ſub manibus illius in dies augeri. Porrò domina ipſius cùm vidiſſet Ioſeph ſingulari pulchritudine præditum, vulnerata eſt acri amoris iaculo, veſaniaque diaboli, & vehementi cupidine dormire cum illo cupiebat, honeſtiſſimumque adoleſcentem, ac pudicitiæ fontem, in foueam turpitudinis ardebat impellere, innumeras artes, variosque ornatus excogitans, ac nullis omninò ſumptibus parcens. Nam horis ſingulis mutabat amictum, faciemque ſtibio ac fucis varijs pingens, & crinibus aurum inſerens, atque impudicis nutibus ſubridens, caſtiſſimos tentabat iuuenis oculos. Putabat nimirùm infelix, hiſce illecebris ſancti animũ facilè illaqueari poſſe. At verò Ioſeph, timore Dei vndiquè ſeptus, ne ſimplici quidem adſpectu in illam intuebatur. Poſtquàm Gene. 39. Inſigne ſtudium pudicitiæ S. Ioſeph. Gene. 39. Ibidem. Herà eius inſidiatur pudicitiæ illius.

verò illa animaduertit artes suas & ornatus insignes nihil iusto præualere, maiore flagrabat cupiditatis ardore, ac solicitudine anxia, quid ageret ignorabat. Cogitabat procacibus verbis illum ad ignominiæ opus hortari, obseruans tempus, quo illi, velut aspis insaniens, impudicitiæ virus infunderet: impudentique facie dicebat ad Ioseph: Dormi mecum, nihil omninò formidans. Audacter mecum congredere, vt & ego specie tua affatìm fruar, & tu vicissìm mea satieris pulchritudine. Cubilia multa nobis ad hoc opitulãtur. Habes tu liberam totius domús potestatem: nullus omninò ingredi præsumet ad nos, neque nostrum impedire secretum. Itaque accede ad me, mecumque imple desiderium: valdè enim vror concupiscentia tuî.

Ad hæc lapis ille adamantinus, & animo, & corpore inuiolabilis perstitit, atque in tanta procella immobilis mansit. Cæterùm timore Dei cuncta repellens ignea libidinis iacula, decora congruaque sibi honestate ab se illam diuinis verbis arcebat, ità illi dicens: O mulier, istud quidem scelus implere minimè cónuenit tecum, quæ domina mea es. Deum enim quidem timeo. Eccè autem & dominus meus omnia tradidit mihi, quæ sibi & domì, & foris sunt: neque est aliquid, quod sub manu mea non sit, præter te. Quàm igitur iniquum esset, tantã vim dilectionis talis domini prodere, qui me ità dilexit? Quomodò possum coram Deo, qui scrutatur corda & renes, huiusmodi facinus exequi? Hęc sancta verba dicebat Ioseph horis singulis ad dominam suam, corripiens, admonẽs, increpans, culpans. Verùm nihil diuinum mulieris auris admittebat, maioreque turpitudinis flagrabat ardore, & insita magis vrebatur obscœnitate libidinis, obseruabatque per momenta tempus reperire idoneum, quo castissimum iuuenem impudicè violare posset. Videns autem Ioseph mulierem adeò impudenter atque immaniter, ceu feram, super se irruere, vt animum suum, corpusque corrumperet, leuauit oculos suos ad Deum patrum suorum, assidueque orabat altissimum, dicens ità: Deus Abraham, Isaac & Iacob, Deus magne atque terribilis, erue me ab hac fera pessima. Eccè enim ipse adspicis, Domine, mulieris insaniam, quomodò me in occulto occidere per flagitium cupit, vt vnà secum moriar in peccatis, & prorsùs separer à Iacob patre meo. Liberâsti me, Domine, de morte, & ab iniustis fratribus meis: libera me nunc quoquè ab insaniente fera ista, nè operibus nequam alienus efficiar à patribus meis, qui vehementer ac piè dilexerunt te, Domine. Atque ex alto corde trahens longa suspiria, Iacob iterùm appellabat, cum lachrymis dicens: Ora, pater, ipse pro filio tuo Ioseph: quoniam vehemens aduersùm me concitatur bellum, quod me à Deo separare possit. Istud mulieris bellum longè atrocius est, quàm quod mihi fratres mei inferre voluẽrunt. Illud necabat corpus, hoc separat à Deo animam. Scio equidem, dulcissime mî pater, quoniam orationes tuæ pro me ad Deum sanctum ascenderunt, atque ideò ex lacu mortis ereptus sum. Et nunc rursùs exora altissimum, vt me ab hac eruat fera, quæ filium tuum perdere nititur: cui neque in oculis verecundia, neque in corde timor Dei est: nè, sicuti finibus tuis destitutus corporaliter sum, ità & ab animo alienus efficiar. Profectus sum ad fratres meos, factique sunt vt belluæ, & vt grauissimi lupi abs te auulserunt, pater sancte: & in Aegyptum deductus sum in manibus alienorum, & eccè rursùs fera alia occurrit mihi. Fratres quidem in deserto interimere me voluẽrunt: hæc autem in cubiculo me discerpere inquirit. Ora, pater dulcissime, pro me filio tuo, nè coram Deo & patribus meis moriar.

Eum fortiter à se repellit castissimus iuuenis.

Psal. 7.

Precatio eius ad Deũ.

Cùm autem verbis dominæ suæ parẽre noluĩsset, quæ illum singulis horis vrgebat, ac velutì aspis immitis illi, omni pudore abiecto, imminebat, obseruauit ipsa tempus, quo illum in thalamo solum inueniret, sicque peccatum consummaret. Vbi verò illum in lectulo suo, vt cupiebat, deprẹhendit, accedens impudenter, ipsum ad se conabatur attrahere, nequitiamque perpetrare. Ille autem admiratus mulieris impudentiam singularem, continuò extra domum cursu exilijt: ac sicutì aquila, cùm aucupes viderit, alîs cæli celsitudinem penetrat: ità & Ioseph ex his retibus fugit, nè vel dicto, vel facto vulnus exciperet: inque illius manibus pallium linquens, diaboli laqueos fugit. Videns autem mulier illum ità effugisse, magno in mœrore erat: iamque plectere iustum cogitabat, accusare illum turpitudinis apud virum volens, vt eo comperto, vir eius zelotypo furore succensus, interimeret Ioseph, illud simul secum reputans: Multò mihi melius est, vt Ioseph moriatur, vt vel sic requie fruar. Non enim fero tantum pulchritudinis in domo mea per momenta conspicere, cùm frui ipsa vel clàm, aut palàm eximia

Gene. 39.

iuue-

iuuenis specie nequeam. Vocatis itaque seruis & ancillis suis, ait: Scitis quid admiserit in me puer Hebræus, quem constituit vir meus super domum suam? Voluit mecum impudenter congredi. Non sufficit illi potestas omnis domus nostræ, nisi me quoque separare à viro meo conaretur. Sumptamque Ioseph tunicam ostendit viro, probro illi dicens: Adduxisti eccè puerum istum Hebræum, vt contumeliam inferret, illuderetque mihi vxori tuæ. Scis tu, domine mi, quòd pudica sum: atque ideò annunciaui tibi. Auditis huiusce calumnijs vir eius, vxoris verbis protinùs credidit, ità esse asserentis: iratusque iussit continuò vinciri Ioseph, & in domum carceris mitti, maximas intentans minas, verborum illius ac benedictionum, quæ sibi tum domi, tum foris propter Ioseph obuenerant, penitùs immemor. Neque crimen obiectum diligenter inquisiuit, sed statìm aduersùs eum iniustam protulit sententiam, dicens: Ioseph in carcerem conijci iubeo, nullaque prorsùs requie frui. Deus autem Abraham, Isaac, & Iacob, qui scrutatur omnium corda, cum ipso erat, deditque illi misericordiam in oculis principis carceris, ac permisit illum in carcere liberum à vinculis viuere. Neque enim vnquàm discedit benignissimus Deus noster ab his, qui metuunt illum corde perfecto.

S. Ioseph falsò delatus, mittitur in carcerem. Gene. 39. Ibidèm.

Post hæc peccauerunt Pharaoni pincernarum princeps, ac magister pistorum, iussitq; rex vtrunque in carcerem trudi. Porrò Ioseph ministrabat illis. Cùm autem illi clausi detinerētur, post dies aliquot viderūt ambo somnia, quid eis breui euenturū esset, præsignantia. Ioseph aūt sanctus, minister cùm esset, cōsuetò ingressus ad eos, animaduertit ambos mœstos ac tristes: & cùm mœstitiæ causam percontaretur, dixerūt: Somnia vidimus, nec est qui ea nobis exponat: ideoque in mœrore sumus. Dixit autem eis: Istud quidem Dei est, obscura quæque reserare timentibus eum. Dicite mihi somnia vestra, vt ea vobis per me Deus meus aperiat. His auditis, pincernarum & pistorum principes dixerunt somnia Ioseph, quæ viderant ambo. Ioseph autem paucis verbis exposuit eis exactissima fide, quæcunq; illis à rege euentura erāt, vt postmodùm rei probauit euentus. Nanque pincernarum principem honori suo, officioque restituit: pistorum verò magistrum tradidit morti. Cumque pincernæ ventura prædiceret, orabat eum, dicens: Memento meî coram Pharaone, regique de me celeriter suggere, vt me hinc educat. nihil enim peccaui, neque mali quippiam feci: sed absque causa iniectus in domum carceris sum. O semen electum atq; beatissimum, quid à mortali homine subsidium quæris? Omisso Deo, hominem rogas? Certè expertus es auxilium Dei, quandò etiam pudicitiæ tunicam intactam, inuiolatamq; seruâsti. Cur, oro, castitatis lilium, deficis animo, cùm Deus tibi regnum gloriamque prouideat? Quo autem tentationem fortiùs toleras, eo illustrior tibi corona victoriæ contexitur. Vt autem, iuxta quod prædixerat Ioseph, impleretur somniorum vtriusque solutio, post triduum fecit Pharao conuiuium omnibus optimatibus suis, recordatusque inter epulas pistorum magistri, & pincernarum principis, alterum quidem in priorem restituit gradum, alterum verò tradidit morti.

Gene. 40. Ibidèm.

Cùm verò oblitus esset pincerna interpretis sui, per Dei prouidentiam post duos annos vidit Pharao somnia magna, quæ sapientum omnium Aegyptiorum, omniumque magorum artem omnem, intelligentiamque transcenderent. Experrectus autem Pharao, sapientes omnes accersiri iussit: quibus cùm somnium annunciâsset, nemo vim somnij explicare valuit. Rege itaque mœrente, curisque confecto, nunciauit ei pincernarum princeps omnia de Ioseph. Eis auditis, Pharao gauisus est gaudio magno, iussitq; continuò illum ad se adduci. Et cùm processisset ex carcere, dixit illi Pharao coram optimatibus suis: Audiui de te, quòd vir sapiens, & prudentissimus sis, & qui somnia obscura interpretari nòueris. Respondit autem Ioseph Pharaoni: Indultoris sapientiæ Dei est exponere somnia. Dixit autē Pharao somnia sua coram Ioseph, & omnibus magnatibus suis: audiuitque continuò somniorum expositionem ex ore Ioseph, veluti ex ore Dei. Stupefactus Pharao ad tantam adolescentis sapientiam, excellensq; consilium, (siquidem illi consuluerat, virum vnum constituere sapientem atque intelligentem, vt Aegypti frumenta colligeret: futuram quippe famem ingentem dicebat: vt haberentur fruges plurimæ in tempus pressuræ seruatæ) ait ad illum: Teipsum constituam hodiè super omnem Aegyptum, qui tale consilium reperîsti: atque ad tui oris imperium & Aegyptus, & omnis domus mea disponetur. Tunc imposuit illum in currum suum, omnesque magnates partìm antecedebant currum, partìm circundabāt eum, vnà per-

Gene. 41. Educitur è carcere, & regi somnia exponit. Ibidèm. Fit princeps totius Aegypti.

gentes,maximè cùm ex ore Pharaonis accepissent,secundũ esse illum Aegypti regem. Videns autẽ Phutiphar, qui Ioseph priùs in carcerem miserat, mirãdum spectaculum, quòd sedisset Ioseph in Pharaonis curru,timuit valdè, sensimq; se ex medio principum subducẽs,cursu in domum suam cum metu maximo se recepit, & aperiens os suum, ait vxori:Vidisti,ô mulier,signum mirabile & insperatum,ex quo timor nobis magnus incumbit?Ioseph enim ille,qui quondàm noster fuerat seruus,dominus noster effectus est, totiusque Aegypti.Et eccè cum gloria Pharaonis inuehitur curru,& tanquàm rex honoratur ab omnibus.Ego autem cùm illius ferre nequirem adspectus, sensìm me subripui,clamque discessi.

Turpis mulier fatetur scelus suum marito suo. His compertis,vxor viro rem aperuit,ità dicens:Notum sit tibi hodiè peccatum meum,quod ego admisi.Ego sum,quæ pulcherrimum Ioseph, pudicissimum illum adamaui:cumque per singula momenta blanditijs plurimis,& ornatibus varijs castissimo insidiarer adolescenti,vt illo frui possem,eiusque eximia pulchritudine satiari,neq; omninò efficere id quirem,vt vel verbo pudicitiam proderet,vi illum tenere contendi,vt me vel modicè toleraret. Verùm ille, dimisso pallio in manibus meis, aufugit. Ego enim eram,quæ vim illi inferre voluëram,quandò tibi pallium eius ostendi.Cęterùm author sum illi bonorum,quæ ipsi & regnum præstiti, & maximam gloriam. Nisi enim ego ità amâssem Ioseph,in carcerem coniectus non fuisset. Immò verò & gratias mihi habere debet, quæ fui gloriæ ipsius causa. Iustus ac pius & sanctus est Ioseph, qui etiã calumniam passus,nemini prodidit. Exurge itaque, ac perge gaudens, & eum vnà cum magnatibus alijs adora securus. Surgens autẽ Phutiphar, studiosè cucurrit,& Ioseph sanctum reuerenter adorauit. Inter hęc impletis iam annis illius vbertatis maximæ, inualuit fames in tota terra Chanaan, mœstusque erat Iacob cum filijs suis. Audiens autem, quòd alimenta venderentur in Aegypto ad omnem copiam,dixit liberis suis:Audiui quòd in Aegypto frumenti plurimum sit.pergite igitur illuc, & emite nobis escas,nè omnes fame moriamur. Acceptis mandatis patris, filij Iacob descenderunt omnes emere sibi cibos.Cumq; in Aegyptum peruenissent,accesserunt ad Ioseph cum reliquis,vt triticum emerent: non autem agnoscebant illum, quòd esset frater suus. Vt autem vidit Ioseph fratres suos,protinùs agnouit omnes,& ait fremens:Hi decem viri,exploratores pessimi sunt, atque ideò ingressi sunt Aegyptum. Compręhendite illos igitur,& in vincula conijcite:profecti enim sunt ad explorandam terram. Hoc illi adspicientes,contremuerunt,& cum metu ingenti responderunt ei,dicentes:Absit hoc à nobis,domine: omnes fratres vnanimes sumus, filijque dilecti patris vnius viri iusti. Fuimus aliquandò duodecim numero, ex his vnus pulcherrimus & charissimus patri, à bestia mala perẽptus est, lugetque illum pater vsq; in hanc diem. Frater autem alius cum patre nostro est in terra Chanaan, relictus in solatium patris. Respõdit illis rursùs Ioseph cum iracundia,dicens:Quoniamquidem ego Deum sanctum timeo & colo,istud vobis condono.Sumite igitur escas,& cõtinuò ad patrem vestrum pergite,ac,si vera dicitis, fratrem vestrum minimum,quem ille amat,adducite ad me huc:sicque demùm credam vobis.Sumentes autem triticum, ad patrem suum cum mœrore profecti sunt in terram Chanaan, nunciaueruntque ei suspicionem pessimam,& iracundiam viri. Vehementer autem hac illorum relatione tristatus est pater,aitque cum gemitu:Quid hoc fecistis? Vt quid domino Aegypti alium vos habere fratrem dixistis?Qui respondentes,dixerunt ei:Ipse interrogauit nos,cognationemque nostram scire diligentissimè voluït.Dicit eis Iacob: Moriar magis,quàm Beniamin ex sinu tollatis meo.

Gene. 42. & 43.

Durè accipit fratres suos.

Gene.43.

Cùm verò fames vrgeret,dixit eis Iacob: Si ego filijs ex Rachel penitùs orbari, mesque charissimis liberis priuari debeo, vt dicitis, surgite: tollentesque munera in manibus vestris,pergite simul.Fecerunt autem sicut pręceperat eis Iacob: cumque venissent in Aegyptum, omnes cum timore magno adorauerunt coram Ioseph. Qui postquàm vidit fratrem suum Beniamin cum metu ac formidine adstantem,commota sunt viscera eius, cupiebatque eum amplecti, atq; osculari, & interrogabat eum summo affectu, dicens: Viuit pater? Qui ait: Viuit seruus tuus pater noster.Dicit ei rursùm: Num habet adhuc Ioseph in corde?Et ille: Vehementer,inquit,illum habet fixum in animo,consumiturque ipsius desiderio.Cùm verò illum amplecti non posset,neq; vltrà interrogare, ingressus in cubiculum suũ, copiosas profudit lachrymas. Qua enim hora vidit fratrem suum, continuò recordatus est patris sui Iacob, dicebatq; cum lachrymis: Beati qui videre

Ibidèm.

Lachrymæ S. Ioseph viso Bẽiamin.

dere merentur diuinam sanctæ tuæ senectutis effigiem, dulcissime pater: neq; enim totum regnum, omnisq; gloria conferri potest canis tuis, ó nimiùm dilecte Deo. Optaui addiscere ex ore Beniamin, an me gestares in corde, sicut & ego te. Idcircò fratres meos arte coëgi secum adducere Beniamin fratrem meum. non enim illis credidi dicentibus mihi de te, quòd haberent patrẽ, & minimũ fratrem, putabamque illos inuidia concitatos, etiam filium tuũ minorem Beniamin occidisse, atque in maiorem luctum animum tuũ iniecisse: quemadmodùm & me proposito malæ volũtatis occiderunt. Oderãt quippe nos duos, quòd vterini essemus, ego & Beniamin. Scio, pater, quia nostrî gratia vehementer angeris, & solicitudine cumularis, & nunc maximè cruciatur senectus tua propter fratrem meum Beniamin: & ipse enim magno cruciatu afficior, dum considero neminem nostrûm tuæ senectuti inpręsentiarùm assistere. Non sufficiebat tibi luctus meus: adiectus est tibi, pater, & hic. Ego gemituum tuorum atq; singultuum sum auctor. Durè nimìs ac crudeliter feci, Beniamin ad me venire pręcipiens, dum addiscere cupio, an verè viueret pater meus. Quis mihi dabit tuam sanctam rursùs effigiem cernere, & insatiabiliter intẽdere in Angelicam faciem tuam? Deindè cùm amarissimè in cubiculo fleuisset, lota iterùm facie, prodijt hilaris, iubetque introduci omnes in domum suam, vt cum illo conuiuium inirent.

Audite, quæso, fratres, quomodò illos vndiquè in formidinem impellit Ioseph. Iubet illos accumbere, singulos nominatìm vocans, & per ordinem, sicut fuerant geniti, statuens, vtebaturq; per vnumquenq; quodam quasi diuinationis modo. Propositus erat illi scyphus argenteus, quem tenens ille manu, atque in lęuam transferens, pulsabat eum dexteræ digito manûs. Cumq; pulsaretur scyphus, magnum sonitũ edebat in aures omnium assistentium. Semèl igitur pulsans, ait: Horum omnium primus Ruben est: primus ipse in honore discumbat. Pulsauit secundò, & secundi nomen edixit: Simeon, inquiens, secundus natu est: ipse quoq; secundo discumbat loco. Tertiò dehinc tinnitum digito expromens: Leui, ait, discumbat, & tertio honoretur loco. Atq; ità singulos accumbere fecit, nomine illos per ordinem vocans. Quamobrèm eos in stuporem conuertit, maioriq; formidine impleuit, adeò vt putarent ipsum omnia scire, dicerentq; ad inuicèm: Putas'ne agnouit ex calice, nos sibi anteà esse mẽtitos, cùm dixerimus Ioseph à fera pessima deuoratum esse? Magna igitur cogitationum tempestate fluctuabant. Vt autem hac eos suspicione leuaret, ex mensa sua partes eis tradit, amplioremq; partem fratri suo Beniamin, ità vt maiorem quincuplo, quàm cęteris, miserit. Cur itaq; hoc Ioseph fratribus fecit, vt ex scypho nomina diceret singulorum? Vt scilicet illorũ crimen augeret. Tunc iubet dispensatori suo, vt frumenti copiam fratribus absq; precio daret, atq; in sacco Beniamin clàm deponeret scyphum, eosq; gaudentes continuò à se dimitteret. Haud longè à ciuitate discesserant hilares, cùm illos ille cursu insecutus, obiurgare cœpit, atq; insectari, grauesq; intentare minas, fures eos appellãs, & collati sibi honoris indignos. Respondentes autem dispensatori Ioseph fratres, dixerunt: Aurum etiam, quod altera vice inuénimus in marsupijs nostris, retulimus domino nostro, nunc scyphum domini tui qua ratione furati essemus? Absit hoc à seruis tuis. Dixit autem eis: Sacculos vestros deponite, scrutandosq; permittite. Festinatò illi saccos deposuêre ex iumentis, inuentusq; est scyphus in sacco Beniamin. Quod illi cùm vidissent, sciderunt vestimenta sua, cœperuntq; minas multas, & probra, & iniurias inferre ei: neque ipsum solum, verùm & Rachel simul & Ioseph cum patre insimulabant, dicentes: Vos scandalum fuistis patri nostro, tu & Ioseph, filij Rachel. Ioseph enim regnare super nos voluït, & meritò à fera comestus est. Tu autem rursùs frater eius in ignominia & probro nos esse fecisti. Nónne vos estis filij Rachel, quæ patris sui idola furata, se ea furatam esse negauit? Extollens autem vocem Beniamin cum gemitu & lachrymis, satisfacere singulis cœpit, ac dicere: Deus ipse patrum nostrorum scit, qui assumpsit Rachel, quemadmodùm ipse voluït, qui pulcherrimi Ioseph mortem minimè ignorat, ipsumq; modò consolatur inuisibiliter, qui videt nostra omnia, qui scrutatur corda & renes: ipse, inquam, scit quia non hunc scyphum, vt dicitis, furatus sum, neque tale aliquid cogitaui: ità videam patris Iacob sanctam, venerandamque canitiem, vt cum gaudio sancta illius osculer genua, vt scyphum istum furatus non sum. Heu, heu, Rachel, quid contigit filijs tuis? Ioseph pulcher à fera, vt aiunt, occisus est. Eccè ego nunc, mater, fur repentè, dum nescio, factus sum, & ignoro, quo pacto in terra aliena seruus detineor. Ioseph in eremo

Prandet cũ fratribus suis.

Gene. 43.

Gene. 44.

Fratres criminantur Beniamin & Ioseph.

Gene. 31.

Ierem. 17.
Apoc. 2.

cùm discerperetur à bestia, clamauit vt inueniret qui se liberaret, & nõ inuénit: En ego rursùs, ó dulcis mater, apud fratres meos me expurgo, nec est qui audiat me, credatque mihi filio tuo.

Sumpto itaque Beniamin, regressi sunt in ciuitatem ad Ioseph, nihil habentes, quod respondere possent. Respondens autem Ioseph, irato similis, ait eis: Hęccine est beneficiorum meorum retributio? Idcircò honoraui vos, vt mihi scyphum meum, in quo vaticinor, auferretis? Non'ne dixi vobis, quòd non estis pacifici, sed exploratores? Propter timorem Dei hoc agam vobiscum: eum solum, qui furatus est calicem meum, seruum meum esse iubeo. Accedens autem vnus ex eis, Iudas nomine, posito genu, orabat eum, dicens: Nè, quæso, irascaris, domine, si loquar. Interrogâsti nos seruos tuos, dicens: Habetis patrem, aut fratrem? Diximusque domino nostro: Est nobis pater seruus tuus, qui duos filios habuit, quos super omnes nos diligit. Vnum ex his fera pessima discerpsit in montibus, lugetque illum horis singulis pater, & in dolore ac gemitu nuncusque persistit, atque adeò, vt terra (fermè dixerim) ad voces eius lugere videatur. Alterum secum detinet domì in solatium prioris filij. Nunc autẽ sicut iussisti, adduximus fratrem hunc nostrum, & inuenti sumus serui tui grauissimi sceleris rei. Oro autem, vt ipse seruus tuus sim pro puero isto, modò puer cum fratribus reuertatur ad patrẽ. Ipsum enim ego suscepi à patre meo, & sine ipso ad eum redire non possum, nè videam patris mei amarissimam mortem.

Cùm audisset Ioseph verba Iudę, videretque eos omnes vultibus in humum demissis assistere, adspiceret itèm Beniamin scissa tunica cum gemitu procidentem adstantium genibus, vt ipsi Ioseph exorarent, quò ad patrem cum fratribus eum redire permitteret, nimìs omninò turbatus est, commotisque visceribus, adstantes omnes protinùs abire iussit. Quibus abeuntibus, leuauit vocem suam Ioseph cum fletu, dicens fratribus, quos retinuerat: Ego sum Ioseph frater vester: non sum comestus à fera, vt modò dixistis. Ego sum, qui à vobis in lacum proiectus sum nudus. Ego sum, quem Ismaëlitis vendidistis: qui cùm omnium vestrûm genibus vestigijsque prouoluerer, nemo fuit ex vobis, qui tunc in illa pressura misereretur meî, sed vt feræ belluæ in me inuasistis. Veruntamen, fratres mei, nemo vestrûm timore turbetur: magìs autem gaudete mecum, & exultate. Et quemadmodùm dixistis patri nostro priùs, quòd ego in mõtibus à fera interfectus essem, ità rursùs læti renunciate Iacob, dicentes: Ioseph filius tuus viuit, & eccè sedet in curru regis, sceptrum regni Aegypti manu tenens. Cùm verò vocem Ioseph audissent fratres eius, præ pauore ac formidine facti sunt velut mortui. Accedens autem Ioseph, verus sanctæ propaginis palmes, osculabatur vnumquenque eorum magno affectu, nihil prioris iniuriæ memor, vt sibi congruum erat: eosque & donis, & honoribus lætiores fecit, magnoque cum gaudio remisit omnes ad patrem, dicens: Nolite in via contendere omninò: sed magìs festinanter properate ad patrem nostrum, & dicite illi: Hæc dicit filius tuus Ioseph: Fecit me Deus regem totius Aegypti: accede cum gaudio, pater, & adspice filium tuum. Veni, pater, in lætitia cordis, vt videam sanctæ senectutis tuæ Angelicam faciem.

Gene. 45. Gene. 37.

Humanissimè consolatur fratres suos S. Ioseph.

Abeuntes verò cum festinatione, renunciauerũt Iacob verba Ioseph. Audito Ioseph nomine, suspirauit Iacob, lachrymasque profundens, ait eis: Quarè conturbatis spiritum meum, vt rursùs recolam effigiem Ioseph, pulcherrimi & optimi filij mei, dolorisq; flammam, iam sensim extinctam, denuò vultis accendere? Accedens autem Beniamin, deosculatus est illius genua & mentum, dicens: Vera sunt, quæ audîsti, pater optime & honestissime. Ostenderuntq; illi omnia, quæ miserat Ioseph. Tunc autem credidit verbis Beniamin: surgensq; cum omni domo festinus & gaudens, perrexit in Aegyptum ad Ioseph filiũ suum. Vt autem audiuit Ioseph aduenisse Iacob patrem suum, processit ex vrbe cum optimatibus Pharaonis, magnoque obsequentium stipatus cuneo, occurrit illi.

Gene. 46.

Cùm vidisset autem Iacob filium suum, cecidit super collum eius, magno cum gemitu & affectu dicens: Iam nunc lætus moriar, ex quo vidi faciem tuam, dulcissime fili, adhuc enim tu veraciter viuis. Amboque fleuerunt pariter, & glorificauerunt Deum. Et nos igitur pro his omnibus referamus gloriam Patri & Filio & Spiritui sancto nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI DANIELIS STYLITAE, VT HABETVR IN *Simeone Metaphraste.*

Vemadmodùm viris fortibus vsuuenit, vt quandò quis de bellis & certaminibus disserit & trophæis, eis statìm excitetur animus, & quærat instructas acies, & manus conserere cupiant cum hostibus: & quo plura de his verba fieri audiuerint, eo magìs eis crescit desiderium, & talia facinora statìm aggredi cupiunt: ità etiã virtutis amatoribus, si quis eis narret vitas, quæ in monastica versantur exercitatione, & per omnem peruadunt virtutem, quæ Deo conciliat, simul inflammantur, & ea cupiunt, quæ sunt sibi conuenientia, & ad summam, ijs quæ dicuntur, vt quę sint sibi propria, afficiuntur, & se parant ad imitationem. Admirabilis itaque vita huius Danielis, quemadmodùm vel non sola maximè sufficit ad animum, qui captus est amore virtutis, maiore zelo accendendum, & ipsum omninò mouendum & demulcendum, & suauissimorum laborum exercitationis afferendam voluptatem, quæ nõ habet satietatem? Quo est enim admirabilior, eo est etiam vtilior: & si quis eum voluerit æmulari, in modico multã, & quæ cum paucis conferri potest, inueniet virtutem. Decemb. II.

Huic ergò beato patria quidẽ erat, quæ inter Euphratem & Tigrim sita, & est, & nominatur Mesopotamia. Natus est autem in quodam vico, vicino vrbi Samosatorum: eorum, qui illic habitant, lingua eum vocat Maratha. Ei pater quidem erat Eliu: mater verò Martha: fuit autem hic modus cõceptionis. Matris eius vterus erat admodùm mancus ac mutilus. erat enim sterilis ad liberorum procreationem. Cùm itaque mille probris eam in dies insectarentur maritus, noti, cognati, & omnes alij, & liberorum egestatem ei acerbè obijcerent, illa ab eis malè affecta & corde cruciata, quid facit? Confugit ad eum, qui hæc potest curare: & clàm domo media nocte egressa, manus in cælum tollens, & terram lachrymis irrigans, Domine Rex, inquit, qui ab initio masculum & fœminam fecisti, qui dixisti, Crescite & multiplicamini: qui dedisti in sterilitate Saræ quidem Isaac, Annæ autem Samuelem, Elisabethæ verò Ioannem: tu quoquè meæ similis miserere calamitatis, & me misericorditer intuere, & solue sterilitatem, & aufer opprobrium, & sterilis vteri da mihi fructum: vt eum quoq; tibi offerã, qui dederis, quomodò prisca anna Samuelem. Cùm tam acerbè fleuisset in contritione spiritûs, domum rursùs ingreditur: & cùm parùm dormitâsset, videt in somnis duo luminaria, præclara pulchritudine, ingentia magnitudine: figura autem disco similia. Ea videbatur videre cælo relicto sensim descendentia, desupèr eius imminere capiti. Cùm manè autem surrexisset, & marito visionem & suis cognatis communicâsset, alius quidem aliquid aliud dicebat euenturum: illud verò erat pręsignificatio eius, quod ex ea erat processurum vel ipsis stellis lucidius. S. Danielis patria. Parentes. Gene. 1. Gene. 21. 1. Reg. 1. Luc. 1. 1. Reg. 1. Visio matris eius.

Non multum temporis intercessit, & cùm concepisset, peperit beatum Danielem, & partu, vtrisque mox liberatur, nempe & sterilitate, & animi ægritudine. Hæc beato Danieli vitæ fuère procemia: sic prodijt in lucem is, qui erat reuerà fœtus luminis. Atq; puer quidem quintum annum iam attigerat: nondùm autem ei vllum nomen fuerat impositum à parentibus, vt qui hoc quoq; ei vellent dari à Deo, quomodò eius quoquè in vitam productio ab eo processerat. Duxerunt ergò parentes puerum in quoddam monasterium. Simul aũt tulerunt quoquè, quęcunq; piæ manus Deo solent offerre, vt hic verè sacer etiã in sacro loco susciperet appellationẽ. Cùm verò accessissent, & dicerent Præfecto mandræ spiritalis: Quodnam nomen est imponendum puero? Ille vir diuinus, diuino veluti instinctu afflatus, dicit id esse imponendum, quod Dominus omninò reuelauerit. & simul ad puerum intuens, ad hunc, inquam, ipsum intuens, iussit afferre vnum ex ijs libris, qui erãt supra mensam. (mos enim erat eis ponere libros super aram sacram, propter communem monachorum vtilitatem.) Protinùs ergò facit puer id, quod ei fuerat imperatum: & affert librum, non fortè fortuna, sed diuina voluntate & ductu S. Daniel nascitur.

Dei, librũ illum, qui prophetæ Danielis habebat eloquia. Cùm ille ergò vir iudicâsset è cęlo datum esse hoc signum, eodem statìm nomine, quo prophetã, vocat eum, qui erat ei moribus similis: & vt Deo placuit, puerum vocat Danielem.

Danidis nomen ei imponitur.

Atque si parentum quidem verbis acquieuisset hic vir diuinus, tunc fuisset Deo Daniel continuò dedicatus, & ab infantia fuisset cooptatus in numerum monachorum. Cùm is autem non posset persuaderi: sed teneram causaretur ætatem & nimiam infantiam, tunc quidem reuersi sunt domum cum Daniele, cùm ità visum esset ei, qui est superior: vt non aliorum, sed sua, sententia puer bonũ eligeret. Atq; protinùs quidem primum germen significabat, qualis futura esset arbor: & virtutum vmbræ iam sequebantur eum, qui per lucem ambulabat. Paulatìm autem ei procedente ætate, apertè ostendit, quantum incrementum spiritûs accepisset pręter ætatem. Nam iam quidem attigerat Daniel annum duodecimum, & cùm nemini quicquam dixisset, neq; voluntatem animi protulisset, despicit quidẽ parentes propter Christum, despicit & cognatos, mundumq; & quæ sunt in mundo: omnibusq; relictis, amicis, æqualibus, vico illo, qui eum tulit, cùm procùl ab eo abfuisset circiter duodecim stadia, venit quidẽ in quoddam coenobium monachorum. Prócidens autem ad pedes Pręfecti sacri gregis, rogabat vt ipse quoquè cooptaretur in numerũ illorum, & eum monastico amictu indueret. Cùm autem ille & corporis imbecillitatem, & teneram ætatẽ obijciens, dixisset non posse eum ea subire, quæ subeunt monachi: fore enim, vt breuì defatigetur laboribus, qui sunt multi & vel ipsis viris difficiles: vigiliæ, humicubationes, ieiunia, corporis & eius voluntatum perfecta mortificatio: & ideò suaderet, vt aliquãtum temporis maneret apud parentes, & non tantos susciperet labores in ætate tam immatura, & corpore non satis robusto & adulto: Ego quidem, inquit Daniel, ideò accessi, vt sic quidẽ Christo viuam, moriar autem carni. Quòd si dum hos pulchros suscipiam labores, mors sequetur, melius erit mihi mori, quàm abire vacuum, & mittentem manum ad aratrum, vt cum Euangelio dicam, retrò conuerti.

Duodennis petit monasterium.

Labores & exercitia monastica.

Luc. 9.

Cùm ergò multa quidem dixisset, multa autem etiam audiuisset Præfectus sacræ mandræ, nec potuisset eius vehementem retardare impetum, & acrem hunc amorem, fratres adhibet in cõsilium, an oporteat eum in ipsorum admitti monasterium. Illis verò pueri magnam mirantibus constantiam, alacreq; & intẽsum eius animi studium, & existimantibus esse Deum, qui eum moueret, & vt admitteretur, lubenter assentientibus, decætero est cum eis quoquè Daniel, immò verò supra ipsos, quòd ad vitam ex Deo agẽdam attinet, & ardorem ad virtutem. Intercessit parùm temporis, & cùm cognouissent parentes, vbinàm sit, & apud quos, illi quidem ad eum accedunt cum admiratione. Cùm vidissent autem puerũ seipsum dedicâsse, & Deo consecrâsse, nequaquàm eis accidit, quod solet hominibus & parentibus: neque petiẽrunt charissimum filium, vt eum acciperent, & domum reducerent: idq; cùm nondùm esset monastico habitu consummatus: sed reuerà volentes ostendere se esse illius parentes, valdè lætati sunt de eo quod factum fuerat, & multis precibus à monasterij Pręfecto contenderunt, vt ante suos oculos monastico eum amictu induerẽt. Ille verò hanc rem rursùs communicat monachis: & postquàm illos quoquè vidit assentiri, cùm iussisset omnes congregari in Dominico, & Danieli sacram recitâsset regulam, & tondet ei capillos, et monastico eum induit habitu, qui iam sicut monachi viuebat, et viuere statuerat. Cùm eius autem præcepisset parentibus, nè ad filium frequenter accederẽt, lætos emittit, quod quidem est valdè nouum, parentes priuatos filio.

Duodennis fit monachus egregius.

Tondetur, & accipit habitũ monasticum.

Erat ergò illic beatus Daniel proficiens, et inualescens spiritu: et ei crescenti simul quoquè crescebant omnia semina virtutis, et alia quoquè haud ità multò pòst accesserunt. Quod autem excellentioris ei fuit vitæ principium, et radix fructuum, qui posteà prouenerunt, hoc iam sum dicturus. Cor eius accendit amor diuinus, et in eo vehemens excitat desiderium vidẽdi loca illa, in quibus Christus pro nobis est passus, et vbi est sepultus, et vndè, cùm surrexisset, ascendit in cęlos. Simul autẽ diuina quoquè quędam cupiditas eius inflammabat animum, videndi virum illum magnum in exercitatione, Simeonem, inquam, qui erat in columna: et accedẽs ad Præfectum monasterij, id quod volebat, ei communicauit: et rogauit, nè, quod petebat, sibi denegaretur. Ille verò tunc quidem sua spontè non concessit: paulopòst autem vel inuitus dimisit. Nam cùm ei necessè esset venire Antiochiam, propter curas ecclesiasticas, tunc cùm secum assum-

Simeõ Stylites, cuius Vita est 1. Tomo, 5. Ianuarij.

assumpsisset Danielem,& quosdam alios fratres, incipit iter ingredi. Et postq̃ fuissent in illo vico, q nominatur Telada, vbi magnus ille in sanctitate Simeon, magnos illos peragebat labores exercitationis, cùm ad ipsam iam venissent columnam, cõtemplabantur & columnæ altitudinem,& loci asperitatem,& quemadmodùm vir ille generosus & hyemis ferebat algorem,& æstatis calorem, & minas imbrium, & vim ventorum, & omnem aliam corporis tolerantiam. Cùm hæc viderunt, alij quidem insipientiores, existimabant sanctum vanagloria adductum, tanta sustinere certamina: Beatus autem Daniel non solùm ea stupebat & mirabatur, sed etiam incitabatur ad imitationem, & boni zeli stimulum accepit animo. Cùm verò, vbì infernè clamâssent, magnus ille desupèr prospiciens, dixisset oportere admouere scalas, & ad ipsum ascendere: tunc pulchrè licuit videre animorum probationem: alius quidem causatus pedum imbecillitatem, alius renum, alius senectutem, alius aliquid aliud, recusabat ascendere: Daniel verò cùm cucurrisset, & magistrum rogâsset, & ab eo iussus esset, ascendit prompto & alacri animo,& magnum salutat Simeonem cum gaudio & admiratione. *Ei loquitur S. Daniel.*

Nequè verò fuit hic labor Danieli inutilis, & ad eum ascensio: sed primùm quidem ad virtutem excitatur & instruitur, & redditur vehementius eius desiderium. Deindè autem ab eo quoquè, vt oportebat, consequitur benedictionem manûs impositione, & futuri suscipit prædictionem. cum enim audiuit dicentẽ vel maximè propheticè: Esto fortis, fili, & confirmetur cor tuum. Multos enim & difficiles labores propter Christum es suscepturus, qui & sufficiens erit tibi consolatio,& ad eos fortiter ferendos tuum roborabit animum. Descendit ergò Daniel post hanc suauem cum eo congressionem, & rursùs ad sacrum redit monasterium. Postquàm autem monasterij Præfectum ad se vocauit Deus: egregius verò hic Daniel, qui pasci pulchrè didicerat, modò rectè posse pascere putabatur,& vi ad hoc trahebatur à suis condiscipulis: ipse qui gratam consectabatur quietem & silẽtium,& hoc ambibat, vt esset remotus ab omnibus negocijs: & sciens, quantùm ea possit conferre ad virtutem, minimè statuit cedere: sed alium adduxit, qui esset eis vtiliter præfuturus: sibi autem optimè consuluit: Eccè, dicens, liber factus est Daniel, nemini obnoxius. Eccè tempus, quod antè desiderâsti. Tuũ ergò persequere scopum, & viæ institutum: & quod proposuisti, perge exequi. Cùm sic ergò omnia reliquisset, & nulli animi sui arcanum aperuisset, egreditur clàm è monasterio, & venit ad mandram illam, in qua erat sita columna beati Simeonis. Infrà enim circa eam erat quoddam monasterium: in quo cùm totos quatuordecim dies transegisset, volebat Simeon Danielẽ adhuc apud se manere: (Simile enim simili delectatur) ille autem non sustinuit, cùm alio teneretur desiderio. Desiderabat enim videre sacra loca, & interiorem quærebat solitudinem: sed viam, quę vergit ad Palæstinam, audiens esse difficilem, & propè inuiam, vtpotè quòd Samaritani bello inuaderẽt Christianos, ipse nõ ferens de hoc suo prompto & alacri animi studio aliquid remittere, cùm se cõfirmâsset, & sibi mortẽ cõtemnere persuasisset, paratus erat exequi id, cui⁹ studio tenebatur. *Prophetia illius de Daniele.*

Cùm verò iter esset ingressus, ei in via occurrit vir quidã, cui erat ætas senis, monachi vestitus: cana autem coma,& qui erat in omnibus similis Simeoni, qui erat in columna. Syra verò lingua allocutus Danielem, & eum cõplexus, rogauit quonàm iter suum dirigeret. Ille autem, Si Deo, inquit, videtur, vado ad loca sancta. Is verò excipiens: Rectè dixisti, inquit, si Deo videtur. Nunc autem certò scias, id quod est tibi propositum, non esse ex Dei sententia. Non enim audiuisti seditionem & tumultum, qui est in Palæstina? Illo verò, Audiui, inquit, sed in Deo cõfido eum mihi futurum adiutorem: & maximè quidem spero omninò fore, vt nec mali aliquid nobis omninò accidat. Sin autem aliquid tale acciderit, seu viuamus, seu moriamur, sumus Domini. Illo autẽ hoc propheticum proferẽte responsum, Nè dederis in commotionem pedem tuum, & non dormitabit, qui te custodit, angelus: cùm ad hoc prompto & alacri animo respõdisset Daniel, dicens, omninò bonũ esse mori propter Christũ, id ægrè ferens canus, auertit faciem, &, Non fero, dixit. Non enim permisit Deus, vt nos intempestiuè in mortẽ conijciamus, & vt per vim interficiamur, procuremus. Ille est enim, qui dixit: Si persequantur vos ex hac ciuitate, fugite in aliam. Cùm autem concessisset sanctus obiectioni, & dixisset, Si tibi ità videtur, nihil moror reditum: Non consulo, inquit ille, tibi, vt ab hoc cœpto omninò desistas: stultus enim essem. sed si mihi credas, iubens multùm valere regiones Orientales, conuersus, vade Byzantium, quę, quòd attinet ad sanctificationem, *Rom. 14.* *Psal. 120.* *Matth. 10.* *Stulti sunt, qui dehortantur à peregrinatione ad loca sacra.*

 nem,

nem, est secunda Hierusalem: immò verò est prima. Illius enim priuilegia ei nunc à Deo data sunt. in qua multis quidem tibi licebit frui templis: multis verò sacris spectaculis: & si tibi cordi fuerit viuere in quiete & silentio, aut in superiore Thracia, aut in ipso ore Ponti, eius rei tibi erit magna facultas: & Deus hac in re tuum implebit desiderium. Prætereà non oportet existimare te Deum quidem esse conuenturum Hierosolymis, Byzantij autem minimè. Deus enim nequaq̃ loco circũscribitur, ô dilecte.

Hos sermones cano illo conferente cum Daniele, Sol erat in occasu: & accidit, vt diuerterent ad quoddam monasterium. Cùm audiuisset autem Daniel hîc esse diuersandum, Tu quidem, inquit senex, prior ingredere: ego autem te sequar e vestigiò. Existimans itaque sanctus eum vrgere aliquam corporis necessitatem, portam ingressus, expectabat. Postq̃ verò ille non ampliùs aderat, ratus Daniel eum in aliquo alio loco diuersari, solus accedens ad Præfectum monasterij, & ad eos qui erãt sub ipso fratres, honestum dedit osculum, signum dilectionis. Deindè etiã sumpsit cibũ sibi appositũ. Postq̃ autem somni tempus esse cognouit, ei rursùs assistens senex, suadebat illa facere, quæ priùs dicebat, & quamprimùm proficisci Byzantium. Atque ille quidẽ excitatus, cogitabat quisnam is esset, & an esset homo aliquis, an vnus Angelus. Is verò erat magnus ille Simeon, qui iubebat eum frequentissimam & ciuitatum reginam adire ciuitatem, vt hæc esset multis via ad salutem. Cùm ergò sic ei visum esset facere, neq; vlli quicquam dixisset, postquàm nocturna cecinit cantica, omnibus valere iussis egressus, properè contendebat Constantinopolim: & cùm in ostium Ponti esset ingressus, eum excipit templum Michaëlis militiæ principis, quod illic pulchrè est positum: & septem illic dies est versatus. Cùm autem audiuisset aliquos dicentes de alio templo, quod situm quidem erat supra id, quod dicitur Hieron: locus verò ab ijs, qui incolebant, nominabatur Philemporus: & cùm accepisset in eo malos habitare spiritus, & nõnunquàm submergere nauigantes, & inuadere eos qui transeunt, & malos esse vicinos accolis, & non posse aliquem eum transmittere illæsum, non manè, non meridie, nõ vesperè, reuocans in memoriam magnum Antonium & res illius, & quàm multas ille quoquè à dæmonibus sustinuerit tentationes, & q; eos tandem virtute Domini omninò superauerit, & q̃ multos illis superatis honores sit assecutus: ipse quoq; se ad aggredienda exuit certamina: & cùm iussisset eos, qui aderant ei, templum ostendere, & venisset in atrium, medium templum ingreditur, Christi Crucem tanquàm arma inferens inexpugnabilia, & simul psallens: Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo? Quamobrèm vel ante conflictum perterrita ipsa phalange dęmonũ, obibat omnes angulos, quærens fugientes dæmones, & in vnoquoque eorum flectens genua.

Simeon Stylites appáret Danieli.

Templum S. Michaëlis.

Crux Christi arma inexpugnabilia.

Psal. 26.

Atque iam quidem erat vespera, & aderat princeps tenebrarum, & iaciebantur lapides in Danielem, & sonus audiebatur, & confusa vociferatio & strepitus excitabatur. Ille autem rursùs perseuerãs in oratione, stabat quietus. Deindè ad eos, Si aduersùs me, dicebat, structa constiterit acies, non timebit cor meum. Primam ergò illam noctem, & secundam, quæ posteà est consecuta, sic transmisit. Tertia autem vidit homines magnitudine maximos, forma alienos, crudelitate, quantùm licebat conijcere, carniuoros, horribiliter stridentes, & minantes Danieli, & metui admiscentes suæ causæ defensionem, & dicentes: Quis tibi, ô infelix, vt huc venires, persuasit, quandò etsi nihil aliud, tempus quidem certè, quo hîc fuimus, nos loci dominos vtiq; effecit? Et ex ijs alij quidem minabantur se eum in mare esse iacturos: alij autem rursùs maximos lapides immittebant. Nemo verò audebat ad eum accedere propiùs. Quid ergò facit? Credit Domino, qui dixit hoc genus expelli solo ieiunio & precatione. Et sic quidem facit, & eos minantes, atque etiam iacientes parùm aut nihil curans, primùm quidem ipse quoquè contrà minabatur: tantùm enim in Christi virtute confidebat. Deindè cùm eos adhuc videret se magìs impudẽter gerere & tumultuari, ipsis omninò despectis, obstruit omnẽ templi aditũ, ostendẽs se solum velle cum eis luctari, & nec fuga quidem egére, si ipsi irruperint: solã aũt aperit fenestrã, vt videret accedentes, & vt corpore exiguũ acciperet nutrimentum. Nõ multũ intercessit tẽporis, & Christi quidẽ virtute deleta est omnis illa mala dæmonum operatio: redditus est autem vniuersus locus liber ab illorum insultibus: & deincèps liberè & sine vllis insidijs ambulabant, & mare nauigabant.

Psal. 26.

Dæmones terrere nituntur S. Danielem.

Marci 9.

Ille verò contemnit ineptos.

Profligat eos penitùs

Huius verò rei fama manauit in omnes partes: & licebat videre viros simul & mulieres, iuuenes & senes, pauperes & diuites, & qui habitabãt circũcircà in locis finitimis,

tanquàm fluentum aliquod, continuo tractu ad eum ferri, & admirari, quonam modo, vbi nupèr quidem erat exitium, illic sit salus: vbi autem dæmonum vociferationes, illic noctù & diù canantur ad Deum cantica. Inuidus verò satan, & hominum inimicus, neque de se partam victoriam, neque sancti patientiam, neque * priorum videre sustinēs vtilitatem, ad secundum aggreditur callidū commentum: & quibusdam ex ijs, qui in templo cooptati erant in clerū, tales immittit cogitationes, quales olìm Iudæis aduersùs Christum, non bonum esse permittere homini hìc habitare, quem ignoretis, vndè sit. Ille autem & fama omnes ad se attrahit, & illius honor est omninò diminutio vestrorum vectigaliū. Sed significate, dicebat, hæc Episcopo, & eum citò * expellit. Et sator quidem hic est: tale est autem semen. Qui verò acceperant, non ex alio noti, quàm quòd hæc continuò produxerint. Cùm primùm semen acceperunt, fructum produxerunt: & accedunt ad Episcopum, & de sancto renunciant. Episcopus autem Constantinopolitanus: (is erat Anatolius) Et quomodò, inquit, de homine malè dicitis, & expellere aggredimini, quem, vndè sit, nescitis, neque quęnam sit eius vitæ ratio: cùm contrà oporteat quidem eum illic sinere, vt, si sit quidem bonus, nos quoquè faciat participes vtilitatis: sin autē contrà, ipse quidē hinc iure expelletur, vos verò & ego hac in re vacabimus repræhensione. Sic illi à seipsis capti, (Res enim est eiusmodi vitium: ipsum quidem in seipsum cadit, & à rebus suis capitur) præ pudore vultus tegentes, cessârunt ab improbitate.

Cantica ad Deum nocturna & diurna.

for. * piorū

Clerici S. Danielem accusant apud Episcopū Constantinop.

Postquàm autem eorum insidias sic vidit malignus esse irritas, longum esset dicere, quàm multas quidem rursùs visiones prioribus grauiores beato intulerit: quàm multas autem molestias & vexationes, nunc quidem minans se eum interempturum: nunc verò in mari submersurum: nunc autem aliquid aliud facturum eorum, quæ nollet, etiamsì maximè & ipse & malus eius exercitus ab ipso hæc erant passuri. Nam postq̄ ille surgens orauit, & audacter est locutus, dicens: Dominus Iesus Christus, in quem * credidistis & credo, ipse vos in vltimum abyssum demerserit: illi tunc acerbè vlulantes, & flebiliter clamantes, & suas facies, vt videbantur, pulsantes, assimilati vespertilionibus, illo ipso hæc adspiciente sancto, egressi sunt & abiērunt. Ille autem nunq̄ cessans iniuriam facere, existimans quòd si eum sæpè tanquàm in vrbis obsidione inuaderet, tandèm poterit beati spiritûs & generosum animum deprimere ac frangere: accedit ad maleficij tertiam probationem, & aduersùs eum rursùs commouet priores calumniatores. Qui cùm accessissent ad Episcopum, perindè ac iam maximis affecti iniurijs, sanctum vocabant maleficum, simulatoremq; & deceptorem: dicebantq; eius consuetudinem esse eis intolerabilem, vt qui vel solo adspectu sit molestus & importunus. Ille verò iam victus à tot vexationibus, ad se accersit Danielem: & rogat quisnam sit, & vndè, & quibusnam rebus opùs habens: & postremò, quānam in Deum tenens opinionē, in has partes venerit. Ille autem cùm eius, quod est maximum & primum, nempe orthodoxæ in Christum fidei, primùm meminisset, alia deindè contexuit, patriam, & genus, & finem: nempe quòd eum diuina mouerit reuelatio, vt videret Byzantium, & in hæc loca veniret. Hæc cùm audiuisset Episcopus, assurrexit, & eum est amplexus: & eum tanq̄ virum reuerà diuinum honorauit. Atque hæc quidem sic rectè gesta fuerant à magno Daniele. Fieri autem omninò non poterat, vt qui Christi vitę institutum susceperat, non etiam eius vitæ agendæ ordinem pro viribus videretur imitari. Quomodò ergò eius Dominus cum tentationibus signa videtur inchoâsse, ità hic quoquè, nisì quatenùs ille hunc mouebat, & hic illius virtute faciebat miracula.

Multis est modis infestat satan.

* credidi, legendum videtur: aut intelligendum, vt Iacobus ait, dæmones credunt, & contremiscunt.

Non multi dies præteriêrunt, & vehemens morbus inuadit Patriarcham: qui etiam efficit, vt is fieret sancto supplex, & eum continuò accerseret, vt pro ipso Christum rogaret, vt laboranti opem ferret. Cùm is autem solùm genua flexisset ad orationem, adfuit Christus exaudiens, propemodùm anteuertens petitionem: conualuitq; & sanus euasit Patriarcha. Et sic quidem miraculum: non magìs autem est admirādus propter curationem, quàm propter benignitatem in curatione. Nam postquàm eum sanauit, petijt mercedem sanationis: ea verò erat, vt ijs, qui calumniati fuerant, remitteretur debitum. Pontifex autem ei lubenter concessit petitionem: &, Quomodò enim, inquit, non remittam, quibus parùm abest, quinetiam agam gratias, q̄ effecerint, vt te viderē, qui mihi dedisti salutē, & fuerūt causa, vt tu ad nos venires? Cùm autē apud eum & monasterij, & donorū, & vt cū eo ꝑpetuò esset, meminisset: Si vis me, inquit ille magn⁹,

Celerrimè sanat Episcopū Constantinop.

Reddit bonum pro malo.

magno

magno studio prosequi, sine me ea facere, quæ Deo & mihi videntur. Et sic ad templũ missus cum magno & præclaro comitatu, cùm eadem fecisset quæ priùs, & aditum obstruxisset, per paruum quoddam foramen colloquebatur cum ijs, qui accedebãt. Nouem interìm anni præterierant, & eum ad vitam perfectiorem vocans prouidẽtia, apertè ostendit futura. Cùm enim fuisset in ecstasi, videt columnam nubis, & ea admodùm sublimè erat sublata, & ex aduerso eius pendebat in aëre: & admirabilis Simeon stabat super caput columnæ. Simul autem cum eo duo adstabant adolescentes: eratque eis vestis clara & refulgens. Desupèr verò ex capite columnæ audit vocem dicẽtem: Huc ad me ascende Daniel. Cùm is autem respondisset, Et quomodò potero ego, Domine, in tantam extolli altitudinem? iussit Simeon ijs, qui cum ipso erant, adolescentibus, vt descenderent, & assumptum ad se deducerent. Qui cùm imperata fecissent, eum tollunt, & prope ipsum statuunt. Ille autẽ eum statìm amplexus, simul in cælum eum tollebat, & magna voce clamabat: Esto fortis, Daniel: te strenuum ac robustum præbe, & sta pulchrè ac generosè. Postquàm verò vox admodùm clara eum circũsonabat, (visa est enim terribilis, & tonitrui similis) Daniel, cui percussæ & conturbatæ erant aures, ex somnio quodammodò ad se redijt.

Visio eius.

Hoc futurum eius vitæ institutum, Simeonis instituto conueniens, priùs significauit, & quòd oportebat eum & columnam ascendere, & transire ad locum, columna longè excelsiorem. Sic sententia & voluntate omnipotentis, ab eo effecta sunt omnia, & ad eum paulopòst missa est pellis ouilla ab Elia, ad eum, inquam, qui moribus erat Eliseo similis. Sic autem missa est. A Simeone ad Imperatorem missus quidem erat Sergius, eius discipulus, ad eum deferens donum, omnia mala depellens, nempe tegmen quod habebat in capite. solent autem id vocare cucullam. Cùm autem Imperator haberet animum alijs intentum, & esset in curis publicis occupatus, Deo hæc omnia prouidente & dispensante, hic, quem diximus, Sergius statuit nauigare & redire: & cõtendebat peruenire ad monasterium, quod nominant Acœmetorum, id est, non dormientium. Cùm ergò ipse reuertens cum quibusdam alijs accessisset prope locum Danielis, statìm tanquàm signo dato, beatus erat in ore omnium: Et alij quidem meminerant eius tolerãtię, alij aũt precũ, alij verò curationũ: alij verò, quod mansuefecit locũ, qui possidebatur à dęmonibus: & nũc quidem qui sunt in mari, sine periculo nauigant: *illæsi* autẽ iter obeunt ij, qui sunt in via pedites. Hæc intelligit Sergius, cui cõmissum fuerat donũ preciosissimũ: & cùm eius desiderio motus fuisset animus, rogat quisnam hic sit, & vbì, & an liceat eum cõuenire. Illi verò & locũ alacriter ostenderũt, & cùm in terrã appulisset, ipsi accedũt ad sanctũ, & vnà cum eis Sergius. Qui cùm benignè admodùm beatum salutâsset, alia quidẽ ipse exponit, Simeonis, inquam, hinc decessum, & quod ab ipso donum ferret ad Imperatorem, dicens Danieli, id ad eum potiùs esse missum, quàm ad illum, ad quem ipse id mitti opinaretur. Alia autem rursùs audit à Daniele, quę ei Deus significauit de Simeone, & de vita, eius vitę instituto congruenter agenda. Quæ quidem cùm audijsset Sergius, sacrum statìm donum eijciens, id donat Danieli, à patre Simeone dicens migrare ad patrem Danielem. Et hæc quidem sic fiebant.

Monasterium non dormientium.

Deus autem rursùs consueta faciens, incitabat Danielem visione quadam diuiniore, vt aggrederetur viuendi rationem maiorem & sublimiorẽ, vas eum electionis, quomodò Paulum, pręsciens futurum. Apparuit verò visio non Danieli, sed potius Sergio. Videbantur enim tres ad eum venisse adolescentes, & dixisse: Surge Sergi, dic Abbati Danieli: Expletum est tempus tuæ in templo habitationis. Adesto deincèps, & ad maiora parare certamina. Cùm ergò ei Sergius diuinam aperuisset visionem, quoniam is statuerat non repugnare omnibus nutibus omnipotentis, & alioquì priori quoq; visioni secunda consentiebat: & pręterea Simeonis etiam indumentum erat arrha talis vitæ degendæ, mittitur Sergius, vt disceret loca magis solitaria, quæ illic sunt, vbì oporteat ponere columnam, & aptum ad agendam vitam in quiete & silẽtio. Qui cùm partes quasdam fastigij mõtis pulchrè esset perscrutatus, postquàm venisset in illum locum, in quo oportebat stare columbam, tu Deus omnium hoc quoq; ostẽdis. Videt ergò protinùs dictus Sergius albam columbam: quę alas frequenter expãdens, & parùm rursùs subuolans, iterùm decidebat. Arbitratus ergò eam esse captam & vinctã laqueis, ad eam festinat, & contendit eam capere manibus. Illa verò cùm statìm euolâsset, ne oculis quidem poterat appręhendi. Cùm tam euidens accepisset signũ statuendæ columnæ,

Actor. 9.

Visio Sergij, discipuli S. Simeonis.

Alia eius visio.

lumnæ, & ipse quoquè satìs intellexisset, quàm esset aptus locus, descēdit ad sanctū, & omnia sigillatìm renunciat cum ea, quam viderat, visione. Ille autem & lætatus est, cùm audiuisset, & ad locum venire cupiebat. Dat verò Marcus quidem ei amicus & alioquì familiaris columnam. Cùm autem factus esset is quoquè, qui solet vocari modius, & capiti columnæ fuisset adaptatus, iubet circa mediam noctem perforari sibi templi parietem: & ità, omnes latens, ascendit. Deindè etiam cum gaudio cōcipit preces, quæ ità habebant: Gloria tibi, Christe Deus, quòd me talibus bonis & tali vitæ instituto es dignatus. Sed tu scis, ô Domine, quòd te solo fretus hanc ascendo columnā, & hoc certamen subeo. Suscipe meum propositum: confirma me ad cursum: cœptum meum absolue. Sic beatus ille non spiritu solùm esse cælestis, sed etiam, quoàd eius fieri poterat, corpore esse contendebat: & decætero solus erat in columna, seipsum collocās in cæli & terræ confinio: ab hac quidem recedēs carne & spiritu, ad illud aūt contendēs.

S.Daniel ascendit in columnam.

Hæc autē non poterat inuidus ferre oculus: neque patri inuidiæ erāt illa tolerabilia. Sed cùm loci dominus ad horum venisset cognitionem, (erat autem illi nomen Gelasius) inconsideratè ira animo perturbatus, aut potiùs dæmonis importunitate commotus, & aduersùs sanctum virum furore percitus, (causa autem prętexebatur, quòd non eam posuisset voluntate illius) Imperatori quidem renunciat id, quod factū fuerat. Renunciat autem etiam Gennadio. (is enim constitutus fuerat Episcopus Constantinopolitanus post decessum Anatolij.) Atque ab Imperatore quidem dicens non fuit exauditus: Episcopus verò inuidia motus, seu ei qui rogârat concedens, non solùm censebat sanctum è columna deijciendum, sed etiam pœnæ subijciendum. Redit ergò Gelasius totus ira percitus, alios quoquè multos secum assumens, & è columna sanctum volens detrahere. Sed qui semper in sanctis suis est admirabilis Dominus, qualia nunc quoq; fecit, illum audacter insultantem reprimens, & eius seruum, qui erat occultus, gloriosum efficiens. Nam cùm esset maxima serenitas, essetq; aër purus & limpidus, nubes repentè concurrerunt, & orta est caligo, & vehemens pluuia & grando deorsùm ferebatur. Tantusque erat eius impetus, & tam ingentes minæ irę supernę, vt etiam vitiū caderent folia & pampini, non solùm fructus. erat enim tunc tempus vindemiæ. Sed nec hęc quidem reprimebant amentis stultitiā. Sed cùm non multùm abfuisset, quin ille periret, ne sic quidem discebat sapere, & se moderatè gerere: neque volebat scire, quāta superna gratia locupletatus esset Daniel. Sed anhelās, & madefactus, cū ijs qui circa eum erant, aggressus, indignabatur, minabatur, clamabat, & deijcere sanctū aggrediebatur.

Gennadius Episcopus Constantinop. malè statuit de illo.

Psal.67.

Deus eum mirè tuetur.

Sed postq̃ qui cum eo erant, ei quæ erant optima, suggesserunt, dicētes nec esse columnam agro propinquam, & hinc ei nullam futurā molestiam: immò verò eum percepturum fructum multarum orationum, & ei futurum valdè vtilem, cùm sit bonus vicinus: Postq̃ hæc dixerunt, persuaserunt. & tunc quidem iussit descendere, pudore, vt arbitror, motus propter eos, qui aderant, nè videretur frustrà venisse: posteà autē ei rursùs pollicebatur ascēsum: & cùm rursùs ascendisset, quantùm voluisset, mansurum. Cùm autē, columnæ admotis scalis, sanctus descenderet, & iam in sexto gradu pedem figeret, eum qui erat inflexibilis, cepit misericordia, dum illos videret pedes tanquàm alias columnas: quos per totas noctes & dies stationes reddiderant tumidos & vlceratos, & vulneribus plenos. Quæ ille cum stupore contemplatus, & sanctum adiurauit, vt rursùs rediret, & audacis sui cœpti petijt veniam. Posteà verò ei quoquè columnā posuit excelsiorem, & crassitudine validiorem, basiq; & cæteris magnificentiorem, & de illius patientia & tolerantia Imperatorem reddidit certiorem. Atq; hęc quidem sufficerent, quę sunt plurima & maxima, ad sancti vitam ostendendā, & gratiam, quam ipse à Deo erat assecutus. Oratio autem hæc parua esse considerans, & tanquàm elementa ac principia, quę sunt his longè maiora, properat declarare.

En voluntarium sancti viri martyrium in columnæ statione.

Venit paulopòst quidam ad sanctum, Thrax quidem genere, ætate autem senex, qui ex scribendis contractibus sibi victum parabat: νομικὸν, id est, legis peritum, vocant Græci. Is filium ferens vnigenam, qui à maligno detinebatur spiritu, cùm eum posuisset ad columnam, & ei lachrymę fluebant ex oculis, & adiunxit verba, lachrymis magìs miserabilia. Vide enim, quàm multas fletûs habebat occasiones: naturam, canitiem, filij adolescentiam, quòd propter eum solum laboraret, quòd longè esset profectus, & magni itineris labores esset perpessus, idque cùm esset puer dęmoniacus, & tanta esset eius vexatio & immoderatio. Et cùm postremò addidisset, esse iam tricesimum diem,

ex quo nomen illius malignus clamaret spiritus: eius animus, qui facilè mouebatur misericordia, ipsius statìm est misertus. Quidnì enim misericordia mouēdus erat Christi discipulus? Si tu ergò, inquit, credis fore, vt per me sanetur tuus filius, dabitur tibi secundùm fidem tuam.& simul eum iussit potari oleo à sanctis, qui illic erant. Quod cùm factum esset, statìm quidem eum humi iacit sæuum dæmonium, eumq; valdè laniat ac lacerat. Deindè magna voce cum luctu clamans, Egredior heu, inquit, egredior. Cùm dies iam adesset octauus, vbi dæmoniacus nigrum & concretum euomuisset sanguinem, gloriosi patris sanatus est precibus, & sanus & rectè se habens, suo patri est traditus. Ille autem cùm accepisset filium, lingua quidem vtebatur ad agēdas gratias: lachrymis verò, ad lætitiam. Sunt enim etiam lætitię lachrymæ, quandò summam animi ægritudinem summæ excipientes lætitię, nubem quæ premebat, protinùs depulerint, & naturali fluxione lachrymarum vsæ fuerint cum voluptate. Sic puer non solùm curatur à malo dæmone: sed etiam continuò armatur aduersùs dæmones, cùm pater post curationem eum Deo consecrâsset, & vt monasticum amictum & vitam susciperet, effecisset, & medico corporis eum tradidisset, & rogâsset, vt esset etiā medicus animæ: qui etiam purus ad purum accessit, omni mundanæ vitę relicta vanitate. Hoc quidem fuit vnum eiusmodi: alterum autem, eo non inferius.

Curat dæmoniacum.

Is curatus, monachi habitum & vitam amplectitur.

Cuidam Cyro, qui priùs quidem fuit Præses, posteà autem ascendit etiam ad sedem Episcopalem ciuitatis in Phrygia, cui nomen erat Cotyaium, & ab illo posteà discesserat propter quandam motam aduersùs eum calumniam, erat filia nomine Alexandra. Ea eodem modo erat affecta, quo ille quem priùs diximus, & grauiter vexabatur à dæmone. Eius ergò pater, cùm sanctus ei venisset in mentem, ad ipsum ducit filiam, naturali beneuolentiæ alium commiscens ardorem, nempe fidei. Simul atquè ergò sancti manus eius capiti fuerunt impositę, fugatus est spiritus: & quę laborabat, statìm conspecta est sana. Porrò autem huic quoquè miraculo fuit alterum coniunctū. Iam enim Cyrus sancto valdè confidens, eius vtebatur gratia. Vndè etiam vxorem eius, cui suorum agrorum fuerat mandata cura, quę ipsa quoquè erat dęmoniaca, duxit ad ipsum. Neque eum sua fefellit fiducia: sed ea quoquè cum filia mundata fuit à rabie dęmonis. Pro quibus is vtiquè magnas ei habens & agens gratias, (erat enim vir doctus, & humanis literis eruditus) in posita illic columna epigramma posteà insculpsit, quod sic habet: Hìc stat vir, qui vndiquè impetitur, & ventos non timet: Ambrosio autem vtitur alimento, & siti experte sanguinis: Actis verò radicibus, fundauit ædificium columna duplici. Est autem radix Simeon, filium prędicans matris, quæ non est experta nuptias. Sed hæc quidem sic.

Manûs impositione sanat dæmoniacam.

Deincèps verò erat quidem dies, omnium dierum præcipuus. Vir autem quidam ex ijs, qui prope Euxinum pontū habitabant, venit afferēs filium, qui ipse quoq; possidebatur quidē à dęmone: sed erat alioquì & surdus & mutus, & qualē curâsse Christū docent Euangelia. Cùm autem columnę iam appropinquarent filius cum patre, excutiens puerum dęmon, & auellens eum ab ijs, qui ipsum tenebant, impulit eum ad scalas, quæ tunc quidem fuerant admotę columnę: & ille quidem protinùs ascendebat scalas: sanctus verò desupèr adspiciens, Deum rogabat. Quomodò enim non à dęmone è scalis proiectus, fuisset confractus, nisì is retinuisset dæmonem precatione? Non ergò ei manus imposuit, neque fecit, quę alijs facere consueuerat: sed ille quidem precabatur superiùs: puer autem cùm esset adhuc inferiùs, & ad medias scalas nondùm peruenisset, sanitatem est assecutus. Cùm vnius tantùm fecero mentionem, aliorum suo tempore meminero.

Mar. 7.

Liberat puerum à dæmone.

Magnus Leo, qui Romanum quidem regebat imperium: naturam autē regere non poterat, sed proles ei deerat mascula, quid facit? Confugit ad Deum omnium Dominum, apud ipsum Daniele vsus intercessore. Ille verò paruit, & anno sequēti parituram esse vxorem protinùs significauit. Res ergò, vt dixerat, successit, & natura cessit precibus, non solùm ad hoc, vt daret filium: sed ad hoc etiam, vt daret illo tempore, quo sancti os diuinum prædixerat. Sic ille non solùm erat filius precationis: sed etiam per preces dabat alijs, vt haberent filios. Idcircò eum remunerans Imperator, tertię columnę ei iecit fundamentum.

Leoni Imperat. prolē impetrat precibus.

Cùm fama ergò sanctum vbiquè prædicaret, ad eum venit etiam Imperatrix Eudocia, quę nupèr seruata ex Aphrica: & magnam quidem ei reuerentiam, multum autem

Eudocia Imperatrix

tri-

tribuens honorem,& rogans ipsum,vt de columna quidem descenderet, ad sua verò lo- ca veniret,& ea habitaret: Sunt autem,dicebat ea,mihi multa,& simul quidem amica silentio,& quæ possint aliam prębere consolationem.Ille verò bonam eius mentem accipiens & laudans,statuit nō trāsmigrare,sed in eo loco perseuerare, in quo fuerat à Christo plantatus: & virtutis radices in eo agere,& fructum conuenientem dare suo tempore.Cùm hæc & alia dixisset eiusmodi,& benedictione eam impertijsset,emittit. Tunc autem transit ad columnam Gelasij,& simul cum columna (erat enim excelsior) ei quoq; aucta est virtus: & vitæ institutum aggressus est excelsius. Non erant autem futura hæc tolerabilia,neque diabolo,neque illius asseclis.Propterea ipse quidem ei rursùs accendit fornacem tentationum: vsus est verò ministris hæreticis,qui erant Byzantij. Isti cùm quandam sumpsissent mulierem ex meretricibus, quæ erat quidē genere Asiana, ei autem erat nomen Basiana: cùm nauigâsset verò Byzantium,improbum,pròh dolor,quæstum faciebat suo corpore.Eam cùm verbis decepissent,& promissa pecunia,totam ad id quod volebant,incitâssent,efficiunt vt vadat ad sanctum, & vel illum, vel vnum ex suis discipulis,ad amorem illiciat,& ad fœdam prouocet libidinem.Proficiscitur ergò impudica ad pudicum, impura anima ad mundam, comitum secum ducens multitudinem; splendida externa vtens specie,& libidinosis gestibus, aureoque amictu & alio intertexto ornatu,arbitrata se allecturam & inescaturam illos oculos,qui nihil terrenum, nihil ex materia concretum dilexerunt. Manens autem in quodam agro,qui erat ex aduersò columnæ, & mandræ rationis compotum pecorum huius egregij pastoris Danielis,simulabat se ægrotare: vt,si fieri posset, vel ipsi quidem sancto ægrotationis animi causa esset: sin minus,illius saltem discipulis afferret perniciem.

Venit ad eum. | Vide malignitatem hæreticorũ.

Cùm autem postquàm longo tempore mansisset, inane & irritum erat callidum eius cœptum,descendit quidem ad eos,qui miserant:dicit verò execranda,& ea mentitur de sancto,quæ non solùm magno illi nunquàm in mentem venerunt,(hoc enim ne qui valdè quidem à mente discessit,crediderit) sed nec vlli ex illius discipulis, multùm quidem abest.Hæc autem erant: Meî amore,dicebat,valdè quidem captus erat Daniel;animo verò telum acceperat: & tandèm cùm iussisset suis discipulis, vt me sursùm ad ipsum per scalas deducerent:ego autem,inquit,passa non essem,me occidendi consilium ceperūt, vt hæc lateret intemperantia. Et eccè vix manus eorum effugiens,mihi fuga consului. Sic mentiente Mænade,& ea dicente,quę probari non poterant,hæc verba illi attēdentes,arripuerunt perindè àc verissima,(Quæ enim volebant,ea etiam verà putabantur)& ea ad alios trāsmittebant. Verumenimuerò hîc quoquè erat idem Deus,& iustitia, quæ neque potest vitari,nec obliuioni mandari.Quid ergò accidit? & quomodò hæc dispensantur? Malus spiritus statim mittitur ad malam & mendacem fœminam,& inuitus inuitam cogit effari fraudem hæreticorum in illam,& suum rursùs mendacium & machinationem.Cùm eam ergò accepissent ciues,& ad sanctum duxissent,rogabant sanctum vt curaret.Ille autem verus Christi discipulus,qui dixit septuagesiessepties oportere fratribus remittere debita, & diligere inimicos, ambo simul præcepta vna executus est actione: illud quidem,condonando iniuriā: hoc verò,miserendo calamitatis:immò verò eam planè erigendo,& sanitati restituendo.Nam cùm oratione vsus, eam oleo sanctorum tanquàm salutari aliquo potâsset medicamento,malum quidem spiritum, tanquàm aliquid venenatum,statim expellit:eam autem,quę laborabat,suis sanam reddit. Quæ etiam illius complexa columnam,magnas quidem agens gratias,& deincèps multa Deo promittens,vt quę duplicem morbum effugisset:nō solùm eum, qui apparebat, & damnum afferebat rei, quæ videbatur : sed multo magis eum, qui latebat,eratque voluntarius,& sua sponte susceptus, & animam immortalem punire poterat immortaliter.

Impudens scortū incredibilia fingit de illo. | Vltio cælestis persequitur fœminā mendacem. | Mat.18.& 5.

Non solùm autem morbum,qui modò inciderat, poterat curare sanctus ; sed etiam ritu bonorum medicorum,& futurum nôsse,& quod erat euenturum,prophericè & videre & dicere certissima poterat cōiectura.Magnam quidem certè vrbem magnas adorturas esse minas,cùm à superis accepisset reuelationē,eam Episcopo significat Gennadio,iubens contentiore vti precatione. Quinetiam Imperatori Leoni prædicit similia,& bis in hebdomada iubet communes fieri supplicationes. Sic enim eis pollicetur iram Dei futuram mitiorem.Atque ij quidem sancti pręceptis contemptui habitis,erāt ipsa intellecturi experientia,ea quæ multitudo peccatorum effecit, vt ad effectum deduceren-

Prædicit cladē imminentē Constantinopoli.

cerentur. Procedens autem id declarabit oratio. Quoniam autem diuini quoquè agni sacrificatorē oportebat esse Danielem, qui iam ei priùs sacrificauerat & corpus & animam, è superis quidem mouet Imperatorem spiritus: mouet autem Gennadium quoq; Imperator, & ad eum scribit, vt acceptis multis ex ecclesia, veniat ad magnum Danielē, & eum consummet ordine sacerdotali. Cùm is verò hæc fecisset, qui prǫuidendi quidē futura magnam habebat potestatem, primùm quidem spiritu prǫcognoscit futurū ad se aduentum: Deindè cùm ille iam venisset ad columnam, dixit se iampridèm desiderâsse ad eum ascendere: sed curas prohibuisse ecclesiasticas, nè finem imponeret suo desiderio: nūc autem venire, vt & ipsum videret, eiusque precibus frueretur & sermonibus. Rogabat verò, vt scalæ quoquè adhiberentur. Frustrà, inquit ei prædicendi magna vi præditus Daniel, hunc laborem vt susciperes, procurauit, qui te ad nos mouit. Hoc simul & stuporem & metum affert sacerdoti: Stuporem quidem, quonā modo sic eius cognouit aduentum: timorem autem, quòd mens eius magno erat Danieli manifesta. Neque enim, nisì coactus fuisset ab Imperatore, ad eum vnquàm venire annuisset.

Cùm autem & Episcopus, & qui sequebantur Episcopum, multùm rogauissent, vt admouerentur scalæ, & ad eum ascenderet: prohibebat verò inuictus Daniel: imminebat autem iam Sol medijs eorum capitibus, calidis eos feriens radijs, & videbat Episcopus multitudinem siti & æstu torreri, iubet inferiùs quidem Archidiacono preces dicere consuetas. Ipse autem cùm esset precatus, ordinat magnū Danielem etiam non prǫsentem, presbyterum, & simul multitudo de eo, qui erat verè dignus, clamabat, Dignus. Cùm sic Patriarcha Gennadius Danielem nominâsset sacerdotem, & eccè, dixisset, & tibi populus iustam de more propterèa emisit vocem, & Deus desupèr tibi per me manū imposuit: & omnia, vt semèl dicam, suscepisti signa sacerdotij. Restat ergò, vt scalæ admoueantur columnæ, vt sis etiam sacri particeps sacrificij, & Deo vocanti omninò cedas. Tunc cùm beatus cognouisset Daniel hæc non fieri sine Dei numine, sed ei quoq; grata esse & accepta, quæ facta sunt, iubet poni scalas, & cælestem margaritam, diuinam, inquam, communionem, & dat & accipit. Deindè cùm etiam fecisset alia omnia, quǫ solent fieri à sacerdotibus, & precatus esset pro multitudine, eos dimisit lætantes simul & admirantes: partìm quidem propter prǫscientiam & verè laudabilem timiditatem: partìm autem, quòd vix quidem, persuadetur tamen ipse quidem accipere sacerdotium, illis verò prǫbere preces & benedictionem. Hǫc Imperatori quoquè significantur, & similì eum replent lætitia & admiratione.

Obserua q̄ hic dicūtur de presbyteri ordinatione.

Cùm non ergò ingentes, qui sunt imperij proprij, sumpsisset spiritus, sed didicisset quantùm sit virtus imperio prǫstantior, ipse quoquè ad eum ascēdit, & perindè àc si regium fastum & supercilium reliquisset inferiùs, & se exuisset, se quidem humì prosternit: tangit autem sacros illius pedes, quasì hæc faciendo magìs honoraretur; quàm quòd esset Imperator. Quos cùm tetigisset, impletur admiratione, sicut priùs Gelasius. erāt enim illi pedes valdè tumentes, & omninò scatētes vlceribus: eratque simul horribile & miserabile illos videre & tangere. Tunc ergò Imperator donat eum basi geminarum columnarum, quas ipse posuit, duplicem eam columnam nominans. Quam ascendens lætabatur Daniel. Nam & illa erat sublimior altitudine, & hæc etiam extēdebatur ad exercitationem, æstate quidem, ardentiùs eum sole feriente: hyeme autem, aëre frigidiùs. Cùm verò & vis ventorum, niuisque & grandinis vehementer impeteret, & violentiam ostenderent minimè tolerabilem, certè multa consequebantur miracula: quǫ quidem mihi, vitanti prolixitatem orationis, non sunt omnia dictu facilia: sed solùm, quæ sunt prǫcipua, vt sum pollicitus. Quod autem nec si velim quidem, possum prǫterire, hoc nūc, quantùm potero assequi oratione, conabor narrare.

Imperator ad ei⁹ pedes se abijcit.

Iampridèm quidem principium habebat anni ambitus, & mensis instabat, quem Romani vocant Septembrem, in quo magni martyris Mamantis festum pij celebrant. Vespere ergò, quandò festum à pijs prǫparatur, & tota nocte agitur vigilia, finem accipit magni Danielis prophetia: & repentè in maxima & regia ciuitate incipit incendium, quod vsqueadeò est excitatum, & adeò inualuit, vt ferè vniuersam cōtriuerit ciuitatem. Nam cœpit quidem à muro, qui est propter mare, quem etiam nominant nauale: peruēnit autem vsque ad forum Constantini, & pertigit ad portum Iuliani, quasì mediam cinxisset ciuitatem. Quo in loco & comprǫhensa sunt vniuersa corpora: quǫcunq; verò fuêre comprǫhensa, facilè periêrunt; & sic pastus ignis, in maximam creuit flammam;

Festū S. Mamantis.

Eius festi vigilia.

Constantinopolis ardet.

mam: eratque malum inexpugnabile: quippe cùm quicquid ad opem ferendam afferebatur, argueretur nihil proficere. Quapropter multas quidem domos, multa autem templa, virorumque & mulierum proserpsit depascens multitudinem: multi verò, partibus & membris corporis, quę inuaserat ignis, statim mutilabantur: erantque semiustulati, & media parte cæsi: miserabiliores ijs, qui omninò cum suis perierant. Erat ergò periculum, nè, quod vulgò celebratur orbis terræ miraculum, Constantini, inquam, ciuitas, cerneretur pati similia incendio Sodomorum. Vix tandem, vt in tanto malo, eis venit in mentem sancti Danielis prędictio, & credunt fore, vt illius solùm precibus malum vincatur. Hinc factum est, vt ad eum magna celeritate currerēt, ille quidē pecunię deflens priuationem: hic seruorum, alius domûs, alius amicorum: & hic quidem cognatorum, ille verò vxoris & suorum filiorum, alius autem omnium facultatum. Propter quę sanctum tanto dolore affecêre, vt totus repletus lachrymis, eos damnaret negligentię, quòd ipso eis multùm testificante & prędicente, malum pœnitentia vitare non curârint: vt qui in patiendo solùm fuerint Niniuitæ, non etiam in pœnitendo. Hæc dicens, illis quidem sic suadebat curam gerere orationis & ieiunij. Quinetiā ipse quoq; manus in cælum tollens, illinc implorabat auxiliū: & post orationē, cùm eis dixisset finē calamitatis, eos dimisit. Post septem, inquit, dies cessabunt minæ ignis. Sic ille dixit, & res est consecuta. Septimo enim die non erat ampliùs ignis. Tunc & alios, & eos qui gerebant magistratus, quinetiam ipsum Imperatorem incessit metus: & secum assumpta Imperatrice, fit supplex beato Danieli, pro eo quidem, quòd pręterierat, misericordiam: securitatem autem in futurum postulans. Gen. 19. Ionæ 3. Vir sanctus hortat Constantinopolitanos ad orationē & ieiunium.

Atque iam quidem post autumnalem cōuersionem mutato tempore erat hyems, & hyems maior, quàm vt eam possit explicare oratio, quæ tamen superabatur ab inuicto generosi animo. Cadebant autem imbres plurimi, & ventorum erat procella vehemēs. Venti verò etiam inter se agitabant seditionem, & multi simul spirabant, & adeò violenti & immanes, vt ferreas ansas columnarum, quæ duas columnas inter se committebant & coniungebant, & Danielem in alto ferebant, violenter auellerent: ille autem in parua sola cōtineretur columnella, quæ inter eas erat iniecta. Simul ergò & procella irruebat, & conquassabantur columnæ: & iustus supernè, tanquàm ramus arboris, huc & illuc circunferebatur, & flatu circumagebatur. Inferiùs autem vociferabantur discipuli lachrymantes: & in illum solum conuertebant oculos, & vna eis erat acerba expectatio patris eorum priuatio. Sed non itidèm lababat spes Danielis in Dominum: sed super hāc firmam petram fundatus beatus, nemini quicquam loquens, neque si hoc euenerit pertimescens, (Quid enim ei graue erat mori, cui hîc manere, Dauidi congruenter, erat carcer?) perseuerabat mentem sursùm erigere, & orare. Clamauit ergò iustus, & Dominus statìm exaudiuit eum, & desupèr è cælo, sicut è naui priùs, ventos increpat, & repentè tranquillitas fuit & serenitas. Et ventorum quidem res ità habuit. Vide quanta patitur inuictus alb. Psal. 141. Mat. 8.

Cùm autem non spiritus solùm, sed etiam quosdam ex ijs, qui Arriana laborabant insania, coërceri oporteret à perturbatione: hoc quoquè prudentissimè, vt consueuerat, per illum prouidetur. Et videte, quàm vario vti consilio & multiplici dispensatione, & alia per alia contexere sæpè scit prouidentia. Nouerat Imperator, quæ iusto Danieli acciderant: & contendit ad videndam columnam, partìm quidem pœnas sumpturus de ijs, qui ansas non effecerant firmas & validas: partìm verò, vt eas tutò decætero committeret. Sed illos quidem magni Danielis mansuetudo eripit à minis Imperatoris, mortem eis minantis. Descendenti autem de monte Imperatori non paruum accidit periculum. Nam cùm quidam metus equum fortè fortuna perturbasset, quem ipse ascēderat, isque conterritus, pedes erexisset anteriores, supinus quidē statìm humì iacebat equus, supinus autem etiam cum eo Imperator: id verò, quod antè stabat super sellam regiam, frontem contriuit Imperatori, & quæ erat in capite, coronam procùl expellit. Quo tempore cōtingit, eas, quę erant in ipsa, margaritas, aliam aliò, dispergi. Sed Daniel quoquè cùm oratione pręuenisset malignum, à mala morte seruat Imperatorem: & sic reuersus fuit sine periculo. Sed hoc in loco est caput narrationis, & quomodò nouit prouidentia admirabili vti consilio & dispensatione. Ingens Imperatoris periculum. S. Daniel eum liberat precibus suis.

Equiso Imperatoris, aut, vt eum vulgaris & consueta lingua vocat, Comes equorum, omni quidem anteriori tempore laborabat nefaria Arrij insania. Tunc autem & Imperatoris timens periculum, & nè, quod acciderat, ei iram conciliaret, cursu venit ad sanctum.

Arrianum liberat ab hæresi.

ctum. Ille verò non solùm eum metu ab Imperatore, sed etiam mala est pollicitus se esse liberaturum opinione, quę est quouis alio periculo grauior. Hęc audiuit Equiso, & cùm mitibus ac placidis eius suasionibus opinionem Arrij abiurâsset, ea sentit, quæ Orthodoxi. Atque sanctus quidem scribit ad Imperatorem, quòd & Iordanes, abnegata deceptione, in rectis incedit dogmatibus: & quòd vel propter hocipsum est iustissimus: quinetiam huc ad me venit, vt à te veniam consequeretur. Ille autem contrà rescribit: Periculi quidem mei causa non alius fuit, quàm ipse mihi, qui sic ausus sim ascendere ante tuos oculos, & non pedes procùl abij à sacra columna. Hoc autem deincèps diligenter cauebo. Iordani verò non modò non irascor, vt etiam valdè lętet, quòd meus ex equo casus, ei causa fuerit, vt, qui iacebat, surgeret. De cætero autem tāta erat Imperatoris in sanctū reuerentia, vt non solùm ipse honoraret eum ijs, quę oportebat: sed etiam alijs eum, tanquàm rem cælestem, ostenderet.

Literæ Imperatoris ad eum.

Itaque cùm paulopòst contigisset, regem Lazorum venire ad Imperatorem Romanorum, causa faciendi fœderis, alijs quidem prętermissis, eum verò accipiens & ducens ad sanctum: Hoc est, inquit, mei imperij miraculum. Ille autem vsqueadeò obstupuit, eius videns tolerātiam atque fortitudinem, vt non solùm sanctum, sed etiam columnam, in qua erat positus, cum lachrymis adorans, multas voces emitteret barbarus valdè crudités mentis, & quę multa didicerat: Ago tibi gratias, dicens, rex cælestis, quòd mihi, qui ad terrenum regem veneram, cælestem huius viri vitam osténderis, & dignum me censueris, qui essem spectator talium mysteriorum. Adeò autem vtrisque magnus ille visus est dignus admiratione, vt ambo illum ad definienda fœdera arbitrum constituerent. Porrò autem cùm domum reuertisset Gubazius rex Lazorum, & subiectis sibi populis narrabat miraculum, & sancti semper meminerat: neque vnquàm mittebat Byzantium, quin ad eum quoquè scriberet literas: quæ non terminabantur solis salutationibus, sed etiā plurimi faciebant eius meminisse, & rogabant, vt oraret pro suo regno. Adeò stupebant omnes, iusti tolerantiam, & propinqui & hospites, & priuati & reges, & Romani & barbari: & accedentes, accedebant tanquàm ad Angelum: & abeuntes, eius inuocabant auxilium: & precibus ab eo aliquid petebant, & impetrabant.

En quātum ei deferunt etiam reges.

Itemque alij omnes.

Atque sufficiunt quidem ea, quæ nupèr dicta sunt ad significandam illius fortitudinem: & ꝙ quę ab eo suscipiebantur certamina, erāt maiora, quàm vt homini conuenirent. Quoniam autem hoc maximè studeo, nihil prętermittere eorum, quæ sunt præcipua, adijciam ijs, quę dicta sunt, maius quiddam, quod attinet ad fortitudinem & tolerantiam, & ad eum admirandum, qui dedit illi vires. Erat hyems, eaque glacialis, & valdè aspera: vehementes verò rursùs ventorum procellæ, & grauiores pręcedentibus: simul autem cum vento densa quoquè nix decidebat. Venti itaque vehementiùs ingruentes, ei ex pelle confectam cucullam flando expellunt, & in vallem quandam subiectam iaculantur. Cum ventis autem multa quoquè nix & frigida eius faciem impetebat. Ille autem (neque enim habebat tectum, ad quod confugeret) tota nocte (ô inuictam animā) omnia suffert vinculis corporis, temporis acerbitatem, niuem, vētos, asperam circa auroram concretionem & conglaciationem. Apparebat dies, & malum non cessabat, sed magis inualescebat, & hyems intendebatur. Discipuli autem nullo modo poterant è porta prospicere, neque erat vllus, qui ei opem ferret. Totum ergò illum diem & sequentem noctem, quæ fuit multo acerbior, hic vir generosus fortiter & constanter pertulit. Iam tertius quidem erat dies tempestatis: desierat verò effera glacies: & cùm scalas admouissent, qui erāt feruentiores ex discipulis, & properè ascendissent, vident, ô Domine Deus, horrendum spectaculum, & quod antequàm vidissent quidem, ab eis expectabatur, ipso tamen adspectu visum est terribilius: sanctum amictu quidem iam nudatum, glacie verò omni ex parte compræhensum, & capite, & facie, & reliquis partibus corporis: neque hoc solùm, sed etiam ipso corpore omninò concretum, & in glaciē, si frigus spectes & concretionem, conuersum. cum quis glacialem hominem nominauerit, (Quid enim aliud?) aut mortuum, quòd existimaretur ne posse quidem spirare. Cùm calidis ergò aquis soluissent glaciem, quinetiam corpus adspersissent, & spōgijs abstersissent: postquàm ille ad se redijsset, & tanquàm à morte suscitatus, spiritum recepisset, vocem quoquè accepit, & dixit: Cur mihi vultis exhibere negocium, & suauiter dormientem vexatis? Nam cùm modò Domini inuocarem auxilium, accidit mihi, vt parùm dormitarem. Cæterùm benè sit vobis, ô filij, qui patris tātam curam geritis. Date autem mihi, inquit, quo

Rursùs miserè infestatà ventis &c.

Mira eius patientia.

quo me induam: erubescens, vt arbitror, propter nuditatem, non autem calore indigens. Illi verò alium amictum ad eum attulerunt, & eum induerunt, tunica diuinæ lætitię indutum, vt dicam cum propheta. Esa. 61. iuxta 70.

Posteà autem multùm eum rogante & obsecrante Christi amante Imperatore, (hæc enim ad eum vsque peruenerunt) & dicente: Si non tua causa, at nostra & nostræ vtilitatis, parce istis nimis præcipitibus & proiectis periculis: & nè tibi ipsi mortem propemodùm consciscens, & nos orbos relinquas, & ipse te ante tempus videaris è vita educere: Hæc & his plura dicente Imperatore & rogante, & pedes simul pręhensante, vix sustinuit, vt sibi paruum saltem fieret tectum, reueritus lachrymas Imperatoris. Hoc quidem iam à me dictum est, nihilominùs tamen nūc quoquè dicam. Nullum erat, nec videbatur Imperatori maius miraculum magni Danielis tolerantia & vita. Omnes ergò, qui apud eum fungebantur legatione, siue essent reges, siue legati, aliquos quidem per alios, alios verò etiam per se deduxit ad sanctum. Illi verò magis stupebant videntes, quàm audientes: & sic redibant benedicentes, & anima effecti meliores. Quòd autem vt futura quoquè videret, tanquàm iam pręsentia, à superis acceperat, à me quidem iam sæpè superiùs ostensum est. Est verò huius quoquè rei manifestum indicium. Quædam fama in omnes partes manabat, Gensericum regem Vandalorum, bellum gerere aduersùs Romanos magno apparatu & maiore audacia: & quòd iam cum magna manu peruenit Alexandriam, eam sibi volens belli facere præmium. Non parùm ergò animo angebantur magistratus, & ipse Imperator: qui etiam citò currit ad consuetum medicamentum animi ægritudinis, & sancto famam significat. Ille verò tanquàm non pręuidens, sed iam videns oculis ea, quę erant euentura, dixit protinùs, non solùm Gensericum Alexandriam non esse occupaturum: sed in omnibus etiam alijs, re infecta, domum esse reuersurum. Omninò nihil opùs est adijcere id, quod euenit ijs, qui virum nôrunt. Factum est enim non multò pòst, sicut diuina Danielis lingua prædixit.

Vita eius & patientia, maximum miraculum.

De Genserícho Vandalo quid prædixerit

Propter hæc ergò, & multa alia his admirabiliora, volens Imperator magnum remunerari Danielem, quoniam alia ratione non licebat, rogat vt fiat saltem domuncula illius discipulis: Vt habeāt, inquit, suo corpori habitationem. Sanctus verò, Si dixisti quidē, inquit, de extruendo ędificio, non potest id mihi esse gratum. Neque enim beato Simeoni hoc vnquàm adfuit. Tu autē si velis facere mihi rem gratam, festina huc adducere illius reliquias: & rem mihi gratissimam, acceptam tibi feram. Tunc lubēs iubet Imperator: tum vt sacro domus ædificetur Simeoni, ante columnam Danielis ad boream: tum verò, vt domus quoquè fierent hospitibus, qui ad montem ascendebāt, & magni Danielis discipulis, etsi ei sanctus tunc multùm prohiberet. Cùm autem qui missi fuerant Antiochiam, sic iubente Imperatore, reliquias attulissent, significat quidem magnus Daniel Episcopo vrbis, vt prædicet & publicè annunciet exportationem tabernaculi, & vt ipse sedeat in vehiculo Imperatoris, sinu tenens reliquias: & sic iter faciat cum psalmis & hymnis: & cùm eas deduxerit ad templum militię principis Michaëlis, illic diuinam celebrent mystagogiam. Quæ cùm peragerentur, & magno & splendidissimo comitatu deducerentur, multa per ipsa in transitu facere miracula conspectus est Dominus: quæ quidem sigillatìm omninò narrare, non est pręsentis temporis. Postquàm autem finem acceperunt ea, quæ pertinebant ad reliquias, & ipse sacerdos, & omnes qui simul consequebantur, cum gaudio ad sanctum ascenderunt, maximas suauissima anima in eos verbis effudit gratias, & mellis plurimum reuerà scatere fecit in illorum animis, de amore in pauperes & in fratres, de charitate, & iudicio, & remuneratione, & de alijs huiusmodi apud eos verba faciens.

Petit reliquias S. Simeonis.

Obseruatio lector, quàm reuerenter antiquitas habuerit sacras reliquias

Non solùm autem in ijs, quæ ipse faciebat, ostendebat præstantiam suæ virtutis: sed etiam in ijs, quę patiebantur ij, qui non erubescebant eum maledictis insequi. Cùm quidam certè aliquandò ex ijs, qui ad eum accedebāt, (fuerat verò is lapsus in vera religione) sanctum maledictis incesseret, & qui aderant & audiebāt, eum increparent, ipse cùm manum intra indumentum iniecisset, & piscem assatum eduxisset: Eccè, inquit, hunc & alios multos comedebat, qui vestro iudicio est abstinens. Statìm autem iustitia virum est persecuta. Postquàm enim & ipse paulopòst re vera de pisce comedit, vxorique eum dedit & liberis comedendum, eos inuadit furor, & à dæmone possessi conspecti sunt ab omnibus. Qui ergò aderant, cùm causam sensissent, duplicem furorem miserati, eos ac-

Calumniatorē sancti viri Deus punit.

cipiunt & ducunt ad sanctum. Ille verò cùm non solùm esset mitis erga peccatores, sed etiam calamitates conuerteret in contrarium: postquàm vidit confitentes, precatus, eos liberauit à furore, & à grauiore dæmone, nempe à mala opinione. Qui etiam posteà tantum fructum acceperunt ex eius curatione, vt volentes esse descriptam suam gratiarum actionem, ex argento illius figuram effinxerint, & seipsos sub eius pedibus posuerint, & nomen scripserint, & gratiarum actionem adscripserint, & militiæ principis templo dedicauerint. In beati autem Danielis labris tanta erat salutaris persuasio, & eius oratio propemodùm æquè, àc vita, poterat delinire animum, & persuadere, vt viam angustam eligerent: vt non solùm eos, qui ad hoc ipsum ad eum ascendebant, aut erāt alioquì mites & mansueti, flere & eius magno amore capi persuaderet: sed eos ipsos, qui erant etiam impudentes & agrestes, similiter afficeret. Huius autem rei apertum est indicium.

Nota hæc contra Iconomachos.

Quidam nomine Edranus, genere Galata, fortis alioquì & manu strenuus, in sanguine & bellis educatus, qui etiam in multis locis se præclarissimè gesserat, & suo imperio parentes habebat multos, & eos omnes in bello fortes. Eius fama peruenit vsq; ad aures Imperatoris. Is autem cùm illum, & eos qui eius parebāt imperio, accersiuisset, eos quidem alijs afficit honoribus: illi verò tradit curam suorum equorum. solet is vocari Comes, sicut superiùs diximus. Porrò autem ipsum quoquè mittit, vt solebat, ad magnum videndum Danielem, & accipiendam eius benedictionem. Cùm verò ad eum venisset, & eius vitam didicisset, & sermonibus ea, quæ verè erant vtilia, doctus esset, & diuina quadā mutatus esset mutatione, & ex lupo in ouem esset conuersus, militias quidem & bella & honores Imperatoris multùm valere iussit, & qui toto antè tempore ad sanguinē & cædem erat exercitatus, & quid aliud, quàm miles, idq; barbarus, is repentè philosophus, & mitis Christi erat discipulus: & rogabat, vt referretur in numerum eius discipulorum. Postquàm autem vidit magnum Danielem suis precibus annuere, illius discipulus fit doctor multorum aliorum: & cùm omnes, qui erant cum ipso, aduocâsset, familiares & notos, & qui alioquì ad eum attinebant, suadet illis, vt eādem, qua ipse, via ingrederetur. Adhortatio verò fuit eiusmodi, quæ posset vel cum lingua certare oratorum, & ferre victoriam. Eius ego memoriæ mandabo, quæ sunt iucundissima, & scio fore, vt ea quoq; vobis placeant.

Hæc est reverà mutatio dexteræ excelsi.

Ego, inquit, statui deinceps Regi militare cœlesti. Mihi enim persuasi nihil profuturum homini, si totū mundū lucrifaciat, & damnum suæ animæ patiatur. Quodnam aūt ad nos ex bello lucrum redit, nisi omninò gladij, cædes, sanguis & strages? Quænam verò in his non inest calamitas, & prætereà detrimentū animæ? In quibus, & qui cecidit, iustè cecidit. Quid enim bellum gerebat cum ijs, qui sunt eiusdē generis? & qui interficit, est omninò parricida & execraudus. Cur enim propter pecuniā aut inanem gloriam tantū facinus ausus est suscipere? Sed leones quidem, ô homines, & pardi, & lupi, & si quid est his agrestius, nunq̄ cōmune inter se bellū gerunt. Nobis aūt qbus naturā adest mansuetudo, & oratio quæ cōprimit feritatem, quæ est præter naturam: quinetiā mouet misericordiā, & communē naturam reuocat in memoriam: ante omnia verò, quibus, vt neq; iniuriā faciamus, neq; contradicamus omninò, si nobis fiat iniuria, est maximū præceptum: idq; cùm propè habeamus exemplar, illum ipsum scilicet nostrum Dominum, qui cū traheretur ad cædē, sequebatur: (atquì quanta est differētia inter Dominū & seruū?) quomodò hæc se rectè habent, quandò & si hæc non faciamus, multas habemus remunerationes: si faciamus autem, multa supplicia? Quòd si etiam oportet vicissim inuadere eos, qui nos inuadunt, oportet omninò magnam manum & excelsam inuocare ad nos defendendos ac vindicandos: vt sic nos potiùs facientes ea, quæ ille præcipit, vehementiores plagas imponamus inimicis. Hæc ergò si vultis, finite: mecum autem manete: & vitam quæ est ex Deo, eligamus. Sin minùs, vnusquisq; viam suā ineat. Nullam ego maiorem imponam necessitatem, in hoc quoquè Christum sequens: qui cùm nos multis quoquè alijs honorâsset, primùm honorauit libero arbitrio.

Luc. 9.

Hoīes feras belluas crudelitate vincunt.

Matt. 5.

Liberum arbitrium.

Hæc etsì non videantur esse barbari hominis, si quis tamen reputauerit gratiam diuini spiritûs, & quòd is dignus esset eam assequi, inueniet omninò eum potuisse hæc dicere, & his excelsiora. Mox autem ostensa est etiā vis suasionis. Duobus enim barbaris, qui diuinam doctrinā ne auditione quidē acceperant, persuasit, vt oībus dimissis, simul cū eo viuerēt: alijs verò cū dedisset pecunias ex ijs, quas habebat, & eos valere iussisset,

permisit vt irent quò vellent. Ille autem & qui cum eo erant, renunciationis sacram sequentes regulam, habitum monachorum sancti manibus accipiunt, & Edranus mutato nomine piè vocatur Titus. Neque verò ipse Imperator ignorauit id, quod factum fuerat: sed cùm rescivisset, id ęgrè ferebat: & mittit, qui Edrano exprobret eius recessum. Postquàm autem, qui missus fuerat, cognouit illũ immutabilem, & fuit hoc etiam sancti literis confirmatum, desperato reditu, statuit nihil ampliùs addere. Ipsum verò Titum tantus subijt magni zelus & imitatio, vt illius etiam nutrimentum curiosè inquireret, & magnifaceret scire quidnam comederet. & quoniam non videbat, alijs fratribus post cantica vespertina se ad quietem conferentibus, ipse clàm egrediens è dormitorio, latebat post columnas, & sanctum curiosè indagans, prębuit fratribus speciem quandam & opinionem socordiæ. Sed cùm totis septem diebus nihil ampliùs resciuit, cogitationem suam sancto aperit, & rogat, vt dicat an quid comedat & bibat. Cùm is autem se comedere quidem & bibere affirmâsset, sed adiecisset: Tanto vtor alimento, quantum sufficit ad vinculum corporis continendum. Non enim viuimus gratia deliciarum: sed potiùs nutrimur, vt possimus viuere: ille quidem adoratione suam significans submissionem, abijt: decętero autem in cibo et somno tanta cautione vsus est et obseruatione, vt cibi quidem tantum sumeret, quantum sufficit ad viuendum.

Vir insignis in bellis nutritus, cum quibusdam alijs fit monachus.

Aduersùs somnum autem qualem ostendit generosus hic vir decertationem? Cùm se funibus ab axillis medium suspendisset in aëre, ad pectus extendit tabulam, & librum imponit tabulæ, vt vtrunque faceret, nempe vt & sic suspensus posset legere, & si à labore aliquandò oporteret ad somnum conuerti, tabula caput exciperet, parùm consolans vim naturæ. Atque erat ipse quoquè Titus Imperatori charus propter virtutem: & quandò ad sanctum ascendebat Imperator, ad ipsum quoquè ibat & redibat, ex eo magnam capiens vtilitatem. Atque ille quidem cùm sic vitam instituisset, in pace ibidèm obdormijt. Nõ solùm autem ipse sic adspexit ad virtutem, sed vnus quoquè ex eius famulis, nomine Anatolius: qui illo viuente, vnà cum eo ferebat iugum vitę ex Christo agendæ: & eo abscedente, adhuc magìs virtutem exercuit, & multos alios participes fecit vtilitatis. Sic spiritalis patris in triplici prole conseruabatur gratia, & sic fuit genus fertile, quòd ad virtutem attinet, Anatolio. Duodecim discipuli ei chorum implebant, parem illi zelum spirantes ad ea, quæ sunt pulchra & honesta: & ei posteà sacra ędes constituitur & monasterium, & vir erat clarus & insignis. Sed hæc quidem hactenùs

Titi monachi lucta, aduersùs somnum.

Anatolij monachi egregij, 12. discipuli.

Nobis autem reuertendum est, vndè digressi sumus. Quænam sunt ea, quæ posteà facta sunt ab admirabili Daniele? & quibusnam miraculis vitæ conuenienter effectus est gloriosus? Imperator quidem Leo suam filiam Ariadnam iam nubilem coniungit matrimonio Zenoni Isaurico: & nuptiali † eum honore consulatûs afficit. Deindè etiam eum mittit aduersùs barbaros, qui populabantur Thraciam. Ille autem simul cum ijs, qui eius imperio parebant, principibus ad velox auxilium, nempe beatum ascendit Danielem. Ille verò propheticè effatur & prędicit illęsum reuersurum Zenonem: & aliquos quidem esse ei posteà structuros insidias: eum autem insidijs fore superiorem. Sufficiebant hæc quidem, & nihil ampliùs dicere oportebat, sed ex ijs, quæ præcesserunt, quòd hęc quoquè ità, vt dixit, facta sunt, certò scire. Dicentur tamen hęc quoquè sigillatìm. apud pias enim aures habetur oratio, & quæ omnia scire sitiunt. Iam quidem ex hominibus Leo excesserat Imperator: & filius ex Zenone susceptus, paruus, inquam, Leo, qui etiam ab auo fuerat renunciatus Imperator, quoniam propter nimis teneram ætatem non erat omninò aptus ad tantum administrãdum imperium, Zeno pater pueri, à senatu ad sceptrum est perductus. Huic ergò Zenoni, eius quidem in imperio collega filius statìm decessit: imperium autem ad solũ patrem redit. Omnibus verò rebus Romanis quietis ac tranquillis, grauis in eum exarsit inuidia à cognatis: &, vt dicã cum Propheta, iniquo odio oderant ipsum. Insidiatores autem erant Armatus & Basiliscus. Cùm ergò sępè Zeno sensisset insidias, omne quidem aliud despicit auxilium: ascendit autem ad sanctũ, & ei renunciat vniuersum. Ille verò quid non ei prædixit eorum, quæ erant euentura? Quid verò non factum est eorum, quæ prędicta fuerant? Prędixit quidem fore, vt ex imperio expelleretur, & in exilio aleretur, & præ cibi inopia herba vesceretur: & ab ijs, qui ipsum oderant, posteà reuocaretur, & ad imperium

† videtur deesse, die, aut aliud quippiam.

Zeno obtinet imperiũ.

Psal. 24.

Ei euentura prædicit S. Daniel.

reuerteretur,& in eo vitæ finem acciperet. Ille autem cùm primùm quidem prędicti, ab Imperatrice Verina incitati, ei struebant insidias, lubens cessit imperio, sciens fieri non posse aliter, ei ad fugam opem ferente nocte & multo imbre: & cùm Ponti fretum clàm transmisisset, cum vxore venit in Isauriam.

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, nescio quò me vertam, cùm me multa simul vocent & vicissìm trahant, quæ sunt & vtilitate paria, & ordine æqualia. Multa enim à magno Daniele simul præclarè gerebantur, & simul effecta reddebantur ea, quę prædixerat: & ipse in acie stabat pro veritate. Vtrùm ergò sunt illa, an hæc, narranda? Existimo prædictionum vos quidem iam cepisse satietatem, neque plures cupere: eius autem zelum pro pietate, requirere. Sceptra quidem, vt dictum est, arripit Basiliscus: horribiliter verò statìm sibilat aduersùs Dei Ecclesiam, & de carnis à Christo susceptæ dispensatione nugatur quædam blasphema & adulterina. Acacium autem, qui tunc sedem tenebat pontificalem, qui rectam quidem defendebat rationem: illius autem dogmatum tempestati, spiritûs feruore, & dicendi libertate vehementer resistebat, vult iniqua morte mulctare. Hoc cùm multos quidem congregâsset ex ijs, qui vitam agunt solitariam, & ex ijs, qui promiscuè viuunt & communiter, & grex concurrisset vniuersus, seruauit pastorem, qui; nè periret, veniebat in periculum. Decretum fuerat magnum quoque Danielem vocare in auxilium, & viro miti Sacerdos Imperatoris rabiem significat. Cùm autem, qui erat sapiens ad malefaciendum, hoc cognouisset Imperator, ipse quoquè Danieli significat, huncipsum potiùs Sacerdotem fuisse causam huius tumultûs. Nam & facit ciuitatem aduersùs me insurgere, & milites corrumpit ac peruertit, & in me maledicta congerit, & probra inurit: & aduersùs me facit innumerabilia. Quocircà oportet te, aiebat, precibus tuis Imperatori potiùs opem ferre contra Episcopum.

Basiliscus arripit imperium, de Christo malè sentiens.

Sed hîc mihi consideret aliquis, admirabilis Danielis & in discernendo summam sapientiam, & in dimicando pro Christo fortitudinem & generositatem. Quorum illud quidem ostendit in depræhendo maleficio: hoc verò, quòd non solùm probro affecerit eum, qui susceptam à vero Deo humanitatem probro afficiebat: sed etiam maximas minas in eum intenderit, & propheticè ei effatus sit: Disrumpens, inquit, disrumpet Deus regnum tuum: & alia adiecerit, quę cor eius vsqueadeò poterant mordere & tangere, vt nec ille quidem, qui minister erat futurus verborum, ausus fuerit hęc ore renunciare Imperatori: sed à magno petierit, vt literis, ijsque obsignatis, hęc significarentur Imperatori. Et sic ille quidem recessit. Pontifex autē cùm omnes ferè eximios congregâsset Episcopos, mittit ad magnum Danielem, eum adhortans, vt suum pro Christo daret auxilium: dicens illius esse solius linguæ & virtutis aduersùs adeò absurdam depugnare blasphemiam, & suscipere bellum pro Ecclesia. Atque isti quidem profecti, hæc significârunt. Quoniam verò sancto erat valdè difficile è columna descendere, & renuebat, quid rursùs machinatur Patriarcha, volens eum ad id flectere? Rursùs mittit Episcopos, iubens eos ei apparere mœstos, vtique miserabilibus & verbis & gestibus: & profundere lachrymas, validissimum medicamentum ad persuasionem, & omni ratione conari eum flectere. Imitare, dicentes, primum magistrum & præceptorem. In ijs enim, quæ sunt facienda pro Christo, pulchrum est Christum imitari. Declinauit ille quoquè è cælis & descendit, procurans salutem hominum. Quid ergò absurdi fuerit, si tu quoquè aliquātispèr è columna descenderis, & quæ venit in periculum, nè pereat, seruâris Ecclesiam, pro qua ipse eam amans proprio non pepercit sanguini? Existima tibi ipsam adstare Ecclesiam, & vocem emittere, & extendere manus ad auxilium.

Ei quoquè quę prædixerit S. Daniel.

Cùm his & alijs pluribus Episcopos priùs instruxisset Patriarcha, & omninò exercuisset, vt aptissimè ad mouendam misericordiam, & maximè miserabiliter ad proponendam accederent petitionem: illis autem imperata facientibus, & infernè supplicum ritu cum lachrymis clamātibus, primùm quidē ea quæ fiebant, ęgrè ferebat sanctus, & angebatur animo. Deindè cùm videret magìs perseuerantes, & vehementiùs precantes, & cum miserabili clamore calidas lachrymas emittētes, nesciebat quid ageret illa misericors anima, ad vtrasq; distracta cogitationes. Quandò enim ad Sacerdotes, & ad Sacerdotum intuebatur lachrymas, mouebatur; quādò autem ad columnam, & eos qui sunt in ea labores, & optabilissimam quietem, erat inflexibilis. Sic ergò inter se contenden-

tendentibus cogitationibus,& in æquilibrio quodammodò positis, quęrit momentum superni iudicij: & eo stante ad orationem, vox statìm è cælo existit, quæ iubet ei, vt & descendat,& rursùs reuertatur ad columnam. Sic eum cum gaudio excipientes Episcopi,deduxerunt ad Pontificem: qui,dici non potest,quanta rursùs fuerit plenus lætitia,& quanto eum honore exceperit. Atque statìm quidem Christi miles vertit aduersarium,etsi ei in conspectum non venerit: verbis autem solùm,tanquàm eminùs emissis iaculis,vsus sit,sicut etiam per eam,quam priùs miserat,epistolam,nouum appellans Diocletianum:& cùm per vtraq; eum terruisset,nempe & pręsentis seculi,& futuri supplicia,tanquàm improbum mancipium,persuasit vt fugeret. Minarum enim timore affectus cùm respondisset,Eccè tibi concedo ciuitatem,& omnes qui sunt in ea,ipse prętextu exercitationis processit extra terminos ciuitatis.

S. Daniel diuinitùs iubetur à columna descēdere, & pugnare aduersùs hęreticū Imperatorē

Imperator fugit.

Sed ne sic quidem eum dimisit vir fortissimus: sed fugientem,tanquàm qui clypeum abiecisset,persequebatur militem,& cōtendebat eum appręhendere,vt argueret,& cum eo singulari certaret certamine. Init ergò viam, quæ illuc ferebat. Vide autem mihi zelum athletæ.Nam cùm ei pedes laborâssent exercitatione, & nō possent ingredi, commodato accipit alios pedes, & ducebatur portatus ab alijs. Fuit'ne verò eius iter inane & absq; miraculis? Nequaquàm. & lubentissimè quidem omnium meminissem: sed cùm tria prohibeant,nempe & prolixitas narrationis, dicendi facultatis imbecillitas,& nè,si velim omnia dicere,cùm vos exatiauero, sitis socordiores in ijs, quæ sunt præcipua,multis prætermissis,paucorum meminero. Quidam leprosus ad eum in via accedens,emisit vocem,quam olìm etiam ad Christum,nisi quòd ille quidem filium,hic autem seruum Dei vocabat,& rogabat,vt ab eo assequeretur curationem. Ille verò,Quid tibi vis,inquit,quòd eo relicto,qui hæc potest curare,accessisti ad hominem, qui est similibus obnoxius affectionibus,ea postulans, quæ eius vires superant? Verumenimuerò si quidem credis,non illum solùm,sed etiam eius ministros posse hæc curare, erit tibi per nos quoquè,vt credidisti,sanatio.Cùm autem ille hæc confitebatur,& adhuc magìs rogabat vt sanaretur, misericordia simul & admiratio magnum subijt Danielem: misericordia quidem,propter morbū: admiratio autem, propter feruorem fidei. & conuersus,significat ijs, qui sequebantur, vt & manus tollant in cęlum, & Deum placent lachrymis. Deindè cùm illius iussu is mari corpus lauisset,& fuisset mundatus;(non procùl enim aberat) ostensus est totus sanus ijs,qui aderant.Qui cùm adspexissent id,quod factum fuerat,& nudum accepissent eum,qui fuerat curatus, quid non faciebant? quid non dicebant? quo non animi motu afficiebantur? Admirabantur, clamabant, glorificabant,obstupescebant: mouebat quidem fides eis linguam ad gratiarum actionem: verba autem sustinebat admiratio,& efficiebat, vt prę stupore obmutescerent. Quinetiam dicentes,nesciebant quidnam dicturi essent,huius'ne fidem,an illius gratiam, an Dei potentiam. Oculi autem omnium in illum solum erant coniecti: voxque vna erat & narratio, leprosus & illius mundatio.Vt ergò essent plures testes huius rei admirabilis,veniunt ad maximum Dei templum, & virum illum in suggesto statuunt, facientes sicut Zacchæus. Nam illi quoquè persuasit fides, vt ascēderet sycomorū: & his rursùs, vt in alto statuerent eum,qui curatus fuerat, persuasit similis feruor spiritûs. Quis,quæ tunc propter magnum Danielem fiebant,narrauerit?

Matt.8.

Etiā sancti curāt morbos virtutē Christi.

Leprosus mundatur.

Lucę 19.

Confluit ad eum vniuersa ferè ciuitas,ęgrotantes quidem,desiderio sanationis, propè habentes exemplar,leprosum qui fuerat curatus: sani autem,vt viderent eos qui curabantur,& spectaculo miraculorum minimè priuarentur.Quæ verò eorum, qui accedebant, fidem sequebantur miracula,sunt maiora, quàm vt verbis exprimi possint, & auribus percipi. Cùm autem sic splendidè comitatus magnus ille Daniel ad locum, in quo erat Imperator, fuit prope palatia Septimi, vir quidam Gotthus genere, desupèr prospiciens per fenestram,cùm sanctum vidisset sic deduci & portari, eius irridet mollitiem,& ironicè eloquitur: Eccè,inquit,nouus consul.Hęc dixit,& statìm accepit fructum suarum nugarum.illinc enim deturbatus, humì iacebat mortuus. Vident quod factum fuerat satellites: & dolore simul & ira repleti,& alioquì timore correpti, ne vel alius ex suis, vel ipse Imperator simile quid aduersùs magnum illum locutus, in eadem incideret,non sinebant sanctum ingredi regiam. Cùm verò ijs,qui cum eo erant, conantibus ingredi,alioqui magna erat perturbatio,'tunc cùm Euangelicè pedū suorū excutere puluerē,eos qui cum ipso erant,hortatus esset sanctus, & ipse hoc fecisset, reuer-

Statim punitur à Deo Gotthus S. Danielē irridens.

Matt.10.

reuersus est: sed neque tunc vacuus. Multi enim milites, qui cùm eum parùm solùm vidissent, mores & habitum stupuissent Euangelicum, eum statim sunt consecuti. Et sic quidem vadit Byzantium homo Dei.

Multi milites eum sequuntur.

Imperator autem viri reueritus virtutem, & veritus nè quid ei graue accideret propter illius contemptionem, mittit ad eum quamprimùm, & rogat vt reuertatur. Ille verò non modò flexus, sed etiam magìs iritatus, cùm dixisset, quòd qui cęlestem Regem conatur exacerbare, ipse multò magis malorum thesaurum sibi recondit: & deindè adiecisset etiam fore, vt hic breuì excidat ab imperio, & eas, quæ illic sunt, minas non effugiat: Hęc cùm dixisset, & si quis in tunica remanserat puluis, eum excussisset, processit fidenti animo. Cùm hæc annunciarentur Imperatori, simul etiam sua sponte cecidit turris palatij, perindè àc si per res inanimas arrogantem & insolentem hominem Deus vellet erudire. Quęnam autem ab accedente sancto facta sunt miracula, (quomodò enim ex vrbe cum eis est egressus, ità etiam ingredientem ipsa rursùs sequebantur, quodammodò ipsa, vt ità dicam, Dei virtute famulum deducente) cùm ex his pauca, eaque propter satietatem, veluti cursìm adduxero, transibo ad ea, quæ supersunt.

Eius iniuriã vlciscitur Deus.

Duo quidem ab ipso adolescentes primùm sanantur, qui vexabantur à dæmonibus. Deindè mulier quædam alia fide Chananęa, quę habebat filiam, & veluti æstuãtis animi testes lachrymas profundebat ex oculis, & per eas quærebat curationem, sanam quidem accipit filiam: lætitiam autem referens pro mœrore, domum redijt. Deindè cùm sanctus per mediam procederet ciuitatem, patricius quidam ex senatu, qui ipse quoquè Zacchæum est imitatus, cùm eum feruenti fide domo sua accepisset, Zacchęo quoquè similem consecutus fuit benedictionem. Postquàm autem fuit in ipso maximo Dei templo, & simul versatus fuit cum Patriarcha, qui ipsum cum magna simul lætitia accepit & honore, hîc quoquè alijs quidem noua, sibi verò solita facit miracula. Serpens, qui aliundè prorepserat, & se magni Danielis pedibus per spiras inuoluerat, erat terribile spectaculum: & cùm ad eum defendendum, qui aderant, accurrissent, illos quidem insimulat timiditatis: ipse autem serpenti audacter ac fidenter minatus, cùm ei tanquàm ministro magna imperâsset authoritate, Vade, inquit, & tuas latebras repete, & specus subterraneos. Ille verò perindè vt qui non posset contradicere, statìm repit ad parietem, & in conspectu omnium disrumpitur.

Quędã eius miracula. Matt. 15.

Lucæ 19.

Vide sanctorum magnam authoritatem.

Hæc cùm de magno Daniele didicisset mulier Rais, fide quidem feruentissima & maximè pia, gloria autem valdè insignis, prompto & alacri animo ad eum accurrens, & similiter atquè illa meretrix, illius pedes rigans lachrymis, precibus ab eo contendit, vt sibi nasceretur filius. Cùm autem humi deiecta, vidisset eius pedis soleam, exercitatione à tendine discissam, stupet tolerantiam, & emittit voces Chananęæ similes. dans enim funiculum, rogat vt cùm circa illius pedem inuoluerit, ei rursùs reddat. hæc est, inquiens, summa meæ petitionis. Ille verò primùm quidem non sustinebat. Deindè motus etiam illius lachrymis, & prætereà Episcopi & cæterorum verbis flexus, non solùm cùm funem circunuoluisset, ei reddidit: sed etiam significauit fore, vt ipsa páreret filium, & prædixit etiam nomen filij, Zenonem, dicens, ô mulier, vocabis filium. Et sic quidem sanctus: ego autem nihil dicam ampliùs. Clarum est enim ità euenisse: nihil enim excidebat ex ijs, quę ab illo pędicebantur. Propterea sanctum quoquè timens Imperator, & ei omninò repugnare declinans, eum aggreditur arte & blanditijs: & cùm ipse sępè eum, & per multos, vt ad ipsum veniret precatus, non persuadebat, ipse ad eum venit, & ritu supplicis adorat, & illius pedes pręhensat, rogans vt sibi detur venia. Ille autem (Quis enim ad ea videnda erat ipso perspicacior) illum quidem multis tunc probris insequitur. Deindè etiam aperit id, quod multos latebat: Humilitas illa, dicens, & contritio est artificiosa simulatio, densa pelle tegens importunitatem eius & immanitatem: sed citò videbitis, qui omnia perspicit Dei oculum, & validam manum, quæ etiam potentes deijcit. Atque cùm sic quidem sanctus tam multa fecisset miracula, Deique vertisset & profligâsset hostem, & res Ecclesiæ benè constituisset, quinetiam futura prædixisset, reuertitur ad columnam, & certamina ac labores magno & forti animo suscipit.

Lucæ 7.

Matt. 15.

Pędicit fœminę partũ

En vt illũ veretur etiã impius Imperator.

Non multum interfluxit temporis, & Basiliscus quidem, vt à magno pędictum fuerat Daniele, à regia expellitur, & Zeno rursùs sceptra tenet: & finem acceperũt eius prędictiones: & ad magnum Danielem venit Zeno cum vxore, videns quidem conuenientes exitus

Basilisco pulso, Zeno redit ad imperium.

exitus prędictionum: euentu autem dignas redditurus gratias. Iam verò finem quęrente oratione, & cum magni Danielis vita volente simul requiescere, in illius miraculis adhuc parumpèr iucũdè immorabimur. Vir quidam artificio aurifex, habebat puerum, qui septimum quidem iam annum attingebat, nõdùm autem poterat ingredi: sed serpentium ritu ventre vtens, se mouendo reptabat. Sumpserunt eum parentes, & posuerunt ante columnam: ipsi autem infrà miserabiliter & flebiliter eiulantes, ipsos quoquè qui videbant, prouocabant ad lachrymas. Sanctus verò ex alto despiciens, cùm partìm quidem increpando, partìm autem admonendo eorum luctum sedâsset, iubet vt perseuèrent in sacra æde Simeonis, & venerandis vtantur reliquijs, & ea tanquàm aliquod soluens medicamentum, morbo vinctis imponant pedibus. Dixit, & facta sunt: & septimo die cùm de more precatio fieret à beato, (ô admirabilium operum opifex Domine) vident statìm puerum salientem, & gradus ascendentem, & columnam amplectentem. Obserua quo pactò sanet pueri claudus.

Quidam alius iter faciens ab Oriente, incidit in latrones: qui cùm ei plagas, vt cum sacra dicam scriptura, imposuissent, quæ secum habebat, auferunt: quinetiam cùm eius genuum neruos execuissent, relinquunt semimortuum. Eum quidam viatores cùm vidissent sic iacentem, & benignè sustulissent, ferunt in propinquam ciuitatem Ancyram, & id ciuitatis Episcopo significant: à quo multorum medicorum traditus manibus, cùm ad eum curandum ab eis adhibitum esset omne studium, sanantur quidem vulnera, sed nequaquàm restituitur ad hoc, vt posset ingredi. Nondùm enim is reuerà sacram anchoram appręhenderat Danielem. Cùm multis ergò lachrymis persuasisset Episcopo, vt ipsum ad magnum mitteret Danielem, (hac enim de causa iurabat se iter esse ingressum) tanquàm onus inanimum impositum iumentis, ducitur ad sanctum. Deindè columnę impositus, quid non ad mouendam dicebat misericordiam? quas non vel maximas afferebat lamentationes? Clamabat, lachrymabatur, manibus petebat, oculis reuocabat in memoriam iter propter eum susceptum, ostendebat mala, quæ acceperat à latronibus. Sed hîc mihi considera, quàm esset hic magnus à fastu alienus, & quantùm oderat gloriam: & quemadmodùm in fugiendo honore tantum posuerit studij, quantùm alij ad gloriam consequendam feruntur cupiditate. Vt enim alij adscriberent curationem, eos transmittebat ad Simeonis oratorium: etiamsì maior ad ipsum ex eo rediret gloria. Sed reuertendum est, vndè digressi sumus. Postquàm enim ille portatus fuit ad templum Simeonis, ad quod iussus fuerat, & quod ex reliquijs sumitur, oleo quotidiè vngebatur, iam quidem erat sextus dies circa auroram, cùm staret magnus Daniel ad cantica matutina, idem huic quoquè accidit, quod priori: nam & repentè consistit supra pedes, & cursìm gradus ascendit, & columnam amplexus, Deo & eius ministro agebat gratias. Sed cur non dico id, quod est maius? Quidam Hippasius, & authoritate & fide Centurio, sicut erat is, qui celebratur in Euangelijs: Hic ergò si quandò vidisset aliquem ex familiaribus, aut cognatis, aut filijs, aut seruis morbo implicatum, à sancto scriptis verbum solùm requirebat, & ægrotanti imponens epistolam, statìm morbum tanquàm aliquem fugitiuum fugabat. Cùm vnius adhuc meminero, accedam ad magni Danielis migrationem.

Luc. 10.

Egregia sancti viri humilitas & modestia.

Matt. 8.

Mira vis epistolę à B. viro scriptę

Mulier quędam habens filium, duodecim annos natum, ab ortu mutum: ea, inquam, cùm latenter accessisset, & in sancti mandra charissimum posuisset, cum bona spe recedit. Vident itaque monachi puerum, & cùm eum sumpsissent, ducunt ad sanctum. Ille verò cùm eum solùm vidisset, iussit vt cum eis versaretur, futurus ipse Dei minister. Postquàm autem significârunt beato puerum esse mutum, iubet illius linguam vngi oleo sanctorum. Quis pręteriërit ea, quę sunt posteà consecuta? Suspicantur matrem propter paupertatem mentiendo dixisse filium esse mutum, vt ex eo aleretur filius: & accedentes, alij quidem ei incutiebant terrorem, vt sic conturbatus loqueretur: alij autem telis pungebant dormientem, aut lignis acutis, & repentè è somnis excitabant, vt clamâsse, & aliquid interìm dixisse depręhenderetur. Is verò cùm vellet ipse quidem multa dicere prę dolore: valido autem morbi vinculo linguam haberet prępeditam, erat mutus, ore cordis multa loquens ad Deum. Venit dierum primus & pręcipuus: & cùm Diaconus Christi Euangelium esset de more lecturus, cùm primùm nomen Euangelistæ effatus est populis, omnes puer pręueniens, dixit pura & maxima voce, Gloria tibi DOMINE: & sic deincèps per totùm sacrum mini-

Puer mutus loquitur.

ministerium perseuerauit simul cum populo canere & respondere. Atque multa quidem alia à magno Daniele gesta sunt, quæ neque verbis explicari possunt, neque propter satietatem capi auribus.

Verumenimuerò sufficient hæc ad ostendendum, quanta ille fiducia esset diues apud Deum, & quanta ei cum illo intercederet coniunctio. Hoc autem solùm dicam, & ea quę dicta sunt, velutì obsignabo, quòd cum multis & maximis miraculis, tanta erat ei lenitas & moderatio: & non solùm moderatio, sed vt cum diuino Dauid dicam, contritio & summa humilitas, vt non magìs eum quis admiretur propter operationem miraculorum, quàm quòd cùm talia operaretur, nihil existimaret se plus habere alijs. Quinetiam cùm virtute tantum præstaret, in iudicio de alijs ferendo erat admodùm cautus & parcus. Quàm verò esset in omni re à fastu & superbia alienus, quis dixerit? Eorum autem, quę supra nos sunt, adeò timebat & cauebat docere aliquid, vt cùm quidam, qui de Theologia lubenter sciscitabantur, quędam etiam absurda proponerent, quæ audebant facere sacerdotes, & ei exhiberent molestiam: Si à vobis quidem, inquit, de Deo disceptant, vobis sufficit chorus Apostolorum, & quæ de Deo disserunt patrum voces: neque opùs est curiosè vlteriùs inquirere. Quòd si de rebus humanis & Sacerdotibus vobis est controuersia, sunt hæc omnia Dei iudicio relinquenda, & ijs, qui ab illo talem acceperunt administrationem. nobis verò satìs esse debet, si ab alijs pascamur, & ea consideremus & inquiramus, quę ad nos pertinent: non autem has superuacaneas & noxias persequamur quæstiones. Et hęc quidem sic habent.

Psal. 50.

Oratio autem, cùm iam veniat sanctus ad finem, desitura est ipsa quoquè in silentium. Verumenimuerò cùm hîc quoquè pauca quędam ante finem dixerimus, sic sistemus orationem. Cognouit quidem vir ille propheticus cum reliquis omnibus, suam quoquè ad Dominum migrationem: idque apertè suis prędixit discipulis. Cùm autem præstitutus dies iam appropinquaret, benedictionem eis relinquit in scriptis, sicut quidam alij facultates: eique deseruijt scriba, & tale fuit eius testamentum: Ego, inquit, ô filij & fratres, (ambo enim vos estis, tum quòd vos genui spiritaliter: tum verò, quòd Deus est communis pater omnium) Ad hunc communem patrem iam vado: sed non orbos relinquam mihi dilectos, deflentes patris solitudinem: sed illi patri vestrî relinquo curam, qui cum vobis omnibus me creauit. Ipse ergò, qui omnia fabricatus est ratione & sapientia, & deindè cælos quoquè inclinauit, & descendit in terram, & mortuus est, & resurrexit pro nobis, ipse erit vobiscum. Vt sapiens quidem, vos seruans à maligno: vt Dominus autem, ad suam conseruans voluntatem: vt pater verò, si fortè aberretis, benignè reuocans, & spiritaliter vlnas vobis extendens. Vt autem qui se pro nobis ad mortem tradiderit, vos etiam inter vos inuicèm coniungat concordia, & efficiat, vt sitis vnum patri. Sectemini humilitatem, seruite obedientiæ, amate hospitalitatem, ieiunium, vigiliam, paupertatem, & quod est primum & maximum præceptum, charitatem. Quæ ad pietatem pertinent, rectè tenete. Hæreticorum zizania cauete: à matre vestra Ecclesia minimè separemini. Si hæc omnia feceritis, eritis virtute perfecti.

S. Daniel prædicit obitū suū.

Testamentum eius.

Psal. 17.

Matt. 22.

Præclara institutio.

Hæc pijs labris dictauit, & iussit legi ab omnibus monachis, stantibus ad scalarum gradus, & deflentibus illius separationem. Dicitur autem hoc visum esse circa eum: nempe tribus diebus ante mortem, iam media nocte concurrisse & ad eum conuenisse sanctos, qui fuerunt à seculo, Prophetas, Apostolos, martyres, & omnes deniquè sanctos, qui & magnum benignè salutârunt, & iusserunt eum diuinum celebrare mysterium. Quod quidem celebrauit, & intemerata ipsa sumpsit sacramenta, & ijs quibus par erat impertijt. Atque iam quidem magnus extremum agebat spiritum, & ipse Antistes Episcoporum (is erat Euphemius) iam enim mortuus erat Acacius, cum alijs veniebat ad emigrationem. Aderat autem Rais quoquè fidelissima: & vir quidam, qui possidebatur à dæmone, pergebat ad columnam: qui & sanctorum ad sanctum aduentum clamando apertè significabat, & eos suis appellabat nominibus: & ipsorum, vt qui conuenissent, meminerat Angelorum. Deindè etiam adijciebat, fore vt tertia hora huius diei ipse Daniel excedat ad Dominum, & à diuturna habitatione immundus expellatur spiritus. Quæ vtraque suo tempore euenerunt. Quæ priùs dicta est autem Rais, magnificè parabat ea, quæ pertinebant ad sepulturam: & cùm multos adduxisset artifices, & iussisset fieri tumulum in inferiori parte basis columnę, & vsq; ad fastigium, statuit ex vtraq; parte

Sancti inuisunt decessurum.

Felicissimè exit è corpore.

parte tumuli homines, qui faces ferrent, & lampades tenerent manibus, & ea canerent, quæ cani solent in decessu. Cumque illa corpus infrà detulisset, in plumbeo id ponit loculo: in hoc quoquè seruans magni Danielis testamentum. Ille enim mandauit discipulis, seu Imperatores, seu reges, aut vlli alij, se inuicèm superare cõtendant in loculi sumptu & magnificentia, nolite suscipere: sed illic & sic corpus deponi sinite, vbi & quomodò voluërit Rais fidelissima. Hæc ergò peracta sunt, & expulsus est immundus dæmon, cùm multùm hominem discerpsisset. Honorificè admodùm sepelitur.

Porrò autem quędam quoquè alia effecta sunt miracula. Tres enim per stellas Cruces, cùm dies esset, & Sol luceret clarissimus, cum summa pulchritudine & splendore dicuntur apparuisse, & stetisse super preciosum illum loculum. Quinetiam volâsse columbæ candidissimæ, quę cum eo semper est, gratiam spiritùs significantes. Sic ergò sacrum illud corpus Danielis, depositum fuit manibus primi pontificis. Rursùs illi quoquè fuerunt impositæ reliquiæ trium puerorum, qui erant Babylone, cùm sic iussisset sanctus, nè tam illius reliquias, quàm eos, qui erant ei impositi, adorarent accedentes. Sic sanctus ab humana gloria studuit ostendi alienus etiam post decessum. Talis fuit vita magni Danielis ab ortu vsque ad decessum: Talia eius sunt benefacta. Qui cùm obijsset omnem exercitationem, & omne genus certaminis, & tam multis clarus fuisset operibus, effectus plenus dierum, tam humanorum, quàm spiritûs, in senectute bona excedit è vita, cùm ad octogesimum annum peruenisset & menses tres. Tres Cruces apparẽt. Magna ętas eius in tãta vitæ duritia.

Aiunt autem eum quoquè capillis capitis processu temporis adeò euasisse comatum, vt quadruplici quidem coma discriminarentur: longitudo autem eorũ, ad quatuor cubitos produceretur. Barba quoquè erat ei densa, quæ ipsa quoquè bifariàm discriminabatur. Atque ille quidem cùm sic vixisset, requieuit: nobis autem pulchrum exemplar suam reliquit vitam, non solùm vt laudemus, aut etiam vt admiremur: sed vt pro viribus quoquè imitemur. Laus enim ad eum fertur solum: Imitatio autem facit, vt simus etiam participes bonorum, quæ ei debentur: gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia cum patre eius, qui caret principio, & sanctissimo & bono & viuifico eius spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VITA ET CERTAMINA SANCTI PATRIS NOSTRI SPIRIDONIS ARCHIEPISCOPI *Trimmythuntis, authore Simeone Metaphraste.*

AD vtilitatem animæ res est maxima, vita generosorum & piorum virorum, & quę potest parare magnas opes virtutis. Nõ solùm enim resecat id, quod est deterius: sed etiam magnam efficit mutationem ad id, quod est melius. Siue enim fuerit aliquis vitijs pręoccupatus, talibus fruens narrationibus, faciliùs ab eis se continet. Siue sit aliquis virtute studiosus, audita historia, exurgit alacrior: & amore eius, quod est simile, incitatur ad imitationem. Imitatio autem & ęmulatio magnorum & admirabilium virorum quantùm possit, & alij quidem ostenderunt, eorum qui pręcesserunt præclarum virtutis studium imitati: maximè verò omnium, vita admirabilis Spiridonis: qui Iacob simul & diuinum Dauid summè est ęmulatus: & sicut illi, amplexus est lenitatem ac mansuetudinem, & à simulatione alienam simplicitatem: similiter verò ad Abrahami adspexit hospitalitatem, & suas facultates effecit communes indigentibus. Hincq; factum est, vt non terræ, propter mansuetudinem, vt habet promissio, sed ipsorum cælorum assequeretur hęreditatem: & propter diuitias, quas despexit, * Christum planè diuinas comparârit diuitias: miraculorum autem dilatatus sit fluuijs, qui semper quidem hauriuntur, nunquàm verò desinunt. Decẽb. 12. vt in Metaphraste habetur. Latini autẽ habent eũ 14. Decẽbris. Gen. 25. Psal. 131. Gen. 18. Psal. 36. Matt. 5. for. * Christi

Eum tulit quidem insula Cyprus: erat autem non garrulus aliquis, neque vrbanus & ele- Patria S. Spiridonis

& elegans moribus: neque qui multitudine & foro delectabatur: sed simplex & quietus & à negocijs curisque remotionem colens, si vllus alius. Quocircà ad Patriarchę Iacob vitam se omninò effingens, sicut diximus, fuit ipse quoque pastor ouium: non tamen omninò pastor, aut nimia simplicitate, aut feris & agrestibus moribus: sed commodis & valdè facilibus, & qui à vulgi quidem se abducebat congressione: pauperibus autem & hospitibus tam facilis ad eum patebat aditus, & se eis tam præbebat affabilem, vt esset omnibus hominibus in sermone iucundior, & ad facultates suas communicandas longè liberalissimus. Præterijsse certè aliquem ex ijs, qui accedebant, qui non fuisset ab eo hospitio acceptus, erat ei longè molestissimum, perindè acsi re aliqua maxima & quæstuosissima esset fraudatus. Et erat quidem alioquì ei liber animus, & alienus ab omni illiberali assentatione & humilitate: ad eorum autem, qui iter ingrediebantur, labores recreandos, & ad pedes qui erant fatigati, abluendos, & ad mensam apponendam, & alia administranda iure amicitiæ & moderationis, erat adeò dexter & officiosus, vt ipse solus hoc magis præstaret, quàm famuli, qui sunt in suos dominos maxima prędịti beneuolentia. Erat enim ei contemperata cum grauitate quidem simplicitas: cum animi verò magnitudine, lenitas: cum intensa autem & ardenti charitate, grata florebat temperantia: quam non minùs dilexit, & ardenter est amplexus, quàm reliqua omnia: vt qui cum legitima quidem & pudica vxore non diù versatus, & liberorum pater ex ea effectus, deincèps voluptate & omni alia mundana cupiditate permansit superior. Hinc mel virtutis conficiens diligentiùs, & in lege Domini studiosè meditans, benignissimus euasit & clementissimus. Et vt semèl dicam, erat Spiridon diuinum virtutum exemplar archetypum: habens quidem omnes in se scriptas, sed ad quarum imitationem pauci poterant accedere.

Mira eius affabilitas & liberalitas.

Insignis hospitalitas.

Cùm sic ille resplenderet benefactis, magnamque vitam & insignem attulisset, multa quoquè dona maiora consequitur, tam quę sunt hîc, inquam, quàm quę futurorum describunt magnitudinem. Hæc autem erant: Morbo confecta confirmabat corpora, membrorum mutilationes sanabat incurabiles, malignos increpabat spiritus: quos cùm primùm increpâsset, nulla mora interiecta fugiebant, & statim recedebant: alia quoquè ab eo fiebant his maiora, virtute diuina ei opem ferente. Quamobrèm ex pastore constituitur pastor, loco ouium cura gregis ei commissa, quo tempore magnus Constantinus Romanorum tenebat imperium, Trimmythuntinorum creatus Episcopus. Quantam autem, postquàm perductus fuit ad sedem, virtutis curam gesserit, ostendent, quę similiter à sedē adepto facta sunt miracula. Verūenimuerò omnia illius persequi, stulti & inerudit fuerit hominis: neque verò id quis assequi potuerit: quomodò etiam omnia prætermittere, nimìs magnum damnum attulerit. Quęcunque autem & dici possunt, & auditu valdè sunt vtilia, ea dicam.

Miraculis coruscat.

Fit Episcopus Trimmythuntis.

Castigabat Deus insulam pluuiæ egestate, & grauis premebat siccitas: & siccitatem quidem consequebatur fames: famem autem pestis. & populi quidem magna pars iam interièrat: altera verò id mox credebatur passura. Opùs autem habebat illud malum omninò aliquo Elia, aut alio illi simili, qui cęlum aperiret oratione. is verò erat Spiridon. Nam cùm plaga grauiter vrgeret, & populum valdè persequeretur, ipse pro grege magnum capiens angorem, & paternis inflammatus visceribus, rogat quidem vt clemens Deum clementem. Ille autem statìm implet cælum nubibus ex extremo terræ: & quod est mirabile, nè aliquem motum elementorum existimaret consequi pluuiam, Deus eas procùl ostendit. Sistit autem, non priùs permittens eas ascendere insulam, quàm sanctus eum rursùs oraret. Nondùm enim ille guttam emiserat lachrymarum, & protinùs multa erupit pluuia: & pinguescit quidem terra: aluntur autem fructus, & crescunt segetes, & omnia simul mala soluuntur. In hoc Spiridon fuit ipso Elia, vt aliquid dicam audacter, benignior. Nam Elias quidem cùm pluuiam retinuisset, deindè rursùs remisit: Ille verò primum non imitatus, existit ei par in secundo. Et hoc quidem est eiusmodi. Alterum autem est illo nihilo inferius.

Siccitas, Fames, Pestis in Cypro.

3. Reg. 18.

Efficacia precū S. Spiridonis.

3. Reg 17. & 18.

Affligebat rursùs communis calamitas, & fructum non ferebat insula. Frumentarij autem & frumenti cauponatores, in tantis Dei minis volentes frui delicijs, & tempore callidè & malitiosè vtentes, magìs augebant calamitatem, frumenti, vt dicit scriptura, trahentes & augentes precium: & è propinquorum malis ìmpium sibi lucrum parantes. Ad vnum ergò horum diuitum cùm quidam pauper accessisset, & pecunias quidem

Amos 8.

dem non haberet, quibus emeret, quę erant sibi ad vsum necessaria: lachrymas autem, quas pròh dolor habebat, exolueret, & flebiles voces miserabili habitu & obtutu emitteret, illum inflexibilem conabatur flectere, pedes prensans, totam domum complens eiulatu: Quid non faciens, quid non dicens, quod posset attrahere ad misericordiam? Postquàm autem nihil horum omninò lapideam illam animam mouit ad miserationem, vnum refugium inuenit pauper, nempe sanctum. Ad quem cùm accessisset, & suam inopiam, & summam diuitis refert egestatem misericordiæ. Cùm is autem hoc audijsset, misertus quidē est calamitatis: diuitis verò odio habuit immanitatem: & velutì à Deo afflatus, prędixit inprimìs propheticè: Tu autem nec gemas, nec lachrymeris. Tua enim domus cràs abundabit bonis: qui autem nunc est diues, simul erit & miserabilis, & irridebitur, & inuitus tibi cedet ijs, quibus eges: promptoque & alacri animo rogabit, vt accipias. Hæc pauper putabat sanctum quidem solùm dicere ad consolandam, qua premebatur, calamitatem. Vndè etiam abibat tristis, vt qui sacram anchoram, nempe eam, quam in magno Spiridone spem habebat, inuenisset inanem & irritam. *Prophetia eius.*

Cùm nox autem iam aduentâsset, Deus quidem annuit: repentè verò cælum aquam effundit in terram, tanta copia & tanto impetu, vt diuitis vna attraherentur horrea: frumentum autem & omnis alius fructus sparsìm eijceretur, & iacéret paratus ad rapiendum volentibus. Orto autem die, diues quidem miser, & luctu plenus, & huc & illuc circuncursans, & iustam deflens calamitatem, rogabat eos, qui accedebant, vt sibi opem ferrent ad fructus colligendos. Cùm multi verò, vtpotè esurientes, ad rapiendum concurrissent, accedit etiam ille pauper, miraculo quidem obstupefactus: pauperem autem irridens suauissimè & meritissimè, & domum replens fructibus, & omnia nullo negocio habens, vt dicitur, nec seminata, nec arata. Deindè cùm confluentem videret multitudinem sæuus ille & immisericors, (oportebat enim nihil manere imperfectum eorum, quæ prędicta fuerant à Spiridone) & res omnes illius securè ambabus haurire manibus, & eum quoquè, qui herì fuerat supplex, vnà cum reliquo populo abundè, sicut diximus, frui ijs, quę iacebant, perindè àc ei sua sponte dare volens, liberalisque esse & munificus, qui sordidissimus erat & parcissimus, iubebat eum ad satietatem accipere ex ijs, quæ aderant. Ille autem satìs irrisa eius ignorantia, domum est reuersus, Deo præcipuè, deindè etiam Spiridoni id accepto ferens. Sic sciebat Spiridon, non solùm propter multos, sed etiam propter vnum, supernos sæpè aperire fontes: & simul quidem prędicere tempus, quo hoc esset futurum: simul autem pauperibus quoquè prodesse, & castigare diuites. Nam etsì parcus ille nihilo melior euasit, vt iam dicetur: multis tamen similibus fuit occasio, vt emendarentur. Hæc quis ex pręsentibus non libenter audijt? Quis autem cùm audiuisset, non fuit alia quoquè audiendi auidior, & cupijt scire? quisnam erat adeò ignauus aut inuidus, vt sitientem animam tali priuaret alimento? *Vide admirabile Dei iudiciū in diuitem inhumanum.*

Alius autem agricola, viro sancto familiaris, cùm fame valdè premeretur, abijt is quoquè ad inopem illum diuitem, adhuc habentem alia multa horrea plena frumento, existimans illam priorem eum omninò castigâsse calamitatem. Visus est autem ille frumentum quidem amisisse: parcitatis verò, & quæ in diuite inerat, crudelitatis nihil omninò dimisisse, neq; omninò seipso euasisse melior: etsì polliceretur pauper se tempore æstiuo id, quod datum fuisset, redditurum cum accessione. sed ille dicebat id, quod dicitur, spem pascere insipientes. Tu autem, inquit, absque pecunia non granum vnum, immò ne vnius quidem grani vmbram accipies. Cùm itaque hic quoquè pauper desperâsset, imitatur precedentem, & tāquàm ad communem thesaurum confugit Spiridonem, & ei renunciat quę esset passus, & quę diuitem rogans, ab eo audijsset. Ille autem cùm tunc quidem eum satìs esset consolatus, domum dimittit. Neque tamen verbis tenùs sistit consolationem: sed sequenti die magnus Pontifex venit ipse ad pauperem, auream quandam secum afferens speciem non leuis ponderis: quę quænam esset & vndè, & quomodò inuenta sit à sancto, declarabit paulò pòst oratio. Cùm tūc autem magnus Spiridon eam immisisset in manus pauperis, Accipe, inquit, & cùm diuiti gratum hoc pignus prębueris, quæ tibi sunt necessaria ad vsum, ab eo accipe. Hoc cùm accepisset pauper, lætatus est, & quanta maxima potuit celeritate contendit ad diuitem. Deindè cùm vidisset ille id, quod erat in manibus, qui paulò antè erat durus & inexorabilis, *Diues inhumanus, licèt castigatus, sui similis manet.*

& cuius aures ad preces obsurduerant, statim flectitur ab oculis, euaditque iucundus & benignus: cumque id accepisset, eum tam copioso frumento impertitur, vt & domum suam impleret, & ad deijciẽda semina in ijs, quos habebat, agris datum sufficeret. Quod autem deiectum fuerat, fructum produxit tam multiplicem, vt & ei qui dederat, debitum reddiderit, & aurum ei datum pignori, receperit: & ad sanctum rursùs grato animo retulerit.

Sed sic quidem pauper debitũ: vult autem oratio quoquè id, quod debet, exoluere, & ostẽdere id, quod erat pollicita, quidnam erat priùs aurũ, & vndenàm fuit sumptũ. Cùm eum recepisset sanctus id, quod datum fuerat, Adesdum, ô frater, ait pauperi: & reddamus, inquit, communiter ei, qui benignè commodauerat. Sic, inquit, & cùm eum accepisset, ducit ad quendam hortum, qui magni inediam quibusdam patuis recreabat oleribus. Qui cùm in ipso aggere constitisset, ac sepem attigisset, in cælum sublatis oculis, Domine mî Iesu Christe, effatus est, eo audiente, qui aderat, qui sola voluntate omnia creas & transmutas: qui aliquandò Mosi virgam, vidente rege Aegypti, in serpentem conuertisti: ipse hoc quoquè aurum, quomodò ex animante priùs in hanc mutâsti formam, ità nunc quoquè annue, vt reuertatur in eam formam, in qua erat ab initio: vt hic quoquè sciat, quàm tu nostrî curam geras: & rebus ipsis discat id, quod est in diuina scriptura, quòd quęcunque vult Deus, fecit omnia. Cùm ità esset precatus, (Quis, ô Domine, dixerit magnitudinem miraculorum tuorum?) aurum erat serpens, spirans & repens, & circa sepem mouebatur & voluebatur: ex qua primùm sumptus sancti manibus, admirabiliter mutatus fuit in illud aurum. Hoc cùm pręter omnem humanam cogitationem adspexisset agricola, tremore correptus, pronus cadit in faciẽ, & capiti adspergit puluerem, lachrymas emittens ex oculis, & se esse indignum non solùm tali dono & gratia, sed vel solo spectaculo, immò verò auditione. Verumenimuerò eum quidem sanctus erigit, & ei animum simul & corpus corroborat. Serpens autem interim per sepem trãsiens, subijt cauernam, quam habebat ab initio. Miraculum omninò nulla opùs habet oratione ad amplificationem. ex ipso enim satis ostenditur, quale sit: & arte omninò non indiget natura, quæ propriam habet exuperationem. Dicatur autem id quoquè, quod consequitur, quod est cognatum prioribus, & eiusdem gratiæ & potentiæ.

Exod. 7.

Psal. 134.

Vide rẽ admiratione dignam.

Alius, qui erat ipse quoquè sancto amicus, (erat autem virtutis studiosus, & ideò improbos homines mouerat ad inuidiam, & aliquorum criminum accusabatur per calumniam) compręhensus à Pręside ciuitatis, conijcitur in carcerem: protinùs verò damnatur capitis. Cùm autem propè esset dies præstitutus, pręuenit sanctus, qui hoc præsciuerat, & festinat liberare amicum à calamitate: erat verò tunc hyems vehementissima: & qui prætersfluebat torrens, cùm valdè inundâsset, & è suis esset effusus limitibus, ei valdè fluebat in transitu: neque poterat omninò transmitti. Ille autem Iesum Naue, & quę ille fecerat, mente versans, & arcę transitum reputans, & credens eundem esse sicut erat, Deum: & perindè atquè seruo vtens torrente: Sta, inquit: communis hoc tibi imperat Dominus: & ego transibo: Vir autem seruabitur, pro quo properamus, & multas Deo preces fudimus. Sic dixit, & quod dictum fuerat, protinùs fit compos fluuio, & sistit fluctum: cedit verò via non solùm Spiridoni, sed alijs etiam viatoribus. De cętero nihil ampliùs illis malum occurrit & dubium. Quod ergò ab eo factum est transeundo, non fuit minùs admirabile, quàm id, quod instituerat facere. ex hoc autem illud quoquè faciliùs & meliùs est perfectum. Nam cùm qui cum eo ambulabant, vidissent quod factum fuerat, eum præcurrentes, & venientes quamprimùm in ciuitatem, fiunt pręclari præcones eius, quod factum fuerat: & Præses partìm quidem stupefactus, partìm autem timore correptus, nè virum qui talia potest, cerneretur offendere, repentè eius amicum relaxat è vinculis, & eum sancto largitur. Is autem eo accepto est reuersus, cùm ex vna causa duo effecisset: nempe fluenti quidem repressisset impetum, hominem verò benignè liberâsset à calamitate. Atque quòd ad prophetiam quidem attinet, aut miracula, aut in ærumnis commiserationem, nihil arbitror esse malus ijs, quæ dicta sunt.

Vir bonus falsò delat. damnatus capite.

Iof. 3.

S. Spiridon cogit fluuiũ sibi prębere iter.

Oratio autem adhuc ampliùs ijs, quę dicta sunt, parata est ostendere, quod spectat ad prophetiam simul & commiserationem: quòd, inquam, peccata hominum videret ex occulto, & ea remitteret, animi benignitate & gratiæ abundantia. Vbiquè suos mores

serua-

seruabat magnus ille Spiridon: delectabatur maximè tenuitate & frugalitate, vt qui vellet suum imitari Dominum. Neque enim equo vtebatur iter ingrediendo, neque se remouebat ab omnium sermone & congressione, tanquàm qui ex eo videri vellet grauior & seuerior. Cùm ergò aliquandò vehementer ambulâsset, & defatigati essent pedes itineris longitudine: & à quodam suorum amicorum, & bona suæ gregis pecude hospitio esset exceptus, ipse tãquàm ouis boni pastoris, & qui ad illius vitam tanquàm pulcherrimum exemplar intueretur, magistri, vel potiùs Domini & primi magistri Christi, ostendit moderationem. Nam cùm accepisset aquam, & eam in lauacrum immisisset, paratus erat sancto lauare pedes. Qui autem erant in vicinia, cùm sensissent sanctum accessisse, ipsi quoquè concurrerunt, & volebant nihilosecius hoc ipsum facere illius pedibus: eamque rem ducebant huiusmodi, vt de ea re esset inter eos decertandum, & inter se contendebant de benedictione. Tenuitate & frugalitate admodù delectatur. Obseruãtia subditorum eius erga ipsum.

Inter eos autem erat etiam quędam mulier, quę complures in hoc certamine superabat, vrgebatque, & hoc maximè volebat facere. Ea verò fuerat haud ità pridèm capta carnali amore, & victa, pròh dolor, à peccato. Ipse autem reuerà in cor intuens, & vt qui sciret, quemadmodùm res eius se haberet, sensìm quidem auertit mansuetam illam & suauem suam faciem: sensìm verò ei quoquè dicit, Nè me tangas, mulier: Non, vt dixerit quispiam, sibi placens & se magnificè circunspiciens, aut mulierem abominans, (Quomodò enim, qui erat illius discipulus, qui vescebatur cum publicanis, meretricibus, & peccatoribus?) sed eam pudore afficiens, & turpem ei actionem reuocans in memoriam, & sic eam placidè vocans ad pœnitentiam: quod quidem est ab eo perfectum, & scopum est assecutus. Quo enim illa magìs contendebat facere, quod studebat magisque vrgebat & instabat, ille eo acriùs eam tetigit, apertè dicens id, quod illa fecerat. Tunc ipsa sapienti quidem repræhensione animo sauciata, obstupefacta autem, quòd qui sub oculos non cadebant, animæ liuores adspexisset, non ampliùs quidem aquis, lachrymis autem pedes emundat, & contrito corde enunciat id, quod factum fuerat. Quid ergò? illa quidem ei ea, quæ meretrix: ipse autem ea, quæ Dominus, ei dicit liberrimè: Confide, filia: dimissa sunt tibi peccata tua. Et rursùs: Ecce sana facta es: noli ampliùs peccare: simul & morbum curans, sicut sapientes medici, & prouidens nè rursùs in eadem incidat. Atque sic illa quidem curationem assequitur pulcherrimè & vtilissimè, vt non solùm ei esset sanitas inmutabilis: sed etiam alijs narrans, multis esset occasio consequendæ salutis. Nouit occulta hominũ peccata. Matt. 9. Lucæ 7. Ioan. 5.

Quoniam autem ex miraculis quidem sumitur de vita coniectura, oportet verò declarare, qualis esset ei zelus circa fidem, hoc indicabit id, quod est propositum. Quandò Romanis imperabat magnus ille Constantinus, & primus inter Imperatores Christianus, consul autem erat Paulinus & Iulianus: à regnò verò Alexandri Philippi filij agebatur sexcentesimus tricesimus & sextus annus, tunc Niceæ congregata fuit insignis illa patrum synodus: vt Arrium quidem deponerent, qui rem creatam impiè nominabat filium: decerneret verò filium esse eiusdem essentiæ cum patre. Erant autem ex ijs quidem, qui eius suffragabantur blasphemiæ, primi & maximè insignes, Eusebius Nicomediæ, & cum illo Maris & Theognis: quorum hic quidem Niceæ, Maris autem erat Episcopus Chalcedonensis. Isti, Arrio duce illius insaniæ, Dei filium & Deum, creatum esse (ô insaniam) improbi & scelerati homines decernebant. Eorum autem, qui pro pietate decertabant principes, quorum & doctrina simul & vita erat pręstantissima, erant hi: Magnus inter sanctos Alexander, qui erat presbyter, tunc verò vicem gerebat beati illius Metrophanis, vt qui ipse non adesset: quòd abesset autem, causa erat morbus: & clarissimus ille Athanasius, qui nondùm sacerdotali sede erat decoratus: sed in Ecclesia Alexandrina munus obibat Diaconi. Quocircà non parua in eos irrepsit inuidia, quòd cùm nondùm dignitate pręstarent, in ratione fidei alios superarent. Erat autem cum eis quoquè magnus ille Spiridon: cuius vita & quę cum eo habitabat gratia, erat vtilior ad persuadẽdum, quàm linguæ aliorum, & ineuitabiles ansæ syllogismorum, splendidæque & elegantes periodi orationum. Synodus I. Nicena quãdò habita. Arrij fautores. Catholici Episcopi præcipui.

Cùm autem hic adesset, (hîc enim iam res est iucundissima) interessent autem synodo etiam Philosophi, cùm ità videretur Imperatori, qui ab ambulando se iactabant, & in animos inducente sophistica arte erant summè eruditi. Quidam verò vnus inter eos primas partes tenebat in agendo, qui habebat persuadendi vim inexpugnabilem, & Peripatetici, dicti ἀπὸ τοῦ περιπατεῖν, quod est ambulare.

cuius eloquentia linguis celebrabatur omnium. Is congressus cum Episcopis, fortiter defendebat Arrium, & valdè resistebat, suscipiens eius patrocinium, adeò vt magnam partem populi attraheret ad audiendum, auentem scire, vtri ex contradicentibus futuri essent superiores. Nihil enim erat adeò solutu difficile, quod non ille redderet facilè solubile sua dicendi copia & facultate. Cùm autem sæpè in arctum cogeretur responsio, instàr anguillæ elabebatur, furtis persuasionis & escis sophisticis. Erat ergò veritatis & artis contentio: illis quidem, qui veram tuebantur rationem, sententijs non artificiosè & callidè excogitatis, sophistam ferientibus: hoc autem, tanquàm arma, obijciente varietatem orationis, fallacemq; & subdolam ratiocinationem, & ea se magis arbitrante posse vincere.

Sed nè dicendi facultatis esset victoria, verùm Christi & veritatis, alijs viris doctis prętermissis, ea fuit Spiridonis viri simplicis: qui cùm nihil aliud sciret, nisì Christum, 1.Cor. 2. cumq; crucifixum, sicut ait Paulus: cùm vidisset Philosophum se iactantem sophismatibus, & linguam maledicam mouentem contra Christum, & nostra conantem subsannare, accedens petijt, vt sibi liceret parumpèr cum eo colloqui. Qui autem erant earundem partium, cùm scirent quàm esset ei simplex & prisca pietas, & prætereà quòd Græcorum doctrinam ne summis quidem labris gustâsset, prohibebant nè veniret in medium, & cōgrederetur cum sophista. Is verò ab eis minimè persuasus, (sciebat enim quid superna quidem esset sapientia, quid autem humanæ vires, & quæ inanes redduntur & abolentur) ad virum accessit, & dixit: In nomine Iesu Christi, ó Philosophe, mihi iam quoquè animum adhibe, & audi ipse quę volo dicere. Cùm is autem dixisset: Tu quidem dic, ego verò audiam. Vnus est Deus, inquit Spiridon, cæli & terræ & aliorum omnium quę intercedunt, opifex. Is est, qui cęlestes produxit virtutes. Is est, qui è terra formauit hominem, & omnia constituit tam quæ sub adspectum cadunt, quàm quæ non cadunt. Huius verbo & spiritu productum quidem est cælum: producta est autem terra, diffusum est mare, extensus est aër, generata sunt animalia, homo formatus est, magnum hoc animal & opus admirabile: omnia facta sunt, astra, luminaria, dies, nox, reliqua omnia. Hoc ergò verbum Dei nos scientes esse filium & Deum, ex Virgine propter nos credimus esse natum, & crucifixum, & fuisse postremò sepultum; deindè etiam resurrexisse. Deindè cùm resurrexerit, & nos simul fecerit resurgere, & ab interitu alienam & ęternam nobis vitam prębuerit, eum dicimus etiam rursùs venturum iudicem omnium: nostrorumque factorum, sermonum, & cogitationum incorruptum, & qui falli minimè potest, iudicem: eum esse eiusdem cum patre essentię, & simul considére, & esse ei honore æqualem. Non hæc quoquè ità tibi esse videntur, ó Philosophe?

S. Spiridon Christi virtute fretus, pugnat cū sophista loquacissimo.

Ille quidem interrogauit: Philosophus verò, vt qui non eandem, quam priùs, haberet animam, nec eandem mentem & linguam, quę iam facilè opponeret & contenderet, auribus quidem fuit attonitus, animo verò obstupefactus: ei autem vox est extincta: & cùm aliquandiù conticuisset, nihil aliud habuit quod responderet, nisì: Hæc quoquè ità mihi se habere videntur. Sanctus autem, Agè ergò, inquit, quoniam hęc tu mecum confiteris, nec factis velis discrepare: sed cùm scias, quis sit Deus, & quis hoc fecerit vniuersum, surge & accede ad ecclesiam, & accipe signum rectæ fidei. Hæc postquàm audiuit Philosophus, statìm quidem mutatus fuit ad accuratam ac perfectam religionem. Conuersus autem ad discipulos & alios auditores eorum, quæ dicebantur: Quandiù quidem, inquit, ó viri, certatum est verbis, ego quoquè arte restiti. Quandò verò non ampliùs quidem verba, sed diuina virtus fuit opposita, & in verborum simplicitate arcanam quandam & ineffabilem ostendit virtutem, tunc me non pudet esse victum. Quinetiam & mihijpsi, & alijs libenter consuluerim, si non sit aliquis nimìs sinister & peruersus, aut qui se in veritatem velit improbè gerere, vt credat Christo, & hunc senem sequatur: cui lingua omninò est hominis, verba autem sunt Dei. Quantum putatis hoc Arrianis quidem dedecus, pijs autem honorem attulisse & voluptatem? Illi autem fuére superati, cùm omnes ferè quidem rectæ assensi essent sententiæ: sex verò soli relicti essent Arrio, futuri mala pars & improba patris mendacij, & ab initio implacabilis inimici veritatis. Tam apertè confutatis ijs, quorum mala erat opinio, reuersi sunt Episcopi, victoria quidem lęti, miraculo autem obstupefacti, & propter

Vide stupēdam vim sermonum beati viri.

Philosoph° repentè fit Christian°.

Arriani victi.
Ioan 8.

hæc

hæc ambo DEVM laudantes: nempe quòd & adſpexiſſent admirabilia, & quæ erant præter opinionem: & quòd viciſſent Arrij inſaniam. Porrò autem ipſe quoquè Imperator miraculo omninò obſtupefactus, Spiridonem omni honore proſequitur: & cùm poſtulâſſet, vt per ipſum, DEVM haberet propitium, eum dominum dimittit.

Interìm verò dum hæc agitarentur, moritur quidem ſancto filia: quæ nata ei fuerat ex honorabili coniugio, & florenti ætate longè ſpecioſiorem oſtendens temperantiam, permanſit virgo toto tempore, res quæ puro ſpōſo digna eſt thalamis cæleſtibus. Reuerſus autem magnus Spiridon, cùm eam ità tuliſſet calamitatem, vt par eſt virum talem: ad eum verò, qui paulò antè aduenerat, acceſſiſſet quędā mulier, triſtis admodùm & deflens miſerabiliter, quòd apud filiam eius adhuc ſuperſtitem ornamentum quoddam aureum depoſuiſſet: cumque illa celeri morte prærepta eſſet, quod eius fidei creditum fuerat, apud eam manſiſſet, fuit hoc ſancto curæ, (Quidnì enim, cùm eſſet animo tam benigno?) & nisì reſtitueretur depoſitum, violatum ius eſſe iudicabat, & ei putabat fieri iniuriam. Cùm ergò totam ſuam domum diligenter ſcrutatus, nuſquàm id, quod quęrebatur, poterat inuenire, quidnam fit, & quemnam affert exitum multiplex Dei ſapientia? Accedit ad loculum, ſicut meus Chriſtus priùs ad Lazarum, vt qui omninò eſſet eius diſcipulus, &, quoàd eius fieri poſſet, res illius imitaretur. Multi autem eum ſequebantur ex ijs, qui cum illo verſabantur. Deindè perindè acsì nō in ſepulcro, ſed in thalamo adhuc eſſet viua, conueniens filiam, ea ſuo nomine vocata, omnibus qui cum eo aderant audientibus, Filia Irene, inquit, Vbì eſt ornamentum, quod apud te fuit depoſitum? Illa tanquàm ex molli aliquo ſomno expergefacta, ſimul ſanum ſeruans & ſpiritum & vocem: Domine mî, inquit, in hac parte domûs fuit à me repoſitum aureum illud ornamentum. Inuaſit poſt hæc ſtupor eos, qui aderant. Deindè miraculum etiam ſequitur aliud miraculum. Nam perindè acsì ille eſſet vitę & mortis dominus, & hoc dono à Chriſto quem deſiderabat honoratus, qui ad breue tempus propter vſum eam viuificauerat, iubet rursùs mori. Dormi decætero, inquit, filia, donèc communis Dominus te cum omnibus communiter excitauerit. Ipſe autem cùm acceſſiſſet ad illam filiæ domunculam, &, vt dixerat filia, ornamentum inueniſſet & ſuſtuliſſet, id tradit mulieri, ſic & augens miraculum, & eius maiorem fidem faciens. Et hæc quidem in inſula.

Ante Epiſcopatum obijt eius vxor, cuius hæc fuit filia.

Ioan. 11.

Obſeruā ſtupendum miraculum.

Vt autem Antiochia quoquè poſſet videre Spiridonis virtutem & gratiam, & de ea ferre teſtimonium, hoc quoquè fit valdè mirabiliter, & contra opinionem. Quomodò verò, iam oſtendet oratio. Nupèr quidem magnus Conſtātinus, relicto imperio, è viuis exceſſerat: id autem filij diuiſerant. Et Conſtantius quidem, cui ſorte obtigerat, vt teneret imperiū Orientis, in magna vrbe Cœleſyriæ, nempe Antiochia, verſabatur. Eum autem grauis morbus inuadit, qui medicorum manus & artem reprobabat. Hac de cauſa aliorum omnium ſpe abiecta, eum precabatur ſolum, qui poteſt curare animas & corpora. Cùm verò precatione vteretur intenſiùs, noctù in viſione ei appāret angelus, oſtendens ei chorum ſanctorum multorum Epiſcoporum. In quos cùm Imperator defixiſſet oculos, in medio quidem eorum videt quoſdam duos ſtantes, qui erant ipſi quoquè Epiſcopis ſimiles: videbātur autem eſſe duces & pręſides aliorum. Cùm eos ipſi oſtendiſſet angelus, ſolos eos eſſe dicebat eius morbi curatores. Cùm eum verò dimiſiſſet ſomnus, conſiderabat quidem, quinam ij eſſent: non poterat autem ſomnium conijcere. Quomodò enim, cùm eorum nec nomen, nec patria ei eſſet nota? maximè cùm alter eorum, qui ei apparuerat vt Epiſcopus, nondùm re vera erat factus: ſed quod futurum erat, tanquàm quod iam factum fuerat, apparuerat. Cùm propter hęc ergò eſſet animi dubius Imperator: & ſimul quidem viſione moueretur, cruciaretur autem doloribus, neſciebat quidnam ageret. Feruor verò fidei illum optimè admonebat, nō adeò temerè iſtam apparuiſſe viſionem. Vndè etiam ei perſuadet, vt pręclarum & Imperatore dignum, & in præſentia quidem ſapientia minimè vacuum, caperet conſilium. Quotquot enim Epiſcopi per vniuerſum Romanorum Imperium vitę ex virtute agendæ curam gerebant, iuſſit conuenire: vt cùm ſimul conueniſſent, duo quoquè, qui ei apparuerant, ei noti euaderent.

Angelus apparet Conſtantio Imperatori.

Miſſæ ſunt ergò literę per vniuerſam regionem, quæ parebat Romanis, & vocabant Epiſcopos: & quoniā cùm alij acceſſiſſent, ij qui quęrebātur, nequaquàm agnoſcerent-

Conſtātius ad ſe accerſ-

fit Episcopos plurimos. rentur, mittit etiam in Cyprum insulam, accersens Spiridonem, & illius gratiam. Ille autem, omnia quidem spiritu præuiderat de Imperatore. In somnis enim ei singula significabat gratia. Cùm verò Imperatoris quoquè verba ei consentirent, non inuitus ad eum proficiscitur, illum quoquè virum secum ducens, qui in ea, quę priùs apparuerat, visione cum illo adstiterat Imperatori. Ei nomen erat Triphyllius: qui nondùm quidem erat adeptus sacerdotium: à superis autem, antequàm eligeretur ab hominibus, fuerat designatus. Cum eo ergò simul ingreditur Spiridon in regiam, tenuiter admodùm ornatus & simpliciter. Nam vestis quidem erat admodùm vilis: In manu autem habebat virgam ex palma, & tiaram gestabat in capite. Prętereà verò vasculum quoq; quoddam fictile ei pendebat ex collo, vt qui, sicut mos erat, ijs qui sanctam habitabant ciuitatem, statuisset ferre oleum sanctæ Crucis.

Vilis habitus S. Spiridonis.

Quoniam autem non satis erat tenuitate, & à rebus superfluis aliena simplicitate, sed etiam in ferendis iniurijs moderatione suum imitari Dominum: quidam in regia, eius irridens tenuitatem, & indecorum esse arbitrans, eum ingredi in regiam qui ità esset vestitus, illi sacræ maxillę incussit colaphum. Fulmen autem non fuit è cælo missum in eũ qui percusserat: sed id omninò passus est, qui ipse quoquè in seipso diuinè id erat passus. Ille verò (ô generosum animum, & ad patiendum ambitiosissimum) ei qui ipsum afficiebat iniuria, præbuit & alteram, promptus ad Dominicam legem implendam: & se promptum exhibendo ad patiendum, vincens illam nimiam celeritatem manûs & impudentiam. Hoc illum insolentem & iniuriosum cepit hominem, & magno pudore affecit: & maximè, quòd acceperat eum esse Episcopum, qui affectus fuerat iniuria. Vndè etiam mutatus, fit ei supplex: & petit veniam, incõsideratę lapsum audaciæ curare contendens calore pœnitentię. Ille autem (didicerat enim, sicut ferre iniurias, ità debita remittere: immò verò eum, qui ipsi molestiam attulerat, remunerari bonis) verbis quibus potuit, eum affecit beneficio, paternè consulens, & meliorem eius reddẽs animam. Quo factum est, vt qui apud Imperatorem primos honores obtinebant, eum reuerenter prosequerentur, &, vt par erat, ducerent ad Imperatorem.

Ioan. 18.
Insignis eius patientia.
Matt. 5.

Non sunt autem prætermittenda, quæ interìm euenerunt, quæ sunt studio digna, & quæ possunt magnam afferre vtilitatem animis studiosis sapientiæ. Videns ille magnus suum discipulum Triphyllium perfectum mox futurum, & ei similem: in præsentia verò ea, quæ in mundo sunt magna, & pro quibus multi esse contendendum existimant, magna esse existimantem, vt qui esset adhuc ætate iuuenis, & haberet ętatem ad hoc opitulantem, & ea quidem admirantem, quæ erant in regia: vestes, inquam, splendidas, & auri nitorem: & ante omnia quidem ipsum Imperatorem, qui in excelso quidem pręsidebat, conspiciebatur verò terribilis, & specie insignis: Cùm propter hæc omnia videret eum stare sublimem & erectum, & quasi à se discessisse, ei velutì somnum soluens, & quæ verè habebat somnia, manu palpans & depellens: Sed mihi, inquit, Triphylli, illum ipsum ostende Imperatorem: neque enim possum scire, quisnam sit. Is autem non intelligens, quid magnus sibi vellet Spiridon, Hic est, inquit, manu ostendens Imperatorem. Quid est ergò, inquit Spiridon, hic alijs admirabilior, nisì eum etiam dixeris iustiorem ob fastum & splendorem? Non ęquè àc quiuis pauper ignotus morietur: similiter verò sepulturæ mandabitur & interibit: similiter quoquè sistetur ante incorruptum iudicem? Cur quę fluunt, tanquàm quæ sunt stabilia, honoras: & quæ nihil sunt, habes in admiratione, cũ liceat potiùs ea, quæ sunt materiæ expertia & æterna, quærere, & gloriam amare cælestem, in quam non cadit interitus?

En vt sancti viri paruipendunt ea, quę mundus admiratur.

Cùm hæc autem diceret Triphyllio, Imperator ex excelsò tribunali in sanctum conijcit oculos: & primùm quidem eum attrahebat habitus & amictus, formæ, quę visa fuerat, conueniens. Sic enim visus fuerat ei adesse in somnis, & erant omnia eadem, virga, tiara, vas è collo dependens, & vestis. Eum ergò statìm cognouit ex alto: Triphyllium autem non poterat conijcere. neque enim curabat eius speciem curiosè inquirere, quoniam eum non videbat Episcopum, sicut somnus ei significabat. Quamobrèm statìm surgens è sede, vadit ad magnum Spiridonem. Desiderium enim recuperandæ sanitatis faciebat eum alia contemnere. Splendorem certè imperatorium & imperij magnitudinem postponens honori magni Spiridonis, se admodùm humiliter & abiectè in eum gerit, humilitate captans misericordiã, & ostendẽs quantũ intersit inter regem, qui est ad tẽpus: & eum, qui seruit Regi æterno. Ille ergò inclinato capite, placabat eum lachrymis, &

Imperatoris erga S. Spiridonem reuerentia.

& eius petebat preces, tanquàm validissimum aliquod medicamentum, quod omnem molestiam potest facilè soluere. Postquàm ergò manus illius tetigit caput Imperatoris, statim fugatus est morbus, & conualuit Imperator.

Solo tactu capitis Imperatorem curat.

Quis, quę posteà consecuta sunt, narrabit, eorum qui aderant, & ipsius Imperatoris; quemadmodùm toto die festum agebant, & propemodùm exiliebant, & neque se præ gaudio poterant continere? Solus Spiridon erat in labris omnium: adspiciebatur Spiridon: Spiridon erat id, quod studio erat omnibus. Imperatori itaque fuit quidē corpus restitutum sanitati: vt autem sana esset eius anima, nunquid vt paruum & à medico contemnendum, fuit despectum? V binàm verò hoc fecit sacrosancta illa anima? Sed ei quoquè omninò conueniens adhibuit medicamentum: vt qui suaserit quidem, vt meminisset Dei beneficij: in eos autem, qui eius parebant imperio, ijs quidem qui offendebant, & aliquam attulerant molestiam, clementem se prębere & misericordem: ijs verò, qui secùs se gesserant, benignum & liberalem: ijs autem, qui priuati erant rebus necessarijs, patris & curatoris munus obeuntem, manumque & viscera ijs benignissimè aperientē. Quantùm enim, inquit, præstas cæteris, tantùm te esse oportet virtute excelsiorem. Qui enim non sic est affectus in subiectos, Tyrannum oportet eum potiùs vocare, quàm Imperatorem: qui non est censendus beatus propter potestatem, sed qui censetur miser & odio habetur propter superbiam. Postremò adhortatus est, vt accuratè teneret & obseruaret ea, quę pertinent ad pietatem, & nè tantillum quidem admitteret, quod non Dei videretur Ecclesię. Et hæc quidem magnus.

Optimè eū instituit.

Imperator autem volens eum remunerari propter acceptam ab eo curationem, dabat ei vim auri innumerabilem. Ille verò ei dixit lepide: Non sic oportebat, ô Imperator, odio remunerari amicitiam. Quæ enim à me propter te facta sunt, sunt reuerà amantis, domum relinquere, & tantum maris transmittere, & hyemis ferre difficultatem, & ventorum in aqua immanitatem. Pro horum ergò remuneratione aurum accipiā, quod est omnis mali causa, & facilè perdit, quicquid est iustū? Quomodò non meipsum apertè accusarem, & summæ damnarem improbitatis? Hęc illo dicente, & se nihil accepturum affirmante, violentiùs instabat Imperator, vt daret: dedecus quodammodò existimans, vt, qui beneficio esset affectus, beneficium non remuneraretur: sed expulso morbo corporis, vinceretur in animi probitate. Quocircà magìs instabat, vt vinceret sic affectus eum, qui vinci non poterat. Et persuadet quidem illi, vt accipiat: nō autem, vt quod datum fuerat, apud eum maneat. Cùm enim valere iussisset Imperatorem, distribuit oīa ijs, qui erant in regia: re ipsa docens, quomodò oporteat eos affectos esse ad opes & pecunias, si velint esse liberi. Magna enim ad eas propensio, & nimìs victum esse ab earum possessione, quid est apertè aliud, quàm voluntaria seruitus? Hoc cùm audijsset Imperator, dixit se non ampliùs mirari, si hic vir, qui ità viuit, tam magna faciat miracula.

Vide perfectū rerū labentiū contemptum.

Quantum itaque fructum percepit Imperator ex verbis Spiridonis? vsqueadeò & benignitatem adspexit & humanitatem, vt omnibus quidem egētibus, & viduis, & orphanis, illis quidem viduitatem, his verò orbitatem, his autem etiam inopiam, magno & excelso animo recrearet & sustentaret. Porrò autem omnibus quoquè, qui sunt partium ecclesiasticarum, Sacerdotibus, inquam, & Diaconis, primus lege decernit immunitatem: absurdum esse iudicans, eos qui Regi immortali attributi sunt ad ministerium, regi mortali soluere vectigalia. Et hęc quidem ità se habebant.

Quid apud Imperatorē effecerit S. Spiridon.

Cōstantius Impera. Ecclesiasticos statuit esse immunes.

Vult autem oratio etiam aliorum meminisse miraculorum, quæ sunt ornata læto flore gratiarum, & cum *vtilitate magnam spirant vtilitatem. E regia sanctus egrediens, hospitio excipitur à quodam Christi amante. Ad eum autem accedit mulier barbara, & linguę Græcæ imperita: quę suum filium mortuum ferens in manibus, eum deponit ad sancti pedes: quinetiam ipsa quoquè prona cecidit, deflens miserabiliter: & ijs quidem, qui aderant, ea dicens, quæ non poterant intelligi propter barbariem, solis loquebatur lachrymis, significans se flere propter filium, & petere à Pontifice, vt eum suscitaret. His frangitur vir animi misericordis, & duabus rebus, moderatione scilicet, & commiseratione mulieris, distrahitur. Quandò enim ad eius dolorem & viscerum ardorem adspiciebat, aggrediebatur miraculum, & incitabatur ad orandum Deum, vt puer reuiuisceret. Quandò verò rursùs intuebatur ad magnitudinem petitionis, cùm esset modestus ac moderatus, cordeq; pius & cautus, cedebat & differebat, & esse iudicabat conatum impudētem. Quocircà statuit adhibere in consiliū vnum ex ijs,

for. * veritate

Pugna humilitatis & charitatis.

ex ijs,qui erãt secum.is autem erat Artemidorus,qui iam erat Diaconus, vir qui omnia quidem diligenter exercuerat,quæ pertinent ad virtutem. Vnus verò veluti communis quidam color erat contemperatus omnibus, vt rectè gerens, nulli esset omninò manifestus. Eum ergò rogauit Sanctus,quid eis esset faciendũ. Ille autem ei dixit, quod illum omninò oportebat dicere,& hunc audire. Quid enim,ô pater,inquit,interrogâsti? Quid est autem aliud faciendum,& tibi maximè, nisi Christus vitæ dator inuocandus, quem iam in multis fuit euidens tuas exaudire orationes? & alioquì si per te saluus euasit Imperator, pauperes & inglorij iudicabuntur esse despiciendi.

Pulcherrimo consilio páret Pontifex:& corde accensus misericordia, & oculos habens plenos lachrymis,genibus in terram flexis, & eam rigans fletibus, ardenter admodùm clamat & miserabiliter: & bonum Christum benignè rogat, vt miserę mulieri in-
Psal. 112. fantem viuificet,& matrem reddat,congruenter scripturæ sacræ, propter filium lætantem. Qui ergò per Eliseum & Eliam Sareptanæ filio & Sunamitidis immisit spiritum,&
3. Reg. 17. 4. Reg. 4. vitam est largitus,ipse rursùs etiam audiuit Spiridonem: & puer qui mortuus iacebat, conspectus est veluti plorans ante oculos matris. Lachrymis mihi sunt suffusi oculi prę gaudio. Sic enim meum affecit animum id,quod dicetur,reuocatum in memoriam. Vos quoquè id audite. Cùm enim viuum vidit mater suum charissimum, (ô arcana tua, ô Christe,iudicia) nimiam non ferens lætitiam, in terram cadens expirauit. Ostendit id quod factum est,nihil nimis,esse longè optimum. Eccè enim non mortalem solùm esse doloris exuperationem,sed etiam gaudij nouimus immoderationem. Vos quoquè, sat scio,affecti estis animo,ex lætitia mutati in dolorem. Sunt enim homines natura misericordes: sed propè adest magnus Spiridon, qui vestram tristitiam mutabit in gaudium. Rursùs enim morem gerit Artemidoro,& ad hoc, vt det matrem filio, vir modestus inducitur. Ad cælum ergò intuens,& Dominum,qui in eis habitat, mente agitans, illum precatus,qui vitam inspirat mortuis,& sola volũtate omnia trãsmutat ac transformat, dicit ei,quę iacebat: Surge,& sta supra pedes tuos. Illa autem repentè, vt quam somnus potiùs,quàm mors,oppresserat,surrexit & ei adstitit,& infantem in vlnis accepit. Ille verò,vt diximus,erat viuus,& in vlnis maternis exiliebat. Hęc ille quidem magnus,propter insignem,vt dixi, moderationem nolebat efferri in vulgus. Artemidoro certè,& mulieri per eum,indicit silentium. Sed Artemidorus post eius mortem nefarium esse iudicans, fraudare viros pios tam pulchra auditione, immò verò tam magno miraculo, id aperit, & tradit auribus fidelium. Et hæc quidem sic habent.

Itèm matrē eius admirabiliter.

Postquàm autem magnus Spiridon Antiochia reuersus est in Cyprum, quispiam ad eum accedens, volens emere capras gregis, numero centum, iussus à sancto priùs precium soluere,deindè accipere,ipse cùm nonaginta & nouem solùm soluisset precium,vnius retinuit,lucrum, vt dicitur, melius dedecore existimans: aut etiam opinans fore, vt lateret illius simplicitatem, remotam ab omnium negociorum solicitudine. Cùm ergò ambo fuissent intra mãdram,ille quidem iussit, quantum soluerat precium, tot capras accipere. Ille autem ne sic quidem intelligens,centum exigebat è mandra. Vna verò ex capris,tanquàm bona ancilla,cùm sensisset se non fuisse venditam à domino,citò rursùs est reuersa,& perrexit ad mãdram. Ille autem rursùs abduxit, & per vim retraxit impudens. Hoc bìs iam vel tèr factum erat, quod est mirabile: & capra quidem reuertebatur:ille verò retrahebat manu violenta & animo. Quid ergò? cùm sic nihil pficeret,eam humo sublatam, & humeris impositã,abducebat. Illa aũt maxima & asperrima voce clamans,& eum cornibus feriens,& in illius caput impingens, vim illius apertè prędicabat,& auari hominis quodammodò puniebat iniuriam: adeò vt qui aderant, fuerint hac re obstupefacti,causam non valentes conijcere. Magnus autem Spiridon nolens eum apertè arguere,sensìm dixit ei,qui faciebat iniuriam: Vide,fili, nè non frustra hæc faciat animal,& non sine causa ægrè ferat se abduci: sed quòd fortè imprudens eius non soluisti precium. Sic ille piscator animo sauciatus id tulit:& cùm sensum eius,quod fecerat,accepisset,id & cõfessus est, & ei⁹ petijt veniã. Deindè etiã cùm pro vna soluisset preciũ,ea nõ ampliùs clamabat & resistebat,sed tacitè alias sequebatur. Et hic quidẽ sic.

Hominis fraudulenti malus dol⁹ arguitur miro modo.

Alius autem: sed hoc dicam superius. In insula est quidam vicus,qui dicitur Erythra, non procùl à metropoli Constantia. Non distat enim ab ea plusquàm triginta stadia. Huc cùm venisset magnus Spiridon propter aliquem vsum, ingreditur templum gratia orationis: & iubet cuidam Diacono ex ijs,qui erant in eo loco, vt breuem aliquam

sacram

sacram perageret precationē. Via enim, quę fuerat longa, erat defessus, & maximè cùm esset tempus æstiuū, & ei ęstus magnus tunc afferret laborem. Ille autem erat admodùm tardus, & consultò preces ambitiosè producebat, inanem, vt videtur, ex hoc sibi captās gloriam. Toruè itaque eum intuitus, qui erat alioqui natura lenissimus, increpando dixit: Tace. Ille verò perindè àc linguę aliquo vinctus compede, & sermone priuatus, erat mutus, repentè interrupta serie orationis, quę tunc ab eo canebatur. Sed cùm sanctus id quod deerat, adimplêsset, prócidit ad eius pedes miserabilis, qui paulò antè apud se erat excelsus: mutus, qui verbis anteà abundabat, & mora delectabatur intempestiua. Ex ijs verò, qui vicum habitabant, eos quidem qui aderant, inuasit metus: eos autem, qui aberant, fama fecit concurrere: & multis continuò confluentibus, tum motis sancti admiratione, tum etiam eius qui passus fuerat, misericordia, & maximè eius cognatis & necessarijs, qui etiam generosam illam rogabant animam, vt ei ignosceret, qui damnatus fuerat vt esset mutus, & ei relaxaret vinculū, vide quid facit vir ille aptus virtute & concinnus, cùm precibus quidē flecteretur: quòd castigatione autē adhuc egeret Diaconus retraheretur: (nam hoc quoquè videbat per spiritum) pœnam scitè partitur: & permittit quidem, vt lingua vtatur ad omnem sermonem, nō tamen omninò liberè, nec vt priùs clara & canora: sed hébete & imbecilla, & parùm cęspitante & balbutiente, erudiēs, nè ampliùs propter linguam sibi placeret, nec se de verbis iactaret, cùm nec de rebus quidem ipsis se iactare, viro bono sit honestum.

Solo verbò eripit diacono impotuno loquēdi facultatē

Vide mirā sancti viri potestatem

Volebam nunc imponere finem orationi, & amplecti silentium, vt qui nec habeam linguam, quæ cum tantis possit extolli miraculis. Sed quoniam & ipse propter meam in hunc sanctum beneuolentiam parturio expositionem, & vos video nihilominùs ore hiante ad audiendum attentos, adijciam rursùs alia miracula: melius esse ducens, ea quomodò potero persequi, quàm si ea memoriæ non mandauero, vos illa fraudare vtilitate. Ingressus erat aliquandò quoddam templum suæ ciuitatis hic vir diuinus, de more vespertina peracturus cantica. Ità autem contigerat, vt populus non esset in templo. Cùm ergò nullus esset alius, nisì æditui tantùm & ministri, iubet solito plura accendi lumina: & ipse quidem lętus stabat ex aduerso aræ, pacem acclamans consuetam. Cùm aūt non esset, vt solebat, populus responsurus, auditur desupèr vox quædam multarum myriadum acclamantium, Et cum spiritu tuo. Erat verò vox quædam modulata & numerosa, & quæ erat præstantior, quàm vt humana esse conijceretur. Postquàm autem preces peregit Diaconus, timore correptus rursùs audiuit, (ó miraculū) Kyrie eleeson, diuinè acclamatum. Et quoniam hæc vox se manifestam reddebat ijs etiam, qui erāt foris, concurrebant omnes simul admirantes. Nam priusquàm portas ingrederentur, aures voce percutiebantur. Cùm autem ingressi essent, nullum ampliùs audiebant, neque vllum videbant, pręter iustum, & paucos ex ijs, qui ei ministrabant: qui ipsi quoquè dicebant se neminem quidem hucusq; videre, audire verò emittentes vocem diuinæ exultationis.

Vsus antiquissimus in templis accensorū luminum.

Nota hęc

Nec hoc quoquè est silentio prętermittendum, & quòd id dicere conueniat, scietis cùm audieritis. Nam cùm vespertinum canticum aliquandò esset perductum ad medium, iam quidem lucernæ deficiebat oleum: aliud autem nō esse tunc contigerat: parùm verò aberat, quin lucerna extingueretur. Ille autem angebatur animo, vt qui nollet imperfectum relinquere ministerium. Protinùs autem virtute quadam, quę non cadebat sub oculos, lucerna quidem scatet oleo: superfunditur verò oleum instàr fontis: & cùm vasa subiecissent æditui, excipiebant id quod defluebat. Tam copiosam habebat ille magnus vim scatentis gratiæ in sua anima, non minùs quàm illud sensile oleum in lucerna. Atque quòd ea quidem, quæ erant in profundo animæ, videre poterat sine impedimento, priùs iam declarauit oratio: declarabit autem nunc quoquè.

Diuinitùs lucerna scatet oleo.

Est ciuitas in Cypro eiusdē nominis, cuius Cyrene in Lybia. Ad eam ex Trimmythunte, cùm vsus ità vocaret, abibat magnus Spiridon. Eum autem sequebatur Triphyllius quoquè discipulus, qui iam Callinicensium ciuitatis (vt visum fuerat in somnis) factus erat Antistes. Cùm verò visum esset ei venire per montem, qui dicitur Pentadactylus, vbi fuit in loco, qui dicitur Parymne, (est autem is locus bonus & amœnus, & multis rebus iucundis affluens) Triphyllius eo loco delectatus, desiderat ipse quoquè fieri dominus alicuius agri in Parymna, & eum suæ consecrare Ecclesiæ. Hæc magnifaciebat Triphyllius, & animo versabat, quę neque effugiebant conspectum internorum oculorum Spiridonis; sed & ille pulchrè vidit, & placidè repręhendit discipulum: O curnam, dicens,

Triphyllius Episcopus Callinicēsis.

S. Spiridon videt arcanas Triphyllij cogitationes.
2. Cor. 5.

cens, ô Triphylli, hæc vana & inania assiduè mente versas? agros cupiens & vineas, quæ reuerà quidem sunt nullius precij: solùm autem videntur, & nomine demulcent. Habemus possessionem in cælis, quę non potest auferri. Habemus domum nō manufactam. Illa persequere: illis vel ante tempus spe fruere, quæ non possunt ab alio transferri ad alterum: sed qui eorum semèl fuerit dominus, manet habens hæreditatem, quæ minimè aufertur. Hæc cùm audijsset Triphyllius, non temerè audijt: sed melior euasit animo, & ea celauit in cordis penetralibus, & rogauit sanctum, vt ei ignosceret: & posteà vitam egit accuratam & perfectam, adeò vt fieret vas electionis Christi, sicut Paulus, & innumerabilia dona sit assecutus. Sic magnus Spiridon alios quidem corrigebat volentes: ijs autem, qui correctionem nolebant admittere, malus eueniebat exitus: cuiusmodi est hoc, quod sequitur.

Act. 9.

Quidam nauta eiusdem ciuitatis, cuius sanctus, cū peregrè fuisset profectus, & tempus duorum annorum consumpsisset in peregrinatione, reuersus est: & cùm ad charam redijsset patriam, domum suam inuenit inimicam. apertè enim ei fuerat adulterata mulier. Nam & certus erat testis tumor vteri, & fœtus, qui in eo gestabatur. Ille ergò continuò vxorem propemodùm interfecit. Plenus enim, inquit, ira est zelus viri eius. Cùm vix autem iram cohibuisset, & consideràsset quòd neque esset ei honestum cum ea ampliùs habitare, neque bonum eam interficere: (hoc enim, illius esset exitium: illud verò, perpetuuum ei in vita probrū, & cordis cruciatus, qui finem non haberet) eam quidem relinquit: protinùs verò venit ad sanctum, & omnia sigillatìm aperit, peregrinationem, tempus, adulterium, & omni exceptione maius vteri eius testimoniū. Deindè quid ageret, quomodò ferret, quid de hac re sentiret sciscitatur: & dicit se velle quidem dimittere vxorem: cupere autem scire, an hoc quoquè ei ità videatur. Ille verò illius quidem mentem admiratur: deplorat autem & miseratur calamitatem: accersit verò mulierem, & non interrogat quidē, num id fecisset, (esset enim superuacanea interrogatio: quis enim id meliùs renunciet, quàm vterus, cùm sit res manifesta?) sed cur sic virum affecisset probro & dedecore? Illa autem (est enim mulier res impudens & temeraria) cùm pudorem semèl exuisset, nequaquàm mentiri apertè erubescebat: & constanter affirmabat, se cū nullo alio rem habuisse. Illo verò contrà tēpus afferente absentiæ, vtpotè quòd per eam posset argui mendaciū, ea ne sic quidem quicquā remisit de impudētia: sed tumultuabatur execranda, & cōtradicere conabatur mulier audacissima, adeò vt qui audiebāt, eius responsionē ęgriùs ferrēt, quàm adulterium. Quandiù enim, aiebat, fuit maritus meus, tandiù fuit mihi infans in vtero, vt simul & ille ex aliena, & hic ex meo vtero prodiret.

Prou. 6.

Mulier res est impudēs & temeraria.

Cùm hæc & his maiora magno impudenter diceret Spiridoni: quinetiam tumultū excitaret, & vociferatione compleret ciuitatem, & tāquàm grauissima affecta iniuria, eos qui aderant, vocaret ad opem ferendam, vir ille mitissimus ne sic quidem eam indicio subijciens, sed eam metu potiùs attrahens ad pœnitentiam: Si quidem, ô mulier, inquit, sicut in magnum prolapsa es peccatum, ità etiam magnam induxisses pœnitentiam, fortasè etiam tibi magna relinqueretur spes salutis. Nulla est enim tanta vis peccati, quę nō à Dei superetur clementia. Quoniā aūt adulterio quidē desperationē, desperatione verò impudētiam etiam parturijsti, iustū quidē erat, vt tu horū præmia agnosceres, & velox subires supplicium. Verumenimverò adhuc tibi præbētes locum pœnitentiæ, hoc dilucidè prædicimus, hunc fœtum non esse tibi in lucem exiturum, donèc ipsa lucem veritatis sub profundis mendacij tenebris celare destiteris, ea volens tegere, quæ vel ab ipsis cęcis videntur, vt aiunt. Hęc verba ad rem paulopòst rediguntur mulieri, & ante tempus partûs graues eam inuadētes dolores, acriter quidem torquebant vterum, fœtum autem nihilosecìus intùs retinebant: & quod est malorum omnium extremum, cùm ne sic quidem quicquam de sua remitteret peruicacia, eam transmittunt ad mortem maximè miserabilem. Eius calamitatis alius quidem misereretur: egò verò malę mentis, & cui non potuit vllum adhiberi remedium. Quamobrèm dicunt Sanctum magnum dolorem accepisse, & lachrymas emisisse ex oculis, & adiecisse, Non ampliùs iudicabo inter homines, cùm tam citò eos inuadat prolata sententia. Hæc quæ visa & audita fuerant, effecerunt vt esset magna in Sanctum reuerentia: & ideò piè & cautè eum attendebant, & cum timore ad eum adspiciebant, sicut etiam olìm ad Apostolos, qui in Ananiam & Sapphiram modò fecerant miraculum.

Vir mitissimus suspēdit quidem, sed tamen prędicit adulteræ vltionem.

Act. 5.

Sed hæc quidem est narratio improbæ & scelestæ mulieris. Adijciatur autem narratio

quo-

quoquè de ea, quę rectè & vt oportet, amabat maritũ. Mulier quædã nomine Sophronia, quæ moribus erat moderata & pia, non habebat maritum, qui esset eiusdem cuius ipsa in fide sententiæ: sed ille errorem tenebat gentilium. Illa verò non intermittebat ad sanctum ventitare, & eum vehementer rogare, vt maritum liberaret ab insania. Sed nec eius maritus prohibebat, quô minùs veniret ad sanctum: partìm quidẽ, vt qui ignoraret quanam de causa ad eum accederet: partìm verò, quòd apud eum quoquè sanctus in magna haberetur reurrentia. Nam ipse quoquè ad illum ventitabat, & eo tãquàm amico vtebatur, & illum honorare, proprium suum ducebat honorem. Prætercà autem magnus quoquè Spiridon ad eum veniebat. Cùm ergò sic se inuicèm hospitio acciperent & acciperentur, conuiuiũ quandoq; simul ineuntes, sanctus opportunè volens captare amicũ suum gentilem, conuersus, eis audiẽtibus, dicit cuidam ex ijs, qui ministrabant: Puer, inquit, paruus, qui meæ fidei fuit commissus, vt gregem pasceret, grauiori somno oppressus, pecudes perdiderat. Cùm eum autem dimisisset somnus, diligenter scrutatus, inuénit omnes simul absconsas in quadam spelunca. Priusquàm verò eas inuenisset, ad nos misit nunciũ, qui significaret quod euenerat. Ille autem accessit, & stat pro foribus. Tu verò descende, & ei nuncio significa, omnes esse inuentas, & nec vnam quidem deesse gregi. Audiuit minister, & abiens maxima celeritate, ei significauit, qui stabat pro foribus. Mensa nondùm sublata, alius rursùs veniens nuncius, renunciat omnia similiter, inuentas pecudes, & locum, & ne vnam quidem deesse numero. Hæc dicta ijs, quæ sanctus dixerat, omninò conuenientia, magnum stuporem iniecerunt illi idololatræ, & sanctum pro Deo habebat, & obseruabat: & volebat eadem facere, quæ Lycaones aliquandò faciebant Barnabæ & Paulo, nempe ei tauros sacrificare, & in vestibulo coronas suspendere. Ille verò sicut illi, ei dixit: Non ego sum Deus: sed seruus Dei potiùs, homo qui sum obnoxius eisdem, quibus tu, affectionibus. Vt autem rectè sciam, largitur is: quem si tu quoquè Dominum fueris confessus, accuratè omninò scies, quàm sit apud illum inexpugnabilis potentia, & quantę vires. Illa verò Christi magìs amans, q̃ viri, hac re tanq̃ opportuna aliqua arrepta occasione, ex se quoquè ea afferens, quæ ei conueniebant, marito persuadet, vt omnem quidem vanum abiuret errorem, & cultum irrideat simulacrorum: rectè autem discat verã pietatem, & Christum induat per baptismum.

Etiam vir gentilis S. Spiridonẽ in multa habet reuerentia.

Acto. 14.

Gentilis ille credit in Christum.

Si eam, quæ deinceps sequitur, narrationem silentio texerimus, quomodò nõ priuabimus auditores maxima vtilitate, cùm simul cum vtili, multum etiam inducat iucunditatis? Dicatur ergò hæc quoquè. Ferunt magnum Spiridonem, prout erat modestissimus, & ab omni fastu & superbia alienus, præclarè quidem & sanctè Episcopatũ suum administrâsse, nihilo seciùs autem ouium quoquè curam gessisse. Intempesta verò nocte stabulum adorti latrones, suffurabantur quasdam ex eius pecudibus. Deus autem, qui curam gerebat pastoris, ne oues quidem quas pascebat, neglexit. Sed fures isti ineuitabilibus, quæ sub adspectum non cadebant, vinculis compræhensi, & vinctis erant manibus, & non poterant omninò recedere. Iam manè aderat, & cùm magnus cognouisset Spiridon, quod factum fuerat, videns eis manus ponè adductas & vinctas, precibus quidem eis relaxauit vinculũ: cùm plurimùm autẽ eos admonuisset, vt ex iustis laboribus pararent, quę erant sibi necessaria, eis etiam prębet arietẽ, Lepidè elocutus: Nè frustrà vigilaueritis. Cæterùm aliud quoq; se offert, volens sequi id, quod dictum est, quod illi nihil cedit iucunditate.

Fures diuinitùs ligãtur.

S. Spiridonis erga eos humanitas.

Vir quidã Trimmythũtinus erat nauis dominus: & cùm auro opùs haberet ad mercaturam, accedit ad sanctum, ab eo accepturus. Ille autem huius quoquè præcepti cum alijs adimpletor, quod dicit, Eum, qui à te voluërit mutuò accipere, nè auerseris: id paucũ quod habebat, idq; paratũ propter necessariũ vsum Episcopatùs, ei tradit prompto & alacri animo. Ille verò, qui id acceperat, cùm ei fausta & felix successisset nauigatio, & cum lucro esset reuersus, accedit ad sanctum, debitũ soluturus. Ille autẽ non curiosè scrutatus, nec multis ratiocinatus, iubet illum ipsum qui attulerat, reponere in illo ipso vase, ex quo id priùs sumpserat. Et tunc quidem eius, qui mutuò dederat, reueritus mercator bonitatem, & à negociorum solicitudine remotionem, illic aurũ deposuit, sicut iussus fuerat. Cùm autem vsu eum rursùs vrgente, sic quidẽ promptè acciperet, & sic ipse rursùs sine dolo reponeret, & hoc modo sæpè fieret, subit mercatorẽ vitium auaritiæ, infideliterq; & malignè se gerit in eum, qui credebat, & violat veri-

 tatem:

tatem: & cùm maleficij materiam inuenisset libertatem, fingit quidem se reponere. Cùm verò nihil reposuisset, sed vas vacuum clausisset, recessit. Sed sanctū non sic permisit decipi, qui comprehendit sapientes in malitia eorum, vt sacra dicunt eloquia: & nè simplicitas & liberalitas facilè posset decipi, & facilè despiceretur, & cōtemptui haberetur ab astutioribus, vide quemadmodùm sapiens & iusta Dei prouidentia eum, qui iniuriam facere erat aggressus, vt sibi potiùs malè faciat, efficit. Nam cùm in sumptibus aurum consumpsisset, non ad lucrum, & deindè redactus esset ad inopiam, prioris viæ meminit: & veniens ad magnū Spiridonem, aurum, quod non reposuerat, quærebat, vt qui reposuisset. Illum verò non latuit quidem maleficium: placidè autem, vt solebat, iussit vt iret, & acciperet. Ille verò, tanquàm qui nihil turpe fecisset & illiberale, abijt, accepturus id, quod repositum fuerat. Cumq; aperuisset, & vas inane reperijsset, quomodò etiam reliquerat, hoc quidem sancto renunciat, eum existimans id latére. Ille autem iubet eum quærere diligentiùs: Ex quo enim, inquit, tu reposuisti, nullius alterius manus, quod depositū fuerat, acceperūt. Ille verò simulat se rursùs scrutari: Cùm autem inueniri non posset, quod reuerà non erat, & præ se ferens ignorantiam, dixit illi rursùs, se nihil inuenire: vir ille bonus & mitis, Si verè, inquit, reposuisses, quod reposuisses, facilè inuenires. Sin verò, quod apud te mansit, id nunc quæris à nobis, scias teipsum potiùs, quàm nos, decipi. Hoc cùm ille audiuisset, & simul haberet conscientiam eum tacitè reprehendentem, minimè tulit: sed humi statìm prócidit, & sacros illius pedes prehensans, petit veniam. Sanctus autem promptiùs remisit, quàm ille petijt: decæterò verò est adhortatus, nè aliena sic concupisceret, neque dolis & mendacijs pollueret conscientiam. Nam quod ex eiusmodi, inquit, rebus paratur lucrū, non est omninò lucrum, sed damnum manifestum.

1.Cor.3.

Vide quàm placidè fert maligni hominis fraudem.

Cùm vnius adhuc ex sancti miraculis meminerit oratio, vadet ad eius decessum. Aiunt, quòd cùm sanctus esset adhuc superstes, & præesset Episcopatui, Patriarcha Alexādrinus indicta synodo omnium, qui ei subiecti erant, Episcoporum, volebat gentiles statuas & imagines communibus precibus euertere, & eas in terram deijcere. Rebus enim eiusmodi adhuc plena erat ciuitas: & quomodò Paulus, ipse quoquè inflammabatur spiritu, & ardenter spirabat aduersùs impietatem. Cùm omnes ergò concurrissent, & se dedissent precibus, aliæ quidem statuę Dei nutu & viribus deuolutæ fuerunt & in terram deiectę. ex ijs autem vna sola, etsi & separatìm, & simul cum illo Patriarcha multas preces fudissent, manebat in suo loco: non quòd Deus nō attenderet, aut despiceret sacras illorum preces: sed hoc sapienti consilio vellet suo famulo gloriam tribuere, & ostendere id, quod à multis ignorabatur, qualis esset inter Episcopos Spiridon. Cùm nox ergò iam aduentâsset, ipse quidem Patriarcha adhuc vacabat orationi: quędam verò diuina ei apparens visio, iussit eum non angi animo, ꝙ non caderet simulacrum. reseruatum enim esse Spiridoni, vt id ab eo solo deturbatum caderet: sed cùm eum quāprimùm è Cypro accerseret. Is enim est, aiebat, Episcopus Trimmythuntinus. Fecit, vt ei imperatum fuerat, Patriarcha: & literis ad eū missis, accersit sanctum: & literę significabant causam, cur accerseretur, & eam, quæ apparuerat, visionem: & nequaquàm esse recusandum aduētum. Ille autem páret continuò. Simul atquè enim desijt legere, quę scripta fuerant, iter inijt, & nauem conscendens, nauigauit Alexandriam. Atque nauis quidem appellit Neapolim, (est autem hic insignis portus Alexandriæ) ipse verò de naue descendens, execrandam imaginem, cum multis templis, precibus nondùm peractis, euertit, & in puluerem comminuit. Hoc sancti aduentum, qui nondùm erat manifestus, Papæ significat. Cùm enim qui illud simulacrū sua sponte cecidisse viderant, ei renunciâssent, Papa continuò, O amici, inquit, adest Spiridon ex Trimmythunte. Illi autē preparantes (eos enim iusserat ei ire obuiàm) offenderunt magnum, qui adhuc descendebat. Quis adeò remotos habitat orbis fines, qui nō hoc miraculum acceperit auditione? Nouerunt quidem Byzantini: nouit autem ipse Imperator. Senserunt omnes quoquè vrbes, quę intercedunt: & vniuersum ferè orbem terræ peruadens miraculum, dici non potest, quantam parârit vtilitatem tam fidelibus ꝗ infidelibus: his quidem conuersis ad pietatem, & sacrum baptismum accipientibus: illis autem stabiliùs fundatis super eius petram. Hæc non quędam nuda & minimè probata auditio, sed etiam imago loquitur & testatur, quæ stat inter * porticum, qui dicitur Archonticus, & tēplum Trimmythuntis, vbi sunt sacrę reliquię Spiridonis. Atque his quidem

Actor 17.

Mira res: precibus Episcoporū communibus statuæ Gentilium corruunt.

Obserua sancti viri promptissimam obedientiam. Item vim precū eius.

*for. * porticū*

quidem cum alijs dimissis, accedendum est, vt sumus polliciti, ad diuinã illius mortem.

Tempus erat æstatis, & vberes segetes, fructusque copiosus & multiplex erat sancto. Ipse autem, vt qui suis manibus plurimùm vteretur in opere faciendo, dextra accipit falcem, & incipit metere: repentè verò admodùm tenues guttæ roris, Deo tunc minimè pluente, solum sacrum illius caput petunt: Deo hoc ei ostendente, quòd ille quoquè florens virtutibus, tanquàm pulchra aliqua seges, rore appetitur, & ꝙ ilicò hic quoquè fructus portatur ad Dominum & agricolam. Hanc rem admirabilem alia quoquè cõsecuta fuit admirabilior. Cùm enim ille suum caput tenens dextera, ijs qui aderãt, ostendebat roscidum, continuò capilli effloruerunt simul flaui, nigri & albi: nescimus, quidnam Deo per hæc significante. Ille autem cùm, vt videtur, cognouisset, Sciatis, ô amici, dixit præsentibus, ꝙ ego quidem iam excedo è corpore: magna verò gloria Dominus mei excessûs circundabit memoriam, & multis hominibus dies mei aduentûs erit festi argumentum: idque omnis ætas peraget splendidè & magnificè, tam puerorum, quàm iuuenum & senum. Cùm hæc & multa alia dixisset & prædixisset, & alia, quę oportebat, admonuisset, & quicquid erat bonum & salutare apud eos, qui aderant, oratione, vt semèl dicam, esset persecutus, & maximè de generali & omnium aliarum virtutum maxima, de charitate, inquam, in Deum & proximum, disseruisset, non multò pòst, vt dixerat, castam illam & sacram emisit animam, in Angelorum quidem chorum meritò admissus: neque tamen omninò discedens ab hominibus: sed nunc quoquè maximam curam gerens, quandò & Deo est propinquior, & maiori apud eum fiducia vtitur & libertate. Atque multa quidem post eius decessum & facta sunt ab illo, & adhuc fiunt: Nos autem, nè & fine vitæ protinùs etiam circunscribamus miracula, neque rursùs scriptionem nimiùm extendamus, cùm vnius aut duorum meminerimus, Deo volente, finem imponemus orationi.

Vide humilitatem tanti viri.

Res planè miranda.

Sancti nostri curam gerunt.

Dixit quidam ex ijs, qui sunt Christi amantes, & sanctum quidem ardenter amant: amant autem nihilominùs etiam veritatem: quòd cùm eius dies festus celebraretur, (celebratur autem duodecimo mensis Decembris) accessit ipse quoquè ad sepulcrũ, tanquàm viuum allocuturus, magnam in eum vultu significans reuerentiam & venerationem. Cùm autem propè fuisset, & oculos esset admoturus, dicebat se tantam diuinam sensisse visitationem intùs operantem, & cor eius adeò penetrâsse, vt sublimè quidem fuerit raptus spiritu, & solas, quæ illic sunt, visione perciperet pulchritudines: oblitus quidem omnium terrenorum: oblitus verò ipsius quoquè corporis, vocisque & sermonis propè expers: ieiunus quoquè, & neque apud vllum vocem emittens, neque cibum aut potum toto illo die admittens, nisì solùm, quòd sumpsit diuinum corpus & sanguinem Dominicum. Porrò autem aliâs quoq; ei extitit miraculum euidentius: est verò modus ad narrandum iucundissimus. Ille quidem, vt dixit, cùm eum rursùs eius dies festus inuitaret, accessit Trimmythuntem: & capsam, quæ sancti continebat reliquias, adorans & amplectens, similiter quidem habuit cor repletum lumine: impletus est autem ei quoquè animus voluptate, & quænam bona expectant sanctos, per præsentia, quoàd eius fieri potuit, coniecit. Deindè iuit ad nundinas, vt supellectilem quandam emeret, & vestimenta, vt ijs indueret pauperes & egenos, vtpotè quòd tempus anni ad id vocaret. erat enim frigus. Cùm ea ergò adornâsset, & domum eundum esset, vsu ità poscente, erat quidem nubium concursus, vt solet hyeme: intentabantur autem minæ vehementis futuræ pluuiæ: & non parùm erat solicitus, num ità afflictus, cùm onus tradidisset pluuiæ, deberet compendiò domum iter ingredi. Bonam itaque spem sibi proponit: & cùm supellectilem, & quicquid erat vestium, iumentis imposuisset, ipse currit ad templum Domini, & loculo circunfusus, & tanquàm viuum ardenter amplexus, rogat, vt sit ei viæ comes & bonus dux, eique & suis omnibus faustum & felix iter præbeat, imbrium minas & vim reprimens ventorum. Ille quidem hęc precatus, exit è Trimmythunte. Sanctus autẽ, sicut ipse fuerat precatus, non solùm fugiens obtutum, sed etiam cadens sub oculos, per totam viam simul aderat, tanquàm vnus ex viatoribus. Pluuia verò ex confusione aëris, & concursu nubium, vt semèl dicam, impendebat: eius autem virtute cohibebatur, & reprimebatur illius impetus. Quandò verò is peruenit domum, ille quidem protinùs euanescit: eius autem cor rursùs ineffabili luce illustrabatur, & gaudio diffundebatur: perindè àc si sanctus id tetigisset, & ipsum impertijsset sua lætitia & voluptate. Cùm autem sanctus quidem euanuisset,

Festum S. Spiridonis.

Visio cuiusdam.

Inuocatur S. Spiridon.

Vide quid illa effecerit inuocatio.

vir verò domum esset ingressus, statìm quidem admodùm vehemens pluuia est consecuta: quæ tandiù durauit, vt tres totos dies non defecerit. Et tunc quidem sic viæ difficultatem, aliâs autem ei etiam aliam depulit animi ægritudinem.

Agebatur quidem dies festus magni Spiridonis: non licebat autem huic viro eò venire: & en res ei quædam grauis videbatur calamitas, rogabatque, nè consueta visitatione priuaretur & gratia. Quid igitur? Nondùm finitæ erant preces, & visus est sibi ire ad templum, & simul illius sensit aduentum, illuminationisque & dulcedinis de more fuit particeps: & sibi visus est templum ingredi: & cùm ipse esset precatus, fuisse cum eo per totã glorificationem. Qui cùm omnibus, qui aderant, benedixisset, tandẽ recessit.

Mihi quidem oratio, si non res omnes illius, at eas quidem certè dixit, quę viris bonis & virtutis studiosis sufficiunt. Quomodò autem quotidiè eorum, qui eum rogant, curam gerat, & eos protegat, non alij, vt par est, dixerint, quàm ij soli, qui eius miraculis singulis horis fruuntur & gratia. Oportet verò ne hoc quidem fraudare viros pios, si quis dubitans quęrat, vndenàm sit Spiridoni tantum mare miraculorum: & quibusnam benefactis effectum est, vt esset tam gratus Domino: sciat omnia quidem bona & honesta, tanquàm ex consensu in eum concurrisse, & eum fuisse pręstantissimæ vitæ exemplar definitum. Vnum autem signum, quo cognosceretur Spiridon, & insigne aliorum præstãtissimũ, erat summa humilitas & insignis moderatio: & quòd cùm omnes ferè alios superaret, qui sunt miraculorum gratiam cõsecuti, se nihil existimaret, neq; putaret se præstare alicui ex vilibus & abiectis & grauatis peccatorũ multitudine. Talia quidem sunt eius vitæ benefacta, talia autem miracula. Concedatur verò nobis quoquè, vt illius aliqua (vix enim fieri potest, vt omnia) eius auxilio imitemur: vt efficiamur etiam cum eo participes paratorum bonorum, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto spiritu, gloria, honor, potentia & adoratio: nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Nota, sanctum eorũ curam gerere, qui eũ rogant.

Summa eius humilitas.

De S. Vualerico videat Lector Tomo 2. primo die Aprilis.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, EVSTRATII, AVXENTII, *Eugenij, Mardarij & Orestis: Authore Simeone Metaphraste.*

Decemb. 13.

Cultus dæmonũ maximè feruet sub Diocletiano.

Imperante Diocletiano & Maximiano, vniuersum Romanorum Imperium completum fuerat cultu simulacrorum, & omnes homines pérciti mutua quadam inter se inuicèm æmulatione, proficiebant in hac falsa religione: maximè cùm edicta imperatoria quotidiè, vt semèl dicã, mitterentur ad loci magistratus, quę iubebant, vt Calendis magnificè offerrentur dijs sacrificia: & fore, vt ab Imperatoribus honorem consequerentur, eisq; noti euaderent, qui ad hæc suum studium contulissent, significabãt: ij autem, qui in eis colendis essent aliquo modo socordes, & ad aliam inclinarent religionem, priuati ijs bonis, quæ habebant, post multos cruciatus subijcerentur mortis extremæ sententiæ. Erat itaque magna persecutio in toto orbe terrarũ, cùm quotquot erant vbiquè magistratus & Præsides, magnam curam gererẽt, vt de medio tollerent vniuersum †.

†Deest hic, Christianismum, vel, Christi cultum, aut aliquid tale.

Accidit autem, vt cùm illo tempore ad hos tyrannos esset delatum, quòd tota magna Armenia & Cappadocia illorum edicto repugnarent, & iam vnanimes spectarent omnes ad defectionem, immutabilem habentes animum in Dominum nostrum Iesum Christum: propter hęc fuit conturbatus Cæsar Diocletianus, & cùm omnes suos accersiuit proceres, & tribus diebus à manè vsque ad vesperam cum eis consultâsset, deposuit eos, quibus commissę fuerant rectiones vtrarunque harum gentium, eos simplicitatis damnans & stultitiæ: misit verò duos viros, qui è Gręcia ducebant originẽ: patriæ autem doctrinæ magnam consecuti fuerant cognitionem: erant verò ingentis & immanis spiritûs, * aures ad cogitandum, & ad dicendum promptissimi: & qui mores

for. * acres

res habebant & calliditatem, quæ non poterant indagando & perscrutando cognosci. Ex quibus cùm vnum quidem, nomine Lysiam, iussisset curam gerere omnium limitaneorum: alterũ, qui vocabatur Agricolaus, iussit totius Præfecturę administrare imperium: decernens, vt non solùm eis deseruiret manus limitaneorũ, sed etiam quicunque milites erant collocati in propinquis ciuitatibus.

Cùm hi ergò in has venissent prouincias, protinùs omnis ætas hominum immisericorditer & absque vlla venia excindebatur: cùm neque vlla inueniretur opportuna occasio: parua autem & quęlibet calumnia, aut ab inimicis, aut à maleuolis hominibus sequeretur. Innumerabilis verò multitudo Christianorũ indagabatur, & quotidiè compræhendebatur, & his sanguiuoris bestijs tradebatur ad interitum. Dux ergò Lysias versans in Sateleon, si huius regionis inueniebat aliquos sanctos viros & sanctas fœminas, post multas interrogationes & tormenta, sub tutissima custodia transmittebat vinctos ad Agricolaum in metropolim Sebastenorum: vt ab illo de medio tollerentur, & non sinerentur in sua regione, & nec eorum cognati & necessarij vllam eorum curã gererent, nec iusta fierent eorum corporibus: Prouinciæ quoquè Pręside similiter transmittente eos, qui apud Sebastenos orti erant, Sateleon, hoc improbo diù antè inter se inito consilio. Impia enim sua mente cognouerant, Christi athletis non futurum hoc paruam partem supplicij. Crudelissimi duo viri mittuntur ad vexandos Christianos.

Cùm hæc sic fierent, quidam Eustratius, qui erat Ducalis ordinis scriniarius, & eo tempore primas partes in ea obtinebat, vir pius & Deum timens, & qui vitam agebat citra vllam reprehensionem, angebatur animo propter ea, quæ fiebant quotidiè: suppliciterque & miserabiliter vociferabatur ad Dominum nostrum Iesum Christum, in ieiunio perseuérans & oratione, vt propitius esset suis famulis, & intueretur populum suum in salute, & in malorum consolatione. Cupiebat autem ipse quoquè idem, quod sancti, subire certamen, & assequi martyrium: sed varias minas & sæuitiam insuperabilem, multiplicemque molitionem & machinationem Præsidis pertimescebat. Sui tamen scopi & instituti periclitationem faciebat hoc modo: Nam cùm zonam suam accepisset, dedit famulo suo fidelissimo: & iussit eam portare in ecclesiam Araucenorum, ex qua processerat, & in ara deponere: eumipsum autem, cùm eam latenter occultauerit, seruare: & si viderit quidem quendam Auxentium Dei seruum, cui ferunt omnes pietatis testimoniũ, qui eo tempore erat presbyter huius ecclesiæ, ingressum ad orandum, eam sustulisse, vt habeat zonam, sinere, & ad ipsum reuerti. Si aliquis autem alius hoc faciat, nequaquàm ei permittere, sed eam zonam repetere: hoc in mente iudicans, quòd si presbyter zonam abstulerit, futurum sit id diuinum consilium & prouidentia, quę significet felicem successum martyrij, quod desiderat. Sin verò hoc non euenerit, debere eum latére, nec audere vti fiducia & dicendi libertate. Eustratij magna pietas. Auxentius presbyter optimi testimonij.

Cùm hoc ergò factum esset, & famulus paucis pòst diebus reuertisset, & dixisset, ꝙ eaipsa hora, qua zonam in ara posuerat, sicut iussus fuerat, presbyter Auxentius, tanquàm ab aliquo missus, ingressus sit ecclesiam, & zonam acceperit. His auditis, lætatus est vir pius, & ex Prætorio accipiens omnes suos amicos hora prandij, venit lætus, & magnam vultûs alacritatem, quantam nunquàm anteà, ostendens in conuiuio: adeò vt propter insuetum hoc spectaculum adducerentur omnes in admirationem, & scire causam, magnifacerent. Vnus autem ex ijs, qui simul accumbebant, ætate iunior, eius charus amicus & ciuis, nomine Eugenius, fidenter eum percontatur, dicens: Nũquid, ô maxime Eustrati, propterea quòd à nostro Præside in crastinum diem sunt parata, & publicè producenda omnia tormentorum instrumenta aduersùs Christianos, accessit tibi profusus hic risus, vt qui ex eo speres aliquid lucrari? Hoc verò dixit, propterea quòd in illum annum esset ipse Commentariensis. Sanctus autem respondit Eustratius: Rectè existimâsti, ô amice. Spero enim ego quoquè die sequenti ex hac re consequi thesaurũ, qui auferri non potest. Sequenti verò die Lysias, ei erecto excelso tribunali in media ciuitate in signostasio, iussit omnes, qui erant in custodia, produci vt interrogarẽtur. Sanctus autem Eustratius profectus in carcerem, rogauit omnes sanctos, vt pro eo orarent. Dixit enim, se illo die futurum paris socium certaminis. Cùm omnes autẽ orâssent, & genua flexissent, & extremum Amen dixissent, secuti sunt sanctum Eustratium, cùm eos tenerent milites. En vt lætatur Eustratius ob futurum martyrium.

Cùm autem cohors, vt consueuerat, adstitisset ante Iudicẽ, iussit Lysias sigillatìm adduci

duci ad suum tribunal eos, qui priùs fuerant interrogati. Eustratius dixit Commentariensis: Literis imperatorijs pridiè rursùs lectis in iudicio, quæ decernebãt, vt omnes qui vbiquè inueniebantur Christiani, cuiuscũque essent dignitatis, iudicio tuo subijcerentur, Auxentius, qui olìm quidem fuit opibus & vita acta insignis, probatior autẽ & ornatior ex ea, quæ nunc ei inuenta est generositate & animi fortitudine, vt qui sit seruus Christi Regis cælestis, paucis his antè diebus assistens in hoc tribunali, transegit certamen immortalitatis, tuam, ô Iudex, arguens impietatem, verborum sapientia & operum tolerantia: & quoniam ab illo die cum inclusum in publica custodia iussisti adduci hodiè examinandum cum cœtu, qui cum eo erat, stant mecum omnes forti & robusto animo, tuas machinas, quæ à patre tuo diabolo sunt tibi suggestæ, dedecore affecturi, & omninò deleturi. His auditis Lysias, hanc inopinatam viri admiratus libertatẽ, & cædem spirantibus oculis eum intuitus, ex imo pectore & iracundo eius animo emisso suspirio, voce intonuit, sic dicens: Acerbius mihi, quàm vnquàm anteà, extitit hoc iudicium, & Græca patria austeritate repletũ, oratore mihi proposito scelerato hoc carnifice. Ab eo ergò stante tollatur, qua indutus est, læna & zona: & ex his signis ostendat omnibus, se alienum ab ea, quæ ad ipsum pertinebat hucusquè, militia. Deindè nudus corpore, funibusque expansis manibus & pedibus, humì extensus, pergat exequi eam, qua se defendit, concionem.

Eustratij egregia coram iudice dicendi libertas.

In eum sæuit iudex.

Hoc autem facto maxima celeritate, dixit Dux: Nulla, ô Eustrati, dúceris pœnitentia ob ea, quæ à te sunt inchoata perniciosè, vt, quæ mihi inest clementia, effugias supplicium? sed exordire, & dic ante tormenta, cum tuo nomine, patriam quoquè quæ te tulit: & aperi nobis nouitatem eius, quæ in te latebat, religionis. Dixit sanctus Eustratius: Natus sum in oppidulo* Araucenorum, nomine Eustratius, cognomine Cyrisices paterno sermone. Sum autem seruus Dei, Domini vniuersorum, & adorandi eius filij Iesu Christi, & sancti spiritûs. Ex maternis fascijs didici, quam colo, religionem. Dux dixit: Deponat cohors: quot annos transegit in hac militia? Cohors dixit: Vicesimusseptimus annus completur hoc anno, ex quo, cùm esset adhuc paruus ætate, functus est munere Exceptoris. Dux dixit: Nunc, ô Eustrati, vidẽs quòd ex tua inobedientia tibi imminet periculum, & resipiscens ex eo, qui tibi accidit furore, sapienti vtens ratiocinatione, nè relinquas eam, quę à te tot annis rectè & ordine gesta est militiam, propitiam deorum inuocans potentiam, & Imperatorum beneuolentiam, & iudicij clementiam. Dixit sanctus Eustratius: Execrandos dæmones, & surda simulacra ab hominibus constructa, nullus vnquàm homo, qui compos esset mentis, censuit adoranda. Dictum est enim alicubì in nostris scripturis: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Dux dixit: Sed est'ne is compos mentis, qui Deum adorat Crucifixum, sicut vos pleni superstitione? Sanctus Eustratius dixit: Si tibi non essent mutati sensus mentis, & perturbationum conspersione non esset ad res terrenas tibi trãsmutatus animus, ostenderem tibi hunc Crucifixum, verum esse seruatorem & Dominum, & vniuersæ creatæ naturæ opificem, qui est cum patre ante secula, & ineffabili sapientia per regenerationem suscitauit nostram mortificationem.

*for. * Arabracinorũ*

Libertimè respondet ei S. Eustratius.

Ierem. 10.

Cùm autem vellet adhuc sanctus contexere orationem, interrumpẽs dixit Dux sceleratus: Funibus in aërem feratur hic vir generosus: ignis autem congeries accensa admoueatur eius pectoribus ad hoc, vt comburantur. Supra humeros verò tripliciter vno impetu virgis verberetur, vt oratione nobiscum decertet elegantiùs. Cùm hoc autem factum esset, & multis horis sancti infernè viscera & vẽter ab igne substrato combureretur, & acerbissimis plagis eius tergum virgis flagellaretur, nulla vox emittebatur: sed neque vlla vultûs apparebat mutatio, cernique poterat & conijci, quòd in alieno corpore subibat supplicium. Proptereà obstupefactus sceleratus Iudex, vix tãdẽm iussit eum relaxari à tormento, & vultu subridens, dixit: Quisnam tuus est sensus, ô Eustrati? Vis paruam aliquam aliam tibi impositis plagis excogitem delectationem? Sanctus ait Eustratius: Maximè. Dux dixit: Quoniam ergò quæ nobis placent, à tacente illo sunt approbata, iubeo muriam aceto contemperatam magno fluẽto infundi membris igne combustis, & acutis testis fortiter ei affricari, donèc ex nostro ministerio eorum, quæ sunt iucunda, plurimo sensu percepto satiatus fuerit.

Vide crudelissimum iudicem.

Et martyrẽ fortissimũ.

Immane suppliciũ.

Cùm magna autem celeritate eo quoquè ei allato tormento, eãdẽ vsus est constantia & animi fortitudine, & neque vllus, quantumuìs leuis, gemitus audiebatur emitti.

Inuicta patientia.

Dux

Dux dixit: Tanquàm in scena superstitionem ostentat & iactat hic, sicut dicit, àthleta Crucifixi. Nunc ergò dicat, si per hæc castigatus, sibi persuaserit ad sacras deorum aras accedere adoraturus. Sanctus dixit Eustratius: Propter eam, quæ est in te, superstitionem & falsam religionem hæc, sicut existimas, mihi inferens supplicia, imprudens & insciens me hodiè multis affecisti bonis, quæ mihi maximè erant in votis, ô Iudex. Circunfusam enim caliginem & obscuritatem, quæ ex crassitie corporis meo inerat animo, his à me tormentis depulisti: & quæ principatum obtinet, rationem, earum, quæ longo tempore intentabantur, tentationum victricem conseruâsti: & effecisti, vt funderem ac profligarem eas, quæ in me magno impetu insurgebāt, animi perturbationes, nullo tumultu oppugnandū mihi largitus præsidium interni spiritûs, qui mihi vitā regit in immortalitate: in quo sunt mihi reconditæ diuitiæ incorruptionis: & ostendisti viam compēdiosam & ab afflictione remotam, per quam potero in fictili hoc corpore degēs, vitam amplecti angelicam, & cęlesti frui æternitate. Nunc scio me esse templum Dei, & sanctum eius in me habitare spiritum. Discedite ergò à me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniā exaudiuit Dominus vocem fletûs mei, Dominus deprecationem meam suscepit. Exultabit reuerà anima mea in Domino, delectabitur in salutari eius. Omnia ossa mea dicent: Domine Domine, quis similis tibi? liberans inopem à manu potentiorum eo, & à diripientibus eum. Festina ergò & decerta, minister aduersarij, & ꝙ in te est, nihil remitte: & proba me sicut aurum in fornace magìs magisque: & in me non inuenies sordem, quæ est tibi amabilis, & re vera quęritur. Tui enim dij sunt abominationes, quæ tuæ & tui Imperatoris dominantur egestati rationis. *Psal. 6.* *Psal. 34.*

Dux dixit: Mentis fortasse, vt videtur, emotio cōsecuta est corporis imbecillitatem: quo factum est, vt multis verbis vsus sit obscuris & superuacaneis. Si enim posset ille tuus, vt dicis, Deus te participem reddere immortalitatis, à pręsenti vtiquè te plaga liberâsset. Mittens ergò vanæ spei agitari somnijs, propera ad salutem, quæ à me ostenditur. Dixit Eustratius: Vis persuaderi, ô tu qui es orbus omnibus sensibus, nihil esse quod meus non possit Deus? Attende, & me intuere, quem tuis tormentis existimas morte esse mulctatum. Cumque omnes in eum defixissent oculos, repentè velutì quædam squammæ eiectæ sunt ex eius corpore: & stetit sanctus totus sanus, corpus nihil habens omninò laceratum. Cùm propter miraculum autem, quod factum fuerat, omnes Deum glorificâssent, quidam Eugenius vir Arauracenus, qui erat ipse quoquè oppiduli officialis eiusdem cohortis, & permanebat apud sanctum Eustratium, magna voce exclamauit, dicens: Lysia, Ego quoquè sum Christianus, & tuam anathematizo religionem, & iussui Imperatorum & tuæ resisto voluntati, sicut etiam dominus meus Eustratius. Dux ergò propter hęc indignatus, & eum execratus, ipsum quoquè compræhensum iussit duci in medium, & sic est effatus: *O prædicādā Christi virtutē & potentiam.* *Eugenius se Christianum profitetur.*

Cùm horum, quos punire est difficile, interrogatio tempore & ocio opùs habeat opportuno, nunc autem vrgear ad suscipiendam consuetam rerumpublicarum defensionem, hunc pręstigiatorem & incantationibus miraculorum effectorem Eustratium & Eugenium, quem nupèr apparuit idem quod ipse sentire, toto corpore ferro vinctos iubeo conijci in carcerē cum reliquis, qui sunt mihi seruandi ad aliam examinationē. Hęc cùm pronunciâsset, descēdit è tribunali. Sancti verò ducebātur omnes læti & exultantes propter tantam tolerantiam sancti Eustratij, constansq; testimonium, & propter salutare, quod in ipso factum est, miraculum Domini nostri Iesu Christi. Postquàm autem ingressi sunt custodiam, psallebant omnes vna voce: Eccè quid æquè bonum & iucundum, atquè habitare fratres in vnum? & quæ sequuntur. & postquàm preces implêssent, sedentes docebantur à sancto Eustratio, promptique & alacres ab eo reddebantur ad propositam eis decertationem. *Martyres ducūtur in carcerem.* *Psal. 132.*

Die illo in his transacto, sequenti nocte Dux cùm surrexisset, professus est se velle ire ad ciuitatem Nicopolitanam: & interìm dum soliti ad iter se parabant ministri, prosilijt ipse in custodiam, vbi erant sancti, & solum beatum Eustratium iubet trahi foràs. Cùm autem esset adductus, vultu ridenti dixit ei: Lętare charissime Eustrati. Sanctus verò respondit: Deus omnipotēs, cui ego seruio, te vicissim dignè salutet, ô Iudex. Dux dicit: De Deo sit tibi curæ: in pręsentia aūt cape & gesta hanc, quę tibi datur, crepidam, vt lubens nobiscum iter facias. erat verò crepida longis & acutis clauis transfixa, vt tanquàm fibulis perforaretur quælibet pars pedum eius. Cùm hac ergò crepida cum induisset, & *O immanē tyrannum.*

loris adstrinxisset, suo obsignauit annulo: & iussit eum, dum duceretur, per totam viam verberari & trahi cum reliquis sanctis. Ipse autem cum toto, qui cum eo erat, exercitu iter persequebatur, & post duos dies peruenerunt ad castellum, quod est prope Arauracos. Cùm sancti autem accessissent, quotquot erant illius regionis, egressi sunt ad spectaculum, desiderantes videre beatum Eustratium. Nullus verò cognatus nec amicus audebat ei appropinquare, nè ipsi quoquè compræhenderentur. hoc enim à scelerato Duce quibusdam iam imperatum fuerat.

Quidam autem Mardarius, vir quidem sorte priuatus & suo contentus, cùm illis diebus domum sibi construxisset, tegebat domum. Cùm in omnes autem sanctos defixisset oculos, vidit medium eorum tanquàm stellam insignem Eustratium: & cùm citò è domo descendisset, dixit vxori suæ sermone Armenio: Vides, ô vxor, eum qui erat dominus eius, quæ est circuncircà regionis, qui & genere & opibus erat tam insignis, & tandiù fuerat militiæ clarus, quemadmodùm omnia despexerit, & abit, vt Deo fiat grata hostia, & regnum cæleste consequatur? Beatus ille, quòd & in hac vita fuerit gloriosus, & apud Dominum nostrum sit magnam habiturus fiduciam, & cum Angelis ineffabili voluptate fruiturus. Egregia autem illius vxor respondit: Dulcissime marite, quid obstat, quò minùs tu quoquè eò venias, & eandem, quam ipse, viam ineas, & sanctam consequaris cum ipso consummationem, vt sis meî defensor, & horum paruorum infantium, & totius tui generis? Dixit eius maritus: Da mihi calceos, & ingrediar viam à me desideratam. Illa verò hoc fecit velociter, & læta eum dimisit. Qui cùm accepisset calceos, & se veste induisset, & duos quos habebat filios vlnis esset amplexus, stetit ad Orientem, & Dominum inuocauit, & dixit: Domine Deus pater omnipotens, & Domine IESV Christe, & sancte spiritus, vna diuinitas, vna virtus, miserere meî peccatoris: miserere ancillæ tuæ, & eam suscipe & hos duos infantes, qui es defensor viduarum, & pater orphanorum. Ego enim, Domine, cum magno & alacri animi studio ad te venio. Hæc cùm dixisset, osculatus est suos filios, & dixit: Salua sis mulier, & noli affici tristitia, nec flere: sed gaude & exulta. Te enim & filios meos & animam meam depono in manu boni Dei nostri, qui potest omnia.

Vide feruorem Mardarij, ad martyrium properantis.

Et cùm hæc dixisset, cursìm est egressus: & venit ad quendam nomine *Mucatorem*, qui in regione Auracenorum habebat habitationem, & in ea obtinebat *primas* partes, & erat vir valdè clarus & diues: & cùm eum salutâsset, dixit: Eccè ego vado ad amicum tuum & cognatum Cyrisicem, & Deo volente, ero ei comes in via, & cum eo subibo discrimen certaminis. Tu ergò esto post Deum defensor meæ vxoris, & meorum filiorum in hac vita: & pro hac gratia ego quoquè tibi operam nauabo in illo die, quandò coram Deo sistemur, vt mercedem accipias. Dixit verò vir ille pius: Abi in pace, fili mî, & pulchrum hoc iter confice: & ne de eo sis solicitus: satisfaciam tuo desiderio. ero enim spiritali affectione vxoris tuæ maritus, & pater tuorum filiorum. His auditis, Mardarius cùm ei valedixisset, iam decæterò prope castellum venit ad sanctos: & sic vocauit sanctum Eustratium: Domine Cyrisice, quomodò ouis simplex ad proprium currit pastorem, ità ego quoquè ad te, volens esse vobis in via comes. Me ergò suscipe, & refer, licèt indignum, in numerum sancti tui cœtûs, & adduc me, etsì indignum, testem Christo Domino. Et hæc cùm dixisset, clamauit voce magna dicens: Ego quoquè sum Christianus, sicut etiam dominus meus Eustratius. Audite ministri diaboli, audite. Tunc cùm ipsum milites compræhendissent, colligârunt cum reliquis sanctis: & cùm in castello eum coniecissent in publicam custodiam, de eo quoquè ad Ducem retulerunt.

Præclara Mardarij virtus

Hac ipsa autem hora, tāquàm leo rugiens, sedit ad examinationem: & pro more adducente cohorte lictorum, adductus est nudus, funibus manus habens vinctas sanctus Auxentius, sanctis adstantibus, & singula videntibus: & adhuc vultu læto Dux inquit: Auxenti, nos quidem liberans à laboribus, te autem salute dignum censens, nūc saltem doce, an à varia illa & tibi perniciosa destiteris peruicacia, & cum dijs redieris in gratiā. Sanctus dixit Auxentius: Paucis audi, ô Lysia. iuro tibi eam, quæ præest & omnia adspicit, iustitiam, esse mihi mentem immutabilem: vnumque Deum me nôsse, & ipsum colere: etiamsì innumerabiles alias mihi plagas imposuèris & cruciatus, maiores ijs, qui iampridèm mihi sunt illati: etiamsì me ferro, etiamsì me igne consumpseris, nūquàm poteris meā flectere cogitationem. Decæterò fac quod velis. Tunc Dux pronunciauit senten-

Auxētij mira cōstātia.

ſententiam: Auxentius, qui poſt multa tormenta & cruciatus, etiamnunc permanet in ſua pernicioſa ignorantia, per ei paratam gladij amputationem, ferream ſuam, & quæ molliri non poteſt, perdat animam, in loco aliquo nemoroſo & deſerto finem huius ſententiæ accipiens, vt iuſta ſepultura infelix eius corpus careat. Qui autem auſus eſt ſe nupèr reliquorum cœtui adiungere, producatur in medium, celeriter conſecuturus honorem, qui ab eo requiritur.

Sanctum verò Mardarium ſoluentibus militibus ab ei impoſitis collaribus, hic beatus dicebat: Domine mî Cyriſices, ora pro me, rogo te: & doce me, quid ſum reſpõſurus huic exitioſo & peſtifero homini: nè me tanquàm agreſtem & illiteratum hominem irrideat immanis iſte lupus. Sanctus autem ei dixit Euſtratius: Dic ſolùm cõſtanter, frater mî Mardari, Sum Chriſtianus, Sum Chriſti ſeruus: & nihil aliud reſpondeas, ſi quid contrà dicat aut faciat. Cùm verò eſſet adductus, dixit cohors: Adeſt Mardarius. Dux dixit: Qui ſe nupèr tradidit interrogationi, is nomen doceat, ſtudium, quæ eum tulit patriam, conditionem, & quænam ſit ei religio. Mardarius dixit: Sum Chriſtianus. Cùm autem rogaretur ab apparitoribus, vt diceret nomen, & conditionem, & patriam, perſeuerauit clamare, Sum Chriſtianus. Et cùm diù rogaretur, nihil aliud dixit nisì ſolũ, Sum Chriſtianus, Sum Chriſti ſeruus. Cùm eius itaque ſimplicitatem & puritatem vidiſſet Dux ſceleratus, dixit: Terebra terebrentur calcanei pedum eius, & funibus traiecti, ab orbe rotæ pendeant: candentes autem obeliſci, eius tergo admoueantur, vt ex hoc ambitu fiat ſanæ mentis, & ad danda reſponſa idoneus. Cùm hoc autem factum eſſet, & ipſe diù penderet à calcaneis, & vreretur ſubulis, emiſit vocem, dicens: Domine, ago tibi gratias, quòd me his bonis ſis dignatus. Deſideraui ſalutare tuum, & amaui ipſum valdè. Suſcipe animam meam in pace. & cùm hæc dixiſſet, tradidit ſpiritum.

Mardarius offertur iudici.

Mira eius ſimplicitas.

En crudele ſuppliciũ.

Feliciſſimè Mardarius expirat.

Demiſſis verò ſanctis eius reliquijs, Dux dixit: Nudo corpore adducatur etiam is, qui eſt ex Sataleorum regione Eugenius, qui, cùm de Euſtratio haberetur quæſtio, auſus eſt ſubire, quem non dico Chriſtianum, vt ipſi errantes dicunt, ſed planè achreſton, hoc eſt, inutilem. Cùm ipſe autem adſtitiſſet, dixerunt apparitores: Adeſt Eugenius. Dux dixit: Dic mihi ſceleratiſſime, quis malus dæmon te malis fatis actum ad tantam impulit audaciam, vt cum tanta te ingereres impudentia, & nihili faceres iudicij auſteritatem? Dixit ſanctus Eugenius: Deus meus, qui, quos tu colis, dæmones aboler, ipſe dedit mihi virtutem, & largitus eſt mihi fiduciam & dicendi libertatem, vt tuam cõſpuam infelicitatem, ſordide canis, theſaure ſatanæ, qui tecum traditur in interitum. Dux dixit: Contumelioſa eius lingua excindatur: enſe verò priuetur vtriſq; manibus, & baculis confringantur eius tibiæ, vt in nos ſe gerat temperantiùs. His autem factis, ipſe quoquè tradidit ſpiritum.

Eugenius conſtanter reſpondet tyranno.

Dirè cruciatur, & abit ad Chriſtũ.

Hæc cùm feciſſet Dux ſceleratus, exijt in campum, vt exerceret exercitum. Cùm autem recenſerentur, vnuſquiſque oſtentabat ſuam in armis experientiam, Duce contemplante. Quidam verò Oreſtes nomine, vir procérus & forma decorus, ad nomen vocatus & ordinem, adſtitit Lyſiæ. Cùm Lyſias autem eius laudâſſet ſpeciem, & verum appellâſſet militem, iuſſit pilum torquere ad ſcopum. Cùm is verò manum direxiſſet, & arma concuſſiſſet, quæ ab eo in pectore ferebatur Crux aurea, è veſte eius excuſſa, extrinſecùs apparuit, ità vt omnes eam cernerent, & ipſe etiam Lyſias. Statim autem adductus, ſtetit prope Ducem: & cùm manu Crucem accepiſſet Lyſias, rogauit quidnam hoc eſſet: Nunquìd tu quoquè es, inquit, ex ijs, qui ſunt partium Crucifixi? Ille verò dixit: Sum ſeruus Crucifixi Domini mei Dei: & hoc geſto amuletum ad omnia mala auertenda, quæ mihi ingruunt. Dux dixit: Hic quoquè egregius miles, vinctus cum illo carnifice Euſtratio, ſit ei comes in via, cùm opportunè ſit de eis habenda quæſtio in ciuitate Nicopolitana. Cùm veniſſet autem Lyſias in ciuitatem Nicopolitanam, magna multitudo legionis militum, quæ erat in ciuitate, ad eum acceſſerunt, & omnes vna voce clamabant: Lyſia, nos quoq; ſumus milites Domini noſtri Ieſu Chriſti: fac quod velis. Ille verò primùm quidẽ fuit obſtupefactus, timẽs nè aliquid noui aduerſùs eum innouarent. Deindè cùm cognouiſſet, quòd ſicut oues ſeipſos tradiderunt, ſolutis zonis ſuis, iuſſit ipſos comprehendi, & vinctos conijci in carcerem: apud ſe autem conſiderabat, quemadmodùm in ſanctis perdendis ſe gereret, & non eſſet à Nicopolitanis, aut ab eorũ cognatis aliqua confuſio. Præcipuè aũt timebat S. Euſtratium, nè ſi rurſùs ei inferrentur tormenta, faceret ſimiliter aliquod miraculũ: & nõ ſolùm in fide con-

Oreſtes miles Crucem auream ad pectus geſtauit.

Multi milites vltrò Chriſtum cõfitentur.

firmaret eos, qui iam erant Christiani: sed gentiles quoquè traduceret à cultu simulacrorum. Visum est ergò ei, cùm manè surrexisset, transmittere ad Agricolaum in ciuitatem Sebastenorum, sanctum Eustratium & sanctum Orestem. Cùm esset itaque dies, iussit hoc fieri, publicam scribens epistolam ad Agricolaum hoc modo:

Literæ Lysiæ ad Agricolaum.

Magnificentissimo Agricolao Dux Lysias: Cùm in vniuersa terra, quæ est sub Sole, neminem nôssent diuinissimi nostri Imperatores, qui meliùs scrutari posset arcana orbis terræ, regendæ prouinciæ tibi dederunt potestatem. Apertè enim sciunt, te posse noctes, sicut dies, ad rempublicam defendendam consumere. Quæ dormire nõ possunt itaque stellas priùs somnus domuĕrit, quàm tuos oculos sopiĕrit, donèc effectum fuerit id, quod studes ad vtilitatem vniuersorum: & vt semèl dicam, cùm apud te solum summam inesse vidissent vnamquanque partem, meritò huius, quam nunc obtines, administrationis, quæ nihil habet contemnendum, dignitatem permiserunt. Quocircà ego quoquè testis tam multarum, quæ in te insunt, rerum præstantiæ, hunc ad te vinctum mitto Eustratium, qui eorum qui dicuntur Christianorũ magno morbo laborat: maximè cùm nihil possim inuenire, quod sufficiat ad auertẽdum audacia eius cœpta: sed etsi eius, quæ mihi seruit, militiæ honorẽ esset assecutus, maiori superbia animo erectus, desijt in contumeliam. Quòd si intẽtarem metum, sua arrogantia circunscripsit futurum, vim suæ superstitionis reddens potentiorem: & licèt videret alios eisdem affectos supplicijs, neq; propter minas, quæ in eos intendebãtur, suam repressit audaciam: sed quod euenerat, existimabat esse potiùs fortunæ insultum, quàm supplicium. Eum ergò, & qui cum eo est Orestem, qui est eiusdem sentẽtiæ, ad tuam mitto sapientiam, sequens edicta Imperatoria. Cùm has ergò literas accepissent milites, & sanctos haberẽt vinctos, viã persequebantur. Sanctus autem Eustratius simul cum Oreste sic canebat in via: Viam iustificationum tuarum elegi: instrue me, & discam mandata tua.

Locus obscurus.

Psal. 118.

S. Eustratius cũ S. Oreste iucũdè colloquitur.

Impletis verò precibus, dixit: Frater Orestes, narra mihi, qua animi alacritate cõsummatus fuit sanctus Auxentius, & in quo loco. Sanctus autem Orestes dixit: Postquàm Dux pronunciauit in eum sententiam, rogauit milites, qui eum abducebant, vt veniret ad videndam tuam virtutem, & te iuberet valere. Nemo verò eum audire sustinuit: erat enim tempus prandij: & festinabant illi, ventri seruientes, implere id quod eis imperatum fuerat, & duxerunt eum in quandam vallem, quam nos vocamus Orotiam. Veniens autem, in via canebat sanctus: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: & vsq; ad ipsum locum impleuit Psalmum, & flexis genibus orauit. Cùm manus verò sustulisset, accepit tanquàm oblationem, & dixit, Amen: & cùm circunspexisset, vidit me prope eum stantem: & cùm me vocâsset, dixit mihi acriter: Frater Orestes, alloquere Dominum Eustratium, & dic ei, vt oret pro me: & eum citò ad me venturum: eum enim expecto. & sic fuit ei caput amputatum, omnibus, quos suspicio erat esse Christianos, passis persecutionem. Sanctæ autem eius reliquiæ noctù furto sublatæ sunt à presbyteris, qui erant in Arabracis. Eius verò capite non inuento, cœperunt flere & Deum rogare, vt eis aperiret sanctum caput martyris. Dei autem prouidentia stans cornix super ramum arboris, in qua erat caput, cœpit clamare. Cùm adspexissent verò ad ramum arboris presbyteri, in qua cornix stabat clamans, vident id iacens prope cornicem: & cùm ipsum honorificè sustulissent, sustulerunt etiam sanctas eius reliquias, & eas transtulerunt in locum purum & insignem. Hęc cùm sanctus audiuisset Eustratius, fleuit, & Deum inuocauit, & dixit Orestæ: Pergamus nos quoquè, & ad eum venire festinemus.

Psal. 118.

Sanctæ Auxentij reliquiæ insigni loco reponuntur.

Quinque autem pòst diebus sancti adducti sunt Sebasteam, & traditi sunt à militibus: & accepta Lysiæ epistola, Agricolaus iussit eos seruari in tutissima custodia: & die sequenti cùm publicè sedisset in foro pro tribunali in ciuitate Sebastenorum, iussit Agricolaus duci sanctos. Vniuersa autem ciuitate congregata ad eos videndos, dixit Agricolaus: Epistola missa ab illustri Lysia, & quæ est consecuta scriptis mandata examinatio, priùs legatur. Quæ postquàm fuit lecta, sic locutus est Agricolaus: Nè existimes, ô Eustrati, similiter cessurũ hîc tibi esse suppliciũ. Priusquàm ergò eius facias periculum, submitte te edictis Imperatorum: & accedens, sacrifica dijs. Dixit verò sanctus Eustratius: O Iudex, imperant'ne leges etiam Imperatoribus, an non? Dixit Præses: Maximè. Nam eæ ab illis seruantur. Sanctus dixit Eustratius: Tibi ergò ante omnes, & eos etiam, qui tecum sunt, in scriptis solis sitæ sunt leges. Dixit Præses: Curnàm hoc dicis, ô

caput

caput impium? Quis vnquàm ausus est facere contra leges? Dixit sanctus Eustratius: Quoniam sic continetur in legibus Cæsaris: Vis quidem absit in omni sermone & facto: persuasione autem potiùs administretur respublica: & alterum duorū oportet, vt aut qui imperat, persuadeat ei, qui páret eius imperio, vt assequatur ea quæ cupit: aut qui páret, persuasus, sua spōte faciat quod iubetur. Et rursùs hoc continet post eundem versum: Statuimus autem, vt Præses iudicet, miscens metum lenitati: vt neque alicui propter metum sint infensi, neque peccent propter lenitatem. Hęc, ô Iudex, ità scripta sunt, an non? Dixit Præses: Sunt. Te ergò rogo, idem ordo in me quoquè seruetur. Dixit Præses: Et in te, & in omnibus leges cū ea, qua par est, reuerentia necessè est custodire. Sanctus dixit Eustratius: Sit ergò, rogo, tuus metus lenitate contemperatus, vt qui cùm sis omnium experientissimus, velis potiùs persuaderi, quàm persuadere, iudicans singula ratione. Sin autem hoc non licet, absque vlla ratione & constitutionibus, puni, occíde, fac quod velis. Præses dixit: Quod velis, duc audacter & liberè, cùm gaudeat iudicium hoc potiùs efficere persuasione.

S. Eustratius ipsis legibus arguit Agricolaū.

Sanctus dixit Eustratius: Quibusnam dijs iubes me sacrificare, maioribus an minoribus? Dixit Præses: Ioui primùm, & tunc Apollini, & Neptuno. Sanctus dixit Eustratius: Quibusnam párens sapientibus, aut interpretibus, aut prophetis, inuenistis eos esse adorandos? Dixit Præses: Platoni, Aristoteli, Hermeti, & alijs sapientibus: quos si tu esses expertus, eorū coleres memoriam, ô Eustrati, cùm sint diuini viri & admirabiles. Sanctus dixit Eustratius: Nullius horum mihi sunt ignota mysteria: sed ab ineunte ætate eorum habui experientiam. Quinetiam in musica pulchrè sum versatus, vt cui obtigerit pater virtutis studiosus: &, si iubes, incipiamus primùm à Platone. Dixit Præses: Inuenimus Platonem in libro, qui inscribitur Timæus, descendisse in Pyręum, & precatum esse deam. Tibíne videtur hic esse sapiens, an non? Sanctus dixit Eustratius: Valdè condemnat Plato Iouem deum tuum. Audi autem verba Platonis. Quoniam verò incepisti à Timæo, & ciuilibus eius orationibus, audi in secūdo eius libro ea, quæ sic sunt posita: Deus quoniam est bonus, omnium bonorum fuerit causa, sicut velutì dicimus: malorum autem nequaquàm causa. Et bonorum quidē nullum alium dicemus esse causam, nisì Deum: malorum autem non esse causam. Sed quid opùs est ab alio quærere? Non est ergò admittendus Homerus & alij Poëtæ, qui dicunt Iouem esse authorem bonorū & malorum. Violati ergò iurisiurandi & confusi fœderis à Pandoro aduersùs Gręcos rationem, non hic Iupiter, vt dicit Poëta, procurauit per Mineruam. Non laudabimus autem optionem, ad quam ipse duxit eos, quos tu deos existimas. Dixit verò Aeschylus, Deum causam producere mortalibus, quandò vult domos affligere, & euertere funditùs: Plato autem in sua ciuitate neminem vult hęc dicere aut audire, neq; iuuenem, neque senem. Nefarium enim est, Deum fuisse parricidam, sicut hic Iupiter, qui nunc colitur à vobis, fecit, qui suum patrem Saturnum deiecit de cęlis, & eum contriuit: aut factum esse cygnum, vt mortalem deciperet mulierem, & eam vitiaret. Pręterea verò rursùs ægrè fert Plato, quòd fletu & muliebri insania correptus deus tuus, ô Iudex, defleat inconsolabiliter mortē Sarpedonis. An nō ità est? An non sunt scripta in libris vestris omnia fabulosa? Si ipse aūt sapiens Plato vester scriptor, eum deum esse denegat, & iubet neminem hominē, cui virtus est curæ, imitari tales animi perturbationes: cur vosipsos submittitis, quarū ipsi cōuicti fuerūt, actionibus, & nos eos hodiè adorare cogitis?

Sapienter cum illo in disputationem ingreditur.

Iouem et ipsis ethnicorū libris proscindit.

Dixit Præses: Tuam fero audaciam propter eam, quæ in me inest, philosophiam. Sed tu quoquè dic mihi, Quem tu colis Deum, quomodò cùm esset homo, ductusque fuerit ad iudicium, & in crucem actus, Deus esse est à vobis putatus? Sanctus dixit Eustratius: Si me patienter audias, primùm te interrogabo ea, quę cogitationi meæ sunt proposita: & tunc dicam ordine id, quod à me quæsisti. Dixit Præses: Dabitur omninò tibi potestas & opportunè & importunè dicendi quod vis. Dic nobis quod velis. Dixit Eustratius: Omnem hominem, qui est sanæ mentis, conuenit Deū existimare iustum, qui compræhendi nō potest, neq; effingi, neq; verbis explicari: estq; immutabilis, & diuinis suis bonis omnem superat potestatem. an non ità tibi videtur, Iudex sapientissime? Dixit Præses: Ità arbitror. Dixit sanctus Eustratius: Hoc quoquè adijciemus, ei omninò nihil deesse. Præses dixit, Omninò. Sanctus dixit Eustratius: Quid ergò? dabimus'ne aliquos etiam alios esse deos, & eos consistere intra hanc, quam dicimus, ab interitu alienam essentiam? Sed est absurdum quod dicitur. Quòd si vel parùm quid eis desit huius bea-

Libera ei fit dicendi potestas à crudeli iudice.

tæ

tæ conditionis, non arbitror, eos existimari deos ab hominibus. Deo enim nihil deest, vt priùs dictum est: cui credere, & quem adorare oportet omnes homines. Dicit Præses: Ità habet. Sanctus dicit Eustratius: Quid ergò, multi tui dij consistunt'ne intra hæc intemerata bona & immortalia, & pares inter se vires habent? Qui sunt in vna distincti essentia, & tanquàm in vnum verticem, conueniunt in virtutem diuinitatis, dicãtur non dij maiores & minores, sed Deus vnus: q in virtute incomparabili est vnicus, & nomen habet diuinitatis: & nè à vobis existimetur alius quidem cælum habitare, alius verò mare, alius autem terram. An non tibi sic videtur?

Præses respondere ei non potest.

Cùm non posset autem Præses ad hæc respondere, diù siluit. vix tandèm verò respondit, dicens: Mittens hos syllogismos, & multùm valere iubens rationum tuarum probabilitatem, hoc doce, de quo fueras interrogatus: Quomodò vos Deum colitis Crucifixum? Sanctus dixit: Incipiam, quomodò tuus poëta Hesiodus: In principio erat Erebus & Chaos, hoc est, caligo & profunditas aquarum. Deus ergò cùm tunc hunc mundum in hunc ornatum distinxisset, & non ex subiecta, aut quæ priùs existebat, materia, sed omnia ex eo, quod non erat, ad essentiam produxisset, fecit hominem ad imaginem & similitudinem suam. Malus ergò angelus, qui ipse quoquè obtinebat principatum in ordine Angelorum, cùm sua sponte rebellâsset aduersùs eum qui ipsum fecerat, & elatus fuisset superbia, à suo ordine fuit expulsus, & à Deo assidendi potestate: & meritò à Deo accepit sententiam, quæ eius puniret audaciam: & tunc propter eam eius inobedientiam, proiecit eum Deus à superna potestate, & Angelica eum priuauit gloria: hominem autem posuit in paradiso, dans ei mandatum quod exercebat ad obedientiam. vt vesceretur quidem omnibus bonis, quæ erant in paradiso: vnam verò non tangeret arborem: hoc ei instituto certamine, vt si ei insidiante malo, non ampliùs Angelo, sed dæmone, qui defecerat, & omnia contra eum machinante, posset primus homo non transilire ei datum à Deo præceptum, & dedecore afficere aduersarium, qui ei inuidebat propter insignem honorem: si hoc, inquam, factum esset, homo esset immortalis, degens incorruptione. Sin minùs, non sineretur ampliùs esse in paradiso: sed ex eo exterminatus, viueret & moreretur. Malus ergò dæmon, qui inuidia ferebatur in hominem, in eum varijs vsus est præstigijs, & cùm ope serpentis decepisset vxorem primi hominis, per eam ipsum quoquè induxit, vt præceptum transiliret: vt ipse ideò expulsus ex paradiso à Deo omnipotente, deduceretur ad labores sudorum & interitum. Obtinuit itaque malignus victoriam, qui gloriabatur, quòd propter eam sententiam hominem accepisset redactum in suam potestatem: & cùm decæterò multiplicatũ esset genus hominum, is tanquàm tyrannus omnem animam redegit in seruitutem.

Gene. 1. Gene. 2. Gene. 3.

Gene. 7. Gene. 8.

Cùm itaque ij in multam lapsi essent impietatem, inundatione Deus mundum perdidit. Conseruauit autem Noë, quendam virum iustum, qui præclarè decertauit aduersùs malignum hunc dæmonem, & non fuit ab eo omninò superatus, in arca lignea cum vxore & liberis. Cùm rursùs verò restituisset omnem terram in pristinum statum, tanquàm ciuem quendam victorem eum in terra posuit. Procedente autem tempore, cùm rursùs multiplicarentur homines, omnis profecit impietas, & omnes vincebantur à peccatis, & morti subijciebantur, & vincti tenebantur apud inferos, ad interitum examinati à maligno dæmone. Misertus autem Deus, qui nos formauit, & non ampliùs volens quod à se factum erat opus despicere, primùm quidem Græcis hanc concessit sapientiam, vt immotis animæ oculis agnoscerent Deum omnipotentem, & superarent dæmonem aduersarium. Hi ergò, etsi visi sunt paululùm resipiscere, & rectum iter pietatis attendere, cùm tamen tanquàm in vmbra verbis solùm appræhẽdissent visionem, rursùs cadebant in errorem Maiorum, ipsi quoquè superati à falsa religione, & in deteriorem prolapsi impietatem, & via inuia aberrantes. Et nec sic quidem passa est insignis & ab omnibus celebranda Dei potestas nos iacére in delictis. vndè etiam dedit legem, & misit Prophetas, & multifariàm multisque modis generi Hebræorum viam ostendit salutarem. Omnes autem retrocedentes, recidebãt in Maiorum suorum infirmitatem: & morti subijciebantur omnes propter peccatum. Aequum itaque censuit æquale nobiscum certamen suscipere Dominus noster, Deus verbum, & nobis ostendere victoriam aduersùs aduersarium, par nobis in omnibus factus præter peccatum: & cùm seipsum humilem reddidisset, & nobis seruis formã similem suscepisset, natus est ex Virgine, non mutatus diuinitate: sed ouis ferens pellem propter lupi progressum. Si enim

Philosophi cognoscunt Deũ, sed relabuntur in errores maiorum.

per

per supernam diuinam suam potentiam percussisset hunc aduersarium,(poterat enim, vt qui potest omnia, quæ à me non possunt fieri) dedisset ei iustam occasionem defensionis, dicendo: Hominem vici, & à Deo sum victus. Sic enim tunc sic facilè potuisset defendere, vt qui sciret, Deum quidem posse omnia efficere: & hæc, si corpus quidem induisset, non esse eiusmodi, quod non posset facere.

Accipiamus autem, ô Iudex, aliquam similitudinem, quæ conueniat huic meæ narrationi. Si tu ipse, qui es dominus huius ciuitatis, cùm vidisses lupum, aut vrsum, aut aliquam aliam bestiam inuadentem tuam ciuitatem, dixeris seruo tuo: Occide illam. Ille autem parens tuo iussui, & sine arte accedens, fuisset à fera deiectus & cōsumptus, sustineres'ne iterùm alteri seruo tale certamen imperare, aut illum damnare, quòd victus perijsset? Nequaquàm. Sed nè videaris eis imperâsse, quæ fieri non poterant, eos qui tecum sunt, opem tibi laturi, despicis: non vteris autem nec equo, nec aliquibus armis, cùm & habeas & possis omnia: sed propter cæteros tuos seruos, effectus similis seruo, cui iusseras, & qui victus fuerat, sicut ille, nudus & omni alio auxilio defectus, ad hanc bestiam accedis: & ea percussa, tunc famuli quidem, qui fuit consumptus, damnabis imbecillitatem coram omnibus: docebis verò cæteros, vt simili animo accedant & experientia, quotiès tale quid occurrerit: & tunc minaberis, si non similiter eis ostensa assiduè vsi fuerint victoria, & se & sua custodierint. Sin minùs, eos futuros inexcusabiles, & esse ad magnum ducēdos supplicium: eos autem, qui se fortiter gesserint, & imitati fuerint virtutem eis à domino ostensam, & honorem & libertatem esse consecuturos, vt bonorum custodes, & præclaros Imperatores.

Sic ergò Dominus quoquè noster Deus, seruator omnium, cùm sui serui in certamine suscepto aduersùs dæmonem, qui nunc à vobis colitur, ab ipso victi essent & contriti, ipse ineffabili quodā consilio seipsum exinaniuit, descendens ad sanctam & venerandam Virginem, & serui formam accipiens, & in omnibus effectus ijsdem, quibus nos obnoxij, affectionibus præter peccatum. & progressus in hoc vitæ theatrum, voluntaria sua & longè sapientissima & salutari humilitate latuit sceleratum, ipsum dæmonem, qui à vobis, vt dictum est, colitur: & eum, vt consueuerat, tanquàm nudum ac solum hominem inuadentem, vicit, & eius totam profligauit potentiam per suam preciosam & nobis salutarem passionem, quam in Cruce subijt, docens nos, qui fuimus eius victoriæ spectatores, eodem exemplo contra eum pugnare, & eius potentiam deijcere ac prosternere. Ipse ergò nostras accepit affectiones, & suam nobis dedit impatibilitatem, cùm tam ijs, qui propè erant, quàm ijs, qui erant apud inferos, largitus esset resurrectionem: & docuisset nos in filiorum adoptionem ascitos, in eo manum habere inuictam, & coronari, si decertauerimus. Corpore ergò vincimur, & vincimus spiritu. Cadimus in interitum: & is casus, nempe mortis, eò nobis deducitur, vt efficiamur incorrupti, & ab interitu alieni. Auersamur vestram ebrietatem, qui ritu brutorum vitam agitis, & angelicam quærimus æternitatem. Non terram proni spectamus, sicut pecora: nec cùm simus belluinis moribus, nominamur homines: sed erecti cælum intuemur: & cùm simus in corpore, vitam, quæ illic est, angelicam amplectimur. Scimus animi nostri & corporis esse perpetuum & implacabile bellum, sapientique & moderata vtentes ratiocinatione, auersamur coniunctionem cum hoc mortali corpore, eiusque titillationes & suaues libidinis motiones fortiter recusamus: cogitatione in altum exilire, & membra mortificare, semper exercemur per tolerantiam, & à rebus proprijs abstinentiam. Vtimur verò pura & perspicua Domini nostri memoria, & scaturit nobis sermo minimè perturbatus. In nos citra vllum impedimentum rationales operantur virtutes. Hæc & his plura nobis largitus est Deus, cùm hominem induisset. Vos autem, vt est probabile, corpori estis dediti: & cùm corpori dediti sitis, eos deos appellatis, qui fecerunt probrosa opera ignominiæ: & eorum posita colitis simulacra: & alienati estis à coniunctione virtutum cælestium, & in dies angimini, non solùm propter res aduersas, sed etiam propter insolentes, & quæ in somnis agitantur huius vitæ felicitates. Vos non solùm corpore, sed etiam anima morimini ad eum, qui nunquàm desinit, interitum. Nos autem à Domino nostro IESV Christo didicimus, viuentem spiritum corpus quoquè, quod omnibus communi soluitur interitu, rursùs animare, & ad immortalitatem ei essentiam præbere. Hæc ergò breuiter sum persecutus, vt & tuo Platoni parens, & à me discens ea, quæ vera sunt, renuncies parri-

Cur Deus factus homo.

Cur passus in Cruce.

Vide quid agant boni Christiani.

cidæ deo tuo & amabili cygno, qui multùm flet propter mortem suorum filiorum.

Dixit Præses Agricolaus: Non potuimus nos diuinorum & magnorum regum virtutes discernere: sed solùm ijs cedere, quæ iusserunt Imperatores. Quamobrèm cessante omni superuacanea oratione & dilatione, veni, & dijs sacrifica: alioqui periclitaberis multa supplicia, quæ nunquàm audiuisti. Sanctus dixit Eustratius: Cur nos ergò fecisti tantum laboris capere, & non hoc diù antè cœpisti? Tunc iubet lectum afferri ferreum, & multum ignem substerni, vt ipse arderet, & candēs euaderet: & sanctum Orestem primùm ei iubet imponi, & dicit sancto Eustratio: Aequum est, vt cùm, quę te manent supplicia, priùs in alijs fueris contemplatus, tunc subeas tormentũ, vt constantiorem ostendas fortitudinem. Sanctus verò Orestes cùm ad lectum adduceretur, timuit: & sanctum intuens Eustratium, dixit: Ora pro me. laborat enim mihi cogitatio. Sanctus autem respondit Eustratius: Noli animum despondere, frater Oresta. Solus enim adspectus affert timorem & cruciatum: nullus verò eius tibi aderit sensus, si audacter & fidenti animo accesseris. Ipse enim Dominus adest nobis adiutor, & nos defendit. Memento generositatis sancti Auxentij, & reliquorum sanctorum: neque ijs videaris deterior. hęc enim mox deficiunt: manet autem nos thesaurus, qui non potest auferri. Hæc cùm sanctus audiuisset Orestes, audenti & forti animo insiluit, & stetit supra ignitum grabatum, cùm se signâsset: & statim accumbens, toto corpore se expandit supra ignem: & magna voce clamans, dixit: Domine IESV Christe, in manus tuas commendo spiritum meum. & Domino sanctam suam tradidit animam. Acclamauit autem S. Eustratius, Amen: & statìm iussit Agricolaus sanctum Eustratium abduci in custodiam. Qui cùm consuetas preces Deo emisisset, & famulum, qui erat cum eo, vocâsset, dicit ei: Agè fili, faciam testamentum. Spero enim fore, vt ego quoquè cràs sistar ante Dominum meum Christum.

S. Orestes imponitur candēti craticulæ.

Timet, sed à S. Eustratio confirmatur.

Christo reddit animã.

Testamentum S. Eustratij.

Charta autem ei allata, fecit testamentum, in eo significans, se velle sanctas suas reliquias efferri in oppidulum Arabracinorum, & illic deponi: nemini verò licere omninò eas tangere: sed saluas esse deponendas in loco, qui vocatur Analicozora, simul cum Auxentio & Oreste & Mardario & Eugenio: quoniam hi sancti sanctum Eustratium sacramento adegerunt, dicentes, vt, postquàm esset consummatus, cum sanctis suis reliquijs, eorum quoquè deponerentur reliquiæ saluæ & integræ. Quas autem Arabracis habebat facultates, assignauit ad eos alendos, qui erant permansuri in ministerio martyrij eorum: reliquorum verò omnium mobilium, dimidium quidem distribuit pauperibus, aliam autem suis sororibus. famulos verò suos, donata eis libertate, iussit accipere legata. Hæc cùm decreuisset, toto die ieiunauit: tota autem nocte perseuerauit Deum orare, & ei psallere.

Episcopus autem ciuitatis Sebastenorum, eo tempore latebat propter persecutionem: qui noctù venit ad eum, & datis custodibus pecunijs, ingressus est ad sanctum Eustratium. audiuerat enim de magna eius sapientia, & quòd Præsidem cum dijs suis pudore affecerat. & cùm fuisset intra custodiam, pronus cecidit in faciem, & sanctum adorauit, dicens: Beatus es, fili Eustrati, quòd Dominus Deus tantam tibi dederit virtutem. Memento autem meî quoquè, te rogo. Respondit verò sanctus Eustratius: Nè sic facias, pater spiritalis: sed ad eam, quæ est tibi data, dignitatem adspiciens, expecta hoc à nobis implendum tibi debitum. Cùm ij ergò sedisent, dixit Eustratius Episcopo: Quoniam Deo volente, cràs hora tertia sum sistendus ante Dominum meum Christum, (ità enim mihi fuit apertè reuelatum) ideò accipe chartam mei testamenti, & lege. Cùm ergò legisset Episcopus chartam eius testamenti, rogauit illum cum ijs, qui cum ipso erant, Clericis, vt testamento subscriberent: & eum adegit iureiurando, vt illeipse surreptas eorum ferret reliquias, & deponeret in eorum regione, in loco qui continetur in testamento, & reliqua omnia impleret: dicens, pro eo labore esse ei reddendam mercedem à Domino nostro Iesu Christo in futura vita. Cùm pollicitus aũt esset Episcopus se singula eorum esse facturum, rogauit eum, vt ab ipso sanctam acciperet communionem Sic enim dicebat sanctus: Ex quo tempore fui compręhensus, non communicaui. Allato ergò eo, quod oportebat, ministerio, & impleto sacrificio, accedēs sanctus Eustratius, cęlestem accepit margaritam: & repentè tanquàm fulgur illuxit in carcere, & vox venit, dicens: Eustrati, rectè decertâsti. veni deincèps in cælos, & accipe tuam coronam. Hac voce audita, proni in faciem humì ceciderunt. Tota illa nocte mansit Episcopus apud san-

S. Blasius Episcopus venit nocte ad eum.

S. Eustratius ab Episcopo accipit Eucharistiã

sanctum Eustratium, cùm audiens, & voluptatem capiens ex sermone martyris.

Cùm manè autem factum esset, recessit, iubens eum valere, & promittens se nihil præteriturum eorum, quæ in suo testamento statuerat. Agricolaus verò cùm manè è lecto surrexisset, sedit in tribunali, & iussit sanctum Eustratium adduci. Cùm is autem adstitisset, eum vocauit Præses, & dixit ei in arcano.: Testis mihi est, ô Eustrati, quæ omnia intuetur iustitia, me de te valdè angi animo, quòd in animum non inducas, vt pareas edicto Imperatorum. Sed publicè saltem simula, & specie deos adora: apud te autem crede, & adora Deum tuum. is autem tibi ignoscet propter impositam necessitatem. Nec, cùm sis vir tanta doctrina & sapientia, malè pereas tanquàm vnus maleficus. Si hoc enim esset remotum à periculo, ne id quidem à te requirerem. multos enim puniui tuæ religionis, & nullius sum misertus, neque ab vllo sum flexus. Tuî verò magnam curam gero, & propter te tota nocte magno sum dolore cruciatus. Sanctus dixit Eustratius: De hac re nè crucieris, neque propter me venias in periculum: sed quod Imperatorum tuorum continetur edictis, accuratè exequere. Ego enim neque simulatè, neque vllo alio modo dijs tuis sacrificabo: sed semper Deo meo confitebor in omnibus, & in medio multorum laudabo ipsum. Tua verò tormenta me recreant ac iuuant: & huius rei, si velis, fac periculum. Præses autem cùm diù manu vultum texisset, est lachrymatus, adeò vt vniuersa quæ circunsistebat turba, cùm cognouisset præsidem misereri sancti, vocem emiserit lamentabilem: eratque magnus luctus in ciuitate. Dixit verò sanctus Eustratius: Deus altissimus irritas faciet machinas patris tui satanæ. Ille enim hanc quoquè in me excogitat tentationem, vt mihi propositum impediat brauium. fac quod velis: ego enim sum seruus Domini Christi, & aduersor edicto Imperatorum, & auersor eorum abominationes: quoniam sunt execrandi & ipsi, & qui eos colunt. Cùm ergò vidisset Præses tam alacre & promptum eius animi studium, vix tandèm in sanctum Eustratium pronunciauit hanc sententiam: Eustratium, qui non paruit iussui Imperatorum, & dijs noluit sacrificare, iubeo, igne combusta ferrea eius anima, finem accipere. Hæc cùm dixisset, cursu recessit in Prætorium.

O fallaciã diaboli.

Vide insidias satanæ, vt euertat inuictũ martyrem.

Cùm autem sanctus abduceretur Eustratius, ijs qui audiebant stantibus, sic orauit: Magnificans magnificabo te, Domine, quoniam respexisti humilitatem meam, & non conclusisti me in manibus inimicorum meorum, & ex necessitatibus eripuisti animam meam Et nunc, Domine, tegat me manus tua, & veniat supra me misericordia tua. Quoniam conturbata est anima mea, & tristis est dum egreditur hoc corpore. Nè fortè mala inimici potestas ei occurrat, & eam impediat in tenebris, propter peccata, quæ à me in vita facta sunt in ignorantia. Sis mihi propitius, Domine, & nè videat anima mea tenebricosum vultum malorum dæmonum: sed eam accipiant Angeli læti & lucidi: & da gloriam nomini tuo sancto, & tua virtute deduc me ad diuinum tribunal, dum iudicor. Nè me compræhendat manus principis mundi huius ad hoc, vt me peccatorem attrahat in profundum inferorum. Sed adsis, & sis mihi seruator, adiutor & defensor. hęc enim corporis tormẽta sunt gaudia tuis seruis. Miserere, Domine, animæ meæ, quę fuit inquinata huius vitæ affectionibus, & eam puram suscipe: quoniam es benedictus in secula, Amen.

Precatio S. Eustratij. Psal. 30.

En vt vir sanctus mouit sibi.

Nota hæc verba.

Hæc cùm ipse esset precatus, iam accensa fornace & valdè ardente, facto Crucis Christi signo, in eam est ingressus sanctus Eustratius, psallens & dicens: Domine Iesu Christe, in manus tuas commendo spiritum meum: & sic cum pace tradidit suum spiritum, cùm ne eius quidem pilum ignis tetigisset. Consummatus autem fuit sanctus Eustratius tertiodecimo Decembris. Sanctissimus verò Episcopus Blasius, cùm sancti accepisset reliquias, easq; cum sancti Orestis reliquijs composuisset, ea impleuit, quæ ipsi mandata fuerant in testamento sancti Eustratij: glorificans patrem, & filium, & sanctum spiritum: Cui gloria & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Psallens intrat in fornacem.

HISTORIA S. LVCIAE VIRGINIS ET MARTYRIS, VT HABETVR IN PERANTIQVIS MS. *Codicibus, quibus antiquissima Martyrologia consentiunt.*

Decemb. 13.
Obserua antiquissimũ morem inuisendi Sãctorum sepulcra.

Vm per vniuersam prouinciã Siciliæ beatissimæ Agathæ fama creuisset, & Syracusanus populus per millia propè quinquaginta ad vrbem Catanẽsium sitienter pergeret ad sepulcrum S. Agathæ virginis venerandum: contigit Luciam virginem venerabilem, nobilissimam Syracusanorum, simul pergere, festiuitatis gratia inuitante, cum matre Eutychia, quæ annis quatuor fluxũ sanguinis patiebatur, & nullo medicorum poterat remedio liberari. Igitur dum processionis mysteria agebantur, hæc Euangelij lectio fuit recitata, qua legitur fimbria vestimenti mulier à sanguinis fluxu liberata. (Mar. 5. Matt. 9.) Et dum hęc lectio recitatur, dixit S. Lucia matri suæ: Si credis, mater, his, quæ leguntur, crede Agathen passam pro Christi nomine hoc meruisse, vt semper in pręsentia habeat eũ, pro cuius nomine passa est. Cõtinge ergò sepulcrũ eius credẽs, & liberaberis.

Igitur cùm peractis omnibus populus abscessisset, prostrauerunt se ante sepulcrum sanctæ virginis mater & filia, & cœperunt cum lachrymis flagitare suffragium. Intereà dum orationis prolixitas tenditur, somno Lucia virgo arripitur, & videt in somno beatam Agathen in medio Angelorum gemmis ornatam stantem, & dicentem: (Visio S. Luciæ.) Soror mea Lucia, virgo Deo deuota, quid à me petis, quod ipsa poteris pręstare continuò? Nam & matri tuæ fides tua subuenit, & eccè saluata est: & sicut per me Catanẽsium ciuitas sublimatur à Christo, ità per te Syracusana ciuitas decorabitur: quia iucundum Christo in tua virginitate habitaculum præparâsti. His auditis, expergefacta surrexit tremens, & ait matri suæ: Mater mea, mater mea, eccè sana facta es. Per ipsam te deprecor, quæ te saluauit suis orationibus, nè tu mihi aliquandò sponsum nomines, & nè tu velis de corporis mei posteritate fructũ mortalitatis inquirere: sed omnia, quæ mihi datura eras eunti ad corruptionis meæ authorem hominem moriturũ, da mihi eunti ad integritatis meæ auctorem Dominum Iesum Christum.

Cui mater eius Eutychia ait: Omnia quæ sunt patris tui defuncti ante nouem annos, incõtaminata custodiẽs, ampliaui potiùs, quàm minui, in patrimonio. Mea verò omnia quæ sunt, vel esse possunt, ipsa meliùs nôsti. Tege oculos meos, & quodcunq; tibi placuerit, de istis facultatibus facito. Lucia dixit: Audi, mater, cõsilium meum: Non satis Deo charus est, qui illi hoc dat, quod secum ferre nõ potest, & quo ipse perfrui nõ potest. Sed si tu vis gratũ esse Deo, hoc illi da, quo poteris tu vti. Moriens enim nullo poteris vti: & quod das, ideò das, quia tecum ferre non præuales. Viuens ergò, & salutem tui corporis habẽs, da Christo, quod possides: & quicquid te mihi daturã spoponderas, vel etiam cogitabas, Christo incipe tradere. (S. Lucia facultates suas distribuit egenis.) Igitur cùm quotidiè de his sermocinaretur virgo cum matre, fiebat rerum distractio, & quotidiè necessitatibus pauperum impendebantur.

Intereà dum distrahuntur prædia, & gemmæ venduntur, ad sponsi notitiam peruenit: isq; solicitus cœpit inquirere à nutrice sanctę Luciæ, quid hoc esset, quòd distractionem repentinam prędiorum & gemmarum audîsset. Cui hęc nutrix cauta confinxit: Sponsa tua inuęnit possessionẽ in venalibus, quæ millenos & ampliùs solidos præstet. Hãc ea in tuo nomine cupiẽs cõparare, videtur aliquãta distrahere. Credidit stultus carnale mercimoniũ, & animũ ab indagatione reuocans, etiam ipse cœpit author esse vendendi. At vbi vniuersa penè distracta didicit pauperibus, viduis, orphanis, peregrinantibus & Deo seruientibus erogata, (A spõso suo accusatur.) proponit litem in iudicio Paschasij consularis, dicẽs sponsam suam Christianissimã contra leges viuere Augustorũ. Quam Paschasius corripiens, cœpit ad sacrificia dæmonũ inuitare. Cui B. Lucia ait: Sacrificium viuum & immaculatum apud Deum & patrem hoc est, visitare viduas & orphanos in tribulatione eorum. (Iacob. 1.) Ego per istos tres annos nihil aliud agens, sacrificaui Deo viuo. Iam quia nihil superest, quod sacrificem, meipsam offero in sacrificium Deo hostiam viuentem. Quod ipsi placet, de hostia sua faciat. Paschasius dixit: Ista verba cuicunque tibi simili narrare potes Christiano: mihi autem, qui principum decreta custodio, ista frustrà prosequeris.

Lucia

Lucia dixit: Tu principum leges attendis, ego Dei leges attendo. Tu principes times, ego Deum timeo. Tu illos offendere non vis, ego Deum offendere caueo. Tu illis placere desideras: ego, vt Christo soli placeam, concupisco. Tu verò fac, quod tibi vtile videtur: & ego hoc ago, quod mihi vtile esse cognosco. Sapientissimè respondet iudici.

Paschasius dixit: Patrimonium tuum cum corruptoribus tuis extirpâsti & dilapidâsti, & idcircò quasi meretrix loqueris. Lucia dixit: Patrimonium meum tuto loco cõstitui: corruptores autem nec mentis, nec corporis mei aliquandò suscepi. Paschasius dixit: Qui sunt corruptores mentis & corporis? Lucia dixit: Corruptores mentis vos estis, de quibus dicit Apostolus, Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Suadetis enim animas hominũ meretricari, vt dimittãt virum suũ, id est, creatorẽ suum: & sequãtur diabolum in idolis vanis, & inanibus simulacris. Corruptores verò corporis sunt ij, qui temporalem delectationẽ præponunt delectationibus sempiternis: & labentẽ lætitiã perpetuis gaudijs anteponũt. Paschasius dixit: Cessabunt verba, cùm fuerit peruentũ ad verbera. Lucia dixit: Verba Dei cessare nõ poterũt. Paschasius dixit: Tu ergò Deus es? Lucia dixit: Ancilla Dei sum, & ideò dixi verba Dei, quia ipse dixit: Non vos loquimini in cõspectu iudicum, sed spiritussanctus ipse loquitur in vobis. Paschasius dixit: In te ergò est spiritussanctus, & ipse loquitur in te? Lucia dixit: Apostolus dicit, quòd castè viuentes, templum Dei sunt, & spiritus Dei habitat in eis. Paschasius dixit: Ego te faciam ad lupanar duci, vt cùm fueris scortata, fugiat à te spiritussanctus. Lucia dixit: Nũquàm inquinatur corpus, nisi de cõsensu mentis. Nam etsi in manu mea thura ponas, & per manum meam iacias sacrificijs, Deus hęc attendit & irridet. De sensibus enim & voluntatibus iudicat. Nam sic patitur violatorem * castitatis, sicut serpentem, sicut latronẽ, sicut barbarum. Nam si inuitam me violari feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Paschasius dixit: Ibì te faciam sub turpitudine expirare, nisi modò cæremonijs cõnsenseris Augustorum. Lucia dixit: Iam dixi tibi: tu voluntatem meam nunquàm poteris ad cõsensum prouocare peccati. Cęterùm quicquid feceris corpori, quod in potestate tua vidéris habere, hoc ad ancillam Christi pertinere non poterit. 1. Cor. 15. Matt. 10. 1. Cor. 3. Peccatũ nõ est, nisi sit voluntariũ. * castitas

Tunc consularis iussit venire lenones, & tradidit eam illis, dicens: Inuitate populũ ad castitatẽ eius, & facite eam tãdiù illudi, donèc mortua nuncietur. At vbì eam cœperũt velle trahere ad lupanar, tãto pondere fixit eam spiritussanctus, vt penitùs moueri non posset. Accedentes autem simul multi ex officio, impellentes & trahentes, deficiebant sudore, & virgo Domini immobilis consistebat. Tunc miserunt funes in manus eius & pedes, & cœperũt omnes pariter trahere, & illa quasì mons immobilis permanebat. Itaque angustari cœpit Paschasius, & mœrore deficere: & vocauit magos, & aruspices, & templorum omnium sacerdotes: qui quidẽ omnes exercebant superstitiones suas contra eam, vt moueretur: sed ità permanebat fixa corpore, vt penitùs eius vestigia nõ mouerentur. Tunc Paschasius lotio eam perfundi iussit, credens quòd maleficijs staret immobilis. Itèm adducta sunt multa paria boum, vt ab ipsis traheretur, & omninò moueri non poterat. Dicit ergò ei Paschasius: Quæ sunt ista maleficia tua? Lucia dixit: Ista maleficia non sunt mea, sed beneficia Dei. Paschasius dixit: Quæ ratio est, quòd puella fragilis, à mille tracta hominibus, non moueris? Lucia dixit: Si alia decem millia adduxeris, audient mihi spiritumsanctum dicentem: Cadent à látere tuo mille, & decem millia à dextris tuis. Nulla ratione potest virgo sancta loco moueri. Impius iudex id adscribit arti magicæ. Psal. 90.

Torquebatur itaq; animo Paschasius, & inter cogitationes & viscerum cruciamenta clamabat. Cui beata virgo ait: Quid cruciaris? quid per diuersa mentis tuæ tormenta torqueris? Templum Dei me esse si probâsti, iam crede: si non probâsti, disce magìs. Paschasius verò eô magìs anhelabat, quòd de seipso risum sibi exhiberi cernebat. Tunc ignem circa ipsam copiosum fecit accendi, ità vt picem, & resinam, & feruens oleum super eam iactarent. At illa in nomine Domini nostri IESV Christi stetit immobilis, dicens ei: Ego rogaui Dominum meum Iesum Christum, vt ignis iste non dominetur in me, vt tibi insultent confidentes in Christo. Et ideò petiui inducias martyrij mei, vt credentibus timorem tollerem passionis, & non credentibus vocem insultationis auferrem. Nihil læditur martyr ab igne.

Tunc angustari Paschasium non ferentes amici eius, gladium in eius viscera mergi fecerunt. Igitur percussa, quandiù voluit, orauit: quãdiù voluit, allocuta est turbam circunstantem, dicens: Annuncio vobis pacem Ecclesiæ Dei redditam, Diocletiano de re- Gladio confossa, non moritur statim.

gno suo deiecto, & Maximiano hodiè mortuo. Et sicut habet Catanẽsium ciuitas interuentricem pro se sororem meam Agathen: ità me sciatis huic ciuitati datam à Domino, si voluntatem eius facientes, susceperitis fidem. Hæc loquente famula Dei Lucia, vt diximus, visceribus gladio patefactis, ante oculos eius ferro vinctus ducebatur Paschasius. Cucurrerant enim relationes Siculorum, quòd fuisset prædatus prouinciam. Indè perductus ad vrbem Romam, & ab omni Senatu Romano auditus, accepit sententiam capitalem. Dei autem martyr Lucia virgo sacratissima, de loco, in quo percussa est, penitùs mota non est: neque exiit spiritus eius, donèc venientibus sacerdotibus, & mysteria ei dantibus, atque omnibus dicentibus, Amen, illa emitteret spiritum. In eodem autem loco fabricata est in suo nomine basilica, in qua orationes eius florent nunc & semper, & quousquè mundus iste steterit, Amen.

Sacra Eucharistia percepta, reddit spiritum.

VITA S. AVTBERTI CAMERACENSIS EPISCOPI, AVTHORE, VT EQVIDEM SENTIO, FVLBERTO. *Is enim, teste Chronico Cameracensi, doctor clarissimus, iussu Gerardi Episcopi scripsit eius vitam, tametsì MS. Codex eius nomen non habet.*

PROLOGVS AVTHORIS.

Vltos secularium gloriæ temporalis spes vana sæpè delusit, quos immoderatus laudis appetitus ad subeundos labores & toleranda pericula accendit: arbitrantes se viuere post mortem, si sui nominis memoriam in posteros vsq; dilatarent, dum per triumphales corruptibilis pompæ titulos fabula cos inanis recitaret. Qua rerum specie quidam Philosophorum inaniter excitati, popularis auræ gratiam captantes, dum se infirmos tolerandis laboribus sentirent, non simili labore, sed consorti errore, ad scribenda gesta secularium virorum se studio accinxêre: qui dum vitam aliam nesciebant, hoc sibi ad quendam quasì fructum beatitudinis proficere æstimabant, si scribendi occasione, ingenia suæ solertiæ in memoriam posteris reliquissent. Sed lectorem meum super his obsecro, quid alter alteri, quid sibi vterque præstitit talibus studijs? Quid enim Dardanus ductor, aut Rutulus ferox suo Maroni, aut iste contulit illis, cùm corpora vermibus, animas dedêre sæuis ignibus? Digna planè, sed flenda, errorum suorum remuneratio. Nihil ad veram beatitudinem hæc eorum intentio adspirabat, quos constat suorum fructum laborum quæsisse in rebus, quibus nulla sibi oriretur causa salutis, nec profuturi essent ad memoriam posteritatis. Sed quia scriptum est, In memoria æterna erunt iusti: licèt eis nostra fragilis memoria non sufficiat ad propriam gloriam, quorum nomina iam in libro vitæ sunt scripta: tamen dignum valdè est & summè vtile, eorum ad laudem Domini imitanda gesta recolere, quorum vita sanctitatis profutura est ad ædificationem legentibus, & ad æmulationem virtutum audientibus. Igitur non fretus solertis ope ingenij, sed spiritussancti gratia fidens me posse iuuari, pauca quidem è multis scribere proposui, quę per beatum Autbertum superna gratia ad laudem sui, & ostensionem fidelis sui confessoris dignata est operari: quæ etiam probatissimorũ virorum relatione didici, aut sparsìm in sacris chartulis scripta reperi: vt habeat sanctum eius collegium ad laudem conditoris, quo se die solenni in diuinis cultibus exerceat: & ad æmulationem sancti operis, quo proficiat. Qua in re lectorem meum obsecro, vt si fortassè incultus sermo peritas aures perculerit, discat imperitiæ veniam dare, cùm sciat in humanis partibus nihil perfectum esse: nec tantum pericliteur apud eum audacia scribentis, quantum valeat dignitas imperantis. Id verò lector à nobis curiosus requirere non debet, vt beati viri gesta continenti ordine scribantur, videlicet quibus oriundus natalibus, quibus initijs sancta infantia, quibus adolescentia miraculis claruit, dum intelligat miraculorum eius summam & maximã partem, à nostra notitia latére: quod certè dubium est, vtrùm id scriptorum ignauiæ debeat imputari, an iusto Dei iudicio asscribi, qui stellas claudit quasì sub signaculo, dum videlicet exigentibus peccatis malorum, vita absconditur bonorum.

Hîc nõ damnantur studia literarũ, sed curiositas, & studiũ inanis gloriæ.

Psal. 111.

Iussu enim Episcopi scripsit Author hanc historiam.

Iob 9.

HISTO-

HISTORIA.

Gitur humanæ perditionis sortem miseratus Deus & Dominus noster Iesus Christus, peractis paternę dispositionis sacramentis, ad cęlum rediturus, nouamque victricis carnis gloriam paternis vultibus præsentaturus, nouos nascentis Ecclesiæ cultores, quibus gregis nouelli cura mandaretur elegit: qui lumine fidei irradiati, spiritussancti munere ditati, mundum ignorantiæ tenebris caligantem, veritatis lumine illustrarent, & virulenta antiqui seductoris semina de agro Ecclesiæ constanter resecarent. Huius Dominicę institutionis executores primi discipuli, deindè successores eorum, sancti videlicet doctores, extiterunt, quos in fine senescentis mundi ad excolendas mentes fidelium, prouidentia diuina prçordinauit. Qui spiritualium talēta donorum à summo patrefamiliâs accipientes, & prædicandi negocio ad vsuram animarū expendentes, tanto impensiùs amplificare studuerunt, quanto certiores erant de remuneratione largitoris, & Euangelica sententia conterriti de damnatione torpentis serui. De quorum numero sanctus vir Domini Autbertus, & sacerdos Christi probatissimus, refulsit temporibus Dagoberti regis Francorum inclyti. Qui ab ipsis sacræ pueritiæ annis superna gratia adspiratus, annosos viros sanctis præibat moribus. Literalibus deniquè studijs traditus, & Ecclesiasticis sanctionibus decenter informatus, per gradus singulos proficiens succedentibus virtutum incrementis, prouectus est ad culmen sacerdotalis honoris. Exigente itaque sorte mortalis naturæ, contigit Allebertum Cameracēsis sedis Episcopum, deposito carnis onere, de hoc mundo transisse. Diuina igitur operatione cuncta salubriter disponente, Autbertus vir conspicuus & successor emeritus, proficiens de virtute in virtutem, eiusdem sedis pontificalem sortitus est dignitatem. Porrò humanæ salutis author præscius, antiquum hostem tanto ardentiùs gregem Dominicum insecuturum, quanto viciniùs instante fine seculi sciret nihil superesse, quod ad tentandum artibus suis vlteriùs patuisset, aduersùs tyrannidis eius impetum, validū defensionis nobis parauit obstaculum, dans nobis Autbertum, videlicet gregis sui pastorem vigilantissimum, & custodem animarum fidissimum.

Decemb. 13. — *Doctores Ecclesiæ cur dati.* — *Matt. 25.* — *S. Autbertus fit Episcopus Cameracēsis.*

Constitutus autem in sede pontificali, qualis quantusque in ea vixerit, non est nostræ possibilitatis euoluere. altiùs enim eminet, q̄ vllo sermone includi valeat. Animalis enim homo percipere non potest, quantus hic fuerit in oculis summi creatoris: cui nihil erat commune cum amatoribus mundi, præter quod curę pastoralis necessitudine videbatur arctari: quam si inoffensè declinare potuisset, vera fides est, quia eremum potiùs, quàm monasterium, delegisset. Frequentabatur igitur à populis, ex vicinis & procùl remotis vrbibus cateruatim ad eum confluentibus: qui eximię conuersationis fama excitati, videre eum anxiè sitiebant. Iam verò nisi sexus alternus impediat, cùm personæ dignitas faueat, videas reginam Austri requirere sapientiam Salomonis, regem videlicet festinantem ad consulta pontificis. Nam Dagobertus, qui tunc temporis inter Francigenas regni monarchiam regebat, celeberrimæ opinionis nuncijs semèl excitatus, deposito fastu regalis excellentiæ, crebrò ad eum veniebat, & licèt terreni regni imperio sublimatus, cupiebat tamen de cęlesti acquisitione à viro Dei ædificari. Qui cùm eum de temporalis regni solicitudine, de futuri seculi beatitudine, de iudicij metu, de spe æternitatis familiari colloquio præmoneret, ille eum libenter audiebat, & audito eo multa faciebat: non vt incestus Herodes videbatur audîsse Iohannem arguentem, sed vt Ezechias fidelis Esaiam consolantem. Verùm æstimari non potest, quanto regis animus resultabat gaudio, quòd tanti viri hospitio recipi, benedictione foueri, collocutione meruisset ædificari. Igitur nè ingratus tantis beneficijs videretur, æstuabat animo, quonam modo vberiùs sancti viri gratiam sibi cōciliaret. Tandèm à quodam familiari eius audiuit, hoc nullo alio pacto faciliùs se posse promereri, quàm si res Ecclesiæ beatę Marię, cui ipse pater venerabilis, Deo authore, deseruiebat, de suo iure augendas curaret. Nihil enim in rebus transitorijs episcopo placere, prçter quod expenderetur in vsus Ecclesię. Tunc rex, vt erat hilaris dator, fratribus qui

3. Reg. 10. — *Dagobertus rex sæpè eum inuisit.* — *Marci 6.* — *4. Reg. 19.*

in oratorio beatę Marię famulabantur, vnum regalis munificentiæ fiscum donauit ad subsidia temporalia fratrum, cui Oueng antiquitas nomen imposuerat.

Sed nos dum regis mansuetudinem extollendo prædicamus, in viro Dei quanta fuerit humilitatis constantia, non tam æstimare quilibet potest, quàm admirari: qui inter tanta regię sedulitatis obsequia, nullo vanitatis tentamine supplantari potuit. Quod vitium in multis nimiùm experti sumus, quos ad vnius homunculi salutationem, aut simulatricē adulationē videas facilè iactantiæ spiritu inflari. Qui si aliqua signa vel falsa hominum æstimatione egisse dicerentur, proculdubiò se prophetas ęstimarēt, cùm dona non accepissent. Sed nullo impulsu iactantię ab arce humilitatis vir iustus deijci poterat, cui etiam ipsa pontificalis honoris sublimitas, quæ plerisq; pompæ fomenta ministrare solet, plùs adiectionis materiam præstabat. Quin etiam cùm aliquandò ex occasione cuiusdam miraculi clamor populi excitaretur, ille altiori consilio vulgi admirationē compescere nitebatur, opus illud dicens, non suæ fuisse fidei, sed diuinę virtutis: piè secum reputans, meliorem esse infirmitatis conscientiam virtutum vanitate, vt cum Apostolo videatur dicere: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.

S. Autberti constans humilitas.

2. Cor. 12.

Vndè nisì hodierna patris nostri solennitas in laudibus regis superni nos attentiùs adstringi commoneret, eos nimirùm, quos aduersùm sanctum virum requirentes signa scandalizari audiuimus, oportuerat Euangelicæ seueritatis verbere contundi, quæ dicit: Generatio mala & adultera signum quærit: vt pharisaici liuoris vitio ad purum excocto, fidei Euangelicæ verba pensārēt: quæ ipse author signorum dixit, Qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet: vt videlicet cessantibus exterioribus miraculis, quibus olìm carnales oculi, & infirmi auditores indigebant, iam tandèm discerent vitam, & non signa, pensare, quæ longè meliùs proficit ad æmulationem virtutum, quàm ostensio corporalium miraculorum. Visibilibus enim miraculis audientium corda olìm ad inuisibilium fidem pertrahebāt, dum per hoc quod mirum forìs agebatur, hoc quod intùs operabatur, sentiretur. Nunc autem vita, & non signa quærenda sunt: quia operante Deo, numerositas fidelium excreuit. Sed nè fortè quilibet hoc beatum Autbertum indigere arbitretur, vt ad excusandam signorum inopiam, nos de vita potiùs, quàm de miraculis, loquamur: certè præter illa, quæ, vt iactantiam vitaret, occultauit, neque in hominum notitiam passus est peruenire: multa quidem sunt, quę hominibus innotuêre: neque enim celari potuerunt: ex quibus æstimari potest, quanta illa fuerint, quæ teste nullo solus exercuit. Verūenimuerò cùm scriptura dicat, Gloria patris, est filius sapiens: ea fidelibus auditoribus sufficere poterant de viro Dei ad insigne virtutis, quæ per imitatores suos egisse videtur: quia hoc ab ipso sibi acceperunt, quòd signis & miraculis enituerunt, quòd mundi gloriam calcantes, & carnis illecebras declinantes, spretis rerum possessionibus, soli conditori toto corde adhæserunt.

Matth. 12.

Iohan. 14.

Sed quia signum de cęlo quærentes à Domino, signum Ionæ audiérunt, qui tamen signum Ionę à mortuis resurgentis non crediderunt, per reuocatum hominem quasì de ventre ceti infernalis, pensanda sunt merita beati pontificis. Erat nanque in Ecclesia beatæ Mariæ, quę intra muros Cameracę sedis est constructa, puer quidam nobilis prosapiæ, in villa ortus, quę ab incolis Vallis nomen accepit, vocabulo Landelinus, quem parentes fonte baptismatis innouandum, & ob suarum salutem animarum, disciplinis sacris imbuendum beato Autberto tradiderunt. Qui, licèt adhuc tenerę ætatis infirmitate detentus, prętendebat moribus quędam signa futurę sanctitatis. Quamobrèm antiquus humani generis inimicus, qui ab initio bonis actibus resistere contendit, inuidię facibus accensus, contra hunc in tentatione se erexit: quatenùs & beato viro laboris sui fructum adimeret, & puerum mortis vulnere sauciaret. Futurum enim metuebat, nè per conuersationis eius exempla multi olìm excitarentur ad normam iusti operis exequendam. Sed vndè hostis impurus aduersùm beatum Autbertum suę malitię ausum excitauit, indè ei victoriæ occasionē inuitus ministrauit. Nam quia sub districta prouidi magistri censura puer adhuc modicus agebatur, ex quo nulla sibi insolentię patebat occasio, frustratam sibi malignus spiritus erubescebat victoriam. Vt autem in virilis animi robur adolescens euasit, quę ętas liberior ad quæque audendum semper videtur, continuò hostis improbus se totis viribus ad rebellionis artes reparauit:

Matth. 12. Ionæ 2.

Landelinus nobilis puer S. Autberto à parentibus commendatur.

rauit: cœpit ſubdola tentatione iuuenis animum pulſare, cogitationesque varias & illicitas ingerere: nunc quidem immittens ei memoriam terreni patrimonij, generis nobilitatem, familiæ numeroſam dignitatem, rerum gloriam, & reliqua vitæ laſciuioris blandimenta. Verùm quidam cognati contubernales illius, qui cum puriore gratia dilectionis amare videbantur, dum ſe iuueni conſulere putabant, pernicioſiùs eum malæ perſuaſionis ictibus impugnabant. Qui & ipſi eodem ſpiritu agitati, referebant egregiam iuuentutis formam, indignum eſſe eccleſiaſticis cultibus occupari: debere potiùs virtutem veterum imitari parentum, qui militiæ ſecularis artibus magnam rerum gloriam acquiſiêrunt. Illam autem monaſterij regulam duram, intolerabilem, planam ad ſuſcipiendum, arduam ad exequendum, nemini expetēdam, niſi quem animus formidoloſus, aut ætas debilior, ad nullum decus fortitudinis apta, viuere inglorium cogit & ignotum. Verùm ſicut ſolet fieri, vt omnis ſermo malus facilè mentem audientis inficiat, cùm aſſidua colloquia & diuturnus vſus peſtem animis infundere ſoleant, etiamsi morū tranquillitas ſit: tamen ſicut ſtagnum mite, ventis exagitantibus, in æſtum aſſurgit: ità bona natura improbis monitoribus fluctuat. Patet certè fallaciæ ætas iuuenilis, & facilè decipitur, cùm fraudulentorum inſidijs circunuenitur. Vix etiā reſiſtit dolis ætas ſenilis. nam & ſenum prudentia plerunquè verſutis circunuenta inſidijs irretitur. Ergò ſi maturior vſus ſæpè labefactus, neque ſibi proſpicere poteſt: quid mirum, ſi ætas immaturior ſibi adeſſe non potuit, quæ tantis perurgebatur inſidijs? Prouida itaq; Dei diſpenſatione permiſſum eſt, ad tēpus præualere improbi ſeductoris malitiam, non tamen ad *fructum* ſocialis ruinę: ſed vt manifeſtarētur opera Dei & merita beati Autberti in illo. Sicque factum eſt, vt hoſtis impurus non ſe ab incepto antè compeſceret, quàm incautum iuuenem ſenſìm ad ſententiam ſuam inflecteret.

Eum malignus dæmon multis oppugnat modis.

Vide ſibilos ſerpentis ex ore ſtultorum.

Locus mēdoſus: for. * effectum finalis.

Qui maleſuadę dilectionis blandimentis mollior factus, concito ceu equus infrenis, rectore contempto, monaſterium deſeruit, & ſecularis militiæ armis intētus, poſtmodùm ſe collegit totum ad ſtudia rapinæ: & quos huiuſmodi negocijs voluntarios audiuit, his tota familiaritate ſe non inferiorem dedit, tanto pronior ad ſcelera, quanto ei de impunitate ſecuritas, & potentis generis adſpirabat authoritas. Timens verò, nè de ſe ſolicitis parentibus requiri debuiſſet, néve indicio nominis inueniri potuiſſet, mutato nomine, quo appellari conſuêrat, Mauroſum ſe appellari iubet. Sanè non incongruum talibus ſtudijs agnomen, qui candido eccleſiaſticæ munditiæ habitu expoliatus, furtiuam Mauritanæ infidelitatis mentem latrocinandi ſtudio induerat, & perditionis ſe latebris occultauerat. Qua rerum fama excitatus vir Dei, altiùs q̃ dici poſſit, ruina fratris ingemuit: ſed & de præſumptione aduerſarij pro indignationis motu infremuit. Quid tamen ageret? Itaque vnum, quod illi ſemper familiare erat ſubſidium, adijt orationis remediū, multisque pro errantis iuuenis ſalute precibus Dominum rogat, quatenùs reſpectu gratuitæ pietatis animam captiuam de laqueo inimici eruēret, nè hoſtis immundus Dominici gregis damno inſultaret. Non autem inanis eſſe potuit ſancti viri petitio, quia oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorū. Porrò humanæ ſalutis amator competētem famuli ſui cauſam pręuidit, qua & piæ petitionis compleret effectum, & ſanctæ matri Eccleſiæ erroneum reſtitueret filium.

Lādelinus, relicto monaſterio, fit raptor.

Multum pro eo orat S. Autbertus.

Pſal. 33.

Contigit quidem, vt cuiuſdam diuitis domum diripere cum ſuis complicibus ſolito more pararet. Cumque iam incumbentibus tenebris nox tetra inhorreſceret, qua illi nefariū opus perficere feſtinabant, pia Dei diſpoſitione contigit, vnū ex ſupradictis furunculis morte depręhēſum ſpiritū exhalâſſe, cuius animā corporeo carcere reſolutā, peccatis exigentibus, diabolus ſecum ad infernalia clauſtra traxerat. Ad cuius exequias dum inani religionis ſtudio ſocij excubarent, & Mauroſus defuncti dolore vehementer afflictus, ſe ex laſſitudine & triſtitia paululùm daret quieti, diuina voluntate, & ſuffragantibus meritis beati Autberti, datum eſt adoleſcenti videre, quantis pœnis illa miſerrima anima in inferno cruciabatur, quantis vltricis flammę incendijs vrebatur, àc ſi erranti iuueni ex diuina voluntate hoc daretur ad exemplum formidinis, vt videlicet ex hac conſideratione colligeret, quanta ei reatûs ſui pœna inſtaret, quem ex conſortio criminis ſimilis culpa accuſaret.

Inane ſtudium dicit, quod nihil eſſet profuturum animę damnatæ.

Cōſternat9 verò tāto terrore viſionis iuuenis, animo æſtuabat, quēadmodū tam diſtrictę animaduerſiōis iudiciū ſubterfugere valeret: ſed ex cōſideratiōe criminis oriebatur q̃ſi diffidētia recuperatiōis. Tū verò in terrā corruēs, lachrymabilis querimonię ſe vocibus

bus incusabat. Cui assistens Angelus Domini, Quidnam est, inquit, miserande iuuenis? quid innocuas auras infructuosis fletibus fatigas? Quid illum importunis precibus inclamas, quem offendere non timuisti? Hæccine est stola, quam ab ipso fonte regenerationis indueras? Hæccine professionis fides, quam, abrenunciato satana cum suis operibus, te seruaturum promiseras? Quid vultus supernos refugis, quos habiturus eras conciues, si Autbertum audisses? Ecce quomodò filius Dei factus est mancipium diaboli. Nunquid Maurosus signatus, Maurosus vnctus, Maurosus renatus? Landelinum in libro nobiscum vitæ Autbertus obtinuerat adscribi: Maurosum diabolus secum inserit chirographo perditionis. Scias verò, quia non leuiter apud districtum iudicem actum est, quòd ad iniuriam suam insolentias tuas tam æquanimiter hucusq; portauit, quòd fugitiuus eius aut manus hominũ impunè effugerit, aut mortis laqueũ declinare potuerit. Diù enim est, ꝙ tanti pœnam incendij cruciandus subiturus eras, nisi intercessio beati Autberti aduocati tui, iram vltricẽ iudicis mitigâsset. Tibi paratus ignis cruciatorius accenditur, sed Autberti lachrymis flammæ eius extinguuntur. Vel nunc expertus intellige, quid potiùs eligas: cum tormento duci in barathrũ gehennæ, vel cum Autberto frui cælesti mansione. Sed sera ista deliberatio fuisset, nisi Autbertus præuenisset. Relinque igitur execranda consortia latronum, & Christi militiam assumens, ducẽ tuum imitare Autbertum. Audi beatissimum præsulem, & recognosce tuum spiritualem patrem, tuum protectorem, tuum ab æterno interitu redemptorem. Suscipe verò ab eo monita cælestis doctrinę: quibus emendatior factus, merearis stolam, quam perdideras, recipere ipso intercessore. His dictis, Angelus continuò disparuit. Nos verò quale quantumq; æstimare possumus, quòd Autbertus, testibus Angelis, virtutum gratia nitet, & apud homines debitę venerationis officio caret. Porrò sunt plena iucunditatis, quòd adhuc in terra homo positus, inter angelicos ciues meritis fulget: sed non sine dolore & formidine recolitur, quòd supernis cœtibus coniunctus, inter homines negligentiùs digno cultu venerationis celebratur.

Precibus S. Autberti euasit gehennæ flãmas Landelinus.

Iam verò Landelinus angelicis affatibus paulispèr recreatus, sed timens sibi subuenire tardiùs, relicto nefandæ societatis collegio, quantocyùs ciuitatem petijt, &, si ibi vir sanctus esset, à custodibus diligenter requisiuit. Qui de præsentia beati viri certior factus, nihilque dissimulandum arbitratus, pœnitentia ductus, pedibus sancti prouolutus, culpam fatetur, errori veniam poscit. Tum verò videres ex longinqua regione prodigum filium redeuntem, & patrem in oscula ruentem. Itaque vir sanctus paterna pietate præstrictus, iuuenem excepit, veniam promittens, si mala præterita melioris vitæ conuersione purgaret. Nihil igitur diffidendum putaret: se pro illo rationem redditurum: quicquid fuerat offensionis, innocentię vice computandum, si tamen scelerata consortia penitùs vitanda æstimâsset. Paratum se iuuenis ad omne satisfactionis genus fatetur, vtpotè quem recentis adhuc visionis horror terruerat. At pius pater votis eius congaudens, suscepit eum pœnitentem, quem diù fleuerat à se recedentem, sinumque ei diuinæ aperiens misericordiæ, reddidit eum sanctæ matri Ecclesiæ. Qui in tantùm sub disciplina venerabilis patris vigilijs se & ieiunijs, præteritorum agens pœnitentiam, constrinxit, vt inferni eum vidisse & pertimuisse tormenta, etiamsi lingua taceret, conuersatio loqueretur. Itaque sub seculari habitu in monasterio aliquantulùm conuersantem, vir sanctus ad purum hortatur relinquere seculi negocia, vt liberiùs meditaretur cælestia. Paratumque videns ad omnia, ábscidit eius comam capitis, à quo depulerat maculas cordis. Adeptum deniquè hanc dignitatis gratiam, dum animaduerteret in eo sanctitatis vigere virtutem, per singulos gradus promouit ad Diaconatûs officium: ad quod sic apparuit aptus, vt liquidò claresceret omnibus, quòd Dei gratia ad id electus esset. Paucis verò interpositis diebus, cùm magìs ac magìs semetipsum erigeret in Dei famulatum, beatus pontifex agens gratias Deo, ad presbyteratûs culmen eum euexit.

Lãdelinus resipiscens, redit ad S. Autbertũ.

Lucæ 15.

Ponit comam capitis sui.

Ordinatur Diaconus.

Itèm sacerdos.

Sublimatus autem in huius apicem honoris, enarrari non potest, quanto virtutum culmine excreuit. Iam verò magistri moribus informatus, & exercitatæ conuersationis vsu roboratus, conuenticula vrbana fastidiens, se ad remotiora loca contulit in locis desertis secus fluenta Sambræ. Quo in loco solitudinis cùm signis & miraculis, & piæ conuersationis studijs pollere videretur, multi illic ab eo ad seruitium summi conditoris sunt congregati. Ad euacuandam igitur prioris vitæ maculam,

culam, in locis, quę sibi ad refugium & receptaculum latronum parauerat, monasteria construxit, statuens ministros in executione Ecclesiasticæ institutionis: & quos antè socios habuerat criminum, postmodùm fecit cooperatores diuinorum mysteriorū. Quæ, si quis vitæ eius seriem, textumque conuersationis diligentiùs inspexerit, facilè inueniet: præsertìm cùm monasteriales habitationes, quas ipse cōstruxit, præsentibus potiùs appareant, quàm nostro sermone explicentur. Nam vt de reliquis sileam, quę fortasse non beneuolis auditoribus fastidio sint, apud Laubias extruxit monasterium in honore beati Petri Apostoli: quod cernentibus quidem ad indicium egregij laboris sufficere potest, quod etiam regijs ditauit muneribus, ac villarum familiæq; repleuit copia: cui quicquid priorum regum munificentia pasśim per Francorum acquisiuit regna, delegauit, nè fratrum congregatio ibidèm seruiēs, egeret his, quæ monachis feruntur esse congrua. Quo in loco regendæ Ecclesię beatum Vrsmarum præfecit, virum moribus ornatum, signis & miraculis coruscum: cuius dotem meritorum vitæ ipsius libellus editus insinuat. In præsentis autem exempli negocio, quis non similē Iohanni arbitraretur Autbertum, dum ille ex latrone tutum Ecclesiæ prouisorem, iste ex æquè latrone, & ex impio raptore, verum fecit Domini sacerdotem? Sed nobis ista interìm replicantibus pensanda occurrit: immensa pietas conditoris, qui post lapsum peccatores ad innocentiā venire donauit. Iam ex illius sententia maxillam Leuiathan armilla diuinitatis suæ perforatam & credimus, & gaudemus, dum viro huic semèl in fauces eius lapso, & euadendi aditum aperuit, &, nè vlteriùs relaberetur, custodiuit. Cōdit monasteria. Habetur eius vita Tomo 3. Iunij 15. Lobiense monasteriū construitur. Vide Tomum 2.

Athenis verò vrbe Græcorum nobilissima, adolescens quidam inclytis ortus natalibus, studijsque literarum exercitatus, sed & fidei moribus adornatus, ex inspiratione superni amoris patriam parentesque deserere, cursumque longę peregrinationis meditabatur assumere: quatenùs impensis temporalis exilij mercaretur æternę portionem hæreditatis. Igitur Romam veniens, oratoria Apostolorum orationis gratia lustrando, aliquantulum temporis expleuit. Qui nocte quadam lassescentibus ex itinere artubus in somnum resolutus, diuinæ iussionis voce monetur occiduos Galliarum fines expetere, pagumque Hagnon penetrans, congruum suę habitationis locum quęrere, vbì oratorio constructo, vocationis suæ tempus expectaret. Sciens ergò diuinam prouidentiam sibi semper affuturam, laboriosi cursûs non paueret iniuriam, donèc ad locum perueniret: vbì inueniret, qui sibi peregrinationis portum indulgeret, & rerū adiumenta prętaret. Qua voce diuina beatum portendi Autbertum, sequentia indicant. Sed iussionē Domini explere desiderans vir Dei Gislenus, (sic enim erat nomen illi) regionibus diuersis, insulis & vrbibus peragratis, prospero cursu tandèm peruenit ad locū, qui tunc temporis ab incolis Vrsdungus dicebatur, ex consuetudine videlicet vrsæ parturientis: nunc verò Cella vocatur. Qui locus distat trigenis ferè millibus ab vrbe Cameracensi: in qua ipse ex diuino oraculo sanctum pontificem super gregem Christi cura peruigili audierat insudare. At ille noxijs auulsis arboribus, basilicam in honore Apostolorum cœpit ædificare, & studijs bonorum se operum exercitare. Disseminante verò diabolo zelum inuidię per corda malorum, auditum est, aliquos, vt est mos adulantium, sancto Episcopo suasisse, nè sineret illum pseudodoctorem in finibus suis ad iniuriam sui honoris manere, vt qui ad seducendas mentes simplicium, vrbana sapientium conuenticula vitans, in has solitudines deuenisset. Sed vir Domini aduertens suggestionem inuidia potiùs, quàm ratione, compositam: Non est, inquit, nostrum hominem indiscussum iudicare, neque omni spiritui credere, donèc probetur, si ex Deo sit. Huius vitā quæratlector Tomo 5. in Octob. 1. Iohan. 4.

Mittitur itaque nuncius, qui hominem ad conspectum pontificis accersire debeat, hoc interìm proposito, nè vir Dei ex conuentu quouis iniuriæ motu cōtristaretur. Euocatus autem beatus Gislenus, cœpit Deo gratias agere, quòd se per suum pontificem superna gratia visitâsset. Perueniens itaque ad vrbem, sancto pręsentatur Episcopo: quem ille, vt flagrabat charitatis dulcedine, sic affatus: Dic, inquit, nobis frater charissime, cuiâs es; cuiúsve dignitatis? Cui ille respondens: Græcus, inquit, natione, Christianus verò dignitate. Athenis verò ortus, Christi baptismate renatus, ità Romam adiens, per Dei præceptum, hanc peruéni in patriam, super flumen Hagnam, in loco qui dicitur Vrsdungus, operor manibus, ędificare gestiens Deo oratorium. Desiderabam equidem tuam expetere sanctitatem, petiturus licentiam agendi, quę sunt cœpta, sed præuénit gratia tua, quę nos accersiuit. Intuitus autem almus Episcopus S. Gislenus à S. Autberto accersitus.

viri

viri sermones, nihilque reprehensionis deprehendens, dilexit eum: sicque per aliquot dies gratia hospitalitatis retentũ, & corporalis alimonię subsidio, & sacro spiritualis vitæ colloquio satiauit. Dehinc benedictionis suæ munere donatum, acceptaque regrediendi licentia, eum venerabilis pater hortatur perficere studiosè, quæ cœperat, seque peractis, quæ congruerent, oratorium suę authoritatis benedictione consecraturum promisit. Qua Episcopi promissione lętus, operi ardentiùs instabat, animaduertẽs iam ex rerum euentu se illum inuenisse, quem ad ministerium socialis laboris diuinitùs audierat sibi ꝓmissum. Expletis verò pro modulo suo, quæ monasticis vsibus congruebãt, vir Dei venerandum talibus verbis interpellat Episcopum: Tempus adest, pater, quo seruo suo dominus pontifex promissæ benedictionis munus exoluere debeat. Gaudens igitur venerabilis pater bonis viri studijs, accersito secum beato ac venerabili Dei cultore Amando, cum magna circunfusæ plebis exultatione, monasterium dictum ad laudem Domini, & honorem Apostolorum Petri & Pauli, consecrauit.

Oratorium S. Gisleni consecrat S. Autbertus.

Sed & illud prætereundum non æstimo, quòd cùm superni spiritus in rebus humana solicitudine administrandis, paucis, & illis purioris vitæ munditia præditis, non nisi per visiones, aut obscura mysticæ visionis ænigmata se videri permittãt: beatum Autbertum angelos corporalibus oculis sæpè vidisse, multi audiêrunt. Quod mirum prudentibus videri non debet, cùm internus mentis intuitus, corporei adspectûs lumen ad spiritualia cernenda accenderat, quem ab infimis rebus virtus continentiæ clauserat. Rerum quidem necessitas exigebat, vt venerabilis pater canonicos suos, qui Atrebati in beatæ Mariæ monasterio famulabantur, visitaturus adire deberet: qui locus olim & ambitu murorum, & frequentia ciuium celeberrimus fuerat, sed gentium infestatione à prisco statu deformatus, crebris ruinis hucusquè consistit. Vbi cùm de rebus ecclesiæ satis ad tempus tractâsset, quadam nocte, vt illi semper erat moris, fratribus adhuc quiescentibus, surgens, nocturnę orationis tempus, vsque in lucis crepusculũ continuauit. Necdùm verò cursum orationis expleuerat, cùm se foràs, quasi pro refocillandis aliquo releuamine artubus, suspensa interìm oratione, contulit, & stans in mœnibus, cœpit pię meditationis motibus pulsari, quamobrèm Vedastus, tantorum spatio annorum vilis sepulcri cęspite clausus, debito honore careret, quem iam supernorum ciuium consortio exultantem, cęlestis Hierusalem ceu gemmam virtutum fulgore micantem adsciuisset. Etenim à die depositionis eius, vsquè ad tempus beati Autberti, sex fuêre Episcopi, quibus ipse septimus ad pontificij culmen successit, cùm tot labentibus annis gemma Dei preciosa subterraneo adhuc specu claudebatur, cuius sepulcrũ haud longè à dextro cornu altaris beatę Mariæ distabat. Cùm verò tot egregios Christi confessores illis fuisse temporibus audiamus, meritis sublimes, virtutibus illustres, minimis in rebus solicitiores: proculdubiò manifestum est, non eorum ignauia negligentiùs iacére tantum thesaurum, sed diuino iudicio & voluntate beati Vedasti, hoc exequendi muneris ministerium beato Autberto reseruatũ. Cœpit igitur animo æstuare, quonàm transferri sanctus confessor debuisset, reputans secum, incongruum fore duo, luminaria magna, angusta vnius domûs sede cohiberi: videlicet, nè vbi pręclara Dei genitricis memoria, primatum nominis tenebat, tanti patris gloria obscurior videretur: cùm repentè aurora rubente, Orientem versùs intendens, videt eminùs trans fluuiolũ, qui Trientio vocatur, virum splendidum, virgam manu tenentem, basilicæ locum metiri: ceu quondàm Ezechiel secus fluenta Babylonis corpore positus, in spiritu venit ad terram Israël, vbi in visionibus Dei templum Domini manu hominis vidit metiri. Quod ille cernens, reuelante spiritu, visionem cognouit angelicam. Intellexit igitur vir Dei, beatum Vedastum illuc, annuente Christo, transferendum.

Crebrò videt Angelos.

Visio eius.

Ezech. 40.

Beatus igitur pontifex tali reuelatione certior factus, beatum Audomarum, qui ea tempestate Taruanensis vrbis gregem cura peruigili regebat, ad tam solenne translationis officium inuitandum æstimauit. Qui licèt senio pressus, & amissione luminum debilior factus, imbecillioris tamen corporis tantùm non formidabat laborem, quantùm beati Autberti mandato satisfacere gaudebat. Difficultatem igitur corporis superabat charitas mentis, Christoque gressus regente, deuotus ad venerandum peruenit Episcopum. At ille cùm quid animo gereret, & quid sibi diuinitùs esset ostensum, referret, congratulabatur visioni, & se fraternæ sedulitatis studio obedienter accinxit. Iam verò æstimari non potest, quanta confluentis populi turba eo die ad eum locum con-

S. Audomarus Taruanensis Episcopus.

conuenerit: clerus videlicet, & vtriusque sexûs non ignobile vulgus. Parato igitur feretro, & omnibus, quæ necessaria videbantur, detecto sepulcro, & imposita antiphona, cum magna reuerentia sanctum thesaurum sustulerunt, paratisque Crucibus & cereis, & omnigenis solennis pompæ ornatibus, cum magna plebis exultatione sanctum corpus ad locum destinatum transferre cœperunt. Transeuntes autem prædictum fluuiolum, cùm iam suburbanos fines contingerent, & beatus Audomarus sancti Autberti vestigia pedetentìm prosequeretur, statìm supernæ operationis in se agnouit virtutem: vt ei apertè daretur intelligi, quanti essent meriti, & is qui portabatur, & is, quem portando sequebatur. Nam depulsa longę cęcitatis nocte, statìm oculorum lumen recipit, in loco videlicet, vbì in memoriam beati Autberti ecclesia constructa, à præsentibus adhuc cernitur in testimonium præsentis miraculi. Sed quia venerandus vir Audomarus paruipendebat lumen carnalium oculorum, qui lumen certè ciuium desiderabat supernorum, ilicò precibus eandem, quam vltroneus ferebat, rursùs impetrauit cæcitatem. Qua in exhibitione miraculi non latet virtus operantis, sed superest quærere meritum optatæ virtutis. Verùm subtiliùs speculantibus dubium esse non potest, quia prçeuntibus meritis sancti Vedasti, fides, vt efficeretur, obtinuit beati Autberti. Stupentibus autem, qui aderant, vario euentu miraculi, beatum corpus ad locum ab angelo designatum honorificè transtulerunt. Quo in loco venerabilis Episcopus monasterium construxit, & ex rebus sui Episcopij in vsum famulantium pro rerum opportunitate donauit: vbì iuxta congruam rerum facultatem fratres in obsequia diuini cultûs deputauit. De obitu verò, quo tempore sancta beati Autberti anima carne soluta, supernam Hierusalem petijt, certum quid ad nostram notitiam non peruenit, nonnullis obsistentibus causis, quæ etiam maximam virtutum eius partem à nostra memoria sustulerunt. Fuit autem sanctum corpus eius tumulatum in ecclesia beati Petri, quæ extra muros ciuitatis tunc erat, nunc verò intra mœnia eius est. In qua requieuit vsque ad tēpus Dadilonis Episcopi, qui ei decimusquartus in Episcopatu successit. Hic, cùm Nortmanni Galliam depopulati essent, cum magna diligentia sanctum corpus in ecclesiam beatæ Mariæ transtulit, vbì honorificè collocatum, multo tempore quieuit.

S. Vedasti corpus trāsfertur cuiꝰ meritis receptus (?) ter.

S. Audomarus lumē recipit, sed precibus obtinet, vt redeat cęcitas.

Porrò Otho Imperator, Henrici regis filius, à Fulberto Cameracensi Episcopo dari sibi petijt corpora sanctorum præsulum Autberti & Gaugerici. Ille verò quibusdam in consilium adhibitis, Theodorici Cameracensis Episcopi, & alterius sacerdotis corpora ei dedit, quibusdam adiunctis è corpore S. Autberti articulis: prudenter id quidem, nè ciuitas Cameracensis suis patronis orbaretur. Lætus igitur Imperator, præclaras reliquias in monasterio, quod ipse Magdeburgi construxit, reponendas curauit. Porrò autem Fama Germaniam omnem occupârat, sanctos Autbertum & Gaugericum è Gallijs in Saxoniam translatos: sed secùs ipsa res habet. Nostris enim temporibus Herluinus præsul Cameracensis diligenter perscrutatus, beati Gaugerici corpus maxima ex parte reperit. Eius autem successor Gerardus monasterium, in quo sanctus Autbertus quiescit, ab Herluino amplificatum, in memoriam sancti Pauli solenniter consecrauit, sacrumq; beati Autberti corpus suis sedibus restituit anno Christi decimoquinto supra millesimum. Qui locus haud procùl abest ab ecclesia sanctissimæ matris Dei, & perpetuæ Virginis Mariæ: in eoque recta fide petentibus, beato Autberto intercedente, beneficia diuina prçstantur.

Hæc nostro stylo conscripsimus.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM THYRSI, LVCII, CALLINICI, PHILEMONIS, APOLlonij & reliquorum: *Authore Simeone Metaphraste.*

Decēbr.14. Tit.3. Gal 4.

VM Dominus noster Iesus Christus, carnis inita societate, benignè, vt dicit Paulus, in terra esset versatus, (Misit enim filium suum, factum ex muliere, factum sub lege) vt & nos ad veritatis adduceret agnitionem per prodigia, per signa, per Apostolicum sermonem & doctrinā, per præclaros & admirabiles viros, qui posteà fuerunt: & omnibus modis procuraret, vt reuocaremur à vitio: qui statìm ab initio, nostro generi extitit inimicus, hęc vidēs, & nostram non ferens correctionem, mouit aduersùs nos omnem, vt dicitur, lapidem: & cùm ex se nos nō posset aggredi, prioribus rursùs vsus est machinis, & per alios excitauit seditiones, & bella commouit, & molitus est omne genus insidias. Nam cùm artificiosè subijsset Decium, qui tunc Romanis imperabat, vehementer conturbabat, Christianos, lacerabat, trahebat ad iudicia, eos maximis afficiens supplicijs, & postremò ipsa morte. Causa autem, quòd non, relicto vero Deo, vanas & inanes deorum abominationes vt adorarent, persuaderi poterant. Quo tempore fortes pietatis athletæ, Lucius, inquā, & Thyrsus, & Callinicus, re vera Callinicus, nempe præclarus victor, mortem propter Christum elegerunt, priùs multis cruciati supplicijs: quæ omnia superârunt tolerantia: & deindè ipsa quoq; corpora, tanquàm sanctum sacrificium, consecrârunt ei, quem desiderabant. Eos tulit quidem inclyta regio Bithynorum: cùm essent autem clari & genere & gloria, multo magis studuerunt sibi parare splendorem ex pietate.

Persecutio sub Decio vehemens & atrox.

Cùm ergò, quæ in Christianos fiebat, persecutio adhuc duraret, atque adeò magis magisque cresceret: & per vniuersum orbem terræ mitterentur decreta impietatis, & permitteretur omnibus punire Christianos, maximè quibus erat commissa aliqua præfectura reipublicę, adstiterunt hi, opem laturi Dei legibus, in quas exercebatur tyrannis, & pietatis veræque religionis ritibus, quibus fiebat iniuria: & per ea, quæ dixerūt, & quæ passi sunt, plurimum adiumenti attulerunt. Venit enim quidam ex Nicomedia per Niceam ad eam, quę ipsos aluit, ciuitatē, quę dicta est Cęsarea à quodam ex veteribus Cæsaribus, nomine Cumbricius: cui magnæ curę erat templa simulacrorum, aræque & sacrificia, & si quid aliud erat gratū dæmonibus. Non ille autem hęc solus, sed etiam contendebat, vt vniuersus exercitus facti huius nefarij esset cum eo particeps: & alios quidē terrebat minis: alios verò promissis & spe bonorum inducebat. Lucius verò, qui interfcicies erat & prudentia & doctrina insignis, & erat etiam genere clarus, sicut diximus, & ex illustri familia, propter hęc valdè angebatur animo, diuinoque zelo eius inflammabatur animus. Hinc factum est, vt decæterò non ampliùs occultam haberet pietatem, neque ampliùs contineret dicendi libertatē: sed illam ostendendi opportunissimum hoc tempus esse ratus, & in lucem proferendi zelum, quem iamdiù parturiebat, ad impietatis defensorem continuò accedens, Cur, inquit, ô Cumbrici, tam miserè & infeliciter in tuam armaris animam, dęmonum insensilia & surda adorans simulacra, & multos assumens ad societatem infaustæ huius superstitionis, vt vel ipsis lapidibus & lignis, videamur homines minus habere sensûs, cùm oporteat potiùs agnoscere Deum verum & Seruatorem, & ambulare in luce veritatis, relicto errore tenebrarum & omni vanitate?

Lucij insignis libertas aduersùs Cumbricium iudicem.

Hęc cùm in principio dixisset Lucius Pręsidi, insipiens ille & planè amēs, animo morsus, & tanquàm impium quid & sinistrum, liberè prolatam odio habens veritatem, eius tergo statìm iussit infligi plagas, & nec eum priùs conueniens, nec tentans, an eum posset à sua traducere sententia: sed indicta causa & citra vllam examinationem, vt qui crederet nullam esse spem mutationis, tradidit cruciandum. Martyr itaque plagas illas lubenter accipiens, & propter eas Dominum laudans, incitauit Pręsidem ad longè maiorem & grauiorem furorem. Ipse certè fuit sibi causa maiorum plagarum. Nam hoc etiam omninò volebat propter cupiditatem maiorum remunerationum, donèc & percutientes

Iubetur flagellari.

tientes lictores defessi essent, & defatigatum esset eius corpus, quod plagis iam fuerat contritum. Ipse verò precabatur, vt ad Deum resolueretur, illum conuenire desiderans. Quamobrèm annuentem quoquè habuit Præsidem, vt qui desperaret se eum posse vincere in certamine, & illius linguę non ferret libertatem. Quoniam ergò, inquit, ô Luci, mors est tibi grata, agè nos quoq; tibi largiamur, quod desideras, quomodò nos scimus esse largitos multis Christianis, qui fallebantur similiter. & statìm iubet sancto ciuitate expulso caput amputari. Ducebatur itaquè martyr à lictoribus, non mœstus, nec timēs, neque vllum doloris vestigium vultu præ se ferens: sed totus lætus & alacris, perindè acsì abduceretur, non vt caput ei amputaretur, sed potiùs vt coronaretur: quod quidem erat in cælis consecuturus. Procùl ergò abductus à ciuitate, sic piè consummatur, & verè beatum ei caput amputatur. Sed cum quidem iam deincèps habet cęlum, quę non corrumpitur, corona coronatum. Ducitur iucundus ad mortem.

Cùm autem Cumbricij fama peruasisset in omnes partes, & laterent omnes Christiani propter illius crudelitatē, diuino zelo vndiquè armatus Thyrsus, (erat autem is quoquè honesto loco natus) & proficiscens ex regione Bithynorum, venit ei in conspectum, &: Salue, inquit, ô optime Præses. Cùm is verò ipsi quoquè parem reddidisset salutationem, Licétne, dixit Thyrsus, dicere vobis, qui geritis magistratus, ea quę quis velit, an solùm oportet vestris se iussis submittere, & nec vocem quidem omninò emittere? Præses autem, vt videtur, oblitus quemadmodùm ante eum cum Lucio egerit: Licet, inquit, neque vlli in hunc diem adempta fuit hæc libertas: & maximè si ea possit dicere, quæ in commune conferant. Thyrsus autem: Quænam, inquit, dici possunt vtiliora ijs, quæ prosunt animæ? Ego enim videns te multis damnum afferentem in eo, quod est salutis præcipuum: & à recta quidem abducentem sententia, miserabiliter autem adducētem ad errorem simulacrorum: & planè sciens te totam ignis gehennam in tuum caput, aut in animam potiùs accendere, duxi expedire cum ea, qua par est, fiducia ac libertate liberè tecum agere, tecumque disserere, & ex te scire, quanam de causa relicto cæli & terræ & hominum opifice, opera manuum, quæ facta sunt ab hominibus, statuisti potiùs adorare, dicens, Pater meus es tu, vt dicam cum diuino Ieremia: & lapidi, Tu me genuisti: & ad Deum, qui te genuit, tergum vertens, & non faciem tuam: & omne studium conferens, nullamq; vim aut necessitatem pręternmittens, vt omnibus hominibus, si fieri possit, persuadeas, vt malę opinionis sint tecum participes? S. Thyrsus vltrò se offert Cumbricio. Insignis eius dicendi libertas. Ieremi. 2.

Ad hæc Præses: Importuna hæc & nimia dicendi libertas, ostendit te laborare morbo eorum, qui dicuntur Christiani. Verumenimuerò inanium harum interrogationum & nugarum solutiones mitte ijs, qui sedent in scholis, qui publicis scilicet sunt curis vacui. Illi enim singula horum apertè tibi soluent. In præsentia autem cede iussis Imperatoris, & accedēs, dijs sacrifica. Sin minùs, importunorum verborum opportunam inuenies tormentorum remunerationem. Ille verò, Cùm sitis, inquit, Dei figmenta, ratione prædita, quā vos ille honorauit, nihil vos stultè facere oportet & contra rationem: sed iudicio & diligenti examinationi omnia permittere. Si autem vis ipse ea sequi, quæ citra vllam rationem decreta sunt ab Imperatoribus, cùm mihi nūc non sit persuasum, vt abiurem Christianismum, fac ipse, quod est tibi constitutū. Cumbricius verò: Fortè, inquit, quòd tecum benignè & leniter agamus, ideò te arrogantiorem effecimus & insolentiorem. Sed cùm te videam adeò intelligentem, & tam acuti & solertis ingenij, suadeò vt pareas antequàm crucieris. Nam pulchra quidem res est mutatio in melius, quandocunquè ea facta fuerit. Sed neque ipsum id, quod oportet, intelligere, neque alteri dicenti parére: cùm multa autem priùs passus sis tormenta, deindè discere id, quod est vtile, nō existimo id effugere suspicionem amētiæ. Vade ergò iam ad templum, & dijs redde quæ iusta sunt. Sic enim & eorum, quæ præcesserunt, veniam consequētis, & magno Imperatori euades familiaris, & toto vitæ tempore à nobis in honore habeberis. Martyr autē: Ego, inquit, de rebus præsentibus diù deliberaui, neque me omninò aggressus nunc es minimè præmeditatum. Nam cùm rem priùs multis examinâssem ratiocinationibus, & vestra simulacra, immundaque altaria & sacrificia summè irrisissem, puram & veram fidem elegi Christianorum. Quamobrèm si quid tibi contra nos permissum est ab Imperatore, nè sis negligens. Egregia illius constātia.

Statìm ergò cùm illi iamdiù intumesceret animus, adolescentes aliquot manu valentes, vehementer insultantes, iussit pugnis cædere martyrem. Deindè cùm eum loris è Dirè pugnis cæditur.

summis manibus & pedibus fortiter alligâssent, vtrinquè violenter trahebant, adeò vt ei soluerentur compages articulorum, membratimque & particulatim is discerperetur. Ille autem etiamsi hæc pateretur, non modò vultu nullum signum doloris præ se tulit, sed visus est potiùs lętior, florentibusque genis ac purpureis. Qua de causa hoc non sufficere ad cruciatum ille immitis arbitratus, & alioquì inuidens alacritati & flori vultûs, martyrem quidem soluit è vinculis: cilia verò & oculos iubet ferro confodi. Hoc autẽ facto, veluti diuina quadam audacia repletus Thyrsus, Præsidem maiori arguebat libertate, & ijs, quæ ab illo patiebatur, vtebatur ad ea probanda, quæ ab eo dicebantur. Animum ad me attende, dicens, quem, quòd ad te quidem attinet, innumerabilibus tradidisti mortibus: & vide ineffabilem Christi mei potentiam, quemadmodùm nos impleat audacia, & virtute nos accingat cælitùs: & permittat, vt sim particeps propriæ eius formositatis. Nam quo mihi corpus magìs perdis, eo maiorẽ mihi adijcis pulchritudinẽ. Quæ enim pro Domino suscipiuntur stigmata, quouis ornamento pulchriùs adornāt & animos & corpora: & sanguis, qui pro ipso funditur, veluti nos irrigans, efficit vt simus vultu læto & alacri.

Vide immane supplicium.

Alij cruciatus.

Martyr fit seipso robustior.

Ad hæc autem vir ille pestifer & exitiosus, cùm nō haberet quid ageret, aut quomodò viri illius generosi reprimeret loquendi libertatem, & illius linguę vitaret plagas: ei verò cruciaretur animus, & ira ferueret, iubet glandibus æneis eius verberatas maxillas vnà cum dentibus excuti martyri. Sed cùm hunc quoquè sustineret cruciatum athleta, eadem quæ priùs erat ei lætitia & alacritas, & in omni tẽpore benedicebat Domino, & perpetuò in ore eius canebatur eius laudatio: quę quidem iræ fornacem accendebant, & flammam magìs excitabant Præsidi. Quid ergò? Nè putes, inquit, ô Thyrse, fore vt hucusquè tibi sistantur, quæ sunt grauia & aspera. Nam quæ præcesserunt quidem, erant parua quædam, & quę temerè tempus nobis suggessit: quę autem deincèps, ostendet tibi experientia, & scies decętero, qualia sunt pręmia eorum, qui non obediunt. Martyr autem, Eugè, inquit, nè hęc maxima nobis bona inuíderis. Non inuidebo, inquit: sed illa tibi pro viribus suppeditabo affatim & munificè. Statim autem supra ignem liquefactum est plumbum, & lectus fuit propositus, & super eum pronus extensus fuit iustus. *Hîc verò* mihi considera, quàm esset Pręses improbus & peruersus. Interìm ad eum adducit quosdam præstigiatores, & qui erant apti ad persuadendum, tentans martyris dissoluere & eneruare constantiam: qui quidem cum eo iucundè colloquebantur, & consulebāt, vt aliquid remitteret de hac nimia pertinacia, & tādem paréret Præsidi. Sic enim, inquiunt, & imminens effugies periculum, & magnorum eris bonorum particeps. ignoscet autem omninò Deus tuus imbecillitati naturę, & hoc omninò non ægrè feret, cùm sit magna ex parte benignus & clemens, vt audimus.

Alij sæuissimi cruciatus.

O inuictum martyrem.

Fallacia diaboli.

Martyr verò: Propter hoc ipsum, inquit, stabo fortiter, & pro ipso tormẽta sustinebo. Si enim vos, cùm auditis nunquàm terminanda, quę vos manent, supplicia, nequaquàm conuertimini, neque declinatis apertum animę periculum: cur non ego hos, qui sunt ad tempus, magno & generoso animo sustinuerim cruciatus, qui regnum cęlorum habent remunerationem, & bona, quę sunt post finem nos exceptura, & perpetuò futura? Sed quādiù vos malignè vestra sponte vos geretis, contra tam manifestam contendentes veritatem? adeò vt vel hoc plumbum vestrę malitię ferat testimonium, & multos tradat igni, qui nō potest extingui, vt impietatem vestram immedicabilem puniat in ęternum? Atque ille quidem hęc dicebat, diuina eius cor implente gratia: Illi autem (vilia enim sunt, ait diuinus Iob, veri viri verba) eum nugari putantes & loqui temerè, feruens adhuc plumbum & valdè candens, in nudum eius tergum effundunt. Plumbum verò in superficie tantùm & leuiter id attingebat, nihil omninò eum offendens. Illinc autem repentè tanquàm fluentum aliquod profluens (opus est hoc, ô Christe, tuę virtutis) interimit multos ex incredulis. Atque martyr quidem è lecto surgit illęsus: miraculum verò ingenti timore afficit eos, qui aderant: quinetiam ipsum Pręsidem valdè obstupefacit.

Feruens plūbum in eius corpus funditur.

Nihil eum lædit.

Vide miraculum.

Cæterùm quum oporteret intelligere, & agnoscere quisnam esset, qui posset hæc facere, erat ille sua sponte verè cęcus, (Vidistis enim sępè, inquit Esaias, & non custodijstis: apertas aures vestras, & non audiuistis) & magis iratus fuit martyri, & eum vocauit pręstigiatorem & veneficum, & quæ sunt huiusmodi. Deindè etiam eum acerbioribus affecit supplicijs. Sed ille permansit conseruans adhuc eandem animi fortitudinem, & vox quędam ex alto est audita, quæ athletę magìs addebat animum: & impiorum

Esa. 42.

rum quidem perturbabat animos, dubiosque reddebat & perplexos: pios autem fidei petra stabiliebat, maiusque & alacrius animi studium afferebat. Non ferens itaque Præses dedecus, sanctum statìm vinctum mittit in custodiam, dicens opùs esse maiori deliberatione, & nouis tormentis aduersùs hunc monstrorum effectorem, cuius est insignis amentia & insolentia. Ille verò tunc Domino supplicabat vehementiùs, & rogabat, vt ei fieret coniunctior: precabaturque, vt per baptismum ab eo adoptaretur in filium. Nondùm enim erat mysterijs initiatus, & nōdùm absolutus in rebus Christianorum. Ille verò circa mediam noctem ad eum accedit, & baptismum dat ei dupliciter: nunc quidem per aquam: paulopòst autem etiam per martyrium, quo quidem ipse quoquè fuit baptizatus.

Statìm ergò & ianuę carceris sua sponte sunt apertæ, & solutus fuit martyr à vinculis: & egressus è carcere, venit ad quendam Phileam Cæsareensium Ecclesiæ Episcopum, qui propter terrores impiorum, & sedem & cœtus declinans, seipsum celabat & occultabat. Hic ergò Episcopus, qui olìm de Thyrso, & de eius libertate & animi magnitudine audiuerat, eumque admirabatur, & in honore habebat, cùm eum tunc vidit ad se accedere, protinùs procidit ad eius pedes. Ille quoquè cùm similiter procidisset ad pedes Episcopi, eum erigit, &, Noli, inquit, ô venerāde pater pręripere id, quod à nobis tibi debetur. accessimus enim, vt benedictionē assequeremur, non vt benediceremus. Cùm dixisset autem Episcopus, oportere eum benedicere, vt qui prębuisset satìs magnā virtutis probationem, & splendidiorem effecisset vestem spiritûs per asperarum & difficilium rerum tolerantiam: Martyr, Propter hocipsum, inquit, huc accessi, vt induerer vestē incorruptionis, & per aquam & spiritum sanctum regenerarer. Nōdùm enim sum diuinum baptismum consecutus. Nè cuncteris ergò, sed facias quæ desidero, & quæ pietati conueniunt. Cùm protinùs ergò peracta essent, quę in eo fiunt, Thyrsus sanctum suscipit baptismū: & deindè adijciens, Domine Iesu Christe, Deus meus, dicit, qui me dignatus es per aquam consummari & spiritum, dignare me, vt ego eodem, quo tu, baptizer baptismo, & bibam tuum calicem, & tuæ morti cōformer. Deindè etiam cùm pauca esset locutus cū Episcopo, & se inuicèm impertiti essent benedictionibus, martyr reuertitur in carcerem, præeunte ei diuino lumine & sequentibus Angelis, vt ij apertè videbant, qui digni erant videre. Quo in loco rursùs consuetis inuigilabat precibus, & cum Deo loquebatur per ocium.

Diuinitùs ei carcer patescit.

Baptizatur à Philea episcopo Cęsareensi.

Alio autem alium studente vincere in vitio, & Imperatori inprimìs impio volenti gratificari maiore improbitate, Syluanus quoquè quidā, genere quidem Persa, dignitate autem Comes, in supplicijs verò de pijs sumendis crudelis & inexorabilis, petijt ab Imperatore, vt esset examinator eorum, quibus permissum est punire Christianos. Cùm ergò liberam, & reddendæ rationi non obnoxiam in eos accepisset potestatem, venit Niceam, libamina & sacrificia peragens dæmonibus, & eis conuiuia celebrans sanguine Christianorum. Hìc de magno Thyrso ei significatur, quòd & nullis vinci posset tormentis, miraculisque & prodigijs homines obstupefaceret. Statìm autem mittit quosdam ex suis, vt simul quidem & virum seruarent tutiùs, & verbis quoquè ipsi eum adorirentur, & compellerent ad negandam religionem, & terrore Comitis animum eius priùs labefactarent. Deindè ipse quoquè accedit: & primùm quidem magnificè sacrificat maximo, qui est apud eos, Ioui: Sequenti autem die cùm simul cum Cumbricio sedisset pro tribunali, & Thyrsum sisti curâsset, omnibus audientibus ea iubet legi, quæ fuerant priùs examinata. Quod cùm factum esset: Nè existimes, inquit, ô Thyrse, ea quæ instant fore similia præcedentibus: sed quòd Imperatori futurus es coniūctior, & quo tibi maiores habebuntur honores, si illius decretis parueris: eo rursùs acerbiora senties supplicia, si pergas hanc improbam tenere opinionem. Martyr verò: Qui me tui, inquit, confessoris supplicijs fecit potentiorē, Dominus meus Iesus Christus, ipse mihi quoq; nunc assistet, & à vestris manibus eripiet, qui ipsi soli seruio, & eum solum nôui Deum: simulacra autem & deos gentium apertum ludibrium voco & deceptionem. Sed si mittēs vim afferre, mâuis persuasione, & eius quod rectum est, iudicio cōtendere, dic mihi iam, cuinam & quemadmodùm me vis sacrificare? Ego autem si nihil potero contradicere, parebo omninò, & non aduersùs res validas inaniter decertabo.

Syluanus Comes crudelissimus.

Coram eo sistitur S. Thyrsus.

Excipiens itaque statìm Syluanus: Eamus, inquit, in templum, & tunc tibi erit manifestum, cui sis sacrificaturus. Cùm in proximum ergò templū iuissent, quod erat Apollinis,

linis, hic Comes dixit, ostendens imaginem: Hic est deus, quem colimus: eum cùm placaueris, ô Thyrse, & obtuleris sacrificium, validum habebis custodem, & aliorum deorum parabis tibi beneuolentiam. Martyr autem, Vide, inquit, quodnam offeram sacrificium, & quemadmodùm eum placabo. Cùm omnes verò in eum animum attēdissent, ille manus simul & oculos in cælum tollens, Dei virtutem inuocat ineffabilem: & cùm tonitru repentè erupisset, in terram cecidit statua Apollinis, & resoluta fuit in cinerem. Cōuersus ergò martyr ad eos, qui circūsistebant, Videte, inquit, quòd qui sunt apud vos dij, sunt solùm figmenta, qui nec veri Dei possunt vel solam sustinere inuocationem. Ad hæc ira inflammatus Syluanus: Ego tuas, inquit, prestigias omninò conteram & delebo, & ostendam quænam percipiatur ex eis vtilitas. Continuò autem iniectus est martyr in ferream quandam machinam, & eum ferrei discerpebant pectines: & auellebantur quidem fibræ corporis: carnes verò continuæ defluebant in terram: promptum autem & alacre eius animi studium non dissoluebant, sed eius zelum & ardorem magìs irritabant.

Vide mirā vim precum S. Thyrsi.

Horrendis afficitur cruciamentis.

Quoniam autem visus erat deficere, & ne minimum quidem vitæ ei videbatur esse reliquum, relaxatur quidem è tormentis: Cùm eum autem sistendum curâsset Comes, Vis, inquit, rursùs vti prioribus tuis incantationibus & maleficijs contra deos, vt tibi quoquè rursùs largiamur secundas remunerationes? Atquì totum tuum corpus tormentis est consumptum: propemodùm verò tibi quoquè deficit anima. Ipse autem, quem colis, & quem tuum dicis adiutorem esse Deum, vbi est? Sed quandiù perseuerabis in ijs, quæ sunt inutilia, & non videbis vtile, quod est tibi propositum ante oculos? Martyr verò: Quid non sentis, inquit, Christi, quę est in me, virtutem, quæ mihi adest manifestissimè, & me aduersùs hos insultus confirmat? Quomodò enim corpus terrenum & adeò imbecillum, posset talibus resistere difficultatibus, si non ei supernè diuinum daretur auxilium? Vt qui ergò certè scias esse immutabilem mihi confessionem, & nulla ratione meum posse animum conuerti, fac quod tibi visum fuerit, & à nullo abstine eorum, quæ statueris. Tunc cùm iussisset Syluanus maximum afferri lebetem: & eum quidem aqua impleuisset, & vehementer bullire fecisset, è Thyrsi autem pedibus funem alligâsset, eum demisit capite. Ille verò ne in tali quidem periculo constitutus, eguit defensore. Sed ille quidem Christum inuocabat, pro quo hæc pati elegerat: lebes autem protinùs est disruptus, & aqua est effusa: & illæsus conseruatus fuit martyr. Porrò autem Iudex tam apertè videntibus omnibus pudore affectus, arrogantioribus vtiquè & superbioribus verbis tegebat dedecus: In teipsum, dicēs, ô Thyrse, vteris prestigijs & incantationibus. Nam quo magìs cōtrà aliquid machinaris, mihi quidem iram magìs accendis: in teipsum verò acerbiora comparas supplicia.

Præclara eius vox.

Ecce tyrannū immanissimum.

Martyr diuinitùs liberatur.

Sed tunc quidem cùm esset alijs curis occupatus, martyrem rursùs tradit in custodiam. Posteà autem cùm Apameam maritimam quandam ciuitatem cum illius loci Pręside esset profecturus, vinculis Thyrso iniectis, iubet eum per eos, qui ipsum sequebantur, ponè trahi. Cùm verò non procùl essent à ciuitate, arbitratus Syluanus primùm quidem turpe esse eum circunducere: deindè etiam & vinculorum & longę vię perpessionem, pietatis constantiam relaxâsse martyri, aliam rursùs ei adhibet periclitationem: & cùm ingressum paululùm sustinuisset, producit Thyrsum in suum conspectum, & dixit: Vel dic te sacrificaturum, vel à vita miserè excedes. Cùm is autem prioribus consequens dedisset responsum: quinetiam subiunxisset, Immò verò vestrę mox erumpent animæ, ad maiorem iram ipsi sunt incitati, & iubent eum cum plagis trahi Apameam vsque: Illic verò cum suis, aiunt, præstigijs in mare iaciatur: in quo malus malè peribit, & nec sepulturam quidem consequetur post mortem. Nondùm peruenerant in ciuitatem, & martyris euēnit prædictio. Nam Syluanus quidem repentè fuit membris solutus: Cumbricius autem vehementi febre correptus, ambo miserabiliter vitam quarto die finiêre. Fertur verò, terram non admisisse eorum corpora, donèc martyr precatus, eam prosilientem & se vibrantem placauit, & miseris illis reconciliauit.

Prædicit tyrannis interitū ipsorum.

Tyranni pereunt.

Cùm isti tam infeliciter è vita excessissent, & suæ in martyrem insolentiæ iustas pœnas dedissent, in custodia & vinculis Thyrsus ab illo die vigintitres dies fuerat conseruatus. Deindè venit quidam alius Præses, non solius eius, quem prior habebat, potestatis, sed morum etiam successor: qui barbara lingua nominabatur Pandus. Is cùm venisset Apa-

Eis succedit Præses equè crudelis.

Apameam,& in medio concionis,quæ ipsi erat congregata, constitisset, & quę de Imperatore dici solent,dixisset, scrutans deindè quæ facta fuerant ab ijs, qui ipsum pręcesserunt,& acta illorum perlegens,incidit in ea,quæ de martyre Thyrso decreta fuerant. Et cùm partim quidem ex actis, partim autem ex circunstantibus omnia didicisset, publicum in diem sequentem ei theatrum congregat: & cùm examinandum Thyrsum produxisset in medium: Tu es,inquit,Thyrsus,qui imperatorum iussa contumelia afficis,& in ea te insolenter geris,& magni dei Apollinis contriuisti statuam? Ille verò,Ego sum,inquit, qui non páreo iniquis edictis, neque operibus manuum hominum offero sacrificium: sed soli Christo sacrifico sacrificium laudis,& eum verum Deum nomino. Ille autē similiter nugans, atquè Iudices qui præcesserant, & putans se posse minis terrere eum, qui terreri non poterat: Tu fortasse,inquit, ideò securè magnificè loqueris, quòd putes te simile nunc quoquè habiturum esse iudicium, & cruciatus adeò tolerabiles: & audacter ac confidenter loqueris.Sed hęc te nihil iuuabunt,cùm nostrorum tormētorum feceris periculum. Quamobrèm vanis relictis sermonibus,accede & dijs sacrifica.Sin minùs,cùm passus fueris,scies,& fortasse obliuiscéris omnium præcedentium.Martyr autem: Scio,inquit, vnumquenque vestrûm contendere,vt præcedentes crudelitate & impietate superet. Sed mea est in Christo fidutia, fore vt & vestros insultus facilè feram ac superem,& martyris corona sim redimitus. Et sic quidem admirabilis athleta.

Coram illo exhibetur Thyrsus.

Hęc quidem valdè conturbabāt & pungebant communem inimicum, nec ferre poterat pietatem resplendentem in martyre: sed ad eum latenter accedens,ei consulit,& qualia ei,qui eum præcesserat,suggesserat, etiamsi diuina è superis sententia euentum prohibuerat, talia huic quoquè nunc suggerit: & hinc cùm statuisset Iudex, esse laboriosissimum,qui in aquis accipitur,interitum:& hinc rursùs duo cōtingere grauissima, nempe quòd & martyris corpus careat sepultura, & Christiani hoc damnum patiantur, vt qui sic priuentur reliquijs in commune vtilibus: cùm eum turò ex omni parte ligâsset,& in saccum immisisset,dimittit in mare triginta stadijs procùl à litore.Sed ignominiam rursùs,& dedecus rursùs apertè induerunt,qui magnificè & elatè aduersùs eum loquebantur,& incassum visi sunt consilium cepisse. Nam cùm repentè saccus esset disruptus,chorus virorum candidatorum(ô miraculum)excipit martyrem:& tanquàm per siccum solum ingredientem,rursùs deduxerunt in terram.Cùm hoc ergò vidissent, qui eum in profundum iecerant, repentè tremebūdi & timore affecti,veniunt ad Præsidem,& quod factum fuerat,renunciant. Ille autem citò venit ad litus,furioso & cędem spirante vultu intuens: & cùm solum stantem vidisset martyrem: Certè miræ sunt, inquit,vestræ præstigiæ & incantationes,per quas sic etiam mare, vt video, frenatis, & elementorum naturæ vim affertis. Sed eæ vobis nihil omninò proderunt:immò verò plures cruciatus afferent,& tandèm violentissimam mortem conciliabunt. Martyr autem: Quousquè non intueberis, inquit, tu qui es apertè cæcutiens, & dijs tuis patiens similia? Nam cuiusmodi,inquit,sunt hæ pręstigię & incantatio,serua facere elementa,& ea accipere cedentia voluntati? Quis autem eorum, qui sunt apud vos præstigiatorum, aut eorum,quos vos deos esse censuistis, quorum sunt præstigiæ & deceptio, quorum visa & dolosa omnia figmenta & artificia: quis eorum omninò tale quid fecit,vt homo qui iacitur in profundum, Angelorum manibus suscipiatur,& pedes mare transmittat,illęsusque & sospes in terram veniat?

S. martyr in mare iactatur.

Pręclara Christi virtus eum eripit.

Ad hæc Pręses: Etiamsi sit planè difficile,ei, qui captus est errore Christianorum, vitam eripere eo modo,quo quis†,propter ea, quæ ipsi contrà callidè excogitant: at ego tibi simul & difficilem & celerem mortem excogitabò. Inpræsentiarùm autem me festinantem Cæsaream,hic quoquè me sequatur,dixit ijs qui adstabant, vi tractus, & virgis validè tergùm cæsus: vt illic consequatur ea,quæ desiderat,prēmia & remunerationes. Hoc autem facto, postquàm intellexisent Cæsareenses nouum ad eos aduentare Præsidem, qui Thyrsum adducebat in vinculis, omnes simul exiêrunt, specie quidem vt Pręsidi irent obuiàm: re vera autem, visuri Thyrsum. Desiderabant enim eum videre,vt qui vel ex hoc solo posent consequi gratiam. Postquàm verò fuerunt in ciuitate, martyr quidem statìm coniectus est in carcerem: consultanti autem Præsidi, quibusnam modis eum consumeret, visum est eum in bestias immittere. hanc enim iudicauit mortem esse & acerbissimam, & quæ vitari non poterat. Iubet ergò ad ipsum

Hic quippiā deesse videtur.

Martyr crudeliter trahitur & flagellatur.

montem turrem ædificari ligneam, & sęuas feras omnis generis in eam immitti: fame verò multorum dierum iritari eas ad sæuitiam, & deindè in medium earum inijci martyrem. Cùm hæc autem perfecta fuissent triginta diebus, vniuersum populum in concionem congregat Comes ad templum Iouis, splendidumque & magnificum parat sacrificium: & sic è custodia educit Thyrsum tradendum bestijs. Quod verò erat omnium grauissimum, & validum ad eius mouendum animum, & incitandum ad abnegationem, cùm hoc fortè excogitâsset inimicus, eum circunstans multitudo cognatorum & amicorum rogabat, vt sibi parceret, & effugeret horrendum illud genus supplicij, faciendo quod iubebatur. Sic enim, aiebant, non solùm nulla mala patieris: sed etiam honores consequéris, & eris Imperatori valdè familiaris. Ille autem nequaquàm ad hæc fecit, quod primi parentes: sed potiùs id, quod Dauid, non prębēs aures acerbis serpentibus & malis consultoribus: surdus verò erat sicut ille, & mutus, non aures, non os omninò aperiens.

Inimici hominis, domestici eius.

Gen. 3.

Psal. 37.

Adducitur autem ad Pręsidem, qui peragebat sacrificium. Ille verò cùm vidisset martyrem: Eccè, inquit, supra modum fuimus in te clementes, qui tibi ad deliberandum tantum temporis concessimus. Si ergò & ipse ea, quæ oportet, tibi consuluisti, & ex te cognouisti id, quod tibi futurum est vtile: cùm & totam patriam videas Ioui maximo deo sacrificantem, sacrifica ipse quoquè accedens, & liberare ab omnibus minis & periculis, & ab acerbo vitę exitu. Sin minùs, te bestiarum discerpent vngues & dentes, propter quæ nullus erit omninò tibi adiutor, & qui te à malis liberet. Martyr verò fingens quandam vtiquè pœnitentiam: Ego quidem, inquit, iampridèm satis mihi consului, & nisi Apollo, vt qui sit despectui habitus, succenseret, cùm solus à me colatur Iupiter, non abscessissem nunc à meis ciuibus: sed de more cum eis sacrificâssem. His auditis, lętatus est Præses, vt qui iam generosum illum cepisset Thyrsum: & statìm cum eo lætus ad templum accedit, &, solùm, dicit ei, sacrifica. Ego enim sum tibi huius rei fideiussor idoneus, quòd tibi nullus deorum irascetur. Cùm ergò attentus esset martyr, & ad verum Deum quasdam fudisset preces, repentè velutì quidam terribilis irruens terræmotus, conterit quidem ipsam Iouis imaginem, & humì deijcit: metu autem labefecit animos infidelium, qui, relicto sacrificio, fugerunt quàm potuêre celerrimè: in templo verò remansit solus athleta. Cùm itaque fraudem intellexisset Pręses, suam quidem accusabat benignitatem & clementiam: efferabatur autem magìs aduersùs martyrem, vt qui fuisset deceptus, & non solùm non persuasisset, sed etiam tam insigni affectus esset ignominia: & ideò acerba morte eum afficere studebat, qui & ipsum & illius deos tam graui affecisset iniuria.

Martyr irridet Præsidem stultū.

Precibus euertit Iouis imaginē

Cùm ergò sciret fore, vt, quod iuberet, statìm effectum redderetur, & turris fuisset ædificata, & fame esset iritata bestiarum feritas, vt nec à lapidea quidem abstinuissent natura, iubet athletam proijci in medium earum. Solus ergò eis fuit martyr dimissus, foris oculis innumerabilibus omnia videntibus. Cęterùm non erat solus: sed quędam ei diuina à superis aderat gratia, quæ quidem faciebat, vt videretur is cum tribus alijs. Cùm eum ergò in orbem circundedissent bestiæ, placidè & mansuetè eum adspiciebāt, & martyri amicè blandiebantur, perindè acsì iamdiù fuissent cicures & mansuetæ, & ei familiares. Ipse autem manibus in altum sublatis, Ago tibi, inquit, gratias Domine IESV Christe, quòd in me tuum nomen sanctum effecisti gloriosum, & effecisti admirabiles tuas misericordias, bestiarum ora mihi obstruens, sicut olìm Danieli tuo famulo. Tu ergò, qui & tunc & nunc facis res tam admirabiles, & tam præter opinionem, effice, ô Rex, efficaci tuo nutu, qui sub adspectum non cadit, vt hę ferę agrestes redeāt vnaquęque in sua habitacula, ex ijs, qui adsunt, neminem lædentes. Hęc cùm Deum esset precatus, ad bestias conuersus, In nomine, inquit, veri Dei, reuertimini rursùs, vndè vnaquęq; venerat, nemini damnum adferentes. Protinùs ergò bestiæ quidem erumpebant: Cùm verò timor inuasisset eos, qui circunstabant, & alij aliò fugere contenderent, illæ magno cursu tendebant ad syluam. Miraculum autem multos induxit infidelium, qui Christi parti se adiunxerunt.

Bestiis obiectus, blandissimè ab eis accipitur

Dā. 6. & 14.

Bestiæ ei obediunt.

Cùm autem hęc cognouisset Præses, in dubio erat, quidnam esset sibi faciendum, & quemadmodùm eum vlcisceretur pro meritis. Propterea omnibus corporis partibus ei iniectis vinculis, in pręsentia quidem eum conijcit in carcerem. Cùm verò intra paucos dies abiturus esset Apolloniā, (ea autē ciuitas nō procùl abest à Cęsarea) iubet Thyr-

Thyrsum sequi tractum à militibus. Cùm venisset ergò in ciuitatem, & res illic ordinâsset ex sententia, quoniam de omnibus, quæ in ea erant, volebat erigere trophæum impietatis: vt & sacrificij essent cum eo participes, & ad illius deos animum adiungerent, statuit oportere eos terrefacere per suam in Thyrsum crudelitatem: vt metu, nè eadem eis inferrentur, nemo esset qui non paréret. Nesciebat verò se, vt dicitur, gladium in seipsum acuere. Publicam quidem in templo Apollinis, quod omnibus, quæ illic erant, & alta magnificentia, & imaginum multitudine erat maximè insigne, congregat concionem. Iubet autem quosdam iuuenes, mente crudeles, manu valentes, ante illas idolorum imagines martyrem adducentes, grauibus eum virgis cōscindere. Ille verò tanquàm in somnis ea patiens, ad ea quę erant molesta & aspera, nihil se conuertebat: sed ad verum Deum suam transmittens cogitationem, qui & abyssos exiccat, & montes solo adspectu liquefacit: Veniat manus tua super me, inquit, Domine, & nè procùl abesse velis auxilium tuum à me: sed attende ad defensionem meam, & nè pudore afficiar, quòd te inuocaui. Hæc ille quidem est precatus: Deus autem effecta reddidit è superis. Nam & repentè horribilis strepitus audiebatur in ciuitate: & acutissimis quidem dolorum stimulis Iudex feriebatur: solutæ sunt autem dexteræ martyris tortoribus, & humì deiecta est multitudo imaginum, & humì iacebat turpiter. Diuina ergò voluptate repletus Thyrsus: Cur non dijs tuis manum porrigis, irridens dicebat Pręsidi, qui tam turpiter iacent, & tuo indigent auxilio? sed in medio eos despicis theatro, ad irridendum expositos ijs, qui non cæcutiunt? Ille autem etsì grauibus tangeretur doloribus, non erat tamen eius vitium curabile. Sed, scelerati Thyrsi, aiebat, præstigiæ grauiorem mihi morte vitam omninò efficiunt.

Virgis dirissimè cæsus, fert trāquillissimè.

Diuinitùs punitur pręses & tortores.

Erat autem Apolloniæ vir quidam, nomine Callinicus, nobilitate clarus & intelligentia, & qui in patrios deos semper magnā ostendebat superstitionem: eratq; illorū sacerdos & minister: & ideò æquè, atquè dij, à Græcis omnibus habebatur in honore. Is iampridèm attendens ea, quę mirabiliter & pręter opinionem vi superna fiebant à martyre, cùm etiam imaginum interfuisset euersioni, & vidisset malum, quod ceciderat in Præsidem, deos quidem suos magnæ condemnabat imbecillitatis: semine autem pietatis in animo suscepto, sensim apud se, Qui à Thyrso, inquit, prædicaris Deus, qui tot & tanta per eum admirabiliter fecisti prodigia, tu quoquè me tanquàm recenter electum militem suscipe, & me iam confirma ac corrobora aduersùs inimicos veritatis. Hæc cùm apud se cum vniuersorum Deo disseruisset, accedit, Pręsidem artificiosè irridens: Clarissime, inquit, Præses, hic homo, qui tormētis miserè conteritur, Iouem supremum deorum in terram deiecit & contriuit, Phœbum Apollinem iam tertiò confregit. Quinetiam ipsum Herculem, qui in bellis est inuictus, prostrauit: non manibus, non armis, non ense aduersùs eum indigens: sed solo verbo nudo & Christi inuocatione: idq; cùm ille crucem & mortem sustinuerit. Si ergò vestræ videtur potentiæ, accedamus, & Herculem, deum qui in malis fert opem, erigamus: & rogemus, vt respiciens ea, quæ iam olìm de ipso iactantur, adsit tyrannide oppressis Ioui patri & diuino Apollini: (ij enim videntur dormire graui somno oppressi) & hoc ei quartumdecimum certamen adscribemus.

Callinicus vir nobilis ad Christū cōuertitur.

Irridet Pręsidem.

Irrisionem autem non intelligens Pręses, Cùm ergò, inquit, me malè habeam, & sim infirma valetudine, vade ipse, & nobis placa deos, & aduersùm prodigiorum effectorem hunc Thyrsum citò eos excita. Callinicus verò: Sed arbitror, inquit, esse maximam potentiā Dei, qui eos deiecit: & vereor, nè sibi quidē ipsis possint opem ferre. Tūc Præses dolū intelligit: &, Nū tu quoquè, inquit, ô Callinice, viri huius scelerati captus es pręstigijs? Ille autē, cùm ne eum quidē ampliùs loqui sustinuisset, (neq; enim decæterò pietatem celari patiebatur) statìm excurrens in domunculam, tōdet capillos, deponit barbam, exuit vestes: & cùm eas sustulisset manibus, portat vsq; ad Pręsidē: & cùm illas iecisset ante pedes: Accipe, inquit, pilos meos, ô Pręses, & vestē quę nidor sacrificiorū, & fumus, & torrens sanguinis, & mysteria dęmonū polluerūt. Nam cum eis quoquè priorem abijcio errorē, vt qui nouā viuēdi formā acceperim, & iam factus sim Christianus.

Eximius Callinici feruor.

Pręses autem illa repentina obstupefactus mutatione: Quid verò, inquit, Callinice, tantùm illius pręstigiatoris valuerunt prodigia, vt te generosam animam, ministrum deorum, illorumque interpretem & sacerdotem, qui ab illis magnam assequeris beneuolentiam, abduxerint à patria religione, & ad extremum attraxerint interitum? Callinicus

Eius repentina cōuersione obstupescit præses.

linicus verò: Ex multis quidem, inquit, etiam alijs sum persuasus: maximè autem talis mutationis causa est ipse Hercules, qui tot quidem certamina, vt de eo narrant fabulæ, perfecit: nunc autem ne nudo quidem viri verbo restitit: sed adeò miserè cecidit, & ostendit esse iucundas fabulas, quæ de ipso & alijs dijs iactatę sunt ab hominibus. Rursùs autem Pręses: Nequaquàm, inquit, sed illius præstigiarum, & similium prodigiorum amor id tibi persuasit, existimantem teipsum quoquè posse facere similia. Sed neq; pręstigiatorem illum & planum, neq; te hæc iuuerint, nisi te tuorum pœniteat delictorum, & pristinos honores rursùs dijs reddideris.

Ille verò volens apertè conuincere ignorantiam Pręsidis, (Sciebat enim apertè, sciebat ei quoquè adfuturum Thyrsi Deum, & sua in eum ostēsurum prodigia.) Quoniam, inquit, ô Præses, non rectè tibi se habet corpus, & putas me deceptum esse figmentis & visis: accedamus, si videtur, ad magnum Aesculapium, & communiter obsecremus, vt morbum tibi sedet, & liberet à doloribus: & tūc scies, nihil omninò fingere, nec visione quicquam appręhendere mihi vnquàm venisse in mentem. Eorum ergò, quę dicebantur, ille modum non intelligens: sed hęc simpliciter dicta esse arbitrans, & iam Callinicum aliqua duci pœnitentia, eum statim assumens, lętus perrexit ad templum. Postquàm autem ingressi sunt execranda illa adyta, mente attenta Callinicus, Domine Iesu Christe, inquit, qui per famulum tuum Thyrsum à me agnitus fuisti verus Deus, qui me, qui millies te offendi, & legem tuam sum transgressus, non repulisti, tu quoquè surge nunc ad auxilium meum, & in me quoquè rursùs tuam ostende potentiam. Hęc dicebat, & ecce vox quædam ex alto audiebatur, quæ & eius animo addebat audaciam, & excitabat ad brauium su pernæ vocationis. Ille autem, cùm ex eo esset repletus audacia, & nomen Christi esset effatus, vehementer & minaciter increpat simulacrū Aesculapij. Tanta verò statua paruam non tulit increpationem: sed statim cadit ad illius pedes, perindè àc si quædam manus ei vim attulisset. Ad Præsidem itaque intuens Callinicus: Hic, inquit, ne poterit quidem surgere, nisi ei manum præbueris adiutricem. Adspice ergò, & cognosce non esse præstigias nec artem, quę adsunt: sed Deum aliquem in me operari, qui in te quoquè potest eadem facere miracula, si tantùm in eum credideris. Animo ergò valdè anxius Præses, quòd iam ipsius quoquè Callinici *fecisset iacturam*, tunc quidem eum includit in carcere.

Callinicus cælitùs cōfirmatur.

Euertit statuā Aesculapij.

Includitur in carcere.

Cùm manè autem surrexisset, quoniam malis, quæ infligerentur, eum nouerat fore superiorem, vt qui Thyrsi esset ęmulator, in ambos talem pronunciat sententiam: Illum quidem, inquit, qui se à deorum abrupit coniunctione & familiaritate, & horum miserorum fraudi, quos Christianos vocant, se adiunxit, Callinicum iubeo ense mortem subire: Thyrsum verò, qui multis gloriatur prodigijs, & qui etiam procurauit, vt miser peruerteretur Callinicus, in quandam ligneam iniectum capsam, cum ea acutissima serra minutatim dissecari, vt prolixę illius deceptionis & præstigiarum, dignas etiam post mortem luat pœnas. Atque ille quidem cùm in martyres hanc tulisset sententiam, rursùs cœpit vacare ijs, quę se ad manum offerebant, negocijs. Cùm eos autem accepisent milites, Callinicum quidem è foro eductum, cùm tempus petijsset & accepisset precationis, per ensem illata deindè morte consummant: Generosum verò Thyrsum cùm in quādam machinam immisisent ligneam, vt improbè iusserat Præses, cuidam Vitali & Sabino mandant, vt tormentum exequantur. Qui cùm sursùm serram trahere aggrederentur, ea quidē eis videbatur valdè grauis & ductu difficilis: in lignum verò descendebat admodùm leuis & sublimis: adeò vt illi quidem pondere laborarent, & multo sudore circunfluerent: lignum autem maneret integrum, id serra minimè attingente. Tandèm autem vrgentibus & instantibus illis vehementiùs, capsa quidem sua sponte aperitur: egreditur verò athleta lætus & alacris, perindè àc si diuinum quoddam gaudium illius inuasisset animum. Atque eos quidem, qui circunstabant, tam qui aderant, vt supplicium sumerent, quàm vt solùm spectarent, cepit omnes stupor & admiratio, & neque poterat vllus eum tangere propter insigne miraculum.

Capite punitur.

Vide magnum Dei miraculū.

Martyr autem cùm sensisset cursum sui certaminis iam venire ad finem, & desupèr audiuisset vocem quandam, eum ad brauia vocantem, manus simul & mentem in cælum tollens: Ago tibi gratias, Domine Iesu Christe, inquit, quòd me, qui sum indignus, acceperis, & tua hæreditate & choro eorum, qui tibi placuerunt, dignatus sis. Et *nunc* accipe

S. Thyrsi precatio.

accipe animam meam in pace,& eam introduc ad sacrum tuum altare, ineffabilis apud te lætitiæ futuram participem. Hæc dixit, & cùm se vndiquè Christi signâsset signacu lo,in manus illius sanctam deponit animam. Tam facilem & tam expeditam in rebus perplexis & dubijs inuenit viam ineffabilis Dei sapientia. Eccè enim qui ab inimicis tam multis fuerat traditus supplicijs,& ex eis nihil graue & molestum senserat, consentanea & naturali morte excedit è vita. Felicissimè expirat animam.

Multum intercessit temporis: & Diocletianus quidem tyrannicè Romanum inuadit imperium: edictum autem rursùs mittitur in omnes partes, vt vel omnes sint cum eo participes impietatis, aut pœnam mortis subeant. Arrianus ergò, qui tunc erat Præses Thebaidis, nihil cunctatus, cùm mox Asclam & Leonidem accepisset, qui colebant & tuebantur pietatem, eos multis & magnis subijcit tormentis: deindè etiam acerbissimè eos à vita liberat. Postquàm verò fuit peractum ab illis martyrium, iubet etiam omnes comprehendi Christianos, qui erant in ciuitate,& maximè, qui erant alijs pietate magìs insignes: & ante ipsum quidem poni instrumenta suppliciorum. Deindè ipsos quoq; sisti ante illius faciem. Quæ cùm celerrimè facta essent, ipse superbo quidē vultu, superbiore autē spiritu: Hoc est, inquit, in manu vestra,& hanc rem vestræ potestati permittimus: vt vel sacrificantes, securè viuatis & liberè: aut, si non pareatis, varijs dedamini supplicijs,& deindè etiā ipsi morti. Hęc cùm dixisset Pręses,& continuò tormenta eis fuissent ostensa, viri numero triginta & septem, viri & sententijs inuicti & animis, ea quę dicebantur irridentes, quę cernebantur, omnia despicientes, & sibi inuicèm animum addentes, cùm hoc solum dixissent: Non solùm, quàm impiè viuere, sed etiam, quàm rectè in pietate vitam degere, pro ipsa mori esse satius, in media prosiliunt pericula, & tempus continuò arripiunt. Sed alij quidem in eodem prompto & alacri animi studio adhuc persistebant, neque quicquam illos conturbabat eorum, quæ aderant. Asclas & Leonides martyres. Asclę et Leonidis martyrium. 37. se offerunt cruciamentis.

Quidam autem, nomine quidem Apollonius, ordine verò lector, cùm vidisset tormentorum formam & multitudinem, timore completur eius animus, & dissoluitur promptum eius animi studium. Cùm autem duplex eum inuasisset metus, vnus quidem imminentium suppliciorum: alter autem abnegandæ impietatis, mediam inter vtrunque ingreditur: vt neque animam daret dęmonibus, neque corpus lictoribus: sed ex æquo & illorum effugeret sacrificia, & horum cruciatus. Quemadmodùm autem, iam parata est declarare oratio. Erat vir quidam stans, prope illum, religione gentilis, nomine autem Philemon, arte tibicen, qui propter eam ab ijs quidem, qui habitabant in regione, vocabatur Choraules. Delectabat verò is quoquè Arrianum, quandò paululùm laxatus à curis, adspiciebat ad voluptates. Cùm eum autem propè vidisset Apollonius, ad se vocat,& pollicetur ei quatuor aureos, si pro illo sacrificet: & eum quidem liberet à tormentis: eos verò, qui videbant,& ipsum Arrianum deciperet, dicens se Apollonium. Páret his Philemon: & illius quidem vestem induens, & vultum, quoàd eius fieri potuit, operiens, perrexit ad sacrificium: Deus autem erat, qui hæc procurabat admirabiliter: & Philemonem quidem ad se attrahebat per Apollonium: per Philemonem autem Apollonio texebat coronam martyrij: & sic per se inuicèm dans ambobus occasionem, vt ei familiares euaderent. Apollonius lector pertimescit

Nam cùm Philemonem tunc illuminâsset,&, vt cum veste animum quoquè mutaret, effecisset, fecit vt hocipsum esset, quod simulabat. Nam cùm se quidem signo Crucis signâsset tanquàm Christianus, vt in hoc quoquè ostenderet Apollonium, profectus est rectà ad ipsum Pręsidem. Ille autem cùm eum vidisset, eos qui aderant rogabat, quisnam esset. Cùm illi verò dixissent, Est quidem vnus, vt videtur, ex Christianis: ille autem iussisset ilicò eum sacrificare: tunc tunc Philemon, mente faciliùs mutata quàm veste, & perindè àc reueritus esset id, quod imitabatur, aut potiùs ei, quod est videri, vt esset etiam adiecisset, clara voce, quantùm poterat, clamabat: Non sacrifico. Sum enim Christianus, Christi seruus, Christi Dei viui. Pręses autem, Non vidisti pauloantè, inquit, qualia & quàm multa perpessi supplicia Asclas & Leonides, deindè etiam morte fuêre condemnati? Hocipsum, inquit, fuit mihi occasio, quę me impulit ad martyrium, quòd Asclas & Leonides sic pauloantè decertârunt propter CHRISTVM: & maximæ tolerantiæ hinc percepi doctrinam, & argumentum fortitudinis. Et alioquì miraculum, quod in * illa tua illi nupèr ostenderunt, quam, cùm per medium fluminis alueum fer- Philemon miro modo diuinitùs illuminatur. Locus mendosus. for. * naui

ferretur, ſtiterunt, quos non induxerit, vt ſe parent ad ſuſcipiendum certamen pro pietate? Cùm deſperaret itaque Præſes ſe poſſe illum à ſua traducere ſententia, Mihi, inquit, accerſite Choraulem Philemonem. fortaſsè tibiarum illarum dulcedine delinitus, faciliùs mutabitur: ignorans omninò ſtultus, huncipſum eſſe Philemonem, & eâdem lingua vtentem: niſi quòd priùs quidem lyra & tibijs, tunc autem diuino loquebatur ſpiritu.

Cùm ergò tota ferè cohors eius apparitorum obiret populum, & nuſquàm poſſet inuenire Philemonem: illius, inquit, frater Theon eſt accerſendus. ipſe enim omninò docebit, vbi ſit Philemon. Cùm autem adfuiſſet Theon, ille nihil ſciens, qualis eſſet ſcopus Philemonis, Hic eſt, inquit, Philemon, oſtendens fratrem. Statim ergò iuſſit Præſes eum aperire faciem: & cùm vidiſſet, vehementer quidem cœpit & profusè ridere, arbitrans Philemonem hoc omninò facere, vt rideret Chriſtianos: & ideò illam eum induiſſe perſonam, vt alios quoquè moueret ad riſum. Deindè illũ quidem iuſſit actum deponere & ſimulationem: accedentem verò cum illo ſacrificare. Poſtquàm autem contrà dixit Philemon, ſe Chriſto quidem re vera ſeruire: illius autem deos habere pro ludo & ridiculo: Iudicem magnus inuaſit ſtupor & dubitatio. Intuens itaque Philemonem, Per ipſam, inquit, Romanorũ ſalutem, vera'ne ſunt, quę in pręſentia, ô Philemon, à te fiunt, an comparata ad irridendũ & ludificandum Chriſtianos? Ille verò, Non Romanorum, inquit, ego, ſed meam ipſius iuro ſalutem, & Dominum meum & Regem Chriſtum, non eſſe irriſionem, nec luſionem, nec fictionem quæ videntur: ſed veram cordis mutationem, & fidem eſſe in Chriſtum certiſſimam: & me pro hac confeſſione, non vnam ſolam, ſed innumerabiles, ſi fieri poſſet, paratum eſſe ſubire mortes.

Conſtanter confitetur Philemon Chriſtum, ſubitò mutatus.

Hæc ira impleuêre Præſidem: & conuerſus ad eos qui circunſtabant, rogabat, an oporteret protinùs occidere Philemonem, qui deos apertè tanta affecerat contumelia, & euaſiſſet tam inſigniter impius: an ei tempus præbere, vt deliberaret, & eius quod fecerat duceretur pœnitentia. Atque populus quidem (Philemonis enim magno tenebatur deſiderio, & pendebant omnes ab illius lingua & à tibijs) rogauit protinùs Præſidem, nè perderet communem voluptatem ciuitatis: Ille autem volens eius ſoluere conſtantiam, & promptum animi ſtudium: Vides, inquit, ô Philemon, quanto tuî amore tenetur populus, & quemadmodùm communem te vocat voluptatem, communem autem exiſtimat lætitiam? Tu ergò ſaltem eorum plauſûs & laudum memor, & faciens quę ſunt & tibi & ijs conſueta, ſacrifica dijs ſeruatoribus. Eccè enim maximum feſtum mox peragitur, in quo tu quidem præclarè canes, & eorum laudibus tibi oblectabitur animus: aures verò noſtras cantu tibię demulcebis. Ad hæc autem Philemon: Hoc, inquit, feſtum, ô Pręſes, mihi in memoriam reuocat feſtum, quod illic agitur: honor verò & laus muſicæ facit, vt viſione appræhendam Angelicam hymnodiam. Scias ergò fore, vt fruſtrà labores, ſi me coneris à mea dimouere ſententia. neq; verò ſolùm nihil proficies, ſed etiam maius mihi in Chriſtum accendes deſiderium. Pręſes autem: Sed etsì omnia, vt dixiſti, moleſta & grauia propter Chriſtum ſuſtinueris, quid hinc lucrifacies? Neque enim, etsì omnia pati elegeris, res tibi ſuccedet ad martyrium. Nam neque factus es omninò Chriſtianus, neque accepiſti baptiſmum, conuenienter illorum legibus.

En qualia promittit martyri ſtultus Pręſes.

Hoc poſtquàm audiuit Philemon, exclamauit: O ignem ſpiritalem, qui accenſus es in meis præcordijs. Quantum tibi debeo, ô Præſes, quòd me etiam inuitus maximis affeciſti beneficijs, ſacrum baptiſmum in memoriam reuocans. Hęc cùm dixiſſet Præſidi, ſtetit in media turba: & rogo vos, vehementer exclamauit, Si quis inter vos præeſt Chriſtianis, & contemnit tormenta propter pietatem, adſit citò, & me diuino impertiat baptiſmate. Poſtquàm autem vidit omnes victos timore, & qui, vt tempus poſtulabat, nihil poterant facere iuueniliter, dolore animi cruciatus, & continuò in vocem erumpens cum calidis lachrymis: Deus meus Chriſte, inquit, qui me benignè adſpiciens, à profundo errore me reuocâſti, nè ſic me deſpicias, diuinum baptiſmum minimè aſſecutum. Sed quo vis modo oſtende mihi ſacerdotem & aquam, à quo & in qua, ſimiliter atquè alij Chriſtiani, baptizabor. Cùm ſic dixiſſet, nubes deſupèr continuò deſcendens, cùm eum ſtantem medium in orbem comprehendiſſet, baptizauit. Deindè nubes quidem ſursùm aſcendit: Ille autem, omnibus videntibus, fluento cæleſti baptizatus: Vobis, inquit, omnibus videre licuit, qui Chriſtiani quidem eſtis, nondùm autem vultis mani-

Palàm petit ſe baptizari S. Philemõ.

manifestam esse vestram pietatem, quemadmodùm cùm nullus vtiquè ad me ausus esset accedere, ipse veniens apertè Dominus, me maximo dono impertijt baptismatis. Videte ergò, & turpi ac illiberali timore liberemini. Quinetiam tu quoquè adspice Pręses, relicta, quę nihil habet vtile, insania: cognosce, cuinam Deo teipsum absque ratione feceris inimicum, & quemadmodùm, eo Iudice, sis luiturus pœnas.

Cùm martyr sic esset locutus, Pręses neque ea quę audijt, neque ea quæ vidit admirabilia, omninò attendens: (res enim planè cęca, est vitium) Hæc quidem, inquit, mitte, ô Philemon. Nihil est enim aliud, nisi solùm oculorum deceptio & præstigiæ. Tu autem dic, quanam de causa res despicis adeò dulces: vt neque tuarum tibiarum vllam ducas rationem, neque maximum nostrum festum vel tantillùm tibi veniat in mentem, neq; vllum totius populi te capiat desiderium: qui postquàm venerint quidem in theatrum, te autem non adspexerint concinnè & modulatè canentem, sed alium pro te sumentem tibias, quantùm, putas, lugebunt, modorum tuorum recordantes, & tuæ illicientis suauitatis & gratiæ? Sed hæc quidem Præses, quę magìs fœminis, quàm viris, conueniunt, seruilibus blanditijs volens corrumpere generosum animum. Philemoni autem tantæ curæ fuerunt ea, quę dicta sunt, vt postquàm cognouit Præsidem ei tibias tanquàm escas proponentem, & sic eum conantem illicere, Deum rogârit ardentissimè, vt ignem immitteret in tibias, & eas in cinerem redigeret & puluerem: Exaudi me nunc quoquè Domine, dicens, Domine Rex, & quomodò supra me aqua, ità etiam supra meas tibias veniat ignis, & eas deuoret, quas, ad tuum currens martyrium, deposui apud Apollonium. Ità Domine Iesu, vt vani huius mei artificij nullæ remaneant reliquiæ, neque eas videns quispiam ex infidelibus, dicat: Hæ sunt tibiæ Philemonis.

O ineptum præsidē, res vanissimas martyri proponentē.

Nondùm finitæ erant preces, & descendit quidem fulmen supra manus Apollonij: & à manibus quidem abstinuit admirabiliter: combussit autem tibias, & eas continuò redegit in puluerem & cinerem: perindè àc si fulmen circunduceret quispiam, & à quibusnam quidem abstinere, quænam verò tangere oporteat, ostenderet. Hinc vtraq; rectè successerunt. Nam & Philemonis votum deductum est ad effectum: Apollonio autem iam aperta erat ianua ad martyrium. Nam Theon frater Philemonis, tanquàm ab aliquo missus, currens omnem rem gestam significat Præsidi, quemadmodùm Philemonem sua veste induit Apollonius, & quemadmodùm effecerit, vt pro illo adiret ad certamen: & vt fuerit ipse præcipua causa illius exitij. Adducitur ergò mox quoquè Apollonius. Quem toruo & furioso vultu intuens Arrianus: Quid hoc est, inquit, ô omnium hominum sceleratissime, quod fecisti & nobis & ciuitati, & huic misero: quòd propter arrogantiam quidem deos & leges despiciens, metu autem tormenta declinans, cum eo mutâsti vestem, & quibusdam maleficijs cor eius peruertisti, priuans ciuitatem maxima voluptate? Oportebat, si sic timebas supplicia, ad me accedere, & tuum animum aperire. Ego verò omninò id tibi remisissem lege humanitatis, & neque tibi fuisset exhibitum negocium, neque tu exhibuisses alijs: sed liberatus à metu & periculis, securè vixisses, & sine vlla molestia. Hæc cùm dixisset Præses, excipiens Apollonius:

Mirè exaudiuit Deo S. Philemō.

Apollonius ad Præsidē ducitur.

Quòd nos quidem contumelijs & maledictis iure insecteris, ne ipse quidem contradixerim, vt qui meipsum primus accusem: verùm non ideò, quòd tantorum bonorum illi causa fuerim, sed quòd non mihi multo priùs: & non quòd ipse meam vestem induerit, sed quòd ego vestem illius induerim. Quoniam tamen per ipsam ambo verè salutari indumento induti sumus, ijs iudicijs, quę verus nouit Deus, certò scias, neque posthàc Philemonem, neq; Apollonium dijs sacrificaturos. Quòd si priùs timiditatis à te sum accusatus, nunc maximam & apertam ostendam fortitudinem. Propter hæc iram spirans Arrianus, ipsum quidem iubet maioribus reseruari cruciatibus, Philemoni autem à tribus militibus fortiter cædi oculos. Cùm verò populus ea, quæ fiebant, ęgrè tulisset, & clamaret, vt milites ab eo abstinerent: molestè enim ferebant illum pati, qui eos voluptate affecerat: dicebat Præses, Tuî saltem modò miserere Philemon. Sin minùs, at populi quidem, cuius pro te acerbè discerpuntur viscera. Te enim oportet considerare, quòd si te tam paruum & leue subeunte supplicium, ostendunt tantam animi perturbationem: quid fiet, si maioribus malis afficiaris? Ego enim, vt tibi quoquè meam mentem aperiam, non temerè possum credere ijs, quæ videntur: sed hoc mihi das

Apollonius antè timidus, nūc fortissime se gerit.

Vide subdolam satanæ linguam.

conijciendum, quòd populi volens in te amorem experiri, simulâsti te esse Christianum, & dijs sacrificare recusâsti. Si ergò hæc est vera causa tuę mutationis, & pulchrè nôsti, quantùm tibi benè velit populus: & quemadmodùm, cùm tibi cęditur facies, ipsi corde & animo magìs afficiuntur, sacrifica tu quoquè Philemon: & quem ex incussis tibi colaphis acceperunt dolorem, leni per gaudium, quod posteà consequetur: & prandeamus in templo Serapidis, & lætitia maxima fruamur & delicijs.

Philemon autem Iudici: Mihi quidem, inquit, cœna parata est in cælis. Ad populum verò conuersus: Cur, inquit, si ego cędar, vobis est molestum? Atquì quandò eram Choraules, multi nos feriebant adulatores: & nonnunquàm faciebant etiam peiora & grauiora. Vos autem suauiter & profusè ridebatis: eamq́ue rem vos reuerà esse vestras putabatis delicias. Sed nunc consentaneum est, vestrum dolorem esse lętitiam & gaudium Angelorum: quorum lætitia est mihi magnæ curæ, & quos ego volo per me delectare, cùm sim Christianus, & colam pietatem. Hæc cùm audijsset Pręses, & de Philemone omnem spem abiecisset, tunc in eum grauiora aggreditur supplicia: & Philemoni & Apollonio iubet perfodi talos, & funes eis alligari: & sic per totam ciuitatem duci martyres. Cùm citò autem factum fuisset, quod iusserat, eos rursùs iubet ad se adduci. Qui cùm essent adducti, propiùs accedens ad Philemonem: Vides, inquit, ô Philemon, quàm sint grauia & molesta, quæ inferuntur, supplicia? Vbì est autem vobis inuictus ille Deus: & cur non vos à pręsenti liberauit calamitate? Ad hęc Philemon: Nondùm nôsti, inquit, Arriane, quemadmodùm non verbis solùm, sed etiam factis ostendimus fortitudinem, & tormenta vicimus experientia? Nostri verò Dei virtutis multa quidem etiam alia vidisti in nobis signa: aquam de cælo, ignem de cælo: nè dicam ea, quæ vidisti per Asclam & Leonidam. Quòd si etiam plura quæris, ego tibi alia quoquè ostendam. Priùs autem, quomodò ab ipso custodiar, ego tanquàm figura quadam tibi ostendam. Hęc cùm dixisset, petit vt sibi construatur quidam Oenus æneus. significat verò apud eos, qui in ea regione habitant, hoc vocabulum, speciem quandam currûs muliebris.

Immani in primis supplicio afficiũtur martyres.

Cùm Pręses autem annuisset, & currus, vt ille petierat, esset constructus, iubet adduci puellum, & in eum immitti & diligenter includi: congregari verò omnes, qui erant in ciuitate periti sagittandi, & ad currum iaculari tanquàm ad scopum: & non cessare iaculari, donèc totus currus esset tectus sagittis. Atque illi quidem congregati sic faciebant: Aes autem (erat enim huiusmodi, vt ad resistendum aciei telorum, ictus acciperet extrinsecùs) intùs illæsum conseruabat puerum. Cùm verò & ipsi sagittando essent defessi, & tela eis defecissent, puer educitur illæsus. Et stabat quidem Præses dubius, cur hæc fierent. Dicit autem martyr Arriano: Hoc, inquit, ô Præses, est tibi euidens imago meę salutis. Quomodò enim hic puer, etiamsì sibi ad nihil possit esse vtilis, nihil tamen graue passus est à tam multis viris & iaculis, ęre optimè munitus: eodem modo ego quoquè, etiamsì mihi innumerabilia inflicta fuerint supplicia, nullius horum curam geram. ea enim obtundit & hebetat mei Christi virtus, quæ me circuncircà muro munit adamantino. Propter hæc ira impletur Arrianus: & cùm vellet verba martyris conuincere, facit vt ea potiùs deducantur ad effectum. Nam cùm è quadam arbore suspendisset iustum, quæ stabat quidem iuxta tribunal, vocabatur autem Persei, circa eum ex omni parte statuit sagittarios. Et illi quidem fortiter torquebant: ille verò sua ad Dominum oratione omnia tela similiter depellebat. Nam alia quidem cadebant in terram, alia verò figebantur in arbore, alia autem admirabiliter pendebant ex aëre.

Vide quid efficiat feruens Christi amor in sanctis martyribus.

Precibus pellit tela oĩa.

Postquàm verò eis quidem fuerunt exinanitæ pharetræ, martyr autem nihil omninò graue patiebatur, Pręses hæc videns, non poterat credere ijs, quę cernebat: & præ admiratione accurrit ad miraculum. Nam ille quidem studebat scire, an vera essent quæ videbantur. Cùm ad locum autem accessisset, Philemonem vidit apertè in arbore. Interìm autem ex aëreis illis iaculis vnum aduolans, ferit ei dexterum oculum, eumq́ue excęcat. hæc verò excæcatio, fuit Iudici principium illuminationis. Vide enim Dei sapientiam, quæ è longinquo contexit, & admirabiliter variat vtiles rerum dispensationes. Arrianus enim multùm quidem Christum, multùm autem etiam Christianos insectatus est maledictis, vt qui graui dolore iritaretur. A malo tamen victus, iussit deferri martyrem. Deindè etiam rogauit, vt curaret oculũ, ex eo quod passus fuerat stultus, dicens,

dicens, quòd quomodò admirabiliter fuerat potens ad percutiendum, ità sit etiam ad sanandum admirabilis. Ille autem: Nunc quidem, inquit, tibi differo sanationem, nè beneficium acceptum rursùs voces prestigias, & ipse inconsideratè me tibi reum constituam. Sed quandò è corpore excessero, (iam autẽ finis appropinquat) veniens ad meum sepulcrum, & ex eo puluerem accipiens, eo vnge oculum, inuocans tu quoquè Christi nomen: & non diù pòst, sed statìm sequentem habebis sanitatem.

Post hoc non differt Arrianus: sed amborum simul, Philemonis & Apollonij, amputat capita. Nam siue mentiatur Philemon, inquit, iræ medebor: Sin minùs, mihi curabitur oculus. Tales quidem fuére athletis occasiones martyrij: tales autem etiam exitus. Quoniam verò oportebat Arrianum quoquè non solùm esse oculo occæcatum, sed illum quoquè simul esse animo illuminatum, hoc quoquè consequitur ea, quę præcesserunt. Nam cùm reliquiæ fuissent, vt par erat, à pijs habitę in honore, & cum Ascla & Leonida diuinis Christi martyribus depositæ: Arrianus statìm (nõ sinebat enim oculus eum esse desidem) accedit ad eum, sicut fuerat ei prædictum; & cùm sustulisset puluerem, inungit oculum: In nomine tuo, Iesu Christe, dicens, propter quem isti mortem sua sponte elegerunt, impono puluerem meo oculo: & si rursùs adspexero, ipse quoquè dicam non esse alium Deum, pręter te. Hæc cùm dixisset, statìm duplicem inuenit curationem, nempe & oculi, & animæ. Nam illo quidem videt solem, hac verò veritatem. Egreditur ergò lętus & clamans, Sum Christianus, & coram multis testibus confitens acceptum beneficium. Domum autem reuersus, & omnes qui erant apud se baptizat, & trigintasex Christianos relaxat è vinculis. Tot enim tunc erant propter Christum in vinculis. Deindè cùm preciosas accepisset sindones, cum multis aromatibus, cum multis alijs, & duobus Episcopis, rursùs venit ad thecas sanctorum, & horum venerandas reliquias fideliter simul & piè terra tegit.

Philemon & Apollonius decollantur.

Præclarum miraculum ex puluere sepulcri S. Philemonis

Cùm de eo autem fama iam fuisset delata ad Diocletianum, quòd Christianus ex Græco factus esset Arrianus, & quòd sacrificare nequaquàm in animum induceret, mittit ille quatuor protectores, iubens vt eum quamprimùm adducerent: vt accuratè sciret, an vera essent, quæ dicebantur. Atque isti quidem cùm ipsum comprehendissent, vrgebant ad iter ineundum. Ille autem persuadet ijs, qui tantoperè vrgebant, ductoribus, cùm id nummis emisset octingentis, vt paruo tempore sibi liceret accedere ad reliquias martyrum. Cùm ergò ei data facultate accessisset, rogabat, pronus cadebat, supplicabat, puluerem amplectebatur, & precabatur, vt ei opem ferrent in certamine. & vox statìm audita est è sepulcro (videbatur autem vox esse Philemonis) dicens: Esto fortis, Arriane, & nullus metus te inuadat. Ecce enim Dominus te ad seipsum accersit, & ducit ad certamina, & incipit tibi contexere coronam martyrij. Habebis verò eos quoquè, qui te ad eam deducũt protectores, laborũ simul socios & remunerationis. Illum, cùm hęc audijsset, subijt stupor & admiratio simul cum ijs, qui aderãt, & ei potestate data à protectoribus, domũ suam est reuersus. Quo in loco copiosiorẽ à superis gratiam consecutus, prædicit suis & tempus sui decessûs & modum. Nam cùm pueros, qui erant domi suæ, vocâsset: Nunc quidem, inquit, venietis nobiscum vsque ad Alexandriam. Deindè ego quidem ducar ad Imperatorem, & Deo à superis ferente auxilium, hoc mihi propositum certamen peragam octauo mensis Phamenoth, in saccum iniectus, & proiectus in mare. Vos autem (sit verò vobis curæ, quod dictum est) vndecimo eiusdem mensis circa horã sextam, venite ad litus: & cùm corpus meum inueneritis, quod vehetur à tergo delphini, id tollite, & deponite cum alijs martyribus.

Præses conuersus inuocat sanctos & exaudit.

Arrianus Pręses futura prędicit.

Hęc cùm dixisset, ducitur ad Imperatorem Diocletianum: & ipse primùm quidem cum eo agit benignè & placidè. Deindè paratur lauacrum, & ante lauacrum ara: ara autem erat Apollinis. Et simul quidem lauantur Imperator & Arrianus. Egressi autem è lauacro, cùm arę appropinquâssent: Sacrifica, ô Arriane, inquit Diocletianus, maximo deo Apollini. Sic enim, vt par est, exhilarati, alacri deindè animo veniemus ad cœnam. Ille verò: Et quomodò possem ego, inquit, ô Imperator, post tot & tanta Christi, qui est solus Deus viuus, miracula, quorum non sunt inanes fabulæ & rumores, sed ipsi nobis testimonium præbuerunt oculi: Quomodò ergò ego, qui tot & tanta vidi, eũ quidem relinquam, sacrificabo autem his inanimis, & nullo sensu præditis? Hîc fuit depręhensa & conuicta Diocletiani simulatio, & ficta quam induerat persona: & quam sibi illiuerat mansuetudinẽ exuẽs & benignitatẽ, ad suam redijt consuetudinẽ, & his excepit

Constanter apud Diocletianum confitetur Christum.

Mart. accipitur à tyranno.

Arrianum, nempe vinculis manuum, catapultis pedum, profunda in agro fossa, magnorum & molarium lapidum magnitudine. His enim, cùm eum vinctum trusissent in hiatum, desupèr obruebant.

Posteà autem ipse quoquè, vt qui deiecisset inimicum, thronum ponit excelsiorem. Et ille quidem seuerus cum grauitate sedebat & seueritate: iubebat autē milites eum ludificari, irridens miser, & dicens impia & blasphema: Videam, inquit, quid ei proderit Christus, & quemadmodùm liberabit eum è meis manibus: & quæ sunt similia, pulnis marcidus insolenter iactitans. Deindè cùm equum superbè & gloriosè ascendisset, ipse quidem tanquàm qui fortia & pręclara gessisset, venit in regiam: Dei autem prouidentia quàm sit ineffabilis, & vt ingrediatur per ea, quę sunt contraria, non multò pòst euadit manifestum. Nam ingreditur quidem Imperator in cubiculum, vt paululùm requiescat: videt verò spectaculum terribile, (ô Domine & Rex omnium Christe, & quod est solū tuæ infinitę, & quæ inuestigari nō potest, potētię) nempe illos quidē compedes & lapides, cum quibus in fossam demiserat martyrem, lecto* appręhensus imperatorio: ipsum autem Arrianum iacentem in eodem cubili, & regaliter in eo quiescentem. Hęc cùm vidisset Diocletianus, fuit conturbatus & exterritus, existimans aliquē ex ijs, qui erant in regia, inuadere tyrannidem. Clamabat itaq; & cōuocabat eos, qui essent opem laturi: Arrianus verò ei leniter dixit è lecto: Nè conturberis. nemo ex ijs, qui sunt tuæ subiecti potestati, aduersùs te insurrexit, neque vllæ tibi sunt paratæ insidiæ: sed ego sum ille Arrianus, quem cùm in vastum illum iecisti hiatum, Videamus, dicebas, an Christus ipsum à meis liberabit manibus.

* appensos, legendum puto.

Christus suā declarat potentiam.

Propter hæc Diocletianus fuit animo obstupefactus, sermoq; fuit ei impeditus, & neque vocem quidem omninò poterat emittere. Vix tandèm ad se rediens, foràs processit, timore perturbatus, & clamore impleuit regiam: O improbam artem, dicens, ô præstigias. Nemo hucusq; tale quid fecit: & multas eiusmodi dicens nugas. Deindè etiam maiori ira accēsus, iussit statìm saccum afferri, in quo esset quidem arena, sed non esset ea plenus, immò esset magna ex parte vacuus. Vt pondere quidem, aiebat, arenæ, deorsùm trahatur: eo autem, quod est vacuum, suscipiat Arrianum. in quem iniectum, iubet eum dimitti in alto mari. Interìm verò Protectores quoquè, vt quorum animi priore miraculo essent moti, confitentur se esse Christianos: & accedentes ad Diocletianum, Quanam de causa, aiebant, hominem, qui nihil mali quidem fecit, immò verò Deo vero est coniunctus & familiaris, & per ipsum non pauca fecit miracula, adeò vt omnes qui ei Deo crediderunt, confidant quòd etiamsì quis mortuus fuerit, viuet: etsì in fossam fuerit proiectus, etiamsì lapidibus obrutus, etiamsì sit sub petris, etiamsi omnia simul fuerit passus grauia, possit rursùs seruari ex omnibus: Cur eum tanquàm maleficum quempiam iussisti in mare deijci? Cum ipso ergò nos quoquè nosipsos prębemus, & rogamus, vt eandem mortem, quam ipse, subeamus. Credimus enim Deum Arriani, qui eum eduxit ex profundo terræ, & vinculis, & tātis lapidibus, posse nos quoquè suscitare, & ad optimam vitam traducere, & longè beatissimam.

4. Protectores Christū liberè confitentur.

Ad hæc ille admodùm ironicè: Ego etiam priùs, inquit, quandò eramus eiusdem sententiæ, & eratis studiosi, vt me obseruaretis, nullam, vt scitis, vestram repuli petitionem: sed semper vos exaudij, & vt pater filiorum, sic vestrî curam gessi. Quinetiam nunc quoquè, etsì in patrios deos impij, & in nos infideles extiteritis, ne sic quidem vos repellam. Sed quoniā sititis eādem mortem, quam Arrianus, ego eam quoquè vobis concedam lubentissimè. Theotychus autem, qui erat primus illorum, excipiens: Deus, inquit, ô Imperator, ad quem migramus, & in quem resoluimur: qui nobis nomen præbuit admirabile, & cui placuit, vt nos mortem pro eo subiremus, ipse te remunerabitur pro meritis tuæ in nos affectionis. Sed si hoc quoquè à te potest impetrari, rogo te, ô Imperator, vt meas facultates liceat in duas partes diuidere: & vna quidem pars aulæ consecretur regiæ: altera verò distribuatur orphanis & viduis. Cùm ipse autem adhuc plura vellet dicere, qui erant cum eo tres, dixerunt: Frater Theotyche, harum quidem rerum curam relinquamus Deo, qui curat res nostras: in præsentia verò nos nostri decessùs curam geramus. Propter quę diù cogitabundus stetit Diocletianus, vt qui videretur admirari eorum in morte contemnenda magnum & excelsum animum.

Pręclara vox martyrum.

Cùm eum autem sic vidisset affectū Arrianus: Sed noli, inquit, ô Imperator, nostram ampliùs differre migrationē. fortasse enim sunt hæ maligni insidiæ, vt nobis interrūpat

cur-

cursum decertationis. Tunc cùm de eorum mutatione spem omnem abiecisset Diocletianus, iubet alios quatuor saccos afferri cum arena, & similē Arriano mortem subire Protectores. & sic ad effectum deducta est prędictio Philemonis. Ipsis verò in mare proiectis, statìm accedens delphinus maior, quàm soleat esse delphinus, & robore & magnitudine, & ceto magna ex parte similis, & natura planè aliena & admiranda, quinque simul saccos admirabiliter securè fert humeris, & tanquàm quędam nauis, onus vehit Alexandriam. Pueri autem (expectabant enim adhuc in ipso litore, vt eis prædictum fuerat ab Arriano, & horam accuratè obseruabant) postquàm delphinum viderūt cum onere, stupēt quidē rei ipsius magnitudinē: nihilominùs verò†, quòd sacci quoquè tutò fuissent adducti, adeò vt ei nullus caderet ex humeris, cùm natura essent leues & lubrici. Dubitantibus autem pueris, quemadmodùm dominus quidem Arrianus de solo suo corpore dixisset fore, vt id apportaretur à delphino, nunc verò præter ipsum vident alia quatuor, vox quædam diuinior ab eis est audita: Venite vos, dicens, & domini vestri, & Protectorum accepturi corpora. Qui enim illum ad suam vitam euocauit, eos quoquè vocauit cum eo similiter. Cùm ea ergò acceperitis, cum Ascla & Leonida honorificè deponite. Et sic quidem vox.

Martyres in mare proiecti, à delphino exportantur.

† videl. desese, lętantur, aut aliquid tale.

Delphinus autem cùm saccos posuisset in litore, rursùs enatauit in mare. Pueri verò cùm ea honorificè sustulissent, & in nauem immisissent, per fluuium portabāt. Cùm autem tres dies & totidèm noctes nauigâssent, appropinquant metropoli Antinoëtarum, vbì oportebat eas sacras deponi reliquias. Cùm eos verò somnus oppressisset, nauis plenis velis aduolans, momento temporis stetit in illo loco, & vox exaudita fuit admirabiliter: Theodotion, (Hoc enim erat nomen gubernatoris) hic est locus, qui est sanctorum corpora sortiturus. Ille ergò excitatus, cùm inuenisset nauem velutì vinctam compedibus, descendit quidem de naue: celeriter autem profectus in ciuitatem, significat miraculum. Protinùs verò publicè confluunt omnes, gestantes lampades & coronas, & diuinos hymnos canentes. Et cùm sic eas præclarè & magnificè illic deposuissent, vberes fructus miraculorum quotidiè colligunt: Ad gloriam patris & filij & spiritussancti, vnius diuinitatis & potentiæ, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

En vt olim antiquitas, exceperit sanctorū reliquias.

De S. Spiridone Episcopo quære suprà 12. Decembris.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS THEODORI STVDITAE ORATIO FVNEBRIS IN *S. Platonem patrem spiritualem. Habetur in 7. Tomo Aloysij Lipomani Episcopi Veronensis.*

Ratorum quidem & sophistarum omne studium est, non vt ad scribendum se conferētes, quod verum est assequantur, sed vt dictioni splendorem adhibeant, & poëtarū versus concidentes, verbis illinc sumptis narrationem suam ornent, ac sublimem reddant, & eorum aures, à quibus audiuntur, orationis suauitate oblectent. Verborum enim concinnitate auditores demulcent, & probabilitate decipiunt, parùm curantes, vt vera dicant: quippe qui opiniones captant, & studio placendi hominibus omninò seruiunt. Quos verò amor veritatis tenet, illi vnum hoc curant, vt, quę sunt, ea dicant, & veritatem ipsam honorēt, quanuis oratio concinnitatem & elegantiam non sit habitura. Cùm enim veritatis pulchritudinem expetant, comptis dictionibus, quæ stragulis quibusdam pictis similes sunt, multam salutem dicunt. id. enim verę sapientiæ proprium est.

16. Decibr. Rhetorū & sophistarū studium.

Ità certè & ego, qui mēte sum exigua, oratione & spiritu valdè tenui patrem meum laudabo, non vt illi hac laudatione gratum faciam: Quę enim gratia illi hæc esset, qui nulla re ex his, quæ hìc sunt, delectatur, cùm cælestem conditionem sortitus sit, cuius qui compos fuerit, pręsentia hęc irridet, cùm nihil in eis stabile sit, neque beatum: sed tanquàm vmbrę prætereant, & vt verni flores corrumpantur? Ad hæc si, cùm in terris esset, indignū se arbitrabatur, qui vel in monachorum numero cēseretur, (quę res sum-

mam eius modestiam atque humilitatem, sanctæque illius animæ præstantiam indicabat) quomodò nūc cùm hinc ad ea migrauerit, quę incorrupta sunt, quo loco falsę gloriæ nulla est appetitio, hanc nostram laudationem ille appeteret? Sed hoc mihi faciendum proposui, quòd iustissimè, vt quiuis alius, hoc illi debeo, tum pro alijs ipsius in me officijs, tum maximè pro oratione ipsa: quę, qualiscunque sit, illius labore ac diligentia in me exorta est, vt tanquàm mercedem quandam orationis parenti hanc referam.

Quanuis autem intelligam paternam laudem ad filij gloriam redundare, (vt est à sapiente illo dictum: Gloria hominis ex honore patris ipsius) non ob id tamen, vt aliquis opinari posset, illum laudabo: cùm sciam vnumquenque, si è domo, & ex seipso gloriam habeat, gloriosiorem quidem esse, à patre etiam ipso splendorem accipientem: sin minùs, paternos honores nihil prodesse illi, qui est inglorius, & honoris expers, qualis ego haberi possim: Sed quòd fas non sit, eius vitam cum virtute actam, velut lucernam quandam semper lucentem, silentio & tanquàm sub modio aliquo occultari, immò in rationali candelabro effulgentem, non vni, aut alteri, sed omnibus (hoc enim audeo dicere) qui sunt in Dei Ecclesia, proponi debeat. Quoniam igitur ostensum est, orationem ipsam conducibilem esse, ac nobis necessariam, quæ non veritatem solùm, sed vtilitatem etiam magnam in se contineat, agè illinc, vndè conuenientissimum est, laudationem aggrediamur.

Eccli. 3.

S. Platonis parentes.

Beati Platonis parentes fuerunt Sergius & Euphemia, quorum nobilitas insignis, & mores non ignobiles extiterunt. ità enim se gesserunt, & diligenti domûs suæ gubernatione rem familiarem præter cæteros ità auxerunt, vt etiam consanguineis æmulationem suî concitârint. Quibus ad alias laudes ea quoquè accessit, quòd bonorum filiorum parentes esse datum illis fuerit. Post duas enim filias, velut germen quoddam rectissimum & illum genuerunt, quem nunc laudamus: quanuis neque filiæ ipsę sine laude vixerint: illarū enim res gestę multæ, & præclaræ narrari possunt: è quibus vna in communi vita, qua vsa est, ità se gessit, vt excelluerit: altera, ex qua & nos geniti sumus, monastico ordine illustrem se præstitit.

Eius nepos fuit author huius vitæ.

Quoniam verò illis temporibus cęlestis ira inflicta est, (Res enim me admonet, vt & de hac dicam: quippe quæ publicam intulerit calamitatem, non in paucis *aliquibus* regionibus ac ciuitatibus versans, sed velut Aegyptiacum quoddam flagellum, ex alia in aliam ciuitatem transiens) ac vel maximè in regia vrbe Byzantio malum illud fuit, hi viri, quos diximus, semper memorabiles, è vita excesserunt. Non alienum autem fortaßè fuerit, vtilitatis causa mortis etiam ipsius genus conscribere. Narratio enim hæc talis est, quę illorum animos terrere possit, qui prudenter eam intellexerint. Repentè in singulorum vestibus salutaris Crucis signum cæruleo colore velut à manu aliqua pulcherrimè pingente, vel Dei potiùs digito, & superna manu expressum cernebatur. Quicunque verò talis depręhensus fuerat, diuulgabatur, ac statìm mors illi afferebatur. Eodemque die aliquis mortuum efferebat, & ipse mortuus efferebatur. Duo simul in feretro, quatuor in iumento portabantur, onera corporum miserabilium semper recèns cumulata. Lamentationes vbiquè, & voces miserabiles vndiquè resonantes. Qui mortuorum cadauera efferebant, tam multis oneribus sufficere non poterant. itaque deerant, qui tot mortuos sepelirent. Claudebantur domus, vrbis regiones inanès fiebant, sepulcra ipsa implebantur, cùm intra duos menses vrbs celeberrima, & multis millibus hominum habitata, iam deserta, & talis ferè sit facta, vt si à nullis habitaretur. Hæc illius impij Constātini temporibus acciderunt, à quo imago Christi contumeliosè spreta, & à nefario illo homine, ac populi corruptore, simulacrum erroris nominata: immò verò Christus ipse noster Deus ab eo despectus fuit. Siquidem honor imaginis ad eum refertur, cuius est ipsa imago, vt diuinus Basilius quodam loco ait. Hęc Dei virga, vt aliquis diceret, pœna fuit iustissima, qua peccantes homines instruerentur, nosque à summa nostra malitia reuocati emendaremur: ira, inquam illa, quę ad salutis viam his viris dux est, qui eius correctionem prudenter & æquo animo accipiunt. Sed ad Platonem ipsum nostra redeat oratio.

Crucis signū in vestibus hominū cernitur diuinitùs inscriptum.

Vide pœnā Iconomachorum.

Cùm esset ille orbus parentibus, & cum sororibus in ætate valdè puerili relictus, ab vno quodam consanguineo suo acceptus est, & ad ætatem vsque pubescentem educatus. At statìm quidem, vigente illius iuuentute, tanquàm rectum quoddam

ger-

germen optima rerum intelligendarum perspicientia effloruit: quam difficilè præstare possunt, qui sunt in orbitate educati, cùm neminem habeant, qui tantum diligentiæ illis educandis, quantum parentes, adhibeat. Suo igitur studio & honesta æmulatione notitiam eius artis, quæ notariorum dicitur, itá fuit assecutus, vt nondùm aliquis eorũ, quibus de paterna diligentia prouisum fuit, illam assequi potuit. Cùm enim ponderibus præfectus esset apud auunculum, qui regias pecunias custodiebat, & in ea re tam probatus extitisset, vt auunculus nomen tantùm muneris illius haberet, ipse verò munus illud re ipsa exerceret, ob idque in conseruandis pecunijs regijs valdè insignis esset, tam optimatibus, quàm Cæsari, erat vir ille notus atque optabilis. Discit artẽ notariorum Plato.

Cùm igitur talis esset, atque arbitrij libertate vteretur, non incontinentibus iuuentutis affectibus mentem tradidit, vt aliquis licentiosior, & fractæ mentis homo faceret: sed velut optimus quidam equorum domitor ipse sibi existens, ab insipientium virorum consuetudine se abstinebat: cum illis autem, qui eruditi erant, vnà versabatur, cum honoratioribus, nõ abiectioribus, viris se cõiungens, hisq; adherẽs, qui ætate præstabãt, nõ q natu minores erãt. Qua diligẽtia & virtutis exercitatione, animi nobilitatẽ ab externis honoribus ad honestam virtutis viam dirigebat. Non enim conuiuarum & sodalium communibus compotationibus seipsum tradens, vt aliquis eorum, qui adolescentes sunt, in epulis versari consueuit: neque in talorum ludo & ebrietatibus pecuniam consumebat, vt luxuriosi homines faciunt: sed laboriosis vacationibus ponderandæ pecuniæ dans operam, ex ea re diuitias sibi cumulauit, easque sic auxit, vt, præter paternam hæreditatem satìs amplam, sibi alias etiam facultates compararauerit: quæ nunquàm accedere potuissent, nisi vir ille continentia & frugalitate in omni re vsus fuisset. Quarè honesti appetens, iuuenis ille temperantiæ ornamentum assequebatur, & prudentia insignis erat, in quo morum comitas inerat. Iuueniles appetitus à se lõgiùs remouebat, quibus capti qui fuerint, tantum abest, vt bona, quæ non habent, adipiscantur, vt etiam illa, quæ habent, exinanire soliti sint. Vitat cõsortia malorũ. Eius tẽperantia, prudentia, morũ comitas.

Sed quidnam deindè consecutum est? Prudentia tam insignis vir ille, & in his bonis, quæ ad vitæ commoditates pertinẽt, talis euasit, (quæ res ab eis appetitur, qui terrenis rebus delectantur, & ab his studiosè quæritur, qui filias viris collocant) vt alius aliũdè vel ex eorum numero, qui nobiles & locupletes erant, ad vitæ communionem illum ad se inuitaret. Sed diuinarum rerum appetitio, quam meliori consilio vsus in animo accẽsam habebat, non permisit, vt in multo vitæ huius cœno infigeretur. Etenim pro ludo diuinas lectiones, quibus attentus erat: pro theatris & spectaculis Ecclesias frequentabat, pro inhonestis diuersorijs honesta collegia: quodque laudabilius est, occultas mentis cogitationes & acta cuidam eorum, qui præerant, sæpiùs confitebatur. Quæ res magnum religionis illius erat indicium: idque, cùm perfectè facere solitus esset, ei, qui confessionem ipsius audiebat, admirationem ac stuporem afferebat. Confitetur sæpè sacerdoti peccata sua.

Itaque factum est, vt cùm ille mentis oculos ad sempiternarum rerum contemplationem erexisset, & earum desiderio allectus, atque alacrior factus, eorum, quæ in terris sunt, cupiditatem extinxisset, fecit vir ille admirabilis, quod diuinus Antonius antè fecerat. Cùm enim omnia, & paternam etiam domum vendidisset, pauperibusque pecuniam distribuisset, ac seruos ipsos libertate donâsset, & duabus sororibus pauca quædam reliquisset, exijt è loco, in quo erat, eo proposito, quo Abraham olìm exierat: non vt in villis, quæ propè erant, diuinam exercitationem obiret, sed longiùs aufugiens ad Olympi partes, ad eum peruenit locum, ac virum, qui diuinitùs monstratus ei fuerat: ad quendam, inquam, Archimandritam ex eorum numero, qui erant in regione illa. Locus, quem dicimus, Symbolus appellabatur: vir autem, Theoctistus: cuius mores boni, genus perspicuum, & finis sanctus fuit. Omnia sua dat pauperibus. Gen. 12.

Sed qualem eius secessum fuisse putamus? Ille quidem & mihi maximè memorabilis est, & auditoribus compunctionis occasionem afferre potest. Cùm enim è patria migrâsset, famulo quodã sibi gratissimo vsus comite, & ad eum locũ venisset, qui Regum nomine appellatur, in densam quandam syluæ partem ingressus, eius manu, qui eum sequebatur, comam sibi totondit, & pulla veste, tanquàm purpurea quadam, se induit. Quod verò secutum est, quale spectaculum fuisse putamus, cùm comes ille iussus fuisset ab eo discedere, domumque vnà cum vestibus, quibus seipsum exuerat, redire, Comã sibi tõderi vult à famulo.

ob idq; ue luctibus, quia domino priuatus erat, repleretur: ipse verò solus cum Deo tantùm relictus esset, cuius causa & propter quem id ille agebat? Talis est amor diuinus, qui suî amatorem ab omnibus alijs rebus seiungit, eiusque animum suî desiderio inflammatum, ad se vnum contrahit.

Amor Dei q̃d efficiat.

Posteà verò, quàm ad magistrum veniens, ab eo interrogatus est, quisnam esset, & vndè veniret, & qua de causa peregrinationem illam suscepisset, singulis interrogationibus apta quædam & iusta responsa reddebat. Ille autem, cùm patriam, genus, & educationem audiuisset: Nondùm, inquit, in hac loci regione, quæ non mediocrem vitę duritiem in se habet, monachi laborem sustinere poteris. Cui respondit Christi pugil: Omnia tibi, pater, trado, mentem, voluntatem & corpus: vtere famulo tuo, vt vis, in omnibus tibi obtemperante. O admirabilem propositi, & eius voluntatis demonstrationem, sed longè admirabiliorem monasticæ professionis materiam: quarum vna in eo apparuit, quòd in ipso ætatis flore, cùm res prosperæ illi, & ex animo succedebant, ac meliores spes subijciebantur, diuitijs propositis, gloria effulgente, corporis habitudine vigente, atque ad hæc omnia accedente propriæ voluntatis potestate, omnibus tamen his potiorem habuit Dei amorem: altera apparuit in eo, quòd optimè de his rebus deliberauit, neque vt multi ex his, qui nunc in superficie, vel (vt veriùs dicam) aliter quàm professio requirit, profiteri soliti sunt, sed vt vera professionis ratio postulabat, ipse professus est.

Luc. 14. Matt. 19.

Isti enim nescio quomodò oblíti, quod Dominus dicit: Qui non renunciauerit omnibus his, quæ possidet, nõ potest meus esse discipulus: item alio loco: Vende omnia, quæ possides, & habebis thesaurum in cælis: & veni, & sequere me: horũ, inquam, omnium oblíti, erigunt sibijpsis templa, & monasteria. Deindè professioni, quam susceperunt, multam salutem dicentes, proprijs bonis potiuntur, ac dominantur, seruos & diuersas materias ad se attrahentes, herì & nudiustertiùs professionis expertes, & hodiè tanquàm in ea veteres aliorum duces: herì tales, qui nescirent prudenter alijs ducendos se præbere, & hodiè aliorum duces esse imperitè sibi proponentes: quibus non virtus, sed eorum, quę habent, possessio principatum dedit: quique cùm multos annos debuissent discere, quomodò primùm rectè imperio parére, deindè sic ad imperandum alijs ascendere deberent: antequàm illud, quod prius est, experti fuerint, *quod posterius* est, periculosè sibi assumunt, tales eos, quos sub manu habent, efficientes, quales nimirùm & ipsi sunt.

S. Plato integrã præstat obedientiam.

Non autem sic ille fecit: sed posteaquàm verè terrenis rebus renunciauit, tũc & obedientiam non adulterinam, sed germanam & legitimam præstitit. Illud enim antecedit, hoc sequitur, vt fulgur tonitruo, & vt sole oriente lucifer priùs appáret. Nam qui optimè facultatibus, quas possidet, renunciauerit, optimè videlicet & obediẽtiam pręstabit: at qui non rectè in alterutro se gesserit, in altero videlicet is claudicet necessè est. Multa quidem sunt virtutis exercendæ studia, extenuatio corporis, quæ continentiæ propria est: sobrietas in vigilando, macieș, quæ à lachrymis proficiscitur, in precibus alacrem esse, humì cubando se affligere, tenui veste indui, proprijs manibus operari, crebrò genua flectere, mortem meditari, psalmos constanter canere, stationis tolerantiam ferre: sed nihil tale viro illi, qui obedientiam profitetur, quale est confessionis studium, & obedientiæ munus perfectum pręstare: quibus rebus anima illuminatur, & propriæ voluntatis affectus extinguitur, perfectaque eius, qui per spiritum nascitur, in eum, à quo gignitur, adoptio efficitur. Nam qui non hæc alijs rebus prætulerit, is ad obedientiam præstandã imbecillis existet, & quibus rebus videtur salutem suam procurare, his deceptus, perniciem & exitium patietur. Continentia enim, vigiliç & vnaquæq; earũ rerũ, quas suprà diximus, ipsa quidem per se laudabilia esse concedet aliquis: sed nihil tamen expedire, immò verò & ruinæ causam illi esse affirmamus, qui suo arbitrio in his faciendis vtitur, nisì eius, qui præest, ductu & regula dirigatur. Quamobrèm qui confessionem cum obedientia coniunctam exercuerit, alijs, quæ suprà diximus, secundas partes tribuet, duobus his, quæ paulò antè dicta sunt, omnia concludens.

Exercitia virtutum.

Obedientiæ effectus.

Propria voluntas etiã bona studia corrumpit.

Hæc cùm beatus ille ità pręstitisset, vt nescio si quis alius vnquàm præstitit, bonum fundamentum sibi iecit, atq; in eo firmum ędificium construxit, omnem cogitationem suam subijciens, & in omnibus obedientem se præbẽs, ob idq; (vt illud dicam, quod in literis diuinis scriptum est) dilectus erat in conspectu patris sui. Tanta enim fuit in viro illo to-

lo tolerantia, vt adamanti ferè similis videretur. Idem in ministerijs obeundis erat admodùm dexter, & inter multos certaminum & laborum socios valdè insignis atque illustris: à quibus non longè aberat, quòd ad cœnobij vitā pertineret: seorsùm verò cum vno quodam, ijsdem moribus prędito, quietè versabatur: cum Theoctisto, inquam, illo semper memorabili, modò exercitationi domì vacans, modò communiter versans, tum in psalmis canendis, tum in cibo sumēdo, & opere perficiendo, atque (vt ità dicam) promiscuè communiterque, & in omnibus modestissimè se gerens. Non enim, quia genere insignis erat, quòd ad corpoream nobilitatem pertinet, propterea vnà cum agrestioribus vitam ducere: neque, quoniam famulorum anteà ministerio vtebatur, propterea ignobiliora officia tractare alienum à se putabat, aut ægrè ferebat. Quamobrèm & fimum humeris portabat, prędiumque stercorare atq; irrigare iussus, id facere non grauabatur. Idem farinam patiēter subigebat: eaque omnia faciens, multum studij ac diligentiæ libris scribendis adhibebat. S. Platonis humilitas.

Vultis dicam & alia illius obedientiæ egregia facinora? Increpabatur quidem à patre ipso, pręsentibus hospitibus: ille, inquam, qui ea, quæ suprà diximus, optimè faciebat: sed increpationem ipsam velut laudem quandam accipiens, laudatissimus ille vir nihil mouebatur. Ad hæc cùm fratribus audientibus legeret, idque rectè faceret, increpatus tanquàm perperàm legisset, vir prudentissimus verecundè ac timidè se gerebat: cumq; à seruili genere se ortum esse audiret, vrbano quodam more annuēs patri assentiebatur, generosus ille tam animo, quàm corpore: qui cùm in manuum suarum opere faciendo esset tolerantissimus, & multum lucrifaceret, erat tamen ità modestus & humilis, vt si nulla in re vtilis fuisset, vir & disciplinæ acquirēdæ cupidissimus, & diuinæ pietatis amator ardentissimus. Gaudet obiurgatione sui.

Cùm igitur aliquandò ad patris pedes flexis genibus se deiecisset, ab illo ipso corrigebatur, quasi ad idem erratum relapsus fuisset: ille tamen non repugnabat, sed pergebat veniam petere. Itaque defessus erat, qui consultò eum virum increpabat, & conuicia in eum conijciebat: quibus saturabatur, qui per voluntariam illam ignominiam gloriam sibi comparabat sempiternam. Dicam aliquid ex his, quæ professionis propria esse non videntur, consentanea tamen ei rei sunt, si rectè fiant. Idem ille tanto humilitatis desiderio tenebatur, vt precibus ab alijs peteret, vt pugnis & alapis cæderetur. Cumque id impetrâsset, & à quodam viro, cui pater id pręceperat, verberaretur, muneris loco accipiens verbera, lætabatur. Quæ res erat valdè admirabilis, cùm alter inuitus id faceret, quod indecorum videbatur: alter læto animo id pateretur propter vtilitatem, quam ex ea re percipiebat. Erat etiam id videntibus & audientibus admodùm vtile, vnum aliquem inueniri, qui voluntariè illa patiens, CHRISTVM imitaretur. Num igitur talis ac tantus vir poterat non diligi & amari? Quæso, quomodò rationi consentaneum fuisset, eum, qui totum obedientiæ legibus tanquàm filium se tradiderat, non patri optabilem esse, & ex animo ab eo diligi? Propterea, vt dictum est, valdè amabatur. Thren. 3. Vult ab alijs percuti, eoque lætatur.

Itaque propter virtutis splendorem eius fama peruagata vbiq; celebrabatur, quippe qui patri suo talem se pręcbebat, vt esset instàr omniū rerum. nam vt oculus dexter omnia videns, vt manus rectè operans, vt pes benè incedens, in omnibus deniq; bonus erat illi consiliarius, & socius admodùm egregius, & in colloquendo suauis, eorum, quæ intùs erant, custos fidelissimus: quę autem forìs erant, ea diligentissimè obseruabat, partìm discipuli, partìm fratris faciens officium. Illud quoquè addiderim, eum virum etiam patris munere functum fuisse. Deniquè tantus in vtraque re ille fuit, vt si quandò aliqua de causa necesse fuisset, laudatissimum illū Platonem aliquò proficisci, vir semper memorabilis Theoctistus ob eam rem tristis esset, neque recreationem haberet, vt Apostoli sententia vtar, propter eius hominis absentiā, qui tam optabilis illi erat. Quis enim illo ad res futuras prospiciendas, & coniectura colligendas prudentior? Quis ad tristitiam leniendam curandamq; accommodatior? Quis ad res necessarias comparandas expeditior? Quis ad honorem multifariàm impartiendum peritior? Talem deniquè ad perfectam veramque in patrem beneuolentiam ostendendam se præstabat, vt, cùm paterna quidem omnia officia in potestate haberet, animum ipsum à terrenarum rerum amore sic alienum seruaret, vt ne oboli quidem vnius esset dominus. His autem ipsis quisnam finis, quod've præmium fuit? Paterna scilicet benedictio in spiritualem Charissimus est patri spirituali. 2. Cor. 2.

Gen.27.& all. tualem Iacob profecta, ex quo patriarchæ sacrarum rerum, & gregis duces extiterunt, ex quibus multi Deo grati filij & nunc sunt, & plures erunt (certè scio) ex semine illo, tanta benedictione prædito. Talis fuit vir ille, qui sanctitatem verè amauit: talemq; finem habuit egregia illius obedientia, quam velut adumbratione quadam ad perfecti coloris characterem & formam direxit.

Posteà verò quàm ad cælestem Dominum Theoctistus eius dux transmissus est, ad illius locum ac mores se transtulit, & quietem ipsam legitimè amplexus fuit: non quemadmodùm multi ex his, qui nunc sunt, periculosè illam aggredientibus, quippe qui priusquàm carnem spiritui subiecerint, audent cum nequitiæ spiritibus singulari certamine congredi, sed cùm tempus vincendi est, palæstram meditantur. Nam qui non priùs obedientiam didicit, quomodò ille hostiles affectus subijciet? Quique obediendi regulam integram non seruauerit, quomodò ille ad quietis montem ascendet? An non manifestum est eum, qui extra tempus eam rem attigerit, lapidibus feriendum, aut telo in se iacto percussum, animæ interitu periturum, vt aiunt quodam loco diuinæ literę? Sed non ità fecit is, de quo nunc sermo habetur. Cùm enim obedientiam DEO placentem verbis ac moribus præstitisset, iure atque aptè ad quietem se contulit: & prope Deum accedens, mentem purgauit, eiusque contemplationibus delectabatur, mente ipsa in rebus sublimibus versans: quandoquidem nihil suauius est, quàm Deum contemplari: qui cùm sit suauitas ipsa, omni ex parte appetendus est his, qui eius gustū, & singularem charitatem aliquo modo senserunt, cuius satietas nulla est, ità vt qui hęc ipsa gustauerunt, vel ipsius cibi appetitum ferè obliuiscantur. Hæc igitur in seipsum attraxit, de virtute in virtutem transiens, & ascensiones in corde suo disponens.

Marginalia: Eremus quibus necdū expetenda. — Exod. 19. — Psal. 83.

Quoniam verò non satìs illi erat res suas considerare, cùm charitas ipsa & aliorum vtilitatem requirat, patris loco, vel potiùs tanquàm lumen quoddam, fratrum, quos suprà diximus, societati pręfectus est, quæ virum hunc beati Theoctisti successorem, ac ducem habuit: quam societatem vterque & spiritu, & corpore ad eam conditionem & statum prouexerunt, vt mansio illa sanctissima & esset, & nominaretur. Duorum autem discipulorum dux separatìm fuit, à quibus ministeriū ei præstabatur, quosque contubernales quidem, sed non sodales habebat. Eorum verò vnus adhuc superest, *Antonius nomine, qui nobiscum vnà vsque ad senectutem obedientiæ subiectus vixit. Ipse nobis suggerat, quæ hoc loco in his, quæ non dicemus, desiderabuntur.* Panis erat nostro illi patri esca, vt aiunt, & fabæ cum oleribus, & summis herbis. Talis, inquam, erat illi quotidianus cibus olei expers, ac nona diei hora sumptus, nisì Dominico, & festo aliquo die: his enim diebus solitus erat vnà cum fratrum societate communi mensa vti. Potus erat is, quem fontes emittunt, & quo mens ipsa colligitur, non vinolentiæ copia dispergitur. Neque hic ipse quotidianus semper erat, sed interdùm vltra diem vnum, interdùm in tota hebdomada bìs, vel decimo quoque die sumptus, potus sumendi tarditate, vel, vt ità dicam, bibendi ieiunitate cum temperanti appetitu coniuncta, vel ex naturali temperatione ad habitum redacta atque constituta. Vestis erat tenuis ac vilis, calefaciendi corporis causa tantùm adhibita, non tenuibus filis contexta, neque coloribus varijs ac florentibus elaborata, quam, qui nimia elegantia se ornant, non monasticæ vitæ cultores, sectari student. Orationem & lectionem laboriosiùs exercebat, quas certis horis obire consueuerat, & pro delicijs ac suauibus condimentis, eo cibo delectabatur. Flectendorum genuum crebritas à patribus tradita, & callum, quod eius manus contraxerant, ac terra, in qua genua sua ponebat, hucusquè virtutem illius manifestè prædicant. Stratum, non mollis aut diffluens lectus, sed qui corpus affligere, & ad spiritalia ministeria firmum seruare posset. Ad hęc manibus proprijs aliquid operari studebat: hoc enim ex illius rectè factis pręter cęteros, nè dicam omnes homines, insigne admodùm habebatur: vel, vt magìs propriè loquar, cum sacro Apostolo illum id commune habuisse dixerim: Necessitatibus meis, & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ: quoniam non gratis panem comedit.

Marginalia: Præficitur fratribus S. Plato. — Cibus eius. — Itéque potus parcissimus. — Vestes illius. — Lectus. — Act. 20. 2. Thes. 3.

Quis enim concinniùs aut rectiùs, quàm eius dextera, literarum figuras scribebat? Aut quis laboriosiùs, quàm ille, alacriùs ac studiosiùs id, quod dixi, vel quoduis aliud opus accidisset, tractabat? Quomodò posset aliquis eos enumerare, qui eius labores, hoc est, libros, ex diuersis sanctorum Patrum scriptis, tanquàm flores quosdam collectos seruāt? Quos qui possident, tantū vtilitatis percipiūt, quantū eis satis esse possit. No-

Marginalia: Libros colligit ex diuersis Patrū scriptis.

stris

ſtris autem monaſterijs vndenàm tanta librorum abundantia ſuppeditata eſt? An non ex illius ſanctis manibus & laboribus? quos adeuntes,& animo illuſtramur, & eius manum admiramur,cùm eã talem fuiſſe perſpicimus. Sed orationis noſtrę progreſſus quędam tacita præterijt. Redeat igitur ad ea,quæ prætermiſſa ſunt, enarranda.

Erat temporibus illis ſumma quædam impietatis tempeſtas. Conſtantinus ille impijs cogitationibus feruens,malitiæ domicilium,multorum capitum draco, eius hæreſis propugnator, quæ ſanctis imaginibus bellum indixit, monaſtici ordinis acerbiſſimus perſecutor tunc regnabat:à quo quíſnam noſtrorum Nazaræorum nõ fuit exterminatus? aut quis latens,non in medium prolatus eſt? Quíſve eorum, qui ei reſiſtebant, non ad impietatis barathrum detractus? ità vt ſicubì aliquis eorum, qui inſignes erant, relictus fuiſſet,tanquàm ſcintilla quędam in occulto & obſcuro loco iacens,ità latuerit,vt pro mortuo haberetur apud eos,qui adhuc ſupererant. Talis fuit noſter Elias,à Domino ipſo ſeruatus ijs in locis, in quibus exercitationi monaſticæ operam nauabat, non eius manibus captus,qui nouus Achab dici poterat,neque eius impietatis particeps factus, vt poſt caliginis tanquàm nocturnæ cuiuſdam pugnæ tempora,velut lucifer quidam denuò nobis exoriretur:id quod factum vidimus. Dehinc enim neceſſarijs quibuſdam de rebus Byzantium ingreſſus eſt. Quo tempore videre licuit monachos ipſos, qui ſuperfuerant,tanquàm lumina quędam ab ijs,qui in vrbe Byzantio erant,conſpectos fuiſſe. *Cõſtantius Copronymus perſtringitur.*

Tunc & beatus ille,qui mortuus anteà putabatur,rediuiuus agnitus eſt. neque enim à cognatis ſupereſſe credebatur: ex eoque non ſolùm conſanguineis hominibus,ſed toti Byzantio celeberrimus factus eſt, alijs aliundè illum attrahentibus, ac iucundiſſimè amplexantibus,& benignè eius dexteram appræhendentibus: deniquè nobili ipſius doctrina libentiſſimè fruentibus. Erat enim vir ille oratione quidẽ ſuaui, ac moribus longè ſuauioribus,formaque tali,qualem vitæ monaſticæ exercitatio commendat. Habebat & multiplicem docendi viam,omnibus omnia factus, vt, quod eſt ab Apoſtolo dictum, de illo etiam ipſe dicam. Erat idem & coniugatorum hominum moderator,& earum, quæ virginitatem exercebant,propugnator. Quorum manibus imperia tenebantur, eos adhortationibus ſuis reprimebat. Infirmorum animos,tanquàm bonus medicus,ſuſtentabat. Patribus filios concordes reddebat,patreſque filijs recõciliabat. Precabatur ſeruos,vt dominis ſuis eſſent beneuoli: dominos verò,vt ſeruis ſe beneficos pręberẽt. Alia deniquè omnia faciebat,quæ qui facit ac dicit,diuinus eſſe cognoſcitur. *1.Cor. 9.*

Vnum illud addam ad ea comprobanda, quæ dicta ſunt, vt orationi fides habeatur. Quandiù cum ijs,qui in vrbe Byzantio erant, verſatus fuit, domos totas in aliam vitæ formam mutauit,& ad virtutis ſtatum conuertit. Quidnam hoc eſt, quod dico? Suæ, inquam,linguæ admonitionibus iurandi conſuetudinem ab eius loci hominibus abſtulit. Nimios ornandi corporis cultus modeſta ſua doctrina repreſſit. Sæpiùs de morum probitate diſſerens, vt charitatem in pauperes exercerent, hominibus perſuaſit. Quarè factum eſt, vt pecuniæ abundè conferrentur, & in ea loca, in quibus pietas exercebatur, publicè diſtribuerentur. Eoſdem ad lectionem compoſitè exercendam inſtituit, & ad quoduis aliud bonum opus reduxit. Quę omnia noctes & dies, magno ſtudio, labore, tolerantia ac vigilijs perficiebat: pedibuſque iter faciens, amicorum & conſanguineorum illecebris labores,quos ipſe patiebatur,libenter pręferebat,re ac factis illud Apoſtoli dictum obſeruans: Caſtigo corpus meum,& in ſeruitutẽ redigo: nè, cùm alijs prędicauerim,ipſe reprobus efficiar. *Multũ affert fructũ Conſtantinopoli, vitijs profligandis & ei* *1.Cor. 9.*

Itaque in vrbe illa regia, tanquàm vexillum quoddam, erexit orationem, ſpectatæ vitę teſtimonio comprobatam. Adde quòd tenui ac modeſto habitu indutus, ad ſpectu ipſo eos,qui eum videbant, ad virtutem hortabatur. Quòd ſi cum politico aliquo viro negocium illi fuiſſet, orationem ſuauem adhibebat, ad eorum mores, qui eum audiebant, ſe componens. Neque quiſquam hac in re ipſius inſtitutum accuſet,ſed vtilitatem indè proficiſcentem conſideret. Et quęnam, inquiunt,hęc eſt? Peccantium hominum pœnitentia,& vitę renunciantium multitudo. Primus enim, & ſolus ferè (vt ità dicam) is apparuit, qui noſtri generis homines & alienigenas ad vritutis exercitationem ſuſcipiendam alacres reddidit: primus,inquam,nobis,vt ſanctè viueremus, hortator diligens extitit. Quamobrèm & monaſterio cuidam, quod in vrbe erat, pręeſſe cogebatur quidem,ſed noluit tamen. Quinetiam Nicomedienſiũ Eccleſię pręſidere eum hortabatur,qui tunc pręſidebat:ſed aſſentiri noluit,clerum fugiẽs is,qui clero erat dignus: *Non vult præeſſe monaſterio*

acq. clero. & sacerdotij fastigium metuens, qui virtute sublimis & præstans erat.

Itaque ad iucundam sibi quietem reuersus est, vbi quædam memoratu digna constituit, pauperum se patronum præbens, & eorum, quibus iniuria fieret, propugnatorem. Ad hæc consolabatur eos, qui ærumnis premebantur, & quibus suis angustijs afflictos sublevabat, partim lingua, partim scriptis, vbi non habebat, quo alio remedio posset se adeuntes iuuare: (literę enim ipsæ muneris loco erant, cùm eius viri tanta esset reuerentia, vt ad misericordiam eos flecteret, qui possent misereri) partim verò quarum rerum facultas ei suppetebat, eas alijs impartiebatur, cùm in eius potestatem multa conferrent ij, qui bona sua benè exhauriebant, vt inexhausta & sempiterna bona participarent. Quòd si eiusmodi rebus alios iuuare non poterat, consolatione saltem mœrorem adimebat, & longiore disquisitione ferociores animos eius, qui tristitia laborabat, mitiores efficiebat. Quid igitur mirum, si & ipse cum celeberrimo illo Iob hæc
Iob 29. dicere poterat? Seruaui pauperem de manu potentis, & orphano, cui non erat adiutor, opem tuli. Os verò viduæ mihi benedixit, & causam, quam non noueram, inuestigaui. Quibus de causis patris loco ab eis habebatur, & vt eorum patronus magnificebat. Deniquè vt hominum curator beatus prædicabatur, à multis visebatur, eidem venienti homines occurrebant, eundem hospitio tam monachi, quàm coniugati accipiebant, cùm eius viri fama vltra eam, in qua versabatur, regionem peruagata esset, ac Platonem illum, velut magnum quempiam & admirabilem virum, omnes in ore haberent: quem certò scio neque in posterum silentio, aut obliuioni traditum iri: siquidèm virtus ipsa, immortalis res est.

Irene Imperatrix. Posteà verò quàm cœpit regnare Christi cultrix Irene, quæ pacem ipsam vt cognomento, ità & re attulit, in cuius regno cum alijs bonis, & monasticæ vitę adeundæ facultas, & ianua patefacta est, quæ olìm ab impio Imperatore clausa fuerat, quemadmodùm ab ijs Imperatoribus, qui Græcorum superstitionem sequebantur, Christianæ fidei aditus præcludebatur: ex eo, inquam, tēpore, quo Irene ipsa regnare cœpit, nostra tota eorum, qui rebus terrenis renunciauerant, familia monasticę vitæ obedientiam profitebatur: cui vno omnium ore laudatus pater ille post solitudinis quietem præfuit, non quòd
S. Plato monasterij regimē suscipit. vellet, aut cuperet dominari, (Quomodò enim rerū minimarū desiderio capi potuisset, qui maximos fugerat principatus?) sed partìm à cognatis hominibus victus, (dicā enim quod verum est, etsì oratio ipsa inconcinnior videtur) partìm sperans etiam in principatu ipso eandem seruaturum se quietem. Quod nequaquàm fieri potuit: neque enim, quod quæsiuit ac sperauit, illud assecutus est. Ex quo multæ in eum tentationes allatæ sunt: à quibus verò, & per quos homines id factum fuerit, dicere omittam, vt eorum, qui hoc fecerunt, honori consulam. Illud tamen dicam, quòd tristem & inæqualem, suæque institutioni minimè consentaneam vitam ducebat.

Sed quidnam fecit generosus ille, & recti consilij vir? Cùm se captum ad præfecturam illam exercendam vidisset, neque sine periculo eam se fugere posse animaduerteret, quanuìs sæpè id cogitâsset, tunc tamen vt prudens aliquis gubernator clauum tenēs, in media fluctuatione nimiùm æstuante, segnitie omni ab animo remota, & mentis lumine in altum erecto atque intento, beatorum virorum res gestas ac vitas inuestigare cœpit, non ad recentia exempla, quæ praua & corrupta erant, sed ad exemplar, & Apostolicæ vitę imaginem oculos erectos habens: id quod facere oportet omnes, qui virtutis sunt imitatores, si vitam patrijs moribus conueniētem, ac salutarem ducere velint.
S. Basilij cōstitutiones monasticæ. Primùm igitur dedit operam, vt studiosè magni & diuini Basilij constitutiones legeret: ex quibus sui temporis consuetudinem à monastica constitutione alienam esse didicit. Cùm enim fœminarum cœnobia gubernarentur à seruis maribus, atque ex ea re multa absurda gignerentur, & magnæ animarum iacturæ fierent, audite, quæso, quid ille vir egit. Cùm benè peritorum hominum sententias anteà quęsiuisset, vt, quod bonum erat, exploratumq; haberet: (erat enim ab arrogantię studio satis abhorrens, neque quicquam sine aliorum consilijs faciebat) illegitimas traditiones ábscidit, vt pestilentes hæreses, suumque monasterium constituit, remotis seruis ac mulieribus, omnique alio mercaturę censu: quę cauponantium lucra idem diuinus Basilius appellans, fugienda esse præcepit. Id autem perfectum est non sine labore: cùm difficile fuerit his, qui eiusmodi exercitationi assueti non erant, alijs etiam extrinsecùs non paucis rebus proposito illi aduersantibus. Neque id mirum est, cùm consuetudo ipsa facilè & sine labore auferri non

possit,

possit, neque quicquam ex ijs, quæ cum laude fiunt, inuidia careat. An non excelsæ atque erectæ mentis est, à perniciosa consuetudine sese auellere, & rectum exemplar se illis proponere, qui non solùm nomine, sed etiam re monasticam regulam sequuntur, & opus vitæ suæ consentaneum habere cupiunt? Quomodò enim fieri potest, vt ille sit verus monachus, qui seruos habeat, à quibus, tanquàm dominus, timeatur? Quomodò non visu allectus & captus fuerit is, qui exercitationi monasticæ addictus, mulierem aliquam sibi ministrantem contemplatur: cùm illud euenire solitum sit, vt quanuis à muliere aliquis longè absit, intestino tamen bello vexetur, & aliquandò capiatur? Quamobrèm factum illud his, qui propè erant, desiderium attulit, vt idem & ipsi facerent, & diuinos homines pietatis studiosos ad eam rem imitandam prouocarit. Vndè sempiternam gloriam pater ipse assecutus est. Quòd si alium quempiam adiutorem, & in ea re socium habuit, eum, inquam, qui hæc dicit, & scribit, totum id patri nostro acceptum referendum est: decet enim filium in omni re patrem imitari, seque totum parenti tradere.

Fœminæ prorsùs amouendæ à monachorum cõsuetudine.

Iam verò à societate illorum, qui in vrbe versabantur, & cognatorũ congressu, necnon principum consuetudine se disiunxit, intra spiritualem aulam se cõtinens, & gregi rationali præsidens, doctrinæ cibo illum nutriens, & eruditionis potum abundè illi suppeditans. Ex quo factũ est, vt Lia ipsa floreret, & grex cresceret, ac celebrior fieret, Deusq; gloriosiùs laudaretur, à quo in omnes omne opus perfectum proficiscitur. Sed quale illud est, quod intereà hæc dicens, imprudens ferè præterij?

Iacobi 1.

Cùm iam regnaret pia illa fœmina Irene, multaque disceptatio de venerandarum imaginum argumento facta esset, idem pater ante multos alios, & cum paucis quibusdam libera oratione imagines prædicabat, cumque ijs, qui contra eiusmodi venerationem bellum gerebant, quantùm poterat, ipse pugnabat, quandoquidem ad disputandum de dogmatibus idoneus non erat: nam simplicem quidem orationem habebat, at amplam tamen, & nomini suo congruentem, & auditoribus probabilem. Cuius rei argumentum illud fuit, quòd in cathedra vrbis metropolitanæ Epiphanorum in synodo illa, quæ in Apostolorum templo habita fuit, à Præside, qui tempore illo erat, prouocatus est is, qui neque anteà hæreticorum militaris ordinis impetum timuit. Quo tempore ad magnum illud templum festinauit, aduersùs Præsidem clamans, & fallacem illum cœtum contra venerandas imagines coactum vituperans. Et paulò pòst cùm concilium illud falsum dissolutum fuisset, tam cœtus ille veritatis propugnator, quàm regina ipsa è medijs leonibus erepta fuit. Tunc sine sanguine (vt ità dicam) martyr apparuit noster præceptor, Pontificem ipsum sequens, neque quicquam ob ea, quæ ausus fuerat, veritus. Parùm enim est, quòd in ea synodo, quæ iterùm in vrbe Nicea habita est, inuentus fuerit, eò quod tunc immitis & durus ille populus de medio sublatus fuerat.

Conciliabulum iconoclastarũ.

Synodus Nicena 2.

Posteà verò, quàm hæc ità se habuerunt, & rectę fidei trophęum erectum est, pater ipse in suum monasterium reuersus est, præsidendi munus exercens. Quo tempore morbo detentus, qui vitę desperationem significabat, idque pro lucro ducens, atq; appetens, præsidendi officiũ in nos trãstulit, qui neq; digni eramus, quibus ille pręsideret. Inuénit igitur humilitatem illam, quam optabat, & molestiarum velut inducias quasdã accepit, & à vexationibus, quę illum detinebant, liberatus est, talis existens, qualis olìm fuerat à pecunię & possidendi cupiditate alienus, neq; curiositatis amator. Nõ ampliùs autem aliquorum odia locum habebant ad eius virtutis splendorem contegendũ. Nam & viri iusti affliguntur, vt, cùm rebus aduersis, velut igne quodam, probati fuerint, eorum animi illustriores fiant, recteq; incedentes, minimè delabantur, discantq; benè agendi facultatem omnem à Deo se habere.

Tempus igitur, quo præsidendi munus pater exercuerat, iam absoluimus. Orationem deincèps ad id, quod celebrius est, conuertemus. Sed in mentem mihi venit ingemiscere, quæ vera sunt dicere aggredienti quidẽ, sed harũ tamẽ rerũ narrationem recusanti, eorũ causa, qui ea fecerũt. Verùm cùm fieri non possit, vt aliter manifesta fiant, quę occultari non debent, quanuis vbiq; ea vulgata sint, veniã tamen ad eorum narrationem, non quòd velim his, qui hæc egerũt, obtrectare, sed vt viri beatissimi virtutem monumentis literarũ consignem. Vę tibi, ciuitas, inquit Salomon, cuius rex iunior est. Id quidem à literis diuinis olìm audiueram, nunc etiam expertus sum.

Eccles. 10.

Constantinus Irenes filius, cuius fides quidẽ recta fuit, ex materna pietate formata, vi-

Constantinus Irenes

Illius taxatur. ta verò peruersa ex imperij potestate, intemperantia, velut stimulo quodã excitabatur. Cùm enim pubescente ætate nupèr imperiũ habere cœpisset, partìm maternæ reuerentiæ & custodiæ freno abiecto, partìm diuinis legibus pro nihilo habitis, vxorem legitimè sibi copulatã eiecit, & Herodis exemplo mœchus factus est. Sed quorsumnam hæc spectat historia? Vt nostrum hunc magistrum, Præcursoris illius Iohannis imitatorem quodammodò fuisse intelligatis. Cùm enim omnes ferè iniquo illi facto assentirentur, solus hic (vt ità dicam) cum suis pueris, hoc est, discipulis, stabilis permansit. Ob idque quot & qualia per totum annum certamina eum subijsse putamus? Nuncia nuncijs, minæ minis addebantur: flagella, exilia, membrorum mutilationes proponebantur. Cùm verò nihil eorum, quæ Cæsar ipse studebat, perfici posset, (nam verbo quidẽ alij eum persequebantur, re autem vera Imperatoris manus illi erat infesta.) Nôstis monachos illos, & literas ad eum missas. Postremò cùm eaipsa inania atq; infirma deprehensa essent, viro illo sancto, quod decebat, faciente, & contrarias literas mittente, tunc Imperatoris persona detecta fuit, cùm non ampliùs ficta species locum habere potuisset. Rem enim apertè ostenderũt, q̃ à duobus illis exercitûs ducibus ab eo, velut hostibus quibusdam, ad inermem Christi monachum, sola diuina lege armatũ, missis facta sunt.

Matt. 14.

Multa minatur S. Platoni.

Pastor igitur è medio sublatus est, & oues gregis dispersæ sunt, alijs verberatis, alijs in exilium missis, alijs persecutores fugientibus. Quodque miserabilius est, regium edictum prohibebat, nè quis eorum, qui Dei causa persecutionem patiebantur, alicubì reciperetur. Eiusmodi edicto monasteriorum Præfecti obtemperauerunt: ac quotusquisque inuentus est, qui virum illum accipere ausus fuerit? Intereà Christus dormiebat ob eam, quam ipse nouit, rationem, probans & explorans aliorum animũ, num firmior esset: aliorum verò inhumanitatem patientia sua flectens ad misericordiam, & ad pœnitentiam prouocans. Ille igitur Christi athleta spontè à proprijs membris abscinditur, atque omninò solus relinquitur, animam pro ouibus suis exponens, verè bonus pastor, vt in Euangelio dicitur. Idem ad Cæsarem Briarei manu ductus, coram ipso stetit (audeo dicere) velut Præcursor Domini Iohannes, nisì quòd ille vltrò, hic ab alio ductus id fecit.

Expellit virum sanctum.

Iohan. 10.

O fortem illius viri mentem & animum, qui non imperium formidauit, *non minis* cessit, non illecebris fractus est, cùm præsertìm cognata illi esset fœmina, quæ *Herodiadis* mentem habebat: quinimmò intrepida oratione vsus, ac nihil veritus, id, quod verum erat, confessus fuit. Non licet tibi, inquit Præcursor, habere vxorem Philippi fratris tui. His similia & Præcursoris imitator ei dixit, qui Herodis erat similis. Non ille quidem fuit securi percussus, quoniam noluit Cæsar ipse martyrẽ eum virum esse, qui animo & proposito iam fuerat, & ijs, quę dixerat anteà, se certâsse satìs ostenderat: sed imprudens tamen Christi confessorem eum esse probauit, cùm in cellula quadã, vt maleficum hominem, illum veritatis thesaurum conclusisset, clauibus alijs alias addẽs, ac cibum per foramen quoddam ei dari iubens, vt à nullo prorsùs videri posset, qui à Deo ipso videbatur. Hæc vnà cum Cæsare agebant monachorum Pręfecti quidã, quos pudet me nominatìm proferre: quodque miserabile est, carcer erat monasterium, Imperatoris palatio adhęrens: & eiusmodi custodiæ princeps erat is, qui adulteros coronauerat. Hei mihi, (vt cum Propheta clamem) quoniam perijt vir Deũ timens à terra, & qui rectè faciat, in hominibus non est.

Marci 6.

Includit eũ in cellula quadam.

Mich. 7.

Quid dicam de illo, qui sanctum virum custodiendum ei tradidit, qui adulteros ipsos coniugauit? Quid de illo, qui mandato Imperatoris virum nullis rationibus reddendis obnoxium, tanquàm reum conquisiuit? Quid eos in mediũ afferam, quos Cæsar ipse sacrorum ministros insignes in carcerem misit, ad persuadendum iusto illi viro, vt verbo tantùm assentiretur ijs, quę fiebant, si à carcere dimitti vellet, & omnibus suis dominari? Quid deniq; illos proferam, qui ei valdè illudebant, atque obtrectabant, tam consanguinei, quàm alieni: tam qui eodem, quàm qui diuerso habitu induebantur? O rem absurdissimam, immò verò ô factum contra veritatem iniuriosum. Insimulabant generosum hominem adulteriorum comprobatores, quòd mente delira esset. Falsæ gloriæ studiosum esse iactabant eum, qui pro Christi gloria certamen subierat. Illi nimirùm homines hæc dicebant, qui cùm ad Cæsaris voluntatem omnia loquerẽtur & facerent, à Deo ipso Domino exciderant. Eius temporis calamitosam inhumanitatem, Christi cultor ferebat, veritatem ipsam solùm propositam habens, & quę veritatẽ defen-

Calumniæ in S. Platonem.

fendenti retribuenda ſunt, ſecum cogitans. Itaque ærumnas illas ità tranſegit, vt ſi cum tranquillitate in aliquibus locis occultis requieſceret. Cuius enim viri ſtudium Deus eſt, eius religionem & in Deum charitatem nihil ſuperare poteſt.

Breue tempus interceſſit, & adulterinum illud Imperium, quod noluit intelligere vt benè ageret, de medio ſublatum fuit, vt & Imperatores ipſi diſcerent diuinas leges non violare, neque iniquas perſecutiones & carceres ſtruere, quanuìs purpura nimirùm efferantur. Tunc fideliſſimus ille diuinarum legum cuſtos, confeſſionis brauio recepto, à carcere ipſo, tanquàm victor, exijt, multiſque laudationibus & carminibus celebratus, felix dicebatur, eorū teſtimonijs comprobatus, qui anteà ipſi obtrectabāt atq; illudebant. Solent enim (vt eſt à Gregorio Theologo dictū) hominis alicuius virtutē vel hoſtes ipſi admirari, cùm, furore extincto, res ipſa per ſe probata fuerit. Licèt hoc loco diuerſo modo res ſe habeat, àc dici poſſit. Cùm enim regina illa, quæ pacis nomen habens, Irene dicta eſt, rursùs imperare cœpiſſet, & reuerentia virum hunc, tāquàm martyrem proſequeretur, tunc inſtàr fluuij retrofluentis, ſi quis inimicus anteà fuerat, in amicū & laudatorem conuerſus eſt, ità vt cuſtos carceris in terra proſtratus, ſibi veniā dari ſupplex perietit. Sed vir ille factis, aut dictis tam motus fuerat, q̄ lapis ſensûs expers. Irene redit ad imperium.

Poſteà verò, q̄ ab exilio reuerſi ſumus, alijq; ex alijs locis, tāquàm volucres quædam aduolâſſent, factum illud pijs hominibus admirationi erat, & cum capite ipſo membra copulabantur. Diceret fortaſsè & hoc loco (quanuìs verbum hoc audax ſit) clariſſimus ille vates Eſaias: Leua in circuitu oculos tuos, & vide congregatos filios tuos: veniūt omnes filij tui delongè: videbis, & gaudebis, & metues, atque obſtupeſces corde. Ille quidem propheta hæc diceret: ego verò addiderim, illum etiā, qui ſacris præſidebat, & in ea re principē locū tenebat, ità fuiſſe affectū, vt eum, de quo dicimus, reuerentia proſequeretur: qui cùm ſe illi purgâſſet, ad concordiā etiam ipſum inuitauit. Quod factū fuit, eiecto illo, qui adulteros coniugatos coronauerat, vt diſſidium remoueretur, quod beatus ille vir maximè fugiebat. Quo facto, victoriꝗ prꝗmium apud vniuerſos, qui conuenerant, aſſecutus eſt. Quid enim aliud Deo ipſi cōcordia & cōiunctione charius, modò coniunctio ipſa hominē à diuinis præceptis non ſeiungat? Sed quidnā poſteà factū fuit? Eſaiæ 60.

E priore monaſterio gentis illius cauſa Byzātium migrauimus. Quo loco pater ipſe virtutis appetens, nè monaſterij gubernationem ſuſtineret, intra cellulam ſe claudens, eam vitam amplexus eſt. Sed vide etiam hîc admirabilis rei ſtudiū. Tam multa eius erat humilitas, vt, cùm fratrum ſocietas ſub duobus principibus eſſe non poſſet, ſeipſum vir ille Dei ſtudioſus atque imitator, obedientiæ legibus ſubiecerit. Idque fecit illis ipſis præſentibus, & eius rei teſtibus, qui eodèm conuenerant. An non peregrinum & alienū hoc eſt, filiū dici eum, qui anteà pater dicebatur, eius, inquā, filium, quem ipſe in ſpiritu genuerat? Quid, quòd ei ſubiectus erat, cui olìm imperauerat, cùm præſertìm tot eſſent illius egregia facta, vt ſatis illi ad laudē eſſe poſſit, ſi tantarū rerū gloria nō elatus, modeſtè ſe geſſerit? Sed admirabilis ille vir facilè & nullo negocio hoc perfecit, non fictè quodammodò & adulterinè, vt verbo tantùm imperanti ſubiectus eſſet: ſed ſyncerè, atque eo modo, quo Deus poſtulat, idipſum faciebat. Vbì enim confeſſio eſt, illic & fiducia: vbì fiducia, illic propriꝗ voluntatis remotio: vbì volūtatis remotio, illic & obedientiꝗ perfectio eſſe ſolet. Rectè factorum teſtes illi ſunt, quorū cauſa petitiones aliquot extiterunt. Supplicabat pro aliquo propinquo, & cùm petitionem aſſecutus eſſet, eius cauſa, qui petitionem obtinuerat, ipſe gaudebat. Quòd ſi petitionis compos non fuiſſet, ſed re infecta diſceſſiſſet, nequaquàm id moleſtè ferebat, vnū illud propoſitum habens, vt re aliqua egenti vtilitatem afferret, non vt voluntatem ſuam expleret. S. Platonis præclara humilitas.

Hei mihi pater, (vt prophetæ voce vtar) quemnam me genuiſti? Patrem te vocare nō erubeſco, qui dignus non ſum, qui filius tuus nominari poſſim. Quorsùm me ad hanc dignitatem extuliſti, qui neque imperio parére aptus ſum? Nouit Deus, quēadmodùm & tua ſancta anima, huius rei rationem, quòd ſcilicet amicitia ipſa, vel obedientia potiùs, etiam illa, quꝗ ſupra vires ſunt, ferre poteſt: vt breui oratione defenſionem meam compræhendam, & hoc loco finem faciam. redeundum enim nobis eſt ad id, quod propoſuimus. Clauſus erat pater ipſe in loco quidem anguſtiſſimo, qui æſtate ità calefieri ſolitus erat, vt alter Chaldaicus caminus eſſe videretur, plumbei tecti inflammatione ꝗſtuans. At ille non ſolùm eam rem non moleſtè ferebat, ſed etiam talem in poſterum ſibi requiem reſeruari votis expetebat, deſiderio ipſo laborem leuāte, & ſpe difficultatem Iere. 15. Dan. 3. Itèm ſingularis patientia.

faciliorem reddente: ex quibus fit, vt magnæ aliquæ virtutes atque institutiones vires habeant. Neq; his rebus vir ille laboris studiosus, contentus erat: sed constanter ac diligenter manibus laborabat, multam vim adhibens: diuinæ verò meditationi multo diligentiorem dans operam, & vbiquè aduersùs hostem diabolum pugnans,& fratrum necessitati paratum se præbens, alios tristes consolans, alios animo deficientes recreans ac sustentans,multos lapsos erigens, quique acerbitate aliqua affecti erāt, illorum mœrorem leniens. Deniquè multiplex ille animarū medicus ad eorum, qui aliquid patiebantur,habitus se accommodabat,vt laborantes ipsos optimè curare posset.

Ad pedes fert vltrò grauem catenam.

Non silentio prætereundum mihi videtur, quod est admodùm memorabile. Cùm ferrea quadam catena valdè graui pedes circūdedisset, eiusmodi laborem fortiter sustinebat.Quàm verò laboriosum fuerit,catena illa indutum dormire,vigilare,& opus facere, licet eam rem considerantem intelligere. Neque id faciebat, vt se clausum ostentaret, neque tanquàm virtutis officinam, instàr Chironis illius, in Thessalico antro habitantis, factum illud iactitabat:(ab eo enim affectu athleta ille multùm aberat) sed virtutem suam extenuabat, quasi eam non coleret, vt par erat: catenam verò illam submissione quadam artificiosè ità occultabat, vt omnibus ferè ignotum esset, quod diximus, quoàd à cella progressus, rem ipsam vel inuitus patefecit. Sed de his rebus satis diximus, cùm & auditor mediocritatem amet, & scriptor copiosiùs res ipsas enarrandi facultate non abundet.

Cùm verò è vita excessisset diuinus ille vir, qui tunc Episcopatui præsidebat, quisnam Patriarcha futurus esset, suffragijs quærebatur: quæ quidem de multis ferebantur, cùm plerique alius alium cooptaret, prout beneuolentia aut veritate ducebatur. Quæsitum est & patris nostri suffragiū,non solùm ab his, qui sacerdotio insignes erant, sed ab ipso etiam Imperatore. Quid igitur(vos quæso)faciendum illi erat? An non decebat eum, qui bonarum rerum causa certauerat, & accuratæ vitæ legem omnibus se proposuerat, liberè ac verè sententiam suam proferre,id, quod ad communem vtilitatē spectaret, considerantem? Minimè, inquiunt eius irrisores & obtrectatores, *sed vel* ignorationem simulare, vel ambientibus suffragium illud concedere oportebat: *quorum alterum mendacium habet, alterū simulationem: vtrunque certè respuendum. Ille* igitur suffragium suum misit.Cui autem illud detulerit, omitto dicere. Misit tamen, Deo ipso teste.Quod & illi libenter acceperunt, nescio quomodò, quod scriptum fuerat, confirmantes. Qui enim suffragium ipsum accepit, reuoluit calculos ipsos,ac peruertit.Et Plato quidem ipse, quoniā necessè erat,vt pro capite ꝓponendo singula membra suo fungerentur officio, ad quendam eorum, qui eodem habitu induti erant, Cæsaris ipsius propinquum, communis vtilitatis causa egredi ex eo loco, in quo erat, nequaquàm veritus, nocte adijt: cui cùm ea dixisset,quæ decebant, in cellam celeriter redijt. Ille verò cùm hæc audiuisset, in furorem versus est,ac paululùm moratus, quātùm ad id, quod consultauerat, perficiendum satis esset, sanctum illum virū,& nos vnà cum illo cōprehendit, & quatuor ac viginti dies munito quodam in carcere detentos, domum posteà redire permisit.

Magnum pondus habet eius suffragium ad creādum Episcopū.

In carcerē conijcitur.

Quid opùs est dicere, quot iniurijs virum illum, vel potiùs veritatem ipsam,affecerit, fratrum societatem furiosè oppugnans atque conturbans,& alios quidē in carcere seruans, alios ad iudicia,tanquàm reos,trahens, quanuis in omnibus alijs rebus imbellis & ridiculus existeret? Quæ omnia erant apparatus quidam malitiæ, quam ille meditabatur, & velut iniquitatis cuiusdam exordium,necnon eius hominis nugarum,& apertæ petulantiæ significatio. Propediem vexatio ipsa illata est, eiusq; causa fuit Ioseph ille, qui adulteros, quos diximus, coniugauerat,clandestinum,inquam, malum illud, & Ecclesiæ ipsius perturbatio. Cuius quoniam,tanquàm serpentis cuiusdam venenū, canonicè communionem effugimus, à Cæsare ipso minæ nobis proponebantur: quique instabant, parati erant.Sed qui possum paucis verbis cōprehendere, q̄ multos terrores, quot certamina & tentationes nobis attulerit,q̄ sæpè nos abducendo vexârit? Scit hæc, tam qui ea passus fuit,quàm qui prope illum, qui hæc patiebatur, tunc erat. Profectò militaris phalanx locum, in quo manebamus, ità cinxit, vt neque aliquem hiscere,aut omninò caput efferre permitteret. Intùs timores, foris terror ac minæ proponebantur. A quibus autem hæc proposita fuerint, non dicam,eorum,qui hæc fecerūt, personam reueritus. Heu quanta fuit temporis illius calamitas? Nemo ferè impetum illum ferre

Multa patitur.

potuit,

potuit, nemo fuit qui recta consuleret, & diuinas partes sustineret. Quinimmò optabile erat, nè quis iracundiam principum magìs excitaret. Hæc, & his miserabiliora faciebant, qui eiusdem ordinis erant participes. Postremò (vt summatim rem perstringã) fratrum societas noctù abrepta est, & in carcere conclusa. Quo facto, synodi constitutus fuit dies: in quo vir ille sanctissimus à militari manu vnà cum tribus alijs, velut maleficus quispiam, ad ipsam synodum ductus fuit. Miserabile certè spectaculum erat, senem videre, propter imbecillitatem ingredi non valentem, sublatum portari catena vinctum, qua ipsius pedes circundabantur, & ab alijs humeris in alios velut piaculum quoddam indecora traiectione transmitti. Hei mihi: hæc'ne fuit ordinationis synodo congruentis ratio? Hæc'ne Imperij Christiani existimatio? Quæso, qua in re sunt hæc illis inferiora, quæ latrocinantium insidijs, & tyrannicè imperantium violentia, olìm patrata sunt?

Fratres eius ducũtur in custodiã, & ipse ad synodum.

Sed, vt quæ in medio sunt, ea velut ludicra quædam prætermittam, (illa enim historiæ modum implere possunt) exilium iam decretum fuit, & pater ipse circunscriptus est in vna quadam insula ex his, quę ante vrbem sunt, quemadmodùm & frater noster in alia quadam valdè aspera, munito quodam carcere ad exilium accedente. O rerum mutationem. Monachis ipsis humaniores extiterunt hi, qui communi vita vtuntur, & priuati homines veriti non sunt iustum ferre iudicium, quod iudices debuissent: manifestum enim erat iniquum illud facinus. Missum facio balneum illud, in quo Imperator ipse militari acie omnium fratrum societatem inuadens, cùm ex monasterio illo singulos suæ voluntati subijcere conatus esset, spe deceptus est: suo enim imperio valentiores illos esse cognouit, qui diuina lege nitebantur. Missos facio carceres, in monasterijs constitutos, & monasteriorum Pręfectos carceris duces factos, hisque quos clausos tenebant, plura, quàm iussi fuerant, tormenta inferentes. Prætereo quę posteà consecuta sunt, quo tempore multi abducti, & in alium locum translati, persecutiones, inquisitiones, disiunctiones atque exterminationes pertulerunt: quo tempore multę atque ingentes minæ, irę, interrogationes & respõsa, multaque per omnes vrbes inuestigatio facta est, necubì aliquis fratrum lateret, adeò, vt nonnulli timore persequentium in terræ foraminibus sese abdiderint, quô seruari possent. Hęc autem omnia eius rei causa facta sunt, (rursùs enim prę admiratione eadẽ tractare cogor) vt qui adulteros illos contra Euangeliũ & præcursorem Ioãnem coronauerat, quasì salutarem aliquam dispensationem Ecclesię attulisset, impunè rebus sacris præesse posset: quique illum Euangelicis præceptis obtemperantes non admitterent, exleges & à Deo alieni haberentur. O diuinas leges contemptas. O persecutorem acerbissimum, Christiani hominis appellationem habentem, & Christi leges conculcare gestientem. Quid ità insanus factus es, stolidus atque immitis vnà cum Leone tibi compare? An non vides cõtra inuictas Dei leges te armari, quas nemo ex his Imperatoribus, qui vnquàm fuerunt, superare potuit? Quinimmò quicunq; se, vt tu nunc, his ipsis legibus aduersarium ostendit, iure optimo perijt.

Damnatur exilio.

Sed quonam modo Dei seruus abductus est? Ad illum enim ipsum redeo. Rursùs translatus, rursùs distractus, & à duobus hominibus huc atque illuc protrusus, eô q non ampliùs progredi posset, trahebatur & ità distractus vexabatur, vt iniquũ illud facinus vel ipsis lapidibus sensûs expertibus lachrymas mouere posset. Huius rei testis est celebris illius martyris Mamantis regio, testis est & abrupta illa insula, quę post primam fratris iam dicti custodiã, pietatis hũc custodẽ detinuit. O immites, & doloris sensu carentes illorũ animos. Sed nescio certè, quo nomine ipsis cõgruente illos appellẽ, qui eàdem opera monachi, & milites, & carceris erant custodes: qui iustum illum virũ omninò desertum, tanq̃ in lacu profundissimo, in cella quadam concluserunt, hominemque iam senio confectum, & morbo vexatum, sub vnius cuiusdã serui potestate, illi rerum terrenarũ & Cæsaris serui reliquerũt, vt sanctus vir semèl in die, vel bìs, à ministro viseretur. Quo tẽpore senex cum rogabat, vt ad necessariũ vsum corporis duceretur, & iniquus ille seruus id ei exprobrabat. Petebat aliquid imbecillitati suæ consentaneum, & peruersus ille fores claudebat. Cumque hęc pateretur, nihilominùs tamen stabilis permansit: quodque coram Deo & hominibus confessus fuerat, nunquàm denegauit.

Inhumaniter sanè rapitur in exilium.

Includitur in cella.

Posteà verò, quàm eius carceris causa eum in lethalem morbum incidisse Cæsar audiuit, animi duritiam leniorem faciens, in vrbem Byzantium ipsum transtulit: cumque

illum eò transtulisset, parabat se ad id, quod malè factum fuerat, corrigendum. Sed quoniam non recto proposito ac sententia mouebatur, quod proposuerat, ad finem non perduxit. Illum enim diutiùs arrogantia ac temeritate suspēsum, cùm fortis Dei manus ad Scythas exterminâsset, illic cum toto exercitu perdidit: vt posteris narratio quædam terribilis, & dictu horrenda, Deique iudiciorum, quæ comprehendi nō possunt, eiusdemque sapientissimæ prouidentiæ exemplum relinqueretur. Eum verò, qui anteà nobiscum vnà clausus tenebatur, cùm eorum, qui tunc Imperio potiebantur, & piè se gerebant, gratia proprio gregi restituisset, Confessorem ille seipsum esse probauit: idque quomodò factum sit, dicemus: neque enim hoc præterire consentaneū est.

Eorum cura, qui res nostras beneuolo potiùs, quàm inimico, animo disponebant, de medio sublatum fuit scandalum: quo remoto, & dissidium, quod illi cum Episcopo intercesserat, sublatum fuit, cùm principes ipsi hoc ei persuasissent. Itaque sanctissimus Patriarcha se purgauit, quòd, quæcunque acciderant, Imperatoris violentia facta fuissent. Tunc igitur vnà conuenerunt, & vicissim sibi satisfecerunt, (quandoquidem Deo ipsi nihil ità charum est, vt pax & concordia: modò concordia ipsa non sit fidei dissensio, neque diuini præcepti violatio, non deniquè Canonis alicuius reprobatio, quemadmodùm præsens coniunctio se habuit) quantùm ad nos pertinebat, ea, quę intereà facta fuerant, prętermittentes, vt illis similia, quę diuinorum patrum memoria facta, & similiter dispensatione quadam neglecta fuerant: immò verò perfecta earum rerum examinatione in futuro illo seculo illi iusto atque incorrupto Iudici reseruata.

Obserua qualis sit admittenda in religione cōcordia.

Sed quidnam consecutum posteà fuit? Non ampliùs pater ipse clausum se detinebat, quoniam propter infirmitatem non ampliùs corporis necessarium vsum per seipsum explere poterat: sed modò in lectulo recumbens superioris exercitationis & certaminis atque laboris relaxatione: modò in humili aliqua sede requiescens, Dauidis psalmos pronunciabat, & mente Deum ipsum precabatur: quęque ad fratrum societatem adiuuandam pertinebant, omnia conferebat, salutaria consilia, admonitiones, correctiones, adhortationes pro vetere & paterna beneuolentia, qua vti in eos consueuerat. Non tamen valebat opus facere, neque genuflectere, neque lectionibus vacare, nisi quantùm ministri alicuius prope se legentis opera vtebatur: nihilominùs *his rebus* dolebat, & tristis erat, quasi animam perdidisset, eò quòd diuina & sacra *ministeria* non obiret, sed à corporeis laboribus vacaret. Ac si quem cibum sumebat morbo congruentem, vel lauacro, vt iussis paréret, vtebatur, Deo quidem ipsi gratias agebat, sed ægrè ferebat tamen, quòd remissiùs viueret. Itaque verè stadium ipsum celeberrimus ille vir, & diuinum cursum exegit, quod dicitur, cum obedientia exoriens, & in obedientia desinens. Duodecimo enim, ac diurno horarum ambitui cùm parem annorū circulum in singulis certaminibus perfecisset, vitam illam sempiternam, & perenne lumen habiturus hinc migrauit. Numera certamina ipsa, & inuenies annos octo & quadraginta: adde duodecim illos, antequàm terrenis rebus renūciâsset, ad illa quatuor certamina, quæ in persecutionibus, decem itèm & nouem annos, quos in infirmitate corporis transegit, & celebrem virum vndeoctogesimo anno hinc migrâsse inuenies.

Sed quomodò sine lachrymis eius viri finem enarrabo? Iacebat senex ille senio admodùm honorato, ad migrationem ipsam animum habens paratissimum. Illic & fratrum societas circunfusa, sanctarum eius orationum donum postulabat. Cùm igitur singulis benedixisset, eosdem amplexatus, ad sepulcrum abijt admodùm lætus, quod iampridèm videre concupiuerat, quanuis voti compos anteà factus nō fuisset, cùm non pridèm assecutus esset, quod volebat. Cùm igitur valdè hilaris sepulcrum suum vidisset, Deo gratias agens: Hęc, inquit, requies mea in seculum seculi: eamque vocem adiunxit: Voluntatem timentium ipsum faciet Dominus. Mouit & eorum, qui foris erant, non paucos: qui nullam temporis rationem habentes, (erat enim sacrorum ieiuniorum periodus) concursu ad eum venerunt, tam monachi, quàm in communi vita versantes. Quibus cùm ille benedixisset, reuersi sunt, sanctam illius commendationem, velut bonum quoddam viaticum, accipientes. Quinetiam sanctissimus ille Patriarcha cùm ad eum venisset, eius orationum se participem fieri postulauit: quarum cōpos factus, amplexus illum fuit. Itaque omnis discordię suspicio remota est, cùm olìm tristia illa, quæ inter eos acciderant, impedimēto fuissent, quò minùs id credi posset. Omnes igitur admonuit, pro omnibus Deum orauit, vniuersis veniam dedit, qui inimicè se in illū gesserant,

Psal. 144.

Patriarcha ad eum venit sub mortem eius.

ferant, qui eum persecuti fuerant, & molestijs affecerant. Hæc fecit diuinus ille vir, qui Christum ipsum etiam moriens imitatus est.

Quoniam verò & testamentum disponi oportebat, dicam, quodnam hoc fuerit: Orthodoxa, inquam, fides, & legitima vitæ institutio. hæc enim & viuens, & moriens seruauit. Hoc autem, vel illud distribuere, ad eum minimè pertinebat: quoniam neque de amictu ipso quicquam disponere in potestate habebat. Tunc & à me miserabili homine rogatus, an aliquid haberet, quod diceret, manu vestem meam apprehendit, eamque concussit, symbolum quoddam, hoc est, obedientiæ omninò liberæ ac promptæ indicium relinquens, vocemque valdè summissam emittens, dixit, se nihil habere. Quo dicto, ad humilitatem meam omnia referebat. Minimè autem illud prætermittam, quod prædictionis apertam habet significationem. Ipse funebre canticum sibi ante mortem modulatus est. Cùm enim thoracis morbo teneretur, & assiduo anhelitu laboraret, labia ipsa ex consueta diuinorum eloquiorum meditatione commouebat, summissaque voce illam præcipuè cantici partem canebat: Resurgent mortui, & exurgent qui sunt in monumentis, & lætabuntur qui sunt in terra. Quem versum hortabatur vt secum vnà canerent, qui præstò erant, quoàd loqui potuit, & vocem tenuissimam emittere. Canticum autem illud eius obitus consecutus est, qui iusti Lazari, eiusque dici festi memoriam aduentantem antecessit: ad quem Lazarum canticum illud referebatur, quo cum partem habiturus erat pater hic, cuius vitam scribimus. Postremò cùm insusurrâsset, & Deum precatus esset, vt saluus fieret, decoro habitu iacens, caputq; ad dexteram inclinans, ità leni & tacito corporis motu, tanquàm in proprium locum migrandum sibi proponeret, cùm oculos ea hora clausisset, qua sol occidit, sanctam animam Angelis tradidit, qui eam ad iustitiæ solem perducerent.

Testamentum eius.

Festum S. Lazari.

Migrat ad Dominum.

Et nunc ille quidem in cælis est, non solùm eo ordine ac statu (audeo hoc dicere) dignus habitus, qui viris exercitatione præstantibus assignatus est: sed in eorum choro numeratus, qui Confessores extiterunt. Quorum enim certamina perpessus est, eorundem sortis manifestum est participem factum fuisse. Vel, si placet, cum ijs, qui terrenis rebus renunciârunt, numeretur: qui ea re probatissimus fuit, & multę obedientiæ causa coronatus: cum his, qui vitam quietam egerunt, ille, qui legitimam quietem exercuit: cum doctoribus, doctor modestus atque compositus: cum ijs, qui latentem vitam exercuerunt, ille, qui non solùm clausus mansit, sed tunc etiam obedientię subiectus fuit: quodq; admodùm honorandum est, cum Confessoribus certus Confessor, re ipsa orationem comprobante.

Ego verò miser, bono illo patre orbatus, & animo fluctuans, vbinàm cōsistam? Quem admonitorem inueniam, extra rationem me gerens? Quomodò praui dæmonis impetum fugiam, cùm eius admonitoris ac doctoris copia mihi non adsit? Sed ô diuinum & sacrum caput, tu me ex alto propitiùs respicias, & cadentem erigas, gradientem dirigas, incolumem conserues, & vnà mecum gregem hūc agas & pascas, quem multis laboribus & solicitudinibus constituisti, vt vestigia tua sequatur, vt diuinorum mandatorum semitas teneat. Protegas, foueas, & tam magnos, quàm paruos greges tuos defendens, eorum esto propugnator, sicut tuæ migrationis tempore pollicitus es: (Tui enim greges sunt omnes, quorum duces sunt filij tui, & filiorum progenies) vt te propugnatorem ac defensorem vniuersi coram Deo, & ad Deum habentes, incolumes permanere possimus, nullis hostibus corporeis aut incorporeis nobis nocentibus, vt neque timoris causa nos à recta fide vel paululùm subtrahamus, neque à diuinis mandatis deuiemus, neque ignauiæ, aut perniciosis affectibus aditum patefaciamus, non denique exercitationem ipsam, cui studemus, vllo vnquàm tempore negligamus, in Christo Iesu Domino nostro: Cui sit gloria, honor & imperium cum omnipotente Patre, & vitæ auctore, ac sanctissimo Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Author inuocat eum.

DE B. PHILOGONIO, QVI EX PATRONO CAVSARVM, EPISCOPVS FACTVS EST, D. IOHANNIS *Chrysostomi Constantinopolitani Episcopi Concio, quinque diebus ante natalem Domini ad populum habita.*

20. Decembr.

Go quidē & hodiè destinârā, aduersùs hęreticos luctaturus, vestes exuē-re, quodq; restabat debiti, vobis persoluere: Verùm B. Philogonij dies, cuius hodiè memoriā celebramus, ad ipsius benefactorū enarrationem linguā nostrā euocauit. Et omninò parendū est. Etenim si qui patri matríve maledicit, morte moritur: profectò clarū est, eum, qui benedixerit illis, vitæ pmia recepturū: & si ijs, qui iuxta naturā parentes sunt, tantam debemus pstare beneuolentiā, multo magìs id præstandū ijs, qui iuxta spiritū sunt parētes: potissimū verò, quū iam vita defunctos nostra laudatio nihilo reddat illos gloriosiores: nos verò congregatos, tum q loquimur, tū qui audimus, reddat meliores. Nam ille quidē subuectus in cęlū, haudquaq̄ egere potest humanis laudibus, ad feliciorē magisq; duraturā quietē profectus. Cęterùm nos, q hactenùs hîc versamur, multaq; opùs habemus exhortatione, illius egemus encomijs, quô videlicet ad eius imitationē excitemur. Quapropter sapiens quidam hortatur, dicēs: Memoria iusti cum laudibus. Non perindè quòd laudantur, qui decesserunt, sed ꝙ ij potiùs, qui res istas egregias laudibus vehunt.

Exod. 21. Leuit. 20. Prou. 10.

Quoniā igitur hac ex re tāta nobis vtilitas proficiscitur, obtemperemus, neq; recusemus. Nam & ipsum tēpus huic narrationi cōgruit. Siquidē hodiè beatus ille ad tranquillam, omnisq; turbationis expertē vitam translatus est: eoq; nauigiū appulit, vbì deincèps nō poterit metuere naufragiū, nec vllam animi deiectionē aut dolorem. Et quid mirum est, si locus ille purus est ab omni molestia animi, quum Paulus hominibus adhuc in hac vita degētibus loquēs, dicat: Semper gaudete, sine intermissione orate? Quòd si hîc, vbì morbi, vbì insectationes, vbì pręmaturæ mortes, vbì calumniæ, vbì inuidiæ, vbì desperationes, vbì iræ, vbì cupiditates, vbì innumerabiles insidiæ, vbì quotidianæ solicitudines, vbì perpetua sibiq; cohęrentia mala sunt, innumeros ex omni parte dolores adferentia, Paulus dixit fieri posse, vt semper gaudeamus, si quis paululùm ex rerum mūdanarum fluctibus erexerit caput, vitamq; suā rectè moderetur cōposueritq;: multo magìs postq̄ hinc demigrauerimus, facilè cōpotes erimus eius boni, quū hęc omnia sublata fuerint, aduersa valetudo, morbi, peccādi materia: vbì nō est meū ac tuum, frigidū illud verbū, & quicquid est malorū, in vitā nostrā inuehēs, innumeraq; gignens bella. Quamobrèm maximoperè gratulor huius sancti felicitati, ꝙ quanq̄ translatus est, atque hanc, quæ apud nos est, ciuitatē reliquit, tamen in alterā transijt ciuitatem, nempe Dei, ac digressus ab hac Ecclesia, ad illam peruénit, quæ est primogenitorū descriptorū in cęlis, ac relictis hisce festis, trāsijt ad celebritatē angelorum. Etenim ꝙ & supernè sit ciuitas, Ecclesia ac celebritas, audi Paulū dicentē: Accessistis ad ciuitatē Dei viuentis, ad Hierosolymam cælestem, & ad Ecclesiam descriptorū in cælis, & ad innumerabilem angelorum frequētiam. Non solùm autem ob multitudinem virtutum cælestium, verumetiam ob abundantiam bonorum, ac iuge gaudium & lætitiam, panegyrim, hoc est, totius multitudinis cœtum, appellat totam illam vitam. Nec enim alia res facere solet panegyrim, quàm mercium venalium copia, quum triticum, hordeum, & omnijugæ frugum species, ouium greges, boum armenta, vestes, aliaque id genus plurima importantur, alijs quidem vendentibus, alijs verò commercantibus.

1. Thess. 5. Vt possit q̄s semper gaudere. Meum & tuū, causa malorum omnium. Hebr. 12.

Sed quid, inquis, harum rerum est in cęlis? Horum quidē nihil, sed sunt his multo magìs præclara. Non enim illic sunt triticum, hordeum, ac frugum variæ species: sed illic vbiquè fructus spiritûs, gaudium, beneuolentia, bonitas, pax, ac mansuetudo summa exuberat copia. Non ouium greges, non boum armenta: sed spiritus iustorū perfectorum, animarum virtutes, vitæq; recta facta per omnes cælos videre licet. Non vestes aut amictus, sed coronas quouis auro preciosiores, tum brabia, certaminum præmia, aliaq; innumera bona reposita ijs, qui rectè fecerint: adhæc ibì est multitudo congregatorum, longè tum copiosior, tum honoratior. Neq; enim cōstat ex viris vrbanis indigenisque, sed hîc sunt angelorum infinita millia, illic sodalitia prophetarum, alibì martyrum chori, Apostolorum ordines, cunei iustorum, omniumque qui fortiter rem gesserunt, varij cœtus. Profectò miranda panegyris est. Iamque id sanè maius est omnibus, quòd in media

Præmia reposita in cęlis ijs, qui rectè fecerint.

dia frequentia versatur horum omnium rex. Etenim vbi dixisset, Ad innumerabilium angelorum frequentiam, subiecit: Et ad iudicem vniuersorum Deum. Quis vnquàm vidit in panegyrim prodeuntem regem? Hîc quidem nemo vidit, illic autem, qui adsunt, perpetuò vident, quatenùs illum videre licet, non solùm præsentem, verumetiam suæ gloriæ splendore condecorantem vniuersum cœtum. Et nostræ quidem celebritates sub meridiem plerunquè soluuntur: illæ verò nō itèm. Neque enim mensium in orbem recursus, neque annorum circuitus, neq; dierum numerum expectat: sed stat perpetuò, illiusque bona finem non habent: nec senescere, nec marcescere possunt, sed sunt tum senij, tum mortis expertia. Nullus illic tumultus, quemadmodùm hîc: nulla turbatio, sed ingens omnium cum ordine decenti compositio, haud secùs atquè in cithara quapiam, modulatissimum concentum & quauis musica suauiorem reddentium vtriusque creaturæ Domino, dum anima illic velut in sacris adytis, diuinisque mysterijs, diuinorū arcanorum celebrationē peragit. Ad hāc beatā requiē trāsijt beatus Philogonius. Hebr. 12.

Quænā igitur oratio par sit viri laudibus, quē Deus tam felici sorte dignatus est? Non est vlla. Sed agè dic mihi, nū idcircò silebimus? Et cuius rei gratia cōuenimus? An dicemus nos haud posse magnitudinē gestorū oratione cōsequi? Atquì ob hocipsum necessè est dicere, quādoquidem hęc est pręcipua laudū illius pars, ꝙ factis verba æquiparari non possint. Nam quorū benefacta naturā etiā superant mortalē, perspicuum est, ꝙ horū laudes excedunt linguā humanā. Haud tamen ob id aspernabitur officiū nostrū, quod pro viribus pręstamus, sed suū imitabitur Dn̄m: Siquidē & ille viduæ duos tantùm obolos deijcienti in gazophylaciū, nō tantùm duorum obolorū mercedem reddidit. Quur ità tandèm? Quoniā non perpēdebat pecuniæ modum, sed animi diuitias. Nam si pecuniæ modū expēdas, magna paupertas est: sin voluntatē explices, ineffabilem videbis excelsi animi mercedē. Proindè quanuis nostræ facultates exiguæ sint, minimiq; precij, attamē quæ possumus, offerimus. Ea licèt nō respōdeant magnitudini meritorū animæ ꝓclari iustiq; Philogonij, tamen hocipsum celsitudinis illius maximū fuerit argumētum, ꝙ nec pusilla repellat, sed idē faciat, quod solēt diuites. Siquidē illi quū acceperint à tenuibus exigua, quibus nō egent, sua vicissìm apponunt, remunerātes eos, qui quod poterāt obtulerint: Iridèm & hic, quum acceperit à nobis laudem verbis peractam, qua nequaquàm eget, redonabit nobis per ipsa facta benedictionem, qua semper vti possimus. Luc. 21. Merces ineffabilis pauperi viduæ reddita. Vide quid sancti præstent nobis.

Vndè igitur laudationē illius auspicabimur? An à magistratu, quē spiritùs illi tradidit gratia? Nam mundani magistratus nequaꝗ possunt Christianorū demonstrare virtutes: quin potiùs frequēter habēt accusationē malitiæ. Quā ob causam? Quoniā & solicitudines amicorū, & circuncursationes, & adulationes, aliaq; permulta his fœdiora, tales magistratus solēt cōciliare. Cęterùm vbi Deus suo suffragio designârit aliquē, illaq; manus sanctū cōtigerit caput, incorruptū suffragiū, alienū ab omni suspicione iudiciū, indubitata fuerit delecti cōprobatio, ꝓpter eius, qui delegit, authoritatē. Porrò ꝙ elegerit illū Deus, vel ex ipsa morū integritate perspicuum est: quippe quē ex medio abreptum foro, ad thronum hunc euexerit: adeò castam & insignem priùs egit vitam, quum vxorem haberet ac filiam, & in forensibus negocijs versaretur, adeò solem ipsum splendore vicit, vt ꝓtinùs ab illo gesto, hoc magistratu dignus videretur, & à tribunali ad tribunal euectus sit. Ac tum quidē hominibus patrocinabatur aduersùs homines, qui struebant insidias, *ijs qui afficiebantur iniuria, superiores reddens ijs, qui iniuriam inferebāt. Hîc autem adest hominibus, patrocinans aduersùs dæmones inuadentes. *eos, legendū videtur.

Quantū aūt sit pietatis argumentū, ꝙ Deus illū tāto magistratu dignū iudicârit, audi. Christus excitatus à morte, qd dicit Petro? Postq̄ enim illū interrogâsset, Petre, amas me? Isq; respōdisset: Tu Domine scis, ꝙ amo te: Nō dixit Christus, Abijce pecunias, ieiunium exerce, macera te laborib⁹, mortuos excita, dęmones abige: nihil vel horū, vel aliorum miraculorū rectèq; factorū in medium adduxit: sed omnibus illis prætermissis, dicit illi: Si diligis me, pasce oues meas. Hoc autem dicebat, non solùm vt nobis certissimè declararet, quantoperè ipsum diligeret Petrus: verumetiam vt palàm faceret, quantam haberet beneuolentiam erga suas oues, exemplum proposuit Petri erga ipsum amoris, tantùm non dicens: Qui diligit oues meas, me diligit. Vide igitur, quàm multa propter hunc gregem passus sit Christus. Homo factus est, serui formam assumpsit, consputus est, alapis cæsus est, postremò ne mortem quidem recusauit, & quidem ignominiosissimam, Ioan. 21. Christi charitas

ritas erga homines. mam. Quin & ipsum sanguinē suum effudit. Iraq; si quis voluerit illi commendatus esse, curam habeat ouium illius, publicam quærat vtilitatem, fratrum suorum saluti prospiciat. Nullum enim officiū hoc Deo charius est. Et ob id alicubi dicit: Simon Simon, expetiuit te satanas, vt cribraret te tanquàm triticum: sed ego rogaui pro te, nè deficiat fides tua. Quod igitur huius solicitudinis curæq; præmium mihi repēdis? Sed quam tandèm poscit repensationem? Eandem curam, quam nobis impendit, reposcit. Nam & tu, inquit, aliquandò conuersus, confirma fratres tuos. Sic & Paulus ait: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Quomodò ille factus est Christi imitator? Omnibus per oīa placens, non quærens suam ipsius vtilitatem, sed multorum, vt salui fierent. Rursùs alio loco dicit: Etenim Christus non sibijpsi placuit, sed multis. Neq; prorsùs alia res est, quę perindè declaret doceatque, quis sit fidelis & amans Christi, quàm si fratrum curam agat, proq; illorū salute gerat solicitudinem. Hęc omnes audiant & monachi, qui montiū occupârunt cacumina, quiq; modis omnibus seipsos mundo crucifixerunt, quô pro viribus Ecclesiarū prçfectos adiuuent, horumq; curas leniant precibus, cōcordia, charitate: scientes, ꝙ nî modis omnibus opitulentur ijs, q tot periculis obijciuntur per gratiam Dei, totq; negociorum curas sustinent, quibuscunq; possunt rationibus auxilientur, quanq̄ procùl habitātes, & victûs sors ipsis perisset, & tota in scopulum impegisset sapiētia. Verùm hoc esse maximū amicitiæ erga Christū argumentū, declaratur & hinc.

Luc. 22. Ibidem. 1. Cor. 4. & 11. Rom. 15.

Monachi quib9 rebus iuuare debeant Episcopos.

Videamus autem, quomodò munus hoc Episcopi administrârit. Quin potiùs nō est opùs hîc pluribus verbis aut voce nostra, quum vester fauor vestrumq; studium hoc vltrò declaret. Quemadmodùm enim aliquis ingressus vineā, vitesq; contemplatus, pampinis comantes, fructu grauidas, macerijs ac septis vndiquè munitas, haudquaquàm desiderat orationē cuiusquam, qui demonstret vinitoris industriam, & agricolæ virtutem: Itidèm & hîc, si quis ingressus conspiciat vites spirituales, vestrumq; fructum contempletur, nil opùs habuerit, vt ex cuiusquam oratione discat, qualis sit vester præpositus. Sicut & Paulus scribit alicubi: Epistola mea vos estis, quæ inscripta est, & legitur. Fluuius arguit, qualis sit fons: & fructus indicat, qualis sit radix. Dicendum igitur erat & tempus & initium, quandò vineam hanc suscepit. Neque enim hoc minimum habebit momenti ad absoluendam encomij partem, sed omninò satis fuerit ad declarandam hominis virtutem. Res tum erat multæ difficultatis, quum nupèr esset sedata persequutio, manentibus etiamnùm grauissimæ tempestatis illius reliquijs, quumque negocia plurimam desiderarent correctionem. His insupèr illud adiungendum erat, quòd, quemadmodùm dicebam, hęreticorum factio sub illo nata, negocium exhibuit, illius sapientia cuncta prospiciente.

2. Cor. 3.

S. Philogonius quo tēpore sit factus Episcopus.

Verùm ad aliam necessariam materiam nobis festinat oratio, eoque communi patri, beatique Philogonij sectatori hæc dicenda relinquentes, vt qui meliùs nobis teneat, quicquid est antiquitatum, ad aliam concionandi rationem transeamus. Appetit enim festum omnium festorum maximè venerandum, adorandumque: quod si quis appellet omnium festorum metropolim, haudquaquàm aberret. Quod autem hoc est? Christi iuxta carnem natiuitas. Ab hoc enim illustratio Dei, festum videlicet Epiphaniorum, ac sacrum Pascha, Ascensio & Pentecoste, originem ac fundamentum ducunt. Nisi enim secundùm carnem natus esset Christus, nequaquàm baptizatus esset. nam id festum Theophaniorum. Nequaquàm fuisset crucifixus. nam hoc festum Paschæ. Nequaquàm misisset spiritum sanctum, quod est festum Pentecostes. Itaque ab hoc ceu fonte quopiam, hi diuersi amnes orti, nata sunt nobis hæc festa. Verùm non ob hoc tantùm par est hunc diem cæteris anteponi, sed etiam ob id, ꝙ id, quod in hoc natū est, cæteris omnibus est venerabilius. Nam quòd Christus homo factus, mortuus est, quum nullum omninò peccatum perpetrâsset, quid huic ampliùs poterat adiungi miraculo? Sed mortale corpus assumpsit. Erat quidem & hoc admirandum. Cæterùm quòd Deus quum esset, voluerit homo fieri, tantumque sese dimittere sustinuerit, quantùm ne cogitatione quidem complecti queas, hoc est omnium maximè reuerendum, stuporisque plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, sine controuersia magnum pietatis mysterium. Quod magnum? Deus declaratus in carne. Ac rursùm alibì: Non enim angelos appræhendit DEVS: semen Abrahæ appræhendit. Vndè debuit per omnia fratribus assimilari. Propter hoc potissimùm amplector diligoque diem hunc, & amorem eius in medium propono, vt vos huius amatorij pharmaci participes

Festum natiuitatis Christi celeberrimū &c.

1. Tim. 3. Hebr. 2.

cipes reddam. Eoque rogo vos omnes obsecroque, vt summo studio summaque cum alacritate velitis adesse: sed priùs suam quisque domum repurget, vt videamus Dominum nostrum in cunis iacentem, ac fascijs inuolutum, horrendum ac stupendum spectaculum.

Quid enim excusabimus, aut quam veniam obtinebimus, si, quum ipse nostra causa descenderit è cælis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur? quum alienigenæ barbarique ex Perside accurrant, vt illum videant in præsepi iacentem, tu verò ne breue quidem spatium emetiri sustines, vt hoc felici spectaculo perfruaris? Nam si cum fide accesseris, proculdubiò videbimus illum in præsepi iacentem. Siquidem hæc mensa vicem explet præsepis. Nam & hîc ponitur corpus Dominicum: non quidem fascijs inuolutum, sicuti tunc, sed vndiquaquè spiritu sancto conuestitum. Qui mysterijs initiati sunt, intelligunt quę dicuntur. Ac Magi quidem nihil aliud, quàm adorârunt: tibi verò si, cum pura accesseris conscientia, permittemus vt sumas, & sumpto, domum abeas. Accede igitur tu quoquè munera offerens, non qualia deferebant illi, sed multo religiosiora. Obtulerũt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutem. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi myrrham, offer tu modestiam, & cor submissum cum eleẽmosyna. Quòd si hisce cum muneribus accesseris, multa cum fidutia particeps eris huius sacræ mensæ. Nam hæc ideò nunc loquor, quòd sciam certò futurum, quòd in illa die complures accedant, irruantque ad victimam hanc spiritualem. Id igitur nè faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ nostræ, sed ad salutem: iam nunc obtestor obsecroque, vt omnibus modis rẽpurgatis animis vestris, ità demùm adeatis mysteria.

Matth. 2. Corp. Dominicũ in altari ponitur. Quę munera Christo offerre debeamus.

Neque mihi quisquam dixerit, Vereor, habeo conscientiam peccatis oppletam, sarcinam circunfero grauissimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus: si sobrius fueris, si attentus, si vigilaueris, multitudinem peccatorum reddes contractiorem. Nec illud perpende, quòd breue tempus est: sed illud considera, quòd benignus est Dominus. Quandoquidem & Niniuitæ tridui spatio tantam iram DEI à se depulerunt, nec obstitit illis temporis angustia: sed animi promptitudo, amplectens Domini benignitatem, totum peragere valuit. Et meretrix illa breui temporis momẽto, quũ ad Christum accessisset, omnia probra diluit. Quin & calumniantibus Iudęis, quòd illam admisisset, tantamq; præbuisset fidutiam, Christus illis quidem silentium imposuit: hanc verò malis omnibus liberatam, comprobatoq; illius studio, ità domum remisit. Quid ità tandèm? Quoniam feruenti animo, & flagranti corde, ardentiq; accessit fide, sanctosque illos ac sacros attigit pedes, solutis capillis, fontibus lachrymarum ex oculis emissis, vnguento profuso. Etenim per quæ deceperat homines, per eadem parauit remedia pœnitentiæ: per quæ auocârat oculos intemperantium, per hęc emisit lachrymas: per capillos arte compositos multos illexerat ad peccatum, per eosdem pedes absterſit Iesu. Vnguento multos inescârat: per hoc pedes illius lauit. Proindè & tu quibus rebus prouocâsti Deum, per has rursùm facito propitium: Prouocâsti illum pecuniarum rapina? per easdem illum reconcilia: quumq; & rapta restitueris illis, quos iniuria affeceras, & alia insupèr addideris, dicito iuxta Zacchæum: Reddo, si quid rapui, quadruplum. Prouocâsti linguæ maledicentia, multis contumelia affectis? vicissim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hęc non egent multis diebus annis´ve, sed solo animi proposito vnico die perficiuntur. Discede à malo, virtutem amplectere, desiste à prauitate. Pollicetor te posthàc ista non commissurum, & istud sufficiet ad excusationem.

Ionæ 3. Luc. 7. Vide, vt sit agenda pœnitentia. Luc. 19.

Ego testificor ac fideiubeo fore, vt si nostrûm quisque, qui peccatis obnoxij sumus, recedens à pristinis malis, ex animo vereq; promittat Deo, se posteà nunq̃ ad illa reditu-rum, nihil aliud Deus requirat ad satisfactionẽ vlteriorem. Benignus enim est, & quemadmodùm parturiens cupit eniti fœtũ, ità & ille cupit effundere suã misericordiam. Sed obstant peccata nostra. Diruamus igitur maceriem, atq; ex hoc iam tempore festũ auspicemur, hosce dies quinq; negocijs omnibus valere iussis. Valeat forũ, valeat curia, facessant mundanæ curæ cum pactis & contractibus: animã meam seruare cupio. Quid lucri fecerit homo, si totũ mundũ lucrifaciens, animæ suæ iacturam faciat? Egressi sunt à Perside Magi: egredere tu è temporarijs negocijs, ad Iesum proficiscere: non est longum interuallũ, si velimus. Nõ enim necesse est traijcere mare, neq; mõtiũ superare cacumina: sed

Hæc sanè accipienda sunt. Nam paulò antè dicit esse satisfaciendũ pro peccatis: hoc est enim dignos pœnitentiæ fructus facere, vt sancti patres docẽt. Matt. 16.

sed domì sedens, si pietatem exhibeas, multamque cordis compunctionem, potes illum videre, potes totam diruere maceriem, totum submouere obstaculum, abbreuiare
Iere. 23. viæ longitudinem. Deus enim, inquit, appropinquans ego sum, & non Deus procùl. Et
Psal. 144. Dominus propè est omnibus inuocantibus ipsum in veritate.

Nunc autem multi Christianorum in tantam vecordiam, tantumque venêre contemptum, vt, cùm innumeris scateant malis, nullam tamen vitæ suæ curam habeant: sed in diebus festis negligenter ac temerè ad mensam hanc accedant, haud intelligentes, quòd communionis tempus non est festum, neque celebritas, sed conscientia pura, vitaque à peccatis repurgata. Quemadmodùm enim qui sibi nullius mali conscius est, hunc oportet singulis diebus accedere: sic qui peccatis occupatus est, nec pœnitet, eum ne in festis quidem accedere tutum est. Neque enim semèl in anno accedere, liberat nos à peccatis, si indignè accesserimus: quin hoc ipsum potiùs auget damnationem, quòd, cùm semèl tantùm accedamus, ne tum quidem purè accedimus. Quapropter adhortor vos omnes, nè negligenter, velutì festo die cogente, ad diuina mysteria accedatis: sed si quandò parabitis huius sacræ hostiæ fieri participes, multis antè diebus repurgetis vosipsos per pœnitentiam, precationem & eleemosynam. Deniquè per hoc, vt vacetis spiritualibus, nec denuò conuertamini canis in morem ad proprium vomitum.

An non enim absurdum, tantam habere curam rerum corporalium, vt appetente festo, multis antè diebus vestem è scrinijs depromptam diligenter áppares, emas calceamenta, mensa largior splendidiorque paretur, deniquè variam vndiquaquè rerum copiam excogites, omnibusque modis temetipsum ornes, nitidumque reddas: animæ verò neglectæ, sordentis, squallidæ, fame contabescentis nullum habere respectum, quum sola maneat impura: ac corpus quidem nitidum huc adducere, animam verò nudam incultamque? Atquì corpus quidem videt conseruus, neque quicquam est detrimenti, quomodocunquè fuerit habitum: illam autem videt Dominus, qui grauissimè punit negligentiam. An nescitis quòd hæc mensa plena est igni spirituali? Et quemadmodùm
Ad sacram cõmunionem vt accedendum. fontes aquæ vim exundant: ità hæc flammam quandam habet arcanam. Nè igitur accesseris stipulam adferens, non ligna, non fœnum, nè augeas incendium, exuratque animam ad communionem accedentem: sed accede ferens lapides preciosos, aurum, argentum, quô puriorem reddas materiam, multoque cum lucro discedas. Si quid mali est, abigas ab animo. Habet quis inimicum, grauiter læsus, soluat simultatem, coërceat animum exardescentem, intumescentemque, nè quis sit tumultus aut perturbatio. Regem enim excepturus es per communionem: quum autem rex ingreditur animam, oportet magnam esse tranquillitatem, multumque silentium, profundam cogitationum quietem. Sed atrociter læsus es, nec potes iram remittere. Quid igitur? An igitur teipsum magìs etiam & grauiùs lædes? Neque enim tantis malis te afficiet inimicus, quæcunque fecerit, quibus teipsum afficis, si non illi reconcilieris, sed Dei leges conculcâris. Ille te contumelia affecit: dic mihi, num tu ideò Deum afficies contumelia? Etenim non recipere in gratiam eum, qui molestiam attulit, non tam est illum vlcisci,
Matt. 5. quàm Deum afficere contumelia, legis huius authorem, præcipientis vt inimicis reconciliemur, priusquàm accedamus ad altare. Proindè nè respicias ad conseruum, neque ad magnitudinem iniuriarum, quas intulit ille: sed ad Deum, illiusque timore in animum demisso, illud expende, quòd quo maiorem vim admóueris animo tuo, post innumera mala cogens illum redire in gratiam cum eo, qui molestiam intulit, tanto maius præmium feres à Deo, qui hæc præcepit. Et quemadmodùm hîc Deum excipis multo cum honore, sic & ipse te illic multa cum gloria excipiet, reddetque tibi millecuplam istius obedientiæ mercedem: quam nobis omnibus assequi contingat, gratia & benignitate Domini nostri IESV Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

COMMEN-

COMMENTARIVS RERVM GESTARVM SANCTI ET GLORIOSI APOSTOLI *Thomæ, Authore Simeone Metaphraste.*

OLIM quidem in terra versantes Apostoli,& terram,quæ est sub cęlo,obeuntes,ijs,qui impietati inseruiêrunt,prędicârunt libertatem,miraculis ad salutem ab errore abstrahentes, & fidei malagmate medicantes animas, quæ laborabant infidelitate. Postquàm autem migrârunt ad Dominum,pijs reliquerunt corpora, pignora salutis, vt quod cùm aderant faciebant, hoc etiam postquàm migrâssent,efficerēt,cęlestis illius publicæ celebritatis imagines,eorum memoriæ festa nobis largientes: vt tāquàm cum præsentibus & differentibus rursùs versantes, percipiamus gratiam Apostolicam. Vndè etiam nunc clarissimus Apostolorum Thomas, per eius memoriam nobiscū rursùm versatur: Thomas,qui est fidei nostræ pater ex incredulitate, & index perfectus veritatis:qui incredulitatis occasionem amputauit incredulis,& fidem Apostolorum per incredulitatem effecit firmiorem. Decemb. 21. Sanctorum corpora, pignora salutis. Ioan. 20.

Quandò enim vnigenitus Dei filius, qui est in sinu patris, non ferens videre suum figmentum in peccati seruitutem redactum, suis hac in re inflexus visceribus, visus est sicut nos,si peccatum dempseris,tunc hic quoquè magnus Apostolus,post aliorum discipulorum electionem, qui Iesum sunt secuti, iussus est sequi Dominum. Nam cùm in Iudæa à matre esset in lucem editus,habens parentes,qui vitam tenuiter agebant,ab eis alebatur & educabatur, & ad vitam formabatur similem, veluti à quodam optimo pædagogo, paupertate eruditus, & ad Domini suscipiendum præceptum aptus redditus. Libros itaque legens Mosaicos, (ij enim diligēter proponebantur filijs Iudęorum) componebat quidem suos mores ad honestatem: doctrina autem formabatur ad res diuiniores, & à puerilibus procùl remotus ludibrijs, instituebatur & crescebat, donèc peruenisset ad perfectam mensuram ætatis Christi. Viuens enim, sicut priùs diximus, in vita paupere,& artem exercens piscatoriam, in vtroq; potens est cognitus : ex vno quidem formatus ad tenuitatem, quæ sunt superuacanea, minimè admittentem, & doctus esse contentum solîs necessarijs : ab altero autem institutus ad patientiā in laboribus, & ad hoc, vt rebus molestis & asperis sua sponte priùs exerceretur. S. Thomas in Iudæa natus. Fuit piscator.

Protinùs itaq; nulla dilatione vsus est nec cunctatione,nec tardauit ad vocationem : sed adeò celeriter fuit mutatus, & vinctus voce vocātis, vt dicto citiùs ostēderet obedientiam. Atque sic quidem fit Verbo familiaris,& refertur in numerum reliquorum,qui vocati fuerant : fitq; discipulus animi studio promptissimus, minister fidelissimus, Apostolusque & œconomus probatissimus Apostolatùs gentium, qui fuit ei creditus. Statìm autem & ad Apostolatum fuit corroboratus, & diuina impletus virtute,& miraculorum diues operatione, statuit cum Verbo versari perpetuò. Cum quo quidem degens toto tempore, quo vitam egit in carne, multas quidē cum eo subijt afflictiones, multas autem persecutiones & migrationes. Et aliquandò quidem cùm ipse à Iudæis expelleretur,simul quoq; cum eo expellebatur: & cùm lapidibus appeteretur,ipse quoquè simul appetebatur : aliquandò autem cùm ipsum vellent in suam redigere potestatem,& morte afficere,paratus erat alacriter cùm ipso morte affici, desiderio plenam illam vocem emittens ad Dominum:Eamus,& moriamur cum ipso. Quandò enim amicum Lazarum à mortuis suscitaturus pergebat Saluator, quandò per absentiam concessit morti superare naturam,quandò voluìt ostendere sepulcrum somni locum,quandò vinctum mortuum voluìt efficere ad vocationem viuis celeriorem, tunc accedentes discipuli metum prædicabant Iudæorum, lapides reuocabant in memoriam, dehortabantur nè accederet: Magister,dicentes,nunc quærebant Iudæi te occídere,& rursùs vadis illuc? Cùm autem illi non possent persuadere,(Non enim oportebat infantiam, quæ tunc erat, discipulorum, morti opem ferre aduersùs Lazarum, neque impedimentum liberationis ex sepulcris,illorum cerni timiditatem) metu & desiderio distra- Sequitur Christum. Ioan. 11. Ibidem.

ctis eorum animis, conuertebantur ad animi ægritudinem. Sed Thomas promptè & alacriter soluens Apostolis molestiam: Eamus & nos, inquit, & moriamur cũ ipso. Est enim quauis vita melior, quæ cum Domino accipitur, occisio. Atque hæc quidem sic se habebant: & Apostolorum animos detinebat admiratio, cogitantes condiscipuli audaciam ad mortem subeundam.

Ioan. 11.

Sed cùm Crux fixa fuisset, & mors esset suspensa, & infernus traheretur captiuus, & mutata esset lex sepulcri, & mors Christi effecta esset mors mortis, surgẽs Saluator post erecta apud inferos aduersùs mortem trophæa, appáret suis amicis lugentibus & flentibus, in hoc quoquè fidem faciens victoriæ: qui rerum rectè gestarum illos faciens spectatores, certè nec ipsum quidem permisit esse expertem primorum miraculorum. In quadam domuncula discipulos in arctum tunc metus cogebat Iudæorum: quo quidem in loco, periculum præuidentes, manebant. In medium ergò eorum latentium accedit Iesus, non vocem emittens antequàm adspiceretur, non pulsatione ostij territis eorum animis: sed pedes, qui per mare sunt ingressi, ostijs quoquè non apertis intrârũt: (Negabat enim suas leges natura iussa à Domino) & qui omnia fecerat, in suum templum ingreditur clausis ostijs: & qui per lignum mortem contriuit, nunc vim affert ipsi ligni naturæ. Venit ergò Christus in medium eorum, miraculo ingressûs confirmans miraculum resurrectionis. Et sic quidem discipuli ipsis oculis eius, quem desiderabant, fructum percipientes, lætitia afficiebantur. Solus autem Thomas abfuit à spectaculo: qui diuino quodam, vt videtur, consilio non aderat, vt, cùm miraculum magis examinâsset, esset præclarior præco resurrectionis. Sed Saluator quidem, cùm suî spectaculo impertijsset Apostolos, recessit protinùs, perfectiorẽ contemplationis visionem Thomæ amico, vt videtur, reseruans.

Ioan. 20. Matt. 14. Clausis ostijs intrat Christus ad discipulos.

Ioan. 20. Cùm autem reuersus esset Thomas, & venisset in mentem discipulis ei dicere, Vidimus dominum: ille propter id, quod audiebat, lętitia affectus, quod fieri desiderabat, hoc factum esse audiens, non credebat. Solent enim ingentis lætitiæ exuperationes, esse tardiores ad ea credenda, quæ dicuntur. Discipulis igitur: Nisì, inquit, videro in manibus eius fissuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Ad hæc fortè Apostoli: Quid sibi vult, ô Thoma, sermo incredulitatis? Si non credit discipulus, quomodò crediderint Iudæi? Si Apostolus & amicus non admittit resurrectionem, quomodò eam admiserint ij, qui cruci affixerunt? Qui Thomæ non persuaserunt, quomodò reputabuntur digni, qui admittantur à gentibus? Non te pudore afficiunt, & ad fidem attrahunt, præcedentium ingentes turbæ miraculorum? Leprosus mundatus: Paralyticus integris membrorum compagibus restitutus: Cæcus videndi facultati redditus: Manus morte affecta, quæ rursùs fuit ad vitam reuocata: Fluctus, per quos inceditur pedibus: & Lazarus sepulcrum exuens, tanquàm vestem? Quomodò, cuius admiraris opera, eius suspectam habes resurrectionem? Non credat Caiphas: curiosè scrutetur Nicodemus: calumnietur Iudæus. Cur dubitat Thomas de resurrectione? Sed contrà discipulus videtur dicere iustiora: Cur mea dubitatio est à vobis repræhendenda, ô Apostoli? Ad Iudæos emittor pręco resurrectionis: sicut vos, proficiscor Apostolus ad docendum gentes resurrectionem. Quomodò ergò, quibus non fui socius spectaculi, suscipiam æquè atquè ipsi legationem? Quomodò, quorum non habeo cognitionem, ea ego docebo alios? Quomodò lingua ea dicet confidenter, quorum testes non habet oculos? Verbis credam solis? Sed Iudæis ero in fide suspectus, meque facilitatis damnabunt & leuitatis. Gentiles quoquè verba non admittent: potiùs autem meum ridebunt testimonium, qui ex solo auditu prædico resurrectionem.

Rursùs clausis ostijs, diuina virtute Christus intrat ad suos.

Non multum intercessit temporis, & rursùs affuit Dominus, ingressûs miraculum nunc quoquè similiter ostendens: vt quæ alijs simul discipulis, ea soli quoquè Thomæ largiatur. Ostendit ergò ei signa Crucis: ac vulneris, quod accepit in látere, ostendit signaculũ. deindè, Quia vidisti me, inquit, credidisti. Beati qui nõ viderunt, & crediderunt: magnam nobis repositam ostendẽs beatitudinẽ, qui credidimus per sermonẽ discipulorum. Illud ergò diuinũ & admirabile spectaculũ cùm consecutus esset Thomas, fuit etiam causa Apostolis, vt illa discerent, quæ priùs nõ nouerant. Suum enim Deũ & Dominum confessus est eum, quem adspexerat. Re vera enim Dei est pulchrum facinus resurrectionis. Cùm autem post hæc Christus à discipulis magna ex parte videri non posset,

vt

vt qui esset glorificatus incorruptione corporis, & non posset conspici mortalibus oculis, seipsum manifestum reddebat, quandò volebat, & quandò nouerat futurum vtile ijs, qui adspiciebant. Itaque cùm Domini eis deesset conspectus, curam gerebant veteris artis, in qua fuerant educati. Illa autem erat, scapham ascendere, & in profundum maris retia demittere. Quodam verò die, dum ipsi intenti erant piscationi, apparuit eis desideratus Iesus, stans in litore, & iubens ad dexteram partem nauis rete demittere. Capta est autem multitudo piscium innumerabilis: erat enim diuini iussûs operatio. Tunc simul cum ijs aderat etiam Thomas, & simul nauigabat, & simul operabatur, & diligenter curabat retia, & se paratissimum ostendebat ad obediendum. Experientia enim didicerat ijs credere, quæ Deus fuerit operatus: & ideò vnà nauigabat, & simul operabatur cum discipulis. Ioan.21.

Cùm autem iam adesset tempus Assumptionis, quo cum eo, quod ex nobis assumpserat, oportebat Christum ascendere ad patrem, ipse educit mystas extra Bethaniam vsque ad Oliuetum: & illic de se differens, & ex scripturis coniungēs testimonia, cùm & coram eis comedisset, & confirmâsset se non esse spiritum, vt ipsi existimauerant, & deindè sublata manu eis immisisset benedictionem, ille quidem ascendit in cęlos: ipsis autem cum magno gaudio fuit reditus in Hierusalem. Quidnì enim gauderet, & cum alijs lætaretur discipulis, sacrosanctus iste, & magnus Apostolus, videns verba deducta esse ad effectum, & susceptæ carnis verum esse mysterium, neque frustrà in eo versatam fuisse incredulitatem? Atque dies quidem ille à Domino præstitutus, iam finem accipiebat conuenienter ijs, quæ ille dixerat: & diuinus spiritus ad eos aduolans, tanquàm sonus quidam flatûs vehementis, statim in linguas igneas diuidebatur. Qui cùm fuisset super vnumquēque, faciebat eos loqui linguis alienis, adeò vt, qui audiebāt, afficerentur magna admiratione. Tunc ergò hic quoquè magnus Apostolus cùm sederet vnà cum reliquis discipulis, ipse quoquè in igneis linguis accepit gratiam: & cùm in suum habitaculum totum intromisisset spiritum, totus fuit illius instrumentum, valdè sapienter & opportunè pulsatum. Sic ergò Thomas ab alto confirmatus, fuit perpetuò accinctus, promptoque & alacri animo ad prędicationem, nihil timens eorum, quę sunt terribilia, nec stupens aliquid eorum, quæ sunt clara & illustria. Luc. 24. Acto.2.

Cùm ergò res Apostolis se haberent ex animi sententia, oporteret autem Domini iussum finem accipere, qui quidem erat: Euntes in mundum, docete omnes gentes, alius quidem ex Apostolis aliam orbis terræ partem sortitus est, sicut eis, qui aduenerat, spiritus, sortem definiërat. Thomas igitur missus est in Indiam, quæ erat planè barbara, & in nefarijs versabatur actionibus. Ipsa autem sita est longissimè ab Aegypto: alluitur verò mari valdè nauigabili: & est quidem egena rerum necessariarum: abundat autem rebus preciosis, & ad luxum accommodatis. Eam habitat id genus, quod dictum est, quod est & frequentissimum, & deditum mercaturæ, & magna ex parte nudum, & instâr ferarum, quæ degunt in montibus, vitam agens. Quam ob causam corporum superficiem radij solares inuadunt ardentiùs, valdeque incendunt, & denigrant, & efficiunt visu deformiores. Colebant autem isti simulacra facta ex omne genus materia: & quod in ea conferebatur studium, & cultura, longo tempore confirmata, inducebat consuetudinem, ratione quauis potentiorem. In hanc ergò regionem magnus ingrediens Apostolus, nullum præ se tulit fastum & arrogantiam: neque elatè aut gloriosè quippiam est locutus, neque aliud fecit superbè & insolenter ad ostentationem: sed ornatus Christi moderatione, & pro quouis alio ornamento & lorica, ea indutus, coma sordidus, vultu pallidus, totus aridus & exanguis, & planè succo carens, &, vt semèl dicam, non tam corpus, quàm vmbram corporis circunferens, sordido & trito amictus pallio, moribus lenis, sermone vtilis, factis valdè admirabilis, humilioribus se accommodabat, spiritus altiorum deprimens. Matt. 28. S. Thomas mittitur ad Indos.

Cùm talibus moribus & vita præditus ad Indos venisset, visumque ei esset gentis ingredi interiora, postquàm vidit falsam dæmonum religionē eos compręhēdisse, & imis eorum animis insedisse, non statìm processit ad eos refellendos, non induxit repræhensiones, non tanquàm medicamento vsus est austeritate: Sciebat enim, quòd quæ longa consuetudine in nostris confirmata sunt animis, non possunt facilè deleri, & persuasione magìs, quàm vi, mutantur. Propterea magìs vtitur mansuetudine, & bonis moribus, & blandis verbis, magnus & dignus, qui in honore haberetur, non ex fastu & tumore, & Qua prudētia vsus sit ad Indos cōuertēdos.

Christi insigne, humilitas.

verbis magnificis, sed ex factis & signis eis apparens, & insigni Christi, nempe humilitate, valdè ornatus: quo quidem eos magìs capiebat, & attrahebat ad agnitionem, quòd esset operibus quidem admirabilis, spiritu autem mitis & moderatus. Itaque moti admiratione Indi, rogare cœperunt quisnam esset, & cuiâs genere, & quænam esset eius religio, & quod studium. Ille autem (habebat enim in se Christū magistrum) leniter & modestè respondit, quòd esset genere quidem Iudæus, discipulus autem insignis illius Mosis: illius, inquam Mosis, qui cum Deo est collocutus: deindè etiam Christi filij Dei discipulus, qui venit ad mundi salutem, & quòd vitam æternam, & animarum salutem veniret annunciatum: quibus qui crediderint, erunt ineffabilium bonorum participes. Præterea narrat Christi Dei Verbi demissionem: refertque miracula, quæ fecit, dum in terris in carne ageret: ipsamq; passionem, quæ multis videtur probrosa: virtutem resurrectionis, & ad cælos ascēsionem. Cuius discipulus, inquit, ego, & minister admirabilium, quæ ipse fecit, miraculorum, atque œconomiæ, qua fuit Deus & homo, creatus sum præco. Cuius annuncians in homines benignitatem, & immensam in ipsos misericordiam, ad vos vsque accessi. Cuius factus sum Mysta & Apostolus. Et cùm ipsis oculis facta sit mihi fides eorum, quæ dicuntur, nō vi eos, qui renuunt: sed omni charitate amplector eos, qui persuadentur.

Indi fidem Christi cōplectuntur. Mar. 16.

His, & pluribus alijs diuinitùs prolatis verbis, Indorum populus ad mysterium introductus, suis animis suscepit verbi semen. Deindè (vt dicam cum diuino Euangelio) Domino adiuuante, & sermonem confirmante per signa consequentia, paulatìm quidem abducti sunt ab idolorum libaminibus & abominationibus: ad veram autem fidem accesserunt: & sic Apostolicis transformati doctrinis, Christo familiares euaserūt per baptismum: adeò, vt etiam vsque ad ipsum regem peruenerit prædicatio, etiamsi non penetrârit vsque ad profundum eius mentis. Itaque qui genere quidem ad regem attinebant, cùm se totos dedidissent sermonibus Apostoli, ab eo auelli non poterant: Rex autem ipse detentus à profunda caligine ignorantiæ, & à quibus miraculis oportebat ad lucem traduci, ab eis voluntaria cæcitate ad maiorem accensus insaniam, consultabat de morte Apostoli. Quamobrèm dicto citiùs in eum fert sententiam: & lanceis de medio tollitur magnus hic Apostolus, qui propter Christum mortem lubenter *suscepit.* Eum beatum quidem iudicauit chorus eorum, qui per ipsum crediderunt: beatum autem censuit quoquè chorus eorum, qui sunt in excelsis: plausitque iustorum multitudo cum Apostolis, videntes sacram illam & diuinam animam in cælos ascendentem, & stipatam Angelorum ordinibus.

S. Thomas lanceis cōfoditur.

Quid autem deincèps consequitur, & quid è superis prouidet & dispensat bonitas, homines attrahens ad pietatem? Sacrum quidem illud corpus fidelium manibus decenter compositum, sepelitur: Regis autem filius incidit in grauem morbum, & qui erat arte humana validior. Pater ergò (quidni enim, si pater?) inflectitur à natura, fletibusq; & lachrymis irrigatur, lamentationibus laniatur. Sed nullam inueniēs mali solutionem, miraculorum Apostoli recordatur: & quærebat paruam aliquam partem ex eius reliquijs ad medendum ei, qui laborabat. Postquàm autem resciuit non comparére corpus Apostolicum, saltem puluerem, quem illud tetigit, iussit afferre. Quod quidem cùm factum esset, pater, ægrotanti filio puluere imposito, sanum vidit eum, quem putabat moriturum, etiamsi ille modicam lucem agnitionis, quam acceperat, sua sponte repulerat, & verè erat mortuus, vt qui acerbam mortem suscepisset impietatis. Et hæc quidem quantùm licuit non aberrando à veritate, composita fuerunt, & conscripta, & Apostoli laudi sunt dedicata. Tantæ nobis lætitiæ causa est hodiè Thomas. Per quem etiam Indorum barbaræ gentes didicerunt eam viam, quæ fert ad cælos: & quorum corpora erant Solis radijs denigrata, euaserunt candidis lætisque & alacribus animis, qui in intelligentiam cadit, Sole purè ac suauiter eis illucescente: Ad gloriam patris, & filij, & spiritûs sancti, vnius, & quæ diuidi non potest, diuinitatis: Quam decet gloria, honor & adoratio nunc, semper, & in secula seculorum, Amen.

Vide magnam vim pulueris, q. tetigit corpus S. Thomæ.

CAR-

CARMEN *ALTHELMI EPISCOPI OCCIDENTALIVM SAXONVM, VT BEDA AIT, DE S. VICTORIA *virgine & martyre, itemque S. Anatolia, Lib. 2. De Virginitate.*

* Adelmi

TEmpore quo Decius mundum ditione tenebat, 23.Decemb.
Militibus Christi mortis discrimina condens:
Extitit in Roma binarum fortè sororum
Fama nitens, validis pulsans rumoribus aures.
Quas nullus poterat tormentis vincere tortor,
Quanlibèt insontes mulctaret cęde cruenta,
Vt vitæ auctorem superata mente negarent.
Altera de geminis felix Anatolia dicta: S. Anatolia.
Altera sed tenuit verum Victoria nomen. S. Victoria.
Has igitur sponsi claris natalibus orti,
Ad prolem generis studuerunt iungere nuptis.
Sed mens virgineis ambarum torrida flammis
Stuppas luxuriæ combussit torre pudoris, Respuunt nuptias.
Spurcitias mundi contemnens corde caducas.
Spargebant gazam, simul & patrimonia dantes, Sua omnia dant pauperibus.
Aurea calcabant roseis crepundia gemmis,
Cunctaque pauperibus mox ornamenta misellis
Largitæ, sibi nil seruantes, æthera vincunt.
Nuncius è claro pennatus lapsus Olympo,
Flammeus adspectu, niueo splendore coruscus,
Sceptrum qui nitidum dextra gestabat in alma,
Ambas compellans tali cum voce puellas: Angelus eis apparet.
Nunc procùl à vestro pallorem pellite vultu,
Pectore nec pauido quatiens timor ilia pulset:
Dum vobis thalamus paradisi sede locetur:
In quo perpetui nunquàm consortia sponsi
Deficient penitùs, sed gaudia longa manebunt:
Dum vos virginitas comes indefessa sequetur.
Ambæ seruabant castæ consortia vitæ,
Angelus vt dederat sanctis præcepta pudoris,
Vsque fugam vitæ mors marcida limen habebat,
Latrans & populans vitali pectora flatu.
His igitur gestis stringuntur sæua procorum
Pectora, lethifero zeli maculata veneno,
Dum cernunt amplum sponsas expendere censum.
Intereà Romam linquens Victoria virgo, S. Victoria exilium.
Exul in exilium Tribulanæ ducitur vrbis,
Quo Draco funestus ructabat flamina ventris
Lympida, lethifero corrumpens aëra flatu
Intantùm, vt ciues, vasto crepitante tumultu,
Linquere iam vellent pollutam flatibus vrbem,
Exosi latebras, horrens quas belua tenebat.
His igitur miseris spondet Victoria virgo,
Credula si Domino pandant præcordia Christo,
Lurida pestifero linquentes idola cultu,
Vt dicto citiùs truculentam flamine * Gypsam, for. * dipsam.
Quæ turmas vulgi mulctabat strage cruenta,
Pelleret è populo, dum vellent credere Christo.
Quod dum sponderent concordi voce cateruæ,
Squamigerum proturbauit mox virgo chelydrum, S. Victoria draconem profligat.
Et procùl in vacuas iussit se ferre salebras.
Mox draco crudelis sermonum pondere pressus,
Obscurum liquit squamosa pelle tigillum.

Sic virgo felix, æthrali freta triumpho,
Ingentem explosit sancta virtute colubrum,
Vt nunquàm posthàc serpens irrumperet antrum:
Sed procùl abscedens, incultis exulet aruis.
for. * di-psam, Iusserat vt * Gypsam verbo terrente migrare,
Ciuibus impendens expulso natrice palmam:
Tunc petiji ciues felix vernacula Christi,
Quatenùs in Crypta sibi, natrix vndè nefandus
Aufugit, pariter dignentur condere cellam.
Hic videtur versus vn* deesse. Mox veneranda Dei supplex vt virgo poposcit:
60. Virginibus præest S. Victoria. Insupèr & deciès senas iunxêre puellas,
Quæ precibus crebris laudarent voce tonantem,
Odis Dauidicis modulantes carmina sancta.
Tunc procus Eugenius delubri flamine fretus,
Thurificent iussit, munusque litare Dianæ.
Alma sed imperium spreuit complere nefandum.
Gladio percutitur. Idcircò gladium stricto mucrone vibrabat
Crudelis tortor, fundendo fluenta cruenta:
Virgineos artus roseo qui rore rigauit.
Vltio diuina in eius percussoré. Mox interfector sensit discrimina palmæ:
Arida marcescens torpebat dextra lacerti.
Insupèr expertus calloso corpore lepram,
Vermibus atque scatens, efflauit flamen in auras.
Sic quoquè famosis felix Anatolia signis
S. Anatoliæ exilium. Claruit, exilium sæui perpessa Tyranni.
Sanat dæmoniacum. Consulis en sobolem, constrictam nexibus arctis,
Expertem sensûs, cum bruta mente vagando,
Hostibus explosis, reparauit pectus anhelum.
Qui rumor fusus, diuersis pestibus ægros,
Conduci fecit, stipantes agmine sanctam.
Illis optatam reddebat virgo salutem.
* dipsam Nec non & Marsum, qui toruam carmine * Gypsam
Efferet ardebat, sanctos vt belua lacertos
Dentibus horrendis & rictu rodat aperto:
Curauit subitò, disrumpens vincla chelydri,
Qui priùs in spira Marsum sinuârat inertem.
Idcircò cursìm pergebat credere Christo,
Agnoscens propriam tanta virtute salutem.
Insupèr & meritum cumulauit sanguinis ostro,
Occiditur S. Anatolia. Quem subijt binis sertis mox candida virgo.
Integritas nitidam, necnon & passio rubram,
Pingebant variam celsa virtute coronam.

EIVSDEM S. VICTORIAE HISTORIA BREVIS EX MARTYROLOGIO ADONIS *Treuirensis Episcopi.*

23. Decemb. ROmæ natalis sanctæ Victoriæ virginis & martyris, persecutione Decij Cæsaris. Hæc desponsata Eugenio, viro pagano, rogante Tito Aurelio, qui spõsam Anatoliam virginem habebat, ad suadendam eam, vt ei nuberet, perrexit: cui & dixit: Audi me, domina soror Anatolia: & ego Christiana sum, & nóui, quia Deus nuptias non condemnat. Prophetæ & patriarchæ cõiuges habuerunt, & posteritas eorum à Deo benedicta est. Nunc ergo audi me, & accipe virum, qui te non prodat, ꝙ sis Christiana: sed per maritalē copulã fiat, vt ipse Christianis cõsentiat. Hęc dicēti Victorię virgo Anatolia respõdit: O Victoria, vince diabolũ, & esto vera Victoria. Tunc quandò tota terra vacua erat, Gene. 1. 8. & 9. dixit Deus hominibus: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Nunc plena terra, post-

postquàm filius Dei de cælo descendit, quotidiè clamat: Crescite in fide, multiplicamini in charitate, & replete cælos: quia appropinquauit regnum cælorum. Matt. 4.

Iterùm inter alia & post alia, sancta Anatolia intulit: Ego dic, qua explicui precium ornamentorum meorum in pauperes Christi, vidi per visum iuuenem aureo diademate splendidum, in vestibus purpureis atque gemmatis: qui grata facie & læto vultu me inspiciens, ait: O virginitas, quæ non in operibus tenebrarum, sed semper in lumine versaris. Hæc ego audiens, euigilaui, & cœpi flere: & proijciens me in pauimento, rogaui Dominũ, vt is, qui mihi loquebatur, dulcissimos sermones iterùm prosequeretur. Sic mihi oranti & prostratæ, idẽ qui antè loquebatur, talia mihi subsequitur: Virginitas purpura regalis est, quã qui induit, reliquis fit eminentior. Virginitas gẽma est preciosa. Virginitas thesaurus est regis immensus. Huic fures insidias tendũt. Hãc tu euigilans solicitè custodi, quantumq; te plus habere cognoscis, instantiùs custodi, nè perdas. Visio S. Anatoliæ. Virginitatis encomium.

His & similibus verbis & factis incitata Victoria, omne preciũ ornamentorum suorum & ipsa distraxit pauperibus. Sicque factum est, vt agentibus sponsis earum Aurelio & Eugenio, quia nubere illis virgines Christi noluerunt, à Decio Imperatore vrbe Roma pulsæ, ad prædia sponsorum ducerentur. Vbi fame & inedia ità afflictæ sunt, vt vix ad vesperum modicus panis cibarius eis daretur: nulloque pacto efficere sponsi potuerunt, vt vel ad nubendum, vel ad sacrificandum animi illarum inclinarentur. S. Victoria omnia sua dat pauperibus.

Beata igitur Victoria in virginitatis proposito inuincibiliter persistens, post multa facta miracula, inter quæ plurimas virgines Domino aggregauerat, percussa est gladio in corde à carnifice Taliarcho, quẽ rogatu Eugenij sponsi sui Iulianus pontifex Capitolij & comes templorum, ad hoc opus direxerat. Passa est autem decimo Calendas Ianuarij. Corpus eius cum omni reuerentia curatum. Taliarchus verò percussor eius, leprosus factus, intra sex dies consumptus à vermibus, expirauit. Cæditur gladio in pectore.

MARTYRIVM SANCTORVM DECEM MARTYRVM, QVI IN CRETA SVBIERE MARTYRIUM: *Authore Simeone Metaphraste.*

Alius quidẽ aliquid aliud persequatur oratione, illius quæ vulgò iactatur, Cretæ: alius quidẽ pulchritudinẽ, alius verò magnitudinẽ, & alius quidẽ mœnia & portus, alius aũt aëris tẽperationẽ, & fructuũ fertilitatẽ. Ego verò id, quod alia vincit omnia, & quam solã eius opifice dignã dixerim feracitatẽ, eam dicã ante alia. Quisnam est hic fructus, & quodnam est tantum insulę ornamentum? Quid aliud, nisi diuinus chorus martyrum, & qui laudatur numerus, & quod omnium quidem est spectaculorum iucũdissimum, & acroamatum omniũ vtilissimũ? Decẽ, inquam, illi pro Christo martyrij coronis redimiti: qui ex ea quidẽ processerunt, fortissimè autẽ pro Christo subière martyriũ. qui eam pro alimẽtis reuerà pulchrè sunt remunerati, cùm eam tanto honore affecerint, vt in ea per martyrium fuerint consummati. Quomodò verò, paucis iam dicet oratio. Decemb. 23. Martyres, ornamentũ patriæ suæ.

Decius ille, qui magno fuit furore percitus, & ad puniendos Christianos omniũ fuit violentissimus, is tunc sceptra tenens imperij Romanorũ, huius insulæ constituit Proconsulẽ virum quendã, qui eodẽ quoq; nomine appellabatur, nempe Decius, nõ minùs aũt, q̃ in nomine, cõueniebat in moribus. Qui cùm fuisset in Cretam, rem paruã existimauit, & q̃ nullã haberet immanitatẽ & sæuitiã, omnes qui sunt in ea Christianos, postq̃ subiecisset innumerabilibus generibus tormentorum, deindè acerbè tollere de medio. Quærebãtur ergò omnes, & inueniebãtur: & cõpręhensi, ad ipsum ducebãtur. Cum quibus hic quoq; sacer chorus, pręstantissimorũ virorũ denarius, veluti ex optimis eximij selecti ciuitatib⁹: quorũ alios quidẽ maxima omniũ, q̃ illic erãt, præbuit ciuitas: alij aũt orti erãt ex alijs: cõmuniter verò simul oẽs festinabãt ad vnã, quę est in cęlis, ciuitatem. Decem pręstantes viri compræhenduntur.

Ij cùm tũc stetissent ante Proconsulẽ, quos non tunc quidẽ sermones liberè habuerunt? quibusnam autem factis non obscurârunt sermones? & quodnam quidem tormentorum iter non peruaserunt? quodnam autem supplicium non superârunt tolerantia, cæsi, torti, per terram tracti, lapidibus appetiti, irrisi, consputati, & omne genus feren- Multis excruciantur modis.

ferentes subsannationis? Sed erant hæc quidē illis futurorū gymnasia, & veluti quædā præexercitationes. Postq̄ autē oportebat eos magna currere Olympia, tēporis, inquā, tormentorum: erat verò dies præstitutus decimo Calendas Ianuarias: & paratum quidem erat tribunal, & præsidebat Proconsul: ducebantur autem athletæ: pleni verò erāt ambo, hi quidem animi alacritate, ille verò furore & insania. Et ille quidem erat propensus ad puniendum vsque ad mortem, hi verò parati erant sustinere vsq; ad extremū spiritum. iracundo & cædem spirante vultu eos intuens, Quænā est, inquit, tanta amentia, q̄ neque ratio, neque tempus vos id docuit, quod est futurum conducibile? Deindè perindè àc si sola, quā præ se ferebat, ira eos perterrefecisset, & iam eis, vt parérēt, persuasisset, Sacrificate, inquit. Sin minùs, ego quidem nihil dicam ampliùs. Vos autem scietis paulopòst, quisnam sit Decius, cui vos non vultis nunc morem gerere.

Ad hæc martyres, Nos quidem, ô Præses, responderunt, & verbis & factis, & etiam tempore satìs magnam dedimus experientiā, q̄ neq; dijs sacrificabimus, neque ad hoc alicuius alterius cedemus sermonibus. Sed neque, interpellās dixit impius, vobis, ô impij, erunt curæ vlla tormenta? Nequaquàm, dixerunt sancti. propemodùm enim hoc nomine tibi habemus gratias, q̄ nobis dederis, vt his accipiamur epulis. Sed non sic, inquit Præses, erit deincèps. Sed scietis, quanta sit maximorū deorum potentia, quos vos tam impudenter maledictis insectamini, neq; hos qui adsunt, reuerentes, qui simul sunt multi & sapientes: qui inter deos quidem primùm Iouem, deindè Iunonē, & Rheam, & reliquos colunt. Quæ enim primùm sustinuistis, erant velutì solùm vmbræ suppliciorū. Nunc autem tam multis supplicijs cruciabimini, vt nō vestra audacia ab eis solùm comprimatur, sed alijs quoque metum incutiat, qui æquè àc vos sunt inobedientes, si modò vlli sint eiusmodi.

Eccè mirabilem sanctorū alacritatem ad ferēdas pœnas.

Ad hæc rursùs viri fortissimi: De Ioue quidem, ô Præses, & illius matre Rhea nihil nobis dixeris. Neque enim apud eos, qui ignorant, verba facis. Scimus enim, vt qui à patribus nostris audiuerimus, genus eius & fortunam & mores. Sepulcrū autem, si vis, etiam præsentes indicabimus. Nam ipse quoquè in Creta ortus est. Fuit verò eorum, qui in ea habitabant, Tyrannus. Erat autē adeò intemperans & procliuis ad libidines, vt non solùm in fœminas, sed etiam insaniret in masculos: præstigijs verò vtebatur & *malis artibus*, se callidè mutās propter summā intemperantiam, & singulis horis se *polluēs nefarijs* concubitibus. Quidā autē, qui eisdem laborabant vitijs, & imitati fuerant illius abominationem, (Quid est enim tam facile, q̄ mali imitatio?) & eum deū esse pronunciant, & ei templa excitant & sacrificant, vt quod eis placet, deo quoq; videatur placere: & sic non solùm Deo non inuisum, sed etiam, proh dolor, diuinum existimetur, se libidinosè & intemperanter gerere.

Iouis libido immanis.

Diuino hæc loquēte choro, Procōsul quidē disrūpebatur, vt qui cōuinceretur: multo aūt magìs furebat etiā populus, & impetu ferebantur ad cōprehendendos martyres: & eos manibus propemodùm discerpsissent, nisì Decius & voce & manu eos cohibuisset. & cùm iussisset eos quiescere, acerbius illis mortis genus machinabatur. Et sanctos quidē statim arripuêre tormenta: alios quidem alia, sed acerbitate & magnitudine doloris similia. Nam alius quidē ex ipsis suspēsus, ferreis lacerabatur vngulis: nerui verò diuellebātur, carnes aūt illius in terrā defluebant. Alij verò lapidibus & acutis sudibus sauciabātur latera vsq; ad ossa. Alij quidē graui plūbo verberato dissoluebātur cōpages, ossaq; cōfringebantur & conterebātur. Alius itē aliter. est enim vel solo auditu miserabilis acerbitas suppliciorū. Etenim quomodò ijs, qui sunt paulo misericordiores, hæc videre est intolerabile: ità etiā sigillatìm persequi & audire, est lōgè molestissimū. Sed martyres hæc etiā patiētes, adeò facilè, aut, vt veriùs dicā, iucūdè ferebāt, vt q aderāt, cōijcerent eos nō tā dolere ꝓpter ea, quæ sustinebāt, q̄ ægrè ferre, q̄ nō essent plura tormēta.

Sancti martyres dirè cruciantur.

Illorū stupenda fortitudo.

Omnes itaque ad eos confluebant, tanq̄ ad res nouas & admirabiles, tam fideles, q̄ quibus manca erat pietas. Sed illi quidem, vt admirarentur athletarum constantiam, & suam confirmarent pietatem: hi autem, vt irriderent eorum tolerantiam, & eorum plagis quodammodò lætarentur propter insignem crudelitatem. Quamobrē non modò nulla mouebantur misericordia, sed etiam Præsidem & lictores magìs iritabant ad sæuitiam. Et hi quidem sic incitabant, ille verò iubebat, lictores autem exequebantur. Porrò autem Præco quoquè clamabat: Parcite vobisipsis. Parēte principibus. Sacrificate dijs. Martyres autem etiam in tanta copia rerum asperarum, erant omni-

omnibus simul superiores, turba, præcone, tormentis, ipso Præside, & ante eos, omniũ principe satana, & vniuersis, quæ eis subijciuntur, copijs. Omnes enim, veluti signo dato, vnam simul vocem tollunt: Sumus Christiani, Christi hostiæ, Christi victimæ: etiamsi milliès mori oporteat, lubenter moriemur.

Cùm autem martyrum negocio omnia postponerentur, qui erat valdè promptus satanæ minister Decius, desperans fieri posse, vt persuaderet adhuc & cogeret, fert in eos mortis sententiam. Ducebantur itaque sancti, vt ense interficerentur, ad locum, qui parùm quidem abest à ciuitate: ab incolis verò vocabatur Alonium. Ad eum festinantes martyres, ostenderunt nouum quid, & quod videbatur insolitum. In toto enim cursu martyrij, inter se vnanimes & simul conspirantes, in hoc solùm contendebant, quisnam eorum primus ensem subiret, & primus coronam acciperet. Hanc autem litem componit Theodúlus, qui erat vnus ex hoc diuino choro, dictitans quòd is futurus esset primus, qui omnium vltimus excederet, cùm nihil turpe & indecorum ex spectaculo aliorum sustinuerit, sed sic reuerà multa certamina subierit. Placuit omnibus, quod dixerat: & primùm quidem ad Deum communem hymnum canunt, Benedictus es Domine, dicentes, qui non dedisti nos in captionem dentibus eorum: & quæ deincèps scribit Psalmographus. Deindè etiam ad locum accedentes, fecerunt vnusquisque orationem: Parce Domine seruis tuis, dicentes, & suscipe sanguinem nostrum pro nobis, pro nostris, pro patria: vt ea liberetur à tenebris ignorationis, & puris oculis contempletur pietatem, & te veram lucem, ô Rex æterne.

Alij aliós ad mortē anteuerte re conātur.

Psal. 123.

Postquàm sic precati essent vnusquisq;, sacra & victoria insignia eis sunt amputata capita, cùm se patrię distribuissent: & sanguinem quidem infernæ, nempe eum qui interit, intereunti: spiritum autem dedissent supernæ, ei quæ semper manet, eum qui est permanens. Cùm verò post consummationem recessissent lictores, quidam ex eorum cognatis, qui in eo loco remanserant, horum sacras venerabiliter componunt & deponunt reliquias. Et tunc quidem mortuos habuit, quæ illos tulerat. Posteà autem, quandò vis veritatis, veluti quędã zona aurea, cõpręhendit maximã partẽ orbis terrarum, Paulus mittitur in insulã, vt eas ad nouã Romam deduceret, ad reginam, inquã, vrbium: Paulus ille, cuius est magnum nomen sanctitatis, gloriosę Romę Pontifex, & qui moribus magìs, q̃ throno erat insignis, cuius vel sola appellatio erat flagellum ad pellendos dæmones. Is cùm accepisset aliquos delectos ab Imperatore, qui eius cœpto opem ferrent, venit ad gentem Cretensem: & cùm amouisset terram reliquijs impositam, inuenit eas, ô rex Christe, similes viuentibus, & interitu superiores, perindè acsì inesset adhuc spiritus, & eis humor tanquàm ros insidéret matutinus. Cùm eas ergò illinc sustulisset cum miraculo, eas tradit præclaræ & reginę vrbium: & nunc sunt, vbì sunt repositæ reliquię martyrum Infantium, cõmunes seruatores & præsides ciuitatis, & vigilãtes custodes in omnibus rebus molestis. Quorũ intercessionibus detur nobis consequi bona eis reposita, gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri & sancto spiritui gloria & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Capita eis amputãtur.

Eorum sacræ & venerabiles reliquiæ componuntur.

Adhuc integri reperiũtur post annos multos.

DE S. SERVVLO, EX BEATISSIMI GREGORII PAPAE HOMILIA XV. IN EVANGELIA.

Decēbr. 23.

TErra bona fructum per patientiã reddit: quia videlicet nulla sunt bona, q̃ agimus, si nõ æquanimiter etiã ꝓximorum mala toleremus. Quanto enim quisq; altiùs ꝓfecerit, tanto in hoc mundo inuenit quod duriùs portet: quia cùm à præsenti seculo mentis nostræ dilectio deficit, eiusdem seculi aduersitas crescit. Hinc est enim, ꝙ plerosque cernimus & bona agere, & tamẽ sub graui tribulationũ fasce desudare. Terrena nanq; iam desideria fugiunt, & tamẽ flagellis durioribus fatigãtur. Sed iuxta vocẽ Dñi, fructum per patientiã reddunt: quia cùm humiliter flagella suscipiũt, post flagella ad requiem sublimiter suscipiuntur. Sic vua calcibus tunditur, & in vini saporẽ liquatur. Sic oliua contusionibus expressa, amurcã suam deserit, & in olei liquorem pinguescit. Sic per trituram areæ à paleis grana separantur, & ad horreũ purgata perueniunt. Quisquis ergò appetit plenè vitia vincere, studeat humiliter purgationis suæ flagella tolerare: vt tanto pòst ad

Optimi quique grauissimè affliguntur.

Lucæ 8.

ad iudicem mundior veniat, quanto nunc eius rubiginem ignis tribulationis purgat.

S. Seruuli breuis historia. In ea porticu, quæ euntibus ad ecclesiam beati Clementis est peruia, fuit quidã, Seruulus nomine, quem multi vestrûm mecum nouerunt: rebus pauper, meritis diues, quem longa ægritudo dissoluerat. Nam à primæua ætate vsque ad finem vitæ paralyticus iacebat. Quid dicam, quia stare non poterat? Nunq̃ in lecto suo surgere vel ad sedendum valebat, nunq̃ manum suam ad os ducere, nunquã se potuit in latus aliud declinare. Huic ad seruiendũ mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemosyna potuisset accipere, hoc eorũ manibus pauperibus erogabat. Nequaquàm literas nouerat: sed scripturæ sacræ sibimet codices emerat, & religiosos quosque in hospitalitatem suscipiens, hos coram se legere sine intermissione faciebat. Factumq́; est, vt, quantùm ad mensuram propriam attinet, plenè sacram scripturam disceret, cùm, sicut dixi, literas funditùs ignoraret. Studebat in dolore semper gratias agere, hymnis Deo & laudibus diebus ac noctibus vacare.

Sed cùm iam tempus esset, vt tanta eius patientia remunerari debuisset, membrorũ dolor ad vitalia rediit. Cumque iam se morti proximum agnouit, peregrinos viros atq; in hospitalitatem receptos admonuit vt surgerent, & cum eo Psalmos pro expectatione sui exitûs decantarent. Cumq́; cum eis & ipse moriens psalleret, voces psallentium repentè compescuit, cum terrore magni clamoris dicens: Tacete, tacete: nunquid non auditis, quãtæ resonant laudes in cælo? Cumq́; ad easdẽ laudes, quas intùs audierat, aurem cordis intẽderet, sancta illa anima carnis vinculis soluta est. Sed exeunte illa, tanta illic fragrãtia odoris aspersa est, vt omnes qui illic aderãt, inæstimabili suauitate replerẽtur: ità vt per hoc patẽter agnoscerẽt, ꝙ eam laudes in cęlo suscepissent. Cui rei monachus noster interfuit, qui nũcusq; viuit, & cũ magno fletu attestari solet, quia quousq; corpus eius sepulturæ traderent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia nõ recessit.

S. Seruulus audit cãtica cælestia, & sic expirat animã.

Eccè quo fine ex hac vita migrauit, qui hîc æquanimiter flagella tolerauit. Iuxta vocem ergò Dominicã, bona terra fructũ per patientiam reddidit, quę exarata disciplinę vómere, ad remunerationis segetem peruénit. Sed vos rogo, fratres charissimi, attendite, quod excusationis argumentũ in illo districto iudicio habituri sumus nos, qui à bono opere torpentes, & res & manus accepimus, si præcepta Domini egenus & sine manibus potuit implere? Non contra nos Dominus tũc Apostolos ostendat, qui ad regnũ secum fidelium turbas prædicando traxerũt: non contra nos martyres exhibeat, qui ad cęlestem patriã, sanguinẽ fundendo, peruenerũt. Quid tunc dicturi sumus, cùm hunc, de quo locuti sumus, Seruulum viderimus, cui longus languor brachia tenuit, sed tamen hæc à bono opere non ligauit? Hæc vobiscũ, fratres, agite: sic vos ad studium boni operis instigate: vt cùm vobis bonos modò ad imitandum proponitis, eorum tunc consortes esse valeatis.

In desides, & bonorũ operum neglectores.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN VIGILIA NATALIS DOMINI: HABETVR IN *Tomo* 8. *Aloysij Lipomani.*

24. Decẽb.

Andèm de mari ad portum, de promisso ad præmium, de labore ad requiem, de desperatione ad spem, de via ad patriam peruénimus. Scripserat quidem nobis frequentibus epistolis calamus scribę velociter scribentis, Expecta, res expecta: sed nos, quod subiũgitur, dicere poteramus: Modicum ibì, & modicum ibì. Pręcurrerant cursores promissione diuites, sed exhibitione pauperrimi. Dicebat alius: Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominũ: alter verò: Si moram fecerit, expecta eum: quia veniens veniet. Pari cõsilio exierãt de sanctuario Dei, nihil secum nisì ꝓmissionũ multitudinẽ reportãtes. Vndè & Citharista noster iam dormitauerat prę tędio, & in ipsum Deum tacitis obligationibus totam culpam modis flebilibus intorquebat: Tu verò, inquit, repulisti & despexisti, distulisti Christum tuum. De flebili quoquè ad imperatiuum conuersus est, exagitante impatientia, quæ mater est impudentiæ & frontositatis. Qui sedes, inquit, super Cherubin, manifestare. Vt quid tandiù dominatrici sedens in

Psal. 44. Esaiæ 28. Psal. 26. Habac. 2. Psal. 88. Psal. 79.

in cathedra circunuolantibus & vallantibus Angelis, non respicis super filios hominũ, quos absorbuit, & obsorbuit iniquitas, per Adam quidem commissa, sed à te permissa? Memorare quæ sit mea substantia, ad tuæ substantiæ similitudinem fabricata: quia etsì omnis homo viuens est vanitas, in imagine tamen tua pertransiens, vanitas esse non potest. Psal. 38. Nunquid ità vanè constituisti omnes filios hominum, de quibus dicis: Et delitiæ meæ cum filijs hominũ: vt eos verberet, & diuerberet à te malignissimus ille deceptor, qui decipere, nisi te permittẽte, non potuit? Prouer. 8. Inclina cælos tuos, & descẽde, & illos misericordes oculos miseris inflecte precãtibus, nec saltẽ in perpetuũ obliuiscaris nos.

Hæc quidem iste: sed gemitibus & ærumnis intortus, tantæ præsumptionis sententiam abiurabat. Dixi, inquit, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Psal. 38. Verùm ille vir nobilis, & profundi sermonis vrbanitate perlucidus, affectuosis excessibus incalescens: Propter Sion, inquit, non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, Esaiæ 62. donèc egrediatur vt splendor iustus eius. Vtinàm, ait, disrumperes cælos, & descẽderes: Esaiæ 64. & alia multa, quæ fastidiosa prolixitas vetat inserere. Hic etiam morosioris gratiæ longinquitate suspensus, & nimietate doloris excedens, impatienter oblatrat, dicens: Eccè gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo: quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei. Esaiæ 40. Ieremias in vocem gratulabundæ laudis, aduerbio demonstrante prorumpens: Eccè, inquit, faciet Dominus nouum super terram, & mulier circundabit virum. Iere. 31. Sed tamen repentinæ subuersionis lachrymis edocetur, vt priùs lamentum suscipiens, quàm aduentum, penitùs conticescat. Danieli dicitur: Visio est in dies, & in tempora longa. Dan. 10. Et Ezechiel tantis caliginibus inuoluitur, vt vix dignosci possit, vndè veniat, aut quò vadat. Deniquè omnis ille Prophetalis conuentus, longa tardantis gratię morositate pertæsus, nunc rogando, nunc conquerendo, variat orationem, & plerunquè sermonibus exoratiuis indignatorios intermiscet. Nos quoq; satìs satisq; eos audiuimus, & nobis in fastidiũ releguntur. Iam fugiat Moyses: impeditioris siquidẽ linguæ factus est nobis. Exodi 4. Esaiæ labia immunda sunt. Ieremias nescit loqui, quia puer est. Esaiæ 6. Ezechiel polluto pane vescitur. Iere. 1. Oseas fornicariam, & adulteram ducit vxorem. Ezech. 4. Daniel post visionem grauiter infirmatur. Omnes prophetę, elingues sunt & muti. Iam lętari & exultare nõ possumus, nisi osculetur nos osculo oris sui. Auditi, & exauditi estis. Adest benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei, quę vel differri, vel auferri nõ patiatur ampliùs amorẽ languentiũ?

Quid enim audîstis? Sanctificamini filij Israël, & estote parati: quia crastina die descẽdet Dominus. Residuũ diei huius, & superuenturæ noctis vix medianda progressio, dirimunt nos à vultu gloriæ, à puero Deo, à puerperio singulari. Currite celeres horæ, & rapidiori passu conficite metas vestras, vt liceat videre filium Dei, vagientem in cunis, & saluatrici natiuitati qualiacunq; obsequia præparare. Credo vos esse filios Israël, sanctificatos ab omni inquinamento carnis & spiritûs, paratos ad diei crastinæ sacramenta, & solicita deuotione, & deuota solicitudine. Quid enim aliud his sacris diebus, eius aduẽtui dedicatis, egistis? Vidi ego senes senecturis oblitos, adstare vigilijs sacris iuuenili alacritate, & iuuenes, iuuentute sepulta, senili grauitate reuerentiæ diuinitatis assistere. Plena erant subsellia continentibus, & concentu parili voces in sublimibus resultabant, vt felici inuidia vos cernerẽ iubilare Deo in voce exultatiõis. Psalteria erant prę manibus, psalmi in labijs, in corde deuotio: solẽnitatem animi indicabant hilaritas vultûs, discursio corporis, operis solicitudo. Inspexi sacerdotes vigilantibus oculis primos diei ortus subtiliter indagare, sacramentalibus indui vestimentis, introire ad altare Dei, ad sacrificandum corpus & sanguinem redemptoris. Vidi assistẽtium turbam, ministeriali deuotione nunc flectere genua, nunc osculari manus, & ad imperantium nutum nutu citiùs obedire. Sed & pueros adspexi, qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram, sibi adinuicèm psalteria inuidere, & deportare ad lectulos suos, furari somnum ab oculis suis, & in lectulo suo per noctes quęrere, quem diligebat anima eorũ. Quod licèt contra consuetudinem præsumptum sit, non tamen contra deuotionem.

Fateor, inter hęc omnia cogitabam: Castra Dei sunt hæc. Non est hîc aliud, nisi domus Dei & porta cæli. Vellem, nollem, vestra deuotione trahebar, & vobis negociantibus, ociari nõ poterã. Sequebar vos, sed alongè, vel aberrans à via, vel claudicans à semitis meis, lugens & contristatus, quia non poteram æquare currentes. Nouit ille vnus, cum quo vno vnum esse cœpi in Domino, quàm frequentibus querelis impleuerim aures eius, ꝙ vos in meridie essetis cum spõso, & ego in vespertino frigore cõmorarer. Eià fratres,

fratres, si aliquis adhuc influus humor de flumine mortalitatis huius vestras circunrorat affectiones, tergite, & tegite illum niueo confessionis amictu, & calceate vos in præparatione Euangelij pacis, vt sitis de quibus dicit sanctus: In flumine pertransibunt pede. Quid autem post hæc? Ibi lætabimur in ipso. De flumine hoc, immò de fluminibus istis Esaias propheta in nocturnis lectionibus largiùs disputauit. Percutiet, inquit, Dominus fluuium Aegypti in septem riuis, ità vt transeant per eum calceati. Volo de fluuio, & riuis eius paulispèr confabulari vobiscum, quomodò & qualiter percutiantur, & quid sit, transire per eum calceatos.

Psal. 65.
Esaiæ 11.

Per Aegyptum figuraliter exprimi mundum istum, diuinorum eloquiorum scrutatores affirmant, qui positus est in maligno, qui tenebris & confusionibus est repletus. Flumen, fluxus humani generis est, qui de primis parentibus infelici vena prorumpēs, impetuosum torrentem per totam mundi latitudinem instagnauit: qui in septem torrentibus deriuatus, valles & cāpestria profunda voragine supersedit, ipsis quoq; montium cacuminibus eandem refusionem intentans. vndè vnus de altioribus clamat: Torrentes iniquitatis conturbauerunt me, & intrauerunt aquę vsq; ad animam meam.

Aegyptus mundi typus.
Psal. 17.
Psal. 68.

Primus huius fluminis riuus est, cogitatio mala, riuus exūdans, & qui nullis obicibus repellatur. Habet frequentiam pluuiarum, fenestras corporeorum sensuum, qui ei de mundanis cataractis mortiferos imbres infusiùs administrant. Occursat adspectui montis, quod vidit & audiuit, quod odorauit & gustauit, quod palpauit & tetigit, & plerunque quod simplici oculo adspeximus, versipellis cōtortor ad offendiculum retorquet & scandalum. Fingit similitudines, imagines pingit, colores aptat, & in thalamo mentis vniuersa conuoluit, si fortè consensum eliciat, & inficiat affectum. Offert horribilia de diuinitate, terribilia de fide, mirabilia de fidei institutione, & in alueolo mentis veneniferas ingerit potiones, quas vel in confessione euomere peccator oneratus exhorret. Venit in oratorium, dormitorium occupat, insidet refectorio, circuit claustrum, reuisit officinas, nullam prætermittit artem nocendi: sed vbiquè suæ calliditatis assignat argutias, & in choro quidem inter orandum & psallendum mentem pertrahit in diuersa, præteritorum rememoratione puritatem intellectùs inuoluens. In toro verò multiformes libidinis sensus inuoluit, insidians solitudini vestræ, & telis fortioribus oppugnās: vtinàm non expugnet: pungat, non vulneret. In refectorio autem gulam allicit ad videndum quæ perferantur, & ingenti auiditate onerat distentum ventrē, vt maiore opera ad egerendum egeas, quàm ad ingerendū. In claustro libros reuellit à manibus, memoriam resecat scripturarum, & nunc de illo ad istum cum signis & scurrilitate transuertit. Per officinarum multitudinem te facit excurrere, & vagabundo se comitem facit, donèc taciturnitatis ostium aut aperiat, aut confringat. Quid plura? In choro deuotionem, in toro castitatem, in refectorio parcitatem, in claustro lectionem, in officinis silentij virtutem, virtutis inimicus extirpat. Nec sufficit in vigilando subtilibus spiculis cordis terebrare muralia, sed dormiendo singulari se versat & reuersat astutia: quę meliùs vestrę conscientiæ, quàm styli scientiæ derelinquo. Sed & ad altare Domini virtutū sequuntur vos spiritus isti, in ipsos mentis oculos inuolantes, & vix aliqua vel nascentis Dei, vel pendētis in Cruce possunt memoria deturbari. Magnus ille Patriarcha vix volucres huiusmodi à suis sacrificijs abigebat. Nos quid sumus, qui fugare præsumimus? Quis in hoc riuo vel mersum, vel submersum se esse negauerit? videtis quàm turbidus torrens, & limosa regurgitans cœnositate, qui vix, aut nunquàm ad hoc ducitur, vt penitùs exiccetur. Non puto quòd ille, qui clausit cælum oratione, clauserit animū à cogitatione: vt facilius sit cælum obserare, quàm animum.

Multiplices dæmonum tentationes.
Gen. 15.
3 Reg. 17.

Secundus riuus est, locutio peruersa. Linguam nullus hominum domare potest, ait Apostolus: membrum inquietum, membrum mortiferum, facilis ad loquendum, ad obloquendum procliuior. Et notandum, quòd nascitur alter ex altero, cùm malæ cogitationi prauę locutionis ianua sit aperta. Et est verbum, aliud falsum, vndè dicitur: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium: aliud vanum, de quo scriptum est: Vana loquuti sunt vnusquisque ad proximum suum: aliud maledicum, de quo Apostolus scribit: Neque maledici regnum Dei possidebunt: aliud impudicum, de quo idem: Turpis sermo de ore vestro non procedat: aliud excusatorium, vndè Psalmista: Nō declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis: aliud dolosum, de quo Propheta: Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa: aliud ociosum, de quo idem Dominus:

Iacobi 3.
Psal. 5.
Psal. 11.
1. Cor. 6.
Ephe. 4.
Psal. 104.
Psal. 11.

Dominus: De omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij: & si quæ alia sunt genera pestis huius, quæ nos breui saltu transilire non possumus. Matt. 12.

Tertius est, actio praua. Post cogitationem & locutionem venitur ad opera, quandò exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato, & contumelijs afficimus corpora nostra. Quid enim turpius, quàm membra Christi sanguine consecrata, & consepulta ei in baptismate, libidinosis ardoribus maculare, nec attendere reuerentiam præsentis Dei minantis pœnam, gloriam promittentis? Absit vt aliquis vestrûm huic idolo substernatur, vt filium Virginis in Veneris templo suscipiat, vt arcam Dei iuxta Dagon collocet: nè nutritus in croceis, stercora complectatur. Quid Petro cum Mago? Quid Christo cum Antichristo? Quid virgini & libidini? Quid puritati & impuritati? Absit vt quisquam vestrûm ambulet in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum, qui corpus Christi aut consecratis, aut Christi corpori ministratis, electi seruire Imperatori, vt cum Imperatore sedeatis, cùm sederit in sede maiestatis suæ. Qua fronte, quibus oculis videret nos, viueret nobiscum, qui tantis inter nos obscœnitatibus deseruiret? Qua mente, qua conscientia accederet ad sancta sanctorum, immolare sanctum sanctorum, cuius fama contemptibilis, vita notabilis, sermo reprehensibilis haberetur? Sed si fortè (humanum loquor) propter infirmitatem carnis nostræ, aliquis nostrûm tale aliquid in cubiculo conscientiç complicauit, deplicet illud per confessionem & pœnitentiam, & ego ei de misericordia nascentis pueri repromitto, quia si confessus fuerit, & pœnituerit, nascetur in eo lux mundi, vt, dimotis fallacibus tenebris, splendorem veræ lucis accipiat. Quomodò enim miseris misericordia hac nocte negabitur, in qua misericorditer nascitur misericors & miserator Dominus? Adest DEVS & homo, mater & virgo, caro & verbum, lux & illuminans, bonus & bonitas, misericordia & veritas, fœcunda virginitas, virginalis fœcunditas, æterna nouitas, noua æternitas, diuina humanitas, humana diuinitas, humilis sublimitas, & in his omnibus misericordia fabricatur. Cohibete igitur extollentiam ab oculis, loquacitatem à lingua, crudelitatem à manibus, voluptatem à lumbis, pedes ab itinere non trito, & venite, & arguite eum, si non hac nocte disrumpit cælos, si non descendit ad vos, & proijcit in profundum maris omnia peccata vestra. Quis enim est, qui huius tertij riuuli non sit mersus, & remersus instantia? 1. Reg 5. Thre. 4.

Quartus riuus est, defensio peccatorum. In veritate dico vobis, quia nihil sic exasperat iram diuinitatis, quàm iniquitatis defensio. Aequo enim certamine nos decertamus cum Domino, cùm defendimus quod odit, cùm nobis placet, quod displicet illi. Magna quippe differentia est inter superbũ & humilem peccatorem, cùm illum despiciat, hunc respiciat, qui humilia respicit, & alta alongè cognoscit. Quandò sanari poterit, qui medicum spernit, medicinam conculcat, & infirmam substantiam contrariorum receptione succendit? Tu dicis malum bonum, amatum dulce, tenebras lucem, & in creatorẽ refundis iniurias, vt quod laudauerit, tu vituperes: quod vituperauerit, tu laudes. Non est hoc palpatiua dissimulatione tacendum, cùm viderim quosdam vestrûm tantis impatientiæ stimulis agitari, vt ad primas correptionis voces, non solùm excusationem, sed defensionem exhibeant: & nisi disciplinaris vigor obuiauerit, ad tumultus & iurgia prosilitur. Hæc est impietas maxima in Deũ, delictum maximum, quç vir simplex & rectus, & puer Domini summa circunspectione deuitat. Elegantissimam super his comparationem inducit propheta, quam de sacrario sancti spiritûs absportauit: Ibì, inquit, habuit foueam hericius. Hericius si appræhendi se sentiat vel contingi, ità confertissima spinositate densatus est, vt vndiquè compunctionibus & aculeis vestiatur. Cùm verò se solitudinem adeptum putat, caput aperit, exerit pedes, & viuificatorios motus plana deambulatione demonstrat. Si quis superuenerit, statìm celerrima velocitate caput cum pedibus ad interius absconditum reportatur, vt si illum tenere volueris, priùs videas sanguinem tuum, quàm corpus suum. Sic & peccatoris caput cum pedibus, intentio cum actione, à pastorum solicitudine prospectatur, & quod ferè omnium peccãtium vitium est, cùm ab omnibus videatur, à nemine æstimat se videri. Si vitium resecare studeas, & intentionis ingressus cum actionis egressibus, correctiuis manibus depræhendere, statìm Ciceronis eloquentia renouatur: excusatur & defenditur, quod opponis: accusaris & offenderis, qui proponis. Interrogat de loco, de tempore, quandò factum fuerit, & nouus Peccati defensio q̃ inuisa Deo. Psal. 137. Iob 51. Esa. 36.

nus dialecticus exerta lingua prorumpit: in medium parentes aduocat, patrocinatores quærit, grauari se iudicat, indicat se recessurum, malleque mori, quàm pati talia: & quæ vidisti, negans: & quæ non vidit, in te conuicia retorquens. Sic spinam sentis, & culpam perdis: odium incurris, nec corrigis: & quem totum tenere putabas, totum amittis. Vides quàm multiplici cumulositate riuus iste omni homini, & maximè nostro ordini, se infundit?

Quintus est, exultatio in peccatis. O detestanda lætitia, & in sempiterni doloris tristitiam demutanda, in peccatis sicut in virtutibus exultare. Nónne latrocinantes & facinorosi quique, cùm votorum plenitudinem assequuntur, non se capiunt præ gaudio, ità
Prou. 2. etiam, vt audeant ipsi diuinitati gratias immutire? Qui cùm malefecerint, lætantur, & ex-
Psal. 139. ultant in rebus pessimis, cadent super eos carbones, & in ignem deijcientur. Sed & riuus iste, quàm vndosa refluxione miseros animantes offundat, meliùs conscientia, quàm eloquentia, comprehendit.

Sextus est, alios docere ad malum. Hæc doctrina de cathedra pestilentiæ deriuatur, quam detestatur & reprobat, qui docet hominem scientiam. O quàm in vano accipit
Aliorũ euersores sceleratissimi. animam suam, qui aliorum animas venatur ad mortem, qui trahit peccata sicut longam restem, qui miscet sanguinem sanguini, cui non sufficit vt intereat in seculum seculi, nisì & alios ad interitum pertrahat sempiternum. Scitis enim, quia multa vitia tenerrimis ætatibus imprimuntur, quæ posteà in magno corpore vix mitigare, nedũ extirpare quisquam possit. Infelices magistri, qui huiusmodi plantaria plantauerunt, quæ explantantur ab illa cælesti plantatione, quam plantauit pater ille cælestis. Quis gloriabitur, se huius riui torrentibus non fuisse vallatum?

Septimus est, in his omnibus perseuerare. Hîc peccator submersus est & absorptus, & clausit super eum puteus os suum. Cùm enim non leuat oculos ad cælum, nec recordatur iudiciorum iustorum, mortuus & sepultus est in sepulcro conscientiæ suæ. Tunc à
Eccli. 17. mortuo, tanquàm qui non est, perit confessio. Tunc peccator, cùm venerit in profundũ
Prou. 18. malorum, contemnit. Hîc est in extremo fluminum Aegypti. Hîc multitudo miserationum Domini tollitur ab oculis eius. O flumen malum, riui pessimi, riui exterminantes. Hac nocte Dominus eos calceatus trãsiuit, cùm in virginali substantia puram carnem, & omnium prætaxatione pestium immunem accepit, illo calceamento calceatus, quod
Psal. 59. in Idumæam extendit, cuius corrigiam soluere non potuit magnus ille Baptista. Misit de
Luc. 3. summo filium suum, & accepit me in vtero virginis, & sic tandẽ assumpsit me de aquis
Psal. 68. multis: quas vobis breuiter prælibauimus. Libera me, inquit, ab his, qui oderunt me, & de profundis aquarum.

Percutiemus eos, si cogitemus pro peccato nostro, si prohibeamus linguã à dolo, si declinemus à malo, & faciamus bonũ, si confiteamur aduersùm nos iniustitiã nostram Domino, si dolor noster sit semper in conspectu nostro, si doceamus iniquos vias Domini, & semper laus Dei sit in ore nostro. Et vt de arte sutoria nostris moribus aliquid consuamus, habeamus calceamẽta densa, & subtiliter consuta, quæ possint aquas obuiantes excludere. Faciamus carnem nostram firmam, & confixam timore Domini, quę libidinis humorem excludat, & excocta tribulationibus atque densata, fiat vter nouus ad
Psal. 118. conseruandum vinum nouum, de quo dicitur: Quia factus sum sicut vter in pruina.
Sed iam corda & corpora nostra, ad suscipiendum filium Virginis pręparata, dimittamus in pace, & omnes in commune lumen ad reuelationem gentium innocentibus brachijs amplectamur: Qui est Deus benedictus in secula.

AMEN.

MAR-

MARTYRIVM SANCTI GREGORII SPOLETANI, PRESBYTERI ET MARTYRIS, EX QVOdam perantiquo MS. codice per F. Laur. Surium, paucis locis modicè correcto stylo, descriptum. Consentiunt vetustissima Martyrologia.

EMPORIBVS Diocletiani & Maximiani Imperatorũ talis furor in sacrilegis per cũctam Italiam exarsit, vt vna esset apud omnes idolorum cultura, & si quis nõ prostratus idolis immolaret, pœnis diuersis cruciaretur. Erat tum quidam vir impijssimus, Flaccus nomine, quem Maximianus Imperator direxerat, vt omnia idola erigeret. Cumq; introisset is Flaccus in ciuitatem Spoletanam, iussit sibi tribunal collocari, & pręcones per omnes plateas ciuitatis mitti, vt oẽs simul ciues ante vestigia ei⁹ in medio foro consisterẽt. Cumq; cõgregatus fuisset omnis populus in medio foro, Flaccus dixit Tircano: Isti oẽs dijs nostris deseruiũt? Cui Tircanus dixit: Isti omnes, quos conspicit pietas tua, deos colunt, Iouem, Mineruam & Asclepium, deos immortales, qui propitios se exhibent mundo vniuerso. Hęc audiens Flaccus, gauisus est gaudio magno, & continuò iussit turbas omnes dimitti. Decẽb. 24. Cultus dæmonum mirè feruet sub Diocletiano

Beatus verò Gregorius erat tum in ciuitate Spoletana, ieiunijs & orationibus die ac nocte vacans. Multos ille precibus suis sanos reddebat, spiritus immundos eijciebat, lecto decumbentes sanabat, leprosos mundabat, cæcos illuminabat, & corda multorum paganorum ad Dominum Iesum Christum conuertebat: templa verò paganorum & simulacra in terrã deijciebat. Audiens hæc Tircanus, quòd beatus Gregorius multa templa idolorum euertisset, & paganorum animos ad Christi amorem conuertisset, iratus nimis, nunciauit hæc Flacco, dicens: Est quidam in vrbe seductor multorum, Gregorius nomine, aduersùs deos rebellis, & vestra iussa pro nihilo ducens. Hæc cùm audîsset Flaccus, exarsit à diabolo, & iussit quadraginta milites mitti, qui beatum Gregorium vinctum perducerent. Exiêrunt milites, & implentes iussa, beatum Gregorium præsentauerunt. Sedens autem Flaccus cum Tircano, & respiciens in faciem beati Gregorij, in hanc erupit vocem: Túne es Gregorius Spoletanus? S. Gregorius dixit: Ego sum. Rursumque Flaccus: Túne es, inquit, aduersùs deos rebellis, & principum contemptor? Sanctus Gregorius respondit: Si verum scire vis, ego ab infantia mea nunquàm à Deo meo recessi, qui me ex limo terrę formauit. Flaccus dixit: Quis est iste Deus tuus? Sanctus Gregorius respondit: Qui fecit hominem ad imaginem & similitudinem suam: ipse est Deus fortis, Deus immortalis, qui reddit vnicuique secundùm opera sua. Flaccus dixit: Noli esse verbosus, sed quod tibi pręcipio, id facias. Sanctus Gregorius respondit: Quod præcipis, iam scio: quod me oportet facere, hoc ago. Flaccus dixit: Ergò si pro salute tua agis, ingredere templum mirabile, & sacrifica dijs magnis, Ioui, Mineruæ & Asclepio honorabili, & multa bona inuictissimorum principum consequéris, & noster amicus eris. Sanctus Gregorius respondit: Ego amicitias vestras non concupisco, nec sacrifico dæmonibus, sed Deo meo Iesu Christo. Flaccus dixit: Quę est insania ista, miser Gregori, quæ te possidet? Scias te tibi pœnas durissimas cumulare. Sãctus Gregorius respondit: Insanus ego nunquàm fui, sed tu potiùs, qui creatorem tuum non agnoscis Dominum Iesum Christum. Nam Iouem, Mineruam & Asclepium, quos dicis, dæmones esse manifestum est. S. Gregorius vacat perpetuò ieiunijs & precibus. Sistitur ad tribunal. Gen. 1. Rom. 2. Apoc. 22.

Flaccus dixit: Colaphis cõtundite maxillas eius, dicentes ei: Noli deos blasphemare, nec contumax esse. Sanctus Gregorius respondit: Contumax nunquàm fui: vos verò ministri estis satanæ, facientes voluntatem eius. Tircanus dixit: Admoneo te, Gregori, immola dijs, antequàm corpus tuum exterminetur. Sanctus Gregorius respondit: Melius est mihi, exterminari corpus meũ, quàm animam. Facite, quod vultis. Flaccus cum Tircano dixerunt: Accede, & sacrifica dijs, antequàm pœnis te excruciemus. Sanctus Gregorius respondit: Iam tibi dixi, & dico, non sacrifico dæmonijs vestris, sed Domino Maxillę eius verberantur colaphis

meo Iesu Christo, qui fecit cęlũ & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Flaccus dixit: Fustes nodosos afferte, & dorsum eius verberibus rumpite, dicentes: Hæc patiuntur, qui sunt dijs rebelles, & principum cõtemptores. S. Gregorius ait: Hoc scire te volo, Flacce, pro malis, quæ in meo exerces corpore, duplicia mihi bona restitui in cęlo. Flaccus dixit: Vertite illum, & ventrem eius fustibus dissipate. Tum S. Gregorius intuens in cælum, ità orabat: Miserere seruo tuo Deus, sanctus Israel: à timore inimici eripe animam meam. Tircanus cum Flacco dixerunt: Miserere tuî, antequàm moriaris. id enim tibi consulimus vt amici. S. Gregorius respondit: Recede à me minister satanę: vacant oblationes tuæ. Adest mihi Dominus Iesus Christus ad confortandum me in vulneribus meis.

Nodosis fustibus cęditur.

Flaccus dixit: Hæc est insania tua, miser, quæ te viuere nõ pmittit. S. Gregorius respondit: Etiamsì totum corpus meum occidas, Dominus animam meam fouet & viuificat. Flaccus dixit: Ligate illi manus & pedes, & in craticulam igneam imponite, & ligna sub ipso construite. Fecerunt ministri, sicut præcepit illis Flaccus, & parauerunt ignem. Beatus verò Gregorius exclamabat ad Dominum de medio ignis, dicens: Domine Iesu Christe, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum, qui non despicis preces famulorum tuorum, qui ingressus es cum tribus pueris in caminum flammarum, adsis etiam mihi seruo tuo in medio pręsentium pressurarum. Hęc eo dicente, terręmotus magnus factus est intra ciuitatem Spoletanam, & cecidit vna regio, oppressitq; plùs quàm quadringentas quinquaginta animas paganorum, qui idolis seruiebant. Quod videns Flaccus, fremuit vt leo, & territus nimìs, fugit indè. Dixit autem Tircanus: Ferrũ afferte, & eum stringite, atque in carcerem includite, ibique à militibus diligenter custodiatur. Cùm autem ingressus esset beatus Gregorius in carcerem, Angelus Domini apparuit illi, dicens: Pax tecum, Gregori: noli timere. & cõtinuò vincula eius dirupta sunt, & claritas Domini circunfulsit eum. Videns id beatus Gregorius, cecidit in faciem suam, oransque dixit: Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, qui misisti Angelum tuũ sanctum ad confortandam animam meam: & ego confitebor tibi in toto corde meo, & honorificabo nomen tuum inęternùm, quia fecisti mecum misericordiam tuam. tu es enim Deus solus. Dixit autem ei Angelus: Eugè serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Et hæc dicens, *ablatus* est ab oculis eius. Erexit autem se beatus Gregorius, laudans & benedicens Deum.

In craticula assatur.

Dan. 3.

Terræmot⁹ multos paganos opprimit.

Angelus eũ consolatur.

Matt. 25.

Die altera subsequente iussit Flaccus in medio foro sedem sibi collocari, & beatum Gregorium coram se repræsentari. Quod cùm factum esset, dixit ei Flaccus: Vel nũc recede ab insania tua, accedensque sacrifica dijs magnis, quos vsque nunc negare cognosceris. S. Gregorius respondit: Nũquàm dæmonibus sacrificaui, nec sacrifico, nisì Domino meo, qui me ad istam coronam iustitię perducere dignatus est. Flaccus dixit: Carduos ferreos afferte, & genua eius totis viribus percutite, vt vel sic possimus vincere omnem stultitiam eius. S. Gregorius ait: Vide qualis sis tu, qui dæmonibus seruis, adorasque idola, opera manuum hominum. Nam si scires creatorem tuum Dominum Iesum Christum, ipsum adorares, coram quo omnes Angeli contremiscunt. Flaccus dixit: Ego dæmonibus seruio, furcifer? S. Gregorius respondit: Verè à diabolo excæcatus es. Flaccus dixit: Lampades ardentes afferte, & latera eius inflammate, dicentes, Noli superbus esse. S. Gregorius ait: Etiamsì totum corpus meum perdas, præstò mihi est medicus meus, Dominus Iesus Christus, qui me sanat & corroborat, vt ista omnia mala, quę in me exercere vidéris, pro nihilo putem. Flaccus dixit: Accede, maledicte, & fac tibi deos immortales propitios, antequàm te morti tradam. S. Gregorius respondit: Maledicti sunt omnes, qui confidunt in idolis. Audiens hoc Flaccus, exarsit vt ignis, dixitque: Tircanum celeriter accersite. Tircanus dixit: Eccè adsum.

Alia ei dira supplicia adhibentur.

Lampadib⁹ aduritur.

Tum verò impius Flaccus iussit beatum Gregorium, tractum in medium amphitheatrũ, capite truncari. Sãctus verò Gregorius orabat ad Dominũ in medio amphitheatro, dicens: Benedictus Dominus Deus meus & rex meus, adiutor meus, & liberator meus, qui me hodiè de hoc seculo ad te vocare dignatus es. Et respiciens ad cælum, audiuit vocem magnam, dicentem sibi: Eccè, Gregori, coronatus es, in numerum sanctorum meorum adscriptus es: ingredere ad me, benedicte Domini: pręparata est habitatio tua. Adhuc Angelo loquente, ab Aquilino spathario capite trũcatus est. Tircanus verò iussit dimitti feras terribiles, vt corpus beati viri absorberent. At rabidæ feræ vbì ad corpus venerunt,

Caput ei amputatur.

nerunt, flectentes capita sua, adorauerunt illud. Id turba cernens, voce magna exclamauit: Verè magnus est Deus Christianorum: & multi crediderunt in Dominum. Flaccus verò eodem die percussus ab Angelo, euomens interiora sua, expirauit. Corpus verò beati Gregorij iacebat in medio amphitheatro. Erat autem quædam mulier Christiana, Abundantia nomine. Ea accedens ad Tircanum, petijt corpus beati Gregorij, vt illud colligeret de medio amphitheatro. Tircanus dixit: Da mihi aureos trigintaquinq;, & accipe corpus. Abundantia dixit: Quod iubes, libens dabo: hoc tantùm rogo, vt celeriter mihi corpus detur. Tircanus ait: Affer mihi quod dixi, & tolle corpus. Illa, numeratis ei aureis trigintaquinque, accepit corpus, gaudens & benedicens Deo, sicque dicens: Benedictus Dominus, qui non amouit deprecationem meam, & misericordiam suam à me. Et sepeliuit illud conditum balsamo, nardo & aromatibus preciosis, & posuit iuxta pontem lapideum & riuum, qui Sanguinarium appellatur, prope muros ciuitatis nono calendas Ianuarij, cum hymnis & canticis, ità dicens: Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus. Iustus Dominus in verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis: qui dat votum optandi, & benedicit annis iusti. Ipsi honor & gloria, laus & imperium in secula seculorum, Amen.

Multi crediderunt in Christum. Psal. 65. Psal. 67. Psal. 144.

Huius sanctißimi martyris reliquias religiosè colit ac seruat hodiè Ecclesia metropolitana Coloniensis summo in templo, collocatas super tumbam trium Regum, cum quibus eò sunt olim simul adductæ.

DE NATIVITATE DOMINI ET SALVATORIS NOSTRI IESV CHRISTI MVLTAE EXTANT SAN*ctorum Patrum insignes Conciones, ad quas Lectorem remittimus. Vnam Petri Damiani, vt in 8. Tomo reuerendißimi Aloysij Lipomani habetur, adscribemus, quòd non ità paßim omnibus obuia sit: quanquàm ex ipsa satis constat, non esse Petri Damiani illius, qui Ostiensis fuit Episcopus.*

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE NATIVITATE SALVATORIS, ET PRAE*claris miraculis in ea factis.*

ON poterit explicari sermone, quod mente concepi. Stupor enim miraculorum opprimit me, & dum omnia replico, omnia complicantur. Quis poterit cogitare diem aduentûs eius? Ideò fit elinguis lingua, memoria immemor, insensibilis sensus. Insueta natiuitate relucent omnia, & omnia partui virginis obsequuntur. Fiunt mirabilia in cælo sursùm, & in terra deorsùm, & vniuersa in nascentis Dei obsequium iurauerunt. Insigniuntur conuexa cælorum stella lucentiori, & multo lumine loca flammantia præstringuntur. Diffunduntur per quadrifidum orbem radij rutilantiores, & pluralitatem stellariorum ignium nouus ignis obtundit. Miratur orbis, cælos nouum peperisse splendorem, & inconuertibilem eorum statum ad signa & prodigia fuisse conuersum. Vident Chaldæi in cælis, quod Balaam reliquit in scriptis: Orietur, inquit, stella ex Iacob, & consurget homo ex Israël, & erit omnis terra possessio eius. Nascitur stella in excelsis, & Deus in terris, cuius possessio à mari vsque ad mare. Præparant se reges Tharsis, vt cum nouitate munerum videant nouam matrem, filij no-

Decemb. 25. Malac. 3. Matt. 2. Num. 24.

Mira quæ cōtigēre nascente Christo. uam natiuitatem. Fons olei de terra erumpit. Templum Romæ, quod vocabatur æternum, corruit, omnibus impensis & Vrbis, & orbis mirabiliter consummatū. Cùm enim Romani in victoriosæ antiquitatis memoriam templum singulari schemate facere decreuissent, ab omni illa deorum, immò dæmoniorum, multitudine quæsiérunt, vsquequò durare posset tā excellentis operis operosa constructio. Responsum est: Donèc virgo páreret. Illi ad impossibilitatem oraculum retorquentes, templum æternū solennem illam machinam vocauerunt. Nocte autem ista, cùm de virginali thalamo virgineus flos Mariæ egressus est, ità cecidit & confractum est illud murale, & columnarum opus, vt vix appareant vestigia ruinarum.

O Bethleem ciuitas Dei summi, & in te, & in suburbijs tuis visa sunt mirabilia hodiè. Deus pendet ab vberibus, ponitur in præsepe, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis fasciolis, felices manus & sancta brachiola per cunarum paruitatem expandit. Alludit Virgini, matri arridet, & blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis Regina cælorum, confert in corde suo salutationem Archangeli, conceptionem D E I, natiuitatem pueri, & miratur quòd ille, qui sic potuit ad nos venire, sic voluit subuenire. Adest & Ioseph, sed ab vtroque remotus, & in excessu mentis miratur, & mirari satis non potest, qualiter sit ad tantæ dignationis admissus arcanum. Adest

Luc. 2. multitudo cælestis exercitûs, & vocibus gloriosis, Gloria in excelsis Deo, auditur. Pastores veniunt, & inueniunt puerum & puellam. Procedit stella: reges accedunt, adorant

Matt. 2. filium, matrem venerantur, offerunt munera, deferunt maiestati. Cruciatur Herodes: Hierosolyma turbatur: requiruntur scribæ: locus prædicitur: inducitur simulatio: si-

Luc. 2. mulator ad nihilum deducitur: deteguntur commenta fraudum. Magi per aliam viam reuertuntur: pax inaudita à seculo, regnat: vniuersus orbis ad censum describitur: riuus olei de terra persudat, & in diuitem venam liquor sanctificatus ebullit. Quid est hoc, nisi quia vera pax in terris apparuit, nisì quia ad supernum regnum ciues adscribuntur, nisì

Cant. 1. quia fons misericordiæ de Virgine emanat, oleum effusum nomen tuum? Spiritus sanctus, scripturę istius vnus & vnicus fabricator, nonnullam suę pinguedinis dulcedinem sub hoc capitulo dereliquit. Sed vos nocturnis vigilijs ità defatigati estis, vt vix possitis somnum ab oculis remouere. Euigilate tamen paulispèr, & somni torporem excutite. Aderit ille, de cuius natiuitate loquimur, vt illuminet oculos nostros, nè obdormiamus. Totus autem sententiæ sensus ex illius arca mutuabitur, cuius consilium est, quasi con-

S. Bernardū dicit. Vide eius sermonem 15. in Cantica. silium Dei. Ipse ille est, Dominus videlicet Clareuallensis, cuius religio & discretio, sapientia & eloquentia, vita & fama, per totam Latinitatem nō immeritò decucurrit: libenter enim illius sarcinas adoro. Sed ad propositum reuertamur.

Benignus ille spiritus, de cuius secretiori fonte Canticorum flumen euadit, in his tribus verbis tria nobis requirenda reliquit, videlicet nomen sponsi, quarè oleo comparetur, & quomodò effundatur: quia & nomen tacet, de comparatione nil loquitur, nihil dicit de effusione. Primùm de nomine videamus. Multa, vt arbitror, vocabula sponsi per diuinam scripturam sparsa leguntur, sed in duo vobis vniuersa complector. Nullum profectò reperietis, quod non sonet aut maiestatis potentiam, aut gratiam pietatis. Puer Domini, de quo frequentiùs facio mentionem, ad Regis cubiculum introductus, duo

Psal. 61. quasì sublimiora de ipsius ore diuinitatis audiuit: Potestas Dei est, inquit, & tibi Domi-

Ioan. 13. ne misericordia. Sed & ipse Saluator ꝓpheticę veritati attestās, ait: Vos vocatis me, Magister, & Dñe, & benè dicitis. Sū etenim. Dominus, nomē est maiestatis: pietatis, Magister. Si enim piū est, ꝓbere escam corpori: multo misericordius est, escā animę impartiri: quod est propriè magistrorum, qui mentes indisciplinatas sub disciplinæ rigore coërcent.

Videamus quod horum nominum effundatur, vtrùm nomen potentiæ in nomen gratiæ, vel nomen pietatis in maiestatis vocabulum. Absit, vt misericordia in potentiam in-

Psal. 144. cludatur, quia miserationes eius super omnia opera eius. Certum est ergò, quia potestas Dei in maiorem hodiè pietatem effusa est, cùm cæli distillauerunt à facie Dei, & de virgineis membris vetustus dierum exoritur. Non est, qui se abscondat à calore isto: quia

Psal. 132. largior olei effusio à capite descendit in barbam: quę etiam extremam vestimenti fimbriam largiùs irrorauit. Tanta est abundantia miserantis, vt non solùm sub nomine effusio-

Philip. 2. nis, sed & exinanitionis censeatur. Exinaniuit semetipsum, (ait Apostolus) formam serui hodierna die accipiēs, & cū tota multitudine miserationū suarū de thalamo prosilijt virginali: non enim habuit dulciorem modum ad redimendum nos abyssus illa consiliorū

Dei.

Dei: quia quicquid in diuinitatis thesauro pietatis inuentum est, totum in vtero Virginis est aggestum. Non me capio præ lætitia, quòd illa maiestas naturam suam exinaniens, in naturam meæ carnis & sanguinis superueniat, & me miserum in diuitias gloriæ suæ non ad horam, sed in sempiternum includat. Fit frater meus, Dominus meus: & timorem Domini, fratris vincit affectus. Domine Iesu, libenter te audio regnantem in cælis, libentiùs nascentem in terris, libentissimè Crucem, clauos & lanceam sustinentem: hæc siquidem effusio rapit affectum meum, & istorum memoria conualescit cor meum, viuentis, & viuidæ potionis asperitate purgatum. Viuens est iste sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens ad diuisionem animæ, & spiritûs, compagum quoquè, ac medullarum scrutator.

Vnus illorum, qui prophetalis chori aut magister, aut inter magistros est, sub senaria diuinorum nominum partitione, de hac effusione mirabiliter quidē, sed subtiliter prophetauit: Vocabitur, inquit, nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Erat quidem admirabilis Dominus meus inter Angelicos ordines, audiens hymnum gloriæ suæ, admirabilis illi mirabili creaturæ, faciens mirabilia in cęlo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Ego autem in luto fęcis & miseriæ obuolutus, miser & miserabilis, omnem spem emergendi perdideram. Ille in gloria, ego in miseria: ille admirabilis, ego miserabilis. Sanctum & terribile nomen eius, quod vix audeat illa dignior nominare natura. Nomen istud clausum & integrum, quomodò capere poteram, quem vix Angelicus oculus prospicere, nedùm perspicere potest? Sed vide effusionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinat cælos, & fit consiliarius hominum. Maiestatiuum nomen in pietatiuum effunditur: & qui admirabilis est in cęlis, consulere venit in terris: abscondit purpuram sub miseriæ vestimentis, & ad lutum, vbì iacebam, inclinatus, non mergitur. Is (audeo dicere) infixus in limo profundi, operi manuum suarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, extractum abluit, ablutum induit, indutum reportat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cùm nascitur, cùm loquitur extrahit, abluit cùm moritur, induit cùm resurgit, cùm ascendit reportat, confirmat cùm spiritum emittit de cælis. Bonus quidem consiliarius, qui consilium, quod voce dederit, & morte defendit. Erat enim docens, ait Euangelista, sicut potestatem habens, non sicut eorum scribæ & pharisæi.

[Margin: Esaia 9. — Psal. 110. — Psal. 68. — Vide beneficia Dei homini collata. — Matt. 7.]

Deus, & fortis, nomina sunt potestatis, sed Deus effunditur in patrē futuri seculi, fortis in principem pacis. Breuiter curro, quia & fatigatis, & sciētibus legem loquor. Quid tibi, mussitabunde Lucifer, in tanta diffusione? Clausum est tibi totum itinerarium Dei, & malignans oculus tuus hîc nimiùm caligauit. Sed & Dominus meus admirabilis fuit in natiuitate, consiliarius in prædicatione, Deus in miraculorum coruscatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in illa æterna beatitudine. Non terreamini nouitate verborum, quia nihil nouum introducitur. Sic & olìm nomina commutata, & effusa sunt, Abram in Abraham, Sarai in Saram, & si quas alias mutationes in illa veteri officina vos legisse recolitis. Sed & ab ipsis penè mundi principijs, in arcano quodam scripturarum loco, diuini nominis effusionem inuenisse me recolo. Loquitur Deus ad Moysem de liberatione Israëlis, & post multam Dei & Moysi confabulationem, Propheta subtiliter inquirit nomen eius, & Dominus dicit: Ego sum, qui sum: hoc mihi nomen in æternum. Hæc dices filijs Israël: Qui est, misit me ad vos. Perterritus Moyses inextricabilis auctoritate vocabuli, àc si diceret, Hoc excedit intellectum meum, non possum capere, nisì effundatur, audit à maiestate: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Vides effusionem? Eccè Deus Angelorum, vocat se Deum hominum. Curramus ergò, fratres, in odorem vnguentorum istorum. Curramus ad oleum de oliua speciosa in campis expressum, nulla infectum amurca, nulla substantiatum amaritudine, oleum quod exhilarat faciem hominis, quod sanat vulnera, dolorem tollit, reddit suauitatem. Non'ne Samaritanus noster nobis à latrone pessimo vulneratis attulit oleum & vinum, ad purgandum & mitigandum vulneris magnitudinem? Sed multum olei, parùm vini: multum misericordiæ, iustitiæ parùm. Sic quippe decebat miserantem, sic misero expediebat. Non intres in iudicium cum seruo tuo, Domine, (ait iustus) quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: sed corona me in misericordia, & misera-

[Margin: Gen. 17. — Exod. 3. — Psal. 103. — Psal. 142. — Psal. 102.]

tionibus. Veniens quippe hodiè, quinque vasa attulit olei, non nisi duo vini. Spiritus enim sapientiæ & intellectûs, consilij, scientiæ & pietatis, non'ne dulcedinem sonat, misericordiam fragrat, eructat abundantiam suauitatis? Fortitudo & timor vinum sunt. Sed hoc vino potatus est potens ille, cùm Christus in spiritu fortitudinis descendit ad inferos, non timidus, sed timendus.

Nomen Iesu quid præstet. Videamus nunc, quarè oleo comparetur oleum. Si vos melius non habetis, lucet, pascit, & vngit. Idem facit Christi nomen, & per omnia consonat comparationi. Lucet prædicatum, pascit recogitatum, inuocatum lenit & vngit. Vide quandò præclara luminaria lumen nominis huius super eloquentiæ candelabrum portauerunt, si non eluxerunt coruscationes Dei orbi terræ, si non in splendore fulguris commota est & contremuit terra. Actor. 3. In nomine Iesu Christi surge & ambula, dicit claudo princeps Apostolorum. Non'ne quasi fulgur exiliuit ab ore Petri, cùm nominatum est nomen, quod os Domini nominauit? Et statim, inquit, consolidatæ sunt bases eius & plantæ. Vocabulum Iesu (sicut Origenis lingua nobilior diffiniuit) dulce & gloriosum, omni adoratu, cultuque dignissimum, quod non priùs ab hominibus decuit efferri in mundum, sed à quadam sublimiori, excellentiorique natura. Omnes quippe Prophetæ nomen istud aut nesciêrunt, aut penitùs tacuerunt, & reseruata est prærogatiuæ dignitas Archangelo Gabrieli, qui sancto ore sanctissimæ Virgini illud primùm Lucæ 1. euoluit. Non'ne Esaias in excessus mentis raptatus, verbis Archangelicis, eisdem penè Esa. 7. syllabis consentit vsque ad sancti nominis nouitatem?

Psal. 22. Pascit reuerà, nec est felicior pastio in loco pascuæ, vbi nos Dominus collocauit. Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Nomen Iesu mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Omnis cibus, qui non conditur hoc sale, infatuatus est. Scriptura, quæ non fuerit intérlita oleo tantæ deuotionis, aut insipida est, aut amara. Olìm mihi Tullius dulcescebat, blandiebantur carmina poetarum, philosophi verbis aureis insplendebant, & sirenes vsque in exitium dulces, meum incantauerant intellectum. Lex, Prophetæ, Euangelium, Epistolę, & omnis gloria sententiarum Domini mei, & seruorum eius, aut parua videbantur, aut nulla. Nescio modò, quid dulcius immurmurat filius Iessæ, qui vario sermonum & sententiarum concentu omnes illos, quos diligere consueueram, ineloquentes reddit & mutos.

Lenit & vngit, quia nihil sic recreat in tribulatione. Deniquè & probare licet. Psal. 49. Inuoca me, inquit, in die tribulationis: ëruam te, & honorificabis me. Hoc est nomen, hoc est oleum, hæc olei effusio. Amen dico vobis, non deficiet hic lecythus olei, nec minuetur, Psal. 67. donèc pluuiam voluntariam, quæ segregata est hęreditati eius, diffusiùs instillet, Psal. 102. donèc faciat cęlum nouum, & terram nouam: quia misericordia eius ab ęterno, & vsq; in ęternum super timentes eum.

Sed iam surgamus, & pręparemus nos ad solennioris Missę iubilationem, nec cordibus parcentes, nec vocibus, ad honorem pueri, qui natus est nobis, qui est Deus benedictus in secula, Amen.

SANCTI

SANCTI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI SERMO IN DESCRIPTIONEM SANctissimæ Mariæ & beati Ioseph. Habetur in Simeone Metaphraste.

Quemadmodùm qui terram effodiunt, aurum perscrutantes, cùm venam aliquam inuenerint, auream arenam præ se ferentem, in eam incumbunt, & magìs magisque terram effodiunt, quippe qui venam illam lucri ducem inuenerint: quam prosequentes, non priùs è loco illo discedunt, quàm auri propositi latebram assecuti fuerint: ità & nos, vt Ecclesiasticæ negociationis operarij, beatũ Euangelistam Lucam in manu habentes, Dominici ex Mariæ Virginis conceptione thesauri considerationem aggressi, non priùs ab huiusmodi perscrutatione desistemus, quàm propositas diuitias syncerè colligamus. Quamobrèm &, ordine seruato, Euangelistam ità perscrutabimur, vt nihil eorum, quæ vtilitatem afferre possunt, derelinquamus. Nam etsi verba ipsa non sublimia sint, nihilominùs tamen magni gaudij mysterium in se continent. Nemo igitur propterea segnem ac negligentem se prębeat, quòd quæ modò lecta sunt de Iesu, parua quędam esse videantur, si auditu solo percipiãtur. Quantùm enim ad geniti Domini potentiam pertinet, parua quidem sunt, & valdè humilia, quæ lecta modò audiuimus, vt fascię, præsepe ac locus, qui tantæ maiestati videbatur minimè conuenire. Parua nimirùm sunt hæc, sed mystica & arcana quædam eiusdem Domini ortus nobis proponit, vt Mariæ ventrem, cuius gratia verbis explicari non potest: sinum, quem humana cogitatione comprehendere non valemus: mammas, naturæ consuetæ radicem non habentes: lac, peregrino & nouo modo fluens: vbera, longè à naturali consuetudine ac lege aliena: Matrem Domini descriptam: Ioseph sponsum Mariæ, communionem eius non re, sed nomine habentem.

25. Decemb.

Quę in Christo humilia videtur, nõ sunt paruipendenda.

Audistis paulò antè Lucam euangelistam, dicentem: In illis diebus exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hęc autem descriptio prima, facta est à Præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes, vt profiterentur, singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilęa de ciuitate Nazareth in Iudæam in ciuitatem Dauid, quę vocatur Bethleem, eò quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore, pręgnante. Vides quàm exiguis verbis, quàm magna compręhẽdantur mysteria? Dominus conceptus erat in ventre Virginis, & prima gentium, Augusti edicto, instituebatur descriptio. Qui omnem naturam apud se descriptam habet, quique discipulis suis ait: Gaudete & exultate, quoniam nomina vestra scripta sunt in cælo: ille suam ipsius matrem paruis quibusdam Romanis codicibus describi voluit. Quis non loquetur, quis non admirabitur dispensationem illam, qua Dominus ad nostram se demisit humilitatem? Qui in excelsis liber est, in terris describitur. Illic Dei filius, hîc seruus. Illic Rex, hîc subditus. In cęlis diues, in terris pauper. In cęlis adoratur, in terris vectigal ab eo exigitur, ac soluitur. Illic diuino sedet in throno, hîc in agresti & rustica nascitur spelunca. Illic in paterno est & incompręhensibili sinu, hîc in paruo brutorum reclinatur pręsepi. Quis non admiretur superna & sublimia illa, cum humilibus & paruis his collata? Inuoluitur fascijs, qui soluit omnia. Nutritur is, qui nutrit vniuersos. Qui nullo loco potest compręhendi, puer angusto compręhenditur pręsepi. Qui emittit fontes, mammam sugit. Qui fert omnia, inexplicabili quodam modo ferebatur. Qui nusquàm non est, in exigua Iudaicę regionis parte incircunscriptè circunscribitur. O res admirabiles, & omnium hominum cogitationem superantes. Elisabeth in domo illustri Iohannem peperit, & Virgo ipsa in parua spelunca Iesum parit. Iohannes in lecto, & Dominus in pręsepi reclinatur.

Lucæ 2.

Lucæ 10.

Vide humilitatẽ filij Dei, & erubesce esse superbus.

Lucæ 1.

Sed non simpliciter factum credamus, vt gigneretur Dominus Iesus, fascijs inuolueretur, mammam sugeret, in pręsepi reclinaretur. Non temerè factum existimemus,

mus, vt illa Cæsaris Augusti descriptione numeraretur. Omnia hæc certa de causa, & ad finem aliquem facta sunt, diuina quidem dispensatione, sed obscura. Ex Virgine gignitur, vt ex terra virgine formatum primum illum humani generis parentem Adam reformaret. Fascijs inuoluitur, vt peccatorum nostrorum catenas dissolueret, vinculis scilicet soluens vincula: peccata enim vinculorum nomine appellantur, vt ait scriptura: Vnusquisque suorum peccatorum catenis constringitur. Suxit mammam, vt diuinum illud gratiæ lac nobis scaturiret, quod ex proprio latere profudit: nihil enim aliud est lac, nisi sanguis, albus effectus. Reclinatur in præsepi, vt naturę humanæ deprauatam rationem corrigeret, & duorum animalium esca fieret, Gentilis & Iudaici populi, de quibus scriptum est: In medio duorum animalium cognoscéris. Augusti Cæsaris descriptionem suscepit, vt orbis terrarum confusionem ordinaret. Hæc enim descriptio, fuit ordinationis, quę in orbe terrarum futura erat, pignus & imago quædam.

Prouer.5. Ioan.19. Haba.3.

Quòd autem vera sint, quę dicimus, paucis verbis explicabimus. Antequàm Dominus homo fieret, multa humanum genus tyrannide premebatur, & orbis terrarum homines, temerè ac sine ratione vitam degebant, & regalis dignitas dehonestabatur, cùm multi & copiosi extemplò crearentur reges. Centum homines aliquis subiectos sibi habebat, & statìm regni nomen ac specimẽ sibi vendicabat. Talis erat gentium concertatio, suarum regionum principatus appetentium, neque ex proprijs locis excedentium, nisi fortè aliquo modo in se vicissìm arma sumerent. Cùm eiusmodi confusio diutiùs vigeret, & Dominus Iesus Christus solus ipse virginalem aulam in terris habitare contentus esset, statìm multorum principatum extinguens, Romanæ gentis dominatum constituit, vt sub vno Principe, ad militiæ cęlestis imitationem, omnes viuerent. Sicut enim in cęlis sub vno Rege vniuersi continentur, dęmonibus ipsis more barbarorum imperij iugum recusantibus: ità & in terris, etsi multę sunt gentes, quæ subijci noluerint, vnum tamen Romanorum Imperium potestatem tenet, quia supernæ potestatis ope adiuuatur.

Regiũ nomẽ quàm multi temerè sibi olim vsurpârint.

Huius igitur ordinationis causa cęlestis ille Rex, cùm adhuc in sanctissimæ Virginis vtero conceptus gestaretur, primam descriptionem orbis terrarum sub Augusto Cæsare fieri iussit, atque sub illa Imperij Romani descriptione, seipsum quoquè contineri voluit, vt legem illam diuina prouidentia latam confirmaret. Tunc enim regis lex firmatur, cùm rex, qui eam tulit, primus exequitur. Nam qui legem fert, & non obseruat, euersor potiùs est, quàm legislator. Eius igitur, quam suprà diximus, ordinationis gratia, sub Augusto Cęsare prima descriptio facta est, vt Iudaicę gentis deprauata consuetudo reprimeretur, neque liceret deindè inordinatè viuentibus Iudęis sua deprauata lege innocentes homines interficere, sed necessitatis iugo compressi, alienis legibus seruirent. Necessaria igitur fuit sub Augusto descriptio. Illa Iudæorum gentem depressit, & Christianorum fidem amplificauit, cùm Iudaica natio, Romanorum imperantium timore, non ampliùs audeat superiorem insaniam atque immanitatem exercere.

Iudęorũ repressa temeritas.

Quamobrèm post descriptionem illam, cùm Dominum Iesum comprehendissent, & morti tradere festinarent, non ausi sunt pro sua libidine ac temeritate, quemadmodùm in alios Prophetas se gesserant, quibus iniustam cędem attulerant, Dominum Iesum aggredi: sed ad Pilatum, Romanorum loco pręsidentem, adduxerunt, pœnas ab illo exigentes. Quamobrèm Pilatus pręses, vt vidit Iudęos cędem Domini communiter flagitantes, dicebat illis, vt manifestè vos etiam ipsi cognouistis: Nihil dignum morte inuenio in hoc homine. O nefarios & iniquos Iudęos, cur tantoperè studetis Romanorum magistratum labefactare, iniusto iudicio iustum illum aggredientes, & dantes omnem operam, vt innocentissimus, & ab omni labe purissimus, tanquàm nocens condemnatus, de medio tollatur? Nihil, inquit, dignum morte inuenio in homine isto. Iure igitur Barabbas condemnetur, & Iesus absoluatur, cùm ille seditiosus sit & homicida, hic beneficus, & vitę dator. An illi beneficia, tanquàm crimina, exprobrabitis? In hanc sententiam Pilatus respondit. Sed quidnam Iudęorum natio? Illa quidem nihilominùs sęuiens, Pilatum ipsum, vt Augusti Cęsaris inimicum, quippe quòd Christo patrocinaretur, his verbis pręsentem insequebatur: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: siquidem illi vitam condonas, qui se Regem esse dicit. Hæc Iudæi.

Lucæ 23. Ibidèm. Ioan.19.

At,

At Pilatus neque sic permisit Iudæos suo arbitratu, quicquid vellent, in Christum facere. Nam si per imperium Præsidis licuisset Iudaicæ genti facere, quę volebat, lapidibus Dominum Iesum obruissent, vel serra lignea dissecuissent. Quod si factum fuisset, nos Crucis beneficio defraudati, damnum passi fuissemus. Crucis enim lignum, Romani iudicij proprium est supplicium. Quamobrèm Pilatus iterùm eos interrogans, aiebat: Quid vultis faciam ei, qui dicitur Christus? Illi verò clamabant: Tolle, tolle: crucifige eum. Quibus statìm Pilatus assensus est. Datum enim ei fuerat desupèr diuino nutu. Huius igitur rectę ordinationis causa, instituta est prima sub Augusto Cæsare descriptio. Nisì enim lex hæc anteà lata fuisset, Domini Iesu Christi corpus sepulturæ integrum mandatum non esset. Nam Iudæorum natio nimio furore accensa, Dominicum corpus in ignem, aut in mare deiecisset. Nam si Ieremiam, non sic inuisum, in lacum cœni plenum coniecerunt: quid in Christi summoperè sibi exosi corpus facturi fuissent, nisì Romanæ legis pœnam timuissent? Quamobrèm cùm nulli Iudęorum Pilatus concessisset, vt Christi corpus de Cruce deponeret, Ioseph ab Arimathia Pilati amicus accessit, & petijt corpus Iesu, quod & accepit, rem planè singularem atq; incomparabilem. Necessaria igitur, vt sępè diximus, descriptio fuit sub Augusto Cæsare, qua & sponsus Virginis, vt paulò antè audiuistis, census fuit: nam totus mundus descriptione illa rectę ordinationis primordia tunc accepit. Sed prosequamur Euangelicæ historiæ narrationem.

Matt. 27.
Iere. 37. & 38.
Matt. 27.

Ibat Ioseph cum Virgine, partìm adiutor, partìm spectator eorum, quę futura erant: non quia Virgine adiutore opùs esset, vel ei, qui conceptus in vtero Virginis portabatur: ille enim est omnium adiutor, ad quem clamãtis Prophetæ spectat oratio illa: Auxilium meum à Domino, qui fecit cęlum & terram: sed quia eius dispensationis mysterio necessarius erat Ioseph, vt Virgo quasì sub viro esse crederetur, & res ipsa lateret diabolum, nè scilicet scire posset, quod futurum erat, id est, quemadmodùm DEVS ipse cum hominibus versari contentus esset. Sed quidnam Euangelista Lucas ait? Factum est autem, cùm essent ibì, impleti sunt dies, vt páreret: & peperit filium primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio. O res admirabiles, & omnium cogitationem superantes. Papę, quàm paucis verbis quàm magna continentur mysteria. Factum est, inquit, cùm essent ibì, impleti sunt dies, vt páreret. O res omninò admirabiles. Effector temporum, certum expectat tempus: qui certos temporibus pręfigit terminos, præfinitam expectat diem, nè quis eius ortum specie quadam, non re vera fuisse suspicari posset.

Psal. 120.
Lucæ 2.

Operęprecium autem est, huiusce rei mysteria considerare: ac primùm illud contemplemur, quemadmodùm parua illa domus, in qua Virgo peperit, Ecclesiæ figuram continebat: Pręsepe verò altaris, Ioseph sacerdotis, per vices munus suum exercentis, Pastores diaconorum, Angeli sacerdotum, & Dominus Iesus Pontificis formam in se gerebat. Thronus autem Dei, per virginem Mariam figurabatur. Quamobrèm supradicta omnia in Virginis partu præmonstrata esse cernens, admirare, cùm audis Euangelistam Lucam sic dicentem: Factum est in illis diebus, impleti sunt dies, vt páreret filium suũ primogenitũ, & inuoluit eum pãnis, & reclinauit in præsepio. Vide admirabilẽ Virginis partũ. Illa ipsa, quę peperit, pannis inuoluit, & reclinauit in pręsepio. Aliarum mulierum, quæ in mundo sunt, vna parit, & alia infantẽ pannis inuoluit. At non ità Virgo fecit, sed quæ peperit, illa eadem infantem pãnis inuoluit. Quæ sine labore aliquo mater fuit, eadem & obstetricis munere functa est, cùm à nulla muliere didicisset. Non enim permisit quenquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum. Illa per se eum, qui ab ipsa, & pro ipsa genitus est, suscepit, pannis inuoluit, & in præsepio reclinauit, quoniam non erat ei locus in diuersorio.

Singulare Virginis matris priuilegium.

Iam vidisti, amice, quemadmodùm Ecclesiæ figuram præmonstrabat humile illud habitaculum, in quo Virgo peperit. Quæ cùm semèl concepisset ac peperisset, nunquàm ampliùs genuit, neque virum cognouit: quanuìs aliqui delirantes, eò quòd audiant Euangelistam Lucam, dicentem: Et peperit filium suum primogenitum: audeant dicere, Virginem ipsam alteram conceptionem suscepisse, incorruptam atque ab omni labe puram Virginem, corruptioni subiectam fuisse temerè iactantes. Nunquàm, inquiunt, diceretur primogenitus, nisì & alter partus secutus fuisset.

Lucæ 2.

Non

Non solùm autem aduersarij suę temeritatis testem Lucam Euangelistam proferre audent, sed Matthæum etiam eadem scribentem proferunt: quin etiam manifestiùs hoc apud Matthęum Euangelistam esse contendunt, cùm his verbis in ipsius Euangelio scriptum legatur: Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Et post pauca: Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut pręcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem suam: & non cognoscebat eam, donèc peperit filium suum primogenitum. Ex his verbis similiter aduersarij conantur probare, Mariam alios filios concepisse.

Matt.1.

Sed caue hoc suspiceris: absurda enim omninò res est. Nam Virginale illud claustrum, in quo diuinus thesaurus repositus fuit, omni ex parte purum atque impollutum permansit. Non coinquinatum fuit secundum illud cælum, neque commaculatum, & tanquàm inutile factum est vas Mariæ, Dei capax effectum. Dominus autem, primogenitus Mariæ verè dictus est, non quia & alter ab eadem natus sit, sed quoniam primogenitus, hoc est, singularis atque incomparabilis, genitus fuerit. Beatus item Paulus, licèt de Domini ex Patre, qui est sine principio, scribens origine, dicat illum primogenitum omnis creaturę, non propterea & naturalem aliquem fratrem ei fuisse innuit: neque enim, cùm eundem appellat primogenitum mortuorum, iam similem aliquem introduxit infernum conculcantem. Quamobrèm hæc scripturę verba prudenter intelligas, & piè credas. Dominus propterea vocatur primogenitus à mortuis, à Patre, & à Virgine, vt ex omnibus his notior fieret singularis eius dignitas, qua filius Dei est. Incomparabilis enim fuit Domini origo. Cuius enim mater ipsa Virgo est, eius origo qua ratione poterit explicari?

Christus vi primogenitus Virginis perpetuę. Colos.1. Ibidèm.

Quòd autem dicit beatus Matthęus: Non cognoscebat eam, donèc peperit filium suum primogenitum: non in eam sententiam accipiendum est, in quam isti prauè accipiunt. Verè non cognoscebat illam Ioseph, donèc peperit filium suum primogenitum, quandiù scilicet Virgo ipsa, quem conceperat, ferebat in ventre. Nanque Ioseph, quid in ea lateret, ignorabat, & quale, quantum've illud esset, & quem ad finem res spectaret, non anteà perspectum habuit, quàm Virgo peperit. Tunc enim, quanta esset eius virtus, ac dignitas diuinitùs ei collata, manifestè cognouit. Tunc vidit mammam infanti à Virgine datam, cuius virginalis flos intactus permanserat. Tunc vidit Virginem peperisse quidem, sed nihil eorum sensisse, quæ parturientes pati solent. Tunc cognouit petram illam è montis vertice abscissam, mammam sugendam dedisse petræ illi spiritali, quę mentis lumine compręhenditur. Tunc cognouit Ioseph clarissimi præconij prophetam Esaiam de Virgine illa hoc scripsisse: Eccè Virgo concipiet. Propterea igitur primogenitus dicitur Iesus, quòd singulari & incomparabili modo genitus sit. Nam si verum dicere volumus, Dominus ipse vnigenitus verè est ex Patre. Solus enim ex solo sine principio genitus est. Idem Dominus, & vnigenitus, & primogenitus: vnigenitus ex Patre, vnigenitus ex Matre, propter dispensationis terminum. Habet ille quidem multos fratres non natura, sed gratia, & in Virgine, & in Patre. Et in resurrectione habet fratres Dominus Iesus. Sed quinam sunt isti? Ante omnes fuerunt sancti Apostoli, quibus dixit Dominus: Vado ad patrem meum, & patrem vestrum. Ipsi Patri simul cum Filio, & sancto ac viuificante Spiritu, sit gloria in æterna secula, Amen.

Matt.1. Esa.7. Ioan.20.

MAR-

MARTYRIVM SANCTAE MARTYRIS ANASTASIAE, AVTHORE SIMEONE *Metaphraste.*

Nastasia mulierum pulcherrima, inclytæ quidem Romæ erat nata: generis autem splendore & corporis pulchritudine,& animæ nobilitate,& morum honestate & moderatione omnes vincebat, & labris omnium canebatur. Et erat quidem cuiusdam viri Prętextati filia: à quodam autem,nomine Chrysogono, fuit in rebus diuinis instituta, cui etiam fuit posteà caput ornatum corona martyrij,sicut etiam procedens declarabit oratio, cùm impius Diocletianus Romana sceptra tunc teneret. 25. Decẽbr.

Cùm ergò apud Chrysogonum Anastasia falsam gentilium opinionem verbis luculentis eluïsset, eum qui verè est Deus,pro ijs qui videntur,cognoscit. Et nunc quidem non liberè profitetur pietatem: à patre verò vel inuita in matrimonium data viro gentili,nomine Publio,conante,vt dicitur, miscere ea quę misceri nequeunt, illa partìm quidem omninò sibi vendicans virginitatem, partìm autem abhorrēs eius religionem, ne cum eo quidem omninò cohabitare in animum induxit: sed vt pura ad Christum accederet,& nullum ex eius pręceptis despiceret,diù noctuque meditans,ad eum omnem dirèxit cogitationem. Vestem quidem certè sępè mutans, & vili pro splendida se induens,& se habitu quodāmodò celans,vna eam sequente ancilla,omnes obibat carceres,& à custodibus emens ingressum pecunijs, eos qui in eis pro Christo erant inclusi, & corpore propter tormenta malè erant affecti, cum quanta potuit reuerentia & honore curabat, pedes lauans, manus abluens, comam sordidam, quoàd eius fieri poterat,expurgans,& quod pilorum erat superfluum,prolixum autem erat propter longam in carcere inclusionem,officiosè tondens, sanguinem diligenter abstergebat, vulnera mundabat:deindè etiam alligans linteis,& sanctis amplexibus suum in eos amorem indicans,& alimenta vnicuique præbens necessaria,sic exibat. Hæc cùm fierent assiduè, quoniam virum latére non potuit, rescíscit etiam Publius: & protinùs multi sunt adhibiti custodes Anastasiæ, qui non sinebant eam domo egredi, neque vllum ad eam ingredi ex ijs,qui,vt illi dicebant,mores videbantur corrumpere,& poterant ei persuadere,vt à Publij abstineret consuetudine.Illam autem & hoc quidem malè habebat,quòd alios omnes,qui anteà ab ipsa curabantur,neq; posset videre,nec ab ipsis videri: Quod verò plùs,quàm alia,eam cruciabat,& mediū eius cor tangebat,erat præceptor Chrysogonus: qui cùm duobus annis integris multa & varia pro Christo tormēta sustinuisset,habitabat in carcere,ità iubēte Diocletiano. Ad eum crebrò,quādò in sua erat potestate, ventitabat. Tunc autem prohibita,per quandam anum ei significat ea,quæ euenerant: & per eam rogat, vt pro ipsa precetur. Precationis verò hæc sit summa, vt ab impio quidem euadat Publio,assequatur autem opportunitatem,vt,quod habet in animo, deducat ad effectum,& perseuéret curare eos, qui martyricis decorantur vulneribus,quoàd eius fieri poterit: quinetiam vt ipsa vitam finiat in pietatis scopo immutabili. Hæc cùm significâsset Chrysogono,postremò etiam de mariti profectione eum reddit certiorem. Fuerat enim illo tempore Publius missus legatus ab Imperatore ad Persas. Quę cùm didicisset Chrysogonus, iubet eam gaudere & bona facere, & præsentia forti animo ferre, & in futurum voluntati quoquè consentaneum expectare exitūm.

S. Anastasia cognoscit Christum.

In vili habitu adit carceres,& ministrat sanctis.

Multi ei custodes adhibentur.

S. Chrysogonus in carcere.

His confirmatur Anastasia,& hæc ipsa duxit esse gaudij occasionem,& bonæ spei principium existimauit esse calamitatem,nempe & mariti crudelitatem,& nimiam custodum sęuitiam. Qui erant similiter quidem omnes acerbi & immitigabiles: Codissius autem erat excellenti improbitate, qui & notus erat Publio,& cui proficiscens hoc maximè mandauerat,vt nec extra thalamum videre aërem, nec liberè,si fieri posset,respirare sineret Anastasiam. Graue enim ducebat, si reuertens à legatione, viuam videret mulierem,quæ fœdus cum eo initum iam violauerat. Præterea verò sperabat

S. Anastasia lætatur reb⁹ duris.

sic quoquè fore, vt multarum pecuniarum & possessionum efficeretur dominus. Atque ille quidem inuenit in via, quem par erat, exitum. Moritur enim periculo perditus, quæ se sperabat facturum, ipse priùs iustè passus: & effectus Anastasiæ conciliator viduitatis, quę non luctum afferebat, sed exultationem. Anastasia autem liberata à vinculo, & à canibus qui eam custodiebant, (sic enim eos conuenit appellare) ad solitum gregem ferebatur, & ad consueta pietatis pascua: & modestum rursùs induens habitum, obibat carceres, & magna cura ac diligentia non solùm vulnera ac saniem sanctis curabat: sed ad propositum quoquè certamen eos pręclarè incitabat & præparabat. Qualem verò fructum hinc percipiat, declarabit eius finis: finem autem, oratio.

Maritus ei male perit.

Hoc tempore impius quidem Diocletianus degebat Aquileiæ. Ei verò aliorum quidem cura erat posterior: hoc verò pręcipuè erat curæ, vt nullus Christianus qui latebat, eum effugeret. Ad eum ergò defertur ab omnibus, qui Romæ erant, quòd maxima multitudo Christianorum, coniecta in carceres, & plurimis affecta supplicijs, nondùm potuit dediscere pietatem. Quorum esse præceptorem & institutorem Chrysogonum, qui habebat omnes sibi parentes & pendentes ab eius lingua. Ille autem alios quidem omnes iussit dedi tormentis, & deindè etiam morti, si non persuaderentur: Chrysogonum autem solum ad ipsum mitti: hoc apud se considerans, quòd si illum vicisset, omnes protinùs erat superaturus. Atque ei quidem, cùm duceretur ad Imperatorem, comes fuit Anastasia, vndiquè conferens & comparans ea, quę pertinebant ad augendam animi magnitudinem: & ostendens sexûs imbecillitatem vinci à magnitudine animi & spiritûs.

S. Chrysogonus defertur ad Diocletianum.

Postquàm verò ante Imperatorem adstitit Chrysogonus, ille quidem statìm verbis vsus est mitioribus: Persuadeare, ô Chrysogone, nostris coniungi partibus: & dijs quidem gratificari: tibi autem ea, quæ sunt iucundissima, pręferre tristissimis, & quæ sunt conducibilia, minimè vtilibus. Scias enim fore, vt tibi non solùm tormēta remittamus, & hanc pulcherrimam omnibus iucundissimam lucem largiamur: sed te etiam statìm efficiam magnę vrbis Romę Præfectum. Ille autem nec Imperatoriæ potestatis obstupefactus magnitudine, neque donorum flexus ingenti oblatione, liberè dixit: Ego vnum solum noui Deum, & eum quidem iudico quauis luce suauiorem: quauis verò vita desiderabiliorem: omnibus autem pecunijs quæstuosiorem. Eum & anima colo, & labris confiteor: & omnibus videntibus adoro genibus. Deorum autem multitudinem & fabulas & dęmones, tantum abest vt colam, vt sim eiusdem cum Socrate sententiæ, oportere eos fugere pro viribus, vt qui sint hominum deceptio, & animarũ aperta pernicies. Quę verò à te mihi proponuntur munera & honores, nihil meliùs habere arbitror, quàm somnia & vmbras: & ea nihili facio.

Blanditur ei diabolus per Diocletianum.

Pręclara martyris vox.

Socratis de dijs sententia

Non tulit dicendi libertatem Imperator: sed perindè àc in prima prostratum congressione, eum arripuit impetus, vt soli iræ gratificaretur: iubetque vt cùm in desertum locum duxissent Chrysogonum, ei caput amputarēt, inuitus eũm maiori afficiens beneficio, quàm quandò lubens dona offerebat: existimans fore, vt eum in suam traduceret sententiam. Atque hoc quidem factum est, prout ipse decreuit: & sacrum illud corpus proijcitur in litore maris, vbi etiam tres sorores & animis, & corporibus, & pietate in Deum, suam habebant habitationem cum quodam Zoilo viro pio & presbytero. Sororibus autem erant nomina, Agape, & Chionia, & Irene. Hic verò Zoilus, cùm sibi reuelatas martyris Chrysogoni reliquias sustulisset vnà cum capite, & in quadam capsa cum quanto oportuit honore deposuisset, abscondit in sua domuncula. Atque tricesimus quidem erat dies, ex quo sitæ fuerant reliquiæ: in somnis autem præsbytero Zoilo martyr apparens Chrysogonus, hęc ei visus est dicere: Scias impium Imperatorem Diocletianum, cùm de Christi ancillis & sororibus, Irene, Agape & Chionia fuerit factus certior, intra nouem dies illas quoquè velle compręhendere. Tu autem effice, vt Anastasia Dei ancilla eas curet pro viribus, & ad certamen suscipiendum eis addat animum, donèc fuerint redimitæ corona martyrij: Ipse verò bonam spem concipias fore, vt suauissimos fructus laborum accipias. Nam non multo pòst tempore, & à laboribus, qui hîc sunt, liberaberis, & ad Christum adducèris cum ijs, qui pro Christo decertârunt.

S. Chrysogonus capite cęditur.

Fuerunt hęc quoquè cognita venerandæ inprimìs Anastasiæ, & diuino spiritu mota, venit statìm ad domunculam, quam nondùm adspexerat: & accedens ad presbyterum

tum Zoilum, quærebat sorores: & rogabat de ijs, quæ in somnis sibi visa fuerant. Cùm autem vidisset virgines, & locum in quo sitæ erant Chrysogoni reliquiæ, cùm illas quidem magna affectione & pietate adorâsset, cum eis autem vnam noctem transegisset, eisque congratulata, ad martyrij fortiter subeunda certamina animum satìs addidisset, profecta est Aquileiam. Eas enim cum multis alijs sciebat cursum peracturas martyrij, prouidentia quoquè simul ipsam, cum bona & facili occasione, transmittente ad certamen. Atque ipsa quidem proficiscebatur, & qui prædictus Zoilo fuerat, vitæ finis contigit. Nam cùm hoc Deo ità visum esset, excessit à vita præsenti. Quoniam autem neq; de Agape & Irene & Chionia oportebat temerè dictum esse à Chrysogono: cùm de ijs resciuisset, qui omnes impietate superauit, Diocletianus, eas statìm accersit, & sistit ante tribunal: & admirans earum habitum & spiritum, & prætereà speciem, & quæ in earum vultu vigebat, gratiam, & alioquì cùm hoc sciret, quòd morum grauitas, & dignitate præditus ac generosus animus nunquàm vincitur ab asperitate: sed cedit potiùs verbis mollibus & placidis, & attrahitur officijs, ea via ipse quoquè ingreditur.

S. Anastasia magnā pręstat reuerētiam reliquijs S. Chrysogoni.

Et primùm quidem trium simul facit periculum, simul laudans & admonens: Cùm in vobis videam, dicens, & florem ætatis, & speciem corporis, & generosos prętereà spiritus, qui non minùs resplendent, quàm externa gratia: quinetiam audiuerim vos esse bonas, & bonis prognatas, & prętereà doctrina quoquè non mediocriter excultas, per deos, moueor non parua vestrî misericordia, si de his omnibus & de vestra quoquè vita venietis in periculum, & non priùs aliquod bonum de vobisipsis capietis consilium. Hac enim de causa vos quoquè voluï ante meum conspectum & vos cōuenire, vt, cùm & ex me, & ex vobisipsis ea, quę oportet, potueritis intelligere, abstineatis quidem ab insipientibus cogitationibus, dijs autem offeratis sacrificium, & per hoc, quid non boni vobis ipsis comparetis, deorum amicitiam, meam beneuolentiam, gloriæ abundantiam, sponsos dignos vestra pulchritudine, diuitias & voluptates, & quicquid in vita felix bonumque est & videtur.

Diocletianus tribus virginibus primò blāditur.

Hæc sunt inania mūdi huius promissa.

Ad hæc autem ea, quę erat maior natu, vocabatur verò Agape, quæ studebat quoquè videri prima dilectione in Deum, cum verecundia miscens dicendi libertatem, & labra honestè aperiens: Nulla, inquit, ratio tibi persuadeat, ô Imperator, quòd nos vel metus perterruerit, aut persuasio inescauerit, aut intentatę suppliciorum minæ, aut bona proposita, aut iuuētutis misericordia, aut commiseratio pulchritudinis, aut splendor generis, nobis omninò persuaserit, vt aliquid molle & delicatum omninò cogitemus, nedùm vt dicamus. Sed hæc quidem ipsa vel maximè persuadent mortem contemnere, quòd tot bonis à DEO ornatæ, & tam multis commodis præstantes, omnium absurdissima videremur cogitare, si DEVM, qui ea dedit, nos inconsideratè admodùm & ingratè negauerimus: & non ea, quæ ab eo accepimus, in ijs quæ pro ipso passuræ sumus, occasionem beneuolentiæ, certæque & stabilis fidei duxerimus.

Vide cōstātiā generosę virginis.

Hanc loquendi libertatem supra modum admiratus Tyrannus, & ratus esse insaniam, & eam ità appellans, ex se planè faciens iudicium, Agapem quidem non tentauit ampliùs: secundò autem iussit sisti secundam, & verbis eam est adortus. Postquàm verò huius quoquè similiter, & deindè tertię desperauit mutationem, postremò dicens, Hęc audacia vestra responsa nulla re alia, quàm inflictis tormētis, curabuntur, illas quidem conijcit in carcerem: ipse autem in supplicio considerando ac exquirendo versabatur animo, nouam aliquam & longè grauissimam eis mortem inuenire contendens. Quę verò vel ante certamina, animo & instituto erat eorum certationis socia, Anastasia, ea quæ consueuerat, non cessabat adhuc facere, verbis quidem accendens ad certamen, re ipsa autem earum curam gerens: & non horū solùm, neque reliquorum omnium, qui similiter decertabant, similiter curam gerebat: sed eos etiam, qui alioquì erant inopes, Christianam autem amplectebantur religionem, minimè negligebat: illis quidem alimenta, his verò vestimenta, alijs autem vtraque prębens liberaliter: quorum & ab illis vnam petebat remunerationem, & ipsa quoquè precabatur, vt ei aureum imponeret signaculum, martyrij coronam. Et quòd ipsa quidem spe non sit falsa, statìm declarabit oratio.

S. Anastasię studiū erga martyres & inopes.

Diocletianus autem cùm de martyribus multa animo agitâsset, & in dubio eius adhuc

huc esset animus, & simul vt proficisceretur in Macedoniam, à quibusdam publicis vrgeretur negocijs, cùm Dulcitio Pręfecto earum mandâsset examinationem, quòd eas oporteret punire, multa præcepit. Ille verò cùm malæ naturæ adiecisset malum Imperatoris mandatum, & iram maximè exacuisset, paratus erat suum inexplebilem animum exatiare. Cùm autem iam parata essent tormenta, & pro tribunali starent virgines, qui mente erat planè cæcutiente, repentè cœpit etiam esse cęcus oculis: vel potiùs cùm videretur adspicere, & non clausos haberet oculos, neminem videbat ex ijs, qui aderant. Quo factum est, vt maxima ira incensus, tunc quidem vel inuitus eas abduceret à tribunali: timuit enim, nè aliquid ampliùs pateretur, si adessent. Posteà verò cùm rursùs essent coniectę in carcerem, & iam ad Deum hymnos dicere & cantica psallere aggressæ essent, in animo quidem habuit irrumpere, & ex improuiso accedens, illarum venari, vt putabat, pręstigias & incantationes. Diuina autem voluntate ille quoquè ab hoc arcetur consilio. Cùm enim à recta declinâsset, & ad quandam propinquam delatus esset domunculam, quæ quidem custodibus erat loco culinæ, hîc cùm in vasa culinaria & ollas incidisset, & esset omninò emotæ mentis, & putaret se ipsas virgines habere in manibus, vultus quidem ei fuit repletus fuligine: vestis autem plena fauillis, fumo & tetro odore.

Præfectus cæcitate punitur.

Addit etiã amentia.

Cùm autem quę in animo habebat, fecisset, vt existimauit, illinc est egressus, omnibus ei subiectis extra fores eum expectantibus. Postquàm verò illi eum viderunt, esse aliquod spectrum aut monstrum opinati, in fugam sunt conuersi. Ille autem se contemptum putans, vt qui nondùm sensisset ea, quę sibi acciderant, nondùm quidem domum, sed in regiam magna ira & studio contendit, magnum risum mouens ijs, qui videbant. Cùm autem venisset in medium aulę regię & satellitum, & totus conturbatus quæreret Imperatorem, vt qui de ijs, qui sibi subiecti erant, esset aliquid dicturus, tanquàm ab eis extrema affectus iniuria, illi morionem aliquem & scurram & mente captum, & quenuis potiùs ipsum, quàm Præfectum existimantes Dulcitium, pugnis & calcibus eum extrudebãt, & arcebant ab ingressu. Postquàm verò quidam ex eis, qui erant ei familiares, cùm serò tandèm & vix virum agnouissent, & id quod acciderat coniecissent, & insaniæ miserti essent, eum domum abduxerunt, visum quidem est illic quoquè vxori & liberis, & omnibus qui domi erant, dedecus. Sed lucem adspicere, & veritatem agnoscere ne sic quidem ei venit in mentem: sed id quod factum fuerat attribuens incantationi, vehementiùs adhuc & insaniùs spirabat in virgines. Ei itaque parato tribunali, iubet adduci virgines.

Postquàm autem adductę sunt, iussit eas adstare nudas. Postquàm verò virgineis illis corporibus manus admouêre lictores, (ô Domine opifex rerum admirabilium) tunicæ, tanquàm secundę carnes & pelles, circuncircà extensæ virginibus, inhærebant coalescentes & coniunctæ primis carnibus & ossibus. Cepit eos, qui videbant, admiratio propter rem admirabilem, & quæ erat pręter opinionem: & stupor inuasit eos, qui audiebant. Tyrannus autem aliam rursùs accipit plagam. Nam cùm iam ij etiam, qui erant eiusdem sententiæ, repræhenderent eius crudelitatem, & damnarent vno ore eius voluntariam cęcitatem & insaniam, eis quoquè est suffragata superna sententia. Protinùs enim quadam diuina & cęlesti potestate priuatur videndi facultate: & perindè àc somno oppressus profundissimo, & nihil intelligens eorum, quæ fiebant, ità sedebat dormiens, tanquàm in lecto & stertens. Eum itaque rursùs domum ducunt propinqui, tanquàm inanimum aliquod onus portantes. Deindè hæc etiam rescìscit Imperator: & eius quidem condemnat leuitatem: Sisinio autem cuidam Comiti permittit aduersùs virgines examinationem.

Præclarum Dei miraculum.

Alia in pręfectũ vltio cælestis.

Ille verò ingressus est eàdem via, qua Imperator, aliquandò quidem tyrannicè, aliquandò verò blandè cum eis agens. Postquàm autem omnia dicens & faciens, vidit quidem virginum inter se differre corpora, vnam autem esse mentem, & omnes vnum & idem dicere, nempe: Neque minans nos terrebis, neque blandiens persuadebis: Nobis enim pro Christo mori, est vita: viuere autem non in Christo, mors. Postquàm hęc cognouit, de iuniori quidem Irene, ne sic quidem spem omnem abiecit: sed cùm eam separâsset à reliquis, ab Agape, inquam, & Chionia, eas postremò tentauit. Sed cùm multis consumptis sermonibus, se planè nouit ea venari, quæ capi non poterant, & planè verberare aërem, eas condemnat vt igne mortem subirent. Et parata quidem

erat

erat fornax luculenta: virgines verò munitæ pulcherrimis armis orationis, vna quidem voce ad canticum, vno autem prompto & alacri animo procedebant ad ignem: & sic simul canentes, in ignem insiluerunt. Ignis verò non erat ampliùs ignis, sed ros tener & mollis. Deus autem diuidit miraculum: partìm quidem illarum implens petitionem, partìm verò suam ostendens potentiam. Nam illę quidem sine dolore suas animas in manus Dei deposuerunt, ignis autem fuit extinctus: & corpora virginea adeò illęsa & intacta apertè sunt cognita, vt neque vlla pars vestis, neque vllus deniquè pilus, vllo modo ferret aliquod signum exustionis. Rursùs verò harum generosarum virginum reliquias cùm vnguentis & aromatibus martyrum amans condijsset Anastasia, in quadam capsa deposuit cum pietate magna & reuerentia, vt earum esset in martyriò socia, semper precans. Sanctæ tres virgines in fornace illęsæ, reddunt spiritum.

Sic duabus virginibus in Christo consummatis, Comes productam virginem iussit sacrificare simulacris, nè mors, dicens, quę tuas præoccupauit sorores, te compręhendat. Illa autem ei dicit: Deum meum, inquit, rogo vt eas sequar in omnibus. Tyrannus verò cùm esset valdè callidus, & sciret quàm esset graue & detestandum, & vel ipsa morte acerbius Christi seruis, intemperantia: Te, inquit, in publico statuam prostibulo, cuiuis volenti prostituens: vt anima & corpore polluta, vt eloquia docent tuæ scripturę, malè pereas. Martyr autem cùm statìm in cælum sustulisset oculos, & è profundo lamentabiliter suspirâsset: Confido, inquit, in Deo Seruatore meo, quòd pedes meos euellet è laqueo, & animam meam liberabit ab omni immunditia. Fidelis est enim, qui promisit, quòd non sinet nos tentari suprà, quàm possumus. Ego verò deos tuos non colam: neque eis offeram vnquàm sacrificium. Quod autem fit per vim & repugnante voluntate, quandò turpe fuerit, ijs quidem qui sunt coacti, videtur potiùs esse supplicium, quàm peccatum: reos autem constituit eos, qui vim attulerunt. Meum itaque non fuerit hoc peccatum, quomodò nec ijs, qui me præcesserunt, martyribus, pollutæ carnes & vinum libaminum, per vim in os eorum iniectum, omninò obfuit. Si enim non persuadens, sed vim afferens, vis trahere ad cultum tuorum deorum, cur non citò vtens potestate, vel inuitos Christianos cogis genu flectere dęmonibus? Ecce oratio cū eleuatione oculorū ad cęlum & suspirio.

Hæc postquàm audijt Præfectus, tradens eam militibus, iussit abducere in prostibulum. Deus autem non sinit, suorum omninò curam gerens: sed protinùs ad milites accedentes Angeli, qui ipsi erant induti habitu & veste militari, & tanquàm secundi à Præfecto missi, & eam aliò transferri iussi, auferunt quidem ab ijs, qui eam detinebant. Cùm verò eam abduxissent in cacumen montis, mirum in modum alti, illic statuunt, metu quidem & perturbatione plenam, quòd ad priora attinet: deindè etiam Deo eloquentem verba gratiarum actionis. Postquàm autem, quod factum fuerat, accepit Comes, statìm ascendens equum, equitauit ad montem. Hìc verò vide mihi res Dei admirabiles, quę mentem quidem vocant ad admirationem, linguam autem ad laudem. Vbì enim accessit ad locum, mente immutatus, videbatur quidē videre procùl virginem, & eam appropinquare: visam autem appræhēdere, etsì maximè vellet, non poterat. adeò vt illud Esaiæ in eo quoquè impleretur, dicentis: Palpabunt tanquàm cęcus parietem, & tanquàm oculos non habeant, palpabunt. Talis ei murus firmus & validus obiectus fuerat ante virginem. Quamobrèm tumulum in orbem circumiens, mansit à matutino vsque ad occasum solis, frustrà laborans & circumerrans. S. Irenē mirè liberat Deus. Esaiæ 59.

Interìm autem dum hęc fiebant, quidam ex ijs, qui erant cum eo, militibus arcum dirigens in martyrem, & iaculum emittens, ipsam quidem ferit, Deo concedente: Illa autem passis manibus cùm se ad preces composuisset: Gloria tibi, Christe Deus, fatur, quòd non solùm ab impio cultu, sed etiam à quibusuis alijs sordibus & inquinamentis me puram conseruaueris, & pro tuo nomine decertare volueris. Cùm sic dixisset, in Angelorum manus emisit animam. Eius autem corpus, cùm illinc remotus esset Comes, tollens Anastasia, vnguentis condítum & linteis honorificè compositum, simul deponit cum sororibus, quæ fuerant sociæ certaminis. S. Irene sagitta percussa, migrat ad Christū.

Deindè ad Imperatorem Diocletianum defertur etiam martyr Theodote: quæ orta quidem erat ex Bithyniæ ciuitate Nicea: Christiana autem erat religione, & in eius zelo feruens: inquilina verò erat ipsa quoquè cum Anastasia & tribus liberis in Macedonia. Cùm ergò ipsa quoquè se stitisset ante Imperatorem, quidam nomine Leucadius,

vt eos cognoscamus? Illa verò, Hucusquè quidem, inquit, hîc sunt versati, & nobiscũ egérunt in corpore. Nũc autem terra relicta, nos procùl vident, versantes in cælestibus. Mors enim suscepta propter Christum, hęc eis conciliauit. In quorum numerum cupio ego quoquè referri, & idem quod illi iter ingredi.

Postquàm autem intellexit Pręfectus hæc dixisse martyrem de Christianis, qui interempti fuerãt in carcere: Mihi vidéris, ait illi, multis opùs habere supplicijs. Eccè enim iniecisti nobis suspicionẽ, te illis fuisse causam mortis, vt quæ eos contra nos moueres, & eis persuaderes repugnare edictis Imperatorum. Sed non poteras latére deos, quos nihil latet: qui cùm tuæ menti magnam offudissent caliginem, te tua non præuidentem ad hæc impulerunt, &, vt te nobis aperires, persuaserunt. Quoniam verò cùm illustri genere nata esset Anastasia, non fas erat Pręfecto eam punire, antequàm de ea cognosceret Imperator, omnia refert ad Imperatorem. Ille autem (intellexerat enim quòd cùm à patre magnam accepisset hæreditatem, eam omnem distribuerat pauperibus) iussit eam tutò custodiri, donèc veniret in ciuitatem. Cùm verò accessisset, in eius conspectum deducitur illa beata. Ille autem ante alia eam rogauit de facultatibus: eas enim magìs amabat, quàm deos. Vbì est, inquit, aurum, quod tibi obuénit à patre? Illa verò respondit magno & excelso animo: Si adhuc mihi reliquum esset aurum, per quod Christi quidem seruis, meis autem conseruis, possem subuenire, non me ijs, qui quęrebant, tradidissem. Quoniam autem in eos, qui rectè agebant, omnia, vt oportet, sunt à me consumpta: quod mihi solùm est reliquũ, ipsum quoquè corpus studeo Christo meo offerre. Imperator verò cùm verba audijsset sapientia, specie quidem ipsam despiciens vt fœminam & iuuenem: reuerà autem timens, nè maiori afficeretur dedecore, quomodò verbis, ità etiam rebus ipsis magìs victus, quandò eius per tormenta faceret periculum, ipse quidem dicens non par esse, vt cum muliere insana loqueretur, dęstitit ab examinatione: Præfecto autem eam mandat examinandam.

S. Anastasia oia sua dat pauperibus.

Constantissimè respondet Diocletiano.

Ille verò cùm statìm pellem induisset vulpinam, blandis verbis eam conabatur inducere, dicens: Cur, ô mulier, non vis dijs offerre sacrificium, quomodò pater tuus obtulit? sed ijs relictis, colis Christum, quem nescis & ex Iudęis natũ, & ab ijs ipsis, tãquàm maleficum, de medio sublatum? Anastasia autem respondit: Ego deos & deas, quas tu dicis, colebam aliquandò: Nunc verò rectiori suscepta sententia, eos quidem ab ipsis impositis araneis & auibus, quæ eos afficiebant iniuria, & à muscis quæ in eis habitabant, liberans, igni tradidi: & cùm sic eos conuertissem in pecunias, satiaui multorum ventres esurientes, & alijs egentibus præbui vitæ adminicula. Sicque ea, quæ nulli erant vsui, effeci vt non essent ociosa, sed valdè vtilia. Pręfectus autem statìm cum magna acerbitate, At ego, inquit, non patiar, vt hoc sacrilegum facinus ne auribus quidem accipiatur. Subridens verò martyr: Ingenij tui acumen admiror, ô Iudex, quòd hanc rem voces sacrilegium. Si enim vllus sensus, aut vlla vis esset in his inanimis, quid obstaret, quô minùs sibi, dum frangũtur & conuelluntur, & alia patiuntur, opem ferrent, & eos, qui insultant, vlciscerentur, aut alienum saltem & vestrum tunc implorarent auxilium? Nunc autem ne hoc ipsum quidem sciũt apertè se pati. Orationem verò interrumpens Præfectus, Diuinissimus, inquit, noster Imperator iussit, vt alia quidẽ iuberem valere: hoc autem solùm facerem, nempe vt vel persuaderem, vt sacrificares, aut tu alioquì malè perires.

Postquàm verò dixit martyr, non esse perire, mori propter Christum, sed vitam potiùs æternam firmiter apprehendere: cùm Præfectus rursùs mouisset multa verborum examina, multos autem metus atque adeò ipsam mortem ei redegisset in memoriam, vbì vidit eam omnia ex ęquo ridentem, omnia rursùs refert ad Imperatorem. Propter quæ cùm ille fuisset magìs ad iram incitatus, & quidnam de ea oporteret fieri deliberaret, accedit aliquis ex ijs, qui cum eo versabantur, & ei studebant gratificari, &, Iube, inquit, o Imperator eam tradi Vlpiano pontifici Capitolij. Ei enim vel maximè curæ erit, vt qui sit deorum pontifex: & vel omninò persuadebit, vel acerbissimè puniens tollet de medio: omnes autem eius facultates, si modò sint vllæ reliquię, dedicabit Capitolio. Placuerunt hæc Imperatori: & prout fuerat monitus, accersito Vlpiano, eãm ei tradit. Ille verò faciẽs diuersum ab asperitate Imperatoris: astu autem potiùs se eam esse superaturum, & ei persuasurum confidens, eam honorificè abducit in domum suam.

Intrepida respondet Præfecto.

Et primùm quidem multis ijsque probabilibus verbis, per auditum quodammodò infundere venenum contendebat. Deindè etiam per adspectum adhibuit deceptionem, valdè im-

Vlpianus Capitolij pötifex ai.

titur eam euertere. valdè improbè & malitiosè opponens contraria contrarijs: hinc quidem mundos muliebres luculentos & sumptuosos, illinc autem omne genus tormēta: hinc lapides preciosos & grato nitore resplendentes, illinc enses micantes horribiliter. Hinc quidem lectos argento incrustatos, & stragulis elegantibus ornatos: illinc autem collaria & vincula maleficorum, & grauia flagella. Cur verò hoc faciebat vir ille callidus & astutus, & cur cum benignis coniungebat acerba & molesta? Vt vel rebus lætis illiceret, vel terrorem afferret rebus terribilibus. Sed seipsam fefellit iniustitia, vt dicit diuinus Dauid, & hæc sunt pro nihilo reputata à martyre. Dicit enim, liberalem pręse ferens spiritum, grauemque & honestum habitum: In te hæc omnia, diabole, & tibi sint soli: quoniam cum eis tradéris ad interitum. Sin autem efficies, vt flagellorum quoquè faciam periculum, & his vinculis & collaribus grauabis collum meum, tūc tanquàm aliquod colli ornamentum, quod mihi impones, collare gestans, Christo apparebo gratior & venustior: quoniā ipse est Seruator meus & defensor meus, & in eo sperauit cor meum.

Psal. 26. Mētita est iniquitas sibi.

Psal. 27.

Martyris itaque animi magnitudinem admiratus Vlpianus, & ratus fore, vt eā molliret tempore, quæ cedere nolebat, in animo habebat eius causam differre in tertium diem. Illa verò ei propter moram indignans, Iam, inquit, existima hos tres dies mihi pręterijsse, & meis verbis animum adhibe. Eccè enim eadem tibi nunc dicam, quæ dictura sum post deliberationem. Deos tuos non colo, & tuæ & Imperatoris repugno voluntati. Sacrifico autem sacrificium laudis seculorum Regi Christo, qui est meus & solus immortalis Deus, pro quo etiam profundo animā, & tua tormenta despicio, vt solum Christum lucrifaciam, qui est vita æterna. Ille verò, Sciebam, inquit, fore, vt similem Christo mortem tu quoquè stulta eligeres. Illa autem cùm audijsset, & ex eo quod dictum erat, lætitiam accepisset, Amen Amen fiat mihi, inquit, Christe mî sponse & Rex. Pontifex autem interrogauit protinùs, Quid sibi vult illud Amen? Martyr verò, Sed tu non es, inquit, dignus qui hoc discas. Nemo enim, inquit, qui sapit, commiserit vnguentum vasi putri. Vlpianus autem fecit vt statuerat: & cùm ei dedisset terminum trium dierum, tradit eam mulieribus gentilibus, & quæ genere ad eam attinebant, mulierum sermone & dierum longitudine fore, vt nonnihil sententiam mutaret, existimans. Illa verò cùm sibi persuasisset augere potiùs, quàm minuere suum in Christum desiderium, mulieres quidē illas, & illos sermones, existimabat esse inanes strepitus, qui temerè effundebantur in aures: manus autem & mentem simul in altum attollens, ad opem ei ferendam in certamine vocabat Christum, quem diligebat, nec cibum nec potum sumere omninò tribus diebus sustinens.

Non patitur differri martyrium suū.

Eccè fœminam, Christi amore ebriam.

Triduana eius inedia.

Tertiò autem die pòst venit rursùs Vlpianus, ex eo quod valdè vellet, minimè desperans: sed conijciens se prædam tenere propemodùm. Vbi verò eam interrogâsset, & resciuisset incremenrum sumpsisse eius sententiam longitudine temporis, & non solùm bonorum promissione, sed etiam suppliciorū formidine mulierem esse superiorē: quinetiam naturali quoquè necessitati minimè concedentem, quæ tanto tempore nec cibū nec potum sumpsit: Postquàm hæc audiuit sacerdos falsorum deorum, in aulā quidem prosilit, eam per se contendens trahere: cumq; vellet aliquid facere inhonestum, & prophanis suis dijs dignum, ferítur statìm plaga immissa diuinitùs, & oculorum luce orbatus, obibat totam domum, non potens videre ampliùs. Quinetiam pręter cæcitatem, vehementissimus dolor eius inuadit oculos. Eo ergò dolore affectus, clamabat sceleratus, & suorum deorum miserè inuocabat auxilium. Hæc autem non temerè administrauit prouidentia: sed vtcùm ij qui erant extrà, sensissent, &, vt par erat, congregarentur ad opem ei ferendam, res euaderet manifesta, quanam ratione & quomodò accidisset, & non liceret sacerdoti causam in aliud cōferre, aut mentiri aduersùs miraculum. Quod etiam factum est, & cùm multi adessent testes, deductus domum cæcus, & graui dolore affectus, & deindè grauioribus dolorum stimulis vexatus, iubet vt in execrandum deorum suorum templum deferretur, & illic deponeretur, putans fore, vt qui eos coleret, ab eis curaretur. Egregiam verò, & quam par erat, sui cultûs retulit mercedem. Doloribus enim adhuc vehementiùs eum inuadentibus, emittit etiam animam.

Pōtifex idolorū, lumine orbatur &c.

Vitā amittit sceleftus

Ex eo Anastasia libertatem consecuta, illinc quidem egreditur: venit autem ad Theodotem, quam priùs declarauimus habitare apud Comitem Leucadium: & sigillatìm ei narrat omnia, tam quæ passa sit, quàm quę per ipsam & cum ipsa Deus fecerit. Paucis pòst diebus Comes quoquè Leucadius ex Bithynia reuersus, cum Theodote prioribus

bus similes rursùs habuit sermones, tentans eam inducere. Postquàm autem multa loquens, cognouit se loqui litori, & cum ventis conferre sermonem, Anastasiam quoquè rescisscit apud eum degere: & furore percitus, propterea quòd Theodote illius admonitionibus inducitur, vt eum magìs contemnat, Anastasiam quidem statìm vinctam tradit tribunali iudiciario. Quinetiam Theodotem vinctam transmittit ad Proconsulem Bithyniæ, de ea eum per literas, quamcitissimè fieri potuit, reddens certiorem.

Cùm autem in Bithyniam peruenisset Theodote, producta est ad tribunal Proconsulis: Agè, inquit ille, ô Theodote, iussis parens Imperatorijs, velis dijs offerre sacrificium. Sic enim simul & filijs viues, & particeps eris multorum bonorum. Nam etsì non tua, at filiorum quidem certè tuorum causa, æquum fuerit, vt id eligas quod est futurum tibi vtile. Dum hæc autem martyri diceret Proconsul, respōdens illius filiorum primogenitus, cui nomen erat Euodius: At nos, inquit, ô Præses, hominum supplicia nequaq̃ pertimescimus: quæ corpori quidem incorruptionem, animæ autem potiùs immortalitatem solent conciliare: sed ijs, parùm abest quin dicam, ęquè àc conuiuio delectamur. Deum verò potiùs timemus, qui potest animam & corpus punire in gehenna. Proconsul autem oculis in puerum conìectis, Cùm videam te, inquit, ætate admodùm imperfectum, miror quomodò & à quo hęc didicisti, quę vix multi & lōgo tēpore & labore sunt consecuti. Quibus puer opportunè respondit Seruator noster & Dominus Iesus Christus, ipse est qui dixit: Quandò ducemini ad reges & præsides, nolite cogitare quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Nunc ergò sunt hæc nō mea, neque humanæ sapientię verba: sed omninò quidem mea est lingua, apertè autem Dei sunt verba. Iudex verò veluti de matre spem abijciens, & de primo eius filio, se transfert ad alios tentandos, eos videns ætate esse imperfectiores, putans fore, vt eos ad suam traduceret sententiam. Postquàm autem visi sunt rami nihil differre à generosa radice: sed ostenderunt pueri se illius quidem filios, huius verò esse fratres, se rursùs transfert ad matrem, & filium eius primogenitum: Conuertimini, dicens, ad vestra viscera. Parcite teneris infantibus immaturis. Nolite videre eos ante vestros oculos malè pereuntes.

S. Euodij pueri & martyris constantia.

Matt. 10.

Ibidem.

Mira puerorū virtus.

Cùm multa eiusmodi dixisset, & vidisset verba temerè fundi in aërem, iubet filium ante oculos matris crudeliter cædi virgis. Quod videns generosa mater, non modò nihil indecorum aut gessit, aut est locuta: sed etiam veluti gaudens plagis charissimi filij, adstitit alacris, annuens oculis, gestu incitans, verbis adhortans: Nè succumbas, dicens, ô fili: sta fortiter nate, has propter Christum plagas, honores & coronæ excipient. His Proconsul vel animo maximè incensus, maligni dæmonis suggestione improbum capit consilium. Viro enim petulanti, & ad amores incontinenti tradit hanc mulierem inprimìs venerandam. Sed non erat insolentis hominis futurum diuturnum gaudium. Nam postquàm eam vel solùm attigit Hyrtacus, (ità enim vocabatur) totus vultus protinùs est mutatus, & nec concessum quidem est intueri martyrem sine timore. Itaque magna voce clamauit ad Proconsulem, dicens se, cùm primùm manum iniecit in Theodotem, vidisse quendam iuuenem, vultu formosum & habitu decorum, simul adesse cum Theodote, qui ei incusso colapho, & nares contriuit, & vt per eas sanguis manaret, effecit. Sed non videbat cæcus, & stultus Proconsul minimè intelligebat: & neque, si nihil aliud, miraculi reueritus fuit euidentiam, neque destitit aduersùs eam contendere. Sed cùm eam rursùs sisti curâsset, minatus est se ei esse illaturum, quę videbantur omnium grauissima: Nisì deos, dicens, immortales colueris, interfecti cadent ante tuos oculos filij. Illa autem, Vel hoc, inquit, olim maximè sitio. Sic enim cùm meos filios viuens ad Christum pręmisero, & tanquàm in tuto portu constituero, deindè ego sequar euestigiò, adeò vt aptè possim canere: Ecce ego & filij, quos mihi dedisti Deus.

S. Theodote læta plagis filij sui.

Vltio diuina in virum libidinosū.

Esa. 8.

His magìs conturbatus Proconsul, iussit eam igni tradi simul cum filijs. Postquàm autem fornax fuit accensa citiùs, quàm iussum fuerat, illi tanquàm fontem aquæ cum gaudio fornacem subiêre: & Deum quidem benedicebat mater: collætabantur autem filij. & sic ambo læti & alacres animas suas in manibus Dei deposuerunt. Et illos quidem sic accepit beatus finis: Beata autem Christi martyr Anastasia custodiebatur apud Pręfectum Illyrici: qui cùm de ea diligenter quæsisset, & eam illustri loco esse natam intellexisset, magnasque esse eius facultates, & ex ijs esse ortam, quorum magnæ erant opes, à lucro superatus, & captus amore pecuniæ, cùm eam seorsùm ad se adduci curâsset, Scio, ô mulier, inquit, te esse valdè diuitem: Christianā autem esse & tu dicis, & ego iam sum

S. Theodote cū tribus filijs in fornace reddit spiritum.

sum expertus. Agè ergò parens tuo sponso, qui lege cauet, vt omnes despicias diuitias, cede mihi pecunijs & possessionibus, & omnibus tuis facultatibus. Tu autem hæc faciens, vtrinque lucraberis: vt quæ legem quidem sis impletura, & libera futura à nostrî metu. Deincèps enim tibi licebit & securè sacrificare, & liberè colere Deum, qui à te adoratur.

Sapiens responsum S. Anastasiæ. Matt. 19. Ad hæc velutì quę animum erexisset, supernæ sapientiæ plena Anastasia: Sed, ô Iudex, inquit, alicubì dictum est in Euangelijs à meo Christo, Vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & habebis sic thesaurum in cælis: Tibi autem, qui es diues, quis est adeò miser & adeò demens, qui cùm velit succurrere indigentibus, diuiti præbeat res pauperum, & res esurientium ei, qui degit in delicijs? Quòd si te videro esurientem, & sitientem, & nudum, & ægrotantem, & coniectum in carcerem, tunc conuenienter ei, quod dicit meus Christus, te & nutriam, & potabo, & visitabo, & colligam, & suppeditabo quę erunt necessaria. (Matt. 25.) Sed enim secundùm carnem & mundum tu quidem es valdè diues: ea verò, quorum es pauper & valdè inops, & quæ oportet petere, cur non petis? Rogante autem Præfecto, Quænam ea sunt, & quanam ego laboro inopia? Maxima, inquit illa, in rebus maximis, nempe in fide, & cognitione, & veritate.

Præfectus verò captans, vt videtur, gloriã acutioris ingenij, arripiẽs id quod dixerat: At tu quoniam, inquit, es fide diues: dic, inquit, verbo monti, Transmouere: &, si trãsmouebitur, conueniẽter ijs, quæ tuus tibi promisit Magister, credemus. (Matt. 17.) Illa autẽ, (erat enim satis erudita) Et hæc quidem, inquit, audet nostra fides, & ea quæ sunt his longè maiora. Fert verò mihi testimoniũ, Moses quidem, non in terra solùm faciens miracula, sed etiam mare diuidens, & rursùs coniungẽs: Iosue aũt sistens solem, qui est supra nos: & Elias ipsum totum cælum claudens: nè dicam Christi mei discipulos, quorum vel vestes & vmbrę solæ mortuos suscitabant, & qui sunt apud vos dij, dæmones expellebant: & quæ quotidiè vobis videntibus fiunt per eos, qui decertant pro nomine Christi, etiamsi nihil eorum, quæ fiunt, conferat vobis ad intelligentiam, sed spontè propter vestram cæcutitis malitiam. (Exod. 14. Iosue 10. 3. Reg. 17. Act. 5. & 19.) Sed non cùm vobis visum fuerit, est diuina virtus inuocanda à Christianis, assentiendo tentatoribus. (1. Cor. 1.) Scriptum est enim, vos infideles partìm quidem signa, partìm autem quærere sapientiã: nos verò prædicare Dominũ Iesum Christum, eumq; crucifixũ. Hoc, inqr, me cõturbat, ꝙ fuerit crucifixus. Quomodò Christus tuus, qui est, vt dicis, Deus, crucem subijt, & prætereà fuit punctus in latere? quod quidem Iouem, qui est deorum nostrorum maximus & summus, passum esse nõ potes dicere. Quomodò ergò non eum potiùs adoras, repulso crucifixo? Martyr autem: Quoniam, inquit, crux & mors est Christo gloriatio, & omnibus Christianis: cùm ille quidem immortalitatem & gloriam per hæc dederit, hi verò acceperint. Tui verò Iouis opera, Sed ego nihil de his. Tu ergò summum quidem illum tuum Iouem, si vis, sicut reuerà vis, imitare: me autem sine meum Deum imitari.

His dictis, ira valdè fuit accensus Pręses, & iubet eam in carcere quidem includi obscurissimo: omnia verò instrumenta tormentorum deduci in eius conspectum, vt vel cùm vidisset, ei metu persuaderet, vt aliquid de sua remitteret constantia: aut si retineret suam animi magnitudinem, varium & mulriplicẽ ei afferret dolorem, recordatione eorum, quę molestia afficiunt. Porrò autem iubet etiam exiguum ei dari nutrimentum, idque post occasum solis. Martyr verò cùm & sic habitaret, & hęc videret, & nollet omninò esse cibi particeps, pro omnibus apud se versabat suum in Christum desiderium. (S. Theodote crebrò appáret S. Anastasiæ.) Id autem erat illi & cibus sufficiens, & solatium obscuritatis. Ei verò videbatur etiam singulis noctibus socia certaminis Theodote, & cor eius replens lætitia, viresque & animum addens ad certamina. Quam etiam sæpè ventitantem, quæ nullum siuit bonum non examinatum Anastasia, hoc quoquè interrogauit, quonam modo ad eam veniret post mortem. Illa autem dixit, hoc quoquè datum esse à Deo animabus martyrum, vt, postquàm hinc excesserint, veniant ad quos velint, & cum eis sermones conferant, & eos consolentur.

Cùm venisset verò dies tricesimus, existimans Præfectus fame & alia afflictione confectam esse martyrem, & aliquid de sua remisisse constantia, vbì eam accersijsset, & alacriorem liberiusq; quàm priùs loquentem vidisset, iratus fuit custodibus, vt qui ei dedissent aliquid, quo se reficeret. Illorum itaque benignitatem accusans tanquàm crimen, eos remouet à custodia: eam verò committit alijs, quos sciebat lubenter omnia facturos

ceturos

ſtutos ex eius animi ſententia. Cùm eos ergò ei præfeciſſet, & alijs triginta diebus eam cuſtodire iuſſiſſet, & ſignaculis cuſtodiã obſignâſſet, abijt. Illa autem, etsi ſecum ità ageretur, non ceſſauit tamen facere ea quæ conſueuerat: ſed in vehementi oratione, & nocturna ſtatione, & aſſidua extenſione manuum perſeuerabat. Deindè cùm Præfectus illinc eam eduxiſſet, condemnat cum multis alijs reis, vt in profundum maris proijceretur. Erat autem vnà cum ijs etiam quidam vir pius, nomine Eutychianus: qui ipſe quoquè propter fidem in Chriſtum, nudatus facultatibus, condemnatus fuit, vt iaceretur in mare. Vide ſanctæ martyris in carcere exercitia.

Poſteaquàm verò in medio mari fuerunt, qui eos ducebant milites, ipſi quidem cymbam quandam aſcendentes, in terram nauigârunt: nauem autem, quæ ducebat Chriſti martyrem cum Eutychiano & cęteris condemnatis, cùm vndiquè perforâſſent, eã, cùm in tanto verſaretur periculo, relinquunt fluctibus. Sic nauem mare tegebat, & eis parata à Deo adiutrix miſſa beata Theodote, & velo inſidens cernebatur: & clauum dirigẽs ſecuriſſimè, eis nauigantibus curſum pręebat ſecundiſſimum. Ad terram autem nauem duxit ſine periculo. Quinetiam oſtendit Eutychianum fuiſſe connumeratum inter Chriſti martyres. Tunc itaque, qui erant in naue condemnati, obſtupefacti miraculo, ad Eutychiani pedes procidebant & martyris, & rogabant, vt docerentur rationem fidei. Ea ergò quę petebant, conſecuti, & in pietate vt oportet initiati, in Chriſti gregem ſunt cooptati, qui erant omnes ſimul centum & viginti viri. En q̃d poſſint Sancti poſt hanc vitam. 120. viri crediderũt in Chriſtum.

Hæc tertio pòſt die ſignificantur Præfecto. Qui cùm ſtatìm magno ſtudio totum hunc chorum, nupèr initiatum, compręhendiſſet, & ad tribunal ſiſtendos curâſſet, eos arbitratus adhuc primam ſeruare ſententiam, eis aurum obtulit & diuitias, & honores partìm quidẽ iam præbebat, partìm verò pollicebatur, ſi ſolùm vidiſſet mutatos, & rurſùs gentilem ſeruantes religionem. Poſtquàm autem ſpe valdè fuit falſus, fortes & validos videns eorum animos, eis contrà oſtendebat enſes nudos, & ignem, & catapultas, & ſartagines: Si nolitis, dicens, at hæc vos inuitos perſuadebunt ſacrificare. Poſtquàm autem illi ex æquo neque vincebantur à malis, nec ab ijs quæ bona videbantur, couertebantur, cùm eos priùs multis affeciſſet tormentis, deindè etiam iniqua morte eos condemnat. Generoſam verò Chriſti martyrem iubet tribus palis alligatam, & igne vndiq; circundatam, ſic finem ſubire martyrij. Quod quidem cùm celeriter factum eſſet, ipſa quoquè in manibus Dei ſuum deponit ſpiritum xxij. menſis Decembris. S. Anaſtaſia victrix migrat ad Dominum.

Apollonia autem quædam mulier genere inſignis, precata Præfecti vxorem, accipit ſacrum corpus Anaſtaſiæ: & cùm ipſum præclarè & vt oportebat honorâſſet, deponit in horto domûs ſuę. Poſteà verò templum quoquè excitat martyri præclarum & magnificum, & poſteà anniuerſarium ei feſtum celebrat. Poſt annos autem multos, ciuitatum feliciſſima, Conſtantinopolis, inquam, eius ad ſe exportatas ſuſcipit reliquias, & eas deponit in magnifico tẽplo & ea digno, theſaurum bonorum, fontem miraculorum, corroborationem animæ & corporis: Ad gloriam patris, filij & ſpiritûs ſancti, vnius diuinitatis & regni: Cui conuenit omnis honor, maieſtas, & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. Templũ S. Anaſtaſiæ conditur.

EPISTOLAE DVAE S. ANASTASIAE AD S. CHRYSOGONVM, ET TOTIDEM S. CHRYSOGONI

ad S. Anaſtaſiam, vti habentur in S. Anaſtaſiæ vita, ab Anaſtaſio Bibliothecario edita. Leguntur eædem etiam apud Suidam.

SAncto Confeſſori Chriſti Chryſogono, Anaſtaſia. Licèt pater mihi cultor idolorum fuerit, mater tamen Fauſta, Chriſtianiſſima ſemper vixiſſe probatur & caſta. Hæc me inter ipſa cunabula fecit fieri Chriſtianam. Poſt cuius exceſſum ſacrilegi iugum mariti ſuſcepi: cuius, Deo miſerante, torum mentita infirmitate declinans, die noctuque Domini noſtri IESV CHRISTI amplector veſtigia. Cùm iſte patrimonium meum, ex quo illuſtratur, cum indignis & turpibus idolatris exhauriat, me quoquè velutì magam atque ſacrilegam cuſtodiæ tam grauiſſimæ mancipauit, vt me vitam corporalem amittere ſuſpicer. Nihil enim ſupereſt, niſi vt amiſſo ſpi- Mater S. Anaſtaſiæ, Chriſtianiſſima fuit. S. Anaſtaſia in arctiſſima habetur cuſtodia.

ſo ſpiritu, morti ſuccumbam: in qua morte licèt glorier de confeſſione Domini mei Ieſu Chriſti, tamen in eo mens valdè conteritur, quòd omnes meas opes, quas Deo deuoueram, alienis à Deo & turpibus erogari conſpicio. Et idcircò deprecor te, ô homo Dei, vt inſtanter Dominum depreceris, vt aut ad fidem ſuam ſi venturum prǽuidet, maritum Publium ſinat viuere: aut ſi eum in hac incredulitatis peruerſitate ſcit manſurũ, iubeat eum locum dare ſuis cultoribus. Melius eſt enim ſpiritum exhalare, quàm Dei filium denegare, & eum confitentes impedire. Ipſe enim teſtis eſt Chriſtus, quoniam ſi liberata fuero, ſanctorum veſtigijs adhærebo, & curam eorum ſolicitè exercebo, vt cœperam. Vale vir Dei, & memento meî.

S. Chryſogoni reſponſum.

Matt. 14. CHryſogonus Anaſtaſiæ: Fluctanti tibi inter procellas & turbines mundi, citò ſuper vndas deambulans adueniet Chriſtus, & diaboli aduersùm te flantem ſpiritum vno iuſſionis ſuæ ſermone compeſcet. Patienter ergò quaſì in medio mari poſita, crede Chriſtum ad te venturum, & ad temetipſam conuerſa, exclama cum Propheta, dicens: Pſal. 44. Quarè triſtis es anima mea, & quarè conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultûs mei, & Deus meus. Geminum diuini muneris probatur indicium, cùm tibi & terrena reddentur, & donabuntur cæleſtia. Dominus enim beneficium ſuum ob hoc protrahit per aduerſa, vt non ſit nobis vile, quod prǽſtat. Vide nè turberis in hoc, quòd piè viuentibus inferantur aduerſa. Non enim deciperis, ſed probaris. Non eſt tuta defenſio, quam tu putas poſſe per hominem conſtare, ſcriptura dicente, Iere. 17. Maledictus homo, qui ſpem ſuam ponit in homine: & benedictus homo, qui ſpem ſuam ponit in Deo. Caue fortiter & vigilanter vniuerſa peccata, & à Deo ſolo quære ſolatium, cuius iuſſa conſeruas. Citò enim ad te placidum conuertetur tempus, & quaſì poſt noctis tenebras floridum diei lumen accipies: atque poſt glaciale frigus hyemis tranſeuntis, aurea tibi & ſerena tempora ſuccedent, & vt omnibus, qui pro Chriſti nomine affliguntur, temporalem præbeas lætitiam, per quam ſine dubio conſequaris ęternam. Vale in Domino, & ora pro me.

Alia S. Anaſtaſiæ Epiſtola, cùm ſe putaret in cuſtodia morituram.

COnfeſſori Chriſti Chryſogono, Anaſtaſia. Finis venit corporis mei: memento meî, vt egredientem animam meam ille ſuſcipiat, pro cuius amore iſta ſuſtineo, quę ex ore huius vetulæ recognoſces.

S. Chryſogoni reſponſum.

CHryſogonus Anaſtaſiæ. Semper fit, vt lumen tenebræ præcedant: Sic etiam poſt infirmitatem ſalus reuertitur, & poſt mortem vita promittitur. Vno fine clauduntur & aduerſa mundi, & proſpera: nè vel triſtibus deſperatio, vel lætis elatio dominetur. Vnum mare eſt, in quo nauiculæ corporis noſtri velificant, & ſub vno gubernatore animæ noſtræ nautico funguntur officio. Quarundam igitur naues fortiſſimis catenarum nexibus ſolidatæ, tenebroſi æquoris concito curſu fluctus illæſæ prætereunt: quarundam verò fragilis iunctura etiam in tranquillo vicinum morti conficiunt curſum. Propè eſt enim vt pereant, qui non cogitant, vt ad ſalutis portum attingant. Tu autem, ô Chriſti irrepræhenſibilis famula, Crucis Chriſti trophæum tota mente conſtringe, & teipſam ad opus Domini prępara: in quo tuis deſiderijs dum paruëris, cum martyrij palma ad Chriſtum attinges.

Crucis Chriſti trophæũ complectẽdum.

MAR-

MARTYRIVM SANCTAE MARTYRIS EVGENIAE, VT HABETVR in Simeone Metaphraste.

Decebr. 25.

Commodo post Marcum suum patrem, Romanũ tenente imperium, cùm iam septem annos in eo transegisset, quidam Philippus vir illustris Aegypto præficitur: qui simul cum vxore Claudia & filijs mittitur in Aegyptum. Ei erant duo quidam filij masculi, Auitas & Sergius: filia autem, nomine quidem Engenia, animo verò generosa, sicut etiam corpore & forma insignis. De cuius vita propositum est dicere viris bonis & virtutis amatoribus. Atque Philippus quidem postq̃ venit in magnam Alexandri ciuitatem, illic omnia administrabat, Romanos & patrios sequens mores. Et infestus quidem erat ijs, qui artem tractabant magicam: infestus autem & Iudæis: illorum quidem multos de medio tollens, Iudæos verò ne sinens quidem nominari. mitiùs autem agebat cum Christianis, ipsos quidem etiam expellens è ciuitate: sed ante muros, cùm ità iussisset Imperator, eos sinens degere & habitare. Apertè autem ostendebat, se Christianos quidem reuereri propter perfectam vitæ philosophiam: & ideò eos etiam præferens cultoribus simulacrorum. Ipse verò cùm rursùs teneretur à superstitione & falsa religione, quæ à patre ei fuerat tradita: amaret autem eruditionẽ & eloquentiam, Eugeniam quoquè suam filiam in disciplinis educauit liberaliter vtrunque docens, nempe Romanam & Græcam orationem, & studens videre eam valdè prouectam in philosophia. Illa autem cùm docili ingenio addidisset etiam exercitationem, celeriter aduolauit ad doctrinam, animum quidẽ adhibens omnibus, quę erant vtilia: omnia autem, quibus animum adhibebat, mente facilè appræhendẽs: quæ verò didicisset, ità tenens memoria, vt viderentur scripta esse in eius corde tanquàm in tabulis æneis.

S. Eugeniæ parentes.

Nota qualis fuerit olim vita Christianorum.

Magni S. Eugenij in literis progressus.

Cùm sic doctrinæ esset dedita, nihilosecius erat etiam suapte natura studiosa virtutis: & erat quidem digna, cuius cerneretur species: & digna, cuius audiretur oratio: ad imitandum autem erat omnibus vtilis & salutaris: &, quod est omnibus admirabilius, cùm nondùm excessisset ætatis annum decimumsextum, in morum honestate & studio virtutis superabat eos, qui erant ætatis longè prouectioris. Cùm autem latére non posset, omnia peruadente fama, hanc quę erat virtute clarissima, in administratione reipublicę clarissimus despondit Aquilinus, qui tunc erat Consul, & alioquì tenebat primum locum apud Romanos nobiles. Postq̃ verò rogauerunt parentes, nunquid ei cordi esset coniugium & gratus sponsus, hîc maximè Eugenia ostendit signum generosi animi. Quiduis enim potiùs pati sustinens, quàm sibi charam expellere virginitatem, & amittere castitatem, parentes arte decipit: & viri quidem genus laudauit, mores autẽ reprę hendit: & oportet, inquit, vtplurimùm illos spõsos eligere, qui generi ornamentum afferunt, non qui volunt ornari à genere. Cùm autem multi etiam alij eam peterent à parentibus, clari opibus & genere, ne illi quidem omninò in omnibus defuit honesta excusatio. Sed specie quidem repellebat eum, qui nunc volebat ducere vxorem: re vera verò omninò recusabat matrimonium, & hoc erat, cuius solùm studio tenebatur, nempe vt esset casta. Sic vas, quod erat speciosum & mundum, paratum erat scilicet ad diuinum vnguentum suscipiendum. Propterea bona opera, bona quoquè fides mox est secuta, & pura accedit ad purum fontem pietatis. Rei autem hæc fuit occasio.

Respuit Consulis Aquilini & aliorũ coniugium.

Venit ei in manus Pauli diuini præconis diuinus liber epistolarum, & cùm ad ea quę dicebantur, intelligenda mentem suam defixisset, & cognouisset verè vnum esse Deum, qui fecit hoc vniuersum, mente quidem statìm illuminatur, vt quę eam diù antè haberet purgatam, & parata esset ad diuinum spiritum suscipiendum. Cùm autem in præsentia mente Christo credidisset, in aperto parentum suorum celat furorem. Postquàm verò venit decretum Imperatoris, extra muros expellens Christianos, & Pręfectus hoc iam aggrediebatur, ipsa desiderans securè frui Christianis & eorum doctrina, fingit quidem, se vt rure recreet, & bona fruatur aëris temperie, excedere è ciuitate, & vt parùm relaxet animum à studijs doctrinæ. Postquàm autem nihil suspicati parẽtes, eam

Credit in Christum.

facilè dimiserunt, egreditur in vicos. Cùm venisset autem in quoddam prædium, & in eo incidisset in multos monachos valdè honestos, & numerosè canentes, audit sacrosanctam illam vocem, Omnes dij gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. Hoc cùm illa audiisset, & tanquàm ob patrium errorem pudore perfusa esset, miserabilem quidem & profundum è corde emittit gemitum.

Psal. 95.

Philosophorũ dogmata contemnit & confutat.

Conuersa verò ad Eunuchos, qui eam sequebantur, quorum vnus quidem vocabatur Protas, alter autem Hyacinthus: audiuerant verò ij quoquè philosophiã. Vos quidem scio, inquit, in disciplinis satìs esse versatos, & philosophorum percepisse dogmata, quæ Socrates & Aristoteles & Plato, & clara tradit Stoicorum secta, & opinio Epicureorum: Similiter autem aliorum quoquè Sophistarum & Poëtarum, & quicunq; gloriantur se non esse ignaros eorum, quę sunt cognitionis. Sciatis ergò hæc omnia apertas esse fabulas, & nihil aliud, quàm probabilitatem, quę potest multos decipere. Atq; Græcorum quidem, qui se de sua valdè iactant doctrina, alij nec omninò esse Deũ, alij verò multos esse & maiores & minores putauerunt. Hi verò omnes vno verbo excludunt, cùm dicunt, Omnes dij gẽtium dæmonia. Est enim impietatis hęc perfecta & absoluta deletio. Illud autem, Dominus autem cælos fecit, hoc vnum apertè Deum inducit, & communem nostrum Dominum reddit nobis cognitum. His conuenientia tradit etiam Apostolus Paulus. Inducunt enim me quoquè eius verba, quæ ipsa herì legi & nudiustertiùs, quæ declarant vnum esse Deum vniuersorum. Quibus nos quoq; credimus, vt quæ sint valdè clara, & fide digna, & quę fidem faciant ex ipsis operibus.

Psal. 95.

Vobis ergò, si velitis, promptus est & expeditus modus salutis. Ego autem non me ampliùs in vos geram, tanquàm dominam: sed conserua ero & soror. Communem enim Dominum & patrem habebimus Deum. Vt qui ergò simus vnius Pastoris, & tanquàm fratres vnum spirantes, communi sententia veniemus ad Christianos. Audio enim à quodam Heleno hîc factum esse monasterium: & illum quidem propter virtutis magnitudinem ascẽdisse gradum Episcopatûs: quendam autem Theodorum fuisse eius loco institutum, & pręfectum administrationi monasterij: cumque tam pręclarè suo gregi pręfuisse, & ad eam diuinam gratiam peruenisse, vt & dæmoniacis & ægrotis, illis quidem vexantem spiritum, his verò morbum facilè expellat: quin etiam cæcis oculis desideratum Solem prębeat videndum: & ijs, qui ei subiecti sunt, monachis ità augeat exercitationem, vt nullam prætereant partem diei ac noctis, quæ non consumatur in perpetuis precibus & canticis. Horum monasterium nullis licet fœminis ingredi: neque fas est eum ab vlla adspici muliere. Sed vos mei capitis comam tondete, & hos crines auferte, & virili me veste induite, & noctù ad eos ducite: vobis quidẽ me prope currum sequentibus, reliquis autem famulis simul præcedentibus & sequentibus: vt quandò fuerimus in ipso loco, eius quod factum est, nullum sensum omninò præbeamus. Decętero vobis curæ sit, vt cùm portas ingressi fuerimus, salutem, vt par est, adipiscamur.

In monasterio Heleni monachi perpetuis vacabant precibus & canticis.

Placuerunt Eunuchis, quę dicta sunt, & ea studuerunt ad effectum deducere. Porrò autem felix quoquè signum consequuntur. Nondùm enim peruenerant, vt ingrederentur monasterium, & magnus inter Episcopos Helenus, venit ex Heliopoli, & cum multitudine virorum, hæc velutì signo dato canentium: Via iustorum directa est: via sanctorum parata est. Hoc & ijs, qui erant circa Eugeniam, auxit fidem, et effecit, vt illa mirandum in modum lætaretur. Tanquàm certè nacta occasionem, eos qui circa se erant, magìs accendit ad pietatem: et multa alia dicens, quę ad tempus pertinebant, locoque conueniebant: et quòd non fortè fortuna, sed diuina quadam prouidentia hæc audiuisset, et ea, quę priùs canebantur diuini Dauidis: sed illa quidem esse, quæ eam inducant ad pietatem: quę autem nunc canuntur, quæ adhortentur ad viã virtutis. Hæc cùm dixisset, & ijs qui psallebant, se & suos admiscuisset, cum illis viam perfecit: quo quidem tempore & multa alia admirabilia audiuit turbas de Heleno narrantes, vt ostenderẽt quantus esset in miraculis, & quàm cùm is sæpè opùs habuisset igne, visus sit ardentes carbones ferre in vestibus, illis nihil ex igne læsis: præterea autem & quæcunque alia assiduè faciebat miracula: cuiusmodi est hoc quoquè, dignum quod narretur, & mandetur memorię.

S. Helenus in miraculis magnus.

Aiunt quendam magum, qui vocabatur Zareas, cùm maleficę artis summum attigisset fastigium, in illis locis esse versatum ad multorum exitium, magna & va-

ria

ria fraude vtentem: quem inter cætera dicunt ausum esse aliquid eiusmodi Deo maximè inuisum, nempe famam sparsisse inter eos, qui illic habitabant, quòd ipse quidem esset à Christo missus benefactor hominum & doctor bonus, mendax autem Helenus, authoritatē docendi sibi falsò tribuens. Existimabat enim, quòd si pastorem aduersùs gregem ad bellum concitaret, eos deinceps, tanquàm oues quæ non sunt custoditæ, aggrediens, non contemnendam prædam præberet patri suo diabolo. Hæc ille dicens, fidem faciebat sua improbitate. Scitis enim, quàm sit malitia efficax, & quàm facilè multos attrahat: adeò, vt ad Helenum turba accedens, ei dixerit, vt vel ipsum doctrinæ assumeret socium, aut certè inter se disputarent: vt ipsi ei qui vinceret, accederent. Lubens itaque Helenus adit periculum cum eo disputandi. Confidebat enim in Christo. Zaream autem assumere socium, hominem qui gloriabatur dæmonum præstigijs, hoc existimabat vel solo esse auditu abominandum. Postquàm ergò dies affuit præfinitus, accessit ad disputationem. Et primùm quidem eum acriter est adortus, & crebris magum inuasit argumentis. Postquàm autem vidit eum vti arrogantia & insolentia, tanquàm armis, & contendere sibi parare victoriam, non ex veritate, sed ex impudentia, permisit facto iudicium: & iubet magnum ignem accendi in media ciuitate: ambos autem flammam ingredi: & qui eorū maneret illæsus & igne fortior, eum esse apertè, qui à Christo est missus, & dignum esse, qui doceat illius clerum.

Zareæ magi in S. Helenum calumniæ.

S. Heleni cum Zarea disputatio.

Postquàm verò verba ad rem sunt deducta, & flamma iam fuit in altum sublata, metus quidem statìm inuasit Zaream: & iubebat primum ingredi Helenum, hoc apud se, vt videtur, cogitans, quòd vel non audens, dedecore Helenus afficietur: aut si ausus fuerit, emittet animam: & sic facile fuerit ei vincere, cùm fortem amiserit aduersarium: & sic omnes poterit ad se trahere. Postquàm autem vir ille diuinus professus est se primum subiturum periculum: & cùm precatus esset, rogum est ingressus: illum verò nō latuit, quisnam esset, & nec illius quidem pilum ausus est tangere: tunc aiunt magum illum metu & terrore repletum, recessisse quidem, & apertè ostendisse se vitare periculum, aut Plutonis paleam subeuntem latuisse: à multitudine autem protrusum, fornacem vel inuitum intrâsse: quę eum æquè facilè iam compręhendebat & depascebat, atquè quamuis aliam aptam ad vrendum materiam: & nisi magnus Helenus miseri calamitatis misertus, eum, cùm iam esset semiustus, seruâsset, ipsa magia & callidis suis inuentis omninò perijsset: sic pulchrè igne fraudem puniente cum veritate. Hæc illis dicentibus, beata illa præ gaudio variè afficiebatur, lætabatur, admirabatur, eos, qui narrabant, rogabat, vt per ipsos adduceretur, & Episcopo cōmendaretur ipsa, & fratres quos adducit: & sic in hoc monasterio communiter viuerent. Ità obnixè rogans, persuadet cuidam ex ijs, qui aderant, qui vocabatur Eutropius, vt hæc omnia ei fierent, & preces deferret ad episcopum. Quandò, inquit, diuertit & paululùm requieuit, ille opportunè & in ocio præbet ei, quæ dicit, audientiam.

S. Helenus in igne manet illæsus.

Interim autem dum hęc inter se loquebantur, appropinquârunt monasterio, & ipsi intrârunt cum episcopo. Vnà verò cum eis ingressa est Eugenia, adolescenti planè similis & coma & vestitu. Cùm iam autem incitatus fuisset Eutropius ad significandum de ea episcopo, quoddam somniū se obtulit Heleno, qui post diuinā mysterij celebrationē ad somnū declinauerat. Erat verò huiusmodi somnium: Sculptum quoddam mulieris simulacrum videbatur à viris ferri honorificè, & id ab eis tanquàm Deum reputari: illum autem ægrè ferentem, quòd homines deciperentur, dixisse ei deæ, quæ erat apud ipsos: Ita'ne, cùm sis à Deo creata & nobis cōserua, sustines ab ipsis adorari, & Deo parem reputari? Illa verò cùm hoc audijsset, protinùs cùm adhuc portaretur, à viris quidem recessit: eum autem est secuta, tales voces emittens: At ego à te minimè recedā, donèc me adduxeris ad creatorem. Hæc Helenus quidem vidit in somnis. Excitatus autem, apud se dubitabat, quonàm rediturū esset, quod à se visum fuerat. Statìm verò aduenit Eutropius, qui tanquàm de viro loquens de Eugenia: Viri, ait episcopo, tres, fratres animis, fratres corporibus, abiuratis modò rebus gentilium, in tuo grege versantur, ad Christum accedentes, & diuinum baptismum rogantes assequi: & deindè tonderi, & referri in numerū horum monachorum. Cùm sint autem iuuenes, & à se inuicèm pendeant admirabiliter, hoc petūt pręter cætera, vt à se inuicèm nulla in re disiungantur, non in operatione, non in habitatione, neque in aliqua alia conuersatione: sed diuidi non possint, qui sic sunt coniuncti in CHRISTI nomine. Hæc mihi dixerunt, lachrymis

Visio S. Heleni.

chrymis vultum eorum rigantibus: &, vt omnia tibi declararem, vehementer rogârunt.

Cùm ex his coniecisset somniũ beatus Helenus, & vt oportebat, pro omnibus Deo egisset gratias, iubet eos tres simul ei sisti in conspectum. Postquàm autem accessissent, statim dextra apprehendens Eugeniam, & eam alloquens hilariùs, placido & lęto vultu rogauit eorum nomina, genus, & patriam. Illa verò verecundè, & cum eo, qui virginem maximè decet, rubore, Nobis quidem, inquit, ô diuinum caput, patria & genus est gloriosa Roma: Fratres autem sumus inuicèm. Nomen verò primo quidem est Protas: secundo autem, Hyacinthus: mihi verò, Eugenius. Iucundè autem eam intuẽs beatus Helenus: Meritò te Eugenium, inquit, vocas, ô Eugenia: vt nomen tuo respondeat spiritui, cùm virilem habeas animam, & valdè te masculã ostendas in omnibus: sed proposito adhuc vincas naturam, & in Christo confirmeris & inualescas: propter quem nunc, cùm sis mulier, te virum esse simulas, propter eius amorem mutato & habitu, & nomine. Hæc autem dico, non tibi sexum exprobrãs fœmininum, nec te volens traducere: sed vt scias, quantę sis, Deo curæ: & quẽadmodùm mihi hæc omnia, de te nihil celans, ostenderit, quisnam sis, & quemadmodùm véneris: & quinam sint ij, qui sunt tecum, & quænam tibi in hac vita gloria obtigerit & genus. Stude ergò ô Eugenia, non minùs te animo generosam ostendere, quàm corpore. Nam hoc quoquè nõ minùs, quàm alia, mihi Deus significauit, quòd te ei purum præparâris receptaculum, virginitatem quidem conseruans immaculatam: cor verò, in quod non cadit repræhensio: & huius mundi quidem gloriam reputans ignominiam, diuitias autem paupertatem: voluptates verò molestias, & nihil magni ac præclari habere eam, quæ est apud homines, nobilitatem: illam verò solam amans, à qua excidimus propter primum, & hæredes facti sumus per secundum Adam. Et hæc quidem Eugenię Helenus.

S. Eugenia sumpto virili habitu & mutato nomine, nõ potest eum latére.

Eugenia, i. generosa.

Protæ autem & Hyacintho: Vos verò, inquit, (neque enim placuit Christo, vt vos lateretis) qui fortuna quidem serui, mẽte autem estis liberi, & nulli domino subiectam conseruatis animæ dignitatem, virtutem extollentes, & magni facientes, quibus Christus quoquè dicit: Nõ vos voco ampliùs seruos, sed amicos: Beati propter libertatem, vel potiùs propter amicitiam & cum Christo coniunctionem: quòd cùm *illius iugũ* subire elegeritis in vno inter vos consensu & conspiratione, huius beatæ cœpto nullum attulistis impedimentum: sed nunc quoquè cum ea estis prompto & alacri animo: & cum illa è vita excedente etiam illic simul eritis, & easdem quas illa coronas & præmia consequemini. Hęc cùm nullo alio præsente dixisset Episcopus, Eugeniam quidem permittit manere in habitu virili, cùm hoc nulli esset cognitum, neque primùm, neque postquàm eam allocutus est Episcopus. Quæ quidem simul cum Eunuchis, non priùs eum dimisit, quàm illius manibus diuinum consecuti baptismum, & mutârunt habitũ, & cooptati sunt in numerum monachorum. Quæ autem deincèps sunt consecuta, & quemadmodùm deincèps parẽtes propter eam sunt affecti, & quęnam de ipsa quidem cogitârũt, & quantum dolorem acceperunt, cùm spe frustrati essent, (nam hæc quoq;, sat scio, scire sititis) nequaquàm par est prętermittere.

Iohan. 15.

S. Eugenia cum Prota & Hyacintho baptizatur, & monasticũ induit habitum.

Postquàm enim intempesta nocte, nemine quod factum fuerat sentiente, Eugenia quidem sine strepitu descendit de curru, Hyacinthus autem & Protas ab alijs similiter sunt separati: inane verò vehiculum secutum est eos, qui pręcedebant, qui præibant famuli partìm quidem propter tempus, partìm autem quòd celatum sit id, quod gerebatur, nihil eorum, quæ ponè fiebant, sentientes, quoniam eos sequebatur animal, et maximè Deo huic rei prouidentia sua opem ferente, ità rectà iuerunt Alexandriam. Postquàm autem iam fuerunt prope ciuitatem, qui resciuerunt quidem, è domo exiérunt, cum maximo gaudio suscepturi Eugeniam, anteambulonum videntes multitudinem, et alium deincèps conuentum puerorum. Cùm verò iam propè essent, et alacri animo ad vehiculum accurrissent, et cathedram quidem vidissent vacuam, nusquàm autem Eugeniam, re inopinata et quam nunquàm sperâssent, obstupefacti, ad lachrymas et luctum decæterò sunt conuersi, et communiter commune bonum deflebant. Quid factum est? Quid actum est? Quodnam malum inexpugnabile nobis accidit, dicentes. Deindè nomine vocabant Eugeniam, vultum feriẽtes manibus, plangentes, et planè temulenti dolore. Sed hæc quidem foris faciebant amici et noti, et quibus nulla cum ea intercedebat coniunctio sanguinis. Eorum autem, qui intùs

erant,

erant, quis satis tragicè descripserit calamitatem? Parentes enim propemodùm venerunt ad laqueum, & propemodùm se ense confixerunt, quid non loquentes miserabile? quid non facientes dignum lachrymis? Genas lacerabant, puluerem capiti infundebant, se humi turpiter prosternebant, acerbè exclamabant, parentes filiam, fratres germanam, serui dominam: nullus inuulneratus, nullus liber ab animi perturbatione: tam vehemens inuaserat domum absque igne incendium.

Incredibili dolore afficiuntur parentes recessu S. Eugeniæ.

Sed postquàm inutiles viderunt esse lachrymas, conuersi sunt ad quærendam charissimam. Interrogabant mercatores, percontabantur agricolas, prædiorum habitatores, & viarum custodes: sciscitabantur vates ventriloquos, & omnia dæmonū oracula, & ea placabant & colebant sacrificijs. Cùm autem non inueniretur ea, quæ quęrebatur, parentibus vnum excogitant, qui eius, quod est graue, videbantur quærere solatium. Fingunt quandam fabulam, nihil dissimilem ijs, quę canuntur apud Græcos: quòd, cùm dij capti essent amore Eugeniæ, eam in cælum rapuerunt. Quod quidem patri, vt cuius aures talibus assueuissent, gratum erat & acceptum, & filiam insignibus afficiebat honoribus. Quamobrèm auream ei erexit statuam, & tanquàm nouæ deæ cœpit sacrificare. Mater autē & fratres Abitas & Sergius non ità se habebant: sed ijs, quæ dicebantur, dubitantes credere, valdè lugebāt. Atque Eugeniæ quidem fuga, & quemadmodùm non solùm parentes, sed eos etiam, qui ei benè volebāt, affecerit, ità habet.

Vide ineptum figmentum, & indè cōsecutā impietatem.

Eugenia autem in diuinis scripturis versabatur & meditabatur assiduè, & parandæ virtutis magnam curā gerebat. Quo factū est, vt cùm non plusquàm duos annos transegisset in monasterio, omnes vinceret: mulier, inquam, viros. Quarè res communis est virtus, & sexus nullum affert impedimentum ei, qui se rectè velit gerere. Eugenia ergò primas partes gerebat in virtute: eius autem maximè erat propria modestia & moderatio: & quòd cùm prima esset in rebus honestis, nihilosecius esset etiam prima in eo, quòd essent eius moderati spiritus. Eugeniæ hęc quoquè erant signa, quibus cognoscebatur, quòd cùm prima omnium veniret ad synaxes, rursùs vltima omnium recederet: prætereà verò misereretur etiam cuiuslibet, qui aliqua afficiebatur molestia: verè autem & syncerè gauderet cum ijs, quibus erant res secundæ, quod quidem est factu difficilius propter malignitatem, quę oritur ex inuidia: quòd haberet sermonem, ad cuiusuis irascentis cor sedandum, longè efficacissimum: adeò, vt qui nō secùs àc feræ efferabatur, eius oui similem redderet mansuetudinem. Postremum hoc erat, & primum, & omnium reuerà capacissimum, non ficta in omnes charitas, & quæ non amorem ad labra vsque sistebat, sed etiam à media anima emanabat.

S. Eugeniæ perfectio.

Catalogus virtutum eius.

Non multum intercessit temporis, & ad eam accessit gratia curationum cum maxima copia. Et ideò ad quoscunque accedebat morbi visendi gratia, nō solùm eos verbis consolabatur, sed etiam liberabat à morbo, qui eos cruciabat. Eam autem imitantur pro viribus Protas & Hyacinthus, de quibus anteà diximus. Cùm sic viueret Eugenia, Præfectus monasterij tertio pòst anno excedit è viuis: ipsam verò vocabat ad Præfecturam fratrum commune suffragium. Eam enim pro viro habebant, & virtutem quidem videbant, quæ inerat: ignorabant autem id, quod apud eam latebat. Illam itaque metus inuadit & dubitatio. Neque enim æquum censebat, vt quę esset fœmina, viris præesset: & communiter vocantem despicere fraternitatem, iudicabat esse peruicacis & obstinati animi. Visum est ergò ex Euangelio discere, quid agendum, Deo permittente id, quod erat incertum & obscurum. Postquàm autem fuit explicatum, admirabiliter hæc vox Domini resonabat: Si quis vult inter vos esse primus, sit omnium vltimus, & omnium minister. Hoc dicto, Pręfecturam quidem subit vel inuita: se autem sic etiam dat totam ad ministrandum, quid non faciens indignum, & quæ etiam, qui sunt viles & abiecti, facere dedignantur? aquam è puteo effodiens, domum verrēs, manibus ligna frangens, & alia omnia, quæ sunt minima, diligenter faciens: adeò vt etiam esse ianitorem lubenter sustineret, propterea quòd præcepto parēret lubentissimè.

Multos curat morbidos.

Matt. 20. Lucæ 22.

Cogitur præesse fratribus, sed extrema quæque ministeria obit.

Cùm sic ergò insigniter exercuisset moderationem, & in Præfectura rursùs resplenduisset, insistebat etiam in via, quę ducit ad Deum: ad anteriora quidem, vt diuinus dicit Paulus, se extendens: eorum autem, quæ retrò erant, obliuiscens propter promptam & alacrem operationem. Atque quàm multa quidem fecerit miracula, narrare est alterius temporis & operis, quod proprium postulat ocium: maximè cùm propter

Philip. 3.

satietatem oratio vitet prolixitatem. Quod verò & dictu est facile, & cui consequens est finis martyrij, & habet seriem consequentem ijs, quæ deincèps sequuntur, hoc iam dicetur. Erat Alexandriæ quædam mulier, nomine Melanthia, quæ facultates quidem habebat multorum talentorum, Dei autem timoris & virtutis erat inops. Ea cùm aliquandò à diuturno & graui morbo arrepta esset, (erat enim horror, quarto quôque die accedens) vbi fama ad eam peruasit, esse virum quendam nomine quidem Eugenium, vita autem omnibus admirandum, qui facilè soluit morbos difficiles: statìm omnibus alijs omissis, maxima celeritate venit ad monasterium, & vehementer rogat, vt liberetur à plaga, quæ eam premit. Misericordia itaque mouetur Eugenia: & cùm eam sancto oleo sanctis vnxisset manibus, protinùs efficit, vt euomat materiam morbi efficientem. Sicque Melanthia purè consecuta sanitatem, valens quidem reuertitur: venit autem ad quendam ex suis agris, qui etiam erat prope monasterium, & non multo pòst tempore, cùm ex pulchro & puro argento tria vasa confecisset, ea mittit ad Eugeniam, monasterij ædi oratoriæ ea dona dedicans pro gratiarum actione. Cùm autem munus oblatum non admitteret, (Dicebat enim non esse monachis vtilem, neq; conuenientem argenti possessionem: sed eam esse vendendam, & pauperibus distribuendam, aut ijs, qui alioquì opprimuntur pondere debitorum) ipsa cùm venisset ad Eugeniam, & quid non dixisset, aut fecisset ad persuadendum? persuadet vt accipiat argentum, & reponat in templo dedicatum.

Oleo sacro curat febrē quartanam.

Fuit autem pietas occasio impietatis, & verum est id, quod olìm dictum est, nō esse vllam rem alteri tam propinquam, q̃ virtutem vitio & sæpè aliquis iuxta eam vadens, imprudens ingreditur in contrarium. Quod etiam accidit Melanthiæ. Virtutis enim fortasè mediocrem curam gerens, imprudens, quoniam mentem non adhibuit, ad summam deducta fuit improbitatem. Iam enim effecta familiaris, cùm ad eam iret assiduè, & virum videret specie iuuenem, & facie formosum, eam subit amor nequaquàm quidem illiberalis: & paulatìm demulcebatur eius & deliniebatur animus: deindè etiam valde accendebatur, vt quę existimaret Eugeniam ne posse quidem semper esse castam: sed neque morbi ꝓpulsationem diuinæ fuisse gratiæ, sed artis potiùs magicæ, & inimici potentiæ. Hæc quę cor eius occupauerant, & vehemens flamma amoris, & grauis incredulitas, persuadent, vt audax facinus aggrediatur, & res tenebrarum liberè eloquatur. Res enim grauis est amor, & impudentissima. Neque res est vlla adeò aditu difficilis, ad quam se non possę peruenire & eam consequi existimet.

Virtuti maximè propinquum vitium.

Cùm itaque degeret in agris, vt dictum est, vicinis monasterio, & perturbatione animi valdè laboraret, simulat se corpore esse ægrotam, & incredibili celeritate accersit Eugeniam, non fictum hunc morbum curaturam, sed veri & occulti miserabiliter futuram participem. Postquàm autem ea, quam desiderabat, facies fuit intra fores, Melanthia non ferens animi motum intùs æstuantem, statìm tanquàm ex malo thesauro malos promit sermones. Et primùm quidem ad nefarium incitabat coitum: Quòd si nolis, inquit, at ego te lege matrimonij palàm accipiam in maritum, erisque dominus multi auri, argenti, preciosæ vestis, agrorum, iumentorum, mancipiorum: pro quibus me quoque habebis ancillam pro libera, & tibi in honore æquali: & his omnibus ipse fruéris. Non est enim mihi maritus, nec filij, nec cognati. Quorsùm enim tam pulcher flos corporis, & venustissima species, se exercitatione perpetua tabefacit & laboribus? Hæc cùm acri & continenti spiritu persequeretur Melanthia, beata suspirabat quidem ad vnumquodque eorum, quę dicebantur, & animi perturbatione plenam valdè abhorrebat orationem. Tandèm autem ad multas eius nugas caligans, cera, vt dicitur, aures obstruens, & nec ampliùs quidem audire sustinens, Cohibe linguam, ô mulier, exclamauit, cohibe, & sint hæc procùl à nobis. Expuis enim in nos ipsum virus draconis veteris. Non prodemus castitatem, non corrumpemus virginitatem: Non, ô Dei mater & virgo, in quam ego confido, non fallam mea pacta conuenta. Vnum est nobis matrimoniũ, Christi desiderium: Vnicę sunt diuitiæ, bona quæ sunt in cælis: vnica possessio, cognitio veritatis.

Melanthia fœmina opulenta, prouocat eā ceu virum ad concubitum.

Eam illa detestatur.

Hæc cùm inhonesta audijsset Melanthia, ira, quæ dici non potest, incensa, (*est enim grauis amor, & qui non potest omninò cohiberi*) profecta est Alexandriam, valdè

grauia

grauia parturiens aduersùs Eugeniam. Deindè cùm etiam difficilem in eam struxisset calumniam, venit ad Præfectum Philippum, nihil sciens ex ijs, quæ ei euenerant: neque quòd is esset pater Eugeniæ, neque quòd illa mutâsset habitum muliebrem in virilem. Ad eum ergò accedens, ab intemperantia transit ad calumniam: & eam incipit accusare admodùm malignè & improbè, dicens: Quidam adolescens, facie quidem formosus, sed moribus valdè sceleratus, Christianorum simulans pietatem, ad me est ingressus: & cùm me aliquam putâsset esse impudicam & inhonestam, primùm quidem verbis fallacibus, deindè etiam manibus ad vim vsus est vir audacissimus: & nisi altiùs exclamâssem, &, vt accurreret ancilla, effecissem, ego tanquàm captiua aliqua polluta essem. Ità impudens mulier illi puræ audebat suum adscribere flagitium. Hæc sic dicta, ad furorem valdè concitârunt Præfectum, & vinctos ad se iussit adduci, non solam Eugeniam, sed etiam omnes simul, qui cum ea erant. Atque eos quidem, vt iussum fuerat, adductos, aliũ alibi diuersæ tenebant custodiæ. Existimabat enim Præfectus nunquàm talia confictu ram fuisse Melanthiam, mulierem adeò nobilem, opibusq; & gloria insignem: Nesciens diuitiarum & claritatis esse vehementiorem animi perturbationem, & quæ potest persuadere, illa quidem parua reputare: propter id autem, quod ei videtur in præsentia, gratum eligere mendacium. Omnes itaque iudices, absentes sanctos propemodùm condemnabant: Et ex ijs, alij quidem æquum censebant eos subijci dentibus ferarum: Alij verò in ligno suspendi: Alij autem acerbioribus generibus suppliciorum, vnà cum calumnia punientes pietatem.

Melanthia accusat S. Eugeniam apud Præfectum.

Postquàm autem adfuit domina, congregata quidẽ erat magna multitudo ex omnibus, quæ circuncircà erant, vrbibus: aderat verò etiam Præfectus, & in medium producebatur Eugenia, quæ grauibus tenebatur catenis: theatri autẽ clamores vndiquè erumpebant, & morte esse afficiendam Eugeniam cõmuniter pronunciabant. Paratæ erant bestiæ, parata tormenta, rotæ, ignes, & alia genera suppliciorum, & per omnia acerbi tortores, & ex æquo ad supplicia inferenda sæuissimi & acerrimi. In suum itaque conspectum duci Eugeniam iussit Iudex. Quæ cùm adstitisset, Hoc, inquit, vobis, ô omnium hominum maximè impiè, iubet vester Christus, vt nec clàm quidem facietis ea, quę sunt turpissima: sed tam impudenter & violenter aggrediamini ea, quæ sunt nefaria? Quis enim tuus erat animus, quandò tanquàm medicus ingrediens, & vt qui non solùm esses medicus, sed qui etiam per te posses facere miracula, ea faciebas, quæ corruptores & adulteri: & mulierem tam nobili loco natam, tam diuitem, & tam honestis & moderatis moribus, tanquàm scenicam quampiam, aut ex hostium regione captam, probro & dedecore afficere voluïsti? Audacis itaque tu cœpti meritas lues pœnas, & malus malè peribis.

S. Eugenia catenis vincta, sistitur coram Præfecto.

Cùm tam iracundè minatus esset ei Præfectus, Eugenia vultu in terram inclinato, nè in præsentia eius vultus patri euaderet manifestus: Meus, inquit, Deus non ea solùm, de quibus nunc à vobis accusor, prohibet: sed ea etiam lege sancit, quæ sunt his multo excelsiora: qui me etiam nunc volens perpetuò esse castam, prouidit vt viuerem cum his, qui in pietate se exercẽt, monachis, quomodò in hodiernum vsque diem me conseruauit, vt & ipsi est perspicuum, & vobis erit paulopòst. Quòd autem mihi & tormenta & mortem minitaris, imprudens incussisti mihi timorem, qui non opùs habet oratione. Erubescerem enim, si horum metu quęrerem me defendere, & non quòd timeam, nè res Christianorum apud vos malè audiant & irrideantur. Verumenimuerò oportebat vos non tam faciles aures prębere accusatoribus, neque cùm primùm audijssetis, tam citò condemnare: sed ambobus priùs auditis, deindè ferre sententiam: & si manifestum quidem extiterit me talia fecisse, iustum luam supplicium: Sin autem hęc sunt falsa & aperta calumnia, vnam pro omnibus peto gratiam, vt hęc mulier nihil graue patiatur, nec si de nobis quidẽ his peiora dixerit. Sic enim nostra lex iubet, & nos obtemperamus, vt nunquàm mala pro malis, sed contrà bona potiùs reddamus. Huius rei solùm mihi dato fides fiat iusiurando, neq; opùs habebimus vllis orationibus, neq; contradictionibus: sed res ipsa apertè ostendet, & facilimè tui iudicabunt oculi.

Præclarè se purgat.

Arguit præfecti temeritatem.

Rom. 12.

Cùm sic dixisset, seorsùm dixit Melanthiæ, (nam illa quoq; præsens aderat) Etiamsi fieri possit, vt omnes lateat: at tuam non latebit omninò conscientiam. Nè ergò teipsam videaris ignorare, & diuinos despicias oculos, qui omnia vident, & iustè puniunt calumniã. Cùm verò nihil cederet Melanthia, neq; de impudentia aliquid remitteret,

ret, iubet statìm produci ancillam, quam dicebat Melanthia fuisse testem violentiæ. Iussit autem vocari, non vt quæ vera esset testificatura, (Quo modò enim ancilla restitisset dominæ?) sed vt abundantiùs falsum conuinceretur: & cerneretur Melanthia non sola, sed cum alijs instituisse calumniari. Cùm producta esset ergò ancilla, & volens dominæ gratificari, non imperitè mendacium mendacio contexeret: Me, dicens, sceleratus iste sæpè tentauit. Deindè consueta intemperantia ei persuasit, vt in ipsam quoquè fureret dominam: cui nolenti vim afferebat, donèc illa quidem exclamauit: ego autem cùm accessissem, & alias euocâssem conseruas, à turpi conatu vix eum prohibuimus. Quas si velitis accersere, scietis quàm pulchrè ijs, quæ à me dicuntur, cóncinant. Tunc Præfectus quidē acerbissimè conturbatus, probris appetebat Eugeniam: & iam apertè ostendebat se esse proruptrum ad tormenta, vtpotè quòd nihil restaret ad eam conuincendam. Illa verò, (sed est attendendum, est enim auditu iucunda narratio,) Tempus est, dicens, liberè dicendi veritatem: nè de ipsa dictum mendaciū nimiùm iactaretur, & Christiani malè audirent apud Gentiles, quid facit? Cogitur propter nimiam accusatricis impudentiam, etiam aliquid facere præter honestum & decorum: & supernè acceptam dirumpit tunicam, & cùm quasdam partes verè sacri nudâsset corporis, ostendit omnibus se esse sexu & re vera fœminam: & dicit Præfecto: Domine mî, tu quidem es meus secundùm carnem pater Philippus, Claudia autem mihi mater: & fratres hi, qui tecum sedent, Abitas & Sergius. Ego verò sum tua filia Eugenia: quę cùm vniuersum mundū, & quæ sunt in mundo, facilè exuïssem, pro omnibus solum indui Christum. Eccè etiam quos vides Eunuchos, ij sunt Protas & Hyacinthus, qui mihi & doctrinæ & vitæ, quæ est ex Christo, fuère socij.

Famula mētitur turpiter in gratiam heræ suæ.

S. Eugenia apertissimè coarguit calumniam.

Nondùm orationi finem imposuĕrat, & pater & similiter etiam fratres, cùm partìm quidem ex ijs, quæ dicebat: partìm autem, atque adeò multo magis ex signis, quæ erant in vultu, depræhendissent veritatem, (agnouerāt enim in eam conicctis curiosiùs oculis, hanc ipsam esse Eugeniam) eis cor quidē voluptate ineffabili, præ voluptate autem manantibus lachrymis replentur oculi. Deinde cùm eam sustulissent in solium Pręsidis, propemodùm in ipsam ipsas effundebant animas, & ei suum amorem dispertiebant, hinc pater, illinc fratres: & alia ex parte mater: (aderat enim ipsa quoquè, cùm *id didicisset*) & partìm amplexibus, partìm verbis amantibus inter se contendebant, quænam membra quidem non amplectentes? Quid autem non patientes, aut non agentes ex lætitia ineffabili? aut quid eorum, quæ voluptatē animi significant, cauentes facere propter multitudinem? Magistratûs enim maiestatem, & totam illam, quæ ex dignitatis splendore oritur, grauitatem superabat natura, & apertè repellebat. Clamabant itaque tanquàm diuino furore afflati, Ipsa est filia, ipsa est soror: oculorum voluptas, imago animæ: quam existimauimus fuisse à dijs raptam: quam nos non videntes, ne videre quidem lucem omninò sustinuimus. Hæc populus quoquè scilicet audiens & videns, Vnus Deus est verus Christus, clamabant. Quicunque autem ex Christianis paulò diligentioribus expectabant, vt post mortem, martyrum corpora tollerent, & conuenientem eis pararent sepulturam, ij cùm audijssent tam repentinam Præfecti & populi mutationem, cum turbis prosiliunt, Quis est magnus, sicut Deus noster, alta voce clamantes. Qui reuelat profunda & occulta, & in astutia ipsorum appræhendit sapientes. Pater autem cùm inuitam Eugeniam aurea veste induisset, (volebat enim omnes esse suæ participes lætitiæ) in alta eam sede collocauit, & fecit, vt videretur ab omnibus.

Agnoscitur à parētibus & fratrib⁹.

Psal. 76.

Iob 5.

Dum hæc autem gerebantur, ipse quoquè, qui est in cælo Deus, aut vt potiùs dicam cum diuino Iob, Qui erat in cælis testis Eugeniæ, Qui erat in cælis eius cōscius: repentinum ignem desupèr iaculatus, Melanthiæ domum consumpsit omninò. Illam enim æterno reseruauit. Hoc autem factum effecit, vt multi conuerterentur ad veritatem. Protinùs ergò à Christianis celebrabatur festum commune, & longa mutata est tristitia, cùm Præfectus quidem simul cum filia inuenisset pietatem, & ad Christum accessisset, & sancto fuisset obsignatus baptismate: Christianis verò protinùs sacræ redditæ essent ecclesiæ, & ij, quos priùs habebant, honores & priuilegia. Non solùm aūt hæc fuerant consecuti, sed etiā eis licebat tutò habitare ciuitates. hoc enim eis procurauit Philippus, cùm retulisset ad Imperatores Seuerum & Pium Antoninū, esse inutile imperio Romanorū expelli Christianos, vt qui non in paucis sint cōmuni vtiles. Eisq; cōuenientibus,

Iob 16.

Pater S. Eugeniæ cum multis alijs credit.

Pax datur Christianis.

tibus, rursùs videre licebat Alexandriam veluti denuò conditam. Similis quies, & similis successus erat etiam in ijs, quæ sunt in Aegypto, vrbibus: & florebant iterùm res Christianorum, claræque & excelsæ fiebant.

Sed quoniam cùm virtus adeò rectè se haberet, accidit vt contrà irreperet vitium, & qui est eius auctor, grauiter sauciaretur, res præsentes non patitur, qui est bonis aduersarius: sed tacitè se insinuans quibusdam Alexandrinis, qui erant diuitijs quidem & generis splendore insignes, simulacrorum autem cultûs furori erant impensè dediti, persuadet eis, vt eant in regiam: & accedentes ad Imperatores, dicunt, toto quidem præcedenti tempore se in magistratu pulchrè gessisse Philippum, & valdè piè affectum fuisse in deos. Nunc autem, inquiunt, nescimus quo motu, iam decem annis abhinc, & se & totam nostram ciuitatem in animo habuit euertere, honore maximorum deorum traducto ad cultum vnius hominis, quem dicunt in Palęstina fuisse crucifixum à Iudæis. Ità mores quidem soluit patrios: honorauit verò nouas leges: impios autem nobis prætulit: & vt semèl dicamus, nihil omninò omisit eorum, quæ pertinent ad nos & deos euertendos. Hæc cùm audijssent Imperatores, hæc scribunt ad Philippum: Qui nos quidem præcessit diuinissimus Augustus, cùm te sciret esse cultorem deorum, & honoris eorum esse studiosissimum, ipse quoquè tibi maximum præbuit imperium: & tanquàm regem potiùs, quàm Præfectum, elegit Pręsidem Aegypti: nec te, quandiù vixit, ab hoc iussit remoueri magistratu, sed cum vitæ tempore tibi esse demensum. Nos autem tibi & hunc honorem conseruauimus, & non paucos alios adiecimus. Sed hæc, quandiù fuisti dijs amicus. Quoniam verò nunc de te iactatum est in vulgus, quòd & in religione deorum sis mutatus, nec nobis benè velis, iubemus, vt aut insistēdo prioribus in honore permaneas: aut si deorū cultum repudiaueris, cesses etiam gerere magistratum: quinetiam facultatum subeas ablationem. Præfectus accusatur apud Imperatores.

Hæc cùm accepisset & legisset Philippus, morbum simulauit, donèc venditis facultatibus, eas dupliciter diuiserit: & partem quidem ecclesijs, partem autem pauperibus distribuerit, qui erant per totam Alexandriam & ipsam Aegyptum. Erat verò Philippus non solùm lingua in dicēdo facundus, adeò vt multi gentiles eius persuasione pietatem didicerint: sed etiam vita maximè pius & philosophus, adeò vt vniuersa Alexādria communi suffragio eum vocârit ad Episcopatum. Quòd autem in fide quoquè fuerit acerrimus & constantissimus, ex fine ostendetur. E vita enim excedit, capite redimito corona martyrij. Magistratûs itaque successor ei mittitur Terentius. Qui cùm primùm venisset Alexandriam, omnem mouebat rudentem, moliens Philippum tollere de medio. Sed quoniam nō poterat eum apertè interficere, (erat enim ciuitatis magnus amor in Philippum) clanculùm admittit parricidium: & cùm quibusdam fictis Christianis rem mandâsset exequendam, ad cædem est impulsus, cùm hoc ei iussissent Imperatores. Ij autem cùm clàm ingressi essent ad Philippum, intentum precibus & orationi ad Deum, eum tollunt de medio. Timore verò affectus Terentius, nè populus factum ægrè ferens, aduersùs ipsum moueretur, maximè cùm esset tantus eius amor in Philippum, iubet compręhendi eos, qui ipsum occiderant, & conijci in carcerem, re ficta studens rei celare veritatem: & seminans suspicionem, quòd nō processisset cædes ex eius sententia. Deindè cùm non multum pręterijsset temporis, Imperatoribus scilicet ità decernentibus, eos soluit à vinculis. Sic decessit Philippus, cùm tres dies vixisset post plagam acceptam. Intra ciuitatem verò sepelitur in loco, qui dicitur Isium: Vbì ipse, cùm adhuc viueret, ædem sacram ædificauit. Præfectus Philippus creatur Episcopus Alexandrinus. Interficitur ab impijs.

Eugenia autem post agnitionem, cum alijs virginibus elegit castitatem, & vitam secundùm Christum. Beata verò Claudia, quam Philippi quidem vxorem, Eugeniæ autem matrem anteà ostendimus, aliam quoquè domum ædificauit ad excipiendos hospites, præter eam, quæ iam facta fuerat à marito, magnam vim pecuniæ in ea consecrans ad ea suppeditanda, quæ erant necessaria ijs, qui accipiebantur hospitio. Sed hæc quidem sic, & hucusquè Eugenia vitam suā sic administrauit. Vult autem oratio eius quoquè præclariorem vitæ exitum ostendere, vt qui insignis fuerit corona martyrij. Aliquanto enim tempore post mortem Philippi, coniux eius Claudia cùm assumpsisset filios, Abitam, inquam, & Sergium, & prætereà Eugeniam, in magnam Romam reuertitur. Patria aūt eam benignè excipit, & Senatus Romanorū eius filios eligit ad insignes magistratus: Abitam quidem proconsulem Carthaginis, Sergium autem Aphricæ vica-

Fratres S. Eugeniæ summis afficiuntur honoribus.

vicarium: Eugeniæ verò sufficiebat hæc sola dignitas omnium maxima, nempe virtus, & Deo parentem viuere, & habere alias ex filiabus Senatorum, quarum erat idem zelus & idem institutum. Inter quas erat vna reliquis longè præstantior, re vera admirabilis Basilla, quæ ducebat originem ex genere Imperatoris: quæ etiam resplenduit similiter atquè Eugenia, sicut statim dicetur. Ipsa enim cùm Christum, & quę sunt eius admirabilia, auditione accepisset, quinetiam audijsset de Eugenia, maximi quidem faciebat ad eam ventitare, & esse diuinorum eius verborum particeps.

Cùm ab eo autem arceretur, & propter sponsum (Desponsa enim fuerat Pompeio) & propter persecutionem, (iam enim magna persecutio accendebatur Christianis) inuenit quendam virum fidelem latorem suorum verborum, & per eum non cessat mittere, multùm rogans Eugeniam, vt de diuina fide omnia ei literis significet. Illa autem cùm pulchrè sciret, quantùm intersit inter scripturam & vocem, & quòd non similiter quis persuaserit aut docuerit scribēs, atquè de tantis rebus differens, quoniam multùm interest inter verba animata, & inanimam mortuamque institutionem, prudens simul cōsilium capit & iuuenile. Nam cùm Protæ & Hyacintho persuasisset, vt seruilem habitum induerent, per eos munus mittit Basillę: studens, vt ij ei essent omnia pro epistola, vel illi ipsi potiùs epistola animata. Cùm hos ergò admodùm lubenter excepisset Basilla, adorabat tanquàm aliquos Christi Apostolos. Cùm de ea aūt resciuisset Cornelius, magna stella inter Episcopos, noctù venit ad eam propter persecutionem, & eam diuino dignatur baptismate. Sic ergò Basilla & Eugenia, ineffabili quodam vinculo colligatæ propter Christum amicitiæ, fuerunt biga quædam coniuncta Domino, ipsis animis à se inuicèm pendentes, & intelligenter conuersantes: quinetiam multas alias ad idem iugum trahentes. O quàm multas quidem illæ virgines: quot autem viros Protas & Hyacinthus communi Domino obtulerunt?

Basilla credit & baptizatur.

Sed cùm sic mirandum in modum cresceret fides Christianorum, maligni inuidia magis excitabatur aduersùs pios. Nam cùm Valerianus & Galienus Romanorum tenerent imperium, ipse multos Romanos tacitè subiens, mala semina iniecit eorum mentibus: grauisque accensa est seditio aduersùs Christianos. Seditionis aūt materia fuit Cornelius, & qui cum eo erāt, quòd cùm tota manu & mente res Christianorum dilatare instituissent, nō solùm Romā ipsam ferè totam, sed etiam vrbes & regiones, quæ erant circuncircà, à cultu deorū abduxerāt, & qui ab ipsis nominabatur Christus, vt ab eis cōmunis Dominus & Deus asseriberetur, effecerant. Protinùs ergò imperatorium promulgatur edictum, & quoquouersùs peruasit per totam Romanorū regionem: vt quicunq; erant eximij ex Christianis, & eorum dogmatis doctores, compręhensi, morte afficerentur. Interimebantur ergò alij quidem alio modo: Cornelius autem latebat: maximè quidem, quòd in honore haberetur à Senatu: & ab ijs, qui erant in eo primi, tanquàm à propugnaculis quibusdam defenderetur. Porrò verò ipse quoq; seipsum conseruabat ad multorum salutem. Se inuicèm autem exhortabantur ad certamen Basilla & Eugenia: quæ à loco disiungi non ferentes, quoniam animis erant inter se vnitæ, loco quoquè coniunguntur, & se sermonibus vicissim impertiunt. Atq; Eugenia quidem Basillæ & multa alia differit de proposito certamine, & quòd apertè ei reuelauit Dominus, ipsam martyrij cursum mox peracturam. Similiter autem Basilla quoq; ei respondit, quòd etiam de Eugenia Christus ei significauit, fore vt duplici corona ei caput exornetur: vna quidem pro periculis & laboribus, quos subijt Alexandriæ, & in reliqua Aegypto: Altera verò, pro martyrio & cæde, quæ propter illum facta est. Hæc cùm inter se contulissent, & pro se inuicèm precatæ essent: quinetiam virginibus, quæ erant apud Eugeniam, masculos animos addidissent, & persuasissent, vt mortem propter Christum negligerent, corpore quidem in præsentia disiunguntur, altera desiderio alterius, crebras ex oculis lachrymas emittentes: vtpotè quòd ferre non possent oculi eas separari à suì inuicèm spectaculo.

Persecutio Christianorum.

SS. Eugenia & Basilla simul degūt.

Cùm autem finem accipere oporteret ea, quæ de ipsis prædicta fuerant à Domino, de Basilla quidem dixit Pompeio vna ex ijs, quæ ipsam sequebātur, ancillis, quòd nisì omni studio & manu regia sibi desponsam Basillam, quæ iam erat nubilis, domum duxerit, non ampliùs in posterum eam habebit vxorem. Scias enim, inquit, eam factam esse Christianam sermonibus Eugeniæ: eamque non solùm matrimonio, sed etiam toti mundo renunciare. Ea de causa eius quoquè tutorem Helenum differre nuptias, qui est ipse quo-

Nequā ancilla prodit S. Basillā.

quoquè Christianus, & eiusdem instituti. Quinetiam quos, inquit, Eunuchos Eugenia tanquàm seruos ad eam misit, ij vel omnium maximè artem sectantur magicam, & sic eam incantârunt, vt fateatur se nunc eos habere dominos, & eos colere tanquàm deos immortales. Cùm mala sic ancilla Pompeio renunciâsset, & linguam diabolo apertè tradidisset, & hæc locuta esset aduersùs Christianos, ira valdè fuit accensus Pompeius, & aduersùs Helenum grauia spirans est profectus. Et primùm quidem ei vim afferebat, vt sibi puellam ostenderet: Deindè etiam celebraret nuptias: nisi ipse apertè vellet esse hostis Imperatorum. Hæc cùm diceret Pompeius, non latuit quidem Helenum, vndenàm profecta esset proditio: ingenuum autem & iustum ei dedit responsum: Ego sum, cui obtigit, dicens, puellæ tutela: quæ donec quidem erat impubes, ea & à me alebatur, & viuebat vt volebam. Cùm verò iam ad plenam peruenerit ætatem, & iam tempus acceperit legitimum, ipsa nõ ampliùs meam sequetur voluntatem: sed suam sequens sententiam, faciet id quod volet.

Postquàm hoc responsum accepit Pompeius, ad Basillæ ædes protinùs est profectus: & pulsato ostio, ianitori imperauit, vt ei annunciaret. Illa autẽ sensìm eum repulit per puerum, dicens nihil esse cõmune Basillæ cum Pompeio: sed neq; eius aduentum omninò culpa carere. Quomodò enim, qui ad virginem accesserit, & cum ea seorsùm loqui quærit, quam propemdùm ne oculis quidem suis licet masculis intueri? His verbis furore concitatur Pompeius: & primùm quidem veniens in senatum, eum rogat. Deindè cùm eos etiam assumpsisset, pedes Imperatoris præhendit non sine lachrymis, & suum tanquàm commune deflebat infortunium. Pro vobisipsis, dicens, ô diuinissimi Augusti, pro vobisipsis exurgite & vestris dijs, & quem ex Aegypto nouum Deum nunc introduxit Eugenia, ex vrbe vestra expellite. Nam in multis quidem etiam alijs damnum afferunt Christiani, irridentes Imperatores, leges despicientes, benignos & seruatores deos, tanquàm inania quædam manufacta conspuentes. Nunc autem hoc quoquè scelus impium est ab eis excogitatum. Soluunt etiam leges matrimonij, & prohibent coniugia. Eas enim, quæ sunt desponsæ, aut etiam despondendæ, à viris auellunt: vel potiùs eos quidem illis priuant: sibi verò vendicant, & eas turpiter corrumpunt. Quidnam ergò, quid reliquum est, quod fiat: aut quò se verterit quispiam, si nusquàm est matrimonium? Nam id quidem, quod fit præter legem, leges: quod est autem legitimum, Christiani prohibent: noui quidam, vt videtur, irrumpentes cacodæmones, & hominum generationem tollentes de medio. Quod quidem cùm processerit, erit omninò terra vacua hominibus. Quomodò autem decæterò vobis se habebit exercitus, & quomodò non peribit? Quibusnam quidem imperabunt Imperatores, & cum quibus superabunt inimicos? Quomodò verò omninò constabit respublica & vita hominum?

Basilla nec ad colloquium admittit spõsum Pompeium.

Vide calumniã Pompeij in Christianos.

Cùm sic valdè miserabiliter dixisset Pompeius, simul etiam ei assensus est & suffragatus Senatus: adeò vt misertus Imperator, celerem tulerit sententiam, vt Basilla vel suo sponso matrimonij lege coniungeretur, aut gladio subiecta, vitam finiret. Postquàm autem audiuit etiam de Eugenia, de ea quoquè protinùs pronunciat, vt vel persuasa sacrificet, vel tormentis tradita, morte violenta moriatur: communiter verò omnes quoquè alios puniri iubet, nõ solùm Christianos, sed eos etiam, qui Christianos suscipiunt, &, vt lateant, procurant. Hanc sententiam postquàm audiuit Basilla, quæ verè regia erat lingua & animo, acriore quoquè ipsa, quàm ille, voce sic est locuta, & suam tulit sentẽtiam: Regi regum & creatori desponsa, viri in quem cadit interitus, non admitto coniunctionem, etiamsi hoc videatur Imperatori. Terribile enim est reuerà, terribile, incidere in manus veri Regis & Dei viuentis. Simul autem & hoc vocabulum Dei lingua emisit, & caput statìm fuit ei amputatum. Atque hunc quidem finem habuit Basilla. Compræhenduntur verò Protas quoquè & Hyacinthus, & ad templum Iouis adducuntur, vt cogerentur sacrificare illi abominationi. Cùm autem stetissent in conspectu eius, qui videbatur deus, precati sunt, & statìm ante pedes eorum cóncidit simulacrum, & admirabiliter & præter opinionem comminuitur, & in puluerem cineremque redigitur. Postquàm autẽ hoc cognouit Præfectus Nicetius, iubet eorum quoquè capita amputari: Eugeniam verò sisti iussu Imperatoris.

Heb. 10.

S. Basillæ amputatur caput.

Item Proti & Hyacinthi.

Postquàm autẽ adfuit, Vndenàm, inquit, artem magicam tam accuratè perfecteque didicistis, vt possitis dijs quoquè ipsis imperare maximis? Hoc cùm diceret, imprudens

Protæ & Hyacintho cuidens cōtexebat encomium: quoniam sola oratione maximum eorum, qui sunt apud eos, deorum repentè confregissent, & in cinerem ac puluerem comminuissent. Diuinitùs verò inspirata Eugenia, cum multa respondit prudentia: Hoc quidem, dicens, longè verissimum à te dictum est, ó Præfecte, nos vestris dijs imperare. Illud autem est planè absurdum, & ad arguēdum facilimum, quòd ascribas omnia arti magicæ: non autem alicui diuinæ & inexpugnabili potentiæ eius, qui verè est solus apud nos Deus. Si enim magi quidem, vt vos dicitis, immundos quosdam & materiales inuocant dęmones: isti verò eos, qui sunt apud vos, deos superant, vel potiùs primum in cælestibus, non omnia rursùs inuertetis, & quę sunt superna, inferna facietis, maioribus dijs inferiorem sortem attribuentes: & nec deos quidem, sed eos seruos facietis, & seruos dęmonum, dæmones autem deos, & primos deorum? Quod quidem etiam alio quoque modo verum est, cùm vos eos tanquàm veros deos constitueritis, & bonos esse putetis: dubitetis autem, quanam de causa à malis vincantur dæmonibus, nescientes ipsos esse quidem malos & maleficos dæmones, vnum verò esse Deum in omnibus: cuius
Psal. 67. nomen solum isti non ferentes, sicut cera, vt ait diuinus Dauid, à facie ignis, liquefiunt & pereunt.

Hæc audiens Nicetius, eius quidem magnum & excelsum admirabatur animum. Sed cùm esset totus deditus insaniæ simulacrorum, & nihil aliud spectaret, quàm vt eis placeret, iubet eam duci in templum Dianæ: sequi autem spiculatorem, ei ensem intentantem: & partim quidem admonentem, partim autem minitantem, quòd nisi sacrificet, eo quem habet in manu, transadiget, ostendendo ensem. Illa verò postquàm venit in templum, stans ex aduerso imaginis speciem orantis, precata est interitum simulacrorum: Deus æterne, dicens, qui me tua voluntate & nasci & educari & virginem in hodiernum vsque diem conseruari dignatus es: & vt efficerer sponsa vnigeniti, & vt in me adesset sanctissimus spiritus, & in me regnaret, effecisti, ipse nunc quoque mihi adsis in hac tuî confessione, efficiens admirabilia & quę sint contra opinionem: vt qui te colunt quidem, sint in gloria: ignominia autem & dedecore afficiantur, qui hāc mutam & sur-
S. Eugenia precibus euertit tēplū Dianæ. dam adorant abominationem, & gloriantur in suis sculptilibus. Ea hæc orante, Deus quidem valdè mouet terram: templum verò euertitur: conteritur autem simulacrum: reliqua verò simul conturbantur. Stupent, qui vident: peruadit etiam ad eos, qui procùl erant, miraculum. Alius autem aliundè confluentes, quicunque erant quidem sanæ mentis, id quod factum erat, ducebant miraculum, & putabant opus diuinæ potentiæ: quibuscunque verò præter id, quòd erant recta priuati opinione, deerat etiam sapientia, ij multis contumelijs afficientes Eugeniam, eam etiam vocabant magam.

Hæc audit etiam Imperator, & suorum deorum quodammodò vltor fieri properans, iubet lapidem quidem grauissimum suspendi à collo eius: ipsam autem iaci in fluuium
Psal. 7. Tyberim. Sed sic quidem, qui concipiunt laborem, & pariunt iniquitatem: Deo autem curæ erat, vt eorum iussus esset irritus & inefficax. Vndè etiam lapis quidem ab eius col-
Ioan. 21. lo est exolutus: ipsa verò non secùs àc magnus Petrus, citra vllam offensionem ingre-
Calcat vndas pedibus suis. diebatur supra vndas fluminis. Deindè cùm ea aqua visa esset potentior, eam igne punire constituit, & magnam illam Eugeniam accepit fornax. Sed qui eam custodiebat Dominus, hic quoquè nunc aderat: statimque ostensum fuit, ignem protinùs amisisse natu-
In fornace manet illæsa. ram, & corpus eius cōseruatum est illæsum. Quid posteà? Tenebris punitur profundissimis: præter tenebras autem etiam fame, & eam domus accepit obscura, nec cibi quicquam omninò sumentem. Nesciebant autem omninò esse cum ea Dominum lucis, à
Esa. 8. quo etiam matutinum, vt ait Propheta, lumen erupit, & diuino lumine tota domus illustrabatur. Non solum verò lumen dabatur: sed etiam quoddam diuinum supernè suppeditabatur alimentum, panis qui quotidiè parabatur admirabiliter, niue quidem candidior, voluptate autem planè diuinus: & quod est omnium maximum, ille ipse accedit
Christus ei apparet. Seruator: Ego sum, dicens, Eugenia, qui propter te crucem & mortem sustinui, propter quem tu quoquè hæc pati constituisti. Ergò & te maxima amiciam gloria, & multis implebo gratijs. Sit autem hoc quoquè signum tui honoris. Ipse enim dies te transmittit ad vitam supernam, qui me vidit infrà aduentâsse ad homines.

Cùm sic dixisset, ille quidem ab ea recessit: haud diù pòst autem effectum sortita sunt
Capite cæditur. ea, quæ dicta fuerant. Mittitur enim quidam impius, monomachi habitū præ se ferens: qui cùm fuisset intra carcerem, ense facta cæde consummat martyrem eo ipso die, quo cele-

celebrabatur festum natalis Seruatoris nostri. Cùm iusta autem fecissent tali filiæ & sorori, eius mater & fratres, sacras eius reliquias deponunt quidem in loco, qui non abest procùl à Roma: vocatur autem via Romana. Sic quidem vixit honorificè Eugenia, & sic è vita generosè excessit, conuenienter suo nomini: adeò vt nesciamus, vtrum magis admiremur, in Christo'ne vitam, an mortem pro Christo. Vndè etiã, quantam sit pro vtrisque gloriam consecuta, euasit paulò pòst manifestum. Εὐγένεια, nobilitas.

Nam cùm duobus animi motibus distraheretur mater, & partìm quidem lætaretur, quòd propter Christum esset sacrificata: fleret autem, quòd à filia tali disiungeretur, & non moderatè ferret separationem, martyr ei appáret in somnis, adeò quidem splendidè vestita, vt nec in eam satìs posset conijcere oculos: talibus verò comitata virginibus, & tam præclaris, vt nulla regina posset cum eis comparari. Cùm sic ergò accessisset, visa est dicere matri: Quorsùm, ô mater, ità te afflictas, multis ꝓ nobis liquefacta lachrymis? Non sunt res nostræ prosequendæ fletibus, sed lætitia. Scias enim, quòd ego & pater Philippus, viuimus in quadam ineffabili martyrũ lætitia, vnà cum Christo versantes & conregnantes: qui te etiam non ità multis pòst diebus ad hanc vitam euocabit. Meis autem fratribus conserua firmum ac stabile, quod est in Christo, signaculum, & assiduè exhortare, vt sint etiam mihi fratres animis: vt sic totum genus offeramur pulchrum donum Domino. Hæc mater audiuit ab Eugenia. Dicebatur autem etiam vidisse assistentes Angelos, quorum habitus, erat signum gaudij simul & pudoris, ipsis velutì indicantibus, quòd illi essent honore digni, & perpetui etiam gaudij participes. Quod detur nobis omnibus quoquè consequi gratia & clementia Domini nostri Iesu Christi: Quem decet omnis gloria, honor & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Appáret matri suę habitu splendissimo. Sancti apud Christum viuunt.

DE S. STEPHANI PROTOMARTYRIS MIRACVLIS MVLTA SVNT APVD S. AVGVSTINVM

& Euodium Episcopum, quæ nimìs longum esset huc adscribere. Vnam tantùm Gregorij Nysseni concionem afferemus. Auitum & Lucianum inueniet Lector Tomo 4. die 2. Augusti.

DE SANCTO STEPHANO PROTOMARTYRE, D. GREGORII NYSSAE PONTIFICIS ORATIO,

Petro Francisco Zino Veronensi interprete.

VAM præclara bonorum series, quàm dulcis lætitiæ successio. Eccè enim celebritatem ex celebritate, & gratiam pro gratia suscipimus. Herì nos excepit conuiuio rerum omnium Dominus: hodiè excipit Domini imitator. Quomodò autem hic, & quomodò ille? Ille pro nobis hominem induens, hic pro illo hominẽ exuens. Ille propter nos vitæ speluncã ingrediens, hic è spelũcã propter illũ egrediens. Ille dum se pro nobis cruciatibus affici, hic aũt pro illo lapidibus obrui sinit. Ille mortem è medio tollens, hic super iacentem mortem incedens. Decẽbr. 26. Celebritas natalis Domini & S. Stephani.

Ad hoc spectaculum, fratres, nos itèm animis concurramus, quo pugil egregius in stadio confessionis exutus, aduersùs improbum humanæ vitæ aduersarium certat. Stephanus enim verè, quemadmodùm Paulus ait, spectaculũ factus est mundo, & Angelis, & hominibus. Primus martyrij corona redimítus est. Primus in martyrum choro iter arripuit. Primus aduersùs peccatum vsque ad sanguinem restitit. 1. Cor. 4.

Tunc autem omnem supracælestes incolentium sedes exercitum, & incredibilem omnium Angelorum tam ministrantium, quàm assistentium numerum, & quicquid

honesti prȩclariq́ue per supremam illam quietissimam regionem in Principatibus, & Virtutibus, & Thronis, & Potestatibus, & Dominationibus audimus, vniuersam denique cȩlitum multitudinem spectâsse pugilem hunc manus cum aduersario conferentē existimo. Vita autem humana veluti stadium pugnantibus exposita est.

Vita humana instar stadij.

Congressi sunt igitur, improbus quidem humanæ vitȩ hostis, ex quo primi parentes ceciderunt, ad ea vsque tempora superandis hominibus exercitatus: magnus autem fidei propugnator, impetus illius contemnens, & pro nihilo ducens. Arma verò fuerunt, mortis quidem inuentori, mortem intentantes minæ: vitȩ autem discipulo, confessio fidei. Ecquis non esset nouum hoc certaminis genus admiratus, cùm vita & morte veritas dijudicaretur, mors autem foret veritatis iudicium? Vitæ enim ad eam vsque diem absconditæ & incognitæ prȩdicator, reipsa prȩconium hominibus denunciauit. Quid enim aliud tam promptè mortem oppetens significabat, nisi vitam hanc, quæ relinquitur, cum vita preciosiori commutari?

Arma satanæ & S. Stephani.

Sed operȩprecium erit, vt certamen ipsum, oratione tanquàm in tabula diligenter depicta, proponamus, vt recta ratione & via ex ipsa gestorum serie, rerum admirabilium ordo nobis appareat. Nupèr igitur vehemēs spiritus desupèr veniens, omni aërea & impostrice dæmonum potestate disiecta ac dissipata, Apostolorum domum impleuerat, & instàr ignis in linguas pro numero eorum, qui gratiam accipiebant, dispertitus, in singulis ipsorum inhæserat.

Act. 2.

Iamq́ue propter incredibile vocis & linguæ miraculum eos, & qui ex omni natione Hierosolymis degebant, stupor inuaserat & conturbatio. Nam licèt varijs diuersisq́ue linguarum generibus distinguerentur, singuli tamen eádem planè lingua, vno atque eodem tempore discipulos loquentes audiebant, quum ea loquendi facultas nullo esset præcedenti studio aut diligentia comparata. Oportebat enim, vt qui in terrena turri exædificanda similitudinem vocis amiserant, eam in cælesti Ecclesiæ constructione recuperarent. Hinc igitur gratiȩ spiritûs sancti dispensatio duxit initium, vt quod in omnes homines beneficium conferebatur, hac ratione ad omnium cognitionem perueniret, nè, si religionis promulgatio, vnicæ tantùm linguȩ terminis concluderetur, hominibus eam linguam ignorantibus nihil prodesset.

Gen. 11.

Quarè cùm Pharisȩi nec proprijs auribus iam fidem haberēt, & eos, qui rei tam admirandæ stupore tenebantur, irriderent, quòd musto eiusmodi furorem Apostolis iniectum dicerent: Petrus autem vno orationis iactu tria animarum millia Christo piscatus esset, assiduaque deincèps eorum, qui seruabantur, accessione cresceret Ecclesiȩ multitudo, cùm & ille, qui iam indè ab ipso ortu claudus erat, Speciosam templi portam ipsis aperiret. Tanquàm enim ei prȩsideret, suȩ curationis spectaculo homines animo claudicantes ad fidem ducebat. Quamobrèm cùm ad fidei prȩdicationem confluerent, & *ritus Ecclesiæ plurium opera, qui gratiȩ ministrarent, indigeret, spiritus sanctus ad adiuuandos Apostolos Stephanum, multa sapientia gratiaq́ue prȩditum, aduocauit.

Act. 2.

Act. 3.

for. * vsus

Nullus autem eum propter hoc ministrandi nomen Apostolica dignitate inferiorem existimet. Siquidem & Paulus mysteriorum Christi se ministrum nouit, & omnium Dominus, dum per carnem salutem humanam disponeret, ministri nomen non erubuit, dicens, se in medio nostrûm esse, tāquàm qui ministrat, qui diuisiones ministrationū facit, vt inquit Apostolus. Nam sicut ignis idoneam nactus materiā, sublimem flammam tollit, & splendidiorem lucem efficit: ità spiritus sanctus ex magno Stephani animo clariores gratiæ radios emittebat.

1. Cor. 4.

Luc. 22.

1. Cor. 12.

Quapropterò omnes, qui alicuius erant cognitionis & disciplinæ participes, in eum spectabant, & cum illis, qui multitudine superiores videbantur, coniuratione facta, & tanquàm in phalanges instructi & densi, vim & impetum Stephani sustinere conabantur: Ille verò & cum pluribus, & cum paucioribus eodem tempore congrediens, à nullis poterat expugnari.

Act. 6.

In hoc autem certamine quamuis specie ipsa Alexandrini, & Libertini, & Cyrenæi, & ex omni parte homines inter se coniuncti, aduersùs fidei propugnatorem viderentur irruere, occultè tamen ipse pater mendacij, veritatem, quæ in Stephano loquebatur, per homines oppugnabat. Sed omnibus fraudis defensoribus à viro strenuo profligatis, de mendacio victoriam & triumphum veritas reportauit. Hostis igitur veritatis criminabatur veritatis ministrum, quod veritatem non quȩ esset, indicaret: sed quæ nō esset, assereret.

Quid

Quid istas insidias aduersùs præconem hunc struis, ô diabole? dixissem ego. Si quid vales, si aliquid roboris est tibi, veritatem lædito, quæ in Stephano est. Sin dolis & machinis tuis illa sublimior est, cur in ipsius vas exerces odium & maleuolentiam tuam? cur eo relicto, quod continetur, id, quod continet, è medio tollis? Sic faciunt & canes. lapides, quibus petuntur, arripiunt & mordent: Eos, qui iecerunt, ne attingunt quidem.

Cùm igitur rebus verissimis ac necessarijs mendacium coargueretur, & omnibus veritatis lucem intuentibus, nullũ ampliùs fraudis propugnatorem improbus inueniret, confugit ad artes suas, & malitiæ suæ vim accusatoribus iudicibusque distribuens, atq; in vtrosque ingressus, eos falsis criminibus Stephanum oppugnare, hos cum indignatione calumniam suscipere compellit: Iudęisque sese varijs modis insinuans, omnia ipse fit contra Stephanum, accusator, iudex, carnifex, & reliqua cædis instrumenta, nesciens, quo ipse casu post eam Stephani condemnationem pręceps abiturus esset. Vt enim periti luctatores, subeuntes corpora colluctantium, grauiorem ipsis casum machinantur: sic magnus Stephanus humì prostratus, grauem aduersario ruinam molitus est. Ex eo enim tempore totum orbem terrarum Apostoli peragrârunt. Id Euangelij vbiquè gentium disseminãdi principium fuit. Nisi enim Stephani cæde populus Iudęorum in Apostolos sæuijsset, solìs fortasse Hierosolymis Euangelium inclusum permansisset. Nunc autem à Iudæis oppugnati, in alias orbis partes diuisi sunt, & mysteriorum doctrina diabolum vndiquè detruserunt. Sic excepit Samaria verbum Dei. Sic obiter per Philippũ Eunuchus salutem adeptus est. Sic vas illud magnũ Ecclesiæ Paulus, furore & minis armatus, à diabolo in ipsum armigerum tela conuertit. Nam dum ipsos ex omnibus regionibus expellere & exterminare conatur, fecit, vt nullus relinqueretur locus, ad quem Christi fides nõ perueniret. Hinc enim Aegyptios, Syros, Parthos, Mesopotamitas, Italos, Galatas, Illyrios, Macedonas, & omnes vndiquè gentes ad fidem confluere persuasit verbum Dei. Cernis, quantùm pugnandi scientia valeat Stephanus? & quàm multis casibus prostratum afflixerit aduersarium, qui calumnię fraude superior videbatur? Sed ad ipsum stadium reuertamur.

Iudæi veritate victi, ad mendaciũ & calumniam confugiunt.

Act. 8.

Ibidem.

Act. 9.

Quibus verbis commouent populum isti calumniatores? Homo iste non cessat, inquiũt, loqui verba impiè contumeliosa aduersùs locum hunc sanctum & legem. Audiuimus enim eum dicentem: Iesus Nazarenus ille destruet locum istum, & mutabit instituta, quæ tradidit nobis Moses. Hæc est oratorum diaboli criminatio. Quæ porrò audientium amentia? Quid indignantur, aut succensent huic reo? Quid in ea accusatione criminis depræhenderunt? Quæ enim illi data sunt crimini, prænũciant ea, quæ in posterum sunt euentura. Aiunt enim, eum dixisse, locum destructum iri, & mutatum iri Mosis instituta. Quodnam in his, seu verum dicat, seu mentiatur, crimen existit? Si mentitur, quod triste denunciat, non eueniet. Sin vera loquitur, quam affert iniuriam oratio, quæ futuros rerum exitus pręđicit? Quæ futura sunt enim, siue taceãtur, siue significentur, omninò contingent. Prædicentis autem cædes quam molestiarum alleuationem afferat?

Act. 6.

Quid? quòd Iesus Nazarenus accusatur, in Stephanum autem fertur sententia? Atquì si iniuriam faciens, mouet indignationem: iniuria autem est, loci & institutorum euersio & immutatio: hæc verò non per Stephanum, sed per Iesum, vt asserit accusator, efficienda sunt, eum, qui accusatur, condemnari oportebat.

O iniqua audientium sententia. Quoniam, inquiunt, Iesus mutabit leges, Stephanus lapidibus obruatur. Quo autem pacto legem abrogabit Iesus, qui legis adeò studiosus fuit? Qui instituta vetera tantoperè confirmauit? Qui veni, inquit, non legem vt soluerem, sed adimplerem? Qui legem eam, qua homicidium interdicitur, sic approbauit, vt discipulis initio ne irasci quidem permiserit? Qui pariter cum ipsa cupiditate adulteriũ conuulsit? Qui iubens, vt ne illos quidem vlciscerentur, à quibus essent iniuria lacessiti, inferendę iniuriæ principium abstulit? Qui pręcipiens, vt quæ possiderent, omnia pauperibus distribuerent, auaritię vitium exterminauit? Cur hæc illi in eo iudicio nõ commemorârunt, non perpenderunt?

Iniqua Iudæorũ in S. Stephanum sententia.

Matt. 5.

Ibidem.

Matt. 19.

Illorum mihi nunc iudicum parricidarum consessum adesse velim, & de locis, pro quibus indignantur, discere, vbinàm celebre templum illud, vbi incredibiles illę lapidum magnitudines, vbi aurum illud, quod reliquam materiam propemodùm exęquabat, vbi legiti-

legitima sacrificia, hircus, vitulus, agnus, caprea, columba, turtur, hœdus repudiatus. Si propterea morte Stephanum affecerunt, vt earum calamitatũ nulla contingeret, ostendant, quæso, quàm multa sibi propter homicidium illud integra conseruârunt. Quòd si nihil horum est, quamobrèm Stephanum condemnârint: cur ea cædes patrata sit, dicant.

Sed in ipso certaminum ordine videamus, quomodò parricidas, à quibus densa lapidum instàr niuium multitudine obruitur, vlciscatur, quæ dicta reijciat in eos, qui lapides in ipsum coniecerunt. Cognoscant Iudæorum filij, Christianorũ arma, quibus magnus Stephanus iniurias suas persecutus, legẽ vitæ rem ipsam statuit. Nam illi quidem immani & ferina quadam rabie virum sanctum circunuenientes, ad eum vnum scopum respiciebant, vt quicquid in manus veniret, pro telo corripientes, in ipsum contorquerent: At ille tanquàm sacerdos quidam ex spiritali lege purã hostiam immolãs, non alienum, sed proprium corpus adducebat, & loco libaminis sanguinem effundebat, & pro ijs, qui se tam nefario scelere obstringebãt, Deum, quem adspiciebat in cælestibus adytis, precabatur, & pro cęde sua beneficium rependebat, audientibus homicidis clamans & dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatum. Ac ille quidem scelus, quod parricidę proprijs impuris manibus exarabant, precatione deleuit: Ipsi verò ea precatione magìs etiam concitati, non priùs iaculari destiterunt, quàm magnus Stephanus tanquàm mollibus floribus & leui quodam rore circunfusus, dulcissimo ac beatissimo somno consopitus est.

Act. 7.

Immanitas Iudæorum.

Sed nos victoria pugnam anteuertimus, & ante certaminis finem, virum adspicimus coronatum. Priusquàm enim pugnandi labores videremus, ad certaminis exitum oratione prouecti sumus. Neque enim illa, mea quidem sentẽtia, prætereunda erant, ex quibus maximè martyris virtus eluxit: Qualis videlicet interficientium consessus fuerit, & quomodò pariter vniuersos ad patrandam cędem furor incitârit: quanta ad facinus congregatis conspiratio, qui singulorum intuitus, quæ figura, quæ dentium affectio. Nam, vt scriptura testatur, dissecabantur cordibus, & stridebant dentibus in eum, qui tot taliumque corona circunseptus, & contra omnes aduersarias copias parricidis opitulantes sese obijciẽs, animi prudentięq; magnitudine in omnibus excelluit. Opposuit enim furori patientiam, minis contemptionem, mortis terrori despicientiam vitæ, beneuolentiam odio, maleuolentiæ charitatem, calumniæ veritatis declarationem. Veritatis enim defensor non vno tantummodò victor apparuit: sed omnibus malitiæ generibus, quæ exercebant Iudæi, varijs ipse virtutibus occurrit: cum omnibus congressus est, omnesq; superauit.

Act. 7.

S. Stephani præclàra victoria.

Sic in certaminum ludis victores accipio factitare, vt per totum sæpè stadium nudi, cunctis aduersarijs victis, præmia victoriæ ferant. Itidèm in martyrum stadio se Stephanus gessit, qui omnem hostis vim atque impetum excipiens, illustrem in omnibus victoriam reportauit. Falsam enim Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum sapientiam, vera sapientia deuicit, metum dicendi libertate, comminationem despicientia, beneficentia crudelitatem, veritate mendacium. Illi quidem ad cædem spectabãt, iamq; manus armabant lapidibus, & anhelitu, adspectu, dentium collisione sæuitiam præ se ferebant: Hic autem eos intuebatur vt fratres, vt patres demulcebat: Viri fratres, inquit, audite me. Illi calumniã adornabant: huic consessus interficiẽtium erat veritatis schola. Sermonem timore non intermisit, neque periculo territus despondit animũ: sed morte rebusq; præsentibus neglectis, & pro nihilo habitis, mentem in sublime tollens, eos tanquàm puerulos temerè desipientes erudiebat, ex rebus, quas ipsi certas & exploratas habebant, demonstrans, quibus in erroribus versarentur.

Act. 7.

Adducit igitur Abrahæ testimonium, omnemque illius historiam breuiter eis ante oculos ponit. Tum sanctos viros, qui deincèps successerunt. Deindè genitum Mosem, educatum, institutum, in monte percipientem mysteria, vexantem Aegyptum, Israëlem conseruantem, id quod Domini mysterium declarabat. Quarè consessus etiam maximè commotus est, & morbus eius inflammatus, cùm Mosem, cuius se studiosissimos fingebant, pro Stephano stare perspicerent. Itaque consurgentes, rei finem & crudelitati suæ, & Stephani desiderio dignum imponunt. Ipse enim naturam humanam egressus, etiam antequàm migret è corpore, puris oculis cæli fores sibi patefactas adspicit, & quę in cęlestibus adytis cõtinentur, diuinamque gloriam, & glorię diuinæ splendorem contuetur, ac paternæ quidem glorię nulla figurą describitur, sed splendor in ea specie, quã homi-

Ibidèm.

Sublimis visio S. Stephani.

Ibidèm.

homines viderant, ab athleta, quatenùs humana capiebat natura, perſpicuus cernitur. Ex natura igitur hominis in angelicam tranſmutatus, adeò vt ipſis etiam homicidis eſſet admirationi, quòd facies eius Angelorum dignitate inſignis fulgeret, vidit ea, quæ humanis oculis cerni non poſſunt,& gratiam à ſe perſpectam declarauit. Act.6.

At illi occluſis auribus, quod narrabatur, non acceperunt. Qua quidem vna in re ex tam multis ſe rectè geſſerunt. Profanorum enim aures non erant dignę, quæ diuinę rei perſpectæ narrationem audirent. Ille quidem ea, quę ſibi ſoli conceſſa fuerant, explicatione in commune proponens, gratiam præſentibus impertiuit, Ecce video, inquiens, cælos apertos,& Ieſum ſtantẽ à dextris virtutis Dei Ipſi verò clamantes voce magna, continuerunt aures ſuas,& impetum fecerunt vnanimiter in eum. Benè hiſtoria, quę de ipſis loquitur, factis clamorem adiunxit, vt eorum propoſitum Sodomitarum propoſito ſimile ſignificaret. Siquidem & flagitium ipſorum, clamor iritantis appellatus eſt. Clamor enim, inquit, Sodomorum & Gomorrhæorum venit ad me. Clamauerunt igitur & iſti, vt eorum in Stephanũ clamor audiretur. Sed athleta ſibi parricidarum crudelitatem prodeſſe non ignorabat. Etenim cùm ab ipſis vndiquè lapidibus peteretur, id factũ tanquàm coronam, victoriæ præmium, in aduerſariorum manibus contextã ſuſcepit. Proindè benedictis eos remunerauit, indignum exiſtimans, rem, quæ gerebatur, contrarios exitus ità partiri, vt ſibi vitam, aduerſarijs autem exitiũ páreret,& ex illis bonis, quibus ipſe dignus efficeretur, hoſtes, qui eorum bonorum ſibi authores eſſent, exciderent. Sic Chriſtum reſpiciens, eis, à quibus oppugnabatur, prodeſſe didicit. Nam ſimulatquè tolerantiæ legiſlatorem adſpexit, meminit earũ legum, quibus iubemur inimicos diligere, & benefacere ijs, qui oderunt nos,& precari pro ijs, qui nos perſequuntur. Verùm hic athleta non capitur humanis laudibus. Neque enim eum certaminis finem propoſitum habuit, vt ab hominibus gloriam aſſequeretur: ſed animi virtutiſque magnitudine totũ mundum ſupergreſſus, poſthabita & neglecta omni laudãdi ratione, menſuram humanę facultatis ſuperauit. Act.7. Ibidem. Gen.18. Matt.5.

Quamobrèm omnium hominum celebratione habeat victoriæ pręmia, nobiſque hiſtoria, quam de ipſo conſcriptam legimus, ad animorum ſalutem opituletur. Quemadmodùm enim pugiles, qui donati rude, artem deſiêrunt, in palęſtra erudiunt iuuenes, quo agilitatis artificio colluctãtium præhenſiones euadant: ità nos etiam cenſeo ad pietatem inſtitui per magnum Stephanum oportere, vt hoſtium aduersùs ſpiritum pugnãtium fallacias euitemus. Nam qui rabie inflammati, ſpiritûs gloriam oppugnant, aiunt, ſuæ ipſorum abſurditatis Stephanum eſſe fautorem atque patronum. intentis enim in cælum oculis, vidit gloriam Dei,& Ieſum ſtantem à dextris Dei. Quapropter ad euertenda religionis decreta ſic argumentãtur: Si cum patre & filio ſpiritus omninò connumerandus eſt, cur in eo ſpectaculo Stephanus ſimul cum filio non conſpexit & ſpiritum? Quomodò igitur ijs, qui eiuſmodi rationibus ſupplantantur, Stephanus manum prębebit, aut certandi artificio fractos eriget & confirmabit? An eodem ex loco feret auxilium, vt infidelitas oppugnantis infringatur? Aduersùs eos, qui ſancti ſpiritûs diuinitatẽ negant.

Quęris ergò tu, qui ſpiritum inſectaris, cùm patris gloria filijque ad dexteram eius ſtantis conſpecta ſit, vbinàm ſpiritus? Si in te ſpiritus eſſet, non, quemadmodùm qui oculis capti ſunt, aurum, quod ante pedes ſuos iacet, non cognoſcentes pętereunt, de ipſo ſpiritu ſermonem propoſitum pętercurriſſes. Sed nunc ſaltem audi, niſi fortè, vt Iudæi, aures obturâſti. Quo pacto vidit ſupercæleſtem gloriam Stephanus? Quis ei fores cælorũ patefecit? Nunquid ea virtus humanarum virium fuit, aut cuiuſpiam Angelorum, inferiorem naturam ad ſublimitatem illam extollentis? Minimè verò. neque enim ſic habet hiſtoria, quòd Stephanus multo robore pręditus, aut Angelorum fultus auxilio, viderit ea, quę vidit.

Quid igitur dicit? Stephanus autem plenus ſpirituſancto, vidit gloriam Dei, & vnigenitum filiũ Dei. Nõ enim, vt ait propheta, licet lumen intueri, niſi in lumine conſpiciatur. Ideò, in lumine, inquit, tuo videbimus lumen. Non niſi in lumine lumẽ ſpectari poteſt. Quomodò enim ſolem adſpiciat, qui extra radios ipſius poſitus ſit? Cùm igitur in lumine patris, id eſt, in ſpiritu ſancto ab eo procedente, vnigenitum videatur lumen, iccircò priùs gloria ſpiritûs illuſtratus, patris & filij glorię cognitionem aſſequitur. Alioquin quomodò ſententiam illam Euangelij, Deum nemo vidit vnquàm, eſſe veram: aut Apoſtolum clamantem, Quem nullus hominum vidit, neque videre poteſt: non ijs, quæ in Act.7. Pſal.35. Ioan.1. 1.Tim.6.

historia scripta sunt, dicemus aduersari? Etenim si natura & vi humana patris & filij gloria percipi potest, ille mentitur omninò, qui Deum negat posse compræhendi. sed neque illum mentiri, & historiam esse veram, necessarium est. Manifestè igitur malitia spiritum impugnantium, est deprçhensa. Quandoquidem simile simili conspicuum esse, scriptura testatur. Stephanus enim non in natura vtiquè humana persistens Deum vidit, sed spiritûs sancti gratia confirmatus, per eum ad intelligẽtiam Dei sublatus est. Quamobrèm
1.Cor.12. si, vt inquit Apostolus, sine spiritu Dominum Iesum intueri non licet, nec paternā gloriam percipere, planissimè constat, vbì spiritus est, illic & filium conspici, & patris gloriam comprçhendi.

Cæterùm ex ijs, quæ tacitè prçtermissa sunt, alterū impietatis telum ab ijs, qui Christum oppugnant, contorquetur. Aiunt enim, vnigenitum inferiorem esse. Etenim cùm à dextris patris dicatur stare, ex his verbis afferunt demonstrari, eum obnoxium esse patris potestati. Quid igitur istis Paulus respōdebit, aut ante Paulū Propheta Dauid? Vterq;
Psal.109. enim doctrina spiritûs, gloriam vnigeniti declarat. Nam Dauid ait, Dixit Dominus Do-
Hebr.1. mino meo, sede à dextris meis. Apostolus autem, ad dexteram throni Dei sedere Dominum dicit. Quarè si status inferiorem arguit, sessio prorsùs æqualem esse significat, aut contradicāt ipsi. In vnoquoq; enim horum eadē magistra spiritûs gratia. Siquidē & Stephanus plenus spiritu sancto vidit ea, quç vidit: & quç vidit, locutus est. Dauid aūt in spi-
Matt.22. ritu vocat ipsum Dominum, vt Euangeliū testatur. Paulus verò, quemadmodùm ipse-
1.Cor.2. met dicit, in spiritu loquitur mysteria. Quarè si magister vnus est, nulla re à seipso discrepans, & magister hic est spiritus veritatis in omnibus, qui diuinitùs afflati sunt, quomodò quispiam in eius decretis discrepantiam suspicabitur?

At aliud est, inquies, sedere: aliud, stare. Si trita verborum significatio consideretur, ego quoquè ad sententiam tuam accedo. Sed non est fas, hæc verba sic accipere, vt eandem in natura corporis experte, quam in corporibus, vim habeāt. Nam in homine quidem, sessio figuram corporis quiescentis describit, nè genua corpus ipsum sustinentia omninò defatigentur: è contrario autem, statio rectum hominem super genibus consistentem, non autem sedendo quiescentem, indicat. At in illa suprema natura, & sessio & status, ab eiusmodi significatione remouentur, & appositè ad rem ipsam explicandam adhibentur. Neque enim illam omni corporea figura vacātem, aut super genibus stare,
Deū stare & sedere vt accipiendū sit aut vlla corporis parte sedere opinabimur. Sed per vtranque vocem, perpetuam & immutabilem in omni bono stabilitatem & quietem piè cogitabimus. Etenim qui Deum stare, & qui eundem sedere dicit, verborum varietate discordes sunt illi quidem, sed tamen re ipsa consentiunt: cùm & ille firmè progressum, & hic immobilem in omni bono insedisse Deum significet.

Quemadmodùm autem Propheta Dauid & Apostolus Paulus vnigeniti sessionem exponentes, non effecerunt, vt patre stante, sedere filium cogitaremus, quanuis ipsius tantummodò filij sedentis mentionem fecerint: sic cùm ex Stephano filium stātem exaudis, haud rectè solius patris sessionem esse suspicaberis: sed vt ex Pauli & Dauidis oratione sedere patrem, quoniam filius ad dexteram eius sedeat, confitemur, licèt nulla de patre fiat mentio. Sic enim imaginis ratio seruatur, si quicquid in hoc intelligitur & videtur, idem & in exemplari credatur. Et quemadmodùm in bono bonum, & in lumine lumen, & in omnibus ipsum pulchritudinis exemplar, per naturam propriam in imagine exprimitur: eodem pacto ex sede filij, quomodocunquè ea intelligatur, & patris sedes comprçhenditur, itidemque status ex statu, nè tollatur imaginis ratio, si in varietate ꝓprietatum aliena sit ab exemplari.

Hæc nobis obiter, fratres, ad quæstionem propositam dicta sint, quæ ex visione Stephani orta est. Faxit aūt Deus, vt Stephani non certaminis solùm spectatores, sed etiam gratiç participes simus, & sancto spiritu ad ꝓfligandos & delēdos aduersarios impleamur, ad gloriam Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

MAR-

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM ET CONFESSORVM, THEODORI ET THEOPHANIS *inscriptorum, Authore Simeone Metaphraste.*

EX ijs, qui pro Christo certare constituerunt, alij quidem pro pietate solummodò decertârunt aduersùs gentiles, qui vendicabant & tuebantur errorem simulacrorum: Alij autem pro fide Orthodoxa, aduersùs Christianos quidem, sed non sanè in rectam fidem affectos, non minores, quàm illi, sudores subeuntes. Quamobrèm illis quoquè sunt pares coronas consecuti. Quorum vnus est, qui nunc est nobis propositus dicendi argumentum, mirabilis ille & magnus Theodorus, de quo sigillatim tractabit oratio. Decẽbr. 28. Certamẽ cũ ethnicis & hæreticis.

Eum tulit Palęstina, quam Deus dans Abrahæ hæreditatem, pulchrè vocauit terram promissionis: ciuitas autem Hierusalem, cui quidem omninò sufficiet ad laudem, etiamsi nihil aliud haberet laudabile, quòd illinc est Christus secundùm carnem: quinetiam ex ea quoquè processit magnus prophetarum & patriarcharum chorus: ipse quoquè Apostolorum gratissimus à Deo electus numerus est illic ortus. Huius autem viri generosi parentes notos reddebat pietas: eisque opes erant & facultates, ex Christo vocari & nominari. Ex quibus cùm vir ille sacrosanctus germinâsset, quid opùs est dicere, quantas statim ab ineunte ætate diuitias habuerit intelligentiæ? Nam cùm adhuc quidem esset puer, non erat eius ingenium, quale est puerorum, vt ad parua adspiceret, vt ludis delectaretur & rebus ludicris: sed nusquàm quidem libentiùs versabatur Theodorus, quàm in templis venerandis. Nullum erat ei iucundius spectaculum, quàm ad pulcherrimos & honestissimos mores intuentem, seipsum componere. Nulla re magìs gloriabatur, & se magnificè circunspiciebat, quàm quòd videretur obedire parentibus. Et vt semèl dicam, statìm ab initio ostendit, sicut plantæ generosæ ex primo germine, qualisnam esset virtute euasurus. Patria S. Theodori. Pietas parẽtum eius. Sancta eius pueritia.

Cùm autem iam à puerili ætate excederet, iubetur à parentibus ventitare ad Grammaticum. Vt verò non solùm occuparetur in disciplinis, sed etiam formaretur ad virtutem, traditur diuini Sabæ monasterio, quendam assecutus magistrum Presbyterum, qui erat, inquam, vnus ex ecclesia, & simul quidem in doctrina & in virtute primas tũc partes obtinebat. Habebat autem fratrem quoquè Theophanem: qui, quòd ad ætatem quidem attinet, erat minor tempore, in virtute verò secundas habere non sustinebat: & frater esse volebat non tam ex carnis similitudine, quàm ex eo, quòd nihil differret in virtute: sed optimos imitans pictores, ad illum tanquàm ad archetypum exemplar intuebatur, & accuratè imitabatur. Atque illic quidem versabantur vtrique: sed diuinus Theodorus, cùm esset acerrimi ingenij, & breui tempore vniuersam peruasisset eruditionem, captus sublimiorum amore disciplinarum, egreditur quidem ex monasterio: accedit autem ad virum quendam, ętate quidem prouectum, sed qui cõuenienter tempori virtutem exercuerat, & eruditionem comparauerat. Cum illo ergò versans, & virtutis fit imitator, & ad capiendam disciplinam non multo opùs habet tempore: sed celeri & ardenti ingenio, acriq; & constanti studio, breui tempore omnia in sua collocauit anima. Huius autem rei testimonium ferunt libri, quos ipse posteà edidit pro pietate, etiamsi esset excelsior, quàm vt ex eis vllam laudem ambiret. Traditur S. Sabę monasterio.

Sed aliquandiù quidem est versatus in literis. Vincebat enim amor virtutis, volens eum totum ad se trahere, & eùm in ea totum esse occupatum, & non propter illorum studium, eius perpetuam interrumpi cum eo consuetudinem. Se certè rursùs tradit diuini Sabæ monasterio, sicque sub Deo viuebat, & opera faciebat, quę erant digna puris illius oculis. Hinc quis Theodoro quidem moderatior? Quis autem ad continendam iram generosior? Quis minùs propensus ad explendas cupiditates? Quis dicendi & tacendi tempus magìs obseruabat, & meliùs conijciebat tempus cuiusuis rei faciendę? adeò vt nec silentiũ contẽneret, neq; dicendi libertatem omitteret, propter animi Catalogus virtutũ eius.

mollitiem, abiectumque & demissum spiritum. Quis sic carnem castigauit, & oculum frenauit, & cogitationum repressit impetus? Ex quo quid accidit? Nutu quidem Dei, suffragio autem omnium, qui erant in monasterio, ab eo qui tunc erat Antistes Sion, ordinatur presbyter. Et sic habebat eum magni Sabæ monasterium, sedulò operantem mel virtutis.

Ordinatur presbyter.

Quod autem ex rebus illius preclaris me propemodùm effugit, & quod nec si velim quidem, facile est despicere, iam dicam. In eum enim fit tale quid, quale priùs in Ieremiam, cui dictum est: Antequàm natus esses, te sanctificaui: & vnxi te priùs, quàm formatus esses in Israël. Nam cùm magnus ille senex & magister in diuini Sabæ monasterio, vt priùs indicauit oratio, hunc rerum diuinarum studiosum doceret Theodorum, & ad disciplinæ exercitationem & virtutem incitaret, hic autem lac virtutis quotidiè, vt ità dicam, exugeret & spiritaliter aleretur, magnus ille senex & homo Dei, cùm scilicet diuinitùs id resciuisset, predicit apertissimè. Nè autem videretur discipulo gratificans fingere reuelationem, (est enim re vera suspecta laus amantium) ipsam quidē tunc occultat silentio: Posteà verò, vbì pueri quoquè fide dignam virtutem habuit, ijs, quæ dicebantur, suffragantem, enunciat omnibus cum preclara & insigni predicatione, alta voce clamans, quòd hic egregius adolescens, preter alia quę propter Christum sustinebit, è vita etiā excedet martyrio. Quod huius esse potuerit à pueritia virtutis argumentum illo euidentius? adeò vt sufficiat, etiamsi nihil aliud ab eo rectè gestum esset, ad ostendendum eum qui laudatur, nulli esse secundum eorum, qui beati dicuntur.

Iere.1.

Senex quidam prædicit eū futurū martyrem.

Postquàm autem cum alijs bonis accepit etiam donum Sacerdotij, quid opùs est recensere, quæcunque ad illius honorem rectè ab eo gesta sunt, etiamsi ęquè studeret latére, àc nullus alius ex ijs, qui res gerunt improbas? Nam cui quidem ad fidem, cui verò ad spem, cui autem ad charitatem fuit ille secundus? Sed lenitate, sed moderatione, sed benignitate, sed zelo qualis fuit? qui etiam vsq; ad vincula, & plagas, & mortem, pro Christi imagine adijt pericula? Verumenimuerò satius est de imagine ex alto explicare, quomodò se habuerit. Generis nostri hostis & inimicus ab omni æuo, cùm multa iam aduersùs nos bella & sępè suscitâsset, alia rursùs iam via ingreditur, & fortiter armatur aduersùs pietatem. Quoniam enim vidit Deum factum hominem, vt hominem Deum faceret, fit rursùs serpens, & rursùs diabolus, & diuinas leges & diuina iura conuellit sceleratus, & perperàm rursùs interpretatur voluntatem legislatoris: & cùm sciret se non posse homines à Deo abducere, esca temperat insidias: & cùm persuadere non posset, vt Christum negarent, diuinam eius imaginem omninò adorare prohibet: vt sic latéret, ab illo susceptę carnis abolens confessionem, & paulatìm extinguens, quod est propter illam, nostrum in Seruatorem desiderium. Vbì autem ei insidię ex animi sententia processêre, (inuenit enim animos aptos ad excipienda semina) ô magnam tuam, ô Christe, patientiam, peruenit etiam vsque ad ipsos Imperatores: & fit valentior, inueniens vires ex potestate: & tanta adiuuatur potentia, vt propemodùm nos quoquè essemus, sicut ab initio, vt sacra docent eloquia, quandò Dominus nobis non imperabat.

Virtutes ei.

Aduertant Iconomachi, quē doctorem sequantur.

Esa. 63.

Nam cùm eo tempore Leo, qui genus ducebat ex Armenia, tyrannica manu sceptra inuasisset, & pio Imperatori Michaëli imperium quidem ademisset: vt habitum autem & vitam susciperet monasticam, effecisset, ille quod erat inuoluntarium admisit, perindè acsi & cecidisset ex animi sententia. Ipse verò paululùm adhuc intùs inhabitantem habens impietatem, eam edit in lucem, tanquàm adulterinum aliquem & malum fœtum: & paulopòst apertè ostendit truces suos spiritus aduersùs diuinas imagines, & earum tollit adorationem. Et primùm quidem simul cum Orthodoxo Pontifice pietatem exterminat: Deindè etiam deijcit pulchritudinem sacrarum imaginum, veluti quosdam oculos hebetans Ecclesiæ. Et Orthodoxus quidē, vt dixi, Pontifex mittitur in exilium: mercenarius autem eius loco inducitur, & nō pastor, qui erat eiusdem, cuius Tyrannus, sententiæ, & concors in impietate, ara cum sacro, vt est in prouerbio: & olim mortuam in venerandas imagines hęresim contendebat excitare. Sed enim qualia sunt Dei iudicia? Virga peccatorum statìm in nos emittitur, vt vel sic intelligamus, qualem per magnam amentiam Dominum prouocamus ad iram. Arabes enim, qui habitant solitudinē ad Orientē, exercitu in expeditionem ducto contra Romanos, multas

Leo Armenus Iconomachus.

Nota imagines, oculos esse Ecclesiæ.

multas

multas quidem eorum regiones populabantur, & ex vicis & agris prædas agebant. Faciebant autem etiam excursiones in monasteria, quæ erant in Palęstina: quorum primum & maximum, erat diuini Sabæ monasterium, in quo hic magnus, sicut priùs diximus, se exercebat Theodorus.

Hęc videns diuinus ille Antistes & Pastor Hierosolymitanæ Ecclesiæ, & sciens hæc esse pœnam peccati, & iræ poculum, propterea quòd despicatui habetur & aboletur diuinarum adoratio imaginum, excitatur protinùs ad zelum, & quærit modum, quo poterit tantum extinguere incendium, & ostendere eos malè facere, qui sunt parati noua introducere, & prompti ad patrum transmouendos limites. Sic enim reuocabuntur captiui, & consequentur misericordiam sauciatæ animæ. Ad hoc ergò admodùm aptum sanctum inuenit Theodorum, vt qui & virtute esset celebratus, & in dicendo exercitatus, & zelum spiraret acrem & iuuenilem. Ille autem, Ecce me, dicit Pontifici: mitte me, & proficiscar, & tuis adiutus precibus, pudore afficiam impietatem. Ipsum ergò mittit Patriarcha, cùm precibus eum vndiquè muniisset, & spe in Christum totum corroboràsset. Vt autem prætermittamus ea, quæ intercesserunt, cùm venisset in regiam, fratrem habens Theophanem, qui eum sequebatur, & quæ erant fraterna sentiebat, & in zelo pro pietate cum eo conspirabat, primùm quidem se intrepidè sistit in conspectum eius, qui in Ecclesiam more prędonis inuaserat, (vbinàm enim ille se gessit more sacerdotali?) & liberè arguit, quòd eos peruertat, quos pascit: & hęresim ei acerbè exprobrat. Deindè ipsi quoquè Imperatori ex aduerso occurrit tanquàm acutus quidam gladius: & non solùm eum criminatur, quòd suam perdat animam: sed etiam, quòd Dei populum impiè per fraudem euertat. Deindè etiam adhortatur, vt relicta hac profana & impia opinione, eius loco ediscat pietatem. Fortasse enim, inquit, tibi Deus placabitur, & non omnem iram Domini tanquàm fęcem aliquam ipse ebibes. Quamobrem Imperator cùm & viri esset libertatem admiratus, & prętereà verborum opportunitatem, & morum moderationem, & quę ex animo ad vultum emanabat, illius, vt poterat, animaduertisset alacritatẽ, eũ est reueritus, & moderatè tulit eius rępręhẽsiones.

Vtinã hęc attenderent monatores. *S. Theodori egregia animi fortitudo, zelus & constantia.* *Vide quid sit verę virtutis vis.*

Deindè etiam eum accersiit, & familiariter cum est allocutus, rogans quisnam esset, & vndè veniret, & quid sibi vellet illa mera & incauta dicendi libertas. Ille autem & significat patriam, & suum ex Palęstina aduentum renunciat, & quòd statuebat non oportere vel apud Imperatorem se à dicendo reprimere, quandò videret Regem, qui est in cælis, affectum iniuria. Deindè aperit dogmata, docet honorem diuinarum imaginum. Et cùm alia dixisset, & adiecisset hoc esse indicium nostri in Christum desiderij, & confessionem ab eo susceptæ carnis: Deindè destruit propositas ab illo quęstiones, fide Christi, & virtute sermonis & spiritûs. Postquàm autẽ post multa, quę inter eos dicta sunt, Theodori oratio victoriam est adepta, primùm miratur imperator. Deindè etiam ei incipit blandiri, toto animo contendens talem virum in suam redigere potestatem, per quem multos esset superaturus. Postquàm verò vidit eum à se capi non posse: nam tale quid etiam apud eum adiecerat, dicens: Oblitus es eorum, quæ Deo promisisti, ô Imperator, quorum intercessor fuit magnus Pontifex, quandò tuo capiti imperatoriam imposuit coronam. Parce tuę animæ, & prius ornamentum restitue Ecclesiæ, & noli pugnare cum Deo iusto iudice & forti, etiamsi nõ quotidiè iram inferat propter summam benignitatem. Hæc ille quidem sic apud eum liberè est locutus.

Imperator autem soluto prętextu lenitatis, in iram & furorem erupit, & rogauit an esset aliquis eiusdem animi & sententiæ in pietate, cuius erat Theodorus. Postquàm verò intellexit de fratre eius Theophane, & quòd non minùs quàm naturam, conseruat in dogmatibus cognationem & fraternitatem, ambos diù flagris cæsos, condẽnat vt relegentur ad ostium Ponti: iubens neminem eis impertire nec cibum, nec potum, nec vestimentum: vt mali, inquit, sic malè atterantur. Sed Tyrannum quidem improbitas sic docebat facere. Nihil est enim mali, quod non sit iniustus arrepturus. Cùm autem non diù distulisset iram Deus, qui iustè iudicat, non multum temporis intercessit, & iste, qui & nomen & rem habebat cum feris communem, vnà cum tyrannide finit vitam. De medio enim tollitur à Michaële, cui cognomẽ erat Traulos, id est, Balbus, malè, vt aiunt, malo remedium adferens. Erat autem dies natalis Christi, eiusque sanguis effunditur, non vt alicuius ex infantibus, qui pro nobis Deo nato offerebatur: sed potiùs vt Herodis, vt lueret pœnas multarum sanctarum animarum, in quas ille exer-

SS. Theodorus et Theophanes flagris cęsi, in exilium relegantur. *Impius Imperator interficitur.*

exercuerat tyrannidem. Suscipit verò sanctus locus piaculum, & ô diuina Dei iudicia, ipsa, inquam, ara quam ipse fefellerat, promittens se nihil sacrorum dogmatum mutaturum, & cuius ille pulchrum sustulerat ornamentum imaginum.

Quod cùm factum esset, paululùm ab exilio & ab alijs malis relaxati viri generosissimi, veniunt in regiam noui Imperatoris, qui præ se ferebat, se ex humanitate permisisse reditum. Nam reuerà cùm impietate præcedenti nihil cederet, ei cedebat in persecutione. Atque illi quidem cùm venissent in ciuitatem, & pietatem liberè prædicâssent, multos ex reliqua multitudine, & ex ipsis etiam magistratibus, in suam adducũt sententiam: partìm quidem per expositionem canonum, quos germanus frater Theophanes cecinit versibus: partìm autem per orationum quoquè oppositionem, quas magnus hic conscripsit Theodorus. Verumenimuerò cùm tantam virorum virtutem non ferret Iannes Magus Aegyptius & Iambre sodalis, tam apertè resplendere, eos includit in carcere: & postremò cum eis in sermone congressus, cùm non posset aduersùs illos decertare: sed, vt dicitur, caprea pugnam iniret cum leonibus: eos vi rursùs expellit è ciuitate, vt qui multùm posset apud Imperatorem, tum quòd esset eiusdem sententiæ, tum quòd esset indutus habitu monastico, & quandam præ se ferret pietatis speciem: per quam & Imperatorem & multos ex ijs qui gerebant magistratus, decepit sceleratus: & indignè paulopòst ascendit sedem patriarchalem. Et illi quidem sic expulsi ex ciuitate, externam regionem tanquàm patriam videbant, propter Christum versantes in loco, qui vocatur Sosthenium.

Multos cõuertunt ab hæresi sancti fratres.

Expellũtur è ciuitate.

Postquàm autem decessit impius Imperator Michaël, magìs impiò filio Theophilo relinquit imperium: qui malum dogma ità est amplexus, & ijs qui pietatem accuratè tenebant, extitit tam grauis, vt omnes, qui fuerũt anteà malæ opinionis, frigidos & molles redderet in impietate. Hinc rursùs in pios persecutiones, & sacrarum rursùs imaginum euersiones: & rursùs tormenta, & iudicia, & carceres, & omne genus iniustitiæ commotum in pietatem. Hinc Theodorus cum fratre delatus, & quòd pius esset, accusatus. Qui pro pietate quidem, quod non sustinuit genus supplicij, vel potiùs quam non suscepit coronam martyrij? Non tolerantiæ? Non dicendi libertatis? Non zeli, quo pro Domino concitatus, quotidiè decertabat, martyr inter martyres, & confessor effectus per ipsa pro Christo certamina? Res autem illius magìs ostendit multorum dierum carcer, quem sustinuit, & multiplicia supplicia: quæ filius à patre in hodiernum vsque diem accipientes, effecerunt, vt & ea superârint obliuionem, & scriptis mandata sint.

Theophilus Imperator impijssim*.

Multa patiĩ S. Theodorus.

Ab his supplicijs, multi quidem ex ijs, qui fuerant comprehensi, victi sunt, etiamsì pœnitentia aduersùs victoriam rebellauit: cõplures autem propter spem & Christi desiderium, generoso & forti animo contẽpserunt. Cum quibus hic quoquè vir diuinus, cùm hoc, quòd nihil cessit ijs, quæ promittebantur, beneficijs, loris prætereà cæsus, dici non potest quantam ostẽdit fortitudinem, socijs certaminis effectus exemplar non facile ad imitandum. Ipse certè cùm iam fuisset ei corpus laceratum flagellis, & solum sanguine adspersisset, vt qui rerum grauium & asperarum nullum sensum sustinuisset, nudus stetit in medio tribunali, de plagis tanquàm de aliquo ornamento glorians, & sic, vt ait diuus Paulus, effectus theatrum Angelis & hominibus. Cùm autem Præfectus ægrè tulisset hanc diurnam nuditatem: Ego, inquit athleta, ideò sto nudus, vt, si aliquem viderim athletam defessum doloribus, illius defectum meo corpore alacri animo suppleam. O viri fortitudinem, ô dicendi libertatem, ô ardorem in Dominum. Rursùs ergò relegantur in insulam, quam solent appellare Aphusiam. Sed quid mihi opùs est enumerare ea, quæ deincèps sunt consecuta, carceres, naufragia, famem, solis ardorem, frigus nocturnum, insidias, insurrectiones, quotidianas mortes, plagas rursùs, verbera & colaphos? Satis sit dicere, quòd cùm in ijs ferendis voluptate affecti essent simul cum diuturno exilio, duobus pòst annis, soli ex alijs iussu Imperatoris veniunt Constantinopolim. Maiori enim, etsì planè inani, desiderio tenebatur Imperator habendi Theodorum & Theophanem eadem, quæ ille, sentientes, quàm imperandi omnibus, qui nulla in re ab eo dissentiebant.

Multi cedũt supplicijs.

Cæsus loris atrociter S. Theodorus, gloriatur.

En quanta patitur cum fratre.

Verumenimuerò operæprecium est ea, quæ deincèps sequuntur, declarare per illa ipsa verba epistolæ, quæ hic D. Theodorus, communem simul cum fratre componens epistolam, mittit ad Iohannem, qui tunc erat Antistes Cyzicenæ Ecclesiæ, & ad reliquam

quam orthodoxorum multitudinem: enumerans quęcunque eos pati accidit ab illo Dei inimico Theophilo, dum decertarent pro diuinis imaginibus, & quemadmodùm post multa tormenta eis crudeliter compuncti fuerunt oculi. Si autem in epistola sunt quędam simplicia & rudia, non ideò apud eos, qui rectè iudicant & sunt eruditi, dabũt ea testimonium, quòd qui scripsit, esset ineruditus: sed primùm quidem, quòd ipse vteretur indifferenter dictione & nominibus, & non hoc magnum putaret, neque dignum, in quo elaboraret. Deindè autem, quòd etiam vellet ipsa planè verba, sicut dicta sunt, in interrogationibus & responsionibus, simpliciter & inordinatè adduci. Sic autem habet ad verbum epistola:

Maximam facerem iniuriam, si silentio traderem ea, quę in nos facta sunt, cùm multi desiderent audire & discere, & maximè possunt esse ad Dei gloriam, & multorum vtilitatem, si dicantur & audiantur: neque parùm conferunt ad confutandos impios, & ad refellendam eorum dogmatum imbecillitatem, & telę aranearum similem. Deindè hæc quoquè dicit paulò pòst. Cùm ergò tunc venisset, qui iussis seruiebat imperatorijs, & ascendisset in insulam Aphusiam, nos magna celeritate abreptos duxit in ciuitatem, causam, cur traheremur, affirmans se ignorare, nisì quòd cum magna festinatione & celeritate dicebat se esse missum. Venimus itaque in ciuitatem, cùm esset octauus dies Iulij. Cùm autem Imperatori apparuisset solus is, qui nos duxerat, iussus est nos statim includere in Prætorio. Post sex verò dies, nempe quartodecimo eiusdem mensis, accersimur ad Imperatorem, nostro aduentu iam in omnium animis pręcognito & expectato, quòd scilicet ad Imperatorem deducendi essemus, vt pœnas lueremus: neque licebat aliud videre aut audire, nisì terrores & minas, alijs quidem crudeliter dicẽtibus: Cedite vos quamprimùm & absque omni contradictione iussis Imperatorijs: alijs verò nos acerbissima passuros, si non pareremus, protestantibus: alijs verò dicentibus, Tenetur * dęmonũ, & alia huiusmodi & his deteriora, quę nostris auribus accipiebamus. Et hæc quidem audiebamus, priusquàm ad aureum, quod dicitur, adduceremur triclinium. Adductis autem & ostium ingressis, nos Præfecto præcedente, visus est à nobis Imperator valdè terribilis & iram spirans, multis hinc & illinc nos circunsistentibus. Erat hora circiter decima, & Præfectus, qui eousquè venerat, decessit, solos nos relinquens in conspectu Imperatoris. Is autem nos cùm adoràssemus, asperiore & acerbiore voce iussit accedere propiùs.

Epistola eorũ ad Episcopum Cyzici &c.

for. ad ęnidnium.

τρίκλινον dictũ à tribus lectis.

Cùm ad eum ergò vsq; venissemus, interrogauit, dicẽs: In quanam regione nati estis? Cùm nos autem respondissemus, In Moabitide: ille rursùs eisdem verbis, Et cur huc venistis? inquit, & priusquàm responderemus, iussit nobis verberari oculos. Multas verò plagas & graues inflixerunt, qui percutiebant, adeò vt nos impleremur vertigine, & humì caderemus: etenim nisì eius, qui percutiebat, tunicam in pectore appræhendissem, ad scabellum Imperatoris statim essem deiectus. Tenẽs autem vestem, plagas accepi immotus, donèc Imperator iussit eum cessare percutere. Cùm cessâssent autem qui percutiebant, rursus rogauit Imperator: Quanam de causa huc venistis? Hoc verò sibi volebat id, quod dicebat, Quanam de causa, nolentes eandem, quam nos, amplecti fidem, vestra sponte ingressi estis eandem, quam nos, habitationem? Cùm nos autem tacuissemus, & oculos humì deiecissemus, ad Præfectum qui propè stabat, impudenti oratione & toruo adspectu conuersus, cum magna ira & voce aspera hæc locutus est: Tolle eos, & in eorum facie inscribe & insculpe hos iambos, & trade eos duobus Saracenis, & abducant eos in terram suam. Propè verò adfuit, qui eos habebat iambos qui eos etiam fuerat meditatus, nomine Christodulus: cui etiam iussit eos legere, hoc etiam adijciens: Etsì non sint pulchri, nè sit tibi curæ. Is autem dixit: In componendis versibus tam accuratè sumus exercitati, vt satis sit ad eos irridendos. Et ideò quidam qui aderat, ad gratiam loquens, ei dixit: Ne digni quidem sunt isti, ô Domine, vt sint Iambi pulchriores. Satius est autem, illos ipsos ità, vt se habebant, inserere narrationi.

Sanctis fratribus verberantur oculi.

Cunctis ad vrbem eam adire volentibus,
Stetêre vbì verbi Dei casti pedes,
Terrarum orbis vt per id queat consistere,
Apparuerunt isti honorando in loco,
Erroris impij mala vasa & reproba.

Cùm

Cùm multa fecissent ibi perturpia,
Grauiaque, quòd deesset eis recta fides,
Illinc abacti sunt sicut apostatæ:
Confugientes autem ad vrbem imperij,
Stultitiam haud reliquerunt nefariam.
Quarè notati & inscripti vt malefici,
Damnantur exiguntúrque improbi iterùm.

His lectis, iussit nos abduci in prætorium: & postquàm egressi essemus, & ad eam quę dicitur, Thermastram iam venissemus, accedens quidã, iussit nos reuerti, & cum maxima celeritate sistit nos ante Imperatorem. Qui cùm nos vidisset, sic inquit: Verisimile est, vos, cùm recesseritis, esse dicturos, Imperatorem illusimus. Sed ego cùm vos priùs illusero, dimittam. Cùm sic dixisset, iussit nos exui. Cùm ambo autem exuti essemus, verberabar ego, sic assiduè clamante Imperatore, & eos, qui flagellabant, adiuuante: Sic te in me geris? da pulchrè. Verberabatur itaque & tergum, & pectus absque vlla clementia & misericordia. Ego verò cùm diù flagris cęderer, vociferabar: Nihil peccauimus in tuum imperium. Et rursùs, Domine miserere: &, Sancta Deipara, veni ad nostrum auxilium. Deindè etiam verberârunt fratrem similiter clamantem, & dicẽtem: Sancta Deipara, ipsa quoquè fugisti in Aegyptum, portans tuum filium. Respice ad me, qui propter similem tibi fugam punior. Domine Domine, qui liberas pauperem à manu eius, qui sunt eo fortiores, nè diù differas tuum nobis dare auxilium. Et cùm sic ambos concidisset, quantùm volebat, iussit nos exire. Alius autem rursùs egressus, ad nos accurrit, iubens reuerti.

θερμαστρα forte hypocaustũ aut thermæ.

Vide nequissimũ Tyrannum.

Matt. 2.
Psal. 34.

Quidam verò missus ab Imperatore, rogauit quanam de causa morte Leonis lætati estis, & cur, cùm ad eũ accessissetis, non amplexi estis eandem, quam ille, fidem? Ad hæc nos: Neque morte Leonis lætati sumus: sed neq; ad ipsum accessimus, neq; fidem propter vos, qui cum tempore mutamini, omninò abolere, aut etiam innouare sustinemus. Cùm is autem subiunxisset: Non venistis imperante Leone? Nequaquàm, diximus: sed eo imperante, qui te pręcessit. Ille verò: Rectè, rectè, inquit. erat verò is exactor vectigalium. Rursùs tũc venimus in prætorium, cùm iam essent tenebræ. Cùm autem quatuor dies pręterijssent, coram Pręfecto pręsidente sistimur. Is verò cùm nos multis minis tormentorum terruisset, & dixisset se priùs nos esse castigaturum: & deindè etiam oculos inscripturum, & Saracenis traditurũ, iussit vt id faceremus, quod esset gratum Imperatori. Erat autem cum eo etiam Christodulus, & eius pater. Nobis verò fortiter recusantibus, & dicentibus nos esse paratos subire vel mille mortes: & nunquàm nos esse polluendos vel solo assensu, communione eorum, qui contempserunt & despicatui habuerunt Christianorum fidem & confessionem: etiamsi oculos effoderint, etiamsi corpus igni tradiderint. Cùm hæc diceremus, pater Christoduli loquens aduersarijs, quasi nobis gratificans: Nunquàm, dixit Pręfecto, isti adorârunt imaginem, neq; scio quid fecerint, quòd huc venerunt. Cui ego asperè: Recede hinc, inquam: nescis quid dicas, neque de quibus affirmes.

Præclarà vox.

Eccè constãtiã sanctorũ virorum in tuendis sacris Imaginibus.

Pręfectus autem rursùs vtẽs blãditijs: Semèl, inquit, semèl solùm communicate, nec aliud exigimus, & ego ibo vobiscum in ecclesiam, & deindè ite, quò vobis placuerit. Ego verò ei dixi subridens: Simile quid dicis, ó domine Pręfecte, vt si quis alium rogãs, dicat: Nihil aliud peto, nisi semèl tuum caput amputare: & tunc posteà vade, quò velis. Scias ergò hoc quoquè nobis esse pudori, quòd audeat nos aliquis adhortari ad communionem: ad quam nescio quomodò suades vt accedamus, & non potiùs vt qui procùl est remotus, persuadeatur. Est enim ei facilius facere, vt terra & cęlum sint sursùm & deorsùm, quàm nos traducere à pietate. Tunc iussit inscribi nostros vultus: & cùm adhuc in nobis inflammatæ essent plagæ, quas ex flagellis acceperamus, & graues afferrent dolores, extendentes super scamna, vultus nostros insculpebant. Cùm autẽ longo tempore vultus pungerent, occidente sole tenebræ factę sunt. Quod quidem effecit, vt vel inuiti cessarent inscribere. Egressuri verò, diximus Pręfecto & ijs qui aderant: Sciatis Cherubim, quę has viderunt literas, esse cessura, & flammeam rhompheam, versis tergis, concessuram nobis ingressum in paradisum, vt quę sit reueritura nostros vultus, pro communi Domino tam ignominiosè insculptos. Hoc enim à vobis solis factum est à seculo: & est hoc nouum inuentum, & reddidistis omnes benignos & clementes,

O linguam venenatam satanæ.

Vide crudelitatẽ Iconomachorũ

Gen. 3.

qui aduersùs diuinum nostrũ dogma insanière runt. In facie autem Christi omninò agnoscemini, & vobis exhibebuntur legendæ hæ literæ. Ipse enim dixit: Quæcunque fecistis vni horum minimorum, mihi fecistis. Matt. 25.

Hæc verba postquàm audijt Imperator per Pręfectum, visus est dicere, attonitus, vt arbitror, à verborum operatione: Si scirem hoc esse verum, eas toti meo populo inscriberem. Atq; nos quidem hæc, cùm multa sint alia, breuiùs declarauimus, eorum quæ gesta sunt, habentes multos testes, quos scio plura his & apertiùs narraturos ea, quæ tũc facta & dicta sunt, vt qui ea meliùs, quàm nos, obseruauerint. Neq; enim in angulo, neq; in occulto hæc facta sunt: sed in theatro, & in medio orbis terrarum. Et sic quidem epistola.

Post tam inhumanum autem & tam nouum supplicium, quod propter diuinarum imaginum adorationem isti beati subièrant, eorum vultu adhuc stillante sanguine, traduntur in custodiam. Deindè Iannæ improbis suggestionibus, qui cùm tunc esset eiusdem sententiæ, cuius iniquus Imperator, tenebat Ecclesiam, damnantur exilio. Eos autem suscipit Apamea Bithyniæ, cùm iussum esset ab Imperatore, vt ne sepulturam quidem eorum corpora consequerentur, partìm quidem eos afficiente contumelia, partìm verò communiter inuidente orthodoxis possessionem tam bonam, & tam desiderabilẽ. Illic ergò degit hęc generosa biga fraternitatis, & fidem docẽs orthodoxã, & adhortans ad operationem virtutis. Valdè autem persuadebant, vt qui non ex verbis, sed ex factis potiùs, facerent adhortationem. Fidei enim orthodoxæ erant eis argumenta immobilia, quòd pro ea compuncti essent, & flagris grauiter cęsi essent. Virtutis verò, vita & continentia, quę propemodùm contendebat cum natura immaterialium. Iubẽtur sancti exulare Apameæ.

Postquàm autem vocabat tempus resolutionis, & ad eum quem optabãt, discessûs, Theodorus quidem & senio, & morbo, & prætereà afflictione, quam in custodia passus erat, oppressus, in ipsa custodia in manus Dei Creatoris, suam deponit animam, cùm nulli quidem repræhensioni affinem in actione vitam, & in pietate rationem conseruâsset integram & inoffensam: reliquisset verò sui martyrij memoriam, quę non potest dari obliuioni, vt qui ipso die vitæ finem acceperit, quo Stephanus primus martyrũ pari zelo suscepit consummationem. Theophanes autem cùm venerãdum illud & fraternum tabernaculum cum alijs viris pijs, quos verisimile erat illo tempore concurrisse, vt ab ea, quæ illinc procedebat, sanctificatione & gratia non exciderent, multis honorâsset encomijs & canticis, deponit in arca lignea, & apud se conseruat: partìm quidem procurans, nè corrumperetur: partìm autem gloriãs memoria certaminũ: iussum irridens impij, qui nec volebat quidem ea assequi sepulturã, quæ cęlestibus digna sunt tabernaculis. Deindè etiam in canones eius refert certamina, partìm quidem pro lamentatione, vt quæ non erat licita, adducens hymnodiam: partìm verò eorum, qui conuenerant, consolans desiderium. Dicitur enim, quendam senem, cùm illo tẽpore ferretur multo zelo pietatis, Imperatoris quidem minas contẽpsisse, & nec ipsi quidem vitæ suæ parsisse, vt fide prócidens ad huius beati reliquias, ex eo fieret gratię particeps. Cùm ergò ad locum venisset in tempore excessûs, seu ad Deum resolutionis, & fuisset vnus ex canentibus, affirmabat posteà, se audiuisse quandam iucundissimam & admirabilem vocem supernè psallentium. An quis autem eam rectè cogitauerit Angelicam, an aliquam aliam, quæ fiat nutu Dei, Deo fuerit manifestum, & ijs, quos par est hæc perspicere. Atq; sic quidem Theodori reliquias arca conseruabat, quę assiduè copiosis ornabantur miraculis. S. Theodorus moritur in carcere. Senex quidã bonus, eius reliquias veneratur.

Cùm Deus autem rursùs respexisset in benignitate & miserationibus, & veluti caligo dissoluta esset impietas, & vires rursùm assumeret rectum dogma, cùm iam è viuis excessisset Deo inuisus Theophilus, reuertuntur quidẽ ab exilio, qui propter Christum è patria & ex Ecclesijs eiecti fuerant. Reuersus est verò magnus quoquè Theophanes, cùm esset martyr, & gloriaretur susceptis pro Christo stigmatibus, mercedem confessionis aliam quidem à Deo magnam, & quæ auferri minimè potest, expectans: in præsentia autem Nicęę Bithyniæ sedem à pijs accipiens. Longum posteà fuit tẽpus, & thesaurus erat ignotus, corpus, inquam, B. Theodori, quod multa certamina subièrat. Vbi enim relictum fuerat à fratre, illic adhuc iacebat: sed vir quidam pius & religiosus, qui ipse quoquè volebat esse particeps confessionis cum athletis, transfert hoc beatũ corpus Chalcedonem ex Apamea: quod quidem perpetuis hymnis prosequebantur, & ma- Pax Ecclesiæ redditur. S. Theophanes fit Nicææ Episcopus. Nota de reliquijs S. Theodori.

Pppp nibus,

nibus, vt par est, portabant sacerdotes & monachi. Quo in loco cùm sacrũ ædificâsset monasterium, illic deponit thesaurum: & nunc omnibus accedentibus præbet firmitatem animæ & corporis, & à morbis liberationem, ad gloriam Domini nostri Iesu Christi, cum principij experte eius patre, & sanctissimo & bono & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM INDAE ET DOMNAE, ET MVLTITVDINIS VIGINTI MILlium martyrum, qui passi sunt martyrium Nicomediæ.

Horũ festũ ait Metaphrastes seruari vno die post natalẽ Christi.

MAximiano iam secundum annũ agente in imperio Romanorum, & minitãte grauẽ tempestatem impietatis, & mox in pios erupturo, sic quoquè florebant quidem res Christianorum, & lætæ erãt tanquàm in iucũdissimo vêre pietatis. Hoc autẽ vêr faciebãt alij quoquè ex Orthodoxis, qui & tẽporibus erant superiores, & pietatis dogma apertè canebãt sicut cicadæ: præ cæteris verò omnibus, Ecclesiæ nostræ musica hirundo, qui propter rectam in fide sententiam, & in ea dicendi libertatem, fuit celebratus Cyrillus. Is Nicomediam moribus magìs ornans, quàm sede Episcopali, & vitam orationi habens consentientem, monasteria constituebat, & eorum curam gerebat, & ea quę iam facta fuerant continens, & noua pręter vetera ędificans. Accensus ergò, accensus fuerat ignis ille pietatis, de quo etiam dicit vox regia: Ignem véni mittere in terram: & quid volo, nisì vt ardeat? Qui etiam tantùm est nutritus, & tantùm inualuit, vt etiam ad ipsam veniret regiam, & multis ex ijs qui erãt in ipsa, persuaderet, vt, relicto auro & diuitijs, quę hunc ignem extinguunt, eas in manus pauperum immitterent, Christumq; & eius partes omninò sequerentur.

Cyrill' Episcopus Nicomediæ egregius.

Lucæ 12.

Cùm hæc autem audiuisset Maximianus, non erant ea omninò tolerabilia: sed cùm etiam duplex ei bellum erupisset, quorum ipse quidem vnum mouebat cõtra pietatem: alterum verò contra ipsum quædam gentes, ab eo bello deuictæ, eius diù distrahebatur animus. Cùm verò considerâsset oportere priùs bellum cõficere Barbarorum, vt quod esset terribilius: religionis, inquit, bellum reuersus tutò mouebo, & pulchrè docebo cum maiorum meorum dijs, eos qui ipsos afficiunt contumelijs, nunquàm eis tam vehementer & tam temerè insultare. Cùm is sic quidẽ & labra in corde dolosa, & linguam mouisset magna & superba loquentem, egressus est contra Barbaros. Piorum autem fax adhuc magìs accendebatur, & Christi milites parabantur ad aciem. Inter eos floruit læta quędam & pulchra planta pietatis, virgo admodùm pulchra, Domna nomine, gloria insignis, in thalamo educata imperatorio, ab impio Imperatore ijs, qui falsò nominantur, eius dijs consecrata, qui collocati erant intra regiam: & constituta prima sacerdotum, & præfecta sacrificijs & mysterijs omnibus deorum inanium. Verumenimuerò bona arbor quęrebat bonam terram, & ferax olea stare in domo Dei, & fructum reddere vtilem. Ipsa ergò, cùm fidei sermo dilataretur, & ad diuinarum scripturarum venisset auditionem, & mentis aptitudine rapuisset scintillam pietatis, breuì impletur amore spiritali: & cùm illum librum accepisset, Pauli, inquam, qui sermone complexus est orbem terræ, & Actiones reliqui chori Apostolorum, diligenter & continenter ea percurrit: & cùm cognouisset ea, quæ dicebantur, esse & vera, & delectabilia, & quod est omnium maximum, animæ vtilia, variè afficiebatur: lętabatur, admirabatur, dolore animi implebatur. Lętabatur quidem, quòd in talem thesaurum incidisset: admirabatur autem, considerans fidem Christianorum, eiusq; veri studium & coniunctionem cum virtute suscipiens: angebatur verò, damnum quod eousq; acceperat, reputans, & noctem profundam ea, quæ præcesserant, existimans.

Domna virgo illustrissima, & sacerdos maxima.

Hanc certè piam fidem desiderans, nihil omninò cunctata, accersit quandam filiam vnius ex Senatoribus, (quę opinione quidẽ erat Christiana, erat autem ipsa quoquè virgo perfecta) verum cultum scire desiderans, & vti ea duce ad religionem. A qua in mysterijs pulcherrimè instituta, properat ad baptismum: & media nocte, insciẽtibus omnibus, venit ad Cyrillum Pontificem. Ille autem cùm modulatè diuinas ei cecinisset scripturas, & veneranda Christi Cruce eam obsignâsset, tunc quidem eam facit catechumenam;

Discit à virgine quadã, quæ nostræ sunt religionis.

Fit catechu-

nam: & iubet ea, quę de more priùs fiunt, fieri à pio quodam Diacono: erat autem ei nomen Agapius. Illa verò cùm & his, & ieiunio & orationi simul vacaret, nō minùs hęc agens studuit latére, quàm hæc facere. Non erat itaque aliquis, qui horum esset cōscius, nisi solus quidam Eunuchus, qui erat ei virtute similis, Indes quidem nomine, genere autem barbarus, etiamsi eius mores non essent barbaris similes, sed mites & mansueti, & qui significabant magnam internam quietem & tranquillitatem. Is nō solùm ęquè, atquè ipsa, ad fidem accessit: sed etiam, vocante occasione, se primùm tradidit martyrio. Ambo ergò, quandò venit tempus pręstitutum, assequuntur baptismum: & sic post primam generationem, citò puella secundò quoquè regeneratur, cùm non nata esset plures, quàm quatuordecim, annos. mena, vacatque ante baptismo, ieiunio & precibus. Baptizatur cum Inde.

Postquàm autem validè iactum fuit fundamentum & in firma petra, nempe Christo, iam radices egerat, tunc alia quoquè superędificauit: alimentum quidem sensile & potum negligens: pani autem, qui intelligentia percipitur, & diuinis verbis adhærens: & pretereà quærens non solùm, quomodò, quod dictum fuerat, in animo imprimeretur, sed etiam, quomodò exiret in opus: atque adeò ad ea non opùs fuit ei tempore. Simulatquè enim diuinam audiebat scripturam, statìm, quod audiebat, producebat ad effectum. Cùm itaque aliquandò legeret librum Actionum Apostolicarum, vbi peruénit ad illum locum, in quo, qui vendebant possessiones, adferebāt precia ad pedes Apostolorum, illa hoc quoquè facere constituit: & cùm collegisset, quicquid auri habebat & argenti & vestis preciosæ, & ea suis imposuisset famulis, noctù abit, & sanctum rogat Cyrillum, vt ea accipiat, quoniam in illum Apostolicam seruat reuerentiam: & vt suis manibus ea distribuat pauperibus. Quę quidem cùm, vt volebat, nemine sciente effecisset, reuersa est: & solitus eam rursùs habebat thalamus. Actor. 4. Omnia sua distribuit pauperibus.

Atque Cyrillus quidem eius pater secundùm spiritum, paulò pòst excedit ad omnium patrem & Deum: Beata autem puella eius monita non leuiter audijt: sed etiam in animi profundo ea celauit. Toto itaque die illa, & qui virtuti erat ei similis Indes, animam ieiunio expurgantes, orationiq; & sacris eloquijs vacantes, noctù cibum sumebant. Alimentum autem erat panis siccus, & aqua potus. Quæ verò constitutum fuerat vt ab Imperatore acciperent, ijs ventres pauperum fruebantur: vt benignitatem simul rectè exercerent, & abstinentiam. Sic facientes, conabantur quidem multos latére: sed fieri non poterat, vt mons absconderetur, & lucerna poneretur sub modio, & thesaurus lateret in terra abditus. Sed cùm eo, quem dicam, modo apparuissent, Orthodoxis quidem fiunt exemplum salutare: impijs autem & improbis, validum ad eos conuincendos argumentum. Qui tantùm aberant, vt ex illorum virtute fructum perciperent, vt etiam pœnas ab eis expeterent, & eis crimen intenderent abstinentiam: eorum enim adhuc latebat pietas, nec ab ipsis adhuc depręhensi fuerant. Vide ieiunia, preces, cibū & potū.

Postquàm autem manifestum euasit eorum ieiunium ei, qui gerebat curam sumptús aulæ Imperatoris, cùm oporteret admirari benignitatem, & stupere abstinentiam, ille potiùs processit ad flagra, & eos diù cædens, vim afferebat vt dicerent, quonàm proficiscantur ea, quę eis dantur. Cùm illi autem, qui didicerant celare rectè facta, ea forti & generoso animo sustinerent, mori malentes, quàm dicere, nè quod in egentes manabat, rescinderetur fluentum benignitatis, quidam Eunuchus accedens ad Præfectum, Persa genere & impietate, ab initio eorum virtutem defert & accusat tanquàm vitium: quòd scilicet se castè gerant, & à cibis abstineant: & quæ accipiunt ad alimentum, ea pauperibus Christianis præbeant: & quòd, quæ ab Imperatore proficiscuntur, dantur ad alimentum ijs, qui sunt contrarij Imperatori. Quòd si velis id scire apertiùs, licet tibi aperto penario ex ijs, quæ apparebunt, intelligere ea, quæ sunt obscura. Audiit Præfectus, & cùm lubenter euidentem admisisset probationem, ab eis aufert claues: & cùm aperuisset, inuenit protinùs: sed non vt ipse sperabat: sed ea, quæ verè erant veneranda, nempe & diuinæ Crucis figuram, & librum sacrosanctum, nempe Apostolorum Deo gratas Actiones: & prætereà possessionum vacuitatem eorū, qui in cælis magnum thesaurum recondebant: cuius præclaræ opes erant duæ storeę, in nudo solo stratæ, verè*generosum, & beatorum Domnæ & Indæ magnifica supellex: fictile prætereà thuribulum & lucerna, & lignea arcula, in qua reposuerant sacram oblationem, cuius fiebant participes. Indes & Domna cęduntur flagris. *for. generosorum Illustre exemplum cōmunionis sub vna specie.

Hunc ergò librum & arculam cùm impius accepisset Eunuchus, rogabat vbi esset

Olim autẽ persecutionis tempore fideles Eucharistiã domũ secũ asportabant, & diù asseruabant, & eã sumebant: quod de vini specie fieri nõ poterat.

eis aurum, vestisque preciosa, & alia supellex elegans & magnifica. Cùm autem illi rursùs interrogationum nullam ducẽtes rationem, starent tacentes, eos tradidit torquendos. Sed sic quoquè reipsa est expertus se frustrà pulsare adamantes. ab eis enim nihil omninò audiuit. Sacer verò ille liber, & prætereà arcula, vt quę nihil ei essent vtilia, illic ab eo relicta sunt in penario. Eos autem iubet alibì includi, donèc retulisset ad Imperatorem. Atque virgo quidem, cùm iam educeretur è penario, cùm inscientibus omnibus scitè librum sustulisset, (erat enim paruus, & qui poterat facilè abscondi) in sua eum veste reposuit. Eodem modo Indes quoquè admirabilis vas sustulit ligneum: &ità abducti sunt & inclusi. His sic inclusis longo tempore, solus panis viuus erat nutrimentum: & diuinæ gratiæ potio, erat potus. Quæ autem corpus necessè est sumere, ijs adeò priuati fuêre, vt ne aquam quidem possent assequi. Erat enim hic immitis Pręfecti iussus, vt propterea, quòd ipsi egentium ventres satiauerant, tali fame confecti interirent, & pro benignitate pœnas luerent sęuitia.

Psal. 144.

Tanta ergò fuit indigentia, & afflictio tam intolerabilis, vt virgo in morbum incideret, cùm iuuenile corpus non ferret tantam vexationem. Sed fieri non poterat, vt eos haberet despicatui ille, cui sunt curæ volucres & bestiæ: & qui aperit manum, & implet omne animal benedictione. Seù nox quidem erat: accedunt autem virtutes cælestium Angelorum: qui cùm multa luce eos circunfulsissent, & mensam cibis implêssent, rursùs reuersi sunt in cælum. Illi autem ea, quę erant proposita, statìm sumpserunt, malorum quę pręcesserãt, non ampliùs recordantes: & partim quidẽ eorũ quæ apparuerant, splendore: partìm verò eorum, quę ipsis oblata sunt, voluptate exhilarati, illud Dauidicum admodùm opportunè cecinerunt: Tãquàm ex adipe & pinguedine repleta est anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. Atque dies quidem iam aderat: aderat autem Pręfectus quoquè, vt sciret an fame victi essent: vt sic eos haberet obtemperantes. Postquàm verò contrà eos vidit lętos & vultu alacres, anima autem multo alacriores, mittens vim afferre, vt quod in eis nihil prodesset, aggressus est persuadere: & simulans mansuetudinem, iussit eos deincèps degere nullis malis affectos, & abundè eis dari, quæ erant ad vsum necessaria, cibum, inquam, pecuniam & vestes, non minùs quàm anteà. Sed virgo nihil egebat pecunijs & vestibus: immò verò egebat quidem, *sed non* sua causa, sed pauperum: quibus etiam vestimenta discindens, distribuebat: & quomodò existimabat esse necessarium corpori alimentum, ità etiam suæ animæ necessarium, alijs præbere nutrimentum.

Psal. 62.

S. Domna seipsam inedia affligit vt pauperes alat.

Quocircà multis diebus pmanebat ieiuna, vt possent abũdè alijs pręberi nutrimẽta. Et tunc quoquè cùm vidisset multitudinem pauperum ad se confluẽtium, & tanquàm charam, nutricem, vt famem ab eis propulsaret, rogantium, dubia animi, vt quæ nihil posset impẽndere, quod sufficeret tantæ multitudini, ad suum mũdum adspexit: & cùm zonam illam, quæ plena erat gemmis & margaritis, & alia quę erant auro ornata & argento, omnia vinculo vno compręhendisset, demittit per fenestram, & transmittit ad pium quendam Diaconum, cui nomen erat Alypius: rogatq; vt vendat, & aurum, quod ex eo redibit, diuidat pauperibus. Dici non potest, quantę pauperum multitudini hęc suffecerint ad alimentum: sed neque quàm multos diuites suî imitatione prouocauerit ad opem ferendam egentibus. Cùm autem non oporteret eam, quę erat adeò casta, & quę sic alias exercebat virtutes, & quę magno ferebatur fluento ad beneficentiam, habitare in tabernaculis peccatorum, & in aula regia, huic etiam rei prouidetur à superis. Videte autem quàm sapienter.

Itemq; sua distrahit

1. Reg. 21.

Dei parentem Dauidem in animo versans, & id quod ille simulauit eo tempore, quo fugerat à facie Saul, & quemadmodùm vultu suo mutato, se finxit esse emotę mentis, & sic effugit manus eorum, qui erant verè insipiẽtes, & de eis erexit trophæum: *tale quid* ipsa quoquè excogitat & fingit, inuertens oculos, & saliuam expuens, & manus percutiens, & voces emittens inordinatas: & aliquandò quidem lachrymans: aliquandò autem ridens intempestiuè & indecorè. Hæc cùm viderent ij, qui erant in regia, alij quidem miserebantur, alij verò etiam mirabantur: Nonnulli autem simul & misericordia mouebantur, & stupebant. Quod quidem cùm audijsset crudelissimus Præfectus ab aliquo ex ijs, qui ei assidebãt, & vidisset etiam id quod fiebat, visus est dolere & animo ęgrè ferre. Nam tunc virgo maximè morbum simulabat, quandò Pręfectus in eam conieciſset oculos. Vndè etiam timore afficitur, & ei plures adhibet custodes, nè absente Imperatore,

Simulat amentiam.

ratore, aliquid ei graue accederet, & se deorsùm præcipitans, veniret in periculū. Postquàm autem multum temporis contritum est à custodibus: illa verò, quam susceperat, personam non dimittebat, sed prudenti admodùm cogitatione simulabat se esse insipientem: & molesta erat ijs, qui eam custodiebant, eorum quidem vexans aures inconditis vocibus, stultis autem figuris eorum oculis adferens molestiam: & nōnunquàm eis somnum adimens clamoribus, & eis omninò molestiam adferens: non solùm vel inuiti eam mittunt ad Christianos, quod quidem ea iamdiù cupiebat: sed etiam fatentur, licèt nolentes, Christianorum potentiam. Accedētes enim ad Eunuchum, vehementer rogabant, vt ea mitteretur ad Christianos. Fore enim dicebant, vt & ipsi liberarentur à malo non tolerabili, & illa ab ipsis quamprimùm curaretur. Sunt enim, dicebant, apud nos alij quoquè ei insania similes, quos, nescimus quomodò, dicuntur sanare, & facere vt sint sanæ mentis. Hoc illi quidem pro se petiērunt, cupientes liberari ab omni molestia: Deus autem id, quod virgo impensè cupiebat, facit vt ei succedat ex sui animi sentētia. Nesciebāt enim se, vt dicitur, equum in cāpum immittere, & delphinū in aquam.

Audit hæc Pręfectus, & cupiens ipse quoquè liberari hac eius cura, statìm sanctum Anthimum (erat autem hic tunc Nicomediæ Episcopus post Cyrillum) accersit. Qui cùm statìm accessisset, &, vt qui à Deo accepisset notitiam eorum, quæ erant in profundo cordis, spiritu cognoscit de virgine: & cùm, quàm profunda sapientia sub simulatione stultitiæ latéret, intellexisset, ipse quidem tacens constitit: virgo verò cùm similiter vidisset Pontificem, nullum ampliùs prę se ferebat furorem aut amentiam: sed perindè àc ipsum illius adspectum reuerita, se moderatè gerebat & placidè, adeò vt ipsi qui aderant stuperent, considerantes quantam vim habeat vel solùm conspectus pius oculus. Pręfectus ergò rogauit Episcopum, vt assumeret virginem, cum ea autem etiam Indem: & vt eos in sacra aliqua ęde traderet in custodiam honestam. Simul etiam dedit pecunias, quæ ad alimentum sufficerent & vsus corporis necessarios. Ille autē hos quidem valdè lubenter suscepit, sed non etiam pecunias. Eos verò misit ad quoddam monasteriū, dici non potest quantùm lętantes, quòd successisset eis cœptum ex sententia.

Anthimus, Cyrilli successor.

SS. Indes & Dōna mittūtur ab eo ad quoddā monasteriū.

Iam autem Maximiano tunc erecta erant trophæa aduersùs inimicos, DEO ei sapienter viam aperiente ad salutem, vt cùm quęsijsset, cuiusnam manu hæc rectè gererentur, agnosceret veritatem. Sed ille in his planè cęcutiens, deorum qui falsò dicuntur, auxilio adscribebat victoriam: & tantùm aberat, vt vero Deo ageret gratias, vt etiam properaret aduersùs Deum bellum gerere: & alijs postpositis, acri animo armabatur aduersùs Christianos, dęmonibus festa peragens & sacrificia, etiamsi primò vulpinam pellem induens, donis & honoribus clàm se insinuabat in populi beneuolentiam, & suam esse tectam volebat improbitatem. Theatrum itaque frequentissimum ab eo fuit congregatum. Non apertè autem ostendebatur hoc certamen comparari aduersùs Christianos: sed obscurè, dolosè & malitiosè instruebatur. Simulacra enim, quę auro quidem honorabantur ab impijs, fossam verò interitûs eis vicissìm largiebātur: hęc, inquam, aurea, & quæ rursùs facta fuerant ex argento, producens impius, posuit in sede regali, & coronis redimijt: & tandèm eis tauros sacrificans, iussit execrandis sacerdotibus adspergere populum, temporis quoquè ea in re vtens auxilio. Tunc enim ore hianti attendebant iucunda theatri acroamata. Quicunq; ergò in pietate quidem erant firmi & stabiles, & quorum animos religio Christiana non solùm vsque ad nomina, sed etiam ad cor vsque penetrauerat: ij, cùm id, quod fiebat, depręhendissent, & nec eius quidem conspectum ferre potuissent, à theatro recesserunt, suum potiùs sanguinem profundere, quàm tali sanguine pollui, pręclarè eligētes. Quibus autem pluris fiebat voluptas & recreatio, ijs polluebantur animæ & corpora, ex modica, pròh dolor, delectatione sibi grauissima recondentes supplicia.

Vide malignas Maximiani machinationes

Sed enim Maximianus, qui toto animi impetu ferebatur ad impietatem, nō ampliùs latenter, sed apertè volēs se impiè gerere, hos habuit sermones apud eos, qui erant congregati, qui quidem grauissimam redolebant impietatem: Quò abitis, dicens, ô homines, luci tenebras præferentes, & non deos esse putantes, à quibus dependet hoc vniuersum? Non videtis victorias & trophęa? Non videtis bona plurima, quæ bonis adijciuntur: & quemadmodùm quæ sunt, rectè quidem se habent, & sunt in tuto: alia verò accedunt quotidiè: & quorum non eramus priùs domini, in ea nunc dominatum obtinemus? Non gloriam, quę augetur? non imperium, quod dilatatur? Non ciuitates,

Eius pestilēs oratio.

quę partim quidem sunt tributariæ, partim autem sunt futuræ: & partim quidem iam captæ sunt, partim verò sunt iamiàm capiendæ? Non gentium reges, qui sunt reputati pro mancipijs? Non omnia, quæ eueniunt nobis ex sententia? Cuiusnam ergò hæc contingunt prouidentia? Vobis persuadeant temporum temperationes, moderatæ pluuiæ, fructuum fertilitates: immò verò vniuersum tempus fructus producens, & spectantia omnia ad abundantiam.

Cùm ille copiosa lingua sic loqueretur, & ijs, qui non sunt, ea quæ sunt, falsò adscriberet, & alia adhuc vellet contexere, non permisit ex alto is, cuius sunt iudicia vera iustificata, mendacium ampliùs gloriari aduersùs veritatem: nè alijs quoquè, qui erant ad peruertendum faciles, causa esset interitûs: sed interìm dum loqueretur, cùm esset dies serenus, & sol regionem vreret meridianam, repentè erupit sonus multorum tonitruum, & elisus fuit ignis ex nubibus, & profundę simul tenebrę, & dēsa grando cum ventis vehementibus: & malum hoc horrendum, vocem propemodùm emittebat, esse grauem Dei commoti iram. Nam alij quidem solo tonitru auribus & animo perculsi, ibì in terram cadebant semimortui: alij verò in fugam quidem se coniecerunt, se autem multo grauiùs affecerunt, vt qui fuerint à se inuicèm conculcati, & sic vitæ violentum inuenerint exitum. Ipse quoquè impius Imperator propemodùm perijt, periturus fortassè, nisì Deus iudicâsset id minus esse supplicium, quàm quod ille dignus erat pati. Non vsque autem ad ea, quę dicta sunt, stitit Deus terrores: sed fluuij quoquè aquarum impetu inundantes, & segetes funditùs euellentes, agricolarum labores in mare deportârunt: idque cùm esset ęstas, & speraretur fore, vt longo tempore non plueret. Fuit tamen, quod factum est, admodùm leue & paruum ad penetrandum Maximiani animum, & persuadendum vt resipisceret ab impietate. Nam cùm posteà quæsijsset schedulam, in qua erant nomina eorum, qui primis duodecim, qui falsò dicuntur dij, ministrabant, quoniam Domna & Indes non inueniebantur cum alijs, dolore simul & ira implebatur: & diligenter percontabatur, quomodò res eorum se haberent.

Psal. 18.

Diuinitùs confunditur eius falsa persuasio.

Postquàm autem audiuit ab Archieunucho, Domnę quidem emotam esse mentem: eam verò nunc esse apud eos, qui ea sciunt curare: cum ea autem esse Indem, vt eam custodiat, & ei inseruiat: ille iam ira æstuans, & valdè vociferans, O pessime hominum, inquit: Domnam quidem, quę vexabatur à dęmone, fortassè non immeritò amouisti à deorum ministerio: Quidnam autem te mouit, vt Indem quoquè, magnorum deorum cultorem, cum ea amandares, & quantùm in te fuit, eos à ministerio desertos dimitteres? Sed ipsos iuro deos, te iustas sceleris pœnas non esse euasurum. Dixit, neque quod dixerat neglexit: sed ministerium camelorum, qui erant in regione Claudiopolitana, ei tradi imperauit, ei authoritatem detrahens Præfecturæ, & eum ad extremam deducens ignominiam. Deindè Indem quoquè iussit adduci, & ea rursùs facere, quę dijs consueuerat. Ille verò cùm accessisset, faciebat re vera, quę consueuerat: deosque & deas & eorum sacerdotes valere, vel potiùs flere iubens, ipse soli Deo vacabat, in orationibus versans & ieiunijs: & non solùm ad eorum impietatem minimè se demittens, sed multos etiam ex ijs, qui decepti fuerant, ad veritatis agnitionem reuocans. Res est enim, quæ ad veritatem inducit oratio, quandò habet etiam vitam ei consentientem. Hac itaque ratione Indes multos ad Deum adduxit: & erat reuerà sal diuinus, qui & seipsum continebat, & alios poterat continere. Sed tales quidem erāt res illius: Maximiano autem erat intolerabile, videri quidem omnes superâsse barbaros, & solo adspectu terrere populi multa millia: vinci vero à suis, idque cùm essent adeò iuuenes, & ętate imperfecta.

S. Indes multos ad Christum traducit.

Cùm itaque paulatìm soluisset, quamcunque habebat speciem humanitatis, apertè quidem pugnabat cum Christo, sacra templa diruens, & ædes dæmonibus ædificans: Pręfectos autem, & in dicendo formidabiles, & in puniendo crudeles, mittens per vniuersum orbem terræ: quibus non sufficiebat sua aduersùs Christianos crudelitas, sed accedebat etiam immanitas Imperatoris. Iubebat enim, vt Christianis non obedientibus nihil cederent: sed sic punirent, tanquàm oculi illius vnà examinarent & spectarent tribunalis austeritatem, & in examinando curiositatem, & in puniendo nouam inuentionem atque vehementiam: dicens eum illi plurimùm gratificaturum, qui pluribus supplicijs afficeret Christianos. Sic incitatos emittebat Prędectos. verumenimuerò seipsum quoquè eis ostendebat exemplar archetypum ad inhumanitatē. Nam ipse quoq; erat

Maximian. Christianorum templa diruit.

Christianos crudelissimè iubet puniri.

erat primus occidens, puniens, de medio tollens, expellens, quid non violentum agens & tyrannicum? immò verò sępè quoquè non vim meram afferens, sed eam etiam miscēs persuasione, & ipsam porrigens tanquàm escam: vt sic quoquè fieret sæuior, & haberet probabiliores puniendi occasiones, quòd nollent pij parére verbis solis. Is cùm sanctissimum Anthimum diù quæsitum non inuenisset, ipse ingressus ecclesiam, tanquàm fera aliqua varia & dolosa, cùm exercituum & satellitum multitudine eam circundedisset, & deindè etiam lenitatis personam subijsset, vt alij quidem formidarent vim & multitudinem, alij autem ad sibi vtilem intuentes benignitatem, abducerētur à persuasione: & cùm sic tanquàm duobus fortibus vinculis, timore & persuasione pios colligâsset, captiuos ducebat ad impietatem. Cùm hæc apud se cogitâsset, ad populum talem habuit orationem:

Ego etiam aduersùs gentes barbaras, quę meum iugum ferre recusant, & non pārent Romanorum legibus, non statìm moueo hastam, neque vtor iaculis, neque gladio eis cædem affero: sed bonos imitor medicos, mollibus primùm verbis & benignis, perindè àc oleo, tumorem emolliens. Deindè postquàm videro eos esse valdè immedicabiles, vlcusque eorum valdè malignum & profundū, tunc vtor cauterio, & tam aspera & acerba sectione, vt neque ab initio me videatur aliquis humanior, neque post misericordiam & mansuetudinem violentior. Absit autem, vt vos me vnquàm sentiatis conturbatum & iratum: sed accedentes, libate magnis dijs, & rogate, vt vos benignis intueantur oculis: vt sic à nobis quoquè consequamini honores, magistratus & pecunias: & sitis inter meos primos amicos & familiares. Quemadmodùm enim nō est absurdum, Barbaros quidē, qui sunt alterius linguæ, nostra tam ęquo animo ferre: vos verò in Romanorum legibus educatos, & in rebus Gręcorum eruditos, & mihi subiectos, non in omnibus seruare obedientiam: sed in rebus pręcipuis videri inobedientes, & bellū apertè suscipere contra vestrum Imperatorem, vt ideò excidatis ab Imperatoris beneuolentia, & larga munificentia? Recedite ergò, recedite ab hac falsa religione. Sin minùs, pœna non procùl aberit. Videte hanc ędem, in qua confidistis. Eam igni mandans, vos quoquè simul perdam: & scietis omninò, quantum sit malum, à ratione aliena audacia, & mentis peruicacia.

Oratio eius ad populū Christianū.

Blanditijs subiungit minas.

Cùm dirus Maximianus sic immanitati coniunxisset humanitatem, & malorum minis, & bonorum promissis variâsset orationem, qui instàr mellis dulcem habebat linguā sapiens Glycerius, qui erat reuerà diuinus sacrificus & sacerdos, & sua verba studebat sacrificare Christo, cui sacrificabat, breuem & opportunam dans responsionem, & linguam vinxit Maximiano, & cor eius conturbauit & labefecit, & simul cum ira eius animum repleuit admiratione. Dixit enim: Neque tua promissa & dona desideramus, ô Imperator, neque tuas minas omninò curamus. Illa enim quomodò appeteremus, aut quomodò ea nostrum delinirent animum, qui, quęcunq; sunt mūdi, habemus pro somnijs? Malum autem quid ijs miniteris, qui pœnam potiùs existimant, non vel grauissima sustinere propter Christum? Quæ verò dicis, & de quibus gloriaris, de trophæis, inquam, aduersùs gētes erectis, ea magìs stabunt à nobis, & meis verbis suffragabūtur. Quandò tu, qui vicisti plurimos, mox cōspectus es victus à fœminis & pueris, ab ijs, inquam, qui colunt religionem Christianam, quemadmodùm non erit mei Christi virtus multo manifestior? Et pręterea quis est adeò attonitus & stultus, vt sit oblitus tonitruum & fulminum, quæ paulò antè fuerunt, & illius horrendæ Dei significationis, mortisque violētę, & eius, quæ propè fuit, submersionis & fructuum interitûs: & quòd hæc tuis dijs, non autem vero potiùs Deo adscripseris, qui opportunè, ô Imperator, infert irā aduersùs eos, qui illos honorant & colunt? Nè sic ergò bellum contra nos susceperis. Sunt nobis arma quoquè desupèr, quibus sicut hodiè tui à te satellites, ità nos à Rege munimur vniuersorum, per quæ & contra te in aciem prodibimus, & adipiscemur victoriam valdè admirabilem. Percussi enim, interimemus: & cadentes, contra te trophæum erigemus.

Glycerius presbyter eī præclare respondet.

Hęc audijt Imperator, & secantibus verbis in medio corde quodammodò sauciatus, animi motum in præsentia celare habens in animo, & nihil ampliùs dicens aut faciens, è templo egreditur. Pius autem ille populus, Deo quidem gloriam, sapienti verò Glycerio, pro se quisq; tales voces edidit: Quàm dulcia gutturi meo eloquia tua, supra mel ori meo? Non futurum aūt erat, vt Maximianus iram diù cohiberet: sed apud se furore *Psal. 118.*

rore percitus, iubet Glycerium euntem ad ecclesiam, comprehendi manu militari, & correptum, ad se adduci. Qui cùm ad illius tribunal esset adductus, nihil interrogatum iussit verberari boum neruis tam vehementer, donèc verberantes quidem, vires: illum autem, qui cędebatur, vox deficeret. Pręconi quoquè ei, dum verberabatur, iussit dicere: Lingua parciùs vtere, ô Glyceri. Nè sis arrogans, nec seditiosus, nec insolens. In honore habe mores Romanorum: reuerére Imperatores. Sic quidem imperauit Maximianus: sed neque torquens persuasit, neque hæc cantās, eum affecit pudore: sed cùm esset martyr superior & manibus lictorum, & vocibus quæ ei incantabantur, quærebat suum regem, & tota voce & viribus illius inuocabat auxilium: Domine Iesu Christe, dicēs, quomodò me, vt pro te dicerem, corroborâsti: ità etiam, ô bone, da mihi vires, vt pro te patiar: vt accessione eorum quæ sunt tristia, sit mihi præmiorum maior remuneratio. Hoc tanquàm ignis igni additum, Maximiano maiorem iram accendit: ipse autem eos, qui percutiebant, eousquè vt verberarēt incitauit, donèc corpus martyris humì iacéret, nihil differens ab inanimis: sanguine quidem iam exinanito, pelle verò vento tumefacta, & ipsa carne priùs consumpta, & nudis solìs ossibus apparentibus. Quod quidem mouit misericordia non solùm pios & humanos animos, sed etiam animos infidelium. At non Maximianum, cuius animus erat lapide durior.

S. Glycerius immanissimè flagellatur.

Vide sæuissimum tyrannum.

Sed postquàm sic affectum Glycerium, & à mortuo quidem nihil propè differentem, solam autem linguam mouentem vehementi spiritu, & dicentem, Sum Christianus, seruus Christi, qui solùm est verus Deus: Vnus est mihi Dominus, vnus Rex, non ferens ille loquendi libertatem, iubet eum quidem solui à vinculis, abductum verò extra ciuitatem, igne crematum mortem subire. Ductus ergò generosus ille ad locum cōstitutum, & stans ad orientem, partìm quidem Christo egit gratias, qui eum à multis liberârat piculis: partìm autem pro se vehementer orauit, & pro pijs, qui erant vbiq;. Deindè cùm Christi signum suo adhibuisset corpori, fuit affixus ligno, sacra victima, aries carēs omni vitio, ei qui ligno propter nos fuit affixus. Igne autem subtùs accenso, Iesu fuit oblatum holocaustum & sacrificium acceptabile, & diuina hostia aræ supernę conueniens. Quid verò, hinc'ne intellexit Maximianus pios esse immutabiles? Multùm abest: sed cùm execrandæ eius hostiæ ducerentur ad templum duodecim deorum, quod erat intra *regiam*, aderant quidem impij, candidis & magnificis vestibus celebrantes festum *sui interitûs*: Solus autem Indes atris indutus vestibus, & cùm hæc celebrarentur, maximo dolore affectus, cùm se in valdè tenebrosa inclusisset domuncula, impiorum deflebat interitum.

Stupenda martyris fortitudo.

Signo Crucis se muniens, in igne efflat aiam.

Renunciantur hæc quoquè Imperatori, & is statìm ab ipso arripitur, & sistitur ab illo Iudice iudicandus. Cùm autem etiam antequàm loqueretur, ei renunciaret vestis, quòd quæ fiebant, ab eo censebantur digna luctu & tristitia, iussit eius manibus & pedibus iniectis catenis, & collo collari, eum seruari inclusum in carcere. Atq; Indem quidē habebat custodia: Maximianus verò Domnā quoq; quærebat: & furore perindè àc ebrietate læsa ratione, & oblítus eorum, quę de ipsa audiuerat, dicebat assiduè: Vbì est Domna? Vbì est sacerdos Dianæ & Mineruæ? Rursùs ergò ei dicunt deintegrò, quę videbantur accidisse virgini, & quę fecerat Eunuchus, ità vt res se habebat, significant. Ille autē cùm multa dixisset de Archieunucho, & valdè ægrè tulisset, quòd ei vita fuisset conseruata, iubet ei quidem caput amputari: virginem verò quæri in monasterijs, & dijs illius seruari. Hæc cùm resciuisset ea, quę monasterio pręerat, in quo erat sancta, inprimìs virili suscepta cogitatione, virili tonsu & veste ornata virgine, & preces cum lachrymis ei præbens viæ custodes & duces, eam clàm emittit ex sacro thalamo.

S. Indes degit in custodia.

Sed sceleratus non cessabat quærere: & cùm eam non inueniret, furebat communiter in omnia monasteria. Atque sacra quidem omnia monasteria crudeliter diruebantur: virgines verò turpiter probris afficiebantur: Virgines, proh dolor, quas ne masculorum quidem oculis videri erat vnquàm tolerandum: atque ità per omnia peruadebat calamitas, quasì capta esset ciuitas ab hostibus. Quibuscunq; ergò earum erant corpora valentia, & neq; senectus, neq; morbus aliquis tardabat earum pedes, ipsę statìm fugam spectabant, & ad montes & speluncas & ignotas solitudines celeriter abibant, malentes vitam degere cum feris, q̄ habitare cū hominibus, feris longè immanioribus, & qui corpora virginitatē exercentia probro afficere inhonestū non esse existimant. Sed eo, quod cogitâras, frustratus es ô inimice omnium: & per quæ sperâsti tyrannidem exercere, per eaipsa

Maximianus sæuit in monasteria, eaque dirut: pręclarus dux hæreticorum nostrorum.

ea ipsa fracta fuit tibi tyrannis. Non enim neglexit Deus, qui natus est ex Virgine, ipsas virgines vel in medio lictorum conseruare,& quomodò fidem, ità etiam continētiam ipsas prodere non permittere. Inter eas autem tanquàm inter claras & lucidas stellas, vna mirandum in modum resplendebat instàr lunæ, & pulchritudine & genere & virtute alijs præstans. Ea verò vocabatur Theophila. Hoc autem longè meliùs res ipsa ostendit.

Cùm enim illa esset vultu adeò formosa,traheretur autem à lictoribus,& iam ad probri ac contumeliæ officinam violenter introduceretur, manus simul & oculos in cælū tollens,& miserabiliter adspiciēs, Mî Iesu,dixit,meus amor,mea lux,meus spiritus, meus custos castitatis & vitæ,vide eam,quæ est tibi desponsa. Vide,ô sponse, in quem nulla cadit repræhensio,& festina:quoniam nec est quidem tempus precādi: nè pactū conuentum fallam,nè prodas me bestijs,nè lupi tuam pecudem dilanient.Serua sponse sponsam:meam conserua castitatem fons castitatis: vt tuum quoquè nomen nunc maximè glorificetur,quod intelligenter glorificatur ab Angelis. Hęc illa quidem orauit cum lachrymis: effecta autem Deus reddidit.Sed est adhibendus animus narrationi.Introducitur virgo in prostibulum: Illa verò etiam in tali loco & tempore non est oblita eorum, quæ oportuit: sed protinùs eijciens id,quod habebat in sinu : id autem erat sacrosanctū Euangelium:aperuit,& dabat operam lectioni.Vnus verò ex intemperātibus, œstro insano percitus,ad eam ingreditur: qui aliquantispèr quidem eam audijt legentem. Cùm autem iam propè esset,à maximo metu inuaditur,& tremore valdè agitatur,& humì procumbit mortuus,& sic iacebat ad pedes Theophilæ,non spirans. Multę horæ prętereiērant,& cùm alijs visum esset,quoniam non exibat,eum non posse satiari virgine,vbì alius quoquè ingreditur,ipse quoquè iam propè stans, lucis quidem, quæ verbis exprimi non potest,fulgore illustratur:deindè eum à luce tenebræ excipiunt,& obtutu orbatus, quærebat obiens,non ampliùs virginem:sed quemadmodùm citra offensionem exiret extra fores.

Theophila virgo sanctissima ducitur in lupanar.

Malè perit homo petulans.

Alius occæcatur.

Cùm multi quidem talia passi essent,& nonnulli etiam magìs horribilia,nulli fuit ampliùs cordi ingredi: sed & si quis ingrediebatur,non ingrediebatur captus amore:sed solum volens scire ea,quæ facta fuerant. Postquàm autem ingressi sunt complures, vident ea,quæ & ad videndum erant terribilia,& ad dicendum alijs maximè admirabilia: puellam quidem honestè sedentem,& libro incumbentem : adolescentem autem quendam propè eam stantem,luce quidem ineffabili,pulchritudine verò incredibili, veluti quædā tela fulguris emittentem ex oculis.Hæc postquàm viderunt,& metu diriguerunt, & vix tandem, Quis est sicut Christianorum Deus? exclamauerunt:& simul non ferentes spectaculum, rectè secum agi putabant, si fugerent: & celeritate maxima domo exibant: omnes quidem obliti libidinis: nonnulli autem etiam ipsa impietate abiurata.Sed neq; hæc ignorauit Maximianus:sed cùm resciuisset virginem quidem non posse capi ab ijs, qui ipsam seruabant,militibus, quinetiam multos ex suis esse victos, & didicisse Deum piè colere,Dei gratiam adscribebat incantationi: dicens Christianos vti artificijs ad vulgus decipiendum.Sed ille quidem hęc dicens, seipsum potiùs decipiebat, & quicunquè his nugis animum adhibebant.

Itèm alij multi.

Plerique credūt in Christum.

Ille autem plenus lumine,qui videbatur virgini assistere, cùm eam domo eduxisset, suo lumine præcedens deducebat.Deindè cùm etiam adduxisset vsque ad sacram ecclesiam,eam statuit in vestibulo:& cùm, Pax tibi,dixisset,recessit.Eam autem inuasit & metus,& gaudium.Metus quidem,quòd ille eam reliquisset:Gaudium verò, quòd libidinosorum manus sic effugisset,nihil passa indecorum.Accedens ergò, pulsat ostium populi iam congregati,& nocturna de more Deo canentis. Cùm autem ianuę strepitum sensisset quidam Diaconus,& quænam esset resciuisset, renunciauit ijs, qui erant intra ecclesiam.Omnes itaque ad eam confluunt. Nam alioquì erat etiam illustri genere, sicut audiuimus: virtute autem multo illustrior.Cùm eam ergò vidissent, & quos & quidnam volentes effugisset,intellexissent,& quęnam illa in eos fecisset miracula, quosnam quidem fontes lachrymarum non mouerunt? quasnam autem voces ad Deum non emiserunt? in principio quidem raptum virginis miserantes:in fine verò impios quidem miseros ducentes: illam verò quibusnam non persequuntur beatitudinibus ? Illa autem seipsam quidem iacit humì , & aræ sacros tangit cancellos: flet verò tam vehementer,vt eos etiam qui videbant,ad similem moueret affectionem,& fluenta lachrymarū:

S. Angelus S. Theophilā liberat.

Obseruat, vt antiquitùs nocturnæ preces & laudes Deo dētur, propter sint.

fitque

fitque communis ad Deum gratiarum actio toto pectore. Sed ità quidem se habebant res virginis.

Improbo autem Maximiano oportebat improbos etiam esse ministros, & ex eâdem, vt aiunt, fidelia. Quicunque ergò piè Deum colentes latebant Maximianum: ij illos non secùs àc venatici canes inuestigantes, significabant. Qui quidem etiam aduersùs Dorotheum, qui gloria quidem & ciuili dignitate erat insignis, vt qui Prępositus vocaretur ab Italis, pietate autem erat insignior: aduersùs eum ergò, & Mardonium, & Mygdonium, &, qui priùs dictus est, Indem, & quosdam alios, fide quidem in Christum acerrimos, Imperatoris autem honore claros, immittunt tela calumnię: Hi scilicet, quorum dentes arma & sagittę, & lingua, vt dicam cum sacra scriptura, gladius acutus, dicētes: Si seruos, ô Imperator, & eos qui in tua regia habitant, & sunt tibi subiecti, non potes subiugare: cur alijs conaris persuadere, inutiliter laborans, & frustrà te crucians? Ij enim ægrè potuerint abduci à dogmate, illos videntes nos suauiter irridentes, & tui tribunalis austeritatem nihili facientes. Vide enim, quousquè procedit eorum contemptus. Non solùm ipsi contemnunt contraria sentientes: sed alijs quoquè, qui latent, qui eadem quæ ipsi sentiunt, & alimenta suppeditant, & ad certamina parant & instruunt. Quinetiam mittunt literas ad eos, qui procùl distant, simul & eos confirmantes in sententia, & exhortantes ad constantiam. Et alioquì quicquid aduersùs ipsos, & quam habent religionem, tua excogitauerit potentia, id statìm per illos ab ipsis depręhenditur.

Psal. 56.

His fuit ad iram accensus Maximianus, & dicto citiùs iussit sanctos ad se adduci. Et aderant quidem illi nihil timentes, neque vllum formidinis vestigium vultu prę se ferentes: Ille autem toruis ipsos oculis intuens, O pessimè perdendi, inquit, ô omnium hominum ingratissimi. Cur tantam à nobis adepti claritatem, & soli propemodùm sceptris pręfecti imperatorijs, tam mali depræhensi estis in benefactorem: qui pro multis nostris in vos beneficijs qualem refertis gratiam, Iesum quendam vobis & alijs Regem adscribere dictitantes, & nouę huius religionis duces sedulò celantes, & eis omni studio prouidētes, eosque fouentes, quos funditùs interire, & ne nomen quidem eorum remanere, reputaui esse pulcherrimum & primum meorum trophæorum? An non hęc sunt vera, & quæ factis magìs arguuntur, quàm verbis? Illi autem tanquàm latrantem canē ne tantillùm quidem curantes, neque existimantes esse tempus responsionis, steterunt silentes. Maximianus verò, cùm silentio magìs esset eius iritatus animus: Non per deos immortales, inquit, non vobis parcam: sed cùm omne genus supplicij vobis intulero, & carnes consumpsero, & ossa cōtriuero, & igne combussero, relinquam insepultos, à canibus & auibus comedendos: & vos ipsos puniens pro meritis, & alijs metum incutiens, nè talia aggrediantur.

Sistunt corā Maximiano Indes, Dorotheus &c.

Nec hęc quidem sanctis timorē attulerūt: sed statìm & solutis zonis, & chlamydibus exutis, stabant parati ad cursum martyrij, vno ore & animo se esse Christianos & Christi seruos audacter nominātes. Deindè etiā Maximiano: Nobis, ô Tyranne, dixerunt, honores tui, & vanæ hę dignitates ne tantillùm quidem vnquàm curæ fuerunt. Quid enim opùs fuerit tali honore, qui à Deo disiungens, est redacturus in seruitutem dæmonum? Sunt enim talia vestra impiorum dona, quę fugiētes, tantū abest vt persequentes, nō solùm ijs tibi cedimus, sed etiā ipso corpore & vita. Cùm ij ità essent parati, & tales essent eorum spiritus, iussit Maximianus, vt extensis simul manibus & pedibus, crudelibus boū neruis fortiter verberarentur. Et statìm sex vnumquenq; circūsistentes lictores, magna parte diei eos perpetuò verberabant, nulla scelerati moti cōmunis naturę misericordia, idq; cùm viderēt terrā eorum sanguine effectā purpureā. Martyres aūt hęc quidem ferebant fortiter, ne vocem quidē emittentes: internis verò animi motibus glorificabāt eū, propter quem hęc sustinebant. Flagella excipiebat carcer, cùm essent eorū colla vincta collaribus, manus aūt catenis, & pedes compedibus. Maximianus verò tanq̄ torrens, qui fertur per segetes, per oēs deincèps pios peruadebat. Et ad hæc quidē iubebantur inseruire Pręsides ac Pręfecti, qui erāt impietate eximij. Quicunq; aūt eius parebant imperio, qui Christum esse Deum confitebantur, tortoribus simul tradebantur, & varijs tormentis laniabantur miserabiliter. Et sic quidem quotidiè ei, qui seipsum pro nobis sacrificauit, rationalia offerebantur sacrificia, piè martyrio effecta holocaustum.

Illorū insignis magnanimitas

Cæduntur neruis boum.

Vincti truduntur in carcerem.

Oportebat autem festorum maximum Christi natalem, ei qui nascebatur, copiosiora offerre sacrificia. Nam ortûs quidem Christi dies festus agebatur: quicquid autem est pi-

est pium, congregabatur ad glorificationem. Prophani verò Maximiani profani ministri accendentes, Quoniam, inquiunt, ô Imperator, hodiè festorum quæ nôrunt, maximum celebrant Christiani, vt qui hodiè Deum suum natum esse fabulentur, & celeberrimo totius populi concursu ad festum conueniunt, agè nè ex media sagena nos præda effugiat. Sed militibus quidem prœoccupentur templi aditus: stet autem ara ante portas: accedentes verò præcones, iubeant quidem omnes è templo egredi, & nihil cunctātes aræ sacrificare. Sin autem non pareant, quid sit deincèps agēdum, statuere, tui est imperij & iudicij. Quòd si hoc quoquè nobis permittis dicere, igne templum circuncircà comprehendentes milites, protinùs perdant eos, qui non obtemperant. Et sic illos quidem de medio tolles, qui in rebus præcipuis perniciem afferunt tuis populis: te autem liberabis à cura, quæ tuum animum premit non mediocriter, sicut nos non ignoramus. Nondùm finem acceperat oratio: excipiens autem Maximianus, Iuro, inquit, maximos deos, me hęc iamdiù versâsse in animo. Nescio verò, quî factum sit, vt ea quę cogitâram, nondùm sim executus. Sed vobis magnas, ô dij, ago gratias, quòd effeceritis, vt his quoquè opportunè veniret in mentem, quod esset conducibile. & simul iubet, vt primi ex Protectoribus, cùm magna manu militum ecclesiam circundedissent, sarmentis & quacūque alia materia, quæ facilè accenditur, in orbem congesta & apposita, ad templi portam aram statuerent: Deindè, vt præcones clara voce proclamarent, vt omnes exirent, & ad arā accederent sacrificaturi. Quòd si non parêrent, portis statìm optimè clausis, & omni alio eis obstructo exitu, ignem accenderent: vt sic omnes vnà cum ipso templo perirent, & vt digni sunt, ab igne consumerentur. Et hæc quidèm Imperator. *Impij regis, impij satellites.*

Nuncius autem statìm mittitur ad ecclesiam, vt diceret, quæ iussus fuerat ab Imperatore. In medium itaque accedens, & magna voce clamans, O homines, Maximianus, inquit, orbis terræ dominus, me ad vos missō, alterius ex duobus dat vobis optionem: Vt aut dijs sacrificetis: adest enim ara parata: aut, si nō pareatis, omnes simul pereatis. prçstò est enim ignis. Quod ergò vultis, quamprimùm eligite. Cessauit ille, cùm hæc dixisset: Ecclesiæ autem Archidiaconus, cùm ei esset cor accensum igne diuinæ gratiæ, stans ad cornu altaris, O vos, inquit, mei fratres, & inter vos inuicèm vnanimes, nescitis quēadmodùm quæ à tribus pueris facta sunt, paulò antè persequentes, dici non potest, quantùm eorum admirabamur virtutem, & eorum in pietate stupebamus fortitudinem. & quemadmodùm non tanquàm stantes in medio ignis, sed in molli aliqua herba choros ducentes, ipsi & hymnum canebant, & omnem creatam naturam ad vniuersorum Deū laudandum vocabant? Hos nos non solùm indicabamus beatos, sed eorum quoquè coronarum cupiebamus esse socij. Quoniam ergò & nunc nos vocat tempus, & sunt mores Imperatorum similes: Nam etsi nominibus differunt, at crudelitate & impietate maximè conueniunt: efficiamur nos quoquè pietate similes ijs, qui tunc decertârunt. Quomodò enim non esset absurdum, illos quidē, cùm essent pueri, & nec plures tribus, & alioquì cùm nullum adhuc accepissent exemplum animi magnitudinis in tuenda pietate, tam præclarè decertâsse: Nos verò, qui & multitudine sumus propè innumerabiles, & multi, qbus nihil deest ad perfectā ætatē, & quibus est etiā tanta exemplorum copia, videri vitæ cupidos, & ignauo abiectoq; esse animo: & non oblatā occasionē tanquā lucrum arripere, & hanc, quæ est ad tempus, vitam despicere pro Deo, qui nos fecit, & suam animam dedit pro nobis ad mortem: testimonium autem firmę & infractę nostrę fidei, nostrā prębere mortem? Hęc autem dico, etiamsì nulla esset pro his remuneratio. Cùm verò sint valdè paruæ huius temporis passiones, si cōferantur cum ijs, quæ sunt illic, remunerationibus: & vita quidem expers molestię & æterna, pro hac breui & laboriosa: gloria autem nunquàm cessans, pro infida, & quę facilè excidit: & diuitiæ, quæ surripi nequeunt, & voluptas, quæ nunquam transit ad molestiam, nos adhuc in pręsentibus manere concupiscemus, & nō potiùs, cùm ad eam quæ est illic, gloriam, pro Christo subeundo mortem, inuenerimus perueniendi occasionem, quamprimùm transibimus? Et quidnam aliud facientes, ab ijs qui sapiunt, iudicabimur, nisì digni, qui lugeamur? Mementote, immò verò adspicite ad aram. Verus enim noster Dominus fuit pro nobis sacrificatus. Non nos quoquè pro eo in loco sancto animas profundemus, & veluti quoddam sacrificium eas illi igni offeremus in holocaustum? *Dan. 1. Archidiaconus egregie accēdit animos Christianorum.*

Cùm sic dixisset, omnes incitauit, & effecit vt moriendi vehementi tenerentur desiderio. Simul itaque cum illo beatam illā vocem exclamauerunt, Christiani sumus, Christiani, *Multa Christianorum millia cum*

templo cō-
buruntur.

stiani,& deos tuos,ô Imperator,non colemus.Hæc Maximiano quidem annunciabantur: ille autem cùm ne finem quidem expectâsset orationis,iussit in eos ignem accendi, & eos vnà cum templo exuri: vt nullus eorum nec misericordiam consecutus,neque latens posset effugere.Pij verò cùm omnes congregâssent simul catechumenos, viros & mulieres,& pueros,eosque in quatuor diuisissent,vtpotè quòd tempus postularet celeritatē, eos diuino baptismo perficiunt, & Chrismate vngunt, & eos intemeratis impertiunt sacramentis. Protinùs autem aderant ministri quoquè Imperatoris, & ignem accendebant: illeque omni ex parte tollebatur in altum: & cùm totam comprœhendisset ecclesiam,in vnum ascendebat verticem, omnia tam quæ erant extra eam, quàm quæ intra,depascens.Fremens itaque malum ingruebat grauissimum: illi autem intùs magna voce ad Deum clamabant, & canebant canticum puerorum, omnem creatam naturam vocantes ad choream: neque priùs cessârunt glorificare, quàm oblata essent accepta sacrificia,castæ hostiæ agno,qui fuit pro mundo mactatus.

Vide vsum Chrismatis in baptismo antiquissimum.

Quinque dies trāsierant,& ignis depascebat materiam. Cùm verò flamma iam cessâsset,nullus quidem teter odor sentiebatur, nec ex corporibus, nec ex fumo: spirabat autem potiùs quidam suauis & mirè fragrans odor.Apparebat verò quidam radius, auri rutilantis speciem præ se ferens,varium quendam edens & valdè gratum splendorem: quomodò Sol lucet, qui modò appáret in Oriente. Maximianus autem existimās se iam omnes vicisse,& relaxatum esse à curis certaminis,theatris pascebat oculos, & equorū scilicet & hominum curriculis.Illud verò non erat vincere,sed potiùs victum esse:idque magìs induxit pios,vt liberè loquerentur.Ostendēt autem,quæ consequuntur.Ante theatrum quidem erat ædificatum maximum fanum Cereris, quę erat apud eos dea maxima. Accedens autem ille cum vniuerso populo & exercitu, execranda peragebat sacrificia.Quidam verò ex numero militari,Zeno nomine,zelo plenus aduersùs impios, nō ferens sic pietatem affici contumelia,stans in alto: Erras,inquit,ô Imperator,insensibilibus sacrificans lapidibus,& mutis lignis.hoc enim est, quod appáret: id autem, quod est reuerà & intelligitur,est fraus dęmonum,quæ suos cultores abducit ad interitum.Intellige,ô Maximiane,& hos oculos & internos in cælum tollens, quære ex ijs quæ vidētur, creatorem: qualis sit opifex, disce ex operibus,& disce Deum piè colere, qui nō sanguine & nidore rationis expertium animantium,sed mundis hominum delectatur animis, & mundo corde.

Zenōis militis eximi9 pro pietate zelus.

Crudelissimè ei dentes omnes excutiūtur.

Hęc cùm audijsset Maximianus,iubet pondere lapidum eius maxillas confringi: & simul clamabat, lictoribus quidem, vt fortiter percuterent: sancto autem, nè deos maledictis appeteret. Sic ergò patienti sancto omnes quidem dentes sunt immaniter excussi, maxillæ verò sunt contritæ: & iam parùm spirantem, & mox moriturum iubet abduci extra ciuitatem,& amputari caput,quod liberè erat locutum. Et sic Zeno generosissimus, cùm magna celeritate peregisset beatum stadium martyrij, trūcatur capite, & sursùm fertur ad Christum caput omnium.Sacer quoquè chorus, qui erat circa Dorotheum,qui à tam bono instituebatur magistro,diuino,inquam,Anthimo,non sic erat habiturus capita incoronata: sed hæc quoquè supernè dispensabantur ac prouidebantur à diuina gratia.Et à sacrosancto quidem Anthimo ad eos mittebātur literæ,ipso quidem in quodam vico delitescente, illos autem apertè decertantes, ad suscipienda strenuè certamina precibus adiuuante.Hoc postquàm euasit manifestum scelerati Imperatoris satellitibus,& ipsas literas,& eum,cui erant datæ,adducunt ad Imperatorem. Ille autem cùm eum vidisset, & legisset quæ scripta erant: scripta verò erant, vt est verisimile,quæ ille quidem nolebat, pulchra autem erant & salutaria, ira æstuans, iussit eos quamprimùm abduci.Illi ergò statim sunt abducti.

Capite cæditur.

Imperator autem: Vana'ne,inquit,fuit mea coniectura, cùm prædicerem,vos à me defecisse? Immò verò execrandi, iam etiam aduersùs me insurrexistis: ad alium autem, cum quo nos acre bellum gerimus,transfugistis. Et simul dat eis legendam epistolam. Iussit verò eum quoquè,qui adductus erat,introduci. Quē cùm vidissent martyres,valdè lętati sunt animo,eumque,& si procùl starent,vultu & nutu salutârunt. Maximianus autem fastum quendam & spiritum suscipiens principis,& immaniter eum intuens,Dic mihi,inquit,infelix,quis est,qui hęc tibi tradidit,& vbinàm latet terrarum?Diaconus verò,cùm magna voce tacitè ad Deum priùs clamâsset,& petijsset,vt conuenienter verissimę promissioni, daretur sibi oris apertio: Qui literas, inquit, dedit, cùm sit Pastor,&

Psal.80.

procùl

procùl absit, gregem cohortatur & incitat ad pietatem: & maximè cùm senserit incursionem luporum & ferarum. Tunc enim alta & clara voce suo gregi imperat, & quæ sint facienda, significat. Quæ autem dicit, non sunt sua, sed ea accepit à primo pastore, qui dicit, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Atq; dixi quidem, quisnam dederit literas: Vbinam autem sit, non dicam. Aperta enim fuerit insania, Pastoris esse proditorem, eum qui ex illo maximam accepit vtilitatem: qui etiam absque nobis mox fiet manifestus. Non posse enim abscondi ciuitatem supra montem positam, vox diuina dixit, & veri amatrix. Matt. 10. Matt. 5.

Hæc cùm fortissimè dixisset lingua sancta, non ferens Maximianus dicendi libertatem, vt ipsa amputetur, eum condemnat. Deindè sic iubet eum obrui lapidibus. Et ille quidem post sacræ linguæ oblationem sic obrutus lapidibus, tela quidem nihil curabat: sed corpore quidem iam partìm attrito iaculationibus, partìm autem obruto lapidibus, adhuc magis erigebatur, & in cælos extollebatur anima, Christo angulari lapidi coniungenda. Adhuc vehementer irascebatur Maximianus. Quocircà Dorotheum cum suis multiplicia excepêre supplicia. Illis verò minimè perpetua defuit constantia, Christum inuocantibus, & tormenta & leuia & imbecilla minimè curantibus, vel potiùs reputantibus illa pro delicijs, & Tyranno impietatem acerbiùs exprobrantibus. Quamobrèm ille iam defessus, communiter quidem omnes morte condemnat: diuersas autem pronunciat sententias: Dorotheo quidem ense caput amputari, Mardonium autem viuum cremari, & Mygdonium in fossam proiectum obrui: Gorgonium verò & Indem & Petrum, molaribus lapidibus eorum collis alligatis, in mare iaci. Et ità sunt, consummatis victorijs insignes Christi martyres vario genere mortis, vna via ingressi ad Dominum. Hæc cùm casta resciuisset Domna, partìm quidem lætabatur animo, & maximè propter Indem, qui erat vnius cum ipsa animi & spiritûs. Partìm autem ad imitationem quoquè incitabatur, & eadem, quæ ipsi euenerant, cupiebat certamina & præmia. Vndè nec despexit Dominus suam sponsam: quæ vestem quidem habebat mundam à nuptijs, sic autem eam etiam lachrymis quotidiè dealbabat, quòd non eam sanguine martyrij redderet purpuream, & totam sponsam efficeret dignam eius pulchritudine, etsi præsens eius vita nihil abesset à dignitate martyrij, vt quæ tam & diuturnitate exercitationis & aspera viuendi ratione eam premeret, cùm ipsa & in antro lateret subterraneo, eoque eiusmodi, vt terrestre dici posset sepulcrum: & potus eius esset fons, qui in eo erat: & cibus similiter herbæ, quæ erant in margine speluncæ. Diaconus, lingua præcisa, lapidibus opprimitur. VI. illustres martyres perimuntur. S. Domnæ cibus & potus vilissimus.

Cùm ea sic se gereret in exercitatione, tunc descendit de monte: & veniens in ciuitatem adhuc in veste virili, (ea enim ipsam indutam Agape eius mater secundùm spiritum, suffurata est ab illis impudicis & intemperantibus manibus) beatam hanc quærebat Agapem. Postquàm autem intellexit eam quoquè cursum confecisse martyrij, effectam holocaustū Domino cum multis alijs virginibus in templo, quod fuerat exustum, magnum animo dolorem accipit, non ægrè ferens quòd mortua esset Agape, sed potiùs quòd non cum ipsa Agape esset mortua, & paris fuisset mortis socia: stansque ad templum exustum, fletu miscebat cinerem. * Die verò iam diuina gratia eam vocante ad viam martyrij, illuminata & ad id omni ex parte ducta, descendit ad mare. Eccè autem piscatores in litore stantes, iam parantes retia, & habentes remos paratos. Quam cùm illi tunc vidissent veste virili sic indutam, non ex eo quod erat, sed ex eo potiùs, quod videbatur, eam vocârunt: Veni, dicentes, adolescens nobis opem laturus, vt te etiam prædæ faciamus participem. Illa autem alacri animo eis obtemperauit. Ingressa verò, piscatorum statìm conturbauit oculos & animos, cùm viderent eam videri quidem virum: mores autem, & virginalem pulchritudinē & pudorem in eius oculis insidere. Verumenimuerò cùm ad piscandū retia demisissent, cum magno labore ea à terra auellerunt, perindè acsì magnum aliquod pondus in eis sentirent. Iam verò cùm prope litus venissent, noctù vident, luna depellente caliginem, & compræhensam piscium multitudinem, & corpora mortua in ventre retis. *for.* Diâ

Atque illi quidem visione conturbati, cùm præ dolore & metu corpora excussissent, & in terra deposuissent, retibus collectis, contendebant transmittere in regionem, quæ erat ex aduerso, volentes in naui secum vehere virginem. Cùm autem non persuaderent, dato ei pro mercede pane & piscibus, abiêrunt. Illa verò cùm Indæ & illius sociorum & mortem & genus mortis, vt priùs diximus, iam accepisset, accessit quidē ad corpora: Sanctorum martyrum corpora mā

ro modo à piscatorib⁹ capiuntur.

pora: diligenter autem ea considerauit & versauit: & deindè etiam singula accuratè didicit. Postquàm verò figuræ & totius corporis signa illos esse sanctos apertè significabant, ea manibus accipiens, & eis labra magno admouens desiderio, ardenter amplectebatur, tota eius anima simul quoquè amplectente. Cùm hæc faceret, videt nauem iam ferri ad ipsum litus, velo iam demisso, & solis remis sensim ad terram appellere. Accedens itaque virgo, cùm nautas, vt decebat, appellâsset, ostendit etiam pisces. Nauclerus autem eam illos vendere existimans, statim rogauit quanti venderet. Illa verò dixit se eos dare gratis. Cùm autem ille quidem non credens, rursùs meminisset precij, illa verò staret tacens, & manum porrigeret, quæ videbatur velle gratificari, Per ipsum Christum, inquit nauclerus, quanti vendis? Tunc ex iureiurando intelligens generosa virgo eum esse pium, nihil voluit eum celare: sed cùm eum foràs euocâsset ad litus, ostendit ei corpora sanctorum, & adhibuit eum in societatem pulcherrimi ministerij, aperiens quorumnam essent, & narrans quemadmodùm pro Christo mortui essent martyres.

Vide reuerentiam erga sacras reliquias.

Nauclerus autem cùm hæc audijsset, nouas sindonas, & vestes candidas, vnguentaque & suffitus è naui statim attulit, & in eis deponendis laborauit. Domna verò cùm ijs, quas habebat, aquis mundis, & lachrymis priùs lauâsset corpora, & cum nauclero honorificè & cum omni reuerentia ea composuisset, & ea deindè communiter portâssent ad murum ciuitatis, qui est proximus torrenti, ad portam ciuitatis, vbi etiam Dorotheus cum suis finem vitæ acceperat, illic ea infossa posuerunt. Atque nauclerus quidem virginem, vt qui iudicâsset eam esse fratrem eiusdem, cuius ipse in Christo sententiæ, (eam enim adhuc virum esse putabat) rogauit vt secum esset, & toto vitæ tempore nunquàm ab eo discederet. Illa verò non admisit: sed eum quidem rogauit, vt cœptum iter persequeretur: se autem dixit mansuram: quoniam, inquit, propè est vitæ finis. Quarè nec meum corpus ab his corporibus, nec animam omninò decet ab his animis seiungi. Cùm illic ergò remansisset, indiuulsa adhærebat reliquijs, aromatibus & suffitibus eis honorem exhibens, nauclero satis pecuniæ suppeditante ad ea comparanda.

Fieri autem non poterat, vt eos, qui erant in tenebris, lateret opus lucis: neque martyrij, quo Domna tenebatur, desiderium videretur imperfectum. Quamobrèm deferuntur hæc ad Maximianum, qui cùm intellexisset, quòd illa sanctorum tanto amore capta esset, magnum edens cachinnum, qui multo risu, vel plurimis potiùs lachrymis erat dignus, Par est, inquit, vt ea quoquè parem illis mortem subeat, & sic reipsa discat, quòd hominibus nihil post mortem ampliùs habentibus, illa frustrà tantos honores exhibet. Dixit, & statim misit, qui eam interficerent. Quam cùm etiam compræhendissent in illo loco orantem, caput ense amputant, idque igni tradunt. Ei paulopòst adiungitur sapiens quoquè Euthymius, qui doctrinis & monitis multos priùs Christo martyres obtulerat. Nam propter illius magnũ zelum ad pietatem, valdè vexatus Maximianus, iraque & furore animo plenus, multis quidem tormentis eum priùs conatur omninò abducere à confessione. Cùm autem ille puniens esset defessus, ense mortem affert athletæ. Licet verò in manus sumendo eius historiam, omnia ad verbum percurrere.

S. Domna amputato capite comburitur.

S. Euthymij martyrium.

His velutì quibusdam astris Nicomedia magnum iucundumque & gratum emittit splendorem, & maius ex eis ornamentum accipit, quàm ex auro, & gemmis, & ex margaritarum nitoribus ac splendoribus: qui sunt quidem numero viginti millia: sunt autem in choro mártyrum multitudine & pulchritudine insignes. Quorum peragitur memoria vno die post Christi natalem, ante festum Infantium, vt qui, quomodò illi ense, ità etiam ipsi igne Deo, qui carnem induit, sunt oblati. Quibus etiam accessit admirabilis Glycerius, & sacrosanctus Zeno, & Theophilus: prætereà autem cum Mardonio Dorotheus, & beati Indes & Petrus simul cum Mygdonio, & tres virgines, Agape, inquam, & Theophila, & Domna, quæ erat longè pulcherrima, & maximè veneranda: Ad gloriam Christi veri Dei nostri: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

20000. Martyrum Nicomediæ.

VITA BEATI IOHANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTAE, PER SIMEONEM METAPHRASTEN *scripta. Habetur in Oecumenio post Apocalypsis expositionem.*

Vam parùm absit homo ab Angelis, quodq; ipsi possibile sit vnà cum illis versari, viciniusque assistere, immò etiam Deum imitari possit, quodq; multo maius est, filius illius iuxta gratiam effici, ostēdit præ omnibus magnus hic Euangelista & Apostolus, matre quidem Virgine ditatus: dignus autem habitus, qui Christi frater vocaretur, ipsiq; factus socius & particeps arcanorum. Verùm ipsamet diuina oracula voce maxima prædicant Dei in seipso magnalia. Attamen id manifestiùs sermo nobis explicabit. Decebr.17. Ioan.19.

Hic enim verbi vox, filius tonitrui, vniuersum prædicatione compræhendens orbem: & quod omnium maius est, solumq; in se sufficiens, dilectus ab ipso Christo meo, patriam quidem non habuit ciuitatem aliquam, sed ex vili quodam pago, & abiecta regione natus est. Confirmant hunc sermonem scribæ, dicētes: Prophetam ex Galilæa non surrexisse: Confirmat & ille verè Israëlita, contendens nullum bonum esse posse à Nazareth. Ex hac igitur hic, & ex tali tantus sacerdos, velutī ramus quidam productus: patre quoquè, conformiter ad patriam abiectus & obscurus, nempe piscatore, ac paupere. Et hic quidem puerilem iam ætatem egressus erat: porrò pater filium ad idem opificium assumit, piscatoriæ artis hæredem ipsum efficiens. Artis itaque socius erat filius patri, & familiaris ac domestica erat vtrique paupertas. Quid enim pauperius & abiectius dicere quispiam poterit, quàm sint piscatores? quorum hic vnus erat præco veritatis, ac præceptor. Quodque maius est ad abiectionis demonstrationem, non in mari piscabatur, sed in breui quodā lacu, vnà cum patre, & fratre Iacobo versabatur, rupta sarciens retia, (quod & ipsum extremæ paupertatis erat) ac manuum artificio consolans necessariorum indigentiam. Itaque Gręcanicæ disciplinæ ne in modico quidem particeps erat. Cuius rei testis est diuus Lucas, qui ipsum idiotam vocat, & alienum à literis. Vnum hoc solùm habebat insigne, quo agnosceretur, & bonum hoc vinculum à patribus trahebat, nempe pietatem. Marc.3. Ioan.13.19. 20.& 21. Ioan.7. Ioan.1. Matt.4. Acto.4.

Vbi autem vmbraticæ nebulæ eleuatæ sunt, & ea, quæ figurarum erant, transire in veritatem cœperunt: & tu Domine, qui singulatìm finxisti corda nostra, non dispersisti testamentum tuum, quod nobiscum pactum erat, sed videns vidisti afflictionem Israel: & non exutus diuinitate, propter nos factus es id, quod nos, sine peccato: & throno patris non relicto, Virginem inhabitâsti propter me, vt ego cælos inhabitarem, & ex veteri casu reuocatus, & liber à peccato, ac primam adoptionem suscipiens: oportuit sanè esse & discipulos, qui mysterio dispensationis ministrarent. Tunc quidem vocatur Andreas & Petrus: aduocatur autē & hic, qui circa pisces & retia ac lacus versabatur: & iussus verbi voce, vt hominum piscator constitueretur, protinùs patre scaphaq; relictis, ei qui se vocabat, adiūgitur: & terreno homine exuitur propter cælestem, ac piscationem animarum transmutatus addiscit, & præceptoris vestigia secutus, inimicos diligit, persequentibus benedicit. Psal.32. Matt.4.

Vtque vno verbo absoluam, in huius lege exactè instruitur, talemque nactus præceptorem, similem demonstrat disciplinam: & ascensiones in corde disponens, discipulus familiarissimus, ac præco maximè theologus efficitur: omnes sensus moderatur, familiaris omninò virginitati efficitur, tali vtendo alimenti ratione, vt summa parsimonia viuere duntaxàt posset, sacrumque corpus, vt subsisteret, conseruare. Hinc etiam virginitatis appellatione ditatur, & amicus eius, qui imperium tenet, efficitur: magìs autem & ipsum habet in seipso loquentem; & rursùm ab eo audit, quæ ille à patre audierat: cumque in montem ascenderet, ipse vnà conscendit, ac dignus habetur visione admiranda, & maiori, quàm dici possit, ipsam verbi diuinitatem denudatam intuitus, & cælestem audiuit vocem, qua dilectum filium declarat pater, ac veteri testamento præponit Euangelium. Vide magnā victûs parsimoniā in S. Iohanne. Matt.17.

Decens ac honorifica cœna subsequitur,& ne tunc quidem Iohãnes relinquitur. De-
Ioan. 13. indè cùm Petro opùs esset discere, quisnam is esset, qui horrendam illam proditionem
parturiret, nec ipse auderet interrogare, quanquàm primas teneret in choro discipulorum, Iohanni hoc committit. Nouerat enim id, quod Christus erat apud ipsum, hoc Iohannem esse apud Christum: & quòd ipse quidem diligeret, ille aũt dilectus esset. Et vide quanta accedat ipsi libertas loquendi. Neq; enim vulgari modo interrogat, neq; primùm excusans, quòd metu accederet: sed sciens quanto ipsum amore prosequeretur, sedenti adhæret præceptori,& in huius pectus recumbens, ait: Domine, quis est qui tradit te? Ille aũt libenti etiam animo accipit, quod ille fecerat, & quasi opportunè fuerit liberè locutus, gratum habet. Ex eo enim, quòd protinùs quæstionem soluat, ac pane designet proditorem, significat se nõ ægrè ferre eam libertatem. Itaque hinc etiam ma-
Matt. 20. nifestum est, quòd cathedram, quam proximè Christum cum fratre petiuit, non gloriæ, sed Christi amore petiuerit,& quòd nollet hic alium esse sibi dilecto viciniorem.

Ioan. 18. Condemnatur Iesus,& adest Iohannes, ac ad atrium Pontificis, cùm notus esset Pontifici, vnà congreditur, loquiturque ostiariæ,& Petrum pro foribus stantem introducit. Imminet tempus salutaris passionis, & verbum permanet, vt procedat ad patrem, ac Io-
Ioan. 19. hannes cum matre adstat cruci, materque audit à filio ac suo conditore: Eccè filius tu-
Ioãnes virgo mente & corpore. us dilectus: & rursùm hic, Eccè mater tua. Ab hoc igitur tempore virgo hic mente & corpore, matrem ac Virginem sibi vendicat: nec multò pòst Christum, qui resurrexerat,
Ioan 21. & 20. videt, vidensque agnoscit,& cum Petro ad sepulcrum venit, ac prior præcurrit, & post, quàm sepulcralia vidit, spiritùs inflationem suscipit, eiusque donis ditatur, ac diuinis manibus consecratur vniuersi orbis Apostolus.

Ioan. 10. Quoniam autem præceptorem audiuerat alias quoquè oues habere, quæ licèt ex hoc non essent ouili, oportet tamen & illas congregare, & ab eodem regi pastore, fierique vnum ouile, & eas rectè ac liberè ipsum sequi, neque aliena fistula rapi & dispergi, ac corrumpi: hæc, quantùm æquum est, anxiè curat, & in iter ad hoc mittitur, vt dispersas oues in vnum congregaret, & eam quæ errâsset, fistula veritatis reuocaret, ac sub vno vero pastore ouile repararet: si quis duram ac repugnantem haberet animam, hoc eodem igne succulentam redditurus ac teneram. Vndè, relicta Palæstina, *in Asiam* proficiscitur: Cumque ea, quæ ipsam concernebant, rectè disposuisset, *Ioniam occu-*
S. Iohannes Ephesi Christum prædicat. pat, ac Ephesum aggreditur, vbi plures ac crudeliores feræ erant, & talia, quæ periculo quouis longè periculosiora essent. Et primùm quidem templum Amazonum, ipsis idolis consecratum, vna prece subuertit, ac velutì plateæ lutũ diruit. Deindè sacrificorum, qui à sacrificiorum appellatione cognomen sortiti sunt, hos quidem sermonibus, illos autem signis, rationibus ac necessitatibus transfert ab errore: & huiusmodi exuberantibus modis efficit, vt transmutentur ad discendam pietatem, & ipsi etiam alijs constituantur deincèps veritatis duces ac præceptores. Ac ità partìm quidem alios obiurgando, partìm verò, quæ conueniunt, etiam admonendo, omnibusque omnia factus, in sortem eorum, qui salui fiunt, omnes pellicit: vt hinc factum cognosceretur,
Rom. 5. quod à Paulo dictum est: Vbì abundauit iniquitas, ibì superabundauit & gratia.

Verùm maligno illi non dabatur inter hæc requies. Certè oculis inuidis intuitus pietatem adeò succrescere, cognita huius rei causa, omnem aduersùs illud mouet lapidem. Quid ergò sumit consilij? Domitianum Vespasiani filium ingressus, qui post Titum obtinuit imperium, cum illo aduersùs pietatem decernit. Ante omnia autem Iohannem, qui robur vniuersorum erat, tollere conatur: statimque ipsum ab Asia ducit
Relegatus in exiliũ. ad Europam,& in exilium relégat, quemadmodùm insequens sermo manifestare poterit. Vbì enim in conspectum Imperatoris venisset,& quis,& vndè ortus esset, quamque profiteretur religionem,& quemnam diceret esse venturum, interrogatus esset: Iohannem quidem se vocatum esse, & à Iudæorum genere prodijsse, ac sodalitij Christianorum esse respondet: se autem annunciare hunc esse venturum, cuius thronus velutì luna præparatus, ac perfectus esset in seculum. Vbi autem dixisset Imperator: Et
Miraculis confirmat doctrinam suam apud Domitianum. quibus modis hæc confirmare poteris? Neque enim hæc sufficientia sunt ad faciendam fidem eorum, de quibus non est in promptu demonstratio: Morbi protinùs (ô ineffabilem Domine tuam potentiam) & dęmoniorum legiones pelluntur: reuiuiscunt autem mortui, iussum sequendo velociùs, quàm viuentes. Quibus ô rex (aiunt Iohannem dixisse) nè dubites, ab his, quæ apparent, coniecturam faciens eorum, quæ manifesta

nifesta non sunt. Porrò quæ de Saturno, & Ioue, cæterisq; dijs vestris feruntur, nisi sufficientes essent, qui ante nos demonstrâssent, vtiquè & ego facilè ostenderem nihil esse, sed plena potiùs ingenti vituperio, risuq; ac dementia. Verumenimuerò deceptionis salsugine abiecta, satiare potiùs fonte potabili ac dulcissimo.

Hunc autem stupore simul & ira correptum aiunt, hinc quidem ob portenta ab ipso peracta: illinc verò ob id, quòd deos suos calumniaretur. Itaque ad sermonis splendorem non accessit ob tenebrarum, quæ in eius corde erant, crassitiem. Quòd autem hunc non occiderit, dictus ad Petrum sermo prohibuit, putà: Si eum velim manere donèc veniam, quid ad te? Sed virum perpetuo exilio condemnauit, in vnam Sporadum insularum relégans, (Patmos huic nomen erat) cùm olìm apud Romanos æquaretur morti exilium. Ductus est igitur ad exilij terminum magnus Apostolus, & insulam appræhendit. Non longo postmodùm tempore insulares seruatorem ac patronum ducunt tonitrui filium, & ad æquitatem transeunt, seseque ad pietatem componunt. Itaque cùm hîc esset Apostolus, & admirãdus Dionysius fermè iam nonaginta esset annorum, ex Athenis scribit ei in hunc modum: Tuam saluto sacram animam, dilecte, & erit mihi id peculiarius præ multis. Salue igitur verè Christo dilecte. Consequenter autem etiam hæc addit: Quid admirandum, si Christus verum loquatur, & iniqui discipulos è ciuitatibus expellant, ipsi sibijpsis condigna distribuentes, & execrandi à sanctis se segregantes ac separantes? Deindè etiam ad ipsum finem Epistolæ hęc de futuris subscribit: Omninò enim fide dignus sum, inquit, vt qui à Deo didicerim, quæ decreta sunt, vt tibi contingant, & dico etiam, quòd liberandus sis è custodia, qua in Patmo seruaris, & in Asiaticam terram reuersurus, ibique facturus boni Dei imitationes, & his, qui te sequentur, traditiones. Sed hæc quidem postmodùm suo tempore contigerunt, ac terminum accepit vaticinium, (quemadmodùm in sequentibus sermo manifestare poterit) cùm iam Dionysius sub Domitiano pro Christo vitam martyrio finîsset.

Ioan. 21. Exilij grauis pœna. Patmos credit in Christum. Traditiones Ioannis Apostoli.

Quæ sunt autem facta post hæc? Domitiano ex hominibus sublato, Nerua in Imperio succedit, & condemnatis in exilium, tanquàm benignus & humanus donat reuocationem. Nec multo pòst tempore Traianus sceptra Romana suscipit, & consecutiuè humanum confirmat edictum, reuocans eos, qui in exilio erant. Veneruntergò & in Patmon Imperatoris edicta, vénit & ad Iohannem reuocatio. Et ille quidem decreuit nauigare in Ephesum: porrò qui in insula erant, dicebant, nè se desereret, sed apud ipsos permaneret, non aliter quàm qui ferre non possunt, vt à pio patre derelinquantur. Hinc autem lamenta, luctus, ac lachrymæ. Quis, inquiunt, nobis tuum explebit ordinem? Cui verò tali patri ac pastori subiecti esse poterimus? Quid desiderij, quid flammæ ex ipso procedentis, solatium efficiemus? Quum autem persuadere non possent, dum supplicarent vt virum apud se retinerent, secundæ fuit supplicationis initium, & secundas rursùm faciunt petitiones, nè totum seipsum auferret, neque vniuersa tristitiæ mole eos * ostenderet, sed vel pro re vmbram, suos, inquam, sermones pro se apud ipsos relinqueret, ac mysteriũ, quod apud nos factum est, vniuersæ dispensationis Christi describeret. Cedit igitur illorum petitioni, immò cedit potiùs paternis visceribus, quibus hic erga ipsos vtebatur, præsertìm cùm superna prouidentia ità disposuisset multorum salutem ac Euangelij prædicationem. Et primùm quidem ipse ieiuniũ sibi imperat, ieiunus ipse ac propemodùm corpore exhaustus, alijsque hoc ipsum constituit, ac abstinentiam à malis, & hos quidem in tali quiete relinquit.

for. * offenderet. Scripturus Euangeliũ, & sibi & alijs ieiunium indicit.

Cæterùm vnum quendam è septem se sequi iubet, (Prochorus hic erat) vt ipse quidem ea, quæ à Deo essent: iste autem, quæ ab ipso, notaret. Porrò ipse montis verticem capessit, & more Samuelis quidem rectus erigitur: sicut Moyses autem manibus eleuatis effiguratur, & mentem à sensibus abstractam, totam refert in id, quod exoptat. Quid ergò hinc secutum est? Horrenda tonitrua, & terrores, ac fulgura continuè vehementi fragore elisa, & repentè effulgentia: quorum si quis imagines ac figuras dixerit ea, quæ multo anteà sub Moyse contigerant, quandò Deo aderat, & ab eo tabulas accipiebat, nequaquàm à veritate aberrauerit. At Prochorus interìm pronus quidem, & velut exanimis non ferebat inter huiuscemodi versari spectacula: ipse verò stat imperterritus, cùm charitas procùl abiecisset timorem. Ad extremum tonitru in vocem exprimitur, ac dilucidè resonat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Prochorus, qui diuina institutione proximus erat, lumen quidem

Exod. 17. Exod. 19. Ioan. 1.

dem videbat, quanquàm subtremulus, porrò neminem audiebat: quia neq; hi, qui cum Paulo & Moyse quondàm erant, eos audierunt, qui illos in sacris instituebant. Lingua tonitrui, theologus est. Et sacratum rerum discipulus, represso paululùm timore, subtremula manu, quæ inde sumpta sunt, éxarat, donèc perfectum est Euangelium. Deniquè cedunt pauperes, ac terrenis reuelantur cælestia.

Acto. 22. Exod. 24.

Tandèm etiam à monte descendit Iohannes, nouam legem sibi creditam habens, quemadmodùm olìm tabulas Moyses Dei inspector, illamque ferens dat his, qui petiuerant. Ità ergò vbì nouam legem, quam acceperat, illis tradidisset, ipse vi sanè, & inuitis quidem Insularibus, nauigabat tamen Ephesum versùs. Porrò illi, veluti qui oculorum cæcitate longo tempore detinentur, si quandò possint morbum repellere, longè iucundiùs solem intuentur: ità & Ephesij recipientes Christi dilectum, quodam etiam modo desiderabiliùs, quàm priùs, afficiuntur. Quid autem ille? Quanquàm vehementer fuisset frequenter fatigatus, nō dat oculis somnum, nec palpebris dormitationem, nec requiem temporibus: sed populum quidem exhortatur, aduersùs autem incredulos zelum ostēdit: errore supplantatos reducit ad veritatem, feras arcet, quæ post suum discessum impudenter in ouile se ingesserāt, ac gregem reuocat. Ità dispositis his, quæ circa Ephesum erant, ad propinquas gentes discedit, hîc quidem Episcopos constituturus, illic verò integras quoquè docturus Ecclesias spiritu obsignari.

Exod. 32.

Redit Ephesum, & strenuè curat salutē animarum.

Verùm me huc sermonis progressum, factum illud animę generosę ac humanę occupat, quod etiā altiùs repetens (veluti narrat Clemens ille Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter, vir & in alijs admirandus, & eloquētia sane laudabilis, in sermone: Quis diues saluus fiat?) retexam. Quum enim peruenisset Iohānes post reditum ex Patmo ad quandam vicinarum ciuitatum, cuius etiam appellationem nonnulli dicunt, & fratres, qui in hac erāt, opportunè recreâsset, quendam ibì adolescētem reperit magnitudine mediocrem, adspectu ciuilem: cumq; perspicaci spiritûs efficacia generositatē animæ illius, ac morum liberalitatem obseruâsset, benedictiones dat adolescenti, & sufficienter ipsum inungit ac excitat. Quoniam autem iam discessurus erat, & aliò accessurus, vt & terram prędicatione, & mare, ac insulas accederet, ciuitatis Episcopo adolescentem in ecclesia coram Christo teste commendat, vbì multa de illius disciplina, & educatione præcepisset. Ille verò prompto suscepit animo, pollicitus multa quoq; se adiecturum in cura circa adolescentem. Deindè ille quidem Ephesum discedit: hic aūt assumptum in domum adolescentem alebat, instruebat, curam eius habebat, tandèm etiam baptizauit. Porrò vbì Domini signaculum, neppe firmum munimentum ipsi addidisset, deincèps custodia liberum esse dimisit.

Hāc historiam prẹter alios, etiam Chrysostom' ad Theodorum lapsum recitat.

Ad hunc aūt, qui ante tempus remissionē acceperat, subeunt nōnulli coætanei, effrenes ac indisciplinati in cupiditatibus. Et primùm quidē adolescentem ad vitia persuasibilē, preciosis cōuiuijs ac mensis sibi cōciliant. Quæ aūt hinc sequuta sunt? Facilis enim ac procliuis est via, quæ ducit ad vitia, & eum, qui primū eius attigit gradum, facile admodùm est per omnem æqualitatē detrahi protinùs vsq; ad extremū. Hac via dum etiam nocte ad furta accederent, adolescentem vnà ꝓtrahunt. Ille verò iam amore latrocinij succēsus, & spe diuitiarū cupiditatē exacuēs, nihil iā meditabatur, quod esset exiguū, ꝓpter naturę ac indolis generositatē. Deniq; etiā latronū sodalitatē his, qui secum erāt, demonstrauit, atque hic latronum princeps, primusque raptor erat vehementissimus.

Adolescens benè institutus, à malis socijs euertitur.

Fit princeps latronum.

Post hæc verò vbì Iohannes rursùm ad eam ciuitatem remeâsset, cæteris, propter quæ eò venerat, dispositis, vt æquum erat: age sanè, inquit, ad Episcopum, depositū nobis redde, quod ego & Christus loco testis in ecclesia apud te deposuimus. At ille cùm existimaret pecunias esse, quæ repeterentur, primùm quidem obstupuit, cùm sibi non esset conscius se id, quod repetebatur, accepisse, & neque credere posset fieri repetitionem ob ea, quæ non haberet, neque Iohanni nō credere. Vbì autem dixisset: Adolescentem repeto, & fratris animam, intimiùs suspirans senex, ardentiori spiritu, ac sublachrymatione miseriam indicans: Ille, inquit, mortuus est. Porrò interrogatus, quādò, & quomodò, quáve morte: Deo, inquit, mortuus est, cùm latrocinium exercere elegerit, & montem loco ecclesiæ inhabitare, perditorum conuersationem amplexus potiùs, quàm nostram erga ipsum solicitudinem ac curam. At ille ob hoc dolore vehemēti oppressus, Re vera, inquit, egregium te custodem animæ fratris reliqui: verùm equus iam adsit, ac viæ ductor mihi detur. Statimq; cōsenso equo, totas laxabat habenas, minorē esse

Ecce dignā tanto Apo-

esse existimans equi velocitatem pro sua festinatione. Iamque monte apprahenso, à latronum custodia, nihil deprecans, neque fugiens, capitur. Et in hoc, inquit, véni: itaq; ad principem vestrum me ducite. Porrò vbi ille hunc esse ipsum Iohannem cognouit, certè pudore suffusus fugit. At hic obliuioni tradita senectute, ac motione, quę mundũ consequi solet, persequitur. Deindè magna quadam grauiq; voce clamans: Quid, inquit, fili fugis me patrem tuum? meam reuerere canitiem, ac floris ætatis tuæ miserere: adhuc tibi spes vitæ relinquitur: ego pro te rationem reddam: Consiste in loco fili: Christus me misit ad te.

Stolo erga perditum adolescentem charitatem.

Hæc cùm audìsset adolescens, primùm quidem constitit, terræ pauimentum intentis oculis intuens, præ pudore oculos non potens sursùm erigere. Deindè proiectis in terram armis, miserabili quodam modo cum magno dolore eiulatur, ac venientẽ amplexatur senem, propter gemitus quidem efficiens, nè fletibus dignus esset: propter lachrymas verò, nè vel lamentis: solam occultat dexteram: verebatur enim & hanc ipsi porrigere, quam tot sceleribus ac latrocinijs fœdauerat. Porrò ille veluti pater vehementi amore visceribus sauciatus, spondet veniam, misericordem pollicetur iudicem, & apprænsa dextera, deosculatur, & ad ecclesiam reducit adolescentem. Deindè abundanti vtens oratione, perseuérat ieiunijs annitens, & adolescentis animam varijs sermonum cantilenis velut vnguentis quibusdam deliniens, non priùs abscessit, quàm hunc priori sanitate donaret, magnum quoddam vitę relinquens exemplum ad pœnitentiam. Et hoc quidem tale est, & adeò dignum, quod non occultetur.

Resipiscit latronum princeps, & integrè curatur à S. Iohanne.

Porrò illud longè maius est, longeq; magis admirandum, & ex eadem benigna illa anima compassionem simul & potentiam ostendens. Dicitur enim quidam fidelis eo tempore, qui priùs vitæ necessaria sufficienter habuerat, nec aliqua pressus fuerat indigentia, ad extremam inopiam postmodùm recidisse, vt & debitorũ multitudine circunuallaretur, & innumeris fœneratoribus suspectus esset, ac velut fera quædam à tergo sagaciter inuestigaretur ab illis & inquireretur, ac in ipsarum rerum necessariarũ inopiam vagaretur. At enim cum pudore, quem ob fœneratorum exactiones miserè sustinebat, iam etiam necessitatem ex indigentia non ferens homo, ad mortem decreuit confugere, idque conabatur, vt hæc quantocyùs ad se veniret, si fortè hinc & egestatem, & debitorum multitudinem dissolueret. Verùm quoniam hæc vltrò non veniebat, compendiosam viam ad hanc inuénit, & quem tunc peritissimũ esse sciebat conficiendis venenis ac pręstigiatorem, cultu Hebræum, hunc accessit, eique reuelat, qd in animo haberet, ac orat eum, vt qui possit sibi auxilio esse in eo, quod mente conceperat, & suæ mortis fieri particeps. Atque hic confestìm promptus inuenitur minister, ac venenum illi tradit, vitæque subuersionem consulit. Porrò miser ille, accepto veneno, domum redit. Cum varijs autem luctans cogitationibus, curisque duplicibus anxius, & nunc quidem præsentibus delectationibus huiusque vitæ concupiscentia allectus, nunc verò fœneratorum multitudinem, aliasque ex indigentia procedentes molestias considerans, medius stabat inter extremam cõsilij inopiam. Siquidem cùm ad dulcem hanc lucem respiciebat, venenum respuebat: quandò verò ad circunstãtem vndiquè egestatem, animoque insidentem anxietatem, ausum sumebat aduersùs mortem: victus tamen est à necessitate, & vt hinc liberaretur à molestijs, elegit ab ipsa vita liberari. Deniquè infuso veneno, sumptoque extremis digitis cratere, quandoquidem animus ad id non accedebat, sed timidè admodùm se habebat, intusque sibi cor continuè palpitabat: tandèm Crucis signaculo Christianis consueto venenum consignat, statimque vbi clausis oculis bibisset, (ô mgnam ac admirandam, Christe, tuã potentiam) illæsus permansit, Cruce veneno suam tollente vim.

Crucis signaculum, Christianis consuetum, veneno vim abstulit.

Cùm autem simili rursùm necessitate opprimeretur, & ab ipsis creditoribus obsideretur, animamque haberet priori oppressam inopia, & quę omni modo quæreret è præsentibus liberationem, labefactabatur tamen ad sumendum alterum venenum, & ad mortem accedere recusabat. Verùm cùm è pręsentibus non liberaretur difficultatibus, grauius esse malũ iudicãs iterata etiã morte, accedit ad veneficũ, rursumq; ab illo poscit aliud pharmacũ, vt malũ malo mederetur, cùm id, quod priùs acceperat, nihil ad id, quod necessè erat, tulisset auxilij, vtpotè sua natura illud vincẽte. Nã id impedimẽto fuisse veneni efficacię demens dicebat, nõ intelligẽs Crucẽ fuisse, q̃ hîc mortẽ abstulisset, quæ etiam anteà serpentẽ, longè hoc veneno potentiorẽ, sustulerat. Itaq; pstigiator

ille ac veneficus, & ipse pharmaci debilitatem damnans, aliud ipsi porrigit, quod priore multo efficacius erat. Cumque rursùm domum venisset, ac illud bibiturus esset, cum priori timore & agonia, duplicibusque illis anxietatibus luctabatur, & sudore vndiquè circunfluebat, ac tremebat. Deindè vbi rursùm consueto Crucis signaculo calicem consignâsset, ac bibisset, iterùm illæsus permansit, ipseque obstupuit, sanè cùm causam coniectare non posset, ac mirum in modum desperationis stimulis iactabatur. nódùm enim intelligere poterat, quod Crucis efficacia esset, quæ veneni vires extingueret. Cumq; homo animi angustiæ ac calamitatū pelago immersus, nec vel paululùm ad saniorem mentem redire, nec ea quæ (vt aiunt) ante pedes erāt, cognoscere posset, hinc iteratò abit ad Hebræum, & eadem, quę priùs, exponit.

Rursùs Crucis signaculum in calice factū, eū, qui venenū biberat, prę seruauit.

Cùm autem & ille consternatus esset, longoque tempore super ea re consilio destitueretur, deindè etiam causam aliquam depræhendere cuperet, propter quam in veneno falsus esset, (ipse enim veneficus erat, & huiusmodi rerum artifex) quo pacto & in quem modum, vbì domum redijsset, venenum acciperet, minutatìm per singula interrogabat. Hic autē, Nihil, inquit, aliud ago domum veniens, q̄ quod infuso crateri veneno, deindè paululū etiā labefactatus, & anxietate in corde concussus, Crucis signo, vt quod à Christianis ex cōsuetudine fieri solet, ꝓpter timorē calice obsignato, oculis clausis illud bibo. Vbì primū Crucis nomē hic audisset Hebræus, intellexit statìm quod erat, nempe Crucē esse, q̄ vim tolleret veneni. Porrò nè res nudæ solùm hęreret suspicioni, quandā etiā requirit fidē: cuidā illius cani tradito veneno, hūc ꝓtinùs interimit.

Mira signi Crucis virtus, quo antiquitùs sæpissimè vtebatur Christiani.

Hebræus autē nullas ampliùs requirens demonstrationes, abiurata patria secta, ad veritatē accedit. Idque primū tollit errorē, & venenū ei, qui alio modo vsus fuerat, verè mortiferum ostensum est prioris veneficij, ipsius signum mutationis idoneum. Accedit ad Christi discipulū, ducem errantiū: tubæ variarum spiritus linguarū mētis conceptum indicat, arguit insipientiam, publicat prauum illud mysterium, manifestat prioris erroris insensibilitatem. Porrò ille & accedentem suscipit, & laudat resipiscentiam, ipsumque adhortationibus munit ac consilijs. Deindè & baptismate regenerat, & vniuersorū Domino cōciliat. Verùm neq; cōmunis salutis dispēsator eū, qui Hebręo fuerat occasio mutationis, ità malè habentē neglexit: sed causa cognita, q̄ ipsum ad id ꝑiculi duxerat, & ꝓpter quā vltrò propria quoq; vita miserè priuandus erat, & *paternis* ipsum refouet colloquijs, & illius animā, quæ iam conciderat, erigit, ac tristitiam & desperationem abijcit. Deindè opere etiam affert consolationem, quandoquidē & hoc poterat efficere. Quoniam enim & debitorū repetitione, & rerum necessariarū inopia oppressum illum vidit, & ob id ipsam vitam miserè abijcientem, quid facit? Atque hinc mihi considerate, quibus donis ille dotatus fuerat. Quod enim anteà Petrus, cum ipso templū ingressurus ad horā precationis nonā, qua (vt inquit Lucas) vsus est in claudo, qui ad speciosam tēpli portam sedebat, ac eleemosynā petebat, dicens, Argentū & aurum non est mihi: quod autē habeo, hoc tibi do, simul & pedes ipsi sanos reddēs: hoc sanè & iste hîc facit. Sciens enim nihil sibi argenti esse vel auri, vt hinc illius indigētię necessitatem consolari posset, herbæ, quę in proximo erat, quantum ambabus manibus cōpręhendere posset, iussit homini accipere. Ille verò cùm ignoraret, quænā esset causa, & quidnam hac re sibi vellet Apostolus, ac herbam, quantū totis manibus assequebatur, compręhendisset, ipse, facta duntaxàt oratione ac signo Crucis, ipsam restituit, & protinùs correptam herbam aurum esse ostendit, aurumq; purissimum: atque hunc confestìm tollere iussit, simulq; & consilij inopiam ac desperationem ex præsenti egestate contractam dissoluere, & debita reddere, ac residuę vitæ occasionibus prouidere, Deoq; gratiarūactiones reddere. Quid igitur fieri posset, quod huic æquaretur miraculo? Siquidem in templi introitu forsan & hic quodammodò fuerat Petro auxilio, & abundantiorem ambo spiritûs gratiam postulauerant: Hîc autem solam Johānis vim ac fortitudinem est intueri, quantaque erga Deum spiritus familiaritate ditatus sit.

Iudæus veneficus credit, & baptizatur.

Actor. 3.

Oratione & Crucis signo herbā Apostolus in aurum vertit.

Sed hæc quidem exhibębat, dum adhuc in terra cōuersaretur, errores abigens, & pietatis pręd icationem disseminans, ac reuocans veritatē. Postq̄ autem omnes, quod suarum erat partium, Deo adduxerat, cælum quidē efficiens prosceniū, terrę autē orbem theatrum, ac Angelos spectatores, qui stupefacti erant ad decorem virtutis illius ac prudentiam, (Desiderabilia nanque super aurum & lapidem preciosum multū, ac dulciora super mel & fauum, erant doctrinæ ipsius diuina eloquia) ciuitatem egressus est, discipulis

pulis præcipiens, vt ligonem ac sarculum secum conferrent: ac protinùs in montem quẽdam asscendens, vbì nunc huius templum extructũ est eximiç cùm pulchritudinis, tum magnitudinis, stansque in ipso: Hîc inquit, filij mihi fodite. Deindè vbì se totum consignâsset, ac dixisset, Et tu mecũ esto Domine Iesu Christe: adstantibusque subiunxisset, Pax vobis, fratres: in foueã demisit palliũ, & ipse quoquè in eam descẽdit, ac corpore mediam obtinuit Asiam, vbì olìm, qui è Græcanico cœtu erant, philosophabantur. Porrò discipuli comas euellebant, genasque percutiebant, ac orbationẽ miserabiliter deplorabant, pastorẽ, gubernatorem, seruatorem, deniq; eum, qui omnibus omnia erat, inclamabant. Deindè etiam ciuitatẽ accedentes, his, qui in ciuitate erant, manifestant id quod factũ erat. Interìm autem die illucescente, concurrunt ad monumẽtum, discere cupientes, num præceptor adhuc superuiueret, & ouile accesserunt. Porrò pastor nusquàm cõparebat, solç iacebant crepidæ: is autẽ, qui has abiecerat, disparuerat. Discurrunt huc & illuc, quemadmodùm hi, qui cum Eliseo erant, scrutantur, inuestigant, verùm incassus efficitur ipsis labor. Deindè vix tandèm illius vocis recordati: Si eum volo manere, donèc veniam, quid ad te? ad mentẽ alacriorem redeunt. Et ille quidem Enoch & Eliæ Thesbitæ coniungitur: hi autem à lamentis discedentes, Deum vniuersorum laudabant, qui suum dilectum adeò magnificauerat.

Templum eximium in honorem S. Iohannis.

In eius sepulcro corpus eius nõ inuenitur. 4. Reg. 2. Ioan. 21.

Hoc itaque die, quo hæc contigerũt, splẽdidus huic Theologo celebratur Ephesi conuentus ex omni genere ac vniuersa ætate, qui astrorum splendorẽ imitetur. Prætereà in hoc sacro loco, ad quem hic cum pallio declinauit, minutus quidam puluis manat ac exoritur, cuiuis accedẽti medelam ab omni morbo suppeditans. Cùm igitur in nocturnis laudibus festi ipsius, ab his qui in eo ministrãt, tradatur cœtibus ad hoc cõgregatis, nõ facilè exhauritur: sed quo ampliùs hauriunt, tanto magìs manat, veluti perpetuus quidã thesaurus, qui simul & participantes reddit ditiores, ac seipso abũdantior semper efficitur, gratia ac benignitate Domini nostri Iesu Christi: cum quo patri simul ac spiritui sancto gloria, imperiũ, honor & adoratio, nũc & semper, & in secula seculorũ, Amẽ.

Nota de puluere sepulcri eius.

BASILII SELEVCIAE, DE SANCTIS INFANTIBVS, QVI FVERVNT INTERFECTI AB *Herode. Habetur in Simeone Metaphraste.*

Vrsus senex ego deducor ad stadium orationũ. Rursùs perindè àc mater, quç laborauit in multis nutriẽdis filijs, imbecillũ & egenum vber meæ humilitatis cogor exprimere ad tantũ populum. Et quis est, qui me cogit? Hic magnus fluuius Euphrates: & ideò párco. Potest enim ex sua inundatione, dicendi in me aliquam deriuare copiam: & tantã, quantam potest capere animç meç capacitas. Sunt enim, ô fratres, pleni quidẽ melle faui scripturarũ, & dulci rore abundè scatent alueí: adeò vt liceat studiosis, eos absque vllo labore exprimentibus, virtutũ ebrietatem in suis locare animis, quæ est mater temperantiæ: ebrietatem, quç vigilantem seruat obtutũ animç: ebrietatem, quæ lucem veritatis reponit in animis, qui semper complentur: ebrietatem, quæ nõ facit amentes, nec eos, qui bibunt, imbecillos reddit ex satietate: sed mẽbra potiùs corroborat, & armis iustitiæ armat aduersùs peccatum: ebrietatẽ, qua fuit repletus chorus Apostolorum, quandò rore spiritûs, qui è cælis fluxerat, in sua lingua accepto, congregatarum gentiũ auribus distribuit oris operationem, vniuscuiusq; vocem ad omniũ gentium sensus accõmodante & adaptante gratia: adeò, vt fluentum sermonis, quod profundebatur ex labris, fieret familiare omnium auribus, à spiritu sono transformato in id, quod erat cognatum vocis vniuscuiusque eorum, qui audiebant.

Decẽb. 28.

Virtutum ebrietas.

Actor. 2.

Me autem infantiũ adhuc voces circunsonãt, & me eos adhuc videre arbitror, voce quidẽ clamantes nihil significante cum stupore, & ad ensiũ splendorem conniuentes, & cum timore se ad matris vlnas, tanq̃ tutas, inclinantes: deinde in ipsos sinus subeuntes. Videor verò ipsas quoq; videre matres, aliã aliò, per vrbẽ currẽtes cũ illis miserabilibus & dulcibus oneribus, & locum fugæ quærentes: & illam quidem, quæ nec honestum sumpse-

Hypotyposis elegãs cæsorũ infantium.

ſumpſerat tegumentum in vigore malorum: hanc autem, quæ quod habebat in curſu alieno proiecerat: aliam verò temerè & confusè comas filio inijcientem, & tali tegumento ſperantem ſe poſſe infantem ſuffurari: aliam, quæ compræhēdebatur ab ijs, qui vehemēter perſequebātur, & deindè à curſu deſiſtebat, & timore diriguerat, & flentibus oculis ad gladij fulgorē adſpiciebat, & adſpectū diuidebat, nūc ad ſtricti enſis impetum, nunc ad filium qui erat feriendus, & ſe feſtināter opponebat ferri violēto motui: & rursùs aliā, quæ ne moueri quidem poterat, & nec parùm quidem reſpirare, cùm ſtupor vinxiſſet eius pedes: ſed ante ſuum filiū timore perierat, & cum exili eiulatu expectabat percuſſurū: & iam remiſſis trementibus manibus, infantem vehementer portabat: quæ quidem ignorabat ex vlnis lapſum infantem, caſu morte ei allata, præueniſſe mortem gladij.

Herodis immanis crudelitas. O Herodis inſaniā. Quibuſnā ex conſilij egeſtate actibus repleuit orbem terræ? Quis erat ille longè infeliciſſimus, quandò tam acerbā tulit ſententiā in eos, qui eum nulla affecerāt iniuria? Omninò certè ſpeciē induerat regiā, & faſtûs ac pōpæ ſcenam ſibi finxerat: & ſedebat in aureo throno, gemmarū collucente ſplendoribus: & pectora ira dilatans, inuidia cogebatur in arctum: & capulo enſis innitebatur dextera: & viros ſapientia inſignes adhibebat in conſiliū, quorū linguas mouebat diabolus, illius vrgens interitum: & alia quidem furiosè accipiens: alia autem ſtatuens audire & iudicare, & improbis grauiter annuens conſilijs, meditatus eſt meſſem immaturarum ſegetum. Poſtq̃ autem ſęuo decreto illud inhumanum confirmauit cōſiliū, & totum iam in armis iuſſit eſſe exercitū, eumque ferro munijt, eiq; centuriones & tribunos diuiſit, & duces elegit, qui prçclarè poterāt intelligere, quid oporteret facere in tempore, & optimè ſciebant vti armis, huiuſmodi verbis eos eſt allocut⁹, nullo pudore affectus eorū, q̃ dicebat:

Oratio eius ad milites, qua eos ad cædem inflammat. In multos quidem, ô milites, belligerantes, vos fortiſſimè geſſiſtis, & mœnia trophæorum meis circundediſtis finibus. Nunc, autē ſi vnq̃, maximè oportet vos magno ſtudio incūbere ad victoriā. Nè ſitis pigri & ignaui. Magnū eſt enim certamen, & ingens periculum. Domì mihi naſcitur malum. Latenter aguntur cuniculi ad ſubruendā mei regni potentiam. Nullus me apertus inuadit inimicus. Puer qui adhuc ignoratur, mihi ſceptra eripit. Scitis Bethleem. In ea intellexi natū eſſe filium, qui à Deo regni accepit ſuffragium. Nondùm circumagitur tempus duorum annorum, ex quo natus eſt: &

Matt. 2. nullus quidem, qui appáreat, me terret apparatus: ſed timeo Prophetarū voces, quę de eo extiterunt. Etenim Magi (meminiſtis autē, quandò nupèr ad nos venerunt) ex quadā ſtella, quæ eis apparuerat, renunciârūt ſe intellexiſſe ortum pueri, & requiſijſſe Bethleem, vt viderent puerum, & Regem natum, eo, quo par erat, honore afficerent. Ego verò volebam ex eis ſcire, quiſnam is eſſet, vt mihi eſſet facile & expeditum diſſoluere tyrannidem. Sed cùm illi, neſcio quanam de cauſa, fefellerunt, quę mihi promiſerant, & in ſuam rediêrunt regionem, timeo, conturbor, exiſtimo adeſſe periculum. Decæterò vos intueor: liberate me ab hoc metu. Properate cum armis, omnes hos fines retibus cædis circunſidete: à ſenibus abſtineat enſis: ijs qui iam pubeſcunt, nullum afferte periculum: aduersùs paruos tantùm infantes armemini. Omnem primam ætatem demetite miſerabiliter. Nullius lachrymæ matris miſereamini: meum inimicum ſcrutemini in ſinu vniuſcuiuſque. In eos, qui ad matrum vbera confugerunt, ferrum trudite, & cędis ſanguis miſceatur cum lacte. Etiam matres ipſas cum infantibus adactas transfigite, vi ictûs ferri, à mollibus corporibus ad illas delapſi. Nullus huius cædis erit vobis accuſator. Solùm feſtinate, inſtàr leonum in ciuitatem irruite. Nulla vos cædis capiat ſatietas, donèc à vobis exiſtimatur aliquis puer reſtare. Si nulli vitam cōceſſeritis, ille quoq; inter omnes videbitur cecidiſſe. Et ille quidem non benè, nec tutò fruetur honore Magorum: mihi autem lætam dabitis vitam, & à cura liberam.

Hæc cùm illi audijſſent, & à ſuis animis omnē amputâſſent miſericordiam, & ſcelere

Quid hac crudelitate inhumanius? ſtatuiſſent alter alterum vincere, curſu ferebātur in ciuitatē, manus armatas extendentes: & in greges vrbis Bethleem irruentes, teneros agnos dilacerabāt: & ſanguinis fontes omni ex parte emanantes, abundè inquinabant terrę ſuperficiem, & nihil videbatur percūtibus ſufficere ad ſalutē: Non domus, quæ celare poſſet eam, quę ſubiērat: non templū, afferens parricidis aliquā Dei reuerentiā, nō ſpeluncæ clādeſtinus ingreſſus: ſed infantes tanq̃ hoſtes omni ex parte inueſtigabātur, neq; latuit vllus eorū gladium, cùm vnuſquiſq;, tanq̃ qui eſſet ipſe Chriſtus, in vniuſcuiuſq; quæreretur ſanguine. Quæ autē

erant

erant audaces matres, opponentes manus aciei gladiorũ, à seipsis quidẽ feriebãtur pro pueris: sed nihil eis proderat: neque aliud efficiebant, quàm vt esset eis temporis longius periculum. Aliæ verò violenter appræhendentes pueros, qui contrà trahebãtur, quę mẽbra manibus constrinxerant, ea solùm habẽtes posteà cõspectæ sunt, ferro matri diuidente infantẽ, & ijs qui trahebant: & ille quidẽ, verbi causa, manum, hęc verò crus, illa autem aliquã aliam partem, tanquàm totũ tenens filium, excurrebat. Multæ autẽ dum cursu fugerẽt, in ea quæ iam iacebant, corpora incidentes, & solo teneros suos fœtus allidentes, ense nihil opùs habebant ad eorum interitũ. Iam verò aliqua stans ante eum, qui erat percussurus, & prò suo filio multũ obsecrãs, flens sic vociferabatur:

Concede mihi, ô miles, eorũ quæ à te fiunt, ignorationẽ, & me occide ante filium, & nè matris offendas oculos tam acerbo spectaculo. Est tibi, omninò vtiq; mater, est etiã vxor, quæ habet filium. Scis quemadmodũ propter mala filiorũ, parentũ dilacerãtur viscera. Illi autem flectebatur quidẽ animus, & per genas fluebãt lachrymæ: Herodis verò seruiens rabiei, verbis adhuc fluentibus, in vlnis matris infantem occidebat, & supplicationẽ interrũpebat cædis lamentatio. Hisque hæc agẽtibus, magìs fuit iritata insania. In ipsas domos irruebant, & omnia scrutabantur furẽtibus & cædem spirantibus oculis, & in excelsos thalamos excurrebant. Deindè cùm sub lecto, aut sub aliquo alio eiusmodi infantem inuenissent latentem, quẽ solus fletus indicauerat, ex ædibus tanq̃ lapidẽ in vicos deuoluebant, iræ regis mortẽ largientes tam impiã. Cõfusa verò existebat vociferatio, & inualescebat varius sonus luctùs: maioribus quidẽ pueris fratres suos deflẽtibus: parentibus deplorãtibus eos, quos genuerant: matribus autẽ propter calamitates sonoros eiulatus edentibus: senibus verò se nihil vnquàm tale vidisse clamantibus, ne in hostiũ quidem incursionibus: conquerentibus omnibus de acerba luce illius diei. Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus.

Cùm finem accepisset præclara hæc expeditio, & dimissus esset exercitus tanquàm parta insigni victoria, rursùs excitata est matrũ lamentatio: & cùm flendi deincèps eis facta esset potestas, vnaquęq; sui filij membra, alia alibì colligebat cum lachrymis, & violenter discissa in vnũ coniũgens, & quod restabat inquirens, & quod inuentũ erat sępè amplectens, & totũ corpus in sinu imponens, valdè clamabat: Hei mihi, fili mî, hei mihi, qui nõ ad talẽ spem nobis satus & productus fueras: Quomodò cùm tanq̃ ramus germinâsses, & magna ornatus esses pulchritudine, & bonæ spei nobis pulchra præbuisses semina, repentè à meis abscessisti manibus? Exurge parumpèr, excute somnum, quem tibi regis attulit inuidia: me voce imperti iucundissima: appræhende miseras mammillas eius, quæ te peperit: trahe vbera, quę olìm diligebas: fac vt tu pendeas à collo matris. taces? quiescis? Heu me miseram, quomodò rursùs contexam membra, quę ensis dissecuit immaniter? Quisnam autẽ vterus mihi fiet administer, vt sis rursùs corporatus? Quibusnam verò manibus necessariã tibi terrã congerã? Quomodò autẽ à tua me forma separabo? Talibus fletibus cõpleta fuerat ciuitas, singulis singulas ad fletum incitantibus, & suã propter mortuos filios lamentationẽ, adspectus viuentiũ indies incitabat. Coronatus autẽ erat rex tãquàm propter erecta trophæa, & se existimabat adeptũ esse victoriã, qualem nunquàm anteà: & cùm se tanto cædis contaminâsset crimine, & sui imperij tot plantas excidisset, magnos spiritus conceperat, & de securitate maximã acceperat fidutiã: nesciens homo planè stolidus, quò reciderat illa callida eius machinatio. Quẽ enim quæsijt, non potuit laqueis includere: quos verò, si fuisset adhuc sanæ mentis, noluisset sic afficere, malè perdidit, ipse sibi afferens exitium. Nouus matrum planctus.

Christus aũt Dominus vniuersorũ, tam sæuo nefariorũ scelerũ artifici, morbũ immisit acutissimũ, cùm innocentiũ infantiũ animas reposuisset in sinũ patris Abrahę, ipse liberè ꝓficiscitur in Aegyptũ, expurgare volens arcẽ impietatis, & qui erat abditus in adytis idolorũ errorẽ suis radijs aperire, & reddere manifestũ ijs, q iam olìm decipiebãtur, & diabolo luctũ afferre grauissimũ. Nam cùm paucos Iudęorũ infantes se existimâsset perdidisse propter Christum, se illos quidem non aduertit collocâsse in pratis, vt pulcherrimis, ità longè tutissimis, & nihil eos læsisse: se autẽ iam vidit sua nudatũ tyrannide, & priuatũ antiquissima potestatis suę hereditate: Esaiæ impleta prędictione, quam ipse Christus in labris eius posuerat, longo ante tẽpore talẽ suum aduentũ apertè significans, & per illius linguã clamãs: Ecce Dñs sedet super nubẽ leuẽ, & veniet in Aegyptũ, & soluẽtur manufacta Aegypti à facie eius: Eum decet gloria in secula seculorũ, Amẽ. Diuinitùs punitur sæuissimus infanticida. Esaiæ 19.

VITA

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ET ARCHIMANDRITAE MARCELLI, MONASTERII *Acœmetorum, id est, non dormientium: Authore Simeone Metaphraste.*

Decéb. 29.

Ihi sæpè venit in mentem cogitare, quanam de causa Poëtæ innumerabiles, alij quidem bella & inimicitias, & quę ex eis oriuntur calamitates, cõposuerunt: alij autẽ omninò fabulosa & aliena, quæ neque ipsis prodesse possunt, quòd attinet ad animæ salutem: neque ijs, qui ea legunt, quibus ipsi composuerunt, vllam præbẽt vtilitatem. Quid enim iuuat scire, quàm multæ quidẽ naues è Græcia nauigârunt in Aegyptum: quot autem duces & milites duxerit vnaquæque earum: & quòd alijs quidem maior erat Aiax, Achilles verò erat eo fortior: & quòd Nireus erat omnium forma pulcherrimus. Ad equos autem vsq;, hoc superuacaneũ & inane deducere, & Eumeli quidem equos dicere cæteris esse meliores, Achillis autem equos ipsis præstantiores, & eos immortales dicere & vocales, quàm superuacaneam efficit narrationem, & quàm parùm fidedignum simul & ridiculum efficit scriptorem? Sed illi quidem hęc scribere, & his etiam deteriora, nempe deorum amores, & quas inter se agitârũt seditiones, pugnasq; & lites, minimè dubitârunt. Hæc autem quidnam conferunt ad morum honestatem, ac moderationem, & animæ vtilitatem: & non potiùs detrimentum afferunt, & vitiorum malas impressiones insculpunt in animis eorum, qui versantur in ijs legendis? Mihi enim nihil persuadet inanis labor eorum, qui hęc volunt absurda mitigare, & ea reducunt ad alimenta & partes animæ. Aut enim cùm non fuerint, frustrà & falsò dicuntur: aut, etiamsì fuerint, par est ea potiùs ridere, & odio habere, quàm laudare.

Existimo autem boni viri vitam, qui legi Dei vixit conuenienter, dignam esse quæ elaboretur, & literis mandetur: ex qua ipse qui cõponit, tam sibi quàm alijs potest magnam conciliare vtilitatem: qualis est vita Marcelli admirabilis, qui ortus quidem est ex ciuitate Apamea: ea est autem ciuitas Orientalis, quę bonis abundat plurimis. Nobili verò loco natus, per se reddidit nobiliorem seriem sui generis. Nam cùm iam in ipso flore iuuentutis amisisset parentes, & ætatem ageret iucundissimam, non sicut iuuenis declinauit ad voluptates: neque delectabatur iuuenum consuetudine, æqualis æquali volens placere, vt dicitur: sed in iuuenili corpore, imitabatur canitiei prudentiam & vitę institutionem. Quanquàm ei aderant diuitię, quę sunt materia ad explendas voluptates igni adolescentiæ. Sed nihil horum illum coëgit negligere temperantiam, quę erat ei chara à pueritia. Sed & orbitas, & ætas, & diuitię, hæc omnia simul, à profunda vincebantur prudentia. Propter externam verò eruditionem, in magnam venit Antiochiam. Ventitat autem ad quendam, in dicendi facultate pulchrè exercitatũ. Ingenij verò celeritas, à vehementi eius studio adiuta, ei breuì largitur magna dona sapientiæ.

S. Marcelli patria.

Adhuc iuuenis viuit piè & religiosè.

Antiochiæ dat operam literis.

Postquàm autem externę sapientię visus est sibi habere, quod sufficeret: Neque enim ea erat eius principale studium, nisì ad hoc, vt externis illis imbutus, deindè initiaretur in ijs, quę sola sunt sacra mysteria: nempe vera, & quę ad Deum deducit, sapientia: vitę, inquam, institutione, quę versatur in exercitatione & vera philosophia. Opus autem ei quoquè erat aliquo ad eam duce. Cùm verò eum nõ pręberet, vt ei placebat, Antiochia, cogitauit ire Ephesum, cùm audijsset in ea esse magnam virorum copiam, qui ad summam virtutem peruenerant. Statìm ergò contemptui quidem est habita pulchra Antiochia: despectum autem fuit iucundum solum patriæ, neglectę verò verborum contentiones, & inane ocium, & tota externa illa scena. Diuisæ autẽ sunt pauperibus opes illæ ingentes & magnificæ, & eum excepit Ephesus nudum alijs omnibus. Cùm sic aduentâsset, inuénit sibi conueniens hospitium. Nam vir quidam cum vxore eum accepit hospitio, qui non magìs communis mensæ & salis ei erant socij, quàm morum & virtutis, & in omni re moderationis.

Omnib⁹ suis in pauperes collatis, venit Ephesum.

Huic

Huic autem pulchræ bigæ erat etiam seruus, qui virtutis ratione erat dominis multo venerabilior: cui tanta inerat animi ingenuitas & nobilitas, vt huius dominorum virtutis ille, vt aiunt, esse auctor, & visus sit seruus tam multa dominis bona conciliâsse. Cuius & alia quidem multa laudantur, & hoc inter cætera, quòd in monasterijs, quæ erãt in ciuitate, portis clauibus rectè clausis, is intempesta nocte, nemine ei aperiente, adstabat in medio monachorum canentium. Idque cùm non semel, sed sæpè fieret, euasit manifestum, & de hac re sermo totam impleuit ciuitatem. Huic autem ingenuo, vel verò potiùs Dei seruo, nomen erat Promotus. Hic ergò Promotus, Marcello quoquè nõ pauca ad virtutem dedit incitamenta. In hoc enim ab eo ponebatur opera, vt, quæ honesta sunt, vndiq; colligeret, & tanquàm ex multis floribus sibi virtutis coronam contexeret. Cum alijs autem bonis, quæ habebat Marcellus, hoc quoquè ei inerat, quòd scribebat pulcherrimè. Scribebat ergò, & laborabat manibus: & mercedis, quæ illinc ei suppeditabatur, partem aliquam consumebat ad vsus corporis: reliquam verò præbebat egentibus. Vnà autem cum misericordia, se rectè quoquè gerebat in iustitia. Nam si maior ei soluta esset merces, quàm pro scripturæ opera, ille non sustinebat: sed si quid erat ampliùs, reddebat ei qui dederat. Et sic interdiù quidem perseuerabat laborare in scribendo, & sicut aiũt diuina eloquia, opus manuum suarum dirigens: totam autem ferè noctem consumebat in oratione, & per eam cum Deo iucundè loquebatur, & ei vniebatur. Si verò parùm quid somno quoquè tribueret propter necessitatem corporis, ne hoc quidẽ erat remissum, sed laboriosum & castigatum. Sic ei vniuersum tempus erat laboribus plenum & certaminibus.

S. Marcellus scribendo sibi parat victum.

Psal. 89.

Tota ferè nocte orat.

Cùm autem audijsset Alexandrum, virum quendam virtute incomparabilem, plenum quidem sapientia, plenum & pastorali solicitudine & diligẽtia curaque animarum, ad multorum tunc salutem degere Byzantij, non duxit esse sibi manendum in præsentibus: sed desiderans meliorem vitę institutionem, ad eum venit quamcelerrimè. Et tunc quidem diuinus Alexander in templo magni martyris Menæ exercebatur: posteà autẽ in ipso quoquè ostio Ponti venerandum statuit monasterium. In quo nouam quidem, sed longè omnium pulcherrimam, legem imposuit, vt hymnorum ad Deum nunquàm interrumperetur perpetuitas: sed per vices mutatis ministris, hæc nunquàm silens & nunquàm conquiescens tribueretur Deo glorificatio. Diuino ergò Alexandro Marcellum, cùm illuc accessisset, bonus commendat Iacobus: qui priùs quidem Marcello fuerat familiaris: cùm ventitâsset autem ad Alexandrum, erat ei primus inter discipulos. Is verò gaudebat quidem se esse Alexandri discipulum: malè autem eum habebat, quòd non ad ipsum quoquè ventitaret Marcellus.

Perpetui canuntur hymni in monasterio Alexandri.

Postquàm ergò eum vidit venientem, eum lubenter adducit ad magistrum, &, Hic est, inquit, ô pater, qui nos non persequentes fugiebat, sed potiùs latebat persequens. Sic diuinus Marcellus fuit Alexandro commendatus, & illius manibus sacrum induitur habitum, tempore quidem Iacobo secundus, moribus autem longè prior. Quamobrèm tale quid fertur etiam dixisse pręceptor, nempe quòd etiamsi Andreas prior secutus sit Magistrum, Iohannes tamen eum quoquè est assecutus: per hæc alterum quidem vocans Iacobum, per alterum autem Marcellum admirabilem, cùm ambos quidem sciret esse fratres propter virtutem, & eodem tenore simul currere: Marcellum autem assimilaret Iohanni, vt qui esset ipse quoquè virgo, & cum doctrina magnam haberet coniunctionem. Atque inter alios quidem, primas partes obtinuit Iacobus, ipsum verò rursùs superauit Marcellus. Erant autem ambo par æquè bonum, & quodammodò in vno & eodem corpore fraternitatis locum tenentes oculorum. Quoniam verò eos sic mente purgatos, non oportebat non etiam futurum intueri sicut præsens, non latuit Marcellũ mors pręceptoris: sed cùm hoc quidem cognouisset, non minùs autem illud quoquè præsciuisset, quòd futurum erat, vt in eum caderet suffragium, & cùm ipse pasceretur, accerseretur ad pascendos alios: hoc vtiquè veritus, nè seni iuuenis imperaret: & simul cùm esset amicus modestiæ, & lętaretur subiectione, nullo conscio recedit è monasterio, apis, vt aiunt, ad flores. In orbem itaque obibat sanctos, & in colligẽdis ex vnoquoq; bonis, augebat sibi ceram virtutum.

S. Marcellus induit habitum monachi.

Fugit, nè creetur Abbas.

Interim verò dum is viros obibat virtutis studiosos, è vita migrat sacrosanctus Alexander. Cùm is autem excessisset, Marcellus protinùs erat in ore omnium, & quoniam non aderat, duplicem afferebat molestiam: & quòd illo tempore abesset, & quòd mori-

ente Alexandro nõn erat Marcellus,cui post illum credebatur Præfectura. Electus ergò fuit Iohannes vt præesset,vir & canis capillis,& prudentia: cui etiam celebratus ille Iacobus propter ætatem lubens cessit. Cùm hæc autem sic processissent, Marcellum nequaquàm latére potuêre.Sed postquàm finem acceperunt,& ipse est reuersus,& Iohanni fuit coniunctus,effectus ei manus dextera,& optimè simul ferēs onus administrationis: cùm ille quidem propter Præfecturam nihil esset factus insolentior: hic verò esset purus ab omni inuidia,& ei vero amore colligatus.Sic ergò ambos habebat Alexandri monasterium.

Post aliquod autem tempus à Philotheo persuasus Iohānes,recedit quidem ab hoc loco.Venit autem ad quendam locum,ex æquo liberum à turba ciuium, & à difficultate solitudinis.Locus verò est Bythinorum quidem regionis:situs est autem in faucibus maris,cui ex aduerso situm cernitur,quod vocatur Sosthenium. Hoc siue propterea, quòd sit remotum à strepitu,siue propter aliquid aliud, tunc quidem nominabatur Irenæum. cùm Iohannes autem rem ipsam nomen loco dedisset, propter perpetua quę ad Deum fiunt cantica,in hodiernum vsque diem nominatur monasterium ἀκοιμήτων,hoc est,Non dormientium. Nam cùm eandem formam, quam Alexander, imitatus esset Iohannes, eorum qui per vices canebant,nullo somno interruptam faciebat glorificationē. Cùm huc autem ille sacrum transtulisset monasterium, (locū enim iam dono acceperat ab illo,qui priùs dictus est Philotheus)dici non potest,quantis officijs & honoribus sibi promerebatur & in suam redigebat potestatem Marcellum,sciens se quidem esse ætate prouectum: illum verò & exercitatione,& doctrina,& ingenij acumine,& alijs omnibus bonis lōgè excellere.Quamobrèm communium omnium cura Marcelli fidei erat credita. Nam hunc quoquè Iohannis futurum successorem diuina nouerat prouidētia, & volebat eum pulchrè erudire in ijs,quæ pertinent ad regēdum. Hoc verò & alijs quidem indicijs significabatur: hac re autem vel maximè euasit manifestum,quòd ambo eodem die, Iohannes quidem ascendit ad gradum presbyterij, Marcellus autem ad gradum Diaconatûs.

In monasterio Iohānis perpetuus itidem agitur cultus diuinus.

Non hæc verò solùm futurum significabant: sed etiam vir quidam, qui ipse quoquè pręerat gregi participi rationis,qui non longè aberat à monasterio Iohannis,cui nomē erat Macedonius,vita autem purissima,& diuina quædam & prophetica anima. Is quoniam non latebat Marcellum, sed & ille videbat videntem, & cùm esset propheta, non ignorabat eum,qui erat similis,& assiduè ad eum veniebat. Is prædixit futurum, vt non solùm gregi præesset,sed simul omnia: quòd scilicet futurus esset clarus propter virtutem,& quòd vniuersam ferè terram & mare impletura esset eius gloria: quòd multi Græci & barbari ab illius lingua pendentes, patriam quidem abiuraturi essent impietatem, Deo autem essent consecrandi: quòd Deus valdè in ipso & per ipsum esset glorificandus,& multi filij Dei per illum essent futuri,& digni essent censendi paterna hæreditate. Hæc ille quidem dicebat: an autem effectum sint consecuta, ostendet id, quod est posteà consecutum.

Multa Marcello futura prædicit Macedonius.

Marcellus verò hæc audiens, quinetiam ea quę audijt faciens, nihil vnquàm de se magnum aut mente concepit,aut est locutus:sed hoc potiùs,quòd cùm alios excelleret, & esset primus, seipsum existimaret & nominaret omnium vltimum. Id autem ex illo quoquè significatur. Is cùm aliquandò delectaretur sermone senis huius admirabilis, diù quasi quibusdam fruebatur delicijs,& ab illius lingua pendens, non aderat monasterio. Apud monachos, cùm abesset, inciderat iucundissima de eo narratio, & de eo habebantur sermones quidam apud Iohannem. Atque ex monachis quidem ij, qui erant probiores,& alia huius viri admirabantur: quinetiam hoc quoquè addebant, quòd à Præfectura se remouisset,& sedē tam facilè reliquisset,rem, quæ solet fieri à valdè paucis.Improbi autem,& qui ignorabant Marcelli animi magnitudinem,hoc ipsum, quòd fugisset gloriam,dicebant in se habere quandam materiam & occasionem gloriæ cupiditatis. Neque enim cùm liceret Marcello imperare, maluit ipse parére alijs: sed quòd non ignoraret futurum,vt Iohannes ei in honore pręferretur,& eum esse,qui erat in hac Pręfectura successurus,mâluit se fuga subducere,quàm videri illi secundum:nec facilè sustinere potuit eum esse prælatum.

Insignis S. Marcelli humilitas.

Habet suos obtrectatores.

Hęc etsi essent confutatu facilia, accuratiùs tamen docebit experientia. Iohannes enim volēs declarare,ad quàm profundam venisset Marcellus humilitatem, & persuadere

dere monachis, nè facilè condemnarent: Rebus, inquit, ipsis, ô filij, committendum est iudicium. cumque nihil aliud dixisset, in animo versabat redeunti Marcello vilissimum ordinē ministerij, nempe asinorum curam, ei credere. Postquàm ergò ille rediјt, & hoc quod videbatur maximè ignominiosum, in conspectu omnium iussit Pręfectus, Marcellus hîc manifestum dedit argumentū suæ modestiæ & demissi spiritûs. Non solùm enim iussum lubens accepit, sed fecit etiam aliquid elegantius. Adeò enim lubenter dixit se subire hoc onus ministerij, vt id etiam poneret in loco beneficij, & rogaret vt datis scriptis sibi caueretur, vt nec, si vellet quidem, posset ab eo recedere. Et nō sic dixit quidem, non autem fecit. Neque fecit quidem, sed paruo tempore: sed in factis ipsis visus est longè acrior. Tandiù autem perseuerauit in hoc ministerio, donèc omnes multis precibus supplices ab eo contenderunt, vt eis quidem ignosceret: ab hoc verò seruitio discederet. Absurdum enim esse, talē virum tam vilia subire ministeria, qui gregi rationis compoti dignus erat pręesse. Reipsa ostēdit syncerā animi sui modestiam & humilitatem.

Non multum temporis intercessit, & Iohannes ipse, qui monasterio præerat, migrauit ad Dominū: statimq; D. Marcellus fratrum suscipit Pręfecturam, & charismatum radij quales & quanti in eo essent, omnibus euasêre manifesti. Sed quidnam eius quispiam primùm fuerit admiratus, insignem'ne eius in pauperes misericordiam, an, quæ propter eam facta sunt, miracula? qui sic quidem communia (nihil enim habebat proprium) consumebat, vt videretur paulopòst & ipse, & monachi, redigendi ad egestatem. Tam abundè autem assiduè suppeditabat, vt non minùs, quàm quod fecit Dominus, conspiceretur etiā in seruo fieri. Quomodò enim tunc non plures quàm quinq; panes, & duo pisces, aluērunt multitudinem hominum ad satietatem: ità nunc quoquè paucis quotidiè alebatur multitudo egentium: & ea rursùs eis minimè deficiebant. Sed hæc quidem ità se habebant. Quemadmodùm autem ex rebus difficilimis, & quarum nullus sperabatur exitus, à superis ei data sit solutio, & quæ ei dicta sunt, finem acceperint, par est paucis dicere. Fit Abbas. Mira eius in pauperes benignitas. Matt. 14.

Auctus quidem erat ei grex quotidianis accessionibus: & multitudine quotidiè dilatatus, efficiebat pecoribus arctam habitationem. Opùs ergò erat Pastori, maiori quidem atrio: maiori autem domo orationis, maiori & alimento, & reliquo sumptu ijs, qui collecti fuerant. Ille autem tunc quidem vel maximè omnia exhauserat in egentes. Erat verò ei opùs pluribus sumptibus, & maximè ad tantam virorum multitudinem. Fuerunt autem hæc Deo curæ: & rem, vt solet, traducit ad abundantiam. Erat enim quidam Pharetrius, optimus ex optimis, & longè ditissimus. Is cùm acrem quendā concepisset amorem eius, quæ est ex Deo, philosophiæ, secum acceptis illis suis ingentibus diuitijs, & filijs adhuc téneris, venit ad Marcellum: & omnia simul, nempe & pecunias, & filios, & seipsum, Deo consecrat: seipsum quidem & filios sacra veste induens monastica, opes autem conuertens ad vsum monasterij. Et primùm quidem sacram domum orationis eis & latiorem, & excelsiorem, & ità, vt nunc se habet, construit: vt & multitudo colligeretur, & in nullas redacta angustias, opus Dei perageret. Deindè reliqua omnia, fratrum domos, andrones, tam qui peregrinos, quàm qui ægrotos excipiebant: & ad summam, domos, alias quidem quæ laborabant & ruinam minabantur, renouauit: alias autem magnificè excitauit: & aliorum omnium, quæ huiusmodi vitæ communi opùs erant, præbuit abundantiam. Pharetrius vir ditissimus & se, & filios, & res suas Deo consecrat.

Hæc quidem ità se habebant: magno autem Marcello grex in dies crescebat, & augumentum accipiebat. Omnes enim attrahebat illius Siren, nempe suauis oratio, coniuncta cum vita purissima. Porrò autem cùm etiam credidisset salem diuinum esse factum eum, qui ei parebat, gregem, eos mittebat, vt alios quoquè diuino sale implerent & voluptate. Et quomodò ex magna Edem quatuor dicunt manare fluuios: ità etiam ex Marcelli tabernaculo cœpit per vniuersum ferè orbem terræ profundi purum & iucundissimum & salutare fluentum, illa, inquam, accuratissima vitæ, quæ ab eo agebatur, imitatio. Prætereà autem supernarum potestatum ministerij, quod nullo somno interrumpitur, zelus, cùm hinc cœpisset initium, venit ad primā & vrbium reginam. Deindè ad alia quoquè loca transijt imitatio. Et siue quis templa extruebat, aut monasteria, siue aliquid aliud sacrum faciebat, à Marcello etiam accipiebat curatores & duces. Sic monasteriorum & templorum, quę erant vbiquè, per suos discipulos communis extructor fuit, & communis curator. Persuasum enim habebant, Gen. 2. Multa monasteria imitātur perpetuò diuinas promēdi laudes studium.

qui hæc ab illo quærebant, non solùm se fore illius doctrinæ participes, sed etiam quandam gratiam & sanctificationem ab illo etiam ad eos esse venturam, quomodò qui sunt sacrarum aquarum participes. Ei verò, cùm hæc ageret, dolore & voluptate distrahebatur animus. Nam vt pater amans filiorum, cùm ei auferrentur filij, dolore afficiebatur. Vt qui autem seruator multorum, & per illos multis esset vtilis, lætus eos emittebat: tum etiã, quòd illius quidem secundùm Deum filij, aliorum patres: eorum autem oues, fuerunt pastores aliorum.

Neque tamen temerè ac leuiter emittebat discipulos: sed cùm eos priùs multis confirmâsset sermonibus, & DEVM testem in eos inuocâsset, quòd neque mores dissoluerent, neque habitum mutarent, nec de accurata ac perfecta viuendi ratione aliquid remitterent: sed & illi mores, qui erant ab initio, tanquàm legem perpetuò conseruarent, & maximè concinnæ & per omnia optimè compositæ viuendi formæ, alijs causæ essent. Illi autem, quæ ab illo acceperant munera & mandata, tam pulchrè conseruârunt, vt, quod ipse illis, hoc ipsi essent alijs, & per omnem ferè terram & mare hæc bona sementis ab eis distribueretur. Sed de illius quidem viuendi ratione, & præterèa de eius insigni gloria propter virtutem, & quòd omnium maximè eam fugiens, longè magìs suæ famæ celebritate impleuit omnem terram, & præterea de eius solertia, de humanitate, de eorum, qui vbiquè erãt, cura & solicitudine, De his, inquam, omnibus, velutì quædam solùm indicia & vestigia significauit oratio. Vult autem pauca quoquè ex eius miraculis in medium adducere, & non iniucundam cum vtilitate narrationem largiri pijs auribus.

Quo plus fugit gloriam S. Marcellus, eo fit celebrior.

Quidam tres Episcopi, qui fuerant apud hostes captiui, & modò liberati erant calamitate, accedunt ad Marcellum, & rogant, vt eis daret, quod ad reficiendum erat necessarium. Ille autem cùm & eorum curam gessisset, & eam, quam sperabant, dedisset eis consolationem, ipsique, quoniam multum temporis præterierat, vnusquisque domûs suæ & Ecclesiæ meminerant, eis abundè suppeditat viaticum. Viaticum verò erat aurum: & iubet eum, qui impensis præerat, (erat autem ei nomen Iulianus) auro donatos Episcopos emittere. Is verò ex decem, quos tunc habebat, stateribus, solùm tot affert, quot erant viri numero. Magnus autem ille (nihil enim eum ex ijs, quæ erant, latebat) iubet, vt citra vllam parcitatem det omnia. Sed ille ne sic quidem se purè gessit. Sed cùm dedisset nouem, vnum detinebat, volens vtiquè fungi officio boni œconomi, vt ijs, qui, vt solebant, veniebant, pauperibus aliquid haberet quod daret. Quid ergò accidit, & quomodò vtrunque docetur Iulianus, neque de futuro esse solicitum, nec existimare, magnum Marcellum aliquid latére eorum, quæ fiunt? Venit ad Marcellum homo quidam motus à superis, & donat eum nonaginta talentis. Ille autem eum qui susceperat dispensationem, arguens, vt par erat, vt qui non rectè esset vsus dispensatione: Eccè, inquit, ô parce, quis sit exitus tuæ parsimoniæ. effecisti enim, vt totis decem talentis nobis minor esset, quàm erat futura donatio. Cùm enim essemus accepturi decuplum eorum quæ dedimus, proptereà quòd vnum dare noluisti, ijs quæ præterea accepturi eramus, decem priuati sumus. Sed hoc quidem fortasè fuerit euidens argumentum, non solùm quòd præuideret, sed etiam quòd non oporteat esse solicitum de futuro, & quòd magna esset eius in egenos benignitas.

Liberalitas ei' in 3. Episcopos.

Obiurgat œconomi sui tenacitatem.

Quoniam autem de prophetico eius dono parùm quid significauimus, tempus est, vt bibamus etiam de fonte curationum. Quidam ex monachis nomine quidem Elpidius: morbo autem erat implicatus, qui omnem spem superabat. nam totum quidem os eius graue vlcus depascebat: tota verò ea pars, quæ linguæ subest, habebat ingentem, qui excreuerat, carnis tumorem: quod quidem ei reddebat mutum & inane instrumentum. & hoc accedebat intolerabilibus illius doloribus, quòd nec ipsos quidem dolores posset enunciare. Ambo autem hæc, vlcus, inquam, & tumor, cùm probrum etiam & dedecus accepissent, efficiebant vt mors esset ei optanda. Hic ergò cùm accedente aliquandò sancto, toto pectore ingemuisset, & vix esset locutus, tantùm dixit: Hei mihi, me nunc despicit magister. Ille autem tantum aberat, vt despiceret, vt statim commotus sit ad preces, & clementiæ lachrymas ex oculis emiserit. Deindè cùm tumorem & vlcus tetigisset, hoc quidem sanat, illum verò facit euanescere: & os ei purum reddit & mundum, & aptum, vt alioquì loque-

Tactu & precibus sanat morbũ horridum.

quereretur absque vllo impedimento, & ei esset vtile instrumentum ad agendas gratias.

Quidam alius monachus, nomine Stephanus, qui secundùm naturam quidem admittebat alimentum: vt id autem per naturalem exitum procederet, hoc minimè habebat: extremis cruciabatur doloribus. Cùm ars autem medendi ea in rediù esset versata, dolores quidem augebat vulnerum acerbitate: quæ verò sunt apud eos elateria & purgationes, probabat esse inania, studiumque & operam frustrà in eis consumi. Cùm ergò videretur malum inexpugnabile, & non multùm abesset, quin is disrumperetur, id renunciant Marcello. Ille autem precatus quidem est, sicut consueuerat: cùm verò venisset ad laborantem, partim quidem ventrem manu tangens, partim autem dorsum, tãquàm propellens, & ad inferiores partes agens materiam, illi quidem concessit progressum, qui est secundùm naturam: viro autem, vt ea liberaretur, & vitam ageret sine molestia. Aliũ periculosè laborantẽ curat.

Porrò autem is quoquè, qui paulò antè dictus est Iulianus, qui conuictus fuit non rectè dispensare, sicut priùs donum perspicacitatis, ità etiam Marcelli curationum donum fuit expertus. Nam is quoquè morbo laborabat, qui & medicina, & omni precatione erat, vt ille putabat, superior, & citra vllam dubitationem mortem minitabatur. Accersitum autem rogat adesse Marcellum, non vt acciperet curationem, (nam hoc ne sperabat quidem) sed vt ei decedenti preces concederet viatici. Ille verò cùm accessisset, primùm quidem eius medetur animæ: Nè, inquit, ô fili, tam humiliter & abiectè & tam humano more de Deo sentias, neque rebus nostris metiaris res illius. Nam nostrûm quidem aliquis, hoc quidem fortasè potest, illud verò minimè: Deus autem omnibus & magnis & paruis ex æquo est potentior. Quomodò ergò nos quidem paulò antè pusillum & sordidum animum, Deus verò suam ostendit munificentiam: ità etiam in morbo existima, illum præclarè, vt Deum decet, omnia & magna virtute facere: qui etiam nobis data venia incredulitatis, largietur salutem. Cùm sic dixisset, animæ curationem corporis quoquè sanitas est consecuta. adeò vt posteà cùm non tam temerè vixisset, sed vt eum decet, qui est DEI amicus, fuerit sacerdos, dignus Marcelli doctrina & sacerdotio. Sed quale est hoc, quod sequitur? quàm est incredulis quidem valdè terribile, apud fideles autem in magna habetur admiratione? Itèm alium restituit, nihil minùs sperantem.

Vir quidam, qui laborabat morbo sectæ Samaritanorum, laborabat corporis morbo immedicabili. In eius enim corpore erat enatum vulnus. Vnguenta autem, & medicamenta, & quæcunque ab arte adhibebantur, conuincebantur nihil posse. Ad extremam itaque spem adspexit Marcellum: & cùm ad eum venisset, statìm cum eo egit precibus. Ille autem, & quisnam esset, rogauit, & vndè, & quænam ei esset religio. Omninò verò hæc non fecisset, nisi ad eius adspexisset animam. Cùm ille autem dixisset, se quidem esse Samaritanum: polliceretur verò, quòd si morbo liberaretur, & protinùs suam mutaret opinionem, & ad Christianorum lubens accederet sententiam: precatur senex, & preces consequitur sanitas. Cùm ergò statìm edidisset confessionem, & viam rectam esset ingressus, nondùm quatuor diebus præteritis, statìm ad priorem reuertitur falsam religionem, Canis, aiunt, ad vomitum. Quomodò autem fidei rectitudine curatio corporis, ità vitiosa fide morbus est accensus. Hæc verò nequaquàm latebant Marcellum: sed cùm rursùs ad ipsum redijsset Samaritanus, ei quidem exprobrat mutationem: rursùs autem ignoscens, morbo medetur. Cùm verò iam bis & tèr & sæpiùs, corporis quidem morbus cessâsset, reuersus autem esset morbus animæ, & illum rursùs reuocâsset, Christus est, inquit, qui te curat, non ego. Tua verò de opinione pacta conuenta, non mecum, sed cum illo fieri existima, quem nemo latére potest, neque decipere. Omni ergò deposita fraude & impostura, puram illi confitere religionem, & certò scias fore, vt purè carnis sequatur curatio. Cùm autem ille infelix & amens dixisset, se, quicquid accidisset, nunquàm posse patriam relinquere religionem, ipse quidem abijt nihil locutus: Ille verò infelix cùm parùm processisset à monasterio, & violentiùs morbus eum esset aggressus, duplici, proh dolor, morte moritur, nempe carnis & animæ. Hæc cùm magnus ille audiuisset, & lachrymas emisit, rem esse luctu dignam arbitratus: & hoc solùm dixit, Non tentabis Dominum Deum tuum: tanquàm propter illum dans præceptum omnibus. Iudæum sanat, isque credit in Christum. Redit mox ad vomitũ, & morbus redit: idque crebrò fit. Perfidus Iudæus miserè perit. Deut. 6.

Nobis autem conuertenda est hæc oratio ad aliam fidelis hominis curationem, quę vt fuit celerrima, ità etiam iucundissima. Quidam nomine Cyrus, priùs quidem corpore robustus, & ad pugilatum valdè bonus, posteà autem inter monachos quoquè admirabilis: hic ergò cùm paulò antè subijsset monachatum, tanquàm alius Iob, malo vlcere percutitur à maligno. Totum enim eius dorsum graui ferit vulnere. Id autem desupèr à collo incipiens, & carnem totam depascens deperdidit, & quæ sub ea erant, ossa purè nudauit. Acres verò, & qui verbis exprimi nequeunt, dolores hominem penetrantes, neque rectum stare, nec accumbere, sed neque sedere sinebant sine cruciatu. Hic ergò, omnibus & medicis & artibus præteritis, ad Marcellum solum, & per illum ad Deum confugit, & ab eo petit curationem. Ille autem cùm manus & mentem statìm in altum sustulisset, & vt solitus erat, orâsset, deindè manu vlcus tractans: O vir optime, inquit, te quidem ab his non oportet superari. Neque enim eum, qui pugnat cum ijs, qui non sunt adspectabiles, oportet gerere curam carnis. Sed confide. Nam si tibi altissimum posueris refugium, fugiet hæc plaga à tuo tabernaculo. Dictum fuerat, & omnia simul protinùs videbantur, ossa, carnes, pellis, illa quidem tecta, hæ verò repletæ: pellis autem extensa: doloresque cessauerant: adeò vt in eo propemodùm impletum fuerit sacrum prædictum Ezechielis: Adspexi, & eccè super ea nerui & carnes nascebantur: & pellis super ea ascendebat.

Iob 2.

Repentina curatio morbi immedicabilis.

Ezech. 37.

Quòd autem non solùm præsens hic vir diuinus, sed etiam absens similiter faciebat miracula, declarabit id quod sequitur. Cuidam viro, Eugenio quidem nomine, Diacono autem sacra authoritate, vxor parturiebat. Cùm verò adesset tempus partûs, vehemens eam inuasit febris. Atque erant quidem acres dolores, febris autem violenta. ociosis itaque esse obstetricibus licebat & medicis, & vna spes deincèps erat Marcellus. Et sanctus quidem orabat: Eugenius autem eius pedes prænsabat, qui ei omnia simul dicit, partum, inflammationem, super nouaculæ, vt aiunt, aciem stare mulierem. Quid deindè? Cùm panem benedixisset magnus ille Marcellus, ei donat, & iubet eum poni supra pectus mulieris. Ille verò fecit, quod ei imperatum fuerat: & protinùs infans egreditur ex vtero, & febris è corpore. Illa autem tanquàm ex fossa aliqua aut ex inferis esset reuersa, Vbi est, inquit, qui meam animam extraxit ab inferis? Cùm autem interrogaretur, quisnam & quali forma is esset, statìm omnia retulit, figuram, capillos, vestem, formam, & omnia descripsit oratione: adeò, vt vel ij, qui nō erant admodùm sapientes, intelligerent illum ipsum esse Marcellum admirabilem. Atque illa quidem ex Marcello vel absente tantum fructum est consecuta, vt per ipsum & vixerit, & pepererit.

Obserua vim panis benedicti.

Quid verò Eudoxius, qui ipse quoquè non paruus, & non parua est consecutus, nec eiusmodi, vt sint leuiter consideranda? Sed fuit ille quidem vir, qui se exercebat: sed erat ei totum corpus relaxatum, & solutæ erant omnes eius compages: precibus autem & lachrymis magni Marcelli, & adstricta fuit membrorum solutio: & quod est longè maius, qui paulò antè iacebat in lecto, missus est vt seruiret alijs. Quòd verò Angeli quoquè simul erant cum Marcello, & maximè cùm ad preces accederet, declarabunt quæ mox sequuntur. Quidam Sergius, qui ipse quoquè præerat gregi capaci rationis, & ad flumen habitabat Euphratem, illuc quoquè fama veniente de Marcello, efficitur ardens amator illius virtutis. Cùm autem fama illius magìs cresceret, ad eius quoquè conspectum venire desiderat. Itaque postquàm venit, & rem ipsam experientia inuenit esse fama maiorem, precatus est ipse quoquè cum Marcello, stante ad orationem. Cùm ergò ille inclinaret caput, & genu flecteret, ille quidem iacebat: hic verò videt illud admirabile, duos quosdam veste candidos, forma verò coruscantes, Angelos scilicet vtrinquè stantes, & eum humo tollere & subleuare. Atque statìm quidem vultus eius luce tanquàm fulgure est illustratus: admiratione autem perculsus fuit eius animus, voxque est ei ablata, & manabat sudore, & propemodùm deductus est ad mortem: adeò vt qui aderant, nihil ex ijs quæ ille videbat, videntes, mirarentur & dubitarent, & virum interrogarent cum stupore. Cùm autem audiuissent, non minùs quidem admirati sunt Marcellum propter suam in Deum fiduciam: Deum verò, propter ineffabilem charitatem in homines.

Eudoxij curatio.

visio Sergij Abbatis circa S. Marcellum.

Ex his & similibus tantus fuit omnium amor in Marcellum cum admiratione, vt instàr

ſtâr rei alicuius diuinæ, per eius nomen iuſiurandum conciperent, non ſolùm alij, ſed etiam primi ex ijs, qui ſe exercebant: & vel illum ſolùm videre, magnum eſſe ducerent, & de quo eſſet acriter contendendum. Cùm ab Eliſeo aliquandò, qui monaſterio, quod erat in Deſſa, pręerat, & virtutis magnam ducebat rationem, ex Marcelli diſcipulis fuiſſet quidam hoſpitio acceptus, (erat autem ei nomen Petrus) hic ergò poſtquàm deductus fuit ad ſermonem, & multùm verſatus eſt in laudando magiſtro ſuo apud Eliſeum: Superuacaneum eſt, inquit Eliſeus, ô frater, de Marcello apud nos producere orationem. Nam ego horum tibi ero teſtis idoneus etiam apud alios: qui de eo multùm Deum precatus, & eius virtutis nóui altitudinem, & animi motiones: quinetiam ipſam formam eius corporis. Cùm hæc audijſſet Petrus & miratus fuiſſet, reuerſus eſt: & ſancto omnia narrauit, rem quidem faciens importunam & moleſtam ei, qui à gloria captanda adeò erat alienus: narrauit tamen. Narrationi autem intererat etiam quidam Pontifex, ſed inops & egenus rerum neceſſariarum. Atque magnus quidem Marcellus, qui laudes non minùs ęgrè ferebat, quàm probra, ſiſtit quidem curſum eius orationis: petit autem, cùm ſciret eum habere, vt det ei mutuò duos aureos, vt pauca elargiatur pauperi. Ille verò cùm eſſet valdè parcus, eos dare recuſauit. At non longo ab hinc tempore, inquit magnus, nec ipſum tibi corpus remanebit: ſed id quidem ſepulcrum, aurum autem accipiet commune monaſterij. Nondùm duo dies prępterierant, & ille quidem vitam finijt, pecunias verò accepit commune. Atque multa quidem fortaſsè coniecerint homines, in multis autem etiam aberrauerint, ſi hoc tentent quærere, cuinam quidem æqualis, quonam autem inferior, & quonam ſuperior fuerit ſanctus. Deus verò ne hoc quidem reliquit obſcurum. Quomodò autem, ijs qui volunt, iam ſignificabit oratio.

Eliſeus Abbas diuinitùs diſcit & virtutes S. Marcelli, & formã corporis.

Eſt quædam ciuitas, quæ nomen accepit à Pompeio: incolitur autem ad Pontum Euxinum. In ea vir quidam præfuit monaſterio, nomine quidem Gaudiolus, plenus autem diuino ſpiritu & repletus gratijs. Cum eo propter aliquod negocium congreſſus Thalaſſius, (erat verò hic quoquè vnus ex magni Marcelli diſcipulis) hic ergò cùm aliquandò vidiſſet Gaudiolum, iuſtè quidem, iraſcentem tamen in aliquos ſui gregis, & cùm priùs reſilijſſent, reuertentes ipſos non admittentem, petijt vt admitterentur: & exemplum dedit, quod erat propinquum, Marcelli manſuetudinem. Is autem ei ſtatim dixit: O vir pręclare, non eſt idem Gaudiolus, quod Marcellus: ſed quantum interſit, hinc ſcies. Nam cùm Moſem poſueris, ei etiam oppone Marcellum. Deus enim mihi oſtendit euidentiſſimè, quòd quæcunque legiſlatori, ea etiam inſpirauit Marcello.

Gaudiolo Abbati à Deo reuelatur S. Marcelli excellens virtus.

Nos verò alia quoquè adijciamus: non vt virum ex his rectè videamus, ſed nè pulcherrimis priuemur narrationibus. Quidam diſcipuli ab eo aliquandò miſſi ad Euxinum, retrò nauigare ſtatuerunt. Cùm autem, vbi à terra ſoluiſſent, nocte tota fretum ſecâſſent, defeſſi priuſquàm mare tranſmiſiſſent, appellunt in quendam locum valdè aſperum, & in quo nauibus nullus erat portus, nec fida ſtatio: cumque ventus ſpirâſſet vehementiùs, fieri non poterat, vt ſalui eſſent. Atque illos quidem ſomnus opprimit: ille autem appáret vni eorum dormienti. Páret is viſioni, párent etiam reliqui: ſoluunt nauem, à loco illo recedunt, in oſtium ponti nauigant: & cùm in tuto eſſent, caligo occupat aërem, & procella pontum furore agitat, & ità inſurgunt fluctus, & mare conturbatur, & naues obruuntur, vt aër quidem fletibus, mare autem eſſet impletum naufragijs. Alij aliàs mittebantur ad Orientem, & Marcelli adiuti precibus, tunc quidem nauigârunt: cùm verò viſum eis eſſet reuerti, in terram appulerunt: & alios quidem ſanos accepit ciuitas Ancyra: Paulum autem vnum ex his, grauis morbus inuaſit. Comitibus autem illum quidem ęgrotantem relinquere erat impium: vt eum verò ſecum ducerent, fieri non poterat: vt illi autem rursùs cum eo manerent, erat valdè difficile. Ille valdè ſuſpirans & eiulans, Vbi ſunt, inquit, ô pater Marcelle, tuę preces? Nam tu quidem me Deo commendâſti, ego autem iam pereo. Neque hoc quidem mihi graue, etſi ſit graue, ſed quòd extra tuum gregem, & procùl à meis fratribus. Hæc ille quidem dixit Ancyræ cum lachrymis: ille verò cùm eſſet in monaſterio, audiuit: & ſtatim Paulus quidem conualuit: magnus autem Marcellus accerſito Cæſario, iuſſit horam ſignari: Vnus, dicens, ex fratribus, qui eſt procùl à nobis, & eſt graui morbo oppreſſus, aſſerit ſe nihil accepiſſe vtilitatis ex mea ad Dominum cõmendatione. Sed propè eſt Dominus omnibus, qui eum inuocant in veritate, & eorum, qui ipſum timent, faciet voluntatem

S. Marcellus apparet cuidam in ſomnis.

Pſal. 144.

lutitatem,& eorum preces exaudiet, & eis dabit salutem. Hæc is quidem descripsit: ille verò conualuit,& reuersus est. Ostensa est autem scriptura,& eádem hora inuentum est, Paulum conualuisse Ancyræ,& Cæsarium scripsisse in monasterio.

Ingens fames. Deus aliquandò terram vexabat fame, eaque fame, qua nescio an vlla vnquàm fuerit deterior. Monasterij autem horrei Præfectus Malchus,qui frumentum suppeditabat pistoribus, postquàm vniuersum ferè consumptum fuerat,(sufficiebat enim ne ad totos quidem decem dies, & necessè erat fame perire monachos) accedit ad præclarum Marcellum,& ei renunciat frumentum esse consumptum. A quo audiuit, vt faceret quæ consueuerat,& hoc ei nulli esset curæ. Ille arbitratus eum sperare alicundè soluendam esse inopiam, absque vlla solicitudine suppeditauit sicut consueuerat. Quinque deincèps dies præteriêrunt: & cùm nihil euenisset eorum quę sperabat, rursùs dicit,& ei causam reuocat in memoriam. Audit verò eadem. Postquàm autem ad alios quoquè duos consumpsit,& non multùm abesse videretur,quin esset vniuersum consumptum, ille quidem rursùs accedit conturbatus: Marcellus verò statìm accedens ad horreum, parturiens id statìm implet,& incipit parere: & quod est admirabile,& omnem superat rationem, quandiù dictus quidem Malchus metiebatur, frumentum videbatur diminui,& minari futuram mox egestatem. Cùm autem postridiè ingrederetur, eadem magnitudo erat & idem cumulus: & apparebat perindè, àc si ne parùm quid ablatum esset pridiè. Quòd verò hęc non essent deceptio oculorum,fidem facit tempus. Tandiù enim frumenti fuit hoc admirabile augmentum & acceptio, quandiù mansit grauis illa & infinita fames. Sed hîs quidem ostenditur, sanctum & nutrijsse viuos,& conseruâsse eos, qui erant in periculo. Quemadmodùm autem se gesserit sanctus in excitandis mortuis, & fugandis dæmonibus, statìm dicetur.

Miro modo vir sanctus auget frumentū.

Aegrotabat quidam, & in lecto decumbebat, nomine Paulus, habitu monachus. Is cùm extremum iam duceret spiritum, mittit ad sanctum,& rogat vt veniat. Postquàm autem,via confecta, qui missus fuerat,venit ad monasterium, & fuit coram magno Marcello,quoniam ille tunc de rebus disserebat grauibus,& de sacris tractabat dogmatibus,contendens cum Antistite Chalcedonis, & qui missus fuerat,est reuersus, & qui ęgrotabat,erat mortuus. Cùm ergò iam peracta essent, quę fiunt mortuo,& paratus esset ad efferendum, (hoc autem non alia de causa prouisum fuerat à superis, quàm vt maiorem casum, & maius miraculum, & Marcelli virtutem maiorem ostenderet) vbi factus fuit disserendi finis,venit ad ęgrotum: & cùm illum vidisset mortuum,& iam paratum ad efferendum, motus quidem est animo, & ex eius genis fluebant lachrymæ: neque remisit tamen suam ad Deum fidutiam: sed cùm manus simul & oculos & animam ad eum sustulisset, est aliquandiù precatus. Deindè non septiès quidem inspirat,
3. Reg. 18. sicut olìm zelator Elias: sed solùm manum imponit mortuo. Qui autem aderant, aliâs eum velle putantes,& non vt mortuum tentare,dicunt: Est mortuus. Simulatquè verò illi hoc dixerunt,surrexit mortuus: vidensque ostensus est & loquens,& eorum,quę illic erant,meminit spectaculorum. Sic ille,qui,si audendum sit dicere,vel Sole clarior apparuerat,nolebat,quòd ad se attinebat,multis apertum fieri miraculum: sed & ei qui surrexerat,& ijs qui adspexerant,sicut meus Iesus,pręcipit silentium: tantum adferens
Mat. 1. studium fugiendę gloriæ, quæ est ab hominibus, quantam ipse erat à Deo consecutus. Quocircà nec permisit vt lateret id, quod factum fuerat, is qui gloria semper cir-
1. Reg. 2. cundat eos,qui ipsum glorificare voluĕrunt. Nam qui ea suis oculis adspexerant, eius iussa parùm curantes, cùm nec vellent celare, nec alijs tantum bonum inuidere, ea quæ viderant,ad multorum aures transmittunt: nec hocipsum quidem celantes, quòd cùm rem tam magnam fecisset, eos iusserat silere.

Mortuū excitat, iuberq; haberi rē tacitā.

Oportet autem eius quoquè virtutem ostendere aduersùs dæmones. Attulerunt ad eum aliquandò quatuor simul dæmoniacos, quos sęuissimi & pessimi inuaserant dæmones. Et ille quidem precari: illi autem statìm cœperunt insanire. Atq; primùm quidem in eum loquebantur blasphema, & homines vehementer conturbabant. Deindè cùm preces magìs vigerent & inualescerēt, illi etsi non viderentur plagas accipientes, dolores in publicum proferunt,& clamare incipiunt: Iube nos exire, quoniam in nos accepisti potestatem: insidiosè quidem illi hoc & malignè. etenim ostendent hæc, quæ deincèps sequuntur. Cùm itaque intellexisset insidias magnus Marcellus, neque conuersus est ad id,quod dictum fuerat,neque eos increpauit: sed ad cęlum solùm intuens, perseue-

Quatuor dæmoniacos sanat.

perseuerabat in oratione: & nihil aliud quàm, Serua tuum figmentum, ô Christe, diù rogans dicebat. Et illi quidem rursùs rogabant, vt iuberet: ille autem non obtemperabat, sed in eos diuinam virtutem inuocabat: sicque expulsi sunt, & viri simul liberati sunt à plaga. Cùm autem causam rogarent, qui tunc aderant, cur dęmonibus se cessuros confitentibus ab initio nihil præcepit, ille respondit: Quoniam dicentes me in eos accepisse potestatem, non aliud agebant, quàm quòd vanę gloriæ laqueis me conabantur implicare. Et illorum quidem quatuor virorum res ità se habuerunt. Præclarè eludit fraudem malignorum dæmonũ.

Paulò pòst autem Lazarus quoquè quidam, qui corripiebatur furore dæmoniaco, & linguam diù ore exertam & pendentem habebat, sicut canes, & spumam deindè expuebat, eandem quoquè consecutus fuit curationem. Nam cùm primùm eum sanctus benignis vidit oculis, & precatus est ei suæ plagæ curationem, statìm conspectus est sanus, & liberatus est à dęmone, qui eum occupabat. Et quid opùs est illius cuncta dicere? Facilius enim est stellas numerare, aut maris fluctus metiri, aut aliquid aliud aggredi, quod fieri non potest, quàm illius res omnes inuenire. Verumenimuerò pauca quædam de illius etiam moribus adducenda sunt in medium, vt sciamus, quòd à quo hæc gerebantur, illa quoquè ei omninò debebantur: & simul quæ in longum producitur oratio, varietate vitabit satietatem. Aliũ curat dæmoniacum.

Hic magnus Marcellus cum alijs bonis quę habebat, sanctorum quoquè reliquiarum tenebatur magno & vehementi amore, eas existimans esse dona cælestia, & reuerà plurimi facienda: & qui aliquid tale ad eum deferebat, appellabatur seruator & benefactor, & videbatur esse missus ex ipsis cælis. Deus itaque, qui in hoc prompto & alacri animi studio ei opem ferebat, multos ex multis locis adducebat, qui hunc eius amorem consolarentur, & dona quæ erant maximè optanda, offerebant ei tanquàm amico: partìm quidem ex Persis, partìm autem ex Illyrico, partìm ex ijs, quæ erant vbiquè, regionibus. Ille verò quemadmodùm, & cum quanta sua delectatione, & cum quanto honore & reuerentia ea excipiebat: simul quidem hinc ostendens suum amorem in communem Dominum, eorumque mortem laudans & beatam prædicans, & similem, si fieri potuisset, cupiens consummationem. Quale autem esset eius desiderium sciẽs Deus, & volens ei gratificari, ei sępè priùs ostendit, & priùs significauit, hoc aut illo die venturum aliquem, qui ei sit allaturus ea, quę desiderat. Ille verò & ipse se pręparabat, & curabat vt esset totus eius grex paratus, & ità vehementi ardentique motu cordis, & supinis, vt aiunt, manibus preciosas suscipiebat reliquias. Verumenimuerò ne hoc quidem ęquum est prætermittere. Ad eum venit aliquandò quispiam, & quasdam ei sacras tradidit reliquias, dicens eas esse martyris Vrsicini. Ille autem magnificè quidem eas excepit, & consuetum eis festum celebrauit. Cùm verò staret ad preces nocturnas, talis eum subijt cogitatio, ne qui hoc donum ei attulerat, de eo esset mentitus, & non essent reliquię martyris Vrsicini. Simulatquè hæc cogitauit, quidã ex ijs, qui vnà cum eo fungebantur officio, tanquàm à Deo afflatus accurrens: Nè temerè, inquit, ô pater, dubites, Magni enim Vrsicini hæ sunt veræ reliquiæ. Ità diuina prouidit gratia, vt curaretur quod is animo dubitabat, nè dubitatione eius ardor frigesceret. Atq; hæc erat quidem eius diligentia in parandis reliquijs. Plurimi facit Sanctorum reliquias. Eas aliundè allatas accepit summo studio.

Diuitias autem & pecunias ità despiciebat, vt & quæ pręcessit, & quę nunc sequitur, apertiùs declaratura est oratio. Nam cùm Marcellus ab initio omnes reliquisset facultates, atque adeò ab ipsa etiam domo discessisset, & qui erat ei frater secundùm carnem, accepisset illius hæreditatem, & paternorum omnium bonorum effectus esset dominus, & tota sua vita eis esset vsus, is cùm esset moriturus, relinquit Marcellum hęredem omnium suarum diuitiarum. Ille autem ea, quę sibi relicta fuerant, non solùm sua non esse duxit: sed nec ijs vtendum sibi censuit ad cõmune monasterij. Hinc cùm monachi peterent, vt agrum emeret, ille eis dixit se nullum nôsse agrum vberiorem & fertiliorem, quàm spem in Christum. De bonis ergò paternis quid statuit, & de ijs, quę ad illum pertinebant, quonã modo prouidet? Ea consumit, offerens alijs monasterijs, quæ laborabãt inopia, tam virorũ quàm mulierum. Et hęc quidem illis adimunt egestatem. Pecunias planè contemnit & opes. Patrimonium suum dat alijs monasterijs.

Quę verò fecit in magna Dei ira, in qua totam ciuitatem, Constantinopolim, inquam, conseruauit, quis sustinuerit quidem silentio prętermittere? Quis est autem adeò tardus & hebes, qui non cupiat audire? Magno illo Leone imperij sceptra administrante, in hac ciuitate oritur incendiũ, & incẽdium eorũ, de quibus vlla fit mẽtio, maximum Constantinopolis ardet.

& sæuissi-

& ſęuiſſimum. Cùm autem iam incepiſſet calamitas, de ea auditione accipit magnus Marcellus: & cùm ſtatìm cælum ſuſpexiſſet, & multùm lachrymâſſet, diuidit ſupplicium: immò verò maximam eius partem alleuat. Nam partem quidem ignis eius extinguunt lachrymæ: altera verò pars relicta eſt Byzantinis ad diſciplinam. exiſtimatum enim fuerat fore, vt totam depaſceret ciuitatem. Ille verò cùm partem quidem repreſſiſſet, partem autē pręſciuiſſet, Hei mihi, dicit triſti voce. Dolebat enim, quòd nō totum ceſſare feciſſet, ſicut magnam noſtrorum peccatorum multitudinem: & quòd viſum eſſet Deo, ſerpere ignem à mari vſque ad mare: & tanquàm telum, medium quidem diſſecare: ab ijs autem, quę ſunt ex tranſuerſo, abſtinere: quod etiam factum eſt. & ignis cùm accepiſſet initium ab eo, quod dicitur Neocorium, inſtàr cinguli totam cinxit ciuitatem: ceſſauit verò ad mare, quod eſt ex aduerſo, velutì oſtendens, quòd is quidem totam peruaſiſſet ciuitatem, ad hoc autem redactus eſſet per Marcellum.

Ignem ſuis lachrymis extinguit S. Marcellus.

Cùm duorum adhuc aut trium meminerimus, reliqua linguis aliorum, prout potuerint, dicenda relinquemus. Et primùm, quàm ingentes eſſent ei ſpiritus, qui in potentes quidem deprimi non poterant: in eos verò, qui erant modeſti ac moderati, facilè inclinabantur. Ijs autem, quibus fiebat iniuria, erat adiutor inuictus. De Ardaburij & Aſparis, quæ erat illo tempore, potentia nihil eſt dicendum: neque de crudelitate æquali potentiæ, atque adeò maiori. Hic ergò, qui erat adeò potens & crudelis, Ardaburius iraſcebatur cuidam ex ijs, qui erant in eius poteſtate, nomine Iohanni. Ille verò omnibus alijs, atque adeò ipſo Imperatore pręter miſſis, vt qui non eſſent ſatìs potentes, vnum nouit refugium Marcelli tabernaculum: & id ſubit, & ſub eo latet, tanquàm ſub aliquo tuto propugnaculo. Ille autem cùm reſciuiſſet, petebat, ad ipſum mittens, hominem ſibi tradi. Cùm verò non obtemperaret, cœpit minari. Cùm Marcellus autem minas non curaret, ei vim attulit: miſſiſque militibus, qui & viribus valebant, & erant multi numero, iuſſit quærere eum, qui confugerat: &, ſi non paréret, vti armis. Atque ille quidem cùm ſic iuſſiſſet, eos dimiſit. Illi autem profecti, & verbis, vt iuſſi fuerant, vſi, quoniam non parebat, monaſterium circunſidebant. Hęc facta ſunt veſpere: Magnus verò Marcellus rogauit eos, an vellent manere, & ſe eis dixit alimenta daturum. Cùm autem manſiſſent, ſuppeditauit alimenta. Et res quidem ità tranſijt vſque ad veſperam.

Ardaburius & Aſpar Ariani, iubēte Leone trucidati ſunt. Vide Nicephorū &c.

Cùm nox autem aduentâſſet, qui foris quidem erant, enſes iam quatiebant terribiliter. Monachi autem hęc videntes & audientes, ſanctum circunſiſtentes, pro enſibus eum verbis feriebant: Quid ergò, dicentes, tibi omnes propter vnum peribimus? idque morte violenta & acerba? & tuis filijs erit tibi præferendus externus? & tibi à fundamentis cum templo peribit monaſterium? Non dimittes, non citò præbebis eum, qui quęritur, qui malis huc peruénit pedibus? Cùm ſic per totam noctem eum & hoſtes & amici etiam acriter inuaderent, tempuſque fruſtrà contereretur, & ſupplex non traderetur, manè autem ſtatuiſſent milites vti gladijs, & iam eſſent aggreſsuri, tunc Chriſti athleta ſuam contrà obiecit potentiam. Eis verò præter opinionem appáret aduerſaria, non phalanx quidem, ſed diuina quædam & cæleſtis potentia, in orbem ab igne circunſcripta, & arma inexpugnabilia, nempe Crucis Chriſti imaginem in medio referens, longè magis refulgentem, quàm ignis, qui erat circuncircà. Hæc ergò terribilis potentia, quæ apparuerat ex ipſo faſtigio monaſterij, emittebat grauia tela aduersùs milites: quę quidem erant ignis fulgura intolerabilia. Quibus cùm non ſolùm reſiſtere, ſed ne ea quidem contrà intueri poſſent, gladios in terram proiecerunt, & ipſi ceciderunt, & voces ad Deum placandum accommodatas, prout vnuſquiſque poterat, emittebant. Quas cùm ij, qui erant intùs, ſenſiſſent, canere cœperunt, & fuerunt ipſi quoquè teſtes miraculi, quod euenerat præter opinionem. Hoc effecit, vt crudeliſſimus Ardaburius ſuorum morum obliuiſceretur: & cauſa fuit, vt pręter ſententiam benignus videretur, ira ſua in Iohannem remiſſa.

Milites Ardaburij diuinitùs terrētur & cōprimuntur, dum S. Marcelli monaſteriū vexāt.

Cùm in Ardaburij inciderim mentionem, illius quoquè meminero, quemadmodùm vir ille diuinus futurum quoquè eius vitæ exitum prędixerit. Cùm ſe poſt orationem ſomno aliquandò dediſſet, ei appáret viſio. Illa autem erat huiuſmodi: Pugnabant inter ſe leo & draco. Sed draco quidem cùm eſſet ingenti magnitudine, cauda leonem verberabat & torquebat: leo verò dolebat quidem, & ad ſe cauda defendendum excitabatur, & draconem obiens, inaniter depugnabat, & cum nihil lędebat, quouſquè ipſe quidem

Viſio S. Marcelli.

dem defessus plagis, humi totus iacebat afflictus & imbecillus. Deindè cùm se rursùs paululùm recreâsset, & veluti à quodam somno surrexisset, magno & vehementi impetu in draconem insilijt, eumque pronum in ventrem prostrauit. Hoc cùm diuinus vidisset Marcellus, & accuratissimè coniecisset, prędixit haud ità diù pòst Asparem & Ardaburium esse cum toto genere interituros ab Imperatore. Sed hæc quidem posteà. Quæ autem interìm facta sunt, sunt huiusmodi:

Cùm multa accidissent inter eum & Imperatorem, quæ inter se inuicèm inimicitias alebant & suspiciones, ex vtrisque quidem natum est odium: cùm autem vtrinquè magnum à se inuicèm immineret periculum, neutri verò eorum facilis esset victoria, conuertuntur ad communia ineunda fœdera: nempe, vt Asparis quidem filius, frater autem Ardaburij, cùm duxisset vxorem filiam Imperatoris, Cęsar crearetur. Hoc autem qui accepit, est alius, vt dixerit quispiam, Subimperator. est enim ei & aurata purpura, & alia insignia imperij, nisì solùm, quòd aurea corona non habet omnia signa imperij. Is itaque accepta hac dignitate, cum viuente quidem Imperatore erat omnia facturus communiter: eo autem mortuo, ipse primus & solus accepturus imperium, & tanquàm debita sibi sceptra sumpturus. Ea res verò non parùm conturbabat Ecclesiam, si rursùs sit imperium Arrianus inuasurus. Aspar enim, & eius filij, & tota domus, Arrij insaniam mirandum in modum amplectebantur. Cùm itaque essent pleni tumultu, communiter conuenerunt, & ducibus Geladio & Marcello venerunt in Hippodromum, vt ab inhonesto & indigno hoc cœpto arcerent Imperatorem: qui ipse quidem ad hoc quoquè erat prompto & alacri animo, sed cedebat tempori Asparis & Ardaburij. Cùm ergò sic paratus esset Christi exercitus, eis quoquè Deus ostendit Ducem: & tantum interesse inter Marcellum & alios sacerdotes & Pontifices, quantum inter exercitûs Ducem & Imperatorem: atque adeò, si velis, inter militem & Ducem, hoc fuit euidens signum. Nam inter ambulandum, videbant ij qui digni erant ea videre, iuuenem quidem statura maximum, forma verò pulcherrimum, & zona cinctum aurea, adspectu quidem tam candidum, vt niuem videretur superare: tam lucidum autem, vt luce coruscaret. Læna verò ei erat & tunica, eaque niue candidiora. Eum ergò videbant à sinistris simul cum magno Marcello ambulantem, veluti quendam satellitem, simul terribilem, & manum veluti supponentem, sustinuisse senem, & cum maxima reuerentia non destitisse ei inseruire.

Inimicitiæ inter Leonē Imperatorē & Ardaburium.

Visio quorundam.

Cùm autem ingressi essent in eum locum, in quo solebat sedere Imperator, erat quidem sic quoquè Marcellus omnia ijs, qui erant Ecclesiæ: quinetiam ipse quoquè liberè loquebatur ad Imperatorem, & illis addebat animum, & quodammodò eos adhortabatur ad certamen pro Christo suscipiendum. Atque illi quidem cùm omnia effecissent propter quæ venerant, quę quidem erant, vt Asparis filius aut rectam disceret opinionem, aut nec dignitatem Cæsaris acciperet, (hæc enim eis pollicitus est Imperator) lætantes exiêrunt. Ille autem rursùs adolescens, & altissimus, & splendidissimus, visus quidem est adhuc adesse & versari cum Marcello: Cùm verò eum deduxisset vsque ad portas, decętero euanuit ex oculis. De quo nullus dubitauit ex ijs qui aderant, sed euidēs fuit omnibus, eum fuisse Dei ministrum, virili habitu indutum, qui missus fuerat, vt esset custos & satelles Marcelli. Sed ab eo quidem fuit habitus in tanto honore. Haud ità multò pòst acceperunt finem ea, quę is prędixit. Ardaburius enim simul cum patre & fratre, & alijs non paucis ex ijs, qui erant eiusdem sententiæ, cùm ebibisset vltimam fęcem iræ Domini, raptus est ab hominibus, leoni draco, Imperatori iustè traditus impius.

Ardaburius perit cū suis.

Vnum adhuc restat conuenienter meæ promissioni: quod vbì adiecero, finem imponam orationi. Lucianus quidam Constantis filius, viri qui multùm poterat consilio, despectis humanis omnibus, monasterium ingressus, breui tempore per Marcellum multos eorum, qui consenuerant in exercitatione, longè à tergo reliquit: quem dicunt à nullo vnquàm esse visum nec irascentem, neque multa loquentem, sed neque vlli præbentem iræ occasionem. Is, quandò bonus pater Marcellus excedebat, adstans, & plusquàm alij lachrymans, rogabat hanc sibi dari gratiam: ea autem erat, nè eum despiceret hîc solum, neque sineret eum esse ipsi longo tempore superstitem. neque enim se posse ampliùs rectè viuere: sicut neque nauem tutò nauigare, quæ amisit gubernatorem. Et ille quidē hęc: Marcellus verò cùm vidit eum magna affectum tristitia: Esto, inquit,

Magna perfectio Luciani.

inquit, bono animo. Nam cùm ego excessero, tu quoquè consequéris, & insistes vestigijs eius, quem desideras. Cùm sic dixisset, paulò pòst finem accepit, quod dictum fuerat. Nã cùm ille decessum ęgrè ferret, & totos deinceps quinq; dies & noctes ad fossam magni Marcelli mansisset, post illũ mori, vitam, sine eo aũt esse superstitẽ, mortem acerbam existimans, ad eum in somnis venit magnus Marcellus, conuersum ad sepulcrum: &, Cur, inquit, te afflictas & quéreris de tarditate, & non credis? Ego Deum pro te precatus, effeci id quod tibi expedit, & statìm ad me venies. Fuit ità: & tertio pòst die è vita excedit Lucianus, cùm solos octo dies fuisset magno Marcello superstes.

Eius obitũ prædicit S. Marcellus.

Ei S. Marcellus appáret.

Quàm multa Marcelli, quæ sunt huiusmodi, alia quidem maiora, alia autem non omninò inferiora, quot linguę suffecerint ad narrandum, & quot libri ad ea quę scriberentur, suscipienda? Qui cùm exercitationem vltra sexaginta annos produxerit, miracula assiduè faciebat. Quo non fuit quidem ille in certaminibus fortior? Quo non autem ad certamina vtilior? & quo non fuit in eos qui labebantur, mitior, & in præstando officio diligentior? Quis sic defendit eos, qui afficiebantur iniuria? ijs autem, qui iniuriam faciebant, omninò non permittens, sed resistens, & eorum voluntati minimè assentiens? Sic in tota vita, totam quidem noctem, diei verò plurimum, dabat canticis & precibus, & alijs Dei ministerijs. reliquum autem his tribus dispertiebat. Et primi quidem ad eum accedebant, qui vexabantur cogitationibus: quibus dabat vnicuique medicamentum conueniens, ei partìm quidem diuina scriptura ea suppeditante: partim autem prudentia ex experientia. Post illos accedebant, qui erant affecti iniuria. Cùm verò pro eis literas scripsisset ad pręsides, iudices, ad illos ipsos, qui faciebant iniuriam, & si opùs erat, etiam ad ipsum Imperatorem, (nam illi quoquè erat reuerendus, & obtemperabat ad id, quod magnus volebat Marcellus) conuertebat deindè ad ægrotantes, & omnes obiens, eis exhibebat quę eis erant necessaria ad alimentum, & ad curandum corpus. Sic nihil omninò aberat Marcello, quod aderat ijs, qui olìm laudabantur. Sed erat ei Prophetarum quidem gratia omnia præuidendi: Patriarcharum autem fides, quæ efficiebat, vt fidenti esset animo in omnibus: Mosis quidem mansuetudo, Iosue autem zelus, & iusta ira aduersùs eos, qui faciunt iniuriam: Discipulorum verò, Petri quidem ardor: Iohannis autem lingua theologica, & quod cum virginitate est verborum tonitru, & Pauli vehemens in dogmate studium, & per terram & mare prędicationis disseminatio. Omnium verò simul, fons miraculorum, & quòd ea semper fluerent, non secùs àc perennes fluuij.

Vide exercitia S. Marcelli.

Catalogus virtutũ eius.

Huius vel solum dicere decessum, quàm fuerit optandum? Quàm multorum reconciliauit inimicitias? Quàm multorum composuit controuersias? Quàm multa bona vno die fecit in extremo spiritu? Quandò certè ei carnis dissoluebantur vincula, & ei quem desiderabat, erat appropinquaturus, & primæ pulchritudinis primas suscepturus illuminationes: aderant autem multi ex ijs, qui se in pietate exercebant, & multi monachi, & multi ex ijs, qui erant consecrati: non pauci verò ex ijs, qui mundanis opibus & gloria erant insignes. Cum quibus postquàm multùm est philosophatus & locutus de anima & corpore, & de ea quę est illic vita, & vnumquenq; est adhortatus, prout conueniebat vniuscuiusque ætati & dignitati, & deindè est etiam precatus, & postremò dixit se velle parùm dormitare, & eos iussit secedere, sacram illam sic emisit animã: cuius mundum corpus & venerandum, sanctis manibus compositum, sacrum illud templum suscipit, quod ipse excitauit à fundamentis, & verè sacrum constituit monasterium: Ad gloriam patris, filij, & spiritûs sancti, nunc & in secula seculorum, Amen.

Feliciter migrat ad Dominum.

VITA

VITA S. THOMAE ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, ET CLARISSIMI MARTYRIS, EDITA A

M. Eduardo eius contemporaneo: quam totam, vt ab illo conscripta est, hoc loco adscribere, nimia temporis angustia non patiebatur. (valdè enim prolixa est) Itaque coactus sum meo stylo eam redigere in compendium: quod tamen spero absque Lectoris magno detrimento me fecisse.

Prologus Authoris, sed per me contractus.

QVI mundi huius artes & disciplinas profitentur, habent singuli conatus suos, quibus ad altiora contendant: laboresque suos duros & molestos contemplatione fructûs & vtilitatis indè nascituræ solantur. Et quid non illi molestiarum deuorant, quos non labores suscipiunt, quas recusant iniurias, modò possint consequi quod venantur? Quid verò est isthuc? Corona corruptibilis, sic enim Apostolus vocat. Perit igitur omnis talis & labor, & præmium, quia temporaria sunt. Nobis verò, quibus Christus via est: & merces laborum, vita sempiterna, inter varios mundi casus vt multa opùs est vigilantia, ità magna sunt ad viriliter perseuerãdum incitamenta, quæ nos accendant ad contemnenda mollioris vitæ lenocinia, negligendam malorum hominum æmulationem, dura omnia perferenda, vt felici commercio pro caducis æterna, pro terrenis cælestia nobis comparemus. Inflammat nos ad hæc vita & conuersatio sanctorum. E quibus tamen si fortè minùs mouent prisci illi heroës ob vetustatem temporis: pudeat sanè vel hunc nolle imitari, quem licuit intueri. En procedit in medium nouus Christi miles, & martyr egregius beatus Thomas, sanctitatis speculum, iustitiæ norma, incentiuum patientiæ, virtutis exemplar, inuictissimus assertor veritatis. In quo tamen, nè hoc infirmos animos absterreat, non martyrium, non miracula imitanda proponimus, sed vitam martyrio plenam. Is enim inter ea omnia, quæ mundus hic admiratur & in precio habet, tanta fuit animi constantia, vt nec prosperis mollesceret, nec vllis rebus aduersis à Christo abstraheretur. Passus exilium, dignitate & bonis suis omnibus priuatus, charorum iniurijs, lachrymis & desolatione valdè afflictus, excelso animo ea omnia negligens, in dies Deo deuotior & addictior efficiebatur, haudquaquàm similis stulto illi, de quo Propheta dicit: Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei. Cuius nos vitam, vt partìm ab ijs accepimus, qui viuenti familiariùs adhæserunt: partìm ipsi nostris oculis vidimus, piorum adducti precibus, scribendam suscipimus, Lectorem admonentes, vt si qua ab alijs scripta sunt, aut fortasìs scribentur, quæ cum nostris pugnent, ea nouerit esse à vero aliena.

1. Cor. 9. Ioan. 14. Præclara laus sancti Thomæ. Psal. 48.

HISTORIA.

ORtus est beatus Thomas Londini in Britãnia, quam nunc Angliam vocant, eamque vrbem, quæ Britanniæ caput est, suo ortu illustrauit. Patrẽ habuit Gillebertũ, matrem Mathildem, vtrunque genere & opibus nulli ciuium suorum cedentem, morum verò integritate & innocentia illis superiorem. Cùm mater eum gestaret vtero, non semèl ei oblatæ sunt visiones quædam de eius futura sanctitate & dignitate. Quo die in lucem editus est, vt eius propinqui aiũt, è domo eius paterna ignis egressus, magnam Londini partem inflammauit. Vbi primùm per ætatem licuit, prima literarum elementa discere iussus est. Indè liberalibus admotus disciplinis, multùm in illis breuì profecisse fertur. Nec tamen rerum mutatio passa est diù eum hærere in scholis. Parentes enim crebris incendijs & multis casibus aduersis afflicti, illi instituendo minorem adhibuêre curam. Accessit eò vtriusque obitus, qui magnam filio attulit cum orbitate calamitatem. Solebat autem patris hospitio sæpè vti Richerius, vir nobilis & opulentus. Illi ergò Thomas se commisit iam adolescens. Erat sanè optimis moribus, præclaro ingenio, iucundo vultu, sed mixta grauitate, sermone gratus, forma eleganti. Delectabatur quidem canibus & auibus, vt solet illa ætas, atque id genus alijs vitæ huius

Decẽbr. 29. Cap. 1. Patria & parentes sancti Thomæ. Dat operã literis.

Corpore castus, & veri est amantissimus.

oblectamentis: sed mansit corpore integer, & veri intantùm amans, vt aut vix, aut nunquàm quicquam ioco vel seriò dixerit, quod esset cum mendacio coniunctum. Ità ergò per id tempus venatione & aucupijs sese oblectans, pro suo arbitratu modò domi erat cum patre, modò rure apud Richerium, quem diximus: iamque constituerat literarum studijs nuncium remittere. Accidit interim, vt cum Richerio equitans, videret accipitrem, dum vult anatem rapere, penè mergi in vndis. Eius misertus, ab equo desiliens, in flumen insilit auem extracturus: sed raptus ipse aquarum vi, non parùm à summo abfuit periculo. Tandèm appulso illo ad molendinum, rota stetit immobilis, donèc extraheretur ex aquis, Domino illum iam desperatum conseruante, nè extingueretur lucerna in Israël, cuius preciosa morte tanta cernimus beneficia prouenisse. Habuit posteà illum apud se ferè trienniò Osbernus quidā, vir insignis & valdè diues, ei sanguine iunctus, cui ille operam nauabat in eius acceptis & expensis referendis.

Cap. 2.

Iam verò etiam videbatur adspirare ad honores & mundi huius dignitates: ad quę obtinēda plurimùm illi suffragabatur & animi prudētia, & vitę honestas. Singularis enim in eo cernebatur sapientia, & consiliorū maturitas, morumq; iucunda grauitas, vt non immeritò omnibus & admirationi esset, & charus. Sed didicit tum, quod ipse posteà fatebatur, non esse in homine viā eius. Aliud enim ipse proponebat, aliud diuinitùs disponebatur. Venit interim ad Cantuariensem Archiepiscopum Theobaldum, & honorificè ab eo acceptus, ludis & leuitate reiecta, inter homines maturos & sapiētes versabatur, eorumq; sermonibus ad meliora informabatur. Animaduersa autē breui eius prudentia & perspicacitate, Archiepiscopi consilijs, itemq; negocijs tum publicis, tū priuatis interesse cogitur. Sensu enim peruigil, consilio prouidus, in responsis prudens, sermone cautus & moderatus, Archiepiscopo charus & omnibus gratus fuit, vt maleuolū se probaret, si quis tot gratiæ dona in illo non diligeret. Certè de illo Archiepiscopus testabatur palàm, se nullum vnquàm anteà tam fidum rebus suis & integrū cōperisse. Sed id vidit hostis, serpens antiquus, & planè inuidit, excitauitq; ei æmulū, Rogerium scilicet Archidiaconum Cantuariensem, qui quoàd Thomas superuixit, tunc quidē conceptum virus in eum quibus potuit modis effudit. Interim autem vt ab aula Archiepiscopi eum excluderet, tum per se, tum per alios illū insectari, modò cōuicijs, modò scommatibus appetere tētauit, crebrò illū per contumeliā vocitans clericū cum ascia, quod erat cognomen illius, qui eum ad Archiepiscopi ędes inuitârat. Sed vir prudēs eiusmodi iniurijs non retardabatur à sedulis Archiepiscopo pręstādis officijs & obsequijs. Excessit tum è rebus humanis Vuilhelmus venerandę memoriæ Eboracensis Episcopus, eiq; opera Theobaldi Cantuariēsis Archiepiscopi substitutus est Rogerius iste. Thomas verò factus est Cātuariæ Archidiaconus, quòd illo se neminem fideliorem habiturum sentiret Archiepiscopus Theobaldus, qui etiam obtinuit ei Beuerlacensem Pręposituram. Sed vir ingenio liberali, sciens esse melius nomen bonum, quàm thesauros plurimos, diuitijs suis sic vti studuit, vt illis sibi bonā pararet existimationem. Sed quid moras nectimus, cùm ille nullas passus sit ad superiora proficiscens? Neque enim humili loco hęrere potuit flamma tam excelsi animi, & quod magìs mirandum est, in tanta sublimitate tanta integritas vitæ.

Ierem. 10.

Degit in aula Cantuariensis Archiepiscopi.

Aemulus eius.

Fit Archidiaconus Cātuariensis.

Eccli. 41.

Cap. 3.

Rex eū facit suum cancellarium.

Itaq; Archiepiscopus Theobaldus, volēs eum ad altiora euehere, cōmendat eum regi, cōmemorat eius prudentiā, fidem & veritatē. Confestim rex facit eum suū cācellarium, qui in illo regno est secūdus à rege. Augentur interim honores, prædia, possessiones: pro more sequūtur eū innumeri mancipiorū greges, stipant electi milites, nec minor cācellario quàm regi adest comitatus, ità vt interdū rex ei obiecerit, suū hospitium illum euacuâsse. At tamē regi fidus permāsit animo & actione, ad eius gloriā omnia illa referens. Rex aūt tātum ei honoris, amoris & libertatis impendit, quantū nulli alteri vnquàm impēderit. Quicquid statuisset, sanxisset, mutâsset, quod ad regis dominiū pertineret, pro lege habebatur. Sed in his omnibus, licèt quidam diuersum senserint, sed falsò, corpore castus fuit, animo humilis, sed inter humiles: nam inter potentes potētior ipse & sublimior apparebat. Nullus eo disertior, nullus munificētior, nemo prudentior habebatur. Pauperibus incredibili benignitate prębebat res necessarias: sed dona gratiæ exteriori pōpa ità tegebātur, vt etiā tum, cùm esset Archiepiscopus, nemo id eum, nisi pro mūdi fastu & ostētatione facere existimaret. Tantā sibi & regis & totius regni conciliârat gratiā, vt ij soli beati putarētur, q̄ illi placere potuissent: vt tāto magìs pręedicāda

Benignitas eius in pauperes.

sit misericordia redemptoris, quòd mundo illum eripuit, qui tot mundi nexibus videbatur implicatus.

Desijt interìm esse in humanis Theobaldus Archieps, rexq; sibi persuadēs, ad omnia sibi in Episcopatu obsecuturū Thomā, illum curauit Theobaldo subrogādum. Coactū est Lōdini conciliū, electus est in Archiepiscopū Thomas cācellarius, cōfirmata electio est, nec erat qui non haberet gratā & ratam, prçter Lōdinensem Episcopū, qui tamē citò repressus est. Indè Thomas introducitur Cantuariā, solēni deuotione à Clero populoq; excipitur, moreq; ecclesiastico cōsecratur, & in sede collocatur. Postquàm autē cōsecratus est, & omnes ad sua redirēt, mox in seipsum reuersus, & ad Deū toto corde cōuersus est: &, quod dictu mirabile est, nō citiùs sacra illa delibutus est vnctione, q̄ animus eius multiplici spiritussancti gratia est perfusus & inebriatus. Etsì autē non statim habitum, at animū ex toto mutauit: immò nō illius hęc, sed mutatio dexterę excelsi fuit. Porrò nè ex honore inflaretur, posteà carnē suā fertur diuersis pœnitētiæ laboribus afflixisse. Amplexus quoq; est & habitū & institutum eorū, quos vocāt Canonicos regulares, & tū muneri Archiepiscopi, tum illi instituto perfectè satisfecit, cùm ęgrè quisquā possit alterutrū ità, vt par est, exequi. Alia quoq; his difficiliora adiūxit. Vt aūt sanctitatem suam occultaret, noluit statìm mutare habitū, donèc esset in virtute cōfirmatior. Cùm autē mussitarēt monachi, ꝙ cōtra morē in seculari habitu visitaret chorū, quidā ex domesticis eius ait illi, adstetisse ipsi quędam vultu terribili, & minacibus verbis ità dixisse: Vade, dic cācellario, (Archiepiscopū enim prę indignatiōe dicere noluit) vt sine cūctatione mutet habitū: alioquì me perpetuò aduersariū habiturus. Id audiēs vir venerabilis, amarissimè lachrymatus est: cœpitq; tum quotidiè ꝓponere sibi ob oculos onus suscepti honoris & muneris, acriter vrgere & extimulare seipsum ad satisfaciendū officio suo, ad prçlucendū subditis suis virtutū & bonorum operū exēplis. Dicebat sibi: Fuerit ignorātiæ & iuuenilis animi, ꝙ hactenùs viximus remissè: deincèps nullū manet nobis excusationis velamē. Prçuenerat eum Dominus in benedictionibus suis, ità vt terrena omnia contēnens, ad cęlestia cōtenderet, & sæuus in seipsum exactor, hostiā viuā, sanctā, Deo placentē sese mactaret & immolaret. Gulā domabat victu tenui, illicitos animi motus, sacræ lectionis & orationis assiduitate cōprimebat, naturalis incendij flammas somno breuiori & cilicio asperiori coërcebat. Et vt multa prætereā, carnē suā crucifigens cū vitijs & cōcupiscentijs, totū se intra necessitatis metas cōtinuit, totus mutatus in virum alterū. Quicquid sanctū, quicquid honestū & iustum esset, & fecit & docuit: ijs contraria prorsùs reiecit & ꝓpudiauit. Ab ipsa mox ordinatione sua tātus in eo extitit amor & deuotio erga Deū, tātus iustitię zelus, vt nulli, quātacunq; dignitate is esset, parceret, si quid cōtra iustitiā attentâsset. Sed neq; regi ipsi cōtra summi regis voluntatem vlla in re obsequi voluit, neq; vt id vellet, vllis vel minis, vel blāditijs adduci potuit. Ecquis verò pro dignitate p̄dicare, immò vel admirari possit diuinę misericordię viscera, in tā subita, tam ꝑfecta mutatione humanę mētis? Quicquid anteà mundanū & fluxum senserat venerabilis Christi martyr Thomas, largo lachrymarū imbre diluit, & pij amoris incēdio in ara cordis cōcremauit, graueq; sibi bellū indicēs, exegit à seipso ꝑ pœnitentiā, q̄cquid in se culpę meminerat admisisse: quęq; priùs desiderio cōplexus videbatur, iā opportunè importunè p̄dicauit contēnenda. Regis quoq; terreni posthabita volūtate & obsequijs, summū sibi regē cōciliare studebat sacris vigilijs, ieiunijs, precibus, lectionibus, meditationibus, largissimis eleemosynis. Tot enim pauperibꝰ quotidiè victum vestitūq; suppeditabat, vt licèt innumeri ad eum mendici confluerent, citiùs tamen deesse viderentur quibus prçberet, quàm quibus prçbere ipse vellet. Vt autem suppeteret, vndè largiri posset, possessiones Ecclesiæ conseruabat, abalienatas recuperabat, pristinumque Ecclesiæ suæ ius reformare connitebatur.

Cap. 4. Fit Archiepiscopus Cantuariensis.

Amplectitur institutum Canonicorum regularium.

Sibiipsi acre bellum indicit.

Zelus iustitiæ.

Innumeros fouet pauperes.

Indè factū est, vt sacrilegi quidā rerum ecclesiasticarū vsurpatores, adiunctis sibi quibusdā Episcopis, regē & omnē eius familiā in eū cōcitarent, dicentes eū regias consuetudines & donationes velle abolere, & ad p̄scriptum canonū clerum populūq; moderari. Interim rex suspicatus ab illo se contemni, quē tanti ipse fecisset, animi sensìm crescente acerbitate, eum à secretis cōsilijs suis amouit. Satan quoq; Episcopos & proceres regni incitabat in eum, virile pectus eius frāgere modis omnibꝰ ꝑtentans. Sed ille sciēs beatos eos, q propter iustitiā ꝑsecutionem paterentur, exiguum putabat, q̄cquid mūdus & diabolus ob iustitiæ & veritatis assertionem posset inferre. Itaq; regi quędā in procerum cōuentu contra ius fasq; exigenti palàm restitit. Etsì autem eius dicendi libertate com-

Cap. 5.

Patitur persecutiones.

Matt. 5.

compressus rex, tum sileret, at tamen animi indignatione concepta, in quendā è Clero, ꝙ id putaret in Archiepiscopi contumeliam cedere, quędā pręter fas moliri cœpit: sed eum tuendū Archiepiscopus suscepit. Rex iratus, cōuocat Episcopos oēs, iisq;, pręsente Archiepiscopo & ꝓceribus regni, imperat, vt cōsuetudines regni, quas sanxisset auus eius, quasq; ipse ꝓpositurus esset, confirment. Respōdent vna voce Episcopi: Legibus tuis obtēperabimus, sed salua professione ordinis nostri. Vrgebat rex iratus, vt leges regni seruarēt & cōfirmarent, quippe q̄ essent, vt ipse aiebat, pacis tuēdæ causa promulgatæ. Tum venerabilis Archiepiscopus suspectū habēs pacis nomē, constāter respōdit regi, nullius se velle parére legibus, quæ cū diuinis pugnarent. Idē cęteris dicentibus, conuentus ille inimica quadā cōtentione solutus est. Erat tū Episcopus quidā, cui aliquādiù infensus fuerat rex. Is, vt regē sibi conciliaret, loquebatur placētia: docebat, qua via posset Archiepiscopus in eius ꝑtrahi sententiā: nēpe, vt quidā Episcopi ab eo abstraherentur, q regis partes fouerēt. Fecit ità rex, & tres persuasi Episcopi, regi adhęserunt, vndè regis error putatur nō parùm auctus & cōfirmatus. Illis posteà summus Pōtifex obiecit, quòd quasì arietes nō habētes cornua, abijssent absq; fortitudine ante faciem subsequentis. Illi ergò ꝓmiserunt se regias cōsuetudines seruaturos. Promisit quoq; rex, se nihil cōtra illorum ordinem moliturum. Horum ergò opera adiutus rex, acriùs in Archiepiscopum inuectus est. Nam & illi acuerunt linguas suas aduersùs Christum Domini, & nunc minis, nunc blanditijs pulsabant illud robustum pectus. Respondebat vni ex illis vir sanctus: Certus esto frustrà te conari, vt me in vestram trahas sententiam. Vos videritis, num expediat præstare, quod polliciti estis: ego nulla ratione consentio.

Cōtradicit regi quædā præter fas exigenti.

Cap. 6.

Intereà Abbas quidā magnę existimationis è regionibus transmarinis superueniens, attulit literas, vt ipse dicebat, Pōtificis & Cardinaliū, hortātium Archiepiscopū, vt regi cōsentiret, quandoquidē certos ipsos rex fecisset, nihil eū contra ordinē ab illo exacturum. Addebat Abbas, vt erat potens in persuadēdo, se culpā omnē in se recipere, si quid hac in parte erratū sit ab Archiepiscopo: multaq; alia cōmemorans, non cessauit, donèc persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis eò adduxit Archiepiscopū, vt verbo ꝓmitteret regi, se auitas consuetudines seruaturū: nullum suspicās dolū, ꝙ ei fides data esset, nihil ampliùs ea de re se auditurū. Sed rex voluit, vt palàm idēcoram omnibus polliceretur. Tum Archiepiscopus animaduertens isthuc cedere in Ecclesiasticę libertatis *iniuriam*, grauiter ingemuit, multūq; doluit se regi assensisse, quippe cuius studiū & conatū eò spectare videret, vt Ecclesię libertas in ius regiū redigeretur. Id quod testatū efficiēt vel sola sex eius tū oblatæ cōstitutionis capita, quę iā subiūgimus, q̄ sanctus Episcopus in suis literis dānauit. Sunt aūt hæc ad verbū descripta, vt in authore ipso habētur: Quòd nō appelletur ad sedē Apostolicā sine licētia regis. Quòd non liceat Archiepiscopo & Episcopo exire de regno, & venire ad vocationem domini Papę sine licentia regis. Quòd non liceat Episcopo excōmunicare aliquem, qui teneat de rege in capite, sine licētia regis: vel terram illius, vel officialium suorum sub interdicto ponere. Quòd non liceat Episcopo coërcere aliquem de periurio, vel lęsa fide. Quòd clerici trahantur ad secularia iudicia. Quòd laici, seu rex, seu alij tractent causas de decimis vel ecclesijs.

Auitas dicit, ab auo regis institutas.

Cap. 7.

Videāt iā, qui hodièq; calūniantur, sanctum Archiepiscopū nimis pertinaciter restitisse regi, an iustū fuerit ad hęc & pleraq; id genus alia cōniuere. Rex verò cernēs, illum pœnitētia ductum, resilire ab eo, quod dixerat, non ferens seipsum præ ira, minas Clero intentabat, quibus tamē nihil potuit efficere apud Archiepiscopum. At tamē duo Episcopi, q eum adhuc vtcunq; sequi videbātur, itēq; duo regis cōsiliarij pręsentissimum illum adire discrimē dictitabāt, nisi ꝓspiceret illo die sibi ipsi: misereretur Ecclesię, & suorum curā gereret. Verùm ille nec precibus, nec minis flectebatur, inter medios hostiū cuneos festinans ad palmā martyrij. Eccè aūt duo Tēplarij milites magni nominis hortantur eum valdè, vt assentiat regi: aiunt se pro cōperto habere, interponuntq; fidenter fidem suam, nihil petere regem, quod Archiepiscopū dedeceat, aut sit contra ordinem. Aiunt se libenter pati, vt planè dispereant ipsi, si vllus malus dolus sit in animo regis aduersùs eum: multaq; his alia adijciunt cū lachrymis, quibus ille nō parùm motus fuit, quòd sciret illos esse fidei & veritatis amantes. Credens ergò tantis viris, publicè spopondit, se bona fide seruaturum leges & consuetudines regni. Rex cōfestim: Audîstis, inquit, qd ꝓmiserit Archiepiscopus. Volo ergò, vt idē præcipiat etiam alijs Episcopis. At ille, Permitto, inquit. moxq; assensêre omnes. Porrò autem rex etiā adiecit, vt aui ipsius Henrici regis leges recitarentur, & sigillo Archiepiscopi munirentur. Tū demùm

Eius constantia.

Malè persuasus à bonis viris, assensit regi.

sen-

ſentiẽs Archiepiſcopus dolū, quẽ ſuſpicatus erat, interpoſita fide, quā debebat Deo, Iſthuc, inqt, haudquaq̄ fiet, quādiù in hoc vaſculo ſpirabit hęc anima. Aduertit planè, q̄ vanum & cōmẽtitium eſſet, quod dixerāt domeſtici regis, q eum ad cōſentiendum hortati erant, nūquàm illas leges in ſcripta redactū iri, nūquàm illarū deincèps mentionẽ fore, ſed regẽ, ſi verbo tātum corā proceribus honoratus eſſet ab eo, omninò ceſſurū Archiepiſcopi voluntati. Itaq; depręhẽſa fraude, medullitùs contriſtabatur: nec id quòd deceptus fecerat, impunè abire volens, ab officio Miſſæ ſe ſuſpendit, ſupra modū iratus ſibijpſi. Aiebat verò ad ſuos: Scio dānationi obnoxium, quod fecimus, ſi ſana intentio id non excuſaret. Noluit aūt Miſſę facere ſacrificiū, niſi priùs eſſet à dño Papa abſolutus.

Sentiens ſibi imponi, mox reſilit.

Sibijpſi interdicit Miſſę ſacrificio.

Quantas aūt habuerit lites, quātas à rege & miniſtris eius pertulerit iniurias ob Eccleſiaſticę libertatis defenſionẽ, ſilentio p̄terimus. Multa tum in clerū fiebāt cōtra Canonū pręſcripta. Erant ſanè per id tẽpus mores quorundā è Clero, valdè diſſoluti: ſed vt illi ad ſecularia iudicia raperẽtur, & à laicis condẽnarentur, id Archiepiſcopus ferre nō ſuſtinuit. Volebat rex, vt ſacris initiati priùs degradarẽtur, atq; ità pœnas luerẽt pro meritis. Cōtrà Archiepiſcopus: Ego, inquit, Dei miniſtros laicę poteſtati nō exponā: ſed ſi peccent, ego eos ſic puniā, vt leges diuinæ & patrū decreta ſanxerūt. Objiciebat ei rex corā alijs, ꝙ homicídas, fures & ſacrilegos ipſe tueretur, cùm tamen ſub auo ipſius ſancti Archiepiſcopi & Epiſcopi ꝑmiſiſſent tales puniri ſecūdùm regni cōmunes leges. At Archiepiſcopus: Poterat iſtud, inquit, caſtigatiùs à te dici, domine mí rex. Ego enim homicídas & fures tueri nō ſoleo, ſed perſequi: verùm id nefas dixi, diuino cultui mācipatos, laicis legibus, in ſanctę matris Eccleſię cōtemptum, condẽnari. Quòd aūt dicis auū tuum, vel aliū quẽlibet in clericorū ſęuijſſe necem, nos quidẽ ſubita quadā temeritate ſemèl id factū cognouimus. Sed valdè abſurdū eſt, ab illis petere exẽpla iuſtitię, q quicquid ſuapte voluntate elegiſſent, ꝓ legibus ducebāt. Ego verò, q diuina diſpenſatione ad id aſſumptus ſum, vt Dei Eccleſiā & clerū tuear, in ea volūtate, dum ſpiritus hos regit artus, ꝑmanebo. Tū rex valdè excādeſcens, Cōprimam, inqt, Archiepiſcopi ſuperbiam, & ob pertinaciā eò illū redigā, vndè ad tātum culmen euexi. Iam penè ſolus relictus videbatur ſanctus vir, Epiſcopis ferè omnibus regem ſequentibus: ſed non erat ſolus, à quo iuſtitia ſtabat. Alij gladium verbi Dei diſtringere formidantes, illic trepidauerunt timore, vbì non erat timor. Improperatum illis fuit à Romano Pontifice, quòd maiorem homini, quàm Deo, reuerentiam præſtitiſſent.

Cap. 8.

Eccleſiæ & Cleri libertate ſe aſſ dū vixerit cōſeruaturum.

Sentiens autẽ vir ſanctus regis indignationẽ nulla poſſe ratione leniri, nec vllū pacis apparere veſtigiū, ſtatuit ad tẽpus ſubducere ſeſe, tum vt rex vel deſolatę Eccleſiæ miſereretur, tum vt ope & authoritate ſummi Pōtificis oppreſſo gregi ſubueniret. Itaque paucis aſſūptis intrat nauẽ, itur ſecundis vẽtis, ſed nautę regis irā veriti, ſi illū abducerent, aiunt illi, ſe nō poſſe hoc vẽto eò pertingere, quò ipſe velit. At ille comiter: Si etiā venti, inqt, nobis aduerſantur, Domini voluntas fiat. Ità mox in Angliā reducitur. Rex vt audiuit eum ꝓfectum, indoluit, donèc didicit reuerſum. Timuit enim nō mediocriter, nè illo ad Pontificẽ eunte, regnū ſub interdicto maneret. Cōuentus tum ab eo publicus indictus eſt Norhātumę: ſed ante eum cōuentum qdam miles è regis domeſticis, & qui multū valeret apud regẽ, accuſauit Archiepiſcopū per calumniā. Mandat rex, vt Norhantumiā veniat Archiepiſcopus, & ſe purget. Excuſat ſe vir ſanct⁹, ꝙ id grauis morbus nō ſinat. Rex nullā admittit excuſationẽ, putat eum ſubterfugere iudiciū. Citatur ergò Archiepiſcop⁹ ad tribunal regis. Aduenit vir ſanctus, adit regẽ, orat ſubmiſsè, vt pro vtriuſq; ſalute patiatur ipſum ire ad Pōtificem. Iratus rex, iubet ocyùs decerni, qua ſit pœna mulctādus, quòd cōtempſerit venire citatus à rege. Cōdemnatur quingentarum librarum. Ingemiſcit vir ſanctus, videns in loco iudicij iniquitatem. Agitur indè de eo, quod miles ei intentârat. At Archiepiſcopus magna libertate reſpōdet, eā rem ꝑtinere ad Eccleſię iudiciū, nec ꝓbare potuiſſe militem, quod objiciebat. Is miles eodem anno mortuus eſt cum duobus filijs, quòd nō eſſet veritus mittere manū in Chriſtū Domini.

Cap. 9.

Nautæ eū nolunt traducere.

Citatur ad tribunal regis.

Vide vltionem.

Cùm hac re nihil ꝓficerent eius aduerſarij, aliud tentatū eſt, vt redderet rationẽ eorum, quę tū, cùm eſſet cācellari⁹, cuſtodienda accepiſſet, & vt ea expendiſſet: licèt iam antè publicè ꝓnunciatum eſſet, ab eiuſmodi liberū eum fore. Decubuit vir ſanctus ex graui dolore ſplenis, & tamen vrgebatur quāprimùm reddere rationẽ. Ferebatur tum pro certo, quoſdā ex regijs in eius cōſpirâſſe necem, latamq; fuiſſe ſententiam, ſi in curiam veniſſet, vt aut capite plecteretur, aut in carcerem duceretur. Altero die iturus ad curiā, priùs obtulit Miſſę ſacrificiū cum multa animi pietate & lachrymis. Deindè ſto-

Cap. 10.

lam accepit in humeros, manu dextra tenebat crucē: quā qdem episcopi duo, vt deponeret à manib', hortabātur, sed nō assēsit. Obijciebāt illi, q̄ gladiū ferret aduersùs regē. At ille: Crux, inqt, pacē adfert, nō gladiū, pacificās q̄ in cęlis & quæ in terra sunt. & ego pa-
Colos. 1. cem volo, nec crucē depono. Interìm audit à quibusdā, q regis cōsilio interfuerāt, nî cōsulat sibi, eodē die aut caput ipsum amissurū, aut iturū in carcerē. Ille verò ꝓ se intrepi-
Prouocat ad Pōtificē. dus anxius ꝓ Ecclesia, ad summū Pōtificē ꝓuocat. Ea res multos ꝑturbauit & cōmouit. Episcopus aūt Vuintoniēsis, timēs nè in p̄sens ille vitę discrimē cōijceretur, hortabatur eum, vt Episcopatu se abdicās, regi illū ꝑmitteret. Ille verò: Nō ea, inqt, conditione Episcopatū suscepi, vt eū regi tradā, sed vt ꝓ illo etiā meipsum impēdam. Tū verò qdam ex episcopis veriti, nè occideretur, & ea res ad ipsorū omniū & totius regni dedecus & nō
Idem faciunt alij. mediocrē perturbationē ꝑtineret, à rege impetrârūt, vt liceret ipsis cōtra Archiepiscopum appellare Rom. Pontificē: aiebāt hac via se illū cōpressurū. Id aūt fiebat, vt è p̄senti periculò eū extraherēt. Permisit rex, lętabatur Archiepiscopus, qppe qui nihil magis cuperet, q̄ audiri. Sed rursùs excogitatū est, vndè ille vexaretur. Deniq; maligni quidam id tandē effecerūt, vt lata in eū sentētia sit, vt cōstrictus vinculis, truderetur in carcerē, tāquàm ꝓditor cōmunis pacis. Vbì id illi denunciatū est, nō stās, nè derogaret dignitati sacerdotij, sed sedēs, respōdit mirificè, maiorem à minoribus nō debere iudicari: se illorū nō teneri sentētia. Ordo, inqt, cōfunditur, si pastorē ouis, magistrū discipulus, patrē filius
Sacerdotiū pręstantius regia dignitate. verberet. Non tātùm aurū ferro antecellit, quātùm sacerdotiū regiā potestatē. Addidit etiā, post interpositā appellationē nolle se audire iudiciū. Quibusdā dicentibus, Amplas hęreditates à rege obtines, & in regis curia nō vis iudicari? ille respōdit: Nō est, ait, hæreditas, quā teneo: nec à rege, sed à Deo sunt, cui in eleemosynā data sunt, quæ obtineo. Grauissimè deindè p̄cipiens, nè ea die in ipsum ferrēt sentētiā, sedēq; Apostolicā appellans, nihilominùs condēnatus est. Abeuntē illū è cōcilio, vndiq; cōuicijs insectātur, clamitant: Eccè ꝓditor regis abit: eccè ꝓditor regis abit: iactantq; in illū cōtorta stramina, & id gen' alia. Cūq; immanis existeret tumultus, suggestū est regi, sempiternę illi ignominiæ fore, si intra aulā suā fineret Archiepis. discerpi. Itaq; rex iussit eū illęsū dimitti.

Cap. 11. Tum vir Dñi ad monasteriū abiēs, ex tā numerosa familia sua nō nisì sex ministros reperit, cęteris metu regis dispersis. Iussit aūt multos introduci pauperes, & cum illis cibū sumpsit. Posteà iubet sibi lectū parari in oratorio retrò altare, tanq̄ illic tutò quieturus.
Excedit clā è regno. Profundis autē imminētibus tenebris cū duob' fratribus & famulo fideli ex vrbe egressus est, nemine qcquam suspicante de abitu illius ꝓpter largissimos imbres, & hyemales tēpestates. Pro certo enim didicerat, si in crastinū diē maneret, in carcerē se coniectum iri. Tota verò nocte iter agēs, aurora ꝓdeunte Lincolniā venit, vbì mutato & habitu & nomine, (Nā frater Hermānus dictus est) aliò se cōtulit, aliquādiù latitans in quodā loco, quē Domin' posteà multis miraculis illustrauit. Deindè noctibus ambulās, diebus delitescens cū suis, tandē ad portū Sanuuicū peruenit: vbi in nauicula mari trāsmisso, portum publicū deuitās, in arenā se exponi voluit. Festinus autē per arenā ingrediens, humì collapsus est, insolita vestiū & calceorū crassitudine prępeditus: & qui paulò antè abūdârat multis equis, iam vix habuit iumentū vilissimū, idq; cōductitium, & absq; freno & ephippio, vt in Christi paupertate, & ipse iā pauper factus ꝓ Christo, inciperet gloriari.
In Flādria non est sine periculo Vbì ad S. Audomarū vētum est, nobilē quendā Anglū offendit: q eū agnoscēs, hortabatur vt in Angliā rediret: sed recusauit. Illo minas intētante, sanctus Episcopus à comite Flādrię petijt fidē publicam. Sed illo quoq; minâte, Taruanensis Episcopi auxilio euasit.

Cap. 12. Postquàm autē rex Angliæ cōperit eū è regno excessisse, à rege Frācię petijt, nè eū fineret in ditione sua recipi. Rex Frācię primùm simulauit se nescire qd legati vellēt. Illis verò dicētibus, Archiepiscopū Thomā furtìm ex Anglia se subduxisse malè sibi cōsciū,
Rex Frāciæ eū tuetur. rex ait: Nóui Thomā Archiepiscopū, scio qua fide, cùm esset Cancellarius, regi Angliæ seruierit: & eccè hæc ei merces refunditur, vt nec cum ipso pacē, nec hîc perfugiū eum obtinere sinat. Digna planè merces, vt regno suo pulsum, etiam in alieno persequatur. Legatis aūt eum in Archiepiscopū cōmouere nitentibus, ille ait etiā cum iureiurando: Si ille mihi ità inseruijsset, haudquaquàm ingratus essem: & nūc, si scirem vbinàm sit, festinus occurrerem venienti. Orāt igitur legati, vt Romano Pontifici scribat, nè etiam illum circunueniat. Sed illis abeuntibus, rex scripsit Pōtifici, vt eum paterna dilectione
Legati regis Angliæ ad Roman. Pontificē. complectatur, nec quenquam audiat cōtra iustitiæ sectatorem. Rex Anglię vbì cognouit, quid Frāciæ rex nūcijs suis respōdisset, ilicò misit Episcopos aliquot & viros nobiles ac celebres ad summū Pōtificē, vt ij S. Thomā anteuerterēt. Veniūt illi, & argutè satis

agunt negociũ regis, ꝑsuasum habentes, se pectus illud sapiẽtia plenũ sermone cõposito posse circũuenire. At Põtifex sanctissimus vnũ ex Episcopis, duriùs calumniantẽ S. Thomam, sic cõpellat: Frater, nè maledixeris ꝓximo tuo: neq; enim ego maledicentẽ Archiepiscopo auscultare sustineo. Orant tum legati illi, vt mittat duos in Angliã Cardinales, qui pacẽ inter regẽ & Archiepiscopũ cõponant. At Põtifex in verbis illorũ fraudem subodoratus, negat se id facturũ. Maiorẽ enim illis Cardinalibus volebant potestatẽ adiungi, q̃ æquum videretur. Hoc illi respõso accepto, in Angliã redeunt, nõ expectato Archiepiscopo Thoma, qui quarto indè die venit Senones, Põtifici obtulit regis Angliç chirographum, aitq; eã esse causam expulsionis & exilij sui. In illo enim chirographo habebãtur leges, qbus ipse subscribere noluit. Vt aũt mihi pro certo relatũ est, Archiepiscopatum Põtifici resignans, orauit vt fortiorẽ atq; eruditiorẽ Anglis daret Archiepiscopũ. Eum verò Põtifex cõplexatur, osculatur, lachrymas iungit lachrymis, gratias agit Deo, ꝙ tam bonum pastorẽ haberet Anglia, inuitumq; cogit suã retinere dignitatẽ & sedem. Satìs tum luculenter à sancto viro ostensum est corã Pontifice & Cardinalibus, q̃ non essent tolerandç leges illç regis Angliç. Nec tamẽ deerant qdam ex Cardinalibus, q cau sam regis tuerentur. Ad medium ferè diẽ certatum est, sed tãdèm ità illi cõfutati sunt à sancto viro, vt nõ haberẽt, quod porrò obijci posset. Tum Põtifex iussit Archiepiscopum sibi assidere, cunctis mirãtibus prudentiã & constantiã respõsionum illius. Addidit Pontifex, vt sit bono aĩo: se curaturũ, vt tãti labores pro dignitate cõpensentur. Scriptũ aũt illud & oẽs ei assentientes percussit anathemate. Exacto indè mẽse, misit sanctum virũ ad Põtiniacense monasteriũ, Abbati eum cõmendans, vt res necessarias ei suppeditaret. Humanissimè eum accipit summus Pontifex.

Vt aũt percepit Angliç rex, illum iam in tuto esse, oẽs cognatos eius, nulla neq; ordinis, neq; ætatis, neque sexûs habita ratione, nudatos facultatibus suis, è toto regno proscripsit, vt illi maiorem afferret animi dolorẽ: ministros aũt eius in vinculis haberi iussit. Archiepiscopatũ in suas manus reuocatũ, cõmisit alteri, quẽ sciret iã olim hostili in eũ esse animo. Fuit ea cognatorum suorum calamitas sancto martyri perq̃acerba, cùm videret ex opulentis repentè factos planè inopes, nec haberet, vndè illorum inopiam subleuaret. Sed tamen non deseruit Deus afflictum ꝓpter se & ꝓpter iustitiã martyrẽ suum. permouit enim Franciç regẽ regniq; ꝓceres, vt liberaliter ei suppeditarent, quod & ipsi & omnibus cognatis eius sufficeret. Verùm ille sciens beatos, qui ꝑsecutionem patiuntur ꝓpter iustitiã, totum se ad cçlestes capiẽdas consolationes cõuertebat: contẽplansq; sanctorum exempla, dãna rerũ labentium magno aĩo ferebat. Multa interìm insolenter in Angliç regno fiebant, & inter alia, licèt id Alexander Põtifex vetuisset, regis filius coronatus est ab episcopo quodã, cùm tamẽ ea regum vnctio iure antiquo Archiepiscopo Cantuariensi seruanda esset. Suspensi sunt aũt ab officio Episcopi oẽs, qui illi coronationi irregulariter interfuissent. Erant in Episcopis nonnulli, qui Ecclesiç libertatem euertere conãtes, regẽ concitarẽt in sanctum martyrẽ, nihil magìs, q̃ pacẽ formidantes. Scripserũt quoq; mordaces literas sancto viro, quibus ille egregiè respõdit, inter alia scribẽs, terrenis potèstatib' nõ esse cõmissas claues regni cçlorũ, sed sacerdotio. & post pauca: nõ obliuiscamur districtũ iudicẽ, ante cui' tribunal cõstitutos sola nos veritas iudicabit. Cap. 13. Cognati eius malè mulctantur. Franciæ rex & proceres ei multa largiuntur.

Et ille qdem dum esset Põtiniaci, corpus suũ multis afflixit modis, sed celabat, quãtùm potuit, alios. Cõtentus enim oleribus & vilioribus magisq; parabilibus cibis, delicatiores sibi subtrahebat, & indigentibus ministrãdos curabat. In amnẽ quoq;, qui per monasterij officinas decurrebat, descẽdẽs, incredibili se dolore afficiebat, diù in frigidis aquis immoratus. Declarauit id morbus indè secutus. Nam nõ multò pòst altera ex genis intumuit, & vsq; ad interiores fauces computruit, vndè fistulç morbus enatus, diù eũ cruciauit. Tandẽ duobus ossibus non sine multo dolore euulsis, sanatus est. Oblata quoq; eì fuit visio quçdam terribilis, cùm fatigatus multis precibus & genuũ curuationibus obdormijsset, quç futuram eius cçdem significaret. Quamobrèm magìs magisq; ille se diuinis mancipauit obsequijs, & ad tolerandas iniurias omnes animum confirmauit. Porrò Angliç rex molestè ferens Pontiniaci eum degere, scribit ad Abbatem Cistertiensem, cui Pontiniacenses æquè, vt alij eiusdem instituti monachi, parebant) si illum patiatur manere vel Pontiniaci, vel alibì in suo Ordine, se monachos omnes eius ordinis vel instituti, qui sint in Angliç regno, ad ipsum transmissurum. Id vbì ex Abbate Cistertiẽsi resciuit vir sanctus, Absit, inquit, hæc à me trãsgressio, vt mea causa patiar tot viros virtutis in hanc calamitatẽ incidere, & tot monasteria in sempiternas redigi solitudines. Reddat vobis pater misericordiarũ pro officijs charitatis, q̃ mihi ꝑstitistis. Deindè scripsit Cap. 14. In Pontiniacẽsi monasterio vt vixerit.

ad Ludouicũ Frãcię regẽ,qua arte Anglię rex è Põtiniaco ipsum eiecisset,indicauitq́; se iam paratũ vti ipsius regis beneuolentia.Ille enim rex iam antè summoperè rogauerat eum,vt apud ipsum maneret,vbicunq; sibi visum esset.Sed id tum recusauit,nè regi Anglię molestiã exhiberet,aut illũ iniuria affecisse videretur. Vt aũt ad Ludouicũ regem hęc perlata sunt,ocyùs properauit Pontiniacũ,cõuocatis fratribus gratias egit, quòd tanto colligendo hospite Franciam honorâssent. Cùm autem rex illum secum abduceret,lachrymis eum prosecuti sunt monachi, memores qua mansuetudine & humilitate inter ipsos,& quasì vnus ex ipsis,vixisset annis duobus.

E Pontiniaco recedit.

Cap.15.

Perductus est aũt ad aliud monasteriũ S.Columbę, propinquum Senonibus,atq; illic officiosissimè exceptus à ministris regis,q̃ eò p̃missi fuerant,quatuor illic annis regijs impensis sustentatus est.Licuisset illi hoc spatio apud Episcopos & Archiepiscopos demorari,vtì etiã oblatũ ei fuit,sed ignẽ diuini amoris,quo totus iã ardebat,in silẽtio fouere cupiẽs,vitabat publicũ,omne tẽpus,noctis p̃sertìm,sacris impẽdens meditationibus,orationibus,cõpunctioni & lachrymis,q̃bus multũ abũdauit.Sed hãc ei⁹ pacẽ & vidit & inuidit virulẽtus satan,rursusq́; cõmouit regẽ aduersùs eũ cõsilijs impiorũ, q̃bus hãc discordiã potiùs adscribendã esse,q̃ regi,& ipse vir sanctus scripsit,& nos credimus. Conatus est rex Ludouicũ Franciæ regẽ abalienare ab eo. Videbat enim nihil se ei nocere posse,nisi ille cõsentiret.Instituitur duorũ regũ colloqum,tractatur de pace & cõcordia deincèps seruãda:iuratur vtrinq;,neutrũ alterius hostẽ in suo regno toleraturum. Posteà aliud voluit rex Anglię cũ Ludouico rege habere colloquiũ:sed cũ non sinerẽt Ludouici regis cõsiliarij eũ illi collogo adesse,vidẽs Angliæ rex frustrà se niti,scribit Ludouico regi,ipsum cõtra pacta conuenta suũ & regni sui hostem publicum fouere. Ludouicus rex respõdet,nullã Archiepiscopi in ijs pactis conuentis habitam mentionem.

Machinę adhibentur, vt eũ rex Francię è regno expellat.

Cap 16.

Vita eius in exilio.

Sed iam viri sancti cõnersatio describenda est,qualis ea fuerit in hoc exilio,vt videat lector,dignã eam fuisse,quę martyrio cõsummaretur. Nullus eum dies dormientẽ reperit: raro in lecto cubauit,nisì grauis immineret morbus.Primũ ei studiũ,diuinis interesse laudibus,cũ summa deuotione & reuerentia diuina mysteria celebrare. Post absolutas preces cõmunes,intra cubiculũ suũ corde cõtrito & humiliato vacabat gemitibus, orationi & lachrymis,seipsum quotidiè hostiã viuã immolãs Deo.Sub prãdij horã egressus,cũ pauperibus & familia sumebat cibũ. A nullo q̃dem abstinuit cibo,q̃ esset p̃positus,vt vitaret hominum laudes: sed ex omnibus sumpsit parcissimè. Surgẽs à mẽsa, nõ ocio aut fabulis,sed sacra lectione pascebat aĩam,vel loquebatur de rebus necessarijs, & familiares suos instituebat. Nocte cùm lectus,vt decebat Archiepiscopũ, mundis & preciosis instratus esset pannis & operimentis, putarentq́; alij eum cubare in illo,in oratorio suo pernoctabat in precibus.Deindè excitato capellano,quẽ solũ habebat secum in cubiculo,vbì ipse q̃escebat,amouebat ciliciũ à dorso,cogebatq́; inuitum illũ flagello cędere vsq; ad sanguinẽ,ità vt capellanus corpore nõnunq̃ delassaretur. Ad lectũ aũt reuerso capellano,vnguibus lacerauit corpus suũ : deindè tertiã noctis partẽ,vt sensit ille, q̃ his interfuit,flectẽdis genib⁹ & precibus trãsegit:cumq́; iam nimia corporis fatigatio cogeret captare q̃etem,humì cubans,capiti lapidẽ supposuit,tãtumq́; molestiæ ex veste aspera & copia vermiũ persensit,vt somnus tenuissimus affligeret potiùs, quàm recrearet.Testis horum & relator fuit venerabilis Robertus Meritonensis,eius capellanus,qui omnia vel ab eo didicit,vel suis oculis vidit, quę neminẽ pręter illũ scire voluit. Is enim promiserat ei,se nihil horum dicturum vlli homini, donèc ipse superesset. Idem testatus est,sanctum virum ab eo die,quo Episcopus ordinatus est,nullum prætermisisse diẽ, quo non quinquiès,vel quatèr,aut certè tèr,die quolibet grauiter flagellaretur.

Duriter accipit corpus suũ.

Nota Lector.

Cap.17.

Inter hęc aũt cùm aliquãdò post sacrificiũ Missę,prostratus corã altari,prę nimio feruore spiritûs supra se raptus, solito vigilãtiùs in preces incũberet, Saluator ei appãrens visione manifesta:Thoma,Thoma,inq̃t,tuo sanguine illustrabis Ecclesiã meam. At ille: Quisnã es,Domine? Et Christus,Ego,ait,sum frater & Saluator tuus, q̃ Ecclesiã meã illustrabo sanguine tuo.Et ille: Vtinàm,inq̃t,ità fiat,vt locutus est Dominus meus. Multũ verò conabatur Frãcię rex inter illũ & Anglię regẽ pacẽ cõciliare, & hac causa crebra inter reges habita sunt colloq̃a.Recitabãtur etiam illic mãdata summi Põtificis : sed rex Anglię aliquãdiù dissimulãter egit.Itaq; sanctus ARCHIEPISCOPUS scripsit ei hũc in modũ:

Christus ei apparet.

Cap.18.

Epistola sancti martyris ad regẽ,

Desiderio desideraui videre faciẽ vestrã,& loqui vobiscum : multùm quidem propter me,sed maximè propter vos. Propter me,vt visa facie vestra, reduceretis ad memoriam seruitia,quæ,dum essem in obseq̃o vestro, exhibui vobis deuotè, iuxta animi mei cõsci-

entiã: sic me Deus adiuuet in examine supremo, quãdò oẽs stabunt ante tribunal ipsius, in qua nihil
recepturi ꝓut gesserint in corpore, siue bonũ, siue malũ: & cõmoueremini pietate super mutauimꝰ stylum.
me, quem oportet mendicando viuere inter alienos: licèt tamẽ Dei gratia cũ abundãtia 2. Cor. 5.
victualia ad sufficientiã habeamus: estq; nobis solatio, quod dicit Apostolus: Oẽs qui piè 2. Tim 3.
volunt viuere in Christo, ꝑsecutionem patientur. & Propheta: Non vidi iustũ derelictũ, Psal. 36.
nec semen eius quęrens panẽ. Propter vos, tribus ex causis, qa dominus meus estis, tum
quia rex, tũ qa filius meus spiritualis. Eò quòd dominus, debeo & offero vobis cõsilium
meum, quodcunq; debet Episcopus, ad honorem Dei & sanctæ Ecclesiæ, domino. Eò ꝙ
rex, teneor vobis ad reuerentiam & commonitionem. Eò quòd filius, officij ratione ad
castigationem & coërcitionẽ. Corripit enim pater filiũ, nunc blandis, nunc asperis, vt
vel sic, vel sic prouocet eũ ad benefaciendũ. Nôsse debetis, vos Dei gratia esse regẽ, pri- Regis officium.
mò, qa vosipsum regere debetis, vitamq; vestrã optimis informare moribus, vt vestro ex-
emplo cęteri ꝓuocentur ad melius, iuxta illud sapiẽtis, Cõponitur orbis regis ad exem-
plũ. * Secũdò, alios demulcẽdo, alios puniẽdo potestatis authoritate, quã ab Ecclesia ac- * Secũdariò
cepistis, tum sacramẽto vnctionis, tũ gladij officio, quẽ gestatis ad malefactores Ecclesię
conterẽdos. Inungũtur enim reges tribus in locis: in capite, in pectore, in brachijs: quod
significat gloriã, scientiã, & fortitudinẽ. Qui antiqs tẽporibus iustificationes Dei nõ ob-
seruabãt, sed ꝓuaricati sunt mãdata eius, ijs sublata est gloria, scientia, & fortitudo, & eo-
rum generationi, exẽplo reprobationis Saulis, Nabuchodonosor, & aliorum ꝙplurium. 1. Reg. 15.
Qui post delictũ suũ humiliauerunt se Domino suo, ijs gratia Dei accessit abundantiùs
& perfectiùs cum omnibus supradictis, sicut Dauid, Ezechiæ & alijs quãpluribus. Chri- 2. Reg. 12.
stus fundauit Ecclesiã, eiq; cõparauit libertatem proprio sanguine suo, sustinendo flagel- 4. Reg. 20.
la, sputa, clauos, mortis angustias: nobis relinquens exemplũ, vt sequamur vestigia eius.
vndè dicit Apostolus: Si compatimur, & conregnabimus: si cõmorimur, & cõsurgemus. 2. Tim. 2.

Ecclesia Dei in duobus cõsistit ordinibus, in Clero & populo. In Clero sunt Apostoli
& Apostolici viri, episcopi & cęteri rectores Ecclesiæ, qbus cõmissa est cura & regimen
ipsius Ecclesiæ, q tractare habẽt negocia ecclesiastica, vt totũ reducãt ad salutẽ aĩarum.
Vndè & Petro dictũ est, & in Petro alijs Ecclesię rectoribus, nõ regibus & principibus:
Tu es Petrus, & super hãc petrã ędificabo Ecclesiã meam, & portę inferi nõ ꝓualebunt Matt. 16.
aduersùs eã: & tibi dabo claues regni cęlorũ. In populo sunt reges, duces & comites, &
alię potestates, quę secularia habẽt tractare negocia, vt totũ reducãt ad pacẽ & vnitatẽ
Ecclesię. Et qa certũ est, reges potestatẽ suã ab Ecclesia accipere, nõ ipsam ab illis, sed à
Christo: vt salua pace vestra loquar, nõ habetis episcopis pręcipere, absoluere aliquẽ, vel
excommunicare, trahere clericos ad secularia iudicia, iudicare de decimis, de ecclesijs,
interdicere episcopis, nè tractẽt de trãsgressione fidei, vel iuramẽti, & multa, quę in hũc
modũ scripta sunt inter cõsuetudines vestras, quas dicitis auitas. Dominus enĩ dicit, Le- Leui 19.
ges meas custodite. & iterũ ꝑ ꝓpherã: Væ q cõdunt leges iniquas, & scribẽtes scripserũt Esa. 10.
iniustitias, vt opprimerent pauperẽ in iudicio, & vim facerẽt causę humiliũ populi mei.

Audiat itaq; dominus meus consilium fidelis sui, si placet, commonitionem Episco-
pi sui, castigationem patris sui, vt non cũ schismaticis aliquã decęterò habeat familiari-
tatem vel cõmunionem. Notum est ferè toti mundo, ꝙ deuotè, ꝙ honorificè Dominũ Pa
pam receperitis, quantùm Romanam ecclesiam foueritis & honoraueritis: quantũ etiã
Dominus Papa & Ecclesia Romana personã vestrã dilexerint, & honorauerint, & in q-
buscunq; potuerint secundũ Deũ, vos exaudierint. Nolite ergò domine, si salutem aĩæ
vestrę desideratis, eidẽ ecclesię, quod suũ est, aliqua ratiõe subtrahere, seu in aliquo iusti-
tię cõtraire: ĩmò eandẽ ei in regno vestro ꝑmittatis libertatẽ, quã in alijs habere digno-
scitur. Memorq; sitis ꝓfessionis, quã fecistis, & posuistis scriptã super altare apud Vuest-
monasteriũ, de seruãda Ecclesiæ Dei libertate sua, quãdò consecratus fuistis & inũctus
in regem à ꝓdecessore nostro. Ecclesiã quoq; Cantuarię, à qua ꝓmotionem & cõsecra-
tionem accepistis, in eum statum restituatis & dignitatem, in qbus fuit temporibus ꝓde-
cessorũ vestrorum. Possessiones etiam ad ipsam ꝑtinentes, ecclesias, villas, & ꝓdia, quę ꝑ
voluntate vestra distribuistis, res omnes ablatas, tam nostras, quàm clericorũ nostrorum
& laicorũ, in integrum restituatis. Permittatis etiã nos liberè & in pace redire ad sedem
nostram, & nos vobis tanquã charissimo domino & regi fideliter & deuotè seruire para-
ti sumus in quibuscunque poterimus, saluo honore Dei & Ecclesiæ Romanę, & ordine
nostro. Alioquin pro certo sciatis, quia diuinam seueritatem & vltionem sentietis.

Hac

Cap.19. Hac perlecta Epistola Archiepiscopi, rex tum quidem nec abnuere, nec annuere voluit, sed in diem tertiũ distulit respõsum. Tãdèm in vnũ conuenientibus rege & Archiepiscopo, p summũ Pontificẽ & Frãciæ regẽ pax, vt quidem videbatur, cõciliata est: pmisitq; rex se restituturũ ablata oĩa, & quę Archiepiscopatûs esse pbarentur: ipsi quoq; Archiepiscopo & suis oĩbus potestatẽ fecit in regnũ reuertẽdi. Cur aũt nõ statìm redierit vir sanctus in Angliã, ipse Põtifici maximo scripsit post reditũ suũ: quę qdem literę extãt, sed pter tẽporis angustiã ea quoq; coacti sum⁹ omittere. Queritur in ijs inter alia, regẽ Anglię à pactis cõuentis resilijsse, quod tñ non tã illi imputandũ sentit, q̃ qbusdam Episcopis, quos totius discordię incentores vocat: quorũ machinis effectũ dicit, vt rex oẽs ipsius & suorũ redditus post pacẽ in ferijs S. Marię Magdalenę factã, vsq; ad S. Martini festũ detinuerit, & tũ demũ domos vacuas & horrea demolita ipsi reddiderit: pluresetiã ecclesię Cãtuariensis possessiones, vt pmiserat, minimè restituerit. Multa quoq; alia cõmemorat insolẽter admissa, cũ esset Angliã ingressur⁹, à qbusdã episcopis: & nisì decan⁹ Sarisbiriẽsis impediuisset, quosdã vim ipsi & socijs adferre voluisse. Populũ aũt dicit ipsi⁹ reditu lætatũ fuisse, seq; in sua Ecclesia à clero & populo cũ magna deuotione exceptũ.

Inter S. Thomã & regẽ pax conciliatur.

Cap. 20. Et hęc qdem, multaq; alia ijs literis cõtinentur, è qbus satìs cõstat, nõ sine piculo cum in Angliã reuertisse septimo anno exilij sui. Et ille sanè tãto feruentiùs ad futurã pperabat vitã, quanto certiùs cognouit, nihil in hac p̃senti pręter tentationes & picula sibi superesse. Atq; etiamsì fortasśis pax arrisisset, adeò tamẽ graue iãpridèm sibijpsi bellum indixerat, vt inter mũdi delicias posito, asperioris eremi molestia, vel potiùs martyrium nõ deesset. Valdè aũt ei in quadã ad regis filium suscepta legatione molestus fuit suus Archidiaconus, cui prę cęteris fidere debuisset. Quidã etiã inimici iustitię calumniabantur cum leonina feritate reuersum in regnũ, vt regis ppositum & instituta dissolueret, cùm ex fine satìs patuerit, agnina lenitate p̃ditum, ceruicẽ obiecisse pcussori. At vir magnanimus ad futurum certamẽ se p̃parans, instabat orationi, sacrę lectioni & p̃dicationi, largissimisq; p̃standis eleemosynis. Porrò ob q̃dam ecclesię negocia regis filium paulò ante Christi natalẽ adire volens, Londinum pfectus est. Necdùm aũt vrbẽ ingresso denunciatur regis noĩe, nè vltrà pcedat, nec vllas regis vel vrbes vel villas ingredi ausus sit. Obstupescenti viro Dei ad tam insperatum regis mandatum, dictum est, illum *rupisse pacis* fœdera, quę cũ rege pepigisset: iubere regẽ, vt ad sedẽ suam redeat, & iniuncto officio diligenter incũbat. Animaduertit vir sanctus, quorsùm hęc spectarent, tantoq; ad omnẽ Dei exequẽdã volũtatẽ factus est alacrior, quãto se sensit ppiùs ad palmã accedere. Quãto aũt tum fidei feruore, tum cælestiũ amore inflãmatus redierit, testẽ tenem⁹ gratiã curationum, quę p illud iter cęlitùs exhibitę sunt, postquàm martyr ad superos migrauit.

Recrudescunt persecutiões sancti viri.

Cap. 21. Reuersus domũ, cũ summa animi deuotione ac puritate celebrauit Christi natalẽ, atq; eoipso die post cõcionem terribili sententia pculit vnũ ex regijs ministris pter facinus quoddã, & cæsos ministros suos: itemq; Randulphũ hoĩem scelestũ, totius malitię incẽtorẽ. Tandẽ adiecit: A Iesu Christo maledicti sint, & à cœtu sanctorum deleatur eorum memoria, quicunq; inter me & dominũ meũ regẽ, odium & discordias seminabunt. Abierunt tum quidam magni viri ad regem, & sanctum martyrẽ apud eum detulerunt, ità vt rex grauissimè cõmotus, iteratis vocibus ità dixisse feratur: Inertes ac miseros hoĩes enutriui & erexi in regno meo, q nec fidẽ seruant dño suo, quẽ à plebeio quodã clerico tã pbrosè patiũtur illudi. Aderãt ibì nobiles q̃tuor genere cõspicui, & è familia regis. Ij hæc verba ex ore regis rapientes, secùs ea, q̃ rex vellet, interpretati sunt: moxq; in necẽ sancti viri cõspirãrunt: nescienteq; rege, mare celerrimè traiecerunt, rege, vbì id cõperit, suspicante mali qppiã illos moliri, mittenteq; nuncios, q eos reuocarẽt: sed illi iã lõgiùs antecesserãt, q̃ vt possent reuocari. Inuito quidẽ rege cęsum ab illis fuisse Archiepiscopũ, vel indè satìs liquet, φ vbì cõperit crudelissimũ facinus, incredibili dolore & horrore correptus fuit. Voluẽrat ille vel in carcerẽ eũ cõijcere, aut alio modo coërcere, vt à sentẽtia illũ deduceret. Sed illi hoĩes nefarij postq̃ in Angliã venerunt, adiũctis sibi qbusdã ministris regis, quos Archiepiscop⁹ excõmunicãrat, & militũ satellitũq; coacta manu, mẽtiebãtur se iussos à rege, tollere è medio Archiepiscopũ. Itaq; die illo, q sanctorũ Innocentũ festũ seqtur, absoluto iã prãdio, sese colligũt aduersùs virũ piũ & innocentẽ, q iã in interiorẽ domũ secesserat cũ domesticis, de negocijs tractatur⁹. soli aũt q̃tuor cũ vno satellite ingressi sunt, itũq; illis obuiã est honorificè, tanq̃ domesticis regis. Illi iubẽt dici Archiepiscopo, velle se cũ ipso regis noĩe colloq. Annuit vir sanct⁹, vt introducãtur. Introducti diù

Rex cõmotus ea dicit, quę necem sancto viro attulerunt.

densi

sedent taciti,& neq; salutãt,neq; appellãt Archiepiscopum.Tacet etiam ipse aliquãdiù: posteà salutat pacificè. Illi pro salutatione reddunt maledicta,adeoque in necem eius ferebantur præcipites,vt nisi ostiarius clericos,quos vir sanctus exire iusserat, reuocâsset, hasta quadam,quæ illic stabat,illum confodere voluerint,vtì posteà ipsi confessi sunt.

Intrò autẽ reuersis clericis, qui primarius erat in his quatuor viris, ità ait:Rex controuersijs omnibus consopitis,te ad tuam sedem remisit:tu maleficijs beneficia cõpensans,eos,quorum opera filius regis coronatus est,à suo ministerio suspendisti,ministros regis anathemate percussisti: vt satìs appareat, te filio regis, modò possis, coronam auferre constituisse.De his vtrùm coram rege purgare te velis, edicito. Ea enim causa nos huc missi sumus.Respondit vir sanctus: Testis est Deus, nunquàm me filio regis coronã eripere voluisse, cui ego mâllem tres alias adiungere cum regnis amplissimis, modò id rectè atq; ordine fieri possit.Neq; verò ego suspẽdi à ministerio Episcopos,sed dominus Papa id fecit:nec me decet absoluere,vt vos vultis,quos ille ligauit. Tũ illi: Iubet,inquiunt,rex, vt cum omnibus tuis è regno excedas.Cõtrà Archiepiscopus: Sed me deinceps, ait,Deo propitio,nemo inter Ecclesiã meam & mare conspiciet. Non véni vt fugerem: hîc me repiet,si qs quęsiërit. Illis obijciẽtibus,ꝙ animi furore pércitus, ministros regis ex ecclesia turpiter eiecisset,vir sanctus cum multo spiritûs feruore illis respõdit: Quisquis ausus fuerit sanctæ Romanæ sedis instituta,vel Ecclesię Christi iura violare,nec vltrò satisfecerit,non parcã,nec differã ecclesiastica censura coërcere peccãtem. Hac illi viri Dei constãtia perculsi,propiùs accedũt,dicuntq́; ei:In capitis tui periculũ hæc ꝓlocutus es.At vir sanctus: Non me,inquit,terrent minę vestrę: nec gladij vestri promptiores sunt ad feriẽdum,quàm ego ad martyriũ obeundum.Alium quęrite, qui vos fugiat : me collato pede pro Domino meo prçliaturũ comperietis. Illis cum clamore & cõtumelijs exeuntibus,vir Dei suos consolabatur,& vt nobis visum est,qui pręsentes adfuimus,ità sedebat imperterritus,acsì ad nuptias inuitatus esset ab illis.

Mox reuertuntur illi loricati,accinctiq́; gladijs,& securibus armati.Fores aũt clausæ erant,nec pulsantibus aperiebatur. Tum illi occultiore via per pomariũ ad sepẽ ligneã diuertunt,ferroq́; & magna vi sibi aditũ parãt. Eo horribili strepitu ministri & clerici penè omnes territi fugerunt.Hortãtibus illis,qui remãserant,vt vir sanctus in ecclesiam se cõferret,planè recusauit.Nõ enim tali casu fugiendũ erat,sed dandũ potiùs subditis exemplũ,vt mâllet quisq; feriri gladio,q̃ videre legis diuinę contemptũ,& sacrorũ canonũ euersionem.Instabant verò monachi,aiebant indecorũ esse,à vespertinis laudibus, quæ tũ celebrabantur,ipsum abesse.Ille verò non cessit,veritus se priuatũ iri optata martyrij corona,si in templũ esset ingressus, cuius reuerẽtia arceri possent à tãto scelere parricidę illi.Sanè postq̃ ab exilio reuersus fuit,sic dixisse fertur,tanq̃ certus iã se per martyrium hinc emigraturũ:Habetis hîc dilectũ Deo ac verè martyrẽ Elphegũ:aliũ quoq; vobis sine mora diuina miseratio prouidebit.Monachi aũt cùm eũ ꝓmouere nõ possent, valdè inuitũ absportârunt in ecclesiã: quã cùm ingressi essent, quatuor illi nobiles cursu rapidissimo secuti sunt cũ Hugone subdiacono deploratę neqtię,quẽ malũ clericũ appellabãt.Volentes aũt monachi obserare fores ecclesię,prohibiti sunt à sancto viro,qui tum ꝑclarè dicebat:Nos patiẽdo potiùs,q̃ pugnãdo,ex hoste triumphabimus:neq; eò huc venimus,vt repugnemus,sed vt patiamur.Adsunt mox sacrilegi carnifices,exclamantq́; furibundi: Vbì est Thomas Beketh,regis & regni ꝓditor?Eo respõdente,maiori cõtentione vociferãtur: Vbì est Archiepiscopus?Tũ ille planè intrepidus & impterritus,Eccè adsum,inqt,nõ proditor regni,sed sacerdos.Paratus sum ꝓ illo mori,q me redemit sanguine suo.Absit,vt,ꝓpter enses vestros aut fugiã,aut à iustitia recedã.At illi,Absolue,inqunt, quos excõmunicâsti & suspendisti à suo officio.Nulla,ait vir sanctus, ab illis exhibita est satisfactio,itaq; nõ absoluã.Rursùs illi: Nunc igitur morieris,& recipies ꝓ meritis. Ego verò,ait sanctus martyr,ꝓ Dño meo mori paratus sum,vt ecclesia meo sanguine pacẽ & libertatẽ assequatur.Pręcipio aũt ex parte omnipotẽtis Dei,nè quẽquã ex meis lędatis. Mox illi,facto impetu,in eũ irruũt, conãturq́; extra fores extrahere, illic eũ aut iugulaturi,aut vinctũ absportaturi,vtì posteà cõfessi sunt.Sed cũ difficilè posset loco moueri, & vnũ ex eis acriùs insistentẽ à se remouisset,is terribili incensus furore,ensem contra eius verticẽ vibrauit.Tum verò pius & sanctus vir cernẽs adesse horã,qua promissã ꝑciperet martyrij coronã, ceruicem instàr orãtis inclinauit,iunctisq́; & sursùm erectis manibus, Deo & S. Mariæ,beatoq́; martyri Dionysio suã & Ecclesię causam cõmendauit. Vix ea prolo-

Cap. 22.

Mentiũtur turpiter.

Præliaturũ se dicit,non armis,sed patiẽtia aduersùs percussores suos.

Cap. 23.

Prædicit martyrium suum.

Offert ceruicem percussoribus.

prolocutum, nefandus vir, metuens nè populus eum eriperet ex manibus ipsorũ, coronã capitis eius, vulnere capiti inflicto, tanta vi amputauit, vt pariter secaret & præcideret brachium isthæc referentis, qui solus, cunctis & monachis & clericis præ metu fugientibus, sancto martyri constanter adhæsit, & inter vlnas eum continuit, donèc altera earum amputata est. Additus indè est alter ictus in sacrum caput eius, & ille mansit immotus, nihil se commouens. Tertiò percussus, genua flexit, dicens submissa voce, Pro nomine Iesu & Ecclesiæ defensione mori paratus sum. Tum verò tertius ex illis sacrilegis percussoribus, ità procumbenti graue inflixit vulnus, vt cum sanguine pariter è capite cerebrum in eius faciem deflueret. Quartus interim abigebat superuenientes, vt cæteri possent in ea horrẽda cæde liberiùs versari. Quinto loco accessit is, quem antè diximus, Hugo subdiaconus execrabilis, & posito pede in collum sanctissimi martyris, quod sine horrore dici non potest, cerebrũm cum sanguine per pauimentum sparsit, aitque ad illos quatuor: Abeamus hinc: iste posthàc non resurget.

Hic videtur Author seipsum significare.

Tertio ictu fundit martyris cerebrum.

Cap. 24. In his omnibus incredibilẽ licebat sancti martyris videre constantiã, vt qui neq; manũ, neq; vestem opponeret percussoribus illis, nec vllũ vel verbũ, vel clamorẽ ederet, immò nè gemitum quidem, aut aliquam doloris significationem exprimeret: sed caput gladijs oblatum teneret immotũ, donèc cerebro cum sanguine erumpente, tanquàm oraturus, corpus in terrã, spiritũ in sinũ Abrahæ deposuit. Cęsus est vir pius à cruentissimis illis carnificibus tẽpore sacro & loco sacro, in ipsa domo Dei, quarto Calendas Ianuarij anno Christi millesimo centesimo septuagesimo. Cæde perpetrata, infelices illi, & cæteris homicidis immaniores, gloriabundi per ædes & officinas Archiepiscopi discurrunt, aurum, argẽtum, vestes, vasa preciosa, libros & Ecclesię chartas atq; priuilegia, permultaq; alia diripiunt. Indè in eius clericos, clientes & parentes suam exercet tyrannidem publica potestas, diuersisq; affectos contumelijs, priuat facultatibus, ità vt miseri & mendici per ignotas prouincias dispersi sint. Nemo verò satìs explicare queat, quãtus mœror ciuitatem occupârit, postquàm audita est beati viri cædes. Magno sanè omnibus horrori fuit tam crudele facinus in ecclesia designatum. Celauerat vir sanctus magno studio, quoàd vixit, sanctitatem suam: sed eam non passus est diutiùs latére omnipotens Deus: sed post fusum sanguinem multis eam miraculis declarauit: verùm ea initio occultabantur, tanquàm non habitura fidem: donèc ijs multiplicatis cessit aduersariorum impietas, & obstructum est os loquentium iniqua.

Res eius diripiuntur.

Cap. 25. Postero die martyris corpus mundissimum quidam loturi, ad nudam carnem inueniunt cilicium adeò pediculis refertum, vt martyrium, quod pridiè vir sanctus perpessus erat, isto tolerabilius videretur. Porrigebatur autem illud cilicium vsque ad genua, eoq; admodùm strictè femur cinctum erat. Ea res conspecta, largos ex pręsentium oculis lachrymarum imbres expressit. Apparebat enim tunc rigor pœnitentiæ, & vitæ asperitas atq; sanctitas, quę anteà vix paucissimis familiaribus cognita fuerat. Conditum indè est venerandum corpus in crypta admodùm honorificè & reuerenter. Tanta verò secuta sunt miracula, vt si singulatìm scriberentur, infirmi vix sint credituri. Toto verò anno, demptis diebus decem, in eius ecclesia conticuêre laudes diuinę & Missarum solennia. Subitò autem & præter omnium expectationem, Deo vlciscente fusum sanguinẽ martyris sui, pax regni perturbata est, excitatę sunt seditiones, & bellum extitit intestinũ. Filius incurrit in patrem, & pater in filium, regnumq; in seipsum diuisum, celerem desolationem minabatur. Nortmannia hostili gladio ferienda tradita est. Anglia contremuit & commota est à facie cladis imminentis. Obsidebãt eam hostes vndiq;, & intùs vastabant exitiales seditiones, alijs patrem, alijs filium causam iustiorem fouere asserentibus. Sed tandèm sancti martyris meritis pax reddita est, & eius aduersarij propensiori studio illum venerati sunt defunctum, quàm viuentem fuerant persecuti.

Vide de cilicio eius &c.

Extant aliquot libri de miraculis sancti viri, sed manuscripti.

Cap. 26. Deniq; rex ipse, cùm per visionẽ significatum esset, nulla alia via sperandam esse pacem, nisì conciliato martyre, corde contrito & humiliato ad monumentum beati martyris, veniam petiturus, properauit: cumq; Cantuariam venisset, ab æde B. Dunstanni vsq; ad summum templum, in quo S. Thomas conditus est, nudis pedibus & communi veste lachrymabundus ingrediebatur, non viarum asperitate, non pedum teneritudine retardatus. Vbì ad ecclesię fores venit, prócidit & adorauit: porrò ingressus, locum illum, in quo vir beatus occisus est, lachrymis infudit: deindè dicta confessione coram Episcopis, cum multo tremore ac reuerentia accessit ad loculum martyris: atq; illic toto prostratus

Obserua singularẽ regis pœnitentiã.

ſtratus corpore, quos gemitus, quæ ſuſpiria ediderit, quas lachrymarum profuderit imbres, dici ſatìs non poteſt. Poſteà cùm palàm reum ſe proclamâſſet, veniamq́; precatus eſſet, quòd ſanctum virum tam pertinaciter eſſet perſecutus, non tamen occidi voluiſſet: reſtituit in integrum Eccleſiæ Cantuarienſis iura & dignitates, quæ anteà habuiſſet, addiditque è ſuo triginta librarū redditus, vt ſanctum martyrem poſſet habere propitium. Deindè exteriori veſte ſe nudans, ſcapulas & caput in tumuli feneſtrā magna humilitate ſubmiſit, ità vt omnes eo ſpectaculo ad lachrymas permouerentur: primoque ab Epiſcopis quinquiès cæſus eſt: deindè à monachis ampliùs octoginta, ternos accepit ictus, atque ità ſolenniter abſolutus eſt. Poſt hæc nuda humo reſidens, nudis pedibus, vt venerat, atque ieiunus totam noctem in precibus exegit. Deniquè ità ſe tunc geſſit, vt non facilè in hiſtorijs reperire liceat, quenquā è Chriſtianis principibus humiliùs atque deuotiùs hoc rege egiſſe pœnitentiā. Vt verò ſatìs conſtet, ſancti Thomæ martyris meritis ab illo regno diuinæ ſeueritatis animaduerſionem amotam, eodem die, quo rex venit Cantuariam, pro ſuis in martyrem peccatis ſatisfacturus, Comes Flandriæ, qui cum immenſo exercitu in Angliam traijcere ſtatuerat, mutata ilicò ſententia, receſſit. Altero die rex Scotię, Angliam vaſtaturus, in acie compræhenſus eſt: & breuì omnes conticuêre hoſtes, & pacem regni perturbātes, humiliati ſunt, redijtque tranquillitas: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

EPISTOLA LVDOVICI REGIS FRANCORVM AD ALEXANDRVM PONTIFICEM.

DOmino ſuo & patri ſanctiſſimo Alexandro, Dei gratia ſummo Pontifici, Ludouicus Francorum rex ſalutem & debitam reuerentiam. Ab humanę pietatis lege recedit filius, qui matrem deturpat: neque creatoris beneficij reminiſcitur, qui de ſanctæ Sedi Apoſtolicæ illata turpitudine non contriſtatur. Verùm ſpecialiùs eſt condolendum, & nouitatem doloris excitat inauditę nouitas crudelitatis: quoniam in ſanctum Dei inſurgens malignitas, in pupillū Chriſti gladium infixit, & lucernam Cantuarienſis Eccleſiæ nō tam crudeliter, quàm turpiter iugulauit. Excitetur ergò exquiſitæ genus iuſtitiæ: denudetur gladius Petri in vltionem Cantuarienſis martyris: quia ſanguis eius clamat pro vniuerſali Eccleſia, non tam ſibi, quàm vniuerſæ Eccleſię conquerens de vindicta. Eccè ad tumulum agoniſtæ, vt relatum eſt nobis, reuelatur diuina in miraculis gloria, & diuinitas demonſtratur, vbì humatus requieſcit, pro cuius nomine certauit. Latores verò præſentium patre orbati, pietati veſtræ ſeriem indicabunt: & teſtimonio veritatis aurem mitiſſimam adhibete, & tam de iſto negocio, quàm de alijs, tanquàm nobis credite. Valete.

Notent hęc hoſtes Romanæ Eccleſiæ.

VITA S. EBRVLPHI CONFESSORIS, A QVODAM EIVS DISCIPVLO, AVT AMICO FAMILIARI *conſcripta, ſed per F. Laurentium Surium mutato ſtylo, redacta in compendium.*

EBrulphus vir nobilis, parētes habuit illuſtres. Nutritus eſt autem in aula regis, tantamq́ue prę ſe tulit modeſtiam & humilitatem, vt in palatio magnū obtineret locū, quemadmodùm ipſe nobis exhortationis cauſa dicere conſueuit. Cùm autē eſſet opulentus, & literis benè eruditus, atque ſapientię ſtudioſus, diuino in ipſo creſcente feruore, libros ſcripturę diuinæ cœpit euoluere, vt ſciret ſanctorum patrum res geſtas, atque indè diſceret, qua ratione poſſet ipſe quoquè placere Deo. Vbì autem in ſancto Euāgelio legit ea verba Saluatoris, Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucē ſuam, & ſequatur me. itemq́; illa, Qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam ęternam poſſidebit: ille animo compunctus, relictis omnibus, paupe-

Decēb. 29.

S. Ebrulphi humilitas.

Lucæ 9.

Matth. 19.

Omnia ſua dat egenis.

pauperibus ea elargitus est. Vxorem autē suam Christi ancillis cōmendauit, vt eam cælestibus imbuerent disciplinis. Nec verò contentus reliquisse patriam charosq; parentes, & facultates omnes, etiā barba & capite raso, cum tribus religiosis viris celerrimè ad eremum properauit, & inter opaca nemorum, loco, quem * Oximensem vocant, latitauit. Et quidem Angelo duce, repererunt fontes egregios, quæ eis causa fuit Deo vberes gratias agendi, qui nunquàm spernit sperantes in se.

*Oxoniensem

In eremo degit cum paucis.

Cœperunt autem ex virgultis construere sepem, & intra illam tuguriolum, in quo cōmorarentur. Erat verò locus procùl ab hominum habitatione separatus: Cumque ad eos venisset vir quidam, miratus est conatū eorum, q̄ sciret Sueuos crebras illic facere irruptiones, & prædas agere: tum quoq; locum esse incultum, sed nec opportunum culturæ. Quod cùm eis obijceret, illi responderunt: Nos huc, mí frater, accessimus, vt ploremus peccata nostra, fretiq; auxilio Domini nostri Iesu Christi, nō timemus incursus hominū. Tu verò, si sapis, resipisce iam, & ad meliorem frugē te recipe. Tum ille cōpunctus corde, domum abijt, & manè reuertens, tres eis panes subcinericeos attulit, & fauum mellis: iunctusque illis, monachus effectus est. Sed cùm latére non posset gratia Dei, per illos operans, quidam ad eos crebrò veniebant, resq; necessarias apportabant, atque illorū sermonibus piè instituti, domum redibāt. Permulti autem facti sunt perfectissimi monachi. Accidit interìm, vt pane deficiente, pauper quidam eleemosynam peteret. Iubenti beato Ebrulpho, vt ei daretur eleemosyna, minister respondit: Non habeo, pater, nisì dimidium panem. At ille: Nihil hæsites, fili: sed memineris propheticæ illius sententiæ, Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Datus est igitur panis pauperi, nec diù pòst adest quidam præ foribus cum iumento, pane, vino & caseo onusto. Atque ab illo die nihil defuit eis, quod esset necessarium. Porrò duo sæui latrones alterius prouinciæ eò aduentātes, porcos furari nitebātur: sed interìm dum per eremum cursitant, eos inquirentes, iam defessi, audiūt signo dato euocari monachos ad laudes Dño ꝓmendas. Itaq; tremefacti, ocyùs se cōferunt ad virum Dei, confitenturq; crimen suū: factique sunt egregij monachi. Postq̄ aūt longè lateq; peruagari cœpit fama sanctitatis Ebrulphi & monachorū eius, & quanto studio colerēt Deū, homines locupletes & religiosi aliarū regionū, illorū exemplis cōpuncti petiērūt à venerabili patre Ebrulpho, *vt ipsorum* impensis monasteria exædificaret. Ille nō impiger, sed cupiēs augere talenta à Dño ipsi tradita, quindecim monasteria virorū & fœminarū cōdidit. Deindè ad monasteriū suū reuersus, cum ꝑmultis monachis in Dei seruitio ꝑmansit immobilis. Domiciliū aūt eius nihil à pastorum tugurio differre videbatur. Per eius circuitum degebāt monachi à dextris & sinistris, ità vt vtrinq; essent cellulæ mille quingentæ: quas ille crebrò inuisere solebat, mulo & asino subuectus. Cumq; annos viginti & vnū illic habitâssent, sæua pestis locū inuasit. Tum verò sanctus vir nequaq̄, vt solēt mercenarij, fugit, sed fratrū animos cōfirmabat, hortabaturq; eos, vt pararent se veniēti iudici, qui redditurus est vnicuiq; iuxta opera sua. Videte, inq̄t, nè spōsus reuertēs à nuptijs, inueniat vos dormiētes, sed vigilātes in operibus bonis. Cumq; grassaretur pestis, vnus ex fratrib⁹ sublatus est sine cōmunione. dicebatur autem Ansbertus. Vbì autē eum obijsse didicit B. Ebrulphus, sciscitabatur nū Eucharistiā ꝑcepisset. Ministro eius id negāte, infremuit spiritu, oransq; & lachrymans venit ad lectū eius, aitq; ad defunctum: Eheu frater, cur abijsti sine communione? Ille tanq̄ à somno expergefactus, paululùm apertis oculis, Tu es, inquit, domine? Vir Dei respōdit: Ego sum: sed dic mihi, vbì interìm fueris, & quid videris. Et ille: Reuocâsti me, inquit, à labore itineris, quo me cruciabat aduersarius. Et vir sanctus, Vis, ait, Eucharistiā accipere? Respondit: Volo. Cumq; corpus & sanguinē Domini accepisset, rursùs pacis somno obdormiuit. Migrârunt tunc ad Dominum septuaginta & octo fratres: ex familia verò innumeri: sed Domino miserante, pestis sopita est. Nō cessauit autem beatus Ebrulphus pro animabus illis Dominum nocte ac die deprecari.

Multi apud eum fiunt sanctissimi monachi.

Psal. 40.

xv. monasteria extruit.

Rom. 2.

Viderem admirandā.

Solebat vir sanctus, post collectas fratrū in lecto quieturus, clàm accire ministrū suū, q̄ ei legeret quippiā. Sūmo enim studio tenebatur intelligēdi scripturas vtriusq; Testamenti, vt in eum quoq; quadraret illud propheticū, In lege Domini meditabitur die ac nocte. Prolixas quotidiè Domino preces offerebat, spem suā in illo defigēs. Cum sacerdotibus quoq; oblationes suas quotidiè Dño offerre studebat: porrò Dñicis diebus sacerdotes corā illo tria faciebāt sacrificia. Erat ei vultus ꝓclarus, canitie fuit venerabilis,

Psal. 1.

chari-

charitate plenus, fortis in vigilijs, in abstinētia iucūdus & hilaris, in rebus duris patiens, erga peccātes humanus & misericors, corpore castus, sobrius & humilis. Annis singulis ter caput tondebat: nunq̄ reddidit malum pro malo: prospera & aduersa æquo ferebat animo. Si quod ei illatum esset damnum, semper illud erat in ore, Dominus dedit, Dominus abstulit. sit nomen Domini benedictū in secula. Cùm accederent eum, qui inter se discordes essent, optimis sermonibus ità eos demulcebat, vt concordes recederent. Omnes ad ipsum venientes, nobiles, ignobiles, pauperes & peregrinos iucundo vultu & cum gratiarum actione excipiebat, nec facilè sine aliquo quanuis exiguo munusculo à se dimittebat. Multi homines seculares febre correpti, petebant à ministro eius funiculos, qbus vir beatus se cingeret, aut quippiā ex vestimentis eius: & quotquot cū fide accipiebant, sanabantur. Quædā religiosa fœmina morbo affecta, per nuncios petijt fimbrias vestimēti eius. Ijs acceptis, cum multis venit ad eū incolumis.

Virtutes eius.

Iob 1.

Nota vim etiam viliū rerum, quibus ipse esset vsus.

Bis in anno pendebat ex voto tributum Domino Deo, putà in Christi natiuitate, & tertio die ante Pascha: quibus diebus cētum argenti solidos dabat pauperibus: quod tamen etiam aliâs pro viribus faciebat. Pauperculus quidam ex alia regione, morbo valdè confectus, venit ad eum eleemosynam petiturus. Illum vir Dei conspicatus, Et quomodò, inquit, frater, tantum potuisti explicare iter exhausto corpore? Illo dicente, se inopia compulsum id fecisse, ait vir Dei: Præstat te hîc manere, q̄ alicubì canibus lacerandum offerri. Mansit igitur, & breuì proficiens, cœpit hortum colere: deindè verus factus est monachus. Alius quidam rebus pauper, sed corpore incolumis, contractum se simulauit, vt plus cæteris acciperet à viro Dei. Vbì autem accepit aliquid ab eo, mox febre percussus, intra paucos dies expirauit.

Punitur diuinitùs homo simulator.

Cùm iam vir sanctus octogesimū ætatis annum excessisset, sicut ab ipso didicimus, cupiebat dissolui, & esse cum Christo. dicebat enim infidelē esse seruum, qui nolit venire in conspectum Domini sui. Incidit autem in morbum grauem, sed corroborante eum spiritusancto, non sensit dolorem, sed iacebat afflictus. Nec verò quicquam esculentum aut poculentum sumere potuit, præter aquam solam. Paulò pòst venerunt ad eum quidam viri spectabiles, vinum secum afferentes, vndè parùm hausit, atque ità sine cibo vixit dies quadragintaseptem, nisì quòd Christi corpus & sanguinem percipiebat. Et nihilominùs tanquàm benè satur non cessabat prædicare fratribus verbū Dei. Rogantibus eum fratribus, vt parùm cibi caperet, ille respondit: Quæso, fratres, nè huius rei mentio sit: mihi enim fastidium parit. Vt autem liceat mihi paululùm quiescere, foràs egredimini. Deindè vertens se ad parietem, Dominum deprecabatur, mente ad cælestia subleuata. Quas autem preces solebat sanus fundere, eas volebat ab alijs coram se persolui. Dicentibus verò fratribus, Cur nos, pater, in alienas tradis manus? aut quid nos, te decedente, facturi sumus? ille respondit sentētia memorabili: Maneat inter vos animorum coniunctio & charitas, nec quisquam vos diripere poterit. Sit in vobis spiritalis dilectio, & quod promisistis Deo, id implere studeatis. Precum vestrarū pensum lubentes persoluite, castitatem sectemini, iracundiam fugite, inuicèm vos ad bonum cohortemini, hospites & peregrinos benigno animo excipite ꝓpter eum, qui dicturus est, Hospes fui, & collegistis me.

Sola eucharistia sustētatur.

Matth. 25.

Cumque appropinquaret migrationis eius tempus, die quintodecimo ante Christi natalem, hora diei tertia, anima eius excessit è corpore. Orantibus autem fratribus pro anima eius cum lachrymis, paulò pòst reuixit. quod quidem illo die ter ità accidit. Deindè diebus octodecim superuiuens, in pauperes multa contulit, itemque in monasteria, pro cuiusq; ratione & conditione. Porrò quarto Calendas Ianuarij temporibus Roberti Episcopi *Sagiensis, anno duodecimo Childeberti regis, fratribus valedicens, alacri & angelico vultu, Abrahæ sinu receptus, migrauit ad Dominum, conditusque honorificè est in ecclesia beati Petri Apostolorum principis, quā ipse extruxerat. Contigit tum miraculum minimè reticendum. Diaconus quidam, qui viro sancto charus fuerat ob vitæ sanctimoniam & virtutes, cum multis lachrymis dixit: Cur me, pater, deseruisti? Cur mihi non licuit priùs sepeliri, quàm tu exires à corpore? Eâdem verò nocte, cùm esset postridiè sepeliendus beatus Ebrulphus, meritis illius Domino spiritum ille tradidit, & sunt ambo pariter ad sepulcrum deportati. Magna deindè per seruum suum Ebrulphum Dominus miracula effecit in laudem & gloriam nominis sui: qui viuit & regnat per infinita secula, Amen.

Migrat ad Christum.

MARTYRIVM SANCTAE MARTYRIS ANYSIAE, QVAE EST THESSALONICAE, AVTHORE *Simeone Metaphraste.*

Decembris 30.
Patria S. Anysiæ.

Empore Tyranni Maximiani, puella quædã nomine Anysia, nobili loco nata Thessalonicæ, alebatur apud diuites & fideles parentes, erudita in timore Domini, magìs virtutibus quàm ætate proficiens. Et primùm quidẽ parentes eam magìs dogmatibus pietatis nutriuêre, quàm lacte. Postq̃ autẽ ætatem transijt puellarẽ, videreturque puellæ grauitas & decus maius q̃ sperâssent, eam solidioribus disciplinis erudiebant. Illa verò cùm, vt quæ bono esset ingenio prædita, facilè apprehenderet, fructus dignos disciplinis actione ꝓferebat: cumque verè cælestes & Angelicos planè haberet spiritus, insignis pulchritudo micabat ex oculis. Magna autem ex parte domi latebat. De iuuentute verò sæpissimè conquerebatur, dicens: O insidiosam ætatem, quæ aut lædit, aut læditur. Pulchra res est senectus. Hei mihi: longitudo temporis me mœstitia afficit, quę tandiù separat à cęlestibus. Et vt semèl dicam, nunquàm intermittebat Christum vocare ad suum auxilium, & genua flectens, solum adspergebat lachrymis.

Dolet se disiunctam à cælestibus.

Interea autem cùm parentes decessissent, accepta hęreditate, cogitabat, quomodò vteretur ijs, quas habebat, diuitijs. Erant verò congesti maximi auri & argenti thesauri, amplæ possessiones, multi pecorum greges, seruorum & ancillarum multitudo innumerabilis, vestis sumptuosa & magnifica, & ex auro contexta, & serica, mundus aureus, exornatus omni genere gemmarum, magnitudine resplendens & pulchritudine. Hæc videns sanctissima Anysia dicebat: Quomodò saluę esse poterimus in tantis terrenis copijs? Quomodò caput draconis exuemus? Agè aduersùs ipsum vtar eius inuentione. Ille quotannis se exuens, renouatur: exuamus ergò nos quoquè varias diuitias. Eæ enim diuitię magìs puniunt eos, qui illis malè vtũtur: eos, qui ipsas accumulauerunt, mulctãt rabie immedicabili: parcos autẽ & illiberales suis laqueis & retibus implicant. Agrorum possessio suggerit indignationem, & infidam vectigalium exactionem, proferens trutinas falsas & falsa pondera. Vestes docent se perperàm & nequiter gerere, resoluiq; & diffundi delicijs. Torques & monilia efficiunt, vt ceruix superbè erigatur, & vt quę laudibus trahitur, videri desideret. Agè ergò ijs piè vtamur, beato Matthæo parentes. Dominatum in eas obtineamus secũdùm naturã, priusquàm eę dominentur nobis pręter naturam: efficiar verè domina, eas sanctè administrans: simul & declinans ea, quę ex eis oriuntur, vitia, & custodiam excogitãs tutissimam, in viduarum, orphanorum & mendicorum ventrem tanquàm thesaurum eas recondens. Idoneus fideiussor, Dominus vniuersorum, non ad duplum vsque solummodò augebit sortem, sed ad centuplum vsq; cum vita æterna mihi fœnus adijciet. Piè consumamus: tutò enim recipiemus. Venundatis omnibus, crucem acquiramus: Christum expediti sequamur: ipsam terrã statim cum terra relinquamus, cælos cum Angelis habitemus. Fugiamus periculosam vitam, & probris plenam: & desideremus certamen, quod superat rationem. Cum ijs, quę non patiuntur interitum, permutemus ea, in quæ cadit interitus. Maximè venerandæ sunt nuptiæ, quæ corruptionem nequaquàm conciliant: permaneamus integrę: ei qui formauit, purum figmentũ conseruemus: à repręhensione alienũ Christi custodiamus signaculũ. Agnoscat Dominus sigilla virginitatis: clausum inueniat hortum, cùm accesserit. Præbeamus fontis fluenta minimè perturbata. Nunc cùm sunt nundinę, negociemur. Persecutio & afflictio mihi gloriam concilient. Præsides & supplicia, in paradisi delicias: custodia & flagella, in Christi nuptialem thalamum introducant. Non solùm sunt virorum coronæ, sed etiam mulierum.

Ingentes ei à parentibus relinquuntur opes.

περίψημα.

Hortatur seipsam ad seruandam virginitatẽ.

Et hæc dicens, orabat cum lachrymis: Domine Iesu Christe, lux vera, fons immortalitatis, radix incorruptionis: qui mysterium virginitatis in vtero concepisti: qui matris nomen nulla labe inquinatum custodijsti: bone Domine, præsta nè virginum chorum deseram, ne excludar thalamo: sed me refer in numerum virginum prudentum, & dignare me Domine, vt lampadem ferens, victis, quę inquinari nequeunt, certaminibus glori-

Precatio eius ad Christum.

glorificer. Hęc cùm dixisset sanctissima Anysia, statim omnia venũdedit, nõ tanti quanti erat vnumquodq;, nec vt solet fieri in cõtractibus, exquisitè examinans: sed hoc solùm dicebat emptori: Est mẽdicorum & egenorũ: da iustum precium, vt simul quoq; aliquam tibi afferas mercedem emens, & effectus iustus dominus. Hæc autem dicebat, non quòd vellet multiplicatum accipere precium: sed in hoc quoq; habens zelũ pietatis, & ei qui emebat, mercedem concilians. Non enim tantam curam gerebat venditionis, quantum curabat, vt rectè & ex virtute nil possideret. Cumque omnia in aurum redegisset, illa ea per se dabat, non solùm præbens, sed alia etiam officia adhibens: in omnem custodiam ingrediens, & quemlibet qui in vinculis erat damnatus, consolans: eius qui tortus fuerat, vibíces infusionibus curans & vnctionibus: quẽlibet ęgrotantem & in lecto decumbentem inuisens, & eius curam gerens: compita & vicos obiens, & ijs qui in eis iacebant, manum præbens, dicebat: Nè deliciæ sint mihi diuitiæ, quæ ne aquæ quidem gutta dignæ habentur in tempore iudicij. Non sationis laborem, sed messis diuitias, visione appræhendebat. Et cùm ad obolum vsque omnia distribuisset, & nihil sibi reliquisset, se in quadam continebat domuncula, quæ superiùs habebat tabulatum, operans manibus, & quo opùs habebat, sibi alimentum suppeditãs, cõuenienter sententiæ beati Pauli Apostoli, qui dicebat: Ociosus autem non mãducet. Christiano verò germanum, & quod impediri non potest, nutrimentum, sit labor suarum manuum.

Vendit omnia sua.

Vide in quos vsus suas expendit facultates.

2. Thess. 3.

Hæc cùm dixisset, precibus deincèps vacabat & orationi, ieiunium quasi carnis quodammodò expers producẽs. Deindè validissimæ se assuefaciẽs exercitationi, diem quidem consumebat in lectionibus, noctem autem in psalmis & precibus: pro lecto, solo: pro veste stragula, storea & sacco vtens: breuissimo somno contenta, à phantasia libero & insomnijs. Dicebat enim: Malũ est mihi, dormire, cùm meus inimicus vigilat. Plures verò fundebat lachrymas, quàm erat potus quem bibebat: & gemitus ac suspiria erant plura, quàm verba. Vincta autem erat tanto Domini desiderio, vt existimaret ipsa dum genu flecteret, & in nudam terram figeret oculos, se pedes tenere Seruatoris: & genibus labra admouens, illius genua osculari: & capillos pandens, se puluerem qui inerat, excutere. Horum verò cogitatio ei fontes mouebat lachrymarũ. Tanto autem studio contendebat ad Christum, vt vellet resolui, & esse cum Domino. Quoniam autem nolebat seipsam occídere, & rursùs properabat ad cælestia, quid facit? Ieiunio corpus paulatìm consumebat, multum de vita suffurans abstinentia.

Obserua eius exercitia

Magno ardet Christi desiderio.

Manu autem pectus pulsans, orabat, dicens: Domine Deus omnipotens, pater vnigeniti tui filij Iesu Christi, Domini & Dei & Seruatoris nostri, qui sedes in throno gloriæ, cui assistunt mille millia Archangelorum ministrantium, & deciès mille millia seruientiũ tuo nutui, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates: quem laudãt Cherubim, & glorificant Seraphim, ter sanctum hymnum sine fine dicentes: qui spiritus, qui non obediêrunt, in tartari profundum condemnâsti: qui draconem qui defecit, alligâsti catenis, qui proprio suo reti eum implicâsti, qui eius sedem in terram deiecisti, qui à cęlestibus mysterijs eum exterminâsti, qui à beata vita eum alienâsti, qui insolentem eius exultationem depressisti & abiecisti, qui de eius pompa per ignominiã Crucis triumphâsti, qui ex impolluto tuo sinu Deum verbum, qui est ante sécula, & seruator animarum nostrarum, ex spiritu sancto & Maria virgine natum, ad nos misisti: qui id quod errabat, per ipsum conuertisti: & quod erat imbecillum, confirmâsti: & quod contritum, curâsti: te inuoco ego humilis & peccatrix ancilla tua ex toto corde meo, qui nouisti quæ erant in corde vniuscuiusq;: qui ignem, qui iactus erat in mundum ab vnigenito tuo filio, & in corde meo accendisti: qui fidei, quæ in me est, scintillã in lampadem eius, quæ est erga te, dilectionis mutâsti: adsis mihi indígnæ, & serua me, quoniam te desidero, & te quæro, & te sequor totis meis viribus. Domine, suscipe precationem meam, quam offero tibi corde contrito & spiritu humili: propter quam, ô Domine Iesu Christe, fuisti in crucem actus, propter quam colaphis cęsus, propter quam acetum & fel bibisti, & tertio die surrexisti, & in cælos ascendisti, & sedisti à dextris patris: nè me dedecore affeceris, nè me à tuarum ancillarũ numero reieceris: sed dignare me fieri perfectam Christianam, & consummari in signaculo sanctæ Crucis tuæ: imperti me tua passione, voluntatem tuam in me operans, vt digna reddar, quę appaream ante tuum tribunal. Tu me tuam cõserua: cõfige à timore tuo carnes meas. à iudicijs enim

Dan. 7.

Ezech. 34.

Lucæ 12.

Psal. 118.

tuis timui. Auerte oculos meos, nè videant vanitatem: sed potiùs eos aperi, rogo te, & considerabo mirabilia de lege tua. In te proiecta sum ab vtero matris meæ. Tu es Deus meus: pater meus, & mater mea dereliquerunt me. Tu suscepisti me Domine. Dirige gressus meos, nè dedecore afficiar ancilla tua: sed fac mecum signum in bonum, & imple desiderium meum. Quoniam ante te est omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Adiuua me, & non inueniatur macula in ancilla tua. Tibi enim meipsam offero per aram confessionis & humilitatis meæ, tanquàm in holocaustis arietum & taurorum, nempe eorum, qui priùs decertârunt propter nomen tuum: & in denis millibus agnorum pinguium, qui secuti sunt agnum tuum immaculatum: Per quem tibi, & cum quo tibi, cum spiritu sancto, gloria & honor & potentia in secula seculorum, Amen.

Psal. 26. Dan. 3.

Totum corpus suũ cõsignat Cruce.

Postquàm autem precata esset, surrexit, & totum corpus suum cruce signauit. Hęc videns maculosus draco, non tulit puellæ angelicam & cælestem vitam, videns eam iam spiritu in cælis habitantem, & ad passionem martyrij toto animo accensam: sed in eam stridebat dentibus, & eius cellam mouere assiduè cogitabat, & vt eam euerteret, furebat: sed videns eam signo crucis vndiquè munitam, plagis quæ sub obtutum non cadebant, pulsatus, refugiebat, eique torporis & desidiæ morbum immittebat. Illa autem intensa & perpetua oratione, perindè ac septa palæstræ, eius statim infringebat insidias. Rursùs verò dicebat veritatis inimicus: Heu quid mihi accidit infelici? Qui Angelos è superis detraxi, & gigantes subieci, nũc illudor à pueris & puellis. Morte enim tanquàm vita lætantes, & per ipsam coronati currentes ad cælos, deceterò mihi fecerunt mundum inhabitabilem. Me consolabatur sanguis martyrum, qui interimebantur: sed fides eorum decertationis, & eorum quæ geruntur prædicatio, transmutauit integras ciuitates & gentes. Templa diruuntur, conticescunt oracula, abolita sunt mysteria, torpescunt mystæ, qui priùs exultabant: ad meum, vt videtur, exitium Crucem fixerunt. Iam mihi præsagit animus futurum, vt regia mea planè dissoluatur. Nam qui sunt in tormentis hilares, & in sepulcris terribiles, vrunt, flagellant, & me vndiquè persequuntur: & quod à me fuerat excogitatum, euasit accessio maioris supplicij. Inuéni tamen quid agam. Protinùs ergò tale quid in eam excogitat, existimãs se sua inuidia ac malignitate, eius, quę extollebatur, gloriã obscuraturũ: Vt cùm essent viles & abiectæ personæ, quæ eam interimerent, vilem quoquè & abiectam videretur efficere eius decertationem: & quòd nec scriptis mandata essent, & carerent forma iudiciorum, obliterarentur etiam trophæa encomiorum. Non intelligens malignus, apud Deum magis opùs esse bono proposito, quàm verbis: atque adeò in eam incitat eos, qui tunc rerum potiebantur.

Vide vim S. Crucis.

Maximiani immanis crudelitas.

Maximianus itaque, cùm magnam occidisset multitudinem, per se quidem interficiendo satiatus, & non secùs atquè immanes feræ, quę homines deuorant, præ carnium multitudine nauseans & caligans, speciem parcentis præ se tulit, dicens indignos esse Christianos, qui occidantur ante oculos Imperatoris. Cur enim prębeam occasionem, vt scriptis mandentur eorum supplicia, & eorum instruam scriptores, qui ea ad perpetuam transmittunt memoriam, & eos, qui eodem morbo laborant, ad eandem fidem deducam? Cur non instàr pecudum eos trado ijs, qui debent occídere, simul & sceleratos dijsque inimicos exterminans, & efficiens, vt mortis eorum memoria mandetur silentio? Hæc cùm dixisset, proponit edicta, quæ iubebant, vt liceret volenti sine periculo occídere quemlibet Christianum. Occidebantur itaq; innumerabiles, & propheticũ implebatur elogiũ, quod dicit: Propter te morte afficimur toto die: reputati sumus tanquàm oues occisionis. Tunc autem cogitatio venit in mentem Anysiæ, vt iret ad Dominicum. Id autem erat Angelus, qui eam vocabat ad passionem martyrij.

Vide mandatum planè barbarũ. Psal. 43.

Cumque ingrederetur portam Casandrioticã, excitatus est tumultus in populo. Deindè cũ eam vidisset quidã ex satellitibus Imperatoris, & esset ab eius sauciatus pulchritudine, vel ab ipso potiùs diabolo incitatus, ei factus obuiàm, Sta, inquit, & dic, quò vadis. Illa autẽ videns eius insolentiã & immoderationẽ, & mente agitans tentationẽ, digito fecit in frõte signũ Crucis. Ille verò planè fera, & quauis fera sæuior, nõ reueritus est generosum et decorum silentiũ: sed se cõtumelia affectũ et despectum arbitratus, cũ eã appręhẽdisset, cũ voce aspera eã agrestiùs interrogabat, quænã esset, et quò ꝓficisceretur. Agna aũt Christi, volẽs nõ solitũ deuitare conspectũ, voluit eũ breui respõso

supe-

ſuperare: Sum Chriſti ancilla, & vado ad Dominicū. Ille autē inſolens impulſus ab eo, q in ipſo habitabat, dæmone, dixit: Sed non ſinā te illuc proficiſci: ſed te adducā ad dijs libandū. Solem enim hodiè colimus: & ſimul hoc dicens, velum traxit, volēs eius vultum detegere. Illa autē generosè & fortiter reſiſtens, & in eius faciē inſpirans, dixit, Increpabit te Chriſtus Ieſus, diabole. Ille verò illa ſufflatione & nomine Chriſti motus ad iram, quæ cohiberi non poterat, ſtricto quem ferebat gladio, eius latus eo tranſadegit. Quæ ſtatim cum tremore & palpitatione membrorum in terram cadens, eam ſancto ſanguine reddidit purpuream. Quotquot autem adſtabāt, eam circundantes, primùm quidem eam deplorabant, miſerti eius ætatis, &, tale quid poſſe ſibi accidere, cogitantes. Deindè apud ſe murmurabant, Imperatorem & impium eius decretum vituperantes. Venerandas autem & ſanctas ſanctæ reliquias, qui harum rerum ſtudio tenebantur, viri pij Chriſtiani, & qui in ſanctos zelo erant incitati, cùm ſuſtuliſſent, & iuſta eis, vt par erat, feciſſent, depoſuerūt circiter duobus ſtadijs à porta Caſandriotica, à ſiniſtra viæ publicæ domum in oratoriam ei ædificantes.

S. Anaſtaſia à petulāti nebulone interficitur

Hæc autem ſuſtinuit ſancta, imperante Maximiano: in nos verò regnante in infinita ſecula Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cum quo patri cum ſancto ſpiritu honor & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum Amen.

MARTYRIVM SS. SABINI EPISCOPI, EXVPERANTII ET MARCELLI DIACONORVM &c.

Vt in Martyrologio Bedæ habetur, itemq́ Adonis.

APud Spoletū paſſio S. Sabini Epiſcopi, Exuperātij & Marcelli diaconorū, & Venuſtiani cum vxore & filijs ſub Maximiano Auguſto. Qui B. Sabinus cùm eſſet in omnibus diuinis inſtructionibus clarus, & ſermone eloquentiſſimus, tētus eſt à Præſide Tuſciæ Venuſtiano, cū duobus diaconibus Exuperātio & Marcello, & multis clericis. Cui Venuſtianus deum ſuum Iouem, quem habebat in cubiculo ex lapide mirè formatum, in veſtimentis aureis ad adorandum obtulit. Quem B. Sabinus in manibus acceptum, facta oratione continuò illiſit in pauimentum, & cōfregit. Quod factum videns Venuſtianus, cum furore iuſſit, vt præciderentur ei manus, & in conſpectu eius Marcellum & Exuperantium eculeo ſuſpendi, ac fuſtibus macerari, vnguibusq; radi latera eorum, & ignem ſupponi. Hoc facto, in confeſſione Domini ſpiritum emiſerunt. Quorum corpora iuſſit iactari in fluuium, Sabinum verò Epiſcopum in carcerem retrudi.

Decēbr. 30.

S. Sabinus confringit Iouis ſimulacrum.

SS. Marcellus & Exuperantius reddūt ſpiritum.

Audientes hoc quidam piſcator & preſbyter, collegerunt corpora ſanctorum, & ſepeliêrunt iuxta viam * pridiè Calendas Ianuarij. Serena verò Chriſtianiſſima vidua, curam habens S. Sabini Epiſcopi, adduxit ad eùm in carcerem nepotem ſuum Priſcianum, qui erat cæcus. Tunc S. Sabinus truncas manus ſuper oculos eius poſuit, & in fide Chriſti, oratione facta, illuminauit. Vidētes aūt, qui in cuſtodia erāt, miſerunt ſe ad pedes eius, numero * vndecim, & baptizati ſunt. Quod cùm nunciatum eſſet Venuſtiano præſidi, (indoluerant enim ei oculi, & præ dolore neq; cibum, neq; potum, neq; ſomnum capere poterat) miſit vxorem ſuam, & duos filios, vt adducerēt beatum Sabinum ad domum eius de carcere. Adductus itaque, proſtrauit ſe ad pedes eius Venuſtianus cum fletu, vxorque eius & filij agentes pœnitentiam, & rogantes ſe baptizari. Mox baptizatus vt de pelui leuatus eſt, nullum dolorem oculorum ſenſit.

* tertio

S. Sabinus cæcū ſanat.

* decem

Venuſtianus credit.

Nunciatum eſt autē hoc Maximiano: qui iratus, præcepit Sabinum damnari, & ipſum Venuſtianum capite truncari. Veniens autem Lucius tribunus, ſine auditione beatum Venuſtianū cum vxore & filijs necauit in ciuitate * Aſſiſinate: ſanctum verò Sabinum adduxit in ciuitatem Spoletum, & tandiù præcepit cædi, donèc deficeret. Cuius corpus collegit venerabilis Serena, quæ iam manus eius in dolio vitreo cum aromatibus condiderat, & infra domum ſuam poſuerat, & ſepeliuit eum à ciuitate Spoletana milliario plùs minùs vno, ſeptimo Idus Decembris. Feſtiuitas tamē eius, & ſuprà nominatorum martyrum, tertio Calendas Ianuarij agitur.

Occiditur cum ſuis.

* Aſſiſina

Item S. Sabinus.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI SYLVESTRI, PAPAE ROMANI,

Authore Simeone Metaphraste.

Decēbr. 31.

Enerandi quidē, & qui Deum viderunt Apostoli, omnem orbem terræ obeuntes, in hominum animis salutarem seminârunt prædicationem, & multos traduxerunt ab errore ad Dei cognitionem: sed nondùm liberè & fidenter se gerebat pietas, donèc insignis Imperator, & vel ipsis æquiparandus Apostolis, Constantinus ille Magnus, Dei prouidentia ex agresti olea insereretur in satiuam. Qui autem ab infidelitate eum traduxit ad fidem, is iurè iudicetur esse causa, vt se liberè gerat pietas, & omnes ferè se submiserint diuinæ prædicationi. Is est autem diuinus Syluester, cui vel hoc solum sufficerit ad eius laudes celebrandas. Ei autem est vniuersa vita & laudabilis & Deo grata, & quæ ijs, qui virū volunt laudare, præbet amplā encomij materiā. Et ijs quidē, qui sunt amantes virtutis, laus illius lætitiam adferet & vtilitatem. Nam iuuabuntur quidem, qui ab illius vita incitati fuerint ad imitationem bonorum illius operum. Conuenienter autem ei, quod dicit sapientissimus Solomon, etiam lætabuntur. Cùm laudatur iustus, inquit ille, lætabuntur multi populi. Sunt ergò diuini huius patris res narrandæ & laudandæ pro viribus.

Constantinus Magnus à S. Syluestro côuersus.

Atque quinam quidem fuerint magni illius viri parentes, & à quibus sit in lucem editus, veteri libro de eo tractante, in quem incidimus, non fuit declaratum, qui priscè admodùm & simpliciter est compositus. Quocircà ea quoquè sunt à nobis prætermissa. Cùm autem esset adhuc iuuenis, secutus est quendam Curionem presbyterum, virum & fide rectum, & in rebus diuinis eruditum, & vita pium: à quo etiam fuit confirmatus & stabilitus in diuinissimis nostræ fidei decretis, compositiq; sunt eius mores, & formatus animus ad institutum virtutis. Cùm iam autem superâsset adolescentiam, erat præ cęteris deditus virtuti hospitalitatis: & quos offendebat Romam ex externa venientes regione, eos hospitio lubenter excipiebat: eis mensam hilariter apponens, & aqua illorum pedes abluens, & ad quiescendum eos in stragulis collocans. Quo factum est, vt Timotheus quidam vir diuinus, qui ex Antiochia Romæ peregrinabatur, & sanctum prædicabat Euangelium, fortè ab hoc diuino patre hospitio acciperetur, & eum hospes perfectiùs imbueret, & institueret in verbo rectæ fidei. Non enim timuit, vt reliqui fideles, præconem salutaris dogmatis excipere: sed lætus hospitio excepit eum, qui erat æqualis Apostolis: &, si cognitum fuisset eum hoc facere, pro ea re pati, lucrum existimans.

S. Syluester à quo institutus.

Eius hospitalitas.

Cùm autem Timotheus anno vno & paulò ampliùs Romę diuinam prędicâsset prędicationem, & multos ab errore cōuertisset ad pietatem, deindè propterea fuisset compręhensus, & valdè punitus, & lōgo tempore traditus in custodiam, & in illa maceratus, & tandèm truncatus capite: beatus Syluester ne post decessum quidem destitit à sua in martyrem affectione: sed multum posuit studij, vt eius corpus tolleret. Tyrānorum itaque crudelitatem non extimescens, nec eorum, qui obseruabāt, nè martyrum corpora mandarentur sepulturæ, vllam ducens rationem, profunda nocte vadens, vbì situm erat corpus martyris, inscientibus omnibus id rapuit, & domum tulit. Et tunc quidem tota nocte cum alijs sanctis cecinit hymnos, qui canuntur in sepultura. Post hęc autem, fideli quadam muliere impēsas suppeditāte, sanctissimus Romæ Episcopus Milciades, Timotheo ædificauit martyrium, in quo deposuit illud corpus martyris.

S. Timotheus interficitur.

Vrbis autem Præfectus cùm sanctissimum appręhendisset Syluestrum, ab eo exigebat Timothei facultates, vt qui eum apud se hospitio exciperet: & nisi eas, ei dicebat, dederis, & accedens dijs sacrificaueris, tuum corpus consumam omni genere suppliciorum, & postremò te subijciam morti miserabili. Sanctus autem mentis oculis Præfecti mortem pręuidens, Euangelicum ei dedit responsum: Hac nocte, dicens, animam à te repetunt: quæ aūt minatus es, non licebit ad effectum deducere. His vrbis Præfectus cōturbatus, iubet sanctū ferreis vinciri vinculis, & tutò in interiori seruari custodia. Et

Luc. 12.

ille

ille quidem fuerat inclusus: Præfectus autem vrbis prandens, cùm ei piscis fuisset appositus, comedebat: os autem gutturi illius infixum, cùm nec arte medicinę posset euelli, nec pręstigijs incantatorum, cum magno dolore velocem ei mortē attulit. Media enim nocte, cùm non posset ampliùs ferre dolorem, expirauit. Hoc ijs quidem, qui simulacra adorabant, timorem attulit: vt Christiani autem bono & confidenti animo essent, effecit: sanctum autem soluit à vinculis. & sic liberatus fuit à custodia. Qui autem Præfecto ministrabāt, cùm ex eo, quod illi acciderat, sibi timuissent, sancto procidebāt supplices, & prouoluti ad illius pedes, rogabant vt diuina ira ab eis auerteretur. Eius autem virtute sic omnes adducente in admirationem, ille non solùm erat venerandus fidelibus, sed etiam ipsis infidelibus.

S. Syluester ducitur in custodiam.

Iam autem tricesimum annum agens ætatis, à sacrosancto Milciade, quem priùs diximus tunc fuisse Episcopum Romanæ Ecclesiæ, ordinatur Diaconus, & refertur in cleri catalogum: & erat tanquàm quędam fax lucens in tenebris, & multos deducens ad viam pietatis. Oportet autem lumen imponi candelabro, vt sic eius splendore plures illuminarentur: atque adeò fuit positum, sic diuina prouidente à superis administratione. Nam cùm Milciades è vita excessisset, omniū suffragijs sanctissimus Syluester fuit electus Romanorum Episcopus. Is autem dicebat illud munus esse maius, quàm vt id posset sustinere, & se excusabat propter iuuenilem ætatem. Qui autem ferebant suffragia, quoniam ille nō currebat ad magistratum, immò verò eum modis omnibus repellebat, eum magìs ei suis mandabant suffragijs: & tandèm vicit instans populi constantia: & in Episcopatûs sede fuit collocatus, qui eo erat dignus: & verè erat ciuitas supra montem posita, & lucerna in alto collocata, & lucens omnibus, quibus non fuerat extincta mentis videndi facultas, nec tenebris impietatis erant animæ oculi omninò occæcati.

2.

Fit Romanus Pontifex.

Matt. 5.

Cùm autem sic fuisset dignatus Archiepiscopatu, & præfectus esset pascendis ouibus Domini, sicut Petrus summus Apostolus, cuius etiam sedis, vel potiùs zeli & ardoris fuit successor, eas ad salutaria adducebat pascua, Dei, inquam, & Seruatoris nostri mandata: & ad aquas poculentas, nempe dogmatum rectitudinem, & quę non participiant falsam eorum, qui malè sentiunt, qualitatem. Deindè etiam curam gessit boni in ecclesia ordinis: & cùm inuenisset clericos mundanis ac secularibus vacantes administrationibus, intentosq; mercaturis, emptionibusq; & venditionibus, ille primus legem tulit, vt qui sacrati erant, ab ijs abstinerent: vacarent autem precibus, eis dictitans id, quod dictum fuerat à vase electionis: Nemo militās implicatur negocijs, quæ ad victum pertinent, vt Duci placeat exercitûs. & quod dixit Dauid, Vacate & cognoscite. Huius etiam diuini patris fuit inuentum, vt primus dies hebdomadis, nominaretur Dominicus. Cùm enim Iudæi eum primum vocarent, & secundum & tertium eos, qui sequebantur, & deincèps reliquos: sextum autem & septimum, si spectes eam, quæ à primo fit, enumerationem, illum quidē nominarent parasceuen, eò q̄ in eo ab eis parabantur, quæ erāt ad septimum necessaria: quoniam in illo vetitum erat Iudæis operari, septimo autem propter quietem ab operibus, sabbati nomen imposuissent: quoniam in eo cessauit Deus à creatione eorum, quæ videntur: Romani autem vocarent, primum quidem, diem Solis: eos autem qui deincèps consequuntur, Lunæ, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris & Saturni: ipse beatus Syluester, dierum nomina, quæ à gentilibus erant imposita, abrogauit propter illorum impietatem: quæ apud Hebræos autem erant eorum nomina, vt quæ à Mose scripta erant, qui Deum vidit, admisit, solius primi mutato nomine, & eo vocato Dominico, propterea quòd in eo à mortuis surrexisset Dominus. Ab eo quoq; est constitutum, nè ieiunaretur sabbatis. Nam cùm Occidentales ieiunarent sabbatis, hoc minimè placuit Orientalibus, dicentibus eos, qui sic faciunt, sequi morem Iudaicum. Hic autem magnus pater, cùm decreuisset vt in vno sabbato ieiunarent fideles, in quo Dominus adhuc situs erat in sepulcro, ieiunium abrogauit in reliquis. Hinc in eum sunt exortæ apud Romanos calumniæ, vt qui patrios eorum ritus tolleret.

Rom. Pontifex successor est Petri.

2. Tim. 2.

Psal. 45.

Hoc inuentum B. Syluester ab Apostolo accepit, nā D. Ioannes in Apocal. cap. 1. asserit se fuisse in spiritu Dominica die.

Cùm autem congrederetur cum gentilibus, & argueret eos nō rectè sentire de Deo, cùm fabulis crederent, & eos qui nō essent, deos putarent, illi signum ab eo petiērunt in nomine eius, qui ab eo p̄dicabatur. Signum autem tale fuit: Draco maximus habitabat in profunda spelunca iuxta montem, qui ab eis nominatus fuerat Tarpeius, in quo etiam collocatum Capitolium. Ei autem draconi quotoquoq; mense alimenta ab eis largè suppeditabantur: quæ quidam pręstigiatores cum virginibus incantatricibus assumen-

Romani colunt draconem.

mentes, in illā speluncam per multos gradus descendebant, & in ea execranda peragentes mysteria, in quibus nulla insignis deerat abominatio, illic cibis relictis, reuertebantur. Certis autem temporibus draco repentè ascendens, foràs quidem non egrediebatur: sed iacēs in ingressu cauernæ, venenato anhelitu corrumpebat aërem, ex quo mors afferebatur vicinis, magìs autem imminebat interitus infantibus. Huic ergò beluę, aiebant, si Dei tui inuocatione ascensum prohibueris, & si non omninò, at eo certè tempore, te esse veri Dei prædicatorem reputabimus, & ad eū accedemus, & ipsum esse Deum nos quoquè cōfitebimur. Apostolicus autem vir ille eis respondit: A Deo quidem, qui à me prædicatur, nihil est omninò, quod nō possit fieri. Quocircà facilimè hanc nostram implebit precationem. Ex vobis autem plurimi ne sic quidem abstinebunt ab impietate, sed rursùs retinebunt & amplectentur impietatem.

S. Syluester triduanum indicit ieiunium & preces contra dracone̅. Cùm itaque conuocâsset quotquot erant Romæ fideles, & omnibus triduanum pręcepisset ieiunium, & vt rogarent Dominum, vt admirabilem faceret suam misericordiam cum seruis suis, & eis daret materiam & occasionem salutis: Ipse autem ante alios precationi vacabat & ieiunio. Iam autem peracto, quod prę̀stitutum fuerat, ieiunio, Petrus summus Apostolorum huic sanctissimo patri appáret in somnis, iubens vt ex Sacerdotibus & Diaconis ab eo assumerentur ij, quos vocabat nominatìm, & cum illis (S. Petrus ei appáret.) veniret ad ingressum speluncæ, & illic Deo incruentū offerret cultum: Deindè sic subiret per eos, qui sunt in ipsa, gradus: dicensq; vt alloqueretur draconem, qui dicebatur, & portas habebat in ore, præcepit vt clauem ferret manibus, & nomine Domini Iesu Christi inuocato, ad se portas traheret, & in adaptatos annulos clauem inijceret: & cùm clausisset, diceret: Hæc dicit Apostolus Petrus: Hæ portæ non aperientur vsque ad vespere carentem & horribilem diem iudicij. Atque hæc quidem sic noctù mandata fuerant sancto Syluestro ab Apostolo. Is autem, vt iussus fuerat, & cultum peregit, & descendit, & portis clauem intulit. Videntes autem Gentiles eum descendentem in speluncam, expectabant fore, vt ipse & qui cum eo erant, statìm vorarentur à dracone, aut mortifero interirent anhelitu. Postquàm autem Syluester & qui cum eo erant ascenderunt illæsi, eos qui spectabant cepit admiratio, & fatebantur vim quandam diuinam sequi Episcopum. Cùm itaq; ab eo tempore satìs transijsset temporis, & cessâsset qui à dracone afferebatur interitus, & illæsa mansisset ciuitas, multi ex infidelibus, & ipsi qui (Multi Romani amplectuntur fidem.) nupèr seruieban. draconi, accurrerunt ad sanctum, & fatebantur esse magnum Deum, quem ipse prædicabat, & rogabant vt diuinum baptismum assequerentur. Quem quidem sunt assecuti, & ab impietate traducti ad pietatem. Sic quidem fuit vir ille sanctus multis causa salutis.

Cùm autem adhuc vigeret error gentilium, & qui imperabant, errori seruiebant: & hominibus quidem dominabantur, subiecti verò erant dæmonibus: decretum vbiquè proponerent, vt colerentur simulacra, & eis ab omnibus offerrentur sacrificia: & magnus inter Imperatores & inclytus Constantinus, modò imperio potitus, & errori adhuc seruiēs, ipse quoq; æquè atquè ij, qui eum prę̀cesserant, planè in errore versaretur gentilium, & decreta proposuisset, vt punirentur Christiani, nisi persuaderētur libamina offerre simulacris: Tunc ergò hic quoquè magnus pater, cùm iudicâsset non oportere seipsum obijcere persecutoribus, non quòd non posset ipse ferre supplicia pro pie- (S Syluester latitat, dū sæuit persecutio, non timore, sed parcēs persecutoribus) tate, sed parcens persecutoribus, Roma quidem excedit: in montem autem abiens, ibi se abscōdit, illic solus cum Deo versans. Qui aūt vnicuiq; salutem procurat Dominus, volens sedare tempestatem & calamitatem ijs, qui in ipsum credunt, & efficere vt liberè & cōfidenter se gereret pietas, malo vlcere ferit Imperatorem à pedibus ad caput vsque, & malè ei affectum erat vniuersum corpus. Ei enim sacer morbus incubuit, & floruit lepra per vniuersam carnem. Aduersùs quam neque valuit ars medicorum, nec præstigiæ & magicæ artes incantatorum. Eius enim curationis & sanitatis spem omnem abiecerant, & medici indigenæ, & qui ducti fuerant à Perside. Cùm autem ab eis deplorata (Vide barbariem.) esset eius curatio, sacerdotes Iouis ad eum accedunt ex Capitolio, dicentes fore, vt non aliter curaretur, nisi facta esset piscina plena sanguine infantium, eoque adhuc bulliente & exhalante in ipso lauaretur. hoc autem si factum esset, fore vt citò curaretur, & è piscina mundus & sanus exiret.

Hæc cùm execrandi illi & scelerati sacerdotes suggessissent Imperatori, per vniuersam missi sunt regionem, qui infantes colligerent, & ferrent in Capitolium. His ablatis,

tis,iam dies quoquè cædis erat præstitutus,& in Capitolium asscensus Imperatori. Et illo quidem die abijt Imperator ad locum definitum: & qui erant mactaturi infantes,parati erant ad occisionem. Eorum autem matres cùm Imperatori occurrissent,lugentes & eiulantes,comas vellebant,& facies pulsabant, & genas lacerabāt vnguibus, vestesq; discerpebāt,& vbera ostendebāt qbus lactabāt infantes,molestisq; & miserabilibus vocibus implebāt aërem. erantq; ijs,qui videbāt,argumentū mœroris & tristitiæ. Quidnì enim essent, cùm essent matres, quibus nihil est magìs misericors? Imperator autem cùm fletum audijsset & eiulatum, rogauit eos qui aderant, quænam esset eorum causa. Postquàm autem audiuit lugentes esse matres infantium, qui erant interimendi, quorum sanguine erat lauandus,& vsurus purgatione morborum,quibus detinebatur,tanquàm ab ebrietate ad se reuersus,& mente quieta & tranquilla effectus, Actionis quidem,inquit,impietas est euidens & manifesta:incertum est autem, an sit euenturum,vt polliciti sunt,qui hoc impium facinus suggesserunt. Quòd si etiam esset manifestum,satius esse duco, vt ipse patiar morbis vexatus, quàm tot infantium, qui nihil mali fecerunt,volens cædem faciam,& matrum eorum animis doloris flammam accendam,quę nunquàm poterit marcescere. Hæc cùm dixisset,reuersus est in regiam,& infantes reddi iussit matribus:statuit autem,vt vnicuique eorum præberentur pecuniæ: vt eorum dolori ex æquo respondentem afferret lætitiam,gaudentibus quòd non solùm filios recepissent,sed præter eos etiam accepissent pecuniam. Constantinus detestatur cruentū consilium.

Atque Imperator quidem sic euasit scelus: Deus autem ei duplicem procurauit salutem,& summos ad eum mittit discipulos,qui ei suggererent quæ sunt salutaria. Noctù enim dormienti Imperatori visi sunt ei adstare duo viri. Rogati autem,quinam essent,responderunt se esse Petrum & Paulum Apostolos Iesu Christi: missos autem esse ab illo, vt ei viam salutis ostenderent,corporisq; & animæ salutis consequendę rationem docerent,& vitam darent,quæ nō potest dissolui, propterea quòd ipse vitam quæ est ad tempus,dederit infantibus. Si hæc ergò vis consequi,accerse Episcopum Syluestrum, qui in monte propter tuî metum delitescit: & si illius monitis parueris, ille tibi ostendet piscinam,quæ & carnis purgabit vitia,& animæ sordes ëluet. Hæc cùm ei dixissent,recesserūt ab oculis Imperatoris, & simul etiam eum dimisit somnus. Eo autem de somnio cum animo cogitante, & visum admirante,accessit medicus, qui de more ei medicabatur vlcera. Ille autem eum dimisit,dicens se non ampliùs egére auxilio artificioso. Diuinitùs enim ad me venit auxilium in somnis,& me diuinum somnium adiuit. Hæc cùm dixisset,mittit quamprimùm,qui beatum Syluestrum in monte quærerent,& eum ad ipsum adducerent cum omni reuerentia. Visio Constantini Magni.

Postquàm autem inuentus esset ab ijs,qui missi fuerant, & iam esset adductus,eum & lubenter vidit,& ei iuit obuiàm,& eum est cōplexus. Deinde, Adiuro te,inquit,per Crucifixum, quem tu colis, vt dicas mihi, an aliqui apud vos dij colantur, nomine Petrus & Paulus. Ille autem contrà respondit: Vnus à nobis Deus cognoscitur, ó Imperator, qui creauit cælum & terram,& omnia quæ sunt in eis. Quos autem ipse nominâsti, non dij, sed Dei sunt ministri,qui vbiquè Christi nomen annunciârunt,& postremò pro illo sunt mortui, vt quos ambos interemerit Nero propter salutarem prædicationem. Propter hęc lętitia affectus Imperator,Rogo te,inquit,Episcope Syluester,horum Christi discipulorum ostēde mihi effigies,si habeas, vt sciam an ij reuerà sint illi, qui noctù mihi apparuerunt. Ille autem statìm iussit Diacono, vt summorum Apostolorum afferret imagines, & eas ostenderet Imperatori. Cùm in eas autem allatas oculos iniecisset Imperator,hos esse exclamauit, & nō alios, qui ad eum in somnis accesserunt:& visum narrauit Pontifici,rogauit vt ei ostenderet piscinam,quam,qui ei visi sunt,sunt polliciti esse purgaturam & animam & corpus. Magnus autem ille pater, Non aliter tibi,inquit,ô Imperator,licebit illa frui piscina,nisì eum,qui tibi ab ijs,qui visi sunt,est prędicatus,verum esse Deum ex animo credideris. Ille autem,Nisì, inquit, verum Deum credidissem esse Christum,nequaquàm tuā accersiuissem sanctitatem. Ei autem dicit sanctus: Oportet ergò te priùs ieiunare, ó Imperator, & Deum placare lachrymis, quæcunque peccâsti confitentem. Depone ergò purpuram & diadema septem diebus, & tuæ regiæ penetrale ingressus, clausis ianuis, in sacco & cinere humi iacens, in luctu age pœnitentiam: & iube claudi templa idolorum, & cessare eorum sacrificia: qui sunt in exilio, & ad metalla damnati, & in carceres coniecti, libera Christianos. Largire relaxa- S. Syluester vocat' venit ad Cōstantinum. Vsus imaginū in Ecclesia antiquissimus.

laxationem ijs,qui sunt in vinculis,& omnibus alijs afflictionibus. Sis benignus in eos, qui te rogant,& iustas imple petitiones:ijs,quas habes,facultatibus impertire pauperes. Hæc ille quidem dixit: Ipse autem affirmauit se omnia impleturum.

Cōstātinus fit catechumenus. Cùm autem imposuisset sanctus manum capiti Imperatoris, & preces deindè dixisset,& eum fecisset catechumenum, recessit:& cùm accersijsset quicquid erat sacri ordinis,& ex populo eos,qui Christum confitebantur, præcepit omnibus ieiunium & preces. Cùm ij autem vnanimes eius iussui paruissent, fusæ sunt communes & intensæ preces ad Dominum,vt Ecclesijs cesset persecutio,& pax eis concilietur,& tandèm finis imponatur dęmonum libaminibus,& ijs,qui per ipsos errāt,illucescat lux salutaris. Cùm iam autem aduenisset dies septimus,diuinus Syluester venit ad magnum Cōstantinum: & cùm eum catechesi instituisset,& in sanctæ Trinitatis mysterio cum initiâsset,& diuinæ œconomiæ vniuersum docuisset mysterium: Tempus est,inquit,ô Imperator,vt tibi paretur piscina. Cùm ea autem iam esset parata: Hæc est,inquit,piscina,quā dixerunt ij qui à te visi sunt: & aqua, quæ est in ipsa,sanctificata inuocatione Trinitatis, purgat animas,tibi autē ea erit & carnis curatio ac purgatio, & morbum tuum fugabit, vt tibi sacrosancti prædixerunt Apostoli. Ingredere ergò diuinum lauacrum,primùm quidem purgandus à peccatis & delictis tuis:deindè etiam à morbo,qui in tuo corpore pullulauit,teque vexat,& probro & dedecore afficit.

S. Syluester eum vngit chrismate, & baptizat Romæ. Illustre miraculum. Hæc cùm audiuisset Imperator, & lætus vltimam exuisset tunicam, & probrum carnis subiecisset oculis, & vnctus fuisset sancto chrismate,ingressus est piscinam. Cùm autem Syluester eius caput tetigisset, & eum in aquam immersisset, & sanctam simulque venerandam inuocâsset Trinitatem, lux repentè totam domum circunfulsit, & lucis splendor plusquàm Sol enituit. Exijt itaq; Imperator ex diuino lauacro,habens carnem puram & sanam, neque plaga, nec vlla apparente cicatrice. Aqua autem piscinæ erat plena ijs, quæ ex vlceribus exciderant, membranis ac pelliculis, non secùs àc squammis piscium. Ille autē cùm se vidisset tam repentè sanatum, nesciebat quemadmodùm satis ostenderet gaudij sui magnitudinem. Cùm autem vestem candidam induisset luminosam,dixit ijs qui aderāt,se sensisse manum desupèr extensam,quæ eum tetigit immersum in piscina. Et statìm edidit decretum,nè quis auderet blasphemare Christum, aut molestiam exhibere Christiano: eius autem,qui conuictus fuisset tale quid fecisse, publicari dimidium bonorum. Iussit autem templum quoquè in regia ædificari Christo Seruatori, cùm ipse suis manibus eius figuram descripsisset. Decreuit autem, vt qui vellent, securè possent religionem eligere Christianam, & ad Christi fidem accedere & baptizari, impensis quæ fiebāt ad illuminationē,& veste,suppeditata ex thesauris Imperatoris. Exhinc magna quædam multitudo accedit ad fidem & diuinum baptismum: & Permulti credunt in Christum. non ex diametro erat quidem gregi Christi quotidiè accessio,idolorum autem cultoribus diminutio: sed pietatem longè magìs superabat prædicatio, ipso diuino Constantino quotidianis sermonibus incitāte plurimos ad persuasionem prædicationis, & quod in ipsum factum fuerat miraculum, deducente ad fidem Seruatoris nostri Iesu Christi.

Cùm multi autem verè Deum esse Christum alta voce clamâssent,& eos qui non sic sentirent,exclamarent oportere exterminari ex ciuitate, Imperator silentium populo pręcipiens,dixit, Dominum velle sua voluntate ipsum confiteri eos, qui ad eum accedunt,& sua sponte sacrificare: non autem vi eis & metu intentato. Quocircà ipse quoquè dixit:Neminem volo inuitum cogi ad suscipiēdam prædicationem: illos autem admitti, qui pura ac syncera mente credunt Domino, & admittunt prædicationem. Hoc dictum ab Imperatore, mouit omnibus lætitiam, vt quod conseruaret libertatem & liberum arbitrium. Et sic quidem se habebat populus: Imperator autem proposuit deDecretum Cōstātini. cretum,vt omnes,qui erant in carceribus,in metalli fodinis,in vinculis propter cultum Christi,soluerentur quidem à vinculis,reducerentur ab exilio, educerentur ex carceribus, liberarentur à metalli operibus, & puram reciperent libertatem & relaxationem. Licebat ergò videre Christi Ecclesiam exultantem, & Domino confitentem, qui eius tempestatem sedauerat,& Tyrānorum mare,quod in ipsum rugiebat,sopiērat. Per hęc malignus,& ab initio hominum inimicus,accepit certum vulnus. Non erat autem illius malitiæ vulnus ferre tacitè: sed rursùs machinatur aduersùs Orthodoxum:& quomodò serpentem priùs misit in expeditionem aduersùs primam matrem,& per illam primum Gene.3. parentem est suffuratus:ità nunc quoquè mittit in expeditionem serpentes & fœtus vipera-

perarum, Iudæos, inquam, aduersùs inclytam matrem Imperatoris. Nam cùm in Bithynia tunc versaretur, vndè orta erat, quidam Iudæi ad eam accesserunt, dicētes ab Imperatore quidem effectam esse rem bonam, quòd sint abolita simulacra: sed non sinere, vt esset bonum syncerum & impermistum, sed ei etiam ex errore aliquid mali & auersandi admiscere, nempe credere Iesum esse Dei filium & verum Deum, qui fuit homo Iudæus, & tanquàm maleficus ac veneficus fuit de medio sublatus. Non enim oportere Imperatorem illi asscribere sanitatem, sed æterno & soli Deo omnipotenti, qui eius pietatem remuneratur, quòd primus diruisset simulacra. Oportet ergò, ô Imperatrix, aiebant, te Imperatorem tuum filium ab errore auertere, nè quid ei mali contingat propter errorem superstitionis, cælesti Rege ei irato. Iudæi inclinare moliūtur matrem eius in illū.

Hæc illi quidē dixerunt: Ea verò hæc significauit literis Imperatori suo filio, qui cùm has matris accepisset literas, ad eam scripsit, oportere eos, qui hæc dicunt, Iudæos, congredi cum Episcopis Christianorum, & eis resistere in disputatione ipsis audientibus: & eum qui visus fuerit dicere meliora & veriora, victoriam esse cōsecuturum, & se esse secuturos illius opinionem. Hęc inclyta Helena significauit Iudæis, & hortata est, vt quidam ex eis cum ipsa Romam proficiscerentur. Illi autem, cùm viros elegissent, qui totius veteris legis scripturas summè didicerant, & voces nouerant Prophetarum, & versati erant etiam in doctrina gentilium, eos mittunt cum Helena Imperatrice, vt in disserendo Christianis resisterent. Qui autem missi erant, ad satìs magnam redibant multitudinem: cum quibus erat etiā quidam ex Iudæis presbyteris, qui vocabatur Zambres, qui erat in arte magica summè exercitatus, & per eam multa ostendebat prodigiosa: cui plusquàm alijs fidebat Iudæorum sodalitas. Etsì enim victi essent in disputando, existimabant se Zambrę præstigijs certam habituros victoriam. Cùm ij autem Romam venissent, eorum aduentum sancto significat Syluestro Imperator, & rogat, vt de fide cum eis contendat. Ille autem lubens certamen suscipit. Dies itaque præfinitus fuit disputationi, & diuinus Syluester alios quoquè accersit Episcopos, vt disputationem secum aggrediantur. Cùm adesset autem dies præstitutus, venit & ipse Syluester in regiam, & quidam Episcopi, & multitudo Iudæorum: certaminis autem auditores & dijudicatores, & ipse pius præsidebat Constantinus, & præclarus senatus. Eius autem mater Imperatrix sedebat intra velum. Zambre Iudæus veneficus.

Diuisi autem quidam ex Iudæis, dicebant oportere aliquos ex Episcopis, secretos ab alijs, cum eis decertare. Quibus Syluester: Non sunt, inquit, nobis vires in multitudine, sed in Deo, qui omnia corroborat: quem inuocantes ad hoc certamen, dicimus: Exurge Deus, & iudica causam tuā. Iudęi aūt, Nostra, dixerunt, sunt hęc verba, & nostrę scripturæ. Te autem oportet tuis vti, & non nostris, ô Episcope. Syluester autem: Vobis quidem, inquit, ab initio locuta est scriptura veteris testamenti & præconia Prophetarum. Nihilominùs autem ea quoquè ad nos pertinent: quoniam horum plurima de Christo sunt prædicta: & alioquì necessè est ex his vobiscum differere. Nam vestri quidem libri nobis euasēre proprij, sed non nostri quoquè vobis, & sicubì ex illis à nobis aliquid adductum fuerit, id à vobis circunscribitur. Quocircà vestris libris vtemur ad demonstrationem: quorum hoc nobis vendicamus, quod est magìs admirabile, & clariorem efficit victoriam, quòd sumptis armis aduersariorum, ijs eos, qui resistunt, percutientes, bello euademus superiores, & purè potiemur victoria. Ad hæc dixit Imperator, aduersùs id, quod dixit Episcopus, non posse contradici. Si enim, ô Iudæi, vestras adducunt scripturas ij, qui Christum colunt, ad suam probandam opinionem, eis citra controuersiam tribuetur omninò victoria. Hæc cùm dixisset Imperator, & senatus ei esset suffragatus, Iudæi cœperunt loqui, dicentes: S. Syluester disputat cū Iudęis corā Cōstātino. Psal. 73.

Cùm omnipotens Deus dixerit in Deuteronomio, Videte quòd ego sum, & non est Deus præter me: quomodò ipsi Iesum, qui est homo, Deum existimatis & nominatis, & tres Deos inducitis, nempe & eum, qui à nobis colitur, & Iesum, eum decernentes esse Dei filium, & præter hos spiritum? Num enim sic opinantes, non apertè aduersamini ei, qui docuit non esse alios deos, qui est Deus productor vniuersorum? Ad hęc à Deo inspiratus contradixit Syluester: Si citra vllam animi perturbationem mentem vestris adhiberetis scripturis, nihil nos noui diceretis opinari, si Dei filium & sanctum spiritum statuamus. Hæc enim non nobis à nobis ipsis dicta sunt, sed inuenta sunt à diuinis Prophetis. Et ante alios quidem dicit Dauid Propheta & rex, patrum vestrorum in Seruatorem Deut. 32.

Psal. 2. nostrum prenuncians insaniam: Quarè fremuerunt gentes,& populi meditati sunt inania aduersùs Dominum,& aduersùs Christum eius? Eccè ergò Dominũ & Christum eius dicens, non vnam personam inducit, sed duas. Quòd autem Dei filius sit Christus, Ibidem. significat idem Propheta,dicēdo: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu:ego hodiè genui te. Alius est ergò,qui genuit, & alius,qui est genitus.

His Iudæi opposuerũt: Quoniam ergò,vt dicis,genuit Deus,eum qui est impatibilis, statuis patibilem,& ei tribuis affectionem. Quomodò autem filius est Deus, qui in tempore est genitus,& vt esset,habuit in tempore? Illud enim Hodiè,est temporis,& non sinit Deum existimari æternum. Non patibilem generationem,ô Iudæi, in Deo dicimus, dixit à Deo afflatus Syluester: sed diuinā & impatibilem & Deo conuenientem: & quomodò dixerit quispiam verbum nasci ex mente. Neque introducimus temporalem ex Deo filij eius generationem,sed temporis expertem & æternam.Nam temporum quoquè effectorem cum alijs nouimus esse filium. Effector autem temporum, non est sub tempore. Illud autem, Hodiè genui te, dictum à Dauide, non supernam & quæ est ante secula,& ei cónuenit,diuinitatis significat generationem: sed eam,quæ est inferiùs,quę est in tempore & in carne, quam suscepit propter nostram salutem. Nam nouit quidem hic Propheta Christum & Deum ante secula. Quamobrèm dicit etiam: Sedes tua Deus Psal. 44. in secula. Prædicit autem eius quoquè in extremis temporibus generationem, propter mysterium susceptæ carnis dispensationis. Quamobrèm subiungit, Filius meus es Psal. 2. tu:ego hodiè genui te. Per hoc quidem, Filius meus es tu, temporis expertem & quæ est ante secula,significans generationem. Per hoc autem, Ego hodiè genui te, inferiorem & eam quæ est sub tempore. Hoc autem, Ego hodiè genui te,introductum est à Propheta,ostendente patrem,eam quoquè quæ inferiùs facta est generationem,tanquàm propriam sibi attribuere, vt quæ illius voluntate facta sit.

Quòd autem vestra scriptura spiritûs quoquè meminit, idem Propheta Dauid testa-Psal. 32. tur,dicēs: Verbo Domini cæli firmati sunt,& spiritu oris eius omnis virtus eorum.Hîc ergò trium facit mētionem,Patris,inquam,& filij,quem vocat verbum, propter supernam generationem,eam ostendens esse impatibilem,& sancti spiritûs.Porrò autem alibì quoquè meminit spiritûs,Spiritum tuum sanctum,dicens,nè auferas à me. Et rursùs: Psal. 50. Psal. 138. Quò ibo à spiritu tuo? qui est scilicet, & implet vniuersa. Et rursùs: Emittes spiritum tu-Psal. 103. um,& creabuntur. An non hæc dicta sunt à diuino Dauide? Non Moses etiam, qui De-Gene. 1. um vidit, in libro Genesis Deum introducit dicentem, Faciamus hominē ad imaginem & similitudinem nostram? Cum quo ergò disserens est Deus introductus, si non dixerimus esse aliam,cum qua loquebatur,personam? Non hoc autem omninò dixerit quispiam dictum esse ad virtutes cęlestes. Illud enim,Ad imaginem nostram, non concedit tale quid cogitari.Non est enim eadem imago & similitudo Dei & Angelorum: quoniam non est eadem natura. Necessariò ergò sequitur, alium esse eum, cum quo disserebat,vt qui sit eiusdem cum illo naturæ & similitudinis, vel, vt magìs propriè dicā, identitatis. Quisnam autem is existimari possit,nisì filius, qui est eiusdem essentiæ,gloriæ & potentiæ,& vt semèl dicam,imago patris immutabilis? Quidnam ergò noui sumus opinati,qui decernimus esse patrem,filium & spiritum?Etsì gentilibus hæc esse incredibilia videantur & inania,non est nouum:quoniam illi nostris libris non sunt imbuti.Vobis autem quomodò hęc putentur inania, qui diuinorum Prophetarum voces meditamini: quorum nullus est,qui de Seruatore non prænunciauerit?

Cùm autem diuinus pater pergeret adhuc dicere, orationem interrumpens Imperator,dicit Iudæis: Dicta quæ nobis proposuit scriptura & Episcopus,ô Iudæi, itáne, vt dixit,se habent in vestra quoquè scriptura? Illi autem, Ità se habent, dixerunt, ô Imperator.Ergò,quod,inquit,attinet ad Trinitatem,mihi videmini vinci, & dare Syluestro calculum victoriæ.Non,si nos quoquè ad hęc obiecerimus,ô optime Imperator,quæ contradicere potuerimus,esse iudicabitur Syluester superior.Plurima autem habemus quæ contradicamus, & ea statìm dixissemus, nisì nobis videretur superflua oratio,& inanis conatus. Non enim nunc agitur, sit'ne vnus Deus, an tres, sed quòd Nazarenus non sit Deus. Nam etsi concessum fuerit oportere tres opinari Deos,non tamen propterea sequitur,vt Iesus, qui natus est homo, & ortus est ex hominibus, & conuersatus cum ho-Matt. 9. minibus peccatoribus & publicanis,& cũ illis conuiuia inijt,& tandem fuit condemnatus ꝓpter maleficia,& ligno crucis affixus,& sic mortuus,Deus existimetur & nominetur.

tur. De hoc ergò nunc aduersùs illos decertatur, qui nouum hunc Deum introducunt: &, si de eo aliqua possint dicere, aut aliqua habeant testimonia, ea dicant. His sic dictis, præclarus Syluester, Non tres, inquit, deos nos esse dicimus, ô Iudæi, vt vos putâstis: sed vnum Deũ, qui in tribus personis aut hypostasibus colitur & adoratur. Cæterùm de hac re differatur oratio, quoniã nominata est à vobis superuacanea, & inanis laboris. Consequens autem erat, ea quæ aduersùs vestram ab initio propositam quęstionem à nobis sunt adducta ex libris vestris, ostendere non fuisse rectè dicta, & sic procedere nobis disputationem. Sed quoniam de his modò dicere recusâstis, de Domino nostro Iesu Christo, vt vobis videtur, verba faciamus.

Hinc autem est incipiendum: Deus qui produxit omnia, cùm ad bona opera produxisset & formâsset hominem, vbì eum vidit declinare ad omne vitium, non neglexit suarum manuum figmentum, quod peribat: sed ei placuit, vt suus filius, qui manet ab illo inseparabilis, (est enim vbiquè Deus) ad nostros quoq; veniret fines, factus ex muliere, factus sub lege, vt eos qui erant sub lege, redimeret. Quòd autem ex muliere pariendum esse Dominum, responsum fuerat, prædixit diuinus Propheta Esaias, dicens: Eccè virgo concipiet in vtero, & pariet filium: & vocabitur nomen eius Emmanuel. Hoc autem nomen, vt vos quoquè scitis, significat Dei aduentum ad homines. In Gręcam enim vocem traductum ex Hebræa, significat, Nobiscum Deus. Deum ergò ex virgine nasciturum, hic Propheta longo antè tempore prænunciauit. Sed dicunt Iudæi, librum Esaiæ non habere virginem, sed adolescentulam: corruptam autem esse à nobis scripturam, vt qui in nostris libris scripserimus virginem pro adolescentula. Quòd nomen quidem adolescentulæ, inquit diuinus Syluester, vestra scriptura soleat accipere pro virgine, multis in locis possumus ostendere, ô aduersarij: interim autem hoc quoquè aliundè ostendetur. Stultam enim Prophetæ orationem, vel potiùs ipsius Dei dixerit quispiam, nisì intelligamus adolescentulam dictam esse virginem. Nam cùm Esaias tanq̃ ex persona Dei dicat Achaz, Petis'ne tibi signum in profundo, aut in alto? Cùm is autem dixisset, se non petiturum, nec Dominum Deum tentaturum, Propheta Deum inducit loquentem: Ipse dabo vobis signum. Iam verò ipsum signum quale erit? inquit, Eccè virgo in vtero concipiet. Si non ergò dicendum sit, adolescentulam à Propheta dictam esse virginem, quomodò signum esse reputabitur? Eam enim, quæ est viro coniuncta, vt à vobis acceptum est nomen adolescentulæ, in vtero concepisse, non est signum, sed naturalis consequentiæ, & eorum quæ fiunt assiduè. Signum autem est eorum, quæ fieri non solent. Quòd si etiam dederimus, in libro Prophetico scriptum esse adolescentulam, sic quoquè adolescentula virgo esse intelligetur: vt signum sit id, quod est promissum, & non ex ijs, quæ fiunt naturaliter, neque habent aliquid alienum & insuetum. Conuenienter ergò huic promissioni, virgo concepit in vtero. Nullus autem homo inuentus est, qui natus non sit ex virili semine post primum parentem, & eam, quæ est ex illius látere constituta: neque absque cum viro congressione auditum est vnquàm peperisse mulierem. Cùm autem sancta Virgo conceperit ex sancto spiritu, & peperit absque corruptione, fuit nobiscum Deus ex promissione.

Galat. 4.
Esa. 7.
Matt. 1.
Esa. 7.
Gene. 2.

Atquì non Emmanuel, sed Iesus, est nominatus, qui natus est ex Maria, Iudæi contrà dixerunt. Restat ergò, vt non qui est promissus à Propheta, sit is, qui à vobis colitur Iesus, sed alius. Hinc fit, vt neque fuerit cum hominibus Deus. A Deo autem motus Syluester, intulit aduersùs hanc obiectionem, dictum esse, quòd populi scilicet eum vocabunt. Videntes enim ea, quæ ab ipso fiunt mirabilia, Deum vocabunt, & credent secum esse Deum. Mos est autem scripturæ, pro nominibus nonnunquàm vti rerum euentibus: quomodò etiam est illud, Vocabunt puerum, Citò spolia, Velociter prædare. Atquì nusquàm inuentus est aliquis, qui sic fuerit vocatus. Quòd autem deprędatio inimicorum, & distributio spoliorum facta sit per Christum, propterea dictum est à Propheta tanquàm nomen, id quod per ipsum est euẽturum. Quinetiam dicit de Hierusalem: Vocabitur ciuitas iustitiæ. Atquì nusquàm inuẽta est in tota nostra scriptura ciuitas nominata iustitię: sed vocata est perpetuò Hierusalem. Quoniam autem mutanda erat in melius, propterea dicta est ciuitas iustitiæ à Prophetæ responso. Alia quoquè inuenerit quispiam dicta hoc modo in scriptura. Tale quid etiã prædixit Esaias de eo, qui erat nasciturus de Virgine. Rerum enim euentum, dixit futuram ei vocationẽ, non à matre, neque ab eo qui putabatur pater, sed à multis. Quinetiam ipsum quoq; nomen, quo voca-

Esa. 8.
Esa. 1.

tus est, scilicet Dominus, rem ostendit euenturam. Iesus enim, sicut vos non ignoratis, populi salutem significat. Seruator autem fuit ijs, qui eum crediderunt esse Christum.

Non solùm autem Esaias dixit, Deum nobiscum futurum: sed Ieremias quoquè eius ad nos aduentū prænunciauit. Hic est Deus noster: non reputabitur alius præter ipsum. Et post nonnulla: Post hæc in terra visus est, & cum hominibus conuersatus est. Atqui dixerunt Iudęi: Non quomodò dixit de futuro Esaias, ità etiam prædixit Ieremias: sed de eo, quod iam factum fuerat, & in tempus præteritum, non in futurum, refertur. Quo fit, vt non sit iudicandum eum loqui de Nazareno. Mihi videmini, ô Iudæi, ait Syluester par Apostolis, vestra spōte conniuere ad veritatem, & nolle lucem intueri. Non enim dixerim vos ignorare proprietates responsorum Propheticorum, & quòd sæpè mos sit Prophetis futura prædicere, perindè acsi iam facta essent, propterea quòd omninò futura sit Prophetia, & nō possit excidere. Quomodò enim, quę iam facta sunt, quin facta sint, fieri non potest: ità etiam diuina responsa non possunt excidere. & propterea, quę futura sunt, nonnunquàm tanquàm facta, sunt à sacris introducta Prophetis. Et his plena est vestra scriptura. Atque si Deum quidem in terris visum ante Ieremiam, & conuersatum cum hominibus nobis possetis ostendere, aliquam rationem haberet cōtradictio. Sed quoniā hoc fieri non potest, oportet deincèps in futuro accipi dicta Prophetę. quomodò sunt etiā alia eiusmodi in vestris libris, & præ cęteris in libro Psalmorū, in quo de Christo pręduxit Dei parēs Dauid, & tanquàm iam facta pręducauit: Nunc quidem discipuli ingratum animi crimen perpetua notans ignominia, dicendo: Qui comedit panes meos, magnificauit super me supplantationem. Nunc autem populorum deplorans amentiam, & gentium audaciam. Fuerint autem populi quidem, vestra synagoga: gentes autem, exercitus Romanorum. Quarè fremuerunt gentes, dicens, & populi meditati sunt inania? & alia quæ sequuntur. Modò autem Crucis passionem, cùm dixit, Foderunt manus meas & pedes meos. Et quæ facturi erant milites, dicendo: Diuiserunt sibi vestimēta mea, & super vestem meam miserunt sortem. &, Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Rursùs autem prædicens sepulturam, dum diceret propheticè: Posuerunt me in lacu inferiori. modò autem ascensum in cælos priùs contemplans, & priùs annuncians, & clamans: Ascendit Deus in iubilo. Quinetiam antiquus vester parens Iacob, dum deficeret benedicens suis filijs, quoniam Deo afflatus præsciuerat Dominum venturum ex Iuda, & multa quidem alia ei dixit, Domino conuenientia, & præter cætera eius quoquè ostendens sepulturam & resurrectionem, Prócidens dormijt, inquit, vt leo, & tanquàm catulus. Quis excitabit eum? Porrò aūt Esdras quoquè prædicens passionem, sic inuentus est figurâsse orationem, & conscripsisse ea quæ erant futura, tāquàm quæ iam euenissent: Alligauistis me, clamātes super tribunal iudicis, me humiliauistis: vt supra lignum penderem, me tradidistis. An non, inquit, hæc omnia, ô Iudæi, sunt voces Prophetarum? An à vobis dicentur esse falsa dicta Prophetarum?

Baruch 3. *Ibidèm.* *Prophetæ sæpè ità dicūt futura, tanquàm iam facta.* *Psal. 40.* *Psal. 2.* *Psal 21.* *Ibidèm.* *Psal. 68.* *Psal. 87.* *Psal. 46.* *Gene. 49.*

Hæc quidem sic scripta esse in libris Hebraicis, dixerunt Iudæi, nos quoquè assentimur. Tu autem nobiscum agis sophisticè, & nos conaris decipere: & dubia vis probare per dubia: & per ignota ignota ostendere: & eam adducis demonstrationem, quam Dialecticus nominauerit διάλληλον, id est, mutuam, & se inuicèm probantem. Nam cùm pollicitus esses te ostensurum illud de Iesu dictū esse à Propheta Ieremia, In terra visus est, & cum hominibus conuersatus est: etiamsi oratio relationem fecerit in futurum, dubia adduxisti testimonia, & quæ certum sit non dicta esse de Iesu. Sed nos non decipies, ô Episcope. Nam neque nos sumus Gręcæ ignari sapientiæ, neque sophisticorum imperiti argumentorum. Non sum ego sophista, ait à Deo inspiratus Syluester, nec accuratè Græcam teneo eruditionem: sed sermone imperitus, Dei autem confisus sapientia, verbo quod est Deus & homo, & viuifico spiritu, non autem sophisticorum verborum persuasione, subij vobiscum disserendi certamen, & dixi vobis vera, firmaque ac stabilia. Quoniam autem quæ dicta sunt, non reprimunt vestram curiositatem, aliundè quoquè ostendam in vestra scriptura hanc esse consuetudinem, vt præteritum tempus accipiatur pro futuro. Sufficiunt autem ad demonstrationem psalmi graduum. In his enim eam, quæ ex Babylone tempore Cyri facta est, liberationem captiuorum Hebræorum, & secundum in Hierusalem ascensum, & templi reædificationem priùs significat diuinus pater Dauid. Nam vt Propheta, & homo à Deo inspiratus, multis antè secu-

Baruch 3.

seculis vidit mentis oculis ea, quæ futura erant, & tanquàm iam facta, priùs scripsit ea, quæ euentura erant plurimo pòst tempore. In primo autem psalmo graduum statim dicit ex persona populi captiui: Ad Dominũ, cùm tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Psal. 119.
Et post aliquantum: Hei mihi ꝙ incolatus meus. & deincèps psalmi graduum euocant auditorem ad tempus præteritum. Et sic non in his solùm, sed etiam in pluribus alijs inuenta est oratio figurata à Dauide. Videntúrne hæc vobis sufficere ad probandum, an adhuc mihi opùs erit alijs?

Si ità haberent, dixerunt Iudæi, vt tu dicis, Episcope, sufficerent. Nunc autem & de psalmis falsum dicis, & de eorum scriptore Dauide. Non enim loquuntur de reditu, qui fuit ex Babylone post captiuitatem: sed de liberatione ex Aegypto, quę fuit tempore Mosis: & meritò in præteritum tempus sunt cõpositi. Facile quidem est, ait vir diuinus, ex ijs, qui dicti sunt, psalmis ostendere, vos vestra sponte esse malos. Non enim vos ignorare dixerim, ꝙ de reditu ex Babylone hos psalmos Dauid propheticè composuerit: sed in hoc non immorabor, sed ex alio euidentiùs ostendam id, quod quæritur. Mihi autẽ roganti respondete: Quandò dominata est gens vestra Hierosolymis, nónne postq̃ egressa est Aegypto? Hoc verum dixisti, dixerunt Iudęi. Non Iebus primùm nominata est, & Salem? Ne hoc quidem est falsum. Non, qui vestri habuit administrationẽ, Propheta & rex Dauid, cùm multis pręlijs fudisset eos, qui ipsam habitabant, illam propriã ciuitatẽ esse duxit & nominauit? Assentimur. Non capta fuit ciuitas tempore Nabuchodonosor: & diruta quidem sunt mœnia, illud autem ditissimum & celeberrimum templũ Solomonis fuit euersum, & abductus fuit populus Babylonem captiuus? Hæc sic acciderunt. Propterea ergò factus est Dauidi centesimus tricesimus-sextus psalmus, qui dicit: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tuî Sion. Et paulò pòst: Si oblitus fuero tuî Hierusalẽ, obliuioni detur dextera mea: & quæ deincèps consequũtur in psalmo. Eccè ergò hîc quoq; Propheta ea, quæ multis pòst seculis euentura fuerant, non tanquàm futura prędixit, sed ea tanq̃ quæ iam facta fuerant, narrauit. Nec poteritis dicere eum hæc prędixisse de reditu ex Aegypto. Nondũ enim vestra facta fuerat ciuitas Hierusalẽ: nec hoc nomine appellata fuerat, vt vos cõfessi estis. De hoc reditu loquuntur etiã psalmi graduũ, etiamsi vos eos circũscripsistis: & hoc est manifestũ ex hoc tertio psalmo, qui factus est ex persona bello capti populi Hebræorũ, qui erat in Babylone, qui dicit: Lætatus sum in his, quę dicta sunt mihi, In domũ Domini ibimus. Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalẽ. Quinetiam in septuagesimooctauo psalmo, eam quæ tempore Antiochi accidit Hierusalem depopulationem prædicens Propheta Dauid, Deus, inquit, venerũt gentes in hæreditatem tuã: & in templo cernens mactatas hostias, quas tũc sacrificabant, & introducta in ipsum simulacra, & eam, quæ alioqui facta est, sanctorũ inquinationem, Polluerunt templũ sanctũ tuum, prædixit, & reliqua quæ sunt in psalmo, priùs enunciauit, & tanq̃ iam facta defleuit, quæ erant ventura: & ijs qui erant facturi, perindè àc ijs, qui iam fecerant, malè est precatus. Cùm ergò sic in multis figuretur oratio in diuina scriptura, non fuerit nouum, si quędam de Christo sic dicta sunt à Prophetis, & hoc modo figurata fuit ab eis oratio.

2. Reg. 5. — 4. Reg. 25. — Psal. 136. — Psal. 121. — Psal. 78.

Hæc cùm in rebus diuinis sapiens disseruisset Syluester, Iudęi, Nihil, aiebant, est horũ falsum: sed tu, quę dicta sunt de alijs, Iesu improbè tribuis: & sic mentem simpliciorũ surripis. Ergò, inquit sanctus, aliquem aliũ à virgine conceptum & natum datis, aut ante Seruatorẽ Christum, Deum in terra visum, & cum hominibus cõuersatum demonstrare potestis, aut alias gẽtes frẽmuisse, & populos esse inania meditatos aduersùs Dominum & aduersùs Christum eius? Cuinam autẽ alij accommodabitis illud, Foderunt manus meas & pedes meos: & illud, Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestẽ meam miserũt sortẽ: & in escam datum ei esse fel, & potatum eum esse aceto: & positum esse in lacu, & surrexisse in iubilo, vt Deum, qui vicit inimicum. Cãticum enim est pro victoria, iubilatio. Dicite ergò, an hęc possitis alicui alij tribuere.

Psal. 21. — Ibidem. — Psal. 68.

Hæc cùm audijsset Imperator, Mihi, inquit, videmini, ô Iudæi, esse victi. Illi autem, Nè sic, aiebãt, feras cõtra nos sententiã, ô optime Auguste. possumus enim adhuc multa alia opponere Episcopo. Et iam dicat, quanã de causa Iesus, cùm esset Deus, vt ipse dicit, natus est ex Virgine, & carnẽ suscepit. An enim non poterat omnipotẽs aliter reuocare genus hominũ, & efficere vt ex casu surgeret? Quomodò autẽ Deo quoq; à diabolo

bolo fuit adhibita tentatio, dum modò quidem exigeret, vt esuriens faceret panes ex
Matth. 4. lapidibus: modò autem iuberet, vt se ex alto deorsùm deijceret, vt id quod cerneretur, probaret esse Dei filiũ: & rursùs eum impelleret ad adorationẽ, & polliceretur se ei daturum regna terræ? Ad hæc dicit beatissimus Syluester: Nihil est quidem, ô Iudęi,
Cur Deus factus sit homo. quod non possit à Deo fieri, & vt res est, ità creditur. Oportebat autem diabolum vinci ab eo, qui ab ipso victus fuerat. Homo autem ab illo victus fuit: & homo, qui nõ factus est ex naturæ consequẽtia, neq; ex coïtu & congressu viri, sed ex terra formatus incorrupta: incorrupta enim tunc erat terra, vt quæ nondùm fuisset maledicta, neque polluta sanguine fratris, aut cædibus aliorũ animalium, neq; mortuorum corporũ, vt posteà vocata esset sepulcrum, aut profanis actionibus inquinata & sceleribus. Atq; ex terra quidem talis caro formata fuerat Adamo primo parenti: ipsa autem diuina insufflatio facta est in animam. Eum ergò hominem, qui sic natus fuerat, cùm vicisset malignus, se insolenter iactabat, vt qui diuino insultâsset figmento. Oportet ergò, vt dictum est, à tali rursùs homine vinci, & cadere eum, qui est princeps & author mali. Talis autẽ est Dominus Iesus, non natus naturæ legibus, sed vt ille ex terra incorrupta, ità Dominus ex vtero incorrupto, & ventre virgineo & sancto. Et quomodò ille fuit viuificatus diuina insufflatione: ità hic etiam sanctissimo & viuifico spiritu constitit perfectus homo in omnibus sine peccato. Qui ergò quomodò Adam non naturaliter, sed supra naturã factus fuerat homo, & alius vocatus Adam, vicit eum, qui primum Adam deceperat & vicerat: & per quæ maleuolus & hostis hominibus primum nostrum deuicit parẽtem, per ea nouum quoq; Adam inescare aggressus, non potuit. Per intemperantiam enim
Genes. 3. & gloriæ cupiditatem illum decepit. Si ex ligno prohibito comederis, eris tanq̃ Deus, cognoscens bonum & malum: & aduersùs Christum quoq; per eadem conatus & gloriari, cùm videret eum tãquàm Adamum propter id, quod apparebat, & esurienti apposuit lapides, petens vt eos mutaret in panes: & pollicitus est se illi daturum regna terrę, si prócidens eum adoraret. Illud enim erat gulæ: hoc autem primi loci cupiditatis, & dominãdi desiderij. Vndiq; autem depulsus fuit malignus: & cùm primum vicisset Adã, secundum aggressus, apertè victus est hostis. Propter hęc Deus est inter homines, & mater Virgo, & hostis tentator. Non diuina autem natura, sed humana fuit tentata: & in passione similiter passa est humanitas, impatibili remanente diuinitate.

Aliena dicis, ô Episcope, respondêre Iudæi, & ab ijs, qui intelligunt, omninò non admittenda. Quomodò enim vnq̃ admiserit intelligẽtia, duarum rerum vnitarũ vnam quidem pati, alteram verò effugere perpessionem? & vnam quidem dolere, alterã verò non sentire dolorem? & hanc quidem mori, illam verò manere immortalem? Etenim nos quoq; constamus ex duabus naturis, nempe ex anima & corpore, ex quibus anima quidem est immortalis, corpus verò subiectum mortalitati: sed corpore patiente, animam quoq; simul pati cum eo cognoscimus: & eo dolente, illam quoq; simul dolere: & quãdiù carni vnita est anima, fieri nõ potest, vt si ea crucietur, nõ anima quoq; sit particeps cruciatûs. Est autem hoc euidens. Nam cùm ex carne euolauit anima, illa nihil sentit omninò molestiæ.

In Christo duæ naturæ, vna persona. Non duarũ naturarũ in Christo cõmixtionem, neq; confusionem opinamur, ô Iudęi, diuinus dixit Syluester: sed vnionem quidem, vtraq; autem natura suas incõfusas seruante proprietates. Nam comedebat quidem & dormiebat, vt homo, & fleuit propter
Iohann. 11. Lazarũ mortuũ. Vt Deus autẽ, viuificauit mortuos, curauit paralyticos, per mare ingressus est pedibus, violentis ventorũ flatibus assurgens mare depressit, strauit & seda-
Marci 4. uit: mari agitato fluctibus, Sile, dixit, Compescere: & statìm euasit placidũ & tranquillum, & non transilijt increpationem. Ità etiam perpessiones & tentationes applicandæ sunt carni, cui innatum erat, vt pateretur & tentaretur: non autẽ diuinitati. Nam cùm perfectũ hominem suscepisset Dominus noster Iesus Christus, & anima quoq; & mens in ea est assumpta: & carne patiente, vnà quoq; dolere animã, humanę naturę legibus nos quoq; dicimus: cum carne autem Domini pati id, cui non est innatum vt patiatur, dico autem diuinitatem, nunquàm dixerimus. Sed quomodò, rursùs dixerunt Iudæi, potuerit hoc vnquàm fieri? Quomodò, quod à te affertur, potuerit concipere cogitatio? Si autem in rebus materialibus & ijs, quę apud nos fiunt, hoc fieri ostenderimus, dixit à Deo inspiratus Syluester, non fuerit hoc à nobis admittendum etiam in diuinitate, in quam non cadit interitus?

Post

Post hæc dixit Imperator & Senatus: A ratione alienum fuerit, ô sancte Syluester, si ei quod dicis, non assentiantur Iudæi: Si duo quædam vnita, à te adducta fuerint, quorũ vno patiente, alterum non fuerit simul particeps perpessionis. Tibi quidem, ô optime Imperator, & illustri Senatui, respondit admirabilis Syluester, hæc sic videtur, & in alteram partem non propendet calculus. Dicant autem Iudæi quoque, an illis placeat id, quod dicitur, & an huic quoq; sententiæ illi assentiantur. Dicite, ait Imperator Iudæis, quid vobis videtur, si id quod dixit, confirmauerit Episcopus? Illi autẽ, Fieri quidẽ nõ potest, dicebant, ô Imperator, vt tale exemplum nanciscatur Syluester. Sin autem nactus fuerit, & impleuerit id, quod est pollicitus, si contra illius dicta nos nihil dicere potuerimus, nos quoq; lubenter tuam sequemur sententiam. Sit mihi ergò exemplum, ô Imperator, ait sanctus, purpura tuæ potẽtiæ. Non est ea fila serica, quæ natura quidem vilia, & ante purpuram non in magno precio habita, purpuræ autem sanguine colorata, & magni sunt precij, & fiunt ornamentum Imperatoris? Quandò ergò ea nebãtur à textoribus, & vel extendebantur ad stamen, vel ab eis parabantur ad subtegmen, & aliquandò quidem secabantur, aliquandò autem inter se colligabantur, vtrùm erat id, quod nebatur, aut secabatur, aut ligabatur, fila serica, an id quod ea colorauit, color, inquam, purpuræ? Augustus & Senatus, Serica fila, dixerunt, ô Episcope, nebantur & secabantur. Sint ergò, dixit sanctus, imago, fila quidem serica, carnis Domini: Purpura autem, diuinæ & impatibilis naturæ: & quomodò fila, quæ priùs parui erant precij, colorans purpura flore suo, lõgè facit preciosiora: ità etiam diuinitas carni vnita, quã suscepit Dominus, eam fecit longè preciosiorem: sed illa patiente, non passa est diuinitas: quomodò neque purpura, dum fila secabantur serica, aut quæ ex eis contexta fuerant, fuit concisa. His applauserunt Imperator & Senatus. Et optimum est, dixerũt, exemplum, & ratio quæ seruat promissum, & apertè ostendit solam passam esse Iesu carnem, non autem diuinitatem.

Exemplo purpuræ docet S. Syluester carne in Christo patiente, nõ passam diuinitatem.

Imperator autem orationem conuertens ad Iudæos, Quid vos ad hæc dicitis, inquit? Magnæ quidem est audaciæ, dixerunt, ô Imperator, tuæ repugnare sententiæ. Vbi autem de Deo agitur & contenditur, ne tua quidem potentia erit nobis impedimento, quo minùs contradicamus. Nobis enim non solùm vidẽtur hæc fila serica neri & scindi, sed etiam simul neri & scindi purpura: & ità Syluestro non succedere quod dixerat, & nõ præstitisse, quod erat pollicitus. Cùm autẽ cõtradiceret Imperator & Senatus, à Deo inspiratus Syluester: Peruicax, ô Imperator, inquit, est hoc genus, & semper duræ ceruicis. Nè ergò tua laboret potentia. sed his quoq; adhuc alia adijciantur exempla: adiuuante fortè sancto & intelligente spiritu, qui hominem docet scientiam, eorum obstruentur ora & persuadebuntur. & ad Iudæos conuersus, Solis, inquit, radius, qui arbori applicatur & eam illustrat, non est, inquit, ei vnitus, quandiù eam illustrat? Omninò, affirmârunt Iudæi. Si ergò securis aliqua arborem exciderit, dum illuminatur, num etiam simul excisum solarem radium putabitis? Si autem splendor quoquè solis cum luto congreditur, erit'ne eius fœtoris, aut etiam sordium vllo modo particeps, & non potiùs diù cum eo versans, & lutum exiccabit, & exhauriet humiditatem, & salubre reddet id, quod est putrefactum? Quomodò ergò is, qui ligna secat, non vnà secat solarẽ radiũ secans arborẽ: ità nec passa est diuinitas patiente Seruatore in humanitate: neque fuit particeps carnis proprietatum ei vnita: sicut nec sol appropinquãs rebus sordidis & putrefactis, impletur immunditia, quę ex illis contrahitur.

Iudæi peruicaces & dura ceruice.

Psal. 93.

Cùm hæc sic dicta essent ab illo egregio rerum diuinarũ interprete, Imperator quidem, & vniuersum applausit auditoriũ, & cum laudauit, illius verba admirãs, & eorum parentem: Iudæi autem steterunt silentes, & se inuicèm fixis oculis intuentes. Sanctus autem dixit Imperatori: Hæc exempla dixi, ô Imperator, non vt quę rei naturam attingant: Quæ enim oratio rebus potuerit exęquari? sed quę conuenienter nostræ imbecillitati, exilem quãdam & obscuram prębent imaginem eius, quę cõpræhendi non potest, susceptæ carnis œconomiæ. Reliquis autem Iudæis tacentibus, Zambres solis suis fretus pręstigijs, & prodigiosum aliquid per eas auens ostendere, & per id venari spectatores: Si verbis, inquit, ô Imperator, & copiosus Syluester, & aptus ad persuadendum in disputationibus, proptereáne nos, relicta patria religione, eum sequemur, & homini credemus, quem patres nostri communi consensu condemnârunt? Quòd autem Deus est solus, qui à nobis colitur, & non alius, ego nõ verbis, vt Syluester, sed rebus osten-

ostenderim. Iube ergò huc magnum & agrestem taurum adduci, & manifestũ erit tuæ potentiæ, & omnibus qui adsunt, non esse Deum, præter Deum nostrum. Cùm itaque quæreretur agrestis taurus, dixit quidam ex ijs, qui assistebant Imperatori, apud se esse talem ferum & immansuetum taurum, quem neque posset aliquis efficere, vt iugum subiret, neque eum manu demulcere. Iussit itaq; Imperator taurum adduci.

Cùm abirent autem, qui iussi fuerant taurum adducere, venerandus Syluester rogauit Zambrem, Cur à te quæsitus fuit taurus? Cùm is autem aduenerit, quidnam à te fiet? Ille autem, Nomen, inquit, Dei, qui à nobis colitur, audiri non sustinet natura: neque si quis id audiuerit, potest ampliùs viuere. Nostri enim maiores, ad sacrificia tauros maximos offerentes, in taurorum aures hoc nomen dicebant: & statìm tauri magnum & flebilem edentes mugitum, cadebant, & erant parati, vt sacrificarentur. Syluester autem, Si hoc, inquit, nomen, vt dicis, cùm auditur, eum qui audit, interimit, quomodò tu hoc didicisti? Zambres verò, Non licet, inquit, tibi nôsse modum, neque huius rei arcano imbui mysterio, cùm sis in nos malè affectus, & hostili animo in Iudæos. Hæc cùm dixisset Zambres prestigiator, dicit ei, Imperator: Si non vis Episcopo aperire mysterium, at nobis interìm oportet dissoluere dubium. Est enim re vera dubium quod dicitur, nisì quis dixerit hoc disci, dum legitur. Zambres autem, Nõ pellis, inquit, non alia charta, non lignum, non lapis, non vllum aliud corpus potest hoc nomen scriptum continere. Nam protinùs & qui scribit, & corpus, in quo scribitur, interit. Imperator verò, Dic ergò, inquit, quomodò ipse hoc didicisti? Etenim fieri non potest, vt hoc discatur, si neque dicatur, neq; scribatur. Zambres autem: Ego, inquit, ô Imperator, septem dies vacaui ieiunijs. Deindè noua peluis argentea, qua nemo adhuc vsus fuerat, impleta fuit aqua fontana: & cùm aqua fuisset benedicta, literę fuerunt in ea insculptę quodam digito, quæ vacantem mentem mysticè nomen Dei docebant. Dixit autem ingeniosus Syluester: Sic quidem, vt dicis, ô Zambre, mysticè didicisti nomen, quod non auditur? Quid autem, quandò in aurem submurmuras hoc alicui, non ipse quoquè hoc nomen audis, sicut is, cui hoc dicis? Quomodò ergò non tu quoquè móreris? Non apud te de hac re verba feci Syluester, respondit prestigiator. Iam enim priùs tibi dixi, me tibi nolle modum & causam aperire. Sed quid verbis opùs est, cùm liceat rebus ipsis cõfirmare, quod dicitur? Ex duobus vnum elige: Aut *enim* ipse Nazareni inuocato nomine, taurum statìm mortuum ostende, & eum esse Deum nos quoq; admittemus: aut cùm ego in aurem eius dixero nomen Dei nostri, si cadet statìm taurus mortuus, oportet vt tu quoquè assentiaris nõ esse alium Deum, nisì eum quem colimus. Laudârunt, quę dicta fuerant, ij qui audiebant, & *anxij fuêre Christiani.* Diuus autem Syluester iubebat eos esse bono animo, & minimè perturbari: & promittebat fore, vt viderentur ab omnibus Dei mirabilia. Tunc ergò Zambrę dixit Imperator: Oportet te priùs implere tuam promissionem. Pollicitus enim es, te taurũ posse verbo occídere. Ille verò dicit, Quoniã iubes me hoc facere, ô Auguste, vide vires Dei, qui à nobis colitur, quàm sint inexpugnabiles. Hæc cùm dixisset, appropinquauit tauro, qui trahebatur à multis fortibus adolescentibus, validis funibus eius cornibus & collo alligatis. Quorum alij quidem hinc, alij verò illinc eum trahebant, in vtranuis partem inclinaret. Si enim ad dexteram partem irruebat taurus, eum trahebant ad sinistram. Si eum autem impetus ferebat ad sinistram, eum retrahebãt ij, qui stabãt ad dexteram. Cùm ergò accessisset, & in aurem eius valdè insusurrâsset, taurus magnum & horrendum edens mugitum, & cum tremore membris in orbem circumactus, cecidit protinùs, & videbatur mortuus. Propterea Iudæi quidem exiliêrunt, & plauserunt manibus, &, Vicimus, exclamauerunt. Vniuersum autem theatrum obstupuerat, & erat plenum tumultu. Sanctus autem cùm indixisset omnibus silentium, & sedâsset tumultum, dicit Iudęis: Non sunt verba vestrę scripturę, Ego occídam & viuere faciam, vt in qua sit Deus omnipotens introductus hoc dicere? Illi autem, hæc ità se habere, assensi sunt. Si ergò, dixit Syluester, ex Deo à Zambre perfectũ fuit vt moreretur, per eiusdem rursùs inuocationem fiet, vt ipse quoquè reuiuiscat. Est enim beneficus Deus, nõ maleficus. Illud est enim ei natura, hoc verò præter naturã. Et benefacere quidẽ est ei voluntarium: malefacere autem, violentum et inuoluntarium. Fit autem nonnunq̃ propter aliquorum vtilitatẽ. Si ergò, quod est pręter naturã, et quod à Deo non sua sponte suscipitur, tam facilè perfectum est à Zambre, faciliùs efficietur id, quod est ei secũdùm natu-

Vide commentum præstigiatoris Iudæi.

Itèm aliud planè ridiculum.

Taurum interficit opera dæmonis præstigiator.

Deut. 32.

naturam,& decætero quem nomine Dei,vt ipse dicit,occidit taurum,si rursus viuificâuerit inuocatione omnipotentis,me quoque habebit eius verbis assentientem.

His sic dictis à Dei interprete,Zambres,Strophis verborum,inquit,fretus Syluester,ô Imperator, per ea vult adumbrare id, quod modò factum est miraculum, Dei nominis inuocatione. Sed non opùs est nunc verbis, nec eorum ornatu ac probabilitate: factis autē opùs est. Et si qua est tibi virtus,ô Episcope, & Iesu,qui à te colitur, eā factis ostende. Et vis, inquit ille beatissimus, ostēdam Christi virtutem,inuocatione eius bouem viuificans,quem tu interfecisti? Verba sunt hęc,ô Syluester,inquit Zambres, & inanis iactatio.Non potest enim fieri,vt taurus viuificetur. Ei autem dicit magnus Cōstantinus: Si ergò,quod tu dicis fieri nō posse,possit Episcopus ad opus deducere, eius'ne verbis assentieris,& Deum esse confiteberis eum,qui ab ipso prædicabatur? Certè, inquit,ô Imperator,iuro per salutem,si videro hunc taurum resurgere,ipse quoquè Christum fatebor Deum,& me submittam Syluestri dogmati.Hoc omnes quoquè affirmârunt Iudæi. Tunc ergò sanctus,cùm genu flexisset,& solo caput demisisset,& oculos irrigâsset fluxione calidarum lachrymarum,Deum per se orauit.Deindè surgens,& manus in altū tollens,dixit cunctis audientibus: Domine Iesu Christe, qui es Dei filius & Deus, cui facile est viuificare & morte afficere,percutere & sanare,tibi placeat, vt hic bos, qui dæmonis inuocatione morte fuit affectus,à sancto & viuifico & venerando tuo nomine viuificetur. Iam enim tempus est,vt tua ostendantur miracula ad salutem multorum, propter quam ipse in terram descendisti. exaudi me seruum tuum in hac hora, vt sanctissimum tuum nomen sit in maiori adhuc admiratione.

Eum vitæ reddere non potest.

Et cùm hęc dixisset,prope taurum accedēs,voce sublata exclamauit: Si est verus Deus,quem ego prædico,Iesus Christus,qui natus est ex Maria virgine,surge & sta supra pedes tuos,tua abiecta feritate. Protinùs itaq; mot᷒ taurus,exilijt,& stetit à nullo detētus. & ad eum accedens mirificus ille pater,cùm ab impositis eum soluisset vinculis, Abi inquit,vndè venisti,ostendens deinceps omnem mansuetudinem, neminem lædens, neq; contra vllum insurgens.hæc tibi iubet Iesus Christus,omnium Deus. Ille autem statim sensìm abijt & quieto pede,qui priùs erat immitis & immansuetus. Hęc eos qui videbant,obstupefecerunt,&,Verè magnus est,qui à Syluestro prędicatur,Deus,clamabant. Iudęi autem ad sanctum accurrentes, illius pedes pręhensârunt, & rogârunt vt oraret pro ipsis, & eis Deū placaret. Et inclyta Imperatrix Helena,velis ablatis,intra quę sedebat,audiens ea quę dicebantur,& spectans ea quæ fiebant,egressa est & prócidit ad sancti pedes,Credo Christo,dicens,& rogans,vt diuinum baptismum cōsequereretur. Vir autem ille Apostolicus, omnibus in Dominum nostrum Iesum Christum credentibus eum propitium futurum pollicitus,cùm ijs,qui diuinum volebant assequi baptismum, ieiunium præcepisset & sanctificationem,dissoluit conuentum.Deindè cùm eos catechesi imbuisset,qui erant illuminandi,& in ijs,quæ de more fiunt,priùs eos initiâsset, baptizat primùm quidem Imperatricem: post eam autem Romanorum quoquè multitudinem,quę non facilè numerari poterat,& eos qui illic aderant Iudæos,qui omnes crediderunt.

Eū; Christo inuocato,restituit S. Syluester.

Eccè quomodo ieiunio & catechismo de more S. Ecclesiæ baptizandos pręparat.

Hæc autem cùm piè administrâsset,& fidem dilatâsset, fiduciamq; & libertatem dedisset prædicationi,& deindè cum Imperatrice profectus esset Hierusalem,& ad quærendam salutarem Christi Crucem ei collaborâsset,& propter inuentionem eius esset collætatus,& multos illic quoquè Iudæos ad Christi fidem adduxisset, & eos diuino baptismo initiâsset in nomine sanctę Trinitatis,& euasisset plenus diebus spiritus,terram quidem terræ reddidit, spiritum autem deposuit in manibus Angelorum, abducendum ad Christum,qui fuerat ab eo prædicatus,& multorum laborum, quos propter illum susceperat,accepturum remunerationes, quandò veniet vnicuique redditurus secundùm sua opera: quem decet omnis honor & adoratio,cum patre principij experte,& increato & honore ei æquali spiritu,nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN FESTIVITATE SANCTI BARBATIANI *presbyteri & confessoris.*

Decēbr.31. VPER celebrauimus, fratres chariſſimi, ineffabilem Redemptoris noſtri natiuitatem, nunc geminato ſolennitatis gaudio venerabilem colimus beatiſſimi ſacerdotis eius aſſumptionem. In illa feſtiuitate Saluator noſter, obumbrata maieſtatis ſuæ ſpecie, deſcendit in mundum: in iſta glorioſiſſimus eius famulus, depoſito corruptibili carnis pondere, liber aſſcendit. In illa vnigenitus Dei filius humanitatis noſtræ formam pro noſtra ſalute ſuſcepit: in iſta beatus confeſſor eius ad Angelicæ beatitudinis ſpeciem felici morte peruēnit. In illa ſolennitate Redemptor noſter trophæo carnis indutus, ad debellandas aëreas poteſtates in mũdum præliaturus acceſſit: in iſta verò egregius miles eius, triumphato mundi principe, cæleſte palatium victor intrauit. Idcircò quippe Deus deſcendit, vt homo aſſcenderet: idcircò humiliari dignatus eſt, vt hominem exaltaret. In natiuitate Dominica vox Angelica ſonuit: Gloria in excelſis Deo, & (Luc.2.) in terra pax hominibus bonę voluntatis: hodiè dilecto ſuo ſuauiſſima vox diuinæ maieſtatis intonuit, dicens: Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra (Matt.25.) multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. In illa feſtiuitate Dominus exiuit de vtero Virginis: in iſta venerabilis eius famulus egreſſus eſt de ergaſtulo carnis. In illa Chriſtus pro nobis eſt pannis inuolutus: in iſta ſacerdos eius ſtola eſt ab eo immortalitatis indutus. Ille anguſtias intrare non dedignatus eſt vteri, vt iſtius animam latitudo ſuſciperet cæli. Ille deſcendit carne velatus, vt iſte aſſcenderet ſtola gloriæ decoratus.

Conſiderate, fratres chariſſimi, quantus vir iſte fuerit, quàm pleniter illum, vt reuerà ſacratiſſimum templum, Spiritus ſanctus inhabitauerit, qui & in pace ſanctę Eccleſię tot miraculis coruſcauit. In initio quippe naſcentis Eccleſiæ illi etiam miracula faciebant, qui facere ſigna digni non fuerant, & ſine virtutibus morum, plerique excellebant (Matt.7.) virtute ſignorum. Vndè & ipſa Veritas dicit: Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus? nónne in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia non nóui vos: diſcedite à me operarij iniquitatis. Vt enim ad fidem creſceret ſancta Eccleſia, miraculis fuerat nutriēda: quia & nos cùm arbuſta plantamus, tandiù eis aquam fundimus, quouſquè ea in terra conualuiſſe videmus: at ſi ſemèl radicem fixerint, irrigatio ceſſabit. Hinc eſt enim, quod Paulus dicit: Lin(1.Cor.14.)guæ in ſignum ſunt, nō fidelibus, ſed infidelibus. Sed cùm iſta dicamus, quæſtionem nobis oriri non ſine aliqua difficultate videmus. Si enim ſigna propter infideles data eſſe dicũtur, quid eſt hoc, quòd Redemptor noſter in patria ſua propter incredulitatem ho(Matt.13. Mar.6.)minum vix paucas virtutes facere potuiſſe perhibetur? Sicut enim Marcus Euangeliſta teſtatur, multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicentes: Vndè huic hęc omnia? Et quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nónne hic eſt fabri filius & Mariæ, frater Iacobi & Ioſeph, & Iudæ & Simonis? Nónne & ſorores eius nobiſcum ſunt? Et ſcandalizabantur in illo. Vndè & paulopòſt ſubditur: Et non poterat ibì virtutem vllam facere, niſì quòd paucos infirmos impoſitis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem illorum. Quid eſt hoc, fratres, quia Paulus affirmat ſigna pro infidelibus data, Marcus aſſerit propter infideles fuiſſe ſubtracta? Nunquid cōtrarias inter ſe inuicèm proferre ſententias poſſunt, qui vno Spiritu pleni ſunt?

Sed notandum eſt, quia in ipſis infidelibus erat quidam diuerſitatis modus. Par quidem error fuerat omnium non credentium, ſed magna diuerſitas cauſarum. Aliud eſt enim, ſi ſola quis fallatur ignorantia: aliud, ſi adiuncta quoquè erret malitia. Ignorantia (1.Tim.1.) Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui priùs fui blaſphemus, & perſecutor, & iniurioſus: ſed ideò miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci. Per malitiam Iudas peccauit,

tuit,& ideò nequaquàm venire ad indulgentiam meruit. Pro illis ergò infidelibus signa data sunt,quos diuina prouidentia misericorditer saluare decreuerat.Propter illos verò subtracta sunt,quos ab electorum sorte,exigentibus eorum peccatis,* descriptę seueritatis iustitia repellebat.Christianis autem temporibus,cùm iam penè totus vbiquè terrarum orbis in catholica fide persisteret, & pacem sanctæ Ecclesiæ vix vlla persecutorum sæuitia perturbaret,cur beatissimus confessor Christi Barbatianus tot miraculorum virtutibus claruit, nisi quia ante diuinæ maiestatis oculos excellentium meritorum virtutibus fulsit? Erat,sicut de Iohanne dicitur,lucerna ardens & lucens: ardens videlicet per amorem cordis,lucens splendore eximiæ conuersationis. Sed tunc lucerna sub modio occultari voluerat,cùm, sicut in sanctissimæ vitæ eius narratur historia, latens in cellula,manifestari principibus deuitabat. Nolebat mundi regibus innotescere, vt Regi regum potuisset familiariùs adhærere : recusabat ab hominibus temporalem suscipere gloriam,vt cum Angelis acquirere mereretur æternam. Ad hoc quippe pertinet, quòd his, quibus sanitatem restituere cupiebat, sępè superponendum quid, velut emplastrum, sæpè comedendum aliquid, quasi medicinale antidotum,conferebat : eo nimirùm,vt opinor,studio,vt,dum herbarum virtus, vel medicinalium specierū potentia creditur, nequaquàm sanctitatis suæ viribus restituta sanitas ascribatur: & dum ab eo medicina suscipitur,magìs medicus,quàm sanctus,esse videatur. Sed dic mihi, ô bone medice,dic venerabilis medice,vndè confectionem tam efficacis,tam subitæ virtutis nostris finibus attulisti,vt non triduo, non biduo, non vel vnius momenti spatio expectetur,sed mox vt adhibita fuerit,statim omnis languor,omne vulnus pristinæ saluti restituatur? Epithema siquidem curare non potest,nisì tandiù tumori adiaceat superpositum,donèc vel vigorem suum per occultos meatus in corporis interiora transfundat, vel humorem pestiferum virtutis suæ potentia ad exteriora traijciat. Antidotum verò, quod ore percipitur,necesse est vt eatenùs moras faciat, quousquè per venas & poros occulta viscerum funditùs penetret,&vel corrupta solidet,vel tumefacta noxijs humoribus purget. Tua verò venerabilis medicina non moras innectit, non quæ à medicis custoditur, diætæ discretionem quęrit: sed mox vt summotenùs tangitur, salus integerrima reparatur. Solue ergò,pater,solue, obsecro, ligaturam,& tam incomparabilis medicinæ nobis trade notitiam. Videamus & nos inæstimabiles pigmentorum tuorum species,odoremus iucundissimas fragrantium aromatum suauitates. Eià fratres,audite, libellus sacratissimæ eius vitæ coram cunctis aperiat,quas aromatum species eius in se medicina contineat,saluberrima illa confectio,quibus aromatibus constet. Dicit enim inter cætera,quia cuiusdam Iuliani filium guttur grauabat miserabiliter tumidum:qui cùm beato viro delatus fuisset, & cùm pater pro filio lachrymabiliter postularet, venerabilis vir quandam confectionem,de pane videlicet, & cera, & oleo faciens, super eius vulnera posuit,& facto Crucis signaculo, statim in ipsius horæ puncto omnem pestem de eius gutture mirabiliter effugauit. Audistis, fratres charissimi, quæ pigmentorum genera egregius noster medicus habuit, qui mortale vulnus tanta velocitate sanauit: Panem,ceram,& oleū,quæ sustentandæ vitæ habebant vsum,in medicinalis curę transtulit instrumentum. Et vndè vitam alebat suam,indè mortem repulit alienam. Speciebus videlicet vtens domesticis,æstimationem precij minuit peregrinis. Aliquādò ęgrotanti citri peciam,aliquandò caricam porrigebat: & huiusmodi curationis genere illos ad perfectæ valitudinis robur, expulsa omni languoris molestia, reuocabat: ea,nisì fallor,intentione,vt quia vterque hic fructus in Romanis finibus apud quosdam rarior cernitur,medicinale aliquid fuisse crederetur: sicque dum reparata salus medicinæ tribuitur, in æstimatione hominum sanctitatis eius opinio minueretur.

Quid ergò nos miseri dicturi, quid facturi in districto examine tremendi iudicis sumus, qui & virtutes non habemus, & tamen de meritorum excellentia ante humanos oculos superbimus? qui sanctitatem habere ante interni arbitri oculos nullo desiderio quærimus, & sanctitatis nomen apud humana iudicia nobis fallaciter vsurpare gaudemus? Quot enim hodiè cernimus,qui,si de virtutibus admirabilis huius viri vel vltimam particulam attingere potuissent,ad cælum se in superbiæ cornibus exaltarent: qui quandoquè aliquid virtuosum operantur,verùm per hoc non cælum,sed terram petunt. Affectantes nimirùm laudes hominum,in semetipsis dissipant fructus laborum. Cumque se ostendere alienis oculis appetunt, ante diuinæ maiestatis intuitum damnant omne

Signa quibus sint data,quibus negata infidelibus. *for. adistrictæ,

Ioan.5.

S.Barbatianus celat sanctitatem suam.

Vide genus curationis.

En quantū officit,velle laudari ab hominibus

quod sentiunt, testimonijs attingunt: nec tamen per hoc vitam audientium, sed proprios fauores quærunt: quia nec proferre alia cupiunt, nisi quæ auditorum corda ad repetendas laudes excutiunt, non autem ad lachrymas tendunt. Mens quippe exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet: & idcircò ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeunt verba, quæ frigido corde proferuntur. Neq; enim res, quæ & in semetipsa non arserit, aliud accendit. Vndè fit plerunq;, vt hypocritarum dicta & audientes non erudiant, & eosdem ipsos, qui proferunt, elatos laudibus, deteriores reddant. 1. Cor. 8. Attestante etenim Paulo, scientia inflat, charitas ędificat. Cùm ergò charitas auditores ædificando non erigit, scientia proferentes inflando peruertit.

Plerunquè hypocritę, fratres mei, se abstinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis vitam funditùs in carne viuentes extinguunt, sicque per abstinentiam morti appropiant, vt penè quotidiè morientes viuant: sed per hoc humanos oculos quęrunt, admirationis gloriam expetunt, Veritate attestante, quæ ait: Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus suspirijs vrgetur: sed inter hæc ab ore proximorum sermo admirationis quæritur, nihilq; pro tanto labore aliud, nisi æstimatio humana cogitatur. Perpēdite, dilectissimi fratres mei, quàm miserabilis vecordiæ est, laboriosè agere, & ab ore hominum laudibus inhiare: forti opere pręceptis cęlestibus inseruire, sed terrenę retributionis prēmium quęrere. Sicut enim beatus ait Gregorius, qui pro virtute, quā agit, humanū fauorem desiderat, rem magni meriti vili precio venalē portat. vndè cæli regnum mereri potuit, indè famam transitorij fauoris quærit. Intùs ergò, fratres mei, intùs seruanda sunt bona, quę agimus, si ab interno iudice vicem recipere nostri operis expectamus. Hinc est enim, quod in Euangelio Veritas dicit: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Hinc est, quod de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur: Omnis gloria eius filia Regum abintùs. Filia quippe regum, est sancta Ecclesia: quę in bono est opere spiritualium principum prædicatione generata: quæ dum se in virtutibus sanctę conuersationis exercet, quia per hoc soli DEO placere studet, non foris gloriam, sed intùs habet. Hinc Paulus ait: Gloria nostra hęc est, testimonium conscientię nostræ. Gloriam suam Apostolus testimonium conscientię memorat, quia fauores oris alieni non appetens, vitę suę gaudia extra semetipsum ponere ignorabat. Occultanda sunt ergò, fratres charissimi, bona quę agimus, nè hęc in huius vitę itinere incautè portantes, latrocinantium spirituū incursione perdamus. Eccè enim hic beatissimus vir Barbatianus, cuius hodiè nobis festiuus natalis illuxit, non humanę laudis gloriam petijt, non fauores hominum affectauit, non de ostensis tot miraculis apparere ipse mirabilis voluit, nō de collatis tot in lāguidos beneficijs humanę retributionis prēmium expectauit: quin etiam medicinalis exercitij prętendebat speciem, vt clarissimum virtutis suę posset obfuscare nitorem. Et velut magnum cæli astrum nubem virtutibus suis curabat opponere, vt dum minùs ad exteriora radios suę lucis expanderet, quasi vndiquè in semetipso collectus, in conspectu ęterni Solis plenius eluceret.

Matt. 6.

Ibidem.

Psal. 44.

2. Cor. 1.

Festum S. Barbatiani.

Libet autem, dilectissimi, pulchrum diuinę dispensationis ordinem studiosè perpendere, videlicet qualiter omnipotens Deus ad illuminandam noctem vitę pręsentis, stellas suas in cęli faciem mittere, & per eas totius mundi decernat caliginem illustrare: vt dum fulgentia astra radiare per cęli climata cernimus, inoffenso pede operis iter nostræ noctis ambulemus. Sicut enim matutinus lucifer, solē pręcedens, ab orientali priùs plaga consurgit, deindè meridiani climatis superiora conscendit, ad extremum quoq; pronus in occiduum axem vergit: sic nimirùm, sic beatissimus Cōfessor Christi Barbatianus, de Antiochenis finibus, vndè oriūdus fuerat, exijt, & Romā pertransiens, multa eā miraculorū luce pfudit. Postremò Rauēnam vsq; perueniens, Christū, qui est sol iustitię, plurimis hominum mentibus introduxit. Antiochię scilicet splendore sui ortûs emicuit, Romę plurimos signorum igniculos sparsit, vrbem verò Rauennam velut occasu sacratissimi sui obitûs illustrauit. Ità meritis sacratissimi huius viri, velut noui splēdore luciferi, in tribus suis pręcipuis regionibus totus rutilat mundus, dum in alia mūdi plaga eius cernitur ortus, in alia quodammodò videtur ascensus, in tertia celebratur occasus. Et, sicut de cōpatriota eius beatissimo Apollinare in alio sermone iam diximus, quàm rectè huic luciferi nomen congruit, qui Romam ingressus, primum virtutis suæ miraculum de lu-

Patria S. Barbatiani.

mine fecit? Regina enim Galla Placidia, vt audîstis, suppliciter eius flagitabat auxilium proquadam sua pedisequa, quæ intolerabilibus cruciabatur doloribus oculorum: qui mox pallio suo eius oculos tangi præcepit, & sic ab ea protinùs omnem pestiferę ęgritudinis molestiam effugauit. Vide miraculū ex tactu pallij eius.

Quapropter cùm dignitatem tuam, felicissima vrbs Rauenna, subtili meditatione considero, largissimis te misericordiæ diuinæ beneficijs ditatam esse perpendo. Video enim, quia ex ipso originali fonte Christianæ religionis, perpetuæ meruisti poculum haurire salutis. In Antiochia nanque, sicut in Actibus Apostolorum legitur, primùm Christiani discipuli sunt vocati. Actor. 11. Ex ipso igitur sanctę Ecclesiæ fundamento quadratos lapides suscepisti, super quos velut firmissimas bases erecta, immobili es fide & sanctitatis soliditate fundata. Indèenim habes Apollinarem Apostolicum martyrem, indè etiam Barbatianum egregium Confessorem: qui velut duæ excellentissimæ cedri paradisi, sic te ramis suæ protectionis obumbrant: vt si sub eis humiliter manere voluëris, omnem à te turbinem aduersariæ tempestatis expellant. Et vt eis deesse nil valeat, quod ad cumulum tuæ felicitatis attineat, mox vt de Antiochenis finibus exeunt, Romę, quę absque dubio caput est & principalis sedes totius sanctæ Ecclesiæ, commorantur: nimirùm vt in schola Petri primitùs discant, quod te postmodùm de doctrina veritatis erudiant: & de purissimo fonte abundanter bibant, quod in te salutaris doctrinæ magisterio velut eructando transfundant. Roma caput totius Ecclesiæ. Tanquàm enim iterùm Paulus, iterùm Apollo, quos ille in fide plantauit, iste largissimo miraculorum & prędicationis imbre rigauit. Sed quia neque qui plantat, ex ipso est aliquid, neq; qui rigat, nos etiam Apostolica sequentes verba, dicamus: Deus autem incrementum dedit. 1. Cor. 3.

Hos igitur tam pręclaros cęlestis curię senatores, fratres charissimi, perfecto cordis amore diligite, horum imitari exempla tota animi deuotione curatę. Nam si vultis esse quod sunt, necesse est etiam vos facere, quod fecerunt. Per angustam ergò & asperam laboris viam, dilectissimi, in hoc seculo cum sanctis incedite, vt postmodùm valeatis ad eorum gaudij latitudinem peruenire. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. 1. Ioan. 2. Proculdubiò autem à vestigijs Christi exorbitat, qui angustam fugiens, latitudinis viam calcat. Iste nanque beatissimus vir, cuius hodierna solennia frequentare gaudemus, non terrenos honores voluït, non fallaces diuitias congregauit, non mundi gloriam petijt, non transitoriæ possessionis prędia dilatauit, propinquos spreuit, patriam dereliquit, semetipsum quoquè pro amore Christi funditùs abnegauit. Nemo ergò dicat, quòd illi solummodò cęlestibus digni pręmijs habeantur, qui persecutorum gladijs pro Christi nomine feriuntur. Conclusit Deus omnem nostrę tergiuersationis aditum, obstruxit omne excusationis humanę confugium. Eccè iam non valemus cum beato Apollinare pro Deo mortem subire, possumus saltem cum beato Barbatiano vitam Deo placentem ducere. Magnum quippe est mori pro Christo, sed non est inferius viuere Christo. Vtrunq; enim in statera Paulus ęqua lance pendebat, cùm diceret: Nemo enim nostrûm sibi viuit, & nemo sibi moritur: siue enim viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur. Siue ergò viuimus, siue morimur, Domini sumus. Rom. 14. Quisquis igitur amat martyrium, exhibeat se martyrio dignum, & martyrij consequetur procuidubiò pręmium. Non potest sanguinem fundere: potest semetipsum pœnitentię telo percutere, & in cordis contritione mactare. Pręparetur ad feriendum iugulus, non deerit remunerator, etiamsi defuerit gladius. Deest carnifex, qui ceruicem exteriùs feriat: adest iudex, qui bonæ voluntatis præmium reddat.

Studeamus igitur, dilectissimi, cum beatissimo confessore Christi Barbatiano seculi huius blandimenta despicere, rerum temporalium affluentiam deuitare, carnis incentiua reprimere, crucem post Christum etiam in pace Ecclesiastica baiulare: quatenùs qui nunc eius mirabilem sequimur vitam, cum ipso postmodùm desiderabilem perducamur ad gloriam: prętante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & gloriatur, per infinita secula seculorum. Amen. Habes hic, in quo debeas Sanctos imitari.

S. Melanæ Romanæ historia est Tomo I. Ianuarij die 31.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

S. TRAIECTENSIS ECCLESIAE FAMVLI, DE VIRTVTIBVS *B. Lebuini presbyteri, & de sancto nomine eius, quod non sine quodam futurorum præsagio sortitus esse creditur.*

Is S. Radbodus fuit Traiectēsis Ecclesiæ Episcopus, cuius vita est 29. Nouēbris hoc VI. Tomo.

Debuerunt autem poni hæc suprà 12. Nouembris, sed tardiùs ad me allata fuêre, quàm vt id posset fieri.

INclytus Anglorum veniens Lebuinus ab oris,
Sacris virtutum remis, & remige Christo,
Sæua procellosi compressit flumina Rheni,
Cuius fortè graui turgebant ostia flatu,
Exagitata feris persępè Aquilonibus antè:
Atq; ea diuinæ fuerant sic inuia naui.
Sed postquàm sanctus rabidas perflauerat vndas,
Cęlitùs emisso semèl impetrauit ab Austro,
Corruit immitis Boreas, moxque ęquore tuto,
Suscepit placidus Pacis nauigia Rhenus.
Hæc vbì successu portum petiêre secundo,
Vrbis in antiquæ perfixa est ancora glebis,
Et lapidis firmata situ: nè fortè solutas
Turbine quassaret rursùs vis horrida puppes.
Tum verò insignem mirata est terra colonum
Condemnare suas cęlesti fomite messes,
Ac malè nata solo diuinis vrere flammis.
Hos allegoricis decernere vitibus agros,
Illos sinceri sulcis addicere farris,
Arboribus quosdam fidei exercere locandis,
Qui sua vicino collustrent germina cęlo.
Cernere erat steriles splendescere floribus herbas,
Fœcundumque nemus fruges nutrire salutis,
Nil non proficuum campos redolere per omnes,
Postquàm diua seges felicibus hęserat aruis.
Hęc typicè noster gessit Lebuinus, amice,
Si benè perpendis, quid spiritus innuat odis.
Nam pepigit vites, cùm multos codicis almi
Struxerat eloquijs, cùm dogmata mystica sparsit.
Triticeam posuit messem, cùm pectora munda
Esse dedit, castumque Deo subtexuit agmen:
Porrò autem arboreas studuit plantare nouellas,
Robora cùm fidei statuit, cùm pacis oliuam
Crescere, cùm fructus fecit pollere perennes.
Iure igitur summo à nobis tractatur amore,
Iure illi venerandus honos impenditur. altor
Qui probitatis erat, verique assertor opimus,
Errorum domitor, vitij calcator auari,
Arca pudicitiæ, frugi quoquè virginis aula,
Virtutum turris, pacis seu lucis oliua.
Postremò ipsius, quam carmina cuncta verentur,
Et quæ terreno spoliat se dapsilis auro,
Quęque Deo cognata, mori pro fratribus optat,
Virtutis, cum spe æternæ custodia vitæ.
Ergò tibi prudens lector, tibi consule, quęso,
Et mecum, sancto Domini solennia vota
Nè tardes offerre, virum hunc quia diligit omnis
Dilectus Christo. Christum nam diligit ipse,
Atq; ipsum Christus, flagrans amor ardet vtrinquè,

Sed Christi de parte magìs.minus est quia totum
Quod mortalis agit,superant diuina caducum.
Nos quoq;,quos semper famulos Lebuinus habebit
Nos quia semper amat,deuotè hũc semper amemus,
Suauibus & modulis Christi cantemus amicum,
Ipsius & nomen Latio sermone canatur,
Quale sonat, toto diuisus ab orbe,Britannus.
Nanque illic puerum dixêre crepundia paruum
Liafuuim,quod sacrum post hęc baptisma probauit,
Decreuitq; Deo dulce & memorabile nomen.
Nam si vertatur Liauuim,quod cuna sonabat,
Carus amicus erit. sed verbum augere necessè est,
Cuius,siue Cui.Melius quid conuenit istic,
Quàm si lege metri Christo, Christive subaudis?
Hęc duo si copules,sancti vocitamen adimples.
Atq; in vtroq; places.cùm te Romanus & Anglus
Audiat exultans, laudat idioma docentem
Quod patrium armatos,translatum pascit inermes.
Eccè autem cohibere monent fastidia carmen,
Nè Musis doctas lędam ruralibus aures:
Quod facilè,stipulis cùm quiddam garrio nostris,
Accidit,Arcadici quæ rudunt more peculî.
Vixque aliquis curet calcem expectare canoris,
Cui neque saltem obolo primordia digna videntur.
Sed refert,quid quisq; canat.nos ocia fœda
In melius mutâsse rati,spirantis amomi,
Palmarumque inopes,Siluano extorsimus algam.
Quam Lebuine vides sacer ac memorãde sacerdos.
Hanc precor, vt Christum recolẽs,nil fastibus vsum
Pallentis viduæ potiùs cessisse minutis,
Gratam habeas,precibusq; tuis mea vincula soluas,
Et vera facias, post diuersoria carnis,
Libertate frui,sacris cum cœtibus Agni.

Alphabeticus Tomi istius sexti de SANCTIS, per Nouembrem & Decembrem occurrentibus, Ordo.

a, b, c, d. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Vv, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg, Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sss, Ttt, Vvv, Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh, Iiii, Kkkk, Llll, Mmmm, Nnnn, Oooo Pppp, Qqqq, Rrrr, Ssss, Tttt, Vvvv, Xxxx. Connexiones autem singulæ sunt aut comprehendunt terniones siue trifolia, exceptis duernionibus seu bifolijs quinque, videlicet, b, c, d, Vvvv, Xxxx.

15. Martij, 1575.

